Biblioteca Rai

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr. 1 (106) — 1 IANUARIE 1963 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | APARE LA 1 ȘI 15 ALE LUNII — 12 PAGINI — 1,50 lei

Mihai Beniuc

Anii tăi

Prea bucuros nu sînt de anii mei
Că-i împlinesc așa mai către iarnă
Cînd fulgii de zăpadă prind să cearnă
Zicîndu-mi parcă: Bade, ce mai vrei?

Dar anii tăi mă bucură grozav,
Republică, văzîndu-i tot mai falnici
Și chiar de-ai mei devin mai lăturalnici
Mă-nvie-ai lăi, oricît sînt de flirav.

Tu te-ai născut cînd anul era-n mejde
Și-ai semănat în inimă nădejde,
Că nu alt an începi, ci altă eră.

Sînt cincisprezece numai de atunci
Și astăzi toți cunosc, bătrîni și prunci,
C-ai fost temei de veac și nu himeră.

Niculae Stoian

Patriotism

Soldat ce-i sînt, vreau astăzi să-i jur Republicii:
Legat, precum Pămîntul de Soare, sînt, de tine.
Și-n cosmos chiar de-aș merge, nu gravitatea, ci,
Iubirea ta pe-orbita Pămîntului m-ar ține.

Iubirea ta-i puterea mirifică ce-o am
Cînd, cu mîndrie simplă, rostind slăvitu-ți nume,
Ca la porunca unui „deschide-te Sesam"
Mi se deschide poarta, oriunde bat, în lume.

De cum îți trec hotarul, ea se preschimbă-n dor;
În Sudul cald vreau munții cu streșini de răcoare,
Și-n Nord, după arșița fluidă-a lui Cuptor
Tînjesc, visînd cîmpia-ntr-un lac imens de soare.

E de ajuns în lanul străin o albăstrea,
Ca Bărăganul nostru din zări să mi-l apropii
Cu holdele, prin care copilăria mea
Mai mișună, ciudată, precum un cîrd de dropii.

O sondă întîlnită altunde-i un ecou
De prin pădurea noastră metalică din țară,
De pe vreun deal ce pare un pom de Anul Nou
Cînd sondele-s, feeric, iluminate-n seară.

Mi-i inima asemeni cu-o stemă-a țării-ncît
O port ca-n fruntea unei sărbătorești coloane,
Trecînd prin fața lumii cu pasul hotărît,
O inimă cum încă sînt opt'șpe milioane.

TRĂIASCĂ A XV-a ANIVERSARE A REPUBLICII

Fotografia de ION MICLE

REPUBLICA

de EUGEN BARBU

În urmă cu 15 ani, într-o seară de decembrie, ultimul reprezentant, cu domiciliul în Romînia, al familiei Hohenzollern își făcea bagajele și se pregătea să între în azilul european al regilor, unde, așa cum spusese pe vremuri Cocea, majestățile lor, ca să nu moară de foame, deveniseră directori de bancă. Cortina istoriei căzuse dur peste o domnie de aproape 80 de ani, domnie rentabilă dacă ne gîndim că primul reprezentant al ilustrei șleahte venise cu cîteva bănțe în traistă și că ultimul pleca cu un tren încărcat de lucruri, urmînd în exil pe taică-său, fugit și el peste granița ca să nu cunoască dragostea nemărginită a poporului, ajunsă la forme paroxistice.

Timpul ne permite acum să înțelegem în perspectivă cam cea fost aceea monarhia. Unii dintre noi își mai amintesc slujbele solemne de la Patriarhie, cu fastul lor sonor, parăzile cu risipă de cai și harnașamente și chiar „înaltele" mesaje emise într-un grai grandilocvent, fardat cu cuvinte mari: drepturi inalienabile, misiunea sacră a Romîniei etc., etc.... Poze, pagini îngălbenite, o întreagă literatură, zac în arhive: recuzită de operetă. Iată și fața adevărată a îndelungatei stăpîniri a despoților: un neam batjocorit, bătut cu biciul, ucis cu plumbul și întemnițat atunci cînd avea gura mare.

„Majestatea Sa la 10 Mai". „Majestatea Sa la deschiderea Expoziției". „Majestatea Sa la Bobotează", acum acest carnaval strălucitor, sub care colcăia sîngele, pare ridicol, și — în loc să strîngi pumnii — ai fi tentat să zici: „erau caraghioși, săracii!"; numai că există o memorie a poporului neîndurătoare și veșnică.

Printr-un complot al unor miniștri irresponsabili, ne-am trezit, cu ajutorul „voinței naționale și a dorinței lui Dumnezeu", cu un junker falit, sosit gol pușcă, la poarta țării. O dinastie obscură fusese invitată să ocupe un tron vacant, uitat într-un colț al Europei, unde li se părea că legea putea fi nesocotită mai ușor și haznaua proprie cu galbeni sporită fără mari riscuri. Istorici hrăniți la masa regală au avut grijă să dea acestui îndelungat jaf organizat aparența unei modeste ocîrmuiri, terminate, între altele, cu un pasiv de 11.000 de morți. Soția — poetă, a domnitorului, încerca lira, făcîndu-se că uită șuieratul gloanțelor, în timp ce Majestatea Sa organiza vitrina unei prosperități de mucava, numai că e greu să astupi gura țării întregi care urlă de mizerie și să pui dantelă peste un cimitir imens, astfel că adevărul a supraviețuit.

Gloriosului întemeietor de dinastie — urcat pe un armăsar de bronz în piață, după moarte, ca să mai privească o dată națiunea, masacrată cu sînge rece — i-a urmat un alt reprezentant al familiei, numit în bucoavne „loialul", de fapt o sinistră pasăre de pradă; cunoscut și ca un vajnic „Cupidon al țigăncilor din cartiere mărginașe". Și urecheatul împărțitor de grații regale în straturi periferice a avut cu ce hrăni curiozitatea publică din belșug.

Istoria acestei dinastii n-ar fi completă dacă n-am aminti și de reprezentantul ei șperțar, nene de bordel și afacerist de rangul întîi, demonstrînd că atunci cînd vor, nici regilor nu le lipsește talentul datului la spate. Cartoforul cu coroană, spaima cramelor și a femeilor măritate, a ținut să dea o lecție uriașă de cinism și n-a fost întrecut în ridicol decît de gîngavul său fiu, aruncat în neant de istorie, înainte de a avea posibilitatea să ne arate la ce se pricepe. Pribeag, incapabil să se întrețină singur, acest tîrîie-izmene ne mai îmbie cîteodată, cu ajutorul undelor, să ne amintim de vremurile cînd palatul regișorilor noștri era în realitate o bancă sinistră de schimburi monetare. Glasul său dogit ne stîrnește repulsia și nu e cazul să murdărim hîrtia pentru a-l pune la punct.

Ce-a însemnat de fapt instaurarea puterii populare, nașterea republicii? Cei cincisprezece ani trecuți ne îndreptățesc să fim mîndri. Nu există decît un răspuns de dat calomniatorilor de profesie: poftiți să vedeți, domnilor!

Au fost aruncate la gunoi aceste tinichele care constituiau jalnicul muzeu al monarhiei — în spatele cărora stăteau clasele opresoare, adevăratele guvernante. Măria Sa Poporul, înfăptuind, sub conducerea Partidului, revoluția, a pornit la înălțarea mărețului edificiu al Republicii populare, în care mari evenimente ca industrializarea, colectivizarea, revoluția culturală, s-au înscris ca niște drumuri cardinale de dezvoltare.

Nu sînt amator de cifre, deși știu cît pot ele să vorbească, dar, ca martor al reconstrucției țării mele, al celei mai dinamice epoci din viața Romîniei, pot să spun cîte ceva despre orașele, uzinele și universitățile ridicate într-un timp record pe acest pămînt, cîntat de poeți, slăvit de sudoarea sacră a truditorilor ei.

A fost dat ca tocmai acei lucrători, uitați în galerii mizere de mine sau în sordide uzine lîngă forje anemice, să încunune fruntea Romîniei cu o cunună splendidă de uzine; a fost dat (ce revanșă peste timp!), tocmai acelor dijmași, bătuți cu biciul și puși în jug în locul animalelor, ca tocmai ei să transforme țărîna nerodnică a țării într-o minunată grădină. Partidul comuniștilor a organizat efortul superb al națiunii spre progres, spre locurile cele mai înalte în civilizația lumii. Urmașii ucișilor cu plumbi de către Carol I-ul, scormonesc pămîntul cu tractoarele și pun pe masa tuturor o pîine imensă și fierbinte ca o inimă. Fără fast, fără vorbe mari, într-o tăcută și modestă solemnitate a muncii, întregul popor romîn a pus tîrnăcopul pe cosmeliile moștenite și ridică așezări noi, de neînchipuit sub guvernările burghezo-moșierești.

Mica țară de lîngă Dunăbiu, confundată totdeauna de către călătorii distrați cu cine știe ce vecin, a făcut, într-un termen relativ scurt de ani, să se audă de ea pe toate meridianele. Romînia care importa pînă și acul de cusut, ca să nu mai vorbim despre altele, trimite lumii tractoare, aparataj industrial și uimește curiozitatea mondială cu vitalitatea ei economică. Nu e nici un mister! Celor ispitiți să facă speculații pe tema unor miracole, trebuie să li se răspundă că nu minunile explică acest progres, ci o gîndire liberă, descătușarea unor energii lăsate, ani de zile, la fundul vieții, cu bună știință.

Ne aflăm la capătul unei etape istorice care a reliefat, cu deosebită pregnanță, rolul conducător, organizator, deschizător de mari perspective, al partidului nostru, aducînd în fața lumii imaginea unei Romînii cu totul noi, care se bucură de un prestigiu mondial recunoscut, reflectat în relațiile internaționale multiple ale patriei noastre.

Dacă vom fi întrebați de către generațiile viitoare cum am făcut ca să scăpăm de sărăcie și mizerie și ce-a stat la baza marilor înfăptuiri, vom putea răspunde că numai libertatea poporului aduce o asemenea fericire și că fără lupta comuniștilor această libertate și această fericire n-ar fi fost posibile.

JURNAL DE LECTURĂ

1962 — CARȚI ALE SCRIITORILOR TINERI

O antologie de literatură antimonarhică

Preluînd titlul cunoscutei poezii-pamflet **Mare farsor, mari gogomani** a lui I. L. Caragiale, antologia de literatură antimonarhică, apărută recent la Editura pentru literatură, cu prilejul celei de-a XV-a aniversări a proclamării Republicii Populare Romîne, vine să demonstreze încă o dată că, devenind ecoul sentimentelor și năzuințelor maselor populare, scriitorii noștri din trecut au manifestat necontenit o aversiune față în împotriva monarhiei, împotriva „capului încoronat", exponentul și reazimul principal al oligarhiei burghezo-moșierești. Alcătuitorul și comentatorul acestei noi antologii, tînărul istoric literar Al. Hanță, a întreprins o selecție judicioasă a celor mai reprezentative texte din literatura antimonarhică, lărgind unghiul de vedere în virtutea căruia a fost urmărită evoluția acestei teme. Astfel, paginile antologiei demonstrează că ostilitatea scriitorilor față de monarhie precum și crezurile republicane ale multora dintre ei s-au manifestat cu pregnanță nu numai după 1866, cînd este adus Carol I în țară, ci cu mult timp înainte. Poezia **Tatăl nostru parodiat** de Alecu Văcărescu, **Cîntecul X** din **Țiganiada** lui Budai-Deleanu și multe din fabulele lui Grigore Alecsandrescu sînt edificatoare în acest sens. Deosebit de importante și pe deplin edificatoare sînt cuvintele marelui patriot și luptător revoluționar Nicolae Bălcescu din **Manualul bunului romîn** (capitolul III **Despre popor și stăpînire**), în care autorul respingea ideea republicii aristocrate, deoarece, în cadrul ei, „**puterea e în mîna unor oameni numai ce se cheamă nobili sau boieri**", demonstrînd că „**numai în republica democratică poate fi poporul slobod și stăpîn pe sineși**". El cerea ca și poporul nostru să-și făurească un astfel de stat. „**E neapărat ca și poporul romîn, de-și va căpăta iarăși libertatea, să întocmească și el republica democratică**". Ideea dărîmării monarhiei și transformării țării în republică a dăinuit mereu vie, în conștiința poporului. Traducerea în faptă a acestei idei era imperios necesară pentru ca masele muncitoare să nu mai fie jefuite și batjocorite, să fie ridicate din umilință și durere. Scriitorii noștri, legați de viața și aspirațiile poporului, au contribuit activ, prin arta lor, la lupta maselor. Nenumărate sînt paginile de atitudine antimonarhică în operele scriitorilor noștri din trecut. Cezar Bolliac, B. P. Hasdeu, N. T. Orășanu, Al. Macedonski, C. Mille, Bacalbașa, Traian Demetrescu, I. L. Caragiale, A. Vlahuță, Coșbuc, N. D. Cocea, Tudor Arghezi și mulți alții au dezvăluit cu combativitate, cu forță realistă și vigoare acuzatoare, chipul monstruos al monarhiei, fărădelegile și abuzurile săvîrșite de monarh la adăpostul unor legi mincinoase și cu sprijinul claselor exploatatoare.

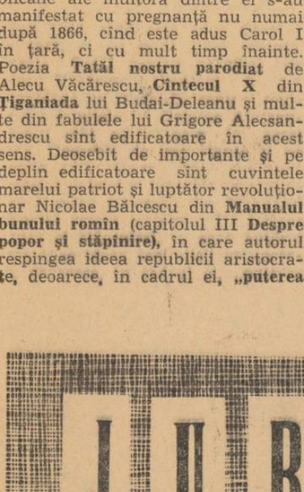

Antologia ,deschizîndu-se cu amplă și bine documentata prefață a lui Al. Hanță, selectează și transcrie textele cu o bună metodă științifică, cu competență și atenție, autorul ei introducînd și unele pagini mai puțin cunoscute, cum sînt **Discursul în Adunarea Constituantă din 1866** al lui Ion Eliade Rădulescu, pamfletul **De zece mai, paradă** (1935) al lui Zaharia Stancu. Ea reunește, într-adevăr, cele mai reprezentative și mai valoroase pagini de atitudine antimonarhică din literatura noastră. Sînt însă cîteva omisiuni, pe care ne permitem să le semnalăm. Lipsește, de pildă, fragmentul din romanul **Geniu pustiu** al lui M. Eminescu în care monarhia este condamnată energic. De asemenea, lipsește și viguroasa poezie antimonarhică a lui A. Vlahuță **Țară de pripas**, publicată, sub cunoscutul său pseudonim Mirmidon, în ziarul **Epoca** din 4 octombrie 1886.

Antologia recent apărută are o incontestabilă însemnătate, relevînd faptul că lupta poporului nostru pentru dărîmarea monarhiei și pentru instaurarea puterii populare a fost întotdeauna înțeleasă și sprijinită activ de scriitorii noștri cei mai buni.

V. Teodor

ILIE PURCARU

„Harpe și ape"

Asemeni primei cărți a autorului, *Ev nou în țara bardilor*, apărută acum un an și ceva, cea de curînd ieșită de sub teascuri, *Harpe și ape*, crește dintr-o imagine. Hotarele Olteniei — observa reporterul în volumul său de debut — seamănă cu un arc, adică destinul istoric al dîrzului și încercatului ținut e scris parcă simbolic în însăși înfățișarea lui. Pe o analogie similară se întemeiază și viziunea poetică ce se încheagă în noua carte a lui Ilie Purcaru. Privind harta țării, reporterului inspirat i se revelă „cel mai armonic sistem hidrografic din cîte se cunosc". O harpă închipuie — în reprezentarea sa — apele Romîniei.

Cartea nu-și poate, desigur, propune să descrie fiecare strună a imensei harpe sonore. În spațiile ei, reporterul își fixează atenția doar asupra „punctului de reazim" al muzicalului „sistem hidrografic": Dunărea. Procedeul e asemănător cu acel al *Cărții Oltului*; Ilie Purcaru dovedindu-se și în această ultimă scriere a sa un discipol îndrăznet în viziune al lui Geo Bogza. Zic: îndrăznet, pentru că autorul volumului *Harpe și ape*, știind să utilizeze posibilitățile pe care le oferă tehnica reportajului-poem, întemeiat de Bogza, dispune în același timp de vaste rezervoare proprii de mijloace de expresie. Imaginîndu-și Dunărea înălțată către cer, Ilie Purcaru vede un arbore gigantic, ale cărui crengi se pierd în stratosferă, „pe acolo pe unde sateliții sovietici au înscris de mult pîrtii de lumină". De apă, fantasticul copac a fost în decursul istoriei și o „arteră de foc în lupta popoarelor", iar astăzi el încinge ca un brîu înflorat („arbore de floare") țări libere, ale căror popoare își urzesc destinul ele însele.

Cum ni se vestește de la început, materia propriu-zisă a cărții o formează „un album de fotografii și cîntece de pe Dunărea romînească". Fluviul este urmărit, de cum intră, la Baziaș, pe pămîntul țării noastre, pînă la vărsarea lui „în cer", — prilej nu numai de reliefare a pitorescului naturii, dar și de evocare a trecutului și de zugrăvire a prezentului celor mai însemnate locuri pe care le scaldă „undele frumoase", cum le numea Hesiod, ale bătrînului Istru. Mai întîi, ni se aduc înainte „trei stampe", înfățișînd respectiv defileul Dunării, „țara legendelor", Adakaleh și „orașul florilor": Turnu Severin. Vorbind despre Adakaleh, reporterul realizează o pagină descriptivă antologică („smochini cu frunze prelungi, lucitoare ca mirtul; tapiserii nesfîrșite de oleandri, migdali și moșmoni; mii de crizanteme ca niște bulgări imaculați de zăpadă; viță de vie cu ciorchini imenși, îmbrățișînd pînă la sugrumare copacii și arcuindu-se peste casele în culori pastelate, exuberantă ca sub un cer portugal"...), familiarizîndu-i totodată pe cititori cu preocupările gospodărești ale aleșilor minusculei insule și rememorînd momente apăsătoare din viața de altădată a „țării smochinului". Într-un capitol următor, evocatorul meleagurilor dunărene poposește în fața fiecăruia dintre cele trei uriașe poduri de peste Danubiu: al lui Traian, al lui Anghel Saligny și Podul Prieteniei de la Giurgiu — Russe, văzînd în fiecare simbolul unei ere, pentru ca, în continuare, să fixeze imagini ale micilor porturi semănate pe întinsul „fluviului frumos", profiluri de docheri, scafandri, pescari, țărani colectiviști, agronomi, sate și podgorii din Dobrogea, șantierele de la Galați, în sfîrșit priveliști de neuitat din Deltă. Ochiul reporterului surprinde amănuntul revelator, menit să pună în lumină expresiv contrastul dintre ce sînt și ce erau localitățile prezentate.

Cum chiar din această succintă prezentare se poate deduce, în cartea lui Ilie Purcaru viziunile și efuziunile lirice își dau întîlnire cu pagini de „reportaj monografic". Sînt două modalități care cu greu pot fuziona. Decalajul dintre crîmpeiele de poem și notațiile propriu-zis reportericești împiedică, uneori, constituirea în *Harpe și ape* a unei tonalități fundamentale unice.

Din fericire, atît paginile de reportaj cît și acelea ce depășesc (precum în operele lui Geo Bogza) considerabil reportajul, sînt — fiecare în felul lor — pagini de calitate, atestînd din nou prezența unui scriitor autentic.

D. Micu

VASILE REBREANU

Dimineață de toamnă

Recentul volum al lui Vasile Rebreanu vădește din nou, în cîteva din schițele sale, capacitatea autorului de a comunica adevăruri despre contemporaneitate prin arta sugerării. Metafora, simbolul, imaginea memorabilă sînt procedee predilecte ale tînărului prozator.

Reținem din prezentul volum schițele *Foșnetul*, *Deruta*, *Marș forțat*, în care autorul sugerează slăbirea moralului armatelor cotropitoare pe pămîntul rusesc. Teama halucinantă a ostașului aflat în post, care ia foșnetul drept un atac neașteptat al partizanilor (*Foșnetul*) este elocventă pentru starea de spirit a armatei dezarmate în fața măreției unei naturi și a unui popor necunoscut. De asemenea, monologurile mute ale celor doi soldați nemți din *Deruta* — Bressen și Fink, monologuri care coincid perfect, dar rămîn ascunse undeva în conștiință, pentru că soldații se tem unul de celălalt și amîndoi de ofițerul incult cu pretenții de cuceritor, sînt grăitoare pentru atmosfera de suspiciune și teroare care domnea în sînul armatei lui Hitler. Tot astfel elocventă ni se pare imaginea apocaliptică a cailor înspăimîntați de tirul artileriei rusești, așa cum îi apare ea artileristului Bressen, rănit de un obuz.

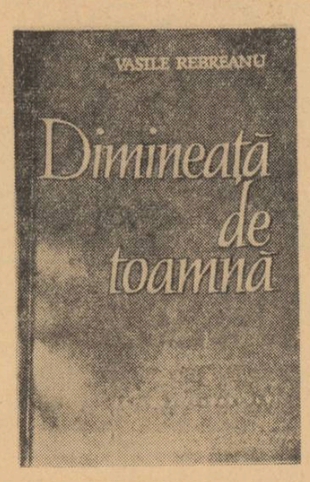

Impresionează, în schițele amintite, siguranța cu care autorul reconstituie atmosfera apocaliptică a războiului, ca și autenticitatea sentimentelor personajelor. Imaginea, simbolul, metafora sînt concludente pentru că autorul le subordonează investigării unei realități dramatice, pentru că ele exprimă etapele unei psihologii nuanțate și realiste... Dar se întîmplă că ele rămîn uneori neînsuflețite, cînd autorul renunță a le mai găsi corespondența unor situații realiste. Deși scrisă cu oarecare migală, urmărind efecte contrastante de clar-obscur în planul conștiinței unor copii care nu mai sînt totuși copii și care descoperă cruzimea războiului, *A treia zi după război* rămîne totuși o schiță slabă, deoarece clarificarea cititorului se face tîrziu, descoperirea jocului celor doi copii fiind inutil complicată.

Dimineață de toamnă se înscrie, fără îndoială, printre piesele de rezistență ale volumului. Finanțu, eroul acestei schițe, un individual, se pregătește să meargă la tîrg, ca să-și vîndă grîul și să-și ia în schimb un porc. Graba lui Finanțu, pregătirile de drum, toate vorbesc de bucuria acestui om, pe care parcă n-ar putea s-o întunece nimic pe lume. Răcoarea nopții, întunericul, vecinul care-i iese în cale cerîndu-i să-l ia și pe el cu căruța, nimic nu-i clintește buna dispoziție. Pînă în momentul cînd Rova (și autorul nu ne spune cine e Rova, ci ne sugerează doar calitatea lui socială) — cel cu care călătorește Finanțu — începe să vorbească de unul singur. La început e stînjenit de tăcerea vecinului, apoi, ca să treacă timpul, Rova sporovăiește mereu despre cai, despre piață, despre „puterea economică" a gospodăriei colective și a celei individuale, despre stele... Totul pare spus așa, de dragul de a discuta. Numai că la fiece nouă intervenție a lui Rova, buna dispoziție a lui Finanțu, încrederea lui se micșorează treptat pînă ce dispar cu desăvîrșire. Veselia celuilalt, care duce o altfel de viață, siguranța afirmațiilor lui Rova îl fac pe Finanțu să se întunece și să-și bruscheze interlocutorul. Autorul urmărește atent mișcarea sufletească a personajului său, sugerînd în final — prin criza sufletească a lui Finanțu — o etapă nouă în evoluția sufletească și socială a eroului.

Dacă într-o schiță ca *Dimineață de toamnă* — nuanțată descriere a sentimentului de însingurare trăit de țăranul individual — imaginea stelelor care se sting simbolizează risipirea liniștii lui Finanțu, dacă într-o asemenea schiță — în care realitatea nu e deloc simplificată — simbolul are și claritate și putere de sugestie maximă, în schimb, în schițe ca *Bătrînul* sau *La ferestrele Europei* ni se pare că autorul a folosit aceleași procedee, efectul fiind însă vădit altul, ineficient. Aceasta tocmai pentru că e vorba aici de o complicare inutilă a unor fenomene în fond simple și care trebuiau tratate ca atare. Mai sînt în această culegere unele schițe pe care însă nici frumusețea metaforei, nici ideea clară nu le salvează de un didacticism și, am spune, de o superficialitate cu totul neconcordante cu scrisul unui prozator talentat și exigent cum este Vasile Rebreanu. E vorba de schițe precum *Cina* — în intenția autorului simbol al armoniei familiale, *Necunoscutul* sau *Conducta subterană*. E la mijloc o tratare cam la suprafață a problemelor contemporane. Atitudinea oarecum festivă din *Cina* suferă, credem, de un didacticism nedorit, de care V. Rebreanu se va putea debarasa cu ușurință, dacă el va ancora mai adînc în zonele grave ale realității contemporane.

E. Tudor

FLORENTINA SCORCEAROF

„Cartea bucuriei"

Consecventă idealurilor și tendințelor celui mai tînăr contingent de poeți, autoarea acestei cărți închină în versurile sale un imn bucuriei de a trăi în epoca noastră înnoitoare; de aceea placheta se și intitulează „Cartea bucuriei". Lirica tinerei poete se distinge prin îmbinarea unei sensibilități suave cu o percepție materială a actualității, pe care F. Scorcearof o redă cu plasticitate, ascuțime și claritate.

Cînd vrea să-și exprime sentimentele de dragoste și recunoștință pentru partid, poeta caută cele mai directe, mai calde și mai convingătoare accente: „**Eu ție-ți sînt datoare că exist, / Și dacă mi se spune comunist / E-o cinste pentru care-ți sînt datoare. / Să-ți dau un dar, nu-mi este greu să-nșir / Nici stea, nici sori pe-al versului meu fir. /.../ Dar dintre toate cîte sînt și sînt / Comori între comori pe-acest pămînt, / Ți-o dăruiesc pe cea mai dragă ție, — / Comoara tinereții veșnic vie**". Folosind metrul popular cu proprietate și fluență, ea aduce un elogiu industrializării stufului: „**Pînă și la noi, pe unde / Stufu-și oglindea în unde / Străjuind cu săbiile / Stinele și vrăbiile, / Șoapte nouă înfioară / Balta pentru-ntîia oară / Și foșnind ca o mătasă / Stufu-l fibra lin își lasă / Modelată ne'ncetat / În căuș de combinat, / Fiind că mîine-o să-i fie / Silueta mai mlădie**".

Spre a putea zugrăvi în mod expresiv și cu eficiență artistică varietatea și bogăția unor aspecte ale vieții de azi, poeta caută o exprimare originală, o imagine artistică ineditâ, ca în „Belșug": „**Dobrogea ca-n basme, și-a pus nouă ie / Cu motiv de grîne unduind domol / Plin îi e ulciorul azi de apă vie / Și cu ochi de vise țărnii dau ocol. / Dimineața-și sună trîmbițe pe coastă, / Soarele surîde-n geană de cleștar / Că spre el înalță tînăra nevastă / Snopul care singur umple un hambar**".

Am lăsat însuși instrumentul poetei să grăiască prin propriile strune, cîtînd cîteva din versurile cuprinse de volum, pentru ca lectorul să se-ncredințeze că filonul de lirism al autoarei, oglindit în imagini artistice grăitoare, proaspete, e al unui poet adevărat. Florentina Scorcearof slăvește victoriile noastre și cîntă bucuria zilelor de azi cu o expresie sinceră, directă; nimic facil, confecționat nu se simte în timbrul poeziei. El sună natural, pentru că este ecoul patetic al vieții noastre noi, răsfrînt de coardele unei lire sensibile.

Camil Baltazar

MANOLE AUNEANU

„Cerul era aproape"

Calitatea principală a prozei lui Manole Auneanu este reconstituirea nuanțată a universului sufletesc al copilăriei și adolescenței. Eroii săi, puși în situații dramatice, au reacții psihologice perfect explicabile prin prisma unei maturizări timpurii, rod al împrejurărilor prin care trec. Evoluția copilului orfan care, în prima schiță, așteaptă întoarcerea la țărm a pescarilor în speranța că va căpăta un pește sau doi ca să-și astîmpere foamea, a micului hamal care duce valizele călătorilor, a băiețandrului pentru care mizeria e mai puternică decît orice morală (furtul fiind pentru el o îndeletnicire la fel de normală ca oricare alta), pînă la muncitorul ce execută o lucrare primejdioasă pentru a scuti o săptămînă de muncă în plus, e explicată nu pe temeiul unei îndelungate analize sufletești. Auneanu povestește, *prezintă* întîmplări. Și acestea sînt la fel de elocvente ca și detaliile investigației sufletești. Personajele sale sînt urmărite, în acest ciclu de schițe, mai mult în manifestările lor exterioare, conflictul etic fiind subliniat prin cîteva gesturi caracteristice, simbolice.

Tache se întoarce acasă cu o torbă cu pești, dați din milă. O găsește pe maică-sa întinsă „nemișcată, dreaptă", ucisă de bombardament. Un alt lumpen, Obleț, nu acceptă ideea că munca e singura soluție pentru salvarea din mizerie și foame. Și, în vreme ce prietenii lui se îndreaptă spre centrul de înscriere în brigăzi, el rămîne în mijlocul străzii.

Această înclinare spre conferirea de semnificații simbolice unor gesturi obișnuite riscă însă uneori să se transforme în grandilocvență. Este cazul povestirii *Telalul*, care prezintă ultima treaptă a mizeriei pe care a căzut Obleț, partizanul cîștigului obținut ușor, fără muncă, fostul tovarăș de excrocherii al „talciocarului" care „fraierește țăranii" cu „sus de șapte, jos de șapte". Între zidarii de pe un șantier, eroului i se pare că recunoaște pe „Titi Obleț de acum 8—10 ani". Și, lăsînd să cadă bocancii pe care încercase, fără succes, să-i vîndă, „traversă strada și se duse să vadă dacă zidarul acela nu era chiar el". Procedeul e naiv și, întrucîtva, melodramatic.

Nuvela de mari proporții, cum e *Teatru în aer liber*, ni se pare că nu constituie încă punctul forte al artei literare a lui Manole Auneanu. Explicînd prea amănunțit reacțiile sufletești ale personajelor, căutînd prea stăruitor mobilul care determină transformarea lor, subliniind prea apăsat detaliile care demonstrează apartenența la una sau alta din categoriile psihologice, scriitorul ajunge să frîneze desfășurarea dinamică a acțiunii. Eroii sînt împărțiți net în „buni" și „răi", Pepino e atît de evident ticălos, Horațiu carierist îngîmfat, încît te miri că oamenii de pe șantierul naval unde se petrece acțiunea nu observă un lucru atît de clar pentru cititor.

E limpede că nuvela nu oferă spațiu pentru o analiză psihologică atît de amănunțită cum ar vrea să realizeze Auneanu. Credem că un exercițiu stăruitor asupra tehnicii povestirii va avea rezultate fericite și în nuvela de întindere mai mare.

Dan Grigorescu

PETRE SĂLCUDEANU

„Strada lux"

Acțiunea de pervertire a tineretului de către fascism pînă la totala descompunere morală, constituie tema romanului „Strada Lux" de Petre Sălcudeanu. Vasile Negoiță evoluiază rapid (poate prea rapid!) de la starea de cinste și omenie la cea de criminal înrăit în bandele organizației *Deutsche Jugend*. O dată angrenat în mișcarea fascistă, Sile va fi otrăvit, încetul cu încetul, de ideologia ei antiumană. Faptul că el ajunge să-l denunțe Gestapoului pe tatăl său este un act de demență, care se prelungește, în finalul cărții, prin accesul de nebunie în fața trupului lui Irimie, secerat de gloanțele plutonului de execuție. Este justificată psihologic degringolada tînărului Vasile? Răspunsul nu e pe de-a-ntregul afirmativ. Punctul inițial al căderii lui Sile este slab reprezentat. Cartea se deschide cu figura unui fascist care acționează în bandă, tîlhărește, la drumul mare. Aceasta face ca tribulațiile ulterioare ale lui Sile să-și piardă uneori justificarea.

Este adevărat că „pedeapsa trădării" stă ca sabia lui Damocles deasupra capului lui Sile, ca și exemplul lui Ziegler, întîi spînzurat „de probă", apoi înjunghiat de colegii săi, pentru că a avut un licăr de conștiință omenească. Cu toate acestea, inițial, cînd nu intrase încă în „secretele" cămășilor brune, Vasile nu acționează, lăsîndu-se tîrît mai departe. Argumentele prin care se susține această atitudine: sentimentul de bravadă, ambiția de a-și întrece colegii, nu justifică întrutotul aderența lui Sile la „lecțiile" profesorului Schulz și antrenarea în acțiunile criminale ale organizației *Deutsche Jugend*.

Cu toată inconsistența argumentării primelor momente, în evoluția ulterioară a acțiunii romanului avem prilejul să remarcăm cîteva scene reușite pentru definirea psihologică a lui Sile. Notăm, în special, cele două discuții cu declasatul Visarion Baiaș, fost social-democrat spărgător de grevă, în prezent cu „serviciul" la vidanjare. Dialogul e alert, cu întrebări-cheie și insinuări. Aici, îndeosebi, dar și în multe alte capitole, Petre Sălcudeanu își revelă o calitate nouă: simțul echilibrului în analiză. Totul este cîntărit cu grijă, redus la elementele esențiale. Progresul față de ultimele sale volume (*Iubește ziua de mîine*, *Front fără tranșee*) este evident. Tocmai datorită acestui cîștig calitativ în scrisul lui Sălcudeanu, ies supărător în evidență defectele de concepție. Astfel, *Strada Lux* reprezintă, în intenția autorului, sentimentul repugnant față de barbaria fascistă.

Pe această stradă trăiesc comunistul Matei, bunul Dénes bacsi, dat afară de la fabrică pentru că e ungur, profesorul Mitran care oprește un tren cu deportați, ca să le dea apă, tînărul Pavel, pe care autorul l-a gîndit ca un personaj opus lui Sile, și alții. Cum se poate ca acești oameni, care trăiau ca într-o familie mai mare, să lase să alunece în mlaștina fascismului un tînăr înzestrat cu atîtea calități? Acest lucru nu este explicat în carte.

Romanul *Strada Lux* rămîne totuși o contribuție la reflectarea artistică a crimelor fasciștilor pe teritoriul țării noastre, precum și a urii nemăsurate cu care au fost întîmpinați aceștia de marea masă a poporului.

Stancu Ilin

PAPP FERENC

„Prima zăpadă"

Munca în sine nu-i totul. Pe Soós Istvan nu-l caracterizează numai rezultatele deosebite obținute în procesul muncii. Sub raport etic, el e un om mărginit, egoist, care evită greutățile, sacrificiile, un mic burghez comod. Îndată ce află că fabrica va fi demontată și cită vreme nu e sigur că se va construi alta în loc, el aleargă acolo unde nu va cunoaște forfota șantierului, își părăsește colectivul de muncă. Dar tot colectivul îl va îndrepta; noul colectiv nu-i iartă această comportare lașă pentru că într-o situație similară, Soós ar proceda așa cum procedase și mai înainte. Din punct de vedere etic, Soós nu se ridică la altitudinea morală a tovarășilor săi care rămîn să munciască pe șantier, în alte branșe, unde e nevoie, pînă la intrarea în funcțiune a combinatului. E o atitudine de viață care ne interesează cel puțin tot atît cît și piesele pe care le lucrează cu conștiinciozitate la strung. Papp Ferenc a tratat conflictul cu nerv și vioiciune, prinzîndu-l într-un angrenaj social larg. Comportarea lui Soós vizează desigur o trăsătură particulară, însă ea nu poate rămîne doar o chestiune personală, privind viața intimă a personajului. Ceea ce face Soós nu-l privește numai pe el. Există și o responsabilitate a colectivului social, căruia nu-i mai este indiferentă atitudinea unui membru al său. Nu sînt îndoieli asupra cinstei și simțului proletar ale lui Soós; pentru asta și este primit în partid. Dar nu i se cruță comportarea nedemnă, părăsirea tovarășilor de muncă într-un moment în care se cerea învingerea unor dificultăți. Soós Istvan e un comod. Nici în partid n-a vrut să intre mai de mult, pentru că a vrut să trăiască liniștit, fără răspunderi, să aibă numai grija celor opt ore de muncă. E un conflict între inerția mic-burgheză și necesitatea integrării în marele curent al vieții colective pe care Papp Ferenc l-a condus dezinvolt pînă spre scenele finale, cînd însă a coborît, neașteptat, tensiunea dra-

matică. Întorsătura pe care o ia evoluția primului personaj e schematică: Soós se reîntoarce de unde piecase, deși putea foarte bine să rămînă alături de noii tovarăși de muncă. E o dovadă că el și-a recunoscut vina? Nu. E o rezolvare facilă. Verificarea noii atitudini etice se cerea dovedită altfel. De altminteri, lui Soós îi și convine să se reîntoarcă: combinatul a fost terminat, un strung, ultima marcă, îl așteaptă, iubita — personaj idilic, bun pentru reportajele lirice — de asemenea îl așteaptă cu sufletul la gură. Meditațiile de la sfîrșit („Viața însă-i lungă și mai sînt multe de făcut. Fiecare om trebuie să înfrunte multe încercări. Mai sînt de-sișuri prin care trebuie tăiată o cărare, pentru tine și pentru alții, bărbătește, fără să-ți pese de arsura spinilor") sînt cam neverosimile. Eroul, în nuvela scrisă ca un jurnal, termină pregătit și el pentru „un astfel de drum", dar și de data aceasta drumul a fost străbătut de alții.

Marin Bucur

ION GRECEA

„Întoarcerea la viață"

Orînduirea burgheză, prin esența ei ostilă spiritului uman, a împiedicat manifestarea omului sub raportul adevăratei sale meniri, obligîndu-l să acționeze, uneori să și gîndească, în virtutea nevoii de a-și asigura existența, dar și împotriva propriilor sale sentimente. Așa s-a întîmplat cu Ana, eroina din prima povestire a acestei cărți. Ion Grecea relatează o întîmplare auzită în ceasuri de noapte pe bordul unui șlep. Tatăl, în virtutea experienței lui amare, crede că fericirea fiicei poate fi asigurată prin bani. Flăcăul tomnatec, dar cu bani (în cazul de față un adevărat „lup de mare") sincer îndrăgostit de ea, se poartă delicat și prevenitor. Cel iubit de fată nu poate interveni pentru că se află în armată. Fata pleacă, izgonită de-acasă, și se sinucide. Este ceva nou aici, un aspect inedit, în raport cu tratarea temei în literatura realist-critică, nesesizat pînă acum? Întrebării, scriitorul pare a-i da un răspuns abia în ultima povestire (*Mîndrie*); aici datele tragice ale acestei întîmplări vechi sînt confruntate cu noua condiție a omului liber să-și aleagă drumul în viață. Și aici se petrece o dramă: o tînără muncitoare este părăsită de prietenul ei, student în medicină, care, în virtutea unor false deducții, o jignește prin lipsă de încredere. Această despărțire, împotriva sentimentelor, dar în acord cu demnitatea fetei, nu are însă urmări tragice, nu mai poate avea asemenea consecințe. Ajutată de oameni, de prieteni, de organizația de partid, eroina își găsește rostul în viață, devenind învățătoare și căsătorindu-se cu un om care o iubește.

Maniera de a povesti întîmplări comportă riscul unei anume superficialități cînd cele povestite nu au fost și asimilate, adică trecute printr-o interpretare personală. Așa se explică de ce o povestire ca *Oaspete la nuntă* nu comunică nici o idee, limitîndu-se la „a expune" o întîmplare. Se petrece un lucru curios: povestitorul are senzația că participarea sa directă — specifică modalității — ar putea dăuna veridicității faptelor și atunci se abține de la stabilirea unor semnificații clare, a unor aprecieri personale. Povestind pur și simplu, înseamnă să rămîi la un conflict înghețat, fără a-l dezvolta într-o evoluție corespunzătoare. De aceea apreciem efortul de a adînci un conflict în *Nituri de aur*, bucata cea mai bună din volum sub acest aspect al valorii de cunoaștere. Bătrînul meșter Voicu se opune calificării Floricăi în virtutea unor precepte retrograde moștenite de el din vechea societate. Dar se teme și pentru că încetinirea ritmului de muncă, pe care ar fi produs-o calificarea fetei în procesul producției, îi va micșora cîștigul. Modificarea înțelegerii sale limitate are loc în condițiile imediate ale procesului de muncă, lucru ce ni se pare intuit cu exactitate de scriitor. Aici scriitorul depășește nivelul constatativ, adîncind semnificația faptelor pe care le integrează unui proces, însă necristalizat, insuficient de convingător, dar perfectibil. Prejudecățile meșterului Voicu sînt supuse unei judecăți demonstrative, convingerea lui este efectuată mai ales în chip logic. Transformarea adîncă, vizînd afectivitatea concepției lui abia începe cînd povestirea se sfîrșește. Conflictul din *Întoarcerea la viață* suferă aceeași tratare incompletă. Femeia care și-a părăsit bărbatul aflat la armată și și-a retras cererea de întrare în gospodăria colectivă, însoțindu-se cu fiul fostului cîrciumar, parcurge, într-o jumătate de noapte, o „întoarcere" nefirească, îndată ce bărbatul vine din armată. Printr-o convingere logică își leapădă zgura ce i s-a prins de suflet. Dar înlăturarea unei mentalități burgheze nu înseamnă numai opțiune lucidă, rece, calculată, ci este și un proces afectiv, iar forța noului va acționa convingător dacă se va adresa și acestei zone. Tocmai această particularitate determină necesitatea conflictului puternic care, din păcate, nu este prezent în toate povestirile din volum.

C. Stănescu

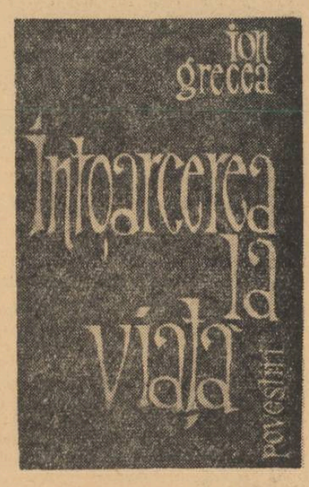

SUB SEMNUL REPUBLICII

Pescărușul cel tînăr

Fac din fila manuscrisului meu un pescăruș tînăr să cutreiere țara de ziua Republicii.

Azvîrlit înspre cerul sticlos, harnicul meu mesager își începe călătoria venind dinspre mare, gonește neostoit, fără să-și numere bătăile aripilor, fără să măsoare cu ochii săi ageri lungimea săgeților pe care le înscrie prin spații, fără să-și drămuiască forța pe care o cheltuiește în neobișnuita și generoasa lui expediție. Îmbătat de lumina filtrată, el zboară, proiectîndu-și imaginea albă a trupului pe oglinda rece și vînătă a mării. Liniile sigure ale zborului său înscriu pe planșa deschisă a cerului o frumoasă geografie celestă, reproduc la scara 1/1 imaginea patriei, mimează suișul îndrăznet al munților noștri, copiază cursul bogat al apelor, țișnirea voluntară a molizilor din Carpați, dantelăria drumurilor de fier și beton, imaginea ametitoare a piramidelor de oțel suite pe dealuri, ori aceea a coșurilor industriale, mari degete de piatră ridicate spre cer, și cîte altele. Dar liniile acestui desen al pescărușului tînăr au viață de-o clipă, sînt o închipuire și pier ca nimica, șterse de buretele norilor de perdeaua pufoasă a zăpezilor, de măturoiul codrilor din Parîng ori de jocul vertical al valurilor ridicate în furtună. Dar pescărușul cel tînăr, călător fără bilet, poartă în el revelația patriei pe coordonatele căreia plutește îndelung, imaginile care se propagă continuu spre făptura sa puțină, cît un pumn de copil. Privește-i aripile albe, mulate în cerneală ; pe ele stă scris cu literă curată, de mină, povestea tinereții mele fără de moarte, cuvîntul meu de dragoste la a 15-a aniversare a Republicii. Citește cu luare aminte, pescărușu-i deasupra, plutește în cer cu aripile desfăcute ca două pagini de carte.

Eu, tinerețea, am văzut agonia fascismului cînd înțelegerea mea despre lume era la întîiul ei mugur ; am învățat să urăsc și să lupt. Eliberarea țării mi-a găsit florile adolescenței azvîrlite în glodul tranșeelor, lîngă sîrma ghimpată, și nu zăream soarele ; în fața ochilor mei mari și uimiți mai stăruiau cortinele de fum ale exploziilor. Întîia primăvară am petrecut-o în cîmp înfășurat în cojoc de miel tînăr ; muncitorii și țăranii tirau din hotar în hotar lanțurile măsurătorii, tăiau tatălui meu felie din moșia boierului, înfăptuiau reforma agrară. Prima lecție de marxism am învățat-o în școala construită de mîinile mele și tot eu am înfipt întîiul tîrnăcop în cremenea munților, spunînd cu îndrăzneală : aici va fi Salva Vișeu, aici Livezenii, și văile, molipsite de tinerețea și neastîmpărul meu, începură a vui, arcuind viaducte. Întîiul meu reportaj, chiar dacă n-a fost tipărit cu litere cursive pe pagina întîi, are o însemnătate istorică : vorbește despre primul director muncitor din oraș și despre păunul cel roșu care se zbătea pe coșul înalt al fabricii de vagoane. L-am scos apoi din țară pe căpcăunul acela străin, i-am zis **huo !** și am făcut din coroana lui penițe de scris. Cu timpul, m-am obișnuit să mănînc pe apucate, să dorm somn iepuresc pe mese, în Sfaturile populare și să străbat mulți kilometri pînă în cătunul acela îndepărtat unde trebuia rostit cuvîntul „colectivizare". Ajungînd în puterea vîrstei, bărbat, mi-a plăcut să devin zidar și constructor, să ridic blocuri zvelte, aeriene, împodobite cu flori de neon și să înalț piloni de bază ai industriei socialiste : Hunedoara, Bicazul, Oneștii, încît acum sînt gata să înalț în orașul de la cotul superior al Dunării citadela oțelului. Îndrăzneala mi-e nemăsurată pentru că izvorăște din viața poporului eliberat de exploatare, din puterea clasei muncitoare, a Partidului ei, din țăria de luptă a comuniștilor. Am prieteni nenumărați, milioane. Am fost la Hunedoara, și oamenii lui Tripșa Ștefan m-au contaminat cu geniul îndrăznelii ; Gheorghe Dindere, un activist de partid din Oltenia, mi-a arătat cheile acele fine cu care poți deschide sufletele oamenilor ; de la Vida Gheza, sub dalta căruia prinde viață un trunchi de stejar, am învățat calmul și liniștea creației ; prin Dumitru Scînteie, unul din veteranii Griviței Roșii, m-am apropiat de dogoarea zilelor lui februarie 33 ; cu Maria Zidaru am veghiat nopți și zile viața spicelor îmbătate de somnul lor vegetal și aceea a cucuruzului tînăr care se înveselea sub ochii noștri în scutecele țesute de mama-natură, făurindu-și dinții de lapte ; Vlas Constantin, omul apei — m-a învățat să vînez morunul și delfinul pe mare și am aflat prețul modestiei și al eroismului de toate zilele. Pentru tot ce am izbutit și cutez, eu, tinerețea, port recunoștință fierbinte Partidului, care a adus Republica Populară Română pînă pe treapta acestei aniversări, ale cărei podoabe sînt marile înfăptuiri socialiste ale poporului liber.

Tinerețea patriei, tinerețea mea.

... Iar pescărușul cel tînăr zboară cu aripile desfăcute ca două pagini de carte.

Pop Simion

Întîmpinarea

La porțile orașelor, la porțile satelor și în inima lor, zăpada a sosit la timp, să ne amintească de dimineața acelui întîi ianuarie cînd primele ceasuri ale Republicii noastre au fost întîmpinate cu o bucurie de nedescris. Numai cincisprezece ani trecuseră atunci de la zăpada însîngerată de eroii Griviței, numai cincisprezece ani au trecut acum de cînd comandantul suprem al represiunii luptelor muncitorești, regele, ultimul din familia de paraziți, prin grație divină, ai acestor pămînturi, și-a luat tălpășița. Întreaga suită regală, cu moșieri și acționari în costume naționale, cu damele și cancanurile culese și cultivate pe calea Victoriei ori prin parcul Cotrocenilor, cu pretențiile de părinți ai culturii române și cu nenumăratele ei victime, ca un cortegiu funebru a fost înghițit de apus. De sub zăpezi, s-au ridicat cei unsprezece mii de țărani și cu coasele în apusul însîngerat, ca niște brațe secătuite de mizerie i-au trimis strănepotului un ultim blestem. Și ne-a rămas țara nouă, fiilor ei ,a rămas țara muncitorilor, și țăranilor, și intelectualilor ei, care, sub conducerea Partidului Muncitoresc Romîn, aveau să înceapă, ca niciodată, o nouă gospodărie, pe alte principii, cu alte unități de măsură, în alte perspective, cu alte scopuri.

În toți acești cincisprezece ani. analfabetismului i-au luat locul școlile obligatorii și gratuite, institutele de învățămînt de toate gradele. În locul patronilor, s-au instaurat conducerile muncitorești ale întreprinderilor devenite proprietate obștească, pentru ca pînă astăzi să fim martorii avîntului industrial ce dă putere țării și o ridică pe treapta superioară a civilizației socialiste. De la codiriștea biciului la volanul tractorului, s-a stabilit în anii noștri o distanță pe care n-ar mai putea-o corecta nici plîngăreții de la radiourile apusene ce mai jelesc ruptura sentimentală dintre tradiționalul țăran romîn și glia lui strămoșească. Perspectivele industriei metalurgice și chimice se întîlnesc pe linia nesfîrșită a orizontului pămînturilor colectivizate, creînd acel cadru și acea structură armonioasă a muncii libere pe care au visat-o marii gînditori ai revoluției proletare. Denumirile multor localități, riuri și lacuri au căpătat semnificații noi. Cine spune Bistrița înțelege Bicazul și Săvinești, cine spune Trotușul înțelege constelația Oneștilor, cine spune Dobrogea înțelege o mare putere agrară și o capodoperă a litoralului, cine spune Valea Jiului nu mai înțelege „Valea plîngerii", cine spune Reșița și Hunedoara înțelege o industrie siderurgică modernă, cine spune Roman înțelege blumingul, cine spune Craiova înțelege „Electroputere", cine spune Galați vede milioane de tone de fontă și oțel, cine spune Argeș vede o nouă galaxie pe cerul patriei noastre. — dar care colț de țară nu înseamnă altceva, numai după cincisprezece ani de muncă fără exploatare ? Mi s-a născut copilul, a fost primit în mîinile medicilor și îngrijit gratuit ; s-a îmbolnăvit, a fost iarăși îngrijit gratuit ; a crescut, i s-au dat cărți gratuite și l-am dus la școală. Elementele comunismului de mîine au apărut de pe acum în viața noastră. Ne stăpînește un sentiment al demnității și omeniei, al certitudinii că viitorul nostru se realizează în cadrul familiei țărilor socialismului.

Reprezentanții țării noastre duc în afara hotarelor ei obrazul curat al unui popor stăpîn pe viața lui N-a apărut și nu apare nimic ca prin minune, la un „sesam" învățat pe dinafară. Dacă poporul nostru își prețuiește țara mai mult ca niciodată, el prețuiește rezultatul unor lupte și al unei munci uriașe. Demnitatea omului ce cutreieră astăzi sălile Palatului cutreierat odinioară de regii gîngavi ori demenți, a fost cucerită pentru totdeauna, n-a primit-o în dar din partea nu știu cărui stăpîn al occidentului care ne-a purtat de grijă atîtea decenii, storcîndu-ne bogățiile și lăsîndu-ne la coada vacii, și care se plînge acum de soarta noastră.

Da, zăpada a venit la timp, ca un steag alb al păcii ce șade bine pămîntului nostru și carelor noastre noi, ca o certitudine a viitoarei recolte, ca un decor firesc în întîmpinarea Republicii noastre populare, — republică tînără în orașul cu bradul plin de frumusețe.

Cu tot ce avem mai bun, din tot sufletul, să-i urăm pionierei noastre de cincisprezece ani, un an nou fericit !

Ion Horea

Actul II

Ar trebui., din cînd în cînd, să privim altfel orașul, altfel decît în chip obișnuit. Ar trebui să ne uităm la străzi și clădiri cu ochii omului care a lipsit cîțiva ani din București și s-a întors acum, în decembrie, sau poate ai străinului, revăzîndu-ne țara după ce trecuse pe la noi odată, în 1948. Obișnuința împiedică sesizarea schimbărilor. Mama care trăiește cotidian alături de copil nu percepe plastic creșterea și vorbește despre tînărul student la politehnică cu același „copilașul", ca și pe vremea clasei I. În schimb, unchiul așezat la Oradea și venit în vizită, după absențe îndelungate, tresare la vederea modificărilor : „Cum a crescut !... ultima oară cînd am fost pe la voi, îl țineam în brațe"... Privindu-te uluit în oglindă, nu remarci mersul vremii pe obraz. dar dacă nimerești peste-o fotografie de la 18 ani, te cutremuri într-un fel. Ar trebui, din cînd în cînd, pentru o mai bună înțelegere a evoluției orașului, să încercăm mental asemenea absențe, punînd față-n față o imagine din iarna anului cînd a luat ființă Republica și una din clipa cînd citim gazeta de față.

Am avut prilejul nu de mult să umblu prin București cu un străin care cunoscuse locurile acum cîțiva ani și, revăzîndu-le, tresărea. El percepea, simplu și brusc, schimbarea la față, ca la teatru, unde după ce îl urmărișeși pe erou frămîntîndu-se în interiorul pauzei din actul I, notezi cu plăcere la ridicarea cortinei pentru actul II, că aceeași încăpere s-a transformat, sub mîna mașiniștilor, într-o odaie cu fotolii adînci, căldură și lumină multă.

Străinul despre care vorbesc, om al scrisului umblat prin multe capitale, tresărea în chip deosebit la vederea pieții născută din încrucișarea bulevardului 1 Mai cu Calea Griviței și numită popular „Chibrit". Vrînd să cunoască mai îndeaproape la prima vizită în țară calea (semnificativă social) a Griviței, el păstrase imagini exacte despre locurile susnumite.

— Aici era o cîrciumă. Mă izbiseră pereții mînjiți de fum, murdăria și o bătaie cu bricege.

— S-a închis.

— Mă gîndeam atuncea unde se poate găsi la nevoie un pansament

— Uite farmacia. E toată în alb.

— Aici ploua, întrasem în noroi pînă la glezne.

— S-a pavat.

— Aici discutam cît e de greu pentru oameni, cînd au ceva de cumpărat, să se ducă prin viscol pînă în „oraș".. Vorbeam despre periferie.

— Putem vorbi și acum despre periferie. Periferia asta are un magazin de alimente, cu șampanie și autoservire ca pe bulevardul Bălcescu, un „espresso" care are cafea ca la „Blocul Turn" din Piața Palatului, un magazin de mobilă, ca pe Calea Victoriei.

— Aici nu era nimic.

— Se vînd televizoare.

— Aici nu era nimic.

— E o librărie. Se vînd cărți de literatură și reproduceri după Luchian.

— Aici nu era nimic.

— E un cinematograf. Un cinemascop.

Al. Mirodan

Răspundere

Caragiale l-a văzut pentru întîia oară pe Eminescu într-un port dunărean. Flămînd, îmbrăcat cu o cămașă numai petice, poetul răzuia banițele de grîu cu o lopățică de lemn. Pe malul bătrînului fluviu, umbra lui Eminescu s-a înfrățit cu umbrele doborîte de poveri ale hamalilor, cei care avea să invoce lunecarea Luceafărului pe traectorii siderale străbătea cu tălpile goale potecile înfierbîntate de soare și pline de bolovani.

Nu cu multă vreme în urmă, mă aflam, în tovărășia unui grup de tineri poeți, pe aceleași meleaguri pe care s-a zbuciumat cîndva adolescența lui Eminescu. După o călătorie fericită, de cîteva zile, pe meleaguri gălățene, am poposit la marginea unui lan prăfuit, de secară, pe locul unde aveau să se ridice, izbînditoare, turlele de oțel ale combinatului metalurgic. Țineam în mîini cu negrăită evlavie spice din ultima recoltă. După cîteva luni de la consumarea acestui eveniment, în presa literară au apărut versuri semnate de aproape toți cei care am fost de față la întîlnirea cu Viitorul. Ciudat, în toate poemele, o imagine dominantă le făcea să pălească pe toate celelalte : imaginea spicului *ultim*, strîngînd în el sevele unui pămînt frămîntat, conturul delicat al spicului auriu, ridicat pe locuri cîndva udate de sînge ! Fără să știe unul de intențiile celuilalt, tinerii s-au găsit în fața unei imagini fertile. Identitatea lor de gîndire e aici simbolică. Eram cu toții uimiți de gesturile și cuvintele activiștilor de partid care ne însoțeau. Se exprimau cu o precizie rară și se străduiau să ne facă să *vedem*, cu un ceas ori cu un an mai devreme, minunea. La un moment dat, unul din ei a spus :

— „Noi vă raportăm, tovarăși poeți..."

Ne-a emoționat acest simplu și firesc „vă raportăm", a crescut în noi mîndria că vocea noastră este chemată să răsune, alături de vocile lor. Ei „raportau" Poeziei, Frumosului, și noi nu eram decît niște obișnuiți mesageri. Ne-am simțit brațele lîngă brațele lor și am înțeles, pătrunși de un grav sentiment de responsabilitate, că avem datoria de a contribui activ și lucid la ridicarea edificiilor socialismului, că nu sîntem considerați numai niște „cîntăreți" pur și simplu, oameni în stare să scornească mereu alte cîntece noi, am înțeles că trebuie să ne integrăm din tot sufletul acestui front dinamic de ziditori ai noului. Poetul e și lăuta nemurind minunile contemporane, poetul e și melodia vibrînd peste strunele fierbinți, dar e și mîna zidarului, așezînd o cărămidă peste alta, mîna înarmată cu uneltele muncii. Marea poezie a fost, de totdeauna, acțiune, forță, univers vital.

Răspundem pentru tot. Nimic din tot ceea ce se petrece în jurul nostru nu trebuie să ne scape, sîntem solidari cu fiecare clipă trecută ori cu fiecare clipă renăscînd din nisipul clepsidrei. Fila albă din fața noastră e zidul de marmură al mînăstirii care așteaptă, înainte de a se nărui în pulberi și zăpezi, umana jertfă.

Ostași credincioși ai partidului, scriitorii cei mai buni, cîntăreți ai contemporaneității, s-au deprins, în anii de neasemuită înflorire a Republicii dragi, să laude aceste minuni de fiecare zi, să contribuie la înfăptuirea lor, să le desăvîrșească.

Gheorghe Tomozei

Coboară rîurile la șes

Preajma anului nou coincide cu sărbătoarea țării. Din zăpadă, puritatea i se cuvine, și din unghiurile spre zenit ale brazilor, mișcarea în sus.

Eram aproape copil acum 15 ani, cînd s-a proclamat Republica. Mi-amintesc cu emoție de vocea doctorului Petru Groza care, în noaptea noului an 1948, ura primul „la mulți ani" țării devenită republică.

Generației mele, primă născută cu căiță în cap, îi sunase gongul adolescenții.

Sentimentul predominant a fost acela de bruscă ușurare, de aer ozonat, de prospețime.

Elevi în cursul superior de liceu, eram pe corabie cînd științele și artele cîrmiră și aici, la noi, spre adevăr. Un liceu din Ploiești, „Sfinții Petru și Pavel", devenea liceul „I. L. Caragiale", iar profesorul de limbă română purta lîngă inimă carnetul de comunist.

Uzinele, fabricile și rafinăriile fumegoase de la periferie au devenit dintr-o dată centrul orașelor. Satul românesc începu să capete relief. Realul deveni real și viața deveni ea însăși.

A fi Zoon Politikon începu să fie prima dimensiune a conștiinței.

Atunci se puneau cele dintîi baze ale lui *a fi la nivelul tehnicii mondiale* și *a lupta pentru calitate* — pentru ca, astăzi, aceste chemări ale partidului să se integreze în codul onoarei muncitorești, să facă parte din lucrurile bine înțelese, firești.

Am avut ocazia să port nenumărate convorbiri cu muncitori, tehnicieni și ingineri, constructori inspirați ai bazei materiale a socialismului. Ca un leit-motiv între confesiune și planuri de viitor, revenea pretutindeni preocuparea de „a fi la nivelul tehnicii mondiale", fie că erau creatorii instalației de foraj 4-LD, autorii reșițeni ai motoarelor Diesel cu randament superior, inventatorii detergentului original Alba-Lux, oțelarii hunedoreni ori producătorii rolanului și relonului. Și acest fenomen, altădată de neimaginat, acum face parte din etica curentă, obișnuită.

Anul din urmă, anul colectivizării totale a agriculturii, a mai înscris încă o coordonată eticii noi. Drumul de la „al meu" la „al nostru" a fost înfăptuit în întregime. Cristalizarea lui în conștiință a devenit un proces major și firesc. Saltul calitativ este consfințit de către firesc și îndreptățește firescul.

Adolescența noastră s-a declanșat o dată cu energiile eliberate ale țării, a urmat pulsul ei ascendent din aproape în aproape, a asistat la nașterea și răspîndirea unei culturi noi, socialiste, și s-a avîntat (atît cît i-a îngăduit maturitatea ei în intensă devenire) la sporirea acestei culturi profund omenești.

Realitatea nouă aleargă înaintea tînărului scriitor mai iute decît oricînd. El îi rămîne mereu mai dator, deși își grăbește pașii. Cunoașterea vieții noi, a transformărilor tot mai diferențiate de conștiință, a devenit sursa primordială a talentului. Gama sentimentelor e mai amplă, mai nuanțată, mai complexă. A te pune pe aceeași lungime de undă cu epoca ta presupune o sensibilitate mereu îmbogățită prin confruntările repetate cu cititorul, constructorul bazei lumii socialiste. Schimbul de experiență și de sensibilitate e reciproc și permanent.

A da scrieri de calitate, supericare. este sensul imediat ; opera de calitate să apară din ce în ce mai mult ca un fenomen obișnuit, firesc.

Cel de-al 15-lea an al Republicii coincide pentru generația mea cu maturizarea. Sentimentul este al rîurilor coborînd la șes, spre marele fluviu.

Nichita Stănescu

Desen de **DUMITRU DOBRICĂ**

SENSURILE ACTUALE ALE ISTORIEI LITERARE

În anii puterii populare, istoria literară a căpătat o dezvoltare de mare amploare, a cunoscut noi sensuri și direcții, fundamental deosebite de cele din trecut. Această importantă ramură a științei literare a încetat de a mai fi o activitate dezorganizată, sporadică și întîmplătoare, lipsită de o justă și clară perspectivă ideologică, de o metodă științifică.

Dacă istoria literară s-a transformat radical, cunoscînd un avînt nemaiîntîlnit, dobîndind noi și înalte sensuri, aceasta s-a datorat unei cauze obiective, de ordin major, și anume faptului că preluarea moștenirii literare constituie o necesitate a revoluției culturale care se desăvîrșește în țara noastră, sub conducerea partidului.

În cadrul revoluției culturale din țara noastră, cînd maselor largi populare li s-au deschis toate porțile spre tezaurul de comori literare și artistice create în decursul vremurilor, istoria literară a fost chemată să îndeplinească o nobilă și importantă sarcină, și anume aceea de a restitui poporului, în adevărata lor lumină, toate valorile spirituale ale trecutului, care au fost fie denaturate, falsificate, fie puse numai la îndemîna unei restrînse categorii de oameni. În această direcție, istoria noastră literară a înregistrat succese remarcabile. Sarcina respectivă a fost și este realizată sub diferite aspecte, de la activitatea editorială și pînă la elaborarea unor ample și temeinice studii de sinteză și monografii. Între modul în care se desfășura această muncă istorico-literară în trecut și între modul în care se desfășoară acum, există o deosebire fundamentală. Cu rare excepții, retipărirea scriitorilor clasici se reducea, în orînduirea burgheză la o activitate cu scopuri comerciale, străină de orice preocupare științifică, lipsită de metodă, deseori mistificînd și ascunzînd operele care cuprindeau semnificații diametral opuse concepțiilor și ideologiei claselor exploatatoare. În anii puterii populare retipărirea scriitorilor din trecut nu se reduce cîtuși de puțin la o simplă îndeletnicire editorială, ci dobîndește un sens nou, de mare însemnătate. Editarea scriitorilor înaintași constituie astăzi o muncă organizată, realizată de oameni competenți, se desfășoară după o bună metodă științifică, punînd în practică criteriile și principiile esteticii marxist-leniniste. Avem ediții cu adevărat monumentale, din operele lui Eminescu, I. L. Caragiale, Grigore Alecsandrescu, M. Sadoveanu, precum și ediții de scrieri alese, de înaltă ținută științifică. Preluarea moștenirii literare nu se face însă în bloc, ci în mod critic, condamnînd ceea ce însăși istoria a condamnat.

Sensurile și direcțiile noi ale istoriei noastre literare sînt evidente în primul rînd în comentariile care însoțesc edițiile de clasici, în studiile apărute în presa literară în monografiile și sintezele consacrate uneia sau mai multor probleme, publicate în volume de sine stătătoare. Situîndu-se pe pozițiile învățăturii marxist-leniniste, istoricii literari interpretează fenomenul literar din trecut în lumina prezentului. Reconsiderarea valorilor clasice nu e detașată de complexul problemelor și frămîntărilor actuale, nu e o simplă îndeletnicire arhivistică, ci are un pronunțat caracter militant, încadrîndu-se în lupta ideologică a comuniștilor. Reconstituirea faptelor de istorie literară nu e făcută în sine, de dragul ineditului, sau din dorința etalării unei erudiții, ci pentru a sluji, în plan ideologic, luptei pentru construirea unei lumi noi, educării și cultivării constructorilor socialismului. În cercetarea și interpretarea fenomenului literar din trecut, istoria literară stabilește legăturile cauzale, determinante, dintre realitățile social-economice și politice ale epocilor respective și ideologia scriitorilor, dintre concepțiile ideologice ale scriitorilor și semnificațiile pe care le conțin operele lor. În această direcție s-au obținut rezultate prețioase, mai ales în discutarea curentelor ideologico-politice și literare de la începutul veacului al XX-lea, sămănătorismul și poporanismul. Desigur, discuția ar mai putea fi adîncită, în studii ample, exhaustive, concentrîndu-se și asupra altor curente, cum sînt junimismul, simbolismul, sau diversiunea literaturii decadente dintre cele două războaie mondiale. O contribuție deosebit de însemnată aduce istoria noastră literară la plasarea justă a scriitorilor în cadrul evoluției generale a literaturii române, la ierarhizarea lor valorică. Ceea ce trebuie subliniat iarăși, cu pregnanță, este faptul că, datorită neobositelor și rodnicelor strădanii depuse în domeniul istoriei literare, o bună parte din literatura clasică, împreună cu cele mai reprezentative opere ale scriitorilor actuali, a depășit cadrul național, a intrat în circuitul literaturii mondiale. Eminescu, de pildă, este cunoscut în prezent în multe părți ale globului, alături de marii lirici ai literaturii universale. La fel Caragiale, Sadoveanu, Rebreanu, Arghezi și alții.

Una dintre preocupările fundamentale ale istoriei noastre literare, concretizată în contribuții deosebit de importante, este aceea a revalorificării moștenirii literare marxiste. Cercetările istorico-literare au relevat cu pregnanță, pentru prima dată, faptul că, mai ales după întemeierea Partidului Comunist din Romînia, în perioada dintre cele două războaie mondiale, s-a dezvoltat necontenit o literatură legată indisolubil de ideologia și cauza clasei muncitoare, de lupta partidului. Cercetările întreprinse cu pasiune și competență, în ultimii ani, au evidențiat pătrunderea și răspîndirea ideilor estetice leniniste în mișcarea noastră literară dintre cele două războaie, au discutat pe larg revistele situate pe pozițiile de luptă ale proletariatului, conduse sau îndrumate direct de către P.C.R., au reliefat numeroasele atitudini înaintate ale scriitorilor noștri încadrați activ sau numai simpatizanți ai luptei partidului comunist, au scos din uitare scrierile inspirate direct din viața și năzuințele clasei muncitoare, pe care oficialitatea culturală și istoriografia literară burgheză le-au ignorat cu premeditare. Printre realizările valoroase în această direcție, citățm antologia alcătuită și comentată de Ileana Vrancea **Tradiții ale criticii literare marxiste în Romînia**, articolele și studiile semnate de V. Rîpeanu, Dan Hăulică, Eugen Simion, Pompiliu Marcea și alții.

În domeniul istoriei literare, o sarcină esențială este aceea de a supune opera scriitorilor clasici unor analize aprofundate și atente, realizate cu seriozitate, cu discernămînt critic și pe baza unei riguroase metode științifice, de pe o clară poziție ideologică, fie în studii consacrate uneia sau mai multor probleme, fie în monografii complete. Amintim, printre realizările valoroase monografiile **Grigore M. Alecsandrescu** și **N. Filimon** de G. Călinescu, **A. Odobescu** de Tudor Vianu, **Alecu Russo** de Al. Dima, **Calistrat Hogaș** de C. Ciopraga, **Opera lui Ibrăileanu** de Al. Piru, monografiile lui Ov. S. Crohmălniceanu și M. Petroveanu despre Tudor Arghezi, **Al. Sahia** de Pompiliu Marcea, **George Mihail-Zamfirescu** de Valeriu Rîpeanu, **D. Bolintineanu** de D. Păcurariu, **Anton Pann** de Ion Manole, **G. Topîrceanu** de Al. Săndulescu, **Ion Agîrbiceanu** de Mircea Zaciu etc., precum și volumele de studii **Mențiuni de istoriografie literară și folclor** și **Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor** de Perpessicius, **Studii de literatură română modernă** de Paul Cornea, **Studii de istorie a teoriei literare românești** de Al. Dima, **Poporanismul și „Viața românească"** de D. Micu ș.a. Studiile și monografiile respective își propun să infirme și să spulbere aprecierile false pe care critica și istoriografia literară burgheză le-au dat asupra operelor clasicilor, să releve mesajul real al acestor opere semnificațiile adevărate pe care le degajă, să definească distinct personalitatea artistică a scriitorului în raport direct cu caracteristicile și frămîntările epocii în care a trăit, cu evoluția și sensurile operei pe care a creat-o. Noi sîntem interesați astăzi să cunoaștem bine nu numai opera propriu-zisă a unui scriitor din trecut, ci și biografia lui, pentru a înțelege mai adînc împrejurările în care s-a născut opera respectivă și, totodată, pentru a urmări destinul scriitorului în momentele lui succesive, proiectate pe fundalul social-economic, politic și cultural al epocii sale. Merită semnalate cu toată căldura ampla **Viață a lui Vasile Alecsandri** de G. C. Nicolescu, masivul volum de **Contribuții documentare la biografia lui Mihail Eminescu** alcătuit de Augustin Z. N. Pop, precum și unele volume apărute în colecția „Oameni de seamă".

Istoria noastră literară a devenit astăzi o disciplină cu adevărat științifică, organizată, situată ferm pe pozițiile învățăturii marxist-leniniste. Succesele pe care le-a obținut pînă acum sînt de o valoare incontestabilă. În perspectiva viitorului are însă de îndeplinit sarcini tot atît de numeroase și importante. Astfel, retipărirea operelor scriitorilor înaintași trebuie făcută cu mai mare discernămînt și echilibru, pentru a nu acorda unora, nu întotdeauna de primă mărime, cîte 4—5 ediții, iar altora, mai valoroși, nici una, cum se întîmplă cu unii scriitori dintre cele două războaie mondiale.

Prefețele care însoțesc edițiile de opere ale scriitorilor din trecut nu au întotdeauna posibilitatea să elucideze toate problemele legate de scriitorul editat. Pentru a putea fi realizat acest lucru, se cere un spațiu mai mare. Sînt însă scriitori, de loc neglijabili, a căror discutare nu reclamă cu necesitate o monografie de cîteva sute de pagini, ci una mai restrînsă, în concordanță cu dimensiunile și importanța operei lor. Astfel de mici monografii sînt indicate să apară mai ales în colecția „Mica bibliotecă critică" și de aceea sugerăm ideea ca Editura pentru literatură să ia frumoasa și utila inițiativă de a tipări lunar cîte un număr din această colecție, alternînd studiile consacrate literaturii actuale cu cele de istorie literară.

Se cere, de asemenea, o mai atentă și mai susținută cercetare a literaturii noastre actuale, pentru a se realiza astfel o istorie a literaturii contemporane, realist-socialiste. Începuturi în acest sens s-au făcut (**Romanul românesc contemporan** de

D. Micu, studii privind opera unor scriitori de astăzi, articole de sinteză referitoare la trăsăturile realismului socialist etc.), dar se impune o activitate de cercetare și definire a etapelor principale ale evoluției literaturii noastre contemporane.

Realizările obținute pînă acum ne îndreptățesc să credem că istoria noastră literară își va îndeplini cu succes, și în viitor, marele și importantele ei sarcini, pentru a sluji activ, eficient, revoluției culturale.

Teodor Vîrgolici

NOUL UNIVERS POETIC

Dacă poezia este expresia nemijlocită a sensibilității, dacă ea dă glas sentimentelor, aspirațiilor și idealurilor unei epoci, atunci poezia noastră va dezvălui, în primul rînd, ideologia unitară a scriitorilor, atitudinea lor comunistă față de lume.

Poetul năzuiește a fi astăzi un Herald care vestește cu glas de tunet, în zorii unei lumi de curînd deșteptate, măreția omului și faptelor lui. El nu mai trage substanța poeziei sale din însingurare, din sila de lume sau din conflictul cu lumea, așa cum li se întîmpla celor mai mulți dintre înaintași. El este un exponent, o conștiință a vremii sale, îndreptată continuu spre dimensiunea viitorului, de pe pozițiile sigure ale partinității comuniste. Și aceasta îl obligă. Îl obligă mai întîi la o cunoaștere profundă a vieții, începînd cu faptele cele mai simple și sfîrșind cu filozofia ei, întemeiată pe datele științei. Purtătorul de cuvînt al oamenilor trebuie să știe cum muncesc aceștia pe cîmpiile colectivizate și în uzine, cum își iubesc munca, natura pe care-o transformă, femeia, copiii și toate bucuriile vieții hărăzite de pacea creatoare. Omul și-a schimbat atitudinea față de sine, de muncă, de semen, de natură și de lume în general, fiindcă aripa nobilă a umanismului socialist a trecut peste el.

Poetului cu mintea aprinsă de elanul constructiv al lumii noi și cu sensibilitatea ascuțită de spectacolul frumuseții și complexității pe care i-o oferă omul, nu-i este străin nimic din ceea ce este omenesc. Gîndul său va mîngîia galaxiile și se va odihni pe aștri, tot așa cum va asculta viața pămîntului în firul de iarbă și-n gîza minusculă.

De aceea temele și motivele poeziei noi sînt nenumărate, tot atîtea cît aspectele vieții infinite, iar vorbirea despre ele, despre vechimea și noutatea lor, sau despre capacitatea lor de înnoire, nu poate opera decît selectiv, prin oprirea doar asupra unora pe care le-am putea considera întotdeauna majore.

În acest caz, se poate, desigur începe cu munca, efortul creator colectiv, cea mai mare valoare și bucurie a vieții în socialism. Și poeții noștri dinainte de Eliberare au scris versuri despre muncă, (dacă ne gîndim numai la Alecsandri sau la Coșbuc), și poeții liricii universale (dacă numim doar pe Hesiod și Virgiliu). Oricît de superior izbutite sînt acele versuri, ce sărace apar totuși azi reprezentările lor despre muncă în fața sentimentului de mîndrie, de participare, în fața deplinei conștiințe a eroismului colectiv care se degajă din poezia contemporană! În general, o vastă simfonie a uneltelor dirijate de om se înalță din peisajul liricii actuale. Și nu atît munca în sine interesează, cît minunatele ei efecte. Mihai Beniuc fixa odată, într-o imagine, o grandioasă hartă ilustrată a muncilor: „Făptele-s pilaștri peste care / Viitoru-ntinde-acoperiș / Purpuriul răsărit de soare / Pe-al muncii auriu pietriș / Zilnic văd ostrov după ostrov / Răsărind în undele masive: / Mii și mii tractoare la Brașov, / Pentru mii și mii de colective... / De la Mare pînă-n Maramureș, / Din Moldova pînă la Banat, / Alelei! Ce iureș, da'ce iureș, / Pe-ntrecute, mare, s-a-nchegat. / Și se cheamă glasuri la întreceri, / Ca-n pădure păsări, primăvara; / Doine de mașini, ciocan și seceri, / Împînzîră pretutindeni țara. / **(Letopiseț)**

Viziunea aceasta globală a activităților omenești îngemănate într-un efort de titan care schimbă vechile peisagii autohtone, ca și entuziasmul înaripat aparțin tuturor poeților noștri contemporani, din toate generațiile, indiferent de specificul lor stilistic.

Mihu Dragomir cîntă geometrizarea pămîntului îndărătnic și a apei sălbatice: „Scurmînd nămolul greu, tentacular, / curînd vor scotoci dragele dîrze / se vor alinia la stăvilar / întinderi mlăștinoase și ursuze. / Pontoane noi pe țărmuri s-or ivi, / sirene lungi vor împleti văzduhul, / nu toamna-n limbi de flăcări va cosi, / ci fabrici de hîrtie-or smulge." **(Balta)**

Infinite sînt variațiile poetice pe această temă a muncii spornice, înnoite astfel în universul literar. Dar a cînta muncile omului înseamnă a exalta omul însuși. Lauda omului este, într-un fel, tema generală a poeziei noastre întregi (am zice chiar a întregii noastre culturi umaniste).

Firește, nu lauda însulul singur, izolat, aflat în opoziție cu lumea, ci a omului ca reprezentant al colectivității, integrat armonios în ea, stăpînindu-și soarta, croindu-și drumul de lumină și înălțînd din temelii o lume nouă.

Înălțînd **Cîntare omului**, Tudor Arghezi a urmărit drumul cel lung al trezirii omului la viață și conștiință, la muncă și voință dîrză.

De la înălțarea pe verticală, prima biruință a ființei omenești, miracol al voinței **(Împlinire)**, poetul trece la descoperirea focului, înfățișată mitic.

Măreț și familiar, în specificul stil arghezian care pendulează între stele și ac, se vorbește și despre **Născocitorul**, iscoditorul uneltelor, ca și despre creșterea meșteșugurilor **(Pe drum)** care a însemnat sporirea puterilor pînă atunci bicisnicului om **(Chemarea Înălțării)**. Simbolic e notată și extensia conștiinței înspre solidaritatea umană în **Om și om**, ca după aceea amarurile războaielor și oprimării **(Trufașul, Prietenie, Jale, Luptă și război, Rînduiala)**. Revoluția vine în culori de sînge și cărbune: „A fost o noapte oarbă, cu luna-n ceruri lipsă. / Stăpînii și-amintiră, treziți, de Apocalipsă. / Cetăți, orașe, culburi de lene și păcate / S-au zguduit deodată, răsturnate. / Ospețele-n furtună, zburate de vîrtej, / Oprită dumicații-n gingie și gîtlej. / **(A fost o noapte oarbă)**.

Motivul mitologic, destul de frecvent la poeții contemporani copătă o nouă interpretare care-și are rădăcinile în aceeași perspectivă asupra omului și destinului său. La Marcel Breslașu, a cărui formație se străvede prin larga folosire a motivului de cultură clasică, ideia însăși a preluării și modificării mitului în sensuri înviorate de optimism și omenie e exprimată în două distihuri intitulate chiar **Mituri**: „O Phoenix, Pasăre Cerească, / renaști din colbu-nvăpăiat. / Pentru ca mitul să trăiască / trebuie-ucis... și înviat".

Și poetul pornește la reconsiderarea cîtorva mituri: acela al lui Narcis, al lui Pan, al Atenei și al lui Marsyas, al lui Prometeu, dar mai ales ale lui Anteu și Icar în care inculcă idei și semnificații noi.

Izbînzile clasei muncitoare care a cucerit puterea și făurește, din realitate și vis revoluționar, fără stavile, o lume nouă îngăduie să se refacă în sens eroic toate experiențele anterioare ale istoriei și mitului. De aceea poeții se pot referi la mitologie, la personajele ei, schimbîndu-le calitativ sensurile. Eugen Jebeleanu evocă un Teseu modern care luptă împotriva răului social-politic din complexul lumii contemporane personificat prin minotaur, apărătorul legendar al Cretei.

Iar Maria Banuș, retălmăcind mitul biblic străvechi al primilor oameni care au **încălcat**, cum se spunea, porunca gustînd din mărul conștiinței, face din Adam și Eva simbolurile luptătorilor care, cucerindu-și singuri fericirea, se întorc la porțile raiului.

Dar mai ales referirile la lupta titanului iubitor de oameni, la primul răzvrătit împotriva ordinii stabilite, sînt bogate, scăldate în noi semnificații, dintre cele mai dramatice. De aceea, Tiberiu Utan se poate referi la lupta conducătorului contemporan al acestor istorice triumfuri: „Peste furnal, cu aripi ce nimeni nu le-ajunge, / o pasăre vîslește, de foc neogoit, / ea pieptul între nouri săgeată și-l împinge, / o flacără țîșnită din lupte și din sînge, / O torță prometeic aprinsă de Partid!" **(Steagul)**.

Iar Al. Andrițoiu, într-o poezie agitatorică plină de patos, spune, făcînd elogiul Partidului: „Unește simțăminte și idei / pe unde trece, naște prometei". **(Cîntare)**.

Ca și mitologia, folclorul dăruise poeziei noi un întreg tezaur de motive și imagini care, reconsiderate, încep o nouă existență. Firește, în iureșul creator poruncit artiștilor de tumultul vieții actuale, nu s-au produs încă cristalizări definitive care să egaleze întinderea gîndirii folclorice asimilate și a imaginilor folclorice la Alecsandri, Eminescu sau Coșbuc. Dar Mihai Beniuc, de pildă, le-a făcut în opera sa loc de cinste. Foarte ades poetul se folosește în spontanele sale imagini de recuzita literaturii populare, de un anumit lexic chiar, specific, și, în vreme ce artiștii noștri de formație clasică se referă la personaje de mitologie cultă, el recurge mai cu seamă la mitul popular autohton. Nu Icar, nu Anteu, nu Teseu, ci Făt-Frumos e simbolul luptătorului preferat de Beniuc.

Poeții mai tineri folosesc și ei adesea podoaba străbună, suprapunînd-o vieții noi, socialiste, și realizînd astfel surprinzătoare și noi imagini. Ion Brad, de exemplu, vede în tractoare „bouri de oțel", cu tălpile de „aramă" **(Balada unui plugar și a unei foi de hîrtie)** sau, în ritmuri populare de descîntec, face din combinele de azi surori ale vechilor zîne: „Vara spicele de-aramă / Șoapte-alungă, șoapte cheamă / Ispitesc și-atrag spre mine / Zînele de azi, combine / Ori scăldate-n foc de soare / Secerile sclipitoare, / Vechile / Străvechile, / Zînele, / Rumînele!" **(Monologul bobului de grîu)**.

Apoi ritmurile clasice ale folclorului nostru însoțesc pe foarte mulți poeți, făcînd să răsune în versuri de baladă faptele eroice ale luptătorilor din trecut și faptele contemporane, ca în **Lazăr de la Rusca** de Dan Deșliu. Model și izvor, folclorul se dezvoltă în noi viziuni, imagini și perspective în același sens ideologic și militant înnoitor al poeziei noastre.

Ideologia unitară care leagă pe artiștii realismului socialist dă o coloratură specială și problemei centrale a raportului dintre om și lume, dintre om și elemente, dintre om și cosmos. Sporadic, cum se știe, „cerul" a fost descoperit încă din Renaștere, dar romanticii și l-au „însușit" pe deplin. Ei l-au visat mai toți ca pe o himeră a singurătății, ca pe o condiție unică a izolării perfecte de lumea hidă de care voiau să se separe. Fiorul cosmic a fost, în poezie, creația lor. Eminescu a înfățișat nașterea lumii și moartea ei, sugerînd traiectoriile cosmice și muzica sferelor, înălțînd noi arhitectonici lunare cu o demiurgică îndrăzneală. Poeții noștri n-au depășit desigur genialele explorări intuitive ale spațiului cosmic întreprinse numai pe temeiul unei inegalabile fantezii de către primul lor înaintaș pe tărîm ceresc, stelar. Dar fiorul nou e structural deosebit de cel metafizic al romanticilor. La poeții realismului socialist, elanul către cosmos e o urmare a atitudinii omului socialist față de viață și de elemente, pe care dorește să le stăpînească, să le supună, să le transforme, punîndu-le în slujba semenilor săi și a păcii prielnice. Toți poeții devin, fără deosebire, de la Beniuc pînă la tineri ca Ilie Constantin, Darie Novăceanu, Miron Scorobete, Nichita Stănescu, Gh. Tomozei, ș.a., mesagerii omului în cosmos.

Nu e de mirare astfel că poezia noastră stă, spre deosebire de cea romantică, cu precădere sub semnul soarelui, culoarea ei funciară părînd a fi cea a flăcării, culoarea pasiunii omului constructor al unei lumi noi. Nu întîmplător Nina Cassian consacră soarelui un **Imn**, încheiat după cum urmează: „O, soare, glorie ție / martor al vremii albastre, / tu, aliat pe vecie, / recoltelor, luptelor noastre!"

Ceea ce este însă o contribuție cu totul nouă a poeților comuniști la lărgirea și înnoirea universului poeziei este lauda Partidului. De multe ori poeții vechi au vorbit limba maselor oprimate, au făcut loc idealurilor și luptelor acestora în creația lor, de la poeții revoluției de la '48 pînă la Coșbuc și Goga. Dar poziția comunistă, plină de patos partinic și agitatoric, este una din cuceririle epocii noastre. Înțelegerea lumii noi, a necesității și determinării ei filozofice, privirea omului și a faptelor lui din acele puncte de vedere pe care le-am pomenit mai sus, toate au devenit posibile prin călăuzirea conducătorului înțelept care a repurtat, în fruntea clasei sale, victorie după victorie. De aceea toți poeții noștri cîntă Partidul. Unii ca pe un mare deschizător de drumuri și părinte încărcat de răspunderi și griji pentru copiii săi. Astfel, Veronica Porumbacu își afirmă recunoștința sa profundă: „Simt grija ta — în totul — pentru mine. / Făuritor de soartă, -ți mulțumesc! / Tu vii atît de cald și omenesc / să cîntărești ce fac: de-i rău ori bine. / Că-s mierlă, știi, nu vultur de pe creste. / Nu-mi ceri alt viers decît al meu: de dor, / dar cîntecul să fie-al tuturor, / de-i țipăt de lumină ori poveste"... **(Partidului)**.

Iar cel mai tînăr dintre poeți, cel care rămîne întotdeauna tînăr în amintirea noastră, spunea metaforic, arătînd pasionata sa adeziune la cauza stelei roșii, aceea care îi dăduse toate certitudinile existenței: „Arde o stea între multele stele, / Arde pe ceruri și pe drapele. / Chipul de osie — roșia stea — / Osia trece prin inima mea... / „Osia mea-i doar o parte, știu bine... / Osia mea este numai o parte / Din marea osie, fără de moarte, / Osia mea nu se frînge nicicînd — / Trece prin miezul acestui pămînt... **(Primele iubiri)**.

Noi sau vechi, tratate pînă acum sau nu, ideile, afectele, temele sau motivele ce apar în poezia de azi alcătuiesc un univers cuprinzător al tuturor dimensiunilor umane, cu desăvîrșire nou prin tonalitatea, cromatică și optica pe care i-o imprimă artistului umanismul socialist.

Zoe Dumitrescu-Bușulenga

DIN DOCUMENTELE ANTIMONARHICE

Trimiși în luptă împotriva tînărului stat socialist, foarte mulți ostași din Moldova au trecut, la sfîrșitul anului 1917, pe teritoriul Uniunii Sovietice, au întors armele împotriva guvernanților burghezi din Romînia și s-au constituit la Odesa în comitete revoluționare spre a apăra cuceririle proletariatului, cauza revoluției.

Reproducem alăturat un manifest datînd din 1918 publicat în „Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia, 1917—1922, vol. I, E.S.P.L.P. 1953 pag. 31-33 și care dovedește atitudinea răspicat anti-monarhică a luptătorilor din 1917—1918, sub lozincile mobilizatoare:

Jos războiul!
Jos regele și oligarhia!
Trăiască revoluția!

SOLDAȚI, MUNCITORI și ȚĂRANI ROMÎNI!

Nu mai există nici rege, nici guvern în țară românească. Cei care au pornit războiul în contra Republicei basarabene și au călcat mișelește pămîntul Revoluției ruse, sînt dușmanii voștri și ai țării, cei adevărați și cei care întotdeauna v-au asuprit, v-au bătut, v-au asasinat și au furat tot rodul muncii voastre.

Țara noastră este pe marginea prăpastiei. Războiul i-a răpit 500.000 de muncitori, bogățiile anilor de belșug și tot ce crease munca românească în ultimii cincizeci de ani.

În loc de pace, uzurpatorii de la Iași aduc asupra Romîniei alte nenorociri și alte dezastre.

SOLDAȚI MUNCITORI și ȚĂRANI!

Cum a fost pînă acum nu mai poate merge. Conducerea țării trebuiește luată din mîna dușmanilor poporului.

LA ARME!

Veniți cu toții în primul batalion revoluționar romîn.

SOLDAȚI, MUNCITORI și ȚĂRANI!

Adunați-vă cu toții în jurul steagului roșu, dreptății și frăției dintre popoare.

Să formăm batalioanele și regimentele, care mîine vor libera Romînia de sub stăpînirea de azi vitregă și criminală.

Vestea primului batalion revoluționar romîn va fi sunetul de alarmă pentru toți frații voștri soldați rămași în tranșeele și în țara regelui tiran și criminalului său prim ministru.

SOLDAȚI!

Voi toți care ați fost trimiși să muriți pentru o cauză care nu era a țării, care nu era a voastră, veniți cu agerimea brațelor voastre și cu hotărîrea voastră de luptă pentru a da libertate poporului romîn.

Un întreg popor vă va binecuvînta de-a cursul veacurilor.

Voi sînteți făuritorii Romîniei de mîine, liberă și democratică.

Veniți la lupta cea mare, la lupta cea dreaptă, pentru doborîrea regelui și a oligarhiei române!

O Adunare Constituantă, aleasă pe baza Votului Universal, egal, secret și direct, fără deosebire de sex, religie sau naționalitate, să hotărască soarta viitoare a poporului romîn.

JOS RAZBOIUL! JOS REGELE ȘI OLIGARHIA!

TRĂIASCĂ REVOLUȚIA!

Comitetul de acțiune social-democrat romîn. Comitetul militar revoluționar romîn.

Odesa 12 ianuarie 1918

Notă. Înscrierile și încazarmarea voluntarilor se face la cazarma din strada Prohorovskaia nr. 46 între orele 10—2 și 4—6.

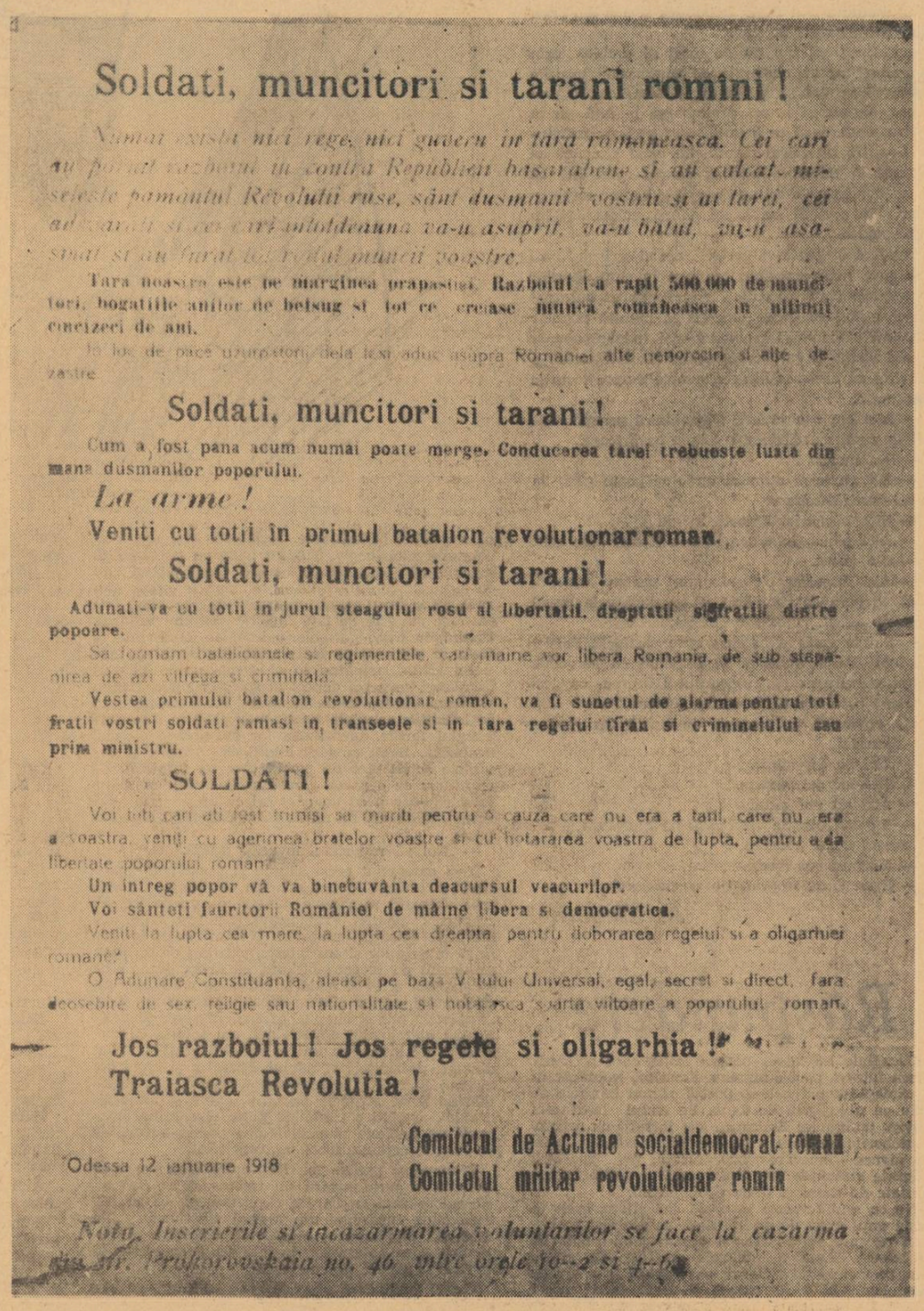

Al. Andrițoiu

Stanțe de sărbătoare

Lirști și claritați și armonie.
Cer de lumină zarea a deschis.
Dați-mi, munți, robusta bărbăție
și cîmpuri ninse, dați-mi foi de scris!

u patria, prin vîrste lăudate,
n pom de aur, cercuri de azur.
Trec timpi în ritm de inimă ce bate
desăvîrșind priveliștea din jur.

În conștiințe, cu o artă mare
durări înalte dau frumos ecou.
Trec timpi în ritm de inimă ce bate,
armonizînd cu țara omul nou.

Avem în suflet chipul țării noastre.
Nimic din noi azi nu mai sună calp;
În salopete-s fluviile-albastre
Și-n căruntețe focul fontei alb.

Ne tălmăcim în totul și în toate.
O hartă vie-a patriei sîntem.
Trec timpi în ritm de inimă ce bate,
trec timpi cu pulsuri calde, de poem.

Peste trecutul regilor, funebru,
se văd purificări și străluciri.
Rămîne clipa ca un vers celebru
scris în anale și în amintiri.

Nici un suspin, nici o culoare tristă, —
cresc glorii mature în ritm egal.
Măreață, patria socialistă
Strălуce-n noi ca flacăra-n metal.

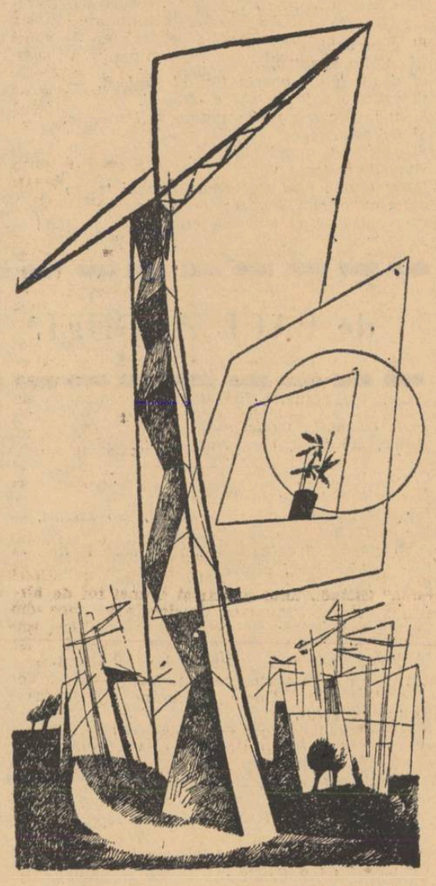

Desen de N. ȘERBAN

Anghel Dumbrăveanu

Orașele patriei

În toate orașele țării am visat cîteva clipe,
Scrijelind cu mistria pe cer profilul lor tînăr,
Și-adesea cînd revin îmi aud glasul în aer uitat
Și rîsul limpede susurînd în coroanele arborilor...

Orașe bătrîne, cu turnuri cănite de vreme,
Sau tîrguri retrase-n monotonia stătută,
Cum și-au ridicat umerii puternici în soare
Incendiate de lumina palmelor mele!

Îmi plac orașele noastre albe din sud,
Inundate de platani și de flori,
Sau cetățile zvelte de lîngă pieptul munților
În care toți locuitorii sînt tineri.

Ca niște constelații se rotesc în inima mea
Și-n glasul meu a rămas ceva din murmurul străzilor:
Ceva din exuberanța trecătorilor adunați lîngă schele,
Să-mi urmărească aripile suind în văzduh.

Ovidiu Genaru

În ziua aceea...

- 30 decembrie 1947 -

Îmi aduc bine aminte:
În ziua aceea
toți arborii erau adolescenți
și-ar fi vrut să-nflorească
asemenea oamenilor;
bucuria își făcuse chiciuri,
ca găteli de nuntă, chiciuri,
și ce frumos atîrnau în crengi, —
vîntul ar putea s-o spună.

În ziua aceea
pulsul străzilor a fost ridicat,
se scriau lozinci pe cerul de iarnă,
pe ziduri, pe lucruri, pe unelte,
stele sclipind în ziuă plină
coborau prin pleoape-n suflet,
poemele despre Republică
fiind sorbite pînă la ultimul iamb.

PROMOȚIA REVISTEI LUCEAFARUL 1962

POEȚI

Ori de cîte ori am încercat un bilanț al debuturilor literare, în mintea mea răsărea, ca la o chemare stăruitoare, anul 1866, înscris pe frontispiciul bogat ornamentat al revistei Familia, *din Oradea; după el mi-apăreau în fața ochilor o pagină modestă cu o poezie semnată Mihail Eminescu și o entuziastă prezentare, datorată lui Iosif Vulcan. Furat de evocări, alți ani, marcînd alte debuturi, se înșiruiau apoi ca pietre de hotar, în cîmpul literelor românești. Cu anul 1870 poezia noastră cunoaște prima dată numele lui Alexandru Macedonski, cel care va semnala în 1896, prin revista* Liga ortodoxă, *publicului, în termeni vibranți, pe Ion Theo, — Tudor Arghezi de mai tîrziu. Anul 1884 aducea, în obosita literatură posteminesciană, numele cu rezonanțe cam aspre al lui Coșbuc, sub o serie de poezii tonice, luminate de un puternic optimism; de 1898 se leagă debutul lui Goga, în* Revista ilustrată *a lui Ion Pop Reteganul; în 1928, prin revista lui Arghezi* „Bilete de papagal", *se anunța Mihai Beniuc, ca un moment nou și viguros în poezia contemporană. Sînt aceștia, și alții, ani de care ne vom aminti întotdeauna cu emoție. Astfel de ani a cunoscut și va cunoaște necontenit și literatura noastră nouă, realist-socialistă, cu deosebirea că ei vor rămîne luminoși nu numai pentru apariția unor poeți, ci și pentru împlinirea unor oameni. Căci condițiile create de regimul democrat popular nu numai că scutesc de umilință și foame, de boală și vagabondaj, de nesiguranță și neagră sărăcie pe tînărul creator, ci îi și oferă posibilitatea înfloririi sale multilaterale ca poet și ca cetățean.*

Ce vor însemna în istoria noastră literară debuturile poetice, găzduite de Luceafărul *în anul 1962? Nu vrem să ne hazardăm în pronosticuri, nici n-avem candoarea impertinentă a lui Stănică Rațiu din romanul* Enigma Otiliei, *ca să rostim crezduli: „Să dăm, ceară mă-sii, un Eminescu!..." Avem dreptul, însă, pe baza materialelor publicate, să afirmăm că, din numărul impresionant al debuturilor, cîteva sînt, la sfîrșitul acestui an, certitudini, de la care literatura noastră așteaptă poeți adevărați, în toată puterea cuvîntului. Ne gîndim în primul rînd la Ion Chiric, Adrian Dohotaru, Ovidiu Genaru, Rodica Iulian, Dumitran Frunză și Platon Pardău. Numele acestea, deocamdată fără rezonanțe adînci în conștiința cititorilor, ne vor face, poate, să ne amintim cu emoție de anul literar 1962, anul de naștere al unor poeți veritabili. Ceea ce caracterizează din capul locului debutul acestor tineri poeți este organica lor identificare cu vremea care i-a născut și i-a format, efortul lor continuu de a da expresie artistică unor sentimente noi, firești și intime pentru generația tînără, împlinită spiritualicește după Eliberarea patriei, sub grija și îndrumarea părintească a partidului. (Unora dintre ei le mai și sună poate în urechi, din copilăria nu tocmai îndepărtată, refrenul cîntecului pionieresc: „Părinte drag, partid iubit...").*

O altă trăsătură comună tuturor le-o conferă faptul că în versurile lor, chiar și în cele mai puțin izbutite, nu se resimte obsedant apăsarea vreunui epigonism, a unor ecouri livrești, răbufnite din colbul cine știe căror pagini anacronice. E în aceste poezii o prospețime autentică, o vibrație profundă a actualității, un suflu tineresc, care izvorăsc din aceea că ei au un contact nemijlocit cu viața, prin înseși profesiunile lor (Ion Chiric — muncitor laminorist, Adrian Dohotaru — ziarist, Ovidiu Genaru — profesor, Rodica Iulian — medic, Dumitran Frunză — inginer, Platon Pardău — activist cultural). Intensa muncă profesională, la care se adaugă, la unii dintre ei, o susținută activitate obștească, se pare, după ținuta artistică matură a versurilor lor, că nu le stînjenește deloc creația, infirmînd astfel, prin exemplul lor, părerea greșită a unor tineri scriitori, care încă își mai irosesc timpul, colindînd fără rost pe culoarele redacțiilor, în loc să bată cu pasiune încă neumblatele cărări ale vieții noi.

Imaginile țișnite din participarea directă la viață sînt poezie autentică, în stare să se ridice mult deasupra speculațiilor metaforice vagi abstracte ale unor confrați care au debutat cu cîțiva ani în urmă. Este acesta, am putea spune, fenomenul poetic cel mai caracteristic al anului, cel puțin pentru experiența Luceafărului.

E semnificativă pentru toți acești poeți tineri o mărturisire a lui Ion Chiric, menționată în numărul 6 al revistei noastre din 15 martie 1962, dar mai cu seamă e concludentă pentru propria sa formație: „Prețuiesc mult uzina, deoarece, fiind zilnic în contact cu un colectiv bine închegat, entuziast și — permiteți-mi să spun — eroic, am întotdeauna de învățat ceva, iar atunci cînd greșesc, are cine să-mi arate drumul cel adevărat. Deci, în ce mă privește, uzina e mai mult decît o familie și mai mult decît o școală". Mărturisirea citată n-a rămas pentru Ion Chiric o simplă declarație retorică, o frază de autorecomandare, cum se întîmplă, din păcate, la unii tineri. Uzina e într-adevăr în versurile sale o prezență organică, intimă și familiară. Poezia „Cu șapca pe ceafă..." (Luceafărul, *15 octombrie 1962) — purtînd subtitlu:* La ieșirea din schimbul al doilea *— e un cîntec sincer, simțit dinăuntru, și închinat cu maximă dăruire uzinei; e o expresie vibrantă a sensibilității unui poet-muncitor. Poetul evocă imaginea nocturnă a orașului cu „străzile colorate de lună și noapte" prin care îndrăgostiții „alunecă-n zboruri de șoapte". E ora cînd schimbul părăsește uzina. Drumul spre casă poetul îl face parcă în ritmurile orchestrale ale uzinei. Dar îndepărtîndu-se „intră tot mai mult în liniște ca-ntr-un cring". Fiorul unui cîntec stîrnește în el nostalgia uzinei „și cugetul răscolit în adînc aleargă înapoi spre a soarelui matcă", spre „cuptoarele uriașe, retorte în care se celebrează eternitatea deplinului soare". Din astfel de sentimente a izvorît valorosul poem „Fiul uzinei"* (Luceafărul, *15 decembrie) — exceptînd începutul cam încărcat și artificios. Uzina intră ca o coordonată constantă, esențială, în biografia tînărului poet, ca o rampă de lansare a personalității sale: „Azi urc. / Umbra însăși / mi s-a schimbat în lumină". Ca și Ion Chiric, Adrian Dohotaru este un poet al contemporaneității, al generației sale, transpunînd în versuri de un netăgăduit lirism aspecte etice și probleme de viață care stau acut la inima tineretului nostru, participant activ la construirea socialismului.*

Astfel de preocupări își găsesc expresia lirică în modalități prozodice diverse, în poezii emoționante, cu o reală forță sugestivă, precum: „Un copil cîntă din frunză", caracterizată prin prospețimea imaginilor și puterea asociativă, „Adio periferie", un energic adio „ferestrelor de hîrtie, zidurilor sumbre", „curcubeelor de foame care brăzdau albastrul pur al zilei" din copilăria poetului, un adio „spitalelor de microbi și de tristeți", o bucuroasă despărțire de obscuritățile apăsătoare ale mahalalelor de altădată. Un elan tineresc tonic se desprinde din poezii ca „Spre alt șantier", „Marș", „Rupeți rîndurile", „Cuvînt la intrarea în U.T.M.", publicat în numărul de 1 mai al Luceafărului. *Firește, Adrian Dohotaru mai are de muncit pentru a realiza o mai mare concentrare a expresiei, sau pentru înlăturarea versurilor seci, fără fior, cum sînt acelea din poezia „Gest"* (Luceafărul, *1 octombrie), pentru a valorifica la un nivel corespunzător realele sale virtuți artistice.*

Ovidiu Genaru, al cărui prim debut se înscrie în presa locală din Bacău, se impune și el printr-o sinceră aderență la actualitate și printr-un efort continuu de a descoperi imagini inedite, capabile de surprinzătoare plasticizări. Poezia lui e limpede, dar cu adîncimi sensibile. „Nouă versuri la marginea apei" evocă simbolic, într-un tablou concret, material parcă, „pasărea care se ridică și coboară pe trilul ei", dar care nu stă să se-ncînte de frumusețea glasului pentru că ar uita „să bată din aripi" — „Aprilie" e o poezie senină, exprimînd ecoul bucuriei stîrnit în conștiința muncitorului de înflorirea copacilor, „Portret de activist" e profund uman și complex, realizat prin notații exact nuanțate liric. Se împlinește în el imaginea unui activist pe care-l porți în minte ca pe un adevărat model de conduită de viață.

Preocupată, în special, de probleme etice, evitînd sentimentalismul minor și desuet, Rodica Iulian cultivă o poezie de idei, exprimată dens, cu riscul uneori al uscăciunii și-al unei anume răceli. Căci fuga de sentimentalism o îndepărtează citeodată chiar de căldura sentimentului. Ne-au reținut atenția în mod deosebit „Oraș în viitor", „Oraș muncitoresc", „Anilumină", „Scurtă convorbire", „Măr".

Prin poezii ca „Amiază", „Parc", „Drum spre Nord", „Vicoveanca", „Inscripție", tînărul poet Platon Pardău se autodefinește în contextul impresiilor lirice ce-l solicită de pretutindeni prin pregnanța lor socială, precum și prin capacitatea sa de a vibra în ritmul epocii care construiește socialismul. Ca și studentul George Suru, care pe lîngă colaborarea la revista noastră a fost prezent cu poezii interesante și în paginile „Scrisului bănățean", astfel și Dumitran Frunză poate fi întîlnit în mai multe ziare și reviste. Dar, versuri ca „Dormitor pe șantier", „Scrisoare către un prieten", „Joc de copil" ale primului sau „Aer dens", „Pădure, Pădure...", „După ploaie", ale celui de-al doilea, publicate în revista Luceafărul *ni se pare că atestă mai mult o vădită maturizare a talentului lor, o lărgire sensibilă a universului tematic.*

Poeții aceștia tineri, de al căror debut în revista Luceafărul *ne-am ocupat în rîndurile de mai sus, se adaugă altora, ca Dimitrie Rachici, Gabriela Melinescu, Ion Butnaru, pe care cititorii i-au putut întîlni mai des în paginile de anul trecut ale revistei.*

Luceafărul *consideră ca o sarcină a sa de onoare obligația de a raporta la sfîrșitul fiecărui an despre o nouă promoție de condeie, tinere talente, inspirate din viața de azi a poporului nostru, din transformările revoluționare ale țării noastre.*

Dorim tinerilor poeți ca despre debutul lor din 1962 să se poată vorbi mai tîrziu ca despre cele citate în primele rînduri ale acestui articol.

I. D. Bălan

Ion Chiric

Rodica Iulian

Ovidiu Genaru

Dumitran Frunză

Adrian Dohotaru

George Suru

George Bălăiță

Eugen Teodoru

Horia Pătrașcu

Milică Stan

Văzuți de SILVAN

PROZATORI

În legătură cu menirea criticilor de a elibera certificate de naștere literară, s-au folosit tot felul de hiperbole romantice: tinerele talente ar fi fost pînzele albe care apar la hotarul împărăției anonimatului, iar criticii, santinele veșnic vigilente care, cu ochi de Argus, le descoperă, pronosticînd care dintre aceste catarge vor intra triumfal în portul literaturii. Prescrierea destinului literar al cutărui sau cutărui nume nou părea că ține de niscaiva calități mitice, criticii arătîndu-se a fi unii dintre cei mai redutabili rivali ai anticelor oracole. Adevărul e că, în condițiile sociale din trecut, a prevedea viitorul tinerelor talente, dat fiind nenumăratele împrejurări potrivnice care trebuiau învinse, echivala într-o oarecare măsură cu misiunea prezicătorilor și a ghicitorilor.

În zilele noastre, asemenea operații își pierd din aura lor misterioasă, ieșind, s-ar putea zice, din domeniul astrologiei sau al magiei negre și apropiindu-se de cel al științei astronomice. Căci în prefigurarea unei evoluții literare — în condiții în care dezvoltarea tinerilor creatori este stimulată și orientată —, factorul neprevăzutului deține, la urma urmei, aceeași importanță ca și, bunăoară, în calculele temerare pe care le fac inginerii și tehnicienii cînd schițează traiectul navelor cosmice pe orbita cerească. Spunînd aceasta, nu vrem cu nici un chip să acredităm ideea că, în momentul de față, diagnosticele în literatură nu l-ar atrage pe critic în situații grele, uneori chiar primejdioase, deoarece oricită echilibristică ar face, oricît și-ar formula părerile în doi peri, după modelul oracolului de la Delfi, sentințele sale vor fi supuse celui mai neiertător control al celui mai teribil judecător: timpul.

Venind la tema propriu-zisă a articolului, observăm că hazardul judecăților noastre este micșorat de faptul că unii dintre tinerii prozatori „lansați" de „Luceafărul" anul acesta, ca o expresie a acelui climat stimulator și încurajator despre care am vorbit, au căpătat deja valoare de circulație în critică.

Este cazul lui George Bălăiță și Milică Stan. A fost scos în evidență caracterul actual al temelor de care se ocupă în creațiile lor acești autori noi. Aș preciza că tratarea acestor teme se face într-un mod parcă intim, familiar. Se simte că întîmplările povestite sînt, pentru autorii citați, în chipul cel mai firesc apropiate, fiind cunoscute direct în realitate, devenind o parte din experiența lor personală de viață. Ceea ce nu înseamnă că transcrierea literară nu ar da naștere unor frămîntări și chinuri creatoare. Problema fundamentală care i se ridică oricărui tînăr scriitor e aceasta: cum poți să înfățișezi fapte binecunoscute în realitate într-o manieră artistică proprie, care să nu stea în umbra niciuneia dintre marile personalități? În depășirea acestor dificultăți se realizează individualitatea creatoare a unui ins nou în literatură.

Prezența unor astfel de frămîntări se simte mai ales la George Bălăiță. În prima schiță, publicată anul acesta în „Luceafărul", „Culesul dintîi", influența literaturii lui Marin Preda era mai mult decît evidentă. În povestire găseam, e drept, și personaje și întîmplări al căror inedit nu putea fi pus la îndoială, atestînd cunoașterea lor directă, dar atmosfera generală, tonalitatea, chiar ritmul narațiunii erau violent influențate de poetica operelor lui Marin Preda. (Cum s-ar zice, o temă proprie a fost cîntată pe melodia altuia). În schițele primite ulterior de redacție se putea observa că George Bălăiță își căuta cu febrilitate timbrul personal, era urmărit de ideea specificității, mergînd pînă la căutarea unei ținute stilistice cît mai particulare. Fapt e că, în raport cu ceilalți tineri prozatori publicați în această perioadă de „Luceafărul", lucrările sale se prezintă cu cel mai îngrijit veștmînt — în sensul studierii și cizelării expresiei. Poate ca o consecință, George Bălăiță e atras cu predilecție de acele întîmplări ieșite puțin din comun, cu o semnificație aparte. Este elocventă, în acest sens, schița „Tatăl, băiatul și o zînă de lut" — rețineți și titlul — unde se relatează plimbarea prin iarmaroc a unui colectivist cu băiețelul pe care i-l făcuse nevasta cu altcineva în timpul secetei, pe cînd el se afla plecat după făină. Cu anume virtuozitate în descrierea mișcărilor psihologice, Bălăiță surprinde momentul cînd, declanșate de o întîmplare oarecare, în conștiința eroului se răzvrătesc toate resentimentele împinse pînă atunci în subconștient, reliefînd însă totodată intervenția imperioasă a noii mentalități, de unde limpezirea sufletească din final. Schița cuprinde în subtextul ei un puternic suflu poetic, cu toate că Bălăiță privește cu adorație numai către proza gesturilor brutale, de un dramatism apăsat. Întîlnim — ca și la alți autori tineri moldoveni — un fel de reticiență superstițioasă în fața valorilor literare care au contingențe cu lirismul. Dar, așa cum ne dezvăluie schița „Ploaia", temperamentul lui Bălăiță este în fond liric. În schița citată, pornind de la notarea reacțiilor unui copil, ajunge să creeze un admirabil poem în proză închinat forțelor vitale, active ale vieții.

Acela însă dintre „numele noi" la care descoperim trăsăturile „clasice" ale prozatorului ni se pare a fi Milică Stan. Dacă George Bălăiță are o oarecare sfiicіune în fața subiectelor presupus comune — și aici rezidă, credem punctul nevralgic al creației sale — Milică Stan se entuziasmează în fața oricărei întîmplări, oricît ar părea de prozaică, cu condiția să-i ofere material vîrtos pentru modelarea de chipuri de oameni și de scene cu valoare epică. Ambiția de a străluci prin expresie s-ar zice că n-o are. Nu se sperie să folosească uneori și imagini de care e conștient că sînt uzate. Este adevărat că, în general, stilul său place, dar nu pentru că ar fi „frumos" sau pentru că ar străluci prin valori poetice în sine, ci deoarece urmărește preciziunea, ajutînd să se dea imaginilor o concreteță palpabilă, să fie dăltuite în relief. Aceste calități îngăduie autorului să prindă direct, în laturile principale, temele de care se ocupă. Rezumată în trăsăturile ei generale, povestirea „Mîndrie" nu ne apare prea nouă și prea atrăgătoare: un tînăr tractorist, făcîndu-i-se lehamite de toate necazurile meseriei, vrea să plece din sat și să se facă șofer la oraș, dar pînă la urmă își anulează această hotărîre. Cîți dintre tinerii scriitori care visează numai la întîmplări neobișnuite, extraordinare, n-ar trece indiferenți pe lîngă un asemenea subiect? Dar Milică Stan a știut să releve aspecte inedite, să pună în valoare un bogat registru de observații, care sînt pline de adevăr, se simte că au fost făcute „pe viu", și astfel, izbutește să deseneze cu o impresionantă vigoare caracterul acelui băiețandru devenit tractorist într-o perioadă cînd satul abia pornise pe drumul socialismului. Cealaltă povestire „Prima dimineață", mi se pare mai puțin profundă sub raportul semnificației artistice.

Dintre tinerii prozatori care au cel mai bogat palmares de lucrări publicate anul acesta în „Luceafărul" trebuie să-i amintim pe Eugen Teodoru și Horia Pătrașcu. Horia Pătrașcu se recomandă a fi sensibil la influența tendințelor care sînt la ordinea zilei în lumea literară. Astfel, schițele sale se raliază acelei preocupări manifeste la mulți tineri de a dezbate probleme și aspecte care țin de domeniul moralei. În „Cîmpia" se pătrunde în drama unui ceferist a cărui soție a fugit cu un student; în „Acasă la dragoste" se înalță un imn dragostei împlinite — tînăra nevastă e cuprinsă de o adevărată stare de beatitudine; în „Întîi pași spre fluviu", vraja și puritatea dragostei adolescentine se destramă, survenind o întîmplare, pe cît de caraghioasă, pe atît de penibilă.

Cu toate că, atît prin tehnica literară cît și prin stil, Horia Pătrașcu vrea să țină de o proză psihologică de cel mai modern tip, în cele mai bune pagini ale sale percepem un anume suflu romantic juvenil. Conștient de această calitate în care i se pare a vedea un defect groaznic, caută să-i tempereze, pe cît poate, erupțiile, prin notarea de amănunte prozaice, ajungînd la efecte de ordin artistic interesante. Din păcate, sensibilitatea pe care am semnalat-o, față de preocupările literare la modă, imprimă schițelor un ușor caracter livresc. (Cea mai bună creație a lui Horia Pătrașcu rămîne „Întîi pași spre fluviu", unde palpită o cunoaștere directă a vieții). Defectul menționat duce la o viziune, am spune „fragmentaristă" asupra realității, schițele sale, devenind adesea simple instantanee, fără o aprofundare a caracterelor eroilor.

Eugen Teodoru se prezintă cu o gamă variată de preocupări, semnînd ici un poem în proză („Întîlnire cu Pavel Korceaghin"), colo un foileton („Indoliații fără durere"), iar dincolo schițe după toate normele în vigoare ale speciei („Caravana", „Trofeul"). Această multilateralitate se manifestă, însă, cîte o dată, în dauna calității.

Astfel, „Caravana", oferind unele amănunte amuzante, în ansamblu e o schiță neinteresantă, iar unele materiale, sub pretextul că ar fi publicistice, devin mediocre. Nu trebuie însă subapreciate calitățile publicistice reale ale scrisului lui Eugen Teodoru. Găsim lucrări care sînt scrise cu un nerv și cu o fluență în stil de-a dreptul remarcabile. (Ca exemplu menționez foiletonul „Indoliații fără durere", o satiră de bună calitate la adresa exceselor, „bulevardiste" în costumație și în atitudinea morală a unor tineri sau, în sfîrșit, acea evocare semi-fantastică a întîlnirii cu Pavel Korceaghin). Dacă Eugen Teodoru n-ar fi publicat în ultimul număr povestirea „Trofeul", notele noastre s-ar fi oprit aici. Așa sîntem obligați să adăugăm aprecieri laudative și la adresa povestitorului, relevat cu tărie în acest ultim exemplu. Într-un stil direct — care se pare că-l „prinde" cel mai bine, pe autor — se sugerează cu forță artistică poezia amară a unei idile neîmplinite.

Mă opresc, dîndu-mi seama că în spațiul rezervat de redacție nu pot să mă ocup de toți tinerii ale căror nume au fost popularizate în paginile „Luceafărului". De altfel, unii se apropie de specificul talentelor pe care le-am analizat, iar alții, publicînd o singură lucrare, nu ne oferă posibilitatea unor aprecieri cu caracter generalizator. (Din ultima categorie face parte, bunăoară, Ana Barbu, deși povestirea ei, „Mirele a venit la nunta de argint" e foarte frumoasă).

Care să fie concluzia acestor însemnări? Mi se pare că aceea de a ura (ne aflăm doar în preajma Anului Nou) ca autorii de care ne-am ocupat să-și sporească zborurile îndrăznețe pe cerul literaturii, folosind din plin minunatele condiții asigurate creației literare din țara noastră, astfel, în anii ce vor urma activitatea lor să ofere criticii ocazia unor articole mai ample și mai bogate în caracterizări decît cele de față.

Al. Oprea

„Țărănimea își amintește foarte bine de anii cînd muncea din zori pînă în noapte pe pămîntul moșierilor și chiaburilor, neavînd nici cele mai elementare condiții de viață omenească...“

„...Revoluția socialistă, înfăptuită de clasa muncitoare în alianță cu țărănimea, sub conducerea partidului nostru, a pus capăt pentru totdeauna, ca unui vis urît, acestei stări de lucruri, schimbînd radical viața maselor țărănești.“

GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ

CORLA CÎMPIA REPUBLICII

(Fragmente)

I

— epilog —

Era demult, de demult...
Lăcustele mi se păreau în pădurea de fîn — elefanți.
...Am urcat, într-o noapte, dealul unui dovleac
pînă-n vîrf.
Mare mi s-a părut, mă, cîmpiu...

Și începeau pe ea oamenii,
oameni cu cămăși ude și sape,
de nu mai rămîneau pe de lături, p-afară,
decît vreo doi-trei : boierii. —
O fîntînă scotea apă din cer.
Mai erau și graurii...
Dropiile mi se păreau niște batoze ale veșniciei
...Trenul circula, dinspre Vede,
dincolo de amurg.

Și Rusaliile...
Călușarii erau vîrtejuri de colb învîrtite pe toată
cîmpia.
Îl văd pe Mutu, cu drugul de lemn,
speriind nevestele vesele.
Auzi, behăie țapii...
Iarna se jurau caii ca-n Texas
și bicele pocneau în noapte ca niște pistoale.
Aveam și zăpezi,
și zăpezi...
Poate nu știți că noi, cei din cîmpie,
ne jucăm numai în apele albe, polare,
ale zăpezii..

Poate nu știți că noi sîntem de ăi cu veninul
pînă în gît —
— fierea asta e drojdia verde a plantelor. —
Mi-era lung pămîntul și cerul.
— măsurate, toile astea de țărînă și cer
se-ntîlnesc,—
Urma să stîrpim șerpii și să stărîmăm cu sapa
hotarele..
Cînd m-am suit, mai tîrziu, în salcîmul anilor mei,
n-am mai văzut cîmpul...
Se-ncolăcise, în mine, ca un piton.

II.

— moștenire —

Voi sînteți cinci, cîmpul e unu' !
Și v-ați adunat jur-împrejur, ca dulăii.
Dar uite !
Uite,
iau în mîini vasul ăsta de lut
și-l stărîm !
S-au uscat în el noroaiele anilor
și lacrima și-a stins rășina-n pereți.
S-a năruit, Smălțuitul, ca o salină..
Na !
călcați acuma cu tălpile-n colți —
na ! tăiați-vă palmele-n țăndări —
na ! stîrbiți-vă gurile-n gura lui stîrbă !
Ăsta e cîmpul !

E poate slut !
Are țepi mămăliga !
O să vă stea pămîntul în gît
după prînz !

Ăsta e !
Dacă nu vă mai place,
faceți voi altul !
Dacă nu vă mai place,
faceți voi altul din țăndări,
din aschii și din pogoane multicolore.
— căci eu l-am spart cu mîinile voastre —
din smalțuri de zîmbet, din hîrburi de flori,
din cioburi de prunci bălani și de vite,
din coji, din spărturi, din pulberi, din fum,
din tot ce fuse odată cîmpia...

Faceți voi din cîmpul stărîmat
vasul nou, smălțuit cu lumină !

Beți apoi din el,
la amiază și seara...

IV

— existențe —

A crescut într-o viață cîteva sute de pepeni...

— o viață e un cîmp ceva mai întins
în cîmpul cel fără vîrstă. —

Fericit negustor :
a vîndut într-o viață
cîteva sute de pepeni !

Ei, dar el i-a copt sub lună,
dar el i-a copt sub lună,
și a adus luna în cîteva sute de cuiburi.

Și păzea, în ciomag, somnul harbuzilor,
lupilați ca niște zebre spăimoase în frunze,
să nu cumva să țîșnească în pîlcuri,
galopînd în noapte, pe cîmp !

Și le cînta,
și le cînta,
ciocănindu-le vrana cu degetul.

Cînta, parcă, unul, acolo, sub lună
cu glasul cîinelui legat de poiată —
Nu vă apropiați, mă oameni, măăă,
stați acolo, departe, în cîmp,
aici se coc pepenii...

Cînd le-a venit vremea, prin august,
le-a turnat cu pîlnia, fiecăruia, din sîngele lui,
iar apoi le-a pus capacul la loc.
Erau harbuzii pecetluiți ca niște urcioare

și le suna și taianța — zing !
Gata !
Acum îi vor lua ăia, îi vor tăia, or să le scuipe
sîmburii
și eu am să le strîng banii, de sub coji,
să-i pun bine...

Omul socotea, zgîndărindu-și capul-dovleac
priponit acolo de vrejul pămîntului.
Și i-a luat,

I-a luat cu friguri de hoț,
I-a luat noaptea !...
Ceas rău !
La zi, cîmpul avea cu cîteva traiste
de lut zemos, mai puțin.

Hei...
Dar al doilea an...
Cîmpie, blestemată cîmpie,
floare de lut și de păpădie...
...dar al doilea an
l-au găsit pe om spart cu furca
și mațele țîșniseră-afară din burtă,
ca niște sîmburi.

VI

— Cor de secetă mare —

De ce ne-ai dat atîta povară de lut
dacă-i sterp ?
De ce, Doamne ?
Buzele au căzut — înveștite ca niște rime.
Dinții sînt goi — niște fluiere
în care gîfîie cîmpul.
Sună-a boloboace desarte pînă la Dunăre.
Zi, de ce ?
Nu ne mai răspunde nici măcar tunetul...
Filfîie colbul pe oase de cal.
S-a oprit și noaptea pe ele.
O să se coacă, bostănărie de capete, cîmpul.

A murit Dumnezeu..
Nu mai strigați, mă, în pîlnii, la telefon !
Stîlpii care duc acolo sînt cruci.

S-a ars tabla pămîntului toată...
Cînd o s-o răsturnați, o să vă frigeți degetele
de pomană, prin scrum.
Nu căutați cartofii, nici gușterii —
Alea-s pietre !

A stat lat cîmpul...
Nu mai are unul sculpat, de lipit un plic.
S-a lustruit și cerul, ras cu lingura,
pînă la coajă...
Dă-ne foc !
Dă-ne foc cu amnarele și chibritele
Dă-ne !
Ard, uite-i, țîncii, ca niște vreascuri, galben și alb.
Ard mai mohorît bătrînii, căpoșii, ursuzii.
Babele ard ca niște buturugi de răchită
cu picioarele în scrumul rugăciunilor vechi.
Arde și apa morților...
Arză !

VII

— prînz de jăratec —

S-au aprins conacele-n zare,
ca din minune.
Doamne, ce zi albă s-a făcut.
Și se văd boierii limpede,
ca niște șoareci,
din pătule-n văpaie.

Doamne, ce zi limpede s-a făcut...
Și te poți plimba pe cîmpie,
cu mîinile boierește, la spate,
te poți duce, cît vezi cu gîndul,
pînă în Teleorman,
te poți duce prin ziua asta de flăcări,
pîn'toată țara...

O zi ca asta, mă oameni,
vine odată cu vînt și ploaie !
Țineți minte ziua și anul,
și clipa chibritului...

Săturați-vă !
Umpleți repede cerul de flăcări,
pînă nu s-o trezi dumnezeu.
Numai el are slobod să fulgere.
El și boierul.
Săturați-vă !
Umpleți cămările nopții cu soare,
să se vadă bine ticăloșia ;
Păduchiți cămeașa cîmpiei,
acum pe lumină —
și, iute,
stingeți opaițul !
Afară e ziuă !

Afară-i zvon și zarvă de nuntă,
Afară-i zădul, afară-i cutremur ;
Se-mbulzesc toți la masa a mare,
de flăcări.

Ne-am coclit din porumbul stricat,
Și orzoaica țipă în oameni
ca mîța.

A scăpat din ocoale răbdarea,
Haideți la masă !

O să vie și Nunul,
Nunul mare și negru,
Tunul...

VIII

— morții —

Nu-s cimitire...
Oamenii se amestecă-n lut cu dovleci și iarba,
cu dovleci, cu iarba, cu vitele, —
Și cînd îi întoarcem cu plugul,
cînd îi întoarcem să doarmă pe partea cealaltă,
se întind ursuzi în lumină, lungi,
în zăvoaie de aburi —
Și știu c-a venit primăvara...

Ei n-au ochi,
Ei n-au decît trupuri.
Trupuri grele, hotare de lut,
nu se mai pot scula în picioare ;
trupuri mari, amare de răni,
de pelin, de scai, de copite —
și răni lungi de harapnic de cînepă
care ustură carnea.
Și stau muți, rînduri-rînduri,
vălurind în amiază...

Ei n-au ochi.
Ei bîjbîie noaptea,
să dea-n lături poarta țărînei să iasă, —
să apuce clanța de ger a cîmpiei,
pe care n-o poate sparge nici soarele.
Și nu pot...
Și ne trimit atunci ghioceii..
Apoi dorm toată vara...
Dorm uituci, nu-i mai poate nimeni trezi ;
dorm avan, sub dogoare, la treier,
cînd aleargă smintită cîmpia, de muncă ; —

de PAUL ANGHEL

dorm ca morți, nu le pasă ;
Aoleo, mă ăștia, care v-ați dus !...

Uneori li-e urît.
Li-e urît în țărîna surdă, cînd țiuie, —
li-e urît pînă-n piept cu mohorul, sub zarzări, —
li-e urît cînd se chiamă cosașii,
clempănind cocostîrci, din pliscuri de fier.
Li-e urît și-atunci pleacă.
Pleacă spre sate în trîmbe de vînt.
Se așternu cumințl lîngă străchini, pe linguri ;
se întind lăvicere, sub care,
sub picioare de oameni și cai,
se prefac în cenușa blajină din vatră.

Alteori sînt cîinoși.
Se încruntă atunci în vîrtejuri de colb,
se ridică balauri ologi să ne muște ;
se smucesc în bătaie de mîini să vadă cîmpia,
s-o ia, s-o măsoare. —
N-ați mai intrat, zic ei,
cu tăișul !
N-ați mai răzbit să ajungeți cu sapa,
la capete !
N-ați mai împins, mă, cîmpia în zare,
măcar cu o palmă...

Apoi cad osteniți
și mor iarăși...

Nu-i deșteptați, lăsați-i așa...
lăsați-i să moară din nou, necăjiții.
Voi porniți iarăși orbi, mai departe, la anul,
să-mpliniți țărîna cea grasă cu oameni,
cu pepeni,
cu maci...

IX

— glas de argat —

Acum mă scol eu !
Am să mă scol chiar acum,
Cînd am să întru, mă, cu cuțitul ăl mic,
tremură toți, fleașcă.
Să nu credeți că știu să cojesc numai nuci ;
Să nu credeți că pasc iarbă,
ca vita...
Eu îs de pe lîngă Ciulnița !
Eu smulg, dacă vreau, tigva din gît
și-o crăp, sămînță-ntre dinți —
eu rup ciolanul cu deștu'...

Mi-e cam silă de boierii ăștia moi, nemunciți —
Mi-e cam silă de zeama aia — sîngele ;
Mi-e cam...
prea ar' să fie noroi mare la primăvară.
Bine,
atunci lăsați-mă, așa, de zălud —
Ziceți-mi nimeni !
Da' o să vedeți voi că ceapa e iute
și că mușcă omida...
N-am !
N-am, — asta-i !
Nu mai dă ăla nimic ?
O să dea !
Nu vreau decît o unghie din cît are lumea.

...Și dacă nu vreau să beau lut ?
Mă, oameni de fasole și castravete !...
Și dacă nu mai fac, într-o zi, mere din mine ?
dacă las bălăria să-nghită pămîntul !
Să mai umile și altul, din piept, cu sînge,
harbuzul !

Poftim,
duceți-mă atunci la piață, la Obor !
O să mă facă sarmale bogații
o să mă frigă felii, pe primus —
o să mă mănînce cu șuncă,
cu ouă,
cu alămîie și cu piper —
O să mă puie pe farfurii de alea, cu dungi...
O să-i ardă mațele pe ăștia
din toată Rominia.

XII

— cutremur —

Și s-a descolăcit balaurul cîmpului
s-a descolăcit dintr-odată...
Cin' v-a pus să le dați necăjiților arme,
cînd le-ați dat brînci,
cînd le-ați dat spini,
cînd le-ați dat cimitire...

Nu știați că mînia ară pămîntul
și singură?
Nu,
nu se mai aprinde cîmpul.
E bolind,
e ud —
face sub lapoviță de sînge;
și cojocul i l-au luat,
ca unuia, ucis cu parul,
la o răspîntie.
Și are cîmpul sînge de lut.

Dar mai e și Muntele,
și muntele de fier —
și dealul de aramă —
și balta sumbră de păcură,
iar acolo mînia
pilește zale,
de vreo sută de ani.
Ce-ar fi să ia foc Romînia?

Mai dați,
— Zice Moartea —
mai dați!
Cîmpul face bărbați,
cîmpul face cai,
cîmpul face berbeci,
cîmpul face bărbați,
mai dați,
niște bărbați.

Dar mai e și Muntele!
Voi știați, mă oameni,
că furtuna vine d-acolo?
Ia întoarceți pușca.
spre Moarte!
Stai,
chibzuit,
pasul trebuie bine potrivit,
altfel rămîne Moartea tot cum a fost.
Ați mai amețit-o voi de cîteva ori...
— a zis Muntele, pilind zale,
a zis Dealul, uruind de metale,
a zis, dînd în fiert, marea de țiței,
cu oamenii ei.
Moartea trebuie ucisă,
cu toate capetele ei.
Care?
cine mai are timp să le numere!
E și Războiul,
și Capitalul
și Antonescu
și Vodă...
sînt și boierii...
Dacă nu știi să citești,
măcar să ochești!

S-o ucidem barim pîn'la Sîntămărie,
să moară moartea vara,
cînd se coc poamele,
să-i punem pomana afară.
Bine,
a zis Muntele.
Și s-a descolăcit Cîmpul ca un balaur...

Au venit în ajutorul nostru katiușele.

Cin'v-a pus să le dați necăjiților arme
cînd sînt muncitori,
cînd sînt comuniști,
cînd dreptatea iese pe zare cu steagul roșu...

Bateți clopotele toată luna august
pentru vechea Romînie!
Și le bătură...

XIII

— la meșterii uzinei —

Am rămas cu cîmpia.
E a mea,
e a ta.
Cum să facem cu ea?
Cum s-o dregi, cum s-o cîrpești
ca s-o mai potrivești?
N-avem cositor, nici țipirig,
nu-i brumă de lipici.
Nu ține s-o prinzi cu ață, de fel, —
nici s-o legi la gură ca pe-un sac

Mare drac, mă, cîmpia...
Cum să-i vii de hac!
Un'te uiți — curge,
de unde apuci — crapă, —
Să-mpletești iar bici din nisip,
nu-i chip.

Tovarăși,
Ce ziceți, ce-ar ieși din cîmpia asta a noastră,
am venit cu dînsa în brațe, ca la mai meșteri!
Am venit cu ea abia gîfîind,
să-i mai numărați și voi stîrbiturile!
Ați adus-o-n căruță?
Nu, e afară,
dincolo de barieră.

Ne-am ticsit în pămînt.
Ne-am ticsit în pămînt ca semințele-n pepeni,
în feliile verzi, pe hotarele-n spini;
Am tăiat-o, ce-i drept,
dar cu milă!
Nici nu se tociseră bine bricegele

Auzi, colo!
și mai zi și de milă,
după ce-o tăiară, prostii, bucăți!
Care-o sparse, mă, ăl dinții,
să-l vedem la obraz!

Și cătrăniți, faurii, meșterii fauri,
au deschis în noapte cuptoarele,
și-au zvîrcnit vîlvătăile cît niște tauri, —
de parcă s-ar fi întors înapoi, de dincolo, soarele.

Nu cumva s-a strămutat răsăritul?
Nu cumva ăștia întorc pămîntul pe dos?
Adăstați nițel!... Iese acuși-acuși luna!
O văzurăm cînd i-au pilit la bonfaier
dinții de secere.

Și faurii, prietenii, meșterii fauri...

Ei,
ia plecați cu caii de-aici,
ăștia nu-s potcovari!
Ăștia sparg ghiuleaua cîmpiei și-o lasă să umble.
Ăștia o pun acuși, pe rotile, —
ăștia o-mbracă în bumbi de argint, cît ai clipi;
Să vedeți ce cîmpie sprintenă iese!

Și faurii, prietenii, meșterii fauri,
învîrtind baroasele grele cît niște tauri,
înroșesc mai întîi zarea cîmpiei în vîlvătăi...

Dar ia!
ia stăi!
Treaba asta nu iese pe-un pac de tutun.
nici pe-o dublă de boabe!
Ne trebuie planul cîmpiei,
pe-o sută de ani!

A vorbit unul mai tare,
poate chiar faurul, —
și cînd a izbit cu ciocanul,
s-a sculturat din noapte, pe dinsul.
tot aurul.

Vedeți,
noi consumăm aici electricitate!
punem în piesa asta din suflet,
punem din minte și din sănătate.
Ardem, cum se vede, păduri de cărbune,
— sînt și ochii noștri acolo, nu-s crengi de alune! —
Am stors țîța pămîntului, cea de țiței și de fier;
scurgem sticlă noaptea, din cer.
Am lucrat cu ce-i pe lume mai sterp;
și-am făcut pentru voi și un cerb,
Ziceți-i cum vreți, cum vă vine mai ușor, —
porecliți-l tractor!
Tii,
dați-vă-n lături!
care e prost, să stea jos. —
Asta scapără cu copitele-n lună!

Vreți ploaie?
Uite, o scoatem cu pîlnia din pămînt —
Sau îi facem Dunării vînt,
îi dăm brînci pe țevi, în șuvoaie,
și-o despletim acolo, la voi, în curcubeie de ploaie...

Vreți sare?
Ține-n palmă un drob,
care scoate din bob
mie la sută,
fără fir de pir sau cucută!...

Și faurii, prietenii, meșterii fauri,
învîrtind baroasele cît niște tauri..

Nu ne convine, zic unii,
cu ochii la cerb!
ar însemna să prăsim herghelii de știuleți, pentru el;
să se frîngă vara cîmpia, sub holdă, —
să-i punem sub bot tipsia pămîntului toată...

Ha, ha!
ăștia cred că tractorul paște ovăz!
Și cine vreți să vă scoată, mă, din noroaie, omida?
Și necăjiți, faurii, meșterii fauri,
iac trenuri și poduri, și sonde,
din cocă de fier, —
Și ridică pe umeri bîrne de case —
și le pun acoperiș Romîniei, de-a dreptul în cer.

Și faurii, prietenii, meșterii fauri,
învîrtind baroasele, cît niște tauri
bat pe muche osia țării, în vîlvătăi
de s-au trezit în lumină munții bătrîni
cu păduri și cu văi...
Vine-acuși răsăritul!

în căruțe cu faraoane și clopote,
în căruțe cu fulger în roți,
și se duc, desfăcînd în cozi de păun,
nebuloase de colburi și stele

Ne mutăm! Ni-s caselе mici,
dai cu capul de-a dreptul în cer,
de sub grindă.
Și-i văzduhul puțin,
prin zăplaz, prin ulucă.
și lumina-i de seu!
Cum să coase muierea, cu acul, zare de zare?
Și-s flăcăii ursuzi, frămîntînd cîte-un veac
o fărîmă de țărnă cu ploaie.
Uite, rîd și dovlecii de noi, și rîd cucuruzii
sub mustăți cu măsele de ceară!

Să ne oprim?
să stăm,
să mai socotim?

Și oamenii duc cu ei pluguri și sape —
Și oamenii pun laolaltă turme și arbori și iazuri;
și oamenii intră cu ele sub arcul de aur
al gospodăriei agricole colective.

Și satele curg în zăpoare de apă...
Le ajunge din urmă un glas,
Dau bice cailor!
Au lăsat în noapte-un mormînt,
Dau bice cailor!
Caii sar în două picioare peste năluca boierului,
Și alaiul gonește, gonește
de parcă toată cîmpia se varsă, cu rîuri de
oameni în soare...

Cine-i acolo, sub lespedea țărnii,
Încălerat, pe brînci, cu nevoia?
Parcă-i singur... parcă s-ar bate umbra cu el,
pe orbește...
S-a-nfundat pînă-n gît în pămînt,
pînă-n suflet;
Oameni buni, stați pe loc și-i întindeți o mînă!

A întins pămîntul război de urzit,
din Calafat la Buzău...
Ridicați-vă ușurel!
Ce, vreți să se umile cîmpul o dată cu voi,
să vă înece?!
Dați-vă la o parte ăia mai grei!

Pămîntul foarce...
I se încheagă bubului moale, corasla...
din piclă, din ceață, din abur,
din somn...
Caerele lui cresc pe dedesubt, alboase și moi.

Sssst!
Cine ascute acolo, metal?
Stați în margini, colo, lîngă Dunăre!

Ați și început să ciuliți nara...
ați și început să dați buzna
pe la bucătărie!
Mă, ăla, bagi paiul în aluatul crud?

E ca o pîine cîmpia!
Omule, dă-mi un cuțit
să-mi iau goală,
măcar o felie.

XVI.

— orizont —

Am adus cîmpul aici!
L-am desfășurat peste zări.
Da,
ca un trup din care ne-am desprins,
dînd o altă ființă.
Și asta va fi nouă facere,
sub semnul Științei,
Și asta va fi noua noastră familie,
omenească familie sub semnul lui Lenin.
S-a năruit stihia veche a bălăriilor,
Știința sînt fum...
Cîmpul e de-acum umbra noastră în geometrie.
L-am întins între schele,
L-am așezat între orașe și fabrici, ca o velință,
E pieptul de aur al Romîniei
lîngă inima ei nouă, de flăcări.

Vom pune și masa...
masa mare-a cîmpiei — singura masă.
Bateți!
Cereți!
Intrați!
Cîmpia
înfășoară cu spicele ei
Romînia!

XVII

—Cîmpia către Partid —

Ți-am socotit puterea — minune,
ca-n povești.
Dac-ar fi piatră, aici, în cîmpie,
dac-ar fi munți, aici, în cîmpie,
tu ai fi mai tare ca piatra
fiindcă doar tu,
punînd piatră pe piatră,
ai înălțat casa asta nouă a mea,
Romînie.

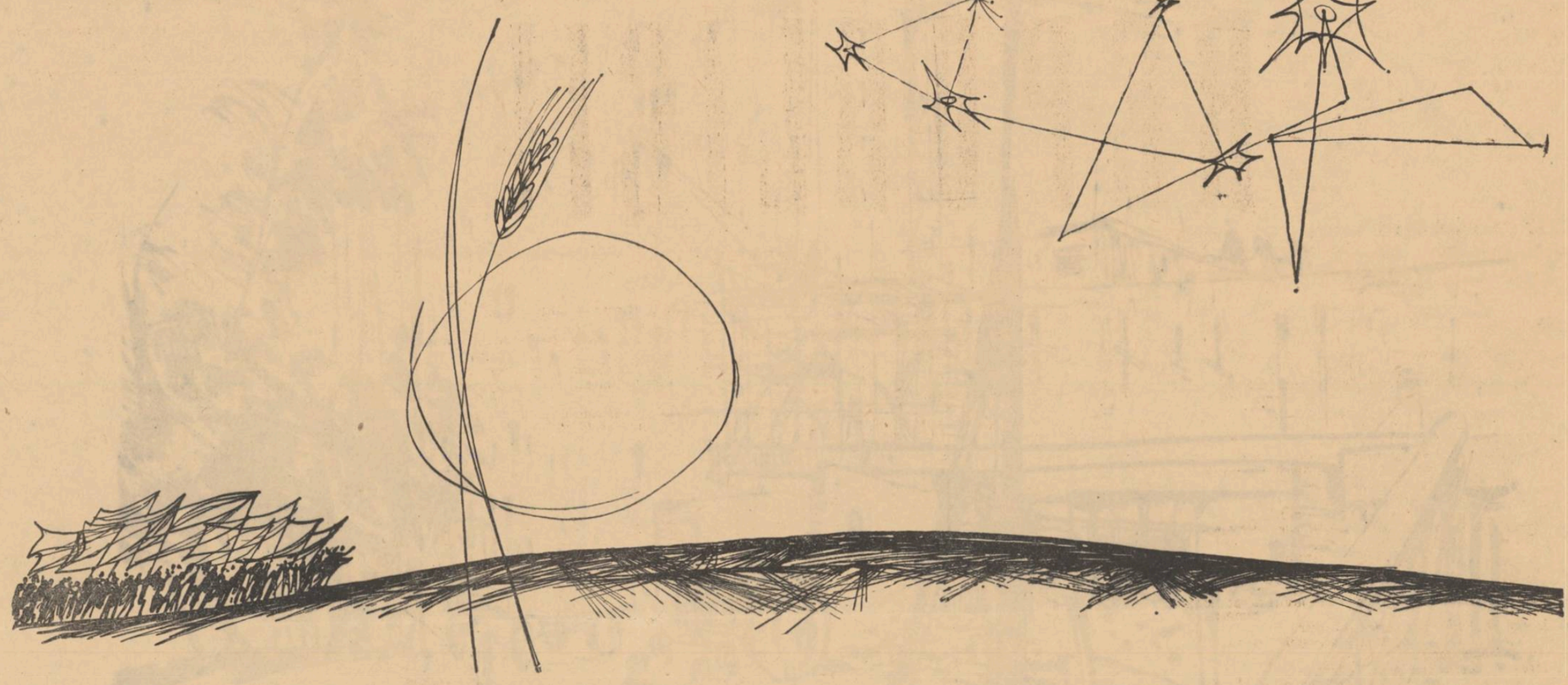

Desene de EUGEN MIHĂESCU

Ce facem?
Ne deșteptăm mîine în altă țară, mă oameni...

Spargeți-i, tovarăși, cătușa,
lăsați cîmpia să umble!
Și faurii...
S-a umplut tot pămîntul de aburi.
Gata.

XIV.

— Cor la fuga pămîntului —

Unde curge alaiul ăsta de care,
în roiuri de colb, în fuioare lungi de lumină,
cu rîuri de turme, de ape, de cai,
de parcă toată cîmpia, mahmură de somn, dintre ierburi
se scoală în stoluri de aripi și pleacă!

Se mută pămîntul...
S-a strîns toată zestrea lui veche.
Fînețe cu pîlcuri de cai. Și hambare și arbori și grauri
Și pluguri și vișinii dulci, și surîsul, și zarea-n amiază —
Și clipe de liniște — iazurile..

Și oamenii desprind draperiile ploii —
și fac sul blana mițoasă-a zăpezilor —
și-mpăturesc mătasea moale a vîntului,
și le pun în lacre și lăzi —
le strîng, le pun bine și pleacă.
Au lăsat pe-afară numai noroaiele
și ciuma
și Seceta Mare...

Încotro, prieteni?
Vă mutați undeva?
Am așteptat clipa asta de mult, de demult.
Am așteptat-o uitați în hruba țărînei,
zidiți în pămînt
cu cîrtița oarbă și viermii;
Am așteptat-o pîndind dintre vremi —
cum fuge timpul departe de noi —
cu ropot de ploaie...

Ne smulgem țărușii, plecăm...

Se strămută cîmpia...
Au venit și tractoare s-o ia, că-i grea — oameni buni —
grea ca pămîntul!
au venit s-o aburce-n mașini d-alea mari, cu prelată;
au venit ingineri s-o caute-n dinți,
ca geambașii de cai!
au venit s-o ridice pe scripeți,
ca pe-o biserică!
Oameni, nu vă e teamă?
Nu vi se face inima mică, luînd-o cu voi?
Unde vreți să duceți cîmpia?
E cuptorul de pîini, ieslea noastră cu tînci,
e cămașa din toate zilele,
ruptă la coate;
E pătulul cu morți, e chimirul de aur
pe care l-am smuls de la brîul boierului
Oameni, unde vreți să duceți cîmpia?

Și oamenii curg în căruța cu cai arăbești
și oamenii curg în căruțe cu cai arăbești,
și oamenii duc cu ei pluguri și sape,
și oamenii pun laolaltă turme, și arbori, și iazuri —
și intră cu ele, pe poarta de aur
a gospodăriei agricole colective...

Și el?
E unul colo, pitit în scaieți,
cu ochii cît cepele!
Iepure-i, om, șopîrlă, strigoi
sau gîsca proastă a liniștei, dropia?
E cam orb bătrînul, cam șchiop de auz,
A-nhămat lăcuste la car să-și ducă moșia,
S-o încuie, o dată cu mintea-mărgică
Într-o groapă la umbra vîntului mare...

Lăsați-l în pace!

Și satele curg în zăpoare de ape,
Le ajunge din urmă un glas,
Dau bice cailor!
Au lăsat în noapte-un mormînt!
Dau bice cailor!
Și alaiul gonește, gonește,
de parcă toată cîmpia cu rîuri de oameni
se varsă în soare...

Cine lipsește?
Mai e vreunul uitat prin anțărț,
prin secolul XIX?

S-a mutat cîmpia în viitor?
N-o mai găsești!
Pe-aici n-au mai rămas decît rănile,
gropile,
oasele,
vechiul cîmp de bătaie...

Vine și umbra... Și bruma!
Și mi-e urît singur în noapte, cu ele!

XV.

— primul an: veghe de martie —

A dat pămîntul afară din căpistere.
De-acum — plugul!

Care dracu i-a dat atîta bob
de s-a umflat ca o butie?

L-ați scăpat la hambar —
L-ați lăsat să lingă cu limba a' lungă, podul!
Ce vă faceți acu?

Mai sînt încă trei nopți,
mai sînt încă trei zodii: martie, aprilie și mai
pînă întindem masa.

Ce vă faceți?
S-au umplut și cîrtițele de sîmburi și pui...
Mai răbdați.

Hei, ia mîna,
ia mîna, mă ăla, de pe lut!
nu vezi că nu-i copt?
Te pleznesc peste dinți!

Lăsați-l!
l-am pus și drojdia...
Și chimicale.
O să iasă nu pîine, mă, cozonac!
L-am frămîntat cu tălpile goale
Să nu-i atingem albușu'!

vom face aici o nouă civilizație vegetală,
Și dacă vor curge rîuri, vor fi de miere...
— am și pus în trifoiște uzine cu himenoptere
fabricante de aur dulce, lichid —
Am încălecat tractoare, cu păr roșu de miniu,
și am remorcat de ele pămîntul...
L-am ridicat vertical;
l-am silit să se scoale în două picioare:
Uite, orizontul e lîngă bot,
bea din el!

Au fost prea strîmte opincile astea de lut...
strîmtă haina țărînei — o raclă;
strîmt văzul, strîmt graiul!
Ne trebuiesc aici gînduri mai iuți ca rachetele.

V-ați pitit, frații mei, de-ajuns.
V-ați pitit în pielea de lut a pămîntului,
una cu ea...

Sufletele voastre sînt șese...
Sufletele voastre sînt arii treierate de vînt și de cal,
Sufletele voastre sînt gazda incertitudinei...

Sufletele voastre sînt de argilă.
Ele au ars în cuptoarele secetei.
Cu ele am băut numai și numai durere.
De aici, din buza ulciorului, încep sufletele noastre,
de țărani.

Ele crapă de arșiță sau se scurg...
ele merg prea arare la apă,
în ele-a izbit dumnezeu — și toți ăia ai lui,
cu piciorul.
Le-am ridicat, le-am dus la gură, zădarnic.
Am așteptat cu ele în palme, sub cerul deșert,
Ele trebuie umplute cu bucurie și smălțuite din nou.

Astăzi, tovarăși, iată
vom desfășura cîmpul —
îl vom scurge de lacrimi, de șerpi de venin,
vom lua lumină, cu palma,
să-i ungem rănile;
vom sparge pereții pe care i-am pus între inimi.

Astăzi, tovarăși, dregem cîmpul cel larg pentru toți.
îi așezăm la loc mădularele —
punem vîntul să-l zvînte și ploaia să-l bată —
îl potrivim bine, deasupra, cerul fără hotar...

Prea ne-am lăudat cu un pogon de țărînă și cer...
Vor trebui să încapă, iată, în el, vegetațiile subtropicale
Și animale ce vor uimi zoologia;
Și va trebui să facem noi tipare de oameni,
pe măsura acestei înnoite Naturi.

Atunci cîmpul va fi al nostru, carne din carne —
Dar din povești, cu smei, cu domni,
cu vreun rege,
n-avem ce alege.

Ca să-i măsori măreția
vino, omule, să vezi Cîmpia,
cu toți oamenii ei,
cu holdele ei,
cu turmele ei,
După ce, mai întîi, i-ai fi socotit,
vechile răni de cuțit.

Dar du-te mai întîi
să-ți clătești ochii în mare,
să ți-i speli de sare.
Du-te mai întîi pe crestele cerești,
să ți-i limpezești;
să-ți faci priviri mătăsoase și line,
să vezi cîmpia bine.

Țăranii nu deschiseseră cărți.
Ei au știut socoteala la oi,
la nevoi,
la știuleți,
la morți,
care pe degete,
care orbește,
Cine acum citește
citește mai întîi numele lui.

Țăranii n-au avut la cine și cui
să-și ceară dreptul. Măcar ceva
din multul țării folos să ia
și pentru ei.

Dar tot ei,
cînd fac astăzi legi,
așa cum fac pîini,
laolaltă cu cei ce fac pluguri din fier,
stăpîni, nerobiți nimănui,
ei rostesc întîi numele lui.

Țăranii nu și-au deschis
ușa casei, inima, gîndul
decît arar.
Cîmpia era un lacăt nedesfăcut,
ruginit,
uitat...

Ți s-a descuiat,
sipetul e bogat.

Ușa care o deschizi
e ușa ta,
inima care-o asculți
e inima ta
gîndul care-l rostești,
cu toată gura,
pe toată cîmpia,
e al tău,
cu toată slava pe care ți-o înalță
toată Republica!

15 ANI PE SCHELE

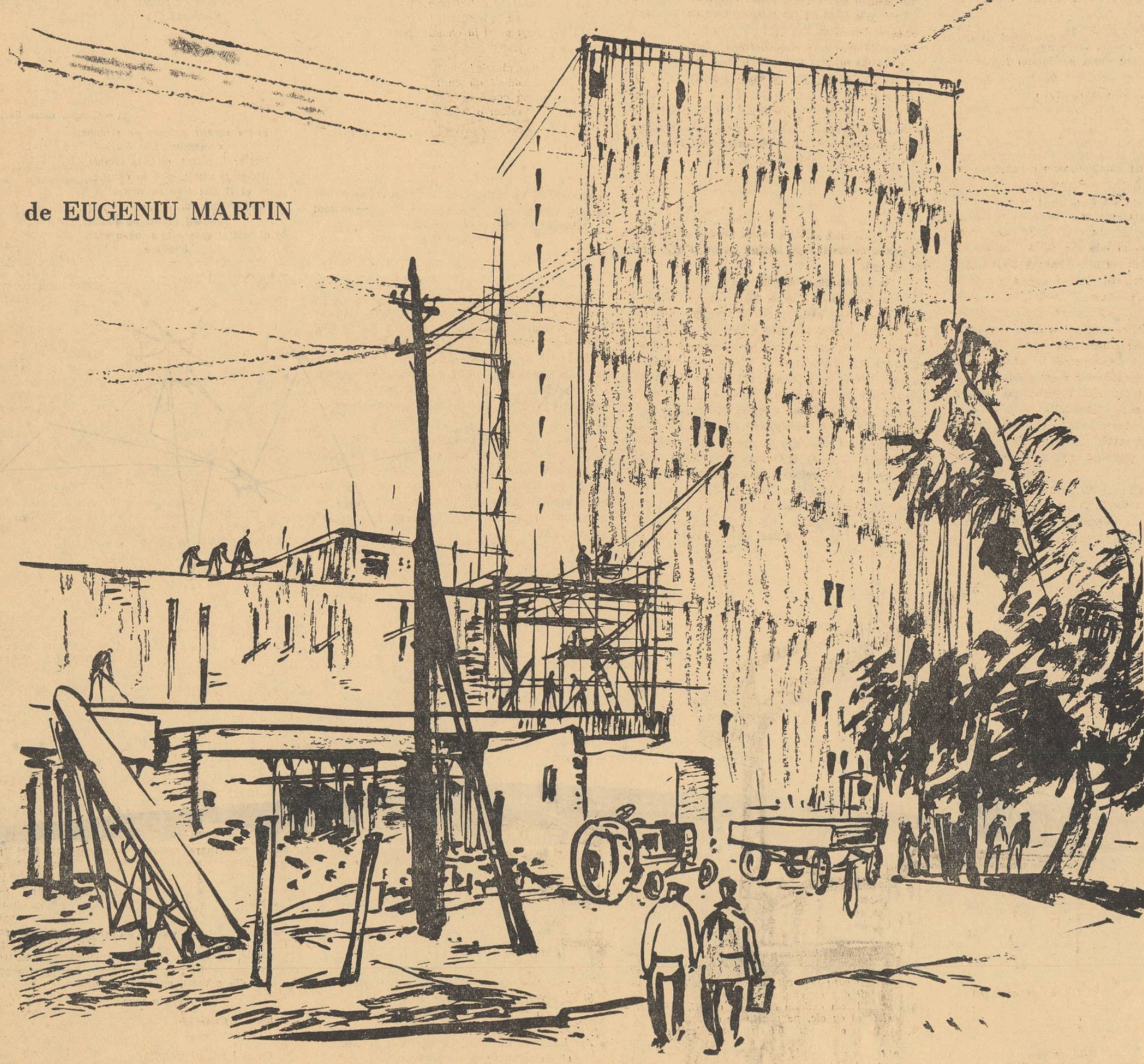

de EUGENIU MARTIN

„Luceafărul" — revistă scrisă de tineri, pentru tineri — publică — aproape în fiecare număr „un nume nou". Acest „nume nou", desprins dintre multele nume de pe manuscrisele proaspăt sosite la redacția noastră, a fost totdeauna numele unui tînăr muncitor sau intelectual din generația crescută și educată în ultimii 15 ani, din „generația Republicii".

În acest număr sărbătoresc al revistei noastre, debutează tot un tînăr, inginer-constructor care a străbătut, în mijlocul a numeroase colective de muncitori, o bună parte din harta noilor construcții ale patriei, urmînd itinerarul unor vaste șantiere republicane. Prea pline de fapte eroice, de frumusețe, de probleme omenești specifice epocii noastre — în care se formează și se desăvîrșește un nou om, omul socialist, — marile șantiere l-au făcut pe tînărul inginer să vibreze și altfel decît profesional și să-și noteze momentele generoase ale muncii de construcție republicană, distingînd înțelesul lor adînc de școală și educație comunistă.

Oferim cititorilor noștri cîteva file din jurnalul tînărului inginer care și-a strîns însemnările sub titlul atît de sugestiv „15 ani pe schele".

Sînt anunțat că vine o delegație de ziariști, de la presa centrală, radio și agenția de presă. Deci, treaba noastră de aci începe să se vadă! S-a terminat cu „perioada Bonda" așa numeam noi glumind, deschiderea șantierului, în august 1954, după numele dulgherului care a dat prima lovitură de ciocan pe șantier.

Timpul e bun. Toamna nu e bacoviană, aerul e tonic, în poiană agitație mare, oameni, utilaje, autobasculante, mai sus, pădurile înflăcărate.

Șapte tovarăși, lucrători de presă, primiți cum se cuvine, sînt acum în biroul șantierului, își notează primele date despre construcții, despre oamenii cei mai buni care lucrează aici. Aveam cîteva fotografii: prima baracă, un prînz pe malul rîului...

L-am chemat, contînd pe surpriză, pe dulgherul Vasile Bonda, „prima lovitură de ciocan" la Orașul Nou, oraș pe care începusem să-l construim lîngă Petroșeni. Strașnic om, acest Bonda! I-a cucerit imediat.

Cei șapte tovarăși, după ce au închis în cutiile lor de piele cafenie aparatele, s-au strîns la mine în cameră. Pentru prima oară se adunau aci alții decît tovarășii mei, excepție făcînd cei doi învățători bătrîni din satul vecin. Am servit cafea și dulceață. Bloc-notes-urile erau în buzunare, închise, discuția avea largimi neprevăzute. Erau volubili și agili, profesiunea lor le imprimase aceasta pe mimică și conversație. Nu avea margini încîntarea în fața acțiunilor noastre. Unul a spus, gînditor, încet, aproape murmurat: „S-ar putea scrie un roman..."; altul: „aproape că vă invidiez, tovarășe inginer! e ceva aici!..." Au răsfoit cărțile, provocînd o dezordine cumplită în rafturi și pe mesuțe, scrumierele s-au umplut cu cenușile țigaretelor. Un raft era aproape plin cu cărți de călătorii, explorări, aventuri pe mări și acea neuitată „Moby Dick" de Melville, dată de prietenul meu Tudor Onuț, pe malul mării.

Intră inginerul Mladovan: Venea de sus, umezit de burnițele agățate încă pe ramuri, avînd aerul că trebuie să spună ceva, ceva important. Vrea să se retragă, cuminte, dar îl apuc și-l prezint. Se așează pe pat (nu mai era loc în altă parte!). Unul din ziariști, pe urmă am aflat că era și scriitor, îl întreabă dacă îi place munca, aici sus, și altele. Dezinvolt, curgător, Mladovan răspunde. Eu mă retrag din conversație și ascult. După un timp, îl aflt cu îndemnul de a povesti despre bătrînul cu butoiașele ascunse în pămînt, despre povestea cu ursoaica și puii ei, despre... Cel care întrebase scoase bloc-notes-ul și notă repede — mărunt. Mladovan se încălzi deodată. „Mezinul" colectivului era în vervă... Umblatul prin munți, cei doisprezece kilometri de conductă (ce doisprezece! douăzeci, chiar dacă socotim pantele aspre!) îl maturizase brusc aproape, era mai sigur pe el acum. Ucenicul devenise calfă...

Am deschis fereastra. Dinspre apele zgomotoase și de pe pădurile care, în înserare, emiteau tăceri fantaste, venea un aer rece cu șuvițe umede. Aplecîndu-mă peste parapetul ferestrei îl zăresc pe Matei Mărcuș traversînd drumul. Avea un pachet în brațe. Îl chem. Îl prezint și pe dînsul fără vreun preambul laudativ. E îndemnat și el să povestească. Dar foarte timid, cu acea îndărătnicie specifică timizilor, discuția merge greu la început. Ce are în pachet? Cărți! Biblioteca se mută în altă încăpere. Are cititori (el e bibliotecarul) mulți? Din ce în ce mai numeroși. Cum merge cu școala? Greu, dar va reuși! Ce vei face „după"? Înainte de a răspunde, mă privește ascuțit. Apoi „dacă, dacă oi putea, mă înscriu la Institut." Care? „...de construcții, de bună seamă, la „civile", că așa mi-a zis..." („dînsul" sau „dumnealui" sînt înlocuite cu o mișcare a capului, către mine). Cei de față notează răspunsurile, afară de unul care, cu capul aplecat și coatele pe genunchi, nu scosese aproape tot timpul un cuvînt legat cu altul. Se îndreaptă de mijloc, e voinic, aruncă spre toți o privire, așa, în rotund, aprinde o țigară cu mîna făcută căuș (gîndesc: a trăit o vreme, afară, sub vînturi...) și începe, bas-bariton cu o surdină plăcută moale: „n-am vorbit pînă acum. Eu am fost cîteva săptămîni în Siberia, la o hidrocentrală pe Obi, în taiga. Nu de mult... e drept, era vară. Zilele lungi, nopțile foarte albastre. Era și acolo șantier, cu oameni

Din însemnările unui inginer constructor

în barăci din lemn crud. Tot lîngă mulți arbori și lîngă ape. Deasupra porților cuvîntul MIR, ca și aici, PACE. Înainte nu fusese nimic, afară de cîteva adăposturi ale vînătorilor cu carabine lungi și amintirile îndepărtate ale deportaților. De pe acolo, de undeva, Lenin condusese buldozerele revoluției"...

A stins țigara înșurubînd-o într-o farfurioară ținută în podul palmei. „...Și acolo erau multe la fel, muncitorii, inginerii, ședințe agitate, grafice... Erau unii care semănau cu tînărul... cu inginerul (...Mladovan, șoptesc) da, ca dînsul... Poate dimensiunile ne despart, dimensiunile, proporțiile lucrurilor, dar nu ale faptelor... încolo ce mai... la fel. He! Și-acolo ne-a fost prezentat un Bonda, se numea Dimka. Era artificier. Aruncase în aer o jumătate de deal stîncos, cărat deasupra fluviului... În camera șefului de șantier era aproape ca aici, cărți, țigări tari... vodcă... Planuri pe cinci ani... Cum să nu-ți placă toate astea?... Trebuie să scrii despre ele... Trebuie literatură bună ca voi, ca modelul... Altfel e... ca fotbalul jucat de „astmatici..."

Omul se adună iar pe genunchii săi. Mladovan așezat pe pat, eu la fel, Matei Mărcuș în picioare lîngă ușă, nemișcat. Ceilalți, oaspeții, ...așteaptă să fie copt!... se poate scrie într-adevăr o carte.., cum se zice... o carte mare... eu n-am de gînd s-o fac... dar, de-aș putea... cîteva luni... cinci-șase... aș lucra aci... ne primiți?" (către mine) „Sigur că da, imediat, tot ați auzit mai adineauri că gazetele noastre de perete suferă de... subalimentație și redactorii lor de lipsă de timp, de preocupare, de inspirație, poate..." răspund eu, însă el continuă: „...nu... nu... aș vrea să lucrez... sus... cu tovarășul inginer Mladovan... e interesant... m-ar ispiti!...".

Încordarea a început să dispară. Oaspeții vor rămîne aci peste noapte, Mladovan îl cheamă pe gospodar și împreună cu el (lăsați... lăsați... aranjez eu!... Cum seamănă cu Fernandel! Pînă acum nu mi-a trecut asta prin cap...) începe cazarea.

Se termină repede: doi la Mladovan, doi la Murgu, doi la mine, al șaptelea va dormi în birou, la căldură; se va monta un pat.

Cinăm, firește, împreună. Mămăligă cu lapte... „începe documentarea..." zice cineva.

★

Vrînd-nevrînd, oaspeții s-au trezit o dată cu noi, la cinci și jumătate dimineață.

Vom avea întîlnire la orele 9. Ne-am lăsat în pace reciproc trei ore. Noi avem treabă.

★

Azi mutăm două macarale S.B.K. (Sovetski bolșoi krau) de pe o cale de rulare pe alta cu ajutorul unor cuprane de șină.

Stau lîngă macarale. Sînt elegante. Sînt prietenele noastre care ne-au simplificat enorm munca. Dimineața, mare parte din muncitorii sosiți la postul de pontaj întreabă de mersul macaralelor. Îl zăresc pe Munteanu.

Victor Munteanu este electricianul cel mai harnic al șantierelor de aci. Cînd e în tură „nu ne doare capul" așa zice Matache. L-am propus sindicatului pentru premiere și evidențiere la panou. Merită, Victor. Un om rău în acest post poate aduce șantierului pagube incalculabile, dacă se are în vedere efectul îndepărtat al unor stagnări ale utilajelor sau iluminatului.

★

Ne-am făcut un obicei: luăm parte la pontajul de dimineață, la intrarea muncitorilor pe șantierul propriu-zis. Așa cum e amplasat în șantier, se poate intra numai pe șosea: la stînga cu maluri abrupte, iar la dreapta, muntele. Dincolo de poarta mare, nr. 1 (așa scrie acolo!) se deschide poiana unde va fi orășelul nou sau unde a început a fi Orașul Nou.

La poartă, se face pontajul de dimineață cu dublu-curent: pleacă cei de noapte și sosesc cei de ziuă, mult mai mulți, firește. Echipele vin de obicei compact.

Acolo, la poartă, vedem deci toți oamenii, cum merg, mai aplecați, sau mai veseli, mai îngîndurați, certîndu-se sau venind, de departe, singuri. Alții, mai tineri, intră hîrjonindu-se. Citeodată, mă alătur unuia mai îngîndurat. Îl întreb de ce și zice scurt: „așa!" De puține ori am căpătat un răspuns complet; nu din antipatie o face; dintr-un fel de pudoare pe care eu o înțeleg dar n-o încurajez. Li se pare poate ciudat să fie chestionați. Secretarul de partid m-a luat adesea cu sine în aceste anchete „pe viu". Datorită lor puteam — împreună — să înlăturăm treptat piedicile care se ivesc în munca și în viața oamenilor pe șantier.

★

...Treptat, zi după zi, grupul șantierelor din poieni își cîștigă o cronică, o istorie a sa. Începem cu toții să spunem „atunci cînd am venit noi, aci" sau „cum să nu știu, sînt din august aci, dacă ați ști cît am muncit!" Se leagă încet o trainică frăție, nemărturisită. Acum colectivul e aproape complet, unii au și plecat, alții abia au venit, angrenajul funcționează, în general, mulțumitor. Cît mai e pînă la „foarte bine"?

★

Clădirea în formă de T — numai parter — construită cu fațada la șosea și avînd în spate o livadă cu meri sălbatici, va adăposti Dispensarul de șantier. Mîine, recepția. Maistrul de șantier, Paraschivescu, a fost șeful punctului de lucru care aparține de șantierul inginerului Matache. Echipele de muncitori au lucrat bine: dispensarul a ieșit curățel, alb imaculat proiectat pe fondul de păduri ca arama, cu mari pete verzi. La început, adunarea noastră de șantier a indicat ca finisajul acestei construcții să constituie un model. Din partea organizației de partid, a fost delegat chiar tovarășul secretar care s-a ocupat foarte perseverent. E totul proaspăt înăuntru mirosul de vopsea e înțepător, parchetul strălucește în biroul medicului, iar mozaicul alb din cele două saloane (aripile T-ului) e ceruit.

O parte din mobilier a sosit, cazarmanentul, inventarul medical, aparatele. Șirurile de blocuri noi se vor alinia în curînd pe străzi noi, vor apărea în proaspăta ființă a orașului clădiri pentru școli, magazine, dispensar... Orașul Nou va căpăta identitate..

★

Delegatul secției sanitare a raionului și cel al spitalului unificat de la Orașul-Vechi au și sosit. Par mulțumiți. După o oră, din altă mașină, coboară noul nostru medic. Se prezintă: doctor Carol Micu; vine de la Craiova. Suplu, tînăr, vreo 30 de ani, doctorul — care în curînd va fi „al nostru" — colindă toate încăperile și mă roagă să-i dau un plan al construcției. E și radiolog, se interesează despre aparatele Roëntgen. Îi făgăduim că tot colectivul nostru îl va ajuta în totul pentru succesul sarcinii sale. În viitorul său birou vede lavoarul. Bănuiesc întrebarea ce urmează și o iau înainte: „peste zece zile aducție de apă — provizorie — anume pentru dispensar, va fi gata... veți avea apă... la băi cazanele sînt montate... ați văzut... acum trei luni nu era nimic aici...".

Îl lăsăm cu inginerul Matache și plecăm la șantier. Avem ședință cu „administrativul".

★

Sîntem în biroul șantierului cu funcționarii administrativi, contabili, secretariat, gospodar,

gestionari, șefi de depozite, responsabilii de rampe — pe ture de zi și noapte, cei de la transporturi.

Contabilul șef ia cuvîntul. Raportul e amănunțit, cercetarea dusă profund, soluțiile propuse exact, precis. A vorbit despre preț de cost —

cifre lungi, indici amestecați — despre risipă de materiale, cu exemple. Mie, mi-a plăcut totul, afară de ceva, la început nelămurit : ...nu are patos — gîndeam — nu transmite căldură... era corect și-atît... rece... ca o mașină de calculat...

Nu trebuie așa.

*

Numele acestor locuri, cu poieni, torenți și păduri, nu trecuseră pînă acum frontierele de piatră ale munților mari. Legende bătrîne șopteau că, în anii uitați, aci ave asalaș și corturi de piele „barbarul". Uric. Caii cetelor sale erau priponiți de copacii care se aplecau peste apele fierbînd în matca lor de piatră, la ceasuri de odihnă după cavalcade către așezările din Țara Hațegului.

Și, deodată, numele locurilor acestora începe să umble prin țară, pe coli cuminte dactilografiate alături de cifre și procente ; la început mai rar apoi din ce în ce mai des. Aria de răspîndire se lărgea cu repeziciune.

Numele așezării de păstori era deodată legat de activitatea zilnică a zeci de mii de oameni.

La toate acestea mă gîndeam înapoindu-mă din București, unde la felurite instituții eram de față cînd oameni, bărbați, sau femei, discutau cu aprindere probleme de arhitectură și sistematizare, planificare, aprovizionare, cadre noi, transporturi, strîns legate și de locurile acum cunoscute mie atît de bine. Probabil că numeroși erau aceia care știau amănunțit coordonatele locului ; fiecăruia i se distribuise o sarcină precisă și căuta s-o ducă la capăt.

*

In fine, din nou, șantierul e în fața mea. Două trei figuri cunoscute de pe alte locuri apar, dau mîna cu mine : vom colabora. Trebuie să ne așezăm serios la treabă. Coordonarea e din ce în ce mai complexă, ritmul impune măsuri precise și controlul atent al acestor măsuri.

De cîteva zile nu am scris nimic în caietul acesta. A fost cu neputință să mă reculeg măcar cîteva ceasuri. Vine întotdeauna, în aceste împrejurări, un moment aproape penibil, simțit chiar fizic, în care ți se pare totul blocat, ca un vas prins de ghețuri și dus în derivă. Din acest punct mort ieșirea se face printr-un efort concentrat și colectiv. Aidoma se petrece și aci, acum. Scopul nostru este să dăm colectivului sensul acelui efort final de împlinire a construcției. Avem materiale și oameni, avem îndeajuns documentație tehnică și sprijin din toate părțile.

Seară de seară, mici consfătuiri fulger. Cred că am găsit metoda : nu mai anunțăm ședințe ci ne folosim de prezența personalului, seara, pentru a-l antrena în discuții. Îi chemăm pe șefii de echipă ; trebuie să-i facem tovarăși conștienți la acel efort comun și concentrat. Repet mereu comparația cu echipajul vasului și se pare că oamenii încep să înțeleagă : sudura colectivului e o realitate.

*

Trei din bolcuri „au ieșit din pămînt" : așa spunem noi cînd terminăm fundațiile și primul planșeu. Cărămizile s-au stivuit jur împrejur. Agitația e mare acolo. Meșterul Székély se ceartă cu un șofer care a basculat nisipul prea departe. Marin, șoferul, rîde și trîntește ușa mașinii ambalînd motorul și trecînd peste gropi, săltat.

Inginerul Matache supraveghează trasarea a încă patru construcții. Aplecat pe o planșetă, topometrul nostru, Claudiu Cilibie, calculează cotele citite.

Efectivele de muncitori se măresc zilnic : azi avem 240 de oameni, mîine vor fi 300. Cabanele din lemn se înalță pe platou. Azi e gata și cantina.

*

Matache are un obicei : cînd e vorba de sectorul său de activitate zice *eu, mie, nu voi face, nu am nevoie.* Aseară am spus la convorbirea noastră, așa în treacăt, că asemenea poziție nu poate fi acceptată. Aci, la noi, să spunem : „noi facem", „noi avem nevoie". Matache a înțeles.

Ne-am hotărît să criticăm de îndată orice manifestare de individualism, de vedetism. Adevăratul erou al acestor eforturi de a înnobila materia, de a schimba omul, sînt muncitorii, întregul nostru colectiv.

*

E octombrie, nopțile sînt din ce în ce mai lungi. Acum munții capătă o tentă de aramă, veverițele adună alune în scorburile calde de sus, cețuri de păianjen se ridică din pămînturi, iar Oslea, spinarea de balaur, piatra rea a lui Iorgovan e mai sură, așteaptă zăpezile albe și grele. Vetrele din sălașele puține ale păstorilor s-au răcit, ultimele cenușii zboară către vînturile încrucișate ale înălțimilor : țările de lîngă Retezat așteaptă iarna.

*

Colectivul nostru e confruntat cu problemele grele ale lucrului în frig ; în plus altitudinea aduce alte întrebări. Considerăm că încă n-am făcut destul în această privință și începe o serie de acțiuni coordonate. Prima : viteză maximă de execuție la cele trei blocuri, la sfîrșitul lunii trebuie să fim la nivelul acoperișului. Inginerul Matache are misiunea să „grăbească" zidarii și montorii de prefabricate ; Constantinescu, un nou inginer, sosit acum două zile, va lucra cu cei șaptezeci de dulgheri la fasonarea șarpantelor, pe sol, urmînd a le monta. A doua acțiune este începerea închiderii prin montarea tîmplăriei și turnarea betonului de egalizare la interior plus montarea sobelor de teracotă după tencuirea în spatele lor. A treia : „grăbirea" brigăzilor de săpători și betoniști la alte douăsprezece blocuri de locuințe cu parter și cinci etaje. A patra : accelerarea la maximum a lucrărilor pentru aducția de apă de la punctul cel mai apropiat precum și a tuturor operațiunilor la capitolul amenajări exterioare, drumuri, alei carosabile și pietoni.

La ședința de producție de mîine va veni și inginerul-șef al trustului nostru ; așa mi s-a transmis de la Centrală.

A fost o zi agitată, ploua mărunt, ca un avertisment. Seara, la ora 9, consfătuire în baracabirou apoi la 11, inspecție pe întreg șantierul. Am găsit schimbul trei lucrînd în ritm normal și ne-am înțeles să facem în tură supravegherea suplimentară noaptea.

Pînă la orele patru, am întocmit planurile de măsuri, cu responsabilități și termene scurte, pe nivele, la blocuri și pe tronsoane la celelalte.

Am înțeles că sîntem în ajunul unui mare asalt și m-am străduit să comunic aceasta întregului colectiv.

Dimineața, obosit și neras ; cerul senin și căldura, animația șantierului, m-au înviorat.

Cu gospodarul-șef Murgu, inspecția la dormitoare : acum sînt gata opt barăci cu capacitate de cazare de 480—500 persoane.

*

Aseară, sîmbătă, s-au încheiat lucrările de zidărie la două blocuri. Brigăzile lui Voicu și Neagu, la mare întrecere, au terminat construcția aproape în același timp. Între birourile lor am instalat doi stîlpi de cîte patru metri înălțime cu o săgeată mobilă din tablă ; fiecare reprezenta mersul întrecerii. Săgețile s-au urmat una alteia cu oscilații. Întreg șantierul trecea pe acolo să vadă „cursa". Neagu, mai tînăr, era nervos și tăcut, era încordat și încăpățînat. Voicu — zece ani în plus — sigur și vorbăreț, lansa cîte o glumă care-l umplea pe Neagu cu ambiții. Întrecerea descoperea în oameni calități pe care altfel nu le-am fi știut exact.

Dimineața, montorii sînt prezenți pe planșee. Macaralele, elegante, dezinvolte, se plimbă pe căile de rulare ca niște păsări traforate, dintr-o faună inedită, cu plăci în cîrlig, parcă ar fi scrisori de beton puse pe cutii mari, roșii. Sînt și zidari la lucru.

N-au vrut să stea în dormitoare.

Țăranii au, undeva în munte, o sărbătoare a lor. Predomină, în veșminte, negrul și albul. Trec, pe șoseaua care taie în două șantierul, călare sau în căruțe ușoare, curați și cu roșul sănătății pe fețe. Mecanicul de pe macara salută cu mîna, din cușca sa, de la zece metri înălțime. I se răspunde grav, dar politicos.

Animație în tabără. Brigăzile au, ceea ce numesc ei, cu reminiscențe proaspete din armată „program administrativ". Micile oglinzi străfulgeră în soarele de toamnă, oamenii au efemere bărbi albe de spumă, se pregătesc pentru plimbarea de după-amiază. Trei autocamioane îi vor duce la orașul-vechi pentru cîteva ore.

Poiana e toată îmbăiată în lumină aurie, riul vuiește în maluri de piatră, arborii sînt nemișcați : nici un fir de vînt nu le animă frunzele cu borduri roșcate, tomnatice.

Macaralele înalte, pînă mai adineauri active, devin, dintr-o dată nemișcate ca într-un film oprit.

E pauză între două săptămîni.

*

Ne aducem aminte de o carte a lui Stendhal: „Memoires d'un touriste" care, acum o sută și ceva de ani, descoperea drumurile Franței, cu castelele de pe Loire, tîrgușoarele unde Durand sau Dupont, Jean sau Pierre, Suzanne sau Marcelline, își trăiau viața, închiși în alveolele lor intime, descoperea peisagiile din Vosgi sau gălăgia mecanică din manufacturile lyoneze. Toate notațiile sale căutau să aducă în prim-planul actualității amintirile unui trecut glorios, îndeplineau conștiincios rolul de azi al documentarului filmat la care se adăugase marele său talent.

La noi, gîndesc acum, în aceste ore calme ale unei obișnuite după-amieze duminicale, un Stendhal ar găsi un material nu ancorat în trecut și nostalgic, ci o explozie generală de tinerețe, de energie, din Deltă în Carpați. Nu sînt oare șantierele noastre niște irumperi ale acestei noi izbucniri de energie și semne ale unei renăscute sănătăți morale ?

De la fereastră privesc plecarea celor trei autocamioane cu oamenii voioși. Dintr-o dată, îmi dau seama că, pentru un timp, aceasta este lumea mea, cu ei împart satisfacții sau lipsuri, că ei, cu mîinile lor, schimbă varul, nisipul și cimentul, lemnul și fierul, în elemente prețioase de civilizație, aci între pădurile bătrîne, lîngă valurile imense, nemișcate, de piatră.

*

— Vă cheamă cineva, e pe șosea, a întrebat de dumneavoastră ! îmi spune un brigadier, apărut în ușă.

— Să poftească, răspund.

O ciocănitură la ușă și apar, un bărbat și o femeie, amîndoi cărunți. Ne prezentăm. E învățătorul din primul sat spre Vale, cu soția sa. Se așează, invitați de trei ori, pe scaune și, firește, se scuză că „v-am deranjat ", ...De loc ! răspund eu. Au venit în plimbare aci, șapte kilometri pe jos. (sînt oameni de munte, obișnuiți cu mersul), să vadă șantierele noastre din poiană. Sînt bucuros de vizită. Într-adevăr, eram singur. Ceilalți plecaseră. Discuția se leagă după cafeaua cu caimac, nu prea apreciată de oaspeți, după cîte constat. Aci obiceiul de „dincolo" de peste munți nu e generalizat. Vor, ca săptămîna viitoare, să aducă școala în excursie la șantier, dar într-o zi de lucru. „Va fi util pentru elevi" zic eu. „Tocmai la aceasta ne-am gîndit noi !" răspund soții. Văzînd cărți în jurul meu cer voie și încep să le răsfoiască cu patima nobilă a omului de carte și mă bucur cînd găsesc ceva la nivelul interesului lor. Am vorbit două ore despre trecutul acestor locuri, cu istorie neștiută, dar cu semne de mare demnitate. Aud că în această poiană se refugiau haiducii din Oltenia sau din Țara Hațegului ; apăsați de nevoi treceau călări, noaptea, peste plaiuri și poposeau în poienele ascunse. Mai aflu despre sărbătorile denumite „nedeie" și multe alte pînă acum neștiute de mine. Învățătorul, îmi povestește de „școala sa" (posesivul în cazul ăsta e permis), despre cîte ceva din carieră, de gospodărie, de albine și cărți sau despre muzică. La rîndul meu, surîzînd, îl descurajez remarcînd că Wagner nu-mi place ; iar serioasele mele lipsuri la capitolul cultură muzicală ! „Puteam să am catedră la Cluj, dar am refuzat" zice el, apoi adaugă : „m-am obișnuit aci și-mi place locul". Mă invită la el, să-i cunosc gospodăria și cărțile. Traduce din maghiară (n-am înțeles bine ce, a omis să-mi spună complet titlul în rominește !) o carte, de cîțiva ani, fără grabă, așa ca un plăcut exercițiu intelectual și cetățenesc.

Ieșim din cameră, spre șosea, a cărei panglică alburie în ceasurile amurgului, taie poiana și șantierul în două. Este entuziasmat sincer de ridicarea Orașului Nou pe platoul acesta, nu demult pustiu, sau, cel mult, colindat de cîrezi de vite și oameni tăcuți, urmați de cîini mari, lățoși și agresivi. Promite o revenire, pe curînd, cu elevii săi și ai soției. — „Voi face, zice, o lecție de geografie aci dar și o lecție de viață nouă !" Nu e deloc emfatic omul acesta ! Deși cărunt, e tînăr, mai tînăr decît alții, precoce blazați sau nepăsători la clocotele energiei contemporane.

Rămas bun ; pleacă amîndoi, cu pași măsurați, în jos, pe șosea, doi oameni liniștiți dar

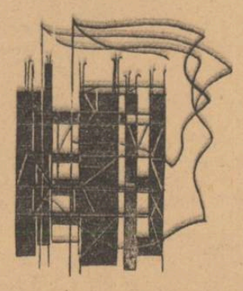

pasionați. El se oprește la o bornă kilometrică, se uită înapoi, către șantier. Mă înapoiez încet la cabană, în timp ce orizontul îi absoarbe.

*

Bune aceste ore calme ! Soarele începe să fie astupat de umerii munților și în poiană se strecoară mohairul negricios al serii. E un parfum discret de rășină și flori tîrzii, și răcoare.

Întins pe pat îmi adun gîndurile. Nu sînt singur ! În cameră se string portretele tovarășilor mei, așa cum îi cunosc eu, puțin sau mult, bine sau rău. Iau la rînd pe fiecare în acest examen scurt.

Curios ! Nu doresc tumultul marilor orașe care aci e înlocuit de acela al muncii, de urcușul treptelor către un scop bine cîntărit dinainte, coordonat. Frenezia sterilă a marilor bulevarde s-a schimbat într-o agitație creatoare, plină de satisfacții reale. Sînt atît de nerăbdător să urc aceste trepte !

Desene de Mihu Vulcănescu

Cît de departe sînt acei „eroi" din cărți care erau puși de creatorii lor să reflecteze pe o sută de pagini asupra imaginilor dintr-o noapte de coșmar !

*

Ceasornicul zbîrnîie lîngă o scrumieră cu resturi de țigări, lîngă agenda cu scoarțe de piele. E dimineață. Afară, aud un muncitor spunînd altuia : „Mă, băiete — mă ! În locul ăsta nu cîntă cocoșii !... nici nu sînt... nu-i ca pe la noi... vorbește tu cu nea Murgu (gospodarul !) să aducă niște cocoși, să cînte ca lumea, dimineața ! Uite o vorbă care m-a amuzat, de luni. Începe bine, săptămîna.

*

După patru zile de lipsă — motivată — a apărut Matei Mărcuș. S-a înscris la școala serală. La ora 4 pleacă în fiecare seară și revine dimineața cu prima mașină. Am vrut să-l mutăm la rampă, la punctul de descărcare din gara orașului, să nu mai vină pe șantier, dar a refuzat. Îi place șantierul. Am hotărît, cu toții să-l medităm pe rînd. Matei este emoționat. Va crește aci o dată cu orașul acesta nou.

*

Comitetul sindical a organizat o reuniune în sala cantinei. E prima din modesta istorie a acestui șantier izolat. Pe o estradă orchestra a cîntat. Îndemnat de secretarul de partid, am vorbit despre munca noastră, despre avîntul ei, despre greutăți și, natural, despre oameni. E limbajul cel mai eficient, este instrumentul sigur pentru înlăturarea îndoielilor. Am observat cu ani în urmă, că așa ziși „intelectuali" sînt cei mai impermeabili la comunicarea entuziasmelor, că emoția colectivă este transmisibilă mai ales în masă, în mijlocul oamenilor simpli.

*

Încep cursurile școlii de calificare la locul de muncă. S-au înscris pentru meseriile de zidari, mozaicari, tîmplari și dulgheri, cu totul 76 de muncitori, tineri, între 17 și 30 de ani. Prima lecție, are loc seara la orele 7, despre istoria construcțiilor. Trebuia să fi văzut fețele elevilor cînd li s-a povestit despre Vitruvius, părintele arhitecturii ! Despre marile construcții ale istoriei, despre apeductele romane încă în funcție în sudul Franței, despre canale și mari catedrale, lucrări îndrăznețe ale unor entuziaști, ale unor pionieri. Le-am vorbit despre piramide. Nu le-au reținut atenția desenele de pe tablă, cu creta cît „amănuntul" că toate marile minuni ale construcțiilor din trecut au fost ridicate din pămînt, ape sau nisip prin munca milioanelor de oameni, făuritori ai istoriei, ai civilizațiilor și culturii.

Ne-a plăcut nespus acea lecție introductivă și, mai ales, reacția ascultătorilor, betoniști, zidari, mozaicari, tîmplari sau dulgheri. Erau literalmente încîntați de lumea nouă ce li se descoperea dintr-o dată. Mîine dimineață toți aceștia vor fi mai buni, mai pricepuți pe șantier.

Așadar, început bun, bun de tot. Însemnat este să menținem temperatura înaltă...

Voicu, Larion și alții, mai în vîrstă, acceptaseră cu greutate să vină la cursurile școlii ca asistenți. Erau însă descumpăniți total la sfîrșitul cursurilor, în prima seară. Necontenit, o viață întreagă, nimeni nu le-a spus nimic în plus, în afară de : „Du-te și lucrează așa... nu uita să păstrezi corect planul... cînd termini, vii și ne spui !"... Acum în anii Republicii oamenii simt că au devenit alții.

*

S-au început lucrările la 16 blocuri, în afară de amenajările edilitare, de captarea de apă, de vilele personalului, casa mașinii de extracție și silozul de cărbuni la mina nouă. La blocurile S și D, Székély face minuni. Ce e mai important : să crești oameni sau numai construcția ? Mi s-a răspuns : amîndouă !

*

Am înțeles, în anii din urmă, pe toate șantierele pe unde am lucrat, că pentru realizarea unui ritm înalt e necesar ca tensiunea să nu scadă nici o clipă înlăuntrul colectivului. Există un anume nivel al temperaturii interioare de a cărui menținere depinde succesul oricărei întreprinderi. Oamenii în mijlocul cărora trăiești și muncești să simtă acea temperatură morală înaltă, să i se imprime un ritm crescînd. S-a întîmplat, cîte odată, să vină un moment greu, o cumpănă, și atunci, dacă ai „prins" din unghi bun sufletul colectiv, acesta răspunde îndatoririlor cu entuziasm și regularitate. Cîte o echipă alcătuită din țărani blînzi și puternici lucrau frenetic în condiții grele, fără întrebări sau comentarii. Înțeleseau îndată acel ceas de cumpănă, atunci opinteala era generală iar scopul atins. Apoi lăsau sculele și, cu o mulțumire neprefăcută, îi vedeam ducîndu-se la dormitor.

Niciodată n-am putut spune : „eu am făcut", „eu am construit", „eu am..." fiindcă îndată memoria mea asocia și chipurile lor, glasurile lor, mîinile bătătorite. Oamenii aceștia sînt modești, cuminți și curați, avînd o gravă seninătate în ochi.

Cei de la proiectare au în sertarele lor tabele pentru calculul elementelor de beton armat : dacă le interpretează corect, mare parte din construcție e sigură și aproape de reușită. Noi, cei de pe șantiere, lucrăm însă cu un material „inedit", cu oameni, iar de la oamenii aceștia învățăm necontenit. Cei aproape 400 de oameni neîndoielnic simțeau acea înaltă temperatură morală, acea tensiune, încordare mereu neslăbită, mereu reînnoită. Cît de ușor este să desenezi tabele, grafice ; să figurezi avioane, trenuri, automobile, căruțe sau melci pentru a sugera ritmul fiecărei echipe ! Mulți fac așa ceva ! Principalul este ca acest grafic să existe în fiecare dintre noi, să trăiască, viu, mereu în mișcare... Așa se înalță Orașul Nou.

Nu numai ziduri, străzi, uzine, case, baraje, sau școli construim noi, ci și *oameni*. Această uriașă luptă pentru construcție nu este un scop în sine. Obiectivul numărul unu este reconstrucția mo[illegible] omului, desăvîrșirea lui.

*

Undeva, într-o filă a jurnalului meu, visam să văd apărînd întîiele străzi cu blocuri noi pe acest platou dintre munții stîncoși. Dar pe atunci strada dintîi era tăiată doar de roțile basculantelor cu nisip, cu ciment, cu mortar... Visam să văd străzile cu liniile verticale ale clădirilor albe și suple, să aud ploile undeva sus, pe acoperișuri, la înălțimea brazilor, iar nopțile, în care atîta vreme nu fusese cunoscută decît lumina lunii, să se aprindă printre copaci constelațiile electrice de la ferestrele etajate... Omul să atingă înălțimile și să le înobileze mereu cu prezența muncii și a inteligenței sale.

Dar acum, iată, străzile au apărut, clădirile înalte, culorile Orașului Nou sclipesc în lumina toamnei, muntele devine citadin... Constructorii pășesc mai departe și clădesc înainte, în sus, în dreapta, la stînga. Apar răspîntiile... una, două, cinci... La aceste prime răspîntii ce clar și cu cîtă rezonanță cristalină sună întîiul bună-dimineața ! „Prima stradă la dreapta", „a patra stradă la stînga", ce expresii frumoase sînt, cîtă gravitate au : le însemn în jurnalul meu ca pe niște documente autentice de istorie a Orașului Nou, le voi însemna cu adîncă emoție și solemnitate în toate Orașele Noi pe care le vom construi de aici încolo..

Iată și primii pietoni-oaspeți pe străzile noi, au venit în orașul proaspăt în grupuri compacte, vin mereu : sînt mineri, pentru care a fost ridicat acest Oraș, în curînd vor urca cu familiile lor treptele apartamentelor, vor deschide pentru întîia oară spre munte ferestrele acestor clădiri, în băi vor atinge emailul robinetelor, apa limpede va țîșni din cupele răsturnate ale dușurilor... Aș vrea să fiu de față, să aud la întîiul revelion petrecut de mineri în noile locuințe urarea de lungă istorie a Orașului Nou : „La mulți ani !"

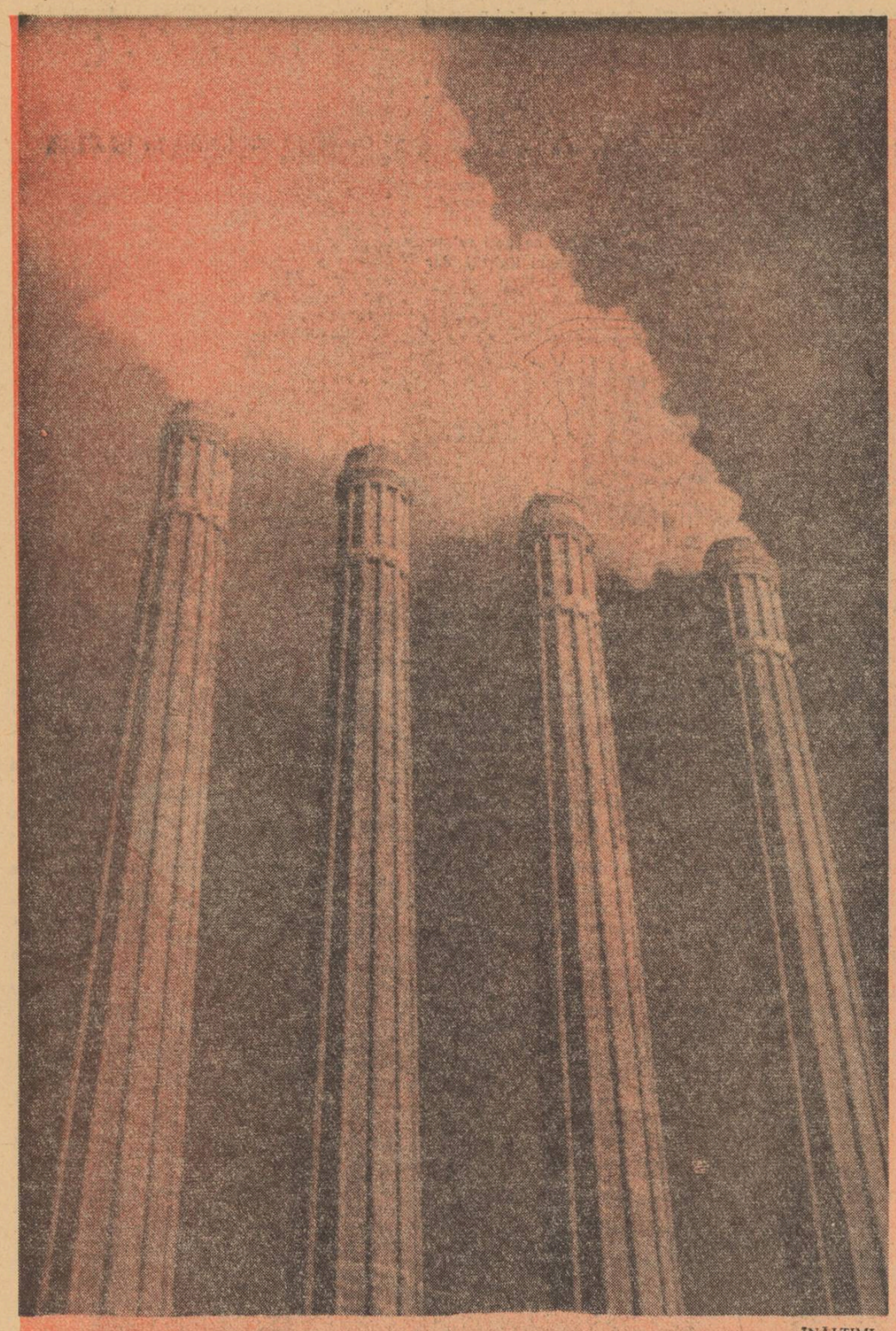

ÎNĂLȚIMI

FRUMUSEȚE CONTINUĂ

Violeta Zamfirescu

Dulce e osteneala după o zi
Cînd sapa ți-a umflat palmele de bătături.
Zdravăn e somnul după o zi
În care ai trecut sub călcîie zeci de hectare.
Pe inimă pleznesc pielițele amare
Cum crapă coaja verde pe nucă.
Durerea că te-ai trosit răzleț
E vrej ce se usucă.
Întîiul flux al lunii
Te caută pieziș,
Și visezi cu ochii închiși,
Pămîntule, cîte visezi !
Cum se dă viselor aer, și spațiu, și trup ?
Cum se cimentează în ele
Simburii inimii din care erup ?
Mîinile mele știu.
N-am vrut să fiu
Doar aiba frumusețe fără preț,
Ce și-a ales stejarul, stăpînindu-i
Cu mîngîierea pieptul îndrăzneț.
Să port doar șoldul iederii tîrît
Mi-a fost urît
Mîinile mele știu.
Subțiri cum sînt
Le-am trecut prin cărbuni, prin pămînt,
Le-am pus brățări de vînt,
Toți porii lor
Au gust de aer proaspăt din neodihna zării,
Ine! le-am pus pe deget pecetea căutării,
În mine s-a zbătut migala
Acestui univers,
Răbdarea care-a creat frunza,
Fiorul ce-a schițat surîsul.
În dor de limpezime
M-am răsucit din suflet pînă-n zare,
Din zare iar spre mine,
Și cîte-o ploaie repede a verii
M-a-mpins parcă mai mult către mulțime
Să-i aflu vieții mele rîvnita ei mărime.

★

Îmbrac o haină
Ce mai poartă-n cute
Urma mișcărilor tăcute
De miner.
O-nchei stînghet,
Gîndind :
Unde-i putința
Să schimbi ca pe o haină
Și conștiința ?!
Puteri aduni
Rezemat de copacii tăcerii, copacii-cărbuni.
Pămîntule, miezul ți-am smuls
Pătimașă.
De ciocan zguduită,
Gata să cad,
Ochi severi m-au privit,
Mi-au fost sprijin.
Galeria cu nervii de jad,
În luminile albastre-gălbui,
N-arăta șovăiri,
Gesturi lașe,
Nici surîs fulguit de batjocură.
Doar sudori, bobi de păcură,
Păcură, pe bărbații goi pîn' la mijloc,
Dăltuiți ca-ntr-o cosmică ramă,
Ce-mblînzeau cu mișcările repezi
Bouri negri, apucîndu-i de coamă.
Mi-am înfrînt osteneala,
Reptila
Care limba în două despică
Mușcînd gleznele celui ce șovăie
Sau i-e frică.
Umbra mea veche, sterilă,
Te-am părăsit fără milă !
Nu știu cum se întîmplă,
Visele lunecă de la tîmplă la tîmplă,
Iar ochii mei

Nu i-a purtat nici o zeitate cuminte.
Nu rabdă-nțepenirea,
Privesc tot înainte.
Cerule, imensă cicoare,
Nu mă mai saturi de soare.
Am să-l adun de sub Paring, cît pot,
Să creez omul cibernetic, om-robot,
El să coboare-n mină,
Cărbunii, ei să îi descheie-n miezul lor.
Noi să-l rotim teleghidat, printr-un vizor,
Stînd între cer, garoafe și glicină.

★

Nici eu nu vînd doar vise, oameni !
Șoselele mă știu.
Cu zbucium și cu umblet
Încarc podoabă nouă pentru suflet,
Să v-o las vouă.

Sînt ca pămîntul,
Care-a fost posac și grav,
Cu grîu plăpînd, cu bob gîngav,
Anchilozat de hatul ce tăia
Cu sfoara zestrei dragostea.

Sînt ca pămîntul,
Care-a fost destul
De zbucium tropăit, de morți sătul.

Sînt ca pămîntul.
Am înfipt cu dor
Sămînța-n brazda-ntîiului tractor.
Am stat s-ascult din mal în mal dezghețul,
Și am plecat doar cînd după solstițiu
Lanu-ntrecea de umeri călărețul.

Sînt ca pămîntul.
Oamenii din cîmp mă știu.
Ne-am îndrăgit de timpuriu,
La un desen stîngaci de alfabet,
Cu spicul de creion muiat în gură.
Și la deținătură de inimă îi știu,
Cînd n-ațipeau de ceața ne-nțelegerii.

Da, îi iubesc pe cei ce cresc în fața oamenilor
Mai înainte de a crește-n ochii proprii.
De ei m-apropii.
Eu cu ei m-aseamăn.
Sînt ramul geamăn
Din același trunchi,
Nici flori nu dau, nici fruct nu pot s-aleg
Pînă n-adie-n rod copacu-ntreg,
Și cînd lovită țipă o smicea
Freamătă toată frunza-n creanga mea.

De cînd sînt printre oameni
Tot veșnic început,
Zarea iubirii mele n-a scăzut.
Sub stîlpii cu neon iluminați,
Care-n feeric salt de acrobați
Parc-au întors patinele spre cer,
Să lunece pe ghețuri selenare,
Mi-așteptă iubitul, care-n ianuar,
Pe schele, uneori stropit cu var,
Nu simte gerul.
Ce zburător îmi pare,
Cînd fluieră de aburește cerul,
Și luna iese din ocean de veacuri,
Îi mîngîie, fără sfieli, pe buze,
Trecînd să-nlănțuie apoi, nomadă,
Băieții care suie-n troleibuze.

Cît dor de limpezime
Mereu mă răsucește
Din suflet către zare,
Din zare iar spre mine...

★

Prelung chemau, a nu știu cîta oară,
Cocorii, culegînd din zbor o vară,

Și toamna-n roșu, galben, violentă
Juca la orizont incandescentă.
Într-un oraș, ce se clădea din nou,
Argonauții Dunării lansau
Pe marea lumii-ntîiul lor cargou.

Uitasem ochii-adolescenței mele
Și samsarlîcul Dunării buimace
Cînd leneșă pîpă din narghilele
În ceamuri sparte și în vechi caiace.

Dar lîngă sălciile cu bărbi algine,
Pe vasul ce se balansa în radă,
Era chermesa vîrstei de baladă
A celor ce creșteau pe lîngă mine.

Ce dans rotund de umeri și de grație !
Și zorile, matrozi ai tinereții,
Săltau spre soare ancora vieții
Să iasă-n larguri noua generație.

Un cor de glasuri se-nălța ușor,
Și pescărușii zburau pe urma lor,
Plutea-n văzduh,
Tulburător,
Un cor :

„E vîrsta frumuseții, e vîrsta armoniei.
Bat ploile gîndirii timpurii.

Ne cîntă-n frunză luna pe umeri aplecată.
Entuziasmu-i rodnic cînd dăruirea-i trează.
Ai optsprezece ani, iubirea mea, păstrează-i !
E vîrsta ce o bei numai o dată !

Vrem temelii statornice cînd inima ne-am dat.
Vrem în tangajul dragostei puteri de-nlănțuire.
În dans — aeriană ești, fata mea subțire.
În dans — ești doar vibrație, șiosul meu băiat.

Iubim descătușați de orice egoism.
Putem să-ți dăm, pămîntule, întreaga strălucire.
Sîntem livada păcii, care o să resfire
Deplina-i tinerețe-n comunism".

★

Ecou-adolescenței uitate revenea
Lovindu-se de cheiuri, de pomi, de cîte-o stea,
Și tot o neodihnă a fost odihna mea.
Iubirea mă cerea.
Ce clipă de risipă !
Obraz lîngă obraz. Și inimile pure.
Ne legănam în iole. Rîdeam, cînd în pădure
Ne speriam că-n frunze sînt pași de babuine,
Sau fauni ai amiezii, îndrăgostiți de mine.

Un parc imens, romantic, părea întreaga țară,
Pe unde lunecam alcoolizați de vară,
De soare uzi, de lună, de stele aburiți,
Am îi strigat drumeților : iubiți, iubiți, iubiți !

Cu fiecare zare deschidem altă zare !
În noi e frumusețea continuă ce știe
Să limpezească inimile-n calda-i omenie.
...Necontenită cale, străbate-mă cu soare !

Și fulger dă-mi, — de gînduri, — și tunet
de voință,
Și tinerețea pură a fluviilor ce curg
Netulburate-n treceri, de-amiază sau amurg.
Vreau toată claritatea în noua-mi conștiință.

Virtej al depășirii, mă bîntui... și mi-e greu.
Un zbor, un sens, o rază, mă tulbură mereu.
Mi-e dor de tine, omule care vei exista
Cînd vom avea un port pe fiecare stea.

PENTRU CEI DE PE MARE

Întotdeauna, la o sărbătoare ce ne e scumpă, sau la un început de an nou, închinăm un pahar pentru cei de pe mare. Și atunci, gîndul ne zboară spre acei oameni cunoscuți nouă sau necunoscuți, care în clipa festivă se află departe de patrie, pe meleaguri străine, în bătaia furtunilor pe mări și oceane, în țări cu soare arzător, sau pe pămînturi veșnic înghețate. Ne gîndim la tovarășii noștri plecați departe peste hotarele țării să adune strălucirea prestigiului sub culorile drapelului nostru, arătînd lumii înțelepciunea, măiestria, priceperea și experiența de viață și de luptă a unui întreg popor. Ne gîndim la marinarii din flota noastră, purtători ai pavilionului românesc pe meridianele de apă ale mărilor și oceanelor, ne gîndim la cei ce își avîntă aripile de duraluminiu în genunele planetei, la sondorul plecat din Valea Prahovei pentru a fora scoarța pămîntului pe paralelele de arșiță și în tării de cremene, ne gîndim

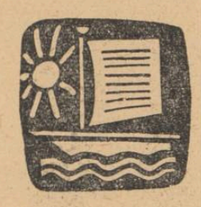

la cei duși să tragă prima brazdă de plug cu roșul tractor românesc pe glii îndepărtate, la cei trimiși spre a rosti de la toate tribunele lumii dorința nestrămutată de pace și prietenie, mesajul politic al României Socialiste, sau rima înaripată a poeților, sau flacăra nestinsă a prozei, sau forma și culoarea, sau muzica și dansurile noastre, sau paharul de Murfatlar, rod al sărutului soarelui pe pămîntul românesc...

Nu știu de ce, dar ori de cîte ori îmi amintesc de concetățenii întîlniți pe meleaguri străine, îmi revine în minte chipul unui necunoscut, om de vreo patruzeci de ani, voinic, cu fața arsă de soare, cu carnea pietroasă, cu ochii de o cuprinzătoare strălucire, ca și cînd retina lor ar fi reținut toată vastitatea spațiilor străbătute, și toată podoaba peisajelor văzute. L-am întîlnit în toamna aceasta la Calcutta, în India, pe pista aeroportului cu dale de beton răscopt la soare, în încheieturile cărora ierbea smoala încinsă. Abia se deschisese ușa avionului, și răcoarea aerului condiționat dinăuntru era izgonită de năvala căldurii tropicale care ne asalta de pretutindeni, ne învăluia, ne copleșea, ca într-o zi de cuptor sufocată de zăduful dinaintea unei ploi cu băsici.

Ne-a întîmpinat, rîzînd, la scara avionului, salutîndu-ne ca pe niște vechi cunoștințe. Brunet cum era, putea fi ușor luat drept indian, dar avea ceva de-acasă de la noi în exuberanța gesturilor și în vioiciunea graiului. Loviți cu leuca arșiței tropicale în moalele capului, după ce acasă lăsasem o răcoare cu frunze umede, de aur, scăldată în lumina dulce a sfîrșitului de septembrie, nu puteam înțelege cum de auzeam în acel decor străin, brodat de umbrelele traforate ale cocotierilor, cel mai autentic grai românesc, rostit de o față atît de măslinie.

— Am auzit că treceți pe aici... Și am venit să vă aduc salutul petroliștilor români de la Gauhati...

Gauhati ! Cuvînt cu rezonanțe exotice, marcînd pe mapamond un punct în nord-estul Indiei, undeva deasupra golfului Bengal, pe Brahmaputra, în regiunea Assam — triunghiul de pămînt indian dintre Nepal, Pakistanul de est, China Populară și Birmania. Tocmai acolo, la atîtea mii de kilometri depărtare de patrie, un grup de specialiști români, ingineri și tehnicieni, maiștri distilatori și constructori de rafinării petroliere, au fost trimiși să ridice una din cele mai mari rafinării din sud-estul Asiei, pentru prelucrarea petrolului din bazinul Gauhati.

Nu trebuia decît să închid ochii pentru a transplanta imaginea văii Prahovei cu sondele înălțate spre soare, cu feeria miilor de lumini aprinse în noapte, în decorul vegetal al tropicelor, dominînd valea roșietică a Brahmaputrei. Și reeditînd din cele ce aflasem din presă tablouri ale uriașei străduinii, de la descărcarea miilor de tone de utilaje românești în docurile Calcutei, și pînă la montarea ultimului șurub sau la stingerea ultimei tîlcări de sudură, înțelegeam ce a însemnat pentru acești oameni cuvîntul Gauhati.

„Indianul" nostru ne-a strîns pe rînd mîinile, rostind un nume terminat în ...„escu". L-a însoțit de o scuturătură solidă a omoplatului și de sclipirea unei danturi superbe. „Ce e acasă ?... Ați plecat de mult ?... Cum ați călătorit ?... Aveți cumva ultimele ziare românești ?... Măcar „Sportul"... Și cum, nu e nici un ploieștean printre dumneavoastră ?.. Aveți un aer grozav ! Se cunoaște că veniți de acasă..."

Regăseam în bucuria lui un moment din reîntîlnirea cu patria iubită. În gîndurile lui pe care mai tîrziu ni le-a destăinuit — aceeași dorință de izbîndă în numele țării iubite, aceeași sete nestrămutată de a aduce sub culorile naționale încă un succes. Întîlnisem aceleași sentimente la căutătorii de petrol prin subsolurile Elladei, chemați acolo din schelele de pe sub lanțul carpatic ca specialiști de mare prestigiu în prospecțiile petrolifere. Aveau același aer și ne mărturiseau aceleași gînduri ca cei ce primii demonstraseră tractorul românesc pe pămîntul Cubei revoluționare, sau ca geologii care căutau locul de amplasare a unei mari fabrici de ciment undeva prin munții Sumatrei... Erau aceleași gînduri și aceeași dorință fierbinte de servire a patriei, nutrite de dansatorii și cîntăreții noștri de muzică populară, cei ce sub stindardul „Rapsodiei Române" au cucerit, în timpul recentului turneu al ansamblului susamintit în „Lumea Nouă", inimile unei întregi Americi.

Omul de la Gauhati și atîția sute și mii ca el, aflați acum pe meleaguri străine, și în cinstea cărora vom ridica în noaptea anului nou un pahar de vin, era pentru noi mărturia unui întreg proces de revizuire a poziției multor țări față de forța economică mereu crescîndă a României Socialiste. O revizuire de mult începută, chiar dacă nu toți identifică noua Românie sau nu vor să recunoască realitatea, revizuire aflată azi în desfășurare la scară mondială. Abia a trecut un an de cînd, încheind o serie de articole despre țara noastră, un corespondent al ziarului New York Herald Tribune scria : „Comunismul a produs în Rominia schimbări care, după toate probabilitățile, vor determina occidentul să privească cu alți ochi această țară. Concepția tradițională despre Rominia, în trecut ca un stat balcanic neeficient, va fi revizuită, ca urmare a progresului excepțional pe care comuniștii l-au putut înfăptui acolo".

S-au legat îndelung anumiți „specialiști" de „teoria" conform căreia, datorită poziției sale geografice și a dezvoltării sale, trebuia să rămînem pe veci o țară „eminamente agricolă" fiind sfătuiți de demnitarii de o anumită culoare politică, „să ne fixăm destinul între agricultură și militărie". Ascultîndu-i pe acești „specialiști" și privind, în același timp, harta economică a României de azi, care înregistrează în 1962 o creștere a producției industriale globale mai mare de șase ori decît producția „record" obținută de burghezie în 1938, apare legitimă întrebarea : Oare România și-a schimbat între timp poziția geografică ?

Doar nu se poate contesta de nimeni că, fără să-și fi schimbat coordonatele geografice, România are azi o poziție în lume, radical deosebită de cea din trecut.

Omul de la Gauhati, și o dată cu el sutele și miile de specialiști români, de artiști sau profesori, concetățeni întîlniți pe toate meridianele globului, ca purtători ai mesajului de pace și progres trimis de Românîa Socialistă tuturor popoarelor lumii, ne întărea această convingere. Cine ar fi apelat la „potența" industrială a vechii Românii, solicitîndu-i concurarea la construirea unor mari complexe industriale, alături de puteri industriale recunoscute ca Anglia, Franța sau Germania ? Cine ar fi cerut din țara plugului de lemn partide întregi de tractoare moderne, cine s-ar fi gîndit să importe produse chi-

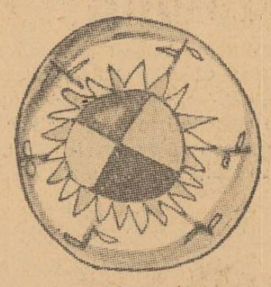

mice sau farmaceutice din Românîa burghezo-moșierească ?

Evident, „eminamenții" ar fi făcut pe dracu în patru să ne convingă că „trebuie să ne fixăm destinul între agricultură și militărie". Dar între timp, scurt timp — doar 15 ani de republică, atît de puțin în viața unui popor — s-a întîmplat ceva. Nu e așa, omule de la Gauhati ?

Te-am întîlnit într-o zi de toamnă tropicală pe un aeroport oriental toropit de căldură. Și am văzut deodată, în imaginea ta, pe toți cei dragi „de pe mare", pe toți cei aflați acum pe meleaguri străine, spre prestigiul noii Românii, cunoscuți sau necunoscuți cărora, în noaptea aniversării Republicii, în noaptea noului an, le închinăm un pahar.

Ioan Grigorescu

LUCEAFĂRUL
UREAZĂ CITITORILOR
ȘI COLABORATORILOR SĂI
La mulți ani !
1963

REPLICI CONVINGĂTOARE

(Însemnări de la finala celui de-al III-lea Festival bienal „I. L. Caragiale")

S-a spus — cîți ani sînt de-atunci? — că țăranul romîn este redus sufletește. Lui Caragiale i-a fost contestată paternitatea dramei **„Năpasta"** și pe acest motiv. Caionii nu puteau admite complexitatea psihologică a unui personaj ca Anca.

Mai sînt pe-aiurea și astăzi voci care repetă aceleași sloganuri desuete. Cioranii se fac că nu știu ce s-a întîmplat cu prevestirile sumbre ale celor care susțineau că Romînia nu va fi niciodată în stare să depășească stadiul de „țară eminamente agricolă". Tractoarele romînești au dezmințit de mult astfel de prevestiri. Utilajul petrolifer fabricat în Romînia confirmă, peste țări și mări, forța tinerei noastre industrii socialiste.

Pe cei care ar mai avea nevoie să se convingă de capacitatea creatoare a unui popor liber, condus cu înțelepciune de partidul celor ce muncesc, i-am fi invitat în zilele finalului celui de al III-lea Festival „I. L. Caragiale" în sala Teatrului C.C.S. din Capitală. Să vadă cu ochii lor întrecerea celor două mii de talente venite din toată țara, a celor 2000 de artiști amatori, cei mai buni din 160 000 ciți au participat, de-a lungul întregului an 1962, la ampla competiție teatrală.

In cele 12 zile ale finalei, ei au prezentat 44 de piese într-un act și 3 acte, 19 montaje literare, 33 spectacole de păpuși.

Pe scena din Lipscani au fost prezenți furnaliștii și oțelarii Hunedoarei și Reșiței, colectiviștii Bărăganului, constructorii Onești ului, ciobanii de la Vaideenii Horezului, pădurarii din Broșteni, creatorii dinamurilor de la Electroputere și ai navelor de la Oltenița, petroliștii din Moreni și metalurgiștii Uzinelor Republica.

Cu talent, cu prospețime și autenticitate, ei au dat viață unui repertoriu complex, de ținută artistică superioară.

Intrebați cum au reușit să înfățișeze pe scenă atît de convingător rolurile încredințate, colectiviștii din Dolhasca, interpreți ai personajelor din piesa **„Îndrăzneala"**, au mărturisit cu simplitate: „Doar personajele piesei sîntem chiar noi. În Dolhasca sînt mulți colectiviști ca Lisandru și ca Păun Ciocîlteu".

O declarație asemănătoare făcea și mecanicul Vasile Vasinciuc (distins cu premiul special pentru interpretarea meșterului Udrea din comedia **„Băieții veseli"**: „Am căutat să fiu în piesă ca în viața mea de fiecare zi".

Nimic extraordinar, nimic deosebit, dacă este vorba de propria lor viață! — ar obiecta cineva.

Dacă Festivalul s-ar fi redus numai la un repertoriu cu piese inspirate din viața de fiecare zi a interpreților și tot ar fi fost destul de ușor de demonstrat că nu e vorba de o calchiere a propriei experiențe, ci de talente autentice, de o interpretare străbătută de fiorul artei. Dar repertoriul promovat de cel de-al III-lea Festival bienal al teatrelor de amatori, este foarte divers: de la operele celui care girează cu numele lui această întrecere artistică de masă **(O scrisoare pierdută, Năpasta, O noapte furtunoasă)**, pînă la capodopere ale literaturii dramatice universale **(Micii burghezi** de Maxim Gorki). Intre aceste coordonate stau la loc de frunte piesele dramaturgiei contemporane originale, sovietice și din celelalte țări socialiste.

Spectatorii prezenți la finală, în număr de 14 000, au avut prilejul să aplaude spectacolele pline de strălucire: **„Fiul secolului"** de A. Kuprianov, în interpretarea colectivului de teatru al Uzinelor Electronica, **„Marele fluviu își adună apele"**, prezentat de actorii amatori din Onești, **„Zări necuprinse"** de Nikolai Virta, interpretată de Casa de cultură din Tulcea, — **„Îndrăzneala"** de Gheorghe Vlad, jucată de colectiviștii din Dolhasca. Aceste spectacole — distinse cu premiul I, Medalia de aur și titlul de Laureat al celui de-al III-lea Festival de teatru „I. L. Caragiale" —, o dată cu afirmarea colectivului de interpreți, au scos la iveală și personalități scenice valoroase. Cine, dintre participanții la finală, nu-și amintește de forța interpretativă a maistrului Cornel Zotter în **„Fiul Secolului"**, a inginerului Constantin Crișan, în rolul lui Hijneakov, din **„Zări necuprinse"**, de muncitoarea Avram Mihaela în rolul Caterinei din **„Marele fluviu își adună apele"** sau de colectivistul Gheorghe Costan în rolul lui Păun Ciocîlteu din **„Îndrăzneala"** ?

Șirul exemplelor ar putea să fie foarte mult îmbogățit. Mai adăugăm însă numai un singur nume: Neculai Irimie, elev în clasa a VII-a din satul Bazga — Huși, distins cu premiul I, medalia de aur și titlul de laureat pentru fermecătoarea lectură artistică a povestirii lui Ion Creangă „Pupăza din tei".

Talente autentice, viguroase, proaspete, cu frumoase perspective de dezvoltare. Inflorirea unor astfel de talente demonstrează încă o dată că numai în socialism este posibilă o asemenea înflorire a talentelor, o asemenea afirmare a mulțimilor în sfera artei care, altădată, le era aproape inaccesibilă.

O notă specifică a celei de a treia ediții a festivalului Caragiale o constituie promovarea spectacolului de poezie (montajul literar-muzical). Peste 100 de astfel de montaje au fost prezentate în diferite etape ale festivalului. La faza pe țară, 19 dintre acestea au impus definitiv noul gen de spectacol. Recitată deobicei de unul singur, poezia a fost spusă de data aceasta de colective largi, de adevărate coruri de recitatori. Sate întregi au apărut pe scenă și au prezentat, cu ajutorul versului și al muzicii, emoționante autobiografii lirice, cîntări dedicate partidului, Republicii la a 15-a aniversare. S-au remarcat în mod deosebit montajele prezentate de colectivele Schelei Moreni, și Șantierele Navale Oltenița, de căminele culturale din Gîlgău — Cluj, Vaideeni — Horezu, Groșii de sub Munte — Maramureș și Peretu — Roșiori. Trebuie subliniată inițiativa Casei creației populare din regiunea București, care a antrenat la realizarea acestui nou gen de spectacol poeți și compozitori de frunte. Exemplul trebuie urmat.

Poeții trebuie să se gîndească la posibilitățile largi oferite de acest nou gen de spectacol. Cititorii lor, milioanele de cititori din satele și orașele patriei, s-au dovedit și niște entuziaști popularizatori ai poeziei de calitate, ai poeziei agitatorice. In arta rostirii versului, ei vor trebui să fie însă mai mult decît pînă acum sprijiniți de regizori și actori profesioniști.

Solicitări asemănătoare adresează actorii amatori și autorilor dramatici. Ediția a III-a a Bienalei Caragiale a dovedit o sensibilă creștere calitativă a nivelului mișcării teatrale de amatori. Stau mărturie atîtea piese interpretate cu autenticitate, cu mult suflu dramatic.

In afară de posibilitățile interpretative, mișcarea teatrală de amatori se poate mîndri și cu îndrumători deosebit de talentați, capabili să alcătuiască spectacole omogene cu un puternic mesaj agitatoric. Credem însă că abordarea pieselor de amploare nu este singura cale pe care trebuie să meargă amatorii. Din păcate, piesa într-un act — atît de proprie activității culturale de masă — a fost slab reprezentată la această finală. Prezentă în fazele de început ale festivalului, ea a cedat pe parcurs locul piesei în trei acte. Obiecția că unele dintre aceste lucrări nu oferă posibilități de afirmare talentelor nu este cu totul îndreptățită. Cele cîteva piese scurte prezente în finală au dat prilej de afirmare unor talente reale. De aceea mi se pare mult mai indicat ca aceste formații să se preocupe mai mult de lucrările dramatice într-un act decît de acelea foarte grele și pretențioase.

Capacitatea creatoare, originalitatea unor regizori talentați din teatrul profesionist care au lucrat cu echipele de amatori, ar trebui să se afirme și în montarea unor spectacole specifice mișcării de amatori. Succesul de care s-a bucurat, la această finală, montajul literar-muzical se cuvine a fi un prilej de largi discuții creatoare.

Activiștii culturali, regizorii, actorii profesioniști, dramaturgii, cronicarii dramatici, prezenți într-un număr mare în sala unde s-a desfășurat finala, au datoria să fie preocupați și mai îndeaproape de problemele artei amatorilor. Revistele de specialitate **„Îndrumătorul cultural"** și **„Clubul"**, precum și revistele literare ar fi bine, credem, să organizeze — acum, cînd exemplele finalei sînt foarte vii, în discuțiile celor entuziasmați de valorile promovate de cea de-a 3-a bienală Caragiale — largi dezbateri pe marginea experienței dobîndite cu acest prilej.

Cei 160 000 de actori amatori, păpușari, recitatori și cititori artistici, care în cursul anului 1962 au prezentat 33 000 de spectacole în fața a 6 milioane și jumătate de spectatori, se află în fața unei noi etape de activitate. Ii așteaptă în sălile cluburilor, căminelor culturale, caselor de cultură, spectatori din ce în ce mai exigenți. Au dovedit, la recenta finală, minunate posibilități pentru a răspunde acestor exigențe firești. Au talent, pasiune, entuziasm. Dealtfel, „In socialism — cum spunea în piesa **„Ferestre deschise"**, un oțelar hunedorean — entuziasmul este întotdeauna un factor obiectiv".

C. Vișan

CONSTANTIN LUCACI — *Oțelar (granit)*

Filmele documentare și oamenii zilelor noastre

Dacă am viziona, în cadrul aceluiași spectacol, cele mai bune scurt-metraje realizate anul acesta, am avea impresia, în pofida varietății de teme și stiluri, că asistăm la un film unic și unitar despre viața nouă a patriei noastre.

Am putea lua drept exemplu filmele unuia dintre slujitorii activi ai genului documentar, regizorul Mirel Iliești. În ultimele sale trei producții (Un Jupiter al vremu-

rilor noastre, Trei strigăte pe Bistrița, Hîrtia se naște din ape), s-a ocupat de cîteva aspecte ale industrializării socialiste a țării — electrificarea, construcția hidrocentralei de la Bicaz, exploatarea stufului. Principala caracteristică de creator a lui Iliești o constituie faptul că, acordînd montajului o însemnătate primordială, nu promovează simplul decupaj de planuri și secvențe, ci merge pînă la montajul de metafore, de idei cinematografice, care exprimă o gîndire artistică laborioasă.

Mi se pare interesant că lucrînd la filmul Trei strigăte pe Bistrița, Iliești a folosit în mare măsură planuri realizate la față locului, pentru jurnale de actualități. Lucrînd pe acest material cules în mod independent, de operatori timp de ani de zile, Iliești a fost lipsit de dreptul regizorului de a dirija ochiul cinematografic. Totuși, chiar și din aceste frînturi independente, prin intermediul artei montajului, cu ajutorul gîndirii cinematografice, regizorul a știut să creeze un film unitar și valoros. Au întîpărit, de pildă, operatorii cîndva pe pelicule momentul arderii tuturor resturilor de pe uriașul teren ce urma să fie acoperit de lacul de acumulare. Dar travelingul panoramic pe imensul teren mistuit de flăcări și fum capătă în Trei strigăte pe Bistrița, amploarea unui simbol, și operația pur tehnică devine o impresionantă imagine simbolică: este ca o adevărată purificare a pămîntului care se pregătește pentru noua misiune ce i-a hărăzit-o omul socialist.

In Hîrtia se naște din ape, ritmul filmului, la început tent, devine tot mai rapid de îndată ce regizorul își pune în sarcină să redea sufletul epic al bătăliei pentru recoltarea stufului. Nu sînt cîtuși de puțin trecute cu vederea greutățile reale ale recoltării în toamna tîrzie, lupta cu clisa, încleștarea mașinilor cu noroiul. Apariția în grohian a unui om care se străduie să urnească din loc mașina de recoltat este însoțită, pe banda sonoră, de zgomotul sec al metalului lovit, de scrîșnetul șenilei care patinează pe loc. Dar iată, în sfîrșit mașina a pornit! Omul a învins obstacolele naturii. Și acest sentiment de victorie, de admirație pentru vrednicii oameni ai muncii din împărăția stufului este trăit de spectator tocmai fiindcă pe ecran el urmărește bătălia recoltării la dimensiunile ei adevărate.

Aceeași modalitate a fost promovată și de E. Nussbaum și P. Holban în filmul lor intitulat Ritm și construcții. Ideea centrală a acestui film este că, în zilele noastre, nu mai există linii arhitectonice deosebite pentru provincie și capitală, pentru centru și periferie, că peste tot legea arhitectonică a devenit aceeași: confortul și eleganța. Ritm și construcții aducea în ansamblul documentarelor cinematografice o imagine vie a ridicării nivelului nostru de trai, a sporirii exigențelor estetice ale oamenilor muncii. Autorii documentarului l-au definit cu modestie „reportaj cinematografic". De fapt, am avut în față un poem cinematografic în care fantezia nesecată a cineaștilor a fost pusă în slujba slăvirii chipului nou pe care îl ia, sub ochii noștri, țara. Filmul se remarcă printr-o inventivă căutare a unghiurilor de filmare, prin izbutitul ritm al montajului, printr-o ingenioasă îmbinare de valori plastice care, în contact cu ideea poetică autentică, generează metafora.

Atenția pentru omul nou caracterizează și alte lucrări din ultima vreme ale documentariștilor noștri. Există în filmul Scoicile n-au vorbit niciodată, realizat de regizorul V. Calotescu împreună cu operatorul Sergiu Nicolaescu, un moment interesant, creat cu mijloace din cele mai simple. Acest documentar, care a prilejuit cineaștilor noștri primele imagini submarine din apele filmului romînesc, relatează despre scoaterea din adîncul mării a unei epave. La un moment dat, din mare răsare un întreg grup de scafandri. Cu căștile și echipamentul lor ciudat, par niște viețăți venite de pe alte tărîmuri, semănînd leit una cu cealaltă. Dar, dintr-o mișcare, un scafandru și-a deschis vizorul și a descoperit un zîmbet obosit, dar mîndru și emoționant. În această fracțiune de secundă, omul în platoșă de scafandru ne-a devenit prieten.

O interesantă încercare a constituit-o documentarul consacrat eroului muncii socialiste Alexandru Chiru. În filmul Contemporanul meu, pe baza unor materiale din filmotecă, precum și a unor cadre realizate recent, regizorul Pavel Constantinescu ni-l prezintă pe strungarul Al. Chiru și pe membrii brigăzii sale. Asemenea încercări s-au mai făcut la studioul Alexandru Sahia. În interesantul film al lui Slavomir Popovici, Pe drumurile Crișanei, se obținea, printr-o comparare asemănătoare de materiale filmate, imaginea bunăstării și belșugului în satul nostru contemporan. În filmul său, Pavel Constantinescu încearcă însă mai mult decît atît. El dorește să surprindă modul cum se cristali-

zează, sub conducerea unui comunist, un colectiv de muncă socialist cum se formează conștiința nouă în procesul muncii. Eroii lui Pavel Constantinescu trăiesc în acest film o viață neobișnuit de complexă pentru eroii unui film documentar. Și lucrul acesta ne apropie de ei ne face să-i prețuim mai mult, să credem în adevărul lor.

Chiar și din această incompletă și succintă incursiune în domeniul filmului nostru documentar, se vede că cineaștii studioului Alexandru Sahia își îndreaptă cu perseverență obiectivul către eroii zilelor noastre, constructorii vieții noi, către peisajul în plină transformare al patriei socialiste, înțelegîndu-i din ce în ce mai mult poezia sa emoționantă.

T. Caranfil

CREAȚIA MUZICALĂ CONTEMPORANĂ

In toate domeniile ei, viața muzicală trăiește acum cea mai bogată și fecundă perioadă din întreaga sa istorie. Niciodată în trecut nu s-a scris un număr atît de mare de lucrări simfonice, vocale, sau de alte genuri; dar nu este vorba numai de o dezvoltare cantitativă, ci de o ridicare a nivelului calitativ și, mai ales, de apariția unor trăsături noi, caracteristice pentru configurația artei noastre contemporane. Aspectele luminoase ale realității, cu dinamica ei revoluționară, formarea omului nou, călit în efortul eroic al clădirii viitorului, lupta Partidului pentru înfăptuirea năzuințelor de veacuri ale poporului oferă artiștilor surse inepuizabile de inspirație.

Pentru creatorii mai vîrstnici, ale căror începuturi componistice se situează înainte de Eliberare, aderarea la mărețele prefaceri pe care le trăiesc a însemnat o înnoire de substanță, orientarea spre aspectele semnificative ale realității socialiste, străduința de a-și îmbogăți paleta expresiei cu nuanțe inedite, de a reda, cu forța și pătrunderea maturității, sensibilitatea omului de azi. Și aci trebuie citați în primul rînd maeștri ca Mihail Jora, Ion Chirescu, Paul Constantinescu, Zeno Vancea, Sabin Drăgoi, Ion Dumitrescu, Alfred Mendelsohn, Marțian Negrea, Sigismund Toduță, Gheorghe Dumitrescu, Ludovic Feldman. Conturîndu-și profilul artistic în preajma lui George Enescu, pătrunși de crezul maestrului cu privire la forțele vii ale folclorului, ei au pornit în opera lor de la aceleași izvoare ca și el, căutînd pe căi proprii, soluții valabile pentru integrarea cîntecului popular în creația cultă, pentru cristalizarea unui stil național autentic.

Sub îndrumarea celor mai de seamă dintre acești creatori s-a format, în tumultul anilor puterii populare, o generație nouă de compozitori, educați în spiritul operei enesciene și al continuării drumurilor deschise de ea. Legînd firul propriei lor creații de creația lui Enescu, tinerii muzicieni caută să valorifice virtualitățile operei enesciene, posibilitățile de reluare și continuare a limbajului său. Trebuie precizat că nu este vorba de copierea stilului marelui muzician, ci de adîncirea și dezvoltarea principiilor sale. Efectuată în spiritul realismului socialist, continuarea tradiției enesciene capătă astfel sensuri noi, fiind ferită de primejdia epigonismului.

Ajutați de condițiile excepționale pe care numai un stat socialist le poate oferi talentelor sale, tinerii compozitori s-au impus unui public larg și astăzi nume ca Pascal Bentoiu, Dumitru Capoianu, Liviu Glodeanu, Theodor Grigoriu, Ștefan Niculescu, Tiberiu Olah, Radu Paladi, Doru Popovici, Aurel Stroe, Cornel Țăranu, Anatol Vieru sînt cunoscute și apreciate de majoritatea iubitorilor de muzică.

Formați în spiritul interesului pentru marile probleme ale contemporaneității, al respectului față de valorile trecutului, al muncii stăruitoare pentru însușirea măiestriei artistice, ei au convingerea că adevăratul creator trebuie să tindă spre redarea cît mai expresivă a „caracterului și spiritului general al vremii". Bazîndu-se pe principiile esteticii marxist-leniniste privind esența și finalitatea artei, pe învățătura temeinică primită pe băncile Conservatorului de la maeștrii lor, tinerii au reușit să evite pericolul exceselor formaliste, găsind calea justă a căutărilor curajoase în scopul reflectării mai depline a vieții, căutări care nu au nimic comun cu experimentele sterile ale „avangardismului" occidental.

Se remarcă la tinerii noștri o deosebită maturitate de gîndire. Lucrările lor reprezintă de cele mai multe ori un prilej de a-și exprima opinia față de problemele majore ale vieții. Temele importante ale contemporaneității — ca lupta Partidului pentru o viață nouă, eliberarea Patriei noastre de sub jugul fascist, bucuria construcției socialismului, cucerirea cosmosului, prietenia, dragostea, profilul moral al omului contemporan etc. — au inspirat lucrări remarcabile: oratoriul Constelația omului *și cantata* Prind visele aripi *de Tiberiu Olah, poemul simfonic* Filimon Sîrbu *de Dumitru Bughici,* Cantatele lui Ștefan Niculescu, *poemul-cantată* Patria mea, *de Doru Popovici,* Oratoriul eliberării *de Radu Paladi, cantata* Tinerii soldați care au murit *de Liviu Glodeanu și altele.*

Dar nu numai genurile vocal-simfonice sau programatice pot exprima fondul vieții noastre, concepția autorului; tensiunea emoțională ce animă lucrările tinerilor nu e generată numai de programul literar. Aceeași elocvență, aceeași participare pasionată se vădește și în lucrările neprogramatice. Este deajuns să cităm Sonata pentru pian *de Aurel Stroe,* Concertele pentru pian și orchestră *de Bentoiu și Glodeanu,* Simfonia *de Ștefan Niculescu,* Concertino pentru orchestră de coarde *de Doru Popovici,* Concertul pentru vioară *de Capoianu,* Sonata pentru flaut *de Cornel Țăranu și multe alte lucrări valoroase.*

Situată pe coordonate stilistice și temperamentale variate — creația tinerei generații reprezintă o contribuție specifică, prin tendința generală de înnoire a expresiei puse în slujba redării cît mai pregnante a vieții și universului omului de azi în toată complexitatea lor.

Ea constituie totodată și un aport la creșterea prestigiului muzicii noastre peste hotare; dovadă sînt premiile și distincțiile acordate unor tineri compozitori romîni la diferitele concursuri internaționale — și nu vom menționa decît pe cel mai recent: decernarea premiului I pentru compoziție la concursul internațional de la Geneva — Concertului pentru violoncel și orchestră *de Anatol Vieru.*

Participarea activă, plină de avînt, la dezvoltarea muzicii romînești, sensul afirmativ al creației lor, arată că tinerii noștri au înțeles și se străduiesc să urmeze îndemnul unuia dintre cei mai contemporani artiști ai zilelor noastre, Dimitrie Șostakovici: „Nu există pentru un artist menire mai nobilă decît aceea de a fi un bard înflăcărat al timpului său!".

Elena Zottoviceanu

INALTUL PRESTIGIU

de ILIE PURCARU

Printre suprafețele de hartă ocupate cu coroana regală, Romînia, vechea Romînie deținea, poate, unul din locurile cele mai meschine. Mica „Belgie a Orientului", așezată la întretăiere de civilizații și culturi, moștenise doar cîteva aparențe; acest joc al aparențelor — aparență de bogăție, aparență de civilizație, aparență de cultură, amestecate cu tristul „farmec barbar" — constituind, multă vreme, panașul politico-administrativ al partidelor burgheze cu seifuri la băncile apusene. Peste el s-a adăugat și o altă aparență, poate mai gravă decît celelalte: aparența inițiativei naționale și a independenței. Fiindcă peste coroana Hohenzollernilor — desenînd unul dintre ultimele sălașe ale monarhiei în Europa — se suprapuneau însemnele marilor companii și trusturi internaționale, pentru care Romînia reprezenta doar o pompă de benzină sau un zăcămînt de cărbune. Crusta aceasta a aparențelor era spartă, uneori, de adevăratele valori, țișnite împotriva culturii și civilizației „oficiale"; valori care dădeau glas despre veritabila capacitate de creație a poporului, cristalizată în opere și personalități de seamă ce enunțau, parcă, o viitoare faimă a Romîniei. Dar Voronețul, ca și Enescu, ca și Sadoveanu, ca și folclorul, ca și știința ilustrată de savanți precum Babeș, Cantacuzino sau Pîrvan, ca și îndrăzneala lui Vlaicu, ca și păsările măiestre ridicate spre cer de Brîncuși, reprezentau țîșniri singulare de energie, semne simbolice despre forța morală a unui popor care ar fi putut să-și impună prestigiul numai printr-o așezare istorică dreaptă, pe măsura originalelor lui calități, a aspirațiilor sale înalte.

Această nouă așezare istorică, în care poporul să-și poată legitima uriașele-i puteri creatoare, impunîndu-se în ochii lumii întregi, este Socialismul.

Țara dintre Mare, Dunăre și Carpați, însemnată acum 15 ani prin stigmatul monarhic, a devenit „patria celor ce muncesc cu brațele și cu mintea, de la oraș și sate", ocupînd pe harta economică și politică a lumii contemporane, alături de celelalte țări socialiste, un loc de seamă. Și fiecare an a adăugat, în cartea de aur a istoriei noastre, noi realizări, noi biruințe de răsunet. O carte cu 18 milioane de autori, o carte cît și pămîntul dintre hotarele Republicii Populare Romîne, o carte deschisă azi la fila strălucitoare a zilei de 30 Decembrie. Ea e a noastră, a tuturor. Dar e și a lumii. Pentru că mesagerii victoriilor noastre zboară azi pretutindeni pe glob.

M-am oprit, o dată, la începutul
drumurilor românești.
Străbat acum în lung și-n lat
drumurile românești.
Am privit oamenii, diminețile și serile.
Oamenii sînt plini de încredere.
Încrederea — lucirea mlădiților.
Încrederea — balcon cu basma roșie.
Încrederea — fumul coșurilor de uzină.

Frumoasă e viața cînd trăim cu toții împreună, frumosul.
În această problemă, oamenii noii Romînii sînt de aceeași părere.

NAZIM HIKMET — „Scurt reportaj liric despre Romînia"

30 DECEMBRIE 1947

Desen de G. RADU

„Și se duc pe rînd, pe rînd,
Zarea lumii-ntunecînd,
Și se duc ca clipele,
Scuturînd aripele..."

Mesagerii victoriilor noastre

Poate că nu-i nepotrivit să amintim, acum, la această sărbătorească aniversare a Republicii, că Romînia a moștenit, în afara grelelor răni ale războiului și înapoierii, și inerția unor aprecieri străine. Pentru toți cei ce ne vizitaseră, ca turiști sau samsari politici, ca emisari ai dolarului sau ai lirei sterline, ca avocați ai îngenuncherii față de Occident, Romînia era micul bolnav din Balcani, **„țara lui Pseudo"**; era **„sărmana fetiță bogată din Sud-Estul Europei"**, cum o definea, cu o „amabilă ironie", deputatul laburist John Much, în august 1944. Și poate că tocmai asemenea aprecieri erau menite să întrețină acea tunciară neîncredere guvernantă a vechii Romînii în capacitatea națională de creație, în perspectivele de progres ale țării și ale oamenilor ei. Poate că tocmai această pedagogie a îndoielii, la care se tocmeau profesori scump plătiți din afară, era menită să sădească scepticismul față de puterea Romîniei de a sări, din condiția umilitoare de pasalic al capitalului internațional, în aceea de stat independent, făuritor al unui destin istoric propriu. Această dădăceală în înfrîngere, încurcătură și prizonierat, nu era străină, firește, nici de „salvatoarele" soluții de criză opuse de aceiași profesori, travestiți în „experți" — englezi, francezi sau germani — pentru tot felul de tămăduiri miraculoase.

„Unii din cei mai calificați observatori — trîmbița în 1944 corespondentul agenției Reuter — **sînt de părere că Romînia se îndreaptă spre o completă ruină economică"**. Iar revista „The 19 th Century and After" se credea îndreptățită să exclame: **„Romînia se găsește în fața necunoscutului!"**.

Această inerție a aprecierilor sumbre, așezată ca o lespede peste Romînia cea veche, a fost înfrîntă succesiv, an de an, cu fiecare victorie, cu fiecare cotă cucerită în drumul către progres, pînă la răsturnarea ei definitivă și pînă la impunerea, pentru toată lumea, a noii și strălucitoarei înfățișări a Romîniei de azi.

„Comunismul, acest medicament greu de înghițit — scria nu demult „New York Herald Tribune" — **provoacă în Romînia schimbări care, după toate probabilitățile, vor determina Occidentul să-și revizuiască aprecierea asupra acestei țări. Concepția tradițională despre Romînia, că ar fi mai curînd un stat balcanic neeficient, va trebui să fie revizuită, ca urmare a progresului vertiginos pe care l-au imprimat aici comuniștii"**.

Da, comuniștii au schimbat destinul istoric al Romîniei. Împotriva tuturor funestelor pronosticuri, împotriva sfaturilor de două parale, împotriva pedagogilor improvizați și a tutorilor de ocazie, comuniștii romîni, trezind forțele creatoare ale poporului, au știut să impună Europei și lumii întregi, într-un răstimp care măsoară abia formarea unei singure generații, puterea economică și culturală a Romîniei socialiste, a Romîniei înfloritoare din acești ani de tumultuoase prefaceri.

În 1947, primul tractor romînesc ieșea pe poarta uzinelor din Brașov, în optimistele aplauze victorioase ale creatorilor lui. El trezea, pe atunci, sceptice sau îngăduitoare zîmbete în lumea industriei occidentale. Cine ar fi bănuit că, nu peste mult, perfecționat, modificat, ridicat la nivelul tehnicii mondiale, multiplicat în o sută de mii de exemplare, același tractor „made in Rumania" avea să lege țara noastră cu țări din Europa, Asia, Africa și America, ducînd dovada capacității noastre constructive și în orezăriile din lunca Nilului, și în plantațiile de ceai din Birmania, și în lanurile de trestie de zahăr din Cuba, și în China, și în Grecia, și în Vietnam, și în Coreea! Sînt anii pe care buletinul editat de secretariatul Comisiei economice O.N.U. pentru Europa îi cuprinde în această apreciere: **„Transformările politice și economice postbelice s-au înfăptuit în Romînia într-o proporție mai mare decît în oricare altă parte a Europei orientale"**. Și mai departe, în corelație strînsă: **„În perioada 1950—1960, indicele oficial al venitului național a crescut cu 168 la sută, ceea ce reprezintă una din cele mai accentuate creșteri din cîte au fost înregistrate în Europa postbelică în aceeași perioadă"**.

Contemplînd ritmul acestor prefaceri, va trebui să desprindem cîteva noi semnificații. Romînia era într-adevăr, și în geografia economică veche, o țară a petrolului. Dar despersonalizat prin aceeași marcă a lui „Standard Oil", petrolul nostru, ca și cel din Kuweit sau din Venezuela, era un semn nu atît al bogăției, cît al dependenței străine. 90 la sută din capacitatea de prelucrare a rafinăriilor era în stăpînirea capitalului internațional. Întreg utilajul petrolifer se importa. Romînia vindea petrol — așa cum odinioară se vindea sarea, sau ceara, sau grîul — fără ca aceasta să fie semnul unor schimbări economice de structură, fără ca aceasta să ne consolideze bogăția. Dar pe harta zăcămintelor românești de țiței a apărut, într-un timp-record, care măsoară ritmul prefacerilor socialiste, noua industrie romînească petroliferă, redutabilă pe piața economică mondială, sursă de mîndrie și prestigiu pentru noi. **„Romînia s-a dedat cu o energie deosebită dezvoltării industriei de utilaj petrolifer** — observa, cu o ușor disimulată indiferență, doctorul Walter Trautmann, deputat în Bundestagul din R. F. Germană. **Parcul ei modern de mașini a îmbunătățit calitatea instalațiilor, produse pentru o serie întreagă de țări"**. La Leipzig, ca și la Izmir sau Bagdad, sondele pe care flutură culorile românești au atras întîi curiozitatea, apoi interesul și admirația cercurilor economice largi. Ele s-au impus, ele au devenit nu numai un bun al nostru, ci și un instrument fertil de consolidare economică, de suprimare a dependenței în unele țări înapoiate economicește. Exportăm sonde, exportăm instalații petrolifere, exportăm rafinării, ajutăm acum pe alții. **„Am dori să învățăm de la Romînia tehnica explorărilor petrolifere și să primim ajutorul ei. Și pînă acum ea ne-a acordat bucuros ajutor. Cu sprijinul inginerilor și tehnicienilor romîni, am putut efectua explorări în Pundjab și Gujarat și am descoperit petrol în multe locuri"**.

Nu doar pe omul
liber
al noilor orașe, al vastelor ogoare
îl laud și-l sărbătoresc,
Nu numai creatoarelor străduințe
din școli și din uzine
cîntarea-mi le-o dedic.
Nu doar adîncii unde
a Dunării bătrîne
ce împinzește cîmpuri
să fecundeze grîne
și aurul din spic,
eu îi consacru lira-mi.
Pe tine mai cu seamă te cînt
o, Romînie,
cînt nobila-ți savoare de vin și de pămînt
și darnica ta pîine
și marea bucurie
pe care o împarți poporului tău blînd.

. . . . . .

O, Romînie, cinstea și iubirea,
ca vița lăstăresc în tine muguri!

Cu ochii tăi privește-nțelepciunea
și gura ta e un surîs de struguri.

PABLO NERUDA — „Zeitățile fluviului"

Această înaltă apreciere aparține lui Jawaharlal Nehru și poartă data anului 1962.

Ar trebui, poate, să comparăm două liste privind acești „mesageri ai capacității românești de creație", o listă provenind din vechea Romînie și una a cărei autoare este țara socialistă de azi. Vechiul prestigiu, șubredul prestigiu, se întemeia pe cele cîteva materii prime ieftine sau semiprelucrate, definind caracterul preponderent agrar al economiei, nivelul scăzut de civilizație, semiindependența. El era susținut de cîteva elemente de culoare, în care intra și fluierul și covorul, și ceramica de Hurez sau Oboga. Noul prestigiu, marcă a independenței, numără, printre bunurile pe care le arătăm și le oferim lumii, și sondele, și tractoarele, și locomotivele, și navele, și aparatajul electrotehnic modern și produsele industriei chimice, și variata gamă a bunurilor de larg consum.

Și toate acestea pentru că: **„Romînia a înregistrat o creștere substanțială a producției industriale și evoluția favorabilă continuă și în 1962"** („Combat"). Pentru că: **„În ultimii ani, Romînia a făcut progrese considerabile și în prezent se bucură de cel mai înalt ritm de creștere industrială"** („New York Times", 1962).

Dar este epoca în care Romînia își face larg cunoscut și patrimoniul de valori spirituale, îmbogățit și ridicat la o strălucire superioară. Mesagerii acestui nou prestigiu de **țară a culturii** au poposit, an după an, pe numeroase meridiane și paralele, adăugînd culorile florilor noastre în grădina cea mare a lumii. Caragiale și-a impus prestigiul lui de autor mondial, alături de cel al lui Gogol sau al lui Molière. „Scrisoarea pierdută" s-a jucat, în anii aceștia, în 27 de țări. Sadoveanu, alături de Șolohov sau Andersen Nexö, desfață azi și pe oamenii de pe Gange, și pe cei din fiordurile islandeze. „Mitrea Cocor" a fost tradus în 15 limbi. Plugul remorcat de tractorul romînesc întoarce brazde de lîngă Rangoon sau lîngă piramide. Și în urma lui a poposit și cartea romînească... Citeodată, l-a precedat... Darie a străbătut meridianele, „descult", uneori înaintea mașinilor de la Brașov sau Ploești, dar alteori mașina romînească l-a chemat alături de ea, într-o semnificativă confruntare de epoci. Arghezi și-a cîștigat adevărata dimensiune mondială tot în acești ani — ca un corolar al artei poetice românești...

Ne desfață auzul muzica lui Enescu. Dar numele mîhnitului și nefericitului artist, îngropat în țărîna străină, și-a aflat o strălucire nouă, prin arcușul și bagheta artiștilor romîni care i-au purtat melodiile peste toată planeta. Și nu întîmplător, „Rapsodia Română", acest splendid elogiu adus folclorului nostru, s-a întîlnit, în ansamblul folcloric ce-i poartă numele, cu însăși virtuozitatea, elanul și arta tineretului crescut în anii aceștia. **„Arta unui popor viguros!"** (Dean Rusk), **„Un ansamblu superior tuturor celor ce s-au produs la „Constitutional Hall"!** (Milton Berliner, în „Washington Daily News"). **„O interpretare încîntătoare, de o naturalețe cuceritoare, un bogat colorit în costume și atmosferă, o splendidă prezentare teatrală"!** (Walter Terry, în „New York Herald Tribune"). Iată doar cîteva din elogiile pe care le-au cules membrii „Rapsodiei Romîne", în recentul lor turneu prin 50 de orașe din S.U.A.

Folclorul nostru e milenar. Dar haina lui contemporană este o expresie a înfloririi culturii în Romînia cea nouă; și nu întîmplător, admirația lumii întregi, adresată dansului și cîntecului romînesc, se îndreaptă și se confundă cu noua Romînie.

Victorii prestigioase, devenite bunuri ale științei universale, se reliefează și din activitatea depusă de savanții romîni în cele mai variate domenii, de la medicină la matematică, de la chimie la fizica nucleară. O cifră din 1961: cercetătorii romîni în fizica nucleară au publicat peste 90 de lucrări în revistele de specialitate străine sau în buletinele diferitelor organizații științifice internaționale. O altă cifră, recentă: în 1962, 51 de congrese științifice internaționale au primit aportul delegaților Romîniei.

Carte, cîntec, operă științifică — prestigii contemporane, surse de lauri pentru un popor stăpîn pe destinele sale, și care întregește cultura universală cu aportul lui prețios și original.

Oaspeții despre noi

„Acolo, în Est, în Romînia — mărturisea, acum nouă ani, un sociolog englez — **se face o experiență socială inedită"**.

Nu era vorba despre o experiență. Roadele pe care poporul nostru, condus de partid, le-a recoltat în anii revoluției, în anii dezvoltării socialiste a țării, i-au convins și pe sceptici că aici, la noi, s-au pus bazele unei orînduiri istorice noi, trainice și fertile. S-a născut astfel un adevărat curent de interes față de „fenomenul romînesc", cum adesea a fost numită în presa apuseană dezvoltarea noastră. La filmul prefacerilor noastre s-ar putea adăuga — și ar fi instructiv de proiectat paralel — filmul acesta al mărturiilor și aprecierilor unor personalități străine care au urmărit Romînia sau au venit să vadă fenomenul cu ochii. „Visitez la Roumanie!" cuprindea odinioară cîteva puncte de turism notorii, limitate de obicei la Constanța sau Sinaia. Unele dintre ele nu mai au astăzi decît o pură semnificație geografică. O pură semnificație geografică pentru vizitatorul străin a avut-o, adesea, numele vechi al Romîniei — în comparație cu Romînia de azi.

Camille Albert, jurist belgian, care ne-a vizitat și în 1936, remarca uimit, nu de mult: **„Romînia este de nerecunoscut. De la munte și pînă la mare s-a modificat parcă și peisajul. Pentru mine, care cunosc de mult Bucureștii, noul oraș modern și civilizat, rivalizînd cu oricare capitală contemporană, este o surpriză derutantă și îmbucurătoare... Ce distanță!..** (O distanță istorică. Distanța de la „Belgia Orientului" la Romînia socialistă contemporană!).

Filmul aprecierilor, urmărind nu atît rutele de turism, cît ruta înfăptuirilor, desenează într-un fel, cu culori particulare și diferențe de sensibilitate sau formație socială, însuși peisajul nou al Romîniei.

Cîteva mărturii despre industria noastră:

„Am vizitat țara dumneavoastră de șapte sau opt ori. Cred că am văzut toate monumentele de artă ale Romîniei, dar ceea ce mă impresionează cel mai mult astăzi este progresul ei industrial. Sînt un admirator al potențialului economic al statului romîn. Doresc ca pe viitor să fiu martorul unui progres tot mai mare al țării dv., și sînt sigur că așa va fi". (Scriitorul grec Spiros Melas). **„Impresia dominantă pe care mi-am făcut-o este că ați obținut în ultimii ani progrese considerabile în domeniul electrificării și că soluțiile adoptate în construcția diferitelor termocentrale și hidrocentrale pe care le-am vizitat sînt analoage cu cele întîlnite în majoritatea țărilor europene. M-a impresionat plăcut, totodată, faptul că țara dvs are ingineri și tehnicieni al căror avînt tineresc se îmbină cu o mare competență".** (Pierre Sevette, directorul Diviziei de energie electrică a Comisiei economice pentru Europa a O.N.U.). Priveliști care vor colora adesea tonul amintirilor: **„Giganticul complex petrochimic Onești-Borzești, situat în plin decor campestru, dar în împrejurimile căruia s-a creat un orășel de 35.000 locuitori. Acolo unde, cu mai puțin de șase ani înainte, pădurea, iarba măruntă și turmele de oi alcătuiau încă elementul esențial al tabloului, peisajul de azi este brăzdat (...) de enorme construcții flancate de turnuri metalice uriașe. Pătrundem mai întîi în instalațiile „Rafinăriei nr. 10", prima uzină a acestui complex, cea mai modernă din Europa..."** (Camille Deleclos, publicist belgian, autorul unei cărți despre Romînia de azi: „A travers la Roumanie nouvelle").

...Și cîteva mărturii despre satul colectivist:

„Am văzut gospodării de stat, gospodării agricole colective, stațiuni de mașini și tractoare... Am acum o vedere de ansamblu asupra agriculturii țării dv. Romînia situează agricultura la un înalt nivel și trebuie să mărturisesc că sînt profund impresionat de eficiența măsurilor întreprinse în domeniul dezvoltării acestei ramuri. Agricultura Romîniei se află pe baze sănătoase și face progrese foarte serioase, avînd obiective clar precizate în toate sectoarele ei de producție. Am remarcat cu satisfacție că, la realizarea obiectivelor agriculturii, lucrătorii din domeniile care au contingență cu această ramură își aduc o mare contribuție. Este o dovadă a înțelegerii depline a activității complexe ce se depune pentru realizarea planurilor economice". (Dr. B. R. Sen, directorul general al Organizației pentru alimentație și agricultură a O.N.U.). **„Unitățile agricole pe care le-am cunoscut în timpul șederii mele în Romînia sînt excelent organizate. Este evident că această organizare dă rezultate practice dintre cele mai bune".** (Aprecierea aparține profesorului John Archibald Laing, doctor în științe, șeful departamentului de igienă și zootehnie generală a Universității din Londra. Declarația profesorului Laing ne-a parvenit prin intermediul Agenției Reuter. Aceeași agenție care transmitea, la 24 februarie 1946: **„Țăranul romîn obișnuit este înapoiat și refractar experimentelor"**... Într-adevăr, așa cum remarca „New York Herald Tribune", occidentul e nevoit „să-și revizuiască concepțiile!").

Despre construcțiile din anii Republicii, alte semnificative opinii:

„Cuvintele nu sînt capabile să exprime admirația pentru măreția operei de construcție care se desfășoară în Romînia. Am vizitat București, Ploești, Constanța, litoralul Mării Negre. Țin să exprim admirația mea pentru arhitectura românească modernă. Bunul gust, amploarea artistică, îmbinarea liniei moderne cu cea națională, fac din arhitectură una din-tre realizările cele mai de seamă ale Romîniei noi. Arhitectura românească este în avangardă și poate să arate drumul altor popoare care aplică criterii nu prea justificabile". (Osvaldo Bayer, secretar general al Sindicatului ziariștilor din Buenos Aires). **„Sala de concerte din București, cu liniile ei atrăgătoare și armonioase, este o încîntare pentru ochi... O nestemată a arhitecturii moderne"!** (Lady Margaret Lamington, în „Music and Musicians") **„Constructorii romîni au avansat bine în ceea ce constituie unul dintre cele mai largi proiecte de reconstrucție urbanistică din Europa răsăriteană. Suprafețe întregi sînt reconstruite cu blocuri de locuințe moderne ce înlocuiesc căsuțele în stil țărănesc, îngrămădite, care au format majoritatea vechii zone suburbane a Bucureștiului".** (Paul Underwood, în „New York Times").

Pacea pămîntului tău o aud,
drumul munților tăi.

Steaguri erau filfîitoare,
Erau doar zori, lumină mare,

Arde pe munți soarele-n plin.
Liber cădea zăpada, lin.
Suia petrolu-n înălțimi,

Orașele-nălțate-n zare.

RAFAEL ALBERTI: „Zori de zi în Romînia"

Mărturii despre revoluția culturală:

„Este plăcut să vezi cum, aici, toate librăriile sînt pline de lume, de dimineața pînă seara... Eu știu din propria mea experiență că olandezii sînt un popor căruia îi place să citească, dar în Romînia setea de cultură este imensă". (Adrianus van der Veen, scriitor și critic literar olandez.) **„Din punct de vedere cultural, rezultatele Romîniei în ce privește lichidarea analfabetismului, în dezvoltarea culturii populare, pot constitui și pentru alte țări, chiar dacă nu aparțin aceluiași regimuri politico-sociale, experiențe omenești perfect valabile".** (René Maheu, director general adinterim al U.N.E.S.C.O.). **„Cum îmi place Romînia? O iubesc! Pentru ce? Pentru că m-a făcut să mă simt imediat pe culmile artei. Aici strălucește o intensă activitate culturală și artistică. Întreaga țară respiră această atmosferă, sub a cărei vrajă fermecătoare mă aflu și eu acum"** (Sir Bernard Heinse, dirijor, Australia).

Despre oamenii de astăzi ai Republicii, despre viața de fiece zi:

„O impresie deosebită mi-au făcut-o căldura sufletească a oamenilor, ospitalitatea cu care am fost primit, încrederea și hotărîrea cu care poporul dv. își construiește viitorul, pe baza unui plan bine chibzuit. Dv. vă vedeți viitorul în față, știți ce vreți, încotro mergeți, și sînt convins că înfăptuirea țelurilor pentru care munciți astăzi nu este departe" (Prof. S. Dahan, membru al Academiei arabe din Damasc). **„Trebuie recunoscut că românii de rînd, al căror nivel ante-belic era unul din cele mai scăzute din Europa, trăiește considerabil mai bine ca în trecut. Aproape în fiecare convorbire cu oficialități, cu muncitori din fabrici sau țărani, se distinge un sentiment de mîndrie față de realizările înregistrate"** („New York Times", 1962). **„Ne imaginam că românii sînt foarte veseli, comunicativi... Cele constatate în timpul vizitei ne-au depășit însă imaginația. Veselia sănătoasă a poporului romîn se datorește vieții lui noi. Există în Romînia o mare bucurie de a trăi, peste tot se pot vedea oameni mulțumiți".**

Bucureștiul e un oraș larg ca dragostea.
Bucureștiul în zori strălucește luminat
de sîsnicele înflorite, în trepte, ale castanilor săi sălbatici,
de alba ninsoare a salcîmilor.

. . . . . .

Bucureștiul e un oraș larg ca sănătatea.
Străzile lui cu piepturile late merg spre viitor, slăvite
de cărucioarele fără de număr ale copiilor, de steaguri și de flori.
Bucureștiul filiilie în plină înflorire în noaptea de mai
ca un steag alb de pace în Balcani.

IANNIS RITSOS — „București"

(Din declarațiile experților F.A.O. din cadrul O.N.U.).

Și dacă pelicula acestor mărturii se voalează uneori, nu trebuie să-i pierdem din vedere pe semănătorii de ceață și fum, pe dușmanii adevărului și progresului, cărora triumful nostru nu le poate deștepta decît furia neputincioasă. Faptele sînt însă mai încăpățînate decît capetele pătrate. Și izbiți cu capul de pereții masivi ai faptelor, zidiți cu hărnicie în anii noștri, chiar și unii dintre cei în cauză le-au recunoscut, mușcîndu-și limba. Polemica cu minciuna o poartă la noi adevărul, iar acest adevăr s-a impus tuturor oamenilor de bună credință din lume. Iar cei care au perseverat în minciună, au primit nu o dată replica fermă a compatrioților lor cinstiți și lucizi, care vizitaseră Romînia fără sentimente preconcepute.

„The Friend", săptămînalul organizației quakerilor din Anglia, publica următoarea scrisoare semnată de lordul John Boyd-Orr și soția sa, ca răspuns la unele relatări tendențioase despre R. P. Română (relatări aparținînd Irenei Jacoby, delegata quakerilor, care ne-a vizitat țara cu ocazia seminarului internațional privind drepturile femeii):

„Ne-au interesat relatările Irenei Jacoby asupra condițiilor din Romînia, întrucît ne-am aflat la București în aceeași perioadă în care dînsa participa la seminar. Putem confirma ceea ce spune dînsa despre copiii care arată bine hrăniți și fericiți, despre ofensiva în domeniul învățămîntului, despre marea activitate desfășurată în domeniul construcțiilor pentru a oferi oamenilor locuințe moderne, despre atenția acordată culturii și artelor. Am fost cam surprinși să citim despre oameni fără încălțăminte. Noi n-am văzut niciodată pe cineva fără pantofi sau sandale sau post îmbrăcat, ca semn al sărăciei... Impresiile noastre au fost diferite. Noi credem că poporul este fericit și entuziasmat de noul regim stabilit de revoluție... În Romînia, înainte de revoluție, oamenii simpli erau teribil de săraci, iar bogații foarte bogați. Acum, în mod evident, a avut loc o creștere însemnată a nivelului de trai al muncitorilor".

Replici ale adevărului, replici care ne scutesc de orice alt comentariu.

Pentru pacea popoarelor

Impunîndu-se pe arena internațională, alături de celelalte state socialiste, ca un puternic stat prosper, înconjurat de stima popoarelor, — republica noastră și-a binemeritat locul de membră a O.N.U., unde a întreprins cu perseverență, an de an, o rodnică activitate în folosul păcii și coexistenței pașnice; activitate ce ne-a întregit prestigiul mondial, situîndu-ne printre statele cu o pondere importantă în viața politică a lumii contemporane.

Definind poziția țării noastre în cele mai arzătoare probleme ale actualității, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a afirmat încă o dată, de la tribuna celei de a 15-a sesiuni a Adunării generale O.N.U., politica noastră de pace, de dezarmare, de coexistență pașnică, de relații fertile cu țările lumii.

„Trăim într-o lume care dispune de bogății imense, de mijloace tehnice perfecționate, în stare să asigure condiții mai bune de viață întregii populații a globului — arăta, cu acest prilej, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej. **Eliberarea omenirii de povara tot mai apăsătoare a cheltuielilor militare și a cursei înarmărilor ar deschide calea spre valorificarea într-o măsură tot mai mare a acestor imense posibilități".**

Țara care fusese cîndva un element contribuant al discordiei în Balcani luptă astăzi pentru a transforma această zonă geografică într-o zonă a păcii. Propunerea guvernului nostru pentru crearea unei zone denuclearizate în regiunea Balcanilor a întrunit adeziunea popoarelor și aprecierile pozitive ale unor însemnați oameni de stat, interesați în promovarea unei politici lucide și realiste. **„Considerăm că poporul romîn urmează calea unei politici de pace și că în mod just guvernul Romîniei a propus o întîlnire la înalt nivel între reprezentanții popoarelor din regiunea Balcanilor, pentru a discuta problema dezvoltării relațiilor de bună vecinătate și a creării unei zone denuclearizate"** — sublinia Luigi Cavalieri, membru al Consiliului Mondial al Păcii. Recent, deputatul britanic Sidney Silverman exprima o opinie similară: **„Propunerea privind stabilirea unei înțelegeri balcanice, propunere făcută de guvernul romîn acum cîțiva ani și reînnoită în toate declarațiile importante ale conducătorilor țării, este cum nu se poate mai binevenită... În ce mă privește, cred că în Balcani s-ar putea ajunge la o înțelegere mai ușor decît în alte părți ale lumii. În consecință, eu salut inițiativa Romîniei și sper că ea va sfîrși prin a fi acceptată de toate guvernele cărora se adresează".**

Plină de răspundere față de viitorul lumii contemporane și de pericolul unei catastrofe nucleare care ar prejudicia viața planetei, Romînia socialistă participă eficient, împreună cu țările socialiste surori, la lucrările O.N.U. și ale comitetelor acesteia, în probleme de interes vital pentru soarta popoarelor. Ocupă locul de vicepreședinte al Comitetului pentru spațiul cosmic, cum și poziția de membru în comitetul celor 18 de la Geneva. Preocupată de formarea și educarea tinerei generații în spiritul idealurilor de pace, respect mutual și înțelegere între popoare, delegația noastră la O.N.U. a depus, în comitetul nr. 3, un proiect în acest scop, proiect care a întrunit unanimitatea, transformîndu-se într-o importantă hotărîre a Adunării generale. Reprezentanți de seamă ai statelor la Natiunile Unite au apreciat cu căldură proiectul romînesc, salutîndu-i eficacitatea: **„Tineretul brazilian, activ participant la lupta pentru pace, este interesat într-un înalt grad de această inițiativă valoroasă"** (Prof. Linen de Aiburquerque Melo, reprezentantul Braziliei). **„Tineretul Republicii Arabe Unite este angajat într-o serie de acțiuni de cunoaștere reciprocă și schimburi de delegați cu alte țări. În acest sens, prevederile referitoare la mai buna cunoaștere a tineretului, incluse în proiectul romîn, îmi se par interesante"** (Dr. Asruf Gorbal, delegatul Republicii Arabe Unite).

Remarcabila activitate depusă de delegații noștri la UNESCO a contribuit din plin la obținerea unor rodnice rezultate în ce privește strîngerea legăturilor culturale dintre popoare, schimbul de valori spirituale, cunoașterea reciprocă, strînsa colaborare în domeniul culturii și științei.

Găzduind importante manifestări internaționale, inițiate de UNESCO sau OMS, cum și de alte organizații internaționale specializate, înconjurînd cu cordialitate pe solii celorlalte popoare, contribuind din plin la reușita a numeroase acțiuni pașnice pe plan european sau mondial, țara noastră și-a întărit încă o dată prestigiul de țară a păcii, a creației pașnice, a progresului în toate domeniile.

*

Stema noastră cu brazi, sonde și spice, stema uzinei, stema cărții, stema aurului fertil al cîmpiilor colectiviste, legitimează, prin biruința socialismului, deplina putere a poporului, stăpîn pe bogățiile, pe viitorul lui.

Da, Romînia este astăzi puternică; este puternică prin cuceririle ei; este puternică prin prietenii ei, prin faptul că face parte din marea familie a popoarelor socialiste, în frunte cu Patria Comunismului — U.R.S.S.

De pe culmea celor cincisprezece ani ai Republicii, destinul Romîniei Socialiste se profilează măreț, trasat cu îndrăzneală revoluționară și înțelepciune clarvăzătoare de conducătorul și strategul tuturor victoriilor noastre, Partidul Muncitoresc Romîn.

Cununa de lauri a celor cincisprezece ani de istorie nouă împodobește fruntea Romîniei, ridicînd-o în strălucirea lumii contemporane. La picioarele ei, o coroană zdrobită.

...Zburînd spre Mureș, spre văile largi,
Sub aripile tale, liberă țară
O mare de spice, de case și fagi —
Întrățită comoară, prelung desfășoară...

Ridicat prin lumina albastră,
Prieten cu aripi, spre Mureș țîșnești —
În timp ce, pe tărmuri, mîinile mele rusești
Îți trimit salutările și dragostea noastră.

VIKTOR BOKOV — „Spre Mureș"

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99; Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an; Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii

Biblioteca

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr. 2 (109) — 15 IANUARIE 1963 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | APARE LA 1 ȘI 15 ALE LUNII — 12 PAGINI — 1,50 lei

SCRIITORII LA SATE

de MIHAI BENIUC

Iarna, satul se strînge lîngă vatră și-ncepe timpul poveștilor. Adică așa era mai de mult. Satul de azi din toată Romînia a intrat într-o eră nouă. Se stă desigur și la vatră, se spun povești, se cîntă doine, se rîde, dar e ceva mai mult decît atîta.

Sîntem în primul an al colectivizării terminate, iar perioada consolidării gospodăriilor agricole colective, limpezirea noilor perspective de viață create prin socialism țărănimii aliate cu muncitorimea continuă. Iar țăranul obișnuit în trecut să nu vadă mai departe de gardul ogrăzii sale este preocupat cu toată seriozitatea de formele noi pe care le îmbracă viața sa, de recoltele viitoare, de anii care vin. De la un capăt al țării la altul se desfășoară acum, cît ține iarna, adunările generale ale gospodăriilor colective, unde se cîntărește experiența dobîndită și se iau măsuri pentru o bună îndeplinire a muncii necesare ca ogoarele comune să dea roade sporite. Ziua-muncă, nu pur și simplu privită numeric, ci în conținutul ei de bunuri acumulate prin muncă efectivă a colectivistului, este preocupare obștească fundamentală și a organizațiilor de partid, și a sfaturilor populare, dar și a colectiviștilor. Pentru îmbogățirea zilei-muncă e nevoie nu numai de hărnicie și de trudă, ci și de un bun inginer agronom, de un bun tehnician, de o folosire cît mai rațională și mai științifică a pămîntului și a tuturor mijloacelor agrotehnice și mecanice. Aceste probleme sînt frămîntate de întreaga obște a colectiviștilor. De rezolvarea lor depinde construirea de noi case, cantitatea sporită de produse, aparate de radio, televizoare, motocicletele, camioanele pentru colectivă, mașinile agricole, noile investiții, — cu un cuvînt bunăstarea tuturor.

Apoi în acest an mai vin alegerile pentru sfaturile raionale și comunale, la începutul lunii martie. Deci încă o mare grijă, cu pregătiri prealabile, pentru ca cei mai destoinici să fie puși în fruntea treburilor obștești, unde se cer devotament față de cauza socialismului, înțeles în toate implicațiile lui, dar și cunoașterea temeinică a locului și oamenilor care-ți încredințează puterea.

Se adaugă apoi luna cărții la sate. Da, cartea a intrat în dimensiunile spirituale ale vieții sătești, și nu ca molitvelnice, vieți ale sfinților, zodiacuri, tălmăcire a viselor sau, în cele mai bune cazuri, sub formă de calendar, ci sub toate formele ei utile, de la cărțile tehnice, științifice și ideologice la cărțile de beletristică, roman, teatru, poezie. Nu pot scriitorii noștri să scrie atîtea cărți, cărți bune desigur, de cîte are azi nevoie satul, trezit la viață nouă.

Iată numai aceste trei feluri de acțiuni la sat, adunările colectiviștilor, pregătirile pentru alegeri și luna cărții, sînt destul pentru oricine ca să-și dea seama ce viață, cu ce patos și cu ce perspective, se desfășoară la sate.

De altfel este suficient să arunci un ochi turistic prin locurile pe unde treci sau să stai rapid de vorbă cu vreun președinte de sfat raional, ca să vezi și să înțelegi că lumea satelor nu mai este nici pe departe ceea ce a fost odinioară. Cum mergi, bunăoară, de la Gilău către Căpuș, în stînga șoselei internaționale ce duce spre Oradea, acum un an nu era nimic, ca-n palmă, iar azi se ridică, strălucitoare, uzina de extragerea minereului de fier. Mai departe, apărute ca peste noapte, se văd noile olaturi ale gospodăriilor colective și de stat sau ale Stațiunilor de Mașini Agricole. La Izvorul Crișului se înalță atelierele moderne, iarăși pe locuri unde mai ieri nu era nimic, cooperativa pentru cunoscutele produse ale celor ce rătăceau pînă mai ieri cu frumoasele lor cutii și table de șah, ca să le îmbie tuturor. Ici se ridică o școală de opt ani, dincolo alta medie cu 16 săli, se electrifică zece sate unul lîngă altul, în creerul muntelui, unde altă dată întunericul și în sufletul oamenilor și în casele lor era la ei acasă. Și cîte și mai cîte, și toate cu o repeziciune caracteristică filmului!

Iar în mijlocul tuturor acestor minuni ale transformărilor socialiste la sate este omul nou, ascuțindu-și mintea, călindu-și vrerea și făurindu-și soarta sub conducerea și îndrumarea partidului.

Și cînd mai bine decît iarna, cînd oamenii au timp să stea de vorbă și nu sînt absorbiți de muncile din afara satului se poate participa la ritmul amplu al vieții revoluționare ce se desfășoară în satul colectivist?

Este o iarnă istorică, iarna consolidării formelor noi de viață, a planurilor bine chibzuite, a măsurilor menite să asigure o viață îmbelșugată acelora ce au crescut în mizerie în cursul veacurilor, o viață culturală la nivelul orașului acelora cărora opresorii și exploatatorii muncii omului le hărăziseră numai incultura și neștiința de carte.

Într-un astfel de anotimp, care nu este numai unul din cele patru ale anului, ci și unul din istoria vieții noastre în era socialismului, nu se poate ca un scriitor să nu fie ispitit de-a trece prin satele noastre. De-a trece? Nu. De-a sta și participa la viața satului. Căci întîi și întîi asistă la ceea ce nu vor asista peste un an sau doi: examinarea de către masa colectiviștilor a experienței lor după primul an de colectivizare a întregii țări, cu toate problemele nou ivite, cu toate propunerile de soluții date de niște minți deprinse a cugeta drept, limpede, practic și totodată de a se exprima atît de poetic. Apoi, s-ar putea ca scriitorul să nu fie prezent în sat atunci cînd este vorba în mod special de intensificarea contactului cu cartea a lumii de la sate, fapt unic în istoria țării, dacă ne gîndim la trecut? Deci nu este vorba de înlăturarea neștiinței de carte — aceasta de mult s-a înfăptuit de către regimul nostru! — ci de a sprijini pe omul de la sate atunci cînd în sfîrșit i se pune din plin și anume cartea la îndemînă, cu tot ceea ce poate ea aduce, pentru luminarea minții și desfătarea sufletului. Oare puțin lucru va fi ca scriitorii în această perioadă să ia legătura cu cititorii lor de la sate, fie școlarii care-i cunosc din manuale, fie oamenii maturi care le-au citit o lucrare sau alta, le-au auzit-o la radio, sau i-au văzut chiar pe ei la televizor?

Un mai prielnic moment pentru a vedea și a participa, la sate, în marea bătălie a noului pentru învingerea a ceea ce este vechi și învechit mai ales, nici că se poate închipui. De altfel foarte mulți scriitori s-au anunțat de pe-acuma că vor să-și petreacă o parte din timpul iernii printre colectiviști.

O primăvară bună se pregătește de cu iarnă, cînd sub zăpadă germinează semințele, iar gospodarii își dreg și pun la punct uneltele, ca să înceapă munca pe ogoarele ce reînvie sub soarele cald. Pentru primăvara literaturii noastre astfel de iarnă trebuie să fie aceasta, cînd scriitorii vor pleca la sate.

ZĂPADĂ — Fotografie de DAN GRIGORESCU

Gabriela Melinescu

MIȘCAREA CULORILOR

Culorile-s iubirea nimănui
dar din iubirea fiecărui om născute.
Am nobilat natura și i-am dat
nuanțele de ea necunoscute.
Mi se rotesc în simțuri flori aprinse,
cuvinte mici și simple, ale noastre,
petalele, mari raze imitînd,
perpetue mișcări de astre.
Și-apropiate-mi tulbură obrajii
cămăși și bluze-ntinse la uscat,
multicolore steaguri de familii
imensul glob cu ele-mbrățișat.
Și simt cum izbucnesc în univers
culorile, cutezătoare-antene
și se adună-atît de omenesc
în curcubeul zilei pămîntene.

ANOTIMP

Ținutul toamnei plecă
pe o parte a globului
unde mai lună și plouă
și geografia iernii venea
cu ninsoarea ca o dragoste nouă.

Ghetele mele cu șireturi prea lungi
au înscris tipare adînci pe zăpadă,
dar înainte, pășind hotărît,
aleargă două urme de fată, subțiri...
Ninge și-i viscol în amintiri.

— Anilor crunți, cît m-ați durut...
Peste urmele calde
obrajii mi-aplec a sărut;
în fiecare iarnă Zoia
trece destășurînd
steagul pur al zăpezii
peste pămînt.

Corneliu Sturzu

CURS AGROTEHNIC

Bănci lungi și cărți și umeri aplecați
pe cîmpurile-ntinse ale filelor.
Fiece vorbă-i susur de porumb,
tăcerile — răstimpuri între clipe,
cînd boabele sărută-n șoaptă cîmpul.

Aceeași brazdă trasă-ntre sprîncene,
ca în amiezile de prașilă, fierbinți,
același nevăzut fluid trecînd
din palma dreaptă-n fluierul condeiului,
și-același zîmbet fluturînd pe buze
ca vinul vechi strălucind în cupe.

Cînd țipă lung pădurile sub vînt,
iar ceru-i mai tămîind ca ochii lupilor,
ce calme-s, lîngă ei, aceste seri!

Ca într-o necuprinsă dăruire
lumini de vis le joacă pe obraz.
Ei suie calmi pe treptele luciditații
închipuind pe foaia albă-a țării
rotundul poamelor dintr-o livadă-n soare,
scrisul mărunt al grîului din spice,
aracii-n vii, lungi semne-ale mirării —
examenele verii viitoare.

Ștefan Dimitriu

SURÎS PE ZĂPADĂ

De-ai fi rămas, n-ai mai putea să pleci,
Cărările-au uitat să se aștearnă,
Ninsorile ți-ar prinde-agrafe reci
În părul lung ca nopțile de iarnă...

S-ar auzi izvoarele țipind,
Austrul și-ar trimite cavalcada
Și s-ar aprinde colțul ierbii, cînd
Sărutul nostru ar topi zăpada...

PREMIILE REVISTEI „LUCEAFĂRUL" PE ANUL 1962

POEZIE: Premiul I — 3.000 lei: Ion Chiric, pentru poemul „Fiul uzinei".
Premiul II — 2.000 lei: Adrian Dohotaru, pentru poeziile publicate în revistă în cursul anului.

PROZĂ: Premiul II — 2.000 lei: George Bălăiță, pentru povestirea „Culesul dintîi".
— 2.000 lei: Milică Stan, pentru povestirea „Mîndrie".

CRITICĂ: Premiul II — 2.000 lei: Dinu Săraru, pentru articolele și cronicile publicate în „Luceafărul".
Premiul III — 1.000 lei: Marin Sorescu, pentru articolele publicate în revistă în cursul anului.

PE MARGINEA RECOMANDĂRILOR PENTRU PREMIILE DE STAT

Calităţi eminente

Tudor Vianu întruneşte într-un chip puţin obişnuit însuşirile unui om de ştiinţă şi acelea ale unui poet şi, lucru tot atît de rar, în el aceste însuşiri nu numai că se împacă foarte bine, dar chiar se îmbină, alcătuind o armonioasă individualitate, deschisă deopotrivă către cercetarea ştiinţifică şi către creaţia poetică.

Toate aceste calităţi eminente şi-au găsit şi continuă să-şi găsească expresia într-o operă vastă şi variată care se întinde în mai multe direcţii. Filozof, poet, istoric şi critic literar, la fel de competent în istoria literaturii române şi în istoria literaturii universale, observator minuţios şi fin al tuturor formelor de cultură, Tudor Vianu, cu o curiozitate intelectuală infinită, cu o putere de muncă neostenită, cu o riguroasă metodă de cercetare şi un mare talent literar, a dat pînă acum opere de primul rang. În chestiunile privitoare la stil, chestiuni atît de dificile şi de întortocheate, Tudor Vianu aduce puncte de vedere originale, deschide perspective noi de discuţie şi ajunge la concluzii şi la soluţii definitive. E destul să amintesc ca un exemplu, printre altele foarte multe, cartea sa Problemele metaforei şi alte studii de stilistică (1957) în care, după ce analizează mecanismul complex al metaforei şi stabileşte feluritele ei funcţii, Tudor Vianu ajunge la concluzia că metafora, departe de-a fi numai o figură de stil, este în primul rînd „unul din cele mai fine instrumente de cunoaştere ale spiritului omenesc" Iată o constatare foarte importantă, făcută pe temeiul unei strălucite acumulări de dovezi şi de argumente, şi care este menită să aducă în definirea fenomenului literar date noi şi hotărîtoare.

Pentru contribuţiile sale substanţiale şi valoroase în domeniul teoriei literaturii şi în acela al cercetărilor privind literatura universală şi comparată, Tudor Vianu a fost propus să fie distins cu Premiul de Stat. Este o propunere pe care o întîmpin cu bucurie. Tudor Vianu merită pe deplin această distincţie.

Al. Philippide

Franyó — interpret al poeziei universale

Pentru a străbate marile întinderi ale poeziei universale, trebuie să-ţi alegi o călăuză de încredere. Ştim din copilărie o limbă, două, mai învăţăm trei-patru în cursul deceniilor, dar şi aceasta este încă prea puţin pentru a măsura imensul tezaur fondat de Homer şi însutit, înmiit, în decursul veacurilor.

O asemenea călăuză de încredere a întregii mele generaţii a fost şi este maestrul Franyó Zoltán. L-am descoperit la vîrsta de 16 ani prin „Corbul" lui Poe — şi de atunci îi sînt dator nenumărate ore de desfătare în grădina magică a iambilor transplantaţi cu măestrie.

În anii din urmă s-a editat o culegere antologică din cele mai reprezentative traduceri ale lui Franyó Zoltán. Am spus „cele mai reprezentative"? Nu, nici măcar acestea n-au încăput în tomurile voluminoase, alcătuite din rodul bogat al unei munci semicentenare. Pentru că mai e şi „Faust". Mai este Eminescu cel complet. Mai sînt zecile de mii de versuri apărute în revistele multor decenii. Şi voluminoasa antologie a poeziei româneşti, operă începută în tinereţe şi continuată cu atîta perseverenţă de poetul nu de mult salutat la a 75-a aniversare, — încît alcătuieşte ea însăşi o mică bibliotecă. Această operă a dus peste hotare faima poeziei româneşti. La ea se alătură şi traducerile în limba germană, atît de cunoscute şi preţuite peste hotare.

Am citit cu satisfacţie propunerea acordării Premiului de Stat maestrului care a fost şi este călăuza generaţiei mele prin vastele grădini ale poeziei universale — artist stimat şi preţuit. Şi susţin transformarea propunerii în fapt, ca recompensă meritată a unei vieţi pline de roadele cele mai frumoase.

Majtényi Erik

Seriozitate şi conştiinciozitate în munca de creaţie

„Gut Ding braucht Weile" — adică „lucrul bun se face încet". Sînt zece ani de cînd l-am cunoscut pe Oscar Walter Cisek, cu prilejul lecturii unui fragment din primele capitole ale romanului său „Foc de vreascuri" (despre răscoala ţărănească din 1784). Această operă s-a făcut cunoscută în ultimii doi ani nu numai cititorului de limba germană din ţara noastră, dar şi unui larg public din R.D.G.

Îl preţuiesc pe Oscar Walter Cisek de cînd îl ştiu, mai ales pentru seriozitatea şi conştiinciozitatea sa în muncă. Nu l-a preocupat niciodată întrebarea: cînd îi va apare cartea, ci cum îi va apare? Acest cum presupune obligaţia unui studiu extrem de temeinic şi anevoios al materialului vast şi de multe ori greu accesibil pe care se bazează lucrările sale. Scriitorul urmăreşte realizarea unui echilibru între ficţiunea literară şi faptele istorice, în scopul îmbogăţirii reciproce a semnificaţiei lor, sarcina cea mai dificilă a romanului istoric, şi, în fine, plămădirea unei limbi, unui stil, a unei construcţii literare vrednice de măreţia evenimentului, de măreţia lui Horia, de forţa vulcanică a ţăranilor şi minerilor, a tuturor celor nevoiaşi şi nedreptăţiţi în trecut. Se poate spune, fără exagerare, că fiecare frază, fiecare cuvînt l-a preocupat în aceeaşi măsură ca şi mesajul care se va desprinde din întregul operei, fiind cunoscut că grija pentru detaliu este cea mai importantă garanţie în realizarea, în întregul său, a mesajului.

Cu sinceră bucurie pot să subliniez că romanul „Foc de vreascuri" este în adevăr la nivelul efortului depus. El reprezintă o strălucită realizare artistică, ce izbuteşte să transpună cititorul, cu gîndurile şi simţurile sale, în anii răscoalei, trezind astfel o solidaritate cu răsculaţii şi o adîncă indignare faţă de lumea de huzur, de cinism, de impasibilitate şi samavolnicie, împotriva căreia se ridicase Horia. Este o carte fără figuranţi: atît personajele principale — prezente de la început pînă la sfîrşit în şuvoiul larg al acţiunii, — cît şi cele mai efemere, apărînd şi dispărînd definitiv pe aceeaşi pagină, atît cele din tabăra răsculaţilor, cît şi cele din tabăra adversă, au viaţa lor proprie, au trăsăturile lor fizionomice şi de caracter bine distincte, care se imprimă adînc în memorie.

Sînt convins că fiecare cititor a salutat cu satisfacţie propunerea cărţii lui Oscar Walter Cisek pentru Premiul de Stat şi sînt sigur că autorul se va dovedi şi prin creaţiile sale viitoare demn de înalta cinstire.

Paul Schuster

Un poet al tinereţii

Poezia lui Marcel Breslaşu mi-a atras atenţia prin conţinutul ei tineresc. Eram pionieră cînd i-am citit pentru întîia oară poeziile, unele din ele învăţîndu-le cu multă dragoste pe dinafară. În mod deosebit mi-a plăcut „Cîntecul de leagăn al Doncăi", în care poetul evocă cu multă sensibilitate momente eroice din lupta partidului. În ultimii ani, Marcel Breslaşu a publicat *Dialectica poeziei* şi *Fabule*, volume de versuri, care, cu o bogată substanţă lirică, transfigurează în versuri, originale şi ca formă, o adîncă experienţă de viaţă. Datorită aprecierii pe care o am faţă de acest poet ce participă prin scrierile sale la educaţia noastră comunistă, mă bucur că, recent, Comitetul de Stat pentru Cultură şi Artă l-a propus pentru Premiul de Stat.

Chirtu Rodica
muncitoare la secţia Modele Uzinele Chimice Romîne.

Personaje reprezentative pentru vremea noastră

Sînt pasionat de literatură şi am citit cu satisfacţie o serie de cărţi bune ale scriitorilor noştri contemporani. Printre lucrările literare pe care eu şi tovarăşii mei de muncă le-am citit cu mare interes a fost şi romanul „Setea" de Titus Popovici.

Discutînd acest roman cu tovarăşii mei de muncă de la Uzinele „Griviţa Roşie" şi în cadrul cercului nostru literar, a reieşit că această lucrare este mult îndrăgită, întrucît are, în centrul ei, unul din momentele importante din lupta poporului nostru muncitor, înfăptuirea reformei agrare. Zugrăvind cu multă pricepere procesul de transformare a conştiinţei ţărănimii sărace sub îndrumarea partidului nostru, autorul conturează personaje reprezentative, luptători neobosiţi pentru schimbarea structurală a vieţii satului, cum sînt Mitru Moţ, învăţătorul Teodorescu, muncitorul Ardeleanu şi alţii. În contrast cu aceştia, scriitorul descrie elementele reacţionare, boierii şi chiaburii, care se opun cu înverşunare reformelor iniţiate de partid, dar care nu pot rezista avalanşei istoriei.

În ziua cînd am citit în „Scînteia" că lucrarea lui Titus Popovici este propusă pentru Premiul de Stat, ne-am bucurat din adîncul sufletului, întrucît aceasta corespundea întrutotul propriilor noastre aprecieri. Socotind romanul „Setea" una din cele mai bune lucrări contemporane de proză, sprijin din inimă propunerea de a i se acorda Premiul de Stat pe 1962, premiu pe care îl merită cu prisosinţă.

Pe viitor îl aşteptăm şi cu lucrări, la fel de bune, inspirate din viaţa clasei muncitoare.

Ion Ghiţulescu
electrician la Uzinele „Griviţa Roşie"

Sinteză creatoare

Există cărţi care după prima lectură rămîn să-şi doarmă somnul într-un ungher uitat, dar şi cărţi menite a deveni „de căpătîi". „Setea" este şi ea o carte de căpătîi.

„Setea" rămîne prin excelenţă cronica frămîntărilor anului 1945. Pe Ana Moţ, ca şi pe Ion al lui Rebreanu, o leagă o dragoste aprigă pentru pămîntul care îi dă viaţă, o caracterizează aceeaşi încapacitate de a înţelege că esenţa vieţii nu se reduce numai la bucata, mai mare sau mai mică, de pămînt. Ana Moţ trăieşte în viltoarea vremilor noi care se nasc în preajma ei. Lupta care cuprinde satul o lasă însă rece, pentru ea singurul adevăr palpabil rămînînd pămîntul.

Va înţelege mai mult decît Ana Moţ nepotul său Mitru, căruia războiul îi va „scutura desagii de prostie", dîndu-i în schimb „un dram de înţelepciune".

Va înţelege şi pentru Ana Moţ, ginerele ei, George Teodorescu.

Vor înţelege şi pentru Ana Moţ, ceilalţi săteni pentru care cuvîntul partidului înseamnă eliberarea din anii întunericului.

Partidul le-a adus descătuşarea personalităţii. Înţelegerea se va dobîndi nu fără trudă, nu fără luptă. Pentru ea va plăti cu viaţa comunistul Ardeleanu!

Cîţi oare, din cei care au citit cartea, după ce au întors şi ultima filă nu şi-au spus:

— Şi eu am cunoscut atunci, în 45, un om ca Mitru Moţ sau George Teodorescu!

Cîţi, oare, nu-şi vor recunoaşte, în taină, îndărătnicia Anei Moţ, şi nu vor mulţumi sfatului unui om ca Ardeleanu?!

...Sînt lucruri şi fapte cunoscute; şi de aceea au poezia lor. E în „Setea" o poezie aspră, colţuroasă, vie şi puternică prin mesajul ei. E poezia omului trezit la viaţă de partid. Poezia omului care a luptat mai întîi cu el, apoi cu alţii pentru afirmarea sa şi a drepturilor sale, poezia luptei grele pentru construirea societăţii noi.

Frămîntările ţărănimii în anii postbelici, în anii construcţiei revoluţionare a ţării noastre, sînt oglindite în numeroase alte opere. „Setea" lui Titus Popovici se impune în frontul mişcării noastre literare ca una din cele mai izbutite, adevărată sinteză creatoare. Ea trăieşte prin evocarea sobră şi răscolitoare a unor vremi ce nu se vor uita curînd. „Setea" este o carte a timpului nostru, prin întreg mesajul ei. De aceea sprijin cu mult entuziasm propunerea de a se acorda premiul de stat romanului lui Titus Popovici.

Rodica Docea
studentă la Facultatea de Filologie Bucureşti, anul III

Broderie cu flori

cronica literară

VASILE REBREANU: CASA

Desen de SILVAN

de I. D. BALAN

Exprimîndu-ne atît de tîrziu opinia despre romanul *Casa* al prozatorului tînăr Vasile Rebreanu, nu intenţionăm de loc să transformăm cronica noastră în nişte concluzii pretenţioase, chemate să împartă definitiv dreptatea, la capătul unei lungi şi contradictorii discuţii critice. Vrem, numai, să observăm un lucru de interes — cred — mai general pentru critici şi scriitori, care decide uneori — într-un fel sau altul — soarta cărţilor, dincolo de valoarea lor intrinsecă. Dorim, deci, să punem în discuţie o modalitate mai puţin indicată de a face critică şi anume aceea care nu ţine seama de caracterul concret, complex şi organic unitar al unei opere şi exprimă judecata de valoare aproape cu exclusivitate în funcţie de o anume problemă teoretică, de multe ori în afara tematicii cărţii. Neajunsurile unei astfel de modalităţi sînt de netăgăduit şi ele au apărut cu atît mai evidente în toiul discuţiilor despre valorosul roman al lui Vasile Rebreanu, *Casa*. La apariţia cărţii, era cu predilecţie în atenţia criticii literare o problemă, e adevărat importantă pentru creaţie, dar *nu unică*, şi anume *conflictul*. Atunci, aproape toţi cei care s-au ocupat de roman l-au judecat cu exclusivitate din unghiul acestui element al operei de artă. Critica a recunoscut fugar calităţile reale de povestitor, de bun cunoscător al satului, de observator pătrunzător al vieţii, de excelent meşter al dialogului, dar s-a grăbit să ajungă repede la problema conflictului, pe care a găsit-o insuficient rezolvată. Aceasta pentru că s-au observat de unii — după părerea mea în chip arbitrar — două acţiuni paralele fără nici o relaţie dialectică, două conflicte care ar rămîne şi ele paralele pînă la sfîrşitul romanului.

O acţiune s-ar desfăşura *independent* pe planul gospodăriei colective „23 August" din satul Poeni, avînd în centrul ei figura instructorului de partid, Ion Dura, a preşedintelui gospodăriei, Dumitru Patie, a secretarului organizaţiei de bază, Antim Bota, a socotitorului Mituşa Bumbului şi a altor cîtorva oameni din gospodărie sau rămaşi încă individuali cu care se duce munca de a-i atrage în gospodăria colectivă. Firul celălalt al acţiunii, cu figuri centrale ca Isaia Ioţa, Anica, Zania, Iroftei, Maftei Udilă, Salustiu Udilă etc., a fost apreciat de unii critici ca aflîndu-se în totală necorelaţie cu primul şi i s-a imputat romancierului o viziune defectuoasă asupra realităţii. Cred că o cunoaştere mai amănunţită a vieţii satului actual ne-ar demonstra că viziunea îngustă au avut-o criticii şi nu prozatorul, pentru că cele două planuri sînt ale aceleiaşi acţiuni şi se găsesc, obiectiv, într-o foarte strînsă interdependenţă, în sensul că acţiunile şi evenimentele din primul plan, care reprezintă nouul, sînt determinante pentru destinul eroilor din planul al doilea, al vieţii „individualilor".

Absolutizînd acest element al operei, conflictul, o bună parte a criticii — deşi a făcut observaţii judicioase asupra cărţii din acest punct de vedere — a ignorat alte laturi importante, care ţin de specificul talentului de prozator al lui Vasile Rebreanu şi care fac din el unul din fruntaşii generaţiei sale.

În *Casa*, ca şi în volumele sale de schiţe şi nuvele: *În plină zi* şi *Dimineaţa de toamnă* — între care romanul se integrează cronologic — Vasile Rebreanu se afirmă ca un scriitor pasionat de viaţa satului nou, socialist, ca un cunoscător intim al prodicioriu, care nu-i scutit de frecuşuri şi greutăţi. Autorul, gîndind adînc asupra datelor realităţii, reuşeşte să înfăţişeze în plinătatea ei, prin gesturi semnificative, frumuseţea morală a omului nou la sate, acele trăsături psihologice deosebite pe care le primeşte ţăranul colectivist în ambianţa social-economică a socialismului. Pentru Vasile Rebreanu, omul nou este omul integrat în ritmul viu al muncii pe ogoare, omul acţiunilor eroice în procesul muncii, dovedindu-şi calităţile morale nu prin vorbe, ci prin fapte, prin atitudinea lui faţă de muncă şi bunul obştesc. Pe aceste principii ale eticii socialiste se proiectează figura profund umană şi luminoasă a instructorului de partid Ion Dura, şi se desumflă aceea a preşedintelui care confundă bunul colectivei cu buzunarul propriu. „Lecţia" acestor două personaje este adînc educativă, cartea jucînd prin ele un rol exemplar în rîndul cititorilor. Despre acest rol educativ al cărţii în actuala etapă de dezvoltare a satului socialist, critica a vorbit prea puţin sau aproape de loc şi nu ni se pare un lucru neînsemnat.

Dar, cum spuneam, mi se pare că aspectul cel mai nemulţumitor al discuţiilor despre romanul lui Vasile Rebreanu provine din faptul că s-a ignorat evoluţia spre maturizare şi spre cristalizarea personalităţii artistice a tînărului prozator. E neîndoios că Vasile Rebreanu a făcut cu acest roman un salt remarcabil în cadrul literaturii închinată satului socialist, dar şi în propria sa evoluţie. Mijloacele artei sale de povestitor cu mari resurse lirice s-au perfecţionat sensibil în sensul puterii lor sugestive, al capacităţii de a crea atmosferă, de a sugera şi de a evoca cu căldură, de a cuprinde din toate unghiurile şi de a urca pe diverse planuri pentru a observa o dată cu dominantele, cu direcţiile de dezvoltare a noului şi întreg peisajul moral şi material, cadrul social şi istoric al satului. Atmosfera casei Iroftei rămîne în conştiinţa cititorului ca o realitate vie, capabilă a-l ajuta să înţeleagă mai bine natura psihologică şi socială a personajelor, să le descifreze mai uşor destinul. În mijlocul ei, figura ţăranului Isaia Ioţa — pe care l-am întîlnit şi în nuvela *Pămînt amar* — capătă un sens social adînc, simbolic, poate, pentru destinul unor oameni din acele pături sociale care rînduri de vieţi în vechea societate nu s-au putut împlini, n-au putut iubi cu adevărat, n-au fost altceva în ochii celor avuţi decît o marfă.

Romancierul surprinde cu o remarcabilă intuiţie artistică ideea că în mintea socrului avut, tînărul Isaia Ioţa se confundă cu o marfă pe care n-o plăteşte însă, legalizînd-o între rudenii prin căsătoria cu fiica sa Anica. Dar noile relaţii sociale care se statornicesc în lumea satului, deşi nu cuprind încă familia Iroftei, descătuşează treptat personalitatea umană a tînărului sărac, însetat de pămînt (iată un exemplu de corelaţie indestructibilă între cele două planuri ale acţiunii), dejoacă intenţiile socrului de a face din el o piesă de inventar în marea sa gospodărie, un simplu bun patrimonial, care să-l scutească de muncă. E o situaţie semnificativă, cu totul nouă în literatura noastră despre sat, pe care Vasile Rebreanu a prins-o în adîncimea şi complexitatea ei social-umană şi asta nu s-a putut realiza decît în lumina unei înţelegeri dialectice a vieţii satului contemporan.

Autorul romanului *Casa* dovedeşte, exceptînd acele momente de reflux pe parcursul evoluţiei acţiunii, o cunoaştere organică a satului de azi şi o participare partinică la întărirea relaţiilor socialiste în agricultură. *Casa* e un roman care afirmă vitalitatea şi tăria *noului* socialist, un roman în care satul ardelenesc, într-o anume etapă a dezvoltării sale revoluţionare îşi regăseşte viu imaginea sa dinamică. Proza noastră are prin romanul *Casa* o contribuţie valoroasă la zugrăvirea satului actual cu acele mijloace artistice mature care atestă încă o dată talentul real de prozator al lui Vasile Rebreanu.

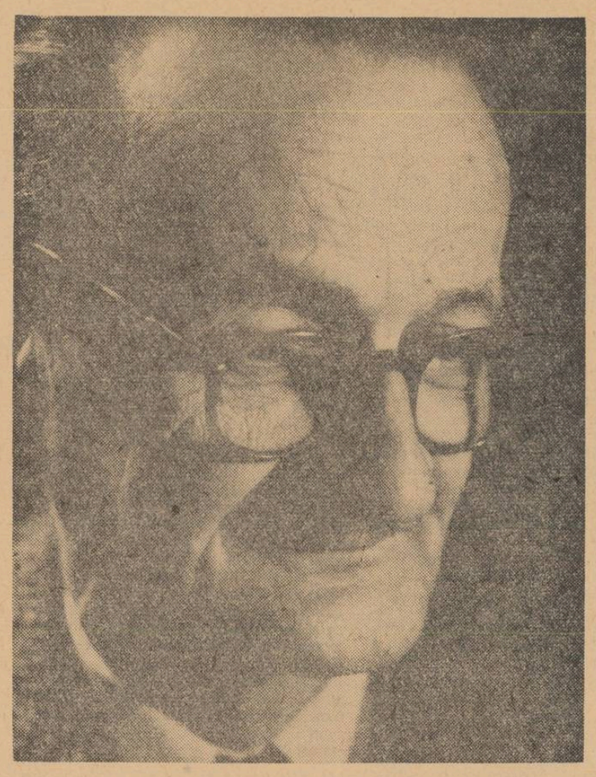

INTERVIU CU:

ȘERBAN CIOCULESCU

DESPRE MĂIESTRIA LITERARĂ

Critic de profesie, Șerban Cioculescu se definește cu fiecare articol — prilej de delimitări, căutări, colocviu practic și spiritual cu cititorul, pe cele mai largi teme ale literaturii. Discuția se angajează direct, neted, „gata redactată", criticul avînd față de ea un exigent joc al ochelarilor și al condeiului, ca în fața șpaltului.

— *La ce lucrați în prezent, tovarășe profesor?*

— Mă gîndesc la o antologie a toamnei.

— *Sîntem în ianuarie...*

— Antologia e pe sfîrșite.

— *Poezie?*

— Firește.

— *Și tînără?*

— Poezia e numai tînără. Chiar și sentimentul senectutei, atît de propriu la Arghezi în ultimele sale versuri, e o percepere plenară și tonică a lumii, o adevărată cîntare a împlinirilor, oricîte surdine de melancolie ar intra în ea. Există o vîrstă lirică a poeziei în care intră, cu diferențe de timbru, pe spirala de la sensibilitate la geniu, profilul unei literaturi. În antologia toamnei, una din piesele mele de rezistență sînt poeziile lui Nicolae Labiș.

— *Ceea ce înseamnă că vedeți antologia arborescent, de la rădăcinile temei și ale poeziei noastre pînă la mlădițe, deși pe motivul comun al desfolierii...*

— ...Nu și pe cel al decrepitudinii autumnale, fiindcă — și aici se vede creșterea arborescentă a poeziei românești, cu o deschidere succesivă de orizonturi — fiindcă *(precizează cu stiloul imaginar criticul, corectînd șpaltul aerian al convorbirii)* în vechea temă a toamnei, poezia noastră nouă a adus înțelesuri noi. Este vorba de ceea ce discutam la început: despre motivul împlinirilor, propriu nu numai „Frunzelor" înroșite de seve mature ale lui Tudor Arghezi; dar și de o întreagă grădină lirică văzută în cadra somptuoasă și policromă a toamnei. Toamna a devenit — remarc eu, cu fericită surpriză, pornind de pe solul bacovian și ștergîndu-mi ochelarii de burnița amară a anotimpului vetust — toamna a devenit, în înțelesul poeților noi, care i-au restaurat prin aceasta sensul ei popular, anotimpul roadelor, simbol al noii orînduiri.

Între dialectica firii și viziunea poetului

— *De fapt, decrepitudinea toamnei a fost adusă la noi, ca o manieră, de simboliști.*

— Dar isprăvind cu însingurarea poetului, poezia nouă îl așează într-un alt raport cu natura; o natură pe care ei n-o mai găsește ca pe o proiectare a eului subiectiv torturat de chinuri, ci ca pe o grădină, modificată și îmbogățită de contemporanul lui, omul epocii socialiste. Se produce astfel o consonanță fericită între eul poetic și lume, între dialectica gravă și tonică a firii — în care se înscrie construcția noastră nouă — și viziunea poetului care se dăruie acestor prefaceri, exaltîndu-le, așa cum face, spre exemplu, în poezia tinerilor, Ion Horea. *(Criticul caută în raft; scoate de acolo „Coloana în amiază"; ne întinde volumul plin de semne puse cu grijă bibliofilă. Dar se răzgîndește. Preia cartea și ne citește din „Poem de dragoste", fără nici o corectură prozodică cu stiloul).*

— În poezia aceasta țîșnește, mai ales în final, o viziune foarte nouă a toamnei: toamnă — lumină, toamnă — rodire. Această confluență a simțirii individuale în cea colectivă (ce constituie una din notele fundamentale ale poeziei realist-socialiste) revizuiește valoarea lirică a toamnei, opunînd-o mesajelor autumnale lichidatoare ale poeziei mai vechi. Îmi îngădui să asociez bucata lui Horea de „Corbul" lui Poe; replica mi se pare dintre cele mai sugestive.

— *Observăm că ați desprins prin aceasta, fie și tangențial, o trăsătură a liricii tinere contemporane. Ea a crescut organic din trunchiul poeziei noastre, adăpîndu-se la sevele populare; expresie a robusteții și optimismului popular, împlinite prin socialism.*

— O notă comună în lirica tinerei generații mi se pare bucuria de a trăi, euforia, încrederea în viață a tineretului: o încredere care, după cum am văzut, transfigurează și imaginile crepusculare ale anotimpurilor, restaurîndu-le înțelesurile pline, robuste, în spiritul vieții noi. Iată două strofe din Tiberiu Utan: „Vezi jocul de culori al toamnei / neclar și vag ca un ecou, / vezi semnul prins în colțul hainei, / purtat cu cinste de-un erou. / Și-asculți, / și-auzi cum firul ierbii / se-nalță umed și plăpînd, / cum beau din ape clare cerbii / de desfătare tremurînd..." Motivul clasic al cîrdului de cerbi, corectat din mersul lui eminescian, intră în orbita luminoasă a unui simbol nou, socialist. De altfel, metoda e proprie poetului. În poezia cu muzicalul titlu „Partù Patimă", ne aduce povestea unei femei luptătoare, din neamurile legendare ale lui Timur. Această „femeie-poveste", cum o numește el, e un epitet care are și o semnificație de actualitate, și de permanență. De actualitate, pentru că femeile au avut, în ultimul război, rolul de partizane, au fost deseori eroine, alături de bărbați: deci au întregit, alături de bărbați, figura luptătorului. Dar transformarea motivului vechi înseamnă, practic, întregirea lui, revitalizarea funcțiilor lui permanente, așa cum știe s-o facă Utan, cu fiori de poet autentic. Un vers din Lermontov („La Daghestan în valea cea pustie"), ideea unei femei luptătoare, ca atîtea altele în trecut, au putut inspira o poezie frumoasă, fiindcă Utan a trăit un moment liric autentic. Asemenea trăiri, la el, întîlnim și în îndemnul ce-l dă drumețului să cunoască țara cea nouă (cu recomandarea: „nu ne citi pămîntul pe învechite hărți"). Această țară în continuă construcție e, fără îndoială, un obiect liric minunat, care solicită toate strunele lirei. Pentru poetul adevărat, înarmat cu spirit partinic, chiar și vechile frumuseți capătă valori inedite, înscriindu-se în circuitul strălucitor al vieții socialiste. Preluînd motivul unui cîntec bătrînesc, același Utan dă „Busuiocului" un parfum tulburător prin noutate. Cînd poetul exclamă: „Eu pe stemă ți-aș găsi un loc", chiar și pentru cine „nu simte poetic", ideea de a vedea busuioc printre sonde e, sînt convins, foarte frumoasă. În ce mă privește, subscriu din toată inima la această idee; și să nu uitați că mă număr printre criticii cei mai uscați.

— *Prin această sumară excursie lirică (ilustrată altminteri bogat prin răsfoirea volumelor de pe masa dvs. de lucru!), ați scos în lumină, de fapt, problema atît de discutată a raportului dintre cuceririle tradiționale ale poeziei și orizontul nou de simțiri al liricii noastre, oglindind bogăția sufletească a omului erei socialiste.*

— Dar acest raport e complex. El a împins poeții către o adevărată căutare a mijloacelor corespunzătoare de expresie, ceea ce a determinat, pe lîngă revoluția sentimentelor, o evoluție suitoare a mijloacelor de expresie.

— *Să ne referim tot la tineri, deși poate, aici îndrăzneala se întîlnește cu stîngăcia, ingenuitatea cu ezitările în meșteșug...*

— Uneori! Biruința în lirică nu e o chestiune de vîrstă, nici de număr de stihuri; iar pentru asta nu-i nevoie să cităm exemple.

— *Să citățm, totuși, exemple care vă confirmă.*

— Iată, spre exemplu, una dintre poeziile lui Ion Brad — care a avut, în ultimii ani, o evoluție lirică interesantă. Talentatul poet n-a ezitat să-și deschidă un volum printr-un asemenea titlu de poezie: „Responsabilul cu fericirea". La prima atingere din această formulă, ai un sentiment de nedumerire. Apoi sufletul se deschide. Da — te gîndești, — evident, tata e responsabilul fericirii copiilor, iar omul nou — al fericirii tuturor semenilor. Într-o altă poezie a lui Brad citim: „Cuvintele-s platforme de lansare". Această interferență a planului mecanic cu cel al creației face, poate, pe unii dintre cititori să fie circumspecți. Dar în condiția unui conținut viu și bogat, o asemenea poezie, cu toată surpriza expresiei, își va găsi, neîndoielnic, calea spre inima cititorului. Sau iată alt exemplu, pe aceeași linie a modernității în viziune și imagine. Preluîndu-l pe Horațiu, cu al său „Carpe diem", adică formula străveche a epicureismului, Ion Brad ajunge la următoarea concluzie: da, să trăim ziua de azi, fiindcă ziua de azi e ziua înfăptuirii. E o fericită replică dată latinului, e dialogul poetului comunist cu libertul puțin libertin care a fost Horațiu. Și acest lucru ce putea fi spus anti-poetic, rebarbativ, sau într-o formulare solemn-uscată, e spus de Brad cu o francheță de sentiment și o frăgezime imagistică ce duc la cucerirea cititorului.

— *Deci credeți că un conținut bogat, exprimat de un poet autentic, învinge pînă la urmă toate dificultățile interioare pe care le are cititorul mai puțin deprins cu poezia.*

— Evident. Și sînt interesante aceste fructuoase încercări de inovație în expresie la un poet cu debut de rezonanță populară, folclorică aproape, ca Ion Brad.

Nuanțe utile

— *Ați remarcat, deci, și prin aceste exemple, o altă trăsătură a poeziei contemporane: unitatea ei de viziune ideologică, filozofică, asupra lumii, poziția ei partinică. Poezia noastră exprimă, prin acest numitor comun al poziției militante, ideile și sentimentele omului socialist.*

— Tocmai. Salut această naștere a unui eu liric socialist, care străbate poezia noastră, aliniind pe poziții constructive ale contemporaneității vocile tuturor generațiilor.

— *Nu este vorba, desigur, de o uniformizare...*

— Dimpotrivă! — *precizează interlocutorul.* — Biruința sentimentului social și convertirea lui în stare subiectivă, cu culoarea fiecărui poet, nu alungă, ci, dimpotrivă, fecundează sensibilitatea personală, valențele lirice secrete ale personalității poetice (fie și în formare!). Îndemnul lui Lenin: „Visați!" este o invitație făcută poetului de a se „interioriza" în sensul bun al cuvîntului.

— *În această „interiorizare", poetul rămîne, desigur, în esență, poet al lumii...*

— Poetul lumii noastre socialiste este un cîntăreț al bucuriei obștești, dar nu-i sînt străine nici tristețile personale. Tristețea nu e doar un epifenomen de viață socială, ci poate proveni, de pildă, din sentimentul îndoielii de sine, din mîhnire erotică etc. Sînt momentele de popas sufletesc ale poetului— deci nu șovăieli de poziție. Dar popasuri care-i sînt, cred eu, din cînd în cînd necesare...

— *Cu condiția să fie fecunde...*

— Cu condiția să le rezolve în optimism, în înfrîngerea golului sufletesc, în bucuria construcției.

— *Să invităm, deci, cîteva asemenea „popasuri fecunde"...*

— Fără să fiu la curent cu ultimii veniți în poezie, l-am remarcat pe Ilie Constantin, puterea lui de a distila esențele, de a sintetiza, de a da intensitate de viață interioară unor poeme mici, de dimensiunea lied-ului, de a doza cerebralul lirismul, fără să ajungă la uscăciune. (De altfel, o tendință generală a poeziei tinere din ultimii ani mi se pare tocmai această „intelectualizare" a unor impresii lirice. Cel mai adesea, Ilie Constantin reușește în această direcție. Dar confrații lui, cel mai adesea, eșuează...). Un alt poet tînăr pe care-l citesc cu plăcere este Nichita Stănescu. Am reținut, din poeziile lui, imaginea unor sănii ce se răstoarnă, apoi a unor ziduri ce se prăbușesc; apoi un copil care numără: „Uite-o casă, nu mai e!" E o poezie despre ororile războiului, înfățișate prin optica unui copil care vede dispărînd civilizații. Fără să fie exprimată revolta, efectul e același — de ură împotriva războiului. Cîteva viziuni din copilărie m-au impresionat foarte mult la acest tînăr poet. Nu-mi arog nici un merit în a-i revela aceste calități; a fost pus în valoare de atîția alții înaintea mea, încît e dator să confirme și de acum înainte creditul de la început. Și el, și Ilie Constantin, au norocul acestui credit, acordat astăzi cu generozitate.

Poezia și sentimentul istoriei

— *Relativ la poezia „popasului sufletesc"... Poate că, într-un fel, o asemenea poezie — care, cum ați remarcat, nu este în mod sigur un epifenomen social — are și surdina ei educativă. Poetului îi revine rolul de sfetnic față de cititori și în aceste cazuri de solitudine efemeră, de tristețe sau melancolie cauzate subiectiv, de îndoială fertilă în forțele proprii... Pe cine poate avea, ca sfetnic apropiat, cititorul, în aceste ceasuri intime de taină, dacă nu gîngășia, tandrețea, comuniunea sentimentală a unuia dintre poeții preferați? Dar cititorul trebuie să se regăsească, să afle din nou solul ferm al trăirilor și răspunderilor grave. Și aici este sarcina de prim rang a poetului. Da, nimic de zis, semitonurile și nuanțele sînt și ele obligatorii într-o polifonie...*

— ...Dar lîngă tonurile majore! — *ne completează criticul.* Și fiindcă veni vorba despre sentimentul simfonic al vieții, expresie a eposului istoric, aș cita, răsfoind ultimele publicații, o surpriză pe această linie. Da, am avut, foarte de curînd, tocmai această senzație de violentă atingere cu tonul grav, parcurgînd un poem amplu, apărut în „Luceafărul" din 30 decembrie.

— *Vreți să situați deci, discuția noastră, într-o actualitate aproape calendaristică! — remarcăm, observînd pasiunea cu care criticul urmărește fenomenul contemporan pînă la zi.*

— „Calendaristic" e greșit spus. Fiindcă poemul lui Paul Anghel, „Cor la cîmpia Republicii", n-are de loc virtuțile — sau mai degrabă defectele — vechii lirici ocazionale, ci se înscrie pe linia unei căutări profunde: de a capta, cu instrumente de coarde și tuburi, vocile grave ale istoriei. Poemul e aspru, dar însăși materia lui este aspră, și pentru a-l percepe trebuie să te așezi exact pe cheia lui de portativ; asta pentru că poetul nu edulcorează substanța, nu îmblînzește muzical cruzimile, nu alungă efectele tari. El vrea, dimpotrivă, să le înnobileze prin însăși materia gravă a sentimentului. Astfel, „corul de secetă" din poem e aspru, de coșmar, halucinant, dar tocmai prin aceasta imaginea se compune pe dimensiunea tragicului, pictat cu violență cromatică și în iconografia populară. Desigur, nu e un fapt curent să transformi metafora în invectivă, sacrificînd-o aparent, dat fiind că ceea ce violentează senzația e invectiva și nu metafora. Dar șocul trece, și pe primul plan al percepției rămîne metafora; rămîne bucuria de a te desfăta cu sevele ei, bucurie impusă tocmai prin acest vehicul original: „A murit dumnezeu. / Nu mai strigați, mă, în pîlnii la telefon!/ Stîlpii care duc acolo sînt cruci". Alteori, metafora te seduce pînă a nu reuși să-ți dai seama că te afli într-un vast univers original, în care oamenii cîmpiei și faptele lor își se impun cu naturalețe cotidiană: „Și oamenii desprind draperiile ploii / și fac sul blana mițoasă a zăpezilor / și împăturesc mătasea moale a vîntului / și le pun în lacre și lăzi,/ le string, le pun bine și pleacă". Este figurarea avîntului țărănimii spre gospodăria colectivă. Mișcarea capătă amploare de baladă, dar polifonia e mai amplă, simfonică la modul major; poetul îngînă numai modelul popular, convertindu-l în tablouri de largă viziune modernă.

Scurt colocviu critic

— *Ați compus un tablou interesant al liricii tinerilor...*

— Nu atît un tablou, cît elementele unei argumentări despre valorile liricii noi, îmbogățite cu tot mai multe nume care se impun atenției publice.

— *Tocmai. N-ați dori să încercați și un examen asupra felului în care această lirică își află oglindirea în critica noastră?*

— Îmi propun eu însumi să fac acest lucru, fără să mă refer atît la felul cum a fost examinată poezia tinerilor în critica noastră, cît mai ales impunîndu-mi un asemenea examen, mai atent și mai amplu.

— *V-am ruga să precizați.*

— Este vorba de devenirea poeților tineri. Caragiale spunea despre oameni, în mod amuzant: „fiecare cum devine". Formula se aplică perfect și în cazul pe care îl dezbatem.

— *Poate că totuși e ceva mai complicată la scriitori...*

— Da, într-un fel. Mai întîi, problema se pune așa: *fiecare cum este*, ca individualitate ce nu trebuie confundată cu alta. Apoi — *fiecare cum devine* ca scriitor. Vreau să semnalez un lucru. În această durată exterioară a scriitorului tînăr — pe care o reprezintă fiecare operă nouă, ca o verigă într-un lanț — simt parcă unele discontinuități. Mă întreb dacă tînăra generație de scriitori și critici meditează serios la vorba lui Caragiale; dacă-și pune problema caracterului strict particular al profilului fiecărui scriitor, și pe urmă a devenirii lui ulterioare. Să mă explic. Aș dori să văd o carte de critică, închinată poeziei, așa cum Dumitru Micu a scris una despre roman.

— *Aspecte lirice contemporane?*

— Da, însă nu o monografie critică searbădă; ci portrete de poeți, urmăriți în etapele succesive ale realizării lor.

— *Totuși, cîteva recomandări pentru munca tînărului critic...*

— Un subiect foarte vast! Dar să încercăm totuși o schiță. Cred că tînărul critic trebuie să cunoască mai multe literaturi, ca să facă mai ușor un așa-zis „comparatism interior" al operei cercetate. Criticul nu e un căutător de izvoare înarmat cu bagheta fermecată. El nu poate găsi nicicum acel „magnetism exterior" care să-l conducă. „Magnetismul" lui, ca să zicem așa, e interior, și constă în experiența literară bogată, extrasă din cunoașterea mai multor literaturi, precum și din cunoașterea completă a scriitorului respectiv, pe toată claviatura operei lui. Relativ la acest ultim aspect, mi se pare, uneori, citind articolele unor tineri critici, că nu se fac suficiente referințe la ce a scris mai înainte scriitorul de care e vorba, pentru a integra dialectic opera respectivă, ca fragment, totalității căreia îi aparține. Pe de altă parte asistăm, cîteodată, la o anume dorință a criticului de a se pune pe sine în evidență, în locul operei dezbătute. În asemenea cazuri te încearcă bănuiala că ai de-a face nu cu un critic...

— *Poate, cu un scriitor?...*

— Cu un scriitor ratat, cu un ins ce vrea să facă o pseudo-operă literară.

— *Nu sînteți oare prea aspru?*

— E foarte grav, cred eu, cînd criticul folosește astfel de mijloace impresioniste, mai ales dacă nu e just în aprecieri, echitabil, mai ales dacă nu dă sugestii dintre cele mai potrivite. Cînd îl prindeți pe vreun critic că vrea „să facă și el frumos", să știți că ăsta e un viciu constitutiv, ce ni-l descoperă îndată ca pe-un critic neveritabil.

— *„A face frumos" e totuna cu „a scrie frumos"?*

— Nu vreau să spun că critica trebuie să fie complet lipsită de har, să n-aibă măcar un grăunte din acea sare a pămîntului care e poezia. Dar să nu-i concureze pe poeți! Criticul să nu se gîndească la creația proprie, ca „artă", ci la îndeplinirea misiunii sale.

— *Să vorbim despre această misiune...*

— Criticul de azi trebuie să aprofundeze marxism-leninismul, pentru a dobîndi instrumente științifice, sigure. Sarcina e cu atît mai vie pentru criticul vîrstnic, încă tributar uneori unor filozofii retrograde. Numai rupînd definitiv cu tributul acesta, care nu o dată ne-a voalat ochiul critic, ne vom putea achita de obligațiile pe care ni le incumbă epoca noastră, literatura nouă, în plin avînt.

— *Și care ar fi, după dv., aceste obligații?*

— Să justifici încrederea cititorului, să-l călăuzești sigur, atent, în aprecierea fenomenului literar, raportîndu-l, în mod necesar, la fenomenul de viață; mai precis, la sensul istoric al fenomenului reflectat. O dată îndeplinită datoria față de public, să te poți întoarce la scriitor, obligîndu-l să exclame: „Așa este cum ai spus dumneata! Mă recunosc în intențiile mele, mă recunosc și în defectele mele! Mă recunosc ca într-o oglindă adevărată!" Cînd scriitorul ajunge la conștiința *propriei sale oglinzi* în fața *oglinzii noi* ce i se oferă, misiunea criticului e împlinită.

★

...În încheiere, criticul ne asigură că acest început de colocviu asupra problemelor literaturii tinere, cît și asupra tînărului confrate în critică, va fi continuat printr-o angajare mai largă în dezbaterea contemporană, răspunzînd prin aceasta sarcinilor pe care ziua noastră de construcție le conferă intelectualului. A răspunde înseamnă, în ultimă instanță, a fi tînăr, legat sufletește de generația entuziasmului. A acestui entuziasm care nu cunoaște diferențe de generații...

Ilie Purcaru

ATITUDINI

STUDENȚII ȘI EDUCAȚIA ESTETICĂ

Mi se pare superfluă încercarea de a reedita fie chiar și datele discuției pe care ani de zile sociologi și oameni de cultură din țara noastră au dus-o în legătură cu rolul universității în formarea **omului**, a unui cetățean cu un profil spiritual bogat și multilateral. Astăzi sîntem cu toții de acord asupra înțelesului deosebit pe care în epoca socialistă îl are noțiunea de **specialist.** Cultura profesională temeinică se completează armonios cu acele elemente ale literaturii și artei care acum intră în formula spirituală a omului. Este un adevăr prea bine cunoscut și la îndemîna oricui pentru a-l mai repeta aici. Studentul de la noi crește într-o ambianță culturală care îi permite ca, paralel cu desăvîrșirea pregătirii sale, să-și împlinească și celelalte cerințe spirituale, sau să-și dezvolte anumite aptitudini artistice. Folosirea rațională a tuturor înlesnirilor materiale, a tuturor împrejurărilor favorabile pe care studentul le are astăzi la dispoziție pentru ca timpul său liber să fie fructificat din plin în direcția instrucției sale umanistice, ridică însă și cîteva probleme și nu numai de natură strict organizatorică.

M-aș referi în primul rînd la accepția pe care viitorul inginer sau medic trebuie să o dea noțiunii de **cultură.** Va înțelege el că toate elementele cuprinse în această sferă — literatură, muzică, artă plastică — sînt indispensabile formării personalității sale, constituirii unui caracter armonios, sau le va privi drept prilejuri de agrement, de „descreștere a frunții", mijloace pentru o mai ușoară trecere a timpului? S-ar putea ca studentul solicitat de prea multe manifestări culturale, să adopte din comoditate calea receptării unor aspecte disparate ale artei, uneori chiar formale, fără ca ele să-l înrîurească sufletește, fără ca ele să-i călăuzească preocupările de viitor. Adică poate exista pericolul ca toate aceste forme de manifestare ale artei să trezească emoția de o clipă dar să nu fertilizeze anumite înclinații spirituale. Se poate întîmpla ca emoția și mai ales impresia, prelungită cu toate corolarele ei, prilejuită de o simfonie de Mozart să fie egală cu aceea a unui meci de fotbal între Petrolul și Steaua! Cum nu facem parte dintre acei snobi, ortodocși, care neagă existența fenomenului pentru că ei nu țin seama de el, aș vrea să fiu crezut că nu am intenționat aici nici o ironie la adresa amatorilor de sport. Comparația are alt scop: cred că sensul educației estetice în facultate trebuie să tindească spre formarea acelor deprinderi și pasiuni durabile, care să-l însoțească pe tînărul student întreaga viață. Timpul nu-i îngăduie ca în patru sau cinci ani de studiu să parcurgă toată și nici cel puțin o mare parte din creația artistică a lumii. Personal cred că nu-i de loc important numărul concertelor audiate, al expozițiilor vizionate etc. Mai degrabă cred că ar trebui să ne intereseze dacă omul care l-a văzut pe podiumul Ateneului pe Mircea Basarab dirijînd „Preludiile", sau pe Ion Voicu interpretînd Paganini, va deveni un pasionat al muzicii adevărate și o va resimți ca pe una din coordonatele vieții sale, sau nu.

Deci cultura umanistică a viitorului specialist în disciplinele tehnice trebuie să urmărească formarea gustului pentru tot ce este mai frumos în viață și de a-i îndruma preocupările spirituale spre formele superioare ale culturii. Pentru că oamenii ce vor înălța clădiri, vor proecta mijloace de transport sau vor închipui modelele stofelor trebuie să aibă nu numai cunoștințe profesionale, ci și simțul frumosului, al armoniei și echilibrului, pe care îl dă frecventarea acestor înalte forme ale culturii. Studentul de azi nu-și mai însușește acea „cultură de București" despre care, cu atîta îndreptățită ironie, vorbea cu ani în urmă Tudor Arghezi. El va deveni un om cult în sensul cel mai înalt al cuvîntului. Dar pentru aceasta, „organizarea timpului liber", trebuie să fie privită dintr-un punct de vedere intelectual, dintr-o perspectivă fără a cădea în didacticism searbăd și greoi, ar fi bine dacă în centrele universitare inițierea în artă ar căpăta un caracter mai sistematic, dacă ar avea în vedere și asigurarea unei baze mai temeinice de cunoștințe, dacă ea ar fi urmărită în perspectivă și în profunzime. Studentul are latitudinea să aleagă dintre nenumăratele forme ale artei pe cea care corespunde înclinării și preferințelor sale. Pentru aceasta trebuie să i se înlesnească tînărului posibilitatea de a cunoaște cît mai mult, de a se mișca pe diferite meridiane artistice. Dar ceea ce trebuie să se prevină este încheierea acestui proces de instruire artistică o dată cu terminarea anilor studenției. Aș vrea adică să insist asupra necesității de a se face distincție între programul distractiv de sîmbătă și duminică seara și cel de educație estetică propriu-zisă a viitorului absolvent.

Sensul culturii umaniste din facultate: este de a-l feri pe viitorul absolvent de tentațiile genului ușor, de a-l face receptiv la tot ce este mai frumos în viață și de a-i îndruma preocupările spirituale spre formele superioare ale culturii. Pentru că oamenii ce vor înălța clădiri, vor proecta mijloace de transport sau vor închipui modelele stofelor trebuie să aibă nu numai cunoștințe profesionale, ci și simțul frumosului, al armoniei și echilibrului, pe care îl dă frecventarea acestor înalte forme ale culturii. Studentul de azi nu-și mai însușește acea „cultură de București" despre care, cu atîta îndreptățită ironie, vorbea cu ani în urmă Tudor Arghezi. El va deveni un om cult în sensul cel mai înalt al cuvîntului. Dar pentru aceasta, „organizarea timpului liber", trebuie să fie privită dintr-un punct de vedere intelectual, dintr-o perspectivă superioară. Să-l facem să înfrîngă prejudecățile privitoare la inaccesibilitatea unor așa zise forme „grele" ale muzicii, ale artelor plastice. Comoditatea intelectuală, tendința de a se lăsa legănat în mrejele cha-cha-ului, ale sambei, nu poate fi contracarată decît prin organizarea sistematică a acelor manifestări care să-i dea tînărului sentimentul că poate înțelege și simți **frumosul.** Să se simtă mîndru că spiritul său este apt de a percepe arta mare, creațiile cele mai desăvîrșite ale spiritului uman.

Acesta este rostul educației estetice. Mi se va riposta poate că pledez pentru un soi de robot intelectual care n-are nimic comun cu omul adevărat, cu omul care vrea să „se distreze", să se amuze, să-și petreacă timpul în mod plăcut. Nu asta am vrut să spun. Dar cred că este întristător să vedem la sfîrșitul a cinci ani de facultate cum un tînăr competent în rezistența materialelor sau în anatomia patologică, își lărgește orizontul intelectual fredonînd cu încîntare twisturi, și închipuindu-și că „Vikingii" sau „Mongolii" sînt filme „grozave".

Cînd întreaga noastră instrucție științifică tinde să creeze oameni cu o pregătire la nivelul tehnicii mondiale, nu știu de ce e nevoie să facem concesii pe planul educației estetice, al gustului pentru frumos. Avem condiții minunate pentru ca absolventul facultăților tehnice să poată aprecia tot atît de bine literatura, arta și muzica, să devină un intelectual complex, cu preocupări multilaterale și superioare.

Valeriu Rîpeanu

ACTIVITATEA LUI PANAIT ISTRATI IN PRESA MUNCITOREASCĂ

RĂSPUNDEM CITITORILOR

Activitatea lui Panait Istrati nu a fost încă pe deplin cercetată și explicată de către criticii noștri. Este de aceea justificată dorința exprimată de mai mulți cititori tineri de a întîlni în paginile revistei noastre articole despre viața și opera autorului „Chirei Chiralina". Ne-a atras atenția în mod deosebit observația că nu este precizat suficient de limpede rolul pe care l-a avut Panait Istrati în mișcarea și presa muncitorească de dinaintea primului război mondial. Drept răspuns, publicăm articolul de mai jos, urmînd să mai revenim pentru a discuta și alte aspecte.

Cînd se vorbește despre activitatea gazetărească a lui Panait Istrati, din perioada participării sale la mișcarea sindicală, se amintesc, îndeobște, articolele despre „lipitorile porturilor", și despre marea grevă a muncitorilor brăileni din 1910. (Se pot găsi prefețe care limitează aci colaborarea lui în presa muncitorească). Dar chiar studiile care se sprijină pe o bogată documentație fixează aria jurnalisticii lui Panait Istrati între anii 1909 și 1910. Debutul ar fi avut loc în 1909, sub forma corespondenței trimise de la Lacul Sărat, unde era servitor la hotelierul Popescu.

Istrati începuse, însă, să scrie în „Romînia Muncitoare" cu doi ani înainte, în 1907. Atunci publică articolul **„Biserică și popi"** (4—11 februarie) sub semnătura: „Brăila, P. Istrati". În 1908 îi apare foiletonul **„Un om cu scaun la cap"**, îndreptat contra naționalismului autohton, vizat în persoana lui Nicolae Iorga. Cît privește anul cînd Istrati își încetează colaborarea în presa muncitorească, acesta nu e 1910, ci 1915. Atunci îl aflăm semnînd în „Tribuna Transporturilor" (6/18 martie 1915) un articol despre Ștefan Gheorghiu și în „Lupta zilnică", ziar ce ia locul „Romîniei Muncitoare", reportajele-eseu **„Epilogul unei lupte. Scene și fapte de reținut în urma grevei din Brăila"** în două numere (30 august și 2 septembrie 1915).

Deci activitatea de ziarist a lui Panait Istrati se întinde pe o perioadă de opt ani, în care, cu excepția unor momente mai puțin reprezentante, creația sa publicistică este neașteptat de abundentă. Iese la iveală un bogat material care aruncă lumini noi asupra autorului „Kirei Kiralina", dîndu-ne posibilitatea să înțelegem trăsăturile fizionomiei sale politice și morale, în toată complexitatea lor, așa cum cerea și articolul **„Cîteva probleme ale istoriei literaturii romîne dintre cele două războaie mondiale"**, publicat de „Lupta de clasă", nr. 11/1962, sub semnătura Ilenei Vrancea.

★

N-a fost perioadă din viața lui Panait Istrati care să sufere mai mult de pe urma idealizării criticilor, ca perioada activității sale în mișcarea sindicală și la „Romînia Muncitoare". S-a vorbit despre Panait Istrati ca despre **„unul din cei mai activi militanți socialiști"**, despre crezul proletar exprimat cu patos în articolele sale, într-un cuvînt despre un Istrati socialist, în opoziție ireductibilă cu celălalt Istrati de mai tîrziu, trădător.

Putem însă să numim socialiste crezurile lui Panait Istrati, fără a defini conținutul acestui termen, în funcție de particularitatea împrejurărilor istorice? Ne aflăm doar în faza de început a mișcării noastre muncitorești, caracterizată astfel de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej: **„Proletariatul din Romînia era tînăr, cu o conștiință de clasă slab dezvoltată, lipsit de un partid politic revoluționar cu o ideologie marxistă"**.

Se impune, ca atare, o cercetare atentă a echivalentului ideologic al variatelor concepții care sînt agitate în această epocă.

Oprindu-ne asupra celor mai semnificative producții gazetărești ale lui Panait Istrati, ceea ce ne atrage atenția de la început sînt anumite caracteristici comune de limbaj. Cităm prima sa colaborare în „Romînia Muncitoare": „Să luăm aminte, deci și să ne debarasăm cu indignare de niște prejudecăți ce ne-au dominat secole și care sînt atît de vătămătoare progresului pentru care luptăm, spre a ajunge la completa noastră emancipare". În alt articol, tot despre „Scandalul bisericesc", Istrati exclamă cu uimire: „Marea mascaradă pentru timpul de lumină în care trăim". De altfel, acest cuvînt de „lumină", „luminare" va fi folosit aproape ca un tic verbal. În 1910, la o anchetă organizată de „Viața Socială" în jurul problemei votului universal, alături de Ovid Densușianu și Mihail Sadoveanu, răspunde și P. Istrati, „secretarul sindicatului muncitorilor din portul Brăila". El se declară pentru votul universal, deoarece „contribuie la marea operă a luminării" „claselor muncitoare". Această reformă nu va putea fi realizată decît „de către poporul luminat și conștient de drepturile sale". De aceea, totul depinde de acțiunea „luminării maselor". În articolul „Teatrul social" — apărut în 1909 în „Romînia Muncitoare" — glorifică „barzii adevărului și binelui" care „în fața nedreptăților ce mistuie omenirea", „prind într-o mînă Facla iar în cealaltă stindardul emancipării popoarelor".

Dar aceste idei — mistica acțiunii de „luminare" prin care ar dispare toate relele sociale, încrederea nelimitată în progres, „emancipare", apologia „barzilor adevărului și binelui" care țin într-o mînă stindardul emancipării popoarelor și în alta Facla, — evident a rațiunii, — sînt luate din vocabularul iluminiștilor. Această trăsătură n-a trecut neobservată în publicistica romînească. Astfel în „Gîndirea" — dăm acest exemplu pentru că e de un comic grotesc — cineva, speriat că Panait Istrati, prin articolele sale, de tristă faimă, din „Cruciada romînismului", concura la titlul de cel mai mare naționalist, demască „formația spirituală" a scriitorului „care amintește destul iluminismul veacului al XVIII-lea".

Nu este însă vorba că Panait Istrati ar fi cunoscut prea mult din acei prinți ai gîndirii, cum au fost numiți filozofii secolului al XVIII-lea. El le exprimă ideile **avant la lettre**. Concepții ca cele menționate pluteau în atmosfera ideologică și morală a Romîniei din acei ani. Spațiul nu ne îngăduie să susținem afirmația. Un exemplu totuși: M. G. Bujor, redactor al **Romîniei Muncitoare** va publica în 1913 o broșură „Reforma electorală și agrară". Vorbind despre cauzele răscoalei de la 1907, autorul pomenea în treacăt despre problema pămîntului, oprindu-se, în schimb, pe larg asupra „nevoii de lumină" și a „nevoii unei bune administrări care să-i ridice (țărănimii, n.n.) sentimentul de om".

Care este cauza acestei reactualizări a vocabularului iluminiștilor? Trebuie să ținem seama că sub influența revoluției ruse din 1905, proletariatul romîn, derutat o vreme de trădarea „generoșilor" își regrupează forțele. În 1906 se reorganizează sindicatele. Răscoala țărănească din 1907 contribuie la radicalizarea luptelor cu caracter democratic. În 1910 ia ființă Partidul Social-Democrat. Este o epocă de mare entuziasm social. În presă se dezlănțuie răsunătoare campanii împotriva abuzurilor și nedreptăților statului burghezo-moșieresc. Tot ceea ce reprezintă rațiune, adevăr, dreptate își găsește apărarea sub steagul mișcării socialiste.

Este explicabil, în aceste condiții, să se repună în circulație atitudini ale iluminiștilor ca încrederea în forța progresului și într-o apropiată lume „perfectă", „absolută". (Problema e complexă pentru a putea fi aici elucidată. Precizăm numai că avem în vedere forma în care au fost dezvoltate aceste idei de socialiștii utopici). Marx și Engels au demonstrat că astfel de concepții, în perioada neevoluată a luptei de clasă, oglindesc „primele aspirații instinctive ale proletariatului către o prefacere generală a societății".

Aceasta este filozofia care inoculează elan și vigoare conduitei lui Panait Istrati din acești ani. Fire sentimentală — ușor înflăcărabilă — luat pe sus de suflul eroic al luptelor muncitorimii, Istrati a dezvăluit, în publicistica sa, multe din înșelăciunile și crimele burgheziei și cu o ascuțime pe care această burghezie nu i-a iertat-o nici atunci cînd fostul activist sindical s-a lepădat de mai multe ori decît Petru de fostele sale credințe.

Specia de articol pe care Istrati a cultivat-o cu plăcere a fost foiletonul ori pamfletul care, pe marginea unor incidente — luate uneori din presa vremii — formulau furioase imprecații împotriva acelora care atentau la elementarele drepturi ale omului, care încălcau adevărul, dreptatea, toate scrise de Istrati cu majuscule.

În bogata sa producție gazetărească se pot desprinde cîteva direcții tematice cu o coloratură iluministă. Astfel sînt campaniile sale contra bisericii. Am arătat că sub acest semn se înscrie debutul său în „Romînia Muncitoare". Există numeroase articole de diatribă la adresa bisericii, socotită dușman al „progresului" și „emancipării". Într-un articol intitulat „Două afurisenii", se dezvăluie chiar cîrdășia dintre stat și biserică. Istrati se indignează de pasivitatea muncitorului: „Unii te asupresc — (e vorba de statul burghezo-moșieresc, n.n.) și alții te prostesc (e vorba de biserică, n.n.) iar tu (adică muncitorul, n.n.), bun și răbdător cum ești, nu zici nimic și plătești oalele sparte. Dar toate au un sfîrșit". Asasinarea lui Francesco Ferrer i-a dat posibilitatea să scrie un frumos foileton în „Calendarul muncii" din 1910 despre „omul dezinteresat și curajos care avusese ca d-zeu rațiunea și știința — și care căzuse luptînd împotriva religiei și naționalismului idiot". Ultimul cuvînt se leagă de altă temă care i-a stat la inimă lui Istrati, în acești ani, — repudierea naționalismului. El era adept al „înfrățirii universale", se considera „cetățean al lumii", după formulele consacrate. Articolul despre Pégout care a atras atenția lui Dobrogeanu-Gherea, înalță elogii acelora care „luptă cu înverșunare la sfărîmarea granițelor regești și întruparea unei patrii universale". Înțelegem, deci, că Istrati nu putea, de pe această poziție, să nu condamne acțiunile naționalismului autohton. Și coaliția care avusese loc între A. C. Cuza și Nicolae Iorga îi va oferi material pentru numeroase pamflete dintre care cităm: „Un om cu scaun la cap", „Demagogii contemporani".

De altfel, Istrati va lua atitudini hotărîte în anii premergători primului război mondial împotriva operațiunilor belicoase ale burgheziei naționale. El se va ridica mînios contra pregătirilor de război, războiul — cum zice el — nimicind „atîtea vieții folositoare progresului". În 1913, cu ocazia intervenției Romîniei în războiul balcanic, ia în zeflemea „Adevărul" care lăuda campania regelui. „Regele păcii", „Prostituția condeiului" sînt articole scrise cu un nerv pamfletar excepțional, care declară război fățiș presei lui Mille. El dezvăluie, bunăoară, caraghioslîcul situației, cînd această presă încearcă să se întoarcă „pe platforma democrației" părăsită o clipă pentru a asculta „muzica ce place regelui Carol". Sînt momente cînd în fața actelor de injustiție ale burghezo-moșierimii, Istrati trece de la concepții vag iluministe la un protest social plebeian. Sînt concludente în acest sens reportajele-anchetă alcătuite după modelul celor scrise de Ștefan Gheorghiu. Se cunosc articolele despre „lipitorile porturilor". Am aminti și reportajul-anchetă intitulat „Indiscrețiuni. În chestia de la Arsenal", în care dovedește, îngrămădind fapte peste fapte, cupiditatea și jaful ce există în aparatul de stat al burghezo-moșierimii.

Un discurs al lui Ionel Brătianu despre „tulburătorii ordinei sociale", demisia unui inspector ca protest pentru modul în care era aplicată „legea tocmelilor agricole", arestarea și schingiuirea activiștilor sindicali, ori simple fapte diverse ca: seducerea unei fete sărace de către un ofițer și transformarea acesteia într-o prostituată, siluirea de către un diacon a unei copile în vîrstă de doisprezece ani, sînt scîntei care fac să explodeze indignarea lui Panait Istrati. Tonul articolelor este plin de emfază. Istrati se închipuie un fel de arhanghel răzbunător al celor umiliți și ofensați. (K. Marx în „Luptele de clasă în Franța" a arătat că lumpenii — acesta fiind echivalentul social al lui Panait Istrati, după cum s-a demonstrat cu altă ocazie — fiind pregătiți pentru fapte urîte, sînt însă capabili, cîteodată, și de acte de bravură și abnegație exaltată.) Expresiile „eu am să fac", „eu am să veghez" abundă. În articolul amintit, „Biserică și popi", declară că intervine în presă pentru că „nelegiuirile au trecut limitele și eu am pierdut răbdarea". În faimoasele sale foiletoane despre „lipitorile porturilor", simplul zugrav vestește cu morga unui răzbunător biblic că pe fruntea lor „voi pune, cu fierul roșu, pecetea infamiei" etc.

Această gesticulație se explică prin firea sa impresionabilă pînă la exaltare, dar și prin viziunea pe care o avea asupra mișcării socialiste și care-i apărea ca un nou apostolat. În mai multe din articolele sale, greviștii sînt comparați cu... primii creștini. În „Muncitorii din portul Brăila" aflăm că lupta eroică a acestora ar reprezenta „un adevărat creștinism al timpurilor noastre". Iar în „După grevă" se spune că greviștii au dat dovadă de solidaritate și fraternitate „întocmai ca creștinii de la începutul erei noastre".

Pentru Panait Istrati ca și pentru socialiștii utopici, socialismul se prezenta ca o nouă evanghelie, apărea sub o anume aură mistică.

Se ilustrează caracterul utopic al concepțiilor lui Istrati, faptul că el nu avea o viziune științifică asupra legilor care guvernează societatea. Ne apropiem astfel de carențele concepției sale despre lume care ne lămuresc și atitudinile sale greșite din acești ani.

Panait Istrati nu are o viziune științifică asupra legilor care guvernează societatea. Această afirmație se poate dovedi ușor, analizînd chiar vestitele sale articole despre „lipitorile porturilor". Ținta atacului acestei anchete o constituie numai vătafii, „intermediari". După Istrati, „prețurile pe care clasele comerciale le-au destinat muncitorilor sînt bune", jaful începe „după ce au intrat în mîinile acelora care trebuie să le împartă muncitorilor... De-aci încolo, încep hoțiile..." Dar hoția mascată a comercianților n-o percepe. Că nu este vorba de o simplă scăpare de cuvinte ne-o dovedește alt articol asupra grevei din 1910, în care Istrati revine asupra ideii de mai sus: „Am zis și cu altă ocaziune că muncitorii n-au nimic de zis contra comercianților, că tot răul le vine de la intermediari și numai pe aceștia au dînșii ură". O asemenea miopie nu se explică decît prin totala ignoranță în ce privește mecanismul economic-social obiectiv care stă la baza exploatării din societatea capitalistă.

Este drept, în acești ani Istrati nu scapă nici o ocazie de a acuza cu înverșunare partidele politice ale burgheziei, fără a face însă vreo legătură între aceste partide și orînduirea socială de atunci. Ca și socialiștii utopici, el acordă un rol determinant nu factorilor economico-sociali ci celor morali, văzînd în primii un efect al celor din urmă. În răspunsul pe care l-a dat Istrati anchetei organizate de „Viața socială", **cu privire la votul universal, el reducea totul la acțiunea „luminării" maselor**. Dar aceasta înseamnă să te întorci la idealismul steril al iluminiștilor cu teza: „opiniile conduc lumea". Mai intervine și un alt aspect deosebit de important pentru înțelegerea concepției despre lume a lui Panait Istrati și anume: dacă totul depinde de această acțiune de „luminare" atunci trebuie să cauți salvarea în luminători. Și în cadrul aceleiași anchete Istrati vede binefacerea votului universal în aceea că se „deschide calea către parlament tuturor oamenilor de inimă, dornici de a contribui la marea operă a luminării și dezrobirii economice a nenorocitei clase muncitoare". Nu este singurul caz cînd face această apologie a „oamenilor de inimă". În articolul „Teatrul social" îi glorifică pe „barzii adevărului și binelui" care, „uzînd de ceea ce natura i-a înzestrat (e vorba de „sublimele lor calități", n.n.) propovăduiesc cuvîntul sfînt". În alt loc, întărîtat de nelegiuirile burgheziei, declară că „lucrurile nu se vor schimba decît atunci cînd se va găsi **omul** (s.n.) — iluminiștii îl numeau legiuitor (n.n.) — care să adune toate aceste talente ce se zbat astăzi dispersate și formînd un partid de temut să-l arunce asupra blocului de „ploșnițe".

Apologia acestor „făclieri", „oameni de inimă", „barzi ai adevărului și dreptății" are drept consecință și cauză deprecierea maselor. În mai multe rînduri, muncitorimea este calificată, în articolele sale, drept „colos inert".

Plehanov, care a relevat legătura de continuitate dintre iluminism și socialismul utopic, ajungînd la acest punct din concepția utopiștilor, remarca extrem de pătrunzător: „Oricît de mult ar iubi eroul gloata, oricît de mare ar fi simpatia lui pentru mizeria ei seculară și pentru suferințele ei continue, el nu poate să n-o privească de sus în jos, să nu înțeleagă că totul depinde de el, eroul, în timp ce gloata este o masă lipsită de orice element creator, ceva în genul unui mare număr de zerouri, care capătă importanța binefăcătoare numai în cazul cînd în fruntea lor binevoiește să se instaleze".

Istrati întărește această constatare. Scrisoarea deschisă: „Către tine, muncitorule" („Romînia Muncitoare", 15 aprilie 1910) exprima un dispreț aristocratic față de mase. Începe prin a spune că șovăie dacă să stea de vorbă cu muncitorul, fiindcă nu știe „dacă va ieși ceva din vorba noastră", deoarece „Ești îndărătnic la minte și ți-e lene ca să cugeți, să gîndești". Istrati ajunge să preconizeze chiar că omul din masă cunoaște o reducție sufletească, nu-i capabil ca să gîndească la lucruri „înalte", ba nici să simtă frumusețea peisajului care-l înconjoară. El îl interoghează astfel pe muncitor: „Ai tu ochi să vezi măreția naturii și simț să-i găsești farmecul?"

Ar fi absurd să credem că aceste concepții retrograde n-au avut înrîurire asupra comportării secretarului de atunci al sindicatului muncitorilor portuari din Brăila. Ne vom mărgini să dezvăluim rolul pe care l-a avut în marea grevă a hamalilor de la începutul lunii iunie 1910, grevă pe baza căreia comentatorii lui Istrati au făcut din el, în mod fals, un fel de erou al clasei noastre muncitoare. Evenimentele s-au petrecut astfel: ca răspuns la presiunile pe care le făceau muncitorii portuari asupra comercianților, pentru înlocuirea vătafilor cu reprezentanți de-ai sindicatului, vătafii se retrag din cete și, cu oamenii lor, acaparează puțina muncă de la începutul sezonului. Actul provoacă greva muncitorilor din port la care se aliază, cu un elan nemaiîntîlnit, muncitorii de la alte întreprinderi din Brăila. Dar iată că în fața acestei impresionante manifestări de solidaritate muncitorească, în fața acestor condiții cît se poate de propice pentru a se impune armatorilor revendicările greviștilor, Istrati se sperie. Mai mult, folosind calitatea pe care o avea, îi convinge pe muncitorii de la celelalte întreprinderi să reia munca a doua zi. În acest fel, lipsită de ajutorul celorlalți muncitori, greva hamalilor eșuează. Avea dreptate „Romînia Muncitoare" să publice articolul „Sabie cu două tăișuri" (11 iulie 1910), în care se caracterizează astfel evenimentele care avuseseră loc în Brăila: „O grevă, sprijinită de o grevă generală locală, c-o uimitoare conștiință de solidaritate printre luptători, și cade așa de brusc, tocmai atunci cînd se înălța soarele izbînzii? Și cade în urma poveței unor tovarăși străini de nevoile muncitorilor în luptă". De altfel, chiar Istrati recunoaște într-un articol că a fost împotriva grevei „de la început", dar că atunci „mi s-a aruncat în spate blamul că am fost cumpărat de vătafi".

Cum se explică această comportare? Prin aceea că Istrati (lumpen prin condiția biografică, precum și prin psihologia și concepțiile sale), oricît de mult ar fi urît nedreptățile sociale, nu putea să se situeze pe o poziție cu adevărat revoluționară. El deprecia masele și înclina să vadă soluția nu în lupta de clasă, organizată și consecventă a acestora, ci ca și socialiștii utopici, în generozitatea oamenilor de inimă. În articolul de răspuns la critica ce i s-a făcut, Istrati afirmă că n-ar fi putut comercianții să satisfacă cerințele greviștilor cîtă vreme nu se convinseseră că pot avea încredere în cuvîntul muncitorilor. Iar mai departe, și mai clar, evidențiindu-și din plin concepția oportunistă: într-un moment ca acela, asemenea greve **„n-ar face decît să ruineze complet o sumă de comercianți** absolut nevinovați (sublinierea e a lui Istrati, n.n.) iar greviștii să intre cu pieptu-rile în baionetele soldaților". După care întreabă, nu fără teamă de răspuns: „ce zici? nu sînt vîndut vătafilor?"

★

Trebuie neapărat să precizăm, însă, că nu vom putea înțelege atitudinile juste pe care le-a avut Panait Istrati, multiplele nuanțe schimbătoare și contradictorii din activitatea sa, dacă n-o să ținem seama de caracterul său influențabil. Istrati era lesne impresionat de evenimentele din jur și de oamenii printre care trăia. Chiar acea grevă a cărei necesitate a negat-o și ale cărei rezultate le-a subminat, a sfîrșit prin a-l mișca, datorită caracterului ei eroic. În „Adevărul" va publica un articol în care face apoteoza muncitorilor ce au rezistat în timpul grevei ca niște „adevărați martiri". Prietenia sa cu Ștefan Gheorghiu trebuie că i-a orientat în multe cazuri, în mod just, revolta. În reportajul „Pe urmele capitalului" unde vizează direct pe capitaliști, mărturisește această înrîurire. Spune că Ștefan Gheorghiu l-ar fi convins ce exploatare crîncenă domnește în locurile anonime de pe întinsul țării și adaugă că dacă ancheta lui — despre cariera de piatră din Măcin — este sumară, speră că Ștefan Gheorghiu o va completa cînd va vizita această regiune. Nu știm dacă ancheta este sumară, dar ceea ce se poate spune cu siguranță e că articolul se înscrie între puternicele atacuri la adresa burgheziei, ale lui Panait Istrati. El descrie noua formă de sclavie în care intră un sat întreg, care taie piatră cu mijloace primitive și primește un salariu de batjocură. Și povestind munca de organizare a acelor tăietori în piatră care veneau tocmai la Brăila pentru a obține broșuri socialiste, Istrati conchide emoționat: „Dacă ei au de învățat de la noi ce trebuie să facă, noi să învățăm de la ei cum trebuie să fim". Sînt și alte mărturii care atestă eforturile dramatice ale lui Istrati, întreprinse sub impresia unor momente importante din istoria mișcării noastre muncitorești, de a depăși laturile negative din concepția sa despre lume.

Ne vom opri asupra articolului care încheie activitatea de gazetar în presa muncitorească, apărut în două numere din „Lupta zilnică" (30 august și 2 septembrie 1915). Obiectul articolului este ciocnirea sîngeroasă dintre polițiști și masa greviștilor din portul Brăilei care, suferind efectele groaznice ale crizei economice ce izbucnise, cereau îmbunătățirea salariilor. Aici Istrati nu mai absolvă de vină pe comercianți, arătînd că ei folosesc aceste circumstanțe pentru a mări prețul vapoarelor de porumb de cîte 4—5 ori, ceea ce face „imposibilă cumpărarea mălaiului". Demnitatea și capacitatea de sacrificiu din aceste împrejurări a muncitorilor îi smulg lui Istrati elogii frenetice, afirmînd că „au făcut cu o măreață simplitate, dovada marilor caractere ce zac asunse în fundul nepătrunsei noastre mase proletare, caractere atît de adesea tăgăduite de o societate nelegiuită" — și, trebuie să adăugăm, și de autorul rîndurilor citate. De altfel, Istrati, chinuit poate de neștiute remușcări și presimțiri, caută să soarbă cît mai multă forță și energie morală din această manifestare a forței și energiei clasei muncitoare. „Iată cîteva pilde — spune el — deprinse din vîltoarea luptei de aci și dintre care unele trebuie să rămînă nestinse din sufletele noastre, ca niște talismane apărătoare de ceasul rău al îndoielii în victoria definitivă".

Anii care vor urma vor demonstra că atîta timp cît Istrati a vegheat ca în conștiința sa să nu se stingă imaginea luptelor clasei muncitoare, la care a participat, el va oferi oamenilor minunatele producții ale geniului său poetic și, dimpotrivă, atunci cînd va lepăda aceste „talismane", se va coborî pe cea din urmă treaptă a descompunerii politice, morale și artistice.

Al. Oprea

Panait Istrati și „unchiul Dimi" la Baldovinești, după stabilirea definitivă în țară.

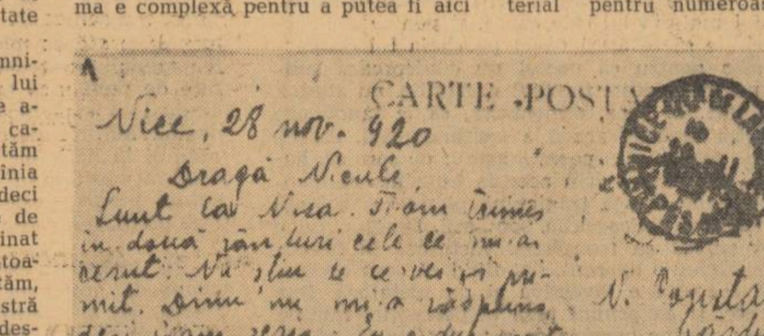

Scrisoare trimisă din Franța, cu două luni înainte de încercarea de sinucidere. (Comunicată de prof. Mircescu, din Brăila).

Cu privire la cursul de Istoria literaturii romîne, anul II

Am citit articolul publicat în „Luceafărul", din 15 decembrie 1962, pe marginea cursului de Istoria literaturii romîne anul II, partea I-a, în dorința de a îmbunătăți lucrarea, deși tonul articolului, tăios și negativist, nu este unul care să încurajeze un început și să invite la desăvîrșirea lui.

Ne-am dat de la început seama de greutățile unui asemenea curs. Este primul care a apărut. Îl cunoaștem insuficiențele; revizuirea și îmbunătățirea lui au și început să fie făcute odată cu predarea lui.

Ca orice curs, și acesta a fost alcătuit pe baza unei programe analitice. Redactarea lui a început în anul 1959. Programa analitică trimisă de M.I.P. în acel an prevedea pentru cele trei mari etape ale perioadei literare cuprinsă între 1750—1848 cîte un capitol introductiv, în care să se înfățișeze situația economică, socială, politică și culturală a țărilor romîne.

Am respectat instrucțiunile programei, prezentînd acest cadru economico-social, cu convingerea, mărturisită în prefața cursului și în multe alte pagini ale lui, că în felul acesta se pune în lumină, în chip pregnant, baza materială care a condiționat ivirea fenomenelor de conștiință traduse pe plan literar.

Pentru a demonstra în ce măsură aceste prezentări „sociologist-vulgare", cum sînt calificate de tov. T. Vîrgolici, se reduc, tot după aprecierea d-sale, la lungi liste de date sociale și economice, care ar rupe, în mod arbitrar, interpretarea faptelor literare de prezentarea cadrului social, propunem să se revadă afirmațiile făcute în curs, la paginile 5, 13, 310, 352 și să se stabilească proporția reală dintre aceste prezentări și discuția fenomenelor de cultură și literatură din perioada luată în cercetare.

Pentru prima etapă, de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea pînă la începutul secolului al XIX-lea, (în curs, în mai multe locuri se face precizarea că aceste delimitări cronologice sînt convenționale și arbitrare, dar ele trebuie folosite, ca unele care ușurează munca de cercetare) prezentarea cadrului economico-social, **prevăzută de programa analitică în două ore**, în toate aspectele, exact în acelea care i se par tov. recenzent așa de ne la locul lor într-un curs de literatură romînă (destrămarea feudalismului, apariția relațiilor de producție capitaliste, dezvoltarea comerțului și industriei, mișcări politice și frămîntări sociale, etc.) se face pe opt pagini, (pag. 16—24) deci într-o singură oră, în loc de două ore, iar discuția fenomenelor de cultură și literatură se face pe 113 pagini (24—137).

Pentru cel de-al doilea capitol al cursului, **Cultura și literatura romînă în perioada premergătoare anului 1848**, prezentarea cadrului social se face pe $7^1/_2$ pagini (302—310), în timp ce înfățișarea fenomenelor de cultură și literatură, adică dezvoltarea școlii romînești, teatrului, presei, societăți literare și științifice, problema traducerilor, a limbii literare, influențele străine, evoluția literaturii în formele ei caracteristice acestei etape, se face pe $41^1/_2$ pagini (319—352), pentru ca să fie continuată, prin studiul scriitorilor reprezentativi, pe alte 277 de pagini.

Rămîne să se tragă concluzia în ce măsură acest fel de tratare a fenomenului literar poate fi numit sau nu sociologism vulgar.

Pe linia principiilor moștenirii culturale și literare, și nu dintr-o „optică sociologist-vulgară", am înțeles să punem în lumină, în chip subliniat, meritele scriitorilor noștri din trecut, dar, în același timp, să nu ignorăm limitele concepției lor social-politice, evidente și în procesul de creație. În mai multe locuri din curs (pag. 428, 475, 377, 274, etc.), se precizează că meritele lor trebuie judecate, așa cum ne-a învățat Lenin, „nu după ceea ce ne-au dat nou în comparație cu cerințele contemporane, ci după ceea ce au dat nou în comparație cu predecesorii lor". Conduși de acest principiu, și la scriitorii citați în articolul tov. Vîrgolici (A. Pann, Gh. Asachi și Gr. Alexandrescu), am stăruit asupra limitelor lor, am făcut aprecieri asupra atitudinii luate față de marile probleme ale epocii, fără se le cerem mai mult decît ne-au putut da în condițiile obiective în care au trăit și s-au manifestat, fără să avem intenția să-i facem pe toți **„revoluționari"**.

Meritele acestor făuritori de literatură romînească au fost, și ele, judecate în unghi istoric. Alecu Văcărescu nu este văzut doar ca „autorul unei poezii grave, severe, cu caracter social și patriotic". Această caracterizare apare atît de categoric afirmată numai prin trunchierea voită a textului. În realitate, la pagina unde autorul recenziei face trimiterea, se poate citi: „Istoricii literari burghezi nu au acordat nici o importanță acestui reprezentant al familiei Văcărescu. În judecățile lor superficiale, l-au considerat un simplu poet de salon, un alcătuitor îndemînatic de madrigaluri, oglindă palidă a talentului tatălui său. În realitate, el n-a fost numai un sclav al poeziei grecești, al celei ușoare de romanțe și improvizații anacreontice, ci și autorul unei poezii grave, severe, cu caracter social și patriotic". Partea finală a frazei se referă la cele două satire ale poetului, a căror analiză ne-a obligat să vedem în autorul lor nu numai un banal cîntăreț al amorului, ci și un cărturar cu vederi largi. De la asemenea afirmații și pînă la a considera că în **orice** scriitor de după 1800 se vede „un creator cu mare potențial artistic, exagerînd peste limitele îngăduite valoarea lor" este, socotim, o distanță sensibilă.

În ceea ce privește „afirmațiile gratuite", făcute în legătură cu activitatea lui Anton Pann de traducător al cîntărilor bisericești în limba romînă, ele se reazămă pe declarațiile scriitorului însuși, făcute în introducerea volumului său, **Bazul teoretic și practic. 1845.** (Din păcate nu putem transcrie aici textul). Oricine se poate convinge însă în urma lecturii paginilor XXXII—XXXIII. În curs, nu am urmărit în mod special activitatea pe tărîmul muzicii a lui A. Pann, de aceea n-am stăruit cu citate asupra acestui aspect. G. Dem. Teodorescu, în lucrarea **Viața și activitatea lui Anton Pann**, cap. III, se preocupă îndeaproape de această problemă, dînd și o listă întreagă a acelor care au reprezentat o nouă orientare în muzica bisericească romînească de la începutul secolului al XIX-lea. (Să se vadă și monografia lui I. Manole, **Anton Pann**, E.S.P.L.A., 1955, cap. **Psaltul**).

Apreciem în chip deosebit preocuparea ce o arată autorul recenziei pentru comunicarea logică, îngrijită a materialului cursului. Ținuta unui curs, și sub acest aspect, trebuie să fie, într-adevăr, exemplară.

Pentru a se reține cu exactitate în ce măsură cursul discutat răspunde acestor cerințe, se cuvine ca unele din exemplele date drept contraziceri, afirmații neinteligibile și stil neîngrijit, să nu fie trunchiate, pentru că, altfel, sensul real al fiecărei propoziții și fraze este denaturat (p. 274, 497, 189, 128) și să se consulte erata cursului, din ale cărei opt pagini nu s-a putut publica, cu toată insistența noastră, decît una singură.

Același lucru pentru apropierile prea izbitoare, peste limitele îngăduite, cu textele consultate, care pot fi constatate și în alte locuri decît cele semnalate (de pildă, la pag. 16, 248, 250, 489).

La bibliografia generală a cursului, ediția **Primii noștri poeți**, îngrijită de tov. T. Vîrgolici, la care se referă d-sa, este citată, după cum sînt citate și alte texte care n-au apărut în subsolul paginilor.

La Rectoratul Universității „Al. I. Cuza" din Iași se află depuse manuscrisul cursului și erata, unde pot fi oricînd consultate.

Am apreciat întotdeauna importanța observațiilor critice și pe cele făcute în spirit constructiv ni le-am însușit cu multă larghețe.

Cursul de **Istoria literaturii romîne, anul II**, are nevoie de o adevărată critică constructivă pentru ca, revăzut și îmbunătățit, să servească sarcinilor lui instructive și educative care n-au fost nici o clipă ignorate.

Maria Platon

NOTA REDACȚIEI

Publicînd scrisoarea tovarășei Maria Platon, oferim posibilitatea autorilor de cursuri universitare să-și spună cuvîntul în discuția pe care a inițiat-o revista noastră. Ni se pare, însă, că autoarea cursului de Istorie a literaturii romîne moderne n-a înțeles pe deplin acest lucru, scrisoarea de răspuns a domniei sale fiind, într-o bună măsură, o încercare de a se disculpa de toate obiecțiile juste din articolul tov. T. Vîrgolici.

Ar fi fost util dacă un cadru didactic cu experiență ca tovarășa Maria Platon ar fi intervenit într-o discuție de principii privind metodologia, periodizarea, dezvoltarea istoriei literare în epoca respectivă. Ținem seama că e primul curs și am apreciat eforturile depuse pentru redactarea lui, dar tocmai de aceea și lipsurile sînt mai evidente și necesitatea înlăturării lor este imperioasă.

Desigur un curs trebuie să țină seama de programa analitică, dar cum? Firește, într-un spirit larg. Referirea la numărul de pagini este nesemnificativă. Sociologismul vulgar constă nu în numărul mare de pagini în care se discută situația social-economică, ci în raportarea directă, mecanică a unor fenomene de suprastructură la baza economică. Întrucît folosirea bibliografiei în cursurile universitare a fost discutată deseori în intervențiile critice făcute în presa literară, așteptam din partea tov. Maria Platon o elucidare a acestei probleme.

Pe viitor am dori ca asemenea răspunsuri să fie contribuții reale la dezbaterea teoretică a științei noastre literare.

iarna la sate

Anotimpul colocviilor...

De la București spre Dunăre, printre zăpezi, trecem în viteză, într-un mic autoturism pe o șosea neagră, de asfalt, proaspăt curățată, străbătînd sate cu nume de voievozi și fete: **Mihai Viteazu, Vlad Țepeș, Florica, Ileana, Mariuța.** Alăturarea asta rapidă de nume istorice și cotidiene se înlănțuie pe albul nemișcat al zăpezii, întins egal peste cîmpie. E o dimineață de duminică de ianuarie, soare. Ajunși în plin cîmp, auzim zgomotele dinspre satele ascunse vederii, stăruind în aerul limpede cu sonorități de cristal; între albastrul înalt al orizonturilor boltite peste discul alb al pămîntului răsună cîntat de cocoși nevăzuți, voci groase de bărbați, bătăi de clopot, măcăit de rațe și, ca o permanență, pulsația motoarelor de la micile uzine electrice ale comunelor. Satele apar din ce în ce mai dese, cu nume dintre cele mai diferite. Spre deal și munte, numele localităților parcă-s mai unitare și pe aceeași temă și nu prea te surprind, indiferent de anotimp: **Văleni, Făget, Brazi, Brădet, Bușteni, Poiana Țapului, Predeal.** Cîmpia, socotită monotonă, are o onomastică mai turmentată și trecerea de la o noțiune la alta e cam galopantă **(Independența, Turbați, Pustnicul, Frumușica, Plevna, Cucurigu, Brîncoveni, Chioara, Dor-Mărunt, Jegălia, Ghimpați, Stelnica,** etc, etc). Competiție de memorie, imaginație și fantezie populară; punctare istorică, sobrietate și umor, distincție inteligentă între reputația autentică și porecla cu renume, asprime cotidiană și suavitate,

observație realistă și poezie. „Ce-i în lume e și-n nume". Intrăm în trei sate legate într-atîta unul de altul, — **Ceacu, Cuza-Vodă, Călărașii-Vechi** — încît indicatoarele se amestecă: pe o firmă de magazin mixt scrie **Ceacu,** pe o alta, la o casă alăturată, **Cuza-Vodă...** Întrebăm de un director de cămin cultural din **Ceacu** și ni se spune cu regret, că e plecat de mult în **Cuza-Vodă...** „Nu e prea departe plecat" — ne gîndim, dar pînă să-l găsim trece destul timp, asta și pentru că e duminică și oamenii cam călătoresc încoace și-ncolo pe străzi, dar și pentru că satele sînt mari. E o mișcare vie pe uliți, podișile sînt pline de oameni gravi, care discută tacticos, nepăsători la ger, îmbrăcați în haine groase cu gulere îmblănite, cu pantaloni bufanți vîriți în cizme înalte de cauciuc. Ne aflăm de fapt în sate bogate, cu oameni gospodăriți, dovadă casele noi, solide, ingenios construite; se cultivă o variație de culori la fațade, și în general o arhitectură apropiată de cartierele orașelor mai răsărite. Există o evidentă emulație între cetățenii celor trei sate de a-și face case noi „cu suluri" un fel de vile cu terase largi, sprijinite pe stîlpi circulari. Nu lipsește antena de televiziune, pe stradă auzim în urma unor localnici, care trec pe lîngă noi, sunetul aparatului cu tranzistori, aparat prins cu o curea pe umăr, ca o pușcă de vînătoare. Folosim asociația pentru că brusc ne întîlnim cu un convoi de vînători colectiviști, în frunte cu inginerii lor agronomi, întorși de pe cîmp, cu sute de iepuri înșirați, cu ostentație vînătorească parcă, pe obloanele din afară ale autocamioanelor gospodăriilor care i-au transportat pe temerarii cetățeni în expediția de iarnă campestră. Un colectivist să facă sport de iarnă, — și încă un sport considerat pînă nu de mult nobil — e un lucru nu prea grozav în cele trei sate, care sînt obișnuite astăzi cu competiții mult mai răsunătoare, de pildă, în materie de mari producții agricole, zootehnice sau legumicole. Despre o gospodărie ca aceea din **Ceacu** se știe multe, există și o monografie întocmită de un condei de scriitor. La peste 4000 de hectare de teren agricol și la un sector zootehnic cu mii de capete de bovine, oi și păsări, în care rasa bună și rentabilă e singura admisă, — colectiviștii din **Ceacu** au avut nevoie de o pregătire profesională foarte atentă, care confirmă dovada că a fi azi țăran e o meserie calificată. Și o asemenea meserie nu se atinge decît printr-o învățătură consecventă, atît în cursuri curente sezoniere, cu **profesor** și cu **seminarii,** cît și pe cîmp, unde metodele învățate trebuiesc confruntate cu practica și folosite abil în cazul cînd natura capricioasă a cîmpiei bărăgănene ar veni cu o secetă sau cu un an cu prea mare umiditate. Iarna în aceste sate, ca în multe altele, e un anotimp al colocviilor în vederea muncilor care vor începe în curînd. Experiența anilor trecuți e dezbătută, sînt discutate soiurile de grîu și porumb cele mai productive, dar și cele mai rezistente. Un fel de „masă rotundă" cu președinții gospodăriilor colective din cele trei sate a confirmat existența acestor colocvii în cuprinzătoarele cursuri agrozootehnice care au loc în serile de iarnă, cu o participare pe care un spectacol artistic, de pildă, ar putea s-o invidieze. Președintele gospodăriei din **Ceacu** ne expune cu calm, laconic, un program complicat al cursurilor de învățămînt agricol, zootehnic și legumiviticol, conduse de inginerii agronomi Neagu Vasile și Neagu Andrei, de tehnicieni, cursuri audiate de aproape 400 colectiviști. Nu sîntem specialiști, dar expunerea ne captivează prin seriozitatea ei, gîndindune că din 7 zile ale săptămînii de iarnă, 4 zile sînt de universitate colectivistă, în care se ascultă conferințe agricole, zootehnice și de alt ordin profesional, care au în vedere aplicații imediate în pregătirea muncilor de primăvară, a folosirii celor mai bune soiuri de plante în condiția unor terenuri diferite și a unor variații climaterice, sau a hrănirii metodice a animalelor, a perfecționării mai rapide a raselor, a înnobilării viței de vie, a pomilor și a înfrumusețării cu arbori a comunei și a gospodăriilor cetățenești. E un ansamblu armonios de pregătire și calificare de muncă colectivistă în acest anotimp al colocviilor sătești, legate direct de perspectivele apropiate ale unor producții bogate și variate. Președintele caută să ne reconstituie ceva din disputele vii care au loc la cursurile agrozootehnice, citîndu-ne pe brigadierii de cîmp Nițu Constantin, Vasile Victor și pe șefa de echipă Didina Cristea. Că aceste cursuri au început să aibă o tradiție, și că rezultatele lor s-au văzut pe **tarla,** președintele ne-o dovedește printr-un calcul simplu, amintindu-ne că într-un an secetos, care altădată ar fi însemnat o calamitate, gospodăria din Ceacu a învins condițiile vitrege, a obținut aproape 2000 de kilograme grîu la hectar, iar la porumb boabe peste 2000. Președintele folosește atît de bine limbajul tehnic de specialitate, încît se face foarte bine înțeles, mai bine decît un reporter care s-ar căzni în zeci de pagini să explice, de pildă, ce-i cu utilajul cutare și cu termenii cutare în industrie sau în agricultură. Deși cu un teren agricol pe jumătate decît cel din **Ceacu,** gospodăria din **Călărașii Vechi** se arată a avea un învățămînt „de iarnă" mai solid, pe care trei din conducătorii călărășeni, președintele Aur Baicu, vice-președintele Barac Dumitru și brigadierul de cîmp Apostol Andrei ni-l prezintă atent, în imagini colorate, parcă special pentru a fi transcrise în articole de gazetă. „E drept, față de cei aproape 400 de cursanți din **Ceacu,** gospodăria din **Călărașii Vechi,** la numărul ei de colectiviști, are numai vreo 200". Dar inginerul Florea Nicolae, **profesorul** de „agro" și „legu-vit" are **metodă** — ne spun cei trei — stăruie și peste programul cursurilor ca să-i învețe și pe audiții pe care-i consideră mai greoi, folosește la seminarii materialele casei-laborator, planșe, semințe, exemplifică lecțiile cu ingenioase comparații de terenuri învecinate, cu calcule atractive și tentante pentru producțiile viitoare, recurge des la desenul pe tablă, face sondaje repetate printre audienți, pentru a obține o pregătire și o calificare colectivistă egală. Cei trei din **Călărașii Vechi** ne expun astea cu stimă pentru inginerul-pedagog și cu discretă laudă pentru nivelul profesional la care s-a ajuns în satul lor, în acest anotimp al colocviilor. Ca într-o competiție, președinta gospodăriei „1 Mai" — Gherghina Cojocaru — vine să adauge că cei peste 350 de participanți la cursurile agrozootehnice din comuna **Cuza-Vodă,** au totuși ceva deosebit, față de aceia din **Ceacu** și **Călărașii Vechi,** în felul cum își desfășoară cursurile: nu există decalaj între numărul de lecții din cele trei sectoare de învățămînt: „agro", „zoo" și „legu-pom-vit"; toate au ajuns, la 6 ianuarie, la numărul de 12 lecții. Avînd calmul lui Peicu din **Ceacu** dar și grija expunerii a celor 3 din **Călărașii Vechi** de a nu scăpa nimic din ceea ce e lăudabil și bun pentru presă, președinta din **Cuza-Vodă** are un plus de romantism: „vom construi un laborator și casă-inginer, vrem ca cele trei sate și cele trei gospodării să ajungă la o unitate de pregătire, pentru ca întrecerea să nu dezavantajeze pe nimeni dintre noi". Lucru de dorit nu numai în privința învățămîntului agro-zootehnic, bine întemeiat și desfășurat în cele trei sate gemene, dar și în activitatea căminelor culturale, a bibliotecii comunale, a muncii cu cartea, a cinematografului... Dar, despre lucrurile acestea, în reportajul alăturat.

Ștefan Bănulescu

...și al unei activități culturale mai bune

Aflați undeva, la răspîntia celor trei sate, încercăm să deslușim, printre zgomotele ce se sting o dată cu înserarea, freamătul obișnuit căminului cultural. Închidem ochii. Ne închipuim scena puternic luminată. Un conferențiar sosit de departe, de la regiune... Brigada artistică spune acum acele cuvinte de duh care fac pe cei din sală să aplaude. E clipa cînd despre un fruntaș la cultura de cîmp sau din sectorul zootehnic se spun acele vorbe bune, comentate mai apoi în multe alte prilejuri, și care duc pînă departe, peste multe sate, vestea despre munca și priceperea harnicilor colectiviști din Ceacu, din Călărașii Vechi sau din Cuza Vodă.

E duminică seara. Luminile se aprind una cîte una. La fiecare casă, la Sfatul Popular, la școli, la magazinele mixte, peste tot. Doar cele trei cămine culturale rămîn învăluite în noapte. Acolo, ferestrele lucesc întunecat, iar poteca rămîne nebătută.

Chipul învățătorului Nica Ion din Ceacu, noul director al căminului cultural, se adună din impresiile proaspete culese peste zi. Sînt atîția oameni cu care am discutat în raidul nostru!... E bine legat, cu tîmplele argintii, cu ochi mari, necontenit surprinși.

Întrebăm:

— Ce program va fi astă seară la căminul cultural?

— ...Păi, să vedem... conferință... știu eu ce? (Să aleagă între conferințele tipărite: „Pămîntul și locul său în univers" și „Semnele cerești și tălmăcirea lor adevărată"? Nu știe).

— N-ați pregătit nimic?

— Nu. Să dau pe la bibliotecă, să aleg ceva... Să vedem ce a hotărît tovarășul Gheorghinciuc, conferențiarul...

— Aveți un plan de muncă?

— Sînt proaspăt numit. Lui Peicu Anghel, fostul director al căminului, nu i-a plăcut munca asta...

— Cît a funcționat?

— Mai bine de un an.

Așadar: un director — Peicu Anghel — care și-a dat seama abia după un an că munca de director la căminul cultural nu-i este prea plăcută, fapt pentru care s-a transferat la C.E.C. Un director nou numit la Căminul cultural din Ceacu, aflat prin sat cu recensămîntul, fapt pentru care duminică toată ziua căminul a fost închis. Am dedus că munca culturală s-a sprijinit doar pe fanfara gospodăriei colective Ceacu, alcătuită din douăzeci și doi oameni. Și această fanfară, după cum spune președintele gospodăriei, Gheorghe Peicu, — „...am păstrat-o cu mare strădanie că a vrut s-o desființeze fostul președinte..."

Mai adăugăm: bibliotecara Avisalon Georgeta, era plecată, după cum ne-a informat președintele sfatului, la o consfătuire de mai multe zile, la raion, la Călărași.

Brigada artistică are drept responsabil pe învățătoarea Olga Neagu. Brigada artistică din Ceacu numără 14 tineri colectiviști și 2 învățători. A avut o activitate sporadică. Printre spectacolele ei se numără: „Satul nostru în sărbătoare", „Cîntece pentru fruntașii colectivei" și... cam atît. Un spectacol la sfîrșitul verii, un altul la sfîrșitul anului, cu texte concepute în mare parte — lucru bun de altfel — de responsabila brigăzii.

Activitatea prin conferințe s-a rezumat la lectura Hotăririi privind înfrumusețarea satelor, la o conferință cu caracter sărbătoresc, și la o informare despre situația internațională. „La Ceacu n-au venit conferențiari de la raion, de la regiune de asemeni n-au venit" — ne mărturisesc directorul căminului cultural și președintele gospodăriei colective.

Lipește: corul (are povestea lui!). Se spune că cele trei sate au hotărît să facă un cor, un cor mare, mare, de trei sute de persoane; și că la prima repetiție abia au venit o sută de oameni; la a doua, jumătate; pînă la ziua cînd trebuia să se producă, la Pustnicu, cu prilejul unei serbări cîmpenești, n-au mai rămas decît cîțiva inimoși!); lipsește o comisie voluntară de sprijinire și îndrumare a căminului cultural; lipsește o activitate interesantă, adecvată satului, fără scopuri comerciale, — cu filmul. (Operatorul Panait Constantin, și el numit de curînd în această funcție, n-a primit îndrumarea Întreprinderii raionale de cinematografie; operatorul nu are o planificare a filmelor, nu se face popularizarea festivalului filmului pentru sate. Poate ar fi bine să se organizeze simpozioane, tribuna fruntașului gospodăriei colective, ș.a.

La Ceacu sînt 15 învățători și profesori cărora li se adaugă alți intelectuali: medicii, inginerii agronomi etc. Cu toate acestea, la căminul cultural nici unul dintre ei n-a ținut în ultima vreme vreo conferință. Situația poate fi explicată în fel și chip. — Esențial ni se pare faptul că din cei 15 învățători și profesori, mai bine de jumătate nu au domiciliul în Ceacu; ei nu sînt îndeajuns legați de sat, de problemele lui. Învățătoarele Valeria Rădulescu, Ionela Pîrloagă, Teodora Ionescu; profesorii Constantin Nichita și Elena Purcăre sprijină într-adevăr munca culturală în satul în care învață carte pe copiii colectiviștilor? Poate fi însă urmat exemplul învățătoarei Olga Neagu care în aceeași situație, cu domiciliul la Călărași, îndrumă activitatea brigăzii artistice. Credem că secția de învățămînt a Sfatului raional ar trebui să îndrume mult mai bine activitatea extrașcolară a cadrelor didactice, în așa fel încît puternica forță ce o reprezintă cei peste douăzeci de intelectuali din Ceacu să fie într-adevăr folosită.

O muncă de îndrumare mai competentă poate desfășura în timpul iernii, și întreprinderea raională de cinematografie. Fără îndoială, „Fotbal pe glob" și alte puține documentare care însoțesc filmele de lung metraj sînt interesante. Documentarele de care are însă mai cu seamă nevoie satul Ceacu ca și celelalte sînt cele cu teme agricole. Și tocmai acest gen de filme trebuie asigurat și planificat în satele raionului. Doar cu o conferință despre importanța festivalului filmului la sate și cu 2 300 de spectatori în luna decembrie la Ceacu, întreprinderea nu se poate lăuda că a făcut o treabă bună.

...S-ar părea că, în triunghiul satelor Ceacu, Cuza Vodă și Călărașii Vechi — la răspîntia în care ne aflăm — ne putem lăsa slobodă imaginația. Nu, nu auzim freamătul obișnuit al căminelor culturale, nici la Cuza Vodă, nici la Călărașii Vechi!

În acest din urmă sat, director al căminului cultural este învățătorul Mihai Crăciunescu. Deși despre dînsul, președintele gospodăriei colective, Aur Baicu, ne-a spus lucruri frumoase — ca de altfel și despre toți ceilalți profesori și învățători — în frunte cu directorud școlii, Nicolae Soare, — nu putem să nu amintim că în luna decembrie la căminul cultural din Călărașii Vechi au fost doar două conferințe, iar alte forme de muncă culturală, specifice căminului, n-au fost îndeajuns folosite. Pozitivă și deci de remarcat este grija gospodăriei colective pentru asigurarea condițiilor materiale (un cămin cultural se află în construcție și se anunță a fi excepțional de frumos; din fondul cultural au fost cumpărate costume naționale; tot din acest fond se plătesc cu regularitate filmele prezentate de către caravana cinematografică). Remarcăm și textele brigăzii artistice (autor M. Crăciunescu) care înfățișează aspecte din gospodărie, mobilizează la îndeplinirea planului. Dată fiind puținătatea spectacolelor, îndemnăm la mai mult. E drept, pînă la terminarea noului cămin cultural, nu mai este multă vreme. Dar trebuie lăsat totul pentru ziua cînd va avea loc inaugurarea? Munca culturală se poate desfășura bine și în vechiul cămin cultural.

Relevăm colaborarea strînsă dintre conducătorii gospodăriei colective și operatorul caravanei cinematografice — Vasile Mușat. Activitatea caravanei e incomparabil mai bine organizată, ea vizitînd cele trei sate de cîte două ori pe săptămînă. Caravana adună la spectacole, săptămînal, mii de colectiviști. Aceasta dovedește că se poate munci mai bine iar filmul poate deveni folositor satului.

Și la Cuza Vodă în ce privește activitatea căminului cultural sînt încă multe de făcut. Deși de la tribuna Căminului cultural au vorbit colectiviștilor atît președinta gospodăriei colective (despre dezvoltarea gospodăriei colective) cît și președintele sfatului popular (despre dezvoltarea satului), totuși la cămin nu există un plan de conferințe, nu se organizează discuții privind perspectivele colectivei; nu există o tribună a colectivistului fruntaș etc.

Întreagă această situație obligă la măsuri imediate și din cele mai energice. Nu poate fi îngăduit, de pildă, bibliotecarei salariate, aflată la reședința comunei, să treacă doar o dată — o singură dată într-un an — astă vară! — pe la gospodăria colectivă din Cuza Vodă. Președinta gospodăriei colective, Gherghina Cojocaru ne-a mărturisit sincer: „Parcă am văzut-o o dată! Într-adevăr a fost o dată, cam pe la mijlocul anului trecut și a stat de vorbă cu bibliotecara noastră!" Poate că aici stă și explicația că bibliotecarele din gospodăriile din Călărașii Vechi și Cuza Vodă nu au planuri de difuzare a cărții în rîndurile colectiviștilor; nu știu ce cărți anume vor cumpăra în acest an; și, deși au un fond foarte mare, — aproape 1 400 de cărți numai la Călărașii Vechi, — nu au răspîndit cartea în funcție de interesele gospodăriei, după anotimp și preocupările oamenilor. Sugerăm organelor de partid și de stat din cele trei sate care au analizat și au dezbătut modul cum se desfășoară activitatea culturală la începutul lui septembrie anul trecut, să urmărească cu mai multă fermitate felul cum se îndeplinesc propriile lor hotărîri.

Așteptăm ca o dată cu luminile ce se aprind una cîte una, la fiecare casă, la sfat, la școli, la magazinele mixte, să se aprindă, în sfîrșit, și la căminele culturale, la biblioteci, — adică tocmai acolo unde trebuie să fie și unde cu adevărat se găsește lumină.

Romulus Zaharia

Desen de GION

Radu Cîrneci

POEM PENTRU SĂNII

„...Ei, voi sănii, sănii..."
(Esenin)

Pe văile copilăriei vin
săniile lunecînd senin
și printre ele, sania mea!
Cine-i în ea?

Și prin ani zăpezile cern,
săniile, timpului s-așternă,
iar a lui fuge nebună
peste șesuri lunare, ce sună.

Zborul său stelele-mpunge,
vremea mi-l crește, vremea l-ajunge —
sania vîjîie — albă săgeată —
după visuri, dănțuie beată.

Trece printre munții nebuni,
curcubeu se face peste genuni —
și-i rănit, dar zboară-nainte —
inima-i luceferi aprinde...

...Iată, m-ajunge sania, vine —
eu sînt flăcăul!... Pătrund în mine!
Stele mi-s ochii!... Ce pure zăpezile!...
Copilărie, vino și vezi-le...

INSCRIPȚIE PE VÎSLA BĂTRÎNULUI PESCAR

Lui E. HEMINGWAY

Pe ape îmbătrînise pescarul, pe-ntinsele ape,
ele îi împrumutaseră tihna obrazului și
dîrzenia
brațului:
și le iubea pescarul ca pe un ogor fără margini
și adormea cu ele în gînd, legănat,
cînd oboseala îi apăsa pleoapele grele,
și dormind visa o plajă de aur
de pe care leii scrutau depărtările adînci.

Era bătrîn pescarul,
ca un catarg din stejar, fără vîrstă.
și-avea diminețile apelor pe palmele vîslelor,
iar amiezile pe frunte ca un nimb —
Da, era bătrîn și puternic pescarul
și pescuia o dată cu stelele din adîncuri,
gîndurile lui despre viață și moarte,
trăinicia clipei și adîncul nădejdii

Era bătrîn pescarul și hălăduia pe apele
golfului,
pe apele de dincolo de zare,
în căutarea a cîte îi mai rămăsese de știut.
Mai avea de pescuit bătrînul,
mai avea de pescuit,
iar marea îl aștepta cu holdele ei verzi,
cu grădinile și pădurile încărcate de povara
întrebărilor

Și bătrînul a plecat de pe mare într-o zi
— alte depărtări îl chemau ca un cîntec —
și bătrînul a plecat de pe mare într-o zi,
a plecat bătrînul și nu s-a mai întors...
Nu știa bătrînul că nu se va mai întoarce..

Iar barca a rămas cu catargul înfipt în cer,
tăcută și tristă ca secera lunii,
aplecîndu-se pe apele mute,
întrebînd țărmul și leii tolăniți pe plajă:
— Unde-i bătrînul pescar?...
Spuneți, cînd se întoarce bătrînul pescar?...

Adrian Păunescu

SENTIMENTUL LUNII

Voi întreba: de ce-i atîta lună
Și-atîta alb pe podurile mari
Ale orașului? Și ce înseamnă
Cînd, de atîta alb, prin pomi transpari?

Ce e atunci cînd prin natură fuge
O zebră zveltă-n albe, negre dungi?
Ce e atunci cînd turlele sînt albe
Și noaptea albă e? Ce e atunci?

Ai să-mi răspunzi: răsare multă lună,
Alb îngropînd orașul în lumină.
Pentru ca valurile ei să-i spună
Nopții că nu mai trebuia să vină.

Ai să-mi răspunzi: e o scrisoare lungă
Care anunță-o despărțire, da.
Și soarele va răsări mai rar.
De aceea-i multă lună pe șosea,
Sub pomii încercați de mari emoții
Treziți, apoi, deodată, fără foi.
Ai să-mi răspunzi: de-aceea-i multă lună
Și e atîta lună între noi.

Și n-am să cred și-am să alerg pe deal
În care zgomotele de tramvaie
Și unghiurile bruște nu mai sînt
Și-n lună umbre vagi nu se-ntretaie

Și-am să mă-ntorc să-ți spun că luna-i drumul,
Pe care brațele ca pașii sună,
Că am plecat cu părul blond, arzînd
Și-l readuc îmbogățit de lună.
Albit și alb,
Bătrîn de-atîta lună.

FRAGMENT DIN ROMANUL „FUGA" DE AUREL MIHALE

CĂLĂTORIE ÎN ZORI

Spre ziuă, Marin Vanghele ațipi sleit de puteri, căzînd într-un somn care semăna mai mult cu un leșin neîntrerupt. Se trezi însă repede și ceru sergentului să tragă zdreanța de pătură care acoperea spărtura din zid. Lumina zorilor, rece și încă vineție, înfiora adîncul pivniței, ca un șuvoi de apă. Vanghele părea ceva mai odihnit, dar lîncezea fără putere, istovit, ca într-o prăbușire. Un simțămînt tulbure de duioșie și amărăciune, de zădărnicie îl încerca. Începu să îngîne, scîncind, un cîntec zguduitor prin adevărul și deznădejdea cuprinsă în cuvintele lui :

Hai, noroc, noroc, noroc,
De te-aș prinde-odată-n loc
Cu chibritul ți-aș da foc...

Termină, împăcat cu sine, copleșit de liniște ; curînd însă răbufni din nou, cutremurîndu-se, oftînd :

— ...dumnezeul ei de viață, că parșivă a fost !... Noi n-am avut parte de nici o bucurie, Dragomire... am venit degeaba pe lumea asta... Poate numai de nevastă și de copil m-am bucurat, oleacă, atît cît am apucat înainte de război... acuma însă și astea s-au dus și din tot ce-a fost nu m-am ales cu nimica...

— Te-ai apucat să bocești, îl certă Jiga.

Își dădu însă seama, îndurerat, că clipele lui Vanghele erau de-acum numărate. Îl liniști, netezindu-i fruntea și ștergîndu-i ochii înlăcrimați, cu palma. Apoi îi ridică piciorul bolnav pe niște cărămizi și-l acoperi cu mantaua, pentru că se tot plîngea că-l ia cu frig. Vanghele ațipi iar, stăpîn încă pe firîma de viață care mai tresălta în adîncurile răsuflării... „Nu mai are nici un rost să ne mutăm, își spunea Jiga, cu ochii la el... *după asta*, o să plec... cu primul tren am să plec... n-are decît să rămînă Spiru, dacă vrea !" ...Trebuia să știe precis, de pe acum, mersul trenurilor. Își luă mantaua, delegația iscălită de Frangopol, pistolul mitralieră și urcă în cămăruță. Sfetescu dormea încă, ghemuit sub manta și cu chipiul în cap. Urcase și lăcătușul, care-l tot sfătuia să fie prudent și care zăvorî ușa după ce el ieșise.

Afară, strălucea puternic lumina dimineții. Vremea se încălzise, topind zăpada de pe străzi și risipind ceața călduță și fluidă care venea dinspre mare. Molozul ruinelor se uscase, pămîntul aburea ușor, mirosind a humă răscolită, și-n aer stăruia presimțirea primăverii.

Peste oraș pluti un timp geamătul prelung și răgușit al sirenelor din port și Dragomir Jiga gîndi, pentru prima dată, c-ar putea pleca și cu vaporul. Aproape de gară, sări într-un tramvai și străbătu cu el orașul, înspăimîntat de felul cum arătau acum ruinele dezgolite de omăt, murdare, cenușii. În tramvai dădu de un marinar romîn, chipeș și zvelt, cu panglicile beretei lăsate pe-un umăr și c-o legătură de sticle într-o mînă. Se lipi de marinar și coborî după el, întrebîndu-l de vapoarele care plecau la Constanța. Ocoliră niște ziduri ruinate, străbătură o stradă cu clădiri gălbui, masive și uniforme, cu colțurile dinspre port tăiate în semicerc, și se opriră în capătul unei scări uriașe, cu trepte largi de piatră, care coborau adînc, în ceață. În fața scărilor, o sentinelă nemțească oprea trecerea spre chei. Jos, în rada portului, se întrezăreau siluetele vapoarelor care gemeau înăbușit, fără ecou.

— Nu e chip să pleci, îl dezamăgi marinarul... portul e controlat de nemți... și vaporul cursă tot al lor este...

Dragomir Jiga se întoarse la gară, descumpănit, străbătînd din nou orașul liniștit și mort. După ce află trenurile care plecau în țară, socoti că cel mai bine era să plece c-un tren de noapte, pentru ca noaptea să treacă Nistrul, pe la Ovidiopol, și tot noaptea să ajungă și la București, a doua zi.

Acum, plecarea îi era întîrziată doar de moartea lui Vanghele ; era bine dac-ar merge și Spiru cu el ; de cîteva zile lăcătușul își îndoia mai ușor piciorul și oricum, pînă la București, cu trenul, s-ar fi putut mișca. De furier nu se mai îngrijea ; dacă se-ntîlnise cu Clopoțel, avea el singur grijă s-o scoată la capăt într-un fel. În gară mai rătăci un timp printre soldații care forfoteau parcă fără de rost, pîndind cu toții trenurile și patrula. Se vedea că sosise de curînd un tren, că mai toate sălile, precum și peronul erau tixite cu prospătură de soldați care mergeau cu cîrdul. Zarva lor îi aminti de cei de acasă, de Cristina, și-un simțămînt de duioșie îl încercă. Ieși din gară abătut, ocoli piața și se îndreptă spre taverna cu bolți de cărămidă. Îi venise o poftă nebună să bea.

De cum intră în cîrciumă, îi ieși înainte chelnărița aceea durdulie și se lipi de el. Scoase banii care-i avea și-i lăsă în pumnul ei umflat și cărnos, cu unghiile roase de leșie, poruncindu-i să-i aducă vin. Chelnărița îl trase puțin deoparte și-i șopti la ureche, complice, că în ajun întrebaseră jandarmii de ei.

— Vino la mine, îi spuse și se lipi și mai mult de el...

— Cine era ?

— Ăla cu ceafă de taur, destăinui chelnărița.

Jiga rămase un timp îngîndurat și-o trimise apoi după vin. În fundătura bolților, în umbră, la masa la care băuse cu furierul, după ce scăpaseră de la jandarmerie, stătea un ofițer de rezervă care scria o scrisoare. Ofițerul era îmbrăcat în haine de trupă, cu trese subțiri de alamă pe umeri și la bonetă, cu *porthart*-ul la îndemînă, pe genunchi. În față îi fumega o țigară arsă pe jumătate și aștepta, neînceput, un pahar de vin. Jiga dădu să-l ocolească, să se așeze la altă masă, dar ofițerul își săltă privirile și încremeni cu ochii la el.

— Mircea, strigă Dragomir Jiga, uimit...

— Dragomire, se ridică ofițerul, neîncrezător, luminat de-o bucurie stranie... Dragomire, repetă el.., tu ești, mă ? !

— Doar n-o fi duhul sfînt ? zîmbi Jiga.

— Să știi că ți-a murit moartea ! stărui celălalt, încă nedumerit.

— Dacă m-ar ocoli cel puțin cîteva zile, glumi sergentul.

— Vasăzică nu știi nimica, pricepu ofițerul... Acasă ți-a venit hîrtie c-ai dispărut la Don...

Dragomir Jiga privi în lături, întunecîndu-se la chip și gîndindu-se înciudat la pozna pe care-o făcuse Sfetescu. Își dădu însă seama că celălalt nu trebuie să știe nimic și-și întoarse privirile, murmurînd :

— Cine știe... poate-or fi greșit furierii...

Se așezară alături, cu privirile ceva mai înseninate, tulburați încă de întîlnire, tăcuți. Sublocotenentul de rezervă nu era altul decît Mircea Cernescu, învățător la ei în sat, la Hîrtoapele, cu care și Dragomir Jiga și Marin Vanghele copilăriseră. Mama lui fusese învățătoare în sat dinainte de primul război mondial și pînă în 1938, cînd ieșise la pensie. Ea învățase carte satul întreg, adică pe toți cei care putuseră să vină la școală. Tatăl lui căzuse în 1917, la Oituz, luptînd în cadrul acelor unități de infanterie care baraseră calea nemților, acolo, în munți. Rămasă singură, Sofia Cernescu își crescuse copilul în legea copiilor satului, învățîndu-l, o dată cu slovele, și legile omeniei.

— Cui scrii ? întrebă Jiga.

— Oanei, răspunse Mircea, aplecat din nou asupra hîrtiei... mamei i-am scris ieri noapte, în gară la București...

— Ce face doamna ?

— A, mama, zîmbi Mircea Cernescu, amar... cînd a ieșit la pensie, se plîngea că n-are ce face și c-o dor picioarele... acum a rămas să-mi țină locul, așa cum a rămas și în 1916 să țină locul tatei... Se teme, urmă el, abătut și trist... se teme să nu pier și eu în război, ca tata... și să nu rămînă și Oana singură, cum a rămas ea acum douăzeci și șase de ani...

— Ei, oftă Dragomir Jiga, zguduit de tăria acestui adevăr absurd, dar atîta de firesc acum...

„El n-are de unde să știe ce-i războiul, gîndi Jiga, înduioșat... n-are de unde să știe că sînt sute și mii de taine ale războiului, pe care trebuie să le descoperi și să le înveți... trebuie să știi cum să te ferești de glonț, cum să ieși din groapă și cînd... cum să te tîrăști și să fugi, cum să te strecori nevătămat printre explozii... să deslușești vuietul proiectilelor care vin sau pleacă, salvele de artilerie sau de „catiușe", apropierea tancurilor și vuietul avioanelor de asalt sau de bombardament... toate astea nu se spun ; ele se învață acolo, pe front, cu prețul vieții... O să se curețe la primul atac !" se întristă Jiga...

— Mircea, reveni el, după un timp... tu ții neapărat să mergi pe front ?

— Țin, pe dracu... dar ce pot să fac ?... datoria-i datorie !

— Așa am crezut și eu, murmură sergentul cu amărăciune... da' a trebuit s-ajung tocmai la Don și să fug înapoi, ca să înțeleg că totul este o minciună... Ascultă ce-ți spun... războiul ăsta „sfînt" e-al nemților... Și-i povesti cum au fost măcinați la Tiganca și la Dalnic, la Sevastopol și Kerci, la Stalingrad și Cotul Donului... cum au fost încercuiți și cum caută de atunci scăpare, alergînd spre țară... Ești ofițer, Mircea, murmură sergentul, și om pe care mă pot bizui ca și pe mine... spune-mi, tu, pentru ce ne-a trebuit nouă război ?

— Cum, adică... dar bolșevicii !

— Ei, ce e cu bolșevicii ?... E o prostie, Mircea... oamenii își văd de treburile și de viața lor, poate mai bună ca a noastră... Ne-au tîrît nemții cu ei și-acuma o să plătim, desigur, cu sînge... Rușii, însă, n-au nimica cu noi !

— De unde știi ?

— Ne-am întîlnit cu ei, în fuga de la Don... puteau să ne strivească sub șenilele tancurilor... să ne treacă pe sub copitele cailor... să ne-amestece cu țărîna... da' n-au făcut-o... ne-au dat numai cu piciorul în c.. și ne-au trimis acasă...

— Minți !

— Nu mint... pe crucea mea, dacă mint !

Mircea Cernescu ridică umerii, a neputință și resemnare, încercat de-o teamă de necunoscut și de adevăr pe care și-o ascundea. Termină grăbit scrisoarea, o împături, lipi plicul și rămase cu mîna pe el.

— Mă gîndeam, mormăi el către sergent, că să-ți dau ție plicul pentru Oana... am înțeles, însă, că ești fugit și că nu poți să-l duci...

— Nu pot, încuviință Jiga... nu știu cînd am să ajung...

Tăcură apoi ; ochii de lup ai sergentului se înnegurară și rămaseră așa vreme îndelungată. Mircea Cernescu privea plicul pe care-l păstra în mînă, cu gîndurile duse. Tăcerea creștea între ei, nesățioasă, însingurîndu-i. Dragomir Jiga apucă într-un timp paharul, umplut de chelnărița care așteptă bosumflată deoparte, îl ciocni de celălalt și-l răsturnă pînă la fund. După ce bău și sublocotenentul, umplu iarăși paharele și iar le goli, fără de cuvînt. Băură astfel tot vinul și se ridicară. Dragomir Jiga avea fața obosită, ochii înduioșați și umezi, triști.

— Caută să te întorci, șopti el, celuilalt... p-acolo nu e nevoie s-o faci pe deșteptul sau pe viteazul... lipește-te de oamenii mai vechi care cunosc războiul, de sergenți și de soldați... Altădată mi-ar fi plăcut să luptăm împreună, sfîrși el cu oarecare părere de rău, da'acuma...

Ieșiră din tavernă, apăsați de gînduri, cuprinși de-aceeași tăcere chinuitoare care s-așeza și mai stăruitoare între ei și-i îndepărta. Aproape de gară, Jiga apucă brațul celuilalt și-l întrebă de Cristina.

— Venea aproape în fiecare seară, la Oana, cu furca, începu Mircea Cernescu... uneori nici n-apuca Oana să dea drumul copiilor de la școală și ea aștepta în prag... cînd rămîneau singure, Cristina plîngea... spunea că nu i-ai mai scris din septembrie și că nu mai știe nimic despre tine... cînd a venit hîrtia că ești dat dispărut, a alergat la noi urlînd, cuprinsă ca de-o nebunie... în noaptea aia, Oana a oprit-o cu ea... dimineața arăta ca o umbră... se topește încet, ca o luminare, fără flacără și fum... Scrie-i sau dă-i de știre într-un fel, că n-o mai găsești... Mă tem să nu-și facă seama, singură, c-ai ei — nea Tudorache mai ales — o tot împing după al lui Tucaliu...

— ...dumnezeul lor ! scrîșni Jiga.

Mircea Cernescu îi strînse mîna și se despărțiră.

Dragomir Jiga mai rămase o vreme în fața gării, cu gîndurile învolburate și cu chipul chinuit și plîns al Cristinei proaspăt răsărit în minte. Scrîșni iar și iar înjură, cu sîngele aprins și cu ochii în fiăcări... „Dumnezeul lor... îi împușc... pe toți îi împușc !"... Și chiar în clipa aceea, se hotărî să nu mai aștepte moartea lui Vanghele. Era o hotărîre sălbatică, la fel de puternică și de aspră ca și aceea pe care o luase cînd părăsise poziția la Don.

Jiga porni apoi spre cămăruța Fominei, grăbit, mînat de hotărîrea asta ; îi deschise lăcătușul, care ieșise din pivniță, șchiopătînd. După ce zăvorîră ușa, așteptară un timp la fereastră, pîndind pustietatea ruinelor și a străzii. Jiga era mai întunecat la chip ca niciodată, stăpînit încă de gîndurile care-l chinuiau. Lăcătușul îl privi un timp, nedumerit, și-apoi îi apucă brațul, de-l trase în pivniță, la Vanghele.

— Se duce, șopti el îndurerat.

În pivniță, Vanghele înlemnise pe rogojină, cu capul întors spre hruba din care așteptase să apară Jiga ; avea ochii deschiși, umbriți de aripa morții. Pînă atunci se zvîrcolise și urlase cumplit, arzînd ca un pojar și tînguindu-se că i se umflă și-i vijîie capul. Fața îi devenise și mai galbenă, învinețită lîngă ochii care aveau o uitătură stranie, mîinile și picioarele îi erau reci, că te-nfiorai cînd le-atingeai ; viața lui mai pîlpîia doar în adierea răsuflării, subțire și întreruptă, sfîrșită. Cînd deslușî chipul lui Jiga, Vanghele tresări ; o undă de lumină îi mîngîie fața și dădu într-un plîns neputincios și sec, trădat doar de lacrimile care-i curgeau șiroaie pe obrazul împietrit.

— Credeam că nu mai vii, șuieră el, într-o singură răsuflare... vino lîngă mine, Dragomire...

Dragomir Jiga smulse zdreanța de pătură care astupa spărtura din zid și lumina cobori în pivniță. Îngenunche apoi la căpătîiul caporalului și-i luă în palmă mîna care-i înghețase. Spiru adună cîrpele uscate și încinse, le înmuie în apă și le dădu sergentului, să le întindă iar pe fruntea și pieptul rănitului. Vanghele scîncea fără putere și-l căuta cu privirile pierdute pe sergent prin pivniță. Cînd îl descoperi alături de el, zîmbi amar, cu gura închisă, strîmbă. Îi apucă degetele, strînse, și-și plasă privirile de gheață în ochii lui.

— Mor, Dragomire, șuieră el din nou... mor și-mi pare rău că mi-am prăpădit viața fără nici un rost... degeaba, mă !... Clătină capul deznădăjduit, a zădărnicie și — văzînd că Jiga nu se mai împotrivea ca altădată — zîmbi iar, amar și strîmb, părăsit. Își adună puterile și urmă, tot așa de șoptit, cu privirile la fel de reci... Poate că pînă la urmă, tu tot ai să scapi, Dragomire... Răsuflă iar, adînc și lacom, de parcă ar fi vrut să tragă tot aerul pivniței în piept, și continuă... Dacă se va schimba ceva pe lumea asta, așa după cum spune Spiru c-are să fie, să ai grijă, Dragomire, și de copilul meu... Uite, își întoarse el ochii către tavan... mă gîndesc c-acuma, în primăvară, împlinește patru ani, Dragomire, și eu nu l-am văzut decît o singură dată... n-am apucat să-i fac nici o bucurie... nici măcar o acadea nu i-am cumpărat... că numai concentrat și pe fronturi am fost, străin pentru el... Să-i duci tu, Dragomire, o acadea... cînd eram mic, am văzut odată, la un bîlci la Oltenița, un cocoșel roșu de acadea... poate găsești unul ca acela !... Se întrerupse un timp și încremeni cu ochii plini de lacrimi ațintiți spre bolta pivniței... De Gheorghina, ce să-ți spun ? reîncepu el și mai sfîrșit... să se descurce și ea cum o putea !... Cînd am plecat, i-am promis c-am să-i aduc o basma de la București... albastră și cu picățele, așa cum văzuse la una, în tren, cînd m-a petrecut la gară... N-a avut noroc, săraca ! oftă el... Acolo, în sat, să-i ții partea, Dragomire... și cînd se dă pămîntul în dijmă la Stănculești și la cules cînd dijmuiește scorpia de Minodora... că ce poate să facă ea, o femeie singură ?... care cum vrea o s-o prostească și-o să-și bată joc de ea !... Uf, gemu el... că nu mai am eu o putere ! și dădu în plîns...

Marin Vanghele suspina înăbușit, cu întreruperi mari și din ce în ce mai stinse, cu privirile nemișcate și reci, încețoșate. Jiga îi strîngea tot mai puternic mîna înghețată în pumn și-i netezea fruntea pe care se uscaseră iar cîrpele umezite de Spiru... Lăcătușul sta în bătaia șuvoiului de lumină și-i privea neputincios și îngîndurat, de parcă adunase în el toată durerea lumii pentru care murea caporalul. Într-un timp, Vanghele deslușî și chipul lui, dădu să întindă mîna, ca să-i facă semn, dar nu mișcă decît degetele și îngăimă :

— Vino mai aproape, Spirule... stai și tu aicea, lîngă noi... Spiru se supuse, cutremurat de moartea caporalului și se așeză la căpătîiul lui, cu spatele lipit de zid... Nu acolo, stărui Vanghele, că nu pot să te văd... vino aicea, pe rogojină... Lăcătușul se tîri pînă lîngă el și-i apucă cealaltă mînă, care-l căuta... Spirule, se rugă Vanghele, fără să-și întoarcă privirile din tavan... mai spune o dată, cum ziceai tu c-o să fie lumea de după război !

— Spune, îl îndemnă și sergentul, văzîndu-l că se codește...

— Va fi o lume fără de boieri și domni, începu Spiru, șoptit... fără de nici o asuprire și de nici o nedreptate... oamenii vor fi cu toții una și va fi o singură dreptate pentru toți... vor fi cu toții, tovarăși și frați, deopotrivă... nu va mai fi nimeni urgisit, flămînd și dezbrăcat, bătut sau înjosit... va fi o libertate pentru toți și-o viață, cum n-a mai fost...

Lăcătușul tăcu, cu gîndurile furate poate de lumea aceea de vis, despre care el credea cu atîta tărie că va veni. Privea îndepărtat, cu ochii ușor aprinși și fața îmbujorată, dincolo de zidurile și de liniștea de mormînt a pivniței. Undeva, deasupra negurilor care apăsau pămîntul, în visurile lui, se întruchipa imaginea fără de seamăn a lumii noi.

— Da' cu pămîntul, interveni caporalul... cum va fi cu pămîntul, Spirule ?

— Parcă v-am mai spus asta... pămîntul va fi al celor ce-l muncesc... moșiile boierilor se vor împărți celor fără de pămînt sau cu pămînt puțin...

— Hm, făcu Jiga, neîncrezător... boierii au puterea, guvernul, și armata... Antonescu și generalii le apără averile... Hitler ține cu ei...

— N-o să mai fie așa, se însufleți Spiru... puterea va fi a noastră... și-i vom goni și pe generali și pe nemți... o să clădim o nouă lume, așa cum vom dori noi, ăștia, muncitorii și țăranii...

— Vezi, să n-o faceți cu alt rînd de boieri ! îl amenință Jiga.

— Păi, așa cum spui tu că va fi, îngăimă Vanghele, numai în rai se zice că este...

— Noi vrem să facem raiul aicea, pe pămînt, murmură lăcătușul...

Dragomir Jiga gîndi că Spiru spune toate astea poate numai pentru a-l amăgi pe Vanghele, pentru a-l ajuta să moară mai ușor, împăcat cu gîndul că n-a murit degeaba. Și dintr-o dată i se păru că vorbele lăcătușului nu sînt decît o minciună de adormit copiii.

— Știi ce, se ridică el într-un genunchi, cu ochii înnegurați, așa cum îi avea întotdeauna cînd se supăra... lasă-l să moară liniștit, Spirule !... Nu-i mai zăpăci mintea tocmai acum cu toate prostiile tale !

— Poate că nu sînt prostii, Dragomire, murmură Vanghele, lucid... Sigur că nu poate să fie adevărat, reveni el, cu glasul și mai stins... n-are cum să fie adevărat !... Da' e frumos, Dragomire !... Auzi, Spirule, șopti el după un timp, gînditor și cu privirile ațintite încă spre bolțile de cărămidă... dacar fi adevărate cele ce spui tu și dac-ar fi să mai am o viață, aș merge cu tine !... Să te duci cu el, Dragomire ! îl sfătui mai apoi, pe sergent...

Marin Vanghele tăcu, istovit, cu privirile pierdute și reci, înghețate. Făcuse un efort supraomenesc ca să asculte iar cuvintele lăcătușului și să se bucure de ele. În ochii lui, lumina de argint a vieții pălea treptat, stingîndu-se. Ochii îi deveneau uscați și goi, ca de sticlă, lipsiți de moliciune și strălucire. Îi scăzuse și răsuflarea, subțiindu-se, oprindu-se cîteodată clipe în șir și răbufnind apoi ca dintr-un piept înăbușit. Cînd îl copleșea durerea, strîngea dinții și pumnii, închidea ochii și gemea prelung, sfîșietor. Dragomir Jiga își purta atunci palma mare și grea, răcoroasă, pe fruntea și pe pieptul lui, într-o mîngîiere mută și aspră, alinătoare. Lumina care venea prin spărtura din zid se împuținа, căci afară se înserа și-n pivniță cobora pe nesimțite noaptea.

— Auzi, Spirule, șopti caporalul într-un timp, cu ochii goi și imobili, dovedind că puterea gîndurilor nu i se stinsese încă... Acuma, dacă tot o să mor, mă gîndesc să te îmbraci tu cu hainele mele... să iei actele mele și delegația cu numele meu... ca soldat o să te strecori mai ușor și-o s-ajungi mai repede în țară... Să pleci cu Dragomir, că el ne-a adus tocmai de la Don și nu se teme de nimic... Știi, urmă el după o vreme, văzînd că lăcătușul tace, așa au făcut ofițerii care au fugit de la Don și Stalingrad... au îmbrăcat hainele soldaților care muriseră, au luat actele lor și-au scăpat... Delegația este în manșeta mantăii, iar actele aicea, în buzunarul vestonului, la piept...

— Numai Clopoțel îngropa soldații dezbrăcați ! se împotrivi Jiga.

— Dragomire, îl certă caporalul... Clopoțel făcea asta ca să fure !... Apoi se zbătu pe loc, chinuindu-se, încercînd să se ridice într-un cot și să se dezbrace. Se prăbuși însă curînd și răsuflă aprins și întretăiat, gemînd... Dezbracă-mă tu, Dragomire, șuieră el... mai repede, adăugă, simțindu-și capătul puterilor aproape !... Dezbracă-mă ! strigă și nu se liniști, pînă ce nu simți că Jiga îl întoarce și-i trage ușor mîneca vestonului... Și flanela, îngăimă caporalul... dă-i și flanela, Dragomire, că-i încă frig afară... Sergentul îi scoase și flanela, peste cap, și-i trase apoi și pantalonii, cu grijă, ferind piciorul bandajat... Ia-le, Spirule ! ! mormăi muribundul și-n pivniță se așeză tăcerea...

Marin Vanghele rămase întins pe rogojină, în izmene și în cămașă, alb, luminînd în întuneric. Spiru încremeni alături, în genunchi, cu gîndurile risipite, uimit de această întorsătură a lucrurilor, și-n brațe cu hainele de soldat ale caporalului. Lui Dragomir Jiga, ochii i se scăldau în lacrimi și-i tremura a plîns, nestăpînită, buza de jos.

— Dragomire, îngăimă Vanghele... mi-ar fi plăcut s-ajung și eu acasă...

Lăcătușul lăsă hainele de soldat pe rogojină și se ridică în picioare. Clipa care urmă trecu greoaie, adîncind și mai mult liniștea aceea încordată a pivniței și a pămîntului. Intraseră cu toții ca într-o veșnicie. Răsuflarea caporalului se topi pe nesimțite și privirile îi înghețară pentru totdeauna. Liniștea deveni dintr-o dată și mai adîncă. Dragomir Jiga întinse mîna, plecă pleoapele mortului și se ridică. Trecu apoi în umbra pivniței, parcă ferindu-se de lăcătuș, își lăsă fruntea pe brațul sprijinit de zid și izbucni în hohote de plîns.

Se liniști tîrziu, cînd pivnița era cufundată pe deplin în întuneric și liniștea trona netulburată. Bîjbîi și aprinse o lumînare pe care o potrivi tăcut în fîrîda din zid. Căută apoi toporul și, aproape de rogojina cu trupul lui Vanghele, lîngă zid, croi o groapă. Se apucă să sape, izbind cu toporul rar și înverșunat, înfundîndu-l cît mai adînc în pămînt. Cînd obosea, rămînea cu ochii la mort, privindu-l în neștire, căci arăta la fel de alb ca și trupul lui Ștefan părăsit în viscol, pe zăpadă. Aștepta pînă ce Spiru arunca cu pumnii țărîna din groapă și iar se apuca de săpat. La sfîrșit, înfășurară trupul caporalului în rogojina pe care zăcuse, îl coborîră în groapă și îngrămădiră deasupra-i pămîntul răscolit.

Se așezară apoi alături, îngîndurați. Lăcătușul privea îndatorat hainele de soldat ale mortului, iar Dragomir Jiga, mormîntul ridicat lîngă perete, cu ochi nedumeriți de parcă nu-i venea să creadă că Marin Vanghele murise cu adevărat. Tîrziu, cînd se împăcase și cu gîndul acesta, sergentul săpă cu vîrful baionetei în zid, literă cu literă, numele caporalului : **Vanghele I. Marin, ctg. 1938 — mort la 28 februarie 1943.**

Spiru — care-i ținuse lumînarea — tresări cel dintîi, cînd afară răsunară bătăi puternice în geam. Recunoscură după semnal că se întorsese, pe neașteptate, furierul.

— Îmbracă-te, îl îndemnă sergentul și-i arătă hainele de soldat de pe rogojină.

Dragomir Jiga apucă pistolul mitralieră și urcă în cămăruță, tîrîndu-se. Sfetescu era treaz, ca în prea puține seri de cînd sosiseră ei la Odessa.

— Nene Dragomire, izbucni el înveselit, am venit să vă iau... Își săltă arma care-i atîrna strîmb pe umăr, își potrivi ochelarii și continuă, tot atît de vesel : Să vezi numai ce cameră am găsit, nene Dragomire... încăpem cu toții în ea... lui Vanghele i-am făcut rost și de-o saltea, să zacă pe ea... A zis Clopoțel că-mi dă hîrtii și pentru voi, să faceți de pază la garnizoană... Văzînd însă că Jiga rămăsese tăcut și gînditor, se întristă, dintr-o dată : Da' ce, nu mai mergeți ?

— Mîine dimineață, îl liniști Jiga... e tîrziu acuma și trebuie să știe de noi și Fomina...

— I-am găsit și ei, nene Dragomire, se înveseli iar Sfetescu... o cameră ca de prințesă... zice că înainte de revoluție, casa aceea a fost...

— Lasă, îl întrerupse sergentul... e mai bine, mîine... mergem împreună...

Sfetescu săltă umerii, nedumerit și supărat că Dragomir Jiga nu prețuia îndeajuns gestul lui prietenesc. Se răsuci și dădu să plece.

— Stai, îl opri Jiga... așteaptă puțin !... Sergentul coborî în pivniță și se întoarse cu delegația caporalului și cu o luminare aprinsă... Uite, se rugă el... iscălește-l pe Frangopol și pe delegația lui Marin, ca să n-avem vreun bucluc mîine dimineață...

— Păi, iscălitura aia trebuie desenată, nene Dragomire, se codi furierul... las-o pe mîine...

— Nu... acuma ! stărui sergentul și-i apucă brațul, de-l așeză la masă.

Sfetescu își scoase tocul cu cerneală, o hîrtiuță albă și începu să imite fulgerătura iscăliturii lui Frangopol, cu ochii la iscălitura de pe delegația lui Jiga. Cînd se deprinse să-l iscălească bine pe colonel, desfăcu delegația lui Vanghele și-și puse vîrful peniței pe colțul lui, ușor, fără să mai răsufle. Iscălitura lui Frangopol era aidoma celorlalte două, de pe delegația sa și a sergentului.

După plecarea furierului, Dragomir Jiga coborî în pivniță, cu delegația lui Marin Vanghele în mînă. Între timp, Spiru se îmbrăcase cu hainele de soldat ale caporalului și se tot plimba cu mișcări stinghere, pe lîngă ziduri, ca să se învețe cu ele și cu bocancii. Hainele îi erau însă cam mari ; pantalonii și-i putuse ridica pînă la piept, dar haina îi atîrna lălîie și largă, de parcă îmbrăca un băț. Jiga îi ținu mantaua, îi ajută să-și încheie centura, pe deasupra, și-l privi de departe, cu ochii micșorați. Poalele mantăii băteau ușor gleznele lăcătușului ; sergentul îngenunche, trase baioneta și scurtă mantaua ca la două palme. După ce-i potrivi și chipiul, care-i stătea cam pe creștet, mormăi :

— Acuma e bine... poftim ! adăugă el și-i întinse delegația...

Lăcătușul luă hîrtia și-o citi pe îndelete la lumina lumînării. Apoi o viri la manșeta mantăii, de parcă era de cînd lumea soldat, și se răsuci spre Jiga :

— După ce vine Fomina, plecăm...

★

În zori, cînd ceața plutea încă peste oraș, ușoară, gata să se destrame la prima adiere de vînt sau la prima fulgerare a soarelui, în fața cămăruței dintre ruine opri o birjă. Din ea sări furierul, grăbit și vesel, mulțumit că găsise și Fominei și celorlalți cîte o cameră. În buzunar avea și hîrtia dată de Clopoțel prin care Jiga și Vanghele treceau la corpul de gardă al serviciului de încartiruire din oraș. Bătu însă degeaba în ușă și geam, nerăbdător că nu vine nimeni să-i deschidă. Își lipi fruntea de fereastră și cercetă îndelung și speriat pustiul dinăuntru. Cămăruța nu mai avea nici perdele și nici peticul de covor de pe jos. Patul de fier al Fominei era tot în colțul de după sobă, unde astupa intrarea în pivniță, dar fără așternut, numai cu salteaua de paie, veche și scofîlcită, întinsă pe el... „Să știi c-au plecat, tresări el... au plecat fără mine ! se întristă... Dacă-i luau jandarmii, Fomina ar fi fost acasă... dar dacă i-au luat pe toți ?... Nu, nu se poate... nu se vede nici un semn !"... Scoase baioneta, îi vîrî vîrful între încuietoarea ușii și zid și izbi cu umărul, de cîteva ori, în ușă. Ușa cedă repede, căci n-avea zăvorul tras... „Au ieșit pe ușă", pricepu el...

Cămăruța fusese într-adevăr părăsită. În afară de salteaua de paie, bătută, și de patul de fier, lipit de perete, nu mai era nimic înăuntru. Pe saltea, Sfetescu găsi cele două pachețele pe care le adusese pentru Fomina, cu ciorapii și baticul de mătase, și de care femeia nu se atinsese. Le privi și mai întristat, încercat de un val de amărăciune și le făcu vînt înspre perete... „O fi crezut că i le-am adus pentru cine știe ce !" se mustră el... Trase apoi patul și sălta chepengul care astupa intrarea în pivniță. Strigă la Jiga și la Marin Vanghele, aplecat asupra hrubei, așteptînd... „Au plecat", se încredință furierul cu adevărat, îndurerat că se feriseră de el. Lăsă chepengul, pecetluind parcă pentru totdeauna taina ascunzătorii și dădu să tragă iarăși patul.

Salteaua alunecă puțin și de sub ea căzură cîteva cărți prăfuite, pe care furierul le ridică și le răsfoi în picioare... „Le-a uitat", își spuse, gîndindu-se la Fomina. Cărțile erau scrise cu litere rusești, înghesuite, pe care nu le prea înțelegea. Într-una din ele găsi o fotografie, mare cît o filă și cu marginile alburii, semn că fusese odată înrămată. Din fotografie îi zîmbea o fată, cu picioarele mîngîiate de unda străvezie a mării și cu pletele bătute de vînt. Tot vîntul îi lipea de pulpe poalele rochiei subțiri și îi flutura baticul desfășurat, pe git și umeri. Fața era ușor încruntată, gînditoare, cu privirile pierdute peste întinsurile mării liniștite, aprinse de soare. Sfetescu o recunoscu dintr-o dată, după față și ochi, după moliciunea gleznelor și lumina părului ; era Fomina... Tresări și răsuci fotografia... Pe spatele ei, o mînă de fată scrisese subțire și tremurat, parcă abia atingînd cartonul, cîteva cuvinte pe care furierul le deslușî, murmurînd : **Zvetlana Fomina... august 1940... Odessa...**

Furierul rămase un timp cu fotografia în mînă, tăcut și tulburat, învins. Ieși din cămăruță tîrziu, cu pașii tîrșiți, împovărat de gînduri și simțăminte care-l apăsau. Era mai îndurerat decît în clipa cînd descoperise că soții lui fugiseră. Baticul și ciorapii de mătase îi lăsase tot acolo, pe saltea ; fotografia o luase însă cu el, în buzunarul vestonului, la piept... „Poate-am s-o întîlnesc din nou, odată, se amăgea el, și am să i-o dau"...

★

În vremea asta, Dragomir Jiga și lăcătușul călătoreau departe, cu trenul care-i ducea la București. Trecuseră Nistrul noaptea, pe la Ovidiopol, scăpînd ca prin minune de primul control al patrulelor de jandarmi. Trenul plecase din gară de la Odessa cu sentinele la uși și cu cîte două echipe de control în fiecare vagon. Controlul se făcuse în timpul

mersului, ca nimeni să nu poată sări din tren; jandarmii porniseră dintr-o parte și alta, urmînd să se întîlnească la mijlocul vagonului, unde se tot îngrămădeau temători, soldații de pe culoar. Controlul hîrtiilor era făcut de cîte un ofițer de jandarmi, care cerceta atent fiecare delegație și scotea soldații găsiți în neregulă pe culoar, de-i dădea în grija jandarmilor.

Controlul ajunse la ei în clipa cînd trenul intra în gară la Ovidiopol. Dragomir Jiga întinse repede hîrtia, căci se temea ca Spiru să nu încurce lucrurile. Salută reglementar, cu mîna la capelă, și răspunse scurt la întrebările ofițerului. Cînd descoperirră iscălitura lui Frangopol, privirile ofițerului tresăriră. El ștampilă delegația sergentului și i-o întinse, cercetîndu-l lung, pe sub sprîncene:

— Ce-ai căutat la comandament?

— Să trăiți, dom'le locotenent, zvîcni Jiga, domnul colonel ne-a încredințat o misiune specială...

Sergentul arătase cu capul spre lăcătuș, ca ofițerul să înțeleagă că sînt împreună. Spiru nu știa însă nimic de vacile și tractoarele lui Frangopol și-l privi nedumerit pe sergent. Apoi încremeni și el în poziție de drepți, dar cînd salută își repezi palmele la tîmple descoperită, uitînd de capela rămasă pe banchetă. Ofițerul îi smulse delegația lui Vanghele din mînă și-l puse să mai salute o dată. Jiga observă că Spiru era descoperit și-i întinse repede capela. Lăcătușul salută din nou, cu zel sporit, întrînd în voia ofițerului.

— V-ați prostit de tot acolo, pe front, mormăi ofițerul.

Îi ștampilă și lui hîrtia, cercetîndu-l îndelung cu privirile întunecate, i-o trînti în palmă și coborî pe peron, cu soldații adunați din vagon înșiruiți după el și păziți de jandarmi.

Lăcătușul răsuflă ușurat și se uită la Jiga, vinovat.

— Parcă erai un manechin, frate-meu! îi spuse un soldat din compartiment și toți ceilalți izbucniră în hohote.

Dădu în rîs și Spiru, fapt care făcu să mărească hohotele celorlalți și să le întărească credința că ei anume făcuse așa, ca să-și bată joc de ofițer.

— Asta-i prea puțin, reflectă o deșcă mai bătrînă, netezindu-și mustățile... acuma, p-ăștia ar trebui să-i trimită pe front... că sînt odihniți și grași... să se mai tăvălească și ei prin noroi și să miroasă oleacă de sînge... c-aicea numai în paturile muierilor se tăvălesc, ca porcii...

Ceilalți tăcură, speriați de cîrdul soldaților de pe peron, aduși de jandarmi și din celelalte vagoane. Trenul întîrzie, pînă ce peronul și liniile se luminară de fugarii înghesuiți la comandamentul gării. Sentinelele săriră de pe scări și trenul plecă gîfîind, clătinîndu-se pe șine, șuierînd.

Lumina dimineții crescuse între timp și dezvălui chipurile pămîntii ale soldaților din compartiment. În deșca aceea bătrînă de lîngă fereastră, cu mustățile pe oală, Dragomir Jiga descoperi încîntat pe ușteanul acela care dăduse peste ei în casa rusnacului cu limba tăiată de nemți. Și-l aminti sugînd sticla de șampanie și povestind cum fugiseră de la Stalingrad și-l încercă un zîmbet. Ușteanul, care avea și-acuma chef de vorbă, își aprinse o țigară și începu să sporovăiască singur.

— Dacă e să-l duci pe soldat cu forța pe front, n-ai făcut nimica... ori aicea, ori acolo, tot fuge... Soldatul trebuie să știe pentru ce și pentru cine moare... trebuie să știe ce cîștigă el sau țara, din război... că dacă nu știe, ori acum, ori mai tîrziu, frontul tot se prăbușește... că pînă la urmă stai și te întrebi... pentru cine să mori, pentru nemți?... Phă! nafura mamii lor!

Ușteanul tăcu, speriat parcă de tăcerea celorlalți, și-și întoarse privirile spre geam. Soldații cotrobăiră prin sacii de merinde, preocupați, de parcă n-auziseră înjurătura celuilalt și începură să mănînce într-o liniște apăsătoare, care-i înstrăina. Aveau privirile pămîntii și reci și le purtau ascunse, ferindu-și astfel gîndurile și însingurarea. Dragomir Jiga și lăcătușul împărțiseră pîinea pe care sergentul o scosese din sacul său și mîncau cu ochii pe fereastră. Trenul șerpuia printre dealuri domoale și lungi, tîrîndu-se ca o rîmă. Pe coastele văilor line, pe locurile mai joase, străluceau murdar cele din urmă petițuțe de zăpadă. Soarele și boarea primăverii băteau în geam, stîrnind nostalgia și amarul soldaților care mîngîiau cu privirile cîmpul dezgolit.

— Și dacă vrei să ari, mormăi ușteanul, cu alt glas, acuma nu mai ai cu ce... nici vite și nici sămînță nu mai ai... c-au adunat și nemții și-ai noștri tot, de-au rămas satele pustii... pusti-i-le-ar dumnezeu sufletul și inima!

Tăcu iar, supărat de tăcerea celorlalți.

— E drept, reflectă el după un timp, că nici nu e bine să vorbești prea multe în tren... că nu știi cu cine vorbești... Păi, nu mi-a povestit mie unul care fusese rănit și se întorcea din concediu, pe front... mergea tot așa, cu trenul, și unul dintre soldați a trăncănit tot timpul împotriva războiului și-a nemților, înfuriat de ce găsise acasă și-n sat... cînd au ajuns într-o gară mai mare, așa ca Galații, s-a ridicat altul, de lîngă el, și i-a pus mîna în piept... și l-a dat pe mîna jandarmilor!... Nu știu de ce, se uită el cam dușmănos la Spiru, da' de la început mi s-a părut că nu te simți bine în hainele astea de soldat... Acum sînt peste tot d-ăștia care trag cu urechea...

— Chiar ar fi bine să trăncănești mai puțin, îl sfătui Jiga, c-o ușoară înăsprire a privirilor lui de lup... că de război și nemți sîntem cu toții sătui!

— Păi, așa spune, frate-meu, mormăi ușteanul, temător... e bine că mi-o spui cu frumosu', de la început!

Tăcură apoi iar, cu sufletele și mai însingurate, apăsați de povara grea a gîndurilor dușmănoase și ascunse. Privirile li se îndreptară iarăși spre fereastră, la pămînturile care fumegau ușor. Unul începu să îngîne pierdut un cîntec în care se vorbea de primăvară și de plug, de soare și de ciocîrlie. Deșca aceea bătrînă, însă, nu se împăca cu gîndul că trebuia să tacă; își întoarse privirile din fereastră și se adresă sergentului, întărîtat:

— Adică, de ce să tac?... La urma urmei, ridică el glasul, de ce să-mi fie frică?... De ce... că spun adevărul?... sau că se scoală, de pildă dumnealui — și arătă spre Spiru cu aceeași dușmănie — și mă dă pe mîna jandarmilor?... Phă, păi ăla a fost prost de s-a dus!... Eu apucam arma de teavă și pe toți îi curățam... evanghelia lor, de porci!... Păi, mă, frate-meu, se agață el de lăcătuș... tu știi de unde vin eu?... De la Stalingrad, mă, țică!... în iad dac-aș fi fost și tot nu era ca acolo... de șapte ori am murit și-am înviat pînă aicea... Și-acum să vii dumneata și să-mi spui c-așa și pe dincolo, că războiul este sfînt... Sfînt, pe dracu... care sfînt?!... Astea-s cuvinte de clacă, bune pentru prostime... Războiul e făcut, cu gînduri ascunse, de boieri!... Că vin, adică, bolșevicii peste noi și ne calcă țara... Ei, frate-meu, își înmuie el glasul, eu am fost acolo și știu... am mîncat altădată gogoși d-astea!

— Nu, interveni altul, cu mîna legată la gît... zice că acuma trebuie să plătim pentru tot ce-am făcut noi p-acolo...

— Să plătească cine ne-a trimis... sau să se ducă ei să se bată... Să vedem, se duc?... Cum o să se ducă?!... Ne trimit tot pe noi!

— Poate dracu se mai duce, mîrîi cel cu mîna legată de gît... că 'dac-am fost rănit în palmă, mi-au făcut acte la curtea marțială, de automutilare...

— Și dacă te condamnă, e bine... scapi de tăvăleală și de front!

— Da' dumneata, îl întrebă Jiga pe ușteanu, cum ai scăpat încoace?

— Tot așa, începu mustăciosul, cu răutate... m-au chemat la comandament și mi-au dat și mie o misiune specială...

— Vorbești prostii, îl repezi Jiga!... tot de-acolo venim și noi... pot să-ți spun că ne-am mai întîlnit o dată și că ne-ai dat și de băut într-o noapte, în casa rusului ăla cu limba tăiată de nemți...

— Phă, făcu ușteanul cu chipul luminat de-o bucurie copleșitoare... Așa spune, frate-meu, strigă el și rîse lung și cu poftă, gîlgîitor... Că mă tot uitam la tovarășu' ăsta al dumitale și nu știam cum să-l scot în tîndă...

— Ha-ha-ha! izbucniră soldații.

— Nu spui? reveni Jiga... spune cum ai scăpat!

— Ne, ne, ne! se apără ușteanul, scuturîndu-și capul... nu se prinde!

— Păi, îl atîță Jiga, dacă tot nu ți-e frică...

— Nu mi-e frică... zău, dacă mi-e frică... da'...

— Te temi degeaba... dacă-ți spun că e cu mine!

Ușteanul mai stătu în cumpănă cîteva clipe, cercetîndu-l încă pe lăcătuș, și se răsuci spre Jiga:

— Uită-te în ochii mei... cum sînt?

— Galbeni... galbeni-vineții ca o ceară veche...

— Așa este... sînt bolnav de gălbinare, frate-meu...

Dragomir Jiga îl simți după glas că-i venea să rîdă și-l fulgeră cu privirile, interesat:

— Cum ai făcut?

— Ne, ne ne!

— Ei, nouă poți să ne spui!

Ușteanul supse lung țigara, codîndu-se și strîmbînd din nas, zîmbind cu oarecare fală și cercetîndu-l iară, pieziș, pe lăcătuș. Cine știe ce socoteli și-o fi făcut, că făcu semn și înspre ceilalți și toți soldații își apropiară capetele de al lui.

— Cu noi a fugit din încercuire și-un țigan, unul Pitcoace, care a dat în gălbinare de frică și nesomn, de foame... cînd am ajuns la ai noștri, ce crezi, doctorii l-au trimis acasă pe patruzeci de zile... Tii, mă gîndesc... ia uite, ce baftă!... Și numai ce mi-aduc aminte de-o buruiană care-ți îngălbenește ochii dac-o mănînci... și nu numai ochii... toate măruntaiele... pînă și pișa... Uf, o lună de zile am căutat-o... toate vagoanele de fîn le-am răscolit... și-am găsit cîteva fire, uite-așa, pe care le-am mîncat pe toate într-o seară... dimineața m-am dus la doctor și gata, mi-a și făcut hîrtia...

— Frate-meu, se rugă unul dintre soldați, care stătuse mut și încruntat pînă atuncea... spune-ne și nouă cum îi zice..

— Hm, degeaba vă spun... trebuie să v-o arăt...

— Și n-ai nici-un fir?

— Ttț!

— O frunzuliță măcar...

— Nimic...

— Păi, dacă ajung acasă, vorbi unul de lîngă Jiga, mai în derîdere, mai în serios, m-apuc și rontăi toată ziua la iarbă... poate-o nimeresc...

— Vezi să nu nimerești una care te umflă! rise cel cu mîna legată de gît.

— Sau una care zice că-ți dă putere noaptea, în pat, chicoti ușteanul... că te face să zburzi ca un armăsar!

— Ha-ha-ha! izbucniră cu toții în hohote.

— Norocu' nevestei, ce crezi...

— La nevoie te poate împrumuta și-n sat, că trebuie să fie mare lipsă acuma...

— Cine, nevasta? sări ușteanul. Mai bine te leagă la conovăț...

— Hi-hi-hi!... Ha-ha-ha!

Trenul se opri pe neașteptate, în cîmp. Pe scările vagoanelor urcară alte echipe de jandarmi. Ajunseseră la Reni, pe Prut. Rîsul soldaților se stinse repede, parcă gîtuit; privirile le deveniră dintr-o dată îngrijorate și reci, întunecate. Începură să-și aranjeze ținuta, să-și potrivească centurile și să caute hîrtiile în mănunchiul mantalor. Dragomir Jiga privi vestonul lăcătușului și-i șopti la ureche să facă întocmai cum va face el. Controlul însă nu l-au mai făcut jandarmii; șeful echipei era un locotenent de rezervă care făcea totul în silă; primea delegațiile și, dacă vedea că au viza controlului de la Ovidiopol, le dădea unui furier să le ștampileze.

— Să trăiești, neică, o mie de ani! îi ură mustăciosul, după ce trecu de compartimentul lor.

La Galați, trenul fu asaltat de-o mulțime de civili și de militari, care se înghesuiră pe scări și înfundară într-o clipă culoarul cu lăzi și cufere, cu bocceluțe. O femeie alergă disperată prin mulțimea de pe peron, strigîndu-și copilul care se rătăcise. Un general înalt și țeapăn țipa la un major, că nu i-a putut rezerva un compartiment și trimise un soldat după șeful gării. Un grup de țărani de la munte, cu bîtele și trăistile pe umeri, se chinuiau — strînși pachet — să intre în vagonul de alături. Soldații se descurcau mai ușor; săreau în compartimente pe ferestre sau se urcau pe acoperișul vagoanelor, bocănind și trîntîndu-și ranițele umflate burduf.

În compartimentul lor intrase mai întîi un ceferist cu lădița în mînă, apoi o femeie, cu un coșuleț de nuiele albe pe braț, acoperit cu o cîrpă, și cîțiva soldați. Ceferistul se așeză pe lădița lui, lîngă fereastră, femeia pe bancă, lîngă cel cu mîna legată de gît, iar soldații pe jos, printre picioarele celorlalți. Femeia era îmbrăcată într-o scurtă bărbătească, neagră, roasă în coate și la piept pînă la urzeală, și cu capul înfășurat într-o broboadă cenușie. Era încă tînără, cu obrazul plin, dar galben și obosit, cu ochii albaștri încercănați de istovire și nesomn.

— Vin, îi șopti ceferistul, care se ridicase între timp la fereastră.

Femeia lăsă coșulețul pe banchetă și se repezi și ea lîngă el.

Pe peron, pe-o cărăruie — pe care-o deschidea prin mulțime un sergent de poliție — treceau doi deținuți, îmbrăcați în haine vărgate, cu cătușe la mîini și lanțuri la picioare. Trei-patru sergenți de poliție și cîțiva jandarmi mergeau în pas cu ei, ferindu-i de mulțime, cu armele întinse pe lîngă șold. Femeia-i privi împietrită, agățată de geam și icnind încet, pînă ce dădu în plîns. Ceferistul o așeză înapoi pe bancă, iar el urmări încruntat trecerea deținuților, care fură împinși în vagonul de lîngă locomotivă.

— Politici? întrebă Spiru, cu interes.

— Da, politici, încuviință ceferistul, fără chef, și se așeză iar pe lădiță.

Ușteanul se foi pe locul lui de lîngă fereastră, tuși de cîteva ori și mormăi cu ochii la Jiga:

— Am vrut să mai spun ceva, da' ziceți că nu e bine să trăncănesc...

— Nu e bine, îl încredință lăcătușul.

Pe peron, femeia își căuta încă copilul, înnebunită, bătînd cu pumnii în geamurile vagoanelor, strigînd. Generalul trecea bățos către vagoanele din urmă, cu trei-patru soldați după el, încărcați de lăzi și geamantane, și condus cu slugărnicie de șeful gării care-i liberase un compartiment. După ce urcă și generalul, trenul porni, scuturîndu-se, mînat parcă de chiotele soldaților de pe vagoane. Peronul cu stîlpii și frontonul de fontă veche, verzuie, rămase aproape pustiu, străjuit de șeful de gară, de cîțiva jandarmi cu pușțile la umeri și de femeia aceea care rămăsese năucă la marginea lui, cu ochii după tren și mîinile înfipte în păr, strigînd după copil.

În compartiment se făcu repede cald; aerul duhnea de răsuflări obosite și adînci, încinse, de fum de mahorcă și de sudoare. Hărmălaia se stinse și pe culoar, și totul se liniști, de parcă trenul purta cu el o lume a tăcerii. Lăcătușul își dădu seama încă o dată de însingurarea în care trăiesc oamenii, de teama care stăpînea mințile și inimile lor. Războiul, negura fascismului și teroarea, poliția și jandarmii, nemții și **gestapo-ul**, toate făcuseră din oameni niște ființe lipsite parcă de grai, bănuitoare și reci, închise ,cu viața adevărată a gîndurilor și a sentimentelor trăită de fiecare în parte, ferit, într-o încordare atîțată de neliniște. „Sînt ca grăunții de aur dintr-un pumn de minereu, gîndi lăcătușul, pe care nu i-a încălzit și nu i-a topit încă flacăra...".

Ațipiră apoi și ceferistul și soldații, care-și desbrăcaseră mantăile și le întinseseră pe genunchi. Ațipi și Spiru, cu ochii la femeia care încremenise pe banchetă cu privirile în gol, pierdute, și cu coșul pe genunchi. Dragomir Jiga se gîndea abătut la Marin Vanghele, rămas pentru totdeauna în pivnița de sub ruine, și la Ștefan, care — la vremea aceasta a dezghețului — era poate ciugulit de corbi. Un val de amărăciune ,de silă și de neputință îi copleșise inima. Spaima de ceea ce lăsase în urmă, în iadul de la Don, și dorul de Cristina îl mînau cu îndărătnicie spre casă. Nu-și putea închipui încă ce va face, și cum o va găsi pe Cristina, chinuită, poate, de ai săi. Deocamdată nici nu se gîndea ce drum va apuca... „Trebuie s-ajung acasă", își spunea și privirile i se opriră asupra omului de-alături. Lăcătușul ațipise, cu capul mare și greu, osos, lăsat pe-un umăr și cu fața liniștită, înseninată parcă. Într-un fel, își legase viața — fără să vrea — de viața lui... „Pînă la București, merg cu el", hotărî sergentul și parcă se mai liniști...

Tîrziu, adormi și Jiga, legănat de tren, și nu se deșteptă decît o dată cu ceilalți, în forfota ce-o făceau cei care trebuiau să coboare la Buzău. Din compartimentul lor dispăruseră și ceferistul și femeia; coborîseră pe la Rîmnicu Sărat, o dată cu deținuții. Cîțiva soldați își încheiară centurile, salutară cu mîna la capelă și ieșiră pe culoar, cu ranițele atîrnîndu-le de cîte un umăr.

La Buzău, ca și la Galați, mulțimea năvăli pe scări, strigînd și îmbulzindu-se, ciocnindu-se cu puhoiul celor care coborau și umplînd iară culoarul și compartimentele. La ei intrară pe rînd, un sergent de aviație c-o tașcă de curier pe șold, o femeie cernită c-o paporniță în mînă și-un muncitor cu paltonul îmbrăcat peste salopetă, c-un pachet la subțioară și cu cîteva pîini de război, negre ca pămîntul, înșirate pe o sîrmă. Era după prînz și cerul ca de plumb împuțina și mai mult lumina; soldații simțiră iarăși legănarea trenului și dulceața somnului care le dădea din nou tîrcoale. Dar nu mai apucară să ațipească, pentru că-n ușa compartimentului, răsună ca un clopot glasul unui călugăr predicator, îmbrăcat în sutană neagră și cu o cruce de argint ridicată deasupra comănacului, ca să-l vadă toți cei înghesuiți pe culoar.

— Intru domnul nostru Isus Hristos, începu călugărul, mieros și răspicat... În numele tatălui și-al fiului și-al sfîntului duh... Tăcu o clipă, atît cît își plimbă privirile blajine pe fețele celor din jur și apucă crucea cu amîndouă mîinile, de și-o lipi de piept... Iubiții mei fii duhovnicești, urmă el, în timp ce femeile de pe culoar și cîțiva soldați se închinau și-și plecau capetele... Dumnezeule, se rugă călugărul cu ochii la cer, ne-ai lepădat, ne-ai împrăștiat și te-ai mîniat; ridică-ne iarăși... Ai cutremurat pămîntul, l-ai despicat; drege-i spărturile, căci se clatină... Ai dat celor ce se tem de tine un steag, ca să-l înalțe spre biruința adevărului... Apoi deschise o carte soioasă și citi cu glas tremurat și aspru... Am văzut ridicîndu-se din pămînt o fiară, care avea două coarne și vorbea ca un balaur... Săvîrșea semne mari, pînă acolo că făcea să coboare foc din cer, în fața oamenilor... Și amăgea pe locuitorii pămîntului prin semnele care i se dăduse și a zis lor să facă o icoană fiarei care avea rană de sabie și trăia...

— Hai, du-te acuma și la alții, îl întrerupse Jiga și dădu să închidă ușa.

Lăcătușul îi apucă însă brațul și-l opri. Călugărul continuă, netulburat:

— Și i s-a dat putere să dea suflare icoanei, ca icoana fiarei să vorbească și să facă să fie omoriți toți cei care nu i se vor închina... Și va face ca toți, mici și mari, bogați și săraci, slobozi și robi, să primească un semn pe mîna dreaptă sau pe frunte... Aici e înțelepciunea. Cine are pricepere, să socotească numărul fiarei, căci este număr de om. Și numărul ei este: șase sute șaizeci și șase...

— Terminî, mă, o dată! strigă ușteanul, mai mult speriat de vorbele călugărului.

— Orice duh, urmă călugărul, binecuvîntîndu-l pe ștean, care nu mărturisește pe Isus, nu este de la dumnezeu, ci este duhul lui antihrist, de a cărui venire ați auzit...

Ușteanul se ridică și trînti ușa, înjurînd și strigînd călugărului să se ducă și el pe front. Apoi se reașeză, închinîndu-se:

— Iartă-mă, doamne...

Călugărul trecut prin mulțime, senin, întinzînd crucea celor care se plecau s-o sărute și binecuvîntîndu-i cu degetele împreunate. Cei din compartiment ațipiră iar și nu se treziră decît aproape de Ploiești, cînd trenul duruia peste podul de pe Teleajen. Afară se înserase. Muncitorul cu pîinile pe sîrmă și femeia cu paporniță nu mai erau în compartiment, iar curierul își potrivea tașca de piele pe șold, pregătindu-se să coboare. La Ploiești culoarul și cîteva compartimente se goliră; mulți dintre cei care veneau de pe front schimbau trenurile către Ardeal. Urcară în schimb alți oameni, muncitori mai ales, care ieșiseră din schimbul de seară. Erau murdari de unsori și zgură, jerpeliți, cu ochii afunzi și fețele pămîntii, ca și ale soldaților.

În cele cîteva minute, cît trenul mai întîrzie în gară, în vagon urcă un invalid orb, cu tunică și capelă militară, cu decorații pe piept și c-o armonică soioasă agățată de umăr. Înaintea lui pășea un copil de șapte-opt ani, care-l trăgea grăbit de mînă și care-l opri în fața compartimentului în care erau Jiga și lăcătușul. Lumina de pe peron, difuză și albăstruie, îi strălucea cîte o dată în sticlele negre ale ochelarilor. Copilul îi făcu semn cu cotul și invalidul apucă armonica; o înfoi și începu să cînte gîjîit și spart, încet, ca într-o șoaptă a clapelor. Se temeau poate de poliție și de jandarmi, pentru că copilul pîndea cu ochii speriați ușile vagonului. Burduful armonicii era spart și șuiera cîteodată, lung, ca o răsuflare omenească obosită, stinsă. Și deodată răsună îndurerat, copleșitor de trist, glasul invalidului:

Nistrule, pe malul tău,
Crește iarbă și-un dudău;
Iarba crește și-nflorește
Iar bădița-mi putrezește...

Copilul îi strînse mîna și invalidul se opri, sugrumînd scurt geamătul armonicei. După ce cercetă iar ușile vagonului, copilul păși în compartiment cu mîna întinsă:

— N-avem nimic, mă, puiule, tremură glasul ușteanului, care-și ștergea lacrimile pe ascuns... venim de pe front!

— Poate-aveți niște pîine, fraților! se rugă rușinat, invalidul.

Soldații cotrobăiră în sacii de merinde și încărcară brațele copilului cu niște coji uscate de pîine cazonă, tari și negricioase. Unul dintre muncitori adună cîțiva bănuți de aramă și-i vîrî invalidului în buzunarul de la piept ,pe care erau agățate decorațiile. Cu o mînă, invalidul apucă armonica la subțioară, iar cu cealaltă bîjbîi pînă ce dădu de umărul plăpînd al copilului, care avea în brațe pîinea și nu-i mai putea apuca degetele în pumn. Trecură apoi printre soldați și muncitori, ca niște umbre, și cîntecul acela îndurerat și trist răsună mai apoi în noapte, pe peron.

Înainte de plecare, mai năvăliră și alți muncitori, care umplură vagoanele și înciorchinară scările descoperite. Trenul se goli însă repede de ei, lăsîndu-i pe la haltele și gările apropiate de oraș. Pînă la urmă, în compartiment nu mai rămăseseră decît tot cei care fuseseră dintru început: Dragomir Jiga, lăcătușul, ușteanul acela mustăcios, cel cu mîna legată de gît și mutălăul care-ar fi vrut să guste și el din buruiana ce-ți dădea gălbinare.

Aproape de București, mustăciosul își pierdu răbdarea și îmbrăcă mantaua pe întuneric, înfundînd pentru o clipă geamul luminat de noapte. Se așeză apoi din nou pe banchetă și-și aprinse o țigară, scuturînd îndelung chibritul, parcă anume pentru a face zgomot. După cîteva clipe începură să forfotească și ceilalți, îmbrăcîndu-și mantăile și bîjbîind după arme și ranițe, după sacii de merinde. Se liniștiră însă repede și-n compartiment stărui o vreme tăcerea clipelor care trec agale, numărate. În întuneric licărea din cînd în cînd țigara mustăciosului, care-i împurpura fața și ochii. Afară, vîntul bătea trenul pieziș și șuiera ascuțit la fereastră. Cînd sfîrși țigara, mustăciosul zvîrli chiștocul pe podina vagonului și dădu să-l calce cu piciorul. Jos însă alburi o hîrtie, pe care-o luă și-o desfăcu în întuneric, fosnind. Scăpără un chibrit, o ridică în lumina lui și începu să îngîmă:

— Fraților, iată ce-am găsit...

Își apropiară și ceilalți capetele de al lui, deasupra hîrtiei desfăcute și slab luminate de flacăra chibritului.

— **Ro-mî-ni-a li-be-ră**, silabisi mustăciosul, temator, și se întrerupse, căci flacăra chibritului se stinse.

Se aplecară și ceilalți să caute, dar numai Spiru mai dădu de-o asemenea hîrtie, la picioarele lui. Dragomir Jiga aprinse înfrigurat cîteva bețe de chibrit și le ridică, smulgînd hîrtia din mîinile lăcătușului.

— **România liberă**, citi el în șoaptă... **ziar patriotic, numărul unu... douăzeci și opt ianuarie o mie nouă sute patruzeci și trei...** Desluși apoi titlul primului articol, desfășurat pe toată pagina: **Trăiască România liberă!...** Privi o clipă ochii lăcătușului și urmă:

În țara transformată de Hitler și Antonești într-o colonie nemțească, stăpînită de Gestapo, cenzură, ocnă și plutoane de execuție, în mijlocul întunericului, mizeriei și morții, apare primul număr al „Românici libere".

Ne-au luat sîngele, petrolul, pîinea de la gura copiilor, ne-au luat independența și libertatea națională. Dar niciodată, oricîți blestemați S.S. și agenți ai Gestapo-ului ar trimite, oricîte comploturi ar urzi Antonescu cu „Führerul" său, nu ne vor putea lua hotărîrea neînduplecată de a-i uri și de a lupta cu toate forțele noastre pentru salvarea țării, încetarea războiului antinațional, pentru curățirea patriei de duhoarea spurcată a hitlerismului...

Dragomir Jiga uitase de chibrit, pînă ce flacăra îi fripse degetele, și-l zvîrli pe podină. Mustăciosul scăpără atunci, grăbit, și capetele soldaților se mutară deasupra hîrtiei lui.

— Fraților, izbucni el... uite, scrie și de Stalingrad și Don!... **Pe pămîntul însîngeratei Europe**, silabisi el, **negurile încep să se risipească. Popoarele se ridică tot mai hotărît împotriva teroarei bestiale nemțești. Și poporul romîn trebuie să pășească la marea sa luptă de eliberare...**

După ce strică trei-patru bețe de chibrit, pentru că-și pierduse răbdarea, Dragomir Jiga reuși să aprindă unul și să lumineze iar hîrtia lui.

— Citește tu, Spirule! se rugă el de lăcătuș.

Spiru citi un timp în șoaptă, aproape de urechile soldaților. Vocea îi tremura, încercată de-o înflăcărare înăbușită. Sergentul îl opri însă curînd, și-l puse să repete rîndurile în care se vorbea despre Stalingrad și Don, despre negurile care încep să se risipească, despre prăbușirea nemților și ieșirea Romîniei din război. Apoi nu-l mai întrerupse nimeni pînă la urmă, cînd glasul lăcătușului se înălță, aprins:

— **Pînă la izbînda pe care o vom cuceri cu orice sacrificiu, noi vom repeta mereu chemarea noastră: Jos războiul hitlerist! Afară cu bandiții nemți din țară! Jos guvernul de trădare națională al Antoneștilor! Trăiască unirea forțelor naționale antihitleriste! Trăiască Romînia liberă!**

În compartiment năvăli iar noaptea de afară. Lui Dragomir Jiga i se părea că ochii lăcătușului străluceau încă în întuneric, luminați de aceeași flacără vie, care-i cuprinsese în clipa cînd mustăciosul desfăcuse manifestul. Dintre toți ceilalți, numai el știa de soarta și drumurile lăcătușului, de faptul că Spiru era chiar unul dintre cei care scoseseră manifestul și-l încercă un sentiment tulbure de mîndrie și teamă.

— Lasă că-mi prinde bine, șopti mustăciosul, împăturînd hîrtia... o duc în sat!

Lăcătușul tăcea, gîndindu-se împăcat cu sine la cei care trecuseră prin compartiment. „Cine le-o fi lăsat? se întreba. Ceferistul, femeia cu coșulețul de nuiele, muncitorul cu pîinile pe sîrmă, femeia cu paporniță sau muncitorii de la Ploiești?... Oricine dintre ei putea să facă asta!" își răspunse și se ridică. Lăsă manifestul său în mîna soldatului cu mîna legată de gît, apucă brațul sergentului și ieșiră. Pe culoar începuse forfota dinaintea coborîrii. Trenul șuiera la marginea Bucureștilor, domolindu-și fuga, sărind și țăcănind la încrucișarea liniilor, care-i schimbau mereu șerpuirea. Și, pe măsură ce se apropiau de gară, Dragomir Jiga pierdea treptat din siguranța și stăpînirea de sine pe care le avuseseră în timpul fugii de la Don. Pînă acuma știuse destul de bine ce trebuia să facă; îi fusese mai la îndemînă să pună mîna pe armă și, la nevoie, să tragă cu sete și cu dinții scrîșnind. Dar ce putea să facă acuma? Aicea, în țară, parcă nu se mai descurca...

— Dă-mi mîna, îi spuse lăcătușul și-l trase, de-și făcură loc pe culoar, către ușă.

La capătul vagonului, Spiru deschise ușa și coborî pe prima treaptă a scării de metal negricios, ținîndu-se încă de mînă.

— O să rămînem la triaj, îi șopti lăcătușul la ureche... în gară trebuie să fie iarăși control...

Trenul alerga încă printre mogîldețele scunde și dese ale căsuțelor de pe lîngă șină, fulgerînd întunericul care se ridica, nemărginit, deasupra. Negura nopții se întindea și mai adîncă, dincolo de șine, peste orașul cu umbrele clădirilor înalte ridicate din pămînt. Noaptea era însă liniștită și umedă, cu numai un colț de cer îndepărtat împestrițat cu stele. Acolo se rumenea, de zori. Din cîmp, pe deasupra căsuțelor pitice și umile ce rămîneau mereu în urmă, venea boarea rece, dar mîngîietoare, a primelor zile de primăvară, cu miros de pămînt reavăn, proaspăt răscolit, și cu gust amărui de iarbă pretimpuriu încolțită..

Desene de EUGEN MIHĂESCU

Ilie Constantin

Luptător căzînd

Mai bate viața ca aripa
Cu unghiul alb muiat în sînge,
Și-l podidește caldă clipa
Și bolta năucită-l plînge.

Culorile se trag în carne,
În adîncimi de vîrste clare,
Și prind abrupt să se răstoarne
Coloanele de către mare.

Ar fi un cîntec să răsară,
Ar fi un cîntec fără nume.
Să-i suie stingerea amară
În pragul lunecat din lume.

Seara constructorului

Prin anotimp se întretaie, lente,
Migrațiile păsărilor. Vise
Mă trec peste clădiri arborescente
De brațul meu în cerul vast deschise.

...Cu glasul doar mai leg, pînă departe,
De mine lucrurile în scădere
De care noaptea-n salturi mă desparte
Vibrîndu-mi trupul cu tăcere.

De urc, un braț mi-l scrie oboseala
Cu gesturile zilei, repetate,
Zvîcnesc unelte, leagănă podeala —
Ca pe o schelă — simțurile toate.

Înseninare

Se zăbrelise zarea cu pădure
Și cîmpurile istoveau la poale,
Se-ncolonau spre înălțimi obscure
Crenelele de arbori, verticale.

De brazi în suflet se înseninase,
Lumina da oricărui abur nume,
Și golurile aripilor trase
Creșteau în vînt, purtîndu-mă prin lume.

Constanța Buzea

Sosire

Ce trenuri mari împrospătează gara...
Ca un curent de aer cald, mulțimea
Acoperă peronul ud de ploaie.
De la-nălțimea fumului se vede
Orașul grav în care ne-am oprit.

Un pod subțire trece peste trenuri,
Și-acolo, respirînd acest văzduh,
Întîiul răsărit de soare, roșu,
Trimite-n aur turlele spre noi
Și Crișul, neted ca un drum de piatră.

Un orizont sub care-ar trebui
Să se coboare marginile lumii
Descrește-n trepte noile cvartale.
Tramvaiele alunecă pe poduri,
Pe stăvilare apa se-ntășoară
Și parcurile care se-ntrerup
La intersecții albe de șosele,
Sînt, dincolo de amintiri, prezentul
Pasionant în care ne iubim.

Amintire...

Fiecare copil din rînd, pierdut cu fața
Spre sora albă,
Nici nu se mai putea mișca prin clasă
Singur.
Zăceam pe scînduri de-a-n picioare.
Un pas răzleț, cu scrîșnet ar fi smuls
Din cuie dușumeaua
În care spaima-nșurubase bănci.
Și ne-am mișcat cu toții,
S-au contemplat tavanul cu subsolul
Căci noi duceam pe tălpi, prin școală,
clasa,
Recreații infernale dărîmau ore de curs
Dînd buzna-n ele.

O, soră albă, ce uimită fața ta era,
Și mîna cu dreptunghiul mic de sticlă
În aer rămăsese.
Sîngele nostru nevăzut de nimeni
Nu își îngăduia să iasă.
Ca niște lacăte eram
Închise de părinții noștri plecați în război,
Sîngele lor obosit
Venea să se odihnească în noi,
Mame, cînd ne legănau, fără să știe
Își mîngîiau bărbații
Cu sîngele culcat în noi.
Nu, nu puteam deschide acest circuit
Și risipi un sînge care nu era numai al
nostru.
Ani au trecut, recreații n-au mai fost,
Clasa noastră intrase în arbori, aplecată
pe-o parte.
Cîțiva copii s-au desăcut din rînd,
Podeaua, ei o traversau ușor,
Palizi înaintînd, parcă destinși.
Acei copii nu mai aveau părinți.

Ar fi bine

Ar fi bine să povestești dragostea noastră.
Zilele seamănă una cu alta,
Toți, tăi, anul trecut, înloreau
Și-i vedeam altfel decît acum.
Spune,
Pentru atunci, pentru acum, tăi, cum îi
vedeam?
Toată lumea să fie
Clipa aceasta
Cînd aplecată deasupra cuvintelor, taci.
Știu, pe fața liniștei în care gîndești,
Sînt eu, bărbatul.
Tu trebuie să înțelegi, în scurt timp
Umerii tăi vor fi două răsăriri de lună.
Poate, cînd te-am văzut întîi,
Am respectat ce doream să descopăr în
tine.
Și te iubesc altfel.
Șoaptă și strigăt, ridică-te pentru mine.
Știala a fost o dovadă a purității,
Tăcerea — emoție cercetătoare, uimire.
Acum trebuie să-mi spui
Toate cuvintele pe care le știi,

FLORILE IERNII

Fotografie de ION MICLE

VIAȚA CERCURILOR LITERARE

Două culegeri literare

Inițiativele adoptate de Casele Regionale ale Creației Populare de a edita culegeri care includ producția membrilor cercurilor literare sînt totdeauna salutare și binevenite. Există astfel posibilitatea confruntării cu tiparul a unor talente aflate în plină evoluție. Avem în față două asemenea volume, apărute la Brașov: unul dintre ele sugestiv intitulat „Primăvara uzinei" — aparține cercului literar „Vladimir Maiakovski" din uzina „Tractorul" Brașov, iar celălalt volum, „Pagini contemporane", este elaborat cu concursul Filialei din localitate a Uniunii Scriitorilor și înmănunchează rodul muncii mai multor cercuri literare. Deci, două culegeri de beletristică, rodul activității din anul ce a trecut, a cercurilor literare brașovene. Treizeci și opt de semnături. Se înșiruie, aici, nume cunoscute dintr-o mai îndelungată activitate pe tărîm literar și nume de debutanți care vin cu experiența lor proaspătă din uzină, de pe șantiere, din școli. Bineînțeles, nu ne propunem ca, în aceste rînduri, să întreprindem un comentariu amănunțit asupra tuturor scrierilor din culegerile respective. Se cuvin, însă, formulate cîteva opinii în legătură cu problemele pe care le ridică literatura membrilor cenaclurilor brașovene. Ni se pare că — structural — broșura „Primăvara uzinei" prezintă o mai deplină unitate, determinată, în primul rînd, de faptul că lucrările reflectă aspecte caracteristice ale vieții din uzină. Este sesizabilă, în scrisul acestor începători, tendința de transfigurare literară a unui material faptic bine cunoscut, și știm cît de important este ca un tînăr scriitor, pornind pe drumul creației, să stăpînească terenul solid al realității, al actualității. Volumul „Pagini contemporane" avea menirea să ofere, bineînțeles succint, un „tablou" al regiunii, surprinsă în toiul transformărilor înnoitoare care se desfășoară acolo. Din acest punct de vedere, credem că autorii au alcătuit oarecum eclectic conținutul cărții. Puteau fi, desigur, selectate mai multe texte legate de realități concrete, de specificul regiunii. Apelînd la reportaje într-o mai mare măsură, autorii ar fi putut aduce o contribuție sporită la îmbogățirea volumului.

Membrii cercurilor literare sînt totdeauna chemați să răspundă operativ prin scrierile lor la problemele care frămîntă regiunea respectivă. În acest sens, o culegere poate deveni, într-un anumit fel, o „monografie" colectivă, așteptată cu interes. Ar fi binevenită o asemenea inițiativă creatoare. „Paginile contemporane" ale scriitorilor brașoveni aduc, firește, imagini pline de prospețime ale actualității, sugestia noastră urmărește extinderea, lărgirea sferei lor de investigație.

Credem că sînt necesare și unele observații asupra textelor apărute în cele două culegeri. Descoperim, bunăoară, la Al. Handrea (în volumul „Primăvara uzinei") intenția de a concentra în puține pagini un portret moral, un fapt semnificativ. („O pasiune", „Oameni și flori"). Al. Roșca, într-un reportaj, pornește de la o idee ingenioasă, prezentînd realizările obținute prin unghiul de vedere al pictorului uzinei, care saluta prin lozinci și panouri volante fiecare victorie. Tot el va anunța și organizarea primului „proces al milimetrilor". Reportajul lui Daniel Drăgan „Pe urmele razelor - Pi", scris în manieră științifico-fantastică, denotă de asemenea o rezolvare literară interesantă și inedită, mai ales că el pornește tot de la realități din uzină. Reținem din culegerea „Primăvara uzinei" și nume de tineri poeți: Al. Barna, care transmite emoții delicate într-o scurtă piesă lirică: „Avuție". Daniel Drăgan, amintit și mai sus, e prezent cu o inteligentă și spirituală fabulă „Cuvinte despre punctul de vedere", însă morala e mult prea lungă, frizînd didacticismul excesiv. Emil Mareș caută uneori tonul grandilocvent și substanța versurilor sale se diluează. Ar fi recomandabilă, pentru toți tinerii poeți, calea expresiei limpezi, directe. Nu o dată am descifrat și în poeziile din volumul „Pagini contemporane" contorsionarea voită a imaginii sau ținuta declarativă a versului (spre exemplu la Mircea Avram sau la Gh. Savin). Nu ni se pare utilă introducerea, în ambele culegeri, a unor fragmente din lucrări de proporții largi. Atribuția revine în primul rînd publicațiilor periodice. Dintre tinerele condeie lirice, printre cele 58 de titluri din „Pagini contemporane", amintim cîteva nume: Teodor Poiană, Natalia Pătărău, Gh. Robu. Revenind la proză, relevăm schița Valeriei Coliban: „Darul", concisă și sugestivă. Credem că Olimpia Marcu ar trebui să se orienteze spre conflicte mai profunde, mai bogate în sensuri. Mihai Arsene e prezent cu schițe inegal realizate, însă una dintre ele, „Revenire", dovedește o explorare atentă a psihologiei personajelor. Ni se par, de asemenea, reușite încercările lui Marius Valentin. Așa cum am precizat, nu urmărim recenzarea culegerilor, ci doar intenționăm semnalarea anumitor probleme privind pe tinerii creatori și culegerile ce înmănunchează lucrările lor. Lista bogată care conține numele colaboratorilor îndreptățește incontestabil speranța că în curînd vom putea citi cu satisfacție volume și mai valoroase.

M. B.

Carnet brașovean

● În orașul Brașov funcționează 6 cercuri literare.

Un cerc literar pe lîngă Comitetul Regional pentru cultură și artă, cercul literar de la Uzinele Steagul Roșu, cercul literar de la Uzinele de tractoare, cercul literar de la Uzina „Ruimentul", cercul literar al Casei ofițerilor și cercul literar de limba maghiară. În toate aceste cercuri activează peste o sută de membri.

● În regiune mai funcționează două cercuri literare.

Cercul literar „Orizonturi noi" din Sibiu și cercul literar „Timotei Cipariu" din Blaj. Ar fi de dorit să fie reactivizate cercurile literare de la Mediaș și de la Sighișoara.

● Membrii cercurilor despre care am vorbit mai sus, și-au strîns producțiile în cele două culegeri despre care s-a vorbit în recenzia de alături. Încă o culegere se află sub tipar.

● Din păcate, aceste producții apar cu destulă întîrziere, adică atunci cînd numărul lor este suficient pentru a alcătui o culegere. Ziarul brașovean „Drum Nou" nu acordă nici o atenție lucrărilor membrilor cercurilor literare din regiune.

Atunci cînd paginația o cere și ziarul publică vreo poezie, redacția se gîndește să lanseze nume ca Al. Andrițoiu, Rusalin Mureșanu etc... În pagina dedicată săptămînii poeziei, ziarul a făcut față cu versuri de Demostene Botez, Mihai Gavril, și numai pe lîngă acestea a publicat și două poezii ale scriitorilor localnici.

Trebuie lăudată grija redactorilor ziarului „Drum Nou" pentru dezvoltarea literaturii bucureștene. Ei nu procedează ca tovarășii de la „Flacăra Sibiului", al cărui orizont este „îngust", publicînd de preferință în paginile ziarului scriitori sibieni.

● Membrii cercurilor literare din reg. Brașov mulțumesc scriitorilor bucureșteni care acordă atenție regiunii lor și o vizitează destul de des. Întrucît încă din anul 1960, în vizitele lor, tovarășii scriitori au uitat că există și cercurile literare susamintite, ei îi informează că pot obține cu ușurință adresele de la Comitetul regional pentru cultură și artă.

Poeți din regiunea Brașov

Ioan Lupu

Odă

În noi se limpezesc înalte piscuri
Pe care doar le bănuiam prin ceață
Și rîuri subterane, cu energii imense,
Se contopesc intens la suprafață.

Nu doar un anotimp trecu.
Priveliști noi ne înfioară zarea,
Iar soarele ce l-a creat partidul
Îmi umple zilnic pînă sus visarea.

...Și a sunat ulciorul de apele iubirii
Mereu renăscătoare în cîntecu-mplinirii.

Sînt astăzi, de iubire, fertil ca lanu-n soare,
Și urcă seva vieții.
și urcă —
și dogoare.

Miron Rusu Barian

Am poposit la pragul tău

Am poposit la pragul tău c-o întrebare,
Ne-nduplecat drumeț, cu gîndu-n depărtare

Spre munții cu-o iubire ascunsă într-o vale...
Fusese-atît de lungă și aspră-această cale.

Se-ncrucișau cărările pe muchiile zării —
Netemătoare mă-ndemna văpaia căutării.

Am poposit la pragul tău c-o întrebare,
Drumeț, cu-ulciorul vieții arzînd de așteptare.

Nicolae Stoe

Moment

Brigăzilor de muncă patriotică

Soarele ghemuit în brațele zărilor arde
În albastrul privirilor simbolic răsfrînt;
Fiecare simțim istoria, spre mai departe,
Prin entuziasmul gesturilor noastre trecînd.

Flacăra drapelului flutură ca o inimă roșie
În care bătăile anonimelor inimi se-adună.
Prin mîinile noastre, cu fiecare zi, se apropie
Aceste priveliști, tot mai mult, de Comună.

Hans Schuler

Vers

Versul meu nu cîntă
Liniștea din cer;
Viguros s-avîntă-n
Viață și-adevăr.

Inima mi-e jarul
Unui larg cuptor,
Mă îmbăt cu darul
Lumii, roditor.

În romînește de I. BURCĂ

Andrei Steiu

Puls

Geamul meu
e pulsul neștiut al străzii
care-n trecători se zbate
și-n castanii albi ce duc
nopțile de toamnă-n spate.

Toamna asta fără margini,
zbucium lung de holde mari,
cît o simt de plin și greu...

Dinlăuntrul ei se zbate
ca un fluviu geamul meu.

Toamna unui pictor

Se zbate pînza nopții, albă
Și culorile toamnei stau nerostite
Pe buzele noastre date în pîrg.

De lumina strugurilor plină-i
Țesătura de aer dintre casă și trup.
Iar mîna i-o vioară din care
Culorile țipă, erup.

POȘTA REDACȚIEI

Reînnoim rugămintea către corespondenții noștri de a ne trimite lucrările lor prin cercurile literare. Discutate și analizate mai întîi în cercuri, lucrările trec printr-o primă selecție care le-ar îmbunătăți nivelul — iar redacția n-ar mai fi pusă în fața atîtor materiale neizbutite, pentru care autorii lor își cheltuiesc timp prețios ce poate fi folosit pentru completarea lecturilor literare, a instrucției în general. Dorim sincer să nu îngroșăm lista „Deocamdată nu" și „Mai trimiteți", — ci să avem lucrări, fie ele mai puține, dar care să însemne ceva pentru evoluția talentului dvs. și pentru creșterea și întărirea cercurilor literare din care faceți parte. Evident, cînd nu aveți un cerc apropiat, apelăm totuși la o mai mare exigență personală, recomandabilă tuturor. Revista noastră a promovat cu îndrăzneală tinere talente — și orice colaborator și corespondent al nostru poate constata că nivelul lucrărilor celor promovați e destul de ridicat și invită la o serioasă întrecere. Dorim ca nu toate lucrările ieșite de la primul condei să fie considerate de către autorii lor „bune pentru **Luceafărul**"; și cum din condeiul grăbit al multor tineri ies cam multe asemenea lucrări, scrise, fie pentru a imita lecturi proaspete, fie pentru a se face ecoul unor materiale apărute curent în ziare, ne vedem adesea în situația de a nu putea alege din corespondența venită la redacție lucrări pentru a fi discutate și luate în atenție. Am vrea să-i sfătuim pe unii corespondenți care ne cer în mod repetat: „vă rog să-mi răspundeți dacă am talent", sau „vă rog în termen scurt să-mi comunicați ce trebuie să adaug lucrării mele ca să fie publicată" — că revista noastră nu dă certificate de talent, nici nu deține rețete prin care se pot compune imediat lucrări publicabile. Am intrat într-un an nou și am vrea să pornim la o muncă mai rodnică și, pentru aceasta vă invităm să rețineți mai mult în **„laboratorul dvs."** lucrările pe care le scrieți, să reflectați asupra lor, să reveniți adesea și să le îndreptați, să le confruntați cu lucrările bune care apar în publicații, în cărțile tinerilor, sau cu acelea meritorii care se discută în cercurile literare. Avem convingerea că, astfel, va primi și „Luceafărul", în poșta sa, lucrări și scrisori mai interesante, iar pagina noastră dedicată cercurilor literare — pagina a opta — va fi ocupată mai puțin de articole și va putea deveni o pagină de beletristică, de proză și poezie.

La sfîrșitul acestei introduceri, vă comunicăm și unele lucruri de amănunt, care țin de fapt tot de invitația de a vă apleca mai serios asupra paginilor dvs.: faceți efortul de a ne trimite lucrările scrise mai îngrijit, descifrabil, și, mai ales, fiți foarte atenți la gramatică, ca să putem înțelege exact sensul fiecărui cuvînt, greutatea și valoarea lui, în textul literar trimis. În sfîrșit, pentru a evita discuții care ies din sfera preocupărilor literare, îi anunțăm pe corespondenții noștri: MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE ÎNAPOIAZĂ — VĂ RUGĂM PĂSTRAȚI-VĂ COPIILE.

★

Literatura divorțurilor preocupă de la un timp pe unii corespondenți ai noștri, care socotesc că a scrie literar și cu conflict trebuie neapărat să trateze numai despărțirea soților. Astfel Aurelian Varra (pseudonim?) elev-Timișoara ne trimite două lucrări, de fapt două variante puțin schimbate ale aceleași scheme. Elevul explică în lucrările sale, într-un ton de articol lung, că soția era nemulțumită că stă prea mult acasă și că soțul e ocupat pe teren prea des. După ce îi moralizează pe amîndoi, îi împacă în fața a doi copii și toți merg în final la un prînz cîmpenesc, organizat cu prilejul unei excursii. Nu contestăm că acesta n-ar fi un **subiect** care, mai adîncit, ar fi putut ajunge să dea o lucrare interesantă. Dar ceea ce mirã, dar și arată mobilul pentru care A. V. a scris lucrarea, e următorul marginal pe care autorul ni-l trimite într-o scrisoare ulterioară: „Înțelegînd că trebuie lucrări de literatură cu conflicte mai mari, am făcut aceste bucăți. Vă rog să-mi scrieți dacă ele sînt reușite și corespund discuției despre conflict". Alți corespondenți, înțelegînd nu prea bine problema conflictului, pentru a avea în lucrărilor lor „conflicte mari" folosesc violențe de limbaj, imaginează incendii spectaculoase, accidente de muncă în lanț etc., etc. Ca și lui A. V. răspundem și următorilor: I. N. Stanciu-București, Vasile Cîmpeanu-Ploiești, George Partenie-București, Andrei Vințu-Constanța, I. Savin-elev Bacău, N. Corbeanu, student, Iași, că lucrările lor, explicate mai toate în scrisorile însoțitoare că au fost scrise pentru a folosi „conflicte mari, deosebite" — că nu cunoaștem lucrări literare, care să fi fost izbutite, numai pentru că au ilustrat unele păreri dezbătute în articolele de critică literară. Avem credința că cei citați mai sus au pornit să ilustreze neapărat ceea ce au înțeles ei din discuția despre conflict. După cîte știm, discuția criticilor a cerut altceva de la scriitorii tineri și vîrstnici, aprofundarea cunoașterii realităților, abordarea unor probleme majore din viața oamenilor de azi, caractere puternice, izbutite din punct de vedere literar. Și apoi, credem că în articolele despre conflict, criticii nu i-au invitat pe scriitori să ia rețete din aceste articole și să facă schițe, nuvele etc. E bine că unii corespondenți sînt atenți la problemele de teorie și critică și le recomandăm sincer aceste lecturi. Dar pe cei mai mulți îi sfătuim în același timp să pornească la scris din viața din jur pe care o cunosc. Astfel ar evita, de pildă, să scrie despre INGINERI AGRONOMI numai

Cenaclul „Nicolae Labiș" și-a reluat activitatea

Marți, 8 ianuarie 1963, la Casa Scriitorilor, sub auspiciile revistei „Luceafărul", și-a reînceput activitatea cenaclul literar „Nicolae Labiș", reunind în prima ședință aproape 80 de scriitori vîrstnici și tineri, membri ai cercurilor literare bucureștene, studenți.

Deschizînd lucrările, Eugen Barbu, redactorul șef al revistei, a salutat prezența maestrului Geo Bogza în mijlocul scriitorilor tineri. Apoi a prezentat obiectivul cenaclului ; promovarea unei atmosfere creatoare, principiale, străină de prejudecăți, cît mai favorabilă dezvoltării tinerelor talente. Vorbitorul a arătat că, după discutarea în ședințele cenaclului, cele mai valoroase lucrări vor apare operativ în paginile „Luceafărului."

În continuare, George Bălăiță, tînăr scriitor din Bacău, a citit un fragment din povestirea „Un om și lucrurile sale", iar Ion Gheorghe poemul „Fructele Zeiței".

Pe marginea lucrărilor au vorbit 15 participanți. Adrian Rădulescu, primul care a „spart gheața", a arătat că în fragmentul citit de Bălăiță există o serie de detalii frumoase, care însă fură atenția cititorului, și că autorul nu insistă suficient asupra transformărilor sufletești ale eroului. A. Rădulescu a mărturisit că îi place foarte mult cum scrie Ion Gheorghe. I-a citit cu interes și celelalte poeme, dar poemul „Fructele Zeiței" i se pare oarecum suspendat în timp.

În vremea aceasta, la masa prezidiului au sosit epigrame. Spre a satisface curiozitatea cititorilor, ne îngăduim să transcriem mai jos două dintre aceste epigrame :

Lui G. Bălăiță, al cărui erou se cheamă Nesfîntu :

Drumu-i lung de la Bacău încoace,
Însă nu de-aici începe răul :
Ascultînd povestea lui Nesfîntul
Cred că ne-am găsit și noi...
Bacăul.

În loc de „concluzii".

Deși vorbi de C.E.C., bucata e săracă,
Deși cu fructe, după poem,
mi-e foame.
Din tot ce s-a citit aci în seara asta
Felicităm pe cei cu epigrame.

Cenaclul s-a desfășurat într-o atmosferă plină de animație, participanții exprimîndu-și opiniile prompt, și față de lucrări și față de vorbitori. De exemplu, cînd I. Spirescu, în fraze încîlcite, a pretins că Bălăiță nu ar aduce nimic din frămîntările vieții satului, iar Ion Gheorghe ar fi departe de realitate, reacția a fost imediată. În acest spirit au luat cuvîntul Adrian Beldeanu, care a subliniat cîteva din calitățile poemului „Fructele Zeiței", Mihai Todea, Gabriel Bacovia, Vera Lungu, Adrian Păunescu.

În continuare, Alexandru Oprea a remarcat că, făcîndu-se mult caz de unele detalii ale povestirii lui Bălăiță, vorbitorii nu au observat esențialul, comicul pe care îl generează întîmplările povestite în legătură cu fiecare obiect. Bălăiță e un bun povestitor. Instantaneele sînt prinse cu acuratețe. Nu satisfac însă unele legături între episoade și încercările de analiză psihologică. Din povestire reiese clar că elementele constitutive sînt lucruri trăite, văzute, luate din realitate.

Apreciind scena ploii, și altele, din povestirea lui Bălăiță, Rodica Iulian consideră însă că autorul s-a lăsat deseori captivat de *lucrurile* omului, și mai puțin de *ceea ce simte* el. Apreciind ideea de bază a poemului lui Ion Gheorghe, vorbitoarea îl consideră însă scris într-un stil monocord, obositor.

Niculae Stoian a remarcat faptul că talentul lui Bălăiță se află pe drumul maturizării, preferința lui pentru o proză simbolică, încărcată de sensuri.

Exagerînd oarecum, Maria Tudor a susținut că ideea mare spre care tintesc „Fructele Zeiței" e insuficient demonstrată artistic. I-au plăcut mai mult lucrările anterioare ale lui Ion Gheorghe.

În replică, Darie Novăceanu a arătat că, după alte trei poeme mari, Ion Gheorghe vine cu o lucrare nouă, la fel de bună, care demonstrează o revenire la poemul de factură clasică.

În intervenția sa, Ioanichie Olteanu a arătat că tînărul prozator din Bacău „știe să contureze caractere, să povestească, prinde vibrația vie a cuvîntului țărănesc", dar e necesar ca autorul să mediteze mai profund la problema conflictului, problemă esențială a prozei. Poemul lui Ion Gheorghe, a spus vorbitorul, e o reușită. Un lucru temeinic, cu atît mai mult cu cît pînă acum poetul n-a fost deloc răsfățat de critică. E bine că a perseverat. Obiecția unora că poemul putea fi scris oricînd nu se susține cu toată seriozitatea. Confruntarea dintre om și „zeiță" dă forță poemului, ca în tragedia antică. Finalul relevă măreția omului. S-ar mai putea lucra pe text. În mare, e însă o construcție închegată. Un eveniment literar ce trebuie salutat.

În continuare, I. D. Bălan s-a postat într-o ușoară contradicție cu Ioanichie Olteanu. Poemul nu i-a părut sărac în imagini, unele dintre ele avînd chiar o mare capacitate de sugestie. Conține însă simboluri cețoase, încîlcite. În ansamblu, poemul trebuie limpezit și așezat pe o poziție contemporană. Despre Bălăiță, vorbitorul a arătat că-l consideră un prozator autentic. E necesar ca Bălăiță să acorde o atenție mai mare conturării caracterelor, inclusiv prin tehnica portretului, și, în aceeași măsură, prin introspecții sufletești.

În încheierea discuțiilor, Eugen Barbu a spus printre altele : „Pe Ion Gheorghe îl citesc de foarte multă vreme. Aveam despre el o imaginație cețoasă. Mi-era greu să-i urmăresc ideile. Acum însă, îl înțeleg tot mai limpede. El are, evident, o manieră proprie. Primitivă, dar nu în sens rău. Fuge cu ostentație de rotunjimea lucrurilor. Vine cu acea simțire gravă, din adîncuri, a faptelor. E în fond o atitudine în fața vieții. Inabilitățile devin la el calități. Consider și eu că poemul citit acum nu se ridică la înălțimea „Baladei țăranului tînăr", care mi-a plăcut foarte mult. În poemul citit astă seară, sînt ici-colo lucruri confuze. Rămîne uneori prozaic și nelimpede; în mare e totuși valoros. Lucrat, va apare în revistă. Autorul e pe un drum bun. Avem în el un poet serios".

Referindu-se în continuare la lucrarea în proză citită de Bălăiță, vorbitorul a creionat un succint „profil literar" al acestuia, recomandîndu-l ca pe un prozator dotat, sensibil în fața problemelor esențiale ale vieții, cu o paletă foarte colorată, refuzînd de la bun început maniera ziaristică, ce le-a adus unora o efemeră notorietate. Nu pe Velea îl imită el, cum au spus unii, ci „imită acel schelet al prozei serioase care nu se poate lipsi de senzații, de culori, și, mai ales, nu se poate lipsi de idei. De pildă, prologul — care se desfășoară foarte frumos, ca un adevărat ritual, dînd personajului măreție. Alteori autorul dovedește umor, folosit însă fără ostentație. Îl felicităm din toată inima".

După încheierea dezbaterilor, cei prezenți au fost consultați asupra programului de lucru al cenaclului „Nicolae Labiș". S-a stabilit astfel că ședințele se vor ține săptămînal, marțea la orele 19, la Casa Scriitorilor, urmînd ca acei ce doresc să citească în ședințele cenaclului să-și prezinte lucrările, spre programare, secțiilor de poezie și proză ale revistei noastre. S-a căzut de acord ca lecturile să se facă din lucrările cele mai interesante, care dezbat probleme ale vieții contemporane, urmînd ca discuțiile să ofere un ajutor competent și prompt pentru desăvîrșirea scrierilor aflate în stadiul de finisare.

În atenția corespondenților noștri

Din dorința de a urmări metodic și totodată eficient dezvoltarea tinerilor scriitori, redacția a luat hotărîrea ca toți corespondenții săi din localitățile unde funcționează cercuri literare să-și trimită lucrările prin intermediul acestora. Cercurilor literare le revine sarcina de a lua în discuție lucrările în vederea îmbunătățirii lor, a unei prime selecții. Printr-o muncă colectivă, cercurile literare au astfel posibilitatea să-și aducă o contribuție însemnată la promovarea tinerelor talente.

O asemenea măsură, pe lîngă faptul că ne va înlesni o muncă mai temeinică cu colaboratorii din provincie, va stimula totodată activitatea cercurilor literare.

Colaboratorii din localitățile în care nu funcționează cercuri literare vor trimite lucrările lor direct, pe adresa redacției.

Din cercurile literare bucureștene

— În general, cercurile literare din Capitală se bucură de îndrumarea unora dintre scriitori. Este cunoscută munca tov. Camil Baltazar la cercul literar al uzinelor „23 August", de cenaclul literar „Th. Neculuță" se ocupă tovarășii Gh. Tomozei și D. Solomon, iar îndrumarea tov. M. Novicov se face simțită din plin în activitatea cercului literar „M. Eminescu" de la fabrica de confecții București.

— Cercul literar de la Uzinele „Semănătoarea" se bucură de grija criticului Savin Bratu. Membrii cercului sînt foarte mulțumiți de îndrumările primite. Ar dori însă și ajutorul unui poet sau al unui prozator.

— De cercul literar de la Institutul Politehnic se ocupa tînărul critic Gh. Achiței. Întrebați dacă, de la plecarea tov. Achiței la aspirantură în străinătate, a mai venit vreun scriitor să-i îndrume, tovarășii din cercul literar ne-au răspuns afirmativ. „Cine" ? am întrebat noi. Ni s-a răspuns : „Tov. Achiței cînd a venit în vacanță".

Trebuie să menționăm și faptul că, de altfel, tovarășii din cercul literar al politehnicii n-au mai ținut ședințe de la începerea anului școlar. I-am întrebat pe cei care s-au dus să-i îndrume : „Ați mai fost la ședințele cercului literar al politehnicii ?". Iar ei au răspuns : „Desigur : am fost chiar și la ultima ședință... astă primăvară".

— Cercul literar de la casa de cultură N. Bălcescu a cerut Uniunii Scriitorilor ajutor în ceea ce privește îndrumarea creației și discuțiilor. A fost trimis pentru aceasta criticul G. Dimisianu care a participat cu regularitate la ședințe. De la o vreme, însă, nu a mai avut la ce ședințe să participe. Bucuros că a primit îndrumarea cerută, cercul literar de la Casa de cultură N. Bălcescu s-a autodesființat.

— Și la uzinele Vulcan funcționează un cerc literar. Întrebat despre modul cum sînt ajutați de scriitorul care a primit sarcina să-i îndrume, tov. Romeo Iliescu, responsabilul cercului, ne-a răspuns : „Foarte bine, tov. scriitori ne îndrumă de minune prin lucrările pe care le scriu și pe care le citim cu plăcere. Am vrea însă să vedem pe vreunul dintre ei venind și pe ședințele cercului nostru".

— După cum am mai spus, la clubul Uzinelor „23 August" funcționează cercul literar „Gh. Topîrceanu", de îndrumarea căruia zice-se că răspunde prozatorul Șerban Nedelcu.

arătîndu-i în conflict cu sotiile, cu amintirile etc., etc. (Acest lucru îl socotim valabil și pentru o serie de corespondenți care își vor găsi numele la rubrica : „Deocamdată nu").

★

Discuția despre conflict a generat interesante scrisori de la o seamă de corespondenți. Citîm printre acestea rîndurile lui George Genoiu-Ploiești, care ne expune atractive probleme de producție, din uzinele petroliere. G. G. arată o serioasă înclinație spre faptele semnificative în ceea ce privește promovarea noului, a preocupării continue pentru modernizarea vieții din uzină. Încărcate de prea mulți termeni tehnici, însemnările trimise de G. G. („Mici neliniști cotidiene") pot fi reluate, adîncite, în vederea reflectării asupra traducerii lor în lucrări de reportaj care pot fi trimise publicațiilor. Aceleași lucruri le-am putea spune și corespondenților V. Bencu-București, Al. Recea-Timișoara.

★

Dialog fără sfîrșit ar putea fi numită lucrarea lui Nelu Boroană din Drăcșani : **„Cearta dintre Firică Cioacă și Ilie Nichidaci"** Bucata are umor, autorul dovedește abilitate în dialog, dar lucrarea n-are o idee clară, e scrisă pentru plăcerea gratuită de a stîrni ridicolul. Lucrări asemănătoare, nu lipsite de calități în unele pasaje, dar fără mesaj limpede, ne-au mai trimis și : Ioan Dan-București („Fiul umoristului"), Ion Croitoru-Bacău („Nedumerire"), Elena Moldoveanu-Turda („Îți jur, Dana"). Într-un stadiu prea jurnalistic, în ton de articol dialogat și pe scheme cunoscute, se află lucrările corespondenților : Ion Tighiliu-Onești, Stoica Ion, V. Gherasim, Mihail Țîntar, Ștefan Cismaru. Deosebite ca talent jurnalistic, lucrările lui Neagu Ștefan de la care însă așteptăm lucrări mai bune, la nivelul celor pe care revista Luceafărul i le-a publicat („Portretul", „Prin grîu").

★

Mai trimiteți :

B. Vanu-București, Gr. Smeu-București ; G. Butoianu-Sinaia ; Patriciu Stan-Baia Mare ; Aurel Beldea, Buciumeni-Bacău ; Agi Amet Gemal-Constanța ; Buzinski Corneliu-Bacău ; Dem. Ionașcu-Petroșani ; Al. Dragomir ; Florentin Șerbănescu, Ion Micu-Brașov.

Deocamdată nu :

Remus Crișan-Constanța ; Ion Cruceană-Pitești ; Emil Bajan-Alexandria ; Anton Corsini-București ; Dumitru Gheorghe Rătești ; Irimia Vasile Buciumeni-Bacău ; Dan Stolniceanu, Peniam-Banat ; Nelu Marcu-Craiova ; P. Beke-București ; Stanciu Ion-Pitești ; Maria Marcu-Brăila ; Dragomir Horomnea-Iași ; Virgil Vieru-Reșița ; Sofia Popescu-București ; Mircea Opriță-Cluj ; Elena Alexandrescu-Iași.

„Luceafărul"

LITERATURA ȘI TINERETUL

(Însemnări pe marginea unei consfătuiri sau răspuns unei scrisori)

La redacția noastră au sosit, în ultimul timp, mai multe scrisori, în care ni se cere să publicăm o relatare a consfătuirii noastre cu tema „Literatura și tineretul". Printre acestea se numără și cea a tovarășului Mircea Rădescu, student în anul III al facultății de filologie. Răspunzînd acestei scrisori, sîntem convinși că răspundem dorinței generale a corespondenților noștri.

Dragă tovarășe Rădescu,

Ne rugai, în scrisoarea adresată redacției înainte de a avea loc consfătuirea cu tema de mai sus, să consemnăm în paginile revistei principalele probleme dezbătute. Rugămintea dumitale era cu atît mai firească cu cît în scrisoare îți exprimai cîteva păreri extrem de judicioase în legătură cu tema în discuție, pe care doreai să le confrunți cu ale altor cititori.

Dezbaterea amintită a avut loc la sfîrșitul lunii decembrie și la ea au participat o seamă de tineri din Capitală, mai ales studenți și muncitori de la unele întreprinderi din raionul „16 Februarie". Cum era și firesc, la discuție a fost prezent și un număr însemnat de scriitori, între care Eugen Barbu, redactor șef al revistei, Pop Simion, secretar al Uniunii Scriitorilor, criticul I. D. Bălan, redactor șef-adjunct, poeții Nina Cassian, Ion Horea, Gheorghe Tomozei, Nichita Stănescu, Niculae Stoian, Constanța Buzea și alții.

Dezbaterea și-a propus să fie, cum sublinia tovarășul Pop Simion în scurtul cuvînt de deschidere, „un dialog amical, deschis și bărbătesc, cu privire la problemele noastre comune de scriitori-cititori, la activitatea revistei, la ceea ce ne place și nu ne place din literatura de astăzi, la ceea ce am vrea să găsim în cărțile scriitorilor".

Prin urmare, părerile dumitale s-au încadrat perfect în acest dialog pe care, ce-i drept, l-am fi dorit mai cu nerv. Noi îl considerăm însă numai un prolog al unei dezbateri care trebuie să fie permanentă, un schimb de replici în care răspunsul scriitorilor și al revistei să fie apariția unor opere de toate genurile și de toate dimensiunile, cărora să nu le lipsească însă dimensiunea cea mai importantă : „viața noastră atît de bogată, cu faptele ei mărețe, cu ideile ei nobile, cu luptele ei victorioase".

TINERETUL ȘI PROBLEMELE LUI — CERINȚĂ DE PRIM ORDIN PENTRU CREAȚIA LITERARĂ

„Problemele tineretului și conflictele reale din viața lui sînt oglindite în paginile „Luceafărului" — scrii dumneata în scrisoarea adresată redacției — în măsura în care literatura publicată în revistă cuprinde aceste probleme". Criteriul propus e pe deplin valabil și după același criteriu au apreciat activitatea noastră toți participanții la colocviul nostru. Se pare că și în ce privește răspunsul ai fost, cum s-ar zice, gînd la gînd cu bucurie. Cu bucurie, pentru că așa vine vorba, căci altfel nu e un lucru deloc măgulitor nici pentru scriitori și nici pentru cititori, să constatăm că acestor probleme ale tineretului scriitorii li se dedică încă într-o măsură insuficientă. Critica adusă ni se pare cu totul justificată, ea neumbrind însă succesele obținute de literatura noastră în acest domeniu. Adevărul este că nu ne mai putem limita, mai ales în proză, la cele cîteva cărți care vorbesc de obicei despre primii pași în viață ai generației pe drept numite „generația lui 23 August". Cuvintele spuse de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej cu mulți ani în urmă : „Noi construim nu numai o țară nouă, ci și un tineret nou, un cetățean nou al țării noastre" au devenit astăzi o realitate impresionantă, una din marile realizări ale partidului nostru pe frontul luptei pentru făurirea unui om nou, constructorul conștient și entuziast al edificiului socialist al patriei noastre. Realitatea aceasta o reprezintă milioanele de tineri muncitori și colectiviști, intelectuali, ori încă școlari sîrguincioși pe băncile școlilor și ale facultăților, chezășia de nădejde a viitorului patriei noastre socialiste.

Problemele acestora sînt numeroase, ele nu pot fi simplificate, cum nu poate fi limitat și schematizat procesul de formare a acestei generații, proces care are trăsăturile lui specifice, caracteristice condițiilor în care se desfășoară. Aspirația dintotdeauna a tînărului către o faptă deosebită, plină de îndrăzneală, capătă astăzi, prin munca plină de abnegație în uzină sau pe ogor, sensul unui eroism firesc, cotidian.

„Ne-ați cerut sugestii — a spus Ada Rusu de la I.C.E.P. Grozăvești — despre eroii printre care trăim. Tin să vă spun că noi trăim zilnic cu acești eroi. Avem mărturii concrete la noi în uzină.

De pildă, astă vară am avut un caz cu niște sudori care au lucrat mai multe ore la o temperatură de 65° într-un cazan și, lucrînd din greu în aceste condiții, au reușit să-l repună în funcțiune. Imediat, toți tinerii din uzină ne-am dat seama de acest act și l-am prețuit cum se cuvine. Și acesta nu este un caz izolat. Aceste acte de altfel parcă intră în felul natural al oamenilor".

Într-adevăr, bine spus : felul natural al oamenilor. Acest fel natural poate fi întîlnit pretutindeni, la toate categoriile de tineri din țara noastră.

Asistentul universitar Teodor Nineacă de la Politehnică aducea în acest sens exemplul altei categorii de muncitori, cei care devin studenți, cărora la început le este mai greu să se familiarizeze cu noile probleme. Treptat, printr-o tenacitate cu adevărat muncitorească, ei devin fruntași în pregătirea universitară. „Consider că ar avea un efect mobilizator — conchidea tovarășul Nineacă — pentru buna pregătire a tuturor studenților, dacă aceste tipuri ar putea fi creionate într-o schiță sau într-o nuvelă".

„Noi vrem să apară așa cum cerem noi — și-a spus părerea și studentul Iulian Neacșu — această viață, emoțiile pe care le ai în preajma examenului, această trăire continuă în timpul sesiunilor".

Nu e vorba aici de crearea unei literaturi speciale pentru studenți sau elevi, pentru muncitorii tineri dintr-o ramură sau alta a industriei sau a agriculturii. Muncitorul Stelian Marinescu de la „Semănătoarea" exprima foarte bine această ideie : „Aș vrea o carte care, cînd va apărea, deși va arăta munca unui muncitor de altundeva, totuși să pot vedea în acea carte pe colegul meu de muncă și oricum s-ar numi uzina din carte, să pot spune : „Da, aceasta este uzina din care fac și eu parte". Mai mulți cititori au făcut în acest sens unele aprecieri pozitive cu privire la cîteva cărți care le-au plăcut, citînd numele lui Marin Preda, (Risipitorii), Eugen Barbu (Unsprezece, Șoseaua Nordului), Titus Popovici (Străinul). Constantin Chiriță (Întîlnirea), Pop Simion (Ore calde), Paul Anghel (Victoria de la Oltina).

Cu toate acestea, așa cum au subliniat cîțiva vorbitori, proza noastră este încă departe de a da imaginea complexă a conflictelor contemporane. Din majoritatea lucrărilor — afirma tot studentul Iulian Neacșu — ori lipsește realizarea eroului pozitiv care să trăiască, care să-mi devină model și pe care să-l simt alături, și dimpotrivă este creat doar eroul negativ, ori invers. În felul acesta chiar și în literatura pentru tineret conflictul nu apare în mod evident. Să nu ne învîrtim într-un cerc vicios, în jurul unor scheme și noțiuni care pur și simplu ne plictisesc. Uneori în proza care se scrie sînt cazuri cînd vreau să văd o rezolvare, dar la un moment dat lucrurile parcă ies din sfera mea. Autorii de multe ori nu îndrăznesc să meargă la concret, eroul pozitiv îl crează în mod idilic, lipsindu-l de orice viață interioară, de frămîntarea lui continuă.

Aceeași tendință spre artificiu, spre literaturizare, o sesiza colega sa, Luiza Cristescu, în multe din reportajele care apar în presa noastră, inclusiv în „Luceafărul". Vorbitoarea opunea acestui tip de reportaj, prea înecat uneori în digresiuni poetice, reportaje de genul celui despre Bicaz semnat de academicianul George Călinescu. Există atîta documentare, atîtea fapte vii, lucruri care trebuie să fie întotdeauna într-un reportaj — mărturisea cu entuziasm tovarășa Cristescu — încît te satisface intelectual.

Cu alte cuvinte, și în reportaj, ca și în oricare alt gen, în proză, în poezie sau în dramă, una din condițiile principale pentru crearea unei opere literare de calitate rămîne aceeași : cunoașterea temeinică a vieții.

Sîntem deci pe deplin de acord cu observația dumitale, tovarășe Rădescu : Evident, nu așteptăm de la creatori numai lucrări excepționale, dar o mai acută și ÎNDELUNGATĂ (sublinierea îți aparține) scrutare a vieții cotidiene (pînă la 1 ianuarie 1963 et passim, nu de la 1940, la 1949) le-ar oferi acestora materialul necesar pentru elaborarea schițelor, nuvelelor, romanelor și poeziilor contemporane.

UN EROU LIRIC COMPLEX, CU ADEVĂRAT CONTEMPORAN !

Problemele dezbătute mai sus sînt, fără îndoială, și probleme ale poeziei, succesele ca și slăbiciunile de care aminteam, deși sub alte forme, făcîndu-se simțite și în creația poeților.

Mulți vorbitori au avut cuvinte de prețuire la adresa multor poeți tineri, unii dintre ei foarte tineri chiar.

„Eu de la început trebuie să apreciez munca desfășurată de revista *Luceafărul*, a declarat studentul Morong Benedict, fiindcă îndeosebi poeziile care au apărut în ultimul timp în această revistă îmi plac foarte mult. Îmi plac îndeosebi poeziile publicate de tineri ; cînd citesc aceste poezii, retrăiesc toate sentimentele și într-adevăr mă simt apropiat de trăirile lor".

Faptul e cît se poate de firesc, fiindcă, după cum observa tot un participant la discuție, în poezia lirică, poetul, mărturisindu-se pe sine, și fiind el însuși tînăr, mărturisirea lui este autentică și impresionează atunci cînd îi dă și o formă adecvată.

Numai că lucrurile nu stau totdeauna așa, — căci, dacă ar sta așa, atunci remarca făcută de dumneata în scrisoare ar părea neîntemeiată. Eroul liric al poeziei noastre actuale — spui dumneata — nu este bine conturat. Cîte ceva din figura lui apare în cîte un fragment de poem, în unele poezii, dar... atît. În discuție s-au și citat cîteva exemple în acest sens, poezii de Nicolae Labiș, Tiberiu Utan, Ion Brad, Ion Horea, Al. Andrițoiu, Nichita Stănescu, Niculae Stoian, Gheorghe Tomozei, Florența Albu, la care se adaugă exemplul amintit de dumneata, poemele lui Ion Gheorghe din „Luceafărul". Nume s-ar mai putea cita, desigur foarte multe, de la unii poeți tineri binecunoscuți, pînă la oameni care au debutat nu de mult, ca Adrian Păunescu, Constanța Buzea sau foarte recent, Ion Chiric, Adrian Dohotaru, Ovidiu Genaru și alții.

N-aș vrea să aduc prejudicii talentului celor tineri — precizezi dumneata circumspect — însă peisajul liric tînăr de azi e destul de sărac.

Dintre cauzele care favorizează această situație, dumneata numești în primul rînd tendința spre interiorizare abstractă. Observația ni se pare îndreptățită, căci sărăcia aceasta nu vine, cum singur constați, din lipsa unui număr mare de voci în corul liricii noastre tinere. E vorba deci de o anume uniformizare, printr-o refugiere în abstracțiuni, uniformizare la care, pare paradoxal, cei mai mulți ajung din dorința de a fi cît mai originali.

Unul dintre vorbitori se întreba ce se întîmplă cu unii debutanți care, după cîtva timp, dispar din cîmpul vizual al poeziei. Explicația dispariției sau apariției tot mai rare a unora, dincolo de neajunsurile care există în munca redacțiilor, inclusiv a „Luceafărului", stă în faptul că bagajul de viață cu care vin acești oameni în poezie e foarte sărac, ca și cultura lor. Atunci recurg la ipostazele poetice de care vorbești, încep să se supună așa-zisei mode, să recurgă la o formulă poetică dovedită, la un anume poet, valoroasă.

De pildă, oameni foarte tineri, de-o vîrstă cu Republica aproape, încep să-și „destăinuiască" o biografie convențională, schilodită de ororile războiului și de alte vitregii, cu toate că ei nu au auzit salva de tun decît la parăzile din zilele de 23 August. Și aceasta numai pentru faptul că, scriind cîndva despre aceste lucruri, Nicolae Labiș sau Nichita Stănescu au reușit să emoționeze, să cîștige adeziunea cititorilor și a opiniei literare.

Fenomenul apare însă și la poeți tineri mai încercați, din care pricină acea „pauză de creație" de după primul volum, la care te referi și dumneata, se prelungește cam mult la unii dintre ei.

Important este deci, cum a arătat în discuție poeta Nina Cassian, nu să scriem în vers alb sau în vers clasic, ci să facem o poezie de valoare, de vibrație, de substanță, s-o transmitem omului. O poezie cu mai multă viață, cu tumult, cum cerea muncitorul Dumitru Popa de la „Semănătoarea".

Cerința e unanimă și nădăjduim că poeții se vor arăta mai sensibili față de ea.

ATENȚIE SPORITĂ PROBLEMELOR PRINCIPALE ALE DEZVOLTĂRII LITERATURII NOASTRE, EDUCĂRII ESTETICE A TINERETULUI !

Special am lăsat pentru încheierea relatării noastre observațiile care s-au făcut pe marginea articolelor și studiilor publicate de revistă, a rolului pe care îl joacă revista în dezvoltarea literaturii noastre, în culturalizarea tineretului. Ne este mai ușor astfel să apreciem măsura în care critica literară, revista noastră a intervenit în desfășurarea fenomenului literar actual.

Discuțiile despre critică și istorie literară s-au purtat în genere în jurul a două chestiuni : a) în ce măsură critica literară exprimă opiniile cititorilor. b) dacă articolele și studiile de istorie literară publicate de revistă sînt utile în procesul de învățămînt.

Răspunsul la ambele chestiuni a fost în esență cel pe care îl dai și dumneata, afirmativ. S-a subliniat îndeosebi ajutorul pe care îl dă critica în dezvoltarea gîndirii artistice a cititorului. Problema aceasta are într-adevăr o însemnătate covîrșitoare, fapt care obligă la o mai stringentă exigență a criticilor față de ceea ce scriu și a revistelor față de ceea ce publică.

Intervriurile, articolele despre folosirea limbii, ca și unele cronici publicate de revista noastră au primit în acest sens o apreciere călduroasă.

Fiind vorba însă despre critică, nu au lipsit nici părerile... critice, păreri pe care le găsim îndreptățite, atît în ceea ce privește critica din revista noastră, cît și din alte publicații.

„Există o tendință generală a articolelor din toate revistele literare — constata studenta Luiza Cristescu — de a aprecia o operă recentă a unui scriitor întotdeauna retrospectiv. Criticii se simt în mod ciudat obligați să readucă în planul discuției meritele trecute. Nu se întîmplă ca o critică să fie făcută direct, fără să se ceară scuze. Scriitorul, cerea vorbitoarea, să fie vizat pentru o anume operă a sa, fără să se mai spună atunci cînd cartea recenzată e slabă : da, dar a scris înainte cutare și cutare operă care au o deosebită valoare și care vor deveni capodopere ale literaturii".

Un alt vorbitor, studentul Vasile Brumaru de la I.S.E., indica și un alt subterfugiu al unor critici, îndeosebi tineri, acela de a recurge la metoda „hai să mă iau după alții", așteptînd în acest sens ca mai întîi despre anumite cărți să se pronunțe „așii" criticii.

Ambele atitudini, ca și altele de acest gen, nu-s de fapt decît tot niște ipostaze mascate ale anatemizatului ton apologetic.

Unele succese obținute în ultimul timp de tineri critici ai „Luceafărului" în evitarea unui asemenea ton sînt de natură să ne îndreptățească speranța într-o deplină fermitate a criticii noastre în anul care a început.

Cu mici excepții, o sinceră aprobare au întrunit preocupările revistei pentru istorie literară, subliniindu-se îndeosebi meritul de a fi inițiat dezbaterea pe marginea unor cursuri universitare.

„Personal constat — a spus asistentul universitar I. Călin — că aceste discuții au fost mai fructuoase în paginile „Luceafărului" decît în alte reviste. Mă întreb dacă n-ar exista posibilitatea să extindem asemenea articole și pentru cursurile de literatură din alte țări".

Asemenea propuneri, de lărgire a sferei preocupărilor revistei, s-au mai făcut, altele ne-au parvenit în scris de la diferiți cititori din țară. Ele vin în sprijinul dorinței noastre, exprimate de altfel și de redactorul șef al revistei, la această consfătuire : „Luceafărul" ar vrea să fie o revistă de cultură scrisă în genere de tineri pentru tineri (spunem „ar vrea" pentru că uneori nu reușește).

Cititorii au cerut ca revista să-și sporească eforturile nu numai în sensul abordării cu mai mult curaj a problemelor care le ridică dezvoltarea tineretului și în alte domenii ale culturii și artei, ci și în găsirea unor forme eficiente, care să-și aducă contribuția în educarea comunistă a tinerei noastre generații. Un tovarăș propunea ca revista să inițieze discuții de genul celor din „Scînteia tineretului" despre dragoste, despre felul cum e privit acest sentiment de către tinerii noștri, despre educația estetică a studenților, despre dezvoltarea gustului pentru poezie în rîndurile tineretului etc...

S-a cerut cu multă insistență de asemeni ca o revistă a tineretului cum e a noastră să nu subestimeze satira și humorul, mijloace literare foarte eficiente în munca de educație.

Dar, propuneri de acest fel au mai existat. Nu este în intenția noastră să le inventariem pe toate.

Din discuții s-au desprins, înainte de toate, cu pregnanță, cîteva concluzii : Avînd în vedere popularitatea de care se bucură revista în rîndurile tineretului, redacția trebuie să-și pună cu mai multă răspundere problema asigurării unui profil cît mai adecvat sarcinilor care-i revin, promovării cu mai multă străduință a unei literaturi scrise de către tineri, de o mai înaltă calitate artistică și ideologică ; „Luceafărul" trebuie, de asemenea, să întrețină legături cît mai strînse cu cititorii săi, să aibă o colaborarea permanentă cu toți factorii care se ocupă de educarea și creșterea tineretului.

Este ceea ce ne vom strădui să facem cu mai multă tenacitate decît pînă acum, pentru a ne aduce o contribuție importantă la îndeplinirea sarcinilor trasate de partid literaturii noastre la Conferința pe țară a scriitorilor de acum un an.

Așadar, după cum vezi, dragă tovarășe Rădescu, discuția a fost, după cum s-a și afirmat în încheierea ei, constructivă și cu multe puncte de vedere.

Reporter

Arte - Spectacole

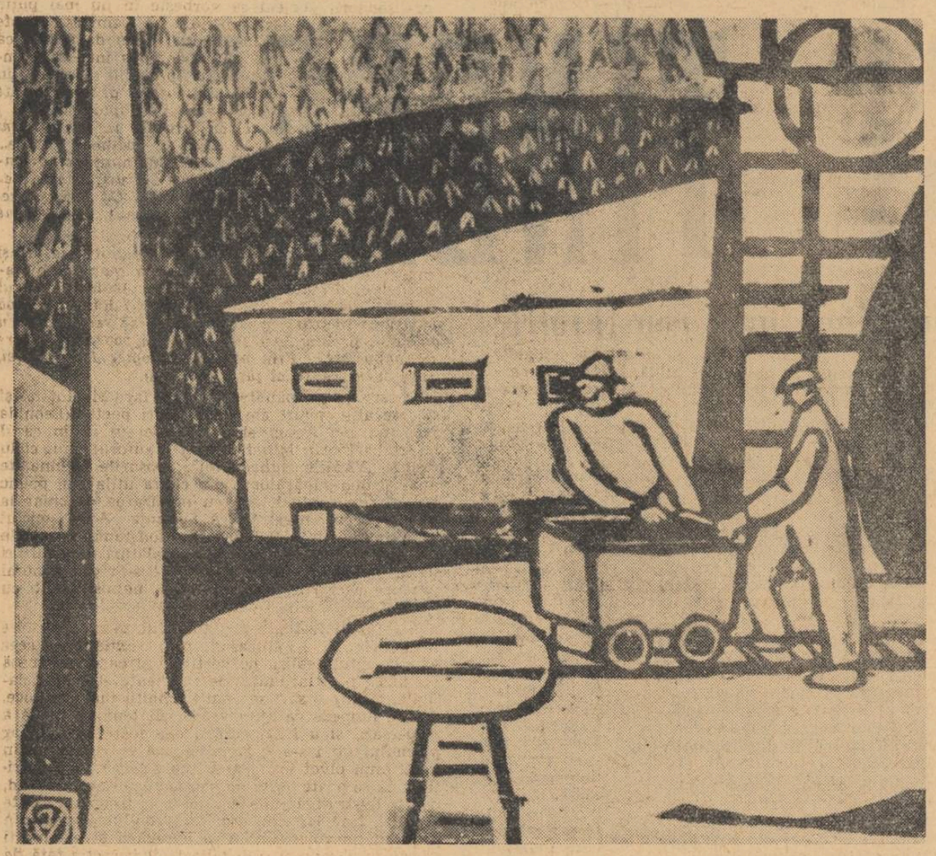

V. DOBRIAN — *Gravură*

STANISLAVSKI

100 de ani de la naştere

Sărbătorirea pe plan mondial a lui Stanislavski, la 100 de ani de la naşterea sa, atestă, o dată mai mult, preţuirea de care se bucură acest corifeu al regiei teatrale, creatorul Teatrului de Artă din Moscova, cel ce a deschis drumuri noi în arta scenei. Gîndirea vie şi înaripată a lui Konstantin Sergheevici a descifrat cu ardoare sensurile adînci ale creaţiei actoriceşti. Problema fundamentală care l-a preocupat necontenit a fost reliefarea viguroasă şi expresivă a adevărului vieţii în imaginea scenică. Totdeauna căutările sale rodnice erau subordonate unui obiectiv major : teatrul de înaltă ţinută artistică, de esenţă profund realistă, teatrul care exprimă ideile contemporaneităţii. Se vorbeşte pretutindeni cu legitim interes despre „sistemul lui Stanislavski". Firesc, nu pot fi descoperite în acest context dogme şi precepte menite să ofere soluţii tuturor dilemelor artistice complicate şi numeroase. Ceea ce dă o prospeţime tulburătoare principiilor sistemului este apelul la valorificarea deplină a resurselor creatoare, proprii fiecărui actor. Stanislavski cerea interpretului o atitudine activă faţă de rolul său, o înţelegere profundă a personajului, fundamentată de munca ardentă şi căutări variate. Primatul textului în spectacol, mesajul care trebuie transmis cu vibraţie — iată coordonatele principale pe care îşi orienta Stanislavski munca de creaţie. Descoperirea ingenioasă a „supraproblemei" dezbătute de piesa respectivă, rezolvarea ei prin cele mai adecvate mijloace scenice devin imperative firesti în conturarea fizionomiei unui spectacol. Textul literar era supus analizei fine şi minuţioase, capabilă să introducă pe actori în universul interior al personajelor pe care urmau să le recreeze. Stanislavski urmărea să impulsioneze fantezia interpretului, ajutîndu-l să depăşească limitele impuse de text, să reconstituie viaţa rolului în detalii semnificative, investigînd amplu mecanismul psihologic oferit de partitura unui anumit personaj. Adversar al superficialităţii şi al improvizaţiei grăbite, Stanislavski a instaurat în templul Thaliei noi rînduieli. Locul empirismului l-au luat temeiurile ştiinţifice şi de aici se deschidea calea liberă întruchipării convingătoare şi vibrante a rolului. „Supraproblema", fir călăuzitor în desfăşurarea spectacolului, se întregea armonios cu „sarcinile" deţinute de fiecare personaj în diverse episoade din piesă. Rolul constituie, în concepţia lui Stanislavski, o parte dintr-un complex artistic unitar şi actorul era solicitat să-şi făurească o viziune limpede şi precisă asupra prezenţei umane pe care trebuia s-o încarneze. Fundamentarea ideologică rămîne pivotul în jurul căruia gravitează experimentele încercate de actor. Dirijînd, în calitate de regizor, „naşterea" spectacolului de teatru, Stanislavski susţinea cu patos iniţiativele temerare şi în acelaşi timp respingea rezolvările convenţionale, stereotipe, ivite cîte o dată în compoziţiile unora din interpreţi. Celebrul „Nu te cred !" — adresat de Stanislavski de la masa lui regizorală răsuna ca un drastic corectiv pentru actori. Este ştiut că marele regizor acorda o deosebită atenţie acţiunilor fizice — stimulatoare ale sentimentelor. Treptat, obişnuindu-se să acţioneze în împrejurările cerute de text, actorul ajungea să dobîndească potenţialul afectiv cuvenit. „Interiorizarea" preconizată de Stanislavski apare ca un corolar al eforturilor creatoare. Ca pentru orice mare artist, teatrul era pentru Stanislavski o muncă titanică, permanentă, care cere dăruire totală, pasiune clocotitoare. In personalitatea regizorului se îmbinau fericit artistul cu pedagogul, creatorul cu teoreticianul. In cărţile lui („Viaţa mea în artă", „Munca actorului cu sine însuşi") descoperim o parte din observaţiile şi concluziile la care a ajuns, găsim sugestii pentru formarea şi desăvîrşirea pregătirii actoriceşti, aflăm răspunsul la multe enigme teatrale. Actul creaţiei scenice este analizat pe compartimente verificat, îmbogăţit cu elemente noi. Nu-mi propun să extind aici comentarea volumelor lui Stanislavski, adevărate manuale de artă dramatică, dar trebuie să relev bogăţia argumentaţiei, exemplele vii şi interesante cu care profesorul îşi demonstrează teoriile promovate. La teatrul de artă din Moscova, întemeiat de el şi de Nemirovici-Dancenko, montările traduceau în viaţă intenţiile inovatoare care-l animau. Precum se ştie, piesele lui Cehov şi Gorki au avut în Stanislavski un tălmaci excelent, care a ştiut să transmită cu forţă inegalabilă gîndurile autorilor.

Astfel de spectacole oferă o strălucită pildă de conlucrare fertilă dintre autor şi regizor. Este cunoscută migala cu care lucra Stanislavski asupra fiecărei scene, perseverenţa cu care se străduia să surprindă nuanţele intime ale textului.

Iscusit organizator de teatru, Stanislavski a militat neobosit pentru statornicirea normelor unei înalte etici. Începîndu-şi cariera artistică la sfîrşitul secolului trecut, el a repudiat atmosfera coruptă, viciată, întreţinută de emisarii non artei. In teatrul pe care-l conducea, Stanislavski s-a străduit să asigure un climat proaspăt şi tonifiant, prielnic artei autentice. Dezideratul pe care-l adresa totdeauna actorilor : „Iubeşte arta în tine şi nu pe tine în artă" avea menirea să stimuleze patosul creator, eliminînd orgoliul individualist şi „vedetismul" steril. Spectacolul reprezintă o creaţie colectivă şi regizorul releva insistent contribuţia fiecărui factor, cerea sever, atît protagoniştilor cît şi figuranţilor, să respecte cu stricteţe legile scenei, să nu neglijeze nici un aspect util sintezei scenice. „Atmosfera de lucru" atît de necesară în culise se închega sub îndrumarea lui. Îndemnul său de a „lăsa o dată cu galoşii la garderobă preocupările şi interesele străine de teatru", era repetat mereu către actori. Etica desăvîrşită devenea o condiţie sine qua non a existenţei teatrului.

Într-un asemenea spirit, au crescut la şcoala lui Stanislavski valoroşi artişti contemporani precum sînt : Kedrov, Gorceakov, Toporkov, Ghiaţintova şi alţii. In anii puterii sovietice, Stanislavski şi-a intensificat entuziast activitatea multilaterală, rămînînd pînă la sfîrşitul vieţii la postul său, înconjurat de stimă şi aprecieri elogioase. M.H.A.T.-ul, teatrul cu renume universal, cunoscut şi spectatorilor noştri, a avut tot timpul ca animator pe subtilul şi pasionatul Konstantin Sergheevici. Spectacole remarcabile, cum a fost cel cu „Trenul blindat" de Vs. Ivanov, spre exemplu, devin file de antologie în istoria teatrului. Stanislavski a cercetat de-a lungul vieţii sale tradiţiile avansate ale teatrului popular, ale teatrului clasic rus şi le-a folosit cu pricepere la nivel superior. Realismul socialist i-a amplificat apreciabil orizontul artistic, facilitînd evoluţia sa luminoasă. Numele lui Stanislavski circulă impetuos pe meridianele globului. Ecoul învăţăturilor sale răsună prelungit în teatrul contemporan. Despre arta sa, despre principiile „sistemului" său au vorbit încă de mult şi oameni de teatru romîni, de la Davilla pînă la Paul Gusty. La ora actuală, mişcarea teatrală găseşte în moştenirea lui Stanislavski o sursă permanentă de împrospătare, un ghid preţios în ascensiunea către culmile marei arte.

Mihai Botez

UN SPECTACOL AL TINERILOR

„ANTIGONA ŞI CEILALŢI"

la Teatrul Muncitoresc C. F. R.

Pentru un dramaturg care-şi propune să aducă în scenă un moment din viaţa faimoaselor lagăre fasciste, tentaţia atmosferei devine irezistibilă, întrucît nimic nu este mai „plin de atmosferă" decît spaţiile închise, zonele claustrate ale umanităţii. De la Cehov şi Gorki la Tennesse Williams, teatrul spaţiilor închise a fost, în primul rînd, un teatru de atmosferă, cu acea poezie amară şi aspră care însoţeşte zbaterile chinuitoare ale eroilor pentru a ieşi dintr-un univers sufocant.

Deşi se situează în continuarea liniei de care aminteam, investigînd o zonă închisă, cu cel mai mare potenţial tragic din istoria ultimului război mondial — aici, în lagăr, nu indivizi ci mase întregi sînt claustrate şi sortite unei morţi îngrozitoare —, dramaturgul slovac nu e preocupat în primul rînd de reconstituirea atmosferei, ci de lupta de rezistenţă a organizaţiei subterane din lagăr, amintind, în acest sens, mărturiile celor doi supravieţuitori de la Auschwitz, Kraus şi Kulka, cuprinse în volumul „Fabrica morţii". Atmosfera dezolantă e numai sugerată, din restul lagărului se aud doar ecouri (corul, împuşcăturile), masa deţinuţilor nu este în scenă (autorul indică: „zecile de mii de oameni sînt prezenţi aici doar simbolic, prin corul numeros care cîntă fără cuvinte"), iar baraca sau camera „lăcătuşilor" în care se petrece acţiunea, constituie, în concepţia piesei, un post înaintat al rezistenţilor.

În tragedia lui Karvas sînt dezbătute patetitc, uneori la un mod filozofic, sensurile existenţei şi ale luptei, problema condiţiei umane ultragiate, raporturile între victimă şi călău, dar, mai presus, responsabilitatea omului faţă de semenii săi, faţă de omenire. Antigona simbolizează sacrificiul conştient nu pe temeiul unui principiu moral abstract şi rigid, ci ca o consecinţă a înţelegerii înaltei răspunderi faţă de colectivitate. Eroii tragediei antice erau urmăriţi de fatalitate, exterioară lor, independentă de ei şi, practic, invincibilă. Fatalitatea era izvorul unic al tragicului (Vischer identifica-se chiar noţiunea de **tragic** cu aceea de **soartă**). Antigona lui Karvas acţionează în numele solidarităţii umane pe care con-

diţiile existenţei în lagăr au ridicat-o la rangul de principiu vital; dar nu numai Antigona, ci şi „ceilalţi", Locotenentul, Profesorul, Iosef, Zaris, precum şi eroii care luptă şi mor în afara scenei, acţionează în baza aceleiaşi solidarităţi în faţa fascismului.

Construită pe datele tragediei optimiste, piesa lui Peter Karvas contribuie cu o remarcabilă forţă artistică la restructurarea noţiunii de tragic în lumina factorului nou care intră în acţiune o dată cu literatura revoluţionară şi anume necesitatea înţeleasă. Dacă pentru Zeman — al cărui echilibru interior este nimicit în urma incapacităţii sale de a înţelege lucid necesitatea, în cazul de faţă necesitatea luptei — soluţiile sînt tulburi, ineficiente, de unde şi dezastrul sufletesc care-l împinge la un act disperat, pentru Locotenent, pentru Profesor, într-o măsură şi pentru ceilalţi, soluţiile sînt clare, lupta capătă un caracter conştient şi necesar venind din convingerea profundă că oamenii, deţinuţii lagărului, trebuie salvaţi dacă nu fizic, cel puţin moral.

Actul tragic dobîndeşte o nouă şi superioară semnificaţie din momentul cînd el nu mai apare ca un rezultat al luptei individului izolat cu destinul, cu forţele ostile, ci ca o înfrîngere temporară a ace-

CRONICA DRAMATICĂ

lor elemente care deţin mesajul pozitiv, revoluţionar al autorului şi care nu sînt şi nu pot fi izolate tocmai pentru că reprezintă ideile, concepţiile, aspiraţiile unei colectivităţi largi. Organizaţia subterană îşi pierde, pe rînd, conducătorii, ucişi de fascişti, dar ea continuă să existe şi să reziste, pentru că i se alătură necontenit alţi luptători.

Karvas a subliniat astfel continuitatea şi sensurile vii ale luptei într-o dezbatere dramatică pasionată şi pasionantă, în care se disting acordurile profunde ale dragostei şi răspunderii faţă de umanitate.

Exceptînd unele diluări ale conflictului, tragedia lui Karvas, transpusă cu multă înţelegere în limba romînă de Jean Grosu, se înscrie printre succesele dramaturgului slovac, apreciat de spectatorii noştri şi pentru piesele „Diplomaţii" şi „Liturghia de la miezul nopţii".

★

Cu „Antigona şi ceilalţi" Teatrul Muncitoresc C.F.R. a obţinut o dublă realizare : înscrierea în repertoriu a unei opere de problematică gravă şi deosebită ţinută artistică şi montarea cu o echipă de actori tineri a unui spectacol cu adevărat tineresc. Meritele multiple ale spectacolului pus în scenă de Mihai Dimiu ţin de o remarcabilă valorificare a textului şi de o curajoasă punere în valoare a talentelor tinere ale teatrului.

Regizorul a intuit că singura atmosferă acceptată de autor este atmosfera de luptă, că atmosfera de lagăr trebuie să fie sugerată şi nu să copleşească ideile combative şi semnificaţiile eroice ale conflictului. Dar şi aici, între două linii dominante posibile : atmosfera şi dezbaterea de idei, regizorul a preferat-o pe a doua, răspunzînd astfel mai direct curiozităţii şi sensibilităţii contemporane. Scenic, alegerea a influenţat vizibil ritmul spectacolului, care s-a adaptat duelului ideologic şi etic în diferitele sale ipostaze (Locotenentul-Krone, Locotenentul-Zariş, Locotenentul-Zeman), sporindu-şi astfel intensitatea.

În ceea ce priveşte distribuirea şi îndrumarea interpreţilor, vom observa în primul rînd că doi actori tineri, Sebastian Radovici şi Sabin Făgărăşanu, care ani de zile au vegetat la Teatrul „C. I. Nottara" nefiind distribuiţi şi neoferindu-li-se prilejul de a-şi încerca posibilităţile artistice, au primit în acest spectacol două roluri dificile (Zeman şi, respectiv, Zaris), pe care le-au jucat cu reală sensibilitate, primul avînd şi o mască perfectă.

Se cuvine, de asemenea, să remarcăm jocul foarte bine gîndit al celor doi principali preopinenţi : Locotenentul, interpretat cu profunzime şi sobrietate de Paul Ioachim şi Krone, şeful lagărului, căruia Ion Vîlcu i-a imprimat o logică riguroasă a mişcării interioare şi exterioare, sugerînd eforturile comandantului S.S. de a-şi menţine, în momentele dificile, echilibrul gîndirii şi al gesturilor. Scenele de înfruntare între cei doi inamici au căpătat, datorită jocului tinerilor interpreţi, o dinamică de bună esenţă dramatică. Nu ne-a mulţumit însă pe deplin prezenţa scenică a altor actori. Athena Zahariade-Demetriad, care, în rolul Antigonei, a ştiut să facă a vibra puritatea sufletească neatinsă a personajului, s-a cramponat excesiv de ingenuitatea totală, pe care nu o putem încadra decorului dezumanizant al lagărului şi nici maturării precoce impuse inerent de condiţia tragicului. Pe Al. Azoiţei (Iosef) îl credem cînd îşi dezvăluie naivitatea politică, dar... aceeaşi observaţie : condiţia războiului nu poate lăsa un tînăr de 22 de ani la un stadiu adolescentin, iar naivitatea politică nu poate fi şi una bio-psihică. De altfel Al. Azoiţei, actor înzestrat, joacă aici prea puţin diferit de, să zicem, rolul său din „Corabia cu un singur pasager". Atenţie, deci, la primejdia manierismului! Talentatul actor S. Mihăilescu-Brăila, pe care l-am apreciat în creaţiile sale admirabile din „Domnul Puntilla..." şi „Puterea întunericului", a

mers aici alături de structura personajului (Profesorul), se pare şi dintr-o greşită sau insuficientă îndrumare a regiei (care s-a preocupat mai mult de tineri, spectacolul fiind destinat iniţial reprezentării în cadrul concursului tinerilor actori). Profesorul apare în anumite scene din spectacol mult prea neajutorat, derutat, adoptînd un ton de văicăreală necorespunzător textului pe care-l rosteşte şi misiunii sale în luptă. În rolul Ismenei, Dana Comnea a dozat bine amestecul de ură şi spaimă îmbinînd pasivitatea personajului cu dispreţul pentru trădători. Ştefan Bănică (Storch), actor bun de comedie, gesticulează prea mult şi prea caricatural într-un rol care pretinde mai multă sobrietate. Într-o apariţie episodică, Elisabeta Raicu (Erika) îşi conturează personajul în linii corecte. În afară de muzica de scenă impresionantă a lui Doru Popovici, menţionăm contribuţia, pe care am fi vrut-o însă şi mai inspirată, a scenografei Eugenia Bassa-Crişmaru.

De obicei, un spectacol are ca punct culminant premiera, după care urmează adeseori fluctuaţiile în distribuţie, scăderea treptată a tensiunii dramatice şi a interesului pentru calitatea artistică etc., într-un cuvînt degradarea de care se vorbeşte nu o dată în presa noastră. Am avut satisfacţia să constatăm că spectacolele care au avut loc după premieră nu au coborît stacheta exigenţelor ci, dimpotrivă, au ridicat-o, reparînd multe din neajunsurile iniţiale, corectînd şi îmbunătăţind acolo unde era cazul. Ceea ce dorim tuturor spectacolelor de la Teatrul Muncitoresc C.F.R.

Dumitru Solomon

„Efectul de participare" în „Povestea anilor înflăcăraţi"

S-a scris mult, poate chiar prea mult, despre faimosul „efect de participare" pe care-l asigură spectatorului giganticul ecran panoramic îmbinat cu jocul reliefat al sunetelor din sistemul stereofonic. Dar dacă spectatorul care vizionează „Povestea anilor înflăcăraţi" nu poate fi un contemplator pasiv, dacă el este mereu antrenat în apriga polemică pe care o implică filmul, asta se datoreşte nu atît procedeului tehnic în sine cît grandioasei partituri cinematografice pe care a compus-o acel genial poet al cinematografiei care a fost Dovjenko şi modului cum îşi găseşte ea interpretarea în regia magistrală a Iuliei Solnţeva.

Tema războiului nu i-a fost străină lui Aleksandr Dovjenko. Spectatorii care au avut prilejul să vadă la televiziune sau pe ecran filmul „Arsenalul" au fost literalmente fascinaţi de vehemenţa şi originalitatea mijloacelor cu care Dovjenko, în primul episod al acestei memorabile creaţii cinematografice, denunţa sălbăticia războiului. In „Povestea anilor înflăcăraţi" aceeaşi temă îşi găseşte însă o tratare cu totul diferită. Dovjenko vorbeşte acum despre un alt război, despre bătălia înverşunată a omului sovietic liber împotriva fascismului. Ivan Orliuk este, în mod evident, un personaj simbolic, este omul sovietic care apără cuceririle revoluţiei. Dar, deşi simbolic, personajul nu este cîtuşi de puţin schematic. El îşi dezvăluie în faţa noastră sufletul complex, bogat, adînc uman. Dramaturgul şi-a construit filmul ca o epopee, dar monumentalul nu-l copleşeşte pe om, care domină pretutindeni măreţia imaginii.

Alegînd procedeul panoramicului, Iulia Solnţeva n-a făcut decît să descopere corespondentul tehnic al proporţiilor pe care le revendica scenariul. Dacă, în tratarea regizoarei sovietice, ecranul panoramic are facultatea de a cuprinde un întreg univers, atît detaliul (de pildă ochii lui Orliuk în groplan), cît şi uriaşele mişcări de mase (planul general din Berlin), exprimă în imagine tocmai metoda artistică a lui Dovjenko: interferenţa continuă a ansamblului cu particularul, a liricului cu epicul. Dovjenko uimeşte cu bogăţia şi plastica ideilor sale. Intr-o izbă înghesuită, un soldat îşi dezbracă grosolanele haine cazone. Şi în faţa oglinzii se redescoperă goală, femeia şi se contemplă cu bucurie. E o femeie pe umerii căreia istoria a aruncat povara mantalei soldăţeşti. Dar e frumoasă, e iubită şi va fi fericită. Acum, cînd războiul s-a sfîrşit, se poate în fine gîndi şi la fericire. Împreună cu Orliuk, fata s-a dus la general (personaj interpretat de Boris Andreev). Logodnicii l-au rugat să le oficieze căsătoria iar acesta oftează din greu şi-i întreabă: „Cum vreţi să fie?" Îl înţelegeţi, nu? Doar meseria lui e cea a armelor; căsătorii n-a oficiat niciodată. Iar tinerii răspund şi ei încurcaţi: „Nu ştim! Să fie frumos şi solemn".

Şi iată ceremonia, un amestec emoţionant de epoci şi stiluri. Mireasa şi-a pus tradiţionalele-i straie ucrainiene, mirele e soldat, iar generalul — oficiant se simte stingher în costumul civil care nu-i vine bine. Şi cortegiul alunecă solemn pe treptele unui palat. Împreună cu el, în faţa lui, urcă şi aparatul şi aşteptăm cu toţii să răsune cîntecele de bucurie ale sărbătorii. Dar dintr-odată, de sus, se aude tunînd nu tradiţionala oraţie de nuntă pentru care ne-a pregătit imaginea ci... marşul armatei sovietice. Şi apoi un „Uraaa !" prelung, din sute de voci bărbăteşti, de parcă ar fi fost dezlănţuit un atac. „Frumos şi solemn" a promis generalul, dar nu este oare aşa ? In mod paradoxal, marşul ostăşesc a trezit în spectator un sentiment de profundă poezie.

Peste tot în film recunoaştem gîndirea adîncă şi generoasă a uriaşului reprezentant al cinematografiei sovietice. Iată-ne la procesul trădătorilor, unde, în faţa lui Orliuk, acuzator public, apare o martoră, o femeie simplă de la ţară care îşi acoperă cu mîna la gură un hohot abia reţinut. I-au fost ucişi bărbatul şi copilul, şi cu mîna la gură, cutremurată de un rîs cu neputinţă de învins, femeia istoriseşte grozăviile înfăptuite de asasini. Orliuk se înfurie. „De ce rizi? E ceva caraghios aici?" Femeia bîiguie ceva de neînţeles. „Atunci de ce rizi?" — izbucneşte Orliuk. Femeia tace, face eforturi să se stăpînească şi abia într-un tîrziu reuşeşte să se explice ; o explicaţie cutremurător de simplă şi de umană: „Dar nu rîd ! Plîng!" Tremurul femeii de pe ecran trece, ca în atîtea alte rînduri, în sală. Şi aici „efectul de participare" a fost realizat de minunata gîndire artistică a lui Dovjenko.

De altfel întreg filmul poate fi înţeles numai raportat la opera marelui cineast, la biografia sa artistică. Orliuk vine de undeva din „Pămîntul"; e un cîntăreţ al vieţii paşnice, al gliei rodnice şi al muncii. Taicăsău moare la fel de senin ca şi bătrînul din prologul „Pămîntului", omul e la fel de demn şi frumos în felul în care piere, doar natura e altfel, căci livada nu mai e verde şi plină de rod ci ucisă de furtuna crîncenă a iernii. Ca şi în „Zvenigora", în „Povestea anilor înflăcăraţi" vremurile apuse se intersectează cu cele vitoare explicînd prezentul. Limbajul lui Dovjenko este rezultat al unui remarcabil proces de abstractizare realizat la o tensiune poetică rar întîlnită. Insuşi fantasticul este la Dovjenko un procedeu de relevare a esenţelor, de înaltă generalizare artistică. Gubovski, trădătorul care încearcă să se ascundă, este încremenit pe loc de o voce gigantică, vocea autorului, excelent redată de Serghei Bondarciuk. Este însăşi istoria cea care-i porunceşte lui Gubovski să se oprească, deoarece orice tentativă de fugă e de prisos.

Dar tratarea eroului pe plan simbolic, dominanta patetic-monumentală a filmului nu pun oare în primejdie caracterul modern al operei de artă ? Ştim că în ultimii ani principala tendinţă a creatorilor de film sovietici este anti-retorismul, întoarcerea la simplitatea şi adîncimea clasicilor, investigarea cotidianului. Aceste lucruri sînt cît se poate de adevărate, dar Solnţeva ne demonstrează, în filmul ei, că genul monumental ca atare nu e caduc. Depăşit este patosul exterior al unor montări „grandioase" din perioada dominată de cultul personalităţii, filme în care cartonul şi artificiul se substituiau patosului real al vieţii. Amploarea epică a lui Dovjenko, patetismul său sînt însă expresie a adevărului vieţii, sînt autentice şi, de aceea, actuale.

Actorii înşişi joacă cu gesturi de tragedie antică elină, dar, uimitor nimic nu distonează, nimic nu este anacronic. Cum ar putea înfăţişa cu o altă gestică Zinaida Kirienko imaginea unei femei care discută cu o statuie? Materialul lui Dovjenko însuşi solicită această tratare, căreia un observator superficial i-ar putea contesta caracterul „modern". Dovjenko arată, practic, că în artă contează în primul rînd, adevărul şi forţa de penetraţie a ideii poetice. Şi iată de ce pe ecranul panoramic nu tehnica cinematografică te uimeşte ci amploarea gîndirii cinematografice. Dimensiunea neobişnuită a ecranului a fost parcă anume inventată pentru ca scenariul lui Dovjenko avea nevoie de mijloace tehnice corespunzătoare unei asemenea intensităţi a emoţie artistice. Demonstraţia Iuliei Solnţeva este strălucită şi premiul pentru regie dobîndit la o competiţie de prestigiul Festivalului de la Cannes e pe deplin justificat. Iulia Solnţeva n-a făcut decît să traducă în viaţă cuvintele pe care Dovjenko le face să răsune răspicat în acest film „Nu vă temeţi de vorbele mari. Viaţa şi moartea vi le cer !"

T. Caranfil

MARILE DIMENSIUNI ALE POEZIEI

„Primele iubiri" de Nicolae Labiș

Labiș este un poet de mari aprinderi și de tensiuni lirice deosebite. Anii nu sînt întotdeauna un indiciu al maturității. Și în artă, ca și în viață, unii scriitori se nasc bătrîni, iar alții mor copii. Poezia lui Labiș condensează, sublimează toate căutările creatoare, împlinește și desăvîrșește poezia unei generații. El e poetul cel nou de după 23 August 1944. La douăzeci de ani, Labiș nu bătea la porțile Artei, ci se afirmase și i se recunoscuse strălucirea talentului. Lui nu-i mai trebuiau ani de așteptare. Revoluția a făcut să vibreze în poet corzile sensibilității. Cîntecul n-a mai mocnit în el cum mocneau de secole dorurile în doine. El n-a mai ars ca para galbenă nevăzută. Labiș aducea Revoluției pădurile de cîntec ale poporului său ; era însuși cîntecul dezrobit. Revoluția nu numai că-l atrage, ci-l primește ca pe un fiu al ei ; el se naște și crește în Revoluție ca în mediul său firesc, purtînd în tinerețea sa valori străvechi din bunurile culturale ale poporului.

Labiș are simțămîntul că descinde legendar din munți, o dată cu izvoarele. El e al codrului, al munților și apelor („Eu m-am desprins din munții vineții"). Moldova trimitea prin Labiș încă un mesager al ei către eternitatea poeziei. E un poet care se leagă, prin tot ce are, de geografia românească, cu sufletul încărcat cu „roiuri de lumini" strînse de pretutindeni pe unde partidul le-a aprins. El este „fiul și flacăra munților".

Labiș vine oțelit în țăria pădurilor „cu așchii roșii", se rupe din graniturile Ceahlăului. El își simte sufletul împînzit de drumuri nesfîrșite și necuprinse, cîte sînt în viață, hărăzit să nu se oprească niciodată ; căutînd mereu necunoscutul care îi cheamă, își aude chemarea către urcușuri și drumeții spre toate zările. E neliniștea creatorului căruia inerția îi e dușman. („Am strîns atîtea drumuri în mine ca pe-un ghem / Tam-tamuri de copite în mine aspre sună, / Dar tot mi-i dor de ducă, spre rime încă chem / Acele panglici albe pudrate-n colb de lună". **Confesiuni**).

Energia și vitalitatea poetului intră în plămada vie a epocii noastre eroice. Istoria cere asemenea combustiuni pătimașe. Arderile uriașe, stăvilite generații de-a rîndul, clocotesc și erup ca lava care nu mai poate rămîne ascunsă în adîncimi („Timpul în preajmă-ne-și zornăie clipele — / Iată-ne inima — focuri teribile — / Încă puțin și erump / Lavele-i — aur și plumb". **Entuziasm**).

„Înmugurit din lut și stea", poetul își are existența proiectată pe dimensiunea colosalului, sorocit de „trăsnete și fulgere", ca o ființă mitologică. Dar Labiș nu transformă în himeră condiția sa poetică. **Neastîmpărul** nu e fior romantic, ci nevoia de a cunoaște, apropiindu-se de oameni „pe rînd", ca într-o imensă grădină în care toate florile trebuie dezmierdate, pentru că fiecare are frumusețea ei aparte („Oh, cît de largă-i lumea, iubind și răspunzînd / O caut și-o mîngîi fir după fir, pe rînd / Fără să-ntreb vreodată de și-a ivit doar mie / Gingașa crizantemă întreaga ei tărie. / S-o am întreagă-n mine, mi-ajunge doar o dată / Gingașa crizantemă să fie sărutată. / Mi-i dat de-aceea-n lume nici cînd să nu fiu ram / Ci alb noian de nour și liniște să n-am". **Confesiuni**).

Florii creației îi zguduie ; i se par ceva straniu. Poezia i-a pătruns în vene și în suflet. **Fior** e o capodoperă, ca metaforă a aparentei dedublări a artistului, a transfigurării și a neliniștii în momentul creației, transpusă în imagini demne de marii poeți. („Poate-am visat ceva rău și-am uitat. / Poate-i doar pentru că vișinii s-au înflorat. / Poate-i doar vîntul ce limpede sună. / Ori pentru că au mușcat astă-noapte din lună / Vîrcolacii, ori stele prea multe pe față / Mi-au picurat o otravă de gheață, / Ori poate e dimineață. / Cine ești, ori ce ești. / Abur ori duh străveziu de povești, / Care-ai pătruns și îmi macini mereu / Trupul și sufletul meu !" **Fior**).

La Labiș, poezia apare în ritmurile horelor și în melodiile cîntecelor populare. E o geneză folclorică sănătoasă, fără idilism și sentimentalism. Cîntecul său răsare cum răsar florile pe plaiuri. („Bătăile versului am prins a deprinde / Nu din cărți, ci din horă, din dans, / Rimele, din bocete și colinde, / Din doinele seara cîntate pe șanț" **Începutul**).

Despărțirea de natură, pentru a porni în tovărășia poeziei pe drumurile vieții, e dureroasă, într-o scenă miniaturală de alai. Îl însoțesc la plecare florile și viețuitoarele. E puiul de căprioară care pleacă din culcușul-mamei în nemărginirea pădurilor („Și-a murdărit herminele omătul, / A putrezit în soare pe încetul, / Din tuiuri crude flutura brădetul. / Iar florile-ntrebau cu glasuri moi : / — Unde te duci și mic și fără noi ? / Ți-a spus regina surelor furnici : / Nu mai putem să te urmăm de-aici... / Iar ursu-a dat înduioșat din labă / Și s-a întors că are altă treabă, / Mergeai tăcut, poate fugeai, săgeată, / După-o poruncă-n tine încuiată, / Și-o clipă doar descumpănit ai stat în drum / Cînd te-ai visat, mergînd cum ești acum". **Momente biografice**).

Labiș este un liric prin definiție, dar confesiunile sale nu cad în imperiul unei trăiri frenetice întîmplătoare. O mare parte din poeziile sale, ca să nu zicem toate, sînt biografice. Dar nu e nimic redus, mărginit. El are o existență mare, cuprinsă în focuri și vîltori, purificată în înălțimile munților patriei. E un frămîntat, nu un chinuit, un entuziast, nu un exaltat. Poezia lui Labiș e poezia codrului, a copilăriei, a adolescenței și tinereții fragede. Tematica se configurează după un suflet încărcat de podoabele sensibilității poetice superioare. Niciodată poezia nu este descripție ori narare în sine. E un fior îndeit care cutremură, o undă de poezie nouă. Labiș nu caută teme de efect și nici nu improvizează atitudini poetice. Știe să descopere zăcămîntul poetic, ca să nu-i strice frumusețea pe care i-a dăt-o viața. Poezia sa este o poezie a faptelor vieții noastre cotidiene eroice, filtrate printr-o conștiință poetică mare. Modernitatea, în înțelesul de actualitate la gradul superior al oglindirii artistice, o exprimă versurile lui Labiș. El nu rămîne la simpla emoție a contactului cu realitatea, la o înregistrare poetică a percepțiilor, ci caută sensurile, ideile, adîncurile faptelor. E un poet de concepții, un poet de înalte atitudini sufletești, vecin cu creatorii mari de frumos. Poezia lui Labiș nu se vrea însă o poezie filozofică, o poezie „de idei", dar ideile țes versurile cu o substanță durabilă în timp. E un poet nu al pitorescului și al pastelului colorat cu metafore, ci al mișcărilor și gesturilor cu semnificații largi, vizionar și împlîntat totodată în contemporaneitate, un îndrăgostit de frumusețea erei noi în care găsește puterea de a se împlini. Revoluția nu cunoaște odihnă. E iureș și concentrare, dăruire pînă la sacrificiu. Labiș folosește mitul albatrosului mort pe țărm, dar a cărui semeție de a înfrunta marea și cerul a rămas vie dincolo de moartea fizică. E un imn închinat frumuseții jerfei în Revoluție, a vieții închinate luptei. („La marginea vieții clocotitoare-a mării / Stă nefiresc de țeapăn, trufaș însă răpus. / Privește încă parcă talazurile zării / Cu gîtul galeș îndoit în sus / ...Deasupra țipă-n aer dansînd în salturi bruște, / Sfidînd nemărginirea, un tînăr pescăruș. / Războinicul furtunii zvîrlit între moluște / Răsfringe-n ochiu-i stins un nou urcuș" **Albatrosul ucis**). Revoluția a maturizat gîndirea poetică a lui Labiș și i-a dat o înflorire strălucitoare.

Poezia lui Labiș proslăvește, **cîntă**, în înțelesul pur al cuvîntului, echilibrarea sufletului pe osia noii lumi. Partidul, în viziunea lui Labiș, e axul destinelor omenești. Partidul luminează, călăuzește. („În scurgerea timpului nu are moarte, / Statornic arde în orice seară. / Capăt de osie, steaua polară. / Stelele, lumile, roiuri astrale / Se-nvîrt în jurul osiei sale. / Sobră-armonie pururea vie, / Nezdruncinată putere-n țărie").

Poezia lui Labiș cuprinde mari dimensiuni ale gîndului și sufletului. Poetul e o conștiință înflăcărată a prezentului nostru, un scriitor care cîntă armonia mișcării lumii noi, urcînd spre zonele cele mai curate ale trăirii epocii.

Cu Nicolae Labiș, poezia cea mai tînără afirmată după Eliberare, se așează în rîndul valorilor clasice ale literaturii române.

Marin Bucur

Imaginea poetică

Finalitate și arbitrar în imagine

DISCUȚII

Extazul nu e atitudinea cea mai vrednică de recomandat în critica literară și nici terapeutica tocmai indicată pentru autorii comentați. Cu toate acestea, datorită unei optici curente, poeți care se află la prima lor plachetă sînt priviți ca niște individualități deplin afirmate, iar alții, abia cu ceva mai vîrstnici, ajunși la al doilea sau la al treilea volum, păsesc — în cronicile care li se consacră — pe un drum invariabil ascendent, ca și cum n-ar mai exista etape de stagnare și cu atît mai puțin coborîșuri. Acest fel de a privi lucrurile a și determinat la mulți tineri poeți ivirea unor convingeri extrem de caracteristice, potrivit cărora rostul criticii este mai ales acela de a-l dădăci pe tînărul poet din momentul consemnării debutului mic pînă la apariția primului volum. „Din păcate — scrie unul dintr-înșii, convins că semnalează o anomalie — criticii preferă să scrie despre tineri mai ales cu prilejul apariției volumelor lor".

Cu atît mai gravă bănuim că trebuie să fie vina atribuită criticilor cînd aceștia „preferă să scrie" nu despre o carte anume, ci despre tendințe observate în creația mai multor tineri deodată, la capătul unui șir întreg de volume. Acestea zise, cu riscul de a stîrni dezaprobarea poetului, vom enunța principiul pe care ne vom strădui să-l explicăm și să-l exemplificăm în cele ce urmează : poezia presupune organizare și nu capriciul hazardului în alcătuirea imaginii.

La prima vedere, sînt adevăruri simple, care nu au nevoie de prea multe probe pentru a se impune. În proză, de pildă, pare de neconceput ca o schiță, oricît de scurtă, să nu fie împlinită în ea însăși, un mic univers închegat, cu echilibru și mișcare proprie de rotație. Mai mult: pare de neconceput ca autorul să nu țintească la așa ceva, deși n-au lipsit nici de aici încercările de a eluda această obligație minimă, prin recurgerea, de pildă, la schița-reportaj, hibrid literar rezultat din pătrunderea ilustrativului în epică.

În poezie, situația nu e nici pe departe la fel de clară. Cu toate acestea, există și se dezvoltă la mai fiecare poet vrednic de acest nume (cei tineri nu sînt întru nimic excepțați) un instinct al rotundului o conștiință și o probitate a unicatului, manifestate sub forma aspirației către împlinirea **dinlăuntru** a ideii poetice — așadar nu pe căi retorice, cerebrale, — paralel cu grija de a ocroti ceea ce în poem e expresia unui moment de viață, a unei experiențe sufletești nerepetabile. În nu puține poeme ale lui Ilie Constantin, bunăoară, ideile au sculpturalitate, în plus — fapt și mai important — cîteva din poemele sale mai noi au o „stare civilă", o geneză bine marcată, care le situează la antipodul producției de serie. O vizită în satul natal ori despărțirea de iubită, pe peronul unei gări, devin pentru poet evenimente de cea mai mare importanță, prin mijlocirea cărora individualitatea sa din acel moment se comunică cititorului **integral**. Sigiliul unicatului îl poartă și creațiile altor tineri poeți, dintre care se impune atenției Florența Albu. Entități poetice distincte am întîlnit de asemenea, la Miron Scorobete, care-și ferecă bine poemele înainte de a le da drumul în lume. În fine, poemele lui Nichita Stănescu — la care subiectivitatea și prilejul de viață sînt filtrate printr-o sensibilitate plasticizatoare ieșită din comun — oferă spectacolul neașteptatului perpetuu. Două poeme ale lui nu seamănă într-olaltă („asemănare" în înțelesul cu care ne-au obișnuit retoricii parafrazelor interminabile), și, în plus, acolo unde preocuparea pentru desăvîrșire disciplinează spontaneitatea prea jucăușă a poetului, rezultatele sînt dintre cele mai îmbucurătoare.

Toate acestea sînt biruințe incontestabile ale poeziei noastre obținute în lupta cu discursivul, cu versificarea tenace, cu facilitatea prozodică. Nu arareori, însă, ilustrativul, parcelarea prestabilită a realității și distribuirea ei sistematic și gospodărește în panouri decorative, mai cîștigă din terenul pierdut. Din toate acestea, poemul are cel dintîi de suferit. Din existență de sine stătătoare cu un nucleu propriu, el ajunge o componență statistică abstractă a unui cuprins mai larg înform: ciclu sau chiar volum de versuri. Așa se face că în numeroase plachete — colecția „Luceafărul" stă mărturie — pot fi întîlnite mănunchiuri de poeme stereotipe, nediferențiate, consemnări în cel mai bun caz pitorești, idilice și caligrafice despre munca minerului, a oțelarului, a agronomului, etc, despre Bicaz, Hunedoara sau Galați. De acord: extragerea de semnificații mai adînci din observarea realului — mai ales cînd acest **real** e însuși socialismul în sectoarele lui decisive — e o treabă care cere între altele maturitate și o bogată, încercată experiență de viață. Poate de aceea, — deși foarte lăudabilă — străduința lui Nichita Stănescu de a descoperi „sensul oțelului" (G. lit., nr. 10/1962) — reluînd și ducînd mai departe unele preocupări ale lui Nicolae Labiș își află firești limite într-o anume stîngăcie de a opera cu idei, mai bine zis, de a le înlesni în chipul cel mai neobservat urcușul și explozia. Dar acestea sînt neîmpliniri mai lesne de scuzat și nu despre ele vom vorbi aici. În schimb, ceea ce li se poate pretinde tinerilor care se apropie de temele majore ale construcției socialiste este să înțeleagă și să transmită ceva mai mult din gravitatea și dramatismul luptei și să reprime într-înșii orice tentație spre suficiența tonului de paradă. Ce se poate spune bunăoară, despre următoarele versuri din trei poezii învecinate ale lui Ion Rahoveanu, una despre muncitori în genere, alta despre tuneliștii de la Bicaz, a treia despre mineri : *Fremătătoare-s clipele acestea, / Vin ca argintul viu, și eu le cînt, / Și oamenilor le slăvesc povestea / Pe drumurile-ntinsului pămînt.* (Cîntec matinal). *Sub muntele-nvins timpuriu / Azi mîinile-și string muncitorii. / Momentul acestei victorii / Cu sunet de glorie-l scriu.* / (Moment). *Sub gloria minerilor, înalt, / un soclu aș dura...* (Minerilor un vis) ?

Cu astfel de mijloace, poemul e anulat în individualitatea și unicitatea lui, iar cititorul e îndreptățit să se îndoiască de rostul unor atari cicluri, rotunde numai în aparență (cel din care am reprodus versurile de față se cheamă „Ritmul timpului"!), în fond investite cu funcții pur formale.

Asemenea versuri duc în schimb casă bună — asociindu-se, înlăuntrul ciclului, ca orbul cu ologul din znoave, — cu așa-zisele **poeme de notație**.

E de-a dreptul surprinzător cu cîtă ușurință se succed în multe din volumele cercetate poeme întregi care consemnează în chipul cel mai decorativ, emfatic și grandilocvent, întemeiate pe o imagistică stereotipă și pe parafrază, aspecte din prima linie a frontului muncii. Să deschidem bunăoară volumul lui Anghel Dumbrăveanu la ciclul „Arhitecturi", rod nemijlocit al contactului cu terenul. Despre sondorii gorjeni se vorbește în nu mai puțin de șase poeme, dar e deajuns să citim trei strofe din trei poeme diferite pentru a ne da seama că poetul n-a avut prea multe de spus într-unul singur, ceea ce l-a și determinat probabil să scrie... un ciclu : *În tăcere, să nu tulbur acest generos act de creație, / Le privesc mișcările în clopotul cerului / Și, cum stau sprijiniți cu fruntea în slavă, / Îmi pare că s-au mînjit cu azur pe palmele aspre...* (Arhitecții înălțimilor). *În cumpăna nopții, cînd sondorii intră în șut, / Cum trec pe dealuri, printre stejarii de-oțel și de flăcări îmi pare / Că cerul de catifea roșie, într-un gest simplu și mut, / Se-așterne sub pașii lor pînă-n zare* (Nocturnă).

În cel de-al treilea poem, în fine, vorbește însuși sondorul, zugrăvindu-se în această manieră hieratică, de-a dreptul caricaturală : *Acolo lîpe podul sondeii, sprijinit cu tîmpla de-azur, / Rămîn o clipă înfășurat în privirea zorilor, / Că să revin apoi cu brațele prelungite-n adînc, / Prin codrii de tăcere ai timpurilor, / Prin nopțile geologice / Spre țiței, spre aurul negru al țării.* (Marină).

Observații asemănătoare se pot face bineînțeles și despre alte cicluri ale altor tineri poeți (Leonida Neamțu, Ion Acsan etc.). Cu adaosul că în cazul unora ca Florin Mihai Petrescu, autorul unui ciclu despre „Văpăile Hunedoarei", lipsurile semnalate apar și mai supărătoare din cauza utilajului poetic prea puțin evoluat, sau cu precizarea că chiar la poeți evident înzestrați ca Florența Albu (ciclul „Însemnări din mină") sau Ilie Constantin (poemele de observație reportericească), alături de realizări incontestabile întîlnim și ceea ce s-ar putea numi practica versurilor de umplutură, nelipsiții cîlți cu care se astupă golurile și crăpăturile volumelor.

Acestui subterfugiu cu totul ieftin al ciclului, care urmărește să suplinească prin extindere, ceea ce n-a putut realiza pe verticală și care generează în tinerii poeți atitudini de suficiență și superficialitate, e timpul să i se opună ambiții mai vrednice. Căci e limpede că atîta vreme cît tentația facilă a dispersării și a fragmentării n-a fost înfrîntă, iar poemului nu i s-a dat răgazul să se constituie în jurul unui pivot mai trainic, cu o largă bază nutritivă, nu se poate vorbi de poezie adevărată. În fond, poezia ilustrativă și de notație n-ar trebui să existe decît ca fază larvară, ascunsă ochiului profan, din procesul anevoios-sublim al agregării și elaborării poemului. Graba și o nedelicată indiscreție față de ei înșiși împing pe unii poeți să ofere cititorilor drept poezie niște muguri nedesăvîrșiți.

★

Întîlnim nu o dată în poezia tinerilor și situația cînd poemul e subminat așa-zicînd de organele în subordine: cuvîntul, versul, imaginea. În fond ceea ce aveam de reproșat poeziei de notație era faptul că se realiza la un nivel de tensiune cu totul coborît, din graba de a satisface un criteriu voit cerebral care n-a apucat să se transforme în idee poetică. Altfel, poemele din această categorie au o decurgere absolut „normală" și numai lipsa de corectitudine și de cuminfenie nu li se poate imputa.

Structural alta, deși în aceeași măsură vulnerabilă, e poziția acelor tineri și mai puțin tineri poeți care, detestînd întregul, structurile unitare, plastica îndelung cizelată, își fac idoli din simple cioburi sclipitoare. Pretinzînd dreptul la afirmare lirică, pe care nimeni nu știm să li-l fi contestat, ei cad într-un fel de anarhie a cuvintelor și a versului „în libertate", care bineînțeles e altceva decît versul liber și uneori nu prea departe de dicteul automat. În accepția pe care o capătă — conștient sau nu — la cîțiva dintre reprezentanții tinerei generații, poezia e fragmentul aflat în stare de incandescență și atît. Nu o dată ei par a fi mulțumiți că au adus materia la temperatura lirică și ignorează sau se fac a ignora că acum ea este aptă cu deosebire să primească un sens deslușit, o formă plastică, un limbaj accesibil. Bineînțeles, demarcații se pot face și aici. Uneori materiile strînse laolaltă nu sînt dispuse să fuzioneze din cauza eterogenității, iar efervescența poetului e mai de grabă de ordinul confuziei. *Topesc în fontă vremea și-n cărămizi, și-n ape / Clipă te du, frumoasă și veșnică, și-aproape, / Nu vei putea în lume trăi decît prin ea, / Schimbîndu-te în casă, în cîntec, sau în stea* — scrie Darie Novăceanu, nebănuind că se găsește în plin dicteu automat. Într-adevăr, componentele versurilor se cam bat cap în cap. O astfel de strofă nu e însă un simplu accident, căci în toate cele „Cinci cîntece" ale ciclului pare a prezida alăturarea întîmplătoare de versuri.

Un poet frenetic, ale cărui entuziasme se convertesc adesea în locvacitate necontrolată și în asocieri hazardate, e Ion Crînguleanu. Versuri ca : *Funii legînd umerii pîinii, / Umerii omului, / Funii nocturne, / Funii care treceau pe fruntea soarelui / Și nu lăsau lumina să cînte ; / Umbrele lor pe brațul străbunilor / Rămîneau dureroase și mute — / Ah, durerile pîinii ! / Pîinea, și omul, și soarele / Au stat legați în umbrele lor — / Riduri adînci în lumină și dragoste, / Riduri nocturne...* invită la meditații adînci cu privire la felul cum înțeleg unii rostul poeziei. Curios este că chiar unele reflecții izolate ale poetului par țîșnite din umorul filologic, frizînd absurdul, al dadaiștilor : *Codrul poate fi de brad / Sau de pîne* / — și tot acolo — capriciul gratuit de a jongla cu construcțiile gramaticale : *Codrul arde mai tare / Dacă-l aprinzi dinspre vînt... / Pe mine m-ai aprins dinspre dragoste, / Dinspre dimineață...*

O a doua categorie o alcătuiesc tinerii poeți la care expresia n-o ia în genere înaintea intenției. Problema e de a ști însă cît poate această intenție și unde obișnuiește ea să se oprească. Cu alte cuvinte, se pune întrebarea dacă doresc și reușesc poeții la care ne referim (Nichita Stănescu, Ilie Constantin, Cezar Baltag, Grigore Hagiu și alții, pe care-i leagă măcar în anumite momente aceeași artă poetică) să facă din instrumentul de expresie, care e totodată și obiectul trudei lor — poemul, o platformă suficient de cuprinzătoare și trainică de comunicare cu cititorul. Impresia cu care rămîi după lectura unui mare număr de versuri ale acestor incontestabil talentați poeți este că poemul — structură omogenă care se ține minte — se constituie anevoie și că, asemeni metalului adus la incandescență, starea lirică nu se exprimă la fel de limpede și ferm pe toată durata versurilor, care cunosc intermitențe și echivocuri, luminări intense alternînd cu voalări și opacități bruște. Cu aceasta ne întoarcem într-un fel tot la dicteul automat. Numai că de astă dată avem de-a face cu o întreagă tehnică a inspirației care se întemeiază în mod deliberat (deși nu totdeauna cu rîvnă egală, chiar la același poet) pe divagație și însăilare, pe arbitrarul asocierilor și pe oroarea de finit. Dintre poeții citați, ni se pare că Nichita Stănescu a aruncat cu buzduganul cel mai departe, mai-mai să atingă tărîmul peste care împărățește Actul Gratuit. Niște versuri publicate nu prea de mult în *Gazeta literară* sună așa : *Mă cutremură diferența dintre mine / și firul ierbii, / dintre mine și lei, / dintre mine și insulele de lumină / ale stelelor. / Dintre mine și numere, / bunăoară între mine și 2, între mine și 3. / Am și-un defect, un păcat : / iau în serios iarba, / iau în serios leii, / mișcările aproape perfecte ale cerului. / Și-o rană întîmplătoare la mînă / mă face să văd prin ea / ca printr-un ochean, / durerile lumii, războaiele.*

Nu știm cum să-l asigurăm pe tînărul și valorosul poet că versuri de factura acestora se scriau cu duiumul în urmă cu patruzeci, cu treizeci și mai ales cu douăzeci de ani, tot atît de inteligente și tot atît de inutile. Astfel de manifestări au totuși meritul de a ne convinge, mai mult decît altele, provenind din ateliere identice, că între divagație (ca tehnică a inspirației) și poezia cu mesaj se stabilește o desăvîrșită incompatibilitate.

Într-adevăr, „durerile lumii" nu pot fi evocate cu gravitatea cuvenită, în orice context și pe orice ton. O selecție, o condensare și o ierarhizare se impune. Dar, dacă nu ne înșelăm, aceste operații înseamnă chiar pasul hotărîtor de la improvizație la poem, captarea și limpezirea șuvoiului liric în tiparele cu contur veșnic.

Corneliu Regman

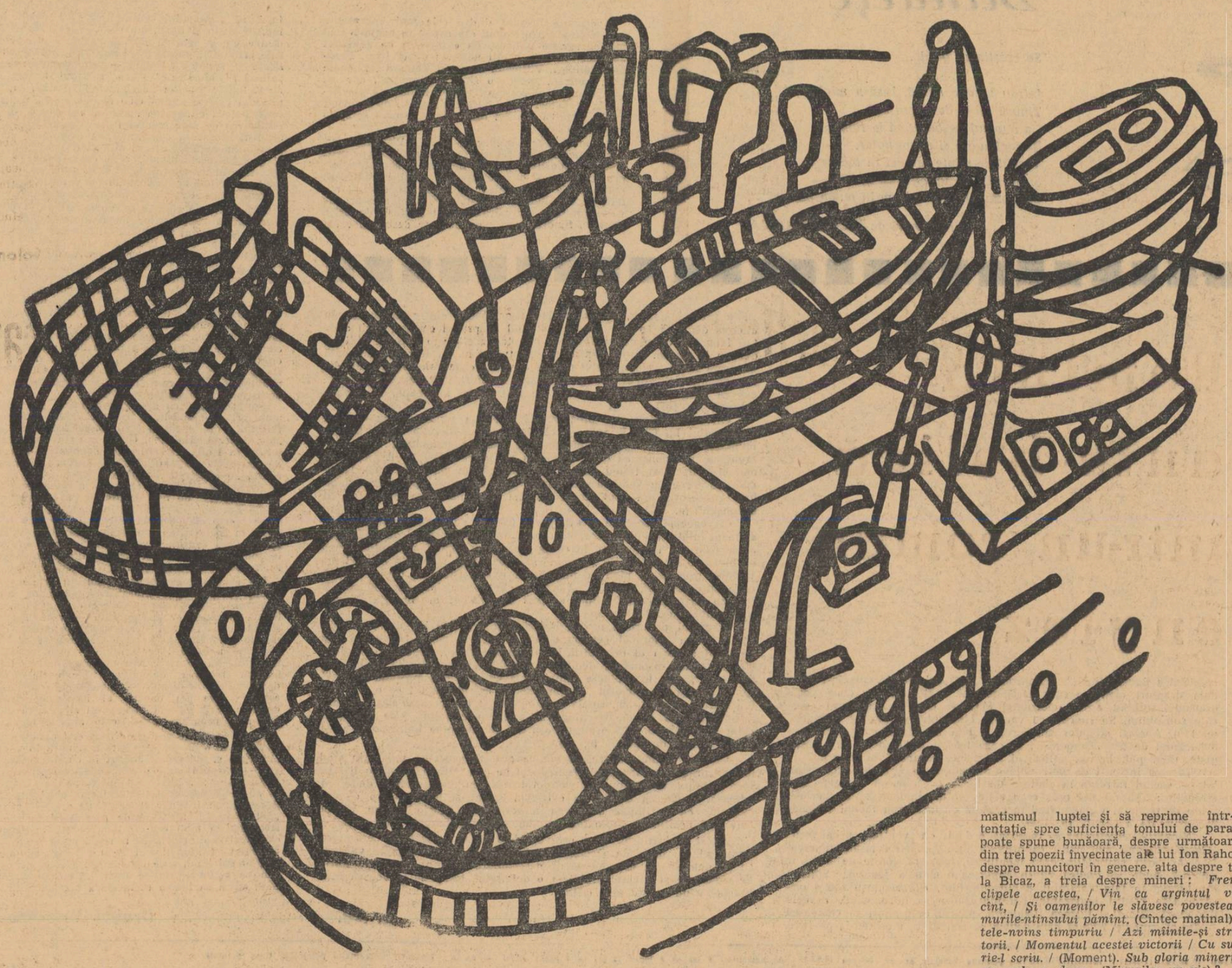

CARGOURI

Desen de V. NEAGU

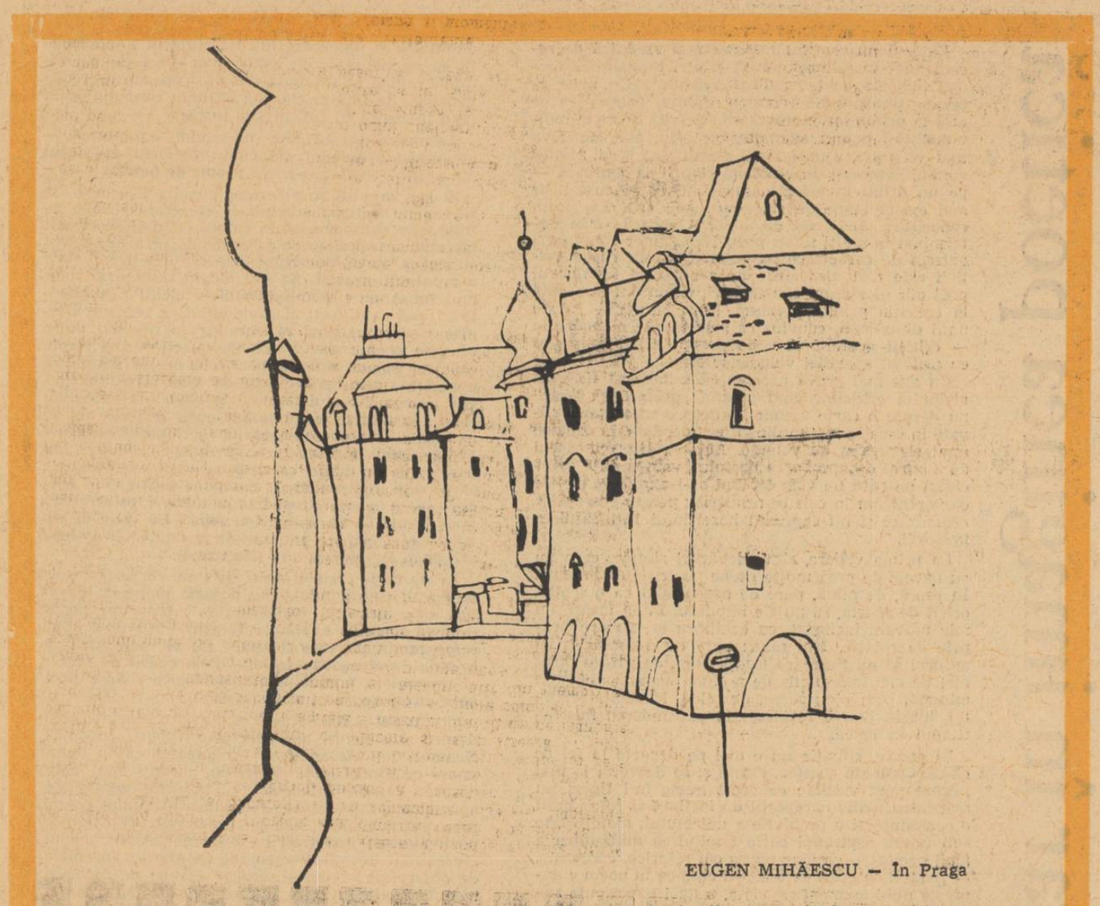

EUGEN MIHĂESCU — În Praga

Literatura noastră peste hotare

O dată cu bogata producție de traduceri românești din literatura universală s-a dezvoltat în acești cincisprezece ani și o abundentă producție de traduceri din literatura română în limbi străine.

În afară de aspectul impresionant al cantității și al numărului mare de limbi străine în care apar mereu traduceri din literatura română, observăm că sub aspectul calității, sînt de înregistrat sucese care interesează nu numai domeniul traducerilor din românește ci chiar arta traducerii în genere. O culegere cum este Nuvelles roumaines, *apărută de curînd la Paris prin îngrijirea Comisiei naționale române pentru U.N.E.S.C.O., cu o excelentă prefață de Tudor Vianu, cuprinde exemplare din toate etapele de dezvoltare ale prozei literare românești. Traducerile sînt foarte bune. Versiunea franceză are culoarea, mișcarea, tonul, particularitățile stilistice ale originalelor.* Hanul lui Mînjoală, *de exemplu, dă unui cititor român, bun cunoscător al limbii franceze, aceeași satisfacție pe care i-o dă originalul.*

Calitatea traducerilor se poate observa bine mai cu seamă în transpunerile de poezie. În acest domeniu trebuie amintite, în primul rînd, traducerile din Eminescu și din Arghezi făcute în spaniolă de către Rafael Alberti și Maria Teresa Léon și în germană de Alfred Margul Sperber. Poet de mare valoare, Rafael Alberti a pus în traducerea celor doi poeți români căldura creatoare cu care își concepe și își desăvîrșește poeziile sale originale. Folosind cu îndemînare similitudinile și afinitățile dintre cele două limbi romanice, Alberti a găsit apropieri subtile și a transpus în spaniolă cu fidelitate de ton pe Eminescu și pe Arghezi. Sperber a făcut acest lucru în germană, construind din nou în limba lui Goethe, peste o sută de poezii de Arghezi.

Atît în ce privește conținutul, cît și în ce privește forma, expresia, traducerea e excelentă, fiind, cu și aceea a lui Alberti, un model pentru felul cum trebuie traduse versurile.

Asemenea traduceri aduc imense servicii cunoașterii literaturii noastre peste hotare. Un fapt care, de asemenea, ajută în chip adînc la această cunoaștere este modul organizat în care se lucrează traduceri din literatura noastră. Nu mai apar, ca odinioară, lucrări izolate, fără legătură între ele, făcute la întîmplare și la mari intervale. O preocupare adîncă a activității noastre culturale este și răspîndirea în străinătate a operelor de seamă ale literaturii române, de la clasici pînă la contemporani, prin mijlocirea unor traduceri făcute cu îngrijire și, ca în cazurile citate mai sus și care nu sînt singurele de acest fel, cu un mare talent. Scriitori străini de valoare sînt invitați să colaboreze la această acțiune de cunoaștere a literaturii noastre peste hotare. Și asemenea invitații sînt întodeauna acceptate cu plăcere. Critici și istorici literari atît de la noi cît și din străinătate, însoțesc cu studii introductive traducerile. Apar de asemeni prin publicații străine studii și articole despre literatura noastră. Din bibliografia Academiei aflăm, de exemplu, că numai între 1952 și 1960 au apărut în Uniunea Sovietică șaptesprezece studii despre Caragiale.

Introducerea operelor de seamă ale literaturii noastre în schimbul literar internațional prin traduceri bune, face parte din marea acțiune de răspîndire peste hotare a valorilor noastre culturale din toate domeniile, folclor, știință, artă, literatură, acțiune pe care o întreprinde în chip susținut statul nostru socialist. Numeroase publicații în limbi străine editate la noi, participarea noastră la colocvii și conferințe internaționale, emisiuni culturale la radio în limbi străine, cursurile de vară de la Sinaia pentru studenți și profesori străini și alte manifestări de acest fel, contribuie în chip continuu și organizat la această acțiune de cunoaștere a culturii române peste hotare.

Fără îndoială că mai sînt lucruri de făcut. Ca să ne mărginim numai la literatură, trebuie observat că lipsesc încă lucrări privind istoria generală a literaturii noastre, lucrări scrise în cîteva din principalele limbi de mare circulație și făcute într-un larg spirit științific, cu informații exacte și caracterizări juste. Proiectul, după cît știm, există și în curînd se va porni la realizarea lui. Cu asemenea lucrări cititorii străini vor avea o călăuză sigură de informare în ce privește firea și dezvoltarea literaturii române și locul pe care ea îl ocupă în literatura universală.

Al. Philippide

meridianele tinereții

Evghenie Vinokurov

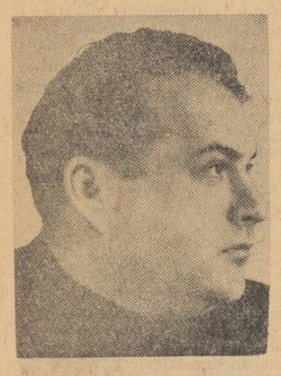

Poezia lui Vinokurov nu numai că reflectă vremea sa, ci este, am putea spune, pătrunsă de această vreme. Ceea ce noi am trăit în ultimul deceniu nu a intrat în versurile lui numai prin ecouri imediate ale evenimentelor zilei, ci prin profunde cugetări asupra datoriei și adevărului, asupra căilor istoriei și revoluției, asupra frumuseții și omeniei.

Poezia lui Vinokurov nu este idilică și nici calmă. Eroul liric al poetului seamănă cel mai puțin cu un om care deține adevărul absolut, care pune cu ușurință toate lucrurile la punct, sigur de superioritatea sa asupra mediului înconjurător. Eroul său liric gîndește, caută, verifică totul — chiar și pe sine însuși...

Eroul lui Vinokurov este apropiat omului contemporan, și prin lipsa de poză, și prin îndrăzneala gîndirii și prin acea seriozitate cu care caută să se lămurească în problemele importante ale vieții noastre spirituale.

L. LAZAREV
(„Căldura omeniei" — articol publicat în „Literaturnaia Gazeta")

Adolescența

Adolescența e prefața vieții,
Adolescența-i vîrsta cînd îți pare
Că însăși lumea numai ți se pare,
Cînd și realitatea e asemeni
Unei priveliști tremurînd în apa
Vreunui lac din preajma Moscovei.
E parcă numai fosfor de chibrite
Fist! — și deodată flacăra țîșnește.
Adolescentă-i clipa ce scurtează
Mai mult decît orice distanța
De la inima ta la-ntreaga omenire.
E ochii ațintiți, visînd, spre stele, —
Salt într-o zonă-a dezinteresării,
Salt după care pîn' la bătrînețe
Păstrezi în piept răceala unei duști
Din aerul rarefiat
Adolescența-i o continuă uimire,
Te minunezi în fața lumii liber,
Adînc, deplin, cu-ntreaga ta ființă.
Te minunezi atît de țelurit,
Că nu-i uimire pe-alta s-o repete.
Adolescența-i totodată vîrsta
Cînd încă nu-i nimic definitiv
Și nu-i nimic intrat în obicei;
Cînd la-ntrebarea simplă a frizerului
— Cum să vă tund? — abia îngaimi ceva,
Făcînd un semn nedeslușit cu mîna,
Rotind-o-n jurul capului — vîlvoi.
Adolescența e neliniștirea:
„Sînt oare-n rînd și eu cu toți ceilalți?" :
Și spaima: „Nu cumva cu ceilalți semăn?"
Adolescența-i vîrsta cînd mai umbli
Ca puiul din găoace-abia ieșit,
Nescuturîndu-ți cojile copilăriei.
Adolescența seamănă cu ceasul
Nedefinit și trecător de-amurg,
Cînd umbrele albastre ca o apă,
Inundă-ale Arbatului străduțe.

Iubesc adolescența.
Tinerețea n-o știu,
Adolescență însă am avut

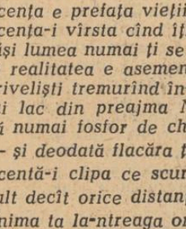

Fotografia

Iată-mă deci! Vestonul, cute-cute.
Făr' de mustață, dar impunător...
Vechi neajunsuri, toate-s dispărute
Chiar dacă-n mine totdeauna dor.

Ce-i slab își dă-n vileag netrăinicia,
Dar orice om putea-va peste veci
Să spună clar, privind fotografia:
An patru' ș' cinci
Mai
Secol douăzeci.

Blîndețe

Se creștinară goții...

Prea supus

Intrau în apa sfîntă, însă-n mînă
Țineau sabia deasupra sus,
Ca pumnul nesmerit să le rămînă.
Blîndețea are și ea un hotar,
Trecut de sfinte predici în tăcere...
Și eu păstrat-am pumnul așadar —
Sînt bun. Dar las' să am în pumn putere.

În românește de NICOLAE STOIAN

LOPE DE VEGA

Lope de Vega s-a născut acum 400 de ani, la 25 noiembrie 1562, în Madrid, „inima Spaniei", orașul tmultuos al tîrziei Renașteri spaniole. A avut o viață agitată în care s-au interferat două puternice filoane: al scrisului intens și al multiplelor iubiri. A fost un mare generos și un risipitor, cu banii și cu talentul său. Prodigioasa lui activitate a făcut din el obiectul unui adevărat cult. Legat de numele lui, se pronunță în Spania acelor ani un altfel de Credo *decît cel religios: „Cred în Lope atotputernicul, poetul cerului și al pămîntului". A fost o flacără vie, care a ars mereu, o forță a naturii telurice, înzestrat nativ cu marele dar al poeziei. Fecunditatea lui Lope (peste 2.000 de lucrări dramatice), justifică profund caracterizarea lui Cervantes. „Lope este un monstru al naturii" și pune în lumină vie tocmai acest fenomenal caracter fluvial, de forță gigantică, dezlănțuită, a naturii, relevat de opera sa. Lope de Vega a fost un genial poet popular. Esența gloriei sale constă tocmai în acest caracter popular al artei sale. N-a fost iubit niciodată de regii sau de granzii Spaniei. Era bine cuvîntat pe străzi de femei ale căror iubiri le cîntase, oamenii bătrîni străbăteau pe jos Spania pentru a-l cunoaște, numele lui devenise echivalent și sinonim cu perfecțiunea, cu desăvîrșirea. Neobișnuita lui popularitate i-a fost asigurată de actul gigantic al creației (peste 21 de milioane de versuri), dar esența ei constă în mîndria cu care poporul spaniol se regăsea oglindit în profunzime, cu toate multiplele aspecte ale vieții și năzuințelor sale, în opera prodigioasă a lui Lope. Mare poet național, Lope de Vega a știut să reflecte trăsăturile specifice ale poporului spaniol — frumusețea și virtutea, fermitatea și dîrzenia, tăria de caracter și vitejia, agerimea minții, umorul și voioșia, inteligența naturală. El a acordat în scrisul său revanșa celor umili și oprimați asupra nobililor. Pasionat și avîntat, Lope a mers mereu alături de popor s-a pătruns de esența lui spirituală, a fost vocea sonoră a aspirațiilor lui. Iar masele la rîndul lor au răspuns entuziast și afectiv la dragostea constantă a poetului, admirînd dramaturgia lui pătrunsă de dragoste de viață, de setea de dreptate și de adevăr.*

Comediile lui Lope de Vega sînt un uriaș document artistic viu și colorat, ca un mare afresc al vremii și societății contemporane poetului. Ele sînt în același timp glasurile unui răsunător protest social. Teatrul lui Lope este exclusiv al actualității iar poziția autorului față de artă este a unui umanist, însuflețit total de ideile înaintate ale Renașterii. Un ciclu întreg de lucrări dramatice care a putut fi numit ciclul revoltei țărănești, are drept caracteristice critica ascuțită făcută orînduirii feudale, prin denunțarea violențelor și privilegiile aristocratice și prin puternicele loviturі date oprimării intelectuale și morale, exercitată prin scolastică, dogmatism și intransigență religioasă, ascetism etc. Iar în ciclul de comedii denumite de mantie și spadă Lope de Vega putea să se ridice în apărarea dragostei firești, în exaltarea virtuților omului activ pe care Renașterea îl chemase pe scena istoriei. Marele protest antifeudal al scriitorului spaniol constă în zugrăvirea profund realistă, necruțătoare, a nobilimii capabilă de fapte profund josnice, care face goală pară de noțiunile de onoare și lealitate. Lope de Vega demonstrează strălucit în piesele sale că adevărata lealitate, noblețea și onoarea, aparțin țărănimii, luptătoare permanentă împotriva aristocrației feudale. Noblețea nu mai este o noțiune vagă, de moștenire prin sînge, ci este conferită, în concepția și lucrările dramatice ale lui Lope, de către meritele personale. Onoarea nu mai este o aparență socială, un privilegiu restrîns de castă, ci o realitatea legată de demnitatea umană, așa cum apare din acea capodoperă a culminației protestului antifeudal care este Fuente Ovejuna.

Demne de a fi amintite sînt și piesele în care se reflectă direct viața și evenimentele politice ale Spaniei și Europei contemporane, marile figuri ale istoriei. Vom vibra totdeauna, la lectura remarcabilului portret al lui Mihai Viteazu din El prodigioso principe Transylvano.

Aceste puține cuvinte scrise pînă acum au încercat numai să schițeze imaginea unui mare artist popular, apărător al vieții și demnității umane, imaginea unui strălucit creator, atît de genuin, de spontan și profund, încît Grillparzer putea spune, și noi să fim de acord, că în opera lui Lope de Vega: „natura e totul, arta a pus numai cuvintele".

Alexandru Balaci

Polemici literare în Italia

O discuție literară dintre cele mai interesante s-a desfășurat, în timpul din urmă, în paginile mai multor reviste italiene. Ea a întrunit un adevărat „buchet" de interveții notorii: Carlo Levi, Pasolini, Salinari, Vittorini, Moravia. Tema a fost poate prea radicală pentru o simplă „discuție", dar cei șase fruntași ai scrisului literar italian au participat la dezbateri nu pe baza unor opinii de moment, cît în virtutea poziției mai adînci pe care se sprijină opera lor.

Polemica a fost provocată de Elio Vittorini care, într-un articol din revista sa „Menabò", a pus problema „raportului dintre literatură și industrie", propunînd însă o rezolvare cu totul limitată. El pornește de la premiza că „omul occidental" suferă de o „alienare industrială", dînd acestor cuvinte un sens din păcate forțat și lipsit de orice noutate, fiindcă reia termenii unor dezbateri vechi în jurul pretinsului contrast care ar exista între industrialism și umanism. (În occident „conflictul" dintre om și mașină rezultă exclusiv din condițiile orînduirii burgheze). Literatura trebuie să reflecte — spune Vittorini — fenomenul așa-zisei „alienări industriale" și să sprijine ieșirea din acest impas. Poziția scriitorului italian devine profund greșită atunci cînd soocotește că pentru a contribui la eliberarea „omului occidental" de înstrăinarea de sine rezultată din industrialismul capitalist, literatura contemporană trebuie să adopte o anumită manieră și „să ajungă din urmă muzica și pictura occidentală", arte care, după cum se știe, trec în momentul de față, în occident, printr-o fază de completă descompunere a mijloacelor lor de exprimare și sînt contaminate de absrtacționism.

Carlo Levi, în riposta sa, vorbește de „o ruptură completă a raporturilor cu realitatea", drept fenomen specific al spiritualității burgheze în general, ruptură pe care literatura o oglindește. În ce privește modul în care scriitorii trebuie să atace această temă, Levi se situează pe o poziție exact contrară lui Vittorini: „A pretinde să exprimi — spune el — dezagregarea, confuzia, alienarea, într-un mod dezagregat, confuz, alienat (așa cum face o parte a picturii și muzicii occidentale n.n.) nu înseamnă nimic sau este ceva pur, ornamental, retoric, fals, este o complicitate servilă cu condiția de ruptură a raporturilor sănătoase ale omului cu viața. Unii artiști — adaugă el — „se aruncă asupra formei abstracte, ca spre o unică certitudine, cu fanatismul și pasiunea anormală a celor opaci la multiplicitatea lucrurilor.

S-a încrucișat cu acst dialog între cei doi romancieri de mai sus, o polemică între Maravia și Pasolini în legătură cu realismul și așa zisul „neo-experimentalism", cuvinte prin care se înțelege în Italia literatura de „explorare a eului", de derivație existențialistă. Moravia pretinde că există „o contemporaneitate organică între realism și literatura eului" și că, prin urmare, amîndouă ar fi impuse" de necesitățile lumii actuale". Pier Paolo Pasolini, intervenind în discuție, dă un răsuns foarte clar acestei afirmații. Replica sa privește în același timp problema ridicată de Vittorini și de Levi asupra „rupturii raportului cu viața" la „omul occidental" și contribuției pe care viitorul trebuie să o dea ieșirii din această situație.

Așa zisul neo-experimentalism nu este decît un nume oarecare dat literaturii decadente, afirmă Pasolini. „Contemporaneitatea care pretinzi că există — spune el lui Moravia — între neo-experientalism și realism — atribuindu-le același obiectiv de a încerca să deslege problema rupturii de realitate a culturii occidentale — este numai cronologică, nu istorică. Neo-experimentalismul intră într-un moment de cultură tipic, acela al decadentismului. Realismul — adaugă mai departe Pasolini — este un produs al ideologiei care se opune modernismului în general și această ideologie, prin program însăși, este anti-decadentă".

Cu vîgoarea de gîndire critică ce-l caracterizează — așa cum o dovedește odată mai mult în volumul „Pasiune și ideologie" apărut în cursul anului trecut — Pasolini pune o cancluzie deosebit de clară dezbaterilor: „Caracterul principal — spune el — al neo-experimentalismului (ca și al întregului decadentism, inclusiv al formei de artă la care face apel Vittorini, ilustrată de muzica și pictura abstracționistă n.n.) este *iraționalismul*, în timp ce caracteristica principală a realismului este *raționalismul*. Iraționalismul se identifică cu modernismul spiritual, care este burghez și capitalist, în timp ce raționalismul se identifică cu antimodernismul, adică cu lumea culturală a marxismului".

Dragoș Vrînceanu

Romînia ante-belică într-un roman englez

Guy Pringle, un tînăr lector al catedrei de limba engleză de la Facultatea de litere și filozofie din capitala vechii Romînii, se întoarce din Anglia la București — în septembrie 1939 —, împreună cu și mai tînăra sa soție Harriet, pe care a cunoscut-o și cu care s-a căsătorit în cursul vacanței de vară. Guy — care a mai petrecut aici un an, „trăind din cei dintîi bani cîștigați prin propriile sale eforturi" — revede Bucureștiul cu plăcere și își păstrează în permanență calmul în viața foarte agitată a orașului bîntuit de permanente crize. Harriet este însă necontenit nervoasă și se simte complet izolată în largul cerc a cunoștințelor soțului ei, alcătuit atît din membri ai legației britanice, cît și din specimene ale protipendadei românești. Ea este nemulțumită de soțul ei. Abia mult mai tîrziu — sub presiunea tragicelor evenimente care încep a se abate asupra Europei o dată cu dezlănțuirea ofensivei hoardelor hitleriste — Harriet se va maturiza și va izbuti să devină, în sfîrșit, acea adevărată tovarășă de viață de care Guy are atîta nevoie.

Deși Olivia Manning — autoarea romanului **„The Great Fortune"** („Norocul cel mare" — editura Heinemann, Londra), a cărui intrigă am încercat s-o sugerăm pînă acum — este o scriitoare de reală valoare, care se apropie cu pași repezi de primul eșalon al prozatorilor englezi ai zilelor noastre (Graham Greene, C.P. Snow, Angus Wilson), trebuie să mărturisim că oricît de subtil analizată, această dramă conjugală nu ne-ar fi fi pasionat prea mult, dacă ea nu s-ar fi desfășurat pe un fundal social cunoscut nouă, evocat cu o necruțătoare calritate. Ea însăși soție a unui lector de limba engleză care a profesat în Romînia în intervalul septembrie 1939 — iunie 1940, în care se desfășoară acțiunea acestui prim volum dintr-o proiectată trilogie balcanică, Olivia Manning a cunoscut îndeaproape Bucureștiul perioadei respective. Și, în consecință, ochii cu care văd cele mai lucide personajii sînt de-alungul întregului roman **înseși** ochii scriitoarei.

Chiar de la descinderea în Gara de Nord, soții Pringle sînt asaltați de zdrențăroasele cete ale cerșetorilor, unii schilozi, alții orbi, al căror tînguitor refren: „Mie-a foame, foame, foame!" (p. 20), nu le dă pace nici în în fața celor mai somptuoase hoteluri ale „Parisului orientului".

„Cerșetorii erau, ca de obicei, pe jumătate goi. Trupurile lor tremurau frenetic în frigul tăios" (p. 168). Nici în atît de pitorescul cadru al restaurantului „Monte Carlo" din Cișmigiu, eroii Oliviei Manning n-au mai multă liniște: „Mîncaseră omletele și așteptau cafeaua, cînd Harriet observă doi copii care se cățăraseră din jac pe chei și care se ascundeau de ochii chelnerului. Cel mai vîrstnic dintre ei se tîrî pe sub masă pînă ce ajunse la soții Pringle. Apoi se ridică, jerpelit, ud, murdar, subțire ca un țînțar și prinzînd marginea mesei cu mîna lui ca de păsărică, începu să intoneze: „Mie foame!" (p. 64).

Același sordid tablou și în fața restaurantului „Doi trandafiri" (p. 149) sau a „celei mai noi, mai scumpe și momentan mai la modă cofetării a Bucureștiului", „Zamfirescu": „O colonie de cerșetori avea deja drepturi cîștigate sub marchiza ușii. Stăteau acolo claie peste grămadă, sorbind aroma ciocolatei fierbinte care răzbea prin gratiile subsolului. Se ridicau cu vacarm cînd intra cineva în cofetărie" (p. 115). Același sfîșietor spectacol în fața măcelăriilor (p. 122) sau a băcăniei de lux „Dragomir", în care tronau mormanele de curcani, giște, rațe, pui, fazani, potîrnichi, becasine, porumbei și iepuri.

Țăranii întîlniți de personajele romanului pe străzile Bucureștiului — sosind într-una în căutare de lucru — n-au un aspect mai atrăgător: „Țărani din oraș erau niște făpturi înfometate și speriate, roase de pelagră, vagabondînd în căutare de lucru sau făcînd o timidă încercare de a cerși". (p. 123).

Numărul cerșetorilor se îngroașă o dată cu venirea primăverii: „Cerșetorii erau mai mulți ca oricînd. Sute de familii țărănești nevoiașe, ai căror susținători erau mobilizați, fuseseră gonite de iarnă în capitală, unde se credea că se împărțea o magică justiție. Stăteau ore întregi în fața Palatului, a judecătoriilor, a Prefecturii sau a oricăror alte clădiri impozante. Nu îndrăzneau să intre. Cînd, în cele din urmă, frigul și foamea îi dobora, plecau în grupuri să cerșească — femei, copii și bătrîni care deabia se mai tîrau. Lipsindu-le perseverența profesioniștilor, se descurajau ușor. Mulți dintre ei nu făceau altceva decît să se ghemuiască plîngînd în pragul caselor. Unii căutau faimosul Cișmigiu și dormeau noaptea acolo sub copaci. Alții se duceau la Șosea. Puțini dintre ei supraviețuiau. În fiecare dimineață o căruță făcea turul orașului pentru a aduna cadavrele degropate din zăpadă. Mulți dintre ei erau găsiți în mănunchiuri, înghețați inseparabil; așa că erau aruncați astfel cum au fost găsiți, împreună, în groapa comună" (p. 167)

Olivia Manning este prea onestă pentru a nu consemna — prin intermediul lui Guy Pringle — că, în Romînia de altă dată, „fiecare muncitor ducea în spate minimum alți patru nemuncitori. Și acest muncitor nu sumai că este scandalos de prost salarizat, dar plătește mai mult decît ar trebui pentru tot ceea ce cumpără" (p. 192). După cum nu trece cu vederea nici faptul că, în același „paradis" capitalist, „profesorul era unul dintre cei mai prost plătiți membri ai micii burghezii" (p. 191).

Cu aceeași ascuțime și exactitate (dar și cu o nestăpînită repulsie) sînt înfățișați cîțiva onorabili reprezentanți ai claselor conducătoare: de la prințesa Teodorescu, mare moșiereasă scăpătată, patronînd acum cu blazonul ei partide de „chemin" sau „baccara" încheiate în mod invariabil prin orgii, pînă la financiarul evreu Drucker, care — după ce a subvenționat, în 1937, „Garda de fier" — colaborează acum direct cu naziștii, convins fiind că „ori ce bancher are datoria să susțină ordinea existentă". (p. 99).

Disprețul poporului pentru hitleriști și uneltele lor din țară este egalat — în **„Norocul cel mare"**, ca și în realitate — de acela față de șeful suprem al orînduirii burghezo-moșierești, regele. „Inînteligibilele" sale discursuri, debitate la radio „într-o stîlcită limbă românească", sînt întîmpinate întotdeauna cu „cel mai profund dispreț" (p. 79). Deoarece poporul „a ajuns să se aștepte la tot ce e mai rău din partea lui" (p. 59), se dă la un moment dat crezare pînă și fantasticului zvon că ar intenționa să anexeze vastelor sale domenii chiar și Cișmigiul. Nici o mirare așa dar că „nu prea îndrăznește să-și facă apariția în public" (p. 17).

Cît de justificat apare, în lumina acestor aspecte redate în mod atît de pregnant, virulentul rechizitoriu pe care Olivia Manning îl face spre sfîrșitul romanului, diplomației britanice: „Sprijinim o dictatură odioasă. Îngăduim înăbușirea extremei stîngi și întemnițarea conducătorilor ei. Sprijinim asuprirea minorităților. Sprijinim una dintre cele mai nemiloase exploatări a oamenilor din Europa". (p. 219).

Acest rechizitoriu, care este totodată și al societății burgheze românești din perioada fascizării țării, are cu atît mai multă valoare cu cît demascarea este făcută de o scriitoare burgheză, al cărei spirit de observație și a cărei probitate o determină totuși să privească realitatea cu un ascuțit ochi critic.

A. Ad.

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.03.99; Abonamente: 9 lei = 3 luni; 18 lei = 6 luni; 36 lei = un an; Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii

Biblioteca
Odorheiu

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr. 3 (110) — 1 FEBRUARIE 1963 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | APARE LA 1 ȘI 15 ALE LUNII — 12 PAGINI — 1,50 lei

Petre Ghelmez

MAREA RĂSPUNDERE

„În zilele noastre lupta pentru pace a devenit condiția cea mai importantă a luptei pentru socialism"
N. S. HRUȘCIOV

Sînt comunist!
Port sub arcada frunții, lucid,
Incandescentele-ntrebări ale secolului meu: 20 —
Sub ele uneori,
Cumpăna lumii s-apleacă
Și deci,
Luciditatea e sarcina mea de partid.

Nu-i de loc prea ușor
Să ai o asemenea sarcină de răspundere;
Să simți arzătoarea întrepătrundere
Dintre ființa ta
Și-a tuturor!

Mi-i sprînceana puțin încruntată
Și par
Mai matur decît sînt;
Dacă totul ar fi în ordine pe Planeta Pămînt,
Cred că n-aș mai îmbătrîni
Niciodată!

Știu ce ocean al tristeții
Ar naște acum un război.
Știu în ce stea a tăcerii
Moartea atomică acum ne-ar preface!
Port marea răspundere,
Oameni,
De-a aduce lumii, prin noi,
Cel mai simplu lucru-al pămîntului: PACE!

Platon Pardău

ALERGÎND

Alergînd cu zăpada bogată și atît
de dulcea lumină albă a iernii,
peste cîmpuri și cursuri de ape plutesc.
Între orga de sticlă a crengilor
și grîul adormit de cu toamnă.
Între Calea lactee și calea
hambarelor pline: strada mea
care te întinzi de la un capăt la altul
al cîmpului!

Ah, viscolul bate în dealuri
semne înalte și albe și mari!
E o singură zi necuprinsă iarna aceasta,
și stejarii, vuind, îi rostesc orele...

Alergînd cu zăpada bogată și-atît
de dulcea lumină a iernii,
plină de freamăt ești, cîmpie a țării,
albă încăpere în care oamenii toți
și-au întins mîinile.

Dragile mele lumini
din ochii oamenilor, constelații

de puține cuvinte, dar totul rostind:
ca voi, pămîntul acesta întreg și tăcut
încălzește alte și alte semințe, mai multe,
ce vor erupe în soarele verii.

REFLUX

Acuma lucrurile toate, toate
umblă prin iarnă, ca printr-un alb reflux;
au coborît cărările sub dealuri,
înfășurîndu-se pe axele înserării,
și pomii s-au închis în fierbințeala sevei
și apele sub crustele de gheață
trăiesc din zbenguiala caldă care-a fost.

O, calmul meu reflux, nu în tristețe
pătrund în tine printre lucruri. Văd
pupila albă — a iernii cum se rotunjește,
acuma, peste case cu-acoperișuri roșii —
finaluri ale verii dintîi fără hotar —
și oamenii aceștia care coboară-n ei
ca-ntr-o fîntînă nouă cu ape inedite,
și-n mica bibliotecă și-n cîntec își descopăr
oglinda lor albastră cu mii de străluciri.

Da, tot mai mare-i gestul cu care se desprind
de chipul vechi al vîrstei ca dintr-o cadră grea
aceste frunți, ce-n ampla-i nemișcare,
purtat-au soarele ca pe-un obiect al caznei,
și umerii aceștia ce, pămîntul,
ca pe-o ghiulea, s-au arcuit purtîndu-l.

Acuma lucrurile toate, toate,
umblă prin iarnă ca printr-un alb reflux,
și se-mplinesc, gestind o nouă primăvară;
doar drumurile, drumurile mele
de dragoste spre oameni, mai nesfîrșite sînt
și mai bogate.

BRUEGEL: Vînători prin zăpadă (1565)

CARTEA ȘI SATUL

de RADU BOUREANU

Cei care au vîrsta și memoria vîrstei pot învia (din fericire, numai în amintire), tabloul care înfățișează starea culturii la sate în epoca dinozaurilor politici, a rechinilor ziși cavaleri de industrie, a bugetivorilor și a altor rozătoare a mădularelor poporului.

Generațiile proaspete n-ar putea sonda adîncimea negurii spiritului care apăsa ființa satelor, a țărănimii răspîndite pe întinderea pămîntului romînesc, în trecut, cînd domnea acea zoologie a erelor îndepărtate care decidea, dirija, împărțea cultura în masa plugărimii.

E deajuns, cred, să mărturisim cei ce-am umblat cu piciorul și am pipăit cu inima durerea și anemia culturală ce ființa peste sate.

În casele țărănimii nu aflai nici o slovă tipărită. Sub nenumărate acoperișuri se pomeneau doar cîte o poveste a Alicsăndriei, vreun gromovnic hărtănit, cărți tălmăcitoare de vise, viețile sfinților, iar pe pereți calendarul ortodox, dubioase litografii istorice, chipuri dinastice încremenite în emfaza falsei lor demnități, pătrunse silnic în casele gospodarilor, în schimbul sumelor smulse de autoritățile sătești din punga plugarului.

Cultura, pentru țărănimea satelor din vremea încriminată, se circumscria la zestrea orală din bătrîni, frunzărită pe filele meningei colective, în nopțile de clacă, în șezătorile de iarnă, prin casele oamenilor, unde se împletea munca de interior cu cîntecele străbune, cimilitura, hazul spontan, care izbucnea cu pulsațiile sîngelui din inimile tinere, de sub cenușa și din leșia tristeții sociale.

Zestrea asta nu putea fi strivită sub călcîiul oprimării burgheze și al indiferenței pentru treptele neurcate de mintea țărănească. În schimb, zăgazul îl puneau simplu dezvoltării spirituale a satelor, neducînd o politică culturală în organic raport cu interesele și dezvoltarea spiritului poporului și difuzînd tipărituri care să umbrească mai mult, să-i fure orizontul țăranului, să descumpănească milioanele de muncitori pe brazde.

Acesta era profilul culturii la sate, în trecut. Il încadrăm în chenar negru. Il lăsăm în arhiva crimelor burgheziei, în fișierul la îndemîna cercetătorilor viitorului.

Profilul vieții culturale, la sate, azi. Fenomenul răspîndirii culturii prin carte și sărbătorirea anuală a acestui fenomen, prin „Luna cărții la sate" au pornit pe linia de tradiție, în complexul activităților culturale.

Cum s-a mai subliniat într-un articol anterior, în paginile acestei reviste, desigur că un mare rol, în această muncă a circulației tipăriturilor folositoare la sate, îl are activitatea scriitorilor în mijlocul colectiviștilor. Menirea lor este nu doar să scrie cărți, ci să le ducă de mînă, ca pe niște ființe vii (ceea ce ar fi de dorit să fie), să le facă mai ușoară calea spre inimile și înțelegerea sătenilor, așa cum se duceau în pețit pețitorii, aducînd nu doar laude obrazului tipăriturilor, ci lămurind trăsăturile firii intime a cărții care să fie măritată cu interesul și înclinările oamenilor de la țară, ale marii armate a colectiviștilor.

Din primele zile ale puterii populare s-a pus accent pe dezvoltarea vieții culturale și artistice, atît a noilor generații ce se ridicau cît și în lămurirea maturilor și a bătrînilor. Astfel au putut fi dezvoltate spiritul colectivist, conștiința socialistă, etica socială, legătura dintre sat și oraș, dintre generații, în folosul întăririi gospodăriei obștești, prin cunoașterea vieții și a datelor noi ale științei.

Pentru aceasta, n-au fost precupețite eforturi și mijloace materiale pentru intensificarea uriașei acțiuni de răspîndire a culturii la sate prin carte.

Desigur, aceasta nu s-a înfăptuit cu formule magice, de basm, n-au crescut peste noapte munți de volume, cum feciorii năzdrăvani din basmele străbune ridicau între amurg și zori palate de neființă strălucitoare.

În acești ani de înflorire a culturii socialiste sub conducerea partidului s-au ridicat palate cu organisme ce plănuiau, dirijau și dădeau la iveală milioane de pagini, milioane de tomuri de știință, de literatură politică, de agrozootehnie, pentru a sui cu noi grade cunoștințele poporului de la sate, setos, după o lungă arșiță, de cunoaștere, de înmlădiere a minții și inimii.

Prin planul central de organizare elaborat de Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă și Centrocoop — sub egida cărora se desfășoară „Luna cărții la sate" — urmează să fie folosite pe scară întinsă varii forme de popularizare a cărții. Lozinca „nici o casă de colectivist fără cititor" trebuie tradusă în viață, printr-o undă uriașă de activitate culturală de masă care să angreneze scriitorii, organizațiile de masă, bibliotecarii, intelectualii de la orașe și sate, librarii, difuzorii, ajutînd ca fenomenul cărții să devină un fluviu de lumină, un Nil menit să se reverse și să fertilizeze spiritul colectiv al satelor.

Este imensă valoarea cărților difuzate prin rețeaua cooperativei de consum. În ultimii doi ani au fost difuzate milioane de exemplare. Volumul de cărți pătrunse în mediul sătesc în 1962 depășește 50.000.000 exemplare.

Spicuind unele date, constatăm că titluri cum ar fi: *„Chemarea pe țară a țăranilor colectiviști"*, sau *„Întrebări și răspunsuri despre întărirea economică-organizatorică a G.A.C."* — s-au tras, primul în 137.000 de exemplare, al doilea în 100.000 de exemplare. Librăria „Cartea prin poștă" a suit valoarea desfacerii în 1961 la 1.920.000 exemplare, iar în 1962 la 2.820.000 de exemplare. Pentru noile sisteme de difuzare se înscriu cei 6000 de difuzori de carte, bibliotecile personale atingînd cifra de 100.000 în 9 luni pe anul 1962. Materiale de popularizare: 90 de tipuri, 3.800.000 de exemplare.

Presa, organizațiile de masă, au susținut prin acțiuni organizate fenomenul difuzării, al pătrunderii cărții la sate.

Aceste realizări, producția de carte, îndrumarea de către organele de partid au contribuit la realizările ample obținute. Și este numai o măsură, un fragment al liniei ample ce poate fi desfășurată în viitor pentru creșterea acestui fenomen.

Desigur că, într-un articol de revistă, nu putem decît enunța, nu putem decît sugera amploarea fenomenului. Datele planului sînt grăitoare, dar ele sînt mai greu de urmărit în coloanele unei reviste literare. Mai ușor de urmărit sînt datele vii, traduse în viață, bibliotecile, cele 8000 de biblioteci. Intrînd în școlile sătești, în casele de cultură, în casele membrilor gospodăriilor colective, cartea ne atrage privirea, își impune prezența acolo unde nu era pe vremuri decît o noțiune îndepărtată, neînțeleasă.

Cartea este o aripă la umărul conștiinței omului de pe ogoare. Aripile cresc, și cu ele zboruri acestor conștiințe în sferele mereu lărgite ale cunoașterii, ale transformării în valoare umană nouă.

JURNAL DE LECTURĂ

UN POEM LIRIC

Sensul acestor rînduri este de a atrage atenția asupra unei personalități poetice care s-a afirmat puternic în ultima vreme, într-o direcție pe care o consider, în contextul literaturii noastre noi, inedită. Poemul epic a fost încă de la începuturile poeziei realist socialiste ilustrat de numeroși poeți. Cu Ion Gheorghe (ar mai putea fi citați și alții, dar experiența lui ni se pare cea mai elocventă) se începe un proces, pe care-l bănuiesc fecund, prin liricizarea poemului epic.

Elementul narativ alcătuiește un cadru conceput larg și, o dată cu dispariția anecdoticii mărunte, prezența simbolului și a metaforei concentrînd semnificații majore se impune pregnant.

Substanța contemporană a poemului epico-liric se adîncește. Se poate constata, de asemenea, în cazul lui Ion Gheorghe o formă nouă a asimilării unei viziuni lirice folclorice, care depășește imitația exterioară, pasivă, preluarea mecanică a formelor metrice etc. Prezența folclorică reprezintă la el o influență fertilă a însuși spiritului creației populare.

De la cartea de debut, *Pîine și sare*, o amplă încercare de roman în versuri, la volumul *Căile pămîntului*, care a stîrnit, pe bună dreptate, discuții contradictorii, și pînă la ultimul poem publicat, *Balada țăranului tînăr*, Ion Gheorghe a marcat o evoluție rapidă. Timbrul lui a devenit distinct, poetul conturîndu-și totodată un univers liric propriu, pe care-l întrezărim de mari dimensiuni, în pofida luptei, pe alocuri resimțită, cu materia zgrunțuroasă a cuvintelor ce refuză uneori să se supună unei arhitecturi inedite. (Dînd, însă, tocmai de aceea, un relief în plus amplelor fragmente în care ea se-mplinește).

Balada țăranului tînăr mi se pare că duce, evident, la bun sfîrșit cea mai inspirată dimensiune nu numai a poeziei lui Ion Gheorghe, ci și a poeziei generației sale, din care s-ar putea cita, în acest sens, poemul lui Grigore Hagiu — *Ithaca*, în care drumul parcurs de conștiința epocii pînă la treapta superioară, Comunismul, este investit cu puterea de comunicare a simbolului (sau poemul de mai mică întindere, însă nu mai puțin realizat, *Portret în schimbare* al lui Cezar Baltag.)

„Balada țăranului tînăr" închinată comunistului Lazăr Cernescu, izbutește să evoce pregnant, într-un cadru mitic, multipla victorie a elementului nou, germinator. Poemul lui Ion Gheorghe e dificil de încadrat într-un gen determinat; poate fi definit, într-o oarecare măsură, ca epico-liric. Recitatorul se confundă el însuși cu materia lirică, eroul epic fiind o proiecție istorică, un alter ego al eroului liric, pe care-l însoțește pretutindeni și pe care-l continuă. Natura însăși participă sensibil la evenimente, se integrează mișcărilor lirice după principiul folcloric. Astfel, evenimentul tragic al uciderii tînărului țăran comunist de către cei șase dușmani, este repercutat puternic:

Pe undeva, punîndu-și palmele la ochi,
natura lăcrăma ca o zeiță albă
căci se mîndrea cu forța tînărului ei țăran
care-și putuse duce pîn-aici viața
cu semeția răbdătoare-a spiței lui...

Atunci cînd ei l-au aruncat pe prundul
de piatră usturată-al unei peșteri, —
de unde se-nălța, asemeni unui fum de jertfă,
neîncetatul strigăt al durerii,
atunci zeița se întunecă și plînse-n hohote
și ape mari se desprindeau de cer
și-o ploaie vînătă se desfăcu peste podiș...

Țăranul tînăr din baladă reprezintă, aici, o legitate a naturii, a însăși evoluției materiei, care nu poate fi

nesocotită; orice abatere e pedepsită aprig. Natura răzbunătoare, participă la dispariția celor șase ucigași, regenerîndu-se astfel, compensîndu-și pierderea:

O tăcere neînchipuită copleșește
ca o lipsă crîncenă de aer,
încît gloanțele din cele șase arme
nu mai pot porni și-au ruginit deodată.
Și de-atîta încordare și tăcere
iarba se aude înțepîndu-le bocancii
și trecînd prin piepturile celor șase.

Tabloul are ceva din monumentalitatea patetică a frescelor lui Siqueiros. De relevat la Ion Gheorghe nu este numai modalitatea originală a autorului care păstrează permanenta osmoză dintre elementul liric și realitatea obiectivă, înconjurătoare, împrumutîndu-i o anumită intensitate, ci și ținuta etică a mesajului. La moartea tînărului țăran comunist, continuitatea elementului nou, pozitiv, este resimțită chiar și de către natura mereu invocată:

De-ar ști cîtă putere tînără de germinație.
absoarbe piatra măcinată, de sub el,
și cîte rînduri de pășune se vor naște
din sîngele țăranului acesta,
ar căuta alt soi de moarte,

Sînt în acest poem, bogat în versuri și metafore strălucitoare (din care citățm spre edificare, o strofă care se impune prin plasticitate: *A mai cîntat și-o vîrstă a arcașului / din care au zburat, vuind, săgeți de aur / atît de iute-ncît frunzișul clătinat de vuiet, / a ars misterios pînă la țintă)* — și cîteva însule mai greoaie, ce pot fi evitate la revederea atentă a textului, în care cititorul simte efortul de creație, versuri care întunecă întrucîtva și înțelegerea curentă a desfășurării lirice. Citățm un exemplu:

Astfel de ce nu-l lasă-ntreg și-adăugat
cu toate cîte i le-a luat naturii —
și ea convinsă greu, învinsă-n foamea ei
și obligată pîn-la urmă să-l primească
așa cum a primit toți fii de țărani.
De ce acum, cînd fiarele și le-a mințit
să nu-l sfîșie prin pădurile ei mari;
de ce acum cînd apele și le-a întors
să nu-l înece-n codrii-ntunecați;
cînd focul și l-a-ndepărtat de leagănul sărac
și l-a strunit să nu-i miroasă urmele-n pășuni,
de ce nu-l apără de-aceste-alcătuiri
mai crîncene ca apa, ca focul și ca foamea?

Poemul lui Ion Gheorghe *Balada țăranului tînăr* face parte dintr-un grup de patru ample poeme ale aceluiași autor, dedicate oamenilor și realităților noastre noi, frumuseții și patetismului zilelor noastre. Desigur că avem, în genere, de-a face cu un început spre atingerea unei trepte poetice calitativ superioare, în ansamblul creației poetului, dar și așa, nivelul lor le îndreptățește situarea în cea mai exigentă antologie a poeziei realist socialiste.

Nichita Stănescu

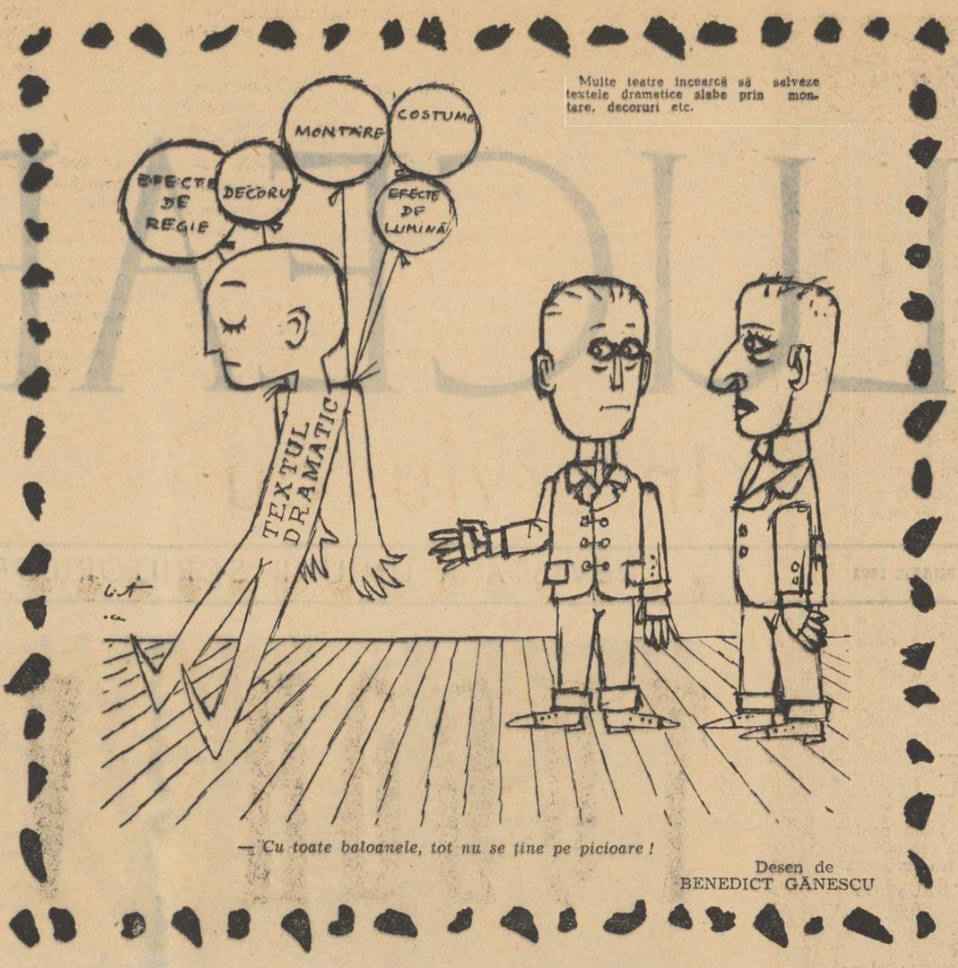

Multe teatre încearcă să salveze textele dramatice slabe prin montare, decoruri etc.

— Cu toate baloanele, tot nu se ține pe picioare!

Desen de BENEDICT GĂNESCU

VOLUMUL UNUI PROZATOR TÎNĂR

Cele mai izbutite schițe din volumul lui Ilie Tănăsache sînt acelea în care prozatorul transcrie însemnările din carnetul de reporter, căutînd să descopere semnificațiile faptului obișnuit. Scriitorul cunoaște valoarea notației precise și a simplității frazei. Ajutat de un stil cursiv, cultivînd fără ostentație „poanta", el izbutește să creeze cîteva povestiri antrenante, a căror acțiune e purtată de personaje bine creionate.

Tănăsache nu urmărește analiza psihologică amănunțită, reacțiile sufletești sînt exprimate printr-un simplu gest, de cele mai multe ori revelatoriu. Un bătrîn muncitor a cărui atribuție, acum, după pensionare, e să aducă în atelier laptele pentru oțelari, își cedează porția macaragiului care a salvat o șarjă. Gestul cu care bătrînelul, veșnic bombănind, agață de „ciocul" uriașei macarale cana cu lapte e desenat cu o grație reală. În altă povestire, președintele unei gospodării colective amînă într-una ziua însurătorii. Niște glumeți tund coama și coada calului președintelui, ceea ce, prin locurile acelea, e semn de ironie crudă la adresa burlacilor care se hotărăsc greu să se căsătorească. Deznădejdea lui Alec, președintele, e întrecută doar de aceea a bătrînului grăjdar care își iubește cu pasiune caii dați în grijă. Și, totuși, nu ezită să tundă și celălalt cal al gospodăriei, numa ca să păstreze prestigiul lui Alec.

Această tendință de a colora faptul de viață cu o tentă de umor se poate deslușì chiar și într-o povestire în care analiza psihologică e întreprinsă cu mai multă atenție și accentele dramatice răsună mai clar **(Cine va fi gazda ?).**

Impresia noastră e că în momentul în care părăsește această modalitate, cînd încearcă să realizeze o narațiune întemeiată exclusiv pe analiza proceselor sufletești, desfășurarea e mai puțin convingătoare, profilul personajelor mai puțin precis. Pasiunea pentru meserie a eroului din **Andrei, ucenicul** merge pînă la hotărîrea de a răsturna casa cu litere (acțiunea se petrece într-o zetărie), conștient că va fi bătut sălbatec de șeful de atelier, dar că, în același timp, va așeza cu mîna lui literele la loc, că „le va vedea pe fiecare". Procesul acesta sufletesc e posibil dar e naiv: prozatorul pune la îndemînă prea puține date de analiză pentru înțelegerea frămîntărilor sufletești ale eroului său. Modul în care le prezintă lasă loc unei impresii de inconsistență. Simpla dragoste pentru meserie poate că ar explica sacrificiul lui Andrei; dar pentru o manifestare atît de violentă s-ar cuveni o explicație cît de cît plauzibilă.

În general, parcă intuind că analiza proceselor sufletești nu constituie deocamdată un domeniu în care să se miște cu ușurință, Ilie Tănăsache o înlocuiește cu prezentarea efectelor exterioare ale frămîntărilor psihologice. Procedeul nu este, evident, cu nimic inferior monologului interior; de aceea, nu vedem de ce prozatorul nu ar stărui să-l cultive, deoarece, după părerea noastră, se potrivește mai bine talentului său de observator.

Credem că însușirile certe pe care le dovedește Tănăsache, spiritul lui de observație, calitățile de portretist îl vor determina să depășească anecdoticul din unele bucăți ale sale, umorul lipsit de substanță din altele **(Gheorghe-doi-iezi)** s-au tonul declamator **(Comoara)** și să atace mai curajos și mai profund problemele actualității. Reușita din unele nuvele ca **Sistematizarea, Cine va fi gazda ? O cană cu lapte** sau **S-a însurat al lui Horovei** e o promisiune în această privință.

Anton Iliescu

eraTĂ

CRITICUL: Cartea cu oglinzi își propune să reflecte...

CITITORUL: Scuzați că vă întrerup: dacă se intitula altfel nu și-ar mai fi propus „să reflecte"? Numai „Cărțile cu oglinzi" reflectă?

CRITICUL: **„...lupta omului nou pentru împlinirea idealurilor sale pe diferite planuri, încă din primii ani ai puterii populare, luptă care culminează (deși nu se va opri aici, desigur) cu „zilele de glorie" ale primului zbor în cosmos.**

CITITORUL: ?!...

CRITICUL: **Volumul de versuri al lui C. Nisipeanu, culegere de poeme mici, ca întindere, scrise în marea lor majoritate în vers alb, uneori cu note prea accentuat discursive, ni-l arată pe autor, ca pe un poet înzestrat cu sensibilitate și delicatețe.**

CITITORUL: Reținem deci că poemele sînt mici ca întindere și că poetul e înzestrat cu „sensibilitate și delicatețe".

CRITICUL: **Volumul nu e ferit de unele prozaisme obositoare de lungimi...**

CITITORUL: Cum? Poemele sînt „mici ca întindere", dar... cu lungimi?

CRITICUL: **...nemotivate...**

CITITORUL: Bineînțeles, dacă sînt lungimi.

CRITICUL: **...care nu mai aduc nimic nou pentru susținerea ideii.**

CITITORUL: Bineînțeles, dacă sînt nemotivate... Să recapitulăm: „Cartea cu oglinzi" reflectă; poemele sînt mici ca întindere dar cu lungimi. Atunci înseamnă că ele nu sînt izbutite, prin urmare nu mai reflectă. Dacă nu reflectă, atunci cum mai atestă ele un poet și încă unul „înzestrat cu sensibilitate și delicatețe"? Nu mai înțeleg nimic.

CRITICUL: **Nici eu. Principalul nu e să înțelegi; principalul e să faci critică.**

(Cuvîntul criticului, cu excepția ultimei replici, reprezintă primele două fraze din recenzia la „Cartea cu oglinzi" de C. Nisipeanu, recenzie semnată de Marcela Antonaș în „Iașul literar" nr. 11 din 1962).

●

„Tribuna" nr. 4 din 24 ianuarie a.c. atrage atenția: „Discuțiile din revistele noastre literare despre critica poeziei ar putea fi ceva mai consistente și cu mai multe exemple concrete. Altfel — cine știe? — s-ar putea transforma în argumții fără obiect".

Întrucît n-am avut perspicacitatea să constatăm — ca autorul notei de mai sus — că discuțiile despre critica poeziei nu sînt prea consistente și nu au destule exemple concrete, dorim să facem următoarea rectificare:

„Nota „Tribunei" cu privire la discuțiile din revistele noastre literare despre critica poeziei ar fi putut fi ceva mai consistentă și cu mai multe exemple concrete (sau, măcar, unul singur). Altfel — cine știe?...".

cronica literară

FĂNUȘ NEAGU

DINCOLO DE NISIPURI

În cîmpul prozei tinere creația lui Fănuș Neagu se prezintă cu unele particularități șocante: în vreme ce unii dintre colegii săi manifestă cu ardoare preocupări „moderne", încercînd „creații de idei", el cultivă o proză a întîmplărilor spectaculoase, în manieră romantică și care mărturisește cu ostentație filtrarea esențelor tari ale folclorului din ținutul brăilean.

Ov. S. Crohmălniceanu în cronica din „Gazeta literară" la „Dincolo de nisipuri" îi dojenea pe cei care laudă „înclinațiile romantice", gustul pentru „mitizarea" folclorică a realității. Sînt alături de el cînd respinge „mitizarea" folclorică, dar în privința înclinațiilor romantice, nu pot să nu le constat, pozitiv, la autorul volumului pe care-l discut. Fănuș Neagu e amorezat de peripețiile neobișnuite, cu un halou poetic, ușor misterios (s-ar părea că e un blestem al acelor locuri de unde a purces și Panait Istrati); în dosul gesturilor aspre el se arată a fi un sentimental și un visător. Marin Preda mi se pare că a vorbit despre caracterul *epic romantic* al povestirilor acestui autor.

Într-adevăr, spre deosebire de alți prozatori care își fac un titlu de onoare din a converti în imagini artistice material cules de pe toate drumurile, talentul lui Fănuș Neagu nu vădește sensibilitate decît în fața întîmplărilor din viața contemporană care au ceva ieșit din comun, sau sînt de un dramatism accentuat, — numai atunci fantezia sa se încălzește și înscrie fragede curcubee într-o plastică dură.

Să ne amintim: în „Păpușa" se urmărește zbuciumul sufletesc al președintelui colectivei, părăsit de nevastă la două luni după nuntă, dar care, în numele concepțiilor sale morale noi, ia apărarea rivalului său împotriva persecuțiilor puse la cale, din servilism, de președintele cooperativei. În „Drum întins", Horia Vadu iese din închisoare unde stătuse pentru că, deși sărac fiind, dăduse ascultare poruncilor stăpînului său și, ca paznic, trăsese asupra comuniștilor care veniseră să naționalizeze ferma. În „O sută de nopți", un conflict de natură etică — lupta dintre dragostea eroului pentru o misterioasă Maia și sentimentul datoriei sale de procuror — este axat într-un decor în care, așa cum s-a arătat în critică, senzaționalul și pitorescul întrec chiar limitele cuvenite etc., etc.

Repet, lui Fănuș Neagu îi place să se rătăcească, să se abată de pe drumurile bătătorite și să descopere neobișnuitul din viață, inițiindu-ne astfel în aspecte ale existenței contemporane pe care poate alți ochi nici nu le sesizează. (Aceasta chiar și în ceea ce privește o seamă de detalii. Rețineți din „În văpaia lunii" faptul uluitor, notat în atmosfera plină de vrajă a acelei nopți de primăvară: niște pui abia ieșiți din incubatorul gospodăriei... cîntă cocoșește).

Dar apoi numele personajelor? **Papa Leon** (o poreclă, bătrînul certîndu-se cu popa și jurîndu-se să treacă la catolicism cu babă cu tot), **Ion Lalaia Gogodita** (care născîndu-i-se un copil în timpul secetei, îi dăduse un nume bogat, să-i țină de foame: **Marghiloman), Ene Lelea, Gia, Bigu** etc., se poate spune că este folosită — dar într-un sens tot restrictiv după sonoritate și culoare — toată inventivitatea onomasticii populare de prin acele meleaguri. Cît privește procedeele artistice agreate de scriitor, am menționat în cazul povestirii „În văpaia lunii" cadrul de „între vis și realitate" admirabil realizat. Despre povestirea care dă titlul volumului iată ce spune chiar Ov. S. Crohmălniceanu — și o spune foarte frumos —: **„o întîmplare din vremea secetei e împinsă încet în fantastic. Oamenii înfometați, cu topoarele la piept, pe gloabe deșirate, galopează după mirajul unei gîrle argintii, spre lună, ca sufletele neodihnite, în «Făt frumos din lacrimă»".**

O caracterizare cum nu se poate mai pregnantă a înclinațiilor „romantice" (sic!) ale scriitorului.

Avem impresia că unii dintre critici întîmpină cu bănuieli și temeri preconcepute virtuțile romantice ale prozei despre sat, — mai ales cînd captează aspecte pitorești ale folclorului ca și cum toate acestea ar reprezenta prin ele însîle simptome de regresiune, manifestări anacronice. Criteriile criticilor trebuie să se aplice însă cu mai multă precizie, făcîndu-se delimitările necesare, pentru ca nu cumva să fie înăbușită în chip nedorit aria de preocupări și preferințe artistice ale scriitorului.

În cronica „Gazetei literare", aversiunea justă împotriva literaturii false despre sat, cultivată în trecut, împinge la exagerări care afectează exactitatea judecăților critice pe care le primesc unele bucăți din volumul „Dincolo de nisipuri". Astfel, povestirea „Om rău" e drastic admonestată, deoarece **„cultivă un soi de falsă voioșie a unor moși sfătoși și povestași ca Papa Leon".**

Nu s-a părut a vedea aici condamnarea în sine a unor astfel de caractere numai pentru că, vezi dragă doamne, în exercițiile sămănătoriștilor s-a făcut abuz de imaginea bătrînului sfătos. Fănuș Neagu — poate că aici a acționat și o vagă sugestie șolohoviană — a adus acest țăran din lumea satului bărăgănean — vezi nota din introducere — care e eroul unor întîmplări hazlii din viața colectiviștilor.

Papa Leon — explicația poreclei am dat-o — se află într-un vechi război cu Gogodita încă din armată, cînd actualul gestionar al cooperativei încercase să-i fure eroului nostru, în vreme ce era santinelă, șireturile de la bocanci. Simulînd o dragoste nedesmințită față de „leatul" său, Gogodita îl sfătuiește pe Papa Leon — colectivist în brigada zootehnică — să dea ceapă la vaci pentru a spori producția de lapte. Rezultatul e că laptele începe să miroase a ceapă — sfatul, de altfel, contravenea uzanțelor zootehniei — ceea ce provoacă „rebeliunea" femeilor din brigadă, una mai înfiptă îl botează cu o găleată cu lapte.

Unii recenzenți au obiectat povestirii că nu spune prea mare lucru, aplicînd exigențe care ignoră specificul formulei pe care a folosit-o autorul. Aici important nu e faptul în sine, cît modul cum e povestit, vorbirea și gesticulația plină de savoare care creează un contur viu personajului. Papa Leon folosește un limbaj colorat în care expresia verde, vorba spusă pe șleau fac bună casă cu zicala populară pitorească. Asupra acestui aspect vom reveni.

Totuși aprecierile lui Ov. S. Crohmălniceanu conțin un sîmbure de adevăr. Nu trebuie să se ajungă la fetișizarea romantismului epic popular, a folclorului ca mit. Or, există schițe ale lui Fănuș Neagu, în special „Fîntîna", în care caracteristicile pomenite sînt privite ca scop în sine — se simte poza autorului, faptul că el **vrea** să fie epico-romantic, că **ține** să „folclorizeze" realitatea etc. Drept urmare, spre deosebire de povestirile în care există o filtrare printr-o sensibilitate contemporană și unde chiar în amănunte se întîlnesc accente vii, în cazurile amintite dăm peste o atmosferă demodată, prăfuită, care ne lasă un gust fad, o dată cu senzația de ceva care s-a mai făcut într-o anumită parte a literaturii despre sat din trecut.

Pentru a înțelege căderile de la un nivel la altul al creației trebuie să definim o trăsătură specifică a lui Fănuș Neagu: el se comportă cu talentul său ca un nabab, risipindu-și-l, cam la întîmplare, pe orice **i se pare** interesant. Așa se face că în loc ca el să-și domine și disciplineze viguros creația, se întîmplă că se lasă furat, tîrît de undele repezi și vîltorile povestirilor sale. Această împrejurare, în condițiile cînd se respectă adevărul vieții, generează și avantaje: în raport cu autorii care-și pritocesc operele pînă ajung să le usuce, creațiile lui Fănuș Neagu palpită de vigoare spontană, cu prospețimi admirabile. În acest mod se facilitează însă și inegalitățile, citeodată stridente. Fănuș Neagu ne-a obișnuit să așteptăm din partea sa lucrări sau excepționale sau neașteptat de slabe.

Este semnificativ că defectele amintite apar mai ales atunci cînd creația sa nu este pusă la priza unei cunoașteri directe a faptelor din realitate. (În povestirile lui Fănuș Neagu, preluarea clișeelor vechi e determinată nemijlocit de atemporalitate, de ignorarea particularităților prezentului). Din momentul însă în care începe să povestească despre oamenii de azi din satul său, sau din satele prin care a colindat, de îndată își recapătă vocea, tonul afectat dispare, romantismul său devine ceva firesc, organic și cu o structură complexă, de fapt modernă.

Partea cea mai consistentă din volum mi se pare că o alcătuiesc schițele care oglindesc viața actuală a satului. (Și o schiță ca „Om rău" care n-a satisfăcut pe unii critici, am argumentat că poartă amprenta autenticității). De altfel, bucățile: „Păpușa", „Om rău", „Strigătul" și „În văpaia lunii" se leagă intim între ele, ca și cum ar reprezenta episoade dintr-o creație mai amplă închinată satului socialist. Pe primul plan s-ar fixa drama sufletească a președintelui colectivei, părăsit de nevastă, dramă care pînă la urmă se liniștește și se luminează în văpaia lunii dintr-o noapte de primăvară. Iar drept fundal, defilează întîmplări buclucașe, cum ar fi cele care țin de războiul „homeric" dintre Papa Leon și Ion Lalaia Gogodița. (Războinarea lui Papa Leon pentru rușinea pătită e relatată în schița „Strigătul").

Se observă că Fănuș Neagu se simte aici la largul lui, că scrie despre oameni și locuri despre care are o cunoaștere amplă. De aci plasticitatea notațiilor, siguranța cu care își modelează eroii dintr-o pastă groasă, precum și îndrăzneala fanteziei poetice, care nu se desprinde însă de realitate.

Ca un exemplu citez povestirea „În văpaia lunii". Întîmplarea nemaipomenită cu puii nu ne apare într-un cadru incredibil. Într-o asemenea noapte de primăvară, cum e cea descrisă de autor, sîntem convinși că faptul trebuie să se fi întîmplat întocmai. Fănuș Neagu crează cu măiestrie atmosfera ireală de vis, apelînd la forța sugestiei poetice. Luna văruie peisajul, inundîndu-l cu o lumină nouă, plină de voie bună, care face ca totul să existe aevea, dar fără contururi exacte. Ca un leitmotiv, o pasăre, poposită în vărsătura Buzăului, scoate din cînd în cînd un țipăt prelung și straniu; iar dinspre cîmpie vin adieri amețitoare. Sugestia fantasticului și neobișnuitului e amplificată prin procedeul intercalării în cadrul povestirii a unor povestiri adecvate. Astfel se relatează cum cineva înnebunise într-o noapte cînd luna amețea pămîntul. Eroina, cutremurată de frigurile primăverii și ale dragostei, își zice plîngînd și rîzînd: „mamă bună, asta-i noaptea zănaticilor".

Dar, pe de altă parte, există un plan al povestirii cît se poate de concret și real, constînd în descrierea unor activități obișnuite din cadrul gospodăriei: cîțiva stau strînși la cazanul cu țuică unde ascultă snoavele lui Papa Leon, alții ajută pivnicierului să schimbe vinul dintr-un butoi în altul pentru a nu se „serbezi" etc. Fănuș Neagu realizează această îmbinare subtilă între cadrul unei poezii suave, ireale și cel al unei realități exacte, aproape palpabile.

Interferența de planuri se observă și în stil, care, spre deosebire de fraza noduroasă din alte povestiri, se caracterizează printr-o anume moliciune, curge agale, puțin împleticindu-se, ca și cum autorul însuși ar fi fost amețit de frumusețea acelei nopți de primăvară. Dar parcă pentru a astîmpăra aceste efecte sau ca să le dea un sens mai complex, Fănuș Neagu își prozaizează comparațiile și metaforele. Astfel, despre lună spune că era **„subțire, scorojită ca o lipie arsă"**, iar curtea gospodăriei apărea nici mai mult nici mai puțin decît **„tăvălită în văpaia lunii"** ș.a.m.d.

În general trebuie ca între calitățile importante ale volumului să trecem și limba în care sînt scrise povestirile. Spre deosebire de unii tineri prozatori care privesc de sus, cu anumită superioritate, preocupările pentru un scris frumos, Fănuș Neagu se străduie să cultive bunele tradiții stilistice ale prozei noastre. Se simte în povestirile sale că muncește asupra paginii. El scrie simplu, dar ocolește platitudinea, folosind comparații și metafore axate pe amănunte reale, concrete din

de AL. OPREA

viața rurală și în care răsună inflexiunile vii ale graiului popular. Adaug la exemplele de pînă acum următoarele, scoase numai din schița „Păpușa": **„Vremea se învrăjbise ca o cățea fătată"**, sau paznicul, **„un cloncan de om se apropie de sanie, amin-amin, tîrînd după el în zăpadă ce sisiia în vînt"...**, sau „mi-a dat cu piciorul **și-i cu gura plină de cîntec ca un popă"**. Spațiul nu-mi îngăduie să continui și, de-altfel, mi-e teamă ca exemplele, rupte din context, să nu apară sărăcite.

Prin asemenea mijloace, stilul povestirilor capătă un dinamism interior și o aromă aparte îngroșîndu-se acea originalitate a talentului lui Fănuș Neagu despre care vorbeam la începutul cronicii.

Obișnuiți să-l ascultăm pe acad. Tudor Vianu numai din amfiteatru, ca studenți, sau ca audienți din săli publice, cu prilejul unor evenimente culturale deosebite, cunoscîndu-i ținuta gravă, severă a expunerilor, în domeniul literaturilor și artelor, eleganța și poezia expresiei, ne-am gîndit dintru început la dificultatea unui interviu care, prin natura sa, presupune mijloace și împrejurări mai cotidiene. Potrivite catedrei și studiilor ample, cu aparat științific complex, problemele de estetică, de subtilă cercetare a literaturii universale se împacă mai puțin cu interviul care ține, oricum, de „genul scurt" al publicisticii curente. Prin întrebările transmise în scris profesorului Tudor Vianu, am socotit că vom obține totuși cîteva sugestii pe linii mari de ordin estetic, intenționînd, în același timp, să putem mijloci tînărului cititor posibilitatea unei cunoștințe mai apropiate cu profesorul și omul de știință care în anii noștri, de la catedra universitară și prin scrieri în mod deosebit prețuite, a contribuit la pregătirea a numeroși filologi, cercetători ai literaturilor, critici, editori, din generația tînără.

Confruntări

— Înțelese în aportul lor la cultura noastră — pe care ați gîndit-o mereu în relațiile ei cu cultura universală — studiile dvs. de estetică și prodigioasa dvs. activitate multiplă în domeniul literaturilor sînt astăzi apreciate în mod public drept contribuții superioare de ordin științific. Nu mai puțin — o contribuție originală la o estetică pusă sub semnul unor cerințe sociale contemporane generoase. Ați putea mărturisi tinerilor ceva din reflecțiile dvs. asupra sarcinilor actuale ale esteticii, despre locul ei de seamă în complexul de activități înalte și de atitudini culturale fertile, desfășurate în condițiile desăvîrșirii construcției socialiste?

— Întrebarea dvs. îmi arată că atribuiți esteticii un caracter normativ. Mă rînduiesc bucuros alături de părerea dvs., deoarece estetica avînd ca obiect una din valorile culturii omenești, este limpede că judecățile ei nu pot avea un simplu caracter de constatare. Cine studiază arta, ca estetician, este adus să o confrunte, în realizările ei, cu idealul pe care și-l face despre artă și să pronunțe judecăți de valoare. Acest caracter general al esteticii dobîndește o dezvoltare deosebită în epocile în care, arta căutîndu-și drumuri noi, este firesc ca și reflecția asupra ei să confrunte necontenit noile creații cu conceptul ei despre artă.

Fără să exagerez însemnătatea pe care gîndirea estetică o poate avea asupra creației artiștilor, întreaga experiență a istoriei arată că cercetările esteticii n-au rămas niciodată fără influență asupra artiștilor. Normalizarea estetică este un moment al creației și, cu acest rol, putem să-i recunoaștem și locul pe care-l deține în mișcarea artistică a vremii noastre.

Aș dori însă să precizez că, adeseori, esteticienii au lucrat cu un concept al artei format în faze anterioare ale istoriei culturii și că, de aci, rezultă pentru estetician obligația de a îmbogăți și de a lărgi conceptele lui fundamentale. Nu pot prețui de loc pe esteticianul disociat de mișcarea artistică a vremii, închis în cercul achizițiilor unei epoci anterioare a culturii. Învăț ceva numai din cercetările estetice în care simt suflul înnoitor al timpului. Normalizarea estetică pare utilă numai atunci cînd nu este practicată de oameni învechiți.

— În sfera atît de largă a unor preocupări estetice actuale, s-a reliefat în ultima vreme o temă care a suscitat interesante dezbateri (nu o dată polemice!) și pe care tinerii o urmăresc cu atenție); mai ales tinerii care-și dedică munca fie studiului literaturii, fie unor aspirații scriitoricești. Tema privește munca artistică, importanța concepției în artă, raportul dintre reflecție și spontaneitate sau fantezie. Tinerii — printre care foarte mulți pe care i-ați pregătit ca profesor și care vă urmăresc ca artist, critic și om de știință — ar dori să afle părerile dvs. în aceste probleme ce privesc, de fapt, viața și arta, artistul și epoca.*

Interviu cu

TUDOR VIANU

despre măiestria literară

— Sînt la curent cu controversa pe care o evocați. Am citit, în legătură cu ea, în publicațiile noastre literare, mai multe articole interesante. Dar, la drept vorbind, nu prea înțeleg bine distincția dintre „spontaneitate" și „concepție", „reflecție" și „fantezie". Nu cumva se revine, o dată cu această nomenclatură, la vechea psihologie a facultăților? Se pot face oare delimitări atît de precise între acești termeni, cum lasă să se înțeleagă acei care le întrebuințează și încearcă să introducă anumite contraste între ele?

Un artist are o anumită idee despre opera pe care dorește să o realizeze. Zicem atunci că se găsește în faza *concepției*. Dar în cursul executării operei sale, culege și utilizează toate datele procurate de *spontaneitatea* fanteziei lui. Dar nu cumva ideea însăși a operii i-a apărut în împrejurări pe care nu le putea prevedea, prin urmare cu spontaneitate? În timpul realizării, el desfășoară apoi numeroase operații de adaptare a părților între ele, foarte multe acte de eliminare a detaliilor inutile sau de întregire, cerute de constituirea totalității. Funcțiunile inteligenții și ale imaginației sînt tot timpul active în munca artistului și se întrepătrund necontenit. Cum vreți să mă decid pentru una singură dintre aceste funcțiuni, recomandînd-o numai pe ea? Reluînd o veche maximă filozofică, și adaptînd-o la împrejurare, aș spune că, fără concepție, opera este oarbă, și că, fără fantezie, opera este vidă. Nu pot prețui decît pe artistul în același timp reflexiv și imaginativ.

— Tot în perspectiva utilității actuale — privind formarea tinerilor scriitori și a tînărului intelectual în genere — am socoti binevenite intervențiile dvs. într-o chestiune referitoare la particularitățile activității de critic literar, angajat în colocviul continuu de stabilire a valorilor literaturii noi și a sensurilor ei multiple. Există o părere care consideră că operația critică trebuie făcută cu uscăciune, că vibrația intimă de artist, mărturisită, nu e proprie criticului autentic: ea ar voala obiectivitatea și luciditatea observațiilor...

— Mă puneți în fața unei alternative pe care, în ce mă privește, nu mi-este greu s-o rezolv. Orice lucrare critică pornește de la impresia de artă. Fără „vibrația intimă" despre care vorbiți dvs., unde va găsi criticul îndreptarul judecăților sale? Un critic, mai ales unul creator de valori, adică cercetătorul care stabilește valorile de artă ale epocii sale, pornește neapărat de la ecoul trezit de opere în propria lui sensibilitate. Dacă n-ai un interes emotiv pentru artă, dacă operele acesteia nu stîrnesc în tine reacții spontane și fine ale sensibilității, cercetarea critică nu este posibilă. În lumina acestor reacții, i se luminează criticului particularitățile operei, structurile ei delicate. Criticul care nu pornește de la intuiția emotivă a operei, nu va putea spune despre ea decît lucruri cu totul generale, lipsite de interes.

Dar după ce această primă etapă a fost depășită, încep operațiile de analiză, comparație, explicație, menite să întregească lucrarea critică. „Vibrația intimă" nu este suficientă, dar este indispensabilă.

Stil și critică stilistică

— De asemenea, relativ la operația critică, în privința unei chestiuni de meșteșug mai puțin atins de criticii tineri. Critica stilistică a lucrărilor literare luate în dezbatere, nu numai că lipsește adesea, dar există și o părere, tacit admisă profesional, că problema stilistică e de ordin secundar, în orice caz mai potrivită preocupărilor unui lingvist, de pildă. Ni se pare, de fapt, că operația critică desfășurată astfel eludează o problemă de valoare interioară a lucrărilor literare remarcabile. O recomandare din partea dvs. ar mări interesul tinerilor critici pentru o viziune mai complexă asupra creației artistice.

— Cunosc părerea potrivit căreia problema stilistică ar fi de ordin secundar și că, în definitiv, ea ar aparține mai mult lingviștilor decît criticilor literari. Opera literară este însă un fapt de expresie, o creație a limbii, și studiul mijloacelor ei lingvistice nu mi se pare a fi nici secundar, nici străin de preocupările legitime ale unui critic. Întregul conținut al operei se comunică prin limbă și nu există un alt mijloc de a lua cunoștință de mesajul ei decît pornind de la cuvintele, construcțiile și de la întreaga alcătuire a contextului ei. Chiar tăcerile elocvente într-o scenă de teatru își dobîndesc semnificația prin locul în care apar în cursul unui dialog sau a unui monolog și se leagă, ca atare, de restul comunicării; sînt tot fapte de expresie. Percepția unui conținut este neapărat realizarea unei indicații de limbă. Dacă nu primim această constatare, trebuie s-o acceptăm pe cealaltă, evident falsă, și anume că ar putea exista conținuturi intelectuale independente de formele de limbă care le exprimă.

Fiindcă socotesc că între gîndire și limbă există o perfectă unitate, cred că nu există o metodă mai bună de a preciza conținutul unei opere, decît observînd particularitățile ei de limbă. Și deoarece conținutul unei opere literare corespunde viziunii unui artist original, cred că nu putem defini această originalitate decît prin studiul mijloacelor lui proprii de expresie, adică a *stilului* său. Este înțelesul *criticii stilistice*, despre care vorbiți dvs., reluînd niște cuvinte care au fost anexate, în ultimii ani, de terminologia noastră literară.

Pătrunzînd pe calea cercetării stilului în intimitatea creației literare, criticul vede deschizîndu-i-se toate perspectivele operii și poate trece, mai departe, la celelalte operații de analiză, explicație și valorificare, prin care lucrarea critică se completează. Critica stilistică nu este întreaga critică, dar este o parte oarecum obligatorie a ei.

Cuvinte despre tinerii editori

— Ca revistă de tineret, vă invităm la o scurtă discuție despre munca tînărului editor și despre înțelegerea pe care el trebuie s-o aibă asupra activității editoriale ca act de cultură. Colectivele de editori, formate în bună măsură din tineri, sînt angajate într-o misiune de mare interes public, efortul lor vizînd nu numai realizarea unui plan calendaristic de editare, ci înfăptuirea unei vaste și consecvente configurări pe plan editorial a patrimoniului nostru literar și a seriei remarcabile de opere contemporane. În diversitatea de probleme privind munca tînărului editor, probleme pe care le implică o asemenea activitate înțeleasă ca act de cultură, vine desigur în discuție și chestiunea împlinirii unor ediții moderne, științific întocmite, care să oglindească, în fața unui public cititor exigent, procesul organic, complex, al literaturii noastre. Poate ați dori să ne vorbiți, la acest capitol, și despre problema reeditărilor, de întocmirea unor serii de opere complete care să contribuie efectiv, — la nivel superior, — și în ceea ce privește efortul de revalorificare a moștenirii literare.

— Întrevăd posibilitatea unei reeditări a marilor noștri scriitori într-o serie omogenă de ediții critice. Există, astăzi, numeroase realizări în domeniul publicării de ediții științifice. S-a format, în editurile noastre, și un personal înzestrat cu bune cunoștințe, relative la problemele criticii de texte. Din acest punct de vedere, ne găsim într-un progres netăgăduit față de fazele anterioare. Filologii țării ar trebui însă să se organizeze într-o acțiune colectivă, pentru a dota cultura noastră cu un *corpus* al tuturor scriitorilor clasici, prezentați prin operele lor complete și cu tot aparatul critic cerut de exigențele filologiei noi. Munca istoricilor literari ar fi mult ușurată, cînd ei ar găsi, grupate în aceeași serie, în forma aceleiași prezentări și cu un aparat critic constituit după aceleași criterii, operele tuturor scriitorilor de seamă ai literaturii române. Cînd lucrarea aceasta va fi făcută, istoricii literari, liberați de sarcinile pur filologice ale cercetării lor, s-ar putea consacra celorlalte teme impuse de cunoașterea, explicația și aprecierea operelor și autorilor.

Sînt cîțiva ani de cînd am propus Editurii Academiei R.P.R. un astfel de plan de lucru, primit cu interes. Un început a fost făcut prin punerea la cale a ediției critice a *Operelor complete* ale lui Al. Odobescu, al cărei prim volum va intra în curînd la tipar. Seria trebuie însă continuată și ea se cuvine să absoarbă și celelalte inițiative paralele, în curs de realizare.

— La ce lucrați în prezent, ce proiecte literare aveți?

— Cer îngăduința să nu răspund la această întrebare. Un simplu proiect literar este atît de departe de a deveni o operă! Între proiecte și opere se interpun luptele, îndoielile, cazna autorului, împrejurările mobile, figura enigmatică a neprevăzutului. Nu dispare apoi ceva din dinamismul unui proiect prin divulgarea lui? Ceea ce vă pot spune este că, întocmai ca într-un lung trecut, continui să stau aplecat asupra mesei mele de lucru, în răstimpuri întinse ale zilelor și nopților mele, cu dorința fierbinte de a fi de folos cuiva.

Ilie Purcaru

* Ne referim, după cum cititorul a remarcat, la recentul dialog din paginile „Contemporanului", între G. Călinescu și Al. Philippide (Nota Red.).

POARTA DE BRONZ

I

Cînd mi-am întors privirile spre-nalt
lumini m-au podidit, albastre,
cu nevăzutul vînturilor salt,
cu focul din zenitul casei noastre.
Cum soarele țîșnea din spațiul orb
străluminînd pe munți columna zilei,
rîvnii să îl înduplec, să îl sorb
cu ochii mari de ape ai argilei.
Rîvnii să-i mut izvorul pe pămînt,
cu arborii, cu spicele să crească —
frenetică proiecție, din vînt
în marea calmă, omenească.

Îmi încolțeau în trup cosmogonii
prin care omul izvora-ntre stele,
ca ele plin de arderi străvezii,
nemuritor și lăudat, ca ele.

Cînd s-au ivit pîraiele în văi
strivind posomorîtă limpezime,
de parcă-n ele glas de vilvătăi
rîvnea să fugă-n vînt, să se exprime, —
citind un flux din care răsărea
tridentul viziunilor, deodată
simții, în jocul apelor, geneza mea
trăind în așteptări, înfrigurată;
simții că ar ajunge doar un semn,
un semn vibrant, o mînă hotărîtă —
și dunga apelor posomorîtă
aș fi putut spre ardere s-o îndemn.

II

Te așteptam pe tine, fata mea,
ani limpezi ca vibrarea apei;
pe tine, tinerețe care alerga
spre gleznele materiei, s-o scape
din jocul ne-mpăcat, invers,
al apelor cerînd înfățișare;
pe tine care-n muntele imens
cu-un mic creion zvîrliseși stăvilare.

Te-ai furișat prin ani timizi
și ai adus în munți geometria,
și energetica, și ochi avizi
să taie între umbre temelia...
Îți simt aproape umerii, trecînd
prin noaptea-mi, ca rusalcele prin vise
dar am intrat în apă și-n pămînt
și drumurile încă nu-s deschise.

Filoanele luminii din adînc
sub mîna ta se-adună-n albe frîie
și stîncile se strîng, se strîng, se strîng
și se topesc — o cale să-ți rămîie.

Deasupra, pîlpîiri de zi
bat darabana-n stîncile cărunte;
noi știm un ritm mai viu, născut aci,
un ritm de raze înzăuat în munte.
Și-n clipa-n care răsărim cu el
la streașina de aur a pădurii,
noi, iată, ne privim altfel,
cu altă sete pe garoafa gurii.

Ieșind în ploaia de lumini
a zilei întomnate argeșene,
o umbră parcă de stejari și pini
ne lunecă pe suflet și pe gene.
O umbră care suie către noi
să ne întrebe ce ne mai rămîne
cînd, ridicați dintr-o-ncleștare amîndoi,
vin clipele din urmă să ne mîne...

Ne stau în urmă spații de tunel
și arcul uriaș, în piept cu marea,
lansînd — săgeată roșie — din el
un răsărit să-mpurpureze zarea;
ne stau în urmă ani, rîvnind
și-n noi legarea lor întruchipată,
ca zbaterea luminilor din corzi de vînt
întoarsă-n noi deplină, împăcată.

Noi n-am trecut prin munte în zadar
și apele nu gol decor creară.
Întîii volți, cu șuier clar,
pe fire-nalte cînd se-ncolonară
eram un singur trup victorios
o singură columnă cristalină;
și-n preajmă codri fremătau duios...
Lumină izvora, lumină.

III

Exod... Ciobani bărboși și-ntunecați
ducînd în spate umbrele, gorunii,
și liniștea de prin Carpați
și așteptarea revederii lumii...
Însingurați în munte, și huliți
de vînturile reci ale stihiei,
treceau spre șes, în gube-năvăluiți
ca-n haina de cenușă a veciei.

Sub înălțimi care descresc,
sub codri seculari cu umbre late,
rîvneau să vadă pasul omenesc,
mirajul geamurilor luminate...

Cînd mîna ta s-a încordat ușor
să zmulgă-ntîia așchie de gresii,
nu ai simțit cum albul stîncilor
ar fi rîvnit să îți întindă frezii,
suave chiparoase, flori de colț
și crini plăpînzi pe seama mîinii tale —
din ele, nu din aspru stei să scoți
cununa răsăritului din vale?...

Prin tine mă apropii îmbunat
și omului îi licăr la fereastră,
cobor dintr-al furtunilor sabat
și-s fulger molcom sub cupola vastă.
Prin tine-s tînăr răsărit de zori
cîntînd victoria desăvîrșirii
și Revoluția, întîiul dintre sori
ce limpezește drumurile firii.
Am fost un fulger, însă m-ai supus.
Nu știu nici cînd, nici cum, prin ce întîmplare,
m-ai ridicat de fulger mai presus,
primind a omului înfățișare.
Asemeni lui mă zbucium și aștept
din vreme, zilele să izbucnească
și o neliniște să-mi sune-n piept
ca o iubire pămînteasă.

Sînt om în răsărit — și mi-am legat
de tine soarta pasului în lume.
Alt chip eu n-am privit și n-am visat;
decît al tău, n-am învățat alt nume.
E răsăritul în privirea ta,
și-n luminișul ce-ntre noi vibrează,
în Argeșul ce ne chema
cu legănarea fagilor de pază;
un răsărit continuu,
pe-al timpului hotar
trezind iluminările descătușării;
surîsul nostru solidar
rostogolit pe dunga depărtării —
pe cînd noian de drumuri vin
să-ți fure pașii, glasul să ți-l fure;
iar eu le spun vibrînd: mai stați puțin,
și toamna le-ar strivi sub frunze de pădure...
Lumina strigătului meu
în arbori sfîșiată, ca-n mihnire;
și drumul tău spre-un început, mereu...
Bronz viu, zguduitoarea mea trezire!

Mihai Negulescu

Cercetări de istorie literară necesare

Lucrările de istorie literară ce apar, fie că sînt volume ample, fie că sînt studii mai restrînse publicate în reviste, îmbogățesc în ultimă instanță șantierul de elaborare a Tratatului de istorie a literaturii române. Este adevărat că, dacă ținem seama anume de acest obiectiv, de altfel deosebit de însemnat, o sumă de lucrări sînt efectiv mult mai necesare decît altele, întrucît anumite sectoare, anumite momente și anumite aspecte din largul proces de dezvoltare a literaturii noastre sînt mai puțin cunoscute decît altele.

Îmi îngădui să consider, de pildă, că dacă asupra figurilor importante din literatura noastră lucrurile sînt, în linii mari, lămurite, nu la fel stau lucrurile cu scriitorii mărunți. Aceștia, dacă fiecare în parte nu reprezintă din punct de vedere artistic realizări de seamă, priviți în ansamblu, ca fenomen literar și ca document social — constituie nu numai fundalul pe care se proiectează și se reliefează mai bine marii scriitori, dar o bună parte din viața reală a literaturii unei epoci.

Nu sînt mai puțin necesare studiile și discuțiile asupra curentelor literare, precum și monografiile asupra ziarelor noastre din secolul trecut și din secolul nostru, în care s-au publicat atîtea opere literare, atîtea studii, cronici literare și dramatice, în care s-au dus polemici și în care, în consecință, stă închisă o bună parte din viața literaturii noastre.

Sînt necesare, mai cu seamă, studiile de sinteză asupra unei probleme, asupra dezvoltării unui gen sau unei specii, a unei teme sau a unui tip din literatura noastră.

Pe bună dreptate, în articolul din „Lupta de clasă" (nr. 11/1962): „Cîteva probleme ale istoriei literaturii române dintre cele două războaie mondiale", Ileana Vrancea insistă asupra complexității acestei perioade. „În mod firesc, personalitatea unui om nu poate reflecta întotdeauna întreaga complexitate a unui curent și, cu atît mai mult, imaginea generală a ciocnirilor ideologice ale vremii. Cercetările de sinteză asupra configurației ideologice, estetice a epocii (sînt — G.C.N.) necesare în studierea oricărei etape din istoria literaturii.". Oricine poate înțelege ușor ce folositoare, din toate punctele de vedere, ar fi, de exemplu, lucrările științifice, concepute cu o serioasă metodă și cu o documentare temeinică, despre dezvoltarea romanului românesc, a comediei, a criticii literare, despre chipul în care apar și se dezvoltă figura muncitorului, a țăranului, a intelectualului în literatura noastră, sau despre apariția și specificul romantismului și realismului în literatura română.

Asemenea lucrări au o însemnătate care depășește cu mult pe cea a lămuririi temei respective. Ele, în primul rînd, au meritul de a face să se surprindă caracterul de proces larg și complex de dezvoltare pe care-l are literatura noastră, surprinzînd și punînd în lumină, totodată, condițiile de continuă luptă cu manifestările ideologice și artistice ale „celeilalte culturi". În al doilea rînd, asemenea studii permit încadrarea scriitorilor în procesul complex de viață în care apar, definindu-i mai exact și ca poziție ideologică, și ca originalitate, și ca realizare artistică, tocmai datorită așezării într-o dezvoltare, datorită comparării cu ceea ce fusese pînă atunci, cu ceea ce era în acel moment. Fără comparație, fără precizarea locului concret pe care o operă îl ocupă într-un întreg proces, valorificarea serioasă, științifică nu e cu putință.

Cît sînt de folositoare asemenea cercetări monografice de sinteză ca aceea despre care vorbim o dovedește lucrarea **Spiritul critic în cultura românească** a lui G. Ibrăileanu, depășită ideologic și susceptibilă a fi imens îmbogățită cu materiale pe care autorul acum mai bine de o jumătate de veac nu avea cum să le cunoască, dar care rămîne și astăzi un prețios auxiliar de cercetare, tocmai prin posibilitatea ce o oferă de a deschide perspective, de a așeza o operă, o idee nouă, un scriitor în șirul natural al dezvoltării din literatura noastră.

Din acest punct de vedere, mi se pare extrem de valoroasă, nu numai prin contribuția sa concretă, dar și prin perspectivele ce le deschide, cartea profesorului Al. Dima: **Studii de istorie a teoriei literare românești.** Sînt în acest volum o serie de studii construite cu acea rigoare proprie istoricului literar temeinic format și formulate în acel stil clar ce face cinste oricărui om de știință și mai ales unui dascăl. Studii ca: „Procedee fundamentale ale limbii artistice", „Cu privire la esența tragicului", „Propunere pentru o periodizare științifică a istoriei literaturii românești", „Literatura română peste hotare" și altele sînt intervenții în discutarea unor chestiuni ample, în care, cu largul orizont al omului familiarizat cu problemele literaturii române, ale literaturii universale și ale teoriei literare, se aduc puncte de vedere și precizări de natură să stimuleze lămurirea lucrurilor sau să clarifice stadiul în care se află dezbaterea unei probleme — ceea ce din timp în timp este bine venit, fiind de natură să favorizeze continuarea rodnică a discuțiilor respective. Definitive și de sine stătătoare ni se par contribuțiile foarte prețioase din studiile despre **Baza folclorică a povestirii lui Creangă „Dănilă Prepeleac"** și **Gherea în cadrul criticii științifice europene.**

Cu toate aceste incontestabile merite ale studiilor amintite, personal consider că partea cea mai valoroasă a cărții profesorului Dima o constituie totuși cele cinci studii care ilustrează **Momente din istoria teoriei noastre literare.** Fără îndoială, acestea, ca și cele amintite mai înainte, sînt susceptibile de discuții, uneori chiar de obiecții, cum ar fi, între altele, îndeosebi aceea pe care o făcea V. Ripeanu în cronica din **Scînteia** și anume că totuși fiecare figură, fiecare concepție literară evocată nu sînt suficient încadrate în lupta generală ideologică a epocii. Dar nu e mai puțin adevărat că, oprindu-se asupra concepțiilor despre artă și literatură ale lui Russo, Hașdeu, Duiliu Zamfirescu, Caragiale, ale revistei „Contemporanul" (cu toate că studiile au caracterul unor capitole disparate dintr-o monografie amplă), cercetătorul ne face să surprindem în procesul de dezvoltare a literaturii noastre nu numai concepțiile unor scriitori însemnați, dar și creșterea ponderii realismului în aceste concepții cu cît înaintăm în secolul al 19-lea, nu însă fără intensificarea luptei cu forțele contrare, nu fără ascuțirea contradicțiilor din conștiința scriitorilor. Mai mult decît atît, autorul are, după părerea mea, meritul de a fi cel dintîi care dă în istoria noastră literară actuală o lucrare de sinteză de acest gen, una din acele lucrări atît de necesare deschiderii perspectivelor, înțelegerii scriitorilor și fenomenelor.

Cum am spus, cartea profesorului Al. Dima, alături de studii valoroase apărute în anii din urmă, constituie o pildă pentru a ilustra folosul incontestabil ce rezultă din astfel de cercetări pentru lămurirea procesului larg de viață al literaturii române. Mi se pare că cercetătorii noștri, și îndeosebi tinerii istorici literari, fără ca asta să-i determine a studia teme ce nu i-ar interesa, trebuie să armonizeze activitatea lor științifică cu nevoile generale cele mai urgente. Mi-aș permite să sugerez de aceea — fără ca astfel să alunecăm în factologie, în exagerarea importanței și, cu atît mai mult, a valorii scriitorilor mărunți — abordarea mai cu seamă a acelor teme și a acelor genuri de studii care aduc mai multe fapte și mai multe concluzii noi, care lămuresc aspecte necunoscute, cum și a acelor de sinteză, bazate, de asemenea, pe o minuțioasă investigație, menite deopotrivă să ne îmbogățească posibilitățile de a reconstitui trecutul nostru literar, așa cum a fost, și de a-l aprecia în mod științific.

G. C. Nicolescu

SEMNIFICAȚIA DOUĂ ANTOLOGII

Au înflorit în vitrinele librăriilor zilele acestea culorile vii, plăcute, a două volume cu coperți ce nu trădau decît aluziv conținutul pe care-l închideau între ele. Titlul lor, „Moment istoric", putea sugera numeroase asocieri, putea indica fixarea stilizată a oricărei clipe din istoria noastră recentă.

Deschizînd primul volum ne-am găsit în fața unei îndrăznețe încercări a Editurii pentru literatură de a cuprinde răsunetul marelui act al colectivizării totale a agriculturii în reportaj. Subtitlul reportaje, de pe coperta interioară, este o denumire generică, convențională, care nu precizează unicitatea speciei în cadrul volumului, ci mai de grabă temperatura foarte ridicată a întregului, adică entuziasmul reacției scriitorilor la contactul cu acel crucial, într-adevăr, moment istoric sau cu premizele și consecințele lui. Cel de-al doilea volum prelungește pe primul într-o antologie de nuvele, schițe și povestiri închinate de asemenea aceleiași probleme fundamentale.

Ceea ce impresionează în primul rînd și constituie un omagiu adus țării noastre de scriitorii ei cetățeni, este prezența unui foarte mare număr de minuitori ai condeiului, de toate vîrstele, de la decanii pînă la novicii scrisului românesc, de la Arghezi, Bogza, Călinescu, Beniuc, pînă la Nicolae Velea sau Fănuș Neagu.

În al doilea rînd, izbește varietatea speciilor literare în care au fost concretizate faptele, impresiile, emoțiile înregistrate de fiecare scriitor în împrejurări felurite, dar legate toate în aceeași măsură de preocuparea centrală, colectivizarea agriculturii. Tudor Arghezi, George Călinescu și Demostene Botez sînt reprezentați prin cuvîntările lor rostite la sesiunea extraordinară a Marii Adunări Naționale, care a consacrat evenimentul istoric. Ca de obicei, la Arghezi, o metaforă sau două sînt suficiente pentru a conferi valori literare, imagini întregului text.

Sprinten, variat, asociativ pe numeroase planuri, G. Călinescu sfîrșește vorbirea sa, optimistă prin excelență, cu o parafrază horațiană asupra perenității faptei săvîrșite. Mihai Beniuc, Zaharia Stancu, Nagy Istvan aduc mărturii palpitante ale aceluiași moment, îngemănînd perspectiva viitorului de aur cu amintirea trecutului de suferință care nu se uită. Geo Bogza e dramatic în aplicarea procedeelor sale stilistice obișnuite, într-o alăturare mai subliniată, mai insistentă. Revenind mereu asupra celor unsprezece mii de victime ale lui 1907, asupra celor „ce zăceau cu dinții în țărînă", el realizează scene de forță grotesc-dramatică în genul lui Goya, obsesive, hiperbolizante.

De altminteri, paginile datorate mai marilor literaturii noastre sînt în același timp pagini de antologie literară. Performanța aceasta nu este însă și a celor mai tineri, care nu întotdeauna știu să ridice un articol obișnuit de ziar la calitatea literară a reportajului ca atare. E adevărat însă că întîlnim excelente evocări palpitante, că urmărim, cu participare vie, frînturi de viață surprinse de ochi atenți de reporter, cu talent și experiență, și transmise nemijlocit. Vieți exemplare de țărani colectiviști, ingineri agronomi, tractoriști, președinți de gospodării, deputate, apoi peisaje transformate prin intervenția omului și a științei, hărți noi ale vechilor ținuturi, imagini colorate ca tablourile, ne sînt înfățișate de numeroase și deosebite condeie. Unii cunosc și stăpînesc arta construcției, a gradației, efectul surprinzător, poanta, ca Florența Albu în „Poveste cu un erou." Monotonia voită a începutului, banalitatea și încremenirea portretului, cezannian aproape, al păzitorului de porci, contrastează violent cu pasionantele aventuri ale personajului în care s-au trezit energii comprimate de decenii de viață vitregă, cu relatarea lor precipitată și cu sfîrșitul care readuce portretul inițial, dar îmbogățit cu cîte noi valențe umane! Iar simplitatea narațiunii e de-a dreptul mișcătoare. Bine compus ni se pare și „Secerișul" de Ștefan Bănulescu, cu o interesantă simetrie între imaginea inițială și cea finală, un viscol în iulie și un seceriș în mijlocul iernii, legate între ele prin neostoita dinamică a omului lumii socialiste, evoluînd între realitate și baladă. Traian Coșovei în „Primăvara Banatului" lasă să plutească aceeași un aer de basm asupra provinciei acesteia în care abia acum se înprimăvărează. Și președintele gospodăriei Lenauheim, a cărui prezentare pare meșteșugit amînată pentru sporirea curiozității cititorului, este învestit cu calități atît de adînc umane, încît poate coborî sau urca într-un basm. Eugen Barbu în „Recolta" și Corneliu Leu în „Fructul soarelui" și-au oprit atenția asupra acelui peisaj atît de ciudat și de delicat ce-și distilează luminile aurii în subtila esență a vinurilor dobrogene și pe care oamenii l-au îmbogățit și l-au schimbat. Primul utilizează peisajul cu pete de culoare intensă pe un fundal ocru, precum și portretul colectiv, agitat, tumultuos. Cel din urmă stabilește un fel de hartă vegetală, încheiată cu o frîntură de legendă despre fructul soarelui. Plăcută încercarea lui Miko Erwin în povestea despre digul de la Crasna; plin de mișcare, oscilînd mereu între statistică și poezie, cu o usoară mimare a lui Geo Bogza parcă, „Moment istoric" de Paul Anghel. Portretele oamenilor, faptele lor sînt mai adîncite, mai individualizate în seria de schițe și povestiri atît de bogate care urmează, de la delicata „Mușcatele" a lui Titel Constantinescu, deslușind sentimentele noi ale tinerei femei colectiviste pentru marea avuție comună, și hazliul monolog „Bătrînul" de Vasile Rebreanu pînă la narațiile de amploare, prinzînd aspecte mai profunde de psihologie și conflict ca cea semnată de Kovacs György și anume „Reînvierea lui Nea Szilveszter".

Antologia are în paginile ei cele mai bune ritmul autentic al vieții noastre de astăzi: ritmul omului activ, creator, al faptei care durează. Energia și culoarea caracterizează această culegere prețioasă pentru ilustrarea legăturii indisolubile dintre literatură și viață în lumea socialistă.

★

Această primă lună a anului a primit ofranda volumului „Tezaur", antologie a Republicii victorioase la a XV-a aniversare. Culegerea aceasta deosebit de bogată este în primul rînd un bilanț de activitate a întregului front, atît de unitar și de masiv, al poeziei noastre contemporane. Sînt reprezentați aci toți cîntăreții noului din patria noastră, toți cei pe care-i unește un trecut de luptă pasionată împotriva vechiului învins sau prezentul plin de imperativele faptei libere și creatoare.

Cu alte cuvinte, mai vîrstnici sau mai tineri, poeții sînt reuniți prin atitudinea lor comună față de viața ultimilor 15 ani, față de evenimentele petrecute în acest răstimp, față de ideologia revoluționară pe care, toți, o afirmă. Tematica volumului nu se rezumă doar la poezia închinată Republicii. Adevărat e că majoritatea versurilor reproduse în volum sînt legate direct de răsturnarea monarhiei, ca acelea alese din Demostene Botez, Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eugen Jebeleanu, Maria Banuș, Nina Cassian, Radu Boureanu, Veronica Porumbacu și alții.

Dar acestor versuri li se adaugă altele, scrise cu alte prilejuri, mărturisind varietatea preocupărilor și a unghiurilor de vedere specifice fiecărui poet socialist, neo-umanist în larga perspectivă globală a universului nostru literar. Tudor Arghezi, de pildă, figurează cu fragmente potrivite momentului, din 1907 și din Cîntare omului, cu acele laude simple ale faptelor revoluționare, ale faptelor omului înaintînd spre libertate și fericire. George Călinescu face profesia de credință a intelectualului intrat în rîndurile muncitorilor de la orașe și sate (Eram bărbatul care...), găsind astfel drumul spre împlinirea adevărată a existenței sale și înalță, ca într-o apoteoză, cîntare de laudă materiei, în formele ei frumoase. Se cuvine să menționăm prezența în volum a unor versuri din Ion Barbu și Lucian Blaga, pline și ele de avîntul înnoirii. E vorba de Bălcescu trăind a celui dintîi și de Mirabila sămînță a celui din urmă care face elogiul noului, al devenirii patriei, simbolic întrupat în sămînță.

Partidului îi sînt consacrate tot atît de fierbinți și entuziaste poezii ca și Republicii, el fiind autorul și chezașul victoriilor vremii. Spre steagurile lui roșii, biruitoare, se concentrează masiv forța luptătoare a tinereții entuziaste puse în slujba marilor comenzi ale patriei socialiste. Deopotrivă Republicii și Partidului le sînt consacrate versurile lui Dan Deșliu, Mihu Dragomir, Tiberiu Utan, Ion Brad, Al. Andrițoiu, Ion Horea și ale altora.

Tot pe aceeași direcție se situează și cîntarea maselor active, biruitoare, care și-au croit drumuri largi pe făgașul istoriei sub conducerea aceluiași îndrumător înțelept. Miron Radu Paraschivescu, Dumitru Corbea, Ion Bănuță se numără printre acei care exaltă drumurile noi ale istoriei patriei noastre.

Și cîte motive și idei poetice se acumulează în acest colectiv în care sînt prezenți toți liricii noștri, de la cei mai vîrstnici pînă la Gh. Tomozei, N. Stănescu, Miron Scorobete, Darie Novăceanu și Ion Crînguleanu!

Nu numai ca bilanț al activității întregului nostru front de poezie, nu numai ca unitate în varietatea de idei și teme, ci și din punct de vedere al calității literare, estetice, este realizat acest volum, foarte aproape de condițiile unui autentic florilegiu.

Cele două antologii se arată astfel ca inițiative bine venite și bine realizate (mai ales cea de a doua) de către Editura pentru literatură, în anul I al erei agriculturii socialiste și în anul XV al erei republicane.

Zoe Dumitrescu-Bușulenga

Peisaj

Fotografia V. Cucu

Acad. Iorgu Iordan: LINGVISTICA ROMANICĂ, EVOLUȚIE, CURENTE, METODE

Sînt lucrări care rămîn actuale, oricîtă vreme lungă și grea s-ar așterne asupra lor. O asemenea constatare satisfăcătoare se poate face parcurgînd noua ediție a cărții academicianului Iorgu Iordan, consacrată istoricului lingviștii romanice și apărută, de astă dată, sub titlul mai potrivit *Lingvistica romanică. Evoluție. Curente. Metode* (Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1962).

Lucrarea are ea însăși o istorie care a condus-o, în timp, prin stadii și înfățișări succesive. Ea s-a născut în 1924, din necesitatea de a pune la îndemîna cercetătorilor o cuprinzătoare sinteză a curentelor de idei și a metodelor care răsăreau, în fiecare moment, și se încrucișau, în lupte de zgomotoase opinii, într-o epocă de bogată și viguroasă creație, în anii de după primul război mondial. A apărut la Heidelberg în 1924 și avea în vedere numai mișcarea lingvistică contemporană. Studiul a întrunit aprecierile favorabile ale unora dintre cei mai mari lingviști ai vremii, W. Meyer Lübke, A. Meillet, C.C. Uhlenbeck etc.

Dezvoltîndu-și perspectiva, autorul și-a extins mai tîrziu analiza critică asupra evoluției lingvisticii romanice de la origini pînă în secolul al XX-lea, întreprinzînd un istoric al acestei discipline. Această nouă redactare, mult dezvoltată, a constituit volumul, apărut în 1932, la Iași, *Introducere în studiul limbilor romanice* și tradus, în 1937, cu revizuiri și părțiale adăugiri, în limba engleză de John Orr, sub titlul *An introduction to Romance Linguistics. Its schools and scolars* (Londra, 1937). În aceste trei ipostaze, în germană, română și engleză, lucrarea lui Iorgu Iordan s-a înscris printre operele fundamentale ale lingvisticii romanice.

Valoarea unanim recunoscută a studiului lui Iorgu Iordan constă în capacitatea de a clasifica, într-o largă și obiectivă perspectivă de sinteză, ideile, școlile și metodele romanisticii moderne, analizîndu-le în profunzime și cu acut spirit critic, întemeiat pe un bogat material informativ (articole și recenzii). Este o lucrare care urmărește istoria ideilor, dar și stabilirea unei exacte și actuale bibliografii a celor mai ilustrative opere de lingvistică romanică. Concepută astfel, ea și-a dovedit însemnătatea teoretică și practică pe care lucrări similare ulterioare nu au putut-o înlocui; acestea nu au reușit să fie decît simple bibliografii (v. de ex. G. Rohlfs, *Romanische Philologie*, I. Heidelberg 1950 sau A. Kuhn, *Die romanischen Sprachen*, I, Berna, 1951) sau expuneri teoretice generale, fără scopuri bibliografice (E. Auerbach, *Introduction aux études de philologie romane*, Frankfurt am Main, 1948 sau B.E. Vidos, *Manuale di linguistica romanza*, Firenze, 1959).

Lingvistica romanică a acad. Iorgu Iordan urmărește succesiunea în timp a diverselor concepții predominante în romanistică (școala neogramatică, școala idealistă-estetică a lui Vossler, geografia lingvistică), examinează ambianța filozofică și științifică ce le-a generat, se ocupă în special de școala franceză, ai cărei reprezentanți au ilustrat deopotrivă lingvistica romanică și lingvistica generală (F. de Saussure, A. Meillet, Ch. Bally, F. Brunot) și se încheie cu o serie de aprecieri asupra rolului lingvisticii romanice în dezvoltarea științei limbii în general. Lucrarea lui Iorgu Iordan depășește granițele lingvisticii romanice, interesînd, în același timp, și lingvistica generală.

O asemenea concepție vastă impunea, în cursul vremii, importante modificări. Noua ediție se deosebește de lucrările anterioare, mai întîi prin faptul că materialul de idei și de fapte este considerat prin prizma concepției marxiste despre limbă, în lumina căreia au apărut necesare organizări și valori noi. Se pot vedea, în acest sens, observațiile autorului asupra însemnătății filozofice și științifice a școalei neogramatice (p. 25), critica fermă a teoriilor lui B. Croce (p. 122) și discuția critică a doctrinei idealismului estetic al lui Vossler (p. 131—132), prezentarea critică a concepției lingvistice a lui Leo Spitzer (p. 142—144) sau critica doctrinei lui F. de Saussure (p. 298—301) — în care folosește, pe larg, bibliografie din țările socialiste și, în special, din Uniunea Sovietică. De altfel, ediția de față se remarcă și prin atenția deosebită pe care o acordă autorul lucrărilor romaniștilor români și ale celor sovietici în ansamblul romanisticii generale.

O semnificație deosebită are *Încheierea* noului volum, în comparație cu aceea scrisă în 1932, la prima ediție. Autorul, care cu ani în urmă, considera că lingvistica romanică „servește de conducătoare" celorlalte discipline lingvistice, nu se sfiește să constate astăzi „rămînerea în urmă a disciplinei noastre" (p. 395) căreia numai o orientare nouă, întemeiată pe știința marxistă, și o colaborare internațională strînsă, pusă în slujba progresului, îi poate aduce deplina rezolvare.

Lingvistica romanică, în această nouă versiune, este o operă de revalorificare. Pentru tineretul studios, ea este o carte de mare utilitate, reprezentînd o călăuză sigură în descifrarea problemelor lingvisticii romanice. Apărută de curînd și în limba germană, în prelucrarea parțială a lui W. Bahner, *Einführung in die Geschichte und Methoden der romanischen Sprachwissenschaft* (Berlin, 1962), ea își așteaptă traducerea în limba italiană (în Editura Einaudi)) și în limba spaniolă, ca o mărturie a actualității și necesității ei. Opera are astăzi la bază experiența unei activități științifice îndelungate, vigoarea unei atitudini ideologice sigure, profunzimea unei meditații mature, dar și ceva din elanul creator, pasionat, am putea spune tinerești, care i-a dat naștere.

Al. Niculescu

Probleme de bază ale literaturii noastre vechi

neîndreptățită repugnanță. În fond, ei confundă, în mod vădit, cercetarea științifică a **procesului literar** cu prezentarea sistematică și recapitulativă a figurilor literare.

Mai ridică greutăți în expunerea istoriei literare vechi tratarea problemelor de folclor. Vechile tratate le eliminau cu totul sau le înfățișau sporadic și sumar. În manualul lui Al. Piru folclorul e tratat istoric la perioadele literare respective, pe cît a putut fi periodizat după conținutul lui sau după unele scurte referințe bibliografice. Tratatul de Istorie al Academiei R.P.R. expune folclorul în același fel, la epocile la care a fost anexat. Macheta în discuție urmează însă un alt drum. Ea tratează folclorul izolat în prima parte a volumului I, ca un mic tratat sintetic separat și introductiv, și, apoi, în mod deosebit, materia propriu-zisă a literaturii vechi. Nu-i lipsește acestui mod de tratare motivarea. Se susține astfel că, de fapt, noi nu ne mai aflăm astăzi în fața folclorului autentic al perioadelor mai vechi, ci doar înaintea accepțiunii lui din sec. al XIX-lea și al XX-lea cînd s-ar fi modificat în mod esențial. Cred că se exagerează. Baladele și basmele culese în secolul trecut cuprind, fără îndoială, modificări, ceea ce este în firea folclorului, dar marile teme, subiecte și atitudini ideologice n-au fost schimbate fundamental. O aproximativă periodizare se poate realiza totuși, așa cum o dovedesc ultimele expuneri amintite, și ea e — după părerea noastră — mai recomandabilă decît tratarea separată, pe care am propune-o numai pentru creațiile orale care nu se pot încă încadra istoric. Căci așezarea folclorului în cuprinsul diferitelor perioade istorice e foarte semnificativă, mai ales din punct de vedere ideologic, literatura populară fiind opera maselor asuprite luptînd împotriva claselor dominante. Prezentarea ei paralelă cu „literatura cultă" dă istoriei literare un aspect mai dialectic, reliefează antagonismele de clasă și o înfățișează în proces dinamic accentuat.

În expunerea folclorului s-au ivit însă, mai departe, două moduri distincte de prezentare. O concepție susține că folclorul literar trebuie înfățișat realist, așa cum se manifestă el efectiv în viața satului, în cadrul obiceiurilor și a ceremoniilor legate de ele, ca un produs sincretic, rezultat al fuziunii sau asocierii mai multor arte. Prin urmare, să nu fie expusă poezia desprinsă de cîntecul care o însoțește, eventual de jocul care o ritmează, de costumația celor care o declamă etc. Dimpotrivă, istoricul literar care năzuiește spre o amplă valorificare estetică își propune să aprecieze poezia populară „în sine" ca pe o operă „cultă", judecînd-o asemenea oricărei lucrări literare și izolînd-o ca atare de ambianța ei socială. În macheta Academiei, de pildă, aceste două moduri de expunere coexistă și ridică, prin urmare, problema celei mai potrivite expuneri.

Fără îndoială, prezentarea sincretică are caracter sociologic sau etnografic, și nu literar. Pe de altă parte, tratarea pur estetică e abstractă, întrucît izolează aspectul literar de celelalte și-l studiază separat. Istoria literară rămîne, însă, în fond, o cercetare a evoluției literaturii și atunci e firesc să ne intereseze structura estetică a folclorului, în primul rînd. Asupra acesteia se cade să se îndrepte toată atenția noastră, aspectul sincretic urmînd să fie trecut pe un plan secundar, ca o notă informativă generală și introductivă. De altfel, relațiile dintre literatura populară și cea „cultă", o temă de seamă a istoriei literare, se produc numai în domeniul poeziei ca artă a cuvîntului și stilului, nu în cel al cîntecului. Muzicalitatea poeziei populare e așa cum a arătat-o acad. G. Călinescu, aidoma muzicalității poeziei „culte", cîntecul însoțitor fiind scos din cauză, putînd servi doar pentru descrierea modalității etnografice a poeziei populare. În tratarea folclorului, în cadrul istoriei literare prin urmare, se impune o amplă analiză, literară în primul rînd, determinarea deci a valorilor lui artistice pe linia tradiției lui Alecu Russo și Delavrancea, preocupați atît de pregnant de calitățile estetice ale creației orale. Prezentarea etnografică prin sincretism a acesteia se cuvine să aibă doar un caracter introductiv și informativ.

Un foarte interesant capitol al vechii noastre literaturi, strîns legat de folclor, dar și cu aderențe vădite cu creația cultă, e cel al „cărților populare". Apărute încă din sec. al XVI-lea și mereu traduse apoi pînă în sec. al XVIII-lea și chiar mai tîrziu, „cărțile populare" ocupă un loc distinct și semnificativ în ansamblul literaturii vechi. Deși create în afară de hotarele țării noastre, în limbi străine, transpunerea lor în românește se datorește unor cărturari ieșiți din popor, care au folosit o limbă vie, lipsită de inundația slavonismelor, turcismelor și grecismelor din sec. al XVII-lea și, mai cu seamă, al XVIII-lea. Ele sînt apoi scrieri ale imaginației și emoției naive și, ca atare, mai apropiate unei literaturi relativ independente de conținutul istoric sau religios al literaturii epocii. Asupra acestora se cade, dar, să insistăm, dar nu în felul larg descriptiv cum obișnuiesc unii autori ca, de pildă, Al. Piru în manualul său. Vom întîlni acolo ample rezumate ale acestor cărți populare, în care acțiunile fantastice sînt urmărite pînă la sațietate, în timp ce comentariile istoric-literare și, mai ales, cele privind limba literară și trăsăturile estetice ne apar închircite, reduse la minimum. Cu alte cuvinte, lipsesc numeroase elemente esențiale. De asemenea e necesară descrierea înriuririi acestor cărți populare asupra creației orale propriu-zise, asupra picturii murale, asupra restului literaturii timpului etc., ceea ce se urmărește cu avariție sau de loc.

Rămîne apoi nerezolvată o problemă fundamentală, și anume cea a genezei principalelor fenomene de cultură și literatură veche.

Părerile sînt și aci împărțite între cei care identifică originea acestora în propriile noastre condiții interne, descoperind „rădăcinile naționale" ale fenomenelor literare, și cei care opinează pentru explicația prin „influențe". Așa, de pildă, începuturile scrisului în limba română sau manifestările umanismului la cronicari, ca Gr. Ureche sau Miron Costin, sînt considerate ca expresii ale unor factori interni sau externi. Este, de fapt, implicată aci, într-o părere sau cealaltă, o anume linie ideologică evidentă. Importanța excesivă ce s-a dat în trecut influențelor și care mai dăinuie uneori și astăzi, descoperă o tendință de reducere a originalității naționale și cel puțin o desconsiderare parțială a condițiilor interne. Dimpotrivă, accentuarea excesivă a „rădăcinilor proprii" ale fenomenelor culturale și literare dezvăluie subaprecierea incitațiilor externe și, prin urmare, nu rămîne decît soluția logică și științifică a concepției marxist-leniniste, după care condițiile interne, determinante în primă instanță, sînt stimulate de influențele externe ca, de pildă, în cazul prețioaselor idei ale umanismului literaturii istorice. Bineînțeles, materialul documentar e chemat să ilustreze cu preciziune această poziție științifică.

Ridicăm, în sfîrșit, problema periodizării literaturii vechi. Menționăm, mai întîi, o ciudată tendință de minimalizare a importanței periodizării în istoria literară. Se identifică în aceasta un fel de procedeu didactic, aproape desuet, față de care cercetători improvizați afișează un dispreț cu totul nejustificat. Nu există istorie literară fără periodizare și, dacă unii cercetători au compromis-o printr-o aplicare defectuoasă, nu se poate deduce de aci inutilitatea periodizării însăși.

În ce privește literatura veche, se recurge încă la ocolirea unei periodizări propriu-zise, prin aplicarea criteriului cronologic și mecanic al secolelor și jumătăților de secole. De aci: „literatura sec. al XVI-lea", cea „a sec. al XVII-lea" sau „al XVIII-lea" ca și cum cifrele calendaristice ar tăia obligatoriu mișcarea literară în felii perfect egale și cu o echivalentă importanță. Așa se procedează și în ultimele expuneri de istorie literară, deși „Tratatul de istorie a Rominiei" a privit mai adînc și mai organic lucrurile. Perioada feudală e divizată acolo nu pe secole, ci după evoluția ei interioară, anexîndu-și cronologia pe porțiunile ce-i convin. Se defalcă astfel acolo o etapă de trecere la feudalism (sec. IV-V), una a feudalismului timpuriu (sec. X—XIII), alta a feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV) apoi două etape de stagnare (sec. XVI și sec. XVII) și, în sfîrșit, decadența feudalismului în sec. al XVIII-lea.

Firește, această periodizare nu trebuie aplicată aidoma și la istoria literaturii vechi. Păstrînd liniile ei mari, științific atît de convingătoare, s-ar putea — de pildă — ținînd seama de procesele specifice ale istoriei literare vechi, să concentrăm sec. al XVI-lea și al XVII-lea într-o singură perioadă, cea a începuturilor și dezvoltării scrisului istoric și religios în limba română, dar menținîndu-le pe celelalte. Rămîne, desigur, să se mai discute. În orice caz însă, nu e potrivit să se păstreze periodizarea mecanică pe secole, care ajunsese, în ultimii ani, în cadrul expunerilor literaturii noastre mai noi, la o fărămițare pe jumătăți și chiar pe sferturi de veac.

Am ridicat aci numai o parte din problemele centrale pe care le impune „Tratatul de istorie a literaturii române", perioada veche, și ar fi foarte oportun ca discuția să ia proporții și să contribuie efectiv la realizarea unei opere asemenea sintezelor ce au îmbogățit, în ultima vreme, cultura noastră socialistă.

de AL. DIMA

Tratatul de Istorie a literaturii române, pe care-l pregătește de mai mulți ani Academia R.P.R., a intrat în faza decisivă a elaborării sale. Comitetele de redactare a diferitelor volume sînt pe punctul de a termina colectarea capitolelor respective. Macheta volumului I a și fost redactată în prima ei formă și distribuită referenților externi, în vederea unei discuții publice care va avea loc la Academie, la începutul lui februarie. E momentul, prin urmare, ca și presa literară să-și asocieze contribuția ei, discutînd cel puțin problemele cele mai generale.

Socotim, de aceea, că nu e lipsit de interes să supunem discuției cîteva din preocupările de bază ale istoriei noastre literare vechi, cea dintîi etapă a Tratatului și primul obiectiv al analizei ce va avea loc în curînd.

Ne vom referi, mai întîi, la domeniul literaturii feudale însăși, la cîmpul cercetării care ne apare — dintru început — controversat. Și iată despre ce e vorba.

Istoricii literari sînt, în genere, de acord că un criteriu elementar al fenomenului care urmează să fie studiat în cadrul unei literaturi naționale, e limba poporului respectiv. Literatura e doar arta cuvîntului și a stilului, și ea nu poate fi apreciată în afara organului ei firesc de expresie. Literatura noastră veche cuprinde însă o întreagă serie de lucrări în slavonește aparținînd secolului al XV-lea și al XVI-lea, și apoi în grecește, în ce privește secolele următoare. Nu ne vom gîndi, firește, să procedăm radical și să îngustăm cîmpul cercetării doar la literatura în românește. Așa-numita, destul de impropriu de altfel, „literatură slavo-română", care marchează începuturile dezvoltării culturale pe teritoriul țărilor românești, nu poate fi, în nici un caz, înlăturată, pentru motivul simplu că ea alcătuiește un determinant de seamă al mișcării cultural-literare ulterioare și — în fond — primul ei moment. Nu se poate susține totuși același lucru pentru scrieri mult mai tîrzii ca, de pildă, cele grecești din secolul al XVII-lea și pînă în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Se tratează astfel, de obicei, în cadrul literaturii noastre vechi, poemele lui Stavrinos, dedicate lui Mihai Viteazul și scrise în limba greacă sub influența literaturii populare grecești, tipărite în afara țărilor românești, la Veneția, în 1638, și care, dacă alcătuiesc un însemnat izvor istoric pentru noi, n-au alte contingențe cu literatura română, cu excepția tematicii lor. Niciodată aceasta n-a constituit, însă, un criteriu de încorporare a unei opere în cuprinsul unei literaturi naționale.

Se mai anexează apoi vechii noastre literaturi, tot pe motivul tematicii dedicate lui Mihai Viteazul, un alt scriitor, ca Palamed, aparținînd aceleași vremi, autor al unei poeme tot în limba greacă și care nici n-a trecut vreodată prin țările noastre, trăitor fiind în Polonia. În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea se mai adaugă, apoi, două cronici, tot în grecește, una a Ghiculeștilor, scrisă de un autor necunoscut, alta a lui Petre Depasta, care interesează doar ca pure izvoare istorice. Nu este oare cazul să se revizuiască această concepție, fiindcă oricît de puternică ar fi fost influența grecească în sec. al XVIII-lea, scrierile în limba greacă nu pot fi apreciate lexical și stilistic din punctul de vedere al literaturii naționale?

O altă problemă de bază privește concepția generală despre literatura perioadei feudale și anume raportul dintre aspectul ei particular-estetic și cel general-cultural.

După cum se știe, în vechea cercetare, trăsătura literară a unor fenomene culturale era amestecată cu însușirile generale și prezentată nediferențiat. Abia începînd cu „Istoria literară" a prof. G. Călinescu, literatura veche a fost tratată amplu ca artă și caracterele ei estetice descrise cu puternic relief.

Tratatul Academiei înclină să cultive același drum. Faptul e, de altfel, pe deplin motivat și ideologic, din moment ce ne interesează, în lumina concepției marxist-leniniste despre cultură, și latura specifică a fenomenului spiritual, nu numai trăsăturile lui comune cu celelalte forme ale conștiinței sociale. O oarecare timiditate se mai menține totuși, încă și astăzi, în acest domeniu. Descoperirea și descrierea aspectelor literare propriu-zise lasă de dorit și în manualul lui Al. Piru. E adevărat că vechii noștri scriitori n-au avut intenții beletristice. Nici Miron Costin, nici I. Neculce, nici Dosoftei sau Antim Ivireanul nu și-au propus să scrie lucrări literare, ci doar cronici sau opere religioase și istorice. Valorile literar-artistice s-au ivit, deci, nu prin intenții exprese, ci prin rezultate, prin efecte, dar tocmai de aceea, de multe ori, ele au devenit remarcabile. Asupra lor se cade să stăruim, prin urmare, și mai accentuat decît se obișnuiește chiar și în ultimele studii de literatură veche. Aș da un exemplu privitor la o astfel de analiză artistică, pe care regret că noii cercetători n-au reținut-o la timp. Mă refer la excelentul articol din 1954 al acad. Perpessicius referitor la „Locul lui Dimitrie Cantemir în literatura română", în care opera autorului „Istoriei ieroglifice" e desfăcută de armura ei pedantă și prezentată, cu emoție, în trăsăturile ei literare. Ni se vorbește acolo de motivele „Divanului" (străvechea temă a „zădărniciei zădărniciilor"), de „pasionantul roman de aventuri" cu „pagini de subtilă analiză" și de „construcție barocă" — e vorba de „Istoria ieroglifică", — de valoarea literară a unor pagini din „Descrierea Moldovei" — socotindu-l pînă la urmă pe Dimitrie Cantemir „pe linia marilor creatori de mituri și expresii". O astfel de analiză sugerează mai multă afecțiune și mai largă comprehensiune artistică pentru literatura veche decît cea care se arată chiar și de ultimii cercetători în acest domeniu.

Firește, nu dorim nici o exagerare, dar o aplecare mai atentă asupra aspectelor estetice, văzute în lumina istorică a timpului respectiv, — e absolut necesară.

O altă dificultate e ridicată de tendința tratării exclusiv monografice a scriitorilor vechi. Asistăm astfel la o prezentare succesivă de scriitori, izolați între ei ca niște insule, tratați adesea analitic, fără arta sintezei concentrate. Nici în cazul în care istoricul literar ar fi un artist, cum se întîmplă uneori, metoda nu e cea mai potrivită. Istoria literară nu poate fi redusă la o galerie de portrete succesive, ea fiind — în fond — un **proces** în continuă desfășurare în cadrul epocii pe care o reflectă și o înriurește și, ca atare, tratarea exclusiv monografică nu e suficientă. Ei trebuie să i se adauge studiul **mișcării literare** a epocii prin capitole de legătură între autori și prin sinteze finale de inventariere a valorilor literare. Unii critici au, cu privire la astfel de procedee, o atitudine bizară, identificînd aci o metodă didactică, pe care o privesc cu

Relief închinat lui Dionysos — detaliu

Fotografia: MIRON DRAGU

Rodica Iulian

Transfuzii

I

Mîinile noastre se-ating.
Dacă frunze întrigurate cad,
brațele noastre se caută
și-nconjoară copacul
cu paralelele verii.
Dacă podul tău plutitor
nu-mi atinge țărmul,
mîna mea se întinde peste ape
și țărmul se prelungește într-un promontoriu.
Iată, două mîini întîlnindu-se —
și sîngele lor se dăruie,
sîngele aceleași grupe de gînduri.

II

Tovarășul tău nu știa să distingă culorile.
(La unii, există o orbire vremelnică:
verdele crud al porumbului
după primele prașile,
li se pare cenușă.
Cerul, oricît de albastru ar fi,
mai păstrează o pînză de ploaie,
privit printre lacrimi).
L-ai dus într-o mină de huilă.
Fețele minerilor
aveau luciul unui miez alb —
iar el era printre ei un cărbune sensibil
și într-un timp scurt
trebuia să parcurgă drumul între antipozi de culoare.
Minerii i-au trecut zîmbetul lor
— ca pe un manifest comunist: „citește-l și dă-l mai departe!" —
Atunci a fost treapta dintîi,
a contrastului între alb și negru.
Apoi cu ochii avizi,
a învățat să despletească din picătura de ploaie,
culorile lunii.
Dintre ele,
el însuși —
absorbea culoarea comună grupului nostru de gînduri.

III

Ne vorbeai.
Cot la cot cu tovarășii mei,
alcătuiam uriașe vase comunicante.
Nu ne puteam rătăci.
Șuvoiul e unul, în vasele comunicante,
marea e una între țărmuri;
dacă la un țărm e reflux,
e pentru că toate apele mării, la celălalt țărm,
se unesc să ridice o coloană de valuri,
care le aparține.
Eram într-un amfiteatru,
cot la cot cu tovarășii mei.
Nu ne vedeai,
dar nu orbește, ci
ȘTIINDU-NE ACOLO,
veneai mereu către noi
cum vine ninsoarea peste mare.
Și picurii albi
lunecau răcoros prin mîinile noastre.
Primindu-te,
valurile creșteau —
în flux la toate țărmurile!

Te știam parcă dintr-o carte cu scoarțe albastre.
Dar eram prieteni vechi.
Ne recunoșteam în noul cer, familiar,
ca într-o fotografie din vacanță,
pe un larg bulevard de-alabastru.
Mi-ai întins mîna
cînd podul meu plutitor
nu atinsese încă țărmul.
Acum mîinile noastre sînt una într-alta
și eu simt în căldura lor
unitatea materiei.

Două mîini —
peste ape,
un cablu de pulsuri,
unde sîngele se dăruie într-o continuă transfuzie,
sîngele aceleași grupe de gînduri.

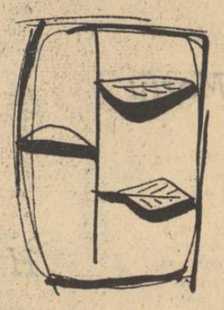

Miron Chiropol

Dăruire

Mă voi dărui întîi în sunete, le voi întinde, ovale,
surîsului tău, boltirii privirilor tale,
coborînd cerurile aproape,
în cercuri, ca peste ape.
Mă voi dărui în sunete, întinzînd brațul gol,
cînd surîsul tău, străfund tresare
pe fața închisă domol
în unda tulburătoare,
împrejurul peretelui rotitor,
lîngă lucruri, în inima lor,
ascunzînd doar o clipă tăiată
de păsări, în arderea toată.

Mama

Copilăria e încă aici
pe zidurile proaspăt văruite.
Îi văd umerii ca niște bețe de cerc,
săltîndu-se să ajungă pragul de sus.
O, linia luminii din ochii mamei
împinge gutuii în cer
și mă trezește din somn ca din joacă.
În inimă aud păsări bătînd cu zvoniri
orice respirație a ei
și pieptul, cum nu mă încape, tinzînd,
rupe funiile zgrunțuroase de liane.
Ce îngroziți fug liliputanii, mamă,
în fundul apelor
spre care îmi sun
lama bucuroasă a mîinilor.

„Cîntecele de cîmpie" constituie un ciclu inspirat din frînturi de poezii, satire populare sau povestiri scurte, auzite de la bătrîni de prin satele dunărene. Ciclul, în întregimea lui, încheagă de fapt o retrospectivă asupra suferinţelor, a existenţei tragice a satului din trecut.

Cîntece de cîmpie

de ŞTEFAN BĂNULESCU

Omul din nisipuri

Nisip alb, nisip întins
Zi şi noapte ai tot nins.
Şi mi-am pierdut urmele
Ca mocanul turmele.
Vine Crivăţul le scurmă,
Sînt sărac de n-am nici urmă.
Urmele zboară la nori
După cîrdele de cîori.

Caut unde-am fost, şi plec,
Şi pe lîngă mine trec.
Frică mi-e şi mi-e ruşine
C-o să mă lovesc de mine,
Ziua, în amiaza mare,
Pe cîmpul întins la soare.
Dar eu trec mereu şi vin
Ca pe lîngă om străin.

Cocoşul

A tăiat noaptea în zimţi.
Creasta e mai sus de ştinţi.
Pe cer, pieptul şi pintecul.
Prin urmele înfrînte ale zimţilor,
I-a ţîşnit cîntecul,
de la pintenii de rouă,
la ciocul de lună nouă.
Cîntatul suna a gheaţă
spartă de dimineaţă între stele
peste cîmpul cu negură caldă.
Cînd să-l aflu mai bine cum cîntă,
cum îşi împlîntă
zimţii culorilor în noapte şi gheţuş,
am văzut doar soarele,
topindu-şi în urcuş aripile, ciocul şi ghiarele.

Andrei Mortu

Andrei Mortu din Săltava,
Hoţ de fete şi de mări,
A murit de patru ori.

L-a-mpuşcat întîiaşi oare
Pe-o ţîţă de fată mare.
A vrut fata să-l îngroape
Dar nu l-a găsit pe-aproape.
Numai hainele din pat
Sîngerate, le-a-ngropat.
Corbii trec, timpul se duce,
Haine goale zac sub cruce.

Andrei Mortu, gură dulce,
S-a sculat un deal să urce,
Că uitase să mănînce.
S-a ivit a doua oară,
Încerca un geam să sară
C-un picior de lemn de plop,
Într-o noapte, la o moară.
L-a-mpuşcat din nou să moară,
Şi-a căzut în noaptea chioară,
Pleoscăind apa murdară.
I-a rămas lemnul de plop
În roata oprită-n loc.
Cel cu puşca şi omorul
I-a-ngropat numai piciorul.

S-a sculat Andrei din baltă,
Că vroia apă curată.
S-a ivit şi-a treia oară,
Tocma-n cîmp pe bărăgan,
Într-o vară, într-un an,
Pe la moşia lui Ceară.
Şi era a treia oară
Făr-o mînă şi-o ureche,
Cu iarbă crescută-n ghete.
Era cald şi era vară,
A cerut Andrei, să plece,
O cană de apă rece.
Ca să-i dea, Ceară Sucitu
I-a cerut în schimb cuţitul.
I l-a dat Andrei, iar Ceară
L-a-mpuşcat din nou să moară.
A murit Ceară Sucitu
Şi-a-ngropat cu el cuţitul.

Nu putea Andrei să moară
Şi-a venit şi-a patra oară
Era toamnă, era seară.
N-avea mîini bune s-apuce,
Picioare-ncotro se duce,
Numai ochii priveau dulce.
Era alb, albit şi-n gene,
Avea barbă şi-n sprîncene.
Nu putea Andrei să moară
Şi-a venit şi-a patra oară
Într-o margine de sat:
Spunea basme la copii,
Prin tufişuri şi prin vii.

Dar aicea l-a-mpuşcat
Şi nu s-a mai arătat.

Salcia

Trăieşti într-o sărutare,
Sălcie fără spinare.
Stai cu faţa şi-nspre soare,
şi-nspre apă la răcoare,
şi eşti rece, şi eşti caldă,
salcie, salcă de baltă.
Şi cînd vine apa mare,
piere plopul, iarba moare,
numai tu stai plutitoare
peste lumea de sub apă,
salcie, salcă de baltă.
Şi cînd piere apa moartă,
stai sub cer ca după poartă,
salcie, faţă înaltă.
Apoi vine soarele
de-ţi pupă picioarele.
Mă-ntorsei îmbătrînit,
tu nu mai eşti de găsit,
le-a băgat cineva-n foc,
le-a păscut vreun dobitoc!
C-am găsit un ciot în loc.
Dar din ciot creşteau lăstare
cu fagure-n subţioare.

Haina

De m-ai vedea bătrîn, mamă,
Am îmbătrînit c-o haină.
Haina mea, minune mare,
Pleacă singură să are
Îndoită de spinare.
Ară haina fără mine,
Printre boi abia se ţine.
O bate vîntu-ntre boi
Şi-o întoarce înapoi.
Vine haina înspre mine
Să-mbrace oase străine,
Vine umbra să mă ia,
Să mă culce-alături ea,
Să mă acopăr cu ea,
Să fiu scundă ca păpădia,
Fără umbră cu pustia.
Vine haina înspre mine,
Mi-e milă şi mi-e ruşine,
Mă uit la postavul negru,
Vine sucit ca vîrtejul,
Parcă-i prai bolnav şi-l doare
Şi-o ia razna pe picioare,
Mă caţă printre răzoare.
Mi-aş răsuci o ţigare
Caut haina-n buzunare,
Dau de pămînt şi grăunţe
Cu frunze-ncolţite mărunte.
De m-ai vedea bătrîn, mamă,
Îmi creşte grîul în haină.

Lunca vrăbiilor

Lunca mea cu căi mărunţi,
Îmbrăzăţi cu scai în frunţi.
Am furat cu ei iubite,
Că au iasca la copite.
Lunca-i cu cărări pierdute,
Are nuferi pe cucute.
M-au căutat duşmanii-n lunca
Şi-au uitat să se mai ducă.
Lunca mea-i plină de oase,
de-şi fac vrăbiile case.
Cînd mă pune jos o rană,
Îmi vin vrăbiile-n palmă,
Şi le las să ciripească,
Şi le las să mă cunoască.

DESENE DE EUGEN MIHĂESCU

Bocet pe ghiaţă

Zac pe Dunărea-nghe̦ţată,
Mi-e carnea de răni bălţată.
M-aş sălta în sus pe coate,
M-apasă stelele toate.
M-apasă luna pe gură,
Mă ţine-ntr-o muşcătură.
A intrat luna în mine
Şi mă latră ca un cîine.
Taci, lună, nu mai lătra,
Taci, că ne aude lumea,
Taci, în ţiare nu mă da...
Îţi dau din căldura mea,
Dunărea 'om dezgheţa
Şi-om aduce primăvara.
Îţi dau peşti şi ierbi înalte,
Îţi dau plopi şi ape calde.
I-auzi, inima ce-mi bate
Printre apele-nghe̦ţate.
Gheaţa groasă nu se ţine.
A troznit gheaţa sub mine.
Carnea mea arde şi sapă.
Mi-a intrat o mînă-n apă.
Şi mă-nţeapă pe la deşte
Dunărea caldă cu peşte.

Satul de piatră sau Cîntec de dobrogean bătrîn

Cine blestemă şi scurmă
De mă uit la mine-n urmă?
Îmi văd tinereţea toată
Prefăcută-n colţi de piatră,
Pietre sparte, de ierbi pline
Mai bătrîne decît mine.

Piatră-i tot — popa Custură,
Ploaia verde-i cîntă-n gură.
Piatră-i clopotul, nu sună,
Şi de el dascălu-atîrnă.
Mîna e de piatră spînă
Cu tot ştreangul împreună.
Unde stă mîna pe ştreang
S-a strîns ploaia verde chiag,
S-a ros piatra şi s-a rupt,
Din mînă ştreangul s-a rupt.

Piatră-i ploaia, plouă var,
Picurii în aşchii sar.

Piatră-i Chira la fîntînă
Şi sub soare, şi sub lună,
Chira mea, Chiră codană,
Rămasă de fată vădană,
Stă sub soare şi sub lună,
Mireasă fără cunună,
Rezemată de fîntînă,
Cu toarta găleţii-n mînă,
A-mpietrit Chira, nebună.
Chiră, fă, Chiră de piatră,
Îţi plînge ploaia pe faţă,
Ploaia din urmă, de piatră.

Din folclorul nou al satului

ARGEŞ, ARGEŞ, DU LA VALE...

'Argeş, 'Argeş, du la vale
Veste nouă, veste mare.
Cu valuri limpezi şi reci,
Mire-al Bistriţei pe veci.
Argeş, rîu cu ape line,
Şi pe mine, şi pe tine,
Partidul ne-a dus la bine,
Eu ieşii din glod şi tină,
Apa la va da lumină.
Eu am pîine în hambar,
Tu la ape stăvilar,
'Argeş, 'Argeş, du la vale,
Pîn-la Dunăre şi mare,
Veste nouă, veste mare.

(Culeş de la MARINACHE NICULINA, Teiul din Vale, raionul Costeşti).

MÎNDRĂ FLOARE MĂRGĂRIT...

Mîndră floare mărgărit,
Scumpul nost' partid iubit,
Drag îmi este să te cînt,
Îţi doinesc cîntec frumos
Zic din fluier bucuros,
Îţi zic cîntec cu-niocare,
Că ne-ai scos din supărare,
Îţi zic cîntec cu putere
Că ne-ai scăpat de durere.
De la Argeş mai în jos
Creşte lan de grîu mănos,
Lan de aur înfrăţit,
Aşa cum ne-ai sfătuit...
Face-m-aş privighetoare,
Ca să cînt peste tarlale,
Să răsune-ntreaga zare.
Cînt din suflet, cînt vestit,
C-avem traiul înflorit,
Cînt pe-aripa vîntului,
Cîntec drag partidului.

(Culeş de DUMITRU ANGHEL, de la colectivistul RADU IEPURE din G.A.C. „Victoria Socialismului", com. Gliganu, raionul Costeşti).

DE DOR

Nu m-auzi, nu mă auzi,
Noaptea cum mai trec prin duzi,
Unde-ai fost şi unde eşti,
Cînd trec seara prin cireşi,
N-ai ştiut şi nu mă ştii
Dimineţile prin vii.
Trec încet şi trec uşor
Peste cîmpul cu mohor
Şi dau drumul la tractor
Să m-auzi
Pînă la duzi,
Să priveşti
Printre cireşi,
Să te uiţi, dintre vii,
De ştiut să nu mă ştii
De atîtea ciocîrlii.

FLOARE ROŞIE

Floare roşie-nfloritǎ
Într-una neveştejită,
Ca soarele se iveşte,
Gheaţa rece cum sclipeşte
Se rupe şi se topeşte,
Se umple apa de peşte.
Floare roşie-nfloritǎ
Pe creangă neveştejită
Îmi lasă pomii-ncărcaţi,
De omidă curăţaţi.
Floare roşie-nfloritǎ
Peste cîmp neveştejită,
Am arat peste răzoare
Făcurăm pămîntul mare
Şi tu îmi luceşti în zare,
Şi crescură grîul mare,
Să trec prin el de-a călare.
Floare roşie-nfloritǎ
Pe dealuri neveştejită,
Am arat dealul şi clinul,
Toamna îmi întoarce vinul.
Floare roşie-nfloritǎ
În nisip neveştejită,
În nisip şi sărătură
Făcui rîu şi arătură,
Şi brazda de apă plină
Mi-a lăsat în loc grădină.
Floare roşie-nfloritǎ
În casă neveştejită,
Nu mă ninge, nu mă plouă,
În casă 'naltă şi nouă.

(Culese din Teiul din Vale şi prelucrate de VASILE MUNTEANU, student-medicină, Bucureşti).

AM SCĂPAT DE BOCOTANI

Zîi, Griguţă, numa' zî
Pîn-s-o rumpe arcu-n trî
Şi grumazu ceterii;
Că-s Văsîiul Budului
Omu' colectivului,
Nu-mi dau cinstea nimărui

Dragă mi-e mie viaţă
Cum îi cucului frunza
Sus la munte-n Goroha.
Cucu cîntă prin stejari,
Nu mai sînt în sat jăndari;
Cucu cîntă-n meri oltoani,
Am scăpat de bocotani.

Zîi, Griguţ, cu cetera
Cîntece, pînă-i lumea
Să răsune ţara mea.

(Culeş de ISIDOR RÎPĂ de la OBSITOŞ GH. satul Tur — Oaş)

SĂ MĂ ŞTIE CĂ SÎNT OM

Huiuiu şi bine-mi pare
Că ni-i ţara ca o floare!
Huiuiu şi-mi pare bine
Că sîntem liberi, vecine!
Plec căciula pe sprînceană
Şi-mi fac drum de sinziană,
Să mă ştie văile,
Văile cu căile,
Mîndre cu coţăile;
Să mă uite toţi de rob,
Să mă ştie că sînt om
Şi nu om al nimănui,
Ci omul partidului!

(Culeş de MIHAI MUNTEANU din sat. Cordăreni, raionul Dorohoi)

DUSU-S-O BĂDIŢA DUS...

Dragu mi-i prunu cu prune
Şi omul cu vorbe bune;
Mi-i urît pomul cu pere
Şi omul cu vorbe rele.
Măgheran din făgădău,
Harnic e bărbatul meu;
Ziua ară, noaptea ară
Şi seamănă grîu de vară.
El nu seamănă din mînă,
Grîul pică din maşină,
Aşa pică fir cu fir,
Creşte mîndru trandafir.

Iară cine l-o tăia
N-o tăia cu secera
Ci-o tăia cu maşina.
Dusu-s-o bădiţa, dus
Pe dealul Bihării-n sus
La Oradea, la un curs.
Nu s-o dus să nu mai vie
Ci s-o dus să-nveţe a scrie.
Dac-o scrie şi-nvăţa
A veni şi m-a lua.
Bade, de ţi-oi fi eu dragă
Scrie-mă la voi pe tablă.
Nu mă scrie cu mîna,
Că m-o şterge cineva.
Ci mă scrie cu gîndu'
Să ştie numa vîntu'
Cui ţi-ai dat tu cuvîntu'.

(Culeş de MIRCEA BRADU de la CURPAŞ ILIE din Grepiş — regiunea Crişana)

NU-MI ÎNCAPE INIMA

Nu-mi încape inima,
Cîte dureri am în ea!
Unele-s din foc şi pară
Şi-mi grăiesc de viaţă-amară.
Altele-s din stropi de rouă
Şi-mi grăiesc de viaţă nouă.
Unu' însă-i şi mai mare
Care n-are asemănare:
E dorul partidului,
Flacăra sufletului.
Vîntuleţ de lîngă grîu,
Meri la Bucureşti şi du-i
Primu-secretarului
Flacăra dorului meu
De la Tarna şi Bocicău.
Şi spune-i că am o casă
Cu cinci coconaşi la masă,
În perete am lumină
Şi-un hambar plin cu făină.
Nu mai vîntur porţile;
Drumur-le cu bolovani
Pe la uşi de bocotani,
Cu desagii folturoşi
Şi cu ochii lăcrămoşi.
Azi cît prind cu ochii-n zare
Văd numa' holde-n tarlale,
Legănate-n cînt de vînt,
Cu spice pînă-n pămînt,
Legănate-n stropi de rouă,
Cu cîntec de viaţă nouă.

(Culeş de ISIDOR RÎPĂ de la ULICI MARIA com. Tarna Mare — Oaş)

MEȘTERII PĂMÎNTULUI

POEM SCENIC

DE MIHU DRAGOMIR ȘI TEODOR BALȘ

Dorind să venim în ajutorul formațiilor artistice din satele noastre, publicăm în această pagină un montaj literar pe care autorii îl închină tractoriștilor, meșteri de frunte ai ogoarelor colectivizate.

Colectivul care realizează acest spectacol este format din recitatori, cor vorbit și orchestră. Repartizarea textului pentru fiecare recitator, pentru cor vorbit, ca și ansamblarea corului și orchestrei în spectacol, rămîne la latitudinea regizorului.

Poemul a fost scris pentru tractoriștii și colectivul de artiști amatori de la S.M.T. Urziceni, regiunea București.

Melodiile cîntecelor din montaj aparțin compozitorului Gheorghe Bazavan și vor putea fi găsite în culegerea pe care o tipărește Casa Creației Populare a regiunii București.

(Recitator. Față de cortină)

Vorbești cu mine-n fiecare seară,
în cadențarea proaspătului lan,
și cu mireazma de pelin, amară,
mi-aduci trecutu-aminte, an de an :
și nori cumpliți din vremuri se coboară
întunecînd solarul tău ocean —
vorbești cu mine-n fiecare seară
ca să-ți răzbuni tăcerea, Bărăgan.

Tăcut ai stat sub oști cotropitoare,
mai aprig decît Dunărea curgînd,
și grînele călcate în picioare
le reprimeai în tine, ca un gînd,
tăcea țărîna veșnic răbdătoare
sub ascuțișul fierului dușman,
și veacuri lungi de oști tropotitoare
ți-au însemnat întinsul, Bărăgan.

Doar primăvara cînd porneau la vale
pe fluviu sloiuri grele, detunînd,
se auzeau și gemetele tale
și vechi tăceri în valuri lăcrămînd,
pe cîmpul ud plutea un abur moale,
o necîntată doină de aleau,
și se ducea pe Dunăre la vale
oftatul tău, bătrîne Bărăgan.

Și-un roșu cînt țîșnit-a ca bolidul
în Augustul slăvit, liberator,
un cînt ce-l plămădea de mult partidul,
un cînt de luptă, foc și viitor. —
chemat ai fost și tu să-ajuți la zidul
ce-l ridicăm mai mîndru an de an,
te-a re-nviat e-un roșu plug partidul,
să dărui pîine țării, Bărăgan !

(După ridicarea cortinei. Cîntec executat de cor și orchestră)

Azi toată țara e-o uzină
de cîntec fremătînd și spor,
de tine inima ni-e plină,
Partid al nostru muncitor.

În fabrici, șantiere,
în fiecare loc,
pulsează cu putere
o inimă de foc.

Și la oraș și-n sate
e-același ritm sonor,
căci țara-acum străbate
un drum spre viitor.

(Recitatori. Unele finaluri reluate de cor vorbit)

Peliniță, floare rară,
toate plugurile ară,
trec peste întreaga țară
ca arcușul pe vioară.
Dar nu-i plugul singurel
cu săracul după el,
chinuit și stînd să cadă
pe-un ogor cît o ogradă.
Pluguri noi cu miile
îmblînzesc cîmpiile
și-n ogoare colective,
cîntu-și scriu pe portative,
portativ cu cinci brăzdare,
cînt al lumii muncitoare.

Peliniță, floare rară,
ies tractoarele și ară,
cît țin zările albastre
tot tractoare de-ale noastre,
pînă-n zare cît privești
tot tractoare romînești,
revărsînd peste cîmpie
rîuri lungi de apă vie.
Foaie verde, foi mărunte,
colo la Brașov, sub munte,
unde se lucra mai ieri
păsări iuți cu cioc de fier,
păsări negre de război,
rînduite de ciocoi,
ca din jale și durere
să le-aducă lor avere,
chiar acolo-n cuibul lor
am făcut primul tractor
și din cuibul de ruină
păcii i-am făcut uzină,
ca să vindece cîmpiei
rănile sălbăticiei,
brazda neagră s-o frămînte
și-n belșug de grîu să cînte.

Peliniță, floare rară,
ies tractoarele și ară,

curg ca apele-n cîmpii
întrecînd suta de mii.
Și ajung și-n alte zări,
peste țări și peste mări,
lîngă Nil, lîngă-Amazoane,
peste vastele savane,
Iar cînd prinde să brăzdeze
largi întinderi cubaneze,
plugul în pămînt se-mplîntă
cu cinci corzi de-oțel și cîntă.
Cîntă-n dimineți cu rouă
doina romînească, nouă.
Cîntă și sub alte astre
doina fericirii noastre.

Peliniță, floare rară,
noaptea-n Bărăgan, afară,
pîlpîie în mii de locuri
galbene și roșii focuri,
arătînd că în pămînt
vechi comori de aur sînt,
ce se zbat și gem în tină
vrînd să iasă la lumină.

Nu sînt ochii răi de iasme,
nu-s nici limbi de foc din basme,
focul tractoriștilor
e-n zarea mîriștilor ;
focul care îi adună
sub un cer zmălțat de lună.
Pîlpîie în mii de locuri
galbene și roșii focuri,
arătînd în lung de țară
numai vetre de comoară.

(Cîntec. Solo sau grup vocal cu orchestră)

Pe deasupra cîmpului, cocorii
poartă toamna undeva spre sud ;
nu se văd de ploale vineți norii,
vînturile toamnei nu se-aud,

dar simt frunza verde cum visează
la o zi cînd va cădea în drum
și-n lumina caldă de amiază
simt amurgul zilei de pe-acum.

Nu-i venită toamna, nu-i venită,
codrul încă e de-un verde crud,
dar azi-noapte via pîrguită
petrecu cocorii către sud.

Ceru-albastru-al nopții se-nfioară,
focuri ard ca florile de mac ;
oștile tractoarelor de-aseară
stau și așteaptă ordin de atac.

(Grup de recitatori)

Cînd n-o cunoști, ce tristă e toamna-n Bărăgan !
Coboară-n drumuri norii cu turme-ntunecate,
cosește vîntu-ntr-una al ploii umed lan
și zările le-nchide cu grelele-i lăcate.

Dar eu, perdeaua ploii o-nlătur cînd doresc !
Pe după ea, în case, cînd intri la căldură,
te-ntîmpină-o carafă cu clinchet bărbătesc
și gazda ce de-ast-vară păstrează-un mac în gură.

Și-n timp ce vinul negru te toropește-ncet
și pîinea se-ndulcește umflîndu-se-n covată,
din ploaie se ridică un fir de cîntec get
filtrat prin difuzorul ce-nginã o sonată.

E-un cîntec vechi al holdei, cîntat la seceriș
de vînturi și gorgane, cît vezi în zări cîmpia,
mai vechi decît ostașul cu lancea curmeziș
care-a-ncercat să-ntindă și-aici Alixăndria.

Și-acum se pregătește, sub primii fulgi de nea,
și bind setos fecunda renaștere a ploii
acum și-adună seva, ca mîine să ne dea
și pîinea caldă-a cinei și iarba moale-a oii.

Cum ploaia-a șters în trîmbe hotare de ogor,
noi, ucenicii ploii, am frămîntat cu plugul
un vis : ca Bărăganul să fie-al tuturor,
și-a tuturor visarea, și-al tuturor belșugul.

De-ai să-nțelegi, de-aicea nicicînd n-ai vrea să pleci
și-ai să colinzi cu mine grădina fermecată.
Aici, în cenușiul banal al toamnei reci,
culoarea cea mai vie din plin e revărsată :

e macul, țipăt roșu, și-un verde-amar pelin,
și grîul, mire țanțoș cu blondele-i mustețe,
porumbul lat de-aramă, aprinsul cincantin,
fasolea sidefată, și izma-n fuste crețe.

Și fetele morgane de care nu te-apropii,
și lacurile albe, întinse-oglinzi de sare,
și ierburile grase, foșnind de grase dropii
și valuri de tractoare, arînd biruitoare...

Nu, toamna nu e tristă deloc în Bărăgan...
coboară-n drumuri norii cu turme-ntunecate ;
cosește vîntu-ntr-una al ploii umed lan
și zările închide cu grelele-i lăcate,

dar stai la o răscruce, de ploaie-nvăluit
și-ascultă depărtarea ce-mprejmuie cîmpia :
vuiește Bărăganul de-un gînd nemărginit
și salve grele-n nouri salută bogăția.

(Recitator)

Pe unde-au fost doar bălțile stăpîne,
mătasea broaștei a pierit sub grîne.
Hotarul Bărăganului mutîndu-l,
noi scos-am de sub ape-acum pămîntul.
Pe șleahurile lungi, abia zbicite
sînt urme de șenilă și de vite.
Pe-aici au năvălit în lunca mare
armatele de oameni și tractoare,
să-mpingă printre sălcii balta oarbă,
cu sila buza Dunării s-o soarbă.
Stă Bărăganu-ntins sub cer de seară,
un vînt subțire umblă pe afară,
în vreme ce tractoarele mai taie
din luncile cu ape mlăștinoase,
Și cum se duce-așa cu luna-n față,
cu-un cîntec tractoristul se răsfață,
un cîntec al pămînturilor scoase
din luncile cu ape mlăștinoase,
sub care au dormit de mii de veacuri
cu gene lungi de stuf pe ochi de lacuri.
Pe unde au fost doar bălțile stăpîne,
mătasea broaștei a pierit sub grîne.

Trezirăm iar imensele pămînturi
și le-am întins spre cele patru vînturi.

(Cîntec. Duet vocal cu orchestră)

Vîntul cald de primăvară
trece pe cîmpii ușor,
și în inimi ne strecoară
legănarea unui dor.

Larg ca-ntinsul unei ape
cîmpu-i limpezit de ploi,
cîmpu-i larg dar tot nu-ncape
toată dragostea din noi.

Cît e cîmpul, ziua-ntreagă
ducem brazda-n depărtări,
bolta cerului ne leagă
arcuită peste zări.

Numai noaptea ne adună
liniști revărsînd în gînd,
și sub apele de lună
grîul l-auzim crescînd.

(Recitator)

Noaptea, cînd cîmpul se strînge
sub vînturi uscate și reci,
cînd pasărea beznei mai plînge,
cînd boaba-ngropată se mișcă,
zămislind în adînc spice și teci,
tractoristu-i încă de veghe,
dînd tîrcoale mașinii, tăcut,
Duduitu-nfundat, cunoscut,
îi stăruie încă-n ureche.
Pe frunte-i lucește sudoare, ulei.
Își șterge picurii grei
și iar îngenunche,
pipăindu-și tractorul.
Unde e luna ? A prins-o iar norul ?
Vin ploi ?
Adoarme-ngrijat și tîrziu...

Departe, e fata cu păru-arămiu,
dar, zilnic, pe-o coală cît larga cîmpie,
cu cinci ascuțite condeie-n brăzdare,
el scrie
și ei, și celor de-acasă, scrisoare.
Și-i greu și-i frumos primăvara,
prin vînturi și soare și ceață,
și-i iar dimineață,
și iarăși se-apropie seara
el, brazdă cu brazdă, își rînduie țara.
Și-n ceasul de-amiază,
cînd soarele-ncins
lumina pe cîmp o revarsă
mai blondă ca untul pe pîine întins,
flăcăul se-oprește o clipă în loc.

E greu primăvara...
Dar mîine...
Pe-ntinsul arat,
roșcate, de foc,
cresc noile grîne...
Și, ochii-nchizînd,
tractoristul
presimte miros feciorelnic de pîine.

(Cîntec. Cor și orchestră)

De o lună și mai bine,
de la tine pîn-la mine,
numai cîmp și numai zări
lunecînd în depărtări.

De m-ar face doru-n vară
spic de grîu ori de secară,
aș ieși în calea ta,
tu în cîmp m-ai secera.

Dară dorul nu mă poate
crește-n holdele bogate
că nu-s grîu, nici el pămînt,
să mă legene în vînt.

De la mine pîn-la tine
numai lanuri și combine,
numai noapte, numai zi,
drumuri, drumuri și cîmpii.

Pînă cînd și tu sfîrși-vei
secerișul colectivei,
dragostea-ți trimit pe vînt,
s-o asculți în lan cîntînd.

(Recitatori. Fiecare o strofă)

Mai tînăr sînt în ceas de dimineață,
cînd tot văzduhul pare-ncremenit
și-ntîiia boare-ți lunecă pe față
și-ntîiia rază cerul a trezit.

Mai tînăr sînt cînd simt în larguri vîntul,
mai tînără mi-e inima în piept
cînd știu că mă așteaptă iar pămîntul,
să trag prin el o nouă brazdă, drept.

Mai tînăr sînt cînd conducînd tractorul
pămîntul nostru simt că-l stăpînesc,
că sînt stăpîn de azi pe viitorul
pe care-aici și eu îl pregătesc.

Mai tînăr sînt acum cînd numai zarea
a mai rămas hotar în fața mea
și, supunînd sub pluguri depărtarea,
nici zarea nu m-oprește. Trec de ea.

Mai tînăr sînt în ceasul de lumină,
mă simt și eu belșugului chezaș —
și, auzind sirena de uzină,
trag brazda pînă-n poartă de oraș.

(Cîntec. Cor și orchestră)

Hai tractorist ! Volanul ține-l strîns !
Tractorul tău Republicii dă pîine !
Pe acest pămînt atîți țărani au plîns,
tu fă-l să rîdă-n holde mari de grîne.

Pe cîmpul ca o apă limpezit
zvîcnesc motoare, inimi uriașe ;
e și aici un cîntec auzit
în halele de fabrici din orașe.

Tractorul greu pe brazdă s-a încins
și-i simți din plin suflarea-nfierbîntată ;
din soare parcă un bulgăr s-a desprins,
rodind o țară-n spice legănată.

PODOABE

Fotografia : DAN GRIGORESCU

(În scenă intră un grup de colectiviști. Recitatorii. Finalul reluat de un cor vorbit)

Peliniță, floare rară,
noi țărani bătrîni de țară
vă întîmpinăm în cale
cu vreo cîteva zicale :
— Cînd ieșeam pe vremi la coasă
se spunea că pentru-o masă
cînd în burtă foamea strigă,
un codru de mămăligă
e deajuns pentru romîn.
Eu, că sînt țăran bătrîn,
multe-am mai văzut de-atunci !
Pe cîmpii, pe văi, pe lunci
vorba-i altfel pe la noi :
codrii cresc de păpușoi !

Peste cîmpuri sterpe, veac de veac
rîciiam cu-n plug de lemn sărac.
Ca o traistă goală sta coșarul,
că spuneam că rarul umple carul.
Ia priviți acuma cîmpu-arat,
ca un păr de fată pieptănat.
Unde a brăzdat tractoru-adînc,
grîul crește-nalt pîn-la obîrșie.
Cu țăruși și piciorul
noi însămînțam ogorul ;
de țăruș era legată
sărăcia noastră toată
și-n călciile crăpate
erau brazde-adînc tăiate.
Azi pe cîmpu-ntins sub cer
ară bivolii de fier ;
rădăcina grîului
e-n miezul pămîntului,
în tăria soarelui
naltă-i floarea soarelui.

(Cîntec. Cor și orchestră)

Numai soare-i lanul
spic de aur greu —
cîntă Bărăganul,
Bărăganul meu.

Răcorit de rouă,
ride cîmpu-n zori,
ca o pîine nouă,
mirosind a flori.

Holda necuprinsă
ride-n voia ei;
ca o masă-ntinsă
pentru toți ai mei.

Pînă-n largul zării
crește lan cu lan
pîinea caldă-a țării,
mîndrul Bărăgan.

Dunărea bătrînă
bate vechiul drum,
Bărăganu-nginã
doina lui de-acum.

Cît e cerul roată,
cîntă holda grea,
pentru țara toată,
pentru țara mea.

(Grup de recitatori)

Pîine rumenă și nouă,
cînd te rup la masă-n două
parcă-i răsărit de soare
cu miros de cîmp în floare.
Parcă-o zare luminoasă
a intrat la mine-n casă,
parcă-un crîng de iasomie
mi-a venit în ospeție,
parcă-un zîmbet de fecioară
stăruie din zori în seară,
parcă roiuri de albine
mierea și-au lăsat în tine,
și în noapte și-n amiezi
casa tu mi-o luminezi.

Ca să fii a tuturor,
toți ți-am stat în ajutor :
Reșița și Hunedoara
fierul l-au topit la para
focului mereu nestins
și pe-al țării necuprins
din orașe, muncitori
au trimis semănători,
prășitoare și combine
și, gîndindu-se la tine,
ca să fii a tuturor,
toți ți-au stat în ajutor.

Pîine rumenă și nouă,
cînd te rup pe masă-n două
parcă-i răsărit de soare
cu miros de cîmp în floare,
parcă-o zare luminoasă
a intrat la mine-n casă,
parcă-un crîng de iasomie
mi-a venit în ospeție,
parcă-un zîmbet de fecioară
stăruie din zori în seară,
parcă roiuri de albine
mierea și-au lăsat în tine
și la cină și-n amiezi
casa tu mi-o luminezi.

(Cor vorbit)

În secerișul verilor bogate
— al verilor din epoca de aur —
e ritmul viu al inimii ce bate,
e revărsarea nouluț tezaur.
În cîntecul armatei de combine,
ce printre holde largi cărări deschid,
e mulțumirea noastră pentru tine
și dragostea ce ți-o-nchinăm, partid!

În pîinea nouă, rumenă, fierbinte,
ce-mpodobește masa tuturor
e un simbol al vremii, ce cuprinde
cîmpia fără de răzor,
e semnul viitorului ce vine
tot mai aproape, lîngă noi, zîmbind,
e mulțumirea noastră pentru tine,
și dragostea ce ți-o-nchinăm, partid !

În duduitul lungilor coloane
ce vin către silozuri ne-ncetat
în tăcănitul amplu de vagoane,
ducînd recolta anului bogat,
e năzuința noastră spre mai bine,
e-al vieții glas de bucurie-avid,
e mulțumirea noastră pentru tine
și dragostea ce ți-o-nchinăm, partid !

În cîntecele fetelor ce-adună
și leagă snopi, alături de flăcăi,

un imn al fericirii larg răsună,
îndepărtat pierzîndu-se în văi;
în colectiva cu hambare pline,
în grîul copt sub soarele torid,
e mulțumirea noastră pentru tine
și dragostea ce ți-o-nchinăm, partid !

În brazdele tăiate de tractoare
întinse pe cîmpia-ntregii țări,
cînd tot pămîntul s-a întors spre soare
învălurat ca largul unei mări —
sub arcuirea bolților senine
în zbor de ciocîrlie — auzi suind
și mulțumirea noastră pentru tine
și dragostea ce ți-o purtăm, partid !

(Cîntec. Cor și orchestră)

Azi toată țara e-o uzină
de cîntec fremătînd și spor,
de tine inima ni-i plină,
partid al nostru, muncitor!

Vasile Zamfir

CATRENE DE IUBIRE

Eu nu știu dacă te iubesc. Știu însă
Că inima de dorul tău e plină,
Și-adeseori, ca o pădure plînsă,
Se zbuciumă tulpină cu tulpină.

★

Pe străzile tăcute-n miez de noapte
Cu tine-n suflet rătăcesc mereu.
Și stelele, ca niște fructe coapte,
Se-aprind deasupra creștetului meu.

★

Eu nu știu dacă se cuvine
Să-mi las în voie inima nebună,
Dar știu că mi se pare, fără tine,
Mai palidă și tristă vechea lună.

★

Rătăcitor, pe bulevarde,
Îmi sună pasu-ntîrziat.
Pe buze-aprins sărutul arde,
Sărutul care nu l-am dat.

Cristian Petre

ÎNTÎIA NOAPTE LA ETAJUL NOUĂ

Aseară, tlăcăii zidari
— obișnuiți pietoni ai azurului —
și-au fluturat șepcile către boltă
ca pentru o scurtă despărțire...

O, îi văzusem cum au cules soarele
și mi l-au trimis prin fereastră,
retrăgîndu-se modești și grăbiți
ca valul în marea albastră.

Le studiasem mișcările certe
și de fiecare dată mi-am spus :
există un manual al armoniei
de cîntece mai presus.

Și iată, deasupra am rămas eu,
să continui dialogul cu stele feline.
Fiece stea îmi pare o aclamație
pentru zidarii de-o vîrstă cu mine.

Teodor Vasilache

EXPLOZII SUBTERANE

Ca într-un reactor atomic,
la numai cîțiva centimetri sub pămînt
se lasă auzită
explozia-n lanț a boabelor de grîu.

Să anunțăm lumii întregi
că noi,
noi, înfrățiții ogoarelor,
am declanșat în toamna asta
exploziî subterane,
ca niște desfătări !

Irina Talpoș

VIS ÎN ZORI

Ce lume lunecă prin dreptul
casei mele
de văd în ea adunate
flori și stele,
si-mi cade pe gene,
îmi cade pe casă
a primăverii aripă de mătasă ?
Îmi cîntă viorile,
răsăritul spre mine zboară
pentru a optsprezecea oară.
Îmi cîntă viorile
și parcă lumea toată
îmi cîntă adunată
în al primăverii ram
ce-mi cade pe geam.
Porțile mi se deschid,
soarele-l cuprind,
visul prinde aripi în lume...
Iar viața mă strigă pe nume.

VIAȚA CERCURILOR LITERARE

Despre unele tradiții și evoluția lor

Activitatea susținută a cercurilor literare dintr-o regiune naște mereu noi probleme. Ea crește necontenit și nu în mod artificial, ci datorită dezvoltării, perfecționării ei, caută noi forme de-a se organiza.

Din păcate, aceste căutări evoluează numai la nivelul regiunilor respective. Forurile bucureștene — comisia de îndrumare a Uniunii Scriitorilor și Casei Centrale a Creației Populare par să nu fi sesizat încă acest caracter complex al vieții literare din provincie. Ele se mulțumesc, în cel mai bun caz, să îndrume izolat cercurile literare și să vizeze culegerile de literatură care se alcătuiesc. Dar formulele de organizare a vieții literare și a vieții cercurilor literare dintr-o regiune, a împletirii activității scriitorilor mai cunoscuți cu cea a începătorilor, a stabilirii unei colaborări între diversele instituții și organizații care ar putea îndruma și stimula dezvoltarea literaturii regiunilor, par să nu prezinte interes pentru aceste foruri.

Și, cum în multe regiuni din țară Uniunea Scriitorilor nu are filiale, iar viața literară nu se reduce numai la activitatea unui singur cerc, problemele de mai sus se pun în mod acut.

E drept că numărul scriitorilor consacrați din aceste regiuni, nu reclamă înființarea de filiale. Dar, se pune întrebarea : atunci, numeroasele rînduri de începători, de oameni care se perfecționează într-ale scrisului, de oameni care vin spre literatură cu problemele actuale ale întreprinderilor lor, ale localităților lor, ale colectivelor din care fac parte, pot fi lăsați să-și caute singuri formulele de manifestare ?

Marea majoritate a generației noastre de scriitori provine din cercurile literare. Sîntem convinși că numărul celor care apar și urmează să apară după noi, este și mai numeros, crește, deoarece și condițiile de afirmare a talentului în statul socialist, cresc necontenit.

De aceea, este cazul, cred, să se pună problema unei îndrumări mai eficiente a vieții cercurilor literare în ansamblul ei.

★

Există în Dobrogea 10 cercuri literare. Cele mai vechi dintre ele, cele care au o tradiție și o activitate cunoscută, sînt cercul „Filimon Sîrbu" din Constanța și cercul „Panait Cerna" din Tulcea. Cu ele a început, după Eliberare, activitatea literară din Dobrogea, membrii lor au publicat primele culegeri de literatură nouă, în această regiune.

S-a stabilit astfel tradiția ca, în cinstea evenimentelor importante sau, abordînd o tematică mai largă, dar caracteristică dezvoltării regiunii într-o anumită perioadă, condeierii dobrogeni să-și înmănunchieze lucrările lor în aceste culegeri. Sînt volume nu deosebit de pretențioase, dar editate cu un scop foarte precis. Ele se adresează unui număr important de cititori, putînd fi folosite de activiștii culturali, putînd fi folosite în munca de propagandă și agitație, sau consemnînd, pentru cititorul care le va răsfoi peste ani, momente emoționante din istoria nouă a Dobrogei.

Apar, sub semnătura membrilor unor cercuri literare, culegeri de beletristică a căror tematică prea generală dovedește că ele nu au alt scop în afară de a da oamenilor respectivi satisfacția de a-și vedea lucrările tipărite. Ele nu se adresează vreunei categorii de cititori, sînt ca niște lucrări de probă făcute de elevii unei școli profesionale, a căror singură utilizare este de a fi expuse la serbarea de sfîrșit de an. În general, membrii cercurilor literare dobrogene, datorită tradiției despre care am vorbit, au reușit să ocolească acest pericol. Iată, numai în ultimii ani : volumul „Trepte" înfățișează, cu ajutorul versurilor și al prozei, modul în care Dobrogea se prezintă în fața celui de-al treilea congres al partidului; „Pentru viață", este o culegere de versuri și proză, texte de brigăzi și teatru, destinate formațiilor artistice de amatori ; versurile din „Miniaturi dobrogene" ne oferă o vastă imagine lirică a Dobrogei anului 1962 ; culegerea „Pagini din istoria nouă a Dobrogei", în afara unui titlu prea general și prea scolastic, înmănunchează o suită de reportaje frumos și emoționant scrise, oferind cititorului o adevărată monografie a regiunii. Ultima culegere, intitulată „Votăm din toată inima", este dedicată formațiilor artistice care participă la campania F.D.P. în regiune.

Este, după cum se vede, o tradiție bună, care îi leagă de viață și de cerințele ei, pe membrii cercurilor literare dobrogene. Membrii cercurilor au astfel certitudinea că, pînă la apariția individualității lor pe firmamentul literaturii, munca nu li se irosește în zadar, ci capătă un conținut folositor.

★

Cea de-a doua tradiție despre care vreau să vorbesc, s-a păstrat și ea. Din păcate, aproape intactă. Este tradiția ca, în afară de Comitetul regional de partid, nici o altă organizație sau instituție să nu se mai ocupe de soarta amatorilor de literatură din regiune. Și totuși, așa cum Comitetul regional de partid a știut să-i antreneze pe membrii cercului literar din Babadag la realizarea unor lucrări pentru formațiile artistice, iar Casa raională de cultură, de care ei depind direct, nu se îngrijește nici măcar de organizarea cu regularitate a ședințelor cercului ?..

Solicitați de organizațiile politice și de masă, de instituțiile care se ocupă cu munca culturală, de redacțiile ziarelor locale, de teatrele din regiune, membrii cercurilor literare vor descoperi astfel că își găsesc rost și întrebuințare în regiunile lor.

★

O a treia tradiție, care, din fericire, a evoluat în bine, a fost cea a relațiilor membrilor cercurilor literare cu redacțiile locale. A existat la început teama diverșilor redactori de-a nu se „încurca" cu materiale literare. Apoi a apărut tipul de redactor pretențios, care nu știe să-ndrume, dar respinge ce scriu localnicii și publică literatură „de la centru".

Situația era mai gravă deoarece, de multe ori, redactorii paginilor culturale erau selecționați dintre membrii cercurilor literare. Dar, nu se știe cum, junele selecționat, care pînă atunci strigase împotriva ziarului, reedita cazul Coriolan Drăgănescu al lui Caragiale și devenea el redactorul care ocolea lucrările foștilor săi colegi.

Astăzi însă, putînd să constituie exemple pentru alte ziare regionale și raionale, „Dobrogea nouă" din Constanța și „Drumul socialismului" din Tulcea, au depășit această fază. Ele au început să publice lunar pagini de literatură, avînd cu regularitate și „poșta redacției". Numai în ultimele două luni, ziarul „Dobrogea nouă" a publicat optsprezece nume noi. Am putea chiar să facem împutarea că ultimele două pagini literare sînt realizate numai cu lucrările începătorilor. Or, rostul paginii literare a ziarului nu este numai de a lansa nume noi, ci și de a oferi cititorilor cea mai bună literatură, scrisă de toate generațiile și toate categoriile de scriitori din regiune. Nu-i nimic. Deocamdată, pasul este foarte bun. El trebuie numai reglementat.

Aceeași strădanie, ar trebui să existe și la secretariatul literar al teatrului de stat. Din păcate, de cînd există, teatrul de stat din Constanța a lansat o singură piesă scrisă de un localnic și aceea datorită unui eveniment festiv. Posibil ca o piesă de teatru să fie mai greu de scos la capăt de un secretariat literar din provincie, care are mijloace limitate ; dar același secretariat literar girează și secția de estradă a teatrului, și preferă în cele mai multe cazuri să lucreze cu autori „din import". Li s-or fi părînd tovarășilor mai sonore numele textierilor bucureșteni ? S-au scris în Dobrogea sute de texte de brigadă. Majoritatea din ele sînt bune, au umor și pe deasupra, sînt axate pe problemele cele mai importante ale vieții noi din regiune. Dacă ar exista grijă, dacă s-ar prelucra cu atenție textele de brigadă despre care am vorbit, dacă s-ar utiliza în deplinătatea lor talentele locale, cred că s-ar putea realiza un spectacol de estradă de calitate mult superioară.

Și totuși, în ciuda aparențelor, mai există contradicții între cenacliști și redactorii ziarelor. Ca dovadă, la recenta consfătuire a cercurilor literare din regiune, unii dintre redactorii ziarului au fost criticați pentru că nu participă la ședințele cercului literar din Constanța. Este bineînțeles, de dorit, ca la ședințele unui cerc literar să participe oameni cît mai bine pregătiți ; astfel, nivelul cercului crește. Dar, în unele cazuri, pe bună dreptate, cineva poate considera că a crescut, că a depășit stadiul de membru al cercului ; activitatea lui literară găsește alte forme de manifestare. O singură imputare facem acestor tovarăși : s-ar putea gîndi la faptul că cercurile literare au nevoie de îndrumarea lor. Dar, cu asta, intrăm într-o altă problemă, pe care vrem s-o dezbatem mai jos.

Adică, este vorba de o a patra tradiție, de data asta neîmpămîntenită în Dobrogea sau în alte regiuni, ci la forurile centrale. Este vorba despre ce menționam la începutul acestui articol : Tradiția de a ne transforma într-un fel de controlori ai cercurilor literare și a producțiilor lor, de-a ne mulțumi să îndrumăm discuțiile dintr-un cerc sau dintr-altul. De ce nu se studiază mai profund experiența de organizare a vieții colective a cercurilor dintr-o regiune, de ce nu se studiază posibilitățile de stimulare și îndrumare a creației literare pe plan local, de antrenare a tuturor organizațiilor politice și de masă la aceasta ? Iată : au trecut două luni de la consfătuirea care a avut loc la Lipova cu reprezentanții cercurilor literare din mai multe regiuni. Dobrogea, care nu a participat la această consfătuire, nu a primit nici un material de îndrumare reieșit din schimbul de experiență de la Lipova. Pe semne că nu au primit nici alte regiuni.

Și atunci, să rezumăm cum stau lucrurile în Dobrogea :

— Nivelul de a se înființa o filială a Uniunii Scriitorilor încă nu s-a atins ;

— în schimb, viața cercurilor literare este deosebit de complexă ; din îndrumările date pe plan local ele au îndreptat creația membrilor lor spre o tematică apropiată, dedicată vieții din jur, spre realizarea de texte pentru brigăzile de agitație. Funcționează cele zece cercuri sus-amintite și alte cercuri literare, sătești. La ședințele cercului literar din Negru Vodă, vin din întreg raionul colectiviști și intelectuali. Cercul „Filimon Sîrbu" a creat o secție specială de textieri. Numărul membrilor tuturor cercurilor literare crește necontenit ;

— cele două ziare, din Tulcea și din Constanța, au pagini de literatură și au un colectiv al lor de colaboratori ;

— există un mănunchi de condeieri care au alt nivel decît cel al cenacliștilor obișnuiți ;

— se editează plachete, dar ele cuprind numai grupuri de creatori.

Această activitate complexă reclamă coordonare. Ea trebuie studiată și îndrumată altfel decît activitatea unui cerc. Dar, singurul for care în prezent o cuprinde oarecum, este Casa Regională a creației populare. Ea, fără o îndrumare de la centru, e normal să nu ia inițiativa de-a cere și celorlalte organizații, redacțiilor ziarelor, teatrelor să colaboreze în munca de încurajare a creatorilor de literatură. Sau, poate că nici nu are această calitate.

Dovadă că cercurile literare din regiune au simțit singure nevoia unei organizări, a unei existențe comune, este consfătuirea pe care au ținut-o, întrecerea în care s-au antrenat anul trecut. Dar, neîndrumată, inițiativa unor amatori poate duce la greșeli. De exemplu, în chemarea la întrecere pe care cercul literar „Nicolae Labiș" din Medgidia o lansează pe regiune este prevăzut ca punct principal : „creșterea numărului de membri cu 50 la sută".

Într-o localitate, într-o întreprindere, într-un raion, pot exista mai mulți sau mai puțini amatori de literatură. O inițiativă n-ar putea suna decît așa : „depistarea și atragerea în rîndurile noastre a tuturor celor care prezintă aptitudini". Și nu să obligăm populația unui oraș să scoată un număr de talente propus dinainte.

E o greșeală, dar o greșeală datorată tot lipsei de îndrumare de la centru.

★

Am scris cele de mai sus, referindu-mă la situația cercurilor literare din Dobrogea, deoarece cunosc această mișcare de mai bine de paisprezece ani, eu însumi venind în literatură dintr-unul din aceste cercuri. Le-am scris, dîndu-mi seama cît de mult a evoluat problematica pe care o ridică aceste cercuri, datorită condițiilor tot mai bune care li s-au creat. Analizînd și situația din alte regiuni, vom putea trage concluziile necesare.

Corneliu Leu

ȘEDINȚELE CENACLULUI „NICOLAE LABIȘ"

A doua ședință a cenaclului „Nicolae Labiș", ținută la 15 ianuarie, a fost marcată prin numărul sporit al participanților (peste 90), prin calitatea lecturilor, prin atmosfera însuflețită în care s-au desfășurat dezbaterile. Au citit Adrian Păunescu, Vera Lungu și Marin Sorescu. O oglindă a aprecierii de care s-au bucurat unele din lucrările prezentate este pagina alăturată, în care reproducem cîteva dintre ele.

Prima a citit Vera Lungu (versuri). Discuțiile, la care au participat Al. Andrițoiu, Adrian Păunescu, Niculae Stoian și alții, au relevat prospețimea, optimismul și timbrul personal al acestor versuri și au cerut o mai mare aprofundare a ideilor contemporaneității.

Marin Sorescu a citit două schițe satirice : Sută la sută, care parodiază incisiv atmosfera trandafirie din unele filme ale noastre, și Imprudența, care, după expresia concludentă a lui I. D. Bălan „îmbogățește literatura română cu un tip social bine conturat : tipul odios al prudentului".

Referindu-se la substanța comicului din schițele lui Sorescu, Dumitru Solomon a vorbit despre psihologia comică și comicul obiectiv. În cele două schițe citite, Sorescu dovedește capacitatea de a extrage comicul din simboluri foarte sugestive.

Al. Oprea a remarcat spontaneitatea umorului. Prima schiță se coboară însă, pe alocuri, la nivelul filmelor pe care le parodiază. În cealaltă, avem revelația unui poet satiric. Reușita o constituie zugrăvirea unui caracter.

Intervenind în discuția cu privire la logica dezvoltării personajului din schița Imprudența, *academicianul Geo Bogza a remarcat că, într-adevăr, pare de necrezut că un om atît de timid, cum e descris, încă de la început, Fanache, ar fi avut curajul să-l critice pe director. O trăsătură de condei ar remedia totul : de la curajul în fața directorului să înceapă timiditatea personajului.*

Poeziile lui Adrian Păunescu, citite în continuare, au fost îmbrățișate cu entuziasm încă de primul vorbitor.

Cele mai realizate sînt Poem de pace *și* Maturizare. *Au luat cuvîntul : Eugen Teodoru, Al. Andrițoiu, Violeta Zamfirescu, Cezar Baltag, Ilie Constantin.*

În încheiere, Eugen Barbu, făcînd o sinteză a dezbaterilor ședinței, a remarcat atît calitatea lecturilor cît și nivelul teoretic și combativ al intervențiilor.

★

Ședința de cenaclu din 22 ianuarie, reunind 108 participanți, a fost închinată poeziei de dragoste. Au citit : Ioana Bantaș, Ion Cringuleanu, Nichita Stănescu și Ilie Constantin.

Pledînd pentru o poezie care să trezească în cititor un sentiment puternic al dragostei, să comunice o gîndire filozofică profundă a timpului nostru, Ion Dodu Bălan și-a exprimat părerea de rău că poezia citită în ședință nu s-a ridicat la acest nivel. De la autorii antici la Eminescu, marea poezie de dragoste a exprimat întotdeauna filozofia epocii respective. Poezia noastră de dragoste nu poate rămîne străină de frămîntările vremii noastre. În multe din lucrările citite în ședință sentimentele sînt comunicate unilateral, stereotip, prin senzații lipsite de forța generalizării, ceea ce face ca eficiența morală, publică, a unor asemenea versuri să fie scăzută.

Apreciind cu obiectivitate poeziile citite, Ion Brad a arătat în continuare că nu e bine să „sancționăm" nediferențiat ceea ce s-a citit. Fiecare poet a avut și lucruri originale, convingătoare. Sînt însă anumite clișee. Se vede o oarecare rutină. Vorbitorul a indicat apoi lucrări întregi sau fragmente de Ilie Constantin, Ion Cringuleanu și Nichita Stănescu, care i-au plăcut mai mult. Au mai vorbit Matei Călinescu, Violeta Zamfirescu, Niculae Stoian, Ion Gheorghe, Rodica Iulian, Darie Novăceanu, Sandu Vasile, Eugen Teodoru, Maria Tudor, Adrian Rădulescu,, Monica Vișinescu, Iosif Naghiu și alții.

În încheierea discuțiilor, Eugen Barbu a caracterizat poeziile citite, citînd pe larg din fiecare autor, atît lucruri izbutite cît și scăderi. Ioana Bantaș — arată Eugen Barbu — are o anumită prospețime, o naivitate a versului. De asemenea, și nu numai la ea, e o tentație a cuvintelor frumoase în sine. Poemul lui Cringuleanu a fost cam declarativ și prozaic. Nichita Stănescu în ansamblu e valoros. Supără imagistica excesivă. Versurile lui Ilie Constantin au plăcut cel mai mult, deși nu integral.

★

Simbătă 26 ianuarie, la redacția revistei noastre, a avut loc decernarea premiilor „Luceafărului" pe anul 1962.

Cu acest prilej, tovarășii Eugen Barbu și I. D. Bălan au felicitat călduros pe tinerii premianți, adresîndu-le totodată îndemnul de a se autodepăși, de a realiza lucrări valoroase, pline de patosul contemporaneității.

Pe linia sprijinirii acestei dezvoltări, tinerilor scriitori respectivi li se va oferi în curînd prilejul, în cadrul cenaclului „N. Labiș", să-și confrunte noile lucrări cu opiniile colegilor lor de generație.

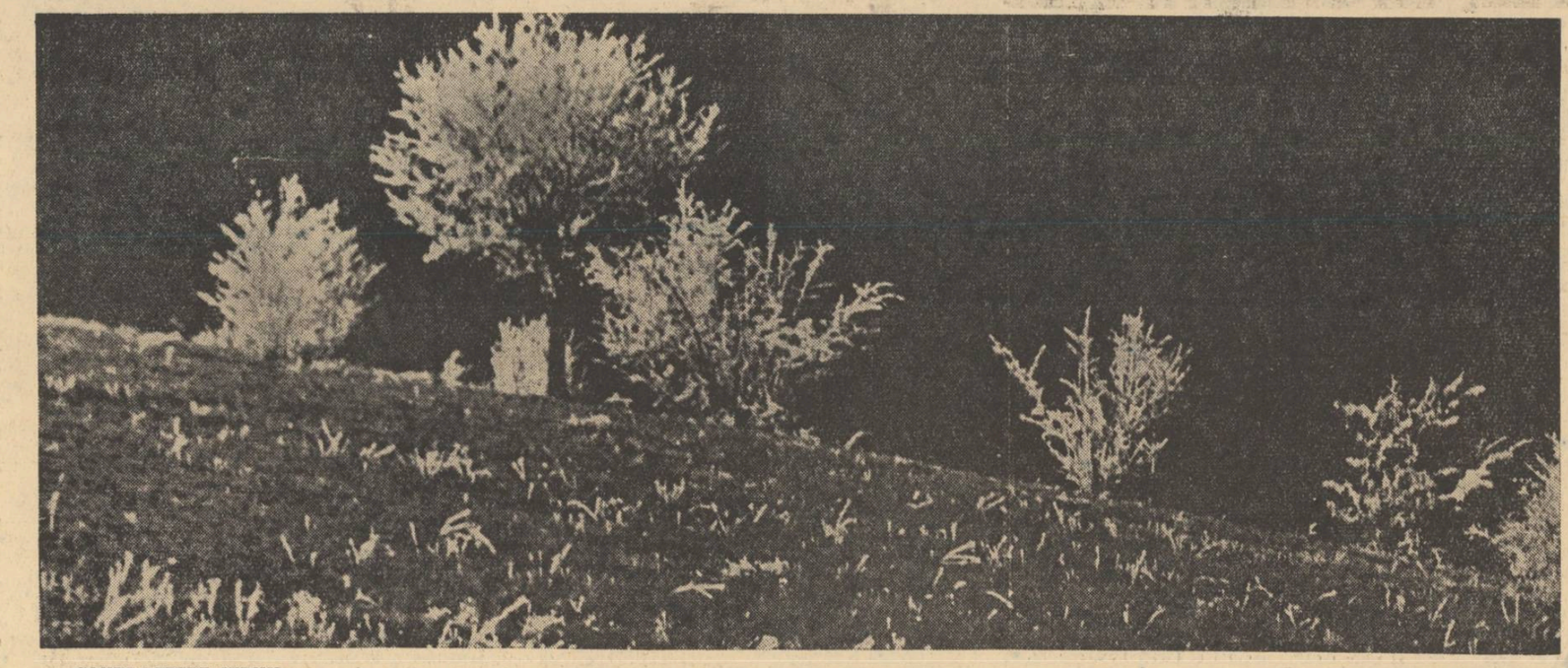

CONTRASTELE IERNII

Fotografia : ION MICLE

POȘTA REDACȚIEI

Cercul literar „Apărătorii Patriei" : Vă dorim mult succes în activitatea începută. Am vrea să primim lucrări de la cît mai mulți membri ai cercului. Versurile lui Marin Negoiță conțin promisiuni reale, ca, de exemplu, acest final de poem : „Orașul meu se odihnește / În simfonia schimbului de noapte : / Iar harfa mea trezită de lumină / Încearcă să prindă în desele vibrații / Și cîntecul — și căderea cometelor / Spre pămîntenele noastre cuptoare / Și mersul Lunii, metalic, prin spații / Și toată liniștea aceasta roditoare". Ceea ce împiedică, deocamdată, organizarea poemelor în jurul unei imagini centrale este tendința de a spune prea mult, de unde alunecarea în generalități. O poezie poate să spună foarte mult, dar niciodată totul... Poezia lui Laurian Tiberiu nu este edificatoare. Mai trimiteți.

Cercul literar „Al. Vlahuță", Turnu Severin : Se observă, în lucrările trimise, munca depusă de cercul literar, dar ni se pare că este îndreptată mai mult spre latura exterioară (ritm, rimă etc.). Însușirea meșteșugului este un element extrem de important, dar esențială rămîne totuși orientarea tematică. În poeziile semnate de Aristică Băghină, Dori Simboteană și Victor Rusu această orientare nu este eronată, dar nici suficient de curajoasă. Credem că pentru orașul dvs. această imagine, de exemplu, este mult prea îngustă : „Privesc afară-n noapte din proaspătul balcon / Și văd mai bine-orașul prin ochii de neon / Ce par ca niște stele cu raze luminoase / Venite de pe boltă să-mi lumineze-n casă". Întrucît aveți condiții bune de lucru, iar tinerii talentați nu lipsesc, credem că ar trebui să vă îndreptați stăruitor atenția spre reflectarea realității noastre noi, în mijlocul căreia, de altfel, vă aflați permanent.

Rodica Leu : Ai exagerat observațiile noastre. Dar poate că este mai bine așa... Important este să nu-și facă loc descurajarea. Poemul „fără titlu" este mai mult o schiță de poem, dar are certe calități, în primul rînd o concizie care nu îndepărtează intensitatea sentimentului. Am putea cita mai mult, dar ne rezumăm la acest pasaj : „De aici, de la șantul șoselei, din brazdele / crud negre, întoarse de curînd, începe / materială, tăcerea. / Așteptarea de iarnă aburind a holde. / Cufundați în echilibrul frămîntat al facerii, / Ne-am întors privirea spre noi. / Prin ochii noștri cerul se revărsa în pămînt". Ceea ce lipsește poemului este organizarea internă a imaginilor care ar trebui să răspundă, într-un fel, întrebării de la început, chiar dacă ea este reluată, cu altă o nuanță, în final. Așteptăm.

Ion Dumitrescu : Cîte un vers mai viu se găsește mai în fiecare poezie, dar nici una nu este dusă pînă la capăt. Revii vreodată asupra unei poezii scrisă cu o zi înainte ? E un procedeu pe care l-au utilizat toți poeții preocupați de autenticitatea exprimării.

Tudor Sorga : Versificarea e în limitele corectitudinii, dar imaginile sînt din alt veac ! Nu vedem pe cine ar mai putea interesa, de exemplu, un „zbucium de sihastru", cu rezonanțe de romanță uitată : „O ! fugi ispită dulce și nebună, / Ce calci tăcerea grea din mînăstire, / Cu-aținătoare șoapte de iubire, / Tulburătoare umbră-n clar de lună" s.a.m.d. Asemenea tablouri s-au dus pe o cale ne-nturnată și nu e de fel greu să se afle ce anume așteaptă cititorii de azi de la poezie. Din păcate, și celelalte versuri sînt pătrunse de aceeași desuetudine.

Augustin Roșca : „Legenda narciselor din Dumbrava-Vadului, Făgăraș" reprezintă o încercare meritorie de a interpreta unele evenimente ale trecutului îndepărtat, dar nu corespunde nivelului poetic actual De cele mai multe ori este o relatare în proză, nu literară, verificată aproximativ : „Azi narcisele pădurii / Sînt monument al naturii, / Vizitat de mic și mare, / Cunoscut peste hotare" etc. Celelalte versuri sînt în mare parte, după cîte am înțeles, texte pentru o brigadă artistică de agitație. Dacă au fost folosite, s-a văzut mai clar dacă își îndeplinesc menirea sau nu.

Traian Codrea : Dacă simți că trebuie să te exprimi în versuri, bineînțeles că trebuie să scrii mai departe. Dar mai întîi cufundă-te în lectura marilor noștri poeți. Nu credem că ai dreptate cu privire la comparația în discuție. Pentru ca să crească iarba, nu este nevoie de nici o muncă omenească. Pentru o uzină, da. E așa de greu de înțeles ?

D. V. Macioc : Încă nu sînt publicabile, stînd sub semnul locurilor comune : „Cu fiecare clipă sub pulberea de soare / Ca pasărea spre culmi mă desfăt suind / Pămîntul îzbăvit de haturi și răzoare / Se-ntinde ca o mare cerului zimbind" Ce nu s-a mai spus, prin acum, și nu o dată, din aceste versuri ?

Ave Ichim Foni : Oarecare îndeminare, dar iarăși locuri comune...

Emanuel Fintineanu : În „Flori" se întrevede o promisiune pe care am dori-o confirmată de versurile viitoare.

Florea Dincă : Sînt încă multe impurități, dar versurile au un elan tineresc, pentru care le reținem. „Pas de colos" este o expresie pe care nimeni nu trebuie s-o caute prea mult, și cît de stîngaci sună alături de „drumul îl măsurăm în zbor de albatros" (nici aceasta o expresie prea nouă, dar totuși poetică !). Caută să îndepărtezi facilitățile („cîntecului nou îi creștem aripi să se înalțe") care te amenință uneori sub forma vorbelor „mari".

Mihu Dragomir, Sibiu : De ce ne scrii : „aș dori foarte mult să am fericita ocazie de a-mi citi numele și în gazeta dvs" ? Îl puteai citi, cu regularitate, semnînd chiar această rubrică. Poate că un alt pseudonim o să-ți poarte mai mult noroc.

Al. Florin Țene : Da, există indici pozitivi, dacă n-ar fi decît această strofă : „Zorile-au venit de timpuriu, / Sprinteni telegari cu soarele în coame, / Eu visam la cerul purpuriu, / Mirosind a păduri și a poame". Poeziile nu sînt însă susținute tematic, se risipesc în considerații minore. Fii atent cu poeții antici, nu-i pune lui Ovidiu în mînă o chitară...

Al. Colbu : „Ce-aș vrea să vă spun..." sună mai mult a proză decît a poezie. Din păcate, deoarece ideea este gravă, demnă de a genera versuri pline de conținut. Credem că tonul ales nu este cel mai indicat, s-ar cere mai multă vibrație.

Cornelia Savețchi : Sînt lucrate atent, dar de o manieră depășită.

Gheorghe Cozma : Răspunsul nu este în nici un caz negativ, avînd în vedere că încercare meritorie de a interpreta unele evenimente ale versului, dar încearcă să studiezi concret versurile unui mare poet, Eminescu, de pildă. Schemele metrice pot fi folosite de oricine. Bineînțeles, ferește-te de acele scheme care au căpătat amprenta prea personală a unui anume poet. Mai trimite-ne.

Rudolf Negru : Observațiile sînt în mare măsură judicioase. Ne vom strădui să răspundem tuturor corespondenților. Trebuie să se țină seama, însă, că și un „mai trimiteți" , sau un „deocamdată nu" reprezintă un răspuns.

Ion Durac : Intențiile sînt bune, dar poeziile utilizează formule cam simpliste : „Și să tot fie iarna grea afară, / Cînd viața-i nesfîrșită primăvară". Nu trebuie să stabilești o contradicție între faptul că se pot găsi cititori mulțumiți de asemenea formule și faptul că noi le socotim nerealizate. Majoritatea cititorilor preferă o poezie mai substanțială.

Traian Leahu Arieșanu : Oarecare vervă se simte în intențiile de satiră. Nici celelalte versuri nu sînt lipsite de interes, dar deocamdată lasă impresia unor lucrări nefinite, scrise la prima aruncătură de condei. Poate ne înșelăm, dar am dori să le vedem după o prelucrare mai atentă. „Buchetul drag de flori", „puncte spre soare" etc. sînt expresii uzate, și de acest lucru trebuie să-ți dai seama în primul rînd d-ta, pentru a le înlătura.

Emil Septimiu Nevan : Pentru un cititor cît de cît obișnuit cu poezia este greu să se lase cucerit de un asemenea început : „Primii fulgi în noaptea clară / Rari, ușori încep să cadă / Și-n aer rece să se vadă / Cum iarna a început s-apară / Și vîntul geme înfundat". D-ta nu citești poezia contemporană ?

Valeriu Fărcaș : Am reținut finalul din „Dialectica viselor" : „Visările acestea le transformăm în cînturi / Ce-și trag adînc viața din azi și viitor / Și vin mereu și pleacă, mereu, tot alte cînturi / Realități din vise și vise din atom". Primele două strofe nu ni s-au părut, însă, prea clare. („În vise curg imagini"... „ca-ntr-o carte de planuri și de vise" ? Ce caută aici „cartea de vise" ? Nu cumva exprimarea a denaturat intenția ?).

Mihai Pîrvu : Nu pari a fi chiar la început, este evidentă oarecare tehnică, și nu numai atît. Cadențele bat însă pasul pe loc, poate din cauza unei corectitudini rău înțelese. Se cere mai multă îndrăzneală. O ideie banală exprimată corect devine o strofă adormitoare : „Luceafărul de-apururi se suie și coboară / Pe-acelaș drum gigantic și fără de sfîrșit / El strălucind zîmbește și, seară după seară, / Noi îl vedem pe boltă cînd iar a răsărit". Aici este doar un prim exercițiu de versificare, nu o imagine. (În afară de faptul că Luceafărul poate fi văzut și „dimineață de dimineață"... Dar nu acesta este esențialul). Mai trimite.

Marin Mihai : Cînd s-au scris atîtea „seri de vară" antologice, e greu ca pastelul d-tale să mai joace vreun rol : „Înserarea-ncet se lasă / Peste fiecare casă. / Candelabre se aprind / Universul scînteind. / Dinspre baltă înspre mine / Vin oac-oacuri cristaline, / Un concert de brotăcei / Și brotaci mai mărunței". Nu te sfătuim să încerci la altă revistă, deoarece sîntem siguri că răspunsul va fi același „nu".

Gabriel Cercel : E poate prea devreme pentru a încerca să scrii versuri. Citește mult și serios și apoi vei vedea d-ta singur ce este de făcut.

Valerica Puiu : Sînt versuri demne de atenție, într-un context deseori cam confuz. Transcriem : „Fericirea — Comunismul / Sînt una și aceeași ființă". Sau : „Desfete-se ochii și inimile / A sosit ceasul / Pocalul fericirii să-l bem pîn-la fund". Imaginea nu poate rămîne, însă, numai în embrion, sau nu poate rămîne totdeauna astfel. D-ta îngrămădești tropii, într-o exprimare eliptică, dîndu-ne numai rudimente de imagini : „Sare măruntă / Plouă din soare, / straiele lucii peste bărăganele-ntinse / Bulgări lichizi de lumină / Prinde la șoldul robust / Nemărginirea rotundă". O singură întrebare, dintre mai mult posibile : cine „prinde" ? Nu e vorba numai despre proprietatea termenilor, ci despre munca susținută de stăpînire a versului. Bineînțeles, mai trimite.

Crișteа Mircea : Tensiunea nu se rezolvă, la d-ta, în imagini, ci în vorbe : „Gîndurile-mi ard demult în jar de fapte, / Așteptînd să-și stringă visurile coapte. / Mai rămîn sub spuza maturării (!) certe... / Pînă-atunci, pe cale, dăltui-vor trepte, / Către culmi rîvnite, cînd pornesc să suie / Printre stînci albite, sus, la cetățuie". Poate că este un simbol, dar „cetățuia" sună, în versul respectiv, pur descriptiv, ceea ce nu concordă cu sensul poeziei.

Teodor Vasilache : Un început bun ! Așteptăm cu încredere ziua d-tale de mîine. Dar, pentru aceasta, nu trebuie neapărat să te grăbești...

Irina Talpoș : D-ta scrii dintr-o răsuflare, și asta e și bine, e și rău. E bine pentru că, avînd talent, poți reuși, o dată din zece sau o sută ; e rău pentru că, nerevăzîndu-le, lași multe impurități printre versuri care meritau o altă soartă. Am reținut o poezie.

Mihu Dragomir

DEOCAMDATĂ NU :

Sandy Varga, **Lupeni** ; Oprea I. Gabriel, **Găiești** ; Aurelian Popescu, **Costești-Horezu** ; Titi Ganea, **Medgidia** ; Gh. D. Apostol, **Bacău** ; Constantin Dascălu, **Orăștie** ; Traian Dîrlea, **Jimbolia** ; Poetșan Ion, **Sighet** ; Vasile Lobanțiu, **Oraș Dr. P. Groza** ; Gabriel Becke, **București** ; Mandache Viorel, **Craiova** ; Sanda Tomescu și Alex. Lăzărescu, **Pitești** ; Vasile Costa, **Toaca** ; Virgil Drăguloiu, **București** ; D. Zarișteș, **Iași** ; Moraru Eugen, **Toaca** ; Nastac Aurel, **Moinești** ; Titi Gheorghiu, **Vaslui** ; Eugen Ramin, **Turda** ; Gheorghe Rusen, **Hagieștî** ; Cinculescu Nicolae, **Galați** ; Nicărel Alexandru, **Negru-Vodă** ; Chivulescu Ilie, **București** ; Ionescu T. Cezar, **Slatina** ; Leon Nistor, **Bistrița** ; Tecar Leontin, **Bistrița Bîrgăului** ; Culda Ștefan, **Brașov** ; Popescu Gheorghe, **Baia de Aramă** ; Gh. Bucur, **București** ; Irimie Simion, **Sibiu** ; Jean Argereanu, **Arad** ; Burlacov Elena, **Vaslui** ; Mazilu Constantin, **Ticleni** ; Nan Dimitrie, **Pitești** ; Ion Iliescu, **Reșița** ; M. Demiruli, **Fundulea** ; Cuiculescu Nicolae, **Galați** ; Haluș Dumitru, **Vatra Dornei** ; Nicolae Biniță, **Vălenii de Munte** ; Negutz Anca, **București** ; Dumitru Ion, **București** ; Simion Rodica Mihaela, **București** ; Voicu Marian, **Grădiștea** ; Rișa E. Victoria, **Hunedoara** ; Gheorghe Filip, **Dumbrava** ; Stelian Arbore, **Cluj** ; Dumitru Păduraru, **Roman** ; Gh. Dima, **Fetești** ; Dan Cristescu, **Reșița** ; Roșuciuc Nicolae, **Filipești de Pădure** ; Ilina Nicolae, **București** ; Țarălungă Ecaterina, **Rîmnicul Sărat** ; Ionica Fieraru, **Petroșani** ; Enescu Constantin, **București** ;

MAI TRIMITEȚI :

Marin Mihai, **București** ; Stanciu Stan, **Lehliu** ; Grigore Paul, **Satu Mare** ; Gh. Leu, **Lipova—Bacău** ; Doru Tonea, **București** ; Mitică Vasile, **București** ; Ion Albu, **Gherteniș—Banat** ; Dumitru Ghițulescu, **Ploiești** ; Nicolae Burloiu, **Cîmpina** ; Cristea Mircea, **Galați** ; Constantin Pufulescu, **Liman—Negru Vodă** ; C. Bejenaru, **Tulcea** ; Dan Tuțescu, **Craiova** ; Mihai Nemeș, **Craiova** ; Ion Nete, **București** ; Ilie Cintezu, **București** ; Liliana Coman, **București** ; Liviu Rusu, **Suceava** ; Sterian Vicol, **Galați** ; Mihail Singureanu, **București** ; Constantin Călin, **București** ; Gheorghe Fifirig, **Odobești** ; Constantin Știrbu, **Galați** ; Cecilia Iordache, **Bîrlad** ; Theodor Mateescu, **București** ; Florentin Cațan, **Alexandria** ; Dumitru Saftu, **București** ; Aurel Moise, **București** ; Gh. Antchi ; Victor Duțescu, **București** ; I. Catană, **Pitești** ; Cristian Popescu, **Galați** ; Cornel Cordenaru, **Bîrlad** ; Nicolae Somneș ; Constant Nicola, **Vaslui** ; Mihai Cupcea, **Cluj** ; Florentin Popescu, **Buzău** ; Constantin Negrici, **Sibiu** ; Gh. Istrați, **Mizil** ; Teofil Purcel, **Huedin** ; Dragomir Horomnea, **Iași** ; Adrian Dumitrescu, **Cîmpulung-Muscel** ; Pavel Bartmus, **București** ; Ion Mițu, **Reșița** ; Liviu Grăsoiu, **Ploiești** ; Tache Ochișor, **Deva** ; A. Burnuz, **București** ; Paul Crengăruș, **Bacău**.

IMPRUDENȚA

Fănache se ridică din pat, merse prin întuneric pînă la ușă și-și lipi urechea de gaura cheii. Stătu cîteva clipe așa, ascultînd parcă întunericul de afară...

— Da... Eram sigur că de-aici se face curent. Pentru că geamul vine exact în partea opusă și oricît de bine ar fi închis, totuși... Simți chiar o ușoară înțepătură în urechi...

— M-a și tras, se gîndi el. Astupă gaura cheii cu vată și se băgă din nou sub plapumă, lîngă nevastă-sa. După cîteva clipe de chibzuială, se ridică din nou, își-și înfundă și urechile cu două cocoloașe de vată. „Acum pot să dorm fără nici o grijă". Se așeză cu fața în sus și se forță să stea nemișcat. După o jumătate de oră însă, era tot așa de treaz ca și cînele care se-auzea lătrînd afară. Se întoarse gemînd pe partea cealaltă.

Ia să mă gîndesc eu acum că mănînc un pepene — își zise el. Galben sau verde ? Cel galben e cam înecăcios. Ar trebui să mă gîndesc că beau și apă. Mai bine verde. Așa... Uite, tai o felie... care pîrîie...

În nopțile de insomnie, ca să cheme somnul, Fănache obișnuia să se gîndească la ceva. Își alegea cîte un obiect și se gîndea la el mult, pînă se plictisea. Și-așa adormea. De obicei se gîndea la diferite trecătoare întîlnite ziua pe stradă. „Oare unde se ducea puștanca aceea ?" (Și, cu o luciditate monstruoasă, o și vedea „aevea", așa cum o zărise pentru cîteva clipe pe stradă). „Ce-avea ea în poșetă ?" „Te pomenești că mergea la film ?" „Va arăta rău peste zece ani ?" etc. De cînd se însurase, începuse, însă, să înlocuiască tot mai mult în gîndurile sale femeile cu pepenii. Nu se mai gîndea la coafuri, la picioare și siluete, ci-și închipuia pur și simplu că mănîncă pepeni. Simțea o mare „mulțumire sufletească" în stomac și-l lua imediat somnul.

— Gata. L-am mîncat pe tot, ca un porc... Și Fănache simulă un căscat lung, lung, ca al unui om care pică de somn. Căscatul e molipsitor, își zise el, așteptînd să se molipsească. Degeaba. Somnul nu venea.

— Bine, dacă-i așa, mai mănînc unul...

După aceea, săturîndu-se („ce dracu, că n-oi fi spart !") se mulțumi numai să-i numere. Își închipuia că este într-o bostănărie mare și a primit sarcină să numere harbuzii : unu, doi, trei, șapte, zece, douăzeci și cinci... numără așa pînă la cinci sute.

— Ce soartă ! — se mîhni el. Văzînd că nu-i rost de somn se apucă să-i orînduiască în grămezi de cîte zece.

Alături, nevastă-sa dormea aburită, cu o mînă sub cap, ca un copil după baie. „Femeie ! Ce știu ele ce e viața ? !"

★

Pentru Fănache, viața înseamnă, înainte de toate, prudență. „Trebuie să fii prudent !" — îți șoptea el, uitîndu-se prudent în ochii tăi. „Altfel nu faci nimic". Dușmanii săi cei mai înverșunați care îl sileau să stea mereu atent, „în poziție de prudență", erau : răceala și trăncănitul. Răceala provine dintr-o mie și unu de motive — frig, umezeală, transpirație, curent etc. — și Fănache trebuia să se strecoare cu o infinită grijă printre toate aceste cauze. Îl uimea mai ales perfidia curentului, pe care-l descoperea te miri unde. Ca să fie asigurat, umbla întotdeauna îmbrăcat gros și cu vată în urechi. Trăncănitul însă (și prin acesta el înțelegea orice critică, cît de tovărășească, orice aluzie sau ironie, nu numai la adresa vreunui șef de la serviciu, ci și a tovarășilor de muncă), îi dădea și mai multă bătaie de cap. Cine e prudent nu se ia în gură cu toată lumea. Arătați-mi-l mie pe ăla care s-a îngrășat criticînd ?

Așa că peste tot, în relațiile sale cu oamenii, Fănache era cît se poate de prudent. Vorbea extrem de laconic. Nu spunea decît „da" sau „ba". Ca la armată. Nu contrazicea pe nimeni, nu sesiza nicăieri nici o greșeală și dacă la vreo ședință trebuia să ia cuvîntul, își făcea foarte conștiincios autocritica. „Voi începe întîi cu mine. La urmă, o să-i săpunesc eu și pe alții". Dar niciodată nu ajungea cu săpunitul și la ceilalți. După ce-și punea timp de vreo zece minute cenușă-n cap, stătea jos. „Eu atîta am avut de spus."

Cu toate acestea, odată, cu vreo doi ani în urmă, Fănache se ridicase și criticase vehement chiar pe directorul întreprinderii ! I-a spus că are lipsuri serioase în muncă l-a arătat chiar concret, în fața întregii adunări, cîteva din aceste lipsuri și a ținut să precizeze că nici nu se îndoiește că ele vor fi lichidate cît mai grabnic, întrucît e la mijloc bunul mers al întreprinderii...

Acasă, cînd și-a adus aminte toate acestea, Fănache a rămas mai întîi cu gura căscată de uimire. Apoi a început să tremure. La urmă i-a venit ameteală. Toată noaptea n-a dormit, și-a analizat pe toate fețele „ieșirea" și a ajuns la concluzia că directorul are tot dreptul, ba chiar e de datoria lui să-l zvîrle afară din slujbă. Galben la față, s-a dus la serviciu. Întîlnindu-l întîmplător pe director, acesta i-a strîns mîna și chiar i-a mulțumit „pentru critica justă" pe care i-o făcuse.

— E destul ! O să-mi desființeze postul — conchidea Fănache în noaptea următoare, zvîrcolindu-se în pat. E mare șmecher, directorul ! Așa fac unii : îți întind mîna, ca să te poată lovi mai bine. În orice caz, am făcut o mare imprudență. Cum de s-a întîmplat ? Și iar începea să-și analizeze, plin de spaimă, vorbă cu vorbă, tot ce spusese atunci. Cu toate că nu i se întîmplase absolut nimic la serviciu, ba dimpotrivă oamenii parcă se uitau cu mai multă bunăvoință la el, Fănache a continuat multe luni să se frămînte noaptea în pat și să sufere de pe urma „imprudenței" lui. Apărea dimineața la întreprindere cu cearcăne vinete în jurul ochilor, gălbejit și boțit de parcă ar fi dormit într-un cuier. Devenise și mai prudent. Acum răspundea la toate întrebările, stereotip : da. Dacă era cazul să spună nu, prefera să tacă și să-și vadă de treabă. Regreta sincer — am putea spune cu fiecare fibră a ființei sale — că nu-și ținuse gura, că trăncănise ca un prost pe seama directorului. Îi părea rău, chiar foarte rău și din cauza asta nu putea să doarmă. A continuat să-i pară rău chiar după ce uitase cu totul cauza care-i provocase această proastă dispoziție. „Oare de ce îmi pare mie așa de rău ?" — se întreba el cîteodată. Și ca să se odihnească cît de cît, ajunsese să recurgă la acele metode psihologice amintite mai înainte. Femei, pepeni, cotele apelor Dunării... Mersese pînă acolo încît se însurase — da, se însurase cu desăvîrșire, deși constatase apoi că aceasta n-are nici un efect asupra insomniei. Izbutise numai să-și alunge din gînduri siluetele și să le înlocuiască cu pepeni. Mare scofală !

Văzînd de la o vreme că insomnia devine cronică, prudența începu să-i înghiontească. Alergă la prieteni și le ceru sfaturi. „Mergi mai des pe la ședințe — i s-a spus. Sînt unele ședințe de la care te întorci acasă adormit gata." „Fănache nu mai ocupa însă acum, din păcate, nici o funcție obștească. Nu mai fusese ales, din cauza lipsei lui de combativitate (el vedea în asta și „mîna directorului"). Așa că mare-i fu fericirea cînd se pomeni deodată numit șeful pompierilor voluntari din cartierul unde locuia. Se lansă cu mult zel în această activitate. Descoperea mereu tot felul de probleme-cheie care trebuiesc neapărat știute de pompierii voluntari și-i convoca în fiecare seară, după ora unsprezece, cînd se terminau spectacolele, în sala cinematografului din cartier. Pe ordinea de zi figurau puncte ca acestea : „Ce sînt incendiile — clasificarea și stingerea lor". „Rolul pompierului voluntar în viața de toate zilele". „Pojarul — la pompierii voluntari". „De la Prometeu la fabrica de chibrituri", „Dați-mi trei pompieri voluntari de nădejde și vă sting Vezuviul". Se vede însă că acestora nu le prea ardea de ședințe, la miezul nopții. După un timp, Fănache s-a pomenit singur în sală și s-a dus să-și continue insomnia acasă.

★

„Cît să fie ceasul ? Unu ? !

...Un ceas... două ceasuri... trei ceasuri... patru ceasuri... zece..." Broboane mari de sudoare îi răsăriseră lui Fănache pe frunte. „Și nu mai sînt decît cinci ore pînă sună ceasul !" „Un ceas, două ceasuri, trei..." Se întoarse pe partea dreaptă, hotărît să nu mai miște, chiar de-ar rămîne țeapăn. „Pînă la urmă tot o să-adoarmă !" În cameră era o liniște atît de adîncă, încît i se păru că aude mătreața cum îi răsare în cap, la rădăcina fiecărui fir de păr, ca niște ciuperci în pădure. „Există o strînsă legătură între insomnie și mătreață" — cugetă el.

Se mai scurge așa o oră. „Oare de ce-oi fi eu așa de supărat de nu pot să dorm ?" — se întrebă el. Și nu putu de loc să-și aducă aminte de imprudența de acum doi ani.

Totuși, continuă să fie supărat pe sine mult timp, pînă cînd, de atîta supărare, odată, într-o bună noapte, adormi.

O EROARE LA CEI VECHI

Într-una din zile, la locuința domnului Nae Banța de pe strada Zebrului se strînseseră cîteva persoane demne de toată considerația : domnul N. Val Sfortza, în etate de optzeci și nouă de ani, fost moșier în Vlașca, actualmente pensionar ; din cauză că nu mai aude din 1947, poartă întotdeauna cu el un cornet acustic ; domnul Trică Napoleon de la Roșiori, fost colonel, acum semănînd mai degrabă cu un baston de general pierdut în niște haine civile : domnul Grig Ionașcu, fost angrosist de porci, actualmente casnic ; și bineînțeles, neobosita Linette, o frumusețe între cele două războaie, fostă domnișoară de onoare la curte (actualmente casnică), proprietara unui pudel negru, gras, care se poartă tuns scurt.

— Luați loc, domnii mei — făcu Nae Banța onorurile casei, oferindu-le niște scaune solide, cu încrustații, cam demodate, din cele care pot fi văzute la consignație. Cîteva minute se conversă rece despre sănătate. Toți erau, slavă domnului, sănătoși. Domnul Napoleon scoase din buzunar un ziar galben din 3 septembrie 1929 și timp de o jumătate de oră ziarul fu studiat cu cea mai mare atenție, comentat cu voluptate. Apoi, amfitrionul se ridică grav, își privi cu nostalgie crucea frumoasă de marmură („Fost ministru romîn") ce se afla rezemată într-un colț al camerei, tuși de vreo cîteva ori și pronunță acest discurs :

Domnilor,

Nimic nu sîntem în stare să facem ! Unde e progresul acestei țări dacă nici biblioteca antică și egipteană din Alexandria de care vorbesc documentele nu a fost descoperită și stă și zace pe teritoriul acestei biete țări ! Bine, veți zice, dar e în Egipt, știe toată lumea. De ce neapărat acolo, domnilor ? Ce, noi nu sîntem patrioți ? Căci dacă vă voi spune : există o Alexandrie în Egipt și o Alexandrie aici la noi ? Există. Iată, prin urmare, că avem șanse egale cu Egiptul. Dar să mergem și mai departe. Cîți oameni care să fie botezați Alexandru există în Egipt ? Nici unul. Și cîți există pe aceste meleaguri mănoase ? Sute, mii, zeci de mii. Și toată istoria noastră e plină de acest nume, ceea ce e o dovadă că această Alexandrie e mult mai veche decît cealaltă și că numai aici se putea înființa o bibliotecă antică, fie ea și egipteană. Deci, domnilor, eu îmi permit să cred că istoricii nu au dreptate, e o eroare sfruntată ceea ce susțin ei și că avem dreptul să fim optimiști. Și nu numai atît. Mai vin și cu următoarele argumente :

1. Între Egipt și țara noastră există o distanță apreciabilă, mai ales dacă ne gîndim la mijloacele de locomoție din antichitate, nu atît de dezvoltate ca acum. Ei bine, ce Alexandru de-al nostru s-ar fi dus cu asemenea condiții de aici de la noi, romînii, tocmai în Egipt ca să-i alfabetizeze pe aceia ?

2. Biblioteca din Alexandria nu putea fi arsă de arabi, deoarece, după cum se știe, arabii nu au ajuns pînă în părțile noastre.

Discursul se încheia astfel : Nu trebuie să ne scape antichitatea printre degete, domnilor ! — Divide et impera ! — se auzi glasul domnului Trică Napoleon, care găsise prilejul să strecoare o maximă pe care o rostea adeseori în fața trupei.

Acest discurs, întrerupt cam des de domnul Sfortza, care cerea oratorului să-i repete în cornetul acustic ceva mai tărișor (deși acesta răcnea în toată puterea cuvîntului) anumite fraze mai importante și de clămpănitul pudelului care, mai puțin aplecat spre știință, prindea muște — avu asupra auditorului un efect uriaș. Dacă ar trebui să transcriem numai semnele de exclamare care să reproducă entuziasmul acestor domni, am umple o bibliotecă aproape tot atît de mare ca cea căutată cu atîta patimă. Întrunirea s-a fructificat în înființarea „Ciubului pentru descoperirea bibliotecii egiptene din Alexandria." Imediat toți membrii clubului s-au deplasat la Alexandria (cea din regiunea București,) studiind terenul în vederea săpăturilor. Bineînțeles, la început, s-a folosit metoda întrebărilor. Au fost căutați oameni vechi, de demult și întrebați dacă știu cam pe unde vine „tezaurul Ptolomeilor". Unii spuneau că nu știu nimic, alții că „de, știm noi ? !" Cel mai bătrîn om din oraș — un anume Niță în vîrstă de 115 ani — le-a mărturisit că el știe, dar îi trebuie timp să se gîndească „tare", să se concentreze. S-a concentrat atît de tare, încît a adormit. Cînd s-a trezit, domnul Sfortza l-a întrebat din nou : „Ei, unchiule, ți-ai adus aminte ?" „Ce ?" „Tezaurul Ptolomeilor ! Unde-l găsim ? !" „A, da, da, da. Tezaurul... Ptolomeilor ? Păi să mă gîndesc !"

Puțin mai tîrziu, undeva, în marginea orașului, a și apărut o tăbliță pe care scria : „Șantier particular pentru descoperiri istorice". Și iată că într-o dimineață limpede de iulie, la ora cînd, puțin mai încolo de șantierul particular, muncitorii urcau pe schelele noilor blocuri, mademoiselle Linette și-a suflecat voinicește mînecile și a aruncat prima lopată de pămînt. Venerabilii clubmani au aplaudat călduros, iar simpaticul cățel dînd de trei ori din coadă a stropit evenimentul.

Șantierul era inaugurat.

Domnul Sfortza s-a îmbolnăvit de dispepsie după a treia lopată. Cerea totuși mereu să fie adus pe targă la șantier, să poată lucra. Aici, învelit într-un pled gros, sub soarele de august, el își înăbușea cu voința unui nou Mucius Scaevola crampele și citea cu glas tare pasajul referitor la biblioteca din Alexandria. Îl citea de o sută de ori la rînd și de fiecare dată ceilalți membri ai clubului se indignau „masiv" de eroarea și lipsa de informație a celor vechi : — Ce Egipt ? Care Egipt ?

Și săpau înainte. Apăreau zilnic în preajma orașului, ca un stol de corbi negri, convertiți la arheologie.

Socotim însă că e mai interesant să aflăm o parte din întîmplările care au urmat, frunzărind „Jurnalul de bord al clubului". A fost întocmit de secretarul clubului, domnul Trică Napoleon de la Roșiori. Fostul colonel a folosit pentru a înfățișa evenimentele pline de dramatism ale săpătorilor în pămînt un Registru de pedepse pentru trupă pe anul 1923 luna a II-a.

Azi 13 iunie 1952

Sa săpat mult și cu folos am găsit un nasture, un ban turcesc și o cutie de conserve de pe vremea dacilor credem că ne apropiem de strat.

Maxime sau gînduri originale

Odată eram sublocotenent și într-o duminică atomii am strîns toată compania și iam spus următoarele maxime ale mele originale

— omul se cunoaște după haină și pușca după țeavă

— limba militarului e o limbă fonetică

— dacă în locul iernii ar fi vară și în locul verii ar fi iarnă ar fi vara frig și iarna cald

— în fiecare zi după masă adunam soldați în careu și le luminam mintea cu maxime sau gînduri originale de la asculta toți smirna.

3 august 1952

Misa bătut toată ziua ochiu drept

Maxime originale

Desen de SILVAN

— Cînd țișă bate ochiu drept e de bine

— cînd cel sting e de rău

5 august 1952

Am săpat toată ziua degeaba nam descoperit un cap de ață din care cauză toată lumea era nervoasă și toți înjurau din care cauză domnișoara Linet care e totuși femeie pudrică eșea mereu afară din groapă ca să nuleaudă și sau mai și certat între ei domnul Nae Banța și domnul Grig Ionașcu pentru că acesta a zis că el se duce și nu mai stă că sa săturat și căi mai zice și ceva de groapă iar domnul Nae Banța ia zis să se ducă și să pască porcii și domnul Grig Ionașcu ia răspuns că a păscut el mulți porci ca el și domnul Nae Banța a zis că săi fie rușine că el a fost ministru și cînd vorbea el în Senat făcea și dumnezeu pe el de frică și domnul Grig Ionașcu ia răspuns că vezi că eu nu știu multe și domnul Nae Banța ia zis că tu să nu ridici tonul la mine măgarule și Domnul Grig Ionașcu ia răspuns bal ridic.

Maxime originale

— nu vă certați și mai bine împăcațivă

6 august 1952

Azi am descoperit un nasture și un cui.

11 august 1952

cea visat azinoapte domnișoara Linet zice că se făcea că deodată cînd sa aplecat să ridice din groapă un fund de farfurie a descoperit sub el o poartă care duce la un palat frumos de marmură acest palat aci era palat aci era biblioteca pe care o căutăm, aci era o cofetărie și era plină de valeți care se înclinau pînă la pămînt și ziceau să se grăbească că o așteaptă prințesa și la urmă se făcea că chiar ea era prințesa iar domnul Nae Banța era tot ministru și stătea de vorbă cu regele iar eu și cu toți ceilalți eram caînainte.

Maxime originale.

— Toate visele sînt lăsate de dumnezeu

★

...Pe măsură ce se adîncește, groapa devine tot mai întunecoasă. Totuși se văd destul de bine intențiile exploratorilor noștri : vor să descopere ceva. Lîngă ei se înalță în frumoase contururi Alexandria, așa cum este ea astăzi. Dar ei vor să dezgroape o altă Alexandrie, una veche. Parcă se și văd — ca în visul domnișoarei Linette — în niște palate de marmură, stînd pe tronuri de aur, și poruncind sclavilor să le aducă vinuri vechi de Falern în amfore care strălucesc, sau să-i scarpine pe spinare. Domnul Sfortza, făcut cocoloș într-un colț, încarcă cu pumnul pămîntul într-un lighean pentru a fi evacuat. Mademoiselle Linette colectează cioburile. Negustorul de porci, fostul ministru și moșier, excavează cu hîrletul.

— Mon cher Banța, ce zici ? O găsim azi ?

— Nu mai e mult. Acuș, acuș. La ora zece și treizeci, tîrnăcopul domnului Grig izbi o cărămidă. Imediat se formează un fel de consiliu, pe nasul lui Banța răsar ochelarii intelectuali și cărămida e cercetată cu atenție, ca moaștele sfintei Paraschiva. Verdictul se dă pe loc, cu multă maturitate :

— E egipteană.

Tot în ziua aceea mai fu găsit un cocoloș de hîrtie, iar în zilele următoare mai multe foi dintr-o carte, rupte într-o formă ciudată. Faptul că aceste fițuici erau scrise pe romînește (specialiștii clubului descoperiseră sub un strat de pămînt cuvintele : (b)oi, var(z)ă, p-alat, țap) le întări convingerea că nici nu putea fi vorba de Egipt.

— Herodot trebuia să ia oi în păzeală, nu să se apuce de făcut istorii — remarcă doct angrosistul de porci. E aici la cîțiva pași sub noi.

Apoi ieșiră la iveală o mulțime de cărămizi „egiptene" care formau un fel de boltă, desigur tot „egipteană". Curînd groapa se umplu pe neașteptate de o duhoare puternică. (Să se fi alterat oare antichitatea în așa hal ?). Dar nici unul din membrii clubului nu dădu semne de neliniște. Ba dimpotrivă, domnul Sfortza puse cornetul la pămînt și ascultă cu încordare :

— Domnilor, respiră...

...Puțin mai tîrziu cele cinci fosile se prăbușeau în canalul desfundat.

Cică ultimele cuvinte ale Domnului Nae Banța, înainte de a fi înghițit de mlaștină, ar fi fost :

— Așa... nu lăsați să vă scape istoria printre degete, domnilor !

Schițe de MARIN SORESCU

Adrian Păunescu

Poem de pace

În fața mea e-un cîmp cu valuri limpezi,
De-abia arat, de aburi plin și negru
Ca spatele unei oglinzi intense.
Eu însumi par a fi conturul vag
Al unui om aflat la antipod.

Merg într-un punct pe care, cu mîndrie,
Mijloc al cîmpului îl socotesc
Și umbra mi se zbate în față,
O las să atipească, apoi o părăsesc,
Cu multă grijă, ca din schiuri, desfăcîndu-mi
În urmă, tălpile din ea.

Nu mai e-a mea această umbră bună
Pe care păsările au găsit răcoare,
Cînd simt pămîntul tremurînd ușor
Și speriat aproape, mă apropii
De umbra mea, în clipa cînd o văd
Înaintînd puternic în pămînt.

Un om ca mine s-a oprit la antipod
Și umbra lui cu umbra mea se caută.
O mare zi s-a-ntins pe tot pămîntul,
Umbrele noastre intră în pămînt
Pătrunzător, energic,
Ca două cupe de excavator.

Și prin tunelul izbîndit acum,
Doi oameni se privesc, se-ncredințează
De marea, incredibila minune.

Mă uit ca-ntr-o fîntînă și chipul lui răspunde
Mișcărilor de mimică pe care le trimit.

— Prietene, prietene, ce faci ?
Văd norii răsturnați deasupra la
Și-un soare văd și în pămînt se-aud
Înaintînd de-odată umbre multe.
Sînt oameni care vor să se cunoască.
Pămîntul tot e excavat de umbre.
Ferestre, umbrele deschid în el.
Pare o schelă luminoasă-acum
Și aerul coboară vijîind
Împrospătînd, aerisind adîncul,
Prin albele tunele ale păcii.

Noi, umbrele ni le-am schimbat și, iată,
Că umbra lui de umeri mi s-a prins.
Eu o așez în dreptul gleznelor,
Ci ea, mereu, la umeri mi se suie
Și-o las să-mi fie aripă și tai
Înc-un tunel, în cerul de deasupra.

Și gravitația a dispărut,
Ea care exista ca să ne cheme,
Să ne-ntîlnim și-ncet să ne cunoaștem.

Maturizare

E-un timp cînd trăim în părinți,
Cu gesturi, cu stări și cuvinte.
Și nu ne sînt anii fierbinți
Și nu ne e clipa fierbinte.

Atunci ei se simt și copii
Și vîrstnici, iar noi, pe aproape
Plutim fulguit peste zi
Ca umbra de navă pe ape.

...E un timp cînd, desprinși din părinți,
Cu gesturi, cu stări și cuvinte,
Ni-s anii de-odată fierbinți
Și clipa devine fierbinte.

Se-ascut, bifurcîndu-se, firile
Se-mpart între ei și-ntre noi.
Hotare separă gîndirile,
Și ușile dintre odăi.

Atunci ei rămîn ca oglinzile
Din care un om stă să plece.
Odăile-și tînguie grinzile
Și timpul se-aude cum trece.

Prea mult tinerețile noastre
În ei, vîlvătăi au rotit.
Sînt legile focului aspre :
El trebuie restituit.

Atunci ei trăiau două vieți.
Cuvîntul umplîndu-l de gînd.
Și tineri și vîrstnici erau,
Cu flacăra noastră arzînd.

Vera Lungu

Constelații pure

Flacăra este orașul nostru industrial ;
Rețița se numesc doar locuințele noastre.
Fiecare ardere a torței ni se întoarce înmiit,
prin toate conductele cuprinzătoare ale bogăției.

Flăcările furnalelor de aici
au puterea gîndului nostru —
absorb și trimit lumină,
în nopți întunecoase și în plină zi,
drumurilor pe care înaintăm.

Sîntem constelații pure, deschise,
mai bogate în strălucire decît Orionul ;
în desăvîrșire suridem liniștii,
asemănător vibrației interioare a cristalului.

Nu avem bucurii tremurătoare și amestecate,
culmile mîndriei deșarte dinamitate de mult.

Sîntem mai strălucitori decît soarele arzător,
și secera lunii noi,

revărsări incandescente, de aur, fontă și oțel
topit,
forță mișcătoare de lumi.

De dragoste

Iarna îți mîngîie obrajii cu degete subțiri,
prelungi
Și te apleci în vînt și de vînt, ca să mă
cuprinzi.
Mi-am apropiat șalul portocaliu ca o
coroană.
Ori ca un disc solar, încins.
Și cerul l-a răstrînt în ochii tăi.
Am lipit urechea de iubirea ta,
fierbinte și tăioasă, asemeni zăpezii.

Spectacole - Arte

CINEMATOGRAFUL ŞI EDUCAŢIA TINERETULUI

Dar ideile?

Cînd un film oferă o muzică de calitate şi dansuri interpretate cu măiestrie, iubitorii acestor arte asaltează în număr mare casele de bilete ale cinematografelor „în cauză". I-aţi privit pe cei ce aşteptau nerăbdători rîndul la bilete pentru a viziona filmele „Şapte mirese pentru şapte fraţi", „Prichindelul" sau „Tinerii"? Cei mai mulţi dintre ei erau tineri. Firesc. Tinerii sînt spectatori frecvenţi dornici să vizioneze mai ales filmele care li se adresează. Îi îndeamnă spre film adeseori atracţia pentru temă, uneori admiraţia pentru un regizor sau pentru anumiţi actori, alteori plăcerea de a asculta muzică sau de a urmări dansuri. Independent de mobilul principal, tineretul merge întotdeauna la cinematograf cu dorinţa de a afla lucruri noi. Se întîmplă, însă, uneori, ca filmele „de succes", cum se spune, să nu ofere posibilitatea unor noutăţi interesante, iar alteori să dea o imagine eronată asupra realităţilor. Unele filme de o valoare discutabilă, producţii ale cineaştilor din Occident, atrag spectatorii datorită bunei munci regizorale, datorită temei istorice **(Mongolii)**, interpretării actoriceşti **(Miracolul lupilor)**, datorită abundenţei de muzică şi dans **(Tinerii)**. Dar ideile? Ce se află dincolo de aceste calităţi? Ne vom referi, în acest sens, mai pe larg, la filmele: „Tinerii", „Acord final" şi „Lupii la stînă". Fiecare din aceste trei filme tratează probleme diferite, dar toate se adresează în primul rînd tineretului. Afluenţa spectatorilor tineri la producţia engleză „Tinerii" a fost îndreptăţită. Filmul oferă cîteva cîntece foarte frumoase, la un nivel superior de interpretare şi cîteva numere de revistă izbutite. Dincolo de aceste calităţi însă filmul însumează cîteva elemente de fabulaţie care prezintă pur şi simplu — în mod denaturat, realităţile sociale din Anglia, încercînd să dovedească „ataşamentul" şi „grija" unui capitalist pentru preocupările artistice ale tineretului. Dacă în aparenţă lupta se dă între tinerii dornici să prezinte un spectacol şi capitalistul care le face greutăţi, în fond lupta principală se dă între perspectiva de înavuţire a magnatului şi piedicile puse de către un grup de tineri entuziaşti. În finalul filmului, capitalistul, renunţînd la ideea de a-şi realiza scopurile achizitive, se ataşează cauzei tinerilor cărora le promite chiar înfiinţarea unui teatru. Această atitudine contravine totuşi intereselor economice ale înaltului personaj, precum şi esenţei însăşi a sistemului capitalist, contravine deci realităţii. Finalul filmului promovează ideea împăcării cu capitalismul, făcînd elogiul „bunului",

„mărinimosului" bogătaş capabil să-şi sacrifice afacerile din „dragoste" pentru tineret şi pentru artă, ceea ce aminteşte de mult trîmbiţata teorie a aşa zisului „capitalism popular".

Un tablou fals al realităţilor vieţii înfăţişează şi filmul francez „Lupii la stînă". Prezentîndu-ne un grup de gangsteri tineri, filmul vrea să condamne educaţia pe care o primeşte tineretul într-o ţară capitalistă. Modul în care autorii filmului demască educaţia burgheză nu duce însă la rezultatul scontat.

Despre bandiţii fugari aflăm, din replici, că sînt toţi escroci, capabili de crimă, urmăriţi de poliţie, iar din fapte îi descoperim curajoşi, întreprinzători, inteligenţi şi spirituali. Nici „întorsăturile" din final, nici brutalităţile şi cruzimea bandiţilor nu aduc lumină în această problemă. Se mai relevă şi alte confuzii importante ale filmului pe linia „grijii" statului capitalist pentru asigurarea unor condiţii bune de viaţă copiilor, a „asigurării" unei educaţii sănătoase, idei, din păcate, dezminţite de faptele cunoscute de toată lumea. Suscită discuţii şi profilul moral al tinerei educatoare.

Dar pentrucă filmul „Acord final" pune probleme de morală într-un mod mai evident, ne vom referi mai mult la el. În film este vorba de un compozitor şi de o operă muzicală, iar în centrul acţiunii apare o libretistă, ce posedă alături de inteligenţă şi talent scriitoricesc, o înfăţişare atrăgătoare pe care nu şi-o lasă, „nevalorificată". Ea are rolul de a rezolva toate conflictele, devenind, pe rînd, amanta fiecăruia din personajele principale ale filmului: proprietarul teatrului, compozitorul şi primul solist al operei. Filmul nu acuză, nu condamnă, ci... admiră.

Oare tinerii care au vizionat şi continuă să vizioneze aceste filme se limitează să se entuziasmeze în faţa interpretării magistrale a lui Mario del Monaco („Acord final"), în faţa dansurilor şi muzicii din „Tinerii" sau a regiei şi interpretării izbutite din „Lupii la stînă"? Este cunoscut îndeobşte rolul important pe care filmul îl are în educaţia tineretului. Dar educaţia tineretului, dragostea pentru artă, gustul estetic se pot forma numai oferindu-i lucrări autentice, imagini veridice, realizate la un real nivel artistic. Avem dreptul să ne mulţumim cu muzica şi dansurile dintr-un film şi să ignorăm ideile care pot avea o influenţă nefastă asupra procesului de cunoaştere al tineretului, asupra educaţiei sale? Socotim că nu. De aceea se impune o selecţie mai judicioasă a filmelor care se prezintă pe ecranele noastre. În acelaşi timp, un rol important în înfăţişarea clară a problematicii filmelor revine presei, cronicilor de specialitate.

Cu ani în urmă, un articol combătea atitudinea unor cronicari de a aprecia filmele, folosind exclusiv criteriul tematic şi problematic. O cerinţă cît se poate de justificată. Numai că unii cronicari au ales extrema cealaltă, reducînd analiza asupra ideilor de bază ale filmelor şi extinzînd la maximum considerentele asupra unor elemente care ţin de domeniul construcţiei cinematografice, imaginii etc. Spectatorii, mai ales cei tineri, trebuie să fie ajutaţi să înţeleagă mai profund şi mai just problematica filmului, au nevoie de cronici care să-i călăuzească în descoperirea sensurilor reale ale operei cinematografice, dezvăluite de pe o poziţie etică şi estetică ştiinţifică.

Silvia Nicolau

SARO MIRABELLA — Pescari

Folclorul muzical la radio şi televiziune

Folcloristica noastră muzicală trăieşte astăzi o dezvoltare pe care în trecut nimeni nu şi-ar fi putut-o închipui măcar. S-au făcut şi se fac culegeri în mai toate colţurile ţării cu rezultate deosebit de interesante. Totodată se duce o acţiune sistematică de răspîndire a celor mai valoroase creaţii populare prin intermediul discului şi al radioului.

Problema difuzării cîntecului popular prin radio a căpătat o deosebită importanţă nu numai pentru că, prin acest mijloc la îndemîna tuturor, masele mari de ascultători vin în contact cu creaţia populară, ci şi, mai ales, datorită influenţei pe care o exercită astăzi aparatul de radio — pătruns în casele colectiviştilor şi devenit un factor principal de culturalizare la sate — asupra creaţiei muzicale folclorice însăşi, sub diverse forme, contribuind, fie la lărgirea repertoriului, fie la îmbogăţirea stilului de interpretare regional cu elemente noi.

Conştientă de importanţa aportului ei în această problemă, radioteleviziunea noastră îi acordă o atenţie deosebită, asigurînd muzicii populare un număr însemnat de ore din program. Dacă sub raportul cantităţii, emisiunile sînt mulţumitoare, în ceea ce priveşte calitatea, ele mai au încă unele deficienţe.

Desigur, s-au făcut progrese faţă de anii trecuţi şi se remarcă efortul de a îmbunătăţi mereu programele, totuşi mai persistă încă unele neajunsuri care fac ca emisiunile să nu-şi atingă pe de-a-ntregul scopul şi anume valorificarea tezaurului folclorului nostru muzical.

Ce se poate auzi de obicei la posturile noastre de radio în emisiunile de muzică populară? Muzică lăutărească, adică muzică populară prelucrată de formaţia respectivă sau de un autor anume. Cîntecul ţărănesc autentic, în forma sa originală, este destul de rar prezentat ascultătorilor.

Preponderenţa acestui repertoriu lăutăresc duce adesea la o monotonie obositoare în ceea ce priveşte genurile difuzate. Este ştiut că el se compune mai cu seamă din melodii de joc — lăutarii fiind nelipsiţi de la petreceri — şi din alte cîntece potrivite pentru asemenea prilejuri. De aceea, programele conţin nenumărate hore şi sîrbe (dintre care unele, contestabile, ar putea fi cu succes înlăturate) şi cîntece de dragoste nu totdeauna lipsite de vulgaritate. Alte genuri — balada, doina, cîntecele de muncă, ca şi cele ocazionale — sînt foarte slab reprezentate. Tot atît de rar apar şi creaţiile instrumentale în execuţia unui solist sau a unei formaţii reduse, aşa cum pot fi întîlnite în mediul sătesc.

Nu mai puţin defectuoasă este reflectarea specificului regional, atît în repertoriu cît şi în interpretare.

Materialul muzical difuzat provine, în cea mai mare parte, din muzica populară din Muntenia, Oltenia şi Banat. Din folclorul ardelenesc se transmit mereu aceleaşi cîntece, iar din cel moldovenesc sau dobrogean, prea puţin. Din această disproporţie rezultă o imagine incompletă a creaţiei noastre folclorice, despre care un ascultător neavizat ar putea crede că se reduce la diferitele „geamparale" ce revin obsedant în mai toate emisiile, şi la un număr oarecare de cîntece lirice. După cum se vede, programele radioteleviziunii oglindesc într-o măsură mult prea mică imensa bogăţie şi varietate a folclorului nostru, limitîndu-se la o redare parţială a acestei comori.

Se întîmplă adesea ca soliştii vocali sau dirijorii de talent, buni cunoscători şi interpreţi ai producţiilor din anumite părţi ale ţării, să abordeze şi muzică din alte regiuni, al cărei stil de execuţie nu le este îndeajuns de familiar, ceea ce duce la unele denaturări. Respectarea specificului regional în aspectele sale esenţiale (atît muzicale cît şi lexicale) este un vechi deziderat pe care numai o strictă exigenţă faţă de autenticitatea şi nivelul interpretărilor îl poate traduce în viaţă.

Şi pentru că am pomenit de soliştii vocali, e locul să vorbim şi despre calitatea artistică a cîntecelor prezentate de ei. Auzim zilnic multe melodii frumoase cîntate cu sensibilitate şi gust artistic de soliştii noştri populari, dar pe lîngă ele, din păcate, se mai aduc în faţa microfonului şi unele melodii prost alese, inexpresive, cu texte slab realizate sau chiar vulgare. Ca să nu mai vorbim de acele creaţii pseudo-folclorice neartistice, vulgare, ce se mai menţin încă în repertoriul unor cîntăreţi cu renume, care încearcă să dobîndească astfel succese ieftine.

O flagrantă lipsă de inspiraţie se simte şi la unele cîntece date ca făcînd parte din folclorul nou. Cu texte improvizate, nereuşite, lipite pe o melodie cu care adesea nu se potrivesc, ele nu sînt reprezentative pentru creaţia folclorică ce se naşte azi din viaţa nouă a satului colectivizat.

Creatorii populari, sub impulsul puternic al noutăţii îşi cîntă victoriile, munca, lucrurile, noul din viaţa lor şi a colectivităţii în care trăiesc. Această puternică înnoire, izvorîtă din sursele poetice şi melodice tradiţionale, se încadrează în procesul milenar de continuă primenire, propriu creaţiei folclorice. Dar pe lîngă formele preluate din tradiţie, apar şi altele generate de conţinutul nou. Chiar dacă nu au încă perfecţiunea de formă pe care o dă cîntecului cizelarea de veacuri, ele au puterea de convingere, elanul vremurilor revoluţionare pe care le descriu.

Şi în această direcţie, ca şi în celelalte genuri ale cîntecului nostru popular, arhiva Institutului de Folclor conţine o comoară de material autentic de o valoare inestimabilă.

În timp ce ascultătorilor (dintre care unii nici nu cunosc adevăratul cîntec popular) li se oferă muzică populară prelucrată, adesea nu de cea mai bună calitate, aceste frumuseţi sînt cunoscute doar de specialişti. Dacă în emisiunile curente nu li se acordă locul cuvenit, radioteleviziunea în colaborare cu Institutul de folclor ar putea să le facă cunoscute şi publicului larg, în emisiuni complexe cu caracter educativ.

Ar fi foarte necesare şi interesante emisiunile care să prezinte sistematic folclorul diferitelor regiuni cu specificul respectiv, genurile muzicii populare, instrumentele caracteristice etc. Textul explicativ ar putea fi exemplificat cu material autentic, ales dintre cele mai valoroase documente ale colecţiei Institutului.

În tot cazul, se impune în alcătuirea programelor de muzică populară de la posturile noastre de radio o împrospătare şi o alegere mai judicioasă a materialului, o mai mare grijă pentru autenticitate şi, mai ales, o exigenţă sporită faţă de calitatea artistică atît a repertoriului cît şi a interpretărilor.

Numai înlăturînd rutina, promovînd cu dragoste frumosul, eliminînd cu severitate tot ce nu are o reală valoare artistică, radioul va contribui din ce în ce mai eficient la procesul de transformare continuă a creaţiei folclorice şi, în acelaşi timp, va fi o oglindă fidelă a dezvoltării ei.

E. Zottoviceanu

UN TÎNĂR INTERPRET AL CÎNTECULUI POPULAR

Într-o ţară ca a noastră cu un tezaur de cîntece populare atît de bogat, cu o pleiadă impresionantă de interpreţi valoroşi şi diferiţi, pare, în genere, destul de greu pentru un cîntăreţ să-şi găsească un timbru propriu, prin care să se distingă şi să se impună.

Şi totuşi, ultimii 2—3 ani au demonstrat prin destule exemple că acest lucru e pe deplin posibil. O mărturie mai mult decît elocventă o oferă tînărul cîntăreţ Benone Sinulescu, a cărui afirmare s-a produs cu o rapiditate rar întîlnită, în decurs de numai un an. Numele lui a devenit în acest timp aproape nelipsit din programele Radioteleviziunii şi nu o dată l-am întîlnit pe afişele marilor spectacole folclorice din Bucureşti şi din ţară. Mai mult decît atît, cîntecele sale au fost viu şi sincer aplaudate în vara anului trecut la spectacolele date de ansamblul tineretului nostru pe scenele din Helsinki, Moscova, Kiev, Novgorod şi din multe alte oraşe străine.

Demn de remarcat e faptul că această popularitate şi-a cîştigat-o nu prin efecte ieftine, de scenă, prin simularea unei voioşii tărăneşti artificiale, ci printr-o interpretare de un firesc cuceritor. Pe scena sau în studiourile televiziunii, Benone Sinulescu nu face nici un gest teatral, nici o mişcare care să forţeze comunicativitatea cu spectatorul. El cîntă asemenea trişcarului din celebra poezie a lui Arghezi, dintr-o necesitate lăuntrică profundă, de parcă s-ar afla undeva pe apa Siriului, la seceră sau la lucru în pădure, la o nuntă sau la petrecerea flăcăilor care pleacă în armată.

Cîntecul său este prin excelenţă liric, dezvăluind gingăşia sentimentelor omului din popor: interpretarea sa are de aceea căldură şi discreţie, punînd cu înţelegere şi artă în valoare un text ales cu mult discernămînt. Benone Sinulescu, cum ar spune un tovarăş al meu, „cîntă dulce", cu o sensibilitate cuceritoare.

Repertoriul şi interpretarea sa se slujesc reciproc admirabil. Cîntece ca „Eu ţi-am iubit ochii tăi" şi „La Lenuţa sub cerdac" sînt, în acest sens, exemple convingătoare. Explicaţia acestei sincronizări a celor două elemente ale artei sale stă înainte de toate în faptul că Benone Sinulescu, în ciuda bogatului program de spectacole pe care îl are ca solist al Ansamblului „Ciocîrlia" şi al Radioteleviziunii, este în acelaşi timp şi un priceput şi pasionat culegător de folclor, el selectîndu-şi de fiecare dată cîntecele care i se potrivesc. Aceasta face ca repertoriul său să devină tot mai variat.

Durerea de demult a omului năpăstuit, bucuria de azi a colectivistului, gingăşia şi puritatea dragostei, mîndria omului care munceşte, întreaga sa bogăţie sufletească, îşi găsesc în Benone Sinulescu un fidel şi înzestrat mesager liric.

Nicolae Stoian

ARTA POPULARĂ ŞI FRUMOSUL COTIDIAN

Cu cîţiva ani înaintea celui de-al doilea război mondial, o societate patronată de o doamnă căreia îi plăcea să-şi popularizeze fotografia în costum naţional, („Foto Julieta", — se înţelege) în toate ziarele „lumii bune", a tipărit o broşură care se chema Ore de răgaz. *Ce recomanda doamna în fotă de Muscel, pentru orele de răgaz ale protipendadei? Spre alungarea plictisului, doamnele trebuiau să înveţe să brodeze ştergare, să coase ii, iar domnii să cresteze toiege, evident „cu splendidele noastre motive naţionale". Imaginea obrajilor pomădaţi aplecîndu-şi monoclurile deasupra unui fluier pirogravat e de un ridicul irezistibil. Era cam în vremea în care un arhitect recomanda cu seriozitate demolarea tuturor clădirilor noi ale Bucureştiului şi construirea, în locul lor, a unor case mari, acoperite cu şiţă, înconjurate de pridvoare cu stîlpi sculptaţi ca în Vrancea. Se preconiza înlocuirea tuturor firmelor din oraş cu inscripţii în caractere vechi româneşti.*

Cam atîta înţelegea burghezia prin „pătrunderea elementului folcloric în viaţa oraşului modern". Acest decorativism de suprafaţă, păşunist, epigonic în cel mai rău sens al cuvîntului, reprezenta, e limpede, o diversiune stîngace. Dar rezultatul unor asemenea încercări ridicole a fost că, în artă, şi îndeosebi în artele decorative, şi-au făcut apariţia tot soiul de formule hibride, anti-artistice. Intrînd în casele oamenilor din mîna unor meşteşugari înzestraţi cu un gust îndoielnic, tot soiul de ciobănaşi în diverse poziţii, oiţe de teracotă, goblenuri în culori ameţitoare au trecut multă vreme drept emisari ai artei populare.

*

Eforturile pe care artişti plastici de prestigiu, artizani şi meşteşugari din Fondul Plastic şi Ucecom le-au depus în ultimii ani au avut ca rezultat crearea unor obiecte de artă autentică, inspirate cu adevărat din folclorul nostru. Rolul pe care îl îndeplineşte uneori un bibelou, un vas de flori, o ţesătură de rochie, un serviciu de ceai, unul din acele nenumărate obiecte care intră în viaţa cotidiană este deosebit de important. El contribuie substanţial la educarea gustului pentru frumos. Progresele în această direcţie au devenit foarte evidente şi apreciate de public. Voi semnala unele obiecte izbutite care au şi poposit în vitrinele magazinelor de specialitate şi, de aici, în casele cumpărătorilor.

Un exemplu elocvent îl constituie obiectele de un mare rafinament realizate în sticlă de Zoe Băicoianu. Sugerînd, fără să pastişeze, contururile zvelte ale oliării populare, în transparenţe şi în culori adînci, vasele realizate de artistă subliniază cu fineţe forţa artei poporului nostru, posibilităţile largi de valorificare a ei. Am văzut, nu de mult, un vas mare de ceramică destinat decorării parcurilor. Autorul, Patriciu Mateescu, a obţinut Medalia de aur la recenta Expoziţie internaţională de la Praga. Linia suplă şi sobră, cromatica plină de fantezie mărturiseau o cunoaştere temeinică a motive-

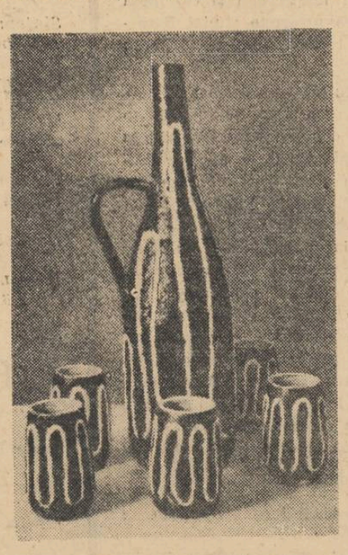

M. LĂZĂRESCU: Serviciu de vin

lor populare, distilate într-o viziune proprie. Aş mai adăuga vasele Mariei Chelsoi, prezentate într-o interesantă expoziţie din vara trecută, ale lui Puşkaş, inspirate parcă de păsările legendelor populare. Şi mi se pare vrednică de laudă iniţiativa fabricii Vitrometan de a prezenta cîteva servicii în care amintirea crestăturilor româneşti era subliniată cu discreţie, în incizii fine, firul mat dînd strălucire şi adîncime sticlei scînteietoare.

Dar, din păcate, în parcurile noastre (în Herăstrău, spre exemplu), verdele strălucitor al peluzelor mai e pus, citeodată, în contrast nepotrivit cu cromatica bălţată a unor vase a căror singură calitate e imensitatea. În vitrinele magazinelor de sticlărie se mai pot vedea puzderie de căni şi pahare de forme incerte, pictate din gros cu flori greu de identificat, în culori stridente. Ce legătură au cu desenul rafinat, cu gamele cromatice atît de subtile ale oliării ţărăneşti pe care, pasă-mi-te, o imită?

De curînd, Galeriile Fondului Plastic au pus în vînzare fuste cu motive de broderie populară. Ideea a fost apreciată şi însuşită de unele unităţi din sistemul Ucecom. (Am văzut pe stradă un fel de pardesiuri de dimie, împodobite cu decoraţii olteneşti, de bun gust. Nu ştiu cine le produce, dar cred că s-ar putea trece la confecţionarea lor pe scară largă). Dar ce legătură e între arta populară şi fustele de un albastru siniliu, cu ornamente verzi, roşii, galbene, orînduite într-o geometrie fantezistă, realizate, se pare, tot de cooperative?

Vitrinele magazinului de artizanat de pe bulevardul Bălcescu pun la îndemînă, din nefericire, un material bogat ce demonstrează falsa înţelegere a ceea ce ar trebui să fie inspiraţia populară. Bibelouri de pene violent colorate, cutii pirogravate excesiv, fără grijă pentru armonizarea suprafeţelor, bomboniere (sau pudriere, nu ştiu exact) cu elemente decorative de un gust îndoielnic (eternii ciobănaşi şi eternele Rodici), toate acestea se integrează atît de puţin în tradiţia artei noastre!

Se mai văd în alte magazine tot soiul de obiecte „împodobite" fără rost în spiritul unei concepţii învechite despre frumos. Farfurii cu chenare aurite, cu frunze mari, roşii, bronzate, albăstrii, sau, şi mai rău, cu desene (executate de cine ştie ce mînă stîngace) înfăţişînd, în atitudini ţepene, personaje în costume ţărăneşti, hore, care anacronice cu boi! De unde acest suflu idilist? Cred că aici intervine nu numai un spirit tradiţionalist, insensibil la adevărata frumuseţe a artei populare, ci şi o aplicare total mecanică a decoraţiilor pe ceramică ce caracterizează arta altor ţări. Pentru că mai există artişti şi artizani care creează „artă populară" copiind din reviste mai mult sau mai puţin de specialitate, decoraţii ale porţelanurilor franceze sau englezeşti.

Alteori, desene caracteristice covoarelor sau costumelor populare sînt aplicate la pirogravură sau la feronerie, fără a înţelege că artistul popular urmează legi severe care fixează pentru fiecare material motive ornamentale proprii.

Şi încă o observaţie. Oricine a avut prilejul, în anii din urmă, să călătorească prin ţară, să cunoască satul, sau cel puţin să viziteze una din marile expoziţii republicane de artă populară, a putut constata că în folclorul nostru au pătruns motive noi. Motive de o mare frumuseţe, inspirate din înnoirile profunde cunoscute de ţărănimea colectivistă. A rămîne, în aceste condiţii, la o artă tradiţională înseamnă a oferi o imagine falsă asupra creaţiei populare contemporane.

Numai cunoaşterea profundă a artei populare va înlătura urmele unui prost gust nefericit, ale unor lucrări fără valoare, create în numele „utilizării folclorului", pe care, de fapt, îl ignorau. În acelaşi timp, ea va duce la eliminarea unor creaţii abracadabrante, „moderniste" şi a altora de un naturalism trivial, fără nici o legătură nu numai cu arta noastră, ci cu arta în general. Căutarea originalităţii cu orice preţ e şi aici la fel de sterilă ca pretutindeni în artă.

Creaţia poporului nostru a constituit întotdeauna un subiect de admiraţie pentru publicul din multe ţări. Ea reprezintă un izvor de inspiraţie şi, în acelaşi timp, un admirabil mod de educare estetică. Cu condiţia de a porni de la adevărata *noastră artă populară.*

Dan Grigorescu

DISCUȚII

PSEUDOEXTAZ ȘI INSPIRAȚIE AUTENTICĂ

Creația poetică contemporană nu ascultă dădăcelile cu pretenție de teoretizări ale unor critici care discută și formulează opinii respinse de la bun început de curentul viu al vieții. Maturizarea literaturii, adică perfecționarea continuă a mijloacelor de oglindire artistică, nu e determinată de mediul social predilect din care se inspiră artistul, ci de capacitatea de a recepta și de a surprinde noul în complexul realității socialiste. Creația însăși dovedește că nu cunoaște „bariere" de acest gen, capodopera putîndu-se urzi oriunde există cu adevărat viață. Numai scriitorul amator de publicitate și de modă umblă de colo-colo în căutarea de subiecte „interesante", „tari", înțelegînd noutatea și ineditul transformărilor sociale prin latura lor spectaculoasă. Revoluția socialistă a ridicat și dezvoltat toate regiunile geografice și toate ramurile economiei, cu ponderea specifică a fiecăreia în ansamblul fenomenelor economico-sociale. Satul, cîmpul nu au rămas undeva departe în urma orașului, a uzinei. Pulsul revoluționar a reglat mișcarea uniformă a tuturor compartimentelor sociale. A vorbi de o viziune „țărănească" ori „muncitorească" în planul creației contemporane înseamnă a nu-l depăși, ca teoretizare, pe Lovinescu, pentru că poetul contemporan nu poate avea decît o singură viziune : comunistă. Terminologia vetustă : „viziune țărănească", „univers muncitoresc" care implică ierarhizarea lor este și falsă, întrucît interesează nu dacă scrii numai despre strung, ci *cum* și ce scrii. A cînta munca milioanelor de muncitori ai gliei, a înălța imnuri de bucurie noii condiții umane a țăranului și a vedea satul în concretul mișcării revoluționare nu înseamnă „viziune țărănească", anacronică. Numai un necunoscător al realității își poate închipui că tractorul ori combina ar ține de o viziune îngustă în comparație cu strungul și freza. Greșeala lui Eugen Luca, autorul articolului „Progresele și maturizarea poeziei noastre" *(Viața românească* nr. 12/1962) este că generalizează azi niște date vechi incompatibile cu realitatea socială actuală. E eronat deci, să se creadă că progresul poeziei ar consta în „depășirea viziunii țărănești". Maturizarea nu se verifică după o rețetă mărginită și anchilozată în preconcepții, ci după gradul de oglindire și de cuprindere a noului. A cînta aspectele satului socialist este tot așa de *matur* precum este a cînta despre fabrică și șantier. Progresul se deduce nu din părăsirea satului și a cîmpului, ci dintr-o trecere la un nivel superior de pătrundere în universul satului. Poeții noștri au dovedit că universul poeziei se îmbogățește pe măsură ce explorează noi zone ale universului uman. Iar satul de azi oferă nesfîrșite teme de investigat. Satul nostru socialist este o uzină a cîmpului. Poezia nu se maturizează rămînînd exclusiv la oraș, cu „viziune muncitorească", ca și cum la sate azi n-ar exista o asemenea viziune. Sînt poeți care n-au cunoscut *acest salt*, ca să devină poeți citadini, făcînd din evocarea satului pagini de poezie vibrantă, plină de patos. Poeții care au văzut și au trăit frămîntările revoluționare ale satului și care au purtat în sufletele lor gesturile sublime ale oamenilor muncii de pe ogoare n-au creat poezie gen Pillat ori Fundoianu. Există o poezie matură, plină, semnificativă a satului, o poezie agitatorică de substanță, condensată, de profunzime și de perspectivă. Satul contemporan a oferit poeților tineri posibilitatea să îmbogățească patrimoniul poeziei cu o expresie nouă, cu noi dimensiuni ale sufletului. Le-a oferit un cîmp nesfîrșit de metafore și procedee poetice. Aceasta pentru că revoluția a îngropat în trecut „viziunea țărănească" asupra lumii satului, înlocuind-o cu o viziune dinamică, vie, revoluționară, pentru că satul ca și orașul se mișcă pe aceeași axă a istoriei contemporane. Un poem de amplitudine lirică, conceput pe o scară variată de emoții este cel publicat de Paul Anghel în *„Luceafărul"* (nr. 1 din 1 ian. 1963) intitulat *Cor la Cîmpia Republicii*. Este o poezie a cîmpului, lipsită de adausul : bucolică, agrestă, pastorală ori pastel. Poetul, deși uneori lasă stridențe în fluiditatea imaginilor, naturaliste, ori expresii ale unui limbaj pseudofiresc, merge la o poezie gravă. Receptarea e proaspătă, iar metafora miroase a produs neconsumat încă. Ceea ce trebuie să i se recunoască lui Paul Anghel este dimensiunea și optica neobișnuită de a vedea aceste transformări, faptul că reușește să așeze cîmpul într-o panoramă dinamică și sub un orizont variat. El leapădă din poezia satului contemporan ustensilele demodate, clișeele învechite și necorespunzătoare, fără a cădea în poezie abstractă, rece, uscată. Poemul lui Paul Anghel e patetic, lucrat cu un simț al monumentalului și într-o gradație progresivă a imaginilor. Paul Anghel oferă literaturii inspirată din viața satului o operă poetică originală, bogată în conținut și într-o expresie nouă, inspirată din acest „piept de aur" al Romîniei, din cîmpul „ca o velință" între orașe și fabrici, „ridicat vertical", înălțat ca și omul, pentru a nu mai însemna *glod, secetă, ură*. E un elogiu adus muncii agricole, elogiul cîmpului ca scenă a mișcărilor revoluționare. Rezistența interioară a poemului e compusă din această trăire entuziastă, din pasiunea de a comunica și de a cuprinde în adîncime lumea satului, nu de a se mulțumi cu cîteva metafore fade, lustruite în exterior ca niște bijuterii false care ademenesc uneori pe unii poeți tineri.

Meritã semnalat ca o reușită autentică, cu o coardă vibrantă și inedită, poemul lui Ion Gheorghe *Balada țăranului tînăr („Luceafărul"* nr. 22 din 15 nov. 1962). Nu e o prohodire a morții, ci un imn funebru ale cărui acorduri se înalță în luptă și în biruință. Pentru poet, Lazăr de la Rusca intră în Panteonul eroilor populari. Ceea ce impresionează în acest poem este sentimentul măreției și al eroismului de neclintit al omului simplu care rămîne în fața tilharilor neclintit ca munții. E o viziune matură și o expresie poetică concentrată, fără nimic spectaculos, cu o experiență vizibilă în folclor, dar nu e nimic căutat, luat, și nici excentric. Metafora nu se încheagă din material adunat din altă parte ci e șlefuită printr-o strădanie proprie, rezultat al unui efort greu de a tălmăci într-o interpretare nouă figura luptătorului comunist la sate. Așadar nu „viziunea țărănească" ar ține în loc pe poeți de la o creație matură, „majoră", ci viziunea închisă, lipsa de participare afectivă la marile acțiuni revoluționare în viața satului. Înțelegem că termenul e folosit în articolul din *„Viața românească"* într-o accepție pejorativă, devreme ce un poet e salutat că a intrat în universul muncitoresc, depășind „viziunea țărănească". Firește că la o asemenea viziune depășită întotdeauna de realitatea contemporană nu se recurge decît incidental, în lucrările poetice compromise. Dar nu așa trebuie discutat. Noi nu trebuie să confundăm realitatea revoluționară a satului, cu viziunea idilică, cu iz tradiționalist ori modernist. Poezia nu are domenii preferate care să-i asigure reușita și dovadă elocventă o dau atîția poeți care au scris capodopere inspirate din lumea satului. Labiș și poeții din generația lui au dat poezii cu temă țărănească într-o gamă majoră pentru că au vibrat intens la transformările revoluționare ale satului. Chiar și pastelul e altul și avem nevoie de un pastel viu în care să apară frumusețea cîmpului comun ca o realitate a muncii înfrățite. Iată o poezie semnată nu de mult de Florența Albu, *Pămîntului în Noiembrie („Luceafărul"* nr. 24/1962) în care peisajul autumnal, decrepit, blestemat și plîns de simboliști e reînviat în lirică pentru că artistul, în noile condiții sociale, interpretează panorama pămîntului, dezbrăcat de toate podoabele bucatelor, ca un rezervor al recoltelor viitoare. Cafeniul trist și posac e asociat albastrului cerului. Cîmpul are liniștea împlinirii.

E o frumusețe nouă pe care poetul i-o descoperă cîmpului dezgolit, uscat și sărăcit în toamnă : *„Îmi ești drag așa, posac, ostenit, / Miezul tare s-a făcut cafeniu și dulce : / pînă departe, / pînă-ude-ntinlnești cerul, / cum te-ai întîlni pe tine, / pînă acolo te-ai făcut cafeniu și senin"*. Iradiază în pastel o lumină tonică, într-un curcubeu de culori. Cîmpurile stau ca o mare *„plină de steaguri de-aceste / Ca niște focuri pe creste / După victorie"* (Ion Brad, *După victorie, Steaua* nr 5/1962). În locul vîlvătăilor răscoalei de la 1907, pe culmile cîmpurilor și satelor ard steagurile roșii ale unor continue victorii.

Impresionează în căutarea unei vene de inspirație autentică și poezia *Scurt poem pentru vremea secerișului* care se deosebește de poezia obișnuită a lui Petre Stoica, de notație și proză lirică ostentativă *(Steaua* nr. 6/1962). Ea are un farmec liric curat și e străbătută de un fior cald de umanitate. Nu același lucru se poate spune și despre *Dimineața satului* din același ciclu, căutînd metafore vizuale teribiliste : *În curtea gospodăriei colective / se adună catargele umerilor, / ele vor purta soarele / pe multe ogoare tinere"*. Imagistica gratuită persistă și în *Pastel*, într-o atitudine extatică de euforie liricizantă („greierii coboară lire nebune din cer", „viespile părăsesc feliile pepenilor copți", „Pașii..." „merg pe drumurile îndreptate / spre oglinda somnului"). E prezentă arareori în poezia satului o atitudine exagerat patetică, un declamatism fără obiect care nu spune nimic în fond. *„Cîmpuri, în voi ceva pentru totdeauna a murit / Și-un alt trup v-a fost dat să luați / fără cicatricele vechi, fără urmele timpului, / Cîmpuri frumoase și tinere ca respirația primelor veacuri... / Acum peste voi parcă trece briza marină / Și-auzul se-umple de zvonuri adînci, / De coacerea spicelor, / De mari germinații / De harul tulpinelor galbene care se-ating"*. Această benedicție a poetului este de-a surda, nu se corelează cu unele idei poetice valoroase, rămîne într-o atmosferă cenușie, căldicică. *„Uneori vă aseamăn cu o legendară corabie / Din Colhida venind, / Aurul vostru l-adună mulțimile / Și după vrednicie-l împart. / Legănați-vă sub constelația anilor, / Plutind spre belșug !"* (A. Gurghianu, *Cîmpuri, Steaua* nr. 8/1962).

În *Împlinire în dansul soarelui* de Radu Cîrneci *(Scrisul bănățean* nr. 5 /1962) asistăm la o mișcare poetică în gol, la o frenezie încropită, căci nu se înțelege ce vrea să spună poetul. E o filozofare ușoară despre noapte, dimineață, amiază și seară. Mișcările sînt raportate la niște constatări plate : *„Amiezile îmi sînt bogate-n dans / cu Fetele Morgane-n pragul zării, / cînd ciocîrlii în jocuri verticale / învață de la noi suișu-nalt / ca o lumină ce inundă cerul"*. La capitolul *serile*, meditația poetului e sumbră, vagă, invocînd o falsă oboseală : *„Serile-mi sînt ca o apă domoală / prin care trec cu mulțimile mele — / Sîntem obosiți de visuri și de razele soarelui / și noaptea va fi odihnitoare ca munca"*.

Altă poezie, *Primăvara întreagă* de Andrei A. Lillin, e prea declamativă, poetul încordînd strunele pentru melodii prea știute, „pentru acordurile patetice ale primăverii luptînd", gîndindu-se „la aripele omului / în necurmata lor creștere", pornind meditația *de la '48*, „de la marii visători ai vremii noastre". Apoi poetul amintește de pagina de hîrtie pe care o definește ca pe o „albă pînză de corabie", „de vasta, nepieritoarea memorie a istoriei", „de vocile pămîntului desăvîrșit", despre *fluxuri* și *maree*, dar prea puțin despre această primăvară vibrantă. Apoi se cîntă *gorganurile, sevele cîmpului* etc., chiar și *sciții* în unele poezii.

Aceste divagații se simt ca niște strune dezacordate care încearcă neputincios să improvizeze și să ticluiască după ureche versuri șchioape și imagini fade, străine adevăratei poezii a vieții satului contemporan.

Asemenea croieli artificiale de poezie rămîn fără o finalitate pozitivă, cum remarcă în articolul său Corneliu Regman, pentru că imaginea artistică este săracă, inexpresivă și scorojită, neconcludentă pentru realitatea la care se referă. Poezia își află adevărata finalitate numai la izvorul proaspăt de veșnică frumusețe al vieții, nu în căutări sterile cu pretenții de noutate, în imagistica bombastică, confundată și definită de unii critici cu lirica de notație, dar pe care bunul gust al cititorului nostru o așează în afara poeziei autentice.

Marin Bucur

UN SUCCES AL ISTORIEI LITERARE

Cineva a spus, pe bună dreptate, că „o viață bine scrisă e aproape la fel de rară ca și o viață bine întrebuințată". Se sublinia, firește, prin aceasta, caracterul obiectiv dificil al speciei și se sugera, implicit, necesitatea unor calități diverse pentru autorul unei atari lucrări, care trebuie să fie în același timp și un om de știință serios și un literat dotat cu un ascuțit spirit critic.

Din nefericire, istoriografia noastră literară nu se poate lăuda cu multe „vieți de scriitori" bine scrise. De la monumentalele lucrări ale academicianului G. Călinescu, consacrate una vieții lui Eminescu (1932) și alta aceleia a lui Creangă (1938), de la „Viața lui Caragiale" de Șerban Cioculescu (1940) — umbrite și ele de anumite note străine de o viziune științifică — sînt rare cazurile care mai pot fi citate ca exemple pozitive. Menționăm lucrarea serioasă a lui Al. Piru, „Viața lui Ibrăileanu", 1946, care socotim că ar merita să fie retipărită, pentru realele ei calități. S-au scris, fără îndoială, multe „vieți de scriitori", neputîndu-se însă depăși un elementar nivel științific și artistic. Multe din ele au rămas o simplă maculatură siropoasă, în care s-au îngrămădit anapoda schițe ale arborelui genealogic — prilej de exaltări naționaliste —, certificate de naștere și de botez, acte școlare, de căsătorie și de deces și lungi citate din operă, înnădite cap la cap prin cîteva fraze liricoide, fără nici un nivel teoretic. Dintre cele consacrate bardului de la Mircești, o excepție meritorie o constituie „Viața lui Alecsandri" de Elena Rădulescu Pogoneanu (1940).

După Eliberarea patriei, o activitate parțial lăudabilă a avut Editura Tineretului prin colecția „Oameni de seamă", unde au văzut lumina tiparului cîteva lucrări meritorii, dedicate vieții unor scriitori aparținînd literaturii romîne sau celei universale. Citãm lucrările : Acad. Tudor Vianu „Fr. Schiller" ; Dan Grigorescu „Shelley" ; T. Șoimaru „Grigore Manolescu" ; Ovidiu Drimba „Ovidiu" ; C. Măciucă „Dimitrie Cantemir".

Deși valoroase, bine scrise și solid informate, aceste opere rămîn, totuși, ceea ce autorii lor au și vrut să fie : **biografii** mai mult sau mai puțin romanțate, cum cere și profilul colecției.

Cu lucrarea lui G. C. Nicolescu „Viața lui Vasile Alecsandri", specia atît de dificilă a istoriei literare, **biografia,** cunoaște un real progres. Din capul locului autorul a știut ce vrea, avertizîndu-și cititorii într-o scurtă notă introductivă : „Am urmărit să ofer nu o biografie romanțată și nici o biografie asupra creației, ci o biografie științifică a lui Vasile Alecsandri". Asta înseamnă, după judicioasa opinie a autorului, că era necesară : „reconstituirea cît mai completă a formației și personalității lui (Alecsandri), așa cum au fost ele cu adevărat în cadrul frămîntărilor sociale ale epocilor pe care le străbate — ca rădăcină și ca explicație a creației sale literare".

Călăuzit de o asemenea concepție, sprijinindu-se pe o temeinică și multilaterală informație, folosită cu spirit critic selectiv, G. C. Nicolescu urmărește viața lui Alecsandri în strînsă legătură cu determinările ei istorice, politice și sociale, demonstrînd convingător că împlinirea personalității complexe a poetului s-a realizat într-o relație intimă cu cele mai de seamă evenimente ale istoriei noastre din veacul al XIX-lea : Revoluția de la 1848, Unirea Țărilor Romîne și reformele care i-au urmat, Războiul de Independență.

E bine demonstrat felul cum aceste evenimente au contribuit la formarea personalității lui Alecsandri, dar și procesul invers, adică modul cum Alecsandri a participat în desfășurarea lor. De fapt, capitolele cele mai solide sînt tocmai acelea care-l prind pe Alecsandri în atari ipostaze : „În viltoarea revoluției și pribeag peste mări și țări" și „Lupta pentru Unire și pentru consolidarea ei". Un merit al lucrării lui G. C. Nicolescu, care face din ea și o operă de artă, nu numai de știință, rezidă în capacitatea autorului de a înfățișa evenimente și personaje dezvoltîndu-se progresiv în conștiința lui Alecsandri și în același timp cu el. Astfel, personalitățile culturale și politice ale vremii nu sînt judecate aprioric, din perspectiva a ceea ce autorul biografiei știe despre ele, ci într-un proces organic de evoluție, așa cum i-au apărut lui Alecsandri. Așa-i cunoaștem pe N. Bălcescu, Kogălniceanu, pe Alecu Russo, pe Alexandru Ioan Cuza, Costache Negruzzi și mulți alții. Asta nu înseamnă însă că autorul nu apreciază critic, din unghiul filozofiei noastre, problemele, ci doar că el reușește să le prezinte cu o mare autenticitate. Chiar acolo unde-i lipsesc documentele, G. C. Nicolescu știe să facă supoziții, în general convingătoare, bazate pe deducții și relații interpretate dialectic. Totuși, ne declarăm de acord cu observația lui Teodor Vîrgolici din **Gazeta literară,** care remarca prea **marea abundență a** ipotezelor. Se **prea poate, însă,** ca observația aceasta **să nu fie generată** atît de pro**bleme de fond, cît de** anumite for**mulări stilistice, de** felul lui **e posibil, se pare că** etc.

G. C. Nicolescu ne-a dat o **viață** exemplară a lui V. Alecsandri ca model de patriotism, de abnegație pentru dezvoltarea culturală și propășirea socială a poporului său, fără a ignora laturile ei „mici" și contradictiile care au umbrit-o uneori.

E adevărat că, chiar în explicarea sau combaterea lor, se simte marea pasiune a autorului pentru eroul său, dar asta nu estompează cu nimic ascuțișul critic, nu afectează poziția științifică a interpretării.

G. C. Nicolescu n-a îngrămădit detalii particulare, anecdotice, dar nici nu le-a ocolit acolo unde se făceau necesare pentru a da culoare și autenticitate biografiei. Cum era și firesc pentru o operă de istorie literară marxistă, lucrarea lui G. C. Nicolescu se impune și prin caracterul ei polemic, prin puterea cu care discerne, din puzderia de interpretări tendențioase, adevărul, interpretîndu-l în mod științific. Astfel, sîntem nu numai în fața unei **vieți** obiectiv înfățișată, ci și în fața unui tablou realist al epocii, din care descifrăm mișcările militante pentru înalte idealuri politice, culturale și sociale, activitatea vie a presei progresiste, afirmarea literaturii și a teatrului național, lupta împotriva cosmopolitismului, într-o perioadă de mari avînturi patriotice, spiritul revoluționar al maselor hotărîte să răstoarne anacronica orînduire feudală. Intim familiarizat cu epoca, prin documentele cele mai variate, G. C. Nicolescu reînvie în paginile vastei sale biografii atmosfera ei atît de specifică, spiritul acela luminos pașoptist care ajunge să trăiască asemeni unui personaj bine individualizat, multe din trăsăturile sale înglobîndu-se structural în personalitatea lui Alecsandri. În această atmosferă se conturează viața particulară a lui Vasile Alecsandri, a acelui om simplu, modest — deși favorizat de soartă — „discret, plin de tact, de o sinceră amabilitate cu toată lumea, dar mai cu seamă cu cei mai tineri și cu cei cu o situație mai prejos decît a sa", se împlinește imaginea poetului, a prozatorului și a dramaturgului, se afirmă marele patriot și om de acțiune. Contribuie la aceasta și construcția temeinic gîndită a cărții, în care materialul e distribuit judicios în capitole organic închegate, completîndu-se firesc unul pe altul : **Copilăria și anii de învățătură, Primele deschideri de drumuri, primele lupte, Iubirea,** urmate de cele două citate mai înainte ca fiind cele mai solide, cărora li se adaugă **La Mircești, Apusul vieții, Profil peste ani.**

Socotim „Viața lui Vasile Alecsandri" un succes al istoriei noastre literare pe care-l datorăm unui specialist serios, care a știut să respecte cerințele acestei specii dificile, care e **biografia,** evitînd ceea ce putea deveni hibrid și romanțios.

I. D. Bălan

TREPTELE EXIGENȚEI

(pe marginea unor lucrări din „Îndrumătorul cultural")

Exigența creatorilor de frumos, spiritul critic specializat și gustul estetic al unor mase largi de oameni ai muncii sînt factori care cenzurează, în numele cerințelor epocii noastre, orice contrafacere în materie de artă, orice produs literar de valoare îndoielnică, confecționat la temperatura scăzută a mediocrității artistice.

Satul socialist este, desigur, un receptor sensibil al valorilor autentice, întemeiate pe o serioasă tradiție creatoare. Cum răspunde o revistă ca „Îndrumătorul cultural" acestei exigențe tradiționale însoțită astăzi de un vast proces de educație estetică a oamenilor muncii ? La o sumară răsfoire a ultimelor numere se poate constata că sectoarele reprezentate cu oarecare consecvență sînt cel poetic și cel dramatic, la care se adaugă publicarea din cînd în cînd a unor texte destinate brigăzilor artistice de la sate. Imbucurător este faptul că revista inserează în paginile ei și creații lirice izbutite, datorate unor poeți cunoscuți : „La statuia lui Lenin" de Ilie Constantin (nr. 11/1962) este o meditație lirică valoroasă. Imaginea statică a sculpturii capătă, în viziunea poetului, valori dinamice prin comuniunea intimă dintre timp („Din adîncuri, spre chipul lui știut / Necontenită primăvara suie") și inima marelui Lenin (Și parcă — auzi cum bate dedesubt / O cavalcadă-n ritm neîntrerupt / Inima lui spre oameni, în afară"). Simbolul relevă patosul dăruirii specifice luptătorului revoluționar. Acest sentiment al dăruirii neîntrerupte constituie coordonata definitorie a constructorului socialismului, prin care „veacul a trecut sonor" (Al. Andrițoiu : „Cu fruntea sus").

Poeziile sînt asemănătoare printr-un freamăt comun al gîndirii, printr-o autentică vibrație reflexivă.

Dar, în același număr, chiar pe pagina următoare, alte două poezii nedumeresc cititorul asupra criteriului care le-a dat girul publicării. Poezia „Marele octombrie al lumii" de Mihai Cosma este impregnată de un declarativism sonor, grandilocvent. Versurilor nu le putem tăgădui o oarecare îndemînare prozodică. Autorul însă mimează facil ampla respirație poematică și așează, în versuri, adevăruri curente, prețioase dar prea generale.

Cuminți, corect ritmate și rimate sînt și versurile lui Nicolae Nasta („Cîntec"). Un spirit critic labil, uneori excesiv de îngăduitor este lesne îngenunchiat de poezii care nu spun nimic și sonorizează la nesfîrșit generalități comune. Și mai rău este cînd, urmărind o imagine concretă, poetul „realizează" de fapt o descriere minoră, naivă. O poezie de George Dan (nr. 12/1962) vrea să fie un portret generic al țării. Descrierea poetică uzează de cunoscutul ciîșeu al comparației, fața brăzdată de „riuri, lacuri, munți" cu o „albastră luminiță — Marea Neagră", iar pe cap „cununi de cozi... Carpați cărunți" (!). Personificarea este naivă prin simplismul analogiilor. Un cîntec dăruit Republicii este și „Schele nevăzute" de Radu Boureanu (12/1962). Emoția recunoașterii vechiului oraș în pădurea de schele de azi este autentică. Poetul urcă înfiorat treptele noului oraș în care „Se ridică din forme, din linii un tumult, / De parcă le vibrase poporu-ntreg cu glasul". Într-o manieră factice, surprinzător de superficiale față de alte valoroase creații ale poetului, versuri săltărețe ca „Bine-mi plac Mamaia, Eforia. / Place-mi și la noi, gospodăria" sau „Să-nvățăm temeinic tehnica, feciori, / Că ne trebuie și-n anii viitori" (Cicerone Theodorescu: „Tehnica, feciori" — nr. 12/1962) sînt goale de orice vibrație lirică. Unele din creațiile amatorilor („Lumină" de B. Constantin — activist cultural — nr 11/1962) sau piese folclorice culese de la creatorii populari vestejesc prin prospețimea lor alcătuirile ușoare, jucăușe care se mai publică în paginile revistei. Frumusețea unor versuri ca „Trandafir de gard umbrit, / Lîngă lanul înverzit / Găsii dorul împlinit. / Dorul meu și-al mîndrei mele / C-am scăpat de chin și jele" — este un criteriu estetic care obligă.

Ar fi de dorit o apariție mai consecventă a rubricii „Din creația amatorilor", alcătuită în spiritul acelora existente în multe din revistele noastre. Fenomenul creației artistice populare cunoaște azi o amplă dezvoltare, în forme tradiționale sau noi. Programul brigăzii artistice de agitație, de exemplu, este o asemenea formă nouă, în care spiritul creator al țăranilor colectiviști se manifestă cu o vigoare deosebită.

Revista reflectă încă insuficient fenomenul viu al artei noastre amatoare și dacă din cînd în cînd sînt publicate, în aranjamente mai mult sau mai puțin izbutite, fragmente din programele unor brigăzi — exigența textelor alcătuite de scriitori consacrați este minimă.

Creația dramatică ne-a reținut atenția prin schița dramatică într-un act „Fata cu biciușca" de Mihail Davidoglu, în care supără cîteva împrejurări stridente, cum ar fi spaima tinerei actrițe provocată de niște inofensive vaci pe care le ia drept rinoceri și elefanți (?) sau rezolvarea grăbită a conflictului dramatic, altfel interesant. Piesa are în centru problema pătrunderii elementelor noului (metode zootehnice avansate) în munca colectiviștilor. Autorul n-a prea sesizat specificul mediului și, mai ales, al oamenilor, de aceea psihologiile sînt sumare iar înfrîngerea rezistențelor cu care sînt întîmpinate metodele noi este exterioară, în spiritul unei viziuni cam voioase în raport cu adîncimea reală a transformărilor din planul conștiinței.

Este neindicată, credem, absența unor creații valoroase, lirice, epice sau dramatice, care prin tematica lor să răspundă preocupărilor țărănimii colectiviste.

Publicarea poeziilor sau a povestirilor cu tematică rurală ar fi în spiritul specificului acestei reviste. Fără să înțelegem prin asta o orientare tematică unilaterală, rigidă, revista ar trebui să publice mai multă literatură inspirată din problematica actuală a satului socialist, care ar înlocui astfel prea repetatele apariții neinteresante de genul unora din cele discutate mai sus.

C. Stănescu

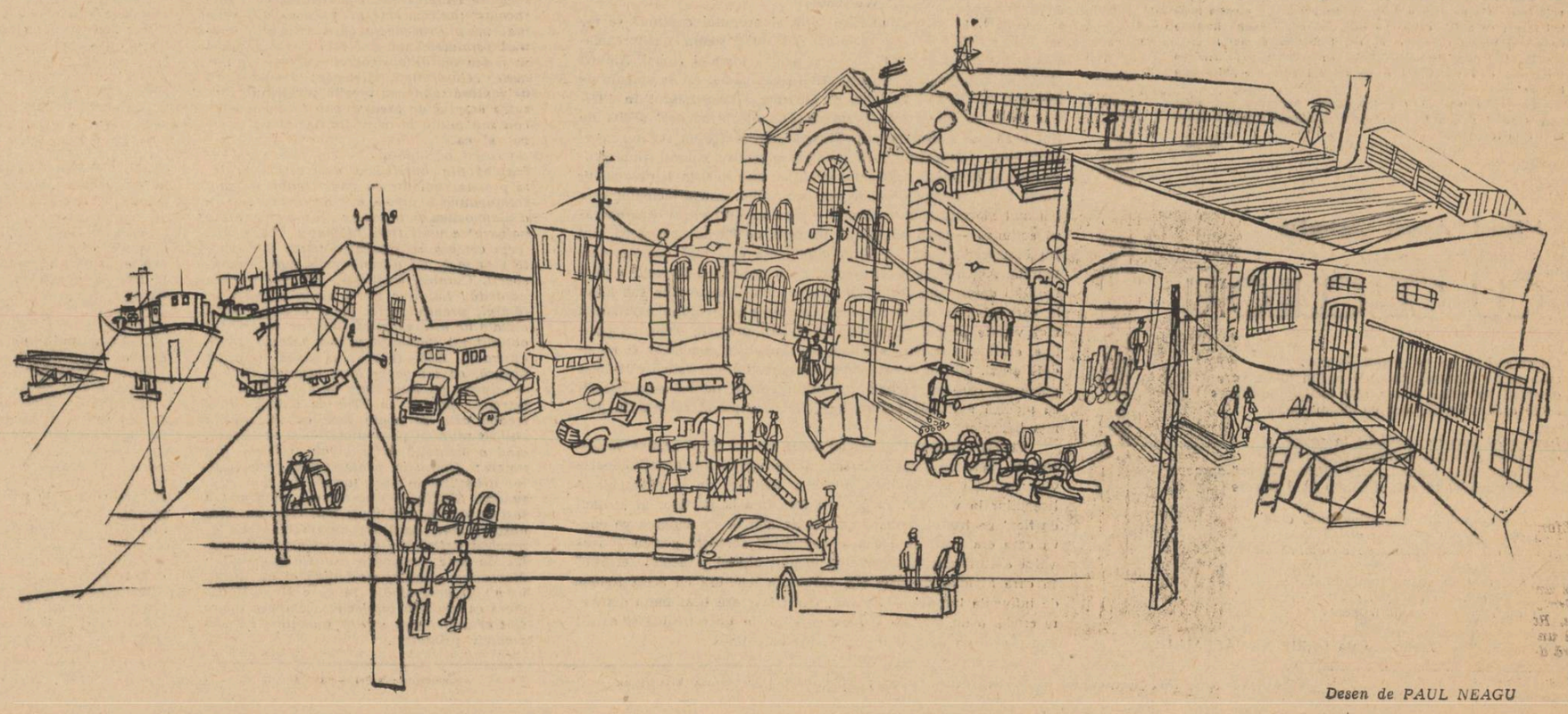

Desen de PAUL NEAGU

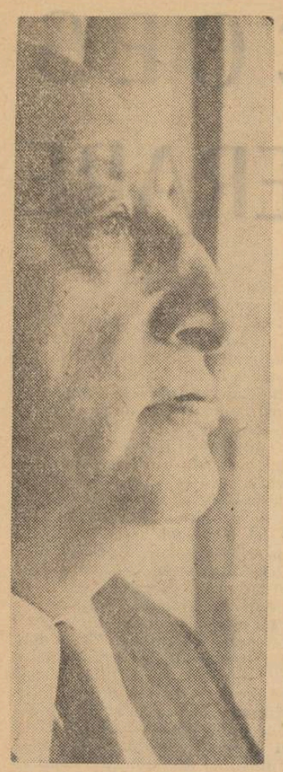

Interviul „Luceafărului"

cu

MIGUEL ANGEL ASTURIAS

despre satul românesc

Oaspete în două rînduri al țării noastre, scriitorul guatemalez Miguel Angel Asturias, personalitate prestigioasă a literaturii latino-americane contemporane, și-a înscris — printre alte obiective ale vizitei sale — și satul românesc. Cîntăreț al universului rustic, al pămîntului și roadelor sale (printre cărțile care i-au adus, odată cu gloria, și exilul, se numără și trilogia inspirată din viața muncitorilor de pe plantațiile de banane: **Viento fuerte** — Vînt puternic, **Los ojos de los enterrados** — Ochii celor îngropați, **El Papa Verde** — Monstrul verde), M. A. Asturias a manifestat un viu interes față de satul nostru colectivist, de priveliștile și istoria sa.

Un interesant colocviu pe această temă ne-a fost oferit de M. A. Asturias, înaintea plecării sale din Romînia.

— Care a fost prima dv. întîlnire cu satul românesc?

— La Muzeul Satului. Apoi, la Brașov, unde am luat contact cu baza tehnică a agriculturii dv., vizitînd uzina de tractoare. M-am întrebat și aici, ca și în alte locuri pe care le-am vizitat: „Cum a putut Romînia, care, după părerea economiștilor, era condamnată să nu treacă de agricultura primitivă, să construiască atît de mult?".

— Și răspunsul?...

— Răspunsul e simplu. Totul se datorește economiei socialiste planificate.

— După cîte știm, ați străbătut și cîmpia Dobrogei... Ce impresii vi s-au conturat, în urma acestei călătorii?

— Părăsind țărmul Mării Negre, am intrat în nesfîrșite lanuri de porumb. O priveliște care mi-a amintit cîmpiile Guatemalei, unde porumbul se cultivă pe mari suprafețe. (Populația din care descind — triburile maya — credea chiar că omul se naște din porumb). Am străbătut cîteva sate, întîlnind mereu construcții noi, înconjurate de grădini, stațiuni de mașini și tractoare, și, peste tot, zîmbetul țăranilor, în căruțele lor trase de cai... Apoi, ne-am întîlnit cu podgoriile, cu celebrele culturi viticole dobrogene, izvoare de vinuri fără rival. Am remarcat, cu acest prilej, metodele moderne de cultivare: butucii bătrîni, degradați, sînt smulși, pentru a face loc celor tineri, conform ultimelor exigențe ale tehnicii.

— Unde ați poposit?

— La gospodăria colectivă „Mihail Kogălniceanu", a cărei istorie, prezentată de președintele ei, Ion Pușcașu, m-a interesat foarte mult, și despre care am mai vorbit și cu alte prilejuri.

— Ce fapte v-au reținut în mod deosebit atenția, vizitînd această gospodărie?

— Se înfiripă, în satele dv., o veritabilă „industrie" a construcțiilor. În comuna „Mihail Kogălniceanu" există peste 200 de case noi; și se construiește mereu. Am intrat, la întîmplare, într-o casă nouă. Ne-a deschis o țărancă în vîrstă, cu părul strîns în basma, ca toate femeile din acest ținut. Locuința avea trei camere mari, împodobite frumos, cu țesături și covoare. Proprietarul, Leonida Gulea, mi-a spus că duce, azi, o viață îmbelșugată. Fiica sa e studentă la fizico-matematici, iar băiatul, student la filologie. Colectivistul Gulea mi-a arătat și biblioteca sa: opere de Lenin, Voltaire, A. France, Barbusse, Tolstoi, în frumoase ediții românești.

— Ce ne mai puteți împărtăși, din impresiile dv. cu privire la Romînia?

— Cele văzute de mine în Romînia constituie o excepțională lecție vie pe care o poate da un popor. Cu această idee îmi încep, de altfel, cartea pe care am scris-o despre Romînia de azi — Vergel de suelo de oro („Grădina de aur").

— Și, fără îndoială, cele văzute au solicitat nu numai pe prozatorul care sînteți, ci și pe subtilul poet din „Mesagiile indiene"...

Presupunerea noastră era întemeiată. Mărturie stă acest frumos sonet despre Romînia, pe care Miguel Angel Asturias ni l-a încredințat.

D. N.

Miguel Angel Asturias

CU CE CULORI

Cu ce culori, pe ce cristal de ape,
să-ți prind făptura, Romînie și din toate, care
amestec de viață și vis să-l iau, tulburătoare
să te arăt, și nouă, fără ca să-mi scape

frumosu-ți păr, ce despletit în soare
de păsările Deltei, coboară încet, ca pe
scări de argint lumina, spre Marea Neagră-aproape
ștergînd sub el tăcerea lichidă, cînd tresare

în mine chipul tău din primăvară, cînd
l-am cunoscut sub trandafiri arzînd
și apoi cel din vară, copac de umbră nouă

cu rîuri reci în mîinile-amîndouă
și cel de azi, din toamnă, grațios
crin de lumină-n aerul frumos?

Traducere de DARIE NOVĂCEANU

Camille Deleclos: „A travers la Roumanie nouvelle"

Dl. Camilles Deleclos e reporter, belgian de origină, și a scris, în atenția oamenilor de afaceri din Benelux, cartea de reportaje **A travers la Roumanie nouvelle**, tipărită spre sfîrșitul anului trecut la Anvers, în „Editions Lloyd Anversois". Ziarist legat de comerț, om al calculelor economiste, al cifrelor severe, și-a transpus impresiile sale de călătorie în țara noastră, în tablouri cu date statistice în ceea ce privește situația industriei noastre moderne, a producției uzinelor, etc. Imaginea satului colectivizat, a gospodăriilor de stat, o ilustrează de asemenea prin cifre de suprafețe agricole mecanizate și de producție, prin „benefices, salaires et primes", prin calcule comparative cu vechea situație a satului românesc, prin scheme organizatorice ale gospodăriilor colective și ale planurilor lor de muncă anuală și de perspectivă pe cinci sau șapte ani. Cifrele obținute și confruntate cu realitățile din orașele și satele vizitate, precum și cu unele situații din occident, ziaristul le organizează și le expune metodic, în tablouri precise, pe domenii multiple — de industrie, agricultură, construcții, turism etc. Iar titlurile reportajelor sale le dă pe baza acestor statistici și documentări, și asemenea titluri fundate pe calcule implică de fapt intimele concluzii la care autorul a ajuns: **Un immense combinat polygraphique** (Casa Scînteii, n.n.); **Un complexe pétro-chimique le plus moderne d'Europe** (Onești, Borzești, n.n.); **Bibliothèques dans une usine** (la uzinele „23 August", n.n.); **Chiscani, entreprise unique au monde** — etc., etc. În mod clar, Dl. Camille Deleclos nu e un literat liric, un „bogzian" din țara noastră socialistă. E un om de comerț al Beneluxului, dovadă girul dat în prefața cărții de reportaje de Dl. Maurice Brassour, ministru belgian al Comerțului exterior și al Asistenței tehnice, care confirmă obiectivitatea autorului și valoarea tabloului documentar prezentat („**L'auteur a su rester objectif. Et son ouvrage documentaire tire surtout sa valeur du tableau clair qu'il brosse d'une économie tournée résolument vers l'industrialisation**"). În drumurile sale de la uzinele și construcțiile vizitate, la restaurant și hotel, Dl. Deleclos și-a însemnat, cîteodată, pauzele dintre documentări și cifre, prin observații laconice despre aleile și parcurile cu „pansele multicolore" și cu nenumărate „boschete de trandafiri".

Satul românesc, în atîtea cărți ale călătorilor străini din deceniile din urmă, era, în cel mai bun caz, apreciat ca „pitoresc" și ca „foarte deosebit de satele occidentale care tind spre un aspect modern". Dl. Deleclos, deși om de afaceri, e și dînsul receptiv la pitoresc (priveliști, costume naționale, etc), dar atenția principală o dedică surprizei sociale pe care i-o oferă imaginea satului nostru, avînd profesionale satisfacții de a folosi și aici, din plin, numeroase tablouri de cifre comparative. În finalul unei discuții pe care o are cu președintele colectivei din Hărman, de lîngă orașul ardelean Sf. Gheorghe, Dl. Deleclos compară instalațiile din sectorul zootehnic de aici, cu cele mai frumoase și moderne din „fermele model" belgiene. (Să adăugăm la comentariul ziaristului belgian că gospodăria din Hărman e situată într-o zonă naturală mai puțin generoasă și că sute de colective din cîmpie depășesc cu mult producțiile notate de dînsul). În urma datelor obținute asupra agriculturii noastre raționalizate, Dl. Deleclos meditează asupra necesității raționalizării agriculturii din țara sa, măcinată în interior de o crudă concurență. În același sat, Hărman, — o gospodărie de stat pe care o consideră „véritable usine agricole"... „Am părăsit Romînia cu imaginea bogățiilor și frumuseților sale. Am luat de asemenea cu noi impresia unui popor activ, harnic și îndrăzneț" — spune Deleclos, omul care și-a transpus vizita în cifre și judecase realitățile noastre nu ca poet, ci pe planul prozei relațiilor comerciale „care nu pot fi decît profitabile", cum își încheie autorul, cu lirismul său profesional, unul din capitolele cărții.

Francesco de Martino: „Lamento funebre antico"

Cercetările străine în care folclorul românesc este folosit pe scară largă — fie în sinteze critice privind problemele de bază ale folclorului, fie într-un alt cadru mai restrîns — au devenit în ultima vreme numeroase. Acest fapt dovedește bogăția de substanță a creației noastre populare și valoarea documentelor folclorice românești, din punctul de vedere al bunei păstrări a structurii lor și din acela al semnificației lor etnologice.

O dovadă a calității documentare, foarte adesea excepționale, pe care o prezintă folclorul românesc, ne-o aduce, de exemplu, importanta lucrare de mitologie comparată a profesorului italian Francesco de Martino, dedicată bocetului ritual în antichitate, — apărută în colecția științifică a editurii Einaudi din Torino — amplu studiu care s-a bucurat de răsunet deosebit în cadrul cercetărilor etnologice universale. Materialele folcloristice românești îndeplinesc în această erudită cercetare — plină de concluzii științifice noi, în ce privește tema pe care o tratează și sensul critic al ritului examinat — o funcție de prim plan.

Trebuie să reținem îndată că un capitol-cheie — ca documentare folclorică în vederea reconstituirii întregului organism al ritului antic, deosebit de interesant în perspectiva istoriei culturii antice și primitive — este constituit, în lucrarea lui de Martino, de prezentarea unui complex folcloric din țara noastră, bazat pe un prețios material inedit pus la dispoziția cunoscutului cercetător italian de către Institutul de folclor din București. Capitolul este intitulat „I funerali di Lazzaro Boia" (pag. 164-195), înmormîntarea lui Lazăr Boia, cioban din Cerișor (Hunedoara). Relieful acestei părți a studiului este subliniat de însăși încadrarea ei tematică, ca verigă între cercetarea „Bocetului funebru folcloric euro-mediteranean" (pag. 111-164) și „Bocetul funebru antic" propriu-zis (pag. 195-236). Dacă n-ar fi existat complexul folcloric identificat în Țara Hațegului, în desfășurarea lui integrală, de către Institutul de folclor din București, o tratare completă a temei care stă la baza studiului făcut de Francesco de Martino, nu ar fi fost cu putință. Însuși profesorul italian menționează, în introducere, acest lucru și aduce elogii orientării științifice a noii școli folcloristice românești.

Pentru a putea avea prezent, pe dimensiunile sale principale, fenomenul ritual antic pe care îl studiază, de Martino n-a putut descoperi în folclorul european actual decît două structuri morfologice care păstrează în mod evident tiparul antic în forma lui cea mai completă: prima, cea românească din Cerișor; a doua, în provincia Lucania din Italia de sud. Profesorul italian surprinde în complexul folcloric românesc — privindu-l prin comparație cu cel din Lucania — o disociere mai mare a esențelor poetico-literare, de cele propriu-zis rituale, fără ca acestea din urmă să-și fi pierdut din calitatea lor istorico-morfologică. Discriminarea „valorică" dintre aspectul ritual al bocetului funebru și aspectul lui literar-poetic constituie unul din punctele cele mai importante ale studiului lui de Martino. Această discriminare este bazată pe materiale privind bocetul din Țara Oașului.

Cronicar

SATUL ROMÎNESC ÎN CARTEA STRĂINĂ

„GRUPUL 47" ȘI LITERATURA TÎNĂRĂ DIN R. F. GERMANĂ

ORIZONT

Anul 1947 are, retrospectiv, o dublă semnificație pentru unele tendințe actuale ale literaturii tinere din Republica Federală Germană. Pe de o parte este anul succesului și morții lui Wolfgang Borchert. Opera lui Borchert se reduce la cîteva poeme în proză și la piesa „Afară, în fața porții". Este opera unui tînăr care se stinge la 25 de ani, după 6 ani de batalion disciplinar, lagăr de concentrare și spital, operă zguduitoare prin accente de disperare, revoltă și neputință, într-un univers ce distruge fizic și psihic pe „cel de afară", cel întors din război, care bate zadarnic la ușile filistinismului criminal. Figura lui Borchert domină literatura vest-germană post-belică în ce are ea mai progresist și mai militant.

„Grupul 47" s-a format în Germania în 1947 și astăzi este o grupare literară care ocupă o poziție proeminentă în viața literară vest-germană, fiind alcătuită aproape exclusiv din scriitori tineri, care au debutat după război. Dincolo de anti-programatismul estetic și politic afișat cu oarecare ostentație, putem distinge, totuși, anumite coordonate comune, anumite reacții comune în contextul social dat. Deși stilul și metodele variază, deși inconsecvențele abundă, iar influențele nocive ale filozofiilor retrograde se fac resimțite nu o dată, „grupul 47" dispune totuși, în linii mari, de o anume conștiință politică de stînga, care se manifestă, în primul rînd, prin dezgustul net față de „era Adenauer". De altminteri, trebuie spus că acest opoziționism a rămas, pe plan politic, doar în faza sa de negare pasivă, fără să se efectueze saltul calitativ spre activitatea militantă, conștientă, organizată.

Pentru tinerii din „grupul 47", spre deosebire de literații conformiști sau reacționari ai Bonnului, premiza decisivă a manifestărilor culturale este conștiința mereu vie a trecutului apropiat, dorința de a soluționa așa-numita „problemă a răspunderii colective" față de evenimentele care au dus la ultimul război mondial. Atenția „grupului 47" se îndreaptă, mai ales, spre acea masă de indivizi care din lașitate, indiferență, egoism, lăcomie personală au permis, facilitat sau încurajat nazismul. Paralel cu această permanentă scormonire a realităților incomode ce se ascund sub „prosperitatea de vitrină" a Bonnului, acești tineri scriitori germani (care prezintă nu puține analogii cu „tinerii furioși" ai Angliei) resimt, cu o sensibilitate deosebit de acută și inteligentă, suita de periculoase analogii între stările de fapt și de spirit din Germania bonnistă și cele din Germania pre-hitleristă.

Hans Werner Richter (născut în 1908), creatorul și animatorul grupului, scriitor cu activitate anti-nazistă, după ce încearcă să fundeze în 1946 și 1947 revista *Der Ruf* (organ antifascist, militînd nebulos pentru „o Europă socialistă și unită", interzis de cenzura militară americană pentru „critică inadmisibilă la adresa autorităților de ocupație") începe să adune în jurul lui tinerele talente. Grupul care se întrunea, la început, de două ori, apoi o dată pe an, pe timp de cîteva zile, a crescut de la 17 pînă la 100-130 membri și invitați, iar lista numelor de membri este remarcabilă: poeții G. Eich, H. M. Enzezberger, P. Celan, I. Bachmann, prozatorii H. Böll, G. Grass, U. Johnson, M. Walser, W. Jens, I. Aichinger etc. (Hans Werner Richter însuși este un cunoscut scriitor, apreciat mai ales pentru romanul său „Cei bătuți", care e adesea comparat, tematic și artisticește, cu romanele lui E. M. Remarque).

Întrunirile grupului — prilej de discuții aprinse, urmate de premii ce se acordă după anumite reguli „severe și non-conformiste" — s-au transformat într-un soi de „întreceri ale maeștrilor cîntăreți" — fără a deveni dezbateri mai largi de idei pentru definirea unui teren comun politic sau estetic. Există totuși, și inițiative politice. Ele aparțin nu grupului ca tot, ci unora dintre membrii săi, rămînînd totuși semnificative. Astfel, „cercul de la Grünwald", organizat la un moment dat de Richter, se vroia „pompier al democrației" și își propunea „să prevină o aventură fascistă și șovină"; acest cerc s-a ridicat împotriva publicării memoriilor naziste și includerii foștilor SS în Bundeswehr, — trezind astfel opoziția violentă a elementelor de dreapta. Mai tîrziu, în 1958, tot Richter creează și conduce un „comitet contra înarmării atomice". În 1961, Enzezberger, G. Grass, M. Walser și H. W. Richter publică volumul „Alternativa", o intervenție în campania electorală a anului, intervenție intenționată mai mult ca un pamflet anti-Adenauerist decît ca un sprijin necondiționat pentru social-democrați. Cea mai recentă luare de atitudine este un protest virulent împotriva încălcării libertății presei și în favoarea revistei „Der Spiegel".

Orientarea democratică și umanistă a membrilor grupului reiese și din influența exercitată asupra tinerilor scriitori de opera unor scriitori mai vîrstnici, bine cunoscuți pentru atitudinea lor ferm anti-fascistă și demascatoare: Kurt Tucholsky, Zuckmeyer, K. Kirst, G. Weisenborn.

Firește, prozatorul numărul unu al grupului continuă să rămînă Heinrich Böll, bine cunoscut cititorului român, scriitor umanist și progresist, recent propus și pentru premiul Nobel. Alături de el se afirmă tot mai mult, atît în Germania, cît și dincolo de hotarele ei, tînărul romancier Günther Grass, născut în 1927. Principala sa operă este romanul „Die Blechtrommel" (Toba de tinichea); un roman în care Grass se dovedește un scriitor complex, deși poate prolix, cu predilecție pentru colosal și disproporționat. Romanul urmărește evoluția spre nazism și descompunerea finală a unui grup de personaje, din care principalul este băcanul Matzerath. Povestitorul — personajul central care narează acțiunea — este un infirm, un pitic de 80 de centimetri, fiul lui Matzerath, Oskar, a cărui inteligență este însă complet dezvoltată. Avem de a face, practic, cu o oglindă deformată a unei realități deformate. Oskar își începe povestirea ascuns sub masa la care părinții săi joacă cărți. Creșterea și evoluția nazismului sînt văzute pritr-o acumulare de detalii grotești, elemente politice, erotice, prin care străbate un simbolism complicat și nu odată greoi, plin de contrapuneri ciudate. Caracteristică este imaginea cu care se încheie romanul: corpul tatălui este descris ca piedică evitabilă pentru furnicile care pradă zahărul în pivnița băcăniei.

Cealaltă lucrare, un roman scurt, poartă titlul „Pisica și șoarecele". Este un roman satiric, scris într-un ton agresiv, foarte viu. Evoluția personajului Joachim Mahlke, de la căpetenie a liceenilor în vacanță, cu poznele lor, pînă la purtător al „Crucii de fier" pe frontul antisovietic, și de aici la sinuciderea pe epava care era locul de joacă al copilăriei, servește pentru a dezvălui absurditatea și futilitatea jocului gloriei, a acelui „eroism" în care Mahlke crezuse. S-a vorbit, în legătură cu acest roman, de influența lui Alain-Fournier, dar Grass are o anumită detașare crudă, o incisivitate satirică ce străbate fiece pagină și care-l deosebește de autorul lui „Grandes Meaulnes".

Chiar dacă G. Grass și „grupul 47" au evitat, în linii mari, conformismul — ca și corupția pieții culturale vest-germane — chiar dacă „modele nihiliste" în artă ce se succed atît de rapid în R.F.G. le-au rămas străine, rămîne totuși valabilă obiecția că analiza lor vizează mai de grabă *mecanismul psihologic de apariție* decît *rădăcinile sociale* ale fenomenelor pe care le dezbat în cărțile lor. Cel puțin, pentru moment.

V. Nemoianu

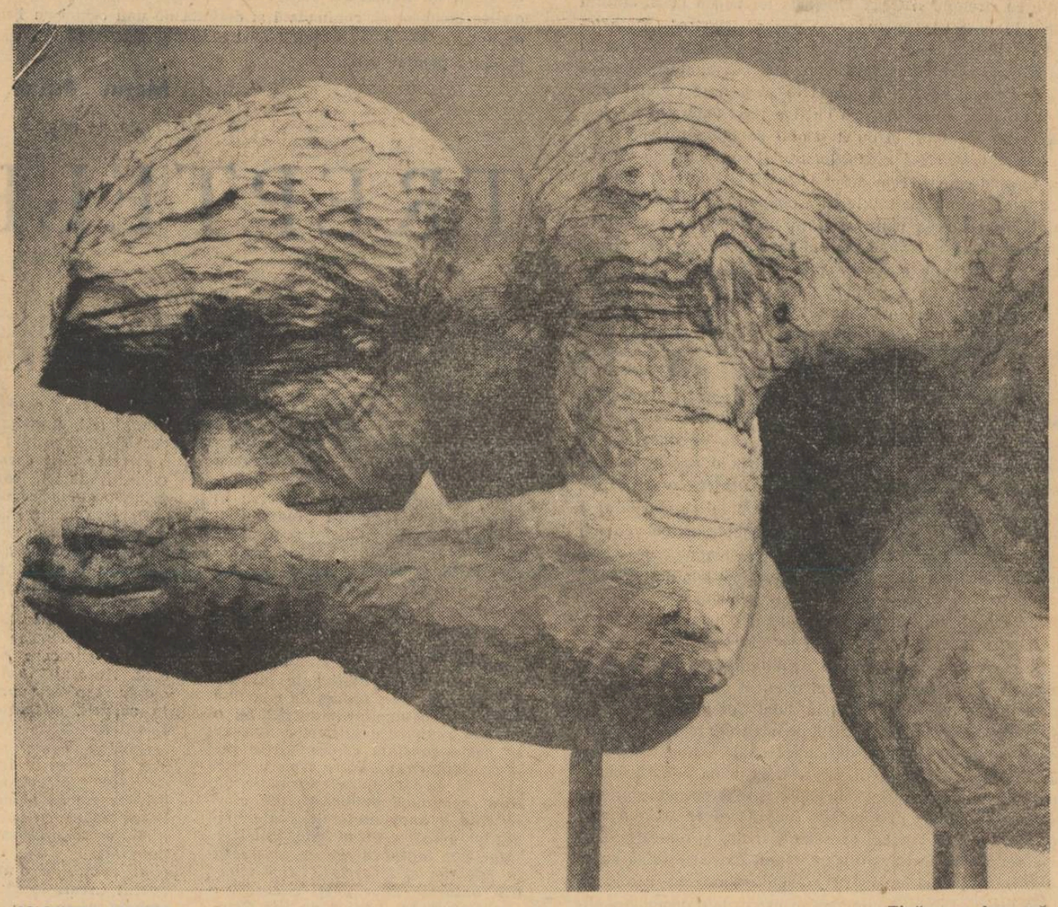

AUGUSTO MURER — Tînăr care bea apă

FREUD, DALI ȘI ȘOCUL ELECTRIC

Moda abstracționismului degringolează. De purtat se mai poartă, dar, ca și mînușeta la pantalon, nu mai face vogă. Jocul cu linii, puncte, pete irațional de culoare — degenerate, supra-realist, în pînze împușcate, sau măgari (măgari autentici!) plimbîndu-și coada muiată în vopsea peste albul cartonului — a încetat de a mai fi un „miracol al secolului". Snobii, din plictiseală, nu se mai epatează; totuși, pentru a evita contrazicerile flagrante și dezicerea intempestivă a pasiunilor calde încă, se convine în a-l considera „miracolaș" (adică... este un miracol, dar ceva mai mic). Procedeele care solicită domeniul psihiatriei nu sînt nici ele în măsură să redea pierduta strălucire a copiilor minune. „Găselnița" Michaux (drogul-muză de factură modernă oferită pictorului, înaintea actului de creație, sub formă de flacon sau pilulă la orice farmacie) s-a epuizat și ea.

Criticii occidentali — cei care s-au înfruptat din bussinesul abstracționismului și prostia snobilor cu bani (snobii au mai întotdeauna bani) —, atît de competenți în a diagnostica și teoretiza „incomensurabila valoare" a unui Dali, Michaux, Giacometti (vezi celebra sculptură „Femeia măcelărită") ș.a.m.d., au devenit ceva mai circumspecți. Corabia troznește, corabia trebuie părăsită! La New York, acum cîteva săptămîni, premiul celei de a 66-a expoziții anuale de artă plastică (1000 de dolari) l-a obținut Ed Reinhard pentru tabloul „Arta abstractă 1958—1962": o pînză complet neagră, ca un geam bine afumat. Cineva — cineva cu bun simț — a îndrăznit să întrebe: pentru ce 1000 de dolari, doar treaba asta se poate face cu un simplu chibrit plimbat pe o sticlă, — și se și face, cînd e eclipsă? Criticii au ridicat din umeri: „Cine știe, poate tocmai aici mesajul artistului a găsit forma cea mai profundă". Sibilinic! Chestia cu „mesajul" a fost explicată însă mult mai clar, am zice absolut clar, dacă nu ne-am teme de aprecieri definitive, de directorul Institutului de arte frumoase din Chicago, John Mackson: „Am ajuns (adică ei au ajuns, n. n.) în acel stadiu în care singurii oameni capabili să înțeleagă asemenea opere sînt artiștii înșiși, soțiile, amantele lor sau medicii psihiatri".

Luată ca ajutor de boală, mia de dolari nu mai intrigă într-atît. În America, se știe, asistența medicală e scumpă...

Dar nici miile de dolari nu se găsesc pe toate drumurile. Abstracționismul e un balamuc aglomerat. Bussinesul riscă falimentul. Alarmă la bursă! Cota elucubrațiilor e în scădere! Snobii nu mai cumpără, vînd. Marii colecționari vînd „capodoperele" abstracționiste cu sutele: Robert Lehmann vinde, Rockfeller vinde, Huntington-Hatford vinde, Daniel Bright vinde. La Paris, 15 magazine specializate în desfacerea „mărfii abstracte" au tras obloanele. Industria drogurilor și a cozilor de măgar pierde clienți.

Salvador Dali, tatăl „culturii suprarealiste", are însă nas de negustor bun, care știe că sufletul comerțului este reclama. Și iată-ne ajunși la Freud, Dali și șocul electric. Aici noi nu trebuie să intervenim, ci să relatăm doar faptele așa cum s-au petrecut, acum cîteva săptămîni.

Locul acțiunii: vitrina unei librării din centrul New-Yorkului.

Eroul: Salvador Dali în carne, oase și pijama, lungit pe un pat de infirmerie.

Machiajul: celebrele mustăți ca niște antene subțiri tinzînd spre creștetul capului, vibrate prin șoc electric (Pictorul însuși a explicat că aceste podoabe, „asemenea unor paranteze subțiri care fac ca nasul să-i semene cu un semn de întrebare și care slujesc la primirea semnalelor din spațiul cosmic", sînt mult mai receptive în poziție verticală atunci cînd posesorul lor se află la New York, dar că, în călătoriile în Europa, le va da o poziție oarecum orizontală).

Recuzita: o rețea de fire electrice stabilind contactul dintre bicepsul brațului drept al lui Dali și coperta unui volum cu reproduceri din creațiile suprarealistului; un electroencefalograf care înregistra pe hîrtie „forța mușchilor" și imprima dedicația maestrului.

Obiectul bîciului: un volum de reproduceri conținînd, după expresia unui ziarist, martor ocular, „mici triunghiuri neregulate semănînd cu desenele unui nebun".

Onorariul: prețul volumelor autografiate prin șoc electric — între 5 și 30 de dolari.

Și acum să vedem ce rost are aici Freud. Sau, mai bine zis, să-l lăsăm pe Dali să explice, așa cum a făcut-o într-o scurtă declarație care „argumenta științific" reprezentația: create pe cale electrică, asemenea performanțe artistice corespund „spiritului de violență al lumii exterioare a fizicii", care este „mai fascinantă și mai la modă astăzi decît lumea bătrînului Freud". Dali a dat toate asigurările că „violența reprezentației sale" este în deplin consens cu „actuala eră atomică".

De altfel, freudismul a mai făcut obiectul teoretizărilor daliste. Într-un interviu, semnat în Arts (octombrie 1962) de Robert Descharnes, Dali amintea despre complexele care-l urmăresc din copilărie, complexe create de un frate (tot Salvador) mort la 7 ani: „Toate bizareriile, toate exhibițiile incoherente pe care le fac sînt constanta tragică a vieții mele. Vreau să-mi dovedesc că nu sînt fratele mort, ci fratele viu. Ca în legenda lui Castor și Pollux, omorîndu-mi mereu fratele mă imortalizez".

Contra 5 pînă la 30 dolari per volum, în vitrina unei librării din centrul New Yorkului. Nu e prea mult pentru tatăl „culturii suprarealiste".

Moda abstracționismului degringolează.

R. Cîmpeanu

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15. telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10. telefon 18.63.99: Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an; Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii

Biblioteca

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr. 4 (115) — 15 FEBRUARIE 1963 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | APARE LA 1 ȘI 15 ALE LUNII — 12 PAGINI — 1,50 lei

Prin înaltul lor nivel de organizare, prin amploarea și spiritul lor revoluționar, aceste lupte au marcat un moment de cotitură în dezvoltarea partidului și a întregii mișcări muncitorești.

GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ
(„40 de ani de luptă a Partidului")

LUPTELE MUNCITOREȘTI DIN FEBRUARIE 1933

Au trecut trei decenii de la neuitatul an 1933, care a însemnat un moment de cotitură în lupta revoluționară a clasei noastre muncitoare, organizată și condusă de Partidul Comunist.

In zbuciumata iarnă a acelui an s-au ridicat dîrz la luptă împotriva curbelor de sacrificiu, împotriva mizeriei și înrăutățirii nivelului de trai al oamenilor muncii, împotriva înfeudării din ce în ce mai apăsătoare a țării unor monopoluri străine, împotriva ascensiunii fascismului și a pregătirii războiului antisovietic, muncitorii ceferiști și petroliști, exprimînd nu numai propriile lor interese, ci interesele fundamentale ale întregului popor. Documentele vremii ne dau posibilitatea să reconstituim imaginea zguduitoare a vieții grele împovărate de lipsuri pe care o duceau oamenii muncii loviți crunt de efectele dezastruoase ale crizei din 1929—1933. Ca întotdeauna clasele exploatatoare au căutat să scape de dezastrul economic, aruncînd asupra maselor povara grea a crizei pustiitoare care în țara noastră cuprinsese întreaga viață economică și politică. Atentatul la elementara condiție umană a tuturor categoriilor de oameni ai muncii se săvîrșea cu un cinism odios, în văzul întregii lumi, sub protecția strîmbelor legi ale statului burghezo-moșieresc. Scăderi de salarii, concedieri în masă, șomaj, amenzi, foamete, cozi interminabile în fața oficiilor de plasare (în care se amestecau intelectuali gata să primească un post de hamal și muncitori necalificați, siliți să accepte orice muncă pe sume de nimic), copii care lăsau locul gol în banca școlii pentru a slugări pînă la istovire la patroni, iată cîteva aspecte dureroase din tabloul înspăimîntător al acelor ani. Pe lîngă intensificarea exploatării și pauperizarea maselor, conducătorii statului burghezo-moșieresc au recurs și la alte mijloace de a ieși din criză, punînd — s-ar putea spune — țara la mezat, concesionînd întreprinderi importante și acceptînd, într-un mod umilitor, controlul și jaful fățiș din partea unor monopoluri străine.

In fața acestei situații, clasa muncitoare de la noi, condusă de Partidul Comunist și-a mobilizat toate forțele pentru a da o ripostă fermă ofensivei capitaliste îndreptate împotriva condițiilor de viață ale oamenilor muncii. In numeroase centre industriale din țară au avut loc impresionante acțiuni muncitorești, care au culminat în lunile ianuarie și februarie 1933, cu eroicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor.

Un rol hotărîtor în pregătirea, organizarea și conducerea de către partid a luptelor muncitorești din 1933, l-a avut Comitetul Central de acțiune al feroviarilor în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, ales la conferința pe țară a delegaților muncitorilor de la căile ferate din martie 1932.

Acțiunile revoluționare din iarna anului 1933 au reușit să frîneze atacul claselor exploatatoare îndreptat contra nivelului de trai al maselor muncitoare, au barat pentru o vreme venirea la putere a fascismului în țara noastră, au contribuit la creșterea conștiinței politice și la îmbogățirea experienței de luptă a proletariatului romîn, la întărirea prestigiului și a influenței Partidului Comunist în rîndurile poporului.

Lupta ceferiștilor și petroliștilor a înscris o pagină glorioasă în istoria mișcării muncitorești internaționale. Ea a fost prima mare ridicare a proletariatului european în perioada de după instaurarea hitlerismului în Germania. Prestigiul internațional al clasei muncitoare din Romînia a crescut o dată cu luptele din ianuarie-februarie 1933.

La marile evenimente din 1933 au luat parte activă și tinerii muncitori, conduși de comuniști, care au dat și ei pilde emoționante de devotament și abnegație, de conștiință politică, de fermitate. Tineretul de azi al patriei noastre, crescut sub semnul unei vieți libere și fericite, va păstra mereu neștearsă amintirea comuniștilor și uteciștilor, a tuturor muncitorilor care s-au jertfit în 1933 pentru cauza nobilă a libertății.

Luptele ceferiștilor și petroliștilor au avut un răsunet puternic în întreaga țară, strîngînd într-un șuvoi unic valurile de indignare și protest ale celor ce muncesc, împotriva crimelor și fărădelegilor dezlănțuite de monstruoasa coaliție. In numeroasele centre muncitorești de la Atelierele Grivița din București, de la sondele și rafinăriile din Valea Prahovei, pînă la Nicolina-Iași, la atelierele din Galați, Cluj, Pașcani, Oradea, Timișoara, Brașov și altele au răsunat lozincile înflăcărate ale Partidului Comunist, mobilizînd pe oamenii muncii la luptă revoluționară.

Niciodată, poate, pînă în acele zile frămîntate, cei oropsiți și înfometați n-au simțit mai răscolitor sentimentul solidarității de clasă, nu și-au simțit atît de viu inimile pulsînd în ritmul înălțător al luptei revoluționare.

In perioada ce a urmat luptelor din 1933, mișcarea muncitorească din țara noastră a dezvoltat experiența dobîndită în marea încleștare, dovedindu-și în numeroase alte acțiuni maturitatea politică și organizatorică. De atunci, din ce în ce mai multe pături ale oamenilor muncii s-au îndreptat către Partidul Comunist, socotindu-l adevăratul conducător al luptei de eliberare a poporului. Solidaritatea activă cu greva ceferiștilor de la „Grivița" pe care și-au afirmat-o atunci, în '33, masele de muncitori, țărani, funcționari, intelectuali, studenți, a constituit, de fapt, o recunoaștere a rolului de frunte al clasei muncitoare și a partidului ei de avangardă în lupta pentru apărarea intereselor vitale ale întregului popor. Momentul 1933 a însemnat și pentru intelectualitatea din Romînia un moment de cotitură, care a determinat pe mulți oameni de știință, scriitori și artiști să-și precizeze poziția, să ia atitudine deschisă față de regimul burghezo-moșieresc, să condamne samavolniciile acestuia. S-a întărit astfel frontul comun de luptă împotriva exploatării și mizeriei, împotriva aservirii țării capitalismului occidental, împotriva fascismului, pentru libertate socială și națională.

Evenimentele atît de bogate în semnificații umane și sociale, în care s-au plămădit caractere noi, impresionante prin vigoarea și frumusețea lor spirituală au constituit și trebuie să constituie în continuare un important izvor de inspirație pentru literatura și arta realismului socialist.

Procesul înscenat conducătorilor mișcării muncitorești a însemnat de fapt o continuare a luptei. Acuzații s-au transformat în neînfricați acuzatori ai regimului burghezo-moșieresc; frumusețea morală, tăria caracterului lor, devotamentul lor neclintit pentru cauza proletariatului au stîrnit admirația oamenilor cinstiți de pretutindeni. Procesul a provocat o uriașă revoltă, atît în țară cît și peste hotare. Numeroși intelectuali au semnat moțiuni de protest, s-au constituit comitete de solidaritate cu luptătorii aruncați arbitrar în temnițe, s-au auzit glasuri energice împotriva regimului bestial aplicat deținuților politici, s-au scris articole și reportaje impresionante despre fermitatea și măreția morală a acelora care din acuzați au devenit acuzatori. Intreaga mișcare muncitorească internațională și-a afirmat solidaritatea cu lupta proletariatului romîn, condamnînd și represiunile sîngeroase îndreptate împotriva luptătorilor ceferiști și petroliști.

In diferite orașe ale Uniunii Sovietice, Franței, Italiei, Belgiei, Spaniei, Greciei, etc., au avut loc mitinguri de sprijinire a proletariatului romîn revoluționar.

Astăzi, cînd cauza pentru care a luptat clasa muncitoare din Romînia în perioada regimului burghezo-moșieresc, cauza pentru care s-au jertfit muncitorii ceferiști și petroliști a biruit în patria noastră, tradițiile glorioase ale ceferiștilor și petroliștilor, ale proletariatului romîn au fost ridicate pe o treaptă nouă. Ele au fost îmbogățite prin munca eroică a poporului, sub conducerea Partidului Muncitoresc Romîn, pentru construirea și desăvîrșirea orînduirii socialiste.

Aniversăm 30 de ani de la desfășurarea eroicelor lupte ale clasei muncitoare în condițiile desăvîrșirii construcției socialiste în patria noastră, în condițiile în care poporul nostru îndeplinește cu succes sarcinile trasate de Congresul al III-lea al Partidului.

Prestigiul clasei muncitoare și al partidului au crescut imens în acești ani, atît pe plan intern cît și pe plan internațional. Urmașii celor care acum 30 de ani s-au ridicat la luptă pentru apărarea drepturilor și libertăților lor, produc astăzi mașini și utilaj ce se bucură de o înaltă apreciere în numeroase țări. Eliberați de exploatare, oamenii muncii s-au apropiat din ce în ce mai mult de marile valori spirituale, fiind atinse cu succes cele mai înalte obiective ale revoluției culturale desfășurate sub îndrumarea partidului.

In țara noastră liberă și fericită trăiește și muncește omul nou, cea mai însemnată realizare a revoluției, omul unei etici superioare, comuniste, devotat trup și suflet cauzei socialismului și comunismului.

Clasa muncitoare condusă de partidul ei marxist-leninist se află astăzi în fruntea grandioasei opere de desăvîrșire a orînduirii socialiste în țara noastră, idealurile pentru care au luptat ceferiștii și petroliștii în 1933 au învins, devenind în zilele noastre realitate.

Aceste realizări constituie cel mai înalt omagiu pe care întregul nostru popor îl aduce muncitorilor ceferiști și petroliști din 1933, tuturor celor care au luptat eroic pentru apărarea cauzei proletare.

„Luceafărul"

P. Vladimir: „GRIVIȚA 33"

Victoria Ana Tăușan

BLOCURI-TURN PE GRIVIȚA

In seară, cînd cerul clipocește ape
și peste umerii noștri se zbate,
blocurile urcă.
în ploi de tăceri înstelate.
Copacii, rămași undeva dedesubt,
își prelungesc răsuflările pînă la nori,
din fereastră-n fereastră,
prin calmul acestor culori.
Șuierul de sirenă de la Ateliere
se înfășoară pe blocuri
cu frunze și flori,
ca o tulpină puternică,
ce rodește și crește.
Sub cerul desfăcut
pînă-n străfund de stele,
luîndu-le în piscuri,
blocurile-turn par obeliscuri,
cinstindu-le-amintirea celor ce-au căzut.

Teodor Balș

SPRE VIITOR...

(1933)

Gara singură. Și gerul.
Și patrule de ostași.
S-a-nălțat din cartierul
răsculat,
peste oraș,
în rotire ne-ntreruptă
pasărea cu zbor sonor.

Trecea c-o aripă ruptă,
sîngerînd,
spre viitor.

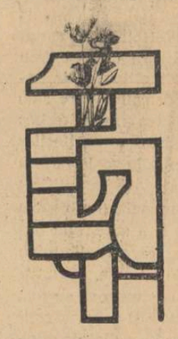

Adrian Dohotaru

GENEALOGIE

Eu cînd năvălii în lumină, am despicat
Aerul cu strigătul roșu ca zorile
Pentru că mă dureau, prea adînc mă dureau,
Trupurile părinților mei răstigniți pe traverse-
Cimitirul familiei noastre de feroviari...

Străbunicul a-ntins primele harfe de fier
Nichelate cu ploi de sudoare și amurguri de sînge
Pe întunericu-acelui pămînt; moartea lui
A venit din genuni ca un tren,
Despicîndu-l în două cu fulgere
Și trăgîndu-i pe roți anii clari ca un rîu...

Dăruindu-și pîinea cuvintelor, dăruindu-și privirile,
Bunicul meu într-o zi a rămas,
Ca un pom desfrunzit, fără glas,
Fără alte distanțe în mîini și în ochii albaștri
Și-a murit pe peron — călător ostenit,
Luînd ultimul tren către soare...

Tatăl meu a venit din păduri și din munți
La solstițiul acesta de drum a venit,
Să împartă distanțele și să petreacă
Trenuri prelungi către șantiere deschise
Ca o floare de piatră-n grădinile patriei.

...Iată-mă dar: Sînt o întreagă baladă a căii ferate!
In sînge port oamenii care făcură de gardă
La porțile vremii, cu ochii deschiși către lume,
Ca semafoarele... Noaptea prin somn
Mă mai ustură viscolul vechilor trenuri,
Noaptea-mi mai trec prin ecou delirînd,
Rătăcitele împușcături îndreptate
Spre vîrstele premergătorilor mei!

Străbunicul mi-a dat strunele marilor drumuri
Pe care cînt țara din mers, mi-a dat roua
Sudoarei pe care mi-o susur în vers,
Bunicul mi-a dat steagul lui de acar,
Ca să-l flutur prin lume la orice răscruce de drum,
Iar tata mi-a-ntins inima — ultim său manifest
Pentru ritmul poemelor mele intrate-n luminâ,
Mi-a întins felinarul pe care adesea-l ridic
Ca să văd mai departe!

În acest număr:

Eugen BARBU: GÎNDITORUL, fragment din romanul „Familia" • Alexandru ANDRIȚOIU: NEMURITOARELE FLACĂRI, poem • Ilie PURCARU: DE LA TRIBUNA O. N. U. LA BANCA ȘCOLARULUI, comentariu • Romulus ZAHARIA: CALEA GRIVIȚEI - azi

NEUITATELE LUPTE

DIN FEBRUARIE 1933

URCUŞ—Fotografia : Dan GRIGORESCU

Demostene Botez

Veneraţie...

Cînd vorbesc, în coloanele revistei **Luceafărul**, despre luptele de la Griviţa din ianuarie-februarie 1933, gîndul meu se îndreaptă desigur, în primul rînd şi la tinerii scriitori şi la tinerii cititori ai acestei reviste. Luptele de la Griviţa constituie nu numai pentru aceşti tineri, dar pentru noi toţi, şi nu numai pentru acum dar şi pentru viitor, o mare pildă şi un nesecat izvor de învăţăminte. Sîntem mîndri că în ţara noastră clasa muncitoare, demnă şi eroică, s-a ridicat cu preţul vieţii pentru a apăra drepturile elementare ale maselor şi independenţa patriei. Lupta clasei muncitoare a fost organizată şi însufleţită în spiritul înaltelor idei marxist-leniniste, de către Partidul Comunist din Romînia.

Cînd vorbim astăzi de greva de la Griviţa şi sîngeroasa ei oprimare, nu se poate să nu fim copleşiţi de o adîncă emoţie şi o respectuoasă veneraţie. Ca unul care am trăit în Bucureşti în acel timp aud parcă şi acum sunetul prelung de alarmă al sirenei de la Atelierele Griviţa.

Glasul sirenei a chemat în acele zile masele bucureştene la luptă. Sunetul ei a făcut să tremure de spaimă pe exploatatorii care se puneau la adăpost în dosul armatei şi al

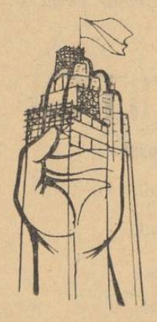

curţii marţiale. La glasul sirenei, enorma majoritate a populaţiei truditoare a Bucureştiului şi-a manifestat solidaritatea totală cu cauza muncitorilor. Oamenii cinstiţi erau cuprinşi de o răscolitoare indignare în faţa fărădelegilor care s-au dezlănţuit în contra muncitorilor Grija pentru soarta muncitorilor care se aflau cu mîinile goale în faţa unei întregi armate, a amplificat dragostea pentru muncitori şi pentru dreapta lor cauză şi a accentuat ura în contra acelora care dezlănţuiau teroarea şi crimele odioase. Printre acei solidari cu muncitorimea au fost şi scriitorii. Revistele şi presa vremii stau mărturie. Este un prilej de mîndrie a breslei noastre scriitoriceşti că în acele decenii corupte mulţi dintre scriitori, zguduiţi de mîrşavele fapte ale regimului burghezo-moşieresc, şi-au ridicat glasul hotărît în apărarea muncitorilor. Procesele de la Bucureşti şi Craiova au fost înfierate de un număr însemnat de scriitori progresişti.

Ecoului de atunci, scriitorii de astăzi îi alătură glasul lor viu, cald de emoţie şi cinstire pentru memoria celor căzuţi în luptele de la Griviţa.

Grevele de la Griviţa au dovedit justeţea luptei revoluţionare, forţa mobilizatoare a partidului, înţelepciunea şi clarviziunea comuniştilor care-l aveau în frunte pe scumpul nostru tovarăş Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Prin amploarea şi răsunetul lor, luptele muncitorilor ceferişti şi petrolişti au constituit un mare pas înainte spre victorie, spre înălţarea edificiului unei lumi noi. Lumea aceea, visată în toiul luptelor revoluţionare, de cei mai glorioşi fii ai poporului nostru, sub conducerea încercată a Partidului, am întemeiat-o şi o desăvîrşim.

Acad. Tudor Vianu

Jertfa

Jertfa sfinţeşte cauza, sună o veche zicală. Este ceea ce a înţeles şi a simţit întregul popor în ziua de 16 februarie 1933. Contemporanii acelui moment de grozavă încleştare îşi amintesc cum inimile tuturor oamenilor cinstiţi băteau alături de mulţimea atelierelor ridicate la luptă.

S-a auzit sirena sfîşiind văzduhul, un foc activ de arme venind dinspre Griviţa ; a curs sînge. A urmat o clipă de încremenire care ne-a obligat la o meditaţie lucidă. Am simţit cu toţii atunci că între cei care împuseseră jertfa şi cei ce o primiseră se săpase o prăpastie şi mai adîncă. Trebuia ridicată o nouă lume în care să nu mai fie posibilă represiunea sîngeroasă împotriva celor ce prin munca lor susţin întreaga civilizaţie a ţării, asigură bunăstarea tuturor.

Ziua de 16 februarie 1933 a constituit un moment hotărîtor pe drumul luptelor măreţe ale poporului muncitor pentru făurirea socialismului. Cinstire de-apururi acelora care, eroic, ni l-au deschis ! Toţi oamenii cinstiţi ai patriei se găsesc pe acest drum, muncind sub conducerea Partidului Muncitoresc Romîn, după puterile şi priceperea fiecăruia, la ridicarea şi întărirea ţării libere şi drepte.

Sînt zile în care vechile legăminte de luptă se reînnoesc. Revin atunci gîndurile şi simţirile de altădată pentru a ne face să înţelegem mai bine în faţa cărei probleme s-a aflat generaţia noastră şi ce soluţie i-a găsit iubirea noastră de ţară şi popor.

Sîntem într-o astfel de zi şi o legăm cu aceea de-acum treizeci de ani, cînd ni s-au luminat, în trăznetele furtunii, căile vieţii noastre. Jertfa muncitorimii de la atelierele Griviţa a rodit pentru noi toţi. Închidem amintirea ei în sanctuarul inimii noastre.

Acad. Gr. C. Moisil

Un „nu" spus fascismului

Grevele declanşate acum treizeci de ani la Griviţa şi pe Valea Prahovei, de un mare răsunet în toată ţara, au constituit o importantă manifestare politică a clasei muncitoare din ţara noastră. În timp ce, călcîndu-se în picioare voinţa popoarelor, în Germania, hitlerismul ajungea la putere, iar în alte ţări dictaturile fasciste se pregăteau să pună capăt ultimelor libertăţi democratice, clasa muncitoare din ţara noastră, condusă de Partidul Comunist Romîn a spus un NU hotărît fascismului. Cu acest prilej clasa noastră muncitoare a demonstrat capacitatea de organizare, fidelitatea faţă de cauza proletariatului internaţional şi profundul ei patriotism. Comuniştii, avînd permanent în frunte pe iubitul fiu al poporului nostru, Gheorghe Gheorghiu-Dej, au condus neînfricat şi destoinic lupta pentru făurirea unei vieţi libere şi fericite.

Forţele poporului nostru călite în aprige bătălii de clasă au înscris pagini noi şi nemuritoare în istoria patriei, luptînd, muncind eroic, sub conducerea înţeleaptă a partidului, pentru construirea şi desăvîrşirea socialismului.

Oamenii de ştiinţă din R.P.R. îşi consacră astăzi energiile lor creatoare, alături de toţi cei ce muncesc, pentru îndeplinirea acestui scop. În institutele de cercetări ducem munca de creaţie, în universităţi, creştem cadrele viitorului, în străinătate purtăm faima poporului nostru.

Alexandru Şahighian

Chemarea sirenei

Sub conducerea Partidului Comunist din Romînia, proletariatul romîn a dus — în decursul ultimelor decenii — mari lupte de clasă împotriva burgheziei. Una dintre cele mai importante bătălii a fost aceea a feroviarilor şi petroliştilor de la 16 februarie 1933, cînd voinţa de luptă a clasei muncitoare a ajuns la culmi epopeice, dovedind lumii întregi că este aptă să conducă destinele acestei ţări. Martor la evenimentele din 16 februarie 1933, am asistat cu inima zguduită nu numai la desfăşurarea întîmplărilor dar şi la reflectarea lor în conştiinţa acelor oameni obişnuiţi să trăiască în marginea frămîntărilor politice.

Sirena chema... Şi sunetul sirenei a avut darul de a determina pe mulţi nehotăriţi să-şi precizeze cu tărie poziţiile politice. Acest lucru s-a întîmplat şi cu un cunoscut al meu, medic. Chemarea aceasta a avut un rol hotărîtor în trezirea la realităţile vii ale momentului politic : ea a adunat de pretutindeni pe mulţi întîrziaţi, pe mulţi oameni de bine, multe suflete nobile ; i-a grăbit pe cei molii, i-a activat pe cei apatici ; chiar în zilele acelea culminante, colectele pentru ajutorarea ceferiştilor s-au îmbogăţit cu obolul unor oameni care nu ştiau ce e politica sau care nu ieşiseră din tihna lor mic burgheză. Iar ca o consecinţă a răsturnării petrecute în sufletele lor, mulţi din oamenii aceştia retraşi şi tihniţi, împreună cu alţii, s-au revărsat ca nişte afluenţi pe străduţele ce dădeau în Calea Griviţei, îngroşînd masele adunate tumultuos în jurul atelierelor — chiar dacă erau oprite mai departe de ateliere, de barajele poliţiei — unindu-şi protestele cu ale celor care ajunseseră de mult la adevăr.

Doctorul de care aminteam, impresionat de chemarea zguduitoare care spinteca aerul, tulburat de ciorchinii de oameni care alergau spre locul unde bătea cu putere inima clasei muncitoare, a găsit şi el drumul pentru a se afla alături de această mare inimă, rupînd ultimele fire care-l mai ţineau legat nefiresc de o clasă ce nu era a lui...

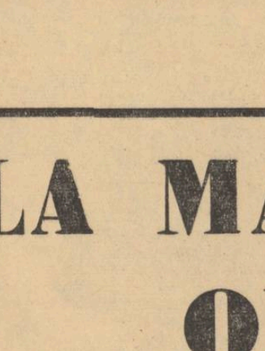

File vechi, lumi dispărute

Avem în faţă cîteva „dosare de personal" de pe vremuri, ale muncitorilor de la Atelierele C.F.R. Griviţa. În nişte coperte roşii aproape zdrenţuite, pe care scrie cu litere groase cuvîntul „Acte", sînt strînse hîrtii şi hîrtiuţe, formulare completate cu caligrafii diverse, în cerneală violetă, adeverinţe, uneori modeste fotografii cu marginile rupte şi alte variate documente ale birourilor administrative ale Atelierelor. E destul să-ţi arunci ochii prin aceste dosare, pentru ca, dintr-o dată, să ţi se dezvăluie, în detalii modeste ori frapante, emoţionante ori tragice colţuri întunecate ale unei lumi dispărute.

Cererea de a fi angajat la Ateliere a muncitorului Dinu Gheorghe are următorul conţinut : „Domnule inspector, subsemnatul Dinu Gheorghe, de fel din Mogoşani, judeţul dvs., fiind sărac şi fără nici o ocupaţie, vin respectuos a vă ruga să binevoiţi a-mi aproba şi mie un post de paznic"... Cîte lucruri se întrevăd din cele cîteva rînduri de mai sus ! Ne apare întreaga dramă a ţăranilor fugiţi de pe moşii, lipsiţi de lucru şi încărcaţi de nevoi şi sărăcie, căutînd cu disperare la oraş un mijloc de a-şi susţine existenţa, recurgînd la tot ce le stătea în putinţă, la intervenţii şi rugăminţi, făcute adesea pe un ton emoţionant de modest, aşa cum apare din cererea de mai sus unde solicitantul, al cărui vis suprem este un post de paznic, aminteşte inspectorului căruia i se adresează că este „de fel din Mogoşani, judeţul dvs."... Chesnoiu I. Ion din comuna Arcani — Gorj, cere şi el „un post de paznic sau hamal" fiind „om sărac şi avînd familie grea". Ghiţă C. Petre cere şi el „un post de hamal", care, în fine, i se dă, şi referatul precizează că el este numit „pe locul vacant al lui Toma Niculae, îndepărtat pe ziua de 8.III.1926". Categoria „îndepărtaţilor" are, în dosare, un înţeles cu atît mai stăruitor, cu cît vrea să fie mai enigmatic : e vorba de cei care nu plac, din motive bine determinate, politice... Cortegiul năpăstuiţilor se îngroaşă pe măsură ce răsfoim dosarele şi cazurile lor devin foarte variate. Aflăm mai departe că Ghezu Nicolae, fost magazioner la Ateliere, se întoarce din armată şi se trezeşte pe drumuri. El face o cerere din care aflăm că : „nemaiavînd loc de magazioner după terminarea stagiului" roagă „să fie angajat ca hamal la Ateliere". Este primit, dar după un timp, „statul de serviciu" consemnează, scurt, în final : „Licenţiat la 1 noiembrie 1931". Dăm apoi de scrisul copilăresc al elevului Gavrilescu Aurel, care face şi el o jalbă „în speranţa — cum spune el — că mă veţi primi şi pe mine să învăţ o meserie în timpurile acestea grele". Ghinea Nicolae are 14 ani şi face o încercare să se înscrie la şcoala de ucenici. Unită cu o agrafă de cererea lui dăm de o declaraţie împrimată, prin care cetăţeanul de 14 ani se obligă „pe a sa răspundere personală" că „nu va adera la mişcarea comunistă". În statul lui de serviciu ni se arată apoi că i s-a aprobat cererea, dar se precizează mai departe că unul din anii de învăţătură să fie făcuţi „pe cont propriu" şi „fără salariu", ceea ce însemna ca el să muncească gratis şi să se întreţină singur. În alt dosar, ne oprim la avizul medical pus pe cererea muncitorului Gălbenuş Alexandru : „Varice ale gambelor, poate fi angajat temporar" ; adică, dacă va munci că un om zdravăn va rămîne, dacă nu soliţia e fără echivoc : „va rămîne" pe drumuri.

File vechi, file scrise cu suferinţă, cu sînge... Şi la sfîrşitul lor, sentimentul că o cortină a căzut, totală şi grea ca o lespede, îngropînd definitiv — prin lupta muncitorilor conduşi de partid — un trecut blestemat.

cronica literară

Prima cronică literară — de altfel şi unica pînă acum — consacrată de D. Micu în revista „Contemporanul", romanului de debut al lui Al. Simion, deşi aplicată la obiect, cu observaţii particulare pertinente şi judicioase, ni se pare că greşea atunci cînd afirma că „romanul romînesc al periferiei înscrie — prin această carte n.n. — o realizare incontestabilă". Realizare da, dar nu ca literatură a periferiei. În esenţa lui, romanul n-are nimic comun cu aceasta — deşi titlul, poate nu îndeajuns de inspirat, „La marginea oraşului", ar putea îndrepta uşor gîndul spre acest gen de literatură. Dumitru Micu operează pe alocuri în cronica sa cu o terminologie care a mai fost uzitată la noi în critica de odinioară, fără a i se da un conţinut prea precis. Vechea noastră critică şi istorie literară au încadrat la capitolul „Literatura periferiei" romanele şi piesele lui G. M. Zamfirescu, cărţile lui Ion Călugăru, Vasile Demetrius, I. Peltz şi ale altora care s-au inspirat din mediul eterogen al mahalalelor. Prin viziunea lui, prin structura morală a eroilor şi prin finalitatea socială a acţiunii, romanul lui Al. Simion nu poate fi aşezat, în nici un chip, în tradiţia aşa-zişilor scriitori ai periferiei, deşi unele aparenţe ale mediului descris ne-ar ispiti spre o asemenea înrudire literară. Cită vreme literatura periferiei avea ca erou principal — să zic aşa — **mediul,** ca geografie morală, din care apar anumite personaje, purtînd tiranic amprenta lui copleşitoare — romanul lui Al. Simion are ca erou central **clasa muncitoare,** aflată într-un punct înaintat al evoluţiei sale istorice. Literatura periferiei tindea, în majoritatea cazurilor, spre înfăţişarea unei lumi în care, sub raportul idealului social, nu licăreau decît nişte visuri vagi cu aripa împovărată de mizerie, de instincte şi ignoranţă, reproduse aidoma de scriitorul identificat şi el, într-o bună măsură, cu viziunea eroilor şi cu mediul lor. Faţă de aceste aspecte, prin care am încercat să caracterizăm sumar ceea ce se numeşte îndeobşte literatura periferiei, romanul „La marginea oraşului" se găseşte structural pe alte coordonate ale evoluţiei literaturii romîneşti. El înseamnă, în primul rînd, în ciuda unor neajunsuri inerente debutului, o contribuţie substanţială la procesul de cunoaştere prin imagini artistice a vieţii muncitorilor. Spre deosebire de o anume literatură, ce se vrea inspirată din lumea muncitorească, dar în care autorii pun pe seama muncitorilor tot felul de experienţe ciudate, împrumutate din alte medii sociale — în romanul lui Al Simion se impune, în chip deosebit, autenticitatea în prezentarea acestei lumi, sentimentul copleşitor al firescului ei. Am arătat că în centrul romanului lui Al. Simion nu se află un **mediu** care imprimă cu anume fatalităţi trăsăturile eroilor ci, dimpotrivă, oameni aparţinînd clasei muncitoare, capabili să imprime ei mediului o fizionomie proprie, prin viaţa, activitatea, preocupările şi idealurile lor. În sensul acesta, mediul muncitoresc însuşi, împrumutînd, parcă, din natura şi psihologia personajelor, un aer de naturaleţe şi prospeţime, trăieşte aidoma unui personaj uman. În romanul „La marginea oraşului", în afară de Mircea, Paul Paşcanu, Mara. Constanţa şi alţi cîţiva tineri, nu se individualizează deosebit de pregnant prea mulţi eroi, deşi fiecare personaj în parte se mişcă cu identitatea sa proprie. Dar toate personajele, aflate într-o permanentă devenire şi prinse în firele aceleiaşi acţiuni principale, realizează la un loc un erou **colectiv** remarcabil, bine individualizat, care este **masa muncitorilor.** Autorul ne introduce, din primele rînduri ale cărţii, în viaţa unor colonii muncitoreşti aflate în preajma unui oraşel moldovenesc, la marginea căruia funcţionează mai multe întreprinderi industriale. Dacă oraşele moldoveneşti cu structura lor tradiţională puteau fi locuri sufocante în care nu se întîmpla nimic vreme de decenii, în aceste centre muncitoreşti de la marginea lor, sub aparenţa unor acţiuni obişnuite, se întîmplă, în fond, numai în cîţiva ani, evenimente hotărîtoare. Ni se pare un lucru deosebit de semnificativ şi meritoriu pentru autorul romanului preocuparea de a zugrăvi în paginile cărţii sale cu precădere viaţa tineretului, a acelui tineret format într-o sănătoasă atmosferă muncitorească, hotărît să-şi cucerească drepturile cu orice preţ. Dacă la un moment dat, descurajaţi de trădările şi înşelăciunile unor renegaţi şi oportunişti, o parte din muncitorii mai vîrstnici, cum e de

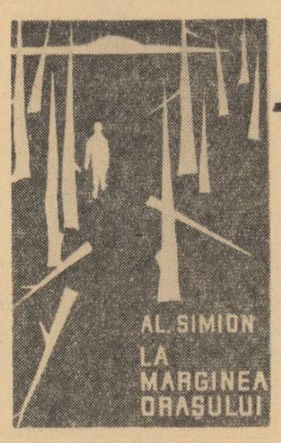

AL. SIMION

LA MARGINEA ORAŞULUI

pildă Anton, tatăl lui Mircea, păreau resemnaţi, renunţînd la o politică activă fermă acum, în perioada imediat următoare grevei de la Griviţa din '33, un grup de tineri, sub conducerea comuniştilor, intră conştient în marile bătălii de clasă. Ecoul Griviţei, consemnează la un moment dat autorul, exprimînd gîndul comunistului Ioniţă — unul din personajele luminoase ale cărţii — s-a resimţit puternic în activitatea tuturor organizaţiilor de partid din oraşele Moldovei. Starea aceasta de spirit se desprinde pretutindeni din paginile cărţii. Izvorît dintr-o cunoaştere nemijlocită a realităţii, romanului lui Al. Simion are capacitatea de a ne face să participăm noi înşine la viaţa eroilor săi, să respirăm atmosfera cartierului locuit de lucrătorii de la întreprinderea „Bradul". Asistăm la discuţiile cu un aer patriarhal de ţară, „de sub nuc" — dar cu un conţinut profund muncitoresc şi revoluţionar, la scenele hazlii sau amare de la crişma lui Talpalocu, la gîlcevile savuroase dintre nevestele muncitorilor, prin ale căror comentarii pline de naturaleţe, acţiunile personale sau obşteşti ale unor personaje se amplifică, se luminează sau se umbresc, prelungite într-un ecou colectiv încărcat de semnificaţii. Grupul acesta de femei, abia schiţate, ca Marioara Bursuc, Tita Bălan, Aneta Ştefănescu, ţine parcă hrisovul cartierului cu nevoile, întîmplările şi traiul lui amar. Colectivitatea muncitorească din aceste colonii lucrează 12-14 ore pe zi, e ameninţată necontenit cu scăderea salariilor, suportă amenzile şi batjocurile exploatatorilor iar iarna cunoaşte, nu o dată, „odihna" obositoare a şomajului. E un merit remarcabil al romanului „La marginea oraşului" faptul de a fi zugrăvit clasa muncitoare ca un erou colectiv unitar, într-un moment istoric în care, sub îndrumarea partidului, se ridică spiritualiceşte deasupra acestor dureroase mizerii materiale, deschizîndu-se larg — cu o uimitoare conştiinţă de sine — spre ideile revoluţionare şi apropiindu-se de teoria marxist-leninistă, vital necesară în activitatea ei politică. Romancierul înfăţişează acţiunea de atragere a muncitorilor în I.M.S.E.R. (Institutul Muncitoresc de Sport şi Educaţie), în vederea unei intense activităţi culturale, prin intermediul căreia se făcea o vie educaţie politică.

Autorul urmăreşte, adeseori printr-o subtilă analiză psihologică, procesul de formare a muncitorului revoluţionar, capabil să devină un ostaş destoinic al clasei sale, în lupta cu exploatatorii, capabil să înţeleagă faptul că patronii nu-i vor acorda niciodată vreun drept din pură filantropie. Lupta aceasta se intensifică din ce în ce mai mult, pe măsură ce o serie de muncitori pasivi renunţă la plîngeri deşarte şi pornesc pe calea activităţii revoluţionare unite. E de o cuceritoare frumuseţe munca politică dusă de tineri, după exemplul comuniştilor, împotriva inerţiei. În toamna anului 1936, din pricina lipsei de materie primă, patronii vor să sporească numărul concedierilor. Dar muncitorii sînt acum mai pregătiţi decît altădată şi se arată în stare ca prin solidaritatea lor să-i constrîngă pe patroni să renunţe la încercarea de a spori numărul şomerilor. Partea aceasta a cărţii transmite cititorului un viu sentiment al forţei muncitorilor uniţi.

Procesul de formare al unui luptător de tip nou nu este identic pentru toţii eroii. Dacă Paul Paşcanu, tînărul înalt, slab, palid la faţă, căruia ochelarii îi împrumută un aer de intelectual, ne apare din capul locului conştient de faptul că „vremea nu trebuie omorîtă, ci trăită", şi trăită cu răspundere cetăţenească, într-un sens înalt, luptînd pentru introducerea spiritului revoluţionar în activitatea culturală a muncitorilor, Mircea, fostul său coleg de şcoală, are un drum mai sinuos pînă înţelege că face parte dintr-un mecanism social uriaş, în care are şi el un rol important. Urmărind biografiile acestor tineri şi ale altora ca ei, care activează sub îndrumarea comuniştilor Mihai Ioniţă şi Arvinte, romanul „La marginea oraşului" realizează o poezie densă, prezentă în multe pagini, o poezie a tineretii muncitoreşti, în cadrul unei problematici revoluţionare.

Poezia aceasta însoţeşte zbuciumul nobil al tînărului îndrăgostit, îi însoţeşte zilele tinereţii fizice şi morale, elanul său revoluţionar, visurile şi aspiraţiile sale. Nu e vorba, însă, de o poezie exterioară, de un lirism factice, impus acţiunilor şi psihologiei personajelor. Ea e incorporată organic acestei vieţi robuste, optimiste, plină de o cuceritoare sănătate morală. Poezia sobră din paginile romanului îi asigură o particularitate care o distinge în cadrul prozei noastre inspirate din viaţa muncitorilor. Apreciind acest lirism discret, trebuie să arătăm că romanul conţine şi unele episoade fade, discursive, în care materialul de viaţă nu s-a transformat suficient în imagine artistică. Caracterul de debut al romanului se resimte uneori şi în construcţie, în general solidă şi bine concepută, dar pe alocuri prea încărcată, lăsînd impresia unor repetiţii. Se observă aceasta mai ales în zugrăvirea vieţii personajului Mircea şi a familiei sale, asupra cărora romancierul îşi concentrează mai insistent atenţia. Dar cititorul e cucerit de marea autenticitate a romanului, de frumuseţea morală a eroilor, de tinereţea lor contaminantă, de idealurile lor înalte, de ideea revoluţionară că problemele vitale ale clasei muncitoare nu se pot rezolva prin filantropia patronilor, ci printr-o luptă organizată, sub conducerea detaşamentului ei de avangardă — partidul.

Iată de ce spuneam la început că romanul „La marginea oraşului" reprezintă o realizare incontestabilă a prozei romîneşti inspirată din viaţa clasei muncitoare, şi nu din mediul periferiei.

I. D. BĂLAN

NEMURITOARELE FLĂCĂRI

ALEXANDRU ANDRIŢOIU

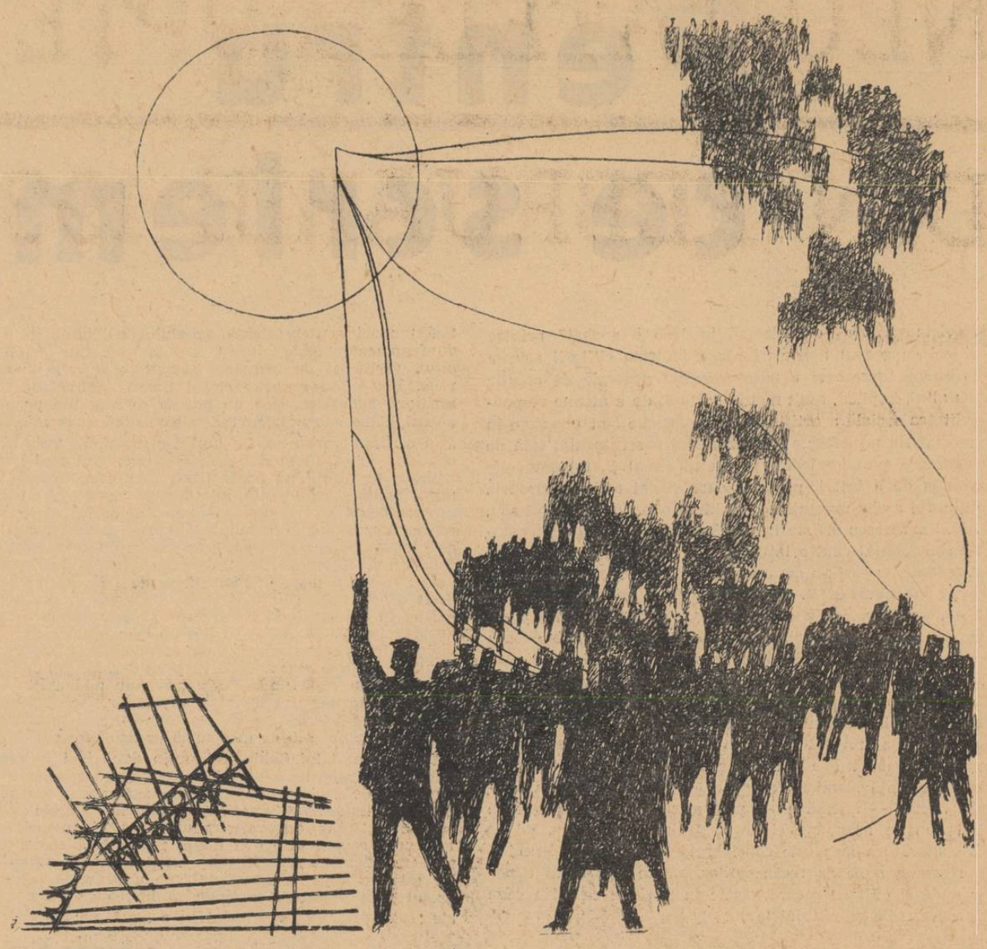

Tablou

Nopți vineț, cu secetă de stele
pentru destrăbălări și-atrocitate,
cînd moartea mișcă armele-n rastele,
cerînd tăcerea inimii-n cetate.

Cu inimile-ntoarse către Odin,
alți teutoni șterg praful de pe zale,
fac tîrg cu armatorii și dau ordin
și mișună dementi prin arsenale.

Scurt pendulează săbii la vipușcă,
pe hărți se plimbă ghiare cu inele
și tăvălesc în pulbere de pușcă
hotarele, făcînd țintar din ele.

Din paralele și meridiane
zăbrele-ar face pe tot globul. Iată,
divizii curg, latine și germane,
pe sub această lună ca-mpăiată.

Iar mărul stă-ntre flăcări și lumină
și, prins în simburi, globul îl imită.

Tu mărul îl agiți spre clarul frunții
trecut prin dreptul inimii. Și-mi pare
că-n el citesc cîmpiile și munții
și fluvii ce sărută sarea-n mare.

Zăpezi îmbelșugate. Și cocoșu'
cu țipăt alungit peste măsură...
Tu vezi cum negru-ntinde către roșu
un brat păros și răsucit de ură.

E-un semn că noaptea vrea s-atace zorii
și în lumina ta s-arunce tina.
De ce te pierzi în vise iluzorii,
tu ce-ai ivit, pedeapsă, ghilotina?

La școală-ți murmuram eroii drastici
ce-au nimicit Bastilii ticăloase,
dar ce faci tu cu unghiul frînt din zvastici,
cînd vrea recolte mari de scrum și oase?

toți criminalii lumii
își joacă biliardul.

Ei, razele solare,
vor să le schimbe-n vipii,
să cînte-a dezolare
din flaute de tibii.

La Sud, la Sud, sub liniî
măslini ce-absorb seninul;
se joacă Mussolini
de-a crima, de-a destinul.

La Nord, la Nord, la Elba,
oglinzi în crunte feluri
și Hitler stînd cu spelba
țigură-n spre măceluri.

Iar pe podiș Iberic
își coace Franco pizma,
ca-n treamătul siberic
să-și aromească cizma.

Se și visează Axa,
iar negre mîini, la modă,
se-ntind către Malaxa,
spre Vidrighin și Vodă.

Cernita cruciadă
cu haita ei, sitepa,
ar vrea la piept să-i cadă
mireasă tristă, stepa.

La Moscova de aur
să facă scrum Kremlinul,
c-un brat de minotaur
să schimbe-n sînge vinul.

Să schimbe fericirea
în negru portofoliu,
ca toată omenirea
pe piept să poarte doliu.

Rusiei să-i întine
uimirile zăpezii.
Mi-e greu să cred în tine,
crunt secol al vitezii.

Rușine mi-e de tine
o, secol al vitezii!

Sînt mai puține pîini decît cătușe
și crește-un negru curcubeu de lanțuri,
trec trupe în mantale de cenușe
și foamea saltă-n trist de slute danțuri.

Pîndește — ochi de tigru — cataclismul,
călăi răcnesc cu fasciile-n mînă,
în ritm de bulgări pe sicriu, fascismul,
scobește-n secol, crîncen să rămînă

pe chipul timpului, ca o tumoare.
Ar camufla și stelele și luna,
să schimbe-n criptă și în închisoare
acest pămînt frumos dintotdeauna.

Inelul lui Saturn l-ar pune-n deget,
să-nvîrtă toate lumile astrale,
iar cu-o mișcare bruscă, fără preget
să le dea morții, nemișcării sale.

Copacii mor și turmele încete,
cristale mor în lumea minerală
și mor viori. Deci moară și planete
să fie moartea mai universală.

O, nopțile valpurgice! Prin ele
istoria s-a-mpletit proscrisă.
Strigați, voi proletari ai țării mele:
„Fascismului, intrarea interzisă"!

Romanță europeană

Europă, Europă,
domnișoară bătrînă
cu pantofi de-antilopă
și-o garoafă în mînă.

Cu surîs de bacantă
și cu cer la fereastră
și cu umbră vacantă
sub umbrela albastră.

E sudoarea ta scursă
și n-ai bani în poșetă,
te vîndură la bursă,
te-au mizat la ruletă.

Ți-e de moarte aroma,
ți se-ntunecă ora,
te pîndește Sodoma
și te paște Gomora.

Termometrul sub zero
îți coboară destinul
și, ca-n Roma lui Nero,
ți-e de flăcări festinul.

Ți-ai golit garderoba —
ești umila, mizera.
Astăzi Miss Europa
a ajuns mitraliera.

Ce mai zici, Europă,
cu poșetă banală,
cînd un ținăr și-un popă
te dau morții la școală,

ca să numeri morminte
și puzderii de schije
și prin sînge fierbinte
să îți pui catalige?

Pînă-n dreptul pleoapei
și al lacrimei crește
fețuirea ce-aproape-i
și te-mpinge orbește.

Tu nu-ți vezi răsăritul
sprijinind aurora
și un turn, fericitul,
ce-i dă liniștii ora?

Europă, străină
ți-a rămas tinerețea
și s-ar cere-o lumină,
să-ți sărute tristețea.

Alegorie cu un măr

Ierni albe. Albă stai la alba sobă,
Ca Alba Longa cu suris întegru;
și-un măr susții în dreapta. Europă,
pe-o jumătate roșu, pe-alta negru.

E-un roșu ca de steaguri și-auroră
și-un negru ca de lacuri asfaltite,
spre roșu, timpul treamătă din oră —
spre negru, sună cu bătăi cumplite.

Ierni albe, ca de lacrimi și hermină,
de-argint, de stalactită și-Afrodită,
Găsește-ți iar cămașa fericirii
și-ndepărtînd genunchii de țărînă
dă omenirii pîini, ca trandafirii
întru prinos frumosul să-ți rămînă.

Nu se va face globul meu în aschii
și nici în aschii visul nostru ere.
Cînd pașnic bate ornicul în Spaski,
iar pacea e lumină și putere.

La Moscova, pe aurite urme
e timpul uriaș de evoluții,
și catapulte nu sînt ca să curme
pe lume astrul marii revoluții.

Dă luptei sens și fă din clipă rază,
și pune iarăși frunții tale laur,
cu măru-n mînă dans bogat dansează
prin Cosmos, pe-un solar inel de aur.

Noi locuim pe-o stea. Sîntem stelarii
cu umerii, suport de strălucire.
Fii omenire, deci. Cu proletarii,
întinde brațe către omenire!

Pamflet

Un biliard cu cranii,
în negre nopți ca fracul,
în loc de bani stau anii
și, drept bancnotă, veacul.

Ni se mizează soarta
la masa închegată
din arbori morți, din moarta
dumbravă de-altădată.

Ca-ntr-o cetate-a ciumii,
jucîndu-și sec hazardul,

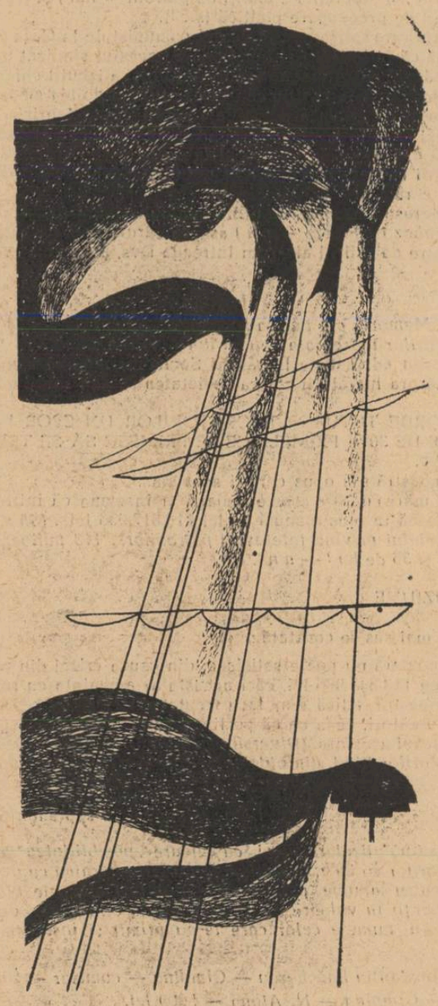

Desene de N. ŞERBAN

Cîntecul luminii tinere

O tînără lumină-nflorind pe baricade
și cel dintîi, din lume, semnal sever de-alarmă,
profund ecou ca-n munte ecoul de cascade.
Se schimbă pumnii-n torțe și verbul nou în armă.

Și Grivița se mută din nume în renume,
și Grivița-i ca marea la asprul ceas al spumii,
ecuator se face, și cerc de-azur pe lume,
brățară de lumină pe brațul sting al lumii.

Ceva frumos se naște, ceva urît se stinge
și-un mîndru foc lăuntric din inimi se ridică,
nici vîntul nu-l înclină, nici bolta nu mi-l ninge,
nici arma nu-l rețează, nici spada nu-l despică.

Lumina lui putere-i, puterea lui mărime-i
un NU, din piepturi simple, pe mări și țări irupe;
un NU ce pune munții drept zid în fața crimei,
cătușa o topește și lanțul sclav îl rupe.

Neadormite flăcări, crescînd dintr-o scînteie,
în ample, hotărîte și clare evoluții,
cu frumuseți solare și nimb de curcubeie,
ivite din lumina slăvitei Revoluții.

Există un asemenea partid

Cazărmi, palate și-nchisori se-nchid,
se-nchid, ca două aripi reci, obloane.
Cînd viu iluminate de partid
cresc inimi în albastrele coloane.

Mișcarea e-n înalt și-n orizonturi,
prin ea întinderi și-adîncimi se-mbină.
Cresc inimile adunate-n fronturi,
schimbate în focare de lumină.

E zidul lumii, luminosul zid,
zăgaz în fața foamei și-a pieirii.
Există un asemenea partid
ce plînile ne dă, și trandafirii!

Istorie, acum din plin reziști
în marșul vast, pe stîngul și în tactul
acestor inimi mari de comuniști,
ce vor să nimicească morții pactul.

Istorice rămîn aceste zone,
cu sînge-ntins drept steag peste zăpadă
ca spaimă pentru cugete cazone,
și pentru brațul sprijinit în spadă.

La colțul zării, floarea lunii pură
veghează-n nopți pichetele de grevă.
Dăm lumii lungi înfuzii de căldură
încinși de-a lui Octombre-arzîndă sevă.

Aprinde-mi-te, suflete, torid
istoriei surprinde-i toată fața.
Există un asemenea partid
ce-mbină strîns lumina cu viața!

Doina Prahovei

Sus pe Prahova, în sus,
la sondorul meșter faur,
are soarele de pus,
cu lozinca lui de aur,
epocii contimporane
semn de seceri pe ciocane.

La Bucegii ce-i privești
cum coboară trepte mute
către merele domnești
și livezi cu bergamute
toți flămînzii, asprii, supții
izbucnită ca-n erupții.

Aromește calm molidul,
nemișcată doarme piatra,
dar în noi a strîns partidul
jarul ce-nfierbîntă vatra.
Cum să stai cu mîna-n șolduri
cînd Sireturi plîng și Olturi?

Intră panica în Astră
și-n. Romîno-Americană,
cînd cupola mea albastră
de pe cer, spre-apus e rană.
Pentru ei, apus e ora,
pentru noi, e aurora.

Cîntecul aripilor

Cugetător profund și îndrăzneț,
Gramatică de preț a fericirii,
partidul se vestește omenirii,
ca iar al frămîntatelor vieți.

Un cîntec nou al aripilor deci
să înflorească buzele, fierbinte,
un cîntec despre zbor, avînd cuvinte
de patos, pentru pentru veacul 20.

Sînt comunist. Cînd mîna ți-o așez
pe umăr, îți urez ca-n urma mîinii
să-ți crească aripi și să fim stăpînii
destinului pe care ni-l visez.

Să fiți bogați în aripi ne-ncetat,
tovarăși dragi de muncă și de luptă,
ca-n decolarea voastră ne-ntreruptă
să fiți un prometeu înaripat.

Atîtea aripi frînte au căzut
cum în copilărie-atîtea smee, —
voi aripi să aveți de curcubee
ce nu cunosc re-ntoarcerea în lut.

Au două aripi vulturi și cocori,
voi aripi să aveți multiplicate,
în zborul sacru către libertate
cu freamăt cald de lire și viori.

Un cîntec nou al aripilor deci
să înflorească buzele fierbinte,
un cîntec despre zbor, avînd cuvinte
de patos, pentru veacul 20.

Cîntecul sirenei

Mutat în timp e sunetul sirenii,
un zbor deplin prin secoli și milenii.

Din Grivița, pătruns prin nepătrunsuri
sirena vie a primit răspunsuri.

Căci îi răspund sirene de vapoare
cu provele — spre răsărit de soare.

Iar visul peste valul ce se sparge
se face steag de flăcări pe catarge.

Și îi răspund sirene de uzină
cu halele-ndreptate spre lumină.

Iar visul ridicat dintre metale
se face steag cu străluciri astrale.

Și-i dau răspunsul trenurile lumii,
pe căi ce-nscriu chiromancia humii.

Iar fumul ce-l ridică-n aer coșu'
se schimbă în penaj înalt și roșu

Și viitorul a răspuns prezenței,
sunînd prelung din cornul abundenței.

Prin timp sirena se visează flaut
în era ce-o rîvnesc, luptînd, și-o caut.

argonaut spre golfurile-albastre
ale culorii fericirii noastre.

Sirena n-are somn. Și pretutindeni
cu roșii florilegii de Armindeni

aduce-n ani, pe brațele-i volnice
cununi de lauri, trandafiri și spice.

Cîntecul jertfelor

Cîntecul jertfelor se-aude-n timp,
e-un cor ca de matrozi pe-un vas-cetate,
cînd părăsesc un țărm, rîvnind în schimb
alt țărm istoriei, cu vastitate.

Să știi să mori semeț și nesupus
ei ne arată-aparte fiecare,
că-n moarte au plecat cu fruntea sus
frumos de parcă ar pleca pe mare, —

Mormîntul cu lopeți de aur deci
să li-l săpați, la veacul din răscruce, —
sicriile cu trupurile reci,
ca luntrile-n spre țărmuri le veți duce.

Au tras în pieptul lor și nu mă mir
că plumbii-au nimerit în pieptul țării.
Tu, sînge, curgi a fir de trandafir
și urci în soarele din geana zării.

O! Somnul fie-le ca de zăpezi
în pisc de munți, ca de fîntîni curate,
cînd scapără în calmele amiezi,
dînd apei lor minune și carate.

Ei au murit spre-a nu se mai muri
în reci tranșee, pe sub zări scrumite.
Sărute vîntul de la miază-zi
aceste frunți măreț încremenite.

Aplece-se genunchiul țării drept,
aplece-se îndureratu-i umăr
spre-aceste inimi care le aștept
istoriei să-i bată-n pieptul tînăr.

Oh, ucigași! Surîsul ce incert vi-e!
Venin vă fie soarta la Carpați,
vă urmărească umbra-acestor jertfe
și ochii țării triști și-nlăcrimați!

Procesul

Obrajilor de juzi le-așterne crucea,
simbol, o umbră searbădă și rece,
în mersul timpului, de la răscrucea
prin care astăzi omenirea trece.

În boxă veacul douăzeci. Cătușa
răsună pusă mîinilor bărbate.
Și lumînări de-oțel la arme-n ușa
în care clocotul mulțimii bate.

Proces la loc ferit și în cetatea
în care umblă latifundiarii,
legînd la ochi cu negru șal dreptatea,
să fure-n ziua mare ca tîlharii.

Și veacul douăzeci, peste istorii
cuvîntul îndrăzneț fățiș îl spune,
făcînd sever rechizitor terorii,
cu grav ecou purtat în zbor prin lume.

În tribunalul lumii se deschide
la ceas de foc procesul omenirii.
Uscatul text al legilor perfide
ca pe-o bomboană-l plimbă-n gură zbirii.

Dar în zadar își isprăvește cursul
procesului, cumplit, judecătorul
căci a rămas, înalt, în timp, recursul
pe care-o să-l încheie viitorul.

Iar inimile spun cum că odată
istoria, c-o aspră cotitură,
va da sentința cea adevărată
cu neînduplecata ei măsură.

Nemuritoarele flăcări

Nemuritoarele flăcări, soare domn
pe cerul lumii și în inimi scumpe,
ca un protest astral și demn irumpe,
prin omenire focu-ți fără somn.

Salut mărețul început de drum,
lovind teroarea vînătă, fascistă,
lumină așternînd pe fruntea tristă
și zările ștergîndu-le de fum.

Prevăd prin tine, prin lumina ta
cum se va săvîrși odată bruscul,
definitivul crimelor crepuscul,
să ardă-n secol purpuria stea.

Eu sînt avidul de-a crea, avid
de tot ce-i operă de frumusețe,
în tinerețea fără bătrînețe
ce se numește spirit de partid.

Eu sînt acel uimit de-a spune-n- vers
cîntarea muncii, rima care place,
că sună limpede-ntr-o mare pace,
rotund ca astrele prin univers.

Eu sînt trimisul celor ce rîvnesc
miracolele ample-ale științei.
Partidul, arhitectul conștiinței,
mi-a dat acest mesaj muncitoresc.

Un cîntec nou al aripilor deci
să înflorească buzele fierbinte.
Un cîntec despre zbor, avînd cuvinte
de patos, pentru veacul 20.

Sînt comunist. Cînd mîna ți-o așez
pe umăr, îți urez ca-n urma mîinii
să-ți crească aripi și să fim stăpînii
destinului pe care ni-l visez.

Pentru ce scriem?

Revista **Facla** organizează în 1935 o anchetă printre scriitori cu scopul mărturisit de a informa cititorii asupra proiectelor literare şi a unor principii generale de creaţie şi cu altul, implicit, mult mai important, de a afirma responsabilitatea socială a artistului. Răspunsurile sînt unanime în a recunoaşte necesitatea unei **atitudini** a scriitorului faţă de fenomenele care împiedică progresul social şi, totodată, necesitatea de a întări, prin mijloace şi căi artistice proprii, conţinutul social-revoluţionar al literaturii. În răspunsul său, **G. M. Zamfirescu** mărturiseşte că a descifrat rostul literaturii în momentul cînd a întîlnit, în proză, „primele pagini de spovedanie, în cari un om avea ceva de spus, îşi striga revoltele şi îngrijorările“ [1]). Ion Călugăru acordă scrisului rolul de a demistifica, de a scoate măştile şi de a dezrobi omul „de sub negura mitologică a cuvintelor de ordine mincinoasă pe baza cărora s-au întemeiat silniciile familiare şi statale“ [2]). Scrisul este, de asemenea, pentru el, ca şi pentru scriitorii din generaţia din care face parte, un mijloc de protest social. Un altul mărturiseşte că epoca pe care o străbate (cea mai revoltătoare din istoria ţării) îi dinamitează sensibilitatea. Ion Pas îşi recunoaşte afinitatea cu o literatură prin excelenţă „tendenţioasă“ [3] şi cu preocupări social-morale. „Scriu — afirmă el — pentru ca alţii să găsească un gînd bun de mîngîiere şi de încurajare. De aceea, mi se pare, literatura mea este considerată tendenţioasă. Primind cu resemnare osînda recenzenţilor, rămîn credincios temelor mele şi cititorilor care găsesc în paginile ce scriu ceva din necazurile şi năzuinţele lor“ [3]).

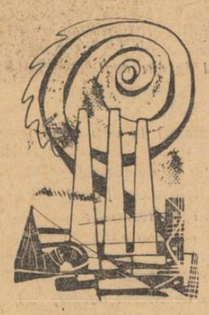

Publicistul Ştefan Roll defineşte scrisul în funcţie de imperativele epocii. Momentul istoric pe care îl străbate i se pare predominant economic şi politic. Este vizibil, în aceste împrejurări, procesul de proletarizare a păturilor intelectualităţii, mai întîi în sens economic, după aceea şi din punct de vedere ideologic ; acest proces se manifestă printr-o radicalizare a atitudinilor, printr-o scădere a prestigiului individualismului. Misiunea scriitorului (singura demnă, în consens cu istoria) este, zice Ştefan Roll, de a se înrola cu arta lui în slujba adevărurilor lui Marx şi ale celorlalţi „gînditori dialecticieni ai materialismului istoric“ [4]). Efervescenţa revoluţionară a deceniului adusese în rîndurile scriitorilor militanţi şi un număr apreciabil de tineri promotori ai curentelor de „avangardă“, „Sfînta“, „cosmica“ şi atît de arbitrara lor revoltă, cunoaşte acum, detaşată de individualism, alte forme de manifestare în literatură. Pe urmele lui Geo Bogza, un alt reporter trecut prin experienţa „integralismului“ descoperă mijlocul de a comunica, printr-o literatură documentară, cu „o lume fără glas, umilă, săracă, asuprită“ [5]). Reportajul său tinde să devină, în acest chip, interpretul (autorul spune : „megafonul“) acestei lumi.

Ideea responsabilităţii scriitorului este dezbătută în eseul pe care îl publică, în seria răspunsurilor din **Facla**, Miron Radu Paraschivescu. Autorul porneşte de la premiza teoretică marxistă că scrisul (în înţelesul de proces de creaţie) constituie un mijloc de cunoaştere. Această cunoaştere nu se poate realiza, cînd este vorba de literatură, dacă este limitată la „cei patru pereţi ai introspecţiei şi (ai) intimelor procese de conştiinţă“ ; este necesară coborîrea în stradă, contactul nemijlocit cu realitatea variată a vieţii care determină, de fapt, procesul de conştiinţă şi asigură originalitatea operei scriitorului ; „De abia acum, după ce am aflat cine sînt — unul dintre oamenii de pe stradă — mărturiseşte eseistul. (...) s-a născut adevăratul, irefutabilul şi magnificul proces de conştiinţă : identificarea cunoştinţei mele cu aceea a lumii — care e o conştiinţă de factor şi produs social“ [6]). Scrisul (poezia, eseul, proza), ca expresie a acestei cunoştinţe, devine, în chip necesar, din simplă expresie a contemplaţiei, o armă care adînceşte, amplifică „benignul şi iniţialul proces de cunoaştere“. Cunoaşterea vieţii i-a relevat scriitorului contradicţii ireconciliabile, inegalităţi frapante. Acestea impun literaturii anumite misiuni sociale **ofensive**, critice ; ignorarea lor echivalează cu o acceptare tacită a tot ce umileşte, în societatea capitalistă, omul.

„...Cînd ştii că tot ce e proclamat sfînt, drept şi sublim, nu reprezintă decît valori şi bunuri în serviciul aceluiaş domn cu milioanele de arginţi şi de crime — care dintre cinstiţii şi adevăraţii artişti îsi va continua procesele intime şi elevat spiritualiste, fără să fie orb, fără să fie surd, fără să fie laş ? Şi care, dintre asemenea procese, rezolvat — îl va face pe el şi opera lui, mai demni, mai înalţi, mai umani ? Scriu fiindcă... lumea poate fi schimbată cu mult în bine. Şi aceasta însemnează că ştiu cine sînt, că mă cunosc“ — spune, în încheierea eseului său, Miron Radu Paraschivescu.

O conştiinţă militantă a scrisului se afirmă şi în răspunsul dat de istoricul P. Constantinescu-Iaşi [7]), cunoscut luptător antifascist, precum şi în acela al publicistului Scarlat Callimachi[8]).

Răspunsul cel mai cuprinzător şi mai profund îl dă, la această întrebare fundamentală pentru un scriitor, Alexandru Sahia. Autorul **Revoltei în port** vizitase, cu un an în urmă, Uniunea Sovietică şi participase la congresul scriitorilor sovietici, unde Maxim Gorki prezentase un amplu referat despre realismul socialist. Ideile formulate de Sahia în legătură cu rolul scriitorului atestă cunoaşterea principiilor leniniste despre literatură.

Sahia face, mai întîi, observaţii preliminare referitor la fizionomia generaţiei sale (o temă mai veche a sa) remarcînd condiţia ei tragică, impusă de împrejurările epocii interbelice : „Generaţia noastră, adică a acelora care am păşit peste 25 de ani, a trăit şi continuă să trăiască epoca unui adevărat tragism. Anii cruzi ai războiului s-au legat unii de alţii sub o zodie războinică, îmbelşugată de sînge (...) Suferinţa noastră a crescut, lunecînd pînă la foamete'. Anii de liceu, universitatea sînt părţi din viaţă, lipsite de romantica altor vremuri, sînt goluri mari, în care continuu am văzut profunzimea negrului şi teama lipsei de pîine ne-au urmărit mereu“ [9]).

Aceste condiţii impun scriitorului îndatoriri sociale ; Sahia are, în această privinţă, principii ferme. „Nu scriu, afirmă el, să mă distrez. Ar fi o crimă lucrul acesta. Scrisul meu e o contribuţie la eforturile de eliberare a maselor muncitoare. Idealul lor e şi idealul meu“. În sprijinul principiilor sale, Sahia citează pe Gorki.

Arta necesară acestui timp, comentează în continuare Sahia, este detaşată de romantismul facil şi de orice implicaţii mistice. Ea are, inevitabil, o tendinţă bine precizată, posibilă, estetic vorbind, dacă i se asociază o imagine artistică puternică. Dependenţa artistului (şi, implicit, a artei) de fenomenele economice şi sociale este, într-un chip sau altul, verificată de întreaga dezvoltare a artei contemporane. Reflectînd asupra acestui proces, Sahia conchide că scriitorii generaţiei sale nu pot să se îndrepte pe alte făgaşuri. Căile subiectivismului, ale misticii, îi duc la eşecuri. „Un scriitor trebuie să fie luptător social. El trebuie să fie continuu legat, în mod strîns, de complexul social în care trăieşte. Scriitorul nu poate fi străin de fenomenele economice, politice, care agită întotdeauna masele. Viaţa zilelor noastre caută să fie împinsă după alte forme, cu mult mai aspre. Epoca romantismului languros, a extazului mistic este îngenunchiată şi plesnită de alte realităţi ce caută să ne depăşească. Ceva mai mult. Scriitorii generaţiei mele trebuie să se convingă, în momentele de faţă, că nu pot face decît o artă cu tendinţă şi că o altă artă nu mai poate să existe. În această tendinţă trebuie să introducem maximum de artă pentru că numai astfel operele noastre vor căpăta viabilitate. Scriitorii sînt şi rămîn apărătorii întregii umanităţi şi de la ei se aşteaptă, în primul rînd, luminarea spre formulele de viaţă unde exploatarea nu mai există, clasele sînt nimicite, iar ura de rasă extirpată“. Nu este greu de înţeles la ce formule se gîndea Sahia. Le şi prezentase, pe larg, în volumul său de însemnări despre Uniunea Sovietică.

Din articolul lui Sahia, cel puţin două idei trebuie reţinute : una, referitoare la rolul literaturii de a contribui la eforturile de eliberare a maselor muncitoare, şi, a doua, despre necesitatea de a exprima idealurile sociale cu mijloacele artistice adecvate, ştiut fiind că adevărurile şi idealurile sociale cele mai înalte rămîn fără efect, dacă nu sînt transfigurate artistic, dacă nu li se smulg echivalentele lor estetice. Idei juste, deosebit de importante pentru progresul unei literaturi ce tinde să îmbrăţişeze zone inedite ale realităţii şi să experimenteze o nouă metodă de creaţie.

Eugen Simion

---

[1] Facla, nr. 1306, 8 iunie 1935.
Ideea responsabilităţii scriitorului este reluată de G. M. Zamfirescu şi în alte articole. Reproducem, aici, un fragment dintr-o mărturisire mai amplă : **Adrian vede peste timp,** apărută în revista **Însemnări ieşene** (An I, nr. 7, 1 apr. 1936) :
„...Nu cred scriitorii romîni că ar fi momentul să-şi pună o problemă de conştiinţă şi să ia o atitudine fermă, în faţa actualelor frămîntări sociale ? Fără îndoială că mă gîndesc la suferinţa celor mulţi, pe care scriitorii — în primul rînd — pot s-o răstălmăcească în opera de artă şi în fapta lor de cetăţeni. Cînd te gîndeşti (...) c-au fost oameni, în literatură, ce şi-au irosit viaţa cîntînd un cais înflorit, un cer cu stele şi o dragoste neîmpărtăşită. Numai atît ! Fermecătoare vremuri ! Nu-i aşa, Domnule scriitor romîn ? Te cred ! Trăiai cu un caputiner pe zi, cu o lavalieră şi cu o credinţă că eşti genial şi neînţeles. Din păcate, s-a dus fericita Arcadie ! Acum sînt alte timpuri şi mi se pare că avem nevoie de alţi oameni — mai aleş în literatură şi artă — dacă nu te superi (...) ; poliţia arestase şi maltratase cîţiva intelectuali în lupta lor pentru libertate şi adevăr — alt politician scăpase, prin tangentă, de rigorile codului penal — dansul milioanelor continua — în timp ce un disperat dintr-o margine de ţară plecase pe jos, bolnav şi flămînd (...) ; un miner se culcase, uitînd să facă o cruce cu limba în cerul gurii, pe un pachet de dinamită, îi dăduse foc şi se lăsase rupt în bucăţi, iar telegramele externe lăsau să se întrevadă (...) ce planuri au cîrdăşiile internaţionale ale marilor capitalişti şi ce destin tragic pregătesc potentaţii industriilor de armament, unei umanităţi terorizate de foame şi nesiguranţă, de legi excepţionale şi de mitraliere, cu concursul binevoitor al conducătorilor rămaşi — pentru circumstanţă — cu ramura de măslin în mînă“...
Aceste mărturisiri sînt lămuritoare atît pentru concepţia scriitorului, cît şi pentru poziţia antifascistă a revistei **Însemnări ieşene.**

[2] Facla, nr. 1310, 15 iunie 1935.
[3] Rev. cit. nr. 1334, 13 iulie 1935.
[4] rev. cit. nr. 1339, 19 iul. 1935.
[5] rev. cit. nr. 1342.
[6] rev cit. nr. 1393, 20 sept. 1935.
[7] Facla, An XV, nr. 1395, 1411.
P. Constantinescu-Iaşi socoteşte că numai eliberarea materială a omului va da scrisului, ca „formă a spiritului“, o libertate deplină. Scriitorul adevărat se situează în avanposturile progresului social. Expresia lui cea mai înaltă este, după autorul citat, Karl Marx. În autorul „Capitalului“, P. Constantinescu-Iaşi identifică un tip de scriitor militant specific epocii moderne ; „pentru vremurile noastre (...) — zice el — nu esteţii, clasici ai unor vremuri stinse, ci Maxim Gorki sau Barbusse vor rămîne expresia scrisului genial (...). Frămîntările de creaţie a unei noi societăţi în Republica Sovietelor dovedesc adevărul. Acolo se naşte o nouă categorie de scriitori care, pornind de la „rob-corul“ modest de fabrică ajung la scriitorul de masă, pe care-l aşteaptă viitorul şi geniul“. Care sînt, în împrejurările sociale ale epocii, datoriile intelectualilor ? — „a închina fărîmiţa de talent sau de pricepere pentru cei ce ne-au născut, cărora totul datorăm de la abc la subtilităţile imperceptibile — şi care azi se numesc masele populare în zbucium de căutarea unei ieşiri din greul impas social“.
Tot aşa, redactorul **Clopotului** făcea o profesiune de credinţă în sensul celor semnalate mai sus. „Scriu articole politice — spune el — pentru că socotesc scrisul ca una din cele mai puternice arme împotriva nedreptăţilor şi nelegiuirilor făptuite în dauna maselor muncitoare. Fiecare articol scris — chiar dacă n-am reuşit în toate să-mi realizez scopul — trebuie să fie o imagine vie a luptelor sociale de azi, a metodelor cu care se pot realiza dezideratele acelora hărăziţi să fie conducătorii omenirii de mîine“. Este limpede că Scarlat Callimachi se referea la muncitori.
[8] Rev. cit. nr. 1411, 11 oct. 1935.
[9] Facla, An XV, nr. 1416, 17 oct. 1935.

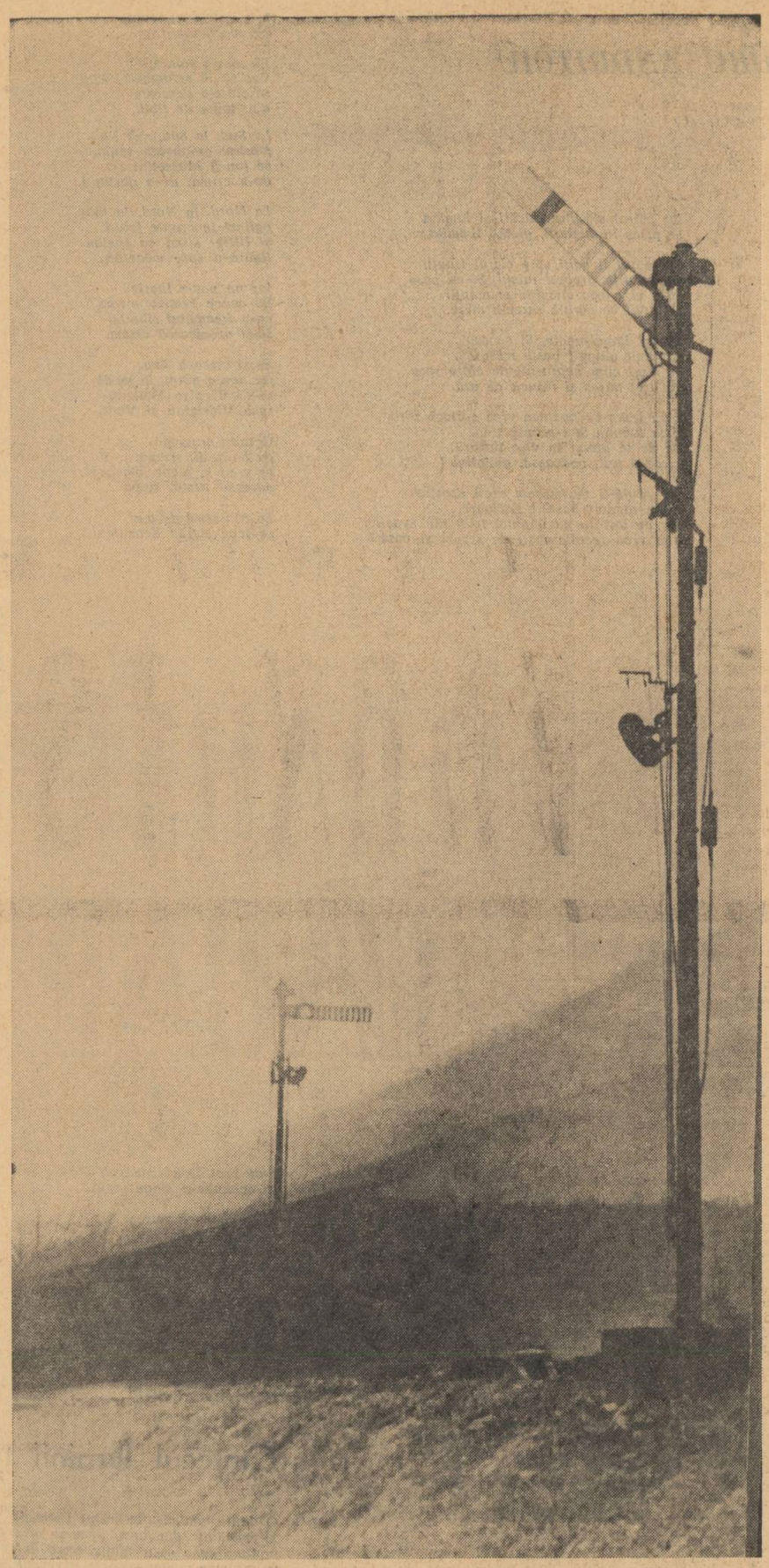

SEMAFOARE

Fotografia : Ion MICLE

„FRUMOASA VALE A PRAHOVEI“

Trei documente privind lupta revoluţionară a petroliştilor

Credem că nu e necesar să însoţim cu un comentariu prea amplu cele trei documente reproduse mai jos.

Sînt de fapt trei extrase concludente din dosarele cu „semnale de alarmă“ ale patronilor de exploatări petrolifere de pe „Frumoasa vale a Prahovei“. Înfricoşaţi de vigoarea luptei muncitorilor din jurul anilor 1930, luptă condusă de comunişti, patronii Văii făceau apeluri repetate la forţa publică, la „respectarea şi apărarea legilor în industria petrolului“.

„Domnule Ministru de Interne“ sau „Domnule Ministru al Industriei“ deveniseră, în acei ani, titluri consacrate în corespondenţa de dragoste dintre patronii de schele şi rafinării şi statul burghez.

Pasiunea epistolară, pe care şi-o consumau în alte împrejurări trimiţîndu-şi tihnitele saluturi cordiale de pe „Frumoasa Vale a Prahovei“, luase o întorsătură dramatică. Dar să ne aruncăm ochii pe trei din epistolele de acest gen. Cititorul tînăr de astăzi va şti să desprindă, din ele, imaginea de „trică istorică“ a patronilor şi a orînduirii burgheze, în faţa asaltului puternic dat de lucrătorii petrolişti, în lupta lor revoluţionară condusă de comunişti.

„Domnule Ministru“

Ne simţim datori să vă aducem la cunoştinţă faptele următoare :

În Cîmpina s-a format la Casa Poporului, un sindicat uvrier, a cărei conducere este în stăpînirea exclusivă a unor cunoscuţi comunişti.

Aceştia pentru a-şi ajunge scopurile lor de propagandă şi turburări au înfăţişat patronilor revendicări uvriere stereotipe, *(revendicările, bineînţeles plictiseau pe patron, erau „stereotipe“ ! n.n.)* din care revendicări, o bună parte erau deja satisfăcute de firmele respective. *(Ce revendicări fuseseră satisfăcute nu se menţionează, dar nu asta era principalul într-o adresă care apela la reprimarea revendicărilor muncitorilor — n.n.).*

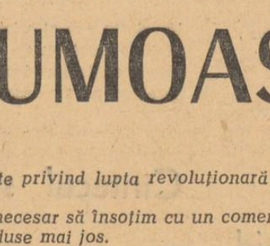

Lucrătorii calificaţi din oraşul Cîmpina, adică baza industriei din acest oraş, dezamăgiţi de mişcările muncitoreşti din 1920 — 1921 care au dus la ruină, şi pe lucrători şi pe firme *(A se observa eleganţa de stil a mistificărilor din aceste epistole de patroni — n.n.)* au reacţionat împotriva acestor turburări comuniste şi au întemeiat un al doilea sindicat care cuprinde fruntaşii profesionişti ai lucrătorilor de aici *(a se citi spărgători de grevă şi reprezentanţi ai „aristocraţiei“, plătiţi de patroni — n.n.)* şi care sindicat nu are nici un fel de preocupare politică (sic !).

Pentru a se turbura spiritele, sindicatul comunist de la Casa Poporului, face să se creadă că înfiinţarea şi funcţionarea acestui sindicat de la Casa Poporului, este făcută cu agrementul autorităţilor şi a izbutit chiar ca unele din autorităţile locale să ia poziţie contra celui de al doilea sindicat.

Cum sindicatul comunist a ajuns deja să creeze în fabrici o stare de spirit care nu mai asigură normalele raporturi între muncă şi capital...

Explicăm că din punct de vedere al intereselor materiale ale firmei, noastre, ele vor fi apărate pe căile legale, independent de supravegherea de ordine ce vă cerem prin aceasta.

Sînt însă interese mai mari, de ordin general şi public *(Citeşte interesele statului burghez în genere — n.n.)* asupra cărora ne-am simţit obligaţi ca cea dintîi dintre datorii să atragem întreaga Dvs. atenţiune“...

II

Extras din „Memoriu din partea societăţii Steaua Română *în arbitrajul asupra revendicărilor îndreptate de lucrătorii săi din Cîmpina“ :*

„Prin memoriul adresat de lucrătorii Societăţii noastre s-au cerut 14 puncte asupra cărora lucrătorii cer ca societatea să dea soluţiunea cerută de ei şi anume :

SĂ SE ACORDE TUTUROR LUCRĂTORILOR UN SPOR LA SALARIILE ACTUALE DE 30%. PRIMELE CE SE PRIMESC SĂ SE TREACĂ LA LEAFA DE BAZĂ.

Societatea noastră s-a opus cererii acesteia...

Dacă s-ar mări cu 30% aceste salarii ar însemna că întreprinderea noastră să plătească în plus o sumă de lei 113.817.936 lei... *(Să se observe exactitatea calculului privind interesele patronilor... 113 milioane, atîtea sute de mii, dar şi 36 de lei ! — n.n.).*

CONCLUZIUNE

Din cele de mai sus se constată :

Societatea noastră nu poate satisface, din cauza crizei din petrol, mărirea salariilor cu 113.837.936 lei, căci aceasta ar ameninţa cu ruina însăşi întreprinderea noastră, adică s-ar face treptat distribuirea capitalului întreprinderii la lucrători, ceea ce că pe lîngă că este oprit de lege, dar nu este nici în interesul acestora. *(Diversiunea e limpede, grija patronilor pentru viaţa muncitorilor fiind, dintotdeauna, doar o simplă poză demagogică — n.n.).*

Data : Cîmpina, 20 septembrie 1929

„Steaua Romînă“ declara, deci, că nu are „posibilitatea“ de a mări salariile muncitorilor cu 30%. În schimb, era foarte darnică cu gratificaţiile de Anul Nou pentru anume persoane. Astfel, la 1 ianuarie 1929, au fost acordate gratificaţii în valoare de 350.000 lei. Să extragem, din tabelul acestor gratificaţii, numele celor care le-au primit şi instituţia din care făceau parte :

Poliţia — *Constantin Enăchescu — Cîmpina — comisar — 5000 lei.*
Siguranţă — *Cîmpina — N. Atona — 5000 lei.*
Siguranţă — *Ploieşti — Chiloman, — şef — 5000 lei.*
etc., etc.

Să mai adăugăm vreun comentar ?

Memento

Desfăşurarea luptelor eroice ale muncitorilor ceferişti şi petrolişti, cu exemplul lor de înaltă conştiinţă politică, precum şi procesele care au fost înscenate conducătorilor muncitorimii noastre — aruncîndu-se asupra lor cele mai odioase sentinţe — au produs o adîncă impresie asupra tuturor oamenilor de bunăcredinţă ai epocii. Ecoul acestu puternic al evenimentelor din ianuarie-februarie 1933 apare astăzi confirmat de numeroasele mărturii pe care le întîlnim pe toate planurile vieţii sociale şi culturale din acel timp. Mulţi scriitori au luat atunci o atitudine publică, limpede şi plină de curaj, în favoarea cauzei muncitorilor ceferişti şi petrolişti. Astfel de mărturii, care cinstesc pe toţi slujitorii condeiului demni de acest nume, merită cu prisosinţă a fi reamintite.

● În timpul primului proces din 1933, N. D. Cocea, Geo Bogza şi Cicerone Theodorescu au făcut parte din Comitetul pentru apărarea muncitorilor ceferişti. Semnăturile acestor scriitori le întîlnim pe apelul adresat de Comitet tuturor muncitorilor şi intelectualilor, apel publicat în ziarul **Tempo** din 29 iulie 1933, în care se spunea : **„Ţinem să subliniem că împrejurările în care s-au produs evenimentele se datoresc condiţiilor grele de muncă, scăderii salariilor, concedierii şi politicii de făgăduieli cari nu se îndeplineau... În numele Comitetului local de apărare a muncitorilor ceferişti facem un apel la intelectuali şi muncitori de toate categoriile şi fără deosebire de credinţe politice, să adere la acţiunea de apărare a muncitorilor ceferişti, ajutorarea lor morală şi materială, împiedecînd prin aceasta o sentinţă nedreaptă“...**

● În articolul **Procesul ceferiştilor,** publicat în **Facla** din 31 iulie 1933, Ion Pas analiza mai întîi cauzele şi modul în care s-au desfăşurat luptele muncitorilor de la căile ferate, iar în încheiere, arătînd că **„din trista întîmplare ale cărei urmări se prelungesc în şedinţele monotone ale procesului, învăţăminte au a trage forurile cari uitaseră că foamea nu e un element de concordie socială, ci dimpotrivă“,** spunea răspicat : **„Ceea ce sentimentul public cere, e stingerea procesului, este aruncarea unei cortine peste dramă care şi aşa a zguduit, care şi aşa a durat prea mult.“**

● Într-un articol publicat în ziarul **Clopotul** din 25 august 1933, Scarlat Callimachi adresa o înflăcărată chemare la luptă pentru apărarea şi eliberarea muncitorilor ceferişti, participanţi la greva din 16 februarie şi osîndiţi la ani grei de închisoare şi muncă silnică : **„Treziţi-vă proletari din Romînia şi de peste hotare, treziţi-vă intelectuali din toate ţările... Fraţii voştri, muncitori ai atelierelor Griviţa, au fost osîndiţi la pedepse grele. Nevestele şi copiii lor plîng. Foamea şi boalele îşi înfig ghearele în trupurile femeilor şi pruncilor părăsiţi. Nu putem să-i lăsăm pradă reacţiunii. Ochii lor sînt aţintiţi asupra noastră. În faptele şi în cinstea noastră sălăşluieşte toată speranţa lor.**

Să ne facem, deci, datoria !“.

● După procesul de la Bucureşti, mulţi din scriitorii noştri au protestat vehement împotriva sentinţelor date de Consiliul de război, ca şi împotriva tratamentului inuman aplicat conducătorilor muncitorilor ceferişti şi petrolişti în închisoare. Scriitorii şi alţi mulţi intelectuali au luat atitudine, cu acest prilej, împotriva întregului sistem odios de torturare a deţinuţilor politici. Printre cei care au protestat împotriva regimului de detenţiune aplicat deţinuţilor politici se numără : Tudor Arghezi, N. D. Cocea, Marcel Breslaşu, Radu Boureanu, V. Demetrius, Victor Ion Popa.

Ei au semnat un **Protest contra regimului aplicat în închisori deţinuţilor politici,** publicat în **Clopotul** din 1 ianuarie 1934, în care se spunea : **„Toţi deţinuţii politici, cari pleacă sau sosesc la Doftana, sînt bătuţi pînă la sînge, fără nici un motiv, cu ciocane de fier, drugi, ciomege, legaţi în lanţuri şi aruncaţi în celebrele celule H, pe ciment gol, udaţi cu căldări de apă, în întuneric şi infectă murdărie, în ger, deseori fără nici o hrană... Pedepsele sînt draconice, singeroase, începînd cu bătăi, schingiuiri şi terminînd cu celulele H.**

Să înceteze imediat acest regim barbar şi inchiziţional !“

● În ziarul **Apărarea ceferiştilor** din 16 iunie 1934, Victor Eftimiu declara : **„Din primul moment simpatia mea s-a îndreptat către muncitorii grevişti de la C.F.R., fiindcă aveau dreptatea cu ei. Omul care munceşte în Romînia munceşte şi pentru cei ce nu fac nimic, de aceea de două ori este vrednic de admiraţia noastră, blîndul şi nedreptăţitul lucrător romîn.**

Cum să nu reclam eliberarea lor ?“

● Pe Mihai Beniuc îl întîlnim semnînd protestul Comitetului regional antifascist Cluj, alături de alţi oameni de ştiinţă şi cultură ca Tudor Bugnariu, Valeriu Novacu, V. Cheresteşiu, protest publicat în ziarul **Apărarea ceferiştilor** din 29 iunie 1934. **„Subsemnaţii** — se spunea în acest protest — **avînd în vedere că muncitorimea de la C.F.R. a făcut grevă pentru pîine şi libertate, avînd în vedere mijloacele necinstite cu care s-a încercat să se arunce în sarcina muncitorilor răspunderea vărsărilor de sînge, considerăm ca o consecinţă a culturii romîneşti şi un imperativ al conştiinţei umanitare stingerea acestui proces şi imediata eliberare a acuzaţilor !“**

● Asistînd la dezbaterile procesului de la Craiova, Al. Sania a scris o serie de impresionante reportaje despre dîrzenia revoluţionară a conducătorilor luptelor muncitoreşti, despre modul în care acuzaţii s-au transformat în acuzători, despre solidaritatea de clasă a asupriţilor. Edificatoare în acest sens sînt cunoscutele sale reportaje **Procesul ceferiştilor,** publicat în ziarul **Dimineaţa** din 15 iunie 1934, şi **Ultimul act din procesul ceferiştilor,** apărut în revista **Cuvîntul liber** din 14 iulie 1934.

● În articolul **După Craiova,** publicat în **Cuvîntul liber** din 7 iulie 1934, Demostene Botez scria : **„Nimeni nu s-a lăsat mitraliat din capriciu şi nici din huzureală. Se vede că nu mai mergea !... Şi se întîmplau lucruri care nu se puteau altfel lecui.“**

● La începutul lunii martie 1933, G. Bacovia a scris poezia **Spre primăvară,** introdusă în volum în 1936, poezie inspirată nemijlocit din luptele muncitorilor ceferişti, edificator fiind în primul rînd refrenul : **„Sculaţi, ai muncii proletari !“**

Un interviu cu Nagy István despre măiestria literară, cu alte cuvinte despre experiența lui literară, nu poate fi decît un bun prilej de a răscoli depozitul unor amintiri din viața lui cu adevărat gorkiană.

Îl cunoaștem pe Nagy István dintr-o proză scrisă cu frămîntare și pasiune sau din cuvîntările în care, cu gîndirea sa perseverentă, își expune și își elucidează ideile.

Trimițîndu-i întrebările, parcă-l vedeam cum, aplecat cu atenție asupra lor, începe să le analizeze cu conștiinciozitate și perseverență.

Această deprindere, rămasă din perioada în care, după cum spune el, „am fost zece ani agitator în mișcarea revoluționară și mare pasionat al scriitorilor clasici", Nagy István și-o întrebuințează astăzi la fel de eficace în îndrumarea scriitorilor tineri. Parcă-i aud și acum vorba greoaie și tenace, la cea de-a treia Consfătuire a tinerilor scriitori:

„...Există o poveste cu masa căreia omul îi spune așterne-te, și pe ea se aștern toate bunătățile. Eu, cînd mi-am dat seama ce frumoasă este meseria de tîmplar de mobile, mi-am pus în gînd să fiu tîmplarul care va inventa masa aceasta... Am pornit la meseria aceasta cu toată pasiunea".

Și, mai departe:

„Dacă citiți despre brutari în cărțile mele, să știți că aceasta nu o scriu numai așa, pentru că mi-a venit poftă să scriu despre brutari; scriu pentru că am studiat această viață. Nu am făcut documentare printre brutari, ci am fost ucenic brutar. Nu am studiat viața agitatorilor comuniști numai așa, ca s-o văd cum este; am fost eu însumi agitator...".

Și, toate acestea pentru a ajunge la concluzia care decurge în mod necesar și logic:

„De ce?... Fiindcă scriitorul nu poate să scrie interesant decît despre ceea ce cunoaște el, decît despre ce a trăit el, ce a analizat el, în mod conștient, cu mijloacele filozofiei noastre, ale filozofiei marxist-leniniste...".

Da, există în toată opera lui Nagy István, în întregul lui mod de a vedea, de a trăi viața, un fir roșu care leagă experiența ucenicului zugrav sau a salahorului de odinioară, cea a muncitorului de la fabrica de chibrituri, a ucenicului brutar și a calfei de tîmplar, cu aceea a activistului din mișcarea muncitorească de mai tîrziu, cu a scriitorului și deputatului de astăzi. Acest fir roșu este convingerea că toate momentele vieții trebuie trăite cu dăruire și pasiune. În opera lui, acest fir roșu devine o pledoarie pentru lupta consecventă a omului în vederea desăvîrșirii sale, o pledoarie pentru participarea activă, cu rezultate eficace, la perfecționarea vieții.

Tocmai de aceasta, prima noastră întrebare sună astfel:

de vorbă cu NAGY ISTVÁN

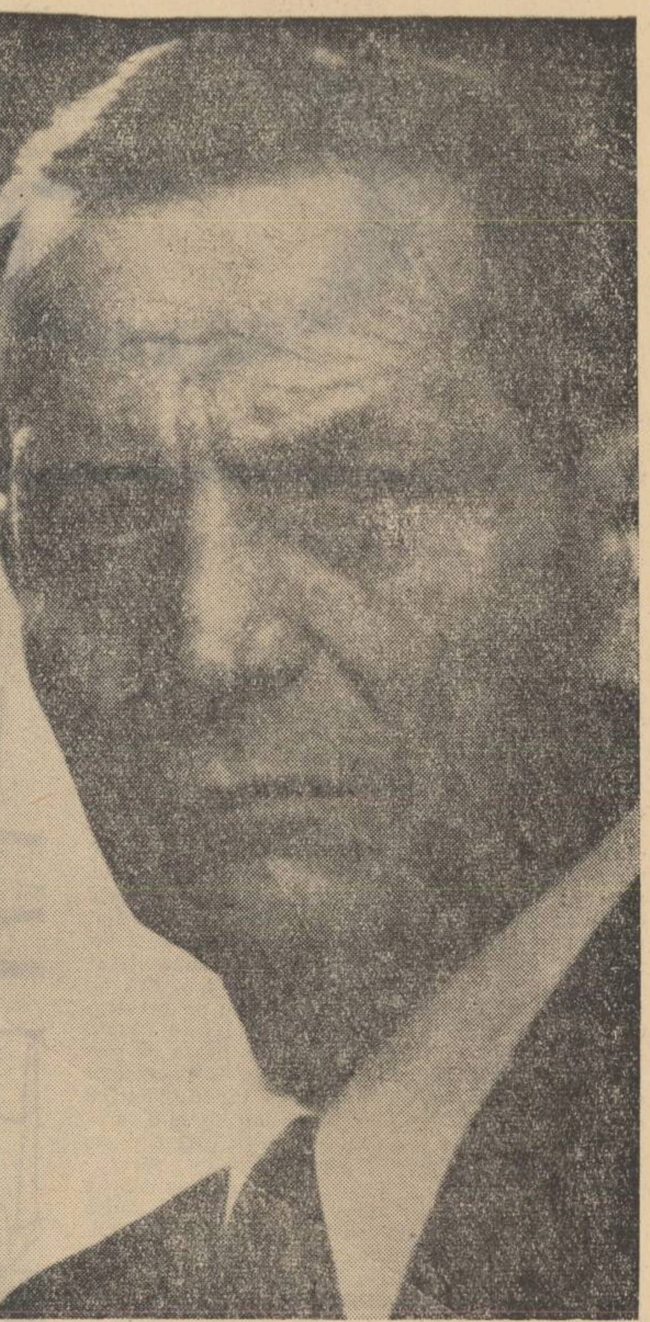

despre literatură

— V-ați dedicat majoritatea operei dvs. literaturii care oglindește viața muncitorilor din trecut și de azi. „La cea mai înaltă tensiune" se ocupă de momentul istoric al naționalizării industriei. La baza acestui roman a stat, desigur, atît experiența dvs. directă cît și o documentare sistematică. Ați putea vorbi tinerilor despre felul cum ați lucrat la acest roman, despre geneza lui și despre etapele prin care ați trecut de la strîngerea materialului la transpunerea lui în formă literară?

— Pentru ca să dau un răspuns temeinic — deci unul din care tinerii scriitori, care acum pornesc la drum, să poată trage învățăminte, pentru a dezvălui toate așa-zisele secrete de atelier, ar fi nevoie poate de un întreg roman autobiografic.

Cum aș fi putut cunoaște tipuri de muncitori comuniști sau social-democrați — și încă să pătrund în tainele sufletului lor! — (ca de pildă fostul muncitor feroviar Bucsi Károly și tovarășii lui de trudă), dacă n-aș fi lucrat alături de ei, dacă n-aș fi activat împreună cu ei? Cum aș fi putut observa figuri de fabricanți, de aristocrați unguri, de avocați romîni și unguri, de suprazeloși ofițeri de jandarm horthiști, de funcționari catolici de un bigotism dus la exces, d intelectuali progresiști sau retrograzi, de oameni care nu m erau nici țărani, dar încă nici muncitori, tipuri al căror pro moral de pe atunci prinsese a mi se contura, dacă, în sta mea de calfă în „mobilier artistic", n-aș fi avut prilejul d pătrunde, de prin anii douăzeci, în casele lor spre a le re mobilierul? Sau, dacă n-aș fi avut de-a face, în cadrul a procese politice, cu atîția avocați, care mai de care memb al cutărui sau cutărui partid „istoric", ori cu ofițeri de jan ni, care, în cursul atîtor anchete, căutau să smulgă mărturii cu privire la mișcările muncitorești. Cartea mea „La cea mai altă tensiune" îmbrățișează nu numai evenimentele din zil na- ționalizării, ci și pe cele din trecut; vremurile, peis in care se conturau tipurile vechilor stăpîni ai fabricii me rgice, ale muncitorilor și funcționarilor de atunci, ale indivizi apar- ținînd altor pături sociale, dar cu care aveau legături, ațișînd drumul urmat de toți aceștia, desenîndu-le trăsăturile carac- ter, se cheamă că am schițat, în linii generale, și tablou social al Ardealului din ultimii cincizeci de ani. Crit literară, ocupîndu-se de romanul meu, a cam neglijat referiri e această natură.

Aș putea spune că preparativele pentru alcătuir romanului le-am început încă pe vremea cînd nu eram decît tînăr muncitor. De cîte ori — în răgazul de după cite-o nță, și mai ales prin închisori, nu ne întrebam cum va ară lumea după victoria revoluției socialiste, cînd la cîrma țării fabricilor, a băncilor, vom fi noi, muncitorii? Cînd școlile institutele de știință vor fi conduse și diriguite de noi? Mai glumă, mai în serios, căutam să-i dăm o dezlegare chiar prob ei; „cutare tovarăș, la ce-ar fi bun?" Și făceam socoteal cîți profesori... cîți ingineri... cîți scriitori sau oameni de șt a care simpatizează cu partidul comunist avem și ce im tante sarcini le vom încredința? Le cîntăream, în gînd, pe nalitatea, pregătirea... Ce facem cu conții și boierii lipsiți moșiile lor? cu fabricanții... cu avocații... cum procedăm cu dacă ni se opun și, de asemenea, cum procedăm dacă se dau brazdă și se arată dispuși a munci cinstit?

Momentele cruciale ale romanului sînt l din epoca de după 23 August. Grosul observațiilor l-am făc începînd cu primăvara lui 1945. În vremea aceea, muncitor a, întemeindu-se pe atotcuprinzătoarea acțiune a partidului, pregătea pentru a lua în întregime în mîna ei întreaga pute politică și economică. Pe atunci, aveam contact aproape zi cu muncitorimea, la locuri de muncă, pe la întruniri, chiar cercuri familiale, prin școlile de cartier. E drept că roman a cea mai înaltă tensiune" vorbește despre o sing uzină metalurgică, totuși, materialul l-am adunat cerc d viața mai multor uzine clujene. Ba am recurs și datele pe care mi le-au putut povesti rude de-ale mele, car lcrau la combinatul metalurgic din Hunedoara. Am recur ineînțeles și la observațiile directe pe care am avut prile să le fac în cadrul călătoriilor întreprinse încă în toam nului 1945 în acel ținut, în vederea unei suite de reportaj n afară de asta, publicam aproape în fiecare săptămînă cît n articol, cîte o schiță. În anul 1947 am scris o dramă în acte („Asaltul uzinei"), în 1948, toamna, am scris două nu în care schițam deja anumite episoade sau fragmente, p re mai apoi le-am introdus, într-o formă mai concentrată, omanul despre care e vorba. După naționalizare, totul mi- venit mai clar. Evenimentul istoric, cele văzute și simțite nine în legătură cu acel eveniment, nu puteau rămîne iro împrăștiate prin nuvele, nici nu puteau fi îngrămădite în rul unei drame. Și nu mă puteam împăca nici cu soluția ușuratică a romanului-reportaj.

Materialul adunat s-a do it a fi peste măsură de vast. Ce să las? ce să înlă... Și cum să-l torn în limpezi și solide episoade de roman Cheia succesului era, după mine, însușirea unor solide baze tice și filozofice. Aș fi fost eu în stare să dăltuiesc caracter profilul moral și politic al personajelor mele, dacă nu mi- i venit într-ajutor partidul, dacă nu m-aș fi situat pe plat a concepțiilor marxist-leniniste? Cum aș fi fost în stare, f toate acestea, să-mi înțeleg personajele, să dezvălui sorgir lor, să descopăr direcția spre care ele se îndreaptă pe cale etii, să le încadrez în conduita generală a romanului?

E singura explicație care o pot da faptului că romanul a prins consistență imp relativ scurt. Început în 1948, în primăvara lui 1951 sch a era gata. După încă vreo șase luni de cizelare, de modific a unor amănunte, se găsea gata pentru prima ediție. Sub iurirea criticilor ce au urmat acelei prime ediții am operat venitele îndreptări: am transcris unele capitole și am căuta adîncesc trăsăturile de caracter ale unor personaje. Ast m ajuns la forma ediției a doua. Cel ce a urmărit, cu aten deosebirile dintre ediția întîia și a doua, lesne a băgat de se că Beke din ediția întîia se bifurcă în două personaje în e a doua. Toate aceste modificări au fost făcute pentru ca iul romanului să apară cu mai mare pregnanță.

— Faptul i putut aborda cu succes o temă de asemenea importa se explică și prin aceea că începuturile dvs. literare fost axate tot pe probleme muncitorești. V-am ruga i să ne vorbiți despre aceste începuturi, despre ce ificație au ele pentru evoluția dvs. scriitoricească.

— Mai sus, an puns, în treacăt, și la această întrebare. Să vedem tot itel mai de aproape cum stau lucrurile. Nivelul nanelor și nuvelelor mele cu tematică din viața muncitor scrise după Eliberare, ar fi de neconceput fără romanele ai mici proporții, cu aceeași tematică, scrise de tînărul scri proletar, începător, care eram, fără schițele și nuvelele de nceputurile mele... Astfel, de pildă, scrisesem chiar în închi prin februarie-martie 1933, cîteva povestiri. Isprăvindu-le, am citit tovarășilor mei de celulă. Și eram vreo treizeci ovarășii mă învredniciră de cuvenita critică, mai apoi crit u extinsă și asupra lucrărilor mele anterioare. Unele avură te de laude, altele stîrniră observații ca acelea: „Mă N Pișta, mă! Parcă-parcă astea le-au mai scris și Gorki, ori a, ori... știe naiba... dar... mult mai bine!..."

Cercetînd îndeaproape materialul de viață ce stătea la temelia scrierilor mele din preajma anului '30 am întrezărit unele laturi particulare ale vieții muncitorești. Descopeream aspecte noi care mă ajutau să pătrund mai profund înțelesul întîmplărilor și fenomenelor ce le observam chiar în apropierea mea. Primul rezultat: am băgat de seamă că neamurile mele erau prezentanți, ca să zic așa, tipici ai familiei muncitorești din Romînia de-atunci. Maică-mea, soacră-mea, socrumeu, cumnații și cumnatele mele erau — pînă la unul! — oameni ai satului, luați de valul vieții, oameni care de-abia își lepădaseră straiele țărănești spre a se transforma, chipurile, în muncitori industriali. Pe cînd eu și frații mei eram, după tată, a doua generație de muncitori. Tot după taică-meu, se chema că sîntem în același timp și a doua generație de muncitori-socialiști. Felul nostru de-a gîndi, atitudinea noastră, conștiința apartenenței la clasa muncitoare, dar și deprinderile noastre, făceau să ne deosebim, în multe privințe, de muncitorii proveniți dintre țărani proletarizați. Aceștia considerau starea lor de muncitor ca ceva trecător: idealul lor era înfiriparea unui mic atelier meșteșugăresc sau agoniseala care le-ar fi dat putința să încapă la țară, o tîmplărie, o dulgherie, o rotărie... Sau — și mai bine — să-și cumpere, din fructul muncii în industrie, ceva pămînt...

Pentru mine, pentru frații mei, organizarea muncitorimii, grevele sau celelalte mișcări muncitorești erau probleme de viață și de moarte. Constatam cu surprindere, chiar cu revoltă-n suflet, că proaspeții muncitori proveniți din lumea satelor, deși recunoșteau utilitatea organizării, o considerau totuși drept o povară. O povară care punea serioase piedici în calea izbînzii viselor pe care le aduseseră cu ei de la țară. Pe cînd noi ne aruncam cu tot elanul în vălmășagul grevelor ce mereu izbucneau, ei... doar așa... tîrîș-grăpiș. Noi nu credeam în dumnezei, ocoleam biserica, pe popi nu-i puteam vedea în ochi. Ei?... Ehei! Cu greu se dezbărau de ale credinței! Starea lor de „nici țăran, nici muncitor" se reflecta și în felul lor de-a vorbi. În graiul specific periferiei locuite de muncitorime, mereu amestecau elemente ale folclorului rural. Plus jargonul lumpenproletariatului!... Noi îndrăgeam literatura serioasă. Ei... romanul de senzație. Noi aduceam pe scenele sindicale drama cu tematică din viața muncitorilor, ei se dădeau în vînt după opereta siropoasă. Aceleași fenomene le observam și prin mahalalele bucureștene, gălățene sau giurgiuvene cînd — cu munca — ajungeam pe acele meleaguri.

Tocmai aceste constatări m-au ajutat să înțeleg mai tîrziu profunzimea acelei teze a lui Lenin, care spune că muncitorul rus stînd cu un picior în satul lui de baștină, dacă reușești să-l antrenezi în lupta revoluționară, se cheamă că prin el ai urnit și satul.

Este deci firesc ca, în nuvelele și romanele mele mai vechi și mai noi, să apară, nu o dată, cu însușirile lui bune și rele, tipul muncitorului industrial care stă cu un picior în sat și cu celălalt în oraș. Dar din ce în ce mai mult m-a preocupat scoaterea la iveală a caracterului acelui tip de „nici țăran, nici muncitor", care mai apoi se transformă în muncitor adevărat, revoluționar, în comunist, luptător pentru interesele clasei lui. Tocmai în elaborarea acelor nuvele și romane de mai mică amploare am cîștigat deprinderea de-a schița caractere, de-a mînui stilul adecvat... Acestor exerciții le datorez putința de mai tîrziu de-a dăltui figuri mai bine conturate, mai bine diferențiate, de muncitori, de mici burghezi sau de țărani. Acestor exerciții le datorez putința de-a lumina mai deplin căile pe care ei aveau să le urmeze în viață.

— Scriitorii tineri se află în fața unei diversități de probleme etice privind formarea muncitorului nostru de astăzi. Tocmai această diversitate, inedităul de fiecare zi al vieții de uzină, sînt proprii lucrărilor literare scurte — schiței și nuvelei. Dvs. ați scris romane despre muncitori, dar ați cultivat intens și povestirea scurtă. Ce recomandări ați putea face scriitorilor tineri care scriu schițe și povestiri?...

— Cele de mai sus cuprind în parte un răspuns și la această întrebare...

Nu-mi pot închipui tînăr prozator care — dacă nu cumva vine încărcat cu o bogată experiență de viață chiar din copilărie sau din adolescență — și-ar putea începe activitatea literară cu un roman muncitoresc sau chiar cu un roman cu oricare altă tematică. Dacă pentru oricare gen literar ai nevoie de bogata experiență a vieții, de o bună cunoaștere a oamenilor, de o limpede orientare politică marxist-leninistă, de o bogată cultură generală, apoi, cu atît mai vîrtos ai nevoie de toate acestea atunci cînd te-ai încumeta să ataci proza de largă respirație. Cerințelor de mai sus nici un prozator nu le poate da cu tifla! I-ar fi cu deosebire greu să scrie roman muncitoresc celui ce nu vine dintre muncitori. Zic greu, dar nu cu neputință!... Tinerii scriitori-începători care caută teme din viața muncitorilor, trebuie să aprofundeze această viață... Trebuie să devină — să nu zic vorbă mare! — ei înșiși muncitori. Nu-i destul că ai văzut muncitori, că ai asistat la procesul de producție dintr-o uzină, dintr-o mină. Trebuie să simți ceea ce simte muncitorul. Trebuie să gîndești cum gîndește muncitorul. De fapt, e o regulă valabilă pentru orice mediu social.

Bineînțeles, caracterul muncitorilor nu se formează după vreun calapod. Mai ales azi nu se formează după calapod! Chiar spre a scrie o simplă schiță trebuie să faci sumedenie de observații. Darămite pentru un roman! De ce, deci, tînărul scriitor să nu înceapă de la un reportaj sau de la o nuvelă sau de la o schiță chiar, spre a se pregăti astfel în vederea romanului?!... Cu puține excepții, toată literatura universală stă mărturie justeții acestei vederi. Și aceasta-i valabil pentru oricare branșă: nimeni nu se apucă, de la început, să monteze o întreagă mașină; și cu atît mai puțin, o întreagă uzină. Nimeni nu se apucă, de la început, să facă planul unei case și cu atît mai puțin să zidească de-a dreptul o casă. Ucenicului de la frizerie nu îi e îngăduit să se atingă din prima lună de capul sau barba clientului. Tînărului care vrea să devină scriitor îi va prinde bine, la elaborarea marilor opere de mai tîrziu, pînă și experiența pe care o cîștigă scriind la gazeta de perete a uzinei.

Nici migala asupra amănuntului, care echivalează cu un pre-exercițiu, nu poate fi făcută oricum. Muncitorii dintr-o uzină, luați unul cîte unul, cît de numeroși sînt, reprezintă tot atîtea individualități. Simplul fapt că cei ce lucrează într-o anumită uzină depășesc planul anual nu înseamnă că fiecare dintre ei e un excelent muncitor în branșa lui și că toți sînt comuniști căliți. Un scriitor talentat e dator să studieze, cu meticulozitatea omului de știință, pe fiecare dintre cei ce vor deveni personaje ale romanului sau nuvelei sale. Avînd însă în vedere faptul că pentru a trage concluzii generalizatoare din constatările la care ai ajuns, făcînd cercetări cu mijloacele științei, ești nevoit să clădești ipoteze, ești nevoit să-ți pui la contribuție fantezia, această facultate dobîndește o deosebită importanță atunci cînd este vorba despre un scriitor. Nu-i de ajuns ca el să recunoască, din anumite manifestări exterioare, anumite situații și anumite trăsături de caracter, ci trebuie să sesizeze, printr-un îndrăzneț joc al închipuirii, tendințele probabile și posibile de dezvoltare ale celui pe care îl studiază... Dar toate astea nu-s posibile fără un bogat bagaj de cunoștințe din domeniul filozofiei marxist-leniniste, din domeniul psihologiei, pedagogiei și respectiv din domeniul esteticii.

Astfel vom putea înfățișa, la un nivel din ce în ce mai înalt, victoria noului asupra a tot ce e vechi.

— Tot pe planul întrebării de mai sus: ca bun cunoscător al lumii muncitorilor ați confruntat probabil lucrările literare cu temă muncitorească ale tinerilor scriitori, cu realitățile pe care le cunoașteți. Ați putea aminti astfel de lucrări, ați putea să vă spuneți părerea despre măsura în care ele oglindesc problemele actuale, problemele esențiale ale societății noastre?

— Cunosc o seamă de povestiri de-ale tinerilor scriitori, care tratează problemele de actualitate ale vieții muncitorești. Luat la repezeală, îmi vin în minte mai cu seamă cele care au apărut în *Utunk*, în ultimele șase luni, în cadrul concursului pentru cele mai bune nuvele. Mai toate reflectă cîte un aspect al conflictului dintre cei ce luptă pentru instaurarea moralei comuniste și purtătorii rudimentelor vechii mentalități mic-burgheze. Cred că acei tineri scriitori au o orientare justă. Desăvîrșirea construcției socialismului și urcarea spre comunism nu sînt posibile fără întronarea moralei comuniste. Dacă cineva ar căuta să pătrundă fenomenele — și e sarcina scriitorului să facă acest lucru — ar vedea că dezvoltarea continuă a economiei noastre naționale, succesele ce se obțin pe tărîmul învățămîntului public, sau chiar pe acela al literaturii, stau în strînsă legătură nu numai cu permanenta ridicare a nivelului conștiinței socialiste, ci și cu extinderea, în cercuri din ce în ce mai largi, în mase, a moralei comuniste. Ar fi o greșeală să treci cu vederea peste faptul că acolo unde organizarea muncii într-o uzină, atitudinea față de om, pe alocuri chiar respectul legalității socialiste, încă lasă de dorit, nu-i vorba numai despre nepricepere, ci mai ales de înrîurirea nocivă, de obicei pe mai multe planuri, a unor rămășițe ale moralei burgheze. Înrîuresc în mod negativ bunul mers al lucrurilor chiar unii ingineri cu o foarte bună pregătire, muncitori, lucrători pe tărîm obștesc, posesori ai unei conștiințe destul de dezvoltate, dar care încă nu au fost în stare să-și revizuiască deplin atitudinea, potrivit cerințelor eticii comuniste. E de mare importanță, așadar, ca literatura noastră, înfățișînd personaje veridice, al căror caracter se transformă, să exprime cît mai clar că acordul dintre existența socialistă și conștiința socialistă nu poate fi deplin decît atunci cînd morala comunistă repurtează victoria deplină, în toate domeniile. Despre victoria definitivă a moralei comuniste nu poate fi vorba, firește, decît acolo unde, și atunci cînd s-a înfăptuit comunismul, cînd atitudinea comunistă a omului devine o adevărată deprindere. Cînd oamenii nu numai că nu mai vor, dar nici nu ar mai putea trăi altcum, decît în comunism. L-aș saluta cu bucurie pe tînărul scriitor a cărui operă ar da asemenea aripi închipuirii noastre.

— Știm că, pe lîngă activitatea dvs. scriitoricească, desfășurați și o bogată muncă obștească, cu rezultate generoase pentru scrisul dvs. Ați putea vorbi despre necesitatea, întrepătrunderea muncii de scriitor cu cea de activist obștesc? Ați putea să dați, în legătură cu aceasta, unele sfaturi tinerilor care se pregătesc să se dedice literaturii și să cunoască mai adînc viața?

— Dacă aș voi să dau un răspuns la această întrebare, aș fi sortit a mă pierde într-o adevărată încîlceală a repetărilor. Dar... hai să mai zic o vorbă despre deosebita însemnătate a experienței de viață! Cea mai prețioasă experiență de viață o dobîndești muncind cu răspundere pentru obște. Poți cînta eroul capabil de orice efort, dacă tu însuți nu ești capabil de un asemenea efort? Poți înțelege pînă-n adîncuri un asemenea suflet, dacă tu însuți nu ai inimă la fel?... Firește că nu!... Prin muncă obștească nu înțeleg că cineva ar fi obligat a se înhăma neapărat în activitatea nu știu cîtor comisii. Din așa ceva nu ar rezulta decît o alergătură fără prea multă noimă de la o sală de ședințe la alta, nicidecum o serioasă cunoaștere a vieții. Căci cine ar face astfel, lucru de mîntuială ar face. Cunosc unii tineri — mai bine zis foști tineri! — scriitori, de acest fel. Nu-s mulți, e drept, dar tocmai de aceea au fost nevoiți a-și lua atîtea munci pe cap, de nu mai au timp nici să scrie, și nici să-și sporească cunoștințele de viață. O spun din propria mea experiență.... Numai cîteva, dar de acestea să te ții cu temei! Numai astfel vei putea spune că ai făcut ceva pe tărîm obștesc, numai astfel îți vei crește simțămîntul de răspundere, numai astfel îți vei lărgi, îți vei îmbogăți experiența de viață. În fața tînărului scriitor stă o vîrstă de om. El are, hotărît, mai mulți ani în fața lui, decît avem noi aceștia trecuți de cincizeci... Frumos, pe rînd, ei pot rezolva atîtea dintre problemele obștești, încît în cursul timpului vor dobîndi o deosebit de variată și multilaterală cunoaștere a lumii. Mai ales dacă se vor orienta, progresiv, pe măsura propriei lor dezvoltări, spre munci din ce în ce mai pretențioase. Astfel intervine un fel de diviziune a muncii, diviziune în cadrul căreia fiecare are teren de activitate asigurat. Iată rețeta pentru lichidarea împovărării, de azi, a unora, pentru scoaterea din pasivitate a altora! Nu trebuie să semănăm cu un simplu trecător care privește.... se minunează și lasă, eventual, în urma lui, o prea-politicoasă declarație de mulțumire. Bineînțeles, cele 8 ore de muncă destinate scrisului trebuie să fie... puse de-o parte. Precum puse de-o parte sînt cele 8 ore de muncă ale fierarului sau ale zidarului.

— La ce lucrați în prezent, care sînt proiectele dvs.?

— De vreo trei ani lucrez la un roman în mai multe tomuri. Romanul tratează transformarea unei localități din regiunea noastră în oraș socialist. Cartea va voi să înfățișeze munca acelor oameni, care, transformînd localitatea, se transformă și pe ei înșiși. Munca mi-o întemeiez pe experiența pe care am dobîndit-o în calitatea mea de deputat în Marea Adunare Națională. Avînd însă în vedere că mă aflu încă în plină activitate de adunare a materialului pentru roman, îmi rezerv dreptul de-a-mi expune planurile de mai largă perspectivă numai după ce voi fi trecut primul hop.

Corneliu Leu

ORGA DE ARGINT

Pe drumul acesta trecem mereu, către cabane, către teleferice, spre calotele albe de pe crestele munților-chemători. La patruzeci și cinci de minute de București, într-o zi senină, prima zi de moină a acestei ierni, am văzut la orizont coloșii de stîncă, înfășurați în broboade albe, sub un cer care-și compunea alte culori decît cele sumbre de pînă atunci. De mirare, în zona aurului negru o asemenea albeață; plăpumi moi de zăpadă cît vezi cu ochii, iar deasupra lor impresionantele siluete ale locului, rafinăria, gara, triajele, coloane de cisterne care mișună ca niște omizi pe păienjenișul de cale ferată...

Trecînd pe lîngă gară și scurgîndu-se de-a lungul liniei spre Ploiești — un drum năboit de zăpezi, cu urmele adînci ale tălpilor de sanie. Țăranii își mînau caii lor cu părul cam lung, părul animalelor iarna. Între scoarțe, lemne de foc. Dacă ai fi omis decorul din jur, dacă te-ai fi mărginit să privești doar săniile cu lemne, zăpada mustoasă și țăranii nădușiți, poticnindu-se de poalele șubelor fierbinți — ai fi avut imaginea unui tablou vechi. Dar ochii părăseau repede această imagine și treceau dincolo de triaje, oprindu-se pe discul imaculat al cîmpiei, deasupra căreia răsărea puzderia de coloane verticale, strălucind în soarele dimineții. Pretutindeni coloane, scînteind la înălțimi unde noaptea sticlesc mii de becuri. Aici se află una dintre cele mai moderne și mai renumite rafinării din lume.

Asta o afirmă cu mîndrie oamenii combinatului, și ei știu bine ce spun.

...Nu s-au făcut cunoscuți în atîtea țări sau regiuni ale globului? Incercați să faceți un bilanț, și veți cuprinde în el multe meridiane și paralele de pe globul nostru: din Afganistan în India, din Vietnam în Coreea, din China în R. P. Mongolă.

Așa că, atunci cînd inginerul Anton Linzmayer, membru al Biroului U.T.M. pe întreprindere, mișca bratul, descriind în aer mecanismele agregatelor spre care ne îndreptăm, m-am simțit cuprins și eu de mîndrie. Nu mă sfiesc să spun acest cuvînt; el capătă aici o frumusețe și-o semnificație aparte, izvorînd din țelul către care tinde, în fond, omenirea întreagă: socialism — comunism.

Mîndria oamenilor de aici — a fiecăruia dintre ei — este conștiința că participă activ la marea revoluție a petrolului romînesc. Muncitorul de aici nu este un X, un simplu număr într-un registru de muncă, ci o personalitate cu trăsături specifice; trăsura de unire, caracteristica întregului colectiv, fiind însuflețirea în muncă, în idealurile bătăliilor de pînă acum, în ale celor ce vor urma.

Vorbind despre caracterele muncitorilor, inginerul Anton Linzmayer afirma — i-am reținut expresia, fiindcă mi-a plăcut — că la Brazi nu se rafinează numai petrol, ci, în procesul de muncă, — prin puternicul catalizator al organizației de partid — înseși conștiințele.

Așa s-a ajuns ca pe panourile de onoare ale șantierului sau în ședințele de evidențieri să figureze numele atîtor oameni, care fac cinste puternicei așezări petrolifere. Mulți din ei pot înlocui cu succes, prin calitățile dobîndite în producție, ingineri cu vastă experiență. Spre pildă, maiștrii Gheorghe Ionescu, Gheorghe Cotorogea, Mihai Cojanu, Ion Buzoianu și mulți alții; este vorba de cei mai iscusiți organizatori ai locului de muncă. În mîna lor, oamenii, stațiile, coloanele, țevile și tablourile de comandă, cuptoarele, se mișcă după legi riguroase, cu siguranța și precizia ceasornicelor.

Timpul cîinos al acestei ierni năpraznice a vînzolit, mușcînd înghețat, zidurile metalice, formate din uriașele tuburi de orgă înșirate pe zeci de hectare, și a produs defecțiuni la instalații; au plesnit țevi, unele bazine au prins crustă. Dar s-a muncit pretutindeni — la înălțime, pe sol, sau în șanțuri — fără întrerupere, zi și noapte.

Gheorghe Hariton este unul dintre eroii acestor zile. El n-a închis ochii timp de patruzeci și opt de ore, pentru a remedia sudurile crăpate din pricina intemperiilor.

Pe un ger de minus 27 grade, cu măsuri speciale de precauție, s-au executat o seamă de alte suduri. Echipa de țevari, condusă de Cîrciumaru Constantin, a depus eforturi supraomenești pentru ca rafinăria să nu se resimtă din pricina intemperiilor. Furtunile n-au putut speria nici echipa lui Berbec Alexandru, care a lucrat fără întrerupere la montarea macaralei „Derick" pentru camerele de cocsare. Nici o undă de căldură de nicăieri, ci doar fierbințeala trupurilor îndîrjite; cîmpul deschis viscolului, și ei...

...De multe ori, în ultimul deceniu, a fost rugat să coboare — de la cincizeci-șaizeci de metri înălțime, de pe platformele de lucru, fiindcă numai acolo-i pria munca — un vechi șef de echipă, una din gloriile rafinăriei: comunistul Gheorghe Sfetcu care a ajuns la respectabila vîrstă de șaptezeci și patru de ani, cu pieptul plin de decorații. Abia s-a lăsat convins „să treacă la pensie" și să se odihnească. Stă acum în Ploiești. Dar Gheorghe Sfetcu se simte, ca pensionar, „nefericit"; îi lipsește rafinăria, cu freamătul ei de bătălii și victorii. O știe toată lumea din rafinăria Brazi, de la cel mai tînăr, pînă la cei care-l vor urma cît de curînd.

Fostul grevist din 1933 a povestit nu o dată tinerilor — sau celor nou veniți în întreprindere — despre acel cumplit miez de februarie, cînd masele petroliștilor, mobilizați de partid, au înconjurat siguranța din Ploiești, eliberînd, prin ușile din spate, pe conducătorii mișcării de solidarizare cu ceferiștii de la Grivița.

Fața lui viguroasă, cu o mustață albă, se acoperă de un surîs triumfător cînd, încheind episoadele relatate, privește în tăcere chipurile tinerilor strînși la club să-l asculte; aceeași privire se îndreaptă apoi spre curțile vaste ale rafinăriilor, întîlnind acolo culmile atinse de industria noastră, în fond o culme atinsă de întreaga noastră patrie.

Se spune că atunci cînd autobuzele și camioanele intră în Ploiești, oprindu-se la stația unde coboară muncitorii rafinăriei, Gheorghe Sfetcu, bătrînul grevist, îi așteaptă, întrebîndu-i înfrigurat despre „ce mai este nou", dacă s-a mai adus utilaj, iar cînd află că în întreprindere au fost descărcate mașini, chiar a doua zi de dimineață, îmbrăcat în haine de lucru, se alătură echipelor de montori. Și ei îl primesc cu inima deschisă...

Eugen Teodoru

GÎNDITO

FRAGMENT DIN ROMANUL „FAMILIA"

EUGEN BARBU

Biografia lui Filipache era aparent tot atît de complicată ca și a lui Anghel, numai că ei nu semănau deloc. Veneau din același mediu pestriț și pitoresc al sărăcimii care a dat vagabonzi, criminali, poeți și profeți, luptători, dezertori, pierde-vară, dar mai ales oameni dintr-o bucată, neînchipuit de dîrji și serioși cînd era vorba de lucruri esențiale.

Filipache crescuse într-o familie numeroasă, una din acele familii despre care se crede că va stăpîni tot pămîntul, într-atît se multiplică și se lățește, prin alianțe, cumetrii și cununii, încît la un moment dat ai impresia că grupului acestuia de oameni i-ar trebui un cartier întreg, ca să aibă unde locui, și venituri nemaipomenite pentru a putea supraviețui.

Bătrînul Filipache murise la 52 de ani. Era un om slab, lung și vesel, căra gunoaiele de pe stradă, și, lucru ciudat, niciodată, nimeni nu-l văzuse murdar pe haine, ori nebărbierit. Se părea că prezența continuă a gunoaielor, meseria lui păcătoasă, de om silit să trăiască undeva la fundul vieții îi împrumutaseră o filosofie din care nu lipsea o oarecare ușurătate, dar și o profunzime pe care fiul său și-o însușise devreme. Nenea Gogu, cum i se spunea de către vecini, se scula cu noaptea în cap, se spăla vară-iarnă în curte pînă la brîu, își rădea obrazul cu un brici bine ascuțit și pe la cinci și jumătate puteai să-i auzi droaga pe sub ulucile cimitirului Ghencea, pornind în treaba lui. Cînta ca un italian, avea o voce frumoasă, în tinerețe măturase arena la circul Sidoli, visase să se facă acrobat pe sîrmă, dar manajerul circului îi spusese că e prea lung și prea nesigur pe picioare pentru a face față unei asemenea meserii. Renunțase la ea cînd văzuse cum într-o seară o fată de 18 ani se prăbușise în arenă și murise pe loc. Căutase după aceea mult de lucru pentru că patronul falimentase, și, ca un făcut, tot pe atunci se căsătorise cu o femeie frumoasă, fără o meserie stabilă, o femeie ciudată, care aducea a muzicantă, dar nu era, purtînd numai nostalgia unei vieți ușoare în priviri. Filipache o apucase copil (pentru că maică-sa murise cînd avea 5 ani într-un accident stupid, luase foc de la o mașină de gătit și arsese întreagă ca o feștilă, accident inexplicabil pentru oricine nu crede într-o fatalitate a destinului). Era o femeie frumoasă, cu un chip mongolic, cu un corp prelung care ascundea desele sarcini, într-un mod misterios. Mai tîrziu, Eva avea să-i amintească de maică-sa și asta îl bucurase. Pînă murise atît de inexplicabil și absurd, făcuse șase copii. Filipache fiind al patrulea din familie. Trăiau într-o sărăcie înspăimîntătoare, pentru că banii cîștigați de taică-său erau dați pe băutură și maică-sa nu lucra, nu făcea nimic. Cînta toată ziua în casa lor plină de prea multe ființe care urlau și cerea de mîncare, și mai veneau și vecini care aduceau cîte ceva pentru nenorociții de copii, și lui Filipache îi rămăsese pentru toată viața impresia aceasta de sufocare, de lipsă de aer, de lume prea multă adunată laolaltă, de viață comună înăbușitoare, lucru care te împinge spre evadări și care naște o tiranică sete de libertate. Frații lui muriseră pe rînd, tot atît de misterios și de pe neștiute ca și maică-sa, unii înainte de dispariția ei, alții, al cincilea și al șaselea, după aceea, ca și cînd ar fi existat un soroc. Cînd împlineau șapte sau opt ani, se îmbolnăveau de plămîni și în cîteva luni, cu toate eforturile vecinilor de a-i salva, se stingeau pe picioare, cum se stinge o lampă fără gaz. Nu erau niște copii gălăgioși, purtau de la naștere cu toții semnul fatal al morții, obrazul subțire se îngălbenea, fața li se subția, pieptul mic și prea strîmt parcă pentru aerul de care avea nevoie, părea turtit de o imensă povară. Nopțile, toate aceste ființe hîrîiau împreună într-un somn greu, ca un armoniu uriaș, gîfîit și straniu. Frigul, iarna, mizeria fără capăt îi făcuseră resemnați pe toți, se părea că Filipache cel bătrîn se miră că a căpătat un loc pe acest pămînt și făcea totul ca să părăsească viața cît mai curînd. Era un om nepăsător ca și maică-sa. La moartea fraților lui nu scosese o lacrimă, parcă se bucura, glumea pe seama copiilor lui mereu cărați de către o droagă sărăcăcioasă spre cimitirul Ghencea; poate că omul acesta se bucura cu adevărat că unul cîte unul, urmașii lui dispăreau și grijile sale, și așa destul de puține, dispăreau, dispărea mai bine spus acea responsabilitate față de copii, cu care vecinii și prietenii lui îl omorau în predici și discuții nesfîrșite.

Într-atîta moarte și părăsire, Filipache simțise nevoia să supraviețuiască și să trăiască împotriva acelei fatalități care-l lăsase fără frați pînă cînd avea zece ani. Cineva îi băgase în cap că trebuie să mănînce mult și tot timpul, pentru că pe ei asta îi ucidea, lipsa de hrană și mai ales mizeria de a locui cu toți laolaltă. Învățase pe apucate, cu sete, din plăcere, nu fusese un elev strălucit, pentru că niciodată nu avusese cărți. Profesoarele aveau o slăbiciune pentru el, pentru că de pe chipul lui radia o căldură ciudată, o dragoste pentru cei din jur irezistibilă și continuă. Filipache îi ajuta pe ceilalți ori de cîte ori cineva declara că nu poate face singur un lucru, rămînea după orele de clasă să măture dușumelele, împacheta hîrtiile uitate de ceilalți prin bănci și le vindea, scotocea în pachetele abandonate pe pupitre și găsea cîte un rest de pîine. De cînd murise maică-sa, vecinele mai aveau grijă de el, dar nu în fiecare zi, pentru că fiecare ținea la ușa lor cîte o liotă de copii și le venea greu să nu-l uite și pe fiul gunoierului. La unsprezece ani, cînd termină cele patru clase, intră ucenic la un cizmar, tocmai pe Văcărești. Era o dugheană întunecoasă, mică, plină de piei argăsite și de toval, mirosind toată a piele și a gunoi nemăturat cu lunile. Meseria se fura, nu se învăța. Îl puseseră la cele mai grele corvoade, el nu protestase, avea un zîmbet dulce cum au toți copiii de pripas care nu au cunoscut vorba bună și tot speră de la ceilalți la puțină dragoste, la o vorbă ca lumea, și nu mai găsesc această dragoste și nu mai aud acel cuvînt bun care le-ar merge la inimă. Intra în atelierele aglomerate pe la șase dimineața și ieșea la șase seara, beat de aerul rece de afară, proaspăt și bun, gata să umble de capul lui ore întregi. Colinda străzile întunecate din jurul pieței de mărfuri ieftine, se zgîia la galantarele murdare ale negustorilor de haine vechi și cînd făcea rost de un bacșiș își cumpăra o gogoașă soioasă, plină de grăsime dulce și afînată, cu un miez ca piersica. Despre epoca aceea, Filipache avea cele mai frumoase amintiri. Atunci descoperise lumea, orașul cu surprizele lui, mereu altele, cu localuri cu geamuri aburite, cu case misterioase în care pătrundeai pe scări întunecoase și urcai ostenind pînă sus, undeva în fața unei uși în care băteai, și întindeai un pachet cu pantofi reparați și primeai în schimb, nu bani, pentru că pe aceștia totdeauna îi refuza, ci un covrig sau un măr și pe urmă drumul de întoarcere era altceva, un lucru plăcut, mistuitor în frumusețea lui, pentru că se oprea în fața galantarelor cu manechine, în fața cinematografelor cu fotografii luminate de becuri mici, și treceau tramvaie învelite parcă în afișe multicolore ca niște mari bandaje de hîrtie și dincolo de geamuri se zăreau chipuri numeroase, necunoscute, mirate și binevoitoare, triste sau vesele, femei, copii sau bărbați încruntați, țărani sau meșteri sau lucrători, totul amestecat ca într-un caleidoscop uriaș al străzii, cu firme și vitrine multicolore, cu înghesuială și strigăte și mirosuri de haine vechi și uzate, țipete de vînzători ambulanți, cîntec de armoniu și huiduială și fluiere de sergenți și goană a hoților de buzunare pe ulicioarele întunecate, pline de refugii, de trepte secrete de piatră, dincolo de care domnea un întuneric prielnic, folosit seara de îndrăgostiți, adevărate temple de umbră ce înghițeau totul, topind ființele în ceva cenușiu, inform și ațîțător de curiozitate...

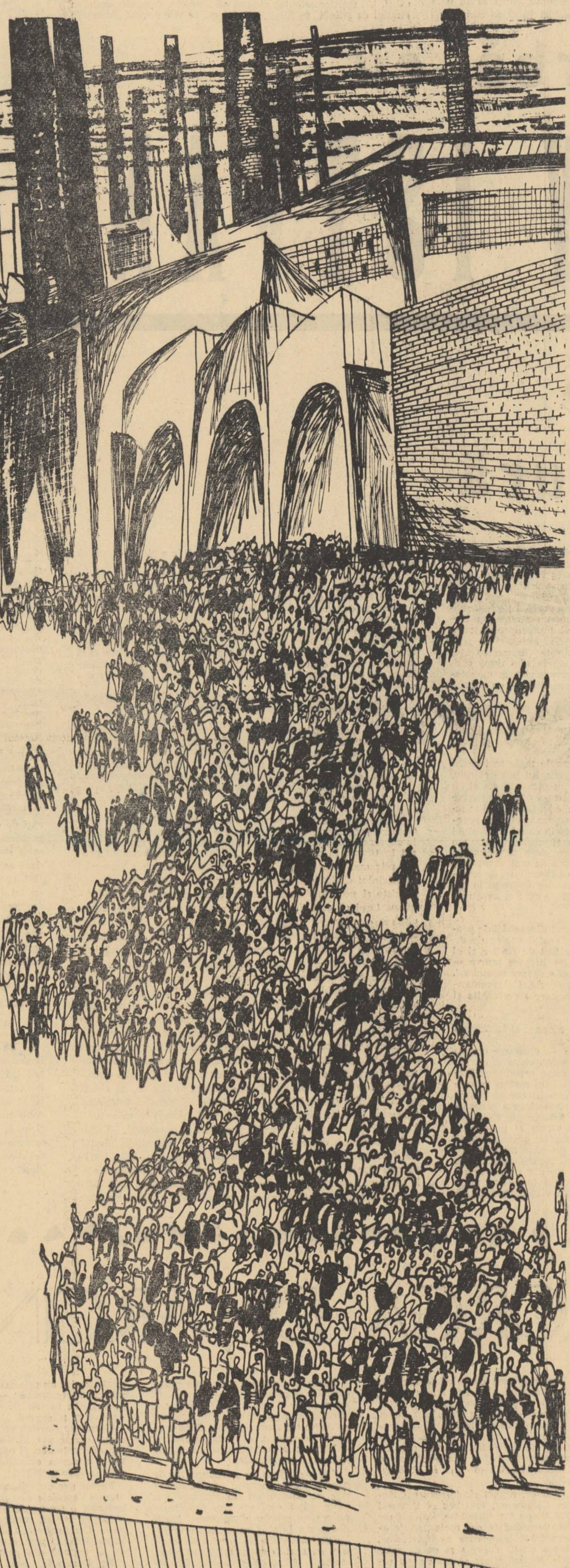

Patru ani rihtuise înfi, bătuse placheuri în vîrfuri de ghete, șnuruesfoara subțire, unsă cu ceară, băgase în ac la ɯina unui bec chior, se înțepase cu sula, aspiras\irosul indescriptibil de piele tăbăcită și măturasɔată mizeria unui atelier înghesuit, în care se ɱează, se mănîncă și se fură aerul celuilalt parcu sete și înverșunare. Atelierul acesta și strada ɩlumea ei amestecată, bătălia pentru cîțiva lei înmbăta plății, fiecare sîmbătă a săptămînii, ziua ɩ mai strălucită, ziua mult așteptată, ziua minune, ɩtru că dincolo de ea mai era ceva, mai era o zi, n era o sărbătoare și mai strălucită, plină de și ɱ multe promisiuni, duminica, și uneori lunea cîne făcea blau, adică se zăcea după beția prelungitdin zilele dinainte, iată treptele învățăturii despreɱeni a lui Filipache. În atelierul acesta înghet se perindaseră timp de patru ani aproape douci de calfe și cam tot atîția ucenici. Poate pare cos, dar în copilărie ne perfecționăm instinctul conservare deși se spune că tinerețea e imprudă și pentru asta se invocă moartea soldaților și nișarea lor în fața vieții. Unui om de 18 ani trăit ă nimic, scăpind de un sfîrșit prematur dintr-un priciu al sorții, pentru că Filipache deținea toatatele ca să fie un client pretimpuriu al morții adică crescuse lung și jigărit, cu plămînii slabi șra nemîncat și neîngrijit și simțea ades o sufocarjudată, o lipsă de aer ce-i da amețeli, pînă la căea pe stradă; acestui om natura îi mai împrumuueva foarte rai la ființele de genul lui: o dorință tșilă de a trăi, o bucurie de a exista, manifestată mod ciudat. Nimeni nu-l auzise vreodată spunî că nu vrea să facă ceva: curăța latrinele după ceilalți, întîrzia în atelier pînă plecau toți, luc fără nici o pretenție tot ce era urgent, nu se u la puținii bani cu care era plătit și mai ales nuorea nimic pentru el. Reușea totdeauna să fie ɔrăcat cuviincios, nu cerea nimănui nimic; ciudaucru, dacă ai fi avut nevoie de ceva, la el găseai. u trăiești ca pasărea cerului", spunea cîte un lucr bătrîn, lipsit de ultimii creițari pentru țigări găsiți în buzunarele lui fără fund. „Cum dracu i?" Nu avea de dat nici o explicație, surîdea cuura lui de sfînt, întindea suma cerută și n-o mai ea înapoi niciodată. Se născuse cu o încredere mărginită în oameni, cu o dragoste aproape ineicabilă pentru ei. Patronul atelierului îl bătuse cîteva ori pentru că întîrziase în oraș, dar de care dată o făcuse cu atîta lipsă de convingere, t el nu simțise nici o durere. Nu putea să ura pe nimeni, se mira numai cînd era furat, cînera nedreptățit și de fiecare dată credea că toatele lucruri neplăcute se întîmplau din negli... Cunoscu toate patimile omenești, atît de ușor devreme trădate în acest mediu. Cei mai mulți nici erau fii de țărani. Cîte un mocan de la mu... arunca în pragul atelierului de încălțăminte „pantoful cochet" vreun copil slab și nemîncat, î... credințîndu-l patronului pe nimic, numai ca s... scape de o gură în plus: „Bate-mi-l, omoară-mi-l n-am nici o pretenție, jupîne! Vreau numai să învețe o meserie!" Jupînul, domnul Condurache, știa ce avea de făcut. Nu era un om rău, mergea duminica la biserică, era evlavios, ținea casă grea cu nepoți și surori mutilate de la naștere, vreo două, și din cînd în cînd le mai împărțea haine de paști și de crăciun, nu la toți, după merite, pentru că existau și golani și răi și hoți și cu ăștia termina repede. Băieții de țărani veneau de acasă cu o sete de bani greu de ascuns, strîngeau leu pe leu pentru părinți, vorbeau încă de la 13 ani despre pogoane de pămînt, de arătură, de cai, de acareturi, doreau să strîngă grîu în hambare, visau numai pămînt, o cantitate de pămînt de care te puteai lipsi pentru că prea era mare și înspăimînta, dar lor tocmai forma aceasta uriașă de proprietate le vorbea despre un viitor sigur. Trăiau cu te miri ce, mîncau ca spartii din zeama lată servită la prînz de domnul Condurache, pentru ca să nu mai cheltuie alți bani, seara. Munceau cam în dorul lelii, tînjind după rîurile pline de soare din județul lor, după boii de acasă și după familia numeroasă, după o libertate pe care Filipache n-o înțelegea. Cînd trebuiau să dea examen de calfă și să cîștige propriii lor bani, adică să nu se mai mulțumească cu bacșișurile primite de la clienți, deveneau brusc sirguincioși, tremurau pentru ceea ce nu știau și se temeau că vor rămîne fără diploma aceea dată de breasla cismarilor. Plecau în alte locuri, mulțumiți, mîndri, ființe de neînțeles pentru Filipache care mai degrabă îi pricepea pe lucrătorii de oraș, veseli, cheflii, puși pe ceartă fără obiect, gata să arunce totul pe masă, sîmbăta seara, cînd petreceau cu femei în localuri deșuchete. Și mai era aici în atelierul domnului Condurache ziua de luni, strigătele disperate ale patronului, de dimineață, cînd făcea apelul. Cine lipsea și cine nu, și lipseau destui, în afară de ei, ucenicii, pentru că o absență însemna lipsa porției de ciorbă pe o săptămînă și chiar aruncarea pe trotuar. Abia către prînz, toate calfele și toți lucrătorii se strîngeau în jurul bancurilor, dar asta era „ziua morților", cum o numea jupînul, adică o zi în care se lucra de mîntuială, cînd ciocanele băteau mai arar și cu lene în pantofii abia pingeliți, cînd ața abia intra în ac și mașina de cusut rame a celui de lîngă vitrină abia torcea ostenită, pentru că tînărul care o minuia rămînea multă vreme cu ochii pe fereastră la femeile de pe trotuare sau la ploaia, ori ninsoarea de afară. Luni era ziua poveștilor, a laudelor, a închipuirii, ziua cînd nu exista suflet care să nu transforme ziua de dinainte, ziua abia trecută într-o sărbătoare feerică fără egal. Lăsați niște oameni nenorociți să se laude și veți crede că pe acest pămînt se trăiește dumnezeiește, fără griji și fără dorința de mai bine. Apăreau rude bogate unde cei de lîngă Filipache fuseseră invitați și unde se mîncaseră pe săturate cele mai alese mîncăruri, sîmbătă seara unii dintre vecinii lui de banc fuseseră pe Calea Victoriei, la baluri cu intrare foarte scumpă și acolo veniseră cele mai frumoase femei din București care le dăduseră unora dintre ei întîlniri a doua zi în parcuri sau chiar în casele lor unde se petrecuseră neînchipuite orgii. Pe podele cădeau cuiele de lemn răsturnate din neglijență sau bucățile de toval tăiate din distracție mai prost ca niciodată, mirosea a gazolină și a fum acru, și pe fețele tinere sau chinuite de boli vechi ale celor în vîrstă apăreau surîsuri din care nu lipsea invidia cea mai neagră sau o bunăvoință prefăcută. Băiatul de 14 ani se uita la acești oameni, îi asculta și, ciudat lucru, nu pierdea acea capacitate de a-i iubi în continuare, deși știa că sînt mai toți mincinoși și răi și fără suflet. Cel mai mult se lăudau cei tineri, care risipeau în închipuire cîștigul lor pe ani de zile, uitînd că lui îi cereau pentru „Mărășești" sau pentru o chiflă luată din colț, de lîngă hăinării. Vorbele lor îl purtau însă prin case necunoscute, îi dezvăluiau patimi necunoscute și, mai ales, trădau acele aspirații vulcanice ale oamenilor, cenușa depusă pe fundul fiecărui suflet, fără de care nimeni n-ar putea supraviețui zilei care trece.

Ce-i mîna pe lucrători spre punctele de foc ale închipuirii, ce-i făcea să se mintă și să mintă și pe ceilalți? Oare nu întunericul acelor ateliere, oare nu disperarea că nu pot ieși din viața asta care avea un tipar al ei, căruia nu-i puteai rezista? Filipache simțea că lumea din jur trece orbește prin viață, el doar vedea că dincolo de munca din ateliere era și altceva, erau distracțiile, erau plimbările altora, erau hainele scumpe făcute parcă numai pentru acești **alții**, erau saloanele cafenelelor, restaurantele și cinematografele, teatrele și bordelurile de lux în care nimerea fără să vrea, fără să priceapă pe atunci ce se petrecea, dar mereu uimit de viață. Și ce-l surprindea cel mai mult era că tovarășii lui de atelier nu văd toate aceste fapte, nu se întreabă cum de există două vieți deosebite, fără putință de a se amesteca, de a se confunda? Ceva părea în neregulă și încă de pe atunci se gîndi cu bunăvoință la cei nedreptățiți, la cei aruncați de la masa plină, siliți numai să privească, și înțelese că minciunile lor, setea lor de a trăi în închipuire ceea ce de fapt li s-ar fi cuvenit cumva, era mai periculoasă decît viața însăși, cu toate greutățile ei. Dar aceste gînduri erau deocamdată nedeslușite, dacă mai scăpa cîte un cuvînt, ceilalți îl luau peste picior: „Te-ai găsit tu, deșteptul pămîntului! Mă, gînditorule!".

Copilăria lui Filipache nu fu ceea ce în mod obișnuit se numește o copilărie. Nu avea prieteni, duminicile erau chinuitoare pentru el, îi lipsea acel atelier împuțit, plin de prieteni și de povești. Ca să-i treacă ziua, se ducea la cimitir și asista la înmormîntări, distracție de nebun sau de înțelept dacă vreți. Veneau femei îmbrăcate în negru și-i întindeau bani sau colivă și el le întorcea spatele, dezgustat. Îi plăceau clopotele cu cîntecul lor solemn și leneș, cu ceremoniile acelea încete, cu caii îmbrăcați în valtrapuri și mai ales mirosul de tămîie și clinchetul de cădelniță. O voluptate veche la un băiat care și-a înmormîntat pe rînd cinci frați pînă la vîrsta de 15 ani, obișnuit cu sgomotul de pămînt căzut pe cosciug, cu plînsul egal din jur al rudelor și mai ales cu imaginea permanentă a morții care vine ca o mîntuire, ca o ușurare generală, pentru că la ei în casă erau mai puțini începînd cu a doua zi, și ı masă și la locul de dormit, era mai mult aer, mai multă curte, mai multe haine și rufe, mai puțină gălăgie și mai multă mîncare...

Filipache învățase pe dinafară slujbele pentru morți, cunoștea răspunsurile date de dascăli, alegea pentru urechile lui obișnuite acele glasuri alese care nu dădeau cuvintele peste cap și mai ales iubea tăcerea cimitirului, loc unic în lume, pentru că dacă oamenii vin acolo, ei sînt siliți să tacă din pricina prezenței morții, evocată prin cruci și cavouri, plînsete înăbușite sau miros de flori, un miros ciudat, același pentru orice floare parcă, pentru că într-un cimitir florile nu miros frumos ci funebru, în esența lor se strecoară parcă doliul și lacrima, regretul și pacea. Cînd ceilalți îl întrebau lunea ce-a făcut, el răspundea candid: „Am fost la cimitir, la Ghencea!" Aproape se obișnuiseră să-l întrebe, știind că răspunsul lui va pricinui un rîs general, un rîs care să-i scoată puțin din mahmureala de început de săptămînă. „Și ce-ai căutat tu acolo, colivarule?" insista cu răutate cîte unul. „Ce să caute, învață meseria de cioclu!" răspundea, peste mesele joase, altcineva. „Barim ai căpătat ceva de pomană, vreo cană, vreun ștergar, c-așa se dă la mort, ori la voi, la Ghencea nu se respectă datinile?" Filipache nu se supăra, își vedea de treburile lui și nu le mai răspundea. Ce căuta el acolo? Nu știa prea bine nici mai tîrziu. Poate chipul încremenit al morților, liniștea feței lor, acel zîmbet dinaintea părăsirii vieții îi strecura în suflet o siguranță ciudată. Cu timpul, uitîndu-se în oglindă, își dădu seama că pacea aceea a morților parcă trecuse cu totul pe chipul lui, parcă liniștea lui semăna cu liniștea de invidiat a celor nemișcați și asta nu-l îngrijoră. Ceva adînc și profund venit din întunericul ființei tuturor trecea în el. Nu ...tia încă ce trebuia să facă pentru ceilalți, dar se ...ăștea dorința de a săvîrși ceva pentru toți semenii ...și asta o înțelegea, în mod ciudat, mai ales în ...a morților. De ce mor oamenii? se întreba ne...terit și, tot murindu-i frații, crezu că de boli și ...lipsă de hrană, dar pe catafalcul din capela cimi...ti zărise atîția oameni bătrîni și cu o aparență ...de sănătate încît bănui că nu va ghici nicio...dacă există vreo egalitate a acestui sfîrșit. Într...lu-l pe taică-său odată ce crede despre moarte, ...sta rîsese și-l alungase pe stradă: „Ce ți-a veni...u-te și te plimbă!" Cînd aerul trist și liniștit al ci...rului îl plictisi, încercă să descopere dincolo de mi...aua lui ceva care să-i placă. Nu găsi. Duminicile ...eau greu, fără scop, rătăcea pînă seara pînă la cap... celălalt al orașului și își spunea că ar fi de neîn...uit o viață fără muncă. Vara, vedea prin curți pe...erile altora și nu înțelegea de ce oamenii au n...ie să se îmbete și să fie alții, schimbați de vin, s... laude și să se porcăiască. Trebuia ca cineva să...spună ceva în legătură cu aceste nedumeriri ale... dar cine să i le spună? Toți făceau la fel, veneat...nea și se lăudau că au chefuit, deși pe chipul lor ...itea o deznădejde ciudată. Se întrebă încă de pe ...nci ce-i rămînea lui de făcut pentru că simțea n...ia de a face ceva deosebit, ceva de neînchipuit ...tru ceilalți și deocamdată nu găsi. Se mira că v...silit să repare ghete și pantofi toată viața, asta nu...jungea și se hotărî să învețe și altceva. N-avea ...lă, i se spuse, și era cam tîrziu ca s-o ia de la ca...și trebuiau bani și era nevoit să se țină pe sine, p...u că nimeni nu avea grijă de el, taică-său își ve... de-ale sale, căra gunoaie, petrecea, ca și cînd î...adevăr i-ar fi murit toți copiii.

La 15 ani, cînd...mnul Condurache crezu că-i va cere și lui o adevă...ă pentru corporație ca să meargă la examen, Fil...he părăsi atelierul său și peste cîteva zile un alt...nic îl găsi pe strada Sărindar vînzînd ziare. Dac...ai fi întrebat mai tîrziu ce-l adusese aici, nu ar...utut răspunde. Poate un alt fost ucenic care vi... și el ziare, poate o curiozitate. Filipache desc...ise că se poate cîștiga la fel de puțin, avînd în a...și vreme posibilitatea de a duce o viață mai lib... fără să stai într-un atelier fetid, plin de miros...unde plămînii lui, și așa destul de șubreziți, a...u de suferit.

Doi ani trecură repe...Nu fu mulțumit. Din această epocă, rămase cu ...inderea de a citi ziarele, obicei neobișnuit la vîn...rii zgomotoși care le cară numai, dar nu le desfac...cele 12 pagini colorate și acoperite cu litere măru... Filipache descoperi lumea. Pe glob se băteau ...uri și popoare între ele, exista o știință a ghiciri...torului, o categorie de oameni revendica ceva de...o alta, existau patroni și exploatați. Domnul Con...ache devenise dintr-odată, dintr-un binefăcător...re le dădea o zeamă lungă și-i învăța o meseri...n sîngeros strîngător de bani din sudoarea lui și...elorlalți, cu care împărțise pîinea și mizeria. D...ideai un ziar proaspăt și vedeai fotografii ciud...de generali, de regi și de miniștri, totdeauna îm...ați caraghios după gustul lui, care nu aveau alt...eserie decît să țină discursuri și să se arate îngr...ați de soarta tuturor. Se petreceau crime și un...lecau din viață pe fereastră sau cu ajutorul unu...stol, ce de lucruri de care habar n-avea sau num... ghicise fără să le poată înțelege!

Fără să știe cînd, începu să-l ...că pe **vătaful** lor care împărțea dimineața foile c...unui bacșiș, înțelegînd că exista o putere org...ată oriunde era de cîștigat un ban și că acel ba... putea să intre în posesia cuiva fără o vămuir...ejustificată și absurdă la urma urmelor. Se bă... pentru prima oară, rămase fără doi dinți, dar mîndru că era cel dintîi din gloata vînzătorilor ...are din Sărindar care le deschisese celorlalți ...ii, arătîndu-le ce au de făcut. Fu silit bineînțeles...e lase de meseria asta pentru că existau oame...are puteau să te arunce din viață ușor, pe nesim... fără să poți face nimic. Cum se petrecură lu...le? Foarte simplu. Întîi îi furară capitalul pe...-l avea, capital purtat într-o geantă de piele, ...rmă căpătă foi din ce în ce mai puține și mai a...in ce în ce mai tîrziu, or, a ieși de stradă la vî...ea ziarelor tîrziu era egal cu a muri. În trei luni,...lese că vătaful acela era mai puternic decît el ... trezi căutînd de lucru. Încercă vreo cîteva m... se gîndi să se ducă din nou la domnul Condu...e, dar era tîrziu, anii trecuseră și nu se mai put...ce nimic. Cineva îl sfătui să învețe meseria de ...graf. Cunoscuse pe unul Rizescu, lucrător la „...ersul" și

RUL

merse cu el la șeful de atelier. Filipache avea o minte ageră, nu-i veni prea greu, peste un timp se califică, dădu examen, îi plăcu să muncească. Împlinise 19 ani cînd fu sărbătorit pentru diplomă și plăti o masă cîtorva tovarăși la o cîrciumă mărginașe.

Se îmbătă pentru prima oară, și în zorii zilei se trezi într-un pat murdar, într-o cameră întunecoasă, lîngă o fată de 18 ani, frumoasă și veselă, pe care o ceru stupid de nevastă, crezînd că între ei se întîmplase un lucru iremediabil pentru care trebuia să răspundă toată viața. Necunoscuta rîse de el la început, apoi se înduioșă și nu-l mai părăsi pînă a doua zi la prînz. Filipache nu avea o înfățișare falnică, nu semăna de loc cu unul din clienții obișnuiți ai unor astfel de femei. Pe chipul lui se citea o mirare care o înduioșa. Se mai văzură cîteva săptămîni la rînd, și el nu pricepu multă vreme cum se putea vinde dragostea pe bani și, cînd își dădu seama de monstruozitatea acestei meserii pe care o au unele ființe foarte tinere, se simți parcă și mai responsabil de ceea ce se petrecea în lume, fără știrea lui, parcă împotriva bunului simț și a omeniei. Repetă cererea în căsătorie și fata plînse pe neașteptate și-l rugă să nu mai vie s-o vadă. Se îmbolnăvi și rămase de atunci cu o amintire îngrozitoare despre dragoste, cu o umilitoare căință. Trebui să meargă la un doctor, dus de colegii lui de tipografie, și așteptarea în vestibulul rece al medicului, toată operația dezbrăcării, urcarea lui pe o masă rece de piele, șomotul de hipermanganat scurs dintr-o cadă rotundă în alta, durerile violente, repetate, toate acestea îl vindecară parcă pentru totdeauna de femei. La recrutare, se constată că are plămînii slabi și, după cîteva luni de zile petrecute într-o cazarmă infectă, fu trimis la muncă în tipografia „Universului", cu o scutire permanentă. Nu era mediul cel mai nimerit, dar nu avea ce face. Pe vremea aceea începuse să citească cu furie. Se întorcea seara într-o cămăruță închiriată și mereu schimbată din pricina măririi sumei lunare ce o datora proprietarului și nu închidea ochii pînă noaptea tîrziu. Romanele foileton tipărite în tipografia lor îl plictisiră curînd. Găsi un meșter bătrîn care-i dădea anumite volume, foarte întrebuințate, cu scoarțele rupte, roase pe margini, între care erau texte îndrăznețe. Confruntarea cu lumea reală a principiilor de viață îl întrista și-l scotea din sărite. Trecuse prin viață cu naivitate, bunătatea n-ajungea, îi spunea omul acela de 50 de ani cu care lucra la aceeași mașină într-o vreme. Stoica părea un om liniștit, fără mari pretenții de la viață. Uneori, duminica îl chema la el acasă pe Filipache, îi arăta grădina de legume de care avea grijă ca de ochii din cap, apoi intrau într-o casă înghesuită, curată, plină de copii crescuți și duși la școli de-acum, mai serioși decît în celelalte zile, pentru că știau de musafiri și abia învățau să mănînce și țineau să se vadă asta, după cum țineau să se vadă că sînt deștepți și instruiți. Mesele de prînz se prelungeau pînă seara aproape, terminîndu-se cu un tabinet oarecare, lungit și el. Cînd familia mașinistului se mai risipea prin celelalte odăi, tot atît de mici și de înghesuite, ei rămîneau singuri și începeau o lungă convorbire, din care Filipache înțelegea că lumea este un fel de cimitir care trebuie arat și semănat ca un ogor oarecare. Stoica nu era un anarhist îmbătrînit lîngă vatră, cum ar fi putut să înțeleagă cineva, avea violențele omului care nu e în stare să ucidă o găină, dar furia lui de clasă se transmitea și era periculoasă pentru că tinerețea celuilalt părea gata să creadă orice. Nu era singurul revoltat, la orizont se iveau șomajul și mizeria și celălalt îi arăta tînărului Filipache pe vinovați, rechinii capitaliști, cum erau înfățișați în caricaturile din cărțile lui, cu burți imense, cu jobene, ori cu cap de șarpe, înghițind sînge de muncitori. Cărțile i se păreau pe atunci lui Filipache destul de simpliste, ele constatau o realitate nedreaptă, îndemnau la răsturnarea situației mizerabile, dar pentru un naiv ca el rămînea întrebarea : de ce, dacă această realitate și aceste soluții există, nu se întîmplă nimic ? De ce se tolerează neegalitatea și cîștigul necinstit, exploatarea și fericirea cîtorva ? Pentru că, îi răspundea Stoica, nu există încă acele condiții, ca aici, la noi, în Romînia, să se întîmple ceea ce s-a întîmplat în Rusia. Mașinistul îl introduse apoi în cercul lui de prieteni, cîțiva social-democrați. Reuniunile aveau o dată fixă pe săptămînă, păreau legale și asta îl mira. Multă vreme nu întrebă nimic. Stoica îi spuse că partidul social-democraților are o existență legală. Totuși, în public, membrii lui nu puteau spune tot ceea ce gîndeau, pentru că în sala plină de lume existau și copoi ai poliției. Filipache observă, cu trecerea timpului, că la toți acești oameni care-l înconjurau exista o diferență între afirmații și felul de a trăi. Nu erau oameni care să trăiască prea bine, aveau familii grele, copii numeroși, dar nu aduceau deloc cu eroii din cărțile pe care el le citise cu lăcomie, oameni în general tineri, generoși, eroi, gata să-și dea viața pentru o idee. Cei mai mulți dintre prietenii mașinistului duceau o viață cumpănită, stăteau mult în cafenele și nu de puține ori discursurile lor, auzite la club, conțineau lucruri ciudate.

La începutul anului 1932, Filipache, împreună cu Stoica și mai mulți prieteni de-ai lui, fură concediați pentru că nu era de lucru. Viața deveni foarte grea pentru toată lumea și întrunirile social-democraților se îndesiră. Filipache nu lipsi de la aceste reuniuni, dar trebui să-și dea seama curînd că acolo se vorbea foarte mult și nu se făcea mai nimic. Moțiunile trimise guvernului, manifestațiile timide aveau un aer plîngător, ca și cînd conducătorii acelei părți a muncitorilor ar fi cerut milă celor care aduseseră țara într-o stare jalnică. El ghici, mai mult decît știu, că existau și alți oameni mai puternici și mai dîrzi, dar pe aceștia nu-i întîlnise încă, niște oameni gata să se opună forțelor guvernamentale care recurgeau din ce în ce mai des la violențe. Privind în jur își dădu seama că mulți dintre prietenii lui trăiau mai departe într-o relativă liniște, pentru că prevăzuseră criza și aveau bani strînși, nu mulți, desigur, dar atîți cîți să le asigure existența cîteva săptămîni, pînă găseau de lucru în altă parte, la alt patron.

În februarie, anul următor, izbucni greva de la căile ferate. În teorie, orice muncitor ca el, care schimbase mulți stăpîni și citise și cîteva cărți, știa ce-i aceea o grevă. După primele zile ale declarării acestei mișcări de împotrivire, curiozitatea lui Filipache nu crescu prea mult. Știa că mai multe mii de oameni refuză să muncească și punerea în fapt a acestei mișcări de masă îl întrista puțin, nu știa bine de ce. Pentru orice lucrător, renunțarea la unealtă este în împrejurări obișnuite egală cu lașitatea. Cînd încrucișezi brațele e ca și cînd ai renunța să te speli pe față într-o dimineață. Uzina există, forța vitală există. Numai dorința de a munci este oprită, omul stă acasă pe scaun sau în pat și parcă putrezește. A nu munci într-o zi este un lucru împotriva naturii. Copiii te privesc dojenitor, nu pentru că înțeleg spaima de lipsă de pîine, nu pentru că bugetul sărac al casei ar pieri cu fiecare oră ce trece, dar ceva se pierde iremediabil, e ca și cînd ai sugruma viața. Cel puțin așa gîndea Filipache. Uite, el intrase de doi ani în tipografie. Pentru un om isteț, cu puțină minte, meseria nu e mare lucru, totul e să ai urechi de auzit și să vrei să înveți. O mașină are o anatomie a ei, cineva ți-o desface și ți-o arată și tu o înveți și o demontezi și o faci să umble ca pe o ființă vie, și ea tipărește coală după coală și ceea ce e hîrtie oarecare, pagini răzlețe, devine printr-o altă operație, printr-o altă muncă, o carte, adică ceva care-ți face mintea să se îmbogățească. Închipuie-ți, își zicea el, că noi, tipografii nu mai muncim o zi, două, o săptămînă și toată această fabrică devine ceva mort, ceva înțepenit, fără viață, nu e păcat ? — E păcat — spunea altcineva, dar faptul e necesar, patronii, **cefereul,** statul, în cazul ceferiștilor, trebuia să priceapă că oamenii aceia nu mai puteau răbda salariile de mizerie, curbele de sacrificiu și amenzile.

Pe Stoica, prietenul lui, greva nu-l înspăimînta, el o lăuda pentru că ea dovedea puterea clasei muncitoare, numai că, prelungindu-se, mașinistul se arăta deodată îngrijorat : „Ei nu cedează !", spunea. Dar asta e foarte bine!" credea Filipache. „Nu e bine, pentru că greva se transformă într-o insubordonare", „Tot una-i !", „Nu-i tot una, pentru că guvernul va lua măsuri aspre. Ne trebuie tratative, nu ruperea relațiilor". Iar apărea pe undeva teama acestei categorii de oameni, care ar fi vrut ca ceva să se schimbe, dar fără violențe, prin înțelegeri care după mintea lui nu puteau să se producă.

Ziarele anunțară, după respingerea primelor propuneri ale ceferiștilor, măsuri represive. „Adică ?" întreba Filipache. „Adică or să-i împuște". „Și social- democrații ce vor face ?". „Ei nu se vor amesteca, nu sîntem pentru violențe". „Dar parcă, spuneai că..." Filipache își amintea de violențele verbale ale celuilalt, de judecarea teoretică de altădată a bogaților. Exista o contradicție între cuvintele și faptele acestor oameni, și Filipache simți că Stoica îl mințise cîndva.

Într-o dimineață neguroasă, sirenele începură să urle cu putere și orașul parcă se prăbuși în ceața zilei de februarie, în acompaniamentul acela funebru. Ceva grav, fără precedent, se năștea atunci. Cordoanele de jandarmi erau departe, mii de lucrători de la alte fabrici din București se îndreptau spre Atelierele din Calea Griviței. Coloanele de manifestanți aveau un aer dîrz, aerul fierbea de strigăte, ceva creștea și clocotea sub ochii lui. Toți umiliții ca și el, fără să fie siliți de nimeni, simțiseră nevoia să lase mașinile, să piardă zile de muncă pentru a fi alături de ceferiști. Un simțămînt de solidaritate caldă și omenească îi cuprinse inima. Bărbații își cărau copiii pe umeri, femeile gravide călcau cu putere pe caldarîm, mii de oameni, în paltoanele lor pestrițe, se îndreptau spre gardul Atelierelor. Deasupra mulțimii, pancarte umezite erau mișcate într-o parte și-n alta.

Întîia oară în viața lui, Filipache simți că nu e singur, că aparține unei familii numeroase, solide și de neînvins, că are o mie de frați și de surori care nu-l vor lăsa niciodată singur. Mergea alături de ei parcă ametit de acest marș comun, strigînd, reluînd acele lozinci aspre, bărbătești aruncate cerurilor și zidurilor dincolo de care pîndeau ochi întunecați.

Desene de Eugen MIHĂESCU

Stătu toată ziua în frigul aspru, în umezeala pătrunzătoare, împins și înghesuit în ziduri de către mulțimea din fața lui, oprită pe neașteptate de către cordoanele de jandarmi. Pe lîngă ei se strecurau soldați călări, cu capelele lor mortuare, pleoștite, ofițeri cu săbii strălucitoare și fețe palide de grijă, recruți tineri, cu ochii morți, obosiți, extenuați, siliți să împingă cu violență rîndurile negre de femei și muncitori. Învălmășeala era cumplită, zgomotul se repeta, creștea, o răsuflare imensă, albă, plutea deasupra miilor de capete. Dincolo de cordoanele de militari se zăreau chipurile negre ale greviștilor și de deasupra acoperișurilor se auzea șuieratul insistent, lugubru al sirenei care suna neîntrerupt. Totul se mișca asemeni unei mări agitate, un val uriaș împingea trupa și mulțimea, înainte și înapoi într-o legănare moleșitoare. Să nu fi fost zăpada aspră, tocată de miile de bocanci și pantofi, să nu fi fost sclipirile săbiilor și burțile de cai zvîrlite spre rîndul femeilor gravide, să nu fi fost amenințările repetate, bolborosite și iute întoarse ofițerilor, ca niște insulte, Filipache nu și-ar fi dat seama ce se întîmplă cu el. De fapt nu credea încă în curajul guvernanților de a folosi armele. Era prea mult, prea îndrăznet și prea neașteptat ca să se întîmple așa ceva, parcă nimeni din jurul lui nu credea într-o asemenea eventualitate. Acele mii de oameni strînși în jur îi dădeau lui Filipache credința nestrămutată că nu se poate întîmpla nimic cu acei oameni cu fețe negre, de dincolo de gardul Atelierelor.

Soseau piini și pachete cu alimente, soldații închideau ochii și aceste piini și alimente erau trecute dincolo de gardul de fier, străbătînd aerul rece al zilei de februarie, păstrînd încă umezeala pe coaja tare a pîinii negre și mai ales căldura mîinilor care le aruncau cu îndeminare dincolo de gard, în curtea largă și întunecată în care se făcuseră focuri. Filipache căută în mulțime un chip cunoscut, văzu cîțiva tipografi, nu se putea ca ei să lipsească într-o asemenea zi, dar nicăieri nu-l zări nici pe Stoica, nici pe prietenii lui. Ei erau cu siguranță acasă sau într-o sală de club în care vorbeau despre grava greșeală a ceferiștilor care se opuneau forțelor guvernamentale. Din clipa aceea, el nu-i mai stimă și își dădu seama că nu se va mai duce niciodată la masa unor astfel de oameni.

Ceasurile trecuseră repede, venea noaptea, numărul soldaților crescu și strada aceea aglomerată păru la un moment dat un fluviu care-și iese din matcă. Mulțimea era împinsă spre ulițele laterale, locul se curăța ca o masă de pe care arunci firmiturile. Lui Filipache îi era foame, o foame sălbatică și necruțătoare care-i scormonea stomacul cu sălbăticie, dar nu plecă, nu vru să plece pentru că aceste pregătiri sinistre ale ofițerilor care-și aranjau trupele în dispozitiv îl fascinau și-l țintuiau pe loc. Nu plecară nici femeile, ele se înghesuiau sub armele soldaților nătîngi, constrînși de ordinele superiorilor să strige la ele, să le împungă cu baionetele și să le arunce brutal dincolo de trotuarele umezite și pline de zăpadă. Niciodată acest om nu simți mai bine trecerea de la o stare neutră de primejdie posibilă la o tragedie sigură, pregătită cu cap. Glumele usturătoare ale muierilor acoperite cu broboade și bătînd din picioare ca să nu le înghețe picioarele nu reușeau să înfurie pe ofițeri, ei nu ascultau nimic, ei așteptau numai ordine, într-o indiferență solemnă, și Filipache aproape ghici plăcerea secretă de răfuială cu mulțimea obraznică, batjocoritoare și fără frică. Cuvintele lui Stoica îi stăruiau încă în minte : „Se naște împotrivirea și noi, social-democrații, nu vrem să ne împotrivim autorităților". „Dar atunci ce dracu vreți să faceți, cum o să obțineți, cum o să obținem noi, muncitorii, ceea ce ni se cuvine, altfel decît arătînd acestui guvern și celor care ne stăpînesc că existăm, că sîntem o forță ?" Oare greva nu devenea în minutul acela de primejdie un **act politic ?** Acest curaj al tuturor de a sta și de a aștepta represiunea nu era o dovadă de forță, de organizare, de dîrzenie, nu era un act de război adresat întregii societăți încremenite parcă de o sută de ani în tiparele ei inextricabile ? Asta o citise undeva sau mintea lui înghețată și bănuielnică inventa ceva ce nu exista, pentru că s-ar putea ca la primul foc de pușcă mulțimea glumeață s-o rupă la fugă, să părăsească scena. Ajunsese oare atît de departe revolta și scîrba de nedreptate a acestei mulțimi, încît s-o facă în stare să rămînă mai departe aici, în fața baionetelor, să încerce să transforme șederea față în față, într-o luptă adevărată, în care, era limpede, nu avea nici o scăpare, dar o dată născut curajul de a înfrunta gloanțele și poate moartea — era și mai limpede — **ceilalți** aveau să se teamă de aici înainte că un astfel de act nebunesc s-ar putea repeta și repetîndu-se, puterea lor, a guvernanților, s-ar șubrezi văzînd cu ochii, și șubrezindu-se ar trebui să se prăbușească într-o zi în mod iremediabil. Ca să capete răspuns la această tulburătoare întrebare, rămase mai departe în frig, ascultînd clopotele unei biserici din apropiere care spulberau parcă aerul înghețat din jur, spărgîndu-l cu sunete grave de aramă ciocnită și pe urmă tot acest dangăt fu reluat de urletul sirenei, funebru și prelung, ceva ce-ți îngheța șira spinării și îți vorbea despre o primejdie iminentă ce se năștea în clipa aceea pentru toată lumea, inclusiv pentru cei ce se credeau mai puternici.

Filipache își aminti de toate casele reci, părăsite, ale acestor muncitori de dincolo de gardul de fier al Atelierelor, văzu chipurile femeilor din jur, chipuri vinete, negre, cu cearcăne sub ochi de nemîncare și nesomn, și parcă se trezi deodată în mijlocul unei mulțimi care aștepta, dar aștepta într-un fel nemaipomenit, într-o tăcere de moarte, acum cînd glumele se stinseseră pe buzele aspre. Copiii fuseseră trimiși acasă, rîndurile se mai răriseră puțin și el ghici rugăciunile și veghea bătrînilor de dincolo de zidurile de paiantă și încercă să vadă în spate mahalalele cu case joase, cu garduri prăbușite, deasupra cărora nu se ridica nici un fum. Deasupra acestui cartier nu trăia nimic decît sunetul sirenei care anunța ceva măreț poate, o deșteptare a sufletelor, o trezire la viață, violentă și mîndră.

Dincolo de garduri ardeau focuri, se mișcau umbre, pe trotuarele ocupate de piramidele de arme băteau bocanci soldățești, capelele jandarmilor se umeziseră cu totul, se pleoștiseră, dar luciul stins al țevilor de pușcă vorbea acum tuturor altfel decît în urmă cu cîteva ceasuri. Trecerea timpului agrava situația, undeva în cabinetele încălzite, luminate cu lămpi puternice, miniștri hotărau soarta acestor oameni aflați în primejdie.

Zorile tulburi veniră și crima se produse. Mulțimea fu împinsă cu burțile cailor dincolo de zona Atelierelor, mulți se pierdură în ulițele întunecate ale mahalalei vecine. Sirena urla continuu, o tînguire înfricoșătoare luase loc respirației ei sacadate. Copitele cailor, alunecînd pe pavajele înghețate, anunțau ropotul de mai tîrziu al mitralierelor. Se auzeau strigăte violente de dincolo de gard, vocile aveau în răgușeala lor de dimineață o dîrzenie aspră și, pînă la auzul primelor împușcături, Filipache își dădu seama că împotrivirea aceea care dădea naștere unui act politic se născuse. Îi fu frică și se revoltă și vru să facă ceva, dar era împins cu brutalitate înapoi și îndepărtat de gardul Atelierelor și asta îl făcea să se simtă umilit și disperat.

Liniștea fu ruptă deodată de un zgomot monstruos de rafale repetate, clopotele bisericii din apropiere fură bătute cu furie, ca și cînd însuși dumnezeul creștinilor s-ar fi revoltat de atîta nedreptate, apoi tăcu și sirena, armele nu mai pocniră, urmă numai o liniște uimită, o dureroasă și ametitoare liniște. Filipache se trezi undeva, într-un birt, revoltat și beat parcă, simțind nevoia să strige și să înjure acea mulțime de pierde-vară care stătea la căldură și bea rachiu sau vin și vorbea despre moartea celor de la Ateliere cu o nepăsare insultătoare.

Grevei îi urmă o perioadă lungă de disperare. Era un om cumpătat, avea bani strînși mai demult, șomajul prelungit nu-l zgudui ca pe alții. Veneau mulți la el să le împrumute cîte ceva și el o făcea cu dragă inimă, deși avea sentimentul că pierde banii, dar firea bună, neschimbată, îl trăda și își împărțea tot ce-i mai rămăsese cu oricine, fără să aștepte vreun cuvînt de mulțumire. Căzuse într-o apatie dureroasă, încrederea în cinstea oamenilor se pierduse parcă și avea senzația unui înec lent, fără scăpare. Citi ziarele care relatau dezbaterile procesului de la Craiova și se simți vinovat că nu fusese și el arestat și condamnat o dată cu șefii greviștilor, și i se păru într-adevăr uluitor că Stoica și prietenii lui mai îndrăzneau să-i vorbească de rău tocmai pe acești oameni care se împotriviseră, care luptaseră cu adevărat pentru drepturile muncitorilor.

Multă vreme trăi singur, schimbîndu-și meseriile pentru a cîștiga cîte ceva, apoi lucrurile se mai îndreptară și reveni în tipografie. În acel timp, trăi departe de agitația politică sterilă iscată de apariția unor partide efemere, care anunțau pe toate gardurile că ele singure vor salva țara și neamul de la prăbușirea economică. Cuvintele culese cu litere grase pe afișele colorate îl scoteau din sărite, adevărații luptători pentru dreptatea celor năpăstuiți zăceau în pușcării sau se ascundeau ca să scape de urmăriri, el la unul dintre aceștia voi să ajungă, pentru că în jur, pe neștiute, se petrecea un lucru îngrozitor, se pregătea războiul și cu el pregăteau moartea multora, și manifestele comuniste anunțau acest fapt și chemau la luptă deschisă împotriva tuturor vorbăreților și demagogilor care nu erau în stare să oprească valul ucigător al evenimentelor.

Niculae Stoian

PLOIEȘTENII

Tovarășului A. M.

De s-a-ntrupat ori nu din marea-n spume
Frumoasa Afroditâ, n-o pot spune.

Doar într-un mit mă-ncred cu tot temeiul
Pe ploieșteni născutu-i-a țițeiul

Și-au supt colastra-i pămîntiu-gălbuie
De mici, dintr-ale sondelor gurguie,

Incît miraculoasa lui putere
Cu sîngele erupe și-n artere.

Că ploieștenii unde-și pun piciorul
Sub pași țițeiu-și gîlgîie izvorul.

Și-ncepe-adîncul tainic să murmure
In orga sondelor, ca-ntr-o pădure.

Iar unde-și fac privirea-n cîmpuri roată,
Pămîntu-i o grădină suspendată.

Coloane zvelte parcă stau să zboare,
Inchipuind platforme de lansare,

Platforme de pe care își îndreaptă
Țițeiul zborul lui din treaptă-n treaptă.

„Împărăția"-aceasta ploiești eană
Ajunse-astfel, la limpedea Ozană

Și ne-ncetat hotare tot mai large-și
Intinse și pe Vedea și pe Argeș ;

Și pînă-n plaiul aprigei Oltenii
Se arătară meșteri ploieștenii,

Impresurînd cu sondele lor țara
Ca sevele pămîntul primăvara,

Ploieștiul rămînîndu-le doar ca un
Liman străvechi, cetatea lor de scaun.

Vasile Nicolescu

PE POARTA GRIVIȚEI

Tu ce-ai visat prin gloanțe această sărbătoare
Ridici, rănită, fruntea-n cascada ei de soare.

Din stropii tăi de sînge arzînd atunci zăpada
gigantici crini se-nalță, spirală este strada,

terase unde vara, hulubi de nea veghează
întîiul joc sau scîncet sub soarele-n amiază.

Din ochii stinși în luptă păstrăm
această zestre
luminile ce-n noapte-s luceferi în ferestre.

Cînd jertfa ta înaltă vibrează-n roșii steaguri,
noi trecem fericirea cu zorii peste praguri.

Ovidiu Genaru

SPRE O SINGURĂ STEA...

El își făcuse scut din chemarea
sirenei și nu murea, nu murea !
Strigătul ei se perpetua ca marea
în flux spre o singură stea.

Treptat el se stîrșea, treptat,
așa cum se răcesc doar aștrii
și tot devenea mai depărtat
și ochii lui tot mai puțin albaștri.

Pe zarea iernii s-a-ncrustat în timp
armonioasa lui mișcare bărbătească :
parcă trăgea de cerul negru-n jos,
un soare mai fierbinte să ivească.

Ștefan Dimitriu

ÎNTRE CER ȘI ADÎNC...

Intre cer și adînc,
catargele sondelor trăiesc și visează
cu oamenii...

Vremea
a trecut peste frunțile de lemn ale schelelor,
peste jignirea cămășii murdare și rupte,
peste zîmbetul oamenilor
ucis din copilărie
împreună cu însăși copilăria...
Din monocromia deplină-a trecutului,
țițeiul, doar, își păstrează culoarea...

Intre cer și adînc,
catargele sondelor trăiesc și visează
cu oamenii...

Ați văzut stelele mistuind
noaptea oarbă-a țițeiului ?
Sînt ochii și visele oamenilor...
Ați auzit freamătul lirelor lungi
culcate sub pași,
înfiorînd tulpinile melodioase-ale grîului
și năvălind în văzduh
o dată cu strigătul țițeiului ?
E arcul sonor de triumf
al țițeiului...

La voi mă ridic,
oameni ai sondelor,
prin locurile în care
alături de meri și gutui
rodește țițeiul,
în portul acesta
strigîndu-și izbînda spre cer
cu graiul erupțiilor ;
aici,
unde matrozii
poartă mările-n ei ;
aici,
unde rădăcinile zilei
de azi și de mîine
aleargă spre miezul pămîntului...

VIAȚA CERCURILOR LITERARE

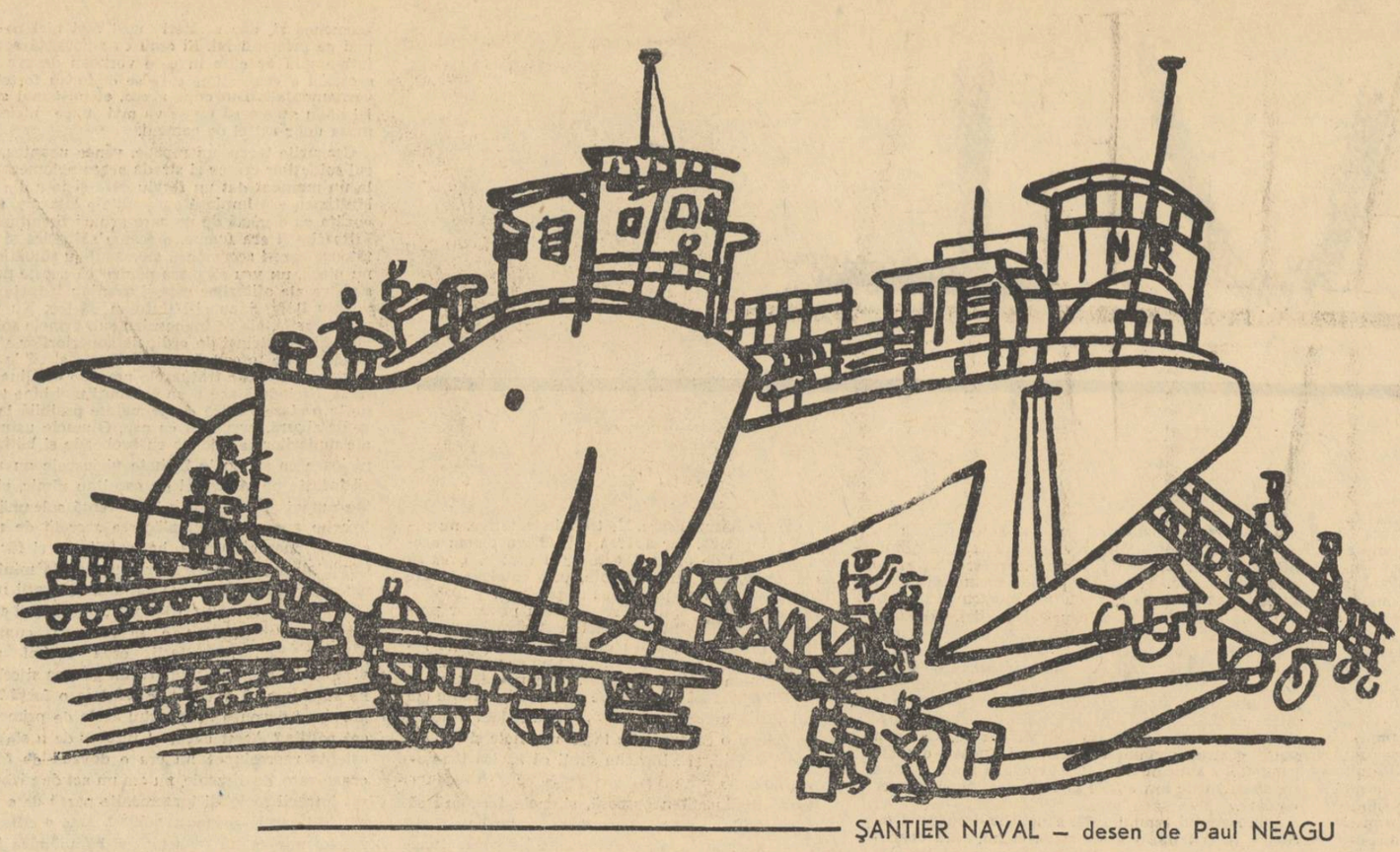

ȘANTIER NAVAL — desen de Paul NEAGU

Paul Cochét

BOCETUL PLUMBILOR

(1933)

Plumbi sîntem, ori lacrimi grele?
Stropi de noapte? Stropi de jele?
Puștile ne-asmut în viață
Răsuciți în ium și ceață....
Puștile-s cumetre bete
Și tot urlă că li-e sete,
Că tot una e rachiu
Ori potop de sînge viu...
Unde, unde-n stol zburăm
Și-ncotro tot sfîrtecăm?
Pentru cine și-n ce loc
Noi vărsăm venin și foc?
Cine puștile-a-mbătat
De-am pornit-o legănat?..
Ne lovim de om, de case,
Smulgem carnea de pe oase,
Spargem boabe de sudoare...
Plumbi sîntem — și tot ne doare!

Speranța Dumitrescu

RITM

Cald, luminat de scîntei,
Jucăuș sub ciocanele grele,
Înnodat pe alocuri sub prese
Și-nțelit în mii de idei
Ale tale, ale lui, ale mele,
Ritm de atelier —
Nu stingher,
Ci strung lîngă strung
Șerpuindu-și urcușul chemării
Departe,
Pînă la freamătul umed al zării...
În zi și-n noapte,
Zumzet de atelier,
Pavăză pentru el, pentru tine,
Pentru întîiul umblet al vieții
Ce-o voi purta-n mine.
Pavăză clădită în mîini
Mai dure, mai fine —
Încercuind de mijloc pămîntul...
Trăiesc în ritmul acesta
Și mă simt legănată
Ca-ntr-un cîntec de leagăn.
Și ochii mi-alunecă
Spre mîinile mele
Care sînt parte din el,
Din ritmul acesta de atelier,
Și sînt mîndră de ele.

Ion Iancu Lefter

DE LUNĂ

Aș fi vrut ca drumul să fie prelung,
Ca o bucurie îndelung așteptată.
Nu era nici lună, nu erau nici stele,
Numai noi și pădurea de noapte bogată.
Poate era și vîntul, dar nu știu —
Fiindcă-n inimă murmurau toate fîntînile,
Poate erau și cîntece, dar nu le-auzeam —

MICĂ ANTOLOGIE

Fiindcă simfonii ne erau mîinile.
Vai, noi nu-nțelegeam simfonille
Dar știam că-s tare adînci...
Noaptea compactă, lacomă, grea,
Se lupta cu inima ta, cu inima mea,
Și se tîra cu drumul pe brînci.
Eram nesiguri și poate fricoși,
Bănuiam umbrele-nalte fără vre-o formă precisă...
Trebuia să se facă lumină!
...Sărutul a venit ca o ploaie de vară
Cu fulgere-albastre și ape de pară.
Ca niște fluvii ne contopeam într-o mare
Și drumul cu stele și sori presăram;
Pădurea ardea și nu ne miram,
Drumul frigea și noi alergam
Cu vîntul de mînă și ploaia pe umeri...
Pădurea de jar era dragostea noastră.

PREOCUPĂRI LITERARE LA UZINELE „GRIVIȚA ROȘIE"

Sînt la Uzinele „Grivița Roșie" mai mulți iubitori ai scrisului, care, în afara ședințelor obișnuite ale cercului literar, pot fi întîlniți adesea citind din lucrările lor în secțiile uzinei, la club, sau publicînd în coloanele ziarului de uzină, ducînd în rîndurile tovarășilor lor de muncă mărturia unei sensibilități proaspete, apropiate de ceea ce simt și gîndesc ei înșiși.

Că aceste versuri, schițe sau mici scenete conțin uneori stîngăcii de expresie, formulări mai greoaie sau imagini nu îndeajuns de originale, nu constituie îndeobște o stavilă între autori și ascultătorii lor. De altfel, în afara lucrărilor citite cu diferite prilejuri, unii membrii ai cercului literar (Dumitru Ioniță sau Ion Ghițulescu de pildă) sînt cunoscuți de griviței ca talentați povestitori orali. Tineretul de aici ascultă cu mult interes, de cîte ori are prilejul, amintirile celor doi „veterani", despre cum au venit ei la atelierele Griviței de odinioară, despre condițiile grele de lucru de atunci, și mai cu seamă despre glorioasele tradiții de luptă ale uzinei.

Amintirea neștearsă a eroicelor lupte din Februarie 1933, împreună cu sensurile și împlinirile contemporane, constituie principala orbită tematică pe care se înscriu lucrările membrilor acestui cerc literar. Și nu întîmplător, cu aproape o jumătate de an înaintea celei de a 30-a aniversări a acestui măreț episod din lupta clasei noastre muncitoare, s-a luat inițiativa, într-o ședință a cercului, de a se realiza un montaj literar închinat marii aniversări. Și astfel, la începutul lui ianuarie 1963, după numeroase ședințe de cenaclu și discuții, în care s-au cernut, șlefuit sau retopit sute de versuri și de dialoguri, lucrarea a fost gata și stiloul secretarului de cenaclu a scris pe prima pagină, laconic, dar sugestiv, titlul: „Eroism și mîndrie".

Folosind ca pretext o ședință a cercului, acest montaj literar cucerește prin sinceritate și simplitate, prin încercarea de a realiza un colocviu între scenă și sală. La început, poeții uzinei citesc din stihurile proprii. După aceea, apar personaje interpretate de actori, evocînd episoade din istoria grevei. Sînt aici cîteva pasaje emoționante, vibrînd de un lirism reținut. Alteori însă, cînd expresia alunecă în șablon și declarativism afectivitatea scade, cuvintele sună în gol.

Nu ne propunem o analiză a acestui montaj literar, dar carențele textului ne sugerează cîteva observații cu caracter mai general. Cînd au pornit să scrie, cei mai activi dintre membrii cercului, șapte la număr, au fost animați de dorința realizării unui lucru cît mai valoros. Printre ei sînt cîțiva care au trăit nemijlocit zilele eroicei greve. De aici — o notă firească de autenticitate, de confesiune care, repetăm, există adesea în paginile lucrării. Dar oare, cu acești „veterani", izvoarele poetice ale uzinei au secat? După cît cunoaștem, în secțiile uzinei lucrează tineri cu preocupări similare, care, printr-o îndrumare atentă, ar realiza lucrări bune. Dar a existat oare vreo preocupare pentru atragerea la activitatea cercului literar a cazangiului Leonida Bodnariuc, a desenatorului Ion Ghiță, a strungarului Petru Predimcea, a inginerului Victor Bercea, tineri înzestrați cu sensibilitate și dragoste pentru poezie? Secretarul cercului a cerut într-adevăr ajutorul organizației U.T.M. Drept urmare, au venit într-adevăr în cenaclu, cinci-șase membri noi, dar prezența lor se face încă insuficient simțită.

Dacă în privința atragerii de noi membri astfel stau lucrurile, laude prea multe nu se pot aduce nici modului în care se desfășoară discuțiile în cenaclu, aprecierilor care se emit pe marginea celor citite acolo. În registrul de procese verbale revin frecvent asemenea formulări: „Tovarășul... a citit poeziile... care sînt bune, au un conținut realizat, mai rămîne să îndrepte în cîteva locuri cum i s-a arătat". Dragostea „părintească" a secretarului de cenaclu pentru colegii săi, poate și teama de a nu-i vedea risipindu-se la primele vorbe mai aspre, face ca spiritul critic să fie adeseori anemic, fapt la care contribuie și lipsa de îndrumare din partea Uniunii scriitorilor (criticul literar repartizat pe lîngă acest cenaclu a luat numai o dată legătura, telefonic).

Scăderile semnalate în organizarea și conținutul muncii de cenaclu aruncă o umbră nedorită asupra entuziasmului, asupra dragostei reale pentru literatură și pentru realitățile uzinei, care îi însuflețesc, spre lauda lor, atît pe cei amintiți, cît și pe Nicolae Ghercu, Steluța Stănescu, Speranța Dumitrescu, Carmen Constantinescu, Martin Graur, care au căutat, prin „Eroism și mîndrie", să aducă un omagiu eroilor de ieri și de azi ai Griviței Roșii.

Cu părere de rău, aflăm însă că teatrul popular care funcționează pe lîngă club nu-și va respecta promisiunea de a pune integral în scenă lucrarea, pretextînd că le-a fost predată prea tîrziu (10 ianuarie!) și ar necesita o montare complicată. Prezentarea unor selecțiuni, așa cum s-a hotărît ulterior, are poate avantajul de a elimina părțile mai greoaie.

Astfel stînd lucrurile, trebuie să observăm că ar fi fost mult mai potrivit să se pornească la realizarea montajului împreună cu celelalte forțe artistice ale clubului, sugestii prețioase putînd veni deopotrivă de la membrii corului, ai formațiunii de teatru sau de la recitatorii artistici.

Mihai Negulescu

CÎNTEC LÎNGĂ SONDE

O plachetă albastră, cu profilul unei sonde, al unei mîini și al unei flori, un mănunchi de poezii, o modestă prezență lirică a condeierilor prahoveni, apărută în preajma aniversării a treizeci de ani de la luptele muncitorilor petroliști. În interior, vignete din peisajul citadin ori agrest și douăzeci și trei de semnatari a încă pe atîtea poezii, unii aflați la debut, alții cunoscuți din presa literară ori chiar din volum. Dacă o asemenea culegere de versuri ar fi semnată de un singur autor, pretențiile noastre ar fi mai mari, am căuta acele elemente care ar defini o individualitate poetică, ne-am referi la experiența și la biografia autorului, la măsura în care acestea sînt exprimate într-un limbaj al artei mai deosebit. Impresia pe care o lasă culegerea de față, ca toate culegerile asemănătoare, este aceea de laborator poetic, din care reții ceea ce intră în cadrul artei poetice, acest sever pat al lui Procust, și lași de o parte restul, cu atenția mereu îndreptată, ca un seismograf, asupra vibrațiilor ce anunță existența unui talent autentic. Voi încerca să detașez acele poezii care justifică apariția plachetei, dar mai întîi se impune o observație. Casa regională a creației populare Ploiești ar fi putut urmări realizarea unui profil al plachetei mai distinct, în așa fel încît Valea Prahovei cu oamenii și cu sondele ei, cu trecutul luptelor muncitorești și cu prezentul înnoitor, să fie redat în imagini mai pregnante, mai autentice. În felul acesta, ar fi putut rămîne de o parte unele poezii care, prin convenționalismul și sensurile lor foarte generale, nu se deosebesc cu nimic de obișnuitele versuri tipărite aiurea, pe la poșta redacției. E drept, așa cum se prezintă, „cîntecul lîngă sonde" se multiplică în ecouri mai puternice ori mai stinse, pe motive mai variate, însă care uneori se îndepărtează în peisajul stelar, în strofe declarative ori imagini agreste, de un idilism justificat doar de entuziasmul juvenil al autorilor. În intențiile tematice pe care le sugerează și titlul, și pe care le-am fi dorit mai îndeaproape urmărite, se detașează poezia lui Corneliu Șerban, In Valea Aurului negru, *— de fapt un concis reportaj liric, destul de sugestiv însă și remarcabil prin sobrietate și prin aparenta detașare de orice intenție poetică. Vorbesc aici realitățile înseși, trecutul și prezentul Prahovei.* Comorile negre *, de Ion Segărceanu, deși pe motivul mai des întîlnit al proceselor geologice din adîncurile straturilor petrolifere, se susține printr-o lucrătură serioasă a versului, ceea ce presupune o gîndire organizată și căutarea unor mijloace prozodice adecvate:* „Cu soarele carbonizat în frunze/ pădurile de veacuri zac ascunse,/ tresar de-abia în foșnetul lor mut/ sub lespedea de cremene și lut./ Dogorile atîtor veri bogate/ s-au frînt de coasa vremii fulgerate/ și cine știe cîț noian de stele/ s-a prăbușit înmărmurind cu ele!" *etc. În urmărirea aceleași linii tematice, reține poezia* Arborii focului *de Mariana Costescu, cu o deosebită vibrare lirică și putere sugestivă a versurilor:* „Și pădurile noastre cresc pe dealuri/ pentru că două mîini de sondor/ s-au boltit peste zare, lărgind-o./ Și mă cheamă în seară buciume negre/ și mă cheamă în zori fluiere de argint:/ arbori vii-brînd de lumină/ din pădurile noastre de sonde". *Inscrisă parcă într-un cadru de baladă, poezia* Puțul părăsit, *semnată de Ștefan Dimitriu, se alătură acelorași trei-patru poezii izbutite care comunică ceva din specificul lumii petrolifere:* „Înstrăinat de oameni și părăsit de țel/ murea cu energia încremenită-n el./ De nu veneau sondorii în zi de primăvară/ să-l zmulgă din adîncul pămîntului, afară,/ să-l readucă zilei și ochilor și zării,/ cu subteranul zbucium fluid al așteptării..." *etc. Alte cîteva poezii, semnate de Gheorghe Andrei, Natalia Boncu și Nicolae Popescu sînt închinate Ploieștiului, orașului petrolului* „care-și așterne punți sclipitoare peste cicatrici de nămol", *și care noaptea pare* „o insulă albă din care țîșnesc revărsări de lumină", *cum spune Nicolae Popescu.* „Din plin cioplind în vreme destinul meu de om/ mă-nalț cu tine-o dată pe ziduri și pe schele/ și cresc cu mine blocuri și aștri de neon./ Te-ai re-nnoit, oraș al tinereții mele!" — *scrie Gheorghe Andrei, iar Natalia Boncu vede cum* „Rafinării se nalță pîn-la stele/ în veacul furtunosului atom/ și cresc ca-n basm palate aeriene, / vis întrupat măreț de Noul Om". *Acestea, însă, în ansamblul culegerii, sînt piese nesemnificative, alcătuite din clișee verbale, lipsite de firescul și individualitatea unei comunicări lirice autentice. Același caracter îl au și cîteva poezii pe motive agrare, în ciuda așteptatei lor actualități. Așa este de pildă poezia* Seceriș *de Vitalie Cliuc, de un idilism cu totul anacronic. Mai reținut și mai serios, același autor, în ciuda unor expresii ciudate sau banale ca* „teascul de iad", „obrajii de iască", „trandafirii voioși", *fixează în A doua copilărie o intenție poetică din care reții cel puțin schița unui moment biografic. Cîteva poezii în care se exprimă sentimentul de mulțumire adresat partidului, ca* Recunoștință *de Violeta Constantinescu și* Mulțumire *de Mariana Costescu,* Zbor *de Ștefan Dimitriu sau* Cîntec de slavă *de Corneliu Șerban, se adaugă altora, închinate zborurilor cosmice, de evocare a zilei Eliberării ori de reflecție asupra viitorului, alcătuind o sumă de idei și sentimente ce caracterizează ținuta și mesajul culegerii.* Pentru ca-n veci să fie primăvară *de Mircea Ichim,* Abia tîrziu *de Gheorghe Istrati,* Cîntec femeii *de Elena Pruia ori* Comunism *de Corneliu Șerban întregesc, și prin conținut și ca realizare, sumarul „Cîntecului de lîngă sonde" cîntec pe care, în întregimea lui, l-am fi vrut netulburat de bruiajul versurilor lipsite de valoare, trimis în lume după mai severe retușuri, în lumina unei mai atente îndrumări.*

Ion Horea

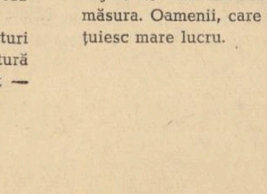

Ședințele cenaclului „Nicolae Labiș"

Ședința din 26 ianuarie a avut la ordinea de zi dezbaterea unor lucrări închinate aniversării eroicelor lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din Februarie 1933.

Vii dezbateri a suscitat poemul „Dreptul la timp" al lui Nichita Stănescu, la baza căruia stă ideea că, prin glorioasele sale lupte din Februarie, clasa muncitoare din țara noastră și-a cerut cu bărbăție „dreptul la timp", adică dreptul de a îndrepta istoria poporului nostru pe un nou făgaș. Ideea aceasta se desprinde mai pregnant în deosebi în prima parte a poemului, unde autorul, prin intermediul simbolului unei nașteri ce se săvîrșește pe fondul eroicelor lupte, încearcă să contureze imaginea forței mișcării muncitorești.

S-a subliniat, de asemenea, străduința mai mare a lui Nichita Stănescu, evidentă în acest poem, de a evita unele exprimări poetice confuze, abstracte, nu o dată semnalate de către critica literară.

Participanții la discuții, între care Marcel Breslașu, Eugen Simion, I. D. Bălan, Dragoș Vrînceanu au arătat convingător necesitatea ca autorul să reflecte mai profund adevărul istoric, să dea o imagine mai viguroasă și mai clară a forței conducătoare în desfășurarea acestor lupte.

Mihai Botez, autor care pînă acum a fost prezent în presă doar cu cronici dramatice și cinematografice, a debutat în cenaclu cu o piesă într-un act, „Luminile nopții", piesă în care încearcă să surprindă evoluția atitudinii unui profesor în momentul izbucnirii eroicelor lupte din Februarie.

Deși prețioasă prin ideea ei, piesa se află încă într-un stadiu primar, atît conflictul cît și caracterele fiind palid conturate.

★

În ședința din 5 februarie, membrii cenaclului „N. Labiș" au avut în mijlocul lor pe cunoscutul scriitor australian Frank Hardy, care a împărtășit din propria experiență literară și a urat succes tinerilor scriitori romîni.

În cadrul ședinței, Ion Băieșu a citit schițe satirice, iar Dumitran Frunză — versuri. Luările de cuvînt pe marginea schițelor au scos în evidență iscusința prozatorului în crearea comicului de situații, limbajul în general viu, colorat, fantezia „pe care nu și-o poate înfrîna", naturalețea povestirii (mai puțin evidentă decît în recentul său volum) și i-au reproșat autorului lipsa nuanțelor în redarea situațiilor psihologice, „delirul verbal", faptul că unele dintre personaje nu sînt aprofundate. După Maria Tudor, Florin Mugur și ceilalți, cea mai reușită este schița „Audiențe". În discuție s-a evidențiat necesitatea satirizării nu numai a schemelor literare, ci mai ales a fenomenelor reprobabile din viață. Ion Dodu Bălan, după ce a reamintit cîteva din calitățile ultimului volum al lui Băieșu, a analizat cele două schițe satirice în lumina legilor speciei respective, criticînd insuficienta precizare a atitudinii critice a autorului.

Față de versurile lui Dumitran Frunză, punctele de vedere au fost împărțite. Generalizînd unele carențe reale, Ion Gheorghe a susținut că, din tot ce s-a citit, numai o strofă e poezie, ceea ce a stîrnit replica altor vorbitori. Ilie Constantin, Cezar Baltag și Teodor Ursu, remarcînd că au în față un „suflet de poet", l-au criticat pentru prozaism și pentru că își ignoră modalitățile proprii de exprimare. Gh. D. Vasile a evidențiat pasaje mai realizate; luate în ansamblu, versurile i s-au părut neconcludente, lipsite de prospețime. Niculae Stoian a subliniat ajutorul pe care cenaclul îl poate da acelor autori care se află în stadiul căutărilor. După părerea sa, versurile citite de Dumitran Frunză nu se ridică la valoarea altora, anterioare.

În aceeași ședință, a fost ascultată poezia **Bocetul plumbilor** de Paul Cochét, cu care autorul a cîștigat concursul inițiat în cenaclu, închinat marii aniversări de la 16 Februarie.

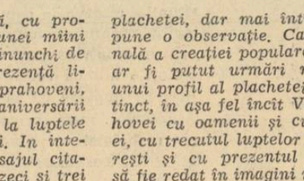

Gheorghe Răpan, Iosif Batog și alții: Nu aveți de îndeplinit decît o singură formalitate, și anume să ne trimiteți lucrările dv. Cu cît vor fi mai bune, cu atît veți primi răspunsul mai repede.

Virginia Gherasim: Nu este deajuns ca temele să fie luate din realitate.. Trebuie să aibă și seva realității. Dumneata versifici observații comune, lipsite de fior poetic: „De ce se spune că-i devreme / Cînd la 14 ani iubești? / Și pentru ce și ea se teme / ca nu cumva s-o părăsești?" Sînt meditații de album familial, care pot avea interes numai pentru autorul lor.

Florea Roman: Ideea din „Visul savantului" este pedestră, ca și exprimarea: „Pîrîul cristalin nu are stare / neîncetat curge spre mare / sau spre oceanu-nvolburat. / Viața noastră-i o chemare / spre înălțimi. / Mai către soare / ne cheamă cerul înstelat". Bineînțeles că viața este o chemare, dar a ne rezuma la constatarea faptului nu înseamnă a limpezi prea mult problema. „Spre înălțimi" sună calp, este o impresie de mult golită de un sens propriu. Deocamdată este nevoie de lectură.

Ștefan Tascianu: „Anii noștri, mîngîiați de soare", „Zorii cu geana albastră a fericirii" sînt imagini perimate, față de care preferăm proza propriu-zisă. Nu se mai poate scrie poezie în acest fel, chiar dacă s-a scris cîndva.

Casandra Lupescu: Un idilism minor: „Vine primăvara / cu cerul senin / și mi-alintă țara / cu zefirul lin". Poate că naivitatea, necontrafăcută, să-și spună cuvîntul în versuri pentru copii.

Oprea Leonid: Se întrevăd anume posibilități, dar exprimarea este deficitară: „În anii tinereții, pentru pîine, am prins / Moartea de gît. Și dinții i-am scos. / Coasa i-am luat-o din mînă, / să tai spice aurii de grîu, / pentru gura mea cea flămîndă". Coasa, simbolul morții, utilizată la cositul recoltei, este o imagine convingătoare. Dar amănuntul cam ... stomatologic, al detracțiilor dentare, strică de la început viziunea. Ferește-te, pe cît posibil, de alăturări ca „mea cea", neplăcute pentru ureche.

Gheorghe Tolan: Gînduri obișnuite, rimate cu aproximație.

Nițâ Ninel: „La 18 ani" este într-adevăr vîrsta cînd descoperi poezia ca fenomen obiectiv și în tine însuți, dar această descoperire nu se transformă, prin ea singură, în vers. Înțelegem sentimentul, dar nu-l putem deocamdată numi poetic. „E vîrsta tînără ce îți trezește dor, / și-i vîrsta în care tu devii major / Sînt anii ce-ți deschide-n (sic!) viață / acei fiori și zîmbete pe față", Să fie și poezia de intensitatea celor 18 ani!

Florentina Berindei: Începutul e modest. Mai trimite.

Doina Ștefania Rădulescu: „Oda Bucureștiului" are pretenții mult mai mari față de posibilitățile dumitale de acum. Poate mai tîrziu...

Alexandru Necșoiu: Într-o poezie care respectă structura clasică a versului, nu se poate rima „rază — viață", „dau — iau", orizont — tot". Nimeni nu ne obligă să rimăm, dar dacă ne luăm noi înșine această obligație, s-o respectăm.

Florin Manea: Nu trece de limitele micii corectitudini.

Mihu Dragomir

MAI TRIMITEȚI:

Florentina Casan, Alexandria; **V. Gnad** — București; **Stelian Fetelca,** Turnu Severin; **C. Antohie,** Strehaia; **Velneciuc Vasile,** Baia Mare; **Traian Leahu Arieșeanu; Beti Iosif,** Cluj; **Dumitrescu Ion,** Ploiești; **Muscalu Teodor,** Adjud; **Iulian Popa,** Cluj;

DEOCAMDATĂ NU:

Ion Durac, Tîrgoviște, **R. T. Buzescu,** Alexandria; **Romanescu Gh.,** Cîmpulung-Muscel; **Popovici Gabriel,** Sovata; **Mic Gheorghe,** Alba Iulia; **Dragnea P.,** Craiova; **C. Staiciu,** București; **Marcu N.** Craiova; **Paharnicu S.** București; **Gelu Drăgutescu,** Hunedoara; **Vasile Crișan,** Zalău; **Mureșanu Mircea,** București; **Tîrtîră Iacob,** Galați; **Velican Ion,** Timișoara; **Nebunu Mihai,** Tg. Jiu; **Ottavio Solari,** București; **George Val,** București; **Liviu Goron,** Jibou: **Mazăre Constantin,** Turda; **Lucian Giurcă,** Galiciuica.

DESPRE UTILIZAREA DIALOGULUI

Nu trebuie să uităm că, asemenea oricărui alt procedeu stilistic, și dialogul, în ciuda aparenței sale de autenticitate absolută, are și el un caracter convențional, că și folosirea lui este supusă anumitor norme care nu trebuie să fie nesocotite.

Sînt poate unii începători care consideră că dialogul este un procedeu „mai ușor" decît altele, mai „la îndemînă", fiindcă viața este plină de dialoguri, oamenii comunicînd între ei prin dialog. Firește, oamenii „vorbesc", dar nu se exprimă numai vorbind; ar însemna să sărăcim sufletește personajele, exprimîndu-le numai prin dialog. Pe urmă, transcrierea vorbirii oamenilor, chiar dacă-i exactă, încă nu înseamnează artă. Oamenii, vorbind, spun și multe lucruri întîmplătoare, lipsite de importanță, uneori strict convenționale, care de multe ori nici n-au vreo semnificație.

În mai multe lucrări ale începătorilor, am întîlnit ceea ce se numește naturalism lingvistic — un fel de transcriere stenografică a dialogului. Autorii se simt obligați să transcrie, pe pagini întregi, toate cuvintele ce le pot schimba între ei doi oameni într-un răstimp oarecare. În astfel de cazuri, dialogul obține rezultatul exact contrariu celui scontat: adică, în loc să învioreze textul, îl face cenușiu și plicticos. Înseamnă că nu-i indiferent ce spun și **cum** spun și **cît** spun personajele atunci cînd sînt puse să vorbească. Dialogul trebuie să aibă o semnificație, să comunice mai mult decît cuvintele din care este compus. Aceasta se obține prin așa-zisa situare în context și mai ales prin selecție. În proză personajele trebuie să vorbească numai atît cît e nevoie.

Am citit o schiță în care doi tineri, în vreme ce fac eforturi supraomenești să rețină apa care s-a infiltrat printr-o spărtură ascunsă a unui dig — pînă cînd vor sosi ajutoarele din sat — discută între ei cu seninătate despre dragostea lor, planurile lor de viitor, ba chiar și despre cum au să-și mobileze casa. Fără îndoială, autorul a vrut să arate că acești tineri sînt curajoși, că țin unul la altul, că se potrivesc nu numai prin concepțiile lor de viață, dar și în preferințele lor mai mărunte. În situația în care se aflau însă, pe jumătate îngropați în nămol, uzi pînă la piele, dîrdîind de frig, acest dialog este cu totul nefiresc. Nu mai crede nimeni nimic despre aceste personaje, fiindcă au devenit ireale.

Mai există o tendință în folosirea dialogului, pe care aș numi-o **prețiozitate.** Autorii vor să demonstreze că eroii lor sînt **inteligenți,** sau măcar **deștepți,** și-i pun să vorbească altfel decît ceilalți oameni. Fiecare frază de dialog devine **axiomă, aforism** sau, într-o altă categorie de dialoguri, cu **deștepți,** dialogul e plin de **bancuri..**

— „Ce mai faci, Gicule?

— Cine se laudă că face ceva, de fapt nu face nimic".

Dialogul mai continuă tot așa, împănat cu considerații filozofice de acest gen (din care unele au haz într-adevăr, dar se pierd în noianul de vorbe) și pînă la sfîrșit nici măcar nu aflăm de ce s-au căutat unul pe celălalt cei doi prieteni, fiindcă subiectul schiței este lupta pentru înovații dusă de un colectiv tînăr într-o uzină.

Dialogul trebuie să fie firesc, să corespundă situației în care se desfășoară și caracterelor respective. Nici în viață oamenii nu se exprimă în același fel — se poate spune că fiecare om își are stilul său. Cu atît mai mult în proză, trebuie să ținem seama de acest lucru, fiindcă, la urma urmei, dialogul este un minunat mijloc de individualizare. În folosirea dialogului trebuie păstrată măsura. Oamenii, care în viață nu fac decît să vorbească, nu prețuiesc mare lucru.

Remus Luca

CALEA GRIVIȚEI

Timp de doi ani, zile și nopți de-a rîndul, Calea Griviței a cunoscut amploarea unor construcții edilitare fără precedent. Arhitectura de azi a Griviței, concepută după rigorile frumosului și utilului, oferă o tinerețe atrăgătoare, plină de prospețime. Zidurile, abia ieșite de sub mistrie, nu despică doar înaltul cerului, ci despart realitatea de astăzi de sordida cale a Griviței de demult. Croiala nouă a acestei străzi muncitorești se află la înălțimea tradițiilor sale eroice.

Lumea e plină de lucruri limpezi

Peste întinderi se înstăpînește înserarea de aramă. Lumina soarelui cade din plin asupra omului smead. Părul alb de la tîmple are reflexe curate, de argint viu. Vorbește rar, cu moliciune. Parcă-ar răspunde gîndurilor nespuse vreodată.

— Leagă faptele între ele. Măsoară drumul oamenilor. Chiar și timpul, spune el, arătîndu-mi Calea Griviței — uriașă brazdă tăiată prin mulțimea caselor, pînă departe. Tenta de lumină roșiatică, îndestul de puternică pentru a crea contraste, aruncă umbre prelungi. Pe negrul lor se proiectează zeci de blocuri scăldate în soare și culori. De la înălțimea etajului al doisprezecelea Grivița își dezvăluie frumusețea.

— Cunosc Calea Griviței de cînd eram copil. Pe cadarîmul ei am crescut. Aici am învățat carte. Tot pe aici am bătut drumul la Ateliere. De aici mă purta mama de mînă pînă la hala de carne, tocmai în inima orașului. Necontenit am alergat în viața după de-ale gurii. Ca abia astăzi să-mi dau seama, sînt puțin obosit. Dar cînd privesc Grivița de-acum nu știu cum, mă simt un alt om...

Cercetează blocurile, unul cîte unul, cu ochii lui șterși, obosiți. Pare întinerit.

— Uite, acolo se află trei blocuri mari, de cîte șapte etaje. În dreapta, le vezi? — și-mi arată cu degetul blocurile zugrăvite în vernil — ei bine, la capătul lor sînt cîteva clădiri prăpădite. Nu le-au demolat încă, da' le vine rîndul...

— Ce-i cu ele?

— Acolo a fost stăpîn Motoroi — cîrciumarul. Ceva mai la stînga, de dimineață pînă seara, pe ploaie și pe vînt, un rotar meșterea pe o cobila... Mai încoace, pînă prin anii '40, atîrnau la ușa unei dughene grebănarele legate cu sfoară, semnul negustoriei cu fin și hamuri. Motoroii, mi se pare, trăiesc și astăzi...

Pămîntul era de aramă, soarele scăpăta undeva, peste liniile de cale ferată. Chipul bătrînului își schimba și el coloritul, de la o clipă la alta. Acum părea o statuie tăiată în piatră, ca o simplă rotire a chipului să aducă trăsăturile lui într-o altă lumină, să-l facă blînd, și nespus de bun.

Îl frămîntau amintirile. Se gîndea, desigur, că la stînga blocurilor ce mi le arătase, se afla cîndva, puțul lui Crăciun. Acolo se ducea să bea apă cînd era copil. Pleca de acasă, de pe Lainici, de la numărul 13, unde locuia, pînă la puțul lui Crăciun.

Vorbele bătrînului făceau să-nvie Grivița de demult. Lîngă scuarul din fața noastră, se afla cîrciuma lui Călinoiu. Ceva mai la dreapta, a lui Chibrit. După astea două, — crîșma lui Preajbă, a lui Finaru. Și abia acolo unde-i acum magazinul de confecții, modern și strălucitor se ridica, cheală și înnegrită, turnătoria „La Dobrescu"...

Se văd doar blocuri. O piață tăiată după cele mai moderne soluții arhitectonice. Vernilul, albastrul deschis, galbenul în care se scăldau blocurile proaspăt zugrăvite, se aflau într-o desăvîrșită armonie cu verdele gazonului și simțeam plăcerea ce ți-o dă noul, trainicul.

Dar tovarășul Ion Moldovan, omul cu fața smeadă și părul argintiu, răspundea gîndurilor mele într-altfel.

— ...Hei, Dobrescu, avea casă cu două etaje... S-a pricopsit cu banii muncitorilor. Tot cîrciumă avea și el.

Sînt oameni care privesc trecutul ca un lanț nesfîrșit de amaruri. Așa era și pensionarul ceferist care-mi evoca Grivița de odinioară.

— Școala Soveja era singura școală de pe Grivița de la Bucureștii Noi pînă la Podul Basarab. Avea doar patru clase. Mult mai tîrziu s-a construit școala 40. Acum avem două școli noi, cu cîte douăzeci și patru de clase... Una din ele se înalță chiar acolo, în dreptul străzii Mureș...

În colț, pe aceeași stradă, cîndva unii tineri învățau jocul de cărți la cafenelele lui Florică Cioc și a lui Petre Boanghină și sfîrșeau tinerețea ca Mîncu Țiganul, Mitică Clopotaru și Gică Gheară, prin pușcării. Sau slugăreau pe Calotă, cel cu magazin mare în colțul unei alte străzi, a Aradului. În timpul grevei doar cafeneaua lui Mitică Ciuș era deschisă, ceilalți negustori s-au speriat. La Ciuș se vindea apă fiartă. Mi se pare, și Marin Cocoșatu, cu tutungeria, cămătar al dracului, mai ținea deschis...

De la Steaua, pe atunci terenul rafinăriei, alte cîrciumi. „La Țăranu". „Nae Greabă", — apoi Banca lui Popescu Dragu, — și din nou: Misăilescu și Florian, Mitu și Tică, Vanghele Grecu și Oică, cabaretul Salata, și altele.

De aici începea o altă Griviță, aceea a Gării de Nord, cu alte cîrciumi, aflate una lîngă alta...

— Grivița era calea celor o sută de cîrciumi, spune bătrînul. Azi, Calea Griviței e a celor o sută de blocuri moderne...

Fostul tîmplar la Atelierele Grivița, deputatul de pe strada Iedului nr. 7 a lucrat la Ateliere aproape treizeci de ani. Tatăl lui tot acolo a muncit; fecioru-său, Fane, la fel. Fața nouă a Griviței se oglindește în sufletul acestui om cu toate culorile și prefacerile ei.

Chipul omului de pe stradă

Are față colțuroasă, cu mustață țepoasă, ușor încărunțită și ochi luminoși, blînzi. Masa lui de lucru, ca și întregul birou, sînt de o mare simplitate. În dreapta, o altă masă, pe care sînt întinse foi de ozalid, — „frontul de atac" — cum obișnuiește să numească inginerul Gheorghe Ancuța, directorul Întreprinderii de Construcții și Montaj nr. 5 planurile de construcție ale Căii Griviței, pînă la Podul Grand. Telefonul sună într-una iar inginerul răspunde scurt.

— Toți brigadierii să vină la consfătuire, după amiază. Absolut toți! — și pune telefonul în furcă.

— Contabilii... da, contabilii. Să se calculeze încă o dată situația din primele 14 zile... Pentru economii... — și iar așează telefonul la locul său.

— ...Nu, nu-s de acord. De ce să-mi luați un om bun, un inginer cu experiență? Dragomir Savu aici trebuie să muncească, pe șantier, nu într-un birou în afara problemelor de construcție. Vă rog...

Din nou telefonul.

— Fierarii betoniști? Da, sigur. Au muncit extraordinar. Toți să fie propuși la prima trimestrială!

...Directorul răspunde fiecăruia. Hotărîrile lui, felul cum chibzuiește și repartizează priceperea a 2.000 de constructori, felul cum îndrumă munca specialiștilor se oglindește în chipul de astăzi al Griviței. Între Podul Grand și Podul Constanța s-au construit, în aproape doi ani de zile, peste 3 500 de apartamente.

Stă aplecat peste planul de lucrări asemeni unui comandant de stat major, asupra hărții. Măsoară cu mintea locul din fața Atelierelor. Un bilanț trebuie făcut, oricum, chiar dacă nu ai timp. Ce s-a construit pînă acum? 31 de blocuri cu 7 pînă la 13 etaje, — un prim răspuns. Dintre acestea, 24 au fost construite din beton monolitic. Restul, cuprinzînd 960 de apartamente au fost construite prin metoda ansamblării panourilor mari prefabricate. Alte 260 de apartamente au fost ridicate în cartierul Steaua și cîteva sute în Pajura. Două școli medii cu cîte 24 de clase, un cinematograf cu 800 de locuri, 43 de magazine moderne... Ei, ce zici? Ești mulțumit? Fără îndoială, își răspunde. Dar mai sînt multe de făcut. Mai ales pe latura calității. Incontestabil, arhitectura noastră contemporană e oglinda drumului spre socialism; ea are meritul de a face parte din viața de toate zilele a oamenilor noștri și tocmai de aceea realizarea ei calitativă implică o mare răspundere. Pînă la sfîrșitul anului numărul apartamentelor date în folosință se va ridica la 5500. Aceasta înseamnă că a fost construit din temelii, după principii urbanistice moderne, un oraș pentru nu mai puțin de 25 000 de locuitori. Cine sînt ei, oamenii aceștia, noii locuitori ai Griviței? Îi văd în fiecare zi, își spune inginerul. Muncitori la Grivița, la Electrofar, la Depoul de locomotive și la alte uzine. Ajustori, oțelari, țesătoare, chimiști de la Tableta, laminoriști de la Uzina de laminate neferoase... ingineri care pînă mai ieri lucrau la strung: profesori și asistenți universitari, — doar cu cîțiva ani în urmă mînuiau presele, șlefuiau metalul sau lucrau cine știe ce piesă. Toți aceștia trebuie să se bucure de noua frumusețe a Griviței, gîndește inginerul.

Își ridică pleoapele grele și mă privește. Vorbește cu căldură, dar inginerește:

— Construcțiile au pus în fața noastră multe probleme edilitare legate mai cu seamă de modernizarea acestei artere. Gospodăria subterană a Griviței era haotică. N-au existat planuri ale lucrărilor subterane. Dacă săpam într-un loc trebuia întreruptă ori alimentarea cu energie electrică ori cea cu apă. A trebuit mai întîi să se curețe ceea ce a fost insalubru, să se dărîme vechile circiumi, maghernițele. Distrugerea acestei mizerii a Griviței a costat și ea mult. Dar s-a creat un front liber pe care am așezat blocurile. Aburul supraîncălzit de la Uzinele Grivița constituie sursa termică a acestui vast ansamblu. S-a introdus o conductă nouă de alimentare cu apă, de 900 milimetri diametru. S-au executat lucrări pentru iluminatul public, pentru payaje și multe altele. Cu alte cuvinte s-a făcut foarte mult dar mai avem încă destul de făcut: 1211 apartamente pînă la sfîrșitul anului!

Fața inginerului Gheorghe Ancuța, obosită de truda de peste zi, de grijile mici și mari, pe care conducerea unei întreprinderi de construcții le aduce, se destinde abia acum, cînd pășim unul lîngă altul, pe asfalt. Forfota oamenilor este amețitoare. Unii tocmai ies de la cinematograf, alții roiesc prin magazine, după cumpărături. Neonul scaldă fețele lor zimbitoare.

— Dacă aș fi pictor, spune inginerul Gheorghe Ancuța, aș pune culoare multă pe un portret al omului de pe stradă. Aș zugrăvi în el toată bucuria vieții, toată frumusețea acestor zile. Cunosc Grivița de foarte mulți ani. Oamenii nu arătau așa înainte, pe chipurile lor nu citeai bucuria. Privește-i acum la această lumină fluorescentă, care redă culoarea firească a oamenilor: toți au întipărită pe față satisfacția unor lucruri împlinite. Înțelegi de ce nu obosesc niciodată, oricît aș lucra pe șantier? Chipul acesta al omului de pe stradă nu-mi dă răgaz...

Bătălia

Comanda s-a dat de aici, din biroul simplu, al inginerului șef, instalat în fosta casă a lui Pertu, negustor pe vremuri și mare fabricant de tuburi pentru puțuri. De aici, din această casă construită fără gust, stupidă în amănuntele sale grotești — ferestre, ferestruici, obloane, etc. — s-a dat comanda distrugerii a tot ceea ce era vechea Calea a Griviței. Și tot de aici s-a dat comanda construcției noi. Bătălia a început concomitent, la ambele capete, de la Podul Grand la Podul Constanța, pe toată întinderea din fața Uzinelor Grivița. Primele lovituri de tîrnăcop s-au dat în vara anului 1960. Primele țignale ale excavatoarelor au semnalizat: „Atenție, se dărîmă"! Nori de praf se ridicau pe Grivița. Lemnăria mîncată de carii, putredă, se scutura și se fărîma în mii de țăndări sub colții excavatoarelor. Cărămizile roase de umezeală erau stivuite unele lîngă altele și păreau atît de chinuite și de rușinate de faptul că ani și ani au adăpostit mizeria! Apoi a fost răscolit pămîntul în adîncul lui și s-au turnat primii metri cubi de beton. Basculantele, uriașe albine, alergau la stația de betoane, încărcau, lăsau în grabă nectarul celorlalte albine lucrătoare — betoniștii — și din nou la încărcat. În cîteva luni au fost date în folosință peste 600 de apartamente. A fost o victorie, prima, și o confruntare, tot prima, dar și primul certificat obținut de constructorii Griviței.

Blocului J i s-a turnat la temelii primul transport de beton, i s-a pus, cum se spune, prima piatră... El a fost și piatra de încercare a constructorilor. În acest bloc au intrat oamenii Griviței. Primii, muncitorii „Atelierelor" au făcut cunoștință cu confortul modern din noile apartamente. Curînd alte 237 de apartamente s-au adăugat, pînă la sfîrșitul anului 1960, celora de acum construite. Baza de aprovizionare a marei armate de constructori griviteni însă nu mai făcea față. A trebuit să se mărească capacitatea stației de betoane, la 500 metri cubi în 24 de ore. Aceasta înseamnă 300 de basculante încărcate cu beton 300 de șoferi, și mașinile lor...

Unul din constructorii Griviței, a fost dulgherul Petre Ignațius. Doar cu o săptămînă în urmă a fost primit în rîndurile candidaților de partid. La primirea lui s-a discutat de zilele și nopțile petrecute pe schelele blocului J. Dar și de timpul scurt în care a fost dat în folosință Blocul O la care a muncit mai cu seamă echipa lui. Cînd brațele comuniștilor, ridicate pentru vot, au hotărît în unanimitate primirea lui în rîndurile candidaților de partid, Petre Ignațius s-a gîndit la munca de fiecare zi, la bătălia cu timpul a sutelor de constructori. Poate fi indiferent unui constructor dacă într-un apartament modern, utilat cu tot ceea ce poate face viața luminoasă omului, se mută o familie de muncitori cu șase luni mai devreme? „Aceasta este esența profesiunii mele — gîndea proaspătul candidat, — zbaterea de fiecare zi a constructorului. Să radă de pe suprafața pămîntului tot ceea ce amintește mizeria, să înalțe neîntrerupt, pînă în azurul cerului aceste cetăți de beton și de fier. Și totul să fie frumos, să fie făcut pentru om și pe măsura lui. Iată sensul muncii mele..."

Trecătorul de pe Calea Griviței va reconstitui, desigur, în fața Uzinelor Grivița de azi, zilele eroice ale lui Februarie 1933. Să-și reamintească vuietul Griviței de atunci. Mamele și soțiile muncitorilor, adunate în fața gardului de fier, vălureau ca spicele la apăsarea regimentelor de grăniceri. Erau azvîrlite dintr-un loc și-și găseau un altul de pe care nu plecau. Aruncau pîini și pachete cu țigări greviștilor dinăuntrul Atelierelor. Cereau, pline de mînie, salarii fiilor și bărbaților lor. Tălăzuiala se auzea pînă departe. În ajutorul Griviței a sărit atunci întreaga clasă muncitoare.

Trecătorul de pe Calea Griviței să reconstituie în fața Uzinelor Grivița acolo unde se află astăzi cele 31 de blocuri luminoase, marea bătălie a construcției Griviței începută încă atunci, în Februarie 1933. Pentru că aici, pe locul grevei și-au dat mîinile armatele de constructori care au pornit de la Podul Grand și de la Podul Constanța.

Prefabricatele

Șistu săpa de mult fîntîni adînci. I se dusese faima pînă departe, în Bărăgan. Se spune despre el că a fost un om cumsecade și că la fîntîna săpată în fața casei, cam prin dreptul fostei străzi a Băncii, acolo unde și-a întins apoi brațele de caracatiță alde Alexandru Dumitru cămătarul, muncitorii beau apă limpede și rece ca gheața. Cică ar fi secat fîntîna în ziua în care cămătarul i-a luat ograda. Pe acel loc, la „Fîntîna lui Șistu" se ridică astăzi ceea ce se numește sala de turnat panouri mari prefabricate. Pe locul cîrciumii lui Nae Cataramă, bătăușul, ca și pe cel al prăvăliei lui Costică Cioc, pămîntul a fost răscolit de excavatoare. Buldozerele au hăcuit pămîntul în fel și chip, să facă loc acestei hale de turnat panouri. În viața Griviței de azi construcția locuințelor din panouri mari, prefabricate, înseamnă foarte mult.

Blocul 15 cu 160 de apartamente a fost montat și finisat în două luni și jumătate, în timp ce, pentru sistemul clasic de construcție, în fagure al unui asemenea bloc, se prevăd 12 luni. Nu se poate bănui, sub acoperișul de material plastic, sub arcurile din oțel, cît este de mare încordarea la cele 14 linii tehnologice de la atelierul de prefabricate. La liniile 7, 8 și 9 se execută panourile cele mai grele, de fațadă. Șeful de brigadă, Nicolae Stănescu, se pregătește de turnare. Tiparele metalice și de beton au gata făcută armătura, — dantelărie lucrată cu migală din fier-beton și sîrmă. Se montează tîmplăria. De sus, dintr-o cochilă, se toarnă betonul...

Ne amintim că odinioară muncitorimea internațională a salutat lupta eroică a muncitorilor ceferiști și petroliști din Februarie 1933. S-a tipărit cu litere groase în ziarele lumii: Trăiască comuna română! Peste 30 de ani această comună a transformat Calea Griviței într-o cale a împlinirii năzuințelor muncitorești.

Încălziți de temperatura înaltă a aburilor de etuvare, Nicolae Cătușan și Victor Reva își potolesc setea la robinetul de pe linia tehnologică a bateriilor verticale. Și se gîndește Victor Reva, cel mai vechi dintre vechii lucrători ai atelierului de prefabricate:

„Constructorul sezonier e doar o amintire — procesul prefabricatelor este azi o autentică industrie. Dacă am modifica linia 7, am lărgi spațiul de lucru, am putea mări capacitatea de turnare a panourilor la șase apartamente pe zi".

Fîntînarul n-a știut, n-a putut să știe, că sînt izvoare mult mai adînci...

Constructorul de locuințe

Schela metalică urcă, urcă de la o zi la alta. E un joc de linii, poate o broderie. Un om stă agățat doar în centura lui de siguranță acolo sus și strigă:

— Țeavă, dați-mi țeavă!

Alți oameni poartă din mînă în mînă țevile de metal. Mai sus, tot mai sus. O nouă platformă, un nou etaj. Broderia își adună ochiurile. Pînă la asfințit blocul este o țesătură de linii — schelăria metalică; de pe această platformă se vede toată Calea Griviței.

Omul acesta, de pe schelă e cunoscut de la Podul Grand pînă la Pajura. Lucrează pe șantierul Griviței din prima zi a bătăliei. E un om ajuns la treizeci și cinci de ani, scund și foarte puternic. Are o frunte largă și poartă un basc țuguiat pe care-l mișcă într-una cînd într-o parte, cînd în alta, cu mîinile lui nervoase. Îl caută cu precădere noii angajați.

— La nea Gonțoiu nu se poate? cercetează ei.

— Nu-i chiar atît de lesne.

— Ar fi bine dacă ne-ar primi în brigada lui.

De aceea, la angajare, întrebările sînt mereu aceleași:

— Cîte meserii cunoști?

— Dulgheria.

— Ei, frate, în brigadă la Gonțoiu poți intra doar dacă te străduiești să mai înveți o meserie. El face dulgherie, dar și schelărie metalică, parchetărie și turnări de betoane, adică tot ce privește construcția. Chiar și finisare, măi frate... așa că te poți gîndi: Vrei să intri în brigada lui? Trebuie să mai înveți ceva. Nu? Cată-ți de treabă.

Dialogul are la bază o faimă întemeiată. Gonțoiu a studiat deseori munca sectoarelor de activitate. A observat cum unele zone de lucru o iau cu mult mai înaintea altora. Se crea un decalaj, se făcea să se piardă minutele și chiar ceasurile și zilele, timp după care, de altfel, constructorii se aflau în necontenită goană. Așa se face că brigada lui a hotărît să se califice multilateral, să stăpînească perfect mai multe meserii. Dulgherii au devenit parchetari, parchetarii — montatori de schele metalice, iar montatorii de schele metalice — turnători de beton.

Candidatul de partid Ion Gonțoiu are o vorbă pe care o spune celor care vin în brigada sa:

„Bine, frate... Știi două meserii. Hai, chiar trei. Pentru asta, brigada, sigur o să te primească. Ai să muncești alături de noi. Dar să nu uiți: trebuie să ai suflet de constructor. Să-ți fie dragă munca noastră, frate. Să te gîndești că-i pentru oameni"...

La macara

Treilerul e o remorcă imensă. Poate transporta douăzeci de tone. Se folosește la transportul panourilor mari, prefabricate. Ridicate din tiparul lor, finisate și uscate, panourile se prind pe o linie monorai. Electropalanele le depun pe treilere și le duc la locul de montaj. Acolo, alte brațe, ale macaralei reversibile, le transportă pînă sus și le fixează în rînd cu celelalte. Astfel se montează perete după perete, pînă se capătă — ca într-un joc de cuburi — forma viitorului apartament.

Ziua trece, trec zilele. Dacă macaraua se află azi, de pildă la parter, săptămîna viitoare o găsești la etajul trei; peste alte cincisprezece zile, la etajul cinci. Așa, du-te, vino, călătorește de la un cap la altul al blocului de șapte ori la rînd, cît înălțimea și distanța celor șapte etaje.

Cele șapte blocuri de pe Grivița, totalizînd cîteva sute de apartamente au fost înălțate surprinzător de rapid. Cu ajutorul macaralei reversibile — realizare românească — se montează pînă la 6 apartamente pe zi. Este un ritm pe care inginerii Cornel Velicu și Haralamb Antonov n-au crezut vreodată să-l atingă.

Dealtfel inginerul Haralamb Antonov ne vorbește astfel de cea de-a doua macara reversibilă:

— E mult îmbunătățită, cu viteze mărite de ridicare și mult mai ușoară. Și-a mărit randamentul cu un apartament și jumătate la ziua de lucru. Ritmul acesta este abia începutul.

Oamenii Griviței — mai cu seamă cei ce-au locuit între pereții umezi și n-au avut pînă acum baie știu ce-nseamnă un bloc. De aceea au un profund sentiment de mîndrie cînd privesc necontenitul du-te vino al macaralei reversibile.

Basculantele

Un necontenit iureș — iată drumul basculantelor. Și de la balastieră pînă pe Grivița, la nr. 506, e un drum lung, de peste douăzeci de kilometri. Autobasculanta 51113 este condusă de un om ciudat la înfățișare. Pare foarte tînăr, pînă la douăzeci și șase de ani. Dacă îl privești din dreapta poate îi dai mai puțin. Din stînga însă, pentru că în copilărie și-a ars fața, aceleași trăsături aparțin de cincizeci de ani. Pe această parte a obrazului îi crește o barbă albă, țepoasă și deasă. Pe cealaltă, îi cresc peri tot atît de țepoși, dar negri. Aceasta face pe oricine se uită la el să rămînă surprins, uluit chiar.

Sufletul acestui om e la fel cu fața. Pe de o parte, îmbătrînit. Această față a sufletului îl face aparent nepăsător la tot ceea ce se petrece în jurul lui. Statura lui înaltă ocolește autobasculanta și mîinile lui mari strîng un șurub; cu ochii cercetează arcurile basculantei. Felul acesta de a fi poartă pecetea gesturilor unui pensionar gospodar și contrastează cu fața lui tînără.

Pe această față se descopereau ambițiile lui cele mai mari. Aici, pe această față, se puteau citi și adevăratele gînduri ale tînărului utemist. A lucrat la transportul balastului, pentru beton, ziua și noaptea, cîte treizeci și șase de ore fără întrerupere. Un șofer renumit prin viteza cu care străbate distanțele pînă la șantierele Griviței, ăsta-i Nicolae Tănase. Unul din colegii lui, Simion Mangiurea, vorbește despre șoferul basculantei cu deosebită admirație.

— Dacă timp de treizeci de ore n-a închis un ochi; dacă după aceste ore și-a pus capul pe perină, să se odihnească, și a ațipit; și dacă este trezit în această clipă, chemat să facă un drum, indiferent unde, dar drumul să fie făcut pentru Grivița, — Tănase al nostru pune capul sub robinet, se suie la volan și aleargă, aleargă necontenit, ziua-noaptea. Grivița trebuie să se clădească! Nicolae Tănase este un tovarăș cu minunate calități.

Și acum, o mică socoteală: Șoferul de la basculantă face, în medie, șase curse pe zi, de la balastieră pînă în Calea Griviței. Transportă aproximativ 25 mc de material necesar construcțiilor. Într-un an a transportat 800 000 mc. În doi ani, de cînd lucrează la balastieră, a transportat 2 500 000 mc de balast! Iar Tănase Nicolae e doar unul din șoferii de basculante...

Tot acest material s-a transformat în beton monolit, în etaje, așezate unele peste altele, în blocurile noi ale Griviței.

La poarta Griviței

Fișele de pontaj, ceasul, totul cheamă, la activitatea de fiecare zi. Începe munca la Uzinele Grivița, unde s-a dat bătălia anului 1933. Vîrstnici și tineri, muncitorii noii Griviței participă la epopeea construcției socialiste. Ne oprim în sala desenatorilor tehnici. Acolo, două sute de oameni gîndesc, proiectează, măsoară și calculează viitorul uzinei: Industrie pentru utilaj petrolifer; instalații de cracare; utilaj pentru industria chimică, etc, toate, sînt altceva decît vagoane, decît roți pentru locomotive sau cazane de aburi. Dar sînt tot atîtea gînduri noi, tot atîtea frămîntări creatoare. Cum să-și organizeze activitatea, sectorul, Mecanicul-Șef? Sectorul Investiții trebuie să nu uite de modificarea presei; să țină seama de faptul că se mărește considerabil gabaritul unui produs. Iată doar două situații. Dar ele înseamnă gînduri noi, la care se adaugă alte și alte căutări. Pentru că pe Grivița se preface totul. Și odată cu ea și vechile Ateliere, intră în pas cu pulsul nou al Griviței.

...Două sute de oameni desenează pe hîrtie de calc proiectele viitoarelor produse ale uzinei. Două sute de perechi de ochi urmăresc jocul liniilor atît produse noi, de interes republican, ce vor intra în fabricație la Grivița; două sute de perechi de mîini poartă trăgătoarele cu tuș, dînd viață gîndurilor; două sute de minți gîndesc și văd ceea ce va fi uzina mîine. Inima a două sute de oameni a început să bată odată cu primele linii.

Vechile produse părăsesc încă uzina, dar specialiștii ei, aparatul tehnic, calculează neîntrerupt producția de mîine. Drept rezultat, la Grivița se fac noi angajări. Se cere necontenit mînă de lucru cu înaltă calificare. Se angajează muncitori metalurgiști, tehnicieni, ingineri.

Fișele de pontaj sînt frumos rînduite. La șapte dimineața mîi de muncitori intră în uzină. Mîine vor veni alții, noi muncitori, care să completeze rîndurile armatei grivițene.

Să ne amintim, așa cum stăm la poarta Uzinelor, zilele din februarie 1933. Și să ne gîndim la condițiile de angajare ale unui muncitor, în februarie 1933, după grevă.

„...Declar pe a mea răspundere personală că: a) nu ader la mișcarea comunistă. b) nu voi manifesta sub nici o formă în viitor atît în interiorul atelierelor, cît și în afară de ele, atît în ceea ce privește încetarea de lucru în atelier, cît și la vreo întrunire a lucrătorilor în incinta atelierelor. c) Primesc controlul activității mele liniștite și ordonate în ateliere din partea delegaților desemnați, etc..."

Nici o opreliște n-a împiedicat Grivița să fie comunistă. A fost și a rămas Griviță Roșie, Griviță bătăliilor de clasă eroice a construcției socialiste.

Marmură

La capătul îndepărtat al Griviței, acolo unde se înalță un castel de apă, un electropalan huruie zi și noapte. Blocuri de marmură de cîteva tone sînt transportate cu grijă la fierăstraiele mecanice. Sînt tăiate în plăci lungi, de cîte un metru, și lustruite, se ambalează și expediază în toată țara. Întreprinderea nr. 5 Marmura lucrează zi și noapte. Marmora este solicitată de edificiile moderne, de casele de cultură sau chiar de locuințele oamenilor. Marmora de Ruschița, alb-vînăt; sau de Ural — roșie; ori ce fel de marmură este căutată de sculptorii care vin și-i privesc vîna fumurie sau roșcată. O caută și arhitecții. În fiecare zi sosesc zeci de comenzi.

Fierăstraiele taie zi și noapte. Uruie mașinile de șlefuit. Și piatra aceasta rece și atît de căutată pornește spre drumul nou sau loc. Acolo, în anii fără număr de aici înainte, va fi mîngîiată de privirile oamenilor. Din această frumusețe va fi cioplit monumentul luptătorilor de la Grivița. Pe lunga cale muncitorească trebuie să-și găsească locul monumentul aducerilor aminte.

Neon

Noaptea, Grivița e feerică. Lămpile se întind zvelte, în jumătăți de arc, asemeni antenelor de licurici. Valuri de lumină fluorescentă scaldă blocurile.

Feeria începe din locul unde a fost cîrciuma lui Motoroi. Acolo, de demult, lăutarii cîntau pînă se spărgea în bucăți cordarul de abanos al viorii. În întuneric, dagaua, — armă perfidă, cu trei tăișuri — se răsucea între umoplați. Pe locurile unde se întindeaua acareturile negustorului de grebănare. Trustul I construcții a clădit cea mai modernă fabrică de lămpi fluorescente — Electrofarul — izvor modern de lumină. Construirea acestei mari fabrici pe locul unei cîrciumi, pe locul unor case de negustori de grebănare, se transformă într-un simbol.

Pe Grivița, lumina fluorescentă are o frumusețe simfonică. Se adaugă frumuseții ei arhitectonice atît de originale.

Moartea tristeții

„Lumea e plină de lucruri limpezi. Trebuie să le vezi" — acestea sînt cuvintele bătrînului Ion Moldovan, fost tîmplar la Grivița.

— A fost tăiată drept de către edili — îmi spune acum — și totdeauna a scăldat-o soarele și de la răsărit și de la apus. Cînd s-au construit atelierele, oamenii au venit de pretutindeni, ca fluturii la flacăra luminării. Generații de muncitori au suferit în această uzină, dar n-au dat înapoi. S-au așezat în jurul atelierelor și au trăit, și au luptat.

Calea Griviței s-a născut din surghiun și tristețe...

Astăzi de-a lungul ei se desfășoară o nouă bătălie, cea a construirii din temelii. Trec săptămînile și lunile și constructorii o fac tot mai frumoasă. O întineresc.

— ...Da, soarele o scaldă ca totdeauna, și de la răsărit și de la apus — spune mai departe bătrînul pensionar. Și locuitorii Griviței sînt alții, oameni plin de viață, de bucuria de a trăi..."

Privesc îngîndurat peisajul proaspăt și avîntat al Griviței de azi. În înserare, ca o șoaptă, ajung la mine cuvintele bătrînului tîmplar.

A murit tristețea pe aici. Da, a murit...

Iată, mi-am spus, unul din lucrurile mari cu care se umple lumea noastră.

Romulus Zaharia

Nicolae CRISTEA: „GRIVIȚA" (1933)

SEMNIFICAȚIA UNEI OPERE DE ARTA

„GREVA" de N. CRISTEA

Nicolae Cristea este o impresionantă personalitate a artei plastice romînești dintre cele două războaie mondiale. „A părăsit vingalacul tipografic și a îmbrățișat cu efuziune penelul, sfidînd mizeria. N-a știut cît e de hain mediul țării noastre pentru atari îndeletniciri superioare. Pe cîți n-a răpus mediul vitreg înainte de a se afirma și de a-și da toată măsura capacității de ascensiune? Același destin l-a doborît și pe robustul Nicolae Cristea". Aceste rînduri, apărute într-o revistă democratică în primăvara lui 1936, la moartea artistului, definesc drama acestui militant entuziast pentru idealurile proletariatului romîn. Numele său a apărut în presă în vara anului 1928; graficianul avea atunci 19 ani.

Era o perioadă de luptă înverșunată a artei romînești pentru afirmarea generoaselor idei umanitare ale clasei muncitoare. In anii aceia, o generație tînără de artiști a început să folosească paginile publicațiilor progresiste pentru a-și îndrepta atacurile împotriva societății corupte, criminale. Nicolae Cristea, Perahim, Mărculescu, Aurel Ciupe, Dobrian, Kazar, Labin, Vlasiu publică desene, scriu articole, demonstrînd caracterul anti-uman al orînduirii burgheze. Mesajul unor artiști mai vîrstnici, al lui Tonitza, Iser, Ressu, Șirato, e preluat. În grafica tinerilor desenatori se disting ecourile tot mai puternice ale luptei proletariatului din țara noastră.

Caricatura politică capătă, în deceniul al 4-lea al veacului, un caracter mai profund, e mai vehementă, dezvăluind cu mai mult curaj rădăcinile sociale ale mizeriei. Sentimentul de compătimire față de cei obidiți se transformă într-un îndemn pasionat la luptă.

Nicolae Cristea a fost unul dintre artiștii a căror creație a reflectat mai complet ideile noii generații de intelectuali, formați sub influența ideologiei Partidului Comunist. Desenul său intitulat „Greva" constituie o dovadă convingătoare a aderiunii la lupta celor din mijlocul cărora se ridicase.

Desenul a fost creat la 20 ianuarie 1933, așa cum mărturisește data înscrisă în colțul din dreapta jos, sub semnătura *N. Cristea*. Un grup compact de muncitori, cu trupurile slăbite de mizerie, e strîns în jurul unei nicovale rudimentare. Personajul din centrul desenului stă cu brațele încrucișate la piept. El împarte pagina în jumătate; în jurul său, artistul a creat un mic spațiu liber, accentuat de o linie groasă care-i înconjoară, ca o apoteoză, capul și trupul, reliefîndu-le. De aceea, privirile celui care se uită la desen sînt solicitate din primul moment de această siluetă, accentuînd impresia că artistul a intenționat să facă din el un simbol.

În atitudinea personajului central, în înclinarea gravă a capului, se distinge faptul că omul acesta și-a dat seama de răspunderea pe care și-au luat-o în momentul declarării grevei.

Muncitorul din stînga sa a lăsat ciocanul din mînă. Brațele îi atîrnă de-a lungul trupului slăbit, într-o mișcare stîngace și viguroasă. În extrema stîngă a desenului, un alt muncitor, înalt, vînjos, cu pantalonii zdrențuiți, se întoarce spre grup, ținînd parcă o cuvîntare. Și în jurul lui plutește un fel de aureolă care-l scoate și mai mult în evidență. Trupul său formează axa roții care se profilează în fundal. Mod simbolic de a sugera că puterea întregii fabrici, a mașinilor, o constituie muncitorii înșiși. De altminteri, faptul că întregul ritm al grupului pornește de la acest personaj cu o ținută semeață, dîrză, vorbește îndeajuns despre sentimentul dominant în lucrare.

Vecinul muncitorului din extrema stîngă e, după cum se pare, un bătrîn. Cu capul plecat, cu trupul încovoiat, el exprimă o deprimare dureroasă. Dar cele două personaje din preajma sa îl domină, făcînd ca sentimentul pe care îl transmite el să se estompeze. Nicolae Cristea sugerează astfel un contrast moral între diferiții eroi ai desenului său. Dîrzenia celor mai mulți dintre ei se opune direct tristeții pe care o comunică bătrînul și personajul din extrema dreaptă. De altfel, aceștia din urmă sînt împinși în planul al doilea, lăsînd în primul plan pe cei a căror atitudine exprimă cu claritate dîrzenia, voința de luptă. În sufletul celui de-al doilea personaj din dreapta, înalt, cu mîna dusă la bărbie, se dă parcă o luptă. El e meditativ, sprîncenele îi acoperă privirile. Dar poziția sa, dreaptă, hotărîtă, vorbește clar despre rezultatul acestei lupte interioare.

Impresia de unitate nu e dată de o simplă aglomerare a trupurilor. Grupul, limitat spre stînga de silueta viguroasă, înaltă a muncitorului despre care am vorbit, e mărginit în partea de sus de o curea de transmisie, puternic desenată. Linia care începe cu gîtul și capul personajului din stînga, continuă cu roata și apoi cu cureaua de transmisie, închide desenul ca într-o ramă; siluetele umplu, astfel, un spațiu bine determinat, ca niște cristale ale unei roci.

În schimb, spre dreapta, desenul nu are o limită; marginea hîrtiei întrerupe brusc ritmul dramatic format de trupuri și de curelele care atîrnă de tavan. Desenul se întinde, parcă, și dincolo de această linie arbitrară, sugerînd că, de fapt, grupul grevistilor continuă, nu are sfîrșit; artistul a surprins numai un crîmpei dintr-o masă imensă de oameni. Dar, fragmentară, cum pare, compoziția e de o bună unitate a desenului și a ideilor.

Portretele sînt desenate lapidar, fără să fie urmărite detaliile fizionomice. Aceasta provine din dorința artistului de a accentua ideea că adevăratul erou al desenului său e **grupul**. E adevărat că mai ales planul al doilea al desenului nu e suficient de clar, că artistul nu a izbutit să sugereze aici diferențele de psihologie dintre personaje. De asemenea, aglomerarea de linii din extrema dreaptă încarcă inutil compoziția, dezechilibrînd-o. Nu trebuie însă pierdută din vedere însemnătatea pe care, la fel cu atitea desene publicate în presa din acele zile „Greva" lui Nicolae Cristea a avut-o în consemnarea avîntului mișcării muncitorești din deceniul al IV-lea.

Nicolae Cristea s-a stins la 27 de ani, înainte de a fi dat măsura tuturor posibilităților sale artistice. La înmormîntarea sa, în aprilie 1936, Al. Sahia spunea: „...o dată cu Nicolae Cristea, pămîntul înghite un element rar, o nădejde reală a generației noastre de desenatori și mai ales un luptător pentru cauza celor necăjiți". Caracterizare plină de adevăr, emoționantă, care definește personalitatea artistului și omului Nicolae Cristea.

Dan Grigorescu

Îmbinînd intensitatea expresiei cu accesibilitatea, cîntecul a fost și este un viguros mijloc de propagandă și agitație. Lenin a subliniat capacitățile propagandistice ale cîntecului, atribuindu-i o importanță deosebită în acțiunea de mobilizare a maselor.

În țara noastră, apariția cîntecului revoluționar se plasează la sfîrșitul secolului trecut, ca o expresie a protestului conștient împotriva exploatării și este generată de dezvoltarea mișcării muncitorești. Cîntecul revoluționar continuă și ridică pe o treaptă superioară vechea tradiție de luptă a cîntecelor țărănești de revoltă, a cîntecelor de haiducie, de cătănie, a cîntecelor Revoluției de la 1848. Pe această moștenire se mai grefează influența folclorului muncitoresc internațional și, mai cu seamă, cea a cîntecului muncitoresc rus și sovietic.

Puține au fost evenimentele istorice de seamă pe care cîntecul să nu le evoce cu veridicitatea și forța expresivă proprie creației poporului. Asasinarea manifestanților din

INSEMNARI DESPRE CÎNTECUL DE MASE

Piața Teatrului Național la 13 decembrie 1918, crearea Partidului Comunist Romîn, marea grevă a ceferiștilor de la Grivița, acțiunile îndreptate împotriva fascizării țării și a războiului — și alte multe aspecte și-au găsit rapsozii în creatorii anonimi ai cîntecelor muncitorești revoluționare. Sub regimul de cruntă teroare polițienească, cîntecele proletariatului erau prigonite, interzise. Totuși nici o opreliște, oricît de brutală, nu le-a putut împiedica să răsune puternic și hotărît.

O dată cu Eliberarea patriei noastre de sub jugul fascist, cîntecul muncitoresc a ieșit din ilegalitate, răspîndindu-se în mase din ce în ce mai largi.

După 1944, cîntecul revoluționar — pînă atunci creație anonimă cu circulație orală — a intrat în sfera creației culte, ocupînd un loc tot mai important în totalitatea manifestărilor noastre muzicale.

În anii puterii populare, cîntecul de mase, această „muzică a vieții de toate zilele" cum a numit-o Soloviov Sedoi, a cîștigat o mare însemnătate, fiind chemat alături de celelalte arte să-și dea contribuția în procesul de educare a omului nou, de formare a conștiinței socialiste. Inspirat din mărețele prefaceri petrecute în viața poporului, el este un factor activ în opera de construire a socialismului.

Sfera tematică a cîntecului de mase cuprinde cele mai variate aspecte ale vieții și activității oamenilor muncii: dragostea de patrie, glorificarea eroismului poporului și Partidului, avîntul construcției socialiste la orașe și sate, lupta pentru pace, viața fericită a tineretului și copiilor etc. Toate aceste și încă multe altele sînt motive de inspirație pentru cîntecele de mase. Crescut din moștenirea folclorului muncitoresc și țărănesc, a creației corale a compozitorilor înaintași, a cîntecului revoluționar internațional, cîntecul de mase este o rezultantă a îmbinării acestor valoroase tradiții muzicale. Exprimarea melodică simplă, luminoasă, suflul larg, dinamismul, robustețea, larga cantabilitate, sinceritatea, ca și măiestria realizării sînt caracteristice pentru cele mai reușite lucrări ale genului. Modalitatea de exprimare diferă de la un compozitor la altul și fiecare caută drumul său propriu pentru conturarea unor imagini artistice originale și pline de substanță.

Din numeroasele cîntece apărute în ultimii ani, marele public, judecătorul suprem al creației artistice, a ales și îndrăgit pe acelea care, prin măiestria versului și melodiei, exprimă mai convingător atitudinea nouă față de viață, realitatea în transformarea ei revoluționară, portretul moral al omului nou.

Cine nu cunoaște azi cîntece ca: *Republică, măreață vatră* de Ion Chirescu, *Să fii Partidului oștean* și *Steagul Partidului* de Matei Socor, *Azi cîntă marile furnale* de Sabin Drăgoi, *Stă de veghe tot pămîntul* de Vasile Popovici, *Așa te știu, Partid iubit* și *Zorii secerătorilor* de Alfred Mendelsohn, *Țară scumpă să trăiești* de Anatol Vieru, *Aceasta e patria mea* de Dumitru Bughici, *Frumoasă ești, Patria mea* și *Ciocanul și suveica* de Radu Paladi, *Cîntec senin* de Sergiu Sarchizov, *Veniți cu noi* de Hilda Jerea și multe altele?

Dar cîntecul de mase — manifest al vremurilor noastre — are menirea de a propaga idei, de a chema și însufleți masele. De aceea, aci, mai mult ca în oricare alt gen vocal, primează cuvîntul. El poartă și transmite ascultătorului mesajul cîntecului. O contribuție de o deosebită importanță au adus la desăvîrșirea unor cîntece frumoase poeți de valoare ca Mihai Beniuc, Cicerone Theodorescu, Maria Banuș, Eugen Jebeleanu, Eugen Frunză, Dan Deșliu, Veronica Porumbacu, Victor Tulbure, Violeta Zamfirescu, Ștefan Iureș și alții.

Înțelegînd rolul acestui gen în procesul de făurire a conștiinței socialiste, de formare a omului nou, compozitorii și poeții trebuie să-și sporească eforturile pentru a îmbogăți tezaurul creației naționale cu lucrări valoroase, contribuind la mobilizarea maselor în opera de desăvîrșire a construirii socialismului și la oglindirea complexă și multilaterală în forme artistice a realității noastre noi.

Elena Zottoviceanu

Realizări și perspective

Dialog cu regizorul MIHAI DIMIU de la Teatrul Muncitoresc C. F. R.

Red.: *Într-o orînduire care a deschis drum tuturor oamenilor muncii către artă, de fapt toate teatrele sînt muncitorești. Mi se pare însă că denumirea teatrului în care lucrați este dictată și de un profil aparte și de un public anume pe care scena de la Giulești îl are în vedere.*

M. D.: *Denumirea corespunde, dacă vreți, atît genezei teatrului, cît și menirii lui.*

Red.: *Geneza? Se deosebește cumva de a celorlalte teatre?*

M. D.: *Geneza pentru giuleșteni, la început a fost... avîntul, avîntul spre cultură al maselor din acest cartier, pe vremuri margine a Bucureștilor, dar în februarie '33, în centrul atenției Lumii. In anii puterii populare, una din primele realizări culturale în cartierul Griviței a fost, în 1946, înființarea Teatrului Muncitoresc C.F.R. Și nu întîmplător deschiderea s-a făcut cu o piesă („Clocot" de Vintilă Russu-Șirianu) închinată luptelor eroice din 1933.*

Red.: *Momentul mi se pare semnificativ pentru debutul unui teatru muncitoresc, construit într-un cartier muncitoresc cu vechi tradiții de luptă și avînd un public format în cea mai mare parte a sa din muncitori.*

M. D.: *Tocmai de aceea, deși astăzi teatrul nostru nu mai e tutelat ca altădată de Ministerul Transporturilor, ne-am păstrat întreg vechiul nume, cu atît mai mult cu cît unii dintre cei care azi interpretează pe scena noastră eroii shakespearieni, acum cîțiva ani mînuiau laminorul sau strungul la Grivița Roșie.*

Red.: *Mai aveți actori proveniți din rîndurile amatorilor?*

M. D.: *Da, și dintre cei mai buni, cum ar fi S. Mihăilescu-Brăila sau Traian Dănceanu. Aș aminti-o și pe Vasilica Tastaman, care s-a format în teatrul nostru.*

Red.: *În legătură cu profilul teatrului, cum vedeți profilul spectacolelor?*

M. D.: *Teatrul nostru s-a străduit să realizeze spectacole populare, dinamice, mobilizatoare, adresate unui public larg, cu mijloace directe, expresive.*

Red.: *Un alt atribut al teatrului nou este orientarea îndeosebi către un repertoriu contemporan.*

M. D.: *Firește. Atribut care nu e de loc străin teatrului nostru. Trebuie să vă spun că aproximativ patru cincimi din repertoriul Teatrului Muncitoresc îl constituie piese ale contemporaneității.*

Din 89 piese, cîte s-au jucat de la înființarea teatrului, 34 aparțin dramaturgiei noastre.

Red.: *Ați putea cita și cîteva titluri?*

M. D.: *Sumedenie de spectacole bune din perioade foarte diferite, de la „Mireasa desculță" și „Zile de februarie" în regia lui G. Dem. Loghin și pînă la „Oameni și umbre" și „Băiat bun... dar cu lipsuri" în regia Getei Vlad. Cu osebire s-a ilustrat în domeniul spectacolelor cu piese originale Horea Popescu, premiat în 1957 pentru „Răzeșii lui Bogdan" și în 1958 pentru „Domnișoara Nastasia". Cu excepția ultimei, toate piesele mai sus pomenite au avut la Giulești premieră pe țară, așa cum s-a întîmplat și cu alte piese românești. Un alt bun spectacol al lui Horea Popescu mi se pare „Ochiul albastru", chiar dacă mulți critici l-au privit... cu un ochi prea critic. Teatrul nostru a avut realizări meritorii și cu piese sovietice Cine nu-și amintește „Aristocrații" sau „Baia", realizate tot de același regizor? „Baia" a fost primul mare spectacol Maiakovski în București, după cum primul mare spectacol bucureștean Brecht a fost tot al teatrului nostru: „Domnul Puntilla și sluga sa Matti" în regia lui Lucian Giurchescu.*

Red.: *Aș adăuga aici și un mare spectacol Tolstoi, cu „Puterea întunericului" în regia lui Mihai Dimiu. Dar, în altă ordine de idei, un teatru nou menține un contact permanent cu spectatorii.*

M. D.: *Înțeleg întrebarea implicită. Teatrul nostru păstrează și dezvoltă o bună tradiție a legăturii cu fabricile și uzinele. Echipele noastre joacă foarte des în uzine, mai ales la „Republica", „23 August" și „Grivița Roșie". Anual facem turnee prin centrele muncitorești. De asemenea, facem deseturnee la sate. Chiar acum un colectiv al teatrului se află în regiunea Dobrogea. Sprijinim echipele de amatori din întreprinderi prin cei 38 instructori voluntari, iar teatrului popular al raionului „Grivița Roșie", patronat de teatrul nostru, îi oferim condiții materiale și îndrumare.*

Red.: *Așadar, o altă dimensiune a teatrului popular este legătura cu publicul său.*

M. D.: *Precizez că sîntem legați de publicul nostru muncitoresc, din cartierul nostru, ceea ce însă nu trebuie să însemne că avem un caracter „local". Lucru pe care însă nu-l înțeleg unii autori dramatici. Vorbesc de acei autori care ezită să colaboreze cu teatrul nostru, „de peste pod", socotindu-l prea „departe de centru". Ca și cum noile cartiere, construite în ultimii ani, Grivița, Giulești, n-ar fi adevărate cartiere de centru.*

Red.: *Sînt prejudecăți triste... Referitor, însă, la noul public, din ce în ce mai exigent, nu socotiți că și teatrului îi revin sarcini noi?*

M. D.: *Firește. In primul rînd aceea de a ridica toate spectacolele la nivelul exigențelor publicului, de a-și îmbogăți permanent repertoriul și calitatea artistică în funcție de marile cerințe ale epocii noastre.*

LUPENI 29

Ce răspundere deosebită și-au asumat realizatorii filmului „Lupeni 29" cînd s-au hotărît să reconstituie glorioasa pagină din istoria mișcării noastre muncitorești, pornind de la faptele reale, locuri, mărturii, oameni care trăiesc și astăzi! Ana Golcea, văduvă de miner ucis în timpul grevei, apare pe ecran evocîndu-și tinerețea dramatică. Procedeul, original, nu rămîne pretext de declanșare a retrospectivei, ci înscrie sub semnul deplinei autenticități întreaga povestire cinematografică.

Scenariștii — Nicolae Țic, Eugen Mandric, Mircea Drăgan — au parcurs un interesant drum de la documentul istoric, emoționant prin semnificația lui generală, la adevărul artistic, emoționant prin imaginea care reflectă realitatea cunoscută.

Refăcînd, cu întreaga echipă, traseul coloanelor de greviști (stația de electricitate, curtea minei în care minerii au înfruntat, cu demnitate, gloanțele călăilor, locuri intens valorificate în film), ei s-au oprit, în deosebi, la faptele capabile să vorbească direct spectatorului despre eroismul muncitorilor din Lupeni. O întîmplare reală: steagul roșu înfipt în vîrful turnului minei de un tînăr, ucis apoi chiar de prefectul venit să-i someze pe greviști, capătă pe ecran valoarea unui simbol artistic autentic. De la baza turnului, aparatul de filmat urmărește pe eroul ce cucerește, treaptă cu treaptă, înălțimea, purtînd steagul ca pe un trofeu. Ritmul cinematografic e lent, ceremonios, el descifrează așteptarea înfiorată a mulțimii și apoi, brusc, declanșarea bucuriei. Regizorul Mircea Drăgan știe să evoce patetic dar sobru, bărbătește tragismul momentului, și perspectiva luminoasă a victoriei, printr-un detaliu ca cel amintit.

Din numeroasele mărturii ale Anei Golcea creatorul alege, în prima parte, pe aceea caracteristică biografiei acestei femei simple, care evocă sosirea fetei de la țară în colonia de mineri.

Dintr-o singură privire îndelungă, profundă, răscolitoare, actrița Lica Gheorghiu face sensibilă spectatorului drama acestei tinere sortită atîtor necazuri.

Dar cineaștii nu-și lasă eroina copleșită de tristețe; fantezia lor descoperă amănuntul capabil să-i smulgă fetei un zîmbet deschis, încrezător în viață: o fanfară, improvizată din tovarășii de muncă ai soțului ei, intonează un marș vesel, și căldura acestui colectiv curajos, inimos, solidar luminează întreaga secvență.

Nu se rostește nici un cuvînt (prima retrospectivă a Ioanei e astfel concepută). Doar inspiratul comentariu muzical (Teodor Grigoriu) însoțește, cu delicatețe, trăirea complexă a interpretei. Limbajul cinematografic e dens, concentrat și, de aceea, foarte sugestiv. Se folosesc, cu precădere, elementele ce exprimă întregul: sirena anunțînd sfîșietor încă o chinuitoare zi de muncă ori un groaznic accident; mina sumbră, cu bîrne joase, gata să se prăvale, picurii ritmici, exasperanți, ce umezesc trupurile și sufletele oamenilor, și apoi explozia, în contrapunct iscusit cu privirea mirată a copilului victimei. Gîndit inițial doar ca un capitol ilustrativ, acest prolog al grevei devine pe ecran o înaltă expresie artistică a stării de spirit care a generat în anii 1929—1933 marile mișcări revoluționare ale clasei muncitoare.

Trecerea de la particular la general-istoric se face armonios, permanenta înscriere a realității concrete în aria adevărului artistic conferind o valoare cu totul originală filmului „Lupeni 29". Lucrarea e concentrată, concepută într-o tonalitate majoră, într-o viziune monumentală în care instrumentul solist, destinul individual, se revarsă într-un avîntat „tutti" uman. Mișcările de aparat, compoziția cadrului redau această tumultuoasă dinamică sonoră și vizuală. Operatorul (Aurel Samson) utilizează suprafața ecranului lat împărțind-o în linii energice, de genul verticalei pe care se face coborîrea în mină (animat dialog de umbre și lumini — lămpașe străpungînd simbolic bezna galeriilor) sau al liniei orizontale ce cuprinde șuvoiul uriaș al mulțimilor conducîndu-și, în tragic cortegiu funerar, eroii.

S-a folosit cu succes în film ambianța naturală (majoritatea exterioarelor din Lupeni) nu numai pentru a reda vibrația acestor locuri istorice, dar și caracterul unei situații, a unui personaj.

Experiența cîtorva filme (**Erupția, Soldați fără uniformă, Tudor**) i-au adus actriței Lica Gheorghiu maturizarea jocului său sobru, sincer, expresiv. Ioana e autentică, pentru că interpretarea sa e simplă, profundă, lipsită de artificii. Colea Răutu, actorul care a dat viață celor mai izbutite roluri de comuniști din dramaturgia noastră cinematografică, creează, cu personalitatea sa fermecătoare, un miner dîrz (Letean), organizator capabil, iubit de mase. Alături de el, Varga (St. Ciubotărașu) aduce ponderea vîrstei eroului, conștiința, calmul omului de partid care știe că nimeni și nimic, nici trădările mîrșave, nici oprimările sîngeroase, nu pot împiedica muncitorimea să-și facă dreptate. Apariția sa mobilizatoare, din final, încheie pe o notă majoră, optimistă, dramatica evocare. În „Lupeni 29" George Calboreanu interpretează rolul unui bătrîn miner, devotat cauzei tovarășilor săi pînă la sacrificiu. Demnitatea muncitorească, simțul înalt de clasă sînt trăsături ale eroului Todorbaci, sugerate cu forță de acest maestru al scenei românești.

O distribuție vastă, judicios compusă, ar merita desigur, aprecieri amănunțite. Ne obligă spațiul de a adresa, numai în încheiere, o caldă mulțumire întregului colectiv tehnic și artistic al echipei „Lupeni" care ne-a oferit, cu prilejul glorioasei aniversări a luptelor din 1933, imaginea veridică, impresionantă a eroismului clasei muncitoare condusă de partidul comunist.

Alice Mănoiu

Evoluția unor eroi literari

Toată lumea e de acord că una din îndatoririle criticii este să cerceteze **procesul** literar contemporan, ceea ce înseamnă a aprecia nu doar rezultatele parțiale ale creației literare (anumite opere), ci și tendințele organice, sensul mișcării, legăturile noi care încep să acționeze sub ochii noștri. Este o sarcină dificilă aceasta cercetare, întrucît, prin chiar natura ei, creația literară „curentă" nu poate să nu conțină, pe lîngă apariții semnificative pentru sensul dezvoltării literare, și altele incidentale. A deosebi pe unele de altele, a descifra, în aglomerarea materialului, direcția necesară a ascensiunii către cuceririle noi, esențiale, e o operație de răspundere, care presupune, pe de o parte raportarea continuă a fenomenelor noi la cele vechi, iar pe de altă parte menținerea contactului permanent cu viața însăși. În lumina acestei sarcini vaste, vom încerca să delimităm locul pe care-l ocupă azi, în **procesul** la care ne-am referit, literatura cu temă muncitorească.

Nu e vorba doar de omagiul meritat pe care scriitorii se simt datori să-l aducă luptei eroice a clasei muncitoare și nici doar de sublinierea rolului hotărîtor pe care-l are clasa muncitoare în construcția socialismului și, firește, în formarea conștiinței socialiste. E vorba de mult mai mult : creația literară nu-și mai poate îndeplini misiunea fără să așeze figura muncitorului în centrul tabloului vremii. Vom încerca să aducem o contribuție la definirea naturii acestei legități, cu ajutorul unor referiri la literatura noastră contemporană.

Figura muncitorului a apărut în literatura realist-critică românească mai ales în postura agitatorului sau a propagandistului socialist, și aceasta nu doar ca o contribuție la tradiția eminesciană, dar și independent de ea, ca o necesitate, resimțită de scriitori, de a completa tabloul realității. Acest agitator a fost văzut de multe ori cu ochii celui care condamnă realitatea în numele condiției umane pîngărite de burghezie. Eroii inadaptabili ai realismului critic se simțeau atrași de agitația socialistă în măsura în care aceasta izvora din aceeași nemulțumire și condamnare a prezentului, dar pe ei îi speria revoluționarismul „integral" al muncitorului răzvrătit. Scriitorii realiști critici realizau cu greu sinteza necesară între umanismul popular și unele cerințe ale vremii.

O altă descoperire a realismului critic a fost funcția dezumanizatoare a mizeriei. Descoperind-o la periferia orașelor și în așezările muncitorești, acești scriitori n-au văzut însă — sau poate n-au reușit să vadă — cum tot în mizerie se năștea, tot din mizerie se ridicau către lumină și acele forțe chemate

de istorie să se plaseze în fruntea luptei pentru eliberarea definitivă a omului.

Primul scriitor care a creat în literatura noastră figura muncitorului, luptător pentru o nouă umanitate, a fost Alexandru Sahia. În „Uzina vie" comunistul Filip înțelege, dar nu aprobă bucuria naivă a muncii (la Bozan), atîta timp cît „burțile muncitorilor sînt încă goale". Descoperirea artistică a lui Sahia, fructificată numai în cîteva schițe, a fost însă reluată și amplificată în creația lirică a unei pleiade de poeți care încă de pe atunci se atașaseră luptei comuniste (Mihai Beniuc, Al. Șahighian, Miron Radu Paraschivescu, Dumitru Corbea, Virgil Teodorescu și alții). Dar acesta a fost doar prologul.

Contribuția pe care începea s-o aducă clasa muncitoare în procesul de cunoaștere estetică a lumii nu putea fi valorificată plenar pe tărîmul creației artistice atît din cauza teroarei burghezo-moșierești, cît și din cauză că în viața culturală domina burghezia. Reliefarea multilaterală a acestei contribuții putea să fie efectuată numai în condițiile revoluției socialiste. Abia după 23 August 1944 s-au creat condițiile obiective necesare pentru ca noua temă să ocupe locul ce i se cuvine în literatură. În continuare, vom încerca să definim etapele succesive ale evoluției, doar în sectorul prozei.

La început — cum s-a mai arătat — figura muncitorului era văzută de scriitorii care au aderat la lupta partidului, prin optica depășită cu care priviseră înainte de Eliberare chipurile eroilor pozitivi, deși aceștia, în noile condiții istorico-sociale, nu numai că descoperiseră dreptatea comunistă, dar trăiau momentele înfăptuirii marilor idealuri revoluționare.

Au urmat ani în care — prin aportul unor scriitori integrați în plină luptă a maselor populare — muncitorul a devenit eroul principal al unor romane, povestiri, schițe. Acum literatura care tratează despre viața muncitorului e mult mai amplă. Citeodată însă unii se întreabă : ce au adus nou lucrările cele mai recente, în comparație, de pildă, cu „La cea mai înaltă tensiune" de Nagy István ? E o problemă interesantă și pasionantă. Evident, nu intenționăm s-o rezolvăm definitiv, dar vom încerca totuși să facem cîteva sugestii.

Pe Bucsi din „La cea mai înaltă tensiune", pe Anton Filip din „Bărăgan", pe Turlea din „Desfășurarea" (lista ar putea fi amplificată, dacă ne-am referi și la unii eroi ai dramaturgiei) îi caracterizează mai ales spiritul de dreptate socială, ei sînt cu toții niște oameni educați de partid, formați în munca de partid, ceea ce le dă posibilitatea să rezolve mai bine, **mai just** problemele pe care le ridică viața, munca, lupta. Dar ei sînt atît de copleșiți de problemele cele mari ale momentului istoric, încît viața lor e concentrată și dăruită acestor bătălii decisive. Ei apar (ca și eroii din „Cimentul" lui Gladkov, de pildă) mai mult ca făuritori ai condițiilor necesare pentru înflorirea și afirmarea multilaterală a omului, decît ca beneficiari ai acestor condiții. Pe aceeași linie se înșiră și eroii „romanelor Eliberării" din „Pe muche de cuțit" de Mihai Beniuc, „Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu, „Ieșirea din apocalips" de Al. I. Ghilia, „Bariera" de T. Mazilu, cu excepția acestei din urmă lucrări în care autorul — poate prematur — își concentrează atenția tocmai asupra cuceririlor lui Vițu pe plan moral (Se pare că în acest anacronism stă cauza pentru care „Bariera" nu i-a satisfăcut pe mulți cititori : în plină luptă împotriva tiraniei fasciste, Vițu se comporta adesea cum ar fi firesc să se comporte un muncitor azi). Aceeași deplasare a interesului către realizările pe plan moral ale clasei muncitoare se observă și în „Poveste de dragoste" a lui Remus Luca, dar aici ea e justificată întrucît pretextul reconstituirii e contemporan.

Dacă însă ne vom referi la lucrările cele mai noi, ca unele povestiri ale lui Eugen Barbu (de pildă „Casa nouă"), romanele lui N. Țic („Ora șase" și „Anii tineri"), schițele lui I. Băiești, D. R. Popescu, Fănuș Neagu, N. Velea, M. Auneanu etc. și la ultimul roman al lui Marin Preda, „Risipitorii", vom observa că aici se urmărește să se arate cum apar dimensiunile și comportările noi ale omului, ca rezultat al condiției muncitorești a eroilor. Țin minte din ilegalitate cum tovarășii cu experiență mai mare ne spuneau adesea : problema aceasta trebuie văzută (sau rezolvată) **muncitorește**. Mi se pare că acesta e și unghiul de vedere cu ajutorul căruia vor să vadă realitatea mulți dintre autorii citați : ce înseamnă azi a rezolva problemele existenței **muncitorește**. Deosebirea este însă că în trecut, în ilegalitate, prin forța lucrurilor, **muncitorește** trebuia să fie rezolvate mai ales problemele concrete ale luptei de clasă. Azi, sfera acestor probleme s-a lărgit enorm, și întreaga viață trebuie întemeiată muncitorește, pentru că de fapt triumful conștiinței socialiste înseamnă și generalizarea unui punct de vedere esențialmente muncitoresc.

În „Risipitorii", se ciocnesc, într-o familie, două caractere : Constanța și soțul ei, medicul Munteanu. Ea e fată de muncitor, el provine dintr-un mediu burghez (sau mic-burghez), dar se consideră comunist. Sub raport intelectual, Munteanu e mai înzestrat și totuși el aproape își ratează viața, în timp ce Constanța — deși rămîne din unele puncte de vedere în urma soțului ei — are, pînă la urmă, satisfacția împlinirii sale sufletești. Citind romanul „Risipitorii" înțelegi cum morala clasei muncitoare duce la o nouă ierarhizare a valorilor etice și estetice, lărgind sfera fenomenelor care capătă îndreptățirea de a fi considerate frumoase, deși în roman mai sînt multe aspecte de discutat, pe care însă nu e locul să le analizăm aici.

La descoperiri analoage ne conduc și alte lucrări, citeodată într-un mod cu totul surprinzător. Nu știu dacă interpretarea dată de mine admirabilei schițe a lui Eugen Barbu „O călătorie cu autocarul" va coincide cu intenția autorului, dar mie schița asta mi-a rezolvat într-un fel nou imaginea poetului absurd care caută zadarnic „frumosul absolut", plimbîndu-se într-o grădină plină de flori multicolore. Burghezia a încercat întotdeauna să prezinte frumosul ca un domeniu rezervat celor aleși. Realiștii critici au protestat împotriva acestei poziții, dar au încercat să demonstreze doar falsitatea ei, nu și adevărul contrariu. Această sarcină îi revine realismului socialist, și de această sarcină scriitorii realiști socialiști nu vor putea să se achite fără a înfățișa ampla și multilaterala viață a clasei muncitoare în întreaga ei complexitate.

Eroii romanelor lui Nicolae Țic — Andrei din „Ora șase" și Oniga din „Anii tineri" — ca și eroii unor schițe semnate de alți autori tineri, ne uimesc citeodată prin candoarea lor. Undeva — într-o anume **zonă** a existenței — ei sînt mai puțin pregătiți pentru viață decît eroii complicați, sfîșiați de contradicții, ai realismului critic. Dintr-un anumit punct de vedere, ei ne par liniari dar — lucru ciudat, însă explicabil — tocmai candoarea și aparenta lor unilateralitate le conferă o demnitate nouă, întrucît acționează ca o pavăză împotriva influențelor nefaste a ceea ce noi numim, și cu îndreptățire, „rămășițe ale mentalității burgheze". Rupînd brutal păienjenișul complicațiilor false, moștenite de la burghezie care, ca o ceață, împiedica pe eroii de ieri să vadă în lume adevărurile simple și mărețe tocmai prin simplitatea lor — oamenii educați muncitorește pășesc în lume cu ochii măriți de uimire, dar și cu o siguranță de sine, necunoscută „inadaptabilului", cu încredere că viața le aparține irevocabil.

Firește, acestea sînt cîteva direcții posibile ale prozei cu temă muncitorească, rămînînd ca efortul creatorilor în acest sens să definească mai precis, în decursul evoluției literaturii noastre realist-socialiste, chipul complex, impresionant al eroului muncitor.

Mihai Novicov

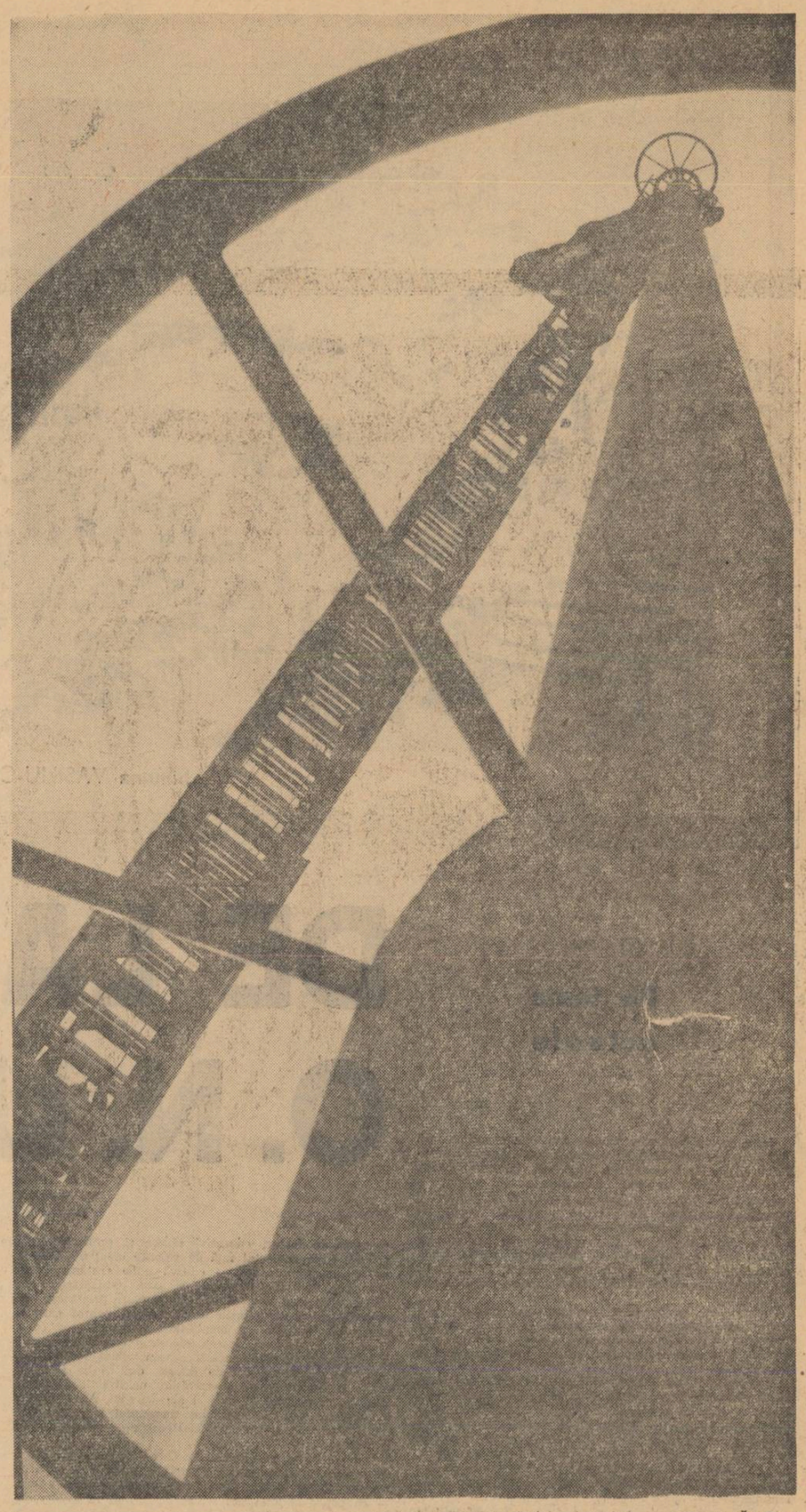

INĂLȚIMI

DISCUȚII

Sensul inovației în poezie

Discutam odată despre poezie cu un om pe care îl crezusem într-un moment de imprudență a nu fi străin de literatură. Luîndu-mă martor al opiniilor sale, acest om nu-și putea ascunde o iritare, să-i zicem teoretică, formulată astfel : Auzi domnule, inovații în poezie ! De fapt, el dădea noțiunii de inovație în artă semnificația pe care o are acest cuvînt în viață.Dacă același om ar fi fost, dimpotrivă, convins de utilitatea „inovației" în literatură, probabil în mintea sa ar fi trebuit să se nască ideea înființării unui „cabinet tehnic" pe lîngă Uniunea scriitorilor, însărcinat să stabilească în ce măsură fiecare metaforă a poetului-inovator, constituie sau nu o inovație.

În cazul de mai sus, confuzia termenilor și prejudecata îngustă, susținută cu multă energie, erau deosebit de flagrante. Firește, persoana în cauză nu era un critic literar. Dar oare opinii demonstrînd lipsă de înțelegere în judecarea fenomenului poetic contemporan nu se manifestă uneori și în articolele semnate de unii critici ? Replica, în cea mai mare parte justă, dată de Eugen Simion și Matei Călinescu, unor puncte de vedere unilaterale, a fost, după cum s-a remarcat, utilă și binevenită.

În cadrul discuției despre critica poeziei, inițiată de „Scînteia", au fost exprimate opinii judicioase, menite să întărească și mai mult atitudinea deschisă, curajoasă, partinică, în discutarea poeziei, atitudine atît de favorabilă dezvoltării unei creații autentice. Este și ceea, ce de altfel, noi, poeții tineri, care ne-am bucurat în repetate rînduri de obiectivitatea și atenția criticii, așteptăm să ne ofere discuția. In funcție de deziderатul amintit și pornind de la unele puncte de vedere exprimate în cadrul ei, îmi iau îngăduința de a participa la discuție, fără altă pretenție decît aceea de a enunța cîteva păreri care ar putea veni în atingere cu problemele discutate.

Intervenția lui I. D. Bălan, din care am reținut îndeosebi ideea necesității articolelor de sinteză asupra fenomenului poetic actual, conține o seamă de sugestii utile privind unele aspecte de ordin metodologic ale criticii de poezie. De asemenea, articolul lui George Munteanu din „Contemporanul" în care se analizează natura lirismului, prin explicarea raporturilor specifice dintre emoția lirică și sentimentele omului, cred că este un bun punct de pornire. Desigur, modul de a pune această problemă nu e nou, dar ideea din articol, potrivit căreia de-a lungul istoriei omenești ,sentimentele trăiesc un continuu proces de dizlocare și de integrare în structuri afective noi, de diversificare și de rafinare sau, dimpotrivă, de închircire și de primitivizare", (bineînțeles în strictă dependență de factorii social-istorici), iar poezia ar înregistra etapele acestei evoluții, mi se pare o idee interesantă, care ar merita să fie dezvoltată. Aș adăuga, de pildă, că, spre deosebire de „lumea" ideilor (a căror evoluție parcurge etapele demonstrației și deducției logice, iar concluziile sînt confirmate sau infirmate de practică), dinamica sentimentelor are un caracter mai puțin riguros și infinit mai complex. De aceea nu cred că încercarea lui Spinoza de a demonstra cu metodele geometriei formarea afectelor s-a bucurat la vremea ei de simpatia poeților.

Demarcația care poate părea prea netă, între idei și sentimente, este, evident, o simplificare pentru ușurarea demonstrației : în fond, sentimentele noastre sînt străbătute, asemeni unor frunze, de nervurile ideilor.

Poezia, lirismul în genere, reprezintă, în planul artei, tocmai valurile calitative, exploziile care iluminează acest proces complex de evoluție a sentimentelor, stimulîndu-l, grăbind „umanizarea" omului, în sensul gîndit de Marx. Prin menirea ei de a descoperi și de a pune în lumină „umanitatea" omului eliberat de exploatare, poezia este „inovație". Adevărata noastră poezie este inovatoare.

In fine, poezia, surprindere a sentimentelor omenești în mișcare și anume în momentele cele mai caracteristice ale acestei mișcări, nu este niciodată definitivă, ca unele formule matematice, de aceea nici critica ei nu este definitivă. Homer, Shakespeare, Goethe sînt definitivi într-un anume sens, adică universul lor poetic are, privit din interior, un caracter încheiat, perfect ; nimic nu poate fi clintit din nemuritoarea creație a fiecăruia din ei. Însă, în plan istoric, creațiile individuale sînt totuși „momente" ale uriașului proces colectiv de cunoaștere a lumii de către om (prin intermediul artei), proces evolutiv, continuu, deschis. Reflectînd realitatea istorică, vie, exercitîndu-și funcția de cunoaștere a acestei realități, creațiile artistice nu se așează în straturi moarte, unele peste altele, pe măsură ce apar, ci se structurează organic și în virtutea unor legi specifice de dezvoltare. Istoria cunoașterii artistice, asemeni unui complex coralier, se dezvoltă ca rezultat al unor eforturi individuale, care se integrează însă unui mare efort colectiv, al cărui sens este transfigurarea artistică a realității.

În funcție de acest efort colectiv trebuie înțeleasă și noțiunea de „nou" în artă. Confruntarea operei de artă cu sensibilitatea unui popor sau a lumii întregi nu este un proces izolat. Acest proces trebuie raportat continuu la etapele anterioare ale cunoașterii artistice. Cerința, formulată de unul din participanții la discuție, cu privire la studierea liricii actuale din unghiul istoriei literare, cred că ar prilejui concluzii interesante, menite să evidențieze evoluția sentimentelor unui popor, căruia socialismul i-a deschis drumul către adevărata umanitate.

O astfel de abordare în critica noastră a fenomenului poetic contemporan ar influența în sens pozitiv dezvoltarea poeziei tinere care, așa cum spuneam și la început, s-a bucurat de prețuire din partea criticii. Majoritatea cronicilor și articolelor semnate de Paul Georgescu, Ov. S. Crohmălniceanu, I. Oarcăsu, I .D. Bălan, Matei Călinescu și Eugen Simion au fost scrise cu discernămînt și obiectivitate, dovedindu-se un interes real față de problematica adusă în poezie de tînăra generație. Personal am avut de cîștigat în urma anumitor observații critice care vizau caracterul prea abstract al unora din poeziile mele și cred că și ceilalți colegi au simțit, în repetate rînduri, acest ajutor al criticii.

Nu pot fi de acord însă cu unii critici, ca Marin Bucur de pildă, care s-au specializat, parcă, în a generaliza pripit unele insuccese nesemnificative ale tinerilor poeți, trecînd cu dezinvoltură peste realizările acestora, adeseori de o evidentă valoare.

În încheierea acestor rînduri, aș dori să relev că ultima și cea mai importantă confruntare (și datoria criticii constă tocmai în a o înlesni) este confruntarea poeziei noastre cu sensibilitatea poporului, ale cărui judecăți de valoare sînt întotdeauna exacte, căci autorul genial al „Mioriței" este și un critic înțelept.

Cezar Baltag

Tineri poeți în „Iașul literar"

Spațiul larg, rezervat sectorului de poezie în revista ieșeană, demonstrează preocuparea plină de grijă a redacției pentru stimularea și dezvoltarea creației poetice și originale. Se întîlnesc aici, alături de nume de mult consacrate (Otilia Cazimir, George Lesnea, Nicolae Țatomir), tineri care s-au afirmat în ultimii ani, împreună cu alții care sînt încă la primii pași pe drumul creației literare.

Răsfoind ultimele numere ale „Iașului literar" observi de la bun început străduința tinerilor poeți de a exprima în lirica lor într-o formă nuanțată, sentimente și emoții puternice, de a cînta noul, manifestat ca o coordonată principală a zilelor noastre („Onești" de Fl. Mihai Petrescu, „Poem despre oameni și pămînt" de Radu Cîrneci, „Seară de septembrie" de Horia Zilieru, „Zările toate" de Ion Petrache). cite o dată ei se arată preocupați și de găsirea unor formule poetice, capabile să transmită un conținut bogat de idei.

Dimitrie Costea, Mariana Costescu, Sorin Stoian, Corneliu Sturzu, și alți tineri care semnează în revistă, aduc în peisajul liricii ieșene accente proaspete, străine multora dintre creațiile confraților lor. Meditînd de pildă pe tema vieții și morții, D. Costea dă dovadă de reale virtuți de transpunere lirică a unei idei filozofice. Într-un dialog cu marea : „Pe tine -ncreținea, sub soare, / Și lună, în veci nu te doare. / Un rid ce-ți apare, subțire, / Pe față, e doar unduire", poetul opune vechiului motiv al frumuseții naturii, frumusețea umană înedită a conștiinței noi, a frumuseții umane căreia-i găsește sensuri și semnificații mult mai profunde. Horia Gane folosește ca pretext pentru un poem antirăzboinic jocul copiilor cu creioane colorate. Războiul intervine brutal în acest joc și poetul îl prezintă sugestiv ca o prăbușire a unui întreg univers pașnic simbolizat prin jocul copiilor : „Deodată, / Grădina începu sălbatic o horă / În fața casei devenită ușoară, sonoră. / Pomi mai blajini / Își smulgeau rădăcinile afară".

Nu-i însă mai puțin adevărat că în multe din poeziile tinerilor de la „Iașul Literar" se observă o anume monotonie, o blazare, o inerție.

Tonul vetust pe care Fl. Mihai Petrescu îl imprimă unor poezii : „O, ierburi prea umile, mă simt asemeni vouă. / Cînd îmi ridic privirea spre măreția nouă / a oamenilor care n-au fost nicicînd mai vii !" **(Onești),** ca și lungimele nejustificate, platitudinile din „Gînduri la sfîrșit de vacanță" par să constituie o plagă mai generală a poeziei din revistă, împotriva căreia tinerii autori ieșeni au încă mult de luptat. La Radu Cîrneci, spre exemplu, care abordează de altfel într-un mod interesant ideea biruinței spiritului colectiv asupra „haturilor", imaginea vremilor viitoare apare simplificată. Voind să înfățișeze tabloul satului de mîine, autorul idilizează într-un mod pueril, schematic : „Pe seară, miresmele vor inunda satul / de-a lungul și de-a latul, / împletite-n cunună și maci singerii / gîndurile albe se vor înălța tîrzii ; / ...luna va fi ca o pîine rumenă și dulce — / și nimeni nu va merge să se culce, / ci, pe prispa nopții, mulțimile, în cor, / vor cînta" : „A dispărut Calea Robilor... !"

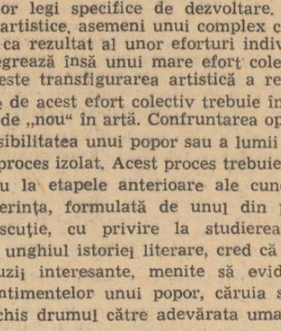

In poezia „Ceas de toamnă, la Maliuc" un sentiment ca dragostea, care s-a dovedit de atîtea ori generos cu poeții, nu zmulge inspirației lui Horia Zilieru decît versuri banale ca acestea : „Și-n serenada sălciilor aud motive de melodii / aici, lîngă lacrima pămîntului regăsite ; / rămîn / pînă-or obosi pe mîinile-mi subțiri privighetorile cîntului. / Chipul tău, fată, lîngă Dunărea bătrînă, / îmi stinge luceferi, îmi învie năluci".

Atmosfera cam prăfuită, de romanță, abundența unor clișee ca : „serenada sălciilor", „privighetorile cîntului", sau, în strofele următoare, „pasărea visului", „gravuri de bărci în nouri" și, în sfîrșit, evocarea în final a lui „Marsyas, copilul codrilor", care, evident, „cîntă din fluierul de os" nu pot capta, desigur, atenția cititorului. Poezia rămîne rece, exterioară.

Mai supără în poezia unora lipsa vibrației lirice autentice. De aici și abundența descriptivismului („Arborii Kievului" de Corneliu Sturzu, „Onești" de Fl. Mihai Petrescu), versificația ușoară („Miner" de Silviu Rusu) sau tonul discursiv. Aurel Butnaru, de pildă, nu reușește să transpună poetic un sentiment, pe care-l afișează ostentativ, tocmai pentru că nu-l trăiește. Și el se pierde în formule vagi, declamative : „Oameni, / priviți ce frumos și rotund e pămîntul, / ...E loc pentru toți să trăiască sub soare", etc. („Laudă pămîntului").

Cam același lucru se poate spune și în legătură cu poezia lui N. Dumbravă, „Prăbușirea Doftanei", scrisă într-un stil cam săltăreț, în neconcordanță cu conținutul grav al temei.

Dacă adăugăm la cele spuse mai sus reluarea pînă la plictiseală a unor idei poetice devenite de mult locuri comune (toamna, seara de septembrie, frunză etc), constatăm necesitatea unei exigențe sporite a tinerilor poeți ieșeni față de propriile lor creații.

In atenția revistei se impune, credem, o muncă mai susținută cu tinerii creatori. Aceștia trebuie ajutați să adopte o atitudine mai activă, mai creatoare față de diversitatea temelor care-i solicită, să găsească imagini mai noi, mai îndrăznețe, renunțînd la tonul discursiv și relatarea prozaică.

Valentin Borda

GIUSEPPE UNGARETTI

Poet legat prin originea sa spirituală de experiențele lirice multiple și contradictorii de la finele primului război mondial, Giuseppe Ungaretti a știut să se desprindă de aceste experiențe și să ridice versul său la o valență clasică, ilustrată prin abordarea unor teme umaniste și o mare concentrare și simplificare a mijloacelor de expresie.

Pe măsură ce o parte din lirica occidentală a pierdut firul Ariadnei și s-a rătăcit într-un labirint din care — după cum prea bine vedem — nu a mai putut ieși, Ungaretti s-a retras și mai cu tărie spre o „esențialitate" umană, de natură patetic-meditativă, opusă cu totul experiențelor convulsionare ale unora din confrații săi de generație.

Acest proces, nutrit în fond de un instinct sănătos al poeziei, l-a dus pînă la urmă pe Ungaretti, din păcate, spre o prea accentuată viziune statică, contemplativă și adesea la o exprimare de un laconism extrem, care neîndoios i-au dăunat. Poezia sa a păstrat totuși accente lirice de o mare spontaneitate, cu atît mai prețioase cu cît se susțin pe contrapunctul unor reflecții înalte asupra destinului uman.

În ultimul volum al poetului, intitulat „Carnetul bătrînului", o anumită veche înclinare a sa către viziunile cosmice (ca în cunoscuta poezie „Sfîrșitul lui Cronos") a asimilat unele aspecte actuale, care se referă la succesele grandioase ale cosmonauticii în zilele noastre.

După cum observă Pasolini într-un scurt studiu pe care i l-a dedicat lui Ungaretti, există în acest poet o „dramă a dubiului" pe care el nu o poate, firește, rezolva rămînînd pe planul pur contemplativ, dar care apare ca un element pozitiv în poezia sa de explorare meditativă — în luptă cu agnosticismul și misticismul — a condiției omenești. Trebuie să reamintim că la izvorul însuși al liricii lui Ungaretti, în prima sa culegere de poezii, intitulată „Portul îngropat", stau reacțiunile vibrante împotriva războiului, pe care i le-a provocat experiența sa în luptele italo-austriace de pe Isonzo, la care a participat în vremea primului război mondial.

În ultimii zece ani, Giuseppe Ungaretti s-a alăturat din ce în ce mai mult curentelor vii și generoase care tind să deschidă calea unei noi culturi italiene, a luptat împotriva oricăror manifestări retrograde care încearcă să stăvilească — pe calea cenzurii și proceselor „de atmosferă" — pornirile înnoitoare din mișcarea literară de astăzi. El a fost unul din promotorii organizării internaționale a unei acțiuni pentru a smulge regimului franchist o cît mai largă amnistie a intelectualilor deținuți încă în închisorile de dincolo de Pirinei. Născut în 1888, la 10 februarie, Giuseppe Ungaretti a împlinit, zilele acestea, 75 de ani. Această vîrstă înaintată îl găsește în plină activitate. El este Președintele Comunității Europene a Scriitorilor, organizație de colaborare culturală internațională, acționînd cu multă eficacitate în cadrul înaltului principiu al coexistenței pașnice a popoarelor.

Dragoș Vrînceanu

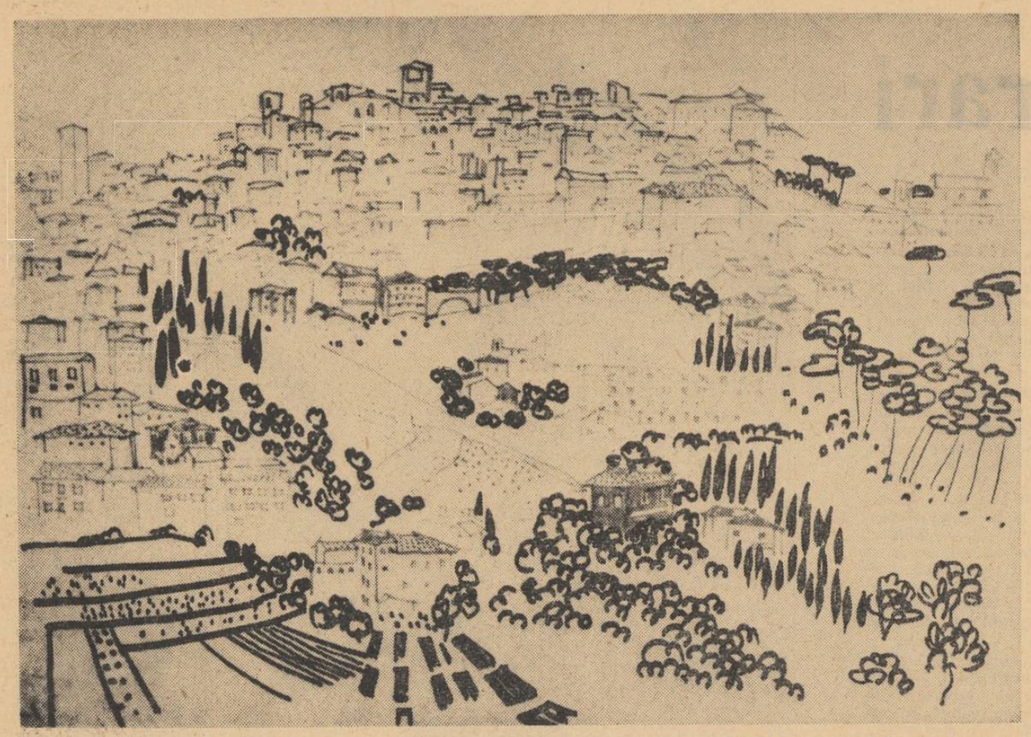

Simona VASILIU-CHINTILĂ : PERUGIA

ECOURI LA O MARE ANIVERSARE

Un ziarist sovietic la Griviţa

In vizită la eroii de azi

În „camera pionierului", la şcoala unde am învăţat, exista un aşa numit colţ al „solidarităţii cu luptătorii pentru libertate şi comunism de peste hotare". Pe un panou era înfăţişat un zid de închisoare, cu o fereastră strîmtă, tăiată de gratii ; printre ele se strecura o mînă care flutura o batistă roşie. Lîngă panou era fixată o cutie mare de metal, în care elevii introduceau bani. Un cerculeţ înconjura următoarea inscripţie : „În ajutorul jertfelor terorii fasciste". Îmi amintesc, din vremea aceea, o adunare pionierească închinată „Bastiliei româneşti" — Doftana. Instructorul, învăţătorul şi apoi un vechi bolşevic ne-au vorbit, atunci, despre lupta ceferiştilor şi petroliştilor din Romînia, ca şi despre întunecata Doftană în care crau azvîrliţi cei mai buni fii ai poporului romîn. Îmi amintesc foarte bine ziua aceea, datorită unei întîmplări. În învălmăşeala din sală, cineva lovise cu cotul „zidul de temniţă" de pe perete, şi acesta căzuse. Atunci bătrînul bolşevic — deţinut de mai multe ori în vechile închisori ale ţarului — ne-a spus :

... — Aşa cum a căzut „zidul" ăsta, tot aşa se vor prăbuşi într-o zi toate închisorile, şi eroii popoarelor vor fi liberi !

După aproape 30 de ani de la ziua aceea — care s-a întipărit atît de bine în memoria mea — am vizitat Doftana, devenită muzeu. Dintre materialele expuse aci, m-au atras nişte tăieturi din ziare, consemnînd aspecte ale marii solidarităţi internaţionale cu eroica luptă a proletariatului romîn, în memorabilele zile ale lui Februarie 1933.

În „Pravda", „Izvestia", „Komsomolskaia Pravda" şi alte ziare se publicau relatări despre numeroasele mitinguri în care cameni sovietici îşi exprimau protestul faţă de regimul de cruntă teroare la care erau supuşi întemniţaţii Doftanei ; se publicau ştiri despre strîngerea de ajutoare pentru greviştii romîni. Despre toate acestea a vorbit minunat, în vara trecută, la mitingul muncitorilor din legendara „Griviţă Roşie" — miting închinat vizitei în uzină a delegaţiei guvernamentale şi de partid sovietice, în frunte cu N. S. Hruşciov — tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej. În acele zile — a spus tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej — a ajuns pînă aici vocea clasei muncitoare sovietice, care-şi exprima solidaritatea sa cu muncitorii romîni, cu lupta lor eroică.

Încerci un sentiment de profundă emoţie atunci cînd vizitezi secţiile „Griviţei Roşii", de azi, uzină modernă, cu decorul în continuă prefacere ; şi-i îndrăgeşti repede pe eroii de azi, pasionaţi ai muncii, luptători de prestigiu pe marele front al construcţiei socialiste.

— Am îndeplinit prin luptă năzuinţele noastre ! — îmi spunea, după vizita mea în uzină, un vechi maistru de-aici, Dumitru Scînteie.

Îi eram oaspete — în casa lui încăpătoare — şi stăteam de vorbă, la o ceaşcă de cafea. De curînd, vechiul maistru ieşise la pensie, dar nu-şi pierduse legăturile cu uzina, aşa cum nu-şi pierduse vigoarea, tinereţea ochilor de vultur. Bătrînul Dumitru Scînteie are acolo, la „Griviţa", mulţi ucenici.

— Ei transformă, întîneresc bătrîna uzină — mi-a spus el ; o formulă simplă, dar vibrantă, care sintetizează, de fapt, însăşi istoria contemporană a acestei viteze cetăţi...

Cel care n-a mai fost de mult la Griviţa, sînt sigur că n-o s-o recunoască uşor. N-ar mai recunoaşte-o americanii, care au bombardat-o în 1944. Am văzut fotografii ale atelierelor distruse, am citit „proorocirile" presei apusene, potrivit cărora „romînii nu-şi vor putea reconstrui Griviţa", nici complexul petrolifer din Ploieşti, nici alte întreprinderi bombardate de americani. Asemenea „proroci" — care nu credeau în capacităţile creatoare ale poporului — trebuie să fie, astăzi, grozav de dezamăgiţi...

Dar acum, chiar cei mai perseverenţi şi răuvoitori neprieteni sînt nevoiţi să recunoască, obligaţi de fapte, că Romînia nouă a realizat, în mai puţin de două decenii, cît n-a putut să facă Romînia monarhică nici în o sută de ani.

O nouă hartă a Romîniei, ridicată pe verticala marilor planuri socialiste !...

Este cel mai frumos dar adus vechilor luptători, celor care au trăit coşmarul Doftanei, celor ce-au luptat pentru o Romînie fără fascism, fără monopoluri străine, fără monarhie ; pentru Romînia contemporană, aşa cum este ea astăzi — şi aşa cum va fi, din ce în ce mai frumoasă — în strălucitoarea constelaţie a ţărilor sistemului socialist.

Articol scris pentru „Luceafărul" de

Nikolai Paniev

DE LA TRIBUNA O.N.U. LA BANCA ŞCOLARULUI

Pe teme actuale

Iarna grea a barbariei fasciste ameninţa omenirea încă din acel februarie 1933. O ameninţa cu întunericul şi viforul ei, cu norii sumbri şi apăsători, îndoliind feţele, inimile, oraşele, ţarinile, monumentele de cultură ; o ameninţa cu frigul ei antisocial, paralizant al gîndirii şi energiilor creatoare. Norii ei se porniseră. Viscolul ei vrăjmaş mîrîia la ferestre. Frigul ei îngheţase salariile, uscase pîinea de pe mese, pecetluise uşile bibliotecilor rămase fără foc. Asasinatul se pregătea să iasă la drum, ascuţindu-şi colţii de lup. Dar aici, la noi, în Romînia, muncitorimea condusă de Partidul Comunist a spus „nu !" fascismului.

Aici, la noi, în Romînia, comuniştii au constituit una dintre primele baricade de conştiinţe şi trupuri, ridicată împotriva războiului de cotropire, pentru apărarea civilizaţiei şi drepturilor omului, pentru primăvara prieteniei şi păcii.

Avertismentul lui Februarie 33 este viu. Pulsează viu, în inimile noastre, şi mesajul de sînge al eroilor căzuţi atunci. Tradiţia Griviţei, simburele de foc al experienţei noastre revoluţionare, ne determină să fim şi mai vigilenţi în denunţarea oricăror încercări de a împinge lumea în catastrofa războiului, baricada Griviţei însemnînd pentru noi, în condiţiile contemporane, simbolul luptei pentru pace. Dar condiţiile istorice ale acestei lupte s-au schimbat.

„În epoca noastră războiul a încetat să fie o fatalitate inevitabilă" — declara tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej, în expunerea făcută cu prilejul celei de a XV-a aniversări a proclamării Republicii Populare Romîne. **„Astăzi, ca niciodată în lume, împotriva războiului luptă forţe uriaşe şi organizate ; ele sînt mai puternice decît forţele războiului, pot preîntîmpina izbucnirea unei noi conflagraţii mondiale şi asigura pacea în lume".**

Iniţiativele de pace ale ţărilor socialiste, puse sub pavăza uriaşelor realizări de construcţie — şi izvorîte din acestea — îşi croiesc, pe zi ce trece, drum spre inimile popoarelor, izbutind să impună, chiar şi unor guverne reacţionare, limbajul tratativelor şi discuţiilor. Statuia lui Vucetici — „Să transformăm armele în pluguri !" — trimisă de poporul sovietic la O.N.U., ca o expresie simbolică a năzuinţelor lui, este nu numai o metaforă artistică, ci însuşi imperativul epocii noastre, dorinţa solemnă a celor trei miliarde de locuitori ai planetei.

Cei ce transformă spada în plug

...Cine e omul care, cu o zdravănă lovitură de ciocan, încovoaie lama de oţel asasin, desfăcîndu-i tăişul în două aripi fertile ? Omul este un tînăr. Ar fi trebuit, în vremuri de pîndă, să poarte oţelul la şold, sau, cu ochii învăpăiaţi de ură, să-l tragă fulger şi să-l trimită în pieptul unui alt om ca şi el, înroşindu-şi metalul şi mîinile cu sînge. Cele 14.000 de războaie care au însîngerat planeta în decursul istoriei umane au avut ca victimă, cu precădere, tineri ca el. Dar iată, el îşi transformă spada în plug, aplecîndu-se într-un gest paşnic, pilduitor, spre pămînt, spre planetă.

Omul acesta e un tînăr... El ar fi trebuit să poarte, pe umerii săi fragili, şi poverile războiului termonuclear. După statisticile din 1960 ale O.N.U., din cei 2.920.000.000 de locuitori ai planetei, 941.000.000 (deci o treime din omenire) sînt adolescenţi pînă la 19 ani. Se estimează că în 1965, numărul tinerilor va atinge un miliard, populaţia globului fiind compusă din adolescenţi mai mult decît în orice altă epocă anterioară.

Cum ar arăta planeta noastră, dacă toţi aceşti reprezentanţi ai viitorului şi-ar transforma armele în pluguri ?

Viitorul îl decide răspunderea noastră faţă de minutarul ceasului contemporan. E timpul unor grave şi complexe răspunderi, vizînd educaţia cetăţeanului de mîine

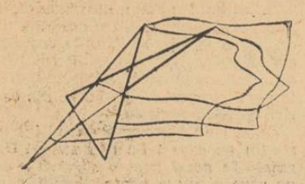

al Terrei, idealurile în care formăm acest om al viitorului. Este grîul pe care-l semănăm de pe-acum ; este răsadul pe care-l plantăm în vechile şi noile grădini ale continentelor, sînt noile păduri de oameni care cresc, cutremurate de vifore sau liniştite, în climatul pe care îl hotărîm de pe-acum.

Inspirat tocmai de această grijă nobilă faţă de viitorul omenirii, consecvent politicii sale de promovare a principiilor păcii şi colaborării între popoare, guvernul nostru a prezentat Organizaţiei Naţiunilor Unite proiectul unor „Măsuri pentru promovarea în rîndurile tineretului a ideilor păcii, respectului reciproc şi înţelegerii între popoare". Acolo, la New York, la tribuna celei de-a XV-a sesiuni a Adunării Generale a O.N.U., iniţiativa Republicii Populare Romîne a căpătat o expresie concretă prin propunerea făcută de şeful delegaţiei romîne, tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej, care a arătat, cu acest prilej, că **„Adunarea Generală O. N. U. ar aduce un real serviciu cauzei păcii dacă ar recomanda guvernelor şi organizaţiilor specializate să acorde o atenţie sporită problemelor legate de promovarea în rîndurile tineretului a ideilor păcii, respectului reciproc şi înţelegerii între popoare şi ar iniţia elaborarea unei convenţii internaţionale în acest sens".**

Propunerea romînească la O.N.U. e întărită prin prestigiul faptelor noastre de educaţie, prin însuşi modul în care este crescut şi format la noi tineretul. De la grădiniţe şi pînă la universităţi, de la organizaţiile de tineret şi pînă la cluburile sportive, totul, la noi, concurează la formarea unui om superior etic, instruit şi civilizat, factor activ în apărarea păcii şi creaţiei. Manualele şcolare, literatura pentru copii şi tineret, filmul şi radioteleviziunea, sportul şi distracţiile odihnei — întregul complex de factori educativi sădesc şi promovează în sufletul tînăr respectul faţă de valorile creaţiei — de la noi şi de pretutindeni — cultivă noile sentimente ale prieteniei, solidarităţii umane şi păcii. Organizaţiile de tineret din ţara noastră cultivă legături prieteneşti cu tineretul din toate colţurile lumii, iniţiind, pentru aceasta, numeroase întîlniri şi manifestări comune ; ceea ce a făcut ca Romînia să devină adesea o ospitalieră gazdă a tineretului de pretutindeni. Avem astăzi legături cu peste 90 de organizaţii de tineret, din 60 de ţări ale lumii. În amfiteatrele universităţilor noastre învaţă peste 1200 de tineri, din 54 de ţări ale Europei, Asiei, Africii şi Americii Latine. Festivalul tineretului şi studenţilor de la Bucureşti a întrunit 30.000 oaspeţi, ambasadori a 100 de ţări...

Dar iniţiativa romînească la O.N.U. îşi are sorgintea nu numai în necesitatea naţională a educării unui tineret nou, ci în înalta răspundere pe care poporul nostru — ca popor al unei ţări socialiste, păşind în avangarda istoriei — o are faţă de destinele lumii, faţă de soarta civilizaţiei contemporane ameninţată de coşmarul războiului nuclear. Noi ştim că mai periculoase decît bombele — sau la fel de explozive ca ele — sînt ideile urii şi intoleranţei, morala crimei şi asasinatului, religia morţii, cu tot cortegiul lor de instrumente negre, care au tulburat şi mai tulbură încă, în multe părţi ale globului, minţile, pregătind mîinile tineretului să primească armele ucigătoare.

În 1937, în pragul ultimului război mondial, Congresul internaţional de psihologie atrăgea atenţia lumii asupra importanţei educării tineretului, în vederea înfăptuirii unui climat de calm şi fertilă colaborare între popoare. Congresul vestejea grandoarea naţionalistă şi teoriile care slăveau războiul cotropitor ; propunea urgenta reformare a învăţămîntului public şi particular, revizuirea manualelor şcolare... Dar era, de-acum, prea tîrziu.

Este, poate, mai oportună acum decît oricînd traducerea în viaţă a unui program de educare sănătoasă a tineretului, în condiţiile în care aţiţătorii isteriei războinice au uitat lecţia amară a înfrîngerii... (Încercînd să spele pînă şi amintirile, după formula binecunoscutului „brainwashing" !).

Nu demult, ziarul vest-german „Allgemeine Deutsche Lehrerzeitung" confrunta ultimele patru ediţii ale manualului federal de istorie „Omul şi timpul", respectiv ediţiile din 1950, 1953, 1957 şi 1961. Iată, pe scurt, rezultatele confruntării :

Despre incendierea Reichstagului : în ediţia din 1950 — 2 pagini şi jumătate, în ediţia din 1957 — o jumătate de pagină, în ultima ediţie — nici o vorbă.

Despre lagărele hitleriste de exterminare şi atrocităţile comise acolo : în 1950 — cinci pagini, în 1957 — jumătate de filă, în 1961 — o singură frază, cum că... „poporul nu ştie nimic precis despre asemenea lagăre" (!).

Despre crimele şi jafurile săvîrşite pe teritoriile ocupate vremelnic de fuehrer : în 1950 — trei file şi jumătate, în 1957 — o singură filă, în 1961 — o simplă şi cinică referire : „au fost cazuri cînd trupele germane au fost nevoite să uzeze de metode violente în spatele frontului".

În sfîrşit, despre mişcarea de rezistenţă antihitleristă din Germania acelor ani : în 1950 — opt pagini, în 1953 — cinci pagini, în 1957 — două pagini, în 1961 — nici un cuvînt ! (În schimb, copiilor din şcolile federale le sînt oferite — în manuale precum cel redactat de un fascist notoriu ca profesorul dr. Seraphim, fost colaborator al „Institutului pentru cercetarea problemei evreilor" din Fankfurt — astfel de „subiecte de compunere" : **„Dreptul Germaniei asupra teritoriilor din Răsărit" !).**

...E de mirare că într-un astfel de climat memoriile lui Göring, Ribbentropp, Eichmann, se tipăresc în tiraje de sute de mii, răsfăţindu-şi cupele de otravă în vitrinele marilor librării ?

„Uitucii" atrocităţilor fasciste şi-au făcut prozeliţi mai ales în S.U.A. Cercetînd numeroase manuale şcolare, redactorii ziarului „New York Post" au constatat, la sfîrşitul unei anchete efectuate anul trecut, că într-o seamă de asemenea cărţi **„numărînd cîte 600—700 de pagini, despre ororile nazismului se vorbeşte cel mai adesea într-un paragraf, sau într-o frază, şi într-un mod foarte echivoc şi părtinitor. Sînt numeroase fotografiile înfăţişînd trupe SS mărşăluind, nazişti salutînd cu mîna întinsă sau fete din organizaţiile hitleriste de tineret făcînd gimnastică. Dar în nici una dintre aceste cărţi nu există vreo fotografie reprezentînd o cameră de gazare, o groapă comună sau interiorul unui lagăr de concentrare".**

...E de mirare că într-un asemenea climat înfloresc delicvenţa infantilă, apucăturile antisociale, tentaţia crimei, cu tot cortegiul lor de consecinţe funeste ? De la „admiraţia" faţă de asasinul cu zvastică, pînă la minuirea pistolului şi a bombei, nu e decît un pas, iar pasul, în multe prilejuri, a şi fost făcut. Agenţia „France Presse" relata deunăzi că, potrivit statisticilor publicate de poliţia new-yorkeză, numărul crimelor din S.U.A. este în creştere vertiginoasă. Numai în cursul anului 1961 au fost comise 113.340 crime şi delicte, cu 5000 mai mult ca în 1960. **„Un milion de infractori"** — aşa şi-a intitulat cartea sa despre copiii americani delicvenţi B. Fine, şeful secţiei de învăţămînt a ziarului „New York Times". **„La ce mai folosesc statisticile ?"** — se întreba judecătorul Leibovitz, din marele juriu al oraşului New York, cercetînd datele cărţii : **„Încă un fir de nisip adăugat dunelor Saharei" !** Pe aceste dune de nisip ale criminalităţii ard crucile de foc ale Ku-Klux-Klanului. Locuitorii din 14 oraşe ale statului Louisiana, inclusiv capitala, Baton Rouge — ca să dăm un singur exemplu — au văzut, în nopţile lunii septembrie ale anului trecut, aprinzîndu-se mari cruci de lemn, menite să-i intimideze pe antirasişti.

Procesul acesta de pervertire a tineretului minează şi ţări de veche tradiţie culturală, ca Franţa. Asupra acestui pericol atrăgea atenţia, într-o patetică şi emoţionantă intervenţie, scriitorul Jean-Paul Sartre, cu prilejul Congresului pentru dezarmare de la Moscova. Sartre vorbea despre încercările fasciştilor de a pătrunde în cultura franceză ; despre înmulţirea cărţilor aţiţătoare la ură, promovînd climatul războiului rece, pornirea anti-umană, criminalitatea. Îl întăresc faptele. În Franţa de azi, tirajele romanelor poliţiste depăşesc toate celelalte tiraje : 375 de titluri şi 20 de milioane de exemplare, din totalul de 60 de milioane, într-un singur an ! 7,5 miliarde de franci vechi destinaţi unei asemenea „culturi", din 1947 şi pînă azi. (Nu mai trebuie să subliniem că eroul preferat al acestei literaturi, oferit ca model tineretului, este criminalul de esenţă fascistă, bruta înarmată, „supraomul" care înjduieşte să aibă la picioarele lui, peste cadavre şi sînge, soarta unor ţări sau popoare !).

Pentru a înfrînge războiul, trebuie să înlocuim, paralel, climatul în care pulberea ia foc, trebuie să formăm un altfel de om, nobil şi generos, demn să folosească toate cuceririle civilizaţiei în slujba vieţii. Pentru ca bombele să nu explodeze, trebuie să triumfe raţiunea ; iar ca raţiunea şi omenia să triumfe, trebuie să educăm tineretul în principiile raţiunii şi omeniei. Trebuie să-l învăţăm, — după pilda ţărilor în care raţiunea, frumosul şi omenia sînt principiile vieţii — cum se pot transforma armele în pluguri.

Iată temeiurile pentru care iniţiativa romînească la O.N.U. — atît de strălimpede în înaltu-i mesaj — s-a impus, a obligat recunoaşterea, făcînd să se înalţe — în solemna sală a Adunării Generale — voturile de aprobare ale tuturor reprezentanţilor guvernelor, pentru includerea ei pe ordinea de zi a înaltului for.

Drumul iniţiativei romîneşti — drumul răspunderii faţă de soarta tineretului

Istoricul pătrunderii în conştiinţe, istoricul impunerii faţă de forurile internaţionale cele mai înalte a iniţiativei noastre, măsoară importanţa ei majoră, calificînd greutatea politică şi prestigiul Republicii noastre.

Astfel, în decembrie 1960, Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat în unanimitate o rezoluţie — discutată anterior în comitetul nr. 3 — care recomanda tuturor guvernelor, organizaţiilor neguvernamentale şi persoanelor particulare, să întreprindă acţiuni eficiente pentru promovarea ideilor păcii în rîndurile tineretului. S-a creat astfel, pe baza propunerii romîneşti, încă un moment trainic de colaborare în rîndurile membrilor O.N.U., deschizîndu-se cale liberă celor mai largi iniţiative, creînd forurilor internaţionale cu autoritate o puternică premiză pentru a întreprinde măsuri concrete în vederea traducerii în fapt a unor astfel de iniţiative. În furul propunerii romîneşti s-a dezvoltat un climat fructuos de adeziune şi discuţie constructivă, la care s-au alăturat numeroase organizaţii internaţionale, persoane oficiale de răspundere, reprezentanţi ai ştiinţei şi culturii, guverne...

....Acest memoriu răspunde unor nobile intenţii ; proiectul de rezoluţie ce-l însoţeşte conţine propuneri constructive, care ar contribui la promovarea, în rîndul tinerilor, a ideilor păcii, respectului mutual şi înţelegerii între popoare" (M. Baroody — delegatul Arabiei Saudite la O.N.U.). **„....Un text umanitar, de importanţă internaţională, vizînd tineretul lumii întregi"** (D-na Anegay — Maroc). **„Delegaţia indiană felicită în mod deosebit delegaţia romînească, pentru iniţiativa sa"** (M Kasliwal — India). **„Întîmpinăm cu satisfacţie proiectul de rezoluţie al Romîniei. Nu ştim cum să subliniem mai bine cît de importantă e promovarea ideilor păcii în rîndurile copiilor, tinerilor..."** (M. Djohan — Indonezia). **„....Acţiunile care au drept scop a intensifica relaţiile şi schimburile între popoare, şi, mai ales, între tinerii lumii, umplu o importantă lacună ; delegaţia peruviană aprobă, de aceea, din plin, principiul pe care e fondat proiectul de rezoluţie romînesc. Marea problemă căreia tinerii vor trebui să-i facă faţă va fi de a împiedica un război care ar duce la distrugerea totală a omenirii. Nici un efort nu trebuie precupeţit pentru ca această eventualitate să nu se producă"** (M. Cox — Peru).

Au trecut doi ani de atunci. Sînt anii în care importanta propunere a depăşit sfera Adunărilor Generale O.N.U., înscriindu-se, cu majuscule, pe agenda multor organizaţii mondiale şi naţionale, de la cele de sub egida O.N.U. (Consiliul Economic Superior, U.N.E.S.C.O.) pînă la puternice organizaţii ca F.M.T.D. sau U.I.S., care numără zeci de milioane de membri de pe toate meridianele. Ea a fost salutată, de asemenea, în numeroase congrese, conferinţe şi reuniuni internaţionale sau naţionale, la Moscova ca şi la Geneva, în Franţa ca şi în Italia.

Acest răsunet mondial al propunerii romîneşti a făcut ca delegaţia noastră să prezinte, la cea de-a XVI-a sesiune a Adunării Generale O.N.U., o serie de noi sugestii privind conţinutul unei declaraţii internaţionale în problema educării paşnice a tineretului. Încă 32 de delegaţii s-au aliat sugestiilor noastre, subliniindu-le utilitatea, pledînd, în intervenţiile lor, pentru cuprinderea acestor sugestii într-un document cu valoare activă. Astfel că, la cea de a XVII-a sesiune a Adunării Generale, a fost momentul, favorizat de ample dezbateri anterioare, cînd delegaţia romînească a prezentat proiectul de „Declaraţie privind promovarea în rîndurile tineretului a idealurilor de pace, respect reciproc şi înţelegere între popoare". În cadrul şedinţei plenare din 19 decembrie 1962, Adunarea Generală a hotărît în unanimitate, pe baza raportului Comitetului al 3-lea, discutarea cu prioritate la Sesiunea a XVIII-a a propunerii romîneşti.

Răsunetul stîrnit printre personalităţile prezente la O.N.U. ?

...O ştire din ziarele din 20 decembrie 1962, cuprinzînd declaraţiile cîtorva delegaţi :

«Profesorul Linen de Albuquerque Melo, reprezentantul Braziliei, a spus : **„Situaţia şi problemele tineretului brazilian reclamă de urgenţă examinarea de către Naţiunile Unite a perspectivelor pe care pacea şi înţelegerea internaţională le pot aduce tinerei generaţii. Tineretul brazilian, activ participant la lupta pentru pace, este interesat într-un înalt grad de această iniţiativă valoroasă şi o urmăreşte cu mare atenţie".**

D-na Kamal Rana, reprezentanta Nepalului, s-a oprit asupra principiilor înscrise în proiectul de declaraţie depus de R. P. Romînă, **recunoscînd importanţa lor şi subliniind rolul tineretului în lupta împotriva colonialismului, ca şi seriozitatea cu care se aşteaptă discutarea problemei la sesiunea viitoare.**

Alexandra Mantulinos, delegata Greciei, consideră dezbaterea ca folositoare şi crede că **examinarea principiilor înscrise în proiectul de declaraţie romîn va prilejui un schimb fructuos de păreri.**

Doctorul Asrur Gorbal, delegatul Republicii Arabe Unite, a declarat : **„Tineretul Republicii Arabe Unite este angajat într-o serie de acţiuni de cunoaştere reciprocă şi schimburi de delegaţii cu alte ţări. În acest sens, prevederile referitoare la mai buna cunoaştere a tineretului, incluse în proiectul romîn, ni se par interesante. Sper ca în sensul manifestat şi acum de delegaţi, anul viitor vor fi create condiţii optime pentru examinarea acestei importante probleme".»**

Acestă înalte aprecieri întrunesc un unanim şi mondial curent de opinie, izvorît din speranţa păcii, din nevoia tot mai simţită — şi care se impune pînă şi cercurilor răspunzătoare din occident — de a asigura viitorul paşnic al lumii printr-o justă orientare a tineretului ei.

...Să dăm tineretului cărţi, cultură, idei nobile, să-l instruim, înlocuind înarmarea cu armele păcii !...

Ceea ce mîine poate deveni firesc

...Citim în ziare că studentul de culoare James Howard Meredith s-a reîntors la Universitatea din Mississipi, unde i se refuzase cu brutalitate dreptul la instrucţie, sub instigarea rasiştilor. („De ce nu-l omoară nimeni ?" — s-a strigat, vă amintiţi, în spatele lui, la prima oră de curs... Pentru ca în decembrie 1962, în ajunul Crăciunului, să se tragă cu arme asupra casei sale părinteşti din localitatea Kosciusko...) Şi totuşi. Meredith s-a reîntors la Universitate. S-a reîntors ? Cînd ? Să răsfoim ziarele... Ceea ce pare azi incredibil, s-ar putea ca mîine să pară firesc.

O ştire din Porto Rico : s-a interzis accesul, în universitatea oraşului, a membrilor organizaţiei „Mişcarea fascistă secretă", cei care prin 1962—63 nu ezitau să răspîndească-n plină zi, în amfiteatre şi pe culoarele facultăţii, manifeste incitînd la ură şi dezmăţ rasial, la alungarea din facultate a celor ce se pronunţau pentru respectul omului, pentru prietenie şi pace. A fost interzis accesul fasciştilor, al huliganilor şi dementilor, în facultăţile portoricane, ca şi în cele dominicane, spaniole sau vest-germane... Cînd ? Să răsfoim ziarele... Ceea ce pare azi incredibil, s-ar putea ca mîine să pară firesc.

În Alabama, ca şi la Bonn, ca şi la Barcelona, au fost retrase din librării memoriile lui Göring, iar o dată cu ele a fost azvîrlită toată pleava broşurilor cu asasini, gangsteri, maniaci sexuali, vampiri, halucinaţi mistici, aventurieri — şi arsă în pieţe publice. Au fost corectate şi atlasele care perpetuează vechile hărţi, vechile frontiere ale înrobirii omului şi popoarelor, menţinute cu încăpăţînare obtuză de fanaticii aventurilor de cotropire (care şi-au găsit, în fine, locul, la casa de nebuni !). O dată cu dispariţia acestor cupe de otravă şi stupefiante pentru tineret, în vitrinele librăriilor şi la catedrele şcolilor şi-au reluat locul marii dascăli de nobleţe, frumos şi omenie, ai lumii. Au căzut calificativele de „subversivi" atribuite şi lui Shakespeare, şi lui Goethe, şi lui Einstein, şi lui Darwin, şi lui Tolstoi, şi lui Twain. Au fost aclamaţi, reinstauraţi în tronurile ocupate abuziv de autorii de „comics"-uri şi seriile „bandelor negre"... Cînd ? Să răsfoim ziarele... Ceea ce pare azi incredibil, s-ar putea ca mîine să pară firesc.

Din America au plecat zeci de mii de tineri, de toate culorile, de toate confesiunile religioase, din toate cluburile culturale sau sportive, spre o nouă întîlnire internaţională a tineretului, găzduită pe pămîntul Africii sau al Asiei. Au primit toţi paşapoarte. În acelaşi timp, spre America se îndreaptă alte loturi de tineri, de toate culorile, de toate credinţele, şi... au primit, toţi, viza de intrare ! Întîlnirile tineretului, colocviile internaţionale, festivalurile, întrecerile sportive, călătoriile de studii, vacanţele prieteniei, sînt tot atît de naturale, nu cunosc oprelişti, ca şi pasajele de păsări de la ecuator la poli... Cînd ? Să răsfoim ziarele... Ceea ce pare azi incredibil, s-ar putea ca mîine să pară firesc.

Desigur, problemele grave ale educaţiei şi creşterii tineretului din ţările capitaliste sînt un reflex al contradicţiilor sistemului social, posibile de lichidat doar în condiţiile în care înseşi rădăcinile lor funeste sînt lichidate.

Dar forţele păcii pot impune climatul de raţiune al înţelegerii internaţionale, pot atenua şi frîna psihoza războinică, pot izola focarele de încordare şi pe cei ce le provoacă.

Să răsfoim mai departe... Iată, ideile păcii şi înţelegerii între popoare au biruit. A, B, C, D... Abecedarele cuprind, pentru fiecare literă, o semnificaţie umană constructivă, pacifică, nobilă. Asasinat, Barbarie, Coşmar, Distrugere — şi alte cuvinte, inculcînd spaima şi obsesia morţii — au dispărut din dicţionare, din cărţi, de pe ecrane, din undele de radio, purificînd inimile de înfiorarea pe care o producea chiar şi numai atingerea lor. Ele au fost înlocuite cu alte noţiuni, mai apropiate inimii omeneşti, de la copil şi pînă la octogenar : Artă, Bunăstare, Civilizaţie, Dragoste... A B C D — Abecedar. Prima carte pe care o deschid copiii de pe toate meridianele. Prima carte prin care privirea inocentă a copilului, privirea inocentă a umanităţii de mîine, primeşte moştenirea de cunoaştere a umanităţii de azi.

Ce cuvinte vom pune în această carte ? Ce noţiuni şi ce realităţi ale lumii contemporane vor forma omul în mîinile căruia se află planeta ?

Este sensul de înaltă morală şi răspundere umanitară al iniţiativei noastre la O.N.U. Ea va căpăta viaţă atunci cînd va ajunge, pe toate meridianele, de la tribuna O.N.U. pînă în banca şcolarului.

Ilie Purcaru

Un ziarist indian pe Valea Prahovei

„Sneha" înseamnă iubire...

Îmi voi aminti de vizita mea în Romînia din mai multe motive — declară într-un articol din „Roumanie d'aujourd'hui" ziaristul indian T. P. Chaturvedi. Mai întîi fiindcă am cunoscut aici oameni prietenoşi, deschişi, iubitori de pace. Romînii, care aparţin uneia dintre grupele de străveche civilizaţie, sînt într-adevăr plini de nobleţe sufletească, amabili, înzestraţi cu gustul frumosului, iubesc arta, muzica, dansul. Ei posedă, de asemenea, un rar talent de a împleti tradiţia cu elementele noului, de a-şi duce mereu mai departe căutările, setea de cunoştinţe, de a fi prieteni cu toată lumea, păstrîndu-şi seriozitatea şi demnitatea.

Toate acestea sînt suficiente pentru a mă simţi satisfăcut de vizita mea ; dar mai există şi alte motive. Romînia, altădată o ţară înapoiată din punct de vedere economic, este astăzi un pionier al industriei petrolifere. Ea a ajutat India în descoperirea surselor de petrol din Golful Cambey şi a construit, la Gauhati, cea dintîi rafinărie de stat. Noi, indienii, am beneficiat amplu de vasta experienţă a Romîniei în domeniul industriei petrolifere ; iată de ce eram doritor să vin aici, să văd toate acestea cu ochii mei.

Trebuie să mărturisesc că mi-am satisfăcut din plin, prin vizita mea, această dorinţă.

Am avut prilejul să vizitez rafinăria nr. 1 de la Ploieşti. E o întreprindere industrială gigantică, prezentînd un mare interes pentru noi. Este o întreprindere foarte modernă şi sperăm că experienţa cucerită de tehnicienii indieni care au făcut un stagiu aici ne va îmbogăţi cunoştinţele. Directorul întreprinderii ne-a explicat pe larg, cu amabilitate, istoria dezvoltării rafinăriei după Eliberare. O vizită care a fost, pentru noi toţi, cît se poate de instructivă.

De asemenea, am fost foarte impresionat de imensa uzină de utilaj petrolier. Am fost cu atît mai bucuros, aflînd că acesta e, de fapt, locul unde s-a născut utilajul trebuincios rafinăriei noastre de la Gauhati. Am văzut cum se fabrică şi se montează instalaţiile de foraj şi mi-am amintit cum, acum cîţiva ani, la Tîrgul industrial din New Delhi, importantele maşini romîneşti atraseseră o mulţime de vizitatori...

M-a impresionat, totodată, munca de cercetări desfăşurată în cadrul Institutului Petrochimic. Am vizitat aici secţii diverse, foarte interesante. Speram că experienţele care se întreprind aici or să reuşească, permiţînd industriei chimice să obţină economii importante.

În sfîrşit, cunoştinţele mele cu privire la industria petroliferă din Romînia au progresat simţitor, graţie întrevederii pe care am avut-o cu ministrul adjunct al Departamentului Petrolului.

La noi, petrolul este cunoscut sub numele de „Sneha", cuvînt care semnifică şi iubirea, noblеţea, dezinteresul, izvorîte din adîncul inimii.

Romînia este ţara lui „Sneha" ; nu numai o ţară a petrolului, ci şi o veritabilă ţară a iubirii...

T. P. Chaturvedi

Desen de Renato GUTTUSO

REDACŢIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51 ; ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99 : Abonamente : 9 lei — 3 luni ; 18 lei — 6 luni ; 36 lei — un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic Casa Scînteii

Biblioteca Rai

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr. 5 (116) — 1 MARTIE 1963 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | APARE LA 1 ȘI 15 ALE LUNII — 12 PAGINI — 1,50 lei

MĂRȚIȘOARE

de Tiberiu Utan

RITM

Bateți degete de ploaie în acoperișul meu,
vreau să simt cum Primăvara mă pătrunde,
mă răzbate,
cînd din mîinile-mi întinse alte ritmuri cresc mereu,
ca-n mestecenii pădurii pulsul sevei ne-ncetate, —
Bateți degete de ploaie în acoperișul meu...

PE O CARTE...

Prea ești mică, fată de liceu,
sau poate, de-acuma, prea bătrîn sînt eu...

RESTITUIRE

Zburați spre inimi, cîntece. V-am scris
la lumină de fulgere, de brînduși.
V-am trimis
cu pumnii sîngelui meu
să bateți în uși.
...Un strop-înapoi
cîntecului din popor
căruia-i voi muri dator...

CUVINTE, ÎN GÎND

Lumina îmi lovește florile,
din balcoane pătrunde prin geamuri.
Dormi, dragostea mea, visează frumos,
că nu mai pleacă orele,
nu ni se culcă viorile,
iar stelele tuturor galaxiilor
și-au încins de-asupra-ți horele
și-n scunda încăpere nu mai încap.
Și nu te trezi cînd zorile
inundă cu toate culorile,
iar brațul meu ți se-așterne sub cap...

LILITH

— mit indonezian —

Ca teriga ce palma în piatră și-a lăsat
în flacără profilul ți-l recunosc sculptat.

In insula ta singuratecă,
din flacără te-ai născut,
Lilith, flacără sălbatecă.
Din nervurile focului
ca din fibrele ierbilor mari
abia bănuită transpari, —
ardere tainică.

Lilith, strînge-ți straiele, — gleznele
să nu ți le văd! Beznele
lungi ale genelor, sprîncenelor,
să nu le ridici asupra mea.

Femeie, flacără sălbatecă,
în scrum mă poți preschimba...

ORAȘUL NOU — Gravură în lemn de ALBIN STANESCU

In acest număr:

★ PREMIILE UNIUNII SCRIITORILOR
★ Interviu cu AL. ROSETTI
★ UN OM SI LUCRURILE SALE
povestire de G. BĂLĂITĂ

CARNETUL UNUI DEPUTAT

Fac reportaj. Și reportajul exclude fantezia. Criticii declară drept particularitate esențială a reportajului redarea cu fidelitate a unor fapte de viață. Strada se chema în trecut „Fundătura întîia Gheorghe Sion". Șapte case. Din răspîntia „Tinerimii" de unde se „deschidea" fundătura, mai începeau cîteva străduțe cu coșmelii coșcovite, vara chircite sub tavanul de fum al Ploieștiului petrolier, iarna aproape acoperite cu zăpadă. Aceste două anotimpuri rămîneau, totuși, în ciuda gerurilor neîmblînzite, sau a arșiței verilor ce dospeau și răscoceau maidanele mucede, cele mai frumoase perioade ale anului. Primăvara și toamna, la vremea ploilor, răspîntia fundăturilor se traversa doar cu catalige sau cu copaia. Fundăturile se terminau în niște gropi din care se escavase pietrișul necesar unor construcții din rafinării. Acestea se umpleau cu scursura leneșă ori năvalnică a șanțurilor, transformînd pentru săptămîni și luni întregi mahalaua într-o așezare semilacustră. Școala se afla pe „Fundătura a doua, Izvoarele". O casă veche cu două camere. Într-una învățam noi, într-alta locuia învățătorul. Gard de uluci, closet de lăturoaie în fundul curții, apă trasă cu pompa de mînă, godin de tuci „alimentat" cu „păcureț" — pămînt îmbibat în păcură, scos din malurile Dîmbului mic, un șanț în care se colectau scurgerile din rafinării. Puternice, cu coloane de distilație sclipitoare, cu hornuri înalte și sirene ce încrețeau de cîteva ori pe zi văzduhul orașului, rafinăriile dominau orizontul.

S-ar putea crede că toate acestea sînt detalii dintr-un tablou vechi, „clasic", de acum o sută de ani, de pe vremea cînd mai era încă la căutare breasla țiganilor ploieșteni specializați în căratul tîrgoveților în circă, de pe o parte pe alta a drumurilor înecate în noroaie ce nu se uscau niciodată. Cine să creadă că descriu imaginea unui cartier muncitoresc ploieștean, rămas ca o amară anacronie pînă la începutul anilor noștri?

A deschide prin subteranul oropsitelor mahalale de altă dată bolțile zidite ale canalizării, a întinde pe stîlpii cu cești de porțelan portativele electricității, a împinge „păcurețul" de altă dată în uitare, cu ajutorul rețelei de țevi, prin care gazele să-și reverse căldura, a pava străzile și a asfalta trotuarele unui astfel de colț de oraș industrial, înseamnă pentru viața cartierului, o adevărată revoluție.

Am cunoscut într-un astfel de loc pe unul dintre promotorii acestor prefaceri. Tovarășul Andrei Ștefan, deputatul de cartier. Scriitoricește, nimerisem un caz demn de un gen literar mai „subțire" decît reportajul. Avea o meserie „plimbăreață", cum îi spunea el, era cititor de contoare electrice. Oamenii din cartier l-au cunoscut mai îndeaproape o dată cu pătrunderea pe străzile lor a stîlpilor de electricitate. Noua lui calitate, cea de deputat în sfatul popular, misiune de cinste și prețuire din partea celor ce l-au ales, s-a născut firesc, după ce omul acesta bătînd lunar din poartă în poartă, intrînd prin casele în care se mai păstrau încă sus, pe „șifoniere" ori pe dulapuri, seci și inutile, lămpile de gaz abia scoase din funcțiune, începuse să cunoască și să-și apropie toate familiile cartierului. Contoarul electric se redusese la proporțiile unui pretext. Omul își făcea meseria, dar după însemnarea consumului în caietele lui de evidență, trecea la consemnarea nescrisă a vieții cartierului, a problemelor fiecărei familii. A apărut și cheia rezolvărilor: inițiativa colectivă, munca voluntară, acțiunile cetățenești de interes comun, menite să schimbe fața cartierului. Cînd l-au ales prima dată, abia se instalaseră prin case difuzoarele stației de radioficare. Era duminică dimineața. Oamenii își puseseră cutiile cu muzică pe pervazul ferestrelor și ieșiseră în stradă să „vadă" cum se aude. Despre cititorul de contoare nu s-a putut spune niciodată că n-a păstrat „legătura" cu alegătorii lui.

Treptat, anii noștri și-au pus amprenta și în fosta mahala cu noroaie neuscate; prin efortul colectiv, au apărut lucruri îndelung jinduite: canalizarea, pavajul, rețeaua de gaze, conducta de apă curentă... S-au ridicat case noi și numele străzii a început să corespundă realității: „Tinerimii". Locurile au căpătat o față mai omenească. Și treaba abia e la început. Din depărtare se văd apropiindu-se tot mai mult cohortele pastelate ale noilor blocuri. Vor ajunge și aici. Acum zece-cincisprezece ani, apariția contoarului electric prin coșmelii dintre hîrtoape era de domeniul senzaționalului. De la una la alta, oamenii s-au obișnuit cu treburile obștești și s-au apucat de înfăptuirea lor gospodărește, ca în propria casă. Deputatul lor, om din cartier, comunist, cu prestigiul neștirbit al seriozității și spiritului întreprinzător, le-a rămas primul sfătuitor, răspunzînd întotdeauna cel dintîi sarcinilor colectivității. Trecerile lui periodice de la o casă la alta se dublau cu întîlnirile în grup la școală, la clubul uzinei metalurgice sau al celej textile, la dispensar ori la grădinița de copii. În plus, deseori, alegătorii îi băteau la poartă venind „să-i citească contoarul", adică să-i spună vreun păs, să se sfătuiască, să-i propună vreo nouă acțiune.

Ultima dată cînd l-am văzut, i-am răsfoit caietul de însemnări. Spicuiesc: „A treia intervenție de prelungire a țevii de apă pe „Bicazului". De scris urgent notă la „Romînia liberă"... „Stăneștii s-au mai împăcat. Ea s-a întors acasă. De vorbit cu asesorii Preda și Nicuță pentru a insista asupra retragerii divorțului"... „Contoare: Gogan, Vintilescu, Ion Ion, Sever și Istrate de pe Cerna sînt în schimbul de noapte. Mîine între două și trei la vreunul din ei", „părere în legătură cu chioșcul farmaceutic"... „Tănase, a șaptea oară. Discutat cu secr. org. partid cartier. Transmis responsabilului „Caraiman" să nu-i mai dea băutură lui Tănase, dar el răspunde că are plan de desfacere. Spital-dezalcoolizare"... „Peco-aragaz depus comanda servire la domiciliu pentru întreg cartierul. De acord"... „Stelian intră pe paușal cu două reșouri. Atras atenția cu severitate. Contoarele ar trebui să se vîndă și în sate, eventual pe cont abonament electric"... „Excursie clasele 5, 6 la rafinăria Teleajen. Răspunde prof. Elena...". „Higiena, local liber, barieră. Convins Lefter să intre în cooperativă"... „Programat curățirea primăvara cite două străzi pe duminică prin voluntară..."

Cred că cel mai convingător reportaj ar ieși, fără comentarii de „autor", numai prin transcrierea cîtorva pagini din carnetul deputatului.

Cite vor mai fi de făcut după aceea? Multe, foarte multe, aș putea chiar ghici unele acțiuni. Dar scriu reportaj, și reportajul nu permite dezlănțuirea fanteziei. Deși, numai din planurile de viitor ale deputatului fostelor fundături s-ar putea scrie un senzațional reportaj.

Ioan Grigorescu

PREMIILE UNIUNII SCRIITORILOR

Uniunea Scriitorilor a decernat în ziua de 16 februarie, în cadrul unei sobre și însuflețite reuniuni, premiile sale literare pentru cele mai bune lucrări inspirate din actualitate care au apărut în ultima vreme. Premiile au fost înmînate de acad. Mihai Beniuc, președintele Uniunii scriitorilor din R.P.R., care i-a felicitat călduros pe cei premiați. Au fost distinși scriitori și opere din domeniile cele mai importante ale activității literare, poezie, proză, dramaturgie, istorie și critică literară, reportaj, literatură pentru copii și traduceri. Este vorba de Ion Horea, pentru volumele de versuri „Coloană în amiază" și „Flori de păpădie" ; de Vasile Rebreanu, pentru romanul „Casa" și culegerea de povestiri „Diminează de toamnă" ; Gh. Vlad, pentru piesa „Îndrăzneala" ; Kakassy Endre pentru „Viața și poezia lui Eminescu", în limba maghiară ; Petru Vintilă pentru volumele de reportaj „Șoseaua milionarilor" și „Dobrogea în marș" ; Al. Popovici pentru piesa destinată copiilor „Băiatul din banca a doua" și Emil Giurgiuca pentru traducerile din volumul „Cît cuprinzi cu ochii" al poetului maghiar Meliusz Ioszef.

Alegerea făcută pune fără îndoială în relief, o dată cu meritele celor premiați, sensul major al mișcării noastre literare, care își află substanța și originalitatea ei în noua viață a poporului, în pulsul puternic al actualității. Transformările revoluționare, social economice și morale care se petrec sub ochii noștri, avîntul neistovit al construcției socialismului nutresc din plin literatura noastră, ridică la suprafață noi generații de scriitori și fac să rodească talentele și conștiințele în profunzimea lor. Sub îndrumarea înțeleaptă și neobosită a partidului, literatura noastră cucerește noi poziții, caută să pătrundă în miezul realităților și să țină pasul cu dezvoltarea rapidă a acestor realități. Scriitorii din toate generațiile sînt sprijiniți, pe toate planurile, în efortul lor de a se împlini. Este firesc ca ei să se arate dornici de a ii la înălțimea acestor condiții.

Sub toate aceste aspecte, lucrările premiate de Uniunea Scriitorilor sînt cît se poate de reprezentative. Ele se referă, în cea mai mare parte, la viața nouă a țării, la dezvoltarea ei continuă, la procesul revoluționar care o străbate inepuizabil pe toate planurile, de la acel al muncii la cel al conștiinței.

Tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a arătat care sînt obiectivele predominante, mărețe în noua etapă de dezvoltare a agriculturii, deschisă de colectivizarea totală. Scriitorii, sensibili prin definiție, la tot ce este grandios și pătrunși de misiunea istorică a artistului contemporan, și-au îndreptat și mai mult atenția către marea arenă de luptă creatoare, acea a pămîntului colectivizat al țării, să-și descopere acolo, să-și întîlnească eroii timpului lor și să înzestreze cu viziuni, simțăminte și idei noi, arta care trebuie să fie întotdeauna nouă și în pas cu vremea.

Se poate spune, pe de altă parte, că literatura noastră în procesul ei de dezvoltare din ultimii 15 ani a atins acea forță de echilibru, deosebită de prețioasă ca temei al scrisului literar, proprie realismului socialist — în care inovația și tradiția, experiențele vieții și ale meșteșugului ales al creației, se armonizează în chipul cel mai îmbucurător. Operele premiate de Uniunea Scriitorilor posedă în mod deosebit, în substanță, această valoroasă însușire.

Scriitorii premiați și-au cîștigat de altminteri, prin munca și talentul lor, un loc bine definit în mișcarea noastră literară, care de data aceasta le este recunoscut o dată mai mult. Premiile le vor sluji deci și ca imbold. Totodată, aceste distincții constituie un sprijin nimerit dat maselor de cititori, cărora li se înlesnește a urmări cît mai bine talentele autentice care se ridică și se afirmă.

Ion Horea este în mod precumpănitor un poet al cărui vers merge pe un fîlon robust mai vechi al liricii noastre de inspirație rurală, dar poetul a știut să includă în acest vers, printr-un proces adînc și suplu, foarte substanțial, o viziune „cîmpenească" nouă, în care am putea spune că pitorescul și productivul, văzute în opulența naturii rustice, apar fuzionate spontan în aceeași emoție și în aceeași meditație poetică. În ultimele sale poezii el surprinde oamenii noi ai satului colectivizat în momente și altitudini care dezvăluie transformarea lor intimă, de conștiință. Romanul „Casa" de Vasile Rebreanu a relevat, după cum se știe, un tînăr prozator de o remarcabilă vigoare epică, ce știe să înfățișeze viața țărănimii colectivizate într-un cadru în același timp foarte concret și pe dimensiuni într-adevăr esențiale. Romanul său este, fără îndoială, una din cele mai bune lucrări literare apărute în ultima vreme. Gheorghe Vlad ne-a dat în „Îndrăzneala" o piesă în care, cu mijloace de mișcare și tipizare meritorii, pune un accent viu pe însușirea principală a colectivistului, în faza actuală, ce se relevă în munca de organizare și dezvoltare economică a gospodăriilor colective mai mari sau mai mici. În reportajele sale, documentate întotdeauna printr-un lung contact cu realitățile, Petru Vintilă a adus o contribuție substanțială, mai ales în volumul „Șoseaua milionarilor", la informarea unui larg public asupra realizărilor uriașe din gospodăriile colective.

În cîmpul criticei și istoriei literare, premiul Uniunii Scriitorilor a confirmat meritele și importanța lucrării, în limba maghiară, închinată vieții și poeziei lui Eminescu de către Kakassy Endre. Traducerile din limba maghiară ale lui Emil Giurgiuca, și îndeosebi din poezia lui Meliusz Ioszef, sînt, vădit, rezultatul unei munci stăruitoare, grație căreia valoarea poetului tradus a putut fi pe deplin transpusă în romînește de talentul poetului traducător. În literatura noastră pentru copii, piesa lui Al. Popovici intitulată „Băiatul din banca a doua" s-a remarcat, încă de la apariția sa, ca o lucrare plină de eficacitate pentru scopurile ei educative și realizată cu cele mai adecvate mijloace literare, fapt care a făcut-o remarcată și peste hotare.

Premiile Uniunii Scriitorilor constituie un important eveniment al actualității literare, un ferment puternic de însuflețire și promovare a activității scriitorilor îndreptată spre noi realizări, cît mai înalte ale realismului socialist.

Dragoș Vrînceanu

IN DELTĂ — Fotografia: DAN GRIGORESCU

JURNAL DE LECTURĂ

• Ion Băieșu: „NOAPTE CU DRAGOSTE"
• Eugen Teodoru: „CROITOR PENTRU SĂRACI"

Îndrăzneală, cinste și o justificată mîndrie pentru cota de participare a fiecăruia la construirea edificiului socialist — iată cîteva trăsături care-i caracterizează pe cei mai reprezentativi dintre tinerii eroi ai schițelor lui Ion Băieșu. Se străvede din cele mai multe bucăți ale volumului „Noapte cu dragoste" interesul nestins al reporterului pentru transcrierea aproape brută a unui „caz" sau a altuia, curiozitatea neobosită a gazetarului de a dezbate pasionat probleme de morală la ordinea zilei. Mediul investigat cu predilecție este cel al tinerilor muncitori de pe diversele șantiere ale patriei. Băieșu aduce în prim plan o lume fremătătoare, plină de neastîmpărul vîrstei, foarte sensibilă la aspectele morale pe care le îmbracă viața, oameni cu un univers lăuntric bogat, prețuind la justa lor valoare sau rîvnind — atunci cînd încă nu le-au întîlnit — prietenia, dragostea, nutrind respect față de valorile umane adevărate. Din sumara și cam bolovănoasa scrisoare a lui Mihai, eroul schiței „Un suflet de om", se poate deduce mîhnirea destul de stîngaci ascunsă, a unui tînăr constructor care află că fata pe care a îndrăgit-o îl dorea doar pentru avantajele materiale pe care el i le putea oferi. Adolescentul din „Întîlnirea de mai tîrziu" se îndrăgostește de portretul unei fete aflat într-o expoziție. Cînd constată că modelul nu corespunde pînzei pe care artistul a creat-o, și deci și idealului său, băiatul se retrage jignit, fără să-i mai mărturisească fetei dragostea lui. E aici, dincolo de romantismul cam pueril al eroului, ceva frumos, demn de reținut și anume o aspirație fierbinte către puritate. „Scrisoare de dragoste" e un episod tineresc, scris cu destulă sprinteneală, în care autorul pune accentul pe faptul că nu trebuie neglijate problemele vieții personale, ele proiectîndu-se asupra felului de a fi și de a munci al oamenilor. Flăcăul din pomenita schiță își lasă lucrul baltă și pornește spre sat, ca să se intereseze de soarta unei scrisori — de la o fată, bineînțeles — pe care o așteaptă de zece zile. Mustrării că a întrerupt lucrul pentru un fleac, tractoristul îi opune colțos ciuda lui pe cel care uitase pur și simplu să-i trimită scrisoarea : „Păi dacă unii se joacă cu sufletul omului și-l uită încuiat în sertar, ce trebuia să fac ?" întreabă el. Reacția lui e firească. Problematica morală pe care o ridică ultima povestire, de dimensiuni mai mari, în care autorul acordă ceva mai multă atenție atît eroilor cît și dezbaterii conflictului, este interesantă. Arghir, șeful brigăzilor de tineret de pe un șantier, trece printr-o criză sufletească decisivă în urma faptului că nevasta, pe care i se părea că o iubește suficient și că se înțelege cu dînsa atît cît e nevoie ca să poată conviețui fericiți, îl părăsește. Soțul trăiește amărăciunea de a fi înlocuit cu un altul (în același timp cu femeia dispare de pe șantier și un fost prieten al său), amărăciune la care se adaugă aceea de a fi compătimit de tot șantierul pentru nenorocirea ce i se abătuse pe cap. Dar în ultimă instanță, eroul solicitat la o serioasă autoanaliză, își dă seama că s-a căsătorit fără să se gîndească prea mult și că femeia l-a părăsit nu pentru că își găsise pe altul, ci pentru că ea înțelesese, cea dintîi, că s-au legat fără să se cunoască îndeajuns. Autorul insistă însă prea puțin asupra psihologiei femeii, care se pare că s-a lăsat, ca și Arghir, înșelată de o aparentă dragoste față de soțul ei. El trebuia să acorde un spațiu mai larg, mai multă profunzime dezbaterii acestei probleme. Pe alocuri, ieșu nu adîncește suficient a za psihologică, astfel că probemele deosebit de interesante care populează cartea rămîn uneori la stadiul unor enunțări interesante. Așa ni s-a părut că procedează autorul într-o schiță ca „Lupta", în care intenționează să prezinte nu atît lupta dintre două generații, cît înfierarea mentalității învechite a unor oameni din generația vîrstnică, ce manifestă o atitudine condamnabilă față de tineret. Un medic, venit de la țară după cîțiva ani de practică, pentru a se specializa într-un institut, întîmpină dușmănia declarată a îndrumătorului său. Explicația atitudinii învechite a acestuia din urmă stă în faptul că el socotește firesc să repete experiența umilitoare trăită de el însuși în tinerețe. E un foarte bun punct de plecare pentru o lucrare mai amplă, care să dezbată probleme de etică și în care se puteau contura caractere complexe și dezvolta pe larg un conflict puternic. În schița lui Ion Băieșu, însă, expunerea de motive este cam laconică — în genere autorul cultivă un loconism gazetăresc — finalul schiței fiind destul de precipitat și neconvingător. Hotărîrea tînărului medic de a începe *lupta* cu adversarul său în urma unei simple discuții cu directorul general este prea pripită pentru a fi și suficient de veridică.

Și în schițe ca „Înainte de plecare", „Trică" sau „Omul care a văzut moartea", deși enunță probleme interesante, autorul plătește încă tribut unei maniere reportericești în relatarea faptului de viață, căruia nu încearcă să-i extragă semnificațiile artistice, așa cum procedează în ampla povestire „Noapte cu dragoste", în „Scrisoare de dragoste" sau în „Papuc", piese care vădesc maturizarea autorului, preocuparea lui pentru dezvăluirea lumii lăuntrice a personajelor. Unele bucăți suferă parcă de un deficit voit de fabulație și de interpretare. Autorul se bizuie pe relatarea nudă a faptului care i se pare în sine semnificativ, grăitor. O scoborîre mai în adîncimea lucrurilor, un spor de analiză ar conferi mai multă autenticitate scrierilor lui Băieșu.

★

Eugen Teodoru debutează promițător, dovedindu-se un bun creator de atmosferă și un înzestrat povestitor. Autorul e solicitat mai cu seamă de epoca sumbră a războiului, pe care, se pare, a trăit-o din plin. Îi reține atenția aspectele crude ale exploatării, viața unui port dunărean, cu copii zdrențăroși făcînd pe hamalii, cu pietrari care împodobesc cu îngeri mormintele celor bogați, cu pescari singurateci și fete sălbatece și mîndre, coborîte parcă din legendele poetice ale locului. Autorul creează în cele mai bune lucrări din volumul său de debut o vibrantă imagine a împilării și mizeriei într-un regim de exploatare. Imaginea halucinantă a războiului, cortegiu al unor cruzimi fără număr, se completează cu tabloul copleșitor al sărăciei — așa cum ne apare din povestiri ca „Nemțoaica", „Povestea unei păsări", „Croitor pentru săraci", „Vestea", sau ampla povestire „Caliopi". În schițele lui Eugen Teodoru palpită o umanitate apăsată de sărăcie și lipsuri, hărțuită de întîmplările tragice, de barbariile războiului.

Ceea ce știe să evidențieze autorul este faptul că eroii săi, locuitori ai mahalalei unui port dunărean, în ciuda sărăciei abrutizante, nu-și pierd umanitatea, nu-și pierd simțul de solidaritate și aspirația spre mai bine. Ei rămîn demni în sărăcie sau în suferință, angajîndu-se în lupta inegală dar nobilă pe care o duc comuniștii. Reținem astfel figura croitorului Bălan, din povestirea „Croitor pentru săraci", care nu este numai un luptător dar și un artist în meseria lui, încercînd să dea un aspect cît mai demn zdrențelor celor săraci. O figură luminoasă reușește să schițeze autorul în povestirea „Ei citeau despre Pavka". — e vorba de Pohrib mecanicul — sau în povestirea „Caliopi". Pe fundalul barbar al războiului, în condițiile de teroare impuse de naziștii aflați în retragere, se profilează contururile luminoase ale unor luptători pentru idealuri înalte. Omagiul autorului adus comuniștilor prin cele cîteva siluete amintite este demn de reținut. De asemeni memorabilă este imaginea eroului colectiv, al masei celor ce au dus greul războiului, într-o schiță ca „Povestea unei păsări", al cărei deznodămînt simbolizează ura oamenilor față de fasciști. Autorul fabulează mult, închipuie episoade de multiple înțelesuri care e însă, uneori greoaie, obositoare. O amplificare inutilă a intrigii se face simțită în unele bucăți. În „Nemțoaica", de pildă, refuzului unei fete de a colabora cu nemții divulgîndu-și prietenii comuniști, îi este adăogat faptul că tatăl fetei face un monument funerar care însemnează sensibilitatea notabilităților din oraș și nu aceea a „aliaților". Drept care fata, în loc să fie suspectată, e din nou solicitată să colaboreze cu Gestapoul și lăsată în libertate. Faptul ni se pare puțin verosimil, gîndindu-ne la susceptibilitatea bolnăvicioasă a fasciștilor în momentul retragerii lor de pe front.

Volumul lui Eugen Teodoru cuprinde și unele schițe despre actualitatea satului socialist. Dacă „Îndărătnicul" nu se deosebește mult de alte schițe pe această temă, în schimb „Stratagema" este interesantă prin ineditul subiectului. Colectiviștii dintr-un sat vrînd să trezească interesul inginerului agronom (care a mai lucrat la ei) pentru gospodărie, inventează un procedeu ciudat : reușesc să-i strecoare în suflet îngrijorarea în legătură cu niște presupuse nereguli care s-ar petrece aici. Șiretenia lor are drept rezultat hotărîrea inginerului de a rămîne în gospodărie. Autorului îi reușesc în special acele bucăți în care nu supralicitează anumite situații. Dar în schițe ca „Lambrinița" sau „Cămila", unde simțim participarea nemijlocită a autorului prin zugrăvirea unor situații elocvente (în prima schiță e vorba de moartea unei fetițe torturată de fasciști, în a doua e vorba de suferințele unei femei slabe, tiranizată de o soră rea) autenticitatea are de suferit. O pondere mai mare, mai multă sobrietate sînt necesare în scrisul lui Eugen Teodoru, care se anunță a fi un prozator original.

Eugenia Tudor

mult e dulce...

„Și băiatul ăla drăguț, cu nevasta aia drăguță, e fricos ca o scufiță de noapte..." (pag. 8).

„Așa cum bărbatul se înapoiase la vechea lui suferință, tot așa și femeia, simțindu-se, nici ea nu știa de ce, jignită, se înapoie la vechea ei nedumerire". (pag. 8).

„Remușcările și părerile de rău se preschimbau într-o văgăună strîmtă, rece și întunecată" (pag. 16).

„Dogaru își examină cu atenție manșetele albe ale cămășii și, satisfăcut de ceea ce constatase, se înduioșă de soarta secretarului" (pag. 145).

„Adriana chema încontinuu amintirile acelea dulci și odihnitoare, se juca și se răsfăța cu ele, și, ca niște prunci dolofani și trandafirii, plăcutele amintiri se agățau de gîtul ei, o sărutau și-o mîngîiau" (pag. 149).

„Duioșia îi fusese absolut necesară, în aceeași măsură ca și rochia de lamé, pe care de altfel o dăduse din vreme la refăcut" (pag. 150).

„Adriana coborî scările în vîrful picioarelor, cu aceeași teamă de a nu-și zdruncina, printr-un gest necugetat, starea de leneșă fericire în care se afla" (pag. 150).

„Duioșia pentru dragostea lui Matei se dovedise și un foarte bun mijloc de locomoție". (pag. 150).

„Pentru ca lucrurile să decurgă normal și ea să se poată înveseli și dansa, duioșia se dădu resemnată la o parte, cedînd indiferenței rolul de prim rang". (pag. 152).

In concluzie : „O prostie care se leagănă ca o rață beată tot prostie rămîne". (pag. 9).

(TEODOR MAZILU : „Aceste zile și aceste nopți").

cronica literară

CORNELIU ȘERBAN

CUVINTE PENTRU MÎINE

Influențele, filiațiile, punctele de plecare ale unui debutant sînt firești și critica literară nu descoperă mare lucru afirmînd că începutul cutărui poet trebuie privit sub strălucirea unui astru. Marile prezențe prind pentru un timp, mai lung sau mai scurt, ca într-o plasă miraculoasă, talentele tinere, inoculîndu-le energia primelor urcușuri și ajutîndu-le în descoperirea propriilor energii. Dealtfel, pentru un poet, influențele, transfuziile artistice se văd mai tîrziu, atunci cînd avem în față întreaga lui operă. Într-un volum de debut fenomenul e crud, necristalizat. Interesează astfel nu ceea ce a preluat, ci ceea ce dă el însuși, ceea ce este el.

La Corneliu Șerban, din prima sa plachetă de versuri se deosebesc două direcții care par contrastante. Una, a poeziei militante, patetice, agitatorice și alta a poeziei fragile, înrudite cu cîntecul și cu liedul. E un poet care respinge prețiozitatea și poza. Poezia lui are o structură elementară și o simplitate curată, căreia îi trebuie conferite în viitor adîncime și profunzime. Sigur că iarăși nu e nimic nou dacă inventariem temele poetice ale plachetei. Sînt aceleași ca la toți poeții generației sale, pentru că au trecut cu toții prin aceleași experiențe de viață și au fost martorii acelorași evenimente istorice. Dar prin ce anume se diferențiază de colegii săi tineri, Corneliu Șerban ? Timbrul poetului se simte în tălmăcirea caldă, gingașă a unor evenimente grave, într-o pasionată dăruire efectivă. Pe cînd unii poeți din generația sa rătăcesc spre o poezie rece, de notație uscată, golită de participare afectivă, Corneliu Șerban stăruie în această stare de trăire înflăcărată, în climatul senin al tinereții sale, aflată ca și cîmpurile și orașele într-un **suiș/ pe trepte de lumină și înălțimi de stele (Pe trepte de lumină).**

Poetul trăiește în climatul propice al tinereții, climatul patriei noastre socialiste, luminat de un soare cu energie nestinsă : **Ești discul meu de aur și de foc / suit în zări și fără-a mai apune.... / Ești inima și cerul fără pată, / în toată ești, neîntrerupt fluid. / ești ce-i măreț și simplu totodată... / ...Există un asemenea partid.**

(Partidului)

Existența poetului nu e brăzdată de incertitudini și adumbrită de himere. Tinerețea sa nu e frînată de nici o opreliște. Poetul are o liniște a împlinirii pe care nu i-o întunecă gîndul că, oricît va înălța „adîncul" și va coborî „înaltul", vor rămîne un adînc și un înalt neajunse niciodată. Viața orientată pe axa filozofiei noi are strălucirea soarelui care nu pălește de teama că va apune vreodată. Corneliu Șerban se vrea un culegător de roade al vieții noastre eroice : **Toț mai mult aduni ecoul / intimei înțelegeri / între -nalturi și adîncuri / să le-apropii înțelese, / tot mai mult mi-apasă fruntea / grav, prezentele răspunderi. / Și m-așteaptă și mă cheamă / Cîmpuri încă neculese...**

(Tînăr)

Tinerețea poetului este activă, implicînd muncă și răspundere, e vîrsta elanurilor creatoare și a dăruirilor entuziaste, cîntate delicat, cu sensibilitate, tălmăcită într-o fină reluare de motive folclorice. **Cît sînt inimă și simt, / nu mi-e prețul în argint ; / cît m-așteaptă dor de mamă, / nu mi-e prețul în aramă ; / cît mi-e dragostea în gînd, / nu e aur să mă vînd./ Cu ce cînt**

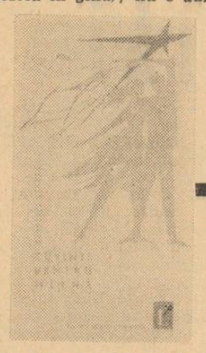

și cu ce sînt,/ țin de acest străvechi pămînt, / eu și plaiul, amîndoi, / sub lumina stelei noi.

(Cît sînt inimă și simt)

E un mesaj simplu și vibrant, patriotic, fără nici o imitație și, mai ales, fără teribilisme și infatuări juvenile.

Am spus că simplitatea e o caracteristică a poeziei lui Corneliu Șerban. Trebuie să-i arătăm însă și reversul : simplismul. Acest tînăr modest, care parcă dăltuiește poezia în piatră, lasă uneori ideea poetică neșlefuită și, ca și piatra, numai spartă, zgrunțuroasă și dură. Modul său spontan de a compune, neglijînd efortul artistic în căutarea cuvîntului „care să exprime adevărul", devine prozaic și strident : **Trebuie să fim tot mai intransigenți și severi, / arderea noastră să aibă flacăra dăruirii totale, / pașilor mereu să le ceri / cadența epocii tale.**

(Trebuie)

Acest jurămînt al tinereții care se vrea demnă de prezentul socialist se pierde dintr-odată într-o lungă înșiruire de directive etice spuse supărător de banal : **Chemarea aceasta multiplicat o ascult, / țișnind pretutindeni, prezență în toate. / Trebuie să ne cerem și să dăm / mai mult, / tot mai mult, / Trebuie. Și se poate. (Trebuie)**

Automulțumirea lezează exigența cititorului. E o limitare la poezia ușoară, lipsită de fiorul poetic, de freamătul adînc. Activistul de partid face niște afirmații juste, dar care nu sînt poezie, pentru că ele nu se deduc din contextul metaforic, ci rămîn simple declarații : **Sînt mai fericit decît voi — spunea, / căci și fericirea voastră-i a mea. / Sînt mai trist decît voi — spunea, / căci tristețea voastră-i și-a mea.**

(Slavă simplă)

În asemenea cazuri, poezia lasă un iz de puținătate și de superficialitate.

Poezia mare se poate face și într-o strofă și într-o sută. Nu există o dimensiune specială prozodică. Un catren poate fi o capodoperă, ca și o epopee. Poetul, aflat încă într-o perioadă de maturizare, compune poezia preceptistic, înșiruind generalități. Strofa următoare rămîne în aceeași atmosferă. **Nu ne-a rămas numele lui, / nu i s-au înălțat ode, statui... / El n-a fost, tovarăși decît / un comunist. Și-atît. / Activist.**

(Slavă simplă)

Lui Corneliu Șerban îi e proprie poezia-schiță în creion, rezultată din citeva elemente, sugerată din puține acorduri. E un specific al său de creație. Dar reușita nu e în funcția de modalitate, ci de ceea ce ai pregătit să torni în tipare. La una din ultimele ședințe ale cenaclului „N. Labiș", Corneliu Șerban a obținut elogii unanime din partea criticii, la lectura acelor cîntece și catrene inspirate, aprinse de sentimente înalte. După volumul de debut, poeziile prezentate în lectură cenaclului verifică evoluția poetului tocmai pe linia firească a înclinațiilor sale temperamentale. Cîntecul (din păcate cade uneori în romanță), în linia tradiției lui Șt. O. Iosif cu metafora condensată, șlefuită pînă la strălucire, este una din realizările cu care se poate mîndri pînă acum Corneliu Șerban. În acest gen de poezie, el își descoperă originalitatea. Iată o asemenea poezie, de numai șase versuri, simple, necăutată, și ferită de orice contaminare apoetică, în care tremură, ca-n oglinda unei ape, imaginea iubitei și amintirea iubirii vii : **Între cer și între ape, / rezemată în pleoape, / totuși, tu-mi rămîi aproape... / Între ape și-ntre cer / tot iubirea ta o caut / tot iubirea ta o cer. (Între cer și ape)**

Dar cîtă deosebire între acest cîntec și următorul în care exigența e părăsită, făcînd loc poetizării naive și simplismului : **Într-un fel sau altul / o aducem toți din condei... / Și totuși, tovarăși, / ce cîntec am spus pentru ei ?**

(Ce cîntec...)

Alături de gîngășiile poetului, expresiile ditirambice par ca niște vase coclite lîngă un blidar ardelenesc. Poetul se complace într-o improvizare patetică : **Cu ochi uimiți în cele patru zări / torentele mulțimii le privesc / și dincolo de marile-ntrebări / mi-e mare bucuria că trăiesc.**

(Necunoscutul)

Corneliu Șerban are urcușuri și coborîșuri bruște. Lîngă o metaforă reușită, una lamentabilă. Pare că vina poetică s-a consumat mai înainte cu cîteva versuri. Astfel, în poezia **Partidului**, lîngă metafora frumoasă și proaspătă : **„ești discul meu de aur și de foc / suit în zări și fără-a mai apune"**, următoarele două versuri șubrezesc unitatea emotivă a poeziei : **„ești nemaiîntîlnitul mereu noroc, ești cîntecul ce nu se poate spune"**. Finalul, „poanta", cade în unele poezii ca o cortină mînuită stîngaci. Poezia reușită se termină cu o metaforă care rotunjește imaginea globală : **„În visele ei mama cum mă visase / și oare ce soartă-mi dorea ? / Chipul și gîndu-i neștiut îmi rămase, / dar sufletul meu e-o minune din ea"**. (De-ar fi mama)

Categoric că un acord final fals compromite toată poezia : **„Ride pămîntul ; se bucură. / Ride lumina : se bucură. / Ride comunismul, se bucură. / Și pentru că ride la urmă, ride mai bine. Ride pămîntul, se bucură.**

Poezia lui Corneliu Șerban are un registru restrîns, prea restrîns. Nu ne referim la registrul tematic, ci la cel sufletesc. Perseverența poetului trebuie îndreptată spre profunzime și spre expresia poetică cristalină, curată, limpezită de impurități,

MARIN BUCUR

ca în cele cîteva poezii frumoase cu care a încîntat pe membrii cenaclului. Corneliu Șerban dovedește sensibilitate poetică, dar nu suficientă grijă pentru valorificarea acestei însușiri E păcat că versuri, strofe și poezii reușite sînt acoperite de maculatură. Și pentru că poetul are preferință pentru creația populară, trebuie să învețe meșteșugul și secretul marei arte de la meșterul său genial : poporul, pentru care poezia și cîntecul sînt rupte din viață și care lucrează la fiecare cuvînt, ca și cum ar lucra de fiecare dată cu nestemate. Poezia trebuie simțită fără sincope, ca o stare permanentă a vieții. Pe viitor, exigența poetului față de propria creație ne poate oferi această satisfacție.

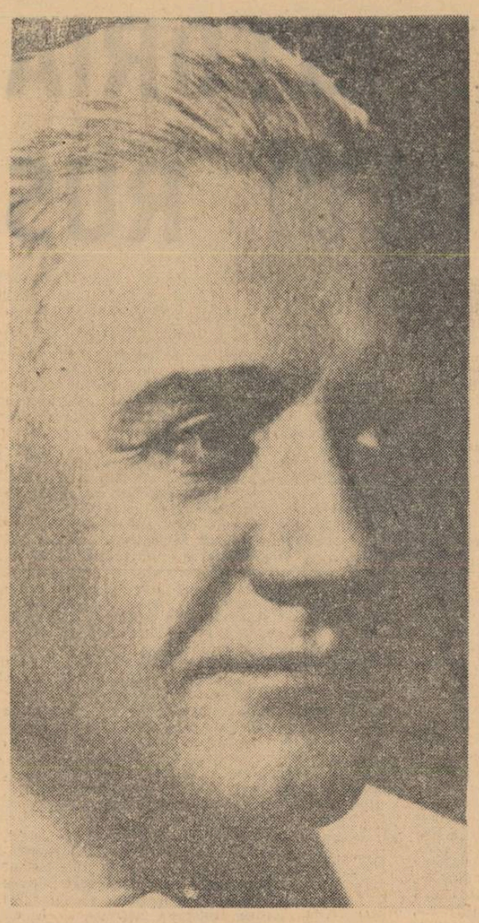

interviu cu AL. ROSETTI

despre lingvistică și literatură

Sînt în bibliotecă. Pe birou, o lucrare de specialitate și macheta primului volum din Tratatul de Istorie a Literaturii Române, încadrate de alte cărți și reviste, pe semne toate noutăți științifice și literare. Privesc lucrurile care compun sobru camera. Pe unul din rafturile bibliotecii zăresc portretul tînăr al soției și, uimitor, în continuare, o reproducere, neverosimilă prin asemănare, după un basorelief elin ; figura marelui lingvist Meillet surîde alături de autoportretul în creion al lui Pallady, iar într-un colț lumina puternică a unei acuarele de Dărăscu contrastează cu capul de bătrîn al unui flamand anonim care lucra mai mult în întuneric. Pe masa de lucru sînt două ceasuri care parcă măsoară, pe cadrane egale, cuvintele, gestul deși generos avînd economia lui. Mă simt în adevăr un reporter privilegiat. Ne înconjoară aerul cald al începerii, atmosfera în care omul de știință ordonează concluzii și pregătește noi cercetări. Și fiindcă ochiul se îndreaptă în mod firesc spre masa de lucru, descopăr din nou, lîngă monede vechi, medalii, o adevărată colecție numismatică, podoabele simple ale naturii : conuri de brad, frunze, flori mai ciudate, compuse din nuanțe exotice. Pe acest birou se întîlnesc, prin urmare, uneltele de lucru științifice, cu amprenta voluptății naturiste, rigoarea cercetătorului de laborator cu reminiscența lirică. În clipa cînd îl întîlnesc pe profesor, simultan cu strîngerea mîinii, prin nu știu ce asociații îmi rostește versul : „Lys, et l'un de vous tous pour l'ingénuité". Discuția noastră își găsise punctul ei de plecare.

— Nu demult, maestrul Tudor Arghezi, într-o tabletă din „Contemporanul", își amintea, pe bună dreptate, de pasiunea dv. de editor. Elevii dumneavoastră vă datorează, pe lîngă interesul pentru ramurile filologiei, preocupări privind editarea lucrărilor științifice și beletristice. Ne puteți împărtăși cîteva amintiri legate de vasta dv. experiență de editor ?

— Am fost întotdeauna un pasionat de carte. Cînd am debutat în cariera de editor, în 1929, stabilisem în prealabil un plan, pe care l-am pus în execuție la „Cultura Națională" și, apoi, cu mijloace mai largi, la „Fundația pentru literatură și artă".

Am socotit că o editură are datoria să ajute pe scriitori și să le stimuleze producția. Această idee m-a condus de-a lungul răstimpului destul de lung (1929—1940 și 1945—1946) în care am lucrat în acest sector. Am creat o serie de biblioteci, îmbogățite an de an cu producții noi. Poezia a fost așezată pe primul plan : cărțile maestrului Tudor Arghezi **Poarta neagră** și **Flori de mucigai**, au stîrnit furtuni

de proteste. **Istoria literaturii române** a lui G. Călinescu, apărută în momentul în care guvernul lui Antonescu mă îndepărtase de la direcția Fundației, trebuia retrasă de pe piață ; dar ordinul a sosit prea tîrziu ! Prima ediție a romanului **„Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război"**, al lui Camil Petrescu, s-a epuizat în cîteva zile. Menționez, de asemenea, ediția monumentală a **Operei** lui Mihail Eminescu, îngrijită de maestrul Panaitescu-Perpessicius, precum și edițiile scriitorilor romîni **(Crații de curtea veche**, de Matei Caragiale, **Versuri**, de Tudor Arghezi), edițiile critice ale **Operelor** lui I. L. Caragiale, B. P. Hașdeu, N. Bălcescu, I. Heliade Rădulescu etc.

În privința cărții științifice, editarea ei a căpătat astăzi un mare și meritat avînt. A întîrziat, însă reeditarea unor texte românești vechi, astfel încît acum, cînd necesitatea de a consulta aceste texte a devenit stringentă, pentru documentarea la „Tratatul de istorie a limbii române", am fost nevoiți să recurgem la reproducerea fotografică a principalelor texte și la cercetarea lor în această stare.

— În cadrul Institutului de lingvistică al Academiei R.P.R. a luat ființă un cerc de poetică. Fără îndoială, cercetările specialiștilor vor analiza în cadrul acestui cerc acele particularități care denotă ceea ce se numește măiestrie artistică. Cum vedeți dezvoltarea acestui cerc și în ce publicații vor apărea articole și studii despre arta scriitorilor noștri ?

— „Cercul de poetică" amintit de D-voastră funcționează pe lîngă „Centrul de cercetări fonetice și dialectale" și „Institutul de folclor" ale Academiei R.P.R., sub îndrumarea conducătorilor acestor instituții și a acad. Tudor Vianu. Crearea unui colectiv pentru problemele de poetică a fost socotit necesar, pentru introducerea metodelor lingvisticii moderne în acest sector. Congresul ținut la Varșovia, acum 2 ani, a dovedit în mod strălucit, prin comunicările și discuțiile purtate, că domeniul poeticii poate fi înnoit, prin aplicarea unor metode moderne de cercetare.

„Cercul" nostru ține ședințe lunare de comunicări, urmate de discuții. Menționez ultima comunicare, consacrată măiestriei artistice a lui Bacovia, bogată în concluzii interesante. Intenția noastră a fost de a furniza participanților la ședințe, numeroși și de calitate, o bibliografie la zi și posibilitatea de a consulta direct majoritatea lucrărilor semnalate. Putem păși, acum, în al doilea an de activitate, la elaborarea unor studii individuale, care vor alcătui materia unui volum, și la elaborarea unui „Tratat de versificație românească", a cărui lipsă e demult simțită.

— Primul volum din „ISTORIA LIMBII ROMÎNE LITERARE" a fost primit cu deosebit interes de publicul cititor, răspunzînd unei cerințe imperioase. Socotim că exprimăm curiozitatea cercurilor largi de profesori, studenți și elevi, întrebîndu-vă ce vor cuprinde volumele următoare și mai cu seamă cînd sînt proiectate să apară.

— Elaborarea acestei lucrări s-a făcut în condiții deosebit de grele, fiind vorba de o materie care nu mai fusese tratată la Universitate și pentru care lipseau cercetările preliminare. Ne-am străduit, în primul rînd, să stabilim metoda de cercetare, prin aplicarea învățăturii marxist-leniniste. Materialul de limbă a fost extras de noi direct din lucrările originale. Primul volum al acestei vaste opere a apărut în 1961, după lungi ezitări ale editurii. Al doilea volum, consacrat secolului al XIX-lea, este în parte redactat ; sperăm că el va putea să apară la sfîrșitul acestui an. Pentru acest volum ne-am adresat unei serii de colaboratori cu prestigiu, specialiști în materie, ca acad. Iorgu Iordan, acad. Tudor Vianu și alții. Personal, am elaborat capitolele consacrate lui Heliade Rădulescu și Mihail Eminescu.

— Ce păreri ne puteți împărtăși cu privire la fenomenul literar contemporan ? Am dori să cunoaștem cîteva din lucrările apărute în ultimii ani, în care găsiți că strălucirea cuvîntului corespunde idealurilor epocii noastre.

— Firește, ajungem la obiectul interviului... Fenomenul cultural actual a căpătat o deosebită amploare, încît abordarea acestei discuții mi se pare absolut normală. Vreau să afirm, din capul locului, că mă impresionează vitalitatea lirică și publicistică a lui Tudor Arghezi. De curînd, pe prima pagină a „Gazetei literare" am citit poemul **Plaimpalais** (e vorba cumva de un district al Genevei ?). Prospețimea, stăpînirea verbului irizat — încerc limbajul imagistic sub influența marelui vrăjitor — m-au uimit. În mod firesc, maestrul ar trebui să-și manifeste talentul în epicul memoriilor. Dar iată, și asta spre surprinderea noastră, a tuturor, pe lîngă oarecari neliniști, Tudor Arghezi articulează cu glasul de cea mai pură tinerețe îndemnuri la iubire virginală. De remarcat că multe din ultimele sale poeme au accente folclorice. E vorba de acea sinteză care în marmură, granit sau fier o găsim la Brîncuși. Sînt, de altfel, doi mari, geniali exponenți ai artei noastre, înrudiți prin rafinarea unei anumite simbolici naționale, universale, așadar. Arta lui Arghezi este tocmai aceea de a fi el însuși. Este ceea ce se poate spune și despre George Călinescu, care însumează virtuți de istoriograf, romancier, poet, eseist. Arta lui George Călinescu implică și ea, ca și la Tudor Arghezi, o experiență lingvistică, dar de altă natură decît la autorul **Cuvintelor potrivite.** Într-un roman ca **Scrinul negru**, George Călinescu pune în circulație termeni încă neasimilați de limba comună, dar atît de necesari pentru reconstituirea climatului. Este ceea ce face de fapt și Camil Petrescu în trilogia **Un om între oameni**, admirabilă frescă a timpului, introducînd cu multă abilitate cuvîntul necesar evocării realiste

Aș fi nedrept limitîndu-mă însă la atît. Să nu uităm că Geo Bogza ne-a dat senzația, în reportaje

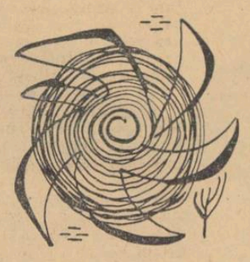

sale, că ne aflăm la porțile măreției. Eugen Barbu s-a definit ca unul dintre cei mai interesanți prozatori, cu numeroase aluviuni lirice. **Groapa** și **Șoseaua Nordului**, reportajele sînt certitudini. Istoria literară le va înregistra particularitățile viguroase și moderne. Marin Preda, autorul volumului **Întîlnirea din pămînturi**, a izbutit un roman ca **Moromeții**, excelentă realizare a psihologiei țăranului romîn în perioada premergătoare celui de al doilea război mondial. Și pentru că vorbim de această temă trebuie amintit romanul **Desculț** al lui Zaharia Stancu, apărut cu mulți ani în urmă (1948), care socotesc că va rămîne o remarcabilă contribuție la dezvoltarea prozei contemporane.

— Și fiindcă ați vorbit despre literatură, ne îngăduim o întrebare mai delicată : Nu v-ați gîndit ca însemnările dvs. despre literatură, plastică, teatru, notele de călătorie risipite în paginile diverselor publicații să le strîngeți într-un volum care ar înlesni contactul cititorilor cu o latură atît de subtil sesizată de George Călinescu, în a sa „Istorie a Literaturii ?"

— Ați atins o coardă deosebit de sensibilă pentru mine... Am scos, într-un tiraj limitat, în anul trecut, o cărticică intitulată „Diverse", cu eseuri de un cuprins variat.

— Scriitorii sînt în mod direct interesați de evoluția limbii. La Institutul de lingvistică al Academiei R.P.R. se pregătește un tratat de istorie a limbii române. Am dori să ne împărtășiți în ce stadiu se află și care sînt criteriile alcătuirii lui.

— **Tratatul de istorie a limbii române** este o lucrare deosebit de complexă.

Progresele lingvisticii, în diverse țări ale lumii, și în special în U.R.S.S. și în S.U.A., ne impun o cunoaștere amănunțită a tuturor publicațiilor.

Tinerii noștri cercetători au răspuns la chemarea noastră. Ei s-au pus la curent cu noile metode de cercetare, și publică cu regularitate, în revistele de specialitate, studii interesante care vor servi la redactarea **Tratatului.**

Față de starea actuală a cercetării științifice, partea din **Tratat** consacrată foneticii va fi redactată potrivit cu principiile lingvisticii moderne. Cercetarea vocabularului se va face, de asemenea, cu metode moderne. Primul volum al lucrării, consacrat limbii latine, va fi gata de tipar în primăvara acestui an. Celelalte volume se vor redacta pînă în 1965. Planul lucrării este următorul : vol. I : limba latină ; vol. II : romîna comună ; vol. III : sec. X—XV ; vol. IV : sec. XVI, XVII și XVIII ; vol. V : sec. XIX—XX.

Un capitol consacrat problemelor grafiei va deschide volumul al IV-lea. În genere, materia fiecărui volum pune probleme diferite, începînd cu documentarea necesară, situația dialectelor sud-dunărene, etc. O cercetare atentă a întregului material va aduce multe lucruri noi, chiar neașteptate.

Liviu Călin

Radu Stanca

CHEM VISUL LA RAPORT

Chem visul la raport ca să declare :
E gata pentru zboruri viitoare,

E gata pentru noi lansări spre stele
Sub pavilionul cîntecelor mele ?

Sînt ani de zile de cînd împreună
Porniram, într-o noapte, către lună.

Ne avîntarăm către zone sumbre
Eu și cu visul, două negre umbre.

Dar zborul nostru fu ireversibil
Căci doar tristețea ni-era combustibil

Doar dorul unui nesfîrșit repaos
Ne deschidea aripile în haos.

Iar evadarea noastră-n cer se sparse
Și pe pămînt căzură steaguri arse.

Azi îl întreb din nou : e gata oare
Așa împrăștiat cum e să zboare

Să urce cu cei tineri laolaltă
Spre bolta purpurie și înaltă ?

E gata, închegînd cenușa-i proprie,
De forma unei flăcări să s-apropie

Și să se-aprindă-n cea din urmă treaptă
A navei ce se-ndreaptă către faptă ?

Fapta ce va descrie printre stele
Noua orbită-a cîntecelor mele...

GH. MARINESCU

La 23 februarie 1963 s-au împlinit 100 de ani de la nașterea acelui care a fost fondatorul științei neurologice românești și unul din fondatorii neurologiei pe plan mondial, profesorul doctor Gheorghe Marinescu. Numele său va figura mereu alături de Charcot, Dejerine, Cajal, Bechterev, Pavlov, Pierre Marie, Head, Jackson, Sherrington.

Născut în București, dintr-o familie lipsită de mijloace, după ce termină clasele primare intră la seminarul central și în 1882 îl găsim, după trecerea diferenței de liceu, la Școala de Poduri și Șosele, iar după un an student la medicină. În urma unui strălucit concurs devine intern al Spitalului Brîncovenesc, scăpînd-o astfel de greutăți pe admirabila sa mamă care muncise din greu pentru a-l întreține. Ca student lucrează întîi în laboratorul de Histologie al prof. dr. Petrini-Galați și apoi e numit preparator la Institutul de Bacteriologie al marelui Victor Babeș, care observase deosebitele calități ale tînărului intern. În 1889 e trimis la Paris cu o bursă a statului romîn și acolo își va trece și teza. Aci e autorizat să lucreze în clinica și laboratorul ilustrului Charcot, la Salpetrière. Curînd e remarcat pentru calitățile sale excepționale și pentru munca sa prodigioasă.

Dar Marinescu era un frămîntat în dorința lui de a se perfecționa și curînd îl găsim în Belgia, unde-și desăvîrșește tehnica microfotografică, apoi în 1891 la Berlin. Aci are o lucrare cu profesorul Gad, asupra centrului respirator și o lucrare cu profesorul Molli, asupra lobului frontal. Tot la Berlin, unde îl întîlnește pe Babeș, publică împreună cu acesta un „Atlas de histopatologie a sistemului nervos", la care colaborează savanți de reputație mondială ca Ramon y Cajal, von Monacov și Block, atlas despre care Pierre Marie scria că este tot ce s-a publicat mai perfect în această direcție. Reîntors în Franța împreună cu Paul Serieux alcătuiește o monografie asupra epilepsiei, căreia Academia de Medicină din Bruxelles îi acordă un premiu de 2.000 franci aur. În acest timp își trece și teza sa la Paris „Asupra minei sucului în siringomielie", unde aplică o teorie proprie asupra tulburărilor trofice.

În 1897 — avea 34 de ani — e chemat în țară, unde i se crease Catedra de Bolile sistemului nervos. Vine însoțit de un pictor tînăr, Neylies, care îi va lucra peste treizeci de mii de desene microscopice, ce au fost utilizate în numeroasele sale lucrări.

În August 1897, profesorul Marinescu pleacă la Moscova, pentru a asista la un Congres Internațional de Medicină, unde prezintă un raport deosebit de apreciat de citopatologie nervoasă, la secția de neurologie pe care o prezidează. Aci are fericirea de a cunoaște pe marii reprezentanți ai medicinei ruse : Botkin, Secenov, Korsakov, Dogiel, Vvedenski, Bechterev, Pavlov. Reîntors în țară, ca primi elevi și colaboratori are pe viitorul mare savant C. I. Parhon (care trece după cîțiva ani ca profesor la Iași), apoi pe doctorul Goldștein și doctorul Minea. Cu Minea și Goldștein începe profesorul și desăvîrșește acele minunate cercetări a căror chintesență o constituie cele 1.000 de pagini ale operei „La cellule nerveuse", ce apare în 1909 la Editura Doin din Paris și despre care recent scrie laudativ profesorul Barr din Ontario, în revista Science.

Activitatea profesorului Marinescu, de clinică și laborator, continuă cu o uimitoare și tumultuoasă energie în țară pînă în 1916, cînd, în plin război, este trimis într-o misiune în Anglia și Franța. În Anglia face cercetări asupra substratului morfologic al encefalitei letargice, care izbucnise epidemic în toată lumea și elaborează o lucrare asupra „nevromului de amputație", care îi aduce, la reîntoarcerea în țară, premiul Achucarro al Academiei de Medicină din Madrid.

În 1919, cînd a revenit în țară, i s-a dat în sfîrșit o clinică în oraș, la Spitalul Colentina. Din 1919 pînă la moartea sa, în 1938, începe a doua perioadă de cercetări a profesorului Marinescu. El are alături, rînd pe rînd, o serie de colaboratori, între care autorul acestor pagini, profesorul Sager și, în 1925, academicianul Kreindler, iar în urmă pe Vasilescu, Façon, Bruch etc. Doctorul Paulian fost secundar, eminent clinician, plecase la Spitalul Central, iar doctorul Radovici, la Filantropia. Aci, în Spitalul Colentina, activitatea lui Marinescu se desfășoară de asemenea pe planuri multiple, dar în primul rînd în domeniul microscopiei, căci Marinescu a rămas toată viața lui mai ales un microscopist de geniu. Studiul infinitului mic, și aceasta în scopul de a cerceta și găsi cauza și substratul bolilor sistemului nervos, îl pasiona. Și în acest domeniu semnalăm cercetările sale de biologie a celulei nervoase, asupra fermenților oxidanți și asupra structurii coloidale a citoplasmei, care l-a dus la teoria chimico-coloidală a senescenței. În domeniul neuroinfecțiunilor virotice, Marinescu, în colaborare cu noi, a demonstrat transmisia pe cale nervoasă (neurotropism) a unor virusuri ca cel herpetic, a arătat prezența de incluzii în celulele endodermale din zona Zoster, din boala lui Carré și aceste cercetări sînt citate pe larg în lucrările și operele lui Levaditi și Lepine, P. Whrigt etc. Marinescu a demonstrat, împreună cu Minea, prezența spirochetului în creier (după Noguchi) în paralizia generală și a adus o metodă de tratament a acestei grave boli înainte de aplicarea malario-terapiei. În domeniul clinic s-a izolat un sindrom nou (descris împreună cu noi și D. Vasiliu) care poartă azi numele de sindromul Marinescu-Garland.

În domeniul reflexelor condiționate descoperite de Pavlov, pentru care profesorul avea o admirație deosebită, Marinescu, Sager și Kreindler au elaborat o monografie de un interes deosebit. De asemenea, e de relevat monografia în colaborare cu Ionescu-Sisești, primul succesor la catedră, Sager și Kreindler asupra tonusului muscular, prefațată de Sherrington. În laboratorul de Fiziologie de la Spitalul Colentina, Marinescu și Sager au fost printre primii autori ce au aplicat studiul biocurenților creierului în clinică, după descoperirea lui Berger și Adrian.

Marinescu s-a ocupat mult și de o serie de fenomene legate de subconștientul uman : automatismul ambulator, isteria, hipnotismul, nu numai în vederea unor conferințe răsunătoare destinate marelui public, ci și pentru a adînci și descifra fenomenele legate de o anumită constituție morbidă, ce duc la manifestări speculate de șarlatani, biserică etc.

În 1924, elevii, colegii și publicul medical din țară au sărbătorit împlinirea a 60 de ani, făcînd să apară și un volum privitor la viața și opera sa, iar în 1933 s-a publicat un volum jubiliar a cărui sarcină de redactare am avut-o și la care celebrități mondiale ca Abderhalden, Bielschovski, Foerster, Greenfield, Kappers, Marburg, Wilson etc. au trimis lucrări științifice de valoare.

Profesorul doctor Gheorghe Marinescu a fost tot timpul vieții sale animat de un larg umanism, ca și Victor Babeș. El a înțeles să-și pună știința în slujba societății.

În discursul său de recepție la Academia Română în 1906 spunea : „medicina socială va reforma umanitatea, ridicînd pe ruinele unei societăți minate de tot felul de mizerii și boli o altă societate mai sănătoasă și curată". El nu s-a temut să-i demaște pe cei care constituiau cauza acestei situații Într-o conferință din 1924, intitulată *Cooperația intelectuală națională și internațională*, Marinescu scria : „Timp de secole sclavii au muncit pentru gustul nobilului, iar în societățile moderne lucrătorii manuali, intelectuali, muncesc unii cu brațele, alții cu creierul pentru a întreține o sumă de individualități parazite sau perverse care nu se supun acestei legi admirabile a muncii".

Astăzi, opera științifică a profesorului Gh. Marinescu a devenit un bun al întregului popor.

Prof. emerit dr. State Drăgănescu

TUDOR ARGHEZI

SCRIERI

Un aspect caracteristic peisajului literar actual este faptul că, datorită condițiilor create de revoluția culturală ce se desfășoară în țara noastră sub conducerea partidului, marii scriitori contemporani au prilejul, fericit și bogat în consecințe, să-și adune și să-și retipărească opera în ample cicluri de volume, sub directa lor îngrijire. S-au editat astfel ciclul operelor lui Mihail Sadoveanu, primele trei volume din seria operelor lui Ion Agîrbiceanu, precum și întîiul tom de *Scrieri* de Tudor Arghezi, apariții care constituie, fără îndoială, evenimente culturale de seamă.

Tipărit în condiții grafice excepționale, primul volum din ciclul „Scrierilor" lui Tudor Arghezi însumează versurile din întîile volume ale marelui poet *Cuvinte potrivite* și *Flori de mucigai*, precum și poemul *Aleluia!*

La apariția volumului *Cuvinte potrivite*, în 1927, Tudor Arghezi deschidea în climatul literar al vremii o poartă nebănuită spre culmi mai înalte de artă, neexplorate pînă atunci. La ivirea sa în Parnasul românesc, Arghezi a produs o adîncă frămîntare în viața artistică a contemporanilor, a spart hotare vechi ale viziunii și exprimării poetice, îmbogățind conținutul emoțional al liricii noastre cu elemente încă nerelevate și nerostite. Tudor Arghezi s-a impus ca un mare creator, ca o valoare singulară, cu un mesaj artistic original.

Versurile din *Cuvinte potrivite* și *Flori de mucigai* continuă să emoționeze pe cititorul de azi, deoarece închid în ele zbuciumul dramatic al unei conștiințe poetice însetate de adevăr și de frumos, în conflict permanent cu sumbrele realități ale societății românești dintre cele două războaie mondiale.

Încă de la începutul activității sale creatoare, Tudor Arghezi și-a mărturisit năzuința de a sluji luptei omului pentru o lume dreaptă și luminoasă, multe din poeziile cuprinse în volumul *Cuvinte potrivite* fiind edificatoare în acest sens. În *Rugă de seară*, poetul exclama :

O ! dă-mi puterea să scuiund
O lume vagă, lîncezîndă
Și să țîșnească-apoi, din fund,
O alta, limpede și blîndă.

El își mărturisea deschis acest crez de viață deoarece, cum va spune în *Testament*, se considera interpretul generațiilor de oameni truditori, al robilor, al *„serii răzvrătite"* care vine de la străbunii săi ce-au suit *„prin ripi și gropi adînci"*. Tudor Arghezi schimbă pentru întîia oară *„sapa-n condei și brazda-n călimară"*, poezia sa născîndu-se din *„sudoarea muncii sulelor de ani"*, rod al *„durerii de vecii întregi"*. Considerîndu-se descendent al robilor și continuator al răzvrătirii lor, poetul năzuiește, în mod firesc, la o altă alcătuire a lumii. Astfel se explică de ce în lirica sa se afirmă o mare sete de viață, de lumină și bucurie, dar și o chinuitoare neliniște, o zbuciumată căutare a adevărului, care duce uneori la decepție, la descurajare. Cel ce caută dumnezeirea și dorește cu patimă concretizarea ei pe planuri materiale este poetul răscolit de sensurile existenței, de căile prin care omul poate pătrunde alcătuirea lumii, spre a afla limanul liniștii și al fericirii.

În momentele de tărie morală, Tudor Arghezi își dezvăluie latura cea mai caracteristică a structurii sale intime, și anume pasiunea înnoirii. Optimist, poetul nu se mai lasă copleșit de adversități, de forțe demonice, ca în poeziile *Triumful, Prigoana, Blesteme*. El cîntă germinația materiei, regenerarea

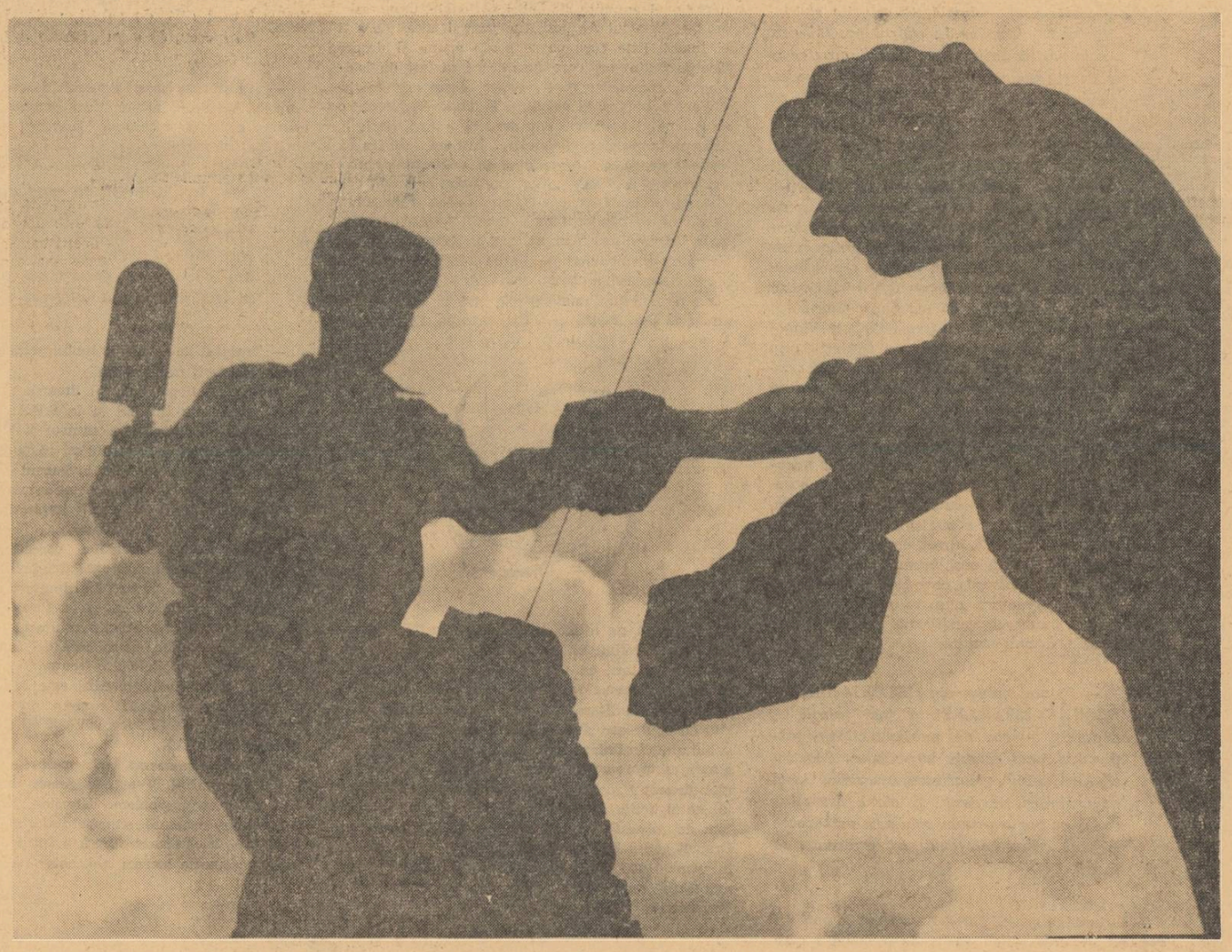

CONSTRUCTORI — Fotografia : I. CUCU

Arghezi a fost destinul omului în vechea societate. Versurile din *Flori de mucigai* sînt edificatoare în această direcție. Închisoarea i-a oferit lui Tudor Arghezi cazurile cele mai concludente de degradare umană. În *Cina*, tabloul sumbru al mizeriei umane este realizat cu apăsate trăsături de penel. Convoiul deținuților e alcătuit și din criminalii de rînd, dar și din oameni care ispășesc îndrăzneala de a fi visat o altă lume :

Cîțiva au ucis,
Cîțiva ispășesc ori un furt, ori un vis.
Tot una-i ce faci :
Sau culci pe bogați, sau scoli pe săraci.

Poetul a văzut cum oamenii sfîrșesc trist, anonim, reprezentînd doar cîteva litere într-o condică (*Morții*). În *Ion Ion* e zugrăvită drama dezumanizării și pieirii omului curat și robust de la țară. În beciul cu morți, Ion zace gol, întins pe piatră, ros de șobolani. Moartea lui e o nedreptate :

Departe de vatră și prins de boieri
Departe de jalea mămuchii,
Pe trupu-i cu pete și peri,
În cîrduri sînt morți și păduchii.

Poeziile din *Flori de mucigai* ascund, sub aspectul dezolant al imaginilor vii, accente critice. Protestul social este afirmat însă deschis în poezii ca *Binecuvîntare, Caligula* și altele. În *Caligula*, alături de înfruntarea curajoasă a potentaților care trăiau în plăcerea și desfrîul bogăției nemuncite, se afirmă, entuziast, izbînda viitoare a celor *„căzniți, urîți și goi"*, cărora le aparțin *„temeliile veciei"* :

În palatele aprinse, cu balcoane și unghere,
Liturghia bogăției are și-astă-seară loc.
Cine-a scris, în ce odaie, fără pat și fără foc
Imnul ăsta de izbîndă, de iubire și durere ?

Folosiți-vă de cîntec, de lumină și de taină,
Cupe omenești de goluri, pline-n viață cîte-o clipă.
Și cenușa prin văpaie se-nveșmîntă cu o haină
Și găsește ca să cadă înapoi un fulg de-aripă.

Cîntecul, lumina, taina, unda,-ntinsurile-albastre,
Noi le ținem, noi le strîngem, cei căzniți, urîți și goi.
Temeliile veciei, orice-ați face-s ale noastre.
Voi, întoarceți-vă veseli și slăviți, întru noroi.

Aceste versuri au răsunat profetic în lirica lui Tudor Arghezi dinainte de Eliberare. Ele constituie dovada cea mai vie a dragostei nestinse a poetului pentru popor, pentru *„urmașii stăpîni"* ai străbunilor *„ce-au adunat printre plăvani sudoarea muncii sutelor de ani"*.

Lirica argheziană este un monument nepieritor al culturii românești, transmițînd cititorilor un nobil și vibrant mesaj de umanitate, cu mijloacele marii arte. A oferi nestematele de gîndire și simțire născute în laboratorul de giuvaergiu al lui Tudor Arghezi, într-o ediție cu adevărat excepțională, constituie una din realizările întru totul remarcabile ale operei de răspîndire a culturii și artei în rîndurile maselor largi populare.

Teodor Virgolici

CURSURI UNIVERSITARE

ISTORIA TEATRULUI RUS

Alături de alte cursuri universitare publicate în ultima vreme de Editura de Stat didactică și pedagogică figurează și cursul lectorei Silvia Cucu **Istoria teatrului rus.** Apariția lui înseamnă o realizare pe linia cunoașterii literaturii dramatice ruse de către studenți. În domeniul respectiv este prima încercare de acest fel și, am putea spune, în genere în domeniul disciplinelor privind istoria literaturii și culturii ruse. Urmărind dezvoltarea teatrului rus de la primele sale manifestări (teatrul popular, teatrul bisericesc etc.) și pînă la creațiile de mare valoare artistică și de rezonanță europeană consacrată, autoarea își încheie cercetarea o dată cu sfîrșitul sec. XIX. Ultimul capitol, închinat lui Cehov, ne aduce, prin unele opere, în primii ani ai sec. XX, fără însă ca analiza vieții teatrale și a dezvoltării dramaturgiei ruse în perioada de pînă la 1917 să o mai preocupe pe autoare. Ne aflăm în fața unei excepții de la regula general admisă și uzitată în toate manualele, tratatele și cercetările de specialitate, aceea de a încheia istoria literaturii, artei, culturii ruse cu anul Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, după această dată începînd o etapă nouă, aceea a literaturii, artei, culturii sovietice. O asemenea împărțire cu totul firească și științifică corespunde, și în cazul istoriei teatrului rus, unei realități istorice evidente și incontestabile. Căci, vorbind de istoria teatrului rus, nu poți face abstracție de manifestările caracteristice pentru primii ani ai sec. XX, de lucrările care coexistă alături de dramaturgia lui Cehov și Gorki, și fără de care peisajul vieții teatrale și istoria dramaturgiei ruse nu ne apar în toată complexitatea lor. E vorba de încercările de a crea un teatru simbolist, de atitudinea grupului „Mir Iskusstva" față de teatru, de activitatea lui Gaideburov, de experiențele în meterie de dramaturgie ale lui Blok, de piesele lui Andreev etc, fenomene în parte contradictorii și contestabile, dar tocmai de aceea necesitînd o explicare atentă și științifică. Eliminînd din discuție această perioadă, autoarea a lipsit cursul de o încheiere logică, iar tabloul istoric zugrăvit asupra dezvoltării teatrului rus a apărut trunchiat, în aspectul său final neîncheiat.

Prezentarea fenomenelor celor mai caracteristice pentru istoria teatrului rus se face pe un plan dublu : se urmărește evoluția dramaturgiei prin personalitățile literare cele mai proeminente și, paralel, se subliniază contribuția marilor figuri de interpreți, sau rolul jucat de anumite instituții teatrale de mare prestigiu („M.H.A.T." etc.). Se încearcă a se realiza, astfel, o imagine cît mai complexă, metoda urmată fiind justificată, întrucît cursul se adresează studenților de la Institutul de artă teatrală și cinematografică „I. L. Caragiale", pentru care anumite indicații cu privire la realizările scenice ale unora sau altora dintre marii actori ruși pot fi foarte utile.

Bizuindu-se pe o bibliografie relativ bogată, deși nu întotdeauna destul de recentă, autoarea a înfățișat evoluția teatrului rus urmărind firul istoric, desfășurarea dialectică a evenimentelor, iar pentru sec. XIX a urmat îndeaproape principiul leninist al periodizării în cele trei etape ale mișcării de eliberare din Rusia. Dacă principiul ca atare nu poate fi considerat decît întru totul just, aplicarea lui concretă în cadrul cursului este de natură, socotim, a trezi unele obiecții sau cel puțin nedumeriri.

Practic, în curs, istoria teatrului rus se reduce, mai ales pentru sec. XVIII și XIX, la cîteva capitole monografice, înfățișînd personalitățile cele mai marcante (Fonvizin, Krîlov, Griboedov, Pușkin, Gogol, Lermontov, Turgheniev, Ostrovski, Tolstoi, Cehov) însoțite de priviri generale, destul de sumare, asupra epocii istorice în care acestea s-au afirmat sau de unele completări cu privire la istoricul artei actoricești (Șcepkin, Mocealov etc.). O primă întrebare se pune : de ce nu se vorbește nimic despre alți dramaturgi, foarte importanți și ei, cum sînt Saltîkov-Șcedrin și Sukovo-Kobîlin ? Dar, mai ales, de ce lipsesc capitole generale de prezentare a vieții teatrale în anumite perioade, care să cuprindă fenomenele cele mai caracteristice, să zugrăvească lupta de opinii, să indice o serie de manifestări ale dramaturgiei și artei teatrale de importanță secundară, dar necesare pentru cel ce vrea să cunoască cu adevărat istoria teatrului rus. O încercare de acest fel se face în capitolul **Afirmarea realismului pe scena rusă în perioada 1830—1860,** deși cu o cuprindere a materialului de fapte și evenimente susceptibilă de lărgire, (ar fi fost necesară sublinierea mai puternică a luptei de opinii în viața teatrală cu referiri la dramaturgia lui Kukolnik, Tolevoi etc.). Cursul se resimte de lipsa unui capitol care să prezinte desfășurarea vieții teatrale în anii 1860 și următorii, care să ne facă cunoștință cu atîția dramaturgi contemporani ai lui Ostrovski, dacă n-ar fi decît să îndicăm pe Potehin, Pisemski, A. Mei, Ciaev, etc, care să explice importanța și semnificația apariției unui număr mare de drame istorice, să sublinieze diferența de poziții ideologice între scriitori etc.

În consecință, felul în care este structurat cursul, sistematizat materialul și urmărit procesul istorico-literar trezește două obiecții. În primul rînd, tabloul de ansamblu al dezvoltării și afirmării teatrului rus în tot ce are el mai valoros ne apare sărăcit. În al doilea rînd, nu se urmărește legătura de la un scriitor la altul, nu se subliniază tradițiile preluate și dezvoltate, nu se arată progresul realizat de la o epocă la alta. Între capitole ne apar hiatusuri, spații istorice goale, iar capitolele monografice nu se sudează într-un tot unitar, ci rămîn ca niște piese disparate, independente una de alta.

Continuînd să studiem metoda urmată de autoare, în cadrul diferitelor capitole monografice, remarcăm predilecția pentru expunerea foarte detaliată a subiectului, pentru caracterizarea amănunțită a personajelor, justificată, poate, într-o măsură, prin necesități de ordin didactic, dar care, din păcate, se fac în dauna analizei specificului artistic al respectivelor opere, lucru mult mai important și de interes mult mai mare. Cititorul nu află în ce constă caracterul inovator pe plan estetic al dramei **Boris Godunov** și nici originalitatea artistică a comediilor lui Gogol (în comparație, de pildă, cu Fonvizin și Griboedov).

Originalitatea teatrului lui A. Ostrovski este consemnată în cîteva observații fugare și de suprafață („Ostrovski nu aleargă după situații încurcate sau efecte neobișnuite... el poate să mențină treaz interesul spectatorului, chiar printr-o intrigă de mare simplitate. Toată forța artistică el și-o concentrează în crearea caracterelor și redarea mediului..." (pag. 164) și chiar despre dramaturgia lui Cehov, de natură a sugera atît de numeroase considerații asupra specificului ei artistic, nu vom întîlni mențiuni mai ample, depășind consemnări generale asupra „atmosferei cehoviene" (pag. 220—221).

Din cauza acestei nediferențieri artistice, întîlnim caracterizări simpliste, o oarecare nivelare între opere și reducerea lor la același numitor, pe alocuri chiar o repetare a unor formulări. Astfel „satira lui (Krîlov — n.n.)... a contribuit la demascarea clasei exploatatoare" (pag. 51), drama **Boris Godunov** are „un puternic caracter demascator, prin felul critic în care se prezintă clasele dominante feudale" (pag. 84), iar piesa **„Jucătorii de cărți"** (pag.. 111) „urmărește descompunerea morală și socială a nobilimii". Despre piesa **„Plinea altuia"** ni se spune că cenzura țaristă s-a opus publicării și reprezentării ei „...deoarece în cursul acțiunii piesei apărea evidentă tirania exercitată atît de vechea clică și de noua generație de moșieri" (pag. 128). **„Roadele învățăturii"** este prezentată ca o comedie „de un realism puternic", ea „prezintă antagonismul dintre boieri și țărani... ea se oprește nu numai la aspectele exterioare ale vieții boierimii, ci arată însești temeliile acestei vieți" (pag. 180) ; piesa într-un act **Ursul** „îi dă prilej lui Cehov să critice moravurile clasei moșierești, vizînd în special poza, masca ipocrită a unor oameni pentru care principiile de viață enunțate rămîn pur exterioare" (pag. 193), iar în **„Cererea în căsătorie"** „interesul meschin, preocupările minore, vanitatea de proprietar fac obiectul satirei lui Cehov" (pag. 195).

Perspectiva istorică în care se desfășoară prezentarea evoluției teatrului rus ar fi avut de cîștigat în adîncime și amploare dacă autoarea ar fi întregit-o cu referiri la ecoul mondial al creației celor mai de seamă dramaturgi ruși. Și dacă mai întîlnim unele informații sporadice asupra „destinului" unor piese rusești pe scenele franceze și germane, lipsește cu desăvîrșire dezbaterea unei probleme de netăgăduită importanță și evident interes pentru studenți și, dealtfel, și pentru cercetarea istorico-literară ca atare, aceea a prezenței dramaturgiei lui Gogol, Turgheniev, Ostrovski, Tolstoi, Cehov în țara noastră. Omisiunea ni se pare cu atît mai susceptibilă de critică, cu cît în unele cazuri e vorba de realizări teatrale ce au însemnat adevărate momente în viața artistică din Romînia, au prilejuit creații remarcabile ale unor actori de renume sau succese incontestabile ale regizorilor și au înrîurit în sens pozitiv dezvoltarea teatrului nostru. Un curs de istorie a teatrului rus ținut pentru studenții romîni, viitori actori și ei, nu trebuie să ignore punerea în scenă a **Revizorului** și **Puterii întunericului** de către Paul Gusty, jocul lui Liciu în Hlestakov, realizările lui Storin în rolul lui Nikita sau Ion Manolescu în rolul Fedia Protasov, succesele repurtate de teatrul nostru după 23 August 1944, în prezentarea pieselor lui Gogol, Cehov și Ostrovski. După cum s-ar fi cerut măcar referiri la lupta de opinii ce a însoțit, fără excepții, piesele din repertoriul rusesc jucate pe scena noastră, începînd cu prelucrarea **Revizorului** de către P. Grădișteanu și terminînd cu reprezentațiile date cu **„Puterea întunericului"** și **„Revizorul"** în anii de dinainte de 23 August 1944.

Perspectiva cercetării istorice suferă, pe alocuri, în curs, din cauza unor interpretări modernizante sau a unor caracterizări ambigue. De pildă, concluziile pe care le sugerează comedia **„Neisprăvitul"** sînt prezentate ca „foarte apropiate de concluziile revoluționare la care va ajunge Radișcev" (pag. 41) iar „realismul ei (al comediei — n.n.) se afirmă începînd cu subiectul..." (idem). „Condamnarea familiei Prostakovilor și Skotininilor.., este în spiritul atitudinii poporului față de exploatatorii săi și aceasta dovedește profundul caracter popular al comediei lui Fonvizin" (pag. 42). Ce să mai spunem atunci despre Tolstoi ? Dealtfel, în curs, comedia **„Roadele învățăturii"** este caracterizată ca fiind scrisă într-un spirit îndeaproape înrudit cu piesa **„Neisprăvitul"** : „...țăranii își păstrează independența părerilor, au o atitudine sceptică, disprețuitoare, sînt departe de a privi pe boieri cu smerenie și admirație..." (182). Termenul **realism** este folosit fără suficientă precizie. Despre realism se vorbește și cu privire la piesa **„Brigadierul"** („primul pas spre realism") și în comedia **„Neisprăvitul"** („realismul ei se afirmă începînd cu subiectul"), pentru ca **„Prea multă minte strică"** să fie numită „intîia verigă dintr-un lung lanț ulterior de opere realiste..." O folosire mai atentă a caracterizărilor și aprecierilor s-ar fi cuvenit și în alte locuri : astfel, citîndu-se unele păreri greșite ale lui Pisarev despre piesa **„Furtuna"**, acesta este calificat cu cuvintele „literatul... care împărtășea părerile criticilor reacționari" (pag. 149). Precum se știe, în articolele lui Pisarev se găsesc multe aprecieri contradictorii, dar orientarea generală a activității sale nu poate fi, în nici un caz, apropiată de cea a criticii reacționare. Sau, la pag. 152, vorbind de dramele istorice ale lui Ostrovski, inspirate din epoca frămîntată a „smutei", autoarea scrie : „Printre cei ce contribuiau la înrăutățirea situației, Ostrovski a evocat și figura lui Tușino, personajul principal al cronicei istorice **Tușino"** (pag. 152). În realitate, Tușino nu este un personaj, ci o localitate din apropierea Moscovei, reședința uzurpatorului Dmitrii care vine, sprijinit de oștire străină, să cucerească Rusia.

Slujind unor necesități didactice imediate care au dictat, desigur, în primul rînd, tipărirea lui ca un material de îndrumare și ajutor în studiul individual al studenților, cursul de „Istoria teatrului rus" poate și trebuie să fie îmbunătățit și completat la o nouă ediție.

Tatiana Nicolescu

OBSERVAȚII STILISTICE

Pe marginea prozei lui VASILE REBREANU

Volumul lui Vasile Rebreanu, „Dimineață de toamnă" confirmă și completează cu noi linii profilul prozatorului clujean și constituie o verificare a posibilităților pe care le are „genul scurt" de a înfățișa aspecte ale vieții contemporane.

Imaginea de ansamblu bine închegat a volumului este susținută și precizată prin procedeele stilistice și de compoziție folosite de Vasile Rebreanu.

Am putea remarca, în acest sens, tonul cald, familiar, plin de rezonanțe lirice ale unui povestitor al propriei sale vieți („Casa în care am învățat primele litere, casa pe care au făcut-o părinții mei pe cîmpul gol, în care s-a născut fratele meu..." „Casa").

Alt aspect interesant ține de specia literară pe care o cultivă de preferință Vasile Rebreanu. Dimensiunea schiței este redusă. Ea nu permite motivări largi ale acțiunilor și gîndurilor eroului, întregirea imaginii sale prin descrierea altor episoade din viața lui. Calea pe care merge autorul este alegerea unei acțiuni, a unui gînd sau a unui gest al eroului, care devine simbol.

Preferința pentru simbol poate fi asociată cultivării imaginilor ample cu semnificații adînc umane, create parcă pe dimensiunile năzuințelor eroilor : „I s-au părut [puieții]... că au înflorit și a văzut grădină, o grădină, un pămînt înflorit..." („Casa") sau sugerării unei acțiuni ori realități : „De ce se supărase unul din ei, de ce se supărase omul acesta ? Pe cine era supărat ? Era supărat pe dimineață, era supărat pe vreme, sau poate că se supărase pe steaua lui care apunea ?" („Dimineață de toamnă").

Autorul recurge la o serie de procedee stilistice care adîncesc și dau viață acestor simboluri. Schițele „La ferestrele Europei", „Foșnetul", „Deruta", „Marș forțat", evocă anii întunecați și grei ai războiului. Atmosfera este închisă, fără orizont. Repetarea obsedantă a unor termeni care prin sensul lor pot sugera această atmosferă este un procedeu folosit cu rezultate stilistice deosebite. Din spectator al vieții monotone a orașului, eroul din „La ferestrele Europei" devine un luptător. Semnificația schimbării atitudinii eroului este evidențiată prin folosirea frecventă, în prima parte a schiței, a adjectivului demonstrativ **același, aceiași**, a adverbului **tot** („de asemenea") sau a adverbului **așadar**. Monotonia atmosferei burgheze este dezvăluită și sugerată și prin această „monotonie" lexicală : **„La** „Europa" **era aceeași** privelițte, seară de seară. **Aceiași** negustori, **aceiași** proprietari de prăvălie și ateliere, **aceleași** notabilități"; „Va purta [copilul tău] **același** șorț, ca tatăl său, ca tine, va plăti impozite... Tatăl lui va muri pe front, el va muri **tot** pe front, poate în **același** război. **Și așa pînă la sfîrșit."** În această atmosferă inertă gestul mulțimii care demonstrează „ridicînd pumnii, pumnii goi și tari ai adevărului", căreia i se alătură eroul, constituie un act energic, înălțător, deschizător de noi orizonturi.

Acest procedeu este folosit și în „Foșnetul", pentru a sublinia absurditatea unui război nedrept, dus fără voia maselor : „Cu automatul în mînă facem **același** număr de pași la dreapta, **același** număr de pași la stînga... Ceasurile treceau greu ca întunericul. Noi făceam **același** număr de pași, egali..."

În „Balerina singuratică" eroina este însoțită de epitete stereotipe care accentuează izolarea ei : **singuratică, timidă, retrasă, tristă.** Repetarea acestor epitete și atmosfera pe care ea o sugerează în contextul general al schiței ne amintesc acorduri ale liricii bacoviene. Un tînăr cutezător și pasionat stîrnește în sufletul eroinei o schimbare a idealurilor și a perspectivelor. De la contemplarea absentă a mării, balerina, scuturîndu-se de atributele singurătății, cu care se adresează acum mării („Ce mai faci, tu, mare ? Nu-i așa că ești **tristă** ? Ești **tristă** și proastă. El a plecat și de aceea ești **tristă"),** ajunge la înțelegerea sensului vieții și a raporturilor dintre om și natură: „Dacă nu erau ei [oamenii], nu erai nici tu [marea]. Tu nu te vezi ce **urîtă** și **tristă** ești, dacă a plecat el..."

Un procedeu des folosit de V. Rebreanu este reluarea unui termen, a unui epitet în aceeași propoziție sau în altă unitate sintactică, îmbogățindu-i astfel sensurile, explicîndu-l și aprofundîndu-l.

...„El făcea acum un lucru interzis : era **trist.** Cavaleristul Bressen de cîteva zile era **trist.** Visase într-o noapte că **ucisese** pe cineva. **Ucisese** un om necunoscut. De atunci în fiecare noapte Bressen **plîngea** în somn. **Plîngea** și nu se putea trezi." („Deruta").

...„cu toate acestea artileria i se părea că avea **ceva măreț** în ea. Se auzea distinct. Avea **ceva măreț** și cutremurător în ea artileria rusă..." („Marș forțat").

...Noi ne bucuram de înțelepciunea lui și casa era plină de **lumină** și era **cald,** era bine, băiatul era și el bucuros și rîdea și în rîsul lui era **lumină,** multă **căldură."** („Zăpezile sînt ale noastre").

...„Atunci simți cum **se scufundă. Se scufundă** încet... iar el, **scufundîndu-se,** se îndepărta tot mai mult de ea [de durere]", („1400 de metri").

...„Auzi deodată larma îndepărtată, bucuroasă și de aceea **apropiată, aproape** de ea, ca și cum ar fi fost acolo." („Se făcuse tîrziu").

Termenul este reluat în aceeași sau în altă formă, însoțit însă întotdeauna de noi determinări care acordă cuvîntului respectiv o expresivitate mai mare. Procedeul a fost observat în creația lui Zaharia Stancu, unde este însă mult mai frecvent și însoțit de dispunerea grafică caracteristică a propozițiilor și frazelor. (Vezi D. Cazacu, **Studii de limbă literară, Probleme actuale ale cercetării ei,** E.S.P.L.A., 1960, p. 200 și urm.).

Tocmai de aceea, inadvertențele, stîngăciile stilistice, care mai apar în unele schițe, ne îndeamnă să-i sugerăm o mai atentă revizuire a textului. Spicuim cîteva exemple :

...„În noaptea aceea era o noapte de iarnă, albă și aspră." („La ferestrele Europei").

...„Fața lui **crudă** (?) **se încruntă** și-i era **ciudă..."** („Zăpezile sînt ale noastre").

...„A doua zi, în după-amiaza aceea de iarnă, bătrîna mea proprietăreasă era plecată..." (id.).

...„Nu se **făcuse** seară cînd femeia **sosise** acasă, **găsise** poarta deschisă și **intră** în curte". („Se făcuse tîrziu").

...„Prietenul meu **a văzut** acolo, **acum,** foarte multe lucruri noi și interesante." („Necunoscutul").

În folosirea procedeelor stilistice amintite, autorul va trebui să manifeste pondere pentru a nu aluneca în exagerări, ceea ce ar dăuna economiei verbale a schițelor și, în cele din urmă, semnificației lor.

În acest sens, schița „Necunoscutul" ni se pare mai puțin realizată : repetarea obsesivă a determinărilor **impresionat** și **trist** nu este justificată de tonul numai aparent tragic (autorul vrea să realizeze o dramă !). Așa se explică de ce sensul etic și estetic al schiței este mai puțin vibrant.

Semnificația unor schițe nu este percepută de cititor în întregime, deoarece ea este risipită în diverse gesturi sau gînduri ale eroului, nesubordonate îndeajuns motivului general („A treia zi după război").

Volumul „Dimineață de toamnă" marchează, sub raport stilistic, un moment din evoluția creației lui Vasile Rebreanu și contribuie la definirea personalității lui artistice.

Valeriu Rusu

PARAFRAZĂ PE TEMA UNEI DISCUŢII DESPRE MORALĂ

MECANIZATORII

Fotografia: ION MICLE

CORNELIU LEU

Odată cu norii vineți care coboară și înăspresc cerul, o dată cu vîntul tăios care începe să alerge pe fața neagră a pămîntului, o dată cu fulgii care vestesc tihna albă și rece, răspunzînd parcă unei chemări, unui instinct de animale migratoare, tractoarele încep să se îndrepte spre S.M.T.-uri.

Pornesc toate, din toate părțile. Din largul cîmpiilor, de pe povîrnișurile coastelor, de pe platouri, de oriunde și-au pus amprenta asupra pămîntului și roadelor sale. Le vezi boturile roșii, sau verzui, sau cenușii, cum se-ndreaptă adulmecînd semnalul rece al iernii. Și pornesc. Se adună de pe ogoare în grupuri mici de cîte trei, de cîte patru. Ajung în șosele cîte douăsprezece—paisprezece, împînzind întinsul și înaltul cu duduitul lor. Pe la încrucișări întîlnesc alte șiruri, și înaintează — plutoane de tractoare — spre porțile larg deschise ale stațiunilor.

Este aceasta ca o defilare a unei armate triumfătoare, a unei armate care și-a făcut datoria cu prisosință. În urma lor, întregul ogor al țării rămîne negru, bine prelucrat, arat sau semănat, așteptînd să doarmă regeneratorul somn de sub zăpezi.

Remizele S.M.T.-urilor se umplu de tractoare și de tractoriști. O asemenea animație, o asemenea sărbătoare, nu trăiesc mecanizatorii decît de două ori pe an: Cu ocazia pomenită mai sus și acum, primăvara, cînd tractoarele iau drumul invers, pornind în plutoane, despărțindu-se-n șiruri, apoi în grupuri și luîndu-și fiecare locul pe ogor.

Așa începe campania de primăvară.

Dar să ne oprim la lunile iernii care de abia s-au terminat. Tractoarele intră în ateliere. Încep reparațiile mari, reparații care le fac valide pentru campaniile anului următor. Veniți din vagoanele-dormitor, din brigăzile repartizate pe lîngă gospodăriile colective, mecanizatorii revin în marele lor colectiv. Se povestesc acum întîmplări din toate campaniile anului, se împărtășește experiența adunată, își mărturisesc, unele echipe altora, metodele noi de muncă pe care le-au aplicat, modalitățile de-a colabora mai strîns cu colectiviștii al căror pămînt îl lucrează, proiectele îndrăznețe și visurile de viitor născute în mireazmă de fîn, sub bolta largă, cu stele greoaie.

Am auzit în aceste luni de iarnă, la sediile S.M.T.-urilor, în atelierele largi, sunetele rare ale sculelor schimbate, povești cu colectiviste frumoase, al căror final e o nuntă, povești cu sateliți văzuți pe cer, al căror final e hotărîrea omului de-a învăța astronomia. Am văzut, în aceste luni de iarnă, în adunări generale, oameni care anunțau cu mîndrie că și-au îndeplinit angajamentul de-a deveni tehnicieni agricoli, putînd să se ocupe în mod complex de prelucrarea pămîntului, și am văzut brigăzi de tractoriști care-și propuneau ca acolo, în locurile lor îndepărtate de muncă, să ducă o viață după principiile moralei comuniste, să fie și în acest domeniu un exemplu pentru colectiviștii pe care îi ajută. Am asistat, în aceste luni de iarnă, la dezbateri între oameni care nu mai semănau cu cei care fuseseră în iarna trecută. Erau mai pregătiți și din punct de vedere tehnic, și din punct de vedere politic, erau mai călîți, erau mai conștienți de îndatoririle lor de reprezentanți ai clasei muncitoare la sate.

Într-un cuvînt, mi-am putut da seama de saltul care înseamnă pentru ei fiecare această perioadă de iarnă. Acum, nu numai mașinile se revizuiesc pentru noua campanie, ci și oamenii. Iar oamenii, revizuindu-se, își consolidează toate atributele care îi ridică la un nivel mai înalt.

Și iată că, la sfîrșitul acestei ierni, am avut prilejul să fiu martorul unui eveniment nou, unui eveniment și mai impresionant.

Intimă și majestuoasă, simplă și elegantă, înconjurată de foyere largi, sala teatrului de stat din Brașov cuprinde, sub candelabrele ei de aramă bătută, vreo șapte-opt sute de locuri.

Ei bine, în dimineața aceea, cu toate că nu era vorba de vreun spectacol, sala era înțesată de tineri. Era înțesată de tineri mecanizatori. Și se adunaseră șapte, opt sute, pentru că numai atîția putuse să cuprindă sala. Alții vreo mie așteptau o întrunire asemănătoare, în următoarea săptămînă.

Programul vorbește sec despre „desfășurarea consfătuirii cu tinerii mecanizatori din S.M.T.-urile Sibiu, Mediaș, Rupea și Sf. Gheorghe". Atît: Deschiderea consfătuirii de către primul secretar al Comitetului regional U.T.M., prezentarea unui material cu caracter educativ, dezbateri, discuții, vizitarea uzinelor de tractoare, schimb de experiență cu muncitorii de-acolo, din nou discuții.

Exprimarea e seacă; nici nu are nevoie de mai multe cuvinte. Dar, pentru a cuprinde întreg înțelesul ei, sensul profund al modului de viață socialist pe care-l exprimă o asemenea consfătuire, ar fi fost nevoie de lava unui entuziasm maiakovskian.

Ce vroiau acei șapte sute de tineri, ce căutau ei sub distinsa arhitectură a boltei teatrului brașovean?... Cercetam chipurile lor, gesturile lor, bucuria care lumina totul în întîlnirile dintre foști colegi de școală. Ascultam convorbirile lor:

— Noi avem treizeci la cursul seral...

— Da' pe inginerul nost', îl știi?... E cel care ne-a fost maistru cînd lucram la Härman...

— Bravo, Mihai! Am auzit c-ați scos-o bine cu porumbul de cinci mii!...

— Măi, la noi, știi, pe coasta aia, arătura adîncă...

— A fost greu, Pătrule, la școala tehnică agricolă?... Știi, vreau s-o-ncep și eu; anu' trecut n-am putut, că de abia mă însurasem, dar acuma, gata!...

— Codruț, cum ați făcut voi, mă, la discuit, că...

Da, e un vechi obicei al lor, al oamenilor care majoritatea timpului și-o petrec pe scaunul singular al tractorului, cu gîndurile lor, cu frămîntările lor, s-așteptă seara, s-așteptă întîlnirea cu tovarășii din brigadă, pentru a discuta. Și e un vechi obicei al brigăzilor care lucrează izolat să aștepte perioadele dintre campanii, pentru a se sfătui cu întregul colectiv. Acum, această dorință a căpătat un caracter și mai larg; mecanizatorii n-au lăsat să înceapă campania de primăvară fără să se întîlnească cu toții, din stațiunile întregii regiuni.

Dacă această consfătuire ar fi avut drept scop numai un schimb de experiență în privința folosirii tractorului, n-ar fi fost un lucru neobișnuit. Dar cei peste șapte sute de mecanizatori, care se întîlneau la Brașov, aveau de discutat mult mai multe. Iată cîteva probleme: „eroismul în muncă", „cum trăim viața de colectiv", „care sînt perspectivele noastre de viitor, și ce facem pentru a le lărgi cît mai mult", „cum să ne comportăm în societate", „ce este caracteristic tinereții noastre", „cum ne pregătim să devenim familiști", într-un cuvînt, o discuție despre profilul moral al omului nou.

Da, șapte sute de mecanizatori, în preajma campaniei de primăvară, s-au strîns să discute despre modul cum trebuie să arate ei, cum trebuie să se comporte ei.

Ce dovadă mai evidentă că această preocupare a căpătat la tineretul nostru un larg caracter de masă?! Frămîntările, începute acolo, în mintea omului care conduce mașina printre brazdele ogoarelor, dezbătute apoi într-un ceas de odihnă sub cerul liber, continuate în timpul străduniei de a face cît mai roditor pămîntul țării, ajungeau acum să răsune puternic într-o largă adunare.

Și simțeam nevoia să mă întreb: „Nu este dovada cea mai evidentă că acești oameni care, în curînd se vor despărți pornind fiecare pe tractorul lui, formează o singură și mare familie?"...

Îmi răspundea însăși prezența lor, dar îmi răspundea și unul dintre primele exemple cu care a început discuția: „Anul trecut, mecanizatorii regiunii, și-au depășit sarcinile de plan cu 12 la sută".

Mecanizatorii regiunii.

Nu o brigadă sau alta; nu un S.M.T. sau altul. Mecanizatorii aceștia toți, legați, uniți, prin preocupările comune de a trăi și de a munci în chip socialist.

Discuția a decurs cît se poate de tinerește: S-au dat exemple din viața lor, s-au pomenit exemple din literatură, s-au recitat fragmente din poemele preferate, s-au concretizat idealurile tineretului în scene interpretate de tineri actori. Rostind de la tribună considerații etice și filosofice, vorbitorul nu se simțea deranjat să se transforme-n recitator, atunci cînd considera că versul îl poate ajuta să se exprime mai bine, sau în prezentator de program artistic, atunci cînd simțea nevoia să recurgă la ajutorul unei interpretări scenice.

Și, tocmai din pricina aceasta, tocmai pentru că totul exprima exact preocupările tinereții lor, aveai impresia că toți cei șapte sute de tineri din sală se află într-un uriaș colocviu cu realitatea în care trăiesc și în care muncesc.

„Cum să trăiesc și cum să muncesc, pentru a fi un cetățean demn de epoca aceasta măreață?"...

Răspunsul venea firesc la întrebare. Iată, într-un colț al sălii, un tînăr trecîndu-și îngîndurat mîna mare prin părul rebel. Mă obseda figura lui gînditoare, ochii lui care, de la distanță, mi se păreau umbriți, modul serios și grav în care asculta cele spuse. Și numai gestul acela calm, al mîinii care îndrepta părul mătăsos, instinctiv, neconstatînd prea bine că-i lipsește obișnuita bască pe care o poartă pe tractor. Se gîndea, poate, Vasile Bîra, la copilăria lui tristă, de orfan, care-l face să fie mai îndîrjit astăzi... Numele lui fusese rostit ca exemplu de tovarășii săi. „Un om despre care vorbim cu mîndrie, un bun tovarăș, un muncitor conștiincios"... Dar vorbele, cît pot ele cuprinde față de amintirile a șapte sute de oameni?!... Ei aveau atîtea de spus, încît nu mai reușeau să povestească: „Cum să trăiesc și cum să muncesc?... Așa, ca Bîra de la Turnișor? sau ca Elekes, de la Rupea, sau ca... dar ar trebui să înșiram sute, din sutele care sînt în sală"... „Cum să mă pregătesc mai departe pentru viață, cum să învăț, cum să citesc?... Așa ca Vreme, sau ca Bălănescu de la Proștea, care-s în clasa a IX-a la seral, sau ca tine, tovarășe, care-mi stai alături și care înveți o a doua meserie, ajutătoare, sau ca cel cu ochi mari și păr castaniu, din dreapta ta, care..." „Cum să nu fiu?... Ce să smulg din mine? ...Apucături ca ale lui Tamaș, ca ale lui Mățan, care beau, care strică mașinile"... „Cum să-mi întemeiez căminul, familia?... Așa ca Ana și Petre Balogh din Ghidfalău, sau ca vecinii mei, cei care stau a treia casă mai jos, sau ca tovarășul nostru de brigadă, bun tovarăș, bun tractorist și bun tată..."

Lucrurile nu se mai puteau discuta la modul teoretic; nu mai avea niciun rost. Principiile, despre care vorbeau, făceau parte din viața lor. Discuția nu mai avea de mult un caracter abstract. Exemplele veneau cu duiumul. Numai să te gîndești, numai să te uiți la cel din dreapta sau din stînga ta...

Ce exemplu mai elocvent al triumfului moralei noastre noi?!...

Acolo, sub bolta elegantă a teatrului brașovean sau, mai apoi, în sala mare a Uzinelor de tractoare, nu mai avea loc o discuție, ci un schimb de experiență despre modul de a trăi în socialism.

— Noi am făcut așa...

— Iar noi așa...

— Să-l vedeți pe tovarășul meu ce fel de om este...

Era un adevărat schimb de experiență asupra celei mai delicate probleme. „Un schimb de experiență în legătură cu tovarășa noastră, omenia", după cum se exprima, juvenil entuziasmat, un participant.

Evident, însuși faptul că a fost convocată o asemenea consfătuire cu participare directă, și nu prin delegați, este dovada nivelului moral la care a ajuns tineretul nostru, este mărturia modului în care triumfă morala comunistă în societatea noastră.

Șapte sute de tractoriști, iar după ei alți aproape o mie din aceeași regiune, se pregătesc să înceapă prima campanie a anului, discutînd despre morală. Discutînd într-un mod necesar, reclamat de stadiul evoluției lor. Șapte sute de mecanizatori, bine pregătiți ca meserie, șapte sute de mecanizatori care au ajuns la un nivel de trai și de pregătire de la care pot duce o asemenea discuție.

La întrebarea „cum arată viața în socialism", aș răspunde și cu exemplul acesta.

Și aș auzi în urechi duduitul puternic al tractoarelor lor îndreptîndu-se spre ogoare... Duduitul acela apăsat și plin de certitudini.

Da, tovarăși, începem această campanie; țara se poate încrede în noi!

Victoria Dragu

LUCRUL CEL MAI DE SEAMĂ

Am rostit cîndva jurămîntul solemn,
Ca ostașii-nainte de lupte;
Cravatele noastre decolorate și rupte
Le păstrăm undeva-ntr-un sertar.
Cînd mi-e greu,
Îmi mîngîi tăcută cravata
Și aud:
„Fii gata,
Întotdeauna, fii gata!"
Noi cei născuți la sfîrșit de război,
Cei născuți o dată cu țara,
Cu primul număr legal al „Scînteii",
Noi,
Am crescut ca fluviile primăvara...

Toate păreau încă în jurul meu
Și nu exista pentru toate un nume.
Lumea era neînțeleasă. Mereu
Se petrecea cu mine-o minune.
Citeodată cuvintele se prindeau în hore
Și dansau după voia mea... Erau ore
Cînd cireșii-nfloreau sub privirile mele.
Se schimbau culorile, dimensiunile.
Șotronul murea, se topea în pămînt
Și privind nedumerită minunile
Începeam să mă bucur că sînt.

Ați știut că duzii pot fi amari?
Uneori trec pe sub ei
Și învie
Uitatele jocuri din copilărie.
Pe vremea aceea
Ascultam la radio știri din Coreea...
Păpușile,
Uitate pe jos,
Ne priveau cu ochi mari
Cum hotăram să plecăm voluntari.
Păpușile noastre de-atunci...
Numai ele-au ajuns în Coreea.
Dar păpușile noastre-au vorbit
Cum știu vorbi jucăriile,
Poate mai bine ca noi,
Reaprinzînd făcliile
Copilăriei stinse-n război.
În acei ani,
După lecții eram partizani,
Unii cădeau... Era un joc ciudat și sever.
Trebuia să învingi sau să pieri,
Să-mi întrunt moartea solemn,
Ucisă cu săbii de lemn...
Apoi mă ridicam
Din moartea mea plină de glorie,
Întoarsă la viață
Plecam
La lecțiile mele de aritmetică
Și de istorie.
Toate sînt astăzi departe
Și mi-e greu
Să-mi spun c-am fost eu,
Că nu le știu dintr-o carte.

...Și deodată-a venit.
Deodată am știut să zbor...
Duzii se depărtau amețitor
Sub zenit.
Deodată, mi s-a părut
Că-l știu de o mie de ani.
Că n-a fost nimic fără el.
Mergeam tăcuți
Și gențile se legănau la fel.
Astăzi în curte cîntau ferăstraie...
Duzii!..
Îi taie.
Auzi?
În curte mor bătrînii noștri duzi.
Copilăria risipită-n ramuri,
Căzînd, privește către noi prin geamuri
Și-apoi se prăbușește la pămînt,
Și duzii nu mai sînt...

Într-o zi
Mi s-a părut
C-aud în curte voci de copii,
Că cineva mă cheamă la joc.
(Mă-mpiedicau pantofii cu toc
S-alerg mai iute pe scări)
Și spuneam:
„Poate nimic n-a trecut
Poate prietenii mei mă așteaptă călări
Pe cai de lemn,
Cu-n aer aspru și demn,
Să mă certe c-am venit atît de tîrziu;
Dar pe băieții aceștia nu-i știu,
Nu-s tovarășii mei,
Sînt mai înaltă ca ei...
N-am bănuit cît de mare
Poate fi o-ntrebare
Pusă deodată,
De-un copil oprit pentru-o clipă din joc:
„Soarele nu stă pe loc?
Ce-s orizontul și zorile?"
Se-amestecă vîrstele cu întrebările...

Atîtea răspunsuri se cer.
Și alt băiat spune:
„Mîine voi fi făcut pionier!"
...Sînt întrebări cu sens grav și profund.
Și e rîndul meu să răspund.

Nu de mult mă miram
Că nu am
Ani mulți înapoi,
Ci doar foarte mulți înainte,
Că nu pot să spun
Decît
„Acum un an", „acum doi".
Nici n-am simțit vremea cum trece.
Azi pot să spun
„Acum cinci", „acum zece..."

Prietenii mei, fii ai eroilor,
Luptele nu s-au sfîrșit.
Nu ne e sufletul liniștit,
Bătăliile noastre-s în mers,
Cu indiferența, rutina,
Cu tot ce e searbăd și șters,
Cu tot ce insultă lumina,
Inima fiecărui din noi e o stea
Care arde necontenit și veghează.
În lupta aceasta fără seamăn de grea,
Cine obosește, trădează.

Am rostit cîndva jurămîntul solemn,
Ca ostașii-nainte de lupte.
Cravatele noastre decolorate și rupte
Le păstrăm undeva-ntr-un sertar:
Cînd mi-e greu
Îmi mîngîi tăcută cravata:
„Fii gata,
Întotdeauna, fii gata!"

UN OM ȘI LUCRURILE SALE

POVESTIRE

de GEORGE BĂLĂIȚĂ

Peste pămînturile cuprinse între Muntele-Mare și Capete căzură ploi. Erau la început ploi scurte. Ele se așezară de-a dreptul în zăpadă. Zăpada se subție și muri într-o noapte.

Pe urmă ploile scurte se făcură una și această ploaie era albă ziua și neagră noaptea și nu se opri, nici nu se înteți, căzu la fel de mare, fără grabă, așezată pe stat lung.

Apele mici crescură. Apele mari rupseră malurile. Erau galbene și repezi și spuma lor era tot galbenă, iar cîte o dată neagră. Apele intrau în case, deschideau ușile caselor și scoteau de prin odăi lucruri vechi și noi și pe urmă rămîneau ele acolo.

Pămînturile arate toamna se îmbolnăvirâ. Trebuiau din nou arate. Unde erau pămînturi drepte, se întinseră lacuri puțin adînci, în care pămîntul bine lucrat putrezi. În aceste lacuri, ploaia căzînd, bolborosea mărunt, ogoarele parcă fierbeau dedesubt și dădeau în foc.

În prima zi a ploii, oamenii n-o băgară în seamă. Unii se mirau, fiindcă nu era vremea ei. Copiii se bucurau ca vara. Săreau în zăpada făcută terci, alergau și, scoțîndu-și căciulile, lăsară să le cadă apă rece în creștet. Ei vedeau rar ploaie iarna, de aceea se bucurau.

O săptămînă încă, bărbații își văzură de treburile iernii. Apoi lăsară treburile și priviră ploaia. Femeile se uitau și ele la ploaie, pe urmă își căutau copiii, să-i aibă în jurul lor. Iar copiii nu se înspăimîntau decît de apele prea mari, încolo era bine.

Ziua, bărbații veneau la sediu. Nu-și prea vorbeau. Ei nu veneau decît pentru a privi împreună ploaia. În hambare era sămînță, nu de aici venea grija, acolo nu ajunsese ploaia. Tractoarele stăteau în remize și nici aici nu putea fi vorba de grijă. Nu, grija mare era la pămînt, la boala pămîntului. Dimineața, inginerul venea călare din țarini, trecea între oameni, privea cerul, nu scotea o vorbă.

„Cum merge la voi?" sunau telefoanele. „Ce vă trebuie, cum stați? Nu plecați de lîngă telefon, comunicați noutăți!"

Timpul trecea.

Începură să numere zilele, de la venirea ploii încoace. Spuneau: „asta era după ce-a dat ploaia" și „nu, s-a petrecut cu o săptămînă înainte de ploaie..."

Da, grija era mare și toate se făcură mici înaintea ei.

Într-o noapte, ploaia se opri

În așternuturi, oamenii dormeau. Bărbații se treziră primii. Ei ascultară. Ploaia nu se mai auzea. Apoi se treziră femeile, iar copiii începură să plîngă: în mijlocul nopții e urît și întuneric. Pe urmă, fiindcă mama rîdea și tatăl rîdea, tăcură. Bărbații și femeile și copiii ieșiră afară. Nu era frig și nu mai ploua. Mirosea frumos. Era la începutul lui martie.

Vîntul bătu cît o nuntă împărătească, trei zile și trei nopți. Unde erau apele? Unde erau ploile? Toată ziua ardea soarele, toată noaptea ardeau stelele.

Pămîntul se cerea întors și sămînța dată lui, încă o dată. Grija era altfel acum, o grijă plină de speranță, albă, iar bărbații și femeile o purtau cu ei.

Copiii mergeau la școală.

II

Era încă noapte, cînd tatăl, Iacob Nesfîntu, se deșteptă și, stînd parcă pe oasele altuia, simți setea. O arșiță mult mai mare decît gura lui, îl făcu să întindă mîna spre ulciorul știut de el foarte aproape. Îl și văzu lîngă pat, jos, pe podele: văzu și ochiul tulbure al apei, chiar în locul unde gura ulciorului se stringe pentru a începa în gîtul îngust, după cum mîinile olarului au vrut.

Omul apucă toarta ulciorului, dar toarta se înmuie și se scurse pe jos. Apa urcă pînă în buza ulciorului și începu să clipocească mărunt, parcă ar fi plouat în ea.

Somnul treaz în care se afla Iacob Nesfîntu, cuprins de neliniște, se destrăma; omul își simți pe rînd oasele. Apa dădu afară din ulcior; clipocea mereu; adunată din multe șuvițe, se lățea pe jos, printre picioarele mesei, ale scaunelor.

Trezită deodată, femeia, care dormea alături, spuse:

— Te tot foiești și te răsfoiești, acuși e ziuă, of, Iacobe...

Nu termină bine de vorbit și adormi din nou, răsuflarea ei se auzi adîncă, liniștită. Avea un somn bun.

Iacob Nesfîntu se trezi de-a binelea. Îi era într-adevăr sete. Se ridică într-un cot. Apucă ulciorul; era aproape plin. Pe cînd apa îi umplu gura, călduță, sălcie după o noapte de stat, el auzi clipocitul din vis și o văzu parcă năvălind în casă. Așeză ulciorul jos.

Ferind somnul femeii, el coborî din așternut. Mergînd prin întuneric spre ușă, pe drumul cunoscut, descult, în cămașă și izmene, după cum dormise, călcînd ușor, se simți deodată singur în mijlocul întunericului, depărtat de lucruri, și o teamă foarte omenească îl cuprinse. În tindă era frig. Lutul întins pe jos, neted, i se păru de piatră.

Ieși afară, pe prispa largă. Prispa era tot ce putea fi mai frumos la casa lui. Înaltă, lucrată de meșteri zidari adevărați, ținea trei laturi ale casei. Pentru a ajunge jos, trebuia să cobori cinci trepte. Erau ceva parale băgate aici, dar mirarea oricărui om care vedea asta făcea mai mult.

Căzuse ceața subțire dinaintea zorilor. Iacob Nesfîntu o simți întrîndu-i în oase. Își prinse umerii în palme; tremurau; frigul nu-l simțea încă. Ștind astfel, omul căuta să pătrundă întunericul, iscodea. Scotoci în cerul nedeslușit, dădu ceața la o parte, umblă ce umblă pe acolo și după multe semne vechi, văzu că nu sînt urme de ploaie.

Grija lui din fiecare dimineață, scăzu. Își scărpină încet, cu multă plăcere, ceafa, pînă jos, între umeri. Și îi plăcu să se gîndească la ziua în care se afla. Era joi. El se gîndi la ea și i se păru că această zi de joi seamănă cu un cerc mare și greu, pe cînd celelalte zile ale săptămînii, luni, marți, miercuri, înainte, și vineri, sîmbătă, după ea, sînt jumătăți și sferturi de cerc. Duminica nu intră la socoteală.

O gîscă țipă femeiește, undeva prin megieși.

Acum omul simți frigul, cel mai ascuțit frig, acela dintre zi și noapte. O zi întreagă el nu mai avea grija ploii. Tălpile arse de cimentul rece se mișcau singure, mijlocul îi cam înțepenise.

Intră în tindă. Cînd să închidă ușa, îl zări, printre ulucile gardului, jumătate, din cauza gîlgîilor de coceni de lîngă poiată, pe sub crengile cireșului care creștea acolo, pe Ariton Uscat, vărul de-al treilea al nevestei lui, un neam cum s-ar spune de ra a șaptea plămadă.

Ariton Uscat luase parte odată, la o ședință mare la regiune. Acolo, toți cîți s-au urcat la tribună să vorbească, citeau ce aveau de spus pe o hîrtie a lor. Asta i-a plăcut cel mai mult lui Ariton Uscat: uite, vezi și dumneata, omul gîndește la ce are de spus, își trece binișor pe hîrtie, spune și gata. Iar pe lîngă asta, e și mai nu știu cum, să vii în fața oamenilor, să tușești o dată nu prea tare, să scoți hîrtia din buzunar (foarte măsurat și fără grabă să faci asta), și să citești ce ai de vorbit. Și de fiecare dată să se vadă că tu știi multe, multe ai văzut, nu ești din cei care se omoară cu firea, nu-ți pasă de orice și nu pe toate drumurile te găsești tu și întotdeauna *faci altfel decît ceilalți*, fiindcă chibzuiești mai adînc și nu *cunosc* mulți, cîte *cunoști* tu!

Ariton Uscat avea toate luările lui la cuvînt într-un dosar, legate la un loc cu pamblică albastră și erau multe, fiindcă la fiecare adunare generală sînt probleme pe care, dacă nu le-ar ridica el, ar rămîne neridicate...

Iacob Nesfîntu îl văzu cum iese din casă și, din marginea cerdacului, privește în cer. Avea bonda între umeri. Apoi Uscat străbătu prispa de-a lungul peretelui, veni în colțul casei dinspre miază-noapte uitîndu-se, și de aici, în cer.

Iacob Nesfîntu încetă dintr-odată să tremure. Și simți, ciudat lucru, ceea ce simțise de mult, cînd era el copil mic și fiind cu vitele pe Scurtătură, intrase în ceartă și se bătuse și fusese bătut de unii din Pustiana. Pe cînd minca bătaie, îl văzuse pe tatăl său cum se apropie și cum, fără să întrebe nimic, îi luase pe aceia la pumni. Ei fugiră, iar tatăl alerga în urma lor și, din goană, ridicase de jos o cracă uscată, neagră, plină de cioturi.

Asta simțea acum bărbatul: ce simțise copilul, atunci, în timp ce tatăl său îi fugărea pe cei din Pustiana.

Ariton Uscat se întinse peste marginea cerdacului său. Nesfîntu nu mai intră în casă. Coborî patru din cele cinci trepte ale scării. De acolo, printre palmele făcute pîlnie, spuse:

— Caută Aritoane, caută, vezi, spune-mi și mie dacă găsești.

Celălalt tresări, parcă vru să fugă, dar rămase pe loc. Uitîndu-se prin ogradă, strigă prefăcut:

— Na, Bolovane, na, na. Unde ești potaie, vin' la mine, Bolovane, na... Cînd am nevoie de el, nu vine, na, cutu, na, na...

Bolovan era corcitura de lup a lui Uscat, mai mult lup de cît cîine, un animal fără de care acest bărbat nu ieșea în lume.

— Lasă cîinele, spune-mi tu cum ți-a fost somnul; zici că bun?

În glas, Iacob Nesfîntu nu avea batjocură, ci doar o răutate neveninoasă, cu tîlc.

— Na, Bolovane, na na...

Tot căutîndu-și cîinele, printre rugămințile și înjurăturile care chemau animalul, Ariton Uscat spuse, căutînd să dea glasului său o mirare potrivită:

— Ia uite, ți-o fi bine... na, Bolovane, na... în izmene pe căldura asta... te-ai băgat sub coada dracului, Bolovane, șarlă, unde ești... zău, Iacobe, trebuie că ți-e tare cald.

Din casă se auzi vorbind femeia lui Uscat:

— Ce tot faci acolo, vorbești singur, omule? Intră odată, adă ușa după tine, că trage.

Iată un glas bine venit. Ariton Uscat putea ieși cu ușurință din ce i se părea lui a fi o încurcătură. Acum da, poate spune ceva și el se adresă numai femeii lui, nu și celuilalt:

— Ei, am ieșit și eu ca omul, de...

Se întoarse pe jumătate și, de pe cerdac, începu să facă ceea ce-i spusese nevestei că a ieșit să facă.

Iacob Nesfîntu intră în casă și se simțea mereu ca atunci cînd tatăl său îi fugărise pe cei din Pustiana.

III

1

Cînd se înscrise în colectivă, Iacob Nesfîntu avea o juncă, și o pereche de boi, zestrea femeii. Era prin 1954, toamna, aproape de iarnă.

Întorcîndu-se într-o noapte din grajd, găsi femeia bocind în pernă. Bocea încet, fără zgomot, să nu trezească plozii. „Ce ai, fa?" Numai umerii ei se vedeau sălțați de plîns, capul îi era în pernă, mîinile după ceafă. „Ce ai, fa, ce ți-e?", întreba mereu bărbatul, deși cam ghicea el de unde vine jalea.

Și într-adevăr femeia, printre suspine lungi, îi spuse povestea știută a boilor dați, boulenii mei, de la tata, tu i-ai dat, da, boii mei, ai dat și pămîntul, tu, tu, eu am fost o proastă, tu.

Apoi plînsul i se înecă, nu mai batjocurea, vorbea rar, cu durere. Trupul ei era lung și fierbinte. Ascultînd-o, omului îi părea cu adevărat rău. Își luă cojocul pe el și intră în grajd. Junca rumega fără să-l vadă. Felinarul era în cuiul lui. Locul boilor la iesle, gol, ieslea însăși deșartă, în locul unde mîncau ei. Omul se gîndi ce se gîndi și se întoarse în casă. În pat iar se gîndi. Femeia adormise. Ciudat lucru, se întîmpla tocmai pe dos: în așternut, mai înainte, lîngă vorbele femeii, simțise o mare părere de rău, pe cînd la grajd, în locul unde urma boilor era proaspătă, nu simțise asta. Se uitase bine, șezuse lîngă ieslea lor, cu gîndul însă în altă parte. Apoi se gîndi: „Și tu muiere, ochiul dracului, dacă ți-e așa în grijă, cum de-ai adormit pe negîndite? Acuma nu mai puteai de alean și adormi îndată ca pruncul după scaldă, că doar cît am lipsit eu din casă?"

Fiindcă se știe, grija nu lasă pe om să doarmă, Iacob Nesfîntu se gîndi la asta. Dar, cum erau prea multe pentru o singură minte și noaptea nu legată de gard, adormi pe dată.

A doua zi își făcu de lucru pe la grajdul atunci ridicat, al gospodăriei. Îl văzu pe feciorul lui Stan Budălău ducîndu-i boii, de funie, la apă. Acela îi îndemna cu vorba, nu-i repezea, nu dădea în ei, îi ținea doar de funie.

Iacob se tot învîrti de colo, colo, pînă cînd se trezi lîngă președinte. Fără să-l caute, îl găsise. Stăteau față în față. Și atunci Iacob Nesfîntu începu să spună, deși nu se gîndise de loc la asta pînă în clipa aceea că vrea să lucreze cu *atelajul*, că el a avut boi și alții n-au avut și de ce să lucreze altul, că sînt boii lui și el, Nesfîntu Iacob, vrea să lucreze cu ei și cu atelajul, așa...

Erau în fața sediului. Lîngă treptele largi ale casei, trăia un prun uscat.

Iacob Nesfîntu vorbea tare. Veniră oameni care, stînd fiecare în felul lor, se uitau la el.

Președintele era cu activistul. Activistul, Farțadi, își mai ținea bicicleta de coarne, cum descălicase; abia venise de la Pustiana și era plin de noroi pe pantaloni, pe scurtă. Chiar obrazul era stropit mărunt cu noroi.

Iacob Nesfîntu striga mereu că el se retrage dacă nu lucrează cu atelajul, a avut boi și alții nu. Pe măsură ce vorbea, îl năvăleau gînduri rele, glasul i se ascuțea și fără pricină, *fără ca el să vrea*, gura i se umplu cu venin și arunca din mîini și țipa.

Oamenii adunați acolo nu rîdeau. Ei se uitau la Iacob, pe urmă la președinte, apoi la activist și iar la Iacob. Se priveau între ei și tăceau.

Atunci activistul zise:

„Foarte bine, tovarășu' Nesfîntu, înțelegem, sîntem aici cu toții, dar pînă acuma cui ai spus asta, spune, ai cerut dumneata asta?"

Erau niște vorbe cît se poate de încet rostite și în ele toți simțiră o mirare abia stăpînită.

Furia lui Nesfîntu, neavînd de ce se lovi, se făcu vînt și abur. Vorbele ascuțite se împrăștiară și, în locul lor, rămase un om mut, pe care hainele se făcură dintr-o dată mai mari, parcă n-ar fi fost ale lui; omul scădea, hainele curgeau pe el și le bătea vîntul.

„Chiar așa, Iacobe, zise președintele, cui ai spus, cui ai cerut, ce te umfli de pomană?"

Iacob tăcea. Oamenii, cîți se adunaseră, mai așteptau, numai ochii se mișcau la ei, așteptau, nu înțelegeau.

Activistul adăugă:

„Păi, mă omule, măi tovarășe Iacob, păi nu pricep, după ce tipi, taci, cine-i vinovat? Mă uit și eu la oamenii ăștia, cine-i, spune?"

„Se înțelege, spuse fără rost Iacob Nesfîntu, dacă n-am cerut, n-am..."

Cum termină, se apucă de scotocit fețele celor din jur, căuta în ele sprijin, și întreba parcă.

Oamenii stătuseră cum îi apucase furia lui Nesfîntu. Acum își mutară mîinile de unde le sprijiniseră. Unii dădeau din umeri. Altul spuse ceva în urechea vecinului și hăhăiră cu toții, în timp ce nu-l slăbeau din ochi. Cei mai mulți se porniră la treburile lor, care-ncotro. Președintele mai spuse:

„Bine, Iacobe, ce-s eu să le știu pe toate, ce-mi vii mie cu pretenții, ce, eu nu-s om, sau ce-s? Spune, tu știi mai bine ce-s..."

Activistul se căută de țigări, nu găsi și ceru de la Iacob. Apoi plecă. Ducea bicicleta de coarne și era tot murdar de noroi cum alergase pe drumuri.

Iacob Nesfîntu privi în urma lui pînă nu-l mai văzu și după asta încă privi.

O femeie dintre cele adunate acolo, în timp ce se depărta împreună cu celelalte, spuse nu prea tare, doar cît trebuia s-o audă toți:

„Bunicu-su mai făcea așa, spune Firoaia, dar era bătrîn, făcuse trei războaie, acela mai făcea așa".

Iacob Nesfîntu lucră cu atelajul două sau trei luni.

Apoi ceru să fie mutat la brigada de cîmp.

2

Într-o zi, Iacob Nesfîntu își făcu drum la oraș. Nu mergea des, nici rar, mergea cînd avea nevoie. De data asta nu avea treabă, plecă să vadă cum mai merg treburile la oraș.

Președintele îi dădu una din căruțele noi și caii de la droșca veterinarului, doi cai grași, învățați cu mîna moale a aceluia, care îi lăsa în voia lor și de aceea erau prea grași.

Ca să nu facă drumul degeaba, Nesfîntu aruncă în căruță doi saci cu orz. Din prag, femeia îi strigă să nu-l uite pe cel mic, pe Miluță, și pe cea mijlocie, Anica, și de ce l-ar uita pe cel mare, Vasilie, doar tot al lui este; cît despre ea, femeie, să nu-și facă griji, ea nu are nevoie de nimic, nu, e muiere așezată, nu-i mai arde de halcă. Dar să se uite bărbatul, numai să se uite, dacă este materie roșie cu flori albe pentru o polcă și ceva stofă neagră, sau altfel, închisă la culoare însă, așa cum stă bine unei femei de seama ei.

Tot drumul, Nesfîntu se gîndi la ce-i spuseseră activistul și președintele, cu o seară înainte. Ei îi spuseseră că el, Iacob Nesfîntu, care-i om de *bază* în gospodărie și muncește prea bine, cum toți văd, ar fi fost nimerit dacă lua cuvîntul la adunarea generală din duminica trecută, să fi susținut și el propunerea consiliului cu terasarea de la Goioasa. Fiindcă pămîntul de la Goioasa nu-i decît ulucă pentru ploi, și, dacă se plantează pomi, nu-i rău de loc. Vezi bine, pînă la urmă au votat cu toții, dar era și mai bine dacă el, Nesfîntu, spunea o vorbă. De ce tace el mereu? La toate adunările se așează în rîndul întîi și fumează, își plimbă ochii de la unul la altul, fumează și tace. Farțadi, activistul, terminase:

„Nu-i de-ajuns, bre bădie Nesfinte, numai să muncești. Că dumneata muncești cît zece și cunoști rînduiala cîmpului, și-ți merg toate din plin, dar să știi, nu-i de-ajuns, nu-i, asta-i."

Pe cînd caii își făceau drumul lor, Nesfîntu se gîndi la asta și își spuse că, desigur, terasele sînt foarte bune, se vor face, el e de acord, n-are nimic împotrivă. Și apoi rise singur, încet, parcă s-ar fi temut să nu-l audă caii, văzîndu-se pe el, cum stătea în rîndul întîi la toate adunările și se uita la toți și fuma.

Trecînd de barieră, făcu un ocol mare pînă la piață, voia să mai vadă cîte sînt de văzut. În piață, dădu unui cunoscut din Răstoaca să-i vîndă orzul, dacă s-o putea; dar la urma urmei de ce să nu se poată? Ar sta chiar el, dar are o groază de treburi astăzi, treburi de seamă care nu-l îngăduie; și cunoscutul să facă pe dracu-n patru să vîndă, i-o fi și Nesfîntu de folos vreodată; căci orzul numai dacă nu vrei nu-l dai.

Pe urmă bău un șip de rachiu cu Tuli, gestionarul de la bufetul „Bun venit, bine găsit" din spatele pieții, cunoscut vechi, care îi spunea „bade Preasfinte", nu cum îl chema pe el și cum era strigat de toată lumea

Trecu prin obor, să vadă prețul vitelor. Era într-o marți, zi de tîrg. Își dădu bună vederea cu crescătorii de animale din Nisiporești, vestiți pentru vacile lor. Aici în obor, veniseră să cumpere zece perechi de boi pentru nevoile colectivei.

Oamenii îi cerură părerea despre plăvanii pe care atunci îi tocmeau, dar el spuse că, de, nu cumva să greșească, el, ca omul, nu se prea pricepe, însă ei, care se îndeletnicesc numai cu asta, nu se pot înșela.

Nisiporeștenii îi mulțumiră pentru felul foarte frumos în care potrivise cuvintele, vorbind despre ei. Plecînd, Iacob Nesfîntu rise în sinea lui: nu-l costase nimic dacă vorbise frumos. Și își mai spuse că el n-ar fi cumpărat decît două din cele trei perechi de boi pe care le văzuse tocmite de cetași. De ce să se amestece el, însă, într-o treabă care nu-l privește?

La ieșirea din obor stătea un flașnetar și vindea planete. Flașneta cînta un singur cîntec. Papagalul, cocoțat pe umărul stăpînului său, dădea în cioc, cui cumpăra, un plic galben. Se găseau destui oameni să privească. Iacob Nesfîntu scoase din pamblica pălăriei un leu găsit de mult (cum și-a adus aminte de el tocmai atunci, era o ciudățenie la care nu făcea să se gîndească) și își încercă norocul. Desfăcu plicul din mers. Pe hîrtie, în partea de sus, scria: „Planetă pentru domni". Citind, Iacob Nesfîntu rîdea, dar nu-i păru rău după leul dat.

Pe la multele rafturi unde trecu, Iacob cumpără cîte ceva. Nu se grăbea. Se uita bine, cerea de mai multe feluri, întreba pe unul, pe altul în jur. După ce se hotăra să cumpere, mai cerea o dată și trecea lucrul cerut prin mîinile lui, îl încerca și, iarăși, întreba cît costă, Socotea dacă face banii, chibzuia, ridica stofa, sau ce era în dreptul ochilor, să vadă la lumină; cînd credea el că-i bine, plătea. Era un om care știa cum se discută într-un magazin, nu intra doar pentru prima oară!

Afară, pe trotuarul lat, după soare, găsi că vremea era pe la prînzul mic. Într-adevăr, privind în vitrina unui magazin din dreapta lui, văzu ceasul cunoscut de mult, montat în trompa unui elefant argintiu: acele erau după unsprezece.

La ultimul etaj al unui magazin universal, unde intra ori de cîte ori venea în oraș, se opri în fața tejghelei de sticlă și avu următoarea discuție cu vînzătorul:

„*Asta*, cît costă?"

„Care?"

„Asta..."

„Aha, ventilatorul? Costă!"

„Cît?"

„Atîta! Ți-am spus, costă, e de import".

„Să faci din el o legătură, dar să pui hîrtie groasă și să fii în grijă cum legi, să lași o bucată de sfoară slobodă, să-l pot duce."

Acasă, în odaia curată, după ce înlătură sforile și hîrtia în care fusese împachetat ventilatorul, îl luă în mînă, lustrui cu poala hainei o pată ce i se păru că o vede pe trunchiul conic, nichelat. Pata nu se ducea, omul suflă peste ea, o aburi, apoi șterse din nou cu mîneca dar, abia zărită, pata rămase. (Trebuia s-o vezi acolo, acum n-ai ce-i face; nu se vede însă, e la spate și doar dacă te uiți în lumină strălucește mai puțin ca restul, nu-i cine știe ce necaz!)

Ventilatorul stătea pe masă.

Miluță, mezinul, atinse cu degetul una din aripile nemișcate, și celelalte alergară în jurul ei.

Femeia stătea cu mîinile în poală și nu zicea nimic. Apoi se ridică și ieși.

Curînd, în jurul mesei din odaia curată, mai multe femei stau pe scaune, cu mîinile scăpate în poalele largi, sau în picioare, cu palmele sub șorțuri. Din cînd în cît își potrivesc basmalele, fiindcă niciodată o basma nu stă cum trebuie, mereu se cere desfăcută, legată, potrivită.

Ele se uită la această mașină adusă de Iacob Nesfîntu. Au și ele acasă mașini de cusut care se învîrt singure. Au felurite lucruri minunate, dar așa ceva, nu.

Varvara lui Calist Silion a mai văzut una la policlinica raionului, într-o încăpere albă, unde au căutat-o doctorii cu un an în urmă; dar era mai mică, nu semăna decît pe departe cu asta; ce-i drept, morișca se învîrtea atît de repede, încît nu era de văzut.

Iacob Nesfîntu își făcea de lucru pe la bufet, trăgea sertarele, cotrobăia pe acolo, și avu astfel prilej să vadă bine toată această mirare și vorbă goală a muierilor.

Te poți uita la ele, parcă cine știe ce lucru mare văd! Dar asta e bine, lasă, să se știe: la el nu-i ca oriunde, ehe! Îți vine să rîzi de muieri, de cum se miră și pipăie! Ce știu ele muierile, decît să se mire și să vorbească? Dar la urma urmei, trebuie să recunoști, este o mare plăcere să cazi tu, bărbat, în mijlocul mirării atîtor femei. Să potrivești în perete, la locul făcut parcă anume, firul lung care pleacă din trunchiul nichelat. Toți ochii sînt pe tine. Nu faci o treabă dintre cele mai importante, tu știi, dar ochii celorlalți nu te lasă o clipă, și e bine astfel. Și apoi, nu oricine are așa ceva în casă.

Cînd ventilatorul începu să zbîrnîie, în jurul lui se făcu răcoare, palele se vedeau ca un abur rotund, iar cuscra Valiia își dădu încîntată cu părerea:

„Drăcovenia-i bună pentru dat muștele afară, zău!"

3

Într-una din seri, veni Farțadi, activistul. Din cînd în cînd, Iacob Nesfîntu îl poftea la un rachiu. El venea cu plăcere, uneori o lungeau pînă noaptea tîrziu.

Era prin sfîrșitul verii, după seceră, înainte de întorsul pămîntului pentru toamnă, în zilele puține cînd țăranul, între sărbătoarea grîului și sărbătoarea porumbului, își mai pune rînduiala în treburile casei. Era cald. Oamenii se pregăteau de noapte.

Farțadi era alb de praf. Venea de la o arie cam întîrziată, din hotarul cel mai depărtat al gospodărici, spre munți. Își rezemă bicicleta de prispa înaltă. Nesfîntu îl privi și, fără să știe cum, văzîndu-l muiat în praf, cu pleoapele grele de praf, își aduse aminte de făptura lui plină de noroi, de stropii murdari care îi acopereau fața în ziua cînd zbierase el, prostește, că vrea să lucreze cu atelajul.

Miluță îi turnă apă să-și spele obrazul.

Farțadi trecu pe la chiler și lăudă mîna gospodinei care grijește această casă. Sofiia, de la plită, spuse că nu trebuie, că de, la țară, ca la țară.

Intrară în casă, băură, gustară ei jumări, brînză, discutară ca între bărbați, de una, de alta. Farțadi spuse că ar trebui mărită grădinăria. Gazda încuviință: era foarte nimerit să se mărească grădinăria. Farțadi întoarse vorba la rîndul său, zicînd că bine ar fi, ca el, Nesfîntu, să susțină asta nu aici, și după ce s-o face cum are obiceiul, ci acolo unde trebuie, în fața oamenilor. Vorbind, se aprinse și deodată, tăcu.

Ochii lui rămăseseră pironiți pe o măsuță, lîngă bufet; abia acum o vedea. Stătea cu bucata de caș în mînă, mîncată pe jumătate, avea pîinea în cealaltă. Nesfîntu văzu unde privește și spuse, încercînd să rîdă, în timp ce netezea fără rost, fața de masă:

„Eh, l-am cumpărat, de..."

„Văd, dar la ce-ți trebuie, unde-ți folosește asta?"

„Apoi de, l-am cumpărat..."

„Pentru ce? Ce-ți trebuie dumitale un ventilator, eu asta nu pricep, sau mi se pare mie că înțeleg prea bine, bădie Nesfinte."

Glasul lui Farțadi, din mirat și repezit cum fusese la început, se făcuse moale și în el se strecura o mîhnire și o ciudă și coborî tot mai mult glasul lui. Apoi spuse:

„Da, da, asta-i..."

Mîncară ei, băură încă, dar acum mai mult tăceau. Din cînd în cînd, activistul se uita la Iacob. În cele din urmă, el spuse:

„Văd eu, văd, dar cîteodată să fiu al dracului dacă înțeleg, uite-așa..."

Pe urmă, plecînd, spuse noapte bună; dar din prag, își aduse aminte de ceva. Se lovi cu palma peste frunte, era gata să uite; scotoci prin buzunarele sale largi, scoase două punguțe din hîrtie de ziar și le dădu lui Miluță și Anicăi, două punguțe cu bomboane tari.

4

La vreo cîteva săptămîni după asta, Miluță își făcu de lucru cu o scoabă găsită în drum și, copil fără minte, zgîrie trunchiul nichelat al ventilatorului și îndoi o aripă.

Sosind Iacob Nesfîntu de la treabă, seara, și văzînd asta, începu să țipe și să arunce din mîini; cine i-a făcut lui pozna, să-l mănînce el de viu, a stricat un lucru scump și cum o să mai ție un hîrb în casă.

Sofiia sări cu gura și arătă că nu-i vorba de o stricăciune prea mare; e zgîriat în spate, nu se vede, iar aripa, o îndreaptă ea pe loc! Cum zise și făcu. Aripa se îndreptă, nici nu se cunoaște că fusese îndoită.

Dar bărbatul, supărat pe lume, țipa mereu:

„Se cunoaște, cum nu se cunoaște, nu vezi i-un hîrb de-acuma și n-am să țin eu toate hîrburile în casa mea. Gata! Unde-i tîlharul, îl omor, îl atîrn, că nu pot ține eu *asta* în casă după ce a stricat-o el."

Și furios, suduind, stăpînul casei luă ventilatorul și cu mîna lui îl zvîrli sub șopron, între un fier ruginit de plug, și o cazma fără coadă.

De teamă, copilul nu se arătă.

A doua zi, în amurg, Iacob Nesfîntu, stors de sudoare, tăvălit în praf, cum venea din ogoare, fără să-și vadă ca întotdeauna de treburile de seară ale ogrăzii sale, se așeză pe trunchiurile uscate, lîngă poarta grădinii, trunchiurile din care voia să ciopească stîlpi noi gardului de la drum.

Fuma și îl văzu pe Miluță cum iese de sub poiata găinilor, unde așezase o capcană. De aseară nu se mai văzuseră, copilul îl ocolea. Ieșind de sub poiată, rămăsese pe vine dinaintea ei, privea cum șade capcana. Nu știa că tatăl venise.

Iacob Nesfîntu îl chemă cu glas scăzut. Copilul tresări, vru să fugă. Dar tatăl îi făcu semn cu mîna, îl chemă stăruitor, apoi poruncindu-i și copilul nu avu încotro. Se apropie. Frica îi făcea pașii moi, unul mai mare, altul mai mic.

Tatăl se ridică de unde stătea și, cu vorbe părintești, luă copilul de mînă. Miluță se temea încă, privea în pămînt, nu în ochii tatălui. Vorbindu-i, Iacob Nesfîntu se uita jur împrejur, spre chiler, spre grajd, parcă temîndu-se de Sofiia și, mai ales, parcă uitîndu-se, s-o facă să rămînă unde era, să nu iasă să-l vadă. Dar femeia era cu treburile, nu avea grija lui.

Iacob Nesfîntu își duse feciorul la cooperativă și îi cumpără

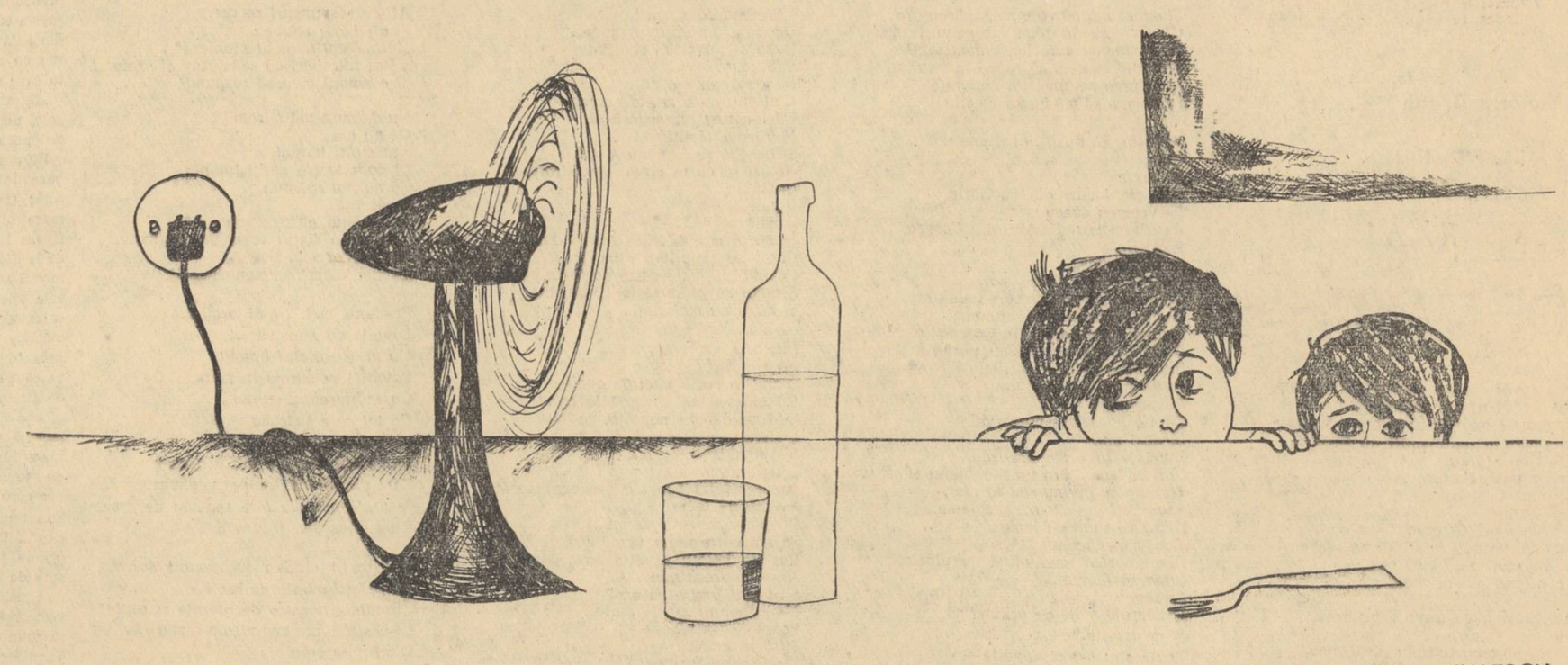

Desene de Eugen MIHAESCU

doi cai de zahăr, unul verde, altul galben şi bomboane umplute şi un pahar cu sirop. După care îl trimise singur acasă.

El rămase cu bărbaţii care se aflau acolo. Avea chef de băut şi veni acasă tîrziu, în toane rele, pus pe ceartă. Dar nu-l luă nimeni în seamă. Adormi repede.

5

Prin 1959, consiliul de conducere îl propuse pe Iacob Nesfîntu, pentru nişte cursuri de brigadieri zootehnici. Cursurile ţineau şase luni.

Iacob Nesfîntu se arătă bucuros. Mulţumea tuturor, era un semn de încredere, nu încăpea îndoială, dar vezi, sînt unii mai tineri şi ar putea s-o facă mai bine. Oricum, dacă trebuie, va merge, el nu se opune, deşi se simte cam bătrîn, dar dacă trebuie... Şi apoi cinstea, rămîne cinste, asta e altceva, el nici nu-i vrednic de atîta cinste !... Se cere să ştie însă şi femeia, ei nu fac nimic unul fără altul şi pe urmă el e cam bolnav, ştiu toţi că are un beteşug : cînd plouă îl doare un umăr şi cum nu se îngrijeşte, cine ştie ce poate ieşi din asta. Dar dacă este neapărată nevoie, el nu se opune, merge, cum de nu...

Chiar în ziua aceea, însă, începu să se vaite ca niciodată de umărul beteag şi îl durea şi piciorul şi mîna şi coastele.

Cum să plece el de acasă la vreme de iarnă mai ales, — era prin octombrie — om bătrîn, fiindcă, la anii lui, oricum, nu mai eşti tînăr. Şi mai era femeia asta îndărătnică, dar cu ea, lasă, ar scoate-o la capăt. Ce te faci însă cu boala ? Şi tare ar merge, ce n-ar da să iasă şi el oleacă în lume, dar poate ? Nu poate ! Cinstea, se înţelege, rămîne mare, prea mare pentru el. Ferice de cei tineri, şi sînt destui, se duc, învaţă, se deşteaptă ; ehe, ce n-ar da să fie şi el, Iacob, încă o dată tînăr, ehe !...

Nu se duse la cursuri.

Pe cei care plecau, vreo şase inşi, îi duse camionul gospodăriei pînă la Trifeşti, la şcoală.

La plecare, Iacob Nesfîntu era şi el de faţă ; le ură drum bun. Flutură palma în urma lor.

„Rău ţi-ar fi stat, Iacobe, şi ţie acolo ?" spuse preşedintele şi cuvintele sunau într-un fel anume.

„Cum terminăm tăiatul, fac o mie de lei fişic şi-o bag toată în mîna doctorului, să-mi facă ce-o şti, să-mi ia durerea din şale, că mă seacă durerea", spuse Iacob Nesfîntu.

După asta îşi aprinse ţigara şi tăcu.

Îndreptîndu-se spre casă, fumînd, îşi zîmbea sie-şi prin fumul ţigării. El era un om mulţumit, nu se băga în lucruri care nu-l priveau. Avea de toate, treburile îi mergeau bine. Pînă ajunse acasă însă, îi pieri mulţumirea. O căută stînd jos, pe pragul mic al chilerului ; fuma, în vreme ce Sofiia intra şi ieşea, o femeie cu multe treburi, stăpîna unei case cuprinse. El o privea, dar nu se putu gîndi la ce voia să se gîndească.

Un fin al lui din Luţca, în trecere pe la ei, îi ceru cu împrumut un lanţ. Iacob Nesfîntu, aprinzîndu-se din senin, se apucă să strige în gura mare, că ce-i la el, toţi vin să ceară, şi anul trecut i-a mai dat un lanţ, fiecare vine să ceară ceva, ce, el are mai mult ca alţii? Furia lui creştea. Iată, el e cineva, l-au propus la şcoală şi mai bine ar fi plecat decît să îndure cîte îndură în fiecare zi !

Zbiera în pustiu. Finul plecă supărat. Pe neaşteptate, Iacob Nesfîntu se potoli şi începu să-i spună Sofiiei cum l-au propus pe el brigadier, să meargă la şcoală, cum e el bine văzut şi, în timp ce vorbea, liniştea intra în el, îl cuprindea pe de-a-ntregul.

6

În ziua următoare, întîlni, ca din întîmplare, pe Farţadi şi se grăbi să-l poftească la un rachiu. Activistul veni, ca de obicei. Era vesel, primise tocmai o veste bună de acasă.

Ciocniră şi băură. După asta, Iacob Nesfîntu, stînd în faţa lui, fuma şi-l privea şi tăcea. Farţadi vorbi tot timpul, celălalt nu scoase un cuvînt.

Pînă după miezul nopţii stătură împreună şi în tot acest timp, Nesfîntu se gîndi cum să-şi înceapă vorba şi nu izbuti s-o facă. Nici nu bău ţuică, fiindcă, zicea el, voia să-şi păstreze capul limpede în noaptea asta, aşa voia el, să-i fie gîndurile limpezi. Farţadi lăsă lucrurile în voia lor. Şi, curios, se bucura parcă acum ca niciodată, de tăcerea lui Nesfîntu.

Era tîrziu cînd plecă. Nesfîntu îl duse la poartă şi pe drumul acesta se gîndi tot la ce voia să spună, nu găsi cum şi mai aprinse o ţigară. Activistul era mereu vesel. El spuse :

„Bădie Nesfinte, m-am simţit ca acasă, niciodată nu m-am simţit aşa bine la dumneata, hai noroc".

El plecă. Iar Iacob Nesfîntu rămase în poartă. Farţadi era mulţumit, însă nu putea şti el, Iacob, de ce era mulţumit omul... Primise veşti bune, nici nu putea fi altfel. Dar se putea să-i fi plăcut într-adevăr acasă la Nesfîntu. Nu vinul şi pîinea. Poate îi plăcuse doar aşa, fiindcă-i plăcuse...

Iacob Nesfîntu se gîndi de multe ori la această seară.

7

Era după asfinţit. Iacob Nesfîntu şi alţii, veneau de la arie, era vremea treierişului, lucraseră toată ziua. Rodul trebuia strîns, era bogat, n-aveau timp de odihnă.

Oamenii nu se grăbeau. Pe lîngă ei lunecau mirişti, zburau grauri în stoluri dese.

Un stol de grauri e frumos cînd zboară. E un fus lung care creşte şi descreşte şi urcă şi coboară, se face rotund, iar se încreţeşte, din nou se face fus şi iarăşi altceva, şi mereu urcă şi coboară, pare dus de vînt, se umflă şi se strînge, astfel nu ştii de unde vine şi încotro se duce.

Oamenii vorbeau între ei. Oboseala îi făcea să strige vorbele, să le repeadă. Povesteau despre bărbaţi tonţi şi muieri rele de muscă ; mai ales despre ele aduceau vorba. Ei lucraseră toată ziua la grîul lor, era un grîu bun. Toma Julău spunea cum a umblat el nebun trei săptămîni, cînd era flăcău, din cauza unei muieri cu trei copii şi bărbat, şi ce făcea el cînd era, odată, cioban la oi şi cobora în sat de trei ori pe an.

Era aproape întuneric. Trecuseră Dealul lui Balcan, coborau în sat. O luară prin arini, peste lunca îngustă de acolo. Iacob Nesfîntu rămase în urmă. Se lăsă în arini. Oamenii se depărtau. Era linişte ; sub mersul apei, pietrele se loveau rar una de alta. Cînd vru să se ridice, omul auzi vorbă în stînga lui, nu departe ; şi se mai auzea ceva care semăna cu ruptul sau cu smulsul buruienelor.

Iacob Nesfîntu se feri să se arate. Ridicîndu-se, în timp ce-şi trăgea pantalonii, se dădu după un arin mai gros şi, de acolo, văzu pe Vasile Vasile Colătău şi pe Toader Ripaş, cu muierile umblînd de-a buşilea prin lotul cu cartofi al gospodăriei. Iacob Nesfîntu vru să se apropie de ei să-i întrebe ce fac, dar se gîndi că mai bine stă şi priveşte, aşteaptă, e mai bine aşa. Tot află el, ba chiar mai multe poate, dacă aşteaptă. Era mulţumit că a găsit acest din urmă gînd, fiindcă primul, acela de a-i întreba pe loc ce învîrtesc ei acolo, în cartofi, noaptea, îl nelinişti se.

Aşteptă, dosit în arini. Cei pîndiţi umblară ce umblară pe brînci, răzleţiţi unul de altul, pe urmă se ridicară şi apucară spre sat, la vale, ocolind Vadu-Oii, de parcă veniseră de-a dreptul prin pădure, de la arie, nu pe drumul mare.

Călcînd ca după boală, nedumerit foarte, Iacob Nesfîntu le luă urmele în cartofi. Nu văzu nimic deosebit la început. Pînă înţelese. Ei smulseseră din loc în loc, pe bucăţi potrivite, nu prea mari să nu bată la ochi, vrejii cartofilor. La cules, unde nu sînt vreji înseamnă că n-au încolţit cartofii. Treci mai departe, n-are rost să dai cu sapa acolo unde rodul n-a legat.

După ce s-a cules tarlaua, vin frumuşel cei patru şi dezgroapă cartofii. În drum aşteaptă căruţa. Sacii se umplu, se leagă la gură. Pînă dimineaţă, o pereche de cai buni te duc chiar dincolo de oraş. Se alege o luni spre marţi, cînd e ziua tîrgului şi dever la orice !

Mergînd spre casă, singur, Iacob Nesfîntu ţinea tot mijlocul drumului.

Acum te opreşti la preşedinte şi te duci cu el la tovarăşul Farţadi, sau rămîi la preşedinte, e de-ajuns el. Ori poţi merge numai la Farţadi. Unul sau altul, amîndoi sînt buni. Le spui, fiindcă, *într-adevăr*, te-au supărat mult cele aflate şi te-au pus pe gînduri...

Te opreşti, aşadar, Iacobe, şi spui, strigi să audă toţi, ce-ai văzut tu în seara asta.

Bine, are să zică Farţadi sau preşedintele, ăsta fură, or mai fi şi alţii, îi punem în discuţia adunării generale, n-o să le fie moale, te asigur. Dar ia spune dumneata, tovarăşe Nesfîntu, tu Iacobe, dacă i-ai văzut, de ce nu te-ai dus la ei, să-i apuci de guler ? Era doar şi avutul tău acolo ! De ce, Iacob Nesfîntu, de ce ? !

Omul se pomeni bătînd uliţele, noaptea, în loc să fie la casa lui, să doarmă. Ajunse la preşedinte. Era lumină, dar nu intră. La Grigore Igă, unde stătea Farţadi, zări sub poartă, două umbre. Umbrele încercau parcă să se ascundă, dar fiindcă nu stăteau degeaba, se vedeau foarte bine. Era desigur fata lui Grigore Igă, cu unul, ieşise la poartă ca fetele mari. Nu putea da peste ei, nu făcea ; noroc mare că i-a văzut. Iacob Nesfîntu trecu mai departe, nu intră.

În pat, înainte de a adormi, îi spuse nevestei. Sofiia ascultă şi, în întuneric, îl căută cu mîinile, îl aduse lîngă ea şi zise :

„Apoi de, Iacobe, ştiu şi eu ? La urma urmei, ce să te bagi tu ? Dar dacă de, tu crezi, apoi spune-le, numai să fie bine, parcă cine nu ştie că Leonora lui Ripaş fură şi a lui Colătău la fel ? Da' numai să fie bine. Că, de, la noi chiag este, slavă domnului ; of, omule, parcă mi-e nu ştiu cum, parcă mă strînge-n şale, ia vezi tu, pune mîna şi vezi, ooh..."

Mult înainte de răsăritul soarelui, Iacob Nesfîntu era la arie. Zvîrli toată ziua snopi. Seara, la întoarcere, se scăldă unde era apa mai mică, aproape de Vadu-Oii, împreună cu alţi bărbaţi. Activistul şi preşedintele erau plecaţi pentru două zile la un instructaj, la raion. Veniră muncile de toamnă, el avu un necaz cu o juncuţă care şi muri, în scurtă vreme.

Timpul trecut peste Iacob Nesfîntu şi în drumul său luă şi această întîmplare. Ea păru uitată. Era prin 1960...

IV

Singur, în uşa grajdului său, Iacob Nesfîntu privi luminile aprinse în casele satului. Oamenii se trezeau, în faţa lor se afla o zi care trebuia folosită bine.

Oboseala aceea neaşteptată se păstra în el. Curios : se trezise după somn bun, mulţumirea de adineaori îl făcuse să se îmbrace în grabă. Vroia să-şi vadă vitele, să-şi vadă ograda, simţise *că vrea să vadă asta*. Şi iată, acum era altfel decît se aşteptase.

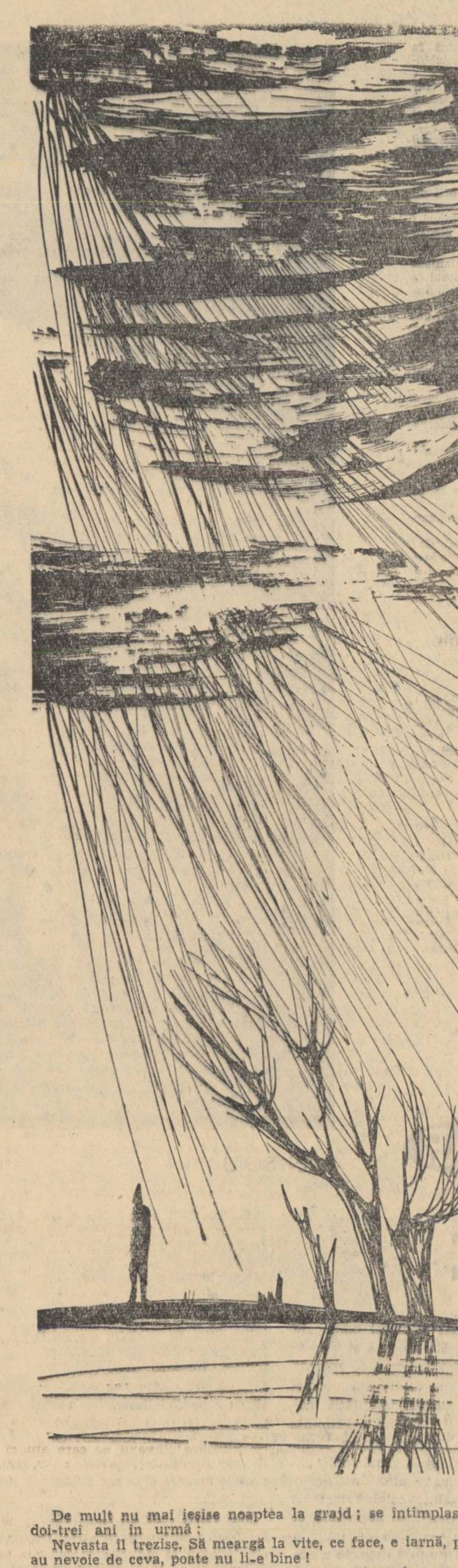

De mult nu mai ieşise noaptea la grajd ; se întîmplase cu doi-trei ani în urmă ;

Nevasta îl trezise. Să meargă la vite, ce face, e iarnă, poate au nevoie de ceva, poate nu li-e bine !

El se ridicase şi cum stătea somnoros pe marginea patului înalt şi încerca să-şi încalţe un bocanc, coborî deodată fără zgomot picioarele, şi, aşa, cu o labă desculţă, tîrîndu-şi bocancul descheiat în cealaltă, se duse la patul de sub fereastră şi îl trezi pe Vasîlie.

„Du-te tu de vezi, poate au nevoie de ceva nutreţ, poate nu li-e bine, aşa-i iarna, noaptea mai ales, ieşi la vite, mai vezi ce fac ; vii să-mi spui".

Băiatul ieşi. Iacob Nesfîntu se lungise în aşternut şi fiind bine şi cald, şi moale, adormise îndată. Feciorul îi spusese dimineaţa că a fost, iar răspunsul lui, „bine !" ieşise oarecum mirat, fiindcă şi uitase.

De atunci, la vite ieşea Vasîlie, şi, de multe ori, nu ieşea nici el...

Era din nou în grajd. Mai încercă o dată, cu ţesala. O luă de pe pervazul ferestrei. Începu cu mişcări cunoscute de el şi moştenite, să treacă dinţii scurţi, rotunjiţi la vîrf, de-a lungul şi de-a curmezişul spinării animalului, după cum mergea şi părul său. Neînvăţată la ceasul acela devreme cu ţesala, Lunaia se nelinişti. Carnea îi tremura sub pielea tare, părul nu se aşeză cum trebuie. Omul puse ţesala la locul ei. Cînd ieşi, lovi felinarul de uşori, era gata să-l spargă.

Porni spre casă. Nu avea mult, treizeci de paşi poate.

Lucrurile lui, toate cîte le avea, nu-i mai dădeau mulţumirea veche, pe care o moştenise de la tatăl său. Vedea asta, simţea, şi se întrebă, de ce ? El spuse tare : de ce ? În liniştea mare din jur, se auzi bine.

Călca rar. Deodată văzu ziua, şi venirea ei înceată era fără pereche pe lume. Iacob Nesfîntu ridică ochii sus şi, între asfinţit şi stînga lui, văzu nori groşi. Parcă se băteau în capete şi dacă era aşa, avea să cadă, în curînd, ploaie.

El se înverşună împotriva ploii afurisite şi toate gîndurile se duseră la pămînturile lor care trebuiau arate.

Şi îl cuprinse, abia simţit, o urmă de vină pe care, încercînd s-o alunge, o desluşea mai bine. Semăna întru totul cu aceea, nemărturisită nici lui (şi mai ales lui), din seara cînd îl văzuse pe Colătău şi pe Ripaş, în cartofii gospodăriei.

Se întoarse. Văzu uşa grajdului deschisă şi o lăsă astfel. Afurisi în gînd ploaia şi socoti cam în cîte zile ar putea ei termina aratul, dacă n-ar ploua. Şi mai socoti acest om că dacă nimeni nu-i ştie vina care îl încerca acum, ea poate fi trecută cu vederea...

V

Atunci auzi în spatele grajdului, după gireada de paie, în grădina lui Trif Milinton, nechezat de cal.

Apoi însuşi glasul lui Trif Milinton sudui de biserică, cruci şi anafură. După care fu rostit numele lui Iacob Nesfîntu de către Damian, feciorul luat de nevasta stearpă a lui Trif, de la Mucinica, Ouătoarea cum i se spunea, care deşi n-avea bărbat, făcea mereu copii, numai băieţi şi toţi trăiau, prin sat sau la casa ei. Damian spunea Milintonilor, tată şi mamă, o ducea bine şi purta numele lor. Le era credincios, iar de mă-sa uitase precum şi ea uitase de el.

Trif Milinton mai sudui de altar şi de păcatul femeii. Damian spuse iar numele lui Iacob. Şi zicea numai „Iacob" şi era un mucea, nici armata n-o făcuse. Şi mai spunea „Rubu". Era porecla tatălui Nesfîntu, pe care o purta, se înţelege, şi fiul, dar asta nu însemna că oricine poate să-i spună astfel ; şi nici n-o spuneau mulţi.

Iacob Nesfîntu ocoli gireada şi se opri în spatele bordeiului unde ţinea cartofii, aproape de gardul ce-l despărţea de grădina Milintonilor. Acolo era un pîrleaz. Văzu : cei doi încărcaseră carul cu saci, îl ferecaseră bine. Deasupra aşternuseră fîn. Acum înhămau.

— Ne-apucă ziua, mişcă-te, cînd îţi spun, ne vede *ăsta*, spuse bătrînul.

— Cine ?

— Iacob !

— Rubu ?

— Rubu !

Amîndoi rîseră, Trif înjură, iar Damian făcu la fel.

— Hai, mă, iese acu ăsta din casă.

— Nu iese, hai Luţa, die Porumba, zise Damian.

Vorbeau moale ; mîngîiau iepele, se temeau să nu necheze. Ţinînd capul oiştei în mîini, Damian o ridică uşor şi îndreptă carul spre fundul grădinii.

Iată, vremea nu era tocmai bună. Aratul întîrziase. Mai rămăseseră coastele, unde tractorul nu intră. Acolo numai plugul putea face treabă. Era nevoie de pluguri. De animale. Nu se putea aştepta. Iar Milintonii luau chiar acum caii, care nu erau ai lor, şi plecau în negustorie...

Iacob Nesfîntu se apropie de pîrleazul vechi.

Îşi aduse aminte de o întîmplare nu prea depărtată. În urmă cu vreo două luni, după ce se terminase colectivizarea la ei, în prima adunare generală, Vasile Vasile Colătău se ridicase zicînd că are şi el ceva de spus. „La discuţii, dragă tovarăşele", i-a răspuns preşedintele, iar activistul, lîngă el, a mişcat capul de sus în jos ; adică da, la discuţii spunem tot ce avem de spus.

Vasile Vasile Colătău era buricul pămîntului şi fără ştirea lui nu se întîmpla nimic pe lumea asta. Vorba îi era mult mai trainică decît lucrul ieşit din mîini.

„Eu acuma am de zis", strigase el în adunare. „Poftim, i-a făcut semn cu mîna preşedintele, tu eşti buricul pămîntului, ştim, spune !"

Colătău ceru să se treacă un nou punct pe ordinea de zi. „Ce fel ?" Fără măcar să clipească, stînd în picioare între neamurile lui, Colătău spuse : „Despre care se ştie, colectiviştii nu le ştiu". Rămăsese în picioare. Era limpede batjocura fusese gîndită bine.

Cineva rîse în fundul sălii. Neamurile aceluia făcură la fel. Sala căminului unde se ţinea adunarea se umplu de vorbe. Cei mai mulţi rîdeau, alţii strigară că e bine să se pună pe ordinea de zi. Nişte copii, intraţi în sală printre picioarele celor mari, începură să ţipe şi aruncau căciulele în tavan. Colătău, în picioare, îşi rotea ochii în toate părţile. Mîndria prostească de pe chipul lui spunea : mă vedeţi, eu sînt buricul pămîntului !

Activistul, la masa prezidiului, îşi sprijini palmele pe postavul roşu.

Iacob Nesfîntu stătea în prima bancă. Nu-şi scosese căciula. Întors pe jumătate spre sală, fuma. Deodată, el se ridică. Activistul se uită la el. Iacob Nesfîntu, cu ochii la oameni, spuse că, acum cînd am terminat colectivizarea, buricul pămîntului e un soi neproductiv şi el, e de părere să nu se mai semene anul acesta, iar în locul lui să pună lucernă sau porumb siloz.

De atîta rîs, multe femei începură să sughiţă şi îşi scuipau în sîn. Preşedintele ţinea palma în dreptul gurii. Activistul, Farţadi, îşi tot freca un ochi cu dosul palmei. În prezidiu era şi un tovarăş venit de la raion, cu un Gaz care stătea tras decuseară în faţa sediului ; tovarăşul acela îşi întorsese capul într-o parte şi tuşea mereu.

Apoi activistul ceru să se facă linişte. Oamenii tăcură. Colătău nu se mai vedea. Iacob Nesfîntu rămăsese în picioare, cu căciula pe cap. Îşi scoase căciula. Şi spuse.

„Sîntem colectivişti, ăsta-i lucru ştiut. Eu, tovarăşe Farţadi, aş avea ceva de spus, la discuţii nu acuma..."

Apoi îşi puse din nou căciula pe cap. Se aşeză. Şi începu să se gîndească la ce spusese, şi cum de-i venise în gînd, şi cum se ridicase în picioare, şi în ce fel îi veniseră un potop de vorbe pe limbă, dar le oprise, şi de ce le oprise. El fuma şi stingea ţigara cu tocul cizmei după ce o arunca pe podeaua murdară.

Uneori privea în sală. Acolo era tot satul.

Înainte de punctul „discuţii", în pauza care se dădu, Iacob Nesfîntu se făcu nevăzut. Rămase femeia. Ea anunţă pe cei din prezidiu, şi le spuse celor care o întrebară, că Iacob e bolnav, l-au apucat tocmai acum beteşugurile lui vechi şi s-a lăsat spre casă, dar cum îl slobozesc, vine înapoi.

Iacob Nesfîntu nu se întoarse. Tot timpul stătu pe patul din odaia curată, cu capul în palme şi se gîndi. Neamurile lui şi satul întreg erau acolo unde-i lăsase, adunaţi în sala căminului şi el stătea cu capul în palme şi se gîndea...

Damian îndemna cu şoaptă dulce iepele. Trif Milinton lua seama în spatele carului.

Iacob Nesfîntu sări în grădina Milintonilor.

Totul se petrecu fără vorbă aproape. Descumpănit, Damian opri iepele. Trif Milinton smulse o mînă din fînul aşternut peste saci. O aruncă. Apoi nu mai făcu nimic. Iacob Nesfîntu stătea în faţa lui. Damian ocoli carul, îi veni în spate, dar nu rămase acolo ; şchiopătînd fără pricină, trecu lîngă cel căruia îi spunea tată. Nourii lungi, groşi, plini de ploaie, se lăţiră. Cîţiva stropi căzură pe feţele celor trei. Una din iepele înhămate pentru drum lung, smuci dîrlogii. Cealaltă necheză adînc, îşi luă vînt şi o muşcă de grumaji. Porumba era mai puternică. Ea încercă să se smulgă dintre hamuri, cealaltă trăgea spre partea ei. Carul, lăsat într-o parte pe pămîntul povîrnit spre fundul grădinii, trosni. Roţile nu mai folosiră la nimic. Sacii grei, prea mulţi pentru căruţa aceasta, o răsturnară pe tăcute. Unul din animale căzu în genunchi, celălalt veni peste el. Picioarele din spate ale Porumbei se zbăteau sub roţile întoarse, parcă singure, ca şi cum n-ar fi avut şi ele un trup.

Nesfîntu se repezi şi începu să taie hamurile. Damian îl ajută. Trif Milinton, care în tot acest timp nu se mişcase din loc, sări dintr-odată fript, şi se băgă între cei doi ; smucea şi el hamurile tăiate, ridica la saci. Mare lucru nu făcea, fiindcă îi tremurau mîinile. Din cer căzură din nou stropi mari. Fără să lase lucrul, cei trei priviră în sus. Una din iepele căzute, horcăia.

— Plouă, spuse Trif Milinton.

El nu mai lucra, vorbise încet, îşi tot mişca tălpile pe loc parcă i-ar fi fost teamă să nu-i îngheţe.

Sărind gardurile grădinilor, venind pe poarta mare sau de pe prunduri, veniră oameni. Ei toţi îşi găsiră ceva de făcut. Lucrau în tăcere. Tălpile lui Trif Milinton îşi opriră jocul. Omul se rezemă de un pui de păr, copac încă subţire, care creştea acolo şi începu să se lupte cu ruşinea lui. Din cînd în cînd spunea :

— Plouă.

Înainte de amiezi, ploaia se opri. Nourii fuseseră mincinoşi. Plugurile, toate intrară în brazdă.

VII

Iacob Nesfîntu mergea ca un om fără treabă. Dincolo de sfat stătu de vorbă despre doi la sută, cu Gavrilă Teirău, cel mai bătrîn din neamul Teirăilor.

Era întuneric, noaptea căzuse. Primind dintr-o parte, pe neaşteptate, luna, ea se făcu albă. Şi era atît de albă, încît Iacob Nesfîntu se opri s-o privească. Umbrele lăsate de lucruri nu semănau lor.

Venind cine ştie de unde, îi ieşi în cale, Doandă.

Acum mergeau alături. Doandă era deşirat, alungit la capete, parcă ar fi fost făcut din ceva care n-a ajuns. Şi îţi venea să te întrebi, privindu-l, de ce l-a făcut, cine l-a făcut, aşa lung, dacă n-a avut de unde ; putea să-l lase mai scurt, fiindcă din cît era el ar fi ieşit un om ca toţi oamenii, cu oarecare chibzuială, se înţelege.

Lui nu-i spunea nimeni altfel decît Doandă. Avea şi el, ca toţi oamenii pe lumea asta, trei nume : numele lui, al tătîne-su şi numele cirezii lor. Dar toate trei, frumos legate între ele erau ca şi uitate. Însăşi nevasta lui îi spunea Doandă : „Adă apă Doandă, Doandă lasă astea, fă asta..."

Acesta îi era numele.

Toţi ştiau ce i se întîmplase odată, la un hram, şi el însuşi povestea asta cu multă plăcere, ca pe o mare ispravă, deşi bine ar fi fost dacă tăcea.

Era un hram în Nereju, la Schit, cu mulţi ani în urmă. Stă Doandă şi bea şi se veseleşte cu femeia şi neamurile lor.

Pe cînd aduceau ei laude vinului, poposeşte acolo un marchidan tinerel. El se dovedi un băutor rar, iar gura lui poleită cu aur, încît trei sau şase săptămîni l-au ţinut călugăriţele şi l-ar mai fi ţinut, fiindcă era meşter la toate ; nu ştia numai de negustoria lui, ci dregea uşi, scaune, punea balamale, cunoştea la ceasornice ca nimeni altul.

Se găseau în cutia lui felurite podoabe, mărgele, butoni coloraţi, icoane, lănţişoare, mătănii, şireturi, prafuri, sirop de tuse, cruci de alamă, aripi de bondar pentru o trebuinţă femeiască, rădăcini de leacuri şi cîte şi mai cîte, dar toate acestea nu erau decît nişte fleacuri, faţă de cele ascunse într-o altă cutie pe care n-ar fi deschis-o, spunea el, cu nici un preţ.

Femeile cereau în gura mare, să le arate. El lua un lănţişor la capătul căruia atîrna o inimă de smaţ mov. Îl potrivea cu migală pe pieptul uneia şi se jura că-i stă bine şi el, om umblat, n-a văzut niciodată asemenea potriveală şi, de-ar fi bărbatul ei, n-ar mai suferi-o fără această podoabă. Muierea ardea cu flacără mare. Da, marchidanul era un adevărat noroc !

Doandă era bine băut. Ce i se păru lui, i se păru. Acela tocmai turna în palmă nevestei sale, o picătură din uleiul albastru care face părul să miroase şi să strălucească. Doandă se înfipse în faţa lui şi spuse : „Mă !"

Cum era lung, mai lung decît toţi, marchidanul se uita la el cu capul lăsat pe spate.

„Mă !" zise încă o dată Doandă şi puse mîna pe un cuţit lung, aflat pe masă. Tinerelul vru să fugă, dar nu avea pe unde. Toată adunarea se înspăimîntă. „Mă ! urlă de data asta Doandă, vrei să înghit cuţitul ăsta, vrei să vezi că-l înghit ?" Căscă deodată gura.

Atunci marchidanului îi pieri ca prin farmec frica. Prefăcîndu-se înspăimîntat, se tot învîrtea în jurul lui Doandă să-i ia cuţitul. „Nu, domnule Doandă, nu se poate, se ruga. Îi spunea mereu, „domnu Doandă". „Mă, eu îl înghit", zbiera prostul.

În cele din urmă, îi luară cuţitul. Marchidanul recunoscu că aşa ceva n-a mai văzut el niciodată, că Doandă era un om nemaipomenit. Pe cînd vorbea, se arăta înfricoşat şi-l privea cu mult respect.

Doandă cumpără întreaga sticlă cu ulei de păr, şapte perechi de aripi de bondar, şi două legături cu rădăcini pentru gîlci. Apoi băură şi se veseliră mai departe. Povestea la toată lumea cine era el, şi cum ştia să pună *punctul*.

Iacob Nesfîntu zise :

— Ce-ţi pasă ţie, Doandă, umbli, te petreci.

— Mulţumim, umblu, ne mai petrecem.

— Mare lumina, şi albă, mă, zise Nesfîntu.

El se opri, privind lumina de noapte. Celălalt zise :

— Ascultă, Iacobe, cît zici tu, mă, că are porcul ăsta ?

— Ce porc, unde vezi tu porc ? tresări Nesfîntu.

— Aşa, tu nu ştii, nu erai acolo. Auzi numai : Mă duc cu ăsta, cu Olbeu, Ştefan Olbeu, care-o ţine pe-a lui Vînătu, nu Zaharia Olbeu, Ştefan.

— Dacă-ai spus Ştefan, cunosc, ştiu, a lui e din Scurta.

— Aşa, din Scurta. Acuma eram noi alaltăieri, la iarmaroc, la Galbeni. Ăsta, Ştefan, umbla să-şi cumpere porc, ce i-o fi trebuind porc acu pe vară, dracu ştie ! Era şi Rebegea cu fecior-su. Olbeu tocmeşte porcu'. Acela cere atît, Olbeu dă atît. Ce să-ţi zic ? Porcu' nu făcea. Îi spun eu că nu face. „De unde ştii tu că nu face ?", sare Olbeu. Să sară a-nvăţat de la muiere, cei din Scurta sar aşa. „Păi cum de nu ştiu, zic eu, ce, eu nu ştiu cum devine un porc ?" „Ştii tu, dar ăsta face". „Cum face mă, cînd al meu e jumătate cît ăsta şi face mai mult !" Acuma, mă ştii, Iacobe, eu nu mă dau, tu-i ceara mine-sa dacă mă dau. Eram aman. „Cum, sare iar Olbeu, cum vine asta, al tău e jumătate şi face mai mult ?" „Care eu ştiu", mi-a sărit o dată mie dopul. Şi tu ştii, Iacobe, că eu ştiu şi cînd e pe-aşa, se schimbă *problema*. Acuma tu ştii ce i-am făcut eu marchidanului.

Aici Doandă rîse scurt. Tăcu. Ajunseră la podul de lemn de peste Pîrîu-Lacom. Se opriră. Amîndoi îşi rezemară coatele de parapetul care, în lumina neobişnuită de sus, avea culoarea mucegaiului vechi. Sub palmă lemnul era rece şi ceva ca o abureală sleită se prinsese de el.

— Mare lucru de nu îngheaţă, zise Iacob Nesfîntu.

Doandă mai păstra pe obraz urma rîsului plin de prostie trufaşă, rîsul ce se ivea ori de cîte ori venea vorba de întîmplarea cu pricina. El zise :

— Acuma tu cunoşti porcu' meu, nu acel tăiat, ăsta care-i acu-n coteţ. Nu poţi spune că nu face, nu ?

Spre sfîrşit, vorba lui se făcu o rugă. Era ca şi cum s-ar fi rugat de Iacob Nesfîntu să nu-l contrazică, să spună aşa ca el.

Deodată celălalt se înveseli. Parcă abia acum ar fi priceput cele spuse de Doandă.

— Hă, stai omule, cum să ştii tu că face mai mult, mai aud una, e pe jumate, dar face mai mult, că cum vine asta ?

Îşi păstră rîsul pentru mai tîrziu, făcu ce făcu şi nu-i dădu drumul.

Doandă zise :

— Asta de la caz la caz.

— Înţeleg, adică la iarmaroc la Galbeni, era un caz, iar la tine-n coteţ, de bună seamă, alt caz se află.

— Acuma, eu îţi spun, zise Doandă, — şi era ca şi cum nu l-ar mai fi interesat dacă celălalt ascultă sau nu, vorbea pentru el însuşi, nu aveai ce-i face. — Ascultă-ncoa la mine, porc ca al meu, mai rar, îţi spun. Asta şi în cazul cu vaca. Tu ştii, Iacobe.

— Asta cu vaca e un caz cum s-ar spune altul, al treilea cum ar veni.

Iacob Nesfîntu începu să tuşească şi nu se putea opri.

— Ce ai, mă, nu cumva rîzi ?

— Unde vezi tu că rîd, tuşesc, m-a cam luat cu frig.

— Am avut pe vacă, trei mii, nici o săptămînă nu-i. Nu vreau s-o dau, de ce s-o dau, o ţiu. Dacă n-ai fi tu, nu ţi-aş spune, da' ştii că la mine oaia-i oaie ; abia se ţin pe picioare de pline de lînă ce-s. Eu, Iacobe, ăhă...

Stătea cu coatele pe parapet şi partea de sus a trupului său se deşira mult deasupra albiei puţin adînci, acum plină cu apa pîrîului. Spinarea apei se vedea aspră, neliniştită, pătată de lumină după cum sălta pe pietre, iar trunchiul deşirat al lui Doandă tremura subţire pe undă.

Nesfîntu îl privi dintr-o parte. Avea capul mic ; urechile cam clăpăuge ţineau cu pîlniile lor, căciula. Părea gînditor, mîhnit pe neaşteptate. Se întoarse spre Iacob Nesfîntu. Şi deveni iarăşi Doandă a-toate-ştiutorul. Zise :

— Ehe, Iacobe, eu aveam în capul meu, ehe, ce-aveam eu în capul meu şi ce mai am încă, ce ştii tu... Cine nu ştie ce casă am şi eu. Şi grajduri am, două cu tot cu coteţ. Iar femeia, mă ţine pe palme, măi ! Nu te uita că-s slab, da'-s tare, uite ce tare-s. — Ridică braţele, îşi atinse cu pumnii umerii, pentru a arăta cît este de tare ; făcînd această mişcare, el lua, ciudat lucru, de fiecare dată, din lumina frumoasă a nopţii. Parcă o băga în buzunarele lui, sub haină, o ascundea, mişcînd braţele, iar atunci cînd îşi îndrepta mijlocul parcă trupul i-ar fi fost alcătuit din inele care ieşeau unele dintr-altele de cîte ori voia el. — Eu mănînc carne, şi mănînc, nu mă uit. Şi strig : „Adă femeie din cel negru !" Se bagă femeia în beci şi aduce o cană de trei litre cu puterea ursului. Îi dau şi ei un pahar, nu se face altfel, e femeia mea, şi beau eu cana, după ce am mîncat, se-nţelege. Sau strig : „Fă-mi cutare" ; îmi face, nu se dă-n lături şi pune grăsime multă şi ardei şi cînd am chef de alb, beau alb, ce, alb nu-i bun ? Oho, îţi spun eu că-i bun. Şi am bani la cec. Am un carnet. Nu umblu la bani, lasă-i acolo, să stea ei acolo. Oho, ce-i rău ? — Se apropie mult de urechea lui Iacob Nesfîntu ; glasul se făcu mic şi se încolăci în urechea omului. — Cu pămîntul nu mai ai ce face. Şi-apoi ce pămînt ? Mă c... pe pămînt. Pe tot pămîntul, şi-l îngrop. Acuma văd. Acuma-i bine, Nesfîntule. N-am nevoie de pămînt. Uite casă ! Ce casă am eu, ce scoarţe şi ce mai am eu înăuntru şi ce ţiglă i-am trîntit şi cocoşi de tablă măi, şase cocoşi de tablă, asta îţi spun eu, înseamnă şase vîrfuri de acoperiş, îţi dai seama ? După ce mănînc umblu prin ogradă. Păi ce, nu-i bună colectiva ? Ba-i bună. Munceşti. Dar îţi spun eu, *cum*, că trebuie să ştii să te-nvîrţi, şi unde-i cazul acolo să fii şi tu. Ce tot îmi dau ei mie cu avutul obştesc ? Da' ce-ţi spun eu ţie, Iacobe, parcă tu nu ştii ? Că te văd eu, te văd, Iacobe. *Tu şi cu mine ştim.*

Doandă îşi smulse gura din urechea celuilalt. Stînd cu spatele la parapet, sprijinit în palme îşi ţinea capul într-o parte şi rîdea rar.

Iacob Nesfîntu tăcea. El nu răspunse rîsului, fiindcă acum era departe. Ascultase vorbele lungi ale celuilalt şi acum stătea dus şi le auzea încă şi nu se putea întoarce de unde era plecat. Nu, acum nu mai putea rîde de Doandă şi de ce spunea el. Nu era de rîs. Erau doi Doandă şi el nu cunoscuse decît unul pînă acum.

Doandă se băgă iar în urechea lui.

— Şi să-ţi mai spun : te ştiu, Iacobe, te cunosc, prea bine te cunosc, eşti din cei cu dracu-n circă. Ştii să le-ntorci şi să le potriveşti. Că de asta-ţi spun ce-ţi spun. Acuma, vine directorul căminului la mine într-o zi. „Dă-ne zice, pentru fondul cultural. Au dat toţi, am strîns cinci mii, facem şi dregem". „Ce fond, care fond, că eu nu ştiu decît de fondul de bază". I-am zis-o, care mai bine nu se putea. Eram prost să-i dau eu bani lui. „Eu sînt colectivist de doi, şi nu de doi, de trei ani, da, dar părinţii matale, care îi ştim noi, din Scurta, nici şase luni n-au". Ce i-am tras-o, Iacobe ! Ca lui marchidanul, ştii colea... Doandă se făcu mai lung de cît era şi acum luă toată lumina, toată podoaba nopţii o băgă în el ; vocea lui se umplu cu miere şi se strecură iar în urechea celuilalt. Hai, Iacobe, spune...

Apoi se făcu o rugă : Iacobe, tu ai ceva, te văd, nu ştiu cum faci şi cum dregi, da' noi, Iacobe, noi doi... Uite, eu am o socoteală, de... Dăm în două dacă vrei... Da' şi tu, Iacobe, ce faci, cum răsfaci, nimeni nu te ghiceşte pe tine, Iacobe, asta zi...

Întinse o mînă şi o lăsă peste spatele lui Iacob Nesfîntu. Era o mînă cu oase grele.

Iacob Nesfîntu veni de unde era dus. Trezindu-se pe pod, sprijinit pe parapetul subţire, era gata să cadă în apă, vorbele lui Doandă sosiseră pe neaşteptate ; îşi găsi greu locul. Palma lui Doandă stătea pe umărul lui. Iacob Nesfîntu zise :

— Hai, Doandă.

Doandă se bucură, dar nu-şi arătă bucuria. Desigur, Nesfîntu a înţeles, are el un loc, cine ştie, o să vadă îndată, a afla şi pe asta, să nu creadă el Nesfîntu că e mai deştept. Zise :

— Hai, se lasă frig şi trebuie să mănînc.

Noroiul amorţise în mijlocul drumului, frigul îl adunase în creste mici.

La răscrucea mare, Iacob Nesfîntu o luă spre stînga.

— Păi ce, nu mergi acasă, încotro ? Hai acasă, zise Doandă. În glas i se strecură ceva străin.

— Hai cu mine, spuse celălalt. Hai Doandă, hai şi-ai să vezi, hai, nu sta.

Doandă, care se oprise, porni după el. Primul pas îl făcu mic, şovăi, apoi începu să alerge mărunt, în urma celuilalt.

— Dacă nu zici unde, mă-ntorc, nu-s eu prost să bat drumurile de pomană...

Spunea asta, dar nu se oprea din mers. Iacob Nesfîntu grăbi paşii.

Doandă începu să se roage, voia să afle ; fiindcă ştie el, Nesfîntu o fi dat dracului, dar nici alţii nu se lasă. Se milogea necontenit : spune, haide spune, mă-ntorc, nu mai merg... Dar nu se întorcea. Alerga mărunt. Oricît se silea însă, rămînea în urmă.

— Mă, ce lumină mare, zise deodată Nesfîntu, parcă a crescut, nu ştiu cum.

— Mă-ntorc, spuse altfel decît pînă acum, Doandă. Nu mai merg.

— Eşti prost, Doandă. Întoarce-te. Mă duc singur, întoarce-te. (Glasul lui Nesfîntu era plin de batjocură şi-l făcea pe Doandă fricos).

Ieşiră din sat. Ţineau marginea hotarului dinspre Luţca. Apa se auzi deodată, foarte aproape. Pămîntul mirosea a pămînt. Cerul era alb. Iacob Nesfîntu nu mai văzuse un astfel de cer ; şi nici nu se vede, poate din şapte în şapte ani şi nici atunci. Ajunseră pe prund. Aici pietrele erau lunecoase, parcă unse cu lumină grasă, alburie, seu de miel tînăr părea a fi.

Iacob Nesfîntu se opri. Doandă gîfîia ; el zise :

— Gata ?

— Gata.

Doandă era mai înalt cu aproape două capete.

Iacob Nesfîntu se aplecă şi începu să umble astfel, căutînd ceva printre pietre. Pietrele lovite în mersul lui sunau uscat. Apa curgea pe lîngă ei. Doandă făcu şi el, ce făcea Nesfîntu. Umbrele lor îi urmau credincioase şi ele nu se auzeau, erau tăcute şi clătinătoare. Din cînd în cînd Iacob Nesfîntu băga ceva în buzunare. Doandă nu întrebă nimic, nu ştia ce caută şi ce găseşte celălalt, ar fi vrut să vadă, dar se temea de gura lui. Ca să nu stea degeaba, el culegea la întîmplare pietre, şi le băga în buzunar.

Mergînd ei aşa, ajunseră la Vadu-Oii.

Doandă nu mai culegea pietre. Fără să vrea, i se făcut teamă de Nesfîntu, purtarea lui, nu era parcă a lui. Şopti :

— Nu mai merg, ce crezi tu...

— Păi unde vrei tu să mergi, Doandă, unde să mai mergem ? Unde, spune Doandă, unde ? !

— Iacobe, tu rîzi, urlă pe neaşteptate Doandă. Tu rîzi, te văd cum rîzi, mă, rîzi, de ce, Iacobe, de ce ? Îţi văd ochii şi obrajii şi umerii şi picioarele, tot te văd, rîzi, de ce rîzi, mă, de ce ? zbiera Doandă pe prundul pustiu. Ce-ai găsit, spune ce-ai găsit, arată-mi !

Iacob Nesfîntu zise fără să se grăbească, după obiceiul lui :

— N-am găsit, asta-i că n-am găsit, parcă ce mi-ar fi să-ţi arăt, da' n-am găsit.

Avea glasul blînd.

În timp ce vorbea, arunca în apă, pietre mici, albe, pietre obişnuite care cresc pe prunduri.

Petre Popa : În poezia „Hoinare" există o idee interesantă, dar expediată prin versuri neglijente, nu ajunge la destinație. Ar trebui reluată, cîntărind fiecare cuvînt.

Petre Nodiș : Ca și în precedentele versuri, există unele sclipiri, dar înecate în expresii sau încercări de imagini greoaie. Care este ideea din „Floare și pom" ? „Este frumoasă floarea ce ne-ndeamnă / La contemplări, la visuri și tînjiri, / dar cade vara cînd fiori de toamnă / încearcă-n taină sevele-i subțiri. / De aceea-mi place flacăra fecundă / ce freamătă în pomi, tumultuoasă, / fără de care-ar fi tulpina stearpă, / chiar grea de frunză și culori, zăloasă". Mai întîi, de ce este „frumos" îndemnul la „tînjire" ? Apoi, cum poate fi o tulpină stearpă dacă este „grea de frunză și culori" ? Epitetul „zăloasă" poate fi oriunde la locul lui, dar aici nu. Imaginea este chinuită și nu duce nicăieri. Din păcate, are corespondențe și în celelalte poezii.

Andrei Ion : Sînt produse ale locului comun.

Sterian Vicol : Sînt de reținut cîteva versuri, ceea ce înseamnă că trebuie să continui. Deocamdată, prea multă încărcătură verbală față de dorința de a scrie „scurt".

Ion D. Dumitru : Reținem promisiunea din „Muncitori agricoli" : „Strunguri în pămîntul afînat, moale, / oțelari ai șarjelor vegetale, lucrători în minele de suprafață... / Școlari setoși de nou / în muncă și în viață, descoperitori de noi

POȘTA REDACȚIEI

pămînturi, / de visuri mărețe și avînturi, / vouă, / cîntecul meu închin, /vouă, / savanți anonimi". Cu toate stîngăciile, se întrevede prospețimea unei imagini. Mai trimite.

Grigore Paul : Dialogul cu dragostea nu spune nimic nou : „Iubire, iubire... / De ce inima mea se frămîntă / cînd trupul mi-l adii / și-mi mîngîi tîmplele-ncinse, / cînd părul mi-l fluturi / asemenea unor drapele, / buzele-mi roșii le săruți / cu raza ta fierbinte ?" Unor asemenea întrebări nu li se poate da, deobicei, răspuns.

Gr. Ardeleanu : Sentimentul poate fi răscolitor, dar versurile sînt naive : „Întîia iubire mă trase pe roată, / Căci nerv după nerv mi-a strivit fără milă. / — E drept, sînt copil, dar și tu ești copilă, / Că poți să ucizi n-am crezut niciodată". Sinceritatea poetică nu stă în cuvinte „tari".

Liviu Movovan : Pastișele după marii poeți sună deseori a parodie : „Cînd ramurile-n vînt se zbat / Și spre pămînt se-ndoaie / La masă șed îngîndurat / În mica mea odaie. / Una dup-alta amintiri / În fața-mi se perindă / Cînd frunzele cu scurte-opriri / Fereastra mi-o inundă". Înțelegem că iubești poezia eminesciană, dar dragostea aceasta se poate manifesta și altfel.

Emil Septimiu Nevan : Greu de înțeles ceva din avalanșa verbală așezată în strofe : „Mă aflu în zborul migrator pe cerul de stele / În agrafa albastră a timpului vechi / Care tresare pe drumul auzit în urechi, / Ca-n fierul magnetic dăltuit de tinerețele mele. / Astrala cîmpie inlăcrimată de ceață / De iarnă, luminată feeric de jar în unire / Într-o melodie plutește suită pe cîntec de lire / Depănate pe țărmuri de aur în fire de ață" etc. Atîta trudă pentru a obține niște fire de ață ? Parcă e prea mult... Între cuvinte nu se stabilește nici un raport logic, oricît am căuta să lărgim sensurile. Rebusurile, aparent obscure, au întotdeauna o soluție. Pe cînd aici...

Dan Tuțescu : Nu, dacă rimăm, să umblăm mai atent cu sunetele ! „Umblîndățiindă" rimează, după niște reguli străvechi, dar imperecherea de sunete rănește orice ureche sănătoasă. Apoi „rondul-cîntul", plus termeni forțați ca „Pe luciul de baltă chipul tău asfaltă !" Nici dacă spuneai „asfaltează" nu se pricepea nimic, dar mi-te cu acest verb inexistent... Și, pe deasupra, poezia se mai numește și „Oglinda fericirii" !

Alexandru Sfîrlea : „Și păsările mele cîntă-n zori, / Din mii de viori / peste-albastre zări !" pare a fi un citat dintr-un text de tango, nerealizat bineînțeles, deoarece există și unele texte bune de tangouri. Pe tonul acesta nu se mai poate face poezie.

Ion Iriza : Lăsînd deoparte precaritatea expresiei, poezia d-tale este un nonsens : „Ți-au cîntat din vremi poeții / cîmpul, marea, florile, / Azi în pragul dimineții / Te salută zorile". Ce salută zorile, în pragul dimineții, adică în pragul lor ? Chiar... dimineața, după cum aflăm mai departe, spre dezamăgirea noastră.

I. Iordănescu : În felul acesta, toate cuvintele pot rima : „Tot mai rar se-aude / Cînt de greieraș, / In adăpost se-ascunde / Micul fluturaș". Dar, chiar rimînd corect, unde ai văzut d-ta „adăposturi" de fluturi, în timpul toamnei ? E o inovație cam hazardată...

Nicolae Gorun : Finalul poeziei „Momente de luptă", pretinzînd un acord grav, pare de fapt morala unei fabule șugubețe : „Schimbară cursul vremii, o gheată și-o opincă !" Confuzia între genuri se dovedește, în cazul acesta, nefastă. Restul poeziilor denotă corectitudine în versificație.

Ioan Popa : În „Se naște un poem" se spun multe vorbe, dar poemul totuși nu se naște : „Atenție / Poemul să fie cald și liric / Sau mai curînd / puternic îndemn. / Și mobilizator să fie, erumperi, avalanșe / vibrații, / hohotitor, vîrtejuri / După talent. / Trebuie plămădit cu atenție" etc. De acord cu „urările" pentru viitorul poem, dar cînd îl vom citi ?

Stelian Arbore : Desprindem cîteva versuri promițătoare : „Leneși paianjeni fosforescenți / S-au desprins din plasa stelară / Și iată livada mea înflorată. / Mereu în sufletul nostru / Purtăm anotimpul cel nou..." Promisiunea poate fi îndeplinită, dacă vei aborda mai curajos temele vieții noastre.

Cristian Popescu : De data aceasta, sînt și unele versuri mai clar conturate. Transcriem : „Cor de zidari" : „Am ajuns pe țărm soarele și luna, / Aproape să le-atingem cu mîna. / Undeva, sub noi, murmura o pădure. / Fost-au oamenii, valurile, ori chiar o pădure ? / Nu știm, noi eram aproape de lună și soare, / Vom lăsa etajele să răspundă la întrebare". Pornind de la acest nivel, credem că vei putea obține succese, și sîntem îndreptățiți să le așteptăm.

Sabin Zinca : Un gen de versificare complet depășit : „E însăși existența mea — cutezătorul vis / De-a-nfăptui din univers un paradis". Ideile cele mai răspîndite se cer regîndite poetic, în imagini, tocmai pentru a le păstra toată puterea de convingere.

Dan Toma : Întrebarea e reală, dar poezia rămîne departe de ea : „I-auzi ! Bate miezul nopții / Și eu încă n-adormii. / Ascultai zgomotul porții. / Oare vii sau nu mai vii ?" Celelalte, absolut la fel.

Eugen Hațegan : Pentru ca să publicăm poezii, trebuie în orice caz să le primim mai întîi.

Simion Silvaș : Nu agreem jocurile numite acrostihuri, oricîtă trudă depune autorul pentru a le da un ton „firesc".

Gheorghe Filip : Ne întrebi care este pricina nerealizării versurilor d-tale. Cea mai importantă pare a fi simplismul, absența imaginii. D-ta transcrii gînduri comune și lași pe seama rimei realizarea senzației de poezie : „Ce să fac ca să-ți pătrund / Sufletul, și să răspund / Întrebării ce se-mplîntă, / Mă frămîntă, / Mă încîntă / Și atît mă chinuiește : / Mă iubește ?" Dacă o asemenea întrebare ar fi poezie, toți oamenii ar fi poeți. După cum se știe, lucrurile nu stau astfel.

Mihu Dragomir

MAI TRIMITEȚI :

Lazăr Ștefănescu, Caracal ; Vasile Bălan, București ; Ion Madoșa, Vălișoara ; Stan Stanciu, Lehliu ; Gheorghe Nănău, Reșița ; M. Atanasiu, Bacău ; D. Dumitru, București ; Ștefan Cerna, Piatra Neamț ; Valeriu Corduneanu, Cluj ; Florin Manea, Vasilați-Oltenia ; R. T. Vuculescu, Timișoara ; Ion Durac, Tîrgoviște ; Nicu Bogdănescu, Iași ; Paul Andreescu, Valea Călmățui-Brăila ; Ion Frîncu, Mediaș ; Ion Șerban, Turnu Severin ; Eugen Onu, Sibiu ; El. Ștefan, Ploiești ; T. L. Arieșeanu, Rîșnov ; Mihai Nemeș, Craiova.

DEOCAMDATĂ NU :

Valeriu Mehendințeanu, București ; Sorin Mircea Damian, Someșeni ; Titi Gheorghiu, Vaslui ; Voicu Marian, Grădiștea-Giurgiu ; Dragomir Horomnea, Iași ; Nicolae Sandulache, București ; Victor Negru, București ; Ștefan Covrig, Tîrnăveni ; Petriu Plosca, Timișoara ; Alexandru Vasile, Craiova ; I. D. Balș, Balș ; Mihai L., Constanța ; Constantin Ganea, Ploiești ; Gh. Simbotin, București ; C. P., București ; Nicolae Burloiu, Cîmpina ; Mihai Georgescu, Cîmpina ; Titi Munteanu, Reghin ; Bucete Vintilă, Brașov ; Constantin M. Bojian, Huși ; Iulian Comșa, Brad; Iordache Aioanei, Medgidia ; Tudor Drăghici, București ; St. Teodorescu, București ; Puiu Bădescu, Drăgănești-Olt ; Ion D. Popa, Pitești ; Maria Victoria Violen, Turnu Măgurele ; N. Cebur, Sibiu ; Constantin Mazăre, Turda ; Constantin Zlineanu, Bacău ; Constantin Constantin, Brăila.

PRIN SIBIU — Fotografia : P. IORDĂNESCU

Alexandru Protopopescu

LECȚIE DESCHISĂ

Am venit aici, pe șantier,
doar cu ochii plini de-adolescență
ca doi muguri de cer.
Toate le-am deprins de la tovarășii mei :
Cum se-amestecă varul cu soare
să nu știi ce-i,
casă sau floare ?
Cum se-ngeamănă cărămida cu focul
vîntul trecînd să-și frîngă mijlocul.
Am învățat să nărui pe mistrie
dimineața albă ca o ie.
Dar mai ales am învățat, între zidari,
să cred în palmele lor aspre și mari.

Andrei Steiu

PRIMA BARACĂ

Au îngenunchiat ca într-o vioară munții
În lemnul ei cu crengi încă verzi

Și un surîs al cuiva printre brazii maturi
S-a risipit ca un cîntec albastru-n păduri.

Țipa un munte-ntors din mîini în ape,
Ca o lumină-n noaptea grea, opacă ;
Și peste zarea spartă ce nu ne mai încape
Se-naltă învingătoare întîia-ne baracă.

Lucian Bureriu

PUTERNICE NELINIȘTI

Cînd am început să cresc și eu mai ca lumea,
Ai mei au spus că sînt un copil teribil.
Coborîse neliniștea în mine
Ca un pui de pasăre cu mercur în cioc
Și cu aripile neterminate,
Care încă nu se prelungiră cu zboruri —
Zăpada se scutura de pe crengi.
Dacă prin iarnă treceam
Ca pe lîngă fata prea cuminte
Pe care-o trăgeam de păr neapărat,
Mai tîrziu spărgeam cîte-o literă
Care nu voia mai expresivă să fie.

Dacă fugeam prea tare, uneori,
Strîmbam și mai mult cîte-o stradă
Ori scufundam o parte din cîmpie,
Dar cînd loveam coarda de harfă a vreunui rîu,
Stîncile din munți cădeau pe gînduri...

La un sfat din familie, într-o sîmbătă,
Cînd mă-ntorceam acasă, student,
Îmi zise tata, cu care eram prieten de-acum,
Că sînt un tînăr al Comunismului.
Și de-atunci neastîmpărul nu mai încerca
Să zboare dărîmînd marginile cuibului.
L-am strunit
Și străzile încep să se-ndrepte,
Caselor vechi le-am dat un pumn în torace,
Și zidurile noi cîștigă concursul mereu.
Mă pricep să pun peste rîurile, ca niște fiare scăpate,

Baraje care cîntă electric.
Cîștig noi terenuri nedesțelenite
În sufletele oamenilor
Iar țevile armelor se topesc în jurul
Pumnului meu deschis
din care-și ia zborul zenitul.

Soare Dan

STEA DUBLĂ

Soarele e bun și rău ;
E la fel ca sufletul tău.

Și florile verii și albele zăpezi
Le-aduni cu prima brumă din livezi.

Văpaie, răceală de sloi
Sînt în inimile noastre, în amîndoi.

Căci inima ta și inima mea
Sînt ca o dublă stea.

Pe axul iubirii-n orice clipită
Noi ne rotim ca pe-o orbită.

Ștefania Plopeanu

CHEMARE

Așa știu, parcă mă născusem
În satu-acela dobrogean
Cu șapte plopi și nu știu cîte sălcii de mătase.
Mă recunosc toți macii, pe cîmp
Și toată cicoarea-mi dă binețe-acasă.
Mai rîde ghețușul și-acum amintindu-și
De-o-mbrățișare scurtă într-o noapte de colind...
Dar nu știu cum, am ajuns să-ndrăgesc,
Afară de sălcii și plopi,
Casele-acestea, înaltele,
Cu cireși de neon la urechi,
Erupții de gladiolă spre stea.
Și nu știu cum, mă strigă pădurile,
M-așteaptă și munții cu lacrimi și cetini
Suspină greu marea cînd plec, și mă vrea.
Nicăieri și peste tot mă simt ca acasă.
În curînd am să plec,
Am să mă urc pe tancul albastru al nopții
Pînă-n troienele lunii, chemînd :
„Prieteni, mai repede sus !
Tot cerul e luminat de Pămînt !"

Lucian Ionescu

PERPETUARE

Lumina zorilor cîntă deasupra omenirii.
Îmi trimit panerul inimii
În piața imensă a lumii.
În jar de asfințit
Se-ntoarce cu zîmbetul Pămîntului între toarte.
Iar eu,
Într-un schimb drept, egal și bărbătesc,
Îi dau Pămîntului
Dragostea mea pentru oameni,
Să-i țină loc de soare,
În noapte.

Grigore Albu

ENTUZIASM

Soare... atîta soare cald în aer !
Țărîna caldă o frămînt în palmă.
Lumină... atîta lumină în aer !
Din zări se-ntoarnă-o melodie calmă.
Soare... atîta soare cald în aer !
Gătit de sărbătoare un tulan
Visează între vii amiaza lină.
Ce caldă-i pulberea ce-o am în palmă !
Oameni... ogoare... recoltă tînără...
Lumină... atîta lumină în aer !

VIAȚA CERCURILOR LITERARE

În ultimele numere ale revistei noastre, am publicat articole privitoare la activitatea cercurilor literare din regiunile Brașov și Dobrogea. La redacție au sosit scrisori comentînd probleme ale altor cercuri. Publicăm astăzi una dintre ele și-i invităm pe această cale pe membrii cercurilor literare să participe la dezbaterea noastră.

Deziderate, dar nu numai deziderate

Cercul literar „D. Th. Neculuță", funcționînd pe lîngă Casa de cultură a raionului 1 Mai din București, are o existență și o activitate care îl situează, pare-se, printre cercurile fruntașe din țară. Lucrările multor membri ai acestui cerc au avut o ținută artistică ce le-a recomandat atenției presei literare. Constantin Abăluță, Pandele Badea, Constanța Buzea, Florin Costinescu, Ionel Dincă, Dumitran Frunză, Horia Gane, Gabriela Melinescu, Iosif Naghiu, Adrian Păunescu, Tudor Ursu — iată cîteva nume pe care publicul cititor nu le întîlnește pentru prima oară.

Enumerarea de mai sus surprinde însă numai o etapă a dezvoltării cercului literar. O bună „gospodărire" trebuie să prevadă evoluția acestui colectiv, să așeze premizele temeinice ale continuității în timp, care pune drept condiție primordială atașamentul membrilor față de cercul literar. Ce se poate spune în legătură cu aceasta ?

Un fapt pozitiv este că majoritatea vechilor membri — care, între timp, au urcat o treaptă din nenumăratele trepte ale activității literare — nu și-au uitat, cum s-ar spune, matca. Ei au participat cu regularitate la ședințele cercului, au activat în conducerea acestui cerc, au citit lucrări, supunîndu-le discuțiilor, au luat ei înșiși parte la dezbateri. Există însă și tendința neglijării cercului, apărută — nu se știe de ce — concomitent cu reluarea activității cenaclului „N. Labiș". Prezența necesară a unora dintre membri la ședințele cenaclului „N. Labiș", mai ales a acelora ce sînt colaboratori ai „Luceafărului", nu împiedică, ci — credem — obligă mai mult la susținerea pe mai departe a activității cercului „D. Th. Neculuță". Spunînd acestea, ne gîndim în primul rînd la Constantin Abăluță, Constanța Buzea, Adrian Păunescu.

Calitatea muncii cercului literar depinde de pregătirea ideologică a membrilor săi și de nivelul cunoștințelor lor privind istoria și teoria literaturii. În scopul educării estetice în spirit marxist-leninist și a întregirii cunoștințelor de istorie și critică literară, Casa orășenească a creației populare a organizat un ciclu de prelegeri cu seminarizare, la care au fost invitați și membrii cercului nostru. După primele seminarii, la care prezența a fost satisfăcătoare, numărul participanților a scăzut la 1-2, mereu aceiași. Consideră membrii cercului „D. Th. Neculuță" că stăpînesc toate cunoștințele de estetică marxistă necesare unei bune orientări în aprecierea lucrărilor ? Nu există, oare, nici o legătură între insuficienta pregătire teoretică și nefundamentatul „îmi place", sau tot nefundamentatul (dar arțăgosul) „nu-mi place", cu care se etichetează unele materiale citite ? Pe de altă parte, unele lucrări citite în cenaclu, meritorii în ceea ce privește meșteșugul formei, tratează teme îndepărtate de actualitate sau le tratează cu superficialitate. Din aceste cauze izvorăște și contradicția dintre modul cum uneori o lucrare literară e primită în ședințele noastre și cum e primită, mai departe, în redacții.

Majoritatea membrilor cercului nostru sînt oameni ai muncii, lucrînd în diferite sectoare de producție. Preocuparea lor literară nu este rezultanta unui amatorism cu care îți „umpli" timpul, amatorism plasat, ca odihnă, la capătul săptămînii, și care schițează portretul unui „scriitor de duminică", ci a acelui amatorism căruia oricînd îi sînt deschise — pe măsura talentului — căile spre perfecționare. Nu trebuie să se înțeleagă de aici — în mod abuziv — că debutul literar coincide cumva cu părăsirea locului de producție sau cu neparticiparea la nici o altă formă de activitate. Un tovarăș publică mai multe poezii sau schițe în presa literară ; el se grăbește să renunțe la activitatea în producție. Nu mai vorbim de pierderea contactului nemijlocit cu munca și oamenii muncii, pierdere care dăunează unei experiențe tinere, dar se pune întrebarea în ce măsură valoarea creației artistice, în momentul dat, compensează absența de la locul de muncă, unde tînărul debutant avea o calificare sau și-o putea căpăta ? Sînt unii tovarăși ai noștri care ar trebui să mediteze mai mult la această problemă.

Nu trebuie ocolite nici greutățile obiective pe care le întîmpină tinerii creatori angajați într-un proces de producție. Deși ei au o bună cunoaștere a mediului în care muncesc, timpul le lipsește pentru o documentare variată, menită să lărgească orizonturile lor în creația artistică. Sînt necesare soluții pentru acest imperativ al documentării multilaterale, începînd cu formele simple, accesibile : schimbul de experiență între cercul nostru și cercuri din uzine (de pildă cu cercul literar al Uzinelor „23 August", „Semănătoarea" etc.), șezători literare, ieșiri pe teren. Schimbul de experiență între cercuri, sub îndrumarea și cu participarea directă a reprezentanților Casei centrale a creației populare și ai Comisiei de îndrumare, ar putea deasemeni scoate la iveală „raporturile de forță" dintre cercuri, creînd o bază pentru discutarea problemei comasării unor cercuri literare de valori diferite, într-un cerc puternic.

Un alt aspect al problemei documentării îl constituie și sprijinirea activității brigăzii artistice a Casei de cultură, textul de brigadă presupunînd cunoașterea prealabilă a oamenilor și faptelor ce trebuie satirizate sau elogiate. Cîți dintre membrii cercului „D. Th. Neculuță" au putut cunoaște măcar pe unii din oamenii muncii din raionul 1 Mai (sau din alte raioane) ? Ce posibilități s-au oferit cercului pentru această cunoaștere reciprocă ? Tovarășii Dumitran Frunză, Ionel Dincă și Sandu Filip au predat un text pentru brigada artistică de la I.T.B., dar acesta a fost un fapt izolat și problema nu a fost în atenția permanentă a conducerii cercului.

În privința valorificării creațiilor cercului nostru, unele căi, credem, au fost puțin explorate pînă acum, deși la ultima consfătuire orășenească Comitetul orășenesc P.M.R. a trasat sarcini concrete în acest sens Casei orășenești a creației populare. De pildă, aceasta din urmă a promis, de mai bine de un an, editarea unei plachete a cercului „D. Th. Neculuță". Acest lucru nu s-a realizat pînă acum. Nu s-au depus eforturi pentru stabilirea colaborării periodice la organele de presă locale, în ale căror pagini literare membrii cercului ar putea publica poezii, proză, reportaj. Posibilitatea există — și la Constanța, Sibiu, Cluj ea a fost tradusă în fapt.

Problemele enunțate pot fi rezolvate prin efortul conducerii cercului „D. Th. Neculuță", sprijinit de întreg colectivul cercului. O sarcină deosebită revine însă și Comisiei de îndrumare a cercurilor literare și Casei centrale a creației populare. Activitatea de îndrumare — sugerăm noi — nu este un „teleghidaj", ci trebuie să fie un contact direct, profund legat de interesele cercului literar.

Nu credem a fi epuizat toate problemele legate de cercul „D. Th. Neculuță" și pe care le bănuim comune și altor cercuri.

Intenția rîndurilor de mai sus este de a participa la schimbul de experiență pe calea scrisului, inițiat în această pagină de „Luceafărul".

Rodica Iulian
Cercul literar „D. Th. Neculuță"

Ședințele cenaclului „Nicolae Labiș"

La cea de-a 6-a ședință a cenaclului „N. Labiș" au citit : Tudor Ursu (schițele „Griji pierdute", „Piața", „Statueta", „Petre Frînarul") și Florin Mugur (poeziile „Clipa", „Culoarea unică", „Portret", „O amintire în plină zi", „Dragoste").

La Tudor Ursu s-a remarcat finețea observației, dialogul sobru și expresiv.

„Avem de-a face cu un autor talentat, stăpîn pe mijloacele sale artistice" — au remarcat unii din participanți, socotind valoroase schițele „Griji pierdute", „Petre Frînarul", „Piața". La dezbateri au luat parte : Viorica Huber, Corneliu Leu, Milică Stan, Adrian Păunescu, Eugen Teodoru, Darie Novăceanu, B. Pandele, Iosif Naghiu, Al. Oprea, care au făcut și o serie de observații critice judicioase.

Asupra poeziilor lui Florin Mugur, părerile au fost împărțite. Vasile Sandu, Dragoș Vrînceanu, Ion Gheorghe, Adrian Beldeanu, I. D. Bălan au scos în evidență, pe lîngă unele scăderi sau versuri mai realizate, faptul că Florin Mugur e preocupat de probleme etice, dar că unele poezii trădează o atmosferă mic-burgheză. S-a insistat asupra lipsei de prospețime a poeziilor. Eugen Teodoru, Grigore Hagiu și George Radu Chirovici au socotit poeziile citite ca fiind valoroase, semnalînd și unele neglijențe ale poetului în folosirea cuvîntului.

În concluzie, Eugen Barbu a apreciat la Tudor Ursu stilul nespectaculos, plin de naturalețe, dialogul dens, atrăgînd atenția asupra deficiențelor în compoziția schiței „Griji pierdute". Poeziile lui Florin Mugur i s-au părut lipsite de acel curent de aer proaspăt, tonic, fapt semnalat de majoritatea vorbitorilor.

*

În prima parte a ședinței din 19 februarie a. c., Alexandru D. Lungu a citit schițele „Poartă deschisă" și „Nici un om de prisos". Prima evocă așteptarea unei mame al cărui fiu se află pe front, iar a doua schițează cîteva caractere de pe un șantier al zilelor noastre. În cadrul discuției, tovarășii Marcel Breslașu, Al. Oprea, Corneliu Leu, Dragoș Vrînceanu, remarcînd sensibilitatea autorului, dinamismul povestirii și prospețimea stilistică, au criticat în același timp insuficienta conturare a unor personaje și necesitatea unui mai pronunțat „sondaj în esențial". Au mai luat cuvîntul Dan Zamfirescu, Gh. Stanimir, Florin Rădulescu, Ion Butnaru și alții.

În continuare, Corneliu Șerban a citit din poeziile sale recente. Analizînd cîteva dintre ele, tovarășul Marcel Breslașu a remarcat „marea franchețe cuceritoare" a unora (două dintre cele „Trei cîntece de dor", „De dragoste în amurg", „Inscripție în pragul maternității"), ca și insuficienta aprofundare a unor idei valoroase, vizibilă în alte poezii. Despre acuratețea, căldura, sinceritatea sau „accentul etic" din versurile lui Corneliu Șerban au vorbit cu entuziasm Irina Zaharescu, Ion Gheorghe, Niculae Stoian, Ilie Constantin, Dragoș Vrînceanu și Mihai Negulescu, cerîndu-i totodată autorului un „spațiu poetic mai larg", o aprofundare mai nuanțată a ideilor. În încheiere, Eugen Barbu a subliniat unele calități și limite ale lucrărilor citite.

Florența Albu

ÎNTÎLNIRE

O, prietenii mei, bătrînii mei, victorioșii mei.
am să încep să vă vorbesc, cu
„dumneavoastră",
deși, o vreme, — am fost atît de-aproape
că ni se atingeau ideile și umerii, în mers.

Ne revedem, după un șir de drumuri și
campanii.
Răspunderi și stieli ne-nzăpeziră creștetul,
cum pomilor aprinși — anume vîrful
care a stat mai mult în vînturi, sus

Sînt — împrejur — pămînturi și orase
trezite, și de noi întemeiate ;
de nu cumva această nouă geografie,
e însuși arborele nostru genealogic...

Și-ncepem să ne spunem „dumneavoastră",
intimidați de-aureola timpului,
crezînd încă mai mult, în adevărul zilelor
care ne adunară-n jurul lor, ca steagurile...

Noi ne-am trecut — prietenie și iubiri, —
prin flacăra răspunderilor grave
care ne-ntinerir și ne maturizară.
Între grădinile răsădite de noi.

Nu pomenim de ele. Sînt prezente
în sentimentele noastre simple și pure ;
aerul înflorește-ntre noi,
decantat de lumină și de tăcere...

Jur-împrejur e Timpul — opera noastră vie.
Și strînși de drumuri, în răgazul orei,
între două campanii, stăm alături,
tovarăși vechi de sentimente și idei

Și — semn al prețuirii și-apropierii noastre,
începem să ne spunem „dumneavoastră".

Ilie Constantin

SOȚIEI MELE

Adeseori mi te imaginez cu duioșie
ca pe-o ciudată amintire
ce mă caută din viitor,
soția mea necunoscută.

Între impersonale gesturi stăruie
chipul tău schimbător și aburit
de parcă-ai alerga
printr-un perete de oglinzi
și-ntre zăbrelele niciuneia nu îndrăznește
brațul meu să te rețină.

E o așteptare melodioasă
cînd tinerețea mea se cere recunoscută,
bucuros sînt de fiece bătaie a inimii
și de departe-o bătaie pereche răsună
ca într-un amfiteatru de timp.

Corneliu Șerban

DOUĂ CÎNTECE DE DRAGOSTE ȘI DOR

Dor cu dor s-adună dor,
Semn că sînt și că se vor.

Vis cu vis s-adună vis
unul, celuilalt deschis.

Gînd cu gînd s-adună gînd
în înalt de frunți arzînd.

Om cu om s-adună lume,
fără moarte, fără nume...

Cînd te-aduni cu dragostea
nu te mai desparți de ea.

II

Cum se face ? Auzii
că la ceasuri mai tîrzii
muri-n casa nu știu cui
dorul, poate-al nimănui.
Și așa, mai către zi
s-a-ntîmplat a nu mai fi.

Muri greu, muri ușor ?
Poți să știi cum moare-un dor ?
Unul am și eu sub soare
Și mă doare. Dar nu moare.

László fy Aladár

INSIGNA DE PARTID

— fragment —

Explozii și fulgere-n cosmos se irosesc
miliarde.
Inima însă — această umană stea căzătoare —
insignă de partid de este, arde
și peste moarte, strălucitoare.
Sumbrele gînduri, frunze de palmier fluturînd,
înăbușă-n umbra lor oricare inimi.
Numai pe ea, niciciînd !

Un astru-al îndoielii, se-ntîmplă ca și luna
să-și verse-n multe inimi mătrăguna.

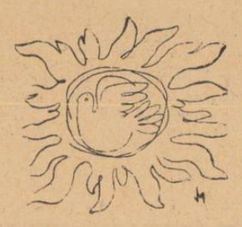

Doar pulsu-acestei inimi nu poate fi oprit
de-al îndoielilor scurt-circuit.

Oricît ar vrea demența s-o calce în picioare
cu cizmele fasciste dînd buzna, cîrtiți oarbe
oricît ar dantela-o cu gloanțe-ucigătoare,
ea pînă-n Socialism incandescent dogoare
și Socialismul razele-i absoarbe.
Clădirea lui cu ziduri mai albe ca zăpada
cu vîlvătaia-i fruntea se-nsenină.
Și fiecare schimb ce urcă baricada
sporește strălucirea-i cu propria lumină.

Tot ce e etemer în cosmos, piere-o dată :
erupție-orbitoare sau sclipitor bolid.
Doar inima umană mereu are să bată.
La comuniști ea-i o insignă de partid,
iar strălucirea ei neîntinată, —
problemă de conștiință pentru fiecare.
Poartă inima-aceasta în piept așadar,
omenire a vremurilor viitoare !

În romînește de Nicolae Stoian

GRIJI PIERDUTE

TUDOR URSU

Își scutură căciula de bura de toamnă, care tocase toată ziua mărunt, și începu să radă de pe bocanci, cu un cocean, grosul noroiului. Se dădu pe prispă, mai la lumină, în dreptul ferestrei. Întîi nu desluși vocile din casă. Se gîndea la cele patru hectare de coceni rămași netăiați. Tocmai bine, îi termină mîine și-i face glugi, să se zvînte, dac-o sta ploaia și-o da vîntul. Auzi vocea nevesti-si :

— Taci tu, c-a venit tat-tu !

Se uită printre perdele și-și văzu nepotul pe pat și pe fiică-sa lîngă el, cu spatele la fereastră. A bătrînă punea masa.

„Ce i-a venit ăsteia să plece cu copilu' pe ploaie, de la ea pînă aici, și la ora asta ?"

Nu era tîrziu, da' șapte tot era și-un întuneric de nimerești în toate băltoacele. „Și de ce să tacă ?"

Deschise ușa, dădu bună seara și rămase uitîndu-se la ele. Fiică-sa, Lina, stătea tot cu spatele și, din cînd în cînd, îi săltau umerii a plîns, iar nevastă-sa învîrtea de pomană c-o lingură de lemn într-o oală, pe soba cu plită.

Își scoase încet minteanul, cu ochii la ele și întrebă, cu vocea puțin îngroșată :

— Mă ! Ce-aveți voi ?

De întîmplat, se întîmplase ceva, dar tăceau amîndouă. Fata hohoti de plîns și trecu repede pe lîngă el, în camera ailaltă.

— Dar vorbește tu măcar, dacă aia nu poate ! Ce dracu' ați făcut.

Nevastă-sa se uită la el, îi veniră și ei lacrimi în ochi și abia șopti :

— A bătut-o bărba'-su...

— Și de asta v-a apucat p-amîndouă bocitu' ?

Se așezase pe un scăunel lîngă sobă și-și scotea bocancii. Vorbise cu putină răutate, uitîndu-se într-un anumit fel la nevastă-sa, dar sub barba nerasă i se vedeau mușchii jucînd.

— Și de ce-a bătut-o ?

— Să-ți spună ea, că-s mai multe.

Și adăugă mai tare :

— Treci tu, de-adoarme copilu' și vino de mănîncă !

Un timp nu s-a auzit decît jucăria aluia mic, zornăind din cînd în cînd, și lingurile.

— Da' Gică unde umblă ?

— E la o ședință, zice, cu sportu', nu știu...

— A început să umble noaptea, ziua nu-i ajunge...

Între Lina asta cu copilul și Gică, mai avusese un băiat, da-i murise. Ar fi avut acum doi pe lîngă casă, unu de șaptesprezece și ăl de-a murit de nouăsprezece, că Lina nu mai sta cu ei de un an și ceva. De ce-o lăsase să-i ia p-ăla ? Un teleleu, un vîntură-drumuri. Umblase din șantier în șantier, fără nici o meserie. Mă-si, că numai cu ea rămăsese, nu-i trimetea un ban și, pe unde se ducea, numai rele auzise despre el. Stătuse doi ani și la frate-său, la București, dar nici acolo nu făcuse purici. Acum era socotitor, alături, în Țeica de Sus. N-avea școală, da' carte știa și lucra bine. Săriseră amîndoi cu gura și, pînă la urmă, s-a învoit. Îl luase de frumos și uite că, tot de frumos ce era, îi umflase ochii.

— Ia spune, tu, cum a fost ? Ce i-a venit ?

...Ce să-i spună ? Ar fi fost așa bine să povestească altcineva în locul ei și ea să nu fie aici. Sau să fie... dar să nu se gîndească... Să asculte ca pe o întîmplare a altuia și să umble liniștită prin casă... Să strîngă masa, să vadă de copil.

— L-a chemat pe văru-său Nicu și i-a spus să vorbească cu oamenii să nu facă unirea. Cică, dacă se unesc gospodăriile, el n-o să mai fie socotitor. Că nu-i nevoie de doi, și el n-are școală...

...Alergase soacră sa după ea pînă aproape să dea în pădure : „Îl lași la greu, Lino ! La greu !" — îi strigase în urmă. Lui îi era greu da' ei, ei nu-i era ? Să-l audă, să-l știe ce face, ce vrea să facă, ei nu-i era greu ?

— I-a spus că-i dă zile-muncă... Dacă rămîne așa, o să fie tot el socotitor și, la ăștia care-l ajută, le pune zile în plus...

— Și Nicu ?

— N-a vrut. L-a'njurat și-a plecat

...A luat poteca peste deal prin pădure. Era întuneric. Auzea apa picurînd de pe crengi și nu-și putea potrivi gîndurile cu liniștea. Se loveau unele de altele, tresăreau, alergau. Și ea începuse să alerge. Ce n-ar fi dat să poată alerga la el, înapoi. A ieșit puțin din potecă și a alunecat pe frunzele înmuiate. A ferit copilul și cu o mînă s-a prins de un trunchi de fag. S-a oprit cu pieptul și cu obrazul lipit de coaja crăpată și udă, și a stat acolo mult și l-a plîns ca pe un mort...

— Și cu tine... ?

— Cu mine ? Da... ne-am certat rău, era aproape beat și-a început să dea... Mi-a spus c-am luat cinci sute de lei la avans de pomană, că mi-a pus zile-n plus ; așa că trebuie să tac.

...Acum ajunge ! Povestise a doua oară... Trebuie ! Trebuie să se ridice... să strîngă masa... să vadă de copil... Avea ochii lui ...mari, negri, ca ai lui. Altădată asta o bucura, acum o sperie. Nu. N-o să mai semene cu el. Plecase cu copilul, să-l ferească. Dacă ar fi rămas, poate și ea, lîngă el, acolo, ar fi început să-i semene.

Lina tăcuse de mult.

— Dă-mi, tu, bocancii ăi buni. Ăștia au făcut o gaură și intră apa.

Se sculă, se învîrti lîngă masă, apoi adăugă, ca și cum s-ar fi gîndit tot la bocanci :

— E putrezit de tot. I-ajunge ! Și se așeză iar.

— Mi-i dai, tu ?

— Anghele... Unde te duci acuma noaptea ? Să nu te duci după el ! E beat !

— Tu adu-mi bocancii ăia și lasă-mă... Cu el n-am nimic.

Stătu puțin și mai spuse cu un fel de părere de rău :

— Nu mai am nimic. Nici tu nu mai ai, nici Lina.

Nu mai are nimeni nimic cu el. Poate doar Asaftei plutonieru'...

— Anghele, gîndește-te la Lina, ea a luat banii !

— M-am gîndit. Ajungă-ți ! — strigă omul scos din răbdări.

Trecu dincolo și se întoarse încălțat. Își puse minteanul și dădu să iasă.

— Anghele, copilu' ! Copil de hoț ! Cum o să-i fie mai tîrziu ?

— Să vă ia dracu' pe toți ! — mai zise. Și trînti ușa.

Trecu podețul în uliță.

Pe lîngă casa vecinului, cu lumină la fereastra din față, se trezi înjurînd din nou. „Ăsta a lui Cazacu nu i-a plăcut, cînd a venit s-o ceară, că muncește cît șapte și-i om de casă, i-a plăcut muieratică ăla, că-și face părul cîrlionți și poartă cămașă cu dungi. Dunga mamii lui de oacheș ! Și tomite unde se băga el, puturosu' ? Că, de puturos ce e, prinde locu' mucegai sub el. Între colective ! Și de ce ? Că-și pierde locul lui de trîntore !"

Vru să înceapă iar să înjure, dar trebui să ocolească două bălțoace mari și pînă trecu de ele se mai domoli.

„Cum de nu l-a pocnit văru-său Nicu peste ochi, că-i trecea lui de tîrguială pe zile-muncă ? ! Da' așa e ăla, moale, la de-alde astea..."

Trecu șanțul în dreptul uliței și merse ținîndu-se de gard să n-alunece, că pe mijloc nu se putea.

„Alt trîntor !" — se gîndi. „Fane Ceapă ! N-o putea el s-aducă două care de piatră să le puie-n uliță ? Și dacă lui îi era lene, îi cinstea pe băieții de la tractoare și veneau cu una din remorci... Da' la-nceput în adunare, cine era mai cu colț ? El ! Adevărat, că nu vorbea de cîștig. De asta n-a vorbit nici unul. Nu le venea. Au început : că unde o să fie sediul, că dacă e dincolo e prea departe, că la cine o să are întîi, la ei sau la noi, cum o să fie cu brigăzile, care o să meargă la fructe, care la cîmp — și alte alea... Ăsta a lui Ceapă, o ținea morțiș cum o să-i zică la colectiva mare, că el nu vrea să poarte numele celorlalți. Ocoleau mereu cîștigul. Ce-i durea mai rău".

De ce să mintă ? Și el, Anghel Țane, tot la asta se gîndea. Cum o să fie ziua ? Mai bună ? Mai slabă ? De ce să dea de la ei, ălora ?

Erau de fapt una, dar se auzeau două : Țeica de Sus, Țeica de Jos. Ăi de sus și ăi de jos. Dar curțile oamenilor se amestecau aproape. Pe a de jos, aicea unde-i el, fusese moșia Cerveștilor. Trăseseră mai repede la colectivă, că erau mai toți la fel. Ăi de sus au întîrziat aproape doi ani. Aveau mulți de mijloc și chiar mai tari. Ce mai, colectiva de jos era mai bună și oamenii se învățaseră la cîștig. Cum o să fii împreună ?

A început mîna instructorului să facă socoteli cu creta și să deseneze pămînturile pe tablă. De vreo trei ori a șters-o și a umplut-o iar. Și de atunci, în alte zile, a mai tocit cîteva crete...

„Și-acum ?"... Dăduse de mult în șoseaua mare, dar se luase cu gîndurile. Și acum ? Acum trebuia să spună ce făcuse gineri-său și că fiică-sa e hoață. Mai bine era să se gîndească și să nu mai ajungă niciodată la luminile alea. „Da' dacă bețivanu' ăla momise pe careva ?" Dar iată că îi mergeau picioarele. Plecaseră de acasă la sediu ; și au ajuns. Au trecut de poartă.

Cui să spună ? Erau în ședință. O să-i aștepte.

S-a așezat pe o bancă, cu spatele răzimat de peretele magaziei vechi. Începuse iar să plouă mărunt și se uită cum lucește apa pe tabla mașinilor de la I.R.T.A. venite după mere. Erau aliniate la poartă una lîngă alta, șapte. „O să ia tot contractu'".

Se închise apoi în grijile lui și-n așteptare.

— Băi, Gică ! Gică a lui Țane ! Spune-i, mă, să scrie în procesu-verbal că s-a făcut !

— Lasă-l mă, că scrie ! auzi vocea lui fiu-său...

— Păi spune-i tu cum, că ăla-i cu gîndu' la Tuța, nu aci !

Un hohot de rîs izbi în peretele de scînduri din spatele lui și-i mută gîndurile. Ce face Gică aici ? O parte din voci le cunoștea, o parte nu. Îl auzi apoi pe Gică, vorbind într-un fel pe care nu-l știa.

— Scrie ! S-a hotărît în unanimitate să se facă o singură echipă din echipele din Țeica de Sus și Țeica de Jos.

— Pune, mă, echipă de fotbal, să se știe de care e !

Anghel Țane se răsuci pe bancă și încercă să se uite printre scîndurile umflate de ploaie, dar nu vedea nimic. Se sculă, ocoli colțul magaziei și rămase în ușa întredeschisă. Nu l-a luat nimeni în seamă. Erau acolo și din ăi de Sus și din ăi de Jos. Se așezară care cum apucaseră. La o masă șue stăteau al lui cu al lui Fane, alți doi de dincolo și ăl de scria „verbalul".

— Cum îi zice la echipa asta ? — aruncă unul din ăilalți.

Să fi fost acolo vreo treizeci, dar răcneau cît o sută. Fiecare, cîte un nume. Cînd s-au potolit, obosiseră.

— Ține Gică disciplina, de ce te-am pus acolo ?

— Uite, tovarăși, noi propunem trei nume : Avîntul, Zorile și Țeica.

— De Sus, sau de Jos ?

— Nici așa, nici așa. Țeica !

Și-au strîns puterile și-au strigat „Țeica". Și-a rămas să aprobe „sportivii" de la raion.

— Unde să stea echipamentul ? Sus ? Jos ?... Și iar au început.

„Păi sigur că Jos" se gîndea și Anghel Țane, dar l-a auzit pe fiu-său vorbind :

— Eu cred că e bine să stea la ei. Acolo e terenul, au și magazie...

„Iete-te, mă !" — gîndi Anghel.

— Să facem echipa ! mai auzi, dar prinse și vocea președintelui în curte. Terminaseră ședința. Rămăsese doar el și vorbea cu paznicul.

— Ce-i cu tine, Anghele ? Ce fac fotbaliștii, ne-au luat-o înainte ?

— Ei sînt gata, Tomo ! sînt gata !

— Las' că-i ajungem noi ! Ai venit să-l iei pe Gică ? Ce-i fată mare ?

— Nu, Tomo, nu. Cu necazuri ! — își aminti Anghel.

Dar necazurile acelea... erau așa departe... Căuta să simtă din nou grija din drum, la venire, și nu putea. Ce voia Sandu gineri-su i se părea acum un vis. Un vis urît dintr-o noapte rea care nu putea să-ți facă nimic și mai tîrziu îl uiți. „Dă-l încolo de prost, era beat !" Și începu să-i povestească lui Toma toată întîmplarea.

Cînd s-au despărțit la ulița lui Anghel, vorbeau de ăle patru hectare de coceni de-a doua zi și de un rest de pere de iarnă neculese încă.

. . . . . .

„Trebuie să-i grăbesc" se gîndi Toma, după ce rămase singur. Apoi, amintindu-și de ginerele lui Anghel, începu să rîdă. Uite ce era în capul nebunului ! ? Cînd o auzi frate-său de la București, îl omoară !

Mai merse cîțiva pași, apoi se opri. Îl ocolea un gînd, încă din timp ce-i povestea Anghel. Răsărise așa de undeva și acum nu-l slăbea de loc. Nu-l lăsa în pace. Parcă îi șoptea cineva la ureche :

„Tomo, Tomo, de doi socotitori o fi sau nu nevoie, dar de doi președinți ? Ce zici ? Nu se poate, Tomo ! Cine a mai văzut colectivă cu doi președinți ?

Mai merse o bucată, apoi se opri din nou.

„Și mai la urmă, dacă nu ne-am gîndit pînă acum, să mă gîndesc ! Uite așa : să mă gîndesc".

„Ia să te văd, cine rămîne președinte ? Tu, sau Florea Stancu de Sus ? De cîți ani ești președinte ?"

„Merg pe patru".

„Și cine-i mai bun ? Tu sau Florea ?"

„Păi să vedem..."

„Ce-ai făcut tu aici și ce-a făcut el acolo ?"

„Păi cîte nu face omul în patru ani..."

„Da, da' el a făcut în doi aproape cît ai făcut tu în patru. Așa e ?"

„Aproape așa".

„Și-acum în urmă, de cîte ori te-ai dus tu la el cu plan de vizită și, cum vedeai ceva nou, gata și tu, la tine ?"

„Și nu e bine ?"

„Ba da ! Dar ție-ți veneau toate astea în cap, singur ?"

„Cred că da..."

„Ba nu ! Nu te mai răsuci acum. Dacă erai tu sigur că ești mai bun, nu mai făceai socoteala asta ! N-o mai făceai. Erai — și gata. O lăsai s-o facă alții".

Pînă acum glumise sau se făcea că glumește cu gîndul. Ajunsese la podețul lui și se așeză pe scîndura din lături. Îl simți cîinele și auzi veriga de la lanț alunecînd pe sîrma întinsă, pînă spre poartă, unde zalele izbiră în lemnul ud. Să intre în casă ? Nu. Mai voia să stea puțin aici. Nu mai făcea nici un bilanț. Știe.

Știuse de mult că Florea e mai bun ca el. De ce să se ferească ? Pierdea ceva ? Da. Și știa bine ce ? Numele de președinte ? La început, cînd l-au ales, tresărea de fiecare dată și parcă-i gîdila urechea, ca o muzică. Umfla pieptul și voia să-l tot audă. Dar începuse greul și-l uitase și aproape mai toți îi ziceau pe nume, Toma. Nu suna așa simplu — Toma. Parcă mai intra ceva în numele ăsta al lui. Îl auzeau cîteodată pe vreunul „Las-că ne spune el, Toma" ! sau „Las-că le face el, Toma. Erau în „Toma", așa cum ziceau ei, și președinte și... Și ce dacă n-o să mai fie președinte își schimbă numele ? N-o să-l cheme tot așa ? Da' dacă, să zicem, au să stea într-o zi la sediu, la gospodărie, el cu Florea, și are să-l strige cineva pe Florea „tovarășe președinte", o să se poată ține să nu răspundă el ? Asta poate da. Dar n-o să-l riciie pe suflet cînd o să răspundă Florea ? Ba bine că nu ! Și-n generală, în loc să se uite toți la el, colo, la masă, o să stea Florea în locul lui și-o să se uite la Florea.

Înjură și zise aproape tare, așa ca să se audă singur :

— Ce se mai zvîrcolește președinția în tine Tomo !

„Da cu banii ? Cu zilele-muncă ? Ei, asta-i ! Doar n-o să stea acasă să doarmă. N-a uitat în patru ani nici să dea cu sapa, nici să țină coasa-n mînă. E greu la coasă, Tomo ! Pas cu pas pe coasta Țeicii. Și la sapă, ia gîndește-te !... Nu ! De asta nu-i era frică" !

Se uita prin întuneric și căuta să ghicească umbra casei lui Dutu de alături. Vorbise cu el să mai facă ceva lăzi, că se cam ruinaseră și pînă vin alea de le trimet pline, înapoi, mai trece. Le-o fi făcut ? Uite, vezi ! A trebuit să se gîndească la lăzi. Astea-s griji de președinte. Și se întristă deodată. Și pe astea le pierde... Grijile.. Pierde grijile cu care se culca seara, cu care se obișnuise să se scoale dimineața și prin care înota ziua întreagă. N-o să le mai aibă — și tare se obișnuise cu ele..."

Se ridică, făcu doi pași spre poartă, dar se opri din nou.

„O fi făcut ăsta lăzile ?

Mai făcu un pas-doi și se opri iar.

Cum să piardă grijile ? Și de ce să nu le mai aibă ? Adică ce ? Pleacă din sat ? Din colectivă ? Tot aici rămîne ! Și ce ? Grijile nu-s ale lor, ale tuturor ? ! '

Auzi ușa de la casă deschizîndu-se și în fișia de lumină o văzu pe nevastă-sa.

— Tu ești, Tomo ?

— Eu.

Împinse poarta și intră în curte.

— Da' ce făceai acolo singur ?

— Ia... Stinghia aia de la podeț...

— O fi rupt-o vițica. N-am văzut-o, că n-am mai ieșit în uliță... a fost Tuța după apă. Să-i spui și tu lui Mitea, să treacă pe aici să pună alta.

Intrară în casă.

— Ce-ai zis de vițică ? Să vină Mitea ? Păi... nu e ruptă stinghia... e doar ieșită din cui... Ia ascultă !

Îi venise alt gînd și aproape rîdea :

— Cîte zile făcute are Tuța pe anul ăsta ?

Femeia se ridicase de la focul pe care-l întețea și întrebă mirată :

— Da' ce-ți veni acum ?

— Așa, cîte ?

— Păi n-are multe, vreo șaizeci-șaizeci și cinci...

— Da' tu ?

— Da' ce-ai așa, dintr-odată ?

— Nici tu n-ai mai multe...

— Ba, am ; cum să n-am ? !

Mînca Toma și-i venea mereu să rîdă.

„Ce-o să fie cînd o să afle ele ?". Și rîse deabinelea.

— Și ce-ai găsit de rîzi ? Ce-i cu tine ?

— Ce să fie ? Mă gîndeam și eu la vițica noastră c-a rupt stinghia de la podeț și rîd.

DESEN de N. ȘERBAN

Gîndurile unui iubitor al celei de-a şaptea arte

Minunea cinematografului zăcea uitată într-o cutie de luat vederi. Cînd au căpătat jucăria, unii au crezut că ajunge să ai o pînză şi 200 de curioşi ca să te numeşti cineast. Strîngerea unor actori voroşi pe platou, folosirea frumuseţilor naturii şi chiar o idee de film n-ajung totdeauna. Mai trebuie şi un regizor...

●

Ce-i un regizor? un cunoscător de muzică, arhitectură, pictură, un iubitor al literelor şi al dansului, un degustător subtil de teatru şi un amator de cinematograf.

Am cunoscut oameni cărora cîteva ore pierdute în faţa unei pînze le ţinea loc de orice cultură. A privi nu înseamnă totdeauna a înţelege.

●

Scenariu, idee cinematografică, dialog cinematografic, suspense, iată nişte cuvinte goale, fără talent. Cineva descoperind faptul că un cal se poate călări şi cu faţa la coadă a văzut în asta scheletul unui film.

●

Unele filme sînt alît de lapidare încît nu înţelegi nimic.

●

Există o antipatie faţă de dialog pe care unii regizori de film o socotesc, pretenţios, exigenţă cinematografică. Ei uită că epoca peliculei mute a trecut de mult.

●

Ador humorul, dar să nu-mi fie oferit involuntar. Sînt secvenţe în unele filme, hilariante prin neputinţa de a ajunge la tragic.

●

Ştiţi ce face superficialul în cinematografie? Fotografiază!

●

O ieşire pe geam, căderea de pe un acoperiş, escaladarea unui munte şi chiar moartea într-un război realizat în studiou nu presupun cu orice preţ un caracter. E memorabil numai ceea ce are măreţie.

●

Din toate acestea: palate, păduri, cascade, lupte şi cavalcade lipsea esenţialul: un erou.

●

Nu-mi fotografia, tovarăşe, cartonul dumitale presat dat cu vopsea: avem oraşe. Cinematograful nu-i caleidoscop de copil, să stai în casă. Mişcă-te!

●

Au vorbit tot timpul, ameţisem, spuneau lucruri foarte frumoase, chiar prea teatrale pentru a fi suportate pe pînză. Cînd s-a terminat filmul, am înţeles că s-a făcut apologia nimicului pe care nici o artă nu-l suportă.

●

Realitatea cînd e îngroşată are ceva din femeile prea fardate. Unele urechi n-au auzit încă de cuvîntul sugestie. Nu-mi spune, domnule, lasă-mă să înţeleg!

●

Ce minuni au făcut unii cu cîteva sute de metri de peliculă... Dumnealui a cărat toată vesela familiei domnitoare, toată garderoba şi chiar a reconstituit garda palatului, cu halebarde, cu costume de operetă, cu tot ce trebuie: atîta doar că la apariţia regelui, îl recunoscurăm pe actorul X cu toate defectele talentului său.

●

Unii regizori îşi închipuie că duelurile fioroase cu săbii uriaşe şi răsturnările de cai înzăuaţi sînt în stare să înlocuiască un scurt dialog teribil de cuvinte.

●

Cuvîntul nu poate să piară din cauza imaginei! Dimpotrivă! Înaripaţi un peisaj cu un verb şi o să aveţi o transfigurare. Natura e uneori opacă şi o rază de lună zgîriind un geam poate naşte un diamant.

●

Ce se numeşte un bun accesoriu în film? Lucrul mut care vorbeşte singur şi spune totul. O mănuşă uitată dacă e bine folosită în scenariu are în ea mai multă viaţă decît o replică fără sare.

●

Nu totdeauna cînd vorbesc doi oameni putem să spunem că asistăm la un dialog.

Eugen Barbu

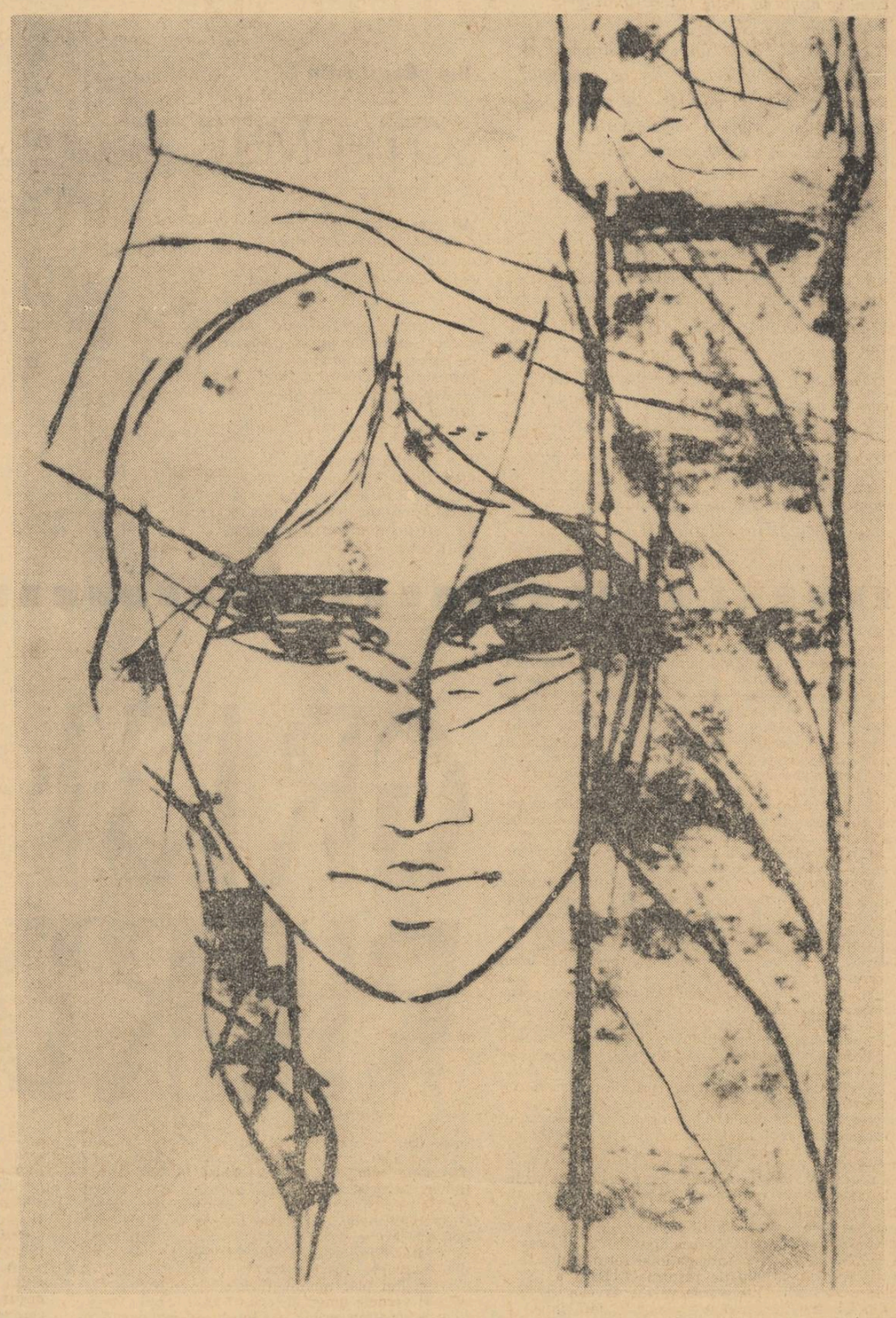

N. SĂFTOIU — ÎN PRIDVOR

Prietenii mari ai celor mici

Televiziunea, nu cu mult mai în vîrstă decît cei mai mici spectatori ai săi, este, se poate spune, matură în surprizele zilnice oferite acestora. Programele pentru copii se impun ca fiind cele mai izbutite, mai variate şi mai originale din adevărata televiziune. Există aici o deosebită grijă pentru satisfacerea gusturilor şi cerinţelor acestei vîrste, exigenţă pe care redactorii n-ar fi rău s-o manifeste şi pentru cei mari, adesea obligaţi să urmărească emisiuni de un gust îndoielnic.

Mai avantajaţi decît părinţii lor, copiii şi-au găsit în eroii micului ecran adevăraţi prieteni. Ei simt nevoia firească de a-şi împărtăşi bucuriile, rezultatele la învăţătură, micile necazuri acestor prieteni care ştiu să dea un sfat bun fiecăruia („Poşta copiilor").

Copilul trebuie să crească într-o atmosferă culturală care să-i permită ca, paralel cu asimilarea cunoştinţelor, să-şi dezvolte şi anumite aptitudini artistice. Preocuparea redacţiei „emisiunilor pentru copii" este în acest sens evidentă. Alături de un film despre egoismul care destramă cea mai frumoasă prietenie („Trei pinguini", producţie Mosfilm), e prezentă o poveste care solicită micilor telespectatori imaginaţia şi îndemînarea în ale desenului („Grăbiţi-vă să creşteţi mari" de Octav Pancu-Iaşi, desene de Iurie Darie). Şi, pentru ca munca să nu fie nefolositoare, comentariile ce însoţesc fiecare dintre desenele trimise, grija de a le reliefa calităţile şi de a atrage atenţia asupra greşelilor sînt binevenite.

Educaţia estetică nu este privită unilateral, ci în toată complexitatea ei. Tînărul de mîine nu trebuie să fie un neiniţiat în faţa multiplelor aspecte ale frumosului, un diletant sau snob, ci un bun cunoscător, un pasionat al artei. Albumele artistice prezentate, de obicei, în emisiunile de simbătă sînt întocmite în acest scop. Astfel, micii oaspeţi ai emisiunii din 2 februarie au prezentat pe scena televiziunii cîteva dansuri populare într-o interpretare desăvîrşită pentru vîrsta lor. Copiii au făcut cunoştinţa celebrilor „călăsari" întorşi nu de mult din turneu, dar a unor călăsari în miniatură, totuşi nu mai puţin buni dansatori.

Pe lîngă cîntecele pionereşti, prezentate în unele seri, telespectatorii audiază mici concerte de muzică simfonică. Redactorii ştiu că genul este ceva mai dificil, că muzica grea presupune o bună pregătire. De aceea, primele noţiuni le sînt prezentate copiilor într-o formă accesibilă. Programul susţinut de elevii Şcolii de muzică nr. 2 în cadrul emisiunii din 3 februarie a fost alcătuit cu atenţie, din bucăţi simple, melodioase, plăcute. În acelaşi timp, el a fost şi instructiv, prin explicaţiile date pe parcurs asupra unor instrumente mai puţin cunoscute (prezentarea instrumentelor de suflat însoţite de un scurt istoric al trompetei).

Credem că experimentarea unor medalioane muzicale la nivelul înţelegerii şcolarilor ar da bune rezultate. Copiii ar cunoaşte, prin ele, viaţa marilor compozitori, mai ales dacă prezentarea ar fi însoţită de exemplificări alese din cele mai cunoscute piese ale acestora, accesibile vîrstei. „Ghidul muzical" sau „Prietenii lui Do-re-mi", reluate la televiziune într-o prezentare originală, ar contribui de asemenea mai mult la dezlegarea tainelor muzicii „grele".

Fiecare vîrstă îşi are cartea preferată: cei mici — basmele, cei „mari" — cărţile de aventuri, particularitate pe care televiziunea o respectă cu strictreţe în alcătuirea emisiunilor cu caracter literar. Ca şi celelalte emisiuni, şi acestea denotă preocupare pentru o prezentare originală a eroilor literari. Sub forma unei povestiri directe, a teatrului de păpuşi, a unui film de desene animate sau, ceva mai nou, a povestirii desenate (aceasta din urmă cu dublu scop, cum am arătat mai sus), cei mici trec în lumea basmului prin cele mai „neimaginate" întîmplări.

Cei ce lasă joaca pentru „citit" găsesc în aventurile „Copiilor căpitanului Grant" sau ale locuitorilor „Insulei misterioase" mai multă satisfacţie decît într-un meci de fotbal. Pentru aceasta, căpitanul Val-Virtej, Paganel, împreună cu Aşchiuţă, Daniela sau Irina, pornesc în călătorii nu lipsite de riscuri („Căpitanul Val-Virtej" despre eroii „Insulei misterioase" şi „Aşchiuţă şi Paganel în Africa").

Emisiunile literare apelează mult la romanele de anticipaţie ştiinţifică ale lui Jules Verne. Desigur e firesc ca, în timpul nostru, pasiunea copiilor pentru ştiinţă şi tehnică să crească, dar e de dorit ca televiziunea să ofere micilor ascultători mai multe lucrări originale.

Deşi bine intenţionate, emisiunile literare sau, mai corect spus, ştiinţifico-geografico-literare, abuzează de această particularitate de vîrstă a copilului. Nu se poate, totuşi, specula prea mult evadarea în fantastic fără a cădea, în cele din urmă, în banalitate.

Se simte de asemenea nevoia completării, cu ajutorul micului ecran, şi a cunoştinţelor literare căpătate în şcoală, prin prezentarea creaţiei marilor noştri clasici sau ai literaturii universale.

Gustul pentru frumos nu se formează decît prin educarea lui atentă încă din anii copilăriei. E ceea ce şi-au propus s-o facă, discret, atent, permanent, cu elemente mereu noi, prietenii mari ai celor mici, redactorii emisiunilor pentru copii, de la televiziune.

Rodica Docea

Permanenţa omului

Două expoziţii de plastică

Două expoziţii personale, organizate într-un interval foarte scurt în sala din Calea Victoriei 132, au relevat două autentice talente din rîndul tinerilor artişti plastici. Atît pictriţa Elena Urdăreanu-Herţa, cît şi graficianul N. Săftoiu sînt nume cunoscute vizitatorilor expoziţiilor din ultimii ani. Deşi nu reprezintă decît un crîmpei al creaţiei lor, lucrările expuse prilejuiesc o cunoaştere a orientării artistice, a modulul lor personal de interpretare a realităţii, cei doi artişti fiind uniţi prin pasiunea cu care cercetează lumea interioară a oamenilor.

Elena Urdăreanu-Herţa e un temperament meditativ. Ea nu consemnează prima impresie, nu are, cu alte cuvinte, temperament de reporter. Primele notaţii sînt prelucrate, ideea se amplifică, sentimentul capătă o rezonanţă mai adîncă. De aceea, peisajele sale, inspirate de noile privelişti ale oraşelor industriale (cele mai multe lucrări în acest gen sînt realizate în timpul documentării în centrul miner Filipeştii de Pădure), comunică un registru larg de idei, mărturisind o operaţie îndelungată de comparaţie, de alegere a elementului esenţial, de îndepărtare a anecdoticului. Peisaje ca „Silozul de cărbune" sau „Intrarea în mină" (în deosebi primul, care mi se pare a fi unul dintre cele mai realizate şi mai unitare din întreaga expoziţie) au un caracter, aş spune, eseistic. Siluetele masive ale construcţiilor industriale se proiectează, impunătoare, pe fundalul de natură, realizînd o unitate deplină între poezia geometrică a clădirilor şi lirismul desfăşurat într-o ritmică molcomă, a dealurilor. Elena Urdăreanu a căutat punctele în care aceste imagini poetice se întîlnesc şi a elaborat într-un cromatism discret o viziune unică.

Portretul e tratat şi el în acelaşi spirit de discernere a esenţialului, pînă la construirea unui simbol. „Minerul" său se remarcă printr-o expresivitate a privirii, prin gestul reţinut, prin tratarea monumentală, încălzită însă de participarea pasionată a artistei la viaţa interioară, complexă a eroului ei. În procesul de sintetizare a elementelor constitutive, în care forma nu ia naştere din desenarea unei armături exterioare, ci dovedeşte existenţa unei osaturi interne, pictriţa nu ajunge la crearea unor simboluri schematice, lipsite de individualitate. Aceasta şi din pricina unui lirism căruia Elena Urdăreanu îi rămîne credincioasă în tot cursul analizelor, revenirilor, sintetizărilor.

Acest lirism devine şi mai clar în peisajele din Munţii Apuseni, în care perceperea elementului nou din viaţa oamenilor se face în direcţia descoperirii unei poezii miniaturale, a caselor albe ascunse printre pomi. Aici compoziţia e construită pe contraste mai puternice, albul curat al pereţilor punînd pete luminoase pe verdele cenuşiu al peisajului natural. Florile sale (dintre care se reţin mai ales „Margaretele", de o unduire ritmică plină de armonie) comunică de asemenea acest simţ poetic, de data aceasta mai spontan, mai direct aşternut pe pînză.

Cînd însă artista încearcă utilizarea unei game coloristice întemeiate pe tonuri mai vii (ca în „Stradă veche în Bucureşti", în care cromatismele nu sînt sugerate de temă), compoziţia nu se mai impune prin acelaşi simţ al echilibrului şi al unităţii. Coloritul devine prea jucăuş pentru ideea de vetust pe care o conţine tabloul.

Sînt, de asemenea, cazuri în care Elena Urdăreanu împinge prea departe reducerea cromatică la cîteva tonuri dominante, ceea ce duce, ca în „Silozul nou din Filipeştii de Pădure" sau în „Vase", la o oarecare monotonie.

Se cuvine subliniată şi o altă latură a creaţiei artistei, evidentă într-o lucrare ca „Aniversare familială". Fără accente sarcastice, fără să ajungă la caricatură, Elena Urdăreanu se distinge printr-un umor fin, de bună calitate. Văzînd asemenea lucrări de o arhitectură solidă, observînd cunoştinţele de tehnică picturală din alte tablouri, rezolvarea plină de seriozitate a unor probleme dificile de culoare şi, în deosebi, adeziunea hotărîtă la contemporaneitate, te întrebi de ce artista ezită încă să abordeze compoziţia tematică. Gen de largă respiraţie, capabil să exprime o mare bogăţie de idei, aceasta ar putea releva pe de-a-ntregul plenitudinea forţei artistice a tinerei pictorite.

★

A te încumeta să prezinţi într-o expoziţie numai „desene pe teme din opera lui Mihail Sadoveanu" constituie, fără îndoială, un act de curaj. Cînd, în ultimii ani numai, opera marelui scriitor a inspirat artişti de prestigiu, printre care figurează Corneliu Baba şi Jules Perahim, ilustrarea paginilor din „Nicoară Potcoavă" sau din „Povestiri de război" demonstrează că artistul e convins că a găsit o nouă modalitate de exprimare, sugestivă şi vie. Şi se pare că N. Săftoiu are dreptate: ilustraţiile sale adaugă o experienţă în mare măsură izbutită la seria largă a realizărilor în acest sector.

Tînărul grafician urmăreşte descifrarea profundului mesaj umanist al operei lui Sadoveanu, a dramatismului ei. Eroii scrierilor sadoveniene îşi dezvăluie universul lăuntric bogat. Săftoiu a pornit de la tipuri ale ţăranului de astăzi, sugerînd astfel permanenţa valorilor operei sadoveniene. El nu a căutat latura spectaculoasă, aşa-zisa „culoare de epocă", ci, prin cîteva fizionomii pregnante, plasate în compoziţii cu valoare simbolică, încearcă să desprindă esenţa acestei creaţii vaste cu un mesaj atît de puternic.

Ceea ce impresionează în primul rînd în lucrările lui Săftoiu este privirea eroilor, expresivă, de o reală profunzime. Prin porţile acestea largi ale ochilor, pătrunzi într-un univers larg în care se frămîntă sentimente tulburătoare. În privirea tăioasă a lui Ghiţă Botgros, în ochii aburiţi de visare ai fetei din Cerdac, zîmbetul naiv al copiilor, în tristeţea dramatică a soldaţilor din „Povestiri de război" artistul a ştiut să sugereze viaţa interioară a personajelor.

Desenele sînt compuse din cîteva elemente juxtapuse, din linii ce se întretaie în contururi clare. Un chip de ţăran privit în prim plan, un lup în fundal, spaţii albe distribuite asimetric contribuie la sugerarea aproape cinematografică a mişcării din „Iarnă şi lupi". Alteori, portretul personajului ocupă întreaga pagină, fiind tratat lapidar, toată atenţia artistului s-a concentrat spre reprezentarea ochilor.

N. Săftoiu e un temperament dinamic, Portretele sale, mai cu seamă cele pentru „Povestiri de război", dovedesc calităţile sale de pictor al mişcării. Dar, în această privinţă, îl pîndeşte primejdia autopastişei. Sînt unele desene în care ai impresia că artistul a reluat soluţii compoziţionale proprii, repetîndu-le. Unele personaje se aseamănă prea mult între ele, elementele din fundal apar prea stăruitor: într-o compoziţie un cal, în alta un lup, amîndoi cu o funcţie decorativă identică. Alteori, fondul colorat nu se integrează în imagine, rămînînd un element exterior.

Dar, în general, efortul lui N. Săftoiu de a pătrunde, prin intermediul eroilor lui Sadoveanu, în viaţa interioară a omului a dat rezultate pozitive.

Cele două expoziţii din Calea Victoriei demonstrează că, în pofida ezitărilor, a timidităţii în rezolvarea unor imagini ample, tinerii artişti se apropie, cu mijloace diferite, de împlinirea principalului obiectiv al artei noastre contemporane: reprezentarea omului cu întreaga sa viaţă interioară.

Dan Grigorescu

FILM

ÎNTRE „JURNAL" ŞI „DOCUMENTAR"

Realismul socialist a revitalizat reportajul, investindu-l cu atribute inedite. Menit prin specificul său să fie viu ancorat în contemporaneitate, reportajul are menirea de a consemna cu promptitudine mersul impetos al transformărilor revoluţionare. Există, incontestabil, similitudini între reportajele „de ziar" şi cele scrise cu imagini pe peliculă. Jurnalul de actualităţi, echivalent săptămînal al presei de fiecare zi, devine un mijloc eficient de relatare a faptelor semnificative. Aceleaşi surse oferă materialul, aceeaşi operativitate se manifestă în informarea cititorului sau a spectatorului. Prezenţa amplă a muncitorului, a uzinei, în publicistică, decurge firesc din realitatea vieţii noastre. Este o „temă" primordială a creaţiei de orice gen. În rîndurile ce urmează, vom urmări cîteva aspecte legate de oglindirea universului industrial în jurnalul cinematografic. Trebuie semnalată contribuţia pozitivă substanţială pe care o aduc în acest sens operatorii-reporteri ai studioului „Alexandru Sahia" (ale căror nume le aflăm mereu prezente pe genericul jurnalelor: M. Melnic, M. Kiamil, P. Ţuţuleasa, Fr. Toth şi mulţi alţii). Rubrica atît de cunoscută „Veşti din industrie" se împrospătează permanent cu ştiri noi. O inovaţie importantă, care s-a făcut la uzinele „Electroputere" din Craiova, bunăoară, creşterea productivităţii muncii într-o fabrică de textile, utilaje noi, moderne, introduse în combinatul siderurgic, reprofilarea uzinelor „Griviţa Roşie" şi atîtea alte acţiuni sînt surprinse cu febrilitate de obiectivul aparatului de filmat. Popularizarea succeselor obţinute în diferite sectoare ale producţiei industriale constituie, bineînţeles pentru cineaşti, un obiectiv important. Profilul complex al jurnalului impune o riguroasă împărţire o minutelor de proiecţie, deoarece trebuie asigurată varietatea materialului prezentat. Dar, fie şi pentru puţine clipe, putem urmări cu emoţie pe ecran încordarea muncii, descoperind activitatea febrilă a oţelarilor, precizia mişcărilor cu care excavatoriştii coordonează şi supun maşinile gigantice, evoluţia minerilor prin galeriile subterane etc. Momentele filmate „pe viu" au grandoarea muncii cotidiene, demnă de a fi reţinută pe ecran. Între secvenţele disparate care ne transportă mereu în alte colţuri ale ţării, există o fuziune deplină şi firească, ele se integrează într-o cronică vastă, menită să redea freamătul industrializării socialiste.

Deşi, aşa cum spuneam, există în acest sector al reportajului cinematografic realizări certe, cred că mai rămîn încă multe posibilităţi neutilizate de cineaşti. Ni se pare că, adeseori, autorii „jurnalelor" recurg la procedee şablonarde; chiar dacă remarca se poate extinde asupra mai multor rubrici, în primul rînd „Veşti din industrie" denotă o asemenea tendinţă. O preocupare deosebită a reporterilor studioului trebuie să fie relevarea pregnantă a capacităţii creatoare de care dispun artiştii metalului şi strungului. Nu putem fi satisfăcuţi însă într-un totul de soluţiile abordate pînă acum de autori. Explorarea cadrului uman se poate produce şi în contextul jurnalului de actualităţi, bineînţeles cu mijloace adecvate; chiar şi în minutele puţine rezervate rubricii amintite aparatul poate investiga mai amănunţit actul tulburător al muncii desfăşurate de oameni entuziaşti şi inspiraţi. Filonul poetic este prezent în scenele de producţie aparent obişnuite şi se cuvine valorificat. Aparatul — depăşind uneori perimetrul uzinei — pătrunde, spre exemplu, în apartamentele confortabile locuite de muncitori sau în primitoarele case de odihnă. Se întregeşte astfel portretul colectiv al muncitorilor. Cinematografia nu este însă vitregită de posibilitatea „scrierii" unor reportaje de proporţii mai largi; ar fi binevenită continuarea iniţiativei de a înregistra pe ecran munca unei echipe dintr-o uzină, drumul parcurs pentru obţinerea steagului de fruntaşă. Un astfel de film scurt ar putea fi proiectat separat suplimentînd apreciabil cronica lapidară a jurnalului. Credem că e cazul să mai sugerăm studioului „Al. Sahia" alcătuirea unor documentare care să selecteze materialele filmate de-a lungul anilor într-o mare uzină sau pe un şantier. Am vedea aici cum s-a dezvoltat forţa industrială a ţării, ne-am reaminti nume de inovatori şi de fruntaşi. Începuturi s-au făcut şi în direcţia aceasta (cum e cazul documentarului despre şantierul hidrocentralei de la Bicaz). Dar să nu ne oprim aici. Lumea uzinei merită să aibă un comentariu cinematografic substanţial. Recentul eveniment, propunerile de candidaţi în alegerile pentru sfaturile populare oferea o ocazie în plus pentru a cunoaşte „fişele personale" ale muncitorilor, viitori deputaţi. Nu ni s-a părut că operatorii au răspuns satisfăcător acestui deziderat al publicului.

Mai insistăm puţin asupra textelor care însoţesc imaginile: în ultima perioadă, am observat dispariţia formulărilor plate, aride. Comentariul e mai viu, mai colorat şi această cucerire a „textului" trebuie salutată.

Mihai Botez

ACTUALITATEA LITERATURII DESPRE VIITOR

de MIHU DRAGOMIR

Dacă, imediat după înființarea Uniunii scriitorilor, cineva ar fi avut ideea să convoace o ședință avînd ca temă literatura științifico-fantastică, numărul celor care ar fi participat ar fi adus, desigur, aminte de vreo sectă bizară, în mare criză de aderenți. De altfel, cei cîțiva inși care s-ar fi adunat la o asemenea chemare n-ar fi putut angaja decît o discuție... de anticipație, deoarece literatura respectivă nu exista, pur și simplu, la acea dată, decît sub forma primelor traduceri din tulburătoarele lucrări ale lui Efremov, sau sub forma — pe nedrept uitată de contemporani — a unor lucrări datorite pionierilor acestei literaturi, cu ani și ani în urmă. Astăzi, discuția noastră este impusă de realitatea obiectivă a dezvoltării literaturii noastre. Numai colecția editată de „Știință și tehnică" apare în 50 000 exemplare, de două ori pe lună, iar scrisorile primite de la cititori arată că fiecare exemplar circulă din mînă în mînă, încîncind numărul celor ce au îndrăgit această literatură. A trecut perioada „începuturilor", cînd salutam cu entuziasm orice încercare, cît de modestă. Este, credem, momentul să analizăm cu toată seriozitatea stadiul la care am ajuns, pentru a putea asigura o dezvoltare cît mai complexă, și pentru a lăsa de o parte lipsurile inerente ale căutărilor de început de drum. Vom mai face experiențe, bineînțeles, dar pornind de la actualul stadiu. Cucerirea Cosmosului nu s-a oprit la Sputnik 1, ci s-a dezvoltat progresiv, pînă la Marte 1 și poate că chiar, în clipa cînd noi discutăm aici, la Baikonur se discută amănuntele primului sbor Pămînt-Lună și retur.

★

Succesul cunoscut în țară și în străinătate de romanul „O iubire în anul 41.042", de Sergiu Fărcășan, dovedește din plin valoarea acestei cărți scrisă cu fantezie, curaj, pricepere științifică îmbinată cu romantism, cu umor și patos autentic al cunoașterii. Dacă pe unii i-a speriat numărul anilor care ne despart de eroi, să nu uităm totuși că Sergiu Fărcășan a dat dovadă de maximum de modestie față de Wells, de pildă, care îl duce pe Exploratorul Timpului în societatea anului 802.701. Important este că autorul a reușit să ne dea senzația unei societăți comuniste evoluate, depășind cu mult sfera Pămîntului, să ne-o prezinte în culori vii, iar faptele, oricît de fanteziste, nu forțează cu nimic verosimilul.

Calități asemănătoare, în privința construirii unor ipoteze care, prin forța literaturii, capătă realitate, are și romanul lui Victor Kernbach, „Luntrea sublimă". De data aceasta, sîntem trimiși în trecutul îndepărtat, pe vremea miticei Atlantide, subiect care i-a adus glorie lui Pierre Benoit și care a ispitit atîția alți scriitori, între alții și pe Beleaev, atît de îndrăgit de tineretul sovietic și, în ultima vreme, datorită traducerilor, și de tineretul din țara noastră. Este desigur greu și chiar riscant să te pronunți într-un subiect care a mai cunoscut interpretări ilustre. Victor Kernbach reușește, totuși, să aducă o viziune originală, legînd elemente vechi ale legendei cu ceea ce se numește ipoteza lui Agrest, posibila vizită a unor locuitori de pe alte planete pe Pămînt, cu zeci de secole înainte. Iată deci două moduri diferite de manifestare a literaturii științifico-fantastice. Anticipație și retrospecție sau, dacă vreți, o anticipație răsturnată. Dacă a vorbi despre zborurile interplanetare ale navelor conduse de oameni înseamnă a anticipa, și fără îndoială înseamnă „Luntrea sublimă" este un roman de anticipație. Dar această anticipație este plasată, paradoxal, în trecutul îndepărtat al omenirii. Cum se împacă aceste două poziții? Se împacă lesne dacă precizăm că este vorba despre trecutul omenirii de pe planeta Pămînt. Ceea ce este pentru noi acum anticipație, pentru o omenire trăind într-un alt sistem solar poate fi trecut, după cum ceea ce este pentru noi trecut îndepărtat poate fi, în alt colț al universului, viitor. Tematica fantastico-științifică se plasează între aceste posibilități concrete ale infinitului — dacă ne putem exprima astfel — stimulînd toate energiile fanteziei creatoare.

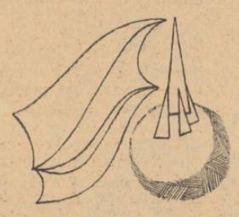

Dar, dacă literatura cu temă cosmică poate fi, într-un anume fel, considerată „de anticipație", fie că se petrece în viitor, fie că se petrece în trecut, din punctul de vedere al omenirii noastre — și în acest sens și „Corăbii astrale" a lui Efremov este un roman de anticipație, deși faptele esențiale s-au petrecut cu milioane de ani în urmă — nu toată literatura științifico-fantastică este anticipativă. Povestires lui Franz Stork, de pildă, în ceea ce are științifico-fantastic, este o carte cu acțiunea în prezent, deoarece ideea științifică, translocația directă, fără intermediul stației de emisiune, nu pare a fi departe de realizare. Nu de mult, am aflat, astfel, despre crearea multdiscutatului televideofon, un telefon care îți dă posibilitatea să și vezi persoana cu care vorbești. (Bineînțeles, rămîne de văzut dacă această invenție are și avantaje practice, mai ales pentru cel chemat la telefon...) Nici „Alibiurile inginerului Dragomir", de L. Tölgyesi nu este o carte de anticipație propriu-zisă, întrucît maximum tehnico-științific pe care și-l propune este un avion fără motor, folosind accelerarea electronilor. În actualul ritm de dezvoltare al mijloacelor de zbor, crearea unui aparat asemănător nu va mai mira, desigur, pe nimeni.

Nu vreau să fiu greșit înțeles. Nu încerc să stabilesc valoarea unor lucrări pe baza cotei de anticipație conținută. Vreau doar să subliniez marea diversitate a posibilităților literaturii științifico-fantastice. Dacă acțiunea se poate petrece în trecut, prezent sau viitor, pe pămînt, sub pămînt, în spațiul inter-astral sau pe orice corp ceresc, tot atît de diferite pot fi și procedeele literare. Jules Verne ne-a lăsat romanul în care elementul științific este de ordinul „se va întîmpla mîine sau poimîine", elementul fantastic este de obicei foarte redus, iar acțiunea se desfășoară de obicei pe linia literaturii de aventuri. Există o literatură cu un puternic caracter satiric, inițiată de Edgar Poe și dusă la apogeu de Wells, în care elementul științific pare verosimil, dar de fapt este un simplu pretext literar. Există genul Beleaev, în care se pornește de la fapte științifice imposibile — cel puțin pentru mentalitatea epocii noastre, ca un om care zboară fără nici un aparat, pe baza misterioaselor însușiri ale levitației omul amfibie, un elefant cu creier de om etc. — dar în care aparența științifică și trama polițistă sînt folosite pentru dezbaterea acutelor probleme sociale. Există literatura de un lirism atît de intens a lui Edgar Poe, ale cărei ecouri se aud și la Wells. Există romane, nuvele, schițe, poeme, piese de teatru, toate genurile și speciile literare sînt compatibile cu această așa-numită literatură științifico-fantastică, încît nu ne rămîne decît să tragem concluzia că nu există o „literatură" științifico-fantastică, ci numai o tematică științifico-fantastică, în cadrul mare al literaturii, așa cum există nenumărate tematici, cuprinzînd viața și preocupările societății. Și, dacă acest lucru este adevărat, și eu îl cred adevărat, trebuie să discutăm nu în virtutea unor legi specifice, ci pe baza cuceririlor întregii literaturi. Specificul „genului" este specificul tematicii respective, iar procesul de creație se desfășoară după aceleași legi ale creației literare.

★

O manifestare deosebit de fructuoasă a constituit-o recentul concurs, desfășurat între țările socialiste. La faza națională s-au primit 120 povestiri, dovedind elocvent atracția tinerilor scriitori — deoarece majoritatea sînt tineri — către acest domeniu. Printre lucrările premiate, menționate sau doar publicate, sînt unele care atrag în mod deosebit atenția și aș cita „Lumini în adîncuri" de Sorin Stănescu, „Legea cea mare" de Camil Baciu, „Mesajul albaștrilor" de D. Todericiu, „Misterioasele cristale octaedrice" de Galia Gruder, „Lumina vie" de Radu Nor, „Racheta teleghidată" de C. Ghenea, „Zidul metacosmic" de Ion Mînzatu, „Vrăjitorul" de Ovidiu Șurianu. Cine sînt acești autori? Medici, ingineri, fizicieni, chimiști, studenți tineri care au venit în literatură pe această cale seducătoare a realismului fantastico-științific. (Merită să notăm că printre participanți este și un scriitor și jumătate, Ion Hobana și Romulus Vulpescu, ultimul, coautor al unei povestiri, care n-au debutat în acest gen. Este, indiscutabil, un succes! Poate că la viitorul concurs, numărul se va ridica la 2 sau, cine știe, poate chiar la 3!) Temele abordate sînt din cele mai variate domenii: medicină, cosmonautică, biologie, psihologie. Merită să fie relevată „Lumini în adîncuri", de altfel premiată cu premiul I, la concursul național și premiată și la concursul internațional, povestire al cărei subiect pe linia deschisă de Efremov, încearcă să realizeze o sinteză a diferitelor domenii științifice, în scopul major al înlăturării bolilor și durerii. Personajele vii, țesătura dramatică a intrigii, echilibrul compozițional, dovedesc talent autentic — nu talent „științifico-fantastic"! — și ne îndreptățesc să așteptăm cu încredere lucrări noi ale acestui tînăr scriitor. Tot cu premiul I a fost distinsă și „Cătălina", de Gh. Săsărman, student din Cluj. Lucrarea are, fără îndoială, calități, dar... Există un „dar" care se cere, cel puțin după părerea mea, pus în discuție. Mai întîi, tema propriu-zisă. O fată, îndrăgostită de un astronaut, trăiește toată neliniștea zilelor dinainte de plecarea iubitului ei în Cosmos, într-o călătorie pare-se de foarte lungă durată. El pleacă, iar ea, prinzîndu-i pentru ultima oară chipul în televizor, se angajează, față de ea însăși, că îl va aștepta, oricît ar lipsi. Este oare o temă într-adevăr „de anticipație", o temă „cosmică"? Iubita unui marinar din echipajul lui Columb sau Magelan sau chiar Penelopa lui Ulise, n-au încercat oare sentimente asemănătoare? Pe ce se bazează anticipația? Pe faptul că în viitorul îndepărtat vor exista femei care își vor aștepta credincioase, iubitul? Nu este aici un vot de blam pentru attitea femei din zilele noastre, care procedează la fel? O întrebare la care nu mi-am răspuns. A doua nedumerire este cu privință la atmosfera lirică a lucrării, subintitulată „poem din secolul al XXII-lea". Poemul începe astfel: „Mie mi-e drag pămîntul. Mi-s dragi mușuroaiele lui și crengușele strîmbe, spicele coapte, plecate sfios și tremurul vesel al florilor. Îmi plac munții, turlele ofilite ale schiturilor și verdele umed al ierbii." Este tonul liric în care se menține eroina — povestirea este scrisă la persoana întîi — și care mi se pare cam vetust, cam idilic, cam sămănătorist chiar pentru secolul nostru, darmite pentru al XXII-lea! Nu lirismul vreau să-l pun în discuție, ci calitatea lui. Secolul XXII cu crenguțe, steluțe, beculețe? Poate, dar mie nu-mi vine a crede... Este adevărat că eroina este arheolog, dar vorbește totuși cu întorsături prea cronicărești: „Eu nu cunosc spectacol mai de mirare minții ca valea prăpăstioasă a urcușului ce ți se așterne la picioare..." Lucrarea vădește intensitate de sentiment și are unele momente lirice convingătoare. Dar... prin ce aparține literaturii de anticipație? Nu înseamnă să forțăm nepermis de mult această noțiune? Sînt întrebări cărora discuția de azi le poate da un răspuns, important pentru noi toți.

O altă întrebare importantă ridică povestirea lui G. Davidescu, „Monstrul". Care este procedeul? Reluînd legenda minotaurului, autorul încearcă să-i dea o explicație științifică, aplicînd aceeași ipoteză a lui Agrest. Ideea este interesantă, fără îndoială. Dar autorul vrea să explice, pas cu pas, **toate** detaliile legendei, fiind constrîns, fără voia lui, să forțeze lucrurile din ce în ce mai mult. Se știe că în miturile antice, în textele numite sacre, în folclor, există deseori sîmburi de adevăr istoric, transfigurat, deformat, încărcat de interpretări eronate, sedimentate veac după veac. A descoperi un adevăr concret într-un mit, este o operație extrem de dificilă și care presupune cunoștințe întinse. O asemenea încercare a făcut Fustel de Coulange în vestita sa „Cetate antică", reconstituind viața socială a strămoșilor pe baza unor ecouri presupuse în epopeile, cîntările sacre etc. Rezultatul n-a fost decît în mică parte valabil. Desigur, în literatură, rigorile științifice își spun mai puțin cuvîntul. Dar, în orice caz, nu se poate porni de la ideea că toate elementele mitului, chiar și detaliile, conțin elemente stricte de adevăr. Pentru aceasta n-am avea de făcut decît să înlocuim pretutindeni, în mitologia greacă, de exemplu, cuvîntul „zeu" cu cuvîntul „astronaut", „triton" cu „scafandru", „pasăre măiastră" cu „astronavă", și explicația ar fi gata. Calea este însă inacceptabilă și pentru știință, și pentru literatură. Dacă, în loc să-și forțeze imaginația legînd între ele noțiuni nevalente, autorul ar fi stăruit mai mult asupra imaginei de ansamblu, desigur că povestirea ar fi cîștigat.

★

Meritele colecției „Povestiri științifico-fantastice" în popularizarea și stimularea acestui gen sînt incontestabile. În nenumărate case, broșurile colecției stau la loc de cinste, dovedind dragostea statornică pe care și-a cîștigat-o printre mulții săi cititori. Ajunsă aproape de numărul 200, colecția este un bun al nostru, al tuturor, ne bucurăm de fiecare succes al ei, și ne întristăm de fiecare nereușită. Publicînd clasici ai genului, ca Edgar Poe sau Jules Verne sau mari scriitori contemporani, ca Efremov, colecția și-a asigurat un loc trainic în inima noastră. Cum putem să ne exprimăm mulțumirea pentru publicarea masivă a tinerilor scriitori sovietici care deschid drumuri noi, uluitoare întotdeauna, cuceritoare prin forța îndrăznelii și vastitatea orizonturilor? Dneprov, Juravliova, Kazanțev, Fradkin, Rosohovatski, Strugațki sînt tot atîtea nume care întregesc imaginea noastră despre literatura sovietică. Tocmai pentru că a ridicat ștacheta la acest nivel, colecția a făcut eforturi susținute pentru a stimula creația originală. Alături de nume consacrate ale literaturii noastre, ca Victor Eftimiu și Ion Marin Sadoveanu, colecția a publicat și o serie de tineri scriitori, cu lucrări valoroase, printre care bine-cunoscuta „Iubire din anul 41.042", apoi pe V. Bîrlădeanu cu amuzanta sa comedie cosmică „Drum bun, scumpul nostru astronaut", Ion Hobana cu „Stele și oameni", Ștefan Tita cu „Piticii în țara lui Guliver", Adrian Rogoz cu „Planeta Mrina în alarmă", Camil Baciu cu „Experiența Colombina", pe cei doi, lucrînd în cuplu sau separat, Radu Nor și I. M. Ștefan, bine cunoscuți cititorilor, Ioana Petrescu, cu „O întîmplare de necrezut", dar mai ales cu „Cîntecul lebedei", Dinu Moroian, cu „Polul intangibil", Ovidiu Rîureanu, cu „La Steaua de mare", Nicolae Minei, cu „Omul aruncat în lună", nume pline de promisiuni, sau care au trecut acest prag. Meritul colecției, în domeniul creației originale, este și acela de a fi știut să atragă un mare număr de tineri oameni de știință, interesați de literatură, valorificînd artistic cunoștințele din domeniile respective. Dintre aceștia, amintim pe fizicianul Ion Mînzatu, pe inginerul Max Solomon, autor și de cărți științifice, pe medicul C. Ghenea, pe Mircea Naumescu cu „Marea experiență" — chiar ne întrebăm de ce n-a mai scris acest talentat autor? Lista celor publicați de colecție ar putea fi lungită, dar ne-am apropiat de un domeniu mai delicat al discuției. Deseori am văzut pe coperțile colecției două nume semnînd un roman sau o povestire. Nu este vorba de tandemuri literare de genul Rosny, tatăl și fiul, frații Tharaud etc. De obicei, în cazul colecției, unul dintre nume este al unui om de știință, iar celălalt al unui scriitor, sau stilizator. Nimic curios, pînă aici. Dar la întrebarea, care este contribuția unuia și a celuilalt, ni se răspunde: unul vine cu idei științifice, celălalt cu literatura. De aici, lucrurile încep, după părerea mea, să se încurce. Nu sînt împotriva tandemului, ci a felului cum înțelegem „ideea științifică". Pe plan literar, bineînțeles. „Ideea științifică" există mai de mult sau mai de curînd, ca atare și, nu provoacă, prin ea însăși literatură. Atîția oameni au privit stelele, s-au simțit tulburați de un noian de gînduri, au cunoscut care este viteza luminii, dar numai Eminescu a scris aceste versuri geniale:

Icoana stelei ce-a murit
Încet pe cer se suie,
Era pe cînd nu s-a zărit
Azi o vedem și nu e.

„Idei" științifice există în toate manualele, de la cele școlare la cele de strictă specialitate. Fiecare capitol al fiecărei științe are pete albe semne de întrebare, la tot pasul se ivesc contradicții, se răsboarnă ipoteze vechi, înlocuindu-se cu altele noi, etc. În fiecare putem găsi „idei" științifice, demne

de a figura în literatură. Se pare, însă, că uneori se întîmplă așa: se delimitează o anume idee științifică și se îmbracă apoi într-o schemă literară pur convențională. Este un proces asemănător celui întîlnit în perioada proletcultistă, cînd fabrica, șantierul, procesul de producție erau privite în sine, și populate ulterior cu umbre de oameni. Iertați-mi banalitatea, dar eroul literaturii este omul. Așa cum Lermontov a scris „un erou al zilelor noastre", noi vrem să scriem „un erou al zilelor de mîine". Or, ce se întîmplă? Ce rost au puzderia de termeni pretins-tehnici în povestirile științifico-fantastice? Este drept că Balzac avea o slăbiciune deosebită să descrie casele. Dar nu ne-a dat nicăieri planuri, unghiuri, cifre, rezistențe etc. (Dealtfel, în paranteză fie zis, descriind casele, el descria indirect, sau, chiar direct, tot oamenii!). Într-un roman întîlnim pasaje de felul acesta: „La nivelul cabinei lui, plasată spre proră, existau două hublouri. Pereții metalici asigurau securitatea abisocafului chiar și la presiuni de 20.000 atmosfere. Peretele exterior era acoperit cu aliajul din oberoniu, care reflectă ultrasunetele. La pupă se aflau cele cinci duze ale motorului reactor și orificiul hexagonal al pistonului antibatic". Ne întrebăm: nu plutim aici într-un arbitrariu total? Cu ce s-ar modifica reacția cititorului dacă autorul plasa cabina la pupă, dacă pereții ar suporta presiuni de 25.000 sau 75.000 atmosfere, dacă erau patru și nu cinci duze, dacă orificiul era octogonal și hexagonal? De ce să chinuim mintea cititorului cu date chipurile exacte, care sînt de domeniu celei mai neinteresante fantezii? Este, credem, un artificiu ieftin de a crea impresia de atmosferă științifico-fantastică. Rezultatul: nici atmosferă, nici știință, nici fantezie.

Vorbind despre tehnicism, trebuie să amintim și despre așa numita erudiție, cu care unii autori își împodobesc în mod absolut inutil lucrările.

Un erou din viitor debitează, în fața unui auditoriu extaziat, asemenea banalități: „La început, cînd abia se născuse, Pămîntul s-a rotit prin neguri fără capăt, în mișcarea încă dezordonată și confuză a materiei. Abia tîrziu, peste zeci de mii de milenii, țărmurile au prins a se sfărîma sub valurile mărilor. Treptat, în acest zgomot monoton a apărut însă ceva, ca o scînteie nedeslușită. Viața!" La aceste afirmații, la auzul cărora copiii de școală elementară din zilele noastre nici nu clipesc, o eroină, femeie de știință, din îndepărtatul viitor se emoționează atît de tare încît, după expresia autorilor: „Numai genele Doinei tresăriră într-o strălucire și se deschiseră în scînteie de lacrimi". Iată o imagine într-adevăr nouă! Este vorba de romanul „Constelația din ape", de Romulus Bărbulescu și George Anania.

Credem că cei doi autori ai „Constelației din ape", care în alte lucrări au dovedit posibilități, au pornit de data aceasta pe un drum greșit, tocmai pentru că l-au socotit mai facil. Facilitatea nu produce artă.

Acțiunea povestirii „Expediția 0.K" se petrece într-un viitor indefinit, în orice caz peste un veac sau două. Subiectul este strîns legat de problema obținerii lui zero absolut. Autorii, Horia Matei și Florin Petrescu, arătînd că formulele de pe timpul lui Gay Lussac, „se găsesc acum numai în manualele de istoria fizicii și în memoria electronică" a unor mașini, prezintă totuși aceste formule depășite de veacuri față de acțiunea povestirii. Cu ce ajută asemenea transcrieri de formule la desfășurarea acțiunii? Nu este oare vorba tot de un fel de glazură „științifică", culeasă fără nici o osteneală din manualele școlare? Drept să spun, nu mă deranjează unele inexactități științifice dacă ideea artistică și realizarea romanului îmi impun. Cum observă criticul sovietic I. Kagarlițki, Wells abundă în inexactități științifice. „Omul invizibil" imaginat de el ar fi fost pur și simplu lipsit de vedere. Dar, oricît ni s-ar atrage atenția asupra acestei erori, romanul continuă să trăiască, impunîndu-se prin forța imaginilor și simbolurilor ce le conține. Prefer asemenea erori, formulelor exacte, copiate din manualele școlărești.

Tehnicismul este deseori însoțit de literaturizarea cea mai siropoasă cu putință.

Alt procedeu este bazat pe următorul raționament: în viitor, cuceririle tehnico-științifice se vor ridica la un nivel din ce în ce mai înalt. Cu cît vom merge mai departe în viitor, cu atît mijloacele tehnice vor fi mai perfecționate etc. Deci, dacă azi o rachetă zboară cu viteza X, pe mîine va zbura cu X^2, și așa mai departe. Adevărat, dar cam simplist. Asta ar însemna că viitorul va fi doar ridicarea la o putere oarecare a prezentului. Pe baza unui atare raționament, în „Zidul metacosmic" de Ion Mînzatu — povestire cu reale calități, de altfel, sîntem transportați într-un viitor în care rachetele zboară cu o viteză de trilioane de ori superioare vitezei luminii. Rețineți: trilioane de ori. Fantastic, vorbind, faptul e posibil. Dar se pune imediat întrebarea: — Cum vor gîndi, ce univers sufletesc vor avea oamenii care au construit asemenea rachete? În povestire, oamenii reacționează și vorbesc la fel cu noi, cei de azi. Ceea ce înseamnă că fantezia autorului nu i-a putut crea, la nivelul propriei lor civilizații. Or, literatura nu creează cifre, ci eroi, oameni. Fantezia, în aceste elemente ale povestirii, este o simplă operație matematică.

★

Există, desigur, și un secret de creație, al întregii literaturi de fapt, dar care acționează în domeniul nostru cu urmări parcă mai evidente: să crezi în ceea ce scri! Să crezi în realitatea lumii imaginare pe care ai creat-o, pentru că numai ceea ce este viu în scriitor este viu și în operă. Secretul forței fanteziilor lui Wells constă în credința lui nestrămutată că omul trebuie să fie, și va fi, stăpînul fericirii sale.

„Trebuie să mărturisesc că eu cred — spunea el într-o conferință din 1902 — cu o fermitate absolută, că o cunoaștere inductivă a unui mare număr de fapte ale viitorului devine, la ora actuală, o posibilitate omenească. Cred că este aproape timpul cînd va fi cu putință să întreprindem o explorare sistematică a viitorului". Wells n-a fost comunist, dar comunismul a înfăptuit întru totul previziunea lui și noi trăim azi epoca în care am întreprins într-adevăr explorarea sistematică a viitorului. Fără această „fermitate absolută" ar mai fi avut putere de convingere un roman ca „Oameni asemeni zeilor"? Evident, nu.

La epoca respectivă, chiar aviația era abia în fașă. Și totuși Wells spune în aceeași conferință: „Toată lumea este plină de speranța marilor înfăptuiri și va veni o zi, o zi în interminabila succesiune a zilelor, cînd oamenii, care deocamdată sînt în stare latentă în gîndurile noastre, ascunși în rărunchii noștri, se vor ridica de pe acest pămînt, așa cum te ridici de pe un scaun, și vor rîde, întinzînd mîna în mijlocul stelelor". Gîndiți-vă că acestea se spuneau acum mai bine de 60 de ani și că exprimau nu o simplă figură de stil, ci o convingere. Fără această convingere, ar mai fi fost romanul „Primii oameni în lună", ceea ce este? Evident, nu.

Cînd există o asemenea convingere, opera literară are toate atributele realității și nu are nevoie să recurgă la „încălzire" artificială.

★

În această acțiune, credem că trebuie atrași cît mai mulți autori care îmbină talentul literar cu pasiunea cunoașterii științifice. Este, aici, o problemă asupra căreia va trebui să cădem de acord, în cele din urmă. Am întîlnit scriitori care mărturisesc cu toată franchețea: mă atrage acest domeniu, îi înțeleg marile posibilități, dar... n-am mai pus mîna pe o „fizică" de pe cînd eram în liceu. Speriați și de nivelul contemporan al științei, dar și de decorul pretins științific al unor lucrări, ei consideră că autorul unor lucrări științifico-fantastice trebuie să fie un specialist desăvîrșit al științei respective. Eroarea mi se pare evidentă. Mai întîi, tematica noastră este atît de largă, încît, eliminînd toate specializările, încă mai rămîne loc pentru manifestarea fanteziei. Apoi, nu de nivelul omului de știință este nevoie, ci de nivelul omului contemporan. A cunoaște principiul de funcționare al rachetelor, a urmări ultimele descoperiri ale medicinei, a ști cum se fabrică relonul sau rolanul, a te interesa despre natura canalelor marțiene, nu mai este de mult o problemă de specializare, ci o parte din cultura generală a fiecăruia. Desigur că, angajindu-te într-un anume domeniu, va fi nevoie de consultarea unor lucrări de specialitate. Dar cîți dintre noi, scriind despre industrie, de pildă, am rămas numai la impresiile culese la Hunedoara, și nu am deschis un manual de topitorie? Sau am admirat doar din trecere noile blocuri, fără să stăm de vorbă cu constructorii? A fi scriitori nu înseamnă doar a cunoaște literatura, ci viața. Iar în viața noastră, noțiuni ca „radio-locație", „cibernetică", „policlorură de vinil", „aselenizare", fac parte din vocabularul cel mai modest. Fotografiile eroilor Cosmosului sînt întîlnite în ultimul cămin cultural de la țară. Poate literatura noastră să nu țină seama că oamenii vor să citească și cărți, nu numai ziare, cu aceste teme pasionante? Ne trebuie mai multă îndrăzneală. Modul de documentare este identic și nu rămîne decît ca scriitorii să dea curs atracției către științifico-fantastic. Bineînțeles, dacă această atracție există. Există scriitori cunoscuți în ale căror opere de pînă acum se află elemente de contact cu domeniul în discuție. Eusebiu Camilar, Radu Tudoran, Radu Boureanu, Al. Șahighian, Francisc Munteanu, H. Zincă, Theodor Constantin, C. Chiriță, Ioan Grigorescu, Octav Pancu-Iași, Geo Dumitrescu sau Dan Deșliu sînt tot atîția autori în spe de lucrări științifico-fantastice. Situația de anexă a literaturii trebuie să dispară, în interesul sutelor de mii de cititori. Or, aceasta nu se poate face decît prin lucrări scrise de scriitori, cunoscuți sau necunoscuți, veniți din rîndurile membrilor Uniunii scriitorilor sau de oriunde, dar *scriitori*, adică autori de literatură autentică. Nu pot exista „scriitori științifico-fantastici", nerecunoscuți ca scriitori.

★

Poate că tovarășii critici socotesc că nu este de prestigiul lor să se coboare pînă la analiza unor simple fascicule apărute în colecția noastră — deși „Scînteia", sub semnătura tov. Dimisianu, a făcut-o cu toată seriozitatea — dar să se ocupe cel puțin de cărțile apărute în „Ed. Tineretului". Deși înființată abea cu un an în urmă, redacția de literatură științifico-fantastică a Editurii Tineretului, a reușit să publice un număr important de cărți. Este pentru prima oară cînd marele scriitor Wells a fost pus la îndemîna publicului, în primul volum dintr-o serie de romane și povestiri necunoscute încă pînă azi cititorilor noștri. Din aceeași serie de opere alese a apărut și primul volum de Beleaev, și poate că în curînd vom avea și operele alese ale lui Efremov. Cărți ca „Generatorul de minuni" al lui Dolgușin, „Norul lui Magelan" de V. Lem, sau „Legendele căpitanilor stelari" de V. Altov se plasează printre cele mai bune opere ale literaturii științifico-fantastice contemporane. Și literatura originală este mulțumitor reprezentată fie prin lucrări private de la colecție, ca „Paradoxala aventură" de Ion Mînzatu, fie prin lucrări noi, ca interesantul „Războiul creierilor", de Camil Baciu sau „Alibiurile ing. Dragomir" de L. Tölgyesi, un roman de factură mai mult polițistă, dar nelipsit de elementul științifico-fantastic.

★

Pomeneam, la începutul acestei expuneri, despre nedreapta uitare așternută peste lucrările unor pionieri ai tematicii științifico-fantastice. Deși nu avem o bogată tradiție în acest domeniu, ea există totuși și cred că ar fi mai mult decît un gest de recunoștință dacă ar apare o antologie a celor mai semnificative lucrări — unele chiar în fragmente — scrise de Macedonski, Cezar Petrescu, I. C. Visarion, Stahl, Aderca și alții. Dacă ar fi trăit, fără îndoială, că ei ar fi fost și la această discuție, ale cărei premize îndepărtate le-au pus în paginile lor.

★

Vorbind despre realismul socialist, Gorki stabilea cele trei dimensiuni pe care trebuie să le cuprindă: dimensiunea trecutului, a prezentului și a viitorului. În această dimensiune a viitorului, apropiat sau îndepărtat, se plasează cea mai mare parte a scrierilor științifico-fantastice. Noi, oamenii de azi, trăim și în viitor. Mărețele planuri de perspectivă ale Partidului ne-au obișnuit să vorbim despre anul 1975 ca despre o realitate ale cărei contururi le și vedem. De aici pînă în anul 2000 nu ne mai rămîne decît un sfert de veac. Există oare vreun constructor al socialismului care nu se gîndește cum va arăta omenirea în anul 2000? Partidul ne-a învățat pe toți să fim vizionari, să citim în cifrele planurilor dezvoltarea impetuoasă a nivelului civilizației noastre socialiste, și apoi comuniste. Lenin ne îndeamnă **„să visăm"**! Să visăm la posibilitățile infinite ale omului comunist de azi și de mîine, să visăm la felul cum oamenii viitorului vor îndeplini visurile noastre, făurindu-și altele, din ce în

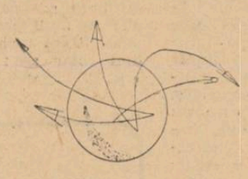

ce mai îndrăznețe. (Altfel, vorba lui Eminescu: „Decît un vis sarbăd, mai bine nimic...").

Noi scriem despre societatea pe care ne-o zugrăvește atît de sugestiv Programul P.C. al U.R.S.S.: „Comunismul este o orînduire socială fără clase, în care mijloacele de producție sînt proprietatea unică a întregului popor, în care există o deplină egalitate socială a tuturor membrilor societății, în care, paralel cu dezvoltarea multilaterală a oamenilor, vor crește și forțele de producție pe baza științei și tehnicii în continuă dezvoltare, și în care toate izvoarele avuției sociale vor țîșni impetuos, din plin și se va înfăptui mărețul principiu „de la fiecare după capacități, fiecăruia după nevoi". Comunismul este o societate a oamenilor muncii liberi și conștienți, societate cu un înalt grad de organizare, în care se va statornici autoadministrarea obștească, în care munca pentru binele societății va deveni pentru toți prima cerință vitală, o necesitate înțeleasă, iar capacitățile fiecăruia vor fi valorificate cu cel mai mare folos pentru popor". Să încercăm, deci, să vedem de pe acum viitorul comunist, în care credem cu toată ființa noastră. Literatura științifico-fantastică are și ea un cuvînt de spus în această privință, și oamenii îl așteaptă. Nu depinde decît de noi înșine ca să fim la înălțimea sarcinilor pe care noi înșine ni le-am luat, așa cum își iau întotdeauna sarcinile militanții construirii socialismului și comunismului.

(Text prescurtat al referatului prezentat la discuția despre literatura științifico-fantastică originală, organizată de secția de literatură pentru copii și tineret a Uniunii scriitorilor din R.P.R., în ziua de 20 februarie a.c. În numărul viitor vom publica și cuvîntul unor participanți la dezbateri).

PE MARGINEA POEZIEI TINERILOR DIN „CONTEMPORANUL"

Intensitatea emoției sau mimarea ei

Una din particularitățile poeziei tinerilor izvorăște din modul în care aceștia receptează transformările din realitatea socialistă. Dinamica vieții noi nu poate fi sugerată cu mijloace învechite. Poeții recurg astfel la metafore de o mare acuitate, care stabilesc relații surprinzătoare între fenomene, făcînd să se releve mai pregnant sensurile actualității. Cert e că viziunea lor asupra lumii e mai avîntată, că au putința de a simți acut și în perspectiva nouă marile elanuri ale vremii noastre.

În acest sens, la poeții publicați în „Contemporanul" se observă o strădanie permanentă de a-și lărgi orizontul de cuprindere a vieții și de sondare a străfundurilor sufletești. Într-o poezie cu o cadență amintind de versurile lui Heine, Nichita Stănescu vede în femeia cu care dansează, soarele, pe care-l leagănă așezat pe un nor împins de bătaia inimii („Dansul"). Asociația se face brusc, fără efort, sugerînd într-o imagine inedită cît de mare e puterea creatoare a iubirii. În „Seara logodnicilor" i se revelă clipa supremă (în sens faustic), pe care i-o culege din înălțimi mîna iubitei. Cum mîna se confundă atunci cu înțelesul vieții eternizate prin iubire, ea se abstractizează suav într-o plăsmuire de o mare elevație: „Mîna ta, ca o privire / de gingașe, de prelungă, de subțire, / s-a întins să ia din lungul oțetar / Clipa ce-l foșnea, arar". Deși cultivă un vers de un echilibru clasic, care ar părea incompatibil cu avîntul sentimental și lui Ilie Constantin îi sînt proprii bețiile spațiale, cu zări înclinate de-atîta iubire, cu păsări delirînd în privirile împăienjenite ale îndrăgostiților („Zboruri de dragoste"). Același freamăt răzbate și în unele poezii ale Florenței Albu, la care notația fragilă tinde să înglobeze sensurile majore ale contemporaneității și reușesc de multe ori. Și pe ea grînele o fascinează ca apele, fiind ca acestea de fluctuante. („Noapte cu grîne"). Mai puțin strălucitor de elanurile spațiale se arată a fi Ion Crînguleanu, al cărui vers nu pare chemat de nici o himeră, ci, desfășurîndu-se molcom, cîntă bucuriile simple, ne descoperă gingășia ascunsă de cruzimile trecutului („Prima zi de pace").

E evident că unii dintre poeții tinerei generații se mișcă în spațiul multiplicat, spre orizonturi dungate, printre coloane de aer pietrificat, atingînd numai rareori pămîntul care le joacă înainte ca o fata morgana. Regnurile se amestecă într-o „frumoasă confuzie", netezindu-le uneori cu adevărat, alteori numai aparent calea spre ideal, care, în acest caz se învălmășește tot mai mult, pierzîndu-și adevăratul sens. Ei fac de astă dată asociații în care legătura dintre fenomene e atît de absconsă încît are nevoie de o lumină puternică pentru a fi sesizată. Alteori asociația e atît de forțată încît nici încercarea de concretizare nu o salvează din sferele abstracte. Cele mai multe analogii s-au făcut în ultimul timp între deplasările elementelor în spațiu și mișcările trupului omenesc, iar prin gesturi s-a încercat plasticizarea frămîntărilor interioare. E adevărat că acest fapt a adăugat noi nuanțe universului liric, însă el nu e ferit de unele primejdii. Cea mai mare este aceea de a identifica intensitatea emoției cu îndrăzneala gesturilor. Realitatea e că acestea se pot desfășura de multe ori în gol, neangajînd nici o tresărire emotivă. Nichita Stănescu, care scrie poezia cea mai „figurată", transformă înfiriparea sentimentului erotic între el și femeia iubită într-un joc de ping-pong: „Numai cuvintele zburau între noi, / înainte și înapoi. / Vîrtejul lor putea fi aproape zărit / și de-odată, / îmi lăsam un genunchi / iar cotul mi-l înfigeam în pămînt, / numai ca să privesc iarba-nclinată / de căderea vreunui cuvînt, / ca pe sub laba unui leu alergînd". („Poveste sentimentală"). Cezar Baltag, în poeziile „Vîrsta Zenitului" și „Vis planetar", cu un context imagistic temperat, mimează mari avînturi prin gesturi de largă amplitudine, nepotrivite temperamentului său.

O poezie care se desfășoară sub semnul unei îndrăzneli figurative îndoielnice este și cea a Smarandei Jelescu. În „Lumina" și „Prieteni" ea cheltuiește multă energie, forțînd topica și uzînd în fond de multe locuri comune: „Au foșnit în mine toate pădurile lumii / Și s-au rotit cele mai albastre ceruri", deși răsare uneori cîte un gest magnific: „Aș fi vrut să-mi agăț brațele de aer / ca să-ți fie răcoare". Și ea aleargă scăpărînd pietrele, strivindu-și gleznele ca, la capătul drumului, negăsind ecou în inima iubitului ei, să exclame ist

ORIZONT

PROFILURI TINERE IN LIRICA SPANIOLA

FIII SPERANȚEI

Istoria literaturii spaniole cunoaște formarea, la sfîrșitul celui de al treilea deceniu al secolului nostru, a unei noi generații poetice — *generación del'27*, în care, printre alte nume, trebuiesc amintite cele ale lui Federico Garcia Lorca, Miguel Hernández, Rafael Alberti, Juan Rejano, Leon Filipe etc.

Această generație vine să reîmprospăteze, am spune, în întregime poezia spaniolă, căci pe lîngă smulgerea definitivă a acesteia din romantismul decadent de la începutul secolului — și din cărările întortochiate ale unor „isme" de dincolo de Pirinei — ea s-a preocupat intens de valorificarea folclorului național și a adus în cîntecele ei accente noi, deschis revoluționare.

Destinul poeților care o formează, însă, a fost unul dintre cele mai tragice. Unii — deși puțini ar trece de 60 de ani — nu mai sînt: Lorca a murit într-o „noche nochera con una luna lunera" de august, 1939, la kilometrul 9, pe șoseaua Alfagar, împușcat în ceafă de *banda negra* a lui Antonio Benavides; Miguel Hernández și-a grăbit moartea zmulgîndu-și singur din spate aparatura care-i obtura plămînii sfîșiați în închisorile franchiste; iar alții (Alberti, Rejano etc.) rătăcesc departe de Spania, de unde continuă s-o cînte ca-n primii ani de elan tineresc.

Nici unul n-a rămas în Spania după terminarea războiului civil. Nici unul n-a putut accepta „libertatea" lui Franco. S-ar putea crede, în acest fel, că din 1939, o dată cu încetarea focurilor care au secerat peste un milion de oameni, în Spania a încetat și cîntecul.

Dar de la primul monument de literatură spaniolă, *Cantar del mio Cid*, din prima jumătate a secolului XII, Spania a fost, mereu, una din țările cu cea mai nouă și mai frumoasă poezie.

De data aceasta, însă, condițiile istorice, sociale și politice, au operat într-un mod cu totul nou asupra Peninsulei: cucerind puterea, Franco, *el verdugo* (călăul), cum i se spune în mod obișnuit astăzi, a instaurat cel mai cumplit regim de teroare și detențiune, lovind în toate forțele naționale progresiste, închizînd, maltratînd sau executînd pe cei mai curajoși apărători ai Republicii Spaniole.

Libertatea cuvîntului a fost încredințată unei prea zeloase instituții de cenzură, care nu-și găsește echivalent decît, poate, în Inchiziție, și care știe să aplice cu multă ușurință ștampila cu „no procede su publicacion" („nu se publică"), scris cu litere mici, fără semnătură și dată, adăugîndu-se uneori: „Dios guarde a usted muchos anos..." („Dumnezeu să te aibă în pază mulți ani") !...

Franco a făcut tot ce a fost posibil pentru a-i determina pe poeți să tacă sau să treacă de partea lui... Dar rezultatele au fost cu totul altele!

Putem grupa această poezie în trei părți deosebite: *poezia peregrină*, cea a poeților exilați despre care am vorbit mai sus, *poezia din peninsulă*, cea a poeților care continuă să țină sus steagul republican, și *poezia închisorilor* („encarcelada").

Intre ultimele două există o legătură puternică: majoritatea poeților au trecut prin închisori; au scris poezie sau au devenit poeți în închisoare. Tocmai de aceea, poezia lor are caracteristici comune: e o poezie care cunoaște rar orizonturi deschise: „inima mea este o curte, / o curte rotundă,/ în care oameni se-nvîrt / fără să obosească". (Marcos Ana: „Mi corazón es un patio"). O poezie a urii, dar și a speranței: „Lipsește un poem puternic / dur, / asemeni unei arme / sau unei furci ridicate și clară, / un poem de strigăte și de mîini, / o furtună / de ură / și speranță". (Jesus Lopez Pacheco: „Poema de ira y esperanza"). Notele de tristețe și deznădejde umbresc foarte rar poezia tînără spaniolă. Plînsul tinerilor poeți nu e resemnat, ci aspru, înăbușit, străbătut de mînie: „Mult am suferit în acest timp, toți / am suferit mult / Aici vă las glasul meu scris în castellano. / Spanie, să nu uiți c-am suferit împreună". (Blas de Otero — „Poema de poemas censurados") *. Un grup numeros de poeți tineri s-au afirmat în ultimii ani în Spania, înfruntînd cu dispreț și curaj rigorile cenzurii franchiste și porțile închisorilor. Gabriel Celaya, Jose Hierro, Eugenio de Nora, José Augustin Goytisolo, Angel Valente, Carlos Alvarez, Jaime Bellesteros și încă numeroși alții n-au prea mulți ani de activitate literară; totuși, ei s-au impus deja ca nume foarte cunoscute în poezia contemporană a Spaniei, depășind chiar granițele acesteia și înscriindu-se printre valorile de frunte ale secolului nostru. Reluînd mesajul poeților *generației lui '27*, în special suflul revoluționar al poeziei lui Miguel Hernández, cel mai iubit de către aceștia, chiar mai mult decît Lorca (și lucrul, cred, se explică în primul rînd prin faptul că toți tinerii care au încercat să copieze, în primii ani de poezie, maniera lui Lorca, nu numai că n-au reușit, dar au fost supuși unei călătorii lungi, pe drumuri necunoscute, unii nemaireușind chiar să se realizeze, căci Lorca e atît de mare, încît e inimitabil și... intangibil), tinerii poeți spanioli i-au adăugat simțirea contemporană, dimensiunile epocii noastre. Universul lor, ca și cel al poeților din alte țări capitaliste, e frînt, nu cunoaște copilărie plină de soare, nici bucuria unei tinereți împlinite. Ei însă își imaginează în culori frumoase toate aceste lucruri, interpretîndu-le într-un mod al lor, reușind să personifice, să însuflețească prin dinamismul verbului tot ceea ce-i înconjoară. Și de la un cap la altul, toată poezia lor e revoluționară, chiar atunci cînd pentru a evita „el cuchillo" (cuțitul) cenzurii, sînt obligați să vorbească simbolic, pe căi ocolite.

Un exemplu grăitor îl oferă, în acest sens, o poezie recentă a lui José Augustin Goytisolo, *Nadie está solo* („Nimeni nu e singur"), apărută la Madrid în decembrie 1962, în revista lui Camilo José Cela, *Papeles de Son Armadans*, pe care Franco n-a reușit s-o suprime. Poezia a fost scrisă vizînd un fapt care a făcut mare vîlvă în presa mondială: maltratarea de către călăii lui Enrique Eymar și aruncarea pe fereastră, crezîndu-se că-i mort, a lui Juliano Grimau, membru al Comitetului Central al Partidului Comunist Spaniol: „Chiar în clipa aceasta / există un om care suferă, / un om atît de singur sub chinul torturii / pentru că iubește libertatea".

Imediat, Goytisolo își ia măsuri de apărare: „Nu știu / unde trăiește, ce limbă / vorbește, de ce culoare / e pielea..."; pentru ca după aceea să intervină retoric, solidarizîndu-se cu durerile acestuia și solidarizîndu-l, în același timp, și pe cititor: „Singur am spus? / Nu simți, asemenea mie, / durerea trupului său / repetîndu-se-n tine? / Nu simți cum ți se stinge inima / sub loviturile oarbe? / Nimeni nu-i singur. Acum, / chiar în clipa aceasta, / și tu și eu suferim / sub tortură". Toți spaniolii au știut însă că poezia e dedicată lui Juliano Grimau, chiar dacă tînărul poet n-a indicat acest lucru sub titlu.

Pentru Camilo José Cela, directorul revistei în care a apărut Goytisolo, curajul de a lansa o asemenea poezie nu este nou. Înainte de a-și publica primul roman, *La familia de Pascual Duarte*, în care denunță absurditatea și mizeria Spaniei franchiste, Cela ceruse lui Pio Baroja (1872—1956), decan al prozei spaniole, o prefață. Pio Baroja a citit romanul și i-a spus: „Dacă vrei s-ajungi la închisoare, du-te singur; ești tînăr. Eu însă nu-ți pot prefața cartea". Camilo José Cela și-a publicat cartea fără prefața lui Pio Baroja...

Fără îndoială că aspectele și caracteristicile tinerei poezii spaniole sînt foarte numeroase, fiecare poet avînd un timbru specific sufletului său și, în același timp, o trăsătură comună întregii generații. Articolul de față nu și-a propus decît să le semnaleze prezența și să le admire curajul și frumusețea versului.

Se impune a fi semnalat cel puțin încă un amănunt: Regimul lui Franco nu-și are poeții săi. Truda i-a fost zadarnică. Cîțiva măscărici, care prin educația și cultura primită știu să lingușească, se străduiesc fără succes să se afirme preaslăvind „democrația" Falangei. Lui Franco a și început să-i fie rușine să mai apară cu ei în lume și, vrînd-nevrînd, a fost obligat să-i recunoască pe cei adevărați, pentru care, după cum a declarat Juan Goytisolo într-un interviu publicat cu doi ani în urmă în *L'Express*, „realitatea este singura evaziune".

Speranța, simțămîntul de eliberare, de descătușare din robia lumii capitaliste, devin la aceștia din ce în ce mai vizibile:

„Ziua se stinge, Amparo. Și ce am făcut?
Fideli posturilor noastre, luptăm
căci bucuria întîrzie, încă, fără rimă, s-apară
și alții, cînd noi cădem, ne ridică și ne duc înainte.

Țărani din Sud, muncitori din Guipuzcoa,
În voi salut o Spanie care înaintează.
Studenți, tinere fete, mineri din Asturii,
cu voi apare lumina și speranța.

Iertați-mă de cîntul meu nu vă mai însoțește,
Iertați-mă dacă nu mă bucur de recoltele aurii.
Dar glasul meu e răgușit. Trăind în trecut,
ascult cîntecul cocoșilor care se ridică în aurora".

(GABRIEL CELAYA: Espana, 1962)

Nepublicată încă în Spania, poezia lui Celaya — și-a tuturor celorlalți tineri poeți luptători — întîmpină cu încredere aurora unei Spanii noi, libere.

Darie Novăceanu

* Ultima carte a lui Blas de Otero — **En castellano** (apărută în Franța sub titlu „Parler clair" — A vorbi clar), a stat aproape un an la Direcția Generală a Informațiilor, Inspectoratul cărții, după care i s-a înapoiat cu același „Dios guarde a usted..." maltratată, tăiată și modificată din copertă-n copertă.

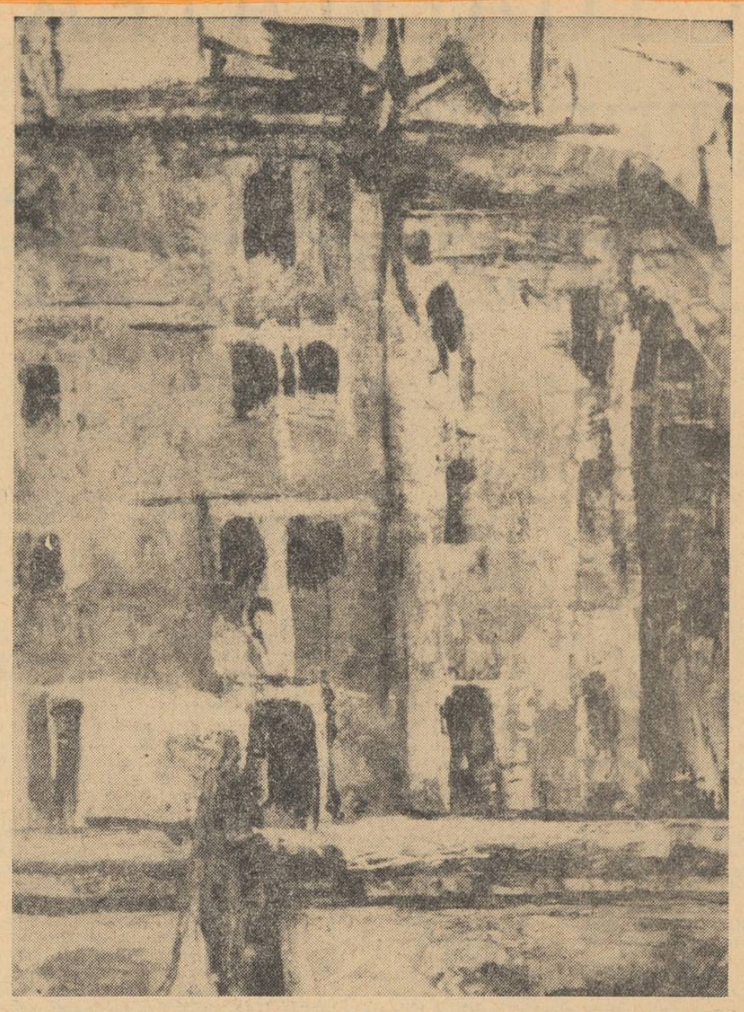

GH. PETRAȘCU — PEISAJ DIN CHIOGGIA (detaliu)

CU ANNA LANGFUS DESPRE LITERATURĂ ȘI PACE

INTERVIUL LUCEAFĂRULUI

Premiul Goncourt *pe 1962, atribuit* ANNEI LANGFUS, *răsplătește un roman de certă valoare* — „Les bagages de sable" (Valiza cu iluzii). *E un roman al condamnării războiului: un roman al existențelor zdrobite de ultimul război mondial, al „iluziilor pierdute" ale unei întregi generații, victimă a ororilor fascismului. Soțul Mariei — eroina acestui tulburător roman — este ucis de Gestapo; părinții, gazați de naziști. Tînăra încearcă, totuși, să se agațe de viață, de speranță, să fugă cît mai departe de coșmarul războiului. Dar nu reușește. „Valiza cu iluzii" e goală mereu... Cunoaște apoi fața hidoasă a lumii capitaliste, în care egalitatea și fraternitatea sînt vorbe goale. Un bătrîn profesor, Michel Caron, încearcă „să se ocupe" de existența Mariei, urmărind, de fapt, o cinică revigorare a simțurilor. În Midi — unde o mînă speranța liniștii, a singurătății — face cunoștință cu un grup de adolescenți, alături de care își retrăiește copilăria frustată. Dar echilibrul e rupt cu brutalitate, printr-un lanț de evenimente funeste, declanșat de sinuciderea unei fetițe, victimă a aceleași lumi întemeiate pe imoralitate și crimă. Și iat-o, din nou, pe străzile Parisului, flămîndă, cu valiza goală în mînă... Acesta e romanul Annei Langfus. Simplu, uman, autoarea ne relatează o amară condiție a tinereții în occident. Sînt, aici, numeroase pagini antologice, de înaltă vibrație, de intensă tensiune dramatică. Din toată ființa sa, Maria detestă pe instigatorii la ură, pe propovăduitorii unui nou măcel mondial. Într-o zi, într-un bar, o cunoștință întîmplătoare, un fost aviator, îi declară cu bonomie, după cîteva pahare de whisky, că „une bonne petite guerre" l-ar mai pune puțin pe picioare... Maria e cît p-aci să-i zvîrle cu ceva în obraz. Se stăpînește totuși, mărginindu-se să-l avertizeze: „Sper că vei crăpa pînă atunci!"... Apoi, ca într-un basm urît, cuvintele „une bonne petite guerre" umplu camera tinerei fete de amintirea ororilor războiului...*

Deși — după cum remarca recent Régis Bergeron — «pe plan literar cartea e, într-un fel, copleșită de un alt roman care a primit premiul „Goncourt" acum trei ani, inspirat de același trecut tragic „Ultimul dintre drepți" de André Schwartz-Bart» subscriem la opinia publicistului francez, în a considera premierea acestui roman ca „o alegere care poate fi calificată drept bună".

E interesant de notat că autoarea însăși a luptat, pe vremea războiului, în rîndurile partizanilor, a cunoscut temnița nazistă, lagărul...

Toate acestea ne-au îndemnat să adresăm Annei Langfus cîteva întrebări. I le-am adresat la Sarcelles, un cătun nu departe de Paris, în Departamentul Seine et Oise, unde locuiește împreună cu familia sa. Răspunsul a fost prompt. Redăm dialogul:

— Cum s-a născut acest roman, și ce v-a determinat să scrieți o carte despre ororile războiului?

— *Vă mărturisesc că la început nu am avut această intenție. Vroiam să scriu un roman ușor, „vandabil". Dar războiul, mai precis amintirea războiului, s-a interpus între mine și carte...*

— Ce experiențe proprii ați introdus între filele cărții? Ne gîndim, de pildă, la Maria... E vorba de un personaj fictiv?

— *Nu, Maria sînt eu. Toate faptele sînt exacte. Le-am trăit personal.*

— E primul dvs. roman?

— *Nu. Am început mai întîi cu o piesă de teatru, „Leproșii", pusă în scenă de Sacha Pitöeff, la Paris. Mi-am dat seama, însă, că teatrul e mai dificil decît romanul. Am scris apoi un roman: „SARE ȘI PUCIOASĂ" („Le Sel et le souffre"), care a obținut, în 1961, Premiul „Charles Veillon". Și acest roman era dedicat suferințelor pricinuite de război.*

— „Valiza cu iluzii" e o continuare?

— *Într-un fel, da. În acest al doilea roman, am vrut să fug de propriile mele dureri, să uit de răscolitoarea suferință pricinuită de ultimul război oamenilor, să m-agăț de viață.*

— Proiecte literare de viitor?

— *Aș vrea să scriu o carte despre un tînăr care supraviețuiește războiului și luptă împotriva lui. De astă dată, însă, intenționez să merg mai departe decît în „Valiza cu iluzii"... Să depășesc stadiul autobiografic. Dar între proiect și realizarea lui se ivește întotdeauna o lume întreagă...*

— Un mesaj pentru cititorii revistei noastre?

— *Aș vrea să-mi fac mulți prieteni în țara Dvs. Acestora le trimit salutul meu călduros.*

G. Cuibuș

ANTITEZE

„DRAGOSTEA DIVINA"

Nu este titlul unui film. Această clădire sordidă din Neapole, via Giuseppe de Blasis nr. 10, există în realitate și nu are nimic senzațional în afara mizeriei, într-adevăr senzaționale. Un dormitor public cu 700 de locuri, dar nu cu 700 de paturi. „Dragostea divină" este, de fapt, un azil de noapte, ca cel al lui Gorki, de pildă. Pot fi întîlniți aici un tînăr de 18 ani cu picioarele amputate, o bătrînă de 70 de ani, un șomer, un cerșetor și încă 696 de năpăstuiți, clienți mai mult sau mai puțin statornici acestei întreprinderi de caritate. Personajul 701 poartă o funcție: procuratorul de sînge. Oricare dintre locatari poate căpăta 4500 de lire contra 250 de grame de sînge livrabil unei clinici particulare, făcînd, la rîndu-i, un act de caritate. Suma include, evident, și cele 1500 de lire reprezentînd plata bunelor oficii ale „procuratorului", care și el trebuie să trăiască. Socoteala curată: un gram de sînge = 12 lire. Atît au primit — nici un ban mai mult — și tînărul cu picioarele amputate (18 ani) și bătrîna (70 de ani).

„Dragostea divină" nu este titlul unui film, dar ar putea să fie. Din Neapole, via Giuseppe de Blasis nr. 10, obiectivul s-ar putea deplasa la Paris, în atelierul unui „creator" de „modă vestimentară canină", care-și istorisește necazurile (relatate pe larg de ziarul **Liberation**): „Cîndva, cămășile de noapte se făceau din muselină sau mătase, acum clienții cer cămăși din nylon sau pijamale cu pieptare încălzitoare, prevăzute cu rezistență termoelectrică, pentru a feri animalele de bronșită. Foarte delicată a devenit problema batistelor: cele de hîrtie sînt refuzate ca vulgare. Trebuie să le confecționăm, deci, din pînză foarte fină de in, împodobită cu dantelă. Moda nu s-a pronunțat încă în privința pantofilor pentru cîini: **chevreau**, lac sau nylon? Cît despre papucii de casă, există mai multă siguranță: ei vor fi confecționați din mătase cu talpă de fetru. Bijuteria canină e, prin însăși natura ei, variată: de la brățara în filigran de aur ornată cu pietre prețioase sau false, pînă la acul de păr argintat". Nu e o glumă. Dovada? Cifra de afaceri care, în această ramură, se ridică anual la mai multe miliarde. O secvență pentru „Dragostea divină"!

Și altele, tot de pe „platourile" din Franța: un reprezentant al Societății muncitorilor pensionari (3 milioane membri) a declarat că, în fiecare an, 10—15 la sută din bătrîni mor de frig; potrivit unei anchete, mai mult de jumătate din numărul copiilor de muncitori și țărani nu pot urma decît școala primară, iar dintre ei, numai 11 la sută ajung la liceu și numai 2 la sută în învățămîntul superior. Comentariul filmului ar putea înregistra și această scrisoare postumă a renumitului om de știință francez dr. Alain Bombard, sinucigaș, victimă a mizeriei: „Cel care nu are bani este împins la acte disperate. Țin să mulțumesc manifestărilor de simpatie și de prietenie ale omului de rînd, pe care am vrut să-l ajut prin cercetările mele și care m-a înțeles".

Metri buni de peliculă s-ar mai putea trage în Anglia („Scandalul școlilor: milioane de copii din școlile de stat britanice învață în clădiri mizere" — **Daily Mail**: 140.000 de tineri și tinere care au terminat studiile anul trecut n-au de lucru), sau în Turcia (800.000 de muncitori și țărani au un venit inferior minimului de trai).

La Tokio s-ar putea filma „Salonul de cosmetică dentară". Doamnele din lumea bună își vopsesc dinții în culoarea preferată: roz, albastru, sidefiu... La Vokoyama, o bandă de negustori de sclavi cumpără fete pentru casele de toleranță. Concedierile masive din întreprinderi furnizează material uman de la vîrsta de zece ani în sus.

Plan paralel: în Statele Unite ale Americii, districtul Columbia, d-na Ruth D. Bates, membră a „Consiliului pentru relațiile dintre oameni" pune la dispoziția tinerilor cititori un volum — „Carnet pentru cei care vor să facă o bună carieră". Cum? Foarte simplu: „interesîndu-te îndeaproape ce se poartă ca îmbrăcăminte, folosind lacul alb pentru unghii"... și ignorînd ceea ce însuși președintele Kennedy spunea la 29 ianuarie: „Peste jumătate din toți părinții care au copii de virstă școlară vor să-i trimită să studieze în colegii, dar numai o treime dintre ei sînt în stare s-o facă".

Ca și d-na Bates, doctorul William Mitchelfelder a scris și el un studiu; dar un studiu în care arată că lucrurile nu sînt atît de simple, că mulți dintre acești părinți se mai și îmbolnăvesc și că asistența medicală în S.U.A. costă atît de mult, încît e mai ieftin să mori. Drept care și-a intitulat studiul chiar așa: **„E mai ieftin să mori"**. Dar un ziar din Detroit (**„Detroit News"**) demonstra, în aceeași vreme, că nici să mori nu e tocmai ieftin: costă 1250 de dolari...

„Dragostea divină" nu este titlul unui film, dar ar putea să fie. Și ar trebui să includă, neapărat, și citeva biografii. De pildă, a lui George Humprey, onorabil cetățean milionar din Cleveland, care poate demonstra oricînd cum se pot cîștiga încă 8 milioane livrînd statului minereu de nichel retopit. Sau viața fermecătoare a lui Tony Accardo, regele lumii interlope din Chicago, șeful sindicatului crimei din S.U.A., nu mai puțin onorabil cetățean american. Cadrul alăturat al unui astfel de film ar trebui să se ocupe, credem, de John Smith, șomer, cetățean „neonorabil", suspect de a nu fi un bun american și de a nu împărtăși teoria, atît de simplă și de clară, a „posibilităților egale" pe care le oferă „capitalismul popular"...

„Dragostea divină" nu este titlul unui film. Dar ar putea să fie.

R. Cîmpeanu

BLOC NOTES

IEZUIȚII SÎNT MAI INDULGENȚI ASUPRA „MORALEI" DECÎT CENZURA GUVERNAMENTALĂ?

De curînd, președintele producătorilor de filme italieni, Goffredo Lombardo, și-a dat demisia, în semn de protest împotriva ușurinței cu care sînt interzise numeroase filme în Italia, sub pretextul lezării „legilor moralei"; pretext sub care cenzura guvernamentală ascunde șicane cu substrat foarte adesea politic. Procurorul din Milano a sechestrat filmul „Viridiana" de Marco Ferreri, după ce acest film obținuse autorizația cenzurii ministeriale și a celei din Roma. Nu e mult de cînd a fost oprit filmul „Toto și carabina" de Monicelli. Cazul cel mai interesant îl prezintă însă „Ave regina", cu Ugo Tognazzi și Marina Vlady, interzis definitiv de comisia de apel a cenzurii. Un grup de călugări iezuiți, în frunte cu Mario Casolaro, „expert în problemele cinematografice", și cu superiorul iezuiților, Fernando Castelli, a cerut o vizionare a filmului „Ave regina", spre a-și da părerea asupra lui. Ei au invitat și alți numeroși spectatori la acest „spectacol privat", printre care critici dramatici, autorități ale procuraturii din Neapole, persoane particulare. Concluzia a fost unanimă: „Măsura cenzurii este inexplicabilă și absurdă"; „filmul nu aduce nici o ofensă moralei"; „instituția căsătoriei nu este atacată" etc. Acest incident a avut ecoul său. In comisiile de cenzură, în afară de funcționari de stat, au fost introduși și profesori (de psihologie, de pedagogie, de drept penal etc.), toți aparținînd, probabil, partidului de la guvern...

INTRE „PROSTUL GUST" și „INTERESE SORDIDE"

Discuția despre ruina stilului în arhitectură revine în revistele de artă franceze. Cunoscutul arhitect Raymond Lopez, autorul unor vaste proiecte de urbanistică destinate Parisului, semnează în „Arts" o serie de ample articole, denunțînd, sub titlul comun de „On viole la France", starea la care e expusă arhitectura actuală a orașelor franceze. Citim, cu litere mari, pe manșeta articolului din 15 ianuarie a.c.: „Prostul gust, o reglementare absurdă, interese sordide au ruinat stilul arhitectural născut în spiritul secolelor și au impus o mediocritate de concepție și de realizare monstruoase"...

O „EXTRAORDINARĂ" CHESTIUNE ÎN PARLAMENTUL ITALIAN

In timp ce unele opere și clădiri celebre de artă din Italia sînt scoase la licitație... în ziare americane, deputatul D'Ambrosio a ridicat în Parlamentul italian o „extraordinară" chestiune privind celebrul autoportret al lui Leonardo da Vinci, care se află în biblioteca centrală din Torino. După sugestia unui pictor necunoscut, deputatul democrat-creștin susține că acest portret e un simplu desen făcut la Academia de Belle Arte din Veneția și nu se datorează autorului „Giocondei". El cere „să se pună capăt unei monstruozități istorice", deoarece posedă „dovezi de nezdruncinat" ale afirmațiilor sale.

Pînă la urmă, interpelarea lui D'Ambrosio, făcută „dintr-un mare apetit de popularitate", cum spun ziarele italiene, s-a prăbușit cu zgomot în propria ei ignoranță.

O ANCHETĂ PRINTRE TINERII FRANCEZI

Starea spirituală a tineretului francez preocupă, din cînd în cînd, institutele pentru sondarea opiniei publice. I.F.O.P. a întreprins, nu demult, o anchetă printre 1.523 de tineri între 16 și 24 de ani, din toate mediile sociale, din 127 de localități. „France Observateur" conchide, în articolul „Ce se poate gîndi la 20 de ani", asupra acestei anchete în rîndul tineretului francez: „Rezultatele răspunsurilor sînt relativ nete: ne găsim în fața unui tineret crispat, conformist și temător (sublinierea revistei). Neliniștiți de pericolul războiului, neliniștiți și mai mult față de cel al șomajului... tot ce apăsa asupra părinților lor continuă să apese și asupra acestor tineri. Ei trăiesc în lumea secolului XXI (gustul tehnicii, al randamentului, al motoarelor), dar gîndesc ca între cele două războaie"...

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99; Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an; Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii

Biblioteca Raionului Odorheiu

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr. 6 (117) — 16 MARTIE 1963 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | Apare simbăta, de două ori pe lună — 12 PAGINI — 1,50 lei

Liviu Călin

AUTOPORTRET ÎN OGLINDĂ

Sînt rîul care urcă și scapără lumini,
sînt cîmpurile vara sub dealuri legănate,
văpaia cuptorului deschis, a mîinii ridicate
la soarele întreg.
Sînt munții cu toșnetul același, același și prelung
spre norul alb rămas fără contur
și devenit furtună roditoare.
Sînt cînd izvorul iute, cînd pasărea de creastă,
cînd steaua care fuge și mîine iar răsare
mai clară și mai caldă.
Sînt casa care simte zidarul în perete,
podoaba mîinii lui rămasă ca un sunet.
Sînt, pentru tine, sau nenufar sau tunet.
Alege din oglindă.

PAGINA ALBĂ

Pagina albă o acoperi cu mîna
și vezi în ea cuvintele nescrise,
rotunde și roșii ca ochiul de iepure...
Le știi pe toate, le-ai desenat pe nisip și pe carte
le-ai sunat în ureche
să nu-ți fie teamă de tine
și nu mai vor să te-asculte,
fug unul de altul cuvintele tale nescrise,
ca păsările cînd știu vînătorii.

Gheorghe Izbășescu

ÎN NOPȚI DE MARTIE...

E o lună reflectînd zăpezi, —
Cîmpuri adormite-n revenire,
Prin văzduhul palid de emoții
Nopți de august aducînd din amintire.

Se ilumineză-a primăvară.
Izbucnind mînia sevei,
De la arbori pînă la cîmpie;
Vîntul scuturînd mari aripi sub zăpadă
Letopisețul verii îl învie.

Dinspre zone nevăzute, dinspre rădăcini,
Rîsul holdelor transpare-n noi;
Sună ca un clinchet somnul stelelor
Parc-ar lăsa-n spice, fragede lumini.

E o lună reflectînd în noi
Agitația aromelor de grîu.
Să scrie marele roman al verii
Este gata să-și dea trupul cîmpul,
Fiecare arbor, fiecare rîu.

Gh. Tomozei

SOMNUL ORAȘULUI

Din toate luminoasele reclame,
Fulgere vii, continuînd furtuna,
din literele începînd să se destrame,
pe cer a rămas numai una.

Cred că e luna...

Ca feriga împietrite în cărbune
culori întîrziate-și întretaie
antenele de televiziune,
cu toate rădăcinile-n odaie.

Sub aburul tău, ploaie...

Zidul tresare încă sub mistrie,
sticla ferestrei se umple de șoapte,
acum, cînd pe vetre de jeratic învie,
în brutărie, grînele coapte.

La ora schimbului de noapte...

Cînd pașii sună-n clipe-ntîrziate,
trotuarul zgîriindu-l, strada-n somn,
aude cîntece ciudate
vibrînde, în văzduhul monoton.

Trotuarul pieții, disc de gramofon...

E-n jur un univers familiar,
răstrînt, în infinite linii,
de-un strop de ploaie-n care mai transpar
luceferii și-argintul înălțimii.

Perpetuă statuie a luminii...

DESEN DE EUGEN MIHĂESCU

Începînd cu acest număr, revista noastră va apare sîmbăta, din două în două săptămîni

ROMANTISMUL TINEREȚII

La 23 August aveam 20 de ani și pasul de dincolo de hotarul adolescenței se anunța plin de răspundere. Generația mea învățase în tranșee și adăposturi antiaeriene și-mi place să-mi amintesc că opuneam pericolului zilnic al războiului, lectura din Plutarh. Eram veniți din funduri de mahala, cu o foame de cultură pe care clasele posedante, obosite de pedanteria unei educații pe cît de stricte, pe atît de plictisitoare nu o aveau. Visam să ridicăm orașe, să călătorim pe mările lumii, să vindecăm bolile sociale și să clădim o țară nouă. Moștenirea lăsată de acei politicieni pieriți într-o noapte prin necesitateta istoriei era o jalnică ignoranță și o mizerie fără de margini, pe tărîmul moral și pe cel economic. În astfel de vremuri se întîmplă invariabil două lucruri: sau se apucă pe calea ușoară a succesului prin darea din coate, sau viața se ia în serios și se așteaptă cu răbdare rezultatele sigure, dar îndepărtate ale unei munci îndîrjite.

Nu scriu rîndurile astea cu intențiile moralizatoare ale omului care se simte bătrîn, dar nu pot să nu mă gîndesc că unii tineri din zilele noastre nu-și folosesc cum trebuie timpul liber. Ceea ce-i caracteriza pe cei ce nu și-au irosit cei mai buni ani de studiu prin cafenele sau taverne era o mare tenacitate, o uriașe capacitate de a crede în viitor. Cărțile de învățătură ale celor din generația mea se împrumutau cu prețul unor umiliri covîrșitoare, caietele erau folosite cu zgîrcenie și capriciul unei lecturi particulare se plătea cu multe privațiuni. Laboratoarele liceelor în care am învățat arătau ca niște magazii de om sărac. (Trei retorte, un raft cu acizi, nițică hîrtie de turnesol și cam atît). Filozofia părea un lux și eram invitați să citim Biblia, cînd noi simțeam nevoia explicării lumii prin știință. O cultură reacționară mai ales prin ceea ce se făcea uitat, ne împingea către semidoctism și regret și astăzi faptul că în locul unor cărți de căpătîi am consumat literatură de duzină.

Spun toate astea cu putină invidie, cînd mă gîndesc la condițiile sociale ale studenților de astăzi și nu pot uita căminele întunecate ca niște cazărmi, unde locuiau colegii mei de altă dată, cînd nu erau invitați de viață să doarmă în sălile de așteptare ale Gării de Nord. Am vizitat cîteva facultăți, am urcat scările complexului Grozăvești, și am intrat în cetatea universitară din incinta fostului manej regal. Trebuie spus că orice elogiu este prea sărac pentru străduința continuă a statului socialist de a oferi celor ce vor să-și lumineze mințile tot ce au nevoie în această creștere necontenită a nevoilor lor.

Generații de tineri ocupă sălile de curs, se învață cum nu s-a învățat niciodată în țara românească și fiecare uzină poate fi numită, fără exagerare, o universitate. Puțin cîte puțin se șterg acele diferențe, foarte evidente în trecut, dintre intelectuali și muncitori. Cunoștințele științifice și literare pe care le au tinerii din zilele noastre, întrec, cum e și firesc, depozitul nostru cultural de la aceeași vîrstă. Viitorul țării este asigurat. Vom avea cu siguranță acei savanți și literați demni de epoca socialismului, urmașii marei noastre științe și marei noastre literaturi, cunoscute de pe acum în lumea întreagă. Efortul superb în gîndire se va repercuta rodnic în anii istoriei viitoare, anii construcției comunismului. Îmi face plăcere de pe acum să-i ascult pe adolescenții luminați care desleagă tainele fizicei atomice, mă bucur cînd aud un vers ce mă face să-mi amintesc cît am dorit să fiu poet!

De unde vine ușoara melancolie resimțită atunci cînd aud, e drept destul de rar, despre recrudescența unor moravuri burgheze? Desigur copiii de bani gata ai bancherilor de altă dată nu pot fi reeditați în societatea noastră, dar nu mai există ici și colo, o pleavă ușoară, fiii magnetofonului, așii ceaiurilor secrete, unde morala este lăsată la ușă și impudoarea ține loc de petrecere? Oare nu cumva niște părinți prea iubitori încurajează la copiii lor o sete cam precoce de distracții? Oare, vrînd să-și crească odraslele într-un mod cît mai deosebit de condițiile de trai îngrozitoare, suferite pe propria piele, nu trec ei de cealaltă latură, confundînd bunăstarea cu libertinajul? Cu siguranță: cifrele absolvenților școlilor și universităților noastre vorbesc cu strășnicie despre generația sănătoasă de astăzi, dar să ne aducem aminte de merele putrede.

Fiecare generație își avea ratații săi și împiedicarea repetării acestui fapt va cere destulă și destulă străduință. Vreau numai să vorbesc despre primejdia blazării pretimpurii și a vogii superficialității, boli ușor de depistat în unele locuri. Trebuie spus că maladiile amintite sînt ca rîia: se iau repede și profilaxia trebuie să fie pe cît de hotărîtă, pe atît de eficientă. Mă doare cînd aud că se mai întîmplă ca munca să fie abandonată pentru a fi preferată circiuma și sufăr cînd în locul tablei de logaritmi se studiază mai cu asiduitate buletinul Pronosport. Nu sîntem iezuiți și n-o să recomandăm tinerei generații să renunțe la distracții, la muzică și la dans. Dar și cînd aud că venerația pentru trompeta lui Armstrong atinge paroxismul, mă cuprinde mînia.

E drept că ritmurile cuminți ale altor epoci sînt de domeniul amintirii și n-aș recomanda întoarcerea cu orice preț la valsul-moșneag, dar nici bițiiala isterică, gata să-mi evoce secta tremuricilor, nu mă fericește. La vîsta primelor iubiri ești mai degrabă dispus să devii caraghios decît să impui prin seriozitate. Studiul e considerat de către unii o ocupație de tocilar și se ride de timidul care rimează, cînd există, vai, o metodă atît de ușoară de a culege iubiri ieftine!

Mă gîndesc cu duioșie la acel romantism de calitate care-i înaripa pe navigatori, mă gîndesc cu mîndrie la acel sentiment splendid care-i mina pe exploratori pînă sub raza neagră a Polului, îmi aduc aminte de un om care a străbătut o junglă pentru a trimite iubitei o floare din mijlocul iadului vegetal. A existat și există un asemenea sentiment bărbătesc care i-a condus pe aviatori lîngă stele și-i conduce acum în Cosmos în căutarea altor civilizații, sau altor forme de organizare a materiei. Să ne amintim de savanții care au stat aplecați deasupra microscopului o viață pentru a descoperi cauzele unei boli.

Acest romantism creator, plin de vigoare, pus în slujba operei de desăvîrșire a construcției socialiste, este propriu generației tinere, educate de partid. Ce poate fi mai frumos și cu adevărat tinerește decît să lupți pentru un ideal nobil, cel mai nobil pe care l-a avut omenirea, să fii cinstit și demn, să fii mereu folositor societății?

Eugen Barbu

PRIMĂVARĂ — Fotografia: ION MICLE

POEZIA LA TEATRUL NAŢIONAL

Este lăudabilă iniţiativa Teatrului Naţional de a prezenta recitaluri de poezie — consacrate unora din creatorii liricii noastre (în ultima perioadă spectacolele „Eminescu" şi „Topîrceanu".) Ţinuta artistică îngrijită (asigurată de actori valoroşi ai primei noastre scene) a corespuns pe deplin exigenţelor publicului spectator. Sugerăm alcătuirea unor recitaluri de poezie contemporană, aşteptate cu interes legitim, precum şi manifestări similare, închinate unor mari poeţi ai liricii universale.

"CINEMA"

Aşteptată cu mult interes, primită cu satisfacţie, revista lunară „Cinema" îşi dovedeşte, de la primul număr, utilitatea. Conţinutul interesant al materialelor, prezentarea grafică îngrijită reprezintă un început promiţător. Se impune în mod firesc ca redacţia să asigure necontenit varietatea şi bogăţia revistei pentru ca, într-adevăr, cinefilii atît de numeroşi să fie mereu în pas cu actualitatea cinematografică.

CONCIZIUNE

O poezie poate prea concisă semnează Eugen Frunză în revista Albina *din 20 februarie. Ne face plăcere s-o transcriem în întregime :* „Crez : *Un capăt / De gînd / Dă-n scapăt / Curînd — // Nu ţinduri / S-alegi ; / Vreau gînduri / Întregi ! / / Fii rază / Dintîi, / Cutează, / Rămîi ! // Şi scurmă / Sub paşi ; / O urmă / Să laşi. // De patimi / Să-mi tuni ; / Străbate-mi / Furtuni / / În salturi, / În brînci / Sprenalturi / Adînci !"*

SEMNE DE PRIMĂVARĂ

Urmărim cu satisfacţie progresul sensibil pe care-l realizează „Gazeta literară" în îmbogăţirea conţinutului, în lărgirea cercului de colaboratori şi în privinţa prezentării grafice. Numărul 9 (28 februarie 1963), de exemplu, din punct de vedere grafic — fiindcă acest aspect ne preocupă în nota de faţă — este „aerisit", bine ilustrat, paginat cu gust. Se observă un mai mare discernămînt în alegerea fotografiilor. Pot fi menţionate în acest sens „Fotomontaj" de Dan Grigorescu, „Un val uriaş de beton, sticlă şi oţel" de I. Manuc (nr. din 31 ianuarie 1963) sau fotografiile semnate de Sandu Mendrea în numerele din 7 şi 14 februarie. Desenele ce ilustrează lucrările literare publicate în revistă sînt şi ele mai îngrijite, sugerînd subtil ideea artistică.

NOTE...

TOTUŞI...

„Poşta redacţiei" din „Gazeta literară" (8 februarie 1963) nu ţine pasul cu progresele generale ale revistei din ultimele luni. Supără aici nivelul foarte scăzut al sfaturilor ce se dau tinerilor începători. Iată, de pildă, ce i se răspunde tovarăşului T. Grigore din Constanţa, în legătură cu o schiţă trimisă : „Subiectul este abil construit şi în general frumos povestit". Totuşi această schiţă are un păcat : „păcatul mare este falsitatea ei şagalnică". Şi mai are un păcat : „De altfel nici nu este original subiectul dumneavoastră". Ce i se răspunde puţin mai jos tovarăşului Virgil Vieru din Reşiţa ? „Schiţele dumneavoastră sînt destul de bine construite". Au şi ele însă un păcat : „Nu sînt originale". „De altfel însăşi ideea schiţei nu-i prea originală şi nici cine ştie ce semnificativă".

Ce i se spune, mai departe tovarăşului V. V. Damian din Bucureşti ? „Povestiţi frumos..." Cu toate acestea „schiţa nu e publicabilă deoarece nu e originală". Originală poştă a redacţiei !

CUM TRADUCEM?

Editura Tineretului a tipărit, de curînd, ediţia a II-a a romanului „Singur printre duşmani", lucrare valoroasă a scriitorului sovietic Iuri Dold-Mihailik...

Traducerea acestui roman este atît de bună încît n-am putut spicui decît următoarele mici inadvertenţe: „Poate să mă socotească ca pe un *al doilea lui* părinte" (pag. 19, vol. I).

Răspîndită, de-a lungul romanului (cu mici variante, care nu denaturează sensul iniţial), expresia „mai repet odată" apare în pag. 40, 86, 120, 357, 394 (vol. I) şi 92, 131 (vol. II). Pleonasmele trec aproape neobservate. Putem citi : „Prietenii *se revăd din nou*" (pag. 345, vol. I), „După ce maşina *intră înăuntru*" (pag. 49, vol. II), „Se trezise în el (...) *lăcomia avidă*" (pag. 162, vol. II).

Traducătorul nu ne scuteşte nici de mult încercatul „care", întrebuinţat fără prepoziţia „pe" (construcţie care s-a cam împămîntenit, din păcate, la unii autori) : „Ehei, dar coniacul *care* îl beau dumnealor nu-i de lepădat" (pag. 214, vol. I), sau : „Şi cele cîteva mărci în plus pe lună *care* i le aduceau îl lăsau rece" (pag. 156, vol. II). Apoi expresii ca : „von Goldring, *de obicei totdeauna* elegant, scos ca din cutie" (pag. 53, vol. I), „Pentru că a aflat ce întrebuinţare are tancul „Goliat", i s-a (sic !) adus mulţumiri" (pag. 335, vol. I), „Cîndva am să *i-l* arunc în cap albumul ăsta !" (pag. 158, vol. II). Se ajunge şi la o senzaţională constatare : „Se plimba printre soldaţii italieni morţi sau răniţi şi trăgea cu revolverul în aceia care mai dădeau semne de viaţă" (pag. 190, vol. II). Nimeni n-ar fi crezut pînă acum că şi morţii pot da semne de viaţă, alături de cei răniţi !

Traducătorul Nicolae Guma oare n-a observat aceste pete ale traducerii ? Sau, dacă D-sa a trecut cu vederea, ne întrebăm ce a făcut redactorul de carte ?

STIL

În legătură cu expresiile „tip", ne amintim, fără să vrem, de cea pe care a întrebuinţat-o „Contemporanul" (19 ianuarie 1962, la pag. V) în prezentarea filmului de desene animate „Kolea, Kapa şi fetiţa cu pisica". Referindu-se la obrăzniciile unui copil, autorul a scris : „Kolea s-a suit în cap lui tata..." Apariţia unui asemenea text în „Contemporanul" face să ni se suie în cap... uimirea...

SUCCESE

După „Voroneţ", „Îndreptar artistic al monumentelor din Nordul Moldovei" editurile noastre au lansat în librării noi cărţi de artă, repede epuizate. E vorba despre volumele : „Jalea", „Ciucurencu", „Luchian", „Petraşcu", „Grigorescu" (vol. I şi II), „Vieţile celor mai de seamă pictori, sculptori şi arhitecţi" (2 vol.) de Giorgio Vasari, precum şi de recenta „Istorie a Artei" (vol. I) de Alpatov. Pe cînd un album „Brîncuşi" ?

„CINCI OAMENI LA DRUM"

La început sînt patru. Apare al cincilea, care a avut mai demult un conflict cu şeful grupului. Totuşi acesta îl acceptă, în cele din urmă, printre membrii echipei de sondori. Pornesc la drum, ajung pe un şantier... şi rămîn doar trei. (Doi s-au plictisit şi au plecat). Grupul se reface în finalul filmului, cei doi învrăjbiţi se împacă, soţia şefului naşte un prunc rotofei şi pe ecran apare obişnuitul „sfîrşit" spre satisfacţia spectatorilor. Concluzia ? Ce uşor e să faci un film („Cinci oameni la drum" !) Aduni cinci oameni, îi pui pe drumuri şi te ţii după ei cu aparatul de luat imagini. Consistenţa conflictului ? Viabilitatea caracterelor ? Tehnica dialogului ?.. Toate acestea nu intră, desigur, în bagajele celor cinci.

O EMISIUNE UTILĂ

Salutăm prezentarea la Televiziune a unor medalioane despre mari actori de cinema. Este un prilej în plus de a face cunoscute publicului paginile de antologie din istoria cinematografului şi din actualitatea vieţii artistice.

E ÎNCĂ PUŢIN...

Revistele lunare ale Uniunii Scriitorilor din R.P.R. fac eforturi deosebite de a scăpa de o anumită monotonie grafică. Formatul de carte, lipsa unor ilustraţii vii şi spirituale subliniază şi mai mult monotonia amintită. „Steaua", de pildă, reuşeşte să-şi păstreze o ţinută de bună calitate. Litera aleasă cu grijă, vignetele rare,

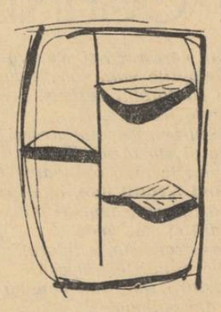

dar de gust, chiar ilustraţiile de pe prima pagină pledează pentru o austeritate care nu poate fi acuzată. La „Viaţa Romînească", desenul executat invariabil în aceeaşi manieră în cele 12 numere plictiseşte. Lipseşte adeseori surpriza culegerii cu alte corpuri, lipsesc fotografiile reuşite. Dacă adăugăm la toate acestea şi unele articole lungi şi docte, cronica rimată de un umor perimat şi poezia destul de anodină, ajungem să ne întrebăm dacă redactorii „Vieţii Romîneşti" îl ajută cu adevărat pe omul de gust şi poetul delicat care e Demostene Botez, conducătorul revistei ?

„Scrisul bănăţean" şi „Jasul literar" încearcă şi ele unele eforturi de a ieşi din haina ternă a anilor din urmă şi nu se poate spune că nu reuşesc cîteodată. Aici ilustratorii fac însă amatorism şi defectele desenelor executate în grabă sînt puse foarte bine în valoare de excelenta calitate a hîrtiei.

I. M.

Viaţa Uniunii Scriitorilor

Secţia de proză organizează miercuri 20 martie, ora 18, la Casa Scriitorilor, o discuţie „în jurul mesei rotunde" despre romanele „Strada Lux" de P. Sălcudeanu, „La marginea oraşului" de Al. Simion şi „N-a fost în zadar" de Al. Şiperco.

cronica literară

DUMITRU RADU POPESCU:

UMBRELA DE SOARE

Scriitor de o remarcabilă vigoare artistică (includ aici şi problematica abordată şi forţa expresiei), Dumitru Radu Popescu şi-a cîştigat un loc de frunte în proza tinerei generaţii, volumul său „Umbrela de soare" numărîndu-se printre cele mai bune apariţii editoriale din ultimul an.

Un critic preocupat de „tendinţele şi stilurile în proza tinerilor" (S. Damian, „Gazeta literară" nr. 4, 6/1963) ezita să-l încadreze pe D. R. Popescu în „familia coloriştilor", alături de Fănuş Neagu cu care-l compară, concedîndu-i totuşi anumite calităţi picturale (dar nu pretutindeni) şi sfîrşind prin a-l ataşa prozei de sugestie. Ezitările criticului sînt explicabile dată fiind pluralitatea modalităţilor epice ale tînărului prozator, dintre care alte două le menţionează şi N. Manolescu în cronica sa din „Contemporanul" (nr. 6/1963). I. Lungu, însă (în „Tribuna" nr. 6/1963), nu-i descoperă însuşiri picturale, ci „o mare acuitate auditivă", adăugînd că „D. R. Popescu este, totodată, un imaginativ". In ceea ce-l priveşte pe D. R. Popescu, încercările de a stabili „formula specifică" se arată a fi inoperante, deoarece observaţiile criticii, în linii mari adevărate, vizează doar aspectele multiple ale unei proze complexe. Pentru că înclinaţia spre atmosferă şi sugestie, folosirea metaforei, a simbolului, vocaţia analitică, picturalul, acuitatea auditivă, forţa imaginativă etc, sînt valabile pentru una sau alta din componentele prozei lui D. R. Popescu, fără însă a constitui o trăsătură generală, o dominantă. (Ca şi pe drept invocatele influenţe din Hemingway şi Marin Preda).

Deplasînd puţin discuţia din planul expresiei în cel al problematicii, aş încerca să definesc o preocupare constantă a lui D. R. Popescu — prezentă cu insistenţă în mai toate nuvelele şi povestirile acestui volum — şi anume înfăţişarea, în cele mai subtile nuanţe ale sale, a raportului dintre conştiinţa individuală şi cea colectivă, raport pe care-l surprinde într-o dialectică foarte complicată. De aici şi atenţia pentru anumite cazuri stranii de conştiinţă (preocupare semnalată de toţi comentatorii, dacă nu mă înşel), pentru firile „sucite", nu însă aberante, ci, pur şi simplu, mai dificile, mai greu ataşabile unei conştiinţe colective, dar şi unei medii comune. In fond, acţionează în fiecare din aceste cazuri factori social-istorici şi psihologici care explică şi determină, în ultimă instanţă, comportarea personajelor. Făniţă din „Pădurea" nu e un inept, cel puţin din punct de vedere psihologic ; el refuză să intre în gospodăria colectivă deoarece socoteşte că în condiţiile noi ale satului e mult mai lesne să te pricopseşti chiar în cadrul gospodăriei individuale. Cînd fratele său mai mare, Colae, îi aminteşte că tatăl lor, cu de trei ori mai mult pămînt decît are acum Făniţă, n-a reuşit să facă nimic, băiatul răspunde : „Alea au fost alte timpuri". Este prins în această povestire un fenomen de conştiinţă foarte interesant şi foarte bizar : întărirea spiritului de proprietate la unii ţărani tocmai în condiţiile avîntului economiei socialiste, ca o răsfrîngere tîrzie a unor aspiraţii refuzate, în trecut, unor generaţii întregi de oameni săraci. Această „conştiinţă individuală" a lui Făniţă intră în relaţii complicate cu ceea ce am putea numi conştiinţa colectivă a majorităţii satului, a acelora care au ales calea socialistă. Eroul e încercat, la început, de un sentiment de superioritate faţă de consăteni, în special faţă de fraţii săi mai mari, sentiment nutrit de iluzia „independenţei" pe care el singur şi-ar fi păstrat-o. Treptat însă, Făniţă, care nu e atît de refractar la realitate cum vrea să pară, îşi dă seama că superioritatea este a celorlalţi, a colectivului, iar convingerii îi ia locul ambiţia (ambiţia de a nu-şi abandona punctul de vedere), apoi ruşinea (ruşinea de a recunoaşte că a înţeles prea tîrziu adevărul). Inedită ni se pare în această schiţă, faţă de multe altele care tratează aceeaşi temă, descrierea continuităţii, pe date fundamentale noi, a simţului de proprietate, anacronism care prilejuieşte prozatorului accente tragic-sarcastice.

Extrăgînd mai mult comicul, de astădată, autorul situează şi un alt personaj, Paraschivescu (din povestirea „Nabucodonosor"), în raporturi similare faţă de noua conştiinţă colectivă. Cu Paraschivescu, aparent, se comunică mai uşor decît cu Făniţă. El nu e un opozant gălăgios şi teribil ca tovarăşul său din „Pădurea", ci pare un simulant care încearcă să înşele colectiva, prefăcîndu-se bolnav şi refuzînd să muncească. Surpriza este că Paraschivescu nu-i de loc un leneş, un chiulangiu, iar cînd se hotărăşte să muncească, o face cu maximum de seriozitate şi de randament. Refuzul său este determinat de faptul că nevastă-sa condiţionase intrarea în colectivă de trecerea în prealabil a pămîntului pe numele ei. Nu e vorba, cred, de o jignire — cum presupunea unul din cronicari — ci de o nuanţă mai voalată a aceluiaşi sentiment de proprietate. Aşadar, în planul raportului dintre individ şi colectivitate, Paraschivescu e mai dificil, mai „sucit", pentru că, în timp ce Făniţă e convins că procedează bine (cel puţin la început), Paraschivescu ştie din capul locului că nu procedează cum trebuie, că nu e corect, de unde şi nevoia disimulării. La el pînă şi superioritatea cu care-i trateză pe colectivişti are ceva silit, e o mască menită să acopere sustragerea lui de la îndatoririle obşteşti. Iar acel simbol al

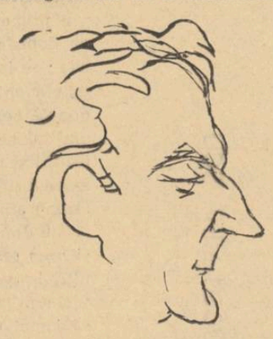

proprietăţii private, mînzul Nabucodonosor, ţinut în taină între pereţii cu uşa zidită a grajdului, îşi are sensul tocmai corelat cu refuzul iniţial al lui Paraschivescu de a munci.

Dar şi în alte schiţe, care nu sînt inspirate din viaţa de astăzi a satului, D. R. Popescu dezbate cu ascuţime acelaşi raport între individ şi colectivitate pe planul conştiinţei. Căci, în esenţă, şi „cazul de conştiinţă" al ofiţerului Toni din „Moroiul" reflectă aceeaşi dezbatere dramatică într-un moment paroxistic în care nimic nu mai poate opri opţiunea. Lui Toni i se pare că află un echilibru provizoriu al conştiinţei în întreţinerea unei duble prietenii : cu fascistul Kurt şi cu soldatul romîn Ristea. Firească, duplicitatea nu poate să nu ducă la un punct critic : Toni contribuie, involuntar, la pedepsirea lui Ristea. La aceasta se adaugă condamnarea la moarte a tuturor militarilor romîni din paza depozitului, în urma întoarcerii armelor de către armata noastră. Faptul zdruncină profund echilibrul interior al lui Toni. Conştiinţa sa tulbure capătă un punct de reazim tocmai prin apropierea şi, apoi, prin integrarea în conştiinţa colectivă a ostaşilor romîni care îi urau pe fascişti şi războiul lor murdar. E deci perfect îndreptăţită hotărîrea din final a lui Toni de a nu acoperi „cecul în alb" oferit de Kurt, care-l scăpase de la execuţie, deoarece acum decizia trebuia luată nu în funcţie de nişte principii generale şi vag umanitariste, ci de un adevăr preţios, descoperit tocmai în acea conştiinţă militantă a luptătorilor antihitlerişti. Simetria situaţiilor, acuzată de unii cronicari, este cerută aici de necesitatea unei demonstraţii active a ideii morale. Scriitorul voia şi trebuia să arate că într-o situaţie identică prin datele exterioare valorile n-au rămas aceleaşi nici în planul obiectiv uman nici în planul subiectivităţii eroului, că saltul din conştiinţa lui Toni s-a produs irevocabil. Meritul deosebit al acestei povestiri de un profund dramatism este acela de a delimita, cu mijloacele artei de bună calitate, criteriul etic revoluţionar, angajat, de cel mic-burghez, fals-umanitar. Este neaşteptat că, în excelenta sa cronică la volum („Gazeta literară" nr. 9/1963), Ov. S. Crohmălniceanu refuză să accepte factura povestirii, invitîndu-l pe autor să respecte rigorile veridicităţii în detalii, cînd există totuşi intenţia implicită a prozatorului de a *demonstra o idee* şi nu de a relata un fapt. (In treacăt fie spus, nu mi se pare nefiresc ca doi consăteni să se tutuiască, indiferent de grad, chiar în armată veche, mai aleş că am recunoscut firea sucită, extravagantă a lui Ristea, după cum nu mi s-a părut riscant gestul eliberării lui Toni, deoarece Kurt, care era înfatuat dar nu şi îmbecil, îşi luase toate măsurile de precauţie, expediindu-şi subordonaţii şi apoi trăgînd în pămînt focul de revolver destinat lui Toni).

Sensul criteriului etic superior este dezbătut şi într-o schiţă, după părerea mea pe nedrept criticată în unele articole, „Ora cinci". Aici alegerea nu se face între valori polare *(bine* sau *rău)*, ci între două soluţii posibile din unghiul aceleiaşi direcţii etice : Kiril înoată spre mal pentru a anunţa că tovarăşii săi se află în larg, în pericol de a se îneca, dar aproape de ţărm, deşi epuizat fizic, se decide să se întoarcă la cei din larg, pentru că-şi dă seama că prezenţa sa acolo e mult mai necesară, pentru că e singurul dintre ei care n-a intrat în panică, singurul care n-a ajuns şi la o epuizare morală. Apare aici mai pregnant acel simţ al colectivităţii care conduce întotdeauna spre cea mai bună alegere.

În „Căruţa cu mere" este urmărită pe un plan etic mai larg, ca şi în alte povestiri, pregătirea maturizării politice a unor tineri. Adolescenţii Petre şi Savel colindă cu „circul" lui nea Mezat o serie de sate care se află în plină frămîntare socială, fiind primăvara împărţirii pămînturilor moşiereşti. Sensibili artisticeşte la evenimentele curente ale satului, cei doi adolescenţi interpretează în faţa ţăranilor scene reale, cu aluzii directe la fapte şi oameni cunoscuţi, şi se bucură de un succes neaşteptat. Dar undeva, în intimitatea lor, îi urmăreşte nemulţumirea de a nu participa direct la transformarea revoluţionară ce se petrece în viaţa satului. Întorşi în orăşelul lor după un „turneu" artistic, se alătură lui Garofiţă în lupta sa împotriva exploatării nemiloase", marcînd astfel o nouă etapă în evoluţia lor.

Piesa de rezistenţă a volumului rămîne, cred, „Ploaia albă", imagine infernală a unor existenţe vlăguite de secetă şi de lăcomia chiaburului. S-a scris mult şi cu mult entuziasm despre atmosfera, excepţional redată de scriitor, a satului doborît de secetă, a pămîntului uscat, pîrjolit, a oamenilor primitivizaţi, frustaţi în condiţia lor fiziologică, ameţiţi de foame şi de spaima de a nu mai găsi ieşirea din mizerie. Nu voi repeta elogiile. S-au formulat şi rezerve serioase şi întemeiate (Ov. S. Crohmălniceanu) cu privire la realizarea finalului. Nu voi repeta nici obiecţiile.

Interesant mi se pare faptul că, într-o povestire de atmosferă, prozatorul nu abandonează analiza psihologiei eroilor, insistînd de data aceasta asupra *formării* unei conştiinţe colective, deşi fără profunzimea cu care ne-a obişnuit în alte povestiri.

Trec peste alte bucăţi incluse în volum, dintre care numai două ar mai fi demne de luat în discuţie : „Livada" — metaforă a contrastului dintre prezentul şi trecutul unui ţăran, şi „Porumbeii albi", bazată şi ea pe un contrast (între aparenţa meschină şi esenţa pură a gîndurilor unui bătrîn). Celelalte schiţe sînt sub nivelul „de zile mari" ale prozatorului. „La culesul perelor" e o evocare cam sentimentală a unor momente din timpul războiului, „Zmeul albastru" este o schiţă confuză şi, în orice caz, lipsită de substanţă reală, iar „Umbrela de soare" nu-i decît un reportaj bun.

Util mi se pare a discuta cîteva particularităţi ale măiestriei lui D. R. Popescu, despre care, pe drept cuvînt, s-a afirmat că este cel mai artist dintre prozatorii tineri.

Există în proza lui D. R. Popescu o nevoie acută de concretizare, scriitorul — care, paradoxal, a publicat o piesă minată serios de abstractism şi confuzii — nu suportă să opereze în proză cu abstracţiuni şi atunci le converteşte material. Iată cum, în conştiinţa lui Toni, timpul — expresie a unui echilibru fals, a lîncezelii, a plictisului — se materializează, închizînd metaforic dezgustul eroului pentru viaţa stupidă pe care o duce : „Toni simţea sub unghii, în păr, în gură, pe limbă, sub piele, rotunde, uscate, grele, prăfoase — fiecare secundă (sic !). Ca un nisip grunţuros, curgînd prin el dureros. Îl irita ca o boală de piele, ca scabia".

Observaţia că D. R. Popescu e un pictural conţine mult adevăr ; nu însă şi precizarea că ar fi un peisagist, deci un static. M-aş aventura să susţin totuşi — după ce a fost afirmată părerea contrară — că picturalul la D. R. Popescu are un sens dinamic, cinematografic, ceea ce nu exclude, fireşte, lirismul, subliniat şi de M. Tomuş („Gazeta Literară" nr. 8/1963). Natura

DUMITRU SOLOMON

— chiar în momentele ei de amorţire, ca în „Ploaia albă" — are o tensiune lăuntrică, o viaţă sensibilă omului, un dramatism al încordării. În drumul pe care-l face Păunică la oraş, prin cîmpul pustiu şi prin pădurea moartă, care pare un cimitir, are loc o impresionantă trecere a staticului în dinamic. Amorţirea se dovedeşte numai aparentă. Elementele naturii se animă : pămîntul e atît de cald încît pare că se aprinde de la soare, aerul vibrează, se leagănă pe loc în straturi suprapuse, ca nişte valuri, ca un fum, florile de mărăcini iau foc din senin.

E aceeaşi viziune dinamic-cinematografică şi, desigur, poetică, pe care o întîlnim şi în excepţionalul joc de umbre din „Căruţa cu mere", unde Savel şi Veronica sînt urmăriţi, ca într-un film bun, prin mişcarea sugestivă a umbrelor lor.

D. R. Popescu e un poet al mişcării, căreia îi descoperă sensuri simbolice, graţie şi fineţe, cu o subtilitate de invidiat, este un liric care, demn, stăpîn pe soarta sa, a cedat totuşi supremaţia epicului.

interviu cu GR. C. MOISIL

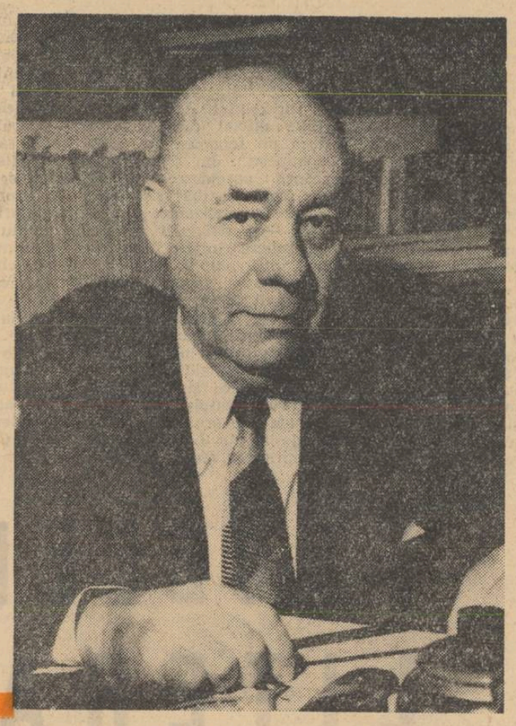

despre cibernetică și literatură

L-am întîlnit pe academicianul Gr. C. Moisil cu uimitoarea mobilitate a spiritului său la o Constătuire ținută în cadrul Academiei R.P.R., unde lingviști și matematicieni convocați de comisia de lingvistică matematică, au făcut interesante comunicări reciproce în zilele de 5 și 6 februarie a.c.

Oamenii de știință preocupați să transmită mașinilor cibernetice mesaje umane, — vorbite sau scrise, — sînt direct interesați și în problemele de gramatică transformațională, în problemele fonemului, ale diatezelor, în toate problemele de descompunere științifică a cuvîntului în cele mai elementare fenomene ale literelor și sunetelor pentru clasificarea cibernetică. Lingviștii, la rîndul lor, colaborează strîns cu matematicienii la încercările de traducere automată dintr-o limbă în alta. Cum aria acestor preocupări științifice este foarte vastă, cu mari perspective, și include în ea și fenomenul literar, am luat un interviu prețuitului nostru matematician acad. Gr. C. Moisil, profesor la Universitatea din București, care ne-a răspuns cu foarte multă căldură, elucidînd unele probleme.

— Știm că de la mașina cibernetică, acel sonograf construit acum cincisprezece ani, care în urma unei descompuneri și recompuneri tridimensionale (timp-frecvență-intensitate) a cuvîntului, reușea să-l citească, metodele moderne de cercetare fonetică artistică au dus la realizarea spectrografului construit în Suedia în 1957, care și-a ramificat aplicațiile și în domenii ca psihologia, logica. Perspectivele sînt foarte largi. Ne-ar interesa unele lămuriri mai în amănunt despre reproducerea conceptului, despre inteligența artificială, și folosul pe care l-ar aduce omenirii faptul că un automat poate recepționa ceva din inteligența umană și acționa.

— Problemele de inteligență artificială sînt astăzi în centrul atenției matematicienilor, fizicienilor, psihologilor și inginerilor.

Într-adevăr, e foarte important pentru industrie ca o parte mai mare din munca omului să fie trecută asupra mașinii. Iată cîteva exemple de astfel de probleme.

Unul este acel al recunoașterii literelor. Atunci cînd avem litere tipărite într-o carte, aceeași literă poate să apară mai mare sau mai mică, mai groasă sau mai subțire, în diverse forme, după corpul și caracterul întrebuințat de tipograf. Problema se pune: putem recunoaște cu ajutorul unei mașini litera, să știm că, indiferent că e groasă sau subțire, că e de-o formă sau alta, e tot litera a? e tot litera b? și așa mai încolo? Vă dați seama că, dacă lucrul acesta s-ar putea face împreună cu un aparat de sinteză a sunetelor care, o dată ce s-a recunoscut o literă emite sunetul corespunzător, am putea avea un aparat de citit pentru orbi.

Cercetările în această direcție sînt deci de două tipuri:

Cercetările de sinteză a sunetului sînt foarte avansate. Cred că sînt și mai simple decît celelalte. Cercetările de recunoaștere a structurii unei litere scrise sînt și ele, în ultima vreme, destul de avansate. În Uniunea Sovietică, grupul condus de acad. Aizerman lucrează foarte serios în acest domeniu și a obținut rezultate deosebit de importante.

O altă problemă asemănătoare este aceea a recunoașterii sunetelor.

Un spectrograf înregistrează spectrul emisiei sonore. În ce caz atunci cînd auzim sunetul *a* recunoaștem că este sunetul *a*? Oamenii diferiți au timbre diferite; același om poate vorbi mai tare sau mai încet, cu un sunet mai ridicat sau mai jos; mai grav, accentuat sau neaccentuat. Toate acestea dau spectrograme diferite și problema se pune de a recunoaște spectrograma sunetului *a* sau *b* și așa mai departe. În momentul în care se poate recunoaște sunetul, atunci acesta se *codifică* și dvs. vedeți ce importanță ar avea lucrul acesta pentru industrie.

Nu ar mai fi nevoie ca ordinele, comenzile prin telecomandă să fie date cifrat sau prin butoane, ci ar fi suficient să fie date prin viu grai. Mai rapid și mai la îndemîna omului.

Am vizitat la Tbilisi, la Institutul de automatică al Academiei georgiene, un laborator în care se lucra în această direcție un aparat capabil a recunoaște cuvintele în rusește care denumesc numerele de la 0 pînă la 9. De asemenea, un altul, care recunoaște 5 sau 6 cuvinte, 5 sau 6 ordine, pe care le codifică și apoi le comunică unei mici broscuțe care numai la ordinele inginerului poate să meargă înainte, să se oprească, să meargă înapoi, la dreapta sau la stînga. Problema aceasta a recunoașterii structurilor este o problemă care interesează însă și filozofia. Teoria conceptului este una din teoriile de bază ale logicii clasice. Totuși, în logica matematică, teoria conceptului nu și-a găsit același loc pe care ea îl avea în logica clasică.

Mulți logicieni tradiționali au văzut în aceasta o lipsă a logicii matematice. Astăzi ne putem da seama din ce provine această diferență de tratament pe care logica matematică îl aplică logicii propozițiilor pe de-o parte, logicii conceptelor pe de altă parte. Într-adevăr problemele, atunci cînd sînt privite în cadrele unor științe exacte, sînt totalmente diferite. Azi tehnica începe să-i ajute pe logicieni în definirea conceptului și anume, în definirea cazurilor excepțional de simple în care recunoașterea conceptului se reduce la recunoașterea unui sunet sau a unei litere. E ușor de înțeles că o dată aceste probleme simple rezolvate, se va putea merge mult mai departe. Această recunoaștere a structurilor va permite mașinii să recunoască diferite structuri, să recunoască, de exemplu, formele artistice, stilurile artistice, fie că ele sînt literare, picturale sau muzicale și așa mai departe. Aceasta, bineînțeles este o muncă de viitor.

— Un colectiv de matematicieni din Cluj se ocupă cu analiza morfologică a cuvîntului și recepționarea lui de către mașina electronică pentru traduceri din limba rusă și maghiară în limba română. În ce măsură s-au valorificat aceste studii?

— Traducerea automată se poate face în mai multe moduri. Unul dintre acestea ar fi de a încerca o traducere cuvînt cu cuvînt și de a adapta reguli gramaticale în urma unui mare număr de experiențe, de cîte ori se bagă de seamă că traducerea cuvînt cu cuvînt nu dă rezultate bune.

O a doua cale ar fi aceea de a studia sintaxa fiecărei limbi și sintaxa comparată a limbii din care se traduce cu aceea a limbii în care se traduce.

Pentru morfologie, lucrul este, de la început, mai simplu. Nu mi se pare normal ca cineva să înregistreze toate nenumăratele forme ale unui verb sau variatele forme ale declinării unui substantiv (mult mai simplu ar fi să introducem în dicționar numai rădăcina verbului sau a substantivului iar flexiunea verbului sau a substantivului să fie studiată gramatical. Pentru aceasta se creează un tip de gramatică mecanică. Astfel de cercetări au început în țara noastră. S-au făcut cercetări asupra gramaticii mecanice a limbii române, în special asupra verbelor și substantivelor, iar cercetătorii de la Cluj au început cercetări analoage pentru gramatica mecanică a limbii ruse și a limbii maghiare. Aceste cercetări asupra limbii ruse și maghiare sînt numai la început.

Dar cercetările mai vechi asupra gramaticii mecanice a limbii române au putut fi utilizate de tovarășa Domoncos atunci cînd aceasta a dat algoritmul ei de traduceri din limba engleză în limba română.

— Cu ajutorul studiului comparativ informațional, lingviștii pot cerceta, de exemplu, în două poeme sau în două texte filozofice sensurile și nuanțele de sens. Tot unii lingviști au dovedit că gradul de gramaticalitate (referindu-se aici după felul cum apar cuvintele în text) definește stilul unui scriitor. Ultimele mașini cibernetice se știe că au memorie, recunosc după criterii logice perceptibile legile algoritmului de traducere dintr-o limbă în alta. N-ar fi probabil deci, într-un viitor apropiat, ca automatul, simulînd stilul unui scriitor, să realizeze o mai bună traducere a operei lui în altă limbă?

— Nu știu dacă se poate defini expresia „două opere literare în două limbi deosebite au același stil". În genere, după părerea mea, stilul este legat de limba însăși, așa încît ideea că o operă dintr-o limbă este tradusă într-o altă limbă cu același stil nu știu dacă poate să aibă sau nu un fundament. Cred că ar trebui, în afară de traducerile automate, să se studieze în amănunțime tehnica traducerilor.

Deocamdată, traducerile automate nu se ocupă decît de traducerea textelor documentare. Aceasta se datorește unei deosebiri principiale între traducerea textelor documentare și aceea a textelor literare.

Într-adevăr, un text documentar este bine tradus atunci cînd sensul textului primitiv este păstrat, în textul tradus. Dimpotrivă, într-o traducere literară se cere altceva, ceva care face ca o traducere literară să fie o creație literară într-o altă limbă, pe motive date de opera literară care este tradusă. După cum această creație literară este mai mult sau mai puțin apropiată de creația primitivă, avem de-a face cu o traducere sau cu o prelucrare într-o altă limbă.

— Dar în tainele beletristicei, în laboratorul scriitorului, credeți că va pătrunde cîndva mașina cibernetică?

— Este incontestabil că progresele psihologiei, așa cum ele sînt cerute de psihologia muncii, precum și progresele făcute în studiul stilului unui scriitor, ne vor da multe informații suplimentare asupra creației literare, asupra operei literare, dar, pînă în prezent, noi nu vedem cum s-ar putea ca aceste studii să ne explice în ce constă frumosul unei opere literare.

— De altfel, atitudinea estetică față de realitate prin desprinderea de sincretismul inițial — este o facultate umană deosebită. Însușirea estetică a realității presupune umanizarea ei. Simțurile umane au un caracter social. Dincolo de estetica funcțională care cuprinde în sfera noțiunii ei densitatea și vibrațiile senzoriale există posibilitatea de pătrundere artistică spre esența elementelor, sesizînd generalul în particular. Ori această însușire estetică exclusiv umană se bazează pe un întreg fond aperceptiv de impresii, un întreg zăcămînt acumulat de-o experiență de 600 de milenii ale psihologiei umane.

— Nu trebuie să credem că mașinile cibernetice, ca și cele dinaintea lor vor putea să facă totul, deși nu se poate pune o limită posibilităților lor.

— Există și în literatură valori reale și non-valori. De exemplu: recenzii scrise școlărește, după anumite reguli didactice, dar neinterpretate creator și aplicate mecanic, poate datorită aceleiași inteligențe artificiale de care vorbeați. Chiar în poezie: există „compunerile poetice" — versificări corecte după toate legile poeziei, minus vocația, — sau ,alt gen de „poezie" în care împerecheri de cuvinte, mai ales sonore, alcătuiesc imagini surprinzătoare, lipsite însă de emoție și de orice interes ideatic. Cum automatul cibernetic este un bun detector al inteligenței artificiale, dacă poate nu numai reproduce conceptul, dar are și memorie, poate face și diferențieri, nu credeți că s-ar putea ajunge la construirea unei mașini cibernetice care să poată realiza și ea o falsă literatură?

— Știința și tehnica pot ajuta omul în orice act de înțelegere. Dar nu poate fi vorba de a subsuma arta științei sau tehnicei.

— Din interviul pe care ni l-ați dat, eu am înțeles că oamenii de știință caută, prin realizările lor, să vină în folosul omului, și după cum ați explicat mai sus, mai ales în industrie aplicarea cibernetică va aduce mari foloase. Dacă există non-valori literare, cred că nimeni nu are interesul să le mai producă și pe scară industrială. Pe cine ar interesa să citească, să zicem o poezie mecanică scrisă de o mașină? Cui i-ar folosi? După cîte știu, există automate care joacă șah, dar acest lucru nu ia bucuria jucătorilor de șah de a-și folosi timpul liber pasionați de acest joc. Pianul și orga mecanică nu pot înlocui măiestria artistică a marilor interpreți. Ori, arta e o bucurie intensă a celui ce o creează și a marelui public. Ea antrenează în actul de creație întreaga complexitate a esenței umane, nu prin reflectare rece, constatativă, ci printr-un proces emoțional, prin participarea afectivă la pătrunderea în esența realității.

L-am părăsit pe tov. academician Gr. C. Moisil, ducînd cu noi concluzia că mașina cibernetică este o creație a inteligenței umane. Automatul va putea înlocui în multe domenii și mult mai bine munca omului; într-un viitor apropiat vom putea avea, poate, întregi uzini cibernetice. Dar o mașină cibernetică, chiar dacă are memorie, chiar dacă execută comenzi date prin viu grai, chiar dacă efectuează unele judecăți, făcînd deosebiri între un sunet și altul sau între o literă sau alta, nu poate înlocui niciodată inteligența creatoare a omului. Mașina cibernetică acționează mecanic, datorită unor legi care au fost descoperite de geniul uman și introduse în structura ei. Or, beletristica e un act de creație foarte complex, este o sinteză între concretul senzorial afectiv și rațional care, așa cum am mai spus, umanizează realitatea, avînd în același timp și un caracter activ asupra acestei realități. O mașină cibernetică nu va putea crea niciodată beletristică. Iar de pagini scrise mecanic nimeni nu are nevoie, s-ar pierde vremea zadarnic cu astfel de studii care n-ar folosi nimănui.

Violeta Zamfirescu

Gabriela Melinescu

RĂSĂRITUL SOARELUI

Lîngă ilăcările Hunedoarei
sînt copacul plin, vuind,
crengile-ntinzîndu-le spre soare.
Sînt dragoste, sînt aer arzînd
lîngă cuptorul fierbinte.
Prietenii mei, în curînd,
Se vor preface în ilăcări și-aceste cuvinte.
Bărbătește mîna-ntind luminii
cu adevăratul gest cu care iei
prima probă de oțel incandescent.
Din oțelărie răsărind
soarele obrajii îmi aprinse.
Dimineața pe pămînt fugea, cu părul
bîntuit de ilăcări și de vise.

PLOAIA

În noaptea asta somnul
mi-a ocolit odaia;
cu ușa larg deschisă,
aștept în pragu-mi ploaia.
Oamenii dorm netulburați
și frică nu-i e nimănui
că primăvara nu mai vine.
Presimt în aer rotitoare
culori pe care nu le știu.
Cutremurînd pămîntul vin spre mine
cu crengile vibrînd sonore,
copacii izbucniți în aer.

PRIMA BRUMĂ

Iarba de-o vară creștea, ca un copil,
rîdea la culori, le iubea.
Neștiutoare modelase lutul,
ne oglindeam în ea
și nesfîrșită era clipa ca sărutul.
Deasupra filfîit de-aripi trecu,
vorbe-asmuțite spre iubirea noastră,
acoperind rotundul soare;
umbrind adolescența mea trecură
stoluri prelungi de păsări călătoare.
Răcoarea vorbelor îmi înghețâ-n obraji
și izbucniră limpezi dintr-o dată
ploile anilor, cîte au fost, —
pe-obraji întîiul plîns uimit de lată.
Fugeau mirate ropote de cerbi,
izvoarele se-oprirâ-n șes, din goană.
Pe iarba de-o vară căzuse
prima brumă-n poiană.

BĂIATUL DIN VIS

Nu știu dacă băiatul acela visează,
ne-am fi-ntîlnit undeva, într-un vis...
Trenul fugea cu ploaia pe umeri,
uitaseră apele zăgazul deschis.
Trebuia să plec mai departe de munți,
el să ajungă seara-n cîmpie...
Necunoscuți, ne sărutam pe peron
și-l așteptam în gările toate să vie.
Ne-am căutat cît ține privirea...
Altcineva azi mă iubește și-mi scrie...
Dar eu rănesc aerul iernii cîntînd
și-l aștept în gările toate să vie.

„Contemporanul" și critica, sau punctul pe i

În ultimul număr al „Contemporanului", tovarășul i. semnează în coloana îngustă intitulată „Literatură" din pagina 3-a, un articol menit să pună, în sfîrșit, la punct „Luceafărul". Căci revista noastră a comis, după părerea tovarășului i., un act de o îndrăzneală cu totul necugetată: și-a permis să aibe și rezerve în legătură cu unele poezii publicate în „Contemporanul". Asemenea cutezanță nu se tolerează! — vrea să spună tonul iritat al tovarășului i. Pînă aici! Și ne pune la punct.

Înainte însă de a arăta cum îndeplinește tovarășul i. această treabă destul de serioasă, vrem să-i informăm sumar pe cititorii noștri despre ce este în fond vorba. În numărul trecut, „Luceafărul" a publicat articolul tovarășului Vasile Sandu intitulat: „Pe marginea poeziei tinerilor din „Contemporanul". Intensitatea emoției sau mimarea ei", articol care discută cîteva probleme reale ale poeziei tinerilor din această publicație. Se spuneau acolo și lucruri destul de plăcute — adică aprecieri pozitive — în legătură cu acest sector al „Contemporanului" și se formulau, bine înțeles, unele rezerve, în sensul că nu întotdeauna poeziile publicate aici sînt expresia unor sentimente autentice, ci „mimarea acestor sentimente", vădind doar o gesticulație exterioară, lipsită de conținut. Și autorul analiza unele versuri ale tinerilor poeți Nichita Stănescu, Cezar Baltag și ale tovarășei Smaranda Jelescu. „*Toate bune* — spune tovarășul i. — în nota în care ne pune la punct — *numai că argumentația autorului e de o asemenea stîngăcie în aplicarea a ceea ce el consideră a fi niște criterii, încît ne întrebăm ce ar însemna ea într-un cenaclu literar pentru tinerii poeți*". Desigur, după o asemenea frază categorică toată lumea s-ar aștepta ca tovarășul i. să arate mai întîi care sînt acele așa-zise criterii aplicate cu atîta stîngăcie de tovarășul Vasile Sandu și apoi, cu o lovitură sigură de maestru, să aplice domnia sa i., cu multă dibăcie, criteriile domniei sale (sau „ceea ce consideră a fi niște criterii"). Să *demonstreze*, cu alte cuvinte, că versurile criticate sînt, dimpotrivă, izbutite.

Ne place să învățăm de la cei cu mai multă experiență decît noi și dacă argumentele ar fi fost convingătoare, am fi recunoscut fără nici o jenă: „am greșit". Totodată ar fi înțeles și cei din cenaclurile literare, de soarta cărora se arată atît de îngrijorat tovarășul i., în ce mod se face o critică, adevărata critică a poeziei.

Dar cum procedează tovarășul i.? Aici e aici. Tovarășul i. nu opune argumente, ci decretează. Desigur, procedeu minor, care nu presupune prea mari eforturi și care exclude posibilitatea unei discuții oneste. De ce nu i-au plăcut lui Vasile Sandu unele dintre versurile publicate de „Contemporanul"? Pentru că — zice i. — criticul dovedește „*lipsă de sensibilitate la exprimarea metaforică*" și, nici mai mult nici mai puțin, „*lipsă de nivel teoretic*".

Dar nu numai atît. Argumentul suprem, menit să dovedească fără putință de tăgadă că aprecierile lui Vasile Sandu sînt cu totul lipsite de temei (precizăm: e vorba de cele critice, întrucît aprecierile pozitive sînt... apreciate tacit) este acesta: selectarea poeziilor publicate în „Contemporanul" se face întotdeauna „*după criterii ce depășesc (!) cadrul revistei „Luceafărul*". Și că, în definitiv, revista noastră are lipsuri.

Nu ne îndoim că avem și noi lipsuri pe care ne străduim să le lichidăm, dar ce legătură are una cu alta? Admirăm această logică, atît de elastică a tovarășului i., care pornind de la apărarea intensei trăiri „a unui marivaudage sentimental" din poezia lui Nichita Stănescu ajunge la constatarea că... „Luceafărul" n-a publicat „în ultimii doi ani" decît două-trei articole cu preocupări de generalizare a experienței tinerilor poeți. Observația aceasta ar fi gravă dacă ar fi adevărată. Am putea să citim cîteva zeci de titluri de materiale apărute la noi care dezbăteau tocmai asemenea probleme. Ni se pare însă mai important să dezvăluim principiul cu totul nesănătos pe care se bazează iritarea tovarășului i. și care s-ar traduce cam astfel: dacă mă critici, te critic.

De altfel, intervenția literei i. nu este singurul răspuns la articolul lui Vasile Sandu. În același număr în rubrica subțire intitulată „Cinema" din pagina a 5-a, i se găsesc numeroase cusururi și lui Eugen Barbu. (Bineînțeles după același criteriu: m-ai criticat, te critic). Nota mistifică pur și simplu conținutul celor cîteva păreri exprimate de Eugen Barbu în legătură cu ce-a de a 7-a artă.

(Nu, tovarășe, cum să-ți mai zic nu e vorba de cinematografia noastră, ci pur și simplu de cea de a 7-a artă în general — a se vedea cel puțin titlul.)

Am fi renunțat bucuroși la articolul de față dacă nu ni s-ar fi părut a vedea în notele din „Contemporanul" răbufnirea unei atitudini cu caracter oarecum permanent la această publicație, atitudine care ridică în mod foarte acut problema felului cum știu unele reviste să răspundă la criticile ce li se aduc. Acest spirit refractar la critică al „Contemporanului" ne-a determinat acum să punem degetul pe rană, sau mai bine zis punctul pe i. (să ne ierte tovarășul cu același nume).

Se poate demonstra cu citate că în decursul ultimilor doi ani observațiile critice apărute în presă, care vizau unele neajunsuri ale „Contemporanului", au fost întîmpinate aproape întotdeauna cu iritare. Vom da un singur exemplu, dintre cele mai recente. Într-o notă din „Viața românească" (nr. 2 a.c.) care se ocupa de articolele de bilanț publicate în reviste la sfîrșitul anului 1962, între altele se menționa faptul că în „Contemporanul" au apărut numai date privind activitatea editurilor în 1963 și nu o sinteză critică asupra conținutului acestei activități în anul trecut. O simplă obiecție. Ea era adresată, cu nuanțe diferite, și altor reviste, inclusiv „Viețîi romînești". Ce înseamnă asta? — sare imediat în sus tovarășul i, (același i?), într-un articol special menit să pună la punct „Viața românească". Și cu aceeași dexteritate în a confunda planurile răspunde la umila obiecție adusă de autorul notei, umplînd o treime din articol cu titluri de lucrări apărute în „Contemporanul", printre care articole de mare forță generalizatoare ca acestea: „*Clasici romîni ilustrați* de Mariana Nuși", „*Limba și literatura română în școală* de G. Munteanu". Se adaugă „*cronica literară propriu zisă* (parcă era vorba de articole de bilanț!!...) *care, cu foarte rare excepții a apărut săptămînal*", adică, face tovarășul i socoteala, „*pe puțin 50 de opere ale scriitorilor noștri*" (inclusiv clasicii?) În plus — metoda cunoscută: „*Viața românească*" are și ea lipsuri: „*Ce a publicat „Viața românească", revistă lunară, ca articole, studii de sinteză asupra literaturii noastre în 1962?*" etc,

Și conform obiceiului, tovarășul i va scutura sumarul „Viețîi Romînești" găsind numai „*7 articole de sinteză (total: 101 pagini)*".

Am fi în drept să ne întrebăm dacă la „Contemporanul" această reacție nu devine cumva un tic nervos care se manifestă oricîteori se formulează cea mai firavă obiecție. Oare i. n-a auzit încă de ceea înseamnă critică și autocritică, receptivitatea la sugestiile tovarășilor, schimb constructiv de opinii în folosul literaturii noastre? Sau activitatea „Contemporanului" întruchipează chiar perfecțiunea? (C. Dobrogeanu-Gherea, al cărui nume este, și el, strîns legat de „Contemporanul", își exprima vehement dezaprobarea față de acei care „*se supără grozav cînd cineva îndrăznește să facă vreo obiecțiune critică*" — C. Dobrogeanu-Gherea: „Studii critice", vol. I, E.S.P.L.A., pag. 51.)

Ne exprimăm regretul că o revistă cu prestigiul „Contemporanului" se răsfață într-o asemenea atitudine străină modului în care se poartă polemica în presa noastră.

I. Mureșanu

P. S. — Așteptăm ca în primul număr al „Contemporanului" tovarășul i. să spulbere categoric, sistematic, pe puncte, toate obiecțiile noastre și, drept pedeapsă că am îndrăznit din nou să-l criticăm (auzi ce vorbă: să-l criticăm!) să analizeze în mod foare judicios, să zicem, literele cu care este tipărită revista noastră, găsindu-le, bineînțeles, nejudicioase și lipsite de maturitate.

Cursuri universitare

În legătură cu articolul despre „Istoria teatrului rus"

Înțelegînd cît de necesară este analiza serioasă, făcută cu simț de răspundere a unui material care constituie un mijloc de educare profesional-ideologică a tinerei generații, consider că articolul apărut în revista „Luceafărul" (1. III. 1963, nr. 5 (116) An. VI) sub semnătura Tatianei Nicolescu, referitor la cursul de „Istorie a teatrului rus" pe care l-am redactat, necesită unele lămuriri.

Cursul de „Istorie a teatrului rus" n-a fost conceput ca un tratat, ca o prezentare exhaustivă a culturii teatrale ruse, pentru uzul unor viitori teoreticieni, nici ca un eseu dedicat marelui public, ci ca o lucrare cu caracter didactic pentru formarea viitorilor actori, studenți ai Institutului de Teatru.

Corespunzător volumului de ore de predare, prevăzut în planul de învățămînt, judicios alcătuit, și avînd în vedere cui i se adresează, structura cursului este rezultatul unei severe selecții a materialului informativ, care n-a permis autorului să se oprească decît asupra acelor aspecte care prezintă un interes cu totul deosebit, atît pentru înțelegerea evoluției istorice a teatrului rus, cît și pentru practica teatrală a zilelor noastre. Alegînd numai acele figuri de dramaturgi, actori și oameni de teatru care au adus o contribuție importantă, determinînd dezvoltarea metodei realiste de creație și susținînd prin aceasta cauza eliberării poporului rus, în curs n-au putut fi incluse amănunte ca activitatea lui Gaideburov sau dramaturgia lui Kukolnic, Polevoi, Potekin, Mei, Ciaev, cum propune recenzenta. Fără să lipsească indicarea luptei de opinii, care oglindea diferitele poziții estetice și în fond, de clasă (vezi de pildă pag. 49, 50, 108, 125, 167, 223 ș.a.) am considerat că nu-și are locul într-un curs stabilirea unui inventar de nume a dramaturgilor care n-au reușit să aducă nimic nou, nu s-au ridicat deasupra nivelului mediocrității ori au ocupat poziții de-a dreptul dușmănoase cauzei progresului social.

Menționarea prezenței dramaturgiei ruse pe scenele noastre, după părerea recenzentei trebuind să facă parte din cursul în discuție, este inclusă programatic, în conformitate cu logica istoriei teatrului, în ciclul de lecții dedicate teatrului românesc, unde se urmărește în mod firesc și compoziția generală a repertoriului și influirea considerabilă a acestuia pentru dezvoltarea artei actoricești și regizorale.

Obiecțiile și nedumeririle exprimate de recenzentă în legătură cu structura cursului și extinderea cercetării n-ar mai fi apărut dacă, așa cum ar fi fost necesar, analiza cursului ar fi fost precedată de o simplă informare asupra planului de învățămînt a ansamblului cursurilor de istorie a teatrului (predate în institut), asupra specializării și împărțirii materiei pe ani de studii și epoci.

Importantă este și înțelegerea foarte clară a specificului Institutului: nu se cere un curs de istorie a literaturii dramatice asemănător cu cele predate unor studenți-filologi, ci unul de istorie a teatrului care urmărește nu numai informarea teoretică a studenților, ci și o îndrumare legală cît mai mult de practica scenei și de modalitatea de studiu a artei actoricești. Un asemenea curs trebuie să vină în primul rînd în ajutorul viitorilor actori și de aceea capitolele referitoare la dramaturgie tind să realizeze un mod specific de analiză a textului dramatic.

Ca urmare a acestei cerințe, s-ar fi putut observa la o lectură mai atentă (și avînd optica istoricului de teatru și nu a istoricului literar) străduința autorului cursului nu de a expune foarte detaliat subiectul (cum obiectează recenzenta) ci dimpotrivă, folosindu-se de cîteva date necesare discuției, să prezinte problematica piesei, paralel cu analiza personajelor, cu urmărirea evoluției lor în cadrul conflictului. Această analiză este făcută în mod intenționat mai amplu în cazul unor capodopere care fac parte din repertoriul permanent al teatrului contemporan; de pildă „Furtuna" de Ostrovski, „Revizorul" de Gogol, „Puterea întunericului" de Tolstoi, „Pescărușul", „Unchiul Vania", „Trei surori" de Cehov. O lectură mai atentă ar fi remarcat că specificul artistic al operei fiecărui dramaturg nu este prezentat numai în capitole concluzive, ci, de cele mai multe ori, pe parcursul expunerii de probleme și analize de personaje, cu un comentariu direct legat de ele. Această constituie o modalitate care, în cursul practicii predării s-a dovedit a fi cea mai potrivită, mai eficientă și utilă pentru viitorii actori, fără ca evitarea grupării unor asemenea considerații exclusiv într-un paragraf final, să contravină cerințelor unei analize făcute pe baze științifice. Astfel, specificul operei lui Cehov nu este subliniat numai în pag. 220—221, cum notează recenzenta, ci se găsește menționat pe tot parcursul capitolului respectiv, cu referiri directe la piesele discutate și pe măsură ce acest specific se definea. (A se vedea pag. 192, 193, 198, 202, 206, 215, 216, 220 221, 222.). Pentru insuficienta atenție cu care a fost parcursă „Istoria teatrului rus", considerăm semnificativă citarea de către recenzentă a „M.H.A.T."-ului ca făcînd parte din rîndul instituțiilor teatrale de mare prestigiu, prezentate în curs, cînd în realitate acest teatru inițiințat în 1898, prin perioada cea mai valoroasă a activității sale, ocupă un loc de seamă în teatrul contemporan și nu figurează deloc în cursul de care ne ocupăm.

Permanența unei mari teme în literatura dramatică rusă din secolul 19 și anume: critica antifeudală, la toți marii scriitori tratați în curs, explică desigur, în parte, o oarecare repetare a aprecierilor și termenilor; varierea și nuanțarea lor rămînînd un deziderat pe care vom căuta să-l împlinim în viitor.

Reținem de asemenea ca justificată obiecția cu privire la o insuficientă delimitare a termenului de realism în caracterizarea metodei de creație a unor dramaturgi; deși chiar la incriminatul Fonvizin (citat în articol) în curs se arată particularitatea operei sale influențată încă de clasicism, dar depășind cadrul acestuia, orientîndu-se către realism, fără să atingă totuși calitatea metodei de creație a lui Griboedov.

Desigur că la alcătuirea unei viitoare ediții, toate obiecțiile judicioase, printre care și cele remarcate mai sus, vor fi luate în considerare. Am fi dorit însă ca analiza unui curs apreciat de recenzentă ca fiind „prima încercare de acest fel și, am putea spune, în genere în domeniul disciplinelor privind istoria literaturii și culturii ruse", să ne fi ajutat atît în informarea asupra unor materiale de specialitate „mai recente", cît și în discutarea unor probleme de fond, în primul rînd; cum ar fi orientarea ideologică, înțelegerea justă a problemelor și calitățile didactice, legate de organizarea și expunerea materialului. În general, pare limpede că orice apreciere asupra unui curs universitar trebuie să pornească de la obiect, de la o cunoaștere temeinică a programei analitice și a pregătirii specifice a studenților cărora li se adresează.

Silvia Cucu

PROBLEME ALE LITERATURII DIN TRANSILVANIA ÎNTRE CELE DOUĂ RAZBOAIE MONDIALE

Discuțiile angajate în ultima vreme în problemele generale sau mai restrînse ale istoriei literare românești, precum și precizările utile pe care le aduce, cu privire la literatura interbelică, articolul Ilenei Vrancea din *Lupta de clasă* nr. 11/1962, demonstrează încă o dată eficiența dezbaterilor deschise, capabile să elucideze capitole spinoase sau să pună un termen celor mereu „amînate". Munca istoricilor literari, elaborarea primului nostru tratat științific de istorie literară tind spre limpezirea ansamblului și spre completarea, cu aspecte noi, a peisajului general. Asemenea aspecte pot fi relevate cu profit în mișcarea cultural-literară a Transilvaniei dintre cele două războaie. Multe din ele au fost fie minimalizate, fie ignorate de unele studii, cercetări, manuale — atunci cînd s-a încercat schițarea panoramică a realității literare românești de după 1918. Firește, nu e vorba de a reînnoi ideea compromisă a „regionalizării" literaturii române și nici de a privi autonom fenomenul cultural-literar din Transilvania secolului XX. Dar va recunoaște oricine că, în tratarea științifică a problemelor, nu pot fi neglijate contribuția unor reviste și scriitori (chiar cînd circulația lor a fost mai restrînsă, poate chiar provincială, prin tratamentul preferențial al politicii culturale burgheze) sau fenomenele literare specifice, generate de existența mai multor naționalități.

Pentru cercetătorul avizat, e clar că, după 1918, s-au înlăturat mult din barierele care despărțeau în mod artificial pe românii ardeleni de restul țării. Contactul viu cu celelalte provincii românești s-a perpetuat de-a lungul secolelor și istoria literară cunoaște nenumărate exemple de osmoză activă, de schimburi cultural-literare reciproce și neîntrerupte. Actul alipirii Transilvaniei nu venea decît să legifereze — și în acest caz — o stare de fapt și să confirme o necesitate istorică.

De altfel, nu se poate vorbi despre o literatură românească transilvăneană, ruptă de contextul unitar al literaturii române. În ansamblul acesteia, Transilvania poate păstra unele trăsături particulare, dar ele nu contravin coordonatelor generale pe care se mișcă întreaga viață literară a României dintre cele două războaie mondiale. Acest fapt a fost observat în epocă de Liviu Rebreanu care afirmă următoarele:

„Nu se poate vorbi despre o literatură românească ardeleană într-un sens limitativ. Asemenea literatură n-a existat niciodată și nici nu va putea exista vreodată. Limba românească nu are dialecte care să îngăduie separații pe ținuturi sau să îndemne la creații în idiome regionale. O carte scrisă de un ardelean s-a citit cu aceeași înțelegere de munteni și moldoveni acum o sută de ani ca și azi. Ușoarele nuanțe locale adaugă cel mult la pitorescul expresiei. Astfel, cînd vrei să stabilești contribuția Transilvaniei la dezvoltarea și evoluția literaturii noastre, nu poți proceda decît după diferențierea pe care a făcut-o și Ibrăileanu: considerînd originele scriitorilor, constatînd că scriitorul e născut în Ardeal. Deși împărțirea aceasta a scriitorilor pe regiuni poate fi interesantă mai mult din punct de vedere cultural și statistic, decît strict literar-estetic." [1])

Curentul unificator ce urcă din profunzimi populare pînă în formele culte ale literaturii secolelor XIX și XX, se împletește, însă, și cu unele particularități ce se cer definite. Ele își au obîrșia — printre alți factori — și în conviețuirea multiseculară cu minoritățile naționale din Transilvania (procesul osmotic fiind dublu) și în condițiile istorice ale unei duble oprimări, naționale și sociale, suferite de românii ardeleni. Asemenea accente specifice — despre care vorbea și Liviu Rebreanu — sînt regăsibile, în planul literaturii, nu numai la scriitorii români, ci și la cei maghiari și sași. Analiza estetică științifică, marxistă, aplicînd principiul leninist al celor două culturi, confirmă prezența trăsăturilor despre care vorbea Rebreanu, la cei mai buni scriitori, aceia care se plasează în circuitul valorilor realiste.

În anii dintre cele două războaie mondiale, Transilvania capătă o altă pondere în ansamblul vieții culturale românești. Activitatea științifică publicistică, teatrală, artistică și literară are un contur propriu și un nivel simțitor ridicat față de etapa istorică anterioară.

Orientarea ideologică a revistelor române, maghiare și germane ce apar în Transilvania epocii reflectă ascuțirea crescîndă a luptei dintre cele două culturi. Presiunea ideologiei burgheze alternează cu tot mai sensibila decepție resimțită de intelectualitatea cinstită și de masele largi, în fața realității postbelice. O puternică influență exercită acum curentele diversioniste — profitînd atît de nemulțumirile crescînde, cît și de confuzia tot mai accentuată a valorilor — și în primul rînd „gîndirismul" deschizător de drum spre fascism. „Soluțiile" moderniste găseau în Transilvania un teren mai puțin fertil; în schimb, aci ia naștere și se propagă cu repeziciune „transilvanismul", una din cele mai primejdioase diversiuni ideologice burgheze. O literatură ardeleană „omogenă" și „autonomă", cu calități specifice exagerate și opuse trăsăturilor literaturii românești din celelalte provincii, era o idee falsă, nutrită substanțial de grupările fascizante și, după 1940, oficial fasciste, care credeau că pot să reducă un fenomen de complexitatea culturii românești din Transilvania la cîteva lozinci proprii: apropiere de „glie", sens „mesianic", „etnos", „axă creștină" ș.a. Ideea era împărtășită și de cercurile estetizante, care — pe urmele lui E. Lovinescu — se străduiau, cu asemenea „argumente", să „probeze" inferioritatea estetică a literaturii din Transilvania...

În această perioadă, orientarea democratică și socialistă cîștigă tot mai mult teren. Ea este rezultatul unei evoluții firești de la decepția sinceră a multor intelectuali, la atitudinea critică, mai apoi militantă, nu o dată afiliată luptei și țelurilor social-culturale ale clasei muncitoare. Primejdia fascismului mobilizează multe condeie; ca și problemele multiple ale țărănimii și proletariatului; ale păcii și războiului imperialist; ale adevărului și calomniilor despre Uniunea Sovietică etc. I. Mehedințeanu, Ilie Cristea, G. M. Zamfirescu, Cezar Petrescu, Ion Agîrbiceanu, Gáal Gábor, Bányai L., Korvin Sándor ș.a. dezbat problemele cele mai ascuțite ale realității sociale din Transilvania interbelică. În condiții extrem de dificile, Partidul Comunist din România a putut să-și rostească cuvîntul în presa vremii, prin publicațiile sale legale și, mai ales, ilegale. El oferea, astfel, soluții juste, științifice, impasului ideologic în care se zbătea intelectualitatea epocii. P.C.R. a editat, ca organe de presă locale, în Transilvania *Uzina și ogorul* (la Brașov), *Marele nostru* (Sighet), *Studentul revoluționar* (Cluj), *Igazság* (Dreptatea), *Világosság* (Lumina), *Falvak népe* (Lumea satelor) — Cluj ș.a. Partidul a folosit adesea și posibilitățile oferite de presa burgheză, căutînd să influențeze conduita unor ziare sau să dețină rubrici orientate spre interesele muncitorimii, în publicații diverse (*Societatea de mîine, Țară nouă, Friss Ujság, Brassói Lapok* ș.a.).

Organizații îndrumate de P.C.R. (Blocul muncitoresc-țărănesc, Ajutorul muncitoresc, Mișcarea antirăzboinică, Comitetul național antifascist, Amicii U.R.S.S. ș.a.) își aveau și în Transilvania organele lor de presă, care au jucat un important rol de zăgăzuire a ideologiei fasciste (în diversele ei variante culturale, de la „gîndirism" la „transilvanism"). Astfel au fost publicațiile legale *Spre stînga* (condusă de Ilie Cristea la Brașov în 1931), *Viitoarea* (Organ al Blocului democratic din Cluj, 1936), *Poporul* (1936—37) redactat la început de un grup de uteciști, la Cluj, apoi la Dej și la Runcul-Salvei), *Cuvîntul nou* (Brașov, 1934, cu rol de oficios al mișcării antifasciste), *Horia* (Deva), *Ogorul* (Cluj), ambele din 1933, *Alte zări*, organ al Comitetului antifascist pentru Transilvania (Cluj, 1933) ș.a. În coloanele lor se găsesc uneori luări de poziție în numele filozofiei și umanismului marxist. Publiciști atașați luptei partidului, ca Ilie Cristea, Ion Mehedințeanu, Gáal Gábor, sau tineri antifasciști ca V. Novacu, Bucur Șchiopu, Mircea Biji, Mihai Beniuc ș.a. publică numeroase articole cu caracter filozofic marxist în coloanele revistelor *Spre stînga, Alte zări, Cuvîntul nou, Korunk, Societatea de mîine, Țară nouă* etc. Ei demască conținutul filozofic antiumanist al iraționalismului existențialist, pledînd pentru om și valorile amenințate de fascism, explicînd științific criza umanismului burghez contemporan, lămurind caracterul reacționar al „transilvanismului" și al „gîndirismului". Împletind tratarea problemelor filozofice propriu-zise cu o tematică sociologică și social-politică (uneori chiar literară), comuniștii și cei apropiați de lupta lor căutau să răspundă cît mai prompt sarcinilor istorice imediate, într-un moment de mare primejdie pentru destinul poporului român.

Problemele culturii și literaturii se aflau și ele, alături de cele ideologice, filozofice și sociologice, amplu dezbătute. Astfel, criza culturii burgheze e denunțată de multe periodice din Transilvania epocii, chiar dacă soluțiile ieșirii din criză erau vag întrevăzute. Cultura românească era privită peste clase, într-o unitate etnică, naționalistă, căreia i se reclama omogenitatea într-un sens șovin. Alții considerau criza culturii burgheze drept un fenomen de „adaptare", atacînd virulent capitala acaparatoare de energii intelectuale. Un punct de vedere științific, marxist, își făcea însă drum cu necesitate și în această problemă. În paginile revistelor *Spre stînga, Alte zări, Cuvîntul nou, Irjatok!, Tömegkultura, Korunk, Front* ș.a. Alte reviste, care adoptaseră în problemele culturii un punct de vedere eclectic, publică, de asemenea, articole și comentarii de pe poziții marxiste revoluționare *(Societatea de mîine, Utopia, Ardealul tînăr, Țara de mîine* sau ziarele *Brassói Lapok, Friss Ujság).*

Ideologia revoluționară a clasei muncitoare a fost principalul factor care, dînd explicația științifică crizei culturii burgheze, a salvat cultura românească de democrație și tradițiile ei valoroase, ținînd piept asaltului fascist.

În articolul *Cultura în noile provincii,* publicat în revista lui G. M. Zamfirescu *Icoane maramureșene* (1924, nr. 9-10), Lotar Rădăceanu pornește tocmai de la adevărul că soarta culturii românești nu poate fi izolată de baza însăși, care o generează. Inițiativele culturale, oricît de generoase și dezinteresate, nefiind decît simple paleative neroditoare, n-ar aduce vreo schimbare a situației. Ea trebuia să vină din statornicirea unei vieți sociale *„corespunzătoare cu tendințele de expansiune ale culturii generoase și libere de ură".* Înaintea biruinței culturii, *„trebuie să biruiască, prin străduințele colective ale forțelor de progres, un regim cinstit, de legalitate și democrație, care să apropie toate sufletele obidite astăzi în România nouă".* Suprema *„datorie a orei"* era, prin urmare, lupta împotriva regimului feudalo-capitalist al României postbelice, pentru ca în noi condiții economice și sociale să se pună bazele unei noi culturi. Eforturile către fundamentarea teoretică și creația vie a acestei culturi noi, democratică și socialistă, pot fi descifrate în realitatea vremii. Era soluția oferită de clasa muncitoare intelectualității cinstite. Ea avea să clarifice multe conștiințe și să mobilizeze numeroase energii, reușind să-i desprindă pe mulți scriitori din impasul decadentismului burghez, întărind frontul realist.

De altfel, puternica tradiție pe care o avea în literatura română ideea artei angajate, a rolului scriitorului în viața socială, e pusă la contribuție în repetate rînduri, cu prilejul atacului la adresa curentelor decadente, acuzate că tind să rupă creatorul din contextul social, să-l îndepărteze de cea mai nobilă menire a sa. O vie activitate în această direcție au susținut Horia Petra Petrescu, Ion Agîrbiceanu, G. M. Zamfirescu, Ion Breazu, Mihai Beniuc ș.a., fie denunțînd pericolul futurismului, al ermetismului și expresionismului, fie invitînd la potențarea mesajului social avansat din scrisul ardelean contemporan. Critici și scriitori maghiari aflați pe poziții ideologice înaintate își îndreaptă la rîndul lor atacul împotriva literaturii romantico-istoriste, promovată de cercurile conservatoare revizioniste, ca și împotriva „transilvaniștilor" izolaționiști, elucidînd conținutul de clasă al curentului. Revistele *Irjatok!, Szemle, Tömegkultúra, A jövő társadalom* și mai ales *Korunk,* acordă atenție problemelor teoretice ale realismului critic și socialist, demască înrudirea dintre ideologia fascistă și decadentismul literar burghez.

Printre preocupările de teorie literară, se precizează tendința de a introduce în judecata operei criteriul social. În chiar anii de dominație a criticii formaliste, estetizante, cînd moștenirea gheristeă era ignorată sau minimalizată. În plin impresionism critic, se vorbește în publicistica progresistă din Transilvania, despre „imoralitatea" unei asemenea critici și se discută despre necesitatea unei „estetici sociale" (în *Societatea de mîine*). E readusă în dezbatere problema misiunii sociale a artei, rolul de „educator" al gustului public ce revine artistului, problema utilității artei, a raportului dintre condițiile materiale și nivelul calitativ al creației, problema ridicării celor mulți la înțelegerea și prețuirea valorilor artistice.

Semnificativ este faptul că, împotriva crizei literaturii moderniste, multe periodice din Transilvania invită la o întoarcere către clasicism, la cultul literaturii lui Eminescu, Coșbuc, Caragiale sau, în contemporaneitate, la acela al operei lui M. Sadoveanu, Liviu Rebreanu și al altor fruntași ai creației realiste sănătoase. Promovarea valorilor realiste, vehicularea masivă a unor traduceri din clasicii universali, tentativele de a prezenta obiectiv realitatea literară sovietică, eforturile de apropiere româno-maghiară, pe planul general al culturii și în primul rînd în domeniul literar, iată numai cîteva coordonate pozitive ale peisajului spiritual al Transilvaniei interbelice. Fermentul principal în acest climat ideologico-literar, avea să fie filozofia luminoasă a clasei muncitoare, umanismul socialist. Socialismul devenise — după primul război mondial — o realitate vie, de necontestat.

Cu asemenea clarificări, datorate ideologiei Partidului Comunist, se reia într-un nou context ideea necesității unei arte „pentru popor". Pentru o asemenea misiune au luptat aici scriitori luminați, reviste și grupări literare progresiste. Ideea de „popor" se confunda însă, în conștiința acelor militanți, cu *țărănimea,* la ridicarea și luminarea căreia se aspira. După *Adevărul (Glasul poporului)* din 1912—18, se vorbește în deceniul al treilea din nou, în Transilvania, despre necesitatea stringentă a unei „culturi pentru popor", în sensul unei culturi *proletare.* Ideea se întîlnește la publicistul muncitor Ion Mehedințeanu (în articolele *Cultură pentru muncitori, Literatură proletară,* publicate în *Societatea de mîine* din 1926), la criticul marxist Gáal Gábor, la poeții Mihai Beniuc și M. R. Paraschivescu, în paginile revistei *Irjatok* sau în programul publicației *Szemle,* unde condițiile viabilității unei asemenea literaturi sînt definite în legătura lor intimă cu viața și lupta maselor:

„Putem creea o literatură proletară cu o influență puternică numai dacă ținem o legătură de nedespărțit cu viața și lupta maselor. Prin urmare: participarea activă la mișcarea revoluționară... Trebuie să ținem legătura nu numai cu viața politică a clasei proletare, ci și cu viața ei de toate zilele, cu toate nuanțele, contradicțiile, variațiile ei... (...) Într-un cuvînt, tovarășii noștri să fie prezenți pretutindeni unde sînt prezente masele".

Scriitorii care stăteau sub influența P.C.R. se orientau tot mai mult către viața muncitorimii, către traducerea în vers sau în proză a aspirațiilor celor mulți. Numai astfel scriitorul contemporan relua — și în Transilvania epocii — rolul său de anticipator și „sol", misiune nobilă, afirmată de forțele sociale înaintate, împotriva dezerțiunii individualiste, preconizată de moderniști.

Mircea Zaciu

[1]. Liviu Rebreanu, *Scrisul românesc ardelean mai nou,* în *Transilvania, Banatul...,* Buc., Cultura națională, 1929, vol. II, p. 1150

Tudor Vianu: GOETHE

Tudor Vianu nu a purces la cercetarea creației goetheene cu prilejul alcătuirii celor două prefețe. Primul studiu însemnat datează de la centenarul acestuia (1932) și se intitulează „Goethe și timpul nostru". Articolul a fost publicat apoi în volumul „Idealul clasic al omului" (1934) și reluat în „Filozofie și poezie" (1943), alături de alte două studii despre Goethe: „Faust și civilizația modernă" și „Ideile lui Goethe despre artă". Și pînă la 1932 Goethe este citat în scrierile lui Tudor Vianu, făcînd și obiectul comparării cu prietenul său Schiller în lucrarea „Das Wertungsproblem in Schiller Poetik" (București, 1924) și după această dată, în „Istoria esteticii în texte alese", „Raționalism și istorism", „Studii de filozofie și estetică", „Estetica". Goethe este mereu citat, mereu se exemplifică din opera acestuia, se dau maxime, se fac trimiteri și comparări. Preocuparea pentru Goethe, ajunsă la cele două prefețe citate, nu s-a oprit aici. În monografia „Schiller", Goethe este o prezență conturată sigur, în „Studii de literatură universală și comparată", numele acestuia este ades folosit în explicarea fenomenului literar în articole ca: „Renaștere și antichitate", „Beethoven în istoria culturii", „Formarea ideii de literatură universală în prima perioadă" (subcapitolul „Goethe și literatura universală") și „Shakespeare în Germania". În acesta din urmă, se dau informații privitoare la întîlnirea **literară** a lui Goethe cu Shakespeare, se comentează pasajele din „Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Maister" și din discursul lui Goethe despre autorul lui Hamlet. Într-un articol special, „Goethe și ideea de literatură universală" se face dovada (cercetîndu-se însemnările lui Eckerman) că termenul de **literatură** universală (= Weltliteratur) a fost folosit pentru prima dată de scriitorul german. În „Dicționarul de maxime comentat" cititorul află numeroase adevăruri exprimate de Goethe, iar unul din acestea este comentat în alt volum, „Jurnal" („Asupra unei maxime de Goethe").

Se vede chiar și din această trecere sumară în revistă, că academicianul Tudor Vianu a avut o preocupare statornică, de patruzeci de ani față de creatorul lui Faust, devenind astfel unul din cei mai autorizați cunoscători ai lui Goethe la noi. De aici și provine calitatea esențială a schiței monografice despre Goethe: marea capacitate de sinteză. Chiar din uriașul material tipărit anterior, autorul nu a preluat tot. Puterea sa generalizatoare și știința selecției au înlăturat balastul și nesemnificativul astfel încît cartea sa ultimă se înfățișează ca un model al genului de monografie succintă. Lucrarea nu este îngreunată de numeroase date și fapte, chiar atunci cînd nevoia preciziei și comunicării evenimentelor de interes general determină juxtapunerea acestora în propoziții scurte și aparent disparate, unitatea nu se pierde niciodată.

În prima parte a cărții este prezentată viața lui Goethe și activitatea sa literară și politică. Dar aici se face, aproape pe neobservate, istorie, economie politică, filozofia culturii, arhitectură, istoria artelor, istorie literară, etică; sînt portretizați marii săi contemporani, este evidențiat faptul că „Goethe domină toată viața publică a ducatului de Saxa-Weimar", ca și pasiunea sa științifică. Cu subtilitate sînt depistate „iubirile" scriitorului în măsura în care ele explică opera, căci „poezia lui lirică nu poate fi înțeleasă fără multele episoade ale iubirilor, ale desfătărilor și durerilor lui". Toate jaloanele sînt trasate pentru a se concluda că: „Este poet, gînditor, naturalist și, în unele momente, artist plastic. De la Leonardo da Vinci nu mai apăruse în cultura lumii o personalitate atît de competentă". Este un *uomo universale".*

În partea a doua a cercetării sînt analizate mai ales scrierile: „Wilhelm Maister. Anii de ucenicie", „Anii de călătorie ai lui Wilhelm Maister" și „Poezie și Adevăr", adică, de fapt, romanele formării unei personalități. Privirea generalizatoare asupra acestora pornește de la ideile cele mai însemnate ale lui Goethe; „Legea fundamentală a comunității noastre este că trebuie să stăpînești în mod temeinic o specialitate oarecare", „De la prosperitatea unuia la prosperitatea tuturor", „Celor mai mulți ce este mai bun" prilej de a consemna gîndirea înaintată a scriitorului, apropierea de socialismul utopist.

Ultima parte a volumului este destinată lui *Faust.* O informație complexă și erudită îl poartă pe cititor prin istoria temei la orientali, la ebraici, la Calderon. Urmează informații prețioase asupra *existenței lui Faust,* analiza cărților populare germane care l-au folosit ca personaj și a operelor unor scriitori ca Marlówe și Lessing. Plecînd de la ideea că „Faust al lui Goethe concentrează în sine experiențele cruciale și concluziile unei perioade din istoria lumii" și că „Faust este deci un rebel împotriva ordinei morale existente", Tudor Vianu descoperă ce reprezintă nou față de înaintași această operă complexă, pentru că: „aspirațiile învățatului se completează cu cele ale omului, finalul preamărind munca activă a întregului popor care va trăi cîndva fericit". Iar concluzia la care se ajunge este că „Goethe valorifică legenda faustică din unghiul noii civilizații a muncii, care poate recunoaște în el un precursor".

Cu această analiză, spre regretul cititorului că mirajul goethean s-a destrămat, cartea se sfîrșește. Este neîndoios că întregul volum constituie o concluzie esențială asupra lui Goethe. Referirile la *arta* lui Faust sînt expuse, poate, prea succint, tocmai în domeniul în care autorul „artei prozatorilor", a studiilor de stilistică și a cronicilor dramatice putea să aducă prețioase contribuții originale.

Academicianul Tudor Vianu și-a obișnuit cititorii cu lucrări sistematice, concise și în care se ajunge la *rezolvarea* problemei propusă tematic. Erudiția, gîndirea filozofică, limpiditatea stilului fac din cercetările sale contribuții trainice și definitive. Astfel se poate caracteriza și schița monografică despre Goethe. Personalitatea și activitatea creatoare a genialului scriitor universal, datorită concepției marxiste cu care este înarmat cercetătorul acum, și care a dus la autodepășirea meditațiilor sale vechi, a fost sintetizată în chip magistral. Și oare, după această distinsă reușită, cine ar putea să alcătuiască marea monografie românească a lui Goethe decît academicianul Tudor Vianu?

Victor Crăciun

„MIȚIȘORI" — Fotografia: ION MICLE

FAPTE DE VIAȚĂ

Cutia cu întrebări

Ce te interesează ?

Nu este aceasta întrebarea, mai mult sau mai puțin frecventă din interviu, ci textul unei inscripții pe o cutie de lemn lustruit. În fiecare sîmbătă, Mircea Mocanu, culturalul de la „U.T.M.", deschide cutia și, pe masă, se revarsă zeci de bilețele. „Care sînt avantajele liniilor tehnologice pe familii de piese ?", „Spărgătorul de gheață atomic sparge sau topește gheața ?", „Există un pictor romîn mai mare decît Nicolae Grigorescu ?", „Ce sînt semiconductorii ?", La noi în uzină nu se pot folosi ?", „Care este explicația evenimentelor din Irak ?", „De ce brigada artistică nu se ocupă niței și de chiulangii ?", „De ce caricaturile de la postul U.T.M. de control au o vîrstă respectabilă ?" „Care este substratul politicii lui de Gaulle ?"

Te simți ispitit să reproduci conținutul tuturor bilețelelor, și asta, nu pentru că ar avea un text neobișnuit, ci pentru că ele sînt un răspuns sintetic la întrebarea : ce te interesează ? O întrebare adresată nu unui tînăr anume, ci unui colectiv.

Iată, așadar, cam ce-i interesează pe tinerii atelierului „preparat" din uzina „Semănătoarea". Ideea instalării *cutiei oracol*, cum îi spun tinerii în glumă, s-a născut într-un context de împrejurări care se cere înfățișat.

Se termina lucrul. O parte din tineri se îndrepta spre școala medie (această „parte" reprezintă aproape 40 la sută din numărul total), ceilalți își întocmeau programul, după preferințe și posibilități. La clubul uzinei, nu-i prea mult loc (sălile nu pot cuprinde decît 3—400 de oameni și vin aici din toate sectoarele), la cinema, nu te poți duce chiar în fiecare zi, să te plimbi fără rost pe bulevard nu-i în firea celor mai mulți... Atunci ?

Există o sală care, după amiezile, nu se folosea decît sporadic, pentru ședințe. Mai cu „o litră" de vopsea economisită, mai cu o bucată de scîndură aruncată la deșeuri, mai cu o rugăminte la responsabilul serei („fără flori, sala n-ar avea haz" — a declarat categoric lăcătușul Ion Tutunaru), tinerii au transformat sala cu pricina, într-un veritabil club. Am pus pe pereți o hartă a lumii („apoi dacă vorbim despre Irak, să știe toată lumea unde se află"), cutia cu inscripția „ce te interesează ? („să organizăm acțiuni care să răspundă cerințelor tinerilor") o expoziție de reproduceri după operele lui Nicolae Grigorescu („aducem Galeria Națională de Artă" la noi acasă"), un grafic al planului cu angajamentele și realizările atelierului (să le aibă oamenii în față), iar printre bănci și flori, am pus biblioteca volantă și masa de șah.

— Totul s-a făcut prin muncă patriotică — precizează mecanicul Otto Vasilescu, secretarul organizației de U.T.M.

Bun. Și mai departe ? În fiecare zi, se perindă pe aici zeci, sute de tineri. Chiar și cei din schimbul III (schimbul de noapte) zăbovesc aici înainte de lucru sau în zori, o oră-două, adînciți în rezolvarea unei probleme de șah sau ascultîndu-l pe Ion Buzic care le demonstrează pentru a zecea oară necesitatea de a dormi cel puțin o treime din 24 de ore. E responsabilul cu asigurările sociale, și oamenii înțeleg ce înseamnă a fi în „exercițiul funcțiunii".

Un fapt este incontestabil. Tinerii se simt bine împreună și nu le vine să se despartă după orele de muncă. Fenomenul ca atare poate fi foarte lesne explicat. Preocupările comune din producție și din viața particulară (mi se pare semnificativă ideea brigăzii de sudori condusă de Ilie Alexandru de a lua numele de „Așa s-a călit oțelul" și de a-și propune să trăiască asemenea lui Pavel Korceaghin), creează necesitatea — i-aș spune obiectivă — de a folosi în comun o mare bogăție — timpul liber. Și asta nu ca un scop în sine. „Sala culturală", alături de alte forme și mijloace ale activității colective, este asemenea unui creuzet în care, la temperatura specifică a vremurilor noastre, se făurește aliajul puternic al caracterului omului socialist. Pentru că în fond însușirea de noi cunoștințe (la biletele introduse în cutia „ce te interesează ?" se răspunde prin conferințe, jurnale vorbite, demonstrații practice, expuneri în fața hărții...) contribuind la dezvoltarea multilaterală, armonioasă a tinerilor, se materializează apoi în fapte foarte concrete. Interacțiunea nu are loc, firește, în chip mecanic, ar fi eronat să simplificăm. Dar de la perioadă la perioadă, se constată consolidarea și extinderea elementelor NOULUI. Și nu ni se pare de loc întîmplător că după programul brigăzii de agitație la care actele de indisciplină ale tinerilor Virgil Lățea și Constantin Pistolea au fost serios lovite cu săgețile satirei, cei în cauză au revenit pe „linia de plutire", și tot atît de explicabil este că în urma expunerii lăcătușului Vasile Panait pe tema : „cum am ajuns la a 8-a inovație", cărțile tehnice au început să fie devorate, iar rîndurile inovatorilor s-au lărgit cu încă 12 tineri. Primind un apartament nou, lăcătușul Ion Tudose a fost ajutat la mutare de întreaga brigadă, fruntașii în întrecere și-au asumat obligația să-i ajute pe tinerii absolvenți ai școlii profesionale să „intre în ritm", vizitele colective la muzee și expoziții s-au generalizat, s-au făcut înscrieri pentru organizarea unui cerc de artă plastică, brigada condusă de Andrei Busuioc s-a angajat „pe proprie răspundere" să-l îndrepte pe Vasile Danciu care, pentru actele sale repetate de indisciplină, a primit un ultim avertisment din partea Consiliului de judecată...

...Printre biletele introduse în cutia „ce te interesează ?", s-a găsit și unul cu următorul text : „care vor fi trăsăturile omului de mîine ?" Biletul era semnat de Andrei Busuioc.

Ca să vezi ! Andrei Busuioc poate nici nu bănuiește că el și tovarășii lui au încă de astăzi unele trăsături ale omului de mîine.

Teodor Brateș
redactor șef al gazetei de uzină „Semănătoarea"

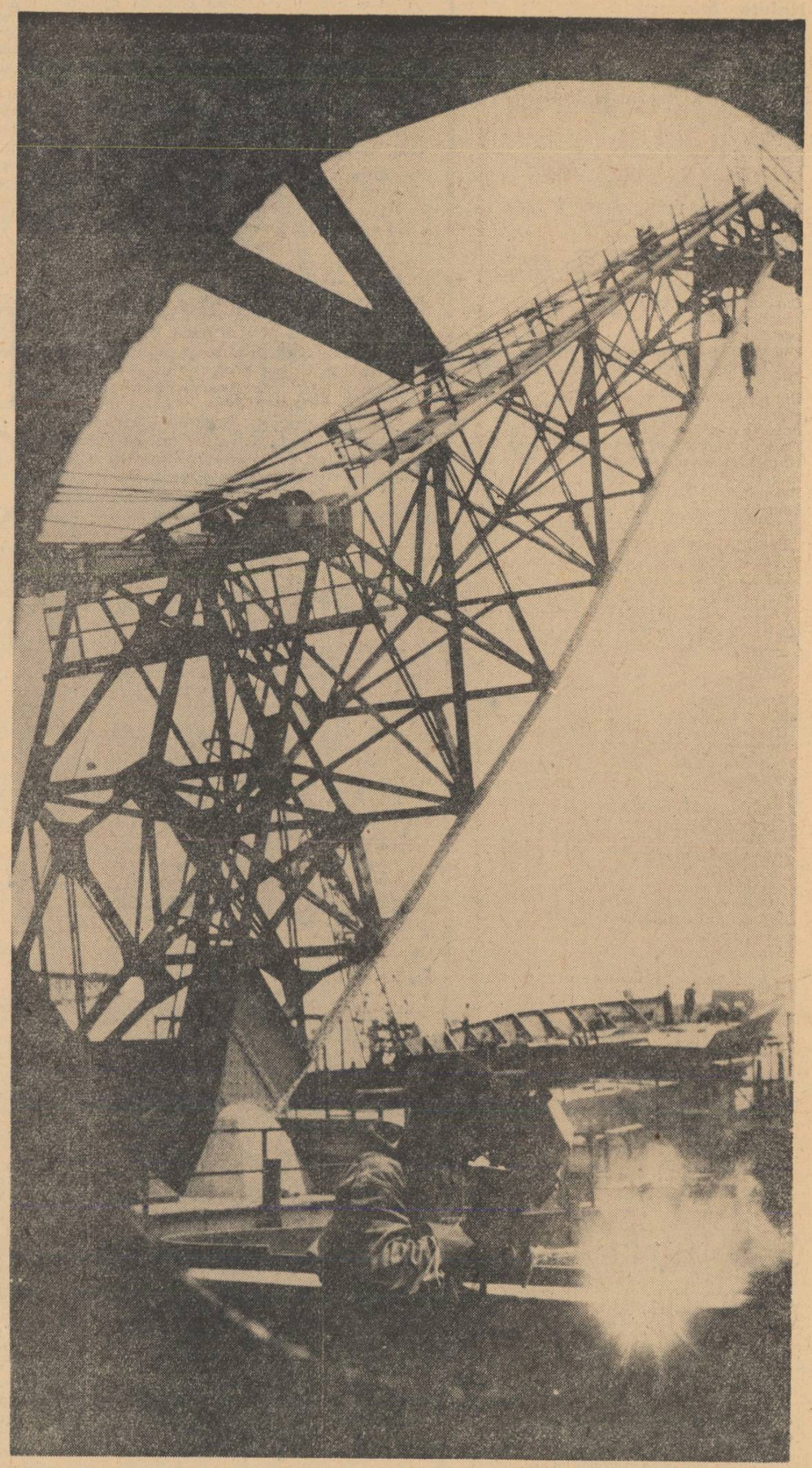

ȘANTIER NAVAL

Fotografia : O. PLECAN

Mai putem fi eroi?

Scrisoare către un cititor

Îmi scrii, dragă prietene, că în epoca noastră se înfăptuiesc în mod normal și curent lucruri atît de mărețe, încît a fi erou, este sau un lucru banal, sau un lucru din ce în ce mai greu de înfăptuit. Citindu-ți rîndurile, îți simțeam printre ele împletirea dorinței, de-a face ceva deosebit, cu mîhnirea că nu găsești prilejul de-a te manifesta. Te vedeam capabil, sîrguincios, pregătindu-te tenace pentru o faptă, pentru o întîmplare pe care nici tu nu știi prea bine cum va arăta.

Și, tare mai simțeam nevoia să te întreb : „Oare crezi că cei despre care spunem că au săvîrșit acte de eroism au stat cu brațele-n sîn pînă cînd li s-a ivit prilejul de a se evidenția, au așteptat situația deosebită refuzînd să intervină să participe, atunci cînd erau de făcut lucruri banale ?..."

Crede-mă, împins de curiozitatea reporticească, am alergat de multe ori acolo unde era vorba de vreun fapt deosebit, de vreun act de eroism. Privirile mele dornice de senzațional căutau eroul și dădeau peste un om obișnuit, creionul meu, avid să noteze declarații extraordinare, se oprea (de obicei, nemainotînd-o), la jumătatea propoziției „Nu mi-am făcut decît datoria", cu care mi se răspundea. Plecam dezamăgit de această „ostentativă" modestie a oamenilor. Pînă cînd a început să mă intrige faptul că situația prea se repeta întrutotmai. Și atunci, am încercat să-i cunosc mai bine. Nu, nu era vorba de-o ostentativă modestie ; oamenii, într-adevăr, considerară că-și fac datoria, și-atîta tot. Actul de eroism continua în mod firesc felul lor de-a trăi și de-a munci. Ei erau obișnuiți să răspundă întotdeauna cu cinste, pasionat, sarcinilor care le reveneau, să-și facă datoria la locul de muncă, în mod creator și nu mecanic, să fie preocupați și frămîntați de tot ceea ce se petrecea în jurul lor. Atîta tot. Nu era vorba de vreo premeditare, de vreo căutare, ci de un mod firesc de a privi viața.

Iată, să urmărim numai cîteva întîmplări petrecute **în ultima vreme într-un singur raion** de pe harta țării : *)

Pe malul Dunării. Comuna se cheamă Berteștі, raionul e Brăila. Gospodăria colectivă are un sector zootehnic bogat. Îngrijitori buni. Mai ales tineri. Pricepuți, preocupați de aplicarea regulelor științifice, realizînd acea legătură atît de rentabilă dintre prevederile științei și creșterea animalelor. Astfel, alături de comuniști, tineri ca Mihalache Soda, Ion Dragomir, Victor Dan, Radu Mogoș, Ilie Bucur au făcut din fermele de animale niște ferme model, cu producții mari, cu animale de rasă. Și iată că a venit această primăvară cu tumultuoasele ei revărsări de ape. Dunărea creștea necontenit, sloiurile năvăleau pe undele răsculate. Animalele, care se aflau pe grinčurile din baltă, erau în mare pericol. Toți cei cinci tineri pe care i-am pomenit mai sus au muncit ore în șir în apa plină de sloiuri, salvînd 4 600 de oi, 37 de vaci și o mulțime de porci. Aducea Dunărea, în năvala apelor ei cenușii, armate de sloiuri. Trozneau platoșele de ghiață, se rupeau, se clătinau ameițite și se rînduiau în mari armate pornind spre Deltă. Șuierau deasupra lor vînturile fluviului. Dar tinerii colectiviști nu dezarmau.

Cînd, obosiți și triumfători, au sfîrșit, cei de pe mal i-au felicitat, le-au spus viteji. Ei priveau cam nedumeriți. Nu se considerau viteji, se considerau, în mod normal și firesc, îngrijitorii acelor animale, ai averii gospodăriei.

În oraș. Pe una dintre străzile Brăilei. Camionul unei gospodării colective pornea încărcat cu butoaie de benzină. O defecțiune la motor, o scînteie sărind de la o bujie și izbucnește un incendiu. Pe stradă, se aflau doi tineri : Cornel Alexandrescu, elev în clasa a VIII-a a școlii medii nr. 2 și Cezar Ceapă, elev în anul I la școala profesională. Au sărit amîndoi în camion și au rostogolit cu grijă butoaiele cu benzină îndepărtîndu-le de foc. Astfel, incendiul nu s-a putut întinde, și camionul a fost salvat rămînînd doar mici avarii. Dacă i-ai întreba, cei doi ți-ar răspunde că nu s-au gîndit nici o clipă că ar face vreun act de eroism. Ei sînt utemiști și, ca cei mai mulți dintre tovarășii lor, știu ce-i acela bunul obștesc. Nu au putut rămîne nepăsători. Atîta tot.

Într-una din halele uzinelor „Progresul" din Brăila, în timp ce podul rulant se deplasează de la un capăt la altul, are loc un scurt circuit și se provoacă un incendiu. Spre a-l localiza, nu se putea ajunge acolo, la înălțimea de nouă metri, decît rulînd podul. Or, aceasta era imposibil. Doi tineri electricieni, Ion Rusel și Sorin Păturescu, au mers la acea înălțime, pe calea de rulare. Au stins și incendiul, au reparat și podul într-un timp record. Ei spun că și-au făcut doar datoria de electricieni și de utemiști.

„Dunăreana", întreprindere de industrie alimentară. Cazanul de presiune se defectează. Trebuie descărcat și reparat. Trebuie oprită toată producția. Tînărul sudor Emil Bîrsan efectuează reparația fără descărcare. Întregul utilaj este redat imediat în funcțiune. Economia realizată, 90 000 lei. Cu doi ani înainte, — Bîrsan recunoaște — nu ar fi făcut asta. Dar el s-a străduit tot timpul de cînd lucrează aici să devină tot mai stăpîn pe meserie, să fie tot mai sigur pe ceea ce face, să fie prompt în tot ceea ce face. Și, tot în acești doi ani, ajutat de întregul colectiv din care face parte, și-a dat seama că procesul de producție în care se află antrenat este departe de a fi un simplu mijloc pentru a-și cîștiga existența. El constituie cel mai important aspect al vieții lui, al aspirațiilor lui.

Da, dragă prietene, acesta este modul în care, educată de comuniști, generația noastră privește eroismul.

O atitudine izvorîtă firesc, din modul general de comportare al omului, o reacție normală a celui care a învățat în orice ocazie să fie conștiincios, ferm, bine pregătit, curajos, combativ.

E cu atît mai măreț acest eroism, cu cît, atunci cînd cei din jur îl constată, cel care l-a înfăptuit nu-l consideră decît ca pe o îndatorire îndeplinită.

Dar, ca pe o îndatorire de cetățean al epocii socialismului.

Corneliu Leu

*) *După relatările primite de la Comitetul Regional U.T.M. Galați.*

Grigore Hagiu

EXPOZIȚIE DE AMATORI

La club, fu liniște-n acele zile,
Nici cîntece, nici dansuri.
În sala mare,-mpodobiți cu grijă,
pereții căpătară noi culori.
Tablourile, suspendate
cu fire invizibile de sfoară,
parcă pluteau și s-ar fi-ndepărtat
la cea mai mică răsuflare.

Cînd, la sfîrșit,
în pripă se umplură străzile
de oameni ce purtau la subțioară
o floare, o fereastră cu copii,
un colț de combinat cu brigadieri,
orașul se lărgi, crescu în adîncime,
privindu-se-n oglinzile armonioase.

LABORATOR

Apatică zăcea uzina în miniatură,
cu sticle galbene, retorte albe
și negre aparate de măsurători,
capabile să prindă, să desfacă
materia cînd pare gol neînțeles.
Intră din larma de afară laboranta,
cu foșnitor halat de medic,
cu părul prins într-o agrafă dublă,
mai tare subțiindu-i ochii către tîmple,
și totul se înfioră și prinse viață ;
un talger de balanță se-nclină adînc,
simțindu-i fetei inima bătînd mai iute,
un fir de soare, încă prins în păru-i,
se strecură dintr-o oglindă-n alta,
și zugrăvi pe un perete neted
exploziile curcubeului după furtună.

Și fata pricepu că e îndrăgostită,
se dărui acelei zone grave,
de umbră unde fulgerau fantasme
și se grupau celulele pe mari distanțe,
cutremuratul haos absorbindu-l,
profilul bărbătesc tot mai puternic oglindindu-l,
în cercuri de o rază necuprinsă.

SÎNT AERUL...

Sînt aerul și sub privirea voastră,
mă simt într-o îmbrățișare iute absorbit
de pîlnii lacome și de conducte grele,

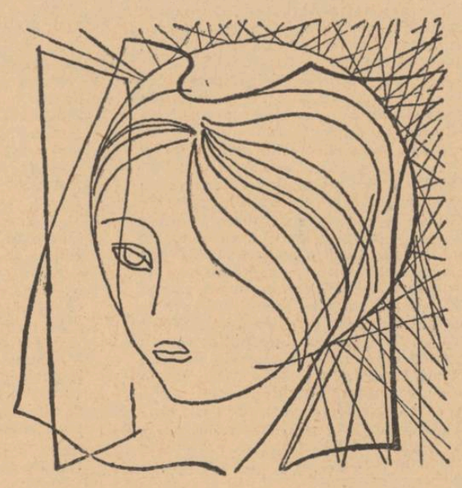

pentru întîia oară concentrat și pur,
de mine însumi uimitor de-aproape.

'Aveam un trup prea larg și desîinat,
deși prin mine stelele cînd coborau,
se aprindeau, trăgîndu-mi forța,
dar niciodată prea puternic să opresc
brutalele explozii — mari clopote vuind închis —
cu oameni ce se răsuceau uciși,
în spaima mea de silă și împotrivire
ca-n ipsos tipărindu-și măștile fragile.

Dar voi îmi ardeți amintirile acestea
și îmi redați culoarea mea primară,
de liniște și lungi ecouri calme,
de nouri ce prin mine galeș au trecut,
de păsări simple-n vîrf de pom spoit,
de spațiu lin cînd ușile-s deschise
și-n casă intră vîntul,
învălmășind cu soare părul
femeii cu un piepten alb în mînă.

FABRICA DE AMONIAC

Cu bluză albă și cravată purpurie,
cum alergase la inaugurare,
și-n vuietul aplauzelor lungi ce răsunară,
pe scara de metal subțire îi văzu,
din înălțimea marilor coloane coborînd,
iar cel din frunte, cu combinezon albastru
și șorț de piele groasă, lucitoare,
își flutură a bucurie și-a izbîndă,
cu mîna stîngă, ochelarii mari ;
i se păru că seamănă uluitor
cu primul zburător întors din cosmos
și-n timp ce zvelta-i navă mai vibra,
împrăștiind un miros aspru,
de cer cu stele străbătut de-aproape,
copilul se simți înfiorat de vîntul
bătînd peste aerodromul nezărit
și-o mînă nevăzută îi întoarse
profilul dulce spre adolescență,
către lumina orbitoare care-l fascina.

DETALIU PANORAMIC

La poalele munților se ridică orașul,
din gurile lui se repede asupra cîmpiei
îngrășămîntul
în torente de albe ninsori.

'Alunecă vîntul pe străzile drepte,
pala lui înroșește olanele
sau pune o galbenă tentă pe frunze.
Oriunde-ai intra cineva te așteaptă,
te crede o rudă picată acum cu mașina,
prietenul îndepărtat ce mereu se anunță
ori șeful cel nou al nu știu cărui sector,
și îndată te invită la țuica fierbinte,
la berea ninsă mărunt în frigider...

Și-ai vrea să fii cel așteptat într-adevăr,
în casele-asemănătoare
cu ușile deschise veșnic
cînd treci prin dreptul lor
și în același timp,
prin aerul dulceag de munte,
te-ademenește deodată
mirosul iute-al turnurilor de amoniac.

IMAGINI ÎN LUMINA ZILEI

Mi-i drag acest oraș energic,
înșiruindu-și vilele direct pe cîmp
și ridicîndu-se atît de iute
încît la margini mai rămîne,
pe străzile trasate-n fugă,
să fluture în vînt orzul sălbatic.

Mi-i dragă seara coborînd din munți
și dimineața clară, luminînd
cu delicată-nvăpăiere casele din centru,
cu care parcă cineva
la repezeală s-a jucat azinoapte,
împodobindu-le cu firmele
unui oraș adevărat.

Mi-s dragi balcoanele cu flori roșcate,
familiarul gest cu care sînt întîmpinat
cînd intru în localul liniștit,
și soarele de vară,
prin geamul de alături,
pieziș îmi cade în paharul răcoros.

Mi-i drag și sînt obișnuit
cu zgomotul acesta surd,
al muncii neoprite niciodată,
intrînd în legătură cu pămîntul,
o rodnică mișcare ce mă-mprospătează
și mă obligă să țin pasul vremii mele,
recunoscînd-o cu aceeași mulțumire-n toți,
cînd umerii ni se ating melodios în rînduri,
de parcă între ele s-ar ciocni
izvoare mari de apă vie.

Din ciclul „CRONICA ORAȘULUI TÎNĂR"

Nichita Stănescu

LAUDA OMULUI

Din punctul de vedere al copacilor,
soarele-i o dungă de căldură,
oamenii — o emoție copleșitoare..,
Ei sînt niște fructe plimbătoare
ale unui pom cu mult mai mare !

Din punctul de vedere al pietrelor,
soarele-i o piatră căzătoare,
oamenii-s o lină apăsare...
Sînt mișcare-adăugată la mișcare,
și-a luminii dulce fremătare.

Din punctul de vedere-al aerului,
soarele-i un aer plin de păsări,
aripă în aripă zbătînd.
Oamenii sînt păsări nemaiîntîlnite,
cu aripile crescute înlăuntru,
care bat, plutind, planînd,
într-un aer mai curat — care e gîndul,
ce-nvelește sori și stele și pămîntul.

FICȚIUNILE ADOLESCENȚEI

O, voi, ficțiuni,
dulce lemn de tei
...Deseori răsfoiam cartea neliniștit,
să văd dacă se termină bine.
Teiul m-a iubit
și pe mine.

Pe vița tîmplei port
umbra frunzei lui.
Treceam așa, vindecînd uscăciuni
cu ierburile cîmpului.

Bucuros de minuni,
surideam pentru doi, pentru trei
și pentru toți semenii mei.
O, voi, ficțiuni,
dulce lemn de tei.

SE NAȘTE O IDEIE

Pleacă din frunte cîte-o undă
izbindu-se de muchii, de trunchiuri,
de acoperișe,
cu luciurile pe față și cu tăișe
ca o spadă flămîndă.

Nici eu nu mai pot s-o prind, uneori,
cum dă razna prin amintiri
ori se bate-nainte,
învîrtejind metale, ticluind culori,
mușcînd cu un dinte,
rîzînd cu un dinte.

Se naște o ideie, un drum mai scurt
pe pămînt.
Mă subțiez ca privirea, ating
arcul albastru cu stele foșnind,
sînt drum, sînt un foc suitor
fluturînd.

Se naște o ideie
țîșnind pînă la vulturi.
Vulturii îi rămîn la tîmplă, la gene,
la umăr, la inimă.
E ca o dungă, ca o spirală,
o atingere ca de narcisă.

Zîmbetul mi se-ncrustează pe față, alene,
o aștept să se întoarcă în mine
nouă, clară, precisă.

Miron Scorobete

GARĂ MICĂ

Idilă veche și întretăiere
între ce sînt și ce se cere,
între o clipă vastă de vecie
căreia parcă-i spun copilărie
și clipele ce s-au urmat, străine,
prin halta cărora mă caut iar pe mine,
între-nălțimi de hartă, catenii
și-un adevăr de care te-ai izbi
și te-ar străpunge cu grozavu-i sclipăt,
dur ca o creastă, proaspăt ca un țipăt,
tu, gară mică și întretăiere...

Cărei dinamice universale
răspund aceste ace ale tale
ce-ncrucișează și despart
două priviri într-un fluid, de ard
și-și împrumută-albastrele focare
gravîndu-se-n cealaltă fiecare?
Și te asemeni, cărei deveniri,
că schimbi săruturile-n amintiri
și-un abur sufocant de așteptare
îl faci materie și-mbrățișare?

Ce lege cosmică și care semne
îndrumă un mărfar cu lemne
spre coșurile ce-și visează fumul?
Ce stea-ți deschide, și spre unde, drumul?
Neînsemnată-n univers, decît
de-un nume pe o tablă, mohorît,
ca într-un calendar abandonat,
o zi cînd am răcit sau a plouat.

Nu-mi cere nici un ban, dom' impiegat,
am patru munți și unul retezat,
în ei, duioasa magmă, a-ncăput
și clipa ce ți-am spus-o la-nceput.
Ți-i dau pe toți, dă-mi numai un bilet,
dar lasă trenul să pornească-ncet,
să nu mă simtă munții să mă strige
cu brazii azvîrliți în catalige,
din gara mică de întretăiere.

FEREASTRĂ CU PORUMBEL

Cînd se trezi, îi clănțăneau dinții în gură. Îi strînse, de rușine. Și începu să tremure din tot trupul, ca apucat de friguri. Ochii îi erau împăienjeniți. Ca prin ceață îl văzu pe doctor : stătea la fereastră și respira greu, parcă suferea de năduf. Și tot dădea din mînă, nervos, alungind muștele afară. Îl privi mai bine : pe ceafă i se prelingeau broboane de apă. De bună seamă și doctorul strîngea din dinți, se gîndi.

— Afară, afară ! zicea doctorul, furios, dar foarte încet. Ce cauți aici ? Ieși afară ! Vorbea încet, să nu-i trezească. Ion privi în colțul de lîngă ușă : Romeo dormea liniștit, cu fața în sus, și cu mîinile pe burtă, ca un mort.

Dureros, începu să-și amintească. Îl bătuse și pe el Tațomir, de aceea avea acum friguri. Își mîngîie buzele cu limba : erau crăpate. Poate fața îi era plină de sînge. Era aspră, brăzdată cruciș. Îl gîdila, de parcă ar fi fost plină de coșuri. Ce îl bucură, însă, fu barba : îi crescuse, moale și deasă. Pentru prima oară fu convins că trebuia neapărat să se bărbierească. Vru să se ridice și să-și caute briciul ; rămase însă într-un cot, surprins : uitase. Un moment, un singur moment se bucurase, fiindcă uitase unde se afla. Privi tavanul, cu ochii închiși, căutînd să vadă dincolo de el. Nu văzu, iar îi fu cald și începu să tremure. Nu reușea să vadă și asta îl supăra. Dar mai mult îl durea liniștea doctorului și a lui Romeo : nu mai vorbiseră cu el. Fără să se înțeleagă, nici nu l-au mai privit. Doctorul stătea acum tot lîngă fereastră : avea iarăși o criză de apendicită. Dimineața intra încet înăuntru, portocalie.

Își aminti de prima zi cînd fusese adus aici. Tațomir deschisese ușa, larg :

— Poftiți excelență, zisese.

Apoi îl pipăise de sus pînă jos, îi întorsese buzunarele pe dos, îi luase șireturile, cureaua. Să nu se spînzure, probabil.

— N-ai nimic așa... înțelegi ? N-ai nimic la tine ?

— Nimic, îi răspunsese.

— Nimic, chiar nimic, nimic ? întreba, pipăindu-i din nou hainele.

— N-am.

— Dar aici ce ai ? îl smuci Tațomir de gulerul cămășii. Ce ai ? întrebă ; și Ion îi simți mîna încleștată. I-o simțise și la început, tresărind. Aici ce ai ?

— Balene.

— Ce ai, mă ?

— Balene.

— Aha... balene. Domn' plutonier, strigă Tațomir, ieșind un pas pe coridor, poftiți puțin, domn' plutonier.

— Ce-i ? se arătă plutonierul, cărunt și plictisit.

— Ia vedeți aici, zice că are balene.

— Ce ai, mă ? ! zise plutonierul.

— Balene.

— Ia mai lăsați-vă, mă, de șmecherii, zise plutonierul și-l cîrpi cu dosul palmei peste nas. Balene, ai, zise și îi rupse gulerul cămășii foarte ușor, ca și cum nici n-ar fi fost cusut. Dăi, Tațomire, două, să nu mai umble cu cioara vopsită, zise el și plecă.

Tațomir nu-l lovi. Ieși imediat, închizînd ușa. Ion simți ceva cald în gură, și plăcut. De-abia atunci privi în jur : lîngă fereastră stătea chircit un bărbat cu ochii umezi ; lîngă ușă, drept, un băiat nu prea înalt, cu mîinile în șolduri, ținea în gură, ca pe o țigară, un chibrit stins.

— Romeo, se prezentă singur băiatul. Douăzeci și cinci de ani, necăsătorit, liber profesionist. Dînsul, îl arătă pe omul ce stătea ghemuit, e doctor... Dumneavoastră, cu ce ocazie pe la noi ?

Dar nu-i așteptă răspunsul, se aplecă și privi prin vizieră, închizînd ochiul stîng. Zise, privind coridorul :

— Măgarii cred c-au descoperit America, purecă gulerul, parc-ar fi în el otravă, ori pile, ori cine știe ce bilete... Să moară mama dacă știu ăștia ce-s alea balene. Uite, le-au rupt... Acuma le aruncă în găleată. Să vezi ce bătaie o să-ți tragă, că n-au găsit nimic. Privește, întinse el mîna, și-l prinse de umăr, privește, aici trebuie să cunoști toate drăciile.

Privi : plutonierul pleca. Tațomir se așezase pe scaun, lîngă măsuța din fundul coridorului. Lîngă el era o găleată. Arunca, bucățele, balenele, în ea.

— Tațomir e mare cîrnățar, peste tot vede numai secrete. I-au dat un premiu, odată, c-a găsit nu știu ce rahat... Și de-atunci crede că trebuie să descopere America, să-l facă și pe el plutonier... Să-l vezi cum freacă toată ziua coridorul, lună îl face, să fie încîntați superiorii. Și sînt : asta e casa lor, plinea lor.

Ion îl privi pe Romeo : avea ochii negri, pielea măslinie, sănătoasă și părul creț. De bună seamă e țigan, se gîndi.

— Țigan țigan, zise Romeo. Nu mă privi așa : sînt țigan get-beget. Dar am crescut la oraș și am maniere. Dacă vrei, îți fac o demonstrație : ascunde chibritul ăsta unde vrei, la tine, în buzunare, în sîn, în pantofi, eu stau cu spatele... Și-am să ți-l fur stînd de vorbă.

— Ei, lasă, zise Ion. Nu prea avea chef să-l asculte.

— N-ai încredere, dădu din mîini Romeo. Îmi pare rău.. Doctore, se laudă Romică ?

— Nu, zise doctorul și Ion îi văzu din nou ochii, limpezi. Se străduia să zîmbească, dar parcă se strîmbă : ceva îl sfîșia și el nu voia să geamă.

Nu-și găsea locul, oricît se mișca pe patul de lîngă perete, pe care i-l arătase Tațomir, în semn că era al lui. Îl simțea, tare și cumva sec, nefamiliar. Dar îl supăra faptul că timpul se scurgea fără să se întîmple nimic. Perspectiva se arăta liniară și obositoare. Ceea ce vorbea acum țiganul nu-l interesa, deși își dădea seama că poate chiar mîine o să-i asculte vorbele și o să le și dorească. Doctorul nu-l încuraja, nu-l consola și nici nu-l speria : din cînd în cînd făcea reflecții cu voce tare, despre lucruri ce păreau absolut arbitrare. Vorbea mai ales despre iepuri. Probabil crescuse acasă iepuri de angora, albi. Romică insista într-un fel de interogatoriu glumeț și nu se supăra cînd nu i se răspundea. Ion venea dinafară și trebuia să fie interesant, oricum, ce spunea el. Chiar și tăcerile păreau să aibă semnificații pentru Romeo.

— Domnu' Tațomir ! strigă țiganul și bătu cu pumnul în ușă, de trei ori, foarte puternic.

— Ce-i, mă ? veni repede Tațomir și deschise ușa, roșu. Ce-i ? Nu ți-am spus să nu mai bați ?

— Am un secret, zise Romeo, șoptit.

— Am să-ți dau eu un secret pe spinare, să mă cunoști. Văd că nu mă cunoști, nu mă cunoști, țigane, nu mă cunoști !

— Nea Tațomir, se linguși Romeo, te cunosc, săru' mîna, ești om bun : dă-mi o țigară.

Tațomir îi dădu, mărinimos : săru'mîna, spusă de Romeo, îi schimbase fața.

— Și un foc, săru' mîna, se înclină Romeo.

— Să nu ne vadă șeful. C-am dat-o dracului, zîmbi Tațomir. Eu mă expun, mă, că sînt om bun, și voi, tot dați dracului rămîneți...

Închise ușa și plecă. Se auzeau bocanci pe coridor, grei, pășind calm. Romeo rupse țigara în două și îi dădu doctorului jumătate. Acesta o luă, fără să mulțumească. Dădu numai din mînă : țigara îi plăcea.

— Fumezi ? îl întrebă Romeo pe Ion.

— Nu.

— Foarte bine, tinere ! Ești un fericit.

Îl proteja, ca și cum ar fi fost cel puțin de două ori mai vîrstnic decît el.

— De mardit, o să te mardească... Nu trebuie să te superi...

— Pe cine ?

— Pe Tațomir. El te bate din plăcere, îi face lui plăcere să te bată...

Doctorul preciză :

— Romică vrea să spună că nu trebuie să plîngi, n-ar avea nici un rost să te superi și să plîngi...

— N-am să plîng, zise Ion, fără să fie convins. Se temea de bătaie, n-o suferea de mic. Bătaia și seringa îi dădeau un fel de tremur, spasmodic, numai auzind pomenindu-se de ele. Spuse că n-o să plîngă, ca să nu se arate slab. Și să nu rîdă cumva țiganul de el. Dac-ar fi rîs doctorul, poate nu s-ar fi supărat. Liniștea lui Romeo nu-i plăcea : era prea încrezătoare, prea trufașă. Așa credea el. Romeo tocmai povestea cum anul trecut, la Galați, stătuse într-o carceră cu doi nituitori de la șantierul naval. Erau bănuiți că întrețin relații cu comuniștii, ori chiar ei sînt comuniști.

— Vine un Tațomir la mine și mă scoate într-o seară, afară, și-mi zice : Țigane, vrei să ieși ? — Vreau, mîncați-aș moștenirea, cum să nu vreau ? — Atunci, na pila asta și bag-o la noapte sub cap la unul din ăia... — Aoleu, nene, dar de nu dorm ? — O bagi mîine noapte. Și îți dăm drumul. — Bine, nene, da' pînă atunci dați-mi ceva să-mbuc. Și mi-au dat : pîine și salam. Și după aia m-au bătut nițel : au zis să nu par suspect în ochii nituitorilor, dacă mă văd nebătut. După trei zile vine Tațomir ăla să facă percheziție.

— Era omul de aici ? întrebă Ion. De-atunci îl cunoști ?

— Nu era ăsta, era un Tațomir ca ăsta, tolomac și cu gîndul la avere. Să-și facă omul casă ! Și ăsta vrea să-și facă ! Ei, și Tațomir ăla nu găsește pila și se uita la mine cu coada ochiului... Eu făceam pe somnorosul. Îi mai căută o dată, de trei ori, degeaba. Iese, și seara mă cheamă la el. — Unde-i pila ? I-o arăt. Și se înfurie dumnealui : — De ce n-ai pus-o ? — Nu-i ascuțită, i-am spus, și nu-i un argument. — Ce nu-i, mă ? — Un argument. Cine le trimite o pilă neascuțită ? M-a caftit. Cînd am ajuns în celulă, nituitorii m-au întrebat ce-am pățit. Era și Tațomir de față, voia să asculte ce spun. Le-am spus povestea cu pila, cum a fost. Tațomir, să moară de rîs. Adică, țigane, zice el, mă crezi așa de prost ? Să te pun pe tine să... ? Și mă și minți în față, ca să te pui bine cu ăștia. Și jap ! Păi, zice el, dac-aș fi vrut să le fac ceva, de tine aveam eu nevoie ? Uite, să mă ia dracu, zise Romeo, nici astăzi nu știu ce să cred : m-a îndemnat, ca să-i bage apoi pe ăia mai la apă, ori și-a bătut joc de mine, să aibă un pretext ca să mă bată.

Doctorul rîdea. Se vede că știa de mult povestea. Știa și cînd să rîdă mai tare. Îi plăcea. Ion găsi însă toată povestea fără sare și cam trasă de păr. Prea absurdă.

— De ce zici că te-au adus aici ? îl întrebă doctorul.

— Nu știu... N-am ieșit la zece mai la paradă. Și, și... Nu știu, m-au luat de-acasă, fără să-mi spună nimic. Decît să mă îmbrac curat, zise Ion și numai atunci își dădu seama că povestea cu pila nu fusese chiar absurdă. Toate poveștile începuseră să semene pe undeva...

Și își aminti de profesorul de geografie : îl lua cu el la pescuit, vara. Peștii erau rari, parcă fugeau de undiță. Profesorul discuta cu ei cu umor și nu se enerva niciodată. „Nu vreți rîme ? îi întreba. Bine, vă servesc mămăligă. Nu doriți ? Bine...". Și parcă-l vedea, stînd lîngă un vîrtej, cu părul argintiu, senin, punînd caș în undiță. „— Ei, să vedem, ticăloșii, cum se vor comporta în fața acestui deliciu ?" Și zîmbea. Dar dispăruse și profesorul într-o zi, nu se știe unde. Nu mai venise la cursuri. De ce ? Vorbea frumos profesorul : îi plăcea geografia patriei. Să vedeți munții, le spunea, seara, în amurg, și marea. Ion se gîndi că poveștile semănau. Marea și muntele păreau niște dușmani : nu trebuia să vorbești despre nimic, despre nimic.

— Ce e frumos : anulat ! Ce e bun : apucat ! Ce e viu : rechiziționat ! Ștampilat ! Blocat ! Confiscat, zise Romeo.

Gîndurile lor se întretăiau : începeau să se cunoască. Ion descoperi aproape uimit că Romeo avea aceleași gînduri cu el. Și-i păru rău : el era elev de liceu și pretindea, în sinea lui, că înțelege mai mult ce e în jur. Ceea ce îl deosebea totuși de Romeo era nuanța : țiganul nu dădea nici o importanță situației în care se afla, se obișnuise probabil, ori așa era firea lui. Privea totul cu umor. Dar umorul nu-i întotdeauna geamăn cu optimismul. Putea fi și frică. Ion îl privi pe Romeo îndelung : dar nu putea să-și dea seama ce era în el. Știa doar atît, din auzite, că țiganii sînt fricoși și fac pe deștepții, ca să pară interesanți.

— Anulat ! Confiscat ! Ștampilat ! repeta într-una Romeo, plimbîndu-se de la ușă la fereastră, cu mîinile în șolduri.

De unde știa el atîtea cuvinte ? De la doctor ? Spusese că are maniere. Se lăuda, ori era conștient ? Țiganul începuse să-l preocupe, constată. Apoi se rușină : aici erau egali și Romeo nu făcuse de fapt nimic care să-l irite. Atunci de unde venea ura aceasta mocnită împotriva lui ? De ce-l privea rece ? Își zise să fie altfel, însă nu reuși. Ochii nu se supuneau, priveau tot ca înainte, ușor batjocoritori.

— Ce e tatăl dumitale ? îl întrebă doctorul.

— Profesor de matematică... A fost, înainte de a pleca pe front. A dispărut... N-a mai scris...

— Pentru ei viața oamenilor este egală cu zero, zise doctorul. Nu era nimic retoric în vorbele lui :

D. R. POPESCU

SĂMÎNȚA, PĂMÎNT ȘI VIN

Mireasa mă privi scurt și răsuci trena pe braț. Sprintenă, se urcă pe scaun. Iar mă privi, dar acum suridea. Înainte de nuntă miresele zîmbesc, obligate de socri sau naș, fără chef, obosite, căznit. Surîsul ei mă surprinse ; cum era ? — nu mai știu. Mi se duse imediat curiozitatea rece de străin, de parcă nici n-aș fi avut-o. Am rămas lipit de prispă. Mi-era cald, seara de toamnă se schimbase, nu mai ploua și culorile se schimbaseră și ele : gălbuiul de lămpașe devenise azur, iar cerul era marin, calm, neframîntat și uriaș. Ceva îmi dădea tîrcoale pe dinăuntru și parcă priveam niște flăcări pe jar, dus de mișcarea lor departe, nicăieri.

Cineva ridică spre mireasă o sită veche și ruptă. Mireasa o prinse cu degete mari, muncite, dar sprintene. Cîntări sita, ca și cum ar fi avut ceva gînduri de cernut și, brusc, o zvîrli peste gard, în grădină. Sita căzu la umbra unui stog, în beznă. Cinci site vechi și rupte mai zburară tot acolo. A șaptea era nouă și pe asta o dete mirelui, zîmbind fără plăcere, fiindcă socrul ei chiuia „ihii ! măi băiete, să te ții !". Și, chiuind, omul umplu sita cu boabele de cucuruz ale unui săculeț brodat. Un alt om, înalt și subțire ca mireasa, puse în sită o sticlă cu vin roșu. Cei doi miri, pe cîte un scaun, se priviră în așteptare. Strigarăm cu toții: „Sărut-o, mă ! Întîi sărut-o !" Mirele o sărută pe frunte și se făcu tăcere. Niște bărbați îl certară : „Nu așa, mă ! Pe gură !" Dar o femeie, rotundă și albă ca ridichea tomnatică, ridică brațele și țipă :

— Bun băiat ! Așa ! Bine !

Apoi mirele trînti sticla de pămînt, sparse sita și boabele se risipiră în vin și pămînt moale. Căzu și sita, dar nașul o ridică și o dete miresei și ea, de parcă n-ar fi știut ce trebuie să facă, zăbovi cu bună știință. Se răsuci încet spre grădină, dar mama ei o împiedică, fluturînd brațele : „Nu acolo !" Și începu să plîngă cu sughițuri : „Nu, fata mamii, nu acolo !" Fata se răsuci spre nuntași. Nașul o răsuci spre casă, bușind-o cu pumnul. Fata cunoștea jocul și se răsuci spre stradă repede, smucit, cu șiretlic. Tropăind pe scaun, caraghios, mirele o păzi să nu arunce sita în stradă. Ea scăpă, își luă avînt... dar el o prinse, luă sita și o zvîrli în casă după datină. Sita trecu pe lîngă mine vijîind și se rostogoli cu zgomot șters pe podeaua nouă de lemn moale. Intrară în casă, legați la cap cu un singur șergar brodat cu aur, cu capetele lipite, stîngaci. Taraful de țigani le cînta „Mulți ani trăiască" pe trei viori, cu acordeon și contrabas...

Nuntașii se împărțiră în două : rudele intrară în casă, iar noi, străinii, rămaserăm la petrecerea de afară. O magazie fusese gătită cu panglici, verdeață și ștergare de in. Pe mese stăteau sticle cu țuică și gustări. Printre cei care ciocneau sticlele gît în gît l-am văzut pe Dușan. Stătea cu sticla ridicată și n-o mai dezlipea de la gură. Mă pătrunse ciuda. M-am dus la el și l-am tras de cot :

— Ajunge. Noaptea e lungă și n-ai mîncat nimic la prînz. Hai la cantină.

— Vreau să dansez cu o femeie ce n-ai văzut.

— Nu, că mai faci vreo trăznaie. Tu cînd bei... înjuri toate femeile din cauza Magdei. Sîmbătă spuneai...

— Sîmbătă eram beat. Acum sînt treaz. Azi vreau să caut altă femeie, ca să uit de Magda... Lasă-mă aici. Cui pe cui se scoate. Trec și eu pe la cantină. Du-te și nu mai stărui degeaba.

Am plecat. Mă gîndeam că Dușan avusese mare ghinion în căsnicia lui și că oamenii tari cînd îl au, pe nemeritate și așa, devin o vreme slabi. O vreme ? O vreme numai ? De ce depinde ?

Femeia mi-a servit carne de vițel proaspătă și castraveți mici, acri și verzi. Dar n-aveam poftă de mîncare. Mă tot gîndeam la Dușan și Magda. Nu lucram de mult cu Dușan, dar fuseserăm colegi de școală primară și la cea medie. Am nimerit, după examenul de stat, acolo unde tocmai venise și el. Pe mine mă primiseră cu bucurie, că doar aveau mai multe posturi decît oameni. Pe Dușan îl primiseră greu, de nevoie, cu rezerve. În ultimii doi ani, Dușan fusese dat afară din cinci locuri pentru beție. Discuția de la direcțiune m-a uluit : Dușan, bețiv ? I-au dat un salar mic : șapte sute. Și țin minte că în ziua cînd mă despărțisem de el ca să plec la examenul de admitere, Dușan îmi spusese : „Nu-mi trebuie facultate, am o mie cinci sute, mă însor și vreau copii..." Asta fusese acum cinci ani. Intrînd aici, Dușan era după a cincia cădere în doi ani...

Am plecat de la cantină sătul, dar trist. Nu mi-l puteam scoate din minte pe Dușan. În ultima vreme asta mi se întîmpla des. Am luat-o spre marginea de sat unde se ținea nunta. Trebuia să ajung acolo, ca să-l duc la culcare. Fusese o mare prostie că nu-l obligasem să vină cu mine. Cine știe ce face iarăși alcoolul cu el.

Treceam singur pe strada lungă. Era o noapte din acelea care fac umbre lungi și late. Știam că pomii și casele sînt departe de șosea, dar, în jurul cercului de lumină care dezvelea conturul fiecărei pietre din pavajul nou și la fel în jurul meu, umbrele se lungeau cu zeci de brațe. Era, în fond, o noapte banală, dar mă gîndeam la Dușan și asta nu-mi făcea bine. Cînd eram copil, mă speriam noaptea și credeam în strigoi. Eram, atunci, mic și mi se spuneau multe prostii despre singurul meu frate care se jucase cu o grenadă — nu știu de care : ofensivă ? defensivă ? — și încercase puterea inelului, dar grenada îl pedepsise pentru joc, risipindu-l în prundiș. Cînd eram copil, nu ieșeam noaptea nici cu luminarea și Dușan mă făcea fricos peste tot. Eu ziceam că nu sînt și că ceea ce am eu, se cheamă „rău de noapte". Apoi, odată, m-a împins să merg în cimitir de zece ori cîte două ceasuri la miezul nopții, ca să cîștig un pariu pe o lanternă electrică și, astfel, răul de noapte s-a dus. Acum, iluzia de schimbare a dimensiunilor, cu care vine uneori noaptea, mă lăsa liniștit pe dinăuntru, cu toate că simțeam noaptea pe obraz, pe piele și în cușul fiecărei ureche.

Printr-o spărtură de nori ieși o lună mare să-mi numere pașii. Era bine că venise dumneaei : mi-adusese, așa, un fel de poftă de cîntat. Frînturi de cîntece — se zbătură în mine și le-am încercat cu plăcere, deși sînt afon. N-avea rost să cînt urît : erau în mine destule cîntece frumoase, era destul să le ascult și să merg, să merg și să spun, ca refren : — Ei, tu, lună-lună !

Apoi o șuviță neagră se prelinse pe tîmpla dreaptă a lunii, și alta pe cea stîngă și un smoc retezat ca un breton se lipi de fruntea rotundă și, fără să știu cum, am spus :

— Ei, tu, Magda — Magda.

Pesemne că am ce am cu ea, cu fosta nevastă a lui Dușan. Nu știu ce să spun de ea. Îmi risipește încrederea pe care cred că trebuie să o merite femeia. Nu condamn femeia care cochetează uneori : cărei femei frumoase nu i-o fi plăcînd să fie puțin și-un fel de regină ? Dar ce să spun despre o femeie care se mărită mai mult ca să trăiască ușor pînă termină facultatea, care își împinge bărbatul spre băutură, care refuză să aibă copii, numai ca ea să trăiască neted, chiar dacă asta o despoaie pe dinăuntru de sănătate și omenie. O femeie care își pierde timpul în cofetăria de trist renume „Violeta", unde bea cafea și face paradă de rochiile ei scumpe ,la ora cînd el tropăie cu cizme de cauciuc sparte prin băltoacele unui șantier. Și îl înșeală cu alții mai slabi ca el, ca să nu rămînă pînă la urmă cu nici unul. Ce să spun de Magda, ce ?

Ajunsesem la poarta casei cu cincizeci de lămpașe atîrnate pe sîrmele cu panglici. Lumea tropăia pe ritmul îndrăcit al unei haițegane. Mi-am lungit gîtul fără folos : Dușan lipsea. M-a încercat o strîngere de inimă neplăcută. Luna dispăruse și doi stropi de ploaie mă pocniră peste frunte. Am întins mîna : de plouat încă nu ploua, dar era de așteptat o ploaie lungă și monotonă, dacă vîntul de noapte nu punea norii pe goană. Deocamdată norii veneau și plecau cu șovăială.

Lîngă mine, un bărbat în sacou de oraș, nou, modern, tropăia de zor placheurile unor cizme vînătorești. Îl cunoșteam : era Pavel din echipa mea. Învîrtea de zor o femeie care îi semăna grozav. Parcă nu-l puteai opri din joc, așa se dezlănțuise. L-am prins de cot în plin vîrtej.

— Pavele, unde-i Dușan ?

A tresărit și, tropăind pe loc, mi-a răspuns cu opinteală, gîfîit, cu răsuflarea poticnită în dracii jocului.

— Apăi... mi-a spus înainte de nuntă că mîine dimineață să înham caii la căruță, că băgați borne la coturi și că plecați la Buziaș mai către seară. Pe urmă l-am văzut că bea atîta țuică și m-am pus pe joc, că muierea mea voia să joace și, știți cum e : muierea nu-i bine s-o lași nejucată dacă poți și te pricepi, că altfel ți-o joacă alții de pomană și-i prost.

Se opri, ca omul care a uitat un lucru de seamă.

— Da' mai stați să vi-o prezint pe Ana.

Femeia dete din cap și întinse mîna. Avea degete pline și tari și purta pe inelar două inele : unul de aur și unul de argint.

— N-ați venit să ne vedeți casa. Pavel tot zicea că vă aduce, dar de bună seamă n-ați găsit vreme în două săptămîni și pentru o casă de oameni proști. Că sînteți prea domnos.

Mă gîndeam la inelul de argint : femeia părea să nu aibă patruzeci de ani, dar, fiindcă semăna grozav cu Pavel, era de în-

CORNEL OMESCU

se chinuia. Dar Ion înțelese că nu despre el vorbea. Pentru ei totul este zero, continuă doctorul, totul.

Romeo îl strigă pe Tațomir și-l rugă să-l ducă pînă la closet. Hîrdăul se afla în colț, totuși Tațomir îl duse. Se înapoiară destul de tîrziu: Romeo avea un ochi vînăt.

— M-ai bătut frumos, îi spuse lui Tațomir.

— Așa-i?

— Dă-mi o țigară.

— Ține, zise Tațomir, ia două, ești băiat bun. Îmi place că stai drept, te pot bate frumos...

— Mai ales cu stînga te pricepi să dai frumos, zise Romeo, mai ales în burtă...

— Vechime, am vechime...

— Ai grijă să nu dai sub centură, cam dai sub centură...

— Ei, lasă, se mai întîmplă. Azi te-am lovit de două ori sub centură, că prea stăteai drept... Voiam să văd dacă te apleci...

— Dă-mi și foc, ceru Romeo.

— Foc îți dau, dar să nu-mi mai ceri prostii...

— Bine, bine, du-te, aproape că-l împinse Romeo pe ușă, afară.

— Te-am bătut frumos, trebuie să recunoști, se mai auzi vocea lui Tațomir. Apoi se auziră iarăși bocancii, grei, călcînd rar pe coridor.

— Nu trebuia, Romică, se supără doctorul.

Romeo îi întinsese o țigară. Fumau amîndoi și Ion înțelese că nu trebuia să se lase bătut pentru țigări.

— Vrea să învețe și boxul, zise Romeo. Are un vecin care trăiește cu nevastă-sa, cît e el aici, și vrea să-l stîlcească în bătaie. El mi-a spus, are de gînd să-l prindă într-o noapte și să-l lase laț...

Dar abia a doua zi înțelese Ion de ce zisese doctorul: „nu trebuia, Romică". Nu trebuia să ceară să fie dus la infirmerie, era degeaba, îl bătea degeaba. Tot nu voiau să-l ducă. Dimineața Tațomir rîse, cînd Romeo îl rugă să aibă grijă de doctor:

— Ce, el nu e doctor? N-are nimic, se preface. Și șefii zic că se preface. Nu moare nici dracu de apendicită. îl bătu el pe Romeo pe spate și-i dădu o țigară. Lumina nu se întărea. Venea umbrită. Fereastra avea un oblon ce acoperea cerul. Noaptea trecea mai repede. Ion nu putea dormi. Noaptea era singur. Își amintea de seara aceea de iulie, luminoasă. Ea își pieptăna părul, în cîmp, la lumina lunii. Era liniște, ca și acuma, și cerul era aproape la fel de albastru ca ziua. Ea avea părul lung, blond și, cînd trecea cu pieptănul prin el, încet, firele luceau, luna bătea drept de-asupra lor, palidă. Ea își pieptăna părul și și-l scutura de iarbă, de sulfină și de flori de lucernă. Stătuseră în cîmp, toată ziua, se plimbaseră, ținîndu-se de mînă. Școlărește, zîmbi el acum și încercă să-și amintească mirosul părului ei despletit. Nu reuși. Fata rămăsese afară, și cîmpul, și luna.

În dimineața următoare îi păru rău că-l privise pînă atunci pe Romeo de sus. N-avea nimic cu el. Fusese iritat că-l luaseră de-acasă, îl rupseseră de școală, de ea, și se supărase pe Romeo, ca și cum el ar fi fost vinovat.

— Uite-l pe Lucian! zise Romeo, transfigurat. Doctorul se ridică în coate și privi spre fereastră. Privi și Ion.

— Unde-ai fost, domnule, ieri? se apropie Romeo de grații, făcînd pe necăjitul. Umbli lela, hai!

Ion nu văzu nimic. Doar cînd se ridică în picioare, zări la fereastră, afară, un porumbel aproape alb. Se rotea țanțoș. Nu reuși să întrebe nimic. Tațomir deschise ușa, furios.

— Țigane, ia dă porumbelul încoace.

— Cum să-l dau, nene? Păi, el o fi prost, să stea să-l prind?

— Stă, că te-am văzut eu cînd ai pus mîna pe el.

— Eu, nene?!

Tațomir vru să se apropie de fereastră: se auzi un fîlfîit și Tațomir îl izbi pe Romeo peste față.

— Îl dușui, hai? Față de mine, hai? E porumbel zburător, vă aduce vești, ai? Ce bilet avea, mă, între pene, ce bilet, ai?

— N-avea, nene, zicea Romeo, și se ferea de lovituri cum putea.

— Ia hai tu cu mine afară, să te-nvăț eu ce bilet avea, zise Tațomir și-l luă pe Romeo cu el.

— Iar o să-l bată, zise doctorul. Romică n-are nici-o vină.

— Porumbelul? îndrăzni Ion să întrebe.

— Nu, e un porumbel oarecare, dar Tațomir se teme de orice, și acuma are din nou prilejul să-l bată... Fiindcă el vrea întotdeauna să fie împăcat sufletește: zice că nu vrea să bată pe nimeni fără motiv. Se teme să nu ajungă în iad. E foarte religios.

Romeo întîrzia și Ion, pentru prima dată, se văzu în locul lui. Parcă pe el îl bătea. Așteptarea îl durea ca o rană. Cu cît se prelungea, revenea mai vie: tresărea la orice geamăt, venit de afară. Doctorul ciocăni ceva în perete, apoi își lipi urechea de perete și ascultă. Trecea un suflu prin celule, ca un foc viu, și Ion începu să tremure de frică: înțelegea că dincolo de ziduri exista ceva neînțeles, pe care trebuia să-l învețe, ca să se regăsească. Doctorul și Romeo nu se plîngeau niciodată. Dar Romeo nu era comunist, îi spusese deschis lui Tațomir că nu e, în fața ușii, cînd îl luase pentru că nu-i dăduse porumbelul. De cînd se temea Tațomir? Pe toți putea să-i bată, și-i bătea, și totuși acum se auzeau trecînd prin pereți, dese, semnale, doctorul se înțelegea cu alții, vorbea poate ceva despre Romeo. Și aceste vorbe Tațomir nu le putea opri. Nici măcar plutonierul. Toți păreau legați unii de alții, cu fibre, strîns: poate chiar faptul că se aflau aici îi lega mai puternic. Trecea un semnal prin celule, regulat. Ion îl auzea, fără să-l înțeleagă. Se gîndi că doctorul cu siguranță îl înțelegea, deși poate nici el nu cunoștea fețele celor din jur. Oamenii se cunoșteau fără să se vadă, se gîndi Ion și acest lucru îi aduse aminte încă o dată de felul caraghios cum îl privise la început pe Romeo, pe care îl avea atunci în față și-i auzea respirația.

Romeo veni fumînd. Tațomir îl urma, obosit puțin.

— Azi ai fost în formă, îi spuse Romeo. M-ai bătut mai frumos decît ieri...

— Așa m-am gîndit și eu... Dar nu trebuie să te superi...

— Ei, cum să mă supăr? Parcă ai mata vreo vină?

— Asta zic și eu: n-am. Cine te-a pus să nu-mi dai pasărea?

— N-am putut, crezi că stă să pună mîna un țigan ca mine pe ea... Ai dat frumos cu stînga...

— Am o putere în stînga!...

— Ai, ai făcut progrese.

— Nu prea te doare, așa-i?

— Nu, sînt obișnuit. De-ai avea mata atîtea zile cîți pumni am luat eu, n-ai mai muri.

— Nu mai spune! Eu nu ți-am dat chiar atîția...

— Mi-au mai dat și alții, sînt destui oameni buni în țara asta...

— Dacă umbli prin închisori, te ții de șmecherii.

— Tot una e, zise Romeo, ori aici, ori afară, tot o închisoare, tot bătaia aia e.

— Să-ți mai dau o țigară?

— Dă-mi.

— Na, zise Tațomir. Și la revedere.

— La revedere, îi răspunse Romeo, împingînd ușa după el.

— Și-a făcut datoria pentru azi, zise Ion, poate să fie mulțumit. N-a stat de pomană, și-a cîștigat salariul așa cum trebuie...

— Mă respectă, spuse Romeo, întinzînd doctorului țigara. Mă bate, dar mă respectă.

— Așa zice el? întrebă Ion.

Romeo nu-i răspunse. Se așeză pe pat, cu fața în jos. Doctorul veni lîngă el.

— Lasă, Romeo, ieșim noi de-aici, o să fie bine... Pentru ei toate sînt egale cu zero... Omul, datoria, libertatea, frumusețea, zborul, iubirea, totul. Peste toate trag o linie. Dar nu trebuie să facem nici un pas înapoi, nici măcar o jumătate de pas. Ar fi egal cu o înfrîngere.

— Ce pas?...

— Nici un pas, repetă doctorul, privindu-l pe Ion. Trebuie dărîmată porcăria asta de închisoare...

— Toată țara e o închisoare, mormăi Romeo și Ion rămăsese surprins: i se păru că Romeo plînge. Nu, n-ar fi vrut să-l audă plîngînd, mai ales acum, voia să-și înfrîngă plînsul, să rămînă tot el, Romeo, nepăsător, cu un fel de umor sumbru.

— Romeo, puse Ion mîna pe umărul lui.

— Ce-i? ridică acesta capul.

— Nimic, zise Ion, nimic... Și se bucură: Romeo nu plîngea, n-avea nici urmă de lacrimi în ochi. De parcă toate i-ar fi secat.

— A venit Lucian, zise a doua zi dimineața Romeo. Îi trezi din somn. Ce mai faci, domnule Lucian?

Porumbelul se rotea. Îl priveau toți trei, fără să se apropie de el, să nu-l sperie cumva și să zboare. Era liniște. Parcă era aceeași liniște, de demult, prelungită, liniștea din vara trecută, odihnitoare și înaltă: rîul curgea cumva îndepărtat. Stăteau pe mal cu undițele și priveau plutele, încremenite. Și atunci, dintre sălciile din partea stîngă a rîului a apărut, legănîndu-se masiv, Patriciu. A zîmbit de departe, și a intrat în apă, lîngă mal. O vreme nu s-a mai văzut și ei priveau nemișcarea apei, așteptîndu-l. Liniștea verii devenise și mai înaltă. Și atunci a apărut Patriciu, cu o mreană în mînă; a aruncat-o pe mal și mreana se zbătea, sărea în sus, se dădea peste cap, din ce în ce mai domol. Pămîntul o lipea de el. Patriciu iarăși a intrat sub mal, unde scobise apa, printre rădăcinile sălciilor, și a ieșit mai repede, ținînd în amîndouă mîinile cîte un pește. Solzii luceau la soare. Și atunci s-au apropiat de el și Patriciu le-a spus totul. Și a tras și el aer în piept, și a intrat sub maluri, căutînd cu degetele... Peștii se mișcau încet, îi treceau printre mîini, lunecoși, aproape dormind, și nu se lăsau prinși... N-a prins nici unul, dar îi plăcea să-i simtă cum îi trec peste șale, cum îi ating gîtul și mîinile, și se duc în sus și în jos, nepăsători... Era o liniște adîncă și în apă, deși rîul curgea și peștii se mișcau adormiți... Cînd a ieșit, tîrziu, din apă, Patriciu rîdea pe mal, cu dinții lui albi, frumoși. Era negru ca un țigan. Și liniștea verii semăna cu liniștea de acum. Îl revedea pe Patriciu, în gînd, stînd întins la soare, prăjindu-se, și pe ea, mirată, privind peștii adunați într-un obor cu apă, și cerul. Dar toate rămăseseră acolo, și cerul rămăsese afară, închis.

— Doctore, ia dă, mă, porumbelul, se auzi vocea lui Tațomir. Pune mîna pe el, că e obosit și blînd.

Doctorul nu se mișcă. Porumbelul zbură și Tațomir îl chemă afară pe doctor.

— Hai să-ți spun ceva, îi șopti la ureche. Îl duse.

— Pe doctor nu-l poate înghiți deloc, zise Romeo. N-o să-l ducă la infirmerie. Cred c-o să-l bată...

— De ce să-l bată?

— Ei, asta-i! Anulat! Ștampilat! Rechiziționat! Aștia îți iau zilele și nu ți le mai dau, își bat joc de ele. Alea de vin, zilele, crezi că ți le dau? Ștampilat! Trebuie luate, zilele alea. Așa zice doctorul. Doctorul a îngrijit niște oțelari... În putoarea asta de oraș. Tațomir e cel mai mare. Face ce vrea. Cu cine vrea. Așa zice doctorul.

— Doctorul e comunist?

— Întreabă-l pe el, eu de unde să știu? L-ai auzit? Nici un pas. Pe Tațomirii ăștia îi ia dracu cînd se gîndesc că există oameni ca doctorul... Nu ca mine; ca mine, doi la leu. Doctorul zice că lor nu le convine deloc că nu vorbim limba lor.

De la doctor știa Romeo atîtea cuvinte?

Ion îl privi: se aprinsese la față, nu mai era cel obișnuit, nepăsător. Începuse și să înjure, pe țigănește.

— Ce se pune Tațomir cu ...? Eu de-i dau odată una...

Ușa se deschise: apăru Tațomir. Doctorul avea un ochi vînăt.

— Nea Tațomir, progresezi, măi frate, hai?

— Așa zic și eu, vorbi Tațomir.

— Trebuie să te-nvăț eu niște figuri noi, zise Romeo. Să-ți dau eu vreo două la bărbie, să înveți.

— Bine, făcu Tațomir, eu vreau să învăț. O să mi le arăți așa, pe sec, numai figurile... Că eu prind ușor, zise și plecă.

A doua zi, iar veni Lucian. Și toți trei se bucurară. Și a treia zi. Și a patra zi. Dar, în fiecare zi, Tațomir îl lua ori pe doctor, ori pe Romeo, afară. Doctorul slăbise, ochii i se înfundaseră în cap, ca la morți. Apendicita, apendicita, îi șoptea Romeo lui Ion.

— Bună dimineața, Luciene! Ce mai faci, domnule?

Lucian venea în fiecare zi, la aceeași oră. Și toate piereau, cînd venea el. Și toți uitau și de Tațomir și se vedeau pe ei și bucuria îi lumina. Lucian aducea cu el liniștea, și cerul albastru și nesfîrșit.

— Ce mai faci, domnule? îl întreba Romeo și se apropia de gratii. Se apropia și doctorul și îl priveau de aproape și-l ascultau cum se rotește, guruind. Doctorul de-abia se mai ținea pe picioare. Putea să moară, de-l mai bătea, putea să moară, se gîndea Ion, privindu-l. Se apropie și el de fereastră, să-l vadă mai de-aproape pe Lucian.

— Mă, zise Tațomir, deschizînd ușa. Tar v-a adus bilete?

— N-aduce nici un bilet, zise Ion.

— Ia să văd. Ia dați-l încoace.

Se făcu o liniște de mormînt. De-l dă, scapă doctorul, doctorul. Doar n-are nici un bilet, nici un bilet, se gîndi Ion.

— Dă-l, mă, încoace, îi făcu semn Tațomir.

Ion îl prinse în mînă, mai ușor decît se aștepta. Avea penele moi. Lucian îl privea în ochi, și clipea și bătea ușor din aripi.

În aceeași clipă, Tațomir i-l luă din mînă. Și ieși cu el afară, închizînd ușa. Atunci Ion privi în urma lui: era singur. Romeo și doctorul nu-l priveau. Vru să spună ceva și nu putu. Se apropie de ușă și privi prin vizieră: Tațomir se așezase pe scaun, în capătul coridorului. Îi pipăia gușa, îl căuta printre pene, îl privea de sus, de jos. Căuta.

Sigur, nu e nimic, tresări Ion. Și-l privi iarăși pe Tațomir: nu găsise nimic. Tațomir îi dădu porumbelului cu degetul peste cioc, încet. Apoi, îi răsuci gîtul, și-l aruncă în găleată. N-avea ce face cu el. Nu găsise nimic.

Acum Ion îl vedea pe doctor lîngă fereastră, alungînd muștele afară. Romeo se trezi și veni lîngă el. Ochii lor se căutară. Apoi îl priviră și pe Ion, fără răutate. Era ora cînd venea Lucian. Priviră toți spre fereastră, așteptînd.

Secundele se mișcau, treceau parcă prin ei, grele, neauzite. De-ar veni, de-ar veni, se gîndi Ion, de-ar veni... Niciodată, niciodată, își zise, așteptînd fîlfîirea aceea de aripi... Romeo îl privi.

— Trebuie să vină Lucian, zise doctorul.

— Sst, liniște, zise Romeo.

Și Ion privi fereastra și deodată auzi apropiindu-se un fîlfîit ușor...

Desen de N. ȘERBAN

țeles că oamenii ăștia sînt împreună de vreo douăzeci și cinci de ani.

— Vă place, nu vă place, dar sînteți domnos. Da' eu l-am împins pe Pavel să vă cheme, să vedeți că avem televizor și că așteptăm lumina.

Se opri și oftă cu ciudă:

— Da' sînteți domnos.

Femeia vorbea țeapăn, cu energie și prestanță. Nu puteam refuza.

— Bine, nană Ana, vin...

Și atîta l-am căutat pe Dușan, pînă un alt om din echipă, Andraș, îmi spuse că l-a dus găzdoiul în grajd, ca să nu strice petrecerea și să se potolească de unul singur cu țuica.

In bezna grajdului se auzeau hohote înăbușite. Am aprins un chibrit. Dușan ședea cu fața în palme și un viței îi lingea, cînd mîna, cînd părul aspru și vîlvoi. Chibritul îmi fripse degetele.

— Hai, Dușan, n-auzi? Hai cu mine.

Afară l-am scuturat de praf și paie.

— Plîngi, prostule?

— Plîng.

— Ești un prost.

— Ești un viței.

Se ținea pe picioare, dar avea fața schimonosită. L-am luat de cot și l-am tras stînjenit pînă afară în stradă. Mai departe n-a fost chip să-l conving să mă însoțească. S-a rezemat cu spatele de gardul scund și a scuturat din cap:

— Du-te singur.

Milițianul, venit la nuntă ca văr al miresei, ne privea necăjit.

— Hai, Dușan, că n-am chef de încurcături.

— Nu vreau.

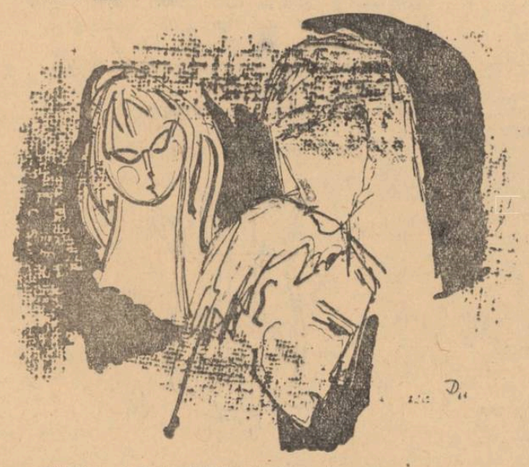

— Știi bine că sînt șeful tău și răspund pentru...

— Șef?

— Șef.

— Tu? Tu mă iei așa? Tu?

Imi trăzni un pumn în arcadă. Durerea trecu repede. Rămăsei mirat:

— Ești nebun, Dușan?

Milițianul puse pe umăr cureaua automatului și veni autoritar lîngă noi. Tuși:

— Să-l duc la post, tovarășe inginer?

— Nu.

— Bine. Cum credeți. Dar... să nu-l lăsați în curte.

Trecu dincolo și închise portița. Ne privea peste scînduri, încurcat: dacă nu-l puteam liniști singur pe Dușan, era clar că trebuia să părăsim nunta.

— Hai, Dușan. Nu ți-e rușine? Oamenii ăștia ne-au primit frumos și tu plîngi ca să le strici nunta? Hai la camera de oaspeți și dă-o dracului pe Magda. Fii bărbat, ce dracu!

— Pe cine să dau dracului?

— Pe Magda.

Imi arse un pumn sub ochi. Văzui stele și, cînd stelele trecură, Dușan era foarte aproape. Avea o față... Mă fulgeră un gust rece și scîrbos. Căzuse cu fața în noroi.

L-am cărat în spate pînă la camera de oaspeți. L-am dezbrăcat de hainele mînjite cu sînge și noroi. Mă murdărise și pe mine cu sîngele și noroiul său. Mi-era ciudă și milă și greață. „Ei, tu, Dușan, Dușan, să-mi faci tu mie una ca asta..."?

M-am culcat, fără să suflu în lampă. Dar nu puteam adormi: în lampa de petrol o flacără se zbătea în vînt, din pricina geamului deschis. Dușan gemea rar, înăbușit. Mă răsuceam pe o față, pe alta și mă gîndeam că se poate trezi. Clocoteam de mînie, scrîșneam și el gemea. S-a potolit încet, tîrziu și atunci am ațipit frînt pe dinăuntru.

Dimineața l-am trezit și i-am spus că îl aștept la pădurice cu salcîmi, la locul stabilit de-aseară. Pînă acolo m-am ferit de oameni: aveam la ochi un fel de prună afumată. M-am așezat lîngă un țăruș, în iarba ruginită. Rînd pe rînd, sosiseră oamenii din echipă, urmați de Dușan, ursuz, buhăit și ciudat. Cercetai împreună cu el planul traseului pichetat de noi. Am încercat să fiu calm, în timp ce îi arătam punctele unde țărușii vor fi schimbați cu borne. Apoi m-am apropiat de căruță. Oamenii descărcaseră o bornă.

— Vreau să plecăm diseară neapărat...

— Bine, tovarășe inginer, cum să nu înțelegem?..

— Dăm zor să prindeți trenul.

— De noi vă e rușine.

— Noi știm...

— Da' lăsați că nu-i niciun bai.

Dușan mă prinse de cot, cam stingher, dar precis:

— Uită-te la plan, să vezi o greșeală.

Linia noastră de cincisprezece kilovați venea dreaptă de la punctul de racordare dar, deodată, ocolea în trei unghiuri lungi o mlaștină destul de lungă, dar lată numai de vreo două sute de metri. Și, după acest ocol serios, mergea mai departe, drept în sat.

— Ei, vezi greșala?

— Greșala?

Oamenii se adunară în jur.

— Vezi petecul acela neinundabil din mijloc? Traseul nostru e prea lung. Ocolim de pomană mlaștina. Putem trece prin mlaștină cu un stîlp acolo, în mijloc, pe bucățica aceea. Vezi ce cotă are? Cît costă ocolul pe care îl facem?

Am calculat și am rămas cu creionul în aer: O sută de mii!

— Acolo chiar e pămînt tare, se scărpină Pavel în creștet. Zice bine dumnealui că facem ocol de pomană. Cît ziceți că ne costă?

— O sută de mii.

Oamenii ne priviră cu ochii mici, reci.

— Și... plecați diseară?

— Plecați diseară, tovarășe?

— Lasă-l, Andraș. Ți-o spus omul...

Pierdurăm trei zile. Mlaștina nu ne lăsa cu nici un preț să pătrundem, ne fringea, ne sugea, își bătea joc de noi. Încleștarea ne îndîrjise periculos. Cu mlaștina nu e de glumit. Riscam, aproape tot timpul aveam ceva riscat. Pe Dușan l-am scos cu funii legate de subțiori.

Gospodăria ne-a dat cinci oameni și astfel, în a patra zi, am pătruns cu funii și scînduri pe petecul acela tare și înalt din mijlocul mlaștinei. Am făcut sondaje și am găsit piatră masivă la mică adîncime. Piatra m-a nedumerit: bazalt. Aici, în cîmpie?

— Știi ce spune roca asta? E un munte dedesubt.

— De unde știi, Dușan?

— Am lucrat șase luni cu niște geologi.

Se putea fixa în insulița un stîlp de beton armat. Treaba n-avea să fie simplă pentru constructori, dar... satul nu avea să stea cu mîinile în sîn.

— Lumea-i plină de minuni, tovarășe inginer. Cînd eram copil, din petecul ăsta nu se vedea decît atîtica, uite, cît să culci o oaie. Acum, de bună seamă că muntele de care vorbește Dușan, a început să crească pe dedesubt: uitați ce sus sîntem și cît loc e în jur! Poți ridica o casă, că ai loc și de grădină cu pămînt gras și bun. Și n-ar fi o casă rea, că jos ai piatră, piatră bună, piatră care ține. Da, da, iese muntele la lumină. Fata mea o să apuce să vadă un deal aici. Iar nepoții... fiecare mai mult din muntele ăsta. E lumea cu minuni plină.

— Plină, Vasile, plină.

Mai pierdurăm două zile cu bornările. Vînătăile se șterseră. Am continuat să dormim și să cinăm la Pavel. Ne simțeam bine aici. La prînz ne aducea Ana mîncarea pe teren și era strașnică. Și, în felul acesta, n-am dat ochii cu președintele, cu socrii sau cu mirele. Era bine în casa curată cu miros de mere coapte și unt proaspăt. Serile, Ana mai robotea ceva și se mai oprea să ne privească. Stăteam pînă tîrziu cu Dușan lîngă lampă și-l pisam cu analiza combinatorie pe care băiatul nu vroia să o asimileze. Uneori mă enerva opacitatea sa și-l mai ocăram cu sfătoșenie și năduf:

— Mai trebuie să bagi și integralele în dovleac și tu... Te-ai prostit, sau ce dracu ai? Trebuie să reușești anul ăsta la admitere neapărat. Și poți. N-ai fost cel mai tare la matematică în școala medie? Ce ai, mă, ce?

Răspundea docil, obosit:

— Am fost, am fost...

Imi făcea o ciudă...

— Dușan!

— Înțeleg. Lasă că-mi trece.

Și zîmbea docil, obosit, parcă plecat aiurea. Zîmbetul ăsta era o curată bătaie de joc, o adevărată capsă pentru răbdarea mea. Știam însă de unde și cum s-a lipit o crustă pe el. Mă luptam cu crusta lui, mă luptam, dar uneori îmi venea să renunț și să-l las să se descurce singur.

Sîmbătă seara, în tren, l-am rugat să nu bea.

— Sper să reușesc.

— Să fim în clar, Dușan: dacă mai bei o dată... eh, te dau dracului. Zău că te dau dracului.

— N-ai să faci asta.

— Răbdarea omului are o margine.

— Răul e încă în mine. Nici tu n-ai scăpat ușor de răul de noapte. Ăsta e altfel de rău, dar e mai rău. E slab acum, crede-mă, m-a mai lăsat mult.

— M-am săturat de trăznăile tale. Ce-s eu? Mumie? Dădacă? Piatră fără nervi? Sîmbătă mi-ai cărat pumni. Data viitoare ce ai să faci?

— Sîmbătă ai înjurat-o.

— Dă-o în... Vrei să fiu vulgar?

— Beau cînd o iubesc într-un fel aparte. Știi ce înseamnă ură cu dorință, repulsie cu gingășie, încredere cu teamă și senzație reală că poți schimba totul, dar nu știi cum? Știi ce înseamnă să te zbați în această nebuloasă, căutînd un punct de sprijin? Totul s-a terminat, ai divorțat. Nu pot să-ți spun, n-am cum, e ceva... Dar las' că trec eu prin asta. Ajung la mal. Există undeva un mal pentru mine. Știi minte cum înotam noi cînd eram copii? Unul lîngă altul. Nu știam niciodată care va obosi primul și tocmai de aceea înotam împreună dincolo. Cînd ai un punct de sprijin, o încredere, poți ieși din orice apă, din orice nebuloasă... Mie îmi lipsește acum doar clipa în care găsesc încredere în mine, cînd simt prundișul. Te rog, ai încredere în mine și nu te da bătut tocmai tu, prietenul meu.

...In Timișoara ne-au surprins luminile puternice de becuri fluorescente și neon. Se îmbulziră luminile spre noi, vioaie, limpezi. Se jucară în ochii noștri, ne orbiră trecător, ne făcură să călcăm apăsat, cu gesturi mai sobre și cu gînduri precise, repezi. Am mers așa, pe jos, domol, spre centru, cu gîndurile cînd furate de imagini întîlnite, cînd trezite de frînturi de voci.

Prin centru, cînd coteam un colț, ne izbirăm de Magda.

— O, bună seara!

Dușan puse geamantanul și aparatul pe asfalt.

— Bună, Magda.

Se aplecă, îi sărută mîna și se retrase un pas.

— Ce mai faci, Dușan?

— Foarte bine, Magda.

— Ți-ai găsit alta?

— N-are voie?

Dușan se răsuci spre mine:

— Dă-mi o țigară.

Am vîrît două țigări în gură și le-am aprins. I-am dat lui Dușan una.

— Spune, i-ai aprins țigara ca să nu văd că el tremură?

— Vrei să mă întrebi ceva, Magda? — spuse Dușan.

— Vreau să discutăm în legătură cu ceea ce ți-am telefonat.

Țigarea lui căzu pe trotuar. L-am văzut că ridică bagajele și îmi spune surîzînd ironic:

— Hai să mergem la restaurant că ne-a flămînzit drumul. Noroc, Magda.

— Ce are? — mă întrebă Magda.

Mă uitam la ochii ei verzi cum se umezesc ușor, obositor de încet. Avea ochi tari și doream s-o văd că plînge fără teatru, slabă. Îi lipsea puțină suferință. Mă enerva puterea nerușinată din ochii ei.

— S-a îndrăgostit, doamnă.

— E nebun?

Magda își acoperi ochii cu o pereche de ochelari de soare cu lentilele argintate.

— La revedere, doamnă.

— Spune-i că... spune-i, din partea mea, noroc și...

Dispăru. O fi înțeles oare Magda adevărul? Că de fapt ea era omul cel slab, înrăit și izolat de lume?

În restaurant, Dușan ocupase un scaun și se juca cu o scobitoare, ba cu scrumiera goală.

— Știi la ce mă gîndesc? Femeia cu care am dansat la nuntă un singur dans, imediat după plecarea ta, mi-a spus la un moment dat: uită-te jos. Și am văzut sub tălpile noastre vin, sămînță și pămînt...

Chelnerul privi piezîș hainele noastre de teren. I-am spus aspru:

— Două cotlete. Proaspete. Clar?

Mîncarăm și, la cafea, întrebai în treacăt:

— Acum... o urăști?

— Deloc. Mi-a telefonat s-o ajut să rămînă în oraș. A fost repartizată departe, chiar în satul ei natal. Vine mereu în speranța că o să obțină un post în oraș.

— Aha! Iubire și silă. Pricep!

— Nu pricepi nimic. E bine că a fost repartizată la țară. Are nevoie de satul ei, de părinți, mai ales de familie, poate chiar numai de familie, ca să scape de gărgăuni. Eu... n-am știut cum. E așa de rău să nu știi la timp ceea ce ar trebui... Astă seară sînt liniștit în privința ei...

Cafeaua era caldă și amară, dar înviora, încălzea.

— Ei, tu, Petre, Petrică, prieten vechi, n-o să uit ce vedeam la nuntă: vin, sămînță și pămînt... vin, sămînță și pămînt...

VIAȚA CERCURILOR LITERARE

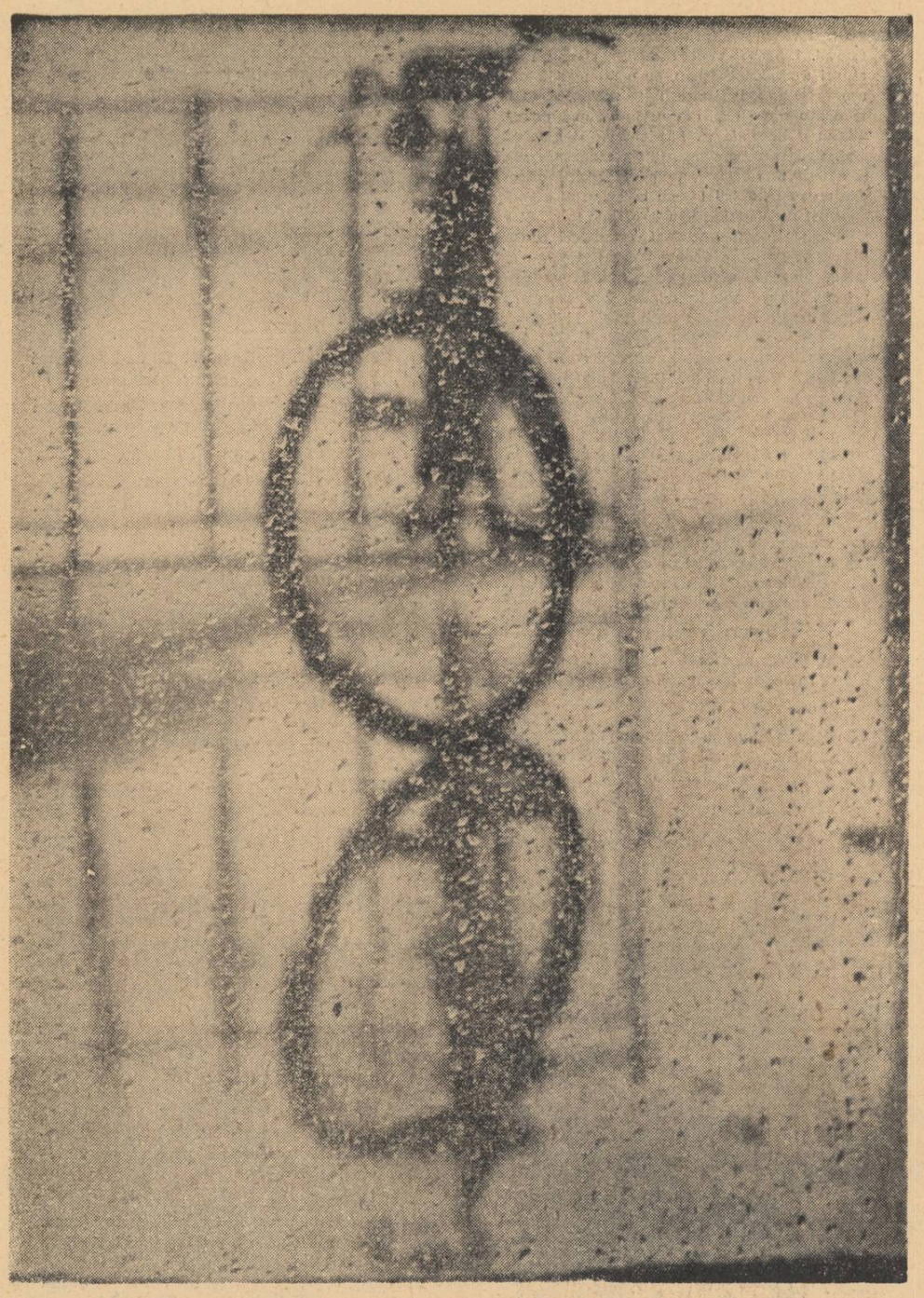

PLOAIA ŞI BICICLETA — Fotografia: SANDU MENDREA

ŞEZĂTORILE „LUCEAFĂRULUI"

În dorința unei legături cît mai strînse cu cititorii ei, revista „Luceafărul" a reînceput șezătorile literare în țară. La invitația Comitetului regional UTM. din Ploiești, scriitorii Al. I. Ghilia, Violeta Zamfirescu, Ioan Grigorescu, Ștefan Iureș, Niculae Stoian, Mihai Negulescu, Cornel Șerban, Dan Mihăescu, Ștefan Dimitriu s-au întîlnit cu cititorii din cîteva orașe și sate ale regiunii.

La Ploiești au avut loc două asemenea întîlniri, una la Palatul Culturii și alta la Uzinele „1 Mai". Primul secretar regional UTM, tovarășul Toma Cîrstoiae, a deschis șezătoarea ținută în sala imensă a uzinelor de utilaj petrolier „1 Mai" în fața a peste 2 000 de oameni. Poeții au citit versuri, prozatorii Ioan Grigorescu și Al. I. Ghilia au povestit unele impresii din călătoriile lor în India și Cuba, iar, dintre ascultători, mai mulți muncitori au luat cuvîntul, exprimînd păreri judicioase despre revista „Luceafărul", despre versurile și proza scriitorilor prezenți în mijlocul lor.

Asemenea întîlniri au mai avut loc și cu muncitorii, colectiviștii, elevii, activiștii culturali și ostașii din orașele și comunele: Cîmpina, Buzău, Rîmnicu Sărat, Băicoi, Vălenii de Munte, Smeeni, Ziduri, Dumbrava.

Peste 6 500 de cititori au participat la aceste șezători organizate de revista „Luceafărul" și de Comitetul regional UTM. Ploiești. Pentru excelenta organizare a acestor șezători, pentru temeinicia pregătirii lor ținem să mulțumim încă o dată, cu acest prilej, Comitetului regional U.T.M., comitetelor raionale și activiștilor care s-au ocupat de această rodnică acțiune.

Red.

ACTIVITATE REALĂ ŞI ACTIVITATE... IN SCRIPTE

În continuarea discuției noastre, publicăm articolul tovarășului Ion Chiric, muncitor laminorist la fabrica „Nicolae Cristea" din Galați, premiat pentru poezie la concursul „Luceafărului".

Îi rugăm și pe membrii altor cercuri literare să ne trimită părerile lor.

Deși tînăr, cercul literar „Nicolae Cristea", de la Uzina de tablă subțire-Galați, s-a făcut cunoscut prin bogata și consecventa sa activitate, prin spiritul combativ și sincer al discuțiilor duse de membrii săi. Aici, în uzină, la izvorul direct al nostru, un mănunchi de tineri muncitori vin să-și confrunte încercările, speranțele și forța pasiunii lor cu flacăra literaturii adevărate. Cuvintele, înșiruite după bătăile inimii, nu vor păli oare asemenea becului electric în fața soarelui? Care e resortul emoției, în ce constă reușita lucrării și, în definitiv, cum trebuie să scriu? Iată întrebarea ce și-o pune fiecare membru al cenaclului. Răspunsul însă e anevoios, nu vine dintr-o dată. Răspunsul li-l dă viața, munca de zi cu zi.

...Începutul a fost greu. Ca orice început. Ședințele se țineau deseori chiar în secțiile de muncă, într-un colț retras, dar nu absolvit de vuetul specific uzinei. Nu se găsea o sală. Președintele comitetului sindical ridica din umeri mirat. Parcă ar fi vrut să spună: „Ce mai vreți și voi? Ce v-a trăznit prin cap? Auzi?!... cerc literar...".

Asta a fost la început. Era ceva nou. Era primul cerc literar muncitoresc din regiune. Membrii lui au cerut sprijinul organizației de partid din uzină, care i-a încurajat cu înțelegere și încredere. Astfel lucrurile au intrat treptat pe făgașul cel bun.

★

Se spune că cea mai bună oglindă a unui cerc literar sînt lucrările publicate. Privită astfel, activitatea cercului literar sus amintit nu este desmințită. Numele laminatorului Ion Eremia, a lui Ciocănel Constantin, sau Maftei Nicolae se întîlnesc frecvent în ziarul local, sub o poezie, un reportaj sau o schiță. Înainte ca aceste lucrări să fie publicate, ele au fost citite în cerc, discutate, apoi autorii au revenit asupra lor, căutînd să înlăture deficiențele. Dar nu aici se oprește activitatea acestui cerc. Membrii săi, și în special biroul cercului, caută să insufle fiecărui muncitor, fiecărui tovarăș de muncă, dragostea față de literatură, de frumos, față de cultură în general. Ședințele cercului sînt frecventate și de tineri care nu scriu, dar care vor să audă păreri în legătură cu literatura, să-și ordoneze modul de a citi, de a gîndi în legătură cu o carte. Patru membri ai cercului sînt în comisia de examinare a concursului „Iubiți cartea", alții însuflețesc permanent activitatea diferitelor gazete de perete ale uzinei, iar tînărul Iancu Valentin e textierul și instructorul brigăzii artistice de agitație. Nu de puține ori muncitorilor le-a fost dat să-i asculte pe colegii lor citindu-și lucrările în cadrul șezătorilor literare.

★

Sînt însă și unele aspecte care influențează în rău viața acestui cerc literar. La ziarul local „Viața Nouă" sînt respinse în mod consecvent unele lucrări despre care noi credem că sînt bune, că au o ținută artistică adecvată, fapt care ni se confirmă și prin apariția multora dintre ele în presa centrală. Dar la redacția locală, au prioritate în special poeziile retorice, declamative. De ce se întîmplă acest lucru? Se invocă motivul că nu trebuie depășit nivelul de înțelegere al maselor. Oare ziarele și revistele centrale — în coloanele cărora asemenea poezii plate, retorice, lipsite de vibrație interioară, află tot mai rar găzduire — sînt destinate unei „elite"? Această părere, dacă există în mintea unora, e desigur eronată. Trăiesc zilnic între muncitori, eu însumi sînt muncitor și pot spune că am înțeles ce le stîrnește interesul, entuziasmul. Nu l-am văzut pe nici unul înflăcărîndu-se atunci cînd citea o poezie retorică, îmbîcsită cu rime pompoase, dar goală în idei, rezumîndu-și farmecul poetic la o constatare distantă și rece. Care e atunci acordul între „publicație de masă" și nivelul oamenilor muncii? Al cui nivel a rămas în urmă?

Munca dusă cu cenacliștii nu se sfîrșește o dată cu terminarea ședinței de lucru, ea trebuie continuată și de către cei care fructifică eforturile lor. Dacă această muncă are un caracter superficial, atunci se ivesc numeroase lacune, deziluzii, iar cel care a înaintat o bucată de drum urmînd această săgeată indicatoare, se vede nevoit să se întoarcă înapoi, s-o ia de la capăt sau, dacă are forța, s-o taie de-a dreptul, spre drumul adevărat.

Un alt aspect negativ este felul cum Casa regională de creație Galați înțelege să sprijine cercul literar „Nicolae Cristea". În scripte, acest cerc e trecut drept „fruntaș". Dar ce a făcut Casa de creație ca cercul respectiv să-și trăiască viața și mai din plin, ca ședințele de lucru să fie la un nivel mai ridicat? Nimic. Nici un reprezentant al ei nu a călcat cel puțin prin uzină. Îndrumări metodologice? Speranțe. Organizarea unor schimburi de experiență cu alte cenacluri? Vorbe. Organizarea unor emisiuni literare la stația de radioamplificare prin antrenarea cenacliștilor? Nici atît. Ba am putea spune că, o dată cu preluarea funcției de director de către tovarășul Ionescu Nicolae, Casa regională de creație a contribuit, în bună măsură, prin pasivitatea ei, la destrămarea cercului literar orășenesc „13 Iunie". De un an de zile, acest cerc a ținut doar o singură ședință de lucru, și aceasta atunci cînd scriitorii ieșeni au venit într-un schimb de experiență. Se pune mereu problema sediului. Dar oare în clădirea Casei de creație nu se pot ține ședințele? Cinci camere spațioase stau sub cheie de la ora 15 pînă a doua zi, în timp ce scriitorii începători din Galați nu au unde să se adune, o dată pe săptămînă, să-și citească lucrările, să învețe cum... nu se scrie rău; în fond, să progreseze.

★

Atmosfera din cadrul cercului literar își lasă amprenta și în ceea ce se scrie. Acolo unde domnește suspiciunea, rivalitatea, invidia, arta se sperie, lăsînd loc doar prefabricatelor. N-au ce căuta între noi aerele de domnișor, îngîmfarea și bîrfa de cafenea. Dar de acest fapt nu s-a ținut totdeauna seamă în cadrul cercului literar „13 Iunie". Dacă unui cenaclist i se publica, într-o revistă centrală, o lucrare, a doua zi apărea cu aere de superioritate, predispus să-și jignească tovarășii. Dacă unuia îi apărea un volum, luni de zile nu mai călca pe la ședințele de cenaclu. Au existat dese fricțiuni copilărești, izvorîte dintr-o susceptibilitate neîndreptățită. Au existat tendințe negativiste, demagogice, poziții nesănătoase. Dar de ce au existat? De ce s-a slăbit coeziunea într-un cerc foarte unit acum cîțiva ani? Casa regională a creației populare a rămas pasivă. A primit cu bucurie să dea acest cenaclu, ca pe un copil din flori, în grija altuia (a Consiliului local al sindicatelor, care l-a primit cu brațele deschise și, după cum s-a văzut mai sus, l-a sufocat). Biroul cercului a existat aproape tot timpul doar în scripte: activa un singur membru, deoarece secretarul biroului, pretinzînd că are treburi, era un oaspete foarte, foarte rar. În cele din urmă n-a mai venit de loc.

Astăzi, lucrurile merg spre limpezire. Apatia la care se ajunsese a scos la iveală lipsa unei îndrumări eficiente. Sîntem îndreptățiți să cerem, atît forurilor culturale locale, cît și celor centrale, un ajutor substanțial, consecvent, în îndrumarea și organizarea activității noastre. Forțe scriitoricești sînt destule. Orașul acesta, cu zbuciumata sa istorie, viu centru muncitoresc și viitoare cetate a oțelului, e un minunat izvor de inspirație.

Am vorbit la început de cercul literar muncitoresc „Nicolae Cristea". Condițiile de muncă în acest cerc sînt mult mai grele. Membrii săi lucrează în ture, prestează o muncă nu tocmai ușoară, au numeroase sarcini obștești și, în afară de aceasta, aproape toți sînt și elevi la școala medie serală. Totuși, viața de cenaclu e trăită din plin. Aici domnește sinceritatea comunistă, adevărul spus răspicat, dorința de a învăța neîntrerupt, consecvența specifică muncitorilor.

Acest cerc literar muncitoresc este sufletul cultural al uzinei. Paralela pe care o fac, cred că este necesară: De ce să nu fie și cercul literar „13 Iunie" sufletul cultural al orașului Galați?

Ion Chiric
Cercul literar „N. Cristea"
Galați

ŞEDINȚELE CENACLULUI „N. LABIŞ"

În ședința cenaclului „Nicolae Labiș" din ziua de 22 februarie cr., s-a citit proză de Dan Grigore Mihăescu și poezii de Liviu Călin.

Schițele lui Dan Grigore Mihăescu „Pinda" și „Mărturisire" au avut drept notă specifică ilustrarea unor fapte de viață dintr-un mediu pe care autorul îl cunoaște în urma unei experiențe directe. O parte din cei ce și-au spus cuvîntul asupra lor au apreciat simțul psihologic și firescul dialogurilor. Alții au criticat caracterul „previzibil" al finalului bucăților citite. Au vorbit Al. Oprea, Dragoș Vrînceanu, Eugen Teodoru, M. Auneanu, N. Osman, Ion Bulmaru.

În centrul celei de-a doua părți a dezbaterilor a stat problema raporturilor dintre autentic și livresc în poezie. Experiența de viață și cultura nu se exclud în poezie, dar pericolul intelectualizării trebuie permanent evitat, dacă poetul vrea ca emoția și căldura lirică a versului lui să nu sufere. Liviu Călin a citit poeziile „Autoportret în oglindă", „Carnet", „Pagina albă", „O dimineață", „Despre mine și alții". Meritele lui Liviu Călin s-au arătat cu deosebire în domeniul acurateței versului și cuiturii poetice. Poetul a izbutit în schimb mai puțin să comunice o frămîntare și să facă dovada unui simț mai acut al realității, către care el totuși aspiră. Bucăți mai realizate au fost socotite „Autoportret în oglindă" și „Pagina albă".

Și-au spus cuvîntul în sensul de mai sus Eugen Barbu, I. D. Bălan, Niculae Stoian, Dragoș Vrînceanu, Ion Gheorghe. Au mai vorbit, în sensul unei vii aprecieri personale a poeziilor citite, Nichita Stănescu și Romulus Vulpescu.

Marcel Breslașu a subliniat caracterul „preliminar" al actului de creație al poetului, care în mai toate poeziile sale se situează pe sine „în atelier", în fața „paginei albe"

În următoarea ședință a cenaclului, din ziua de 5 martie a.c., au citit Cornel Omescu, proză și Grigore Hagiu, poezie.

Nuvela „Sămînță, pămînt și vin", citită de Cornel Omescu reia o temă cunoscută, deosebit de importantă, aceea a „recuperării" omului supus la un moment dat unor zguduiri adînci, care îl doboară moralmente la pămînt. Problema care a stat în centrul discuțiilor a fost aceea a rolului hotărîtor pe care îl are în procesul de „recuperare", legătura activă a eroului cu mediul său de muncă.

Acest aspect de bază al desfășurării nuvelei „Sămînță, pămînt și vin", nu este neglijat de tînărul prozator, dar apare ca insuficient dezvoltat, cu toate meritele incontestabile ale narațiunii. Au vorbit Mihai Novicov, Al. Oprea, Corneliu Leu, Dragoș Vrînceanu, Eugen Teodoru, Nicolae Mărgeanu, M. Auneanu și alții.

Grigore Hagiu a citit un număr de bucăți din ciclul „Cronica orașului tînăr". Versurile sale au dat prilejul unor discuții foarte animate. S-a dezbătut cu acest prilej problema reflectării în poezie a „personalității" orașului nou, plin de putere și culoare, contrastînd cu imaginea vechii „urbe" cenușii și obosite, prezentă într-un întreg capitol al liricii noastre. Recunoscîndu-se poetului Hagiu meritul unei interesante experiențe noi, în raport cu poezia sa antecedentă, s-a menționat totuși că versurile sale au tratat tema fecundă a „orașului tînăr" într-un spirit prea „vizual" și în cadrul limitat al unei „poezii de notație". Au luat cuvîntul Marcel Breslașu, Mihai Novicov, Eugen Barbu, I. D. Bălan, Ion Gheorghe, Liviu Călin, Vasile Nicolescu, Cezar Baltag, Nichita Stănescu.

Ședința a fost urmărită cu interes de către un numeros public de tineret — lipsind din păcate mulți din criticii noștri tineri, a căror contribuție ar prezenta totuși un firesc interes și ar folosi în mod vădit dezbaterilor din cenaclu.

POȘTA REDACȚIEI

IOAN GOGA: Versurile d-tale prevestesc un talent interesant, a cărui realizare depinde în primul rînd de străduințile ce le vei depune. Pentru început, sînt cu totul remarcabile și transcriem cu bucurie acest frumos poem de dragoste „Fereastra ta": În direcția zărilor, undeva, / Fereastra ta paralelă cu a mea / O clipă a rămas suspendată, / Ca imaginea literei imprimate-n adînc. / Dar litera e-n toată ființa ta, / E-n mîngîierea mîinii drepte / Cuprinsă de desnădejde numai o clipă, / Căci litera strivită-n adînc, ca-n clește, / Înțelege și nu țipă... / Acum, inima ta, lîngă a mea, / Urcă prin spartul meu de fereastră. / Le-apropie dragostea noastră, / Cu-o geometrie nouă, a sa". Trecînd de emoția primei întîlniri, te așteptăm cît de curînd cu poeziile tinereții d-tale.

CECILIA STOICA: Influența lui Topîrceanu se afirmă prea direct: „Pe banca noastră m-am lăsat, / Cu capul frămîntat de gînduri... / Și-o frunză a căzut din crînguri, / Pe locul unde tu ai stat". În general, versurile sînt la tonul acesta, după părerea noastră depășit de vreme.

TRAIAN CIUCULESCU: Într-un sonet supără rime precum „căzură-făcură". Dar nu aici e deficiența principală, ci în aparența de formă poetică a unor locuri comune. Ideea este justă, dar lipsa imaginei o lipsește de substanță poetică.

TRAIAN LEAHU: Satira e prea coborîtă: „Iar cînd răbdarea mi-e pe drojdie / Amicului îi zic așa: / — Mai dă-le dracului de mode / Eu fac cum știu, tu fă ce-i vrea!" Pare o reluare o unor cuplete nu dintre cele bune, de pe vremuri. D-ta ai alte posibilități...

ȘTEFAN TEODORESCU: Vrei să spui ceva, dar cuvintele vin într-o dezordine cumplită: „Viața-n mine — un burete — / Se tot umflă și prin pori / Gîlgîie un dor a sete, / lung ca șirul de cocori..." Un șir de cocori ieșind dintr-un burete, — imaginea este cu totul extravagantă. Apoi: „Cum și timpul lung adie / ca o frunză-n vești, / cum, alături de pămînt, / strîns respiră ceru-adînc, / parcă trece-o apă-adîncă / ce m-absoarbe și mă-ncurcă, / parcă urc pe-un dîmb de sare / tot amurgul în spinare". Dacă primele patru versuri au un sens și chiar un fior poetic, celelalte sînt de-a dreptul obscure. S-ar mai putea cita multe alte versuri. Oricît de ciudată ar fi o imagine, ea trebuie să aibă un rol precis în ansamblul unei poezii. Altfel, poezia n-ar fi decît înșiruirea unor note disparate, și pe deasupra și cifrate.

ION DUMITRESCU: Ne-ai trimis multe poezii, dar toate se resimt de graba în care au fost concepute. Sînt înșiruiri prea fugare, care se destramă la prima lectură. Trebuie să stărui mai mult asupra versului.

V. FINTINĂ: Există unele sclipiri, dar, în general, „Caisul din livada Cosmosului" pleacă de la o imagine confuză. Greu de înțeles ce înseamnă, de exemplu, „osmoza de spații-ncuiate". Apoi, „caisul din Cosmos" nu poate fi totuna cu „caisul cosmogonic". Încearcă limpezirea expresiei.

TEOFIL PURCEL: Ai multă tragere de inimă și poate că vei reuși. Deocamdată, însă, cu toată seriozitatea d-tale, versurile par facile: „Ai venit să stai la mare / Să te scalzi, să rîzi în soare, / Și cu trupul să ți-l pîrgui / De la creștet la picioare". Numai rimele, nu fac poezie. Iar cînd îți lipsește o silabă nu poți introduce orice, așa cum ai făcut în versul „și cu trupul..." Mai trimite.

MIRCEA CHIRIAC: Am primit numai scrisoarea, nu și versurile despre care ne vorbești.

VALERIA PUFU: E foarte greu să spui „nu" unui începător talentat, și totuși sîntem siliți s-o facem. Se pot desprinde unele pasaje interesante, dar atît. De exemplu, acest final: „Cu inima-n soare, cu primul ecou, / Schelele, suind grațioase, surîd / În aburul lung al luminilor, / Cum n-au fost niciodată de-nalte. / Tresar, admirîndu-le la porțile lumii". Dar poezia, în întregimea ei, este dezarticulată, versurile par adunate din diferite alte poezii. Este nevoie de un ax, o imagine centrală. Mai trimite.

LIVIU HOROVAN: Este un fel de parodie a romanței „De ziua nunții tale-ți scriu", deși bănuim că n-ai avut această intenție cînd ai scris: „Ieri tu erai cum n-am visat / Frumoasă ca și gîndul / Dar azi un idol cununat, / Sfîrșitul străpungîndu-l". Impresionant, dar în afara poeziei.

AL. FLORIN TENE: Consumi prea multe vorbe, și imaginile apar cu greu din această avalanșă. Debitul trebuie, totuși, să fie controlat, deoarece prea multă vorbă strică, dînd naștere și la non-sensuri. Un exemplu: „Mă simt ne-ndestulat privind în urmă, / Ca o petunie de timpuriu înflorită. / Prin luminișurile cerului îmi port columba de aur / C-un filfîit ușor de vise. / Ca o privighetoare ce-și dăruiește cîntecul înălțimii. / Versurile mele vi le încredințez vouă / Mulțimii!" Dacă este „de timpuriu înflorită", petunia n-are cum să privească „în urmă", din simplul motiv că a luat-o înaintea suratelor ei. Dar să admitem comparația. Ce facem însă cu eroul liric, care, după ce se compară cu petunia, trece la „columbă", și apoi o schimbă și pe aceasta în... privighetoare. Poate că fiecare comparație, în parte, este admisibilă, dar legate între ele, nu! Recitește-ți cu atenție versurile.

TUDOR SORGA: Scrisoarea în versuri este amuzantă. Celelalte versuri, însă, au un aer tare învechit, în corectitudinea lor prozodică.

ION DRĂGĂNESCU: Am reținut două dintre poezii. Mai trimite.

DINU TIMARONIS: În fiecare poezie există cîte un semn de întrebare. Iată, de exemplu, „Salcie": „Te-apleci / să-ți spui căderea / pletoasă și tîrzie / în ape sparte-n lună. / Tîrzie și pletoasă... / Sînt plop în rînd cu pomii!" Ce vrea să spună ultimul vers, și ca frază aparte, și în contextul poeziei? Sau catrenul intitulat „Drept": „Mă miram ce-mi place mie, / smulsă toată dintr-un loc; / Floarea albă de tărie / cînd tristețea mi-o îngrop!" Această enigmă are și o soluție! Noi n-am aflat-o. Par niște frînturi de șarade.

C. CONSTANTIN: Am reținut o poezie.

VICTOR NIȘTEA: Poate că ar trebui să renunți la folosirea unor formule tocite, de genul „Libertatea se împletește cu virtutea / zîmbetul cu fericirea, / lumina cu adevărul". Mai ales că le și subliniezi. Mai organizată poetic ni s-a părut „Pescărușii".

IULIAN POPESCU: Ne-a plăcut imaginea din „Mi-e inima o harfă de raze-n-conjurată...", cu adînci rezonanțe: „Citești în ea cuptorul cu soarele lichid / Și bucuria vieții în fiecare vatră, / Cum cerul îl împunge mereu un proaspăt zid. / În țara mea, Orfeu e-n fiecare piatră". Poezia ar trebui curățită de unele expresii improprii („cîntărilor mă fur" etc.). Mai trimite.

A. BURNUZ: Versificația d-tale este într-adevăr sprintenă, producînd uneori efecte demne de reținut, ca în „Minuni": „De cînd te ocupi cu pomicultura, / Ioane, te-ai luat la întrecere cu natura! / Au început să se împlinească minunile: / Cireșile au crescut cît căpșunile. / Prunele, de cînd le îngrijești, / Au ajuns cît merele crețești, / Piersicile, zarzărele, amăruile, / Sînt parfumate și mari cît gutuile. / Ioane, cînd slugăreai pe la toate ușile, / Gustai numai păduréțele și corcodușile. / Azi sînt ale tale, pe toate pogoanele, / Și căpșunile, și caisele, și ionatanele!" Nu multe versuri mai jos, însă, te pîndește primejdia unei cronici rimate prozaice. Ideia din „Grai nou" este interesantă, dar realizarea o scade mult, tocmai din cauza tendinței amintită mai sus: „Pe lîngă brazdă, coasă, mioară și talangă, / În dulcea limbă a lui Creangă, / Cuvinte noi de-o vreme au intrat: / Tractor, combină, irigări, fosfat. / Țăranii cei sfătoși și plini de inimă / Vorbesc despre recoltă „maximă" sau „minimă" / Despre rasa York sau Leghorn, / Pe lîngă bagdadie, perje, horn". Nu vocabularul în sine interesează, ori d-ta ai lăsat toată greutatea pe acest fapt, transformînd imaginea într-o poantă mult prea lungită. Repetăm: e un mare pericol ca sprinteneala versificației să devie facilitate.

MIHAIL - ALEXANDRU RADU: Desenul tehnic este și el desen, și totuși... nu este chiar artă. Versurile d-tale sînt trasate corect, dar nu dau viață poeziei: „Fierbinți, neobosite, mîini tari ațtern sub stele / Ogorul ce, din muncă și-al inimii avînt, / Va crește holda mîndră, ce-n vara țării mele / I-o legăna cununa în soare și în vînt". Strofa este reprezentativă și pentru ceea ce este pozitiv, dar și negativ în încercările d-tale. Este nevoie neapărat de un efort de autodepășire, în sensul punerii în valoare a vibrației poetice.

VASILE V. CONSTANTIN: Bineînțeles, poți să ne trimiți oricînd versurile d-tale.

Mihu Dragomir

MAI TRIMITEȚI:

Mihail Ecovoiu, **Timișoara**; Arghir Mureșana, **Cluj**; Nicolae Vînătoru, **București**, Mihai Cotomschi, **București**; Grigore Paul, **Satu-Mare**; Ion Neguț, **Moreni**; N. Felecan, **Făgăraș**; Viorica Mureșan, **Sighișoara**; Damian Ion, **Tîrnăveni**; George Filip, **Cernavodă**; Gh. Simbotin, **București**; Gh. Pop, **Brașov**; Tache Ochișor, **Deva**; Liviu Crăsoiu, **Ploiești**; Pavel Bartmus, **București**; Adrian Dumitrescu, **Cîmpulung Muscel**; Dragomir Horomnea, **Iași**; Traian Dîrlea, **Jimbolia**; Constantin Negrici, **Sibiu**; Mihai Cupcea, **Cluj**; Constantin Nicolae, **Vaslui**; Victor Dutescu, **București**; Florentin Cațan, **Alexandria**; Cecilia Iordache, **Bîrlad**; Constantin Călin, **București**; Mihail Singurean, **București**; Sterian Vicol, **Galați**; Liviu Rusu, **Suceava**; Liliana Coman, **București**; Ilie Cintezu, **București**; Mihail Nemeș, **Craiova**; Dan Tutescu, **Craiova**; Constantin Pafulescu, **Limanu**.

DEOCAMDATĂ NU:

C. Dascălu, **Orăștie**; D. Saftu, **București**; Titi Ganea, **Medgidia**; Ion Nete, **București**; Aurelian Popescu, **Costești — Argeș**.

C. Constantin

DIALECTICĂ

Eu știu și pot să distilez dogoare
Din antarctide de zăpezi, din gheață,
S-aleg din vîlvătăi mistuitoare
Răcori care mă mîngîie pe față,

Să fug pe căi de îndrăznețe visuri
De ori și ce meschină mulțumire;
Să deslușesc materie-n abisuri
Și noi neîmpliniri în împlinire.

Și drumuri drepte pe pămînt există,
Știute, cînd prieteni le-au bătut
Spre-ntîia dimineață comunistă;
Pe-acestea merg cu voi neabătut.

Nicolae Neagu

SÎNT FELURITE DRUMURI

Sînt felurite drumuri, știți și voi,
De pildă, drumuri ocolind deșarte
Ce amăgindu-te că duc departe
Își cearcă totuși rostul înapoi;

Sau drumul scurt, cu pașii măsurat
(Cît umbra plopilor spre înserare
Or zborul frunzei trist în întomnare)
Cu care-ai și ajuns — abia plecat;

Sînt drumuri troenite de zăpezi
Și troenite drumuri de nisipuri
Ca vechile-prea zugrăvite chipuri
Ce-abia le mai ghicești, dar nu le vezi;

Și-s drumuri line ca mătasea lunii,
Ca neclintirea apelor pe iaz,
Ca dezmierderea vie pe obraz
În lunecarea necurmată-a mîinii.

George Chirilă

DESPĂRȚIRE

...M-am despărțit de tine, îndurerat precum
O floare-nzăpezită de propriu-i parfum.

M-am despărțit de tine, așa cum n-aș fi vrut,
Ca buzele de focul întîiului sărut.

M-am despărțit de tine și totuși parcă nu
Din depărtări fugare, reintri-n mine tu,

Și-mi arzi din nou o clipă, ciudat, în amintiri.
M-am despărțit de tine, dar nu și de iubiri.

Ducu Ionescu

MĂIESTRIE

Să faci cu mîinile astea două
pomi cu frunze de vînt,
spice bătute cu diamante de rouă.

Să storci ploii bănuții de argint —
bogăția pămîntului.

Pe înțeleptele margarete
cu coroane de porțelan
învață-le să spună:
„Mă iubește" —
ca soarele să nu apună
pe mărul de aur
ce nu-mbătrînește.

Și, fetelor, să le aduci o stea,
să le stea
pe cerul viitorului nimbat de lună
ca steaua cea bună.

Paul Amet

VÎRSTĂ

Prin anii mei scunzi,
Pe care am început să-i adun prima oară
La umbra tufelor,
Cînd oile curgeau, spre amiază,
Prin mirиștile neîncăpătoare.
Spre apa pierdută prin trestii,

Prin anii aceștia pe care uneori mama
Îi mîngîia cu mîna-i aspră de plugul sărac,
Vîrsta mea aleargă, aleargă...
Aleargă s-astîmpere setea arșiței de-atunci
Cu sărutul primelor ploi,
Aduse de primăvara colectivelor.

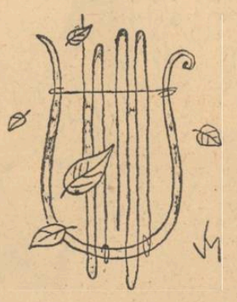

Prin anii mei prezenți adunați din apele limpezi
Vîrsta mea aleargă, aleargă.
Aleargă fără ceas de răgaz,
Sorbind primăvara cîmpiilor înfrățite,
Ca un cerb aerul proaspăt al dimineților.

LITERATURA ȘTIINȚIFICO FANTASTICĂ

Am publicat în numărul trecut al revistei noastre referatul prezentat la discuția despre literatura științifico-fantastică, organizată de secția de literatură pentru copii și tineret a Uniunii Scriitorilor.

Pe marginea acestui referat au luat cuvîntul tovarășii Sergiu Fărcășan, Mircea Șerbănescu, Ion Hobana, Adrian Rogoz, Tudor Popescu, Max Solomon, Dumitru Todericiu, I. M. Ștefan, D. Moroianu, Ovidiu Șurianu, etc.

În încheierea discuțiilor, a vorbit tovarășul Ion Brad, secretar al Uniunii Scriitorilor.

Majoritatea vorbitorilor au subliniat latura generoasă a acestei literaturi, atît de propice imaginației creatoare și îndrăznețe, arătînd că literatura noastră științifico-fantastică poate obține mari succese tocmai pentru că are la bază o concepție materialistă și dialectică asupra fenomenelor din natură și societate.

De asemenea, mulți vorbitori au condamnat tehnicismul unor lucrări, au reclamat o mai înaltă ținută literară, au precizat faptul că literatura științifico-fantastică ține în primul rînd de beletristică, bine înțeles, fără ca aceasta să însemne renunțarea la temeiurile științifice ale genului.

S-au mai dezbătut, de asemenea, problemele: veridicitatea imaginilor despre viitor, pe care le creează autorii acestei literaturi, caracterul esențial, tipic, al conflictelor viitorului, abordarea unei tematici cît mai largi — pe dimensiunile hiperbolice permise de gen, înlăturarea excesului de literarizare care înlocuiește adevărata motivare psihologică.

Trebuie remarcat faptul că la aceste discuții nu au participat criticii literari, lipsind dezbaterile de un aport prețios, dovedind încă o dată omiterea acestui gen din cataloagele preocupărilor lor.

Această discuție a evidențiat faptul că literatura științifico-fantastică și problemele ei trebuie să intre în mod deosebit în preocupările Uniunii Scriitorilor.

Remediindu-se discrepanța între interesul pe care-l nutrește față de acest gen publicul cititor și locul periferic pe care-l ocupă el în preocupările unor scriitori și critici literari, se va bara astfel apariția unor lucrări slabe, de serie, scrise de autori puțin dotați.

Publicăm mai jos spicuiri din cuvîntul tovarășilor Sergiu Fărcășan, Dumitru Todericiu și Ion Brad.

La viteză mare, faruri puternice!

Am ascultat un referat foarte documentat și concret. Discuția, așa cum mă așteptam, a mers spre probleme teoretice. E firesc, pentru că toți cei ce lucrează în acest gen simt nevoia unei anumite elaborări teoretice, fără de care practica ar întîmpina greutăți.

Vreau să încep cu sfîrșitul. Tov. Mihu Dragomir a vorbit despre necesitatea atragerii scriitorilor spre acest gen. Aș propune o metodă de atragere. De pildă, discuția noastră, organizată de secția de literatură pentru copii și tineret, să fi fost organizată și sub girul schiței de proză și al celei de critică. La conducerea secției de copii și tineret se află oameni care pun multă inimă pentru literatura științifico-fantastică, și așa e bine, desigur. Dar trebuie înfrîntă prejudecata după care ar fi vorba de un gen destinat exclusiv copiilor și tineretului.

Dacă Gagarin și Titov pornesc în Cosmos, atunci e vorba de o chestiune ce interesează întreaga omenire. Spune-i cuiva că problemele rachetelor, ale întrecerii științifice interesează numai copiii, numai tineretul — și te va privi ca pe o persoană puțin cam „zdruncinată". De îndată însă ce un scriitor îndrăznește să atace această temă, el este neapărat un scriitor specializat pentru copii și tineret.

Dacă filozofii se adună să discute problemele ciberneticii, ereditații etc. se pare că e vorba de probleme de înalt nivel. Apucă-te însă și tratează într-un roman asemenea probleme. Înseamnă, automat, că e un roman destinat copiilor și tineretului; evident, numai copiii se ocupă cu filozofia, oamenii mari avînd ocupații serioase...

S-ar zice că teoria n-are aici importanță. Nu importă unde situăm această literatură: cărțile, se poate spune, rămîn aceleași, la fel de bune sau de proaste, indiferent de raftul în care le așezi. Dar nu e așa. Firește, a scrie pentru copii e o sarcină dintre cele mai importante, dar a reduce o problematică largă — de pildă raporturile dintre om și mașină, dintre societate și știință — la aria specificului pentru copii, înseamnă să restringi preocupările de ansamblu ale literaturii noastre și să plafonezi scrierile științifico-fantastice. Nici literatura pentru copii nu are nimic de cîștigat de aci: la adăpostul formulei generale „gen pentru copii și tineret", poate fi neglijată mai lesne scrierea unor lucrări științifico-fantastice destinate în mod special copiilor de anumite vîrste.

Voi da un exemplu pentru a arăta ce înțeleg prin plafonare. Filmul fantastic al lui René Clair, „Frumusețea diavolului", este un film progresist și materialist în esență, care militează pentru dezarmare nucleară, pentru o știință folositoare omului. Ce s-ar întîmpla însă dacă am porni de la premiza că acest film, fiind fantastic, le este destinat copiilor? Evident, oricare redactor din cinematografie ar fi spus că prezența unui drac ca personaj principal nu contribuie la educarea copiilor în spirit materialist. Dacă însă socotim că filmul are o adresă „mai adultă" putem vedea că este o operă „antidrăcească", laică în intimitatea imaginii artistice, și atunci evităm plafonarea subiectului său și a modalităților de exprimare.

Profit de acest exemplu pentru a da unul invers, menit să arate cît de complexe sînt lucrurile în acest domeniu. Am citit un „science-fiction" american, în care un creier omenesc, păstrat viu într-un borcan, ajunge, pe cale hipnotică, să pună stăpînire, în scopuri bestiale, pe creierii oamenilor din jur. Toate explicațiile care se dau sînt lipsite de factori supranaturali, întreaga țesătură exterioară a cărții nu iese din materialism; totuși cartea este profund reacționară, antiștiințifică și antimaterialistă în substanța ei de bază, pentru că inoculează groază față de știință, neîncredere în posibilitățile omului de a folosi legile pe care le descoperă, aversiune față de rațiunea omenească.

Impresia mea este că și caracterul captivant al multor scrieri științifico-fantastice contribuie la întreținerea credinței că e vorba neapărat și întotdeauna de cărți minore. Se face o ciudată judecată inversă. Dacă unele cărți cu pretenții de mare profunzime și originalitate se întîmplă să fie plicticoase, atunci, invers, tot ce e captivant, mai ales dacă se bazează pe un puternic fir al acțiunii, e neapărat ieftin și superficial. Dumas-tatăl spunea că, atunci cînd vrei să-ți impresionezi oaspeții, trebuie să le servești un dineu abundent și profund indigest, căci numai un asemenea dineu, prin urmările sale, poate lăsa urme îndelungate în memorie. În bătălia ideologică pentru cîștigarea sufletelor omenești, factorul captivării la lectură ar trebui, după părerea mea, să fie luat mai des în atenția criticii.

Adesea, scrierile științifico-fantastice se bazează pe mijloace facile de captivare; dar a considera întreg genul ca lateral, ca „specializat", înseamnă a ne restrînge pretențiile față de el. Așa cum Cervantes, sub forma unui roman de aventuri, a cuprins problemele mari ale epocii sale, astăzi, cu o tehnică literară adecvată preferințelor cititorului contemporan, multe din problemele mari ale acestei epoci pot fi implicate în țesătura unui roman captivant, fie el și fantastic.

Nu pledez însă numai pentru acest fel de științifico-fantastic. Tocmai aci începe dezacordul cu unii dintre vorbitori. Pe bună dreptate, tov. Mihu Dragomir a arătat cît de mare este varietatea cărților care se ascund sub numele general de „științifico-fantastice". Îi spunem, în mod curent, „gen", dar așa cum elementul satiră și umor poate traversa genuri și specii literare din cele mai diferite, științifico-fantasticul este, aș zice, un unghi, un număr de perspective din care abordăm realitatea. Sub acest nume se pot ascunde cărți cu preponderență fantastică, sau satire, cărți în care elementul științific este un pretext pentru abordarea unor mari probleme sociale și umane, sau un pretext pentru aventuri care să contribuie la educarea tinerilor în spiritul curajului, devotamentului pentru colectivitate etc., și cărți cu un specific științific mai pronunțat. Dar și în acest ultim caz, atîta vreme cît e vorba de literatură și nu de știință popularizată, cerem cărților să se adreseze în primul rînd sufletului omenesc, spiritului, să aibă anumite calități generale, caracteristice literaturii.

Unii vorbitori înclină însă să opună specificul științific celui literar. Eu — cam așa a spus unul dintre antevorbitori — avînd oarecare pregătire științifică, cînd citesc într-o carte lucruri care nu se potrivesc cu datele științei, nu pot trece peste asta, nu mai pot fi convins.

Din punctul lui de vedere are perfectă dreptate. Scriitorul care încalcă datele unei anumite științe pierde creditul la un procent dintre cititori, mai ales la specialiști. Iar acela care „respectă" adevărurile de amănunt pînă la ultimul șurub, pierde, prin tehnicism, întreg publicul, inclusiv pe specialiști. Oare putem noi respecta toate detaliile și teoriile științifice, atunci cînd însăși oamenii de știință au bunul obicei de a se contrazice între ei, pe mii de pagini și zeci de ani, și mai ales cînd au bunul obicei de a face știința să progreseze, dovedind azi ca posibil ceea ce părea ieri imposibil? Sau, altminteri, putem să ne permitem a încălca oricînd și oricum orice adevăruri ale științei?

Cine vrea să stabilească adevăruri imuabile, eterne, de ultimă instanță, va trebui să se mulțumească cu platitudini gen „toți oamenii sînt muritori" etc.; cunoașterea omenească progresează la infinit, datele științei se schimbă. Ceea ce aș cere deci unei lucrări științifico-fantastice, ca exigență generală, largă și totuși precisă, este să fie materialistă în esența ei; să încalce, dacă vrea, unele adevăruri de amănunt ale unei științe sau alta, dar nu și adevărul științific în sensul mai larg al cuvîntului, materialismul filozofic. Iar încălcările, firește, pot fi de calitate diferită: una e o încălcare provenită din ignoranță, perfect evitabilă, grosolană și lipsită de scuzele unei necesități a conținutului, și alta e o ipoteză îndrăzneață, contrazisă de datele curente ale științei, dar menită să pună în mișcare creierul cititorului, să-i exerseze, cum spunea aici foarte frumos cineva, suplețea de gîndire, felul materialist și dialectic de a gîndi, o ipoteză care să apeleze la fantezie pentru a întări încrederea cititorului în forțele rațiunii umane și ale societății rațional organizate, pe baze comuniste.

★

În Anglia, prin 1905, legile circulației mai cereau ca înaintea automobilului să meargă un om cu o lanternă. Viteza vehiculului era atît de mică, încît nu erau necesare faruri prea puternice. La vitezele accelerate pe care le aduce socialismul în viața omenirii, se cer faruri puternice, crește rolul previziunii, visul devine o problemă practică, mersul înainte al societății devine tot mai mult mersul științei însăși, iar rolul și sarcinile literaturii științifico-fantastice cresc. Ea este, după părerea mea, o muche mai ascuțită, prin care literatura pătrunde într-un univers mai nou, al raporturilor dintre om și mașina modernă, un univers în care aventura fizică se transpune treptat în antecalculul din creierul omului de știință și în care chiar natura intrigii literare e menită să se schimbe; peregrinările de ani și ani ale lui Ulysse, goana de zi după zi a mușchetarilor călare au azi un corespondent în fracțiuni de secundă, iar relațiile umane cunosc și ele schimbări rapide, în folosul omului sau împotriva lui, în ultimă instanță după natura orînduirii în care trăiește.

Propun ca această familie de probleme, pe care timpul nu-mi permite s-o evoc pe larg, să alcătuiască obiectul unei dezbateri a Uniunii Scriitorilor cu oamenii de știință și filozofii; nu despre literatura științifico-fantastică, ci despre problemele noi pe care le ridică știința și tehnica modernă, prin intermediul omului, în fața literaturii în general. Cred că mulți scriitori și critici se vor simți atrași de o asemenea dezbatere.

Sergiu Fărcășan

O literatură închinată transformărilor constructive

Tînăra noastră literatură științifico-fantastică, scrisă de o serie de oameni entuziaști, este lipsită încă, în ansamblul ei, de ceea ce se cheamă măiestria literară. Și e clar că, fără aceasta, nu se poate stabili un criteriu estetic de apreciere.

Literatura științifico-fantastică este — bineînțeles — o literatură închinată transformărilor constructive. Și chiar dacă i se poate reproșa literaturii științifico-fantastice că nu prevede exact, ea are întotdeauna drept temă progresul științei.

În plus, vreau să menționez că literatura științifico-fantastică este o armă ascuțită de combatere a fanatismului și a superstițiilor.

Ceilalți vorbitori au pomenit și ei despre esențiala deosebire dintre literatura de anticipație științifică din țările socialiste și literatura de anticipație din țările capitaliste, deosebire care constă, în cea mai mare măsură, tocmai în felul în care este văzut posibilul și fantasticul. Nouăzeci la sută din literatura publicată în țările capitaliste prezintă un fantastic care nu este de obicei posibil, științificește vorbind. Dar literatura noastră de anticipație descrie fantasticul posibil, fantasticul realizabil, și oferă astfel o imagine frumoasă, generoasă, a omului, a rolului său în crearea forțelor materiale.

Vreau să relev în special faptul că este absolut necesar să existe o informație foarte caracteristică, — dar nu o informație de amănunt, ci de principii, — care niciodată să nu contrazică posibilul științific.

Va exista în permanență necesitatea ca știința să nu lipsească; să nu lipsească controlul cît mai riguros, care să fie realizat prin apropierea cît mai strînsă a unor oameni de știință de redacțiile respective. Poate că și la o asemenea întîlnire, cum este aceasta, ar fi fost bine să fie cît mai mulți oameni de specialitate, cu atît mai mult cu cît am avut ocazia să constat că nu puțini dintre ei sînt pasionați de asemenea probleme. Personal am primit un substanțial ajutor din partea tovarășului academician Eugen Macovski la o lucrare de asemenea natură și mi-am dat seama că domnia-sa a privit cu interes acest lucru.

Dumitru Todericiu
— inginer chimist —

În primul rînd literatură

S-a subliniat foarte limpede de către mai mulți tovarăși că, preocupîndu-ne de orientarea lucrărilor literare științifico-fantastice, noi căutăm să eliminăm așa-zisul „specific". De fapt e vorba de elementele de fals specific. Trebuie să ne întrebăm mereu, și în legătură cu aceste cărți, care este orientarea lor? Nu aceleași sarcini le au ele ca toate cele aparținînd și altor genuri literare? Adică nu spre viață, nu spre om, spre societate, spre problemele viitorului, ale cunoașterii științifice, ale descoperirii tainelor universului și lărgirii sferei de înțelegere a lumii, trebuie să-și îndrepte și ele fața?

Cred că, din acest punct de vedere, nu poate să existe nici un fel de problemă specială și cred că, în linii mari, lucrurile s-au și lămurit aici.

Tov. Hobana a amintit despre o veche polemică ce pare să se stingă azi pe un teren foarte sănătos. Totuși, susținînd varietatea aceasta de posibilități, adică literatură științifico-fantastică, literatură de știință popularizată etc, nu putem să neglijăm un aspect, esențial în discuția noastră, și anume că beletristica însemnează a zugrăvi în cadrul temei, al problemelor respective, eroi bine conturați, care să trăiască și să transmită cititorului sentimentele, ideile, mesajul pe care scriitorul îl face să trăiască prin ei.

Din acest punct de vedere, niciodată nu vom putea obține varietatea prin excluderea a ceea ce este mai important pentru noi, adică realizarea unor asemenea opere în care să trăiască eroi vii, care să însuflețească pe cititor, pe oamenii muncii, să-i ajute la educarea lor într-un anumit spirit în care dorim noi și acest spirit știm că este unul singur, cel socialist. Deci rolul educativ al cărții trebuie să se realizeze prin preamărirea omului de astăzi, care încă de acum pune premizele viitorului. Insistînd asupra ideii măreției omului contemporan, a omului comunist, cred că dăm o replică și anumitor tendințe de fetișizare a mașinii, a tehnicii.

Nu poate să existe nici un fel de dubiu în ce privește adevărurile științei, nici nu putem concepe literatura, nu numai literatura științifico-fantastică, dar în general literatura noastră, falsificînd adevărurile esențiale ale științei și făcînd abstracție de legile ei fundamentale. Dar, pe de altă parte, să fim atenți să nu înecăm beletristica în fizică, chimie, matematici etc. Pentru că este clar că știința popularizată își are specificul ei. Să nu alunecăm într-o cîntare cu precădere a mașinii, fără a vedea omul, preocupările lui.

Din acest punct de vedere, cred că, și cînd discutăm despre viitor, trebuie să pornim de la viziunea omului prezent. În mod corect este bine să ne întrebăm, cum unii tovarăși s-au și întrebat aici, dacă nu ar fi cazul ca, pe lîngă aceste tendințe sănătoase, de a discuta în cărțile noastre epocile mai îndepărtate și problemele care se vor rezolva în viitor, să pornim și de la unele probleme mai acute ale prezentului, chiar și de la problemele „banale" la prima vedere, de pildă, agricultura. Cred că și acolo viața rezolvă niște probleme care păreau fantastice și că știința își îndreaptă, la îndemnurile clare ale partidului nostru, atenția spre domeniile acestea de cercetare, în legătură cu agricultura, cu diferite ramuri ale industriei, ale economiei.

Bine a făcut tov. Mihu Dragomir că a subliniat în referatul său, necesitatea ca această literatură să contribuie și ea din plin, alături de toate genurile, la formarea unui om nou, la educarea lui în spiritul ideilor și moralei comuniste, așa cum a fost prefigurat în Programul Partidului Comunist al U.R.S.S. Tocmai fiindcă discutăm despre literatura care face aceste secționări în viitor, trebuie să avem întotdeauna în față, cînd e vorba de orientarea acestei literaturi, asemenea preocupări, cum sînt cele schițate în Programul P.C.U.S., unde se vorbește foarte mult despre cunoștințele științifice și despre concepția științifică a lumii.

În încheiere, consider că trebuie ca secția noastră să ia în considerație propunerea făcută de tov. Radu Nor, de a avea un cenaclu cu caracter permanent. Nu putem să-l ținem o dată pe săptămînă, dar o dată pe lună, da. Dacă vom avea 12 asemenea analize a unor lucrări, care să fie citite dinainte, cred că am face un lucru bun. În felul acesta, am atrage în discuție și mai mulți critici și am putea forma un spirit critic mai sănătos, mai competent, nu numai în ceea ce privește orientarea științifică, ci și calitatea literară, artistică.

Ion Brad

Noi perspective în zborul cosmic

Rezultatele spectaculoase înregistrate în ultimul deceniu de chirurgia cardiacă se datoresc, în bună măsură, folosirii hipotermiei — scăderea artificială a temperaturii corpului omenesc. La 30° sau chiar mai puțin, funcțiile metabolice ale organismului își încetinesc ritmul, plămînii și creierul consumă o cantitate redusă de oxigen și pacientul suportă, în condiții optime, șocul operator și urmările lui.

O știre proaspătă ne face cunoscută posibila aplicare a hipotermiei la zborul omului spre planetele îndepărtate. Se pare deci că o idee întîlnită pînă acum doar în paginile cărților de anticipație trece de pe tărîmul fanteziei pe cel al realității.

Să ne explicăm:

Principala problemă a cuceririi Cosmosului este, în momentul de față, asigurarea vieții și sănătății cosmonauților în afara granițelor terestre. E o problemă cu care se ocupă, în primul rînd, medicina spațială. Această soră mai mică — ne referim la vîrstă, nu la importanță! — a tinerelor științe cosmice (astrobiologia, astrobotanica, astrochimia, astrofizica etc.) a obținut de pe acum unele succese, datorate mai ales experienței acumulate cu prilejul zborurilor orbitale ale cosmonauților sovietici. Așa, de pildă, a fost definitiv infirmată presupunerea pesimistă a biologului german Langer, care considera că omul nu va putea suporta starea de imponderabilitate mai mult de cîteva minute. S-a văzut, de asemenea, că pereții cabinei oferă o protecție eficace împotriva acțiunii nocive a razelor ultraviolete și a razelor cosmice. Cît despre meteoriți, practica a dovedit valabilitatea supoziției potrivit căreia — dată fiind imensitatea spațiului circumterestru — o ciocnire este, dacă nu imposibilă, în orice caz foarte puțin probabilă.

Toate aceste constatări îmbucurătoare nu ne pot face să uităm că, în stadiul actual al tehnicii astronautice, marile viteze necesare zborului spre planetele îndepărtate impun accelerații pe care organismul uman nu le poate suporta. Căutînd o soluție, medicii sovietici au experimentat de curînd, pe cobai, efectul hipotermiei. La o temperatură de 4-6°, obținută cu ajutorul unui amestec de produse farmacologice, animalele au rezistat, în laborator, la accelerații de 75 g. Asta înseamnă

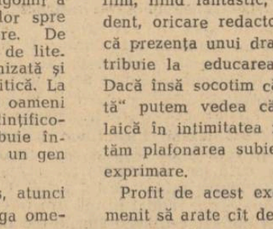

că trupul lor cîntărea de șaptezeci și cinci de ori mai mult decît greutatea normală!...

Perspectivele pe care le deschide această experiență ne reamintesc speranțe mai vechi legate de aplicarea hipotermiei la zborul cosmic. Și nu e vorba doar de nălucirile unor scriitori înzestrați sau nu cu darul previziunii științifice.

Explorînd, într-un viitor nu prea îndepărtat, sistemul solar, omenirea se va afla apoi în pragul unor genuni cosmice, față de care distanțele interplanetare par neînsemnate. Pentru a străbate cascadele anilor-lumină vor fi necesare cu totul alte mijloace decît rachetele de azi, propulsate de carburanți chimici.

Rachetele fotonice, ale căror planuri se află de pe acum în mapele proiectanților, vor rezolva doar parțial problema. Căci chiar la viteze apropiate de aceea a luminii și ținînd seama de consecințele relativiste ale unor asemenea viteze, spațiul și timpul vor constitui, de cele mai multe ori, obstacole de netrecut.

John D. Bernal, eminentul luptător pentru pace, propunea în cartea sa „Lumea, carnea și diavolul" construirea unor nave cosmice uriașe, adăpostind comunități întregi ale căror generații succesive să dureze o punte peste hăurile interstelare. Se aud și voci care susțin că, o dată cu pătrunderea omului în adîncul cosmosului, viteza luminii se va dovedi a fi absolută doar în raport cu nivelul de astăzi al cunoștințelor noastre. În sfîrșit, lăsînd de-o parte alte supoziții cu un caracter prea speculativ, vom ajunge la... hipotermie.

Biologii englezi Parkes și Smith au izbutit să scadă temperatura unor animale cobai pînă la 6-7° sub zero și să le readucă la viață. Prezentînd rezultatele experienței lor la simpozionul mondial consacrat problemelor fiziologice ale cuceririi spațiului interplanetar și interstelar (Londra 1958), cei doi oameni de știință au propus aplicarea acestei metode în cazul călătoriilor către aștrii îndepărtați, care nu pot fi atinși decît după cîteva zeci sau chiar sute de ani de zbor. Extrema încetinire a metabolismului ar duce la o conservare quasi-nelimitată a organismului astronauților, sustrăgîndu-l în mare măsură acțiunii timpului. Iar la apropierea de un nou soare, roboții construiți în acest scop și-ar trezi stăpînii și le-ar preda conducerea astronavelor de cursă lungă.

Recent, într-unul din laboratoarele Institutului de citologie al Academiei de Științe a U.R.S.S., au fost efectuate experiențe care par să confirme optimismul biologilor englezi.

Fluturele porumbului și unele omizi au „înviat" după congelarea la minus 196 și, respectiv, minus 269 de grade (temperatura heliului lichid!). Profesorul Lev Lozino-Lozinski, șeful laboratorului, a declarat că „aceste experiențe demonstrează posibilitatea conservării pe o perioadă îndelungată și a animalelor relativ superior organizate".

Ducînd mai departe această idee, ne putem întreba dacă nu vom asista în curînd la decolarea unor nave cosmice al căror echipaj va fi în prealabil supus hipotermiei mai mult sau mai puțin profunde.

Nu ne vom pronunța cu hotărîre într-o problemă care depășește simțitor posibilitățile actuale ale științei. Însuși Jules Verne, punîndu-l pe Nathaniel Faithburn să se lase „congelat din dragoste pentru știință", n-a îndrăznit să-l reînvie la sorocul stabilit („În secolul XXIX. — O zi din viața unui ziarist american în anul 2889"). Dar cîte dintre „îndrăznelile" lui Jules Verne nu par astăzi înduioșător de cuminți, pe lîngă înfăptuirile și perspectivele unui secol care a dăruit omenirii energia atomică și zborul cosmic.

Ion Hobana

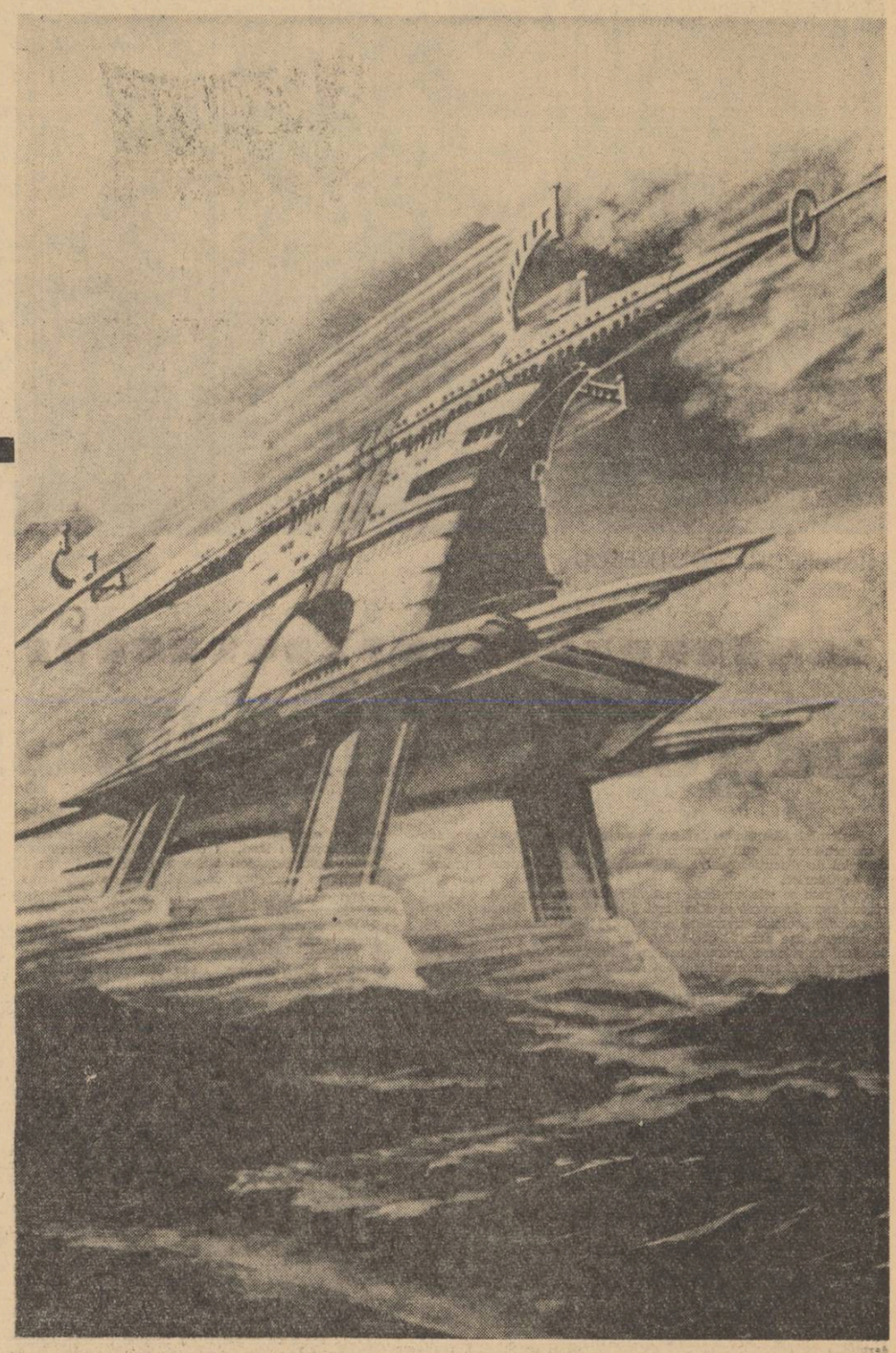

Un transatlantic al viitorului, așa cum și-l imaginează profesorul sovietic G. Pokrovski

Spectacole - Arte

EROU ȘI COLECTIVITATE

— Însemnări despre opera „TRANDAFIRII DOFTANEI" —

Opera este, fără îndoială, unul din genurile muzicale cele mai iubite de marele public. Ea își datorește popularitatea accesibilității ei, izvorîte din întreita fuziune dintre muzică, cuvînt și acțiune scenică. Dar tocmai în această complexitate constă dificultatea de a scrie o operă la un înalt nivel artistic ; și dificultatea crește cînd este vorba de o temă actuală. Și totuși, ce minunat domeniu de inspirație este viața nouă din patria noastră, efortul creator al oamenilor care făuresc viitorul, sau lupta măreață a maselor conduse de partid împotriva fascismului, pentru dreptate și adevăr. Toate acestea sînt admirabile surse pentru creația de operă — gen care prin specificul lui se bazează pe conflicte puternice.

În transpunerea lor în operă, problema ce stă în fața creatorului este găsirea unor soluții muzicale și scenice care să nu fie formale sau convenționale, dar nici să nu contrazică legile teatrului liric.

Pînă la un moment dat, creatorii noștri au ocolit acest gen sau atunci cînd au scris totuși opere, au abordat teme din trecutul mai îndepărtat al patriei, într-o viziune contemporană desigur. Avem, totuși, o frumoasă tradiție a operei românești, ilustrată de nume ca Enescu, Caudella, Zirra. Astăzi, teatrul nostru muzical numără și lucrări inspirate din contemporaneitate. Operele „Fata cu garoafe" de Gh. Dumitrescu, „Pădurea Vulturilor" de Tudor Jorda și „Trandafirii Doftanei" de Norbert Petri sînt incontestabile reușite pe această linie și constituie, desigur, doar un început.

Luînd ca temei de inspirație o perioadă de mari frămîntări din istoria contemporană : lupta neînfricată a comuniștilor în ilegalitate, cumplita încleștare cu fiara fascistă, momentele de maximă tensiune ce au precedat actul de la 23 August, creatorii au dovedit, că știu să se orienteze în noianul de fapte ale unei epoci istorice deosebit de importante. În tratarea lirico-dramatică a acestor pagini din istoria patriei, ei au avut de rezolvat o problemă-cheie, aceea a relației dintre erou și colectivitate, atît din punct de vedere scenic cît și muzical.

Există două căi de realizare. Cea clasică, proprie unei mari părți din istoria operei, care constă în situarea pe primul plan a destinelor individuale ale eroilor, în contextul social-politic al epocii ; a doua care urmărește redarea, în principal, a luptei poporului ; din ea se desprind conflictele, caracterele personajelor. Compozitorii Gh. Dumitrescu, Paul Constantinescu, Tudor Jorda, Norbert Petri au ales această cale, ilustrată de modele celebre ca „Fidelio" de Beethoven; sau operele compozitorilor ruși și sovietici.

Sarcina principală este aici realizarea scenică și muzicală a legăturii dintre elementul individual și cel colectiv. În acest sens, opera-poem „Trandafirii Doftanei" de Norbert Petri, pe libretul semnat de Daniel Drăgan, aduce o viziune nouă și interesantă.

Evocînd din perspectiva prezentului cîteva momente patetice din lupta comuniștilor în ilegalitate, opera prezintă imagini ample și impresionante, în care eroii individuali se detașează ca exponenți ai marii colectivități a poporului. Comuniștii Bogdan, Petre Zbor, Voicu, Costin și Maria, soția lui Bogdan, sînt figuri ce trăiesc în primul rînd prin legătura lor cu masa. Bogdan este întruchiparea tuturor celor ce au suferit și izbîndit prin eroism în temnițele siguranței ; Maria este imaginea tuturor soțiilor și mamelor care au luptat cu demnitate alături de soții și fiii lor.

O încercare în această direcție s-a mai făcut la noi și în opera „Răscoala" de Gh. Dumitrescu, în care unele figuri de țărani răsculați sînt și ele izbutite individualizări ale masei. În opera lui Petri, procedeul ia forme mai pregnante, prin interesanta tratare a corului în raport cu soliștii și printr-o mai bună conturare a personajelor. Prezent permanent în scenă, corul participă la acțiune prin comentariul, viu, dramatic (uneori doar mimat), prin contopirea afectivă cu trăirile eroilor, avînd într-o oarecare măsură funcția dramatică a corului din tragedia antică. Dar legătura cu eroii este aici mult mai strînsă. Corul, ca și în alte lucrări recente, nu este doar un comentator. Această prezență, care îmbină realitatea cu simbolul, dă eroilor conștiința că nu sînt singuri în ceasurile de cumpănă. Și este semnificativă zguduitoarea scenă din celula H, în care comunistul Bogdan, torturat bestial ca să divulge un secret de partid, găsește în colectivitate puterea să înfrîngă suferința fizică și să nu-și trădeze tovarășii.

Intențiile autorului sînt bine servite de regie și scenografie, în spectacolul teatrului muzical brașovean. Plasarea corului în scenă pe niște planuri înclinate, armonios echilibrate, îi dă acestuia posibilitatea să încadreze acțiunea fără a o stingheri, menținîndu-și astfel sensul simbolic. El intră în desfășurarea propriu-zisă a acțiunii, ca personaj real, numai cînd este necesar. Și atunci, prin contribuția sa, evocarea întrunirilor conduse de partid — mitinguri, demonstrații și apoteoza finală capătă o mare forță de convingere. La sublinierea acestei funcții scenice duble contribuie și caracterul mișcării, trecerea de la atitudinea firească, naturală, la poza statuară, care apare astfel justificată artistic și expresiv.

Pe plan muzical, această simbioză a eroului cu poporul se traduce prin folosirea intonațiilor cîntecului de mase contemporan și ale folclorului muncitoresc. Prelucrate cu talent, aceste elemente melodice se integrează firesc în ansamblul imaginilor muzicale, citatele din cîntece revoluționare cunoscute ca „Doina Hașului", „Privesc din Doftana", „Porniți înainte tovarăși", „Internaționala" se împletesc în țesătura melodică vocală și corală, circulînd ca un fel de leit-motive ce constituie legătura muzicală dintre cor — eroul colectiv — și solist — eroul individual.

Nu întîmplător corurile dețin o pondere însemnată în economia generală a lucrării și, totodată, constituie cea mai realizată parte a operei. De la preludiul vocal-simfonic pînă la apoteoza finală, el creează o atmosferă de solemnitate și măreție în deplină concordanță cu tema operei. Pornind de la un libret de o reală intensitate emoțională, avînd o muzică de bună calitate, „Trandafirii Doftanei" aduce o contribuție valoroasă pe linia creării operei actuale cu temă contemporană, prin soluționarea lirico-dramatică originală și expresivă a relației erou-colectivitate.

Elena Zottoviceanu

Fotografia : N. SANDULESCU

TINERI ARTIȘTI PLASTICI

MARCEL CHIRNOAGĂ

Ceea ce te impresionează în primul rînd cînd stai de vorbă cu Marcel Chirnoagă este severitatea cu care tînărul artist își privește întreaga creație de pînă acum. Sînt cincisprezece ani de cînd numele lui Chirnoagă (pe atunci student în anul I al Facultății de Fizico-Matematici din București) a apărut pentru întîia oară în publicațiile de cultură. Era în 1948 ; autorul desenelor apărute în „Contemporanul" și în „Flacăra" avea 18 ani.

Mai tîrziu, în timpul facultății, Marcel Chirnoagă s-a simțit atras de o artă cu totul diferită de aceea a integralelor și a diferențialelor : sculptura. A început prin a ciopli piatra, brută așa cum venea din cariere, pregătind-o pentru lucrările studenților institutului de arte plastice. Apoi, s-a încumetat să taie cu dalta mai adînc, scoțînd dinăuntrul rocii chipuri de oameni. Pentru aceasta, desena sute de schițe, căutînd atitudinile cele mai expresive, trăsăturile cele mai convingătoare. Într-o zi, Boris Caragea a vizitat atelierul tînărului sculptor. A văzut sculpturile, a văzut și desenele ; și l-a sfătuit să se dedice fără ezitare graficii. Un desen în cărbune, „La seceriș", ales de Boris Caragea, a fost trimis la expoziția anuală de grafică. Juriul l-a primit și, astfel, numele lui Marcel Chirnoagă a apărut pentru prima dată în catalogul unei expoziții. Era în 1953. De atunci, tînărul grafician a prezentat lucrări în toate expozițiile de stat, a organizat patru expoziții personale, numeroase lucrări ale sale au fost trimise la diverse manifestări de artă românească de peste hotare, la Praga, Bratislava și Berlin, Cairo și Alexandria, Moscova (cu prilejul primei Expoziții de artă plastică a țărilor socialiste din 1958), Veneția (la a 30-a bienală, în 1960) și Geneva

În scurt timp, absolventul Facultății de matematici s-a impus ca un artist autentic, personal. Care sînt trăsăturile artei sale ce au asigurat, într-un timp relativ scurt, locul de care se bucură Marcel Chirnoagă în grafica noastră contemporană ?

Chirnoagă nu a socotit niciodată desenul ca pe un simplu divertisment. Faptul că a părăsit o îndeletnicire care l-a pasionat și s-a dedicat graficii e grăitor în această privință. Nici astăzi artistul nu e mulțumit pe deplin de creațiile lui ; el caută fără contenire mijloace elocvente de expresie, încearcă să deslușească tot mai limpede sensul problemelor pe care viața contemporană le pune în fața artei.

Urmărind evoluția graficii lui Chirnoagă, distingi acest efort permanent de aprofundare a temelor oferite de viață. De la desenele prezentate în prima expoziție personală (1955), înfățișînd aspecte ale naturii, artistul a trecut la portrete și compoziții ale oamenilor de astăzi ai țării, îndeosebi ale pescarilor din Deltă și ale colectiviștilor din Dobrogea. Concepția sa artistică nu era lipsită, în această etapă, de un pitoresc anecdotic, insuficient integrat în ideea centrală a lucrărilor. Viziunea sa dinamică se realiza în desfășurări largi, cinematografice, în care influența peliculelor lui Eisenstein era evidentă. În 1960, Marcel Chirnoagă a deschis, la Babadag, o expoziție în care a prezentat lucrări realizate în acele locuri. După cum mărturisește undeva artistul, confruntarea cu părerile oamenilor a căror viață, ale căror gînduri urmărise să le exprime, a avut o însemnătate deosebită în dezvoltarea creației sale. Chirnoagă și-a dat seama că arta devine cu atît mai interesantă pentru vizitatorii unei expoziții cu cît problemele pe care le pune sînt mai profunde. Simbolul, metafora plastică, — a constatat artistul, contribuie într-o măsură mult mai largă decît relatarea simplă la exprimarea unei idei. Reportajul plastic e cu atît mai convingător, faptele concrete de viață cu atît mai grăitoare, cu cît semnificativul e reliefat cu mai multă vigoare.

Rezultatul acestor căutări ale unei exprimări mai clare s-a putut vedea în lucrările prezentate la mare expoziție de grafică militantă, organizată în primăvara lui 1961, în cinstea celei de-a 40-a aniversări a Partidului. Gravurile din ciclul inspirat de munca avîntată a constructorilor Orașului Victoria se remarcau prin urmărirea stăruitoare a realizării, într-o singură imagine, a simbolului proiectat pe faptul concret de viață. Chipurile muncitorilor, proiectate pe priveliștea largă a orașului în construcție, comunică un sentiment de un lirism vibrant.

Marcel Chirnoagă e convins de eficiența pe care o poate avea, în îndeplinirea sarcinii agitatorice care stă în fața artei plastice, ciclul de lucrări inspirate dintr-o temă comună. Dar nu în sensul unei înmănunchieri mecanice a unor gravuri în care să se regăsească variante pe o idee dată. El crede că și aici se poate folosi, într-o largă măsură, experiența cinematografului. Imagini reluate la oarecari intervale, diferențiate prin comentariile pe care le fac diferitele detalii încorporate, atitudini similare, ilustrînd momente diverse ale perioadei istorice respective, fac ca întregul ciclu să fie privit ca un întreg, un poem mai amplu în care fiecare cînt răspunde unuia precedent, versurile înșirîndu-se în construcții simetrice. Ciclul „Împotriva fascismului" a fost realizat în acest chip. Artistul a plecat de la ideea că ororile fascismului nu au reprezentat un fenomen întîmplător. El a urmărit forțele care au născut fascismul. Întregul ciclu cheamă la vigilență față de primejdia fascistă. Similitudinea unor atitudini, soluțiile compoziționale asemănătoare, subliniază apăsat, această idee.

Linia gravată adînc în placa de metal se întovărășește, în acest ultim ciclu, cu suprafețele tăiate fin, cenușii, cu acvatinta densă, trasă cu pensula. Cîteodată, pentru a obține efectul maxim, el așterne o cîrpă sau o bucată de lemn, imprimînd striațiunile și textura în masele de trupuri care zac ucise. Chiar dacă uneori gravura mai păstrează un caracter declamatoriu, grandilocvent, ciclul „Împotriva fascismului" mărturisește maturizarea acestui artist. Chirnoagă face apel la o largă varietate de procese tehnice, dar numai în măsura în care acestea servesc ideii sale, accentuînd-o. El respinge hotărît căutările sterile ale procedeului de dragul procedeului, în afara ideii artistice militante.

În momentul de față, tînărul grafician studiază posibilitățile realizării unor lucrări de grafică monumentală, panouri de 4 metri pe care, folosind tehnica gravurii, să le multiplice și să le trimită pentru decorarea căminelor culturale.

Graficianul care a ales gravura nu numai pentru sporul de expresie pe care-l aduce unei lucrări, ci și pentru largile posibilități de reproducere, pentru contribuția pe care o aduce la popularizarea artei, e decis să valorifice din plin aceste posibilități, făcînd din creația sa un mesager al ideilor biruitoare ale socialismului.

Evoluînd spre o exprimare tot mai directă, mai convingătoare, a unor idei valoroase, inspirate de contemporaneitate, spre eliminarea declamatoriului din creația sa, Marcel Chirnoagă poate deveni o reală personalitate a artei noastre contemporane.

Dan Grigorescu

Dans, cadență, decadență

Cu cîtva timp în urmă în „Gazeta literară" a apărut un articol în care autorul se referea la accidentele provocate de dansurile moderne, în speță twist-ul : luxații, entorse, fracturi etc. Acest punct de vedere poate fi ignorat de amatorii noștri de dans pe motiv că ei nu se aventurează pînă la limita mortală a acrobației coregrafice.

Riscul mare al dansurilor în cauză constă, după părerea noastră, în modificările psihologice care survin în urma abuzului de ritm. Prin natura lui, dansul creează un climat sufletesc de moment care prin repetare îmbogățește fondul afectiv al amatorului. Din acest motiv, nu putem rămîne indiferenți la forma lui. Este unanim cunoscut că dansul, de la originea lui, este un mod de exteriorizare prin ritm. Ritmul în sine nu este însă dans nici chiar secondat de un leit-motiv melodic. Ritmul se adresează în primul rînd reflexelor și o excitare insistentă a reflexelor mecanice inhibă rațiunea individului, îl depersonalizează. Or, cum spunea și Goya „Somnul rațiunii produce monștri".

Ultimele „forme" ale dansului modern sînt importate din marile metropole ale apusului, unde și isteria a devenit un business. *Exaltarea pînă la isterie a ritmului degenerat, prin excese, în obsesie, slăbește capacitatea de control asupra actelor personale, înlesnind subordonarea lor unor influențe nocive.*

Astfel, o dată cu dansul, individul își însușește și un „mod" de a privi viața, concepția de viață care a generat dansul respectiv, în cazul de față o concepție decadentă. Și exemplele nu ne lipsesc.

Cîți dintre noi n-au fost șocați de spectacolul ridicol pe care ni-l oferă la ore tîrzii cîte doi-trei tineri al căror raport între urechi și cap încă nu s-a maturizat, care, cocoțați la bar, pe scaune înalte, ca niște ciori în vîrful parilor, privesc „consumați" în gol ? Puteți fi siguri că dumnealor sînt twistmeni și mari amatori de „ceaiuri". Pentru că „ceaiurile" sînt locurile de întîlnire ale acestei secte a civilizației și pepinierele care cultivă și inițiază pe cei mai tineri întru secretele „trăirii momentului". Iată și tabloul unui asemenea ceai.

De obicei are loc în casa unui tînăr sau tinere ai căror „babaci", mai înțelegători, știu să se „topească". Decorul se modifică puțin pentru atmosferă. Se creează luminii posibilități de mascare, iar participanților condiții de comoditate. Nu lipsesc nici „substanțele fumigene" și nici „schnaps"-urile. Magnetofonul asigurat din belșug cu benzi „tari" încă nu a intrat „la refec", cînd ușa se deschide și Coca, Mimi, Bibi, Jimmy, Pupy, Rody și alte „diminutive" exuberante sau flegmatice se instalează la o „bîrfă stropită". Te minunezi văzîndu-le erudiția în materie de viață.

Magnetofonul intră în funcțiune și „aiureala" începe. Treptat, marșul dansat se transformă în galop, corpurile se învîrtesc liber, se contorsionează epileptic, se înclină ieșind din legile echilibrului, genunchii foarfecă aerul lăsîndu-se pînă aproape de parchet în contratimp cu coatele, ca într-o ediție modernă a „Nopții Walpurgiei". Și Mimi, Bibi, Coca, Jimmy devin treptat niște marionete în mîna nevăzută a ritmului, niște măști descompuse, inexpresive, iar în ochi le sclipesc zorii apropiați ai isteriei. Puterea benzii kilometrice a magnetofonului este fascinantă și diabolicul twist este foarte inventiv.

Ar fi greșit să se creadă că sîntem împotriva dansului. Sîntem numai împotriva pervertirii acestei arte. Sîntem împotriva lipsei de măsură, împotriva infiltrării ritmului abstract în viața noastră, ecou al pașilor cadențați spre derută și dezumanizare ai unei lumi în decadență, cu care lumea noastră socialistă nu are nimic comun.

Val. Chendea

Gagul lui Chaplin și esența sa

„Festivalul Chaplin" aflat acum pe ecrane, și care cuprinde filme realizate în anii primului război mondial ne oferă un bogat material de discuție, pentru sublinierea esenței comicului promovat de Charlot.

După cum se știe, motorul comediei mute era gagul, acest efect cinematografic menit să stîrnească rîsul irezistibil. Din bussinesul acesta, din profesia inventării gagurilor, trăia o întreagă categorie de oameni, așa numiții gag-mani. Dar efectele de acest gen sînt deobicei exterioare, promovează un umor „mecanic". Un timp ele vor stîrni rîsul spectatorilor, apoi însă vor provoca, prin repetare, plictiseală.

Pe care dintre drumuri pășește oare Chaplin ? Să-l urmărim. Vom lua ca exemplu unul dintre gagurile cele mai utilizate de Charlot : piciorul aplicat în posterior. În „Evadatul", Charlot o ascultă pe grațioasa amfitrioană, pe care a salvat-o de la înec, cum cîntă la pian. Îi vedem întîi surîsul transportat, de cunoscător care savurează voluptuos arta, pentru ca apoi să pară de-a dreptul zguduit. Charlot stă cu spatele la perdeaua după care a apărut vechiul și eternul său dușman, Erik Campbel, care îi aplică sistematic picioare în spate. Chaplin răspunde și el cu piciorul, nu numai fără a-și întoarce capul, dar păstrîndu-și în același timp zîmbetul fermecat al degustătorului de muzică. Numai clipind, el marchează daunele fizice pricinuite de loviturile adversarului. Situația grotească oglindește, în același timp, și o realitate mondenă : mîncîuna și ipocrizia acestor sindrofii, falsitatea zîmbetului de convenință minuit ca o mască în mediul politicos și plicticos al „lumii bune".

Cum vedem, la origine, gagul lui Charlot este importat din lumea clovnilor, și multe acțiuni, multe efecte din filmele sale le putem întîlni și la alți comici. Numai că Chaplin este un alchimist. El topește în retorta geniului său procedeele folosite și le transformă într-un umor irezistibil și amar care-i este propriu.

Chaplin dovedește o fantezie inegalabilă în a stoarce dintr-un obiect tot ceea ce acesta poate furniza. Minute în șir exploatează Chaplin în „Charlot la băi" ușa turnantă de la intrarea hotelului, brodează pe această temă zeci de variațiuni și combinații, realizează un adevărat studiu comic și coregrafic, dar nici un moment nu ne obosește.

De la relațiile dintre om și obiect, Chaplin trece la un gag de altă natură, atribuind obiectului valori de întrebuințare noi, neașteptate, care surprind prin forța lor de sugerare. Charlot modifică astfel aspectul lumii în care evoluează, transformă realitatea în mod poetic, sugerînd noi valori lucrurilor. În „Evadatul" l-am văzut cum — încolțit de polițiști — se transformă în... lampă.

Important este însă că, în dezvoltarea sa multilaterală, gagul capătă, încă din primii ani de creație ai lui Chaplin, o motivare socială și psihologică tot mai adîncă. Amintiți-vă în „Evadatul", de aspectul grandios al Statuii Libertății și apoi de brutalitățile la care sînt supuși emigranții. Este interesant că, inițial, cenzura americană n-a remarcat că la mijloc ar putea fi ceva „subversiv". Abia două zeci de ani mai tîrziu, la cererea cenzurii indignate, cadrul „antiamerican" respectiv a fost epurat și Statuia Libertății „reabilitată" ! Adevărul este că Chaplin folosește, nu o dată gagul mecanic într-un montaj cu o subtilă semnificație socială.

Egon Erwin Kish ne-a lăsat, într-un reportaj, cîteva pagini care relatează procesul de creare a gagului chaplinian. Ele demonstrează cît se poate de plastic modul minuțios în care își subordonează Chaplin gagul ideii și uriașul efort revendicat de descoperirea unui asemenea efect comic. În „Luminile orașului", Charlot este îndrăgostit de o fată oarbă, o florăreasă. El o întîlnește la un colț de stradă și acolo Chaplin regizorul vrea ca florăreasa să-i ia drept un bogătaș pe vagabondul Charlot. Ce e de făcut ? Iată o soluție : cu o clipă înainte de a sosi Charlot, la răscrucea unde se află florăreasa, dintr-o mașină va coborî un bogătaș trîntind portiera. Apoi, după ce Chaplin a luat o floare, privind-o stăruitor pe florăreasă, atît cît ea să simtă că e privită, bogătașul se va urca din nou în mașină și din nou va trînti portiera. Fata e oarbă, ea va crede că Charlot a urcat din nou în mașină ! Chaplin proiectează această secvență în fața lui Kisch și a lui Upton Sinclair, dar cei doi nu sezizează legătura dintre zgomotul portierei și confuzia florăresei. Ei au urmărit și înregistrat doar planul liric al înfiripării idilei. „Nu e bine ! — conchide Chaplin. Spectatorul trebuie să înțeleagă că oarba îl ia pe Charlot drept bogătaș, că ea se îndrăgostește de un om cu mașină". Și atunci scena este reluată astfel : După ce oarba îi va întinde floarea, Charlot va deschide portiera mașinii în fața bogătașului, portieră de care se va lovi fata. Ea va crede că Charlot a urcat în mașină. Confuzia fiind evidentă, Chaplin s-ar fi putut declara mulțumit. Dar nu ! „Cu neputință — strigă el. Nu pot să fac pe lacheul, după ce cu puțin înainte am fost zdrobit de infirmitatea florăresei, atît de zdrobit încît m-am îndrăgostit nebunește de ea".

Trec zile de căutări chinuitoare, pînă ce, în sfîrșit, se descoperă soluția definitivă. Cei care au văzut filmul își amintesc că ea este servită tot de un gag. Urmărit de poliție, Chaplin întîlnește la o intersecție o aglomerație uriașă de automobile și, vrînd să traverseze, ca să i se piardă urma, o pornește în secțiune dintr-o mașină într-alta, pînă la trotuarul de vis à vis. Charlot va ieși în fața oarbei trîntind cu putere portiera ultimei mașini, și detaliul va fi sezisabil pentru toată lumea. În același timp, însă, modul neobișnuit în care va traversa el strada va smulge hohote de rîs. Aci nu gagul născocit este introdus în țesătura epică a filmului, ci situația dramatică respectivă și-a cerut rezolvarea pe calea unui efect comic.

Transpuse în afara temei, a ideii directoare a filmului sau episodului, gagurile lui Chaplin ar deveni palide. Urmăriți numai cît de puternic, cît de scrupulos sînt legate între ele gagurile lui Charlot în filmele prezentate de „Festival". Dar despre modul în care își concepe Chaplin gagul, merită să vorbească el însuși :

— „Închipuiți-vă un capitalist îngîmfat care nu-și mai încape în piele, cu o barbă impunătoare, cu pantaloni dungați, redingotă ghetre, cilindru — mă rog, toate atributele unui milionar. Pînă și celui mai pașnic dintre noi, nu se poate să nu-i fi venit măcar o dată gîndul năstrușnic de a-l trage de barbă, așa, din senin. De aceea, nu-i de mirare că publicul rîde încîntat cînd un omuleț ca mine îl ia de barbă pe impozantul nostru milionar. Poate s-or găsi unii cărora să li se pară scandalos, revoluționar, să tragi de barbă un capitalist, dar cîți vor fi ? O mînă de oameni ! Pe cînd majoritatea spectatorilor, cel puțin nouă zeci la sută !, se vor bucura din toată inima văzîndu-și realizată propria lor dorință".

Superioritatea gagului lui Chaplin, față de gagul celorlalți comici ai perioadei mute, izvorăște din superioritatea temei lui Charlot în raport cu celelalte tipuri comice existente în comedia cinematografică. Charlot este omul mărunt, omul care luptă cu disperare pentru dreptul său la existență și demnitate. Gagul lui Chaplin este modul de existență al lui Charlot, modul de expresie al unui mare și generos artist al ecranului.

T. Caranfil

Influenţă folclorică sau folclorizare?

Din discuţiile despre poezie care se duc actualmente în presa literară a fost neglijat un aspect mereu viu şi actual al poeziei contemporane: influenţa şi preluarea creatoare a folclorului nostru. Spun aceasta cu convingerea că poezia realist-socialistă a obţinut realizări valoroase de pe urma fuziunii organice dintre poezia populară şi cea cultă, continuîndu-se o tradiţie strălucită a literaturii clasice romîneşti. Ceea ce altădată se manifestase izolat, exceptînd gloriile poeziei noastre, se manifestă acum ca un fenomen general, sesizabil pe întreaga arie a literaturii actuale.

Faptul, deci, intră în discuţie ca o realitate incontestabilă pentru oricine cunoaşte şi cercetează retrospectiv în cele două decenii evoluţia şi succesele poeziei contemporane.

A ignora acest aspect, într-o discuţie largă, a cărei importanţă a fost subliniată şi cu ocazia apariţiei unor poeme recente — înseamnă a avea în faţă o imagine parţială a liricii actuale. Căci e un adevăr clar pentru oricine că poezia contemporană a avut în plămada ei „mirabila sămînţă" a poeziei populare. Cîntecul popular a devenit o sursă indispensabilă a artistului pentru că înseşi îndatoririle nobile ale artei revoluţionare reclamă ca o necesitate ucenicia la creaţia acelora pentru care se scrie poezia. Ne amintim cîtă fantezie lirică a înflorit pe marginea unor teme folclorice sau a unor modalităţi poetice populare în poezia arghezian nouă, ce ecouri proaspete s-au auzit în marele poem „1907". „Doină pe fluer", „Doină pe nai", „Doină", „Doina din frunză" intră în poezia lui Arghezi cu un puternic semn de autenticitate, pentru că poetul interpretează, preia în poezia sa nu rima şi ritmul, ci sensurile dominante ale poeziei populare: revolta şi ura contra stăpînilor retopeşte într-o ardere proprie aurul poeziei populare.

În poezia lui Beniuc întîlnirea cu poezia populară a produs pagini de frumuseţe poetică, aducînd în tot ce a realizat mai bun fiorul baladei şi al doinei. De asemenea, reluarea unor teme şi mituri folclorice în poezia lui Miron Radu Paraschivescu, Cicerone Theodorescu, Mihu Dragomir, Maria Banuş, Dan Deşliu, au însemnat de fapt reinterpretări în noi viziuni artistice.

Unii critici care, probabil nu cunosc literatura populară cum trebuie, îşi închipuie că orice tratare şi inspiraţie folclorică aduce un aer vetust şi un simţămînt depăşit, că în epoca zborurilor cosmice trebuie o „poezie de idei", abstractă. Aceşti critici încurajează cu superficialitate orice elucubraţie, orice confecţie lirică, cu „volute" şi „spirale", socotind poezia de esenţă folclorică o poezie de un univers mărginit, fără o problematică complexă. Fireşte că nu-i posibilă şi nimeni nu impune o folclorizare a poeziei, dar unui poet tînăr, studierea măiestriei folclorului îi poate fi cu siguranţă mai utilă decît scotocirea prin plachetele prăfuite ale moderniştilor. Nu e un simplu accident că marii creatori au trecut prin poezia populară, pentru a ajunge la un hotar nou, oprindu-se îndelung, stăruind şi învăţînd. Marile zboruri s-au înălţat de aici, după o preparaţie îndelungă.

Prin imitarea însă a unor formule poetice folclorice se obţine decor folcloric, dar nu creaţii în spiritul folclorului. Creatorul adevărat caută să extragă din poezia populară idei şi imagini artistice proaspete. Aşa cum am mai arătat, două poeme, unul de Ion Gheorghe şi altul de Paul Anghel, aduc ceva nou, rezultat dintr-o tălmăcire proprie a unor motive folclorice, dar fără nimic ostentativ folcloric, mai bine zis folclorizant.

Al. Andriţoiu în *Nemuritoarele flăcări*, (Luceafărul nr. 4/15 febr.) dă o interpretare originală doinei populare, acordînd-o pe motivul luptei de clasă a muncitorimei. „Aromeşte cald molidul, nemişcată doarme piatra, dar în noi a strîns partidul jarul ce-nfierbîntă vatra. Cum să stai cu mîna-n şolduri, cînd Sireturi plîng şi Olturi?" *(Doina Prahovei)*. Poezia în sine suferă însă undeva de o dezarticulare a emoţiei poetice. E o supralicitare de pitoresc şi de localizări poetizante, de efect facil.

„Sus pe Prahova, în sus, la sondorul meşter faur... La Bucegii ce-i priveşti cum coboară trepte mute, către merele domneşti, şi livezi cu bergamute, toţi flămînzii, asprii, supţii izbucniră ca-n erupţii".

Cîte sugestii poetice îi propun lui Nichita Stănescu versurile populare din urările de Anul Nou şi cît de mult îi limpezeşte limbajul de contorsiuni expresia populară! Inspiraţia creşte ca un altoi prins pe un ram cu vînă sănătoasă.

„Ca mărul, ca părul, ca un fir de trandafir, să-ţi fie sufletul de proaspăt, şi fiecare luceafăr ce-l resfir, pe bolta ta, răsară paşnic oaspăt". *(Urare simplă*, Gaz. lit. nr. 52/27 dec. 1962).

Renunţînd la pozele lirice şi la formulele greoaie, poetul îşi afirmă valenţele propriei personalităţi. Imaginea şi expresia poetică e clară, cu un mesaj adînc patriotic.

„Şi tare eşti ca piatra şi iute ca săgeata, ca mărul eşti, ca părul şi fir de trandafir, patria mea sublima şi curata".

O sinteză reuşită, încărcată cu substanţă lirică de calitate, ne-a oferit de curînd unul din poeţii tineri în *Luceafărul*, mărturisind o înţelegere delicată a valorilor poetice populare.

„Dor cu dor s-adună dor, Semn că sînt şi că se vor... Om cu om s-adună lume, fără moarte, fără nume...". (Corneliu Şerban: *Două cîntece de dragoste şi dor*, Luceafărul nr. 5/963).

Se pare că acţionează cu îndărătnicie prejudecata privitoare la revalorificarea izvoarelor populare, în sensul că unii poeţi tineri fug ostentativ de orice contact cu ele, asfixiind emoţia şi talentul cu o versificaţie uscată, devitalizată, preferînd expresia întortocheată claritătii cristaline a versului popular. E curios, dar în cele mai multe din volumele apărute în colecţia *Luceafărul* nu se arată nici o urmă a inspiraţiei din poezia populară, o undă cel puţin de influenţă folclorică, ca în cazul Florenţei Albu, al lui Miron Scorobete, al lui Anghel Dumbrăveanu, deşi e vorba de poeţi de origine ţărănească. Să fie oare folclorul depăşit ca sursă de inspiraţie pentru poezia modernă? Categoric e depăşit numai ca pastişă. De curînd, Eugen Jebeleanu ne-a pus la îndemînă o frumoasă carte de poezii ale poetului cubanez Nicolàs Guillén. E un poet modern, ca şi Rafael Alberti, artist contemporan în întreaga sa structură şi atitudine. Dar expresia modernă a poeziei lor, mesajul contemporan nu sînt incompatibile cu cîntecul popular cubanez şi spaniol! Mulţi dintre poeţii tineri îşi irosesc talentul în experimentări sterile, în loc să încerce a învăţa din poezia populară simplitatea, perfecţiunea, aşa cum a învăţat-o Brîncuşi, de la coloanele fără sfîrşit ale cioplitorilor Gorjului şi Hurezului.

Avem permanent în vedere pătrunderea în însăşi structura intimă a poeziei populare şi nu în reveniri de moment. În poezia lui Labiş, Utan, Brad, Horea, de pildă, folclorul prilejuieşte virtuţi poetice noi. Influenţa ori inspiraţia folclorică rămîne într-un plan superior al creaţiei, ca o căutare şi o lărgire a propriului univers poetic. Reversul acestei situaţii este imitaţia formală, lexicală, comodă şi superficială totodată, producînd în serie cîntece şi doine, după un simplu act de mimetism poetic.

Cîntecul liric are o funcţie mobilizatoare recunoscută prin accesibilitatea sa specifică, cu condiţia să nu semene doar în formă cu lirica populară, ci să se evidenţieze printr-o densitate a imaginii poetice.

Nici în creaţiile unor poeţi încercaţi ca Cicerone Theodorescu, materialul folcloric nu iradiază şi nu transmite întotdeauna vibraţii profunde. Citind fragmentele din „Povestea Ioanei", apărute în Gazeta literară din 22 X 1962, rămîi cu impresia acută că nu ai de-a face decît cu un soi de versificare în „metri populari" de stilizare facilă în forma folclorică.

„Arzătoare ca urzica, Guruind ca turturica, Floare, toată, Ce mă-nbată — Ştie buza ta, să zică. Dar n-oi crede-o nici de frică, Zbor de vorbe, cîntec iureş, Turturel flămînd şi gureş, Rău mă-nbeţi şi bine mi-i, Bine cîntecul ţi-l ştii...".

Ne este viu exemplul atîtor poezii ţesute din acel material rar, şi care satisfac pentru că sînt sinteză şi meditaţie creatoare asupra eposului popular, nu transcriere de pe un caiet pe altul.

În legătură cu cele arătate mai sus, am vrea să ridicăm problema nu mai puţin importantă a atitudinii pe care trebuie s-o aibă un scriitor din zilele noastre faţă de aspectele diferite şi uneori contradictorii ale creaţiei folclorice. Nu tot ceea ce s-a cules în trecut ca „folclor" exprimă cu adevărat concepţia despre lume a poporului. Există un folclor aprins de idealurile de luptă ale maselor, dar şi producţii care ţin de conservatorismul patriarhal, de starea de întuneric şi misticism sau de înrîuriri ale ideologiei claselor exploatatoare. Poetul cult îşi caută în literatura populară un maestru şi un aliat al său. Nu ne e indiferent ce alegem ca inspiraţie: balade şi doine ori descîntece şi practici de magie. Această latură obscură dispare o dată cu pătrunderea civilizaţiei şi culturii în mediul ţărănesc.

Pare paradoxal dar se observă că unii tineri poeţi se adresează în creaţiile lor fără un suficient discernămînt critic şi anumitor elemente care ţin de preistoria satului nostru. La una din şedinţele cenaclului „N. Labiş", M. Breslaşu remarca prezenţa unor astfel de tendinţe în lucrările unor tineri poeţi, de altminteri foarte dotaţi, care uneori caută originalitatea cu orice preţ. Ca o extremă opusă versificării facile în „stil popular" se profilează înclinaţia de a aborda zone ale folclorului mai puţin clare şi mai puţin legate de social. *Cîntecele de cîmpie* bunăoară, publicate de St. Bănulescu *(Luceafărul* nr. 3 din 1 februarie) nu reuşesc să închege, aşa cum îşi propun, „o retrospectivă asupra suferinţelor, a existenţei tragice a satului din trecut". Autorul, deşi cu o remarcabilă virtuozitate, alege o latură obscură a literaturii populare, cu bizarerii şi „misteruri" („Satul de piatră" sau „Cîntec dobrogean"). Scriitorul care, de altfel, ne-a dat pagini reuşite de reportaj, folosind motive folclorice, de data aceasta a fost tentat de un aspect nereprezentativ al literaturii populare, scontînd pe un efect senzaţional în sine.

Izvorul curat de la care prinde viaţă „fără de moarte" poezia noastră contemporană ţîşneşte din acele zăcăminte care ascund marile frumuseţi poetice ale poporului. Nu-i totul numai să dai un lustru folcloric poeziei culte, ci trebuie să pătrunzi în spiritul ei, lărgindu-ţi orizontul creaţiei şi ancorind mai adînc în miezul vieţii contemporane.

Marin Bucur

PEISAJ PE SOMEŞ—fotografia: ION MICLE

CRITICA RESTRICTIVA?

DISCUŢII

Vrînd parcă să dovedească marea frecvenţă a sufixului-iv în limba actuală, Matei Călinescu foloseşte cu vizibilă îndîrjire — într-un articol din „Gazeta literară" (3/1963) o seamă de îmbinări de cuvinte în care adjectivele limitativ *şi* restrictiv *revin ca un leit-motiv obsedant. După credinţa autorului, domeniul criticii literare este bîntuit de tot felul de „prejudecăţi restrictive", de „păreri limitative", de „orientări restrictive" şi iar de „opinii limitative"; obosite de a se tot repeta, adjectivele respective se retrag la un moment dat, dar numai după ce au asigurat locul altor refrene nu mai puţin stăruitoare: „interdicţii sau prohibiţii", „obstacole arbitrare", „parţializările şi restricţiile arbitrare", „ideile preconcepute şi tiparele înguste", „o anume mentalitate îngustă" etc. De mirare e că toată această panoplie de sinonime a putut fi pusă în stare de alarmă de un singur articol (al semnatarului acestor rînduri), după modesta noastră părere, nu cel mai vrednic de a reactiva virtuţile polemice ale criticului. Dar poate că articolul incriminat* (Dramatismul vieţii şi inerţia abstracţiunilor, *„Luceafărul" 24/1962) n-a fost decît picătura care a făcut să se reverse un pahar prea plin. În acest caz, deşi vizat direct într-o bună parte a replicii confratelui nostru, înclinăm a ne socoti mai degrabă victima unei mutaţii psihologice... Chiar şi aşa însă cîteva precizări se impun.*

Pe temeiul unei lecturi nu tocmai ireproşabile a articolului scris de subsemnatul, Matei Călinescu găseşte că „obiectul principal al polemicii este greşit şi că efortul comun al unui număr de tineri poeţi, care se dezvoltă în direcţia unei poezii reflexive, de meditaţie filozofică şi etică, se constituie în ansamblu ca una din experienţele semnificative şi fertile ale liricii noastre"... Dar „obiectul principal al polemicii" cu tinerii poeţi nu era nicidecum poezia de meditaţie filozofică, ci, aşa cum am mai spus, ceva mai puţin şi totodată ceva mai mult: tendinţa unora dintre aceştia de a abstractiza excesiv, fie că scriu despre pace, despre iubită sau despre reconstrucţia socialistă a oraşelor. Cît priveşte orientarea tinerilor poeţi spre o poezie de meditaţie filozofică, ea nu ne-a scăpat totuşi, de vreme ce am găsit de cuviinţă s-o raportăm la experienţa cu adevărat fertilă a lui Nicolae Labiş; împrejurarea aceasta, măcar, l-ar fi putut convinge pe critic că nu aveam nimic împotriva „efortului comun" al tinerilor poeţi „în direcţia unei poezii reflexive", în schimb aveam şi mai avem cîte ceva de spus despre felul de a fi al acestei poezii de meditaţie, despre cîteva din obişnuinţele ei care ameninţă să devină maniere, despre scopurile ei, care — aşa cum am arătat — nu trec de multe ori dincolo de contemplarea mecanismului actului de cunoaştere. Altfel spus, pentru a folosi terminologia criticului nostru, n-am făcut decît să avertizăm pe tinerii poeţi asupra pericolelor restrictive care-i pîndesc.

Ne-am fi aşteptat, din partea unui apărător atît de înfocat al criticii comprehensive, cum se declară, ca acest gest al nostru să fie înţeles în justa lui semnificaţie şi nicidecum ca un „examen critic global, pe un ton nimicitor" al tinerei generaţii de poeţi. Ne-am fi aşteptat mai ales ca problemele discutate să fie privite cu toată seriozitatea şi cu acel dram de îngrijorare (care vădeşte adevărata afecţiune!) că în cele spuse se ascunde măcar o părticică de adevăr. În loc de toate acestea, n-am întîlnit decît generalităţi, foarte sigure pe ele, şi nelipsite... abstracţiuni, de fapt locuri comune ale reflecţiei pretenţioase: „reţin că — şi e o constatare liminară — universul unui poet sau, pe plan mai general, al poeziei unei ţări şi unei epoci, trebuie văzut ca un ansamblu complex, în care părţile explică totul, şi invers". Operînd cu perspective atît de vaste, aproape ilimitate, era fatal ca preocupările unora pentru problemele de toate zilele ale poeziei să-i apară criticului drept expresia unei optici limitative.

Dar dacă semnalările noastre n-au avut forţa de convingere de a-l readuce la concret, poate că vor reuşi acest lucru alţi critici şi, mai ales, poeţii înşişi. Ne amintim astfel că într-un articol mai vechi din „Gazeta literară", poetul Cezar Baltag observa — şi n-avem nici un motiv să-i suspectăm buna-credinţă şi spiritul de observaţie — că în multe din „compunerile" tinerilor „abundă elemente verbale uzate prin repetare cum ar fi «înclinat, roditor, egal, mişcări continuate, sori interiori, linii, curbe, culori etc.»", adică, în fond, ceea ce noi înşine spusesem, fără prezumţia totalei noutăţi. Cu toate acestea, ajuns la această parte a articolului pe care-l incriminează, Matei Călinescu găseşte potrivit să călifice respectivele observaţii drept „obiecţii de ordin terminologic foarte arbitrare", adăugînd: „Îl irită [pe subsemnatul n. n.], astfel, prezenţa în poezia tinerilor a unor cuvinte exprimînd noţiuni abstracte... ca: „luciditate, „pur", „febril" etc. rupte de orice context"... Recent însă, aceeaşi obiecţie o făceau unor poezii ale tinerilor Savin Bratu, într-un articol publicat în „Scînteia", precum şi cîţiva dintre participanţii „Mesei rotunde" a „Vieţii româneşti", consacrată problemelor poeziei (nr. 2/1963). Dintre aceştia, Nina Cassian (o „restrictivă" notorie, dacă ar fi să ne conducem după codul de echivalenţe stabilit de Matei Călinescu) scria, punînd degetul exact pe rană: „În legătură cu tendinţele din poezia tinerilor, am constatat că unii, nu mulţi la număr, au mai puţin respect faţă de adevărul obiectiv, cît faţă de nişte presupuse „legi" poetice, uitînd pesemne, că şi acelea au fost deduse dintr-o realitate obiectivă. Dintr-o repulsie întemeiată faţă de un tip de poezie simplistă, schematică, banală, ei caută nişte formulări care să semene cît mai puţin cu formulările curente, iar această căutare atinge, uneori, extravaganţa, bizareria, ilogismul". Drept exemplificare, poeta compunea aceste două versuri care, socotim, ar trebui să cam pună pe gînduri pe mulţi dintre căutătorii de efecte cu orice preţ — poeţi şi critici:

„Păsările crispate ale orei îmi vopsesc fruntea
cu o culoare între galben şi cîntec".

La rîndul său, Mihail Petroveanu ţine să identifice în creaţia tinerilor poeţi „abstractizarea..., grandilocvenţa, «aerul filozofic», poza etică, uniformitatea de reacţii şi limbaj poetic". E adevărat, criticul se fereşte să rostească vreun nume în această parte a intervenţiei sale, asemănîndu-se în aceasta cu Paul Georgescu care — şi el — aduce vorba despre „un anumit impas" în poezia „acestor tineri foarte talentaţi". Impas — se pare — destul de grav, din moment ce se recunoaşte că el ar putea avea drept consecinţă stagnarea „încă mulţi ani de acum înainte", împingîndu-i pe poeţii în cauză la „simple exerciţii poetice". Cam puţin şi cam vag, se va spune, din partea a doi diagnosticieni atît de prompţi în alarme cînd e vorba de cazuri mai puţin complicate... Chiar şi aşa, însă, tonul intervenţiei celor doi critici e sensibil diferit de acela al mai tînărului confrate, adeptul „comprehensiunii" totale în aprecierea poeziei, şi e greu de închipuit — dacă există consecvenţă — că actul semnalării unui impas în evoluţia tinerilor poeţi poate fi altfel taxat decît ca o manifestare restrictivă, limitativă în critica literară...

Cornel Regman

N. R. Considerînd că neajunsurile evidenţiate de discuţia purtată la „Viaţa Romînească" pe marginea poeziei contemporane sînt mai complexe şi mai grave decît apar în articolul de mai sus al lui C. Regman, redacţia ţine să facă unele precizări. După cum semnalase şi Gazeta Literară, este adevărat că iniţiativa acestor dezbateri a fost binevenită, aceasta cu atît mai mult cu cît în presa noastră se desfăşoară, în ultima vreme, o interesantă discuţie asupra problemelor poeziei. Dezbaterea de la „Viaţa Romînească" a avut şi aspecte preţioase, cum au fost intervenţiile tovarăşilor Nina Cassian, Ion Horea, Eugen Simion.

Dar socotim că alţi tovarăşi s-au situat pe poziţii neconstructive şi străine de spiritul care trebuie să anime astfel de discuţii.

Înainte de toate, observăm că se continuă o falsă controversă, aceea cu privire la poezia satului şi a oraşului, controversă pe care pare să o întreţină tovarăşul Paul Georgescu. Deşi, prin cîteva afirmaţii, el se străduieşte să ne asigure că problema aceasta sat-oraş nu i se pare esenţială, pledoaria pe care o face pentru specificul uneia sau altei din cele două feluri de poezie, pentru ruralismul sau urbanismul unui poet, este într-atît de viguroasă, încît un participant la discuţie, poeta Nina Cassian, a simţit nevoia să intervină categoric, chemîndu-l pe critici să nu adîncească nişte opoziţii, devenite false în societatea noastră: cerebral-pasional, tradiţie-inovaţie, rural-citadin etc. Omul comunist — arată vorbitoarea — se eliberează treptat de orice tip de alienare, devenind tot mai multilateral şi mai armonios.

Sîntem pe deplin de acord cu această remarcă judicioasă a tovarăşei Nina Cassian. Ne întrebăm de ce oare tovarăşul Paul Georgescu, ca şi tovarăşul Mihail Petroveanu, au găsit necesar să cheltuiască atîta zel pentru prelungirea acestei false dispute? Sau cumva totul n-a fost decît un pretext „teoretic" pentru a justifica modul subiectiv în care discută poezia lui Victor Tulbure?

Poeziile din ultimul timp ale lui Victor Tulbure manifestă într-adevăr anumite slăbiciuni, dar de la a discuta şi critica just aceste poezii pînă la a-l sancţiona pe autor în mod irevocabil, e un drum destul de lung. Tovarăşul Petroveanu, încurajat de un exemplu discutabil, oferit de tovarăşul Paul Georgescu, din poeziile ultime ale lui Victor Tulbure, nu ezită să generalizeze: „Victor Tulbure propune, cum am mai scris cîndva, un tip de reprezentare poetică şi un limbaj quasi-semănătorist după care relaţiile oamenilor de azi sînt în esenţă bucolice, de un idilism pseudo-ţărănesc, căci idilismul nu a fost, cred, niciodată o expresie a ţăranului muncitor al pămîntului. Viziunea, deşi se reclamă de folclor, nu extrage din acesta decît elementele de recuzită — costumul rural de duminică". (În treacăt fie spus, un asemenea „element de recuzită", „costumul rural de duminică", nu ştim în care folclor l-a întîlnit tovarăşul Petroveanu!)

Iar, mai departe, pentru ca această condamnare să fie fără drept de apel, tot tovarăşul Petroveanu revine: „Să nu mai viseze poeţii? Cine le-ar interzice? Cred însă că, în orice caz, nu trebuie să viseze ca V. Tulbure". Aviz deci, amatorilor: să nu visaţi ca Victor Tulbure!

Chiar şi din aceste scurte citate, oricine îşi poate da seama că asemenea concluzii categorice cu privire la activitatea unui poet care se bucură de preţuire în rîndul cititorilor sînt cu totul nejustificate, lipsite de dorinţa de a ajuta, de a contribui la înlăturarea unor neajunsuri.

Derutante sînt totodată — mai ales pentru tineri — şi unele afirmaţii insuficient de cumpănite, mai ales cînd ele sînt făcute de critici de certă reputaţie ca tovarăşii Paul Georgescu sau Radu Popescu.

Astfel, tovarăşul Paul Georgescu susţine că dacă tabla de materii a volumelor unor poeţi reprezintă „cu fidelitate întreaga istorie contemporană în punctele ei principale şi secundare", ei „nu vor putea ajunge decît foarte greu şi poate niciodată la o expresie a lor proprie. Fiindcă într-un anume sens, expresia e discernămînt, opţiune, limitare", (sublinierile noastre).

Ca să nu rămînă mai prejos, şi tovarăşul Radu Popescu introduce în limbajul critic o nouă noţiune: **conştiinţa teoretică** a poeziei. „Noi am stabilit un lucru, — afirmă dînsul, — că există din contra, o tendinţă spre înălţarea **conştiinţei teoretice**, care este foarte bună pentru poezia noastră şi care, cred eu, ar trebui să constituie la bilanţul acestui an (anul 1962) unul din elementele cele mai pozitive".

Nu ştim ce înseamnă **conştiinţă teoretică**. Ştim însă că un asemenea mod de a discuta despre poezie nu are darul de a duce la înflorirea ei.

DOUĂ PARODII de MARIN SORESCU

Mihai Negulescu

DE VÎNTOASĂ

Uhu,
Uhu,
Uhu...
Ce-ai cu mine acu?
Vîntoasă, vîntoasă,
Fată sprîncenoasă...

Hei s-aud paşi...
Sînt în oraş?
Sau în ogaş?

Vîrtoasă, vîntoasă noi ne-om drăgosti
De pe grind dacă vii
Cu mine aici — nu-i aşa? — pe schele.
Să-ţi arăt cîteva din realizările mele.

Şi deasemeni spune-mi mie acu:
Aspră vîntoasă,
Cine eşti tu?
— Uhu, uhu...

Nichita Stănescu

ALBASTRU VIRIL

M-om uitat atît de aparte la ea
Încît i-am arătat
Un omoplat
Din care tocmai ieşea o panteră
Ireversibilă.

Iubita a încercat un sentiment în plus
Şi a vrut să fugă
Dar am oprit-o cu urechea-mi stîngă
În care deodată mă prelungisem
Într-o făptură ce nu poate fi trecută cu vederea.
Aceasta a întrebat-o:
Ei, acum vezi că nu-i nici o deosebire
Între el şi un leu
Sau între el şi-un cerc vicios?

Din clipa aceea am fost prieten cu iubita mea
Şi eu o trimeteam zilnic în oraş
După comparaţii.

Zîmbetul ei îmi foşnise sufletul
Ca o iederă în care se bucură vrăbiile,
Împachetîndu-mă în emoţii lungi
Ca pe o zebră-n propriile-i dungi.

Intîlnirea conducătorilor P. C. U. S. şi guvernului sovietic cu oamenii de literatură şi artă

S. KRASAUSKAS (U.R.S.S.) TINEREŢE

În zilele de 7 şi 8 martie, a avut loc la Moscova o întîlnire a conducătorilor P.C.U.S. şi ai guvernului sovietic cu scriitori, compozitori, artişti plastici, cineaşti, oameni de teatru din întreaga Uniune Sovietică. Cuvîntul de deschidere la consfătuire l-a rostit tovarăşul L. F. Ilicev, secretar al C.C. al P.C.U.S.

La dezbaterea problemelor, a participat un mare număr de oameni de literatură şi artă.

O amplă cuvîntare a rostit, în încheierea Consfătuirii, primul secretar al P.C.U.S., Nikita Sergheevici Hruşciov, cuvîntare care a arătat sarcinile principale ce revin literaturii şi artei realist socialiste în condiţiile construcţiei desfăşurate a comunismului.

Vorbitorul a subliniat, din nou, că sarcina cea mai de seamă a muncii ideologice a Partidului Comunist este în prezent educarea tuturor oamenilor în spiritul idealurilor comunismului.

„Partidul, Comitetul său Central — s-a subliniat în cuvîntare — consideră că literatura şi arta sovietică se dezvoltă cu succes şi în general îşi îndeplinesc bine sarcinile".

În continuare, amintind tradiţiile revoluţionare strălucite ale literaturii şi artei sovietice, N. S. Hruşciov a dat totodată o înaltă apreciere operelor unor scriitori şi artişti contemporani ca M. Şolohov, E. Vucetici, Lev Kerbel şi alţii. „Un exemplu remarcabil de înţelegere patriotică, partinică a sarcinilor artistului" — astfel a fost apreciată creaţia lui Mihail Şolohov.

Exemplul strălucit al lui Şolohov şi al altor scriitori sovietici de frunte constituie un viu îndemn spre o cît mai temeinică studiere şi cunoaştere a vieţii poporului, spre o muncă tenace pentru oglindirea artistică tot mai desăvîrşită a acestei vieţi. „Partidul nostru — a spus N. S. Hruşciov — a fost întotdeauna pentru caracterul partinic al literaturii şi artei. El salută pe toţi oamenii de literatură şi artă, vîrstnici şi tineri, membri şi nemembri de partid, care se situează cu fermitate pe poziţiile ideologiei comuniste în problemele creaţiei artistice. Ei sînt sprijinul partidului, ostaşii săi credincioşi". A te situa ferm pe poziţiile ideologiei comuniste înseamnă a nu uita că în prezent în lume se desfăşoară o luptă ascuţită între cele două ideologii de neîmpăcat — burgheză şi comunistă. A te situa ferm pe poziţiile ideologiei comuniste înseamnă a crea acele opere care în această luptă să contribuie din plin la triumful ideilor comuniste.

Adoptarea unei poziţii de observator pasiv al evenimentelor nu are nimic comun cu înalta conştiinţă a creatorului realist-socialist. Lipsa intransigenţei revoluţionare favorizează pătrunderea influenţelor dăunătoare ale formalismului, abaterile de la gustul şi exigenţele artistice ale poporului.

Vorbitorul a amintit cuvintele lui Lenin că arta şi literatura trebuie să slujească interesele muncitorilor şi ţăranilor, interesele poporului.

Aşa-numita artă avangardistă reprezintă, de fapt, o fandoseală absurdă şi stupidă.

Subliniereа importanţei pe care o are principiul leninist al partinităţii în domeniul literaturii şi artei mobilizează şi mai mult pe creatori în lupta împotriva infiltrării ideologiei burgheze, a curentelor străine de metoda realismului-socialist.

„Cei care cred că în arta sovietică — a precizat N. S. Hruşciov — pot să convieţuiască în pace şi realismul socialist şi curentele formaliste şi abstracţioniste, aceia alunecă inevitabil pe poziţiile străine nouă, ale coexistenţei paşnice în domeniul ideologiei". În acest sens, au fost criticate cu severitate unele păreri cu totul eronate ale lui Ilya Ehrenburg, păreri şi aprecieri cuprinse în cartea de memorii „Oameni, ani viaţă" unde, unele aspecte ale realităţii sovietice sînt zugrăvite în culori întunecate.

În problemele creaţiei artistice — a spus vorbitorul — C.C. al Partidului va cere de la toţi — şi de la cel emerit, şi de la cel mai cunoscut, şi de la cel mai tînăr începător în domeniul creaţiei — să promoveze neabătut linia partidului. A urma linia partidului clasei muncitoare înseamnă pentru fiecare creator, vîrstnic sau tînăr, a înţelege datoria faţă de popor, datorie pe care trebuie să şi-o îndeplinească fiecare în cel mai înalt grad, creînd opere pătrunse de spiritul zilelor în care trăim — operele realismului socialist. Aceasta înseamnă a fi întotdeauna împreună cu partidul şi poporul în lupta pentru triumful ideilor comunismului.

În încheiere, N. S. Hruşciov a chemat pe oamenii de artă şi literatură să-şi unească şi mai strins rîndurile sub conducerea partidului şi să realizeze, astfel, opere demne de marele popor sovietic, de succesele sale gradioase în construcţia comunismului.

Să se pună capăt atrocităţilor din Irak!

Poporul eroic irakian care răsturnase în iulie 1958 regimul feudal terorist al lui Nuri Said trăieşte astăzi evenimente tragice. Cei care au luptat în primele rînduri împotriva stăpînirii colonialiste britanice, pentru înfăptuirea unei adevărate reforme agrare, pentru industrializarea şi naţionalizarea bogăţiilor petroliere irakiene sînt, de peste o lună de zile, urmăriţi de persecuţii sălbatice. De la lovitura de stat din 8 februarie, au fost dezlănţuite represiuni sîngeroase şi asasinate în masă. Cad victime patrioţi recunoscuti, intelectuali progresişti, oameni cinstiţi din păturile largi ale populaţiei şi, în primul rînd, comuniştii. Teroriştii încearcă, în mod fărnic, să justifice criminala politică de exterminare a comuniştilor şi democraţilor, vorbind de „fidelitate" faţă de „principiile revoluţiei din iulie" şi ale „unităţii arabe". Tocmai aceia care au dus şi continuă să ducă o luptă eroică alături de popor pentru eliberare socială şi naţională sînt arestaţi sau condamnaţi la moarte de forţele reacţionare şi teroriste. Poporul irakian şi cei mai înaintaţi luptători ai săi sînt continuu ameninţaţi de atrocităţile organizate cu premeditare şi sprijinite de companiile petroliere ale monopolurilor imperialiste. Mai poate fi invocată „apărarea principiilor revoluţiei din iulie" de către teroriştii împărţiţi în bande de şoc motorizate sau pedestre, cu sau fără brasarde verzi? Presa din toate ţările a făcut loc glasurilor puternice de protest care cer încetarea crimelor din Irak. Şi un ziar burghez ca „Les Echos" declară că „În Irak domneşte o adevărată teroare". „În prezent asupra Irakului s-a abătut valul anticomunismului. După lovitura de stat din 8 februarie, a început o adevărată vînătoare de comunişti", mărturiseşte alt ziar francez „Le populaire de Paris".

Un tablou zguduitor dă numai citarea cîtorva fapte şi cîtorva nume de patrioţi printre care se numără cei mai devotaţi reprezentanţi ai poporului irakian: Tewfik Munir, membru al Consiliului Mondial al Păcii, — ucis; Aziz Sorif, secretar al Consiliului irakian al păcii, arestat; la 7 martie, condamnaţi în urma unui simulacru de judecată şi spînzuraţi, Husein Radaui, secretar al Partidului Comunist din Irak, Muhammed Husein Abu Al-Is şi Hasa Uveina, membri ai Comitetului Central al Partidului Comunist; în aceste zile de martie, au fost predaţi de forţele teroarei tribunalelor juntei militare, 51 de irakieni, ofiţeri, soldaţi şi civili; la 11 martie, au fost executaţi 25 de comunişti; cartiere muncitoreşti ţinute sub ameninţarea tancurilor. Să fie şi asta o mărturie a „fidelităţii" faţă de popor? Oamenii din cartierul înconjurat de tunuri, relatează un martor ocular, erau muncitori şi-şi arătaseră protestul împotriva sălbăticiilor. Toate acestea contravin în mod flagrant cu declaraţiile ipocrite ale forţelor reacţionare care au acaparat puterea în Irak, pe tema fidelităţii faţă de principiile unităţii naţionale şi echităţii sociale. Vocile de protest din toate ţările cer încetarea crimelor săvîrşite împotriva patrioţilor irakieni! Poporul nostru, aşa cum se subliniază în declaraţia C.C. al P.M.R., îşi exprimă solidaritatea cu poporul irakian, sprijină aspiraţiile lui spre pace şi progres şi protestează împotriva celor care vor să-l înlănţuie, care încearcă să-i stingă farurile călăuzitoare.

Ştefan Bănulescu

Tineri scriitori sovietici printre noi

Prezenţa în Romînia a unor tineri scriitori sovietici reprezintă, pentru noi, un eveniment firesc şi foarte îmbucurător. Încă o dată avem posibilitatea de a lua contact nemijlocit cu reprezentanţii scrisului sovietic. Cititorii noştri îşi amintesc din paginile „Luceafărului" de o seamă de medalioane, articole şi interviuri care ne-au ajutat să ne familiarizăm cu creaţiile lor.

O veche şi rodnică legătură ne îndreptăţeşte, aşadar, să salutăm, în numele revistei şi al cititorilor, sosirea în ţara noastră a unei delegaţii a Uniunii scriitorilor sovietici formată din tinerii poeţi Evgheni Vinokurov, Lina Kostenko, criticul şi istoricul literar Lev Iakimenko.

Numele lui Evgheni Vinokurov nu este nou pentru cititorii noştri; nu mai departe decît cu două luni în urmă, în paginile revistei au apărut cîteva din poeziile publicate în ultimul său volum de versuri, intitulat atît de simplu şi totodată de sugestiv: „Cuvîntul". Figura lui, în ciuda celor aproape 38 de ani, păstrează şi astăzi o lumină adolescentină, deşi nu e greu să desluşeşti în privire, în concentrarea meditativă a frunţii, maturitatea care constituie izvorul acelor reflexii profunde, cuprinse în poeziile sale din ultimii ani. Sînt trăsăturile omului care a trăit, din plin, evenimentele veacului său: fost soldat voluntar în zilele Marelui Război pentru Apărarea Patriei, luptător activ pentru reconstrucţia patriei sovietice, pentru înfăptuirea programului construcţiei comuniste.

Mesajul acesta înflăcărează şi poezia ucrainencei Lina Kostenko, tînăr talent plin de vigoare, de noutate, preocupat să găsească asociaţiile poetice care să exprime cît mai profund gîndurile contemporanilor săi. Lina Kostenko este poeta aspiraţiilor îndrăzneţe, a neastîmpărului creator. Nu întîmplător, unul din volumele sale de versuri (patru la număr), se numeşte „Cutreierarea inimii".

Această creatoare neliniştе a cunoaşterii, caracteristică poetului adevărat, a mînat-o, pe Lina Kostenko şi spre bazinul carbonifer al Donbasului, unde, o vreme, a lucrat la ziarul minerilor, după cum a stimulat-o şi înspre reconstituirea biografiilor şi a operii tinerilor poeţi-eroi căzuţi pe front, reconstituire care formează obiectul scenariului artistic-documentar scris în colaborare şi intitulat „Crede în ceasul tău"!

Lev Iakimenko, cel de al treilea membru al delegaţiei scriitorilor sovietici, este cunoscut prin activitatea sa de critic şi istoric literar. Fiu de cazac, legat adînc de amintirile copilăriei petrecute pe meleagurile Donbasului, Iakimenko ne dă prin aceasta şi una din explicaţiile „pasiunii literare" a vieţii sale: opera lui Şolohov, căreia i-a consacrat o seamă de studii şi cărţi pătrunse de un spirit analitic remarcat pentru fineţea sa.

Le urăm oaspeţilor noştri un călduros „bun venit"!

Niculae Stoian

ANTITEZE

TRUBADURI MODERNI

Poezia contemporană franceză — poezia „profesioniştilor" versului tipărit — se află în pragul unei crize, impasul acesta transpunînd în planul creaţiei criza politică şi economică prin care trece „a treia Republică".

Fireşte, criza de creaţie se manifestă la autorii ţinînd, din punct de vedere ideologic, de clasa dominantă în stat. Seducţia cerebrală pe care o exercită un Saint-John Perse asupra unui cerc de amatori avizaţi, simplitatea simulată cu aplomb de un René Char sau împăcarea cu destinul a lui Lucien Becker, cochetînd cu „poporul" în stilul „kermesselor de binefacere", nu pot masca estetic şubrezenia de conţinut a acestor construcţii poetice. Nu negăm: lectura celor citaţi mai sus e delectabilă într-un sens. E o poezie „bine făcută". Dar cartea, o dată închisă, nu te invită la recidivă decît în cazul în care ai nutri speranţa că, la a doua investigaţie, vei găsi un răspuns măcar la una dintre întrebările fundamentale la care trebuie să răspundă astăzi poeţii. Tentativa ar rămîne însă, firească, zadarnică. Satisfacţia de a te întîlni cu omul contemporan, cu problematica lui complexă, o ai dacă te adresezi poeţilor celei „de-a doua culturi", comuniştilor (ca Aragon), sau celor care-au înţeles, măcar în mare, că itinerariile poeziei sînt şi trebuie să fie cele ale poporului lor.

Există însă astăzi în Franţa o categorie de poeţi care operează într-o zonă de interferenţă a cîntecului cu versul. Aceştia par a fi, mai cu seamă, profesionişti ai „şansonetei", ai poeziei cîntate. Această modalitate creatoare este identică, într-o măsură cu modalitatea trubadurească. O „pastorelă", de Arnaut Daniel, „marele maestru al iubirii", cum îl numea Petrarca, un planh (lamentaţie) de Jaufré Rudel, suspinînd după „o dragoste de departe", sînt tot atît de valoroase în postura de cîntec, pe cît sînt în cea de poezie. (Această chirurgie didactică a separării nu-şi are, de altfel, rostul, chanson-ul cuvenindu-se a fi judecat ca un produs artistic unitar). Aşadar poeţii, unii, au simţit că tiparul nu le-ar fi suficient pentru poezia de astăzi. Fără îndoială, cînd tinerii poeţi sovietici de valoare ţin zeci de mii de oameni suspendaţi pe buzele lor în sala sporturilor, la Moscova, şansele lui Saint-John Perse de a găsi audienţă la mai mult de 500 de cititori scad. Evident, Perse nu va „cobori" în mulţime. Educaţia de clasă, concepţiile politice, orientarea ideologică şi subvenţiile economice din care se alimentează poezia lui, conformistă şi trucată, nu-i pot îngădui aşa ceva. Dar pentru poeţii care chiar prin profesia lor declarată, de cîntăreţi, au crescut în mijlocul publicului, din ce în ce mai larg şi mai dornic de emoţii artistice autentice, singura soluţie de continuitate este satisfacerea cerinţelor acestui consumator de artă. La fel cu trubadurii medievali trebuind să răspundă gusturilor unui public amestecat — un cerc „select" de feudali, curteni şi cultivaţi (relativ culţi şi într-o măsură mult mai mică decît ne închipuim) şi reprezentanţii burgheziei incipiente, cu aspiraţii confuz-libertare, generate de o foame economică (motivată istoric atunci), „trubadurii" Franţei capitaliste de azi trebuie să ia în considerare gustul eclectic al unui public eterogen; un public în care aceeaşi burghezie (ajunsă în zilele noastre la saturaţie şi la paroxism) constituie încă o mare parte a auditoriului. Cercul feudalilor „rafinaţi" nemaifiind o realitate socială, epoca noastră a deschis uşile sălilor de spectacol, ca „Olympia", proletarilor: monteuri la „Citroën", şoferi de taximetre, textiliste. Preţul biletelor este un obstacol real, dar apriga dorinţă de bucurii artistice — film, teatru, muzică — rupe din salariul mizer şi înjumătăţeşte raţia de pîine. De acest public, al oamenilor simpli pasionaţi de fotbal şi ciclism, al „foburienilor" care manifestează la 14 iulie şi participă în mase impresionante la simpozioanele silvestre organizate de ziarul partidului comunist din Bois de Boulogne, poeţii-cîntăreţi trebuie să ţină seamă. Unul dintre ei, George Brassens, „Jo", cum îi spun cu simpatie familială taxatorii de autobuz şi lăcătuşii cînd îl întîlnesc, este fără discuţie cel mai reprezentativ „trubadur" modern. Descoperit ca artist într-un bistrot dintr-un cartier popular al Parisului, Brassens a debutat între şomeri şi lucrătoare salarizate mizerabil, alături de pictori flămînzi şi muncitori revoltaţi. Şi-a recitat la intersecţii, în stradă, durerile sociale şi cantilenele de dragoste. În arborele genealogic al familiei poeţilor francezi, legăturile cu menestrelii sînt colaterale. Filiaţia directă începe cu Villon, cel care a topit în poemele* Testamentului *toate modurile de expresie obligate şi poncifele antecesorilor, turnînd în forma fixă a vaudelei plămădа debordantă a tematicii sale. Pare-se că les gens d'armes şi les archiers din Franţa medievală nu se deosebesc prea mult de les gendarmes şi les flics din cea de astăzi; singura deosebire ce se poate observa este evoluţia mijloacelor de represiune, perfecţionate în zilele capitalismului. Monstruosul aparat birocratic, exploatarea economică şi sacrosanctele coordonate ideologice pe care se reazimă construcţia şubredă a societăţii capitaliste actuale, poliţia şi biserica, magistratura şi negoţul, armata şi arta, tot ceea ce constituie mîndria ridicolă a burgheziei iscă indignarea poetului şi-i legitimează diatribele. Peste acest univers de mucava, populat cu păpuşi de cîrpă, Brassens revarsă un dispreţ nimicitor, pornit din convingerea că „vom veni de hac tuturor acestor bagă-beţe-n-roate", acestor „vaches de bourgeois". (Personalitatea guitaristului antifilistin are însă dreptul la o prezentare mai amplă. Voi reveni cu alt prilej).*

Desigur, Brassens nu este singurul cîntăreţ-poet al Franţei. Pateticul Aznavour (încercînd să-şi ascundă demnitatea renunţării, într-o societate pe care nu se simte în stare s-o înfrunte — Il faut savoir); sfîşiatul de contradicţii Bécaud (tragic reţinut în L'absent *unde, evocînd un prieten defunct, se izbeşte de zidul singurătăţii la care e condamnat pentru că nu ştie să caute oamenii adevăraţi care-i pot fi prieteni); la fel de inegalul Jacques Brel (zbuciumat de frămîntări multiple şi confuze, sarcastic în* La dame patronesse, *cînd demască violent filistinismul instituţiilor filantropice, patronate de biserică); subtilul Léo Ferré, preocupat de dramele străzii (în* La rue), *de victimele segregaţiei (în* Jimmy), *de universul gîtuit şi viaţa în surdină a funcţionarului model (în* Monsieur William) — *Léo, pe care-i vom porecli „dom' profesor", nu pentru licenţa în filozofie pe care-o are nu pentru înfăţişarea modestă de belfer cu ochelari, ci pentru felul timid-didactic în care abordează tematica şansonetelor; Mouloudji, poetul foburgurilor, veşnic înamorat de Paris, dar mai mult de pitorescul oraşului decît de viaţa lui reală şi cochetînd cu cercurile de snobi şi cu monociaţii expresionişti de la Saint-Germain-des-Prés; Francis Lemarque, popular veritabil, cîntînd în game minore, dar lipsit de strălucirea şi vigoarea marii poezii — aceştia şi încă alţii înseamnă şansoneta-poezie a Franţei contemporane. Aznavour sau Mouloudji, Bécaud sau Brel, din motive diferite şi în măsuri diferite se înscriu cuminte în cataloagele conformiste ale „non-conformismului" burghez, sacrifică arta lor nevoilor comerciale ale pieţii artistice şi îşi permit numai rareori abateri de la curba ascendentă a beneficiilor. Condiţia artistului într-o societate în care „libertatea" de creaţie este o marfă plătită cu cecuri de conştiinţă şi cu moneda mărunţă a concesiilor estetice!*

Hotărît că emoţionantul poem Le pornographe du phonographe (Pornograf la fonograf) *ar putea deveni confesiunea-manifest a unei mari părţi din intelectualitatea ţărilor capitaliste, obligată să creeze şi să gîndească potrivit legilor neîndurătoare ale „îmblînzirii prin foame". Este o ars poetica în care Brassens dezvăluie cu un suris atroce condiţia artistului în societatea capitalistă, a creatorului silit să-şi prostitueze talentul, coborîndu-l la nivelul josnic pretins de „consumatorul de artă filistin", de „burtă-verzimea" care tarifează sărutul femeii şi zîmbetul ghitaristului: agitînd spectrul foamei ca să-l silească pe şansonier să-i gargarisească anecdote decoltate sau să-i sufle-n ceafă porcării în ritm de rondel renascentist.*

Oricum, căutarea unui alt limbaj poetic, abandonarea comodităţilor de expresie dobîndite, formularea curăjoasă a unor întrebări la care glasul poporului este implicit sînt semne că poezia franceză contemporană încearcă să-şi salveze din criză fondul popular valoros, începe să caute soluţiile acolo unde le poate găsi, acolo unde este necesar istoric să le ceară. Ce surprize ne pregăteşte acest „nou val" liric?

Romulus Vulpescu

* Această propensiune pentru „trubaduresc" în poezia contemporană franceză e remarcată şi de René Lacôte, într-o cronică la volumul de versuri al lui Léo Ferré (*Lettres françaises*, nr. 961, ian. 1963, p. 2).

PREZENŢE ROMÎNEŞTI

„Baltagul" de M. Sadoveanu împodobeşte astăzi vitrine din trei continente. De curînd, cartea a apărut, aproape simultan, la Hanoi, Lisabona, München, Atena; ni se vesteşte apropiata ei apariţie la Havana, Milano şi Haga. Reproducem mai jos coperta tălmăcirii greceşti, apărută sub egida editurii „Difos".

★

Editura „La Pietra" din Milano a tipărit recent romanul „I Molossi" (Dulăii) de Zaharia Stancu, în traducerea lui Giovanni Baldari. Romanul este însoţit de o introducere semnată de Margaret Kunzle şi de o prezentare biografică a autorului. Desenul coperţii: Jules Perahim.

★

„Nouvelles roumaines" este titlul ultimului volum de proză românească — veche şi nouă — oferit publicului francez, în excelente condiţii grafice, de editura „Seghers". Volumul, tipărit sub auspiciile U.N.E.S.C.O., se deschide cu un cuvînt introductiv semnat de Jean Boulière, directorul Institutului de Studii Romîne de la Sorbona, însoţit de o amplă prefaţă a academicianului Tudor Vianu. În cele aproape 400 de pagini îşi dau întîlnire: C. Negruzzi, N. Filimon, Ion Creangă, I. L. Caragiale, B. Delavrancea Gala Galaction, Al. Brătescu-Voineşti, M. Sadoveanu, T. Arghezi, L. Rebreanu, Panait Istrati, Cezar Petrescu, N. D. Cocea, Camil Petrescu, G. Călinescu, I. M. Sadoveanu, Al. Sahia, Z. Stancu, Geo Bogza, V. Em. Galan, Marin Preda, Eugen Barbu.

★

Stihurile lui Tudor Arghezi continuă să intre în circuitul universal al poeziei contemporane. Lîngă tălmăcirile în rusă, spaniolă, germană, maghiară, belgiană (ca să amintim doar cîteva), se înscriu şi recentele „Vhodna Slova" („Cuvinte potrivite"), apărute la Praga în traducerea poetului Vojtech Jestrab. Prefaţa: Ov. S. Crohmălniceanu.

★

Cunoscute cititorilor slovaci din traducerile răspîndite prin reviste, poeziile lui Mihai Beniuc au cunoscut, sub egida lui „Slovensky spisovatel", o elegantă prezentare în volum. Volumul, apărut sub titlul „Moja Itaka" („Itaca mea"), este însoţit de o prezentare biografică şi literară a autorului.

★

Într-unul din ultimele sale numere (53), revista „Il Contemporaneo" din Roma, care apare sub direcţia lui Carlo Salinari, publică un articol închinat teatrului romînesc, semnat de Gilberto Mazzoleni. Teatrul nostru este văzut de autor în evoluţia lui fundamentală şi într-o serie de valori de primul plan, începînd de la Caragiale pînă astăzi. Actualitatea acestui articol — pentru revista „Il Contemporaneo" — îşi are izvorul, fără îndoială, în ecoul prelungit al comemorării lui Caragiale, larg înregistrată pe planul internaţional. În acelaşi timp, articolul apare ca o urmare firească a interesului pe care dramaturgia noastră, clasică şi contemporană, l-a trezit în ultima vreme în Italia prin apariţia în traducere italiană a numeroase piese romîneşti, de la „Scrisoarea pierdută" şi „O noapte furtunoasă" la „Ziariştii" de Al. Mirodan şi „Trei generaţii" de Lucia Demetrius, trecînd prin Tudor Muşatescu cu „Titanic Vals", Al. Kiriţescu cu „Gaiţele" şi Mihail Sebastian cu „Steaua fără nume".

Gilberto Mazzoleni împarte evoluţia teatrului romîn în trei „momente-tip": cel dintîi este „naşterea impetuoasă a teatrului clasic comic", cu „Scrisoarea pierdută". Autorul aminteşte însă şi de teatrul „primei generaţii", al lui Alecsandri şi alţii. Al doilea „moment-tip" este acela dintre cele două războaie, caracterizat mai mult „prin satira intimistă şi de moravuri, dar nu socială". La Tudor Muşatescu se recunosc însă şi elemente de „satiră a moravurilor politice".

Al treilea „moment-tip" este cel de astăzi, pe care autorul îl examinează, în primul rînd, în piesa „Ziariştii" de Alexandru Mirodan. Acest moment prezintă un tablou „lipsit de idilism, plin de mişcare, agitat, contrastant, tabloul unei ţări în care vechiul şi noul se ciocnesc şi primăvara naşte treptat din zăpezile iernii". Mazzoleni descoperă în teatrul romînesc actual „o perspectivă critică îndrăzneaţă şi fecundă care lipsea în mod sigur în perioada dintre cele două războaie".

Articolul conţine şi o serie de mărturii — care definesc de aproape conştiinţa artistică a lui Caragiale — luate din scrisorile dramaturgului şi din diferite afirmaţii ale lui făcute prietenilor şi celor apropiaţi.

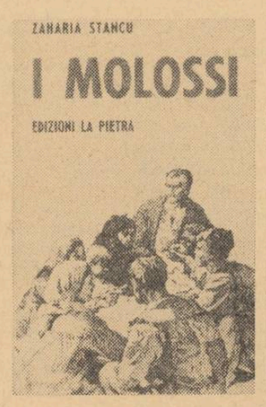

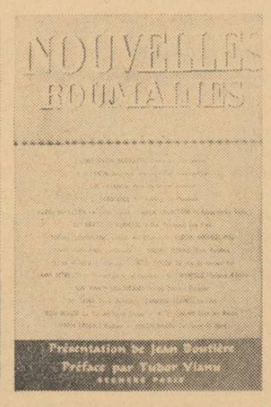

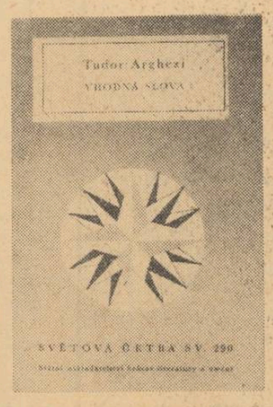

REDACŢIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.3651; ADMINISTRAŢIA: Şoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99; Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an; Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii

Biblioteca Rai

Biblioteca Națională Oderhelu

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr. 7 (118) — 30 MARTIE 1963 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | Apare simbăta, de două ori pe lună — 12 PAGINI — 1,50 lei

„LUCEAFĂRUL"
Sculptură de ION VLAD

Porni Luceafărul. Creșteau
In cer a lui aripe,
Și căi de mii de ani treceau
In tot atîtea clipe.

ENTUZIASM SEVER

de Ion Chiric

Un strigăt de lumină
irumpe
din gîtlejuri de nori,
jilav coboară,
se-mprăștie
pe-ntregul oraș
sonorizînd clădiri și fiori
și geamuri din etaj în etaj.

Tună, dar ploaia-i departe,
încă e timp să fugim,
pe-alături să lăsăm să ne lunece
al norilor ris sacadat, unanim.

Se mișcă vreunul?
Nici unul.
Albă, gălăgioasă jivină,
ploaia-și înfige colții în haine.
Fulgere-n ochi ne lasă lumină,
în cercurile lor ne cuprind,
dar brațele noastre
interferează în ele
ritmica luptei nestăvilită în timp,
sobre străluciri de oțele.

...Motoare se clatină-n virtej de turații,
brațele-s grele,
iar în urechi
șerpi de ecouri
se-ncolăcesc
și-n oglinzile ochilor
circular dau năvală
suprapuse contururi intrate în ceața
toropitoare, de oboseală.
Dar oboseala
de-o zi,
de-un moment,
e nota sublimă
în luptă cu viața,
e romantica pusă în amintire
ca un accent.
Ești muncitor? Atunci
să nu-ți trădezi nici un vis,
să-nfrunți și ploaia și gerul,
pe tine mereu să te-nfrunți
în numele-a tot ce-i mai bun.
Nu plîngărețe oftaturi
să macini cu buze brumate-n tutun!
Ci să refuzi o-mbuibare

de clipe ucise
pe-al inerției butuc,
să vii val-vîrtej de afară
în nări cu miresme de pămînt și beton
și să strigi în gura mare:
— Prieteni,
Ministerul
ne-a felicitat
prin telefon.
Pieptul sus. Ideile-n front,
Prin tuneluri de flăcări,
spre cer.
Zîmbetul e cel mai bun impermeabil
pentru eternul nostru
entuziasm sever.

VEGHE

de Constanța Buzea

Simt alături o temeie
Micșorată de tăcere
Și dormind un somn de noapte
Doborîtă de căldura
Focului dresat de mîna
Care-i lunecă sub cap.

Ochii i-s adînci de plînsul
Care nu se mai cunoaște,
Veghea mea putea să-i fie
Bună umbră nemișcată
Unde dragostea se-ntîmplă
În trecut și fără urmă.

Îi spun mamă și, deodată,
Nu mai înțeleg nimic,
Mai copilăros ca mine
Ea se mișcă prin odaie —
Trup în vis, cu umeri limpezi
Și ușori de bucurie.
Duce un copil în brațe,
Un copil care am fost.

DELIMITĂRI CRITICE

În ultimii ani, nivelul teoretic al criticii literare a crescut simțitor, iar aportul operativ al cronicarilor și recenzenților la popularizarea noilor apariții, la dezbaterea unor probleme de creație devine pentru oricine urmărește fenomenul literar din țara noastră, tot mai evident. Dar din perspectiva acestor succese putem să vedem mai clar rămînerile în urmă și neajunsurile. S-a făcut de mai multe ori observația că lipsesc, totuși, studiile mai largi și mai substanțiale de generalizare a experienței cîștigate în cele aproape două decenii care au trecut de la Eliberare. O valoroasă lucrare despre evoluția romanului românesc în această perioadă sau cîteva „micro-monografii" consacrate unor scriitori contemporani se cer completate cu altele care să analizeze multilateral drumul prozei, poeziei și dramaturgiei, al criticii literare chiar. Asemenea cerințe în momentul de față sînt cît se poate de imperioase, avînd în vedere interesul crescînd al cititorilor pentru problemele actuale ale literaturii. Despre modul cum ele pot fi îndeplinite, putem discuta. De altfel, din mai multe motive, o discuție despre sarcinile actuale ale criticii se dovedește necesară, și unele încercări de a o iniția au mai fost făcute în revistele noastre. Ele au rămas însă fără un ecou deosebit, printre altele, poate și datorită faptului că, pînă nu de mult, atît criticii cît și scriitorii au fost „angajați" în dezbateri privind problemele beletristicii. A sosit, cred, timpul să discutăm mai profund și despre problemele actuale ale criticii literare.

Pornind o asemenea discuție nu trebuie să pierdem din vedere un fapt esențial: critica noastră literară explică fenomenul artistic de pe pozițiile materialismului dialectic și istoric, apără și promovează idealurile comunismului. Ea este profund partinică, nemijlocit angajată în măreața operă de desăvîrșire a orînduirii socialiste. Acestea sînt adevăruri generale, de bună seamă, de mult știute dar de la care sîntem datori întotdeauna să pornim. Altminteri, orice schimb de opinii poate aluneca fie spre „elucidarea" unor chestiuni rupte de viață, fie spre controverse minore, generate de nemulțumiri personale.

Faptul că întregul front al criticii noastre se situează deschis pe poziții marxiste, faptul că în cronicile și articolele apărute în ziare și reviste, fenomenul creației este explicat din punctul de vedere al concepției materialist-istorice, exclude, deopotrivă, atît speculațiile sterile lipsite de conținut ca și vulgarizările sociologizante. Nimeni nu tăgăduiește importanța studierii procedeelor artistice, a influențelor literare, a filiațiilor de idei sau a circulației de motive. Dar din punctul de vedere al criticii literare marxiste această cercetare își are rostul doar atunci cînd contribuie la fixarea operii în condițiile istorice care au generat-o, în ansamblul de factori, obiectivi și subiectivi, ce i-au determinat structura. Intervin aici problema măsurii în care opera respectivă exprimă realitatea epocii sub forma specifică a artei, precum și problema forței literare cu care scriitorul „transfigurează" materialul de viață, generalizează ceea ce e semnificativ.

Se mai întîlnesc încă recenzii și cronici ce oferă sau un bilanț fad al calităților și lipsurilor cărții, sau dezvoltă o problemă adiacentă. Ai impresia de multe ori că scopul nu este altul decît consemnarea, cu orice preț, a volumului ca un cert progres în creația scriitorului, chiar dacă lucrarea respectivă nu justifică în ansamblu o asemenea apreciere.

Nu întotdeauna explicația unor atari cronici și recenzii stă în incompetența profesională, pentru că același critic îți oferă, alături de o cronică sau un articol slab și lucrări bune. Părerea noastră este că multe din lucrările de critică slabe își au explicația în tendința excesiv speculativă (reminiscență nefericită a criticii idealiste franceze sau a ecourilor ei în critica românească dintre cele două războaie), de a absolutiza una din laturile lucrării și de a ignora altele, în tendința de a raporta doar fugitiv, superficial și convențional, opera la realitate, în ciuda unor formulări, de circumstanță în cazul dat, ca „socialism", „bucuria vieții noi", „aspirațiile clasei muncitoare".

Supremul criteriu al judecății de valoare îl constituie pentru noi realitatea privită în devenirea sa istorică. De aici și necesitatea imperioasă ca și criticii să cunoască profund viața. În ale sale „Teze despre sarcinile criticei marxiste", A. V. Lunacearski făcea următoarea observație: „Critica marxistă se deosebește de oricare alta mai ales prin faptul că nu poate să nu aibă un caracter sociologic — desigur, în spiritul sociologiei științifice a lui Marx și Lenin". Și mai departe, Lunacearski precizează ce trebuie să se înțeleagă prin caracter sociologic. „Marxismul privește viața socială ca un tot organic, în care diferitele părți depind una de alta, rolul hotărîtor revenind celor mai materiale, celor mai necesare relații economice, în primul rînd formelor muncii. Cînd criticul marxist supune unei ample analize, de pildă, o anumită epocă, el trebuie să caute a prezenta tabloul închegat al întregii dezvoltări sociale. Cînd e vorba de un anumit scriitor sau de o anumită operă, nu este neapărat necesar să se analizeze condițiile economice fundamentale, deoarece aici începe să se contureze cu deosebită vigoare un principiu întotdeauna valabil, pe care îl putem numi principiul lui Plehanov. Potrivit acestui principiu, operele de artă depind direct de formele de producție din societatea respectivă numai într-o măsură cu totul neînsemnată. Ele depind de acestea prin intermediul altor verigi și anume a structurii de clasă a societății și a psihologiei de clasă ce se dezvoltă pe baza intereselor de clasă. Opera literară oglindește întotdeauna, conștient sau inconștient, psihologia clasei al cărui exponent este scriitorul respectiv, sau, cum se întîmplă destul de des, reprezintă un amalgam în care se face simțită influența diferitelor clase asupra scriitorului. Acest fapt se cere analizat cu toată atenția. Observația că, în mod obiectiv și necesar, critica literară marxistă nu poate să nu fie sociologică, în spiritul sociologiei științifice a lui Marx și Lenin, ni se pare valabilă și foarte actuală pentru noi astăzi. Pentru că respingerea dogmatismului și sociologismului vulgar, — principial și cu intransigență combătute de către presa noastră de partid, — a determinat, după părerea mea, o oarecare tendință spre analiza strict speculativă a cărții și, în ultimă instanță, spre ignorarea fenomenului istoric, a datelor realității ce și-au găsit reflectarea specifică în respectiva lucrare. Cartea este astfel privită dintr-un unghi cu totul limitat, îngust, dînd loc la confuzii stridente de valori. De fapt, între pozițiile sociologist-vulgare și cele estetist-speculative, în ciuda aparențelor, există destule puncte de contact. Ambele manifestă o vădită unilateralitate în înțelegerea și explicarea fenomenului literar.

Fără îndoială că și recidive ale sociologismului vulgar mai întîlnim uneori, mai ales pe tărîmul istoriei literare. Observațiile cuprinse într-un articol publicat nu de mult în „Gazeta literară" pe marginea unor manuale școlare pentru învățămîntul mediu ni se par cu totul întemeiate. Citești manualul de clasa a X-a, bunăoară, în care afli că, doar cu puține excepții, scriitorii prezentați elevilor se caracterizează prin aceea că au „demascat societatea burghezo-moșierească", au „cîntat suferințele celor mulți", au „cîntat viața omului simplu". E paradoxal că, deși toți scriitorii tratați dețin în aceste manuale atribute aproape identice, i se consacră fiecăruia cîte un capitol special. Dacă autorii manualelor pentru clasa a X-a și a XI-a ar fi fost consecvenți „concepției" lor despre dezvoltarea literaturii, atunci ar fi putut alcătui niște manuale mult mai scurte și mai comode în care să fie adunați toți scriitorii la un loc pe temeiul că, în literatura română din această epocă, atît Eminescu, cît și Caragiale, Creangă, Slavici etc., „au demascat societatea burghezo-moșierească", „au cîntat suferințele celor mulți" ș.a.m.d., personalitatea artistică a scriitorilor respectivi fiind tratată ca un element cu totul secundar. Și mai intervine și un alt aspect. Din perspectiva unei atari prezentări, literatura română de pînă la 1900 se reduce la un singur moment, cel al realismului critic. Toți marii noștri poeți și prozatori de la Grigore Alexandrescu pînă la Caragiale sînt considerați realiști critici. Nici vorbă despre alte orientări cum ar fi romantismul, clasicismul etc.

Mai trebuie oare spus că istoriografia și critica literară marxistă, obiectiv sociologice, nu au nimic comun cu asemenea... sociologizări, și că raportarea dialectică a operei de artă la realitate nu numai că nu împiedică înțelegerea profilului specific al scriitorului, a aportului său la dezvoltarea literaturii, dar o și condiționează?

Iată cîteva probleme legate de actualul stadiu de dezvoltare a criticii noastre literare, cînd atît lupta împotriva unor tendințe sociologist-vulgare, cît și lupta împotriva speculațiilor estetizante, metafizice, rupte de viață, se impun cu acuitate. Din toate acestea nu trebuie pierdut niciodată din vedere criteriul principal, acela al raportării operii la epoca istorică pe care o oglindește într-o formă specifică.

Dezbaterea unor atari aspecte fundamentale ale dezvoltării criticii noastre literare marxiste în etapa actuală nu ar putea să ducă decît la rezultate rodnice. Din păcate, nu rareori cînd discutăm despre critică avem în vedere, în primul rînd, modul cum un scriitor sau altul a fost ori nu mulțumit de cronicile apărute pe marginea lucrărilor sale. Dar acesta este oare esențialul în activitatea criticii literare?

Gh. Achiței

JURNAL DE LECTURĂ

V. NICOROVICI: „ROMEO, JULIETA ȘI LUMINA"

Doi tineri sondori, Toader și Sorița, personajele reportajului care dă titlul volumului lui V. Nicorovici „Romeo, Julieta și lumina" confirmă prin întreaga lor viață conținutul nou, optimist, pe care autorul îl conferă cunoscutului conflict de dragoste ce părea înscris pentru totdeauna sub semnul tragicului. Dragostea celor doi eroi ai lui Nicorovici nu mai este sursa ciocnirii tragice cu o societate odioasă. Ea dă înțeles și substanță vieții, o ordonează lucid spre îndeplinirea unor sarcini de înaltă răspundere. Lumina sentimentelor lor se întreține din patosul incandescent al epocii noastre socialiste. Din adeziunea integrală, fără reticențe, la socialism rezultă măreția lor simplă. Fluxul cotidian al vieții integrează organic, firesc, actul eroic prin care Toader și Sorița opresc erupția unei sonde sau salvează un rănit din prăpastie. Conținutul inedit pe care V. Nicorovici îl acordă „mitului modern" al dragostei ni se pare a fi, în esență, acest înțeles optimist și activ al iubirii, această lumină care învăluie, și pe alte planuri, acțiunile omenești.

Majoritatea celorlalte reportaje cuprinse în volum dezvăluie astfel de aspecte luminoase, din viața și activitatea oțelarilor și a petroliștilor. Se desprind profiluri de muncitori cu înaltă conștiință politică, devotați constructori ai vieții noi. Vasile Duță, „un om simplu, anonim", brigadier într-o echipă de intervenții la o sondă petroliferă, imprimă patosul muncii lui întregii brigăzi. Când aceasta ajunge fruntașă, el trece fără ezitare la conducerea unei alte brigăzi, rămase în urmă, luînd astfel de la capăt munca nu totdeauna ușoară de închegare a unui colectiv. („Un erou al timpului nostru"). Brigadierul de foraj dovedește mult tact pedagogic în îndrumarea tinerilor muncitori, siderurgiștii care pun în funcțiune o nouă uzină, cunosc „dialectica maturizării" și adoptă ca expresie a exigențelor lor lozinca: „norma maximă a devenit criteriul minim" („Miniaturi"). Alte reportaje evocă munca activiștilor de partid, acei „luptători neobosiți, intransigenți, aflați în primele rînduri" („Oameni pe care-i știi minte").

V. Nicorovici surprinde, uneori, în conștiința oamenilor de azi, și reminiscențe ale mentalității mic-burgheze, pe care le prezintă în forme de manifestare dintre cele mai intime. Furnalistul Ion („Ce părere ai d-ta ?") nutrește încă puternic sentimentul proprietății particulare în care vede, în mod greșit, compensația unei vieți pînă nu de mult plină de privațiuni. Colectivul de muncitori în mijlocul căruia lucrează, îl va ajuta să se elibereze de acest sentiment. Tînărul inginer Sebastian Sălceanu („Trei întîlniri"), om al calculului exact, al unei activități aspre, practice, lucide, este, în mod paradoxal, un sentimental desuet. Munca de petrolist reclamă în schimb luciditate și precizie. Eroii lui Nicorovici, sobri, reținuți, comunicativi fără expansiune, al căror patos în munca lor este intens, conținut, resping lirismul facil inconsistent, cenzurează cu ironie manifestările „poetice" ale inginerului Sălceanu. Acesta singur va renunța la sentimentalism printr-o însușire mai profundă a spiritului muncii lui. „Schela te va șlefui, te va face mai simplu", i se spune.

V. Nicorovici pare să se fi integrat el însuși acestei sobrietăți. Notația sa este precisă, elanul afectiv controlat sever. Viziunea este rapidă, cinematografică, deși uneori minată de retorism.

Observația psihologică nu-i lipsește reporterului, pentru a limpezi unele procese complicate. În general, personajele sale nu sînt naturi conflictuale. Adeziunea totală la socialism le conferă unitate, fără ca aceasta să excludă însă complexitatea lumii interioare, proprie omului nou. V. Nicorovici surprinde dinamica vieții sufletești în punctele ei concludente. Uneori totuși momentul pe care îl consideră definitoriu în curba personajului nu este justificat de o evoluție anterioară prea marcată („Ce părere ai d-ta" ?).

Peisajul reține destul de rar atenția reporterului. Cînd apare, cadrul se constituie din notații cromatice și de lumină care comunică sugestiv stilul peisajului.

Firește, există pagini în volumul lui V Nicorovici în care observația reporterească este transcrisă direct, netransfigurat, adesea retoric. În „Oarba", autorul nu analizează în mod satisfăcător personajul central, îl prezintă prea demonstrativ. Nu se concretizează suficient ideea că mediul de viață mic burghez a fost, aici, depășit.

Volumul „Romeo, Julieta și lumina" reafirmă un talent original, ale cărui calități se pot fructifica cu succes într-o proză solidă.

TRAIAN COȘOVEI: „RÎUL PORNI MAI DEPARTE"

Nuvelele lui Traian Coșovei dau la un loc o impresie de coeziune, întrucît aparțin toate unei aceleiași arii tematice — lumea muncitorilor dobrogeni și a pescarilor din Deltă. Această impresie se accentuează și prin faptul că destinul unor personaje este urmărit, în momente semnificative ale evoluției lor, de-a lungul mai multor nuvele. Astfel, pescarul Pastilionu, unul dintre răzvrătiții de la „Mila 23" reapare, într-o fază nouă a dezvoltării conștiinței lui de clasă, în nuvela „Și rîul porni mai departe", ca betonist, angrenat cu pasiune în munca pentru înălțarea hidrocentralei de la Bicaz. Exploatatorul cinic al pescarilor de la „Mila 23", cîrciumarul Vulgaris, reapare și el în „Natura ascunsă", de data aceasta deposedat și neputincios, sperînd doar să se bucure de ravagiile pe care furtuna le-ar face în instalațiile de pescuit ale brigăzii.

Dacă sentimentul coeziunii îl trezește volumul luat în întregime, nuvelele, considerate în parte, pierd uneori această perspectivă unitară. Inventia epică este în general destul de săracă, inconsistentă. Cadrul narativ, trasat vag, nu reușește să ordoneze fluxul tumultuos al sentimentelor. De aceea, prozatorul preferă adesea cadrul mai fluid al poemului în proză („Semnul din larg", „Cîntecul fluviului", „Prietenia cu focul și cu apa").

Alte nuvele se constituie din retrospecție, din rememorarea unor experiențe de viață consemnate, care se conservă în zonele intime ale amintirii și sînt aduse în lumina conștiinței în anumite momente. Dacă aceste fapte rememorate au în „Cîntec din fluier" autenticitatea vieții nemijlocite, în alte nuvele ele sînt transfigurate de sentimentul care determină amintirea, sînt retrăite din perspectiva acestui sentiment.

În „Rîul porni mai departe", betonistul Pastilionu a ajuns la capătul muncii la hidrocentrală și, implicit, la capătul unei experiențe inedite care i-a restructurat întreaga viață sufletească. Amintindu-și trecutul, evoluția lui ne va apare nu retrăită pur și simplu, ci oarecum interpretată, considerată dintr-un punct de vedere care reprezintă rezultatul unei înțelegeri superioare a vieții. Comunistul Ion Oprea („Cîntecul fluviului") își reconstituie viața pentru a răspunde, fie și în gînd, întrebărilor despre roadele muncii lui („Îi treceră prin minte toate asemenea gînduri, amintiri, unele mai clare, altele mai dezordonate, dar fără pretenția de a fi dat acel răspuns care s-o împace pe sora lui").

Revenirea în „fluxul memoriei" a faptelor trăite este însă capricioasă, imprevizibilă în scrisul lui Coșovei. Contururile lor sînt mobile, ca ale unei lumi acvatice. La aceasta se adaugă caracterul selectiv critic al rememorării efectuate, cu criteriul impus de o anumită treaptă a evoluției personajului, din necesitatea de a răspunde unei exigențe sufletești, din nevoia de confruntare, pentru a aprecia, prin comparație, dimensiunile noi dobîndite de eroi în procesul muncii socialiste. În alte nuvele, cu un fond narativ mai consistent, faptele nu posedă calitatea artei, rămîn în domeniul anecdoticei. („Dada Gleda", „Mocanul", „Galbu").

Nuvela „La Mila 23" înfățișează aspecte din viața dură a pescarilor Deltei în regimul trecut. Dar revolta muncitorilor apelor, pornită sub imperiul necesității, nu se datorește acțiunii unei forțe conștiente, lucide, capabile să coordoneze eforturile. De aceea incendierea magaziilor negustorilor rămîne un act spontan, anarhic și, în consecință, inoperant, personajele acestei nuvele găsindu-se încă într-o fază de început a dezvoltării conștiinței lor revoluționare.

Despre viața nouă a brigăzilor de pescari din „Dobrogea de aur" autorul va scrie în nuvela „Natura ascunsă". Solidaritatea frățească, pasiunea muncii și sentimentul demnității umane îl vor ajuta pe pescarul Popov să se elibereze de influența nefastă a vechii lui educații mistice.

Traian Coșovei nutrește un interes constant pentru viața naturii și pentru lumea interioară a omului. În general, în nuvelele lui, aceste două planuri se interferează, cu scopul ultim de a lumina mai profund mișcările complexe ale sufletului. Peisajul tumultuos al Deltei a creat „naturi" umane complexe, viguroase. Raportul om-natură este un raport dialectic, de unitate și luptă. Forța lucidă a omului supune însă stihia, și-o subordonează („Natura ascunsă"). Notațiile cromatice sînt puține și nesemnificative. Peisajul în nuvelele lui Coșovei nu este perceput senzorial, prin lumină și culoare, ci, as spune, cerebral, prin ideea de forță gigantică, dezlănțuită, pe care o conține. Pentru aceasta, în analiza psihologică, peisajul intră cu ușurință ca element de cataliză care potențează mișcările sufletești și amplifică pînă la limita vizibilității mobilurile care le determină.

Restructurarea sufletească a lui Pastilionu se aseamănă cu schimbarea Bistriței după trecerea prin baraj: „trăia în el omul ca un fluviu" („Rîul porni mai departe"). Actul justițiar al pescarilor de „La Mila 23" se însoțește cu revolta impresionantă a stihiilor. Procesul de clarificare al pescarului Popov se desăvîrșește tot într-un moment de încordare maximă cînd viața tovarășilor lui este primejduită de dezlănțuirea furtunii pe mare („Natura ascunsă").

Introspectiva psihologică este însă uneori prelungită inutil și diluția sentimentului contrastează neplăcut cu încordarea tragică a momentelor evocate.

Volumul lui Traian Coșovei conține toate elementele pentru ca nuvelele lui, unele existente numai virtual, să treacă din intenție în fapt. Este nevoie, în plus, de un control mai riguros al elanurilor afective și de o construcție epică mai închegată.

Cornel Mihai Ionescu

note • note • note • note • note • note

„VIAȚA LITERARĂ SOVIETICĂ"

Nr. 1/1963 al revistei „Viața literară sovietică" editată de Institutul de studii Romino-Sovietic al Academiei R.P.R. a apărut într-un nou format, cu o copertă machetată elegant, atrăgător. Din cuprins atrag în mod deosebit atenția cîteva articole de un real interes. V. Ozerov, (în articolul „Tinerețea sentimentelor, maturitatea gîndirii"), S. Gaisarian („Creație, viață, căutări"), I. Smeliakov („Scrieți despre esențial, stăpîni ai lumii !"), A. Borșceagovski („Legătura de sînge între generații"), S. Scipaciov („Tinerețe și înțelepciune") ș.a. pun în discuție aspecte interesante privind literatura sovietică.

NU AȘA

Într-o cronică dramatică („Teatrul" nr. 2/1963) M. I. caută în arta regiei, în arta actorilor, în arta luminii și în arta scenografiei cauza insuficientei realizări scenice a spectacolului „Costache și viața interioară" prezentat de Teatrul de Stat din Oradea (secția română). Să fi presupus oare cronicarul că arta dramaturgului n-are nici o vină ? ! Sau judecata de valoare a unui spectacol se face în afara textului dramatic ?

PROZĂ ȘI POEZIE

În ultimele 40 de numere ale revistei „Flacăra" întîlnim nu mai puțin de 25 de schițe și povestiri. E o cifră concludentă pentru modul operativ cum a răspuns revista criticilor care i-au fost adresate mai de mult în legătură cu sărăcia beletristicii în paginile sale. Cîteva excelente schițe aparțin lui Giuseppe Tomasi di Lampedusa, John Steinbeck, Luigi Pirandello și Vadim Kojevnikov. Ca literatură originală, revista a tipărit reușite povestiri de Francisc Munteanu, Corneliu Leu, Mihu Dragomir, Ștefan Luca. La capitolul schița originală revista mai are datorii.

De fapt, beletristică înseamnă și poezie. De aproape un an redacția „Flacării" evită să dea crezare acestui

adevăr îndeobște cunoscut. Revista nu numai că nu tipărește poezie, dar publică schițele (destul de convenționale) ale... poeților Florin Mugur și Leonida Neamțu.

NOI PREMIERE

În ultimele zile, teatrele bucureștene și-au îmbogățit considerabil repertoriul. Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra" a prezentat un spectacol de înaltă ținută cu piesa lui B. Shaw: „Cezar și Cleopatra", în regia lui Lucian Pintilie. Meritã felicitări întregul colectiv. Remarcăm în special valoroasa realizare a artistului emerit Fory Etterle în rolul lui Cezar; Ileana Predescu în rolul Cleopatrei susține cu succes un nou examen de maturitate actoricească. Teatrul Național „I. L. Caragiale", la un interval scurt după premiera piesei lui Fr. Dürenmatt „Vizita bătrînei doamne", valorifică apreciabil o piesă originală „Ancheta" de Al. Voitin (în regia lui Miron Niculescu). Teatrul „C. I. Nottara" aduce în luminile rampei comedia „Casa cu două intrări" de Calderon de la Barca (regia: G. Rafael). Binevenită efervescența stagiunii ! Se cuvine continuată.

COPERTA

Discutăm mereu despre coperta de carte, pentru că, de cele mai multe ori, arta de a tipări o carte frumoasă înseamnă arta de a chema cititorul spre o carte nouă. „Culorilor toamnei", „Tezaurului" sau primelor volume din „Scrierile argheziene", li s-au adăugat recent un volum cu o osatură grafică și cromatică excelentă: „Poeme cubane" de Nicolás Guillen. S-ar cuveni să se insiste asupra concepției de tehnoredactare, de un desăvîrșit bun gust, a „Poemelor cubane" (coperta: Barbu Teodorescu). Litera elegantă, paginația sobră, spațiile albe, proporționate, armonia culorilor — conferă volumului o rară frumusețe. Cît de sărace și neinspirate apar, în contrast cu această realizare grafică, coperțile la volumele „Aceste zile și aceste nopți", „Ultimul din neamul Udeghe", „Beethoven — marile epoci creatoare". E regretabil că o carte cum este O familie puternică de Corneliu Leu, destinată pionierilor, al căror gust estetic e în plină formare, e înăbușită sub o copertă plată, anostă, insuportabilă.

BĂTĂUȘUL...

Vasilică, deși e brigadier fruntaș, a bătut-o „pe Stanciu de la magazin", și, fără să-i fie teamă de gura lumii, „la fel făcu cu Tița casiera rotofeie" ba, socotindu-se, se vede, tare, a început să se laude că-l va bate și pe președinte. Se pare că bețivosul Vasilică l-a pierdut de mușteriu pe acesta din urmă, deoarece:

„Președintele, cuprins de frică, / De-atuncea îl evită ne-ncetat. / Doar a aflat și el că Vasilică / E un... șahist de prima mînă-n sat" (poezie de V. D. Popa — revista „Agricultura socialistă" nr. 3/1963).

DIN VITRINE...

În Calea Văcărești nr. 29 se găsește magazinul „Încălțăminte — Centrul de Comandă nr. 8". Niște etichete frumos confecționate ne anunță că unitatea lucrează: „Pantofi bărbați cu talpă dublă", „Pantofi femei piele lac", „Ghete îmblănite pentru femei cu blana clientului", „Pantofi bărbați cu talpă bovină" și „Pantofi femei cu talpă bovină".

...Pe Calea Moșilor nr. 80 se găsește atelierul fotografic „Ștefan Barta". În vitrină se poate vedea un aviz: „Se execută fotografi (sic) pentru buletinul de populație"

Nu știm dacă fotograful își confecționează colegii sau îi... execută pur și simplu de teama concurenței

CONFUZIE

În lucrarea „Amintiri" a regretatului artist al poporului Ion Manolescu, găsim în cuprinsul celor aproape 300 de pagini un număr destul de mare de reproduceri fotografice.

Cercetîndu-le cu atenție, constatăm că fotografia nr. 6, care-l înfățișează pe marele actor în „Conrado" din „Moartea civilă", poartă indicația „Compania Marioara Voiculescu și Bulandra — stagiunea 1914—1915". În realitate, fotografia a servit ca fond pentru afișele spectacolelor din stagiunea 1941—1942, fiind făcută cu acest prilej. (Chiar și virsta actorului ar putea exclude confuzia !)

Aceeași nepotrivire și în cazul fotografiei nr. 9, datată 1925, dar care e, vai, din... 1939 și a ilustrat afișul pentru „Hamlet".

Fotografiile nr. 7 și 8 sînt

cu peste 20 de ani mai vechi decît datele semnalate.

În fotografia nr. 15 îl putem vedea pe Ion Manolescu, sub aspectul unui venerabil bătrîn, cu barbă mare, albă, care privește uluit la textul pe care editura „Meridiane" a găsit cu cale să-i plaseze deasupra capului său: „Interpret al rolului Zelig Sor".

O nouă eroare: interpretul e în rolul „Manasse".

VÎNT DE PRIMĂVARĂ—Fotografia: BICIUȘCĂ FOTACHE

cronica literară

Teodor Mazilu: Aceste zile și aceste nopți

Ultimul roman al lui Teodor Mazilu este alcătuit dintr-o suită de pamflete satirice, axate pe o idee centrală, și îndreptate contra a tot ce ține în loc progresul și lovește în entuziasmul revoluționar al acțiunilor de masă ale oamenilor muncii. Orice aspect criticabil din viața personajelor este, în interpretarea metaforică a autorului, un mod de manifestare a prostiei. Mișcarea dialectică de pătrundere în viitor e — după T. Mazilu — rezultatul luptei dintre prostia rezistentă și inteligența activă care însă se confundă, în optica prozatorului, cu deșteptăciunea de duzină. Fetișizarea prostiei, absolutizarea de către autor a acestei stări psihologice, dîndu-i-se un caracter generalizator, în stare să exprime ea singură aspectele negative ale realității, creează un punct de vedere fals, o premiză eronată pentru demonstrația ulterioară. Prostia îmbracă nenumărate manifestări, de la reacția de clasă a elementelor burgheziei pînă la actele premeditate de parvenitism și cameleonism. Viziunea romancierului abate atenția, în felul acesta, de la urmărirea adevăratelor obiective ale luptei de clasă. Căci împotrivirea elementelor dușmănoase nu e prostie, iar ciocnirea între vechi și nou nu e o ciocnire dintre inteligență și prostie. Prostia rămîne prostie, oricîtă importanță i-ar acorda romancierul în complexul social-moral al epocii. Desigur, T. Mazilu, ca scriitor satiric, e liber să-și aleagă modalitatea artistică adecvată temperamentului său, cu condiția însă ca ea să nu fie dezisă de realitate. Pentru că, de la început, în cartea sa surprindem această dispută oarbă cu prostia, marele dușman (și unicul) ! Cele două-trei personaje pozitive, mai mult deștepte decît inteligente, au de furcă interminabil cu un soi de balaur, prostia, căruia îi retează mereu alt cap, dar nu reușesc să-l omoare niciodată. Cine poate admite o asemenea teză, conform căreia prin prostie putem explica tot ce e negativ, depășit, anacronic într-o anume perioadă istorică ? Oricît de elastică ar fi înțelegerea noastră, ni se pare că sfera noțiunii este umflată grotesc, pînă la refuz. T. Mazilu pare că ar fi descoperit în locul luptei de clasă un nou conflict: lupta cu prostia.

Personajele negative, înșiruite din primele pagini ale romanului, sînt ipostaze ale prostiei — o faună de monstruozități, „oameni murdari, care nu au nimic comun cu socialismul". Mișună prin uzină o liotă de „șmecheri", „deștepți", „farseuri", adunați ca sub un clopot uriaș de sticlă, care gîndesc că, ei, „băieții șmecheri", o duc mai bine decît restul oamenilor: „tot cu intriga, bîrfa și bacșișurile, se face viața mai veselă". După aprecierile lui Matei, strungarul fruntaș, și ale lui Tabarcea, directorul muncitor, luăm cunoștință de niște ființe odioase sub raportul conduitei etice. Directorul-adjunct, Sebastian Lefteriu, Cucu de la Cabinetul tehnic, inginerii Cazacau și Beldiman, Coman, Logofătu, Mielu, Dincă, Cercel, acordeonistul Turturete reprezintă vechiul. Muncitorii cinstiți, ca Matei sau Tabarcea, sînt conștienți că au de luptat cu toți, nu le subapreciază forțele și nu-i încîntă declarațiile și vorbele mieroase ale acestora. Falsul provine, în această chestiune, din modul caricatural, uniformizat de a-i prezenta. Caracterizările făcute de Matei ori de Tabarcea sînt formulate într-un limbaj dur, trivial. Directorul-adjunct Lefteriu, după opinia acestora, e „șmecher". Cucu e „fricos ca o scufiță de noapte", Coman e „boul ală de...", Beldiman e „prost de dă în gropi, e prost ca un helicopter" (!), „e și rău și prost", Logofătu „nu-i nici prost, nici om rău, e un om puțin". Cercel e „mare șmecher", Mielu, maistrul de la strungărie, chiulangiu, „arză-l-ar focul de șmecher", etc. etc. Matei care este muncitor ar trebui să facă diferențiere între îndivizi ca Lefteriu ori Coman și unii muncitori viciați de obscurantismul moștenit de la vechea societate. Mielu și Dincă nu ar trebui să-i provoace repulsie, dezgust, „greață", scîrbă, ca niște dușmani înveterați. Matei ia însă aere de superioritate și față de frații săi muncitori, atinși de influențele moralei burgheze, denigrîndu-i cu expresii care dovedesc lipsa de umanitate și care nu sînt proprii felului de a fi al omului simplu („Mie mi-e scîrbă de oameni ca ăștia, de genul lui Mielu"), disprețuindu-i și crezîndu-i pe toți proști, „fraieri" și „șmecheri". Una e lupta și atitudinea necruțătoare față de dușmani și alta e atitudinea față de oamenii care pot fi recuperați, cum sînt, de pildă, Mielu, Dincă, Cercel. Autorul alege sumedenie de figuri negative, încercînd să le opună cîteva personaje proeminente din lumea muncitorilor, modele de conduită, de cinste și demnitate. Dar Matei și Tabarcea au un fel de a fi care, în afara unor lozinci șearbăde, seamănă cu celelalte personaje sau se pierd printre ele. Întîlnirea misterioasă cu Adriana, legăturile erotice cu această necunoscută sînt înecate în vulgarități crase. Numai legături etice sănătoase nu pot fi acelea dintre Matei și Adriana ! Unul pe altul se califică „prost", influența concepției despre prostie, cu sau fără voia autorului, resimțindu-se și în felul de a fi al eroilor pozitivi. Matei, Tabarcea sînt și ei „șmecheri" și „deștepți". (Directorul se laudă chiar că el e „șmecher din Grand"). Matei e, în fond, un muncitor deosebit, cu nivel intelectual, care propune inovații în producție. Scriitorul îl menține însă tot timpul la un nivel comun cu „șmecherii" și „proștii", prezentîndu-i deșteptăciunea drept genialitate, iar șmecheria drept inteligență. De fapt, totul se reduce la o luptă între șmecheri și... deștepți. Optica scriitorului deformează, urîțește universul vieții muncitorești. Matei și Tabarcea rămîn fixați între lozinci și felul lor naturalist de-a se comporta. La o reuniune, Matei refuză să danseze cu muncitoarea Ruxandra, pentru că aceasta și-a înșelat bărbatul grănicer. Gestul e rizibil, căci însuși Matei, în relațiile sale cu Adriana, — cu care de altfel se complace în orgii sexuale — nu e nici el departe de „crima" săvîrșită de tovarășa sa de uzină. Matei afișează o infatuare ridicolă. Cînd iubita îl întreabă dacă a reușit să publice ceva în „presa centrală". el îi răspunde că nu, „fiindcă erau bune" materialele, de unde concluzia că numai ce e prost se publică cu întîietate.

Nici Adriana, care e și ea o femeie simplă, nu se detașează de „proști". În ce privește fondul moral, e o prefăcută, e venală, fără nici o fărîmă de demnitate muncitorească. „Adriana cea bună și gravă se lupta să-l păstreze pe Matei, pentru ca, după victorie, să-l încredințeze unei Adriane mediocre și nehotărîte, și ceea ce era mai trist, unei Adriane trecătoare".

Tabarcea se manifestă într-adevăr ca un „șmecher": „Cum te cheamă, mă, ăla care-ai călcat în strachini. Nu merge... Cu altă ocazie".

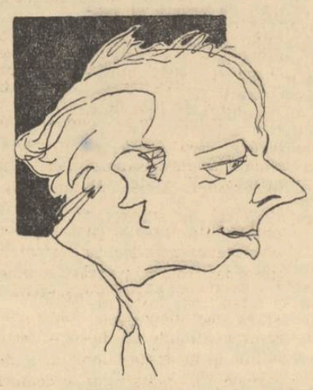

Întîlnirea lui cu Ioana, amanta lui Lefteriu, decisă să se angajeze în fabrică, e un pretext pentru o perorație naivă despre comuniști și rosturile lor: „Cunoștiința dumitale e o lichea. Minte...". „Comuniștii, preocupîndu-se de toți oamenii în general, se ocupă și de fiecare în parte"... „Noi de ce industrializăm țara, cucoană, se înfurie brusc Tabarcea pe femeia care venise la el. De ce ne zbatem, cucoană ? Ca oamenii s-o ducă mai bine, să trăiască mai bine. Patronii nenoroceau oamenii. Pentru patroni oamenii erau o marfă"...

Asemenea lozinci abundă în paginile cărții și-i greu de presupus că ele, folosite automat, ar putea contribui la limpezirea unor minți tulburi. Cele două extreme în scrisul lui Teodor Mazilu: teribilismul și lipsa de prelucrare a expresiei verbale înțesează paginile romanului, îngreunînd comunicarea cu cititorul și lăsînd în urma lecturii un sentiment de goliciune.

E adevărat, există în roman și pagini realizate, cum ar fi cele în care este înfățișată figura secretarului de partid Stoica, om cu tact, ponderat, înțelept. El temperează unele pripeli ale tovarășilor săi, mărturisind încrederea în om, străduindu-se să-l recupereze pe cel căzut.

Aflăm, de asemena, o scenă emoționantă, în care utemistul Turturete se opune excluderii din organizație a lui Marchidan, învinuit de ieșiri huliganice. Turturete dovedește că, dimpotrivă, „ieșirea" lui Marchidan a fost, de fapt, pedepsirea unui act huliganic.

În rest, continuă în tonalitatea cunoscută potlogăriile lui Coman, prăbușirea lui Lefteriu, alcoolizat în ultimul hal, aventura erotică a Adrianei cu centrul înaintaș Grosu. Trecerile sufletești sînt de multe ori nemotivate. Parte din personaje rămîn pe drum, uitate. Ce s-a întîmplat cu Mielu, Dincă, Turturete ? Adică cu muncitorii. Cum s-a desfășurat procesul de recuperare a acestor oameni ? E un aspect pe care autorul îl neglijează, scontînd probabil pe succesul obținut din amploarea capitolelor erotice.

Există în roman o considerabilă cantitate de convențional care îi surpă construcția. Am fi așteptat de la un autor talentat cum e T. Mazilu o înțelegere adîncă a vieții muncitorilor. Aici, însă, fără a nega unele licăriri, există o viziune de mahala de pe timpuri, în care manifestările personajelor sînt alterate sau umbrite de vulgarități și de o flagrantă lipsă de perspectivă. Se cuvenea ca Matei, Tabarcea, secretarul de partid Stoica să se impună ca prezențe vii, al căror exemplu de viață să pună în inferioritate „lichelele", „derbedeii", „proștii". Autorul îngroașă excesiv elementul negativ, încît ai impresia uneori că personajele pozitive sînt mici insule de deșteptăciune într-un ocean de prostie.

Deși se petrece în plin mediu muncitoresc, în anii de după Eliberare, într-o epocă de mari prefaceri sociale cu repercusiuni imediate în viața sufletească a oamenilor, „Aceste zile și aceste nopți" descoperă o tensiune scăzută, un tablou social sărac, o complexitate sufletească înscenată. Pitorescul de mahala bucureșteană, argoul, spiritele învechite se amestecă cu nume de scriitori, pictori, poeți ce-i vin întîmplător în minte autorului. Cum a arătat și cronicarul „Tribunei", numele de creatori străini citați sînt de multe ori aruncate cu furca. Se discută despre autori ca despre buletinele pronosport (Malraux ăla !). Probabil că în viitor această listă îl va ajuta pe cercetătorul operei lui Teodor Mazilu să adauge lîngă Teofrast, La Bruyère și Mumuleanu și alți mari autori care formează familia de spirite a romancierului. În plus, romanul a prilejuit autorului însemnarea unor „gînduri" despre viață, oameni, prostie, a căror esențială însușire este ridicolul. Am luat cunoștiință de ele și le împărtășim și cititorilor:

„Numai noi, femeile, luăm fericirea în serios... Bărbaților li se pare asta o prostie mic-burgheză".

„Dacă femeile nu se pricep la ceva, apoi nu se pricep la bărbați. Cum are unul o motocicletă cu ataș, cum devine și simpatic".

„Omul n-are ce face cu greșelile și prostiile. Trebuie să le arunce după el cum arunci păduchii ! Ai făcut o greșeală ? Îndreapt-o tovarășe... Ai spus o prostie ? Ți-ai dat seama că e prostie ? Afară cu ea..."

„Cînd cineva face o prostie, celălalt neapărat trebuie să fie deștept".

„Prostiile se fac pe vreme urîtă, cînd burnițează, cînd e zloată, cînd ți-e urît să ieși din casă. Atunci se fac, mă, prostiile. Cînd burnițează, asta s-o știi de la mine"...

Sînt scriitori care s-au ferit de „stilul frumos", concentrîndu-se asupra dezbaterilor de conținut. În „Aceste zile și aceste nopți" socotim că nu este vorba numai de un stil uscat, rece, forțat prozaic, ci de neglijențe evidente, de un fals stil oral, care sluțește limba. Oricărui scriitor, fie el și anticalofil, i se cere un elementar simț al limbii. Or, expresii ca acelea pe care le vom cita, nu dovedesc un prea mare respect al limbii.

„Simțea cum prostia inginerului se naște încetul cu încetul".

„Aceste minți satanice sugeau de dimineață pînă seara din ugerele grase și generoase ale prostiei — de acolo își luau puterea".

„Nu se comportă frumos, își spunea Tabarcea, prostia le dă să mănînce și ei o batjocoresc după aceea, în loc să-i sărute mîna".

„...tocmai ținuta demnă prevestește prostia viitoare".

„Beldiman făcu o pauză lungă, atît de demnă și de gravă, încît era absolut fără nici un echivoc că numai o mare prostie ar fi putut s-o justifice".

„Pesemne, prostia fusese pregătită de multă vreme".. etc., etc.

Oricîtă preferință ar manifesta autorul pentru un cuvînt căruia vrea să-i acorde importanța pe care nici un autor de „caracteruri" nu i-au acordat-o pînă în prezent, și oricîte învățături, maxime, înțelepciuni descoperă Teodor Mazilu în legătură cu prostia și urmările ei vătămătoare pentru suflet, nu putem să nu recunoaștem că ar fi fost mai reușit dacă ar fi caracterizat-o faptele și nu vorbele atît de stîngaci folosite.

MARIN BUCUR

INTERVIU CU

EUGEN BARBU

Eugen Barbu e un intuitiv, — cu rafinament. Perceput vizual, auditiv, olfactiv, cu o ingenuitate a fenomenelor capabilă să le reţină nu numai conturul dar şi substanţa, — universul, cu toate planurile şi arborescenţele lui, rămîne pentru Eugen Barbu concret-senzorial şi prin aceasta funciar artistic. Este vorba, în fond, despre capacitatea organică a omului şi scriitorului de a vedea lumea în imagini sintetice, în care ideile intră în însăşi plasma fenomenelor, ca nervurile în frunze. Urcate pe scripetul travaliului artistic, senzaţiile ajung nealterate pînă sus, cînd interferenţa cu gîndul le valorifică metalul. Din această ingenuitate provine şi curajul artistic sau polemic al scriitorului. De aici şi simplitatea organică — nu simplismul! — cu care intră şi în cele mai specioase chestiuni de estetică, cu rezoluţii care păstrează sănătatea de intuiţie a omului de la brazdă sau de la ciocan. (Vezi chestiunea „epicului pur", în discuţia cu studenţii Facultăţii de Filologie, publicată de „Contemporanul"). Ca totul să pară posibil şi abordabil, ţine nu de o infatuare — deplorabilă la alţii — sau de o inocenţă primară, ci de aceeaşi senzaţie liniştitoare despre sine, sursă a atîtor încercări şi reuşite care au înscris în vitrinele librăriilor adevărate performanţe.

Senzaţia solidă despre propriul univers nu ucide, totuşi, curiozitatea culturală, ci, dimpotrivă, face mai uşor pasul către cele mai neaşteptate domenii de investigare. De la romanul epic de mare întindere, la cronica sportivă e numai un pas — dar cît de sigur şi autorizat e acest pas! — ca şi de la schiţă la poem, sau la eseul cinematografic, sau la cronica teatrală, sau la incisiva şi rezoluta punere la punct din „Alb-negru", „Note" („Gazeta literară", „Luceafărul"). E aici promptitudine curaj, nevoie de afirmare în dezbaterea contemporană, şi totuşi, în ultimă instanţă, necesitatea unei judecăţi nealterate, pe care Eugen Barbu o aduce.

Cu acelaşi pas sigur intrăm în interviu, solicitaţi de cunoscuta promptitudine care înlătură prejudecăţile protocolare.

DESPRE MĂIESTRIA LITERARĂ

Despre interviuri...

— Ce părere aveţi despre interviurile publicate pînă acum în Luceafărul?

— Iniţiativa de a publica o serie de interviuri despre măiestria literară aparţine redacţiei revistei noastre şi ea s-a născut, bănuesc eu, chiar în momentul cînd unii dintre noi ascultau cuvîntarea tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej la Conferinţa pe ţară a scriitorilor. Se spunea acolo că tinerii au nevoie de sfaturile celor ce au trecut prin focurile începuturilor creaţiei şi se recomanda ucenicia continuă într-o meserie atît de grea cum e aceea a oamenilor de litere.

Timp de un an de zile aproape număr de număr, am făcut loc în coloanele „Luceafărului" mărturisirilor unor poeţi şi prozatori, lingvişti şi critici literari cunoscuţi. Au fost deci consultaţi: Caragiale, Blaga (printr-o fantezie a redactorilor), Arghezi, Agîrbiceanu, Beniuc, Breslaşu, Maria Banuş, Lucia Demetrius, Victor Eftimiu, M. Sorbul, Titus Popovici, Perpessicius, Eusebiu Camilar, Iorgu Iordan, Al. Dima, Marin Preda, George Călinescu, Al. Philippide, Nagy Istvan, Şerban Cioculescu, Al. Rosetti, Gr. C. Moisil...

În lungă înşiruire de nume sînt multe absenţe cum ar fi Mihail Ralea, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Demostene Botez, G. Ivaşcu, Mihai Pop, Ov. Crohmălniceanu şi alţii, care ar fi putut să îmbogăţească această *mărturie a unei generaţii* (nu ne gîndim la vîrstă pentru că atunci, prezenţa autorului *Setei* ar fi întîmplătoare), dar vina acestor absenţe ne aparţine pe jumătate.

Bănuim că tinerii scriitori debutanţi din „Luceafărul" au avut ce învăţa de la înaintaşii lor şi vor avea şi în viitor. Desigur, în ceea ce mă priveşte, aş fi dorit unele spovedanii mai directe şi mai la obiect, dar cum ştiu că există o decenţă născută din modestie, n-o să insist. Un punct comun există în toate luările la cuvînt: recomandarea de a se munci cu multă stăruinţă, o sete de a cunoaşte fără de care nimeni nu poate să ajungă în raftul bibliotecii şi mai ales să se menţină acolo. Nu lipsesc sugestiile foarte preţioase şi chiar unele mici teorii, infirmate sau confirmate de realitate. Participanţii la această largă discuţie colectivă sînt în totalitate de acord — şi asta trebuie subliniat — că descătuşarea artei lor de influenţa burgheză a însemnat pentru fiecare un pas înainte de drumul măiestriei.

N-a fost scriitor sau critic care să nu releve aportul ideologiei marxist-leniniste la clarificarea obscurelor şi, iadeş, îndelungilor desbateri artistice. Literatura „ismelor" nu mai ispiteşte de multă vreme la noi, pe nimeni, cum e şi firesc şi dacă se recomandă diversitatea de stiluri, firească realismului-socialist, lucrul se face din necesităţi estetice vitale.

În continuare, tinerii condeieri vor putea să-şi spună o părere, după cum nu vom neglija şi pe scriitorii cu experienţă mai bogată.

„Secretele" ascensiunii

— V-aţi consacrat foarte repede: n-au trecut mulţi ani de cînd v-a apărut prima carte, urmată la scurt timp de „Groapa," de o serie de alte cărţi viu dezbătute de public şi critică. Stăruie credinţa la unii scriitori, mai ales la cei tineri, că ar exista un secret al ascensiunii literare rapide. Să existe un astfel de secret?

— Vorbiţi de un secret al reputaţiei imediate şi pe mine, faptul mă miră foarte mult. Se uită că am aproape 40 de ani şi că am debutat la 31, după o îndelungată muncă literară anonimă. Pe urmă, să ne înţelegem, ştiţi cît sînt de contestat de către unii dintre criticii literari. Există un singur arbitru al valorii literare: timpul care cerne. Nu pot spune că mi-e indiferent că scriu mai rău decît Cutare, aş minţi, aşa că să lăsăm chestiunile personale...

Dacă ar fi vorba despre un secret al succesului veritabil în literatură (pentru că există şi unul facil, ţinînd de o bună regie a prietenilor) eu n-aş putea să spun decît că munca şi răbdarea caracterizează pe adevăratul creator. Sînt uimit cînd văd tineri poeţi refuzînd să schimbe cine ştie ce vers chinuit, cînd se ştie cîte variante a lăsat Eminescu la nemuritoarele lui versuri. Se confundă intransigenţa copilărească, născută din caşul la gură, cu marea şi sfînta pretenţie de a apare publicului în haine de gală. Nu-mi face plăcere să tot vorbesc de mine, dar vreau să spun că înainte de a trimite „Groapa" la tipar (munca la editură se terminase), deşi posedam 12 variante (unele în 1200 de pagini) ale acestei cărţi, am îndrăznit s-o rescriu, întîrziind apariţia cu vreo 7 luni, mi se pare. N-am regretat, v-o spun sincer şi-mi pare rău că, de pildă, în cazul „Şoselei Nordului" n-am mai avut atîta tărie să repet experienţa. Setea ieşirii la rampă a *tenorului metafizic*, cum spunea cineva, să plătească. Asist la stingerea treptată a unor talente reale, cu o durere spirituală fără margini şi aproape ştiind care sînt cauzele ratării, îmi dau seama cu o şi mai mare tristeţe că nu pot face nimic. Dulceaţa succesului este mai periculoasă decît orice. Imediat apare Bachus, vin amicii încîntători ce te slăvesc şi din cerneală dispare sîngele negru şi viguros.

— Aţi abordat, în cărţile dvs., sectoare de viaţă inedite: lumea oraşelor, lumea muncitorilor, teme mai puţin încercate, care au pus probleme complexe de ordin ideologic şi de formulă literară, de limbă şi chiar de „fond poetic" al prozei („fond poetic" care ni se pare a fi una din dominantele prozei româneşti...). Vă invităm, deci, la mărturisirea unor experienţe, a unor „descoperiri" îndelung urmărite şi studiate, şi care nu pot fi considerate drept rezultat care ar ţine de „hazardul succesului".

— N-o să spun lucruri noi. Recent, George Călinescu, căruia literaţii de toate genurile îi datorează îmens, a spus că scriitorului nu trebuie să-i lipsească candoarea în faţa vieţii. Asta îl ajută la orice vîrstă să se redescopere, să spună lucruri noi despre ceea ce cunoaşte cel mai bine. Mă plictisesc să scriu în acelaşi fel, iată de ce încerc versul şi scenariul atît de sec cerut de cinematografie, astfel se explică de ce de la proza cea mai sterilă de analiză, dibui dialogul. Cine se mulţumeşte cu ceea ce a cucerit bate pe loc. Literatura este o continuă expediţie în zonele necunoscute ale sufletului omenesc şi sînt nemulţumit de cei ce socotesc această *ştiinţă* (vreau să fie subliniat cuvîntul!) o îndeletnicire oarecare. Vorbiţi de limbă şi de „fondul poetic" al literaturii noastre şi bine faceţi. S-a încercat şi se mai încearcă întrarea pe din dos a unei poezii şi proze uscate, chipurile antimetaforice! Judecata e simplistă: destul cu atîta frunză verde! Dar ia ascultaţi aici balada „Moartea ciobanului", variantă a Mioriţei, culeasă de Ion Gheorghe Ciorogan din Novaci-Gorj: *„Ciobănaş de la miori / Und'ţi-a fost moartea să mori? / — Sus, în vîrful muntelui, / În bătaia vîntului, / Sub cetina bradului / — Şi de ce moarte-ai murit?! De trăznet cînd a trăznit. / De săldat cin'te-a săldat? / — Ploile cînd au plouat. / De-mpînzit cin'te-ampînzit? / — Luna cînd a răsărit. / De jelit cin'te-a jelit / — Păsările-au ciripit / Şi izvoare au şoptit. / Şi-apoi cine te-a-ngropat? / — Trei brazi mari s-au răsturnat..."* Unui asemenea rafinament popular ce-i opunem? un intelectualism fără sevă, o înşiruire de banalităţi uscate: *Afară plouă / lucrurile mele vor să se plimbe, umbrela de soare mai păstrează vara trecută / În cutele-i decolorate.* Mărturisesc că astfel de producţii nu cer prea multă oboseală. Vine altul şi pe aproape 400 de pagini veline aşterne tot ce i-a trecut lui prin cap cît a stat de vorbă la cafenea cu prietenii. Cineva clipeşte şiret: facem existenţialism şi proştii habar n-au! Proştii sîntem noi, haida-de! Ni se vînd mere putrede, vorbindu-se despre *perversiunea insignifianţei* a lui Cehov, dar cît de departe sîntem de marele maestru! Asta nu înseamnă însă că-mi plac predicile sau arta răcnită. Iubesc tot ceea ce poate să mişte sufletul, să-l facă pe om mai bun. Cred în cultură, nu în civilizaţia cuvîntului plătit cu metrul. Fără filozofia urii împotriva a tot ce este antiuman n-am fi putut scrie decît cărţi banale. Iată marea mea „descoperire" la o vîrstă cînd credeam că tot ceea ce e inutil, e obligator-frumos. Nu mi-e ruşine deloc să spun că mă consider *angajat*. Benda, nu prea demult, prevestea decadenţa intelectuală a Europei datorită preponderenţei politicului. Massis nu ne recomanda oare întoarcerea la cultura Evului-Mediu şi spunea că numai catolicismul va salva geniul uman? Berdiaeff acuza Renaşterea pentru că l-a distrus pe Dumnezeu şi prevedea reînvierea nostalgiei pentru transcendent. Spengler nu vedea în desvoltarea ştiinţelor un fenomen morbid? Ce s-a ales din toţi aceşti profeţi? Ce ne spune realitatea? Că acolo unde nu există preponderenţa politicului artele decad; că bietul catolicism, în afara unor frumoase legende cu sfinţi şi fiinţe supranaturale nu poate opune nimic ştiinţei şi culturii socialiste dedicate omului. Acestea sînt *descoperirile* mele, pe care nu le regret, şi ele motivează mîndria mea de a fi angajat.

Să nu-ţi faci prăvălie cu scară

— Se spune adesea că e mai greu să scrii teatru decît roman. ...E adevărat?

— Am bănuit multă vreme că voi fi un autor dramatic foarte fecund. O oarecare capacitate de a imita limbajul oral, observată şi de critică îmi dădea mari speranţe în acest sens. După mai mult de 20 de ani de activitate literară pot să spun că sînt autorul a numai două piese de teatru: „Sfîntul", ţinută încă în cartoane şi recenta „Prăvălie cu scară". Genul e dificil. Reclamă o economie de mijloace împinsă la limită. Cere idei, geniu al motivărilor. Cînd privesc în jur ce piesuleţe sînt uneori decretate la iuţeală „geniale" rîd din toată inima. Atentatul regiei asupra textului a dus la adevărate aberaţii literare. S-au scris acte speciale pentru a fi oferite fanteziei unor oameni, altfel foarte onorabili, dar furaţi cu totul de excentric. După atîtea **fiţe** scenografice am simţit nevoia imperioasă să mă întorc la genul clasic. Invazia de „modernişti" pe toate scenele lumii nu poate decît să dăuneze tinerilor care încearcă marea cu degetul în domeniul dramaturgiei. Modele trec şi, aş vrea să fiu profet mincinos, vom reveni de unde s-a plecat. N-a rezistat în gîndire decît ceea ce a fost solid, ceea ce a spus despre om adevărul, nu fleacurile inventate de minţi febrile.

— V-aţi încercat condeiul de scriitor şi în traduceri... E greu?

— Nu sînt un traducător propriu zis. Stilizez fraze stîngace, căutînd să le dau strălucire în limba română, chiar acolo unde originalul e tern. Recunosc că această muncă aduce scriitorului un folos inestimabil. Munca la o carte de Faulkner mi-a produs mari satisfacţii.

Scriitorul şi critica

— O întrebare foarte convenţională, dar spinoasă: cum v-a ajutat critica?... Ştiţi, stăruie în termenii unor critici, chiar cînd vorbesc despre cărţile dvs. mai recente, cuvîntul „naturalism"... Ce aveţi de răspuns?

— Cît o să pară de curios: am mare stimă pentru critici. Desele mele polemici cu anumiţi colegi de publicistică nu angajează cu nimic această preţuire constantă. Tonul unor rînduri poate să pară iritat, dar aş vrea să spun că sînt foarte puţin supărăcios şi că, în general, mi s-au spus lucruri de bun simţ care m-au ajutat incontestabil. Am avut norocul ca asupra mea privirile îndreptate să fie mai aspre şi gusturile mai pline de exigenţă. Dar tocmai *schimbarea lentilelor*, cum o numesc eu, cred că face mari deservicii altor autori cărora li se aplică un tratament mai blînd. Inversarea valorilor nu mă priveşte şi nu mă afectează, dar cînd acelaşi om crede că Eminescu a fost un poet feudal şi mai apoi îl contestă pe Arghezi cu o seninătate care te îngrozeşte, miopia, să mi se ierte, dacă nu e un grav beteşug, e cel puţin o ocupaţie suspectă. Cum călcatul cu stîngul continuă, aplicat la scriitorii contemporani şi memoria hîrtiei nu e scurtă, stai şi te întrebi dacă nu e cazul să-l inviţi pe respectivul să se pensioneze la vreme pentru a nu cădea cu totul în ridicol. Probitatea, seriozitatea şi mai ales gustul nu sînt lucruri cu care se poate juca. Etica criticului trebuie să întreacă orice preferinţe, simpatii şi aranjamente. Cărţile tovarăşilor noştri de scris ajung în mîinile şcolarilor şi-atunci ce diferenţă mai există între Georgescu-Cocoş care-l făcea pe Arghezi pornograf şi tovarăşul Vitner?

Dar să ne întoarcem la epitetul care mă însoţeşte pretutindeni: naturalismul?

Sînt eu, cum s-a scris cu uşurinţă pretutindeni un zolist? Nu-mi place să pledez pentru propria literatură aşa încît voi fi cît se poate de scurt. Ce este la urma urmelor „Groapa" decît un strigăt de protest împotriva regimului burghez care arunca la gunoi lumea suburbiilor, fără să clipească din ochi? (Cu toate că nu contest observaţiile şi criticile juste făcute pe marginea acestei cărţi). De unde atunci falsa pudoare cu care dacă am judeca unele cărţi ar însemna să sărăcim patrimoniul universal de opere însemnate? De unde filistinismul acesta prelungit la cîteva condeie nesincere? E numit trivial actul natural şi nu se vede foarte aproape cum anecdota cea mai jalnică este prezentată drept „deşteptăciune" (vezi unele episoade erotice din cărţi bine cunoscute). Pe urmă hai să zicem, exagerările în cuvînt aparţin (ce-ar zice Rabelais?) lumii imunde şi nefericite descrise, dar de ce „Groapa" este judecată separat şi nu ca începutul unui ciclu dedicat nu numai lumpenului (de care nu se poate face abstracţie într-un panoramic al lumii mahalalelor) ci, mai ales, muncitorimii *(Oaie, Şoseaua Nordului* şi chiar *„Prinzul de duminică"*, ca să nu mai vorbim de *„Familia")*.

Nu vreau să spun că nu e aşa, dar Sainte-Beuve voia să introducă în critică un soi de farmec şi mai multă realitate, asta doresc eu criticilor să facă atunci cînd ne judecă.

— Tocmai! Sub raportul ajutorului practic pentru creaţia dvs., ce v-au spus dezbaterile consacrate prozei, apărute în ultimul an în coloanele revistelor literare? („Conflictul", „Viziunea reportericească", etc.).

— Aşa cum s-a remarcat, discuţia iniţiată cu bune intenţii a eşuat într-o dispută banală. Cei mai mulţi dintre participanţi, ori au vrut să-şi apere un punct de vedere personal (vezi *viziunea reportericească*), ori au bătut alături cu drumul. Se observă, pe bună dreptate, o rupere de realitate, dăunătoare unei literaturi care doreşte să spună totul despre om şi despre faptele sale. Documentările, cum s-a observat, sînt superficiale şi, pe alocuri, se înregistrează chiar încercări eşuate de a se introduce viziunea mic-burgheză sub salopetă muncitorească (Ţic, Cosaşu, Mazilu). Acestor tentative li s-a răspuns. Dar nu e suficient. Ce trebuie făcut? Se înregistrează o afluenţă de teme comune: divorţul, dragostea lamentabilă, descriptivismul cras, ecamotarea conflictelor reale. În ce mă priveşte, am bănuiala că nu numai lipsa de documentare e de vină. Mai e şi lipsă de talent, lipsă de măiestrie. Mulţi scriitori nu ştiu să-şi compună cărţile, nu ştiu ce înseamnă logica acţiunii şi realitatea artistică, ceea ce e cu totul altceva decît realitatea-realitate. Ei s-au calificat prea devreme, firul şubred s-a terminat şi se încearcă subţirimea, liniile. Lîna subţire se rupe...

„Alb-negru"

— Vă invităm acum la cîteva păreri despre „Luceafărul" (fie de redactor-şef, fie personale, cum vreţi), despre drumul revistei în ultimul an... Cum stăm cu „profilul"? Perspective?

— E greu să vorbeşti despre ceea ce iubeşti foarte mult. Îmi place nespus jurnalistica. E o meserie frumoasă care te solicită permanent. Se cer idei, gust, spirit critic, fantezie multă, o bună educaţie plastică, cunoştinţe multilaterale. Mă îngrozesc la gîndul că nu voi întruni niciodată acestea toate la un loc, dar de încercat am încercat şi voi mai încerca. „Luceafărul", sincer vorbind, n-a atins încă treapta visată. E o revistă bătăioasă, frumos paginată (nu totdeauna!), bine intenţionată, dar îi mai lipsesc atîtea! În combativitatea dovedită (devenită din fericire molipsitoare ca şi pretenţiile ei grafice) s-a mers şi cam alături. Pe urmă, mai ales în ultimul timp, s-a căzut într-o amorţeală care nu-i stă bine celei mai tinere publicaţii româneşti. Desigur au fost zgîndărite unele susceptibilităţi, dar la Conferinţa scriitorilor nu s-a cerut tocmai ridicarea calităţii literaturii? Şi-atunci? Nu trebuie ca anumite *umanităţi* (cum îi numea cineva pe scriitori) să fie scoase niţel din sărite pentru a-şi mai aduce aminte că datoresc publicului lor mult mai mult? *Profilul?* La început m-a îngrijorat faptul că va trebui să lucrăm mai ales cu tinerii. Nu e uşor să pătrunzi în masa cititorilor cu anonimi (aş zice şi la preţul de 1,50 lei, ceea ce e echivalent cu *Contemporanul, Gazeta literară* şi *Tribuna* la un loc). Dar, spre fericirea tuturor, anonimii au dat lucruri remarcabile şi unele nume s-au impus cu brio. E o plăcere să *lansezi*, e o plăcere să faci pronosticuri în materie de destin literar. Ah, dacă viitorul ne-ar confirma!

Perspective? Tot mai sperăm ca Uniunea Scriitorilor să ne ajute să apărem săptămînal. Atunci aş vrea eu să-i văd pe tovarăşii noştri de gazetărie literară... Alte întrebări?

— Despre polemica între scriitori... să vă mai întrebăm?

— Polemica între scriitori, cînd e urbană, mi se pare foarte roditoare. Sigur că în toiul tirului de artilerie mai scapi caii şi atunci ţi se aminteşte că ai încălcat regulile jocului. Asta nu trebuie să ne pună pe gînduri. Tradiţia polemicii la noi e bine cunoscută. Nu văd de ce nu ne-am spune ceea ce nu ne place unii la alţii? În ce mă priveşte, nu port nici o rancună. Numai proştii se supără pe cei sinceri. Cum spunea Ibrăileanu? „Celor pe care-i stimezi, adu-le omagiul de a nu le ceda nimic din opiniile tale. Celorlalţi nu le face onoarea intransigenţei tale". Mărturisesc că nu am schimbat lovituri de floretă decît cu cei care trădau măcar un pic de talent. Altceva?

— Fiindcă vorbim de „regulile jocului", de „florete", o întrebare dedicată cititorilor celor mai tineri: care e, de fapt, legătura între literatură şi sport?

— Nu e nici o legătură. Există numai o încercare de a se face literatură pe teme sportive, dar şansele ca această literatură să devină un bun de consum la adevăraţii intelectuali, nu există. Subiectul pare cam minor deşi nu e lipsit de măreţie. *Odiseia* mi se pare un bun roman sportiv, totuşi nimeni n-a îndrăznit s-o numească astfel. Cît priveşte sportivii — ei, în cea mai mare parte, stau departe de literatură şi asta mă întristează. Ştiu, au fost atomişti, poeţi, filozofi (doar eu o scriu din 5 în 5 săptămîni!) care au făcut legătura despre care vorbeaţi, dar ajunge asta? După „Unsprezece" îmi va fi foarte greu să mai scriu ceva pe teme sportive în afara pilulei săptămînale la care poate voi renunţa foarte curînd, pentru că toată lumea a început să mă ia drept o dădacă în materie de sport. Să ne înţelegem, sînt un literat care a făcut sport şi-l iubeşte, dar nu antrenor!

— La ce lucraţi în prezent? Care e stadiul romanelor din care aţi publicat fragmente? („Strada", „Familia"). Proiecte?

— Abia am terminat scenariul de film „Haiducul Amza" pe care l-am predat redacţiei de scenarii (iubesc cinematografia noastră mai mult decît îşi închipuie un anonim care vede în cîteva nevinovate „gînduri" generale un atac la adresa lucrătorilor din această disciplină!) Pregătesc scenariul la „Şoseaua Nordului", care va fi cu totul altceva decît romanul şi mă străduiesc să isprăvesc „Familia"; *Strada* mi se pare o carte depăşită, o voi relua în altă formă. Proiecte? Cîte nu-i trec prin cap unui om obişnuit să caute mereu ceva nou?

E tîrziu. Ce va solicita, după ultimul răspuns, instinctul artistic al scriitorului, foamea lui organică de pagină albă, nevoia de dăruire?

Să ne adresăm, mîine dimineaţă, chioşcurilor de ziare şi reviste sau vitrinelor cu cărţi. Fiindcă Eugen Barbu este un prolific substanţial — şi cu substanţă.

Ilie Purcaru

C. BRÎNCUŞI: CAP DE FATĂ

80 DE ANI DE LA APARITIA „LUCEAFARULUI" EMINESCIAN

DATORIA GENIULUI

Se împlinesc, în luna aprilie a acestui an, opt decenii de la prima publicare a „Luceafărului" lui Eminescu, în Almanahul Societății Academice social-literare „România junâ" pe 1883. Vîrsta poemului, destinat a împărtăși, în ordinea valorilor spirituale, perenitatea omonimului său cosmic, devine perceptibilă abia prin mulțimea interpretărilor suscitate de el în timp. Cînd se va face istoria amănunțită a acestora, un capitol important va presupune ca punct inițial raportarea primei versiuni tipărite a „Luceafărului" la acelea care i-au succedat. În ce constă diferența dintre ele? Se știe că, în comparație cu textul din „Almanah", versiunea acreditată de ediția Maiorescu (abstracție făcînd de alte deosebiri mărunte) cuprindea patru strofe mai puțin, iar în cadrul unei a cincea — două versuri complet schimbate. In speță, strofele eliminate (pe care le marcăm provizoriu prin versul prim) erau: 1. „Ei numai doar' durează-n vînt"; 2. „Vrei să dau glas acelei guri"; 3. „Vrei poate-n faptă să arăți"; 4. „Îți dau catarg lîngă catarg". Omiterea strofelor 2—4 a impus și modificarea ultimelor două versuri din strofa precedentă. Reproducem contextul în forma originară:

„Cere-mi — cuvîntul meu de-ntîi, / Să-ți dau înțelepciune? [1] *) / Vrei să dau glas acelei guri / Ca dup-a ei cîntare / Să se ia munții cu păduri / Și insulele-n mare? // „Vrei poate-n faptă să arăți / Dreptate și tărie? / Ți-aș da pămîntul în bucăți / Să-l faci împărăție." // Îți dau catarg lîngă catarg / Oștiri spre a străbate / Pămîntu-n lung și marea-n larg, / Dar moartea nu se poate..."*

În fața cercetătorilor operei eminesciene și, în chip mai dramatic, în fața editorilor ei, s-a ridicat o legitimă întrebare: cui aparțin modificările amintite? Poetului, sau celui care a întocmit prima ediție? G. Ibrăileanu, C. Botez, M. Dragomirescu și alții acceptă versiunea prescurtată; G. Bogdan-Duică, N. Iorga, D. Mazilu rămîn, dimpotrivă ,la forma din „Almanah" [2]). O argumentare peremptorie, în favoarea acesteia din urmă, desfășoară, în ediția sa, acad. Perpessicius. Reținem ca deplin revelator faptul că numărul din august 1883 al „Convorbirilor literare", apărut după îmbolnăvirea poetului, reproducea textul din „Almanah". Se subliniază apoi că toate versiunile manuscrise integrale ale „Luceafărului" cuprind strofele suprimate și tranziția corespunzătoare lor. Concluzia acad. Perpessicius, formulată în termeni drastici — „versiunea Maiorescu e ticluită de acesta" — întrunește deplina aderiune a noastră.

Mai greu de lămurit rămîn, firește, motivele care l-au determinat pe Maiorescu să opereze respectivele schimbări.

Recitim cele 14 versuri pe care le-am transcris mai sus. Răspunsul demiurgului la cererea dezlegării de nemurire a „Luceafărului" își află aici punctul culminant. Geniului care aspira la contopirea afectivă cu umanitatea comună, conștiința supremă îi relevă inanitatea acestei năzuințe, dezvăluindu-i totodată adevăratele căi ale apropierii sale de oameni. Înțelepciunea, creația artistică, puterea politică ori militară sînt tot atîtea moduri de a fi util omenirii, de a realiza comuniunea cu ea. Singura formă de asimilare cu umanul care-i este refuzată geniului rămîne moartea, aceasta echivalînd trădarea propriei esențe. Veritabila menire a geniului nu este de a se confunda cu oamenii, ci de a-i călăuzi. Subliniat energic se cuvine faptul că Luceafărului i se refuză doar efemeritatea, și nu întruparea umană ca atare — ceea ce rezultă cu limpezime atît din versurile citate, cît și din unele exerciții anterioare textului definitiv. Desprindem două strofe din ms. 2275[3]:

„Și dacă vrei să fii un sfînt / Să știi ce-i chinul, truda, / Îți dau un petec de pămînt / Ca să te cheme Buddha. // De vrei în număr să mă chemi / În lumea ce-am creat-o, / Îți dau o fișie din vremi / Să te numească Plato" [3]).

Înțelegem acum că suprimarea celor 14 versuri a țintit însuși nucleul ideologic al poemului, alterîndu-i astfel semnificația generală și înlesnind simțitor interpretarea mistificată a strofei de încheiere. Păstrîndu-i-se însă perspectiva cuvenită, finalul nu exprimă abdicarea creatorului, ci înțelegerea imposibilității pentru el de a împărtăși fericirile obștești. Nu altceva rezultă din cunoscuta notă manuscrisă a lui Eminescu, care, după ce indică izvorul de inspirație al poemului, îi lămurește înțelesul alegoric: „dacă geniul nu cunoaște nici moarte și numele lui scapă de noaptea uitării, pe de altă parte aici pe pămînt nu e capabil a ferici pe cineva, nici capabil de a fi fericit. El n-are moarte, dar n-are nici noroc". Ne aflăm în chip evident pe o treaptă mai înaltă a cugetării eminesciene, în raport cu „Scrisoarea II", și orice privire nivelatoare rămîne prejudiciabilă. In „Scrisoarea II" se formulează efectiv gîndul renunțării la creație: pana rămîne în cerneală, poetul ar avea motive s-o și rupă. Luceafărul însă nu se stinge, ci „tremură ca alte dăți / In codri și pe dealuri..." Concepției eminesciene despre datoria artistului de a-și împlini menirea, în ciuda oricăror adversități i se percepe astfel adevărata altitudine. Ideea datoriei geniului fusese dealtminteri exprimată direct în două versuri ale ms. 2277 (prima variantă a poemului): „Tu adevăr ești datorind / Lumină din lumină..." [4]).

Așa cum au relevat și unele cercetări mai vechi [5]), această înțelegere activă a geniului contrazicea în mod vădit opiniile lui Schopenhauer, îmbrățișate de Maiorescu. Stabilind contemplarea ideilor pure drept trăsătură definitorie a geniului, Schopenhauer susținea — pe urmele lui Kant — că genialitatea se poate manifesta numai în cîmpul creației artistice. S-a văzut însă că, în strofele eliminate de Maiorescu, geniului i se deschid diverse căi de afirmare, arta fiind doar una dintre ele. Schopenhauer pretindea apoi că geniul disprețuiește viața practică, între capacitatea de a acționa și aceea de a crea săpîndu-se o prăpastie: la omul de acțiune, intelectul și voința se echilibrează, cîtă vreme geniului îi sînt proprii covîrșirea voinței de către intelect, abolirea voinței în cadrul contemplării estetice. La Eminescu însă, acțiunea practică, „fapta" vădind „dreptate și tărie" este numărată și ea între formele de realizare a geniului, respingîndu-se implicit ideea schopenhaueriană despre inutilitatea produselor acestuia. In sfîrșit, în ceea ce privește manifestarea artistică însăși, se știe că Schopenhauer punea accentul hotărîtor pe intuiție, considerînd realizarea operei ca un moment secundar în care intervin factori refractari artei veritabile: încordarea voinței, setea de succes etc. În strofa consacrată de Eminescu ipostazei artistice a geniului, prin intermediul metaforelor împrumutate mitului orfic, intuiția și realizarea sînt surprinse într-o perspectivă simultană și dobîndesc egală însemnătate. Eminescu n-a văzut în artă o eliberare contemplativă, ci purtătoarea unui mesaj adresat umanității.

St. Cazimir

[1]) Ediția Maiorescu substituie aceste versuri prin: „Tu ești din forma cea dintîi, / Esti veșnică minune".

[2]) Pe o poziție ambiguă se situează I. Scurtu și E. Lovinescu care, păstrînd strofele eliminate de ediția Maiorescu, transcriu, totuși, după aceasta versurile citate în nota anterioară.

[3]) cf. M. Eminescu, **Opere**, ediția critică îngrijită de Perpessicius, II, Buc. F.P.L.A., 1943, p. 406.

[4]) cf. ibid., p. 389.

[5]) D. Caracostea, **Aria cuvîntului la Eminescu**, Buc. I.I.L.F., 1938, Idem, **Creativitatea eminesciană**, Buc., F.L.P.A., 1943.

Reluînd și amplificînd o substanțială prefață la culegerea de scrieri de Hasdeu, apărută acum trei ani în „Biblioteca pentru toți" (Nr. 41), studiul lui George Munteanu este cel mai întins și mai complet din cîte s-au publicat după 23 August 1944 despre B. P. Hasdeu. El însumează o serie de rezultate obținute de istoriografia noastră literară în preluarea critică și valorificarea operei lui Hasdeu. Totodată, studiul lui G. Munteanu se adresează unui întins public de școlari și studenți care n-au avut pînă acum o imagine integrală asupra lui Hasdeu, elaborată dintr-o perspectivă științifică și ideologică nouă.

Incercarea lui G. Munteanu de a umple acest gol este bine venită și n-a fost deloc ușoară, fiindcă, în afară de opera sa, Hasdeu mai trăiește și în „portretul" făcut de G. Călinescu în Istoria literaturii române. Autorul studiului trebuia deci să-și ia toate măsurile spre a rezista viziunii călinesciene, făurindu-și despre Hasdeu o imagine personală cît mai bine conturată, pe care să o dezvolte în cuprinsul lucrării.

HASDEU ȘI LUPTA PENTRU UNIVERSALITATE

O primă reușită în acest sens, înregistrată în prefața citată, ne dădea temei să așteptăm un Hașdeu proaspăt, zugrăvit în culorile aspirațiilor și preocupărilor noastre. Și într-adevăr, autorul izbutește să adune, în spațiul acordat de profilul colecției, multe informații noi, multe puncte de vedere juste în probleme de amănunt — a căror lămurire este necesară unei judecăți de ansamblu bine cîntărită — și multe interpretări pătrunzătoare.

Totuși, în planul fixat cercetării și mai ales în ordonarea expunerii, ca și în imaginea de ansamblu pe care și-o face despre Hasdeu, G. Munteanu a reușit acum mai puțin ca în trecut să se smulgă atracției modelului călinescian. Greșeala lui G. Munteanu a fost de a nu valorifica suficient, în noua formă a lucrării, ideile și formulările fericite din prefața anterioară. De multe ori o idee apare acum ștearsă, diluată, deși anterior o găsim spusă convingător și într-un context în care semnificațiile ei sînt mai vizibile. Ne vine în minte de pildă caracterizarea pe care o făcea activității lui Hasdeu în „Steaua" IX, 2, 1958: **„Toată această activitate gigantică era polarizată de o aspirație și o convingere care-s în egală măsură și ale noastre: aspirația de a impune cultura română pe plan mondial și convingerea că un popor mic dar atît de admirabil înzestrat ca al nostru va cuceri universalitatea prin cultură".** Reproduse întocmai și în prefața amintită, în care autorul își propune **„a stabili cum și-a îndeplinit Hasdeu „misiunea" pe care și-o asumase în sfera culturii noastre"**, aceste cuvinte circumscriu un punct de vedere nou, care înseamnă totodată și o legătură directă cu preocupările generației noastre dornice să abordeze clasicii nu ca pe niște celebrități în rafturi, ci ca pe niște tovarăși de luptă, îndreptați ca și noi cu fața spre viitor. În loc să dezvolte această idee într-o originală imagine de ansamblu, autorul s-a mulțumit acum să o enunțe și să-i prefere o expunere bine informată, dar în genere inertă, care nu îndeamnă suficient la meditație și la concluzii personale prelungite după lectură.

A doua idee valoroasă pe care G. Munteanu o abandonează este rolul culturii ruse în formarea lui Hasdeu. Faptul în sine nu este necunoscut și a fost subliniat în deosebi de I. C. Chițimia, dar G. Munteanu reușise anterior să-l întegreze original într-o explicație de ansamblu a personalității și activității lui Hasdeu. Ideea o regăsim și în monografie, dar ea nu mai apare atît de esențială pentru explicarea personalității lui Hasdeu.

De fapt, contactul cu realitatea și cultura rusă a însemnat și în cazul lui Hasdeu ceea ce cu aproape două veacuri înainte însemnase pentru Nicolae Milescu și Cantemir: posibilitatea unui „salt în universalitate" care, fără să fi fost rupt de solul și cultura poporului nostru, fără să fi pornit de la un vid (cultura română a vremii prezenta un nivel apreciabil) a constituit totuși, în raport cu punctul de plecare, o mutare a hotarelor dincolo de orizontul previzibil prin simpla însumare a factorilor interni ce conlucrau în momentul respectiv. Dimensiunile universale ale personalității și faimei lui Milescu și Cantemir nu sînt explicabile în afara acestui contact cu realitatea rusă. Amploarea orizonturilor vieții politice și culturale ruse, corespunzînd unui stadiu mai avansat al dezvoltării economice, le-a forțat ochiul silindu-l să se acomodeze unor perspective cu mult mai vaste decît acelea pe care le cuprinseseră pînă atunci. Cu Hasdeu procesul se petrece în sens invers. El se naște și se formează în mijlocul acestei realități ruseți și anume într-o epocă în care Rusia juca rolul celei mai mari puteri din Europa iar cultura rusă își cîștigase deplina libertate interioară față de occident, prin genialele creații ale lui Pușkin, Gogol și Glinka, pregătindu-se să devină în a doua jumătate a secolului cea mai impunătoare prezență spirituală a umanității. Venind în țară, B. P. Hasdeu aducea orizonturile și problemele acestei culturi în atmosfera căreia crescuse și față de care, în manuscrisele sale din tinerețe își manifesta recunoștința în termeni entuziaști. El începe o activitate ce domină a doua jumătate a secolului XIX și impune un stil nou întregii culturi românești. Hasdeu vrea să ridice cultura română la înălțimea culturilor europene contemporane și crede cu fermitate în posibilitatea acestei ridicări. El se plasează, astfel, la antipodul ideologiei junimiste, a cărei esență o constituia tocmai complexul de inferioritate în fața „națiunilor civilizate", teoria „modestiei" și a resemnării la situația de țară mică și înapoiată care nu trebuie să aibă nici un fel de pretenții.

Deși, în aparență, Hasdeu n-a creat o „direcție nouă" în cultura română, în realitate faptul că această cultură își cîștigă în mai puțin de un secol un loc între culturile europene al căror glas începe să fie tot mai ascultat, i se datorește și lui în bună măsură. Antidot pentru otrava pesimismului junimist, ajutînd știința românească să depășească improvizația postpașoptiștilor de felul lui V. A. Urechia, Hasdeu a demonstrat alături de Eminescu, de Caragiale și de Creangă, (de loc străini în aspirațiile sau gîndirea lor și chiar într-o serie de motive literare, de această monumentală prezență hasdeiană), că într-o cultură crescută pe un spațiu geografic restrîns, dar avînd rădăcini adînci și beneficiind de contacte fecunde cu alte culturi pot să apară, împotriva pronosticurilor emise aforistic de Titu Maiorescu, personalități care să se ridice la înălțimea veacului lor, suportînd comparațiile cu cei mai valoroși contemporani.

Opera lui Hasdeu cuprinde, așadar, un mesaj, după cum istoria formației sale intelectuale este plină de semnificații. Ne-am așteptat ca aceasta să apară mai limpede din monografie, valoroasă dealtminteri în coordonatele pe care am încercat să le schițăm aici.

Dan Zamfirescu

Cursuri universitare

„Istoria literaturii italiene"

Nu e mult de cînd au apărut primele două volume din „Istoria literaturii italiene" de Al. Balaci (Editura didactică și pedagogică, 1962), cursul universitar al autorului asupra cîtorva epoci importante ale literaturii italiene (secolele XIII, XIV, XVI, XVII). Lucrarea este redactată în limba italiană și acest lucru apare cu deosebire important. Alexandru Balaci supune în fond lucrarea sa, cu un semnificativ curaj, unor confruntări internaționale. Dintr-un alt punct de vedere, publicul nostru larg este lipsit, din păcate, de posibilitatea unei cunoașteri directe a textului acestei opere.

Semnalînd cele două volume apărute, care nu se leagă între ele (fiindcă lipsește expunerea literaturii secolului XV), ne propunem, în cadrul restrîns al rîndurilor de mai jos, numai o fixare de coordonate, după noi foarte necesare, rezultate din lectura lucrării lui Alexandru Balaci. Trebuie să salutăm, cu satisfacție, în această operă, prima istorie a literaturii italiene apărută în țara noastră (pentru că unele încercări mai vechi pot fi ignorate în deplină liniște). Faptul constituie un merit al autorului, dar și un indice de nivel al studiilor italiene în Romînia. Totodată ne aflăm în fața celei dintîi încercări de istorie a literaturii italiene, încadrată în întregime sub un unghi de vedere științific, nou, acela al materialismului istoric. Constatarea este valabilă și pentru Italia. Firește, pe urmele luminoase ale ideilor lui Gramsci asupra culturii italiene, expuse în „Scrisorile din carceră", criticii marxiști italieni sînt deosebit de laborioși în cercetările de istorie literară. Din motive lesne de înțeles — care privesc urgența luptei pentru o cultură contemporană nouă în țara lor — acești critici se apleacă însă, cu deosebire, asupra fenomenului literar italian al secolului XX.

Autorul romîn nu s-a gîndit, cu siguranță, să atingă cota unei lucrări care să fie o unitate de măsură în sensul de mai sus, ci a săvîrșit el însuși un act de cultură nouă, pe dimensiunile istoriei unei literaturi pe care a studiat-o de aproape, cu rîvnă și pasiune. Alte două volume precedente de „Studii italiene" ale lui Balaci, precum și numeroasele sale contribuții publicate în revistele de specialitate ori ca introduceri la opere italiene clasice și moderne traduse în romînește, i-au pregătit terenul în vederea încercării de ansamblu pe care o face.

Pentru lucrarea sa prezentă, autorul și-a ales vestmîntul cel mai simplu, sobru și potrivit scopurilor didactice, din toate cît îi erau posibile. Această lucrare ne apare ca o expunere de lămurire și informare, făcută pe capitole în general scurte, în care se străvede cu prisosință preocuparea acută a menținerii liniei clarității și esențialului, aceasta cu o adevărată abnegație față de ispita bogățiilor laterale ale operelor, chipurilor de scriitori și curentelor literaturii italiene. Dar aparența aceasta de simplă rezumare, fie și magistrală, este înșelătoare. La baza expunerii funcționează un filtru, putem spune, minunat, prin care se deapănă — în firul textului celui mai firesc și accesibil cu putință — masa uriașă a materialelor principale de critică și istorie literară care s-a acumulat timp de secole, privind evoluția literaturii italiene. Cel care citește cu mai mare atenție capitolele scurte ale cursului lui Al. Balaci rămîne cu adevărat surprins de cîte lucruri autorul concentrează în ele, ca reflexe și dimensiuni de poziții și interpretări istorico-critice diverse. In capitolul dedicat lui Petrarca se vede bine, în substrat, întinsa exegeză critica petrarchiană, în tot ce are demn de reținut ca rezultate, pînă la Giuseppe De Robertis și la ce se mai poate culege ca pozitiv de la exclusiviștii, unilateralii adoratori ai „desăvîrșirii absolute" a poetului Laurei (fără a reține în vreun fel, firește, și pe paradoxalul Gian Franco Contini care, în zelul său de susținător al acestei „desăvîrșiri absolute", în realitate o subminează și o compromite, considerînd-o, printr-o întorsătură verbală, o „perfecțiune adevărată" al cărei prim caracter este acela de a fi „perfecționabilă la infinit" !).

Toate acestea nu însemnează deloc că Al. Balaci este un eclectic. Dimpotrivă, trebuie îndată afirmat contrariul. Sintetizările simple, clare și esențiale — fi sînt posibile autorului prin forța criteriului specific, așa de ascuțit și de mlădios, pe care îl aplică faptelor, și anume acela științific. Al. Balaci întreprinde, așa cum am menționat la început, pe terenul istoriei literaturii italiene, o aspră muncă de pionier. Situarea vastului fenomen social care este literatura în contextul dezvoltării istorice a societății este aplicată pentru prima oară, în substanță, pe întreaga scară a istoriei literaturii italiene. Autorul ne oferă o mărturie importantă de interpretare critică a gloriosului clasicism italian, văzut în „nervul" său, în indicii săi progresiști, în forțele sale înaintate. Din acest punct de vedere, socotim deosebit de izbutit prezentată figura centrală a întregii literaturi italiene, care este Dante Alighieri, dar nu mai puțin și acelea ale lui Boccaccio sau Petrarca. Firește, în toate aceste privințe, sprijinul fundamental al autorului îl constituie numeroasele teze istorico-critice ale lui Marx și Engels, referitoare direct la istoria și literatura italiană, precum și principiile leniniste ale reconsiderării patrimoniului clasic.

Al. Balaci și-a ales ca „probă a focului", ca piatră de încercare a efortului său în sensul de mai sus, în primul rînd „Divina Commedia", pe care, într-unul din studiile sale dantești anterioare, o definește, cu o formulare de frumoasă anvergură: „instrument de măsurare a creșterii conștiinței poporului italian" în Evul Mediu. El vede pe Dante, în mod just, ca pe un „poet-cetățean, cu poziția hotărît conturată în problemele care agitau pe atunci contemporaneitatea". El îl încadrează, în fond, în acea admirabilă formulare a lui Engels (din „Dialectica naturii"), cînd vorbește despre oamenii italieni însemnați ai secolului XIV și XV: „Ceea ce este deosebit de caracteristic pentru ei — spune Engels — e faptul că aproape toți au trăit în însuși centrul epocii lor, au luat parte activă la lupta practică, au stat de partea unui partid sau altul și au luptat, care cu cuvîntul și pana, care cu sabia și care și cu una și cu alta împreună. De aci, acea plinătate de forță care îi face oameni întregi". Divina Commedia este — afirmă Al. Balaci — „o expresie deplină, realizată desăvîrșit artistic, a lui Dante văzut în acest fel".

Cercetătorul romîn întreprinde un fel de voiaj personal de ordin critic în „Infern", „Purgatoriu" și „Paradis", avînd ca „duca e maestro" nu pe Virgiliu, ci terțina dantescă, pe Dante însuși „spectator, actor și judecător în același timp", pe un Dante identificat în spiritul lui cel mai exact, cu ajutorul unor „chei", unor pasaje-cheie din lungul poemei, în care, într-adevăr, conștiința creatoare a marelui poet apare ca trecînd brusc prin niște conuri intermitente de lumină, ce o fac să strălucească în ochii noștri în accentul ei cel mai pur. Ceea ce autorul romîn vede, astfel, dincolo de învelișul dogmatico-mistico-scolastic al viziunii poetului, este în fond numai „l'aiuola che ci fa tanto feroci", după un vers al lui Dante însuși, cu alte cuvinte „culcușul pămîntesc care ne face atît de dîrji" și în care „bat inimile tuturor oamenilor", cu luptele lor politice și sociale, cu zbuciumul ambiției și vanității, dar și cu forța caracterului, cu conflictele lor acute și aspirațiile terestre ale puterii sau ale dreptății. Toate acestea se concretizează istoric în chipul și spiritul Italiei și Florenței din secolul XIII, în zorii apariției ordinei burgheze și a primelor încercări de spargere a corsetului de fier al feudalității și papalității, spre profitul capitalismului incipient, negustoresc și bancar și afirmarea noii clase care îl vehiculează. Acest moment istoric cu totul semnificativ, se descoperă pe sine în Divina Commedia și astfel se poate cunoaște mai bine.

Deși, în totalul figurii și epocii sale, Petrarca ne este prezentat în elementele fundamentale ale structurii sale, ni se pare totuși că, în cazul acestui mare poet, interpretarea pe care Al. Balaci o dă operei poetice petrarchiene este mult mai puțin completă — văzută firește, în accentul ei specific — decît la Dante. Boccaccio este definit exagerat, la începutul capitolului pe care i-l dedică, drept „cel mai mare povestitor european". Exagerarea poate proveni dintr-o întîmplătoare imprecizie — de data aceasta! — a frazei, care nu situează destul de limpede afirmația într-un cadru istoric determinat, acela al Evului Mediu și Renașterii. Analiza lui Boccaccio, însă, ni se pare că se așează, prin valoarea ei, îndată după aceea a lui Dante.

Referindu-ne la faptul că una din justificările principale, foarte ciudate, pe care unii autori ai cursurilor universitare, cărora li s-au făcut observații critice în ultima vreme, a fost tocmai aceea că lucrarea lor era „numai" un curs universitar, și nu un „studiu", ne bucurăm de a avea prilejul să le indicăm în „Istoria literaturii italiene" de Al. Balaci o lucrare care rămînînd „numai" un curs universitar, depășește cu mult orice „studiu" propriu-zis, dar obișnuit, de istorie literară.

Dragoș Vrînceanu

G. TOPÎRCEANU — Sculptură de ION VLAD

CUVINTE ȘI IMAGINI POETICE

Stilul artistic prezintă o complexitate de construcții și particularități lingvistice, care pun în evidență originalitatea unei opere literare. Prin cuvinte, și mai ales prin noutatea asocierii lor, se conturează relieful sensibil al amănuntului și bogăția de semnificații ale mesajului artistic. Ca să ni-l comunice, scriitorul alege, cîntărește, organizează cuvintele și scoate din ele înțelesuri, sunete, imagini noi. Cît de adînci, cît de noi și de convingătoare vor fi ele, depinde de talent și de muncă, de forța și noutatea asocierii ideilor și a mijloacelor de expresie. Două trăsături fundamentale par să se impună pe primul plan în acest proces creator: claritatea concepției și a expresiei, capacitatea de a da viață și mișcare gîndurilor și sentimentelor, așa încît ele să impresioneze prin dinamica lor. Scriitorul latin Quintilian a exprimat aceste cerințe lapidar, într-o frază: **Magna virtus est, res, de quibus loquimur, clare atque ut cerni videantur enuntiare** („e o mare virtute să poți enunța lucrurile, despre care vorbești, clar, dînd impresia că sînt văzute"), de unde rezultă că orice inovație în sfera imaginilor trebuie să respecte întîi principiul clarității. Autocontrolul logic și amploarea imaginației nu sînt contradictorii; o gîndire profundă și subtilă, care vede mai departe și mai pătrunzător nuanțele, esența și mișcarea infinită a realității, poate obține prin efort și răbdare, distilarea emoțiilor și plasticitatea imaginii.

Variantele lui Eminescu ilustrează, pe mii de pagini și cu exemple instructive, acest proces complicat de valorificare artistică a cuvîntului obișnuit în imagini impresionante. Distihul scris odată: **„Intră-n cadrul de-ntuneric / O icoană de lumină"** este prefăcut într-o metaforă mai bogată în semnificații: **„În privazul negru-al vieții-mi — o icoană de lumină"** care califică prin antiteză (privazul negru — icoană de lumină) două entități morale, două stări psihologice.

La fel intervine o lungă luptă cu rezistența clișeului pînă cînd strofa finală a **Luceafărului**: devine din: **Trăiți în cercul vostru strîmt / Și în favoarea sorții, / Căci ceea ce în suflet simt / E voluptatea morții** / o sinteză a meditațiilor și o concluzie care luminează un destin prin cele două versuri finale din strofa definitivă, mult schimbată față de cea citată: **Trăind în cercul vostru strîmt / Norocul vă petrece, / Ci eu în lumea mea mă simt / Nemuritor și rece.** Forma nouă e un reflex, o materializare a unui concept mai adînc, din care radiază substanța meditației, concentrarea adevărului în versurile clasice, de deplin organizate. O formă intermediară a ultimelor două versuri **(Ce eu în sufletul meu simt / E nemurirea rece)** rostea numai pe jumătate adevărul și lăsa nesubliniată antiteza **(Ci eu în lumea mea mă simt / Nemuritor și rece)**, simburele filozofiei.

Expresia literară care conține un mesaj bine gîndit rupe inerția tiparelor comune și pune cuvîntul vechi în aliaje noi ca să capete în context un sunet inedit și nobil. Ne bucurăm ori de cîte ori, mai ales un poet tînăr reușește să obțină în versurile sale imagini noi și înțelesuri adînci. Le-am găsit uneori și la Grigore Hagiu în **Autoportret în august**: **Ai învins, am învins! Ce înalt e podișul, / cerul sunîndu-și lucețeferii de-a curmezișul! / Ce dreaptă e umbra ta peste viitor și trecut** / („Vitoria Lipan") sau: **Știi să alegi cu linii vibrînd amețitoare / trunchiul de foc de zgura mocnitei inerții** („Imn").

Tînărul scriitor dă uneori meditației sale și impresiilor culese din confruntarea sensibilității cu realitățile cotidiene o formă vibrantă a versului, construit altfel decît în tiparul tradițional, sugestiv prin asocieri inedite: **Nu-i umbră-aici, nici foc, ci doar lumină / înfiorat jucîndu-mi pe retină, / nenumărate trepte-n sus, pe care / văd strînse armiile proletare** („Ithaca"). Meditația își caută însă, de cele mai multe ori, matca nouă de lumină, imaginea adecvată, frapantă prin relief, prin construcții sensibile.

In această căutare distingem două tendințe care se află oarecum de-a curmezișul expresiei poetice, întunecîndu-i mesajul: excesul termenilor abstracți, în special, al epitetelor comune, difuze, repetate și construcția convențională, mai frecventă și la alți scriitori tineri, care denotă o grabă spre tipar, fără ca ideea și cuvîntul să ajungă la distilări estetice.

Vreau desăvîrșirea, eu, răspunzătorul / fărtelor depline, ca-n atîtea rînduri, / și în mersul lumii sînt hotărîtorul / element mai greu de gînduri (p. 49); **Adevărată mi-i mîndria, / un tînăr cerb din frunte rupt, / cu mijlocul albastru supt, / gonind spre munți sonor cimpia** (p. 53).

Prea des, mult prea des, și rar justificate, apar cuvinte tocite, din uzul comun: **zvelt, fin, suav, nuanțat, decis, rîvnit, pur: puremi sînt liniștea și mersul** (p. 16; ceea ce de fapt micșorează sentimentul de încordare și luptă sugerat pe fiece pagină); **chip frumos, alungit, împietrit — / nobilă demnitate** (p. 19); **brazi în fundal, cu suavitate albiți** (p. 6); **În încleștarea dură / febril dezlănțuită, / privirea arde pură, / cumplit de liniștită** (p. 24). În locul imaginilor lucrate cu migală și concentrare, citim: **pădurile nenuanțate** (26), **adevărul cerînd puritate** (28), sau același adevăr, **cu flacăra lungă, de tui** (ib.); dar un final excelent definit: **adevărul mereu mai al meu, cu cît aparține mai mult tuturor**, ceea ce demonstrează, capacitatea poetului de a înnobila expresia simplă și de a-i da sensuri adînci, în construcții bine gîndite și bine exprimate.

Asemenea înălțări ale meditației lirice rămîn în prea multe pagini încă o prevestire a posibilităților viitoare. Căci expresii ca: **Obrazul, trupul se subțiu, devin / frumos de suple în mișcare** (p. 47); **Simplificat mi-i trupul, fericire** (50); **curînd, zidul va ajunge pînă la pătratul mesei de seară** (76) acuză o comoditate a versificării și aruncă peste pagini umbra unui eșec al poetului care rostise în primele lui pagini: **caut cuvîntul precis, cel mai dur, / nu mă pot mulțumi cu decît / miezul de foc al metalului pur** (p. 12).

Ritmul, rima, dimensiunile, versului sau ale paginii nu trebuie să-și impună rigoarea lor tradițională imaginației și inspirației care caută în poezie sublimarea ideilor și a stărilor afective în metafora nouă, plină de miez și de armonie a cuvintelor. **Sorii zorilor vor da semnale... și-oricum, va fi lumină și căldură, / și sufletului pace pe măsură** (p. 41), ca și: **mi-i glasul mai profund, cîntarea mi-i mai demnă / și strălucirea feții mai solemnă** (p. 40), cu acumularea epitetelor vagi și retorice **(profund, demn, solemn)**, lasă deschisă întrebarea: de ce nu a insistat mai mult autorul pentru a găsi nu numai „cuvîntul precis, cel mai dur", adică cel mai cu relief, mai plastic, dar și imaginea nouă, mereu alta și mereu plină de forța evocării realității, așa cum ne-au arătat-o unele versuri, cu adevărat izbutite?

Într-o scurtă însemnare, rămasă în manuscrise, Eminescu remarca suficiența multor autori care, lăsînd pe al treilea plan expresia artistică, se mulțumeau să se joace cu abstracțiunile și le scăpau acele amănunte care pot da farmec creației literare; fantazia rămîne un joc gratuit, dacă tinerii scriitori — căci despre ei era vorba — „nu stăpînesc pe deplin materialul de finețe și de distincțiuni și numesc multe lucruri cu același nume" (ms 2285, f. 113).

Iată un subiect de meditație, menit să înfrîneze abuzul de epitete convenționale și să stimuleze adevărata creație poetică, prin căutarea imaginilor noi și a metaforei, substanța stilului artistic.

Gh. Bulgăr

Pe Someș, sloiurile se ciocnesc cu zgomot de sticlă rece aruncată în apă clocotită. Se aude clipocit de ape desmorțite. S-a pornit dezghețul.

În gară, oamenii așteaptă trenul. Printre ei, o bătrînă, venită de peste dealuri, se plimbă de colocolo, fără astîmpăr. E mică la trup, ochii îi lăcrămează de ger. Vorbește cu o femeie din Sic. Femeia, îmbrăcată în portu-i caracteristic (fustă roșie plisată și coborîtă pînă la tocurile înalte ale cismelor, cojocel negru, batic, tot negru, cu margini înflorate în verde și roșu), ascultă toroiala bătrînei despre o fiică a ei rămasă să poarte grija incubatorului.

— Nu știu cum s-o descurca — spune bătrîna. Că n-a vrut să stea lîngă mine, s-o învăț să lucreze la incubator. Pînă m-oi întoarce acasă de la raion, știi, mă duc la consfătuirea crescătoarelor de păsări, om vedea ce-o mai fi... Măcar de-o face focul într-una, pînă s-o mai lăsa gerul!

Sicăoanca o ascultă, rîzînd cu gura mare, pînă la urechi. Nu-i spune nimic, —ce rost ar avea? — bătrîna tot plină de grijă rămîne. Iat-o, strigă după

ECHINOCȚIU 63

un fecior îmbrăcat în spențer nou, tivit la revere și buzunare cu erhă moale și lucitoare.

— Măi, Silucule, — auzi-mă, Silucule? — către casă mergi? Daa? Treci pe la Saveta. Spune-i să facă foc zi și noapte. Cu soarele ăsta or să moară puii de frig. Apoi, către sicăoancă:

— Incubatorul ne-o scos puii mai devreme... după calendar, nu după timp.

Și din nou își îndreptă ochii ei șterși spre tînărul în spențer cu tivitură de erhă.

— Auzi-mă, Silucule? Să facă foc...

— Fără grijă, lele Ană. Știe Saveta ce are de făcut.

Trenul pufăie. Oamenii își înghesuie desăgile pe scările vagoanelor și dispar înlăuntrul lor. Dispare și bătrînica. Forfota contenește într-un minut. Trenul lasă în urmă gara mică. Trenul, oamenii, gonesc spre echinocțiul primăverii. Lunga iarnă, timpul, îi duce într-acolo. Chiar și clipele acestea, cînd se lasă înserarea. Și cînd susurul apelor desfăcute peste zi din încleștarea gheții prind spre seară să amorțească. Iar licărul lor să capete luciul mort de gheață. Și sloiurile de pe Someș amuțesc. Doar undeva, spre înalturi, se aude un huruit de motoare. În fiecare zi, la aceeași oră. Ai putea să-ți potrivești ceasul după huruitul acesta de avion. E cursa aeriană Varșovia-Cairo. Jos, la marginea satului, se înalță dantelăria stîlpilor de înaltă tensiune ce se întind de-a curmezișul căii ferate. Prin cablurile groase curg 400.000 de Kw. Un tren, o linie aeriană, o linie de înaltă tensiune și dealurile — iată granițele satului unde poposim, în așteptarea echinocțiului spre care toată suflarea aleargă, o dată cu pămîntul, aleargă fără contenire.

Portret de fată

Cînd avea vreo cinci ani, peste casa lor a căzut trăsnetul. S-a aprins atunci, la Mureșeni, o claie cu fîn, au ars: o copaie, și o capră, — atîta aveau în bătătură. Și un colț din casă. Au sărit oamenii să stingă focul. Din vremea aceea își amintește țipetele maică-si. Pare-se, de acolo i s-a tras moartea. În casa lor a venit mama mașteră. Acum doi ani, cînd a ieșit cu tată-său la seceră, vara, Maria, a cerut brigadierului „partea ei".

— Adică cum „partea ta"? întrebă el nedumerit.

— Să-mi dai partea pe care o am eu de secerat, spunea ea hotărîtă. Uscată și arsă de soare, se legăna pe picioare, crudă cum era, ca un spic în bătaia vîntului.

—Păi, iat-o, laolaltă cu a tatălui tău.

— Vreau partea mea. Și să-mi socotești zilele ca oricui. Nu laolaltă cu taică-meu.

— Și ce-o să spună el, bătrînul?

— Am să secer bine. Îmi dai partea? întrebă Maria, de parcă n-ar fi auzit cuvintele brigadierului.

Nu știu ce să răspundă fetei. Să și-l urce în cap pe Mureșan? Să intre în gura nevestei-si? Fata are dreptate. De ce să muncească doi — fata muncește foarte bine! — și zilele muncă să-i fie trecute doar bătrînului?

Maria, neclintită, îi urmărea gîndurile. Să-i spună brigadierului că nu mai are zile bune cu mamă-sa vitregă? Că ea, Maria, vrea să-i arate ei, mașterii, cum poate aduce în casă zile-muncă?

— Ai să seceri acolo, pe mal.

După seceră s-a dus la grădină. Acolo n-a avut loc printre femeile cu conci, măritate și în putere. O alungau c-ar fi „nevolnică", „măruntică" și „pierită" și la ce le-ar folosi? Să mănînce după ele? Maria nu s-a lăsat. „Am șaisprezece ani? Da? Atunci dați-mi să muncesc!" Atîta a spus. A primit în grijă lotul de tutun. Tutunul, după gîndurile ei, mai trebuia plivit o dată. Hectarele contractate aveau nevoie de mînă de lucru. Colectiviștii erau pretutindeni, numai tutunul nu aveau răgazul să-l scoată din năbușala buruienilor. Maria a plecat în sat după Livia Suciu, după Irina Mureșan și Livia Bonțideanu, după Maria Mărgineanu și alte codane de vîrsta ei, abia răsărite, pe care pînă atunci nimeni nu le lua în seamă. Așa s-a-njghebat echipa Mariei Mureșan care a îngrijit tutunul pînă a ajuns să-l împacheteze. Vestea că „pierita" de Maria și-a făcut singură echipă a făcut ocolul satului. O codană, șefă de echipă!

Am găsit-o pe Maria la grădină, lucrînd cu echipa la răsadnițe. Ariton Doboș, grădinarul, încă nu era desmorțit de iarnă, se tot învîrtea printre paturile calde. La grădină, pe timpul ăsta, nu sînt multe de făcut. Doar pregătiri. Bătrînul Andrei Chișpal tăia și curăța pari pentru roșii.

Ariton explică unor fete cum arată ardeii altoiți pe vrej de pătlăgele. Aburii se ridicau din mranița caldă și învăluiau oamenii. Dinspre gospodărie se îndreptau spre ei Ilisie, grădinarul din Fundătura, Nicolae Aștilean, secretarul de partid al gospodăriei și alți colectiviști și colectiviste.

— Unde-i Maria? întreabă secretarul de partid.

— Colo, cu săpăliga, la mraniță.

— Au venit colectivistele din Fundătura pentru schimb de experiență cu echipa ei.

Maria-și înalță capul spre ele. Broboada, galbenă, trasă pe frunte, o face mai bătrînă. Pe umeri, cozile îi atîrnă grele. Șorțul din sac, peste rochie, o fac să semene cu un sudor îmbrăcat în azbest. Bărbia energică, buzele subțiri, trase în jos, și fața bătută de soare, e familiară celor mai mulți. Femeile nu-i caută zîmbetul. Fata aceasta zîmbește arareori. Una, mai în vîrstă, își face loc printre oaspeți:

— Cum ai scos producție așa mare de ceapă?

Maria explică simplu: A ales arpagicul. Nu l-a ales la întîmplare, ci așa cum a arătat agronomul la lecțiile ținute la cămin. Apoi a pregătit straturile. Nu așa cum a obișnuit acasă. După reguli noi. Care sînt ele? Astea și astea. Și încă ceva. Arpagicul l-a pus cu mîna ei, așa și așa. Poate mai trebuia încercat și altfel, se pot aplica metode diferite, cu rezultate bune. Cam asta e. Mai mult ce-ar putea să spună? „V-ați pregătit paturile pentru răsaduri?" întrebă ea. „Cum să nu?" răspund ele în cor. „Atunci totul o să fie bine" — închide Maria discuția și dă din nou cu săpăliga în mraniță.

... A împlinit 18 ani. Maria Mureșan a făcut cerere să intre în partid. Adunarea a discutat cererea și a hotărît primirea ei în rîndurile partidului fără stagiu de candidat. Este un omagiu adus vredniciei.

Din copilărie își amintește de capra înnegrită de trăsnet. Și de plînsul mamei. Astăzi este bogată.

Ultima lecție

Seară de învățămînt agro-zootehnic. Colectiviștii își notează schemele altoiului. E ultima lecție, la pomicultură. În microrelieful gospodăriei, livada ocupă 14 hectare, în care, mai cu seamă, sînt plantați meri și pruni. Dintre cei 73 de cursanți, cu chipuri fel de fel, scăldate în lumina galbenă a becului electric, doar unul rămîne mai întunecat. Pleoapele grele, ca plumbul, cad peste ochii negri; buzele i se desfac în șoapte pe care ceilalți, cu gîndul la cele arătate de agronom, nu au timp să le asculte. Lîngă el se află Anisia Mureșan, femeie aspră, cu fața bătută de vînturi. N-o interesează altoiul. Creșterea păsărilor e preocuparea ei de seamă, dar caută să prindă șoaptele „Smeritului". Nu poate să-l sufere. Și nu știe cum dracu se face, dar aproape totdeauna se așează în bancă, lîngă ea. Și doar e motan bătrîn, ce mai vrea? Anisia nu-l poate suferi și din altă pricină. Omul ăsta a fost ultimul din sat care s-a înscris în colectivă. Stăteau oamenii pe lîngă el, îl lămureau, dar el, nu și nu. „Smeritul" avea alte gînduri. „Dacă intru în colectivă, spunea el, ce se întîmplă cu merii mei? Pe mîna cui or încăpea?" „Frate, ai să treci la grija livezii" — i s-a spus. „Nu, merele lui ce s-or face fără el?" Și o ținea morțiș, cu merele lui, încît și azi, la un an de la colectivizare, grădinii lui i se spune tot „La merele lui Smeritu". Și iată, acum, la lecția despre altoiuri, „Smeritul" își amintește clipele acelea. Avea șapte meri întîrziați. Grădina lui — unsprezece ari; așadar, șapte meri cu altoi din soiul „întîrziați", douăzeci și nouă de pruni, și cîțiva peri. Iată, aceasta este livada lui. Colectiva? Patrusprezece hectare de livadă. Sute și sute de meri. Soiul de măr din grădina lui „Smeritu" e bun, ce-i drept, că înflorește tîrziu și ajunge din urmă alte soiuri. Dar cîți pomi sînt? Șapte. Ei, nu ar fi fost bine ca soiul ăsta să fie plantat peste tot? Dar cum să fie plantat cînd „merele lui Smeritu" sînt doar ale lui și ale nimănui altcuiva... Și-i cad pleoapele, grele, ca de plumb, lui Smeritu. Acoperă ochii aceia întunecoși, obosiți „Doamne! — își spune în gînd — cîtă minte îi mai trebuie omului. Oare ce-am făcut toată viața? Am vorbit cu unul și cu altul despre meri de soi. Voiam să-mi capăt tovarăși la livadă, — eu să fac altoiuri și un altul să mă ajute. Și uite, eu am fost ultimul din sat care m-am înscris în colectivă. Eu am fost cel de pe urmă. Cum de nu m-au alungat oamenii dintre ei, cum de-au mai avut răbdarea să-mi asculte vorbele smerite: „Eu, ce să zic? Mai aștept pînă mă înscriu. Am merii mei..." Și oamenii îl lăsau în plata lui și-i ziceau că-i din cei ce nu au ochi să vadă. Or, el tocmai tovarăși și-a căutat. Oameni care să-l înțeleagă, să-i priceapă căutările. „Smeritu" pare adormit în banca în care se află, Anisia și-a plecat tot mai mult urechea spre dînsul, doar o afla ce-i șoptesc buzele. „Iată, vine primăvara — spune „Smeritu". Timpul altoiului..."

Lecția s-a încheiat. Agronomul Lefter mai întreabă o dată dacă mai sînt doritori să împărtășească din experiența lor în altoirea pomilor, și în pomicultură, în general. „Smeritu" se trezește din amorțeala lui și cere cuvîntul.

— Am lucrat nouă ani ca să apăr florile de măr de ger. Am ajuns la un soi cu flori întîrziate, pînă colo, în mai.

S-au uitat la „Smeritu", au ascultat vorbele lui și, neîncrezători, colectiviștii i-au spus:

— Cam tîrziu, frate, cam tîrziu.

Nu știau că „Smeritu" era acum parte din trupul lor, din trupul colectivei și că au luat parte la ultima lecție pe care o dă viața.

Se înăbușă grîul

Lumina din jurul Lunii e ca un cerc făcut pe florile de gheață din geam de căldura gurii. Iar cerul, ca de sticlă albastră. Simion al lui Uță îl privește înciudat. „Da'hai, vină o dată, primăvară. Ce mai aștepți?" — și ascultă pîrîitul gheței. „Iar se strînge, iar se lasă frigul" — își spune și răscolește cu călcîiul cizmei stratul subțire de zăpadă zgrunțuroasă, pînă dă de gheață. „Noaptea-nghet, ziua mă dezghet; asta nu-i treabă!" — își spune din nou. Uță se întinde pe zăpadă și-și apropie urechea de pămînt. Era o liniște deși auzea bătăile inimii. Și din cînd în cînd cîte o plesnitură — ca un strigăt abia început. Se frîngeau sub gheață tulpinile gingașe ale grîului, se „descălțau", erau scoase, prin contracția gheței, din pămîntul negru și aburind. Tot ascultînd, Simion al lui Uță nici nu-și dădu seama că lîngă dînsul, ca niște trunchiuri de copac, stăteau cîțiva oameni.

— Da'ce-ai pățit?

— Ascult. Se-năbușă grîul.

Unul din noii veniți se apleacă peste Uță, în locul unde-și lipise el urechea și privi, cu ajutorul lanternei.

— Tovarășe Molnar, grîul trebuie de îndată tăvălugit cu tăvălugi netezi. Legăm rădăcinile cu pămîntul. Apoi, către Simion:

— Am crezut că te-ai accidentat. Noroc că ai intrat în lumina farurilor noastre. Hai să mergem.

Simion urcă și el în I.M.S.-ul albastru. Tîrziu de tot își dădu seama că omul acesta, înalt, cu părul numai inele, cu bărbia energică și vocea puțin răgușită, e inginerul Teodor Stănilă, directorul S.M.T.-ului din Bonțida. Toată noaptea au alergat. Și peste tot, la parcelele cu grîu — aceeași poveste: prin contracția gheței, grîul încolțit era smuls din sol. Mecanizatorii trebuiau grabnic să intre în alarmă.

Cincizeci și patru de brigăzi de tractoriști din cincizeci și patru de gospodării agricole colective au pornit a doua zi, pînă la ora douăsprezece, la tăvălugit grîul de toamnă. Pînă în ora douăsprezece pentru că la orele acelea se mai muia frigul. Inginerul Teodor Stănilă își „roda" puterile pentru zilele și nopțile din campania cînd nu avea decît puține ore pentru odihnă. Dimineața, la patru — ședință de consiliu la raionul Cluj. Peste zi, îndrumarea activității a 400 de tractoare. Apoi: încheierea contractelor, organizarea reparațiilor și necontenitele asalturi pe care trebuie să le dea — pentru că munca unui director de S.M.T. e asemenea muncii unui comandant. Manevrează oștile de tractoare după cum se duce bătălia — iar bătălia se duce pe cincizeci și patru de fronturi o dată — și tare greu este să știi să învingi.

Acum — era duminică dimineața — inginerul Teodor Stănilă caută pe agronomul din Iclod și pe președintele Dăbîcan Ion. I s-a spus, prin sat, că ar fi la căminul cultural. Acolo, directorul căminului cultural, Ion Stețenco, învîrtea cheile în mînă. Nu se îndura să-l scoată pe Fătu din cămin. Fătu e un bătrîn care nu aude bine. Directorul îl cunoaște — îl place să-l asculte povestind cum a luptat în primul război mondial.

Fătu are un nas mare, adus spre bărbie. Dinții încă i-s puternici deși gălbejiți. Lui Fătu îi place să vorbească. De asta îl și ține pe directorul S.M.T.-ului și pe însoțitorii lui de vorbă. Dar mai mult ca orice îi place să asculte radio. Cît îi ziua de lungă ar sta lîngă radio să asculte. Cînd aude muzica, rîde așa, „de măgan", cum spun oamenii de pe acolo. Adică din te miri ce. Fătu se explică astfel: „Mă gîdilă. Parcă îmi trec furnici prin sînge. Știi care-i rădăcina la povestea asta?"... Și aruncă un „ha?" — nu aude bine și mereu i se pare că este întrebat — și spune mai departe: „Cînd eram fecior, doamne, aman mai jucam! Jocuri de-ale noastre, țărănești. M-am însurat cu o fată care nu știa juca. Ha?... Da'am luat-o pentru carul ce mi l-o dat tată-său de zestre. Dacă n-a știut juca, nici eu n-am ieșit în lume cu ea. Tot acasă am stat".

„Ei, mai bine-i aici, ca oriunde" — spune Fătu. Și-l trec furnicile prin sînge. Directorul S.M.T.-ului rîde, rîd și însoțitorii lui și se gîndesc cu toții că în vinele bătrînului bîntuie primăvara. Dau mîna cu el și pornesc mai departe după ingineră și președinte. Ion Stețenco, directorul căminului cultural, se hotărăște în sfîrșit să plece. Dar lasă deschis la maximum aparatul de radio, pentru ca Fătu să aibă muzică. Și pornește și el acolo unde se află tot satul: la hotarul cu grîu de toamnă, unde tractoriștii îl leagă de pămînt și-i dau aer.

Țesătoarele

Oamenii s-au întors de la cîmp înghețați. Își încălzesc oasele lîngă sobe și beau țuică fiartă și îndulcită. Lelea Veronica iese în cerdac legănîndu-se ca o rață leșească. Se spune despre femeia aceasta bătrînă și încă frumoasă, cu părul încă negru și pielea albă, că știe juca găina pe la nunți ca nimeni alta. Astăzi nu poate părăsi casa. Trăiește și ea din „doi la sută" și din zilele-muncă pe care le face bărbată-su, Nicolae Tatu, meșter priceput la multe, un om uscat, drept și înalt și cu vorbă așezată. Lelea Veronica cheamă vecinele. „Seară de lectură" — strigă ea peste lemnăria cerdacului. „Hei, Bocăiasă, tuuu, Tudoriță, Iulișcă, ce mai așteptați? Să tipărim invitații?... Bocăiasă, ad-o și pe Elvira și pe Dănuț, pe ăla de-i venit din Apahida! Haidați o dată, că așteaptă tovarășa bibliotecară..." Femeile vin una cîte una, trăgîndu-și după ele ba copiii, ba nepoții, ba unele venind cu bărbații lor, așa cum a venit Tudorița.

Bibliotecara, Maria Șuteu, cu fața înroșită de gerul de afară, își freacă mîinile deasupra sobei. Oamenii se strîng și, încet-încet, se lasă furați de soarta întîmplării lui Ion al lui Rebreanu. Se aude doar bocănitul, și acesta rar, al furculiței cu care se-ndeasă nodurile de lînă la un splendid covor persan pe care fata lelei Veronica — Mărioara — (nu are mai mult de douăzeci de ani) îl țese. În fața războiului și-n dreapta Mărioarei stă Elvira, o tînără începătoare, dornică să învețe minunata și străvechea artă a nodurilor persane. Mîinile Mărioarei sînt iuți, ochii îi fug la modelul prins în ițe.

Oamenii ascultă și privesc cum Mărioara leagă nod cu nod. Și cum, laolaltă cu Elvira, așează în covor culorile primăverii: verdele crud, brunul și albastrul, sinul și șofranul. Culorile, una cîte una, învie în arabescuri minunate, vechi de mii și mii de ani.

Dinamică

Toamna a fost secetoasă. Toamnă grea pentru mecanizatori, fără ploi. La un plug trăgeau cîte două-trei tractoare, arătura ieșea bolovănoasă și făcea viața amară tractoriștilor care-și vedeau munca fără spor. A venit iarna și printre mecanizatorii din Bonțida și-a făcut loc mulțumirea pentru lucrul terminat. Din suprafața raioanelor cu care a încheiat contracte S.M.T.-ul, abia 50 la sută putea fi lucrată mecanic. Suprafața creștea din an în an. Tractoriștii fac minuni de echilibristică pe țuranele nedesțelenite de la Iclod sau Gădălin, de la Luna, din Aștileul Mare sau Borșa. Vestit printre tractoriști este tînărul Petre Baciu, adevărat artist în suișuri. Caută terenuri cu pantă mare, de care alții se feresc. Cabrează tractorul, îl poartă în viraje, în orice direcție, îi pune frîne, și el, ca pisica, tot în picioare rămîne. Unor tractoriști ca el, ca Petre Baciu, li se datorează creșterea suprafeței pe care se execută lucrări mecanice la peste 67 la sută. Cu pricepere lucrează și Augustin Spătaru, Aurel Ghiran, Ion Moholea, Victor Mureșan și Ion Perșa, toți din brigada nr. 1 Iclod. Munca cu tractorul pe aceste dealuri este atît de grea, încît, dacă în Bărăgan se lucrează într-o zi, de pildă 5-6 hantri, aici, pe terenurile gospodăriilor din raion, abia se ajunge la 2-3 hantri. Și cine ar putea spune că Petre Baciu din brigada nr. 4 Răscruci, mic cît o ghindă, pe tractorul lui, nu este cel mai bun tractorist, deși are doar 20 de ani? Aici, contractele vorbesc. Petre Baciu este cerut în cutare loc. Petre Baciu să meargă pe dealul dinspre Juc sau dinspre Borșa. Petre Baciu să meargă peste tot. El să fie primul care să tragă brazda, pentru că știe să facă treaba asta ca puțini alții. Dar despre Feșnic Zaharie, Lazăr Vișan sau Pișta Szabo II din brigada 15 Gădălin? Sau de comunistul Ion Pop I, de Peter Francisc, de frații Vasile și Viorel Bochiș sau despre negriciosul și asprul Nicolae Mișcă, abia intrat în rîndurile partidului? Despre toți aceștia, colectiviștii spun doar lucruri bune. Îi cer de la S.M.T. Și se înfurie, precum președintele Ion Dăbîcan, atunci cînd organizarea muncii cere ca unul sau altul dintre tractoriști să fie mutați în alte locuri, așa cum au fost mutați cei din Iclod. Geaba-și bate președintele tretioara, geaba o mînă-n galop nebun sub lună, — nici dispecerul, dar nici directorul nu-s de găsit în asemenea împrejurări.

În așteptarea primăverii, mecanizatorii nu stau cu mîinile în sîn. Acum au loc consfătuirile cu „beneficiarii" — așa obișnuiesc ei să spună colectiviștilor. Beneficiarii aceștia an de an sînt tot mai pretențioși, așa cum a reieșit și din întîlnirea mecanizatorilor cu colectiviștii din Bonțida mai întîi și apoi cu cei din Iclod. La Bonțida, Gheorghe Moraru a intrat repede în temă, cînd a luat cuvîntul în numele colectiviștilor. O bună parte din vorbele lui au arătat munca tractoristului Ion Baboș. Mai pe larg, a vorbit brigadierul de la „a IV-a de cîmp", Pop Ion: „Ne-au fost de mare folos tractoriștii. Da' parcă ar fi bine să se dea și după noi, după obiceiurile noastre, nu numai cum scrie acolo, la carte" — spune brigadierul. „Că nu poate cartea să le potrivească pe toate și nici nu are atîtea file cîte fețe au împrejurările. Trebuie să îmbinăm teoria din cărți cu experiența noastră, spre folosul tuturor". Brigadierul amintește o împrejurare în care tractoriștii trebuiau... „să se dea după ei". Un alt colectivist, Ștefan Loșonți al lui Nucuț, a vorbit despre calitatea arăturilor și a altor lucrări de cîmp. În numele tractoriștilor a luat cuvîntul șeful brigăzii nr. 2 de tractoare, Ilisie Mureșan. În cuvintele brigadierului se găsea toată truda de peste iarnă a tractoriștilor. „Dragi tovarăși, a spus el, reparațiile s-au făcut la sediul brigăzilor, la fel și reviziile. Sudurile s-au executat cu atelierul mobil. Cei de la atelierul mecanic au muncit din răsputeri. Astăzi noi sîntem gata să pornim la cîmp", și parcă prezentînd o dare de seamă, spuse mai departe: „dar trebuie să amintim și pe tovarășii noștri care nu sînt aici. Pe Tatar Ladislau și pe Dejeu Iosif, de pildă. Și pe tovarășul Vasile Blaga, care a făcut rodajul la zeci și zeci de tractoare. Ați vorbit aici de Vasile Rusu. În toamnă, știți, tractorului i-a crăpat puntea din spate și s-au spart rulmenții la cutia de viteze. Arătura a fost foarte grea, — vă amintiți, o semănătoare se remorca la două tractoare — așa că tractorul lui a trecut la reparații generale. Acum tractorul circulă și-i gata de lucru. Să mulțumim, tovarăși, echipei de sudori, lui Socaci și lui Vasile Rusu și strungarului Riga Arpad și..."

Două sute de colectiviști au aplaudat cuvintele mecanizatorului, care nu erau altceva decît un angajament solemn.

„Bal domnesc"

Totul se află în echilibru. Se așteaptă timpul călduros. Dar primăvara întîrzie, nu vrea să se arate, noaptea apele încă mai îngheață, crugul stelelor încă strălucе ca iarna, — primăvara pe unde o fi? La gospodărie s-au ținut ședințe consacrate activității culturale. Fetele au hotărît să aducă la cor fiecare cîte un fecior. Ion Stețenco, director și dirijor de cor, se plînge că nu ar avea pe cine să învețe să cînte. Fetele au încercat de mai multe ori să aducă băieții, dar aceștia ori n-au vrut să audă de cor, ori nu le-au fost prea dragi fetele — nu știu — important este că n-au venit și a rămas Stețenco dirijor peste o droaie de fete și nici un fecior. Echipa de teatru — ce să vorbim? — este a... sindicatului. Din ea fac parte doar cadrele didactice. În ironie, lui Stețenco i se recomandă să facă schimb de experiență cu directorul căminului cultural din Bonțida, Emil Mureșan, care ar avea ce să-l învețe. Cică ar fi acolo — spune unul din tineri cu un tuftur vechi aruncat în spate (se vede, lucrează la un atelaj cu cai) — fel și fel de activități culturale. „...Pînă și ziua zootehnistului au organizat-o ăia din Bonțida. Pe cînd dumneata, tovarășe Stețenco, te mulțumești să joci în podul casei, asta e! Vrei să-ți spun eu ce-a fost la Bonțida în săptămîna dintre 20 și 26 februarie? Uite, îți spun, pe degete: luni, 20 — conferință despre creșterea oilor cu lînă fină; marți, conferință despre drepturile cetățenești; miercuri — film; joi — ziua zootehnistului; vineri..., să-ți mai spun? Dar aici? 20 ...„munca cu cartea; 21 ...conferință, apoi iar conferință și încă o conferință, și așa mai departe, dar numai pe afișul dumitale. Că băieții au venit și n-au aflat nici de unele. Poate ar fi bine să faci și dumneata ceva. Ce zici?"

Dintr-o astfel de discuție a ieșit și balul pentru care s-au făcut afișe mari și care apoi s-au răspîndit și în alte sate și unde era scris cu cretă colorată: „...cu drag vă invităm la balul din Iclod care va avea loc sîmbătă..."

Și iată, a venit și sîmbăta balului. Tinerii sînt de nerecunoscut. Printre ei se află — în sfîrșit — și secretarul U.T.M. al gospodăriei. Pînă acuma a fost greu de găsit, pentru că peste zi lucrează la C.F.R. (ce are C.F.R.-ul cu gospodăria? De ce nu s-a ales un secretar din rîndul tinerilor din gospodărie, n-am înțeles!) Acordurile valsului amintește un alt bal, cel din cărțile lui Rebreanu, unde domnișoarele se legănau în feeria lumînărilor din sala „închiriată" special, o dată sau de două ori pe an. Și prin ferestrele căreia priveau „Ionii". Era balul domnesc. Iată-l, așa cum arată astăzi: Se naște din ambiții și din dispute cu directorul căminului, cu fetele, și este al tuturor. Se găsește pînă la urmă înțelegerea necesară. Și cineva se duce pînă la Cluj și angajează o orchestră renumită... „care împacă dansul modern cu cel țărănesc". Sala căminului cultural se decorează cu hîrtie gofrată, cu fel și fel de steluțe. În noaptea balului, ninge cu confete, iar multicolorele serpentine înlănțuie pe tinerii colectiviști.

Afară, în curtea căminului, liniștea este spartă de rîsete. Iarăși s-a îmbătat Grigoraș Mărgineanu. Tinerii știu, după felul cum dă tonul la cîntecul cu care s-a întors de demult de la oaste: „Cînd am plecat de-acasă..." Tonul urcă sus, sus, să spargă gîtlejul ars de zama de prună, cînd întîlnește cuvîntul casă. Mărgineanu, prins de furii, începe să comande: „La stîngaaa!" „La dreaptaaa!" „St-mprejur!" Cu astea toate a rămas bietul din război. Feciorii, mai dîcoși ca oricînd, execută cunoscutele comenzi, pînă se ajunge la comanda: „culcat"! De-acum înainte nu mai vor să-i dea ascultare — și-ar îngloda hainele — spre dezolarea lui Mărgineanu care, beat cum e, vede pînă și în umbrele copacilor numai soldați cărora le comandă la nesfîrșit.

...Valsul leagănă perechile care n-au cunoscut durerea trecutului. E balul tinereții, „balul domnesc", al primăverii.

Dealurile verzi

Șirul e lung. Sînt vreo patruzeci de oameni care înaintează cu pași rari peste pămîntul negru. Din saci și coșuri aruncă îngrășăminte chimice. Par semănătorii unui timp îndepărtat. Lanțul lor ia forma terenului; unii sînt pe povîrnișuri, alții pe văioage. Înaintează cu pași rari și peste pămîntul aburind aruncă sămînța dătătoare de puteri. Pulberea este purtată de vînt, se așează peste brazde cu sclipiri de argint și se topește dintr-odată, pierzîndu-se în adîncuri, fugind către inima pămîntului. Colțul grîului e gingaș — pămîntul ca o perie verde. Oamenii împrăștie pulbere ce va face să rodească sămînța mai bogat. Patruzeci de hectare sînt pregătite pentru culturi de 5000 kg porumb la ha. Anul trecut recolta, pe lotul pregătit, a fost de 6650 kg boabe la ha. Comunistul Augustin Spătaru și-a condus în așa fel brigada încît pe un lot de 20 ha a obținut 10.000 kg știuleți la ha. Ce recolte vor obține colectiviștii din Iclod în acest an? Vor putea să ridice producția la orz pînă la 3600 kg pe ha, așa cum au obținut 3 brigăzi din Fundătura pe lotul experimental? Dar la grîu?... Sînt gîndurile oamenilor care aruncă peste întinderi și speranțe, și dorințe și, mai cu seamă, certitudini. Îngrășămintele chimice sînt certitudini.

Din saci și coșuri de lozie, peste țuranele Iclodului se seamănă belșugul. Sterpe, ele, coastele acestea de deal, își mutau, an după an, pămîntul, pînă în vale. Mîl și piatră prăvăleau apele pînă-n albia Someșului. Iar pinul negru, atît de falnic și de rămuros în alte părți, pe aici creștea în zece ani abia de doi metri. Atît de sărace erau locurile. Oamenii aceștia au prins să modifice cu truda lor zgîrcita natură. Și au transformat dealurile într-un imens laborator. În tot cursul iernii, colectiviștii au învățat cu sîrg natura solurilor. Știința îi ajută să facă pămîntul darnic. De la Cluj vin profesorii universitari să vadă munca foștilor studenți care silesc natura — laboratorul ei — an de an să lucreze pentru oameni. Aruncînd pulberea argintie a superfosfaților din coșurile de lozie, colectiviștii fac socoata pîinii fără teamă, cu siguranță, cu încrederea caracteristică țăranului, la care se adaugă siguranța dată de știință.

Sînt asemeni semănătorilor oamenii aceștia.

Undeva, peste dealurile de un verde crud, acolo unde a încolțit grîul, se face pîinea. Și tot acolo, în vălătuci de nori ia forme uriașe „Semănătorul" lui Jean François Millet: un ogor nesfîrșit, brazde tăiate în lung. În mijlocul lor — un om. Cap expresiv, statură înaltă. O mînă ține sacul cu semințe, o alta împrăștie sămînța, viața. S-a spus despre Semănătorul acestui mare artist că împrăștie viață cu dărnicie, el, care nu are nimic. Această imagine născută din închipuiri și din vata norilor, acolo, peste dealuri, este a semănătorilor de azotați care împrăștie belșugul tocmai pentru că sînt bogați.

Casa cu ceasornice

Colectivistul Nicolae Tatu are în casă 32 de ceasornice. Fel și fel: pendule, deșteptătoare, ceasuri care cîntă Hora Unirii, sau un vals de pe timpul lui Franz Iosca; rotunde sau dreptunghiulare; cu cuc sau cu greutăți pe lanț; cu arcuri; — ceasurile măsoară timpul. Meștereala la rotile lor, ungerea și buna lor funcționare este pasiunea lui Nicolae Tatu atunci cînd are răgaz. Și are unul care bate furtunos — de altfel toate bat în limba lor — și sferturile de ceas, și jumătățile, și orele întregi. Casa lui e o casă a timpului în care tic-tacul este în fel și chip. Într-o astfel de odaie mi-a fost dat să dorm.

Părăsesc culcușul, preferînd noaptea înstelată neîntreruptului tic-tac pe 32 de voci. Sirius strălucea spre est, cînd am sosit în satul acesta. Strălucе acum în cealaltă parte a bolții cerești. Taurul era deasupra creștetului; acum s-a mutat undeva spre apus. Lebăda zburase de la vest spre est, în cealaltă margine de cer. Doar Steaua Polară stătea nemișcată, ceva mai jos de centrul bolții. Andromeda își licărea misterele, Casiopeea și Arctur clipeau și ele, cînd am sosit aici. Acum, spre răsărit, se arătau Balanța și Bourul; Dragonul șerpuia spre Ursa mare.

Aldebaran, Aldebaran! Prin dreptul tău va trece Soarele și atunci va fi primăvară. De aceea, poate, e nevoie de atîtea ceasornice pe Pămînt. E miez de noapte. Noaptea echinocțiului, noaptea și ziua lui 21 martie. Tic-tacul neîntrerupt vestește serbarea primăverii.

Romulus Zaharia

POP SIMION

MINA

Romanul „Chirilă", din al cărui manuscris desprindem fragmentul de față, urmărește mișcările sufletești ale unor mineri din nordul Ardealului, antrenați în procesul de formare a conștiinței noi, socialiste. Firul epic al cărții trece prin citeva biografii, înlănțuite între ele prin întrepătrunderi, prin drame ce par de nelecuit. Acțiunea romanului, deși cu multe trimiteri în timp, cu retrospective destule (și fragmentul de față e una din ele), se desfășoară pe parcursul citorva luni și este povestea unui colectiv de muncă antrenat în intense desfășurări de energie constructivă. E vorba, dacă ne-am propune să clasificăm, de ceea ce s-ar putea numi, cu un termen impropriu, un „roman de producție", a cărui acțiune se desfășoară la Cubja, în Maramureș, o localitate care nu există pe hartă. Eroii principali ai cărții, Chirilă și Clej, despărțiți pentru lungă vreme de o dramă personală, se reîntîlnesc la această mină nouă, unde vor fi solicitați de acele evenimente, care pun mai presus de orice interesele colectivității. În fața acestor interese, vechile amărăciuni pălesc, drama lor mută se destramă, făcînd loc unei regenerări morale, unei sănătăți spirituale pe care numai un colectiv socialist le poate da. În aceste condiții, învrăjmășiții, ale căror drumuri păreau că s-au despărțit pentru totdeauna, vor trebui să ia niște hotăriri noi, esențiale în viață. Aceste hotăriri se vor lua cu bărbăție și forță, cu demnitate comunistă.

Cubja se află la șapte kilometri de Baia, spre Nord. Duce acolo un drumeag cu hîrtoape, făcut parcă de un om beat, de cineva care nu se ținea pe picioare; drumeagul păstrează bine schimonoseala din mersul acelui om care, trecînd pe aici, trebuie să fi pendulat între spaima de a nu se izbi în stînci și aceea de a nu pica în prăpastie, pe fundul căreia lunecă Săsărelul, apă curgătoare, nici limpede, nici zgomotoasă, nici repede, o apă ieșită din comun. Scapă din gurile roșii ale munților cu metale și cade din treaptă în treaptă, printre ferigi, brusturi umbrelați și ceapa ciorii, ca să se arunce apoi la Cubja — huldubuc! — în plămînii de flotare; spală argintul, și plumbul, și arama de toate relele lor. Iese de aici încărcată de otrăvuri, în stare să mutileze natura. Apa e păcuroasă, are curgere lentă, atîrnă în ea nămoluri groase, de plumb, colburi de metal luate în învolburarea acizilor. Duce cu sine o tină densă în care țipă culorile; sînt ruginii, pal-violete, gălbui, roșii citeodată, ori intens argintii, după locul pe care îl au acele colburi în ierarhia metalelor. Se stratifică în linii unduitoare ce fug prin carnea malurilor imitînd valul.

Părăsite la coturi în gulere groase, mîlurile Săsărelului nu-s bune de nimic, dar oamenii de aici le visează pămînt de legume. În lunile cu ploi și dezgheț, rîul iese în larg, la dezmăț, se azvîrle peste pămîntul curat, îl împroașcă în fel și chip, parcă dîndu-l cu bidineaua, îl spurcă în văzul lumii; sînt teritorii pe care nimeni nu i le mai poate lua înapoi. Fură astfel, an de an, cîte o felie din grădinile minerilor, le umezește pe dedesubt, le surpă, le înfulecă leorpăind și nu le mai dă înapoi sub altă formă, ori în alt loc, așa cum se întîmplă în lume, că iei de aici în vîrtej și lași mai încolo, după ce te-ai potolit, ți-ai făcut cheful. De aceea, oamenii, fără multă bătaie de cap, varsă aici murdăria privatelor, tăind drene cu hîrletele. Din această amestecătură se nasc niște viermi orbi, străvezii, numai coadă și cap; sînt învăscuiți în nisip și se tîrăsc fără țel, mai mult dormind decît trăind. Lumea lor se măsoară în centimetri, așa că pur și simplu stau înțepeniți în dulcea lor scîrnăvie. Săsărelul curge intoxicat de chimia pe care o poartă în sînge, un riu negru, înconjurat de liniștea morții. Atrage atenția oamenilor în zori, pe la trei, cînd se crapă de ziuă; atunci se surpă ceva neștiut în străfundurile lui și se aude o rigiială pe apă, bolborosește aer puturos în afară. Nu se spală nimeni, nici pe picioare, în apa pîriului; bivolii îi ocolesc mocirla, boncăluind; copiii nu-și aruncă plutele de hîrtie pe linia lui; florile nu-i caută malul mîncat de pecingine; nici unul din peștii cei iuți nu-i spintecă unda, iar rîndunica, de coboară din cer să ia o gură de lut, își arde pliscul și limba, își pierde cîntecul. Cimitirul a fost mutat mai sus, în pantă, ca apele acestea să nu murdărească morții ce au fost cîndva curați și frumoși...

Cei doi bărbați călătoreau în tăcere, furați de zgomotul vehiculului în care erau; motorul scodiței mîrîia ca un cîine. În curbă se zguduia în sughițuri și tuse, făcea tot ca și cîinele, anume cînd el înghite pene, încît îl ia tignafesul, hîrîie, se dă peste cap, moare de aprindere de plămîni. Motorul avea convulsii mecanice, dar suia bine munții.

Chirilă privi apa cu ciudățeniile ei; mai fusese pe aici, o știa, însă abia acum avea răgaz să se uite la ea mai atent. Nu-și lăsă toată greutatea pe pernele mașinii; ședea oblu, să-și poată pune fruntea pe geamul de celuloid. Era cu ochii pe umbra mașinii care înainta pe cursul, mereu spart de bolovani, al Săsărelului. Darida îl lovi pe Chirilă cu șapca.

— Nu mi-ai spus cum a fost cu prizonieratul tău, îi zise.

Chirilă se lăsă pe spate, își înfipse pumnii în pătura de sub șezut, prin care simțea încîlceala arcurilor și, luînd aer spuse:

— Cu aș meu prizonierat a fost așe...

Aminti de orașul Taganrog, de o ploaie cu soare și un cureubeu căzut pe Donet, apoi de o pădure de mesteceni dubită de branduri, un cuc, o femeie ce mînca o *lipioșcă* și, încet, încet, vorbirea lui ieșea parcă dintr-o zonă cețoasă, încît înțelegeai tot mai clar ce vrea omul să zică.

— N-am luat undițele, zise șoferul Sile, cu părere de rău. O să băgăm conservă în noi, — și înjură.

— Vezi-ți de volan, îl făcu Darida să tacă și se uită în gura povestitorului.

Sile înjură iar, în gînd; în fraza ungurească pe care și-o făcu, suculentă și lungă, aveau un rol geamantanele cu care împarte dumnezeu soldă la sfinți. Chirilă istorisi atunci întîmplarea cu polonicele și romul de la miezul nopții.

Ion Chirilă și-a luat pe umerii săi războiul cel „sfînt" ca fruntaș, și a trecut Prutul în calitate de bucătar al regimentului zece, din divizia a 2-a, comandată de domnul general Gradea Popescu Constantin, ale cărui moșii legau județul Vlașca de cel al Teleormanului.

Bucătar e un fel de a zice. Cînd plecă din Valea Mumii la oaste, știința lui se oprea la mămăliga tăiată cu sfoara. Încolo, cocea în jar ludăi făinoși și barabule. Mîncări mai alese, ca zupe cu zdrențe de ou, vărzare, și *turnate* de mălai, cu mărar și smîntînă, nu, asemenea mîncări nu știa face.

Soldații erau echipați pentru front, îi așteptau bou-vagoanele. S-au aliniat sub duzii din curtea cazarmei, să asculte un popă care nu mai sosi. Vorbi plutonierul Gîtan, scurt, despre patrie, apoi le puse o întrebare laică:

— Care ești bucătar? Fă doi pași afară din front; războiul trece prin ramazan.

Lui Chirilă îi plăcu punctul de vedere și făcu doi pași, cu încă șaptesprezece băieți. Fură trimiși la popota încropită pe platforma unui vagon. Aici găsiră saci cu mazăre, cu linte, cu sare și toate uneltele de bucătărie. Carnea o aveau în butoiașe de tablă, ca cele cu bitum; trebuiau tăiate cu baioneta. Carnea tăiată în bucăți, în chip de calupuri, era bine mirositoare; o așezase în straturi o mînă bună, într-o frumoasă zi de pace. Deșărtară calupii aceia să facă întîia mîncare, pe care, fierbinte, o împărțiră gamelă cu gamelă. Vagoanele gemeau de soldați care aveau totul la îndemînă; cască și raniță, cai numerotați pe crupe, *zebeuri*, ouă de grenade în lăzi, lopeți cu coadă scurtă și baionete unse în zori.

Pe pămîntul Rusiei, n-avea cine ghici că arta culinară a fruntașului Chirilă e slabă. Purtînd frica morții în oase, te deprinzi cu orice; s-a deprins și el. La Tiraspol era *supar*, (îl atrăgea chimenul), la Olviopol pe Bug, fu numit prin ordin de zi *șef de meniu*, iar la Jusovka, pe cînd înaintau ca oile în punga pe care îl avea la îndemînă, îl lipea de șlițul pantalonilor și se urina prelins, fără zgomot, sub masă.

— Mai scoate un polonic, fruntașule, ceru colonelul. Vorbea greu, dar nebilbîit; n-ai fi zis că-i țeapăn de beat, ci doar obosit. Transpira pe la rădăcina nasului și se ștergea cu cravata kaki.

Memoria lui Chirilă se oprește aici, nu-și aduce aminte de altele. Adormise pesemne, iar ofițerii luară ce voiră, pe poftă, se serviră. Au băut și, bînd, le-a fost foame; au mîncat omletă de ouă de rață, apoi, nu se știe bine din ce, s-a aprins romul; era tare, de cincizeci de grade, băutură de front.

A ars întîi magazia de alimente (avea acoperiș de trestie) de aici focul a trecut la depozitul cu efecte, apoi la grajduri. Bătea vînt dinspre marea de Azov și flăcările jucau despletit, lingeau cerul, arătînd rușilor, ca în palmă, pozițiile regimentului zece.

Începură rușii să împroaște cu rachete, fără să pună tunurile în mișcare. Veniră și cu avioanele, în zbor razant, să vadă ce se întîmplă acolo; tăiară noaptea cu două rafale de mitralieră și se culcară.

Chirilă se trezi prins în fum, înconjurat de zgomotul focului. Ieși afară și, cînd văzu ce se întîmplă, simți că i se uscă pielea, că are o mîncărime de rîie. Smulși din somn, ostașii se buluceau, își dădeau brînci, nu știau ce trebuie să scoată din foc mai întîi. Azvîrleau la întîmplare lăzi cu macaroane, cizme de bizon, moletiere, saci cu orez, roți de ceară, ce sfîrîiau în mîinile lor, corturi, curele și sfori. Intrați la zăpăceală cu centurile pe ei, li se înfierbîntau gloanțele în cartușiere; pocneau ca și castanele, scuipîndu-le sîmburii de metal în mațe. În grajduri nu mai pătrunse nimeni. Înnebuniți de groază, caii se azvîrleau în iesle, mușcau, își frecau crupele de pereți, vrînd să-și stingă cozile, nechezau jalnic, loveau cu copitele, se ridicau în două picioare, spînzurîndu-se în căpestrele de sfoară de manilla.

Veni duba transmisioniștilor și-l duse pe Chirilă undeva, nu departe. I se spuse că în zori, la șase, va fi împușcat fără judecată. Pe front, tribunalul militar n-are timp să se țină de fleacuri.

Închisoarea lui de cîteva ore fu grajdul unui colhoz pe nume „Ariol", care înseamnă „Vultur". Grajdul avea boxe și era cam gol. Într-un ungher sta un tăuraș subțiat de foame, iar într-o despărțitură, telegrafistul Trif Miș, un fost marinar pe „Ardealul". Luase zece zile de carceră; încurcase cu *tefefeul* lui un ordin de front, ceea ce îl scoase pe general din țîțîni. Miș dormea, prunc, nu simți prezența lui Chirilă. Tăurașul, cu foamea lui.

Chirilă se sili să nu se gîndească la frică. O simți de cîteva ori în el, ca o apă coborînd în serpentină, dar simțurile, încet, încet, i se atrofiară. „Cu o situație care nu poate fi schimbată, trebuie să te împaci, gîndi el, altfel îi oferi morții tale prea multă satisfacție".

Privirile îi căzură pe o piasă de păianjen în care bătea luna. Prin întunericul rar, zări și gîngania cu cruce pe spate. Păianjenul pică uneori în nutrețul dobitoacelor, ajunge să fie înghițit de un bou, de o vacă, o dată cu fînul. Boul și vaca aceea se umflă, piere de boala păianjenului. Furat de lucrul acesta, se sălta pe picioare, pe iesle, să umble cu mîna în zarea lunii; voia să șteargă păianjenul. Își aminti că în colhozul „Ariol" nu-s vite. E un tăuraș, uitat, nu știu cum, la înghesuială.

— Unde ești, mă? Hai la tata, vorbi Chirilă și căută din ochi animalul.

Tăurașul bălțat sări în picioare. Se apropie, pășind nesigur. Era de curînd fătat și se încurca în picioare. Se lipi de om și-i linse mîna. Chirilă îl izbi cu podul palmei în frunte, încît tăurașul rămase năuc. Chirilă îi explică:

— Orice tăuraș trebuie să știe să împungă.

Se lăsă în genunchi și, cu capela trasă pe frunte, se jucă de-a-mpunselea cu tăurașul bălțat.

Simți zorii și își aduse aminte de Leontina, atît de adînc, încît simți că-i aleargă șoareci prin singe, i se urcă în creier și le simte tropotitul mărunt, de catifea.

„E frica" își zise și se apucă de un lucru pentru care îi trebuia multă stăpînire de sine: începu să-și ucidă frica. Își întoarse privirile în amintiri, se uită în ele, ca în niște oglinzi, apoi le făcu tăndări; icoanele de dinlăuntru le scoase, le izbi de toți pereții; dorințele și le înjunghie, ca pe niște mistreți grași; aprinse depozitele memoriei; își puse la zid bucuriile și le seceră cu mitraliera; într-un cuvînt, făcea curat, aplica tactica terenului pîrjolit, se pregătea pentru întîmplarea aceea din zori. Moartea lui fizică trebuia să fie o formalitate.

Bătu cu pumnul în grilajul ce-l despărțea de Trif Miș. Acesta se trezi și Chirilă vorbi, ca la întîmplare:

— Mă, tu știi limbi străine. Numără-mi pe englezește de la unu la zece.

Fostul marinar îl recunoscu și, din buimăceală, nedumerire sau lene, nu-l întrebă ce-i cu el, ce caută acolo. Își făcu gura pungă și rosti mașinal — *one, two, three...*, iar Chirilă îl ascultă cu interes.

— Nici italiana nu-i rea.

— Nu, recunoscu Miș.

— Spune-mi cum zic italienii „du-te dracului".

Îi spuse, numind dracul simplu, *diavolo*, nu *demonio*, ca sudicii cu care se întîlnise în porturile Italiei.

Chirilă se uită la Miș cel atotștiutor și îi făcu cu ochiul, rîzînd risipit. Se gîndi să bolmojească și el ceva pe ungurește. Tăcu însă, că-i limba grea; îl chemă pe Miș mai aproape și se jucă cu mîna lui mare, prin gratii. Se lăsă apoi pe vine și vorbi înșirînd, *uăn, tu, sri, va da al diavolo, siks, săun, ait...* își repeta învățătura, făcîndu-o morișcă, măcina cuvintele acelea de zece ori, cu încăpățînare, cu grabă și, pînă în zori, Chirilă încărunți.

La orele șase și douăzeci, ostașii generalului Malinovski, în ofensivă, descoperiră în grajdul colhozului „Ariol" din Ciumahî un ostaș romîn, sur pe cap. Era tînăr, sub treizeci de ani, (scria în livretul său militar), se numea Ion Chirilă și avea grad mic, de fruntaș.

Și ostașul acela, care nu fusese ostaș, nu bănuia de fel că abia de aici încolo va trebui el să devină ostaș cu adevărat, că își va lua pe umeri mersul unui război-nou, pentru că războiul cel vechi era întors pe dos, ca o mănușe. Chirilă avea să ajungă în oastea lui Tudor, și cu ea, prin lupte, avea să umble pe jos pînă în Cehoslovacia, unde, rănit, avea să cadă la pat, ca doctorii să găsească în picioarele lui arcuri de divan, șuruburi, bucăți de fier vechi, tot felul de porcării cu care se umple obuzul de brand...

— Și îmi dădură rușii, tovarăș Darida, că la momentul cu rușii am rămas, îmi dădură ceai *pre cusco*, de știi cumva ce-i aia, se lăudă Chirilă, și ținu să explice mai pe larg această amintire a lui. Țîi în cerul gurii bomboana și n-o scapi pe gîtlej; bei ușurel din farfurie apa în care s-au fiert ierburile. Asta înseamnă *pre cusco*...

— La mină, îi ceru Darida șoferului.

Ajunseră în Cubja.

Prin 1946, Cubja nu era nici sat, nici oraș. Localnicii erau proprietari de bolovani; aveau cîte o spinăruțe de deal, o vită-două, mărunte unelte agricole, însă nu erau țărani; să fi fost prin concepție, dar economicește nu. Erau oameni de mină, *băieși*. Se treziră că-i zic Cubjei oraș, nu din trufie, din zel; orașul e supus schimbărilor, își ziceau, cam prea sătui pe viața încetinită și doreau schimbări. Deci orașul se născu din speranță și timpul, să te și miri, începu să lucreze în spiritul acestei speranțe.

Cubja e întinsă pe un pat de piatră, sub coamele vinete ale unor păduri de castani. Deasupra, pe cerul tăiat în felii de sîrmele funicularului, umblă cupele, duc minereul aflat în starea de sălbăticie.

În clădirile Cubjei dormea timpul, ca în cetăți. Casele de aici sînt căsoaie, au bolți și contraforturi, ziduri în care poți tăia cripte; cărămizile lor s-au îmbucat sub respirația unui secol cu burguri.

Viața orășelului era în Strada Mare, unde se aflau instituțiile. Așezate umăr la umăr, ținîndu-se parcă de mînă, acestea urmau pe două rînduri paralele curgerea unei străzi înguste și lungi. Părea că cineva avusese timp să le înșire pe ață; Comitet Provizoriu, bancă de credit (atunci devenită de Stat), biserică reformată cu cocoș în turlă, sediu U.F.D.R., Cazinou (pensiune cu ciorbă de potroace, biliard și popicărie), Societate „Astra" (filială) și apoi, cimp.

Pe cealaltă parte se afla biserica greco-catolică, jandarmeria, fiscul și un han. Căscioarele de lemn erau suite pe niște terase înalte, comunicau cu Strada Mare prin scări săpate în munte. În partea de sus a orașului era lacul, pe al cărui mal se făceau poze de familie, într-un decor de basm; pe apa aceea au plutit, se zice, lebede, care azi nu mai sînt. Aici era și singura casă cu etaj; la parter era instalată administrația minei, iar etajul îl ocupau reprezentanții societăților, aflați aici, fie singuri, fie cu neveste, copii, bone, lachei, mai ales vara, cînd soseau cu geamantane multe, în viligiatură.

Mina se numea „Sînandrei" și era în pantă; i se vedea gura schimonosită de la depărtări mari și bolovănișul acela steril, ca o vărsătură. Galeriile fugeau dezordonat pe sub ghebele munților, căutînd metale; suiau, coborau, după împrejurare, făceau ocoluri pe loc, zigzaguri, iar la nevoie, se despleteau în încrengături mai mărunte, modificînd zăcămîntul de piatră, îl lăsau fagure, ciur, treceau prin el ca prin brînză. Ceea ce fărîma ciocanul și dinamita încărcau lopătarii în vagonetele tîrîte la soare de cai.

Cînd sosi scodița secretarului de plasă, curtea minei era plină de oameni. Șoferul Sile făcu un viraj răsucit și frînă.

Era o viermuială de trupuri; cei mai mulți erau tolăniți pe jos, dormeau pe spate, la soare, cu mîinile sub cefe și șepcile trase pe ochi. Cîțiva își muiau bocancii în motorină, frînți peste un butoi de metal. Un bătrînel sta în genunchi și mînuia o foarfecă, îl tundea pe un țigănuș scoțîndu-l chilug; tigva țigănușului era albineață, cît pumnul de mică, ușor hașurată de părul tăiat în scăricele, ca la oi. Doi hăndrălăi se trăgeau în deget, își măsurau puterea; cei învins sărea din nou la încercarea puterii, cocoș, strigînd „nu te f... grija!" Un artificier crăcănat agita pentru niște curioși o hîrtiuță de un leu, să știe cum arată banul nou, atunci adus la putere de reformă. Rezemat în cot, stînd cu spatele, un om gros povestea ce mîncări îi plăceau lui Tisa Pișta, strănepotul Carolinei Augusta, rupîndu-și vorbele cu o tusă grea, cavernoasă, care îl juca, îl bătea în pămînt, ca pe butuc. Mai la o parte, un lungan blond sta lîngă un cal scheletic înhămat la vagonetele oprite pe șine. Îi da să rontăie ghindă și-i cînta în urechea ciulită:

Bine i la cel cu lei
Io-s sărac n-am nici căței.

Darida coborî cu întrebarea pe buze:

— Ce s-a întîmplat?

Cel ce tundea se opri, suflă peste capul țigănușului și zise:

— Nu s-a întîmplat nimic. Stă, și împunse cu foarfece aerul, arătînd sîrmele funicularului.

Chirilă îl văzu pe Darida intrînd între trupurile înțepenite de așteptare. Ocolea grupuri, ridica șepcile de pe ochii celor cufundați în somn, îi privea o clipă și îi părăsea, sărea peste ei, căuta pe altcineva, în alt loc, mai încolo; el știa pe cine și ce caută.

Omul pe care îl căuta Darida se numea Pavel Curta, era maistru miner și secretar al Comitetului Comunal de partid. Îl găsi cosîndu-și un nasture la cămașă. Cînd îl văzu pe Darida, își ascunse acul în mînecă și sări în picioare, aproape militărește. Clipea dintr-un ochi cu albeață și spuse ca într-o sperietură:

— Noroc, tovarășe, iaca. stăm.

— De ce?

— ...Administrația... lupul își schimbă... ehe... încît, ei, da, asta-i tovarășe Darida, vorbi Pavel Curta cețos.

— Sînteți găgăuți, mă, tovarășe Curta, se supără Darida și, neatent, se împiedică, gata să cadă peste unul culcat de-a curmezișul. Omul cu albeață îl sprijini, îi redă echilibrul, apoi zise cu glas ceva mai ridicat:

— Găgăuți nu se poate spune că am fi. A înnebunit Miciocul. Scot minereu, zice, cînd voiesc și cît voiesc. „Pe funicular nu cheltui o centă, să-l repare Blocul Partidelor Democrate", zise Miciocul.

— Să-l ia dracu! — strigă Darida cuprins de agitație. Cu ce se ocupă la voi consiliul economic?

Întrebarea pică sec și omul rămase cu gura căscată. Ochiul stricat îi încremeni într-o nedumerire albă. Consiliul economic se înfiripase de cîteva zile, „organ muncitoresc prin care statul exercită control asupra producției aflată vremelnic în mîna patronilor", își aduse aminte Pavel Curta de cuvintele pe care le rostise Darida în ședința cu activul de plasă. Păli, uitase de consiliul economic.

— Hai la administrație, auzi el, la Micioc, și simți mîna secretarului care îl conduse pînă la mașină; îl împinse aproape, să șadă lîngă șofer.

Micioc era porecla lui Sever Juga, șeful administrației, reprezentantul „Creditului Minier" și acționar cu capital greu. Avea mustăți de micioc — cum e numit cotoiul în Ardealul de nord.

Ajunseră lîngă lac, în preajma pădurilor de castani.

— Obișnuiește-te cu locul, îl sfătui Darida pe Chirilă și intră cu Pavel Curta în clădirea administrației.

Casa cu etaj a fost zidită de societatea belgiană „Aurum", care avusese cîndva la Cubja 3—4 funcționari. Aceștia scoteau peste gură lingouri de aur ascunse în putini cu brînză. Împuternicitul firmei era mister Abel, un bărbat înalt, mai totdeauna îmbrăcat într-un costum din piele de căprioară. Purta ghete americane, moi, cu elastic, și conducea un Kreysler Imperial, limuzină ușoară, cu canapea alonjabilă, în care se putea face dragoste.

După 1930, în anii înfloririi celui de al III-lea Reich, din pricini necunoscute celor din Cubja, mister Abel plecă definitiv și în casa cu etaj se

Desen de EUGEN MIHĂESCU

Cezar Baltag

IATĂ COTMEANA...

Iată Cotmeana. O știu din copilărie, de cînd
spre seară, nemaiplăcîndu-mi jocul,
mă întrebam de ce plouă uneori pe pămînt
și ce e piatra și focul,
de ce au vrăbiile aripi și zboară
din ulm în arțar, a cîta oară
e iar primăvară și vară.
Chipul meu era asemeni cerului gol
brăzdat în răstimpuri încete, de stele
și umblam toată seara domol,
de teamă, pesemne, ca nu cumva
întrebările să se ciocnească-ntre ele.
Podurile de lemn de pe care privii
albia rîului departe în văi
erau pentru mine posibile căi
către mirișlile din miază-zi,
iar valurile îmi lăsau în auz
sunete limpezi trecînd în culori
și ziua era tărîm nesupus,
în care mă rătăceam uneori.
Fagurii minții mi se deschid
lacomi și astăzi ca altădată,
cînd vuiau în amiezi dinspre dealuri venind
apele în matca secată.
Același om sînt. Dar clipele altfel descind,
ora-mi străbate ființa-n repeciziune
și iată colinele nu mă mai mint
și ziua mi se supune.
Îmi privesc chipul brăzdat de mature cărări,
în rîul din copilărie, răsfrînte.
Frîie pentru treptat învinsele zări
sînt liniile săpate pe frunte.

ROMANȚĂ

Cîndva, suind un clin fierbinte
zării o fată înainte.

Galbenă zbatere-n pleoape,
departe poate, sau aproape.

Era frumoasă și venea...
Amurgul o întîrzia.

Era un dor neînceput
și nesfîrșit și am trecut

Cu pasul, dintr-odată cald,
unul pe lîngă celălalt.

Pe culmea largului de zări
Tăcuți ca două întrebări.

Și nu știam... și nu știa...
ce dor adînc ne despărțea.

Ovidiu Genaru

UN OM

Cînd m-am întors, era amurg afară,
pe cîmp, o toamnă sufiată în aur lucra
și-un om în mine începu să crească.
„Unde-ai fost așa tînăr?" m-au întrebat
soldații de plumb topiți în memorie,
vîntul din curtea copilăriei, basmul
care-atinge răsăritul și apusul,
oglinzile-și mirară argintul
ca-n fața celui întors de pe mare
cu alte nuanțe în glas, cu glasul trecut
prin vînt, prin siliciu, prin unelte,
cu gîndul salvat de nuanța însingurării,
cu toate zilele verii trăite
și dornic de alte și alte plecări.

Cînd m-am întors era amurg afară,
pe cîmp, o toamnă sufiată în aur, lucra
și-un om în mine începu să crească.

Ion Murgeanu

ATITUDINE

Mi-i ciudă, că împrejmuit de vînt
Rămîn cîteodată singur.
Totuși și-atunci
Mă privește luna de sus
Și mă sărută miresmele...
Dar eu aștept fermecata privire
A tot ce e sigur și viu,
De-aceea stau drept.
Parcă scriu
Cu ținuta mea sinceră,
O poemă de dor
Bucuriilor lumii.

Adi Cusin

SOMNUL BĂTRÎNULUI

La moartea lui Hemingway

Hemingway! Ce-am auzit, Hemingway?
Astăzi pisica vărgată a dormit liniștită,
Cu botu-n frunziș și cu limba coclită.
O singură dată clempăniră canînii,
Cît să îringă-n amurg o săgeată-a luminii.

Uite că soarele se întoarce în mare...
Tot așa stă vărgatul;
ațipește, tresare,
Cu elasticul saltului strîns sub picioare.

Ieri v-ați țintit ochi în ochi,
gînd în gînd;
Între voi numai vîntul s-a surprins tremurînd.
Clipa-n auz țiuia prin tăcerea viscoasă,
Ca lama cuțitului repezită-ntr-o masă.

Un hăitaș a strigat răgușit: Hemingway!
Parcă și tigrul a mîrîit... Hemingway...!
Liniște... liniște... liniște...
Sîngele s-a închegat înainte de-a curge
În hățișul privirilor murge.

mutară alți funcționari, reprezentînd două societăți. Casa a fost împărțită, iar deasupra intrării, lipite una de alta, au fost fixate cu ipsos niște plăcuțe de marmoră neagră. Pe una era săpată cu litere de aur cuvintele: „Societatea germană IAKUB HANNA. Reprezentant dr. Emanuel Scherff". Pe a doua scria CREDITUL MINIER; nu-l numea pe reprezentant, acesta se schimba des, aproape lunar. Ultimul dintre ei, Sever Juga, zis Micioc, stătuse mai mult decît toți ceilalți. Nu-și gravă numele cu apă tare în placa de marmoră. El vîna rîși, citea enciclopedia și se îmbăia în apă minerală. O capta de undeva din apropiere și o suia în apartamentul său pe conductă; vana de porțelan, făcută de firma Thiergaertner din Baden-Baden era umplută în fiecare dimineață, ochi, și Sever Juga, spre marea lui satisfacție, stătea lungit în minerală ore întregi, cîntînd arii din opere. Înmormîntările îl scoteau din sărite, dar nu le evita. În acest scop își comandase un costum, negru desigur, și nota cu creta pe reverul interior al hainei de cîte ori îl îmbrăcase. Fiecare îmbrăcat îl costa parale; răscumpăra viețile pierdute în acele surpări de straturi care la Cubja se numesc *prucuri*. Mortul și suta de lei; erau ani cînd cheltuia și o mie, și două.

Lui dr. Emanuel Scherff nu-i plăcea Romînia. El era bolnav de ficat, avea toate semnele pe fața boțită, galbenă. Nu știa limba țării, ca și, dealtfel, nici una din cele două-trei limbi cu care intrase în contact. A izbutit să rețină doar fraza bulgărească: *Hai da deța da și odime*, care înseamnă un lucru comun „haideți acasă, copii". Îl amuza fraza și rîdea, ca de o glumă bună.

Cînd, după Stalingrad, între societățile de acest gen se iviseră unele discordii, cei doi societari au luat unele măsuri de prevedere. Chemară un zugrav, care împărți casa pe la mijlocul ei, trăgînd o linie verde de-a lungul fațadei, pe verticală; ea cobora de la acoperiș, tăia balconul în două, trecea printre plăcuțele de marmoră, lunecînd în jos, de-a lungul ușii duble de la intrare, apoi pe scară, treaptă de treaptă, pînă în nisipul curții. Parcul a fost și el tăiat cu o săgeată alcătuită din cuburi de granit cioplite cu toporișca. Rămîneau șapte molizi în stînga, șapte în dreapta și cîte un nuc, de societate, în care erau veverițe.

Singurul monument din parc era o cruce veche, evocînd nu atît religia, cît istoria, vorbea de tătarii bătuți aici în secolul XIII. Crucea fu scoasă în stradă, inscripția latinească era acum la îndemîna oricui: *Hic fuerunt tartari, M.C.C.C.III.* Sever Juga și Dr. Emanuel Scherff rămaseră însă în continuare amici, colaborau potrivit, își făceau vizite, și, cîteodată, spațioasele odăi ale casei cu etaj găzduiau chiolhanuri de toată frumusețea.

În noiembrie, a doua zi după alegeri, neamțul Scherff dispăru, de parcă tocmai cifrele electorale le-ar fi așteptat. În odăi se lărgi Micioc, funcționarii lui. „Creditul Minier" cunoscu o perioadă de salt, prospera.

Cei ce doriseră cîndva schimbări de dragul schimbărilor, se treziră că n-au bucuria lucrurilor întîmplătoare, că vreau mai mult. Lumea se mișca, se da peste cap și evenimentele soseau la Cubja prea clare, aduse de curentul unor ecouri întîrziate, oamenii le primeau ca pe ceva dat, stînd cu mîinile în sîn și, din lipsa unui punct de vedere, aveau o lene a gîndirii, repetau întîmplările din ziare, măcinau ceea ce mai măcinaseră și alții. Iată-i însă treziți; nu mai acceptau calea mergerii de la sine. Descoperiră că timpul e un cal pe care e bine să-l călărești, să-l bați cu biciul, să-l strunești, să-l arunci în galop.

Era limpede că oamenii nu mai puteau aștepta ca totul să le vină din altă parte și această „altă parte" nu putea întîrzia, era în ei, chiar cînd nu-și dădeau prea bine seama de asta; era revoluția.

Chirilă ocoli de cîteva ori casa cu etaj, de parcă ar fi voit s-o cumpere, apoi pătrunse în pădurile de castani. Ele se revărsau de aici, ca niște glugi ale munților, pînă aproape de Baia. Era timpul coacerii. Sub vînt arborii se clătinau; fructele, abia atinse, tresăreau nervos și pocneau, dezghiocîndu-se. Căzute la pămînt, săreau din cămașă, rămîneau goale-goluțe, mici, bune de copt. Chirilă începu să adune, dar ostenit de cele prin cîte trecuse în ultima vreme, se lungi la umbră și adormi înainte de a-și da seama că ar putea adormi.

Locuitorii Cubjei urcau în pădurile de castani o dată pe săptămînă, duminica, duși de niște serbări cimpenești, numite *maialuri*. Doreau să respire aer curat, să cînte din țiteră, să bea bere cu rom, sperînd să-și scuture oboseala adunată prin generații. O aveau mai adîncă de cît alți mineri; se strecurase în ei boala apei, care îi impregnase cu oxizi, le făcuse guși, le oprise creșterea, lăsîndu-i mici, cu plămînii inconsistenți, vulnerabili la silicoză. Bărbăția și forța erau calități care îi însoțeau pînă la vîrsta de treizeci de ani, cînd gușații îmbătrîneau subit, se scofîlceau, se împuținau văzînd cu ochii. Nu părăseau subteranul, făceau eforturi disperate să nu pară storși de vlagă, tuberculoși, se temeau de pensionare.

Pădurile de castani păstrau sub tăcere această minciună colectivă, dîndu-le minerilor umbră. Ei veneau cu carnea răvășită de lucru și o incendiau cu alcool. Pădurile începeau atunci să se rotească amețitor, scuturîndu-și din ramuri, ca o ploaie de grindină, pietrișul acela greu, ca de bronz. Oamenii rîdeau, tăvăliți prin fructe și se jucau cu femeile lor puhave, care se îndoiau cu crengile sub răsuflarea lor șuierată și acră. Se trezeau buimaci, cu arsuri, pe cînd pădurile ardeau sub incendiile asfințitului. Ardeau lent, mocnit, părînd că aleargă focul prin ierburi, că se surpă coloanele și se prăbușește arhitectura pădurii. Se grăbeau să coboare, jocul se terminase.

Pe Chirilă îl trezi clacsonul mașinii, îl chema, fugi într-acolo. Darida își lua rămas bun de la Pavel Curta, pe trepte:

— Cumpără-ți niște bocanci că te punem președinte de Comitet Provizoriu. Cel actual e bandit, îl informă din mers secretarul de plasă.

Pe cel ieșit din pădure i-l dădu în seamă.

— El e Chirilă, să lucreze la voi. Știe ceva meserie și o să mai adune, spuse el și-l lovi pe Pavel Curta cu șapca.

— Am înțeles, răspunse milităros celălalt.

— Voi veni să te văd, *șahtiorule*, promise Darida, strîngînd mîna lui Chirilă.

Urcă și mașina dispăru pe drumeag.

— Cum ți-a zis? vru să știe omul cu albeață.

— *Șahtior*, așa numesc rușii minerul. Te pot învăța limba rușilor, că, cîte limbi știi, atîția oameni ești, vorbi Chirilă cu toată gura, și-l luă de braț pe secretarul comitetului comunal de partid.

— Uite, laptelui îi zice *moloco*, prietenului *drug*, maimuței *abizianca*, iar ceaiului, tot *ceai* e și pe rușește, fără deosebire. Ce vrei? Mi s-a întîmplat să învăț într-o noapte engleza și italiana.

Mai pe sară porni funicularul.

FACEREA LUMII

BEN. CORLACIU

Era pe la miezul nopții, cînd se întîmplase nenorocirea, și mai trecuse cam o oră de-atunci, pentru că niște vecine mai rău încurcaseră lucrurile, iar Dănilă, la început numai curios și nerăbdător, intrase apoi în derută. Acuma Dănilă fugea pe străzile acelea înguste și slab luminate, de la marginea orașului, fugea din toate puterile lui și simțea uneori că-i vor plesni tîmplele. Plouase trei zile, adînc, ploaie vînătă și afurisită, de toamnă, și cu toate că după amiază potopul se potolise, cerul era încă negru și apăsător. Erau pe străzi becuri aprinse, însă peste noapte căzuse o ceață usturătoare, așa că luminile lor nu făceau altceva decît să aleagă din valul de scame al ceții cîte-un fuior străveziu și lucios. Ca să poată, la colțuri, să taie de-a dreptul, Dănilă alerga prin mijlocul drumului, cu gîndul că astfel mai scoate din timpul pierdut din pricina acelei bătrîne din curte. Simțea uneori o durere în piept și atunci se oprea o secundă sau două, ca să răsufle, apoi, cu durerea prelinsă în mușchii picioarelor, fugea mai departe, trecea prin băltoace, și-i era frică, în pustietatea aceea, că va sosi prea tîrziu. Dacă nu el, în orice caz cei după care fugea vor sosi prea tîrziu. Mai fugi astfel cinci, șase sute de metri, pînă cînd ajunse la farmacie. Introduse o fișă în telefonul de lîngă ușă. Cînd îi veni tonul, formă repede numărul, care tot drumul îi jucase în minte. Auzi în receptor soneria de la celălalt capăt al firului, o auzi numai de trei ori, însă lui i se păru că trecea prea mult timp și că nimeni nu vrea să-i răspundă, și se gîndi că întîrzierea aceasta era o adevărată bătaie de joc. Apoi, deodată, auzi un glas de femeie, iar el strigă, furios:

— Veniți pînă la mine! De ce nu răspundeți? Veniți imediat!

— De ce să venim? Ce s-a-ntîm...

— Cum de ce? răbufni el. V-am spus că nevastă-mea naște! Nu-i zero șase?

— Ba da, e Salvarea, dar nu mi-ați mai spus.

— Adică da, recunoscu Dănilă, dar acuma v-am spus! S-a întîmplat ceva grav. Cînd veniți?

★

Fuseseră cîteva minute de acalmie. În fotoliul înghesuit lîngă masa dispecerelor, doctorul Constantin Popescu rămăsese cu o fișă în mînă, fișa unui caz rezolvat. O bătrînă cardiacă fusese readusă la viață, după cîteva ore de eforturi supreme, iar, la înapoiere, doctorul Popa Marcel, care executase reanimarea, predase această fișă complicată medicului coordonator. El o studiase, felicitîndu-l în gînd pe acest coleg al său, mult mai tînăr; apoi își spusese că poate să mai rămînă cîteva clipe cufundat în fotoliu, pentru că orice apel încetase deodată și pentru că se simțea obosit. De cînd își luase în primire garda, și pînă acuma, după miezul nopții, sosiseră atîtea apeluri, încît nu apucase să stea nici o clipă. Alături, la pupitrele cu aparate, se aflau cele patru registratoare medicale. Aici, lîngă el, cele două dispecere. Se făcuse tăcere, dar era o tăcere ciudată, deoarece aici, printre ei, niciodată tăcerea nu era în firea lucrurilor. „Ne-am obișnuit cu gălăgia, cu starea de alarmă", se gîndi medicul coordonator, între somn și realitate. Pleoapele i se zbăteau, opunîndu-se inerției care le ademenea. El rezistă un răstimp, apoi inerția învinse și ochii i se închiseră. În momentul acela, cîinii din curtea de-alături, de la „Hematologie", începură să latre din nou, biciuindu-le nervii; mai întîi se auzi lătratul cîtorva potăi răgușite, apoi schelălăitul unui cățelandru capricios și după aceea se porniră cu toții deodată, cîteva zeci de cîini, ținuți acolo pentru experiențe și întărîtați din senin, în mijlocul nopții. Medicul se smulse din fotoliu și puse fișa pe masă, cu un gest brusc.

— Revenim la normal, zise el, cu o voce malițioasă.

Apoi, deodată, la unul dintre pupitre, zbîrnîi soneria. Pe urmă la altul. În cele două încăperi strîmte, despărțite printr-un glasvand, se produse învîrtoarea pe care cu toții o așteptaseră. Se simțeau de fapt mult mai bine așa, în miezul realității, oricît de obosiți ar fi fost, decît în minutele de acalmie, cînd lipsa de activitate le amenința pînă și ultima rămășiță de energie.

— Numele. Vă rog, dați-mi numele, ceru registratoarea de la pupitrul numărul doi. Încă o dată, vă rog, repetă ea, apăsînd receptorul în pîlnia urechii, ca să audă mai bine.

După o pauză, zise:

— Cum ați spus?... Aha, Dănilă... Dănilă și mai cum?... Cum Dan, tovarășe, nu e femeie? Numele soției dumneavoastră... Bun, pe ce stradă stați?... Mai spuneți o dată, vă rog, nu se-aude... Și vă rog nu strigați.

— Cum nu se-aude?! De ce nu se-aude? se înfurie Dănilă, la celălalt capăt al firului. Mai lasă rujul. Eu te-aud foarte bine.

Jignită, registratoarea se înroși. Ea știa însă că, în asemenea împrejurări, se întîmpla adesea ca oamenii, cuprinși de panică, să o repeadă. Nu erau vinovați. Era un lucru asupra căruia se purtaseră multe discuții, mai ales în ultimele luni, de cînd se schimbase conducerea Stației. „În fața durerii, solicitanții își pierd ușor cumpătul", îi se spusese. Așa că ea, în ciuda jignirii, rămase calmă.

— În a cîta lună e? întrebă.

— Cum în a cîta, dacă e gata să nască?! Dumneata la cîte luni naști?

— Mă rog... Scuzați. Dați-mi un punct de reper.

— Ce să dau?

— Cu ce tramvai se ajunge la dumneavoastră?

— Asta e bună! Dar ce, cu tramvaiul veniți?

— Nu, nu de asta, dar ca să vă găsim mai ușor... Mai spuneți o dată cartierul...

★

Moașa veni la ghișeul dispecerelor, luă fișa și dispăru. Afară, în stradă, trase o gură de aer proaspăt, apoi, cu trusa greoaie în mînă, se urcă în autoambulanță, lîngă șofer. Mașina plecă deîndată, decupîndu-se din coloana de autovehicule albcafenii care așteptau, de la un capăt la altul al străzii, gata în orice moment să se smulgă din loc.

— Nu se poate mai repede? întrebă Aurelia Preda. E foarte urgent.

— Nu, nu se poate mai repede, răspunse Ion Casămîndră, morocănos. Derapez. Ar trebui să ne înțeleagă și bolnavii pe noi, adăugă el, accelerînd totuși.

Moașa aprinse becul de gardă al cabinei, scoase fișa din trusă, reciti totul și, după ce stinse becul, începu să se întrebe cam ce complicații putuseră să se producă. Erau semnalate niște dureri foarte mari, care puteau să fie durerile nașterii, dar era amintită și incontinența unei secreții abundente, ceea ce nu putea să însemne decît ceva nefiresc.

— Pe ce stradă spuneai? întrebă Ion Casămîndră, după ce trecură podul de peste Dîmbovița.

— Intrarea Drumețului.

— Asta n-o știu. Să vezi că iar o să ne încurcăm din cauza tăbliților.

Mașina urca anevoie dealul Cotrocenilor.

— De ce, domnule, n-or fi punînd ei o dată tăblițe indicatoare pe toate străzile?! E noapte, e greu, dacă s-ar îngriji de tăblițe ar mai fi cum ar fi... Dar lasă că nici cu cetățenii nu mi-i rușine! Văruiesc casele și nu mai curăță numărul casei. Tu cauți și cauți, bolnavul poate e gata să moară, tu vrei să ajungi cît mai repede, cauți de-nnebunești și pe urmă tot pe tine cade beleaua, că de ce vii tîrziu?!...

— Vezi că trebuie să dăm de-o benzinărie, îi spuse moașa, cînd trecură prin dreptul fabricii de produse lactate, ale cărei ferestre imense, scăldate în valuri fluorescente, împrăștiau ceața pe o bună bucată de drum. Scrie că e o benzinărie, pe dreapta, și acolo ne așteaptă un bărbat.

— Aha, foarte bine! Bravo lui că ne-așteaptă! Și dacă vrei să știi, află că nu mergem prea rău. Cred că nu sînt mai mult de opt, nouă minute, de cînd am plecat...

Cam după încă un kilometru, descoperiră benzinăria. Un bărbat tînăr, cu părul răvășit, le făcu semn și Ion Casămîndră opri.

— Dumneata ești Dănilă? întrebă Aurelia Preda.

— Sigur că da! Unde mă urc? Nu mă urc?

Moașa se strînse lîngă șofer.

— Spune-mi ce s-a-ntîmplat, întrebă ea.

Dănilă îi spuse că de cu seară, cînd venise el de la fabrică, o găsise pe Domnica gemînd. Apoi durerile se întețiseră și veniseră niște vecine, ca s-o ajute.

— Dar de ce n-ai dus-o imediat la maternitate? Sau de ce nu ne-ai chemat chiar atunci?

— Pentru că nu mi-a dat voie bătrîna.

— Care bătrînă?

— O vecină bătrînă, zicea că a mai umblat cu din astea și că să fiu liniștit. Pînă cînd, pe la miezul nopții, s-a întîmplat ceva, de unde să știu eu ce s-a întîmplat, s-o fi rupt ceva, eu nu știu ce s-o fi rupt și atunci am venit să v-anunț.

— Mde, zise moașa, pe gînduri. Parcă nu vi s-ar spune mereu că trebuie să duceți gravidele la maternitate...

— Păi o duceam, dar credeam că mai poate să stea. Ia oprește! Fă acuma la stînga... Ba nu! Întoarce! M-am zăpăcit, vă rog să mă iertați, trebuia să cotim la celălalt colț.

★

Era o curte lungă, cu case mărunte pe ambele laturi și toate ferestrele erau luminate. Dănilă porni înainte, despicînd furios un drum prin grămada de vecini, adunați lîngă poartă. Ceva mai încolo, pe dreapta, deschise cu zgomot o ușă și se dădu la o parte. Moașa pătrunse într-un antreu strîmt, auzi niște gemete, apoi trecu dincolo, în cameră. Nu o văzu pe Domnica din primul moment, pentru că niște vecine înconjuraseră patul. Văzu mai întîi chipul speriat al acelor femei, care se agitau inutil. Una dintre ele, după toate aparențele cea mai în vîrstă, se întoarse cu fața și, cînd dădu cu ochii de Aurelia Preda, o măsură de sus pînă jos, și rise deodată, scurt și tăios, scoțînd niște sunete ciudate, un fel de voce a spaimei, a curiozității și în același timp a unei satisfacții răutăcioase. Celelalte zîmbiră, iar moașa simți că zîmbeau, nu atît din pricina acelor sunete ale bătrînei, ci mai de grabă la gîndul că ea e prea tînără. Adesea întîlnea acest zîmbet ușor dezamăgit, însă nu se mai fistîcea și nu se mai supăra, cum i se întîmplase odată, acum șase luni, cînd abia absolvise școala de asistenți medicali. Așa că îe rugă pe femei să-i facă loc, se apropie de pat, puse trusa pe noptieră, dădu la o parte pledul albastru, își trecu palma, încet, peste fruntea și peste obrajii crispați și transpirați ai Domnicăi, și întrebă:

— Cîți ani ai?

— Douăzeci și opt.

— Te doare?

— Mă doare... Atît de rău!

— Ți-i frică?

Domnica tăcu, o privi cu neliniște, apoi gemu de cîteva ori.

— Primul copil? întrebă moașa.

— Primul.

— Bine, lasă, nu te speria, nu-i nimic, așa-i

Desen de MIHU VULCĂNESCU

prima oară, căută s-o liniștească Aurelia Preda și începu s-o palpeze.

— Dar mă doare... mă doare! strigă Domnica. Luați-mi o dată durerea.

— Dumneata ai copii, doamnă doctor? întrebă cea mai în vîrstă dintre femei, cu o voce insinuantă.

— Da, răspunse prompt Aurelia Preda. Am patru, precizează, cu convingere.

Vecinele se strînseră lîngă fereastră, mai întîi derutate, apoi intimidate de această prezență de spirit și începură să șopocăie ceva între ele. Moașa desfăcu trusa, își scoase fonendoscopul, seringa și tăie două fiole de Sedalgin. În timp ce-i inocula Domnicăi calmantul, descoperi pe cearceaf urmele acelei incontinențe asupra căreia medicul coordonator îi atrăsese atenția, în clipa cînd ea luase în primire fișa de la ghișeu. Întrebă:

— Cînd ai simțit ultima oară bătăile copilului?

— Le simt mereu. Și acum le simt. Dar, mă doare... Mă doare! Nu-nțelegi că mă doare?!

— Oliolio! maică, asta încă nu-i nimic, zise bătrîna, apoi le vorbi celorlalte: Să vedeți ce-am mai pătimit eu, cînd l-am născut pe Fănel... Dar eu am avut doctor, nu glumă...

— Cine s-a ocupat de ea? întrebă Aurelia Preda. Se făcu o tăcere, care dură îndelung.

— Cine a intervenit aici? insistă moașa.

Cele două femei mai puțin vîrstnice se uitară stînjenite la ea, apoi la Domnica. Bătrîna se apucă, să potrivească faldurii perdelei. Ochii Domnicăi se deschiseră mari și o căutară cu spaimă pe moașă. Durerile parcă o mai lăsaseră, însă acuma îi era frică, și-ar fi vrut să se smulgă din pat, ori să țipe de teama pe care-o simțea, ori să se roage de cineva, să se roage de această prea tînără doctoriță, dar ce să o roage... și ce să-i ceară, ca să se termine o dată cu această frică? „Unde-o fi Dan?" se gîndi ea și își înfipse unghiile în mîna moașei, care scrîșni de durere. Aurelia Preda îi văzu ochii, și-i văzu spaima, și înțelese că în această privire înfricoșată și rugătoare se ascundea și un început de neîncredere în priceperea sa. Știa, îi spuseseră medicii, îi spuseseră mai înainte profesorii, apoi știa și din propria ei experiență, că încrederea bolnavului în omul care-l îngrijește e adesea esențială. Supărată, se gîndi s-o repeadă pe bătrîna aceea care, după ce complicase lucrurile cu ignoranța ei, mai și trăncănea, ca o rață. „Însă nu, nu e bine. Fata asta are nevoie de liniște, orice traumă psihică ar putea provoca un dezastru".

— Vă rog, treceți dincolo, zise ea, calm, uitîndu-se mai mult la bătrînă. Lăsați-ne singure, trebuie să aud ce face copilul, adăugă, cu o voce stăpînită și atît de gravă, încît aproape nu și-o recunoscu.

Încet și tăcute, femeile porniră spre ușă, surprinse de glasul și de forța aceasta. Cu o mînă pe clanță, una dintre ele îi spuse în șoaptă bătrînei:

— Ți-am spus eu că s-ar putea să se rupă apa...

★

Într-o tăcere crispată, Dănilă se răsucise tot timpul prin antreul îngust, cu mîinile cînd la cap, cînd la spate.

— Lasă, te frămînți degeaba, îi spunea uneori Casămîndră.

El, părăsindu-și volanul, venea totdeauna în casă cu medicii sau cu asistenții, pentru ca, în caz de nevoie, să le dea o mînă de ajutor, aducîndu-le targa sau cine știe ce instrumente din ambulanță sau tubul cu oxigen.

— Lasă, îi spuse din nou lui Dănilă. Nici nu știi dumneata ce moașă e asta. Ar fi vrut ea, nevastă-mea, cînd îmi năștea mie, să aibă pe-atunci o moașă ca asta la pat. Liniștește-te, nu se întîmplă nimic, ai să vezi dumneata...

— Știu, știu! îl întrerupse Dănilă, dar de ce nu se termină o dată? Pe mine de ce nu mă lasă-năuntru? Ascultă cîteva clipe, apoi întrebă: De ce nu se-aude nimic?

Șoferul tăcu. Tăcu și Dănilă, tăcură și vecinii din ușa deschisă. Bătrîna spusese:

— Mă duc să fierb niște apă. Se poate să fie nevoie, apoi pierise.

La un moment dat, în încăperea cealaltă se auziră niște șoapte. Dănilă înțepeni locului și ascultă, însă nu desluși nimic din discuția Domnicăi cu moașa. El voia mai ales să audă un scîncet cristalin, de copil („Poate să fie și fată, numai să fie!"), așa cum văzuse cîndva într-un film. „O fi un film rupt de viață, se gîndi el, poate că în viață nu se întîmplă așa...". Apoi, deodată, se auzi limpede:

— Nu te mai doare. Așa-i?

— Nu, acuma nu mă mai doare...

Dănilă surîse. Își frecă palmele una de alta.

— Și copilul?! îl întrebă el apoi pe șofer, întunecîndu-se brusc. De ce nu se-aude copilul?

Ion Casămîndră făcu niște semne cu mîna prin aer, că adică totul trebuie să fie în ordine, și dădu să rostească ceva, însă în clipa aceea se deschise ușa și apăru Aurelia Preda. Avea obrajii cam palizi, fruntea îi strălucea de sudoare, iar ochii îi erau obosiți. Înghețară cu toții.

— Fiți liniștiți, zise ea, surîzînd, apoi îi ceru lui Ion Casămîndră: Adu brancarda.

— Vino să-mi ajuți, îl chemă șoferul pe Dănilă.

Putea să aducă și singur brancarda, însă voia să-l smulgă din panica pe care i-o citise în ochi. La înapoiere, aproape de ușă, se întîlniră cu bătrîna care venea cu o oală imensă.

— O duce? Păi am fiert apă! exclamă ea, dezamăgită, cu o voce schimbată, mai bună decît înainte. De ce-o duceți, maică?

— Lasă că-i bine, o repezi un bărbat, cu pardesiul pe umeri, peste cămașă. Nu vezi că acuma e bine? Să nu te mai vîri altă dată.

Șoferul și Dănilă ieșeau cu Domnica. Moașa venea după ei.

— Și eu ce fac? întrebă Dănilă, dezorientat, după ce o instalară pe Domnica în ambulanță.

— Du-te cu ea, n-o lăsa, du-te, îi spuse în șoaptă bătrîna, care-o iubea pe Domnica. De ce-ai coborît? Du-te! Să vezi unde-o duce.

— La maternitate o ducem, zise moașa, cu voce tare. Iar dumneata vii cu noi, îi vorbi lui Dănilă. Bineînțeles, dacă vrei. Vino să vezi că n-ai de ce să te sperii.

Apoi, înainte de-a se urca în mașină, îi întinse mîna bătrînei:

— Noapte bună! Și să știi că eu n-am copii.

— Ba să ai, maică, să ai! îngăimă, fistîcită, bătrîna.

★

Mașina încetini la un colț, apoi își reluă goana și după aceea, în tăcerea care urmă, se auzi schimbătorul de la cutia de viteze. Moașa se uită în ochii Domnicăi, Domnica se uită în ochii moașei. Și deodată, amîndouă simțiră, în aceste priviri întîlnite, un fel de fluid, simțiră cum privirile lor deveneau una singură. Domnica, îndeosebi, simți că are neapărat nevoie de privirea aceasta ocrotitoare și se gîndi la un moment dat, tulburată, că poate aceasta e viața. Aurelia Preda surîse. Acuma putea să și rîdă puțin. Domnica își reciștigase încrederea în puterile ei, simțise ea bine lucrul acesta. Apoi îl întrebă pe Dănilă:

— Ce meserie ai dumneata?

— Maistru cauciucar, răspunse Dănilă, automat. La Uzinele Chimice Romîne.

— Și Domnica?

— Brigadieră, la Carmen... fabrica de încălțăminte pentru copii...

— Pentru copii? tresări Aurelia Preda. „Ce frumoasă coincidență!" se gîndi ea apoi și reveni cu privirea în ochii Domnicăi. Prinse mîna gravidei și-i căută pulsul. Aproape normal. Domnica se încălzise, nu mai tremura. Moașa îi făcu totuși o doză mică de cofeină. Și se gîndi: „Numai de nu s-ar mai întîmpla nimic pe drum". Pînă acum reușise să țină destinul copilului, și chiar al mamei, îm mîinile ei. La Giulești erau medici buni, foarte buni. Acolo, desigur, se va rezolva totul cu bine. Apoi, ascultă cu fonendoscopul. Bătăile cordului foetal se auzeau răspicat și egal. Deci copilul trăia. Deodată, ca din adîncuri, îi răsunară în minte vorbele bătrînei de lîngă poartă: „Ba să ai, maică, să ai..." și se înfioră de-o plăcere misterioasă, pe care n-o pricepu. Își trecu palma peste obrajii încinși și se întrebă, tulburată, de ce n-o pricepe? De ce, dacă simte această plăcere ciudată, nu-i poate cunoaște și cauza? Dănilă, văzînd-o roșind, se ridică de pe bancă, neliniștit:

— Ce are? Ce nu e bine?

— Ba e bine... e bine, răspunse ea, apoi împinse geamul din spatele cabinei și întrebă: Nu se poate mai repede?

După aceea, se uită în ochii Domnicăi și rise. Întîlnindu-i privirea, Domnica surise, ceea ce pe Dănilă îl derută, pentru că el, adineauri, la vorbele: „Nu se poate mai repede?", se cam speriase. Ochii Domnicăi erau acuma mărunți, nu mai erau mari, ca înainte, dar aveau în ei un sclipăt intens, bucuros, o privire trează, pătrunzătoare, și un surîs grav îi flutura pe buzele puțin căzute la colțuri. Era un amestec ciudat pe chipul Domnicăi, o ciudățenie pe care Dănilă n-o mai văzuse niciicînd și care îl făcu deodată foarte curios. Era ceva între părăsirea de sine și o tulburătoare dorință de a trăi, era un fel de sfîrșeală și totodată se vedea și o forță imensă, și mai era ceva, era un calm care-i dădu lui Dănilă certitudinea că această forță imensă va birui. Se simți el însuși, numai uitîndu-se în ochii Domnicăi, deosebit de puternic. Apoi descoperi că mai există ceva, în acest nemaipomenit de ciudat amestec de pe chipul transfigurat al nevestei sale, și acest ceva se strădui el să-l pătrundă, se strădui îndelung, însă nu izbuti, nu înțelese cum o durere te poate face să surîzi cu atîta blîndețe — căci era o durere, desigur, în surîsul acesta grav și blînd totodată.

Iar cînd Domnica îl părăsi, pentru ca să-și contopească privirea din nou cu a moașei, lui i se păru că vorbesc între ele, că-și spun: „Uite, aici se oprește puterea bărbatului. Aici e femeia mai tare ca el."

— Dar de ce nu ajungem o dată? se răsti el la moașă.

Moașa tresări supărată, însă tăcu, nu-i răspunse. Ea știa de ce e Dănilă nervos. Mai văzuse bărbați ca Dănilă, cuprinși de neliniște. Știa că așa se întîmplă cînd un bărbat, prima oară în viață e pe punctul de a deveni tată. Așa că era doar o spaimă care va trece. Și era totodată, mai ales, o bucurie adîncă, încă subconștientă, dar care curînd va ieși la lumină, va irumpe și-l va lumina și pe el, îl va face să ajungă la miezul acestei taine, pe care deocamdată numai femeia lui o cunoaște. „De fapt, își spuse ea mai departe, nu-i nici o taină, e numai facerea lumii. Căci lumea nu ți se naște cu adevărat, decît atunci cînd ți se naște primul copil." Și din nou auzi vorbele acelei bătrîne intimidate: „Ba să ai, maică, să ai"... și pricepu, în sfîrșit, izvorul acelei misterioase plăceri. O, cît fusese de proastă! Dar ea nu-i femeie? Nu va avea într-o zi un copil?

Mașina coti, înclinată, cu mersul încetinit, apoi își reluă drumul drept și viteza crescu. „Trebuie să mai fie puțin pînă la maternitate", se gîndi moașa. Dănilă tuși. „Da, reluă ea, auzindu-l. Foarte curînd va descoperi și el totul. Atunci, eliberați din teamă, eliberat mai ales el, se vor bucura amîndoi, ca după un mare triumf. El se va ruși de frica aceasta, își va spune că totul a fost foarte simplu. Și pînă va crește copilul, va și uita că acesta e triumful suprem. Că aceasta e viața".

Tigrul se-ntoarce și își leagănă capul:
pe mîine!
Vîntul dă-n brînci și întreabă: Cînd mîine?
Cînd mîine?

. . . . . .

Astăzi soarele s-a tîrît pînă-n mare,
Nemaivăzut singerînd de la zare la zare...
Pe seară am fost să-ți admir pisica vărgată;
...Ce prieteni ciudați, Hemingway, și ce casă ciudată!

Din ușă, liniștea se rostogolește în cale...
Parcă-ntîlnirea aceea e în odăile tale...
Liniștea crește în curte columne de piatră
Și columnele astea parcă m-alungă, mă latră.

Eu am venit să văd tigrul cu blana frumoasă...
Nu vă supărați!
Hemingway e acasă?

...Nu s-a mai
dus
în zori
la vînătoare...
Și oamenii-s albi — niște columne de sare —
Cum, toți au dorit pisica vărgată?
...Ei, astăzi nu s-a putut, altădată!
Dar oamenii stau. Și cu ochii ar cere, și cu
brațele-ar cere...
...Și fiindcă astăzi nu s-a putut,
atîta tăcere,
atîta tăcere?!

Nu, nu vreau tigrul cu blana frumoasă!
Nu vă supărați!
Hemingway e acasă?

Ion Crînguleanu

CÎNTEC DE DRAGOSTE

Sînt tînăr cum îi arcul sprîncenei tale, încă,
Și piatra ți-o aduc supusă
Pînă-n tîndă,
Și n-a crescut vreo grijă, în vis să te cuprindă
Iar dragostea-i cît zarea de clară și adîncă.

Cînd vin în faptul serii de pe-aiurea,
Trudit și-nvingător, la toate fără teamă,
Te iau părtaș alături,
Te vreau copil și mamă,
Te chem să vezi supuse și holda și pădurea.

Și soarele și apa o bei la fel cu mine,
Așa cum strîngerea la piept,
O rupem pe din două.
Petala crudă, vinul și licărul din rouă
Din ele jumătate, mereu ți se cuvine.

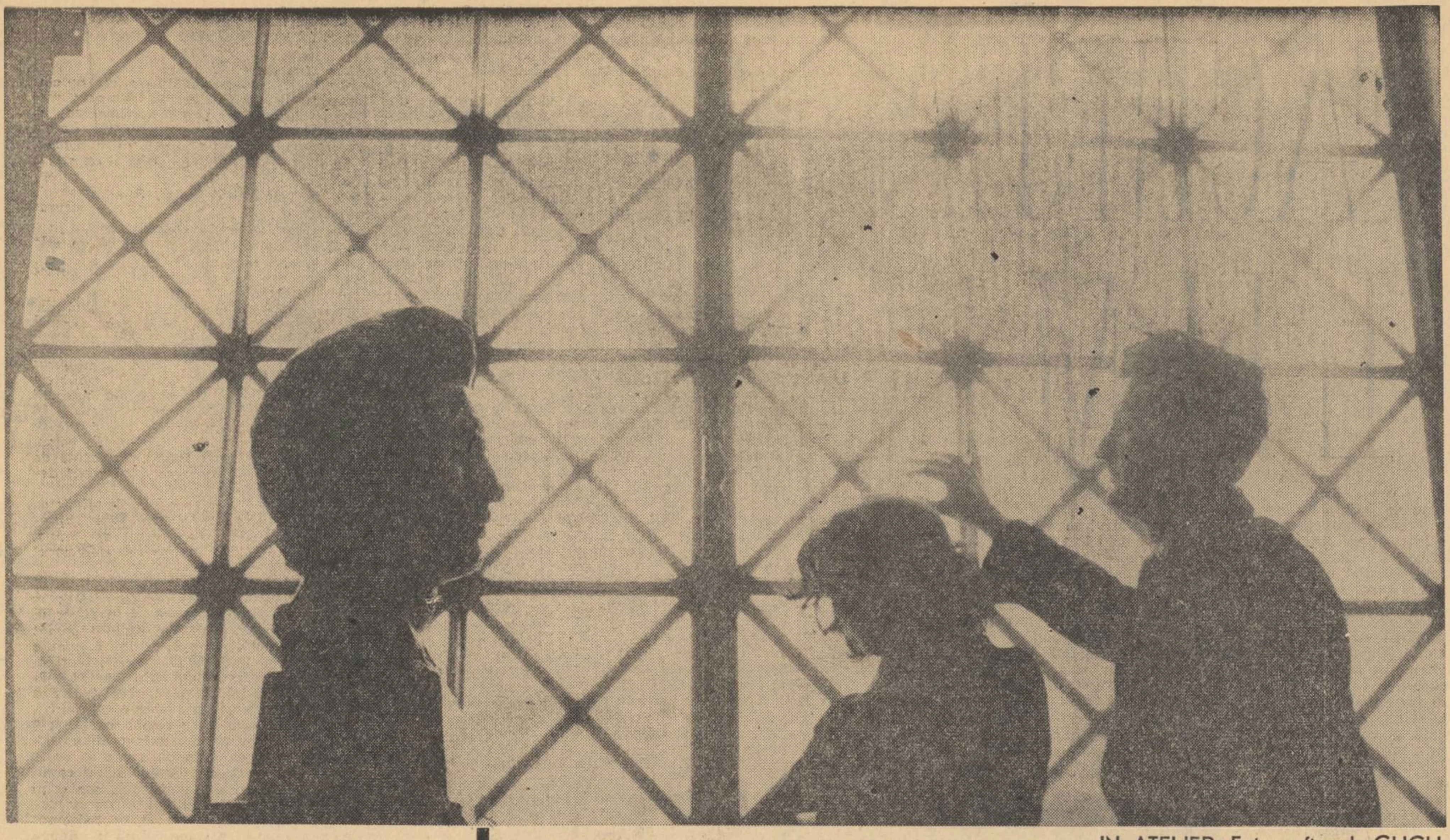

IN ATELIER—Fotografia: I. CUCU

CENACLUL „NICOLAE LABIȘ"

100 DE POEȚI

Ședința din 19 martie crt. a avut un auditoriu surprinzător de numeros. Au citit Eugen Teodoru (proză) și Ion Chiric (poezii). Că ne aflam într-un serios atelier literar au dovedit-o repede, chiar unui neprevenit, luările la cuvînt care-au urmat lecturilor. După o remarcă evazivă și didactică a lui Ion Costache, nume ca Liviu Călin, N. Stoian, Ben Corlaciu, I. D. Bălan, Corneliu Leu, Dragoș Vrînceanu și Eugen Barbu au plasat discuțiile pe terenul unei critici la obiect, simple, eficiente și directe.

Eugen Teodoru a putut înțelege ușor, ca și cei peste o sută de tineri prezenți la dezbatere, că povestirea sa se distinge prin acuitatea cu care e zugrăvită atmosfera, prin metaforismul și voluptatea stilului său, prin încărcătura lirică bogată a prozei sale și prin atenția și acuratețea cu care sînt desenate portretele eroilor.

Dar, i s-a obiectat prozatorului, și pe bună dreptate, ideea unui umanitarism general și vag, nediferențiat pe temeiul unei optici precise, realiste, slaba încadrare a subiectului într-un context social, în timpul istoric, neclaritatea ideologică a rezolvării conflictului, finalul dulceag și sentimentalist.

Poeziile lui Ion Chiric, citite de autor cu o emoție de adolescent, care le-au făcut, pe alocuri inintelligibile în fundul sălii, au suscitat un interes deosebit, reflectat în vigoarea și pasiunea cu care ele au fost discutate de către G. R. Chirovici, Liviu Călin, Adrian Păunescu, Tudor Ursu, I. D. Bălan, Dinu Săraru și, în încheiere, de către poetul Marcel Breslașu. S-a remarcat astfel, la tînărul poet afirmat în paginile revistei „Luceafărul", autenticitatea versurilor citite, ca rezultat, în primul rînd, al unei adînci și profunde cunoașteri a mediului care l-a insipirat (lumea tinerilor muncitori din industria siderurgică). S-a remarcat, de asemenea, umanismul nou, socialist, prin care versurile acestui tînăr poet-muncitor se disting, înscriindu-se astfel în tradiția poeziei revoluționare, maiakovskiene.

Ședința de cenaclu a căpătat pe neașteptate o înfățișare sărbătorească. S-a anunțat prezența în sală a trei scriitori sovietici: poeții Evgheni Vinokurov, Lina Kostenko și criticul literar Lev Iakimenko.

Violeta Zamfirescu, Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Romulus Vulpescu și N. Stoian au citit traduceri din versurile celor doi poeți sovietici, iar criticul literar Lev Iakimenko a rostit un spiritual și inteligent cuvînt de salut, remarcabil prin ținuta sa elevată și prin sentimentul de prietenie pe care l-a degajat. Poeziile celor doi scriitori sovietici citite în tălmăcire romînească, apoi cele recitate în limba rusă chiar de autori, au fost răsplătite cu ropote de aplauze.

Și iată așa, o ședință obișnuită de cenaclu, debutînd ca o ședință laborioasă de cizelură poetică, a sfîrșit prin a deveni pe neașteptate o sărbătoare literară, o manifestare a prieteniei la care au fost prezenți peste o sută de poeți.

★

Cu ocazia ședinței anterioare, (a zecea), membrilor cenaclului nostru li s-a oferit o frumoasă surpriză: pe cîteva panouri, la intrare, încercatul caricaturist Silvan expusese „concluziile" sale la ședințele anterioare, într-o suită de chipuri realizate cu vervă, ale celor mai activi participanți la discuții.

Au citit poeții Romulus Vulpescu și Constantin Abăluță.

Dincolo de ușurința în construirea metaforei, în poeziile citite de C. Abăluță nu se face simțită prezența unei problematici majore, așa-zisele căutări creatoare limitîndu-se la consemnarea „glacială" a unor impresii. În poemul „Întoarcerea fiului risipitor" de Romulus Vulpescu, a fost evidentă excelenta stăpînire a prozodiei, plasticitatea stilului. Problematica fragmentelor citite apare însă insuficient determinată istoric și filozofic.

Reporter

UN NUME NOU*

Al. Protopopescu

PLECAREA DIN COPILĂRIE

Și parcă eu însumi mă jucam cu luminile gării,
se stingeau, se-aprindeau ca frunzele pleoapelor
cînd foarte aproape de mine, un tren pornea către sud
și altele se-ntorceau cu ninsoarea depărtării
doar bănuită în acoperișul ud...
Desigur, fiecare gest se calcula-n secunde
și totuși nu pricepeam goana aceea de ore,
altfel n-aș fi auzit-o pe mama-ntrebînd
„Unde pleacă băiatul nostru, unde ?"...
Și gîndul s-a răsucit în arborii din zare,
iluminînd lăuntric întîia mea plecare...

Rupsesem legătura cu unele lucruri
foarte familiare mie
și numai o vagă și incertă nostalgie
nu mă lăsa să cutreier neliniștea mea,
frumoasa neliniște dintre două vîrste...
Singură, fereastra vagonului mă consola
rotind luminile fluide din oraș,
ca în diminețile limpezi de primăvară,
cînd luam în brațe copacii albaștrii
și casele cu aripi, și cerul răsturnat,
și mă pierdeam într-un dans exuberant,
pînă cînd soarele cădea lîngă mine, în iarbă.
Atunci, îl luam în palme și-i cîntam:
„soare bun, soare bun..."
...Și mîinile s-au aplecat peste fereastră
ca două amintiri,
dar soarele — acela nu mai era...
Numai vîntul,
vîntul de-afară-mi plăcea
și sincer mă dăruiam lui
ca la săniușurile luminoase
ale unui ianuarie pierdut,
cu umbrele salcîmilor frînîndu-mi sania
și trăgîndu-mă desfrunzite de fular.
Mai tîrziu, arborii nu s-au mai oprit
la fereastra vagonului meu și cînd am înțeles
că săniușul de-atunci era fără sfîrșit
și fără întoarcere-napoi,
zîmbetul cu care plecasem prin iarna aceea
s-a zdrențuit în crengi, ca o ninsoare...

Se desfrunzea luceafărul, și-n cîntecul roților
nu mai era nimic necunoscut,
în cîntecul în care mă pierdeam
ducînd cu mine fuga pe bandă rulantă
a cîmpurilor și-a orașelor albe...
Dimineața se colorase de emoție
și orașul în care-am coborît
din aceeași parte cu soarele,
avea străzi de sticlă nepline de pași.
Trezite din somn, excavatoarele
căscau necuviincioase
și-un zbor halucinant de macarale
grava în mine primele spirale
ale adolescenței cele mai frumoase.
Arborii, pe stradă,
luaseră figuri foarte serioase,
își puseră cravatele noi, de paradă,
și conversau cu niște păsări necunoscute.
Le răspundeam la salut cam stingher
uitînd că nu mai sînt eu,
cel care trebuia să salute primul, mereu.
Prin peisajul schimbător
al acestui oraș-șantier
treceam agitînd în lumina de soare
adolescența-mi — cerere de angajare.

BĂIEȚII DORM...

Băieții dorm...
Numai luna păzește baraca zidarilor
și cînd vine la geam
le zăresc fețele bîntuite de vise.
De ce dorm oare toți
cu fața la lună ?
Desigur, lumina le răcorește
fruntea și gîndurile...
Îi aud respirînd și parcă mă-nspăimînt,
ca într-o pădure ce se umple de vînt.
Aș vrea să adorm,
mi-e rușine s-adorm
lîngă noii tovarăși ai mei;
voi putea să respir oare-așa de adînc
și-n aceeași cadență cu ei ?...

APOI

Apoi, ne-am scris o vară, scrisori foarte frumoase
Iar la căderea frunzei am alergat la baltă;
Nimic nu se schimbase, doar tu erai mai naltă
Și puiul alb de barză nu mai era. Plecase...

*) Alexandru Protopopescu este student în anul III al facultății de filologie din Iași, membru al cercului literar al Universității „Al. I. Cuza".

Cenaclu vechi într-un oraș tînăr

Despre cercul literar „Al. Sahia" al Casei orășenești de cultură din Onești, deși are o veche existență, nu s-a auzit nimic pînă acum. Cauza? Bineînțeles, mai întîi slaba organizare a cercului.

Încă din 1957, cînd Oneștiul nu devenise oraș, cîțiva tineri creatori s-au adunat la Căminul cultural să-și discute operele și să se îndrume reciproc. Printre aceștia erau Vasile Buțan, Ion Nicolescu și alții.

Entuziasmul începutului a dus la rezultate mulțumitoare, astfel încît, la Consfătuirea cercurilor literare din regiunea Bacău (1959), darea de seamă i-a menționat pe cenacliștii oneșteni printre fruntași.

Era, însă, suficient numai atît? Activitatea cercului s-a oprit aci. Lipsa cea mai mare a lui vine din faptul că ani întregi a funcționat numai cu 5-6 membri. O vină însemnată a avut-o aici biroul cercului și mai ales secretarul acestuia care nu a căutat să descopere tinere talente și nici să organizeze temeinic activitatea cercului. Se invocau diferite motive, printre care și acela (la care se recurgea de cele mai multe ori) că orașul este de-abia în construcție, deci neavînd o tradiție, e foarte greu de găsit și adus talente literare.

Dar dacă cercul se afla în această stare de lîncezeală faptul se datorește în bună măsură și Casei regionale a creației populare Bacău, care n-a sprijinit pînă anul acesta cu nimic activitatea creatoare a oneștenilor. Din cîte plachete au fost scoase în perioada 1958—1963, doar una cuprindea cîteva lucrări ale unui cenaclist din Onești. Comisia de îndrumare a Casei regionale de creație s-a deplasat pînă la Onești tot de-atîtea ori, de cîte ori au venit aici scriitori de la București și, la aceste ocazii festive, membrii ei ocupau loc în prezidiu, alături de scriitorii invitați, participînd la șezătoriile sau consfătuirile respective, iar la sfîrșit numai că nu împărțeau autografe, în colo plecau o dată cu bucureștenii (sau poate ceva mai devreme). Nu întrebau niciodată dacă cercul literar, pe care cîndva l-au evidențiat, mai trăiește.

Această îmbinare a tăcerii celor ce trebuiau îndrumați cu indiferența și evadarea îndrumătorilor a dus la o îndelungă inactivitate.

La propunerea cîtorva dintre cenacliști, Consiliul orășenesc pentru cultură și artă a solicitat Comisia de îndrumare a Uniunii scriitorilor să desemneze un reprezentant pentru a ajuta cercul. Neprimind nici un răspuns, cenacliștii și-au adunat lucrările și le-au trimis la București, Comisiei de îndrumare.

Cenaclul și-a înviorat activitatea prin înmulțirea materialelor citite în ședințele de lucru și prin munca de mărire a numărului membrilor. S-a ajuns astfel ca astăzi cenaclul să fie frecventat de 25 de tineri.

Lacunele au fost înlăturate prin prezentările teoretice care s-au ținut în cadrul ședințelor de lucru la două săptămîni, prin varietatea tematicii, prin numeroase șezători literare ținute în întreprinderi și instituții, ca și prin ajutorul substanțial dat brigăzilor artistice de agitație. S-au remarcat printre mulți alții Vasile Buțan, Traian Arhip, Erich Kotzbacher, Manta Pașolescu, Liviu Florescu, Petru Dimitrache, Constantin Dumbravă, Gheorghe Lefter.

La concursul literar organizat de Casa regională a creației populare împreună cu Consiliul regional pentru cultură și artă Bacău în cinstea zilei de 30 decembrie, în 1962, patru dintre premiați au fost membri ai cenaclului nostru.

Acest fapt a atras atenția Casei regionale a creației populare care, de data aceasta, n-a întîrziat să vină aici pentru a reorganiza biroul cercului și a-i îndruma amănunțit întreaga activitate.

Bogata activitate desfășurată a dus la rezultate frumoase, pe care cercul literar „Al. Sahia" din Onești le va concretiza și prin publicarea celor mai bune lucrări într-o culegere pe care Casa regională a creației populare din Bacău o pregătește.

Constantin Th. Ciobanu

VIAȚA CERCURILOR LITERARE

Laboratoare adormite

La Baia Mare, Sighet, Lăpuș sau Satu-Mare, activează, în diferite sectoare de producție, un mănunchi de condeieri însuflețiți de dorința realizării unor lucrări pătrunse de patosul contemporaneității, bogate în idei, într-o formă artistică întemeiată deopotrivă pe expresivitate și accesibilitate. La Sighet există un cenaclu cu tradiție și cu inițiative interesante. Paginile ziarului regional inserează bilunar poezii, povestiri, ba chiar articole privind aspecte literare locale sau ale întregii noastre literaturi. La unii dintre actorii Teatrului de Stat și ai teatrelor de amatori există încercări de dramaturgie. La Institutul pedagogic băimărean mulți dintre viitorii profesori de literatură încearcă ei înșiși să scrie. Pe lîngă brigăzile artistice de agitație activează zeci de virtuali scriitori. De pretutindeni bat la porțile literaturii glasuri încă sfioase, dar cu posibilități reale de dezvoltare.

Din păcate, unii dintre cei răspunzători de cercurile literare ale regiunii, fascinați de „mirabila sămînță" a creației populare, tributară spontaneității, socotesc, probabil, că locul ce-l ocupă domniile lor într-o instituție culturală constituie un fel de stal comod, de unde pot privi somnolenți spectacolul (la fel de spontan, visează ei) al dezvoltării talentelor.

Ce devine viața acestor cercuri cînd metodistul cu literatura ocupă un loc netulburat în stal, au dovedit-o din plin primele ședințe (pînă la destrămare) ale cercului literar „M. Eminescu" din Baia Mare.

Smuls (nu se știe de ce) de pe lîngă redacția ziarului regional (unde constituise într-o vreme un nucleu mobilizator, sprijinind efectiv redactarea paginii de literatură), cercul acesta ajunse sub auspiciile Casei de cultură a sindicatelor care, pînă la o recentă ședință de reconstituire, l-a ajutat din plin să eșueze, deopotrivă, în grandiloc-vent și nesemnificativ. (Spicuim din planul inițial de activitate: 22 oct. — două poeme și ...piesa pentru tineret și copii „Greierele și furnica"*; 26 nov. — conferința „Natura și dragostea"; 17 decembrie — „Omul și timiditatea" — studiu în trei părți de Aurora Leonard, „în care pb. (adică problemele! n. n.) de psihologie pot să capete un vestmînt literaro-filozofic"; etc.).

Concepută ca „Un omagiu închinat celui mai mare poet al neamului nostru", ședința inaugurală din 15 oct. 1962, ar fi putut constitui un prilej pentru a reaminti asistenței stăruitoarele îndemnuri eminesciene la muncă neobosită asupra manuscrisului, la cunoașterea frumuseților naturii, a limbii, a vieții poporului. În schimb, celor veniți să găsească în cenaclu un climat de lucru le-a fost dat să asculte asemeni invocații retorice pretențioase, care fac spectacol de operetă din niște lucruri ce ne sînt foarte dragi: „Ție, poet al neamului meu, imnuri de slavă ți se cuvin! Pe culmi nebănuite urcat-ai tu graiul poporului meu; veșmîntul sclipind al înaltelor idei în fir de aur țesutu-l-ai! În acorduri melodioase lira-ți tălmăcește gînduri mari și simțiri curate — și, parcă fermecate, cuvinte obișnuite ale limbii mele se transformă în scumpe mărgăritare, mărgăritare pe care le-ai înșirat cu artă, pe firul suind al creației tale!" (Aurora Leonard — Introducere la studiul „Metafora la Eminescu").

Nu ne-am fi oprit la acest citat, dacă nu l-am fi regăsit transcris pe un panou din sala de ședințe, în chip de memento al cenaclului.

Să admitem, deși ne vine greu să credem, că tov. Daniel Șuba, metodistul Casei regionale de creație n-are timp să viziteze și alte cercuri literare decît cele din Carei și Satu-Mare. Salutăm inițiativa lui de a trimite îndrumări metodice scrise. Cele trimise la 12 februarie 1963, pe circa zece pagini bătute la un rînd, sînt în general bine orientate, bazate îndeobște pe materiale primite de la București.

Cum se face însă că tocmai capitolul „Cercul literar și cunoașterea vieții" e atît de anemic? Combătînd îngîmfarea, invitînd la muncă răbdătoare și subliniind ca pe o mare cinste posibilitatea de a fi publicat (cu aerul de a spune: vedeți, e ceva deosebit, nu e pentru voi...), capitolul acesta se limitează a recomanda scrierea unor monografii ale localităților respective și organizarea periodică a unor „întîlniri creatoare" (?). Uitînd că e vorba de îndrumare metodologică, autorul textului repetă cu dezinvoltură sarcini, dar uită cu totul să arate cum pot fi ele realizate, necum să generalizeze experiența vreunui cerc literar din regiune sau să critice slăbiciunile altuia. (Oare n-avem un motiv suplimentar să ne îndoim asupra felului în care aceste date sînt cunoscute?). Și, astfel, se conchide pripit că unica legătură cu viața o poate asigura participarea la brigăzile artistice, despre care Casa regională a creației populare pare a fi bine informată (are de dat aprobări în acest sens).

La supoziția că viața literară maramureșeană merge în urma folclorului local, și, mai nou, a textelor de brigadă, contribuie și calitatea unora dintre lucrările tipărite pe plan regional. Dacă piesele de teatru ale lui Ludovic Bruckștein și Valentin Muntea-nu, destinate formațiilor de amatori, ca și culegerea de „Cîntece din Țara Oașului" aparținînd lui Isidor Rîpă, sînt lucrări de ținută, apreciate la timpul lor, nu același lucru se poate spune, de pildă, despre culegerea literară Maramureș, lipsită de o viziune unitară, nereprezentativă atît pentru nivelul artistic atins între timp de autorii incluși, cît și pentru valoarea folclorului local, de asemenea prezent în sumar.

I-au trebuit acestei culegeri mai bine de doi ani ca să vadă lumina tiparului. Numai la Comisia de îndrumare a Uniunii Scriitorilor și la Casa centrală a creației populare a stat în sertare timp de un an încheiat. Și faptul ar părea de bun augur dacă la capătul atitor încercări și așteptări „arca" poeților băimăreni ar fi ieșit mai oțelită. Colecția ziarului regional din anul premergător apariției culegerii atestă o seamă de nume noi care, din pricina inerției, nu au fost incluse în culegere, deși lucrările lor depășeau poate valoarea celor incluse.

Nu-și au rostul aici considerațiile subiective, dar cînd deschizi ușa la Casa creației populare din Baia Mare, sau la Comisia de îndrumare a Uniunii Scriitorilor, te izbește neplăcut apatia cu care ești întîmpinat cînd întrebi de noutățile pe care le pregătesc cercurile literare maramureșene.

Se știe că la Sighet activează un tînăr scriitor, membru al Uniunii Scriitorilor, L. Bruckștein, care de altfel nu mai e chiar tînăr... Tovarășul respectiv știe, de asemenea, că nu de mult (prin... 1957—1958), cînd a vizitat Baia Mare, tinerii iubitori de literatură l-au primit cu multă căldură, l-au cerut sprijinul, — și sprijinul a fost promis. Și făgăduit a rămas. Nimeni n-a mai venit pe acolo din partea Comisiei de îndrumare. (Iar cînd băimărenii au vrut să editeze culegerea amintită, au fost „ajutați" prin ținerea lucrării la „învechit" — că doar vinul vechi e cel mai bun!).

Nici șeful serviciului „literatură" de la Casa centrală a creației populare n-a izbutit să fie mai fidel făgăduințelor. Cu doi ani în urmă, la un instructaj de la Crevedia, el i-a vorbit reprezentantului maramureșean ore în șir, liric, cu dragoste pentru regiunea aceea nordică și pentru oamenii ei, pe care ardea de nerăbdare să-i viziteze. Și i-a vizitat într-adevăr; prin... adrese. Una dintre ele (nr. 514, din 13 II 1963) sună așa: „Vă rugăm să ne înaintați pînă la 1 III a.c. o situație exactă a cercurilor literare din regiunea dvs...". Adresa surprinde prin birocratismul ei, prin rubricile mecanice la care se cer răspunsuri (numele fiecărui cerc literar, instituția pe lîngă care activează etc.) și prin bănuiala ingenuă că autoritatea unei hîrtii va dinamiza, ca o inspecție de dimineață, la companie, activitatea cercurilor literare cărora li s-a promis odată ajutorul.

Ne cerem scuze cititorului că am fost siliți să dăm atenție unor detalii, trecînd oarecum cu vederea activitatea concretă de creație desfășurată în regiunea la care ne referim. Ignorat aproape total în privința încercărilor literare locale, în împrejurări pe care am încercat să le arătăm, Maramureșul a devenit în schimb punct de atracție pentru mulți scriitori și reporteri clujeni sau bucureșteni. „Luceafărul" a organizat anii trecuți, în mai multe localități ale regiunii, șezători literare care s-au bucurat de succes. Tot atunci, cîțiva scriitori au fost oaspeții cercurilor literare. Din păcate, în anii următori, deplasările prin Maramureș s-au făcut „în fugă". Deși scriitorii clujeni bat deseori aceste locuri, membrii cercurilor literare nu-și prea amintesc să-i fi văzut în mijlocul lor. Nu trasăm sarcini altor reviste, dar socotim că îndeosebi „Tribuna", prin preocupările sale și prin apropierea geografică, ar fi trebuit să fie mult mai aproape de cititorii săi băimăreni (dintre care eventual, pe lîngă Mircea Braga și Monica Lazăr, ar putea cultiva și alți colaboratori).

Dacă, la Casa regională a creației populare din Baia Mare, în afara textelor de brigadă și a pieselor într-un act, nu prea se vorbește de literatură, nu e mai puțin adevărat că în umbra acestei nepăsări, pe cuprinsul regiunii, se dezvoltă tinere talente promițătoare. Dacă aceste talente n-au reușit încă să se desfășoare pe larg, faptul se datorește unei condamnabile inerții, indiferenței care domină munca de îndrumare. Alături de scriitori experimentați, ca dramaturgul Ludovic Bruckștein, poetul Gheorghe Chivu, folcloristul P. Lenghel-Izanu, generația tînără a Maramureșului (cu Valentin Munteanu, V. Gaitone, Isidor Rîpă, Mircea Braga, Șt. Bellu, Mihai Olos, George Boitor, Irina Talpoș și ceilalți) prefigurează un mănunchi de forțe capabile să ridice cîndva activitatea literară din această regiune la înălțimea recunoscută a folclorului ei ca să ne referim numai la proză, atît V. Gaitone și P. Stan, cît mai ales fostul miner Al. Poenaru, dovedesc că au ceva de spus și că, privindu-și manuscrisele cu o sporită seriozitate, pot realiza lucrări sobre, emoționante. Faptul că la Baia Mare și în regiune încep să se contureze cîteva talente distincte, e un argument în plus că viața cercurilor literare maramureșene trebuie ridicată treptat la exigențele unei literaturi de calitate.

Mihai Negulescu

* ...al cărei autor, la insinuarea cuiva că a-l face pe greier să se „sindicalizeze" înseamnă a bagateliza o fabulă foarte cunoscută și îndrăgită a lui La Fontaine, se dezvinovăți candid că... nici nu-l citise pe La Fontaine, dar că, de ce să nu recunoască, văzuse o asemenea istorioară în versuri pe ambalajul unui baton de ciocolată pentru copii.

POȘTA REDACȚIEI

Petre Georgescu: Versurile sînt scrise cu mai multă îngrijire, dar au încă un aer vetust, în general idilic, care nu se prea potrivește cu ritmul vieții noastre. Legătura cu frumusețile naturii este văzută printr-un clișeu cam îngălbenit de vreme: „Ia-mă, codrule-n desișul frunzelor și al tăcerii, / Unde liniștea, în inimi, toarnă taina mîngîierii! / Ca o sită uriașă, cerul ți-e acoperiș, / Ciuruit de mii de stele, ce-ți cern vraja, pe furiș; / Gîlgîind izvoarele te scaldă, iar soarele cu al razelor tăiș / Drum își face către tine să se-nchine, prin hățiș". Este o natură „în sine", căreia i se cere „să stingă dorul", și nimic mai mult. Frumusețile, oricît de eterne, sînt privite mereu cu alți ochi, și în fiorul liric al unui peisaj trebuie să se simtă gîndirea poetului. Nu peisajului îi cerem contemporaneitate, ci autorului. Și nu sub forma unor afirmații generale — ca în unele din celelalte poezii — ci sub forma imaginilor poetice.

Ion Durac: Este o neînțelegere. De ce găsești d-ta o contradicție (de fapt, spui mai mult: „situații penibile și de-a dreptul ridicule") între cele două răspunsuri? Cînd versurile ni s-au părut oarecum promițătoare am răspuns „mai trimiteți". Cînd le-am considerat deficiente, am răspuns „deocamdată nu". Cînd le vom considera publicabile, le vom publica. Fără îndoială, nu tot ceea ce se publică în revista noastră poate fi dat ca model. Dar, pentru motivul că s-au publicat și versuri slabe, trebuie să salutăm publicarea lor în continuare? Intenția tematică este justă, la d-ta, dar realizarea nu. „Strungarul" este o versificare aproximativă, desprinsă de poezie, adică o imagine poetică: „În atelierul luminos și mare / Cu vuiet surd și zgomot de motoare, / Pe lungi coloane-n flanc aliniate / Se-nșiră uriașe mașini automate" etc. Simpla prezentare a unei realități nu înseamnă și poezie.

Vasile Pop: O poezie de notație, conținînd elemente interesante prea fărîmițate, totuși. În „Cîntec de pace", de exemplu, ideea din titlu este prea depărtată de text, din pricina inconsistenței imaginilor: „Orașul e-un bărbat cu tîmple de neon, / odihnind pe umăr / fruntea tribunei răsărită / dinspre stadion. / Firele de iarbă / încolțind pe lîngă trotuare / aplaudă gestul de pace, / în somnul muncitorilor dorind dune de lumină mișcătoare". Care este gestul „de pace"? Sau poate sensul este „de odihnă"? Dar, în cazul acesta, noțiunea se cere precizată, ca și „dunele de lumină mișcătoare" care, în fond, nu înseamnă nimic. Mai promițătoare sînt versurile (influențate, dar nu negativ, de Eminescu) din „Împlinire": „Eu mă smulg mai tînăr din fiecare clipă / s-o-nfrunt pe cealaltă cu încă o aripă / și cresc un cer de stele aprig și lucid, / umplînd în mine încă-un ochi de vid. / Cutreierat mereu de setea-acestui foc / mie-mi sînt streine rotirile pe loc. / Astfel devin bărbatul solidar / cu polul meu terestru zvîcnind spre cel stelar". Mai trimite-ne.

Șerban Aurel: Comparațiile nu se pot rupe total de ansamblul imaginei poetice. D-ta spui, în poezia „Bicaz": „Lumina necesară tuturor / Ca pîinea albă din cuptor / Și așternută pe o masă / Într-o casă luminoasă" — o comparație care se poate susține. Dar, în continuare: „...„Ea circulă-n clipiri pe bolți / Sclipitoare ca oglinda-n ape" etc. — ceea ce nu se mai poate susține, deoarece dacă lumina este ca pîinea de pe masă, nu mai poate clipi pe bolți. Aceasta, în afară de limba destul de săracă a poeziei.

I. Manolescu-Max: „Spicuirile", ca și celelalte, sînt mult prea inconsistente. Dăm un exemplu, la întîmplare: „A nins iar și iarăș ninge / Și din fulgul alb de nea / Ce pe cușma-mi se prelinge / Fir de-argint începe-a da". Adică? În ce constă imaginea? D-ta nu cauți poezia acolo unde există, în tumultul vieții.

Iulian Preda: Între trecut și prezent, antiteza d-tale este pur verbală nu de imagini.

Elena Șișu: Gîndurile sînt frumoase, intențiile lăudabile, dar se simte că d-ta nu ai cunoscut mai îndeaproape poezia. Deocamdată, este nevoie de lectură susținută, de bună calitate.

Dan Tuțescu: D-ta inovezi prea riscant, în materie de limbă. Explicația pentru „asfaltă", folosit, după cum ne spui, în locul lui „sfaltă" pe care tot nu-l înțelegem, nu are nici o bază credibilă. În poezia trimisă recent întrebuințezi, în loc de „taine noi", termenul de „taine noiuri" (rimînd cu „nouri"), absolut inadmisibil. Credem că, măcar deocamdată, te mai poți folosi și de limba existentă.

Constatin Baltă: Visurile pot fi atrăgătoare, dar nici starea perpetuă de vis nu poate fi o soluție, după cum o vezi d-ta: „Voi cădea într-o adormire, / voi visa! voi visa!... / mă închipui zeu, / și ești fecioara sufletului meu / și-aș vrea să dorm mereu!" Realitatea ne oferă mult mai multă poezie...

Ionel Cernat: Ce înțelegi d-ta prin „crîmpei"? În orice caz, altceva decît noi toți. După ce îi comunici unui ghiocel că va zîmbi „pe cap la Ea", scrii următoarea strofă: „De-acolo, calda ta privire / Va îmbăta sufletul ei; / Și-n pieptul ei plin de iubire / Va răsări un alt crîmpei." Necunoscînd sensul, nu putem analiza poezia.

N. Boghian: Reluări de locuri comune: „Luna razele plăpînde / Le răsfrînge peste deal, / Parcă s-ar sili a prinde / Un murmure de caval". Și nu numai că sînt comune, dar sînt și foarte vechi.

Ion Mocanu: Exact răspunsul de mai sus, deși versurile au alte cuvinte: „Păsările cîntătoare împletesc cu măiestrie / Într-un cor cu zeci de versuri, un noian întreg în cînturi"...

Florin Popescu: Într-adevăr, ultimele două poezii sînt mai promițătoare. Atît cît să te îndemnăm să mai scrii, și să ne mai trimiți.

Adrian Narvik: „Sonata fericirii" utilizează abuziv termeni abstractizați: Fericire, Durere, ierbarul Fericirii, marea Fericire, etc. Din acest flux nu se detașează nici o imagine. Finalul este o încoronare firească a abundenței verbale: „Cîntă-mi fericire, / Cîntă-mi în toate graiurile tale, / Cîntă-mi pe coardele iubirii, / Cîntă-mi în gamele succeselor, / Cîntă-mi dorințele-mplinirii, / Cîntă-mi fericire!" În astfel de situații, vorbele sună a gol.

Ion Damian: Unele versuri îndreptățesc atenția: „Mi-s palmele-aproape de cer și pămînt, / Au izul de brazdă, și-s aripi în vînt". Dar totul e încă la început, va trebui să citești și să lucrezi cu seriozitate.

T. Aurel Crișeanu: Reținem „Clipă prelungită", ca fiind mai închegată și exprimînd mai clar o idee prețioasă. Și în celelalte sînt versuri notabile. Mai trimite.

MAI TRIMITEȚI

Nicolae Popescu, Timișoara; Viorel Popescu, Fundata-Brașov; C. B., Tulcea; Liviu Crăsoiu, Ploiești; Gen Timin, București; Titi Gheorghiu, Vaslui; Traian Lealu Arieșianu, Rîșnov-Brașov; Stela Costan, Cluj; Teodor Caraiman, Cluj; Ilie Dan, Drăgănești-Vlașca; Corneliu Ionescu, București; Marius Fericelli, Galați; Dan R. Ion, Ploiești; Eugen Barbeș, Timișoara; V. Porumboiu, Ploiești, Manea Flaviu, Brașov; Constantin Nicolau, Brăila; Mircea Murărescu, Basarabi.

DEOCAMDATĂ NU

Nan Dimitrie, Ploiești; Marin Mihai, București; Mazăre Constantin, Lunca-Turda; Gh. Dinu, Cataloi Dobrogea; Ion Cisne, Craiova; Florea Roman, Avram Iancu-Gurahonț; Gheorghe Rumega, Oradea; Pantelimon Stăiculescu, Iași; Niculina D. Tudor, Ciocănești-Călărași; Nuțu Crișu, Buziaș; Ștefan Epureanu, Șuțești-Făurei; Constantin V. Leca, Brazi-Ploiești; Ion St. Ștefan, Alexandria; Mircea Manolescu, Balotești-București; Tudor Maria, Brăila.

Mihu Dragomir

DORINȚA

Chiar acum, seara, copilul se va duce încă o dată acolo, deși e tîrziu și poate că ar trebui să se culce.

Oamenii mari nu se sperie, cu toate că e noapte. Și noaptea nu merg mașinile? El vrea să se facă șofer. Și cum va conduce atunci?

Ziua întreagă au meșterit la mașina făcută din cotigi, el și Sinică, amîndoi feriți de arșița soarelui, la umbra nucului. Se și vedea la volan, ca Tache, băiatul mai mare a lui Rusu, odată, cînd a trecut cu camionul în rodaj. Dar gîndul că trebuie să se măsoare curmă jocul, lăsîndu-l pe Sinică și mașina la care meșteriseră. Fugi prin praful drumului ce se lipea moale și fierbinte de talpa piciorului. Nădușeai dacă ai fi stat. De căldură, și umbra, și ea se lipise lîngă trunchiul copacilor. Tăie de-a dreptul prin grădini, pînă la malul iazului.

Umed, aerul nu-ți uda cămașa aici și trîntit în rogozul malului, Adrian se opri înciudat.

Semnul pe care l-a făcut din joacă, adînc, cu unghia în coaja moale a salciei, acum două luni, arăta așa cum îl lăsase. Semnul avea rost acum, pentru că Adrian se hotărîse să se facă șofer și trebuia să crească. Nu ca atunci cînd l-a făcut, după ce s-au scăldat toată dimineața în iaz.

Acum Adrian sta pe prispă și cînd l-am chemat, a zis că se culcă în fînărie cu Costel.

Nopțile de august dau lumină. O lumină albă de stea, și Adrian asculta cîntecul umbrelor, foșnetul luminii și cînd a pornit către poartă a făcut-o încet.

Leandru a mai lătrat că se făcuse prea liniște deodată, ca să pornească și el după Adrian. Mergea Leandru înainte, cu pas hotesc, speriind șopîrlele. Mergeau către iaz.

Iarba albise. Călcau ușor, să nu trezească luna adormită în iarbă.

Pipăi semnul, lipindu-și călciiele, țeapăn lîngă trunchiul fraged al salciei. „Tot acolo". Bătători locul, la rădăcină, cu palmele. Pămîntul i le umezi. Și iar a încercat. Zadarnic. „Sigur am greșit". Caută prin buzunare briceagul. Lama luci scurt. Mlada pe care o tăie era destul de lungă. Sfichiui aerul și se gîndi că ar fi fost bună de undiță. Iar bătători locul, însemnă mlada, tăind-o după înălțimea lui. „Nu! Salcia se-ndoaie!"". Prinse trunchiul fraged în brațe, trăgîndu-l spre el. Foșnetul frunzelor, scîrțîitul îndepărtat îl făcu să sară în lături și cu ciuda lua mlada de jos, lovind salcia. Spaima se iscă fulgerător, cînd ochiul de lumină crescu, o dată cu capul acela gata să-l înghită.

Fuga ținu mult și acel ceva venea după el, gîfîind. Numai în pridvor se opri, cît a apăsat pe clanță. Patul îi era făcut, și se băgă așa îmbrăcat, ghemuindu-se.

Visul veni deodată și se trezi în zori. Se trezi, tipînd scurt. Era în pat. Își aduse aminte... Plecase cu Leandru. Și cel care-l urmărise nu era altul decît Leandru.

Dar totul i se lămuri mai tîrziu, cînd o întrebă pe maică-sa:

— Mamă, de ce cresc copacii o dată cu oamenii?

Corneliu Buzinschi

Desen de NICA PETRE

STUDII SUPERIOARE

Așteptam la marginea orașului să găsesc vreo ocazie. Eram în vacanța de vară. Stătusem o săptămînă la plajă și cheltuisem și banii de tren. Am oprit vreo două mașini și le-am spus șoferilor situația, dar mi-au răspuns că nu „intră în risc" degeaba. Sînt un fel de altă lume și șoferii ăștia, gîndeam eu.

Mă uitam încordat de-a lungul șoselei. Văd de departe ceva foarte pestriț, care aducea și a tractor, și a camion, dar nu deosebeam precis. „Pînă la urmă merg și cu o remorcă. Dacă mă ia și aia". Se auzea un bîzîit aparte. Deodată se opri în fața mea. Era un fost camion. Nu avea geamuri de loc la cabină, nici în față, nici în părțile laterale. Avea numai partea dreaptă a capotei, pe care se vedea că cineva își încercase vopselele în pete diforme și fel de fel de linii încîlcite ce aduceau a pictură abstracționistă. Capota avea multe fisuri, iar în unele locuri chiar bucăți de tablă întoarsă ce produceau un bîzîit asurzitor, din cauza trepidațiilor motorului. A trebuit să oprească toată hîrîiala ca să mă pot înțelege cu el. Îmi păru o figură cunoscută, dar lăsai pentru mai tîrziu aducerile aminte. Era tuns chilug, ceea ce dădea de bănuit.

— Mă luați și pe mine pînă la Hamangia? Dar trebuie să vă spun că banii o să vi-i dau acolo... că aicea...

— Lasă dom'le, banii, urcă-te aici, numai să pot deschide ușa! Omul se căznea din răsputeri, împingînd, bătînd tare cu pumnii. Nu se deschidea.

— Uite ce-i, dac-o deschid nu se mai închide după aia, așa că fă un salt pe geam.

„Bun om, gîndesc eu, dar nu miroase a bine întratul ăsta pe geam". Încercă să pornească mașina... Hîrîia puțin și nu făcea contact.

În locul care așteptasem eu mai erau și alți oameni ce așteptau vreo ocazie, dar au refuzat să meargă cu o astfel de arătare.

— Ține mata aici, spuse șoferul, și ieși de astă-dată cu manivela în mînă pe geamul din față, călcînd pe capota rămasă.

Cei de pe margine au izbucnit în rîs.

Învîrti de cîteva ori din manivelă și bîzîitul reîncepu ca un cîntec drăcesc... Tonurile se schimbau însă după cum schimba vitezele, căci mereu alte bucăți de tablă intrau în vibrație. Cînd peste toate acestea mai și claxona, se auzea o împreunare ciudată, disonantă, în care claxonul era un alto ca de cocoș răgușit. În locul volanului rămăseseră două cioturi ca două coarne de capră, cu care omul șofa de minune.

— Ține-te bine, că nu prea am frîna bună și nici bara de direcție nu mai e de direcție.

M-a bufnit rîsul.

— De ce rizi?

— Dar ce-a rămas bun la mașina asta? — întreb eu.

— Păi dacă avea ceva bun, se apucau ei s-o repare, n-o duceam eu înapoi. N-avea cine-o duce înapoi și m-am oferit eu că tot aveam treabă la Tulcea.... Mașina e a unui G.A.S.

— Poate că motorul e bun!

— Da... e bun pentru... la grădinării, la udat...

Îl spionez cu privirea... Acum mi-am amintit.

— Nu te superi că te întreb, care-i numele dumitale?

— Mă cunoști cumva? — întrebă el surprins.

— Nu, de unde! — mă ascund eu.

— Dragnea Anton, Tonea îmi spun cei de mă cunosc... Da' mata cu ce te ocupi?

— Sînt student!

— Urmezi studii superioare? Și noi am urmat, nu se vede? Și-mi arătă părul scurt.

Omul tăcu și o ușoară amărăciune i se așternu pe față. Întoarse capul și mă fulgeră cu privirea.

— De ce nu spui, dom'le, că mă cunoști?

— De unde?

— N-ai fost martor la procesul meu?

În fața noastră, de pe un drum lăturalnic, traversa șoseaua o căruță cu paie cît un bloc cu două etaje, în vîrful căreia omului care conducea nu i se vedea decît capul profilat pe cer. Șoferul a claxonat de departe, dar omul din căruță nu s-a sinchisit. Ne-am apropiat rapid, căci era un fel de vale... A pus frîna, dar nu se putea frîna brusc. Din cauza bruscării frînei, o scăpat bara de direcție. Ca o capră îndărătnică, mașina s-a repezit în șira de paie ambulantă. Botul mașinii a intrat sub ea, iar peste noi (cabina neavînd geamuri) a năvălit o rafală de paie ce ne-a umplut gîturile cu pleavă.

Șoferul nervos a ieșit pe fereastra cabinei și a început să se certe cu cel din ceruri:

— Ce, băi, frate, te-ai cocoțat acolo și umbli cu capul prin nori? Am fost prea bun că nu te-am scuturat!

— Dar de cînd ești șofer, că văd că ai gura plină de paie? — spuse cel de sus, uitîndu-se ca de pe Himalaia. Au început să rîdă amîndoi.

— N-ai auzit cînd te-am claxonat? Am bara de direcție proastă și nu-s stăpîn pe ea.

— Am auzit eu ceva, dar ce, aia-i claxon, parcă-i sperietoare de ciori.

Ne-am curățat de paie și după ce-a legat bara de direcție cu sîrmă, am pornit-o.

Am căzut amîndoi pe gînduri.

★

Era învățătoare într-un sat, pe malul Razelmului, la cîțiva kilometri depărtare de șoseaua Constanța-Tulcea. „Onorată instantă, a început să vorbească ea emoționată. Am să arăt cum s-a întîmplat faptul. Era noapte și trebuia neapărat să merg la raion. Se îmbolnăvise un elev de-al meu și făcuse brusc temperatură... Tatăl lui era brigadier la oi și nu era acasă. Mamă nu avea și-l creștea bunica lui. Eu stăteam în gazdă la ei pe atunci. Am căutat-o pe soră la dispensar, dar mi se pare că era în concediu... Bunică-sa plîngea și spunea că se prăpădește copilul. M-am hotărît să merg la raion, să iau medicamente sau să chem un medic. Am ajuns în Hamangia și așteptam trenul care venea tocmai la patru dimineața. De la ora zece și pînă la patru erau atîtea ore... La gară oamenii m-au sfătuit să mai merg și la șosea, poate prind vreo ocazie... Îmi era frică să merg singură cu mașina. „Poți avea încredere în oamenii pe care nu-i cunoști?" Mă gîndeam însă la copilul care aiura acasă și m-am dus. La început mi-a fost frică. Vîntul legăna becurile și pe șosea umbrele se legănau ca niște stafii. Peste puțină vreme am mai găsit niște oameni care așteptau ca și mine, dar mergeau în sens contrar. La un moment dat, a venit șoferul în cauză. L-am întrebat unde merge și l-am rugat să mă ia și pe mine. Mi-a spus să aștept puțin să meargă să bea numai o bere.

— Du-te, mi-a spus o femeie, e însurat și pare om de treabă.

— Duhnea a băutură! a vorbit un bărbat.

— E... dacă-i însurat! — a mai vorbit femeia.

M-am urcat în cabină. A mers la început domol, dar cum a ieșit din sat, a intrat într-o viteză de credeam că s-a terminat cu mine. M-am strîns ca un arc și nu ziceam nimic. Pe urmă a micșorat viteza și a început să umble la manetele acelea din mașină, atingîndu-mă indecent cu cotul. M-am ferit și m-am ghemuit în colțul cabinei... A mărit din nou viteza și, ca să mă sperie, lua mîinile de pe volan. Am început să plîng. A oprit mașina de tot. Eram în pădure, la doi kilometri depărtare de canton.

— Eu, duduie... se poate, de ce plîngeți... Era beat. S-a repezit la mine. Îmi rupsese bluza. Atunci l-am mușcat de mînă. A deschis ușa și m-a împins cu piciorul afară, înjurîndu-mă.

Am rămas în șanțul șoselei, plîngînd. El a plecat. Eu stăteam acolo cu fruntea în poală; îmi era frică să deschid ochii. După un sfert de oră am auzit zgomot de mașină. Farurile m-au orbit cu lumina lor și stăteam în mijlocul șoselei așteptînd. Mașina s-a oprit în fața mea, dar nu mai vedeam nimic. Deodată aud vocea lui... Era el. Se întorsese... Am început să alerg... M-a ajuns din urmă. Norocul meu a fost că pe coama dealului a apărut atunci lumina unei mașini.

Dac-a văzut că se apropie o altă mașină, m-a lăsat și a plecat grăbit. Stăteam în mijlocul șoselei. A venit un milițian cu motocicleta. Era de la circulație... A telefonat de la canton și l-a prins miliția în Babadag..."

Îmi aduc aminte că atunci, la proces, învățătoarea l-a iertat. „Fiindcă a fost beat și fiindcă are copil, îl iert" — a răspuns ea la întrebarea instanței.

★

„La marginea orașului stăteam mai mulți oameni și așteptam să vină vreo mașină de ocazie, — începu să vorbească un altul în fața instanței. Trenul trecea seara tîrziu. Era într-o după amiază de toamnă. Vremea nu se răcise încă. Mașina a oprit în fața noastră.

— Cîți sînteți? — a întrebat șoferul, după ce a scos capul pe fereastră.

Ne-am urcat repede în camion. Eram vreo opt.

— Repede, repede, făcea șoferul.

Mașina mergea cu viteză destul de mare. Drumurile dobrogene sînt întortocheate, șerpuind printre dealuri și păduri. Ce-o fi mînînd așa? — întrebă un cioban care avea niște desagi lîngă el. Venea de la stîna colectivului așezată între pădurile Enisalei și malurile Razelmului.

— Păi n-ai văzut că-i beat, spuse un altul, îmbrăcat într-o bluză de piele. Era tînăr, nu părea să depășească treizeci de ani.

Nu trecuserăm cu mult de canton. Deodată mașina se opri brusc la ieșirea din pădure. Șoferul coborî din cabină, împleticindu-și picioarele. „Taxa, oameni isteți. Asta-i obiceiul meu, iau bîștarii la jumătatea drumului. Nu fac bine?"

Am mers de mai multe ori cu mașina pe această distanță. Scoatem toți cîte cinci lei. Atît se obișnuia să primească șoferii.

— Eu iau zece lei... făcu șoferul uitîndu-se la toți pe rînd.

— Mata ai lua și mai mult, da' vorba-i, cine-ți dă!

Oamenii au început să facă gălăgie.

— Cine nu plătește zece lei, coboară! Să n-avem discuții!

Cîțiva dădură zece lei. Omul cu bluză de piele dă primul, fără să spună nimic.

— Eu de un' să-ți dau, că viu de la oi?

— Dă-te jos, mîrlane, nu discut! spuse șoferul aruncînd țigara.

— Uite de la mine cinci lei pentru el, spuse omul cu bluză de piele.

— Nu să poate dom'le, de ce-și bate joc de mine mîrlanul? Crezi că n-are?

— Jos! Îl împinge pe cioban pe neașteptate.

Cel împins căzu jos, lovindu-se. Oamenii s-au repezit la șofer.

— La o parte, că vă sparg capetele, făcu el ridicînd manivela. Pe marginea dilonului se ivîră mîinile celui de jos, ce încerca să se urce. Cum le-a văzut, șoferul a lovit tare cu bocancii, strivindu-i degetele. Ciobanul scoase un țipăt de durere. Deodată însă, după cîteva secunde, se auzi un pocnet și un șuierat puternic. Ciobanul își scosese cuțitul din teacă și-l înfipsese în roata camionului. Spre mirarea tuturor, din roată țîșni un lichid mirositor. Era țuică. Șoferul se dădu jos și, uitînd de toate, căscă o gură enormă, potrivind-o în așa fel ca șuvoiul să-i intre pe gît. Se oprea un moment să înghită, să răsufle și să înjure, și iar căsca gura. Dar spărtura s-a mărit și țuica a început să se prelingă pe roată, lăsîndu-l pentru moment cu gura căscată.

Cetățeanul cu bluza de piele se duse lîngă el, îl apucă de guler, și-i trase o palmă zdravănă. Pe urmă îi spuse arătîndu-i un carnet:

— De cînd te urmăresc, lepră! Actele!

★

Ne apropiam de Hamangia.

„Cînd eram în pușcărie, începu șoferul, a venit nevasta la mine cu copilul și m-a întrebat: ce zici, Antoane, te faci om, sau mă mărit?

Atunci parcă m-a mușcat ceva de inimă... Știi, că primisem trei ani... Am muncit, m-a prins o grațiere și-am scăpat doar cu unul. Banul cîștigat peste munca ta, degeaba, te strică. Asta am înțeles eu!

Ne-am despărțit strîngîndu-ne mîinile, după ce-am băut o bere pe care a plătit-o el.

Nicolae Arău

PRAȘTIA

Lucrasem la raportul trimestrial două zile, și în simbăta aceea îmi propusesem să-l închei. Situații, statistici, semnați asta, ștampila vă rog, la telefon... Nu-i de mirare că intrarea lui Ionescu m-a scos din sărite.

— Poate vă deranjez, s-a scuzat el, așezîndu-se fără să fi fost poftit. Vin să vă raportez o situație neplăcută... La clasa mea a fost spart un geam, mi-a declarat el pe ton grav.

Bine că în momentul acela nu m-a privit.

— Ah, cu geamurile astea! Poveste fără sfîrșit.

— Chiar așa... uite-acu l-a spart, în timpul orei. Dar ce spărtură, perfect rotundă ca un cerc...

— Și cu vinovatul cum e? Cu voie său fără voie? Nu mi-a răspuns, socotind că problema nu se pretează la glume. Atunci, pregătită cu creion și hîrtie, am cerut să aflu numele inculpatului.

— Parcă știu eu cum îl cheamă? Trebuie să fie dintre derbedeii de-a șaptea... Au avut pauză la lucrări practice și n-am putut face ora de ei.

— Dacă l-ați văzut e simplu... Doar n-o să vă învăț eu cum să procedați!

— Vă rog să mă scuzați, tovarășă directoare, firește... V-am adus la cunoștință cazul, așa cum era datoria mea. Dumneavoastră să cercetați, să... Eu, firește, pînă să mă ridic de la catedră, măgarul fugise. Nu l-am văzut. Dar sînt sigur că e dintr-a șaptea. Ehee, continuă el simțind nevoia să se explice, de cînd i-am lăsat eu din mînă, se ține numai de prostii. Trag la țintă în geamuri, sperie lumea cu pocnitorile lor. I-am vorbit dirigintei despre toate acestea, așa, tovărășește, dar ea știți ce mi-a spus? „Lasă tăticule, nu te amări. Copiii de azi au multă energie. Și fizică și spirituală. Datoria noastră este să le permitem să și-o elibereze și s-o canalizăm în sensuri bune. Dumneata te opui energiei naturii!" Auziți ce vorbe! Cine s-a găsit să-mi dea sfaturi...

Vorbea ca la început, fără să mă privească și de-abia am reușit să-l întrerup, ca să aflu ce dorește de la mine

— Păi... să descoperiți vinovatul. Doar n-o să scot eu bani din buzunar...

— Ce să descopăr, tovarășe, ce să descopăr? Să mă agăț de capul copiilor numai după presupunerile dumitale? De ce să cred că e vinovat un elev dintr-a șaptea și nu un copil oarecare de pe stradă? Uite ce, deși nu-ți place să primești sfaturi, eu totuși îți dau unul: rezolvă problema asta cu clasa dumitale. E un prilej nimerit să vorbești despre grija pentru bunul obștesc, despre ce nu trebuie să facă elevii într-o școală nouă care e a lor.

— Văd eu că o întorceți bine. Nu degeaba se spune că protejați „clasa a șaptea B", accentuă el. Dar să știți, elevii mei nu vor plăti oalele sparte de alții. Ce „bun obștesc", ce „grijă"?... Lăsați că-l găsesc eu pe vinovat, dacă dumneavoastră nu vreți, zise el apăsat și ieși.

M-am ridicat să închid ușa pe care doar o trăsese după sine și am rămas în picioare lîngă sobă, încercînd să-mi astîmpăr tulburarea. Ascultam zgomotele înfundate ale școlii în liniștea orelor și încercam să le ghicesc. Niște bufnituri la răstimpuri rare: tovarășa Maria, femeia noastră de serviciu, stivuiește lemnele în boxă; se aude gălăgie în clasa a șaptea B. De ce să fie elevul tocmai din clasa asta, nu știu... Și așa deci, o protejez pe Dragnea... Mă scutur de imagini neplăcute și deschid radioul. De undeva se transmite „Lacul lebedelor". Recunosc motivul Odiliei și mi-o închipui, siluetă neagră, profilată pe fundalul cenușiu al zilei de iarnă, așa cum se vede prin fereastra mea, largă cît un perete. Gîndurile mi se agață unul de altul, ca niște inele de fum. Nu mai aud nimic. Mă uit la raportul neterminat și simt că nu mai pot lega două cuvinte. Îmi amintesc de Ionescu.

În momentul acesta ușa se deschide, izbită, și în umbra tovarășului Ionescu apare un elev. E un băiat de vreo 14 ani, mărunțel, întens pistruiat, cîrn. Ochii nu-i văd, că-i ține plecați, nervos preocupat să-și răsucească un colț al cravatei roșii. E palid, doar pe obrazul stîng, cîteva ciudate dungi roșii de cinci degete întipărite, ca după o noapte de somn cu mîna sub obraz.

Ionescu îmi zîmbește patern și superior:

— Și ziceați că nu-l găsim... Uite, ăsta-i. Și către el, cu figură schimbată: Ia arată, mă Grigorașcu, ce-ai tu în buzunar... să vadă și tovarășa directoare. Prezența lui Grigorașcu aci este pentru tovarășul Ionescu dovada grăitoare a neputinței mele, a incapacității în munca de conducere. Mă uit la Grigorașcu. După un moment de ezitare, îmi întinde un mic obiect lucrat în lemn cu încrustații minuțioase; numai elasticul negru și lat care leagă cele două crăcane e grosolan. Cînd îl vede, tovarășul Ionescu începe să se bucure în jurul meu, ca elevul care a pîrît, în timp ce pîrîtul ia la palmă.

— Vedeți, n-am spus eu... Derbedeii... Vagabonzii... Era limpede că Ionescu nu cunoaște identitatea vinovatului și că elevul fusese adus pentru „cercetări". Se cuvenea să intervin.

— Vasăzică tu ai spart geamul, am făcut eu constatarea ca pentru mine, admirînd îndelung praștia din mîinile mele pe care mă gîndeam că ar fi păcat s-o arunc în foc. Lemnul ei avea încrustații frumoase. Băiatul tăcea cu o expresie imobilă, răsucind de astă dată celălalt colț al cravatei, ascunsă în rest sub vestonul de uniformă. Și poate n-ar fi spus nimic la orice insistență a mea, dacă tovarășul Ionescu nu intervenea iar:

— Păi dar cine? Pe toți i-am controlat. Mai avea vreunul praștie?

Grigorașcu i-a aruncat o privire întoarsă, fulgerătoare. Apoi a început să plîngă rostind ceva neînțeles.

— Ei, și tu acuma... dai apă la șoareci, l-am liniștit eu cu voce aspră, folosind o veche formulă a mamei. Lasă, nu-i nici o nenorocire, i-am zis mîngîindu-i creștetul țepos unde se desfăceau în sens contrar două vîrteje de păr decolorat. Vii mîine cu un geamgiu și gata.

— Dar nu l-am spart eu, tovarășă directoare, a zis insistent, ca și cînd ar fi repetat asta a nu știu cîta oară. Și de abia atunci, pentru prima dată, și-a ridicat spre mine privirea limpede, slobozind astfel o lacrimă grea care se sparse de mînă. În clipa aceea am înțeles ce trebuie să fac:

— Grigorașcu, l-am chemat eu pe băiat într-un fel care-i atrase atenția și lui Ionescu. Eu știam că tu nu ești vinovat. Am văzut cine a tras în geam. Mie altceva să-mi spui: la ce-ți trebuie praștia?

— Tovarășă directoare, praștia nu e a mea dar nici băiatul a cui e n-a folosit-o. Era la mine. Vroiam să-mi fac și eu una pentru porumbei. Eu am pus pariu că nu țintește paratrăznetul, el a aruncat piatra și adevărat, cum am spus eu, n-a nimerit țința ci geamul. Și-a dat seama de greșeală, prea tîrziu.

Tovarășul Ionescu a plecat brusc și a închis ușa cu zgomot. Grigorașcu tăcea cu aceeași expresie imobilă de la început iar pe obrazul pătat de lacrimi îi apăruse și mai vizibil urma ciudată a cinci degete pe care i-o văzusem cînd intrase la mine.

— Știi la ce mă gîndesc eu acum, l-am întrebat după un timp. Ce fel de pionier ești tu, dacă acoperi greșelile tale și ale altora?

— Tovarășă directoare, el n-a făcut-o înadins. S-a întîmplat. E prietenul meu, învață la școala 6. Și mi-am dat cuvîntul că nu spun. Puteam să-mi calc cuvîntul de pionier?

— Adevărat, asta nu. Dar altceva se putea face: să nu-ți fi dat cuvîntul de la început cînd ai înțeles că a greșit. Dacă am folosi cuvîntul nostru de onoare în orice împrejurare ca aceasta, fără să socotim dacă se cuvine ori nu, ar ajunge curînd ca o batistă purtată o săptămînă.

Grigorașcu întîi a rîs scurt — de comparația mea pesemne — și apoi a căzut pe gînduri.

— Asta așa e, aveți dreptate, m-a aprobat el cu convingere, ca după o reflectare matură.

— Acum nu mai lungim vorba. Nu mă interesează cine e prietenul tău, vinovatul. Dar dacă peste două zile mai văd spărtura, îl găsesc și vă pedepsesc pe amîndoi.

— N-aveți nici o grijă, tovarășă directoare, a exclamat el, că după încheierea tîrgului, fericit că lucrurile se potrivesc întocmai cu ale lui și a ieșit salutînd sumar și, ar fi putut spune alții, nerespectuos.

L-am urmărit pe fereastră și l-am văzut cum își freca tălpile bocancilor de trotuarul pe care căzuseră abia cîțiva fulgi de zăpadă pe jumătate topiți.

M-am așezat la birou, istovită, iar de raportul trimestrial nici măcar nu mi-am adus aminte. Mă gîndeam la tovarășul Ionescu. Oare ce-i de făcut cu ei?

Ana Barbu

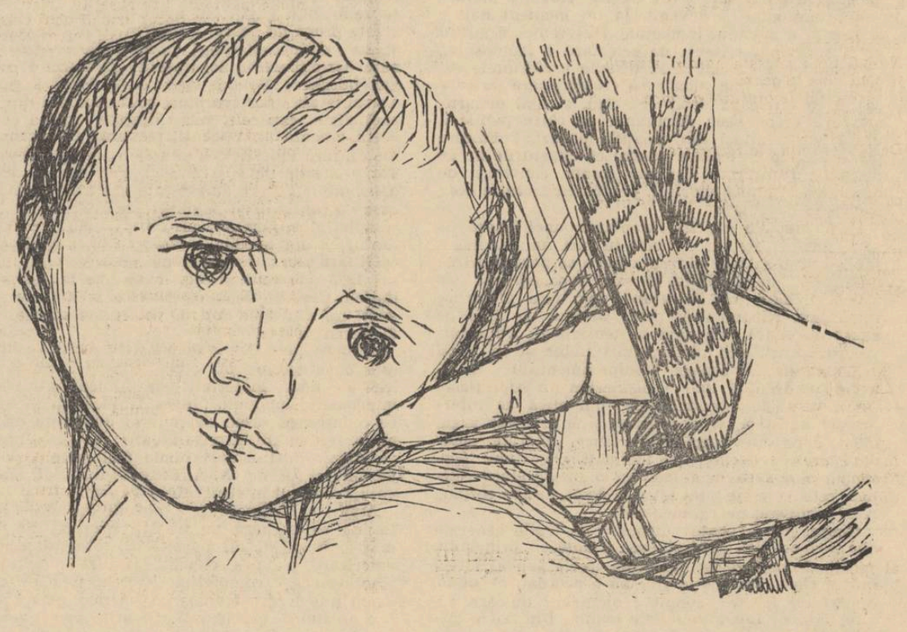

Desen de M. VENIAMIN

Spectacole - Arte

PROMOVAREA TÎNĂRULUI ACTOR

Tineretului pe scenele noastre i se asigură un mediu optim pentru dezvoltare. După patru ani într-unul din cele mai bune institute de teatru din lume (constatarea e susținută și de autoritatea U.N.E.S.C.O.-ului), absolventul e primit într-un teatru în care se perfecționează, ajutat de colectiv și încurajat de public. Salariu bun de la început, posibilități de studiu și de lucru științific, un repertoriu sănătos...

Pretutindeni se văd roadele excelentelor condiții asigurate tinerilor noștri actori. Pe scenă ca și în film, la televiziune, la radio ca și în viața obștească, întîlnim des nume care acum cîțiva ani nu însemnau nimic sau erau cel mult promisiune. Astfel s-au afirmat pe scenele bucureștene Tatiana Iekel, Leopoldina Bălănuță și Vasilica Tastaman, Octavian Cotescu și Florin Piersic, Mihai Pălădescu și George Constantin alături de Matei Alexandru, Aurel Cioranu, Cornel Vulpe, Ștefan Bănică, Ion Marinescu, Mircea Albulescu, Paul Ioachim, Ion Vîlcu, Athena Demetriad și mulți alții. Puținii ani ai Silviei Popovici au rodit multe premii republicane, multe izbînzi pe scenă și peliculă. Victor Rebengiuc, Silviu Stănculescu, Dana Comnea, Emanoil Petruț, Ion Dichiseanu — sînt capete de afiș și de generic.

Fenomenul nu e caracteristic numai Bucureștiului, ci întregii țări. La ultimul Concurs al tinerilor actori s-a reconfirmat public talentul lui Ion Besoiu, Gina Patrichi, Ion Siminie, Ileana Stana Ionescu, Alexandru Drăgan, Anca Ionică-Neculce, Stela Popescu, Ileana Tarnavski, Traian Stănescu, prețuiți cu distincții ale concursului, alături de care se impun alți valoroși actori tineri din regiuni : Constantin G. G. Stănescu, Paul Lavric, Sebastian Papaiani, Teofil Vîlcu, Laurențiu Azimioară, George Ferra, Melania Ursu, Radu Coriolan. Recenții premiați ai colectivelor de limbă maghiară sau germană sînt cunoscuți în viața artistică a întregii țări, mult mai departe decît aria de răspîndire a limbii lor materne : e vorba de Elekes Emma, Csiky András, Ács Alajos, Tanai Bella, Sinka Károly, Bács Ferenc, Péter Agnes, Adleff Ingeborg, Emerich Schäffer.

Dacă analizăm aceste prezențe în funcție de teatrele pe care le slujesc, observăm că talentele nu înfloresc răzleț, ci în mănunchi : Sibiu, Brașov, Tg. Mureș, Satu Mare, Timișoara, ș.a.m.d. Oare în celelalte teatre condițiile de bază să fie mediocre sau tinerii mai puțin talentați ? Nu se poate spune asta — dar s-au remarcat acele colective în care a existat o mai temeinică străduință a conducerii și a regizorilor spre a valorifica forțele tinere. De cîțiva ani încoace la direcțiile teatrelor din Sibiu, Tîrgu-Mureș și Timișoara stau oameni pricepuți și ambițioși, și rezultatele confirmă asta.

Un director-animator alături de regizori-pedagogi, ce poate favoriza mai mult — alături de condițiile create de partid și de stat — dezvoltarea tinerilor actori ?

Mereu va fi viu pentru directori exemplul Luciei Sturdza Bulandra, neobosită prin străduința de a urca teatrul pe treptele calității. Cît despre aportul regizorilor, ne mărginim să spunem că perioadele de înflorire ale colectivelor din Craiova, Oradea, Timișoara, coincid cu aportul, acolo, al lui Vlad Mugur, Radu Penciulescu, Dinu Cernescu, Valeriu Moisescu, Dan Nasta, Ion Maximilian, sprijiniți pe grupuri compacte de actori tineri și pe cîțiva vîrstnici de vîrf.

E semnificativă, în același sens, evoluția teatrului din Satu Mare, înființat prin sosirea unei întregi clase de Institut împreună cu profesorul ei, Harag Gyorgy, eminent regizor-pedagog, un pasionat al muncii cu actorul. Harag a crescut colectivul cu grijă și migală, formînd și actori și regizori, (de pildă înzestratul Farkas Istvan). Abordînd inițial un repertoriu mai accesibil, forțele s-au maturizat încetul cu încetul, trecîndu-se gradat la marele repertoriu clasic și contemporan, prin care s-au dobîndit și prețuirile spectatorilor și multe trofee la feluritele concursuri sau decade. Bineînțeles că nu au lipsit nici experiențele neizbutite, unele înfrîngeri — dar adevăratului om de teatru ele îi sînt inerente și glorioase ca loviturile de lance pe scutul cavalerului.

Pentru actor, repetițiile cu Horea Popescu, Lucian Giurchescu, Radu Penciulescu și Lucian Pintilie sînt folositoare, consistente și dense.

Din păcate, actorii se plîng de alți regizori fruntași care nu le manifestă aceeași dragoste și același interes. Mulți directori de scenă, amețiți de literele mari cu care li se scriu numele pe afiș, văd spectacolul numai ca pe un prilej de afirmare a propriei personalități și atunci neglijează actorul strivit sub maldărul de decor, întuneric sau bandă sonoră. Alți regizori înțeleg spiritul de echipă ca pe o nivelare pînă la platitudine a diferitelor prezențe actoricești. Alții, comozi, distribuie un interpret într-un rol asemănător cu altul în care respectivul avusese succes, și azi așa, mîine așa, cu „roluri-mînușe", actorul ajunge la șablon. Pericolul șablonizării le e accentuat și de faptul că regizorii de la radio și televiziune îi uzitează pînă ce se uzează cam într-o aceeași gamă de roluri : dacă acolo sistemul e explicabil prin însuși specificul muncii — criză de timp și fluctuație continuă de interpreți — în teatru nimic nu justifică procedeul. Alți directori de scenă sînt de-a dreptul indiferenți față de actori pe care-i lasă să-și facă rolul fiecare după cum îl taie capul, regizorul ocupîndu-se doar cu asamblarea interpreților în funcție de decor, lumini și sonorizări. Adesea uităm că substanța meseriei noastre e tocmai lucrul cu actorul. Adesea privim actorul prin prisma interesului imediat — proxima premieră, — și nu în perspectiva de dezvoltare în timp.

Preocupați să facem spectacole, nu facem actori, — deși o acțiune nu o exclude pe cealaltă, ci dimpotrivă.

O serie de tineri actori au fost aduși din provincie în teatrele bucureștene, prin concurs. Și aceasta, în urma realizării unor succese remarcabile în teatrele raionale sau regionale. Dar au fost ei folosiți întotdeauna, pe măsura talentului lor ? Pentru actor, nu e important atît **în cîte** roluri joacă, ci mai ales **ce se poate face** din ele. Un rol cu hectare de text e inferior unui rolișor cu problemă scenică, cu „trecere" de sentiment. Un rol presărat în cinci tablouri poate rămîne doar o apariție, în timp ce un altul de șase replici poate îngădui schițarea unui caracter. Și vina neafirmării nu poate fi lăsată doar pe umerii interpretului, atunci cînd știm că interpretul respectiv este un element capabil. Pledăm pentru ca tinerilor actori să li se încredințeze mai multe roluri în care să se poată afirma.

Socotesc că regizorii au o răspundere și o datorie în buna și consecventa îndrumare a acestor actori tineri, în ridicarea pregătirii lor artistice pe o treaptă superioară.

La Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra" nu se poate spune că talentații Gh. Ghițulescu, Gh. Oancea, Dinu Dumitrescu, Mircea Albulescu nu sînt distribuiți. Dar sînt ei folosiți pe măsura capacității lor ? E justificată neglijarea lui Alexandru Lungu, Mihai Dogaru, Vasile Gheorghiu, Marin Moraru la Teatrul Tineretului ? A Cristinei Tacoi, a lui Mihai Heroveanu și a Elenei Nica la Teatrul „Nottara" ?

La fel de regretabile sînt cazurile cînd tinerii actori nu se promovează ei înșiși.

Sînt unii care manifestă dezinteres, dacă nu chiar apatie pentru cucerirea măiestriei. Cîtă diferență între dicția impecabilă a vîrstnicilor Naționalului și degradarea limbii romînești în gura unora dintre tineri (vorbirea neglijentă prejudiciază adesea chiar arta unor tineri talentați și preocupați de profesiunea lor ca George Constantin și Mircea Albulescu).

Mulți sînt nedisciplinați, întîrzie la repetiție sau la spectacol, nu pricep că în teatru trebuie să fie o disciplină de cazarmă și o punctualitate de nec feroviar. Sau, uneori, chiar dacă interpretul e punctual fizic, prezența psihică îi vine ceva mai tîrziu : a repetat la radio de la opt la zece fără un sfert, a sărit din tramvai în autobuz și a venit gîfîind la zece ; nu cu nervul creației, ci cu nervii emoției de a nu întîrzia. Este imposibil ca în atari condiții la zece și cinci să fii în pielea personajului. Alții încep să vîneze minutele de la sfîrșitul repetiției : nu mai sînt preocupați de rol, ci să le dai drumul la timp, ca să nu întîrzie la televiziune sau la film. Nu mai vorbesc de faptul că în clipa în care nu mai sînt în scenă se întîmplă să frunzărească nu rolul din teatru, ci cel care îi va duce pe micul ecran. Fărîmițarea în mii de preocupări adiacente, acrobația între programări diferite, goana de la platou la microfon și scenă, iată prejudicii pentru tînărul actor bucureștean care nu e suficient de tare să reziste ofertelor de tot soiul. Dispersarea este una din racilele care subminează activitatea actorului tînăr, neștiutor să-și economisească și să-și dozeze energia și elanul tineresc. Așa se întîmplă că tu, regizor, ai actorul în scenă, și totuși nu e ; nu-ți răspunde sarcinilor de repetiție : e obosit — a jucat seara, a filmat noaptea, a repetat la radio... sau, ceea ce e la fel de grav, deformat de specificul televiziunii și al filmului, crede că îți realizează dorințele, că se transpune imediat în rol, așa cum o face în fața obiectivului. El nu știe că pe scenă concentrarea actorului trebuie să fie continuă, în timp ce în artele înrudite discontinuitatea e caracteristică, actorul trebuind să fie în personaj doar atunci cînd ochiul aparatului este fixat asupră-i. De aceea pe un asemenea actor îl surprinzi pe scenă, după un efemer moment de concentrare, că se rupe de partener sau alunecă în joc de reprezentare.

Așa se întîmplă că unii tineri actori talentați, pe măsură ce sînt tot mai folosiți, se uzează din ce în ce sau cad în manierism. Cu atît mai mult constatăm asta atunci cînd li se servesc pe bandă rulantă roluri asemănătoare. Din vina lor sau a regizorilor, Constantin Codrescu, Boris Ciornei, Florin Vasiliu, Liliana Tomescu au trecut prin perioade de manierism din care s-au salvat abia în ultimul timp. Așa se ajunge ca Dem. Rădulescu-Biban să fie același și în Molière și în Brecht. O pricină a nepromovării actorilor tineri de către ei înșiși este lipsa de cultură, superficialitatea sau anemia lecturilor și a preocupărilor, tolănirea în metehnele unei boeme anacronice.

Altă formă de nepromovare o întîlnim cînd tinerii actori vor să promoveze prea mult. Asta se întîmplă în special cu cei mai proaspeți absolvenți. Sosiți în teatru după ce la Institut li s-au încredințat roluri mari din marele repertoriu, nu-și dau seama că le interpretaseră pe scena mică a Studioului de Institut, în fața unui mic public alcătuit în special din prieteni și rude, în fața unor exigențe mari față de ei ca studenți, dar încă mici față de ei ca profesioniști (părerile profesorilor și ale presei). Ei nu știu că aprecierile laudative atunci adresate lor îi socotesc onorabili nu atît în raport cu rolul, cît cu ei înșiși. Dacă X din anul IV e apreciat în rolul lui Lear, nu înseamnă că **a fost** Regele Lear, ci că, imberb încă sub barba de cîlți, a arătat disponibilități, promisiuni pentru repertoriul shakespearian. Rolurile întruchipate pe scena Institutului nu sînt decît studiu, și nu creații depline.

Deși cînd ajunge actor pe scena unui teatru adevărat optica celor din jurul lui e schimbată și pretențiile sînt altele, tînărul actor își păstrează adesea optica studențească. Fiindcă **a lucrat** Hamlet crede că **a fost** Hamlet, și că **lui** și nu altuia i se cuvine să joace Hamlet în teatrul respectiv. Dacă a fost Othello cu o parteneră studentă, crede că poate să-l joace și cu o Desdemonă cu zece ani mai în vîrstă ca el și, ceea ce e și mai hotărîtor, cu zece ani de meserie mai mult ca el.

Pretenția de exclusiv protagonism a unor absolvenți abia sosiți în teatre creează multe neajunsuri. În primul rînd lor : fie, nesatisfăcuți, se comportă ca niște suverani detronați și exilați în respectivul teatru de raion, fie, cu pretențiile admise, cad victima rolului mare care sau îi năruie sub greutatea lui, sau își pune o amprentă prea puternică pe pasta încă moale, neformată a proaspătului actor.

Promovarea tînărului actor, judicioasă, atentă, gradată, armonioasă — și din partea regizorilor și din partea lui însuși — promovarea tînărului actor la nivelul condițiilor excelente oferite teatrului realist-socialist din țara noastră, — iată una din datoriile noastre, ale tuturor oamenilor de teatru.

Mihai Dimiu

ȘT. LUCHIAN : SPĂLĂTOREASA (detaliu)

Pictura e un lucru foarte mare

— „Trecem mai departe, tovarăși. Ne aflăm în fața altui pictor care atacă altă tematică a cărei echivalente sonore le materializează viguros amplasate pe pînză. Este de remarcat viziunea aeriană și efervescența creatoare a artistului, precum și predilecția lui pentru culoarea aceasta verde, în care stă toată semnificația mijloacelor lui de interpretare".

Îndrumătorul tuși ușor în pumn și privi cu îngăduință micul grup de... „consumatori de artă" pe care de o jumătate de oră îl plimba după el prin sălile muzeului, dezvăluindu-i misterele picturii și sculpturii. Era mulțumit. Cei care la început mai cutezau să-l întrerupă cu întrebări profane, acum se uitau la gura lui din care ieșeau sentințe dezvăluind înțelesurile adînci pe care tablourile în mulțenia lor erau incapabile să le exprime.

— „Mai departe, tovarăși, un alt pictor, o altă tematică, o altă concepție și o altă tehnică. Caracteristica lui este lipsa de adîncime și accentul pe gama cromatică, subliniate de tușe cînd dinamice, cînd statice. Aceste tușe de o rezonanță gravă și sonoră ne duc cu gîndul la Bruegel, cu care are multe afinități temperamentale".

Hotărît lucru, îndrumătorul nostru e un om temeinic pregătit și vorbește frumos. Dacă nu înțeleg nimic din ce spune, de vină este numai lipsa mea de inițiere.

Mă mai uitasem, pînă atunci, de cîteva ori la tabloul respectiv fără să observ de-a lungul anilor că era vorba de o paletă bogată. În mintea mea încolțește ideea chinuitoare că mi-a plăcut în mod greșit.

— „Mai departe, tovarăși, ne aflăm în fața unui pictor în a cărui primă atenție stă chimia secretă a materiei, precum și distanțele valorilor tonale pe care, prin intermediul tonului luminos, le sugerează în profunzime spațială. Ingeniozitatea lui constă în felul de a hotărî sensul lucrării prin acordul unor tente cromatice superflue. V-aș ruga să observați, tovarăși, un lucru de o importanță capitală. Dacă scoatem această mică pensulație din contextul tabloului — și acoperi cu vîrful bățului o mică pată roșie — întreg tabloul cade".

Uluială generală. Eu personal am senzația că lucrarea stă agățată în pata roșie și nu în cuiul din perete.

— „Vom profita de această nouă întîlnire cu sculptura. De remarcat aici noblețea atitudinii, eleganța liniilor și mai ales formele acestea atît de pline, aproape rotunde, sculpturale, cum spunem noi, mai sculpturale decît la Paciurea sau Anghel".

Picioarele mi s-au muiat în fața acestei noi revelații : găsisem echivalentul expresiei „sculptural" : otova. Caut să-mi fixez în memorie : cu cît e mai otova, cu atît e mai sculptural.

— „Cît despre secretul obținerii monumentalității e deajuns să observați capul sculpturii foarte mic în raport cu corpul".

Mă uit la vecina mea din dreapta. Nu e de loc monumentală, în schimb e foarte sculpturală. Va să zică încep să înțeleg. Încălzit de acest prin succes, la care nu mai speram, privesc cu recunoștință și curiozitate la savantul nostru binefăcător. Nu e nici el „sculptural" dar la cap dă semne vădite de monumentalitate.

Ajuns acasă, am căutat să continui inițierea mea în arta plastică, am aruncat pe masă un vraf de reviste și m-am apucat pe dată de lucru. Am deschis la întîmplare : „Sculptura nu se însoțește decît cu muzica și cu vîntul" (Pavel Bellu) ; „Armoniile de cenușiu și brun s-au realizat în relații inesperate" (E. Schileru). Va să zică, ghidul citește cronicile plastice. Pictura se însoțește cu vîntul în relații inesperate, fiecare pictor are o altă tușă, care pusă pe paletă care... care...

...În noaptea aceea, am avut febră. Orice s-ar zice, pictura e un lucru foarte mare.

Val. Chendea

Un spectacol tineresc

Teatrul Regional București continuă cu consecvență promovarea curajoasă a tinerelor talente actoricești. Spectacolele cu „Mielul turbat", cu „Indrăzneala" sau comediile lui Alecsandri au relevat posibilitățile apreciabile de care dispune colectivul proaspătului teatru. Am reținut cu interes nume de realizatori și interpreți, iar evoluția lor se cuvine, bineînțeles, urmărită. O recentă premieră pe țară, „Războiul" de Goldoni, vine să confirme încrederea publicului. Regizorul Horea Popescu descifrează minuțios — în cavalcada situațiilor amuzante și a glumelor copioase — chemarea ardentă a lui Goldoni, adresată umanității de a se bucura de binefacerile păcii. În realizarea versiunii scenice a spumoasei comedii goldoniene, Horea Popescu a sesizat nuanțele multiple, bogăția de viață pe care o conține materialul faptic. Ritmul trepidant, tumultuos, menținut viu pe întreg parcursul spectacolului, nu estompează contururile prezențelor umane. Ne place întruchiparea convingătoare a rolurilor de către tinerii interpreți. Cuplul dona Florida — don Faustino, susținut de Andreia Năstăsescu și Voicu Jorj străbate cu emoție și sinceritate traiectoria unei iubiri pasionate, nu lipsite de complicațiile inerente zilelor de război. Andreia Năstăsescu se remarcă prin autenticitatea jocului ei expresiv ; ea reliefează cu mult firesc partitura dificilă a personajului. Voicu Jorj evidențiază mai pregnant notele grave cerute de rol. Unele tentații de a șarja în anumite scene îl stingheresc însă. Menționez compoziția bine finisată a lui Mihai Pălădescu (în Don Cirillo). Actorul știe să dozeze judicios accentele satirice, evitînd „găselnițele" stereotipe. Imbogățitul de pe urma

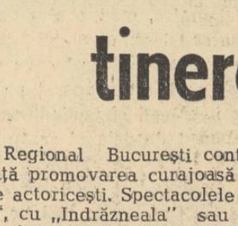

războiului, intendentul Polidoro, evoluează pe scenă masiv și ridicol, în interpretarea corectă a lui Marius Marinescu. Fiica sa, dona Aspasia, cunoaște, în talentata actriță Dorina Lazăr, o bună tălmăcitoare a gîndurilor ei, deși jocul actriței pare pe alocuri afectat. Rodica Popescu compune sprințar rolul țărăncuței Lisetta, dar pedalează prea mult pe datele exterioare oferite de rol. Precupețaa Orsolina este concepută interesant de Stela Moga. Momente de frumoasă creație prilejuiesc Dominic Stanca și Dumitru Dunea (în don Egidio și don Sigismundo). În întregul său, spectacolul degajă prospețime tinerească.

Mihai Botez

Dan Grigorescu

DE GUSTIBUS... DISPUTANDUM

„De gustibus non disputandum"... Scepticismul dictonului scolastic, sugerînd inexistența oricăror legi obiective ale artei în funcție de care să se facă aprecierea unei lucrări (fie ea un roman, o pictură sau o simfonie), a devenit, la un moment dat, o acoperire a gustului îndoielnic. De vreme ce gustul ar fi supremul criteriu de selectare a frumosului, ce drept ar avea cineva să discute preferințele cutăruia care ar ține morțiș să creeze opere pe care să nu le înțeleagă decît el ? Sau, și mai departe, mai are vreun sens discutarea de către public a uneia sau a alteia din creațiile de artă ? Fiecare poate susține ce-i place pentru că „gusturile nu se discută", deci nimeni nu mă poate convinge de dreptatea argumentelor lui, pentru că „totul e doar o chestie de gust".

Fără îndoială că, în receptarea unei opere de artă, gustul este un element în nici un caz neglijabil. Într-o sală de muzeu, cineva se poate opri cu admirație nemărginită în sala neoclasicilor, să zicem, trecînd mai în grabă prin fața picturilor romantice. Nimeni nu-l poate învinui de lipsă de gust ; dar dacă, începînd să teoretizeze, va spune că „romanticii sînt niște pictori slabi" și va folosi argumentul „nu convin temperamentului meu", avem tot dreptul să-l considerăm un superficial. Dacă, respingem modalitatea romantică de interpretare artistică, va încerca să-și întemeieze argumentele pe cîteva principii critice generale, chiar dacă acestea decurg din înclinațiile gustului personal, vom avea de-a face cu o interpretare estetică, ceea ce e cu totul altceva decît simpla respingere arbitrară, neargumentată.

Gustul nu se poate dispensa de legile generale ale unei estetici. El evoluează o dată cu principiile epocii, decurgînd din ideologia uneia sau al alteia dintre clase. Burghezia romînă a acordat, de pildă, o prețuire foarte... concretă picturilor dulcege ale unui Kimon Loghi sau Pan Ioanid. Un salon împodobit cu o „Horă" a lui Pan Ioanid, o sufragerie pe pereții căreia atîrna o natură moartă cu felii de pepene și cu struguri, o piață publică dominată de o imensă păpușă de ipsos semnată de cine știe ce sculptor francez lipsit de har, erau un semn de suprem „bun gust". Nu avem dreptul să discutăm aceste probe de „gust" ? Sîntem datori să vedem în aceste „picturi de gang", în nudurile obscene destinate dormitoarelor bogătașilor, un semn al ideologiei burgheze. Se pot trece cu vederea încercările aberante ale unor sculptori contemporani din țările capitaliste, care din roți dințate, cîrpe și ziare vechi creează „compoziții, plastice" fără sens, fără mesaj, fără vibrație ? E și asta o „chestie de gust" ? Tot o chestie de gust sînt oare și poeziile abracadabrante, cu litere amestecate arbitrar, „romanele" care nu conțin decît pagini negre alternînd cu altele complet albe, fără nici un cuvînt ? Nu putem omite faptul că din familia acestor snobi, autori ai unor cărți fără nici un înțeles logic, s-au recrutat, în jurul lui 1920, cei mai zeloși apologeți ai fascismului italian. Ceea ce demonstrează că aceste „chestii de gust" nu sînt chiar atît de inofensive cum ar părea la prima vedere.

Frumosul, așa cum a demonstrat estetica marxistă, este o categorie obiectivă, constînd din anumite legi ale lumii materiale, ale naturii, înțelese prin intermediul imaginii. „Ideea frumosului se bazează pe o întreagă sumă de noțiuni dobîndite prin cunoașterea lumii înconjurătoare ; ea este produsul unei dezvoltări complexe și îndelungate a conștiinței omului social" (N. A. Dmitrieva și E. I. Martinova, „Frumosul în realitate și în artă").

Arta contemporană a popoarelor din America Latină se bazează pe tradiții proprii, diferite în mare măsură de ale noastre. Și totuși dansul sud-american, gravura cubană, pictura mexicană ne emoționează, completînd înțelegerea pe care o avem noi despre frumos cu un nou aspect. „Estetica urîtului" proclamată de arta decadentismului occidental jignește simțul nostru pentru frumos. Înseamnă aceasta că estetica e lipsită de orice criterii obiective, că e numai o „diferență de gust" între noi și burghezia care încurajează trucurile abstracționiste ?

În fața vitrinei unui magazin de textile, se poate duce o controversă aprinsă între două femei care să susțină frumusețea unui imprimeu sau al altuia. Aici gustul e într-adevăr criteriul principal de selecție. Dar dacă, într-o sală de concert, vom auzi diatribe înverșunate împotriva muzicii simfonice, declarată inferioară twistului, lucrurile vor deveni mai grave. Moda trecătoare, gustul nu pot fi invocate pentru respingerea în bloc a creației marilor compozitori din toate epocile. Nimeni nu poate contesta virtuțile estetice ale muzicii ușoare **bune**. Dar numai ale acelei muzici care comunică un sentiment, o idee, care tinde să lumineze universul sufletesc al omului. Însă, în același timp, nimeni nu poate șterge dintr-o singură trăsătură valoarea uriașă a creației lui Beethoven, Brahms, Enescu sau Prokofiev, declarînd senin că „n-o înțelege", că „muzica ușoară îl satisface mai mult" sau, pur și simplu, că „gusturile nu se discută". Evident că pentru înțelegerea muzicii simfonice sau a artei marilor maeștri ai penelului și ai daltei e nevoie de o cultură solidă, multilaterală, de o educație stăruitoare și sistematică. Efectele acestei educații se descifrează în numărul uriaș al auditorilor concertelor de muzică „grea", al vizitatorilor marilor muzee și expoziții de artă din țara noastră.

Atitudinea estetică nu e o simplă atitudine contemplativă ; așa cum a demonstrat Marx, ea slujește drept pîrghie în năzuința omului de a transforma lumea. De aici rezultă că, dacă în unele detalii ale artei se mai pot duce discuții despre gustul uneia sau al altuia, de la un nivel anumit al valorilor aceste discuții devin inutile, aberante. Gustul „iconoclaștilor" care negau pe Rubens sau Michelangelo, punînd în loc bizareriile bolnăvicioase ale unor „originali" ce disprețuiau orice legi ale frumosului, s-a dovedit de mult ridicol.

Mai există încă magazine de artizanat care, în numele unui „gust" care (evident !) „nu se discută", creează mici bibelouri dulcege, abajururi cu franjuri, cutioare bogat încrustate care ar fi satisfăcut, fără îndoială, gustul burgheziei. Se mai văd, pe alocuri, produse de îmbrăcăminte lucrate cu o fantezie rămasă în urmă cu 30—40 de ani. Gustul oamenilor din deceniul al 7-lea al acestui secol, nu poate accepta așa ceva. Dar aceasta nu înseamnă că extravagantele unor tineri snobi care se îmbracă fistichiu, cît mai fistichiu cu putință, nu sînt tot atît de străine epocii noastre. Sau, revenind la muzică : nimeni nu pretinde ca serile de dans ale tinerilor să fie înlocuite cu audiții sobre ale muzicii lui Bach și Haendel. Fiecare însă la locul și la timpul său. Rochia de seară nu se poartă la plimbarea de duminică dimineața. Dar un tînăr cult, un adevărat contemporan al marilor descoperiri contemporane ale științei, un om care asistă la plămădirea unei culturi noi, socialiste, nu poate să se ascundă stingaci după pricipiul „de gustibus"..., dedicîndu-se cu înflăcărare numai exercițiului dansului.

Gustul se formează, se educă. El corespunde unui anume nivel de înțelegere a funcționării legilor obiective ale frumosului. Pe măsură ce nivelul cultural crește, gustul devine și el mai precis, mai nuanțat. Așa cum spunea Gorki, „estetica este etica viitorului", etica oamenilor culți ai comunismului pentru care frumosul va fi criteriul suprem de apreciere a lucrurilor.

Gusturile există, nimeni nu o contestă. Dar ele nu sînt o categorie absolută, unică, de apreciere. Ele sînt produsul unei educații, deci al unei epoci, al unei ideologii. Cînd e vorba așadar de gusturile burgheziei, putem afirma răspicat : ele **se discută !**

CRITICA LITERARA ȘI EDITURILE

Evident, de la Conferința pe țară a scriitorilor, critica noastră literară a ilustrat o mai vie și mai activă prezență în dezbaterea fenomenului literar actual. Cronica literară, articolul de problemă, recenzia, unele — încă timide, trebuie să recunoaștem — încercări de a aborda studiul cu caracter generalizator, și-au dovedit în ultimul an o sporită operativitate, venind mai direct și mai concret în întîmpinarea sarcinilor care stau în fața criticii. În sfîrșit, trebuie relevat sporul de obiectivitate în judecată și apreciere, obiectivitate izvorînd din principialitatea poziției și din dragostea fierbinte pentru literatură, ce obligă la exigență.

Astfel stînd lucrurile — și ele nu pot să nu ne bucure, deși mulțumiți nu ne putem declara — mi se pare îndreptățită întru totul „Agenda" *Gazetei literare* purtînd titlul „Editurile și critica".

„*Ar fi bine*, spunea semnatarul acelei „Agende", *ca o disciplină socotită și știință și artă să beneficieze de drepturile fiecăreia dintre acestea.*"

Ideea se cuvine a fi recepționată pozitiv de forurile indicate s-o realizeze practic și, bineînțeles, sprijinită cu spiritul de răspundere cuvenit. Este cît se poate de limpede faptul că menirea criticii — cronică literară, articol, recenzie etc. — de a înregistra activ și permanent evoluția procesului literar în toate direcțiile lui — poezie, proză, dramaturgie — nu poate fi vitregită și redusă la rolul minor de consemnare cotidiană, amenințată de risipire sau de lăcătuire în paginile unei colecții. Și aceasta cu atît mai mult cu cît sîntem, cred, unanimi în a aprecia acel „*spor*" de calitate, relevat și în „Agenda" amintită și cu alte prilejuri care nu țin de treceri în revistă festive.

Pe de o parte trebuie avut în vedere rolul major al criticii literare, funcția ei social-politică și estetică, raportată la fenomenul literar, iar pe de altă parte nu poate, cred, fi neglijat nici acel aspect care ține de recunoașterea criticii ca fiind ea însăși o formă de manifestare literară și a literaturii ca atare.

Pornind de la o asemenea concluzie va trebui să fim de acord că nu se justifică timiditatea — ca să vorbim eufemistic — cu care editurile s-au apropiat, în ultima vreme, de ideea publicării unor culegeri de cronici și articole care să poată fi puse la îndemîna cititorilor, dornici să-și confrunte punctele de vedere, să afle un sprijin competent în orientarea lecturii lor. Așa, de pildă, credem că ar fi cum nu se poate mai bine venite culegeri în care să poată fi urmărită, pe baza cronicilor sau articolelor apărute la timpul respectiv, evoluția prozei, a poeziei sau a dramaturgiei noastre într-o anume perioadă, un an sau doi. Asemenea culegeri ar avea apoi darul să vină în ajutorul procesului de învățămînt organizat, în școli și facultăți, întrucît cine cunoaște acest proces nu poate să nu știe de cîte greutăți se lovesc profesorii noștri de literatură în activitatea lor de predare a disciplinei pentru care s-au pregătit, cît folos ar aduce asemenea culegeri pentru mulți dintre acei care nu întotdeauna au la dispoziție colecția revistelor, sau nu au timpul solicitat de investigația în bibliotecă. Socotesc că argumentul acesta nu poate fi de loc neglijat, iar existența lui subliniază încă o dată și prețuirea de care se bucură critica, dar și răspunderea ce revine acestei activități, privită sub aspectul funcției ei social-estetice.

Apoi, vom fi și noi de acord cu autorul „Agendei" că dacă recunoaștem dreptul criticii la existența literară, trebuie să-i recunoaștem și dreptul prezenței pe masa librăriei, în volumul de cronici sau articole, așa cum se petrec lucrurile cu antologiile de versuri și nuvele. Și cum nu fiecare volum de proză trebuie să cuprindă neapărat un roman, nici fiecare volum de critică nu poate fi prestabilit și limitat, dinainte, la noțiunea de studiu monografic.

Dar se pare că timiditatea editurilor își are un temei, bineînțeles nu întru totul fundat. Mă gîndesc anume la graba cu care aceleași edituri, nu cu multă vreme în urmă, 7-8 ani, au făcut să apară mai multe volume de critică, cuprinzînd exact ceea ce noi cerem, adică cronici și articole.

Spunem grabă nu cu intenția de a generaliza, și tocmai de aceea ținem să precizăm că ne referim la regretabila lipsă de exigență în selecția care a stat la baza *unor* volume sau a *unor bune părți* din altele și care astăzi apar prea puțin justificate editorial.

Sînt, de pildă, cronici care, citite azi, ilustrează ori o superficială aplecare, din partea autorilor, asupra lucrării analizate, ori un insuficient de dezvoltat spirit critic ori, uneori, o flagrantă contradicție cu judecăți și aprecieri mai recente, ale aceluiași critic, privind pe unul și același scriitor.

Nu ne-am propus aici o astfel de analiză, dar vrem să arătăm că temeiul rezervei manifestate de edituri nu se susține. Nu poate fi evitată, totuși, o discuție pe tema aceasta și ea privește îndeosebi seriozitatea, pregătirea și autoexigența criticilor respectivi. Dar trebuie reținut și faptul pozitiv al apariției unor volume de critică prețioase, al căror exemplu trebuie continuat, pentru că e impus de o realitate obiectivă.

Bineînțeles, în primul rînd este vorba de măsura în care criticul însuși înțelege să-și acorde prestigiul cuvenit, atunci cînd procedează la alcătuirea unei atari culegeri, dar la fel de firesc este să vorbim și despre exigența editurii.

Pornind deci de la o astfel de dublă exigență, pentru ideea susținută în „Agenda" *Gazetei literare* pledează argumente de cea mai mare greutate. Și asemenea argumente sînt de luat în considerație.

Dinu Săraru

PEISAJUL INDUSTRIAL ȘI LIRICA TINERILOR

Cum e și firesc, motivul industrial exercită o mare și rodnică atracție asupra tinerilor creatori care nu o dată în volumele lor de debut sau în paginile revistelor îi consacră cicluri întregi.

Am aminti, în acest sens, „Însemnările din mină" de Florența Albu, „Văpaia Hunedoarei" de Fl. Mihai Petrescu, „Ca să se facă lumină" de Adrian Munțiu, „Arhitecturi" de Anghel Dumbrăveanu, poemele de notație reportericească ale lui Ilie Constantin, poeziile din volumul „Creanga de măslin" de Ion Rahoveanu, ciclurile semnate de Dimitri Rachici și Damian Ureche în „Scrisul bănățean" nr. 9/1962, sau dintre cele mai recente, poemul „Fiul uzinei" de I. Chiric (Luceafărul, dec. 1962), „La poarta uzinei" de Ligia Tomșa (Scrisul bănățean nr. 6/1962).

Asemenea poezii dovedesc o dată cu rodnica înșiurire pe care prefacerile din țară o au asupra poeziei și o maturitate în înțelegerea rosturilor majore ale liricii noastre noi.

Nu s-ar putea spune însă că realizările tinerilor reușesc întotdeauna să se ridice la nivelul exigențelor cerute de o astfel de temă.

În articolul de față, nu ne vom opri asupra succeselor înregistrate în această privință, întrucît despre aceasta s-a mai scris, ci vom face numai cîteva observații asupra unor aspecte ce tind să se generalizeze periculos.

De multe ori ceea ce în viață e pasionant, frumos, impresionant, cu profunde implicații, apare în unele poezii șters, lipsit de vibrație lirică. Cauza acestui decalaj se află, credem, în atitudinea contemplativă, de pseudo-extaz, incapabilă să camufleze totuși superficialitatea autorului, neputința lui de a privi *din lăuntru* fenomenul industrial. Unii sînt tentați mai mult de pitorescul peisajului și nu reușesc să transmită semnificația majoră a prefacerilor.

De aici abuzul elementului descriptiv care pare că vrea să înlocuiască intensitatea emoției. Peisajul e privit, de obicei, de la altitudine, „de sus" : „De sus privirii tale i s-arată / Tot șantierul răvășit pe vale" (Ilie Constantin — „Macara") ; „Din creasta dealului pot privi pînă departe, / (...) Pot privi peste văile Olteniei, aceste enorme aule petrolifere" (A. Dumbrăveanu : „Arhitecții înălțimilor") ; „Stau pe Ceahlău. Tăcere-n jurul meu / (...) Privirile se odihnesc vrăjite / Pe-un lac sclipind de cerul fără nori" (Fl. Mihai Petrescu : „Lacul de acumulare") ; Din toate părțile / Se vede combinatul / Din turnurile gotice-ale castelului, printre două case", (C. Abăluță — „Combinatul") etc.

Această modalitate de înfățișare, am zice panoramică, a peisajului industrial își are explicația în teama unor poeți de a se apropia mai mult de munca constructorilor. Mimarea admirației ia locul unei trăiri emoționale sincere. I. Rahoveanu, de exemplu, nu poate spune despre mineri altceva decît că le-ar ridica un soclu strălucitor spre (poetul zice „sub") gloria lor : „Sub gloria minerilor, înalt, / Un soclu aș dura, ca strălucirea / Privirilor de sub pămînt să stea / În sclipătul metalului sculptat" („Minerilor un vis").

De mai multe ori deficiența de care vorbeam este mascată (mai mult sau mai puțin abil) printr-o imagistică foarte prolixă. Nota de prețiozitate pe care unii autori consideră că o imprimă creațiilor lor, folosind „cu carul" tot felul de metafore, epitete și comparații, unele, e drept, frumos meșteșugite, nu poate salva poezia de lipsa ei de substanță. De teama de a nu „tehniciza" versurile, folosind prea multe cuvinte specifice, unii poeți cad în extrema cealaltă, a ruralizării peisajului industrial. Cezar Baltag scrie într-o poezie : „Aici, între aceste ziduri aud / Cum îngenunche metalul în sine însuși sfios, / Ca un bivol fulgerat între coarne / („În halele uzinei"). Alții merg pe linia minimei rezistențe, considerînd drept imagini artistice alături de genul acestora : „zimbrii de cărbuni" (I. Naghiu — „Vînătoare în mină" — „Munca", ian. 1963), „oraș înalt... cu palme aspre de fier" (Victor Nițâ — „Cîntec pentru Hunedoara", „Luceafărul", oct. 1962), „verticala cifră a certitudinii" (Platon Pardău — „Ecoul nostru" — Sc. Tin., oct. 1962), ca și adevărata pădure de „arbori de fier", „arbori de metal", „arbori de foc", „păduri de sonde", „colos de oțel și de piatră" din poeziile despre sonde și furnale.

La fel de supărătoare sînt exercițiile de simplă înșiruire a cuvintelor, versuri ce vor să sugereze imaginea de creștere a construcției pe verticală : „cărămizi, îngemănate surori, / Născute parcă una din alta, / Șiruri crescute unul pe celălalt, / Alcătuirea voastră-mi vorbește / Despre răbdare și stăruință" (L. Neamțu — „Cărămizi", „Scrisul bănățean" 1/1962).

Asemenea „îngemănări poetice", surprinzător de abundente în creația tinerilor, nu pot fi puse, desigur, numai pe seama necunoașterii vieții oamenilor din industrie. Lipsa de exigență față de propriile creații, precum și acceptarea acestora de către diversele redacții constituie încă un motiv tot atît de serios. El are drept consecință faptul că în lirica peisajului industrial se mai întîmplă să mai apară încă poezii fără vibrație, descriptive, exterioare și apoetice.

Valentin Borda

MUGURI ȘI SOARE—Fotografia: SANDU MENDREA

PARODII

de MARIN SORESCU

Veronica Porumbacu

SIMPLU

Doi — trei oameni,
Și o conductă obișnuită —
Am putea s-o numim chiar
Țeavă,
Căci nu are un diametru prea mare.
Mă uit pe fereastră cum
Ei sapă un șanț...
Iar țeava șclipește ca un fluier, de ge
Atît.

★

Dormi, gaz metan,
Dormi
În lăcrimarul tău geologic,
Cu fruntea de vînt rezemată în
Propria-ți nemișcare.
Tu n-ai auzit încă de canalizare.
Tu n-ai auzit încă de instalare.
Ești ca un prunc care doarme
Înainte de a se trezi.
Dormi, cît mai poți dormi,
Fătul meu aerian.
Nani, nani, gaz metan.

Și iată că oamenii
Au și îngropat țeava
În șanțul reavăn
Ca pe o joardă de viță, toamna.
Iată-i, o altoiesc
Pe o altă conductă,
Ceva mai mare
Care tocmai trece prin șanț.

★

În camera mea
S-a făcut parcă mai cald...
Fotoliul moale se simte parcă mai bine,
Ca un motan căruia i s-a așezat
O perină moale sub cap.
Oare ce suflet se bucură așa tare în sobă?

★

Aș umbla din casă în casă
Să aprind peste tot
Cu același gest încărcat de grijă
Focul în sobă.
Toți copiii din lume
Să cunoască dogoarea dragostei mele.
Și să spună simplu,
De cîte ori mă văd venind cu chibrituri
„A venit să aprindă focul".
Și să se bucure.
Atît.

A. E. Baconski

IMN CĂTRE NECUNOSCUTUL DIN MINE

În mine-un scit se caută pe sine,
Avînd drept torță marile neliniști:
Cine ești tu? Cine sînt eu?
Unde e fluxul? Cine-s nohaii?

Eu, drept răspuns, îi pun pe umeri toga
De vînt, — și mă-nmulțesc pe drum cu umbra-mi,
Fac gesturi largi în fața mării-ntinse
Și dau din cap cu mii de înțelesuri —

Dar niciodată eu nu-i spun nimic.
Căci nu știu, nu știu, nu știu cine-s eu.
Mă bănui doar a fi, privind cravata-mi,
Singura certitudine cu nod,
Și mă întreb: oare tracii
Vai tracii, cum își croiau, prin veacuri,
pantalon

Alteori iau sufletul cu mine în pămînt,
Adînc în pămînt,
Într-un întuneric cu agățîrși —
Cîteodată e „beautiful")*
Să bați și cîmpii de sub pămînt —
Dau la o parte liliecii împietriți, ca niște
Gorgane scufundate de vînt,
Fac cu mîna semne misterioase,
Șiroind de sensuri
Pe care să le culeagă mulțimea.
Sufletul meu stă cu sufletul lui la gură,
Așteaptă, așteaptă, așteaptă —
Și iarăși nu-i spun nimic.
Însingurat precum un cap de ață
Dă, cercetez și privesc totul
Cu două întrebări dilatate în găvanele goale
Neliniștit ca frunzele care pleacă și se întorc
mereu
Fără să afle niciodată de ce se
întorc
Și unde se duc și cu ce mijloace vin,
De locomoție, pînă la noi
Așa și eu, poetul contingențelor sufletești. O.

Plecați de la Hamlet,
Voi, neliniști grozave.

*) frumos (engl.)

Tot despre cursul „Istoria teatrului rus"

Răspunsul tov. Silvia Cucu (*Luceafărul* nr. 6/16 martie) la recenzia noastră asupra Istoriei teatrului rus (*Luceafărul* nr. 5/15 martie) selectează din obiecțiile noastre numai unele, autoarea dîndu-le uneori interpretări ce nu corespund ideilor formulate de recenzie. De aceea, socotim că e bine să revenim cu unele precizări.

În primul rînd, tovarășa Cucu invocă argumentul că nu ar fi vorba de „un curs de istorie a literaturii dramatice... ci unul de istorie a teatrului". Corespunde această afirmație adevărului? Nu. În realitate, cea mai mare parte a cursului se referă la istoria dramaturgiei ruse, la creația diferiților scriitori, și numai două capitole complete, alături de unele indicații semănate pe parcurs, în alte capitole, privesc rolul unor personalități actoricești și instituții teatrale de seamă. Pentru a se realiza un curs de istorie a teatrului rus, s-ar fi cuvenit o sporire a spațiului acordat unor probleme ca acelea de dezvoltare a teatrelor, de alcătuire a repertoriului cu referire la prezența unor specii (vodevil, melodramă etc.) așa cum a făcut-o manualul sovietic *Schițe de istorie a teatrului dramatic rus* (destinat și el studenților de la institutele de teatru) de S. S. Danilov, care a rezolvat cu succes îmbinarea celor două planuri de investigație, literară și scenică. Așa cum se prezintă, cursul tov. Cucu este totuși un curs cu profil istorico-literar, iar optica istorico-literară este cea adecvată aprecierii lui.

Judecînd deci structura cursului în mod legitim prin prizma istoriei literare, am ridicat în recenzia noastră o serie de obiecții cu privire la arhitectonica lucrării. Se știe prea bine, din practica atîtor cursuri apărute la noi și a lucrărilor de acest gen scrise de cercetătorii sovietici, că o istorie a unui fenomen literar (și ca atare și a celui teatral), nu poate fi o înșiruire de capitole monografice despre scriitori (așa cum face cu preponderență tov. Cucu), ci presupune neapărat înfățișarea procesului în plan istoric, cu perspectiva istorică a vieții și mișcării literare (și teatrale) pe fundalul căreia să se profileze în tot ce au mai caracteristic marile personalități creatoare. În acest sens, am arătat necesitatea prezenței în cursul tov. Cucu a unui capitol de privire generală asupra epocii „anilor șaizeci", această a doua etapă din dezvoltarea mișcării revoluționare din Rusia, capitol a cărei necesitate autoarea o respinge. Nu e vorba în sugestia noastră nicidecum de „un inventar de nume al dramaturgilor care n-au reușit să aducă nimic nou", cum vrea să dea impresia tov. Cucu, interpretînd schematizant recenzia noastră, ci de împlinirea unui gol în construcția cursului, de înfățișarea acelui fundal istorico-literar al desfășurării vieții literare și teatrale care, dacă ar fi existat în curs, ar fi contribuit la zugrăvirea mai pregnantă și mai explicită pentru studenți a personalității centrale a epocii, a dramaturgului Ostrovski și a însemnătății sale pentru dezvoltarea teatrului național rus.

Ne mirăm de asemenea că tovarășa Cucu nu ne-a explicat totuși de ce nu figurează în curs printre dramaturgii „anilor șaizeci" Saltîkov-Șcedrin și Suhovo-Kobilin. Ce criteriu din cele menționate de autoare ca fiind la baza „severei selecții a materialului informativ" le-a fost aplicat, ca să fie omiși? Nu cumva i-a considerat că nu se încadrează printre dramaturgii „care au adus o contribuție importantă", printre cei ce „n-au reușit să aducă nimic nou, nu s-au ridicat deasupra nivelului mediocrității..."?

Dar mai ales, cum explică autoarea absența din curs a acestor dramaturgi, de vreme ce programa analitică, aprobată de Minister, prevede explicit la pag. 45 un capitol intitulat „*Dramaturgii Saltîkov-Șcedrin și Suhovo-Kobilin*" cu indicația de a se analiza piese ca *Moartea lui Pazuhin, Umbre, Nunta lui Krecinski* etc.

De altfel, am ține să reamintim tovarășei Cucu că punctul său de vedere asupra structurii cursului pe care-l discutăm a mai fost criticat cu cîțiva ani în urmă (cînd lucrarea încă nu văzuse lumina tiparului) într-un spirit îndeaproape înrudit cu obiecțiile noastre. Iată ce citim în articolul *Deficiența de metodă* (*Contemporanul*, 1960, 13 mai) : „concepția monografică a cursului duce la întreruperea continuității istorico-literare, la destrămarea perspectivei generale... ar fi neapărat necesară stabilirea unei legături clare între opere și momentul istoric în care au apărut. Dacă s-ar fi acordat ponderea cuvenită împrejurărilor istorice, o serie de lecții ar fi cîștigat".

Iată și felul în care tov. Cucu discută obiecția noastră privind insuficienta atenție acordată analizei specificului artistic al operelor, manifestată prin caracterizări simpliste și nediferențiate. Autoarea trece peste o serie de exemple date de noi și replică doar în cazul dramaturgiei lui Cehov, deși indicațiile noastre de pagini nu erau restrictive, ci ilustrative. Dar oare la paginile în plus indicate de autoare se face într-adevăr aprecieri de calitate, la nivelul unui curs universitar asupra specificului dramaturgiei lui Cehov? De exemplu, la pag. 192—193 citim : „Acțiunea lor (a pieselor scurte ale lui Cehov) nu e legată pe fapte extraordinare, ieșite din comun, ci pe întîmplări obișnuite, care trădează mentalitatea unor categorii de oameni și prezintă tipuri de mare forță generalizatoare..." Pag. 193 : „studiul psihologic de mare finețe este întovărășit de un umor bogat, de o veselie cuceritoare"... — Pag. 202 : „piese străbătute de un viguros curent filozofic, ale căror replici simple să fie pline de conținut, piese cu acțiune serioasă...". Pag. 206 : „capacitatea de a reda prin aspectele luate din realitate, profunde idei despre viață"...

Redau aceste aprecieri generale, destul de formale, specificul și originalitatea teatrului cehovian? Nu. Dealtminteri unele dintre ele se aseamănă cu cele prin care aceeași autoare definește arta lui Ostrovski („nu alergă după situații încurcate sau efecte neobișnuite... poate să mențină treaz interesul spectatorului chiar printr-o intrigă de mare simplitate" — pag. 164) altele, eventual, s-ar putea aplica altor dramaturgi ruși. Nu interesează numărul de pagini în care revin aprecierile asupra specificului artistic al unui dramaturg, nici dacă ele se dau „pe parcurs" sau într-un „capitol concluziv", interesează calitatea, substanța lor. Și din acest punct de vedere cursul rămîne deficitar.

Una din justificările pe care tov. Cucu le invocă drept răspuns la criticile noastre este programa analitică. În primul rînd, o programă analitică poate fi completată, conform necesităților unei mai bune predări și însușiri a materialului. În al doilea rînd, cursul tipărit este o lucrare de sine stătătoare care va fi consultată și de cititorii din afara cercului studenților și deci trebuie să corespundă unor anume cerințe obiective, științifice și metodice. În al treilea rînd — lucru important — referirile făcute de tov. Cucu la programa analitică pentru a respinge obiecțiile recenziei nu corespund realității. În afară de cazul citat cu capitolul despre Șcedrin și Suhovo-Kobilin, absent din curs, dar prevăzut în programă, mai putem cita, în aceeași situație, capitolul despre MHAT (Prelegerea LXVI, pag. 49). De asemenea, tov. Cucu ne trimite la programa analitică a cursului de Istorie a teatrului romînesc pentru referirile la relații teatrale ruso-romîne. Dar acolo nu găsim urmărită prezența dramaturgiei ruse în viața teatrală romînească, ci numai cîteva mențiuni sporadice de ordin scenic și actoricesc : Aglae Pruteanu ca interpretă a repertoriului rusesc (pag. 15) și ecoul metodei lui Stanislavski (pag. 16). Sînt două lucruri cu totul diferite și e regretabil că tov. Cucu nu le înțelege.

În răspunsul său, tov. Silvia Cucu pare să insinueze în cîteva rînduri că lectura cursului nu s-a făcut cu toată atenția. Ne găsim în situația de a-i întoarce reproșul în sensul că nu a citit cu toată atenția recenzia noastră. Căci se vede limpede că recenzia cunoaște pînă și unele chestiuni de amănunt ale lucrării despre care autoarea declară că „nu figurează de loc în cursul de care ne ocupăm", cum e cazul cu referirile la MHAT care totuși figurează la pag. 202, 220, 226 (și ele ar fi putut fi mult mai substanțiale, conform cerințelor justificate ale programei. Pe linia atenției cu care s-a făcut lectura cursului, dar nu și cea a recenziei, reamintim tov. Cucu unele scăpări ale cursului, nu lipsite de importanță. Precizăm : piesa lui Ostrovski *Tusino* nu poartă numele unui personaj, ci al unei localități (foarte cunoscute în istoria Rusiei !), iar fraza lui Pușkin „Cît de tristă e Rusia noastră" a fost rostită după lectura *Sufletelor moarte* și nu a *Revizorului*, cum se arată greșit în curs, (p. 107). Și tot pe linia atenției : Cartea citată la bibliografie : *Vengrov N și Efros M., A. N. Ostrovski, Ed. Tineretului 1958* nu există ; există o monografie a acestor autori despre Nikolai Ostrovski, care însă niciodată nu a scris piese.

E numai o problemă de atenție, dar și de metodă.

Tatiana Nicolescu

Lina Kostenko

TOAMNĂ ÎNSETATĂ

Îndrăgostită vară, și tîrzie!
Magnetic, noaptea-n mîini ai ridicat...
Vai, trup frumos, cuprins cu gingășie
La pieptul aspru-al cîmpului, s-a întomnat.

Sămînța trece-n altă germinație.
Cînd vechi imagini ari cu flăcări scumpe
Triumfă seva-n noua generație,
Da-n ciuda vremii tot ai mai irumpe.

Vei adormi, sub cel din urmă-alint,
În aurul din păr toamna începe
Să-ți picure argint, argint, argint,
Vărsîndu-l și pe aurul din stepe.

Boabele gemene cer seceriș,
Alt anotimp se zbate-n trandafiri,
Pe ramul somnoros și-ntors pieziș
Merele-adorm sub tunicei subțiri.

Albastru, vîntul înghimpat răsare
Și peste trupul verii se adună.
Torentul soarelui înghează-n zare,
Pămîntu-i tot mai cotropit de lună.

Zăpada va cădea-n tăceri, opacă,
Subliniind iubirile-n declinuri
Și frumusețea verii, cum se-apleacă
Spre iarnă, înăsprind aroma-n vinuri.

În romînește de VIOLETA ZAMFIRESCU

Oaspeții noștri

Evgheni Vinokurov

INTERNAȚIONALA

Cu mintea-n veci nu va afla răspuns
La cîte-am săvîrșit și-nvins în cale,
Cel care pîn-la lacrimi n-a pătruns
Cuvintele „Internaționalei".

Apusu-i practic și nu prea zorit,
Sclav literei, tot învîrtind afaceri...
Tu, țara mea, elan ai infinit,
Să-ntreci hotarul oricăror prefaceri.

...Eu cred: vor fi — și pace într-o zi
Și mulțumire. Însă veacul, încă,
În suflet omenirii nu-i trezi
De ideal, o sete-așa de-adîncă.

CUVÎNTUL

Știință sfîntă este să vorbești!
Cuvinte să pronunți. Să-nchegi o frază,
Doar gura o deschizi și, ca-n povești,
Minunea vorbei tale scînteiază.

Ce simplu ești, tu, graiule-nțelept!
Prefixe. Rădăcini. Și terminații.
Cînd comandantu-a spus — în foc, de-a drept,
La un cuvînt al lui, se duc soldații.

Cuvîntul, pătrunzînd în orice minte
Susține cauza-i stăruitor.
Chiar oamenii-s compuși tot din cuvinte
Adînc intrate în substanța lor.

Cuvîntul miști — și un întreg pămînt
E-n vălvătăi și-n ceață-arzînd, de pară...
Reanimat din moarte, un cuvînt,
Purificat, străluce-apoi, comoară.

Și-ncepe a trăi. În voia lui.
Nu-i vrabie! Prin lume-și taie cale.
Cuvinte sînt pe care preț nu pui
Ca tecile fără de boabe, goale.

În romînește de NICULAE STOIAN

romanul sovietic contemporan

Articol scris pentru „LUCEAFĂRUL"

Auzim discutîndu-se în ultima vreme despre „sfîrșitul romanului"... Nu o dată în ultimii ani au avut loc în diferite țări dezbateri lungi și încordate în care unii au căutat să înmormînteze romanul ca gen, declarîndu-l învechit, perimat, iar alții, mai precauți, clătinînd cu regret din cap au emis teoria „crizei" romanului. În sfîrșit, o a treia categorie apără această specie, declarînd-o tînără și vorbind de posibilitățile ei încă neexplorate.

Asemenea discuții au avut loc începînd din 1956 în Franța, Italia, Anglia și multe alte țări, la ele participînd scriitori și critici literari de frunte. În Uniunea Sovietică, s-au desfășurat interesante discuții despre roman în 1960, în paginile unor periodice ca *Literaturnaia Gazeta* și *„Novîi Mir* . În 1962, scriitorii și criticii literari sovietici au dezbătut problemele romanului contemporan cu delegația de scriitori romîni compusă din: Aurel Mihale, Titus Popovici, Eugen Barbu, Eusebiu Camilar, Ovid S. Crohmălniceanu. În sfîrșit, la ampla discuție despre umanism organizată în vara anului 1962 de Institutul de literatură mondială „A. M. Gorki" au avut loc din nou vii dezbateri despre roman și căile lui de dezvoltare.

Care sînt mobilurile acestor discuții în jurul problemei romanului? De unde-și trag originea punctele de vedere contradictorii? Cred că motivele nu sînt identice pentru literaturile țărilor socialiste și pentru literaturile țărilor capitaliste.

Socotim că putem vorbi ferm despre criza romanului burghez contemporan, care a pierdut baza epică și caracterul popular al artei. În acest roman „dispare" omul ca element al societății, omul ca unitate între individual și social. În astfel de condiții se prăbușește însuși romanul ca atare. Renunțînd la sinteze, la mari tablouri sociale, refugiindu-se în sfera subconștientului, a fenomenelor patologice, romanul intră tot mai mult în sfera de înțelegere numai a unui restrîns cerc de inițiați.

La baza crizei pe care o trăiește romanul burghez contemporan se află în primul rînd, după convingerea noastră, o criză de conținut. Mă refer în cazul de față la romanul burghez care a părăsit tradițiile realiste, pentru că acel roman al zilelor noastre care continuă tradițiile realiste, democrate, se dezvoltă și progresează. Spre a dovedi acest lucru e deajuns să citățm cîteva din cele mai remarcabile romane apărute în ultimii ani, cum e *Săptămîna patimilor* de Louis Aragon, *Ciociara* de A. Moravia și *Iarna nemulțumirii noastre* de John Steinbeck.

Dezvoltarea viitoare a romanului depinde de răspunsul pe care-l vor da o serie de probleme foarte importante pentru soarta lui, cum sînt următoarele: poate fi oare cunoscut omul, poate fi cunoscută lumea lui interioară? Care sînt raporturile dintre individ și epoca sa, dintre individ și viața țării sale, a statului din care face parte? Acolo unde lipsește o concepție științifică despre lume și viață, unde însăși viața omului apare ca întîmplătoare și inexplicabilă, unde înfățișarea realistă a vieții este înlocuită cu construcții arbitrare, subiective, acolo vedem și încălcarea principiului unei narațiuni închegate, acolo dispare logica artistică interioară și forma se dezagregă.

Discuțiile despre romanul contemporan care se poartă în Uniunea Sovietică și în țările de democrație populară sînt determinate de cauze cu totul deosebite. Dar să încercăm a vedea mai întîi care este esența acestor discuții.

O primă manifestare a dezbaterilor despre roman în Uniunea Sovietică a fost aceea a criticii destul de aprinse în jurul formelor monumentale ale epicei. Articolul lui M. Kuznețov „Căile de dezvoltare ale romanului contemporan", care a deschis dezbaterile, desfășurate apoi în paginile revistei *Novîi Mir* (1960, nr. 2) a formulat destul de limpede antiteza dintre așa-numita proză lirică și roman tinzînd spre îmbrățișarea largă a evenimentelor istorice, romanul monumental! Un glas care s-a opus romanului ca atare a fost acela al lui I. Bondarev, scriitor cunoscut prin nuvelele sale inspirate din viața de război și scrise cu mult talent. Într-un interviu publicat în revista *Voprosî Literaturî*, el a declarat că, după părerea sa, nuvela devine specia predominantă în epoca noastră.

Nu m-aș putea declara de acord cu această afirmație. Socotesc că ea nu corespunde nici situației reale a literaturii noastre contemporane, nici cuceririlor ei istorice. Dacă ar fi să ne gîndim care sînt operele cele mai cunoscute și mai populare din literatura sovietică, ar trebui să citățm *Donul liniștit* de Șolohov, *Viața lui Klim Samghin* de Gorki, *Calvarul* de Alexei Tolstoi. Aceste cărți sînt, pe bună dreptate, socotite ca biruințe remarcabile ale literaturii sovietice, opere cu care ea se poate mîndri.

Dar toate sînt romane de mari proporții, lucrări monumentale, adevărate romane-epopei. Atenți la viața particulară a omului, la soarta individului, Maxim Gorki, Mihail Șolohov, Alexei Tolstoi își înfățișează eroii pe un fundal istoric complex și în continuă mișcare, dinamizat de lupta de clasă. Ei înfățișează evenimente istorice care pun în mișcare milioane de oameni, cu interese deosebite și năzuințe antagonice.

Indiferent dacă ne referim la anii de război sau la epoca postbelică, plină de evenimente sociale și politice atît de importante, simțim necesitatea operei monumentale, ample, care să înfățișeze în paginile ei experiența cucerită în această epocă, punînd-o în legătură cu destinele istorice ale omenirii. Cu toții așteptăm opere de mari proporții, care să ne înfățișeze mărețele evenimente ai căror martori și părtași am fost, care să exprime filozofia epocii și să înfățișeze viguroase caractere de oameni contemporani. Omul a pătruns în cosmos. Omul se simte deplin stăpîn la Polul Nord. Omul supune natura. Noi am dori să-l vedem pe acest om contemporan înfățișat în toată vigoarea și multilateralitatea personalității lui, am dori să medităm alături de el, să suferim împreună cu el, să mergem înainte cu el, să învingem împreună cu el!

De aceea nuvela și, în genere, narațiunea epică scurtă, cu posibilități limitate de îmbrățișare a evenimentelor, nu cred că poate răspunde singură acestei aspirații a noastre.

Dar oare sînt într-adevăr întemeiate declarațiile despre „predominarea" nuvelei și schiței în literatura sovietică de astăzi? Noi socotim că nu, romanul n-a părăsit cîmpul de bătălie! O încetinire aparentă, poate chiar stagnare, în dezvoltarea sa, poate fi explicată, după părerea noastră, prin marile schimbări istorice ce au avut loc în caracterul omului sovietic, prin noile relații care se stabilesc între om și societate, prin problemele etice pe care realitatea le ridică în fața fiecărui om sovietic, cu alte cuvinte prin toate acele transformări de mare importanță istorică ce au avut loc în țara noastră după Congresul XX.

Dacă romanul este un gen foarte sensibil la transformările care au loc în viața socială, în psihologia socială, în relațiile dintre oameni, el reacționează încet cînd este vorba de înfățișarea acestora. Condamnăm desigur „teoria distanței" dar trebuie să recunoaștem că pentru a crea romane valoroase e nevoie de un oarecare timp. După ce romanul a înmagazinat fapte, după ce l-a prelucrat și după ce a meditat asupra lor, el poate să facă un pas atît de mare înainte în înțelegerea vieții contemporane, în interpretarea ei estetică, cum cu greu ar putea realiza vreo altă specie literară. Orice roman adevărat aduce descoperiri.

Cînd Mihail Șolohov și-a publicat, în 1959, cel de-al doilea volum al romanului *Pămînt desțelenit*, el zugrăvea evenimente ale unei epoci trecute, ale colectivizării. Dar poetul, gînditorul și fiolozoful Șolohov a căutat să ne arate nu numai caracterele umane, așa cum s-au manifestat ele în acel îndepărtat an 1930, el s-a străduit să înțeleagă personalitatea omului într-un plan istoric, în perspectiva dezvoltării impetuoase spre viitor a poporului.

Zugrăvind conflicte aprige de clasă sau înfățișînd dragostea abia născută a lui Davîdov pentru Varea Harlamova, dragoste întreruptă de glontele unui chiabur, descriind pasiunile năpraznice care frămîntă sufletul lui Macar Nagulnov, povestindu-ne viața lui dramatică, iubirea lui totuși nebiruită, dăruită unei ființe de nimic cum este Lușka, arătîndu-ne frămîntările pe care le cunoaște sufletul poetic al lui Andrei Razmetnov, Șolohov vede în aceste personaje, dincolo de manifestările cotidiene obișnuite, dincolo de viața lor aspră de fiecare zi, lumina înălțătoare a frumosului.

Romanul lui Șolohov este străbătut de gînduri închinate partidului și poporului, el dezbate probleme ca aceea a relațiilor dintre conducători și masă, a necesității istorice și a omeniei.

În condițiile istorice concrete ale epocii respective, scriitorul a știut să releve un conținut uriaș de probleme general umane, de probleme importante din punct de vedere etic și estetic pentru milioane de oameni din cele mai diferite țări ale lumii. Romanul nostru în ultimii ani invită tot mai mult la meditație, înclină tot mai mult spre filozofie. Și în aceasta se află unul din izvoarele maturizării și ale progreselor sale.

Descriptivismul — această „pacoste" despre care s-a vorbit destul de mult în ultima vreme — nu poate fi învins nici prin „dinamism", nici prin „laconism", nici chiar prin „psihologism". O adevărată operă de artă se naște pe baza sintezelor, a cunoașterii adînci a relațiilor dintre istorie și personalitatea umană, a înțelegerii și însușirii filozofiei specifice epocii.

Despre ultimul roman al lui Konstantin Fedin *Rugul*, s-a scris destul de mult în presa noastră. Prima sa parte ne oferă imaginea întîielor zile ale războiului. Dar romanul lui Fedin nu se aseamănă nici cu cel al lui Simonov *Vii și morți*, nici cu cel al lui O. Koncear *Omul și arma*, nici cu nuvelele consacrate anilor de război scrise de Baklanov, Bondarev, Bikov, Rosleakov. El este cu totul diferit și original în structura sa.

Konstantin Fedin ne-a înfățișat, în această ultimă creație a sa, felul în care diferitele caractere umane reacționează în fața încercărilor grele ale războiului. De aceea, caracterizările psihologice clare și viguroase se îmbină cu un simț artistic pătrunzător, plin de ascuțime, capabil să înțeleagă și să exprime motivele care determină comportarea celor mai deosebite firi umane pe drumul tragic al războiului.

Romanul înfățișează de asemenea viața unei familii de țărani din regiunile Smolenskului și destinul greu al celor doi eroi pe care i-am îndrăgit din primele volume ale trilogiei, Kiril Izvekov și Anocika Parabukina devenită artista poporului Ulina, ca și viața dramaturgului Pastuhov, a actorului Svetuhin. Scriitorul își asumă rolul unui judecător moral aspru care distinge într-un complex de fenomene, stări și comportări, adevărata forță, cinste și demnitate, opunîndu-le egoismului, lașității și compromisului.

Romanul *Rugul* ne-a relevat într-o lumină nouă talentul lui Konstantin Fedin. El demonstrează cu cîtă plasticitate știe autorul să sesizeze stările sufletului omenesc, trecerile de la un sentiment la altul, sub influența evenimentelor războiului.

Romanele din ultimii ani ne-au făcut cunoștință și cu noi nume de scriitori, ale căror talente făgăduiesc mult în viitor. Am putea numi

pe F. Abramov cu romanul său *Frații și surorile* și pe V. Fomenko cu *Amintirea pămîntului*. Fomenko stăpînește narațiunea cu multă fermitate, are o paletă de culori foarte bogată, cunoaște pînă în adîncuri viața poporului, are o perspectivă și un orizont foarte larg. Toate aceste calități l-au ajutat să realizeze o temeinică operă, care rămîne în amintirea cititorului.

În 1962, a debutat ca romancier și scriitorul siberian Serghei Zalighin, pe care-l cunoșteam pînă acum ca autor de reportaje. E adevărat că romanul său *Cărările Altailor* are unele lungimi, și subiectul pare adeseori dezvoltat fără prea multă rigurozitate, dar în roman întîlnim cîteva tipuri umane viguroase cum e cel al savantului Rozanov, al lui Verșinin-tatăl, al Ritei Plonskaia. De asemenea, sînt de remarcat peisajele zugrăvite cu multă sensibilitate, precum și atenția deosebită acordată problemelor de ordin etic.

Și Bondarev, care s-a declarat apărător înflăcărat al nuvelei, și-a încercat puterile în 1962 în roman, publicînd în *Novîi Mir* prima sa creație în acest gen *Liniște*. Abordarea romanului a fost determinată desigur de tema cu un caracter epic și politic foarte ascuțit, ce nu putea fi rezolvată decît cu resursele compoziționale ale romanului. Pe alocuri, în această carte, am putea eventual semnala unele înrîuriri încă neprelucrate sau căutări artistice care nu și-au găsit o rezolvare deplină. Așa este de pildă întîmplarea dintre Serghei și Uvarov, înfățișată într-un stil ce ne aduce aminte de Remarque. Prietenia dintre Konstantin și Serghei, relațiile dintre ei înfățișate în primele pagini ale romanului, ne aduc aminte de opera lui Viktor Nekrasov *Orașul natal*. Desigur că nu e vorba nici un moment de vreo imitație. Bondarev este un scriitor cu personalitate proprie bine definită. E vorba de o înrîurire mai curînd „subterană", probabil inconștient recepționată de autor, astfel că s-ar putea crede că e vorba pur și simplu de o similitudine a materialelor de viață. De altfel, I. Bondarev își regăsește foarte repede drumul propriu și se manifestă cu autenticitate, emoție și originalitate. Trebuie spus că autorul nu folosește întru totul bogatele resurse pe care le oferă specia romanului. Legile nuvelei s-ar părea că-l împiedică să dea mai multă complexitate și amploare subiectului, să folosească planurile multiple, de aceea credem că unele personaje, cum sînt Nina și pictorul Mukomolov, nu și-au aflat o prezență destul de sigură în paginile operei.

Una dintre lucrările cele mai interesante apărute în 1962, este romanul lui Danil Granin *Împotriva furtunii*. Succesul romanului lui Granin a fost determinat într-o bună măsură de construcția lui liberă, firească, de interesul pe care-l prezintă căutările etice ale eroilor și de dinamismul cu care sînt înfățișate stările sufletești ale personajelor. Interesantă este însăși tema romanului care ne înfățișează viața unor tineri oameni de știință care au pornit cu multă îndrăzneală și curaj să descifreze unul din „misterele" cele mai tainice ale naturii, să supună furtuna și fulgerul. Nu numai tema este interesantă. Conflictul care se desfășoară în roman între doi oameni de știință, deopotrivă de talentați, Cîrlov și Tulin introduc pe cititor în lumea frămîntărilor etice complexe a tineretului din zilele noastre. Pentru ce trăiește, și pentru ce creează omul pe pămînt? Iată una din acele veșnice întrebări la care din totdeauna n-a fost ușor de găsit un răspuns. De fapt, o asemenea întrebare se ridică în fața oricărui om care gîndește. Și această întrebare și-o pun și eroii lui Granin. Zugrăvind cu incontestabil talent și cu multă vigoare atît figurile centrale, Cîrlov și Tulin, cît și personajele secundare, de la academicieni renumiți și pînă la industriașii întru știință, de la cercetătorii modești și conștiincioși pînă la începători, galeria umană înfățișată în romanul lui Granin îi îngăduie autorului să afirme ideea creației eliberate de orice interese egoiste, puse în slujba fericirii tuturor, a muncii cu adevărat înălțătoare destinate omenirii și binelui ei.

Romanul sovietic contemporan se ridică pînă la înțelegerea adîncă a problemelor esențiale ale epocii noastre, ajunge la înfățișarea tuturor acelor legături multiple și variate care există între om și epocă. Iată de ce problemele romanului devin probleme de ordin ideologic și sînt intrinsec legate de dezvoltatarea ulterioară a literaturii noastre.

I. G. Iakimenko

ALBĂ CA ZĂPADA LA POLUL NORD

„Abstracționismul" este, filologic vorbind, un cuvînt serios, tot atît de grav și de serios ca și cuvintele „paranoia" sau „lues". Nu se poate să nu ai un sentiment de compasiune pentru un suferind de „paranoia". El este un bolnav caracterizat prin absența totală a logicii, și o convorbire cu un astfel de om poate semăna foarte bine cu dialogurile abracadabrante ale unei piese de teatru suprarealist. Numai că acest pacient nu se consideră dramaturg sau poet după cum alții, într-o situație asemănătoare, nu se cred artiști plastici atinși de genialitate. Un cocoloș de pîine frămîntat între degetele lor nu visează să ajungă operă de artă, drumul de la marmura lui Fidias pînă la bietul lor miez de pîine fiindu-le total necunoscut și indiferent. Între abstracționism și paranoia este o legătură directă, ca între lues și sifilis, vorbele exprimînd într-o metaforă a științelor medicale aceeași suferință morală și fizică.

Dar să trecem la exemple. Un bolnav în libertate, rămas printr-o întîmplare fără asistență și supraveghere medicală, afirmă într-un interviu „eu, domnilor, sînt sculptor abstracționist". Interviul îi este solicitat nu în camera de gardă a unui spital de psihiatrie, ci în sala unei vestite expoziții de... artă plastică modernă, să zicem la Paris sau la New York. Bolnavul suferind de abstracționism îl conduce pe reporter și-i arată, de pildă, un automobil în fața capodoperelor sale plastice presat ca o felie de Camembert metalic.

— Cum se cheamă această sculptură și ce reprezintă ea? — întreabă reporterul.

— Este un încunabil al veacului

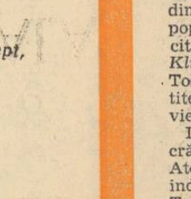

atomic, răspunde cu aerul cel mai serios din lume sculptorul bolnav de abstracționism ca de-un „amok" incurabil.

Trebuie să-i dăm și lui nițică dreptate. Așa cum a fost scoasă din presă și așezată pe postament, în expoziție, mașina arată ca o carte de dimensiuni neobișnuite, între coperțile căreia foile de tablă aduc oarecum și cu filele unei cărți.

Dar să trecem și la alte exemple care provoacă delirul criticilor abstracționiști: la o astfel de expoziție, un pictor a întins pe un carton conținutul unui tub cu „blanc d'argent". A înrămat tabloul și l-a expus fără teamă de ridicol, intitulîndu-l: „Albă ca zăpada la Polul Nord". Același joc, de astădată cu „negru de ivoriu", îl face un pictor din aceeași familie de abstracționiști, intitulîndu-l: „un negru într-un vagon Pullman la trecerea printr-un tunel". Calambururi ieftine, infatilisme, ori batjocuri directe la adresa bunului simț și la adresa cîtorva milenii de remarcabile tradiții artistice, iată ce oferă lumii occidentale niște oameni care au înlocuit dalta lui Fidias cu talpa enormă a unui buldozer, fluierul panic cu afonia cratițelor lovite demențial, paleta lui Rafael cu sprițul pompei de bicicletă, și versul virgilian cu operația „dada" unde nu mai e nevoie de inspirație și talent, acestea fiind înlocuite definitiv cu tehnica loto-ului. Scoți cuvintele din pălărie, le treci pe hîrtie în ordinea extracției și poemul e gata.

De curînd, revista „Arts" a deschis o anchetă cu privire la viitorul artei. Un profesor, membru al Academiei de Medicină din Paris, el însuși scriitor și pictor, deci înzestrat cu o triplă competență în materie, a declarat printre altele: „Arta contemporană a decăzut pînă la nivelul cel mai coborît cu putință într-o perioadă de degradare generală în domeniul sculpturii (automobile presate se vînd sub formă de opere artistice „mobile"), în domeniul picturii (tablouri unicolore, pînze albe decorate cu desene zgîriate sau sfîrtecate), în domeniul romanului (beznă și plictiseală)... Este cu neputință să ajungi la o mai mare decădere, afară doar de cazul cînd vom începe să instalăm vergi metalice pe piedestaluri sau să împodobim pereții cu rame goale".

Chiar dacă nu vor sfîrși prin a fi internați în sanatorii de psihiatrie, abstracționiștii vor sfîrși de bună seamă prin a se demasca definitiv ca impostori și excroci, ca flagelatori ai bunului simț, ca distrugători ai conștiinței artistice. Ei seamănă cu termitele. Dar termitele n-au distrus piramidele, n-au devorat nici măcar soclul „Victoriei de la Samotrace". În schimb, analcidul e suveran împotriva lor.

Petru Vintilă

MIRABELLA SARO: PĂLMAȘ ITALIAN

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.3651; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99; Abonamente: 9 lei = 3 luni; 18 lei = 6 luni; 36 lei = un an; Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii

Biblioteca
Biblioteca Federativă

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr. 8 (119) — 13 APRILIE 1963 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | Apare simbăta, de două ori pe lună — 12 PAGINI — 1,50 lei

PRIMĂVARA — Fotografie de A. MIHAILOPOL

INSCRIPȚIE DE PRIMĂVARĂ

Rîndurile de față le-am fi vrut scrise cu un condei de mălin sau de salcie pe pămîntul reavăn și aburind al primăverii. Zilele trecute încă mai băteau vîntoasele, mai cădea lapovița și iată, astăzi, au plesnit mugurii prunilor și vișinilor, s-au ivit negii de catifea ai mițișorilor, cupele minuscule și diafane ale ghioceilor și ciobu-rile de sticlă ale albăstrelelor. Cu modestia și cu lipsa de ostentație repetată la echinox de nenumărate milenii, natura ne oferă, ca pe-un poem de dimensiuni cos-mice, revelația unei noi primăveri. Tragem în piepturi, cu nesaț, aerul tare și pur al munților, de ozon, sub clopotul cărora trăim și muncim și chiar dacă am fi o „stea fără nume", simțim vibrînd în noi un vers de poet, un penel de pictor, cîntecul unui compozitor.

Să mergem în cea mai mare și veche gară a patriei, în Gara de Nord, și să privim trenurile care vin din toate unghiurile țării. N-ai să vezi nimic senzațio-nal, dar în fluviul călătorilor surprinși de fiecare dată de-o față nouă a inimii pa-triei lor, a Capitalei, ai să simți izvorul de foc tînăr și de oțel al Hunedoarei, curcubeul de scîntei al oțelăriilor din Reșița, miezul de rodie incandescentă al fon-tei din carcasele motoarelor noi făurite la Brașov și Craiova și zvîcnetul gigantic-ului puls electric de la Paroșeni și de la Singeorgiul de Pădure. O muncitoare poartă în ochi fulgerul minuscul al suveicii de lîngă care abia a plecat. Un muncitor se gîndește încă la oțelul trefilat în instalațiile laminoarelor sub privirile și sub brațele sale atente. Sondorul simte că în motoarele printre care trece arde țițeiul scos de el din pămînt și agronomul se uită la primul chioșc cu pîine ieșit în cale, recunoscîndu-și în miezul pufos și aromat visul său rumenit încă din pri-măvara și vara și toamna trecută. Anul trecut, pe vremea asta, el a trăit cea din-tîi primăvară colectivistă și toată noaptea, călătorind, a stat cu obrazul lipit de fereastra compartimentului, privind cu uimire și fericire, cu speranță și mîndrie, farurile tractoarelor, privindu-le ca pe niște mari și surprinzătoare constelații te-restre. Chiar trenul e tractat de-o locomotivă ciudată, fără cazanul ei clasic de aburi, fără tenderul plin, ca un abataj, de cărbune, fără hornul cu norii știuți, de fum. Un pupitru cu butoane, sonerii și manete, un mecanic în halat de inginer, și iată, locomotiva aceasta aleargă înghițind sute de kilometri într-un maraton rapid, harnic și neostenit. În primăvara trecută, parcă abia o știusem, parcă abia aflasem că așa ceva iese din mîinile harnice ale oltenilor. Un prozator de epică lapidară și concentrată a scris pe locomotiva aceasta „Electro-putere" și te uiți la ea cu aceeași emoție cu care ai privit altădată înfloriturile porților de lemn de la Cărbunești și dantelăria de piatră de la Horezu.

A coborît din tren și un om cu tîmplele ca sarea, dar ce tînăr era, în primele luni după război, cînd, în halele fără acoperiș de la Brașov, se gîndea și făurea cele dintîi piese ale primului tractor conceput și făurit în patria noastră. Mulți capitaliști, ținem minte, au rîs la auzul acelei vești nemaipomenite în îndrăzneala ei, și iată, zeci de mii de tractoare românești, făurite într-o uzină de cea mai mo-dernă tehnicitate, ară azi uriașa moșie fără haturi a milioanelor de țărani scăpați de exploatarea moșierilor și chiaburilor.

Dar iată și alți oameni coborînd din tren și parcă i-am mai văzut nu știu pe unde, prin care îndepărtate funduri de provincie. Îi aud vorbind despre locurile lor de baștină, cu o mîndrie proaspătă și cuceritoare. Nu știusem din geografiile în-vățate prin școli că Turnu Măgurele ar fi un oraș cu industrii și coșuri de fabrici. Trenul nostru nu văzuse acolo, în marginea Bărăganelor, decît case cu muștate și cerdac. Vom construi aci un combinat de îngrășăminte chimice pentru lanurile co-lectiviste de grîu și porumb, vom construi o fabrică de pîine la Cîmpulung Mol-dovenesc, un complex de industrializare a lemnului la Turnu Severin, o fabrică de confecții la Galați și vom turna beton și asfalt pe șoselele dintre Brașov și Sighișoara, de la Miercurea Ciuc pînă la Sovata, de la Tîrnăveni la Iernut, de la Sibiu la Sighișoara, de la Curtea de Argeș la Căpățîneni și de la Bacău la Moi-nești. Patru noi hidrocentrale, alte două termocentrale, zece mii de apartamente, 25 de școli, noi spitale, policlinici, băi comunale și cinematografe, noi fabrici de armături neferoase, de echipament metalic și de produse din beton celular, iată numai o parte din amănuntele pe care în acest an, cartografii le vor trece pe harta patriei.

Nu ne sînt străine și necunoscute figurile acestor călători. Ei aduc din cele patru zări ale Patriei noastre socialiste ecoul numeroaselor șantiere tinere, ecoul primelor lovituri de țăruși și uruitul primei cupe de excavator, aplecată la temelia viitoarelor fabrici. Mîndria lor e și a ta, poet adolescent și prozator al întîiei po-vestiri, și ei te așteaptă să călătorești, să-i vezi muncind, și să scrii despre viața lor, despre visurile și bucuriile lor.

Fiecare primăvară ne dă și mai mult sentimentul că trăim epoca de triumf al socialismului și comunismului — primăvara omenirii.

Cu lipsa de emfază cu care de foarte multe milenii natura își repetă triumfă-toare primăverile ei cosmice, trecînd la echinox și pe tărîmurile Patriei noastre, parcă simți că de optsprezece ani această simbolică primăvară visată de dascălii proletariatului, înflorește la noi. Ea înflorește aici din efortul constructiv și unit al oamenilor muncii, din înțelepciunea și maturitatea politică a Partidului Mun-citoresc Român, din patriotismul fierbinte și luminat al poporului nostru.

Petru Tolvadia

EROICA

de **Ion Brad**

Bucuria se cucerește cu greu.
Mii de ani a fost tristețea cîntată,
Pînă-n Infern a coborît Orfeu
Să-și vadă iubita încă odată.

Ca el privește-n ochii lumii, clar!
Fă pietrele să joace și apele s-asculte.
Dac-ai trecut de-al nopții crunt hotar
Poți preamări lumina veacuri multe.

Bucuria se cristalizează cu greu
În aliaje scăpărînd carate,
Nu-i doar un simplu arc de curcubeu
Ce taie cerul vieții-n jumătate.

S-o furi din stînca sură, ca miner,
Chiar dac-ar fi să fii în spate munții
Și curcubeul smuls din efemer
Va arde omenirii-n jurul frunții.

Bucuria se cucerește cu greu
Chiar pentru clipa ce-o oprim. Dar oare
Pentru-acest timp cuprins în gîndul meu
Între prezent și veacuri viitoare!

ÎN ACEEAȘI DIRECȚIE...

de **Florența Albu**

Un tren. Obraze ostenite. Tăcerea.
Tăcerea gîndurilor care se-ncrucișează în aer,
printre razele soarelui.
Gînduri,
ca drumurile, în aceeași direcție...
Oamenii — pot să-și sprijine capul
unul de altul, să doarmă,
ori pot să privească prin geam
țara și soarele
și să nu-și spună ce gîndesc.
de parcă-n tăcerea aceea,
gîndurile — unelte cu care se lucrează zi de zi
sînt rînduite alături, ca-ntr-un rastel gospodăresc
pline încă de pămînt proaspăt,
ca plugurile aduse din cîmp, primăvara.

FRUNZELE SĂLCIILOR

Fotografia: I. MICLE

JURNAL DE LECTURĂ

Eugen Frunză: FÎNTÎNA SOARELUI

În urmă cu ani, un cunoscut critic semnala într-un articol ditirambic, apariția *unui poet autentic*. Deschizînd ultimul volum al lui Eugen Frunză, după lectura manșetei, am avut surpriza să aflăm că *Fîntîna soarelui* constituie a 13-a apariție a d-sale.

Mărturisim cu francheță că volumul dezamăgește, în bună parte, tocmai prin felul în care tratează temele majore ale actualității. Te-ai aștepta, după o atît de îndelungată experiență a rimei și ritmului, ca volumul să constituie o prezență remarcabilă în frontul poeziei, dar realitatea nu-i aceasta. Eugen Frunză oscilează încă între declarativism și sentiment festiv neconcentrat. Simbolul e tocit și palid. Abundă purpuriul și roșul, atunci cînd este vorba de idei scumpe nouă, tuturor; tirania rimei în care poetul crede, îi face feste. Limba e stăpînită cu aproximație, de unde un sentiment de jenă la cititor și o lipsă de acoperire în aur a puternicului tumult interior de care dînsul se declară stăpînit.

În *Acolo*, Frunză spune cu tărie: *Așa, vremelnic pare-mi-se / Vecia mi-o presimt mereu... / Nu c-aș deschide porți închise / Călare-n șa pe versul meu*, și mai departe: *Dar îmi presimt în pași vecia, În luna mai ca pedestraș / Cînd în coloană poezia / O port la brațu-mi pătimaș! / Acolo, știu, pe bulevarde / În marș de zori spre nou tărîm / Acolo pașii mei vor arde / De-a pururi viu, pe caldarîm*. După cum se vede, sentimentul e incandescent, imagistica veche și sumară. Poetul uită de cititor și socotește că flacăra sa interioară ajunge. Totul încă ar merge, dacă însațietatea nu s-ar repeta după alte numeroase poeme, la fel de sonore, la fel de avîntate, dar la fel de lipsite de fior.

Vorbeam la început de tirania rimei și ea apare des la Frunză. Iată în *Cosmică*, cum sentimentul splendid al cuceririi altor planete *(Veniți, băieți, e ceasu-nalt! / Legăm un țărm de celălalt!)* se transformă într-o măruntă alegorie biblică: *S-a stins, tăcut, smeritul semn / În biata stea din untdelemn. / Azi facem doar cu zeii schimb / Dăm șapte candele pe-un nimb! / Și-n zbor vecia ne-o vom bea / Din cupe roșii, stea cu stea*. Dacă adăugăm la acest exemplu și forțata împerechere: *Ca răsucit din ghem, destors, (???) În caier timpul s-a întors*, observăm că acolo unde cuvîntul nu rimează se înventă, și încă în mod nefericit. Iată și în alt poem cum se cade în ridicol: *Nu, nu e vis ce-n pînzele pleoapei / Tulburător de-aproape s-a ivit / Căci e trezia însăși, triumfala!* Sentimentul indignării, tot din pricina căutării silabelor ce rimează, îl aruncă pe Frunză, nu o dată, în construcții arbitrare. Un pamflet născut dintr-o sfîntă indignare devine neconvingător din pricina expresiei hilariante: *Mă-ntreb de ce mai dați din pliscuri / Sleiți de rîie și urdori / Cînd totuși, șoimii stau pe piscuri / Și zorii, totuși vin în zori?!... ...Oricum la noi e bună casă / Au înflorit cireșii iar... / Și masa-i masă, ciorba dreasă / Și luna-i sus, de chihlimbar... / Ci voi, în miez de primăvară / Veți putrezi deplin și hîd!* Imaginația necontrolată ajunge la forme surprinzătoare în poemul *Mă certi cînd amintirea*, în care întîlnim versuri ca acestea: *Așa-mi trecură veacuri, cu orice an în șir / Sub cizme țintuite, sub cruci de cimitir / Și fluturii, da, fluturi erau și-atunci țin minte, Dar* croncăneau, *îmi pare, pe leșuri și morminte...* sau în *Crez*, poezie pe care *Luceafărul*, într-unul din numerele trecute a citat-o în întregime pentru ceea ce revista numea ironic, o superconciziune și care era de fapt o șaradă nefericită în care strălucea o altă invenție lingvistică stranie: *(Nu ținduri / S-alegi / Vreau gînduri / Întregi!)*.

Nu lipsesc de asemenea infantilisme evidente: *De ce aleargă rîul, zici: / Copile, e un tîlc aici / De-ar sta pe loc tîriie-brîul / S-ar face baltă, nenea rîul*. Sau: *Alungă norii meșteri / Cu steag de foc / Fii busuioc / Și spadă lîngă nășteri*. Sau: *Icarii și Gagarini / Să-ți ridă-n piept / În fulger drept / Te smulg e sus, din țarini*. Sau: *Cu țapi ce sună-n*

goarnă / Cu tot cu șerpi / Cu sfinții sterpi / În raiul de-l răstoarnă / Sau: *Și se deșteaptă largul tot / Și domnii-și pierd papucii / Și sar, țipînd, din așternut / Ducesele și ducii*, versuri pe care, dacă nu le-am ști semnate de Eugen Frunză, le-am crede parodii de Marin Sorescu.

Nu putem spune însă că volumul în întregime este un eșec. Cînd poetul scapă de apăsarea interioară a prozodiei găsim lucruri onorabile: *Și-apoi, la semnu-mi, te destramă / Și taci! Și piei cu cele vechi! / Ah, roșul cînt al învierii / Să-mi sune iarăși în urechi!* Citabilă este, de asemenea, *De toamnă*. Iată: *Ți-am fost odată paj, cernită doamnă / Azi, în zadar, eu nu te mai ascult / Din pragul meu v-am izgonit demult / Cumplite păsări, cenușii de toamnă / Pe trena ta de lacrimi-ții tu minte? / Eu mă plecam smerit, cu ochii-n glod / Tu coborai din timp ca un prohod / În lumea grea de fum și de morminte / Și jefuindu-mi visul cel din urmă / Te despleteai în hohot pe poteci / O, îți uram sărutul reci / Dar îți cerșam sărutul care curmă...* etc. Un bun poem, deși cu ecouri din Rilke și cu unele exagerări, mi se pare *Trăiască Partidul Comunist*, pe care l-aș cita în întregime: *Doar mîna stîngă de mi-o lași întreagă / Cu stînga scriu, cuvintele se leagă / Trăiască Partidul Comunist! / Retează-mi, haide, mîinile-amîndouă! / Cu dinții-nvăț caligrafie nouă: /Trăiască Partidul Comunist! Zdrobește-mi pieptul, inima-mi de-o frînge!/ Țîșnind se-adună slovele de sînge / Trăiască Partidul Comunist! / Iar de-o s-ajung în lutul fără stele / Tot va mai scrie-n cîntecele mele / Trăiască Partidul Comunist!*

Aici, cum se vede cu ușurință, sentimentul grandios se împletește cu o solemnitate simplă, din care se naște puternic poezia. Demne de citat, de asemenea, mi s-au părut *Stăpînii* și *La un portret vestit*.

Eugen Barbu

UN FRAGMENT NEREPREZENTATIV

Inițiativa „Gazetei literare" de a publica fragmente din lucrări mai ample aflate în pregătire vine în întîmpinarea dorinței cititorilor de a cunoaște șantierul de creație scriitoricesc, de a lua un prim contact cu viitoarele opere literare. Dar tocmai pentru că astfel de fragmente anunță și pregătesc cititorul pentru lectura întregii lucrări, ele se cuvin a fi bine alese, cu o grijă deosebită pentru claritatea mesajului lor, pentru unitatea lor artistică, pentru caracterul lor reprezentativ. Firește, un fragment nu poate da măsura întregului roman, întregii nuvele sau povestiri, dar poate și trebuie să constituie un punct de reper sigur în orientarea cititorului, un mijloc de a pregăti cunoașterea operei respective.

Sub acest raport, fragmentul publicat de Al. I. Ghilia în „Gazeta literară" din 28 martie, cu titlul „Sărutul de dimineață", nu numai că nu este reprezentativ pentru povestirea din care a fost extras, dar aruncă și o lumină defavorabilă asupra acesteia. Al. I. Ghilia, scriitor prețuit pentru lucrările valoroase pe care le-a publicat, a încredințat tiparului acest fragment cu o neașteptată lipsă de exigență. Ce va putea înțelege cititorul, parcurgînd fragmentul în cauză? Foarte puțin și, în orice caz, nu lucrurile pe care a intenționat însuși prozatorul să le releve în povestirea sa. Fiindcă, realmente, desprinsă de contextul întregii lucrări, bucata, deși cu pasaje de o reală frumusețe, se arată destul de confuză, cu lacune care nu pot să nu trezească nedumeriri serioase cititorului.

E drept, scriitorul și-a axat povestirea pe o idee generoasă, pe care o simțim prezentă și în acest fragment publicat și care se cuvine a fi menționată. Este vorba de rănile adînci lăsate de război în sufletul unor oameni, răni dureroase, greu de cicatrizat și care acuză vehement pe cei ce au dezlănțuit războiul, bestialitatea hitleriștilor.

Din păcate, însă, în paginile alese de autor, nu se arată cu destulă forță realistă coordonatele sociale ale dramei pe care o trăiește eroina povestirii. Savela, și pe care au trăit-o și alți oameni loviți de urgia războiului. Nu apar, astfel, evidente raporturile dintre evoluția personajului și însăși evoluția realității.

De altfel, lectura episodului nu-ți lasă impresia că personajele trăiesc cu adevărat în actualitatea socialistă, referirile care se fac la realitatea contemporană fiind vagi, fără ponderea necesară. În schimb, autorul caută să capteze atenția cititorilor printr-o serie de mijloace facile, artificioase, creînd o atmosferă stranie, psihologizantă, în care sînt amestecate în chip inabil, planul realității cu acela al halucinației, alăturînd scene de un senzațional căutat, ca siluirea eroinei de către doi militari hitleriști, și un vis confuz care în intenția sa ar constitui principala explicație a redresării morale a Savetei. (Visul apare ca un soi de dezlegare pe care soțul mort o dă eroinei pentru a-și putea relace viața).

Impresia dominantă cu care rămîi după lectura fragmentului este de prețiozitate, de artificialitate, de îndepărtare de la adevărul psihologic și social.

Iată cîteva din problemele pe care le ridică fragmentul publicat de Al. I. Ghilia în „Gazeta literară" și care avertizează asupra necesității unei serioase meditații în legătură cu modul în care un scriitor se prezintă în fața cititorilor. Credem că redacția „Gazetei literare" ar fi trebuit să-l ajute, în acest sens, pe autor.

Al. Ivan Ghilia este un tînăr scriitor talentat, a cărui evoluție o urmărim cu interes și dragoste; atrăgîndu-i atenția asupra deficiențelor prezente în fragmentul din „Gazeta literară", o facem din dorința sinceră de a-l ajuta să răspundă cu și mai mare exigență cerințelor firești ce se ridică față de talentul său.

I. Mureșan

cronica literară

VICTORIA ANA TAUȘAN

CADENȚE

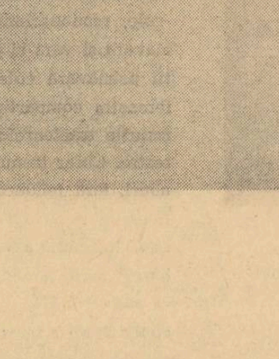

Cu volumul de debut, intitulat modest „Cadențe", Victoria Ana Tăușan intră sigur, fără artificii spectaculoase, în frontul liricii noastre tinere. Poezia înmănuncheată în această plachetă anunță o sensibilitate distinctă, un timbru original, izvorît firesc dintr-un talent autentic, bine cultivat și stimulat continuu de un contact nemijlocit și pasionat cu realitatea contemporană. Cum era de bănuit la un poet liric, format o dată cu noua orînduire a țării, una din coordonatele inspirației sale o constituie actul autobiografic, nu, însă, izolat în sine, ca unic moment istoric — cum se întîmplă la alți colegi de-ai poetei — ci într-o strînsă interdependență cu problematica epocii. Sensibilitatea poetei nu se ordonează pe un fir deliberat autobiografic, ci într-o serie de momente lirice succesive dar disparate, capabile să evoce destinul unui tînăr, născut în preajma războiului, cu o copilărie amară, ale cărui bucurii le-a jefuit „balaurul" războiului și le-a ars „flacăra galbenă" o dată cu casele orașului natal, incendiat. Pentru evocarea acestui destin, poeta dispune de acea intuiție artistică, necesară descifrării celor mai semnificative și revelatorii impresii și amintiri.

Primul moment al suitei autobiografice anunță o notă gravă, amară, dintr-un cîntec cu dureri împietrite, dintr-o existență apăsătoare între patru pereți, a mamei și copilei. Impresiile acestea prime ale copilăriei sînt redate cu o remarcabilă plasticitate: „Durerile noastre erau lilieci / ascunși în crăpături adînci, / lumina zilei nu-i urmărea niciodată / și reveneau aripe oarbe / izbind surd de cei patru pereți. / Înghețate pînze de corăbii / care nu mai pluteau, / acești patru pereți / au chinuit-o pe mama /acoperindu-i zările toate. Pentru mine au fost / îmbătrînite, albe dădace, / înfricoșînd cu tăceri / primele mele întrebări" **(Versuri pe zid).**

Drumul spre viață o solicită, în împrejurări tragice; copila iese spre orașul pe care-l găsește-n flăcări și, în viziunea proprie vîrstei, de o fină gingășie, „Casele păreau colivii / cu păsări de flacără galbenă". Întregul dezastru e înțeles printr-un fond aperceptiv specific viziunii curate și naive a copilului. Flacăra galbenă e „puterea zmeului din poveste". Pîrjolul ia chipul **balaurului** care „se alungea, suflînd mereu prăpăd și genune / din șapte capete și solzii ca aurul" **(Flacăra galbenă).** Urmează momente lirice înfățișînd bejenia tristă și afundarea în păduri a oamenilor, de spaima războiului, deschiderea sufletului infantil către durerea altora, a văduvelor de război și a logodnicelor fără logodnici **(Desen în cărbune, Logodnice),** amintirea tatălui **(Introspectivă, Carul moțesc).**

Toate aceste poezii, de o bună plasticitate, în care vibrează sufletul pur al copilăriei într-o viziune și imagistică adecvată, ne indică în Victoria Ana Tăușan și un remarcabil talent care n-ar trebui să ignore literatura pentru copii, unde, avem certitudinea că ar cuceri mari succese. Și e nevoie de o asemenea literatură veritabilă, scrisă de poeți autentici.

Anii cei mai tineri „nu-i încape (însă) tinda amintirii săracă" — zice poeta, intrînd cu suita sa lirică în adolescență. Adolescența ei — ca a întregii generații — cunoaște luminile împlinirii, în anii de democrație populară, pe care-i cîntă, cu o sinceră participare, integrați propriei biografii. Poeta, cîntăreață a omului nou, a femeii libere și demne, exprimă cu aceeași densitate a sentimentului și cu aceeași forță sugestivă, gîndul de mulțumire pentru partid, părintele adevăratei tinereți fericite, în poezia **Lîngă un tablou...**

Evocînd, parcă în prima parte a poeziei, tabloul marin al lui Pătrașcu cu acel port pustiu, fără mișcare și viață, poeta mărturisește într-o elocventă replică lirică ce a însemnat în viața ei, și a oamenilor de azi, partidul: „Poate-aș fi fost ca-n tabloul acesta, marin: / un port în care nu pleacă, / nu vin, / și nici măcar nu se clatină, / lîngă cheiuri catarguri. / Umerii i-aș fi simțit / ancoră grea, lăsată adînc, / îmbolnăvindu-mă de așteptare... / Brațele mele ar fi fost / amorțită chemare, / cum stau uneori / mori de vînt pe muchii de zare. / Dar tu, Partid, ai venit în inima mea / și-ai făcut să mă simt / ca și cum eu singură aș fi / orașul întreg, forfotind / în ceasul de zori, / numai în aur scăldat și argint..."

În perspectiva acestor condiții istorice deschise de lupta partidului, tînăra poetă trăiește cu o deplină certitudine întreaga gamă a sentimentelor sale. Versul ei dă glas demnității feminine, întruchipînd noua ei condiție socială: „N-am știut decît: casă, copii / bărbat, supunere, tăcere. / Revoluția m-a chemat printre vii. / Îi dau sufletul pătimaș ce mi-l cere".

Cu bucuria acestei certitudini, poeta cîntă și dragostea, surprinsă într-o anumită ipostază, în ceasul împlinirii, ca o coordonată care dă relief și adîncime împlinirilor pe alte planuri. Viața socialistă ridică într-un alt plan etic iubirea. O eliberează de cătușele interesului material. În numele acestei noi iubiri, poeta creează un mișcător **Cîntec** „...cu Ion al lui Ion / Ce și-a vîndut iubirea pe-un pogon / ce și-a lăsat desculța lui frumoasă / pentr-un chimir cu bani și-un loc de casă...".

Într-un ton de descîntec sever, poeta parcă bleastămă iubirea-tîrguială și-o ostracizează — în momentul colectivizării totale a agriculturii — în numele adevăratelor sentimente de dragoste: „Pentru o velință cu înfloriturI, / să nu se mai nască iubire și uri, / pentru o poartă frumos încrustată / iubita să nu mai fie uitată; / nici iubitul uitat / pentru o bătătură cu boi de arat. / Fără dușmane răzvane despărțitoare, / holdele să treacă din zare, / spre zare, / dor cu dor să se lege, precum / drumul se leagă la răspîntii de drum...". Poeta nu cochetează spectaculos cu sentimentul iubirii. În versurile ei, dragostea e cîntată în adîncimi discrete, de o densă substanță lirică; stările afective se nuanțează pe dimensiuni interioare, nu pe simboluri figurative, cum atît de obositor se petrec lucrurile în poezia altor confrați.

În liniștea dragostei ei împlinite, poeta dorește pacea lumii întregi, ca o garanție a desăvîrșitei iubiri. Puterea iubirii e miraculoasă, ea va înfrînge războiul, cum sugestiv și delicat ni se spune în poezia despre un personaj simbolic, împrumutat din dramaturgia lui Ibsen: „Peer Gynt, n-o să mai umbli prin lume / și mai ales n-o să-ți treacă prin gînd războinicele lupte. / Te voi supune / Sînt puternică, fără nici un descînt". Apoi, poeta continuă pe un ton familiar, intim, un îndemn sincer, călduros la iubirea casnică: „Să-ți faci casă, iată cărămidă și lemne. / Solveig te-așteaptă credincioasă, cu drag. / Iubirea pentru ea să-ți însemne / copiii cu crestătură la prag".

O remarcabilă poezie a dragostei împlinită în căsnicie este **Liman.** De o răscolitoare sensibilitate, concepută într-o tonalitate de descîntec realist, poezia se desprinde parcă nemijlocit, material, din vrăjita enigmă a iubirilor, care se pierd în mitologii: „În inima mea, / Circe aduna buruieni și cînta: / Uită-te, Lună, la brațele albe / care le-atîrn de umerii zorilor, salbe, / care alină dureri și iscă dureri, / care leagănă ziua de ieri, / să uite bărbatul ziua de ieri, / și să vrea să rămînă mereu pe țărmul brațului meu..."

Dar — conform procedeului ei de arhitectonică lirică — poeta nu lasă să întîrzie replica iubirii împlinită în socialism, din care dispare chipul rapace al Circei. Sentimentul dragostei, exprimat în poezia Victoriei Ana Tăușan, nu e umbrit de nici o meschinărie, el crește robust și firesc din etica omului comunist. E ceea ce dă versurilor sale frumusețe și farmec.

Elanul construcțiilor socialismului se îngemănează organic cu sentimentele cele mai intime ale poetei, încît n-am putea spune că el ar constitui o altă coordonată a liricii sale.

Așa ne apare poezia **Stradă cu neon,** despre care inteligent spunea în prefața sa judicioasă Veronica Porumbacu, că este „o replică naivă la **Copii de moți pe străzile din Cluj** de Emil Isac", așa ne apare **Calea Griviței, noaptea, Seară cu tractoriștii** sau acea **Viziune patetică,** asupra rămpilor de lansare ale comunismului.

Proaspătă și originală, străbătută de fiorul autenticității, poezia Victoriei Ana Tăușan nu e lipsită, însă, uneori de anumite locuri comune, de prezența unor expresii comode și cuvinte prea uzate în versurile tinerilor, precum: **„umeri"** care **„inundă"**, casa **(Virstă), „umerii iubitei", „nevăzute galaxii", „fulgerul frunții", (Viziune patetică), „zbor", „aripi"** etc. Lectura versurilor ei lasă cîteodată impresia că sentimentul e real, trăit de ea cu profunzime, dar prea înfrînat, prea cenzurat de logică, în expresia lirică. Socotim că poeta ar face bine dacă și-ar descătușa mai multe potențele lirice, așa cum procedează în cele mai izbutite piese ale volumului, fiindcă aceasta ni se pare a fi ipostaza ei firească.

Cîntecul său izbutit e numai aparent domol, căci în adîncimile lui se precipită intens o acută sensibilitate, pe care neîndoios o vom cunoaște în plinătatea ei în cărțile ce vor urma.

I. D. BALAN

INTERVIU CU OTILIA CAZIMIR

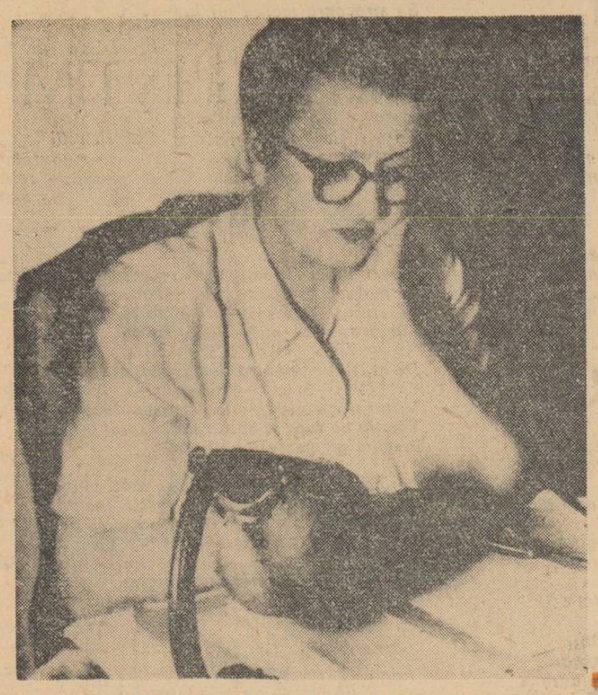

Iată-mă urcat în tren și pornit spre „Dulce tîrgul Ieșului" să iau un interviu maestrei Otilia Cazimir. Am lăsat la București o seară pluvioasă, am petrecut în somn o noapte neagră ca un tunel și m-am trezit pe neașteptate, la Bîrnova, într-o pădure albă de omăt și sub o ninsoare ca-n decembrie. Mi-am amintit de misiva prin care Ion Creangă îl chema pe marele său prieten la Iași : „Pe aici ninge de trei zile, s-a făcut drum de sanie și Ciricul parcă e mai frumos". Cu ecoul vechilor lecturi eminesciene în suflet, am ajuns la Iași și m-am îndreptat spre locuința poetei Otilia Cazimir. Am trecut, ca într-un vis fantastic, din decorul modern al blocurilor înălțate în Piața Unirii, în decorul de colb și istorie al vechilor case cu grădini și cerdacuri din ulița Barnovschi și din „stradela Zlataust", cum atestă tăblițele de tuci fixate în pereți la răscrucea ulițelor de pe vremea cînd acest cartier al orașului se chema pentru uzul poștei „Disp. IV", adică „dispărțimîntul IV". Ultima oară văzusem casa poetei Otilia Cazimir, în toamnă, sub tristețea legănată a frunzelor îngălbenite, dar și înconjurată de explozia minusculă, de lumină solară, de aur și miere, pe care o dau tufănelele. Casa scundă e plină de amintiri și relicve, ca un muzeu de literatură netrecut încă în vreun ghid turistic. O odaie moldovenească, încărcată de scoarțe țărănești în culori stinse de vechimi, cu pereții albi acoperiți de numeroase fotografii, în cadrele cărora văd figuri prestigioase ale culturii românești : Sadoveanu, Ibrăileanu, Enescu, Mihai Codreanu, G. Topîrceanu ; aici, între polițe cu reviste și cărți, locuiește de ani de zile poeta Otilia Cazimir. Privirea ezită între un desen al lui Topîrceanu făcut de Sava, acuarela intitulată „Democrația satirică", semnată de... G. Topîrceanu, și un bust al poetei executat de fratele lui Topîrceanu, Ion Mateescu. Am mai intrat aici de cîteva ori și am plecat fără... interviu, așa că acum sînt hotărît să nu mă mai las furat de emoții și curiozități de istoric literar, și rostesc, după un preambul cam grăbit și intempestiv, prima întrebare a interviului :

— Cum ați debutat ?

Vocea caldă a gazdei mă liniștește, dîndu-mi să înțeleg că e gata să stea la povești o dimineață întreagă :

— Astăvară s-au împlinit cincizeci de ani de cînd am trimis prima poezie la „Viața românească", unde a și apărut.

— O mai țineți minte ?

— N-am putut s-o uit nici pînă azi — și glasul poetei reînvie cadența primelor versuri scrise în 1912.

— Dar cea mai recentă poezie ?

— Datează abia de cîteva zile și încă lucrez la ea. Nu e terminată.

— Aș dori să recitați un fragment.

Cu dificultate, poeta se lăsă pînă la urmă convinsă :

Nu m-am găsit, nu m-am găsit nicăieri,
Doar firul de cîntec, subțire, neînduplecat
și plăpînd,
Legînd început de sfîrșit, legînd noul „mîine"
de ieri,
Va trece din veacuri în veac, va trece din gînduri
în gînd
Și nu va fi nici rugăciune, nici plîns nu va fi,
nici poruncă,
Ci veșnicul cîntec : de leagăn, de dragoste nouă,
de muncă...

Gazda pare să fie pe neașteptate supărată pe mine. Îmi și spune cu aer dojenitor :

— N-am putut să-i sufăr niciodată pe ziariști. Sînt prea curioși. Nu se lasă nici morți. Odată, a venit unul și a stat afară pe un scaun trei ore încheiate, pînă ce i-am scris articolul.

— Dar ați făcut și dumneavoastră gazetărie...

— Da. Și mi-a plăcut. Vreme de cinci zeci de ani, activitatea ziaristică s-a împletit în mine cu poezia.

DESPRE MĂIESTRIA LITERARĂ

În ultimii douăzeci de ani am colaborat deseori la Scînteia, Scînteia Tineretului, Romînia Liberă, la ziarul local...

— Activitatea ziaristică a constituit o piedică sau un stimulent al celeilalte pasiuni : poezia ?

— Cum poți să vorbești matale așa ? De ce „frînă" ? Gazetăria m-a pasionat și în ea nu am încetat să fac literatură. Prin gazetărie intram în chip nemijlocit în viața de fiecare zi a poporului meu și realizam un fel de a vorbi direct cu oamenii, cu milioanele de concetățeni ai mei.

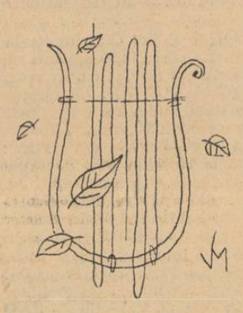

— Cum scrieți versurile ?

— Uneori versurile se apropie de fruntea mea ca fluturii de lumina lămpii. Pe urmă pleacă și revin tîrziu. Muncesc mult în jurul ideii primare. Am foarte multe reveniri și îndoieli, exprimate grafic pe manuscrise prin extrem de multe ștersături și adausuri.

— Păstrați manuscrisele ?

— Nu le păstrez, pentru că acolo e bucătăria. Eu ofer numai mîncarea gătită. Comparația e... feminină, dar nu uita că sînt și foarte bună bucătăreasă. Nu vreau să se vadă cum tai ceapa și cum curăț cartofii.

— Se scriu mai ușor versurile pentru copii ?

— Nu. Pentru că trebuie să știi să-i dai copilului, odată cu poezia, imaginea concretă a moralei, a mesajului etic, fără să cazi în didacticism. Dar, pentru că am ajuns aici, mărturisesc că mi se pare cam absurdă împărțirea literaturii pe copii mici, preșcolari, școlari și pionieri. Pentru că dacă ar fi așa, unde așezăm pe „Zdreanță" al lui Arghezi ? E o poezie pentru copii, dar ea place chiar și cititorilor de vîrsta autorului...

— Să trecem la proza epică. Imixtiunea metaforei în proza epică vi se pare salutară sau nu ?

— Te gîndești, sînt sigură, la Ionel Teodoreanu. Da, așta era Ionel ! Ibrăileanu l-a sfătuit deseori să renunțe la floricelele sale, dar Ionel Teodoreanu n-a putut. Dacă-i vorba de un roman social, care spune lucruri grave despre soarta și viața omenirii, acolo trebuie să ne debarasăm de floricele. Ele pot rămîne în proza intimistă. Nu sînt pentru un metaforism exagerat nici în poezie. Prin înmulțirea necontrolată a metaforelor, ele își pierd valoarea și deseori fac poezia ininteligibilă.

— Dintre tinerii poeți contemporani, care vi se pare cel mai înzestrat ?

— Din păcate va trebui să vorbesc despre un adolescent plecat dintre noi : Labiș. Pe el îl așez în frunte. Va rămîne întotdeauna un mare, un foarte mare poet.

— Recitiți unele cărți ? Care anume ?

— Da, recitesc mereu, toată viața, pe Arghezi, poeziile lui Blaga, pe Hemingway. Povestirea acestuia „Bătrînul și marea" am recitit-o de multe ori. Recitesc acum, ca să-mi liniștesc nervii, „Le petit prince" de Exupéry.

— Care e cartea cea mai plicticoasă pe care ați citit-o ?

— Pe vremea cînd lucram la „Însemnări Ieșene", citeam cu grămada, ca să fac note de lector. Luam seara cîte zece cărți și le citeam. Mă plictiseau cumplit romanele lui Dessila, groase și lălii. In „Adevărul literar și artistic", pe vremuri, am scris multe recenzii despre cărți mediocre și mi-am bătut joc cumplit de ele. Ca prin ceață îmi amintesc de Rădulescu-Niger, de siropul lui Ion Ciocîrlan, de un roman de cofetărie : „Nyussu", de unul Pop, care a scris mi se pare „Eu și statuia mea". Au fost scriitori care au scris cu căușul, nu cu lingura.

— Ce v-a agasat mai mult în proza lor ?

— Banalitatea, superficialitatea și necinstea profesională...

— Deci, lipsa de talent ?

— Nu ! Pentru că unii păreau să aibă și talent, dar erau evidente lenea, dorința de succes facil și de cît mai mulți bani cîștigați. Dar, mai mult decît proza proastă, m-au enervat versurile mediocre. Era îmbulzeală mare la ușa mediocrității. Nu-și dădeau rînd...

— Ce este talentul ?

— Nu știu ! Dar știu că fără el nu se poate face artă. Și nimeni nu l-a pipăit, nici măcar în sculptură...

— Totuși țin la întrebare.

— Să-ți răspund printr-un eufemism și printr-o amintire : uite, acolo între tufele de liliac, este un pietroi. I se spune și acum „pietroiul lui Didi" (adică al meu !). Acolo **stăteam și scriam versuri** de iubire cînd încă nu iubeam, acolo am scris o poezie închinată Oltului, cînd încă nu-l văzusem. Oare acela era talentul ? Oare aveam dreptul să scriu despre lucruri pe care nu le-am trăit și văzut ? Și apoi, de ce după ce mă chinuiesc zile și nopți întregi cu o strofă, mă trezesc cu strofa că mi se înșiră vers cu vers, ca din senin ? Asta nu e de domeniul misterului. Tot eu fac munca, strofa dospește, mă gîndesc la ea și iese pînă la urmă, aș zice, fără efort.

— De ce irită unele observații critice pe scriitori ?

— Foarte explicabil. Fiindcă scriitorul pune în opera lui tot ce i se pare mai de preț. Asta-i singura lui mare mîndrie, opera. Fiecare se vrea perfect, sau măcar cît mai aproape de perfecțiune. Și atunci, cînd văd că nu sînt înțeleși, unii suferă, alții se războiesc și își apără propria lor mîndrie. N-am găsit, în acest sens un om cu mai multă înțelepciune ca Sadoveanu. N-am văzut la nimeni un zîmbet mai înțelept, mai împăcat, și nițel amuzat în fața criticilor (care erau toate injuste) ca la acest mare scriitor. Cei mai mulți regretă în adîncul sufletului de a nu fi putut da mai mult. E un sentiment omenesc, o nostalgie a perfecțiunii.

— Care e momentul cel mai hotărîtor în viața unui poet ?

— E un moment cu repetiție diurnă : momentul muncii literare.

— Ați citit versuri la vreo întîlnire cu copiii ? Sînt receptivi la poezie ? Care sînt limitele înțelegerii lor poetice ?

— Au venit și la mine acasă pionieri. Am citit și în școli. Copiii au o atracție remarcabilă spre poezie și imagine. Îi vezi cum trăiesc, transfigurați, emoția poetică maximă. Am găsit copii extraordinar de receptivi și nu din cei de care se ocupă părinții. La o școală, aici în Iași, am găsit un pionier care avea o expresie a ochilor, revelatoare. După ce-am citit eu, l-am rugat să-mi declame și el o poezie. Avea mimică, intonație, gesticulație, ca un artisti adevărat care-și trăia cu intensitate rolul.

— Dați autografe ? Ce scrieți în ele ?

— Copiilor le scriu chiar și versuri, ieșite atunci dintr-un condei spontan și copilăresc.

— Ne amintim că volumul dvs. de versuri „Baba iarna intră-n sat" a atins un tiraj record, de 200 mii de exemplare. Cum vă explicați acest succes de librărie ?

— Probabil pentru că poeziile din acest volum le-am scris pe viu. Cunosc copiii. Am spus povești la generații întregi de nepoți și știu ce le place copiilor. Și mai e ceva : iubesc copiii.

— Editura Tineretului este cu adevărat a „tineretului" ? Nu cumva Editura de Stat pentru Literatură face mai mult pentru promovarea tinerilor scriitori ?

— Eu nu înțeleg în acest sens activitatea Editurii Tineretului. Ea trebuie să publice literatură pentru copii și tineri, chiar dacă aceasta e scrisă de bătrîni. Dar, acolo unde ea poate și trebuie să facă mai mult, poate chiar o cotitură, e în domeniul literaturii de aventuri, a literaturii bune de aventuri și de acțiune. Colecțiile ei au un aer cam vetust și ostentativ didactic.

— Cum apreciați activitatea filialei din Iași a Uniunii Scriitorilor ?

— De ! Ce să spun ? Scriitorul ieșean dorește să se facă... bucureștean. Și se grăbește cît poate să ajungă mare poet și să publice în revistele din București. De aceea, poate, pentru paginile „Iașului literar" lasă ceea ce s-a respins în redacțiile bucureștene.

— Dintre tinerii poeți ieșeni pe cine apreciați în primul rînd ?

— „În primul rînd" pe doi : Florin Mihai Petrescu și Horia Zilieru.

— Tinerii poeți ieșeni vin la dumneavoastră după sfaturi ?

— Cei doi citați mai sus nu mai vin pentru... sfaturi. Ei au ajuns la vîrsta cînd învață singuri. Dintre cei de tot tineri, fiindcă nu mai pot merge la cenaclu, vin la mine destui. Dar cei mai înzestrați mi se par a fi studentul Ioanid Romanescu, Ana Mîslea și Silvia Ștefănescu. Totuși, Ioanid Romanescu ascultă cel mai atent, ține seama de observații și e foarte doritor de perfecționare. Chiar și Demostene (Botez) care îl cunoaște, e de aceeași părere în legătură cu acest poet.

— Primiți scrisori de la cititori ?

— Enorm de mult. Nici nu pot răspunde la toate. După apariția volumului de evocări „Prietenii mei scriitori", am primit, între altele, o scrisoare de la un învățător. Mi-a trimis un manuscris în care vroia să... continue și să sfîrșească romanul lui Topîrceanu „Minunile Sfîntului Sisoie". Nici nu i-am răspuns, fiindcă continuarea romanului mi s-a părut a fi o impietate.

— Topîrceanu era și secretar de redacție. L-a împiedicat la scris această profesie grea și extenuantă?

— Nu. Pentru că îi plăcea.

— E memorabilă fobia lui față de greșelile de tipar, față de neglijența cu care unii colaboratori își prezentau manuscrisele...

— Da... Topîrceanu era în stare să facă moarte de om pentru o singură greșală de tipar. Eu am moștenit de la el această oroare. Dar uneori, nu

scap nici eu. Odată, în loc de „O, ce fantasmagorie", a apărut : „O, ce fantastică măgărie" (!). Chiar de curînd, în numărul 3 al „Vieții românești", poezia mea, în loc de „inima-mi era de scrum" a apărut „inima-mi era de *ferum !*"

Nimeni nu-mi poate reproșa că dau manuscrise neglijent scrise și necitețe. Și totuși...

— Ce pasiuni neliterare aveți ?

— Oh, veșnicul „violon d'Ingres" ! Dar să mărturisesc : bucătăria și florile. Niciodată însă, decît flori nepretențioase, flori simple, țărănești : busuioc, vizdoage, crăițe, tufănele, romanițe și liliac.

— Ce planuri de viitor aveți ?

— Un volum de schițe și în continuare poezii, cîte-o da dumnezeu...

Dar, în privința activității de scriitor în general, am o mică mihnire.

— Sînt gata s-o înregistrez.

— A apărut de curînd primul volum din „Dicționarul enciclopedic romîn" și sînt nemulțumită de felul în care s-a scris acolo despre mine. Nu e vorba de numărul de cuvinte ce mi s-a acordat, ci de ceea ce nu s-a amintit din activitatea mea de după Eliberare. Mi se citează volumul „Baba iarnă intră-n sat", dar se trece peste volumul de poezii „Partidului de ziua lui" (1961), poezii în care îmi exprim direct adeziunea la contemporaneitate, după cum se trece peste bogata mea activitate publicistică. Și atunci, afirmația „a scris versuri intimiste, fără preocupări sociale..." nu mi se pare adevărată. Mă socotesc un poet combatant, un poet politic și tot ce-am scris după 23 August 1944 încoace, întrece și cantitativ și calitativ vechea mea activitate literară. De altfel, ai văzut că n-am înșurubat dopul la sticluța cu cerneală. Scriu și astăzi și am să mai scriu...

Mi-am luat rămas bun de la ospitaliera gazdă căreia i-am răpit o dimineață întreagă de lucru. Am lăsat în urmă o casă plină de amintiri literare, dar și un știubei în urdinișul căruia zăresc hărnicia și modestia unei albine. Albinei îi stă atît de bine între florile nepretențioase și țărănești ; între vîzdoage și crăițe, lîngă tufănele și liliac ! La vară, grădina casei de pe strada Bucșenescu va fi plină de flori și de miresme. Așezată cu un caiet pe genunchi, pe „pietroiul lui Didi", poeta nu va ști nici atunci să spună „ce-i talentul", dar va scrie versuri și va primi, ospitalieră, vizita tinerilor debutanți. Poate însă, că se va feri plină de sfiiciune numai de redactorii pisălogi. Dar acum e prea tîrziu. Am scris interviul. L-ați citit acum și dumneavoastră.

Petru Vintilă

ATITUDINI

PATRUZECI ȘI ȘASE DE SCRIITORI ÎN UZINELE BUCUREȘTENE

Inițiativa Comitetului Orășenesc P.M.R. București de a forma pe lîngă marile uzine din capitală brigăzi de îndrumare alcătuite din oameni din toate domeniile artei, a avut un puternic ecou în rîndurile scriitorilor. Astfel, pe lîngă treisprezece mari întreprinderi din capitală, cum ar fi Uzinele „23 August", „Republica", „Semănătoarea", „Fabrica de Confecții București", uzinele „Tudor Vladimirescu", „Grivița", „Electronica" etc., vor activa îndrumînd cercurile literare, colaborînd la gazetele de uzină, redactînd textele brigăzilor de agitație, un număr de patruzeci și șase de scriitori.

Acest număr sporit al celor care s-au angajat să stringă legătura cu uzinele bucureștene va da desigur rezultate fructuoase, atît în munca de cunoaștere, cît și în cea de îndrumare artistică a oamenilor muncii din întreprinderile respective.

LANTERNA CU AMINTIRI

După spectacolele „Cînd comedia era rege" și „Festival Chaplin", în care s-au deshumat cadre și secvențe din filme turnate la începuturile cinematografiei, iată o producție similară, autohtonă, cu un aliș pe care scrie cam sentimental, dar la obiect, „Lanterna cu amintiri". Puțină lume știa că în arhiva națională de filme, în casetele metalice ale foneticilor, stau pelicule care atestă că primul film românesc (Războiul Independenței) datează din 1912.

Romald Bulfinschi, G. Storin, Tony Bulandra, C. Tănase, V. Vasilache, N. Stroe, Dida Solomon-Calimachi, George Vraca și Jean Georgescu readuc în fața spectatorilor documente și mărturii deseori emoționante privitoare la preistoria și istoria cinematografiei românești.

Cu un comentariu rostit de Radu Beligan, el însuși actor în cîteva din filmele rememorate, „Lanterna cu amintiri" constituie un spectacol inteligent construit și regizat.

Filmul ne arată condițiile vitrege, de adevărat eroism cultural, în care pasiunea săracă și neajutată de oficialitățile vremii a făcut operă de pionierat cinematografic în țara noastră.

SĂPTĂMÎNA... CULTURALĂ

În „Reportaj pe poante" apărut în „Săptămîna culturală a Capitalei" (1 martie 1963) ni se dezvăluie anumite secrete de culise din realizarea unui spectacol de balet. Vorbind despre sălile de repetiție, reporterul ne spune : „Ei bine, în această sală cu oglinzi repetase dimineața șase ore fără întrerupere"... Harnică dimineață !

Mai departe : „Peste cinteva minute „Lacul lebedelor" apare din nou la rampă. Aplaudăm emoționați povestea depănată în pași de dans a lui Siegfried și a Odettei, a lui Romeo și Julietta, basmul Seherazadei..." Și noi care nu știam că Romeo și Julietta și chiar Seherazada apar în „Lacul lebedelor" !

În ziua de 29 martie, aceeași publicație ne anunță : „Trio de Santa Cruz. După cum se vede și din fotografia noastră este o formație alcătuită din trei persoane". Noroc de fotografie !

ERORI CARE PERSISTĂ

Recent apărut la Editura pentru literatură, volumul „Caragiale în timpul nostru" de Sică Alexandrescu cuprinde între altele articolul În jurul „Scrisorii pierdute", ale cărui considerații asupra sensurilor comediei cer cîteva precizări. Pornind de la ideea justă că opera lui Caragiale „a atacat cu violență monstruoasa coaliție", autorul se crede îndreptățit să identifice taberele care se înfruntă în comedie cu cele două partide politice ale vremii, conservator și liberal.

Eroarea acestei identificări rezultă cu claritate dacă ne amintim cîteva date elementare ale comediei. În primul rînd, lupta dintre cele două tabere se dă înainte de alegeri, pentru desmnarea candidatului. Știut fiind că fiecare partid își desemna candidatul propriu, este evident că lupta nu are loc între două partide, ci între două grupări ale aceluiași partid. Una din ele deține poziții dominante în administrația locală și acestea par a-i garanta succesul în alegeri, cealaltă caută să întoarcă soarta în favoarea ei prin folosirea mijloacelor cunoscute. Prima se autointitulează „partid" („partidul nostru : madam Trahanache, dumneata, nenea Zaharia, noi și ai noștri..."), cea de a doua arborează eticheta „grup" (Cațavencu este „prezidentul grupului independent" care-i susține candidatura). Toată lupta se poartă între aceste două grupări, de opoziția externă nefiind vorba decît o singură dată, în scena numărătorii voturilor („Șaizeci și nouă cu roșu, buni... unsprezece cu albastru... ai lor...").

Rămîn de discutat cele cîteva elemente prin care autorul studiului crede că poate argumenta apartenența lui Trahanache, Tipătescu și Farfuridi la partidul conservator. Faptul că Tipătescu e mojer iar Trahanache prezident al Comitiului agricol nu-i situează automat în rîndul conservatorilor. Se știe că granițele dintre partidul conservator și cel liberal nu erau de netrecut, că fluctuațiile de la unul la altul erau foarte frecvente și că, prin compoziția lor socială, partidele „istorice" nu reprezentau diferențiat categoriile exploatatoare, fiecare partid întruchipînd, în fond, cîrdășia dintre burghezie și moșierime.

Autorul studiului menționează, apoi, discursul lui Farfuridi, în care vede o profesie de credință conservatoare. În portretul lui Farfuridi se găsesc totuși și destule note de „liberalism" : referirea la acte istorice pe care conservatorii nu le puteau revendica în nici un caz (1821, 1848, 1864...) și mania lui de a cita nume eroice (Mihai Bravul și Ștefan cel Mare, Mircea cel Bătrîn și Vlad Țepeș) în care recunoaștem efortul liberalului demagog de a simula atitudinile luptătorilor pașoptiști al căror succesor se pretinde.

Eroarea pe care o semnalăm a mai fost de altfel combătută (vezi, de pildă, articolul Teatrul lui Caragiale de M. Barbu, în „Steaua", 1962, nr. 6, p. 63—64). În volumul Drumuri literare, Silvan Iosifescu scria în acest sens : „Este o forțare a faptelor făcută din dorință de rotunjire și sistem. Dar piesa lui Caragiale n-are nevoie de bunăvoința comentatorului".

PEDAGOGIE INUTILĂ

Una din rubricile ALB-NEGRU ale Gazetei Literare adăpostea între altele și cîteva considerații asupra unor versuri de Liviu Călin, publicate de Luceafărul. Recenzentul, Tudor Rotaru, este liber, desigur, să-și aibă gusturile sale în materie de poezie și aici nu vom face o încercare să i le impunem pe ale noastre, dar tonul notei are ceva acru și nedrept. E vorba mai curînd de o năpustire tăioasă și nejustificată asupra unui poet sensibil. Grăbit, acerbul critic la primele patru versuri ale primei poezii (se vede treaba că n-are timp să citească totul), le taie ca pe tăiței și subliniază ceea ce numește dinsul PARALOGISM EVIDENT : Sînt riul care urcă și scapără lumini (vers admirabil după părerea noastră !), numind apoi cascadă lingvistică necontrolată ceea ce urmează și ni se pare foarte logic : sînt cîmpurile vara sub dealuri legănate / văpaia cuptorului deschis / a mîini ridicate / la soarele întreg. Dacă mai punem la socoteală și trunchierea rău voitoare (prin înșiruirea unor imagini luate fiecare din alte versuri, puse una sub alta) avem de fapt imaginea unei cascade de injurii gratuite, motivate cu o pedagogică și ridicolă afirmație despre logica poeziei care are alte legi.

SCRIITORII ȘI „URZICA"

Remarcăm la revista „Urzica" în ultimul timp o întoarcere la uneltele sale, mai bine zis la uneltele sale adevărate, de literatură, prin apariția în revistă a unor lucrări satirice semnate de scriitori ca Marcel Breslașu, Cicerone Theodorescu, Nicolae Tăutu, Eugen Frunză, Ștefan Iureș, Geo Dumitrescu, N. Tatomir, Ștefan Luca, Ion Băieșu și alții.

E de așteptat ca prezența acestor nume în paginile revistei să fie și un indiciu al calității satirei și umorului promovat de „Urzica". Unele semne bune există, dar... cu o urzică nu se face primăvară nici măcar la „Urzica" !...

DE CĂTRE...

După ce a încercat în fel și chip să demonstreze că „Steaua" a jucat excepțional și „Progresul" aproape lamentabil (deși lucrurile n-au stat chiar așa), după ce s-a enervat (în repetate rînduri) pe „enervarea" publicului (să te enervezi așa, deodată, pe 80.000 de spectatori ? !), crainicul sportiv care a transmis la televiziune meciul dintre cele două echipe amintite (duminică, 31 martie a.c.) s-a mai apucat să și îmbunătățească limba română : a ridicat mingea (scuzați : mingiia) cu o mînă de noroi ; Raksi a fost deposedat de către balon etc. Din care cauză și spectatorii de la televizor au fost deposedați de către o transmisie corectă (din toate punctele de vedere !).

Darie Novăceanu

APRILIE

În această lună explodează tufe de liliac
și amintirea iernii călătorește peste cîmpiile
umede
ascunsă-n rădăcinile grîului.
În această lună, amiezile te-mbată cu lumina
soarelui
și la căderea serii
frunzele urcă prin tulpinele arborilor
ca un cîntec rostit de milioane de piepturi.
E peste tot o bruscă deșteptare,
o reîntinerire în oameni și în arbori,
iar zările devin subțiri și transparente.

În această lună, oamenii pășesc după primăvară,
Și stelele coboară deasupră-ne, frumoase,
rotunjite-n adîncimea
bobului de rouă.

În această lună, s-a născut Lenin.

Și-n fiecare aprilie
lumea și arborii
își potrivesc bătăile inimii,
după inima lui.

DINCOLO DE CULORI

Dincolo de culori stau mîinile grădinarului.
În tulpini dorm ploi răsucite frumos;
în frunze se odihnesc unelte tocite.
Pămîntul lipsește: construiește arbori,
leagănă grîu, coace porumb
și plînge ca un bărbat puternic
cînd moartea-i găurește pieptul cu sicrie.

Înlătură moartea!..

CELEI CE TRECE RÎUL

Nu. Stelele nu cad. Se clatină doar.
Nu. Sălciile nu fug. Se apleacă numai
Ai grijă. Ai grijă, ceru-i adînc,
Stîncile norilor scapără rar.

Țărmurile-și întind iarba către tine,
Răchitele flutură pînze de dragoste,
Îmbrăcîndu-ți umerii goi. Moartea rătăcește
Singură pe malul celălalt. Apele line

Înfloresc nuferi albi, ca liniștea
Din care-i țesut halatul doctorilor

POEM DESPRE CREȘTEREA IERBII

Deșertu-i ca durerea împietrită-n elegie.
Dinții vîntului scîrțîie pustiu în nisip.
Arși, palmierii par o efigie cu cămile
lîngă care un beduin și-a îngropat umbra,
căutînd apa inexistentă.

Negrii au adus pădurile pe umeri
și-au murit sub tulpini
cu gleznele legate-n lanțuri străine.

Săgețile crude sparg tăcerea nisipului
și urcă spre ceruri mirate.
Ploaia scutură rugina lanțurilor rupte.

Eliberată, iarba înnobilează deșerturile Africii,
retezînd durerea împietrită de veacuri.

Negrii pășesc peste ea ca niște arbori
cu frunzele late
pe care ploaia sună măruntă și deasă.
Din lacrimi nu crește niciodată nimic.

Ana Blandiana

RĂSPUNDERE

Mi-ar fi fost mai ușor, cred, să umblu prin munți,
Dar munții îmbracă doar negrele goluri,
Pașii-mi sunau ca niște clopote, crunți,
În mult prea înalte ocoluri.

Jos totul e zguduitor, — orice piatră,
Orice trup îmbrăcat în muncă frumos,
Orice cuvînt pe care ecoul îl latră
Pe galerie în sus, de galerie în jos.

Și nu există decît schimbul trei —
Nesfîrșite schimburi de noapte dezgroapă
lumina;
Noaptea scriind, muncesc alături de ei —
Coloanele vii pe care efortu-și rotește tulpina.

Și-aceleași nimburi ale oboselii ne-apasă,
Dar vagonetele scoase de ei sînt mai certe.
Cînd dimineața-mi găsește hîrtia
tot albă pe masă,
Pe ei îi rog să mă ierte.

ORA CINCI

Ard suflete ciudate parcă-n lămpi,
Lumina răsucind-o a descînt
Lichidul nopții, gros, mustind sub tălpi
Înspăimîntat se trage în pămînt.

Munții-agățați de gîtul stelelor mai dorm
Și-n somn nevestele visează munți
La gura minei e-un efort enorm
Minerii-și șterg lumina lunii de pe frunți.

Și-n verticala noapte se coboară
Purtînd la șold, trofee albe, ceața,
Funicularul plin întîia oară
Transportă mai departe dimineața.

ALB — NEGRU

Totul e ca-ntr-o fotografie-n negativ —
Fețele au albe riduri și tulburătoare
Parcă-un rit a tatuat festiv
Zeci de fețe negre omenesc de nestrălucitoare.

O secundă, ochii-mi obosiți de gînd
Își imaginează-un curcubeu invers
Ca și cum lumina, judecînd,
Vechile culori, cinstită, le-ar fi șters.

Și-ar fi botezat cu noi culori natura,
Și zăpada-ar fi acum o floare neagră
Ruptă și zvîrlită în văzduh de-a dura
Marile petale zările să spargă.

O, minerii-ar fi atuncea orbitoare
Și armonioase părți de-adînc
Căci pămîntul însuși ca un soare
Gurile de mină le-ar luci-n adînc.

Dar minerii-s negri, și au fețe negre,
Arse de-a adîncului rugină —
Doar prin riduri, albe și integre,
Se strecoară marea lor lumină.

MITING INTIM

Mi-e rușine pentru fiecare clipă risipită
în singurătate,
Pentru fiecare lacrimă care-mi desparte retina
de stele,
Cînd peste creier mi se mulează
Albul craniu al camerei mele.

Umerii mei decupați dintr-o masă de umeri acum
În piața acestui oraș de mineri,
Se sfiesc să-și mai prindă aripi de fum
Lîngă epoleții maturității, severi.

De la tribună pentru fiecare din noi privește
cineva spre
Viitorul ascuns în cifre și în cîntece încă,
Emoția ne rupe-n obraji linii aspre
Precum picamerele-n stîncă.

Fericirea-i un miting la care sînt convocată
Sub flamuri imense ce-n vînt se închid,
se deschid —
Pentru mine însemni minerii aceștia tăiați
ca din piatră,
Negare a singurătății, Partid.

OCOLUL PĂMÎNTULUI ÎN 80 DE MINUTE

Desen de EUGEN MIHĂESCU

Sus, pe dealul semănat cu luni electrice, se înalță, albă și lungă ca un vapor, o clădire legată de cer printr-un păienjeniș de sîrme. Aici e sediul Radioclubului Central din R.P.R. al Uniunii Pentru Cultură Fizică și Sport, iar sîrmele sînt antenele stației sale de emisie.

Ce înseamnă un club, în general, cred că nu e cazul să vă spun. Ce este un radioclub, poate că da.

De aceea, permiteți-mi să vă fiu ghid în acest templu al zeului Electron.

După ce am urcat, preț de vreo trei sute de metri, pe poteca presărată cu perle de silex, ajungem în fața terasei și intrăm în holul clădirii.

Cu toate că la Radioclubul Central nu se beau cafele și nici nu se joacă biliard, șah sau măcar table, în încăperea căreia ceața, din arome amestecate de Carpați, Select, Virginia sau Snagov, îi conferă aspect de fumoar, este în seara aceasta foarte multă lume. De aceea, de-abia putem zări măsuța rotundă din loggia holului, în jurul căreia s-au așezat, cu cîte un teanc de cartoane multicolore în mînă, cîțiva inși.

Privindu-le, te întrebi, fără să vrei, dacă aici nu se practică, totuși, un joc de noroc, cunoscut numai de cei inițiați. Presupunerea este adevărată numai în parte. Membrii acestui club practică un joc, un joc foarte interesant: radioamatorismul. Acesta nu este însă, neapărat, un copil al hazardului și, în orice caz, nu face parte din lista celor în vogă la Monte Carlo sau Nisa.

Cartoanele policrome de pe măsuța rotundă atestă în scris legăturile efectuate de posesorii lor, pe calea undelor, cu cîțiva din cei peste 300.000 de radioamatori de pe întregul glob. Zilnic sosesc la căsuța poștală nr. 95 a radioclubului QSL-uri, cum sînt numite aceste cărți poștale în codul radioamatorilor. Uneori mici cît o carte de vizită, alte ori mari cît o pagină de caiet, tipărite într-o grafică excepțională sau numai ștampilate, în culori sau numai în alb-negru, după gustul sau după posibilitățile titularului, ele cuprind, întotdeauna, în afară de „indicativul" stației expeditoare și al adresantului, data și ora la care a avut loc legătura precum și o serie de date tehnice sau personale.

„Indicativul" unei stații de radioamator este un fel de număr de circulație a acesteia în eter. El se compune, îndeobște, din trei părți: un prefix de naționalitate, un număr de district sau de regiune radioamatoricească din țara de baștină și din inițialele personale ale stației (una, două sau trei litere).

Prefixele de naționalitate, în număr de peste 280, sînt precizate prin convenții internaționale. Ele diferă de la o țară la alta.

Acordarea numerelor de district și inițialele stațiilor constituie probleme interne ale fiecărei organizații naționale de radioamatori.

Ilustrîndu-mi afirmațiile printr-un exemplu, voi arăta că indicativul subsemnatului — YO3CV — precizează că lucrez din YO (România) din districtul 3 (București) și că am inițialele personale CV, care nu corespund, neapărat, cu ale numelui meu.

În biroul QSL al radioclubului, la al cărui ghișeu cîțiva amici s-au conectat în serie, așteptînd să-și ridice „prada", se poate observa, prin ușa întredeschisă, un uriaș fagure care acoperă un perete întreg. Deasupra fiecăreia din cele aproape trei sute de căsuțe ale sale sînt înscrise prefixe de țări: UA, DM, LZ, OK, W etc.

În loc de miere, fagurele conține un produs care, pentru cei ce le așteaptă, este mai prețios decît faimosul lăptișor de matcă: QSL-uri.

Ți-a venit ceva „tare" de tot — îmi spune, peste capetele oamenilor din fața ghișeului, doctorul Milică Barcan, care, de cîțiva ani, îndeplinește funcția de factor poștal voluntar. Curios, îmi ocup un post la coadă și peste cîteva clipe sînt în posesia unui teanc de QSL-uri.

Le examinăm împreună. Sînt în total patrusprezece. Unul din Finlanda, două din Anglia, trei din U.R.S.S., un altul — plus o scrisoare și trei ilustrate în culori — de la prietena mea Janine Mercier — F9YL — din Grenoble. Cîteva au sosit din Africa de Sud, și trei din Noua Zeelandă. Mai este unul brazilian, din Santos și în fine, surpriza: un QSL din Guatemala. Aceasta era singura țară din America Centrală pe care nu o aveam confirmată. Împreună cu cele primite din Honduras, El Salvador, Costa-Rica și Nicaragua, bucățica de carton expediată din țara „Monstrului verde" întruchipat de rapacele „United Fruit Company" îmi va permite să obțin „Certificado Ruben Dario" una din cele mai rare diplome pe care le poate obține un radioamator.

În seara aceasta nu am venit însă aici numai pentru a-mi ridica QSL-urile și a flecări cu amicii. Graficul de lucru al stației colective de emisie și recepție a radioclubului — YO3KAA — arată că sînt operator de serviciu, de la orele 18 la 20. Profit deci de ocazie și vă invit să mă însoțiți în stația în care, de-a lungul pereților, sînt instalate dulapuri metalice de culoare gri, pline cu butoane, manete și ceasuri care și-au pierdut o limbă. Peste cîteva clipe vom pleca în cea mai eterică dintre călătorii. Un voiaj care l-ar face să pălească de invidie, dacă ar exista, pînă și pe celebrul Phileas Fogg.

Apăs un întrerupător. Limba voltmetrului din înalta tensiune îmi arată că cei 2000 de volți, furnizați de redresorul cu vapori de mercur, sînt gata să hrănească, pînă la ultimul electron, placa tubului final din emițător. Răsucesc acum butonul din dreapta receptorului. Scala se iluminează. Indexul comutatorului de gamă îmi arată că sînt tocmai pe banda pe care vreau să lucrez: 14 MHz.

În cîteva clipe, cele 14 + 1 lămpi ale sale s-au încălzit și din difuzor încep să se reverse ciudate triluri: ta-ti, ta-ti, ta-ta-ti-ta...

Cine posedă un certificat de radioamator știe că trilul acesta înseamnă, în alfabetul născocit de Samuel Morse, „CQ" iar „CQ" se traduce în codul internațional al telegrafiștilor prin „apel general". Cine nu-l posedă încă, dar îl dorește, se află acum în sala de cursuri a radioclubului, în care peste 60 de persoane, tineri și vîrstnici, bărbați și femei, încearcă să-și însușească, cu căștile la urechi, melodia cîntată din puncte și linii.

Să filăm însă banda mai departe. Am nimerit tocmai în zona „inaccesibilității relative", deocamdată, pentru dumneavoastră. Încă vreo cîțiva kilohertzi și am ajuns în porțiunea de telefonie. Aici domnește o atmosferă de adevărat turn Babel. La fiecare deplasare a indexului, în difuzor răsună alt glas sau chiar mai multe deodată. „Ciau !... A risentirci presto !... I am very glad for my first contact... zdes rabotaet UA tri... je m'apelle Jean... meine QTH ist Hamburg"...

S-ar părea că toate semințiile pămîntului și-au dat întîlnire în această cutie de tablă !

Îi las însă în pace pe Jean și compania și îmi caut un locșor liber pe frecvența de 14200 kilohertzi. La orele 18,30 am aici un „sked", o întîlnire, cum se spune în limbajul nostru, cu un vechi prieten din Riga, inginerul Bruno Greiza-UQ2AN. Săptămîna trecută l-am rugat să se intereseze dacă mai pleacă în „Țara Franz Iosef" cunoscutul radioamator moscovit Vladimir Labutin. Pînă acum nu am lucrat decît cu o singură stație din Artica: LA8IP din insula Jan Mayen, situată la 1000 km Vest de capul Nord.

La ora cuvenită, pe frecvența amintită apare o undă purtătoare puternică, se aud cîteva fluierături și, în sfîrșit, în difuzor răsună glasul cu inflexiuni baritonale al lui UQ2AN.

Bruno atacă direct subiectul care mă interesa.

„Căpătind aviz favorabil din partea Federației Sportului Radio din U.R.S.S., Vladimir a plecat împreună cu un emițător KWP1 în insula Dickson. Acolo l-a întîlnit pe Valentin — UAØ AZ — iar după cîteva zile a sosit și UC2AA. Toți trei au lucrat în concursul american „CQWWDX" reușind să facă 541 de legături, cu 143 prefixe diferite. Sosind și Nicolae Turkin, operator la UA1KED, au decolat împreună pentru „Țara Franz Iosef". După cinci ore de zbor au ajuns la destinație și cînd au pus în funcțiune receptorul, au constatat că pe frecvența de 14302 kHz îi așteptau deja un mare număr de radioamatori. Normal, de altfel. Dorința de a realiza primul o legătură cu o țară „nouă" era foarte mare !

Cînd au dat drumul și la emițător, a fost ceva de neimaginat. Opt ore nu s-au putut ridica de pe scaun !

Toate continentele au defilat în receptor. Cel mai bine s-au auzit Europa, America de Nord și chiar Oceania; Asia și America de Sud mai slab.

Din păcate însă expediția a luat sfîrșit. Rezultatele au fost însă formidabile: peste 2300 legături din 101 țări. La întoarcere în insula Dickson nu au putut să lucreze însă aproape de loc, din cauza propagării undelor scurte, care se înrăutățise simțitor... Dar „..." CQ venti, CQ venti ! Qui cheama la stazione italiana I 1 PDN"... Poftim ! Propagarea ne joacă un renghiu. Semnalele lui Bruno au slăbit brusc și pe aceeași frecvență și-a făcut apariția o stație italiană. Aș mai fi vrut să-i cer lui UQ2AN informații mai precise în legătură cu expediția pe care au anunțat că o vor face în Tanu-Tuva doi radioamatori cehoslovaci.

Sperînd că va reapare din fading mai zăbovesc pe frecvență cîteva minute și apoi renunț. Slaba activitate solară din acest an face ca propagarea undelor scurte să înregistreze cel mai accentuat minim din ultimele decenii. După cîte văd, nimic nu o poate schimba. Propagarea e ca dragostea: nu o vindecă decît timpul...

Completînd caietul de stație cu datele legăturii, privirile îmi sînt atrase de următoarea însemnare făcută de operatorul precedent: „la orele 14,15 GMT — stațiunea franceză din Grenoble F3MW, control 59 +, roagă insistent să retransmit pentru Ungaria QTH = Budapesta — o cerere pentru medicamentul DEGRANOL de care este urgentă nevoie la clinica Tronche din Grenoble, pentru o intervenție într-un caz grav. La ora 15,05 comunicat mesajul stației HA5 KAB, din Budapesta. Operatorul ei — Tibor — promis că se va ocupa personal ca medicamentul să plece neîntîrziat în Franța. Semnat: Ionel Pantea YO3RI..."

Parcurgînd aceste rînduri îmi revine în minte un eveniment care a pus puțin unt pe pîinea gazetarilor din al treilea deceniu al acestui secol: catastrofa dirijabilului „Italia" al expediției Nobile. Atunci, un radioamator sovietic din Siberia a recepționat primul S.O.S. lansat de naufragiați și a dat alarma în lumea întreagă, reușind astfel să-i salveze.

Aproape la fel s-a întîmplat acum cîțiva ani cînd pluta Tahiti-Nui a expediției De Bischop, care își propusese să demonstreze că isprava lui Thor Heyerdahl și a celor de pe Kon-Tiki este reversibilă, a fost zdrobită de uragan în insulele Juan Fernandez. Atunci un radioamator din Tunis a retransmis tocmai în îndepărtatul Chile semnalul de ajutor lansat de pe ambarcația care eșua.

Să revenim însă la subiect...

Sondînd partea inferioară a benzii, constat că semnalele stațiilor nord europene s-au atenuat mult. Sub un SM5 din Stockholm se zbate un VQ3 de la poalele lui Kilimandjaro. Încerc să-l descifrez și reușesc. Este VQ3HI, pe care l-am mai întîlnit în toamna trecută. QSL-ul său reprezintă un rinocer, care admiră, parcă, piscurile înzăpezite ale vulcanului. Nu îl chem însă. Pentru o demonstrație se aude prea slab. Trec alături. Aici un radioamator, probabil tot din Africa, fiindcă este ora la care se aud stații din centrul Continentului Negru, discută într-o spaniolă aproximativă cu un italian... „Mi nombre est Alcibiade Pereira da Silva e la QTH est isla de Saô Thome en Guineea Portuguese"... Aha ! E bătrînul rechin Alcibiade, șeful oficiului poștal din mica insulă Sf. Toma, pierdută undeva în golful Guineei. Să-l ascultăm puțin.

Alcibiade îi spune acum interlocutorului său Pietro că și-a înnoit aparatura cu un magnetofon nou, un Geloso de ultimul tip... „Dacă Pietro dorește, poate să-i redea o înregistrare de a Lolobrigidei....".

Se aud cîteva pocnituri și din grila care apără difuzorul, scapă în cameră... cel mai liric muget de vacă pe care l-am auzit vreodată !"

„Ei, nu-i așa că redă perfect toată gama de frecvențe și în special, notele grave ?" întreabă candid Senor da Silva.

Replica lui Pietro întîrzie. Întîrzie atît de mult, încît bănuim că nu va mai veni niciodată. În definitiv și tăcerea este un răspus... Adio Pietro !...

„Appel général DX, appel général DX ! Ici est la station française de l'ile Kerguelen FB8XX"... Ooo ! Iată o „rara avis" ! Aceasta este stația de radio a punctului de ranforsare a expediției antarctice franceze, amplasată la cercul polar de sud, în sumbrele insule Kerguelen. Un QSL primit de pe aceste meleaguri ar fi o podoabă în plus la buchetul de performanțe al stației pe care o operez. De aceea nu trebuie pierdut prilejul !

Mă așez cu oscilatorul pilot pe frecvența ei și aștept să-și termine chemarea. Între timp, de pe frecvențele laterale își și semnalizează prezența, fluierînd ca niște cobre, stații concurente care, asemenea mie, îl pîndesc pe FB8XX. Încrezător însă în antenele noastre și, mai ales, în kilowattul KAA-ului, încep să-l chem în limba-i maternă și, ca stratagemă, nu șovăi să-i fredonez, în final și cîteva măsuri din „La Marseillese". Momeala prinde... „Attention la station roumaine YO3KAA ici est FB8XX qui revienne"... Victorie ! Am adus stației noastre cea de-a 180-a țară nouă.

Pe operator îl cheamă Vic. În afară de el, mai lucrează în tură Raymond și Julien. În Kerguelen timpul e prost. Furtună și zăpadă multă. Plictiseala o alungă cu interminabile partide de șah sau de cărți și, mai ales, stînd de vorbă prin intermediul radioului cu prieteni vechi sau noi din țară sau din restul lumii. Numai în luna trecută au efectuat mai bine de 800 QSL-uri. Mă roagă să-i trimit neapărat QSL-ul nostru și, dacă nu mă supăr, cîteva vederi din capitala Romîniei pentru colecția personală...

Îi promit, firește, să-i satisfac dorința. Promettre c'est noble...

Își notează numărul căsuței poștale a radioclubului nostru și ne despărțim, după numai cinci minute de discuție, ca niște vechi prieteni.

S-a făcut ora 19 și n-ar fi exclus să apară acum stații australiene sau neozeelandeze. Răsucind încet butonul de acord scrutez banda între 14100 și 14200 kilohertzi. Pe la 14130, între două stațiuni 4×4 din Tel Aviv, se aude, cu tremoloul specific DX-urilor, adică stațiilor lucrînd de la foarte mari distanțe, o voce feminină. E un YL, o domnișoară. O urmăresc cu atenție. — „My address is post office Box nr. 159 in Auckland — New-Zeeland"... Care va să zică, o stație de la antipozi, de pe acele meleaguri pe care s-a născut Sir Edmund Hilary, cuceritorul Everestului !

Pe fată o cheamă Mary și este, de fapt, un XYL, o doamnă, soțul ei Ted fiind primul operator al stației. După ce își ia rămas bun de la stația UD6AD, din Armenia Sovietică, cu care era în legătură, îmi încerc și eu norocul și o chem pe aceeași frecvență. Cînd trec pe recepție, o aud dînd QRZ YO3. Cu alte cuvinte, a izbutit să înțeleagă că o cheamă o stație din Romînia dar nu a putut descifra indicativul complet și, în consecință, mă roagă să repet (QRZ). Repet și, în fine, reușește să mă înțeleagă. Controlul nu e prea bun: inteligibitate R4, tăria semnalelor S7. Totuși, și în asemenea condiții se poate lucra. Îmi spune că este prima ei legătură cu YO și că această nouă țară pe care o lucrează constituie un dar frumos pentru soțul ei, care împlinește astăzi 30 de ani.

Fiindcă bănuiesc că propagarea pentru antipozi va dura foarte puțin, îi trec rapid controlul, numele meu, adresa pentru QSL și îi descriu sumar stația.

Graba îmi era justificată. Cînd revine, Mary se aude chiar ca de la capătul lumii ! Ultima parte a mesajului se pierde în zgomotul benzii, care a început să fîșie supărător.

Timp de cîteva minute nu se aude nimic apoi încep să răsară, una după alta, stații sud-americane.

Primii apar brazilienii. Cel mai puternic vine PY2CK. Nici nu-i de mirare. Jaime Freixo lucrează cu o antenă direcțională rotativă, care l-a costat mult mai mult decît un Buick ultimul tip și numai cu 4 kilowați !... El este recordmanul mondial, avînd confirmate pînă în prezent legături cu 287 de țări, cifră fantastică pentru cine știe cît de greu se obține o țară nouă, după ce ai reușit să treci de „suta" care te consacră ca performeur și îți conferă diploma „DXCC", inclusiv titlul de „membru în clubul celor care au lucrat cu 100 de țări".

Nu mă pot abține să nu-l salut pe Jaime și să-l întreb cum aș putea obține un QSL de la o stație din La Paz, capitala Boliviei, lucrată acum doi ani.

„...Muy dificil, my querido" îmi răspunde prietenul din Capitala Cafelei... „Cei din La Paz se consideră mai presus decît alți radioamatori de pe pămînt fiindcă orașul lor se află la o altitudine de 4000 metri."... Hm, îi zic, dacă-i așa, cum ar trebui să se comporte oare cei din Țările de Jos, din PAØ și ON4? „Simplu — revine Jaime. Ar trebui să ne trimită QSL-uri fără să mai facem legături cu ei"...

Îl las pe Jaime să pîndească stația unei expediții italiene din mica insulă Lampeduza și îmi arunc undița în ape mai reci; pe 14280 kHz se aude o stație din Alaska: KL7AFR.

După două tentative infructuoase, izbutesc să-l înhaț și să primesc un control.

„Pasează-mi-l și mie" — izbucnește în italiană o voce puternică, acoperindu-l pe yankeu pentru o clipă. E MP4BCC — Bob Karagher — din insulele Bahrein, în golful Persic, care a lucrat o vreme și din Triest.

„O kapa, Boby !"

Îi semnalez imediat prezența și îmi schimb din nou amplasamentul pe bandă, sondîndu-i porțiunea de SSB, în care lucrează cele mai moderne stații de radioamatori: acelea la care se modulează numai una din benzile laterale ale purtătoarei. De multe ori, cînd restul benzii e amorțit complet, aici se mai aud încă o mulțime de DX-uri.

Se aud și în această seară. Sînt stații sovietice, japoneze, din Extremul Orient, din Hong-Kong și din Havai, și nord americani. Cum YO3KAA-ul însă nu a fost dotat cu o asemenea instalație, mă mulțumesc să le trec doar în revistă.

Între timp, pe toată banda de telefonie, condițiile de recepție s-au înrăutățit simțitor. La fadingul, care a acoperit-o de la un cap la altul, se mai adaugă paraziții provocați de bujiile unui automobil ce staționează undeva, în vecinătate.

Numai în zona de telegrafie mai răzbat încă pînă la noi cîteva stații, pe care nu le pot însă identifica.

Ar fi deci timpul să spunem și noi ca autorul Cid-ului: „Și lupta încetă din lipsă de combatanți"...

Acum, iubite cititor, care ai avut răbdare să mă însoțești de-a lungul și de-a latul pămîntului, reflectează, te rog, nițel la cele ce ai fost martor.

Apelînd la o optică sentimentală, și judecînd radioamatorismul numai ca mijloc, vei găsi atunci și în preocuparea noastră, a mînuitorilor de vibrații electromagnetice, alte vibrații, profund umane și pline de lirism.

Amintește-ți de filmul „Dacă toți tinerii din lume"...

Ing. Mihai Tanciu

CARIATIDA

de ION GHEORGHE

I

El știa să urce pietrele la lună
apropiindu-le de firea lui, temut,
iar lespezile le-ncărca de lume
căci mai știa, în fața lor indiferentă,
din risul tinereții lui să facă zugrăveala
și cu penel din părul ei albastru...

Și-acum, cînd a venit ca un țăran la lucru,
i s-a părut că a intrat pe o arenă
iar niște arbori se mirau că nu pricep cu crengile
trumosul triu al calului grăbit
și pulberea era-ntristată că nu cade
pe niște pinteni luminoși și ageri ;
Dar și lumina se-amăgise-n treacăt
cînd straiele atinse de ciment și var
i s-au părut a fi din piei de leopard.

Ci dacă și lumina greșește, nematurizată,
umblînd și ea cu capul blond prin nori,
de ce un inginer, cînd vîntu-i trage straiele de umeri,
cînd încă n-au venit, cînd încă n-au ajuns
prea multe întîmplări pînă la el
să-l stringă între dinți ca pe-o monedă
să stea și să-i încerce trăinicia,
nu și-ar aduce-aminte pelerina lui de mușchetar ?...
Acum, cînd cizmele de lucru au sunat,
pustiul de ruini a tresărit
asemeni unui animal bătut pe coamă...

Dar uite că și corturile șantierului
aduc aminte taberele vechi, de luptă,
iar paravanele de trestie pietrificată,
care înseamnă tăinuirea
și apărarea sigură a unor întîmplări,
dau o neliniște misterioasă-mprejurimii...
Iar trecătorii iscodesc înfrigurat
parcă jigniți că cineva le-ascunde-un lucru.

Printre ruini, două femei de piatră
ca niște tinere zeițe ale lucrurilor,
cu brațele deschise ca un arc atletic,
strînesc un dor de soare antic
pe care el îl cere și-l primește
asemeni unui alpinist cu brațele întinse
ajuns pe piscul de sub soare...

Cînd vîntul a întins o creangă
cu mugurii peste cariatide
văzuse seva ridicîndu-se în piatră
și primăvara deschizîndu-se ca o fereastră...
Iar cînd uneltele-au intrat peste ruini,
un val de pulbere sălcie s-a stîrnit
ca după niște călăreți grăbiți
care-au venit cu vești ciudate.

El sta nu mult îndepărtat de-acolo
și, aplecat peste genunchiul drept,
mai însemna ceva nepreväzut
pe niște pagini parcă de solie...
Apoi cînd, revenindu-și, se-ndreptă
o mînă uriașă desfăcu
și lucrurile se porniră după el.

Adesea lucrurile ne pricep, ne dau crezare
orașele ca niște dealuri albe
pornesc în urma noastră la un semn
și se opresc pe malul mării sau pe lună,
dar oamenii rămîn pe loc și-ntreabă
și oamenii rămîn în fața ta
ca ling-un turn de-aeroport ;
privind elicele care anunță vîntul...

Sărind ca niște coloniști pe tărmuri
se coborau zidarii din mașini
purtîndu-se cu pete mari pe straie
să se distingă de o altă breaslă —
fierarii betoniști, toți meșteri lacomi
parcă mutînd ruinele cu ochii..

Era-ntre ei și unul ce avea la cască
panașul tinereții, invizibil,
stufos și luminos și poate și trufaș
prins ager într-o copcă a bravadei.
Acesta-și desfăcuse șalul străveziu
al vîrstei nematurizate, sau eșarfa
prin care s-a distins în fața iernii,
pe care-o urmăresc femeile mai tinere
cînd vîntul i-o desfășură pe schele.

Cum ei aveau un obicei al breslei
prin care curățau pămîntul de ruine —
să-l dezmorțească mai întîi cu farse,
ei se gîndi să le stîrnească hohotul miraculos
spumos, ca sticla de șampanie
care se sparge-n pieptul navei tinere
lăsată apei și furtunii...
Un hohot răbufni pe ziduri
căci trecătorii care i-au întîmpinat la debarcare
rîdeau că una din cariatide
purta, desfășurat pe umerii de piatră,
trumosul șal pe care i l-a dat fierarul.

Se luminâ și scăpără cariatida —
probabil de căldura ce se strecurase
de la fierar, prin firele eșarfei,
probabil încălzită de batjocură...

Dar s-a lovit o piatră ruinată
și-alunecă sub cizmele fierarului
pe care-o forță ne-nțeleasă-l absorbi...
O forță care, însoțindu-l sus, pe schele,
îl moleșea, sufiindu-i plumb în oase —
și-atunci invidia el păsările...

Cariatida, parcă, părăsită,
nevrînd să mai rămînă singură,
alunecă, de amețeală, după el...
și brațele i s-au desprins de umeri
și capul i s-a despărțit de trunchiul somnoros.

Fierarul sta între ruinele cariatidei
stringîndu-și șalul ;
și, scuturîndu-și de la casca de constructor
panașul tinereții, răvășit,
își prinse copca de sidef trandafiriu
care se deschisese în cădere...

Iar omul care îl chemase-acolo
și-l investise cu înaltul nume de constructor
și-a aruncat cuvîntul de mustrare
ca pe un pumn de pietre-ntr-o fereastră —
la care-așteptă un anumit răspuns...

Un anumit răspuns fără cruțare ;
cuvînt pe care toți îl știm,
pe care-l cerem iute de la alții,
pe care noi ni-l scoatem dureros
de parcă zmulgem nu greșelile din noi
ci un migdal din propriul pămînt...

S-a observat apoi o trecere-a luminii,
far lucrurile ne-nsemnate s-au ascuns ;
uneltele și-au arătat o altă față nouă,
și, ca o răsucire liniștită-a unui far,
un con de ziuă albă s-a întors
trasînd un cerc pe după tînărul fierar.

Ceilalți, cu fețele ciudat umbrite,
în fața zidurilor se-ndemnau
și răsturnîndu-le la cupele uneltelor,
se ascundeau de felul nou de a-i privi
al inginerului — și trist și-ngrijorat.
Îngrijorat de hohotele trecătorilor,
părîndu-i că se-amestecau astfel în munca lui
ca un vecin de graniță, războinic,
deoarece, mai înainte de-a începe casele,
se despărțea de ei cu paravane
creînd un fel de teritoriu propriu,

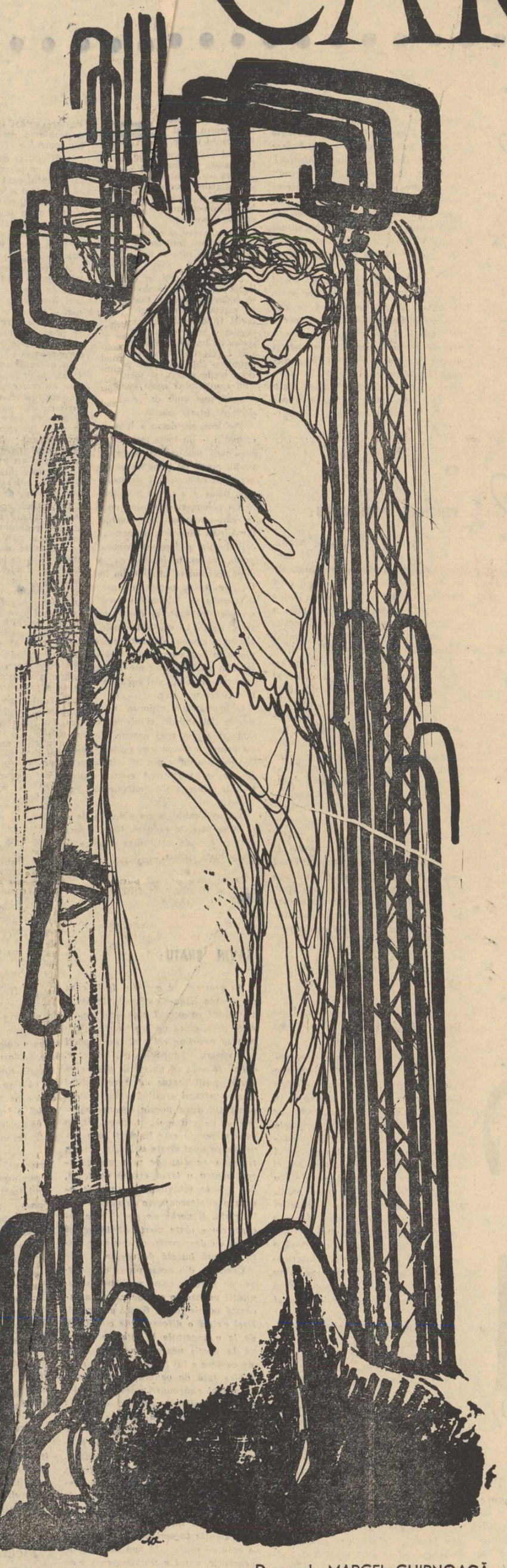

Desen de MARCEL CHIRNOAGĂ

...ir-o-nvoială diplomatică
...e lipsea numai pavilionul,
... unde se aflau niște placarde de oprire
... care trecătorii se îndepărtau.

...colo zilele se numărau într-altfel
... alte sărbători aveau și alte obiceiuri
...ar răspundeau și-acolo unul pentru celălalt
...i dacă-nsemnătatea fiecăruia nu se vădea
...deosebită după-un soi de epoleți
... se obligau și se recunoșteau tacit
...în viața celuilalt...

Și toți vedeau pereții viitori
în care umbra unor umeri se întrezărea —
probabil că vestalele luau zugrăveala
pe cînd, ferindu-se din calea omului
sau a femeii ce se-ntoarce de la lucru,
se rezemau în grabă de pereți...

II

Ca-ntr-un talian cu fibrele-nghețate
a rămas construcția adusă de zidari
și-acum trebuie să spargă țesătura,
să se-aleagă neștirbită și solemnă
casa după care au călătorit...
Schelele își pierd alcătuirea

și, ca niște poduri demontate,
se destramă după soare și descresc
și prin fiecare fibră de metal, albastră,
se aud constructorii plecînd
și rămîne casa albă și spălată,
ca un munte de meteorit pe lună.

Iar în vîntul verii, alb și dulce,
se-aud faldurile nisipoase ale pînzelor
cum lovesc pereții și troznesc
despletindu-se fosforescent pe margini
și pierzînd imaginile absorbite primăverii...

Apărat de-un cerc de piatră pîn-la brîu,
parcă peste-o balustradă de vapor,
inginerul sta-ntre lucruri și-aștepta
clipa cînd să rupă firele de legătură
care l-au oprit un anotimp la ele.

Acum sta într-adevăr de-asupra lucrurilor ;
îi trăgea curentul straiele spre miază-zi
și din faldurile hainelor de muncă
se-ntinsese-un steag albastru peste plopi ;
se simțea puterea care copleșește piatra,
de la care el a smuls, însă, atîtea lespezi
să le urce lîngă aripile păsărilor...

Dar fierarul tînăr iar încearcă-o glumă
care să-i aducă
recunoașterea puterii și revanșa,
după care ar ieși cu fală dintre ei
să-l invidieze și să vină după el
'Ager trece schelele, se leagănă și sare
și nesăbuit își joacă viața ;
pe cînd vîntu-i despletește sub bărbie
vălul verde al eșarfei și al vîrstei,
chingile de apărare părăsindu-le,
sare și așteaptă hohotele celorlalți.

Ci n-au timp să rîdă, căci truditi
nu de lucru, ci de jocul lui nesăbuit
își șterg frunțile cu mînecile nisipoase.
Cînd, ca o lumină fulgerată peste ochi,
i-a trecut mîhnirea că aceia nu-l pricep,
a slăbit, de parcă rîsul lor
i-ar fi stat sub pași ca un odgon întins
și acum se despletea și-l părăsea...

La-nceput s-au alungit copacii înainte
ca un cîrd de călători surprinși
pe cînd nava se lovește de ghețar.

El mai pricepea fulgerător
cum sînt steagurile rupte de zguduitură,
de oprirea bruscă și nepreväzută ;
și-acum casele se-apleacă izbucnind în sus
pe cînd aerul, ca un vîrtej de apă,
urlă-adînc dezlocuit de omul tînăr.

Lucrurile trec în sus, întunecate,
fiindcă n-au puterea să-l ajute ;
pe cînd el se leagănă în aer
schelele și-aduc aminte c-au fost ramuri
și-au simțit căldura omului în ele —
le-a-ncercat cu talpa colbuită
unde numai vîntul se urcase...

Uite că acum nu li se mai îngăduie,
lucrurilor lui, de-ai fi folositoare ;
mîna i s-a-ndepărtat de țesătura de metal,
căci atunci cînd a-ncercat să-nfăptuiască înc-o dată
gestul care îl trădase la-nceput
era prea tîrziu și prea departe.

Drumul lui stîrnea un vuiet lung,
precum răcnetul metalului lovit ;
pînă-la tălpile construcției se auzea
fosnetul pe care mîna lui îl lepădase
cînd s-a prins de ultima traversă, nevictorios...

Însă vuietul de schele se putea preface
într-o plasă legănată și ușoară
care ocrotește acrobații sub trapez.
Ar fi trebuit să inventeze cineva
guri de vînt, să-mpingă aerul spre el,
să-i primească trupul greu periclitat,
ca pe niște brațe să-l fi prins.

Omul ce gîndea la toate-acestea,
într-o clipă de-ntuneric scufundat —
inginerul lor, se rupse-n sine
căci zidarul, ca o sabie scăpată,
a căzut prin el cu vuiet...

Meșterii și calfele, ei înșiși despicați,
de-acel vuiet al căderii
fac efort pustiu să se ridice
și se-adaugă tăcînd în jurul lui,
pe cînd cercul lor, ca un inel tăiat
și deschis, știrbit de brațul aspru-al întîmplării,
pare că nicicînd n-o să se mai găsească
cum se întregea, ca o cătușă legendară
și puternică, la mîna lucrurilor nesupuse...
Însă mai pietrificați decît cariatidele,
oamenii simțeau pe ei construcțiile viitoare
pentru prima oară copleșiți.

...Peste tot se vede-acum un gol...
Oamenii-s loviți ca o pădure veche ;
ramurile flutură rănite și desprinse
căci, de sus și pîn-la rădăcină,
a deschis brutal un coridor pustiu
arborele care a căzut neașteptat.

...Pare că în fața noastră este-un dig
din care a căzut o lespede
și uite că de dincolo răzbate-un vînt de moarte
și uite că aici este nevoie de un om
prin care vîntul n-ar mai trece să ne -ncerce
schelele pe care-acum le-m părăsit.

...El era dator să ne primească apărarea
deoarece noi l-așteptam demult,
decînd l-am auzit că strigă la lumină.
Atunci noi ne strînsesem grabnic rîndurile,
și am adus un scaun nou la masă...

...I-am păzit pe schele somnul limpede
cărți i-am cumpărat din banii noștri de tutun,
unelte pentru-nvățătură i-am trimis
atunci cînd a sunat, ca o sirenă, vîrsta...

...Și i-au rămas uneltele nefolosite,
ninse de rugina lucrurilor părăsite
și niște schele îl așteaptă să le urce
și altele să le coboare ca pe pînzele corăbiei
care a-ncheiat călătoria...

...Acum, cînd noi sîntem atît de așteptați,
sîntem datori să nu murim !

III

Inginerul își adună pelerina cu cordonul
sigur ca un arbore de propria lui scoarță,
de parcă porii lui se prelungesc
pîn-la golurile ce le lasă țesătura
ca o protectoare sită prețioasă.

Oare nu-i acesta un eveniment ;
cînd se vede iarăși tinerețea înainte,
cînd își lasă mîinile în buzunare
cum umbla prin scorburi după cuiburi,
și-i lovește pașii aripile hainei
ca un val de grîu albastru, amurgit ?

Vede vuietul pe roțile de care se apropie
și aude-alunecînd ca o perdea albastră
flacăra tramvaiului acoperit de ploaie
ca de-o țesătură transparentă și fluidă.
Jos, la capăt, arborii cu frunzele nerăbdătoare
stau pe lîngă scările de fier
și așteaptă tulburați, de-atîtea zile...

Toate par un semn de-nfrîngere-a cuiva.
Parcă vîntul duce o poleială sunătoare
care a rămas pustie dintr-un joc...
pe cînd paznicul, ca un cantonier,
îi ridică bariera spre construcții.

Nu-i ca o cariatidă tinerețea,
ridicînd pe brațe apeducte îndrăznețe,
sprijinind cu umerii palatele —
îmbrăcate-n flamură de iederă
și încoronată iarna de zăpezi ?...
Poate că zeița lucrurilor subjugate
răsturnîndu-i un constructor peste bordul schelelor
a-ncercat să-i pedepsească tinerețea visătoare
care mai purta peste lumină pelerina.

Peste tot se simte-o altă vîrstă ; severă.
Parcă vîntul duce o poleială sunătoare,
zidurile poartă, mari și rămuroase
precum razele de soare despicate,
urmele enorme ale degetelor lui
cînd prin vis s-a sprijinit de ele...
Încă i se mai cunosc pe umeri
urmele de var și cărămidă arsă
și amprentele crestate de rugină
ale meșterilor ce l-au sprijinit.
Mîinile fierarilor, colțoase,
care leagă broderia ramurilor de oțel,
pregătindu-le pentru-ntîlnirea lor cu piatra,
au întins spre el un ghem de fier.

Scăpără pe pelerina lui, de șantier,
dunga de rugină-a frînghiei de sîrmă —
cea pe care a urcat de undeva înspre fierari ;
ca sub aripi se cunoaște la subsori
urma cenușie de beton.

Parcă, într-o lume-ndepărtată scufundat,
muncitorii l-ar fi tras la vîrsta lor.
Iar acest nou anotimp de viață
care n-a mai răsărit în tînărul fierar,
trebuie să-i umple pietrele de vuiet
pe crenelurile casnice-ale caselor.

Piatra care-și mai aduce-aminte brazii
legănîndu-și rădăcinile în ea,
să fertilizeze pacea altor case.

Simte cum îi trec ideile pe frunte
coborînd, săltîndu-se parcă, pe umăr
și proptindu-se cu labele de aur
în albastra țesătură-a pelerinei de constructor
ca un cîrd fosforescent, de veverițe...
Le-a trecut acolo printr-o stîncă —
parcă printr-un munte de zăpadă ;
sprijinindu-și calfele și meșterii zidari
va lăsa în lume case lungi, de sticlă,
și altare rodnice de somn și dragoste.

...A venit acum s-asculte cea din urmă ploaie
înaintea calfelor și-a meșterilor lui
căci demult, neodihnită o aude
colindînd orașele cu pletele nepieptănate,
ispășindu-și o greșală de demult.

Ea e ploaia căreia i s-a rugat zidarul
sărutîndu-și țara de la Argeș,
să-i întoarcă o femee ce venea la schele
să i-o rătăcească, să-i ascundă zidurile —
căci vorbise calfelor, de noapte,
s-o închidă-n temelii cutremurate
pe aceea care le-o aduce-ntîi merinde ;
trăinicie nouă să cuprindă zidurile,
dureroasă glorie s-aducă meșterilor...

Ea de-atunci se trece și aleargă
și-n zadar se rupe și se leagă-n ramuri —
Ana meșterului a trecut de ploaie ;
i-a rămas numai lumina arămie
care-a izbucnit cînd vîntul umed
i-a rupt rochia lipită peste pulpe
și-a destăinuit genunchii ei o clipă.

Ploaia, cînd se rupe sub luceafăr,
crede ea că-i singura pe lume
care-a fost înfrîntă, fiind neascultată —
peste șiatul căreia trecură cei iubiți
și pierzîndu-se pe ei, nedreptățeau pe ceilalți ?..

De ce curge și-i îmbracă schelele
ca-ntr-o pojghiță topită, de argint :
recunoaște-n scările de-acum
treptele care lipsiseră-n legendă ?
Schelele pe care le-a surpat stăpînul
să rămînă meșterul pletos
lîngă turlele în care și-a zidit femeia,
ploaia le-a găsit și le îmbracă
le gătește și le spală de-amintire...

Parcă apa nu îmbracă schelele de fier
ci pornește-o înțelepciune sigură
ca un fluviu de hotar puternic
și rămîne dincolo de mal bravada părăsită ;
parcă nu îmbracă apa schelele de fier
ci răspunderea comună se preschimbă-n ploaie
și pătrunde-n fiecare fibră-a lucrurilor.

O tribună albă parcă se înalță
cînd pe ploaie curge luna-ndepărtată
pe sub stelele de ziuă apunînd —
o tribună de la care îi restituie-nrăzneala,
tinerețea încercată de-o-ntîmplare.
Și se-adaugă noi trepte sunătoare
căci se-aud uneltele fierarilor vuind
ridicîndu-i schelele și așteptîndu-i...

Masa rotundă a „Luceafărului"

DESPRE POEZIA

Redacția revistei „Luceafărul" a inițiat o discuție despre poezie. Această „masă rotundă" s-a desfășurat cu referiri mai concrete la creația tinerilor. Participanții au dezbătut fenomenul poetic, caracterul partinic al poeziei și ce anume exprimă poezia. În sfîrșit, au dezbătut modul în care este exprimat conținutul de idei și sentimente în poezia tinerilor. Cu acest prilej s-au confruntat diverse opinii critice, din care, nu ne îndoim, vor folosi și poeții discutați și publicul cititor.

RODICA IULIAN:

Ca una care abia am început să scriu poezie, discuția de azi mă interesează în mod deosebit și ea are pentru noi, debutanții, un caracter constructiv.

O mare parte din producția tinerei generații de poeți, pe care am urmărit-o întotdeauna cu dragoste, a adus efectiv o contribuție în exprimarea unor noi idei poetice. Efortul tinerilor pentru a scrie o poezie de calitate este sensibil în numeroase lucrări, acolo unde ei au pus în centrul inspirației elementul cel mai important, omul, cu preocupările lui, cu raporturile lui, cu mediul înconjurător, cu mediul social, cu natura etc. Acest lucru îi privește pe Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ion Chiric și pe alți poeți, care într-adevăr au lărgit registrul tematic al creației lor, aducînd și ei sentimente, atitudini noi față de realitatea contemporană.

În legătură cu abordarea tematicii actuale în poezie, se observă la unii poeți o atitudine de minimalizare a evenimentelor istorice, folosite ca simple pretexte lirice. Așa stau lucrurile, de pildă, cu unele poezii inspirate din lupta omului pentru cucerirea cosmosului. Aș putea spune că acest eveniment, științific și social în același timp, a fost o temă foarte bună pentru poeți, generatoare în mari proporții de teme noi, de idei poetice generoase.

La un moment dat, însă, tema a fost diluată din cauza abuzului imagistic, folosindu-se imaginea de dragul imaginii, așa încît poezia acestora a eșuat — aș spune eu — întrucît „căutările" poetice s-au îndepărtat din ce în ce mai mult de datele științifice și sociale.

Aci vreau să mai abordez o problemă, care privește prezența organică a omului în poezie. Din capul locului aș ține să precizez că în poezie există o diferență între conceptul conținut *și conceptul* sens, *pe care critica literară nu o sesizează întotdeauna. Cuvîntul* om *este un concept care pentru mine are o serie de atribute esențiale care constituie probleme de* conținut. *In poezie spunem de foarte multe ori: omul este frumos, omul este învingător etc. (Nu fac altceva decît să citez la modul prozaic o serie de lucruri întîlnite foarte des în poezie). Însă conceptul* sens *este neglijat.* Sensul *este definit de ceea de face omul, ceea ce are de gînd să facă, de perspectivele lui, de greutățile pe care le întîmpină. Sînt lucruri care mi se par mai puțin atacate în poezie și cred că se face abstracție în unele poezii tocmai de acest lucru fundamental,* de verb. *Mă interesează mai mult ceea ce omul* devine, *verbele care îl îmbogățesc și nu atît* atributele, *mai mult sau mai puțin dinamice, cu care noi îl împodobim.*

De aceea apar de foarte multe ori în poezie imagini ca acestea: „Stelele mă constelau frumos..."; „Lăsam cerul mai jos de umerii mei..."; „Statura mea înaltă trecînd prin fața soarelui îl eclipsa..."; „Stelele toate le cuprindeam în ochii mei..."; „Îmi aruncam pe umeri eșarfa de lumină.." Astfel de imagini au devenit niște locuri comune, așa cum s-a întîmplat cu orice imagine artistică descoperită de un poet. Fie că a plăcut foarte mult și a devenit un bun de circulație, ca o monedă, cîștigînd adeziunea maselor de cititori, fie că, necîștigînd adeziunea cititorilor, a devenit un bun de circulație între poeți care, nu o dată, se imită, parcă tinzînd să formeze un fel de școală.

Problema aceasta mă interesează foarte mult, pentru că este vorba aici de raportul între ceea ce scriem și elementele vieții înseși.

NICULAE STOIAN:

Pentru a discuta despre contribuția poeților tineri la îmbogățirea universului liricii noastre, mai întîi trebuie să stabilim ce înțelegem prin poeți tineri, pentru că, după unii tovarăși, poeții tineri sînt socotiți numai cei apăruți în colecția „Luceafărul". Or, această contribuție este deopotrivă atît a unor oameni ca Ion Chiric, de pildă, care abia fac mărturia unor aptitudini, cît și a poeților care au trecut în acești ani pragul maturității artistice, poeți ca Tiberiu Utan, Al. Andrițoiu, Ion Brad, Violeta Zamfirescu.

Judecată din acest punct de vedere, contribuția tinerilor poeți la îmbogățirea universului liricii noastre ni se pare substanțială, în special prin ultimele apariții.

Pe această linie se înscriu volumele lui Ion Horea, M. Negulescu, Leonida Neamțu, Florența Albu, Miron Scorobete.

De asemenea, aș aminti poeziile și poemele lui Tomozei din recentul volum „Vîrsta sărutului", mai ales prin diversitatea problematicii lor.

Interesante mi se par poemele lui Ion Gheorghe: „Șarja", „Balada țăranului tînăr", „Cîntec despre activistul de partid" ca și cel mai recent, „Cariatida".

Lista, desigur, s-ar putea lungi.

Am ținut să-mi spun părerea în legătură cu acest lucru, deoarece, de cîtva timp, cînd este vorba de contribuția tinerei generații, sînt numiți totdeauna doar trei poeți: Nichita Stănescu, Ilie Constantin, Cezar Baltag. Or, aceștia, în deosebi în ultimul an, au fost mai puțin prezenți cu lucrări substanțiale și, în mod nejustificat, în discuția care a avut loc la „Viața Romînească", sînt citați drept cei mai reprezentativi.

A privi în felul acesta poezia noastră contemporană, înseamnă a o sărăci în mod evident.

Trebuie spus totuși că contribuția tinerilor la îmbogățirea universului poeziei noastre, fără a fi neînsemnată, este încă departe de a fi concludentă pentru acele probleme pe care le ridică viața în fața tinerilor poeți, ca în fața tuturor scriitorilor.

Rodica Iulian se întreabă care sînt cauzele insuficientei lărgiri a problematicii, a încărcăturii de gînduri și sentimente cuprinse în poezia tînără (și nu numai în cea tînără). Ea, într-un fel, a și dat aici un răspuns. Cred că, dintr-o slabă stăpînire a realității, este exaltat foarte mult un eu rupt de problemele vieții în deosebi în poeziile unor poeți din colecția „Luceafărul", care îl imită mai ales pe Nichita Stănescu. Din pricina acestui eu exacerbat, vorba aceea, nu poți vedea pădurea, — multitudinea de probleme, de frămîntări, bogăția de sentimente a oamenilor din zilele noastre.

O altă cauză stă și în slaba pregătire filozofică a unor tineri poeți. Neavînd așadar o cunoaștere foarte largă a ideilor care ne călăuzesc pe noi, poezia lor este limitată, incapabilă să pună probleme majore, să le fundamenteze din punct de vedere filozofic marxist.

Din asemenea cauze, noi, poeții tineri, rămînem tot mereu datori cititorilor noștri cu multe poezii, cu multe laturi ale vieții neoglindite în poeziile noastre. E nevoie, de pildă, de mai multe poezii patriotice, înțelegînd prin aceasta, acele poezii care să transmită sentimentele foarte firești, cotidiene ale oamenilor, izvorîte din tot ceea ce se realizează la noi.

Prea puțin s-a îmbogățit peisajul poeziei noastre în ultimul timp cu versuri anti-imperialiste.

În general, cum observa și discuția din „Viața Romînească", se impune cu necesitate dezvoltarea mai susținută a laturii cetățenești a poeziei noastre, cerință condiționată de însăși formarea conștiinței socialiste a omului contemporan. Nota combativă a acestei poezii trebuie să se facă mai mult simțită.

Prin aceasta nu vreau deloc să absolutizez, să declar că una sau alta dintre aceste laturi ar fi mai presus decît celelalte.

Îmbogățirea universului poeziei noastre se poate face numai printr-o matură abordare a problemelor vieții. Unele poezii rămîn însă la suprafața fenomenelor, nu dezvăluie sensurile lor actuale, profunde, aceasta și din pricină că mijloacele de investigare artistică sînt uneori limitate. Acesta este și cazul unor poezii din recentul meu volum „Fișă personală", unde anumite aspecte sînt numai consemnate.

Tocmai în acest sens îmi și îndrept eforturile în momentul de față, pentru ca experiența mea de viață să o fructific mai bine.

MIHAI NOVICOV:

Ce aștept de la tinerii poeți?

Primul lucru care cred că exprimă nu numai dorința mea — de ea vorbesc și alți cititori — este ca fiecare poet să-și dezvolte mai mult personalitatea. Există, am impresia, o anumită pudoare, o anumită lipsă de îndrăzneală, o anumită teamă la unii poeți că, dacă se vor dezvălui prea mult, ar putea fi socotiți personaliști, intimiști și așa mai departe. Dacă un poet, dezvăluindu-se, nu spune lucruri substanțiale, nu spune lucruri noi, nu formula e de vină, ci el însuși. Atunci trebuie să caute să lucreze asupra lui ca să se îmbogățească pe sine, pentru a avea ce spune și nu să caute să mascheze această sărăcie interioară într-o poezie care sună cîte o dată foarte cursiv, foarte agreabil, dar care nu produce o autentică emoție estetică, nu-ți dă senzația că ești în fața unui artist capabil de descoperiri.

O a doua revendicare: desigur că nu se poate stabili în materie de genuri poetice nici un fel de ierarhie. De cînd există poezia, s-au scris poezii de meditație, poezii de contemplație, poezii „vulcanice", de intervenție activă în viață, poezii încărcate de o dorință aprigă de transformare a lumii în sensul unor idealuri. Impresia mea este că, totuși, la tineri domină prea mult poezia de contemplație și poezia de meditație. Aș saluta mai bucuros participarea incandescentă, atitudinea, nu numai aprobarea, nu numai manifestarea unei solidarizări cu ceea ce au făcut alții.

A treia revendicare este ca poeții noștri tineri să nu se considere poeți, în sensul profesional. Cred că cea mai bună îndrumare care se poate da poeților, mai ales celor tineri, este de a-i convinge că ei nu pot fi numai poeți, că trebuie să fie și altceva în viață, căci pentru a avea ceva de spus trebuie să trăiești viața printr-o experiență care să te apropie de oameni și nu să te îndepărteze de ei.

RODICA IULIAN

NICULAE STOIAN

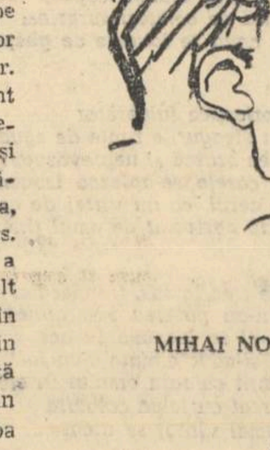

MIHAI NOVICOV

VERONICA PORUMBACU

NINA CASSIAN

VERONICA PORUMBACU:

În ce privește limita de vîrstă, văd că tov. Stoian a fost mai darnic, oarecum a ridicat baremul. Eu aș vrea să spun că cel mai tînăr dintre poeții noștri rămîne totuși Tudor Arghezi; cu alte cuvinte există o continuitate a frontului nostru poetic, o goană a torțelor care trec din mînă în mînă în cursul aceleiași epoci.

În ce privește poezia tinerilor, interesant este că revista *Luceafărul* publică foarte multe nume noi, dintre care unele încep să ne sune cunoscut, prin repetare. Mă gîndesc la Adrian Dohotaru, Ion Chiric, George Suru. Nu mai vorbesc de nume care ne-au devenit familiare cum este al Constanței Buzea sau al Gabrielei Melinescu. Sînt poeți cu strune diferite și încurajarea lor cred că este un bun cîștigat. Găsesc că inițiativa lăudabilă a *Gazetei literare* de a publica masiv din lucrările unui poet ar servi și tinerilor, care să fie prezentați mai amplu în presa literară. Dacă am publica mai mult dintr-un poet tînăr cu oarecare experiență, adică mai mult de 2—3 poezii, am putea contribui la o mai completă cunoaștere a lui de către cititori.

DAN ZAMFIRESCU:

Poezia tinerilor e poezia unei generații care vine după cîștigarea unor mari victorii. Aceste victorii le-au permis tinerilor poeți să ia în stăpînire o realitate construită, pe care au oglindit-o. Se întîmplă însă următorul lucru: nu întotdeauna tinerii poeți au înțeles că rolul lor este nu numai de a contempla, ci și de a aprofunda realitatea, de a o descoperi din ce în ce mai mult. Mulți s-au oprit pe pragul senzației în cunoașterea acestei lumi. Se cere mai multă frămîntare, mai multă ardere. O poezie mare nu poți să o creezi fără această ardere interioară. Mi se pare că tinerii poeți au făcut acest lucru la început, apoi însă s-au mulțumit să se imite unul pe altul.

În volumele din colecția „Luceafărul" găsești cîteva poezii în care poetul a spus aproape totul, pe urmă nu ai decît variații, imitații, reluări.

Aici se vorbea și de atitudinea criticii. Cred că modul în care a fost lansată tînăra generație este un succes al criticii noastre, care le-a dat tinerilor poeți posibilitatea să-și cîștige un loc în viața literară contemporană; dar, cu timpul, acești poeți au fost neglijați în articolele critice. Deși au publicat ani de zile în șir nu s-a mai revenit asupra lor cu lucrări de sinteză. Cred că este momentul ca acești tineri să fie raportați la valorile poetice consacrate, pentru ca ei să aibă sentimentul dimensiunilor lor reale și al eforturilor ce îi așteaptă încă.

NINA CASSIAN:

Tov. Novicov avea dreptate pretinzînd poeților tineri să-și dezvăluie curajos personalitatea, cu condiția ca personalitatea lor să merite să fie dezvăluită, să aibă, adică, un grad de experiență, cunoaștere și originalitate demn de a fi comunicat cititorilor. De aceea, consider și eu că prima și cea mai de seamă ucenicie a poetului este aceea de a-și dezvolta permanent personalitatea, făcînd-o să devie cît rezentativă pentru rolul plin onsabilitate care-i revine.

Cred că profesiunea d există. Comuniștii au integrat a vocație — fără s-o minimalizeze, potrivă — celelalte profesiuni, indu-i calificare și eficiență so înglobînd-o într-un uriaș și mul proces de construcție.

Totuși, vreau să spun cu lucru: sînt mai întîi om și, ceea, poet. Poezia mea se hrănește manitatea mea.

Unii tineri poeți se răsfa în iluzia dăunătoare că slujesc te, oarecum autonome și tutelare zia — căreia-i atribuie legi pro ne- crete. Cînd unul din acești p s- coperă o astfel de „lege" e c a- desea de turburări egocentrice sideră „creator" în sens divin pentru o clipă că legile poezie desc legile naturii și societății tind ajunge pînă acolo încît să teresați mai mult de istoria decît de istoria omenirii.

Problema este deci: a fi sau a comunist — în toate manifestăril sonalității noastre! A desprinde nostru poetic de răspunderea pe c avem, ca oameni, față de societat care trăim, e o eroare metafizică.

Am polemizat de curînd cu un tor care-i reproșa, cam neargumen lui Adrian Păunescu, o poezie anu cerînd chiar pedepsirea vinovaților publicarea ei, în frunte cu auto după sistemul rebuturilor din industr Deși am apărat poezia în cauză și d îl consider pe Adrian Păunescu dre un poet înzestrat, aș dori, totuși, să atrag atenția că există, în unele lucră ale lui, o anumită descentrare sau o explozie în lanț a imaginilor fără un mesaj clar sau extravaganțe în expresie care pot amenința să-l rupă de un public cititor mai larg.

Obscuritatea în expresie nu e un simplu dat stilistic, ci afectează substanța și adresa artei noastre. Predilecția pentru ornamentație, pentru latura de divertisment a poeziei, în dauna funcției ei cognitive, estetico-educative, îi sărăcește și-i micșorează valoarea.

Noi, comuniștii, avem obligația de a fi în mișcare, în creștere, tineri, deci ceea ce exclude înțepenirea și sclerozarea la toate vîrstele.

SAVIN BRATU:

Aș prefera să pornesc de la ceea ce spunea Nina Cassian în legătură cu faptul că poetul este întîi om și apoi poet, adică de la ceea ce așteptăm să exprime cei mai tineri poeți ai noștri. Simplificînd lucrurile, vreau să arăt că există în fiecare epocă posibilitatea de a reconstitui pentru urmași profilul moral al unei generații, după poezia care a exprimat-o, cu atît mai mult cu cît, în genere, poezia este lirică și este exprimarea unei vîrste anumite. Poezia tinerilor se distinge prin preocuparea pentru o temă eternă ca temă, dar veșnic schimbătoare, anume aceea a adolescenței, a drumului nou în viață. E vorba de poeții care încep prin a cînta vîrsta de 18 ani și merg cu descoperirea sensurilor vieții o bună bucată de vreme.

Cred că, din acest punct de vedere, ne putem pune problema umanității pe care o are de exprimat această poezie foarte tînără a noastră. Deși există o diferență de cîțiva ani de la o generație la alta, se observă la poeții născuți în jurul datei de naștere a lui Nicolae Labiș o deosebire față de generația anterioară, în sensul exprimării unei experiențe de viață proprii. Această categorie de tineri poeți nu a trăit în anii adolescenței războiul, iar unii dintre ei nu au trăit nici anii de luptă activă pentru cucerirea puterii politice.

Acum se afirmă, în mod firesc, noi tineri poeți. Amintesc aci numele lui Ion Alexandru de la Cluj, ale cărui versuri mi s-au părut, în general, foarte interesante și mi-au atras atenția tocmai pentru conștiința a ceea ce reprezintă nou întreaga lui generație, adică a tinerilor care s-au născut efectiv după Eliberarea patriei. Acești tineri care s-au născut după 1944 n-au mai avut de înfruntat greutățile trecutului. Ei au început să se trezească la viață conștientă în anii construcției socialismului, în anii primului sau ai celui de-al doilea cincinal și deci și-au trăit adolescența într-o perioadă care deschidea largi orizonturi, într-o perioadă de eroism cotidian. N-au mai participat la nici una din acele acțiuni care cereau eroismul luptelor de stradă.

Unii dintre ei ar fi putut — avînd o slabă pregătire ideologică — să rămînă cu impresia că nu trebuie să mai lupte, întrucît totul a fost cucerit. Această concepție vine în contradicție cu esența umanității care ia naștere astăzi la noi, însă există ca o problemă reală în viața tineretului nostru.

Arătîndu-se de acord cu Nina Cassian în ce privește umanitatea poetului, vorbitorul a precizat că trebuie să stimulăm — cînd ne referim la îndrumarea tinerilor — mai ales capacitatea de a lua act de ceea ce reprezintă umanitatea lor, de a fi conștienți de misiunea pe care o au ei, cei mai tineri constructori ai socialismului.

Am impresia că, uneori — a spus S. Bratu — cînd poezia tinerilor plutește în vag, aceasta se întîmplă tocmai din cauza lipsei de substanță, mai simplu: ei n-au ce spune. Tinerii poeți trebuie să se ocupe cît se poate de mult de expresie, dar esențialul este să aibă ceva de spus, ceva care să-i frămînte în mod vital.

În această privință, m-au interesat foarte mult, pentru inteligența cu care au fost expuse, problemele ridicate de tovarășa Rodica Iulian. Cred însă că diferențierea între conținut și sens pe care a făcut-o se bazează pe o interpretare eronată a ideii de conținut: în această distincție conținutul pare ceva static, exprimabil prin atribute, în timp ce sensul ar exprima mișcarea acestui conținut. Or, noi cînd vorbim de conținut, vorbim de conținut în mișcare.

Exceptînd această confuzie, socotesc că tovarășa Rodica Iulian a sesizat o problemă fundamentală, pe care eu o pun în legătură cu lipsa de substanță a unor tineri poeți și anume că aceștia nu trăiesc procesul inamic al vieții, al schimbărilor eincetate; ne lovim, astfel, de un l de statism: omul apare același ca totdeauna, iar viitorul este cîntat sine. Umanitatea nouă a tineretu are posibilitatea de a trăi intens ezentul cu conștiința drumului spre tor. Deci nu sîntem pentru o poe care să rămînă la prezent, lipsi de perspectivă, dar nici pentru o zie a viitorului fără o trăire in ă a prezentului.

n continuare, S. Bratu a abordat lema funcției educative a poe Poezia are, ca orice manifesta rtistică, o funcție cognitivă, dar funcție educativă. De multe ori, ticolele noastre uităm — și nu i în legătură cu poezia — acea ncție educativă și o uităm atît ult încît n-o pomenim nici mă rmal. Dar poezia scrisă de ti re și scopul de a contribui la rea, la educarea tineretului. tul este influențat de poezia poate să se formeze în sensul poezii și, deci, într-un fel ul, trebuie să ne preocupăm tul pe care îl are o poezie celei mai tinere generații ori.

torul s-a ocupat apoi de răs a redacțiilor față de poezia o publică. Cred că această dere a redacției — a subliniat este foarte dificilă și, într-un ntradictorie. În acest sens, mi e că redacția unei reviste ca fărul", de pildă, are o mare dere și pentru lucrările slabe e le publică, dar și pentru lu pe care nu le publică. In a răspunderea mi se pare că mare chiar. Mă gîndesc ce răs își asumă revista respin ația unor tineri poeți, nu pe că este submediocră sau me nu pe motivul că autorul ci o legătură cu poezia, ci ă nu intră în vederile redac corespunde preferințelor ei et

fărul" are situația dificilă că us direct la încercare; ce lel blicații rezolvă mai ușor cu tin eți, publicîndu-i mai rar. Cîn vorba de poeți mai în virs punderea este, de asemenea, ușoară, deoarece, răspunde în n măsură cel care semnează. Prob pun teoretic, căci nu cunosc concrete în care „Luceafărul" stimulat talente foarte variat potrivă, am impresia că, datori ietății foarte mari de gustur stiluri poetice în redacție, poate spune cîtuși de puțin c sta este unilaterală în ospitalit i. Probabil deci că există o receptivitate, o largă înțeleger eni cu gusturi variate care con ă totuși.

Dacă na „diferenței" de gusturi ar ı, aș spune ca, pentru chestiu dubiu, revista, care se ocupă în pecial de îndrumarea tineretu are meritul relevării multor t să se consulte cu mai mulți oa în așa fel încît să n-aibă niciod est dubiu.

NICULAE S N:

Există pentru ta cenaclul „Nicolae Labiș".

SAVIN BRAT

Atunci este o foarte bună.

În sfîrșit, mă a propunerii ca poeziile publicate tlul „un nume nou" să fie d siv, pe cît are posibilitate re Cred că o singură poezie, sa r două-trei poezii, risipite din n cînd, nu atrag atenția și nu sibilitatea ca cititorul să-și d na cît de interesant este poetu

Am constatat acea legătură cu un nume pe care remarcat ca interesant la un m dat, iar pe urmă nu l-am mai urmări. O poezie izolată, de o , publicată după un timp, mi-a arătat că talentul se confirmă. Apoi un ciclu de poezii au tras atenția criticii literare. Este vorba de Gabriela Melinescu.

ION BRAD:

Cred că putem continua discuția pe o serie de idei, foarte interesante și bine argumentate, care s-au expus aici. Este bine că în probleme de bază avem păreri, care deși felurite, merg totuși în același sens.

In legătură cu ideea formulată de tovarășa Rodica Iulian, despre acele trăsături, observate de dînsa la poeții tineri, de a cînta omul, de a lărgi sfera de înțelegere a ceea ce reprezintă omul contemporan pentru noi, faptele lui, semnificația gîndirii și acțiunilor sale, invențiile sale tehnice, aș vrea să spun că ceea ce caracterizează în primul rînd arta realist socialistă este tocmai cîntarea omului. In poezia actuală cred că lirismul a cîștigat și a devenit bogat, expresiv, în măsura în care poeții noștri au cîntat omul în acest context istoric care l-a îmbogățit enorm de mult, în contextul revoluției.

Eu cred că, în măsura în care noi ne-am bucurat de prezența unor opere ca acelea publicate de Arghezi, între care „Cîntare omului", poeziile lirice ale lui Beniuc și ale altor poeți în care capătă glas raportarea la revoluție, la sensurile mari ale existenței omenești, la tot ceea ce înseamnă creație și muncă, la tot ceea ce e frumos, lucru posibil mai ales în socialism, în măsura aceasta, deci, și efortul creator al tuturor celorlalți poeți a fost mai rodnic.

In acest efort de a cînta omul în revoluție, omul în socialism, creatorul frumuseților noi din țara noastră, cred că poeții tineri au găsit un teren lucrat bine, în adîncime, intensiv. Dar, pe bună dreptate, tinerilor trebuie să le recunoaștem un merit, acela de a fi adăugat la o serie de alte laturi ale personalității umane cîntate în poezia noastră, aceea a copilăriei strivite de război, a protestului împotriva războiului, deci probleme esențiale ale epocii noastre. Nu poți desprinde această trăsătură foarte frumoasă a lirismului tinerilor poeți de problema avertizării oamenilor în legătură cu pericolul războiului, care trebuie să țină trează vigilența tineretului pentru a fi oricînd gata să răspundem la înălțimea sarcinilor pe care le are orice comunist, orice cetățean al țării noastre.

Din acest punct de vedere, cred că această latură nouă, frumoasă, inedită, a cîntării copilăriei strivite de război, a adolescenței, a setei de frumos, ca un protest la adresa a ceea ce a fost urît și degradant în trecut, trebuie apreciată la justa ei valoare și, bineînțeles, continuată.

In legătură cu omul, ca obiect al poeziei, aș vrea să raportez ideea aceasta la ceea ce noi discutăm mereu, la formarea eticii noi, socialiste. Cred că acum, mai mult decît oricînd, cînd terenul principal al luptei de clasă a devenit domeniul ideologiei, al eticei, poezia lirică poate să joace un rol mai important. Cîntarea omului comunist, a purității, a frumuseții lui morale, poate să contribuie foarte mult la educație — așa cum spunea și tovarășul Bratu — să dea poeziei un rol educativ mult mai accentuat.

Socotesc că, și în educația frumosului, poezia poate aduce o contribuție foarte importantă. In educarea gustului pentru frumos există mijloace foarte diferite, dar poezia rămîne un mijloc potrivit și de sărbătoare, și de fiecare zi.

Știm cu cît interes este primită poezia bună în rîndurile tineretului, poezia ce le vorbește despre problemele care îi interesează — și îi interesează foarte mult problemele actuale. Poezia care cîntă natura, poezia de dragoste, poezia care cîntă trecutul nostru istoric, lupta clasei muncitoare condusă de partid, îi interesează în mod deosebit.

Referitor la problema legăturii dintre poeții din generația mai nouă, cred că e firesc să combatem tendința de a consacra un fel de generații spontanee. Îi știu pe mulți dintre acești tineri, oameni cultivați, care gîndesc lucrurile sănătos și nici pentru ei nu e convenabil, și ei au obosit să tot audă acea teorie, repetată aproape în fiecare articol, că toți descind din Labiș. Mi se pare supărătoare această insistență asupra descinderii din Labiș. Labiș a fost un poet foarte interesant, foarte mare,

TINERILOR

căci a concentrat la un moment dat o serie de virtuți poetice și le-a exprimat clar ; dar Labiș a crescut el însuși la școala poeziei lui Arghezi, a lui Beniuc și a altor poeți din literatura noastră. Au început să fie plicticoase aceste referiri, deși uneori este bine să afirmăm, de pildă, că anumite lucruri Labiș le-a cîntat mai bine decît unii poeți care îl imită.

Vorbitorul s-a referit apoi la volumele publicate în colecția „Luceafărul". Sînt cu totul justificate — a spus el — unele critici aduse poeziilor publicate în colecția „Luceafărul". În multe din ele nota filozofică este înlocuită uneori cu filozofarea, cu simularea unei profunzimi. Nu găsești acea profunzime reală, care este necesară în poezie. S-a ajuns uneori la un fel de șabloane poetice, e adevărat, elegante, care la prima vedere nu par șabloane. Dar dacă te pricepi, îți dai seama că totuși nu e vorba de ceva care cît de cît să contribuie la formarea unui stil propriu al poeților respectivi.

In legătură cu limbajul poetic s-a discutat aici mai puțin. Mă așteptam să dezbatem și lucruri mai aproape de ceea ce înseamnă critica poeziei. Cred că, în momentul în care ne aflăm, am putea discuta problema formei poetice ca o problemă de orientare.

Socot că, în mod dialectic, conținutul singur încă nu este poezie. Conținutul devine valoros și în măsura în care îmbracă o formă poetică adecvată și se realizează astfel o unitate firească, artistică. Dar preocuparea excesivă pentru formă în dauna preocupării ca această formă să exprime, cît mai nou, cît mai interesant și mai personal, un anumit conținut, care deobicei este un conținut mereu înnoit, preocuparea aceasta la un moment devine o problemă de orientare. Nu ne poate fi indiferent dacă acest conținut pe care îl exprimă poezia noastră ajunge sau nu ajunge într-o formă poetică într-adevăr bună, expresivă, la cititori. Din acest punct de vedere, sînt încă multe deficiențe în poezia tinerilor și criticii literari ar trebui să spună acest lucru, fiește cu multă grijă, pentru a nu înlătura inovațiile reale, o dată cu falsele invenții, care nu sînt cele mai recomandabile.

De asemenea, cred că teoria pe care am auzit-o la cenaclul „Labiș", că „nu sîntem acum înțeleși, dar peste 50 de ani vom fi înțeleși", nu este de loc folositoare tinerilor poeți. Peste 50 de ani vor fi poeți mulți și diferiți care vor vorbi despre problemele vremii lor atît de interesant, încît contemporanii să nu se mai întoarcă la acele elucubrații pe care nu le înțeleg contemporanii noștri.

Nu văd un talent real la cel care înecă poezia într-o formă dezlînată, șablonardă. Așa că neputința aceasta trebuie calificată ca atare, trebuie studiată și combătută deschis.

Ajungînd la problema criticii literare, vreau să arăt că, la un moment dat, critica a făcut o anumită greșală, salutînd cu entuziasm nediferențiat experiențele poetice noi. Este vorba de tendința de clasicizare timpurie. Eu nu aș numi-o simplă profesionalizare timpurie. Criticii au vrut să facă din unii tineri poeți clasici.

Tovarășul Novicov, vorbind despre profesionalizarea unor poeți, a avut de la început în vedere un lucru : să nu te consideri poet, deasupra celorlalți oameni, căci în primul rînd ești om și ești poet în măsura în care ești om. Dar clasicizarea timpurie, transformarea unor debutanți în clasici ai poeziei și opunerea lor altor poeți este o mare greșală. In sensul acesta, cred că anumite voci iritate, care au început să se plîngă că există o tăcere penibilă în legătură cu tînăra generație de poeți, erau niște voci speriate degeaba. In ultimii ani s-a scris mai mult despre tinerii poeți decît despre Arghezi și despre alții. Nu cred că li s-au contestat, în general, lucrările bune pe care le-au realizat.

In acest sens, de un real ajutor au fost pentru tinerii poeți articolele și cronicile scrise de critici ca Ov. S. Crohmălniceanu, I. D. Bălan, Savin Bratu, Corneliu Regman, Eugen Simion, Marin Bucur.

Personal socot că critica literară a ajutat cu destulă grijă pe poeții tineri. Ar mai fi, desigur, multe de făcut. Ar fi bine ca critica literară să înceapă să facă sintezele care s-au propus aci, dar nu numai despre poeții tineri, ci și despre poeții din alte generații, pînă la Arghezi.

In altă ordine de idei, este de plîns situația unor poeți tineri care pierd vremea pe coridoarele redacțiilor cu aceleași cinci poezii improvizate în două nopți, după o călătorie de două zile prin țară. Ori care poet, oricît de tînăr ar fi, dacă scrie o lucrare bună, de ori unde ar trimite-o, poate fi sigur că i se va publica. În sensul acesta, nimeni nu se poate îndoi că prezența în realitate, acolo unde este nevoie, nu poate aduce decît mari avantaje fiecăruia dintre poeți.

●

OV. S. CROHMĂLNICEANU :

Tovarășul Brad, care a vorbit înaintea mea, a anticipat unele lucruri pe care voiam să le spun.

Sînt cu totul de acord că problema experienței omenești pe care o trăiește un tînăr poet este o problemă esențială. Ceea ce a acumulat în conștiința sa ca experiență umană este, în ultimă instanță, ceea ce poate el împărtăși contemporanilor săi.

Dar a rezultat parcă din modul de abordare a problemei de către unii vorbitori că aceasta ar fi totul, adică ar fi deajuns ca tinerii poeți să aibă o bogată experiență omenească pentru a scrie versuri bune. Eu mă înscriu împotriva unei astfel de păreri. Poezia este și o problemă de expresie. Firește, înțelegem expresia ca un rezultat al conținutului, nu facem nici o separație artificială, acolo unde există o interdependență dialectică. Dar trebuie să vorbim și de expresie.

Există mii de oameni care au o experiență mult mai bogată decît tinerii noștri poeți și totuși nu ies neapărat din acești oameni poeți. Noțiunea de talent este destul de vagă. Talentul este un dar, însă darul acesta se dezvoltă. Dezvoltarea nu este numai o dezvoltare a conținutului, este și o dezvoltare a capacității de a folosi acest conținut. Nimeni nu învață să înoate stînd pe mal. Ca să scrii poezie bună trebuie să cauți pentru un conținut pe care l-ai descoperit cea mai adecvată formă, să dobîndești o anumită deprindere în a-i da viață.

Socotesc că există o problemă foarte importantă, pe care trebuie să o aducem în discuție. O spun deschis : mulți poeți tineri au o expresie obscură care este, după mine, incompatibilă cu principiile fundamentale ale liricii revoluționare. Nu vreau să folosesc termeni gravi ca ermetism, dar realitatea este că apare la mulți o sofisticare a expresiei, după părerea mea nejustificată cu nimic. Fenomenul are o explicație ; explicația nu este însă o scuză. Mă refer la reacția față de o experiență poetică anterioară, nu în ce a fost mai bun în această experiență, ci în ce a avut ea deficitar. A existat un abuz în ordinea anecdoticei în poezia unora, pornind de la concepția că orice poezie trebuie să aibă o mică istorioară, care să poată fi narată și să dea iluzia conținutului. Cu o istorioară se poate face poezie majoră, după cum se poate face și poezie foarte proastă. În lirica noastră au existat nu puține cazuri cînd, sub pretextul anecdotei, se ascundea absența poeziei.

Se manifestă și o anumită repulsie la poeții tineri față de prozaism, față de explicitarea prea insistentă a unor lucruri, încălcîndu-se specificitatea poeziei. In poezie — fără să facem multă teorie —, e clar că imaginația capătă o funcție sporită, ca și sensibilitatea. Pe omul de rînd dacă îl întrebi : cînd spui despre cineva că este poet ? îți va răspunde : cînd visează, cînd are o sensibilitate deosebită, cînd vede o legătură neașteptată între lucruri disparate. Capacitatea aceasta este proprie poeziei.

Expun lucrurile simplist, căci vreau să ajung la un adevăr elementar. În natura poeziei un rol mare îl are sugestia. Poezia apelează la cititor să conlucreze cu poetul și nu dă lucrurile „mură-n gură". Scriind poezie, trebuie să faci în așa fel încît să se aprindă imaginația cititorului, prin legături și asociații citeodată lipsite de lungi înlănțuiri explicative.

Unii transformă însă exprimarea eliptică în lege supremă a poeziei. Orice banalitate spusă eliptic devine pentru ei poezie. Astfel se cade în ceea ce numim obscuritate. Obscuritatea multor versuri publicate prin reviste nu intrigă numai pe cititorii cu mai puțină educație poetică. Am descifrat în viața mea multe poezii ermetice ; sînt un om cu destulă experiență în această direcție. Există însă numeroase poezii scrise de tinerii poeți, care, nu mi-e rușine să mărturisesc sincer, mă lasă complet perplex. Și exemple se pot găsi în orice revistă.

Dau un exemplu care mi-a căzut în mînă : am citit poezia „Somnul bătrînului" scrisă la moartea lui Hemingway de Adi Cusin și vă spun sincer că nu înțeleg nimic :

Hemingway ! Ce-am auzit, Hemingway ? / Astăzi pisica vărgată a dormit liniștită, / Cu botu-n frunziș și cu limba coclită. / O singură dată clempăniră caninii, / Cît să frîngă-n amurg o săgeată-a luminii. / Uite că soarele se întoarce în mare... / Tot așa stă vărgatul ; ațipește, tresare, / cu elasticul saltului strîns sub picioare. / Ieri v-ați țintit ochi în ochi, gînd în gînd ; / Între voi numai vîntul s-a surprins tremurînd. / Clipa-n auz țiuia prin tăcerea vîscoasă, / Ca lama cuțitului repezită-ntr-o masă. / Un hăitaș a strigat răgușit : Hemingway ! / Parcă și tigrul a mîrîit... Hemingway... ! / Liniște... liniște... liniște... / Sîngele s-a închegat înainte de-a curge / În hățișul privirilor murge... etc, etc.

Se vorbește de un tigru vărgat, de o pisică, pentru ca să înțeleg că s-a sinucis Hemingway ! Chiar dacă mi-aș da osteneala să scot la rigoare un înțeles, înțelesul acesta este cît se poate de debil. Pentru ce trebuiau toate astea spuse atît de sucit ? Care este cîștigul ?

Nu e deajuns să o spunem, dar trebuie să avem sentimentul intim că facem o artă pentru marele public, o artă populară, o artă revoluționară, care urmărește să comunice niște înțelesuri importante tocmai prin valoarea lor comună. Nu facem o artă pentru inițiați.

Supusă la un examen elementar, poezia de care vorbeam n-are nici măcar meritul de a fi rafinată, adică de a conține subtilități datorate culturii și îndemînării poetului. În marea ei majoritate, această poezie este platitudine. Este ceea ce numea G. Călinescu, în urmă cu cîțiva ani, ermetism sintactic, adică simple șarade obținute printr-o sintaxă întortocheată. Doresc ca acei tineri poeți care sînt de față la această discuție să înțeleagă că un asemenea lucru nu le este de folos.

Se pot da și alte exemple. Întîlnim și poezii care nu sînt obscure în întregul lor, ci doar în anumite imagini care nu se justifică. Arcul metaforic care cuprinde legătura între două calități ar trebui să aibă o justificare : pot să unesc două calități ale lucrului numai în măsura în care operația duce la o descoperire.

În Geneza metaforei, Lucian Blaga combătea tipul de metaforă nerevelatoare, metafora gratuită, care înlocuiește pur și simplu un atribut prin altul, constituind un simplu joc.

În continuare, vorbitorul a făcut referiri la critica literară. S-a spus aci — și este adevărat — că critica a ajutat seriile noi de poeți care s-au afirmat în literatură. Dar se vorbește și de o atitudine apologetică și aș vrea să mă refer la problema aceasta care este de ordin mai general. Unii înțeleg critica neapologetică prin acea critică lipsită de orice entuziasm. Eu nu cred că o critică bună se poate face de către un om care, cînd scrie ceva, nu vibrează, nu se entuziasmează. Criticul, citind o carte care îi place, scrie cu tot entuziasmul că i-a plăcut. Desigur el trebuie să caute ca acest lucru să-l și argumenteze, să nu apară ca o impresie pur subiectivă. Criticul caută să fie cît mai obiectiv, adică încearcă să-și strunească înclinațiile foarte personale, foarte particulare și să accepte puncte de vedere oarecum diferite, se străduiește, cu alte cuvinte, să fie deschis și altor gusturi. Dacă va încerca să fie complet impersonal, fără vibrație, atunci va scrie niște articole de critică pe care ți se face silă să le citești, pentru că le mestecă ca pe niște paie uscate. Nu-i nici un păcat pentru critica noastră dacă vor fi entuziasme și chiar niște entuziasme poate deplasate. Dacă afirmă cineva că, după convingerea sa, în momentul de față, poetul Ion Alexandru, de pildă, este o mare revelație a poeziei noastre și scrie aceasta într-un articol cu foarte multă pasiune, cred că este un lucru bun, chiar dacă, poate, criticul respectiv se înșeală sau exagerează. Se impun, însă, două condiții. Prima : să existe și climatul prielnic — și aici trebuie să vorbim de rolul redacției — care să creeze posibilitatea ca punctele de vedere diferite să apară și ele. Cu alte cuvinte, dacă cineva crede că respectivul critic s-a înșelat, să vină și să spună : „Stai, tovarășe, poetul dumitale nu e chiar așa grozav, căci, iată, aici îl imită pe cutare, colo pe cutare ș.a.m.d." A doua condiție ține chiar de cel care scrie. El trebuie să nu zică niciodată că pisica este cîine, să nu încerce să ne convingă de un lucru de care nici el nu este convins ; cu alte cuvinte, să nu inventeze niște calități poetice care nu există în text. Dacă într-o poezie găsește cuvîntul „comunism", de exemplu, să nu spună neapărat că este prezentă aici ideologia nouă, revoluționară, comunistă și așa mai departe, pentru că atunci ne furăm singuri căciula : inventăm niște poeți foarte „actuali", iar pe urmă, cînd vrem să aflăm unde este poezia care să însuflețească masele, pe care s-o putem recita în fața lor, n-o găsim.

Vasile Alecsandri spunea că rominul este născut poet. Este un fenomen obișnuit și normal — de creștere firească — ca tineretul la 18-19 ani să facă poezii. Unul face 2-3 poezii, le citește unei fete pentru care are simpatie, altul nu le citește nimănui, altul le mai trimite și la o revistă, altul le citește în cenaclu, la facultate. Fenomenul acesta a existat dintotdeauna. În „Jurnalul literar" în 1938, George Călinescu constata că Romînia are o mie de poeți, numărîndu-i pe semnatarii plachetelor de versuri. Cu atît mai mult în epoca noastră, a socialismului, în epoca în care masele largi se ridică la o viață culturală intensă, e normal să apară mai mulți oameni cu preocupări literare. Acum și în uzine sau gospodării colective se găsesc tineri care au astfel de preocupări și vor fi din ce în ce mai mulți. Dar să nu confundăm un fenomen firesc, care, subliniez, este foarte util să fie încurajat și sprijinit, căci este un fenomen al revoluției culturale, cu afirmarea personalităților și talentelor poetice robuste. Nici nu este normal dealtfel ca într-o literatură să apară într-un an 70 de poeți. Nu vreau să supăr pe nimeni, dar nu vor rămîne 70 de poeți în literatura romînă dintr-o promoție de un an. Aci intervine rolul criticii literare. Bine face colecția „Luceafărul" că publică volume de debut ale poeților, dar, după aceasta, în etapa a doua, trebuie ridicată stacheta.

Noi nu știm exact cum se vor contura în perspectiva mare a istoriei literaturii unii poeți care au de acum 2-3 volume. Există poeți, firește, despre care avem certitudinea că sînt formați și care înseamnă ceva, dar cît înseamnă ei în evoluția poeziei romînești este un lucru pe care îl va spune timpul, îl va spune în primul rînd personalitatea lor, căci sînt încă oameni tineri, care mai au de scris.

Aș pleda, deci, și pentru o atitudine mai severă în critică. Pentru ca să avem într-adevăr tineri poeți de mare talent, trebuie să sprijinim o astfel de atitudine severă.

NINA CASSIAN :

În legătură cu cele expuse de tov. Crohmălniceanu, vreau să adaug că lipsa de claritate nu poate fi scuzată în nici un caz prin argumentul că anumite lucruri în noi înșine nu sînt clare. Cine nu stăpînește materia, ci se lasă stăpînit de materie, își infirmă calitatea de poet.

Așa că obscuritatea este, în orice caz, o deficiență.

OV. S. CROHMĂLNICEANU :

Obscuritatea vine pur și simplu din încercarea de a simula profunzimea.

ION GHEORGHE :

Tovarășe Crohmălniceanu, dvs. n-ați scris despre lucrările pe care le-am publicat, însă ați stat foarte mult de vorbă cu mine și sfaturile dv. mi-au prins bine. Dovadă ar fi și evoluția poeziei mele. Aș vrea să ne analizați poezia unui tînăr din generația mea, să spunem a lui Nichita Stănescu, în ce are ea mai bun, arătîndu-se și în ce constau slăbiciunile ei.

OV. S. CROHMĂLNICEANU :

Am scris despre Nichita Stănescu și, de la început, mi-am spus părerea despre lucrurile bune din poezia lui, atrăgîndu-i atenția și asupra a ceea ce numeam obscuritate. Am dat și exemple.

Nu cred că în cazul lui este o problemă mai gravă. Cred, însă, că există un fenomen, după părerea mea prezent, din nefericire, chiar la poeți care scriu uneori destul de clar, dar care trîntesc deodată cîte o imagine impenetrabilă. Am citit poezia „Entuziasm sever" de Ion Chiric. Este o poezie cu temă din actualitate. Sînt însă foarte sceptic cu privire la caracterul profund socialist al acestei teme din poezie, în care niște muncitori fac actul de „mare curaj" că, la începerea ploii, nu fug de ploaie, ci continuă să lucreze. Ideea poemului mi se pare săracă și plată. Ea nu exprimă ceea ce intenționează poetul, adică nu exprimă o atitudine nouă, socialistă. În ploaie puteau să stea să lucreze și muncitorii de altădată. Iată și imaginile acestei poezii :

Se mișcă vreunul ? / Nici unul. / Albă, gălăgioasă jivină, / ploaia-și înfige colții în haine...

Imaginea este proastă ; comparația ploii cu o albă, gălăgioasă jivină, nu este, prin structura ei, o imagine fericită, o metaforă revelatoare, ci o metaforă în care, în loc să spună un lucru în mod simplu, îl spune alambicat.

Mai departe : Fulgere-n ochi ne lasă lumină, / în cercurile lor ne cuprind / dar brațele noastre interferează în ele / ritmica luptei nestăvilită în timp.

Este o exprimare căutată, voit artificială, pentru a da un lustru poetic la ceva care, în esența lui, este destul de sărac și subțire.

Este vorba aici, după părerea mea, de un fenomen și de aceea l-am și adus în discuție. Cred că nu e bine că nu se dezbate mai mult acest lucru, căci există problema conținutului de viață, al experienței, dar există și problema : ce facem cu conținutul acesta de viață, cum îl exprimăm.

●

ION GHEORGHE :

Defectul principal al poeziei tinerilor stă, cred, în următorul fapt : unii poeți nu știu despre ce să scrie și ajung să-i imite pe ceilalți ; nu se preocupă de ceea ce trebuie să spună, *ci de* felul cum trebuie să spună.

Sînt neajunsuri în care se află la ora asta poezia lui Nichita Stănescu. Să luăm cărțile și poeziile lui Nichita Stănescu, să vedem ce anume fapte mari, de esență importantă, cuprinde poezia lui. Vom vedea că nimic din toate acestea.

Eu am citit și ultimul volum al lui Niculae Stoian și prefer unele poezii ale lui N. Stoian multora dintre poeziile lui Nichita Stănescu. De ce ? Pentru că primul are sinceritate, fracheță. Că Niculae Stoian nu reușește peste tot, este altă chestiune. La el există o criză a expresiei poetice ; undeva nu a depășit o anumită perioadă a poeziei lui dinainte.

Întorcîndu-mă la poezia lui Nichita Stănescu vreau să arăt că lipsa provine din faptul că nu poate cuprinde în formula ei niște lucruri esențiale, niște realități foarte precise.

●

VIOLETA ZAMFIRESCU :

Vreau să ating tot problema expresiei. Tovarășul Crohmălniceanu spunea că se vede o sofisticare a expresiei și a explicat foarte bine prezența acestei deficiențe la unii poeți tineri. Eu cred că sofisticarea expresiei vine tocmai din lipsa unei trăiri intense, autentice. Tocmai din această lipsă de substanță, tinerii poeți care nu sînt preocupați de eroismul zilnic, de problemele majore ale tineretului, se mulțumesc cu jocuri gratuite de expresie, alunecînd uneori în formalism. Alteori se întîmplă să aibă o ideie insignifiantă, banală, pe care o consumă la începutul poeziei și lungesc pe urmă compunerea, caligrafiind inutil imagini.

Mai există și un revers. Sînt unii poeți care pornesc de la o idee luată dintr-un tratat de filozofie, dar această idee majoră nefiind servită și de o experiență de viață bogată este exprimată în imagini abstracte, lipsite de fior poetic. Poezia presupune nu numai sensibilitate, emoție, trans-figurare, ci și atitudinea, viziunea poetului. Folosirea sugestiei este, într-adevăr, bine venită în poezie, însă trebuie ca această sugestie să aibă o bază materială, să fie plină de sens și nu absconsă, ermetică. Imaginile care circulă de la un poet la altul, „culorile", „sonoritățile" „verticalele" dovedesc aceeași lipsă de esență.

Cred că poeții tineri trebuie să se gîndească mai profund la rolul educativ al poeziei. Nu e vorba de o poezie moralizatoare, dar prin imaginea poeziei să pătrundă, să strălucească, ideea politică. Din experiența redacției, pot spune că unii poeți tineri nu răspund în măsură suficientă la comanda socială. De cîte ori avem nevoie de poezie cu problematică majoră, așa cum ne cer cititorii, trebuie să recurgem tot la Ion Brad, Alexandru Andrițoiu, Ion Horea. Și în poezia de dragoste este o simulare, o gesticulație plată, anostă, livrescă. Cred că este timpul să înțelegem mai serios rolul poeziei.

NICULAE STOIAN :

Maturizarea unui tînăr poet ține, după părerea mea, de mulți factori, între care eu aș aminti aici unul puțin discutat : dezvoltarea conceptiei despre poezie, a gustului poetic. Mi se par, în acest sens, foarte actuale observațiile lui Engels cu privire la Siebel, poet care se afla pe atunci la vîrsta de 23 ani, vîrstă medie a majorității poeților noștri tineri. Aș cita, fără nici un comentariu, aceste cuvinte ale lui Engels despre Siebel : „De cîte ori îl văd, îi trag o săpuneală și-l pus să atîrne lira în cui pentru cîtva timp și să studieze temeinic pe poeții clasici ai tuturor popoarelor pentru ca să-și formeze mai întîi gustul, care e cam confuz".

●

I. D. BĂLAN :

Cred că, în discuția purtată în jurul acestei virtuale mese rotunde, s-au spus toate lucrurile care trebuiau să se spună, ba chiar și ceva pe deasupra, în anumite intervenții. Concluziile cele mai fructuoase le vor trage tinerii poeți în urma lecturii stenogramei care a urmărit fidel mersul gîndurilor noastre. Totuși, pentru a ordona într-un anumit fel discuția purtată aici și pentru a ne lămuri mai bine, vreau să vă reții cu cîteva cuvinte. Mai întîi bănuiesc a fi fost evident pentru toți participanții faptul că noi am dorit să discutăm cu precădere problemele specifice ale celor mai tineri poeți, adică cei care în mod deosebit cad în preocupările revistei *Luceafărul*. Cum era și firesc, însă, nu am putut izola problemele, oricît de specifice ar fi fost ele, ale acestor începători, sau ale poeților tineri, de problemele mari ale poeziei noastre. În măsura în care ele se întrepătrund sau suferă influențe vizibile din partea poeților consacrați, sînt undeva comune, oricît am încerca să le definim că ar fi proprii numai acestei promoții. Totuși, fenomenul poetic al celor mai tineri condeieri are și unele trăsături absolut proprii, asupra cărora va trebui să insistăm mai mult.

Discuțiile care au avut loc, pe noi ne-au ajutat în primul rînd în munca directă cu colaboratorii tineri și cred că implicit și pe ei. Prin observațiile și sugestiile dumneavoastră în legătură cu felul cum ar trebui să se desfășoare munca în redacție, prin apelul la exigență, grijă și răspundere, ați arătat, de fapt, prețuire și interes pentru scriitorul de mîine al poeziei.

Nu știu de ce, cînd s-a discutat despre cea mai tînără promoție de poeți, eu am asemuit pe tovarășii aceștia cu cei trei copii ai împăratului din basme. Poate că această imagine folclorică folosită într-o întrunire cu caracter teoretic să surprindă pe cineva. S-ar putea însă ca o imagine consacrată să mă ajute a fi mai concis. Tovarășul Crohmălniceanu spunea că trebuie să manifestăm o foarte mare exigență — și avea perfectă dreptate — în legătură cu cine vrea să facă poezie și cu cine poate să facă poezie.

În basmul de care aminteam pleacă trei fii ai împăratului la drum lung ; doi se întorc la primul obstacol de la pod, din lașitate, din lipsă de îndrăzneală, de curaj și personalitate, iar unul dintre ei trece peste podul acesta, ajutat de inteligența, înțelepciunea și fermitatea sa ; să nu se uite, modestia sa. El nu s-a lăsat furat de aparențe, a căutat fondul sănătos al lucrurilor, esența lor pozitivă și a triumfat.

Eu cred că de această categorie de oameni curajoși, îndrăzneți, cu personalitate certă, fără extravaganțe, trebuie să ne preocupăm noi, ca revistă de tineret, desigur cu grijă, cu exigență, cu competența necesară.

Sîntem cu toții de acord că unii dintre tinerii poeți aduc o contribuție frumoasă în universul poeziei noastre noi. S-a citat, în discuții, tema cîntării copilăriei strivite de război, prospețimea sentimentelor cu care se exprimă tinerețea nouă, socialistă. În aceeași măsură s-au arătat, și aici și în cronici sau articole critice, unele scăderi foarte reale, asupra cărora trebuie să atragem atenția și să le avem în vedere, tocmai pentru promovarea unei poezii pe care o doresc cititorii, poezie capabilă să reprezinte în mod efectiv o cucerire a liricii noastre realist-socialiste. Cerem tinerilor poeți să aducă acele imagini viguroase, autentice, care să le permită să treacă podul anevoios al încercării. În legătură cu mesajul acestei poezii, cu funcția ei educativă, am dori s-o vedem în stare a ajuta tineretul nostru să treacă peste podul diverselor încercări, pe care viața le ridică în fața lui, adică să crească o întreagă generație cu sentimentele, cu ideile pe care partidul nostru le sădește în inimile oamenilor. Vrem ca ideile și sentimentele din aceste poezii să ni le putem însuși, ca bunuri ale noastre.

În măsura în care acest lucru nu se realizează, indiferent de multele încercări și căutări de a ocoli podul din poveste al marilor verificări, sub diverse formule poetice, cred că nu se ajunge la o poezie adevărată și strădaniile noastre vor fi inutile, gratuite, cîtă vreme nu se manifestă această exigență.

S-a subliniat, pe bună dreptate, aici și în alte discuții, caracterul livresc al unora dintre poeziile începătorilor. Cred că e de datoria criticii literare să combată mai vehement aceste aspecte negative. Cei care ați participat la ședințele cenaclului „N. Labiș", v-ați dat seama cît de obositoare este abundența aceasta de poezie livrescă, adică lipsa oricărei autenticități, a oricărui fior de viață reală, totul fiind înlocuit cu mimetism, cu meșteșugul învățat din poeziile altora, utilizat abil dar fără nici un mesaj original.

Din păcate, noi publicăm chiar în pagina I-a și în paginile interioare ale revistei astfel de poezii, pe care nici noi nu le iubim și pe care cititorii le resping cu hotărîre. S-a vorbit despre aceasta nu îndeajuns. În legătură cu poezia tinerilor, cu simbolul acestui tînăr curajos din basmul la care mă refeream, înșelat la un moment dat de omul spîn — trebuie spus că apare uneori tentația unei poezii spîne, înșelătoare, care-l poate duce la un impas, influențele unei poezii de expresie modernistă, abstracționistă, foarte fadă și foarte anacronică, poezii „folclorice" de factură tradiționalistă. Vreau să spun că nu tot ceea ce se scrie în ritm popular este de esență folclorică, cum nu tot ceea ce e abscons, ermetic și ciudat trebuie salutat ca inovație. Dimpotrivă, trebuie să spunem că marea noastră poezie clasică și toți poeții noștri de azi care continuă această tradiție s-au inspirat din viața poporului, din felul lui înaintat de a gîndi, de a simți și de a se exprima. Au învățat de la marele poet popular.

S-a abordat de către mulți participanți la discuție o problemă deosebit de interesantă, aceea a expresiei poetice. Numai cu un anumit inedit al conținutului, fără o personalitate puternic imprimată în imagine, cred că nu se poate vorbi de un poet autentic. Este un lucru foarte ciudat că, în goana aceasta după originalitate și după o puternică individualitate, poetul ajunge uneori la capătul acestui drum la o situație ridicolă, toți concurenții la originalitate cu orice preț ajungînd la o poezie pe care mulți din tinerii poeți o mimează efectiv, fără nici un surplus de personalitate proprie, nici în forma, nici în conținutul ei. Uneori e discreditat astfel și modelul.

Eu cred că efortul criticii literare și al poeziei tinere trebuie să stea tocmai în cucerirea acestei originalități autentice, care să pornească din experiența de viață a fiecăruia dintre poeți, din cultura lui, din felul în care gîndește fenomenul social pe care îl trăiește, cu sensibilitate proprie și în interpretare proprie.

De asemenea, foarte multe lucruri s-ar putea discuta în legătură cu metaforismul gratuit, care n-are capacitatea de a dezvălui relațiile noi dintre fenomene, dintre oameni, dintre legile obiective sociale, ci este o simplă tumbă de vorbe, niște piruete stilistice care, la urma urmei, se sparg, fără nici un fel de ecou în conștiința cititorului.

Nu vreau să mai stărui mult asupra altor lucruri, dar cred că în legătură cu critica literară și poezia, s-ar putea discuta încă și alte probleme. Pe mine mă bucură foarte mult intervenția tovarășului Savin Bratu din *Scînteia*, discuțiile din *Gazeta literară*, cele din *Luceafărul*, însă există un lucru foarte ciudat în critica literară și care se poate extinde, cred eu, pe tot frontul nostru poetic : există o rutină a criticii literare, șablonizată mai ales la poezie, cînd se fac judecăți de valoare globale. Dacă aș începe cu mine și cu toți criticii de aci, am găsi exact aceeași ierarhie de valori, în care intră aproape mecanic un lanț de poeți.

Totuși, cred că a sosit momentul să ne gîndim mai serios la evoluția poeziei noastre. Și aci eu cred că există un fel de comoditate a criticii literare, de a nu urmări fenomenul vieții poetice, adică să țină seama de ce se petrece în mod realist în frontul poetic și să se arate mai mobilă în judecățile de valoare emise.

Cu atît mai mare mi se pare pericolul atunci cînd între tinerii poeți, unde apar atîtea nume noi, talente mai mult sau mai puțin puternice, se face o schemă de valori și personalități care nu se schimbă deloc ani de zile.

Unii tovarăși au arătat că o parte din poeții care s-au dezvoltat la *Luceafărul*, au făcut progrese sensibile în ultimii 2—3 ani. Dar ce critic a înregistrat aceste apariții noi ?

Mi se pare că este rostul criticii literare să se gîndească puțin mai serios în acest sens.

În numele revistei *Luceafărul*, vă mulțumesc din toată inima pentru participarea fructuoasă la discuții și pentru contribuția interesantă pe care ați adus-o în legătură cu munca noastră, cu sarcinile noastre de a sprijini dezvoltarea și pe mai departe a tinerei poezii, tinerei proze și critici literare, pe drumul triumfător al realismului socialist.

SAVIN BRATU

ION BRAD

OV. S. CROHMĂLNICEANU

VIOLETA ZAMFIRESCU

I. D. BĂLAN

Văzuți de SILVAN

„PE ACELAŞI DRUM" Fotografia: I. MICLE

VIAŢA CERCURILOR LITERARE

DIN AGENDA DISCUŢIEI...

Scrisorile sosite în cadrul discuţiei despre activitatea cercurilor literare semnalează o seamă de realităţi care îmbogăţesc colocviul nostru, arătînd încă o dată utilitatea lui. Se observă spiritul de răspundere cu care membrii diferitelor cercuri literare înţeleg să-şi spună cuvîntul despre ceea ce s-a făcut sau, autocritic, despre ceea ce încă nu s-a realizat, aducîndu-se totodată critici vii unor instituţii care neglijează activitatea de îndrumare. De la lipsa de preocupare pentru studierea esteticii marxiste, pînă la asigurarea schimburilor de experienţă, a unor documentări (şi chiar pînă la „amănunte" ca încălzirea localului şi asigurarea unei maşini de scris pentru dactilografierea lucrărilor), unele Case regionale ale creaţiei populare şi Case raionale de cultură au încă serioase deficienţe. Singurul exemplu pozitiv, semnalat în corespondenţa primită, îl oferă Craiova. Aici, pe lîngă preţioasa iniţiativă a „şantierelor de creaţie" (care constau în deplasarea la o gospodărie colectivă sau întreprindere din regiune, şi scrierea unor lucrări despre cele văzute acolo), cercul literar „Traian Demetrescu" scoate regulat pagini de literatură în ziarul local, organizează seri literare, schimburi de experienţă ş.a. Din scrisoarea tovarăşului Vasile Pătru aflăm că, în ultima vreme, craiovenii au organizat schimburi de experienţă la Turnu Severin şi Caracal (cu circa 50 de participanţi), schimburi cărora li s-au dedicat şi pagini literare. Corespondentul nostru ne lasă însă să înţelegem că nici chiar la Craiova nu merg toate lucrurile strună. „Barometrul" vieţii de cenaclul — creaţia — indică adesea o insuficientă aprofundare a experienţei de viaţă şi a celei literare.

O altă faţă a problemei o aflăm în scrisoarea corespondentului nostru Ioan Micu, din Braşov :

„In ultima perioadă, activitatea cercului literar „Mihail Eminescu" şi a celorlalte cercuri existente în Braşov şi în regiune a fost lăsată la voia întîmplării. Sînt cîţiva ani de cînd din partea Comisiei de îndrumare a Uniunii Scriitorilor n-a mai dat nimeni pe la cenaclul din Braşov, deşi funcţiona aci, ce-i drept anemic, şi o filială. Orientarea membrilor acestor cercuri spre temele majore ale vieţii noastre contemporane nu e întotdeauna la înălţimea cerinţelor. De aceea, lucrările din ultimele două culegeri intitulate „Pagini Contemporane" nu ating valori maxime şi nu justifică de cît în parte titlul culegerii. Pe ici pe colo, se întrezăreşte fiorul vieţii actuale, dar el este de multe ori palid redat, fără o aprofundare a fenomenelor. „Paginile Contemporane" nu oglindesc specificul regiunii Braşov, o regiune cu mare pondere în industria noastră naţională".

Despre „Pagini Contemporane" şi despre munca scriitorilor braşoveni s-a mai vorbit în revista noastră. Aşteptam, între timp, atît o creştere a exigenţei faţă de cuvîntul tipărit, cît şi unele măsuri cu caracter concret, care să se reflecte în valoarea lucrărilor.

Atragerea scriitorilor cu experienţă la viaţa acestor cercuri e o acţiune ce se impune cu necesitate, nu numai în regiunea Braşov, ci şi în alte regiuni. In articolul nostru din numărul trecut, de pildă, aminteam că în regiunea Maramureş, la Sighet, activează un poet, un dramaturg şi un folclorist, toţi oameni afirmaţi pe plan literar. Dintr-o eroare tipografică, unuia dintre ei (lui L. Bruckstein) i se aduc reproşurile care se cuvin unui tovarăş din Comisia de îndrumare. Făcînd aici cuvenita precizare, nu putem însă trece cu vederea o realitate, şi anume aceea că unii scriitori, chiar membri ai Uniunii Scriitorilor, care trăiesc în provincie, nu îşi fac încă simţită îndeajuns prezenţa în viaţa literară a regiunilor respective, inclusiv în cenacluri (lucru valabil şi pentru Maramureş). La Craiova, de pildă, în afară de Ştefan Bossun, pe la şedinţele cercului literar nu sînt de văzut nici Petre Stoenescu, nici Sina Dănciulescu — şi sîntem convinşi că situaţii asemănătoare există şi în alte regiuni.

Sîntem de acord cu observaţia corespondentului nostru din Braşov că unele redacţii nu răspund nici în 6 luni la lucrările trimise, (deşi pe coperta interioară a acestora se află imprimate apăsat cuvintele „In termen de cel mult o lună... colaboratorii vor primi răspuns pe adresa indicată"), dar ca alte reviste să renunţe la „mai trimiteţi" şi „deocamdată nu" în favoarea unor răspunsuri detaliate, nu e practic posibil. Cînd, la începutul acestui an, noi am invitat pe corespondenţii noştri să-şi trimită lucrările prin intermediul cercului literar, aveam, în primul rînd, în vedere, prin aceasta, întărirea respectivelor colective de creaţie, atît prin înmănuncherea în cadrul lor a tuturor talentelor locale, cît mai ales prin nivelul, prin exigenţa discuţiilor — care ar fi urmat să fie un „pre-examen", înaintea trimiterii la revistă. In asemenea condiţii, redacţia ar fi fost descongestionată de o seamă de poezioare romanţioase şi puerile, care ne răpesc timp preţios din cel menit îndrumării adevăratelor talente. (E însă şi mai regretabil că unele cercuri, cum e cel de la Turnu Severin, înţelegînd pe dos invitaţia noastră, trimit sub semnătură şi parafă, cu recomandarea insistentă de publicare, versuri devitalizate, şcoläreşti, lipsite de clocotul specific tinereţii).

Socotind că cercului literar îi revine misiunea de a fi principala punte de legătură între scriitorii începători şi redacţii, ne bucură vestea că, o dată cu discuţia iniţiată de noi, multe dintre cercurile literare lăsate cîndva în părăsire au început să-şi reorganizeze munca. Tovarăşul Nic. Filipoiu ne anunţă astfel că la Mediaş, la numai cîteva zile de la reactivizarea cercului, au şi fost primite lucrări de la 10-12 autori spre a fi supuse discuţiei, şi că, în acelaşi oraş, va lua fiinţă cît de curînd un al doilea cerc literar, pe lîngă clubul „I. L. Caragiale".

De la Tîrgu-Neamţ (corespondent Ion Apetroaie), aflăm că „s-a hotărît ca toţi membrii cenaclului să facă parte dintr-o formă de învăţămînt politic, spre a avea posibilitatea să studieze organizat, iar în şedinţele de cerc să se prezinte un ciclu de expuneri pe teme de teorie şi istorie a literaturii, cum ar fi cele referitoare la funcţia imaginii artistice ca instrument de reprezentare a ideii, la prozodie, conflict, procedee de compoziţie în opera literară, — toate aceste măsuri avînd ca scop stimularea efortului creator al cenacliştilor".

Dacă studiul se va face cu seriozitate, şi, mai ales, dacă vor fi audiate cu maximă atenţie „lecţiile" pe care viaţa le oferă la tot pasul, sîntem convinşi că prin acest „efort creator" cenacliştii vor depăşi stadiul descriptiv şi tonul minor al multora dintre lucrările citate în aceeaşi scrisoare ca valoroase.

Sînt însă şi cazuri cînd, abia pus pe picioare, un anume cerc sucombă din nou, cum s-a întîmplat cu cercul literar „Minerul" din Petroşani. După două luni de la reorganizare, numărul cenacliştilor a scăzut mereu, pînă a venit ziua pe care tovarăşul I. Cioclei ne-o descrie astfel : „Astăzi am ajuns să fiu singurul prezent la cerc, în faţa unei uşi pe care cineva scrisese : *Aici se ţin şedinţele cercului literar „Minerul"* — dar care era încuiată".

E şi mai trist că unele cenacluri cu bună tradiţie, cum e cel din Buzău, au ajuns, graţie nepăsării, un fel de „cenuşărese" ale Caselor respective de cultură. Iniţiativa „caietelor" literare, pornită aici, nu s-a realizat decît la... cenaclul din Ploieşti. In afară de şedinţele obişnuite, de altfel destul de monotone, „nu s-a organizat nici o întîlnire cu cititorii, nici o emisiune la staţia de radioamplificare, nici o documentare în raion" — ne scrie tovarăşul Florentin Popescu, membru al cenaclului buzoian. Tot el sesizează urmările acestei atmosfere „închise": „De aici tendinţa de abstractizare, de prezentare a unor lucrări care nu sînt decît reminiscenţe ale lecturilor", lucru lesne de înţeles de vreme ce „însuşi metodistul însărcinat cu răspunderea pentru soarta cenaclului a început să vină doar la şedinţele în care trebuia să-şi citească lucrările personale, şi să plece o dată cu epuizarea criticii ce-l interesa".

Ne bucurăm că, după cum arată corespondentul nostru, această situaţie nu a fost trecută cu vederea, în primul rînd de redacţia ziarului raional, care (după ce o vreme s-a dezinteresat ea însăşi de soarta cenaclului), a întreprins o analiză amănunţită a felului în care Casa de cultură sprijină cercul literar, ajungînd la acea asemănare cu o „cenuşăreasă", comparaţie care ar trebui să dea de gîndit şi altor instituţii culturale, care mai pot îndrepta încă situaţiile asemănătoare existente în unele regiuni şi oraşe.

Rîndurile de mai sus nu s-au vrut nici pe departe nişte „concluzii". Am semnalat numai cîteva aspecte ale discuţiei, la care participă tot mai mulţi membri ai cercurilor literare, ale căror păreri le aşteptăm în continuare.

M. N.

Adrian Velichi

MARTIE

Nu-mi stăpînesc nici visul şi nici dorul.
Pieptul meu prea plin, ca marea de curenţi,
Bate-n clipa asta şi răspunde-n zborul
Sălbaticelor vînturi. Adună-le cu ochii,
Cu ochii tăi frumoşi, şi prinde-le pe buze
Gustul de seminţe sub cer de primăvară.
Arderea aceasta din mine cum s-a smuls
Cînd recile pămînturi din nou se îmbătară !

Podurile mele
au fost împovărate
de cenuşa timpului —
de poftele săbiilor.

Chipuri uitau să mai semene vieţii,
îşi aflau în valuri sfîrşitul.
Sălciile se aplecau tînguind,
iar eu eram doliu fluid —
Cerul îmi fugise din unde...

Ridicaţi-vă mîinile, sălciilor.
Priviţi oraşele lumii îmbrăţişîndu-se.
Ascultaţi, oameni, glasul apelor mele.
Dacă vreţi să aflaţi anii de pace
pe care vi-i cer —
măsuraţi-mă cu bobul de rouă.

Gheorghe Lupaşcu

POD PESTE FLUVIU

Eu, fluviul,
m-am născut din emoţia dimineţilor.
De vreţi să ştiţi vîrsta-n zile-a pămîntului
măsuraţi-mă cu bobul de rouă.

Ion Iancu Lefter

PREZENŢĂ

Am auzit grîiele
Cum îşi înfig rădăcinile-n muşchii ţărinii.
Cît de solemnă este clipa aceasta !
Parcă de-aici începe ritualul simplu al ploii.

Dar cîte ploi se vor scurge prin ele
Şi cîtă risipă o să fie de soare,
Pînă ce, la o nuntă tomnatică,
O vom frînge în mîini fiecare !

Ion Dumitru-Şîrna

BĂRĂGAN

O uriaşă
sală de lucru,
boltită de soare
şi cu pereţi
de zare...

în care
pe o imensă planşetă
omul
pictează :
galbenul holdelor de grîu,
verdele crud al porumbului,
roşul de foc al amurgului.

...Aur, argint, soare,
cît belşug
de culoare !...

T. Aurel Crişeanu

CLIPĂ PRELUNGITĂ...

Din firul timpului ce mă-nconjoară
Aş vrea să-mi fac o coardă de vioară,
Ca să nu treacă vreo clipită
Fără să fie-n cîntec prelungită.

CENACLUL „N. LABIŞ"

SEARĂ DE POEZIE

La şedinţa din 26 martie a cenaclului „N. Labiş" s-a citit numai poezie. Protagoniştii au fost Constanţa Buzea şi Ovidiu Genaru, ultimul fiind invitat de la Bacău.

Lecturile au trezit un interes viu, dovedit de numeroasele luări de cuvînt. Astfel, Adrian Păunescu s-a referit la „patetismul şi muzicalitatea" versurilor citite de Constanţa Buzea. Ilie Constantin a spus despre aceleaşi lucrări : „Fiecare vers are un înţeles, un sens, o mişcare. «Moartea caselor» e însă un poem lungit şi nehotărît. Lucrurile, luate în parte, sînt frumoase, dar nu au o creştere, o gradare, nu sînt orînduite riguros". Cezar Baltag a remarcat în imaginile folosite de Constanţa Buzea sentimentul acut al timpului. Dincolo de asemenea elogii meritate, poetei i s-a cerut o lărgire substanţială a universului liric.

Poeziilor lui Ovidiu Genaru, care aduc o problematică de viaţă interesantă, li s-a reproşat incompleta individualizare a imaginii. Vorbitorii, referindu-se la stadiul actual al creaţiei poetului (poet care face parte din „promoţia 1962" a „Luceafărului"), i-au cerut mai multă spontaneitate, o elaborare a versului care să pună în valoare bogăţia sentimentelor.

Au luat cuvîntul : George Radu Chirovici, Adrian Păunescu, Dragoş Vrînceanu, M. Negulescu, Florin Rădulescu, Niculae Stoian. Au mai luat cuvîntul, cu însufleţire, dar pe un ton oarecum sentenţios : Dan Arie, Costache Grigore, Vasile Andronache.

PAŞI PE LOC ?

Marţi 2 aprilie, s-au citit versuri de Ilie Constantin, pe marginea cărora şi-au spus cuvîntul M. Breslaşu, D. Vrînceanu, Dan Zamfirescu, D. Arie, Ion Gheorghe, N. Stoian, A. Păunescu, M. Angheluţă, I. Horea, I. D. Bălan.

Începută cu semnalarea umorului ca preocupare nouă a poetului (vezi „Încă un basm"), discuţia s-a purtat cu seriozitate în jurul felului în care un talent, odată recunoscut, reuşeşte să-şi fructifice noua experienţă acumulată. Or, în direcţia aceasta, Ilie Constantin a oferit în cenaclu mai mult exerciţii de „virtuozitate". Manierismul, mimarea stilului unor colegi sînt evidente în „Joc de soare". „Miorita", în interpretarea sa, conţine simboluri cefoase, o denaturare a mitului popular. Deşi, în totalitatea poeziilor citite, sînt uşor de remarcat unele lucruri frumoase, disparate, stadiul la care se află Ilie Constantin confirmă încă o dată că nu se pot face paşi înainte, atîta timp cît tînărul poet, căutînd să-şi perfecţioneze continuu „uneltele", priveşte cu superficialitate adîncirea problemelor de conţinut, plasarea consecventă a experienţelor sale în aria poeziei militante.

Aserţiunea de mai sus e valabilă oarecum şi cu privire la al doilea lector al serii, prozatorul Milică Stan, cu deosebirea că acesta a urmărit nu o „înnoire a mijloacelor artistice" ci abordarea unui univers nou (după cîteva schiţe reuşite din viaţa satului nou, o încercare de roman axat pe probleme etice ale tineretului citadin). Au luat cuvîntul Fănuş Neagu, Corneliu Leu, Antoaneta Tănăsescu, Al. Oprea. Observaţia principală pe marginea fragmentului citit constă în aceea că, încercînd să combată „golul" moral al unui tînăr care se „plictiseşte", autorul nu a ştiut să selecteze şi să dozeze materialul de viaţă, devenind el însuşi, în cele scrise, destul de plicticos. Incercarea unora de a-l retrimite pe autor la schiţă nu-i însă justificată. O anumită vigoare a observaţiei, creionări rapide de caractere şi situaţii sînt premize care pot conduce la reuşită. In fragmentul citit, acestea sînt sufocate de „inabilitatea" epică, de dialoguri nesemnificative, de preferinţa pentru „inventarul" de obiecte, gesturi şi gînduri.

Rep.

Victor Rusu : Ne-a plăcut simplitatea versului din „Elevilor mei" : „Cînd intru în clasă / Mă simt arbore drept al luminii / Şi-n dăruire mi-aplec / Creanga spre frunţile voastre. / Să-mi culegeţi uşor / Fructele toate, arzînd". Poate că ne înşelăm, dar ni se pare, totuşi, prea puţin. Nici n-a decolat bine, şi imaginea a şi aterizat. De obicei, imaginea din astfel de poezii epigramatice trebuie să invite la asociaţii multiple.

Nicolae Marin : Se întrevăd unele posibilităţi, dar credem că ar trebui să renunţi la imagistica defunctă, de genul „Ochii tăi au albăstrimea / Nesecatelor izvoare, / Tremură în raza lunii / Şi petalele din floare. / In pădurea cea vrăjită / Dorul meu coboară-ntr-una" etc. Acestea sînt doar exerciţii pe teme date.

Cornel Cordenaru : Deocamdată, aliniere de vorbe fără acoperire. „Zorii — săgeţi aurite prin schele, / Destramă noaptea ţesută cu stele". E adevărat, cînd vin zorii, noaptea dispare. Dar care este imaginea poetică ? Săgeţile aurite ? Nu mai sînt de mult o imagine. Apoi „Pulberea-şi cerne şi-o aşterne-n polei, / Pe cîmpul cu holde, furnale şi stei". Cîmpul poate fi acoperit cu holde (admiţînd că poleiul este o figură de stil), chiar şi cu furnale, dar cu stei ? Nu prea cresc stînci pe cîmp ! Şi aşa mai departe...

Ignea Loga : Aşteptăm noi veşti poetice din „cetatea poeţilor oţelari", Reşiţa. Cele trimise pînă acum sînt promiţătoare.

Aurelian Manoliu : Sînt viciate de desuetudine : „Acolo-n casa-naltă ca un castel din basm / Tu stai ades pe gînduri, citind la soba caldă" etc. Vremea noastră are altă sevă poetică.

Virgiliu Dascălu : Da, versurile dovedesc că d-ta nu scrii întîmplător. Finalul „Nopţilor albe" (poate prea reţinut) ne îndreptăţeşte să aşteptăm : „E de-ajuns, aprins, de după creste / Să zăresc din soare un crîmpei / Ca, de-odată, zbuciumul de peste / Noapte să se stingă-n ochii mei". Ne permitem să-ţi atragem atenţia, însă, asupra săräciei unor rime (în special în verbe) care, cînd sînt prea dese, sau nu sînt utilizate pentru a realiza un efect artistic, sînt de-a dreptul supărătoare. Dar pentru d-ta nu este greu să ocoleşti asemenea neajunsuri. Mai trimite.

Corneliu Petrescu : In „Pîinea caldă" există o imagine incipientă, trădată însă de neglijenţa sau banalitatea expresiei. („M-a săgetat plămada / mîinilor aspre de gospodină"). Cum poate săgeta o plămadă ? In celelalte cuvinte obişnuite de dragoste, exprimate oarecum cursiv, dar fără o emoţie nouă.

Al. Florin Ţene : Efervescenţa lirică a versurilor d-tale este tot mai promiţătoare. Dificultatea principală, în momentul de faţă, constă în supralicitarea imagistică. Se cere un efort de limpezire. Un exemplu : „Cîntecul meu chinuitor de lucid / Îşi aruncă rama coşmarului peste prag, / Zidind în minunile omului speranţele / Şi visele cu galbene luciri / Care se oglindesc în ochiul cerului / Ca o imensitate strălimpede". Dacă este „chinuitor de lucid", cîntecul nu poate avea coşmaruri. Iar dacă le are, de ce aruncă numai „rama", şi nu coşmarul propriu-zis ? Şi ce legătură este între „aruncarea ramei" şi „zidirea speranţelor" pe terenul... „minunilor omului" ? De ce visele au luciri „galbene" ? Nu vrem să despicăm firul în patru, dar imaginea cea mai năstruşnică trebuie să aibă o logică poetică.

Florentin Popescu : Versurile au reale calităţi, dar le dorim ţişnite din realităţile noastre. Tinereţea d-tale te obligă la mai mult.

Stan Stanciu : Sînt, fără îndoială, versuri interesante în poeziile pe care ni le-ai trimis. Desprindem o strofă din „Activist" : „Cu activistul tăiam cîmpul / Ascultînd sunetul ploii pe umeri / Iar vulturii mă întrebau uimiţi : / Este omul pe care îl aşteptăm / Incărcat de vise şi dorinţi ?" (Deşi, în treacăt fie spus, vulturii nu prea au ce căuta aici, mai ales pe ploaie...) Sau această originală imagine din „Muncitor" : „In mîini ţin soarele... / şi-l transform în stări alotropice / Şi-l modelez în spicul plin de rod." Din păcate, asemenea versuri stau alături de locuri comune („Cu suflet limpezit de freamătul luminii" ş.a.) risipind fiorul poetic. Mai trimite.

Ştefan Lemnaru : Pentru început, sînt mulţumitoare. Aşteptăm, însă, şi un început de expresie personală.

Ion Dumitru-Şîrna : Uneori, doar crîmpeie de notaţii, la care ar fi poate mai bine să renunţi. Cînd imaginea se conturează mai precis, (ca în „Bărăgan"), versurile devin convingătoare.

Sanda Horia : Cursivitatea versului liber este deseori vecină cu relatarea

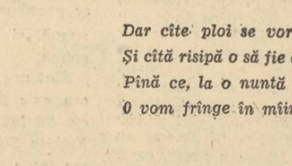

prozaică. Bineînţeles, nu versul liber este de vină. Dar d-ta dovedeşti că poţi reda tensiunea unor idei : „Atîtea poveşti care-ncep pentru mine cu „a fost" / s-au răsfrînt în ochii de copii ai părinţilor, / la vîrsta cravatei mele roşii şi a primului / vot în adunarea generală. / ...Dar nici dimineţile nu sînt toate la fel". Pe această linie, poţi realiza poezii demne de atenţia cititorilor. Aşteptăm.

Toma George Damian : Deşi domeniile de inspiraţie sînt diferite, se utilizează în toate poeziile acelaşi sistem de imagini, ceea ce creează senzaţia de monotonie. N-am înţeles referirea la Esenin. Din ciclul trimis, am reţinut „Vis". Aşteptăm versuri noi.

Sanda Valerian : Au fluiditate, dar sînt mult prea intimiste şi nu din pricina tematicii erotice. Se apropie uneori de anumite texte de muzică uşoară : „Azi noapte / m-am trezit plîngînd. / Şi ca să uit visul urît / şoptii uşor un nume drag..." Nu este cazul să vă alegeţi asemenea modele.

Ioan Marţiş : Versurile sînt simţite, dar, deocamdată, stăpîneşti prea puţin expresia poetică. Lecturile şi exerciţiul se impun de la sine.

Gh. Felder : Nu negăm intensitatea sentimentelor ce le-au generat, dar poeziile sînt pline de neglijenţe : „Sînt obosit sau poate doar mi-e frig / In nopţile cînd fericirea-mi strig / Şi-o caut pe meleaguri risipite / Necugetat adesea străbătute". Este doar un exemplu. „Meleaguri risipite" e cam impropriu. Ultimul vers este exprimat plat, iar intenţia de rimă zgîrie urechea. Alt exemplu din „Iubire" : „Din trupul vremii — sîmbure necopt / Ţi-am dat tribut de vise şi speranţe / Dar ai crescut schiloadă ca un ciot / Şi despletită-n cioburi de faianţe". Dacă „sîmburele necopt" este tributul „de vise şi speranţe", este normal ca fructul să fie hărăzit pieirii. Nu se poate „despleti" (cuvînt care vine de la „plete") în „cioburi" de nici un fel, şi deci nici de faianţă. Fii atent la sensul cuvintelor.

Cezar Dorna : „Vis simplu" nu este chiar atît de simplu pe cît îl arată titlul. Imaginea este forţată : „Atunci dintr-o creangă mi-am cioplit un fluier / Şi din el am cîntat o doină pădurii, / Apoi am pus creanga-fluier la loc. / Pe dată, din toate crengile, se auzi înfundat / Murmurul doinii mele..." A ciopli un fluier dintr-o creangă şi apoi a altoi fluierul pe copac, — nu este în nici un caz o operaţie simplă, şi nici firească. Cu cît un simbol este mai complicat, cu atît este mai obscur.

Mircea Cristea : Sînt scrise cu îndemînare, dar cam inconsistente. Şi multe locuri comune, de genul : „Cîmpia îşi deşteaptă-acuma zorii / Şi îşi arată faţa-nseninată, / Căci marea de lumină, revărsată, / Îi spulberă spre depărtare norii". Sînt versuri care au circulat în sute de variante.

Vasile Trifu : Pastelul de toamnă are naivităţi nedorite : „In pădure ce mai grabă / De la urs pîn' la furnică / Se grăbesc cu toţi la treabă / Să-şi adune mîncărică. / Totul însă s-a-ncheiat / Toţi s-au strîns în cîte-o ligă / Şi pe-ntinsul fără hat / Încet începe să ningă". Este o tîrzie influenţă a fostelor cărţi de citire.

Ion Aniţei : Unele imagini, luate separat, reţin atenţia. Dar, asemeni altor începători, uneori metaforele se suprapun pînă la desfiinţare reciprocă. De pildă : „Iederă, dorul te înfăşoară, vioară, / Dar hulubii cu teama-n aripi mă îmbată şi zboară". Deci, dorul este ca o iederă răsucindu-se în jurul unei... viori, iar teama din aripile hulubilor (care, după cum am aflat din versurile precedente, sînt „sînii") are calităţi alcoolice. Aglomerarea nu este oare prea mare ?

Ioana Marinel : Desigur, „Scrisorile" eminesciene sînt un model pentru noi toţi, dar pastişarea lor nu este în nici un caz indicată. D-ta le imiţi şi în fond şi în formă : „Să-mi ascut din nou condeiul ? Versuri vrei din nou să fac ? / Dar de ce prin truda minţii să încerc a-ţi fi pe plac ? / Oare versul te încîntă ? El, în sine, sau ce spune / Vorbe goale ce în creier s-au zbătut să mi se-adune / Aşezîndu-se cu rimă la al versului sfîrşit / Vorbele cu dulce sunet, sau aceea ce-am gîndit ?" Şi aşa pînă la sfîrşit. Este ca şi cînd ai topi o statuie antică, încercînd apoi s-o refaci mai bine decît a fost. Nu este recomandabil nici măcar ca exerciţiu.

Vasile Velneciuc : Versurile despre oraşele care se înnoiesc pot fi uneori mult mai vechi decît cartierele demolate. Cînd d-ta spui : „Mistria o atîrn de nori / Cînd privesc în amurg / Oraşul meu, / Al tău, / Al tuturor" sau „Mii de lumini în el se-aprind / Cu sclipiri de opale", versul nu mai sună contemporan.

Mihu Dragomir

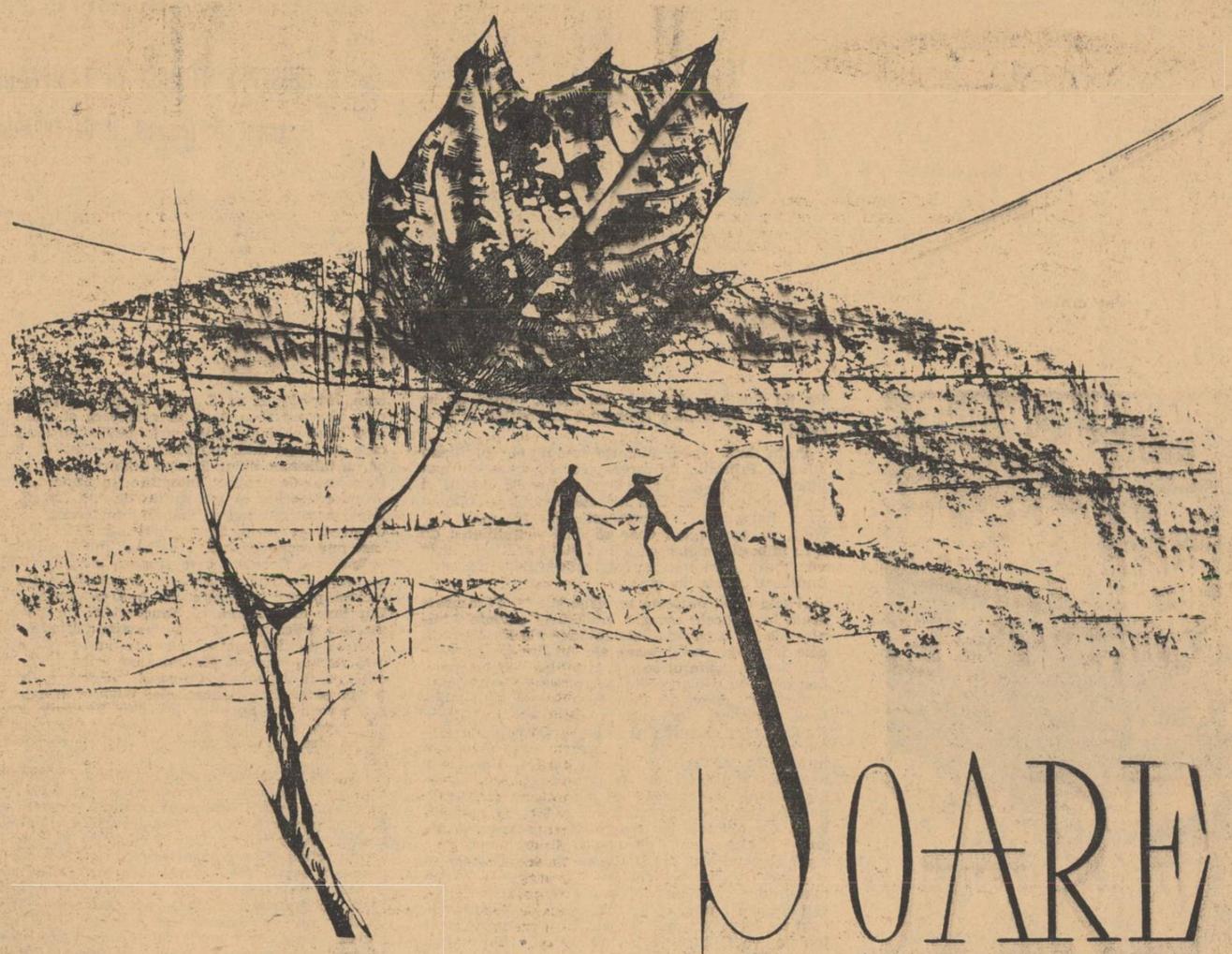

SOARE PENTRU FIECARE

SORIN TITEL

Desen de MIHU VULCĂNESCU

Am ajuns la șapte și cîteva minute. Soarele coborîse undeva dincolo de linia ferată; gara, vagoanele de marfă de pe liniile laterale, ba și locomotivele care făceau manevră în lumina uleioasă și roșiatică, păreau obosite și împăcate cu ele înseși. Intrarăm în restaurantul aproape gol în care mirosea a limonadă stătută. Nicu comandă două halbe și cîte o friptură. Berea era cam caldă. O băurăm dintr-o înghițitură și ne urarăm noroc în noul oraș.

Mîncarăm friptura tare și nu tocmai caldă, care probabil fusese pregătită cu mult înainte. Nicu ieși pe peron și se întoarse cu un pachet de „mărășești" și cu ziare. Își aprinse o țigară.

Noi doi ne-am înțeles întotdeauna foarte bine. Încă de pe cînd eu eram doar un chindăr și el student la mecanică. Acum avem amîndoi truse de bărbierit, dar eu cu a mea nu mă răsesem încă niciodată. Mi-o făcuse el cadou de ziua mea. Mi-o dăruise, fără să zîmbească, fără să-mi dea să înțeleg că intenționase să facă o glumă duioasă. Și la zece ani el mi-ar fi dat-o cu aceeași seriozitate.

Părul îl purtăm amîndoi la fel, tăiat scurt, cu cărare la o parte. Îl avem amîndoi la fel de des și de aceeași culoare. Doar ochii mei sînt poate mai deschiși decît ai lui și bineînțeles eu sînt mai firav.

— Lăsăm geamantanele la bagaje? — îl întrebai după ce-și termină de fumat țigara.

— Cum vrei tu, „tati", îmi răspunse el. Îmi spunea „tati" citeodată.

Autobuzul cu care plecarăm spre oraș era aproape gol și soarele care apunea aprindea trotuarul. La hotel primirăm o cameră prin care se vedea grădina de vară și un cer care începea să se întunece. Camera era curată, răcoroasă, mirosea foarte puțin a D.D.T. și a podele spălate de curînd. Făcurăm cîte un duș amîndoi. În timp ce mă spălam pe dinți, Nicu îmi propuse să coborîm în grădină, să ascultăm muzică. Peste o lună avea să înceapă școala, așa că am fost de acord. Pentru mine, totul, orașul, seara asta, camera de hotel, muzica ce se auzea în grădină, — făceau parte din vacanță.

Nicu se privi în oglindă și-mi spuse:

— A cam crescut barba în tren.

★

A doua zi am rămas singur. Nicu își uitase țigările acasă și n-am putut să rezist tentației. Mi-am aprins una și am fumat-o pînă la capăt, întins pe patul tare al camerei de hotel, în timp ce auzeam femeia făcînd curățenie pe coridor și mormăind un fel de cîntec.

Mi-am îmbrăcat apoi slipul. Mușchii de la mîini mi se mai rotunjiseră puțin, umerii îmi erau însă tot înguști și slabi, zadarnic mă omoram eu cu gimnastica. Mi-am pus hainele, am coborît și am întrebat portarul unde era strandul. Nu exista strand în oraș, dar rîul era destul de aproape. Am ajuns la rîu în jurul orei nouă. Apa era rece, eram doar la sfîrșitul lui august, era însă foarte limpede și am stat mult în apă, străduindu-mă să scot pietrele albe de pe fund.

Încă din acea zi, Nicu știu că-i va fi imposibil să se înțeleagă cu șeful de sector, Mutașcu. Acesta lucrase un timp în altă parte, într-un post important. Nicu aflase că a fost îndepărtat de acolo prin 1950, din cauza unor abuzuri pe care le făcuse. Omul era însă un mecanic foarte bun și în cei zece ani care trecuseră reușise să se reabiliteze. Pe Nicu îl enerva însă aroganța lui, felul șiștit în care scotea vorbele din gură, într-un cuvînt îi displăcu de la început, ca după aceea să observe cu uimire că prima impresie fusese într-adevăr justă, că omului îi păsa foarte puțin de interesele autobazei, urmărind doar să facă impresie bună, să fie bine văzut de personal, să-și susțină postul. Aceste trăsături ale lui Mutașcu, Nicu le înțelese urmărindu-l cu multă atenție cîteva săptămîni, ținîndu-se de capul omului cu o insistență care-l supăra pe acesta, fiindu-i de la început antipatic „tînărul" inginer, adică fratele meu. Sînt sigur însă că Nicu își cunoștea datoria. Sentimentele lui personale față de șeful său Mutașcu, de simpatie sau antipatie nu făceau două parale atîta timp cît nu era vorba de autobază. Voia să înceapă însă munca sub semnul cinstei, fără îndoială. Îi va fi teamă însă să nu greșească, lipsa lui de experiență îi dicta această teamă. Seara îl vedeam gîndindu-se la toate astea.

★

Am primit o cameră într-un bloc nou, ridicat în centrul orașului. În afară de cameră mai aveam un antreu și o bucătărie mică a cărei fereastră dădea spre grădina cinematografului. Camera era la etajul doi și seara lăsam fereastra deschisă, ca să pătrundă înăuntru răcoarea nopților de august și zgomotul surd al străzii. Stăteam amîndoi jos pe podele, paturi și scaune nu aveam încă, urmăream întunericul care pătrundea în odaie, colorînd pereții la început în roșu întunecat, apoi în albastru și în sfîrșit în cenușiu, un cenușiu prin care ne străduiam să ne distingem fețele. Rufăria ne-o înșirasem de-a lungul pereților, pe ziare, și tot pe ziare dormeam. Asta în primele două-trei zile, pînă ne-am cumpărat paturi. Aveam și un radio portativ cu noi. Stăteam culcați pe ziare și ascultam muzică. Unul din noi cobora pînă jos, la alimentara cea mare, și revenea cu salam și pîine caldă și, după ce ni le împărțeam frățește, ne apucam de mîncat. Nicu mă ținea la curent cu tot ce se întîmpla la autobază. Stăteam culcați pe podeaua nouă, acoperită cu ziare, cu mîinile sub cap, Nicu fuma și privea tavanul, iar eu i-aș fi cerut o țigară dar nu îndrăzneam. Nu eram decît un puști și-mi cunoșteam lungul nasului. Ne era cam greu așa, fără legături, totuși acele seri de început au fost deosebit de frumoase și nu știu dacă am să le pot uita vreodată. Simțeam cum peste căldura odăii cobora în valuri reci noaptea.

Eu îmi petreceam zilele de vacanță trîndăvind pe malul apei sau pescuind, citeodată mă duceam la arenă și urmăream echipa locală de fotbal, era acolo unul, Giacome, care juca grozav; mă duceam la film, la matineu, cînd sălile de cinematograf sînt aproape goale, cînd înăuntru sînt doar pensionarii, cînd e răcoare și praf pentru că femeia de serviciu mătură nu cu mult înainte de începerea filmului. Ieșeam de la film și afară căldura era în toi și atunci mă duceam să-mi iau slipul din odaia noastră și plecam să mă scald. Apa începea să fie din ce în ce mai rece, se apropia toamna, apa mirosea a tescovină, undeva aproape era un cazan de fiert țuică. Deasupra ei începură să plutească frunzele uscate ale fagilor. Către seară rîul primea reflexe auriu-roșcate și-mi plăcea să înot privindu-i strălucirea stranie.

★

Într-una din zile, la ieșirea din fabrică, pe Nicu îl aștepta un șofer foarte tînăr, brunet și cu un păr negru și des, tuns cicero. Era ochios și frizura dădea trăsăturilor o brutalitate atrăgătoare.

— Mergem să bem un rom, tovarășe inginer? — îl întrebase tinerelul. Sau d-voastră preferați coniacul? Noi, șoferii, cînd nu sîntem în serviciu, mai bem, în timpul serviciului, vă rog să mă credeți, nu pun picătură în gură — noi șoferii cu rom ne încălzim sufletelul...

Nicu se gîndise bănuitor dacă omul caută să se apropie de el cu inima deschisă sau caută doar să se pună bine pe lîngă „șef". Totuși îi fu simpatic tînărul și-i păru rău să-l refuze, gîndindu-se în același timp, cu teamă, dacă nu-și subminează cumva autoritatea lui de șef. Era încă fără experiență, nu știa cum să procedeze, simțea că în relațiile lui cu oamenii bîjbîie încă și asta îl umplea de ciudă. Îmi povestea în mod regulat conflictele lui cu Mutașcu, care se ivirăa bineînțeles din primele zile. Nicu hotărî să nu iasă din garaj decît camioanele care erau într-adevăr în bună stare. Mutașcu începuse să vocifereze în gura mare. „Dar planul, tovarășe, ce facem cu planul? Ne facem de rîs, nu îndeplinim planul!". „Nu putem expune oamenii la accidente", replicase fratele meu. „Dumneatale ce-ți pasă, dumneata nu ai răspundere aici, îți convine să vorbești. Cu regiunea tot eu mă răfuiesc". „Regiunea nu ne poate cere să muncim în afara regulamentelor de muncă", se revoltase Nicu. „Lasă-com cunoaște și noi regulamentele, tovarășe inginer", spusese Mutașcu, dar ceva mai moale, așa că Nicu își dădu seama că acesta nu prea respecta regulamentele. Și poate că împrejurările veniră în ajutorul lui Nicu, fără ca acesta să fie obligat să se ducă la directorul cel mare. (Aici cred totuși că Nicu a făcut o mare greșeală. N-a apelat niciodată la director, s-a mulțumit cu o bătălie în doi). Într-una din zile ieși din garaj o mașină nu suficient controlată. Șeful garajului îndeplinea ordinul lui Mutașcu cu sfințenie, închizînd ochii și lăsînd să iasă din garaj chiar mașini care aveau nevoie de restructurări esențiale. Așa că atunci cînd șoferul refuză să se urce în mașină, șeful garajului începu să strige la el că sabotează producția. Tînărul nu se lăsă intimidat și atunci șeful schimbă tactica.

— Ia-o pe răspunderea mea, spuse el, învîrtindu-se în jurul mașinii. Și cum tînărul refuzase și de data aceasta, începu din nou să-l amenințe.

— Dacă mă urc, să fiu al dracului, dacă nu mă bag în primul pom cu ea, spuse tînărul furios și scoase mașina din garaj. Întîmplarea făcu să se țină de promisiune fără să vrea. Frîna de picior se rupse și omul intră cu mașina în primul nuc care îi ieși în cale. Mașina fu scoasă din funcțiune și tînărul se alese cu o serioasă lovitură la cap și cu o fractură a brațului drept. Mutașcu dăduse vina pe șofer, urlînd în gura mare că ăsta-i sabotaj, și-l concedie. Zadarnic îi demonstră Nicu că nimeni nu se mutilează dinadins, Mutașcu rămase pe poziție și relațiile dintre cei doi — stagiarul și șeful de sector — deveniră și mai încordate. Antipatia față de fratele meu se dublă. În lipsă îi spunea tinerelul sau malagambistul, pentru că Nicu venea întotdeauna la serviciu cu cravată și purta niște pantaloni de fresco fără manșetă jos.

★

Cu noi pe plaje venea și o bucureșteancă, o puștoaică din clasa a opta — acum trecea într-a noua. Ne povestea o mulțime de întîmplări de la mare.

— Mă credeți? întreba întotdeauna în mijlocul povestirii. O asiguram c-o credem. Purta pantaloni roșii pescărești și bluză albastră. Întotdeauna cînd îi priveam părul, mă simțeam emoționat. „Noaptea ne culcam îmbrăcați sub cearceaf și după ce adormeau toți, adică babacii, noi ieșeam pe fereastră, ne duceam pe malul mării și dansam pînă după douăsprezece — povestea fata. Băieții aveau lanterne și dansam la lumina lanternelor. Eu mergeam cu fratele meu, care e student în anul I. Aveam un loc al nostru unde dansam, nu ne știa nimeni. Am făcut rost de douăzeci de lanterne și dansam la lumina lor" — spunea ea și eu știam că se laudă, că toată povestea e născocită. Vroiam să mă apropii de ea și să-i mîngîi părul. Mi se tulburau ochii. Am plecat de lîngă ea, m-am aruncat în rîu și am început să înot în contra apei. Apa era rece, eu înotam însă cu calm și siguranță și mi-am dat seama că niciodată brațele mele n-au mai avut acea siguranță calmă. Am ieșit din apă într-o poiență ascunsă de sălcii. M-am trîntit în iarba curată, arsă de atîtea zile de vară, în iarba aspră și caldă. Urcau din pămînt spre mine mirosuri ciudate și obosite. Nu departe erau mirîștile și simțeam și mirosul lor. Auzeam fosnetul umed al porumbului.

Era un prun în apropiere, un prun tînăr cu prune foarte coapte, începui să-i scutur tulpina subțire și iarba din jur se umplu de prune moi, care aveau un gust acrișor. Mă întorsei la ceilalți cu casca de pe cap — înotam cu casca, nu vroiam să-mi ud părul — plină de prune. Fata tocmai terminase de povestit ceva și-i întreba din nou pe ceilalți „Mă credeți?" Ceilalți răspundeam mai în serios, mai în glumă: „Te credem".

★

Autobaza primi două microbuze noi. Pe șoferul care le făcea rodajul îl chema Popovici. Popovici cu o mînă conducea și cu alta umbla la aparatul de radio. Mă lua întotdeauna cu el, treceam prin satele văruite în alb, pe lîngă căruțele încărcate de porumb sau bostani; de-a lungul șoselei frunzele duzilor începeau să se îngălbenească, le vedeam căzînd în fața mașinii. Într-o zi o luă și pe nevastă-sa cu el la Oțelul Roșu, să-i cumpere o pereche de pantofi.

— Acum un an, cam pe timpul ăsta, m-am însurat, spuse el în timp ce ne apropiam de Oțelul Roșu. Nunta am făcut-o la noi, în Oltenia, continuă el să vorbească. Eu nu știam cu cine vorbește, cu nevastă-sa sau cu mine... Noi avem vin mult, ăsta de la voi nu-i vin. Avem vin curat, nu marmeladă... Nu știam ce să fac, să-i răspund sau nu. Nu puteam să-mi dau seama dacă vorbește cu mine și nici nu mă pricepeam la vinuri. Mă uimea faptul că are atîta chef de vorbă. De obicei vorbea foarte puțin.

— Ție îți venea mereu să plîngi, spuse el din nou, atunci înțelesei că vorbește cu nevastă-sa. Erai tare copilăroasă, adăugă el. Te iubeam pentru că erai așa copilăroasă. Îmi era teamă să mă ating de tine. Nu înțelegeam ce-l apucase să vorbească tam-nesam cu ea, așa. Ea stătea în spatele lui, el îi simțea probabil răsuflarea.

— Tu ai fost ieri cînd s-au certat frații Cosma?, îl întrebă ea. (Femeia lui Popovici era dactilografă tot la autobază).

— Nu, eram plecat, spuse el. De ce dracu' s-au certat?

— Prea bine nu știu, spuse ea dornică să povestească. Am ajuns numai la sfîrșit. Cosma cel mic striga către frate-său: „Eu sînt nepotul lui Grelușe, așa să știi. Cu mine să nu te pui tu, auzi?" „Da' eu al cui mă-ta mi-s?", i-a răspuns celălalt. Doi proști.

— Copii făcu Popovici. Nu știu dacă au nouă-spreze ani.

— Sînt frați gemeni? întrebă femeia.

— Gemeni, răspunse Popovici.

— Al mare e foarte drăguț.

— Dacă sînt gemeni, nu-i nici unul mai mare, făcu Popovici ușor enervat.

— În tot cazul unul e mai înalt, spuse femeia.

— Dacă vrei tu, spuse Popovici.

Femeia tăcu ușor descumpănită și eu nu-mi dădeam seama dacă se certaseră sau nu. Stăteam în spate și eram puțin jenat, înțelegeam că poate ar fi fost bine, ca astăzi să nu fi venit cu ei. După un timp, Popovici începu din nou să vorbească.

— Sînt șofer încă din '46, spunea el. Mă gîndesc la autobuzele de atunci. Erau pline de păduchi de lemn. Erau rablagite rău, săracele, scîrțîiau din toate balamalele și trăiam cu frica în sîn să nu-mi facă festa. Dacă vrei să vezi cîte s-au schimbat de atunci, e destul să te gîndești la autobuze. Sau să te gîndești la mine. Beam pe atunci ca un bivol și eram prost ca o gîscă. Tare mai eram prost, spuse el și începu să rîdă. Oricine mă putea înșela. Fluiera vîntul prin cap.

Ajunserăm la Oțelul Roșu și Popovici intră cu nevasta într-un magazin să-i cumpere bluza promisă. Luară una albastră cu mînieci și femeia se retrase la separeu să se schimbe.

Cînd ieși, el îi spuse:

— Ești frumoasă. În voce îi tremura o oarecare tristețe, de parcă ea n-ar fi fost nevasta lui.

— Îți place? întrebă ea și zîmbi străină și foarte absentă.

— Vrei să-ți iau și o basma? întrebă el, în loc să-i răspundă.

— Vreau, îi spuse nevasta.

— Să-ți iau și niște pantofi? întrebă el.

— Ia-mi, spuse ea fericită. Dar de unde ai bani?

— Ți-am spus că am luat o primă. Mi-a dat Mutașcu o primă.

Îi cumpără o pereche de pantofi cu tocul înalt și o basma înflorată.

— Mai ai jumătate de oră pînă la autobuz, îi spuse Popovici după ce ieșirăm din magazinul de încălțăminte. Ne uitarăm amîndoi la el. Nu știam cu cine vorbește.

— Cu tine vorbesc, îi spuse el femeii.

— Nu înțeleg, îi spuse femeia.

— Înțelegi tu, spuse Popovici. Apoi spuse din nou cu o voce înceată:

— Nu vreau să te mai văd.

— Ce-i? —, spuse ea și ridică din sprîncene.

— Cu mașina nu te mai iau.

— De ce? întrebă femeia.

— Se murdărește, spuse Popovici.

— Cine? întrebă ea.

— Mașina.

Ne urcarăm în mașină. O văzui cum rămîne în mijlocul străzii cu pantofii în brațe. În clipele alea îl uram pe Popovici. Cu o femeie nu trebuie să te porți așa...

— Trăiește cu Mutașcu, îmi spuse el după un timp și eu nu eram decît un puștan, el era om de patruzeci de ani și poate n-ar fi trebuit să-mi povestească tocmai mie toate astea. Știam însă că voia să vorbească. Dacă n-aș fi fost eu, ar fi vorbit cu volanul. Ce s-a gîndit omu', continuă Popovici. Hai să-i arunc ăstuia o primă, să-i închid ochii, să tacă din gură. Parcă cinstea mea, de șofer bătrîn, poți s-o cumperi cu o primă. Nu mai are mult, măi, băiatule, făcu el după o pauză, și eu fui uimit cît de bătrînă îi suna vocea. Nu-i ajută timpurile, înțelegi? Dau ei din mîini și din picioare, dar nu-i ajută timpurile... Poate m-am căsătorit cu o femeie totuși prea tînără, adăugă el, sărind repede de la o idee la alta.

Mă gîndeam la Mutașcu. Cred că se simțea cam așa cum ar trebui să se simtă o mașină — dacă așa ceva ar fi posibil — în clipa în care se pune problema să fie scoasă la reformă. Șoferii însă știu că în clipele acelea, mașinile sînt foarte periculoase. Mutașcu seamănă probabil cu mașinile acelea vechi, pe care le lasă să iasă din garaj, și poate să facă tot atîta rău cît ele. Pentru asta le apăra probabil cu atîta înverșunare, fără să le trimită la reparațiile pe care le necesitau. Mă gîndeam la Popovici că se simte foarte singur acum. Eram însă prea tînăr ca să cunosc viața, n-aveam cum să-l consolez. El dădu din nou drumul la radio și doream ca vocea caldă a femeii care cînta să-l mîngîie... Totuși, după amiaza aceea ne-a legat cu o prietenie ciudată: exista între noi un secret dureros, despre care nu vorbeam. Afară era toamnă, o lumină aurie și blîndă, tractoarele își începuseră arăturile, *roburul* gonea pe lîngă arăturile negre, care străluceau în lumina roșiatică. Popovici dăduse drumul la radio, o voce de femeie sau de bărbat cînta întotdeauna cîte ceva în care era vorba de dragoste. Fiecare dintre noi iubea însă cîntecele acelea în felul lui. Probabil Popovici cu multă amărăciune, desigur ușor stînjenit. Drumul se întindea ca un brîu lat de aur în fața noastră, iar la capătul lui, undeva la marginea orizontului, asfințea soarele. Era mare și roșu și luneca încet sub pămînt ca o minge roșie pe care o scoți din rîu plină de apă, o minge care îți alunecă din mîini. Pînă să ajungem noi cu *roburul* aproape de el, soarele dispărea. Asta ne întrista întotdeauna puțin și-i urmăream ultimele raze cum pîlcau și se stingeau în parbrizul mașinii. Și frunzele toamnei deveneau mai cenușii, iar în casele pe lîngă care treceam — cînd se întîmpla să fim într-un sat — se aprindeau luminile.

★

Se întîlneau într-o casă străină, o casă veche, cu un coridor lung în care era înghesuită multă mobilă. Casa avea forma unui L., zidul care dădea în curtea coridorului avea geamuri de sticlă colorată pestrit, prin ele pătrundea o lumină chioară. Întotdeauna la capătul celălalt al coridorului stătea un băiat care scria ceva la o masă îmbrăcată în hîrtie albastră. Cînd venea Mutașcu, furișîndu-se ca un răufăcător, băiatul era acolo la masă, îl pîndea parcă, cu toate că niciodată la venirea lui nu lua ochii de pe caiet. În ziua aceea Mutașcu nu găsi cheia sub ștergătoare, femeia lui Popovici uitase probabil s-o lase acolo și atunci se hotărî s-o aștepte în fața ușii. Băiatul își făcea lecțiile, acolo la capătul coridorului, fără să-și ridice ochii, era probabil corigent și se pregătea în timpul verii sau poate desena ceva. Mutașcu se gîndi că băiatul era poate infirm, stătea prea țapăn în fața mesei.

— Cheia e în ușă, îi spuse în ziua aceea băiatul. Mi-a spus tanti cînd plecați să mi-o dați mie. Vă roagă să nu mai veniți. Pentru prima dată băiatul îi vorbea, tot însă fără să ridice ochii și fără să întoarcă capul, de parcă ar avea o treabă foarte importantă de dus la capăt, care nu-i permitea să-și întrerupă lucrul. „Prin urmare s-a terminat și povestea asta" își spuse Mutașcu. Scoase cheia din ușă și nu știu ce să facă cu ea. Se apropie de băiat și i-o întinse.

În sfîrșit, Mutașcu putu să vadă ce face copilul la masă: desena.

— Mi-am făcut o operație la șira spinării și n-am voie să umblu, îi spuse băiatul. Desenez păsări.

În fața puștiului era deschisă o carte și băiatul căuta să reproducă cît mai exact păsările din cartea aceea. Deosebirea consta doar în faptul că el le colora penele, păsările acelea fiind desenate doar în alb și negru.

— Am desenat și porumbeii din curte, spuse băiatul. D-voastră vă plac păsările?

— Să nu uiți să dai cheia, îi spuse Mutașcu băiatului.

„Prin urmare și povestea asta s-a terminat fără complicații", își spuse, dar nu prea putu să se bucure.

★

— Ai venit „să semnezi condica"?, mă întrebă fata care stătea pe malul rîului.

— S-o semnez, îi răspunsei eu.

— Cred că asta e ultima zi frumoasă, îmi spuse ea.

— De ce crezi asta? — o întrebai eu.

— Pentru că e o zi foarte tristă, — spuse ea.

— Nu mi se pare tristă, comentai eu și privii cerul uimitor de albastru.

— Totuși e o zi tristă. Au început să plece păsările, șopti ea.

— Mare lucru, păsările, făcui eu.

— Și lumina, spuse fata.

— Ce-i cu lumina?

— E mohorîtă. Apasă pe umeri. Vara te mîngîie, te învăluiește. Acum e ca uleiul.

— Cum ca uleiul?

— Năclăită, făcu fata. Groasă...

— Vax, făcui eu. Vroiam să par *smecher*. Mă dezbrăcai lîngă o tufă și deodată îmi fu rușine așa gol.

Cînd e multă lume, nu te rușinezi, dar acum nu eram decît noi doi, eu și fata. Ea observă asta și deodată îi fu rușine și ei. Se întinse în nisipul care nu mai era așa fierbinte și, mai în joacă, mai în serios se acoperi cu el. Eram numai noi doi și ea îmi dădu un măr.

— Vrei un măr?

— Vreau, îi răspunsei.

Și deodată scoase din pămînt un măr care era fierbinte. Mîncai cu multă poftă din el.

— Am dinții tari, îi spusei. Uite am mîncat jumătate din măr.

— Flămînzilă, spuse ea și rise. Măi, flămînzilă.

— Sînt flămînd că sînt tînăr, îi explicai eu. Cînd ești tînăr ai dinți puternici și ți-e foame.

— Grozavi dinți, spuse ea, disprețuitoare Te lauzi, asta e.

— Vrei să-ți arăt ce puternici sînt? o întrebai eu.

— Vreau, făcu ea, înfruntîndu-mă.

Mă aplecai repede spre ea și-o mușcai de ureche. Apăru o fărîmă subțire de sînge. Începu să plîngă.

— Scîrbosule, făcu ea.

Nu puteam suferi sîngele. Îmi fu milă. Mă aplecai spre ea și sărutai firul acela de sînge. Și deodată cerul se răsturnă peste noi și eu mă încurcai în mătasea lui subțire, transparentă, prin care vedeam umerii firavi ai fetei. Simțeam cum crește în mine ceva amar și dulce și-mi spuneam că așa trebuie să fie dragostea.

— Să nu mai faci așa, spuse fata și-mi zîmbi ușor, trist și duios, dar numai zîmbetul era așa, pentru că ochii erau plini de soare.

— De ce? întrebai eu și mă enervam. Doream un singur lucru, să-i ating umărul. Dar nu puteam mișca mîinile. Erau prea grele.

— Așa, spuse fata și întoarse fața. Zîmbea Se juca cu mine și eu mă simțeam foarte greoi. Nu puteam să mă joc.

Apoi veniră furnicile. Una se urcă pe piciorul fin al fetei. O urmării cum se urcă. A doua mi se urcă mie pe coapsă.

— Au venit furnicile, hai să plecăm, îi șoptii la ureche.

— Hai, dar încet, să nu ne audă, continuă ea jocul, tot în șoaptă.

— Hai să ne tîrîm prin nisip. În felul ăsta în urma noastră va rămîne o cale. Să vedem, ne găsesc?

— Dacă nu ne găsesc — îmi șopti ea sînt oarbe și proaste. Nu face să te sperii.

Începurăm să ne tîrîm prin nisipul călduț și, din cînd în cînd, întorceam capul să urmărim direle lungi lăsate de corpurile noastre. Corpurile noastre erau subțiri și căile lăsate erau înguste. Obosiți, gîfîind ușor, ne oprirăm.

— Să așteptăm, spuse ea în șoaptă.

— Să așteptăm, făcui, continuînd jocul.

— Să ne baricadăm, — fu ea de părere...

— Să ridicăm metereze. Să ne apărăm de furnici, mă agitai eu.

— Să nu ne găsească, făcu ea.

— Să nu ne poată ajunge, făcui eu.

Așteptarăm un timp și era atîta liniște încît nu se auzea decît răsuflarea noastră și clipocitul molcom al apei.

— Ei, furnicilor, vă provocăm, strigai eu. Nu mi-e teamă de voi. Sînt puternic, auziți? Nu mi-e teamă!

— Grozav de puternic, făcu ea. Vai, vai, domnu' e puternic. Fărîmă munții, făcu ea.

— Sînt, făcui eu gata să inventăm un nou joc.

— Demonstrează, nu așa, zise ea. Altfel, furnicile n-or să te creadă și-or să vină.

— Bine, am să le arăt, mă înfuriai eu. Hei, cetățene furnici, fiți atente! Și, ca să-mi arăt forța, să le sperii, o luai în brațe, așa ca pe un trofeu și tot ca pe un trofeu neprețuit o ridicai cu amîndouă mîinile deasupra capului, și părul ei îmi acoperi fața, revărsîndu-se ca un rîu de soare, eu simțeam mirosul părului și știam că niciodată nu voi fi atît de fericit, și pentru că eram fericit mă simțeam puternic, deplin înarmat împotriva periculoaselor furnici, înarmat și plin de dragoste pentru părul ei, ușor încălzit de soare. Se făcea că vara înainte de a muri își lăsase toată căldura și tot mirosul florilor ei în părul unduios care îmi mîngîia fața.

★

— De ce n-aprinzi lumina, dacă n-ai chef de somn?

— S-a stricat. S-a stricat lumina.

— Ai ascultat buletinul sportiv? Ce-a făcut *Știința*?

— Nu știu. N-am ascultat.

— Ce-i cu tine? Nu cumva te-ai îmbătat?

— Nu.

Se apropie de mine și aprinse un chibrit. Se aplecă ca să-mi vadă fața.

— Totuși te-ai îmbătat, făcu el speriat

— Lasă-mă în pace.

Fratele meu aprinse din nou un chibrit. Cred că aveam un obraz fericit.

— Ce dracu-i cu tine?

— Nimic.

— Hai du-te și te dezbracă. N-auzi...

Nu mă mișcai, el începu să se dezbrace și din nebăgare de seamă răsturnă un scaun.

— Nu cumva te-ai îndrăgostit? mă întrebă, și-i văzui silueta stingace în mijlocul odăii. Continuă să se dezbrace, străduindu-se să nu facă zgomot. Se culcă, își aprinse o țigară și, după un timp, mă întrebă:

— Cum o cheamă?

— Nu te superi dacă îți iau mîine cravata?

— Nu.

— Îmi dai și pantofii tăi cei noi? îl întrebai.

— Sînt cam mari, îmi spuse.

— Am să pun hîrtie la vîrfuri.

Adormi cu țigara în gură și, cum nu puteam să dorm, m-am sculat, i-am luat-o și i-am stins-o Destul de repede mă obișnuii cu întunericul, prin geamul mare din fața mea se vede magazinul de încălțăminte. Firma de neon era stricată, literele l și m erau stinse. Din cînd în cînd t se stingea și el cu pîlpîiri lungi, caraghioase. Am deschis geamul și aerul rece al nopții pătrunse în odaie cu un cer albastru. Era liniște, atîta liniște, încît departe, la gară, se auzeau trenurile făcînd manevră, apoi o fluierătură lungă, stingheră în mijlocul nopții. M-am culcat din nou, am adormit și m-am trezit iarăși peste cîteva ore. Afară începea să se lumineze, cerul era cenușiu și trist, cîțiva nori firavi aminteau de puful de gîscă, luna era albă și opacă, lipsită de viață. Aerul deveni mai rece și prospețimea lui contrasta cu moleșeala cerului. M-am sculat din pat, am ieșit în vîrful picioarelor din odaie și, coborînd scările, pașii mei sunau ciudat. Dincolo de ușă, oamenii dormeau încă, mi se părea că le aud răsuflările liniștite. Vizavi de blocul nostru, la stația de autobuz, sosi unul în care era un singur călător. Strada era cenușie, manechinele împietrite din vitrină mă priveau cu ochii lor ficși. Era foarte multă liniște în mine și mă bucuram că trezesc orașul cu zgomotul pașilor mei. Mergeam cu mîinile în buzunare și eram foarte atent la camioanele care treceau undeva pe străzi poate paralele cu cea pe care mergeam eu. Trecu apoi o „pobedă", și mă întîlnii cu pasul cadențat al unei trăsuri. Trecui pe lîngă farmacie, pe lîngă bancă și pe lîngă sfatul popular. Soarele răsări în vitrinele pe lîngă care treceam și acestea părură mai puțin cenușii.

Apoi mi se păru că timpul se oprește puțin. S-ar putea să se fi oprit într-adevăr ca să-mi asculte pașii. Asta era foarte măgulitor pentru mine. „Uite, mă, ar spune *smecherii*, dacă m-ar vedea, Țică ăsta s-a îndrăgostit". „În tot cazul zgomotul pașilor mei e suspect pentru cei care uită dragostea adevărată" — îmi zisei cu mîndrie.

GATOPARDUL

GIUSEPPE TOMASI DI LAMPEDUSA

Fragment din romanul „IL GATTOPARDO"

Traducere de TAȘCU GHEORGHIU

Desen de EUGEN MIHĂESCU

Acum drumul cobora ușor în pantă și Palermo se zărea foarte aproape, cufundat în întuneric. Casele scunde și înghesuite erau strivite de zidurile uriașe ale mînăstirilor. Erau cu zecile, toate nemăsurat de mari, adesea în grupuri de cîte două sau trei, mînăstiri de bărbați și de femei, mînăstiri bogate și mînăstiri sărace, mînăstiri nobile și mînăstiri de rînd, mînăstiri de iezuiți, de benedictini, de franciscani, de capucini, de carmeliți...

La ceasul acela aproape noptatic, ele erau stăpînele panoramei. Și împotriva lor, de fapt, se aprinseseră focurile din munți, atițate, altminteri, de oameni destul de asemănători cu cei ce trăiau în mînăstiri, fanatici ca ei, claustrați ca și ei, ca ei nesățioși de putere, adică, după obicei, de huzureală.

Astfel gîndea Prințul, în timp ce caii coborau panta la pas: gînduri streine de adevărata lui fire, iscate de grija pentru soarta lui Tancredi și de pornirea senzuală care-l împingea să se revolte împotriva rigorilor întruchipate de mînăstiri.

Drumul, acum, trecea prin livezile de portocali și mireazma nupțială a florilor desființa pe toate celelalte, așa cum lumina clarului de lună desființează un peisaj.

Chiar și părintele Pirrone se simți tulburat. „Ce frumoasă ar fi țara asta, Excelență, fără..." „Fără toți iezuiții ăștia", gîndi Prințul, pe care vocea preotului îl zmulsese din visul unor prea plăcute presimțiri. Și numaidecît se căi de mojicia nefăcută și cu mîna lui mare bătu pe tricornul vechiului prieten.

„Peste două ore, trec să te iau, Părinte. Împlinească-ți-se rugăciunile".

Și sărmanul Pirrone bătu, rușinat, în poarta mînăstirii în timp ce cupeul se depărta printre uliți.

Lăsînd trăsura la palat, Prințul o porni pe jos spre ținta dinainte hotărîtă. Drumul era scurt, dar cartierul deochiat. Soldați echipați din cap pînă-n picioare, după care vedeai numaidecît că fugiseră pe ascuns din bivuacurile instalate prin piețele orașului, ieșeau cu ochii sticloși din casele scunde, pe ale căror șubrede balcoane ghivecele cu busuioc făceau mărturia ușurinții cu care pătrunseseră acolo.

„Sînt un păcătos, știu, de două ori păcătos, în fața legii divine și în fața omenești iubiri a Stellei. Nu-ncape îndoială, și mîine mă voi spovedi părintelui Pirrone". Zîmbi în sine, gîndind că poate spovedania i-ar fi fost de prisos, mai mult ca sigur fiind că Iezuitul cunoștea rătăcirile lui de azi. Pînă la urmă, însă, înclinarea spre controversă a Prințului ieși învingătoare: „Sînt pe cale să fac un păcat, e adevărat, dar îl fac tocmai ca să nu păcătuiesc și mai mult, ca să nu mă mai atît, să-mi smulg ghimpele ăsta din carne și să nu fiu tîrît în greșelile cele mari. Dumnezeu știe asta". O înduioșare de sine-însuși îl copleși. „Sînt un om sărman și slab", gîndea, în timp ce pasul lui puternic strivea caldarîmul murdar, „sînt slab si de nimeni sprijinit. Stella! Ușor de zis! Numai dumnezeu știe cît am iubit-o: ne-am căsătorit la douăzeci de ani. Dar prea e tiranică acum, și pe urmă a cam îmbătrînit". Sentimentul de slăbiciune îi trecuse. Sînt încă un om în putere; și cum aș putea să mă mulțumesc cu o femeie care, în pat, își face cruce înainte de fiecare îmbrățișare și care, apoi, în clipele de mare dăruire, nu știe să spună decît: Maică, Isuse! Cînd ne-am căsătorit, n-avea decît șaisprezece ani, toate astea mă extaziau; dar acuma... șapte copii am avut cu ea, șapte; și nu i-am văzut niciodată buricul. Asta e drept?" Aproape că striga, covîrșit cum era de ciudata lui durere. „E drept? Vă-ntreb pe voi toți!". Și se adresa porticului della Catena. „Păcătoasa e ea!".

Această liniștitoare descoperire îl ușură și bătu hotărît la poarta Marianninei.

Două ore mai tîrziu, se găsea în cupeu, în drum spre casă, cu părintele Pirrone. Acesta era tulburat: frații lui întru Domnul îl lămuriseră asupra situației politice care era mult mai încordată decît s-ar fi părut în calmul depărtat al vilei Salina. Se aștepta o debarcare a piemontezilor în sudul insulei, dinspre Sciacca; și autoritățile înregistraseră în popor o fierbere tăcută: gloata citadină aștepta primul semn de slăbiciune a puterii, gata să se repeadă la jaf și desmăț.

Prințul de-abia îl asculta, cufundat cum era într-o seninătate sătulă, mînjită de scîrbă. Mariannina îl privise cu ochii ei mari și opaci de țărancă, nu fusese cu nimic zgîrcită, se arătase umilă și supusă. Un fel de Bendicò în fuste de mătase. Într-o anume clipă de rătăcire, i se întîmplă chiar să-l strige: „Prințuloiule!". El mai surîdea însă, mulțumit; era, desigur, mai nostim decît acele **„mon chat"** sau **„mon singe blond"** care trădau clipele corespunzătoare ale chivuței pariziene Sarah, cunoscută cu trei ani în urmă, cînd cu ocazia Congresului de Astronomie i se decernase la Sorbona medalia de aur. Mai nostim decît **„mon chat"**, nu-ncape vorbă; și mai nostim încă decît „Maică, Isuse"; nimic sacrilegiu, cel puțin. Fată bună, Mariannina: o să-i dăruiască trei coți de mătase pembé data viitoare, cînd s-o mai duce pe la ea.

Dar și ce tristețe, totuși: carnea asta tînără, prea mult umblată, nerușinarea asta resemnată; și el chiar, ce era el? Un porc și nimic altceva. Îi reveni în minte un vers pe care-l citise întîmplător într-o librărie din Paris, pe cînd răsfoia un volum, nu mai știa de cine:

> ...donnez-moi la force et le courage
> de contempler mon coeur et mon corps
> sans dégoût. [1])

Și în timp ce părintele Pirrone vorbea mai departe de un oarecare La Farina și de un anume Crispi, „Prințuloiul" adormi, într-un soi de disperată euforie, legănat de trapul murgilor pe ale căror crupe grase felinarele trăsurii își jucau în lunecări lumina. Se trezi la cotitura pe care o făcea drumul înainte de vila Falconeri.

Cînd intră în dormitor, vederea sărmanei Stella, cu părul lins pieptănat sub bonetă, suspinînd prin somn, în patul mare, înalt, de aramă, îl tulbură și înduioșă: „Mi-a dat șapte copii și a fost numai a mea". Un miros de valeriană plutea prin odaie, ca o ultimă mărturie a crizei de nervi: „Biata mea Stelluccia", gîndea cu remușcare, escaladînd patul. Orele treceau și el nu putea să adoarmă: dumnezeu, cu autotputernica-i mînă, amesteca în gîndurile lui trei focuri: al dezmierdărilor Marianninei, al versurilor franceze, și cel, furios, al ruguirilor de pe culmi.

În dimineața următoare, soarele lumină un Prinț cu totul înviorat. Își băuse cafeaua și, în halatul roșu înflorit cu negru, se bărbierea în fața oglinzii. Bendicò își rezema capul lui mare de papucul stăpînului. În timp ce-și rădea obrazul drept, acesta văzu în oglindă, în spatele lui, fața unui tînăr, o față slabă, distinsă, pe care se citea o teamă ironică. Nu se întoarse și continuă să se bărbierească. „Tancredi, ce-ai mai uneltit în noaptea trecută?". „Bună dimineața, unchiule. Ce-am mai uneltit? Absolut nimic: am stat cu prietenii. O noapte sfîntă. Nu ca anumite cunoștințe de-ale mele care se duc la Palermo să petreacă". Prințul se aplecă să-și radă cu mare atenție porțiunea de piele cea mai delicată, între buză și bărbie. Vocea ușor nazală a nepotului era plină de o vervă atît de juvenilă, că era cu neputință să te superi; dar, poate, era totuși cazul să te arăți mirat. Se întoarse și, cu prosopul sub bărbie, privi la nepotu-său. Era în ținută de vînătoare, cu vestă strînsă pe mijloc și jambiere înalte. „Și cine erau aceste cunoștințe, dacă mi-e îngăduit?". „Tu, unchiule, tu. Te-am văzut cu ochii mei la postul de la vila Airoldi, în timp ce vorbeai cu sergentul. E grozav, la vîrsta ta! Și în tovărășia unui preacuvios părinte! Antichitățile libertine!" Nu, dar se-ntrecea cu obrăznicia. Își închipuia că totul îi e îngăduit. Prin crăpăturile îngustate ale pleoapelor, ochii albaștri-tulburi, ochii mamei lui, ochii lui înșuși, îl priveau batjocoritori. Prințul se simți jignit: într-adevăr încul ăsta nu prea știa unde să se oprească, dar nici n-avea inimă să-l certe; de altfel, avea dreptate. „Dar dece te-ai îmbrăcat așa? Ce-i asta? Vreun bal mascat de dimineață?". Tînărul deveni serios: fața lui triunghiulară căpătă o neașteptată expresie virilă. „Plec, unchiule, plec peste o oră. Am venit să-mi iau rămas bun". Sărmanul Salina simți cum i se strînge inima. „Un duel"? „Un mare duel, unchiule. Un duel cu Franciscuțu — domnul-fie-cu tine. Plec în munți, la Ficuzza; nu spune nimănui, mai ales lui Paolo. Se pregătesc lucruri mari, unchiule, și eu nu vreau să stau acasă. De altfel, chiar dacă-aș rămîne, m-ar agăța numaidecît". Prințul avu una din obișnuitele-i viziuni neașteptate: o cruntă scenă de guerilă, pocnete de armă prin păduri, și Tancredi al său întins pe pămînt, cu pîntecul spintecat, ca soldatul acela nefericit. „Ești nebun, copilul meu. Să te înhăitezi cu oamenii aceia? Toți niște bandiți și pungași. Un Falconeri trebuie să fie cu noi, de partea regelui". Ochii lui Tancredi erau din nou batjocoritori. „De partea regelui, desigur, dar care rege? Tînărul avu iar unul din acele accese de seriozitate care-l făceau impenetrabil și atît de drag unchiului său. „Dacă nu ne amestecăm, ăștia o să-ți trîntească o republică... Dacă vrem ca totul să rămînă cum e, trebuie mai întîi ca totul să se schimbe. E clar?" Își îmbrățișă unchiul, puțin emoționat. „La revedere, pe curînd. Mă voi întoarce cu tricolorul". Retorica prietenilor îl molipsise și pe nepotul său; și totuși, nu, în vocea nazală era un accent care dezmintea emfaza. Ce băiat! În stare de toate prostiile și respingîndu-le totodată. Și Paolo ăsta al lui care, în aceeași clipă supraveghea, desigur, digestia lui Guiscardo! Adevăratul lui fiu era Tancredi. Prințul se ridică grăbit, își zmulse prosopul de la gît, scotoci într-un sertar. „Tancredi, Tancredi, așteaptă!". Alergă după nepotu-său, îi strecură în buzunar un fișic de galbeni, îi strînse umărul. Băiatul rîdea. „Poftim, acum mai sprijini și revoluția! Totuși, mulțumesc, unchiule, pe curînd; sărutări mătușii". Și coborî în fugă scara.

Cîinele care se ținea după prietenul lui, umplînd casa cu urlete voioase, fu rechemat, bărbieritul fu sfîrșit, fața clătită. Feciorul veni să-ncalțe și să-mbrace pe Prinț. „Tricolorul! Bravo, tricolorul! Se gargarizează cu vorbe de-astea, blestemații. Și ce poate să însemne această emblemă geometrică, maimuțăreala asta după francezi, atît de urită față de albul nepătat al flamurii noastre, cu crinul de aur al stemei în centru? Și ce pot spera ei de la o împreunare de culori așa țipătoare?". Era clipa cînd monumentala cravată de atlaz negru trebuia înfășurată în jurul gîtului. Operație delicată în timpul căreia era bine să-și întrerupă meditațiile politice.

Încăperile administrației erau încă pustii, luminate în tăcere de soarele care pătrundea prin obloanele trase. Cu toate că aici era locul unde se îndeplineau cele mai zadarnice fleacuri din cîte avea vila, din el se desprindea, totuși, un aer de calmă austeritate. De pe pereții văruiți se răsfrîngeau pe dușumelele ceruite enormele tablouri reprezentînd domeniile casei Salina.

Cu toate acestea, intrînd în biroul său, prințul avu, ca întotdeauna, o senzație neplăcută. În mijlocul încăperii se înălța un pupitru cu zeci de sertare, firide, casete, ascunzători și ușițe rulante: întreaga lui masă de lemn galben cu încrustații negre era scobită și trucată ca o scenă de teatru, plină de trape, de planuri glisante, de dispozitive secrete pe care nimeni nu mai știa să le pună în mișcare, afară de hoți.

Don Ciccio Ferrara, contabilul, intră. Era un omuleț uscat care ascundea sufletul rapace și plin de iluzii al unui liberal după ochelarii încrezători și mici cravate imaculate. În acea dimineață, părea și mai vioi ca deobicei: se vedea limpede că înseși veștile care-l întristaseră pe părintele Pirrone acționaseră asupra lui ca o băutură întăritoare. „Triste vremuri, Excelență", spuse el — după obișnuitele plecăciuni; „ne așteaptă necazuri mari, dar după un pic de zarvă și cîteva împușcături, totul va merge de minune; și noi timpuri de glorie vor veni pentru Sicilia noastră; de nu s-ar prăpădi atîția flăcăi în treaba asta, n-am putea fi decît mulțumiți". Prințul mormăia fără să exprime vreo părere. „Don Ciccio, spuse apoi, trebuie să se facă puțină rînduială în strîngerea dărilor de la Quercetta; sînt doi ani de cînd n-am mai văzut un ban". „Contabilitatea e în regulă, Excelență". Era formula magică. „N-avem decît a-i scrie lui Angelo Mazza să execute formalitățile: voi supune chiar astăzi scrisoarea semnăturii voastre". Și se duse să scotocească în uriașele registre. În ele, cu o întîrziere de doi ani, se aflau minuțios caligrafiate toate conturile Casei Salina, afară de cele cu adevărat importante. Rămas singur, prințul își prelungi cufundarea printre nebuloase. Se simțea pornit, nu atît împotriva evenimentelor înseși, ci împotriva stupidității lui don Ciccio în care recunoscuse numaidecît viitoarea clasă conducătoare, „Ceea ce spune omul ăsta e tocmai contrariul adevărului. I se rupe inima după feciorii care vor crăpa și aceștia vor fi foarte puțini, după cîte știu eu despre firea celor doi adversari; nici unul mai mult decît va fi de trebuință pentru întocmirea unui buletin de victorie la Neapole sau la Torino, ceea ce, de altfel, e cam același lucru. Cred, însă, în timpurile „de glorie pentru Sicilia noastră" cum spune el; dar care ne-au fost făgăduite la fiecare din cele o mie de debarcări de la Nicias încoace și n-au venit niciodată. Și, la urma urmei, de ce-ar fi venit? Și atunci ce-o să se-ntîmple? Eh! Negocieri punctate de înofensive împușcături și, după aceea, totul va fi la fel, în timp ce totul se va fi schimbat". Îi reveniseră în minte cuvintele cu tîlc ale lui Tancredi pe care de-abia acum le înțelegea pe deplin.

Puțin după aceea se ivi Russo, omul cel mai reprezentativ, socotea Prințul, dintre slujbașii lui. Svelt, înfășurat nu fără eleganță în **bunaca** [2]) de catifea dungată, cu priviri lacome sub o frunte lipsită de remușcări, el era, după credința Prințului, expresia desăvîrșită a unei clase în ascensiune, Slugarnic, altminteri, și însuflețit de o dragoste aproape sinceră, deoarece își practica hoțiile încredințat că exercită un drept. „Îmi închipui cît de mîhnită trebuie să fie Excelența Voastră de plecarea domnișorului Tancredi; dar n-o să lipsească mult, sînt sigur de asta, și totul se va sfîrși cu bine".

Îi făcu semn lui Russo să șadă, îl privi drept în ochi: „Pietro, să vorbim de la om la om. Și tu ești amestecat în istoriile astea?". Nu era amestecat, îi răspunse, avea o familie și riscurile astea erau pentru tineri ca domnișorul Tancredi. „Cum vă închipuiți că aș putea ascunde ceva Excelenței Voastre, care e ca un tată pentru mine?". (Între timp, cu trei luni în urmă, el dosise în magazia lui trei sute de coșuri cu lămîi ale Prințului și știa că Prințul aflase). „Dar trebuie să vă spun că inima mea e cu ei, cu băieții ăștia viteji". Se ridică să-l lase să intre pe Bendicò ale cărui asalturi prietenoase zgîlțiiau ușa. Se așeză iar. „Excelența Voastră o știe; nu se mai poate așa: percheziții, interogatorii, procese-verbale pentru orice fleac, un zbir la fiecare colț de casă; nici un om cinstit nu mai e liber să-și vadă de treburi. După aceea, dimpotrivă, vom avea libertatea, siguranța, taxe mai ușoare, înlesniri, comerțul. Vom sta mai bine, toți; numai preoții vor avea de pierdut. Dumnezeu ocrotește pe cei sărmani ca mine, nu pe ei". Prințul zîmbi; știa că tocmai el, Russo, era omul care, prin mijlocirea unui interpus voia să cumpere Argirovocale. „Vin zile de lupte și tulburări, dar vila Salina va fi ca o fortăreață; Excelența Voastră e părintele nostru și am mulți prieteni acolo. Piemontezii nu vor intra decît cu pălăria în mînă ca să se închine Excelenței Voastre. Și apoi, unchiul și tutorele lui don Tancredi!". Prințul se simțea umilit; se vedea coborît acum la rangul de protejat al amicilor lui Russo; singurul lui merit, după cît se părea, era acela de a fi unchiul mucosului de Tancredi.

Puțin după aceea, anumite cuvinte ale lui Russo aduseră Prințului ușurarea. „Toate vor merge mai bine, credeți-mă, Excelență. Oameni cinstiți și isteți vor putea să iasă în față. Restul va rămîne ca și mai înainte". Lumea asta, liberalii ăștia mărunți de țară voiau doar să aibă posibilitatea de a se îmbogăți mai ușor. Punct și gata. Rîndunelele vor zbura ceva mai curînd, asta-i. De altfel, mai rămîneau atîtea în cuib...

„Poate că ai dreptate tu. Cine știe?". Pătrunsese acum toate acele ascunse înțelesuri: cuvintele tainice ale lui Tancredi, cele retorice ale lui Ferrara, cele false dar revelatoare ale lui Russo, își dezvăluiseră liniștitorul secret. Multe se vor întîmpla, dar totul va fi o comedie; o romantică, gălăgioasă comedie cu cîteva picături de sînge pe roba-i bufonă. Asta era țara compromisurilor, aici furia franceză era exclusă; și chiar în Franța, de altfel, afară de iunie '48, ce lucruri grave s-au mai întîmplat? Ar fi voit să-i spună lui Russo, dar politețea lui înăscută îl reținea: „Am înțeles foarte bine: voi n-aveți de gînd să ne distrugeți, pe noi, „părinții" voștri. Vreți numai să ne luați locul. Cu blîndețe, cu maniere, punîndu-ne la rigoare și cîteva mii de ducați în buzunar. Nu-i așa? Nepotul tău, dragă Russo, va crede sincer că e baron; și tu vei coborî, știu eu? din vreun mare duce de Moscovia, grație numelui tău, deși ești feciorul unui calic de cafon cu părul roșu, cum pe drept te arată numele. Și fiică-ta, cu mult înainte, va fi luat de bărbat pe unul dintre noi, poate chiar pe Tancredi însuși, cu ochii lui albaștri și mîinile lui lungi. De altfel, e frumoasă și după ce va fi învățat să se spele... „Numai totul să rămînă cum e". Cum e, la temelie: cu o insensibilă substituire de clase doar. Cheile mele aurite de gentilom al camerei, cordonul de culoarea cireșii al Sfîntului Gennaro, vor rămîne într-un sertar, ca pînă la urmă să sfîrșească într-o vitrină a fiului lui Paolo; dar principii Salina vor rămîne Salina; și poate că vor avea și unele compensații.

Se ridică: „Pietro, vorbește cu prietenii tăi. Sînt atîtea fete aici. Nu trebuie să fie speriate". „Știam, Excelență; le-am și vorbit: vila Salina va fi mai liniștită decît o mînăstire". Și zîmbi cu binevoitoare ironie.

Don Fabrizio ieși urmat de Bendicò; se gîndea să urce la părintele Pirrone, dar privirea rugătoare a cîinelui îl sili să coboare în grădină; într-adevăr, Bendicò păstrase înălțătoare amintiri despre frumoasa ispravă de ieri-seară și voia s-o desăvîrșească după toate regulile artei. Grădina era și mai parfumată ca ieri; și sub soarele de dimineață aurul cassiei distona mai puțin. „Dar Suveranii, Suveranii noștri? Și legitimitatea unde se va sfîrși?". Gîndul acesta îl tulbură o clipă, el nu putea fi înlăturat. Cîteva secunde fu aproape de Mălvica. Acești Ferdinanzi, acești Francisci atît de disprețuiți îi apărură ca frații lui mai mari, încrezători, drepți, iubitori, adevărați regi. Dar fortele de apărare ale calmului interior, atît de treze în firea Prințului, alergau în ajutor, cu infanteria dreptului, cu artileria istoriei. „Și Franța? Nu-i, oare, Napoleon III nelegitim? Și trăiesc francezii fericiți sub acest împărat luminat, care îi va purta, fără nicio îndoială, către cele mai înalte destine? De altfel, să ne înțelegem: Carol III avea el cu adevărat drepturi la tron? Bătălia de la Bitonto a fost și ea o bătălie de soiul celor de la Bisaquino sau Corleone, sau mai știu eu de unde, în care Piemontezii îi vor prinde pe-ai noștri cu bîtele; una din acele bătălii dată pentru ca totul să rămînă cum e. De altfel, nici Jupiter nu era rege legitim în Olimp".

Îl lăsă pe Bendicò gîfîind de neastîmpăr, urcă din nou scara, străbătu saloanele în care fiicele lui stăteau de vorbă cu prietenele de la mînăstire (la trecerea lui mătasea fustelor foșni în timp ce fetele se ridicau), urcă o scară lungă și îngustă și pătrunse în marea lumină de azur a Observatorului. Părintele Pirrone, cu înfățișarea senină a preotului care și-a slujit liturghia și a băut o cafea tare cu biscuiți de Monreale, era cufundat în formulele sale algebrice.

Vederea Prințului îl smulse pe Părinte din calculele sale și îi aminti de spurcatele fapte din noaptea trecută. Se ridică, salută plecat, dar nu se putu opri să nu spună: „Excelența Voastră vine să se spovedească?" Prințul, pe care somnul și convorbirile de dimineață îl făcuseră să uite episodul nocturn, fu de-a dreptul uimit. „Să mă spovedesc, doar nu e Sîmbătă, azi?" Apoi își aminti și surîse: „Zău. Părinte, ar fi de prisos. Cred că știi totul". Stăruința asta într-o complicitate silită supără pe iezuit. „Excelență, harul spovedaniei nu sălășluiește numai în povestirea faptelor, ci în căința de rău săvîrșit. și atîta timp cît nu o faceți și n-o mărturisiți în fața mea, rămîneți în păcatul cel mare, de neiertat chiar dacă eu am sau nu știința de faptele voastre". Scuturâ cu mare grijă un fir de praf de pe mînecă și se cufundă din nou în abstracțiile lui.

Atît de mare era liniștea pe care descoperirile politice ale dimineții o așezaseră în sufletul Prințului, că acum el nu făcea decît să zîmbească, ceea ce în altă împrejurare i s-ar fi părut o obrăznicie. Deschise una din ferestrele turelei. Peisajul își dezvăluia cu dărnicie toate frumusețile. Sub fermentul soarelui atotputernic, toate lucrurile păreau să-și piardă greutatea: marea, în fund, era o pată de culoare pură, munții care în timpul nopții se arătaseră cu înfricoșare plini de curse, păreau grămezi de vapori gata să se topească.

„Ar fi nevoie de mulți Victori-Emanueli ca să schimbăm băutura asta fermecată ce ni se toarnă de sus".

Părintele Pirrone se ridicase, își potrivise brîul și se îndreptase spre Prinț cu mîna întinsă: „Excelență, am fost prea pripit. Păstrați-mi bunăvoința voastră, dar dați-mi ascultare, spovediți-vă".

Gheața fusese ruptă. Și Prințul destăinui părintelui Pirrone intuițiile sale politice. Dar iezuitul era cu mult prea departe de a-i împărtăși ușurarea. Dimpotrivă, fu iarăși tăios: „Ca să vorbim pe scurt, voi, seniorii, căzuți la învoială cu liberalii, dar ce zic cu liberalii, de-a dreptul cu masonii, pe spinarea noastră, pe spinarea Bisericii. Pentru că e limpede că bunurile noastre, care sînt averea săracilor, ne vor fi zmulse și rău împărțite între capii celor mai nerușinați zurbagii; și cine, după aceasta, va sătura foamea mulțimilor de sărmani pe care Biserica îi sprijină și-i călăuzește?" Prințul tăcea. „Cum vor mai putea fi atunci potolite gloatele cele fără de nădejde? Vă voi spune, îndată, Excelență. Li se va azvîrli mai întîi o ciosvîrtă, apoi încă una și pînă la urmă toate pămînturile voastre de-avalma. Și așa se va fi împlinit dreptatea cerească, tocmai cu ajutorul masonilor. Dumnezeu vindeca pe orbii trupului, dar cum vor sfîrși cei orbiți la suflet?"

Nefericitul Părinte răsufla din greu: durerea sinceră de a vedea risipindu-se patrimoniul bisericii se însoțea la el cu părerea de rău de a se fi aprins din nou, cu teama de a nu jigni pe Prinț.

Cînd clopotul de prînz îi pofti să coboare, amîndoi erau înseninați, atît datorită înțelegerii evenimentelor, cît și pentru că se ridicaseră deasupra acestei înțelegeri. O adiere de neobișnuită destindere se răspîndi prin întreaga vilă. Masa de prînz era cea mai însemnată a zilei și ea se scurse, slavă domnului, cum nu se poate mai bine. Se întîmplă chiar ca uneia din fete, Carolina, cea de douăzeci de ani, să-i cadă o buclă din cele care-i încadrau obrajii, prinsă, după cît se pare, cu un ac de cap, prost fixat, și să-i alunece drept în farfurie. Incidentul care, într-altă zi ar fi putut să pară neplăcut, de data asta nu făcu decît să sporească și mai mult voia bună ce domnea la masă: cînd unul din frați, care sta lîngă fată, luă șuvița și și-o prinse la gît ca un talisman, chiar Prințul binevoi să zîmbească. Plecarea, destinația, intențiile lui Tancredi erau acum cunoscute și comentate de toți, afară de Paolo care continua să mănînce în tăcere. Nimeni, de altfel, nu era îngrijorat, dacă n-ar fi fost Prințul, care mai ascundea încă în adîncul inimii un fior de neliniște și Concetta care singura păstra o umbră pe mîndra ei frunte. „Se pare că micuța are o slăbiciune pentru tîlharul acela. Ar fi o pereche bună. Dar tare mi-e teamă că Tancredi să nu țintească mai sus, adică mai jos". În ziua aceea, fiindcă înseninarea politică gonise negurile care de obicei o-ntunecau, bonomia dintotdeauna a Prințului ieșea din nou la suprafață. Ca să-și liniștească fata, el începu să explice ineficacitatea puștilor armatei regale; vorbi de lipsa ghinturilor în țevile acelor arme prea mari și de insuficienta forță de penetrație cu care ar fi fost dotate proiectilele ce porneau din ele.

La sfîrșitul mesei fu adusă gelatina cu rom. Era prăjitura preferată a Prințului, și Prințesa, recunoscătoare pentru consolările primite, avusese grijă să o poruncească dis-de-dimineață. Ea se înălța trufașe, în formă de turn sprijinit de bastioane și contraforturi, cu ziduri netede și lunecoase ce nu puteau fi escaladate, apărată de o garnizoană roșie și verde de cireșe și de fisticuri. Cînd fortăreața chihlimbarie ajunse la Francesco Paolo, băiatul lui de șaisprezece ani, cel din urmă servit, din ea nu mai rămăseseră decît taluzuri dărîmate de turnuri și blocuri prăbușite. Înveselit de aroma alcoolului și de gustul delicat al oștirii multicolore, Prințul se bucura văzînd urmărind vertiginoasa prăbușire a sumbrei cetăți sub asaltul poftelor. Unul din paharele sale rămăsese pe jumătate plin cu Marsala. Îl ridică, își roti privirea asupra familiei, uitîndu-se o clipă mai mult în ochii albaștri ai Concettei: „În sănătatea scumpului nostru Tancredi" spuse. Și bău paharul pînă la fund.

La administrație, unde coborî din nou după prînz, lumina pătrundea acum pieziș și cadrele feudelor, cufundate în umbră nu-i mai făcură niciodată nicio mustrare. „Excelența voastră să ne binecuvînteze, mormăiră Pastorello și Lo Nigro, cei doi arendași din Ragattisi purtători de „carnaggi", acea parte de cîștiguri care se plătea în natură. Stăteau țepeni, cu ochii mirați în fețele bine rase și pîrlite de soare. Răspîndeau un miros de turmă. Prințul le vorbi cu bunăvoință în dialectul său foarte stilizat, întrebă de familiile lor, de starea vitelor, de făgăduielile recoltei. Apoi încheie: „Ați adus ceva?" Și în timp ce ei răspundeau că da, că plocoanele se aflau în odaia de alături, Prințul simți un fel de rușine fiindcă își dăduse seama că întrevederea părea o repetiție a audiențelor regelui Ferdinand. „Așteptați cinci minute și Ferrara o să vă dea chitanțele". Le puse în mînă cîte doi ducați, ceea ce însemna poate mai mult decît făceau lucrurile aduse. „Să beți un pahar în sănătatea noastră" și merse să vadă acele „carnaggi": erau, puse pe pămînt, patru calupuri de brînză „primosale", de cîte douăsprezece „suluri", cam zece kile fiecare; le cercetă cu nepăsare; nu-i plăcea brînza asta; mai erau șase miei, cei din urmă din anul acela, cu capetele patetic răsturnate peste larga tăietură prin care viața lor ieșise cu cîteva ore mai înainte. Le fuseseră despicate și burțile, și mațele irizate atîrnau afară. „Dumnezeu să-i primească sufletul", își spuse gîndindu-se la soldatul spintecat de acum o lună. Patru perechi de găini legate de labe se răsuceau îngrozite sub botul închizitor al lui Bendicò. „Încă un exemplu de teamă inutilă", gîndea; cîinele nu reprezintă pentru ele vreun pericol; n-o să le mănînce nici măcar un os, pentru că o să-l doară burta".

Totuși, priveliștea de sînge și groază îl scîrbi. „Pastorello, du găinile astea la coteț, deocamdată nu e nevoie de ele la cămară; și data viitoare să duci mieii la bucătărie; aici murdăresc totul. Și tu, Lo Nigro, du-te de spune lui Salvadore să vie să curețe și să ia brînza de-aici. Și deschide fereastra să iasă mirosul".

Ferrara intră și scrise chitanțele.

Cînd urcă iar în birou unde obișnuia să-și facă siesta pe divanul roșu, Prințul dădu de Paolo, fiul său cel mare, ducele de Quercetto, care-l aștepta. Tînărul își adunase tot curajul și dorea să-i vorbească. Mic de stat, firav, măsliniu, el părea mai bătrîn decît taică-su. „Voiam să te întreb, papa, ce atitudine să avem față de Tancredi cînd îl vom mai vedea". Prințul înțelese numaidecît și începu să se supere. „Ce vrei să spui? S-a schimbat ceva?" „Dar, papa, desigur că tu nu poți să-l aprobi: s-a dus să se-nhăiteze cu ticăloșii ăla care-au răscolit toată Sicilia; așa ceva nu se face". Gelozia personală, ura bigotului față de vărul lipsit de prejudecăți, a tontului față de băiatul isteț, se deghizaseră în argumente politice. Prințul fu atît de indignat că nici nu-l porni să șadă pe fiu-său. „Mai bine să faci prostii, decît să privești toată ziua cum se baligă caii! Tancredi mi-e și mai drag ca înainte. Și, pe urmă, nici nu sînt prostii. Dacă-ntr-o zi vei putea să-ți gravezi pe cărțile de vizită titlul de Duce de Quercetta și dacă, atunci, cînd mă voi duce, vei moșteni cinci parale, să știi că e datorită lui Tancredi și altora ca el. Ieși afară, nu-ți dau voie să-mi vorbești! Aici numai eu poruncesc". Apoi se îmbună și mînia se schimbă în ironie. „Du-te, fiul meu, mi-e somn. Du-te și discută politică cu Guiscardo, o să vă-nțelegeți de minune". Și în timp ce Paolo închidea, înghețat, ușa, Prințul își scoase redingota și botinele, făcu divanul să geamă sub greutatea lui și adormi buștean.

Cînd se trezi, valetul intră aducînd pe tavă un ziar și un bilet. Le trimisese de la Palermo cumnatu-său Mălvica și un servitor călare le adusese ceva mai înainte. Puțin buimac încă de somnul de după prînz, Prințul deschise scrisoarea: „Scumpul meu Fabrizio, îți scriu aceste rînduri într-o descurajare fără margini. Citește înfiorătoarele știri din ziar. Premontezii au debarcat. Sîntem pierduți cu toții. Chiar în astă-seară mă refugiez cu toată familia pe vasele engleze. Desigur că și tu vei face la fel; dacă acesta ți-e gîndul, îți voi reține cîteva locuri. Dumnezeu să apere încă pe iubitul nostru rege. Te îmbrățișez. Al tău Ciccio".

Împături biletul, îl puse în buzunar și rîse cu hohote. „Și Mălvica ăsta! Fricos ca un iepure, de cînd îl știu. Nu pricepuse nimic și acum tremura. Și-și lăsa palatul în voia slugilor; de data asta o să-l găsească gol, cu siguranță! Să nu uit, ar fi bine ca Paolo să stea la Palermo; în asemenea clipe, case părăsite înseamnă case jefuite. O să-i vorbesc la cină".

Desfăcu ziarul. „Un act de piraterie flagrantă a fost săvîrșit la 11 mai: detașamente armate au debarcat pe coasta Marsalei. Rapoartele primite mai tîrziu arată că banda se compune din opt sute de oameni și e comandată de Garibaldi. Chiar din clipa debarcării, piratii au evitat cu multă grijă orice întîlnire cu trupele regale, îndreptîndu-se, după cum se relatează, spre Castelvetrano, amenințînd populația pașnică, dedîndu-se la jafuri și devastări, etc, etc..."

Familia începea să se adune. Mătasea fustelor foșnea. Cei mai tineri se jucau încă între ei. Se auzi după ușă obișnuitul ecou al certei dintre slugi și Bendicò, care ținea cu orice preț să ia parte la ceremonie. O rază de soare încărcată de pulbere fină lumina maimuțele șirete...

Prințul îngenuchie. „Salve Regina, Mater misericordiae".

---

1) ...să-mi dăruiți tăria și-ndrăzneala
ca fără scîrbă trupul și duhul să-mi privesc.

2) bunaca: scurtă de vînătoare, avînd în spate un mare buzunar pentru vînat și muniție.

DISCUTII

Paul Zarifopol și exagerările estetizante

Prestigiul de care s-a bucurat Paul Zarifopol în critica literară dintre cele două războaie mondiale, îndreptățește strădania de a depăși referirile sporadice și ocazionale cu privire la această complexă personalitate, referitor la care acad. George Călinescu, într-un articol publicat în *Contemporanul*, arată că „un intelectual de valoarea lui P. Zarifopol merită o cercetare atentă și respectuoasă"[1]. Vom încerca să discutăm unele probleme pe care le ridică opera criticului.

Meritele lui Paul Zarifopol nu sînt puține și nici minore. Într-o perioadă cînd povara înrobirii economice și politice a Rominiei de către marile puteri imperialiste devenise deosebit de grea, într-un moment istoric în care această înfeudare se împletea în chip organic cu infiltrări masive ale cosmopolitismului pe plan cultural, Zarifopol a stigmatizat răspicat atitudinea de servilism a burgheziei romînești față de apusul capitalist.

Reliefînd caracterul degradant pe care-l comportă lipsa de demnitate în fața occidentului, Zarifopol își aduce contribuția la apărarea prestigiului și la promovarea unor valori artistice naționale. „Cred că un Romîn poate, astăzi, spune liniștit că o pagină din Arghezi e superbă", — accentua el în prefața citată.

Nu se poate să nu recunoaștem meritul lui Zarifopol de a fi subliniat cu căldură, cu legitimă mîndrie națională, valoarea universală a creațiilor unora dintre marii noștri scriitori. Și — în ce privește susținerea valorilor artistice naționale — Zarifopol nu s-a limitat la aprecieri de ordin teoretic. Ne referim la faptul că datorăm acestuia cea mai reușită și competentă editare, dinainte de Eliberare, a operelor lui Caragiale. A fost o muncă grea, de răspundere, pe care Zarifopol a început-o în anul 1930, într-o perioadă de marasm ideologic, cînd exponenții fascismului întreprindeau o întreagă campanie de denigrare a unor mari scriitori ai poporului nostru, de falsificare grosolană a spiritului profund realist, propriu literaturii și artei înaintate.

Paul Zarifopol face parte din categoria acelor critici de rafinament deosebit de înzestrați și inteligenți, cu o mare capacitate de a surprinde într-o operă de artă valoroasă nuanțele cele mai subtile. A fost un om de cultură pentru care promovarea exigenței în artă era resimțită ca o necesitate spirituală permanentă, ca un principiu călăuzitor. „In artă banalitatea e mortală — nu-i un defect oarecare"[2], sublinia el. Mai ales față de producțiile literare dulcege, saturate de sentimentalism — cu care micul burghez se hrănea din belșug — Zarifopol a fost neiertător. Spirit incisiv, a promovat în critica literară dintre cele două războaie un stil propriu, în care finețea se îmbină într-un mod laconic cu aprecierea, în general lucidă și severă.

Reliefarea, punerea în lumină, a meritelor nu trebuie să ducă, însă, la estomparea exagerărilor estetizante pe care Paul Zarifopol le-a săvîrșit ca teoretician.

Aceste exagerări — de natură idealistă — s-au manifestat în legătură cu ideea care stă în centrul atenției lui Zarifopol, anume necesitatea de a ține seama în interpretarea operei de artă — cu prioritate — de natura *estetică* a acesteia, de legile care-i sînt proprii numai ei. In volumul *Pentru arta literară* (1934), autorul scria: „Se poate nădăjdui că chiar inteligențelor elementare le stă în putere să se lumineze într-atît ca să vază că e normal și oarecum obligator să interpretezi arta mai întîi estetic, să o judeci după norme artistice, fiindcă e artă și nu de alta"[3]. Teza care susține obligativitatea considerării operei de artă după criterii estetice este — firește — justă, întemeiată, și subliniind-o neobosit în majoritatea lucrărilor sale, Zarifopol a adus în critica literară și în dezbaterea de idei pe fruntașul esteticii o contribuție însemnată la veștejirea interpretărilor simplificatoare, vulgarizatoare. Nu trebuie să ne temem de a sublinia că arta are,

într-adevăr, trăsături autonome în sens de *proprii, profund specifice*. A absolutiza însă însemnătatea acestor trăsături, a interpreta specificul artei *în sine*, kantian, înseamnă a ajunge inevitabil la o concepție autonomistă care, în cele din urmă, izolează opera de artă de realitatea socială, o golește de conținutul ei *multilateral*. Și tocmai în direcția idealismului kantian a alunecat Paul Zarifopol. Trebuie să precizăm, totodată, că nu se poate pune semnul egalității între acel estetism și autonomism foarte categoric susținut de Mihail Dragomirescu — care repudiază constant orice „amestec" al socialului în artă — și concepția despre artă a lui Paul Zarifopol. Este adevărat, într-un articol publicat în 1926, în *Adevărul literar și artistic*, Zarifopol — iritat de interpretările simplificatoare care, reliefînd tendința operei de artă, neglijează sau depreciază natura ei estetică — a afirmat într-un mod cu totul confuz și sentențios că „arta nu poate fi tendențioasă"[4]. Totuși, el nu *s-a declarat* în chip absolut împotriva însemnătății conținutului social al artei. Ne-o dovedește, într-o anumită măsură, faptul că a ținut să facă, la un moment dat, următoarea precizare: „exploatarea unui produs artistic ca izvor pentru istoria socială este nediscutabil legitimă"[5]. Ne-a dovedește, de asemenea, faptul că a ținut să facă distincție între noțiunile *estetic* și *estetism*. „Nu-mi pare posibil să nu existe oameni cărora le e clar că, a considera arta estetic, nu are nimic a face cu mofturosul estet"[6] — accentua Paul Zarifopol. El a denunțat confuzia celor ce identifică estetismul cu specificul artei. O asemenea confuzie este proprie pozițiilor vulgarizatoare, care repudiind estetismul, condamnă totodată și specificul artei. Iată, așadar, disocieri, nuanțări juste. Dar insistența continuă, aproape obositoare, a lui Paul Zarifopol asupra considerării estetice a operei de artă, asupra specificului artei *privit în sine*, a contribuit, în mod practic, la încurajarea estetismului, lăsînd acestuia porțile deschise, după cum vom vedea, chiar în unele din propriile-i lucrări.

Dușmanul împotriva căruia sînt îndreptate, cu precădere, ideile estetice ale lui Paul Zarifopol îl constituie exagerările și vulgarizările sociologizante și moralizatoare. Străduindu-se să-și motiveze poziția, acesta făcea următoarele observații: „Intrucît vremea noastră a cunoscut un snobism acut foarte generalizat, era inevitabil ca arta să fie snobilor pretext de poză și frază... Estetul, adică snobul artistizant a fost denunțat ironiei publice pretutindeni. Lucrul ar fi rămas clar, dacă lîngă persiflarea estetului nu răsărea un sofism care s-a înrădăcinat solid și a înflorit cu groase flori vulgare. Acest sofism nu a fost denunțat deajuns. Pentru a face front energic contra estetului, care poartă arta în eșarpă și joacă pe epilepticul frumosului perpetuu, o sumă de istorici moraliști, de sociologi... au căutat, și cu succes, să acrediteze că, în principiu și în metodă, chiar în prezența operei de artă întrebările estetice sînt oțioase, frivole sau, mai politicos, secundare, cu nuanța de neglijabile"[7]. Iar într-un articol în care și-a propus să explice și să justifice lupta lui Flaubert pentru autonomia artei — luptă dusă de celebrul romancier împotriva celor care considerau operele de artă „numai ca documente morale sau istorice" — Zarifopol face constatarea, cu caracter mai general, că „de multe ori pretenții psihologice ori sociologice, în studierea artei, au servit să ascundă frivolitatea sau nepriceperea în materie"[8].

Declarîndu-se împotriva interpretărilor unilaterale, de natură sociologist vulgară și moralizatoare, el insistă asupra necesității de a interpreta opera de artă din punct de vedere estetic. Dar, în focul polemicii, însuși Zarifopol afirmă o concepție estetică *unilaterală*, deoarece el nu reușește să vadă, să reliefeze, valoarea deosebită a conținutului *social* al operei de artă. Paul Zarifopol n-a înțeles că potențele atitudinii estetice pe care o exprimă opera de artă autentică *sporesc*, că rezonanțele umane ale operei se amplifică și *devin cu adevărat viabile* tocmai în măsura în care această atitudine constituie, laolaltă cu conținutul social de idei și sentimente exprimat de creația respectivă, un singur trup, unitar prin natura sa interioară, ce nu poate fi despicat în felii de sine stătătoare fără riscul de a încălca însăși calitatea specifică a artei. Dincolo de obligativitatea de a aprecia arta estetic, Paul Zarifopol consideră că „liber este oricine să întrebuințeze arta cum îl taie capul"[9]. Prețuind cum se cuvine meritele lui Paul Zarifopol, este necesar, totodată, să denunțăm această apreciere, proprie subiectivismului în estetică, care — între cele două războaie mondiale — s-a manifestat din plin, într-o multitudine de variante. Tendința subiectivistă pe care o manifestă concepția despre artă a lui Paul Zarifopol, i-a fost defavorabilă acestuia: criticul literar a emis asupra creației unor mari scriitori cîteva aprecieri regretabile, din care orice urmă a rigurozității științifice dispare. Sînt sentințe nedrepte acelea date unor autori celebri, poate din acelaș snobism pe care el însuși îl repudiază. Ceea ce-l irita pînă la repulsie pe Zarifopol la o serie de mari scriitori, era sentimentul că în operele acestora, conținutul *avînd un puternic ascuțiș social*, nu se mula după concepția lui despre exclusivismul atitudinii estetice, mai mult, un astfel de conținut punea la îndoială unilateralitatea acestui crez. Astfel de aprecieri — deși nu sînt dominante în toate articolele sale — apar cu atît mai reprobabile cu cît Paul Zarifopol elogia în articolul *Literatura onestă* (publicat în *Adevărul literar și artistic din 25 februarie 1934*) foloasele artistic-educative" ale romanului poliției și aceasta într-un moment cînd colecția aventurilor de „15 lei" cu care editurile burgheze inundaseră piața, pervertea gustul tineretului pentru literatură.

Trebuie să ținem seama de faptul că limitele și erorile concepției despre artă a lui Paul Zarifopol pot fi măsurate la dimensiunile reale numai dacă luăm în considerație momentul în care ele s-au făcut simțite. In această perspectivă se ridică întrebarea: constituiau simplificările de natură sociologist-vulgară și moralizatoare — împotriva cărora Zarifopol a îndreptat tăișul lucrărilor sale — pericolul principal în lupta de idei care a avut loc în estetica romînească, în perioada dintre cele două războaie mondiale?

Cercetările întreprinse în ultimii ani de către istorici și critici literari din țara noastră converg spre a demonstra — pe drept cuvînt — că dușmanul *cel mai primejdios* al esteticii materialiste în această perioadă (mai ales după anul 1930) l-a constituit ideologia fascistă care a negat la un moment dat, într-o anumită măsură, însuși conceptul „autonomiei esteticului". In cercetarea acestei probleme se impune atenției îndeosebi contribuția valoroasă adusă de Ileana Vrancea în studiul din volumul *Tradiții ale criticii literare marxiste din Romînia 1930—1940* (Editura politică, București, 1962) și în lucrarea *„Cîteva probleme ale istoriei literaturii romîne dintre cele două războaie mondiale* (Lupta de clasă nr. 11/1962). Fără a uita cercetarea valoroasă întreprinsă de N. Tertulian în studiul *E. Lovinescu sau contradicțiile estetismului* — după părerea noastră încă nu s-a subliniat îndeajuns faptul că autonomismul și estetismul, cu multiplele lor nuanțe, deveniseră între cele două războaie un curent nociv. Estetismul susține pe planul creației artistice orientări ce promovează stări de spirit evazioniste, adeseori morbide, tendințe în care predomină o „complexitate" sufletească sterilă și confuză. Valul estetismului este extrem de dăunător pentru dezvoltarea literaturii și artei deoarece — în numele rafinamentului intelectual, al complexității sufletești — acționează fără zgomot, lent, uneori greu de sesizat, tocmai în sensul izolării artei de viața socială.

De pe pozițiile esteticii marxist-leniniste, promovate într-o serie de reviste progresiste, au fost demascate și stigmatizate constant diverse manifestări ale estetismului. Al. Sahia sublinia străduitor însemnătatea conținutului *social* al artei, necesitatea unor creații care, conținînd, cum spunea Sahia undeva, „maximum de artă", să fie organic legate de lupta clasei muncitoare, de năzuințele maselor de exploatați. „Atîta vreme cît viața este o luptă, atîta vreme cît omenirea întreagă este vrăjmășită în două tabere fundamental adverse, cînd conflictul dintre ele a atins punctul culminant, nu se poate vorbi de artă „pură" fără preocupări sociale, fără atitudini", sublinia Alexandru Sahia în manifestul *Bluzelor albastre*, apărut în primul număr al revistei din 5 iunie 1932). „In asemenea condițiuni, cei ce vor să trișeze spunînd că fac literatură pură, fără interes actual, cu preocupări „eterne" și „abstracte", nu sînt decît reprezentanții în artă ai acelora care sînt mulțumiți cu actuala situație, ai profitorilor", Exagerînd pericolul simplificărilor sociologizante și moralizatoare, Paul Zarifopol a susținut, în critica literară, singularizarea atitudinii estetice, absolutizarea specificului estetic al artei într-un sens tehnicist, ceea ce convenea, firește, concepțiilor autonomiste. A fost necesară, la un moment dat, intervenția lui Garabet Ibrăileanu care — relevînd prestigiul meritat al lui Paul Zarifopol în critica literară — sublinia, totodată, în articolul *Greutățile criticii estetice* (1928) că „dacă nu era dl. Zarifopol, patima estetică poate nu ajungea la o temperatură atît de înaltă"[10]. Și Ibrăileanu accentua: „...neclintiți pe terenul nostru că, fenomen al vieții, legat cu și condiționat de întreaga viață, opera de artă chiar dacă ar putea fi perfect înțeleasă sub aspectul ei tehnic fără ajutorul nici unei alte discipline decît estetica pură, nu poate fi înțeleasă *complet* fără psihologie, sociologie, biologie, istorie etc. — vom reclama drepturile criticii *complete*"[11]. Contradictoriu și tributar concepției estetismului și autonomismului în artă, Paul Zarifopol rămîne în critica noastră dintre cele două războaie mondiale o figură interesantă, pe care exegeza istorico-literară se cuvine s-o cerceteze cu atenție.

Gr. Smeu

1. Vezi G. Călinescu, **Paul Zarifopol**, Contemporanul 29 III 1963.
2. Paul Zarifopol, **Despre stil**, Editura Adevărul S.A., București.
3. Paul Zarifopol, **Pentru arta literară**, Fundația pentru literatură și artă, București, 1934, p. 11.
4. **Răspunsul d-lui Paul Zarifopol la întrebările „Adevărului literar"**, Adevărul literar și artistic din 11 aprilie 1926.
5. **Artiști și idei literare romîne**, Editura Adevărul S.A. 1930. p. 25-26.
6. Pentru arta literară, p. 11-12.
7. **Pentru arta literară**, p. 10-11.
8. **Pentru arta literară**, p. 97.
9. **Pentru arta literară**, p. 11.
10. G. Ibrăileanu, **Greutățile criticii estetice** (rubrica Miscelanea), Viața Romînească, nr. 1/1928, p. 147.
11. Ibidem, p. 144-145.

50 DE ANI DE LA MOARTEA POETULUI

PANAIT CERNA și curentele literare ale timpului său

Vrem să dezbatem în rîndurile de față poziția lui Cerna față de curentele literare ale vremii. Vom căuta astfel să aducem cîteva noi precizări în înțelegerea evoluției poetului, a traiectoriei ideologiei sale literare. Cerna s-a aflat printre colaboratorii revistei „Sămănătorul". A debutat aici (cu poezia „Noapte de vară"), în 1901, cînd la direcția revistei se aflau Vlahuță și Coșbuc, dar a devenit statornicul colaborator al acestei publicații abia în 1904, cînd la conducerea ei era Nicolae Iorga. Ce l-a apropiat pe Panait Cerna de mișcarea sămănătoristă? In anii 1900—1901 numele lui este întîlnit în paginile „Revistei moderne" și ale „Convorbirilor literare", totuși poetul părăsește revistele ce-l găzduiseră cu atîta larghețe, și se orientează spre noua mișcare. Aici au concurat factori de natură deosebită. Mai întîi unii de natură sentimentală. Cînd Panait Cerna se afla pe băncile liceului (1893—1900), tineretul nostru creștea în cultul a doi poeți: Alexandru Vlahuță (în special) și George Coșbuc. Intr-o scrisoare din 1913, Cerna mărturisea acest fapt: „unde aș putea găsi mai multă odihnă și mai multă dragoste decît la *poetul tinereții și prietenul visurilor noastre*" (s. n.). Ceea ce mărturisea și Mihail Sadoveanu, în 1919: „Îl iubeam și îl admiram de mult pe Vlahuță. Din copilărie. Pe atunci — acum douăzeci și șapte de ani — tipărea Vlahuță *Viața*... Găseam în această revistă pagini de îndrumare literară și culturală, care mă pasionau" (vezi „Opinia" anul XVI, nr. 3792, 5 decembrie 1919, p. 1).

Cît despre George Coșbuc, amintirile unui coleg de școală ne încredințează că elevul Panait Cerna nutrea o admirație frenetică pentru cel ce scrisese „Balade și Idile". Iar într-o revistă condusă de Coșbuc („Foaia interesantă") publică prima sa poezie, în 1897. Era deci firesc ca Panait Cerna văzînd pe coperta primului număr din „Sămănătorul" numele acelora ce fuseseră maeștrii tinereții sale, să le trimită versurile lui și să părăsească temporar revistele care îl publicaseră pînă atunci. Dar mai era și un alt considerent: dacă poezia lui Cerna începe sub semnul romantismului epigonic, tenebros, dacă în primele sale producții sînt frecvente traduceri și imitații din poeți diferiți de la Lenau la Baudelaire, începem să observăm în jurul anului 1900 o orientare înspre viața țărănimii noastre. Poezia „Triumf" (publicată în în 1901), mărturisește această nouă direcție a liricii sale. Nu-i exclus deci ca programul „Sămănătorului" să-l fi atras pe cel care începea să se preocupe, după ce rătăcise în lumile „orientale", de aspecte ale vieții oamenilor pentru care avea să vădească o nedesimțită simpatie în opera sa matură. Dar precipitata plecare a lui Vlahuță și Coșbuc de la conducerea revistei a făcut ca P. Cerna să nu mai continue să publice în paginile revistei (de fapt anii 1902—1903 corespund și cu un moment de criză în creația sa), unde îl vom regăsi în 1904. Acum directorul publicației era Nicolae Iorga, a cărui personalitate îl fascinase, într-o măsură, pe tînărul poet. Ni se par semnificative rîndurile dintr-o scrisoare pe care, în 1907, Panait Cerna o adresează lui Nicolae Iorga: „Din depărtate străinătăți, trimite marelui fiu al neamului cele mai respectuoase și calde urări, unul din cei mulți care i-au cunoscut inima și sfaturile și nu-l uită niciodată. P. Cerna" (vezi „Studii și documente literare, col. VIII, p. 221). Nu-i mai puțin adevărat că pe măsura trecerii timpului entuziasmul poetului față de îndrumările pe care N. Iorga le dădea literaturii s-a mai temperat. O scrisoare din anul 1912 ne mărturisește rezervele pe care Cerna începea să le aibă față de anumite laturi ale activității lui N. Iorga: „Pare-se, că-n literatura noastră n-a mai răsărit nimic mai de seamă... Sterilitate spăimîntătoare — deși se scrie mai mult decît oricînd. De cînd a lansat Iorga acea nefericită formulă, care confundă talentul cu fecunditatea, par-că toată ambiția celor tineri se-ndreaptă spre un singur gînd: să creeze nu ceva întens și viabil, ci cît mai repede și cît mai consumabil". („Studii și documente literare", vol. IX, p. 72). A fost oare Cerna un „sămănătorist"? In adevărata concepție a cuvîntului, *nu*. Dar această alternare de imagini tragice din viața țărănimii noastre (din poeziile „Către pace" sau „Poporul") cu îndemnurile la împăcarea între clasele antagonice, acest sentiment hipertrofiat de iubire socială care apare adeseori ca o unică soluție pentru alinarea durerilor celor mulți, cred că își au sorgintea în ideologia sămănătoristă. Nu avem spațiul pentru a putea dezbate pe larg problema, dar socotim că opera lui Cerna a suferit înrîuririle sămănătorismului, ale cărui ecouri nu s-au stins chiar după ce poetul a părăsit paginile revistei — spre sfîrșitul anului 1906. După o perioadă relativ scurtă de colaborare la „Convorbirile" aflate sub direcția lui Mihai Dragomirescu, Panait Cerna devine un statornic colaborator al „Convorbirilor literare". De aici încolo numele lui apare extrem de rar în paginile celorlalte publicații din țară. Esențial rămîne însă un fapt: Cerna nu a făcut aici concesii pozițiilor estetice ale „Convorbirilor literare". Este interesant, de pildă, faptul că în 1907 Cerna publică în această revistă cele trei sonete cunoscute sub titlul „Zile de durere", în care poetul își arată deschis simpatia pentru țărănime și oprobiul său față de represiunile sîngeroase. Dacă „Floarea darurilor", revista lui N. Iorga, aprecia elogios versurile lui Cerna („Convorbirile literare" au o strălucită poezie a d-lui P. Cerna, în

Panait Cerna într-un grup de prieteni
(Fotografie inedită din fondul Muzeului de istorie a literaturii romîne)

care schițează anul tragic al răscoalelor" — „Floarea darurilor", vol. II, nr. 27, 30 sept. 1907, p. 432), „Viața romînească" își manifestă surprinderea pentru faptul că poezia a apărut în coloanele „Convorbirilor literare": „D. P. Cerna sub titlul „Zile de durere" publică trei emoționante sonete, inspirate din grozăviile răscoalelor și care sună cam ciudat sub bolțile acestui templu străvechi al „artei pentru artă" — „Convorbiri literare". Tot aici au văzut lumina tiparului și „Poporul" ca și alte poezii sociale („Lui Lev Tolstoi"). Limitele acestor poezii sînt, așa cum am arătat mai sus, un ecou al ideologiei sămănătoriste. De fapt, în 1913 mai aflăm din scrisorile sale gînduri care ne demonstrează că Cerna nu s-a putut desprinde întru totul de școala literară care îl crescuse. „In actualele împrejurări — îi scria lui Simion Mehedinți — avem nevoie de mai multă dreptate socială, de bune școli normale de învățători și de brațe cît mai multe și mai puternice". Cerna a înfierat mereu nedreptatea, dar rezolvarea contradicțiilor sociale el a văzut-o numai prin prisma ideologiei propagate de Haret, Iorga, Vlahuță. Atunci, care au fost cauzele apropierii lui Cerna de acest „templu străvechi al artei pentru artă?" Faptul i l-au imputat și contemporanii lui, printre care criticul de artă Virgil Cioflec. Răspunsul dat de Cerna este lămuritor pentru calea pe care a ajuns el în paginile „Convorbirilor literare". Era vorba anume de un fapt care deși pare exterior explică totuși motivele ce au îndemnat pe unii scriitori să încredințeze operele lor acestei reviste.

Desigur „Convorbirile literare" încercau să instituie o tutelă asupra fiecărui nou colaborator, să-l folosească „în exclusivitate". Panait Cerna a protestat împotriva acestei tentative și a explicat de ce cîtva timp a trimis lucrările sale numai acestei reviste: „Nu e adevărat că m-au „monopolizat" „Convorbirile literare". E adevărat că e o revistă care-mi vorbește de mărirea trecutului nostru literar și de aceea merită toată veneraținea epigonilor". Dar așa cum ține să precizeze Panait Cerna colaborarea aceasta nu însemna nicidecum că el ajunsese un poet oficial al „Convorbirilor literare". Am văzut mai sus că Cerna își afirma, prin scrisul său, prin acele poezii sociale publicate aici, personalitatea și propriile sale idei, fără a face concesii direcțiilor revistei. Se adăuga însă la toate acestea și o anumită trăsătură a caracterului său: a avut oroare de concurență, de reclama literară, de moravurile vremii respective: „Dacă scriu la o singură revistă, deocamdată, *explicarea trebuie să o cauți în legăturile morale de care am vorbit mai sus* (s. n.) cît și a antipatiei ce o am pentru pribegirea de la o foaie la alta, de la o tabără la alta, ceea ce dă începătorilor ca mine o îngrijitoare, puțin onorabilă tendință de a cerși sufragiile recenzenților de la diferite reviste"[*]. Este o trăsătură a personalității sale despre care ne vorbește și Tudor Arghezi într-un vibrant articol scris cu prilejul morții poetului. „Discret și invizibil, poetul Cerna a evitat cenaclurile, pontifii milei, ai publicațiilor de tiraj, reclama; n-a tras de mînecă și de pulpană pe nimeni, n-a lingușit ziarele...".

Dar pe măsura trecerii timpului, chiar în anii petrecuți departe de patrie, Panait Cerna își manifesta din ce în ce mai mult dorința de a se emancipa de sub tutela spirituală exercitată de Titu Maiorescu: „Știi ce mă preocupă deocamdată mai mult? Să-mi recapăt cît mai curînd deplina libertate sufletească. Aș vrea să mă întorc în țară și să trăiesc numai de pe urma propriei mele munci. Oricîte asigurări aș primi că nu atîrn de nimeni într-nu nimic, trebuie să mărturisesc că numai gîndul că se așteaptă ceva de la mine, în schimbul sprijinului material ce mi se dă, e o jenă pentru demnitatea mea de om și pentru dezvoltarea mea normală în ale literaturii. Vreau să fiu cu totul liber de astfel de sugestiuni, vreau să scriu numai cînd mi se umple sufletul de lumină sau de lacrimi, vreau să public numai cînd socot eu cu cale" etc. (Scrisoarea datată 3 aprilie 1908, Heidelberg).

Dar cu toate aceste peregrinări Panait Cerna și-a păstrat nealterată dragostea sa pentru cei mulți, pentru poporul romîn. De aceea mișcarea muncitorească a primit cu căldură versurile sale. Este un fapt care n-a fost evidențiat pînă acum.

Poezia sa s-a bucurat de o caldă și sinceră apreciere din partea publicațiilor socialiste sau cu orientare democratică. Este demn de amintit faptul că la moarea lui, „Facla" tipărea aceste rînduri pline de adevăr: „A iubit cu pasiune țăranul nedreptățit și bătut de nevoi, l-a iubit cu dragoste de frate și a nădăjduit vremuri mai bune, pentru acest frate bun (...). Întreg poporul țării acesteia pare a vorbi prin versurile lui în care se zbate revolta contra unei alcătuiri sociale monstruoase". („Facla" nr. 13, 30 martie 1913, p. 259—261). In același număr se reproduc cîteva poezii de Panait Cerna printre care „Zile de durere" și „Poporul".

Într-un articol publicat în „Viitorul social" se arată că „poetul a iubit mult poporul, ale cărui dureri le-a simțit, ale cărui idealuri le-a înțeles și ale cărui speranțe le-a cîntat". Unele din versurile sale au fost retipărite de publicațiile muncitorești ale vremii. Ne referim, de pildă, la poezia „Către pace" apărută în „Calendarul Muncii" pe 1914.

Iată cîteva elemente care ne ajută să înțelegem mai clar locul și evoluția lui Panait Cerna în epoca sa.

Valeriu Ripeanu

* Scrisoarea ne-a fost comunicată de tov R. Albala.

80 de ani de la nașterea lui Demian Bednîi

POEZIA ȘI MUNCA DE AGITAȚIE REVOLUȚIONARĂ

A existat întotdeauna o modalitate a liricii care în vremea din urmă a căpătat denumirea de „poezie agitatorică". În epoca noastră, epoca revoluțiilor proletare, a triumfului ideilor socialismului, acest gen de poezie capătă o mare importanță și cunoaște o înflorire deosebită.

Demian Bednîi a fost unul dintre poeții care au slăvit cu înflăcărare lupta revoluționară a clasei muncitoare pentru victoria socialismului. Poetul însuși se considera „un modest agitator bolșevic". Și, într-adevăr, lirica lui Bednîi constituie un exemplu elocvent de poezie agitatorică. Mai bine de trei decenii pana poetului Demian Bednîi a slujit revoluția și cuceririle ei. Poezia sa este străbătută, încă dintru începuturi, de patosul luptei revoluționare a celor oropsiți împotriva mizeriei și exploatării. Și sînt puțini poeții la care se poate urmări o evoluție ideologică și artistică atît de dreaptă, pe linia unei consecvente ținute revoluționare. Cuvintele au la el, parcă, o încărcătură explozivă și fiecare vers proclamă drepturile sfinte ale celor ce muncesc și chiamă la acțiune hotărîtă pentru cucerirea lor. Întîlnești, în Uniunea Sovietică, oameni, bătrîni acum, care pot să-ți recite poezii învățate cu 40 de ani în urmă. Sînt versuri de-ale lui Demian Bednîi. Unii dintre cei care le recită nici nu știu „de cine sînt". Le-au memorat fiindcă atunci exprimau ceva din simțirea lor, din năzuințele lor. Adeseori, la petreceri, cînd bătrînii devin mai sentimentali ei încep să fredoneze melodiile unor cîntece pe versuri de Demian Bednîi. E acesta un omagiu emoționant ce se poate aduce unui poet. Versurile, se vede că, au fost cu adevărat contemporane celor care le rostesc, că au trăit în lumea lor, că într-un fel, s-au încadrat în biografia oamenilor.

Poezia lui Demian Bednîi se caracterizează prin simplitate și printr-un ton direct, deschis. „Oare adevărul vrea zorzoane ?" — se întreba odată poetul. Foarte plastic, el, tot pe aceeași linie, se autocaracteriza în poezia „Înainte și tot mai sus" — scrisă în 1924 :

„Plugar modest, deschis la cuget, / Pe negrul meu ogor trudesc. / Ce silă mi-i de versul buget / În grai căznit și păsăresc ! / // Mi-e dragă forma vie, clară, / Pe struna'ntregului popor, / Calc drum bătătorit, de țară / Și scriu în graiul tuturor. / // Nu-mi plac găselnițele-absurde / Gîndesc și scriu fără'nconjur, / Las vorbe și idei să-mi zburde, / Ca un izvor cu murmur pur". [1])

Demian Bednîi s-a născut la 13 aprilie 1883, în satul Gubovka, gubernia Herson. De la nașterea lui se împlinesc, zilele acestea, 80 de ani. Provenea dintr-o familie de țărani nevoiași. Numele adevărat al poetului este Efim Alexeevici Pridvorov. Pseudonimul Demian Bednîi și l-a luat după numele eroului uneia din „fabulele" sale. Dintre scriitorii ruși care au avut o influență sensibilă asupra poeziei lui Bednîi, trebuie menționați în primul rînd Krilov și Nekrasov. Debutează, în presă, în 1911. În anul 1912 semna deja : Demian Bednîi. Tot în 1912, Bednîi devine membru al partidului condus de Lenin. Activitatea sa literară de pînă la Revoluție se concentrează în jurul a două publicații bolșevice — „Zvezda" și „Pravda". Este emoționant să privești astăzi, după mai bine de 40 de ani, primul număr al „Pravdei", care înserează la loc de frunte o poezie a lui Demian Bednîi. Începînd cu primul ei număr și pînă în 1945, cînd poetul se stinge din viață, Demian Bednîi va rămîne un statornic colaborator al „Pravdei". Prin simplitatea și prin tonul lor avîntat, agitatoric, prin actualitateta problemelor abordate, poeziile lui Demian Bednîi și-au cîștigat repede o foarte mare popularitate. Ele au atras atenția lui Lenin, care începuse să-l prețuiască pe poet încă dinainte de apariția „Pravdei", din paginile revistei „Zvezda". Într-o scrisoare din mai 1913, Lenin îi scrie lui Gorki : „Ai văzut „Fabulele" lui Demian Bednîi ? Am să ți le trimit dacă nu le-ai văzut încă. Dacă le-ai văzut, scrie-mi cum îți par". Iar într-o altă scrisoare, din același an, către redacția ziarului „Pravda", Lenin îl considera pe D. Bednîi un colaborator talentat al ziarului și cerea ca el să fie înțeles și ajutat fiindcă „aportul lui e serios". O activitate poetică și agitatorică prodigioasă a desfășurat Demian Bednîi în cursul anului revoluționar 1917. Cînd „Pravda" iese din ilegalitate și, la 5 martie 1917, apare primul număr liber al ziarului, acest număr conține, printre alte materiale, și o poezie de Demian Bednîi. În special poemul „Social-bîlbîiții" a avut pe atunci un puternic ecou în conștiința cititorilor. În zilele de după Revoluția din Octombrie, Demian Bednîi a scris cunoscuta „Marsilieză comunistă" : „La arme cu toții, să sfărîmăm jugul greu ! / La arme cu elan și credință ! / La moarte sau biruință ! / 'Nainte și mai dîrz ! Mereu !"

Alături de o seamă de fabule remarcabile poetul creează acum și o serie de momente lirice de rară frumusețe : „Unei muncitoare", „Cîntecul lui moș Sofron", „Binecuvîntare", „Munca" etc. Ele au o ținută gravă și patetică.

La toate evenimentele de seamă ce au urmat Revoluției din Octombrie Demian Bednîi a fost părtaș direct. Poezia lui a continuat să se îmbogățească tematic cu noi și noi aspecte din construcția socialismului.

Încrederea nețărmurită a poetului în victoria deplină a socialismului își găsește expresie în poemul „Strada centrală" (1917—1922), una dintre „paginile" antologice ale poeziei sovietice.

În timpul războiului, Demian Bednîi se simte alături de ostașii roșii care luptau eroic împotriva fascismului. „Noi țara ne-o iubim cu-ardoare, / Cu fală și cu foc nestins / Sub cer senin ca și-n vîltoare / Îi sîntem reazim neînvins" („Rusia").

Demian Bednîi a murit la 25 mai 1945, puțin după ce în versuri avîntate slăvise măreața zi a Victoriei.

În lirica sovietică Demian Bednîi este cel care a dat un conținut nou, socialist, poeziei agitatorice, a poeziei-manifest, — poezie dusă pe culmile artistice cele mai înalte de către Vladimir Maiakovski.

Gh. Achiței

[1] Traducerea versurilor citate aparține lui Geo Dumitrescu și este conform volumului : „Demian Bednîi, Versuri alese" București. Cartea Rusă — 1958.

BODHISATRA — epoca Táng (Muzeul R. P. R. — arta orientală)

TINERET 1963
LA ORDINEA ZILEI: EDUCAȚIA

GLASUL LUCIDITĂȚII

Aducînd la tribuna O.N.U. propunerea R.P.R. privind promovarea, în rîndurile tineretului, a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a dat expresie înaltelor noastre răspunderi față de soarta tinerei generații și, deci, față de viitorul lumii. Fiindcă planeta noastră, cu viitoarea ei geografie de civilizație și progres, se află de pe acum în palmele generației de mîine. Este punctul de vedere al unei țări socialiste, răspunsul nostru la dilema contemporană a creșterii tineretului, iar soluția românească configurează nu o rezolvare de moment, ci anticipează, cu încredere în rațiune și umanism, drumul spre progresul moral al cetățeanului de mîine al globului.

Neignorînd contradicțiile istorice ale lumii occidentale — și deci rădăcinile sociale, de clasă, ale gravelor deficiențe în ceea ce privește educația tineretului — propunerea românească pornește, totuși, de la îngrijorările legitime și alarma pe care au deșteptat-o, în numeroase cercuri și straturi ale opiniei publice din aceste țări, atît delicvența juvenilă, cît și spiritul profund antisocial în care adesea este format tineretul. Între grupurile de „blousons noirs", între exhibiționiștii twist-ului și ai părului verde, între bandele de criminali minori, între plutoanele „voluntare" de neofasciști, între studenții rasiști care au întins pistolul spre tîmpla lui Meredith, între blazații „noului val" și vandalismul unor „furioși" — și aceasta cuprinzînd doar extremele cele mai violent colorate — există același fir — al unei monstruoase educații egocentrice și antiumane — care provoacă, practic, aceleași rezultate.

Iată de ce, numeroase voci dintre cele mai autorizate au salutat inițiativa românească la O.N.U., considerînd-o drept una dintre cele mai oportune și mai somative chestiuni la ordinea zilei, afectînd însăși conștiința și răspunderea popoarelor.

Pe linia acestor autorizate luări de poziție, sporind greutatea propunerii românești, se înscrie intervenția secretarului general al O.N.U., U Thant, în prelegerea ținută în cadrul Fundației „George Huntington Williams", la Universitatea „John Hopkins" din S.U.A. Oprindu-se asupra „măsurilor destinate să promoveze în rîndurile tineretului idealurile de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare", *secretarul general al O.N.U. consideră că* „este necesar să se promoveze aceste idealuri" *cu toate mijloacele de care dispune lumea contemporană, afectînd în acest scop întreg sprijinul necesar :* „Cred că schimburile de vizite ale personalităților de seamă pe tărîm cultural, artistic și sportiv, ale liderilor politici, ale unor intelectuali și poeți eminenți, pot ajuta la crearea unui respect reciproc și la o mai mare înțelegere."

În purificarea atmosferei internaționale, în alungarea norilor vestitori de furtună, în descongestionarea eterului de undele otrăvitoare ale unor emisiuni, în curățirea trivialității, minciunii și urii, din presă și carte — în toate acestea trebuie să se reflecte grija și răspunderea pentru educația „celor douăzeci de ani" ai planetei. Este tocmai sensul comentariilor lui U Thant, în cadrul aceleași conferințe : „În promovarea înțelegerii internaționale, ziarele și revistele, radio-ul și televiziunea, precum și alte mijloace de comunicare în masă, pot fi de neprețuit ajutor. Mijloacele de comunicare internațională au ajuns acum la o extindere de neconceput în urmă cu o generație. Totuși, nu pot aprecia că aceste mijloace au jucat un rol la fel de însemnat, pe măsura răspunderii și importanței lor, în promovarea unei mai bune înțelegeri internaționale".

De la înălțimea responsabilităților cu care a fost investit, secretarul general al O.N.U. nu putea să nu considere cu gravitate problema educației generației tinere, ca fiind una dintre problemele legate intim de soarta păcii : „Una dintre marile sarcini ale educației în lumea întreagă este de a forma tineretul în spiritul păcii, dat fiind că în chestiunea păcii nici un om de bună credință nu poate fi neutru".

Aceeași idee — relația „tinerețe-pace", asigurarea viitorului pașnic al lumii printr-o justă orientare a tineretului — o exprimă și diplomata cubaneză M. Grinan : „O declarație în această problemă *(a inițiativei românești la O.N.U., n.n.)* va completa de o manieră corespunzătoare un eventual acord asupra dezarmării generale..."

Propunerea noastră a întrunit și întrunește astfel, zi de zi, glasurile de adeziune ale tuturor oamenilor în care vibrează conștiința răspunderii. Nevoite să recunoască importanța, oportunitatea și justețea propunerii noastre, o seamă de publicații burgheze, de pe diferite meridiane, îi consacră articole și comentarii pătrunse de același spirit de considerare acută. De curînd, influentul ziar burghez „Elefteria", care apare la Atena, a înserat, sub semnătura publicistei Thalia N. Koriva, un amplu articol intitulat „Tineretul și pacea" *și avînd semnificativul subtitlu :* „Educația trebuie să contribuie la colaborarea internațională". *Salutînd inițiativa românească la O.N.U. ca pe un „mesaj", aducător de speranțe pentru anul 1963, cunoscuta publicistă subliniază cu căldură :* „Propunerea românească prezentată la O.N.U. acționează în cadrul necesității constante de a se transmite în rîndurile tineretului idealurile de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare". *Dezvoltînd conținutul Declarației noastre, transformate în document al O.N.U., și însoțind-o de numeroase argumente care să-i întărească aportul, autoarea își îndreaptă ascuțișul criticii împotriva acelor forțe ostile păcii și, prin aceasta, tinereții și umanismului :* „Din păcate, diferite organizații sociale și de stat susțin ura și intransigența... Modul în care va fi posibilă fructificarea ideilor prieteniei — idei care să se bucure de ecou în rîndurile tineretului — poate fi lesne de găsit dacă acei care conduc popoarele vor crede în aceste idei și vor dori să le traducă în practică"... *Și în continuare :* „Dacă statele vor sprijini tendința de prietenie a tineretului, impusă de cerințele istorico-sociale ale secolului nostru, atunci scopurile spre care tind cele șase puncte proclamate de O.N.U. *(propunerea românească, n.n).* se vor afla pe calea succesului. Propunerea R.P. Române constituie o dovadă a curentului de destindere și a fost sprijinită de toate națiunile ca un început încurajator". *Și ca o concluzie :* „Tînăra generație este pătrunsă de dorința de a trăi viitorul fără teamă... pentru a-și îndeplini datoriile ce-i revin în fața lumii".

Este și concluzia noastră. Și este o dovadă în plus că sensul generos și nobil al inițiativei românești la O.N.U. trezește pretutindeni glasul lucidității, al rațiunii și al răspunderii.

Ilie Purcaru

INTERVIUL „LUCEAFĂRULUI"

CU MARIE ROMAIN ROLLAND
DESPRE EDUCAȚIE ȘI UMANISM

O casă veche cu cinci etaje, de pe vremea baronului Haussmann. La parter, o inscripție : „Aici a locuit Romain Rolland..." Din această casă cu înfățișare severă, Marie Romain Rolland, tovarășa de viață a scriitorului — ea însăși scriitoare — continuă să dăruiască lumii cuvîntul marelui umanist, veghind la tipărirea vastei sale corespondențe.

Pe adresa casei din cel de al VI-lea arondisment al Parisului sosesc, de cîtva timp, scrisori din numeroase țări ale lumii. Corespondenții sînt tineri : studenți, elevi, muncitori etc. Scopul acestor misive : informații cu privire la așa-numitul «Centru» „Jean-Cristophe", condus de Marie Romain Rolland.

Despre ce este vorba ? În urmă cu zece ani, „Asociația Prietenilor lui Romain Rolland" a luat inițiativa de a ridica la Vézelay, în Burgundia, pe meleagurile natale ale scriitorului, un „Centru de studii și educație" care să poarte numele cunoscutului erou rollandesc. Centrul este destinat tinerilor prieteni de pretutindeni ai lui Romain Rolland. Construcția lui a început abia în 1960 și a fost terminată în toamna trecută, izbindu-se la tot pasul de greutăți materiale imense. (În fața nepăsării oficialităților, o parte din cheltuieli a fost acoperită prin subscripție publică).

În prezent, «Centrul „Jean-Cristophe"» este aproape terminat. El a și primit, de curînd, primii oaspeți, tineri din Franța, India, R.F.G., R.D.G., Japonia, U.R.S.S., Statele Unite, Costa Rica, Marea Britanie, etc.

Primele întrebări pe care le-am adresat doamnei Marie Romain Rolland au pornit — firesc — de la această inițiativă :

— Care sînt scopurile pe care și le propune Centrul „Jean-Cristophe" ?

— Ideea care stă la baza Centrului este cea preconizată de Romain Rolland : înfrățirea tineretului, apropiere și cunoaștere reciprocă, educație prin intermediul ideilor generoase.

— În anul viitor, 1964, și mai tîrziu, în 1966, se vor împlini, respectiv, două decenii de la moartea lui Romain Rolland și o sută de ani de la nașterea sa. Ce manifestări vor avea loc, cu aceste prilejuri, în cadrul «Centrului „Jean-Cristophe"» ?

— E cam prematur să vorbim despre aceste lucruri... Timpul, însă, nu ne iartă. Iată : vor fi organizate, la Vézelay, numeroase întîlniri internaționale, între tineri din diferite țări, care vor culmina cu o mare reuniune. Fiecare țară în care Romain Rolland are prieteni va putea lua parte, prin mesagerii săi, la această reuniune. Personal, am mai multe idei care ar putea conveni, cred, tuturor prietenilor lui : s-ar putea emite un timbru cu efigia lui Romain Rolland, o stradă dintr-un oraș ar putea primi numele scriitorului ; de asemenea, s-ar putea reedita anumite opere ale sale, s-ar putea amenaja expoziții...

— Și acum, o chestiune de domeniul istoriei literare : Ce ne puteți spune din amintirile dvs., despre legăturile lui Romain Rolland cu Panait Istrati și, în general, Romînia ? Cum s-au răsfrînt ele în opera marelui scriitor ?

— „Nu cunosc Romînia, dar cred că fragmentul din romanul „Inimă vrăjită" în care se vorbește despre țara dvs. a fost scris de Rolland sub înrîurirea legăturilor sale cu Panait Istrati.

— Știați că zilele acestea a apărut, la noi, un volum de Romain Rolland : „Beethoven — Marile epoci creatoare", și că Editura Tineretului din București pregătește o monografie Romain Rolland ?

— Firește că am fost informată despre toate acestea. Știu că a apărut la București primul volum din „Marile Epoci Creatoare" ; atît eu, cît și editorul Albin Michel, așteptăm să vedem exemplarele. Mai știu, de asemenea, că Buletinul Universității din Paris nr. 61, din noiembrie 1962, a publicat o știre potrivit căreia Editura Tineretului din București pregătește o lucrare monografică despre Romain Rolland. Tuturor acestora le urez mult succes în munca de cercetare istorică și literară pe care o întreprind...

— Un mesaj pentru cititorii „Luceafărului" ?

— Le transmit ceea ce Romain Rolland le-ar fi transmis în asemenea ocazii : „Dragoste, Pace, Progres" !

G. Cuibuș

CONTROL LA GHIOZDANE

A compara ghiozdanul din spatele școlarului cu o rană de război în devenire, ar fi inadmisibil astăzi mai ales pentru imaginația unui tată de copii dintr-un oraș ca Düsseldorf, unde amintirea tragică a victimelor celor două războaie poate fi citită de fiecare locuitor în parte în fotografiile sale de familie. Totuși, la Düsseldorf, făcîndu-se un control la ghiozdanele a 2.000 de școlari, au fost găsite peste 19.000 de broșuri cu literatură dinamitardă. În medie cîte 9 de fiecare elev : elogiul războiului alături de abecedarele cu hărțile lumii. „Nouăsprezece mii de cărți cu literatură - dăunătoare" spune ziarul **Reinischer Post.** În afară de educația gustului pentru incendii și distrugere, nu se face rabat în cele 19.000 de broșuri decît educației sentimentale prin pornografie. Bibliografia de ghiozdan a școlarului e completată în Germania occidentală cu publicații pornografice de specialitate, în număr de 332 de titluri, vîndute la preț ales, ca franzela. Pentru tinerii ceva mai inițiați, furnizorii acordă ca literatură de perfecționare cărți fasciste cu circulație curentă, cum ar fi volumul „Armatele S.S. în acțiune" care conține următoarele sfaturi : „Războiul e o aventură minunată... Plăcerea vine în momentul distrugerii... Războiul e un sport... El e o artă pe care omul trebuie s-o învețe cu răbdare". Ce poate deveni pentru școlar un manual de geografie cu harta lumii deschisă printre asemenea broșuri, cărți și reviste, poate să fi reflectat părinții din Düsseldorf și din alte orașe ale Germaniei occidentale. Mai ales cînd manualele de geografie și istorie colaborează pe undeva cu broșurile, cărțile și revistele amintite. (Dar să nu deschidem un manual școlar din Germania occidentală, ci unul dintr-un ghiozdan italian : „Portugalia e o țară democratică" se spune, într-un manual care circulă și la Roma și la Napoli și la Milano. E adevărat că nu mulți dintre bravii învățători italieni cred în prietenia frățească a lui Salazar pentru Angola. Dar școlarul nu are biografia învățătorului, el judecă prin litera manualului, care numește Rezistența italiană din timpul fascismului, „gherilă fratricidă", iar printre meritele războiului lui Mussolini consemnează „cucerirea imperiului Etiopiei" !) Întorcîndu-ne la ghiozdanele din Düsseldorf, nu avem nevoie să imaginăm evoluția unui școlar educat în felul menționat mai sus, din moment ce în acest oraș a făcut vîlvă, de curînd, aventura adolescentului Dietmar. El a închiriat repede — și în mod firesc — curelele ghiozdanului cu cureaua pustii și a diagonalei, iar drept semn că literatura belicoasă din ghiozdan l-a maturizat, și-a pus pe brat o banderolă cu zvastică, iar pe cap un coif de oțel. Era un viteaz **de jure :** deși nu comisese încă o crimă de război (neavînd la îndemînă un război), și-a „conferit anticipat", într-o ceremonie sihastră, două decorații, „Crucea pentru merite de război" și „Ordinul pentru apărarea antiaeriană". Îi trebuia, totuși, ceva **și de facto :** și, atunci, Dietmar a ieșit în stradă și a tras un glonte într-un soldat britanic. „Psihiatrul instantei judecătorești n-a găsit la Dietmar nici o afectiune cerebrală", scrie ziarul „Die Andere Zeitung", și diagnosticul a fost : „Dietmar obișnuia să citească broșuri multicolore despre război și soldați". Era, deci, un om **cu idei.** Literatura de ghiozdan de genul celei remarcate la Düsseldorf a fost semnalată și la Paris, o dreptate, ceva mai rafinată, fiind și la nivel de învățămînt superior : Jean Cau spune, cu inteligența sa franceză : „...tineretul nu e în pericol de a imprima ritmul roc-ului și al twist-ului numai corpului, dar și ideilor... ideile twistează la Sorbona, la Politehnică și la Școala Normală Superioară".

După cum se vede, controlul asupra armamentelor clasice și atomice în lumea occidentală, dacă ar fi efectuat, ar trebui însoțit și de un control sever și plin de răspundere asupra ghiozdanelor, de la școala elementară pînă la doctoratul de universitate.

Ștefan Bănulescu

„CINE PERVERTEȘTE SUFLETUL TÎNĂR AL AMERICII ?"

Este cert că instrucțiunea dă coloana vertebrală a unei generații, chiar atunci cînd spinarea absolventului de institut — șomer — se înclină la interminabilele cozi pentru ajutor din toate cele 48 de capitale desenate cu stele de pe drapelul și harta Americii. Totuși, între instrucțiune și cultură este relația dintre schelet și organismul viu, iar cînd din prima lipsesc cel puțin cîteva vertebre — după cum recunoaște însuși președintele Kennedy, într-unul din mesajele sale din anul acesta — este fatal, prin reacție, ca întreg organismul cultural să sufere acest șoc rahidian, care impune o severă și rapidă soluție clinică.

Peștele se strică de la cap : „Washingtonul s-a transformat într-o junglă de asfalt" — recunoaște, într-un editorial recent, „New York Herald Tribune", calificînd centrul politic și administrativ al S.U.A. drept „o capitală a crimei și delicvenței tineretului". Ne obișnuisem cu o altă imagine a orașului lui Washington ; o imagine liniștită și idilică, somnolentă chiar, inculcînd cetăților de sticlă și beton de pe acest continent un paseism senil și comic de litografie. Și iată, totuși : „Capitoll Hill, unde se află situată clădirea Congresului S.U.A., a devenit un loc primejdios, pe care cetățenii îl evită noaptea..." Și mai departe : „luna trecută (adică ianuarie, n.n.) numărul asasinatelor, violurilor, jafurilor, atacurilor armate, a fost cu 17,4 la sută mai mare ca în ianuarie 1962. A fost a șaptea lună consecutivă în care s-a înregistrat o creștere a numărului crimelor și delictelor. Din 1957, numărul delictelor grave a crescut cu 43 la sută". A se adăuga numărul în abuzivă creștere al neofasciștilor cu diferite denumiri (vezi „Corpul păcii"), al rasiștilor feroci, al misticilor agresivi, al sadicilor cu „catehism intelectual", al tuturor fervenților crimei și istericiior războiului, cei care formează „noua generație pierdută" a Americii, după cum pe drept o numește — și acordul nostru asupra formulei este perfect — ministrul Justiției S.U.A., Robert Kennedy.

„Cine pervertește sufletul tînăr al Americii ?" — ne întrebăm la rîndu-ne, deși întrebarea, formulată nu demult de Lloyd Jones, redactorul șef al ziarului „Tribune" din Oklahoma, rămîne un țipăt îngrijorat dar confuz.

Cine pervertește sufletul tînăr al Americii ?

„Cum stăm noi ?" — ne invită domnia-sa, să deschidem împreună ochii asupra acestei chestiuni dureroase. Și rezolut : „Să analizăm împreună, ladies and gentlemen, această problemă"...

O generație crește, ca și o specie de studiu într-un laborator, în bulionul unei culturi. În afara băncilor de școală sau de colegii, precar frecventate după însești recunoașterile oficiale — și cu totul insuficiente, după aceleași recunoașteri — actuala generație tînără a Americii beneficiază, totuși, de luxul unui complex de factori culturali, favorizați de succesele strălucite ale tehnicii secolului, factori care nu pot să nu lase în celula nervoasă a omului tînăr urme care să modifice însuși profilul moral al unei generații. Radio, televiziune, teatru, fotografie, cinematograf, expoziție de artă, cartea în uriașe tiraje de masă, tot ceea ce poate capta cele cinci simțuri, pînă la instinct, se conjugă în ofensiva de a subjuga și dresa acest tineret, ducînd la ceea ce domnul Lloyd Jones numește „decăderea nivelului moral" al Americii.

Dar să-i dăm mai bine cuvîntul :

„Criminalitatea juvenilă crește sub ochii noștri. Zeci de mii de tineri absolvenți ai școlilor noastre medii se bîlbîie atunci cînd citesc, și nu pot să scrie două cuvinte..." (Sărmane Whitman, înterzis nu prin școală, ci prin însești gratiile analfabetismului !). Dar să urmăm analiza d-lui Lloyd Jones : „Din moment ce am disprețuit disciplina în problema educației, a fost logic din partea noastră să răsturnăm disciplina și în artă". Consecințele răsturnării acestei „discipline" în artă se răsfrîng, bineînțeles, tot în domeniul educației, iar cei cinci tineri din Massachussetts condamnați recent pentru spargeri și jaf au avut la tribunal „circumstanțe atenuante" în incitarea la crimă făcută prin mijlocirea peliculei de cinema. „Încearcă oare cineva să nege că filmele noastre sînt mai decadente decît oricînd ?" — se întreabă patetic publicistul american. Iar noi îl aprobăm : Nu, domnule Lloyd Jones, nu e nimeni pe cele cinci continente — chiar în rîndurile agenților reclamei stipendiați de Hollywood — care să nege afirmația dvs., și am putea adăuga la ea un potop de dosare de tribunal, aflate și la Tokio, și la Bonn, și la Madrid, și la Melbourne, și la Roma, și la Paris, ai căror autori morali sînt semnați pe genericele filmelor produse la dvs.

„Nu a sosit oare timpul să recunoaștem deschis că aceasta e o goană a Hollywood-ului după dolari, și nimic mai mult ?" Vi se poate răspunde : Dar e limpede de cîteva decenii ! Iar dacă pentru dvs. abia azi a devenit clar, este fiindcă această instituție a pervertirii, înfășurînd în tentaculele ei de celuloid civa continente, sugrumă și inocența propriului dvs. copil.

„Cît vom mai putea tăcea încă ?" Vă răspundem : de ce să tăceți ? Spuneți, în fine, lucruri de bun simț. Aveți cuvîntul :

„La televizor, în sufragerie și chiar în camera copiilor, curge un șuvoi de transmisiuni care propagă cinismul, sadismul, violența, în care copiii noștri sînt pur și simplu înecați". Vă alarmați, desigur, fiind vorba despre copiii dvs. Ar fi simplu să suprimați televizorul. Dar se pot oare suprima, la alarma unui biet părinte neputincios, cele cîteva zeci de companii de televiziune din America la care mulți dintre colegii dvs., de asemenea, părinți grijulii, au, desigur, o respectabilă participație ?

„Nepoții de azi ai acelor copii care cîndva vărsau lacrimi la moartea unei fetițe din poveste se consideră acum înșelați dacă la televizor cineva nu este ciopîrțit, nu se vede un incendiu, sau dacă nu există cel puțin un viol". Desigur, idilica predică literară de la școala de duminică, înțeleaptă și cuminte ca un purgativ, nu mai e pe gustul precoce al copiilor de grădiniță, cărora li se recomandă, în aceleași emisiuni, coktail de lapte cu whisky.

„Dar literatura noastră ?" Să vă ascultăm, de vreme ce din literatura americană sînt excluși nu o dată, ca factori educativi, și Mark Twain, și Hemingway, și Faulkner : „Nici în acest domeniu situația nu se prezintă mai bine... Amatorii de îmbogățire rapidă au reușit pesemne să convingă tribunalele noastre că nu există nici o diferență între privirea pozelor pornografice și lecțiile pe teme morale". Și mai departe : „Don Maxwell de la „Tribune" din Chicago a propus nu de mult secției literare a ziarului său să nu mai publice reclame privind literatura amorală. Criticii și editorii l-au acuzat de falsificare. Eu aș fi vrut să pun o întrebare întrucîtva generală : Cine falsifică sufletul Americii ?"

E o întrebare care rămîne, la dvs., fără răspuns. E strigătul neputincios și alarmat al unui om — și sînt mulți ca el în America — în fața cancerului social care și-a declarat vizibil metastazele chiar în familie. Există un răspuns la toate aceste îngrijorări și alarme, dar nu-l putem propune domnului Lloyd Jones și nici celorlalți domni îngrijorați — nu din sfială față de aceste treburi de familie, ci fiindcă un asemenea răspuns se adresează unei alte Americi. Cum nu ne putem insinua — și nu ne convine rolul — în calitate de bonă sau pedagog pe lîngă această „generație pierdută", semnalăm din nou gravitatea acestei probleme, reluată mereu în discuție nu numai în presa occidentală, dar și în toate forurile internaționale care se ocupă cu problemele educației.

Paul Anghel

REDACȚIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.3651 ; ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99 ; Abonamente : 9 lei — 3 luni ; 18 lei — 6 luni ; 36 lei — un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic Casa Scînteii

Biblioteca Raională Odorheiu

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr. 9 (120) — 27 APRILIE 1963 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | Apare simbăta, de două ori pe lună — 12 PAGINI — 1,50 lei

FLORAR

de **Tiberiu Utan**

La țărm, scrutez adîncul, din ape cînd răsai
cu pînzele întinse sub vînturi lună Mai.
Ai ocolit pămîntul cu pași de fată, mici,
de fiecare dată întoarsă tot aici...
Frumoasă este marea-n floralu-ți anotimp,
că aș rămîne-ntr-una, patrulă fără schimb,
să-i descifrez, ca-n pagini, în undă după
undă,
să-mi facă semne visul și iarăși să
se-ascundă
ca peștii-nchipuirii...
Cît mi-ai lipsit! În ceasul întîlnirii
îți viu cu pîine-n cale, și sare și cu soare.

Ținîndu-se de mîinuri, stau în întîmpinare
pe țărmul meu de mare
palatele zidite anțărț de Făt-Frumos.

Cu degete de floare ia, gustă din prinos.

SÎNTEM LENINIȘTI

de **Niculae Stoian**

Nu în Simbirsk, pe maica-Volgă doară,
Nici numai într-o primăvară, ci,
Lenin născut e-n fiecare țară,
Lenin se naște-n fiecare zi.

Elanuri declanșînd în mii de trepte
Cuvîntu-i, și la noi, în toate-i viu:
Și-ntr-ale țării planuri înțelepte
Și-n acest simplu vers pe care-l scriu.

Cu înțelegerea-i de om știută
Lenin, prietenul apropiat,
Cu fiecare răbdător discută,
Se sfătuiește, cînd ne dă un sfat.

Cu-aceeași veche punctualitate,
Modest, precum un muncitor de rînd,
Zilnic îl văd, cînd ceasul muncii bate,
La sediul Partidului intrînd.

Neobservat, se duce la plenare
Cu membrii Comitetului Central,
Dar deîndată-l simți în fiecare,
Ca marea răsunînd în orice val.

Că pentru nimeni nu e datorie
Mai sfîntă cum ne e credința-n el:
Partid Muncitoresc, cinstire ție,
Tu-ntotdeauna i-ai rămas fidel!

IDENTITATE

de **Ștefan Iureș**

N-ai tu vîrsta scrisă-n buletin,
Nici măcar aceea scrisă-n stele,
Flăcăruia tinereții mele,
Încă fraged ram de rozmarin.

Vremea — la ce bun să mă înșele?
'Anii, chiar de zăbovesc puțin,
Totuși vin, se-nșiruie și vin
Cu poveri în ranițele grele.

Vameșule, află că duc aur,
Pietre scumpe, rare mirodenii,
Fabulos, urieșesc tezaur:

Munci obștești în explozive zile.
Nopți cu sori deaspra unei file
Și — lingou — Bumbeștii-Livezenii.

ELOGIU

Ziua de 1 Mai, intrată în conștiința omenirii ca zi a solidarității internaționale a celor ce muncesc, a căpătat în epoca noastră sensuri noi și profunde, datorită victoriilor socialismului, tot mai măreț, care influențează covîrșitor mersul istoric al lumii contemporane.

Pentru noi — cei care trăim sub semnul primăverii socialiste — fiecare sărbătoare a lui 1 Mai este un prilej de a ne memora cu mîndrie transformările revoluționare, marile realizări dobîndite de poporul nostru sub conducerea înțeleaptă, clarvăzătoare, a partidului, pe drumul neabătut al leninismului biruitor. Imaginea vie a unității de monolit a poporului nostru în jurul partidului o găsim în însăși imaginea construcțiilor ridicate, în ani plini de eroism și de patriotică dăruire, pe tot cuprinsul țării, de către masele muncitoare, cu eforturi neîntrerupte de muncă creatoare pentru desăvîrșirea înfăptuirilor socialiste în toate domeniile de activitate. Industrializarea țării, colectivizarea totală a agriculturii, impetuoasa revoluție culturală, au constituit strălucite victorii care au adus patria noastră în rîndul țărilor înaintate.

Cît de potrivită ne apare „Ziua tineretului" așezată în calendarul marilor noastre sărbători, alături de ziua de 1 Mai! Găsim aici consfințirea unui sens istoric nou pentru drumul tineretului nostru, educat în principiile marxist-leniniste ale iubirii de patrie și ale solidarității internaționale a oamenilor muncii. Generația de astăzi își trăiește și-și identifică anii tineri cu anii istoriei de construcție socialistă a țării. Chemați ca părtași activi la marile opere ale muncii libere, tinerii din uzine, de pe ogoarele colectivizate, din școli, de pe marile șantiere, primesc în același timp — prin organizațiile revoluționare ale U.T.M.-ului, conduse de partidul nostru — o educație multilaterală continuă, orientată spre împlinirea profilului moral al viitorului constructor al comunismului. Există o profundă legătură între activitatea intensă a tineretului nostru, pusă în slujba construcției patriei noi, și între lupta lui nobilă — ca tineret al unei țări socialiste, — pentru triumful păcii și prieteniei popoarelor. Uniunea Tineretului Muncitor cultivă relații cu peste nouăzeci de organizații ale tineretului lumii, iar în amfiteatrele universităților noastre învață studenți din 54 de țări ale Europei, Asiei, Africii și Americii.

Aducînd la tribuna O.N.U. propunerea Romîniei privind promovarea, în rîndurile tineretului lumii, a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a dat expresie înaltelor răspunderi față de viitorul tinerei generații a omenirii. Este punctul de vedere al unei țări în care educarea comunistă a tineretului, în spiritul dragostei pentru înaltele valori ale umanității, a devenit o realitate cotidiană, de netăgăduit. Avem un tineret care participă cu însuflețire, alături de întregul popor, la crearea patriei înfloritoare de azi, la ridicarea unei industrii moderne, pe ramuri complexe inexistente înainte, la mecanizarea agriculturii, la ridicarea de școli, de orașe noi, la trezirea regiunilor înapoiate și aducerea lor în circuitul fertil, trepidant, al civilizației socialiste. Avînd zilnic sub ochi imaginile vastelor realizări, mereu mai impunătoare, tineretul nostru poate medita profund asupra condițiilor în care trăiește și a sarcinilor lui prezente, după cum își poate privi cu încredere viitorul, într-un univers de construcții și de înaltă activitate spirituală, care-i adîncesc sentimentele de cetățean al patriei noastre socialiste, de purtător viguros al idealurilor comuniste.

Noțiunea de *tînăr*, care fusese mult timp, în vechea orînduire, noțiunea care desena nefericirea de a nu-ți putea găsi un drum frumos, sigur și constructiv în viață, de a nu putea măcar învăța omenește o meserie — are astăzi, în toate privințele, un conținut generos. Un conținut nou și bogat, datorită tocmai transformărilor revoluționare care au făurit o țară nouă, un om nou.

Iată, așadar, frumosul sens al existenței, pregătit și dăruit generației de astăzi de către poporul nostru harnic care și-a găsit — încă de cînd era „sărac în țară bogată", — adevăratul și înțeleptul călăuzitor spre victorii, în partidul leninist al clasei muncitoare.

Iată de ce ziua de 1 Mai și Ziua tineretului sînt firesc apropiate în calendarul generației de astăzi și le cinstim ca sărbători în care tinerii noștri trăiesc o profundă recunoștință față de partid și mîndria de a fi cetățeni demni ai unei țări tinere prin elanul și înnoirile revoluției.

„L"

Fotografia de ION MICLEA
(după un proiect
de monument
de EUGEN CIUCĂ)

JURNAL DE LECTURĂ

AUGUSTIN BUZURA:

„Capul bunei speranțe"

Lumea povestirilor lui Augustin Buzura e o lume apăsată de tragedia războiului sau de un trai zilnic incert, evocînd condiția tragică a existenței în societatea bazată pe exploatare. Revederea locurilor pe unde a luptat împreună cu prietenul său cel mai bun, mort în timpul războiului, îi răscolește lui Hereș amintiri dureroase („Flori roșii"). „Clara" este evocarea dragostei suave pentru o prietenă din copilărie, ucisă de barbarii fasciști, „Ecoul", una dintre cele mai echilibrate bucăți, omagiază tăria morală a comuniștilor, superioritatea spirituală a celor ce au luptat pentru un ideal înalt. Moartea muncitorului Pintea, care se aruncă în cazanul cu plumb topit pentru a asigura măcar astfel o recompensă familiei, apare ca finalul tragic al unei existențe mizere. Schița aduce vagi ecouri din nuvelistica lui Sahia, dar sfîrșește, din păcate, în melodramatism.

Dintre povestirile inspirate din actualitate aflăm în „Capul bunei speranțe" și în „Licăr" bune pagini de analiză.

Ceea ce izbește în mai toate schițele și povestirile lui Augustin Buzura, publicate recent sub titlul „Capul bunei speranțe" (în col. „Luceafărul"), este alăturarea expresiei căznite, greoaie, neclare, greu de concretizat, cu fraza alertă, vioaie, conținînd o imagine sau un detaliu sugestiv. Această alăturare se resimte și în construcția povestirilor, arareori conduse spre o finalitate revelatoare — cum remarca și N. Manolescu în „Contemporanul". De pildă „Ecoul" este întreținută de trudnice retrospective, care nu reușesc să fixeze în memoria afectivă a cititorului istoria prieteniei de nezdruncinat dintre minerul Mihai, devenit partizan, și comunistul Gheorghe.

Povestirea conține totuși un bun moment dramatic: încordata și îndelungata pîndă reciprocă a partizanului și a jandarmului, singurul supraviețuitor dintre urmăritori.

Dramatismul unei povestiri ca „Pintea" este minat de suprapunerea în economia bucății a celor două unghiuri de vedere, al secretarului, fost prieten cu Pintea, și al fiului acestuia din urmă. Destule reziduuri melodramatice conține și „Clara", care rămîne totuși superioară celei dinainte, prin tulburătoarea solidaritate a copiilor din sat, care-și fac toți steluțe galbene, ca prietena lor de joacă, condamnată la un drum fără întoarcere.

În „Flori roșii", analiza suferă de pe urma aglomerării unor descrieri nesemnificative pentru procesul psihic la care asistăm. Autorul scrie undeva, referitor la Hereș: „El se învîrtea pe loc, în jurul unei gropi ca o farfurie, iar sudoarea-i curgea într-una, umezindu-i cămașa, producîndu-i o senzație neplăcută de mîncărime, pe care n-o lua în seamă". (p. 12). Întîlnim apoi exprimări contorsionate, paradoxale ca aceasta: „deschizăturile înguste ale ochilor, închiși de lumină și uscăciune".

Fenomene identice întîlnim și în alte povestiri. Asta nu înseamnă că Buzura nu are uneori revelația precisă a senzațiilor și posibilitatea de a le exprima sugestiv. În „Ecoul", în „Capul bunei Speranțe" și, într-o măsură, în „Licăr' există dovada unei asemenea posibilități. Autorul întreprinde aci o analiză atentă, la obiect, eliberată de încărcătura inutilă a unor descrieri de prisos. El va trebui să acorde însă o mai mare atenție oglindirii în scrisul său a fenomenelor contemporane, care-i pot furniza numeroase subiecte dramatice, suficientă substanță către care natura de analist a lui Augustin Buzura se simte atrasă.

ROMULUS RUSAN:

„Rîul ascuns"

Romulus Rusan face parte dintre acei tineri reporteri care consideră că simpla relatare sau descriere a realității nu este ea însăși elocventă. Autorul manifestă parcă o teamă de faptele nude, de unde și impresia că unele dintre reportajele sale sînt cam abstracte. Rusan este atent mai ales la extragerea acelor elemente din realitate care permit dezvoltarea unei idei.

Autorul explorează locurile de pe harta țării unde altădată „nu se întîmpla nimic", pentru a reliefa ideea că socialismul face posibilă intrarea pe poarta istoriei a unor regiuni altădată cufundate în anonimat. „Integrarea în trupul fierbinte al realității", cum o numește Rusan, se face datorită efortului eroic al omului socialist. Adevărul este valabil, fie că e vorba de bătrîna urbe cu trecut istoric din cîmpia Ardealului, Blajul — loc uitat al unor vechi glorii cărturărești, fie că e vorba de vechiul tîrg moldovenesc, Roman, ajuns azi la situația de centru industrial al țării. Reporterul își privește obiectivul cu un ochi lucid, remarcă deosebirile fundamentale în timp, înregistrează transformările, salturile calitative și le raportează necontenit la dimensiunea trecutului.

Procedeul este foarte frecvent la unii tineri, de unde și impresia de cunoscut, mai ales cînd reporterii se lasă furați de voluptatea de a îngrămădi în pagini de o impersonalitate obositoare date istorice, mai mult sau mai puțin importante, legende mai mult sau mai puțin străvechi, sau se lansează extaziați în exclamații de tot felul. Nu este cazul la Romulus Rusan, care apelează la istorie atît cît e nevoie pentru a explica, pentru a servi o asociație de idei sau a marca saltul în timp, iar la metaforă și simbol mai ales atunci cînd e necesar pentru a sugera atmosfera.

De pildă, în reportajul închinat Blajului („Orașul cu două dimensiuni"), din cîteva date revelatoare Rusan schițează atmosfera prăfuită „a orașului mort peste care istoria a lăsat niște filfîiri triste de liliac". Fizionomia tîrgului inert cu aspect rural de dinainte de război, „cu case ursuze și străzi noroioase, cu locuitori încremeniți în somnolență, dar alintați perfid de falsa conștiință a importanței lor" este creionată sobru, cu inteligență, fizionomie contrastînd puternic cu forfota neobișnuită, cu febrilitatea pe care o aduce apropierea șantierului noii fabrici, construită pe fosta „cîmpie a libertății".

Enumerînd cîteva calități necesare reporterului, acad. G. Călinescu, într-o cronică a optimistului din „Contemporanul" (febr. 1963), pomenea și de un anume „simț dramatic al efortului colectiv" ca și de „un dar al dialogului cu oamenii". Romulus Rusan, mai mult decît alți confrați de generație, le posedă pe amîndouă, dar nu le valorifică suficient. După cum remarcă și prefațatorul volumului, Al. I. Ștefănescu, Rusan ne face cunoscut și apropiat efortul unor colective muncitorești închegate. El surprinde exact psihologia colectivă a constructorilor de poduri, ca și pe aceea a instalatorilor unor conducte. Imaginea unui asemenea colectiv de muncă este redată prin fișe portretistic-biografice, prin scene semnificative sau dialoguri, astfel că reportaje ca „Rîul ascuns" sau „Trenul de intervenție" nu ni se par „aride" (vezi cronica lui G. Dimisianu din „Gazeta literară"). Ceea ce i se poate reproșa aici autorului este poate mai puțin terminologia inginerească și mai mult lipsa unei gradări, a unei ritmici adecvate în reportajele amintite. Ne asociem însă cronicarului „Gazetei literare" care atrage atenția reporterului asupra unor fraze sau comentarii care suferă de banalitate sau retorism. Iată cîteva exemple: „parcă solul de aici ar fi avut darul de a genera murdăria"; „Un trecut mort, din care ca din oricare mort mai rezistase doar numele"; „un oraș întreg intrat într-o primăvară perpetuă...", toate din reportajul „Orașul cu două dimensiuni". Există în volum și unele pagini în care autorul, abandonînd substanța propriu-zisă a reportajului, se lasă pradă unei poematici uneori nu lipsită de farmec. E vorba de bucata „Ochii", în care Rusan brodează pe canavaua unei idei nu prea noi un șirag întreg de metafore și comparații. Înzestrat cu veritabil talent de peisagist, Rusan creează o atmosferă poetică în care intenționează să învăluie substanța umană a reportajului. Dar o învăluie atît de mult, încît o estompează în loc să-i dea relief. Realul său talent ca și suflul autentic din cele mai bune bucăți ale volumului se vădesc mai ales cînd cultivă ceea ce tot acad. G. Călinescu numea, în amintita „Cronică a optimistului", „maniera simplă".

Eugenia Tudor

AL. SIPERCO:

„N-a fost în zadar"

În romanul lui Al. Șiperco se înfățișează un episod din lupta uteciștilor în anii teroarei fasciste. Autorul are în vedere mai ales evoluția unui student la politehnică, Raicu Andrei, a cărui traiectorie sufletească o trasează cu destulă siguranță. Transformarea sa e urmărită mai mult în actele cotidiene ale vieții, care, în condițiile date, presupuneau o egală doză de eroism. Dacă există o dimensiune eroică în această carte, ea e dispersată cu discreție în faptele zugrăvite și aflăm de ea abia după ce acestea s-au epuizat.

Atmosfera epocii evocate e imprimată în pagini remarcabile. Autorul prinde pulsul momentului istoric, fără a uza de șabloane, realizînd, astfel, impresia de trăire directă a evenimentelor. Nu întotdeauna, însă materialul de viață este supus unei elaborări riguroase, așa încît uneori el rămîne în afara destinelor umane. Așa se întîmplă că profilul moral al eroului central crește rapid în prima parte a romanului, pentru ca în cea de-a doua să stagneze, deși materialul de viață e la fel de bogat. Aceasta pentru că autorul nu selectează din faptele care au tangență cu viața personajului numai ceea ce contribuie la îmbogățirea lui sufletească.

Cartea lui Al. Șiperco beneficiază, în paginile ei cele mai reușite, de un stil atractiv prin naturalețe și limpezime, deși nu sînt evitate unele cruditați verbale sau exprimări improprii. Reluînd un tic verbal al lui Davidov, Al. Șiperco îl pune în gura eroului său, fără să bage de seamă că nu mai are atîta savoare. Pentru eroul lui Șolohov cuvîntul „hotărît", pronunțat în momentele de duioșie, este manifestarea unei infinite candori, reprimate printr-o expresie categorică, fapt ce dă un aer de stîngăcie hilară și ni-l face și mai apropiat. În cazul eroului de față, el își pierde orice efect.

Laturile mai puțin izbutite nu întunecă însă mesajul luminos al cărții lui Șiperco. Ea aduce în fața cititorului tabloul unei vremi de restriște, din care răsar chipurile avîntate ale tinerilor luptători comuniști.

DIONISIE SINCAN:

„Drumuri Albastre"

Cartea lui Dionisie Șincan ar putea fi considerată drept jurnalul eroului ei central, dacă stările sufletești ale acestuia nu s-ar prelungi în fapte, pînă la o deplină obiectivare. Astfel, observația autorului se extinde asupra membrilor unui întreg echipaj marinăresc, uniți în lupta cu marea și mai ales cu reminiscențele individualiste din mentalitatea lor. În fond nu e nimic spectaculos în această carte, deși cadrul ales i-ar fi prilejuit autorului înfățișarea oamenilor în încleștările dramatice cu valurile mării. El știe să sugereze că mai puternice sînt frămîntările din sufletul uman, pe care le înregistrează fără ostentație moralizatoare, cu intenția vădită de a ascunde ecourile lor prea zgomotoase. Căci pentru Dionisie Șincan bucuriile și durerile se spun mai mult tăcînd și se transmit în semne abia perceptibile, care pot însă stîrni impresii adînci, tulburătoare.

Eroul său, Dobre, numit secretar de partid pe vasul „Milcov", în scopul de a îmbunătăți munca, trăiește intens viața tovarășilor săi, știind să intervină cu promptitudine și delicatețe în momentele de derută ale acestora. Semnificative, în acest sens, mi se par relațiile lui cu noul comandant de vas, Preda.

Dobre își dă seama, după ce observă atitudinea celorlalți marinari față de noul comandant, că dispretul afișat de acesta nu constituie decît manifestarea de suprafață a unei drame care se consumă în adînc. De aceea conflictul dintre ei, care e de natură etică, își găsește o cale adecvată de rezolvare, desfășurîndu-se tacit, fără prea mari răbufniri exterioare.

Drama lui Preda provenea, în fond, din mutilarea unor elanuri afective pentru a nu-și dezvălui prea mult ființa adevărată, socotind că nimeni din cei care-l înconjoară nu era demn să afle ce e în inima lui. Cucerit, însă, de sinceritatea și spontaneitatea acestora, el începe să cîștige o altă înțelegere a vieții.

Înfruntarea este urmărită cu subtilitate, rezolvările simpliste fiind ocolite de cele mai multe ori. Ne mirăm numai faptul că autorul n-a concentrat întreaga substanță a cărții în jurul acestui conflict, oprindu-se la început asupra unor destine umane ce nu se integrează întru totul în economia lucrării.

Analiza sa se bazează mai mult pe observațiile „prezente", faptele părînd astfel proaspăt înregistrate, dar tot de aci rezultă și un neajuns, în sensul că unele din personajele sale sînt parcă văzute unilateral sau expediate grabnic. Dacă ar completa profilul unor astfel de personaje, mai sumar schițate, fără a renunța la sondarea frămîntărilor lor interioare, cartea, bine scrisă, și-ar spori totodată semnificațiile ei umane.

Vasile Sandu

Fotografia: DAN GRIGORESCU

Literatura străină în românește

Poeți nordici

O poezie intitulată: „Gablul" a poetului suedez Harry Martinson — pe care o citim în culegerea „Poeți nordici", de curînd apărută la Editura pentru literatură universală — ne arată un grup de muncitori ai mării, în plină activitate. Citățm: „Am pescuit cablul Atlantic între Barbados și Tartuga, / la lumina lanternelor / am lipit cu cauciuc nou rănile pe spinarea lui. / Cînd am pus urechea la locul ros și lipit / am auzit un zumzăit în cablu: / discutau milionarii din Montreal și St. John. / prețul zahărului din Cuba și scăderea salariilor noastre. / Am stat multă vreme și ne-am gîndit/ într-un cerc de lanterne / noi, pescuitorii de cabluri cu lungă răbdare. / Apoi am cufundat cablul reparat în mare, la locul lui". Poezia de mai sus, denunțătoare și amară, o găsim reprezentativă pentru un întreg număr de poeți nordici. În opera lor, protestul social este energic, dar ei măsoară, am putea spune, o adîncime numai interioară a revoltei lor. La o serie de alți poeți nordici, protestul social îmbracă forma unei puternice vibrații exterioare. La Pär Lagerkvist — poet suedez de prima mînă — întîlnim o revoltă intensă, care alunecă însă prea mult în planul subiectiv, acaparează eul și dă naștere unui zbucium paroxistic. Poetul spune: „Neliniștea, neliniștea este partea mea de moștenire / e rana ce-o port în gîtlej / țipătul inimii mele în lume". El aduce imprecații lumii întregi și vieții. Dar în versurile finale ale bucății din care citățm, sensul social al stării sale este mai mult decît clar: „Să presari tu, soare, galbene paie / pe pămînt, pentru toți / pentru noi, istoviții, înghețații / istoviții, înghețații. / Eu mă voi așterne să cînt. / Dulce este pentru mîinile mele palide și reci / fiecare pai". Iată însă că la Artur Lundkvist, ca și la alții, protestul social nu mai rămîne în impas — fie sub forma amărăciunii lucide, fie sub aceea a disperării anarhice — ci țîșnește într-o viziune spirituală biruitoare: „Aduceți-mi noi orașe zgomotoase, cu străzi, cu fabrici / să rîdă roșu soarele în fum / să cînte naiul în uzine". Și mai departe: „Să fie viață și foc, frumusețe / ceva să ațîțe, să aprindă". În această viziune, sarcina poetului ca atare apare, pentru Lundkvist, nobilă, îndrăzneață: „Poetul caută munca nimănui cunoscută / sarcina pe care nimeni n-o vrea", în orice caz „nu concretizarea care înăbușe posibilul și desfoliază speranța / nu gura care-și mănîncă propria rozã / nu pieptul care odihnește greoi în hamac"... Este vizibil, în aceste ultime versuri, atacul îndignat împotriva stagnării morale, funeste și complacerii în privilegii a burgheziei mari și mici nordice. Aceeași situație o vizează, cu o tărie și mai deschisă, finlandezul Elmer Diktonius, care spune: „Vom ucide țipetele nesimțitorilor / mila celor fără de inimă / neputința puternicilor / slăbiciunea rea a celor buni / vom face să se nască o nouă seminție". Suedezul Gustav Sandgren proclamă: „Să eliberăm adevărul!" — cuvinte la care versurile islandezului Steinn Steinharr sună ca un răspuns: „Am căutat viața pretutindeni / m-am căutat pe mine însumi / n-am găsit decît muncitori lihniți de foame"... Protestul social, cu accentele lui așa de autentice și puterea de expresie pe care el o îmbracă, într-o mare parte din poezia nordică, ni se pare a fi revelația cea mai valoroasă a acestei poezii.

Antologia „Poeți nordici" cuprinde 130 de autori. Ea este alcătuită de Veronica Porumbacu, care face volumului și o introducere interesantă, dezvoltată de planuri multiple, zugrăvind un întreg tablou istoric literar al poeziei țărilor nordice. Ea traduce și două treimi din cele 220 poezii cuprinse în culegere, restul fiind redate în românește de Tașcu Gheorghiu. Antologia este una din cele mai bogate și variate care s-au publicat la noi.

Desigur, sînt în acest volum și unii poeți care, dacă ar apleca urechea mai atent la curentele de cultură (fie tradiționale, fie moderniste), pe care par a se grefa versurile lor, ar auzi cum aceste curente de substrat sînt străbătute, în fond, (ca și cablurile submarine din poezia lui Martinson), de aceeași conversație dintre milionarii din Montreal și St. John, discutînd prețul zahărului din Cuba și micșorarea salariilor muncitorești...

Antologia poeților nordici este întocmită, fără îndoială, cu o mare atenție asupra mesajului uman foarte divers al celor cuprinși în ea, și, — cu excepția unor sporadice neclarități și forțări sintactice, — prezintă, în ce privește versiunea românească, o neîndoioasă valoare artistică.

Dragoș Vrînceanu

cronica literară

NICULAE STOIAN:

Fișă personală

Dacă, în general, formula artistică a unui poet liric urmează îndeaproape, adeseori nemijlocit sau cu transfigurări imperceptibile, temperamentul și structura sa psihico-ideologică, în ceea ce-l privește pe Niculae Stoian, procesul acesta se realizează într-o proporție atît de sensibilă, încît devine una din trăsăturile primordiale ale profilului său. *Poetul* exprimă pretutindeni în versuri răspicate, de o vigoare frustă, fără podoabe stilistice prea bogate, o însușire temperamentală fundamentală a *omului*, care constă într-o francheță organică, lipsită de orice ostentație. În acest context cred că trebuie înțeles și titlul cărții: *Fișă personală*, care sugerează o mărturisire totală, nereținută, o înfățișare cu „sufletul deschis" înaintea cititorilor. De altfel, francheța aceasta fulgeră adesea și peste volumul său de debut „Fierul dracului" (1957), pus sub semnul acelui cîntec popular oltenesc: „Cin' se ia cu mine bine, / Îi dau haina de pe mine; Cin' se ia cu mine rău / Să-l ferească dumnezeu"... care comunică strălucit atitudinea omului și eroului liric. Nu e vorba aici, firește, de o măruntă, egoistă înțelegere a raporturilor sociale, ci de o atitudine etică ușor traductibilă în ceea ce poporul nostru numește frumos de simplu: *omenie*. În poezia *Fișă personală* care și împrumută numele noului volum de versuri, poetul se definește ca artist și cetățean, cu o exactitate critică viguroasă, în versuri bine gîndite, ce vor putea călăuzi sigur exegeza critică. „Eu sînt poetul lucrurilor categorice, / Ca munții-n cerul clar de după ploaie / Poetul zilelor care devin istorice / Chiar de la prima ceasului bătaie".

Fizionomia spirituală a eroului său liric e aceea a unui om nou, a unui comunist ce are — după expresia familiară a poetului — „cele mai apropiate rude" pe „membrii Partidului Muncitoresc Romîn" și neuitînd că i-s „rădăcinile pierdute-n Bărăgan", își afirmă apartenența intimă „la cei ce știu s-asude" construind o lume nouă. Toate aceste trăsături îl conduc către un ideal de viață înalt, pe piscurile căruia omul, în stare să adeverească prin propria-i comportare statutul partidului, se luminează nu ca sfinții cu „aureolă de vopsea" ci cu „nimbul" nepieritor „a tot ce e uman": „Dorința mea supremă și-ndrăzneață, / Ca gravitatea atrăgîndu-mă mereu: / Să pot adeveri cu propria mea viață / Statutul de partid — statutul meu".

Într-o mare măsură, poezia lui Niculae Stoian dezbate probleme și atitudini ale eticii noi, comuniste, și, ceea ce a lăudabil, nu într-un spirit didacticist, ci într-un mod viu, dialectic, cu simțul responsabilității depline a poetului cetățean. El intervine direct, familiar, ca într-un colectiv intim, în rezolvarea unor aspecte morale, ridicate de complexitatea vieții omului contemporan.

Drama unui muncitor, părăsit de soție în urma desfigurării suferite la salvarea dintr-un incendiu a semenului său de muncă, îl afectează parcă personal pe poet, ca pe un membru al familiei, solicitîndu-i o intervenție nu lipsită de o anume vehemență satirică. Poezia plămădită din acest material concret de viață elogiază — dar cu o anumită ariditate a mijloacelor poetice și chiar cu unele note prozaice — eroul în stare să se sacrifice pe sine pentru fericirea tovarășului de muncă, gest care-l încunună cu un nimb al măreției, căci: „Frumoase chipuri pot oricînd să-nșele: / Noi pentru frumusețe avem alt preț: / Acea putere care-n ceasuri grele / Se-naltă-n om și-l face mai măreț" *(Frumusețea omului)*.

Conturîndu-și profilul spiritual în anii regimului de democrație populară, poetul poartă pe „fișa sa personală" amprenta zilelor de luptă și glorie ale revoluției noastre, atitudinea fermă și categorică a eticii comuniste, pe care o cîntă în multiplele ei ipostaze. De la volumul de debut „Fierul dracului" (1957) la „Fișă personală", poetul marchează o evoluție sigură spre împlinire și maturizare artistică, fără a se înstrăina de coordonatele inițiale ale talentului său. Ivit din adîncuri folclorice și îngemănat firesc cu poezia actualității, cu universul lăuntric al constructorilor socialismului, versul lui Niculae Stoian reface prospețimea cîntecului din satul bărăgănean, cu un entuziasm tonic, entuziasmul ființei „natura firească" a poetului. Fiu al cîmpiei — „Mi-s rădăcinile pierdute-n Bărăgan", — al cărei cîntăreț a fost cu precădere în primul său volum, Niculae Stoian își lărgește acum simțitor aria tematică, cutreierînd cu pasiune drumurile țării, din țărmul Dunării pînă-n piscurile munților din Maramureș, de la apele cu fosniri de mătase ale mării, pînă-n șesurile din apusul Transilvaniei. În peregrinările sale, poetul poposește atît la piesajul geografic al meleagurilor noastre, la tradițiile folclorice și portul național, evocate cu plasticitate în poezia *Invidie:* / „Și adăpîndu-se din care ploi, / Se umple țarina de rodnicie, / Ca Maramureșul, de-atîția eroi, / Bînd din Fîntîna Pintii apă vie? / Chiar soarele, asemeni unui stog / Cuprins de flăcări într-un miez de vară, / Scrum l-ai vedea-ntre sorii lui Van Gogh — / Năframele oșencelor, de pară", cît și la peisajul sufletesc al omului de astăzi. În poezia „Fata cu ulciorul" ne întîmpină un excelent comentariu liric al folclorului tătărăsc din Dobrogea, brodat cu sinceritate pe canavaua plastică a unei nereținute admirații: „De-o fată c-un ulcior cîntai, îmi pare, / Sau despre tine chiar, Rușen Tefic. / Ca roua-n zori cuvintele tătare / Cădeau neauzit, Rușen Tefic / Și inima sorbind, precum o floare / Corola-și deschidea, Rușen Tefic".

Contactul permanent, nemijlocit al tînărului poet cu viața nouă, cu chipul luminos al oamenilor, dă poeziei sale — chiar și în piesele mai puțin izbutite — o prospețime și o autenticitate remarcabile.

Despre viața și sentimentele constructorilor socialismului, Niculae Stoian scrie firesc, ca despre niște vechi și bune cunoștințe, uneori aproape în stil de corespondență intimă, precum în poezia *Spre voi* închinată colectiviștilor din satul natal, în care se resimt ecouri din Goga și Esenin:

„Cît mă privește, n-am nici eu de gînd / Să-ntind spre voi o punte de hîrtie, / Doar prin ziar, așa, din cînd în cînd / Salut vă zic cu cîte-o poezie. / Iar voi, simțindu-i proaspătul tumult / Cum izbucnește — mîndră pălălaie, / Să știți atunci că vă dorește mult, / Al vostru fiu și frate, / Niculae".

În aceeași tonalitate intimă, poetul evocă tristețile de altă dată ale satului, într-o poezie, e adevărat, de-o anecdotică prea apăsată, dar de un zguduitor tragism, cum este acel blestem negru adresat trecutului, cu titlul „Nicu-al lui Năstase", sau „Iarba izlazului", tablou sumbru al unei copilării înfometate: „Noi adormeam cu acest dor în gînd, / Ca să visăm apoi întreaga noapte / Pădure — iarba în izlaz crescînd, / Și numai lapte, lapte, lapte...".

Dar nu imaginile din trecut sînt predominante în universul liric al tînărului poet, deschis cu toți porii spre actualitate. Pulsează intens în versurile sale ritmul contemporaneității, în cadențele căruia îl cunoaștem pe Eroul Muncii Socialiste Ștefan Tripșa „îmblînzitorul de oțel / Grijind cuptorul ca pe-un prunc gingaș"; ne impresionează elanul muncii țăranilor colectiviști, luminați de imaginea fericită a viitorului, cîntați cu pasiune în ciclul „*Mi-s rădăcinile pierdute-n Bărăgan*" cel mai izbutit din volum; înțăm într-un univers poetic pe care o pană înzestrată și profunda cunoaștere a vieții îl fac de o netăgăduită autenticitate și forță expresivă, în poezii ca „Floarea de toamnă", „Iarăși vine toamna", „Luna în stepă", cu această splendidă imagine plastică: „Un galben nostalgic de codru-ntomnat / Creștea-n calea noastră năvalnică dună / De parc-o furtună ar fi spulberat / Frunzarul din lună". Versurile lui Niculae Stoian, pline de sensurile vieții noi, inovează în conținut, în descoperirea unor aspecte inedite specifice actualității și nu se pierd în false înnoiri moderniste, cum nu se lasă nici pradă vreunui tradiționalism desuet.

S-ar putea crede că volumul unui poet atît de pasionat, cu un temperament vulcanic, ar trebui să poarte semnele unei spontaneități haotice. De-am crede așa, ne-am înșela grav. Ca și în cazul altor poeți de o asemenea structură temperamentală, volumul lui Niculae Stoian e de o echilibrată și unitară arhitectonică, împlinită pe o idee majoră. Astfel, ciclurile volumului *Poet al zilelor care devin istorice, Mi-s rădăcinile pierdute în Bărăgan, Numai ozonul dragostei eman, Statutul de partid — statutul meu*, simfonizează pe registre lirice nuanțate fiecare din acea *ars poetica* vibrantă, cu care se deschide volumul.

Construcția volumului exprimă pregnant siguranța interioară a poetului, certitudinea împlinirii idealurilor cîntate.

O senzație plăcută de rotund, de împlinit, o dă și limpezimea cristalină a gîndurilor și sentimentelor și stilul direct, fără întortochieri pedante, al poeziilor.

Uneori, însă, virtuțile nu sînt departe de reversul lor. Și frumoasa simplitate și francheța din poezia lui N. Stoian sînt amenințate de un anume retorism, îngreuiat de expresii netransfigurate la temperatura unui veritabil fior liric, cum se întîmplă în poezii ca „Durigaș", „Cîntec", „Magnetism" sau „Lozinci", unde simplitatea devine simplism, naturalețea cuceritoare din alte poezii e înlocuită cu un pitoresc îndoielnic: „Lozinci, tovarăși din copilărie / Din tinerețe, nelipsiți tovarăși, / Mai luminos corola purpurie / Cu orice Mai vi se deschide iarăși" sau: „Bun obiceiul, n-am la ce s-ascund și dacă iei apoi iavaș-iavaș, / Paharul plin golește-l pîn la fund, / Și dă-l de-adura vesel, durigaș!"

Sînt cîteva neajunsuri de care N. Stoian va trebui să se ferească pe viitor, pentru ca talentul său viguros să-și poată îndeplini rosturile.

I. D. BĂLAN

interviu cu EUGEN JEBELEANU despre măiestria literară

Eugen Jebeleanu este un poet al verbului grav, cu rezonanță de clopot de fier. Dar aceasta e muzica versului. Fiindcă versul lui Jebeleanu se construiește și vizual, cu severitate de gravură, realizînd adesea străluciri singulare de monotip. Este parcă însăși mîna poetului cea care gravează cu un stilet de oțel, în placa dură a limbii, linii nervoase, contururi săpate adînc, chipuri în efigie. Capul leonin — el însuși în efigie — ca și statura poetului, se detașează, parcă, de pe peretele în fresco al liricii.

Adresîndu-ne poetului Eugen Jebeleanu, ne-am gîndit că ar fi util să discutăm — într-o revistă a tinerilor, ca „Luceafărul" — una din laturile creației sale care credem că aduce o notă importantă în peisajul liricii actuale. În condițiile socialismului, există un acut simț de responsabilitate al poetului în fața istoriei. Dominantă în poezia lui Eugen Jebeleanu, această gravă responsabilitate și-a găsit expresia în poeme care configurează, de fapt, o „istorie poetică" (termenul poate fi nepotrivit...) : a scris poemele „Bălcescu" și „În satul lui Sahia", dar și „Surisul Hiroshimei", și recentele poeme despre Cuba, pentru a cita numai o parte din piesele care aduc mărturia unui univers poetic complex. Privind tocmai acest univers poetic de atari dimensiuni, spre care poeții tineri tind adesea, am vrut să desprindem cîteva laturi pe care să le discutăm, în cadrul interviului nostru despre măiestria literară. Îi mărturism poetului aceste intenții. Răspunsul e prompt :

Măiestria: a stăpîni o temă

— ...Măiestria literară ? Ea există, desigur. Dar rețeta ei ? În ce chip ne putem măiestri ? Asta nu știu. Meșteșugul literar se poate, la urma urmei, deprinde. Măiestria... — mă îndoiesc. Ea este un fenomen mult prea personal (și nu de suprafață) pentru a putea fi repetabil, transmisibil. O cheie universală a măiestriei nu există. Un scriitor, oricît de dăruit, poate să producă o *imitație* foarte convenabilă a lui Shakespeare. Cînd, însă, va ajunge cu adevărat la măiestrie, adică la acel summum de realizare artistică, fără îndoială acea măiestrie va fi măiestria *lui*, dar nu a lui Shakespeare.

Cu asta vreau să spun doar că măiestria nu este un prototip, ci un unicat.

Un scriitor *crește*, — presupunînd, de la început, că ne aflăm în fața unui scriitor născut, și nu făcut (nu se pot confecționa scriitori, oricîtă bunăvoință s-ar depune). Scriitorul crește — și el crește cu atît mai repede, și cu rezultate cu atît mai rodnice, cu cît pătrunde mereu mai adînc și într-un mod mai insolit în fenomenul vieții ; cu cît își amplifică mai temeinic cîmpul culturii și cu cît este mai bine înarmat cu concepția cea mai pătrunzătoare și cea mai consecvent științifică despre lume.

În felul acesta, darurile cu care scriitorul apare sînt mereu fecundate, reîmprospătate, activizate. Și ceea ce numim măiestrie (care nu e un fel de doctorat în artă, obținut la capătul unor sforțări excepționale... și nici meșteșug) poate, la un moment dat, să încunune calitățile deosebite ale artistului.

Dacă măiestria ar fi un instrument, care — o dată făurit sau descoperit — te face să scrii numai opere magistrale, cum se poate explica, în acest caz, chiar la cei mai mari scriitori, prezența, alături de capodopere, a unor lucrări mai slabe sau de-a dreptul mediocre ?...

Ca să fiu mai limpede : măiestria literară nu e o problemă de tehnică, de cunoștințe de tehnică poetică, oricît de aprofundate.

Meșteșugul artistic se poate învăța și perfecționa (nu de oricine). Ajutat de un confrate cu experiență, un poet poate să devină, după un timp de la debut, stăpîn pe cunoștințe cît se poate de utile, care altădată îi scăpau... utile, așadar... însă care mi-e teamă că nu-s cele mai esențiale.

Cunoștințele acestea, dominate de conștiința misiunii revoluționare a poetului angajat, și slujite de *personalitatea* poetului, care trebuie să fie însăși generozitatea umană, izbutesc, în anumite cazuri, să înfăptuiască lucrările acelea deosebite, date ca exemple de măiestrie.

Nu trebuie să confundăm, însă, măiestria cu dibăcia. Nu cred în acei „mari poeți", care înghit săbii și nu se rănesc. Poeții mari cu adevărat sînt totdeauna dispuși să-și dea sîngele pentru transfuziile necesare umanității ; ei nu mimează. Mai e nevoie să spun că nu există măiestrie fără curaj, adică fără luarea de poziție împotriva a tot ceea ce este anacronic ?

— Generozitatea — element component al măiestriei ?

— Da ! Miguel Hernandez, marele poet antifranchist, mort în închisoarea de la Alicante, spunea : „Noi, poeții, sîntem vîntul poporului. Ne naștem pentru a trece șuierînd prin porii lui și pentru a-i orienta ochii și sentimentele spre piscurile cele mai frumoase".

Cel care nu este gata să-și dea oricînd viața pentru idealurile pe care le cîntă, e un versificator nefericit. Meschinul poate confecționa versuri cu carul, nu însă poezie.

Un alt poet, tot spaniol, și care și-a plătit credința în om tot cu viața, spunea în zguduitoarele versuri finale ale „Autoportretului" :

„...cînd va sosi ziua celei din urmă călătorii / și cînd va fi gata de plecare luntrea, care nu se va mai înapoia niciodată, / mă veți afla la țărm, fără bagaj, / aproape gol, / la fel copiilor mării" (Antonio Machado).

Astfel a intrat poetul în moarte și nu e aceasta, oare, însăși gloria poeziei, însăși onoarea ei ? El intra în moarte gol, pentru că toate comorile le lăsase vieții, oamenilor.

E și aceasta o măiestrie, de care nu oricine e demn și capabil.

Maiakovski ne-a oferit și el o sugestie asupra acestei păsări măiestre care există, (dar care este atît de greu de prins sau surprins), prin aceste cîteva rînduri telegrafice, așternute desigur în febra marei revelații, și cuprinse în autobiografia sa : „Începutul anului 1914. Simt *măiestria* în mine. Pot stăpîni o temă. Îndeaproape..."

...A stăpîni o temă. Iată, dar, măiestria. A călări Pegasul, ținînd fără teamă în pumn dîrlogii și conducîndu-l acolo unde trebuie. A fi nou, a simți că ești în stare să pătrunzi mereu mai adînc în universul fenomenului uman.

A fi nou...

— Totuși, cîteva amănunte... Să discutăm despre poemul de largă respirație — domeniu în care ne-ați dat atîtea piese remarcabile — și care este foarte tentant pentru tinerii poeți. În cadrul unor astfel de poeme se pune, adesea, problema „calității", a condiției estetice a poeziei militante. Apoi : „imaginea" și rolul ei activ în contextul și ideea poetică fundamentală a poemului... Alunecarea spre o imagistică încărcată, nu rareori gratuită, ca și spre o discursivitate seacă (vecină cu transcrierea unor fișe documentare), insistența asupra atmosferei „sumbre" cînd e vorba de abordarea unor teme privind lupta contemporană a unor popoare eroice încă subjugate — sînt lucruri remarcate de multe ori, într-o seamă de articole critice, în ceea ce privește poemele tinerilor. Nu vă invităm la o „competiție" de sfaturi. Ne-ar interesa reflecțiile dvs. asupra uneia sau a cîtorva chestiuni de meșteșug...

— Poemul de largă respirație... iată-l revenit în actualitate. Asta nu exclude prezența poeziei scurte. „Poem lung, poem scurt" ?

Cititorul — e firesc — n-are, principial, nimic împotriva poemului de largă respirație, după cum nici împotriva poeziei scurte. Lui puțin îi pasă de necesitatea resimțită, nu prea de mult, de unele condeie critice, de a umple săptămînal cearșafuri întregi cu o asemenea „problemă", pe care — cred — nu și-o pune nici un poet serios, atunci cînd ia condeiul în mînă.

Cititorul e mult mai puțin pretențios, el nu dorește decît poezii bune, scurte sau lungi, dar bune.

Discuțiile acelea n-au determinat punerea la index, de către cititori, a lui Homer. El rămîne la fel de mare și în timpul nostru, al avioanelor suprasonice și al rachetelor — și se pare că are unele șanse de a mai exista încă o perioadă de timp.

Dar asta e o problemă a viitorului; să i-o lăsăm.

De reținut este că o seamă de poeți tineri, și dintre cei mai dăruiți, sînt atrași spre poemul amplu (grija de a face analiza acestor poeme în legătură cu cantitatea de elemente lirice și epice, oxalați de calciu, etc., lăsînd-o pe seama acelor critici care își dau rendez-vous-uri cu ridiculul în chipul cel mai firesc din lume).

Gh. Tomozei și Ion Gheorghe au dovedit, împreună cu alți poeți tineri dintre cei mai remarcabili, că înțeleg rostul poemului amplu, fără să fie mai puțin interesanți atunci cînd scriu poezii scurte. E un fapt care trebuie consemnat cu satisfacție pentru simplul și binecuvîntatul motiv că un fenomen istoric ca, bunăoară, luptele ceferiștilor și ale petroliștilor, duse în 1933, nu poate fi evocat, în toată amploarea și în dramatismul lui unic, într-un hai-kai sau într-un sonet (cu tot respectul și simpatia pe care o am pentru aceste forme poetice).

Au suficiente probleme de rezolvat acei tineri (și, adeseori, și mai bătrîni) poeți care își propun să realizeze poeme ample (și nu doar ca întindere), poeme asupra celor mai actuale și mai complexe fenomene istorice, sociale, de conștiință și de morală umană, — pentru ca unii dintre colegii noștri critici să-i mai frîneze prin manifestarea nu a unor puncte de vedere, ci a unor capricii.

Cititorul își aduce aminte cum, nu mai departe decît acum vreo nouă-zece ani, mulți critici susțineau, ca o necesitate arzătoare, poemul amplu. Mai apoi, acum vreo patru-cinci ani, aceiași critici se străduiau să radă de pe suprafața pămîntului poemul de largă respirație.

De ce ? „Pentru că poezia nu este anecdotă, e lirism pur, concentrat, care n-are nici o legătură cu anecdota..." adică — adăuga lectorul — n-are nici o legătură cu istoria, cu omul concret, cu luptele, dramele și victoriile umanității...

Dar cititorul — repet — are memorie. El își dă seama că, despre poemul lung, acei critici aveau o memorie scurtă. Cititorul se întreba : — Ce s-a întîmplat ? Parcă ar fi strigat cineva : — Foc ! și onorabilii noștri confrați ar fi lăsat din brațe iubita de azi-noapte — și ar fi trecut la vecină. Asta n-ar fi fost chiar o crimă. Se întîmplă. Ceea ce nedumerea era încercarea de a argumenta o poziție falșă, asemănătoare problemei pe care ar isca-o un confrate, susținînd că, în mod obligatoriu, poezie mai multă se află în poemul epic, deoarece este mai extins.

„Cei doisprezece" de Alexandr Blok, „Canto general" al lui Pablo Neruda, „Cîntarea despre Opanas" a lui Bagrițki, „Elegia pentru Jesus Menéndez" a lui Nicolás Guillén, „Zoia" Margaritei Aligher, „Elegie pentru Ignacio Sanchez Mejias", a lui Federico Garcia Lorca, marile poeme ale lui Vladimir Maiakovski (citiți și recitiți splendidul poem „Războiul și lumea"), iată poeme de largă respirație, poeme care, la fiecare nouă lectură, îți umplu plămînii cu aerul secolului nostru.

Cine a citit scînteietorul poem „La crosse en l'air", scris în 1936 de Jacques Prévert, acest mare poet al timpului nostru, își poate da seama cu cîtă măiestrie a știut să surprindă scriitorul francez contemporaneitatea.

Odioasa coaliție a fascismului, marelui capital și clericalismului este demascată cu o forță artistică memorabilă. Nu e o poezie de notație, nu e o poezie „fără anecdotă", dar ce poem de largă respirație, ce poem exemplar !

Toți falșii sfinți, toți gangsterii politici, toate dejecțiunile anului de grație 1936 defilează, condamnate de oprobriul nostru : Papa și Franco, Mussolini și Queipo de Llano, Charles Maurras și Léon Daudet, Doriot și „Brioche la Rochelle des Jab de la Bretelle"...

Și nimic nu este „poetizat", adevărurile nu sînt sofisticate, căci toată forța poetului este închinată, pe față, nemascată de ploile de ciucuri a o mie de imagini poetice : „tovarășilor cizelatori în fier care făuresc clădirile de la porte Champeret... tovarășilor pietrari... tovarășilor curățitori de canale... tovarășilor surmenați... tovarășilor pescari din Douarnenez... tovarășilor exploatați... tovarășilor de la T.C.R.P.... tovarășilor prost plătiți... tovarășilor care curăță closetele... tovarășilor umiliți... tovarășilor chinezi din orezăriile Chinei... tovarășilor înfometați... tovarășilor țărani de la Dunăre... tovarășilor torturați... tovarășilor din Belleville... din Grenelle și din Mexico... tovarășilor subalimentați... tovarășilor mineri din Borinage... tovarășilor mineri din Oviedo... tovarășilor decimați... mitraliați... tovarășilor docheri din Hamburg... tovarășilor din fobourgurile Berlinului... tovarășilor spionați... batjocoriți... înșelați... obosiți... descurajați... tovarășilor negri din S.U.A.., tovarășilor linșați... tovarășilor marinari din închisorile maritime... tovarășilor încarcerați... tovarășilor indo-chinezi din Poulo-Condor... tovarășilor ciomăgiți... tovarășilor... tovarășilor..."

Jacques Prévert își intitulează acest poem : „foileton". E un foileton care-și menține tinerețea, un foileton care — măcar în acest fragment — n-are nici o „imagine", dar cît sufiu, cîtă generozitate, cîtă poezie, și ce calitate !

...Nu, nu se poate condamna la moarte un gen sau altul (poezia nu-și scurtează sau lungește fustele după modă). Nu există un gen încărcat prin definiție cu electricitate contemporană, și alt gen care — abordat — te umple automat de praf.

Reușitele poetice depind nu de gen, ci de genialitatea sau de talentul (e bun și acesta) al poetului, de capacitatea sa de a capta ecourile esențiale ale veacului, situîndu-se neîncetat pe pozițiile cele mai înaintate.

Există poezie de mare valoare, cuprinsă în patru versuri. Există și poeme foarte lungi, care sînt foarte mari. Se pot oferi cititorului, deopotrivă, opere excelente, și opere sălcii, în versuri libere. După cum formele prozodice fixe, atunci cînd inspirația e deficitară, nu pot fixa decît ceea ce li se oferă : platitudinea. Și atunci... de ce să întindem pe masa de disecție, fără nici un rost și fără nici o consecvență, cînd genul lung pentru a-l scurta de picioare, cînd versul liber pentru a-l încătușa, cînd formele prozodice fixe pentru a le face să-și iasă din țîțîni ? !

Poetul își alege singur formele, modalitățile de exprimare, acele forme și modalități în care esențele pe care vrea să le comunice sînt mai la locul lor.

A fi *nou, autentic, contemporan* nu înseamnă a fi „à la page", după limbajul de „haute couture", nu înseamnă a fi „la modă". A fi nou înseamnă a surprinde spiritul veacului, tendințele sale cele mai avansate, a le cînta și a lupta pentru ele cu armele cele mai perfecționate (citește noui).

Mă întrebați despre rolul activ al imaginii în contextul și ideea poetică fundamentală a poemului... Presupun că dați, în acest caz ,imaginii un sens limitat : acela de metaforă.

Mi se pare de la sine înțeles că o încărcătură nechibzuită de metafore poate să sfărîme carul poeziei sau, în cel mai fericit caz, să-l imobilizeze. Sensul, ideea, emoția pe care poetul încearcă să le transmită nu trebuie copleșite de metafore. Din păcate, nu doar un poet confundă metafora, comparația etc. cu poezia însăși. Am crezut și continui să cred că, spunînd : „te iubesc", spui mai mult decît declarînd : „te iubesc foarte mult". Aici e vorba de măsură, de pondere, de lapidaritate, de economia mijloacelor artistice. Ele trebuie avute în vedere, neîncetat. Dar și aici, atenție ! Sînt poeți și poeți. Unii iubesc să facă dintr-un diluviu de metafore — subliniez : cu măiestrie dirijate — lucrări de înaltă artă. Vă rog să recitiți „Înălțimile lui Macchu — Picchu", de Pablo Neruda. Poate veți fi de acord cu mine.

Există, însă, primejdia imagisticii în sine și a discursivității, și nu numai la unii poeți tineri. În pletora de imagini, adesea avînd precare legături între ele, imaginea globală devine secundară, adeseori piere. E un fel de bizantinism poetic : statura omului se năruie sub bogăția strivitoare a vestmintelor...

Am o memorie îndeajuns de bună, dar nu țin minte să fi remarcat o atmosferă „sumbră" în poemele unor poeți tineri. Drept este că epoca noastră nu este totdeauna surîzătoare. Eroică, da. Adeseori, însă, sumbră. Noi trebuie să lovim în continuu în moarte și în aliații ei, în toate acele sumbre realități, care se opun forțelor luminii, luptei popoarelor pentru fericire. Nu poți lovi în moarte dacă nu-i descoperi chipul, oricît ar fi de oribil. Și chipul morții e oribil, sumbru. Totul e ca *poetul* să nu fie sumbru. El nici nu poate — dacă e poet angajat în lupta pentru triumful socialismului pe fața întregului pămînt — să fie sumbru. El reflectă fenomenul viață-moarte, zi-noapte, în lumina dialecticii marxist-leniniste, care este dialectica triumfului final al Omului asupra Fiarei, dialectica triumfului Vieții asupra Morții. Dar se cere, într-adevăr, măiestrie ca să poți înfățișa această dialectică în toate nuanțele ei.

Realități sumbre mai există, din păcate, în multe colțuri ale acestei planete. Există și poeți sumbri, de asemenea. Dar poezie sumbră în țară, la noi, din fericire, nu cunosc.

A ataca *teme* sumbre de pe pozițiile marxist-leniniste — iată un lucru tot atît de firesc ca a reflecta aspectele optimiste, surîzătoare, triumfale, ale vieții.

Omul e o făptură complexă, iar luptătorii pentru mai binele tuturor oamenilor trebuie să fie oamenii cei mai nuanțați, cei mai complecși.

Gîndiți-vă la un apus de soare... Eu n-am prea văzut oameni chiuind în fața unui apus de soare. Surîzînd, învăluiți de melancolie — da (și vorbesc despre oameni cu o sănătate psihică și morală perfectă).

Dominanta *omului nou* este, însă, *optimismul. Solaritatea*, aș spune.

Și această dominantă, determinată de cunoașterea finalității triumfătoare a luptei noastre — este proprie poeților noștri.

Solaritate : alianța cu viața împotriva morții, optimismul activ, niciodată factice, atașamentul față de om, aspirația continuă spre fericire, legitimată de sentimentul tonic al omului care clădește socialismul, și de curajul lui — atunci cînd i s-ar cere — să treacă prin infern și să-l depășească.

Poezia nu trebuie să promoveze atmosfera sumbră, dar nici chiuiturile ușuratice, care nu sînt la scara grandorii muncii poporului nostru, nici la aceea a rezultatelor imense, profunde, ale acestei munci.

Observînd cu mîhnire că rapacitatea burgheziei a silit pe omul epocii sale să trăiască „în mijlocul unor instituțiuni ce ni se par mincinoase și ne-a făcut pesimiști", Mihail Eminescu scria : „Arta antică însă, precum și cea latină din veacul de mijloc, erau lipsite de amărăciune și de dezgust, erau un refugiu contra grijilor și durerilor. Literatura și artele sînt chemate, dar, să sanifice inteligențele de această boală psihologică a scepticismului...".

E ceea ce fac astăzi scriitorii cei mai conștienți ai lumii.

Împotriva barajului de ticăloșii, bestialități și iezuitism al plutocrației — baraj negru — nu se poate, însă, lupta cu o literatură roză. Însănătoșirea psihologică a lumii, despre care vorbea Eminescu, nu se poate face de către scriitori cîrpaci.

Misiunea aceasta îi revine, astăzi, literaturii și artei realismului socialist. Ea, prin cele mai strălucite opere, este o culme spre care trebuie înălțat întregul popor. Asta depinde, incontestabil, în bună măsură, de măiestria scriitorilor, căci nu e suficient să scrii despre revoluție pentru a fi scriitor revoluționar : e necesar ca și opera să fie revoluționară.

Însă, după cum scriitorii și criticii au obligația să se depășească, o asemenea obligație mi se pare că revine și editurilor. Și ele trebuie să tindă spre măiestrie, spre continua auto-depășire.

Dacă într-o editură există și oameni de răspundere, al căror nivel de cultură și de gust este scăzut sau inexistent, a căror spaimă de responsabilitate îi determină să nu-și dea avizul asupra unei cărți, luni de zile, sau să-l dea în doi peri zbîrliți...; oameni care — din clipa în care manuscrisul le-a intrat în mîini — cred că le aparține ; aceștia nu pot ajunge la o măiestrie în profesiunea lor, ei nu pot fi măcar niște ucenici onești. Ei nu pot fi decît niște oameni care barează drumul cărților bune. Iată, așadar, că e nevoie de oleacă de măiestrie și în acest domeniu, atît de intim legat de munca scriitorului.

Poeții—memoria înarmată a lumii

— Ne-ați putea vorbi despre imaginea comunității poeților lumii, legați între ei prin misiunea lor activă — și despre marea lor responsabilitate în fața problemelor epocii, responsabilitate care a depășit factura de atitudine izolată, individuală, și a devenit un impunător concert de voci poetice și scriitoricești, cu largi ecouri ? În acest sens, ar fi sugestivă și evocarea unor prietenii literare pe care le-ați legat, sub semnul luptei revoluționare internaționaliste, cu scriitori de seamă din atîtea țări.

— Voi spune cîteva cuvinte în legătură cu un fenomen, pe care-l socotesc extraordinar și care nu se putea produce decît astăzi, în condițiile luptelor și victoriilor socialismului pe o suprafață din ce în ce mai mare a globului.

Nu voi aminti de toți poeții străini pe care i-am cunoscut și care ar merita mai mult decît o mențiune fugară. Nu voi vorbi, deci, nici despre Elisabeta Bagriana, nici despre Pablo Neruda, nici despre Paul Eluard, nici despre Iannis Ritsos, nici despre Jacques Prévert, nici despre Louis Aragon, nici despre Salvatore Quasimodo, nici despre Nicolás Guillén, nici despre Giuseppe Ungaretti.

Aș spune, însă, cît m-a impresionat ceea ce aș numi fenomenul „poeților pribegi". E vorba de acei mari cîntăreți ai luptelor, durerilor și speranțelor popoarelor lor, — cîntăreți siliți să ia, pentru ani de zile, toiagul pribegiei și care (deosebindu-se de menestrelii Evului Mediu) nu cîntă seniorilor, ci sînt primiți de popoarele libere, care le dau adăpostul și căldura inimii, și de unde glasul acestor mari truveri ai Libertății poate să se audă, neîncătușat...

Unii dintre acești admirabili poeți s-au putut, între timp, înapoia în patria lor sau au găsit adăpost în țări prietene.

Toți acești poeți sînt posesorii unui simț justițiar, pe care înțeleg să-l exercite. Ei sînt ambasadorii adevărați ai popoarelor lor. Ei nu se mulțumesc să fie înregistratori ai seismelor istoriei. Îmbogățind noțiunea de „poeta-vates", ei nu se mulțumesc să proorocească, ci iau poziție, alături de istoria în marș, împotriva întunericului.

Aspirația spre „bucuria neînvinsă a luminii" (despre care vorbește Blas de Otero), o bucurie care nu poate fi numită niciodată astfel, dacă se obține prin alienarea de marile idealuri ale umanității, iată un ideal comun acestor poeți.

Lupta împotriva războiului, a mizeriei, a tiraniei, a nedreptății îi apropie pe acești poeți de toți poeții angajați în slujba Omului. Această luptă i-a transformat pe acei poeți, a transformat pe cei mai buni poeți ai noștri, în *memoria înarmată* a lumii

Din teasta spartă de bombardamente a planetei a țîșnit această Minervă, nu sumbră, dar severă, a timpurilor noastre : Memoria înarmată a poeților.

Știm că poeții au dreptul la această onoare (un drept și o aspră datorie, în același timp), pentru că, totdeauna, cei mai străluciți dintre ei nu s-au mulțumit să celebreze focul, ci — cînd a fost nevoie — s-au lăsat mistuiți de el.

Generalizarea acestui fenomen de proiectare în poezie a unei memorii militante, care este memoria umanității, mi se pare elocventă. E — deosebindu-se de memoria despletită a romanticilor — o memorie verticală, iubind tocmai acea solaritate despre care aminteam : raza care nu-și întoarce ochii de la beznă, ci o despică.

Acești poeți luptă pentru visata Cetate, unde — ca în „Triumfurile" lui Petrarca — singura zeitate care va mai putea străpunge inima omului va fi zeul Amor.

Asemenea poeți nu se mai mulțumesc să clameze, ca altădată Gérard de Nerval în faimosul sonet „El Desdichado" : „Rends-moi, le Pausilippe et la mer d'Italie". Asemenea poeți (ale căror inimi sînt receptacole ale umanității, în care se mai rostogolesc sinistrele ecouri ale barbariei veacului nostru atît de rafinat : Auschwitz, Oradour, Lidice, Guernica, Doftana !...) sînt permanente și înalte semnale de alarmă.

Poezie și publicistică

— S-a vorbit mult despre relația generoasă dintre poezie și condeiul de publicist al poetului. Numai privită din unghiul unei legături mai apropiate cu realitățile, activitatea publicistică a fost socotită interesantă pentru poet. Dar nu e oare activitatea publicistică o împrospătare a atitudinii active în fața vieții, o impulsionare spre păstrarea continuă a unui mesaj militant ? Interviul nostru apare în preajma zilei de 1 Mai, cînd se sărbătorește solidaritatea internațională a oamenilor muncii. În publicistica dvs. din trecut v-ați spus adesea cuvîntul despre viața muncitorilor, despre condițiile inumane din cartierele mărginașe ale orașelor. Întrebarea noastră sună poate prea „absolut", dar avem în vedere utilitatea mărturisirilor dvs. pentru poetul tînăr : ce a adus unor scriitori din generația dvs. acest examen publicistic de atitudine pe planul creației literare de atunci și de mai tîrziu ?

— Activitatea publicistică e o continuă reîmprospătare a contactului cu viața. Materialul articolului se poate așterne pe hîrtie, într-un colț de redacție sau în tipografie. Mi-a plăcut totdeauna vuietul subteran al rotativelor și tăcănitul linotipului. Erau zile cînd scriam și trei articole. E o plăcere să citești azi ceea ce scriai acum aproape treizeci de ani : „Anii vor trece, regimul d-lui Hitler se va prăbuși". (*Cuvîntul liber*, 1 februarie 1936). Munca de gazetar, de-a lungul a mai bine de treizeci de ani mi-a folosit nespus. În cadrul acestei munci, am putut să iau parte, în 1936, ca reporter, la procesul antifasciștilor de la Brașov.

Îmi amintesc și astăzi de acea dimineață de vară, cînd am putut cunoaște și vorbi, în curtea închisorii din Brașov, cu acel tînăr comunist, astăzi fruntaș al vieții de Stat. Ții minte atîtea chipuri de minunați luptători, întîlniți în acea vreme : pe fetișcana blondă, cu ochii atît de albaștri și, totuși, cu atîta hotărîre în buzele strînse ; pe tovarășul inteligent, nu prea înalt, repede în mișcări, ascunzîndu-și ochii pătrunzători în dosul ochelarilor... și pe cîți alții...

E un tezaur de amintiri. Nu puține pagini le-a scris Alexandru Sahia în redacție, între două convorbiri cu muncitorii care veneau să-l consulte. Și gîndiți-vă : în ce condiții era obligat să scrie Sahia...

...Mi-a făcut o mare bucurie reportajul scris de către Geo Bogza despre Grivița Roșie, și apărut în „Scînteia". E o înaltă lecție de reportaj. Aceasta înseamnă măiestrie și cred că tocmai datorită faptului că Bogza a dat tot timpul ochii cu viața, ca reporter — dar ce reporter !

...Dar, pentru că veni vorba de reportaj, nu aveți impresia că — atunci cînd se vorbește despre unele reportaje — se insistă prea mult asupra cuvîntului *literar* ?

Cred că nici John Reed, nici Egon Erwin Kisch, nici Geo Bogza, nici Albert Londres nu s-au gîndit să scrie reportaje *literare*, ci reportaje pur și simplu. E drept că destule reportaje, ca și destule romane și culegeri de versuri, sînt *literare* — dar asta-i altă poveste...

...Fuga de șablon, zborul spre ceea ce este nou — mi se par condiții tot atît de necesare pentru a ajunge la măiestrie, ca și antrenamentul boxeurilor înaintea matchurilor (săritul corzii, lupta cu „punching-ball"-ul etc.). Dar dacă — și pe drept cuvînt — critica pofte ște fără încetare pe scriitori să-și apropie măiestria, n-ar fi cazul ca atîția dintre tovarășii critici să caute să facă și ei la fel ? De ce, în dorința de a surprinde în formule cît mai sintetice individualitățile poetice, atîția dintre amicii noștri critici au rămas la aceleași etichetări-șablon, cărora nu le pasă nici de evoluția scriitorilor, nici de evoluția celor mai buni dintre critici ?

Cît timp, oare, Maria Banuș va fi în casetele acelor critici tot numai „poeta-mamă-pătimașă", Nina Cassian tot numai „poeta-senzualității-frînată-de luciditate", Cicerone Theodorescu : „poetul-vieții-de-familie", Mihai Beniuc : „poetul-vînjos-nu-lipsit însă-nici-de-filozofie", Eugen Jebeleanu „poetul-solemn-și-mult-grav", etc.... ?!

Cred că asemenea catalogări cuprind, uneori, constatări reale, dar parcă prea la îndemînă. Or, noi, care ne stimăm realmente criticii, știm că ei sînt mult mai subtili și mai adînci.

Să fii mamă, tată, vinjos, grav — se întreabă, pe bună dreptate, cititorul, toate acestea reprezintă calități *literare* ? Asta-i tot ceea ce, analizînd cu multă conștiinciozitate, a descoperit criticul X în versurile acelor poeți ?

— Cîteva cuvinte despre traduceri : scriitorul și actul de cultură al traducerii... V-ați îndreptat adesea munca de poet spre tălmăciri din lirica universală. Ați putea vorbi, privind condiția traducerii, despre problema afinității traducătorului cu natura poeților abordați ? Nu rareori, de pildă, ați tălmăcit pe acei poeți cu temperament mai ales vulcanic...

— Am tălmăcit, e drept, mult, și totdeauna cu pasiune.

Am ținut seama, de fiecare dată, de darurile artistice deosebite ale poeților din care am tradus și, în același timp, de folosul pe care cunoașterea acelor poeți trebuia să-l aducă lectorului romîn.

...E adevărat, sînt atras de poeții pasionați, vulcanici, precum spuneți d-voastră. De aceea care au fost poeți și profeți. Însă ar fi o greșeală să uităm că Petőfi Sándor, Ady Endre, József Attila sînt poeți mari pentru că sînt poeți complecși. Ei n-au scris numai poezii vulcanice de luptă, ci și poezii „vulcanice" de dragoste, pasteluri, elegii etc.

E drept, însă, că de mic (n-aveam, cred, nici doisprezece ani) m-a tulburat sfîrșitul eroic al lui Petőfi. Peste trei ani începeam să traduc din el.

Mai tîrziu am tălmăcit din Rainer Maria Rilke, care nu este un „vulcanic", dar e, de asemenea, un mare poet.

Iar prin 1931—32, am tradus și am publicat din operele poeților-frondeuri din Austria și Germania : Klabund, Erick Kästner, Theobald Tiger, Hans Adler etc.

Ultimul volum de tălmăciri cuprinde aproape întreaga operă a poetului național al Cubei, Nicolás Guillén. Am lucrat la această carte multă vreme. Muncă plină de dificultăți, dar plină de dragoste și, deci, de satisfacții.

Că tălmăcirea marilor poeți este un act de cultură : aveți perfectă dreptate. Și tocmai de aceea, ea trebuie să fie făcută totdeauna de cei mai buni poeți : tineri și vîrstnici. Poeții tineri vor cîștiga nespus de mult tălmăcind din clasici.

— V-am ruga să ne vorbiți, în încheiere, despre proiectele dvs. literare... Poezie... Traduceri... Însemnări de călătorie...

— Am predat Editurii tineretului un volum de versuri : „Cîntece împotriva morții" (adică împotriva războiului, a capitalismului, a rămășițelor de animalitate din inima unora dintre oameni, — și celebrînd tot ceea ce puterile luminii clădesc pentru Om).

Un al doilea volum, un poem despre Cuba, e în lucru. Va apare, probabil, la „E.P.L.A.".

Apoi, un poem despre fața nouă a satului nostru : satul colectivizat și — paralel — altele...

interviu luat de

Ilie Purcaru

LENIN-tovarăș, om

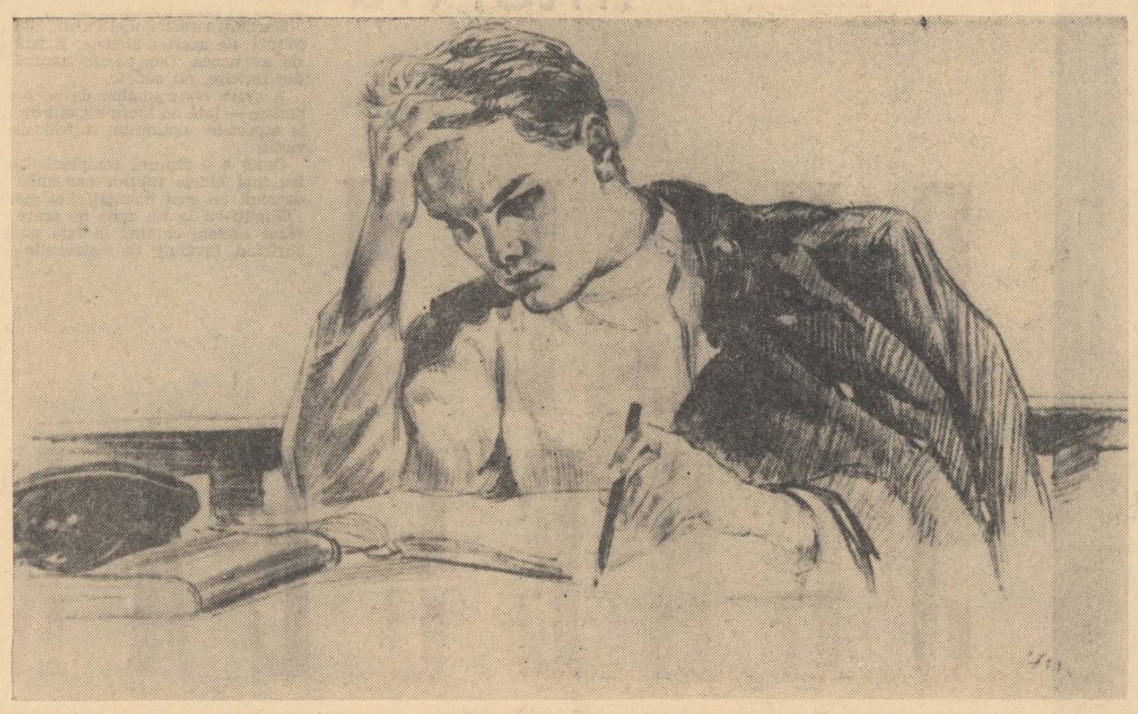

O carte recent apărută în librării, o carte îndrăgită de tineret și de masele de cititori din patria noastră, este *Lenin — tovarăș, om*. Mai puțin obișnuită prin structura ei, prin caracterul ei inedit de „documentar viu", cartea reflectă cîteva din trăsăturile de luptător și comunist întruchipate exemplar de Lenin, pune în lumină aspecte emoționante din viața și activitatea sa eroică.

Iată că biletul, hîrtia comună și grăbită ca durata unei scîntei, o specie care nu e nici literară nici filozofică, devine prin încărcătura lui nouă un mijloc de definire și auto-definire a unei psihologii, a unui caracter. Notație simplă care transorie un gînd, un sentiment, o stare de spirit, petecul de hîrtie scris într-o ședință, la un miting, în tren sau în altă imprejurare, rămîne gravura în apă tare a unei *hotăriri*, a unei *atitudini*.

Ivit ca expresie umană a celei mai nobile și curate sensibilități etice, care e umanismul socialist, Lenin, cu o infinită simplitate și modestie, împletind eroica activitate a luptătorului cu cea a teoreticianului, dăruit permanent cauzei revoluției, găsește mereu resurse de a fi prezent și apropiat în cel mai înalt grad tovarășilor de muncă, oamenilor.

Este semnificativă, pentru definirea raporturilor lui Lenin cu oamenii din jurul său, caracterizarea pe care i-o face Kirov :

„Nimeni dintre noi nu a întîlnit vreodată un om cu o inimă atît de bună. Era o fire multilaterală ; el găsea cheia care deschidea inima fiecăruia dintre noi. A existat oare vreun membru de partid care să nu fi cunoscut bunătatea inimii sale ?!

În cercul tovarășilor, el descifra gîndurile fiecăruia, dar nu arăta acest lucru. Era întotdeauna accesibil și sociabil. Cu muncitorii și țăranii el putea să vorbească îndelung despre lucruri mărunte. Chiar și dușmanii noștri erau fermecați de Ilici.

Nimeni nu cunoștea oamenii ca el, și prin aceasta se explică curajul său revoluționar".

Împrejurări complicate, situații grele, aproape irezolvabile îi angajează permanent atenția. Intervenția e directă, spontană, patetică în promtitudinea ei.

Într-un bilet, din iulie 1918, către A. D. Țiurupa (comisar al poporului pentru aprovizionare) Lenin scrie îngrijorat : *„Arăți bolnav. Pleacă neîntîrziat în concediu pentru două luni. Dacă nu tăgăduiești că te vei conforma mă voi plînge C.C."*

Alt bilet (către L.B. Krasin) :

„Tov. Krasin ! La dumneata lucrează Ermacov (șeful secției transporturi materiale ?) membru în colegiu. L-am văzut de 2—3 ori în anii războiului civil îndeplinind sarcini dintre cele mai grele, de răspundere și primejdioase. Este un om excepțional. Aflu că este *foarte serios* bolnav (hemoptizie). A încercat să se trateze, dar *niciodată* nu a urmat tratamentul pînă la capăt, deoarece întotdeauna „băieții" locali l-au atras în munci locale. Are o familie grea ; salariul 200 de milioane — o nimica toată.

Așa nu se mai poate. Pe astfel de oameni sîntem datori să-i îngrijim și să-i vindecăm complet. Trebuie să-l trimitem pentru cîteva luni în Germania, iar familia s-o ajutăm".

Oameni simpli și necunoscuți, soldați, medici, activiști de partid, pensionari, sute de oameni cer cu inima deschisă, celui mai ocupat dintre oameni, un ajutor, un sfat, privind uneori probleme foarte personale.

E neobișnuită în substanța ei intervenția lui Lenin, caldă, cumpănită, izvorîtă dintr-o nesecată dragoste de om, dintr-o prețuire supremă a unui tovarăș. *„Lenin — tovarăș, om"* - alcătuită de N.V. Bicicova, R.A. Lavrov și I.B. Rusanova, e o culegere în care, așa cum spune prefațatorul ei, dramaturgul Nikolai Pogodin, *chipul luminos al lui Lenin apare așa cum era el în viața de toate zilele, chiar atunci cînd se zămislea în mod firesc tocmai ceea ce noile generații de oameni sovietici trebuie să păstreze ca lumina ochilor — normele leniniste de comportare în viață.*

Dincolo de laconismul expresiei, adesea telegrafice, răzbate în forma cea mai firească și emoționantă ținuta morală superioară a comunistului, a revoluționarului, comportarea sa pilduitoare de fiecare zi, conținutul ei viu. Cartea e astfel o ierarhie de valori etice, în care răspunderea față de om stă pe primul plan, în care respectul, sensibilitatea, politețea față de cei din jur reprezintă corolarul luminos al unui comportament de tip comunist.

Atît bilețelele scrise în grabă, cît și amintirile despre Lenin semnate de Gorki, Krupskaia, de diferiți activiști, muncitori și colhoznici, au darul — prin capacitatea lor de a concentra simple adevăruri — să rivalizeze cu o creație literară propriu-zisă. Poate chiar să o întreacă.

Și secretul acestei biruințe îl vedem în puterea de dăruire și clarviziune, în exemplul personal de eroism simplu din care s-a născut prototipul umanității noi și umanismul socialist.

Vasile Nicolescu

ISTORIA LITERATURII ROMÎNE MODERNE

CURSURI UNIVERSITARE

În rîndul lucrărilor de istorie literară, caracterizate printr-o ținută științifică și didactică remarcabilă, ni se pare că se înscrie și ultima dintre sintezele apărute, **Curs de istoria literaturii romîne moderne** de conferențiar Paul Cornea și lector D. Păcurariu.

Cursul recent tipărit dezvoltă, parțial, materia cuprinsă în programa analitică a anului II, secția de limbă și literatură română, de la facultățile de filologie din cadrul universității (sfîrșitul secolului al XVIII-lea pînă către cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea). Am spus că dezvoltă „parțial" programa anului respectiv, deoarece rămîn să fie tratați, într-un al doilea volum al cursului, scriitorii : M. Kogălniceanu, Alecu Russo, Cezar Bolliac, Vasile Alecsandri, Ion Ghica, N. Filimon „precum și alți scriitori de mai mică însemnătate din perioada patruzecioptistă".

În „Cuvînt înainte", autorii atrag atenția că dimensiunile diverselor capitole sînt mai mari decît cele ce s-ar potrivi numărului orelor de predare. Amplificarea e deliberată, iar motivarea o subscriem și noi : „o experiență pedagogică de mai mulți ani ne-a convins că e preferabil un curs bogat, care să ofere studenților, pe lîngă faptele principale, și amănuntele, dacă ele sînt revelatoare, deschid orizonturi gîndirii și pun în vibrație resortul sensibilității. De altfel, în situația actuală, cînd nu există, cu excepția manualului pentru învățămîntul mediu, nici o sinteză nouă asupra istoriei literaturii moderne, cînd, pe de altă parte, studentul întîmpină atîtea dificultăți în consultarea materialului bibliografic, extrem de dispersat și greu de găsit, ni s-a părut că e o datorie imperativă să dăm cursului o armătură solidă...".

Justificările sînt susținute, în întinderea cursului, de întreprinderea conștiincioasă și laborioasă a autorilor care, printr-o cercetare directă și adîncită a operelor literare, își confruntă propriile concluzii cu judecățile de valoare emise anterior în istoria noastră literară, în lumina principiilor leniniste de preluare critică a moștenirii literare. Opera scriitorilor de seamă ai epocii este studiată și caracterizată exhaustiv, cu informația urmărită la zi. O bună orînduire a materialului din sumarul fiecărui capitol, de cele mai multe ori sprijinită de subtitluri care marchează această sistematizare, asigură cursului și condiția metodico-didactică, indiferent de multitudinea problemelor și de amploarea tratării lor. Această impresie de încărcătură bogată și de compoziție rotundă o dau capitolele monografice : Iancu Văcărescu, G. Asachi, Ion Heliade Rădulescu, Costache Negruzzi (Paul Cornea) și Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu (D. Păcurariu).

Nu sînt rare formulările caracterizante fericite. Caracterul de „poet de tranziție" al lui Iancu Văcărescu, de pildă : „martor al unei epoci sfîșiate de profunde contradicții, ultimul reprezentant al Văcăreștilor aduce în poezie zbuciumul unui suflet ce-și caută echilibrul deja dezacordat pe strunele vechi, fără a fi în stare să intoneze melodia romantică a vremilor noi" (p. 129). Sau structura violent

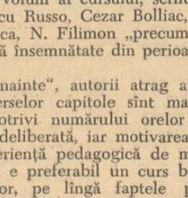

contradictorie a personalității lui I. Heliade Rădulescu : „Într-o epocă de silabisire a abecedarului științelor și artelor, el a parcurs cu sete enciclopedică toate domeniile, deschizînd seria geniilor laborioase și polivalente : Eminescu, Hașdeu, Iorga...". Tot atît de exemplare i-au fost lipsurile și eșecurile. „Înstrăinîndu-se de popor, a degringolat intelectual și, ca eroul mitologic ce-și înghițea copiii, și-a devorat propria-i descendență spirituală". (p. 280). În legătură cu Heliade Rădulescu, deși în altă ordine de idei, am putea semnala minuțioasa analiză a lucrărilor sale lingvistice, a teoriilor sănătoase și aberante, a limbii scrierilor sale beletristice. Aplecări minuțioase și sugestive prezintă cursul și asupra nuvelei istorice a lui G. Asachi (p. 159), a nuvelelor „Zoe" și „O alergare de cai" de C. Negruzzi, demonstrative pentru romantismul realist al scriitorului, asupra bogatei dar inegalei opere a lui D. Bolintineanu.

Cu pricepere și discernămînt sînt compuse cele două capitole introductive („Cultura și literatura romînă la sfîrșitul veacului al XVIII-lea și începutul veacului al XIX-lea" și „Cultura și literatura română în perioada premergătoare revoluției de la 1848"). Autorul (Paul Cornea) a rezolvat cu succes problema alcătuirii unor astfel de capitole dificile, care riscă, de cele mai multe ori, să rămînă simple transcrieri din manualul de istorie. Rostul lor este să stabilească punțile de legătură dintre istoria politică și istoria literară, pregătind astfel înțelegerea științifică a faptului artistic, prin raportarea lui la factorii ce l-au determinat.

Dacă fiecare monografie de scriitor din cuprinsul cursului luată în sine se înfățișează, cum spuneam mai sus, ca o compunere rotundă, cu părțile bine echilibrate, nu totdeauna s-a făcut o justă proporționare între diferitele monografii. **Gr. Alexandrescu,** tratat în 42 de pagini, apare nedreptățit, ținînd seamă de valoarea lui, față de **D. Bolintineanu,** căruia i se consacră 60 de pagini. (Nu uităm că tov. D. Păcurariu, autorul celor două capitole, este, prin studiile sale anterioare, unul dintre comentatorii competenți ai lui Bolintineanu). Ne-a atras atenția, de asemenea, spațiul modest acordat lui N. Bălcescu (20 de pagini), mai cu seamă că autorul pare să fie tovarășul Paul Cornea care, după cîte ne amintim, debutase, cu ani în urmă, ca istoric literar și cadru didactic universitar, cu preocupări concentrate în jurul personalității lui N. Bălcescu. (În „Cuvînt înainte", în care se indică repartizarea, pe cei doi autori ai capitolelor din curs, capitolul N. Bălcescu este omis). Sîntem întru totul de acord cu părerea de astăzi a tovarășului Paul Cornea, aceea că, într-un curs de istoria literaturii romîne, locul patriotului revoluționar și democrat, al gînditorului social-politic și al istoricului N. Bălcescu să fie mai restrîns ca literat. Socotim, totuși, că subcapitolul „Scriitorul" din această prezentare monografică solicită o amplificare.

Ne-am îngăduit să facem și cîteva observații și sugestii de amănunt, cu gîndul că ele ar putea fi utile autorilor în vederea unei reeditări a cursului.

În comentarea poeziei „Pentru mărirea omului" de B. P. Mumuleanu, despre care se spune că este „un adevărat imn închinat științei și rațiunii omenești creatoare" (p. 133), s-ar putea face trimitere la poemul lui T. Arghezi, „Cîntare omului", așa cum, în cuprinsul aceluiași articol, analiza poeziei „Vremea" („Alt chip") a dus la concluzia că aceasta «anunță „Glossa" lui Eminescu». Afirmația cu privire la Mumuleanu : „e de presupus că a mai cunoscut pe Teofrast și **poate** (subl. n.) pe La Bruyère, ale căror **Caractere** l-au înrîurit vizibil în compunerea **Caracterurilor** sale" (p. 132) dezvăluie o contradicție care se cere eliminată (probabilitate, și totuși înrîurire vizibilă !)

Între colaboratorii revistei „Dacia literară", C. Negruzzi figurează, între altele, și cu „Scene pitorești din obiceiurile Moldaviei" (p. 195). De fapt, acesta e un titlu tematic, de rubrică. Articolul lui C. Negruzzi, publicat la această rubrică, are denumirea de „Cîntece populare a Moldaviei". Precizarea e cu atît mai necesară, cu cît contribuția lui M. Kogălniceanu la aceeași rubrică („Scene pitorești...") e indicată (tot la p. 195) cu titlul propriu-zis al articolului, „Nou chip de a face curte".

Consemnîndu-se, ca unul din meritele Gramaticii lui I. Heliade Rădulescu (1828), reducerea alfabetului chirilic de la 43 la 27 de litere, ar trebui amintită și reforma încercată de Ienăchiță Văcărescu, prin gramatica sa tipărită la 1787 (de la 43 la 33 de litere), mai cu seamă că acest lucru nu e pomenit nici în capitolul despre Ienăchiță Văcărescu.

Poezia lui V. Cîrlova, **Ruinurile Tîrgoviștei,** figurează cu titlul „Adio la Tîrgoviște" (confuzie cu poezia lui Gr. Alexandrescu !) sau cu forma de plural modernizată „Ruinele Tîrgoviștei" (p. 284, 287).

Din lectura următorului context privitor la Gr. Alexandrescu : „În legătură cu epistolele, trebuie să mai reținem caracterul lor de opere realiste, de satire", un cititor mai puțin avizat ar putea înțelege că o operă „realistă" trebuie să fie implicit și „satirică".

Cursul incită discuția și în legătură cu stilul celor doi autori. Chiar dacă din „Cuvînt înainte" ar lipsi indicațiile, o lectură atentă n-ar greși în încercarea de a identifica pe autorul unui capitol sau al altuia. Stilului mai sobru, mai direct al tov. D. Păcurariu, nu lipsit însă de expresivitatea necesară unei exegeze literare, tov. Paul Cornea îi opune un stil bogat în culoare, înclinat spre metaforă, în care ușor descoperi și pe scriitor, așa cum am mai arătat. Exprimarea aceasta eseistică a tovarășului Paul Cornea nu dăunează obiectivului științific, ci dimpotrivă : „Fondul duplicitar al gîndirii sale (Heliade Rădulescu) se întrezărește încă o dată sub perdeaua de fum a utopiei" (p. 263) ; „Limba (în „Mihaida") e căznită, retorică, lăsînd să se simtă apa ce umple spațiile intermoleculare ale discursului" (p. 271). Stilul lui N. Bălcescu e caracterizat astfel : „Frazele se înlănțuie în paragrafe construite simetric, cu o intuiție remarcabilă a dozajului și obținerii efectului, părînd că autorul le-a auzit înainte de a le scrie, cum se rostogolesc în ample volute sonore" (p. 206). Totuși, uneori, momeala metaforei e vătămătoare : „voiau (latiniștii) să **croiască** o limbă în **eprubetă,** izgonind din ea termenii slavoni sau pe cei de altă origine, **atît de înșurubați în pasta vie a graiului"** (p. 214) ; după cum, socotim că nu se poate formula ideea în felul următor : „imposibilitatea **de a uita obsesia** chipului iubit..." (p. 88).

Întregit cu capitolele rezervate părții a doua și supus unei revizuiri inerente, **Cursul de istoria literaturii romîne moderne,** de conferențiar Paul Cornea și lector D. Păcurariu își va spori utilitatea și prestigiul didactico-științific cu care s-a impus chiar de la această primă ediție.

Al. Bistrițianu

IMAGINILE LUMINII

(Pe marginea unor volume ale tinerilor poeți)

Rolul însemnat al cuvîntului în procesul de creație al operei literare îndreptățește studierea acesteia din punct de vedere lingvistic și stilistic. O cercetare a mijloacelor lingvistice utilizate de scriitor își propune să clarifice modul în care, prin acestea, se revelă cititorului conținutul de idei al operei. Transmiterea acestuia, de la scriitor la cititor, prin intermediul operei literare, a fost studiată în ultima vreme prin analogie cu procesul tehnic de comunicare a unor informații telefonice, radio etc. Scriitorul devine astfel un emițător, cititorul un receptor, iar opera devine un mesaj, adică un ansamblu de informații transmise printr-un anumit cod, cunoscut atît de emițător cît și de receptor. Prin cod înțelegem astfel totalitatea mijloacelor lexicale, fonetice, morfologice, sintactice, prozodice, imagistice, prin care poetul comunică idei, emoții, într-un mod inteligibil, cititorului. Una dintre condițiile transmiterii este deci posibilitatea „receptorului" de a descifra mesajul transmis de către „emițător". Cu alte cuvinte, o poezie cît de interesantă ca idei, dacă este exprimată într-un limbaj neînțeles nu poate emoționa pe cititor, nu „ajunge' la el. Este cazul poeziei ermetice de exemplu, dar și al unor poezii care utilizează imagini obscure, confuze, a căror semnificație nu apare cu claritate cititorului. Lectura, chiar și rapidă, a unei poezii, ne poate releva, în mare, conținutul său de idei. Studiul stilistic vine însă să cerceteze implicațiile, subtextul, ceea ce constituie penumbra poeziei, aura de sensuri sugerate de fiecare cuvînt al ei, încercînd să determine astfel, mai adînc și mai exact, semnificația ei.

Sub raport lexical este, astfel, deosebit de interesant de stabilit fondul de cuvinte întrebuințat de un poet. Metodele statistice de cercetare au stabilit că important este nu numai numărul total de cuvinte, ci și frecvența apariției lor în text. (Ne referim la cuvintele pline, nu la cuvintele-mijloace gramaticale precum articole, conjuncții, prepoziții). Frecvența mare a unui cuvînt ne indică faptul că scriitorul acordă o mare importanță semnificației lui sau că imaginea evocată prin acest cuvînt se află pe o coordonată principală a universului poetic al scriitorului.

Din acest punct de vedere, lectura unor volume ale poeților tineri (Mihai Negulescu : Nopțile albe ale orașului ; *Miron Scorobete :* Manuscris ; *Adrian Munțiu :* Vîrsta cunoașterii ; *Corneliu Șerban :* Cuvinte pentru mîine*) mi-a sugerat unele observații care cred că merită a fi consemnate.*

Am întîlnit astfel în mod frecvent cuvîntul lumină *ca și o serie de alte cuvinte cu sensuri înrudite. Grupate în jurul acestui concept al luminii, datorită posibilității de a asocia sensurile lor, ele constituie un cîmp semantic și, datorită întrebuințării lor figurate, o arie metaforică omogenă. Să încercăm să urmărim cum se constituie această arie a metaforelor luminii și care sînt semnificațiile ei.*

Numeroase sînt imaginile care aduc compararea (implicită) a socialismului cu efectul binefăcător al luminii solare : „Un muncitor a spus : Comunismul în lume / Este singura, adevărata mea dimensiune / Și cîtă lumină, cîtă lumină / Dimineților lui îmi aprind în retină" *(A. Munțiu :* Motive pe decor alb*). Corneliu Șerban numește etapele realizării socialismului la noi în țară,* „trepte de lumină" (Pe trepte de lumină — Congresului al III-lea al P.M.R.) *iar într-o altă poezie* (Apoteoză) *exclamă fericit :* „Sîntem aproape de anii-lumină". *Negulescu invocă eliberarea omului în socialism :* „numele tău, geamăn cu-al luminii" (Descătușare). *Scorobete cîntă pe* „ziditorii noului ev" *care se* „înalță" în „lumina născută de flamura ta". (Partidului).

Aceste imagini ale luminii exprimă, cu o mare forță de convingere, devotamentul tinerilor poeți față de socialism ca și fericirea intensă pe care acesta a adus-o anilor lor tineri.

În alte poeme, imaginile luminii au valențe diferite. Ele nu mai exprimă scopul luptei noastre sau sursa de energie care ne animă, ci sentimentele care ne traversează în timpul luptei, setea de cunoaștere, de împlinire interioară, de contopire cu oamenii, cu fondul dinamic și armonios al vieții. Iată cîteva versuri : „Și lacom de lumină, iubita mea, din nou / Mă înalț lîngă fereastra cu aripi deschise. / În fiecare trecător să-mi regăsesc un ecou / Și un fulger în scoica mea albă de vise /" *(Munțiu :* Cîntec pentru o fereastră deschisă*) ;* „Lumina mă inundă în izbucniri uriașe / Și respir aerul tare contemporan" *(Șerban :* Drumuri*) ;* „Lumina, știu, revine, dar / M-așteaptă pasul meu tîrziu... / Ci eu c-o treaptă vreau măcar / Suit în calea ei să fiu". *(C. Șerban :* Clipă*).*

Apar acum și valori simbolice, datorită posibilității de-a înțelege cuvîntul lumină *atît la nivelul sensului propriu cît și la nivelul unei înalte semnificații moral-filozofice, sprijinită de întreg contextul poemului. Termenul semnifică aici nu numai lumina diurnă, ci și o anumită stare sufletească de puritate și liniște care amplifică cunoașterea poetică a frumuseții și armoniei universului. Cînd vrea să accentueze nu puritatea, ci tensiunea acestui elan spiritual, poetul recurge la imaginea înrudită a flăcării :* „Arderea noastră să aibă flacăra dăruirii totale / pașilor mereu să le ceri / cadența epocii tale" *(C. Șerban :* Trebuie*). Rezultatul acestei contopiri cu lumea este pentru poet, o stare de entuziasm continuu :* „Mă inundă /bucurie / solară profundă..." *(C. Șerban :* Bucurie*).*

Și alte teme poetice beneficiază de aportul imaginilor luminii. A. Munțiu intitulează „Ca să se facă lumină" *un ciclu de poeme dedicate construcției hidrocentralei de la Bicaz. M. Scorobete, în poeziile dedicate minerilor, opune opacității pămîntului și nopții, lumina nestinsă a lămpilor oamenilor.* „Seara minerii coboară-n adînc / Își aprind lămpile cu ultima rază de soare și coboară în adînc". *Iar dimineața, revin la suprafață.* „Atunci / Firesc, cum aprinzi o țigară / Soarele ia foc din lămpile lor de carbid" (Schimbul de noapte). *M. Negulescu dezvoltă imagini asemănătoare în poemul* „Nopțile albe ale orașului", *unde, dimineața, orașul* „ia lumină" *din privirile tinerilor cazangii din schimbul de noapte. Iar poetul mărturisește :* „Mă-ndrept cu dragoste spre frații mei /... Să-mi aprind a zilei mele rază / Din astrul lor incandescent și demn".

Nu numai munca, ci și dragostea este transfigurată de lumină. Spre seară, îndrăgostiții privesc apusul soarelui și simt cum... „de pe umeri ni se scurge / Lumina, de pe brațele prea grele" (M. Scorobete : Crepuscul).

Am urmărit o serie de termeni cu sens apropiat care se asociază cuvîntului lumină. *Există însă și asocieri prin contrast. Eroii închiși în lagărele de concentrare fasciste, se întreabă :* „Unde sînt zările ? Unde lumina ?" *(A. Munțiu :* Zbucium*). Moartea comunistului asasinat este astfel evocată de Negulescu :* „Noiembrie lumina și-a strîns în vîntul rece / lăsînd-o peste dealuri, mai tristă, mai puțină (Final, 1943). *În timpul execuției din 1907, noaptea înfrînge ultimele pîlpîiri de lumină, în ceruri ca și în ochii deschiși ai țăranilor uciși (M. Scorobete ;* Dimineața 1907*). La izbucnirea războiului, copilul are o tresărire de groază :* „Și parcă cineva înșuruba tăcut / Flacăra cerului scursă în lut /" *(A. Munțiu :* Copilărie*), iar la moartea Annei Franck, același poet notează :* „Și pîlpîind, lovită de un jungher ce doare, / S-a răsturnat în sîrme, lumina sfîșiată". *Noaptea simbolizează astfel, după o veche tradiție poetică, forțele răului, ale cruzimii, ale războiului și morții. Ele pot întuneca un moment, dar nu pot învinge forța infinită a luminii credințelor și idealurilor omului. De-aceea este deosebit de sugestiv apelul lui A. Munțiu :* „Aduceți soarele din păduri ! / Tinerețea noastră să aibă gust de lumină și strugure / Smulgeți noaptea ghemuită în adînc" (Vîrsta cunoașterii).

Aria metaforelor luminii cuprinde, astfel, teme politice, tema muncii, a dragostei, a elanului de înfrățire cu lumea și, în multe poeme pe care nu le mai citez datorită evidenței lor, a tabloului liric de natură. Metaforele acestea nu pot fi considerate întîmplătoare, datorită frecvenței lor mari și asocierii lor cu cele mai importante teme ale poeziei tinerilor, ci din contra, au o profundă semnificație. Deși poeții tineri reiau imagini întîlnite de mult în lirica tuturor timpurilor, ei n-o fac cu sfîșierea interioară care acompaniază elanul tăiat al poeziei simboliste, moderne. Generațiile mai vîrstnice ale poeților noștri întrebuințează și ei imaginile luminii, dar ele strălucesc, de obicei, pe un fundal zbuciumat, evocator al anilor de luptă înverșunată a partidului în ilegalitate sau, mai tîrziu, pentru ridicarea edificiului măreț al socialismului.

Poeții tineri aparțin unei generații care a cunoscut suferințele războiului în copilărie, dar și-a cîștigat maturitatea politică și artistică în anii triumfului socialismului la noi în țară. Acest lucru a determinat o poezie a armoniei și bucuriei nestăvilite care întovărășește victoria, o poezie a fericirii unei generații care în anii ei hotărîtori a trăit într-o țară liberă de exploatare. Sau, cum atît de plastic vorbește Negulescu : „Și-au fost întîii oameni ce nu mai vin din ieri / și-ntîia tinerețe pe libere pămînturi /... Ne-mpresură lumina, bogată ca un lan / tălăzuind din praguri de ei, și de departe... (Peste ani).

Este firească atunci bucuria solară *care inundă poemele tinerilor, este firesc ca ei să fie* poeți ai luminii, *ai luminii socialismului care transfigurează toate faptele vieții lor.*

Imaginile luminii, pe care le-am putut detecta, pornind de la analiza lexicului cîtorva volume, în care cuvîntul lumină *este un cuvînt-cheie (termen cu frecvență mare), se înscriu deci pe o coordonată majoră a poeziei tinerilor și contribuie la precizarea profilului lor artistic.*

Sorin Alexandrescu

MEMENTO

Bacalbașa prevestea vremea pe care o trăim noi astăzi : „Cum știți, nu mai sînt bogați și săraci... Pămîntul și instrumentele de muncă, odinioară proprietatea unora, sînt azi ale tuturora...".

• În articolul „1 Mai", publicat în revista satirică „Moftul romîn" din 1893, referindu-se la muncitorimea care se aduna în Cișmigiu și manifesta cu prilejul zilei de 1 Mai, I. L. Caragiale scria : „Între lumea care se adună astăzi duminică la Cișmegiu și între gazeta asta a noastră este un mare punct comun : și unii și alții luptă pentru aducerea unor vremi mai senine și mai cinstite. Ei au ales calea organizării și a luptelor politice, — noi calea ironiei, a glumei înțepătoare pe socoteala moftangiilor care guvernează lumea. Aceea ce noi distrugem este tot în direcția care distrug și ei... Salutăm dar pe muncitorii întruniți în Cișmegiu, cu toată dragostea ce merită o clasă care de veacuri întregi suferă mofturile unei mîini de privilegiați — uneori mofturi sinistre sub care se ascund lăcrămi și sînge !"

• O poezie emoționantă este aceea a lui I. Păun-Pincio „Intîi Mai" apărută în ziarul „Munca" din 19 aprilie 1894. Alături de aceasta, se înscriu poeziile „Dezmoșteniții" de N. Beldiceanu, publicată în numărul festiv de 1 Mai al revistei „Evenimentul literar" din 1894, și „Muncitorilor" de Traian Demetrescu, publicată în „Adevărul ilustrat" din 17 aprilie 1895.

• Versurile izvorîte din entuziasmul sărbătoririi zilei de 1 Mai conțineau adesea și adevărate îndemnuri revoluționare adresate țărănimii asuprite, chemînd-o la luptă. Ilustrativă în acest sens este poezia „Țăranilor" de I. Radu, publicată în numărul festiv de 1 Mai al ziarului „Lumea nouă" din 1895.

• În articolul „Sărbătoarea muncii", publicat în revista „Viața socială" nr. 3 din 1910, N. D. Cocea scria : „Astăzi ziua de 1 Mai unește într-un strigăt superb de revoltă și de speranță glasul și sufletul lumii proletare.

Simbol al primăverii și al dezrobirii unei lumi, ziua de 1 Mai trezește de sub întotdeauna înghețat al iernii, întîiul fior de viață al naturii și aprinde în întunericul dureros al societății barbare de astăzi, soarele de primăvară al idealului socialist".

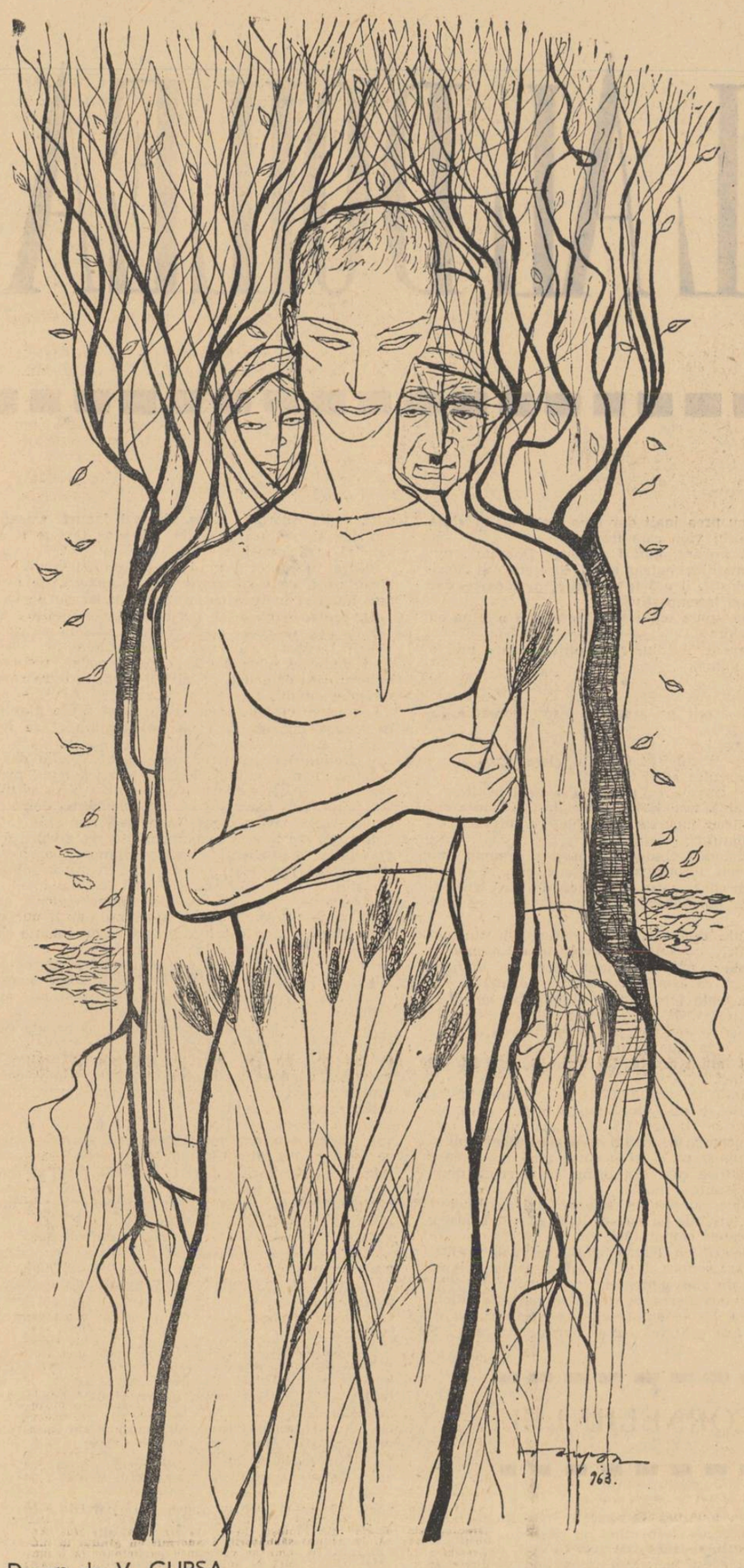

Desen de V. CUPŞA

un nume nou

ION POP

Dacă este nevoie de o prefață la intrarea în literatură a unui nou poet, ea nu ține nicidecum de analiza pedantă a stihurilor lui, actul profesoral sau „oficiul critic" cum se mai spune unor încumetări, fiind de cele mai multe ori neavenite. Un tînăr poet e o promisiune, și lectura versurilor lui, fie că se face sub lampa de seară a unui cenaclu studențesc, fie că are loc în cerneala încă proaspătă a tiparului, lasă în suflet urma unei mireasme crude, amară și dulce, ca a lujerilor ce sporesc vegetația grădinii. Izbucnirea sevei, fie că are loc în ramuri și frunze, fie că se petrece în vers și catren — are o evidență a ei, interzicînd oblojeala, injecția și bandajul. S-ar putea să se vadă în asta o disimulare sau o teamă de a introduce scalpelul în materia prea fragedă. E adevărat : sînt și în versurile lui Ion Pop, ca în irumperea lirică actuală a atîtor tineri înzestrați, stîngăcii și cruditați sau nelimpezimi ce pot incita umoarea proverbială a criticului blazat. Dar sînt, mi se pare, frumusețí și garanții mult mai numeroase, gata să-i certifice prezența proaspătă, proprie, între colegii lui de generație. Nu sînt, în acele versuri, devitalizări din vietuirea sub sticla de seră, ci mai degrabă ramuri ciuntite de vîntul zbanghiu de afară, al vieții largi și tumultuoase, căreia poetul i se oferă, vrînd să intre în lăcașul ei. In lirica frustă a lui Ion Pop e o dorință ardentă de continuă dăruire, către mari idealuri și vise.

Cu un elan ce e al vîrstei, cu o combustie ce e a talentului neîndoios, cu o discreție — care dintotdeauna a fost surdina vocilor autentice, tînărul poet găsește, nu o dată, visata „certitudine", în realitatea revoluționară, în mîna aspră a constructorului, în sentimentul tonic al devenirii, desprins în pîlda elementelor.

Acest poet citea — sînt abia cîțiva ani de atunci — cu o voce tulburată, primele încercări în cenaclul Casei de cultură a studenților. Astăzi e în anul IV al Facultății de filologie din Universitatea clujeană. A publicat în răstimp cîteva poezii. Vocea lui a devenit mai sigură, timbrul ei mai matur. Cititorul poate descifra, în versurile noi ale lui Ion Pop, verificarea unei promisiuni și promisiunea împlinirilor viitoare.

Mircea Zaciu

DATORII

Uriașe distanțe-am parcurs.
De douăzeci și una de ori m-am învirtit în jurul soarelui
Și totuși — pămînt pe pămînt, pe această
Stradă cu numele Horia, albia mea cu zidari prăfuiți
În chef la chenzină, cîntînd și înjurînd în orele libere,
Muncitori înfrățind cărămizile,
Oameni întotdeauna.
Cît de departe ești, lună, ce-ndepărtate,
Gramatică, slavă, latină, suave
Parfumuri de veche cetate.
Acum și alte treburi avem.
Trebuie să îndeplinim ultima dorință a soldaților
Din panteonul firului de iarbă, trebuie
Să îngrijim bine pămîntul,
Pămîntul acesta în care noi stele-am semănat
Ce le-așteptăm să crească
Și care mîine
Vor ajunge la cer.

PĂMÎNTUL AȘTEAPTĂ

De mii de ani pămîntul așteaptă
Împlinirea viselor lui.
Îl chinuie un dor de cer albastru
Și-un dor de stele și un dor de sori,
O dragoste pe care n-a uitat-o
Din prima zi a despărțirii lor.
De dragoste îl doare seva-n arbori
Și-avînturile-n vulturi, ce-s prea mici
Să-i poată face dragostea aproape,
Și vînturile dulci, ațițătoare,
Ce-i poartă crîncen stelele pe ape.
Din dragoste se lasă sfredelit,
Străpuns adînc de omeneasca mînă,
Să aibă doar în miezul de noapte liniștit,
Un cîrd de sori pe apa din fîntînă.
Și-ai vrea să crezi că doar în preajma mării
E fericit pămîntul deplin. Și totuși nu-i,
Căci numai umbra dragostei stă-n suflet
Chinuitor, pe suprafața lui.

Tot astfel te-aștept, te caut, te chem,
Iubita mea depărtată.
Doar printr-un ochi albastru deschis într-un poem
Te mai zărește gîndul citeodată.
Și totuși știu : tu vei veni, vei veni,
Altfel nu ți-aș simți
Pașii fierbinți cutreierînd prin mine,
Altfel nu mi-ai chema,
Ca luna în seara tîrzie,
Dorul — tăcuta maree a sufletului.
Știu, tu negreșit vei veni,
Să-mplinești
Așteptarea pămîntului.

ÎNTOARCERE

Am plecat de mult dintre voi, țăranii mei.
E-atîta istorie... Sori au bătut
De la o poartă la alta.

Chiar dacă ani ne despart și îndelungate ținuturi,
Mai am încă mușchi umezit
Pe partea de nord a inimii.

Știu, mă veți primi ca-ntotdeauna cu semințele pămîntului,
Cu mîinile voastre bătătorite de muncă,
De mîngîieri și de soare.
Nu-mi spuneți nici un cuvînt.

Destul e că grîul se apleacă, destul că porumbul
Sabia-și scoate să mă salute.
Destul e că treceți cu plugul
Printre plopii cei fără de soț ai poetului.
Eu nu vă aduc aproape nimic,
Decît aceste arderi în inimă
Și aceste cîteva cîntece prin care
Cu alții mă străduiesc să îndrept
Linia orizontului ;
Acum, cînd ghețuri mari se sparg pe Someș
Lovind în țărm, și-n mine tot pămîntul
Cu modestia sîngelui se-ntoarce.

MUNCA PATRIOTICĂ

Nu spune nimeni c-am săpat aici
Un șanț prin care trece-acum conducta
De apă. Nici chiar versurile tale
Cu mușchiuloase mîini și cu luceferi
Pe umeri și cu-un gînd rostit
În slaba memorie a vîntului.

E mîna ta ori mîna lui aceea
Pe care-am strîns-o ? Nu știu. Nici tăcerea
Nu mai răspunde-acum. Doar muncitorii
Cînd ies dintre mașini în după-amiază,
Sub robinet se-apleacă și rîzînd,
Își spală pieptul, mîinile și fața.

Rîzînd — nu ca să-i văd, ci pentru că așa le vine lor
Să rîdă.

SCURTĂ ISTORIE

Drumul era simplu ca orice drum,
Apa la fel curgea, ca orice apă curgătoare,
Ducînd frunze și umbre și fum
Și cîte-o stea căzătoare.
Oamenii își spuneau ca de cînd se știu : noroc,
Și surîdeau citeodată.
Unii erau de pămînt, alții de foc,
Unei țări, fără timp și loc,
I s-a dat numele fată.
Adeseori vreun licean — poate eu,
De șapte ori pe săptămînă
Se lăuda precum că-ar fi fîntînă
Din care, lacom, bea un curcubeu.
Altfel, copacii o duceau bine —
Înfrunzeau, înfloreau — cum să vă spun ?
Adică trăiau cum se cuvine.
Unul din ei îmi povestea (un prun)
Că-n el ar fi cîntat păsări ciudate
Făcîndu-l să-nflorească-n iarnă, altul de un
Cutremur cîntăreț și bun,
Sau de un neologism, ca și cum
N-ar fi fost vorba de tine.
Apoi au venit vînturi și ploi
Prin ierburi, prin arbori, pe ape
Și am văzut că și tu te-ndoi
Ca și copacii aproape,
Care stăteau între noi.
Și cînd ploaia a căzut mai tare,
Nu știu cum de ne-am amestecat :
Am crezut că sînt rîu și ești mare,
Lîngă un țărm însemnat
Spre care se-ndreaptă vapoare.

Apoi tu te-ai îndepărtat puțin
Ca să-ncapă între voi cuvinte
Ce s-au mai spus de cînd minte țin
Brazii și vulturii și alte sfinte
Eternități rotitoare.

Și-atunci mi-ai spus că vorba mea te doare.

(Ce și de ce te durea, n-aș fi putut
Să-ți spun atunci, și poate nici tu
Nu știai că și pămîntul la început
A scos un strigăt cînd îl duru
Firul de iarbă. Poate că nu
Îți era decît frică de această ciudată aversă
Și n-ai mai putut să rămîi
Sub ploaia aceasta inversă,
Care-a căzut pentru noi mai întîi
Umplîndu-ne cerul de-o apă
Amețitoare, asemenea vinului,
Legănîndu-ne stelele — ne-ncetat luminînd
Frumusețea destinului).

Apoi s-a făcut din nou cer
Albastru, negru și cenușiu,
Peste păduri și drumuri de fier,
Peste cîntecul tău luminos și viu
A căzut o frunză, apoi un stingher
Fulg de nea.
Numai uitarea nu mai venea.
Eu am rămas ca fiecare,
Aplecat cîte-ntr-o zi spre-o adîncime
A numelui tău, alteori doar de umbre fugare
Prins în ispite.
Altfel copacii o duceau bine,
Riul curgea la fel pe sub soare,
Vreun trecător mînca semințe prăjite,
Întors de la stadion, mi se pare.
Apoi a fost luni, marți, miercuri
Și tu dansai în jurul meu tot mai îndepărtată.
Joi a fost dărîmat colțul de stradă
La care aș fi vrut să te-aștept
Și numele tău s-a făcut că piere
Prin praful roșcat, printre oamenii
Ce construiau cartiere.
Vineri a fost zi plină pînă
La șapte-n amurg. Iar seara — seară.
(Unul spunea că-i fîntînă
Beat ca de-ntîiia țigară
De fata ce-o ținea de mînă)
Simbătă am fost student cuminte,
Atent la gramatică și la istorie literară,
Iar după-amiază a fost primăvară.
(Adică dincolo de geam)
Cu gîndul în brazii de-afară,
Mă clătinam, clătinam,
Cînd tu ai căzut ca o rară
Clipă în ceasul prin care treceam.
Și după cum pasu-ți sunase
În mine, cînd apăruseși din nou,
Am știut că ești unic ecou
Al celor mari strigăte șase
Din săptămînă, că tu
Ești duminica mea, împărțită
În fiecare zi cîte-o clipă,
Cînd oamenii își spun ca de cînd se știu : noroc,
Între țara de lut și țara de foc,
Cînd drumul e simplu ca fiecare
Și riul curge ca orice apă curgătoare,
Fără să strige că se varsă-n mare.

De astăzi încolo voi fi mai bun.
Îl voi ierta pe mincinosul prun
În care-ar fi cîntat păsări ciudate,
Făcîndu-l să-nflorească-n iarnă, și pe cel nebun,
Care-mi vorbea de un neologism neînțeles, ca și cum
N-ar fi fost vorba de tine.

Altfel, copacii o vor duce bine.

TINERI PE LOCOMOTIVA

La 9 și cîteva minute, autobazul gol și întîrziat se ticsește pe neașteptate. Noii călători sînt fără excepție tineri, și, ceea ce mă contrariază la început, dar apoi mă lămurește pe deplin asupra momentului la care asist, par să vină dintr-un același loc. Îi leagă o intimitate gălăgioasă și suverană care mă face să mă simt pus sub interdicție. Dintr-un colț în celălalt al autobuzului discuțiile se încrucișează cu o familiaritate pe care se simte că a întrerupt-o doar învălmășeala urcării. Se vorbește de profesori, de formule, de examene, de probleme ce trebuie rezolvate încă în seara asta. Înțeleg deci că am de-a face cu niște elevi de la seral ; că, la o oră pe care o crezusem a somnului și a nemișcării, orașul abia începe să se anime.

Un al doilea autobuz sosește și se umple tot atît de repede. Pornind, las în urmă o piață încremenită și rece, presimțind însă zecile de ferestre care, aprinse, urmează să împrăștie în toate colțurile orașului gîndirea, căldura...

★

— La noi, optzeci la sută din oameni sînt tineri, mi se spune, și eu înregistrez statistica aproximativă cu aerul că îmi este cu totul inedită. Pop, care e media de vîrstă la noi ? aruncă apoi vecinul întrebarea peste întregul autobuz. Douăzeci și cinci ? Douăzeci și cinci de ani media de vîrstă ! îmi traduce apoi tot el răspunsul, ca și cum eu nu l-aș fi auzit pe Pop, ca și cum Pop nu mi-ar fi răspuns și mie.

La drept vorbind, nu prea știu ce se înțelege prin acel „la noi", bănuiesc însă că e vorba de depou. Și apoi cele două cifre nu-mi sînt deloc străine.

★

La ora asta (s-a făcut nouă și jumătate) depoul, străluminat și el de neon, trăiește ca ziua. Curtea e largă, împînzită cu ronduri de flori, peste care fumul perpetuu a țesut un voal străveziu de lignit. Împrejurul rondurilor liniile de oțel figurează o plasă de păianjen ruginie. Ca de obicei, mișcarea curții e sporadică și nehotărîtă, mai mult greoaie decît impetuoasă. De-a lungul liniilor năclăite de păcură o locomotivă plină de praf, abia sosită din cursă, își face alimentările. De la „piața de cărbune" înaintează enigmatic zece-cincisprezece metri, se oprește în fața unui rezervor, pufăie extenuată, apoi pornește din nou, ca într-o joacă, pe itinerariul ei sacadat. Alte trei locomotive dormitează în apropierea plăcii turnante. În remiză se zăresc, însfîrșit, prin ușile întredeschise, alte cîteva, semănînd în semiîntunericul dinăuntru, cu niște mașini puse pe butuci. Cu excepția personalului primei locomotive, nu se zărește în jur nici țipenie de om. Într-un tîrziu, un paznic începe să curețe curtea, declanșînd din mătura de vișin un hîrșîit imens, părînd că vrea să sporească prin el liniștea.

Ceea ce dă, într-adevăr, specificul unui depou — și nu numai la ora asta, dar, chiar ziua, pentru că aici alternările luminii și umbrei n-au practic nici o importanță — este contrastul neașteptat între dimensiune și sunet. Unui loc atît de obișnuit cu sosirile și plecările, cu miile de cai putere, cu giganții dezlănțuiți, ești gata să-i asociezi o hărmălaie enormă. Dimpotrivă, sonorul este înhibat aici de grandios. Așteptîndu-te să găsești o uzină te izbești de un laborator uriaș. Pînă și tunetul forjei, dominant în alte locuri, se pierde, este șters față de miile de tone ce se perindă prin apropierea lui. În depouri, liniștea relativă pune o pecete de provizorat pe fiecare oră, pe fiecare clipă. Mai mult, la acest provizorat contribuie și programul cu totul neobișnuit de muncă, felul cum ziua este împărțită în bucățele, cum oamenii vin și se duc fără să se întîlnească, de multe ori, decît la ședințe.

În încăperea șefilor de tură, în mulțimea mecanicilor care își așteaptă rîndul să plece în cursă, zăresc pe doi dintre seraliștii cu care am venit. Încăperea aceasta se aseamănă în același timp cu o cameră de gardă și cu poarta unei uzine. Pereții sînt acoperiți cu fișe de pontaj. Aici se pontează însă pe numărul de ordine al locomotivei, nu pe cel al omului. În dreptul fiecărui număr se află un cui în care la întoarcerea din cursă, mecanicul agață cheia locomotivei. Cu cît sînt mai puține chei, cu atît parcul este folosit mai complet.

Seraliștii fac probleme de matematici, așezați la una din mesele de brad înnegrite. Unul din ei va pleca la orele 1 spre Ilva-Mică, celălalt la orele 3 în direcția Salva. Au hotărît cu o seară înainte să vină de la cursuri direct la depou, pentru a se pregăti în vederea tezei. Sînt furioși pe perechile lor, pe fochiști care, elevi și ei, au preferat să facă un ocol pe la club. Unul s-a dus să danseze, celălalt e solist vocal și are o repetiție.

Mi se explică pe larg ce înseamnă așa numitul „turnus al seraliștilor", despre care aud pomenindu-se mereu. „Turnus" înseamnă, în limbajul depoului „orar". Turnusul fixează pe o perioadă anumită locomotiva, fochistul, ora și direcția în care va pleca fiecare dintre mecanici. La întocmirea lui se ține seamă de o mie de factori, și a mai întroduce printre aceștia și programul școlii serale constituie o complicație uriașă. Totuși, la Dej, inițiativa a rezistat, pentru că de la bun început s-a pus condiția ca beneficiarii ei să rămînă fruntași în muncă și la învățătură. Reușita depinzînd numai de ei — pentru că un turnus special înseamnă implicit o brigadă aparte — băieții s-au organizat de așa natură încît să îndeplinească ambele cerințe. Avantajul de a avea mereu un coleg lîngă tine este enorm. În timpul cursei discuțiile sînt practic imposibile, însă la staționările mai îndelungate poți să recapitulezi împreună cu el o lecție ori cel puțin să completezi niște notițe. Există cazuri cînd fochistul e într-o clasă superioară mecanicului, și atunci, pentru cîteva minute, ierarhia se inversează. Dar imediat după pornire lucrurile revin la normal, pentru că „producția și școala se pot împleti foarte bine, dar nu se suprapun niciodată", îmi explică, filozofînd, Petru Someșan, parcă temîndu-se să nu-i taxez zelul studios drept indisciplină profesională.

E un băiat de 23 de ani, pe fața căruia meseria a pus o febră neastîmpărată. Zvelt, dar totodată viguros, cu ochii ageri și melancolici în același timp, el se aseamănă oarecum cu toți mecanicii tineri pe care i-am cunoscut aici. Cred că explicația constă nu numai în apropierea de vîrstă, dar și în identitatea preocupărilor. Se spune că oamenii care se iubesc încep cu timpul să-și împrumute unii altora trăsăturile feței, dar iată că același lucru se aplică și oamenilor care muncesc și învață împreună.

★

— La noi, optzeci la sută din oameni sînt tineri, îmi spune la rîndul lui Ignat Dascălu. După care, ca scăpat de un motto obligatoriu, începe să-mi povestească istoricul depoului. E un istoric care mi-e atît de cunoscut, încît din nou sînt predispus să reiau comparația cu marile șantiere.

Pe locul acesta a fost o mlaștină. Prin 1948, a început construcția complexului C.F.R. Complexul avea sarcina să unească o serie de bazine economice din Moldova, Maramureș și Ardeal, multe din ele pe atunci, abia în proiect. Lucrările au început aproape concomitent cu construcția liniei Salva-Vișeu. Istoricul ar avea, astfel, trei perioade. Una, a începutului, caracterizată prin fluctuații mari de cadre, prin viața eterogenă, prin acea bătălie frenetică a omogenizării, al cărui prototip avea să devină Hunedoara. Cea de a doua perioadă, după punerea în funcțiune, în 1955 : a acomodării la specificul feroviar de muncă. Cea de a treia, de prin 1958 încoace (pentru că nevoia de tehnicieni creștea vertiginos și, pentru că, pe de altă parte, mulți din cei transferați aici refuzau să rămînă) — a recrutării actualei generații de tineri. Metoda e următoarea : se face, de obicei, apel la absolvenții de școli profesionale originari din regiune, pentru ca, o dată cu absența nostalgiei locurilor natale, să fie evitată orice surpriză. După cei trei ani de școală, tinerii sînt repartizați, ca lăcătuși, în cadrul atelierelor depoului. Cei ce doresc să devină mecanici sînt trecuți, după un stagiu în ateliere de un an, pe locomotive, au dreptul să se înscrie la școala de mecanici. Acoperirea celor 25.000 de kilometri durează în medie trei ani, la cei ce, paralel cu „focăria", urmează și seralul, dar nu depășește doi ani la ceilalți. Astfel că un tînăr angajat în depou la 16 ani are toate condițiile ca la 20-21 de ani să conducă un tren.

— La început mă speriam eu însumi de răspunderea pe care o purtam, întervine și Someșan. Cu timpul însă m-am obișnuit cu gîndul că o merit.

Această mîndrie a răspunderii, a încrederii de care au ajuns să se bucure atît de timpuriu, le-a creat tinerilor un sentiment nou : de prețuire a timpului, de luptă neîntreruptă cu el. Nu întîmplător cel puțin jumătate din ei urmează cursurile serale. Nu întîmplător preferă „turnusul" de noapte pentru ca să nu lipsească de la nicio lecție. Nu întîmplător, în perioada cînd urmează la Cluj școala de mecanici, se transferă și cu seralul acolo. Unii devin în același timp mecanici și absolvenți de liceu, și atunci se înscriu, fără cea mai mică întrerupere, la cursurile fără frecvență ale politehnicii.

— Douăzeci și cinci de ani, media de vîrstă ! exclamă în încheiere șeful de tură Dascălu, și nu pot să nu mă gîndesc din nou la entuziasmul lucid, decantat din atîtea frămîntări, al Bicazului și Hunedoarei.

Ora douăsprezece. Au sosit de la club cei doi fochiști așteptați. Împreună, continuă exercițiile de matematică.

★

Coridorul dintre ateliere e înalt și îngust, ușile care se înșiră în dreapta și în stînga sînt dintre cele mai casnice, cu ochiuri de sticlă în partea de sus, și faptul mă face să mă cred traversînd mai degrabă o instituție. Ușile sînt însă pline, în dreptul clanțelor, cu pete de ulei, iar pardoseala coridorului e îmbrăcată în acel amestec de pămînt și păcură, cu aspect de bitum topit, atît de propriu lumii depoului. Mă gîndesc cît de repede îmbătrînesc edificiile feroviare și cît de contrară, de ascendentă și de viguroasă este în schimb evoluția oamenilor care le stăpînesc.

S-a făcut tîrziu, și Tămaș, unul din fochiștii sosiți de la Clubul C.F.R., îmi vorbește despre activitatea de acolo. Nimic din ce i se cere unei astfel de instituții nu lipsește, începînd cu formațiile ei multiple și sfîrșind cu tablele de șah. Dar ce e mai important e faptul că, în cea de a doua jumătate a zilei, clubul devine o necesitate organică a oamenilor, un loc de întîlnire obișnuită și totuși mereu proaspătă.

— De la șase în sus, Clubul și seralul sînt cele mai de seamă instituții din Dej, glumește interlocutorul meu, lăsînd însă îndărătul glumei o severă nuanță de seriozitate.

După cîte înțeleg, e vorba de ceva atît de categoric în puterea de atracție a acestor două focare, încît întreaga viață a tinerilor se orientează după ele. Aproape că te-ai aștepta ca magazinele înseși să-și fixeze orarul în funcție de orarul lor. E și explicabil, pentru că unde altundeva, un oraș tînăr, locuit de foști colegi și de vechi consăteni, își poate potrivi ceasul, decît aici, în locurile unde cultura și viața în comun se întrepătrund atît de firesc ?

La rîndul lor, cultura și viața în comun determină, atît de neobservat încît rezultatele nu mai surprind pe nimeni, mari schimbări în felul de a fi al tinerilor. Drapelul de fruntași pe țară, deținut din anul trecut, faptul că nenumărate inițiative profesionale au pornit de la Dej și și-au găsit tot aici propagatorii cei mai constanți, nu sînt decît fațete ale aceleiași medalii. Oamenii simt munca și-i dăruiesc mereu, ceva din ei înșiși, ceva din multilateralitatea lor.

★

Triajul pregătește garnitura care va pleca spre Salva. E aproape ora 1. Someșan și Tămaș se pregătesc să-și ia în primire locomotiva. Îi privesc cum se îndreaptă spre remiză, cu hainele tîntite burlăcește, pe umăr, și simt cum îi urmărește o mare lumină pe care, o dată cu zecile de vagoane, o vor duce cu ei în depărtări.

Romulus Rusan

OPT REPORTAJE DE BUZUNAR

Munții iau aminte

N-a văzut niciodată muntele. Născut în Deltă, a călătorit cît a călătorit, dar muntele nu l-a văzut. E mecanizator. Recoltează 25.000 kilograme de stuf într-o singură zi (față de 700 cît se recolta înainte cu tarpanul). Celuloza fabricată din stuful acesta salvează zilnic de la sacrificare o sută cincizeci metri cubi de material lemnos. Într-un an — o pădure.

Munții iau aminte la numele lui Ion Sava, deși el n-a văzut nici muntele, nici pădurile pe care le apără.

Știuca cu cerceii de aur

Tesătorul Dumitru Simion de la postăvăria din Buhuși cumpără pentru nepoțică, de ziua ei, o pereche de cercei. De aur. Neapărat de aur. E o veche datorie a sa față de propria amintire de copilărie. De fel e din comuna Costișa, de pe moșia lui Cantacuzino-Pașcanu. Stăpîna avea lîngă conac un iaz bine păzit, în care înota o știucă cu cercei de aur. N-a apucat să privească vreodată — nici el, nici ceilalți copii — peștele căruia doamna îi prinsese, parcă-n batjocură, cercei de aur în urechi.

— Te cred ! repetă Dumitru Simion ori de cîte ori îi mai spune nepoatei povestea știucii cu cercei de aur. Doar nu era să dea aurul muncitorilor care munceau. Mai bine să-l pună în apă, unui pește, de frumusețe.

Și de fiecare dată nepoțica rîde neîncrezătoare.

Timp deschis

Lăcătușul pictează în orele libere. Cunoaște valoarea luminii, a fiecărei culori și-a ritmului, din munca lui la Uzinele „Grivița Roșie". Una din lucrările în ulei semnată Gheorghe Lăiniceanu a fost expusă la Berna.

Orele libere ale lăcătușului călătoresc.

Pasiune

Startul i-l dă soarele, și tot el îi dă și ultima aterizare. Cincizeci de decolări și aterizări pe zi execută aeronava „AN-2", comandată de Ovidiu Popa. Comandantul este maestru al sportului. A deținut unsprezece recorduri naționale de zbor fără motor, dintre care unele pe planoare de concepție și construcție proprie. Acum pregătește un nou aparat, clasa sub 500 de kilograme, cu care vrea să doboare cîteva recorduri mondiale.

Dar pînă atunci, zboară. La bord : sămînță de trifoi (cu patru foi ?). Echipajul său a însămînțat, pentru prima oară în țară, fără să clintească un fir de grîu, 160 hectare trifoi ascuns.

E și acesta un record.

Meteorologie

Un bărbat fără vîrstă, o mamă cu un copil, un țăran bătrîn. Privesc cu toții cîmpul, prin fereastra compartimentului.

— Și cum o să fie astăzi vremea, moșule ? întreabă orășeanul. Că așa sînteți dumneavoastră, știți de la țară : cunoașteți timpul după semne.

Bătrînul nu mai privește pe fereastra compartimentului.

— Știu și eu ? Astăzi am pornit devreme de-acasă, n-am apucat buletinul meteorologic la radio.

În compartiment zîmbește un copil.

Cîntecul prieten

Sculerul-șef de la Fabrica de rulmenți din Bîrlad are un cîntec preferat : „Serile în împrejurimile Moscovei", interpretat de Mark Bernes. A cunoscut Moscova cu prilejul specializării sale la marea uzină „G.P.Z. 1". Acolo l-a cunoscut și pe maistrul Koterev, venit apoi în schimb de experiență la Bîrlad. În amintirea serilor petrecute împreună în împrejurimile Moscovei, el i-a dăruit discul. Lui Vintilă Capiton îi place să-l asculte mereu. Și ori de cîte ori își imaginează cum se învîrt, pe toate șoselele țării, rulmenții fabricați la Bîrlad, i se pare că și ei cîntă melodia discului său preferat.

Rulmenții au împrumutat cîntecul prieten,

Rol greu

Muncitoarea Ana Gorobăț este artistă amatoare. Dintre rolurile învățate, cel mai greu i s-a părut a fi văduva senatorului din piesa „Și pe strada noastră". I-a fost aproape imposibil să intre în „pielea" personajului, fiindcă nimic nu le apropie, totul e profund deosebit între ele. Văduva senatorului se poate lăuda că, deși doar ca personaj de teatru, i-a mai pricinuit necazuri unei muncitoare. Pentru Ana Gorobăț, și acesta e pînă la urmă prilej de satisfacție : în sinea ei și-a propus să joace rolul văduvei tuturor foștilor senatori.

Memorie

În satul Păulești (regiunea Baia Mare) nu mai există nici o casă veche, în afara unui bordei acoperit cu stuf, păstrat ca piesă de muzeu pentru generațiile viitoare. Tot pentru ele se păstrează, în zidul fiecărei case, ceva din amintirea anilor de mult trecuți. Colectiviștii din Păulești au folosit la clădirea noilor case și cărămizile gardului înalt al fostului conac. Părticica aceea din casa colectivistului reprezintă memoria.

Mihai Stoian

VIITORUL AL DOILEA

CORNELIU LEU

Acțiunea romanului „Puterea" oglindește un episod din lupta clasei muncitoare de după Eliberare, luptă dusă pentru consolidarea puterii, pentru înlăturarea reprezentanților partidelor istorice din posturile-cheie ale administrației de stat.

Continuînd și dezvoltînd acțiunea nuvelei „Singele și apa", apărută în 1959, autorul descrie lupta maselor muncitoare dintr-un oraș pentru instalarea unui primar comunist.

Publicăm mai jos fragmente din prologul romanului.

...La comandamentul militar era mare forfotă. Se transmiteau comenzi și se primeau rapoarte, se bifa pe planuri dinainte stabilite confirmarea legăturii cu unitățile, se centralizau cifrele depozitelor existente, pentru ca, o clipă mai tîrziu, aceleași cifre să se defalce pe unități ; zbîrnîiau telefoanele și, pentru prima dată în istoria unui comandament militar de la noi, se stabileau și se dirijau acțiuni comune ale armatei cu formațiile de muncitori.

— Ah, cum mă mănîncă palmele, spunea, cu voce puternică, baritonală, un locotenent deșirat, cu mîini lungi ieșindu-i din uniforma decolorată — de-abia aștept să pornim, să-i punem pe fritzi cu botul pe labe !...

Ofițeri și reangajați foiau pe săli și prin intrări. Subunități se masau în curte și pe străzile din jur. Pe lîngă porți, motocicletele și mașini de campanie frînau brusc, nervos, sau își luau zborul cu promptitudine de start.

Acest comandament militar care, ca în multe locuri din țară, luase ființă în noaptea de 23 August, conform planului insurecției stabilit de Partidul Comunist din Romînia în colaborare cu ofițeri patrioți din comitetul militar, avea ca obiective principale neutralizarea unor unități nemțești foarte diverse : dejucarea planurilor unui contraamiral, apărarea împotriva atacurilor a două flotile de aviație și a două divizii de pușcași retrase la regrupare ; avea de apărat portul, avea de apărat un mare pod. Datorită împrăștierii acestor obiective, situația era destul de grea.

Dar nu împrăștierea obiectivelor fusese în întreaga țară principala cauză a situației grele. Ca întotdeauna în istorie, trebuiseră să intervină și acum acele elemente șovăitoare și ezitante care știu numai să culeagă laurii, să pozeze în eroi, dar cînd e vorba de vreo acțiune hotărîtă o evită, ba chiar o și încurcă, fiind mai interesate să transforme lovitura de stat într-o mică și neesențială schimbare decît într-o adevărată revoluție. De data aceasta, avînd în vedere faptul că situația politică dusese la o colaborare cu burghezia și palatul, inconsecvența acestora s-a făcut simțită chiar la cîteva ceasuri după arestarea lui Antonescu.

Timp de luni de zile, după indicațiile Partidului Comunist din Romînia, ofițerii din comitetul militar colaboraseră la planul insurecției, susținînd date cu privire la efectivele germane, plasînd unități romînești în jurul lor în așa fel încît la ora H să poată face față unui contraatac hitlerist.

La ora șapte seara a zilei de 23 August, erau gata toate ordinele de bătaie, ale tuturor unităților din București. Comandanții de regimente au fost chemați, li s-au înmînat ordinele, cu mențiunea strictă de a nu ieși nici cu o literă din cuvîntul lor, și au fost puși sub controlul celor două comandamente — de nord și de sud.

La ora opt seara, însă, deci numai cu o oră mai tîrziu, de la Președenția Consiliului de Miniștri, în fotoliul căreia se așezase aghiotantul regal, generalul Sănătescu, se ordonă să se oprească orice acțiune împotriva germanilor, fie ei militari, fie din organizațiile paramilitare.

Armata noastră, care se pusese aproape în întregime în slujba insurecției, a fost contrariată de acest ordin, mai ales că multe puncte de observație anunțau că nemții se pregătesc de luptă.

În timpul nopții, un locotenent romîn, lung, deșirat, cu ochelari mari și boneta prea mică pentru capul pe care-l avea, controlînd punctele fixe din jurul portului și rafinăriilor, le spunea soldaților, fără nici o ezitare :

— Băieți, dacă vedeți că nemții trag sau pornesc la vreo acțiune, deschideți foc, fără să mai așteptați nici un ordin, ați înțeles ? !

— Înțeles, să trăiți ! — răspundeau soldații cu ochi mari, aproape strigînd de bucurie.

Apoi deveneau gravi, conștienți de importanța momentului, îndîrjiți și hotărîți să lupte pînă la capăt, să scoată dușmanul din țară.

Se răspîndise și în rîndurile lor vestea că regele ordonase să nu se tragă în germani.

Ordinul locotenentului deșirat era pentru ei vestea celei mai mari izbînzi : va să zică nu fusese numai un vis plăcut de-o clipă în întreg acel coșmar care dura de ani și ani ; fusese adevărat ! Și mîinile mari de țărani și muncitori se strîngeau cu putere pe arme, soldații aceia rufoși și nebărbieriți căpătau demnitate și conștiință de sine și, în ciuda ordinului regal, ar fi fost în stare să facă față la zeci de SS-iști bine hrăniți.

De fapt, lucrurile cam așa evoluaseră : chemați la palat spre a li se aduce la cunoștință schimbările în ordinea statului și armistițiul cu Uniunea Sovietică, generalii germani Hansen, șeful misiunii militare germane, și Gerstemberg, comandantul aviației germane, și-au dat cuvîntul de onoare că nu vor opune nici o împotrivire, că vor merge în pădurea Băneasa unde era masat grosul trupelor lor și le vor ordona să depună armele.

Ajunși acolo însă, ei i-au arestat pe cei doi ofițeri romîni care-i însoțeau și-au pornit atacul împotriva Bucureștiului.

Așa că, în noaptea aceea de miercuri spre joi, situația a fost grea și foarte încordată, mai ales din pricina derutei pe care a pricinuit-o ordinul noului președinte al Consiliului de Miniștri.

Militarii cinstiți, toți, indiferent de opiniile lor politice, animați de sfînta ură împotriva celor care aduseseră țara într-o situație atît de grea, erau contrariați de miopia generalului proaspăt postat la cîrmele țării. Și a fost nevoie de o mînă de fier ca să restabilească ordinea planului de insurecție așa cum luni de zile el fusese pus la punct.

Foarte mulți ofițeri protestau împotriva acelui militar elegant, cu două șuvițe de păr alb brăzdîndu-i fruntea, a cărui uniformă nu făcea față decît cochetăriilor palatului. Oamenii voiau să pornească mai repede la acțiune, să termine o dată cu nemții despre care veneau vești că se tot aranjează, se tot masează, se tot pregătesc de ripostă.

— Vasiliu, ai aranjat punctele fixe ?

— Le-am aranjat, domnule maior ; pînă la bariera dinspre sud.

— Bun, vino-ncoace. Ce consemn ai dat ostașilor ?

Deșirat, și cu mîini lungi ieșindu-i din uniforma decolorată, locotenentul cu ochelari mari și bereta prea mică pentru capul său, se uită în ochii comandantului și-i spuse fără nici o ezitare :

— Domnule maior, vă raportez : le-am dat consemnul pe care mi l-a dictat inima.. Și-ncercă să se explice : dumneavoastră mi-ați ordonat „după caz"... Știți cum lucesc ochii soldaților !...

Maiorul își încleștă un moment mîna pe brațul său, apoi spuse autoritar :

— Nu ascult la ora asta explicații, Vasiliule. E clar : dacă ai procedat conform ordinului...

Și-un zîmbet șiret, complice, îi înflori o secundă în colțurile buzelor.

— Conform ordinului, domnule maior !... rosti locotenentul, plin de bucurie pentru faptul că fusese înțeles ; aceeași bucurie pe care o manifestaseră mai înainte și soldații în fața ordinului său.

— Bine ; acum ai altă misiune, îi spuse maiorul ; uite, trebuie să te duci să descoperi unde se află un profesor universitar și să-l pui la adăpost...

Locotenentul ascultă o clipă cu respectul de rigoare, apoi făcu un gest și spuse moale :

— Am înțeles... Dar nu putu să-și calce pe inimă : dacă dumneavoastră, domnule maior, considerați că tocmai eu...

— Vasiliule, nu ne cunoaștem de ieri, de-alaltăieri !

În glasul maiorului era și mustrare și imputare. Era ceva și de ordin, dar și de supărare prietenească. Asta pesemne că îi dădu curaj locotenentului.

— Tocmai de aceea, domnule maior, tocmai pentru că nu ne cunoaștem de ieri de alaltăieri, mi-am permis să vă raportez : știți cît de mult aștept să pornim împotriva hitleriștilor și tocmai acuma... Domnule maior, pentru așa ceva sînt destui care nu știu cum să se mai fofileze... Mie, dați-mi vă rog ordin să-l arestez pe von Brinckman și-n cel mai scurt timp sînt cu el aici, în dinți ; dar să-mi dați o misiune de P.S. tocmai acuma, domnule maior...

Maiorul zîmbi înflăcărării lui, dar nu-i dădu curaj.

— Tocmai fiindcă ești cum ești, ai misiunea asta. Trebuie să dăm un om de nădejde care să meargă din partea comandamentului. Pe semne că omul prezintă vreun interes în legătură cu insurecția. Tu ai făcut și politehnica, cred că-l și cunoști pe profesor... Dar argumentul cel mai important care face ca alegerea să cadă pe tine, este faptul că el locuiește într-un cartier înțesat cu nemți, iar tu știi să te descurci. Mi se pare că ai studiat bine poziția, locotenent Vasiliu, nu ?

Și-l privi insinuant, ca pe un om cu care are secrete comune. Apoi îl bătu prietenește pe umăr.

El nu mai îndrăzni decît să mormăie :

— Am înțeles... Dar ce mare interes poate să fie tocmai acuma cînd noi trebuie să ne răfuim cu nemții !...

În ochii maiorului vedeai și lumina unei înțelegeri și un zîmbet de satisfacție :

— Tocmai de asta, Vasiliule ; caută să-ți termini cît mai repede misiunea și întoarce-te. Îți promit că mai păstrez cîțiva nemți și pentru tine !, glumi el... Uite, ai să mergi cu dumnealui...

De-abia atunci observă locotenentul că, într-un colț al încăperii stătea, cu șapca în mînă, un om negricios, nu prea înalt dar bine legat, cu mustață neagră și ochi vioi, cam ironici.

— Să vă prezint, hotărî maiorul. Domnul... din partea formațiilor patriotice și locotenentul Vasiliu, băiat cinstit, îl urăște pe Hitler de moarte, dar e o fire cam intempestivă.

— Drăgan, spuse omul solid, întinzînd o mînă cu degete răschirate.

— Locotenent Vasiliu, rosti ofițerul fără nici o tragere de inimă.

★

— Îl cunoașteți pe acest profesor, domnule locotenent ?

— Îl cunosc !...

Dar acest „îl cunosc" sună în glasul gros și sonor al militarului „dă-l încolo"...

Drăgan îl cercetă cu privirea sa nebinevoitoare, ca și cum ar fi vrut să-i spună : „te lași cam greu, nenicule ; ți-am încurcat treburile, ce tot faci așa pe bosumflatul ?"

Parcă ghicindu-i gîndurile, sau poate numai simțindu-se privit, locotenentul ciolănos, care se mișca fără nici un chef, spuse cu un ton din care ghiceai că nu prea obișnuiește să ascundă ceea ce gîndește :

— Domnule, dumneavoastră, comuniștii, sau gărzile patriotice, ce sînteți, n-aveți într-o asemenea situație treburi mai importante decît să umblați după moșnegi ca ăsta ? Insurecția e pornită de-atîtea ore ; în toată țara oamenii luptă. Iar noi doi...

Drăgan tresări. Îl privi mirat. Se așteptase la plictis, la supărare, dar nu la o întrebare pusă verde-n față, așa cum ar fi pus-o și el.

Și tocmai faptul acesta îl înfuria. Se pregăti să-l pună la punct.

Undeva însă, în străfundurile lui de om simplu, nu se putuse să nu-i placă modul direct cum pusese ofițerul chestiunea. Da : în toată țara, de mai bine de o noapte, insurecția se desfășura din plin ! Și, amintindu-și că și el pornise fără prea mare chef cînd auzise care era prima lui sarcină după eliberare, răspunse moale :

— Domnule, eu sînt un muncitor și am învățat un lucru : sarcinile pe care ni le dă partidul nostru sînt întotdeauna importante.

Prin ochelarii cu lentile clare, privirile militarului căpătară sclipiri. Îl măsurară pe Drăgan. Apoi acesta auzi un glas sentențios.

— Admir încrederea dumitale în partidul dumitale, spunea locotenentul cu superioritate, ca și cum ar fi fost calitatea lui să aprecieze ; dacă poporul nostru ar avea într-adevăr partide care să merite încrederea oamenilor, ar ieși din impasul penibil în care se zbate de zeci de ani, dar asta... și, spuse și acest lucru tot cu puțină vanitate și tot cu convingerea că părerea lui este principalul factor în toate... dar asta nu-mi schimbă cu nimic impresia că n-are rost să pui doi oameni să-și piardă vremea cu un bătrînel, fie el profesor universitar, cînd acum fiecare romîn ar trebui să imobilizeze cîte un soldat de-al lui Hitler.

Drăgan nu-i răspunse. De fapt, ce-avea să-i răspundă ? Drept lucru, îl cam înfuria îngîmfarea acestui militar alături de care străbătea orașul, gesturile lui grandilocvente. Mai ales, îl nemulțumea modul total lipsit de modestie cu care-și punea părerile sale alături de cele ale partidului. „Se consideră buricul pămîntului", își spunea el cu ciudă, mustind și simțind nevoia să mormăie nemulțumit... Însă, în ceea ce privea părerea aceluia în legătură cu profesorul, nu putea decît să-i dea dreptate.

Era omul ferm, care știa să-și îndeplinească bine și cu încăpățînare o sarcină dată de partid. Iar, de cînd își dăduse seama care este drumul lui, omorît fiind, ar fi fost în stare să se încăpățîneze și să nu-și dea duhul pînă nu și-ar fi îndeplinit misiunea. Sarcina aceasta pe care o primise acum, era cert lucru că o va îndeplini ; o va îndeplini neprecupețind nimic. Dar, de cînd plecase de la sediul județenei pînă acuma, și el simțise nevoia să se întrebe : oare tocmai lui trebuise să-i revină treaba asta cu profesorul ? Lui să-i fi dat o armă să tragă-n nemții cu uniforme cenușii, sau să înceapă răfuiala cu burghezii !... Și, cu toate că nu voia să recunoască, simțea că nu ceea ce avea de făcut, ci faptul că se afla la prima sa misiune de după eliberare, îi dădea avînt.

Faptul acesta și glasul răspicat al secretarului pe care-l auzea încă în urechi : „Da, Drăgane. Asta e sarcina care ți se încredințează. Tot așa cum mie mi s-a dat sarcina să conduc acțiunea aici, tot așa cum tovarășii au sarcini în alte colțuri ale țării. Sînt lucruri pe care partidul le-a gîndit încă de mult !... Știi prea bine, doar !... Ai grijă cum procedezi cu profesorul. Sînt zeci și sute de oameni de care trebuie să ne ocupăm în zilele astea, dar fiecare dintre ei este la fel de important ; ca dovadă că partidul îi are în atenție. Hai, du-te. Profesorul stă într-un cartier plin de trupe germane, unde-ar fi posibil din moment în moment să se dezlănțuie lupta. Trebuie să-l punem la adăpost".

La primele ceasuri ale dimineții, ale primei dimineți libere, orașul arăta fericit și nedumerit ca un adolescent. Unele ferestre închise continuau să se împotrivească războiului, cu pavăza neagră a camuflajului ; altele, larg deschise, arătau să aflaseră vestea și respirau cu nesaț aerul liber. Atmosfera era proaspătă, lumina soarelui își anunța sosirea prin mari drapele trandafirii arborate deasupra mării, pe cerul răsăritului. Afișe mici, tipărite grabnic, anunțau că Partidul Comunist din Romînia își cheamă toți membrii săi la sediile din diferite străzi, cheamă întregul popor muncitor să pună mîna pe arme și să lupte împotriva hitleriștilor.

Iar el, Drăgan, în loc să se afle acolo, mergea alături de ofițerul deșirat și, culmea, uneori chiar ar fi fost în stare să comenteze cu el o sarcină dată de partid.., „Halal, Drăgane ! Și vrei să ți se dea sarcini mai importante !"... Și, furios pe sine însuși, scuipă în stînga sa cu dispreț.

Apoi se uită la militarul cu mîini mari ieșindu-i din uniforma decolorată, și-i spuse cam tăios, ca și cum i-ar fi dat să-nțeleagă că nu-i el omul față de care trebuie să-și arate nemulțumirea :

— Nu vreți să mergem ceva mai repede, domnule locotenent ?

Locotenentul nu-i răspunse nimic. Luți numai pasul și deveni mai tăcut, mai morocănos.

★

Cînd fata ridică fruntea și-și scutură părul negru, cei doi rămaseră înmărmuriți văzîndu-i fața prelungă. Era frumoasă. Avea ochii mari și puțin uimiți, puțin speriați. Avea obrazul îngust, smead, limpede și o alură de felină care se ferește și e gata să sară înapoi.

Stătea în mijlocul unui vraf de hîrtii răvășite, înconjurată de cărți scoase din bibliotecă, de sertare lungi și înguste trase afară din lăcașurile lor. Și, pentru o clipă, se opriră amîndoi uimiți.

Prin ușa deschisă spre răsărit, soarele pătrundea în încăpere cu lungi antene luminoase, așezînd umbrele celor doi bărbați pe podea, pe mobilierul cam demodat, pe cărțile răvășite între care stătea ghemuită fata.

Locotenentul își corectă ținuta, își drese glasul, își scoase boneta, făcu un pas înainte și se înclină :

— Duduie, permiteți-mi : locotenent Vasiliu de la Comandamentul militar. Îl căutăm pe domnul profesor, dar apariția dumneavoastră ne-a făcut să uităm totul. Îmi permiteți să vi-l prezint pe domnul Drăgan care mă însoțește în același scop.

Lui Drăgan îi veni să pufnească-n rîs, amuzat de gravitatea cocoșească care-l schimbase aproape complet pe deșirat. Dar, cînd fata îi întinse mîna, nu știu ce să facă, se fistîci. Apoi se trezi în el o veche galanterie, caracteristică muncitorilor de port, și se sili să se poarte așa cum s-ar fi purtat Tase Mustăciosu, leatul său, care avea înainte de război o deosebită trecere la femei.

— Sînteți rudă cu domnul profesor ? Poate chiar fiică... O, ce frumoasă fiică !.. Dar se opri brusc, nemaigăsind ce să spună. Încă dezorientată, fata nu îndrăznea să iasă dintre hîrțoagele ei.

În clipa următoare însă, ea păru că prinde curaj. Se ridică. Înălțută, bine făcută. Își întinse fusta pe coapse c-un gest care, la palmele ei prelungi, se vedea că devenise obișnuință. Și le zîmbi c-un zîmbet prea copilăresc, ce-i strica frumusețea limpede, sobră, bizantină.

— Nu, nu chiar fiică ; în ciuda faptului că ei sînt pentru mine mai mult decît niște părinți, spuse ea repede, curgător, lăsînd pleoapele-n jos ca-n fața unei mărturisiri : sînt nepoata profesorului.

— Nu-i nimic, asta nu vă răpește de loc din frumusețe, ținu să precizeze locotenentul, dînd multe inflexiuni glasului său baritonal

Fata îi zîmbi deschis, parcă recunoscătoare.

„Mare pișicher — își spuse Drăgan — acuma nu mai e supărat că l-am luat de la treburi mai importante". Și, privindu-i atent buzele groase care începeau să spună un alt cuvînt, interveni cam grăbit, considerînd că a trecut destul timp pentru introducere :

— Este acasă domnul profesor ?

Fata îl privi cu ochii ei mari, parcă nepricepuți într-ale vieții. Drăgan simțea cum se-nfurie. Avea impresia că fata încerca să cîștige timp, să găsească un răspuns.

— Am întrebat dacă este acasă domnul profesor, repetă el, apăsat, ca și cum ar fi vrut să-i spună : „hai, fetițo, că la mine nu merge cu mutre din astea de mironosiță care face ochii mari".

— V-am înțeles, v-am înțeles de prima dată, se poate să nu fi înțeles o întrebare atît de elementară !... vorbi fata iarăși prea repede, prea curgător.

Tonul ei îl întărîtă mai rău pe Drăgan : „asta turuie multe ca să nu spună nimic".

— ...Iertați-mă că nu v-am răspuns cu promptitudine, dar apariția dumneavoastră m-a cam tulburat... Gîndiți-vă și dumneavoastră, într-o zi atît de neobișnuită, eu singură în casă...

— Va să zică nu este aici domnul profesor !... Drăgan începea să se îndîrjească. Nu mai era intimidat, nu se mai întreba cum trebuie să se poarte.

— Nu, nu este, bineînțeles că nu este... Ah, ce distrată sînt ! Nu v-am spus asta de la început ?

Și-i privi cu ochii ei mari, nedumeriți.

„Fir-ai a naibii de fită, ce mutre faci !" își spuse Drăgan și vru s-o ia mai din scurt. Dar, în clipa aceea, alături de el, morocănos, fără nici o urmă din recenta galanterie, glasul gros al locotenentului exclamă :

— Formidabil, dom'le ! Va să zică acum trebuie să pierdem alt timp ca să-l căutăm !

Și era atît de convingătoare această nemulțumire, încît Drăgan își aminti de toate planurile pe care le făcuse deschizînd portița de grilaj din fața casei : „Bine c-am ajuns. Înseamnă că-l găsim repede pe profesor, iar pe urmă, Drăgane, o să poți să-ți vezi într-adevăr de treburi !"

Se uită la locotenent. Îi era ciudă pe el, dar trebuia să-i dea dreptate. Asta era situația. Drăgan îl simțea că era sincer în ceea ce gîndea. Dar grandomania lui îl enerva la culme, îl făcea să se crispeze și să nu considere că ar putea avea intimități cu un asemenea om. Răspunse morocănos, într-un fel în care numai nevastă-sa l-ar fi simțit că, de fapt, își calcă pe inimă :

— Aveți altă treabă, domnule locotenent ?... Am primit amîndoi aceeași misiune. Trebuie s-o ducem la capăt !...

Pe fața locotenentului trecu un fulger, scoțînd în lumină toată vanitatea de care era capabil. Și, pentru că era un om care nu obișnuia să ascundă ceea ce simțea, răspunse cu un ton care ar fi fost în stare să desființeze și o baterie de artilerie :

— Află, domnule, că un militar care a așteptat ani de zile să întoarcă armele împotriva celor pe care comandanții lui i i-a băgat pe gît ca aliați, își cunoaște în clipe din astea mai bine misiunea decît un civil !

Rostise vorbele răutăcios, răspicat, tăios, cu același ton pînă la sfîrșitul frazei, arătînd la fiecare silabă cum fierbea în el amorul propriu.

Drăgan nu răspunse nimic. Cu tot trupul său zdravăn, se simțea mărunțel, strivit de privirile rele mărite de dioptrii, ale militarului : „are dreptate, își spuse vinovat, l-am făcut de rîs în fața fetei !"... Și dădu din cap, nemulțumit de propria-i persoană.

Și-ntr-adevăr, toți sorții păreau să spună la fel. Instinctiv, pesemne din aversiune pentru civilul grosolan și uricios, fata se duse mai lîngă locotenent. Iar cînd acesta îi spuse grav : „iertați-ne, duduie, dar fiți sigură că nu vrem decît binele unchiului dumneavoastră", ea îl privi recunoscătoare, îi mulțumi și aruncă civilului, printre gene, o privire destul de neîncrezătoare și ostilă.

Dar Drăgan nu se lăsă. Pe el nu-l interesa decît să-și ducă sarcina la îndeplinire.

— E plecat de mult, domnișoară ? întrebă, cercetînd-o cu atenție.

— De mult, răspunse fata ; apoi se contrazise : adică, de multă vreme s-au dus la vărul meu, dar s-au mai întors... După cum a fost pericolul bombardamentelor, mai mare sau mai mic... Și, privind spre locotenent ca și cum acela ar fi fost în stare s-o înțeleagă mai repede și mai bine : știți, oameni bătrîni, singuri...

— Cum, dumneavoastră nu locuiți aici ?

Întrebarea lui Drăgan sună iarăși bănuitor.

— Bineînțeles, că nu ! răspunse fata ca și cum s-ar fi mirat de-o asemenea întrebare ; și privi iarăși la locotenent : Ei m-au lăsat pe mine aici numai cînd au plecat, ca să fie cineva care să aibă grijă de casă.

„Ce ți-e cu burghezii, își spuse suspicios Drăgan ; imediat l-a mirosit pe ăsta că e mai de-al ei !" Sim-

tea cum renaște în el o veche aversiune pentru cei care aparțineau altor medii sociale.

Își dădea seama că sarcina era sarcină, dar el tare ar mai fi vrut să știe ce hram purta profesorul ăsta și de ce se interesa partidul de el.

Încîntat de atenția care i se dădea, locotenentului parcă i se împurpurase obrajii arși de soare și de vînt. Vorbea galant, temîndu-se parcă să n-o jignească pe fată prin faptul că îl interesa și altceva în afara făpturii ei :

— Duduiță scumpă, poate puteți să ne ajutați, poate puteți să ne spuneți cum dăm totuși de domnul profesor ?

Drăgan îi privea, neputîndu-și ascunde disprețul de pe fața sa mare. Era parcă dezamăgit de modul pedant și demodat în care acela făcea curte : cu gesturi prețioase, încordat și dînd glasului tot felul de insinuări. Și totuși, sub ochelarii ăia cu multe dioptrii, parcă i se părea simpatic și tinerel acum. Era totuși primul om cu care avea o misiune la nici o zi după ce scăpase de închisoare. Într-un fel, trebuia să-l considere tovarăș de al său. Dar asta nu putea, sentimentele lui erau prea categorice. Așa că era bucuros pentru el însuși cînd îl putea vedea pe acela într-o lumină mai bună.

Fata făcuse doi pași spre ușă și aruncase, prin vestibul, o privire afară. Ca un îndrăgostit sadea, c-o grabă puțin ridicolă, locotenentul se duse după ea. Și rămase cu gura căscată cînd ea se întoarse repede și începu iarăși să turuie :

— Vă spun imediat : mă iertați, mă uitam în stradă, mi s-a părut că vine o prietenă de-a mea pe care o tot aștept... Ei sînt la o fermă la periferie, cum v-am spus ; la un nepot de-al lor, inginer la uzinele metalurgice. Îl găsiți pe el și vă duce imediat...

Îi privi cu convingere, ca și cum ar fi vrut să le precizeze că asta era cea mai simplă soluție. În lumina soarelui, care intra mai puternică prin vestibulul cu ușile deschise decît prin fereastră, silueta ei se desena foarte distinct. Era grațioasă și îmbrăcămintea modestă, neavînd nimic din extravaganța modei acelei veri, îi dădea un aer sobru, de studentă conștiincioasă.

— ...La uzinele metalurgice e inginer ; el vine în fiecare zi cu mașina ; cred că la ora asta îl găsiți acolo...

În clipa aceea, un vuiet puternic, atît de bine cunoscut cetățenilor în ultimele luni, puse stăpînire pe văzduhul orașului și o explozie răbufni undeva spre răsărit, spărgînd liniștea dimineții însorite.

Abia apoi începură să urle sirenele, prelung, speriate, surprinse.

O dată cu ele, primele salve ale artileriei antiaeriene creară un echilibru între vuietul văzduhului și liniștea pasivă de jos din oraș.

— Nemții au trecut la atac !

Cei doi se apropiară deodată de ușă. Două păsări negre căzeau în picaj spre centrul orașului. Apoi nu le mai văzură, dar auziră explozia.

— Fir-ar a dracului să fie de treabă !

Vorbele locotenentului porniră una după alta, ca și proiectilele tunurilor antiaeriene care explodau în văzduh, pictînd cerul cu nourași roșietici.

De jos, de deasupra portului, se vedea ridicîndu-se o trîmbă groasă de fum negru.

— Uite-i, uite-i ce fac porcii dracului ! spunea locotenentul înciudat, parcă nu atît pe cei care atacau, cît pe cineva care-l făcuse ca în clipa aceea să nu se afle pe o poziție de luptă.

— Lasă-i, hai mai bine să ne vedem de profesorul nostru, îi spuse Drăgan aspru, ca unui vinovat.

O explozie de ură avu loc în privirile locotenentului. Multele dioptrii de la lentilele ochelarilor o amplificară :

— Dumneata nu știi ce-i aia datorie cum știe un militar, domnule ! spuse el cu dispreț și mînie.

Drăgan nu-i răspunse. Încă îl disprețuia, așa că nu voia să-i facă cinstea să-i spună al lucru de care prea bine își dăduse el seama: că în rîndurile partidului capeți adevăratul simț al datoriei. Porni încet înainte. Intuia el că, poate, undeva, indiferent de modul în care era exprimată, pornirea ofițerului era dreaptă. Simțea cum îl cuprinde și pe el ciuda că nu face ceva mai util în clipa aceea.

Dinspre pădurice unde era camuflată aviația germană, se auzea venind un nou roi de Junckers-uri.

— Bestiile dracului, ar trebui nimiciți !... Nimiciți pînă la unul, se trezi el spunînd.

Dar locotenentul nu-i răspunse. Porni cu pași mari înainte, stringînd din măsele.

★

Din clipa aceea, locotenentul nu mai scoase o vorbă.

Mergea cu pas întins, grăbit, ca și cum l-ar fi mînat din urmă cineva, fornăia pe nările mari, își îndrepta din timp în timp ochelarii împingîndu-i c-un deget în sus, iar cînd își ridica privirile din pămînt, în ciuda dioptriilor care le dilatau, ele dovedeau crisparea întregii lui ființe. Flăcări de ciudă, de ură, răbufneau uneori din ele, amestecîndu-se cu expresia de mîhnire și neputință pietrificată care i se așezase pe față. Colțurile buzelor lui expresive, ca de actor, dovedeau dispreț. Pesemne că dispreț pentru situația în care se afla.

Drăgan, care se chinuia și el din aceleași motive, care tresărea și mormăia și înjura de cîte ori răzbătea pînă la ei ecoul luptelor de la marginea orașului, simțea că gîndurile locotenentului, frămîntările locotenentului, sînt asemănătoare cu ale lui și, într-un fel, simțea o apropiere. Chiar îl cuprinsese un fel de simpatie pentru lunganul care călca atît de înciudat.

„Ți-e ciudă, frățioare, îi spunea el în gînd, ți-e ciudă că nemții atacă și tu nu poți să le răspunzi; nu-i nimic, le răspund alții, n-avea nici o grijă, partidul a știut să mobilizeze oamenii !... Aha, ești ambițios, ai fi vrut să fii tu în frunte ; asta te privește"...

Îl privea cu plăcere. Inima lui era simplă și o cîștigai repede, dacă te simțea sincer. Strîngea și el neputincios pumnii și gîfiia urcînd după ofiter panta unor străduțe întortocheate care duceau spre partea de podiș a orașului. Se fofilau și făceau ocoluri pentru că o bună parte din cartier era plină cu hitleriști. Drăgan se ținea pas cu pas după militar și aprecia priceperea lui, precizia cu care cunoștea poziția. Știa, îi spuseseră tovarășii, că mulți oameni din armată, cunoscînd mai multe sau mai puține din ceea ce se pregătea, sau chiar neștiind nimic în afara faptului că se luau unele măsuri de precauție, fuseseră folosiți de partid, — prin intermediul ofițerilor patrioți de la Comandamentul militar, să lucreze la studierea în amănunțime a fiecărei poziții germane. Cu ajutorul acestor date, fusese completat și precizat planul desfășurării insurecției. Și iată insurecția dezlănțuită, iată gărzile patriotice și unitățile armatei romîne cum luptă, iată-i pe hitleriști trecuți la contraatac, iată-l pe omul ăsta animat de ură împotriva lor cum străbate aceste străzi despre care comandantul lui spunea că le cunoaște foarte bine.

Ca să-și verifice presupunerea, Drăgan grăbi pasul, ajunse cot la cot cu locotenentul și-i spuse :

— Dom'le, dar ce umblăm pe străzi din astea cotite, nu putem s-o luăm mai de-a dreptul ?

Și-ntr-adevăr, cu hoțească satisfacție văzu cum vorba sa își făcu efectul : buzele locotenentului tresăriră ca și cum ar fi primit o lovitură. După o secundă de reculegere, acela izbucni :

— Află, domnule, că eu cunosc cartierul acesta și cu ochii închiși, și nu ca să te conduc pe dumneata pe-aici, l-am studiat ! Se opri o clipă țintuindu-l cu superioritatea omului care e sigur că știe mult mai multe, apoi privirea i se tulbură și nu mai putu să păstreze tonul acela de răutate calmă, atotdistrugătoare ; se înciudă, dădu drumul clocotului de mînie și vorbi repede, cu patimă : Știi dumneata cîte zile am cercetat, am măsurat și am reperat aceste străzi ? ! Știi dumneata cu cîtă satisfacție constatam că fritzii care mă priveau de după garduri ca pe aliatul prostălău, habar n-aveau că eu făceam planul cum să-i prindem pe ei în clește cînd va veni momentul ?!... Și iată că momentul a venit. Cum l-am mai așteptat ! L-am așteptat împreună cu soldații mei care gem să-și vadă copiii și țara ieșită din pîrjoi, iar eu știu ce-nseamnă asta, pentru că tata a căzut în războiul trecut, la Mărășești !... Iar acum... Aseară regele dă ordin să nu tragem, fir-ar al dracului să fie de timpit ! Acuma dumneata mă tîrăști după moșneagul ăla... Halal !

Cu ochii săi micuți, vicleni, amuzați, Drăgan îl privi satisfăcut și, știrb, izbucni în hohote mari de rîs gros, copios :

— Ha, ha, ha, ha, ha !... Știi de ce rîd ? Văd că pe rege l-ai binecuvîntat c-o înjurătură, iar pe mine nu vrei ! Ha, ha, ha !...

Rîsul acela sănătos îl înfurie și mai mult pe locotenent :

— Domnule, te privește, n-ai decît să rîzi ! Dar de cîte ori am studiat locul ăsta, nu mi-aș fi închipuit nici în ruptul capului că tot ce făceam era numai în vederea unei simple promenade... Da, mă doare cînd îți spun, pentru că l-am studiat ca să pot să-mi amplasez astăzi aici un pluton de oameni destoinici, dornici să curețe tot ce ține de Hitler, de Antonescu și de tot ce ne-a amărît și ne-a înjosit atîția ani !... Asta este... Mi-e silă de mine !... Și deodată se făcu verde la față : Așa că lasă-mă te rog în pace ; nu mă mai zgîndări ! Lasă-mă dracului cu ciuda mea și hai să terminăm mai repede cu profesorul dumitale !...

. . . . . .

Fabrica avea niște alei înguste, murdare și, în unele locuri, mai tronau afișele lui Antonescu : un ostaș cu degetul pe buze atrăgînd atenția „sst ! dușmanul ascultă !", un ocnaș cu o ghiulea atîrnată de picior, iar dedesubt legenda avertizînd : „limbă lungă cine are, cinci ani va săpa la sare".

Colonelul „comandant al fabricii" cum i se spunea, se afla într-adevăr în hala cea mare a turnătoriei, urcat pe-un postament de lăzi, țipînd la cîteva sute de muncitori :

— ...asta este nesupunere ; băgați de seamă, nu s-a dat nici un ordin în ceea ce privește fabricile militarizate ; sîntem încă în război .Nu vă permit să ieșiți din uzină !...

În jurul lui, un plutonier bătrîn de tot, un sublocotenent care încerca să pară blazat ca să-și ascundă teama, un pluton de soldați nedumeriți, rezerviști vîrstnici care nu mai erau buni pentru front.

Drăgan pricepu întreaga situație. Văzu figurile crispate ale muncitorilor și-ncercă să descopere printre ele pe cea a vreunui tovarăș cunoscut.

— Ce facem ? întrebă locotenentul care rămăsese și el mirat.

— Fă-ți datoria.

Fu pentru prima oară cînd, ca doi oameni care în ultimele ore trecuseră prin multe împreună, se înțeleseră și căzură de acord dintr-o singură privire. Locotenentul pricepu. Gestul pe care-l făcu către tovarășul său de drum era scurt, dar cuprindea în el satisfacția unei complicități. Își îndreptă centironul și porni cu pașii săi mari spre colonel.

— De ce nu-l dați dracului pe galonatul ăsta ? întrebă Drăgan aplecîndu-se la urechea primului muncitor de lîngă el.

Acela îi răspunse fără nici o ezitare sau intenție de-a se ascunde :

— Îl dăm noi imediat ; lasă-l să mai urle cîteva minute, pînă vin tovarășii cu armele.

— Dar de unde au arme ?

— S-au dus la soldații din regimentul de alături, unde au stabilită o legătură.

Deșirat, călcînd prin praful pămîntului de forme, locotenentul se oprise în fața unui colonel mic, cu obraji cianozați, de bețiv, și ochi răi.

— Să trăiți, domnule colonel, sînt locotenentul Vasiliu de la Comandamentul militar.

Ochii răi se oprir㠄 asupra fetei lui prelungi, cu ochelari :

— Nu vezi că vorbesc, dobitocule !

— Am o misiune importantă, domnule colonel, rosti Vasiliu cu glasul său cel amenințător.

— Așteaptă !

Dar Vasiliu nu așteptă :

— Domnule colonel, pe oamenii ăștia n-o să-i împiedicați să lupte, asta v-o garantez; mă împiedicați pe mine să execut un ordin al Comandamentului.

„Așa, Vasiliule, bravo ! Bravo, băiatule !" îi spunea în gînd Drăgan, urmărindu-l cu atenție.

Figurile muncitorilor, care pînă atunci fuseseră sau crispate sau interesate de ceva ce-avea să se petreacă la ușile din stînga, se îndreptaseră toate spre locul unde se înfruntau cei doi militari.

Ochii colonelului se bulbucaseră. Privea fioros, Drăgan îl privi, fără voia sa cam ironic :

— Fii sigur că are ! Are un partid !...

— Foarte frumos, apreciez asta... Locotenentul părea că nu sesizase precizarea, dar nici pe Drăgan nu-l mai deranja atît de mult modul în care acela ținea să exprime aprecieri dîndu-și importanță. Constatase doar că omul avea un fond mai bun decît credeai la prima impresie.

— ...Apreciez chiar și faptul că într-un moment din acesta cineva dintre dumneavoastră s-a gîndit la un profesor universitar, indiferent pentru ce, continuă locotenentul cu același ton.

— Îl cunoști mai bine ? își aminti Drăgan de-o discuție eșuată. Spune-mi și mie cîte ceva despre el.

Locotenentul se supuse :

— Domnule, începu el, mie nu mi-a fost profesor ; el preda prin anul trei sau patru, eu n-am făcut decît doi ani, apoi am intrat în armată ; știi, situație familială grea, război, eh !... Despre profesor, însă, se spune c-a fost un om interesant în tinerețe, dar cam romantic ; a făcut și-un proiect irealizabil de centrală electrică, poate despre asta ți s-a spus dumitale...

— Poate, cine știe...

Drăgan pricepu dintr-o dată totul. Răspunse cu glas încet, șters, tocmai pentru a ascunde vocea care tuna înlăuntrul lui : „Vezi Drăgane, deșteptule !... Și mai voiai altă sarcină ! Auzi : PROIECTUL UNEI CENTRALE ELECTRICE !... E clar acum ce vrea partidul !... Partidul se gîndește la viitor, la întregul viitor, nu numai la ziua de mîine... Iar tu, halal !"

Cu același ton încet, șters, întrebă :

— Zici că-i un proiect irealizabil ?

— Da, așa spunea toată lumea...

Și glasul lui Drăgan, acel glas cam răgușit, cam amenințător, spuse pătimaș :

— Ei, află domnule : Îți garantez că este realizabil. Este realizabil !

Locotenentul se uită la el uimit, intimidat : Pînă acum cîteva clipe, Drăgan susținuse sus și tare că nu știa nimic în legătură cu profesorul. Acum rostea cu încăpățînare un lucru pe care nu-l puteai afirma decît dacă știai foarte multe. Ce fel de om era ăsta ?... Oare încercase la început să nu spună adevărul ?... Nu, sinceritatea lui era imensă și stabilă ca un colos de granit. Ce bucuros a fost cînd a putut fi sincer pînă la capăt !... Atunci ?... Ce-i dădea oare atîta încredere ?

Locotonentul Vasiliu se surprinse spionîndu-l cu mult interes pe omul acela simplu și puternic de lîngă el, căutînd să priceapă făptura aceea care rostea adevărurile cu atîta certitudine.

Și, pentru prima oară, nu mai fu convins că doar ceea ce credea el era singurul lucru valabil.

— ...Da, încercă să se justifice Drăgan, nepricepînd prea bine rostul privirilor lui. Noi ne gîndim la viitor, asta e.

— Bine, asta am înțeles, spuse ofițerul într-un amestec de nedumerire și admirație, dar chiar și la viitorul al doilea ! ? !...

Mașina gonea spre unul din satele apropiate.

Simți cum îl cuprinde un fel de dragoste pentru deșiratul acela țîfnos. Se apropie de el și, arătîndu-i muncitorii, care alergau încolonîndu-se, îi spuse zîmbind șiret :

— Ce facem, mergem cu ei ?

Și, fiindcă locotenentul era iarăși gata să-și înjure soarta de-a nu putea slobozi nici un foc în nemți, îi trase un ghiont prietenesc :

— Lasă, nea Vasiliule, lasă că-i aranjează băieții ! N-auzi rafale în tot orașul ?

Porniră încet amîndoi, fără să-și mai ascundă unul altuia faptul că se uitau cu jind după coloana care se scurgea pe poartă. Rafalele începuseră iarăși cu putere.

Plutonierul cel bătrîn venea în goană, gîfiind și ținînd în mînă hîrtia cu adresa inginerului Popovici.

— N-a mai dat pe-aci de-alaltăieri, domn locotinent...

Dar nu ridică ochii din pămînt.

— Erai să mă arestezi, ai ? Ghiuj bătrîn ! îi spuse Vasiliu.

Iar acela se perpeli :

— Noi executăm ordinele, domn locotinent... marea mută, domn locotinent...

— Bine, bine ! cheamă aici mașina colonelului, iar de el ai grijă, mai dă-i țigări la carceră, pînă l-or judeca muncitorii !

Auzind de judecată, moșneagul în uniformă o rupse la fugă ca cel mai proaspăt recrut.

. . . . . .

Parcă erau prieteni de-o viață cînd se suiră în mașina veche ; un taximetru rechiziționat, pesemne.

Se așezară pe bancheta ei înaltă și se priviră ca doi oameni care, trecînd prin multe împreună, sînt bucuroși că soarta nu i-a despărțit.

— În definitiv, ca să merite întreagă această tevatură, profesorul e barem vreun om de nădejde de-al dumneavoastră ? întrebă locotenentul.

Drăgan îl privi cu încredere și-i răspunse cinstit :

— E om de știință. Am primit sarcină să am grijă de el ca de ochii din cap.

— Și ?

Nu răspunse. Dar se-ntoarse încet către locotenent. Îi privi fața mare. Descoperi că ar fi arătat mult mai tînăr dacă i-ar fi lipsit ochelarii. Îi devenea simpatic. Își dădea seama că, în ciuda aroganței și a modului excentric de a gîndi, avea un fond bun. Și tare era tentat să discute cu el cinstit, pe față. Tare era tentat să-i spună ofu, ca unui vechi tovarăș, să se mai răcorească.

Automobilul mergea tare încet, ocolind mult și oprindu-se des. Locotenentul simți în privirea lui Drăgan intenția de justificare și, cu dorința sa aproape pedantă de a preciza lucrurile, spuse :

— Am observat și admir la dumneata, promptitudine, disciplină, încredere în misiunea pe care o ai... Și, ca dovadă că amîndoi ajunseserăm în ceasul mărturisirilor, de data asta încercă el să se justifice : știi, constat asta ca un om care nu știa despre comuniști altceva decît că sînt „pericolul roșu". Vezi, ți-am mai spus eu : dacă Romînia ar avea un partid, sau partide în care oamenii să poată crede așa, ar ieși din impasul penibil în care se zbate de zeci de ani.

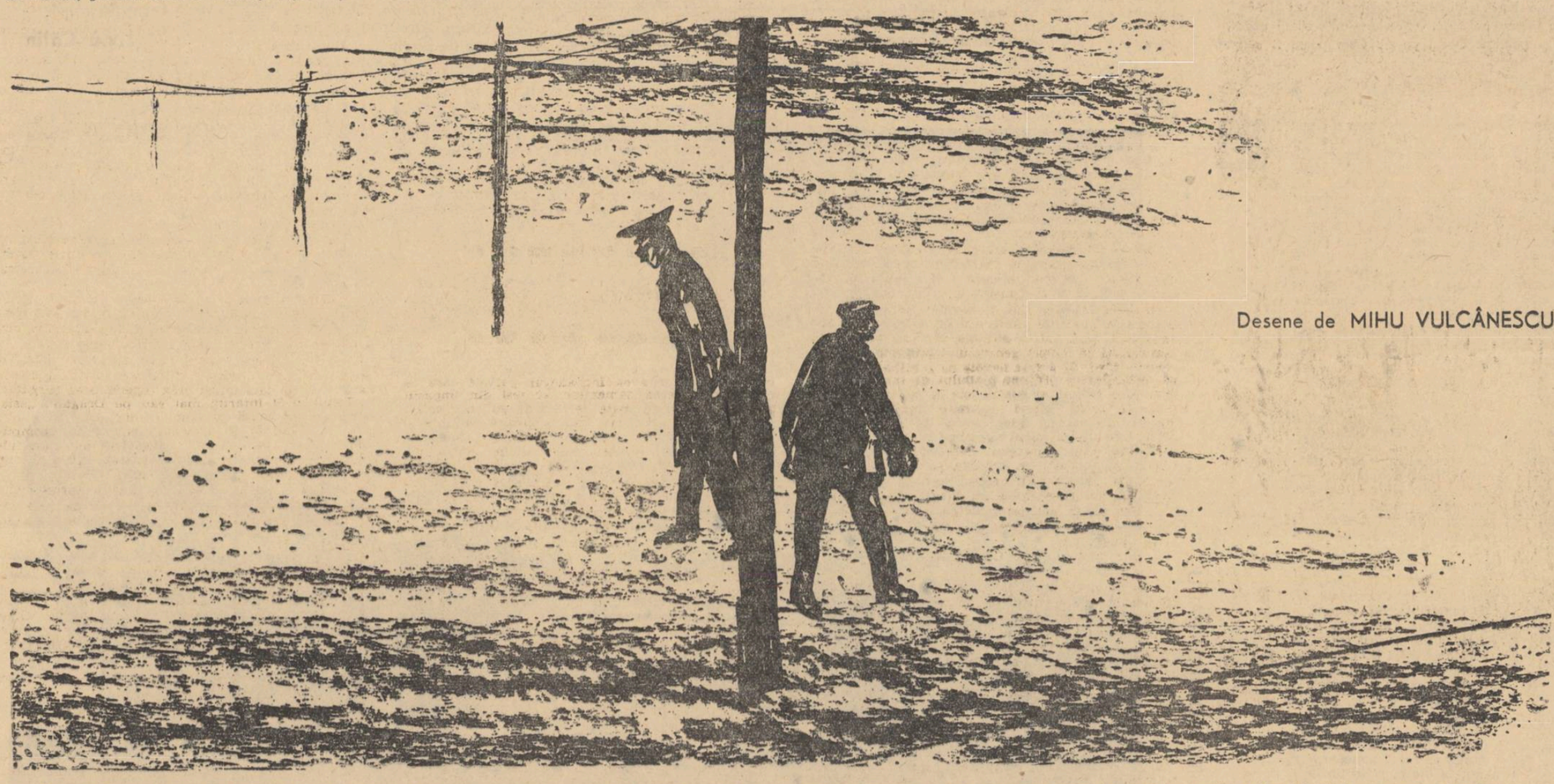

Desene de MIHU VULCÂNESCU

— Mergeți la uzinele metalurgice, întrebați de inginerul Popovici, le strigă fata, trecînd repede pe lîngă ei. Mă duc la adăpost. Veniți și dumneavoastră, e imediat după colț, la stînga !...

Și dispăru pe strada îngustă, cu vile greoaie, burgheze.

În urma ei, Drăgan dădu să spună ceva. Căută privirile militarului ; acela era foarte grav :

— Asta nu-i nepoata profesorului cum nu-s eu popă, spuse el.

Pentru prima dată lui Drăgan îi plăcu într-adevăr : „aha, va să zică ești mai deștept decît pari, locotenente". Totuși, îl încercă :

— Ce te face să crezi ?

Locotenentul făcu un gest prin care-l invita spre vestibul, dădu de perete ușa de la intrare și-i arătă un carton prins în ea cu pioneze :

— Uite de unde-a luat adresa profesorului ; de asta a pretextat că se uită afară cînd am întrebat-o unde-l putem găsi.

Un avion aprins brăzda cerul mînjindu-l cu fum brun.

Ochii de tăciune ai lui Drăgan scînteiară mînioși. Hamalul nu mai era în stare să se abțină. Trînti o înjurătură și, strîngînd pumnii, veni spre el :

— Păi de ce n-ai spus, de ce n-ai oprit-o, domnule?! întrebă el înciudat, fierbînd, fiind gata să-l bage-n zid pe locotenentul deșirat. — De ce n-ai spus, domnule, ai avut vreun interes s-o lași să scape ?... Am văzut eu cum îi făceai ochi dulci !

Mîniei lui, locotenentul îi răspunse c-o schimă de dispreț și cu glasul său superior :

— Nu, domnule ; nu pentru că-i făceam sau îmi făcea ochi dulci am lăsat-o să plece ! Dar n-am chef să mă bag în afaceri polițiste cînd, uite ce fac nemții !... Ce, dumneata crezi că eu, după ce că-mi pierd timpul cu profesorul dumitale, am să-l pierd și cu femeile dubioase din casa lui ?! Avem adresa, mergem după el și gata. N-am chef de mai mult. Ia uite porcii cum bombardează-n picaj ! Eu am chef să lupt, domnule ; să lupt !

Șase gîndaci negri coborau uruind spre nord-est, acolo unde era centrul orașului. Drăgan îi urmări puțin, dar ura din privirile sale, nu știai dacă e adresată lor sau arogantului său însoțitor.

— „Am chef, n-am chef, pierd timpul meu, vreau să lupt"... repetă el cu dispreț.

Își dădea seama că fata avusese timp să ajungă pînă cine știe unde și că, în orice caz, o scăpaseră. Așa că nu făcea decît să-și rostească mînia, ca să se răcorească.

Și, ieșind pe treapta din fața casei, trînti după el ușa de stejar. Aceasta pocni mai puternic decît bubuiturile dinspre nord-est, închizîndu-se parcă pe veci în broasca „Yale". Cartonul prins în pioneze era decolorat de soare și ploi, ceea ce arăta că fusese pus de multă vreme și nu cum spusese fata. Pe el, într-adevăr, scria : PENTRU ORICE ÎN LEGĂTURĂ CU NOI ADRESAȚI-VĂ INGINERULUI POPOVICI DE LA UZINELE METALURGICE.

Octavian Paler

SCRISOARE CĂTRE PRIETENI

Eram cîntec închis într-o creangă
adusă din pădurile copilăriei
la o fereastră a acestui oraș.
Eram oră tîrzie de noapte
cînd apele nu pot s-adoarmă
din pricina singurătății și-a lunii.
Eram foșnet desprins din lumina
legănată de vînt ca un strigăt,
ca un vișin de marmură albă,
pe o ulită din care-am plecat.
Eram ecou rătăcit dintr-o doină
din munții mei dragi și albaștri
și treceam neștiut
pe sub caișii electrici ai acestui oraș.

Dar n-am mai fost singur și slab
cînd am simțit lîngă frunte și visele mele
steagul de viață și luptă-al Partidului meu.

Gabriela Melinescu

BĂIEȚII DIN KRASNODON

Peste arme și peste pămînt
iarba a izbucnit în sus de-o palmă,
și băieții repede-au crescut...
Strengărește cînd se-ntrec cu vîntul
și așteaptă fetele în drum.
(Toate-n visuri și-au ales un mire...)
Numai Nina, Ulea, Liubka,
niciodată nu vin la-ntîlnire...
Și li-i dor băieților de ele...
Trist Donețul liniștește stepa,
cînd armonicile cîntă-n șoaptă.
Și în poarta fiecărei case,
seara, toți băieții le așteaptă.

CENUȘĂREASA

Eu nu-i vedeam, îi auzeam rîzînd,
Băieții fluierau frumos pe stradă,
Rufe spălam în curte, sub un pom
și frică îmi era c-or să mă vadă.
Simțeam cum înfioară drumul,
iubeam și pietrele pe care ei călcau.
Pe garduri aplecați ca peste umeri
abia-nfloriții trandafiri ardeau.
Umezi mi-erau ca la sălbăticiune ochii...
Pe sîrmă vîntul cuprindea în dans
mijlocul strîmt al unei rochii.

Vasile Petre Fati

TINERI CONSTRUCTORI

Și lucrați pe schele aplecați în zori
Plini de var, pe umerii puternici
Crengile-nfloriie vă umbresc ușor,
Voi, constructori tineri și frumoși logodnici.

Ci ziditi acolo unde altădată
Ridicați în cer zmeul nesupus.
Fiecare clipă e o cărămidă
Către zidu-nalt repetat în sus.

În amurg plecați pe biciclete
În spre casa voastră depărtată.
Și pe geamul aburit rămîne
Desenat, cîte-un profil de fată.

Și deasupra voastră se-arcuiesc
Curcubee peste umerii puternici
Crengile-nflorite vă umbresc ușor,
Voi, constructori tineri și frumoși logodnici.

Horia Gane

LA LANSAREA UNUI VAS

Cablurile-n tremur fin
îi sînt apei presimțire.
Parcă-s gînduri care țin
despărțirea-n amintire.

Ca într-un cuprins de rocă,
într-un val abia apus,
trupul navei își dislocă
frumusețea lui de sus.

Clipa urcă sub povară
și mișcările-s subțiri
cît stă nava să tresară
între aer și trăiri...

Damian Ureche

ÎNTREGIRE

Eu să fiu răspunsul, iară tu-ntrebarea,
Tu să fii mireasma, eu să fiu culoarea,
Eu — un brad pe munte, tu — un brîu de iederi
Năzuind lumina plină de încrederi.

Eu să fiu adîncul, tu să fii înaltul
Și să ne aprindem unul pentru altul,
Tu — un fir de iarbă, eu — un strop de rouă
Către care-ntindem brațele-amîndouă.

DE CE ACEASTĂ AMORȚEALĂ?

VIAȚA CERCURILOR LITERARE

Cercul literar „I. L. Caragiale", de pe lîngă Casa regională a creației populare din Ploiești, este principalul nucleu care adună, de mai bine de zece ani, pe iubitorii de literatură din „capitala petrolului". De existența acestui cerc literar sînt legate debuturile în public ale unor poeți, prozatori și critici afi tinerei generații, cum sînt : Valeriu Ripeanu, Ioan Grigorescu, Nichita Stănescu, Aurora Cornu, Corneliu Șerban. Ne-am fi așteptat ca viața cercului literar ploieștean să cunoască, în continuare, o activitate rodnică, să contribuie la creșterea de noi talente. Trebuie spus, însă, de la început, că nu s-a mers prea departe în această direcție.

Care ar fi cauzele ce au dus la slăbirea activității cercului literar ploieștean ? Ceea ce se remarcă, în primul rînd, este caracterul „închis", din ultimul timp, al ședințelor cercului. Aproape aceiași oameni — foarte puțini — se întîlnesc o dată pe săptămînă, fără să cunoască cine și ce va citi în ședința respectivă. Iar majoritatea lucrărilor prezentate au ca tematică invariabilă retrospective autobiografice (în proză), iar la poezie se ocolesc cu perseverență problemele mari ale contemporaneității. Se scrie poezie... „haiducească", se verifică fără umbră de interpretare personală subiecte mitologice (cum procedează tovarășul Nicolae Rădulescu-Lemnaru), se fac confesiuni puerile ș.a. Iar cînd, mai rar, se scrie despre „zilele vieții noastre", lucrările sînt sufocate de expresii bombastice, de retorism, de o recuzită imagistică infantilă : floricele, zîne, licurici, zefiri ș.a.m.d.

În mod frecvent, avînd ca pretext simplu și inutil lucrările citite, discuțiile devin stînjenitoare și penibile prin abundența de atribute apologetice, de circumstanță. Singurele insuficiențe ce se semnalează sînt cele de ordin formal. Corectitudinea „picioarelor" versului te declară automat poet. Neavînd nici măcar acest obstacol al prozodiei, lucrările în proză sînt toate, toate... foarte bune !

Este, cum se vede, înțeles ciudat rolul criticii. Ea e chemată, aici, să țină seama, de foarte multe ori, nu de calitatea lucrărilor citite, ci de... vîrsta autorilor. Se fac astfel menajamente care duc la o perfectă lîncezeală.

Urmările acestei atmosfere călduțe se resimt în calitatea lucrărilor selecționate ca valoroase. Cercul literar a scos pînă acum două numere din buletinul intern „Condeie ploieștene", buletin ce include inventarierea corectă a tuturor lucrărilor citite la ședințele cercului (doar toate fuseseră decretate ca reușite !), fără a se apela la nici un criteriu calitativ.

Am fi nedrepți totuși dacă am ocoli punctul de vedere exprimat de unele așa-zise „spirite critice". Au fost cazuri cînd poeziile cu iz semănătorist, dulceag, au primit o categorică opunere din partea unor membri ai cercului. Dar cum ? Printr-o poezie... modernistă, cu sonorități zgomotoase și sensuri încifrate (vezi unele lucrări ale lui Teodor Vasilache).

E drept că, în ultimii ani, au plecat din cerc, fie la studii, fie în interes de serviciu, o serie de elemente tinere, ca Mariana Costescu, Adrian Voica, Nicolae Popescu, Cornel Țîntu, însă nu despre o lipsă de talente este vorba în primul rînd, ci mai degrabă de o insuficientă muncă de atragere și îndrumare a lor.

În oraș sînt multe cercuri literare care funcționează pe lîngă diferite întreprinderi și cluburi și care reunesc talente promițătoare. Dar nu s-a făcut nimic pentrû cooptarea lor în rîndurile cercului literar „I. L. Caragiale" sau pentru trimiterea unor cadre pregătite să îndrume acele cercuri. Ba, mai mult, au fost cazuri cînd conducerea cercului a rămas mirată aflînd că unii tineri (Cristian Petre, spre exemplu), apăruți în „Luceafărul" sau în alte reviste și ziare centrale, sînt... din Ploiești.

Activitatea cercului literar ar putea fi înviorată prin atragerea acelor tineri care se află direct în producție și care au într-adevăr ceva de spus. Tînărul tehnician George Ene a fost puternic impulsionat de întîlnirea organizată de revista „Luceafărul" cu muncitorii, tehnicienii și inginerii Uzinei „1 Mai", și a început să scrie. „Metalurgistul", ziarul uzinei, i-a și publicat cîteva poezii. Cum poate fi ajutat acest tînăr, care bate la porțile poeziei, de către cercul literar „I. L. Caragiale", știm. Dar nu se întreprinde nimic.

În cercul literar din Ploiești există oameni capabili să răspundă exigențelor unei munci de îndrumare. Natalia Boncu, George Moroșanu, Marian Grațian, Costel Ionescu, Radu Mircea au dovedit deseori dragoste și putere de muncă. De ce, atunci, această pasivitate, dusă în unele cazuri pînă la îndepărtarea de cenaclu ?

Desigur, o mare parte din vină îi revine Casei regionale a creației populare, care nu-și aduce aminte de existența cercului decît atunci cînd se cer strînse materiale pentru o culegere, ceea ce, să recunoaștem, este foarte puțin.

Conducerea cercului literar a pus în repetate rînduri problema unor schimburi de experiență cu alte cercuri literare din regiune și din țară, ca și problema unor deplasări de documentare în schelele petrolifere, în uzinele ori marile șantiere ale regiunii, — lucruri promise în ședințe, dar nerealizate nici pînă azi. Casa de creație ar trebui să se ocupe mai îndeaproape de îndrumarea concretă, cu atît mai mult cu cît metodist cu probleme de literatură nu este altcineva decît Corneliu Șerban, vechi membru al cercului, unul din talentații poeți recent afirmați, a cărui competență în materie este folosită exclusiv pentru... vizarea textelor de brigadă.

Placheta „Cîntec lîngă sonde", apărută nu de mult sub îngrijirea Casei regionale a creației populare, a fost semnalată și prezentată în multe ziare și reviste. Poetul Ion Horea, de pildă, a remarcat cu justețe calitățile și scăderile. O a doua plachetă este în pregătire. Va trebui să se țină seama de observațiile făcute primei plachete, mai ales de una principală : calitatea lucrărilor.

Am aștepta, din partea Casei de creație, să organizeze întîlniri ale membrilor cercului literar cu oamenii muncii din orașul Ploiești, să colaboreze mai strîns cu studioul central de radioficare și îndeosebi cu ziarul local „Flamura Prahovei", pentru a face cunoscute cele mai izbutite lucrări ale scriitorilor ploieșteni, — întrucît, în timp ce „Luceafărul", „Tribuna", „Iașul literar", „Scînteia tineretului", și „Munca" publică versuri ale membrilor cercului literar ploieștean, pagina de literatură și artă a ziarului regional a trăit o vreme prin insistentele cronici și recenzii semnate de criticul bucureștean Miron Dragu, iar alteori prin versuri reproduse din volumele unor autori cunoscuți.

Situația cercului literar „I. L. Caragiale" nu e singura, din păcate. Lucruri asemănătoare se petrec la Buzău, Cîmpina și Tîrgoviște. Așteptăm cu îndreptățit interes apropiata consfătuire regională, care va dezbate problemele legate de îmbunătățirea neîntîrziată a activității cercurilor literare din regiunea noastră.

Ștefan Dimitriu
Tudor Stănescu

INSEMNARI ARGEȘENE

În regiunea Argeș funcționează cercuri literare la Pitești, Găești, Curtea de Argeș, Rîmnicu-Vîlcea, Slatina și Corbeni. Cu excepția cercului de la Corbeni, care a luat ființă pe lîngă clubul sindicatului local, celelalte sînt organizate de Casa regională a creației populare. Anul trecut, a avut loc consfătuirea tinerilor scriitori din regiunea Argeș, consfătuire care a suscitat un deosebit interes. Darea de seamă și discuțiile unor participanți, apărute apoi în presa locală, relevau reale posibilități de dezvoltare. În primul rînd, cercurile de la Pitești și Găești au avut și au o activitate mai susținută. Culegerea de cîntece „Cîntăm viața nouă", pe versuri scrise de tineri poeți din regiunea Argeș, și o altă culegere lirică, prezentată deja Casei centrale a creației populare sînt dovezi recente care se cer menționate. Florea Stanciu Aluniș, Ioniță Marin, N. Cochinescu, George Cristea Nicolescu, N. Lucian, Aurel Iordache ș.a. semnează în pagina culturală a ziarului regional poezii, reportaje sau schițe din care nu lipsește vibrația autentică. Din păcate însă, unele producții nu se ridică peste simplul exercițiu literar. Preocuparea redacției ziarului Secera și Ciocanul de a publica literatură scrisă de membrii cercurilor literare într-un limbaj simplu o emoție reală, capabilă să-ți transmită entuziasmul tineresc al autorului, tînăr muncitor pe un șantier din regiune. Cauzele care au drept consecință deficiența unor lucrări sub raportul calității rezidă într-o organizare încă deficitară a modului de lucru. Să luăm un singur exemplu : Deși secretarul cercului literar din Pitești, profesorul Diaconu, este animat de elan și bune intenții, acestea nu sînt deajuns pentru a obține bune rezultate literare în munca tuturor membrilor cercului. Aceasta, și din pricina unor defecțiuni organizatorice. Ședințele nu se țin în același loc, într-un sediu anume. De la o săptămînă la alta, participanții sînt nevoiți să aștepte în holul casei de creație indicația unde se va ține ședința de lucru. Iar în unele ședințe, cei programați să citească nu se prezintă, cum s-a întîmplat și cu prilejul vizitei noastre, cînd, în grabă, s-au oferit doi tineri poeți (Mircea Meleșteu și Ileana Mălăcioiu) să citească din încercările lor, dintre care unele... mai fuseseră citite o dată în cadrul aceluiași cenaclu. Atunci, ce opinii noi așteptau ? Înainte de a încheia cu aceste detalii, semnificative pentru viața cenaclului, vreau să spun că ambii tineri merită osteneala unei îndrumări atente. Numai că nivelul discuțiilor de cenaclu, cel puțin în seara cînd am fost prezent, nu a depășit încurajarea amicală sau extreme generalități.

Lipsește, deocamdată, o îndrumare susținută și competentă, care să facă cu adevărat vie, atractivă, viața cenaclurilor argeșene. Credem că, pentru selectarea celor mai bune materiale în vederea publicării, ar fi indicat ca la ședințe să participe și cineva din partea ziarului local. Cu alte cuvinte, mai multă inițiativă din partea Casei de creație va duce la scoaterea dintr-o oarecare inerție în care se află cercurile literare, ar face ca acestea să nu rămînă simple arhive de procese verbale. Schimbul de experiență între cercuri poate avea rezultate fericite, după cum și mai mult de cîștigat ar avea acestea dacă unii scriitori și critici literari, la intervale nu prea mari, ar participa la ședințele lor de lucru.

Chiar dacă au apărut culegerile amintite, chiar dacă în intenția Casei de creație stă și alcătuirea unui volum de schițe, reportaje și povestiri, în latura organizatorică, a muncii efective, sînt încă necesare eforturi, justificate atîta vreme cît există cîțiva tineri care îndreptățesc speranțe. Un deziderat, desigur explicabil, ar fi acela ca în primul rînd scriitorii care s-au afirmat în anii noștri și a căror biografie se leagă de regiunea Argeș să participe din cînd în cînd la ședințele cercurilor literare. Oricum, cel mai însemnat lucru ni se pare a fi îmbunătățirea activității, în acest domeniu, a Casei regionale a creației populare.

Liviu Călin

DIN LEGENDA CENACLULUI „N. LABIȘ"

POVESTIRE DESPRE MINERI

În ședința din 9 aprilie, George Suciu a citit povestirea „Măi oameni", inspirată din viața minerilor, despre care unii participanți la discuții au spus că n-ar conține „un fir continuu de literatură" (Fănuș Neagu), iar alții au căutat să dilate la maximum unele calități reale (Virgil Mazilescu). Din discuții, la care au mai participat : P. Vintilă, I. D. Bălan, A. Tănăsescu, Maria Tudor, Ion Gheorghe, Adela Tutunaru, Dr. Balaban, Victor Nițâ, M. Angelescu, a reieșit că meritul autorului constă în căldura cu care se apropie de mediul descris, în naturalețea cu care surprinde „cinematografic" cîteva caractere și momente de viață. Lipsește însă o consecventă motivare epică, după cum este evidentă înclinația către „descrierea cu lupa", care duce uneori la naturalism.

LIRISM ȘI AUTENTICITATE

Tot la 9 aprilie, Victoria Ana Tăușan a citit cîteva poezii care au fost primite cu deosebită căldură încă de primul vorbitor (Darie Novăceanu). Intervenția la discuții a Ninei Cassian a dovedit multă receptivitate și dragoste pentru tinerele talente. Vorbitoare a elogiat timbrul folcloric din „Pe fluiere" și „Creioane colorate", gîngășia și cantabilitatea versului. Asemenea poezii indică un poet autentic, lipsit de ostentație, care „n-are impresia că prin fiecare poezie a sa creează un univers". Discreția tonului ar deveni însă defect de îndată ce înseși adevărurile comunicate ar fi timide. Arătînd că aici nu poate fi vorba de aceasta, Ion Gheorghe a subliniat ceea ce el a numit „desprinderea de ruginire", de pasivitatea mic-burgheză. Într-un succint și plastic „profil liric", I. D. Bălan, referindu-se și la recentul volum de debut al poetei, a remarcat „cenzurarea severă a forței lirice", „discreția și plasticitatea" versurilor, ca și unele imagini mai banale (vezi finalul la „Peisaj cu lună").

CĂUTĂRI, CĂUTĂRI...

În ședința din 16 aprilie au fost invitați să citească doi tineri scriitori din provincie. Primul dintre ei, Ilie Tănăsache, a prezentat schițele „Prizonierii" și „Maluri depărtate". Prima, după aprecierile vorbitorilor, întrunește atributele publicării, cu mici îndreptări. Încercînd o situare a celor două lucrări în contextul activității autorului, Adrian Păunescu, Eugen Teodoru, Nicolae Velea, Manole Auneanu, Al. Oprea au remarcat un pas înainte față de maniera reportericească, descriptivistă. Imaginile și situațiile se particularizează mai pregnant, impresia dominantă pe care o degajă schițele este, cum s-a spus în cenaclu, aceea de „căutare continuă". Se remarcă lirismul sobru, preocuparea pentru sublinierea omeniei în caracterul unor personaje. Schița a doua rămîne însă, în bună măsură, artificioasă.

ÎNCEPUT DE DRUM

Al doilea lector, la 16 aprilie, a fost un „nume nou" : Ion Pop, din Cluj. A fost o seară emoționantă. La sfîrșitul celor șapte poezii citite, s-a aplaudat puternic. Apoi au urmat remarcele entuziaste și judicioase ale lui A. Păunescu, R. Iulian, Șt. Bănulescu, D. Vrînceanu, Maximilian Novicov, Ion Gheorghe, E. Teodoru, Corneliu Șerban, G. R. Chirovici, N. Stoian, I. D. Bălan și Eugen Barbu (singura voce distonantă a fost cea „în formare" a lui D. Arie). S-a remarcat seriozitatea elaborării artistice, expresia convingătoare pe care o capătă sentimente obișnuite, firești, „vibrația cosmică surprinsă în cotidian", faptul că sentimentele cresc „nu în afară, ci în profunzime". Sugerîndu-i-se lui I. Pop o lărgire a cadrului filozofic, i s-a atras de asemenea atenția asupra unor stîngăcii și note manieriste.

În aceeași ședință s-au mai citit poezii dedicate primăverii, de Paul Tutungiu și Gh. Anca.

M. N.

„ALĂTURI" Fotografia : DUMITRU RADU

POȘTA REDACȚIEI

Dragomir Horomnea : Dacă „unii spun că povestirea are calități", au dreptate. Dar calitățile se observă mai ales în aspectele secundare. În general, un exces de sentimentalism. Tipurile sînt cunoscute de multă vreme. În viața de azi vei găsi nenumărate figuri de oameni infinit mai interesanți.

Al. Dragomir-Făgețeanu : Punctul de pornire se plasează în locul comun. Desfășurarea acțiunii nu reușește să-l depășească. Pe deasupra, tronează neglijența stilistică.

A. C. Dimitriu : N-am înțeles cum se succed faptele. La sfîrșitul războiului, un ostaș se face vinovat de o gravă nerespectare a consemnului. Totuși se întoarce acasă... decorat și fără un picior. Ce se întîmplase între timp ? Parcă n-ar fi cazul să treci cu vederea tocmai peste acest episod. Te rugăm să recitești lucrarea, din acest punct de vedere.

Iosif Borozan : Totul se bazează pe o discuție neconvingătoare.

Constantin Telescu : Da, materia primă este valoroasă. Prelucrînd-o, însă, ai trecut pe neobservate de la tehnică la tehnicism. Marile adevăruri par uneori banalități, dar, în ciuda acestei prejudecăți, trebuie să le repetăm : omul este mai complex decît orice mașină, inclusiv ultimul model de mașină electronică, și el rămîne în centrul operei de artă. Aprofundează, deci, reacțiile eroilor și lasă restul doar ca o ambianță specifică. Credem că, în felul acesta, schița se va îmbunătăți mult.

T. Grig. Adina : La început, povestirea doar se clatină, frază cu frază. **Ion Marin Almăjanu :** Este un domeniu din care s-au smuls opere de un dramatism sfîșietor. La d-ta, în ciuda strădaniilor, totul este schematic, pe linia melodramatismului, în „Nopți fără lună" (parcă am mai întîlnit acest titlu !) Cealaltă povestire este de asemeni schematică.

Aristide Leonte : Înșiruire de tablouri și mici întîmplări, fără un ax, măcar bănuit.

Petre Tudose : Amîndouă schițele conțin promisiuni îmbucurătoare. Remarcăm, în primul rînd, dinamismul relatării, ca și al descrierilor. Poate că personajele sînt încă sumar creionate, dar în orice caz nu sînt fotografii (care n-au ce căuta în literatură). Mai trimite-ne.

Alexandru Tulcea : Povestirea nu este rău scrisă în general, dar faptul pe care se bazează este redat cu insuficient dramatism. S-ar părea că vrea să trezească doar o ușoară compasiune, ceea ce micșorează mult efectul lecturii. Construcția amintește de o serie întreagă de povestiri, mai mult sau mai puțin recente.

Patriciu Stan : Personajul principal nu este lipsit de interes, deși nu suferă nici de prea multă originalitate. Dar sînt prea dese neglijențele de exprimare. Mai trebuie să mai amintim că literatura este o artă a cuvîntului ? Socotim că un începător, și cu atît mai mult un scriitor, nu poate spune : „merge și așa !" Pentru că de fapt nu „merge" decît ceea ce este bine gîndit și bine exprimat. Poate că unora li se vor părea observațiile noastre exagerate, dar noi totuși vom atrage atenția asupra acestor „amănunte" de limbă. D-ta, spui, de exemplu : „Nici el nu știa la ce se uita : la cizmele noi ale Marincăi Hoban, ce stătea în fața lui, tocmai aplaudînd ceva, sau la piciorul scaunului lucios, nou-nouț, pe care ședea Băluț". Ce era acel „ceva" pe care îl aplaudă eroina respectivă ? Scaunul avea un singur picior ? Dacă era un scaun obișnuit, cu patru picioare, reiese că unul singur dintre ele era „nou-nouț", dacă nu cumva chiar scaunul avea această calitate. Apoi : „Și acum Mustai stătea cu capul aplecat, lung și deșirat, în fundul camerei..." Probabil că Mustai era „lung și deșirat", nu capul, dar s-ar putea înțelege oricum... Frazele nu trebuie să conțină nici un echivoc, decît atunci cînd l-a dorit autorul.

Ștefan Gioglovan : Un amestec de reportaj, de poveste și de considerente istorico-sociologice, totul scris foarte neglijent. Dacă într-adevăr te pasionează literatura, trebuie să și citești, nu numai să scrii.

Vanda Lugi : Deși se pot cita cîteva exemple ilustre, poemul în proză rămîne totuși, în marea majoritate a cazurilor, un hibrid. Ceea ce este poezie în „Darul lumii" ni se pare prea puțin, ceea ce este proză ni se pare prea „poetizat".

Dorel Cristea : Un tînăr fură, în repetate rînduri, bani și obiecte de la tovarășii lui de muncă. Cînd este prins asupra faptului, păgubașii îi fac o morală prietenească, și tînărul se transformă sufletește pe loc. Nu crezi că prezentarea problemei este extrem de simplistă ? Desigur, tînărul delicvent poate ajunge să ia hotărîrea de a se schimba radical, dar procesul trebuie să aibă veridicitate, să nu se limiteze la afirmații.

I. Buda : Am reținut povestirea **„Cu dragă inimă..."** Ar trebui, însă, limpezită, în sensul eliminării unor lungimi și al unor „concluzii" (concludente sînt, în primul rînd, faptele). Te rugăm să treci pe la redacție.

Ioan Micu : „Curățelul" și **„Altceva"** sînt două portrete îngroșate stîngaci. Caricatura scoate în relief ceea ce este caracteristic. D-ta scoți în relief un surplus de detalii secundare, prezentîndu-le ca esențiale. Este foarte posibil ca un slugarnic să devină brusc impertinent, fără vreo schimbare de decor, dar trebuie să arăți că tipul este, în fond, același, sub aparențe diferite.

Ilie Dan : Multe observații interesante, de amănunt, fraza dovedește un bun exercițiu, dar faptele care stau în centrul celor două povestiri sînt prea puțin semnificative, așa cum sînt relatate. Bineînțeles, un fapt mărunt poate conține o temă majoră, dar ca se cere dezvăluită.

Mihai Ionescu, Ion Bornea, Gheorghe Vălcescu, Petrescu Alex. Lambru, Adrian Prescornița, Mierlești eanu Florentin — Loco ; Băluță Constantin — Sinaia ; Ada Dumitriu — Constanța ; Mihai Mancaș — Bicaz ; Lazăr Ștefănescu — Caracal : înaintați manuscrisul dvs. Editurii Tineretului.

Traian Leahu-Rîșnov ; Zamfir Paraschiv-Cîmpulung Muscel ; D. Ghițulescu-Ploiești ; Ion Damian-Tîrnăveni ; Ilie Fundureanu-Găești ; Virgil Tănase-Galați ; Făgăraș Ioniță-Bulci ; George Coandă-Oaș ; Mihail-Alexandru Radu-Pitești ; Grigoriu Liviu-Ploiești ; Florentin Coțan-Alexandria ; Mircea Damian-Someșeni ; Adrian Costache Karsiad-Someșeni ; M. Aiudeanu-București ; Gellu Colin-Săcuieni ; N. Remușanu-București ; Dinu Sorin-Timișoara ; Liviu Simara-Ploiești ; Gh. Simbotiu-București ; Avi Timpănaru-Brașov ; Anton Cornel-Fălticeni ; Mihail Nemeș-Craiova ; Popa Ioan-Mogoșești ; Octavian Carpian-București ; Valeriu Cincu-Cluj ; Ion Durac-Tîrgoviște ; Mihai Teclu-București ; Felecan Fl.-București ; Dovleac Dumitru-București ; Ciobanu George-Sibiu ; Ioan Ion-Pitești ; R. T. Vuculescu-Timișoara ; Valeria Pufu-Mărășești ; Stanciu Stan-Măriuța ; Cornescu Maria-Brașov ; Zaharia Plăianu-Gura Humorului ; Stela Costan-Cluj ; Octav Butuman-Focșani ; Passionaria Stoicescu-Buzău ; Ion Dumitrescu-Ploiești ; Dascălu Virgiliu-București ; Mihai Goiceanu-București ; Gh. Blăjan-București ; Ion Dîmbovnicu-P. Neamț ; Bălan Cristian-Ploiești ; Ionescu Horia-Timișoara ; Beti Iosif-Cluj ; D. Petrovici-Timișoara ; Manea Florin-Brașov ; Mazilu Mariana-București ; Vasilache Gabriela-Călărași ; Bartmus Pavel-Timișoara.

Deocamdată nu :

Gheorghe Fifirig-Secuieni ; Galia Dumitru-Ploiești ; Titi Gheorghiu-Vaslui ; M. Atanasiu-Bacău ; Verdeș Dumitru-București ; Duțu Viorel-Ploiești ; Neagoe Magdalena-Ștefănești ; Victor Iacob-Orăștie ; Mazilu Mariana-București ; Romanița Constantinescu-București ; Ghenghe Filip-Dumbrava ; Gh. Simbotin ; Mihai Dumitrache-Godeni ; A. Hucan-Craiova ; Julien Papier-București ; Alex. Constantinescu-Ploiești ; Andrei Gh. Petre-Diculești ; Carata Florin-Vaduri ; Pop Ioan-Sighet ; Selucea Petru-Sohodol-Hunedoara ; Marica Nicolae-Brăila ; Alden Ghiță ; Bălășoiu Gh.-Vidra ; P. Răpănescu-Scheiul Argeș ; Traian Giurgiu-Cîmpia Turzii ; Iosip Ioan-București ; Nistor Leon-Bistrița ; Dinulescu Ion-Craiova ; Petru Martiniuc-Brașov ; Av. Victor Nistea-Sibiu ; Badelu Arcel-Onești ; Lazăr Ștefănescu-Caracal ; Mihai Nicolae-Roman ; Frigian Nicolae-Săcele ; Marin Mihai-București ; Ghițulescu Ludmila-Pitești ; M. Lungu-Craiova ; Ion Vidrighin-Sibiu ; Dragomir Ion-Buciumeni ; Anastase Istrati-Galați ; Maria Marin-Bacău ; Antonie Săndei-Oltenița ; Gingă Paul-Giurgiu ; Crasuleac Ilie-Rădăuți ; Florescu Rodica-Săcele ; Schweitzer Mihail-Putna ; Ionescu Vasile-București ; Mîslea Ion-Giurgiu ; Sicu Macovei-Iași ; Căldăraru Petrică-Galați ; Andrei Gh. Petre-Diculești ; Gheorghe Apetrei-Bacău ; Codreanu Ștefan-Zărnești ; Vasile Dumitru-Roman ; Goci Aurel-București ; Ticușan Gheorghe-Blaj ; Aparaschivei Georgeta-București ; Comșa Iulian-Brad ; Em. Crivineanu-Ploiești ; Constantin Bogdan-Sovata Băi ; Iulia Bacu-București ; C. M. Aurelian-București ; Ion Dumitrescu-Sîrboni ; Șerban Ion, Drăgănești-Vlașca ; Vorniceanu Constantin-com. Murgeni-Sucea-va ; Anastase Istrate Galați.

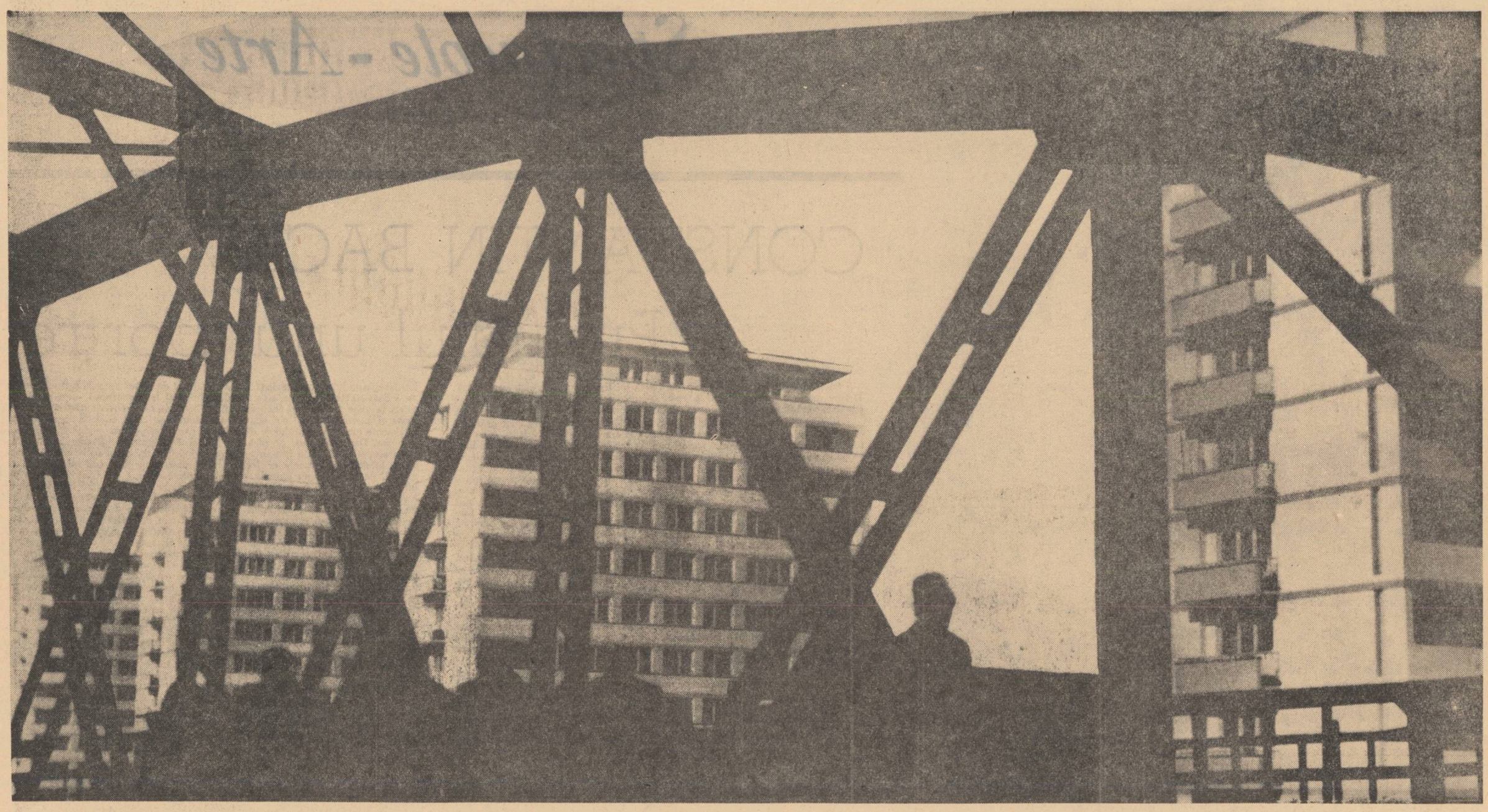

VEDERE DE PE PODUL GRANT—1963 Fotografia: ION MICLEA

Mihai Novicov

DORURI VECHI, INTINERITE...

REGRET

E cam diform și greu
— ca piatra necioplită —
cuvîntul meu.
Și-i este dat așa să fie
mereu, mereu.
N-ai ce face! — tinerețea nu-nvie.
Cîntece zvelte și noi
le cînt răgușit,
dar le cînt, — și sînt mulțumit.
Trandafirul tomnatic
e ofilit și stins,
dar cu atît mai frumos.
Alții, cu voci cristaline,
vor țese luminii palate de aur...
Eu
din rărunchi voi striga,
chiar de se vor speria.
Iar peste milenii
cînd florile epocii noastre e vor aduna în muzee,
pe buzele fetelor,
va flutura un zîmbet mirat:
Cum de a putut încăpea
printre atîtea relicve suave
și un ins atît de disgrațios și ciudat?

Fetele vor închina firii
imnuri de măreție,
iar la mine se vor uita
cu nostalgie.

1960

NOSTALGIE

Pe catifeaua verde a pajiștii-nnoite
stinghere a înflorit și visător un mac...
Și simt cum doruri vechi întinerite
în pieptu-mi obosit se strîng și se desfac.

Pe cerul clar ca lacrima de fată
trecu stins un singuratic nor...
Și se zbătu în pieptu-mi încă o dată
al tinereții-întîrziat fior.

1953

DEGEABA COBIȚI

Clevetitorilor

Degeaba cobiți! Tot ghicind în petale,
nu-i chip, nicidecum, să te afli iubit.
Iar dacă cumva negru ni-i cerul gurii,
nu-n dulce șoptire ni s-a înnegrit,

ci-n răcnete arse de fulgerul urii,
în plins de furtuni, în mînii de asalt!
Iubirile noastre, de noi sugrumate,
sînt azi mucegai pe-al Doftanei asfalt.

Visările dalbe-n Carpații durerii
cu pietre și spini ni le-am smuls, sîngerînd —
să fluture-n veci ca stindarde de luptă
pe piscuri bătute de ploi și de vînt!

Ni-e dragostea scumpă, dar dragostea vie,
cu talduri bogate și cugetul treaz,
ni-e sete de pace, de rîs, de lumină,
dar fără să roșească brăzdatul obraz.

Degeaba cobiți! Descîntînd romanițe
nu-i chip să te afli iubit, nicidecum.
Petalele noastre sînt altfel croite —
prefac întinatele degete-n scrum.

1956

PRIMĂVARA

A cîta oară înfloresc castanii,
Și-și scutură pe tîmple-mi petalele de nea?...
Eu îmi petrec fără durere anii,
Dar ei s-agață de pulpana mea.

A cîta oară reînvie-n mine
Tot ce-am scornit zănatec și nătîng?
Nici nu mă plîng că florile-s puține,
Ci florile — că nu le rup — se plîng.

1962

SÎNT CINCISPREZECE ANI...

Muncitorilor de la F.C.T. „București"

Sînt cincisprezece ani de-atunci...
Era o noapte
cu cerul căzut jos,
iar noi
urcați deasupra lui,
priveam de sus
cum sclipesc stelele
în beznă.

Sînt cincisprezece ani de-atunci...
Bătea un vînt înghețat,
pe acoperiș
alergau
brigadieri, aflați deodată-n treabă
Și ni se părea
că fiecare brigadier anonim
știe ce are de făcut
mai bine
decît noi,
scriitorii cunoscuți.

Au trecut cincisprezece ani
și-mi place enorm
să privesc
cum
în fiecare zi
la orele două și jumătate
se revarsă
prin poarta fabricii
șuvoaie de fete.
Fetele rîd,
se-nghionțesc,
se-nghesuie la tramvaie...
și rîsul lor pornește pe șine
și pătrunde,
ca un sînge cald,
în toate arterele Capitalei.

1963

FAPTE DE VIAȚĂ

SUBIECTE CARE ÎȘI AȘTEAPTĂ SCRIITORUL

Lucrurile se petrec de obicei așa: un ziar, să zicem „Scînteia tineretului", publică un reportaj despre munca unui tînăr fruntaș în producție. Îndată după aceea, adresa tînărului muncitor, devenit erou de reportaj, e bombardată de vrafuri de scrisori. Provocate numai de curiozitatea și dorința de cunoaștere a celor care le scriu, misivele capătă dintr-o dată semnificația unor remarcabile documente umane. Sub haina lor modestă și discretă, deseori plină de sfiiciune, se ascund ca niște pietre prețioase sub straturi de roci comune, ceea ce considerăm a fi, nu fără temei, mlădițele noii tipologii sufletești, cuceritoare prin înalta lor frumusețe etică.

★

Nu de mult aci a apărut un reportaj despre Viorel Neagu, muncitor la laminorul Bluming din Hunedoara. Iată ecoul acelui reportaj, concentrat într-un roman epistolar de cîteva pagini scrise de muncitoarele unei cooperative din Hațeg: „Am fi fost și mai bucuroase dacă ne-am fi aflat în același oraș pentru a vă putea vizita chiar la locul de muncă. Ne-am fi putut da seama și mai bine despre felul cum munciți acolo unde vă aflați. Vom căuta să vă descriem cum muncim și noi în cooperativa noastră. Nu este o instituție așa de mare. Majoritatea lucrătorilor sînt tineri. Vă povestim pe scurt, despre secția în care lucrăm. În această secție de croitorie sîntem 18 persoane dintre care 4 persoane sînt mai în etate, restul sîntem tinere. Munca în colectiv e frumoasă; muncim cu mult elan și mai ales atunci cînd în fața noastră stă mărețul obiectiv: îndeplinirea planului. Vă putem informa că sîntem mîndri de acești tineri, mai ales că la conferința raională U.T.M. am putut raporta conferinței că am îndeplinit planul anual cu 126 la sută.

Vă rugăm dacă nu vă supărați și aveți posibilitatea să ne trimiteți o fotografie la locul de muncă împreună cu ceilalți colegi. La fel o să vă trimitem și noi. Vă facem o invitație: Să petreceți revelionul la noi la cooperativă. Așteptăm răspuns cu nerăbdare. Toate fetele".

După toate semnele, Viorel Neagu n-a putut veni la Hațeg ca să petreacă revelionul. În noaptea Anului nou, Viorel Neagu a fost în tură la Bluming. Dar în următoarea lor scrisoare, semnată cu aceeași iscălitură colectivă „toate fetele", ele i-au scris: „Întregul colectiv de fete la ora 12 noaptea au închinat un pahar de vin pentru dumneavoastră și pentru cei care în noaptea de revelion au fost la locul lor de muncă".

E încă viu în mintea noastră evenimentul memorabil petrecut în primăvara anului trecut: colectivizarea în întregime a agriculturii patriei noastre. Atunci au plecat la țară cîteva mii de agronomi, să muncească nemijlocit acolo unde se hotăra soarta recoltelor. Despre Ion Tețu, tînăr inginer agronom, a scris atunci *„Scînteia tineretului"*. Ca și în cazurile citate mai sus, inginerul Ion Tețu a început să primească scrisori. Iată una din ele, de la tînărul agronom Mihai Constantin, de la G.A.C. Ungureni, raionul Balș: „Muncesc și eu în aceeași branșă ca și dv. Mă aflu de asemenea la o gospodărie colectivă. Se discută și la noi în gospodărie despre situația din gospodăria dvs. Sînt tînăr absolvent al Facultății de Agronomie din Craiova. Mă simt bine aici. De fapt, eu sînt stagiar. În septembrie voi susține examenul de stat și voi reveni în producție. Rămîn convins că dvs. veți răspunde scrisorii mele".

Iată răspunsul la scrisoarea de mai sus:

„Aici în sat am primit un apartament foarte elegant. Nu te mira. Am pe jos parchet, baie ca în orice casă de la oraș, iar televizorul, radioul, mobila, îmbracă apartamentul așa cum își dorește fiecare nouă familie să aibă. Așa și-au primit colectiviștii inginerul agronom și pe medic. Da, medicul, fiindcă soția mea

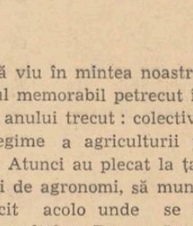

este medic la spitalul din sat. Ne simțim bine, sîntem fericiți și nu ne dorim altceva decît să facem ca contribuția noastră, prin munca pe care o depunem, să fie cît mai folositoare oamenilor minunați, colectiviștilor în mijlocul cărora trăim. Mă bucur din toată inima că și dumneata te simți acolo bine. Este lucrul cel mai firesc să te simți bine la locul de muncă pe care singur ți l-ai dorit, pregătindu-te în această nobilă profesie.

Îmi mai scrii că te afli la început de drum și că te vei căli prin condițiile climaterice prin care treci. Aici îmi permit să te dojenesc puțin. Această „călire" vine de la sine. Despre ea să nu mai vorbim. Să ne călim în alt sens: în acela de a încerca, de a izbuti să ajutăm fiecare cultură agricolă de a produce mai mult. Aici să mergem cu gîndul atunci cînd e vorba de călire. Mobilizîndu-ne, să nu ne descurajăm atunci cînd vom avea de luptat cu orice fel de greutăți. Aș fi bucuros să-mi mai scrii. Sîntem la o distanță mare unul de celălalt, dar sfaturile, experiența unuia și a celuilalt, nu simt această distanță atunci cînd e vorba de a ajuta această minunată grădină a patriei — ogoarele colectiviste — să înflorească pe zi ce trece".

★

Tînăra Maria Hodoroabă e muncitoare la fabrica „Partizanul roșu" din Brașov. Un reporter de la „Scînteia tineretului" venind în fabrică i-a găsit fotografia la panoul de onoare și dedesubtul ei acest text „cea mai bună țesătoare". Gazetarul a scris un reportaj și, ca un reflex direct și cu totul firesc, eroina reportajului a început să primească vrafuri de scrisori. Una era chiar de la sora ei mai mică, elevă la școala din Prejmer: „Vei ști că învăț bine la școală și că abia aștept să termin șapte clase, fiindcă vreau să intru apoi la școala profesională, să viu și eu la fabrica unde lucrezi tu, să fim tovarășe de muncă, țesătoare fruntașă ca și tine". O fată din Turda și care chiar de pe plic semna „o prietenă din depărtare" i-a scris: „Eu te felicit din toată inima și peste cîțiva ani, aș vrea să ajung și eu fruntașă în producție și pe panoul de onoare. Sper că o să ne cunoaștem atunci cînd o să merg la Brașov pentru examen, iar practica o voi face la fabrica „Partizanul roșu". Într-o scrisoare expediată de la Timișoara, ostașul Bogdan Aurelici îi comunica: „În viața civilă am lucrat la Uzinele „Steagul roșu" din Brașov, unde am fost și eu printre fruntașii în producție. Aceasta a fost motivul să vă scriu cînd v-am văzut fotografia în ziarul „Scînteia tineretului". Vă rog să-mi scuzați îndrăzneala, dar să mă credeți, sînt dornic de lucru și în curînd voi reveni iarăși la locul meu de muncă, unde doresc să fiu din nou printre muncitorii fruntași. Vă doresc mult succes".

★

Ne oprim aici cu citatele scrisorilor. Nu dorim ca pe marginea lor

să însăilăm acum un eseu și cu atît mai puțin un studiu de psihologie socială. Un lucru este totuși evident și el trebuie să fie remarcat înaintea tuturor celorlalte. Scrisorile citate reflectă acuitatea cu care opinia publică e atentă nu numai la faptele memorabile de eroism, ci și la eroismul cotidian al muncii. Munca unui fruntaș devine un exemplu mobilizator pentru sute și mii de muncitori, iar scrisorile lor devin expresia spontană a dorinței de perfecționare profesională și de creștere pe noi coordonate morale și etice.

Mai ales în lumea scriitorilor, vorbim deseori despre „mlădițele noi ale tipologiei umane", despre noile trăsături sufletești ale omului contemporan. Ni se pare că în sutele de mii de scrisori pe care și le trimit tinerii muncitori, agronomi, învățători, militari și colectiviști, noul acesta se afirmă în zona cea mai caracteristică, în linia întîi a frontului unde se dă bătălia pentru făurirea omului nou. Nici n-am vrut altceva, decît se semnalăm tinerilor noștri confrați acest bogat izvor de viață.

Petru Tolvadia

CONSTANTIN BACIU : Muncitor la Şantierele Navale-Oltenița

Spectacole - Arte

CONSTANTIN BACIU
Preludiul unui portret

Să schițez din vîrful peniței un portret al lui Baciu îmi vine cam peste mînă. Despre prietenii vechi se scrie la vîrsta înțelepciunii academice. Dar cum nu se știe dacă voi atinge vreodată această vîrstă, încerc un preludiu, în conturul de-acum.

În vechea „Academie de Belle Arte" de la Iași, unde l-am cunoscut prin anii 48—50, purta aceeași mustață gen Andreescu și era un copil năbădăios, cu manifestări neașteptate și teribiliste, socînd pînă la repudiere spiritele comune ale unor colegi. Apăruse din fundul unei mahalale muncitorești, fiu al unui acar, înconjurat de-o droaie de puști — băieți isteți, care-și făceau aparițiile poznașe în curtea „Academiei" în diminețile de atelier, atrași de mirajul clădirii c-un perete întreg numai geamuri, numit atelier, și unde „bădia Costel" învață meșteșugul zugrăvirii chipurilor de la tovarășul profesor Baba. Îngăduit în intimitatea profesorului, alături de cellalt elev preferat, Dan Hatmanu, „bădia Costel" mîzgălea hîrtie în fundul atelierului, — hîrtie ieftină, de împachetat—și cînd mîzgăleala nu era bună de nimic, își smulgea părul de furie, rupea tot și fugea. Se băga în cîte un ungher, la Dan Hatmanu acasă sau la el în mahala, și cînta la vioară ore întregi pînă se liniștea, apoi își lua mapa la subțioară și rătăcea prin hala Traian după „mutre" sau se ducea la atelierele C.F.R. „Ilie Pintilie" și lucra pînă îl apuca amețeala și schimbul de noapte. Era bîntuit de toate nemulțumirile, neliniștile și complexele, și-așa a rămas pînă azi.

Cînta la vioară și chitară și-n crizele acute amoroase își rupea cu pumnii corzile instrumentului speriindu-și prietenii și pierzînd iremediabil gratiile colegelor. Spirit contradictoriu și nedisciplinat, a ajuns mai tîrziu,—după ciocnirile repetate cu un profesor orgolios, să i se vorbească de lipsă de talent. Pentru ca, după cîțiva ani, reușind să-și tempereze și să-și disciplineze singur temperamentul, să termine Institutul printre primii în promoție.

L-am reîntîlnit după ani de muncă tenace, în expozițiile bucureștene, și cu toate că evoluția sa n-a avut nimic spectaculos și exploziv, prezența lui s-a făcut simțită și s-a impus pe încetul, stăruitor, cu salturi lente de la expoziție la expoziție. Pentru judecățile grăbite și superficiale, ceea ce lucra atunci și încă mai lucrează și acum poartă prea mult și prea sufocant pecetea influenței artei profesorului și maestrului său Corneliu Baba. Pînă la o limită, fenomenul e real. Spre deosebire de celălalt maestru al picturii contemporane, Alexandru Ciucurencu, Corneliu Baba a avut elevi puțini. Personalitatea lui s-a grevat fascinant, aproape tiranic asupra lor, însăși arta lui viguros realistă, de observație și de adîncime psihologică impunea — o dată stabilită vibrația artistică, de gîndire și tempermentală — o renunțare totală la orice facilitate și cochetărie. Elevii lui, o dată ajunși să-și însușească lecția gravă și austeră, nu mai pot abandona drumul ales, chiar dacă, la începutul lui, fatalmente umbra maestrului le delimitează parcă prea precis modalitățile de manifestare. Dar asta numai pe plan pur formal. Incontestabil influența lui Corneliu Baba asupra lui Baciu a fost covîrșitoare. Avînd însă un talent nativ atît de puternic și înțelegînd în esența ei lecția profesorului, înțelegînd arta lui pe linia ei majoră, de conținut, nu formală, tînărul ucenic a devenit el însuși. Am văzut în ultimii ani lucrări de grafică și de pictură (neexpuse public) în care linia lui Baciu e modernă, ritmică și stilizată, culoarea aerisită. Sub raport tematic, lucrările lui nu sînt axate pe mari pînze epice, pe portrete clasice, solid construite și studiate în detaliile cele mai expresive. Lucrările lui Baciu oglindesc realitatea socialistă înconjurătoare fragmentar în diversitatea ei, în dialectica mișcării, ca-ntr-o suită de secvențe cinematografice. Baciu e un amestec de reporter — cu pasiune pentru cunoașterea și priceperea de-a sta de vorbă cu oamenii deschis, cald, de la suflet la suflet — și de operator cinematografic prin selectarea materialului, unghiul de vedere și promptitudinea cu care-și înregistrează pe retină și-apoi transmite hîrtiei impresiile culese. Nu toate desenele lui plac, nu toate poartă pecetea artei, dar tot ce face e pornit dintr-un crez lăuntric și-un sentiment grav și profund, de răspundere. Aici se simte influența lui Baba. Discuțiile cu amîndoi, cu reputatul artist și cu tînărul ale cărui succese au trecut și de granițele țării (Baciu e deținătorul medaliei de aur la concursul de grafică de la Leipzig), converg toate spre această mare răspundere care e a artistului autentic trăind și reflectînd contemporaneitatea, proprie de altfel tuturor artiștilor autentici din toate vremurile. Este răspunderea față de oamenii în mijlocul cărora trăiește și care l-au investit pe artist, ca niciodată în țara noastră și în lume, cu dragostea lor delicată, încredințîndu-i nobila misiune a tălmăcirii sentimentelor și aspirațiilor lor.

În ce măsură și cît de deplin se va achita Baciu de această răspundere, semnatarul acestor rînduri va consemna mai tîrziu, urîndu-i deocamdată prietenului său succes în luptă cu demonii îndoielilor și nemulțumirilor care-l bîntuie, și muncă îndîrjită !

Alecu Ivan Ghilia

VITRINA

Legătura cu viața

Interesante acțiuni pentru stringerea legăturilor cu publicul larg al expozițiilor a întreprins în ultima vreme Uniunea Artiștilor Plastici. Astfel, în luna aceasta, grupuri de muncitori din uzinele bucureștene au fost invitați să viziteze expoziția regională de artă plastică deschisă în noile săli ale Muzeului Simu și expoziția deschisă într-o sală a Palatului R.P.R. cu prilejul aniversării a treizeci de ani de la luptele petroliștilor și ceferiștilor. Plasticienii care expuneau precum și unii critici de artă se aflau în sălile expozițiilor și dădeau explicații sau culegeau păreri. Dar, în afară de aceasta, artiștii plastici s-au întîlnit în mod special cu toți acești invitați într-o adunare de schimb de impresii care a avut loc în sala lectoratului Consiliului pentru răspîndirea cunoștințelor științifice și culturale. Discuții vii, grija pentru drumul pe care merge plastica noastră contemporană, au caracterizat această întîlnire.

De asemenea, pe linia acestor acțiuni, expoziția Tia Peltz care a funcționat pînă de curînd în sala Fondului Plastic de pe calea Victoriei, a fost redeschisă în sala clubului uzinelor „Republica". Pictorii și graficienii Constantin Baciu, Nicolae Hilohi și Cici Constantinescu, care se află în documentare la șantierele navale de la Oltenița, au deschis în sala clubului de acolo o expoziție colectivă.

Pentru amatorii de artă plastică din orașele și comunele Dobrogei, Fondul Plastic a organizat anul trecut o expoziție permanentă de artă plastică în comuna 2 Mai, iar anul acesta donează un număr important de piese pentru înființarea unui muzeu de artă plastică la Medgidia.

★

O sută șaizeci de oameni de artă (scriitori, compozitori, artiști plastici, actori, regizori de teatru și film, interpreți de muzică, dansatori și balerini), formează treisprezece brigăzi complexe pe lîngă principalele întreprinderi ale industriei bucureștene. Ocupîndu-se de îndrumarea formațiilor artistice, a cercurilor literare și plastice, membrii brigăzilor vor constitui și un consiliu al întreprinderilor respective pentru organizarea întregii activități cultural-artistice. Ei vor colabora la întocmirea planurilor de activitate a cluburilor, vor ține conferințe, și-și vor prezenta creațiile în fața muncitorilor.

L. C.

Programul de sală — Component al spectacolului

Spectacolul teatral posedă un component auxiliar deloc neglijabil și anume programul de sală. Interesul cu care spectatorul urmărește conținutul programelor este legitim.

Alături de o prezentare succintă a dramaturgului, publicul dorește să afle gînduri și intenții ale creatorilor spectacolului, dileme artistice ivite pe parcursul muncii. De multe ori secretariatele literare tratează cu o ușurință regretabilă această latură a activității lor și, pur și simplu, reproduc afișul pe foi de dimensiuni reduse.

Exemple sînt suficiente și ne putem referi la multe din spectacolele incluse în repertoriul stagiunii actuale : „Mașina de scris" la Teatrul Național „I. L. Caragiale", „Cum vă place", „Menajeria de sticlă", „Moartea unui comis voiajor" la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra", „Pygmalion", „Scandaloasa legătură dintre dl. Kettle și d-na Moon" la Teatrul „C. Nottara" și altele. Există incontestabil o grabă nefirească a secretariatelor literare în rezolvarea unei sarcini importante. Preocuparea de a prezenta marelui public un îndreptar prețios se vede în programul spectacolului „Cezar și Cleopatra" la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra" unde a fost introdus un fragment din monografia despre Shaw a lui Radu Lupan. Despre Calderon de la Barca (în programul la „Casa cu două intrări" — Teatrul „C. Nottara") scrie concis și pregnant criticul Ion Frunzetti. Scriitorul elvețian Dürrenmat ne este prezentat de Georgeta Horodincă în programul spectacolului „Vizita bătrînei doamne". Este însă adevărat că și în aceste programe (sau în altele necitate aici) cuvîntul autorilor spectacolului este rostit prea arareori. În genere, numai regizorii își expun intențiile care i-au călăuzit ; tradiția de a se prezenta și mărturiile principalilor interpreți a fost, se pare, abandonată.

Merită menționate, pentru schițarea profilului compozitorilor, programele care se distribuie la spectacolele Teatrului de Operă și Balet al R.P.R. Dar aceeași remarcă privitoare la intervențiile interpreților : nici măcar regizorii sau șefii de orchestre nu sînt solicitați de secretariatul muzical.

O Piesă nouă

Criticul teatral Al. Căprariu probează ca și alți confrați de breaslă — haina autorului dramatic publicînd în Tribuna o piesă inedită : „Gloanțe sub cerul nostru". Deși nu este încă pe deplin inițiat în tainele genului (nu izbutește să închege temeinic un conflict dramatic), Al. Căprariu minuiește cu abilitate replica, știe să asigure — în anumite momente — tensiunea cuvenită și, de aceea, credem că îl vom putea urmări și în ipostaza de dramaturg.

MIHAI BOTEZ

„A fost prietenul meu"

Un copil, Ion, iubește stelele. Un tînăr medic, pe nume Tudor, își îndrăgește meseria. O fată, Ana, visează aprobarea proiectului său pentru construirea unui oraș nou. Petrino își neglijează fiul. Irina, o tînără învățătoare, dăruiește copiilor din știință, din sufletul și din zîmbetul ei, iar Victor străpunge curajos, zi de zi, văzduhul. Alături de ei, „Nea Matei" și prietenul său supranumit „Balaurul", muncitori la uzinele Grivița Roșie, sînt eroii noului film romînesc.

Pătrunderea fină și dezvăluirea subtilă a frămîntărilor spirituale ale eroilor constituie pentru filmul „A fost prietenul meu" caracteristici de bază. Scenariștii Dumitru Carabăț și Mircea Mohor au surprins din viață aspecte profund omenești și le-au dezvăluit într-o compoziție fondată pe știința de a realiza unitar o suită de întîmplări. Autenticul este dat deopotrivă de evenimentele descrise emoțional în film și de înfățișarea caracterologică a unor eroi vii. Această însușire principală a filmului a înlăturat schematismul, către care ușor ar fi putut aluneca autorii scenariului dacă avem în vedere multitudinea de probleme pe care aceștia au dorit să le dezbată. De la o impresionantă dramă familială (un tată este incapabil să se apropie de sufletul copilului său și să-l înțeleagă), și pînă la aducerea în primul plan al acțiunii a unor evenimente de semnificație majoră (lupta ilegală a comuniștilor), filonul dramaturgic al filmului parcurge, — nu lipsit de acel echilibru necesar prezenței veridicului, — o seamă de întîmplări judicios selectate.

Este adevărat însă că multele fapte redate în scenariu împiedică exprimarea clară pe tot parcursul filmului a ideii artistice centrale, idee care se referă la esența educației noastre, la spiritul de sacrificiu și de abnegație al comuniștilor, la prietenia sinceră bazată pe dragoste și stimă.

Ceea ce i-a ajutat pe creatori în susținerea cu autenticitate a faptelor a fost cunoașterea vieții și talentul lor în evidențierea unor idei și sentimente, a unor fapte chiar fără a le da întotdeauna o finalitate precisă în acțiune. Dar atitudinea creatorilor se face simțită pe tot parcursul filmului și conduce spectatorul la concluzia pe care ei au scontat-o. Andrei Blaier, regizorul filmului, a știut să-și afirme atitudinea creatoare în deplină concordanță cu scenariul. Merite deosebite are regizorul în redarea unei atmosfere autentice, în modul de a conduce conflictul și de a conferi momentelor o reală tensiune dramatică și, mai ales, în îndrumarea jocului actoricesc. Nicolae Sireteanu, Ștefan Ciubotărașu, Victor Rebengiuc și alții și-au dovedit din nou bogatele resurse interpretative. Laude pe deplin îndreptățite merită și copilul Silvian Simion care a realizat unul din rolurile principale ale filmului.

SILVIA NICOLAU

Poem coregrafic realizat de colectiviști

...Se aud chiuituri vesele. Pe poarta gospodăriei iese un șir de tractoare și semănători... Văzînd cu ochii crește grîul. E întîndere verzuie, apoi lan auriu, legănat. Combinele intră în marea de aur. Rodul bogat al muncii unite : o pîine uriașă pe care o ridică în soare mîinile bronzate ale colectiviștilor...

Cei din Osica, din Dobrun, din Roșieni sînt călușari vestiți. Joacă de cînd se știu „Călușul". Au mai pus ei pe ici, pe colo, cîte-o floare, cîte-un pas mai zvicnit. Dar din tiparul cel mare, cunoscut de mult, nu ieșeau... Iată însă că în iarna aceasta unul dintre colectiviști, în dorința de a adăuga străvechi și unanim recunoscutei frumuseți a dansului ceva din frumusețea zilelor pe care le trăim s-a gîndit să țeasă într-o formă cu totul nouă vechiul și îndrăgitul „Călușe".

— Ce zici, moșule Ghermele ? Și dumneata, nene Vițule ? S-ar putea ? — i-a întrebat el pe cei mai vechi și mai pricepuți dintre călușari.

Ideea le plăcu tuturor. Adică de ce să nu se poată ? Mai ales că dacă or să joace toți la un loc — și cei din Dobrun și cei din Osica și cei din Roșieni ! Toți erau călușari unul și unul.

S-a ivit o problemă : cum vor arăta pe scenă mașinile cu care munceasc acum pămîntul : tractoarele, semănătorile, combinele.

— Dacă facem decorul ca la teatru, atunci unde mai e dansul ?

— Dar nu s-ar putea să închipuim totul numai cu ajutorul dansului nostru cu temă ?

Metodistului cu probleme coregrafice al Casei regionale a creației populare i s-a părut foarte interesant acest nou dans cu temă. Și douăzeci de zile n-a mai plecat dintre dansatorii din Dobrun, din Osica și din Roșieni.

Acum cîteva săptămîni, pe scena Casei de cultură din Caracal, cu prilejul unui schimb de experiență al coregrafilor din regiunea Oltenia, a fost prezentat și noul dans cu temă al colectiviștilor din Dobrun, Osica și Roșieni. Toți participanții au găsit că formula coregrafică a noului dans cu temă este foarte interesantă și au aplaudat cu entuziasm pe dansatori.

CONSTANTIN VIȘAN

„Tablouri, frumoase tablouri"

Nu e un refren de muzică ușoară, ci de reclamă. Un refren integrat uneia din ultimele strofe ale „poeziei" Bucureștilor de altădată : talciocul.

Undeva, la periferia talciocului înflorește ca mucegaiul prin unghere „sectorul de tablouri". Pe ziare sau pe bețe înfipte în pămînt se înșiruiesc operele „originale" în mai multe exemplare, variind ca dimensiuni și preț — după client. Țigănci focoase cu sînii goi și o floare în dinți sau la ureche, cățel sau pisici cu fundulițe la git sau la coadă, nuduri cu diademă, imense coșuri cu trandafiri sau liliac, dar mai ales peisaje.

— E originale ! Împachetăm unul ? De cît să fie ?

Te uiți la o fructieră imensă încărcată pînă la refuz cu mere în formă de cartofi cu culori de castraveți sau de roșii putrede peste care curg struguri și prune de ceară.

— Doriți altceva ?... Dați un aconto și se face... Tot ce doriți !

Cu lei, cu elefanți, cu urși polari, cu cămile, cu... vînt...

. . . . . .

Sînt aceleași orori de care abundă atelierele încadratorilor particulari și care uneori se strecoară și în consignații, cunoscute sub numele de „pictură de gang" de pe vremea cînd bursa prostului gust își etala produsele în obscuritatea gangurilor.

În țara noastră se duce o vastă campanie de popularizare a artei și de educare artistică a maselor, sub cele mai variate forme. Astfel, U.A.P. a organizat expoziții de artă plastică permanente, de unde pot fi cumpărate lucrări de valoare la prețuri accesibile.

Cu toate acestea, afacerile de la talcioc nu par să sufere.

În interesul muncii de educație artistică a maselor, credem că măsurilor în vigoare ar fi necesar să li se alăture măsuri noi ca, de pildă, conferințe și expoziții prin care să se facă o propagandă împotriva picturii „de gang", precum și interzicerea acestui dubios comerț.

VAL. CHENDEA

FILĂ DE CARNET

Timpul liber

Un anuar statistic este foarte departe de-a fi o culegere de polemici. Modalitatea lui de exprimare este precizia și conciziunea cifrelor și nu verbul, uneori sinuos, alteori acid, al polemicii.

Și, totuși, cît de bine polemizează un anuar statistic !

Iată doar o coloană și-o cifră : coloana aparține anului 1938. Cifra este 18. Este vorba de toate teatrele și instituțiile muzicale existente în țară la data respectivă... Coloana anului 1960 cuprinde cifra 104. Iată cinematografele : anul de grație 1938 posedă 338, ca să nu mai vorbim de halul aparatelor pe care le aveau și al sălilor în care funcționau. Anul 1960 are 3351. Iată aparatele de radio : 1938 — 252 000, iar 1960 — 2 063 000. În schimb, la capitolul caselor de cultură sau al unor alte foruri care să îndrume viața culturală în orașe și comune, anul 1938 nu posedă decît o liniuță. Nu putea fi vorba de organizarea vreunei îndrumări. Să organizezi viața culturală a unei populații de milioane era ceva de neconceput pe vremea aceea. În anul 1960 apar în coloană 184 de case raionale de cultură. Da, polemica e clară în orice domeniu. Cît, despre cifrele citate mai sus, prin ele polemizează revoluția culturală a anilor acestora cu starea de înapoiere a celui mai prosper an al burgheziei. Timpul nostru liber capătă tot mai mult sens, tot mai multă consistență, timpul nostru liber înseamnă tot mai mult cultură și artă.

Astăzi, în coloanele aceluiași anuar statistic, chiar nude, așa cum sînt, cifrele se înșiruie covîrșitoare :

Avem peste cinsprezece mii de biblioteci, cu treizeci de milioane de cărți; trec anual prin sălile cinematografelor o sută șaizeci și șase de milioane de spectatori, iar prin sălile teatrelor unsprezece milioane, avem două sute douăsprezece muzee vizitate de zeci de milioane de oameni pe an, se editează anual circa trei mii de titluri de cărți și broșuri reprezentînd un număr de patruzeci și trei de milioane de exemplare, apar o sută douăsprezece ziare și două sute șaptezeci și șase de reviste într-un tiraj de aproape un miliard de exemplare.

Și toate acestea sînt consumate cu nesaț. Arta, cultura au devenit bunuri de larg consum. Datorită lor, timpul liber al omului muncii capătă tot mai multă consistență, tot mai mult sens. Consumatorul de artă este însuși poporul. Ca să nu mai vorbim de expozițiile personale de pictură pe care le deschid muncitorii de la uzinele de tractoare din Brașov sau de la combinatul hunedorean, ca să nu mai vorbim de teatrele populare, cu repertoriul și cu spectacolele la nivelul profesioniștilor, cum ar fi cel de la uzinele Republica, cel de pe lîngă casa de cultură raională din Călărași, ca să nu mai vorbim de o bună parte dintre interpreții operei de succes „Trandafirii Doftanei", care sînt oameni ai muncii brașoveni, de componenții orchestrei simfonice reșițene, de membrii cercurilor literare, autori ai culegerilor de proză și poezie. Interacțiunea dintre consumul de artă și producția artistică este evidentă. Omul muncii începe să capete o bază atît de serioasă de educație artistică, încît e aproape imposibil să nu iasă la iveală cele mai ascunse înclinații spre artă. Astăzi putem să nu mai vorbim de germenii omului complex al viitorului ci de aspecte substanțiale ale lui, evidente în societatea noastră. Iar una dintre trăsăturile principale ale omului societății comuniste este și sensul pe care-l dă el și-l va da timpului liber. Pe măsura desăvîrșirii și construcției socialiste, timpul liber devine, nu numai din ce în ce mai mult, dar din ce în ce mai dens, capătă o greutate specifică tot mai mare. Arta, cultura, sînt coordonatele lui principale. Și ce lucru mai evident în acest sens pentru o țară, pentru un popor, pentru o societate, decît cifrele arătate mai sus ?

Un anuar statistic este o lucrare de mare precizie științifică, și nu o culegere de polemici. Dar cît de bine, cît de evident, cît de clar polemizează în paginile lui anii noștri cu anii care-au trecut !

C. L.

PROMOVAREA TÎNĂRULUI ACTOR

INDATORIRI PERPETUE

Am citit cu interes articolul „Promovarea tînărului actor" publicat de colegul meu Mihai Dimiu în „Luceafărul". Nu vreau să reiau, în rîndurile ce urmează, argumentele judicioase și exacte cuprinse în articolul său. Vreau doar să contribui la această necesară discuție prin relevarea unor probleme ce mi se par actuale și importante pentru tînăra generație de actori.

În Institutul de Teatru, studenților li se predau, pe lîngă celelalte materii, cursuri de mișcare scenică, de dicție etc, cursuri care, la terminarea studiului, îi pun pe tinerii actori în posesia unui bogat bagaj de cunoștințe profesionale. După absolvire, actorii pleacă într-un teatru (cu precădere dinatara Bucureștiului). O dată cu trecerea timpului, unii tineri interpreți (fără un autocontrol perfect) nu-și vor mai îngriji dicția, corpul, vor începe să se miște anevoios pe scenă, să crească în perimetru — se vor blaza. Fac această afirmație pentru că, asistînd la mai multe concursuri, am fost deseori pus în situația de a nu mai recunoaște pur și simplu, nici fizic și nici profesional, o serie de tineri actori despre care știusem că sînt talentați. Își pierduseră toată suplețea talentului și a persoanei lor. Cred, și nu este numai părerea mea, că bunul mers al unui teatru pretinde actorilor, și în special tinerilor actori, un antrenament complet. Cu aceeași grijă cu care un sportiv conștiincios caută să-ți mențină „forma", actorul trebuie să-și cultive neîncetat talentul. Este greu de presupus că, astăzi, se mai poate ajunge la creații mari fără acest antrenament continuu. În anii noștri este ridicol să ne închipuim că tocmai aceia care trebuie să fascineze, prin arta lor, masele — actorii — pot să dobîndească putere de convingere prin metode empirice, prin lipsă de control, acționînd așa sau altfel, pentru că „așa le vine".

Tînărul actor trebuie să-și perfecționeze neîncetat mijloacele principale prin care-și exercită meseria : gîndirea, vocea și expresia corporală.

Cultura multilaterală, bogate cunoștințe de estetică, de istorie, de muzică, de literatură, interesul pentru orice, dezvoltă raționamentul actorului, îi ajută „gimnastica mintală". Gimnastică atît de necesară pentru a putea controla și determina precis stările afective. Fără învelișul emoției, ideile cele mai interesante pot să apară aride, goale, neinteresante. Cunosc un răsfățat actor tînăr care nu reușește să citească mai nimic — în afară de cronicile în care este lăudat ; și în acelea doar fragmentele care se referă la el. Același actor se mira și se plîngea de faptul că nu se poate controla întotdeauna în scenă, că „se pierde" de sub propriul său control. Acest tînăr actor uită că între exercițiul zilnic al mîntii și controlul emoției pe scenă este o legătură de nezdruncinat.

Îngrijirea vocii și a dicției constituie o altă problemă legată de tînăra generație de actori. La recentul concurs al tinerilor actori, ca și în activitatea zilnică a unor actori, am observat deseori o neglijență inadmisibilă în vorbire, cuvinte morfolite, fraze trunchiate, voci răgușite și neîngrijite. Se spune că un mare actor în culmea gloriei și-a pierdut la un moment dat vocea. El a trebuit totuși să joace, fiind nevoit să-și asigure existența. Se mai spune că el, chiar și în această perioadă, a realizat cîteva mari creații... șoptind rolurile. Am dat acest exemplu pentru a ilustra ce înseamnă cunoașterea tuturor posibilităților propriei voci și dirijarea conștientă a lor.

Am lucrat mai multe roluri principale cu un tînăr coleg. De nenumărate ori în Institut i s-a atras atenția asupra grijii ce trebuie s-o poarte singur vocii lui. De nenumărate ori i s-a spus de către medici că numai o muncă asiduă îl va pune în posesia unei voci puternice și pline — așa cum nu are la ora actuală. În ultimul spectacol în care l-am văzut, în „Mașina de scris", frumusețea jocului foarte talentatului actor era veșnic zgîriată de tonurile acute pe care nu și le putea controla, știrbind astfel integritatea unui tot unitar și plăcut. Nu este oare păcat ?

O altă problemă legată de tehnica multiplă a actorului pe scenă este aceea a plasticii lui, a expresiei lui corporale. Se pot da multe exemple de actori tineri care, posedînd o perfectă expresie corporală, reușesc să ducă cuvîntul și sentimentele pe trepte de culme. Oricine îl vede jucînd pe Mihai Pălădescu, de pildă, va fi impresionat de precizia jocului său, de buna îmbinare între cuvînt și mișcare. Este plăcut — stimulator să lucrezi cu astfel de actori.

Cuvîntul cîștigă mai multă grație sau devine mai tăios, după cum este cazul, dacă este „mișcat" corect pe scenă. Am lucrat cu cîțiva tineri actori îmbătrîniți înainte de vreme, cărora trebuia să le schimb de două sau de trei ori mișcarea pe care le-o propuneam, pentru că nu o puteau executa precis și în ritm cu ceilalți ; oboseau.

Am văzut, nu de mult, la Moscova cunoscuta trupă a Teatrului Sovremennik. Le-am văzut spectacolele și repetițiile. Armonioasa îmbinare între cuvînt și mișcare constituia forța mesajului tinereții acestui teatru, unde vîrsta medie era de 30 de ani, de la mașinist pînă la director. În 1958 am văzut la Praga trupa Teatrului D. 34 condusă de renumitul om de teatru ceh E. F. Burian, trupă ce sărbătorea 25 de ani de activitate ; 25 de ani în care zilnic actorii aveau ore de canto, balet și mișcare scenică. În spectacolele lor diferențele de vîrstă erau șterse de acest antrenament continuu, lăsînd loc unui adevărat balet pe replici.

În încheiere, vreau să repet și să subliniez că teatru fără gîndire nu se poate, că trebuie să urmărim în munca noastră un sistem, o logică și o consecvență a obiectivelor pe care ni le propunem, a mijloacelor pe care le folosim. Arta actorului nu este posibilă fără un antrenament zilnic și complet ; orice tînăr actor trebuie în munca sa să urmărească o suită de gîndire, de la spectacol la spectacol, această suită de gîndire fiind menită să-i definească și să-i dezvolte treptat crezul artistic.

Dinu Cernescu

JEAN BART și mișcarea muncitorească

Cînd evocăm imaginea autorului *Jurnalului de bord* și al *Schițelor marine*, ni-l imaginăm ca pe un cîntăreț al marilor întinderi acvatice și al nostalgiei depărtărilor. Iar atunci cînd ne amintim de *Datorii uitate* (scriere poporanistă mai mult prin titlu decît prin conținut) îl înfățișăm pe Jean Bart ca pe unul dintre cei mai reprezentativi prozatori ai *Vieții românești*. Uităm însă în bună măsură nota dominantă a operei sale luată în întregime: realismul caracteristică evidențiată în mod deosebit de către Ibrăileanu, care, înainte de apariția romanului *Europolis*, și pe marginea analizei nuvelei *Datorii uitate*, îl înfățișase pe Jean Bart ca pe „un realist în toată puterea cuvîntului". [1])

Istoria literară a oferit pînă în prezent puține date despre legătura scriitorului cu mișcarea socialistă pomenită în studiile precedente, cu totul tangențial. Or, tocmai apropierea din tinerețe a scriitorului de mișcarea muncitorească considerăm că a avut o deosebită importanță pentru formarea personalității sale literare: „Mișcarea aceea ciudată... ar merita să fie studiată amănunțit (afirmă scriitorul însuși) pentru a înțelege structura sufletească, spiritul timpului și formarea caracterelor tinerimii din aceea vreme". [2]

Vorbind despre atmosfera Iașului adolescenței sale, Jean Bart va înțelege, ca și Ibrăileanu, prin mișcarea socialistă „un curent de idei umanitare și generoase închegate în acel „socialism romantic" [3]) învăluită în toată poezia adolescenței lor. Cum se știe, unul dintre meritele de seamă ale mișcării socialiste și a cercurilor socialiste în general, din țara noastră de la sfîrșitul secolului trecut, îl constituie concomitent cu lupta de organizare a proletariatului și revendicările economice, popularizarea operelor clasicilor marxismului și îndeosebi popularizarea realizărilor științei și ale scrierilor ateiste. Pe linia acestor date, relatările scriitorului despre perioada ieșeană ne par concludente: „Atei și revoluționari din fragedă copilărie noi disprețuiam școala cu programul și disciplina ei rigidă, dar căutam cu sete lumina științei, binele și frumosul. Ne pregăteam pentru o luptă imaginară, așteptată într-un viitor apropiat, și ne întreceam devorînd cu nesațiu în nopți albe cărțile doctrinelor noua și îndrăznețe, produse de concepția materialistă a secolului" [4]).

Atras de ideile socialiste, tînărul elev părăsea adesea școala pentru a călăuzi grupuri de țărani veniți la întrunirile de la *Clubul muncitoresc*, iar în vacanță împărțea broșuri de propagandă socialistă unor ciobani. Într-un articol publicat în *Adevărul literar și artistic* (intitulat *Misterul casei din Sărărie*, casa în care locuia Ion Nădejde, alături de locuința familiei scriitorului), Jean Bart arată influența covîrșitoare exercitată asupra tinerimii ieșene de către revista *Contemporanul*, pe care elevii o citeau pe sub bănci, în orele de curs, împreună cu alte cărți progresiste. Mai tîrziu, la școala militară, la o inspecție, ofițerul de serviciu descoperind în pupitrul elevului Botez Eugeniu cărți interzise, îl bagă la carceră „în porție numai cu apă și pîine". [5])

Simpatizarea mișcării muncitorești și legătura cu socialiștii ieșeni („Unii dintre socialiștii Iașului mi-au fost profesori și în afară de școală" [6] afirmă scriitorul) au făcut ca primele scrieri ale sale să vadă lumina tiparului în publicațiile muncitorești din acea vreme. Deși elev în ultima clasă a liceului fiilor de militari din Iași, publică, împotriva disciplinei cazone și a cenzurii cugetelor, în ziarul *Munca* (anul V, nr. 15, din 12 iunie 1894) sub semnătura „Gh. Rot... Iași", articolul *D. Vlahuță să ne dumerească* (Era în perioada polemicii dintre socialiști și revista *Viața*).

Articolul tînărului (avea pe atunci 20 de ani) nu era o intervenție în polemica „Artă cu tendință și Artă pentru artă", idee care s-a acreditat denaturat în cîteva prefețe și studii introductive, ci exprima „nedumerirea" că în revista *Viața* condusă de Vlahuță, scriitorul „care visa o lume nouă" și „căta la cei mulți și nedreptățiți", apăreau articole care ridiculizau mișcarea muncitorească și pe cei care o susțineau: „Îndrăznim să-l întrebăm, să ne răspundă... să ne dumerească. Avem dreptul acesta noi care ne luminăm, noi care acum ne trezim, noi care ne vedem batjocoriți în gazeta pe care din toată sărăcia, cu gologanul nostru o cumpărăm pentru a găsi în ea izvorul din care să ne adăpăm, să ne încălzim sufletul și să ne luminăm mintea." [7])

Răspunsul lui Vlahuță, intitulat „Să ne dumerească" (*Viața*, anul 1 nr. 30, din 19 iunie 1894, p. 4) nu-l mulțumește și viitorul scriitor publică din nou în Munca (V nr. 17, 28 iunie 1894) un alt articol *Dragostea domnului Vlahuță pentru muncitori*, semnat „Un muncitor".

Atitudinea fermă din cele două articole ni-l arată pe Jean Bart nu numai ca un simpatizant al mișcării muncitorești, ci și un om care a înțeles cauza muncitorească.

Tot în ziarul *Munca* (V. nr. 30, din 25 sept. 1894), Jean Bart publică articolul *Internaționala* dedicat aniversării a 30 de ani de la înființarea (16 sept. 1864) a *Asociației internaționale a lucrătorilor* semnat Tr. (Trotuș).

Adevăratul debut al scriitorului, se produce tot în presa socialistă, prima sa scriere *Iapa căpitanului* (semnată Trotuș și păstrată de către autor în prima ediție a *Jurnalului de bord* din 1901) tipărindu-se în *Lumea nouă literară și științifică* supliment literar al ziarului *Lumea nouă, organ zilnic al social-democrației române*, continuator al ziarului *Munca*.

Mișcarea socialistă, cunoscută în tinerețe, dezbaterile furtunoase asupra celor mai diverse probleme, „discuțiile interminabile" din „casă și continuate pe străzi și în grădina publică", lecturile facilitate de „o întreagă bibliotecă de cărți socialiste, rămasă de la un unchi al mamii care învățase la Paris" [8]), au rămas toate ca o amintire scumpă scriitorului, ca un ideal din tinerețe de care nu s-a dezis niciodată. Mai mult, după aproape 40 de ani, în 1932, în prefața scrisă la lucrarea lui Lazăr Măglașu și Nicolae Deleanu *Istoricul mișcărilor muncitorești din porturi*, lucrare apărută la aniversarea a 20 de ani de la înființarea *Uniunii muncitorilor din porturile Romîniei*, Jean Bart, într-o epocă de avînt al mișcării muncitorești, își reafirmă cu loialitate crezul din tinerețe: „Nu se poate nega că a existat un socialism utopic, romantic, sentimental și idealist pe care istoria nu trebuie să-l ignoreze, căci instinctiv atîtea suflete au simțit că Socialismul este Progresul, este Viitorul" [9]) Vorbind despre istoricul mișcării socialiste, pornind de la utopici pînă la data cînd elaborează prefața, deși cu unele limite ideologice, Jean Bart afirmă categoric: „Baza științifică și materială (a mișcării socialiste) a fost *Capitalul* — biblia socialismului" [11]).

Toate luptele duse pînă la sacrificii ale proletariatului romîn trebuiau consemnate într-o „istorie obiectivă conștiincioasă care să cuprindă într-un cadru larg întreaga mișcare socialistă din Romînia" [12]), cartea prefațată de dînsul reprezentînd doar un capitol dintr-o mare lucrare, *Istoria socialismului în Romînia*, carte care nu s-a făcut încă, dar care trebuie neapărat făcută" [13]).

Scriitorul înfățișează într-un mod emoționant condițiile inumane de viață ale muncitorilor din porturi (multe pagini au corespondent în unele capitole din romanul *Europolis*, apărut cu un an mai tîrziu), încrezător într-un viitor cu orizonturile deschise vieții. („Cu greu vor înțelege generațiile viitoare timpurile pe care noi le-am trăit, cu mizeriile omenești de o așa revoltătoare imoralitate" [14]).

Amintind în prefață de legătura sa cu mișcarea muncitorească, Jean Bart vorbește cu modestie despre unele realizări care i se datorau lui. Căpitan de port în Sulina, întrunind în aceeași mînă puterea judiciară și cea executivă, scriitorul ia unele măsuri de organizarea muncii, fără precedent în istoria porturilor românești: realizează înjghebarea unei asociații profesionale „cu un birou de împărțire a muncii pe baza rotației" [15]), crezînd iluzoriu că în acest fel va pune capăt pentru un moment șomajului.

Întrebîndu-se de ce își luase asemenea sarcină care i-a adus multe prejudicii și dușmănii, chiar din partea unor prieteni, Jean Bart găsește singur explicația: „Aveam în sînge ca mulți din generația mea" ideile din atmosfera Iașului „de acum jumătate de secol" [16]). Se desprinde din intervențiile pline de admirație sacră pentru mișcarea socialistă, o concepție umanitară a scriitorului și în deosebi conștiința că există o exploatare nemiloasă a muncitorimii: „Sub ochii mei, zilnic, se comitea cea mai odioasă speculă: „exploatarea omului prin om. O idee chinuitoare mă apăsa veșnic, cu durerea unei aspre mustrări, și uneori un sentiment de revoltă mă încorda. Oare nu eram și eu părtaș la această mizerabilă jefuire a muncei omenești?" [17]). De asemenea se relevă o concepție justă în problema națională, concepție reflectată adesea și în opera literară, pledînd pentru solidaritatea tuturor celor asupriți pentru că indiferent de neam asupritorii sînt aceiași: „Am sprijinit la început pe vătafii romîni împotriva străinilor. Dar, vai! repede m-am convins că nu erau mai buni decît veneticii. Dreptul pe care-l reclamau ei bătîndu-se cu pumnul în pieptul lor de aramă, ca romîni în țara lor, nu era decît dreptul de a specula munca celor mai slabi decît ei" [18]).

Articolele publicate în ziarul muncitoresc *Munca* alături de prefața amintită mai sus sînt adevărate documente pentru definirea activității și personalității lui Jean Bart, de imaginea căruia ne amintim, acum, cînd la 12 mai 1963 se împlinesc 30 de ani de la moartea scriitorului.

Constantin Mohanu

---

[1]) Ibrăileanu — Jean Bart **Datorii uitate**, în **Scrieri alese** E.S.P.L.A., 1957, vol. III, p. 231.
[2]) Jean Bart — **De vorbă cu un scriitor** în **Insemnări și amintiri**, Editura literară a Casei Școalelor, Buc. 1928, p. 213.
[3]) Idem, p. 212.
[4]) Idem, p. 212.
[5]) Idem, p. 213.
[6]) Idem, p. 212.
[7]) Gh. Rot... Iași — **Să ne dumerească** în **Munca** An. V, Nr. 15, 12 iunie 1894, p. 4.
[8]) Rezumat după un articol apărut în revista germană **Neue Zeit**, nr. 52, 1894.
[9]) Lazăr Măglașu, N. Deleanu — **Istoricul mișcărilor muncitorești din porturi** cu o prefață de Jean Bart, Editura Uniunile Muncitorilor din porturile Romîniei, București, 1932, p. IV.
[10]) Idem, pag. V.
[11]) „ „ IV.
[12]) „ „ V.
[13]) „ „ III.
[14]) „ „ X.
[15]) „ „ VII.
[16]) „ „ IX.
[17]) „ „ VII.
[18]) „ „ VII.

PEISAJ INDUSTRIAL — Fotografia: DAN GRIGORESCU

Însemnări pe marginea unor cărți pentru copii

Deși acceptată teoretic, în practica literară nu se aplică consecvent ideea că expeditiv și spontan nu înseamnă același lucru, că spontaneitatea presupune totuși o cunoaștere, acumulată prin experiența de viață și artistică, că ea este trecerea explozivă a acestei acumulări în mijloace artistice și că forma ultimă, aparent spontană, este doar un mod de exprimare a unei migăloase munci creatoare.

Nu e indiferentă forma în care te adresezi copiilor pentru că de ea depinde în mare măsură dacă ai fost crezut sau nu, dacă ai declanșat o opinie sau ai cules indiferență.

Cartea lui George Nestor „Camionul lui Ionuț" încearcă să-i familiarizeze pe copii cu realizările zilelor noastre. Folosirea ingenioasă a fabulației, descoperirea extraordinarului în faptul divers, expunerea plină de vervă și de poezie ar fi adăugat desigur merite artistice acestei cărți. Soluțiile cuminți oferite însă de autor sugerează sărăcie artistică și detașează într-un prim plan tonul moralizator, didactic.

Ionuț, un băiețel de 6 ani, eroul lui G. Nestor, pleacă la Brașov să viziteze uzinele „Steagul Roșu". Întrebat de ce dorește acest lucru, copilul răspunde: „Ca să văd cum se fac motoarele și să-l învăț pe bunicu". Dacă aprecierea s-ar fi oprit aici, am fi fost tentați să interpretăm atitudinea copilului drept o mică bravadă. Dar eroul nostru, după ce vizitează unele secții din uzină filozofează pesimist: „Degeaba bunicule, n-am să te învăț cum se fac motoarele. Pentru asta trebuie oameni mulți, mașini, fabrici..." Este mai mult un repros „teribilist" pe care îl face copilul inculturii bunicului său, decît o descoperire a realității. Copilul își compătimește bunicul cu superioritatea celui care „cunoaște", deși istețul nostru erou n-are mai mult de șase ani și uzina a văzut-o acum prima oară, într-o vizită parțială. „Ehei, bunicule, mă gîndeam. D-ta ești meșter de căruțe nu de motoare. E greu să topești oțelul. Eu am văzut și tot nu știu" — comentează copilul. Plimbarea lui Ionuț prin uzină a fost, în intenția autorului, un prilej de a familiariza pe copii cu unele noțiuni din domeniul industriei. Dar simplismul limbajului, sărăcia gîndirii artistice din multe pagini ale cărții nu valorifică intenția. „Unchiul Ianoș mă ducea de mînă printre șirurile de mașini și-mi spunea: — Acesta este un strung. Iată o freză, iată o raboteză. Vezi cum lucrează oamenii, Ionuț? Cu atenție și cu mare meșteșug". E greu de presupus că o asemenea prezentare expediată, săracă va declanșa interesul și emoția artistică.

★

Volumul „Caleidoscop", semnat de Hedi Hauser, se remarcă deasemeni prin lipsă de profunzime, de fantezie, prin platitudine. Culegerea amintită nu poate fi elogiată, apreciind numai bunele intenții ale autoarei. Michidel și Michiduță, de pildă, din povestirea cu același titlu, sînt două cocoloașe, unul de pîine și unul de plastilină, căzute jos pe covor. Într-o discuție dintre ele, care nu are altă calitate decît aceea de a fi o expunere corectă, aflăm cum a evoluat cocoloșul de pîine într-un bob de grîu pe care Ion, un flăcău care lucra în gospodăria colectivă, l-a pus în pămînt. „Din sămînța aceea a răsărit un fir de grîu. Soarele și ploaia au venit în ajutorul oamenilor, astfel a crescut spicul de grîu, iar în spic erau o mulțime de boabe și în jurul firului nostru creșteau altele și toate aveau spice grele, pline de boabe dolofane. După treeriș boabele fură duse la moară, iar morarul le macină și face din ele făină, o făină albă ca zăpada"... etc., din care a ieșit pîinea. Culmea e că fetița a aflat despre această discuție de la o păpușă care „nu știu ce-i mai spuse că din ziua aceea fata n-a mai făcut nici un cocoloș". Ideea morală nu poate găsi ecou pentru că nu este integrată riguros într-o narațiune antrenantă, nu reiese din întîmplări, din acțiune. Efuziunea lirică din cele mai multe povestiri aflate în culegere, cu morala lor din final, dau impresia de dădăceală, — impresie subliniată mai ales de lipsa fabulației ingenioase, atrăgătoare. Acest procedeu sărăcește personalitatea eroilor cărții, față de care micul cititor rămîne de cele mai multe ori indiferent.

★

Apropierea de lumea copiilor cere un lirism discret, neafectat. O discuție asupra modului în care se transmit copiilor, mai ales celor mai mici, noțiuni despre universul ce-i înconjoară trebuie să aibă în vedere un alt element important — ilustrația la carte. Prin poziția sa, ilustratorul clarifică în mintea copilului anumite noțiuni, îi lărgește registrul afectiv, întipărește plastic anumite valori morale. Pe de altă parte, ilustratorul este acela care pune pentru prima oară pe copil în contact cu textul artistic, descifrîndu-i-l. Chiar și cele mai simple planșe dedicate celor mici pot și trebuie să aibă un mesaj, să cuprindă o idee. Ilustrația de cărți trebuie să ajute la descoperirea de către cei mici a imaginii obiectelor care-i înconjoară; imaginile clare, bine compuse, cu desen spiritual, cu o culoare armonizată, trebuie să întregească și să sublinieze textul.

În acest sens, ilustrațiile la versurile lui Iancsik Pal „Micul Roșca", semnate de Tollas Iulia, sînt remarcabile. Ele subliniază permanent evoluția eroului. Talentată, bună cunoscătoare a copiilor pictorița intervine în desen schimbînd permanent nu numai fizionomia micului erou, dar și amănuntele cadrului, în funcție de cerințele textului. Desenul spiritual și bine compus dă ilustrației la cartea „Micul Roșca" o mișcare cinematografică. De altfel, versurile, de o delicată frumusețe și degajînd un umor fin, sînt o bună sursă de inspirație. Trebuie amintită și ilustrația lui D. Negrea la cartea lui I. Hobana „Orar de vacanță", care deși numai în culori alb-negru completează sugestiv textul. La fel desenele la volumul lui Veress Zoltan „Acceleratul" semnate de Suramy Erzebet. Resimțindu-se de anumite influențe din pictura contemporană, desenele acestuia din urmă atrag atenția prin culoare. În schimb, aici a fost sacrificată mișcarea realizîndu-se uneori un desen static.

Valentina Tudorin

Note de cititor

Poezia autodefinirii

Ieșind din albia mare a poetului sau poeților luați ca model, poezia unui tînăr, poate să cadă ușor în infantilismul pueril al anilor de ucenicie, să fie prea declarativă sau prea absconsă. Sînt pericole inerente oricărui început. Semnificativă însă rămîne dorința de autodepășire, desprinderea de poze poetice nefirești vîrstei. Acestei aflări a noului univers îi corespund desigur mijloace de realizare proprii fiecăruit tînăr poet în parte. În orice caz, trebuie respinse încercările fals inovatoare, versurile întortochiate și acrobația rimei și ritmului, toate sub forma unei maniere voit originale, în realitate, (și cel mai adesea) o substituire a talentului cu teribilismul vîrstei. Vrîndu-se inovator cu orice preț, poetul nu creează decît o mare confuzie cititorului, mai puțin „inovator", dar evident (în cazul de față) cu un infinit mai mult gust. Mie personal — ca să exemplific — mi s-au părut cam confuze unele versuri semnate de poeți talentați ca: Adrian Păunescu, Ilie Constantin, Horia Zilieru.

Alți tineri poeți, se mulțumesc să trateze o temă în maniera predecesorilor consacrați. Un poet de 20 de ani nu uită ca în fiecare poezie de a sa despre pace „să-și amintească" de ororile războiului, căruia el personal nu i-a cunoscut decît urmările. Ne întrebăm: de ce un tînăr, care numără anii socialismului, să-și amintească ostentativ de război, afișînd un fals lirism, opunîndu-i deobicei ideea morții? Trăind minunații ani ai socialismului, de ce tînărul poet să nu opună măcelului propria-i adolescență, care se confundă cu socialismul? Adevărul e că poetul pare chinuit de viziunea apocaliptică a războiului, exprimată de alții și de-aici lipsa în versurile sale a unei vibrații directe, care să impresioneze. Credem că greșește atunci cînd reia tema folosind mijloace artistice vechi, care nu-i sînt proprii.

Din cînd în cînd mai apar unele versuri în care poeții tineri mimează idei filozofice. Poza, grandoarea versurilor și lipsa de logică deservește poezia lor bine intenționată, dar lipsită de mijloace proprii de exprimare. Apar astfel „împrumuturi" de idei care duc la coincidențe aparent ciudate de expresie. În acest fel poetul își ia model un alt poet din generația sa, de exemplu pe N. Stănescu, și își suprapune talentul său talentului acestuia. Începe o decupare a unor fotografii poetice pe care le lipește în volumul propriu și ajunge astfel la o poezie „de confecție", lipsită de originalitate și de viziune poetică aparte.

Nesesizînd aceasta, unii critici încurajează „metoda" folosită de poet, elogiindu-l prin aprecieri decupate și ele dintr-o recenzie făcută înainte pentru altul. Aceasta duce la automulțumire, la o renunțare a căutării poetice. Beția pretimpurie și atît de înșelătoare a vanității stagnează activitatea creatoare a tînărului mult prea mulțumit de „talentul" său, viitoarele poezii fiind o continuă reafirmare a vechilor poziții. Tot ce avea să ne spună se limitează la cîteva adevăruri stabilite, indiscutabile. Poeziile lor încep într-un fel neinteresant, care din capul locului îndepărtează pe cititor, îl fac să-și amintească de cel căruia îi aparține o imagine sau alta în forma primară. Se renunță astfel la însuși specificul vîrstei, la căutarea febrilă a noului sub toate aspectele, la descoperirile pe care trebuie să le facă fiecare tînăr în realitatea contemporană. Tînărul care simte încandescența roșie a timpului e firesc să caute în poezia sa în primul rînd răspunsurile la incertitudinile care îl frămîntă.

Lirica presupune autenticitatea sentimentelor. Poetul trebuie în primul rînd să convingă, depășindu-și încontinuu orizonturile poetice pe planul afirmării etice a idealului comunist. Vibrația directă, spontană creează autenticitatea liricului contemporan. Poezia tinereții cuprinde frămîntările firești ale adolescenței, ezitările maturizării, zbuciumul intens și desprinderea de incertitudini.

Trebuie să fim mai intransigenți, mai severi, /Arderea noastră să aibă flacăra dăruirii totale / Trebuie pașii veșnici să-i ceri / În cadența epocii tale (...) Trebuie să ne cerem și să dăm / mai mult, / tot mai mult. / Trebuie. Și se poate! („Trebuie" — Corneliu Șerban).

Știm cum și pe ce drum mergem. Tineretul nostru are fixate definitiv și clar idealurile comuniste și spre ele converg toate aspirațiile tinereții.

Au trasat orbitele altor cinci sori / Ce se vor roti permanent peste pămînt, / Pace, / Muncă, / Fericire, / Libertate, / Egalitate (D. Rachici — „Orbitele celor 5 sori")

Să ne aplecăm însă cu grijă și interes asupra fiecărui fapt de viață, cu dragoste asupra fiecărui sentiment ce ne încearcă. Poezia tinereții trebuie să urmeze ca și pînă acum umanismul robust al societății noastre socialiste.

Neacșu Iulian
Student în anul IV, — Filologie

LAUREAŢII PREMIULUI LENIN

Premiile Lenin de anul acesta, acordate în zilele celei de a 93-a aniversări a naşterii lui Vladimir Ilici, confirmă strălucit meritele operei literare a lui S. Marşak, Rasul Gamzatov şi Cinghiz Aitmatov, doi poeţi şi un prozator, trei scriitori sovietici din trei diferite republici, din trei generaţii diferite.

S. Marşak, poet rus afirmat de mai multe decenii (a împlinit de curînd 65 de ani şi a fost călăuzit şi ajutat în adolescenţă de maeştri ca Stasov şi Gorki), şi-a dobîndit o faimă certă în poezie, prin puterea de concentrare a imaginii lirice în dimensiuni prozodice reduse, dar nu numai prin atît. Pe drept cuvînt, criticii socot că în personalitatea lui Marşak coexistă, egal, cinci poeţi. El e preţuit deopotrivă ca poet liric, dar şi satiric şi dramatic, e în acelaşi timp un poet preferat al copiilor, pentru versurile scrise, din belşug, anume pentru ei, şi e şi un excelent traducător al altor poeţi, în deosebi al celor de limbă engleză. Cum însuşi mărturiseşte, a început să compună versuri la vîrsta de patru ani, iar la unsprezece traducea din Horaţiu.

Micile lui poeme lirice condensează cu fină îndemînare, în o strofă sau două, senimentele omeneşti clocotitoare, puternice, şi nu o dată un vers te cucereşte brusc şi definitiv prin arhitectura lui complexă, prin ideea lui originală şi profundă ; idee care se păstrează luminoasă şi memorabilă în versul fluent, cizelat, chiar dacă acesta e scurt. Gama lirică, poetul şi-o defineşte singur, într-un catren : În versu-ntîi să-ai zări desfăşurate, / Să treacă norii prin al doilea tiptil. Cu ploaia ce pe-al treilea îl străbate. Se va juca-n al patrulea un copil.

Cunoscînd şi iubind copiii, poetul a intuit adînc mentalitatea acestei vîrste. Copilul e structural „serios" : Marşak îl înţelege şi nu-i vorbeşte cu ton de povaţă paternă, ci de la egal la egal. Nefiind didactice, versurile sale pentru copii au cu atît mai multă eficienţă educativă, şi este semnificativ că după încununarea, din anii trecuţi, a unor tălmăciri ale lui devenite clasice, acum Premiul Lenin l-au dobîndit alături de ultima sa culegere lirică („Versuri lirice alese), opt cărţi pentru copii („Poveste liniştită", „Buzunarul cel mare", „Aventură pe drum", „Astîmpăr", „De la unul la nouă", „Pata de cerneală", „Cine găseşte ineluşul" şi „Călătorie veselă de la A la Z").

Bun cunoscător al literaturii universale, poetul e, cum spuneam, şi un traducător neegalat al marilor poeţi britanici (în al doilea deceniu al secolului nostru a studiat limba şi literatura engleză la universitatea din Londra) : Byron, Shelley, Keats, Wordsworth, Blake, Browning, iar tălmăcirea sonetelor lui Shakespeare şi a poemelor lui Robert Burns este (se poate spune fără sfială) o strălucită operă de creaţie.

Opera poetică a lui S. Marşak e o meditaţie sobră şi lucidă asupra frumuseţii naturii şi a omului sovietic contemporan care, transformînd-o, îi adaugă frumuseţea inedită.

Poet concis şi meditativ, în acelaşi timp plin de explozii vulcanice, izbucnite în general în poezii tot scurte este şi al doilea laureat, poetul de naţiune avară **Rasul Gamzatov.** Poetul, ajuns astăzi la maturitatea vîrstei, continuă tradiţia bogatului folclor liric al Daghestanului natal, ca şi pe a tatălui său care a fost cunoscutul poet popular Gamzat Ţadasa. Din aceste motive, Rasul Gamzatov are o înclinare predilectă pentru înţeleapta sentinţă filozofică orientală, pentru versul rotund. Fidel acestei tradiţii şi dezvoltînd-o, poetul e convins că fiecare vers al său trebuie să spună ceva nou şi adînc, fiecare să scînteieze de o idee densă, spusă spumos.

Viaţa lui (biografic vorbind) nu s-a deosebit de viaţa generaţiei sale, încercată de durerile şi eroismul războiului, apoi înseninată de entuziasmul construirii primelor drumuri în comunism. Dar poezia lui aduce, în concertul poetic al generaţiei, o vibraţie originală, de imensă prospeţime, a meditaţiei vii asupra iubirii, patriotismului sau încrederii în eternitatea faptelor eroice ale omului, transmisă fără fast imagistic, însă cu atît mai seducătoare.

Este, în poezia lui, o etică a procesului de creaţie şi a menirii poetului, al cărei izvor se poate regăsi într-o însemnare autobiografică :

„În munţii noştri, cînd un om n-are nici vocaţie nici har, cînd munca sa nu serveşte nimănui, cînd el nu ia în seamă prietenia şi nu visează fapte mari, i se spune :

— Degeaba ai încărunţit, că tot nu te-ai născut încă".

Iată de ce, poezia lui Gamzatov priveşte omul în totalitatea semnificaţiilor lui filozofice, pe un plan — am putea zice — cosmic (nu numai în sensul călătoriilor astonautice), ca fiinţă raţională şi sensibilă superioară, de numele căreia sînt vrednice numai fapte mari şi luminoase, utile tuturor. Acestui crez i se potriveşte perfect şi titlul cărţii de versuri „Stele în înălţimi", pentru care poetului i s-a decernat marele premiu.

Într-un ţinut care pînă la Revoluţie n-a avut măcar alfabet, îşi scrie de cîţiva ani proza originală şi plină de seva noutăţii tînărul prozator **Cinghiz Aitmatov.** Autorul este kirghiz, n-a publicat deocamdată prea mult, dar e de pe acum bine cunoscut peste hotarele republicii sale, chiar peste hotarele Uniunii Sovietice. O nuvelă amplă, „Djamilia", a solicitat atenţia lui Aragon, care a tradus-o în franţuzeşte. Poetul francez o numeşte „cea mai frumoasă poveste de dragoste din lume".

Şi aceasta, şi alte nuvele ale lui Aitmatov (care sînt, poate, mai degrabă nişte scurte romane de mare densitate umană, devenind pe alocuri incandescente de lirism) aduc în conştiinţa cititorului sentimente grave şi caractere înălţătoare, înfăţişate cu gingăşie poetică şi cu o nesecată dragoste pentru om. Plecarea Djamiliei cu omul pe care-l iubeşte ar putea părea „o simplă poveste romantică", de n-ar fi cadrul aspru al războiului şi realismul cu care sînt privite sentimentele eroilor. Faptele sînt povestite de un copil — simbol al purităţii — şi naraţiunea pune în dezbatere gravă problemele iubirii, ale familiei, ale răspunderii morale a omului, cu o artă psihologică subtilă. Sriitorul este pasionat de problema demnităţii umane, care exprimă, prin figura omului nou al comunismului, trăsături de o rară bogăţie spirituală. Ecoul acestor meditaţii îl găsim în nuvela „Ochi de cămilă".

Premiul i s-a decernat pentru cartea „Povestirile munţilor şi stepei", care cuprinde nuvelele : „Djamilia", „Plopşorul meu cu năframă roşie", „Ochi de cămilă" şi „Primul învăţător".

De aceea, Premiul Lenin, care pentru cei doi poeţi este o confirmare a operei lor consacrate mai demult, pentru tînărul prozator este şi o consacrare.

Victor Kernbach

Sculptură de MESTROVICI (detaliu)

Ion Gheorghe

CÎNTEC SPANIOL

Nu l-au iertat fiindcă gîndea.

Ei pricepeau adulmecînd aceasta,
călcînd oraşele în urma lui,
pe cînd găseau minerii răsculaţi,
pe cînd, asemeni unor cringuri solidare,
îl ascundeau, împotrivindu-se docherii...

Julian Grimau gîndea ;
era aceasta cea mai mare demnitate-a lui.
Era însă nu singura lui vină,
căci ei simţeau că sîngele-i
nu era sîngele obişnuit —
era un steag fluid, ascuns,
şi-asemeni unui rîu care-şi nutreşte sălciile,
îi circula sub rădăcinile ideilor.

Însă l-au prins
şi pe butucii de tortură
i-au strivit memoria, i-au smuls-o,
ca pe-o năframă tînără, de fosfor ;
ca pe-o peliculă de film demascator
i-au tras-o de sub tîmplele de aur
şi-apoi l-au retezat de la pămînt.

Ei sînt un soi netrebnic de fiinţe ;
strivesc o floare-nfuriaţi
că floarea e mai demnă decît ei,
şi floarea se realizează ;
răstoarnă cuiburile păsărilor
înfricoşaţi că poate să mai zboare cineva
şi se realizează cineva...

L-au retezat de la pămînt ca pe un arbor
dar rădăcinile nu pot să le stîrpească.

Muncitorul romîn în cartea străină

„EI SE MIŞCĂ ÎNTR-UN UNIVERS SUPERIOR"

Firește, au apărut și în trecut, peste hotare, scrieri despre Romînia, dar cîți dintre autorii lor au „coborît" în mijlocul muncitorilor, în uzinele înecate de fum, în colibele insalubre ? Pentru un Paul Morand (zis și „gînditorul agenției turistice Cook") sau pentru un L. Romier (prieten personal al lui Carol al II-lea), „mica Romînie" se limita, bineînțeles, la aspecte de „album pittoresque", înscrise între Calea Victoriei, pîrtiile de sky din Carpați și farmecul vetust al unei bisericuțe de țară.

În acest context, nu poți reciti, fără a încerca un sentiment de emoție, cele cîteva cărți care s-au apropiat de fața reală a lucrurilor, de sufletul viu al poporului. Ne gîndim la paginile nemuritoare ale lui Henri Barbusse, din cartea „Călăii", pagini consacrate luptei eroice a ceferiștilor și petroliștilor romîni, din februarie 1933. Ne gîndim și la o carte mai puțin cunoscută, intitulată „Eroii Romîniei anti-fasciste" și semnată de astronomul și militantul progresist Henri Mineur (Paris, 1936), carte care dezvăluie condiția reală a muncitorilor noștri, lupta lor eroică împotriva exploatării capitaliste.

Cum este înfățișat muncitorul nostru de azi — stăpîn al propriului său destin și al destinului țării — în cărțile cronicarilor de peste hotare ?

Să desprindem, în cele ce urmează, cîteva file.

★

Acum un deceniu și mai bine, francezul Joseph Ducroux, (autorul cărții „Romînia — unul dintre șantierele vieții noi"), vizitînd uzinele „23 August", confrunta privelișteа cu cea a „Uzinelor Malaxa" : „Cît de îndepărtate par astăzi aceste amintiri, în timp ce parcurgem fabrica în care lucrează muncitorii fruntași ai noii industrii romînești ! În pragul uzinei, ne întîmpină un tînăr director îmbrăcat în haine de lucru. Acum cîteva luni, el nu era decît un simplu muncitor... Noile condiții de muncă i-au favorizat descoperirea însușirilor, a inițiativei, a talentului de organizator. Cursurile de perfecționare tehnică au făcut restul, și iată-l acum arătîndu-ne cu mîndrie noile procedee de fabricație ale uzinei". După ce descrie amănunțit halele uzinii, Ducroux scrie : „Un alt edificiu care servește drept simbol schimbărilor ce s-au produs e biblioteca sindicatului ; șiruri întregi de volume politice, economice, multe romane, un tezaur întreg de știință și cultură, pus la îndemîna miilor de metalurgiști care învață să descopere, în paginile cărților, bucurii nebănuite... Închipuiește-ți, cititorule, ce înseamnă această împlinire, prin cultură, a omului, această cucerire a demnității sale ! Cît de adevărat este că, pentru a elibera personalitatea umană, trebuie, înainte de toate, să eliberezi oamenii, oamenii adevărați, în carne și oase, care muncesc și trudesc ; să-i eliberezi de pacostea exploatării capitaliste ! Tot restul nu este decît falsă filozofie și înșelătorie".

Același elogiu al muncii libere din Romînia îl face Ruben Sinay, în cartea sa sugestiv intitulată „Prin țara pîinii și a păcii" : „Munca nu mai este blestem. Ne-o spun însiși muncitorii care ies în întîmpinarea noastră, dornici să ne arate feluritele secții în care lucrează, întrecîndu-se în a ne arăta realizările lor... Vom observa același lucru în toate fabricile romînești, cuprinse în vizita noastră : primirea călduroasă pe care o fac muncitorii vizitatorilor (lucru care nu s-ar putea vedea într-o fabrică capitalistă, deoarece acolo muncitorul n-are cu ce se mîndri)". Și mai departe : „Înainte — ne spunea un muncitor mai bătrîn de la uzinele „Grivița Roșie "— o muncă mai importantă, „mai mare", însemna o exploatare mai mare și o mizerie mai mare. Acum totul este în folosul nostru. De aceea avem atît de mulți fruntași în producție, și de aceea sîntem, cu toții, mîndri de ei".

„Muncitorul nu mai este azi nici șurub, nici rotiță, nici săgeată indicatoare a complicatelor mașini din fabrică ; el este o ființă gînditoare", subliniază scriitorul chilian Gregorio Guerra în cartea sa „Romînia" (prima carte despre o democrație populară apărută în Chile). Pe oaspete îl impresionează deopotrivă talentul muncitorilor noștri : „Oamenii aceștia, care îmbină atît de bine tehnica cu spiritul, dau, la sfîrșit, lucrurilor pe care le fabrică, o adevărată valoare artistică".

Despre rezultatele acestor „bătălii", cîștigate în anii următori, vorbește publicistul peruvian Julio Castro Franco, în cartea sa „Republica Populară Romînă, un exemplu pentru America Latină". „Romînia — notează Castro Franco — este o carte de învățămînt pentru noi, latino-americanii, cartea pe care trebuie s-o avem întotdeauna la îndemîna noastră, pînă și în vis..." Iată și argumentele : „o țară construită de oamenii muncii, muncitori și țărani, în colaborare cu artiștii, intelectualii, oamenii de știință. Lor le aparțin acum bogățiile patriei. Și unii și alții depun eforturi ca să sporească aceste bogății care, astăzi, aparțin fiecăruia și tuturor".

Pe aceeași idee majoră e construită și cartea „Romînia nouă" a profesorului universitar american B. Liber M. D., dar dintr-un unghi de vedere caracteristic omului de pe cealaltă parte a oceanului. Autorul este izbit de o știre apărută în presa romînească sub titlul „A furat din proprietatea obștească", știre care relatează despre niște răufăcători deferiți justiției fiindcă și-au însușit un număr de obiecte fără prea mare valoare. „Ce ris homeric le-ar stîrni — comentează, cu umor acid, autorul — experimentatîlor criminali americani și gangsterilor ce fură cu toptanul, citirea unei astfel de declarații copilărești !". Și apoi : „Ce nebunie ! Ei au furat din propria lor avere !" Pornind de aici, eminentul savant se ocupă pe larg de dezvoltarea avutului obștesc în Romînia, de modernizarea uzinelor și a fabricilor noastre, văzînd în Romînia o țară „din al cărei întreg spirit emană energie, curaj și activitate creatoare".

Ca și Liber, australianul Clements relatează în cartea sa („Gînduri despre o vizită în Romînia") cîteva fapte semnificative pentru stadiul modern al dezvoltării noastre : „Ceea ce constituie, probabil, cea mai impresionantă cucerire științifică-industrială în Romînia este reactorul atomic și producătorul adiacent lui, unde sînt produși izotopi medicali... Ni s-a spus că această instalație este mai mare decît instalația oarecum asemănătoare de la Harwell, din Anglia. Am verificat acest fapt, întrebînd pe un fizician indian pe care l-am întîlnit în București și care vizitase ambele instalații. El mi-a confirmat acest lucru. Mai tîrziu, la întoarcerea mea acasă, am întîlnit un „expert" australian, renumit în problemele fizicii atomice, căruia i-am povestit detaliat ceea ce am văzut. „Nu crede", mi-a spus el, „e propagandă". „Mai sînt unii — încheie Clemens — care nu vor să recunoască ceea ce se petrece în lume".

Dar faptele sînt încăpățînate, ele nu dispar pentru că unii vor să le ignoreze. Dacă Romînia descrisă de Ducroux era doar un „șantier al vieții noi", ea a devenit, în curs de un deceniu, o țară socialistă înfloritoare, cu o industrie modernă, a cărei pondere în viața economică mondială crește mereu. „Romînii sînt inimoși și prietenoși", scrie deputatul Joachim Alva în culegerea „Romînia văzută cu ochi indieni", publicată de Asociația de prietenie India—Romînia (și în care se învecinează și alte ilustre semnături, cum ar fi cea a doctorului S. Radhakrishnan, astăzi președintele Indiei, a lui K. D. Malaviya, ministrul minelor și petrolului etc.). „Ajutorul Romîniei pentru extracția petrolului indian — continuă deputatul — a fost de foarte mare importanță și a contribuit la strîngerea legăturilor noastre de prietenie... În trecut, Romînia a fost o țară înapoiată, dar datorită eforturilor și voinței poporului, ea a fost în stare să lichideze această moștenire și să se elibereze de jugul exploatării străine. Astăzi, ea este în situația de a putea da lecții altora..."

Da, Romînia modernă, Romînia industrială, este astăzi un „fenomen obiectiv", de care și cei ce nu sînt adepți ai socialismului, trebuie să țină seama. „Această industrializare trebuie să ne facă foarte atenți pe plan comercial", scrie Maurice Brasseur, ministru al comerțului exterior și al asistenței tehnice din Belgia, în prefața sa la cartea „Prin Romînia nouă" de Camille Deleclos.

În anul 1962, în afară de cartea lui Deleclos, au mai apărut mărturii despre țara noastră, axate în principal pe industrializare și viața muncitorilor, în Mexic („Vizita mea în Romînia" de scriitorul German List Arzubide, președintele Societății de prietenie Mexic—Romînia), ca și în S.U.A., unde remarcabilul sociolog american Scott Nearing împărtășește, în cartea sa „Socialismul în practică", consacrată „transformărilor în Estul european", numeroase impresii despre industria noastră. Același lucru îl fac bolivianul Eduardo Ocampo Moscoso, Șeful Departamentului Cultural al Universității din Cochabamba, președintele Centrului Cultural boliviano-romîn, precum și cunoscutul scriitor ceylonez Martin Wickramasinghe.

O atenție deosebită merită cărțile unor oaspeți ai Institutului Romîn pentru Relațiile Culturale cu Străinătatea, cărți care urmează să fie în curînd tipărite. Poetul spaniol Rafael Alberti și soția sa, scriitoarea Maria Tereza Leon, romancierul latino-american Miguel Angel Asturias și Jorge Falcon, secretarul general al Asociației scriitorilor din Peru, au fost atît de impresionați de cele văzute în Romînia, încît și-au întrerupt, pentru o vreme, îndeletnicirile literare, pentru a se dedica unui gen pe care nu l-au mai uzitat înainte : scrierea unor cărți de impresii.

Nu putem încheia mai fericit acest articol de sumare consemnări decît citînd, pe scurt, din cartea cea mai nouă dedicată Romîniei socialiste — cartea lui Miguel Angel Asturias :

„Ne-am obișnuit ! — scrie el, către sfîrșitul vizitei. Nu mai sîntem derutați, așa cum eram la început, cînd îi auzim vorbind cu atîta siguranță, cu atîta convingere, pe tinerii ingineri și tinerele inginere care se găsesc în fruntea unei industrii imense, cu instalații colosale. Ei vorbesc fără nici o îngîmfare. Simplu, ca și cum ar fi fost vorba de lucruri obișnuite. Unica lor mîndrie e de a fi făcut parte din colectivul care a reușit să realizeze cutare inovație sau cutare record de producție în fabrică. Nu e o mîndrie individuală, ci una colectivă ; chiar în cazurile în care un muncitor sau o muncitoare au primit distincții individuale pentru munca lor — toată echipa, atelierul sau secția se simt la fel de mîndri. Prospețimea de gîndire a acestor oameni (tineri muncitori, tehnicieni etc) ne uimește, simplitatea lor ne tulbură, setea lor de a ști, pentru a fi utili, face să pălească mica noastră știință personală...

Ne încetinim pașii, rămînînd în fiecare fabrică timp îndelungat, deoarece nu cu mașinile stăteam de vorbă, ci cu oamenii, care ne dădeau impresia de a fi părți componente ale unui angrenaj întegrat într-un univers superior. Fabrica nu-i apăsa, nu-i oprima, se mișcau în ea ca în propria lor casă".

Ion Ghimeșan

ORIZONT

DANIEL BRENDEL ÎN CĂUTAREA DREPTĂȚII

Daniel Brendel cere justiției judecarea lui. Dar răspunsul procurorului (ins împovărat și el, poate cu un trecut dubios) este evaziv, și faptul acesta îi permite scriitorului să-și îndrepte atacurile sale necruțătoare împotriva justiției din Germania occidentală : «„Dragă domnule (cuvintele aparțin procurorului), foarte mulți doresc astăzi să acuze. Lipsesc însă mărturiile. Aveți dovezi ? Nu. Aveți martori ? Nu. Cum poate atunci să susțină un procuror acuzația dumneavoastră —fără dovezi ?" „Îi spuneam că există dovezi suficiente ; nu trebuie decît să fie deschise mormintele, unde se găsesc dovezi în adevăratul sens al cuvîntului, victime omenești".»

Pus în această situație, Daniel Brendel ajunge la concluzia că dacă justiția nu vrea — sub pretextul lipsei de dovezi — să-și facă datoria, atunci va trebui să devină el însuși instrumentul dreptății ; îl va ucide pe trădătorul criminal, convins fiind că fapta lui nu este un asasinat, ci executarea unei pedepse firești.

Acțiunea propriu-zisă a romanului începe la ora trei dimineața și se sfîrșește după o oră, la patru și un minut. Cartea se deschide sub tensiunea pîndirii criminalului, propozițiile scurte, febrile, ale scriitorului transmițînd de la-nceput cititorului crisparea nervoasă a lui Daniel Brendel : „Este ora trei. Trebuie să sosească din clipă în clipă. Va trebui să traverseze strada. Voi apăsa pe accelerator, apoi viteză maximă, și el va zăcea sub roată. Se va crede că a fost un accident de circulație care s-a sfîrșit cu moartea pietonului și că făptuitorul a fugit".

În această oră de dramatică așteptare a săvîrșirii judecății, Daniel Brendel, personajul central al romanului **„Urmăritorul"**, reconstituie un întreg univers de viață, care deschide o largă perspectivă asupra Germaniei din trecut și din prezent. Entuziasmul curat al tinerilor din orchestra „Silberne Seclis", oroarea lor față de nazism, împărțirea de manifeste antifasciste, persecuțiile evreilor și asasinarea lor, crimele și torturile gestapoului, imaginea tovarășilor de luptă, dragostea pentru Eva Lang, constituie doar cîteva din scenele rememorate de erou, la volan, într-o vertiginoasă succesiune. Dar rînd pe rînd, toate aceste imagini dispar, și Daniel Brendel rămîne, din nou, singur în fața faptei pe care urma s-o săvîrșească. De undeva se mai aude, parcă, vocea rugătoare a Evei Lang, invitîndu-l să aștepte, să caute dovezi... În fața farurilor mașinii se ivește însă trădătorul asasin, Riedel ; e beat și are un aer nepăsător. Cu o viteză demențială, mașina pornește ; Riedel are în față imaginea morții ; dar în ultima clipă, Daniel Brendel renunță, ocolindu-l și trecînd fulgerător mai departe. La volan, Brendel reflectă : „Individul izolat nu are nici un drept de executarea unei pedepse. Dreptul său este lupta. Voi coinsteresa pe un alt procuror în realizarea procesului. Voi căuta-o pe Eva, și voi lupta și mai departe... Poate că, într-o zi, voi găsi soluția".

Ca și în **„Clădit pe nisip"**, și aici conflictul romanului rămîne deschis. Daniel Brendel este un revoltat izolat, pentru care nu apare încă limpede finalitatea generală a luptei sale. Destinul eroului din **„Urmăritorul"** are numeroase puncte comune cu al scriitorului care scrutează cu grijă perspectivele societății noastre contemporane — fără să le înțeleagă, însă, cu toată claritatea.

Scriitor democrat și antifascist consecvent, Günther Weisenborn realizează, și prin **„Urmăritorul"**, o operă de o autentică valoare artistică, tradusă în numeroase limbi străine. În general, romanele sale nu se îndepărtează decît arareori de la canoanele clasice ale genului. Scriitorul se străduiește să creeze tipuri autentice, caracteristice pentru societatea în care trăiește ; și, într-adevăr, personaje cum sînt Klaus Butzbach, Otto Rauch, Vittekind, Anita Violet din **„Clădit pe nisip"** — sau Daniel Brendel din **„Urmăritorul"** — rămîn vii în memoria cititorului. Preocupat în mod deosebit să definească profilul moral al eroilor din romanele sale, Günther Weisenborn se oprește arareori asupra detaliilor fizice și vestimentare sau asupra interioarelor în care trăiesc diferitele personaje din cărțile sale. Conduita acestora este precizată prin fapte, gesturi și replici caracteristice, prin izbucniri temperamentale sugestive.

Mînuitor iscusit al dialogului și al dozării de fapte diverse, bine selectate, care dau o deosebită intensitate romanului **„Urmăritorul"**, Günther Weisenborn știe să creeze țesături epice complicate, dar niciodată stufoase.

O anumită consecvență a planurilor variate pe care se desfășoară acțiunea se simte mereu, fiind, de altfel, dictată de finalitatea operelor sale din ultimul deceniu, care pun în lumină profilul unui talentat scriitor satiric, al unui ironist fin, înzestrat cu daruri literare incontestabile.

Romul Munteanu

Cercetătorul care va încerca să eticheteze direcțiile de dezvoltare ale literaturii din Germania occidentală în anumite categorii bine distincte se va izbi de greutăți nenumărate. Este, însă, limpede faptul că diferitelor „isme", reeditate după ultimele manifestări literare la modă în țările apusene, li se opune o literatură lucidă și realistă, izvorîtă din reflecțiile grave ale unei adevărate pleiade de scriitori cărora le-a fost dat să trăiască tragedia fascismului în toată amploarea ei cumplită.

Este semnificativ faptul că în Germania occidentală, astăzi din nou amenințată de pericolul fascizării, o serie de scriitori tineri sau vîrstnici încearcă să-și definească atitudinea față de această plagă care a produs atîtea jertfe. În vreme ce Ștefan Andres, bunăoară, sublinia în trilogia sa **Potopul** (1949—1959) caracterul demonic al dictaturii naziste, bazate pe asasinate și teroare, cunoscutul scriitor Alfred Döblin se întreba, în valorosul său roman **„Hamlet sau noaptea cea lungă care se sfîrșește"** (1956), în ce măsură omenirea a tras învățămintele necesare din războiul abia încheiat.

În felul acesta, în fața literaturii nihiliste, propagate de G. Benn sau E. Jünger, se ridică, acuzatoare, operele unor scriitori lucizi, care surprind cu acuitate aspectele specifice ale vieții din Germania occidentală.

Printre scriitorii contemporani de seamă din Republica Federală Germană se situează și Günther Weisenborn, prozator și dramaturg cunoscut, care deține un loc de frunte în frontul literar realist din patria sa. Tematica variată a acestui scriitor foarte fertil — dintre ale cărui opere menționăm în mod deosebit piesa de teatru **Ilegaliștii** (1945), dramaticele pagini despre viața din închisaore, publicate sub titlul de **Memorial** (1947) și captivantul său roman satiric despre societatea de la Bonn **„Clădit pe nisip"** (1956), — pune de la început în lumină orientarea antirăzboinică, larg umanistă și antifascistă a celor mai reprezentative scrieri ale sale.

Dacă în romanul **„Clădit pe nisip"** (1956), prozatorul german înfățișează acea lume a contrastelor violente și a contradicțiilor de neîmpăcat, care e metropola improvizată, construită pe nisip și împînzită de mine neexplodate, în ultimul său roman, **„Urmăritorul"** (1961), surprinde alte aspecte, tot atît de dramatice și semnificative, ale vieții din Germania occidentală.

Ca și Heinrich Böll, Günther Weisenborn trage cu brutalitate cortina de pe fața unei lumi pentru care principii ca **justiție, dreptate sau democrație** sînt goîte de sensul lor adevărat.

Intriga din romanul **„Urmăritorul"** demonstrează tocmai acest lucru. Daniel Brendel, singurul supraviețuitor dintr-o grupă de rezistență formată din tineri antifasciști, îl întîlnește într-o bună zi pe Paul Riedel, denunțătorul confraților cu care cîntase, în vremea războiului, în orchestra „Silberne Sechs". Inflăcărat de ideea pedepsirii josnicului trădător — care vînduse cu atîta ușurință pe cei cinci tineri gestapoului — pentru versul rotund. Fidel acestei tradiții și dezvoltînd-o, poetul e convins că fiecare vers al său trebuie să spună ceva nou și adînc, fiecare să scînteieze de o idee densă, spusă spumos.

Viața lui (biografic vorbind) nu s-a deosebit de viața generației sale, încercată de durerile și eroismul războiului, apoi înseninată de entuziasmul construirii primelor drumuri în comunism. Dar poezia lui aduce, în concertul poetic al generației, o vibrație originală, de imensă prospețime, a meditației vii asupra iubirii, patriotismului sau încrederii în eternitatea faptelor eroice ale omului, transmisă fără fast imagistic, însă cu atît mai seducătoare.

Este, în poezia lui, o etică a procesului de creație și a menirii poetului, al cărei izvor se poate regăsi într-o însemnare autobiografică :

„În munții noștri, cînd un om n-are nici vocație nici har, cînd munca sa nu servește nimănui, cînd el nu ia în seamă prietenia și nu visează fapte mari, i se spune :

— Degeaba ai încărunțit, că tot nu te-ai născut încă".

Iată de ce, poezia lui Gamzatov privește omul în totalitatea semnificațiilor lui filozofice, pe un plan — am putea zice — cosmic (nu numai în sensul călătoriilor astonautice), ca ființă rațională și sensibilă superioară, de numele căreia sînt vrednice numai fapte mari și luminoase, utile tuturor. Acestui crez i se potrivește perfect și titlul cărții de versuri „Stele în înălțimi", pentru care poetului i s-a decernat marele premiu.

Într-un ținut care pînă la Revoluție n-a avut măcar alfabet, își scrie de cîțiva ani proza originală și plină de seva noutății tînărul prozator **Cinghiz Aitmatov.** Autorul este kirghiz, n-a publicat deocamdată prea mult, dar e de pe acum bine cunoscut peste hotarele republicii sale, chiar peste hotarele Uniunii Sovietice. O nuvelă amplă, „Djamilia", a solicitat atenția lui Aragon, care a tradus-o în franțuzește. Poetul francez o numește „cea mai frumoasă poveste de dragoste din lume".

Și aceasta, și alte nuvele ale lui Aitmatov (care sînt, poate, mai degrabă niște scurte romane de mare densitate umană, devenind pe alocuri incandescente de lirism) aduc în conștiința cititorului sentimente grave și caractere înălțătoare, înfățișate cu gingășie poetică și cu o nesecată dragoste pentru om. Plecarea Djamiliei cu omul pe care-l iubește ar putea părea „o simplă poveste romantică", de n-ar fi cadrul aspru al războiului și realismul cu care sînt privite sentimentele eroilor. Faptele sînt povestite de un copil — simbol al purității — și narațiunea pune în dezbatere gravă problemele iubirii, ale familiei, ale răspunderii morale a omului, cu o artă psihologică subtilă. Sriitorul este pasionat de problema demnității umane, care exprimă, prin figura omului nou al comunismului, trăsături de o rară bogăție spirituală. Ecoul acestor meditații îl găsim în nuvela „Ochi de cămilă".

Premiul i s-a decernat pentru cartea „Povestirile munților și stepei", care cuprinde nuvelele : „Djamilia", „Plopșorul meu cu năframă roșie", „Ochi de cămilă" și „Primul învățător".

De aceea, Premiul Lenin, care pentru cei doi poeți este o confirmare a operei lor consacrate mai demult, pentru tînărul prozator este și o consacrare.

Victor Kernbach

note • note • note • note

„ALTĂ ȚARĂ"

...este titlul noului roman al lui James Arthur Baldwin, scriitor negru care s-a impus de mult în atenția opiniei publice americane, prin originalitatea și forța talentului său.

James Baldwin s-a născut în Harlem, are 37 de ani, bunicul și bunica sa au fost sclavi. În 1946, Baldwin a plecat din Statele Unite cu gîndul „să nu se mai înapoieze niciodată în această țară" în care discriminarea rasială îl apăsa peste măsură. Dar iată că, treptat, a ajuns la o altă decizie :

„Într-o bună zi, scriitorul începe să-și dea seama că, în Europa el trăiește în calitate de american. Începe să simtă aceasta din ce în ce mai pregnant. Sentimentul acesta s-a ivit, pentru prima oară, atunci cînd cineva l-a rugat să explice cum de se pot întîmpla lucruri de felul celor petrecute la Little Rock. Atunci el (scriitorul, alias James Baldwin — n.n.) începe să simtă că mai simplu ar fi, ba chiar mai cinstit — deși aceasta ar suna prea pompos — să se întoarcă acolo unde există Little Rock, decît, rămînînd în Europa cu pașaport american în buzunar, să încerce a explica aceste fenomene".

Romanul „Altă țară" se ocupă de relațiile dintre albi și negri în S.U.A. Negrii din roman sînt înfățișați ca niște oameni aduși la disperare, chinuiți de oprimarea și jignirile seculare. Baldwin visează să trăiască — împreună cu ei — pînă în ziua cînd America va deveni o „altă țară", o țară în care toți oamenii care o locuiesc, indiferent de culoarea pielii, să fie egali în drepturi.

CA ÎN 1933...

„Violențele la care am fost supus mi-au amintit de anul 1933", a declarat, recent, cunoscutul scriitor german antifascist Bruno Apitz, autorul romanului „Goi printre lupi", după ce s-a înapoiat dintr-o „furtunoasă vizită" în Germania occidentală.

Bruno Apitz fusese invitat în orașul minier Dortmund (R.F.G.), unde trebuia să țină o conferință. Dar agenții poliției, pătrunzînd în sală, l-au arestat. B. Apitz relatează că locuitorii orașului Dortmund, veniți să-l asculte prelegerea, au încercat să bareze calea polițiștilor, dar aceștia i-au respins cu brutalitate. În mod demonstrativ, spectatorii, printre care foarte mulți tineri, au aruncat numeroase buchete de flori în calea scriitorului excortat de polițiști. Totodată, poliția n-a putut împiedeca vînzarea unui mare număr de exemplare din romanul lui Apitz — cu autograful scriitorului — chiar la locul scandalului.

„Am fost deosebit de impresionat — a declarat Bruno Apitz — de atitudinea care a domnit tot timpul în sală. Am văzut că în Republica de la Bonn există mulți oameni care nu s-au lăsat influențați de propaganda dușmănoasă față de R.D.G., care-și dau în mod clar seama de situație... Tinerii mineri pe care i-am cunoscut seamănă cu tinerii pe care i-am văzut luptînd în rîndurile antifasciștilor, în deceniul '30"...

REDACȚIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54 ; 11.38.51 ; ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99 ; Abonamente : 9 lei = 3 luni ; 18 lei = 6 luni ; 36 lei = un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic „Casa Scînteii".

Biblioteca
Biblioteca Raional
Odorheiu

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr. 10 (121) — 11 MAI 1963 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | Apare simbăta, de două ori pe lună — 12 PAGINI — 1,50 lei

ÎNALTĂ PREȚUIRE

Decernarea Premiilor de Stat pe anul 1962 unor lucrări valoroase în domeniul științei, tehnicii, literaturii și artei demonstrează încă o dată grăitor aprecierea înaltă pe care partidul și guvernul nostru o acordă muncii și activității intelectuale, închinate cu pasiune construcției socialiste.

Contribuții de seamă la dezvoltarea științei și artei românești, lucrările premiate sînt mărturia avîntului fără margini, al progresului economic și cultural al țării noastre. Obținerea acestor rezultate de prestigiu a fost cu putință datorită îndrumării clarvăzătoare a partidului care, cu o neabătută consecvență, a călăuzit artiștii și oamenii de litere spre o strînsă legătură cu viața și cu sarcinile construcției socialiste.

Cîtă deosebire între înalta prețuire, perspectivele nelimitate deschise creației în zilele noastre și nepăsarea și disprețul cu care a fost înconjurată în trecut munca oamenilor de litere. Persecutată cu dușmănie, Muza se adăpostea, nu o dată, prin odăile spitalelor și balamucului. Rămîne ca o tristă consemnare de epocă întrebarea, cu o inocență idioată, a unui alde „Conu Mitică", deputat, cînd fusese vorba de ajutorarea lui Eminescu cu o pomană tardivă și ineficace : „Cine este și Eminescu ăsta ?" Așa s-au întrebat politicienii burghezi de toți și în aceste condiții de indiferență totală și de ostilitate categorică a sfîrșit tot ce a fost mai ales în simțirea artistică a poporului romîn.

Unele fonduri alocate culturii de guvernanții burghezi rămîneau cu acoperire oficială și cu parada de rigoare în buzunarele artiștilor „de casă" ai mai marilor zilei : „Uitați-vă cum se cheltuiesc, — scria Camil Petrescu în 1925 — ce mai încolo și încolo — și cele două sute de milioane ale Ministerului Artelor ; cu premii distribuite de familia d-lor Brătianu, cu jucarea piesele familiei Brătianu și clientelei ei, cu întreținerea în străinătate a cocotelor liberale, cu milioane cheltuite pentru operetă, cu operele rahitice ale d-lui Mihail Dragomirescu etc., etc.".

De altfel, volumele de corespondență a scriitorilor romîni sînt înțesate cu cereri umilitoare, cu împrumuturi de un leu și doi lei, grija existenței cotidiene măcinîndu-le gîndurile cu tot felul de calcule la centimă pentru bucata de pîine. Sînt gînduri care ne stăruie în conștiință, azi, cînd în societatea noastră, sînt create toate condițiile pentru înflorirea fără precedent a culturii naționale, ceea ce explică largul ei ecou nu numai în interiorul țării, ci și peste hotare.

Pe lista laureaților Premiului de Stat figurează și numele academicianului Tudor Vianu, ca un act de apreciere a meritelor uneia din personalitățile de frunte ale culturii românești. Activitatea lui Tudor Vianu a avut dintotdeauna efigia umanistului cu erudiție vastă, insistînd în cercetarea literaturii asupra fondului de umanitate al creației. Studiile sale de literatură comparată pornesc de la ideea cooperării spirituale a popoarelor, îmbogățirii, prin influențe și preluări a motivelor și temelor diverselor literaturi naționale, a patrimoniului literar universal. Profesorul Tudor Vianu a slujit și o a doua disciplină umanistă, după estetică, *stilistica*, iar studiile sale „despre arta prozatorilor romîni", despre metafora poetică și meșteșugul artistic au ridicat investigația filologico-critică pe o treaptă superioară, disciplina fiind patronată de un poet discret în cercetarea filologică și de un filolog cu autoritate culturală în munca de analiză a „secretului" frumuseții artistice, ca expresie directă a conținutului de idei. Premiul de Stat consacră astfel o valoare a culturii noastre noi apreciată în cercurile internaționale.

Înalta distincție a fost conferită și poetului Marcel Breslașu, căruia istoria literaturii contemporane îi datorează înflorirea unui gen poetic socotit mai înainte perimat : fabula. „Niște fabule" și „Alte niște fabule" nu sînt simple reanimări cu tot dinadinsul. Poetul a reactualizat fabula, i-a dat o funcție activă în lupta pentru afirmarea și biruința noului în viață. Fabulele sale sînt o reluare a acestei vechi modalități, interpretată cu sensibilitatea poetică proprie lui Marcel Breslașu și aplicată la problematica contemporană. În plus, poezia lirică și poezia dedicată celor mici întregesc imaginea unui virtuos artist al cuvîntului.

În rîndul laureaților în domeniul prozei figurează numele lui Titus Popovici, cu romanul „Setea". Tînărul scriitor, inspirîndu-se din prefacerile sociale survenite în realitatea țărănească în urma actului eliberării, dă o replică la ceea ce se scrisese mai înainte despre această lume. Aspirația spre o viață prosperă și demnă a milioanelor de Ioni, a devenit o realitate, o dată cu transformările fundamentale aduse de revoluție. Titus Popovici a surprins această condiție istorică indispensabilă rezolvării „problemei" țărănești : cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare.

Romanul a captat în paginile sale curenții de viață ai unui eveniment istoric : reforma agrară din 1945, și l-a cuprins pe dimensiunea, cu planurile nesfîrșite, a revoluției. Scriitorul a privit desfășurarea conflictului social prin masa țărănească înfățișată ca mulțime aprinsă de înalte idealuri de luptă. „Setea" este o carte scrisă cu pasiune pentru actualitate. Este o operă care, lîngă ceea ce dăduse pînă la ea literatura satului romînesc, a adus un fior inedit de viață, ocupînd un loc de seamă în dezvoltarea literaturii noastre realist-socialiste.

Tot în domeniul prozei s-a decernat Premiul de Stat lui Szabo Gyula, autorul volumului „Aprilie, cînd crește iarba". Se remarcă în nuvelele sale același efort de pătrundere în faptele de viață ale prezentului și de cunoaștere veridică a ceea ce este semnificativ și caracterizează aportul oamenilor muncii de la sate la desăvîrșirea construirii socialismului.

Nobila strădanie a scriitorilor, a artiștilor și cărturarilor de a îmbogăți literatura noastră realist-socialistă este răsplătită de popor într-o adevărată solemnitate și sărbătoare a artei. Căci aceste succese, dintr-un lanț întreg de realizări valoroase, sînt o chintesență a politicii partidului în conducerea revoluției culturale, o manifestare a vastelor posibilități de afirmare creatoare, prin însușirea organică a filozofiei marxist-leniniste.

Prețuirea și acordarea unei încrederi depline din partea poporului, creatorilor de frumos, îi stimulează pe drumul unor noi și mari succese în înfățișarea frumuseții eroice a epocii noastre.

Premiile de Stat încununează o muncă, dar și îndeamnă la un și mai asiduu efort pentru crearea de personaje complexe, vii, inspirate din exemplele milioanelor de constructori ai edificiului noii societăți. Îndeamnă pe scriitori la o mai matură apropiere de viață și la o atitudine de permanentă autodepășire și perfecționare a mijloacelor artistice.

Poporul nostru așteaptă de la ei opere străbătute de entuziasmul și energia vremii contemporane, opere care să răspundă activ și mobilizator cerințelor construirii socialismului și formării omului nou. Așteaptă și pe viitor opere mari, documente de viață și, totodată, poeme desăvîrșite care să îmbogățească patrimoniul culturii românești, — monumente literare ale măreței noastre epoci.

„L"

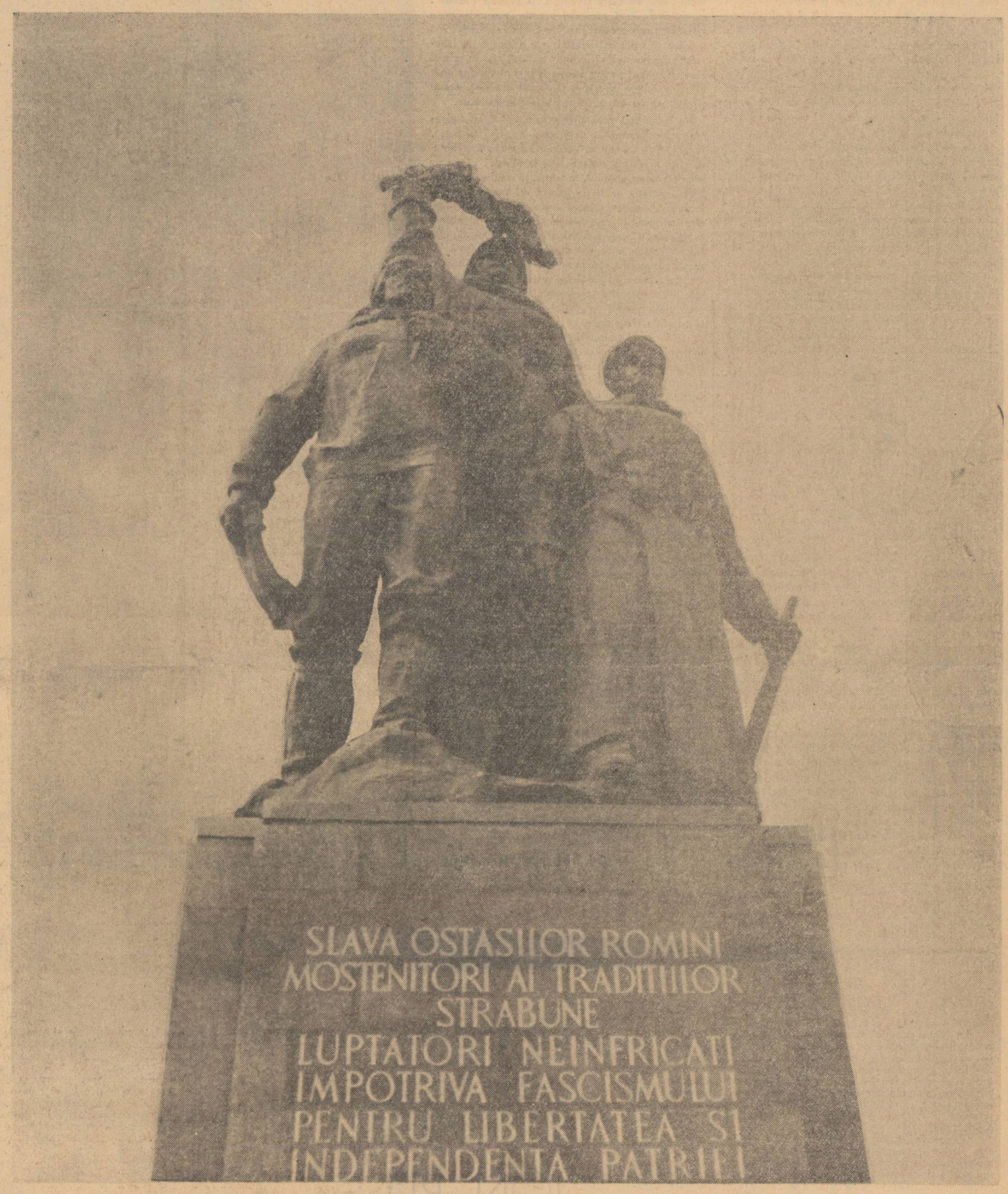

Nicolae Tăutu

CRONICA

Un arc de curcubee se-ntinde peste vreme
Din Plevna biruinței spre soarele din steme.

O clipă suspendată din vechile asalturi
În noi își retrăiește chemarea spre înalturi...

Zărim iar dorobanții, clar oglindiți în scuturi,
Marcînd pe hărți și-n inimi un drum de începuturi.

Sau transportînd răniții, cînd păturile ninse
Sclipeau ca pergamente din cronică desprinse.

În zbor spre libertate făceau să se-nfiripe
Din steaguri și din vise întinsele aripe.

Nu bănuiau eroii cînd Griviția urcară
Născîndu-se din flăcări, o altă, proletară.

Dar patos era ora cînd fulgerînda spadă
Semna o demnă slovă pe-a țării baricadă.

Din Griviția în Tatra noi cronica mai nouă,
Cu-n vîrf de stea am scris-o pe munții plini de rouă.

Și slovă după slovă poporul astăzi scrie
Adînc muindu-și pana în zări de veșnicie...

Adrian Păunescu

NOAPTE, CU BARAJ

— monolog de constructor —

E seară-n șantier, e seară-n ape,
Curg stelele prin aer, în picaj.
Armonioși sînt munții și aproape
Și parcă ai cădea în peisaj.

La poduri apa înflorește spumă.
Răsare-n cer pămîntul din pămînt.
Și valurile stele mari consumă
Din toate malurile lor vibrînd.

A răgușit de prea un vînt spre sate.
Sînt foarte multe trepte-n șantier.
Și dacă le așezi în sus pe toate
Acoperi drumul lung pînă la cer.

Baraj în vis, ținut în cumpănire
De munți, de Argeș și de mari păduri.
Tu luminezi profilul meu subțire
Și arcul încordatei mele guri.

Și tot ce-eu am năzuit în viață,
Risipa mea de gînd și de senin,
Se strîng în tine, ochiul meu te-nvață,
Cu toată vîrsta mea la tine vin.

Eu te visez, te construiesc aproape
Visîndu-te, baraj suit la stele,
Lumină smulsă din adînc de ape,
Depunerea eforturilor mele.

5 REPORTERI DESPRE EROISM • VERSURI DE AL. ANDRIȚOIU • NOPȚILE VÎNTULUI CU NISIPURI DE FANUȘ NEAGU

DEOCAMDATĂ, DA...

Ingăduiți-mi să parafrazez, la modul paradoxului, unul dintre subtitlurile rubricii „Poșta redacției". Revistele literare obișnuiesc să folosească formula circumspectă și politicoasă „deocamdată, nu", răspunzînd chemărilor unor nechemați... Circumspectă — pentru că nu se știe de unde sare poetul — și politicoasă, pentru că nu-i spune omului, de la obraz, să se lase păgubaș de asemenea veleități ! Formula cu care întîmpin eu — în sinea mea și adeseori rostind-o cu glas tare — orice debut, cît ar fi el de firav, este dimpotrivă : deocamdată, da.

Cu foarte rare excepții, începuturile, în acest domeniu ca și în multe altele, sînt promițătoare în sensul strict al cuvîntului. Candoarea și chiar stîngăcia, sfiala și patosul destăinuirii, însuși descumpătul legat de primii pași, trezesc un simțămînt de duioșie, te îmbie să-ți deschizi inima, cu gestul ocrotitor cu care desfaci și întinzi brațele.

Orice adolescent e îndrăgostit, chiar dacă nu știe încă cine îi este iubita, și e poet, fie că scrie sau ba versuri, pentru sertar, pentru cenaclu, sau pentru nemurire. Ceea ce mă supără însă cîteodată este învălmășirea criteriilor, scoaterea pripită și frizînd impudoarea a poezioarelor din sertar, consacrările prea lesnicioase ale cenaclului, baterea pe burtă cu nemurirea, cînd s-ar cădea să-i mai spui, cuviincios, Dumneavoastră.

Citesc poeziile începătorilor, cele care ajung să vadă lumina (necruțătoare) a tiparului și cele care mi se trimit în plic „recomandat", alcătuind un copios curier săptămînal — le ascult, ca un musafir statornic al cenaclului „Nicolae Labiș", pus sub egida „Luceafărului", străduindu-mă să intuiesc, de fiecare

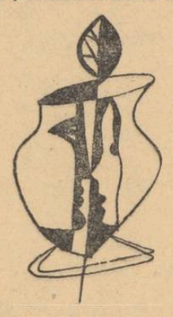

dată, prezența posibilă, dacă încă nu „probabilă" a unui poet, să descifrez într-un licăr o ardere, poate o incandescență. Rămîne de văzut cantitatea și calitatea carburantului, de verificat într-un proces complex și contradictoriu, îndelungat și discontinuu, temeinicia creditului de principiu acordat : începuturile salutate cu „deocamdată, da" zăbovesc uneori o bună bucată de vreme peste faza „începuturilor", premizele promițătoare se soldează, pe ici pe colo, cu o dezamăgire... Ce e mai prost e că fostul licăr se îndărătnicește uneori să fumege.

Cenaclului îi revine o grea răspundere în detectarea și promovarea acestor valori incipiente, în canalizarea însușirilor către o poezie reală și realistă, în combaterea aflatului-în-treabă, în demascarea „mimării" actului poetic. Buna credință — împinsă pînă la automistificarea tînărului stihuitor — nu constituie o scuză, nici măcar o circumstanță atenuantă pentru indulgență, așa cum o anecdotă nu devine mai bună pentru că relatează „un fapt autentic".

Trebuie să fim cu mare, cu neostenită băgare de seamă la indicațiile și îndrumările date, să ne păzim de verdicte nechibzuite, care adesea îi demobilizează pe cei buni — și îi întărîtă... pe ceilalți.

Aprecierile impresioniste (fie ele chiar deghizate sub un limbaj științific) stingheresc și derutează. Firește, gusturile diferă și ne diferențiază luările de poziție. Cu totul nefiresc apare însă fenomenul — destul de frecvent — al polarizării judecăților de valoare emise de către cenacliști, la opusele extreme : excepțional — și execrabil ; peste, sau sub orice așteptare ; coroana de lauri sau cununa de spini ! Mă și jenez să repet că cenaclul este o școală, un laborator experimental, că „textul" analizat este în primul rînd un pretext pentru formarea și configurarea unor atitudini lucide, angajate, răspunzătoare — și corespunzătoare cu estetica noastră marxist-leninistă.

Ne lăsăm încă prea adesea antrenați în discutarea aspectelor formale, în despicarea versului în patru, în cîntărirea „măestriei" ucenicului respectiv, chipurile pentru că așa sîntem „mai la obiect", că nu ne pierdem în generalizări, în teorie, în abstracție ! Cînd tocmai aceasta ar fi de folosul cel mai concret al întîlnirilor noastre, crearea aparatajului de investigație, fin, precis, elastic, sensibil la nuanțe — dar atent la culoare ! Fiecare s-ar întoarce în propriul său atelier de creație îmbogățit nu atît cu soluții de expedient, cu sugestii mai mult sau mai puțin eficiente, cît, și mai ales, cu probleme privind lărgirea viziunii sale, discernămîntul în alegerea uneltelor și mijloacelor de expresie, fermitatea în mînuirea acestora. Concluziile trase de redactorii revistei — care sînt și conducătorii cenaclului — ca și unele intervenții judicioase (poate uneori mai mult conformiste decît conforme cu spiritul care ar fi de dorit să călăuzească și să strălumineze mersul dezbaterii) nu sînt încă îndestulătoare pentru a înfăptui pe deplin rostul și misiunea cenaclului : educarea, cu răbdare și plăcere, a o sută de tineri poeți-cetățeni. Se înțelege că e departe de mine gîndul să mă refer numai la anumite specii ale liricii ; mă refer la întreaga poezie scrisă de un tînăr al zilelor noastre, orice temă ar aborda — și temele actualității sînt la fel de nenumărate ca și modurile... de abordare.

În această ordine de idei, cenzurarea „divagațiilor" în versuri și proză (lecturi și comentarii) mai poate cîștiga prin operativitate, prin puneri la punct pe cît de amabile pe atît de neconcesive. Trebuie subliniat, cu bucurie, faptul că — de la ședință la ședință — nivelul participărilor la discuții crește — nu e însă mai puțin adevărat că mai are încă loc să crească. Socotesc orice contribuție cît de modestă, în această direcție, ca bine venită.

Cu voia dumneavoastră, voi încerca în paginile „Luceafărului" să desprind cîteva orientări majore (și unele dezorientări minore) în poezia tinerilor noștri, așa cum mi se relevă ele în lucrările citite și ascultate, generalizînd „pe concret", ilustrînd „tendința" în exemplu.

Vorba bătrînului Faust :

„Nici nu-mi dă prin gînd că aș fi în stare / să-i dau lumii sfaturi întru îndreptare". Dar, fără a mă substitui în vreun fel acelora care răspund nemijlocit de creșterea acestui important detașament al „schimbului de mîine" în poezie, mă simt foarte dator și poate puțin îndreptățit să cer cuvîntul, ca un credincios membru al cenaclului nostru.

Marcel Breslașu

PESCARUL—Fotografia : A. MIHAILOPOL

CARTEA ȘTIINȚIFICO-FANTASTICĂ

Dintre multiplele posibilități ale genului, L. Tölgyesi și-a ales cadrul general al romanului polițist. „Alibiurile inginerului Dragomir" sînt însă, alibiuri care nu se pot explica decît prin îndrăznețe cuceriri ale științei, astfel că nu asistăm la o simplă joncțiune de genuri. Crima de care este bănuit eroul principal, director al Institutului de cercetări științifice speciale, dispariția lui, părînd să confirme bănuielile, modul în care se desfășoară ancheta de către organele de miliție, descoperirea adevăratului vinovat țin într-adevăr de romanul polițist de bună factură. „Alibiurile" eroului, atît de ciudate încît par să se anuleze reciproc, țin însă de fantezia științifică, și aceasta conferă cărții o reală valoare educativă. Scrisă ca și cînd s-ar petrece în prezent sau în orice caz într-un viitor apropiat, cartea este cu atît mai interesantă, creînd atmosfera muncii încordate a oamenilor noștri de știință, pe de o parte, și a metodelor moderne (am fi tentați să le numim „anti-Sherlock Holmes") utilizate de organele de miliție. În general, trama polițistă nu suferă de convenționalism, atît de răspîndit la autorii respectivi. Alături de Teodor Constantin și Haralamb Zincă, I. Tölgyesi se afirmă ca un abil minuitor al intrigii, știind să speculeze elementele de surpriză, într-un cadru perfect realist. Singurul moment care ni se pare nemotivat este prezența eroului, dispărut și căutat cu febrilitate atît de prieteni cît și de dușmani, la un miting aviatic, în calitate de „as", ceea ce presupune, desigur, identificarea lui. Dar pasajul respectiv nu are de fapt, urmări în dezvoltarea ulterioară a intrigii, scuzîndu-l oarecum. Este interesantă și problema științifică în sine a romanului : obținerea unui mijloc simplu de accelerare a electronilor, pentru realizarea unui avion fără motor. În momentul de față, cînd problemele zborului interesează mase largi de cititori, tema este mai mult decît binevenită.

O carte bună, care dovedește încă o dată cît de vast este domeniul literaturii științifico-fantastice. Sperăm că autorul ne va oferi, cît de curînd, prilejul de a-l întîlni din nou în vitrinele librăriilor.

Alcor

cronica literară

ION RUSE

In portul de pescari (II)

La ivirea primului volum, în urmă cu vreo doi ani, critica a consemnat intrarea în literatura noastră a unui talent cert, o dată cu universul inedit pe care-l aducea proza aspră, viguroasă a lui Ion Ruse. Scriitor neștiut, Ruse trecea pragul literaturii cu o maturitate dobîndită nu în văzul cititorilor (căci autorul acestui amplu roman nu publicase nimic, din cîte știm, pînă la apariția primului volum), ci în lupta grea, hotărîtoare, cu materia dură și capricioasă a verbului, luptă ce s-a consumat modest, în atelierul prozatorului.

Comunicînd intim cu lumea pescarilor de la Dunăre, Ruse a scris despre ea un roman care ar putea fi, eventual, învinuit de multe cusururi, numai de lipsă de autenticitate nu. Viața oamenilor din portul de pescari — titlul lucrării vorbește el însuși despre intențiile monografice ale autorului — e înfățișată în scurgerea ei zilnică sau în momentele dramatice, cu acel adevăr egal și sigur, cu acea statornică înțelegere *dinăuntru* pe care le dau numai cunoașterea profundă a realităților descrise, participarea sau apartenența scriitorului la universul eroilor săi. Există, poate, undeva o idealizare (la modul pozitiv, artistic) a lumii înfățișate — cu bărbați vînjoși, crestați de cuțite, împunși de baionete, găuriți de gloanțe, înviați nu o dată din morți, aproape neverosimil de viguroși, avînd anatomia de invidiat a statuilor antice și forța eroilor mitologici, fiind în stare să amețească mințile femeilor, cu femei vlăguite de muncă și mizerie, dar răspîndind acea vrajă tulburătoare a robusteții armonioase, stîrnind pasiuni devorante, cu oameni de o severă puritate morală, chiar cînd sînt măcinați de foame, de alcool, de patimi primare — dar această idealizare a vitalității și forței, efectuată între marginile unui realism frust, nu face decît să-l cîștige pe cititor, apropiindu-l de climatul de viață al eroilor.

Deși, după rigorile terminologiei critice, proza lui I. Ruse ar trebui să se numească obiectivă, adevărul e că scriitorul își privește altfel decît de la distanță, „rece", eroii. El îi înțelege și îi justifică pînă și în defectele lor, cu elanul spontan al omului care-și apără o familie imensă, bine cunoscută, intuind, simțind sau, poate, știind cu siguranță că răul e aparent și efemer, crescut pe o esență sănătoasă, de neclintit. O părtinire care nu întunecă și nu falsifică substanța reală, ci o investește cu un plus de credit artistic, o subliniază voit pentru a-i reda ponderea veritabilă.

Vasile Cîrnu, bunăoară, e un beție și un mujeratic fără pereche, fapt pentru care comuniștii din port ezită să-l primească în partid, dar același Vasile Cîrnu este un om de nădejde care nu se dă înlături de la acțiunile cele mai dificile și mai complicate, care sprijină din toate puterile, fără paradă, cu dăruire sinceră, politica partidului. Atitudinea critică a autorului se suprapune cumva atitudinii comuniștilor din carte, a lui Vetrineanu sau Ceafalan, care au o înțelegere tristă, dar încărcată de speranță și dragoste, pentru acest om răscolit de porniri contradictorii, însă de o cinste elementară, organică, trăind el însuși drama dezechilibrului lăuntric. Ruse nu are ambiția să rezolve procesele contradictorii, nu-și precipită eroii către o finalitate dorită, ci îi lasă să se frămînte liber, să ajungă pe căi proprii (sau poate, să nu ajungă) la echilibrul rîvnit. Se aseamănă această atitudine cu acțiunea plină de calm și tact desfășurată de însiși comuniștii din roman (Vetrineanu, Ceafalan) pentru modelarea conștiinței oamenilor, pentru a-i apropia de ideile partidului, pentru a-i integra luptei organizate. Scriitorul are — pare-se — sentimentul că materia umană rezistentă, colțuroasă cu care lucrează este pe cît de greu de stăpînit, pe atît de aptă pentru transformări temeinice, decisive. De aici încrederea emoționantă în puterea conștiinței, în virtuțile majore ale omului, de aici, cred, și impresia de părtinire severă a eroilor.

Dacă în primul volum accentul cădea pe înfruntarea dintre pescarii getuzeni și cotropitorii hitleriști, descriindu-se cu nerv etapele dramatice ale acestei înfruntări : izgonirea pescarilor din port, rătăcirea tragică a lotcilor pe Dunărea răscolită de furtună, întoarcerea, sabotajele, organizarea și declanșarea luptei deschise antifasciste, în volumul al II-lea accentele au fost distribuite între participarea la evenimentele de seamă ale revoluției populare (alungarea moșierilor, alegerile din 1946, naționalizarea) și lupta pentru transformarea conștiințelor. Mișcîndu-se cu naturalețe în primul volum, unde taberele erau clar delimitate, iar ciocnirile între ele tranșante, autorul devine în cel de-al doilea volum ceva mai greoi, mai puțin receptiv la formele subtile de luptă. Între altele, cîteva momente ce se anunțau dramatice (alegerile, naționalizarea fabricii lui Banu, a bălții Frunteancăi) sînt ratate de scriitor, mulțumit să le rezolve cu o bătaie în cîrciuma lui Secărașu sau cu un foc perfid de pistol tras asupra lui Radu Ceafalan. Acțiunea, în general densă în volumul I, capătă aici un caracter difuz, mozaicat, episoadele se încalecă, nu întotdeauna urmînd logica riguroasă a conflictului, intervin elemente parazitare (Niculae Ceafalan la școală, — descrierea excesiv amănunțită a îmbolnăvirii de scabie și a tratamentului, apelurile repetate la pitoresc etc.). Frînă artistică intră mai rar în funcțiune, astfel că scapă uneori de sub cenzura, altminteri sigură a autorului, scene cel puțin bizare, în care amestecul de realitate și fantastic se produce în dauna realismului. Pentru că pot să fiu convins, de pildă, că Mitica lui Ceafalan este, ca și celelalte pescăroaice, o femeie superstițioasă, dar nu pot crede că ea ar fi auzit într-adevăr — cum relatează prozatorul — cîntecul ielelor și ar fi văzut-o într-adevăr pe baba Stanca, tînără și goală, pe malul mării (pp. 19, 20, 21).

N-aș vrea să reiasă, din cele spuse pînă aici, că volumul II al romanului constituie o dezamăgire pentru cei care au întîmpinat primul volum cu justificat entuziasm și optimism. Pierzînd pe alocuri controlul asupra materialului artistic sau asupra ansamblului compozițional, cedînd mediocrității episoade care ar fi putut fi deosebite, Ion Ruse și-a păstrat totuși principalele calități, e drept mai bine valorificate în primul volum. Chiar dacă nu izbutește să te atragă prin spectaculos, te cucerește însă permanent prin autenticitate, întreținîndu-ți sentimentul participării la existența și zbuciumul unor personaje adevărate. Și, mai ales, nu se rarefiază nici o dată, chiar prin deplasarea eroilor în alte meleaguri, acea atmosferă specifică, și unică în literatura noastră, a vieții pescarilor dunăreni, surprinsă în coordonatele ei esențiale. Pulsația cotidiană a portului, momentele de agitație, alternînd cu acelea de liniște și pustietate, cînd bărbații sînt plecați pe multă vreme la muncă, certurile dintre bătrîni — intrate parcă într-un ritual de nezdruncinat al existenței, — apoi bețiile zgomotoase și bătăile crunte din cîrciumi, circulația zvonurilor și a bîrfelor ca o componentă statornică a peisajului, toate au un farmec aspru și inedit, care imprimă și acea notă aparte prozei lui Ruse. Talentat creator de atmosferă, Ion Ruse este și un scriitor deosebit de receptiv la umorul popular pe care-l redă proaspăt, fără apăsări caricaturale, pe o bună linie a tradiției realiste. Moș Tună Caraghios este un soi de Șciukar dunărean, cu deșteptăciunea bătrînească travestită într-o comică viclenie, un înțelept practic și lucid (deși ca vîrstă pare a fi fost contemporan cu revoluția de la 1848), în care pescarii, deși n-o mărturisesc, au o încredere nelimitată.

Bărbații, la beție, și femeile, în orice împrejurare, au un chef de vorbă caragialian, fac asociații năstrușnice și uzează de o terminologie nu o dată obscenă, care sună, însă, în gura lor, firesc, autentic. Copiii au moștenit de la părinți vorba în doi peri, aluzia deșănțată, batjocura groasă, care nu e însă ocară, pentru că undeva, în adîncul sufletului lor, toți acești oameni, aparent porniți unul împotriva altuia, se stimează reciproc, se ajută în virtutea unei trainice solidarități, simțită ca o pavăză în fața vicisitudinilor.

Dar dimensiunea majoră a cărții o constituie, în acest al II-lea volum, evoluția pe alte temeiuri a vieții pescarilor din portul Getuza. Oamenii cu mersul legănat, excepțional de puternici și curajoși, demni și neîncovoiați, cărora prietenia și lupta cu fluviul le conferă un soi de mîndrie a libertății, o independență a gîndului și a gestului (vezi împotrivirea lor înverșunată, aprigă, față de fasciști, ca expresie a groazei de robie), sînt puși acum față în față cu realitățile noi, în continuă dezvoltare, ale țării, chemați să-și construiască o altă viață.

Vechile adversități între cuțitari și colivari — locuitorii celor două mahalale învrăjbite ale portului Getuza — au fost uitate, lupta comună împotriva nemților, împotriva vechiului primar, a patronilor și moșierilor i-a unit, eforturile de a scăpa de mizerie, de urmările dezastruoase ale secetei, i-a apropiat sufletește, întărindu-i în acel front unic și puternic al truditorilor.

Autorul a încărcat cu semnificații umane elocvente procesul acesta complicat de clarificare a direcției de luptă, de „descoperire" a dușmanului comun — exploatarea și sărăcia — descriind în pagini remarcabile stingerea conflictelor interne, o dată cu trezirea conștiinței de clasă a pescarilor. Dar eroii lui, așa cum arătam, nu se apropie dintr-o dată de adevăr, ci trec prin etape contradictorii, șovăie, se întorc din drum, se poticnesc, se limpezesc greu ca după o noapte de beție feroce. Evoluția lui Vasile Cîrnu, a lui Zbîrcea sau Culae Torlac, care, dealtfel, nu este epuizată în acest volum — se pare nu ultimul — demonstrează cît de complex este materialul omenesc pe care socialismul are menirea să-l transforme, cît de dificil este drumul către dobîndirea noii conștiințe. Oameni cu un fond curat dar pe care complicațiile vieții îi derutează, ei se îndreaptă sincer către partid, dar nu reușesc să-și astîmpere vechile porniri individualiste, înclinațiile spre clevetire, nu-și pot impune o disciplină a comportării și a vieții. Admirabilă, din acest punct de vedere, este caracterizarea pe care o face Radu Ceafalan în referința sa despre Vasile Cîrnu ; „Io îl cunosc pă Vasile Cîrnu din născare. Pescaru a luptat la digu Getuzii în contra nemților. Are un picior mai scurt din răsărit și a ajutat la împărțeala pămînturilor pentru țărani la Tîrlogi. Bea și umblă cu muieri. Are suflet bun și nu prea știe din ce clasă face parte. Trebuie luminat mult după ce intră în partid. A înecat trei nemți ofițeri și a pierduț o fetiță atunci în patruș'doi-patruș'trei...".

În fond, fiecare dintre eroii principali ai romanului trăiește o dramă a sa, pe care se străduie să o învingă, pentru a se dărui integral sarcinii sociale. Radu Ceafalan își urăște fiul, pe Gheorghe, care și-a renegat clasa și cu care lui, comunistului, îi este rușine. (Din păcate, în volumul de față, Gheorghe Ceafalan e conturat destul de indistinct, cititorul nefiind dumirit asupra concepțiilor și tendințelor sale, exprimate cam confuz). Culae Torlac, Tudor Vetrineanu și Ivanca se zbat dureros în plasa unor aspirații și pasiuni neîmplinite, pentru că nici unul nu știe sau nu poate să-și afle drumul spre fericire. Conflictul generat de dragostea pătimașă, teribilă dintre Culae și Ivanca, aceasta însă măritată cu Vetrineanu care o iubește cu o pasiune calmă, egală, este, de fapt, unul din conflictele centrale ale romanului și realmente cel mai interesant ca problematică psihologică, întrucît angajează acele trăsături sufletești specifice eroilor lui Ruse : demnitatea, mîndria, oroarea de compromis, dezlănțuirea erotică mistuitoare.

Dacă în urmărirea acestor conflicte autorul creează momente de tensiune și încordare nu mai prejos de situațiile dramatice din primul volum, în alte sectoare ale acțiunii se simte o oscilație stîngace, o lupă cu banalul din care autorul iese în cîteva rînduri înfrînt.

Seva talentului circulă însă, chiar cu întreruperile semnalate, prin tot romanul, iar judecata, oricît de severă, a criticii, vizează un scriitor a cărui cauză literară a fost cîștigată.

DUMITRU SOLOMON

DE VORBĂ CU

FRANYÓ ZOLTÁN

DESPRE ARTA TRADUCERII

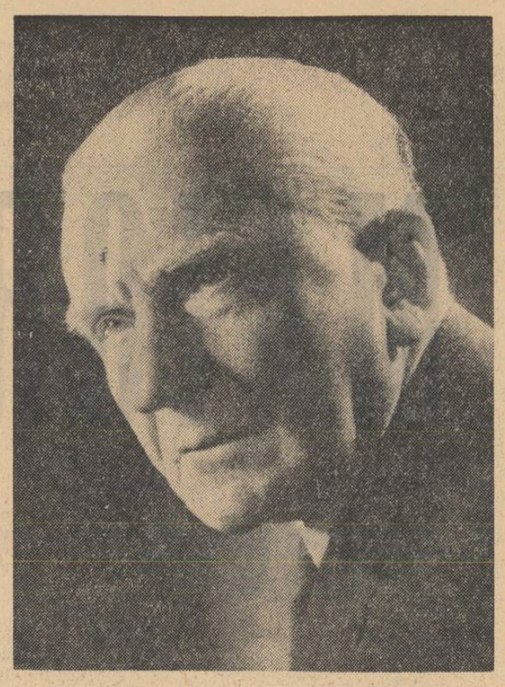

Ne aflăm în camera de lucru a scriitorului timişorean Franyó Zoltán, bătrînul care de aproape o jumătate de veac lucrează cu o energie neistovită la tălmăcirea în germană şi maghiară a unei însemnate părţi din cele mai frumoase poezii ale liricii româneşti de la Cosbuc pînă la Arghezi şi de la Eminescu pînă la Nicolae Labiş.

Scriitorul a cunoscut la începutul acestui secol numeroase personalităţi culturale europene, între alţii pe Romain Rolland, Heinrich Mann, Stefan Zweig, Thomas Mann. Alături de unii dintre ei, după primul război mondial, a colaborat la revista săptămînală „*Tüz*", care apărea la Viena. Titlul revistei „*Tüz*", (Focul), relua cuvîntul pus de Henri Barbusse în fruntea cunoscutului său roman antirăzboinic, revista vrînd să ducă mai departe şi să dezvolte ideea generoasă a colaborării internaţionale prin cunoaşterea marilor valori literare ale umanităţii.

— Cu ce materiale alţi colaborat la „Tüz" ?

— Acolo m-am manifestat pentru prima oară ca traducător din literatura română. Am publicat primele tălmăciri din opera poetică a lui Mihail Eminescu. Cea dintîi poezie tradusă a fost „Sînt ani la mijloc".

— Am dori să ne citaţi măcar o parte din opera dvs. de traducător, aşa cum ea s-a cristalizat şi s-a rotunjit de-a lungul anilor.

— Un volum din Rainer Maria Rilke în limba maghiară, tipărit la Tg. Mureş în 1916, o culegere din „*Les fleurs du mal*" de Baudelaire, la Viena, în limba germană, în anul 1921, o antologie „*Poeţi arabi*" în limba maghiară, tipărită la Arad în 1924, apoi antologia „*Rumänischer Dichter*" (poeţi români) la Timişoara, în anul 1932, şi „*Chinesische gedichte*" (poezii chineze), în 1940. Eliberarea patriei noastre de sub jugul fascist a însemnat pentru munca mea începutul unei activităţi şi mai susţinute. În aceşti ani am publicat de fapt cea mai mare parte, sub aspect cantitativ, din capodoperele literaturii universale care se aflau de multă vreme în lucru : „*Pe strunele mileniilor*", antologie din lirica universală, în trei volume, în limba maghiară, apărută consecutiv în 1959, 1960 şi 1961, tot în limba maghiară „*Faust*" de Goethe, ediţia bilingvă „*Eminescu*" (1961) „*Afrikai Költök*" (antologia poeţilor din Africa) (1962), „*Griechische Lyrik*" (Lirica greacă), în curs de apariţie la Academia Republicii Democrate Germane din Berlin, în 4 volume, apoi „*Surîsul Hiroşimei*" de Eugen Jebeleanu, în limba maghiară, „*Desculţ*" de Z. Stancu în limba germană, „*Bălcescu*" de C. Petrescu în limba maghiară.

— Consideraţi încheiată traducerea operei eminesciene ?

— Departe de mine acest gînd. În 1961, la Editura pentru Literatură a apărut ediţia bilingvă din Eminescu şi ea cuprinde toate antumele. Plănuiesc să includ într-o nouă ediţie şi cele mai frumoase poezii postume. De Eminescu în mod special mă leagă, dacă pot spune aşa, o foarte veche şi pasionantă prietenie literară. La Viena, după primul război mondial, am luat parte la manifestările societăţii „*Rominia Jună*", în cadrul cărora am ţinut conferinţe despre Eminescu, Slavici şi Delavrancea. Nu pot uita emoţia pe care am simţit-o atunci cînd am văzut vechea bibliotecă a „Rominiei June", cînd am răsfoit cărţile pe coperţile cărora am descifrat semnătura autografă a marelui poet şi atunci cînd am consultat catalogul bibliotecii pe care l-a scris şi l-a ţinut Eminescu.

— Traducîndu-l pe Eminescu în germană şi maghiară, cunoaşteţi desigur şi ecoul pe care opera marelui nostru poet l-a suscitat în străinătate.

— De obicei, numele lui Eminescu se pomeneşte alături de numele lui Lenau. Dar Eminescu este, ceea ce eu aş numi un „poet doctus". Avea o cultură vastă şi temeinice cunoştinţe filozofice. Lenau a rămas pesimist pînă la moarte. Eminescu însă, nu. El a căutat totdeauna o uşă deschisă către un orizont nou şi această nepotolită speranţă e vizibilă în întreaga lui operă poetică. În lirica universală, Eminescu aduce un lirism de o unică şi remarcabilă sensibilitate, un lirism de o excepţională şi singulară profunzime. Fără îndoială, el rămîne unul din marii poeţi ai umanităţii.

— Dorim să ne oprim la Eminescu. În legătură cu marele nostru poet clasic, vă rugăm să ne spuneţi dacă a fost suficientă cunoaşterea operei poetice traduse, sau au fost necesare investigarea integrală a operei şi studiul comparativ al întregii literaturi româneşti, ca şi fixarea ei în cadrul literaturii universale ?

— Niciodată, dar mai ales în cazul lui Eminescu, nu mi-a fost deajuns să cunosc numai poeziile pe care vroiam să le traduc. În ce-l priveşte pe Eminescu, am studiat, am cercetat întocmai ca un student şi ca un filolog, întreaga operă poetică, incluzînd în cercetarea atentă variantele multiple pe care atelierul marelui poet le-a înregistrat pînă la atingerea valorii maxime din textul definitiv. În afară de asta, tocmai pentru cunoaşterea deplină a fenomenului de creaţie al poetului, am studiat în profunzime tot ceea ce s-a scris despre Eminescu, începînd de la „Amintirile" lui Slavici, de la conferinţele lui Arghezi şi Galaction despre Eminescu, pînă la „Viaţa şi opera lui Eminescu" de G. Călinescu, citind chiar şi trilogia epică scrisă de Cezar Petrescu. De un folos hotărîtor mi-a fost monumentul editorial apărut sub îngrijirea acad. Perpessicius. Este o ediţie minunată, aşa cum nu există decît foarte rar în alte literaturi, alcătuită şi prezentată cu un aparat de mare rigoare ştiinţifică.

— Vă rugăm acum să ne spuneţi ceva despre ecoul în străinătate al literaturii noastre clasice şi contemporane.

— Citesc reviste străine şi cunosc numeroase opinii ale oamenilor de litere din străinătate cu privire la amploarea şi profunzimea vieţii intelectuale din patria noastră. Elogioase şi în măsură de a ne umple inimile de mîndrie, ele reprezintă numai o parte din ecoul amplu pe care literatura noastră clasică şi contemporană îl trezeşte dincolo de hotare, în cercuri tot mai largi. Traducerile recente ale lui Rafael Alberti şi Maria Tereza Leon din lirica lui Arghezi, traducerile în italiană din Mihai Beniuc, Tiberiu Utan şi din alţi poeţi români, numeroasele tălmăciri pe care le-a cunoscut romanul lui Zaharia Stancu „Desculţ", ca şi traducerile celorlalte lucrări epice valoroase ale literaturii noastre realist socialiste (Mitrea Cocor, Nicoară Potcoavă, Morometii, Scrinul negru, Străinul, Setea), nuvelele lui Eugen Barbu, Francisc Munteanu, Al. Ivan Ghilia, Remus Luca etc., se bucură de o frumoasă apreciere în limbile în care au fost tălmăcite.

La acestea se adaugă interesul crescînd pe care numeroşi oameni de cultură străini îl manifestă faţă de literatura noastră. În R. S. Cehoslovacă, Vilém Zavada l-a tradus pe Eminescu şi lucrează acum la o traducere de mare întindere din opera lui Arghezi. Milan Ferko din Bratislava a tradus o substanţială antologie din lucrările poeţilor români contemporani. În R. D. Germană, oameni de litere de mare prestigiu, ca Heinz Kahlau, traduc mereu poezie românească contemporană şi reviste ca „*Sonntag*" şi „*Sinn und Form*" înregistrează cu regularitate noile apariţii literare româneşti. De curînd, la „*Globus Verlag*" în Austria, a apărut un volum „*Arghezi*" în traducerea lui Alfred Margul Sperber şi opera poetică argheziană a avut un mare ecou în presa literară austriacă. Critica literară vieneză, descoperindu-l pe Arghezi, îl consideră în unanimitate ca pe unul din cei mai mari poeţi europeni. O personalitate marcantă a vieţii culturale austriace cum este Franz Theodor Csokor, el însuşi poet şi dramaturg, a declarat îndată după apariţia poeziilor argheziene în traducere germană, că literatura română contemporană trebuie larg răspîndită şi cunoscută, fiind o literatură de o remarcabilă valoare estetică şi etică.

— Ce ne puteţi spune despre munca traducătorului ?

— Privită din afară, s-ar părea că traducerea comportă numai dificultăţi tehnice, de rimă şi dicţionar, dar nu-i aşa, mai ales atunci cînd e vorba de poezie. Traducîndu-l pe Eminescu în germană şi maghiară, am căutat să pătrund, în primul rînd, în atmosfera atît de specifică şi originală a operei poetice eminesciene. Apoi, am căutat să păstrez prozodia originalului, bogăţia fabuloasă a rimelor, noutatea şi virtuozitatea lor. Nu mi-am îngăduit nici o concesie. Sînt poezii pe care de-a lungul a patruzeci de ani le-am tradus de cîte 4-5 ori, chiar şi de zece ori, pînă cînd am simţit că m-am apropiat mult de strălucirea versurilor din original.

— Cîte poezii aţi tradus din lirica românească ?

— În limba maghiară am tălmăcit peste 500 de poezii, iar în germană peste 300. Am tradus, începînd de la clasicii noştri, pînă la cei mai tineri poeţi, chiar şi aceia pe care îi publică „Luceafărul".

— Dorim să ne citaţi cîteva nume.

— Ion Brad, Tiberiu Utan, Aurel Rău, Nicolae Labiş. Nichita Stănescu, Florenţa Albu, Cezar Baltag, Miron Scorobete.

— Le-aţi publicat numai în ţară sau şi în străinătate ?

— Şi la editurile noastre, dar şi la editurile străine. La Budapesta, — de pildă — am tradus şi publicat alături de Szemler Ferenc, Maytenyi Erik, Kiss Jenó şi alţii, trei volume de poezie românească, din care, ultimul, „*Antologia poeziei româneşti*", apărut în 1962, are peste 600 de pagini. Tot în R. P. Ungară am publicat zeci de poezii româneşti în traducere, la revistele „*Nagyvilág*" (Lumea largă) şi la „*Élet és Irodalom*" („Viaţă şi literatură"), iar în R. D. Germană la „*Sonntag*".

— Ce notă originală credeţi că aduce poezia românească nouă în lirica universală ?

— Timbrul liricii româneşti contemporane exprimă sensibilitate şi pasiune, patos revoluţionar şi un elan tineresc, stenic şi robust, care nu există în lirica apuseană. Poezia noastră e plină de entuziasm şi de o înaltă conştiinţă socială, iar aceasta o aşează, în momentul de faţă, în primele rînduri ale literaturii mondiale contemporane. A fost şi la noi o perioadă de lirism descriptiv şi programatic, dar acum poezia noastră a căpătat un timbru de mare profunzime şi degajă un sentiment de vastă plenitudine.

— Traduceţi mai uşor versurile cu prozodie perfectă, decît versurile albe ?

— Nu aşa se pune problema, ci care poet e mai aproape de inima şi de sensibilitatea mea. În acest sens şi versurile albe se traduc greu.

— Dar Arghezi ?

— Am tradus „*Flori de mucigai*" în limba germană. După Eminescu, Arghezi este fără îndoială cel mai mare poet român. Chiar şi cele mai recente poezii apărute în „Gazeta literară", dovedesc o inepuizabilă resursă poetică, un izvor aproape miraculos de poezie şi măiestrie, de sensibilitate şi profunzime. Pur şi simplu am fost bolnav pînă nu le-am tradus în germană şi maghiară, atît de mult m-au atras inegalabila lor frumuseţe şi perfecţiune.

— Ce ne puteţi spune despre activitatea celorlalţi traducători ?

— Printre cei mai buni traducători din literaturile străine îi consider pe *Beniuc* şi *Utan* din italiană, apoi *Romulus Vulpescu* din franceza veche, *Eugen Jebeleanu* şi *Emil Giurgiuca* din maghiară. Remarcabil a tradus *Eusebiu Camilar* din Ovidiu.

Dar sînt şi unii traducători care n-au pretenţii prea riguroase ca să transpună exact versurile traduse. Ei neglijează ritmul (care este individual şi caracteristic) şi muzicalitatea versurilor, mulţumindu-se a tălmăci numai conţinutul lor fidel, dar fără pretenţii artistice prea înalte.

— Acum, un cuvînt despre dicţionare, despre această unealtă principală în munca traducătorului.

— Aici mai este încă mult de făcut. Dicţionarele noastre nu sînt suficient de bogate în privinţa sinonimelor. Pe urmă, sînt cuvinte învechite pe care nu le mai afli nici în vorbirea curentă, nici în dicţionare, dar care se întîlnesc deseori în operele clasice şi uneori chiar şi în poeziile scriitorilor contemporani.

— Cîteva evocări literare...

Una din cele mai frumoase amintiri ale unei vechi şi durabile prietenii literare, o păstrez lui Liviu Rebreanu. Cu el am fost, în 1905, coleg de şcoală militară, la Budapesta.

El a debutat atunci (lucru foarte puţin cunoscut) în limba maghiară cu schiţe şi povestiri apărute la „*Uy Idök*" şi cred că acestea ar prezenta pentru cercetătorii noştri de istorie literară un deosebit interes documentar.

Reporter

Ce am aflat de la un plan editorial (I)

Aş fi putut să procedez întocmai ca scriitorii romantici, să spun că rîndurile ce urmează fac parte „Dintr-un carnet găsit". Dar de ce să afirm asta, de vreme ce le-am scris eu ? Lucrurile s-au întîmplat ca într-un roman de aventuri fantastice, sau mai de grabă ca într-o fabulă : luam parte la şedinţa colegiului Editurii de stat pentru literatură, o şedinţă, după cum se vede cu citeva genitive şi posesive. Eram emoţionat ; nu mai participasem la astfel de şedinţe şi ţineam în braţe, ca pe-un prunc, planul de apariţii pe anul 1964 al editurii. Nu ştiam ce să spun şi mă uitam cu o mare admiraţie la ceilalţi care vorbeau sau se pregăteau să ia cuvîntul. Mă hotărîsem să tac, dar numai ce-aud un glas subţire :

— De ce atîta sfiiciune ? Vorbesc eu în numele matale...

Cineva din prezidiul şedinţei îmi răspunde :

— Tovarăşe, dacă vrei, înscrie-te la cuvînt.

— Vă rog să mă consideraţi înscris ! aud iar glasul acela ciudat, de ventriloc.

Ce credeţi că se întîmplase ? Vorbea proiectul de plan şi îmi imita vocea cu o încîntătoare dexteritate. Cel care-mi spusese să mă înscriu, anunţă :

— Are cuvîntul tov. X, urmează tovarăşul Y şi se pregăteşte tov. Zed. Zed eram eu.

Stăteam în fundul sălii şi nu se observa că proiectul de plan ce mi se dăduse avea darul vorbirii ca-n fabulele lui Marcel Breslaşu. Şi iată aşa s-a întîmplat că la şedinţa aceea a fost înregistrată şi opinia mea. Neavînd secretară care să-mi stenografieze expunerea, îngăduit să-mi fie a mă cita dintr-o memorie aproximativă :

— Văd în dreptul cîtorva autori, aceleaşi cuvinte : „Titlu nefixat"...

— Şi ce e de mirare în asta ? Unii scriu cartea şi abia după aceea îi dau un titlu.

— Totuşi observ că, oscilînd între un milion de titluri posibile, autorii respectivi anunţă cu o înduioşătoare precizie numărul colilor editoriale (o coală de editură = 20 coale dactilografiate, cu 31 rînduri a 1 400 semne). Aflîndu-se în aceeaşi dilemă, cu mulţi ani în urmă, Ion Minulescu a dat uneia din cărţile sale titlul interogativ : „Cine-i autorul acestui roman senzaţional ?"

— Altă observaţie mai aveţi ?

— Văd aici un titlu pe care parcă l-am mai citit undeva : „Apele liniştite sînt adînci".

— Nu l-aţi mai citit. Îl confundaţi poate cu : „Primăvara apele vin mari", „Carpaţii sînt munţi tineri", „Rădăcinile sînt amare", „Vaduri şi bulboane", „Copacii tineri cresc mari", „Braţii cresc în picioare", „Înălţimile au aer tare", „Aerul tare al înălţimilor", „Înălţimile sînt înalte", „Apele line sînt adînci"...

— Aşadar totuşi am dreptate...

— Nu aveţi dreptate de loc. V-am arătat doar mai sus ! Ce-i drept, îmi arătase. Cît pe-aci să mă aşez pe scaun, dar pruncul de hîrtie din braţe îmi recită şuierat din Topîrceanu :

„Eu sînt un mecanism precoce,
Sînt o cutie ventrilocă
Un fericit concurs de piese cu acţiune reciprocă..."

— Şi ce vrei, diavole mic ?

— Să vorbesc mai departe.

— Haide, fie !

Ventrilocul continuă cu vocea lui ieşită parcă de sub peritoneu :

— Foarte bine că publicaţi colecţia „Luceafărul", (o aplaud din toate paginile şi literele mele dactilografiate) dar parcă mai la ea acasă ar fi fost această colecţie a tinerilor poeţi şi prozatori la „Editura tineretului".

— N-avem ce face ! Aşa s-a stabilit. Altceva !

— Altceva ? În colecţia „Luceafărul" aţi putea publica nu numai tineri poeţi şi prozatori, ci şi tineri dramaturgi şi tineri critici literari. Criteriul selecţiei este numai genul literar abordat sau şi tinereţea autorului respectiv şi condiţia lui de începător aflat la primul volum ?

— Se respinge propunerea !

— De ce ?

— Tinerii critici au „Mica bibliotecă critică..."

— Dar acolo tipăresc critici care au deja cîteva volume. Vorbesc de începători, de critici literari tineri, fără volume.

— Să scrie întîi un studiu monografic despre Anatole France şi-l publicăm pe urmă la „Mica bibliotecă critică".

— Dar biblioteca asta nu e cam... paseistă ? Aici tipăriţi numai reconsiderări şi cercetări de istorie literară ! Nu s-ar putea publica şi lucruri de actualitate ? De pildă : „Aspecte şi tendinţe în lirica tinerilor poeţi contemporani", „Tinerii scriitori şi reportajul", „Schiţa şi nuvela în opera tinerilor prozatori contemporani"...

— Să ne mai gîndim. Altceva !

— N-ar fi bine să tipăriţi o colecţie în genul „par lui même ?"

— Cum vine asta ?

— De pildă un volum „Sadoveanu" în care să intre amintiri literare, mărturii cu privire la măiestria şi arta literară, evocări cu privire la debut, etc. Aş vedea o serie întreagă : Eminescu, Slavici, Caragiale, Sadoveanu, Arghezi, Camil Petrescu, Galaction, Rebreanu.

— Mda, să vedem. Mai aveţi idei ?

— Un sac întreg. Pot continua ?

— Poftiţi !

— Nu-mi prea plac antologiile dvs. Aş vrea să văd un criteriu mai interesant şi senzaţional...

— De exemplu...

— O antologie cu titlul : „Cele mai bune nuvele ale anului 1963". Astfel de antologii se pot alcătui şi pentru poezii, pentru schiţe, pentru cronici literare şi chiar pentru piesele într-un act...

— Altceva ?

— Aş cumpăra cu plăcere şi curiozitate un... „lexicon literar" al literaturii române, cu poze, cu notiţe biografice şi bibliografice...

Ajuns aici, ventrilocul se opri pe neaşteptate.

— Ce e cu tine ? I-am întrebat speriat.

— Nu mai pot. Am ostenit.

— Şi ce-i facem, nenişorule ?

— Continuăm în numărul viitor al „Luceafărului". Nu vezi că şi aşa nu mai avem spaţiu ? Pune punct şi semnează !

Am pus punct şi am semnat :

Petru Tolvadia

ATITUDINI

RECENZII SCURTE SAU NOTE DE PUBLICITATE ?

Recenzia scurtă a celor mai recente cărţi apărute tinde să devină o „specie" critică ? Dacă e în stare, nimic nu poate împiedica aceastã ambiţie. În istoria gazetăriei literare există, după cum se ştie, nu numai recenzia scurtă, ci şi simpla notă, care „consacră" ori „doboară" o carte. Depinde de ce se spune în ea.

Recenzia scurtă are privilegiul — de temut — de a trage prima salvă (dar numai de puşcă) la apariţia unei noutăţi literare. Cînd cititorul citeşte recenzia scurtă, el aleargă repede să vadă despre ce fel de sală e vorba : de invitaţie la lectură sau de circumspecţie ? Sînt recenzii scurte care nu dezamăgesc pe nimeni în această privinţă. Ele ar trebui folosite ca etalon de către toţi cei care fac astfel de semnalări.

Ce se întîmplă însă cînd cititorul descoperă în recenzia respectivă numai... o notă de publicitate (necesară, desigur, cînd este înfăţişată sub numele ei propriu) ? Cititorul vrea ca galbenului să i se spună galben şi roşului roşu. Se simte neluat în seamă. Devine mahmur. Citeşte mahmur toată gazeta...

Împărtăşim aceste observaţii cu caracter general, prietenilor noştri „scurţi recenzenţi" de la diferite reviste (Gazeta literară etc.).

SCRIITORII ŞI PROBLEMELE EDUCAŢIEI TINERETULUI

Excelentă iniţiativa „Scînteii tineretului" de a antrena un număr însemnat de scriitori în dezbaterile cu privire la formarea profilului moral al tineretului nostru. Scriitorii au astfel şi prilejul ca, prin intermediul ziarului, să ia cunoştinţă de diferitele aspecte ale educării oamenilor muncii din ţara noastră şi totodată să exprime un punct de vedere inedit în aceste dezbateri.

Pînă acum ne-a fost dat să citim opiniile foarte interesante ale scriitorilor Marcel Breslaşu, Marin Preda, Remus Luca, Nina Cassian, Mihu Dragomir, Ion Brad, Traian Coşovei, fără a mai vorbi de prezenţa în paginile ziarului a unor scriitori mai tineri.

ASCETISM

Dacă întîlnim din cînd în cînd în schiţele şi nuvelele publicate în ultima vreme pagini ispitite prea mult de senzualism (soţii dominate de gusturi adulitere, bărbaţi care ameţesc după soţiile altora etc.), atestînd adesea chiar o adevărată goană a unor autori după scene „tari", frivole, în unele poezii se observă, dimpotrivă, o „cuminţenie", ca să ne exprimăm aşa, dusă pînă la extrem. Iată ce citim, de pildă, într-o poezie de dragoste publicată recent de Ion Rahoveanu în revista „Tribuna" şi intitulată „Apropiere" :

„În explozivă bucuria sorţii
O zi cu tine se clădeşte vast.
Din noaptea nunţii pînă-n ziua
morţii
Te-apropii cald şi unică şi cast"

Să fie oare aceste versuri rezultatul unor concluzii ferme ale autorului ori al unui hazard al rimelor ?

Nu e de blamat în nici un caz curata pornire sufletească a poetului, apropierea castă în „noaptea nunţii" şi în „ziua morţii" dar... de ce „din" şi „pînă" ?

Atunci unde mai este „explozivă bucuria sorţii" ?

UN ARTIST EMERIT, NECUNOSCUT

Citind „Programul de radio şi televiziune" nr. 593, am avut o mare surpriză : miercuri 3 aprilie, la ora 10 a. m. s-a transmis, în cadrul teatrului la microfon, piesa „Domnişoara Nastasia" şi între numele din distribuţie am găsit trecut pe „Vulpaşin (Nicolae Fintesteanu, artist emerit)".

După vorbă, interpretul aducea cu artistul emerit Nicolae Sireteanu, dar... „verba volant", aşa că, bazaţi pe „scripta manent", nu ne rămîne decît să rugăm semnalata publicaţie să facă o mai amplă prezentare a respectivului actor, nou apărut, şi, totodată, să ne informeze dacă este cumva rudă cu artistul poporului Ion Fintesteanu ? ! ?...

„TRADUCEREA" CITITORULUI

A apărut în librării o carte interesantă mai ales pentru tineretul nostru şcolăresc, dar şi pentru alte categorii de cititori: „Pe jos prin Africa".

Peripeţiile vînătorilor prilejuiesc autorului A. Liuboş, descrierea unei părţi a faunei, a reliefului pe care îl străbate expediţia şi a locuitorilor Africii. Cele mai mari peripeţii le trăieşte însă cititorul în jungla anevoie de străbătut a tălmăcirii greoaie şi pe alocuri şi agramată :

„...Nu există copac, plantă, iarbă, insectă, pasăre, peşte, animal pe care să nu-l cunoască, să nu-l deosebească de celelalte..." (e vorba de Tambarika — pag. 25).

După cîte ştim, iarba-i tot plantă, iar enumerarea cu referire la subiect ne obligă să întrebăm : unde-i pluralul ? sau :

„...cu nările fremătînd, cu coarnele uriaşe, care dintr-o singură lovitură, (!) sfîşie omul este atît de fioroasă..." (pag. 33).

Am respectat ortografia traducerii. Cît despre lovitura care... sfîşie, doar o consemnăm.

Încă o „mostră" :

„...Veneau apoi doi trimbiţaşi suflînd în nişte trîmbiţe (!) făcute din coarne de bivol" ;

Traducător : Rodica Şiperco ;

Redactor de carte : Alexandrina Ţimpău.

Nu este vorba de o... „traducere" a cititorului ?

„SPORT ŞI TEHNICĂ"

Modestă, dar surprinzătoare prin senzaţionalele desene de pe copertă, ivindu-se la chioşcuri cu regularitate o dată pe lună, se aşează în corul publicaţiilor pentru tineret şi revista „Sport şi tehnică". Abordînd o tematică largă şi deosebit de interesantă — astronautică, radio-tehnică, automobilism, paraşutism, motociclism, navomodelism etc., toate sporturi tehnice — revista aduce reale servicii de informare tineretului.

Am sugera inimosului colectiv redacţional o ţinută publicistică mai vioaie (trebuie depăşit caracterul anodin al unor articole de felul celor semnate ing. F. Zăgănescu) şi susţinerea cu pasiune, pricepere şi mult mai mult talent a unor rubrici interesante ca : turism, comentarii externe, etc. Şi chiar o primenire literară, întrucît temele abordate se pretează la aşa ceva. În sfîrşit sugerăm ca revista să nu „îmbătrînească" unele articole de mare actualitate, publicîndu-le cu întîrziere. Ne referim la caducitatea unor articole tehnice care nu ţin pas cu ultimele noutăţi. Aceasta cu atît mai mult, cu cît revista nu se mărgineşte doar la rolul de informare, ea ţintind mai departe : educaţie multilaterală a tineretului.

Fapt pentru care o semnalăm.

O NOUĂ PIESĂ DE PIRANDELLO...

Pe lîngă cunoscutele piese ale dramaturgului italian, putem afla din „Flacăra" nr. 14 (410), apărută la 6 aprilie 1963, că regizorul Luchino Visconti pune în scenă la Paris piesa lui Pirandello „Şapte personaje în căutarea unui autor"...

Ne bucură postuma descoperire, cu atît mai mult, cu cît între lucrările dramatice ale lui Pirandello, se găseşte, după cum ştim, şi „Şase personagii în căutarea unui autor" şi probabil că piesa semnalată este o urmare a acesteia, dacă nu e, cumva, o... confuzie a revistei.

ÎNTÎLNIRE CU UN POET

Pagina de poezie publicată nu demult în „Tribuna" de Ion Alexandru confirmă încă o dată talentul autorului. Vigoarea poeziilor lui Ion Alexandru, plasticitatea, emoţia şi simplitatea lor dovedesc efortul încununat de succes al tînărului poet de a se apropia de temele importante ale actualităţii. Între pescari, Maia Cernauca, Portret, Spargem gheaţa, Elegie sînt exemple de poezie clară, caldă, trăită intens. Cîteva inerente asperităţi ale acestei pagini de poezie autentică nu întunecă reuşita ei. Felicităm revista Tribuna care a promovat acest talent promiţător. Avem convingerea că mergînd pe drumul unei poezii pline de conţinut şi vervă metaforică, Ion Alexandru se va bucura tot mai mult de aprecierea cititorilor şi a criticii literare.

A TĂCEA ŞI A NU TĂCEA

În revista „Albina" (nr. 796 din 27 martie 1963), Mihai Olos declară pe un ton serios şi patetic că numai munţii ar putea să cuprindă grandoarea celor „o mie de clape-n motoare" (?!) şi a celor „o mie de strune ce se-ntind din goana maşinilor" (?!).

Poetul deplînge însă tăcerea munţilor care nu se îndură să înalţe un chiot vesel în cinstea metaforei descoperite. Tăcerea munţilor însă e relativă, deoarece cîntă frunzele din păduri şi „ozonul din munţi care se revarsă-n cascade" (!) :

„Tac munţii,
dar frunza stejarilor — nouă —
în rezonanţa atîtor izbînzi
subterane
Creşte măruntă,
doineşte pe ramuri
Şi cîntă şi picură rouă"... etc.

MODESTIE

„Am un fel de admiraţie pentru munca lui şi pentru el (Marcel Bogros — n.n.) dar în acelaşi timp şi pentru mine" spune cu modestie Ion Popescu-Gopo într-un interviu pe care i l-a luat nu de mult Eva Sîrbu (Contemporanul, 3 mai a.c.) Puţin mai sus întîlnim afirmaţia : „Gopo începe întotdeauna prin a nu vrea să spună nimic". Nu-i totuşi prea multă modestie în cuvintele lui pe care le-am citat ? Chiar cînd începe prin a nu vrea să spună nimic... despre sine...

DISCUTII

DESPRE TITU MAIORESCU

Activitatea diversă și atît de contradictorie a lui Titu Maiorescu ridică istoriografiei noastre literare probleme complexe a căror rezolvare științifică o aduce pe deplin numai cercetarea riguroasă cu metodele criticii marxist-leniniste.

Preluarea moștenirii culturale implică o neîncetată raportare la sarcinile generale ideologice și politice ale construcției socialiste. Lupta partinică împotriva preluării în bloc a moștenirii trecutului înseamnă, în fiecare etapă, selectarea acelor elemente viabile, progresiste și combaterea acelora care frînează drumul înainte al culturii socialiste. Istoria cerne valorile lăsate de trecut, lepădînd definitiv ceea ce e zgură.

Titu Maiorescu a lăsat în urmă-i o operă scrisă, relativ restrînsă, precum și amintirea unei personalități care a dominat o epocă (ca și în alte cazuri, omul și-a depășit opera). Numele lui e legat nu numai de istoria literaturii, criticii și esteticii. Maiorescu a fost și ceea ce se numește un om al școlii, pedagog, teoretician și practician. El a fost de asemenea, și nu în ultimul rînd, un om politic, fruntaș al unui partid de guvernămînt, doctrinar activ al conservatorilor, ministru și prim ministru, care și-a legat nu o dată numele de reprobabile campanii politice și acțiuni statale din trecut.

Numele unei personalități de prestigiu devine adesea, chiar împotriva voinței acesteia și chiar în timpul vieții ei, un stindard al unor acțiuni și al unor ideologii străine de ea, sau pe care ea însăși le implica într-un alt context. Maiorescu a devenit, încă în viață, un drapel pentru direcțiile cele mai adverse. Bătrînul profesor, care se ocupa din ce în ce mai rar de treburile literare și care avea să patroneze primul război anexionist al Rominiei, era în același timp elogiat de Iorga, ca idol al semănătorismului, și de M. Dragomirescu, ca mentor al estetismului anti-sămănătorist. Ibrăileanu îl putea cita, în același timp, ca pe un fel de precursor inconsecvent și pasiv al poporanismului, combătîndu-i doar doctrina estetică, în vreme ce corul profesorilor liberali îi cinsteau numele în școli, desfăcîndu-l doar de cel al liderului conservator. Mai tîrziu, sub dictatura fascistă, autoritatea maioresciană, consacrată de manualele școlare ca și de discursurile academice, niciodată trecută pe lista neagră a autorilor democrați, unea, concomitent, o seamă de intelectuali de formație culturală umanistă. Obscurantismului mistic și șovin care cerea o literatură tezistă în slujba fascismului, ea îi opunea pasivul model olimpian al teoreticianului „artei pentru artă" și încerca, astfel, să se mențină „deasupra" politicii.

Cert e că maiorescianismul nu putea, în nici un caz, sluji în lupta ei clasa muncitoare, că niciodată el nu i-a atras pe scriitorii legați de mișcarea muncitorească, pe intelectualii comuniști, sau, cel puțin, intelectualii militanți, apropiați de aceștia. În plin cult maiorescian, Gherea, Ibrăileanu sau Ralea, la anumite distanțe istorice și teoretice unul de altul, au fost antimaioreșcieni.

Însăși realitatea istorică a confirmat, în domeniul literaturii, împărțirea netă în două tabere antagoniste, în raport cu care numele lui Maiorescu era asimilat culturii burgheze.

În primii ani ai revoluției noastre populare, maiorescianismul grupase sub steagul său tendințele literare burgheze, ostile culturii noi, revoluționare. În aceste condiții precumpănea sarcina denunțării mitului Maiorescu, a combaterii cultului lui Maiorescu.

Trebuia să li se facă dreptate tuturor valorilor autentice — populare, democrate și socialiste — pe care cultura burgheză le-a ignorat sau le-a ascuns cu rea voință tocmai cu sprijinul direct sau indirect al maiorescianismului. Pentru tradițiile gîndirii noastre estetice progresiste a fost reliefată lupta antimaioresciană a lui Gherea și a *Contemporanului*, a lui Ibrăileanu și a *Vieții românești*. Istoriografia noastră literară a accentuat asupra fundamentului eronat și reacționar al esteticii maioresciene ca evanghelie a „artei pentru artă", a demascat profunda angajare *politică* a teoreticianului ei, și contradicțiile acțiunii sale critice. Situînd just lupta istorică în estetică, ca și în filozofie, pe planul luptei dintre materialism și idealism, istoriografia noastră marxist-leninistă a dezvăluit caracterul idealist activ al teoriilor lui Maiorescu, opunîndu-le acestora materialismul militant al ideilor lui Gherea și ale discipolilor săi. Tineretului studios i s-a adus la cunoștință moștenirea lăsată de Gherea în polemica sa cu Maiorescu, ca prima răsturnare fundamentală a justificărilor burgheze în crearea acelei literaturi care trebuia să fie „apolitică" numai cînd nu slujea cauza ideologiei dominante a claselor exploatatoare. În ajutorul acestei bătălii au fost valorificate criticile obiective aduse de mult activității lui Maiorescu chiar de către intelectuali a căror formație nu se afla sub înrîurirea marxismului. Considerațiile istoriciste ale lui Eugen Lovinescu, potretistica sintetică incisivă a lui George Călinescu, argumentata caracterizare critică a lui Tudor Vianu, toate datînd din epoca apogeului maiorescian și datorate mai ales unor spirite legate de cultul *Junimii*, au fost invocate pe drept cuvînt într-o luptă care își propunea să evidențieze dreptatea istorică a esteticii științifice împotriva aceleia maioresciene. Se poate spune că, depășind stadiul închinării necritice în fața autorității lui Maiorescu, istoriografia noastră nouă a relevat adevăruri esențiale în situarea intangibilului spiritus rector al Junimii și le-a interpretat just în lumina principiilor leniniste. Criticul Maiorescu a fost confruntat cu politicianul conservator, ale cărui tendințe nu puteau să nu se reflecte în politica lui literară. Esteticianul a fost redus la proporțiile sale reale în ce privește originalitatea și profunzimea, chiar în sfera idealismului (proporții măsurate realist și de E. Lovinescu și de Tudor Vianu, fără să mai vorbim de George Călinescu care a opus reverențiozității unora o ostentativă ireverențiozitate...) Teoreticianul formelor fără fond a fost indicat ca inițiator al unor măsuri de frînare practică a programului cultural. Toate acestea rămîn adevăruri pe care revoluția noastră culturală le-a pus pe prim plan pentru a lichida maiorescianismul (ca doctrină estetică și ca drapel reacționar) și a-i opune estetica și practica literară a socialismului.

Istoriografia marxist-leninistă nu acceptă exagerările interpretative care duc la simplificarea adevărului istoric. Cercetarea științifică se face, în fiecare moment, cu accentul necesar pe o latură sau alta, dar niciodată în contradicție cu esența fenomenului supus studiului critic. În cazul Maiorescu era necesară accentuarea opoziției dintre maiorescianism și tradițiile socialiste, explicarea tuturor semnificațiilor reale ale orientărilor teoretice maioresciene și ilustrarea lor prin practici repudiabile de la sine ori de cîte ori au fost consecvente pînă la capăt poziției teoretice exprimate.

Dacă, totuși, au avut loc unele exagerări, acestea se datoresc cîtorva cauze ușor delimitabile. În primul rînd, e vorba de justificatul caracter *polemic* al discuției cu maiorescianismul. Fără să adauge acuze neîntemeiate, ardoarea polemicii a putut duce la unilateralizare, deci la o imagine săracă, și în unele cazuri simplificatoare. S-a manifestat tendința discutării izolate a trăsăturilor condamnate, fără raportare la ansamblul contradictoriu al operei. Din conservatorismul junimistului Maiorescu unii exegeți au extras toate consecințele conservatorismului, indiferent de acele atitudini și acțiuni practice pozitive ale lui Maiorescu. Din tezele maioresciene în estetică, aceiași exegeți au dedus direcțiile virtuale ale estetismului, chiar cînd acestea intrau în contradicție cu o seamă de aprecieri concrete ale lui Maiorescu ca observator al fenomenului literar ș.a.

Polemica i-a stimulat pe unii dintre noi să folosească adesea atacurile îndreptate împotriva lui Maiorescu din partea unor dușmani politici și ideologici care la rîndul lor erau departe de a se fi situat pe poziții superioare în domeniile concrete ale luptei.

Se știe că nu o dată campaniile antimaioresciene de demult veneau dintr-o direcție retrogradă ca atare, chiar cînd erau exprimate de o personalitate contradictorie, în care precumpăneau laturile pozitive. Polemica noastră, de pildă, nu putea prelua, ca atare nici atacurile diverse ale lui Hasdeu, care, în polemică, nu cunoștea scrupule. Era ciudat, astfel, să preluăm eticheta hasdeiană a cosmopolitismului lui Maiorescu, trecînd sub tăcere, de fapt, argumentele de-a dreptul șovine pe care se înălța întregul eșafodaj acuzator. În toate cazurile, judecata dreaptă și documentarea poate verifica orice afirmație în esența ei. De la caz la caz, relațiile lui Maiorescu cu Eminescu și Creangă, cu Caragiale și Slavici, cu Coșbuc și Vlahuță, ca și cu mulți alții, puteau fi cercetate cu simț de răspundere, respingîndu-se atît înfloriturile omagiale cît și snoavele denigratoare. În genere, ori de cîte ori accentul a trecut mecanic de la maiorescianism la Maiorescu, s-a greșit tocmai din punctul de vedere principial, al adevărului istoric.

Experiența dobîndită, în dezvoltarea sa continuă, de istoriografia noastră literară reclamă o adîncire a studiului științific cu privire la Maiorescu, înlăturînd orice exagerări și prezentînd mai complet și mai complex tabloul activității sale.

Nu ne putem împăca de fel cu opiniile care-l reduc pe Maiorescu la chipul odios al unui politician reacționar care a folosit și arma discuțiilor estetice pentru a frîna progresul social și lupta poporului. Nu

putem să ne mulțumim cu o interpretare care se bizuie numai pe combaterea acelor teze maioresciene implicate în articolele polemice ale lui Gherea. Trebuie să lămurim cu seriozitate cum a putut Maiorescu să adune, în jurul său și al Junimii, fruntașii scrisului românesc, fără să ne mulțumim cu explicația că toți au fost induși în eroare și că, de fapt, toți erau în opoziție cu maiorescianismul.

Dezvoltarea matură a istoriografiei noastre literare, cere o valorificare mai nuanțată și mai complexă a moștenirii literare. Un articol din *Lupta de clasă* (nr. 11/1962) ne atrăgea pe drept cuvînt atenția asupra sarcinilor sporite calitativ ce ne revin în acest domeniu.

Se cuvine să continuăm cu simț de răspundere discuția despre locul lui Maiorescu în istoria literaturii. Ne trebuie o cercetare care să aplice creator și pînă la capăt dialectica leninistă a preluării valorilor culturale din trecut și care să nu îngăduie, sub masca îndreptării unor studii lacunare, recrudescența apologetismului burghez. Ca autor al mai multor pagini antimaioresciene, pe care nu le recuz cîtuși de puțin în substanța lor polemică, dar pe care le consider insuficiente pentru judecarea rolului istoric determinat al operei lui Maiorescu, propun discuției cîteva probleme. Evident, în spațiul de față nu fac decît să le enunț, rezervîndu-mi dreptul de a reveni asupra lor pe larg.

★

O precizare primordială mi se pare necesară. Există o doctrină maioresciană în politică, cultură și estetică, a cărei incompatibilitate cu marxismul e evidentă. Deci nu e vorba de a reabilita și împăca, în sfîrșit, cu ideologia noastră, conservatorismul junimist, evoluționismul cultural, gratuitatea artei. Nici nu e vorba să descoperim cîteva rînduri pentru a susține că Maiorescu n-a fost nici conservator, nici evoluționist, nici estetist, deși există suficiente care să-l pună pe teoretician în opoziție cu teoriile sale fundamentale. Ceea ce sîntem datori, ca materialiști-istorici, e să nu confruntăm mecanic ideile lui Maiorescu, din 1857 pînă după 1900, cu ideile noastre de azi. Pe cît ar fi de primejdioasă reînvierea ideologiei maioresciene, pe atît ar fi de nestiințifică judecarea ei în afara condițiilor istorice concrete. Istoricitatea ne obligă să facem ceea ce Maiorescu însuși nu făcea în judecățile lui asupra înaintașilor — și anume să vedem determinantele concrete ale ideologiei și acțiunii maioresciene în epoca ei, să o judecăm în raport cu momentul istoric în care a apărut. Oportunitatea relativă a unei mișcări la un moment dat îi fixează un loc istoric, chiar dacă, prin stagnare, aceeași mișcare reprezintă în momentul următor un factor de frînare, pur și simplu desuet sau de-a dreptul reacționar. E vorba deci să verificăm oportunitatea relativă a operei maioresciene într-un timp istoric determinat.

De aceea trebuie dezvoltată cercetarea critică printr-o examinare cronologică a activității lui Maiorescu, — o analiză supusă la obiect care să nu urmărească doar o mică filiație stabilită de la 1867 pînă la 1906, să spunem, ci să dezvăluie toate sensurile implicate succesiv de la o dată la alta. În felul acesta, confruntarea fiecărei idei și a fiecărei acțiuni cu momentul istoric poate fi asigurată, și pe baza acestei confruntări poate fi judecată fiecare, ca oportună sau inoportună, stimulatorie sau frenatoare, progresistă sau reacționară — nu în absolut, nu în raport cu nivelul gîndirii noastre contemporane, ci cu momentul cultural respectiv. Această aprofundare a studiului asupra lui Maiorescu ne va permite să ne dăm seama de unitatea sau contradicțiile operei maioresciene în întregul ei, în evoluția ei și chiar în fiecare etapă a acestei evoluții; să măsurăm, prin aceasta, în ce măsură sînt sau nu recuperabile acțiunile maioresciene în ciuda fundamentului lor teoretic sau în aparentă concordanță cu acest fundament; să despărțim, dacă ne impune adevărul istoric, o latură de alta a activității lui Maiorescu, fără a pierde din vedere întregul, să distingem, în fine, maiorescianismul lui Maiorescu însuși de maiorescianismul urmașilor săi, adică de cel revizuit de unii discipoli pînă la opoziție ca și de cel păstrat într-o încremenire anistorică, deși criticul însuși i-a adus modificări de adaptare și corectare.

Sumarul acestei analize l-am vedea astfel:

1) Formația lui Maiorescu (născut în 1840) în condițiile sociale și culturale în care își face studiile, între 1850 și 1860. Școala românească în Ardeal după revoluția de la 1848, programul ei social național și resursele ei ideologice. Școala germană a epocii. Universitatea germană, cu perspectivele ei filozofice în anii respectivi. Contactul lui Maiorescu cu post hegelianismul de dreapta și de stînga; afinitatea lui declarată cu filozofia lui Feuerbach și aprecierea acestei afinități; întîlnirea cu Lassalle. Maiorescu între dialectica hegeliană și formalismul herbartian. În ce măsură însușirea acestuia din urmă anulează structural recepția celei dintîi și-i păstrează doar cadrele formale. Întinderea culturii literare și artistice a tînărului Maiorescu; atitudinea lui față de muzica lui Wagner și față de literatura franceză contemporană.

2) Debutul lui Maiorescu în Rominia. Semnificația apariției sale în primul rînd drept *conferențiar*, legată de o intenție pedagogică și de propaganda filozofică. Aprecierea conferinței sale din 1859, despre *Socialism și comunism*, în comparație cu alte luări de poziție pe aceeași temă în Rominia deceniului respectiv (Bolliac, Pelimon, Heliade, C. A. Rosetti ș.a.) pe baza textelor autentice sau a relatărilor contemporane.

3) Debutul și sensul activității de *om al școlii* între 1862 și 1866. Caracterul reformator al conducătorului de școală, în spirit realist. Coordonarea principiilor pedagogice ale lui Maiorescu și Odobescu în reorganizarea pe baze noi a Institutului Vasilian ca primă școală de promovare a învățătorilor români calificați. Semnificația cotiturii inițiate de Maiorescu în predarea scris-cititului și a gramaticii. Educația morală în școală după concepția lui Maiorescu — clasicismul, prusacismul și apolitismul pe care le contine în diverse proporții.

4) Sensul inițierii *prelegerilor populare* și a *Junimii*, raportat la nivelul cultural al momentului. Ideea răspîndirii cunoștințelor, a erudiției comunicate unui auditoriu larg de tineri studioși și efervescența spirituală produsă în ambianța ieșană. Nevoia afirmării, a ilustrării personale, e mai puternică decît însăși nevoia de a ridica un tineret român intelectual și de a întemeia o ambianță cultă? Compararea aspirațiilor *Junimii* cu posibilitățile reale ale membrilor ei fondatori. Caracterul eclectic și inegal al acesteia, redusa activitate a multora dintre ei și explicarea funcției stimulatoare a *Junimii* în ciuda acestor realități. Confuzia ideologică și politică a primilor ani din activitatea *Junimii*. Caracterul pătimaș al celor dintîi dușmănii iscate de ascensiunea prestigiului maiorescian.

5) Angajarea politică a *Junimii* în legătură cu evenimentele din 1866 și semnificația contradictorie a acestei angajări. Între aventurismul politic reacționar al lui Vasile Pogor, amestecat în complotul pentru detronarea lui Cuza-Vodă (semnificația lui Pogor, literat boem, de formație franceză, implică alte considerații), și expectativa rezervată a lui Maiorescu. Dubla acțiune a lui Maiorescu, prin redactarea ziarului ocazional *Vocea Națională*: împotriva curentului antiunionist dar pentru domn străin. Optarea lui Maiorescu pentru o politică a *conservatorismului* înțeles mai ales în opoziție cu *liberalismul*, pentru un progres social și național considerat într-o evoluție „firească" și „posibilă", împotriva demagogiei ineficiente.

6) Întemeierea *Convorbirilor literare* în 1866 și primele campanii maioresciene, pe tema ortografiei. Caracterul moderat al reformelor propuse în spirit anti-latinist.

7) Cea dintîi campanie epocală a lui Maiorescu: *O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867*. Expunerea esteticii maioresciene. De ce rămîne aceasta singura expunere sistematică pe întregul operei lui Maiorescu. Caracterul elementar al acestei estetici cu intenții didactice și utilitare. Compararea cu *Principiile criticei* ale lui Radu Ionescu, dinainte cu cîțiva ani. Eclectismul esteticii maioresciene, dogmatismul ei și falsul ei hegelianism sub care se afirmă de fapt formalismul herbartian și ideea antihegeliană a gratuității artei. Valabilitatea obiecțiilor aduse esteticii lui Maiorescu de către E. Lovinescu și G. Călinescu, chiar în cadrul esteticii idealiste. Opoziția teoretică definitorie între estetica maioresciană și estetica materialistă. Judecarea funcției utilitariste și militante a principiilor estetice prezentate de Maiorescu, ca și de Radu Ionescu, drept *principii ale criticii*. Justificarea teoretică și cea practică pentru respingerea politicului din sfera poeziei. Inconsistența justificării teoretice. Confundarea, în practică, a tradițiilor revoluționare de la 1848 cu poezia patriotardă și demagogică. Situarea lui Maiorescu pe poziții lipsite de istorism în aprecierea limitelor estetice ale poeziei înaintașilor. În același timp, caracterul de frondă și emulație artistică, explicabil în *antologia poeziei române de pînă la 1867*. Nedrept și nestiințific în cercetarea moștenirii, Maiorescu combate, în poezia contemporană lui, epigonismul în orice caz nefast.

8) Campania, politică în substanța ei, împotriva școlii lui Barnuțiu. Reducerea la absurd a dreptului roman pe care vroia să-l aplice Barnuțiu la „urmașii Romei" și sensul politic reacționar al demonstrației maioresciene, furnizată atît de logica formală perfectă, cît și de o aparentă logică dialectică. În realitate, Barnuțiu argumentase fals necesitatea obiectivă a revoluției sociale și naționale, principiile unui democratism-revoluționar înaintat. Spiritul critic maiorescian față în față cu spiritul discipolilor lui Barnuțiu din „Fracțiunea liberă și independentă", alcătuită mai ales din „belferi". Lesnicioasa antrenare a acestora în curente diversioniste care se bizuie pe semidoctism și le speculează aspirațiile drepte. Umanismul conservatorului Maiorescu și reacționarismul fracționiștilor în problema națională. Drepturile omului apărate de Maiorescu într-o aproape totală izolare, față în față cu huliganismul provocator și demagogic al ziarelor ieșene din epocă.

9) Marea campanie maioresciană *În contra direcției de astăzi în cultura română* (1868), împotriva *formelor fără fond*. Caracterul reacționar al teoriei *revoluției importate*, proprie teoreticienilor restaurației de după revoluția franceză de la 1789. De fapt, Maiorescu *importă* argumentele evoluționismului pus în slujba contrarevoluției. Justețea caracterizării acestei poziții a lui Maiorescu de către Tudor Vianu în *Istoria literaturii române* din 1944. Identificarea caracterului reacționar al *Junimii* de către G. Ibrăileanu, în *Spiritul critic*, și de către E. Lovinescu, în *Istoria civilizației române*. În același timp, caracterul pozitiv al campaniei pentru demascarea formelor goale în cultură. Explicația dată de Gherea asupra coincidenței în critică a poziției conservatoare cu aceea socialistă față de demagogia burgheză. Maiorescu și contribuția lui la denunțarea contradicției dintre progresele preconizate pe hîrtie de către democrația burgheză și realitățile social culturale. Diferențierea criticii maioresciene de ideologia eminesciană și satira caragialiană. Absurdităților ducerii pînă la capăt a campaniei pentru desființarea formelor fără fond și judicioasele reforme preconizate în vederea concordanței între conținutul și forma învățămîntului. Neîncrederea lui Maiorescu în dezvoltarea teatrului românesc în preajma marei lui înfloriri. Învățămîntul superior în deceniul al optulea justifica disprețul lui Maiorescu, dar desființarea quasitotală, cum o cerea acesta, n-ar fi permis niciodată progresul studiilor înalte. În opoziție cu aceste consecințe extreme ale teoriei, — justețea luptei pentru dezvoltarea învățămîntului elementar, profesional și normal. În practică, Maiorescu reprezintă, pentru istoria școlii române, o adevărată acțiune de instaurare a sistemului de învățămînt burghez, necesară, în mod obiectiv, în epocă. Preocuparea lui Maiorescu pentru laicizarea învățămîntului, împotriva amestecului religiei în școală. Rezervele lui Maiorescu față de „petiția de la Iași" (1871) a ultrareacționarilor și apărarea în Parlament a libertăților înscrise în Constituție. Caracterul contradictoriu al activității deputatului și ministrului Maiorescu într-un cabinet conservator (1874—1876). Politicianismul concurează activitatea cultural literară. Precizarea caracterului neștiințific al oricărei favorizări a liberalismului în raport cu conservatorismul în ce privește activitatea practică guvernamentală. Distingerea acelor acțiuni izolate ale unor guverne conservatoare sau ale unor lideri conservatori în care poziția e mai constituțională decît a liberalilor. Eroarea de a deduce integral politica lui Maiorescu din apartenența la un cabinet conservator: distingerea aripei junimiste și a poziților personale ale lui Maiorescu în cadrul cabinetului. Liberalismul autentic al unor campanii politice maioresciene și natura conflictelor dintre junimiști și vechii conservatori.

10) Acțiunea lui Maiorescu în îndrumarea literaturii în deceniul al optulea. Justificarea neîntemeiată a acestei acțiuni prin apărarea consecventă a esteticii expuse la 1867. Concesiile făcute în practica criticei. Absurda consecvență teoretică în apărarea folclorului ca exemplu de creație a „înălțării impersonale", dar semnificația pozitivă a acestei apărări tocmai în momentul afirmării exigențelor estetice și al clasicizării literaturii noastre. (*Asupra poeziei noastre populare*, 1868). Conștiința necesității unei atitudini constructive, care să compenseze criticismul de la 1867. *Direcția nouă* în poezie (1872), încercare de reconciliere între idealul estetic afirmat și realitatea poeziei momentului. Semnificația angajării lui Alecsandri în fruntea *Direcției Noi*: gest tactic dar și reluarea efectivă a continuității sub aparența identificării unei faze noi în creația bardului național. Încercarea de a recunoaște talentele tinerei generații între forțele existente, grupate sau nu în jurul *Convorbirilor*. Relevarea Matildei Cugler și a lui T. Șerbănescu n-a stirnit, în epocă, indignarea nimănui: erau în genere bine apreciați de contemporani. Prețuirea relativă a lui D. Petrino se explică prin încercarea de a lărgi sfera poeților de limbă română. Ridicolul argumentării estetice apreciative a lui Maiorescu, în lumina posterității: e evidentă tentativa de a vedea valori într-un biiant poetic mediocru, care nu putea fi peste noapte modificat. Pasiunea reală în evidențierea lui Samson Bodnărescu, descoperire a lui Maiorescu greu acceptată chiar de junimiști; explicarea acestei pasiuni prin probabila convingere că există valori inedite în poezia lui Bodnărescu, care se remarca, în contemporaneitate, prin nebulozitatea expresiei în care păreau să se prăvale culmi filozofice. Adevărata importanță a direcției noi în istoria literaturii: situarea debutanților Eminescu în fruntea ei, (adică imediat după de fapt „vechiul" Alecsandri). Injustețea criticilor care-l ridiculizează pe Maiorescu pentru întovărășirea lui Eminescu cu ceilalți și pentru rezervele critice cu care însoțea înalta lui situare. Eminescu abia publicase cîteva poezii și era declarat fără reticență „adevărat poet", în ciuda observațiilor critice pe care i le aducea. În ochii contemporanilor a apărut ca o blasfemie ceea ce ni se pare azi a fi un gest prea timid. Promovarea lui Eminescu a devenit într-o măsură pretextul imediat al tuturor atacurilor antimaioresciene. Inconsistența reacțiilor „direcției vechi" și neprincipialitatea acuzațiilor din partea inamicilor politici. Falsul demagogic șovin al învinuirilor de cosmopolitism, germanism, „vîndut străinilor" etc... Pozițiile pozitive ale *Revistei Contemporane* în multe probleme nu diminuează cu nimic importanța ripostei lui Maiorescu la adresa ei, pe tema *Beției de cuvinte* (1873).

11) Semnificația absenței quasi-totale a lui Maiorescu din luptele literare între 1873 și 1886: dominația politicianismului. Vădirea caracterului depășit de istorie al criticii județărești teoretizate de Maiorescu drept unica posibilă. (*Poeți și critici*, 1886). Discutarea prejudecății maioresciene despre incompatibilitatea dintre poet *(din lire tetractar)* și critic *(din lire transparent)*. Singura adăugire de principiu la estetica expusă înainte cu două decenii: *Comediile d-lui Caragiale* (1886): schopenhauerismul, suprapus vechii demonstrații. Afirmarea categorică a „artei pentru artă" și a autonomiei valorilor estetice față de cele etice. De ce se află în cele două articole citate mai sus punctul de plecare al polemicii gheriste. Întemeierea, prin intermediul polemicii, de către Gherea, a frontului esteticii materialiste și a criticii explicative și analitice. Desuetitudinea, din acest moment, a criticii maioresciene. Recunoașterea acestei situații de către Eugen Lovinescu și aprecierea făcută de acesta, că adevăratul întemeietor al criticii noastre literare, în accepția modernă a cuvîntului, rămîne Gherea. Ilustrarea insuficienței analitice a lui Maiorescu, prin prefața la poeziile lui Eminescu (1889).

Totuși: relativa adaptare a lui Maiorescu la condițiile și exigențele noi, cel puțin în aparții efemere (și academice). Teoreticianul artei pentru artă găsește argumente, — discutabile — pentru a stimula literatura necesară a realismului critic legat de realitățile social concrete. Promovarea lui I. Popovici Bănățeanul și a lui Duiliu Zamfirescu. Receptivitatea relativă față de fenomenul literar nou și încercarea de a o justifica prin argumentele vechii estetici: rapoartele academice pentru premierea lui Sadoveanu, Goga, Brătescu Voinești, în primul deceniu al secolului 20. Explicarea reală și nuanțată a poziției lui Maiorescu față de campania îndreptată de Duiliu Zamfirescu împotriva poporanismului și a supraaprecierii esteticii populare. Raporturile implicite ale lui Maiorescu cu noile direcții adverse de după 1900: cu semănătorismul și cu simbolismul. Depășirea lui în epoca nouă, pe care nu o înțelege și pe care, de fapt, n-o apreciază public în nici un fel.

Rezistența maiorescianismului pe tărîmul esteticii teoretice, prin activitatea discipolilor. Generațiile „post maioresciene", în viziunea lui E. Lovinescu pun față în față diverși *maiorești*, osificați (M. Dragomirescu) sau revizuiți (N. Iorga). Filiația maioresciană se reduce, în ultimă instanță, la aceea a criticii estetice, care-l corectează pe vechiul magistru (Lovinescu și lovinescienii) sau îl tăgăduiesc pur și simplu (G. Călinescu, în *Istoria literaturii* din 1941), ca estetician și critic, prețuindu-i doar valoarea stilistică.

12) În concluzie: Maiorescu aparține, pentru istoria literaturii, momentului 1867 (de care se leagă numele său) — 1886 (cînd se vădește depășirea lui istorică).

Lăsînd deocamdată de o parte celelalte domenii, în care istoria și-a spus cuvîntul cu severitate și cu dreptate, trebuie să discutăm semnificația inițiativelor lui, rolul lui în epoca pe care a vrut să o deschidă, dar care rămîne aceea a lui Eminescu, Caragiale și Creangă, adică a marilor noștri clasici. Toate problemele propuse spre discuție, tratate cu seriozitate documentară și cu principialitate, ni se par menite de la sine să precizeze acea parte prin care moștenirea lui Maiorescu poate fi integrată în cultura românească, ca moment istoric, fără restaurarea maiorescianismului, incompatibil cu principiile esteticii și criticii noastre literare.

Savin Bratu

Care dintre noi n-a văzut încă din copilărie, în vechi cromolitografii înrămate și expuse pe coridoarele școalelor, reproduceri după lucrările lui Grigorescu inspirate din evenimentele războiului pentru independență din 1877? Atacul de la Smîrdan, Sentinela, Gornistul, Convoiul prizonierilor într-un decor de iarnă grea, convoiul carelor de proviant în drum spre Plevna, toate la un loc alcătuiesc o veridică și memorabilă cronică de paletă și culoare a luptei poporului nostru pentru independență. Cu o cromatică vie și nealterată, tabloul „Roșiorul" pe care-l reproducem aici, nu încetează — peste ani — să vorbească despre eroismul și patriotismul dorobanților noștri, atît de simțit cîntate de pana bardului de la Mircești și de penelul pictorului de la Cîmpina.

5 REPORTERI DESPRE EROISM

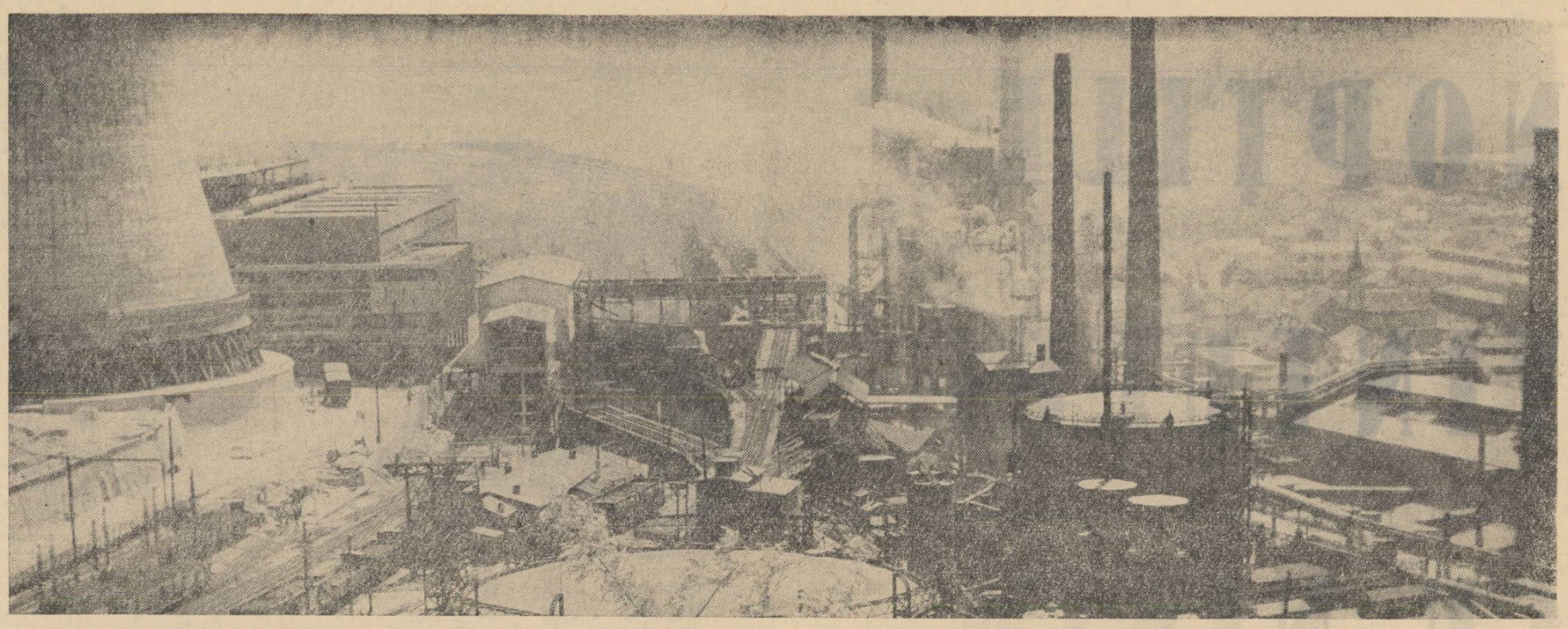

Fotografia de DAN GRIGORESCU

La redacția noastră a avut loc o convorbire cu un grup de reporteri despre munca și preocupările tineretului. În mod firesc s-a pus problema eroismului. Ce înseamnă eroism ? Care sînt trăsăturile lui actuale ?

Fără a ocoli eseistica, discuția a devenit cu atît mai pasionantă, cu cît experiența reporterilor noștri a adus drept argumente numeroase fapte de viață elocvente la care au fost martori și despre care au scris. Dăm mai jos cuvîntul tovarășilor : Pop Simion, Petru Vintilă, Corneliu Leu, Victor Vîntu și Romulus Zaharia. Dezbaterea rămîne deschisă și invităm scriitorii, cititorii și mai ales tineretul, să participe la discuția revistei noastre despre eroism.

Izvor de bucurie, onoare și mîndrie

Eroismul, în înțelesul lui cel mai înalt, înțeles pe care doar comuniștii îl pot acorda, este o noțiune cu sferă întinsă, de largă cuprindere, în care se manifestă cele mai nobile virtuți ale omului nou, dintre care amintesc îndrăzneala, abnegația, patriotismul, perseverența, hotărîrea, optimismul, modestia, simplicitatea, curajul, disciplina, spiritul tovărășesc, prietenia, încrederea în oameni, setea de a munci, a învăța, a cunoaște, tendința continuă de a te autodefini.

Prin eroism nu înțeleg neapărat numai faptul excepțional, ieșit din comun, faptul-limită prin care semenul meu realizează extraordinarul (aruncîndu-se în foc și apă, salvînd vieți omenești ori apărînd de la distrugere cu prețul sîngelui, bunuri de interes colectiv, fabrici, uzine ș.a.m.d.). Ideologia noastră mă îndeamnă să-i acord noțiunii de eroism un atribut în plus, ce nu poate fi neglijat, atribut ce-i conferă un substanțial spor de frumusețe, noi înțelesuri și, ceea ce este fundamental, **baza de masă.** Azi, eroismul este un produs de toate zilele, are o strălucire neostentativă, discretă și, la o privire mai atentă, vezi că se încorporează în carnea și sîngele omului plămădit de evul și pentru evul nostru generos, comunist. El, eroismul, se dezvăluie în faptele cotidianului, nespectaculos și continuu. Conjug această demonstrație a mea cu relatarea faptului brut, luat din viață.

Cunosc la Brașov o brigadă de producție care se întrunește zilnic la o oră a după-amiezii pentru a face algebră superioară. Motivul nu este numai acela că unul din membrii brigăzii a pierdut examenul de matematică, iar tovarășii lui de muncă, studenți la „fără frecvență", îl prepară ; nu, motivul major este legămîntul, jurămîntul lor, că pînă în 1970 vor fi toți ingineri. În scopul acesta își refuză multe plăceri — excursii, spectacole, murmurul viorii de restaurant.

Nu mă îndoiesc că perseverența lor nobilă se repercutează într-o mulțime de fapte care intră în zona eroicului. Ele trebuie descoperite...

În 1955 la o schelă petroliferă din Oltenia a eșuat o festivitate de premiere. V. P. a refuzat titlul de „cel mai bun podar" și cuvenita recompensă băneașcă pe motiv că inginerul șef e subiectiv, îl părtinește într-o oarecare măsură, încît onorurile nu i se cuvin lui, ci altui sondor. V. P. a promis însă cu prilejul acela că se va strădui să dobîndească într-un timp foarte scurt calitatea pentru care trebuie distins tovarășul lui. S-a ținut de cuvînt ; peste un an i s-a decernat „ordinul muncii". Acum e activist în Ministerul Industriei Chimiei și Petrolului. Ce resorturi au acționat în omul acesta ? De natură eroică, zic...

În vara anului 1953, în preajma Festivalului, la magazinul „Consignația" din Edgar Quinet s-a vîndut un tablou Grigorescu. 13 000 lei, bani gheață. Cumpărătorul era oțelar — inovator, „omul-doi" al unei echipe de siderurgiști de la Hunedoara ; primul tablou pe care îl aducea el acasă. Biografia lui ? Geamgiu ambulant pînă în 1947, cu două clase primare la bază : lucrînd la Hunedoara devine inovator și elev la liceul seral. Azi e student la fără frecvență, iar în timpul liber pictează. Un tablou al său a fost expus și premiat la Berna. În curba evolutivă a unui asemenea om trebuie să fi avut, fără îndoială, acces și eroismul...

Mă opresc aici ; exemplele acestea, minereu brut, sînt pur ilustrative, menite să arate natura acelui eroism nespectaculos, pe care, cînd avem un ochi mai acut, îl găsim la tot pasul.

Cînd s-au apucat să ridice edificiul noii societăți, comuniștii au inaugurat anul unu al istoriei omului, și, drept urmare, pentru întîia dată, umanitatea și-a îndreptat atenția de la lumea fizică, la om, la cultivarea omului, a spiritului său, la promovarea geniului îndrăznelii sale, așa cum facem noi, cu străduințe multiple, acum. Numai așa au putut comuniștii să aducă eroismul în sfera cotidianului, să-l planteze în viața zilnică, ca o necesitate curentă, ca apa și aerul.

Se spune că omul, ca ființă, se găsește pe scara mărimilor la jumătatea drumului dintre atom și stea. El pare mare sau mic, după obiectele cu care este comparat. În realitate, mărimea sau micimea cazului nostru n-are nici o importanță, pentru că ceea ce e specific în noi n-are dimensiuni fizice. Dimensiunile noastre adevărate sînt de ordin moral, etic, de ordinul conștiinței ; ele sînt verificabile doar prin fapte.

În clipa cînd munca încetează de a fi o povară, cînd ea năzuiește să devină creație, principal izvor de bucurie, onoare și mîndrie, eroismul, în înțelesul la care m-am referit, devine o necesitate, criteriu etic, linie de conduită indispensabilă ; printr-un șir inepuizabil de fapte și mijloace, orîndurea socială îți dă conștiința că aptitudinile și talentele tale individuale sînt folositoare întregii societăți, lucru care oferă un necontenit îndemn, simțul de plenitudine a vieții, acel generator de fapte eroice.

Noi care, scriind, relatăm, de fapt, istoria omului, nu trebuie să ostenim în a-l cunoaște pe acest om nou, deținător al virtuților despre care vorbeam : va trebui să pătrundem în aceste virtuți ale lui și, cîștigîndu-le, să înscriem chipul și măreția acestui Om cu O mare, Omul eroic, pe orbita valorilor literaturii. Este principala noastră menire. Așadar aplaud cu egală putere, cultiv cu dragoste și pasiune chiar, eroismul pulverizat în oceanul faptelor anonime, eroismul modest și discret, profund însă, durabil, produs pe scară de masă, eroismul nostru cel de toate zilele, fenomen nemaicunoscut în istorie. Eroii, în concepția și practica noastră, nu pot fi și nu sînt apariții meteorice, menite să ne strălumineze viața o clipă ; în socialism eroii sînt masa, care își propagă lumina și forța continuu, deliberat și statornic, concentrîndu-și elanul ofensiv colectiv spre acel unic țel, cel al ideologiei clasei în atac. Să ne uităm deci în jur. Eroii sînt printre noi. Aceasta este perspectiva din care înțeleg eroul din viață, deci și pe cel din literatură. În ce mod are de lucrat fantezia artistului, cum va amplifica, va dilata, va particulariza la întîmplările vieții, dînd adevărurilor pe care le comunică farmecul și parfumul autenticității ? Aici începe o altă problemă ; o vom aborda, sper, la o dezbatere despre fantezie. Dar să rămînem la eroism ; e o mină bogată.

Pop Simion

Eroismul faptului divers

— Mă asociez la părerea lui Pop Simion, în ceea ce privește eroismul discret, pulverizat în oceanul faptelor anonime, deci la caracterul său de masă.

De obicei ne izbește atenția numai eroismul spectaculos și dramatic, cu epica sa concentrată și explozivă. El este senzațional în gradul cel mai înalt, iar romanul, reportajul de largă respirație sau comunicatul telegrafic îl consemnează în modalități diverse, dar la aceeași tensiune frenetică. Dar nu despre aceasta vreau să vorbesc, ci, ca și vorbitorul dinaintea mea, despre eroismul faptului divers, al cotidianului. El nu este spectaculos de la o secundă la alta, timpul său nefiind fracțiunea de minut, ci calendarul lung : vîrsta și viața. El nu este senzațional, și de cele mai multe ori seismograful atenției noastre nu-l înregistrează. El pare a fi un fapt cu totul comun, obișnuit ca respirația și răspîndit ca aerul. Îl găsești — bineînțeles — și la profesiile eroice, la marinari și scafandri, la mineri și oțelari, la aviatori și militari, la mecanicii de locomotivă și șoferi, la chirurgi și zidarii de mari înălțimi, dar nu numai la ei, ci la oamenii prin fața cărora treci aproape fără să-i observi, la oamenii cu meseriile cele mai puțin senzaționale și spectaculoase.

Nu vreau să cobor, să micșorez, ori să înjosesc noțiunea de eroism, dar aș vrea să amintesc de mulțimea acelor oameni modești și necunoscuți, care muncesc fără înfatuare, dar cu o splendidă pasiune și cu o remarcabilă conștiință, în meserii odinioară denigrate, batjocorite și subestimate. Văcarii, crescătorii de porci, crescătoarele de păsări, boitarii marilor turme de oi, zilierii lucrărilor de canalizare, măturătorii de stradă și tăbăcarii, iată oameni și profesiuni mai puțin solicitate de atenția reporterilor, iată subiecte ce par la primul moment că suferă de-o veche și nevindecabilă aversiune a poeziei. Dar nu-i așa. Am văzut în Dobrogea crescători de porci, oameni tineri, inteligenți și pasionați, a căror intrare într-o echipă de dansuri a Căminului cultural era interzisă de mirosul padocurilor și bălegarului pe care erau acuzați că-l poartă ca pe-un stigmat al profesiunii lor lipsită de glorie. I-am văzut duminicile, la horă, stînd stingheri, pentru că fetele nu voiau să danseze cu ei. I-am văzut, o vreme, ironizați în virtutea unor vechi, penibile și rușinoase prejudecăți sociale. Pe unii i-am observat descurajați și umiliți, dar pe cîți dintre ei nu i-am văzut dedicîndu-se mai departe muncii lor grele și plină de răspundere, cu o cuceritoare tenacitate, cu o nepotolită pasiune și cu conștiința că ei îndeplinesc, nu în jocul cel mai din urmă, o muncă importantă în angrenajul vieții economice a făuritorilor de bunuri ? Ei, prin munca lor, ca și educația nouă, în spirit socialist, au făcut ca prejudecățile umilitoare să dispară una cîte una, au făcut ca respectul colectivității să înnobileze și aceste profesii modeste. I-am văzut la un incendiu la Cobadin, sărind cu prețul propriei lor vieți, să salveze avutul obștesc, să salveze șeptelul de animale al gospodăriei.

Cu emoție și dragoste, le-aș închina oricînd un reportaj sau o povestire, cu conștiința fermă că elogiez niște eroi. La această medalie a recunoștinței unanime au același drept ca și eroii faptelor memorabile și zguduitoare. Ei sînt eroii necunoscuți ai faptului divers.

Petru Vintilă

Profesii eroice, sau eroism în profesie?

— Profesii care presupun eroism și profesii care nu presupun eroism ?... Cred că e falsă întrebarea. Lucrurile pot sta numai așa : oameni capabili sau incapabili de gesturi eroice. Dacă judecăm după aparențele spre care ne îndeamnă întrebarea pusă, a fi elev nu presupune nimic eroic. Și totuși, doar cu trei numere în urmă am scris în această revistă despre doi elevi care au salvat de la incendiu un camion... În aceeași ordine de idei, meseria de cioban pare a fi după toate datinile cea mai comodă. Dacă ai și niște ciini buni, nu-ți mai pasă de nimic. Și totuși, în primăvara aceasta, cînd au pornit zăpoarele pe Dunăre, zeci de colectiviști din sectoarele zootehnice au dat dovadă de mare eroism. Cu toate că pericolul era atît de mare încît era bine dacă se salvau numai ei, aceștia n-au părăsit turmele, au cărat fiecare oaie sărind de pe sloi pe sloi, și au salvat astfel averile gospodăriilor.

Eroismul de fiecare zi, conștient, practicat cu tenacitate, ca un mod normal de a-ți desfășura viața, este nu numai caracteristica eroismului zilelor noastre. Începe să devină însăși caracteristica vieții noastre de fiecare zi. Oamenii, avînd un scop măreț în față, consideră lucru normal să fie dispuși să facă orice sacrificiu pentru înfăptuirea lui. Sau, poate că nu e bine ales termenul de sacrificiu. Nu, oamenii nu se sacrifică, ci sînt plini de entuziasm față de țelul lor. E normal deci să-l considere coordonata principală a vieții lor și să-și pună toate forțele în slujba lui. Cunosc o echipă de geologi, oameni bine pregătiți, care au stabilit coordonatele unui zăcămînt de metale neferoase. Totuși, metalul nu a apărut. Întreprinderea le-a comandat închiderea lucrărilor, ei au insistat, li s-a mai acordat un ultim termen, dar rezultatele erau tot nesatisfăcătoare. Atunci li s-a dat ordin categoric de retragere și au fost încadrați pe posturile altor șantiere. Dar ei nu s-au executat. Cu riscul grav al demiterii și-al sancționării ca nedisciplinați, ei au rămas mai departe, timp de-o lună, lucrînd în condițiile în care au putut. Iar cînd au dat în sfîrșit de zăcămînt, acesta era de trei ori mai mare decît îndrăzniseră ei să-l prevadă, iar prețul de cost al extragerii minereului coboară cu mai mult de jumătate față de alte exploatări miniere. Sau, aș vorbi de eroismul meteorologilor de la stațiunea de pe vîrful „Omul" — cînd am vrut să-i vizitez într-o iarnă — ghidul ce mi-a fost recomandat ca „om al Bucegilor" a refuzat să mă conducă. Și totuși, atunci cînd acești oameni știu că prin efortul lor contribuie la stabilirea datelor meteorologice pentru o bună parte din continent, satisfacția pe care o trăiesc este cel puțin la înălțimea locului pe care se află.

Corneliu Leu

Nu neapărat spectaculos...

— Cred că aici, în discuția noastră, deplină dreptate au cei care definesc caracterul eroic al unui act sau al unei existențe în funcție de mobilul aflat la bază. Nu oricărei fapte temerare i se poate acorda înaltul calificativ de „eroică". Într-un film documentar american, intitulat, dacă nu mă înșel, „Lumea noaptea", un fel de trecere în revistă a marilor baruri internaționale, există și următorul episod : un tînăr se aruncă, de la peste o sută de metri, într-o căldare naturală de piatră pe fundul căreia, din cînd în cînd, năvălesc apele — în flux. Îndată apoi, refluxul descoperă stînca goală. Pentru tînăr o chestiune de secunde : plonjonul său să întîlnească apa sau... stînca. Viața sau moartea. Este o tragică loterie menită să biciuiască nervii blazaților clienți ai acestui local de lux. Ceea ce face tînărul, jucîndu-și viața pe dolari în chip nebunesc, poate fi socotit act de eroism ? Poate doar ca eroism al disperării — cum îmi sugerează, de alături, Corneliu Leu. O variantă a acestui fel de „eroism", generat de un sistem social în care viața omului devine un simplu bilet de loterie, am întîlnit-o — amintiți-vă — și în tragica poveste a „Salariului groazei".

Iar acum judecați următorul fapt pe care l-am aflat la Bicaz, în perioada cînd se înalță impunătorul baraj de pe Bistrița. S-a produs într-o zi o defecțiune în sistemul de cabluri pe care alunecau, la mare înălțime, benele — cupele acelea din care se revărsa betonul. Șantierul a rămas paralizat. Ore întregi, poate chiar o zi întreagă, ar fi durat, normal, reparația. Atunci, fără să întrebe pe nimeni, unul din beneficiștii, un flăcău poreclit „parașutistul", s-a încumetat să pornească în mîini de-a lungul cablului. Dedesubt, hăul. Se nimeriseră pe șantier, exact în ziua aceea, niște renumiți actori ai unui circ din străinătate. Echilibriștilor celebri li se oprise respirația privindu-l pe „parașutist". De altfel, ulterior, stînd de vorbă cu el, i-am pus dinadins o întrebare legată de acrobațiile trapeziștilor. Da, văzuse un astfel de număr, la Bacău ; mi-a răspuns pe tonul cel mai firesc din lume : „Eu n-aș avea curajul ălora". L-am înțeles : fapta lui nu fusese un act „profesional"...

Mai tîrziu, secretarul organizației de partid de la baraj, el însuși un om curajos și încercat, avea să-mi spună despre isprava „parașutistului" (reproduc exact, stenografic, din carnetul meu de reporter) : „Ce l-am frecat noi pe chestia asta ! A ieșit scandal cu protecția muncii. Că au și ei răspundere. Dacă se-ntîmplă ceva — anchetă, discuții, chestii. Nu mai e ca pe vremuri, să nu conteze o viață de om. Nu mai țin minte care a venit în ședință de-a povestit „Uzina vie" a lui Sahia, știi, accidentul lui Bozan. Degeaba a argumentat băiatul că se stricase „pisica" și ar fi stat ore întregi macaralele. L-am săpunit rău de tot. Trebuia ! Dar n-a fost unul dintre noi să nu simtă că ceea ce făcuse el o făcuse din dragoste pentru partid. Asta s-a spus despre „parașutist" cînd l-am primit mai apoi în rîndurile comuniștilor".

— Firește că eroismul, în accepțiunea eticii noastre, nu se circumscrie doar în aria actului senzațional, spectaculos. Gîndiți-vă la conținutul remarcabil, exemplar al vieții celor mai înaintați dintre contemporanii noștri, printre care purtătorii înaltului titlu de Erou al Muncii Socialiste. Eroismul tenace și conștient al existențelor dăruite colectivității socialiste. Steluța de aur nu i s-a acordat hunedoreanului Ștefan Tripșa pentru un act de eroism, singular și spectaculos, ci pentru întreaga sa activitate, creatoare, inteligentă, statornic curajoasă, pusă în slujba sănătății și longevității cuptoarelor de mare capacitate — factor esențial al sporirii producției de oțel. El n-a dat atîta piept cu flăcările, într-un moment memorabil, cît s-a luptat, în momente rămase poate anonime, cu inerția și lipsa de curaj a unora, cu spiritul molatec, cu deprinderile călduțe și comode — într-un cuvînt cu iviri (nespectaculoase) ale vechiului.

Eroismul este o formă — aș spune cea mai pură și mai înaltă — a conștiinței socialiste. Vasile Neagu, un muncitor de la Uzinele „Tudor Vladimirescu" conducea o brigadă foarte bine pusă la punct, cînd, deodată — spre surprinderea unora — a părăsit-o pentru a prelua conducerea unui colectiv rămas în urmă. Trebuia, practic, să ia munca de la început. Colectiv nou, oameni necunoscuți, deprinderi vechi... Firește, și cîștigul său, pentru o perioadă, urma să fie mai scăzut. Era ușor ? Era spectaculos ? Și iată că a făcut-o. Brigada codașă a comunistului Vasile Neagu, după săptămîni și luni de muncă aspră, eroică, a devenit un colectiv fruntaș, care a început să se măsoare de la egal la egal cu cei din rîndurile cărora plecase Neagu. Dacă-l întrebi ce l-a determinat, îți răspunde : „aci (printre cei rămași în urmă) era mai mare nevoie de mine". Cred că tocmai spre un astfel de eroism — al conștiinței „în mers", de o mai lungă și anonimă desfășurare — noi, reporterii, ne îndreptăm mai rar atenția, preferînd reflectarea (firește mai lesnicioasă) a actului spectaculos.

Victor Vîntu

Poți fi erou doar înfrumusețînd pămîntul

— Eroismul este o finalitate. „Axioma" este revelatoare pentru grandoarea faptului în sine — s-a săvîrșit un act de eroism ! — dar și pentru epoca ce o trăim. Oare e puțin să lucrezi pînă în ultima clipă în zona de exploatare a unei balastiere în timp ce apele învolburate ale Argeșului te împresoară, amenințîndu-ți viața ? Dacă această întîmplare petrecută la balastiera Ionești (aprovizionează construcțiile Capitalei) ar fi pus într-o situație grea, lipsită aproape de salvare, un singur om, desigur, ea și-ar fi păstrat spectaculosul. Dar pe insula înconjurată de ape se aflau utilaje de exploatare ce nu puteau fi părăsite de **grupul de oameni.** Astfel eroismul capătă caracterul colectiv. Au fost salvați cu ajutorul unui helicopter — e drept, dar fapta lor are grandoarea pomenită. În acest caz, conștiința socialistă a învins teama.

Montarea panourilor mari prefabricate de pe Calea Griviței într-un ritm mai accelerat a obligat construirea unei rampe de încărcare pe treilere. Sudorii lucrau la înălțime, în timp ce palanul unei macarale autopurtate de cinci tone susținea traversa de cîteva sute de kilograme. O mișcare nedibace a unuia dintre sudorii aflați la un capăt al traversei, o smucitură, sudorul cade și traversa îl urmează. Ochii minții vedeau de-acum omul acela tînăr zdrobit de uriașa bucată de fier. Dar iată, o forță nemaipomenită a împins traversa — care a zburat mult spre dreapta, atrasă parcă de un magnet. Sudorul s-a ales cu fractură din căzătură, dar a rămas în viață. Ce se-ntîmplase ? Omul aflat la macara a împins maneta de rotire a macaralei cu prețul unei răni grave. Mișcarea bruscă cerea o cursă largă a manetei — ea nu avea loc — mîna a întîlnit un dreptunghi de plexiglas, spărgîndu-l. Este un act de eroism ? Salvarea unui om, fără îndoială, este un act de eroism. Dar și o finalitate a multiplelor calități, a însușirilor omului de la macara, Simion Mangiurea.

Că eroismul este o finalitate arată și destinul unui cercetător în pomicultură, amator, Ion Munteanu din Sibiu. Procedeele actuale de combatere a brumelor și înghețurilor nu cunosc încă rezultate deosebite. Plantările de pomi fructiferi în zonele muntoase ating abia altitudinea de 900 metri tot din pricina înghețurilor tîrzii, a varietăților mari de temperatură. Cercetătorul a dirijat viața vegetativă a mărului și părului, după voința sa, obținînd hibrizii care astăzi pot fi plantați pînă la 1 500 metri altitudine și suportă foarte bine brumele tîrzii și înghețurile. Ei înfrunzesc tîrziu de tot, între 10—15 mai în livezile din Sibiu, iar la 1 440 metri altitudine, la Păltiniș, între 1 și 5 iunie, adică cu 35—38 zile mai tîrziu decît restul merilor cu vegetație normală de la ses, ajungînd însă din urmă celelalte soiuri de pomi fructiferi. Consecințele economice ale răspîndirii acestor noi soiuri sînt însemnate. Crearea hibridului într-o muncă uimitoare, de ani de zile, cu străduanii neîncetate pînă la triumf — iată destinul acestui om modest, apreciat la sesiunea științifică anuală a horti-pomicultorilor.

Din cele spuse, în cadrul discuției noastre, s-ar părea că eroismul se circumscrie în aria actului comun, nespectaculos.

Trebuie însă făcută deosebirea între profesii eroice și eroismul de convenție, din care unii din noi au făcut literatură. Merită titulatura de eroic comportarea, în limitele cerințelor profesionale, a unui învățător sau agronom într-un sat ?

Eroismul pulverizat în oceanul faptelor comune rămîne eroism doar în măsura în care dincolo de limitele comune, își păstrează — îndrăznesc să spun — elementul său de excepțional.

Aș adăuga : substanța eroismului epocii noastre nu este doar tenacitatea caracteristică tuturor eroilor. Ci, parafrazînd pe Boileau care scria : „poți fi erou fără să pustiești pămîntul" — amintim pentru caracterul pașnic, răscolitor omenesc, eroismul nostru cotidian cînd „...poți fi erou doar înfrumusețînd pămîntul".

Așadar, mult mai mult. O finalitate cu valori etice noi.

Romulus Zaharia

Mihai Negulescu

FEREASTRĂ SPRE APRILIE

În liniștea șantierului, „telegramele" bat
începutul, pe muntele sur ;
apoi caligrafia detunăturilor scrie mai apăsat
cu o aripă de condur.
O șosea sare pe stînci ca o capră de munte. La Aret
cineva comentează : numele satului lumină înseamnă.
Au venit odată niscai ciobani. Are cheț
omul, de amintiri...
Amintiri... Ei, da. Mi-amintesc și eu de o toamnă.
Liniștea muntelui — laborator,
orga tăcută, mă primise cîndva ;
poate în grabă și nepăsător,
de n-ar fi fost glasul tău, mîna ta.
O toamnă, cîndva. Liniștea erupea
dincolo de fiecare piatră strivită...
Într-o toamnă, cîndva, o clipită
ne-am legat viața de rostul nemuritor
al subteranei orgi-laborator
și viețile noastre, în acest circuit,
nesfîrșit s-au luminat, nesfîrșit.

O toamnă întreagă atunci am slăvit
numai neaua pașilor tăi, răsărind
la capătul galeriei ; doar glasul de frunze
trasînd drumul minerilor ; glasul de-argint
al stelii ascunse...
O toamnă întreagă am lăudat clipele cînd
camionul stopează în nouri de colb nesupus,
cînd tu ca o căprioară îți miști
glesnele mici — și sari, sau plutești, pînă sus
lîngă mineri și lucrări betoniști...

Drumuri, riul de smoală
tăiate de faruri... Dinamita adoarme visînd
coapsele tari ale muntelui. O vărualâ
de lună, ca-ntr-o casă nouă te-mbie. Arzînd
la fereastra ta, cu stiaă,
luceafărul cheamă un gînd...

Se crapă de ziuă. În ceașca de ceai
lumina din geam s-a topit străveziu.
Pe cine-așteptai, pe cine-așteptai
la ușa soarelui portocaliu ?
O toamnă. O vîrstă fără cuvinte
revine spre voi
să simtă din nou subteranele ploi
romantic trecînd prin vestminte.
Lumina tresare mai viu...
O frunză de toamnă, odată.
Ceaiul tăcut aburește sălciu ;
fereastra spre aprilie se dilată.
E liniște pe șantier. N-ai bănui
că minerii trec cu înfrigurare prin sti
parcă apele din urmă ar bui
cu hohote aspre, prelungi.
E liniște. Doar „telegramele" bat
începutul, pe muntele sur.
Apoi caligrafia detunăturilor scrie mai apăsat
ca o aripă de condur...

Ana Blandiana

CÎNTEC DE MINER

Azi am plutit, iubito, pe ape mari albastre,
Mi-e părul plin de alge și-auzul plin de voci
Căci m-am gîndit pe ape la inimile noastre
Dar m-ai strigat — tu poți oricînd să mă întorci
Și-am revenit din apele albastre
Și ca dovadă uite-un pumn de scoici.

Azi am umblat, iubito, prin mari și-adînci păduri,
Îmi zdrențuiră haina potecile ascunse
Și m-am gîndit prin codri la ochii noștri puri
Dar m-ai strigat — și-n mine chemarea ta pătrunse
Și m-am întors din marile păduri
Și ca dovadă uite-un pumn de frunze.

Azi m-am pierdut, iubito, prin straturi mari de timp,
De pe obrazu-mi virsta desprinde-o cît mai bine,
Mi se părea-n milenii cu tine că mă plimb,
Dar m-ai strigat — și timpul mă-nășură-n dulbine
Și m-am temut că n-o să-ajung la timp
Și-am prins să-mping mormanele de timp
Spre viitor, și iată-mă la tine.

NOPȚILE VÎNTULUI CU NISIP

(Fragment din romanul „Satul hoților de cai")

„Satul hoților de cai" este povestea drumului pe care îl străbate Ion Mohreanu, pînă la însușirea conștiinței de clasă și, apoi, povestea participării lui, ca activist, la bătălia pentru transformarea socialistă a satelor din cîmpia Dunării. E totodată și povestea părții de miazănoapte a Bărăganului, a bălților Brăilei, cu poezia lor legănătoare, a anilor de secetă zbîrciți de uscăciune, a celor din perioada începutului colectivizării, precum și a amiezelor de vară, „regine peste cîmpii" și a nopților de decembrie, bîntuite de vifore.

Concepîndu-l ca o lucrare care să cuprindă o perioadă de timp de aproape opt ani — 1946-1954, am încercat în acest roman o modalitate de lucru nouă — nouă pentru mine — în sensul că avînd oroare de lungime, am alternat, după economie, povestirea la persoana a treia, cu povestirea la persoana întîi.

Fragmentul încredințat tiparului, înscris în prima parte a cărții, îl înfățișează pe erou în viața istovitoare pe care o trăiește în al doilea an de secetă, 1947.

Cotonogită ca vai de ea, Bișca s-a tîrît pe prispa casei și s-a trîntit acolo să zacă, zgîlțiită de friguri. Caramet a închis prăvălia, a tras obloanele, zdroncănind drugii de fier țigănesc și s-a înapoiat la treburi. Se mișca tăcut, greoi, morocănos, totuși cînd și cînd, arunca o privire pe furiș spre nevastă-sa. Era în privirea aceea și dușmănie și tristețe. Un zîmbet silnic îi strîmba gura cu buzele groase și vinete aflate într-un continuu clefăit.

După vreo jumătate de ceas de lucru cu satîrele, indesarăm carnea hăcuită într-un ciubăr și o duserăm în ghețărie, la răcoare. Mai rămîneau măruntaiele berbecului, să fie curățate de seu și spălate, dar Caramet le zvîrli într-un coș lîngă ciubăr și mă trimise să scot două găleți de apă, pe care s-o pun la încălzit.

Cît pregătii eu focul pe vatra din bucătărie el scoase albia din magazie și o duse în tindă. Pe urmă se așeză la căpătîiul Bișcăi, răsuci o țigară și șezu neclintit pe prispă, frecîndu-și palma noduroasă și muncită prin părul negru, nădușit, al femeii, pînă tîrziu, cînd dădu apa în clocot. Între timp intră în curte un copil, fluturînd o nuielușe de salcie desfrunzită ca să-i spună o vorbă dadei Bișca.

— Ce vorbă ? îl repezi Caramet, spune-o repede și șterge-o la joacă.

— Păi, se fistîci copilul, a zis mama să i-o zic cînd nu ești tu acolea.

Caramet se trase cîțiva pași în lături, băiatul se lăsă pe vine, la urechea Bișcăi, îi spuse ceva femeii, apoi o rupse la fugă spre uliță, săltînd ca un mînz. La poartă se opri și strigă batjocoritor :

Caramet, Caramet
Vinde gazul la pachet !

— Dumnezeii mă-ti ! îl înjură Caramet, o să-ți dau eu una de-o să ți se înnegrească cerul gurii.

După asta se întoarse către Bișca și-i spuse cu glas stins, parcă și-ar fi cerut iertare :

— Hai să te scald, mișcodanco. O să-ți ung bucile cu seu rînced și-o să-ți treacă durerea. Uite, vin singur și-ți zic că sînt un ticălos și o secătură. Blestemul mamei... Hai, sus, sus.

O apucă de subsuori și Bișca se sculă, gemînd.

În tindă, Caramet vărsă o găleată cu apă caldă în albie și trînti înăuntru o rămurică de pelin uscat.

— Ar trebui și o mlădiță de ienupăr, zise el, dar l-a luat cineva din firidă, fi-r-ar al dracului de ienupăr. Ieri l-am văzut acolo și azi nu mai e.

Eu pusei pe dușumele a doua găleată cu apă și vrui să plec. Dar Caramet, spre uimirea mea, mă opri să-i torn Bișcăi apă pe spinare cu bardaca.

Bișca, întremată parcă numai la gîndul unei băi, închise ușa ca să facă întuneric, lepădă rochia, trase peste cap, fără pic de sfială, și cămașa și intră în albie, sisîind de plăcere. Lumina se strecura prin geamlîcul de deasupra ușii, difuză, ușor neguroasă, filtrată parcă printr-o țesătură de păianjen și învăluia trupul Bișcăi, gol, carnea ei moale și albă, învinețită de bici. Stam în picioare la spatele ei, amețit de mirosul acela crud, ca de lapte și ierburi, pe care îl simți în preajma femeilor tinere și sănătoase și priveam cu ochi de apucat umerii rotunzi, cărnoși, spinarea lucioasă, plină, șănțulețul ce pornea dintre omoplați, ca o dîră trasă cu degetul și se pierdea cu totul în dreptul șoldurilor mari, făcute parcă numai pentru mîngîieri. Simțeam în buricele deștelor o arsură, ca și cum mi-aș fi trecut palmele cu deștele tremurînd peste șoldurile acelea dogoritoare.

— Ioane, mă strigă Caramet. E frumoasă Bișca mea ? Hei, mă rugă, spune să audă și ea : e frumoasă ?

Auzindu-l, Bișca izbucni în rîs și-și răsturnă capul pe spate. O clipă privirile ni se întîlniră. Simții în tot trupul o fierbințeală și răspunsei cu voce uscată.

— Frumoasă.

Caramet, îngenunchiat lîngă albie, cu mînecile suflecate, zîmbi mulțumit și, luînd apă cu pumnul, i-o aruncă Bișcăi pe gît, pe sînii cu sfîrcuri bobotate și pe pîntece. Femeia chicotea de plăcere și bătea cu tălpile clăbucul care se umfla mereu ca spuma unui butoi cu must.

— Gata, ne spuse ea într-un tîrziu. Aduceți-mi apă rece, să mă limpezesc.

Caramet apucă o cofă de pe laviță și dădu fuga la fîntînă.

— Ascultă-mă, îmi șopti Bișca, diseară mă așteaptă Ghica Dirivici de vale, sub rîpă. Să iei niște carne, s-o învelești frumos în mușamaua ascunsă în dulapul din bucătărie, și să i-o duci acolo. Spune-i să nu mai vie pe la prăvălie, pînă nu-i spun eu. Și să fie cuminte, auzi, că mă supăr... Hai, acum bate-mă puțin pe spate cu rămurica asta de pelin.

Seara, după asfințit, se brodi ca și Caramet să mă trimită în cîmpie, să le duc țiganilor tăbărîți cu corturile sub poala unei movile, măruntaiele berbecului, iar ei în schimb să ne peticească o căldare de aramă.

Am luat căldarea și pachetul cu carne și am coborît prin rîpă, în cîmpie. Gunoaiele fermentate răspîndeau miasme putrede, duhneau și fumegau. Într-un smîrc, țipau straniu niște nagîți, o bufniță le răspundea din salcîmul cel mare al lui Caramet, iar pe cîmpie, în lumina lunii, se vedeau catîrii țiganilor, păscînd împiedicați. Pălămida scînteia întunecat sub o palã de vînt.

Ghica Dirivici aștepta fumînd, pe mușchiul unui răzor. Simțindu-mă aproape, se ridică în picioare.

— Bună seara, zisei și îi întinsei pachetul cu carne. E de la Bișca. Zice să nu mai vii pe la prăvălie și să fii cuminte.

— Cum se simte ? mă întrebă. Bolește ?

— Mde' ! făcui eu. A cam desfigurat-o Caramet.

— Ticălosul ! înjură Dirivici, o să-mi cadă el odată în labă și dacă nu i-o plăcea ce i-oi face, să-mi zică cuțu. Dar ție ce simbrie îți dă ? se interesă el.

— Bani nu-mi dă, i-am răspuns. Și nici nu mă atîn să-mi dea, că, azi, banii nu au nici o valoare. Îi vînturi cu lopata, ca pe gozuri. Mai tîrziu, om vedea ce-o fi.

— Mai tîrziu o să te ia la goană și-o să rămîi cu buzele umflate. Uite ce e, schimbă Dirivici tonul, eu sînt secretarul organizației tineretului sătesc de-aici, din Lacoviște... Să știi că te-am înscris în organizație la mine. Politica asta nouă ține cu argații. Ia carnetul colea și păstrează-l bine. O dată pe săptămînă vii la adunări și-i înjuri pe bogați.

Am luat carnetul, am mulțumit și am dat să plec.

— Te duci la țigani ? mă întrebă Dirivici. Stai că merg și eu. Trebuie să le controlez actele.

Am pornit-o alături, prin cîmpie.

Țiganii, strînși lîngă focuri, ne zăriră de departe și o droaie de puradei, despuiați, cu dinți sclipitori și burțile scobite de foame, se repeziră înaintea noastră, ne înconjurară și începură să se milogească să le dăm bani ca să ne cînte sau tutun să joace pentru noi tananica. Strigau și se îmbrînceau, iar cei mai răsăriți încercau să ne cîștige, rostind măscări și făcînd mișcări deșuchiate.

Între corturile țuguiate și afumate, țigăncile privegheau, despletite, o moartă întinsă pe un pod de căruță, învelită pînă sub bărbie cu pînză de sac. O luminare groasă de stearină, înfiptă într-o oală cu nisip, îi lumina obrazul zbîrcit, cu bărbia căzută, orbitele înfundate cu doi bănuți de argint, părul cenușiu, încîlcit și fruntea lată și netedă — semn al resemnării și împăcării senine care se statornicește între Bătrînețe și Moarte.

Țiganii, pîcîind din lulelele umplute cu frunză uscată sau cu balegă, îmi luară căldarea din mîini, repezindu-se cu toții asupra măruntaielor. Bulibașa, cu burta strînsă într-un brîu roșu, cu șalvari de catifea și cizme de iuft încrețite pe pulpă, îi înjură, intră în cort și aduse lui Ghica Dirivici, spre cercetare hîrtiile. La urmă, scoase de sub șeile trîntite lîngă ușa cortului o sticlă cu rachiu de coacăze și ne turnă cîte un păhărel.

În tot acest timp, o țigancă tînără, subțire, înaltă, cu brațele încrucișate la înălțimea umerilor, ne privea stînd rezemată de scoarța vopsită în verde a unei căruțe. Ochii îi ardeau ca într-o depărtare adîncă și fumegoasă.

— Cine e ? o arătă Ghica Dirivici.

— Îți place, boierule, rîse bulibașa, zău că-ți place. E a mai frumoasă din șatră. Dă-mi mie o baniță de mălai și o iei cu matale în noaptea asta.

Ghica fîrnîi pe nasul coroiat, își trecu mîna prin părul gălbui, răvășindu-l și se întoarse spre mine, zîmbind încurcat — se temea, pe semne, c-o să-l spun Bișcăi.

— Bine, hotărî el în cele din urmă, mușcîndu-și buza, nervos. Îți dau. Spune-i să vină după mine. Să se țină aproape.

Bulibașa strigă cîteva vorbe în graiul lor repezit și gutural și țiganca înclină capul tăcută.

— Cică-i gata, boierule, tălmăci bulibașa. Ia-o înainte. Da' să fie cinste pe cinste.

— Cinste pe cinste, repetă Ghica și o pornirăm înapoi spre sat.

Țiganca se desprinse încet de lîngă căruță și se luă după noi, fără grabă. O simțeam cum vine în urmă, călcînd cu picioarele goale prin ierburile roase și uscate de lună. Creștetul umbrei ei cădea între noi, parcă bătea spre mine și eu mă feream.

Ghica se opri să-și aprindă o țigară, țiganca se opri și ea, privindu-ne dintr-o parte, plecată din mijloc, cu părul resfirat peste obraji, cu palmele pavăză în dreptul ochilor.

— Cum te cheamă ? o întrebă Ghica rîzînd.

Rîse și ea, zmucind ușor din umeri, ca să-și sune salba din bănuți de tinichea.

— Hai, zise Ghica, făcîndu-i semn cu capul și o luă peste cîmp, spre marginea cealaltă a Lacoviștei unde sticlea, încremenită sub lună, Balta veche — pe fundul bălții se spune se află două biserici și, în noaptea Paștelor, clopotele lor prind să bată sub apă.

Țiganca șezu o clipă nemișcată, privindu-mă fix și răsucind în dinți un fir de iarbă — pe urmă o coti după Ghica Dirivici. Am stat mult și i-am privit cum se depărtau prin pîcla albăstrie — și deodată mi se păru că aud urcînd din străfunduri glas dogit de clopote. Suna depărtat și trist.

. . . .

Cînd veni vremea secerișului, se porni să bată vîntul de la miazăzi, stîrnind nisipurile dintre Lacoviște și ferma regală, situată la depărtare de opt kilometri.

Întîi îl simțiră caii. Lăsați în cîmpie, la pășune, urcară înainte de prînz, în curte, prin rîpă, sunînd din piedicele de fier. Speriați, nechezau tremurat și se îndesau cu boturile în șopron, ca pe vreme de vifor.

Caramet îi scoase din piedici, le petrecu căpestrele pe după urechi și se uită pe cer pe deasupra salcîmilor. Soarele se învăluia într-o pulbere galben-cenușie ca rugina. Aerul devenise ințepător, greu, apăsător, apa morților nu mai flutura pe coline, se scursese în pămînt.

— Vine „Calicul", rosti Caramet. Duhul sărăciei... Ehe, nu-l cunoști, urmă el cu voce sumbră. O să-l vezi acum. Dă fuga și spune-i Bișcăi să astupe geamurile.

La vestea că se apropie „Calicul", Bișca se înspăimîntă și ea. Trînti zăvorul pe ușa prăvăliei și se repezi să tragă storurile și să îndese cîrpe în crăpăturile obloanelor. Văzînd-o cum se zbate să preîntîmpine o primejdie pe care nu o cunoșteam, mă cuprinse și pe mine frica. Îmi amintii de fîntînă și mă înapoiai în curte, în goana mare, ca să trag clapele de lemn peste ghizduri.

Cerul, între timp, se întunecase, soarele nu se mai vedea. Zările se îngustaseră, gîtuind între ele cîmpia. De dincolo de zări, din necunoscut, suia în arc înalt, fierbînd, o pînză de nisip. Vîntul, opintindu-se, o zvîrli peste noi și în urmă se scutură o pulbere fină, ca din sită. A fost întîiul val. Apoi totul s-a încurcat. Nisipul, ridicat în vîrtejuri, aluneca zuruit pe acoperișul de tablă al casei și prin stuful de la perdeaua oilor. Suna mărunt, ca măzărichea. Trîmbe cenușii, înecăcioase, goneau alungate de vînt, se înșurubau în cer, zvîrcolindu-se, ca să se reverse după aceea, într-o clipă, pe pămîntul încremenit de uscăciune. Furtuna creștea amenințător, pătrundea șuierînd în horn și în burlane, îndoia cu troznet salcîmii și se strecura cu vaiere ascuțite pe lîngă pereți și pe sub uși. Cocoșii de tinichea, înfipți în creasta porumbarului, se umflau în aripi, furioși și se izbeau cu pliscurile de fier, în timp ce nisipul clocotea pe arie.

Seara, cînd vijelia se potoli un pic, intră în curte un bătrînel mic de statură, slab, cu mărul lui Adam noduros. Ducea cu el o lădiță fățuită, ferecată cu tablă la colțuri. Cîinele îl lătră răgușit, pe urmă sări înaintea lui, gudurîndu-se și fluturînd coada bearcă. Bătrînul îl mîngîie în treacăt pe ceafa roasă de lanț și se apropie de prispa casei unde ieșisem să-l întîmpin, lălăind un cîntec ciudat :

Bișca, Bișca, tananaua
Bate-o cu nuiaua...

Mă gîndii că e nebun și crăpai ușa să-l strig pe Caramet.

— Stai ! strigă bătrînul și mă oprii cu mîna pe clanță. Te duceai să mă pîrăști, a ? Argat ! Ți se varsă fierea cînd îl vezi că i se rupe inima de mila stăpînilor. Dă-mi-o cană de apă să-mi spăl gîtul.

Îi făcui semn să intre în tindă și el se strecură, tropăind ca să se scuture de praf.

— Cine-a venit, acolo Ioane ? strigă Caramet din odaie. Ce, mă, rînji el către musafir, apărînd în prag, asta-i vreme de colindat prin sat ? Ia te uită ! se cruci apoi. Magaie ! Mai trăiești, mă căcărează ? ! Mă gîndeam că te-ai prăpădit și n-am venit cu lumînare. Ei, drăcie ! se miră încă o dată și se apropie, cu mîna întinsă. Fă lumină, mă Ioane. Aprinde lampa să-l văd mai bine la față pe Magaie Ciutu.

— Uită-te, na, zise Magaie, uită-te să vezi în ce hal am ajuns. Zicînd asta, cu o mînă își strînse cămașa sul sub bărbie, cu cealaltă își trase nădragii în jos, înghiți o gură de aer și burta i se umflă, formînd o boșoalcă în partea dreaptă, un gheb diform pe care pielea sta gata să-i plesnească. Asta de la știr mi se trage, explică. Fiindcă am mîncat ciorbă de știr cu vadra. M-am rebegit de foame ca o oaie bolnavă și de rîie și de gălbează. Ai mei, toți șapte, sînt bolnavi de pelagră... Dar tu puteai să-mi trimiți vorbă că orzul tău nu e bun de nimica, nici să-și facă prepelița cuib în el și nu-mi mai omoram picioarele din munte pînă aici.

— Lasă, mă, zise Caramet cu glas moale, că n-ai venit degeaba. S-a potrivit bine. Tu știi locul meu de sub pădure. Ei, află că acolo s-a făcut grîul. A dat o ploicică prin primăvară și s-a făcut. O să scot cam nouă, zece băniți la pogon.

— Zece bănițí ? ! se holbă Magaie. Păi asta e aur curat și tu ești frate cu dracul. Ia-i dat sufletul să ți-l canonească pe lumea ailaltă și el face s-o duci aici tot într-un huzur.

Caramet se încurcă, parcă l-ar fi zgîriat pe nervi nisipul care fîșîia pe acoperiș.

— Dă-i-l și tu. Sau ți-e frică ? Dă-i-l dacă te ține cureaua.

— I-l dau, răspunse Magaie, că m-a ajuns cuțitul la os. Am venit ca să i-l dau. La noi, în munții Rîmnicului, moare lumea pe capete, mă, ca de molimă. Întîi te umfli de nu-ți mai încapi în piele, te faci cît un butoi, te umfli, te umfli, și la o săptămînă crapă cercurile și sar doagele care-ncotro. Alții, dimpotrivă, se usucă pe picioare. Te uiți la ei și te apucă groaza : parcă au pămînt în obraji. Paraschiv Doancă, ăla d-a venit cu mine acum cinci ani, s-a îndopat cu scoarță de copac pînă și-a pierdut mințile. Era numai piele și ciolan. Venea la mine și se ruga : jugănește-mă, frate Magaie. Adică să-l jugănesc ca să se îngrașe. Vai de mama care l-a făcut ! Și vai de lumea lui Dumnezeu ! În gară la Mărășești, hoții au prădat un tren cu porumb.

— Trenul ăla, comuniștii l-au prădat, spuse Caramet.

— Nu, de ce ? protestă Magaie. Ei l-au adus din Rusia, dacă vroiau și-l împărțeau de la graniță. E greu, mă, e tare greu.

— Da, acceptă Caramet, plictisit, peste tot e rău. Hai, treci dincolo să mănînci și să te odihnești, că la noapte mergem să dăm grîul ăla jos. Dacă nu-l dau, îl prăpădește tot furtuna.

— Bate vîntul, m-am amestecat eu, cum dracu să cosești pe vînt ?

— Stă, răspunse Caramet. Așa-i „Calicul", noaptea amorțește și dimineața o ia din nou cu dușmănie. Du-te în magazie și adă coasele, nicovala, ciocanul și gresia. Tu, Magaie, culcă-te.

— M-aș culca pe undeva, pe-afară, aici te coace zăduful ca pe-o prescură.

— Întinde-te pe dușumele, l-am sfătuit eu, adie răcoare de dedesubt.

Cît am adus eu coasele și le-am bătut, bătrînul a înjghebat un pat din patru scînduri. Așternu pe el o pătură veche, iar la căpătîi așeză lădița și o deschise ca să presare puțină levănțică pe cămașa de schimb, pe bete și în pacul de tutun pus într-o despărțitură, făcută dintr-o curea pe jumătate putredă, unde ținea și briciul.

Lucrînd, Magaie vorbea fără întrerupere. Îmi spuse că bătea drumul din munții Rîmnicului în cîmpie, de pe vremea cînd era stăpîn aici celălalt Caramet, om cu condiție, mînă strînsă și cu nevastă la locul ei, nu ca Bișca, fi-r-ar ea de trei ori afurisită, salașul paraginei, c-o apucă năbădăile dragostei cînd cu gîndul nu te-aștepți.

— Ce halealã dau ăștia pe aici ? vru să știe el la urmă. Carne au ? Altă dată, la vremea secerișului, răposatul Caramet, fie-i țărîna ușoară, spinteca un vițeluș și mergea treaba strună. Cînd ai burta plină, intri-n pleavă pînă-n gît și nu-ți pasă dacă-ți astupă nările.

Tîrziu, cînd vîntul s-a liniștit, Caramet ne-a sculat și am plecat în cîmpie, pe jos. Răsărise luna. Chipul ei plutea în cețuri roșcate, nisipul rămas în aer îi înăbușea strălucirea.

Ajunși în capul locului, văzurăm că ieșiseră la lucru și ceilalți oameni care stăpîneau pămînt sub pădure. Grîul mic, abia atingînd genunchii, era năpădit de neghină, de stuf și de tăciune, iar cosașii, cu spinările frînte, înaintau anevoie sub lumina uscată a lunii. Nu vorbea nimeni, parcă am fi ieșit la furat, se auzea doar șuierul iute al coaselor, opinteala gîfîită a bărbaților și, în pădure, departe, scheunatul vulpilor. Pe pogoanele vecine, femeile veneau în urma bărbaților și legau mănunchiurile în snopi, iar după ele răzuiau miriștea cu grebla, copiii. Noi trei, însă, eram nevoiți să facem singuri toată treaba. După ce scoteam o postată la capăt, ne întorceam și adunam grîul cu furcile în purcoaie, peste care aruncam cîteva casmale de pămînt, ca să nu-l împrăștie vîntul. În trei ceasuri am culcat un pogon. Aerul îmbîcsit de praf te sufoca. Răsuflarea dogora pe buzele crăpate de atîta osteneală și încordare, setea ardea măruntaiele, ridicam bota și beam cu înghițituri largi, cum beau caii, apoi iar o luam de la capăt, amețiți, năuciți.

Deodată auzirăm înaintînd iarăși spre noi bubuitul înfundat al vîntului.

— „Calicul", am strigat eu înfricoșat. Vine !

— Uh, gemu Magaie, secat la lingurică și se trînti pe brazdă, apăsîndu-și burta cu palmele.

Primul val de nisip șuieră pe deasupra noastră.

— Scoală ! răcni Caramet la Magaie. Ce bîigui ?

Dar Magaie nu se mișcă, durerea și frica îl paralizaseră.

Pe lîngă noi trecu o căruță. Venea din sat sau se ducea într-acolo, nu știu. Osiile neunse scîrțîiau. Omul de pe capră mîna dormind. Dindărăt, pe un maldăr de grîu, plîngea cu sughițuri un copil.

— Taci, puiule, taci, s-auzea glasul stins al mamei.

Izgonit din înălțimi, vîntul căzu pe pămînt, zvîrcolindu-se. Cîmpia se rotea, cuprinsă în vîrtej. În cerul jos și întunecat se răsturnau stelele, cădeau în gol, altele fulgerau pămîntul. Magaie gemea neîntrerupt. Mă întorsei cu spatele la el, îmi vuiau tîmplele, n-aveam putere să-l mai aud. „Calicul", zburînd peste creștetul nostru, făcea să vuiască pămîntul.

— Măiculiță, doamne ! scînci Magaie.

Caramet lăsă furca și se repezi la el. Se lăsă, mătăhălos, și-l ridică pe bătrîn în picioare, săltîndu-l cu umărul.

— Ia coasa, strigă. Ia-o că-ți crăp capul. Măă ! — și-l pocni cu pumnii în mutră.

Magaie căzu încet, ca un sac plin. Sîngele îi năvăli pe buze. Caramet îi vîrî brațul sub cap și-i vorbi din nou, rugător :

— Haide, ridică-te. Dacă isprăvim te fac frate cu dracul. O să te îmbogățească. Ai doi copii ologi, cu picioarele moi, ți-i face teferi. Scoală-te.

Înhăță bota și-i turnă apă în creștet. Magaie se propti în mîini și scuipă o șuviță de sînge. Apa i se scurgea în jirluoaie pe gît.

— Dracul... Dă-mi-l acum. Și argatului. Dă-ni-l pînă nu cîntă cocoșul. Iacă, rîd de dumnezeu și-mi dau sufletul spurcăciunii.

— Ce știi tu ? ! strigă Caramet. Nu așa.

— Izbăvește-ne de sărăcie, se rugă Magaie.

— Închină-i un suflet lui Satan.

— Îi închin. Îi închină și argatul.

— Satan, împăratule negru, zise Caramet, holbîndu-și ochii sub vînt, fii stăpînul lor, după cum ești și stăpînul meu. Plătește-le cu avere și te vor sluji pe pămînt.

— Să semene picioarele mele cu ale tale, stăpîne, strigă Magaie, în timp ce „Calicul", orbindu-ne, trecea, într-o zbatere cumplită, peste noi. Părea că în noaptea incendiată de lună, trenuri, venind din toate marginile lumii, se întîlneau acolo în cîmp, în preajma noastră, ciocnindu-se. Iar din aceste troznete, bufnituri, mugete, se răspîndea un miros acru de cenușă. Nisipul era cenușă și îneca toate vadurile cîmpiei.

Amețiți, cu mințile rătăcite, ne-am tîrît pînă în marginea Bălții și acolo ne-am tăvălit goi în nămolul puturos, ca să întărim jurămîntul de credință cu dracul. Ne bălăceam în duhoarea ca de pucioasă, și Magaie era fericit. Mie îmi era numai frică și frig.

— O-o-o, gemea Magaie, o să fim bogați.

Caramet, stînd pe mal, ne privea și rîdea.

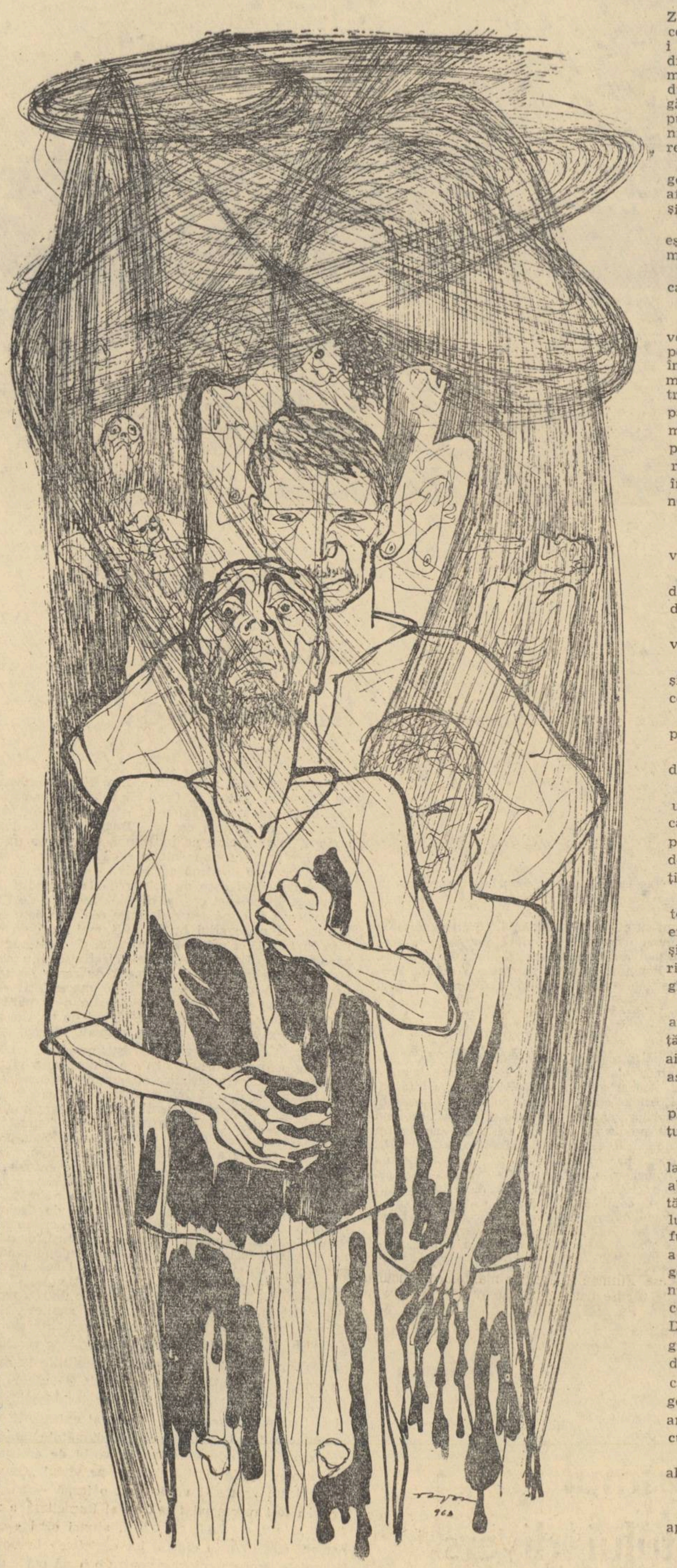

DESENE DE I. CUPȘA

FĂNUȘ NEAGU

Al. Andriţoiu

DIMENSIUNI

La creasta cu nămeţii, la munţii cu aluvii
acum mi-e dor de fluvii, mi-e patimă de fluvii .

La piatra cu simboluri de zbor şi de îndemn
mi-e dor de ape grele ce duc cetăţi de lemn.

Dar tot aşa, la fluvii cu spumele cărunte,
mă înfloreşte dorul de-ntoarcere la munte.

Trăiesc sub taina-albastră a zărilor adînci
migraţia rotundă-ntre ape şi-ntre stînci.

De sus în jos şi iarăşi în sus, prin intervaluri,
ca aburii spre nouri şi nourii spre valuri.

Se face apa stîncă, de-atîta dor, pe cînd
prin munţi se face stînca o deltă, murmurînd.

De unde oare-n mine, din zone-ndepărtate
se-mbrăţişară fluvii şi roci, cutremurate ?

De unde împletirea cu plăsmuiri şi voci
trimisă apei suple dinspre-austere roci ?

E-un joc secund, se pare, ce printre gene-mi scapă
un joc cu minerale-nstemate şi cu apă.

Dar nu e joc. E însăşi deplina limpezime
de-a cere înălţimea,-n raport de profunzime.

Am învăţat, prin secol, lîngă bogate frunţi
să mă străvăd în ape, să mă-nţeleg în munţi.

Ca mîine, de la fluvii o să migrez la mare
şi de la piscuri medii la piscuri tutelare.

cu grijă cugetării, prin vreme, să-i deschid
adîncuri şi-nălţime, în spirit de partid.

DIALECTICĂ

Pe-un picior de plai
şi seninătate
arborii din Mai
cer eternitate.

O ! atît azur
le înscrie nimbul,
că se-opreşte pur,
să-i admire, timpul.

Cu arome-n duh
şi profil subţire,
floarea din văzduh
intră-n nemurire.

Reperpetuat,
ciclu de culoare,
tu aduni, curat,
fructu-n germinare.

Legînînd lumină
peste toată zarea,
vînturi şi albină-ţi
fac încrucişarea.

Rădăcini-conducte
scot din lut delicii,
floarea cere-n fructe
proaspete calicii.

Rădăcina dură
sfredeleşte-n marne,
iar în floarea pură
fructa prinde carne.

Într-un vînt stîrnit
cad petale — spumă.
Iat-o, s-a jertfit
biata floare-mumă.

Jertfă-i şi mormînt
prea frumoasa floare,
căci un fruct născînd
suferă şi moare.

Fructul s-a născut
Făt Frumos din lacrimi,
cu lumina scut
şi cules din datini.

Cu obraz frumos
şi seminţe-stele,
fructul e-un prinos
al livezii mele.

Nici nu am văzut
cum îşi creşte sporul
ieri a fost trecut,
azi e viitorul.

În făptura ta
farmec şi pudoare-i
ca-ntr-un sîn abia
înflorit fecioarei.

De la patru zări
Ceru-i pune lectici.
O ! mişcări, mişcări
timpii dialectici.

V-a armonizat
Fructul, fiu naturii,
arde parfumat
sub sărutul gurii.

EURITMIE

Iată, azi, prin sînge cum luna-mi trece
ca pe-un cer fluid ce, plecînd, revine.
sînge am de aur şi-n el petrece
setea de tine.

E-nlăuntrul meu înzestrat cu luxuri
selenar de clar şi chenar mişcării.
Luminez grădini şi agit în fluxuri
apele mării.

M-am mutat mai sus. Şi, mirat, Selene-şi
pune zborul meu încrustat cununii.
Aş putea s-ating cu un deget leneş
cercănul lunii.

Numai tu nu crezi că mă-nalţ pe-o scară
modelată scump de o daltă-albastră.
Tu mai crezi şi azi că tristeţi uscară
dragostea noastră.

Doar sărutul tău mai frumos ca-n carte
frunţii mele dînd, uneori Sahare,
S-a retras placid, surghiunind departe
cercuri polare.

Am primit, cîndva, la ospăţ, norocul.
Vin i-am dat şi-un crin, murmurindu-i arii,
ca poet naiv ce mă joc de-a focul
şi de-a gheţarii.

Dar acum, cînd tu mi te vreai despotul
şi prin sînge-mi vreai să-mi aduci furtună, —
te anunţ, din timp, că prin mine-i totul
clar ca de lună.

Optimist mereu, gospodar al clipei,
eu prin sine-mi urc şi mă simt asemeni
c-un destin zvîcnit care, dat aripei,
ride de cremeni.

Iată iar prin sînge cum luna-mi trece
tu te-ai dus, minţind, Eu, bogat prin mine
sînge port de aur şi-n el e rece
umbra din tine.

Ai rămas refuz al luminii pure,
mi te schimbi mereu ca la margini marea.
De la gleznă-n sus vei păstra conture
vagi ca uitarea !

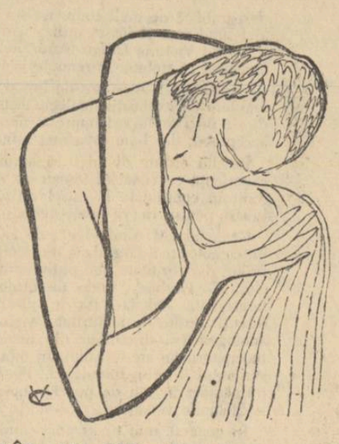

MÎHNIRE

Se tem culorile. E, Ano, timpul
menit să suferi chinuri sterpe-n tine,
căci m-ai lăsat uscat prin anotimpul
cu pomi posaci plimbaţi pe serpentine.

Si-am vrut să-ţi zic : „Pe braţe lasă-te-mi !"
La lacul orb ce n-are bărci, nici unde,
ci vorbele-mi, oli-la-la, se tem
că n-ai să-mi dai răspunsul de niciunde.

M-au rîs, din jur, arinii reci şi-alunii
văzînd că-mi stai şi astăzi, Ano, turn
în desfătarea soarelui şi-a lunii
la ceas de aur şi la ceas nocturn.

În cinstea ta, eu tot aci-nserai
cu lacrimi de-o lumină palatină
ca roua plînsă în Bacciserai
sau strînsă-n lacrimaria latină.

Unde te-ai dus, minţind, unde te-a dus
nesocotit şi prost, mioapo, pasul
de încă vîntul alb nu mi-a adus
vreo veste despre unde ţi-e popasul ?

Ci sufletu-mi, cu largă înmuiere,
şi-a zis să nu mi te mai port brăţară
şi-apoi să-ţi uit sărutul de muiere
ca un inel pierdut în altă ţară.

Căci sufletu-mi, în vastu-i univers,
se-adună iar şi-mi spune, pus pe glume,
să mi te uit şi să te-ntunic,-vers
pierdut ca un inel în altă lume !

ARIPI

Cu vîrful aripelor — marile păsări sărută
uneori crestele dure — şi crestele cîntă.
Vestea aripelor sună melodioasă prin aer
ca-ntr-o cutie de rezonanţă.
Am vrut
să văd curcubeul de-aproape, în zbor, prin nuanţe.
Am vrut
să-ating frumuseţile norilor Cyrus cu mîna.
M-am vrut
poet fericit, vizitînd Constelaţia Lyrei,
căci poate aşa sînt menit : suzeran înălţimilor,
iar zborul mi-e felul de-a fi şi mi-e simţul al şaselea.
Aripi visam şi-mi părea că în mine, în suflet,
îngemănate, simetrice cresc, în perechi şi în stoluri.
Umerii calzi mi-i priveam cu mîndrie — aşteptînd
bogat să-mi deschidă mijloacele zborului, albe.
Eu număram gelozii de elitre colore de fluturi
pînă şi zmeul copiilor îl jinduiam, necuminte
sufletul vîntului care-mi cutremură vişinii.
Aburul mării-l priveam cum se suie departe.
Cu vîrful aripelor marile păsări sărută
uneori crestele dure şi crestele cîntă.
O ! dar eu pot să mă-nalţ mai presus decît toate.
Visului meu îi e dat să întrecă lumina şi sunetul.
Care poet nu a fost lîngă mările lunii, mirifice
şi ascultînd visător şi cu patimă muzica sferelor ?
Nu am greşit cînd v-am spus că în mine zvîcnesc
stoluri de aripi lăuntrice. Că-n sinea mea am
o colonie de aripi, îndrăzneţe şi gemene.
Fie-mi deci zborul înalt. Altitudinea veacului
eu s-o ating ne-ncetat. Şi asemeni drapelelor
noile-mi aripi să-arate, sărbătoreşte, prin ani
spre un liman aşteptat de popoarele globului.

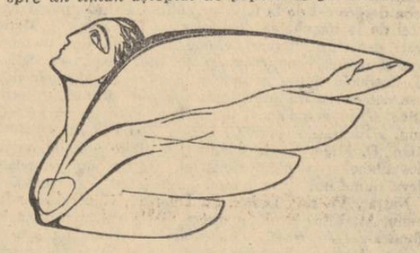

ZEFIRUL

Primăvară.

Pacea e la o azvîrlitură de băţ.

Inamicul însă contraatacă. De mai bine de două ore contraatacă. Plouă cu obuze. Iar eu urlu în pîlnia receptorului : chem într-una punctul de comandă al regimentului. În bordei, lumina vînătă a zilei pătrunde printr-o deschizătură. E mai mult întuneric decît lumină. Rănit, comandantul batalionului geme şi ţipă la mine : „Mă, dă-mi „Zefirul" că te ucid !" Iar „Zefirul", punctul de comandă al regimentului, nu răspunde.

Plouă cu obuze. Pămîntul se clatină ca o navă în plină furtună. Urlu cît mă ţine gura :

— „Zefirule" mă auzi ? Mă auzi ? Sînt „Laleaua". „Zefirul" nu mă aude. Legătura n-a fost încă restabilită, iar comandantul mă ameninţă că mă împuşcă daca nu-i dau „Zefirul".

Un soldat năvăleşte în bordei şi raportează că tancurile inamicului au pătruns în flancul companiei întîia. Alb la faţă, cu bandajele năclăite de sînge, comandantul părăseşte adăpostul. Din prag, mă ameninţa din nou :

— Auzi, te împuşc dacă nu-mi dai legătura cu „Zefirul".

Dacă nu l-aş cunoaşte ! Mă ameninţă ori de cîte ori legătura cu regimentul se întrerupe. Nu ameninţările lui mă neliniştesc, ci altceva ! Filimon, ajutorul meu, a plecat pe „fir" să restabilească legătura şi nu mai dă nici un semn de viaţă.

„Zefirule" mă auzi ?

Ce-o fi cu Filimon ? Nu cumva ? Atunci ar fi al treilea transmisionist în ultimele zile. Bătălia se desfăşoară cu aceeaşi intensitate. Pămîntul nu se mai poate opri din cutremurul său. Plouă în bordei cu ţărînă. Eu urlu într-una, dar zadarnic. Aud, în schimb, foarte aproape, huruitul tancurilor hitleriste. Ce-o fi la compania întîia ? Şi într-acolo legăturile sînt rupte. Să mor strivit de şenilele unui tanc ? ! Urlu în pîlnia receptorului :

— „Zefirule" ! „Zefirule !"

Încremenesc ! Pe fir aud o voce de femeie. Şi mi se pare că aiurez. Înciudat îmi trag una cu receptorul în cap. Dar vocea femeii persistă. Rămîne pe fir la fel de gingaşă şi nefirească.

— „Zefirule !" tu eşti ? insist eu.

— Eu sînt „Zefirul".

— „Zefirule", tu eşti ?

— Eu sînt „Zefirul", îmi răspunde acelaşi glas subţire de femeie.

Ce-i cu mine ? Ştiu că toţi transmisioniştii punctului de comandă sînt bărbaţi. Şi dintr-o dată o femeie : un glas cald de femeie... în nebunia exploziilor... în plin contraatac al inamicului... cînd pînă şi văzduhul se retrage speriat de urletele soldaţilor. O voce de femeie, aici, lîngă urechea mea...

Da, da, aiurez. M-au zăpăcit exploziile obuzelor. Sau poate că tot strigînd „Zefirul", am prins, prin cine ştie ce minune, însuşi glasul zefirului...

— „Laleaua" ! De ce taci ? „53" de la noi vrea să vorbească cu „53" al vostru.

Nu, nu aiurez. E o femeie. De fapt, acel „53", pronunţat energic, m-a trezit din scurta mea zăpăceală. Răspund :

— Imediat !

Ies din bordei în tranşee. După cîţiva paşi, mă opresc. Doi soldaţi, însoţiţi de şeful statului major al batalionului, aduc cadavrul comandantului. Mă retrag în bordei, urmat de ceilalţi şi, automat, apuc receptorul. O clipă, ezit : să raportez sau nu ? Dar trupul plin de sînge al comandantului zace la picioarele noastre. Cuprins de un acces de violenţă raportez :

— „Zefirule", aici „Laleaua", „53" a fost omorît !

Vocea de la celălalt capăt nu-mi răspunde. Şi-mi dau seama că am fost rău, dur, c-am speriat o femeie. Totuşi, nu mă pot îmbuna. Strig cu aceeaşi violenţă :

— „Zefirule" m-ai auzit ? Răspunde-mi !

Aud pe fir un murmur de copil şi înţeleg că am fost auzit. Îi întind receptorul şefului de stat major al batalionului. Nu-l aud ce vorbeşte. Mă uit năuc la trupul comandantului şi nu-mi vine să cred că bărbatul ăsta voinic şi îndrăzneţ nu se va mai ridica niciodată în picioare. Bătălia n-a încetat. Pămîntul continuă să se legene. Plouă cu ţărînă peste faţa albă a comandantului.

Şeful statului major îmi spune că a fost numit comandantul batalionului. Părăseşte în grabă bordeiul. Rămîn singur. Duc receptorul la ureche. Aud din nou glasul ei : vorbeşte cu telefoniştii celorlalte subunităţi. Pe cablu, glasul primăverii, glasul zefirului, iar la picioarele mele cadavrul comandantului.

*

Inamicul a fost respins. Frontul restabilit. Coboară peste linia frontului un amurg de primăvară. Coboară parcă din adîncul cerului, de acolo unde obuzele n-au putut ajunge. Îl îngropăm pe comandant. Pe un dîmb, la vreo cincizeci de metri de bordei. Eu nu sînt acolo. Am ordin să stau cu receptorul la ureche. Dar mă gîndesc la comandant. E primăvară, iar pacea-i la o zvîrlitură de băţ. Oricînd e greu să mori, dar acum, parcă-i şi mai greu...

Opaiţul luminează tremurînd bordeiul şi umbrele lui mă neliniştesc. Nu mai vreau să fiu singur. Curînd apare în bordei noul comandant. Calcă greu. Obosit. Îndurerat. E urmat de ajutorul meu, Filimon. Amîndoi tac. Ofiţerul se aşează la masa de lucru, priveşte o clipă harta, apoi adoarme cu capul pe masă. Filimon îşi întinde mantaua pe locul unde înainte zăcuse trupul comandantului. Îşi aşterne să doarmă. Se uită obosit la mine, iar eu, nu ştiu de ce, îi spun :

— Ştii, la Punctul de Comandă se aude o fată...

— Şi ? mă întrebă el clătinîndu-se.

— Cum şi ? ! O fată, o femeie...

— Şi ?

Filimon mă măsoară cu nişte ochi sîngerii şi umflaţi de oboseală. Am senzaţia că nu mă înţelege. Spun :

— Nu vrei să-i auzi vocea ?

— Ce să-i aud ?

— Vocea. Are o voce dulce.

— Dulce, zici ? Filimon cască ostenit. Da, vocea femeii e dulce. Cască din nou. Se întinde apoi pe locul unde înainte zăcuse cadavrul comandantului şi, întorcîndu-se cu spatele la mine, adoarme buştean.

Ar trebui să mă supăr, dar n-o fac. Rămîn cu gîndurile mele. Liniştea-i şi mai adîncă. Mă simt de parcă m-aş pregăti pentru o mare aventură. Şi asta mă tulbură. Cuvintele dragoste, iubire, îndrăgostit, îmi umblă prin minte ca nişte tainice avioane de recunoaştere. Bîzîitul lor mă tulbură, dar, în acelaşi timp, mă şi atrage. Mă gîndesc la ea şi aştept să-i aud glasul pe firul care ne leagă. Un singur fir leagă batalioanele de inima lor — punctul de comandă al regimentului. Aud :

— „Zefirule" ! aici e „Salcîmul". Control !

Recunosc glasul telefonistului de la batalionul „Unu". Iar ea răspunde cu un ton firesc, blajin, de parcă nu ne-am afla în război, ci sub acoperişul primitor al unui cămin oarecare.

Îmi cunosc tovarăşii. Şi-mi dau repede seama că astăzi sînt prea stăruitori în a controla legăturile cu regimentul. Îi bănuesc şi pe ei la fel de tulburaţi de apariţia pe fir a unei voci de femeie. Numai eu lipsesc din circuit. Prefer s-o ascult aşa cum ai asculta o melodie.

— „Zefirule", aici e tot „Salcîmul". „Zefirule", cum te cheamă ?

— Chiar, cum te cheamă ?

— Cum te cheamă ?

— Cum te cheamă ? răsar pe fir întrebările curioase ale soldaţilor.

Se face o pauză. Sînt numai urechi. Inima-mi bate prosteşte, ameţită, nici eu nu ştiu de ce .

— Băieţi, răspunde ea cu un aer ceva mai oficial, mă cheamă Valentina şi am gradul de sergent.

— Să trăiţi, tovarăşe sergent, izbucneşte vesel un transmisionist. Îl recunosc : e Vasilescu de la grupul de artilerie... un palavragiu... un nesuferit...

Credeam că ea o să se supere de izbucnirea băieţilor, dar Valentina nu s-a supărat, ci a mulţumit politicoasă.

Aşadar o cheamă Valentina !... Valentina !... Mi-ar place să fim singuri pe fir, iar eu să-i spun simplu : Vali.

— „Zefirule", aici „Crivăţul"... Control.

— Control, „Crivăţule" !

— „Zefirule", aş vrea să te întreb ceva...

Tresar. Ce-o fi vrînd şi blegul ăsta de la „doi", de ce nu-şi vede de treabă ? A făcut controlul, gata... Mai pune şi întrebări în afara regimentului...

— „Zefirule" cum arăţi ? Eşti drăguţă ?

E din nou tăcere. Mi se pare că aud inimile tuturor transmisioniştilor din preajmă. În cele din urmă, Valentina răspunde :

— Aşa cum arăt, să ştii că nu sînt de nasul tău...

Izbucnesc în rîs transmisionistii. Rîd şi eu. Doamne, parcă n-am fi pe front.

— „Zefirule", cîţi ani ai ? Întrebarea e a unuia de la branduri.

— „Zefirule", nu-i răspunde ! o sfătuieşte cel de la „Unu". „Mesteacănul" e un afemeiat.

— Băieţi, am nouăsprezece ani !

Sînt un transmisionist „bătrîn", nici cînd însă urechea mea n-a auzit o convorbire mai frumoasă. Aş vrea să-i spun : „Ştii, Vali, şi eu am douăzeci şi unu de ani !"

Trei obuze grele răscolesc pe neaşteptate flancul drept. Cel de la „unu" raportează cu o voce nespus de părintească :

— „Zefirule" să nu-ţi fie teamă. Obuzele au explodat la noi, la „Salcîmul". Nu-i nimic grav. Uite „53" al nostru vrea să vorbească cu „53" al vostru...

— Ţi-l dau, „Salcîmule".

Apoi Valentina n-a mai venit la telefon. A fost înlocuită. Acum pe fir „patrulează" glasul ursuz al sergentului major Tudorache. Am simţit deodată o sfîrşeală în tot trupul. Îi trag un picior lui Filimon, îl trezesc, îi fac un semn că trebuie să mă înlocuiască. Înjură. Cască. Nu-l încîntă schimbul, dar se ridică. Îmi ia receptorul. Iar eu trec în locul lui. Închid ochii şi o simt pe Valentina lîngă mine... îi simt răsuflarea caldă... răsuflarea femeii... a zefirului ...Şi adorm pe locul unde înainte zăcuse cadavrul comandantului.

PATEFONUL

Mă simţeam obosit ca o zi de iarnă în pragul primăverii. Şi mărşăluiam. În noapte, la lumina diabolică a caselor în flăcări. Mărşăluiam dormind în picioare, iar noaptea, mînată din urmă de rotaţia pămîntului, trecea prin noi şi printre noi.

Mă simţeam obosit de parcă aş fi trecut prin toate războaiele istoriei. Şi mărşăluiam dormind în picioare, iar din cînd în cînd mă trezeam zguduit de acel strigăt : „Fereşte picioarele" ! care, trecînd de la un soldat la altul, se transforma de-a lungul coloanei într-o melodie stranie, tulburătoare. Cînd melodia ajungea la mine, o împlineam şi eu cu strigătul meu, ştiind că în clipa aceea trebuie să mă feresc, că sub picioarele mele se cască o groapă sau o baltă sau dracu' ştie ce altceva. Mărşăluiam dormind, strigam „Fereşte picioarele !", ca apoi, să aud ca într-un vis şerpuirea melodiei născută de glasul răguşit al unui soldat necunoscut.

Nu ştiu, visam sau nu, dar în sufletu-mi obosit se aprinse dorinţa de a mă opri şi a asculta muzică... o muzică adevărată... la fel de adevărată ca şi războiul.

Mărşăluiam, ochii-mi erau închişi sau deschişi, strigam „Fereşte picioarele !", săream mecanic peste ceva să nu mă împiedic şi doream să ascult muzică... o muzică adevărată... adevărată ca moartea.

Mărşăluiam, şi gîndurile, fără voia mea, se călătoreau pe toate lungimile de undă în căutarea muzicii. Îmi aminteam de numele unor compozitori celebri, titlurile unor opusuri celebre. Nu-mi aminteam însă de un sunet, de o fărîmă de simfonie... de un motiv odihnitor şi fermecat. Un motiv ! Să-l aud, iar noaptea înconjurătoare să se transforme brusc într-o uriaşă sală de concerte. Să-l aud, iar flăcările ce le văd dănţuind peste case să se transforme brusc într-o uriaşă orchestră.

Mă simţeam obosit ca un om. Şi doream să mă opresc sau să nu mă opresc, dar să ascult muzică... o fărîmă... un motiv. Dar mărşăluiam dormind. Strigam „Fereşte picioarele !", deschideam pentru o clipă ochii, îi descopeream pe cei ai războiului. Apoi, cînd ochii mi se închideau înapoi, gîndurile porneau iarăşi, şi mai năvalnic în căutarea muzicii. Dar căutările mele lăuntrice şi haotice ca o retragere în debandadă, se loveau în neştire de pereţii tranşeelor, de blindajul tancurilor, de cerul avioanelor, (de colivia de foc a războiului). Şi „Fereşte picioarele" rămînea singura melodie pe care o desluşeam şi care plutea deasupra capetelor noastre ca o pasăre binefăcătoare.

Mă simţeam obosit. Şi doream să mă opresc şi să ascult puţină muzică... Atît de puţină cît sclipirea unei stele căzătoare, căci ştiam că mă voi odihni. Apoi, am uitat de această dorinţă. Nu ştiu după cît timp, nu ştiu la ce oră de zi sau de noapte, ne-am lovit de inamic. Din marş, am intrat direct în luptă. Şi oboseala se pierdu în mine ca o amintire neplăcută. Iar dorinţa aceea mică cît un bob de grîu de a asculta muzică fu spulberată o dată cu explozia primului obuz. Bătălia ţinu o zi, sau poate o noapte, sau poate o viaţă, nu ştiu. Ştiu, însă, că după asta noi ne reluarăm marşul. Mărşăluiam dormind. Iar într-un amurg de toamnă, intrarăm într-un sat maghiar, imediat după ce hitleriştii fugiseră. Ni se dădu ordin să ne răspîndim prin casele părăsite şi să ne odihnim. Împreună cu cei din grupa mea intrai într-o odaie devastată. Deodată, zării într-un colţ un patefon. Şi dorinţa de a asculta muzică se aprinse în mine. Mă bucuram de parcă mi-aş fi amintit cum se face dragoste. Mă repezii la patefon ca la o femeie care mă aştepta de mult. Descoperii pe discul patefonului o placă parcă anume pregătită pentru mine.

— Ce ziceţi, băieţi, ascultăm puţină muzică ?

— Cum să nu, mormăiră obosiţi cei din jur.

Îmi pusei arma şi ranita de o parte. Mă lăsai într-un genunchi şi învîrtii manivela arcului. Era bun arcul. Învîrteam şi, ameţit de bucurie, trăgeam cu coada ochiului la tovarăşii mei de arme. Îşi lepădaseră şi ei armele, ranitele şi se întinseseră pe podea, arătîndu-se, astfel, gata să asculte. Iar eu mă simţeam nespus de fericit : patefonul era bun. Îl declanşai cu grijă, discul începu să se rotească,

DOUĂ SCHIŢE
de HARALAMB ZINCĂ

apoi aşezai acul pe liniile negre ale plăcii. După asta, mă aşezai turceşte, îmi încrucişai braţele ca un şcolar silitor şi, instinctiv, închisei ochii gata să trăiesc din plin izbucnirea muzicii. Se auzi mai întîi hîrîitul specific patefonului, apoi sunetele măiestre ale unei viori. Imediat însă sunetele viorii fură acoperite de cîteva hohote de rîs. Deschisei ochii şi mă holbai nedumerit la patefon. Acul smulse din nou plăcii sunetele unei viori, urmate de aceleaşi hohote batjocoritoare. Înmărmurii. Pe măsură ce violonistul încerca un motiv din Paganini, hohotele de rîs închise în placa aceea neagră ca într-un mormînt se înteţeau, deveneau nebuneşti, acopereau cu nişte chiote barbare muzica atît de mult rîvnită.

— Opreşte-l ! urlă cineva la mine.

Nu-l oprii. Mă uitai neputincios la cei din jur. Îi vedeam nu numai obosiţi, ci şi dezamăgiţi de descoperirea mea. În vremea asta, hohotele de rîs continuau să-şi bată joc de violonist.

— Opreşte-l o dată !

Îl oprii cu un gest de deznădejde. Se lăsă brusc o tăcere odihnitoare. Mîhnit ridicai placa şi începui s-o cercetez ca pe o armă secretă. Şi lucrurile mi se limpeziră dintr-o dată. Pe eticheta rotundă a plăcii, scria în limba lui Mozart şi a lui Beethoven : «„Jidanul cu vioara". „Muzică distractivă pentru soldaţii germani"».

...Şi era unica placă a patefonului !

COLOCVIU STUDENȚESC

Activez la două cenacluri literare studențești din București. Este vorba despre cel de la Casa de cultură a studenților („M. Eminescu") și cel de la Facultatea de filologie („G. Coșbuc"). Mărturisesc că în aceste cenacluri literare domină un climat de laborator, de conlucrare și interes comun îndreptat către lucrări de calitate. Cenaclul „G. Coșbuc" își ține ședințele de lucru din două în două săptămîni și se caracterizează prin cultivarea unei atmosfere antrenante, combative și de neîndoioasă sinceritate. Participarea la ședințele cenaclului a tovarășilor prof. G. Ivașcu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, I. D. Bălan, D. Micu, Vasile Sandu și a altora este de un real sprijin și folos tinerelor talente. Cenaclul „G. Coșbuc" se poate mîndri cu cîteva nume noi care promit „altitudini" frumoase. Amintim pe C. Nastac, Victoria Dragu, Șt. Dimitriu, Gheorghe Andrei, Paul Tutungiu, M. Elin. Evoluția unora dintre cei amintiți a început să se oglindească și-n revista „Luceafărul". Un student care merită multă atenție, avînd un deosebit talent, dar care nu s-a afirmat încă suficient în presa literară, este Ion Andreiță. Dotat cu sensibilitate și vigoare, a realizat pînă acum cîteva poezii de reală frumusețe. Ion Andreiță a publicat și în revista „Luceafărul", dar atît de rar încît a trecut aproape neobservat. Văd în el un virtual „nume nou".

Mult, încă mult, are de luptat cu sine însuși Ion Butnaru care, deși publică de mult timp, nu s-a conturat suficient, registrul său de idei fiind însă redus și utilizat pînă la istovire. O sugestie am avea și pentru Victoria Dragu (care, de altfel, își caută un timbru propriu) în sensul că trebuie să renunțe la influența Magdei Isanos.

Constantin Nastac are de luptat cu lungimile și golurile în poezie, umplute cu explicații intelectualiste, adeseori livrești. Ștefan Dimitriu dă de prea multe ori impresia unui sentimental factice. Scrie frumos, acceptabil, dar l-am vrea mai robust, mai profund.

În altă ordine de idei, să amintim faptul că schimbul nostru de experiență cu cenaclul ieșean s-a dovedit a fi de un folos real. Subscriu în continuare la astfel de acțiuni care sînt deosebit de fructuoase pentru tinerii poeți-studenți.

Cenaclul „M. Eminescu", de la Casa de cultură a studenților, are un caracter mai larg, dacă ne referim la numărul și proveniența membrilor, dar rezultate mai puțin convingătoare. Spre deosebire de cenaclul „G. Coșbuc", unde discuțiile au o ținută teoretică superioară, interesantă, aici, la Casa de cultură, se ajunge uneori la infatuări, la discuții lipsite de maturitate, vizînd numai rareori idei majore. Nota apologetică a discuțiilor din unele ședințe nu sprijină cu nimic pe începătorul în ale scrisului. În una din ședințele trecute a citit versuri studentul Florin Rădulescu. Poeziile erau prozaice și atemporale, influențate în rău de poezia „modernă". Luările la cuvînt au ocolit slăbiciunile versurilor.

În general, unii tineri poeți-studenți ezită în explicarea mai clară a universului lor sufletesc. Registrul de fapte, idei și imagini este încă sărac la unii dintre ei. Dar toate acestea nu alcătuiesc aspectul general al cenaclului „M. Eminescu", a cărui activitate s-a concretizat recent într-o culegere de poezii.

Casa de cultură are suficiente posibilități de a organiza seri reușite de poezie. Dar majoritatea întîlnirilor tinerilor scriitori cu cititorii au fost extrem de slabe ; de cele mai multe ori, sala era goală, studenții de la institute și facultăți neștiind de fapt că acolo se citește poezie. Aceste întîlniri, mai bine organizate, ne-ar ajuta foarte mult în verificarea scrisului nostru. Or, e penibil să citești în fața cîtorva tineri care și ei se află poate întîmplător în incinta Casei de cultură. Trebuie înmulțite ședințele literare și întîlnirile membrilor cenaclurilor studențești cu iubitorii de poezie, cu condiția ca asemenea manifestări să fie organizate cu mai mult simț de răspundere.

Am semnalat aceste aspecte ale vieții cercurilor literare studențești, avînd convingerea intimă că studențimea constituie în anii noștri un mediu propice dezvoltării tînărului scriitor (mai ales că azi numai cei lipsiți de voință nu învață !), afirmării și desăvîrșirii personalității sale.

Ion Crînguleanu

Stîngăciile începutului se manifestă mai mult sau mai puțin evident în cadrul cercurilor literare ieșene.

Sinceritatea opiniei tovarășilor săi îl ajută pe tînărul creator, care trebuie numai să aibă curajul de a-și face, ca să spun așa, o radioscopie în public. Studenții ieșeni au înțeles în general care este rolul criticii într-un cenaclu. O ședință de lucru a cercului literar „M. Eminescu" de pe lîngă Casa de cultură a studenților l-a făcut pe un tovarăș scriitor din București, care a participat la discuții, să remarce această atmosferă laborioasă, care a căpătat atribute de fermitate și fervoare atît în ceea ce privește creația artistică a membrilor cercului cît și discuțiile purtate.

Un alt cerc literar studențesc este „N. Labiș", aparținînd facultății de filologie. Are un caracter mai teoretic, ca urmare a unui contact mai strîns cu cadrele didactice, ceea ce facilitează o atitudine mai autocritică a tînărului poet-student față de lucrările sale. Tovarășul lector Al. Husar dă indicații de măiestrie, fiecărui începător, atît în ședințele de lucru, care se țin o dată pe săptămînă, cît și în pauze, după orele de specialitate.

La cele două cercuri, participă cam aceiași membri. Din această cauză s-a pus de mai multe ori, pe bună dreptate, problema contopirii tuturor forțelor într-un cerc puternic. Ceea ce este interesant e faptul că participarea la discuții e unanimă, în ambele locuri. Deosebirea e că cercul literar „M. Eminescu" e mai apropiat de revistă, fiind sub directa îndrumare a secretariatului filialei, prin tovarășul H. Zilieru, iar cercul „N. Labiș" este mai apropiat cadrelor didactice din Universitate.

Lupta pentru consistență în poezie se manifestă din plin în discuții pline de entuziasm, dar și prin rezultatele acestor discuții. Poeți apreciați de cenacliști (Laurențiu Ciobanu, Adi Cusin, Carmen Tudora) s-au făcut cunoscuți deja prin poezii care au văzut lumina tiparului. În cenaclurile studențești din Iași s-a luat atitudine împotriva tendinței spre un simbolism extravagant, fără adîncirea semnificației realităților descrise (vizibilă cîndva la Adi Cusin), față de facilitatea, lozincardă (ce-i drept, mai puțin întîlnită în ultimul timp, dar prezentă la Ion Chiriac, de pildă), ca și față de folosirea unor formulări stufoase și grandilocvente. Aglomerarea de imagini care duce la diminuarea emoției se întîlnea frecvent în poezia mea dintr-o anume perioadă. Poezia devenea în acest mod rece, „construită". La alți colegi, precum Cezar Ivănescu și Laurențiu Ciobanu e necesar, de asemenea, un mai sever autocontrol. Conventionalismul, idilismul „propriu ieșan", și din ce în ce mai puțin „ieșan" — căruia din păcate „Iașul literar" i-a făcut cîndva concesii — se pierde o dată cu definirea particularităților stilului individual.

În curs de a se defini mai bine ca individualități distincte, poeții cei mai dotați din cadrul cercurilor literare studențești ieșene, din care mi-am ales în mod special exemplele negative, tocmai pentru că exigențele sînt mai mari în cazul lor, manifestă posibilități multiple de a comunica în imagini ceea ce sensibilitatea lor selectează din realitatea înconjurătoare. Ajutorul pe care ni l-ar putea da revista „Iașul literar" este necesar tocmai în acest sens. Contactul cu revista ar putea fi mai strîns prin participarea secției de poezie la ședințele cenaclului facultății de filologie. Tovarășul F. M. Petrescu, care reprezintă această secție, nu a venit însă decît o singură dată în doi ani la o astfel de ședință. Poeziile propuse de H. Zilieru și M. R. Iacoban, din partea conducerii cercului literar de la Casa de cultură, nu sînt întotdeauna operativ discutate, ceea ce dă naștere la nemulțumiri. El însuși tînăr, responsabilul secției de poezie nu a răspuns tinereții celor din cenaclurile studențești — și de aici o oarecare distanță, pe care fiecare o judecă cum vrea.

Mariana Costescu

În afară de „Luceafărul", o serie de alte reviste („Tribuna", „Scrisul bănățean", „Iașul literar") numără, printre colaboratorii lor, și studenți. Socotesc însă că acestor tineri scriitori-studenți le-ar sta la fel de bine dacă s-ar grupa cu mai multă rîvnă în jurul gazetei lor „Viața studențească". Prin intermediul unui număr din aprilie al acestei publicații ne-a parvenit știrea că la Cluj s-a luat inițiativa formării de cenacluri literare pe lîngă fiecare facultate. Cu toată părerea redacției că activitatea creatoare ar deveni astfel mai vie, faptul în sine poate prilejui și observația că în felul acesta se ajunge la dispersarea forțelor unui cenaclu puternic, aflat sub îndrumarea eficientă a unei redacții, a unor scriitori cu experiență. Oare participarea la cenacluri mici, în care echilibrul forțelor critice este diferit, folosește mai mult ? Nu se poate găsi o modalitate ca în cenaclurile din centrele universitare, contribuția „Vieții studențești" și a subredacțiilor ei să fie mai pregnantă, mai susținută ?

Pînă acum aportul acestei reviste în direcția promovării de tinere talente mi se pare meritoriu, deși se impune o lărgire a sferei tematice publicate, ca și a preocupării pentru mai multe genuri. În primele opt numere pe anul acesta se face simțită lipsa prozei, cinci dintre ele (1, 2, 5, 6 și 8) avînd sectorul beletristic ilustrat numai prin poezii. Credem că eforturile redacției trebuie îndreptate mai susținut spre promovarea talentelor și din alte centre studențești întrucît dintre cei 12 poeți publicați anul acesta numai doi sînt din provincie (N. Dolîngă — Timișoara și Mariana Costescu — Iași). Recentul concurs literar al revistei, dacă va fi urmărit cu simț de răspundere, poate aduce revelația unor „nume noi" care se pregătesc cu modestie și răbdare să-și facă intrarea în poezie, prin cine știe ce săli, amfiteatre și cămine, în institutele și facultățile patriei.

Grigore Popescu

În facultatea noastră se scrie mult — și mai ales poezie. Numeroase nume care s-au afirmat în ultimii ani sînt legate de cenaclul „George Coșbuc" de la Filologie (București). Zilele trecute o studentă de la Politehnică îmi povestea că a decupat din **Viața studențească** o poezie semnată de un poet al facultății noastre și a pus-o în carnetul de studentă, pe care-l poartă mereu cu ea. „M-am găsit în această poezie, o citesc și-mi dă putere". Cred că așa trebuie să fie toate poeziile noastre, cîntece mobilizatoare ale timpului nostru. Aceasta e sarcina noastră cea mai de seamă. Lucrînd la alcătuirea unei plachete de versuri, dedicată centenarului Universității, am văzut cît de puțină poezie despre studențe se scrie. Există cîteva motive banalizate prin repetare : biblioteca, sala de curs de unde vom pleca în lumea largă să ducem torța cunoștințelor noastre, vacanțele, uneori munca patriotică și cam atît. În lumea studențească se dezvoltă însă conflicte etice, există probleme specifice ei și specifice întregii noastre epoci. Despre aceste lucruri a scris Labiș. Trebuie să continuăm.

Venit de la Hunedoara, Victor Nița aducea un timbru plin de elan și prospețime. E firesc ca lui să-i pretindem mai mult decît a dat pînă acum, iar „Luceafărului" să-i sugerăm să-l publice mai des.

Discuțiile duse de studenți în cenaclul nostru mi se par la un nivel mai scăzut decît cel care ar trebui să fie în mod normal la o facultate de filologie. Cauza rezidă în faptul că unii dintre vorbitori caută nu atît să vină în ajutorul celui care a citit, cît să se evidențieze pe sine. Luări de cuvînt substanțiale mi se par cele ale Roxanei Butnariu și ale lui Nicolae Nicolae. În mijlocul nostru se află la fiecare ședință tovarășul lector I. D. Bălan și tovarășul asistent Sandu Vasile. Participarea altor cadre didactice e sporadică. Cred că participarea lor la cenaclu ar trebui să devină un fapt obișnuit.

Mi s-a părut bine venită inițiativa „Contemporanului" de a publica pagini de poezie studențească. Din păcate pînă acum au apărut numai două astfel de pagini, nereușind să cuprindă întotdeauna cele mai reprezentative creații ale poeților-studenți. Ar fi bine ca inițiativa să fie continuată și de alte reviste.

După cum dovedește planul de lucru, la cenaclul nostru există multe intenții bune, încremenite însă în acest stadiu. Trebuia să vizităm întreprinderi și gospodării colective. Deocamdată însă membrii cenaclului se documentează singuri, pe șantierul Institutului de arhitectură, din vecinătatea facultății sau se străduiesc să-și amintească momente de la munca patriotică (nu e rău, dar insuficient). Participăm la unele seri culturale care se țin la Universitate cu diferite prilejuri. În facultate există suplimentul literar al gazetei de perete „Flacăra", a cărui apariție e primită de fiecare dată cu interes. Se publică periodic poezii, schițe, articole de critică, scrise de membrii cercului literar. Între intențiile noastre, una frumoasă și așteptată era întîlnirea cu poeții-studenți din Cluj, dar, spre părerea noastră de rău, acest obiectiv mai vechi nu s-a realizat încă.

Victoria Dragu

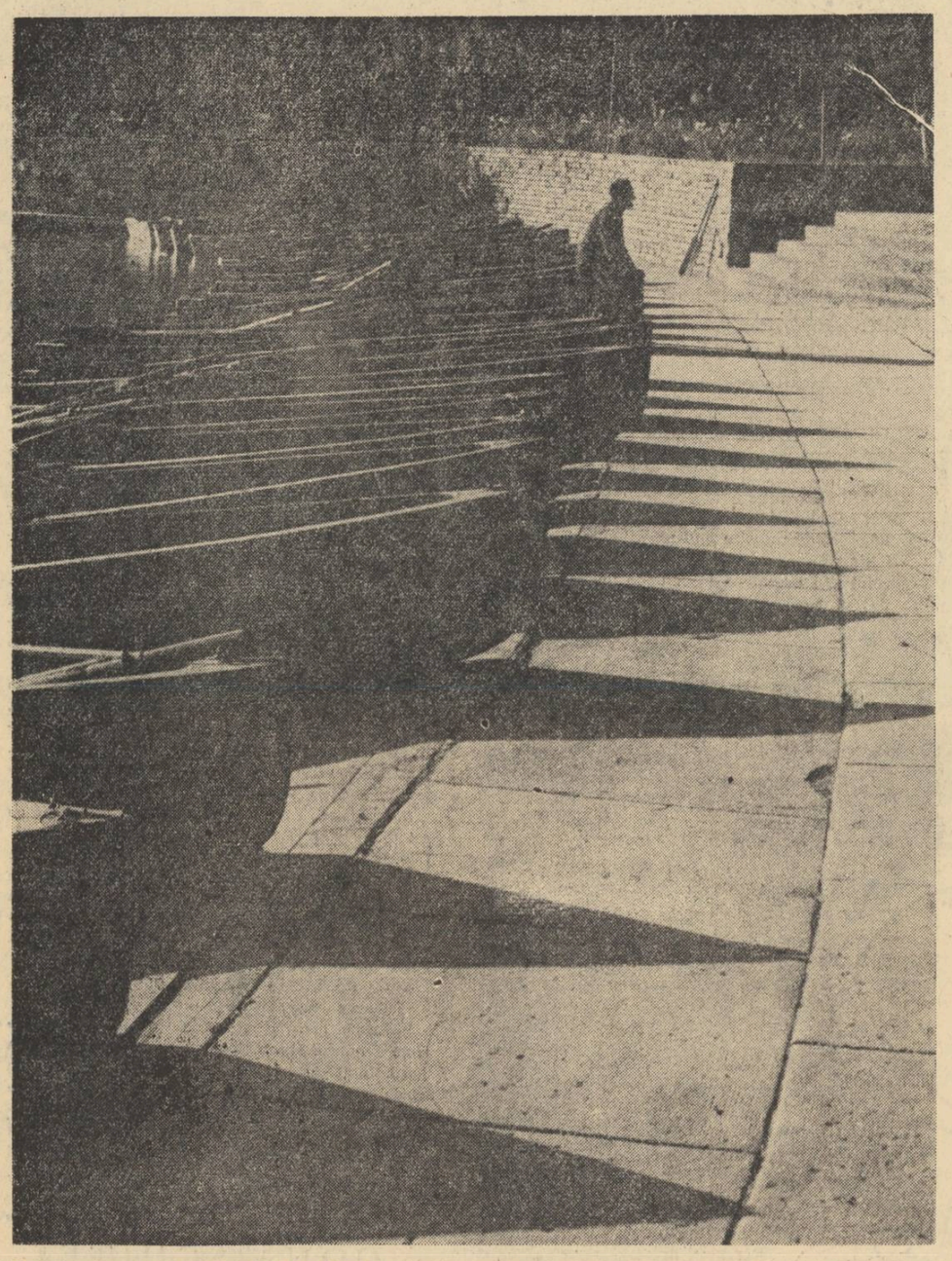

Fotografia de ARCADIE PERCEK

ÎNCEPUTURI LIRICE

O culegere lirică a studenților nu poate avea decît amprenta optimistă a vîrstei, elanurile și candorile adolescenței. „Dialectica zborului" are aceste calități și constituie o dovadă că Cenaclul literar „Mihail Eminescu" al Casei de Cultură a studenților din București, e un teren unde, cu îndrumarea necesară, se pot afirma tinere talente. Aș începe în primul rînd cu Ion Crînguleanu care este și autorul unui recent volum de versuri în colecția „Luceafărul". Cele trei scurte poeme („Despărțire", „Poeții facultăților", „Sesiune") sînt expresia clară a emoției deși păstrează un caracter de circumstanță. Ion Crînguleanu a scris versuri cu mult deasupra celor publicate aici, și ele există în volumul de care aminteam. Nu e mai puțin adevărat însă că în „Dialectica zborului" tînărul poet are un gest firesc pe teme caracteristice vieții studențești. O poezie rotunjită în jurul unei singure imagini este cea intitulată „Poeții facultăților" : „Fiecare din noi sîntem visători ; de la un an la altul mai sensibili cîntăm... / Institutul e vasul cu sute de scări... / Și navigăm către oameni, / Navigăm, navigăm..." Fără grandilocvență, fără balast descriptiv, Ion Crînguleanu comunică sentimentul atît de caracteristic epocii noastre, acela că poetul, eroul liric trebuie să fie mesagerul celor mai înflăcărate idealuri umane.

În culegerea „Dialectica zborului", figurează și alți poeți, pe care i-am întîlnit în ultima vreme din ce în ce mai des publicați în presa literară. Gabriela Melinescu este dintre aceștia, și trebuie să ne exprimăm regretul că apare cu prea puține versuri față de Victor Mașek, de pildă. Tînăra poetă are fără îndoială nota ei aparte, un timbru din ce în ce mai distinct și anunță o evoluție demnă de toată atenția. „Trenul" și „Uvertură sportivă" sînt poeme care ar putea intra într-o culegere a tinerilor poeți alcătuită din unghiul celei mai severe exigențe. Ca și la Ion Crînguleanu, afirmarea simplă, fără podoabe inutile, izbutește să transmită fiorul autentic. Un alt nume din această culegere mai reține atenția. E vorba de Mariana Filimon care, în „Mărturisire", trăiește intens și exprimă limpede sentimentul tînărului contemporan cu marile izbînzi în cucerirea Cosmosului. În „Cîntecul zidăriței" catrenul final este de o stridentă banalitate, anumite platitudini existînd, din păcate, și în restul poemului : „Îmi flutur plete-n vînt", „Niciodată trupul meu nu a fost atît de integru..." etc. Totuși, Mariana Filimon credem că vestește un talent care uneori articulează locul comun cu ingenuitatea că se exprimă cum nu se poate mai personal. Nu putem restrînge numai la atît meritele culegerii. O oarecare îndemînare a versului întîlnim și la Mihai Elin sau Victor Mașek. Numai că ansamblul acestui bilanț liric pune în evidență o anumită cedare în fața versului rece, convențional, așternut pe hîrtie după criterii cam simplist didactice. Așa se explică de ce, bunăoară, dacă suprimi unele nume, a căror înșiruire e de prisos, și citești producțiile respective în continuare, le poți atribui unui singur autor. Lipsește prin urmare glasul propriu, unda de emoție reală care să transmită mișcarea fluidă a ideii. Tonul retoric, violent retoric, elimină posibilitatea sentimentului intens, firesc la poetul tînăr înclinat către confesiunea vibrantă. Pentru ilustrarea acestor deficiențe, culegerea „Dialectica zborului" nu duce lipsă de exemple, dimpotrivă — le oferă cu prea multă generozitate. Nicolae Dragoș semnează cîteva rînduri „În loc de prefață". Cititorul, în mod firesc, așteaptă să afle criteriul selecției, modul de lucru al cenaclului pentru promovarea celor mai talentați. Aici sînt însă numai și numai generalități, fără nici o — fie cît de timidă — încercare obiectivă de apreciere a celor incluși în cuprinsul culegerii. Ar fi fost cu mult mai interesant ca acest „cuvînt înainte" să schițeze opinii, altfel nu reții decît modul fastidios de a vorbi despre activitatea lirică din cenaclul „Mihail Eminescu".

Spuneam că locul comun apare deseori. Viciul cel mai neplăcut nu este însă acesta, ci, uneori, incoerența, înșiruirea naivă de versuri între care nu descifrezi legătura cea mai firavă. Maria Tudor Munteanu semnează două poezii. Cu ele se încheie culegerea, și lasă gustul improvizației infantile. Cităm numai începutul cu înrudiri de șaradă : „Tata a fost un poem frumos / cu început și sfîrșit... / Cine l-a scris apăsat, cu cărbunele neascuțit / Și-n loc să șteargă a tăiat / De-a rămas sufletul tatei / Ca o stea scrijelat ?" Prezența în culegere a unor astfel de încercări nedumerește. Iată acum și finalul : „Tata a fost un poem frumos cu-nceput și sfîrșit... / De la capătul foii înapoi spre-nceput / L-am citit / Pietrele și vîntul i-au umplut viața... / Poate de aceea n-am plîns / Cînd n-am găsit poemul lui / Dimineața." Dar pînă aici, cu evidente eforturi de sintaxă, Maria Tudor Munteanu vrea să dea un contur biografic. Chiar un neinițiat, simplu amator de lecturi lirice, simte producția calpă, lipsită de o elementară coerență a notațiilor. E surprinzător că au putut fi trimise la tipar astfel de versuri, cu atît mai mult cu cît culegerea „Dialectica zborului" cuprinde și mărturii de real talent. O încurajare grăbită ajunsă în matrița tiparului implică răspunderi sporite. Deocamdată, în ciuda carențelor semnalate, considerăm utilă apariția culegerii „Dialectica zborului", dorind în același timp ca pe viitor selecția să se facă mai atent, la nivelul exigenței artistice, singura indicată să orienteze pe un drum fertil tinerele talente.

Liviu Călin

Din agenda cenaclului „Nicolae Labiș"

Seara de marți 23 aprilie a fost dedicată prozei. La început, tînăra debutantă în revista „Luceafărul" Ana Barbu a citit schițele „Plicul" și „Portretul".

Ținînd seama de unele păreri contradictorii, discuțiile au fost deosebit de vii, concluziile subliniind realele calități de care dispune tînăra prozatoare. Au luat cuvîntul Gica Iuteș, Milică Stan, Lucian Petrescu, Fănuș Neagu, Nicolae Velea, Nina Cassian, Dr. Ivănescu, Roxana Butnariu, George Radu Chirovici, G. Colfescu, Maximilian Novicov, A. Tănăsescu și Al. Oprea.

Deși finalul schiței „Plicul" cade în abstract, rezolvarea conflictului etic fiind căutată pe un plan exterior reacțiilor eroinei, schița rămîne interesantă și inedită prin sensibilitatea cu care autoarea explorează universul sufletesc al adolescentei Marina. Folosirea celor două planuri paralele Marina — sculptorul, bunul simț al nuanțelor și amănuntele semnificative servesc ideea artistică și, cu toate că ea nu este reliefată pînă la capăt, dezvăluie o stăpînire indiscutabilă a mijloacelor genului scurt. Pentru elementul etic în concepția de viață a eroilor săi pledează Ana Barbu și în schița „Portretul", unde subiectul e salvat de un anume schematism „al lucrurilor deja spuse" datorită unghiului de vedere nou, exprimat de autoare. E adevărat că personajul Adina suferă de convenționalism, Ana Barbu trebuind să meargă mai în adînc cu argumentele, care dezbat teza propusă de la început : apropierea artistului de viață. Această recomandare privește și creația de viitor a tinerei prozatoare care trebuie să dovedească mai mult curaj în abordarea acelor teme mai strîns legate de realitatea contemporană.

★

În continuare, lectura fragmentelor din romanul lui Nicolae Breban, în ciuda stilului grăbit, plin de improprietățile datorate febrilității primei redactări, s-a bucurat de aprecieri.

Fragmentele citite, făcînd parte dintr-un roman din viața muncitorilor dintr-o uzină în preajma anului 1950, aduc în prim plan doi dintre eroii principali : Cupșa, cu mentalitatea lui de țăran, (care vine la uzină să cîștige „niște bani") și Chilianu, muncitor comunist, cu experiență, care va acționa asupra conștiinței lui Cupșa. Nicolae Breban dovedește în primul fragment putere de observație, gust al culorilor violente, rupte direct din realitate, stăpînește adesea arta amănuntului, știe să creeze atmosferă. Ilustrative în acest sens, scenele care se succed în baraca-dormitor dau uneori intensitatea unui film mut de bună calitate. Dacă putem prevedea perspectivele care se deschid în fața lui Cupșa, transformarea lui viitoare, în pasagiile în care Chilianu îl duce să-i arate uzina, Nicolae Breban operează cu o viziune reportericească. Monologul lui Chilian apare artificios, subminat de un ușor retorism. Romanul se anunță a fi interesant, urmînd ca pe parcurs prozatorul să-și revadă unele exagerări stilistice, să înlăture unele deficiențe care ar putea să facă din Chilianu un personaj linear.

Au luat cuvîntul : Pandele Badea, Traian Bădulescu, Matei Călinescu, Rodica Iulian, A. Tănăsescu, Fănuș Neagu, Nicolae Velea, Maximilian Novicov, D. Arie, I. Calovia, Nichita Stănescu, Al. Oprea, Tudor Ursu, Nina Cassian și Eugen Barbu.

S-a observat însă, pe parcursul discuțiilor unele exerciții apologetice la proza lui Nicolae Breban, în contrast vizibil cu criticismul unora, în aprecierea celor două schițe ale Anei Barbu.

Întîlnire cu colaboratorii

Secția de poezie a revistei „Luceafărul" a invitat la redacție, sîmbătă 27 aprilie, tineri poeți din București și provincie pentru a continua unele discuții despre poezie, de data aceasta pe linia colaborării nemijlocite cu redacția.

Din partea conducerii, I. D. Bălan a subliniat dorința revistei de a primi la redacție poezii cît mai încărcate de viață, poezii care să răspundă cerințelor majore ale tineretului. Poeții prezenți (în număr de peste 30) și-au spus părerea asupra versurilor publicate în „Luceafărul", au făcut propuneri pentru definitivarea planului de perspectivă al secției, s-au angajat să trimită redacției poemele sau ciclurile de poezii pe care le au în lucru.

Vom face loc, la începutul rubricii noastre, versurilor ce îndreptățesc speranțe în dezvoltarea literară a autorilor, aflați, cei mai mulți, în perioada primelor căutări. Publicarea conține și strîngerea prietenească de mînă, la început de drum.

PARTIDUL MEU Mi-e dat să umblu drumuri neumblate, / — Cu tine n-o să-mi pară-atît de greu / Căci drumul tău e veșnic drumul meu, / Și-n toate călăuză-mi ești, în toate. / / Cuvîntul tău e spada ce mi-ai dat, / Și-n mîna fiecărui puț o spadă. / În zări, senin, începe să se vadă / Peste talazuri țărmul meu visat. / / Și vor sosi în portul tău de aur / Atîtea nave-n zori, și-n orice navă / Stindardele izbînzilor, purtate / Prin vijelii, cînta-vor imn de slavă.

AMFORA Mi-e amfora inimii plină / De cîte-am visat și-am trăit / Omule, vino și-nchină Cît fierbe încă vinul vrăjit. / Și dacă pe fundu-i, leșia / Se-adună și arde mai tare, / E semn că lăsat-am și lacrimi, / Fărîme de lut, și sudoare.

Titus Andronic

PERFECT SIMPLU... Chiar acum coborîi / Din racheta Marte-Pămînt, / Pe-o adiere astrală de vînt. / Și, ca să nu viu cu mîinile goale, / Ți-adusei papirusul viselor tale. / L-am găsit în muzeul cu noutăți / Al planetei Marte, / Printre cele mai noi și mai frumoase cărți. / Criticii marțieni spun că este / Un nemaipomenit gen de poveste. / Iată, ți l-am adus, / După ce, curios, l-am tradus. / În semn de omagiu / Îți dăruiesc această carte : / „Biografia planetei Marte". / Citește-o și dă-o mai departe, / Pe aripi de cînt, / Frate Pămînt !

Ion Dumitru- Șirna

CUNOAȘTERE De fiecare lucru mi-apropii mîna lin / Și-n podul palmei aspre se-nscrîu, adînc, contururi. / Așa îmi este firea, și-n gestul meu, de-a pururi, / Rîvnesc la dăruire și uit să mai revin. / Rămîn, astfel, în lucruri de fiecare dată, / Și urma mîinii mele, întipărită-n drum, / Sădește rotunjime în toate, după cum / Și-n palma mea rămîne o lume adunată.

Constantin Călin

LIMITĂ Se-aude zgomot de copită / Și-n lături zări mi se desfac / Cu-atîtea bucurii ivite / Fac ape, puiți și stele fac. / Țîșnesc mereu din inerții / Și calc pe legile oprite. / Mai poți tu, oră, să mă tii / În dansul tău de circuite ?

Constantin Știrbu

Tiberiu Cristescu : De la d-ta cerem mai mult, tocmai pentru că ai mai fost publicat de revista noastră. Întreruperile sînt cîteodată rodnice, dar d-ta ai reînceput să scrii prin a „prozaiza", pe de o parte, și prin a „poetiza", pe de alta. Unele imagini sînt prea căutate, artificiale : „Ziua s-a desfăcut în două / Ca o imensă portocală. / Amurgul păsind cu labe de rîs / Atent urmărește desprinderea verticală / A soarelui". Portocala lîngă „labele de rîs' este cu totul nelalocul ei ! Apoi, lîngă aceste prețiozități, exprimări fără vreun contur, prozaice. Fă-ne să simțim și sensul dar și parfumul drumurilor despre care ne vorbești în scrisoare.

Ion Marin Turcu : Prea multe neclarități dar, printre ele, se disting cîteva imagini interesante. Ceea ce înseamnă că trebuie să depui eforturi susținute pentru obținerea clarității. Ce se poate înțelege poetic vorbind, din strofa : „Nici o garoafă n-a înflorit singură — / aburul sufletului meu le-a deschis ; din orice unghi de privire li-s / hrană și lingură". Primele două versuri deschid un drum pe care d-ta ți-l baricadezi imediat. „Aburul sufletului' este o încercare de a exprima diafanul și „din orice unghi de privire" sună, deci, de-a dreptul potrivnic. Iar „hrana și lingura" aduc o nedorită notă de vulgaritate. O garoafă hrănită cu lingura ! Rezultatul : versurile se anulează între ele.

POȘTA REDACȚIEI

Ioan Oros : Deocamdată sînt acoperite de stîngăcii datorite, în cea mai mare parte, lipsei de lectură. Sînt scrise și în grabă. Repetițiile sînt bune numai cînd joacă un rol în sublinierea ideilor. Dar ce rost are, de exemplu, să spui : „Vîntul hăulind necontenit / Stropii în ferești îi bate / Peste satul adormit / Năpraznic ploaia se abate", după ce ai spus de la bun început : „Și ploile de primăvară au început / Să cadă-ntruna". După ce „cad întruna" nu se mai pot „abate" ! Și mai supărătoare sînt versurile ca „Ne-ncetat fără popas" etc. Se poate și „ne-ncetat, dar cu cîte un popas" ? Fiecare cuvînt trebuie să aibă o justificare. Recitește, sub acest aspect, tot ceea ce scrii și, bine înțeles, mai trimite-ne.

R. A. Strîmtu : Multe locuri comune, sleite de orice vlagă poetică : „frămîntînd un vis", „plecat pe-a gîndului vioară" etc. Ce înseamnă „să smulg din timp un cît de mic revers" ? Poate dorința de a învinge ireversibilitatea timpului, dar exprimarea d-tale este improprie. Sau din grabă, sau din dorința de a complica lucrurile, versurile ies confuze. Vrei să spui : Cioplind în stîncă, văd țîșnind scîntei roșii. Versul este însă chinuit : „Din cînd în cînd, scîntei mai roșii ies / Spărgînd în stîncă". Scînteile sparg stînca ? Oricît de personală ar fi topica unui scriitor, ea trebuie să respecte, totuși, topica firească a limbii. Trebuie să exersezi mai stăruitor.

Toma Doru : „Tu știi ce vorbă este ieri ?" este transcrierea aproape exactă a unui cunoscut vers arghezian. Dacă, pornind de la el, vrei să scrii o poezie, se cer folosite măcar ghilimelele. În celelalte poezii abundă neclaritățile. Iată, de exemplu, finalul din „Poezii" : „Tu nu scazi sau aduni. De-au fost și de-au plecat / Știi doar, cîndva, că-n piept te-au înțepat / S-au dus de-abia născute... te-a durut. / La focul tău s-au adunat scîntei, sau s-au scăzut ?" Cîteva întrebări : Cui i te adresezi ? În versul al doilea este „te-a" sau „te-au" ? Scînteile se adună „la" foc ? Crezi că sună bine „sau s-au" ? Și, mai ales, care este sensul versurilor ?

Constant Rădițoiu : Este foarte rău dacă d-ta socotești că versurile acestea reprezintă un adevăr : „Ceea ce-i măreț va dispare / Ceea ce-i sublim va cădea / Și nu va rămîne decît femeia / Goală / Și dragostea. / Speranțe naive vor muri / Visul de primăvară se va spulbera / Și nu va exista decît creierul / Sîngur / Și iarna / De ce ?" Ne întrebăm și noi : de ce ai ajuns să gîndești astfel ? Pentru că, te asigurăm, ceea ce e măreț nu va dispare, și ceea ce e sublim nu va cădea. Are și teribilismul o limită.

Dorel Sumănaru : Reținem catrenul „Inscripție" : „Am să încing Pămîntul c-un lanț după mijloc / O să mi-l urc în spate și o să-ncep să joc. /Grozav o să-l mai scutur, de-a pururea să-l scap / De toți ce pe-a lui scoarță se plîng că nu încap". Imaginea are o anumită vigoare și o densitate demnă de remarcat. Este de dorit mai multă atenție la „mărunțișurile" de exprimare. „Lanțul" nu este tocmai indicat. Prea mulți „o să". N-ar trebui „de-a pururea", ci „pentru totdeauna". Nu se spune „de toți ce", ci „de toți aceia ce", sau „de toți cei ce". Dar acestea le poți prea bine observa și singur.

Petre Popa : Există și o poezie construită din elemente prozaice, dar la d-ta efectul este neintenționat, deci strident. „Sînt prea în vîrstă să te mint / Sau anii tăi prea fragezi sînt" sună, într-o poezie de dragoste, ca o discuție despre starea timpului la mijlocul unui concert. Astfel de formulări sînt multe în poeziile pe care ni le-ai trimis. Și ce idee este aceea de a hrăni viselе cu... hormoni ? Comentariile în versuri la psalmii arghezieni sînt palide.

H. Ovidiu : Un singur vers grațios : „Să ne rîsipim, ca ploaia, printre oameni". Incolo, neglijențe și idei baroce. Oricît de pătimașă ar fi o sărutare, din ea nu se pot naște hidrocentrale și blocuri. E o imagine neserioasă.

Dan Tuțescu : Este bine că te preocupă poezia populară, dar efectele sînt, deocamdată, invers proporționale intențiilor : „În mlădioase vițe / Flăcăii văd cosițe / Sînt tulai, tulaj mîndre mă, Is chipeșe, no bade ia. / La umbră sub plete, / Is flăcăi și fete". De-ar exista măcar o logică !

T. A. Crișeanu : Fără îndoială, se simte un oarecare progres. „Cuvintele" sînt un bun exercițiu de concentrare : „Și oceanul, oricîtu-i de mare, / Dă vamă de apă căldurii solare. / Și scoarța Pămîntului, oricîtu-i de groasă, / Nu poate opri lava incandescentă să iasă. / Dar voi, cuvinte cu sensuri depline, / Veți opri văpăile aprinse în mine !" Credem că ești pe un drum bun.

Viorica Mureșan : Reversificare de locuri comune : „Cot la cot cu primăvara / Ne întrecem în frumusețe" etc. D-ta pui atomul să vorbească într-un limbaj cam copilăresc : „Mă aflu la o răscruce dintre război și pace / și-mi aștept omul, stăpînul, să mă îndrepte, căci multe pot face. / În buzunarul meu se află cheia multor secrete : / pot fi al vieții constructor, dar pot fi și a morții pecete... / Vreau mintea savantului ca un arcuș atingînd corzile din inima mea, / pentru progresul/ omenirii să mai inventeze ceva". Nu, în felul acesta nu se poate crea poezia.

Titus Andronic : Am ales două dintre poezii. Celelalte sînt fie variații pe aceleași teme, fie mai stîngace. Catrenele se numesc astfel pentru că au patru versuri. Inovația catrenelor de cinci sau șase versuri ni se pare cam bizară. Uneori ești furat de cuvinte „poetice", adică pur și simplu de sonorități. Ce înseamnă „havaiane florentine ? Oare havaiana este un instrument muzical specific Florenței ? Dăruie fiecărui cuvînt măcar o clipă de atenție. Și mai trimite-ne.

Ion Dumitru Șirna : În fiecare poezie este cîte ceva demn de subliniat. Am ales „Perfect simplu" deoarece ni s-a părut mai precis conturată. Ferește-te de banalități ca „albul fraged, vis de crin" și, cînd utilizezi rima, fii mai sever cu d-ta însuți.

Constantin Călin : Nu este cazul să fii descurajat ! Poezia nu se poate realiza minut de minut. Insuccesele poetice au și ele partea lor de contribuție la realizările ulterioare.

Constantin Știrbu : Prea multe poezii închinate poeziei. D-ta ai posibilitatea să cunoști îndeaproape poezia vieții, și deci s-o și scrii. Se simte nevoia de lecturi temeinice. Mai trimite.

M. Atanasiu : Soluțiile sînt prea simple : „Dalta șlefuiește piatra. / Sfredelit, cărbunele se farmă. / Betonul curge..." Sau : „Obrazul — pîine caldă. / Ochii — cărbunele adînc din mină, / părul — spic de aur, / glasul — strună de vioară, / mîinile — comoară". Este un fel de contact timid cu metafora. Mai mult curaj și, bineînțeles, renunțarea la locul comun.

Marin Negoiță : Uneori, versurile sînt prea contorsionate : „Palmele tale, / Ce-mi mîngîie fruntea / Colorată / De razele zborului, roșii — / Palmele tale — / Binefăcătoare aleanuri..." Nu se simte lipsa predicatului ? Și, apoi, aleanurile pot fi și rău-făcătoare ? În „Cosmonauta" sînt și versuri bune, dar nu este de loc clară imaginea centrală.

Mihu Dragomir

ANDRONE ȘI CEILALȚI

NICOLAE MĂRGEANU

Desen de EUGEN MIHĂESCU

Nu observasem cînd a intrat băiatul acela ce stătea acum lîngă ușă, lipit de perete. Nici ceilalți nu-l luau în seamă. Înțepenise acolo, de cine știe cînd, izolat, întunecat la față, cu o privire ostilă. De altfel, în biroul comitetului de întreprindere, numai cine nu voia nu intra, și cîte unii, văzîndu-l pe președintele sindicatului ocupat, renunțau și plecau fără să mai dea măcar bunăziua. Ușa era veșnic dată de perete și pe scara de metal care cobora direct în hală era forfotă ca pe Șase martie.

N-ar fi trebuit, prin urmare, să mă surprindă prezența în birou a tînărului de șaptesprezece, optesprezece ani, — rămas, din timiditate credeam — mai la o parte și așteptînd momentul prielnic să i se adreseze lui Zamfirescu, președintele, dacă n-ar fi fost în înfățișarea lui ceva care te făcea să-ți pierzi pe loc buna dispoziție. Își muta privirea de la unul la altul, uitîndu-se dintr-o latură. Încleștase fălcile, și oasele maxilarelor proeminente, ca de cal, îl urîțeau.

Poate fiindcă îmi surprinse privirea nedumerită îndreptată asupra lui, se urni de lîngă ușă și înaintă cîțiva pași spre masa lui Zamfirescu. Dar, acolo, înțepeni iar, cu brațele slăbănoage prelinse pe lîngă corp, și nici acum ceilalți nu-i dădură importanță. Erau toți foarte veseli — glumeau pe socoteala lui Androne, un muncitor fruntaș, șef de brigadă la laminoare, pe care Zamfirescu îl înștiințase cu puțin înainte că-i fusese repartizat un apartament într-un bloc ; Androne urma să se căsătorească, și, vorbind și de însurătoare și de noua locuință, făceau spirite Zamfirescu și ceilalți, vreo patru sau cinci muncitori, laminoriști și ei. Glumele erau cam răsuflate și unele întreceau măsura.

Androne, un bărbat de vreo treizeci de ani, înalt, bine legat, cu părul blond, cu o figură deschisă, plăcută, era în momentul acela prea fericit ca să se supere și să riposteze, altminteri, îl știam destul de ascuțit la limbă. Zîmbea vag, cu încîntare, ochii verzi îi rîdeau. Luați-mă voi în balon, spunea parcă zîmbetul lui, dar fata mea pe mine mă iubește, ce știți voi... Și-o să mă-nsor cu ea, și uite că aveam și casă... În stînga lui Androne, la un metru, stătea țeapăn băiatul ascultînd încruntat, negru la obraz, fără să clipească, glumele și rîsetele. În sfîrșit, se îndură Zamfirescu de-l văzu.

— Cu mine ai treabă, tovarășe ?

Întrebarea lui Zamfirescu le atrase atenția și celorlalți asupra tînărului. Îl măsurară întîi mirați, apoi am observat, la toți, aceeași reacție ca la mine : rînd pe rînd, se posomorau, de parcă îi apucau durerea de măsele.

— Dumneavoastră ați spus la casierie, vorbi tînărul cu un glas uscat și trăgînd vorbele, dumneavoastră ați dat dispoziție să nu-mi plătească salariul ?

— A ! făcu Zamfirescu. Tu ești Boroșteanu Gheorghe ?

Tînărul îl privi drept în față.

— Eu.

Zamfirescu se făcu roșu. (M-am întrebat, după aceea, de ce. Nu de mînie, fiindcă totodată își ferise ochii. Cred că, om cumsecade, președintele de sindicat avea oroare de discuțiile penibile de soiul celei care urmă și, de aceea, se fisticise pur și simplu în fața mucosului acela). Trase un sertar al biroului și se făcu a căuta ceva. Enervat, trînti sertarul.

— Ascultă, zise, a fost ieri mamă-ta pe-aici...

Boroșteanu aștepta urmarea.

— Ascultă, reluă Zamfirescu, ce mama dracului faci tu cu banii ? Îi bei ? De ce nu-i dai maică-ti nici un leu din salariu ? Păi așa ai învățat tu aici la uzină ?...

— Cum, nu-i dau ? Îi dau...

— Ce-i în capul tău, măi tovarășe ? Așa se poartă tinerii noștri ? Așa îi învață partidul, utemeul ? se lansă Zamfirescu, fără să înregistreze obiecția celuilalt. Păi ce socoteală îți faci tu : maică-ta îți dă să mănînci, ea te încalță, ea te îmbracă, ea te spală, și tu ce faci cu banii ? De ce nu-i duci banii ei ?

— I-am dat. La chenzina trecută i-am dat o sută de lei.

— O sută de lei ! Păi cît cîștigi tu, ia zi ! O sută de lei îi dai tu ei ? ! Și nu-ți crapă obrazul de rușine ?

Nu, lui Boroșteanu Gehorghe nu-i crăpa obrazul de rușine. Dimpotrivă, rînjea. Îți venea să-l iei la palme, și vedeam că Androne care se desmeticise din starea lui de reverie, abia se stăpînește să n-o facă. Ceilalți, între timp, plecaseră. Nu știu de ce, dar plecaseră ; or fi avut treburi, sau s-or fi scîrbit să asiste la o asemenea discuție.

— Spune și tu, cu ce vrei să te ție maică-ta, că are o biată de pensie ? Cu ce te brănește, cu ce te îmbracă, cu ce te spală ? Săpunul nu costă bani ? (Mă întrebam ce îi tot dă Zamfirescu cu mîncatul și spălatul, că băiatul era numai pielea și osul, cît despre curățenie, să nu mai vorbim...) Ce faci tu cu banii care-i cîștigi ? Îi bei ? Îi pierzi la pocăr, cu alți golani ?

— Mă privește...

Zamfirescu făcu un gest de consternare și se uită la noi, așteptînd poate să mai spunem și noi ceva, el epuizîndu-și argumentele. Dar noi nu intervenirăm. Și Boroșteanu, profitînd de pauză, spuse pe un ton împăciuitor, de parcă îi făcea un hatîr secretarului :

— Dați telefon la casierie să-mi dea banii.

— Nu ! strigă Zamfirescu, de astădată scos realmente din sărite. Nu dau telefon ! Întîi să-ți iei angajamentul că duci banii acasă, că-i dai maică-ti, nu să-i... nu să-i...

Tînărul ridică din umeri.

— Nu-mi iau nici un angajament.

— Bine, măi omule, scăzu glasul lui Zamfirescu, de ce nu vrei să pricepi că-i urît ce faci, de ce nu ești tu om de înțeles ? Păi așa trăiește omul nostru, așa se poartă el cu... părinții, cu tovarășii... Zicea maică-ta c-o bați... I-adevărat ?

— Nu-i adevărat

— Cum nu-i adevărat ? ! Va să zică minte maică-ta ? Ea minte și eu să te cred pe tine ! Zice că și ieri ai bătut-o... ai dat în ea...

Boroșteanu răspunse liniștit :

— N-am bătut-o : a vrut să dea ea în mine și-am îmbrncit-o. Asta-i altceva...

Mă uitam la băietanul acela urît și murdar, și în gîndul meu trăgeam concluzia banală : prin urmare, mai sînt și din ăștia — golani, inconștienți, mai cresc și din ăștia ca buruienile... Își bate mama, nemernicul, salariul și-l prăpădește prin cîrciumi și nu se sfiește să mănînce mîncarea maică-si, pe care o bate, o „îmbrîncește" cum zice el ! Zamfirescu, timp de cîteva minute, nu mai zise nimic. Se convinsese să-și răcească gura de pomană cu el și, pe urmă, era trecut de trei, putea să plece casierul. Îi ghiceam înjurătura strivită între dinți.

— Ne-am înțeles, vasăzică, spuse el în cele din urmă, morocănos, îi dai și maică-ti bani, măcar jumătate din chenzină, și să nu mai aud că ridici mîna la ea, că... că... Știa că vorbește în pustiu, de aceea nici nu se uită la Boroșteanu, care, impasibil, aștepta. Ridică receptorul și făcu numărul casierei. Alo, tovarășe, vorbi el la telefon, poți să-i dai băluia banii... da, da...

Boroșteanu mormăi un fel de bună ziua și ieși.

— Aschimodia dracului ! răbufni Zamfirescu în urma lui. Ce ticălos ! Ce lepră de om ! Ce golan !

Atunci vorbi Androne :

— Acuma ce-l înjuri, tovarășe Zamfirescu ? De ce-ai lăsat chestia asta așa ? I-ai ținut o predică — popa la biserică vorbea mai bine, pe-o ureche i-a intrat, pe ailaltă i-a ieșit — și acuma, gata, ești cu conștiința împăcată... Și-l mai și înjuri, *tot pe el*...

Zamfirescu se tulbură :

— Ce voiai să fac ? ! Nu-i poate pune nimeni poprire pe salariu, sînt banii lui, a muncit pe ei...

— Atunci, ce l-ai mai chemat la sindicat ?

Zamfirescu dădu din mînă a iehamite. M-am uitat lung la Androne și aproape că nu l-am recunoscut : mijise ochii, își subțiase buzele și se putea citi pe fața lui atîta răutate, atîta cruzime încît aș fi băgat mîna-n foc că dacă Boroșteanu s-ar fi găsit în momentul acela singur între patru pereți cu el, ar fi nimerit urgent la spital.

★

Două sau trei zile mai tîrziu, aveam să ne întîlnim din nou, Androne și eu, cu Boroșteanu acela. Ieșind împreună de la un meci de fotbal, am intrat la bufetul *Stadion* de pe bulevardul Muncii să bem ceva pînă s-or mai goli tramvaiele. Bufetul, bineînțeles, tixit, dar știind că nu dăm de altul pînă la Vergului, ne-am încăpățînat să găsim totuși locuri la o masă. Îl văd pe Androne că-mi face semn din capătul celălalt al sălii să pun mîna pe un scaun și să vin într-acolo, că a descoperit el masă. Înșfac un scaun și, mai cerînd voie, mai înghiontind, mă strecor și mă instalez la masa aceea, la care mai erau doi, o fată și un băiat. Cînd mă uit mai bine la ei — Boroșteanu. Ea, o fetiță negricioasă, cu niște ochi speriați, de loc drăguță.

— Noroc, tovarășe, rostesc, și Boroșteanu îndrugă ceva în chip de răspuns.

E vădit că îi stingherim. Boroșteanu se saltă ușor și își împinge scaunul mai la o parte, depărtîndu-l de al fetei. Ea însă, proastă, și-l trage iarăși mai aproape de el, și observ un semn al lui pe sub masă : stai așa, nu te vîri în mine ! Ea roșește și are un licăr de mirare dureroasă în ochi. Îmi dau seama că au stat pînă atunci lipiți unul de altul, ținîndu-se de mînă probabil, adînciți în mica lor idilă în mijlocul vacarmului, vînzolelii și fumăraiei umede din local, și îmi pare rău că le-am stricat-o. Dar Androne nu pare să fie de aceeași părere. De cîteva minute, ochii lui, care nu prevestesc nimic bun, îi studiază pe amîndoi, cu răutate și ironie. Și iată-l că începe atacul :

— *Ați fost* la meci, tovarășe Boroșteanu ?

Băiatul răspunse ursuz :

— Nu, n-am fost.

Și totuși, Boroșteanu pare altul. Ca și acolo, în birou la Zamfirescu, a încleștat fălcile, privirea i s-a întunecat, vorbește tot atît de îndărătnic și nu ne privește în față pe nici unul, dar parcă nu mai are nepăsarea aceea de om rău, ci simt în el o încordare sau naiba știe ce, o emoție. Mîna stîngă a încleștat-o de piciorul scaunului și îi văd degetele tresărindu-i.

— Atunci, *ați ieșit* la plimbare, tovarășe Boroșteanu? continuă Androne pe același ton.

— Da, la plimbare ! răspunde sfidător băiatul.

— Și v-ați și găsit unde să intrați să beți o bere ! rîde Androne cu răutate : adică, timpit mai ești, n-ai găsit alt loc în tot Bucureștiul, decît în fața stadionului, la ora cînd se termină meciul.

Boroșteanu nu răspunde : ia o sticlă și o toarnă în paharele lor. Din paharul fetei spuma se revarsă peste buză, udînd fața de masă. Se vede că băiatul e grăbit să golească cele două sticle pe care le-a comandat și să plece. Androne urmărește cu un zîmbet ironic gesturile băiatului și îl lasă să-și bea paharul și să-și umple altul. Apoi, se întoarce brusc spre fată :

— Cum te cheamă ?

— Tanța o cheamă... spune repede Boroșteanu și surprind în glasul lui un tremur ciudat. Dar Androne i-o reteză :

— Ce te bagi ? Ce, ea n-are gură ?

Fata se uită la Androne ca hipnotizată și buza de jos îi tremură.

— Cîți ani ai ?

— Cincisprezece... șoptește, și, în gălăgia infernală din jurul nostru, deslușim cuvîntul numai după mișcarea buzelor.

— Cincisprezece... repetă Androne, bravo ! Cam devreme îți faci de cap.

Fata a desfăcut ochii inimaginabil de mari și a înțepenit pe scaunul ei, cu genunchii strînși, cu mîinile în poală, și îi văd degetele rigide ca niște ghiare de vrabie. Are dreptate Androne, e o fetiță nedezvoltată, slăbănoagă, un copil și la trup, și desigur și la minte.

— Și ce faci, continuă interogatoriul Androne, mergi la școală, lucrezi undeva ?

— Eu...

În clipa aceea am surprins la Boroșteanu un gest tulburător. Mîna lui mare, butucănoasă, s-a descleștat brusc de stinghia scaunuli, s-a ridicat și s-a așezat pe brațul fetei, mai jos de cot și l-a strîns ușor, lin, a mîngîiere. A durat o frîntură de secundă trecerea asta de la zvîcnirea de panică a mîinii la atingerea protectoare și tandră care i-a urmat. Chestia asta parcă m-a secat la inimă, nu știu de ce. Vreau să-i fac semn lui Androne să înceteze, să lase oamenii în pace, dar el n-a văzut nimic, nu se uită nici la mine, și continuă din ce în ce mai nemilos :

— Ia spune, fetițo, și n-ai găsit pe altul în toată mahalaua, numai pe handrălăul ăsta ?...

— Boroșteanu mîrîie :

— Nea Androne !

Androne îl ignorează însă total.

— Păi știi tu ce pramatie e ăsta, fetițo ?

— Nea Androne !

— Aschimodia asta ? !

— Nea Androne !

Glasul lui Boroșteanu e topit de tot.

— Știi tu, fetițo, că toți banii îi bea, îi toacă la cărți și cu femeile ? Cavalerul ăsta al tău face uzina de rușine...

— Nea Androne ! !

— Și știi că o bate pe maică-sa... o bate, dă în ea, o lovește, huiduma asta, cavalerul tău...

Aștept obișnuitul, deznădăjduitul : „Nea Androne !", dar Boroșteanu a băgat capul în pămînt și a amuțit.

— Aoleo, ce-o să te snopească și pe tine, rîde cu un fel de satisfacție Androne, vai de zilișoarele tale... cînd s-o pune ăsta pe tine cu bătaia...

Pe fată a apucat-o un tremur nervos. Brațele, pieptul, picioarele, tot trupul i se scutură, din ce în ce mai tare, ca apucat de friguri ; pe pomeții obrajilor i s-au ivit două pete suspecte, roșii-violete. Androne a încetat să mai rîdă, i-a pierit și zîmbetul batjocoritor. O privește atent, concentarat. Boroșteanu s-a ghemuit pe scaunul lui. Deodată îl văd pe Androne că se ridică încet de pe scaun și citesc în ochii lui o mirare, o stupefacție pe care nu pot să mi-o explic, deschide gura și rostește, bîlbîindu-se :

— Păi tu... tu ești...

Vacarmul din local ne-a obligat pînă atunci să vorbim foarte tare, aproape să strigăm. Printr-o întîmplare nefericită, gălăgia care creștea și descreștea ca un val, s-a potolit o clipă în jurul nostru și ultimul cuvînt al lui Androne a răsunat ca un pleznet de bici, ca un pocnet de pistol :

— ...gravidă ? !

Cei de la mesele vecine întorc capul spre noi. Vreo doi-trei rîd. Tanța s-a frînt din mijloc și a izbucnit în plîns. Dar ce plîns, dumnezeule ! Un plîns de copil, cu sughițuri, convulsiv, care domină, sparge în țăndări gălăgia din restaurant. Un plîns care te scoate din minți.

Cînd îndrăznesc să ridic ochii, Tanța e prăvălită la pieptul lui Boroșteanu. Acesta dă s-o scoale de pe scaun, vrînd s-o scoată în stradă. Vînăt tot, Boroșteanu întoarce la un moment dat capul peste umăr spre noi și spune :

— Cum ai putut, nea Androne... tocmai dumneata... tocmai dumneata...

. . . . . .

„Chiar a doua zi după dandanaua de la bufetul *Stadion*, cînd ies din schimb, îl caut pe Boroșteanu, că aveam de gînd să-l iau din scurt : ia ascultă, nenicule, ce-ai vrut să înțelegi prin vorbele alea de aseară ? — dar aflu că e în tura de noapte. Fir-ar să fie, trebuie să dau de el. Mă interesez de adresa lui și hotărăsc să mă duc la el acasă. Și să nu crezi că nu mă duc ! Mă enerva faptul că mă pusese pe jăratec un neisprăvit ca ăsta ! Spre seară, iau pe 24 și cobor la Lizeanu, că pe acolo mi s-a spus că stă, pe o stradă pe lîngă Cimitirul Pătrunjel. Nu știu de ce, m-așteptam să dau de-o cocioabă prăpădită, dar nu : la numărul pe care-l căutam văd o casă gaspodărească, cu tablă nouă pe acoperiș, din cărămidă nu din paiantă, cu antenă de televizor... Sun, bat în poartă și vine de-mi deschide o cucoană în capot albastru despicat pînă către buric, cu bigudiuri în părul roșu ca focul, vopsit bineînțeles. (Am văzut-o mai bine cînd am intrat înăuntru).

. . . . . .

Așteptă ea să deschid vorba, dar eu nu mă grăbesc de loc, mă uit prin casă fără jenă, așa de-al dracului, s-o fierb nițel. Cine știe ce-o fi crezînd ea de ce am venit ! Camera, altfel, socotită : un studio lat, covor, șifoner dublu, televizor, radio. Tăcem noi așa vreo cîteva minute. La un moment dat, aud de după perete un acordeon ; dar nu cînta, scotea cîteva sunete, pe urmă tăcea și iar începea. Într-o altă cameră, alături, începe să scîncească un copil. Un glas de femeie șoptește ceva, să-l facă să tacă. Pe femeia din fața mea, mama lui Boroșteanu după cîte am înțeles, văd că o enervează și zgomotelel alea, și tăcerea mea.

. . . . . .

— În ce problemă îl căutați pe fiul meu ? se hotărăște ea să mă facă să vorbesc.

— Hm... mormăi eu, hm... Dar de ce vă interesază ?

Făceam pe-al naibii, uite-așa ! Și madam Boroșteanu se prinde și-și compune un zîmbet la marea artă. Și suspină cătinel, săraca :

— Vai, sînt tot timpul îngrijorată să nu i se întîmple ceva... Știți, cîte accidente nu se pot întîmpla într-o uzină ca a dumneavoastră...

— Ce accidente ? zic. La noi nu sînt accidente, cu protecția muncii stăm bine...

— Da înțeleg, totuși... Sau poate că s-a purtat urît, a avut un conflict cu conducerea, a făcut vreun act de huliganism...

— Nu, de ce ? și mă uit mirat făcînd pe prostul. Are obiceiuri dintr-astea ? !

Dumneaiei ridică ochii în tavan, după care se dă și mai aproape de mine ; înțeleg că acuma o să înceapă să turuie pe socoteala lui fi-su, probabil îmi pune și mie tot placa pe care i-a cîntat-o și lui Zamfirescu. Așa că, precaut, caut să schimb vorba :

— Ia cineva lecții de acordeon, dincolo ?

— Nu,zice, și se îmbujorează ca o fată mare, nu... E atelierul... logodnicului meu, repară instrumente muzicale.

— Aha ! și rînjesc : Și pe cînd nunta ?

— M-ați întrebat cum se poartă Gheorghiță al meu...

— Dar în camera astalaltă cine stă ?

— Unde, acolo ? E cumnata, cu copilul. A divorțat și am primit-o în spațiu. Dar ne înțelegem bine. De-ați ști ce brută e bărbatu-său...

Ei, asta chiar că nu mă interesa de fel, să aflu ce brută e bărbatul aleia, măcar că madam Boroșteanu mi l-ar fi descris cu plăcere.

— Și alte încăperi mai aveți ?

— Nu, de unde ? zice. Stăm înghesuiți, nu vedeți : două camere, bucătăria care e atelier, eu trebuie să gătesc, poate că ați văzut, în marchiză. E greu, foarte greu...

— De ! zic, asta-i situația. Oricum, eu nu sînt de la spațiul locativ. Și văd că vă dă mîna să primiți diverse persoane în spațiu...

— Vai, dar sînt rudele noastre, cum puteam să le las pe drumuri ? Dumneavoastră cum vă închipuiți...

Eu o întrerup cu un gest și o întreb, ha ! n-ai idee cum am întrebat-o, dulce, dulce de tot :

— Fiul dumneavoastră nu vă este rudă ?

Ea rămîne cîteva clipe cu gura căscată, după care se vede că pricepe și se încruntă.

— Nu înțeleg.

— A ! sau poate nu știți ? o lămuresc eu binevoitor. Fiul dumneavoastră se căsătorește, doamnă. Cel puțin așa sînt informat. Și în foarte scurt timp, două, cel mult trei luni, veți avea un nepoțel sau o nepoțică, depinde... Adevărat record, depășire de normă în toată regula...

Madam Boroșteanu s-a făcut neagră-vînătă.

— Cum ? ! zbiară ea. La mine în casă, purceaua cu plodul ?! Nici moartă ! Nu pupă dumneaiei parchet pe jos, și apă la robinet, și radio, și... (aici a înecat-o tusea și n-am mai aflat ce nu pupă biata Tanța în casa ei). Aia care stă în groapă cu toate gunoaiele și lăturile, care nu știe cine-i tat-su. Îi vîr eu mințile în cap lu' derbedeul ăla ai meu, las' că vede el...

În momentul acela se deschide ușa și intră un individ de vreo treizeci și cinci — treizeci și opt de ani (te-ai prins : cu vreo opt-zece ani mai tînăr decît dumneaiei !...), un zdrahon negricios, cu ochii bulbucați și tuns chilug.

— Ce se-ntîmplă aici ? face ăla pe zmeul. Cine ie dumnealui ?

Femeia se duce și-i strecoară nu știu ce la ureche, ăla se uită la mine parcă mai frumos, mormăie bună seara și se duce. Madam Boroșteanu caută să mă rețină :

— Poate doriți totuși o cafeluță ?...

Ies și, în antreu, în dreapta mea, ghicesc comutatorul. Aprind lumina. Încă dinainte îmi umbla mie prin cap o întrebare : în camera undea am fost nu e decît un studio, dincolo, „cumnata" cu pruncul ; în bucătăria propriu zisă, atelierul „logodnicului" atunci, Gheorghiță ?... Și așa și era : în antreiașul ăla cu pereți de sticlă, în marchiză vorba aleia, într-un colț, înghesuit între aragaz, crătiți, lighene și alte troace, văd un șezlog și pe el o pernă și-o pătură soioasă.

— Aici o să doarmă și la iarnă ? întreb eu nevinovat.

— Mai e pînă la iarnă... și parcă ziceați că se însoară...

„Aha ! tare-ai vrea să scapi de el !" îmi zic eu, dar mă întorc spre ea și zîmbesc :

— Bravo, cucoană, văd că-ți iubești grozav... Mă aplec la urechea ei și adaug : ...logodnicul.

Izbucnește în rîs și, așa rîzînd, ies repede pe poartă, să n-o las să se dezmeticească. Dar, mă crezi, n-aveam nici un chef de rîs. N-o să mă apuc acuma să-ți-o mai încondeiez pe farfuză, aia care pretindea c-o bate fi-su și-o lasă muritoare de foame, ai priceput și singur cu cine ai de-a face. Numai un amănunt îți mai dau, pe care l-am aflat de la un vecin cu care am intrat în vorbă, la bufetul de la stația de tramvai, unde m-am oprit să mănînc și niște mici : tabla de pe casă Boroșteanu o pusese, cu vreo cîteva luni în urmă, tot el zugrăvise, că se gîndea, poate, băiatul, de pe atunci, s-o ia pe fata aia... și pe urmă a apărut tipul, a umplut casa cu neamurile lui — și ce să mai vorbim !...

Să-ți spun mai departe. De Boroșteanu n-am dat nici în zilele următoare, lucra în tura de noapte, cum îți spusei, și pe urmă, aveam eu și altele pe cap. Dar într-o după-amiază, trecînd eu pe bulevardul Muncii (veneam de la blocurile în construcție, mă dusesem să văd cum merge cu finisajul ; merge binișor, într-o săptămînă, mult două, mă mut...), cam prin dreptul patinuarului artificial, văd eu o fată adăpostită sub un pom (ploua) și fata mi se pare cunoscută. Ai ghicit : Tanța era udă de i se lipise rochița de trup, sta cu capul în pămînt, rezemată de pom.

— Tanța ? îi zic și-i zîmbesc, știi, să nu se sperie, că mi se făcea pielea de găină cînd mi-aminteam cum s-a apucat să bocească atunci, la Stadion.

Ea face ochii mari.

— Mai ești supărată pe mine ?

— Nuu...

— Bine, Tanța. Să știi că eu nu-s căpcăun și nu te mănînc. Ce zici, facem pace ? Îmi închipuiam c-o să-i scot cu cleștele vorbele din gură. Dar nu, puștanca nu era nici atît de sfioasă, nici atît de prostuță cum credeam, de altfel mi-a și spus de la început :

— Eu te cunosc pe dumneata, nene... Mi-a tot vorbit Gică de dumneata, și numai lucruri bune, ceea că ești un om grozav și că-i pare rău că nu lucrează cu dumneata...

— Nu zău ? ! Dar duminică, după ce l-am făcut de trei parale, ce-a zis despre mine ?

— Nimic n-a zis, nimic, nimic... O vorbă n-a scos pînă ce ne-am despărțit. Și nici eu n-am scos o vorbă, că vedeam cît e de amărît și mi-era frică să nu dea în mine dacă spun ceva...

— A ! așa obișnuiește dumnealui cînd e supărat, își varsă focul pe tine ?

— Nu, nene, nu, se poartă frumos, zău, nu mai vorbiți așa de el, că nu-l cunoașteți... Mă iubește, nene, și și eu îl iubesc, zău, ni se rupe inima de jale la amîndoi cînd nu ne vedem într-o zi...

Auzi, aschimodiile ! Dragoste mare, ce crezi, ca-n filme ! Dar nu era nimic de rîs în treaba asta. Mă uitam în ochii fetiței și, naiba să mă ia ! îmi venea să i-i sărut, dar nu cu gînduri urîte, nu ! Ei, din toată lumea asta n-aveau ochi decît unul pentru celălalt — și vrei să spui că nu-i frumos ?... Romeo și Julieta, ce stai să fluieri !

— Și ce-o să vă faceți voi, Tanța, că uite, vine ăsta micu' peste voi, că el nu știe multe ?...

Ea se întunecă și șoptește :

— Nu știu, nene...

Și aflu că Boroșteanu (băgă de seamă !) pune banii de-o parte.

★

Nu mă îndoiam că Androne va întreprinde ceva pentru cei doi „prăpădiți" ; îl cunoaștem prea bine ca să nu știu că el nu va lăsa „chestia așa". Dar că o să-i treacă prin cap ce i-a trecut, zău că nu mi-aș fi închipuit ! Trebuie să te cheme Androne ca să-ți treacă așa ceva prin cap.

La vreo săptămînă sau două, nu mai știu exact, după ce mi-a relatat „ancheta" lui în legătură cu „cazul Boroșteanu", dau de el iarăși la sindicat. Ca de obicei, biroul lui Zamfirescu, plin. Androne, mai de-o parte, călare pe un scaun, dar știți, parcă altfel la figură, grav, solemn, naiba să-l ia — stă și așteaptă să-i vină rîndul. Dau să intru în vorbă cu el — nimic, mă tratează cu da și nu. Sta călare pe scaun, cu coatele pe spetează, și își tot răsucea în mîini șapca, o tot învîrtea și pipăia, uitîndu-se atent pe la cusături, de credeai că e controlor de calitate la o fabrică de confecții. Zamfirescu, cu telefoanele, cu chestiile lui... În sfîrșit, se golește biroul și rămînem numai noi trei. (Mă uit la ceas : sigur, trei fără cinci, n-are nici un haz să pierd vremea pe la sindicat cînd poți să te duci acasă...)

— Ia zi, Androne, ce treabă ai cu mine ?

Androne se strîmbă, dar numai cu jumătate de gură.

— Am venit să mă treci pe lista de locuințe, tovarășe Zamfirescu...

— Ha ! ha ! izbucnește Zamfirescu Ha ! Joci tare, puiule ! Dar nu ține : vrei să scapi de sfeștanie, asta-i ! Crezi c-așa merge ? Nu știam că ești așa scîrțan !

Androne a început să mă enerveze cu șapca aia a lui, pe care o tot răsucește în mînă. Nu știu ce îmi spune că el, de fapt, nu glumește.

— Eu vorbesc serios... zice și rămîne cu ochii în tivul șepcii.

Zamfirescu se scoală de la biroul lui, se duce la el și-l bate ușurel pe umăr. Întreabă cu alt ton acum :

— Te-ai mutat, ia spune ? Sau vrei un camion ?

— Dumneata nu pricepi romînește, tovarășe Zamfirescu ? Eu îți spun că-mi trebuie casă, casă, nu camion, și te rog să mă treci pe listă...

Zamfirescu zîmbește încă, dar îmi dau seama că a mirosit și el ceva și a început să fie neliniștit.

— Haide, măi Androne, lasă bancurile, uite e ora trei, de ce nu vrei tu să mă lași pe mine să mă duc odată acasă la timp, astăzi n-am nici-o ședință, haide, lasă-te de chestiile astea...

Androne ridică din umeri. Zîmbetul lui Zamfirescu s-a stins.

— Ai vreo încurcătură la spațiu ? Te-au tăiat de pe listă, te pomenești ! Las' că aranjăm noi !

Șapca se face ghem în pumnul lui Androne.

— Am dat casa altuia... Ieri am schimbat bonul de repartiție și la ora asta a și intrat în locuință. Asta-i ! E bine ?

Acum ai înțeles, tovarășe Zamfirescu ? și, nervos, Androne se ridică, izbește scaunul cu piciorul și se duce la fereastră. Continuă de acolo, fără să se întoarcă spre noi :

— Fii liniștit, n-am luat filodormă și, dacă vrei să știi, am dat casa unui tovarăș de la noi din uzină. Sigur, o să-mi spui că eu nu-s comisia de repartizare a locuințelor ca să cunosc ordinea urgențelor etici-etici, dar dă-o dracului, tovarășe Zamfirescu, eu am cedat casa mea și poți deduce din asta că omul în orice caz avea mai urgentă nevoie chiar decît mine...

Se răsuci încet cu fața spre noi și rosti simplu :

— Așa mi-a dictat mie conștiința de candidat de partid — e bine ?

— Ești nebun ! Zău dacă pricep ceva !

— Ei, vezi ? răspunse Androne foarte serios. Eu ce spun : că nu e ușor să pricepi cazul... Așa că l-am rezolvat singur, după capul meu. Și parcă văd c-o să cazi jos cînd o să-ți spun despre cine e vorba.

— ... ?

— De Boroșteanu. Boroșteanu Gheorghe...

— Cine mai e și ăsta ? !

— Da... șopti Androne parcă pentru el. Băiatul ăla de i-ai făcut morală c-o bate pe mă-sa și nu-i duce salariul să-l administreze cum știe ea.

— Cum, aschimodia aia ? !

— Ha ! ha ! făcu Androne, subit înveselit de stupefacția celuilalt. El în persoană. Acum știi despre cine e vorba. Mutra aia îți trezește antipatie, știu eu, și e normal, cu mine s-a întîmplat la fel ; dar are fond frumos ; dă-mi voie să-l cunosc, doar lucrează la mine ; se poate face om din el !... Uite, vezi, urmă Androne, cu o răgușeală ciudată în glas, tocmai de asta, tocmai fiindcă vreau să fac om din el !... Nu e momentul acum să-ți povestesc ce și cum, dar eu așa socot, că dacă mai e ici-colo, cîte unul în situația lui Boroșteanu ăsta, păi să nu mai fie... A venit vremea să nu mai fie. Noi ăștia, care am mai trăit cîte ceva, mai putem să așteptăm, dar un puștan ca el nu trebuie să aștepte, să-și dea seama că noi avem grijă și de unul ca el, avem încredere în tinerețea lui !...

— Bine, măi omule, dar spune-mi, cine mai procedează așa ?

Androne rise fără răutate, și dădu să răspundă. Dar Zamfirescu îi bănui pe semne răspunsul și se grăbi să pună capăt discuției :

— Tovarășe Androne, nu-mi da mie lecții. Fă dumneata o cerere, dacă ai nevoie de locuință, o discutăm în comitet și-ți comunic eu rezultatul...

— S-a făcut ! zise Androne și-mi făcu cu ochiul. Scoase din buzunar o hîrtie împăturită și o puse pe masă. Uite cererea. S-a șifonat președintele nostru... da-i trece, că-i băiat bun, îl cunosc încă din viața ailaltă... Și fac pariu că-mi dă și casă, categoric îmi dă, peste o lună, două, șase — nu-i nimic, aștept...

Zamfirescu, îmbufnat, băgase nasul în hîrtii.

— Mergem ? mă întrebă Androne culegîndu-și șapca de pe podea. Să-l lăsăm pe tovarășul secretar să ajungă și el odată la timp acasă, astăzi n-are nici o ședință, eveniment mare... Hai că dau o bere.

Spectacole - Arte

PROMOVAREA TÎNĂRULUI ACTOR

Meşteşug, cultură, etică

Aşa cum pe bună dreptate consemna Mihai Dimiu, în articolul care a prilejuit rîndurile de faţă, tinerii absolvenţi, intrînd în teatre, pătrund într-o lume nouă şi necunoscută, care nu mai seamănă cu aceea intimă a şcolii. De aproape 13 ani urmăresc în Teatrul Naţional procesul foarte interesant al creşterii tinerei generaţii de actori. Şi, de cele mai multe ori, nu-l urmăresc pasiv. Acum mai bine de zece ani, am elaborat un plan amănunţit pentru înfiinţarea unui studio experimental pe lîngă Teatrul Naţional. Erau prevăzute în acest plan trei feluri de activităţi cu obiective foarte precise : a) studii şi exerciţii care să urmărească continua creştere şi desăvîrşire a tehnicii profesionale individuale şi colective (versul, dansul, pantomima, gimnastica, tehnica vorbirii), b) cursuri, prelegeri, conferinţe, proiecţii şi audiţii de istoria teatrului, literatură, arte plastice, muzică şi cinematografie, care să întregească şi să adîncească pregătirea profesională şi cultura generală a tînărului actor, c) spectacole experimentale cu monologuri, scene, fragmente şi dramatizări pe teme clasice sau contemporane, care să constituie tot atîtea experienţe şi încercări de a defini genul, limitele şi coordonatele artistice ale fiecărui actor.

Probabil că noi studiouri vor lua naştere în viitoarele săli pe care nu mă îndoiesc că noua şi moderna urbanistică bucureşteană le va construi. Dar pînă atunci, nu avem dreptul să încercăm şi alte modalităţi de activare a muncii tînărului actor ? Una dintre ele este — fără îndoială — organizarea consecventă la un nivel artistic optim, a conferinţelor experimentale despre istoria teatrului universal clasic şi contemporan. Acum vreo 6 ani, Teatrul Naţional programa cu regularitate cel puţin o conferinţă experimentală pe lună.

Nu puţini dintre actorii Naţionalului din generaţia de 30 de ani s-au format şi s-au afirmat cu prilejul acestor conferinţe experimentale.

Nu mă pot opri să-mi mărturisesc un vechi gînd : n-ar fi oare timpul să se înfiinţeze pe lîngă prima scenă a ţării o şcoală superioară de teatru asemănătoare cu cea de pe lîngă „Teatrul de artă" din Moscova ? Nu mă îndoiesc că un stagiu de cîţiva ani al tinerilor absolvenţi pe lîngă marii actori ai Naţionalului n-ar putea decît să le sporească micul bagaj tehnic cu care păşesc în carieră, înainte de a trece în teatrele unde li se vor încredinţa marile partituri. Meşteşugul actoricesc, ca orice meşteşug, nu poate fi niciînd şi nici unde mai bine deprins decît de la încercaţii meşteri care l-au deprins şi ei de la meşterii lor, şi această preţioasă şcoală există : e casa lui Caragiale, Davila, Gusty, Sava şi Victor Ion Popa.

La alt nivel şi cu totul într-altfel stagiul acesta de practică ar putea fi asigurat şi de „Teatrul tineretului". Numai că pentru a rezolva în mod eficient acest important obiectiv profesional şi pedagogic, îmi îngădui să sugerez Teatrului Tineretului o lărgire de repertoriu care să poată oferi tinerilor o gamă mai bogată de roluri clasice şi contempoane. Cine alţii decît tinerii actori ai unui teatru pentru tineret pot fi chemaţi să dea viaţă cu tinereţea lor autentică, de pildă Julietei, lui Romeo şi atîtor mulţi alţi eroi ai marelui repertoriu clasic ? Şi unde altundeva decît pe scena unui teatru pentru copii ar trebui să vadă copiii de astăzi basme desăvîrşit dramatizate ca „Snegurocika" lui A. Ostrovski, „Pasărea albastră" a lui Maeterlynck, sau încîntătoarea „Turandot" a lui Gozzi care a prilejuit lui Vahtangov un spectacol atît de viu şi original la vremea lui ? Ca să nu mai vorbim de atîtea piese contemporane din literatura dramatică sovietică, a ţărilor de democraţie populară şi din dramaturgia progresistă occidentală. Nu mă îndoiesc că înzestraţii regizori ai Teatrului Tineretului se gîndesc de mult la această îmbogăţire a repertoriului şi că sugestiile mele nu fac altceva decît să o anticipeze. Deocamdată, însă, trebuie să recunoaştem că Teatrul Tineretului e suplinit cu succes în această privinţă de Studioul Institutului de teatru „I. L. Caragiale", care şi-a depăşit de mult maniera sa didactică şi se poate spune fără exagerare că a devenit un nou şi foarte interesant teatru al Capitalei. Studenţii şi proaspeţii absolvenţi trec acolo printr-o remarcabilă selecţie de repertoriu, începînd cu montaje de versuri (Maiakovski) şi dificile încercări de Commedia dell'Arte, trecînd prin tragicii greci, Shakespeare, Cehov, şi terminînd cu Brecht, dramaturgii sovietici cei mai recenţi şi dramaturgii progresişti occidentali. E un repertoriu de o varietate şi de un nivel care poate fi invidiat de orice alt teatru şi care, bineînţeles, solicită la maximum eforturile creatoare ale tinerilor. Din păcate, prea puţini dintre ei şi numai pentru prea scurtul răgaz al unei stagiuni se bucură de binefacerile acestui studio. Exigenţa sporită a publicului şi propria lor sete de nou, de experiment, de desăvîrşire, ar necesita înfiinţarea unor studiouri pe lîngă toate teatrele bucureştene şi pe lîngă acele teatre de regiuni care au condiţii create pentru această formă evoluată de pregătire profesională. Numai aşa ar putea tinerii actori, jucînd roluri mari şi mici în cît mai multe genuri şi în cît mai multe stiluri, să-şi definească propriul gen şi propriul stil, să-şi alcătuiască un mic repertoriu de perspectivă, un itinerariu artistic deliberat şi lucid. Se poate cere unor teatre cu vechime şi tradiţie ca cele de la Iaşi, Cluj, Craiova, să nu rămînă încă multă vreme în urma Timişoarei sau Aradului care — la nivele diferite — au dat în acest sens un bun exemplu. În altă ordine de idei, vreau să arăt că există în orizontul tînărului nostru actor o lacună serioasă : versul. Actorul ar trebui să cunoască, să citească, să iubească, şi să înţeleagă versul ca nimeni altul. Nu numai ca să-l recite ocazional, cu mai mult sau mai puţin succes, ci mai ales pentru că versul este chintesenţă de gîndire şi simţire, pentru că educă şi cultivă, disciplinează spiritul, amplifică respiraţia şi corectează dicţiunea, formează urechea deprinzînd-o cu ritmuri ,accente şi nuanţe infinite, pentru că însfîrşit, e o minunată şcoală de stil. E trist dar trebuie să recunoaştem că mulţi dintre actorii noştri tineri, sînt cam certaţi cu versurile. În teatre, cu excepţia cîtorva „specialişti", actorii tineri nu citesc, nu înţeleg şi spun destul de relativ versurile. Actorii Teatrului Naţional din Bucureşti recită de ani de zile versurile lui Eminescu, Alecsandri, Coşbuc, Topîrceanu, Arghezi şi versurile poeţilor noştri contemporani cu un imens succes de public. Dar o adevărată cultură a versului, un studiu temeinic nu se face nici aici, fapt care se resimte negativ atunci cînd se pune în scenă o piesă în versuri. În alte teatre din Bucureşti şi din ţară nu se face nici măcar atît. Versul trebuie să intre neîntîrziat în antrenamentul metodic al tînărului actor, alături de sport, dans, euritmie şi pantomimă. Versul trebuie să fie puntea dintre tehnica şi cultura actorului modern. Recent, tînărul regizor Lucian Pintilie a scris un articol în „Contemporanul" despre — se înţelege — „Contemporaneitatea actorului", rezervînd un spaţiu larg culturii actorului. Aş vrea să adaug că, indiscutabil cultura cere şi o anume ţinută morală, obligă la o înaltă etică. Tînărului actor îi revine sarcina dificilă de a combate teatrul vechi şi păcătoase moravuri, tristul nărav al clevetirii şi bîrfei, viermele invidiei, cabotinismul, măruntul spirit de „bisericuţă". Tînărul actor e dator de asemenea să nu uite că teatrul este astăzi o armă în bătălia dintre vechi şi nou, dintre — aşa cum spune Arghezi — „o lume vagă, lîncezîndă" şi lumea noastră „limpede şi blîndă".

Miron Niculescu

VOTUL CITITORILOR

Începînd cu acest număr, deschidem o anchetă la care sînt invitaţi să participe cititorii revistei „Luceafărul".

Vă rugăm să ne răspundeţi la următoarele întrebări :

1. **Care este**
   - **— actorul dvs. preferat ;**
   - **— cîntăreţul preferat ;**
   - **— compozitorul preferat ?**
2. **Care vi se pare**
   - **— cel mai bun spectacol din acest an ;**
   - **— cea mai interesantă expoziţie plastică ;**
   - **— cea mai reuşită emisiune de radio sau televiziune ;**
   - **— cel mai inspirat cîntec de muzică uşoară ;**
   - **— cel mai important eveniment artistic din ultimul an ?**
3. **Care este, după părerea dv.**
   - **— cel mai nesatisfăcător spectacol din ultimul an ;**
   - **— cea mai nereuşită expoziţie ;**
   - **— cea mai slabă emisiune ;**
   - **— cel mai prost cîntec de muzică uşoară ?**

Răspunsurile pot fi date la o întrebare sau la un grup de întrebări. De asemenea, cititorii pot reveni de cîte ori cred că este cazul. Rugăm ca aprecierile să fie însoţite pe cît posibil de scurte explicaţii justificative. În numerele viitoare vom începe să publicăm din răspunsurile primite.

Trimiteţi răspunsurile pe adresa „Luceafărul", bd. Ana Ipătescu nr. 15 Bucureşti, pentru „Votul cititorilor".

ÎN PREAJMA CONFERINŢEI PE ŢARĂ A ARTIŞTILOR PLASTICI

Prezenţa tinerilor

Un fenomen caracteristic pentru mişcarea artistică din ţara noastră îl constituie afirmarea tot mai puternică a unor talente din rîndul tinerilor. Aproape nu există ramură a artei plastice în care numele tinerilor să nu fie armonic legat de opere pline de adevăr şi frumuseţe, exprimînd adeseori nu o simplă speranţă ci şi o certitudine. Formaţi în anii noştri, absolvenţi ai unor institute în care s-au bucurat de îndrumarea atentă a celor mai respectaţi maeştri ai artei româneşti, artiştii tineri au înţeles chemarea pe care le-o adresează realitatea contemporană. Începuturile lor artistice s-au aflat sub semnul luminos al unei profunde încrederi în viaţă, al unui optimism robust pe care-l generează fiecare moment al epocii noastre socialiste. Pustiul moral şi deprimarea cunoscute, în urmă cu decenii, de înaintaşii lor, au dispărut pentru totdeauna în ceaţa trecutului. O lumină nouă, atotcuprinzătoare, îmbracă astăzi întregul peisaj al ţării, cu uzine uriaşe, construcţii cutezătoare, arhitecturi zvelte. Şi, mai presus de toate, universul spiritual al omului contemporan, măreţia lui morală, de o inepuizabilă frumuseţe, omul muncii care constituie subiectul principal al inspiraţiei artistice şi, în acelaşi timp, cel căruia i se adresează arta, au oferit un teren ferm pentru primii paşi ai acestor artişti, crescuţi şi îndrumaţi de partid în spiritul ideilor nobile al socialismului şi comunismului.

Cît de important a fost faptul că debutul lor nu s-a produs în climatul ceţos, bîntuit de vînturile otrăvite ale diverselor curente „moderniste", o dovedesc operele create de cei mai voloroşi dintre ei. Nu se poate concepe o imagine completă a artei României socialiste, făcîndu-se abstracţie de aportul substanţial al unor artişti din generaţia tînără, încadraţi frontului larg al tuturor creatorilor de frumos.

O artă cu puternic mesaj uman, în care să fie cuprinsă vibraţia autentică a contemporaneităţii — acesta e ţelul spre care se îndreaptă urmînd pilda maeştrilor artei noastre contemporane, cei mai mulţi tineri. Astfel s-au putut contura cîteva personalităţi distincte, ale căror realizări demonstrează cît de diverse sînt modalităţile artistice ale realismului socialist.

Fără îndoială, există unele stîngăcii, inerente perioadei de căutări, de cercetări, de dobîndire a unui timbru personal. Tentaţiile unor experimente nefertile nu ocolesc nici lucrări semnate de tineri înzestraţi. Dar, în ansamblu, această generaţie, care a crescut o dată cu ţara, răspunde cu însufleţire, cerinţelor majore ale oamenilor muncii.

E un fenomen caracteristic şi îmbucurător, această afirmare a numeroase talente, în anii din urmă ; el atestă grija permanentă a partidului şi statului pentru promovarea tinerilor creatori.

Artiştii îşi croiesc drumuri deosebite, se îndreaptă spre aspecte diverse ale vieţii, aduc mărturia unor sensibilităţi diferite. Dar dominantă rămîne orientarea hotărîtă spre realitatea socialistă, năzuinţa de a vorbi despre şi pentru popor. În această privinţă, a căpătat o preponderenţă vizibilă genul atît de dificil al compoziţiei tematice. Capabilă să vorbească limpede despre evenimente de mare importanţă din istoria de ieri şi de astăzi a patriei, compoziţia e tot mai mult îmbrăţişată de tineri. Realizări ale lui Luca A. Ion Pacea, Vremir M., Podoleanu A., Ion Nicodim, Gheorghe Iacob, Marius Cilievici vorbesc elocvent despre premizele temeinice ale dezvoltării talentului lor.

Peisajul nou al patriei, îmbogăţit şi luminat de construcţii grandioase, atrage şi el într-o mare măsură pe tineri. Peisaje ca acele blocuri însorite ale lui Gh. Spiridon, sau Ion Gheorghiu, Lucaci S., Mărgineanu V., Miu V., şantierele navale văzute de Grigore Vasile, viaţa nouă din gospodăriile colective, pe care o prezintă cu plenitudine, Ion Biţan sînt imagini grăitoare ale realităţii. Nu avem totuşi suficiente peisaje industriale de anvergură, în care poezia amplă împlinită pe plaiurile noastre de mîna omului să se regăsească cu destulă pregnanţă. După cum chipul omului din epoca noastră, problematica sa etică, nu şi-a găsit încă, în arta tinerilor, destule reprezentări de valoare. Desigur, se pot cita figuri de ţărani realizate cu o poezie aspră de Brăduţ Covaliu; portrete ale lui Virgil Almăşanu, Szasz Lia, Iacob Lazăr, Horea Mihai, Şetran V., Aurel Nedel sau C. Crăciun ; monumentalele portrete de muncitori ale lui Ion Pană sau acelea, mai ponderate cromatic, însă nu lipsite de măreţie, ale lui C. Niţescu. Dar, în general, pictorii tineri sînt încă datori în ceea ce priveşte explorarea universului de gînduri şi sentimente al omului contemporan.

De asemenea, tinerii sculptori au realizat cîteva portrete pline de patos, adesea cu o certă valoare generalizatoare. Ovidiu Maitec, temperament impetuos, urmărind, însă, echilibrul expresiv al proporţiilor, Victor Roman, meditativ şi de autentică vibraţie lirică ; Ioana Kassargian, înzestrată cu un real simţ al monumentului, — toate aceste nume s-au impus prin cîteva realizări de frumoasă ţinută, afirmînd încă o dată forţa tradiţiei realiste a sculpturii româneşti. Şi nu e o simplă întîmplare faptul că numeroase monumente destinate noilor construcţii de pe litoral, de la Oneşti sau din Capitală au fost semnate şi de artişti ai generaţiei tinere. Ei resping cu tot mai multă hotărîre tentaţia facilă a intimismului, a subiectelor lipsite de vlagă, a bibelourilor imense şi diforme a căror singură calitate rămîne... imensitatea. Tinerii sculptori se îndreaptă spre o artă cu adevărat contemporană, exprimînd mai profund realitatea, şi implicit propria personalitate artistică. Sculptura, artă în care, cum spunea cîndva Paciurea, „valoarea aşteaptă cu răbdare numărul anilor", cunoaşte, încă de pe acum, cîteva certitudini din rîndul celor tineri.

Fenomenul e identic în grafică, gen care s-a dezvoltat cu precădere în anii noştri ; realizînd o reflectare tot mai completă şi multilaterală a vieţii, tinerii graficieni au înfăţişat din ce în ce mai multe imagini pline de adevăr şi poezie. Opera graficianului reuşeşte să nu fie o simplă povestire reportericească, lipsită de vibraţie lăuntrică ; ea tinde să vorbească despre realitate într-un stil în care, din relatarea faptului cotidian, să se înalţe semnificaţia de ordin general. Ceea ce e elocvent în creaţia graficienilor noştri este însuşirea tot mai curajoasă a unor tehnici foarte variate ale gravurii, gen care asigură larga difuzare a artei. În grafică, mai mult poate decît în alte sectoare ale artei, tinerii s-au impus cu autoritate. Şi dacă vom aminti numai numele Getei Brătescu, al lui Marcel Chirnoagă, C. Baciu, Gh. Boţan, Ethel Lucaci, Băiaş, V. Celmare, N. Săftoiu, N. Hilohi, C. Daneţ, sîntem conştienţi că enumerarea s-ar putea prelungi cu mult, cuprinzînd şi alţi artişti de valoare.

În această tendinţă legitimă de dobîndire a unui accent personal, artiştii tineri au însă de înfruntat ispitele diverselor curente contemporane din apus. Fără îndoială, atît neorealismul italian, cît şi pictura mexicană, militantă, sau gravura sud-americană conţin numeroase elemente preţioase ; dar ele nu pot fi preluate tale-quale, fără o confruntare creatoare cu concepţiile şi practica artei noastre. De asemenea, preluarea elementului folcloric, atît de bogat şi sugestiv în arta poporului nostru, nu trebuie să ducă la imagini „pitoreşti" exterior-decorative. Unele lucrări recente ale lui Pacea sau Spiridon, de pildă, atestă rodnicia unei prelucrări lucide, entuziaste, personale a creaţiei populare. „Un mare poet, spunea cîndva Byron, nu plagiază ; ideile sugerate de alţii capătă la el un timbru cu totul diferit, personal".

În ajunul Conferinţei pe ţară a artiştilor plastici, tinerii creatori au datoria unui sever examen : au transformat în vibraţie poetică tot ceea ce le-a pus la îndemînă poporul ? Continuă cu destulă pasiune acea tradiţie care a consacrat, în arta universală, numele lui Grigorescu sau Andreescu, Luchian sau Tonitza, Petraşcu sau Pallady, Paciurea sau Brîncuşi ? Au adus în arta noastră cu toată forţa talentului lor, expresia vieţii sufleteşti a unui popor talentat, au dat glas destul de puternic avîntului construcţiei socialismului din republica noastră ?

Iată probleme pe care, desigur, tinerii artişti le vor dezbate la apropiata Conferinţă, în dorinţa de a-şi aduce din plin contribuţia la eforturile întregului front al artei noastre realist-socialiste de a crea opere de mare valoare, pe măsura vremii noastre.

Al. Ciucurencu
Maestru emerit al artei din R.P.R.
şi Dan Grigorescu

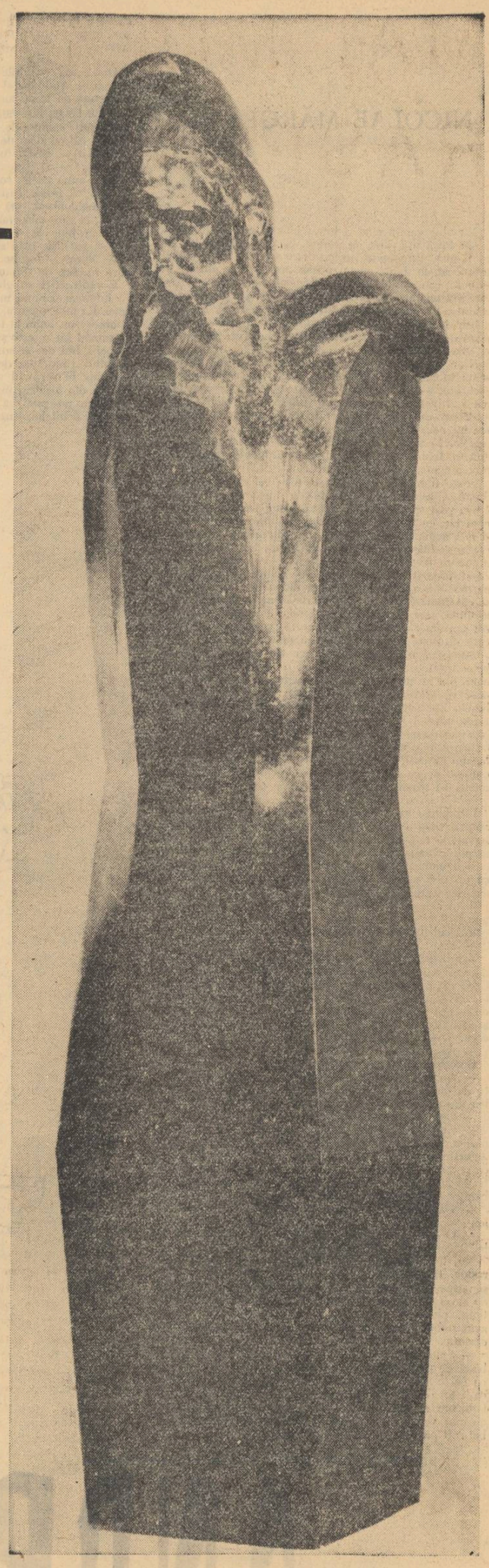

C. BRÎNCUŞI — Sculptură de CONSTANTIN LUCACI

VITRINA

Spectacol tineresc

Mesaj muzical al luptei pentru pace, „Sărutul Cianitei" de Iuri Milliutin, foloseşte o melodie inspirată de ritmul sud-american, într-o realizată compoziţie modernă. „Sărutul Cianitei" este un spectacol al tinereţii. Despre tineri, pentru tineri şi cu tineri. Mai ales cu tineri. Curajul de a încredinţa roluri — cheie, chiar de la premieră, unor interpreţi cu mai puţină experienţă nu s-a dovedit hazardat. Dimpotrivă, realizările lor (totuşi nu poate fi vorba la toţi de creaţii), pot asigura repetarea unor atari experienţe.

Ansamblul e închegat, protagoniştii înţelegînd că nu e vorba doar de evidenţierea personală, ci de participarea organică a fiecăruia la reuşita spectacolului.

Poate ar fi trebuit să vorbim despre „Sărutul Cianitei" ca despre un spectacol al surprizelor, integrînd aici tinerii interpreţi în evidentă evoluţie, ca Mircea Nemens. Rolul lui Pablo ridică probleme, prin trăsăturile comune pe care personajul îl avea cu alţi eroi întraţi în repertoriului solistului. Există, deci, pericolul unei şabloniza-ări. Prezenţa avîntată a tînărului dirijor Pablo, dominat uneori de o impulsivitate necugetată, a oferit lui Mircea Nemens posibilitatea de a dărui eroului său fără ostentaţie, tinereţe, hotărîre, poezie. Şi nimic manierist nu a amintit de rolurile anterioare. Obişnuiţi pînă acum cu o voce corectă, mult înăbuşită de asperităţi cauzate de o nejustificată afectare, Mircea Nemens ne-a surprins cu o interpretare clară, o voce lucrată, cu un timbru caid şi firesc. „Romanţa" din actul trei a dat artistului posibilitatea valorificării realelor calităţi vocale.

RODICA DOCEA

Ţinuta, iubiţi interpreţi !

Publicul vă iubeşte, vă admiră, vă aplaudă. Adolescenţii caută să vă imite şi vă decupează pozele din ziare, spectatorii se opresc din sorbitul ceaiului cînd cîntaţi la televizor. Iar voi... voi nu le dăruiţi uneori decît vocea cu care v-a înzestrat natura. Nici un efort de-a interpreta cîntecul prin gestică, prin mişcare, prin interpretare, nici o străduinţe de a intui sensurile melodiei şi ale textului, de a le exprima altfel decît prin prăfuitul gest cu mîna la inimă, sau prin nişte paşi de dans mai mult sau mai puţin potriviţi.

Iubiţi interpreţi de muzică uşoară, urmăriţi exemplele mari, gîndiţi-vă că „discur" înseamnă mai degrabă a spune într-un mod plăcut o melodie şi nu a căuta să imiţi în mişcări de twist eforturile şi registrul unui cîntăreţ de operă. Gîndiţi-vă că trebuie să comunicaţi cu publicul prin modalităţile specifice ale muzicii uşoare : ritm, mişcare, expresie, dicţie. (Şi, fiindcă veni vorba de dicţie, poate din pricina asta, casele de creaţie regionale acceptă unii cîntăreţi de local care cîntă într-o necunoscută limbă indo-europeană formată dintr-un amestec de expresii şi accente aglo-franco-hispano-italiene...).

Nu putem să nu scriem aceste rînduri, văzînd că un om cu voce plăcută ca Luigi Ionescu face doar cîteva inexpresive gesturi cu mîinile, că Marina Voica e obsedată în ultima vreme de poanta twistului şi, merge, nu merge, are aceleaşi mişcări, că Sorina Dan, de obicei alertă şi inventivă, nu mai poate avea succes mimînd mereu intenţia de a „face curte" bărbaţilor din sală, că o tînără talentată ca Sonia Cruceru, stă ca-n gips, şi că la barul Melody un individ lipsit de voce face echilibristică cu cablul microfonului.

Dacă ar fi să vorbim de interpreţii noştri de muzică uşoară, de două categorii : unii care se bîţîie şi alţii care stau înşurubaţi în podea, atunci ar trebui să încadrăm şi tonomatele în cea de-a doua categorie. Cu o singură deosebire : la tonomat asculţi ce-ţi place.

Prea mult... sau prea puţin

Innes Tadio e o cîntăreaţă talentată iar vocea ei are un timbru interesant. Peter Hinnel e un tînăr care se străduieşte cu destul succes să dea o patină modernă iodlerelor tiroleze. Orchestra vieneză care i-a însoţit era şi ea o formaţie de muzică uşoară bine pusă la punct. Dar, ne întrebăm : oare acestea sînt calităţi suficiente pentru ca O.S.T.A. să organizeze o suită de spectacole în Sala Palatului R.P.R. ?

Aceasta este sala unde, chiar prin meritele O.S.T.A., publicul nostru a putut vedea formaţii şi interpreţi de mare prestigiu mondial ; şi recentul recital Aznavour, care a obţinut un succes binemeritat, este un exemplu în această privinţă.

Tocmai din pricina asta nu ar trebui coborît nivelul spectacolelor. E prea mult pentru un program obişnuit de music-hall, cu repertoriu tributar în oarecare măsură altor interpreţi trecuţi prin această sală (vezi Modugno).

E posibil ca succesul de casă să dea curaj şi justificare. Dar unde este, atunci, rolul educativ al acestei organizaţii ?...

LEONTIN CORNESCU

In recitarea autorului

Vibrînd, acul alunecă pe şanţurile discului. Timbrul cunoscut al vocii maestrului Tudor Arghezi ne emoţionează.

Îi asculţi cuvintele ca pe o invitaţie la marele festin care începe. O dublă sensibilitate se împleteşte : a poetului şi a interpretului de geniu descoperiţi în aceeaşi persoană.

Surpriza ne-o oferă „Electrecordul". O armonie unică de o fascinantă frumuseţe : 18 poezii din volumele „Cuvinte potrivite", „Stihuri pestriţe". Prezentarea de pe mapă, exprimînd date esenţiale despre creaţia arghezianâ, aparţine acad. Mihail Ralea. Noul disc E.C.H., microsion, continuă o bună iniţiativă a „Electrecordului" de a face prezentă în zeci şi sute de mii de case, şi pe calea discului, poezia românească (vezi şi discurile „Eminescu" în recitarea maestrului George Vraca, „Versuri din poezia românească contemporană"). Pe aceeaşi cale a discului, Teatrul Naţional îşi multiplică la infinit marile ei premiere : „O scrisoare pierdută", „Steaua fără nume", „Citadela sfărîmată".

M. C.

Cine a compus opera „Oedip" ?!?

În colecţia „Viaţa în imagini" — „Editura muzicală a Uniunii Compozitorilor din R.P.R." prezintă documente grafice din viaţa marilor compozitori

Între ultimele volume a apărut „G e o r g e Stephănescu" (1962). În legătură cu contemporanii celebri ai compozitorului, volumul ne dă sumare date biografice şi, din ele, aflăm că I. L. Caragiale s-a născut la 1859, în loc de 1852, că Agatha Birsescu a murit în 1919, în loc de 1939, că Elena Theodorini a murit în 1925 în loc de 1926

Fotografiile 105, 106 şi 107 se referă (toate trei) la acelaşi subiect : „Oedip".

Prima : „Constantin Nottara — principalul interpret din drama Oedip" ; A doua „Afişul care anunţa spectacolul cu drama „Oedip" de Sofocle muzica de scenă de George Stephănescu" şi a treia (reprezentînd o copertă pe care scrie : „Oedip-rege — Tragedie de Sofocle — muzica — G. Stephănescu") poartă indicaţia : „Coperta la opera Oedip".

Să ne lămurim : Dacă George Stephănescu a compus muzica de scenă, de ce lucrarea se numeşte opera Oedip ? Dacă a compus opera cu acest nume, de ce se afirmă că George Enescu este autorul primei opere inspirată din tragedia lui Sofocle ?

I. PĂTRAŞCU SÎRBU

Criza de umor ?

Deschid aparatul de radio : o melodie nouă, alta veche, una bună, alta... ca de obicei. Şi, între melodii, binecunoscutele voci ale binecunoscuţilor şi apreciaţilor actori Horia Şerbănescu şi Radu Zaharescu. Din păcate, simpaticul cuplu ne-a servit de data aceasta glume care, cînd nu erau şi ele binecunoscute, erau destul de necondimentate. Şi dacă, vai, prezentatorii înşişi nu ne-ar fi atras atenţia, în mult prea repetate rînduri, că e vorba, vezi bine, de glume şi nu de altceva ! Pentru că, fie spus între noi, „radioascultătorii", cei doi maeştri ai hazului, care ne-au făcut nu o dată să ridem cu hohote, n-au reuşit, în emisiunea de simbătă, 4 mai a.c., să ne zmulgă măcar un zîmbet. Nici anecdota cu tangoul, mamboul, reumatismul şi, evident, nevasta, nici „consideraţiile" cu privire la ringul de dans şi cel de box, nici „deosebirile" între melodie şi glumă sau între instrumentele muzicale, stabilite ad-hoc de cei doi prezentatori, n-au fost prea inspirate, or, decît fără umor, mai bine fără prezentare.

Nu-i aşa, Horia dragă ? Ce părere ai, dragă Radule ?

H. RĂDULESCU

Posibilităţi nefolosite

Televiziunea programează lunar emisiunea „Actualitatea cinematografică". Cum o altă emisiune închinată dezbaterii problemelor filmului nu există aici, aceasta ar trebui astfel alcătuită încît să îndeplinească deopotrivă oficiul de prezentare cît şi acela de îndrumare şi comentare. Din păcate, aşa cum se prezintă acum această emisiune, e departe de a fi realmente utilă telespectatorului. De regulă, redacţia se limitează a prezenta cu acest prilej cîteva din filmele care vor rula în luna respectivă pe ecranele cinematografelor. Schema simplificatoare a micului rezumat însoţit de cîteva secvenţe nu e nicăieri depăşită. Comentariul ligamental — de factură cu totul modestă — e grijuliu ferit de judecata de valoare, păstrat fiind pe linia comodă a expozitivului.

In acest fel, însă, micul ecran e transformat în minutele dedicate acestei emisiuni, într-un fel de cuminte organ de publicitate al Direcţiei Difuzării Filmelor, care-şi popularizează prin intermediul televiziunii, viitoarele premiere. Or, telespectatorul are mai puţin nevoie de o emisiune cinematografică strict informativă, cît de una care să se circumscrie în sfera efectivă a criticii cinematografice. Cu posibilităţile de care dispune Televiziunea de a ilustra la obiect punctul de vedere al criticului, cu secvenţe care explică pe viu ceea ce e valoros sau deficitar într-un film, critica cinematografică ar putea fi realizată aici în condiţii majore. Pentru aceasta, ar trebui însă ca emisiunea să admită şi prezenţa judecăţii apreciatoare, fără de care actul critic e greu de conceput.

Astfel, se ajunge în situaţia de a prezenta şi a populariza — cum s-a şi întîmplat — filmul de o valoare artistică îndoielnică. Sub acest raport, ar fi recomandabil ca în această emisiune să fie discutate şi filmele (să le spunem pe nume) proaste, realizate de diverşi producători occidentali din interese pur comerciale, fără nici o tangenţă cu arta cinematografică. În acest fel, cu siguranţă că numărul spectatorilor la filme gen „Mongolii" sau „Cartagina în flăcări" s-ar micşora sensibil.

R. D.

Expoziţii de fotografii

Temperament artistic delicat, fotoreporterul Ion Miclea descoperă vizitatorilor expoziţiei sale personale (deschise la Casa Ziariştilor) Leningradul zilelor noastre, într-o suită de imagini de esenţă romantică. În numai 35 de fotografii autorul s-a străduit să surprindă ceva din tulburătoarea frumuseţe a oraşului de pe malurile Nevei. Obiectivul aparatului a poposit cu precădere în preajma podurilor Nevei, unde frumuseţi arhitecturale ţîşnesc parcă din adîncurile apei şi se pierd în văzduhul sur. „Veneţia Nordului" nu-i o imagine fără acoperire poetică (cîteva fotografii au chiar acest titlu sugestiv).

Deşi realizate toate în alb-negru, peisajele lui Ion Miclea descoperă atente, bogate tonalităţi cromatice (vezi, de pildă, imaginile din Razliv).

MARIA LUIZA CRISTESCU

MAI MULTĂ RĂSPUNDERE

E îmbucurător că dezbaterile în jurul poeziei au avut repercusiuni fericite asupra scrisului unora din tinerii poeți, mai receptivi la cerințele înalte, ale actualității, deși, firește, eficacitatea criticii nu se manifestă, mai ales în literatură, peste noapte.

Mai în măsură să sesizeze astfel de repercusiuni este, prin forța lucrurilor, secția de poezia a unei reviste, prima care vine în contact cu fenomenul poetic viu. Sub acest aspect, în calitate de redactor și de confrate, mărturisesc cu bucurie că în ultimele luni versurile a o seamă de poeți ne-au adus satisfacții deosebite, chiar atunci cînd acestea, interesante în ansamblu, mai conțineau asperități, insuficiente argumentări poetice etc. Dintre aceștia i-am numi pe Darie Novăceanu, Ion Gheorghe, Gabriela Melinescu, Ana Blandiana, Ovidiu Genaru, Victoria Dragu, Ion Pop și alții.

Dar cu sinceritatea cu care ne mărturisim încîntarea față de rezultatele unor asemenea colaboratori ce se străduiesc să contribuie la promovarea unor versuri de calitate în paginile revistelor noastre, înțelegem să facem cunoscută și lipsa de receptivitate a altora față de imperativele actuale ale poeziei.

Ar putea să pară ciudat că ne ocupăm de unele poezii nepublicate, dar înțelegem sarcina îndrumării tinerilor nu ca o acțiune izolată, întreprinsă exclusiv de critica literară, ci ca un proces complex care slujește în primul rînd exigențelor cititorilor, preîntîmpinînd anumite tendințe greșite ale tinerilor debutanți. E vorba mai întîi de observația generală, pe care critica noastră a făcut-o multora dintre poeții apăruți în colecția „Luceafărul", privind slaba oglindire în poeziile acestora a problematicii majore, izvorîte din actualitate.

Deficiența aceasta ne-a apărut în mod evident mai ales în ultima vreme — cînd redacția noastră a solicitat unui număr foarte mare de colaboratori poezii închinate tinereții noastre. Nu se poate spune că aceasta nu e o tematică generoasă, care oferă fiecăruia posibilitatea de a comunica gînduri și sentimente cît mai diferite, idei noi, interesante. Nu mică ne-a fost însă dezamăgirea cînd, cercetînd cele 40 de poezii trimise, nu am

putut alege din ele decît vreo 3-4. E oare un simplu accident în munca redacției cu colaboratorii? S-ar putea să fie și acest lucru. Nu putem rămîne însă indiferenți cînd vedem că un număr atît de mare de poieți tineri, între care unii apăruți în colecția „Luceafărul" sau candidați la această colecție, ne încredințează spre publicare poezii în care, de pildă, poetul, numindu-se *„vioară roșie în amurg"*, își intonează cîntecul astfel: *„în fructe și în ierburi, în coloane / un nimb de raze platinat de lună / și la Bicaz cu străluciri persane / Covoare — constelații-n spații sună"*. (Sorin Stoian — *Vioară*).

Ce ne-a izbit în majoritatea poeziilor de genul celei de mai sus e sărăcia de idei, slaba contingență a autorilor cu adevăratele gînduri și sentimente care animă tineretul nostru. Nu e vorba aici, desigur, de o situație generală alarmantă. Poeți tineri încercați ca Andrițoiu, Utan, Brad, Labiș, Iureș, Tomozei sau foarte tineri precum Ion Chiric, Gabriela Melinescu și alții ne-au dat nu o dată adevărate modele de poezie a zilelor noastre.

Există însă tineri creatori ai versului care, probabil, consideră că asemenea probleme ale actualității nemijlocite sînt depășite, prea puțin fertile pentru poezie și de aceea recurg la ipostaze poetice lipiste de autenticitate, anacronice, false. Vagul și pozele, fie ele și reflexivo-meditativo-filozofice, nu au fost niciodată izvor de poezie adevărată. Discuțiile din cenaclul „Nicolae Labiș", îndeosebi cele purtate pe marginea lucrărilor citite de Ilie Constantin, Florin Mugur și Constantin Abăluță, poeți talentați și prețuiți, au scos în evidență această idee. Asemănătoare sînt și experiențele redacției noastre cu alți poeți, autori tineri care au trecut de pragul debutului editorial.

Se pare că unii dintre cei care bat acum la porțile poeziei sînt insuficient convinși că abstracțiunile, obscuritățile, evadarea din universul sufletesc caracteristic omului contemporan, despre care s-a discutat în critica noastră, constituie un drum greșit. Secția de poezie a „Luceafărului" a avut, din păcate, prilejul să-și dea seama de acest fenomen în mai multe cazuri.

Străin, parcă, de toate discuțiile care au loc în presă, un tînăr, remarcat de altfel și publicat pentru prima dată în revista noastră, Teodor Vasilache, înaintează redacției versuri de o obscuritate flagrantă și e surprins cînd redacția își afirmă dezacordul cu unele imagini în care umanitatea apare ca *„un pui de focă alb"*. Alt tînăr poet, de asemenea prezent în pagina noastră destinată începătorilor, Paul Tutungiu, ca să nu fie mai prejos, compară umanitatea, cu o *vidră lipsită de pește*.

Aceste deficiențe apar mai evidente la Adrian Beldeanu, ale cărui versuri, deși nu lipsite de unele calități, se pierd într-o avalanșă de metafore gratuite, de asociații teribiliste, de facilități. Dorința de a epata printr-o asemenea metaforistică gratuită și ilogică uneori se face lesne simțită la lectura multor poezii. Drept poezie autentică ni se oferă simulacre de poezie, ca acestea: *„Saxofoanele unei nopți, cu ochii tăi / — înlănțuindu-mă — / pe o rozetă de sticlă — / ...și fumul sutelor de / țigări, măcinîndu-ți cu burghie fața neclară. / De ce nu încerci să crezi în mîna mea / decisivă / străpunsă de strigătul disprețuitor al trompetelor. / Ritm..."* (Popas); sau: *„S-a uscat sarea pe buze, / de-a lungul urechilor... / Invizibilă, / sarea sărutărilor tale"*; sau: *„Credeam că am dispărut în întunericul alb — / dar nu m-am dizolvat în pielea sinilor tăi / nici în rîsul violent / sufocîndu-mi mișcarea plămînilor"*. Odată cu bizareria exprimării, nu putem să nu observăm o anumită atmosferă lascivă care se degajă din aceste versuri.

Sărăcia de idei, lipsa unei gîndiri poetice mature nu poate fi suplinită de prețiozități, chiar dacă ele sînt inteligibile. Așa se întîmplă cu poemul lui Ion Butnaru intitulat pretențios „Rapsodia mondială" (și subintitulat așișderea: „poem de conștiință"), în care cu greu poți găsi versuri autentice despre problema primordială a zilelor noastre — pacea și războiul — despre care și-a propus să scrie.

Cum va proceda redacția în asemenea cazuri? Va respinge, firește astfel de producții. Se întîmplă însă că același autor vine și pentru a zecea oară cu versuri de același calibru, invocînd că aceasta e personalitatea lui și că, în consecință, nu-ți rămîne decît să dai dovadă de înțelegere. Nu am putea spunea că în urma unor asemenea insistențe, venind chiar de la poeți talentați, nu am făcut și noi anumite concesii. Așa se întîmplă cu Ioanid Romanescu, autor care, răsfățat fără exigență în paginile „Viețiii românești", a ajuns să ne trimită versuri ca acestea: *Unei eleve: „Copila mea / dac-ai putea / să treci pe-aici în fiecare zi! / „Chiar dacă ești în uniforma / cu ne-nsemnate cifre arabe sau romane / te apăr eu. / Și vîntul / mi-o sparge numai mie capul, / cu castane..."*. Cam prea îngăduitoare pedeapsă își acordă autorul pentru o asemenea invitație echivocă!

Cînd scrii asemenea versuri și se găsește și redactorul care să manifeste amabilitate față de ele, e firesc să gîndești astfel: *„Mama, c-am început s-o-ndesesc / cu bani de pe scris, / a strîns în pod țapina tatii / și pelerina pe care-ntr-o gară / am scris versuri cu chimic / pentru cînd casa noastră va fi muzeu..."*. Aceeași poezie, care se intitulează pe deasupra „Seriozitate", se încheie cu această confesiune: *„Sînt un om serios... / Pentru că știu să dau totul / înainte de-a mi se cere / și stăpînesc secretul / de-a da tot mai mult"*. Să fim serioși!

Unul dintre participanții la colocviul revistei noastre despre poezie spunea că o redacție trebuie să-și asume o răspundere tot așa de mare, nu numai față de ceea ce publică, ci și față de ceea ce respinge. Se cere însă o răspundere sporită și din partea colaboratorilor. Asupra acestui lucru am și dorit să atragem atenția în însemnările de mai sus.

Niculae Stoian

Fotografia: DAN GRIGORESCU

PARODII

de MARIN SORESCU

Trei citate din Ilie Constantin

1). *Lîngă malul drept, în trepte,*
am cuprins cu brațul sting
umbra mîinii mele drepte
peste ape ce-o răsfring.

Țipăt întins între ochi
colorat la un capăt cu soarele
care-a cutreerat apele
la orele șaptesprezece și-o lună.
(*„Soției mele"*)

2). *Într-o cofetărie din Roșiorii de Vede*
tocmai comandasem șapte prăjituri
(cinci savarine
și două cataifuri).
Atunci a intrat o fată.
A intrat în cofetărie direct de-afară.
deoarece nici n-o cunosc.
Trebuie să fie soția mea — mi-am zis —
Și cu un gest hotărît, bărbătesc,
i-am oferit toate scaunele, toate cele șapte prăjituri,
rugînd-o să mă servească și pe mine după-aceea,
surizător, cu limpezime.
(Întîi hainele, apoi fruntea, apoi ideile,
zilele, toată viața).
Chiar i-am spus că, la urma urmei,
mi-e tot una
dacă mă va devora o zînă
sau alta.
(*„Încă un mit"*)

3). *„Prea mult îmi ia, prea des încearcă*
Fragila mea alcătuire
Din plasmă, gînduri și din oase
Această quasi adormite.

Cînd moțăi crîncen, prin picioare
Simt somnul cum mă ia mai tare...
Și-atîta timp mi-e refuzat
Cînd dorm în mine ca pe-un pat!"
„Început de somn"

Două opinii ale criticii

1. Deși temperamental clasic (un clasicism de o anume speță, înrudit mai degrabă cu mereu modernul Montesquieu decît cu desuetul Gh. Asachi), Ilie Constantin se lasă adeseori furat, în ultima vreme mai cu seamă, de demonul imaginii, arborînd la catargele versurilor sale pînze violent colorate, care nu strică totuși echilibrul navei, ci dimpotrivă, îi dă avans cu mai multă forță spre inimile cititorilor. Așa se întîmplă, de pildă, în această strofă: (cităm din memorie) „Lîngă malul drept în trepte / Am cuprins cu brațul sting / Umbra mîinii mele drepte / Peste ape ce-o răsfring" unde întîlnim un Ilie Constantin realmente filozof, al cărui raționament poetic (ne aflăm doar pe tărîmul înflorat al liricei) strînge în imagini șlefuite, între oglinzi, chipul iubitei pe care poetul o bănuie că ar trebui să-i fie soție. Ea îi este atît de apropiată sufletește încît poetul din Ilie Constantin n-o poate numi altfel decît „umbra mîinii mele drepte". Cuprinderea acestei „umbre" sugerează firea inefabilă din totdeauna a femeii (vezi „Miron și frumoasa fără corp"), o inefabilitate imposibil de pus în canoane materiale. Iată prin urmare cît de departe a mers intuiția poetului, formulînd în cîteva versuri un corolar filozofic excepțional! Intensitatea emoției sporește în strofa următoare, nu mai puțin memorabilă (citez din aceeași memorie): „Țipăt întins între ochi / Colorat la un capăt cu soarele / Care-a cutreerat apele / La orele șaptesprezece și-o lună". Primul vers spune aici totul, sau chiar mai mult decît totul, dacă ne putem exprima așa. „Țipăt întins între ochi" — ce imagine mai rotunjită pentru evocarea femeii ați putea găsi?! Această făptură care a înnobilat întregul gen feminin îi e atît de dureros scumpă poetului încît el o vede ca un „țipăt"; și l-a subjugat atît de mult încît se poate spune că i-a cucerit întreaga viață (e ceea ce sugerează cuvintele „între ochi"). Parcă și vezi o adolescentă de șaptesprezece ani și-o lună, o nouă Francesca d'Arimini, cu talia subțire „ca un țipăt", plimbîndu-se gînditoare pe un skuter (gîndindu-se poate la versurile poetului!). E de semnalat și precizia cu care Ilie Constantin mînuiește cuvîntul. Dacă în loc de „țipăt" ar fi pus un alt substantiv, oricare din ele, de pildă „strigăt", ce imagine deformată care nu ar mai corespunde de loc intențiilor sale generoase și concepției sale optimiste asupra caracterului recuperabil al logodnicelor ne-ar fi dat acest vers. Ora 17 și 5 minute (60 : 12) nu indică numai vîrsta iubitei, dar poate și ora cînd toate lucrurile încep să-și metamorfozeze dimensiunile, cînd auzi cum cresc plantele și cum luna îți trece cochetînd cu fluxul ideilor. Ea poate fi numită așadar „ora H" a lui Ilie Constantin. De unde, Ilie Constantin poet al timpului, al duratelor, al etapelor. Poetul a abandonat povara rimei, lăsîndu-ne inspirația în nuditatea ei primară, cu atît mai frustă. Era, evident, vitregit de inspirație dacă realiza același lucru în strofa următoare, dar, după cîte-mi amintesc, acolo rima își revine din amețeală, poezia terminîndu-se ca un menuet lent, clasic, după un iureș atît de izbutit. De unde, Ilie Constantin, un poet al gestului și al caligrafiei mișcărilor.

În legătură cu o altă poezie a aceluiași („Încă un mit") vom spune numai atît: cofetăria amintită nu e o „cofetărie", ci o dulce „imagine". Cititorul trebuie să fie deci cu ochii în patru la sensul profund al fiecărui cuvînt. Și aici optimismul solar al lui Ilie Constantin transpare din modul cum știe să-și aleagă metaforele. Cele șapte prăjituri, dispuse ca într-o constelație a deliciilor, nu traduc apetitul pantagruelic al autorului, nu sînt nici cele șapte vaci grase ori slabe din biblie, ci sînt nici mai mult, nici mai puțin *zilele săptămînei*. Ce gest semnificativ uman săvîrșește poetul cînd îi oferă iubitei, fără nici o reținere, aceste pe toate șapte prăjituri recte înseși zilele lui. Iar faptul că ea le îngurgitează pe toate șapte, pînă la duminică, și apoi se deslipește atît de repede de el, ne indică nestatornicia din totdeauna a femeii. E, în fond, aceeași idee din poezia precedentă numai că aici autorul o dezvoltă concentric, pe rozetă, îngroșind liniile pînă la absurdul admis.

2. Deși Ilie Constantin scrie de obicei destul de clar trîntește și el cîteodată o imagine impenetrabilă care te lasă în dubiu. Obscuritatea se realizează la el, ca și la alți confrați, prin îngrămădirea a tot felul de false găselnițe stilistice, într-un vers alambicat de ghiveci și de tutti frutti, brique à braque că ți-e și silă să-l citești. Iată o strofă dintr-o poezie pe care mi-au căzut ochii: „Țipăt întins între ochi / Colorat la un capăt cu soarele / Care a cutreerat apele / La orele șaptesprezece și-o lună". Ce înseamnă asta? Ni se vorbește aici de un țipăt, de orele șaptesprezece și-o lună, plus niște coloranți... solari ca să înțelegem că poetul intenționează să facă mariaj. La ce bun această sclifoseală verbală, la ce bun să dăm iama prin arsenalul imagistic al unui alt tînăr, cînd lucrurile puteau fi spune mult mai simplu și mai frumos?

Ilie Constantin nu stăpînește încă verbul, bîjbîie printre vocabule și încurcă nuanțele ca în cazul versului „Țipăt întins între ochi". Aici în locul cuvîntului „țipăt", atît de strident la auz, cu un efect sonor contrar celui scontat, mult mai potrivit ar fi fost poate „strigăt", cuvînt cu o intensitate gravă, mai rotunjită, în orice caz potrivit situației. E numai un exemplu de modul jalnic cum un tînăr dă, cum spune poporul nostru, cu oiștea în gard, ratînd rara ocazie de a transcrie un vers mai citeț. Ilie Constantin nu-i filozof. Cugetările sale filozofarde sînt absconse, aidoma încăperilor cu vitralii gotice, o extracție banală din rezidurile periferice ale gîndirii. Iată o mostră din ce se consideră a fi înaltă cugetare: „Cînd moțăi vașnic, prin picioare / simt somnul cum mă ia mai tare.... Și-atîta timp mi-e refuzat / cînd dorm în mine ca pe-un pat". Dacă aceasta e poezie (și încă de idei) atunci, iertat să-mi fie, dar eu nu mai înțeleg nimic!

ETICA PROFESIONALĂ A TÎNĂRULUI CRITIC

Discuția despre poezia tinerilor, purtată recent în articole și în jurul „meselor rotunde", ca și discuția mai veche despre proza aceleași promoții literare, au demonstrat utilitatea efortului colectiv în definirea unor aspecte importante ale dezvoltării literaturii noastre în etapa actuală. Pentru ca această metodă de analiză mai cuprinzătoare și mai variată a fenomenului literar contemporan să ducă la schițarea unei imagini de ansamblu asupra tuturor manifestărilor tinerei generații, ea se cere completată pe viitor cu discuții similare, dedicate dramaturgiei și criticii tinerilor. Mai ales aceasta din urmă ar putea (și ar fi putut deveni mai de mult) obiectul unui rodnic schimb de păreri.

O discuție eficientă pe această temă va trebui să fie, neapărat, o discuție la obiect și cred că trebuie să facem efortul de a examina nu probleme generale în „generalitatea lor", ci probleme concrete privind evoluția unora dintre criticii tineri afirmați în anii din urmă. Realizările sînt suficient de ferme pentru ca exigența să nu le anuleze, ci, dimpotrivă, să le sublinieze. Există, de altfel, o serie de probleme ale criticii tinere, și asupra unora ne vom opri cu această ocazie, referindu-ne la activitatea tînărului critic N. Manolescu.

N. Manolescu a debutat cu un an în urmă la „Contemporanul". A început să scrie sub semnul acelui gen de critică pentru care judecata de valoare este o materie difuză ce se cere detectată de cititori de-a lungul unor suite de citate și observații prinse în meandrele arabescurilor stilistice. Tînărul critic a părăsit însă curînd această manieră, străduindu-se să surprindă valoarea reală a unei opere în formule sugestive și tranșante. În cele peste 30 de articole, note și recenzii publicate pînă acum, N. Manolescu se dovedește un pasionat observator al fenomenului literar contemporan, un cititor capabil să comunice și altora entuziasmul lecturilor sale, ori să-i pună în gardă față de cărțile nereușite, sau față de nereușitele din unele cărți. Cînd o carte îi place, N. Manolescu excelează în redarea laconică a conținutului, așa încît să atîțe curiozitatea cititorului, căruia nu-i spune niciodată totul, ci numai atît cît să-i sugereze atmosfera, problematica, episoadele de mare tensiune. Cînd nu-i place cartea, tînărul critic nu se sfiește să o spună fără ocolișuri și caută să argumenteze. Tocmai această franchetă a atitudinii critice caracterizează cele mai valoroase dintre cronicile și articolele lui N. Manolescu. Ea este servită și de stilul direct, plastic, adecvat, prin care criticul reușește să cucerească simpatia cititorului pentru cărțile bune și să facă din cronicile sale tot atîtea invitații la lectură.

Firește, aceste calități ce dovedesc o certă vocație de critic literar se află în plin proces de maturizare. Vrînd să fie un critic pentru care judecata de valoare constituie cea dintîi îndatorire a meseriei, Manolescu mai are de cucerit acele calități pe care le cere, la rîndu-i scriitorilor: o cunoaștere profundă a vieții și o solidă pregătire ideologică, ambele menite a-l ajuta la îmbunătățirea analizelor de conținut, unde se mai simt unele incertitudini și chiar erori.

Trebuie salutată însă străduința cu care, respingînd principial „critica scăldată", N. Manolescu practică, în general, o critică de atitudine, fermă, deschisă. Totuși, condiția sine qua non pentru ca o asemenea critică să-și dobîndească autoritatea necesară, iar cel ce o face să capete încrederea cititorului, este consecvența în aplicarea principiilor. Uneori, tînărul critic pare să uite această regulă. De pildă, el s-a pronunțat asupra unor scriitori față de care păstrează, firesc, dincolo de obligațiile profesionale, admirația adolescentului de pe băncile școlii. Făcînd-o cu tact, el a pus surdină facultăților critice, ceea ce nu i s-ar putea imputa în principiu dacă n-ar apărea, dincolo de această abținere de la critică, o anumită înclinare apologetică evidentă. (Ea este și mai pronunțată — cu regret constatăm — atunci cînd se ocupă de unii colaboratori ai revistei la care scrie!). La „Jocul cu moartea" de Zaharia Stancu, ca să luăm un exemplu, N. Manolescu nu se mulțumește să scrie o cronică elogioasă în întregime, dar nu caută să înțeleagă nici observațiile îndreptățite ale altor recenzenți cu care polemizează neargumentat. Cine compară această cronică sau altele din ciclul căruia i se integrează cu bunele analize critice la volumele lui Radu Cosașu — „viziunea reportericească", expresie pusă în circulație de N. Manolescu, a fost reluată și de alți critici — Victor Felea, Francisc Munteanu și alții, constată că N. Manolescu pare a cultiva mai multe „registre critice", schimbînd tonul în funcție de niște criterii ce nu apar totdeauna cu claritate. Concludentă este, atitudinea sa față de volumele tinerilor, în special ale debutanților din colecția „Luceafărul".

Acestora, N. Manolescu continuă să le aplice cu toată fermitatea principiile unei critici răspicate, deși chiar în cazul lor întîlnim unele deosebiri de tratament care nu se justifică totdeauna prin deosebirile de valoare între volumele respective. Prezentarea volumelor de debut ale lui Adrian Munțiu și Ion Acsan este, din acest punct de vedere, semnificativă: autorul, scriind în aceeași cronică despre cele două cărți, desființează pur și simplu volumul lui Acsan, în vreme ce Munțiu este comparat de mai multe ori cu Labiș pe un ton care aproape șterge nuanțele dintre cei doi poeți. Că N. Manolescu însuși și-a dat seama de eroare, ne-o arată revenirea semnificativă asupra lui Acsan într-un bilanț poetic al anului 1962. Dar maniera persistă. Tot atît de brutal este repudiat Mircea Radu Iacoban, deși pe coloana alăturată, vorbind despre Augustin Buzura, criticul nu mai este atît de sigur pe bisturiu.

Dacă în cazul lui Zaharia Stancu se putea invoca timiditatea și admirația integrală a fostului student în fața creatorului lui „Desculț", nu vedem de loc ce explicație se mai poate găsi atitudinii din cronica la romanul lui T. Mazilu „Aceste zile și aceste nopți" (Contemporanul nr. 13/1963). După ce umple recenzia cu relatarea în extenso a subiectului și evoluției personajelor, autorul încheie astfel o analiză în cea mai bună tradiție a „criticii scăldate": „Aceste zile și aceste nopți" este neîndoios prin siguranța mijloacelor, prin dispariția unor naivități juvenile, o scriere mai matură decît „Bariera"... Dar, ratînd ideea fundamentală și lipsit de un echilibru intern, romanul mi se pare a nu atinge, în ansamblu, valoarea „Barierei". Cititorul obișnuit cu stilul curent al criticului nu reușește să depisteze din restul cronicii mai mult decît din această concluzie, care este părerea lui N. Manolescu despre carte.

Acest gen de critică atinge, însă, culmea cînd e vorba de ultimul volum al lui A. E. Baconsky („Contemporanul" nr. 10/1963). Același N. Manolescu, ce mînuia buzduganul pe deasupra capetelor unor scriitori tineri legați de actualitate, se transformă dintr-o dată într-o gingașă făptură cu grații de libelulă, imediat ce are de-a face cu volumul „Imn către zorii de zi". Prin ce miracol, nu se știe, acest volum care, după cum arată alte cronici este criticabil sub multe aspecte, deși reprezintă un efort serios al autorului pe drumul spre o poezie în acord cu ritmul epocii, se transformă la N. Manolescu într-o operă ireproșabilă, perfectă sub toate aspectele și, mai ales, sub acela al conținutului, singurele obiecții posibile fiind în legătură cu realizarea artistică. Cel căruia i se părea ciudat ca „Mircea Radu Iacoban să nu aibă gustul marilor probleme, al marilor confruntări care animă pe contemporanii noștri", nu i se mai pare ciudat cînd, spre a voala carența aceluiași gust la Baconsky emite astfel de aserțiuni: „Cineva s-ar putea întreba în ce măsură, cu un simț așa de pronunțat al elementului, Baconsky e un poet al zilelor noastre. Vom răspunde că poetul realist socialist nu e un monocord, cîntăreț numai al virtuților civice, al istoriei concrete. Între a cînta materia privită cosmic și a elogia virtuțile moral-cetățenești ale socialismului nu e nici o contrazicere". Dar, din păcate, tonalitatea dominantă a volumului „Imn către zorii de zi" se concretizează în impresia că această mișcare a materiei și elementelor „se petrece într-o somnie generală" (Ov. S. Crohmălniceanu).

În aceeași cronică, spre surprinderea noastră, N. Manolescu reușește să treacă pe lîngă aspectele realmente pozitive ale volumului și să scoată pe primul plan, ca valoroase, tocmai acele părți asupra cărora poetul însuși a fost invitat să mediteze în urma unor foarte îndreptățite observații. Manolescu acceptă în bloc universul lui Baconsky, pe care îl descrie mai baconskian decît o face poetul însuși, dar uită cu desăvîrșire să semnaleze cititorului prezența ciclului „Orașul eroic", dedicat apărătorilor Leningradului și tradițiilor revoluționare ale orașului. Este minimalizată, de asemenea, poezia anti-războinică, reținîndu-se ca valoroasă imaginea cea mai puțin revelatorie pentru atitudinea cetățenească a poetului și prezentîndu-se greșit mesajul unei poezii ca *Genealogie*. În plus, mînuitorul unui stil critic definit prin limpezime ne servește fraze ca acestea: „Dar la Baconsky senzația e eterată, contactul cu obiectul redus la o urmă fosforescentă în suflet".

Oare ce traumatism au suferit principiile critice ale lui N. Manolescu atunci cînd s-a apucat să scrie despre acest volum? De ce elimină din sfera investigațiilor sale critice tocmai partea în care poetul s-a străduit mai mult să pătrundă în miezul actualității? Nu cumva, fiindcă în această contabilitate dublă se manifestă alunecarea spre „recenzia de serviciu" în care preocuparea critică se stinge ca un muc de candelă căzut în uleiul admirației totale?

Nicolae Manolescu este un critic tînăr și talentat, care a făcut dovadă că știe să țină în mînă un condei destinat a dobîndi cu timpul un prestigiu în critica noastră dacă nu va dezerta de la seriozitate și obiectivitate. E momentul să se gîndească la faptul că responsabilitatea față de judecata rostită se numără între trăsăturile definitorii ale exercițiului critic, înțeles ca o misiune, că „atitudinea etică a criticului" asupra cărții a insistat la conferința pe țară a scriitorilor trebuie să-i devină o preocupare esențială. Altfel, există primejdia ca în viitor cititorul să *ezite suspicios* în fața judecăților sale de valoare.

I. Mureșeanu

Citindu-l pe Aitmatov...

TINEREȚE, DRAGOSTE, PURITATE

Străbătînd lumea lui Cinghiz Aitmatov, originala lume a „Povestirilor munților și stepei", împărtășești pe deplin sentimentul lui Aragon (traducător al uneia dintre aceste povestiri, „Djamilia", el o recomandă drept „cea mai frumoasă poveste de dragoste din lume").

Tinerețe. Dragoste. Puritate. Dragostea Djamiliei crește asemeni cîntecului despre patrie depănat de Daniar. Ei doi își descoperă frumusețea în strădania comună, eroică, de a trimite cît mai grabnic pîinea așteptată pe front. Tinerețea cutezătoare, dar nu lipsită de greșeli a șoferului Ilias din „Defileul" nu pregetă să înfrunte și să învingă, printr-un act de pionierat, labirintul amețitor, socotit aproape inaccesibil, al masivului Tian-șan. Avîntul romantic al adolescentului Kemel, atras de cucerirea pămînturilor înțelenite, va rezista pînă și la cea mai puternică dintre presiuni : amoralitatea lui Abakir („Ochi de cămilă"). Străbătînd lumea lui Aitmatov te întîmpină o tinerețe eroică, puternică și pură ca înseși izvoarele eticii comuniste care o alimentează necontenit. Tineri sînt cu toții, oamenii frumoși ai acestei lumi. Iar candoarea vîrstei se-mpletește permanent cu conștiința gravă a răspunderii față de un timp al istoriei care nu poate fi trăit la întîmplare. „Nu mai dorești decît să taci și să asculți..."

Să taci și să asculți sinceritatea cuceritoare, să redescoperi lumea prin ochii avizi ai adolescenței. Să taci și să-l asculți pe sensibilul Seit, martorul dragostei dintre Djamilia și Daniar. Farmecul narațiunii, ca o aromă discretă, urcă din transcripția de o mare finețe psihologică a stărilor sufletești adolescentine care cristalizează de pe acum răspunsuri la probleme fundamentale : „Mergeam și-i priveam cum uitînd de tot ce e pe lume se legănau în ritmul cîntecului. Nu-i recunoșteam. Era același Daniar, cu cămașa descheiată și ponosită, dar ochii lui ardeau parcă în întuneric. Era ea, Djamilia mea, stînd lipită de el, tăcută și sfioasă, cu genele sclipind în lacrimi. Erau oameni noi, fericiți cum n-au mai fost alții. **Oare aceasta nu este fericirea ?**" (s.n.) Iată cum i se relevă adolescentului și o altă „definiție" : „Pentru mine era o adevărată desfătare să-i văd buzele întredeschise ca la copii, tremurînde, și ochii încețoșați de lacrimi. Cît de frumoasă era, cîtă viață era pe chipul ei, ce însuflețire luminoasă și ce patimă i se citea pe față. Pe atunci vedeam toate acestea, dar nu le înțelegeam tîlcul. Și acum mă întreb adesea : **nu este oare iubirea tot inspirație, ca inspirația pictorului, a poetului ? (s.n.).**

Taci și-l asculți și pe fratele spiritual al lui Seit, pe curajosul, pe tenacele adoloscent Kemel din „Ochi de cămilă". Confesiunea lui e străbătută, inițial, de un anume tragism... Venit să supună sălbateca stepă cu pelin, Anarhaiul, el încape pe mîna unui om în care s-a stins de mult orice scînteie de omenie. Kemel e bătut, umilit, pasiunii sale nobile pentru istoria acelui pămînt i se răspunde prin voit infamantul vocativ „academicianule !", pînă și dragostea lui față de fata cu breton întîlnită lîngă izvorul „ochi de cămilă" este înjosită. Dar în această inegală luptă, învingător va fi David și nu Goliath. Va fi adolescentul pur, omul eticii noi. Kemel. „Puternicul" Abakir va fugi în chip laș. Va fugi din acest ținut al oamenilor cu adevărat puternici, unde eroismul a devenit măsura cotidianului, și va abandona dragostea. Ca și în „Djamilia", cristalizările din conștiința adolescentului cu aceeași pronunțată notă lirică aplicată adevărurilor mature, grave : „Dacă Abakir ar fi știut însă, dacă ar fi înțeles cîtă fericire adevărată pierduse el în ziua aceea, plecînd de la Kalipa, nu ea, ci el, de durere, ar fi urlat ca un lup în gerul iernii". În lumea lui Aitmatov, flacăra vieții nu pîlpîie. Irumpe. Ciocnirile dintre nou și vechi sînt violente. Totul stă sub semnul decisivului, al confruntărilor hotărîtoare, al conștiințelor care nu suportă insinuarea ruginei sufletești.

Natura, la Aitmatov, e cîteodată ecou liric, adesea însă personaj. Ilias își ia rămas bun de la albastrul nemărginit al lacului Issik-Kul, de la lebedele sale, tot așa precum o salută pentru veșnicie pe cea care i-a fost iubită. Drama aceluiași om este declanșată, ca de un personaj negativ parcă, de către defileul Dolon. Singuratecul Daniar susține, nopțile, lungi colocvii cu rîul și cu stepa „ca și cum ar asculta ceva inaccesibil urechilor celorlalți, și atunci sprîncenele îi zburau în sus, iar în ochi i se citea un extaz de neînțeles". Parcă de inspirație gogoliană, purtînd vagi acorduri din „Taras Bulba", sînt revărsările lirice, prea plinul admirației lui Kemel față de sălbateca stepă cu pelin. Descripția în „Povestirile munților și stepei" e picturală, senzorială, memorabilă, și ea reflectă arta unui prozator ale cărui mijloace moderne de expresie s-au dezvoltat pe solul unor tradiții naționale, de povestiri, culeasă de-a dreptul din necuprinsul stepei kirghize.

Iar cînd, în niște mărturii publicate în „Oevres et opinions", se sublinia necesitatea ca fiecare dintre cărțile consacrate contemporanilor noștri să fie „o profesiune de credință trezind ecouri ale nobleței și purității" — semnatarul acestei idei nu era altul decît Cinghiz Aitmatov. Aitmatov : tinerețe — dragoste — puritate.

Victor Vîntu

NU FASCISMULUI!

LECȚIA LUI 9 MAI NU TREBUIE UITATĂ

Popoarele lumii sărbătoresc la 9 mai Ziua Victoriei împotriva Germaniei hitleriste, împotriva fascismului. Zdrobirea mașinii de război hitleriste a spulberat ceața brună care amenința civilizația, umanitatea însăși. În această bătălie de o însemnătate istorică excepțională, alături de eroica armată sovietică, poporul romîn și-a dat contribuția sa întărită cu jertfele eroilor de la Tatra, Debrețin, Budapesta.

Ziua de 9 mai rămîne, în conștiința omenirii, ca un sever avertizment dat cercurilor reacționare capitaliste și încercărilor lor nesăbuite de a tîrî planeta în vîlvătaia unui nou război mondial. Lecția lui 9 mai este o chemare la rațiune, la vigilență și luptă activă împotriva oricăror tendințe de reînviere a fascismului.

Nu putem să nu ne amintim de toate acestea văzînd că, la 18 ani de la victorie, în R. F. Germană, se intensifică spiritul revanșard, afectîndu-se în acest scop numeroase mijloace de propagandă între care și literatura pentru tineret.

Scriitorii naziști — recrutați de aparatul de propagandă al Bonnului, pentru a pregăti spiritele în vederea „revanșei" — au scos capul îndată după formarea Germaniei federale.

Consultînd un soi de sibile care se cheamă, în graiul modern, „*periodicitatea războaielor pornite de imperialismul german*", faimosul scriitor anticomunist Dwinger prezice, în ultima sa carte, că proximul război mondial (al treilea deci) va izbucni în 1965... Și după cum era de așteptat, Dwinger, „cel mai vechi anticomunist pe care îl avem" — cum declară chiar el — își exprimă neted dorințele : război atomic împotriva lagărului socialist ! Poziția „literară" a lui Dwinger decurge astfel direct (și fără sfieli din partea autorului) din lozinca lui Adenauer: „Lieber tot als rot" („mai bine mort decît roșu"). Bineînțeles, valoarea artistică a acestei „opere" este, după cum afirmă chiar ziarele lui Adenauer, nulă ; dar ce importanță are asta ? „Nu trebuie să pierdem din vedere faptul că — preciza un ideolog de la Bonn — conștiința trebuie să fie la nivelul cerințelor unui război armat".

De prin 1952 au apărut, pe coperțile cărților, chiar și foști ofițeri S.S. ca Hans Scholz sau H. C. Honsalik, lăsați să facă în voie — și să vîndă în tiraje de masă — o literatură în care „supraomul" de esență fascistă este, ca și-n 1933, erou principal, oferit ca model tineretului. E drept, limbajul s-a mai schimbat. Așa-zisa „purificare" a militarismului german de „prea-compromițătoarele crime" ale lui Hitler — crime care și în rîndul tineretului vest-german trezesc oroare — era o necesitate și în literatură. Cărțile celor citați vor îndeobște să demonstreze că „elita" germană, „spiritul prusac adevărat", s-ar fi revoltat, chipurile, împotriva barbariei hitleriste. Așa declară personajul principal al unuia din romanele lui Scholz, iunkerul Zehdenitz. Întrebat „dacă e nazist", el răspunde: „Nu..." „Dar dacă fuhrerul — i se obiectează — vă cheamă la arme ?" „Hitler ?! Noi n-avem nimic de-a face cu acest clown, dar... Un „dar" care neagă pînă la urmă, întreaga concepție despre „contradicția" între spiritul prusac și Hitler. Prins el însuși în această contradicție, Scholz nu mai izbutește, cu toate sforțările ce le întreprinde, să descopere vreo deosebire reală între nazism și militarism. Recurge atunci la căutarea cu orice preț a unor „limite spirituale" : barbariile lui Hitler ar fi astfel „un fenomen regretabil și accidental", pe cînd „veritabilul spirit german și marea tradiție a spiritului prusac rămîn valori permanente".

E îndoielnic că astfel de „concepții" de mult infirmate de viață ar putea avea vreun credit de public. Și totuși... Să nu uităm că astfel de cărți ajung în mîna cititorului tînăr, care n-are atît de vie amintirea trecutului și care, nu o dată, cade victimă primelor idei și impresii (mai cu seamă cînd ele se bucură de girul unor tiraje de masă !). E interesant de menționat, cu acest prilej, că astfel de cărți se distribuie adeseori gratuit printre membrii organizațiilor fasciste pentru tineret, răsărite în R.F.G. ca ciupercile.

Dar să vedem, mai departe, cum este prezentat războiul propriu-zis în astfel de cărți. Nu vom găsi în ele nici un cuvînt despre crimele fasciștilor, despre invadarea țărilor pașnice ; Hitler este, ce-i drept, „criticat", dar numai pentru că nu a dus războiul „într-un mod chibzuit" din punct de vedere strategic. (În romanul său revanșard *Wenn die Dämme brechen* — „Dacă se prăbușesc stăvilarele", Dwinger scrie : „Cea mai mare crimă a lui Hitler constă în aceea că războiul lui a fost de fapt, un război civil" adică împotriva puterilor occidentale. „Noua concepție strategică" pe care o exprimă Dwinger și alții ca el preconizează alianța puterilor occidentale, împotriva socialismului, „pentru a îndrepta greșeala lui Hitler !"). Nu lipsesc — oricît ar părea de rizibil — speculațiile meteorologice, înfrîngerea lui Hitler datorîndu-se unor „greșeli de calcul asupra condițiilor climaterice" (!). După acești autori, nu superioritatea armatei sovietice, nu tăria de granit a orînduirii, nu hotărîrea popoarelor de a-și apăra libertatea, au determinat inevitabila înfrîngere a lui Hitler, ci... unele accidente și neprevederi care s-ar fi putut evita ! Așadar, încredere băieți ! Un fleac de calcule atmosferice mai bine făcute (un barometru bun, „made in S.U.A.", e suficient pentru asta), și putem porni cu tot elanul spre Est ! Succesul e sigur !...

Ce ne indignează mai întîi ? Infantilismul deconcertant al argumentării ? Seninătatea minciunii ? Cruzimea fără limită a unei astfel de „educații" făcute adolescentului, în schimbul cîtorva mărci, date pe carte ?

Și, bineînțeles — tocmai pentru că ținta persuasiunii e tînărul — în toate aceste cărți se fac perfide apeluri la „sentimentele naționale", la „patrie", cuvinte cu rezonanță în sufletul adolescent ; se face tot posibilul pentru ca tînărul cititor să fie „mobilizat" sufletește, rămînînd doar să i se strige : „La arme !" Și de aceea se bate multă monedă pe relatarea *Aventurilor de pe front*, pe mitul despre *Frumoasa viață de soldat* și *Adevărata camaraderie*, „posibile numai în război"; e glorificată *Dragostea de soldat*, ba chiar și *Moartea dulce a soldatului*. (Cîteva din zecile de titluri care se răsfață în vitrinele marilor librării). După Ernst Junger, de pildă, numai războiul e „adevărata viață, o viață puternică, eroică", capabilă să „înalțe" și pe cel mai simplu om îndemnîndu-l la acțiune.

„Nu vă necăjiți. Față de trăirea noastră, cei de acasă sînt niște bieți oameni de rînd...", spune un căpitan al Wehrmachtului în cartea lui Hans Eisen *Die verlorene Kompanie* („Compania pierdută"). Și sfaturile adresate subalternilor săi continuă în astfel de termeni: „Și acasă puteți cădea victimă unei boli mortale sau unui accident. Mii și mii o pătesc zilnic, dar cine se gîndește la asta ? Cine îi pomenește ? Nici un comunicat nu anunță asemenea pierderi, pe care un popor le înregistrează în timp de pace...". Iată și ultimele cuvinte ale unui muribund pe frontul răsăritean, din același roman : „Soră Erika, dacă te întorci acasă, du-te la nevasta mea și povestește-i și ei, și băiatului meu, cît de frumos a fost totul aici !".

Nu trebuie, însă, trecut cu vederea faptul că în literatura vest-germană există un front — format din purtătorii de cuvînt ai majorității populației — care se opune unei astfel de „educații", militînd pentru orientarea pașnică și luminoasă a tineretului. Vom încheia aceste rînduri cu pateticele cuvinte ale scriitorului umanist Wolfgang Koeppen, din cartea „*Eu trăiesc în Republica Federală*": „Armele ne-au bătut de două ori. Generalii ne-au dus de două ori la moarte. Ei au cerut pensii și autobiografiile lor au transformat înfrîngerile în glorii, iar acum cheamă, în „Soldatenzeitung", din nou la moarte". „Nu pot suferi multe mutre de la noi — încheie Koeppen. Măști luate de la diavol, măști sparte ale morții... Deseori aș vrea să plîng soarta gingașei plante a democrației ; și mîndrele aterizări și decolări, cu cuvîntările de salut promițînd noi victorii, de la aeroportul Wan (nebunie) aflat lîngă Bonn, toate acestea mi se par de prost augur".

Cuvinte la care subscriem din toată inima, încredințați că lecția lui 9 mai 1945 va fi, pînă la urmă, înțeleasă de toți. Popoarele lumii nu vor îngădui niciodată reeditarea crimelor fasciste.

Dieter Schlesak

Desen de RENATO GUTTUSO

Cu Gianni Toti răsfoind „Dosarul negru"

Ziaristul Gianni Toti a întreprins, pentru revista „Vie Nuove" o senzațională călătorie, transmisă cititorului, pe fragmente, sub acest titlu de sugestie criminală : „Dosarul negru". Ținta călătoriei : strîngerea de material cu privire la unele organizații neofasciste care activează în prezent în Europa occidentală. Că există și funcționează, mai mult sau mai puțin obscur, astfel de organizații, cititorul occidental o știa. Mărturiile lui Gianni Toti au adus, însă, niște clarificări de o intensitate deosebită. Există deci niște oameni (să-i mai numim oare așa ?) pentru care crima fascistă, ațîțarea și ura, sînt și astăzi supremă religie ; care n-au învățat nimic din istorie, din lecția lui 9 mai 1945... Niște maniaci ai morții ? Da ; dar nu numai atît. Sinistra manie are izvoare care-o alimentează mereu, circulînd, tot mai dese, prin subteranele climatului politic occidental.

Pe scurt : La Bruxelles, la Amsterdam și la Haga, ziaristul a intrat în legătură cu cîțiva dintre „fuhrerii" și „șefii" neofascismului european, i-a intervievat, cuprinzîndu-i în voluminosul „Dosar negru" din care vom răsfoi cîteva file.

1. Bruxelles

— „Șef ? Fuhrer ? Duce ?"

Intrebarea lui Gianni Toti a sunat, desigur, ironic, dar întepătura a trecut neobservată. Răspunsul (după mărturia ziaristului) „a venit sec și liniștit" :

— „Șef !"

Dar să-i dăm cuvîntul, pe larg, lui Gianni Toti :

„Paul Teichmann („șeful", n.n), doctor, specialist în maladiile gastro-intestinale, suie cu așurință forțată scările locuinței sale din rue Campanou nr. 89, în timp ce-mi propune să-l urmez în „cabinetul" său. Într-un colț, clasicul divan alb, și pretutindeni vrafuri de ziare și broșuri ale M.A.C.-ului — „Mișcarea pentru acțiune civică" (organizația neofasciștilor din Bruxelles, n.n.), instrumentele medicale se ascund parcă rușinate, în penumbră. Însuși „șeful" pare, pentru o clipă confuz, și mustăcioara subțire tresaltă într-un tic pe fața-i de tînăr frizer".

A doua întrebare a lui Gianni Toti, a doua ironie :

— „Așadar, faceți gastro-politică ?"

Răspunsul e tot „sec" și tot „liniștit" :

— „Da, mă preocupă și măruntaiele și creierii oamenilor. În general, stomacul și capul au funcțiuni care se condiționează reciproc, fapt ce se poate constata din noile curente în știința politică și în știința medicală. Și mai sînt unii care încearcă să ne dea — pe noi ! — drept partizani ai regresului social !"

— „Așadar — remarcă Gianni Toti — nu sînteți fasciști ?"

Intrebarea rămîne, o vreme, fără răspuns....

Așezat într-un fotoliu, ziaristul frunzărește un număr al ziarului „Jeune Europe", purtătorul de cuvînt al neofasciștilor europeni. Articolul de fond poartă semnătura ghinionistului „fuhrer" al Angliei, Oswald Mosley... Toti ridică privirea, întrebător ; „doctorul", însă, nu-și pierde cumpătul :

— „Trebuie să ne înțelegem asupra termenilor „(Într-adevăr !) „Chiar Mosley, în acest articol, afirmă că în prezent n-avem nevoie să vorbim despre fascism. Mosley ne-a explicat că noi „nu ne mai numim fasciști, după cum partidul laburist nu se mai numește chartist".

Și iată și țelul acestor „conducători", printre care se numără și el, doctorul cu mutră de tînăr frizer. „Europa noastră trebuie să fie bine echipată ! Foarte bine bine echipată ! Este de la sine înțeles că și cu arma atomică. Noi trebuie să avem posibilitatea de a purta tratative ținînd degetul pe trăgaci..." Și brusc : „Căci altfel Kennedy ne va răpi Africa și baza de materii prime și energetice..."

Gianni Toti ascultă, oftează, și, remarcînd pentru sine confuziile „teoretice" ale „șefului", conchide : „Într-adevăr, confuziile sînt mari, totuși putem să le înțelegem, întrucît, în esență, ele sînt vechi, prea puțin înnoite".

2. Amsterdam

„M-am dus acasă la Anton P. Heesben, organizatorul diviziilor de tineret HINAG" — își începe Toti noile mărturii „Voiam să fac personal cunoștință cu omul acesta. Știam că HINAC este (ca firmă) o organizație pentru acordarea de ajutor olandezilor care au luptat pe frontul răsăritean, alături de hitleriști. Și mai știam că în spatele acestei firme se ascund neofasciștii ; și că, în repetate rînduri, organizația a încercat să atragă tineretul olandez în mișcarea sa. Știam, de asemenea, că toate aceste încercări, în fața opoziției și dispretului maselor, se terminaseră printr-un eșec.

Dar iată că, în noiembrie, pe străzile Amsterdamului au apărut — pentru prima dată îmbrăcați în uniforme — membrii „diviziilor europene". Erau conduși de însuși „șfeul". Anton P. Heesben. Beretă bască, așa cum poartă parașutiștii francezi, emblema leului înaripat, trei cruci brodate pe mîneacă, o curea lată cu o cataramă în opt colțuri, stema națională, pantaloni și fuste de culoare kaki — sub această înfățișare au ieșit tinerii „soldați europeni" pe străzile orașului. Iată și lozinca lor, expusă în ziarul-fițuică „Europa Zen" : Intrați în „diviziile europene" ! Purtați bascuri verzi în toate țările ! Îmbrăcați uniforma kaki și proslăviți Europa ! Duceți goarnele la buze ! Bateți din tobe !...

Dar acest sinistru „botez al focului" — relatează ziaristul — a avut un sfîrșit fără glorie : „Participanții la minifestație s-au împrăștiat ca potîrnichile, purtînd pe pantalonii și fustele de culoare kaki urmele, fără putință de tăgadă, ale loviturilor primite".

...Iar Anton P. Heesben a emis „un ordin aspru" : „Soldați ! Fără aprobarea mea, nu mai difuzați pe străzi ziarul nostru !".

3. Haga

Ajuns aici, Gianni Toti, ni-l prezintă pe „nazistul olandez nr. 1", Paul van Tjenen. Tjenen are la Haga o librărie și „un stat major" : „de aci sînt aprovizionați neofasciștii din întreaga Europă cu materiale tipărite..."

Van Tjenen răspunde fără sfială la întrebări (cu un zîmbet de „burger" care, remarcă Toti, „nu se prea potrivește cu fața lui plată, de actor de cinema specializat în rolurile de fascist") :

— „Da, am fost ofițer SS în trupele celui de al treilea Reich, mi-am servit patria Europa"... (și șovăind) : „căci ea e mai mare decît Olanda singură, nu-i așa ? Am fost condamnat la două luni închisoare pentru că am întemeiat „mișcarea socială europeană" (N.E.S.B.), despre care probabil ați auzit. Ea a existat un singur an, din 1952 pînă în 1953. Apoi am fost nevoit să schimb tactica și am înființat „Arhiva neerlandeză a revoluției conservatoare"...

— „Revoluția conservatoare ?" intervine ziaristul. „Conservatorism revoluționar ? Oare aci nu există o contradicție ?"

Și iată-l pe Paul van Tjenen în postura de „teoretician" :

— „Știți, noi nu sîntem partizani ai unei scheme, așa cum o cred mulți. Ideea noastră este marea Europă, pe care Hitler... În sfîrșit, oriunde se vorbește despre Europa, acolo ne găsim și noi.. Fie că este vorba de Strassbourg sau de Bonn, m-ați înțeles ? Europa este amenințată de democrație ca niciodată pînă acum. Și tocmai de aceea, din cauză că ideile antifasciste ale rezistenței au pus stăpînire pe popor, iar forțele de dreapta, chiar dacă se găsesc la putere în Italia, Belgia, Franța și așa mai departe, nu pot face nimic împotriva acestui fapt, tocmai de aceea noi încercăm să reînviem vechiul spirit. Căci democrația și libertatea sînt un lux pe care Europa nu și-l poate permite astăzi. Și politicienii de dreapta din Europa vor mai avea încă nevoie de noi pentru a distruge libertatea, acest lux nerațional... Credeți-mă, ei au nevoie de noi. Desigur că nu vă pot spune totul..."

„Mai mult decît a spus — încheie Toti — van Tjenen nu poate și nu vrea să spună. Obositoarea (și, am spune noi, îndrumătoarea spre grave reflecții) convorbire din bîrlogul SS-iștilor s-a terminat".

...Maniaci ai aventurii războinice, figuri sinistre și anacronice, cărora popoarele lumii le vor da, pînă la urmă, replica meritată.

Rep.

ALEGERILE DIN ITALIA ȘI INTELECTUALII

Intelectualitatea italiană — ale cărei tradiții revoluționare sînt cunoscute — și-a îndreptat de mult privirile și speranțele spre Partidul Comunist Italian. Ea a avut prilejul încă odată, în timpul recentei campanii electorale, să înconjoare partidul revoluționar al celor ce muncesc cu o deosebită dragoste, cu încredere, cu căldură. Alegerile italiene au prilejuit din acest punct de vedere un categoric plebiscit al oamenilor de cultură, care s-au alăturat cu energie și luciditate avangărzii clasei muncitoare italiene. Fenomenul firesc — și de mult prevăzut — a stîrnit, prin relieful deosebit pe care l-a luat în timpul campaniei electorale, un mare interes în lumea întreagă. Scriitori, artiști, oameni de teatru, oameni de știință, filozofi, profesori universitari și-au exprimat în mărturii ample și precise, încă înainte de data alegerilor, hotărîrea lor de o vota cu Partidul Comunist și motivele pentru care înțelegeau să săvîrșească acest lucru. Ei s-au referit aproape fără excepție la necesitatea primordială de a face cu neputință orice formă de reafirmare a fascismului. Ei au proclamat totodată necesitatea unei culturi scoasă de sub tiparul de fier ruginit al conformismului și clericalismului, a unei culturi așezată în cadrul larg al progresului, descătușată de ipocrizii și de toate lesturile unui formalism secular și totodată sustrasă constrîngerilor retrograde din partea oficialității, care în ultima vreme s-au înmulțit peste măsură.

De la filozoful Enzo Paci la scriitorul și regizorul Zavattini, de la romancierii Guido Piovene și Italo Calvino la Carlo Levi, de la criticul Ferrata la artista de cinematograf Lollobrigida, — aceștia și alți numeroși oameni de cultură italieni au adresat ziarului „Unità" mesagii și mărturii în care și-au expus convingerile lor ferme și dorința de a contribui la binele Italiei, votînd pentru Partidul Comunist. O parte din ei au fost integrați în listele Partidului, în diferite regiuni ale țării.

Nu este de aceea, de mirare, că victoria răsunătoare obținută în recentele alegeri de către Partidul Comunist Italian s-a transformat într-o adevărată sărbătoare a intelectualității. O covîrșitoare parte a oamenilor de cultură italieni și-a contopit idealurile sale cu năzuințele cele mai legitime și urgente ale maselor muncitoare și în același timp a luat, prin aceasta, poziție, cum spune Mario Alicata, „împotriva perspectivei unei soluții în problemele justiției și libertății, care s-ar situa în afara luptei pentru transformarea profundă și pentru răsturnarea sistemului capitalist, fie el vechi sau „nou", în Italia".

Prin succesul în recentele alegeri al Partidului Comunist Italian, masele italiene au spus totodată un „NU" categoric și definitiv tendințelor reacționare fasciste. Exemplul lor — acela al unei populații care a pătimit amar de pe urma acestui flagel — nu poate să nu atîrne greu în întreaga atmosferă politică a Occidentului, din punctul de vedere al combaterii oricăror tentative de recrudescență neofascistă și belicistă.

Dragoș Vrînceanu

COMITETUL DE REDACȚIE

Eugen BARBU (redactor șef), **I. D. BĂLAN** (redactor șef adjunct), **Marin BUCUR, Gica IUTEȘ, Al. OPREA** (redactor șef adjunct), **D. SOLOMON, Niculae STOIAN, Petru VINTILĂ** și **Romulus ZAHARIA** (secretar general de redacție).

REDACȚIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15. telefon 11.51.54 ; 11.38.51 ; ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99 ; Abonamente : 9 lei — 3 luni ; 18 lei — 6 luni ; 36 lei — un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic „Casa Scînteii",

Biblioteca Raională Odorheiu

Biblioteca Rai

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr. 11 (122) — 25 MAI 1963 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | Apare simbăta, de două ori pe lună — 12 PAGINI — 1,50 lei

Vasile Nicolescu

INTERLUDIU

O rană goală în spatele toamnei
și-un soare cățărindu-se de pruni, obosit.
În cortul sărăciei, visele mele —
un cerb cu ramul frunții retezat.

Prin tunelul de crengi sfărimate al iernii
în tăcerea ruptă de ciini și de gloanțe
muzicuța mea ca un fir de argint
se depăna, se depăna-n nesfîrșit...

Sticloase vrăbii strînse la ferestre
ciocăneau familiar: deschideți-ne, deschideți-ne!
Sub ușă, ca un ciine trăgîndu-și sufletul,
cu limba-nsîngerată, vîntul amuțea.

Doar sania tatei cu tutun și scrisori
peste un rîu de oglinzi cenușii luneca, luneca,
Și gheața în țăndări amare se sparse
iar sania-ncet se-neca.

Într-o hlamidă împărătească, de gheață
calul murea...
cînd cornul poștașului prin viscol strigînd
lîngă rîu delira.

VASE COMUNICANTE

I

Nevăzute vase comunicante ne leagă
de la un capăt la altul al lumii,
de la un capăt la altul al stelelor,
nevăzute vase comunicante
mai transparente decît spațiul ce unește două planete,
mai vii decît timpul ce unește două inimi în spațiu,
mai ușoare decît eșarfa curcubeului ce unește
apele verzi ale munteiui;
vase comunicante,
prelungiri ale inimii noastre înfocate,
prelungiri ale viselor noastre fără sfîrșit;
vase comunicante
prin care aleargă mai iute decît fosforescentele
cozi de cometă, decît lumina însăși
gîndurile noastre.

II

Și nu-i firesc atunci că smulgem ultimele măști —
Nu-i firesc să se-mprimăvăreze pămîntul întreg,
de incandescentul soare al inimii voastre, oameni,
voi cei dintîi ce-ați învins întunericul,
să se-mprimăvăreze pămîntul întreg
de incandescentul soare-al comunismului?
Vă întreb pe voi
care cu fiecare nou adevăr
purificați memoria lumii
de sumbre amintiri
și de-amintirea amintirii lor,
de frunțile care-au născocit limbile de șarpe ale rugurilor,
de frunțile fără imaginație, cele mai întunecate din
cîte au ars vîrstele omului,
de frunțile care au vrut să închidă în grele sicrie
primăvăratecul duh al necesității,
nu-i firesc să se-mprimăvăreze pămîntul întreg?

Damian Ureche

AUTOBIOGRAFIE

Peste munții crispați
Tata trece cu ferestrăul sub braț,
Și-n cealaltă subțioară
Cu soarele gata să moară.
Mîinile lui cu miros de rășină
Mi-aduceau brazii-n grădină.
Tata a plecat pe front într-o seară
Și au murit munții
Lîngă puiul de căprioară.
Apele de ulei
Răneau fuga păstrăvilor mei.
De șase ani tata nu mai trecuse prin curte.
Cămășii mele îi rămăseseră mînecile scurte.
Opincile din pielea puiului de căprioară
Rupte, începeau să mă doară.
Rămăsese-n mine din acel pui
Dorul de munți și neastîmpărul lui
Picioarele chemate de drumuri deveniseră svelte.
Anii mi-au purtat brațele pe umeie.
Aveau culori mai tari pămîntul și apa
Întîi am făcut cunoștință cu sapa.
Cînd suna fierul izbit în țărînă,
Din pămîntul pietros
Porumbul creștea frumos.
Tata s-a-ntors cu tîmplele sure,
Mi-a strîns brațele-n palmele lui
Să vadă dacă-s bune de secure.
Și mîinile mele, slabe precum coada sc
S-au făcut tovarășe cu mîinile tatii
La tăiatul pădurii.
Mai tîrziu, plecat pe un șantier
Învățasem să dau cu pumnii-n cer.
Purtînd strengărește boneta pe frunte
Am luat în spinare șoseaua din sat
Și-am dus-o pe munte.
Am primit un carnet în Paring
L-am așezat lîngă inimă
Și de-atunci
Soarele meu răsare din buzunarul sting.
Într-o mină din nordul Argeșului
Am învățat brațele să le împlînt
În arborii negri răsturnați sub pămînt.
Pentru lumina nouă statornicită-n țară
Am scos munții din adînc
Să-i cunoască munții de-afară.
Apoi într-o seară tîrzie
Pădurile m-au petrecut pînă la tipografie
Ele s-au întors, și eu am rămas
Cu munții și apele-n glas.

VAN GOGH — Bărci pescărești la Sainte Marie

NEOSTENITUL SPIRIT

Totdeauna la vremea asta cînd în adolescența anului, luna mai își aruncă în pomi și ierburi podoabele, îl sărbătorim pe marele Mag al poeziei noastre. Trec înfiorat pe sub ferestrele sale la amurg și aștept să văd sus, la o fereastră, străbuna lampă cu gaz și obrazul dîrz de oltean, al maestrului. Bănuiesc cum veghează cu ochiul său de lup pe manuscrise și știu foșnirea sacră a hîrtiei pe care o supune. Parcă aud scrîșnind o peniță de aur. Marele spirit nu obosește. Încă anul trecut a mai scos biciul din carîmbi și-a mai făcut o roată cu el deasupra capului: să nu credeți că am căzut în amăgirea contemplării. Veghez!

Mi-e greu să ard tămîie la treptele sale an de an, dar nu pot să nu am sentimentul unei bucurii totale la gîndul că sînt martorul unei **mari faceri** necontenite, la care asist ceas de ceas, cu certitudinea că aud din mijlocul cetății ciocanul lui Michel Angelo și că n-am dreptul să trec nepăsător pe lîngă această naștere. Trebuie să spun, trebuie să exclam: am fost martor la ivirea operei fără egal, am avut norocul să trec pe lîngă el pe stradă, i-am veghеat sub poartă, trăgînd cu urechea să-i aud zbuciumul tainic al caznei, am vrut să-l surprind, să-l știu, să-l aflu. A stat lîngă mine și aș fi vrut să-i culeg cea mai sălbatică, dar tocmai de aceea mai frumoasă floare pe care să i-o arunc înainte. El ne-a umplut inima și mințile de cîntec, el a spart tiparele atît de rigide ale formelor literare în care nu se descurcă prea mulți cu toată inflația de pagini pline de litere, nu de cuvinte. El ne-a învățat muzica silabelor și ne-a readus melodiile grave ale limbii românești în urechi, cu o nemaipomenită învigorare. El a fecundat verbul ostenit de întrebuințare vulgară și a făcut din substantiv o flacără. Învățînd de la popor taina aspră a împerecherii graiului ne dă mereu o lecție de simplitate. El a întocmit marele și nemuritorul rechizitoriu al lui 907, el a spus cu neasemuire marele imn dedicat omului! La vîrsta patriarhilor ia tinerește cobza din cui și ne-aruncă în visări turburătoare. Acel cîntec unic arghezian răsună peste lume în toate limbile pămîntului. De pe la Viena, Roma și Paris aud glasuri de admirație. Opera sa trece peste greutățile limbilor, dăruind tezaurului lumii scînteia genială a acestui fiu de pe Jii care, ca și Brâncuși, a uimit și a vorbit despre splendida noastră țară în graiul unic și de neimitat al zeilor.

Generații după generații au băut din apa lui strălucitoare cu sete, și toți urmașii noștri vor găsi în el tinerețea fără bătrînețe. Cînd vorbești despre Arghezi, trebuie să găsești acele cuvinte enorme în stare să-ți descrie un munte uriaș sau un ocean plin de abise, înalt și el prin ceea ce sparg și cară din adîncuri apele nemărginite.

Ca într-o înțelegere complice, sărbătorirea sa se face în momentul exuberanței totale a naturii. Păduri și grădini se revarsă în afara lor în haine vegetale fără de preț, împodobesc pămîntul și vorbesc oamenilor despre puterea universului. Nopțile lunii mai sînt pline de stele și de tunete; în aceste zile de primăvară cad ploile roditoare, și cîmpul scoate din uzinele lui subterane miracolul pîinii. In aceste ceasuri totul strălucește și e tînăr, proaspăt și unic. N-aș vrea să repet o vorbă, spusă și răspusă, dar prea îi seamănă acest mai lui Arghezi!

Viața lui a fost o bătălie continuă, anii lăsați în urmă au avut cu regularitate o recoltă-record. Pe ce-a pus mîna acest om a înflorit ca în poveste. Din hambarele lui spirituale poporul nostru se va hrăni în veșnicie. Să stăm la masă cu toții și să-i lăsăm locul din capăt. Să frîngem enorma pîine și să-l privim.

Maestre, lasă-mă, ajuns aici, să spun un cuvînt mic și obișnuit:

— Să ne trăiești întru mulți ani cu sănătate!

Eugen Barbu

Un articol inedit de LUCIAN BLAGA:

FAUST ȘI PROBLEMA TRADUCERILOR

DISCUȚII DESPRE EROISM

CRONICA LITERARA
de I. D. BĂLAN

CALITATEA ȘI MESAJUL TEXTULUI DRAMATIC
de ION LUNGU

TREI SCRIITORI DIN OCCIDENT DESPRE LITERATURA ȘI LUMEA CONTEMPORANA

JURNAL DE LECTURĂ

AL. ŞAHIGHIAN:

Coiful de aur

Mimarea copilăriei generează adesea pagini amorfe, de-o dezolantă platitudine, coboară expresia într-o zonă periferică a literaturii. Proza pentru cei mici are însă şi ea legi severe care ţin de adevărata literatură. Senzaţia de autenticitate vine şi din faptul că dispoziţia pentru surpriză nu este cenzurată de necesităţi fals didacticiste şi intenţionat moraliste. Întrebaţi bibliotecarele care împart zilnic sute de cărţi copiilor din cartier şi vă vor spune cît de recunoscători sînt aceştia autorilor care nu se repetă. Am amintit cele de mai sus în intenţia de a sublinia plăcerea cu care orice lector, nu numai cel de vîrstă şcolară, parcurge volumul „Coiful de aur" al lui Al. Şahighian. Nepărăzutul acţiunii, invenţia prodigioasă care însoţeşte statornic firul epic al cărţii, îi captivează pe micii cititori. Brigada „aiştilor" (elevii clasei „A") pornită în căutarea comorii risipeşte atîta voioşie încît îţi spui cu satisfacţie: în sfîrşit, nişte copii care ştiu să se joace!

Hruba prefăcută în vapor şi botezată „Vijeliosul", echipajul de „piraţi" trecuţi prin grele încercări, jurnalul de bord cifrat, lişiţa metamorfozată în papagal din Africa de Sud sau descoperirea şi demascarea unor duşmani sînt elemente care pot fi întîlnite şi în alte cărţi. Dar scriitorul are facultatea de a le investi cu un farmec deosebit, unic. Copiii ştiu bine că lişiţa nu-i papagal din Africa de Sud, iar ciotul de lemn nu-i un catarg falnic. Dominantă, însă, e puterea lor de închipuire. Copilul trăieşte un soi de continuă şi difuză metamorfoză, de unde şi uşurinţa cu care admite miraculosul.

Romanul „Coiful de aur" ne aminteşte de fluxul romantic al altei frumoase cărţi „Timur şi băieţii lui". Aceiaşi copii, adevăraţi, se mişcă în ambele romane. Sufletul brigăzii „aiştilor", Nicolae, e un visător, o imaginaţie aprinsă şi pasionată; Maria — o fetiţă sensibilă şi inteligentă care se impune băieţilor, „duşmani din principiu ai fetelor". „Coiful de aur" se termină (culmea!) cu găsirea comorii...

CORNELIU LEU:

O familie puternică

Încercînd să realizeze o monografie artistică a unei familii de muncitori, Corneliu Leu şi-a asumat o sarcină temerară şi dificilă. Riscăm să credem că e pentru prima oară cînd apare la noi o lucrare destinată cititorilor de vîrstă şcolară, care studiază în centrul ei viaţa unei familii de muncitori. Interesează aici în primul rînd viziunea pionierului Costel, nepotul bătrînului miner Pavel Samsudean. Costel trăieşte cu adevărat „drama" prin care trece bunicul său, după 40 de ani de muncă în mină. Conflictul se declanşează brusc, stîrnind puternice mişcări sufleteşti. Prilej pentru autor de a creiona cîteva izbutite scene în care relevă frumuseţea bărbătească a muncii de miner, precum şi de a crea cîteva tipuri memorabile.

Autorul a găsit un titlu fericit cărţii sale. Într-adevăr, Samsudenii sînt o familie puternică. Evitînd tot ce-ar părea ostentaţie, scriitorul găseşte modalităţi simple pentru a-şi convinge lectorul că viaţa are preţ trăită doar în muncă şi cinste. Puterea Samsudenilor constă în trăinicia convingerilor lor. În această direcţie, bătrînul miner Pavel Samsudean oferă familiei sale o adevărată lecţie de demnitate muncitorească. La rîndul său, pionierul Costel e dispus să piardă chiar excursia la Hunedoara găsind că-i mai „loial" — termen găsit de băieţii din grupa sa în „Cei trei muşchetari" — să fie de folos minerilor.

S-ar putea discuta cu folos despre tehnica naraţiunii la Corneliu Leu. Cu subtilitate, cele două lumi, a vîrstnicilor şi a copiilor, se îmbină organic, oferind o imagine unică. Eroii evoluează într-o ambianţă comună. „Grupa întrecuţilor", condusă de Costel, descoperind pe o costişă un vagonet uitat, nu are linişte pînă în clipa în care, reparat, uns şi vopsit în alb (ca să se ştie cine l-a readus la viaţă!) vagonetul nu va reintra în trafic servind la transportul cărbunelui din abataje.

S-ar putea reproşa volumului că în primele capitole acţiunea trenează, iar unele personaje (dintre copii) sînt insuficient individualizate. Dar, judecată în ansamblu, „O familie puternică" se impune ca una dintre valoroasele cărţi de actualitate care înfăţişează copiilor crîmpeie din realitatea socialistă.

MIHAI POP:

Printre balene şi pinguini

Titlul cărţii lui Mihai Pop e convenţional. Întîmplările, unele cu haz, altele fără, nu se petrec numai „printre balene şi pinguini", ci în diverse puncte ale globului unde l-a purtat corabia pe iscusitul marinar. Călătoriile „unchiului Bazil" — prin Australia, Africa, America de Sud, Borneo sau Oceanul Îngheţat de Nord — sînt simple pretexte pentru comunicarea unor noţiuni de geografie şi a unor date despre cîteva animale exotice. Maniera didacticistă, orfană de fantezie, transformă unele povestiri din volumul lui Mihai Pop aproape într-un îndreptar în ajutorul elevilor care învaţă zoologia şi geografia continentelor. Fabulaţia e restrînsă la clişee de mult cunoscute din povestirile despre vînătorii de balene, cu toate peripeţiile legate de această profesie. Cartea are şi un ciclu de povestiri care se citeşte cu mai multă plăcere: Maytata, Personajul principal e o mică şi poznaşă maimuţă. Renunţînd la conversaţia rigidă dintre unchi şi cei doi copii, autorul lasă curs liber iscusinţei sale de povestitor. Dar şi în acest ciclu se simte o simplificare care dă senzaţia unei anume uscăciuni. Ai impresia că a fost uitat ceea ce este esenţial: candoarea copilăriei. Avea dreptate Tudor Arghezi cînd spunea la dezbaterea din toamnă pe marginea literaturii pentru preşcolari şi şcolarii mici: „Unii dintre noi uită să surîdă".

Maria Luiza Cristescu

Un ultim răspuns tovarăşului i.

În numărul trecut revista noastră publicase un articol de analiză (sub un titlu poate nepotrivit) a activităţii lui N. Manolescu, în care se formulau între altele şi critici privind inconsecvenţa unora dintre judecăţile de valoare ale acestui tînăr şi talentat critic. Existau, mărturisim, presupuneri că tovarăşul i. nu ne va trimite o scrisoare de felicitare. Nu ne aşteptam însă ca să se burzuluiască de-a binelea şi să ne pună la punct cu atîta promptitudine şi, îndrăznim să spunem, infatuare. (Presupunerile noastre aveau la bază o anumită experienţă cîştigată care ne dovedise iritabilitatea acestei litere ori de cîte ori este atins — chiar şi cu o floare — creun material „găzduit" de „Contemporanul"). Ultima notă nu aduce un plus de originalitate faţă de obişnuitele „compuneri" polemice ale lui i. Ce face „Luceafărul" prin articolul pomenit? Îl pune nici mai mult nici mai puţin „în genunchi pe nuci" pe N. Manolescu. Singura cronică apreciată pozitiv de acelaşi articol din „Luceafărul" este cea închinată lui Radu Cosaşu. De ce? Pentru că îl critică — şi asta convenea celor de la „Luceafărul". De fapt orice cititor obiectiv nu va putea să nu vadă în această „judecată" a tovarăşului i. o neînţelegere sau o răstălmăcire evidentă a textului apărut în revista noastră.

Nu numai o cronică era menţionată favorabil; chiar în paragraful de unde şi-a scos oponentul nostru exemplul, mai erau pomenite şi cronicile la cărţile lui Victor Felea şi Francisc Munteanu. Nu putem deîaltminteri să nu ne exprimăm nedumerirea pentru faptul că tovarăşul i. n-a observat că o bună parte din acest articol evidenţia cu căldură calităţile lui Nicolae Manolescu considerat ca „un critic tînăr şi talentat, care a făcut dovadă că ştie să ţină în mînă un condei destirat a dobîndi cu timpul un prestigiu în critica noastră", acelaş cronicar al „Contemporanului" fiind considerat ca aflîndu-se „în plin proces de maturizare". Mai culegem din articolul nostru consideraţii care ne aşteptam să sune frumos la urechea tovarăşului i: „Tocmai această franchete a atitudinii critice caracterizează cele mai valoroase dintre cronicile şi articolele lui N. Manolescu". („Cele mai valoroase" implică după cîte ştim pluralul nu singularul). Elogiile mergeau pînă la virtuţi de ordin stilistic: „stil direct — plastic, adecvat", „formule sugestive şi tranşante" etc.

Unde este, prin urmare, punerea în genunchi şi încă „pe nuci"?

Dar seria trunchierilor şi denaturărilor nu se opreşte aici.

Tovarăşul i. ne acuză că n-am savurat calităţile cronicii la cartea lui Mazilu din motive de... nepotrivire a gusturilor. De fapt citînd din finalul cronicii noi ne arătam nemulţumiţi de lipsa unei atitudini precise a criticului; „Cititorul obişnuit cu stilul curent al criticului nu reuşeşte să depisteze din restul cronicii, mai mult decît din această concluzie, care este părerea lui N. Manolescu despre carte".

Tovarăşul i. se vaită că noi i-am fi ripostat cronicarului faptul că-l laudă pe Munţiu şi-l critică pe Acsan. De fapt noi îi atrăgeam atenţia asupra inconsecvenţei punctului de vedere, comiţînd în primul caz acte de apologetism (nu reuşea să-l diferenţieze, ca forţă a talentului, pe Munţiu de Labiş) iar în celălalt caz de criticism (dovadă însăşi revizuirea cu tîlc de către cronicar a verdictului anterior.)

Tovarăşul i. se răsteşte la noi că de ce, adică, n-am aplaudat cronicile elogioase ale lui N. Manolescu la romanul lui Zaharia Stancu şi la volumul de versuri al lui A. E. Baconsky. Explicaţie pe care şi-o dă singur, în mod uimitor de nuanţat, este aceeaşi: faptul că opiniile critice ale acestor cronici nu corespundeau cu vederile noastre. De fapt, cronicii la romanul „Jocul cu moartea" i se impută în articolul nostru că nu ţine seama de argumentele serioase aduse de alţi critici, argumente care vizau anumite lipsuri de conţinut ale cărţii — Cît priveşte cea la volumul „Imn către zorii de zi" i se arătau lui Manolescu unele deficienţe concrete. Adică: elogierea unor aspecte ale poeziei lui Baconsky semnalate ca deficienţe de majoritatea criticilor noştri.

Nu reprezintă toate acestea răstălmăciri după răstălmăciri, tovarăşe i.? Unde e buna credinţă implicată în acea „etică profesională" invocată în nota ce cu onoare o semnaţi?

Lăsăm la o parte obiceiul devenit cronic de a răsfrînge indispoziţia creată de un articol care nu-i place şi asupra altor materiale din revista noastră. Astfel, în spaţiul îngust al notei de care ne ocupăm tovarăşul i. va scutura întreaga pagină, ironizînd faptul „că în colţul din stînga, sus, un responsabil redactional (!) are nu o dată aprecieri foarte aspre la adresa propriilor colaboratori tineri ai revistei". (Teribil sacrilegiu să-ţi critici propriii colaboratori, sacrilegiu care în nici un caz nu ar fi admis în paginile „Contemporanului").

Parodiile, de altfel obişnuite în literatura şi presa noastră, devin, pentru i. „luări peste picior", iar Ilie Constantin, o biată victimă... (Şi cînd te gîndeşti că şi Sadoveanu, Goga, Arghezi au fost victime ale acestei sinistre specii literare!).

După aceste repetate piruete „polemice", ni se ţine cu seninătate o predică despre ce va să zică aceea critică literară, care nu trebuie să dea totul mură-n gură cititorului ci... sfaturi expuse doct, pe un ton superior, de la catedră, sugestii — cu pretenţii de maxime — pentru viitor etc. etc. Ceea ce nu-l împiedică însă pe i. să ne pună pe noi la colţ pe coji de nuci pentru că am fi sentenţioşi, suficienţi, erijîndu-ne în „chintesenţa Criticii Romîne Contemporane". Probabil urmînd zicala populară: „spune-i, mamă guşată ca să nu te-arate ea cu degetul". În definitiv, ce sentenţiozităţi mai crase vreţi, în afara obiceiului de a răspunde unor articole de amplă analiză cu nişte note care-şi asumă cu seriozitate sarcina punerii la punct a tuturor problemelor? Sau cumva tovarăşul i. consideră a poseda (singur) piatra filozofală încît ar fi îndreptăţit să creadă că nişte simple enunţări, indicaţii, sugestii, sfaturi de proporţiile unor răvase pot să-l scutească de obligaţia de a aduce argumente la argumente, de a dezbate, cu toată seriozitatea problemele ridicate?

Aceasta este şi una dintre cauzele principale care ne determină să nu mai continuăm disputele noastre cu tovarăşul i. De aceea dacă de aci înainte cititorii noştri vor observa că nu mai punem punctul pe i, îi rugăm să nu creadă că n-am avea la ce şi pentru ce, ci pur şi simplu să considere că am ajuns la concluzia următoare: polemicile cu o asemenea literă sînt sterile, intervenţiile ei (adică ale literei i. din „Contemporanul"), nefiind izvorîte din dorinţa de a clarifica probleme de fond, ci, din ambiţia de a-şi flata un amor propriu exagerat.

I. Mureşan

LA ANIVERSAREA REVISTEI „IGAZ SZÓ"

Cu prilejul aniversării a 10 ani de la apariţia revistei „Igaz Szó", organ al Uniunii scriitorilor din R.P.R., „Luceafărul" transmite colectivului ei redacţional un salut prietenesc şi felicitări călduroase.

Revista „Igaz Szó", alături de toate publicaţiile noastre literare, desfăşoară o activitate bogată, sub îndrumarea partidului, pentru promovarea literaturii noi, oglindind, în lucrările pe care le publică, opera de desăvîrşire a construcţiei socialiste în patria noastră, avîntul creator al omului contemporan.

În paginile revistei au apărut lucrări valoroase inspirate din actualitate, aparţinînd scriitorilor din toate generaţiile, lucrări care au îmbogăţit peisajul literaturii noastre noi. Revista are meritul de a fi publicat, alături de scriitori cu o experienţă literară mai mare, o serie întreagă de talente noi care s-au impus în ansamblul frontului nostru literar.

De asemeni, „Igaz Szó", prin articolele şi studiile competente, privind probleme importante ale literaturii contemporane, a participat la dezbaterile de estetică şi critică literară, aducînd puncte de vedere interesante.

Alături de lucrările scriitorilor de limbă maghiară, revista „Igaz Szó" publică numeroase tălmăciri din literatura romînă, contribuind astfel la popularizarea operelor literare romîneşti, în rîndurile cititorilor săi de limbă maghiară, şi la întărirea prieteniei frăţeşti dintre poporul romîn şi minorităţile naţionale.

Întreaga muncă a colectivului redacţional al revistei „Igaz Szó" se desfăşoară sub semnul luptei pentru o literatură ancorată în plină realitate socialistă, de o înaltă ţinută artistică.

Îi urăm revistei „Igaz Szó" noi succese în activitatea sa de promovare a literaturii realist socialiste.

„Luceafărul"

* * *

Cu prilejul împlinirii a 10 ani de la apariţia la Tg. Mureş a primului număr al revistei literare „Igaz Szó" („Cuvînt adevărat"), în sala mare a Palatului culturii a avut loc la Tg. Mureş o festivitate. Au participat Iosif Banc, prim-secretar al comitetului regional de partid, Ştefan Jakab, secretar al comitetului regional de partid, Dumitru Puni, preşedintele comitetului executiv al sfatului popular regional, Marcel Breslaşu, membru al biroului comitetului de conducere al Uniunii scriitorilor din R. P. Romînă), Ion Brad şi Szemler Ferenc, secretari ai Uniunii scriitorilor din R. P. Romînă, precum şi alţi oaspeţi, invitaţi şi numeroşi cititori ai revistei.

În cuvîntul său de deschidere, Hajdu Győző, redactor şef al revistei „Igaz Szó", a relevat că, sub îndrumarea partidului, redacţia a reuşit să antreneze în jurul său un număr mare de colaboratori din rîndul celor mai buni scriitori romîni, maghiari, germani din ţara noastră, care au dat revistei un sprijin permanent şi preţios. Colectivul redacţional va milita şi în viitor pentru înflorirea literaturii noastre, pentru consolidarea pe mai departe a legăturilor frăţeşti dintre poporul romîn şi minorităţile naţionale. În continuare, tov. Ştefan Jakab, secretar al comitetului regional de partid, a transmis colectivului redacţional şi colaboratorilor revistei, salutul comitetului regional de partid, urîndu-le noi succese în activitatea lor creatoare. Tov. Marcel Breslaşu a felicitat revista din partea comitetului de conducere al Uniunii scriitorilor din R. P. Romînă.

A urmat apoi o serată literară în cadrul căreia au citit fragmente din operele lor scriitorii şi poeţii Marcel Breslaşu, Szemler Ferenc, Radu Boureanu, Kiss Jenö, Tiberiu Utan, Bajor Andor, Nagy Istvan, Ion Brad, Eugen Barbu, Papp Ferenc, Aurel Rău şi Letay Lajos.

MÎINI DE ZOOTEHNICIANA — Fotografia: ION MICLE

cronica literară

PLATON PARDĂU:

Arbori de rezonanţă

Referirile concrete din universul liricii sale ni-l indică pe tînărul poet Platon Pardău, originar din Nordul Moldovei, din acea Ţară de Sus, pe care o anume literatură antirealistă din perioada interbelică o prezentase cu scopuri de propagandă reacţionară, o ţară exclusiv de legendă şi basm, populată cu plăieşi tradiţionali, îmbrăcaţi veşnic în costume de sărbătoare, refractari civilizaţiei, plesnind de bine într-o viaţă idilică. Îndemnaţi necontenit să-şi fixeze idealurile în trecut. De aceea, poate, repulsia faţă de un asemenea paseism se face atît de viu simţită în versurile poetului. Încadrîndu-se în buna tradiţie a literaturii noastre care a cîntat Ţara de Sus, Platon Pardău îşi sporeşte necontenit interesul artistic pentru aspectele vieţii de azi, pentru ţara socialistă, cu oameni harnici, patrioţi, încrezători în viitor, constructori ai unei lumi şi civilizaţii noi:

„Nu vrem să auzim
plînsul uscat al vechilor pietre şi cărămizi.
Umblă în memorie excavatoarele cu pasul lor circular,
şi uităm toate amănuntele acelea ca nişte cuie
bătute-n pereţi, în uşi, în ferestre,
ce nu pot să dispară decît o dată
cu pereţii, cu uşile cu ferestrele.

O revărsare de nisipuri de aur —
de aici începe memoria oraşului nou,
înaltă, cu paşi de mileniu. Şi iată că,
printre feliile lungi de lumină,
întîia oară oamenii sînt contemporani
cu oamenii.

Sentimentul acesta din ultimele două versuri pare să fie cheia de boltă a întregului volum, *Arbori de rezonanţă*, apărut la *Editura pentru literatură*, în colecţia *Luceafărul*. Prima notă distinctă ce se impune, dînd o trăsătură polemică volumului faţă de imaginea diformată a Ţării de Sus, este patosul actualităţii, exprimat răspicat în poezia *„Contemporaneitate"* din versurile căreia am citat.

Imagini din viaţa tăietorilor de păduri (ciclul *„Drumurile Bistriţei"*) sau din activitatea minerilor eroici care, la chemarea partidului, deschid noi orizonturi în pîntecul întunecos al pămîntului şi le exploatează cu pricepere şi abnegaţie, (ciclul *„Fişe lirice"*), a constructorilor de noi oraşe şi hidrocentrale, care prilejuiesc poetului versuri izbutite:

„...lumina hohotind prin marile artere de aramă
„ca un cîntec urcînd spre nord, peste istoria
Moldovei,

„întorcînd pădurilor — pădurile, cerului — cerul:
„tot ce Bistriţa a adunat frumuseţi din munţi;
„strecurîndu-le-n aur prin porţile hidrocentralei
„se-ntoarce munţilor, hohotind
peste umerii pilonilor de înaltă tensiune".
(„Drum spre nord")

De pretutindeni se simte un suflu al contemporaneităţii, o vibraţie intensă a vieţii, dar, din păcate, nu întotdeauna suficient transfigurată artistic, ori transfigurată numai în laturile ei exterioare, ceea ce duce pe plan stilistic la o abundenţă de forme exclamative, care mai mult mimează decît exprimă emoţia poetică:

„O, nenumărate-s feţele Bistriţei..." *(Drum spre sud)*, „O, ce uriaşă furtună trecu" *(Peisaj)*, „O, le aud cîntecul solemn... *(Drum spre nord)*, „O, panteism ciudat", *(Amiază)*, „A, drumul acesta..." *(Salina)*, „O, şi întunericul cît e de străin...", „Ah, de cînd n-am visat nimic;", „Vai, mamă, cum se împuţinează bătrîna pădure". „O, să nu mai asculte pădurile" *(Amintiri din război)*.

Sînt prea multe *o*-uri, *a*-uri, şi *vai*-uri care nu pot sugera emoţia lirică, nu sînt organice poeziei lui Platon Pardău, ci dezvăluie mai de grabă fie o poză împrumutată, fie ecouri livreşti, de factură veche, din epoca lui Conachi, greu asimilabile structurii moderne a poeziei. Faptul acesta subliniază tendinţa tînărului poet spre o expresie grandiloventă, generatoare de retorism, şi e cu totul neindicat la un talent cu o reală putere de pătrundere, în stare de asociaţii neprevăzute, care adeseori iscă metafore plastice, sugestive, bogate în semnificaţii.

Iată cîteva din realizările pe acest plan care-i fac cinste.

Belşugul e văzut ca o vară intrată „în hambare şi odăi", „liniştea" i se pare „o vacanţă ciudată a naturii", un om strivit de un brad pare „un copac printre doborîţii copaci ai pădurii", „vorbele se aşează ca nişte blocuri de piatră, alcătuind un munte solar" etc., etc.

Semnalăm ca un fapt stilistic, caracteristic opticii de viaţă a poeţilor noştri, capabil să sugereze într-un chip nou optimismul epocii, frecvenţa cuvîntului *lumină*, încorporat, în imagini demne de reţinut: mestecenii sînt „grei de lumină", „lumina păşeşte peste cîmp" ca o fiinţă; altă dată „lumina albă" pare o „splendidă faianţă" etc. etc.

Ceea ce e salutar la tînărul poet este faptul că, în general, nu caută metafora de dragul metaforei, nu se lasă încîntat de realizări formale în sine, ci încearcă să exprime adevăruri de viaţă, sentimente şi gînduri ale omului contemporan prin mijloace poetice eficace. Pasiunea pentru actualitate, ca trăsătură evidentă a scrisului său, ne face să subscriem la observaţia din prefaţa volumului, semnată de Mihail Petroveanu care sublinia că lui Platon Pardău „îi lipseşte obsesia, atît de caracteristică unora din colegii săi de generaţie — a copilăriei ucise în război sau prădate de podoaba visului". Dar tot conţinutul operei poetului ne obligă să nu acceptăm, nici măcar ca un paradox, afirmaţia după care tînărul poet „n-are autobiografie". Autobiografia lui e prezentă în toate paginile cărţii. Poetul, spre deosebire de alţi colegi care ne-au deprins cu o anumită viziune a copilăriei — poate prea monocordă şi simplificată —, îşi evocă emoţionant anii copilăriei, cu acele dimineţi picloase, gălbui, cînd, împreună cu tatăl, pornea la arat:

„Pe hat eu strîngeam pietre colţoase,
boii — piele şi oase,
tăcuţi se profilau pe cerul şarg.
Tata apăsa plugul, îndoit ca un arc.

Şi plecam singuri, şi veneam singuri —
dimineţi şi amiezi, şi seri solitare.
Cerul era un drum pustiu de ţară
zgîriat de vagi urme de care."

Dominantă rămîne, însă, în universul său tematic *actualitatea*, suflul nou al epocii, elanul muncii constructive, optimismul oamenilor, devotamentul lor în muncă, bucuria lor imensă în faţa frumuseţilor naturii patriei, pe care o stăpînesc cu demnitate.

Poetul reuşeşte, într-o bună măsură, să ne intereseze prin noua imagine a Ţării de Sus, al cărei cîntăreţ pasionat se arată a fi. Nu întotdeauna, însă interesul îndreptăţit al cititorului este însoţit în egală măsură şi de o emoţie artistică. Motivul îl găsim în caracterul artificios al unor gesturi lirice, în decalajul, flagrant pe alocuri, dintre substanţa artistică modestă şi expresia pretenţios grandioasă.

E, firească, nevoie de o mare pasiune şi pentru realizarea artistică a versurilor, pentru logica lor interioară, căci e greu să-ţi închipui „glasul care aude, glasul care înţelege" sau un funicular „care ne leagă într-un *tot ascendent* (s.n.) de pădurea întreagă" sau pe cineva bînd „vinul distanţei". Sînt, firească, preţiozităţi şi îndrăzneli lingvistice ineficace, la care tînărul poet, de atîtea ori în stare de realizări frumoase, va trebui să renunţe, aplecîndu-se tot mai insistent spre nesecatul izvor de poezie adevărată: *contemporaneitatea*.

I. D. BĂLAN

atitudini

Politețea

Nu rareori se persiflează politețea, fiind socotită un act de slăbiciune.

Actul de politeță nu se reduce numai la manifestări exterioare, legate de simple convenienție. A te scula în picioare cînd vorbești cu o femeie sau a oferi locul unui bărbat în vîrstă, în autobuz, sînt manifestări uzuale, firești și elementare.

În semnificațiile ei majore, politețea înseamnă un întreg sistem de comportare sesizabil nu numai în formă dar și în conținut.

A fi loial într-o discuție este un exemplu. A mima cu seriozitate stări afective pe care nu le ai este edificator pentru lipsa de politețe.

Farsa politeții nu ne aparține. Zîmbetul fals, compasiunea confecționată, duritatea sufletească mascată aparțin unei morale impotriva căreia continuăm intervenția chirurgicală. Ceea ce a caracterizat întotdeauna morala burgheză a fost duplicitatea ei. A fi fals politicos în substanță e alteeva.

Actul de politețe reprezintă deci o implicație de ordin etic și-l remarcăm la cei devotați muncii, vieții de colectiv, care respectă atît „vîrstele", cît și relațiile colegiale, pe cetățeanul evidențiat în ierarhia valorilor de muncă, precum și pe cel care cu onestitate aspiră la așa ceva.

Să ne gîndim puțin la „nepoliticoși", dacă nu cumva se numără tocmai printre aceia care au la activul lor o recalcitrantă lipsă de considerație față de muncă și de complexele și delicatele legături sufletești ale colectivului în care lucrează. Și nu vom rămîne surprinși observînd că „nepoliticosul", dacă e școlar, a trecut prin cîteva repetenții, iar dacă muncește pe undeva, e o „pasăre călătoare", își improvizează comportările așa cum recurge la improvizații în activitatea de fiecare zi, căutînd să se strecoare în viață prin efracție și obrăznicie. Și încă ceva : „nepoliticosul" are dispreț față de muncă dar și față de cultură. Băieții teribili care ultragiază cu satisfacție cele mai intime sentimente, pentru a epata și a cuceri, e greu de presupus că au trecut frontiera romanelor polițiste și dacă au călcat pragul unui muzeu de artă. Dar, uite că sînt și „nepoliticoși" cărora nu le sînt străine nici cărțile, nici muzeele. Au adică ceva „cultural", ceva mai mult chiar decît cel care „cîntă după ureche". Dar cum se face, la „nepoliticoși", curiozitatea culturală eșuează fie în snobism, fie în pretenții că au devenit „absoluții" în păreri și nu admit replică. Ei „știu tot", au „certitudini disprețuitoare", nu admit confruntarea părerilor. Sînt sau nepăsători în fața dezbaterilor și schimbului de păreri, sau „furioși".

La tinerețe, cele mai vizibile forme ale lipsei de politețe se manifestă în zona delicată și pură a dragostei. Mai apoi, în comportarea egoistă, de „stăpîni", în căsnicie. Îi cunoașteți, desigur, în ambele ipostaze...

Lumea nepoliticoșilor poate fi, bineînțeles, pe cît de ciudată, pe atît de diversă în manifestări — iar în contextul vieții socialiste ea e categoric anacronică. Societatea noastră, cu multiplele ei fațete, de la coordonatele economice pînă la cele suprastructurale, facilitează dezvoltarea unei morale noi, tulburătoare prin frumusețe și elevație, și obligă condamnarea lipsei de politețe.

C. N. CONSTANTINIU

Cum rămîne ?

În „Luceafărul" nr. 9 (120) din 27 aprilie 1963, la „Poșta redacției" citim :

MAI TRIMITEȚI : Mazilu Mariana-București. Cu trei rînduri mai jos citim :

DEOCAMDATĂ NU : Mazilu Mariana-București.

Ce să facă tovarășa Mazilu Mariana ? Să mai trimită ?

Deocamdată ...nu e clar. (Vina pentru această eroare aparține în întregime redacției).

M.I.R.

Ghinionul cronicarului

În urmă cu cîtva timp apărea în „Magazin" o cronică foarte critică la spectacolul cu piesa Adam și Eva de Aurel Baranga, prezentat în premieră la Teatrul Național „I. L. Caragiale". Semnatarul cronicii : Radu Popescu. Iată că tovarășul Radu Popescu are prilejul apoi să se deplaseze la Cluj. Intenția nobilă a d-sale este de a oglindi fenomenul teatral clujan, „major și complex". Dar un fenomen complex e și greu de oglindit și, ca atare, „după o scurtă deliberare", cronicarul se hotărăște să se concentreze „asupra Naționalului". Cruntă dezamăgire ! Cronicarul „Magazinului" e nevoit să constate, cu necaz firește, că : simbătă se joacă Adam și Eva, duminică, la matineu și seara, Adam și Eva, luni nu se joacă Adam și Eva (pentrucă nu se joacă nimic), „marți — Adam și Eva, miercuri — Adam și Eva, joi — idem", așa că, vorba cronicarului, „adio imagine de ansamblu !" Ghinion, pur și simplu ghinion !

Ce-i de făcut ? Evident, să mai scriem o dată despre Adam și Eva. Și, în ciuda văditei insatisfacții de a repeta actul critic, tov. Radu Popescu scrie o nouă cronică despre Adam și Eva, la diferență de două numere de prima. La fel de obiectiv și sever. (Vezi „Magazinul" nr. 292)

Asta e tot !

...Cum ? Nu e chiar așa ? Vreți să spuneți că ambele cronici ale tov. Radu Popescu nu sînt foarte critice, (ba dimpotrivă), că nu-s nici prea severe, că dezamăgirea cronicarului n-a fost chiar atît de mare, că necazul său — idem ? Vreți să insinuați că, dacă ar fi vrut, cronicarul ar fi găsit la Cluj și alte teatre și spectacole despre care să scrie ? Bine, dar cum ar fi rămas atunci cu „imaginea de ansamblu", cu „concentrarea asupra Naționalului" ? În sfîrșit, cum ar fi rămas atunci cu Adam și Eeva ? E posibil oare ca Adam și Eva să se bucure de o singură cronică din partea „Magazinului" și din partea tovarășului Radu Popescu personal ?! Așa că ghinionul a avut, după cum se vede și partea lui bună...

AUREL POPESCU

Ingrès cîntă frumos la vioară ?

Vasăzică de acum înainte vom avea la „Casa scriitorilor" încă un cenaclu. Apariția lui vine din ideea unei strînse și creatoare colaborări între autorii textelor de cîntece și compozitori. Trebuie să mărturisim de la bun început că nu știm cum să aplaudăm mai puternic această idee. Subscriem la ea din toată inima, cu speranța că, în sfîrșit, melodiile de muzică ușoară, în marea lor majoritate frumoase, vor avea de aci înainte numai texte pline de poezie, antrenante, memorabile.

Dacă în ce privește filmul, încă se mai pot duce discuții contradictorii despre cine îl strică : regizorul sau scenaristul ? — aici chestiunea e limpede ca un strop de rouă : nu totdeauna melodiile au texte valoroase. Vina este a poeților, a autorilor de texte, a acelora dintre ei care „fac" versuri mediocre.

Venind la prima ședință a acestui nou cenaclu, n-am știut — drept să spunem — care din muze ne va întîmpina în capul scării de marmură și în canatul ușii. Nădăjduiam s-o zărim pe Eurytmia, gîndindu-ne că ea reprezintă în cazul nostru armonia și îngemănarea textului cîntat cu muzica. Visam să putem zări umerii trandafirii ai prea gingioasei Erato, cea înfățișată în mînă cu o țiteră, ne gîndeam și la Euterpe, muza cîntecului liric, rîvneam să le vedem și pe Melpomene și Kalliope, măcar într-o prezență metaforică, virtuală, fericite să stea, încununate de lauri, între vers și portativ.

Nu vrem să jignim nici măcar o singură susceptibilitate din numeroasele prezențe la ședința de început a cenaclului, după cum nu vrem să socotim păstaia de mazăre a castagnetelor ca fiind apoetică. Lîngă pian și magnetofon stau foarte bine și bateria din piele de capră și naiul panic și orga electronică și lîngă toată orchestra pomenită mai sus bine îi stă și textului liric, avintat, tineresc, cu parfumul chiar repede trecător al unei metafore, cu declarația de dragoste cîntată în elanul sopranei și tenorului, cu oftatul inimii tinere aflată la prima iubire, cu revelația primei plimbări în doi, cu tot ceea ce tangoul și romanța vor și pot să ne încinte clipele noastre de voie bună și nostalgia vîrstelor juvenile ireversibile.

Din toate aceste pricini, nu vrem să reproducem dezbaterile care au avut loc la ședința de cenaclu. ci ne mulțumim să citățm unul din textele prezentate. Ne pare rău de pagina „Luceafărului", tăiată dintr-un sul de hîrtie obișnuită, de tipar, că nu are și proprietatea fonică a discurilor. Ne pare sincer rău, fiindcă melodia pe care s-au cîntat versurile este într-adevăr frumoasă și spiritul nostru critic nu i-a găsit nici un cusur. Chiar și peste text urechea noastră modestă și fără educație muzicală ar fi trecut ușor. Totuși, curiosi am fost să-l citim și cu ochiul, nu numai cu urechea.

Iată-l, așa cum ni s-a înfățișat dactilografiat :

FETIȚA DE PE DÎMBOVIȚA

Uite-o mă ce frumușică e
Nu zău, uite-o mă cu ochi ca
murele
O chema-o Victorița, Smărăndița,
Luminița,
E fetița, fetița de pe Dîmbovița.
Uite-o mă ce viață are.n ea
Uite-o mă că-ți fură inima
O fi mă inginerița, țesătoarea,
strungărița
E fetița, fetița de pe Dîmbovița.
Zice că să iubești o singură fată
Și să uiți de celelalte toate
Nici cu-n gînd nu cumva
să greșești vreodată
E foarte frumoas, dar cine poate?
Că, uite-o mă ce frumușică e
Nu zău, uite-o mă cu ochi
ca murele.
O chema-o Victorița, Smărăndița,
Luminița
E fetița mînca-i-aș ochii și guriță
Că-i fata noastră de pe Dîmbovița.
Zice că să iubești o singură fată
Și să uiți de celelalte toate
Nici cu-n gînd nu cumva
să greșești vreodată
E foarte frumos și chiar se poate.

Textul este rodul unei colaborări între Nicușor Constantinescu și George Voinescu.

Ce putem ura noului cenaclu ? Îi urăm ca pe muzica într-adevăr frumoasă și inspirată să fie cîntate texte valoroase, îi urăm să descopere și să afirme autori cu talent și sensibilitate. Am mai îndrăzni o mică observație : compozitorii să scrie numai muzica, nu și textele. „Violon d'Ingrès", chiar pentru un compozitor, este un instrument care cîntă cu dificultate și scoate îndeobște numai note false.. Ingrès nu cînta frumos la vioară, dar marile muzee ale lumii nu încetează a lăuda culorile genialei sale palete.

P. V.

Peisaje de mătase

Un atelier de pictură în care în loc de șevalet te întîmpină un gherghef. La gherghef un artist original, care a schimbat pensula și culorile cu acul și cu firul de mătase. Pictează codri de aramă, dumbrăvi minunate, învolburate întinderi marine, pîlcuri de albi și delicați mesteceni, incendiare apusuri de soare, drumuri serpuind prin stepă sau prin luminișuri de pădure și multe, multe flori... Peisaje de mătase de o reală valoare artistică.

Secretul reușitei ? Răbdare, migală, îndeminare, fantezie. Răbdarea și îndeminarea unui creator încrezător în forțele sale, în puterea expresivă a materialului puțin obișnuit cu care lucrează. Gîngășia unui temperament de poet. Toate ajutate de un deosebit simț al culorilor, de o tehnică specială.

Victoria Nădejde Beldiceanu, fiica Sofiei Nădejde, soția scriitorului N. N. Beldiceanu, a avut de înfruntat neîncrederea în virtuțile picturii cu acul și cu firul de mătase. gen expus foarte mult alunecării în desuet. Dar folosind creator tradiția țesăturilor și cusăturilor noastre populare, Victoria Beldiceanu a dat lucrări de artă decorativă care s-au bucurat de aprecieri entuziaste. Iată ce scria pictorul Tonitza cu prilejul unor expoziții ale artistei : „Să exteriorizezi cu un vîrf de ac o sumă de senzații coloristice din natură, să le echilibrezi și să armonizezi, dînd naștere unui ce complet și metodic, este o încercare aproape temerară, în care n-a putut izbuti decît un temperament înzestrat cu o extraordinară putere de viziune și un mare dar de analiză coloristică". Datorită acestui mare dar de analiză coloristică, Victoria Beldiceanu a realizat pe un gherghef de dimensiuni mici peisaje largi, adevărate poeme de mătase dedicate naturii patriei. La o vîrstă înaintată, aceasta originală creatoare dăruiește zilnic cîte 8 și 10 ore gherghefului, ivind alte și alte frumuseți. Deși, la prima vedere, tehnica picturilor sale amintește de lucrările în mătase chinezești sau japoneze, Victoria Beldiceanu își recunoaște profesorii, maeștrii, în primul rînd în anonimele creatoare ale iilor și fotelor, ale scoarțelor oltenești, ale macatelor moldovenești.

CONSTANTIN VIȘAN

O comedie... cu haz

E de necrezut, dar piesa „Grădina cu trandafiri" a tînărului dramaturg Andi Andrieș (în sfîrșit, teatrul din Iași a ajuns la concluzia că e bine să lucrezi și cu scriitorii în viață !) are într-adevăr haz, cu toate că e ...comedie. Deși obișnuiți de la alte comedii să fie cît se poate de sobri, spectatorii rîd. Le place să vadă pe scenă, prezentate cu vervă și umor, aspecte din viața contemporană.

În piesă există cîteva personaje reușite. Se remarcă în primul rînd Anca, soția lui Sergiu, prin felul ei optimist de a privi viața, prin vitalitatea ei contaminantă. Seriozitatea pe care o manifestă în rezolvarea problemelor majore ale vieții se împletește cu o pronunțată notă romantică, fapt care conferă personajului o individualitate distinctă în peisajul dramaturgiei noastre actuale. Sava, mecanicul, se impune și el atenției spectacorilor. Este omul care, după ce a trăit o viață grea, poate prețui valoarea nouă și deplină a fericirii.

Piesa cuprinde însă și o serie de insuficiențe atît în privința construcției dramatice cît și în exprimarea artistică a conținutului.

Distribuția este, în parte, reușită. Cristina Deleanu a creat-o cu deosebită sensibilitate pe Anca Ea amintește întrucîtva pe Corina din „Jocul de-a vacanța" a lui M. Sebastian. De o bună interpretare s-a bucurat personajul Magda, lucat cu o grațioasă dezinvoltură de Cornelia Gheorghiu. Nicolae Madral (Mihai) alternează gesturile puerile și poza bărbătească, dînd viață unui adolescent autentic. Jocul lui Valentin Ionescu (Sergiu) ar fi cerut mai mult efort din partea actorului în exteriorizarea zbuciumului personajului.

LUMINIȚA CHELARU

Emisiunea „Noapte bună, copii"

Aici, mai mult ca oriunde, literatura pentru preșcolari — în forma ei mai simplă : povestiri și povești — e de stringentă actualitate. emisiunea adresîndu-se tocmai celor mai mici dintre micii ascultători.

Impresiile pe care le generează povestirile și poveștile transmise seară de seară trebuie să întrețină părerea pe care copiii și-au format-o pe baza contactului lor direct cu lumea înconjurătoare și, mai mult, să-i ajute să vadă sensul acțiunilor la care participă. Se poate spune că există chiar o clasificare riguros tematică în cadrul emisiunilor : povestiri care apropie copilul de lucrul manual („Năstureii" de Luiza Vlădescu) ; povestiri cu profil științific, care dezvoltă capacitățile intelectuale ale copilului, obișnuindu-i cu noțiuni elementare de astronomie („Soarele și luna" — povestire italiană), zoologie („Paznicul savanei" — basm african), botanică („Găina mîtată" — povestire engleză) și chiar de economie politică („Taina prețului" de Pereakov).

Există, de asemenea, povestiri în care tema muncii e reflectată potrivit înțelegerii micilor ascultători („Trei căsuțe, trei drumuri" de Titel Constantinescu.)

Credem că redacția emisiunii „Noapte bună, copii" ar putea valorifica mai des și inepuizabila bogăție a folclorului nostru (cele mai frumoase basme sînt puse la dispoziția amatorilor în două impresionante volume de „Antologie a literaturii populare" !).

Ne întrebăm totuși : de ce numărul povestirilor originale e atît de redus ?

RODICA DOCEA

Varianta Picasso ?

Nu mai vrem să ne lăsăm trași pe sfoară. Am mai văzut vignete, schițe, avînd motive plastice cu intenții de simbol care aminteau de cîte un unicat celebru ai cîte unui maestru al sevaletului. Față de altele, însă, desenul din pagina a 3-a a „Gazetei literare" din 9 mai, însoțind poeziile lui Létay Lajos și semnat de Radu Georgescu, a întrecut măsura. S-ar putea ca desenatorul să se considere un nou Picasso, hai să zicem un discipol fidel al lui, dar, să recunoaștem, prea fidel. Iar autolinistirea duioasă prin „îl trecem cu vederea" sau „treacă de la noi" nu o admitem, cum nu admitem nici praful aruncat în ochi.

De altfel, desene utilizînd un

procedeu suprarealist — elemente eterogene aglutinate — care relevă o idee plastică sau ilustrează alta literară, am întîlnit de multe ori însoțind diferite texte ; dacă aceste desene erau realizate artistic, le consumam, precum zic esteticienii.

Desenul lui Radu Georgescu, ca să nu mai lungim vorba, tipic pentru lipsa efortului de originalitate, împrumutată inexpresiv, un desen destul de cunoscut al lui Picasso : o figură feminină avînd în stînga limitrof un porumbel iar în dreapta un element vegetal.

...Nu de alta, dar memorie credem că avem — în mod sigur cititorii au — iar poeziile lui Létay Lajos, în traducerea lui Victor Tulbure, ne-ar fi plăcut și fără duduia cu un ochi floral și coafura columbofilă.

M. N. RUSU

FOLCLORUL și ARTA LITERARĂ

interviu cu

MIHAI POP

director adjunct al Institutului de Folclor

De peste un an de zile găzduim în această tinerească pagină convorbiri de cîteva ceasuri și pe cîteva coloane, cu poeți, prozatori, critici și eseiști din vîrste vechi însă de neobosite energii creatoare, încercînd să învățăm din rafturile lor de cărți, ca și din bogata lor experiență profesională, arta cuvîntului și a versului, cizelura metaforei și strălucirea prozei. Mulți dintre cei solicitați de întrebările noastre au amintit, nu fără pasiune și emoție, despre acei necunoscuți dar slăviți poeți care, fără condei și hîrtie, au șlefuit cuvîntul și versul, dăruindu-ne „Mioriția".

Desigur că interviul cel mai senzațional ar fi fost acela dat chiar de către acest neîntrecut poet anonim, dar, ar fi trebuit să mergem în Vrancea și în Maramureș pe valea Bistriței și a Nerei, la izvoarele Oltului și Mureșului și să stăm de vorbă cu milioane de rapsozi. În lipsa unei identități precise de toponimie și onomastică, am bătut la ușa Institutului de etnografie și folclor știind că acolo stă, ca într-o surprinzătoare și fabuloasă ladă de zestre, opera de proporții gigantice și de valori fără seamăn a acestui mare necunoscut și genial înaintaș și confrate de muncă literară.

Ne-am adresat profesorului Mihai Pop, director adjunct al Institutului de etnografie și folclor. Conducîndu-ne printre comorile din depozitele Institutului, tovarășul profesor Mihai Pop ne-a spus :

— Aici se află una din cele mai mari colecții naționale de folclor din întreaga lume Avem imprimate pe discuri și benzi de magnetofon, transcrise pe portative și caiete, peste 70.000 de piese de muzică și de poezie populară. De asemenea, într-un stadiu avansat de lucru și sistematizare, avem o colecție de basme și o colecție de dansuri populare.

Cea mai mare parte din acest bogat patrimoniu al culturii naționale a fost adunat și selectat în anii puterii populare, datorită sprijinului și îndemnului conducerii noastre de partid și de stat. Astfel, se poate spune că a fost salvată de la pieire lentă dar sigură, una din cele mai fantastice comori ale poporului nostru, aceea care îi exprimă caracterul său specific, excepționala sa forță creatoare, profunda sa bogăție spirituală.

Colecția aceasta este una din cele mai bogate și bine sistematizate din lume și ea se bucură, în literatura și în cercurile de specialitate, de o faimă binemeritată, de o faimă care ne umple inimile de bucurie.

— Am vrea să punem o întrebare : în mișcarea sa evolutivă civilizația va stimula, sau va restrînge creația folclorică ?

— Întrebarea este dificilă și răspunsul comportă o analiză profundă și multilaterală, deoarece intră în joc o serie întreagă de factori nu numai de ordin spiritual, ci și de natură economică, tehnică, factori materiali. Iată de pildă, costumul popular : opinca, brîul, ceapsa, catrința brodată, iia și opregul, chimirul de piele și clențușul, au dispărut din uzul cotidian sau sînt pe cale de dispariție pentru că produsele industriale de pielărie și textile, ca și nivelul nou de viață, exercită în condițiile moderne o presiune extrem de vie și de puternică. Dacă n-ar fi existat uriașul și unicul album enografic săpat în marmura columnei traiane, n-am fi știut astăzi decît foarte vag cum se îmbrăcau geții și dacii. Colecțiile noastre și muzeele de etnografie au, între altele, și această menire de onoare și de mare răspundere în fața viitorimii, de a păstra ca pe niște monumente artistice de mare preț variatele și frumoasele costume populare.

— Dar folclorul propriu-zis, literar ? Care este viitorul lui ?

— Sînt specii al căror ciclu evolutiv s-a desăvîrșit și s-a încheiat. Sînt altele în care s-au produs inovații neașteptate. De pildă, ciclul evolutiv al baladei s-a încheiat cam la începutul secolului nostru. De vreo cincizeci de ani încoace, poetul popular nu mai compune balade eroice în genul Mioriței, Meșterului Manole și Babei Novac. El compune reportaj versificat, inspirat din întîmplări tragice văzute și trăite, cum ar fi cîntecul privitor la incendiul satului Dioștie petrecut între cele două mari războaie, sau al bisericii din Costești, din aceeași perioadă.

Poetul popular a încetat să mai compună și basme fantastice în genul știut din culegerile lui Petre Ispirescu. El creează și azi povești, dar tot mai mult și mai pregnant ele capătă caracterul unor nuvelete și povestiri realiste, veridice. În basmul recent al lui Greucean, Smeul a devenit un personaj negativ veridic, un chiabur. Avem basme recente în care — nici n-ați crede — împărații vorbesc la telefon !

— S-ar putea vorbi aci de o influență a literaturii culte supra folclorului ?

— Da, e și asta, dar nu numai atît. Civilizația, culturalizarea, adevărul evident proclamat de descoperirile și experimentele științelor exacte, alungă, în epoca noastră, tot ceea ce ținea de categoria mistică a fantasticului. Cine ar mai crede azi în vrăjile descrise în basmele vechi, în diavoli și îngeri, în spirite ? Covorul zburător a devenit avion cu reacție. Puricele potcovit cu nu știu cîte ocale de fier a devenit navă cosmică. Nu mai e loc aci pentru misticism și creatorul popular compune veridic, nu basme, ci nuvelete. Dar să dau un exemplu concludent: am fost în Oltenia și am stat de vorbă cu un moș de 85 de ani. Știuse și povestise multe basme, dar acum citea din răsputeri. I-a citit pe Tolstoi, Camil Petrescu, Sadoveanu și cînd l-am vizitat eu tocmai citea romanul „Goya". L-am întrebat : „Smeii au existat vreodată ?". Mi-a răspuns întocmai ca un critic literar : „Nu se poate să fi existat. Sînt făcuți de închipuirea omului ca să fie dați pilde".

Aș mai vrea să adaug un lucru : avem în zilele noastre un basm eliberat de mistic și fantastic, dar nu un basm fără eroic. Fantasticul este o modalitate de expresie artistică, ține de metoda de creație, pe cînd eroicul este o atitudine umană.

— Să revenim la întrebarea noastră : o dată cu dezvoltarea civilizației, care va fi destinul creației folclorice ?

— Va evolua, își va găsi forme noi de expresie, va ajunge probabil la o sinteză, dar e foarte greu să afirmi cu precizie de pe acum ce se va întîmpla. Mai intervine aici și perspectiva importantă a ștergerii deosebirilor dintre sat și oraș, evidentă de pe acum. Cartea, teatrul, cinematograful, radioul, televiziunea și tehnica muncii agricole, vor aduce și aduc de pe acum condiții noi. E greu de evaluat înrîurirea lor asupra creației folclorice. De altminteri de pe acum nu se mai poate vorbi despre caracterul exclusiv oral al creației folclorice, pentru că poetul popular cîștigînd o cultură tot mai bogată, nu se mulțumește numai să cînte, ci să și scrie. Gazetele de perete în gospodăriile agricole colective, textele brigăzilor artistice de agitație, culegerile caselor regionale și raionale de creație, ba chiar și presa, scot din anonimat și din literatura orală tot mai numeroase personalități artistice.

— Atunci cînd se vorbește despre inovație, se neagă de obicei influența folclorului. Cum vă explicați totuși, că în literatura noastră, momentele de culme (Eminescu, Alecsandri, Creangă, Caragiale, Slavici. Sadoveanu, Arghezi, Beniuc) sînt caracterizate printr-o influență hotărîtoare a folclorului, tocmai folclorul fiind acela care a provocat mișcarea novatoare ?

— Aici, evident, trebuie vorbit de la bun început despre corelația dintre tradiție și inovație. Nici o inovație în artă nu se face printr-o explozie din nimic, ci reprezintă un moment de maximă sinteză a tradiției. Izvoarele artei lui Brîncuși își au obîrșia în porțile de lemn oltenești și în stîlpii de piatră de la Horezu. Născut numai cu două zeci de ani mai devreme, Creangă n-ar mai fi fost un scriitor cult, dar fără îndoială că ar fi fost excepționai povestitor oral și literatura lui ar fi fost semnată de un culegător de folclor, așa cum „Mioriția" este legată de numele lui Alecsandri.

Marii scriitori ai umanității de la Homer pînă în zilele noastre, sînt mari mai presus de orice prin legătura lor organică și profundă cu pămîntul natal, cu sufletul poporului lor. Tolstoi, Gogol, Pușkin, Villon, Shakespeare au realizat sinteze geniale ale creației și tradiției populare. Tocmai acesta este izvorul măreției și originalității lor.

Îndemnul partidului, în atîtea rînduri repetat, adresat scriitorilor de a se îndrepta spre izvoarele artei populare, merită să rețină în permanență atenția oamenilor noștri de litere. Este indicația singurului drum care duce la făurirea unei literaturi de o mare valoare estetică și etică, a unei literaturi originale, în stare să aducă în tezaurul umanității trăsăturile specifice ale poporului nostru. Nu este un elogiu mai mare pentru scriitor, nu este o sarcină mai nobilă decît aceasta.

La sfîrșitul convorbirii noastre, profesorul Mihai Pop ne spune :

— Ne-am gîndit să-i invităm pe poeți să vină și să participe alături de echipele noastre de cercetători la culegerea folclorului.

Și, în primul rînd la scriitorii ne-am gîndit atunci cînd, în cadrul Institutului nostru am proiectat alcătuirea și apariția unor studii privitoare la arta și estetica populară, (metrică, versificație, metaforă, imagine, semantică etc.). Am avut o experiență destul de tristă cu Editura Tineretului. Scoteam acolo colecția „Mioriția". Dar cele mai multe culegeri erau neîngrijit selectate, incomplete, redactate fără prea mari pretenții științifice. Am fost nevoiți să solicităm colaborarea Editurii de Stat pentru literatură. Aci avem un plan vast de apariții : vom publica folclor în *„Biblioteca pentru toți"*, în antologii pe genuri și pe regiuni. De asemenea, tot în colaborare cu Editura de Stat pentru literatură pregătim ediții critice, adevărate corpusuri, cuprinzînd colecțiile lui Alecsandri, G. Dem. Teodorescu, Tocilescu, Iarnik-Bîrseanu, S. Fl. Marian, Pop Reteganul etc. De asemenea, vom cerceta bogata și pînă acum necunoscuta colecție de manuscrise cu folclor ale Bibliotecii Academiei R.P.R. și le vom publica, făcîndu-le astfel cunoscute.

Avem conștiința că redăm poporului una din cele mai valoroase comori ale sale, avem conștiința că îndeplinim o sarcină de mare preț și de o însemnătate deosebită.

Rep.

CE-AM AFLAT DE LA UN PLAN EDITORIAL (II)

În antractul ședinței, năzdrăvanul meu plan de editură se făcuse nevăzut. Eram îngrijorat de soarta lui, cînd numai ce aud un glas tîrav venind de sub bagajul aproape în întregime livresc al unui critic literar :

— Mi s-a părut că aici sînt la adăpost.

Proaspătul meu amic se dovedi, astfel, a fi un naiv : și-a căutat adăpost în cușca leului. Totuși a dat dovadă de un curaj remarcabil. Mărturie au fost spusele sale :

— Se obișnuiește la edituri ca pe marginea manuscriselor prezentate să fie făcute referate de către criticii literari, după caz, nu de către unul sau doi, ci de către șapte sau opt, poate chiar și mai mulți. Interesant ar fi de pus pe două coloane ce-a spus criticul în teza de manuscris a cărții și ce-a spus apoi în ipostaza ei de carte tipărită. De obicei manuscrisul este elogiat și te aștepți la o apariție epocală, dar, după ce textul dactilografiat a trecut prin planele și rotativele tipografiei, devenind carte tipărită, același critic, fie că se eschivează de la o judecată de valoare precisă și fermă, fie căi găsește niște cusururi pe care nu le văzuse cu o lună în urmă.

— Și ce propunere ai ? l-am întrebat.

— Lîngă redactorul de carte să semneze în caseta de pe ultima pagină și criticul literar care a făcut referatul.

— Se aprobă, am zis eu, dar directorul editurii m-a admonestat :

— Pardon, nu-i trecut în plan așa ceva.

L-am scos de urechi pe amicul meu din servieta criticului literar și i-am spus :

— Nu vrei să trecem la sectorul poezie ?

— Cu plăcere.

— Ei, ce părere ai ?

— Mă bucur să-i văd trecuți în plan pe adolescenții abia ieri și alaltăieri debutanți la cenaclul Labiș și în paginile revistelor literare. Mă refer la : Ana Blandiana, Adrian Păunescu, Constanța Buzea, Abălută Constantin, Dimitrie Rachici, Negoiță Irimie, Ion Alexandru...

— Ai și vreo propunere nouă ?

— Da, să se editeze sub titlul sau cu ideea „poeții anului 1963". Și aceasta să devină o tradiție repetată anual.

— Sînt de acord. Să vedem ce spune editura...

— Să mai vedem. Poate în 65...

— Dar de un premiu anual al tinerilor scriitori, ce zici ?

— Desigur, ar fi bun...

—Între Electrecord și E.P.L. s-ar putea realiza o apropiere pînă la limita unei colaborări...

— Nu înțeleg. Vrei să schimb placa ?

— Nu de asta-i vorba, ci de o serie de plachete de poezii între coperțile cărora să găsești și un disc microsillon cu vocea autografă a poetului respectiv.

— S-a înregistrat un disc cu Arghezi...

— Dar nu un disc cu o carte.

— Întreabă editura dacă este de acord.

— Ce s-o mai întreb ? Are să-mi spună că nu-și ia răspunderea, fiindcă discul e o mariă, ușor perisabilă, iar poezia greu vandabilă. Și pe urmă ar mai fi ceva...

— Ce ?

— Aparatul critic de investigație exhaustivă s-ar mări cu un pik-up și cu un ac.

— Și ce e rău în asta ?

— Au criticii ace destule. Să le mai dăm unul în plus ? Dar dacă am ajuns aici hai să vedem ce ne rezervă tinerii critici literari.

— G. Dimisianu promite un studiu intitulat „Arta și problemele reportajului actual", T. Virgolici o carte intitulată „Începuturile romanului romînesc", Eugen Simion eseul „Tradițiile realismului socialist în literatura romînă"... Am totuși o mică mîhnire.

— Sînt gata s-o înregistrez.

Aș dori ca tocmai tinerii critici și ei în primul rînd să consemneze și să dezbată problemele literaturii tinerilor, problemele vitale ale vieții literare contemporane.

— Cînd vom avea — de exemplu — un studiu scris de un critic tînăr despre arta tinerilor noștri prozatori și un altul despre arta tinerilor noștri poeți ?

— Aici aș adăuga și un studiu despre arta tinerilor critici literari.

— Bravo ! Dar ar fi un studiu autocritic ?

— Fie și așa, măcar cînd s-ar vorbi despre „limbaj ininteligibil și izvoare", „argutie și limpiditate", „exhaustiv și îngust", „nod în papură și tămîie" etc.

— Ești coercitiv, dragul meu...

— Uf, de cînd caut un cuvînt pe care să nu-l înțeleagă recenzenții !

— Te-nșeli ! De la ei îl știu și eu.

— De unde căpătași atîta curaj ?

— Păi dacă n-am nici o carte în plan...

Petru Vintilă

Un articol inedit de LUCIAN BLAGA

FAUST și problema traducerilor

Acum, cînd traducerile din diverse literaturi capătă o tot mai mare importanță, considerăm necesară și instructivă publicarea articolului de mai jos, găsit printre manuscrisele lui Lucian Blaga, și scris după apariția traducerii sale din FAUST (1955).

Despre un traducător, prin sufletul căruia a trecut pîrjolul lui Faust, se poate presupune că are într-adevăr ceva de spus despre problema traducerii poeziei dintr-un grai într-altul, și în general despre problema traducerilor, în condițiile concrete ale literaturii noastre. Să mi se îngăduie mai întîi puține cuvinte despre problema de ansamblu a traducerilor. Cine nu a încercat, el însuși, nici-odată suferința transpunerii unei poezii dintr-o literatură străină în limba noastră, anevoie își va da de seama cît de spinoasă și de complexă este această problemă a traducerilor.

(...) Să nu uităm însă că o literatură, ce are deplină conștiință a misiunii sale, nu aspiră să devină numai un ansamblu de creații originale, oricît de impresionant ar fi prin proporțiile sale un atare ansamblu. Orice literatură trebuie să devină și o oglindă a literaturii universale ; în limba rusă există un asemenea univers, în limba germană așișderea. În literatura germană uriași ai poeziei, precum Goethe, bunăoară, sau Rilke, și-au închinat o mare parte a activității lor tălmăcirii unor capodopere poetice din literatura universală. Ni se spune că în limba engleză ar exista vreo două sute de traduceri după **Faust al lui Goethe (...)**. Rezerva condamnabilă a scriitorilor români față de traducere a durat pînă mai acum vreo cîțiva ani, cînd datorită unor mai înalte inițiative s-a produs o îmbucurătoare cotitură în această privință. Vom avea în curînd bune traduceri din clasicii lumii.

Cînd acum vreo trei ani reprezentanți ai unei organizații scriitoricești m-au întrebat, dacă n-aș fi dispus să traduc o piesă de Shakespeare, am răspuns numaidecît : „da", și am adăugat, aș prefera pe **Hamlet.** Mi s-a răspuns : „Din păcate **Hamlet** e dat altui scriitor, dar s-ar putea **Macbeti**" : „Nu am nimic împotrivă" am răspuns eu, „în cazul acesta aș prefera totuși pe **Faust** de Goethe, îmi vine, cred, mai bine". Un dialog avu deci loc, ca o încrucișare jucăușă de spade, nu mai lung ca de cîteva secunde, dar hotărîtor pentru angajamentul ce mi-a întreținut bătăile inimii timp de trei ani. Nu mă gîndisem niciodată înainte să mă încumet vreodată la traducerea acestei mărețe opere poetice. Dar impetuozitatea inițiativei ce se luă de la București în vederea traducerilor din marii clasici s-a întîlnit într-un moment fericit cu admirația ce-o nutream din totdeauna pentru **Faust.** Întîlnirea celor două electricități mi-a transformat creierul în uzină.

Mărturisesc cu regret că traducerile anterioare ale lui **Faust,** făcute în românește, nu mi-au fost de nici un folos pentru lucrarea mea. Gorun a tradus cinstit, dar el nu era poet. Soricu nu nimerește niciodată niciuna din semnificațiile adînci ale operei, și banalizează totul cu versul său, cînd găunos, cînd dulceag. De altfel Soricu e lipsit de cele mai elementare cunoștințe de limba germană. E suficient să amintesc că un cuvînt ca **„Siebenmeilenstiefel"**, care este cisma năzdrăvană cu care se fac pași de șapte poște, a fost transpusă de Soricu prin cuvîntul **„drăcușor"**. Astfel, traducerile anterioare ale lui **Faust** nu puteau fi socotite în nici un fel ca etape pregătitoare ale traducerii la care mă angajam.

Problemele ce mi s-au pus în legătură cu această traducere erau de-o diversitate coplesitoare. Dificultățile ce mă întîmpinau mi se păreau de multe ori de netrecut. Însăși multitudinea formelor poetice, ce-și dădeau întîlnire în această operă ca în arhitectura unei catedrale, la care s-ar fi lucrat sute de ani, cu schimburi de generații și cu suprapunere de stiluri, era descurajantă de multe ori, dar și un aprig, biciuitor stimulent în vederea lucrării, ce doream s-o duc la capăt.

De la început mi-am dat seama că în transpunerea lui **Faust** trebuia să utilizez toate resursele limbii noastre literare curente. Două mari izvoare îmi stăteau la îndemînă : graiul popular, sublimat în grai literar, și neologismul. Mi-am propus să fac în traducerea mea, după cerințe, uz de expresia neaoșă, plastică, plină de iz și de atmosferă — de origină populară, cît și de neologismul ce urcă treptele tuturor abstracțiunilor. Condiția ce, la rîndul meu, o puneam acestor două izvoare de limbă, era ca vocabulele ce mi le ofereau să fie de uz obștesc, cel puțin în vorbirea intelectuală de toate zilele. Călăuzit de unele criterii și norme, ce aveau să mă pună la adăpost de mari neajunsuri și excese, am pornit la drum. Cît privește întrebuințarea cuvîntului neaoș, plastic sau de atmosferă, mi-am combătut singur o ambiție, trebuia să-mi înving ispita, ce face încă atîtea victime printre scriitori, de a recurge la cît mai multe cuvinte locale sau regionale. Se știe că scriitorii mai nutresc în general și astăzi ambiția de a îmbogăți limba literară cu cuvinte locale, regionale. Am găsit că o asemenea aspirație trebuie retezată în fața lui **Faust.** Străduințele mele nu mergeau atît spre vocabularul îmbelșugat, cît spre întrebuințarea nuanțată, neobișnuită uneori, a unui vocabular de circulație generală printre români. Ceea ce urmăream nu era cuvîntul pitoresc, rar, a cărui semnificație trebuie căutată în Dicționarul limbii, ci îmbinarea nouă de cuvinte, care umblă în toată obștea românească. Foarte rar m-am abătut de la acest criteriu în traducerea lui **Faust.** Sînt nespus de puține cuvintele regionale sau locale pe care m-am văzut nevoit să le întrebuințez. Astfel, de exemplu, într-o scenă de mare umor, ilariantă prin unele fețe ale ei, îmi trebuia un cuvînt pentru a exprima starea de student-novice, din anul întîi : atmosfera scenei mă ispitea să fac uz de expresia **„balic"**, curentă pe străzile Clujului. În cele 12 500 versuri ale lui **Faust** am făcut însă foarte puțină monedă, din cuvinte de circulație restrînsă. Cred că degetele de la o singură mînă sînt suficiente pentru numărarea excepțiilor de la norma ce mi-am impus.

Cît privește întrebuințarea poetică a neologismului, experiența ce mi-a fost prilejuită de traducerea lui **Faust,** mi-a verificat pe deplin o părere mai veche a mea. **Faust** este fără îndoială cea mai genială „cosmopeie" a literaturii universale. Opera este de o bogăție fără seamăn de idei, probleme și semnificații. Am crezut că o asemenea operă nu poate fi tradusă fără a beneficia de virtuțile luminoase ale neologismului. Încercările anterioare de traducere ale lui **Faust** au eșuat, printre altele, și fiindcă traducătorii au încercat să ocolească neologismul, introducînd un grai sămănătorist în tălmăcirea unei opere de înaltă, supremă intelectualitate. Un atare conținut nu poate fi transpus în grai exclusiv țărănesc sau pastoral, căci riscă să se întunece și să se banalizeze. Întrebuințarea neologismului în poezie deschide totuși o seamă de probleme. Rămîne un adevăr : pentru urechea noastră neologismul face în general o impresie „prozaică". Iată deci dilema. Pe de o parte în traducerea lui **Faust** întrebuințarea neologismului se impunea din motive ce țin de intelectualitatea superioară a acestei opere poetice, pe de altă parte neologismul mai impresionează încă „prozaic" urechea noastră. Experiența cîștigată cu traducerea lui **Faust** venea să-mi confirme părerea ce-o aveam din totdeauna, că se poate ieși triumfător din dilema neologistică. Formulez rezultatul experiențelor astfel : orice neologism de circulație curentă, oricît de „prozaic" ar părea, poate fi salvat pentru poezie, dacă i se adaugă un epitet compensatoriu din graiul neaoș românesc, sau dacă e combinat în general cu o expresie autohtonă, plastică, plină de sevă. Există, desigur, în orice limbă cuvinte poetice, ca atare, poetice prin corpul lor sonor și prin sarcinile de semnificație ce le poartă. Dar poezia ia naștere nu numai din și prin cuvinte izolate ; poezia ia ființă și prin cuvîntul combinat cu alt cuvînt. Și aici se deschide o poartă largă neologismului. Firește că întrebuințarea neologismului, salvator îmbinat cu un cuvînt neaoș românesc, atîrnă în cele din urmă de puterea creatoare de limbă a traducătorului sau a poetului. Dar numai din citirea versiunii românești a lui **Faust** se va vedea cum am înțeles să rezolv această problemă în situația dilematică de a încerca o traducere ce nu evită neologismul și care aspiră să rămînă totuși poetică.

Cîteva cuvinte despre o altă față a traducerii și despre alte cîteva probleme ce ni s-au pus în legătură cu tălmăcirea lui **Faust.** O traducere poetică ia ființă într-o zonă de interferență între structurile stilistice ale operei originale și structurile stilistice proprii poetului traducător. Oricît ar încerca traducătorul să se despersonalizeze, interferența de structuri se produce în chip inevitabil. În critica literară (europeană) s-au făcut în deceniile din urmă studii din cele mai concludente, ce arată că trăsăturile, înclinările, ticurile stilistice cele mai caracteristice ale unui poet pot fi studiate cu deosebire asupra traducerilor ce el le face după opere scrise în alte limbi. E firesc să fie așa, căci traducerile le poți compara cu originalele, cari sub atîtea aspecte au un alt tipar stilistic. Un poet, traducînd din altul, nu are în nici un fel posibilitatea de a se transforma în oglindă pură a obiectului său. Asemenea posibilități sînt date doar în lumea mecanică și fizică, dar nu în lumea complexă a fenomenelor spirituale. O traducere poetică valabilă în sine și prin sine, este prin toate condițiile ei, obiective și subiective, o „re-creare" iar nu transpunere literară dintr-o limbă într-altă limbă. Marile traduceri, cari contează în diversele literaturi, sînt „echivalente poetice", nu simple „traduceri". Nemții au pentru acest fel de traduceri termenul de **„Nachdichtung"**, sau chiar de **Umdichtung.** Traducerea mea este o **„Nachdichtung"**.

Grele nedumeriri și frămîntări mi-a pricinuit și problema stilului în care să fie tălmăcit **Faust.** Opera goetheană prezintă fețe stilistice de-o varietate deconcertantă. Fragmentul definitivat pe temeiul lui Urfaust este scris în stil preromantic și trădează influențe shakespeareene. Actul Elenei din **Faust** II este în mare parte clasicizant, dar cu îmbelșugate enclave romantice. În **Faust** II este prezent și clasicismul prin multe elemente de formă și conținut, de mitologie antică și de pondere proprie maturității spirituale, dar același **Faust** II are importante părți scrise într-un fel de stil neo-baroc, care depășește atît romantismul cît și clasicismul. Goethe a lucrat la **Faust,** cu mari întreruperi, timp de vreo 60 de ani. Stilurile diferitelor vîrste goetheene se pot vedea în structura operei ca straturile geologice în scoarța pămîntului. Ce putea să întreprindă un traducător, pus în fața unui asemenea spectaculos peisaj artistic ? Spuneam că o traducere, care este **„Nachdichtung"** se realizează. într-o zonă stilistică, în care structura originalului interferează cu a tălmăcitorului. În cazul special al lui **Faust,** varietatea de stiluri a originalului se va estompa deci în avantajul unității. Din parte-mi am lucrat la traducere numai 3 ani. S-ar putea deci ca traducerea să aibă un caracter stilistic mai unitar decît originalul.

Dar să intrăm și în unele chestiuni de tehnică literară. Distingem în **Faust** părți ce se detașează prin substanța lor poetică, și părți ce se realizează evident prin cuvînt, prin ton, prin melodie. Deosebirea între unele părți și altele nu este niciodată tranșantă ; deosebirea este totdeauna de accent și de dozaj. De cîte ori m-am găsit în fața unor fragmente caracterizate în primul rînd prin substanța lor poetică, am căutat să redau cît mai fidel însăși această substanță, permițîndu-mi mărunte libertăți de cuvînt ; cînd m-am găsit în fața unor fragmente de ton, mi-am permis mai mari libertăți de cuvînt, ca să redau tonul.

Nenumărate probleme de tehnică poetică mi s-au pus în legătură cu traducerea lui **Faust.** Cosmopeia lui Goethe este o sinteză de genuri poetice și de forme poetice, unică în felul său în literatura universală. Cît privește „ritmurile", m-am ținut în general de cele ale originalului. Părțile de versificație liberă le-am tradus în ritmuri libere. Cele desfășurate într-o versificație strînsă în chingi clasice le-am respectat întocmai. Iar traducerea n-a avut nevoie de un mai mare număr de versuri decît originalul. Cele vreo treizeci de versuri în plus ale traducerii, față de 12 500 ale originalului, cred că nu înseamnă o diluare.

Rima are o eflorescență abundentă în **Faust.** Cu excepția unor părți din actul al III-lea din **Faust** II, care sînt în metru antic tot textul este bogat rimat. În privința rimei m-am călăuzit îndeobște după original. Am crezut însă că, pentru a reda cît mai fidel substanța textului, îmi pot permite o rarefiere a rimei. Respectarea abundenței de rime, proprie originalului, mi-ar fi creat dificultăți tehnice grave, ce ar fi avut repercusiuni nefavorabile asupra redării substanței poetice. Astfel unde Goethe rimează versurile încrucișate după modelul : **a** cu **c,** și **b** cu **d,** eu m-am mulțumit să rimez simplu : **b** cu **d.** Traducerea se desfășoară în orice caz în cadența unor rime strict necesare pentru a păstra cît mai mult din melodia și armonia textului original.

Mă simt îndemnat să mai adaug unele lucruri cu privire la limba de care am ținut să fac uz în traducerea mea. Textul original mi-a pus uneori în față termeni local-germani care mergeau anevoie într-o traducere, și mai ales într-o traducere care intenționa să nu facă deloc impresia de traducere. (Fie spus în paranteză, o condiție esențială a unei bune traduceri este să nu pară traducere). E vorba despre unele denumiri geografice sau despre termeni ținînd de mitologia populară germană. Am ocolit în chip intenționat denumiri și termeni, de cîte ori textul a îngăduit aceasta.

Astfel, bunăoară, unde se vorbește despre anume locuri din munții Harz, despre Brocken sau Brocksberg. Despre peisajul în care are loc noaptea valpurgică, am recurs la termeni mai generali, cari circulă în geografia noastră păstorească, întrebuințînd denumiri ca : **„plaiu", „măgură", „Bătrîna", „Ciobanul"** etc. Însuși Blocksbergul devine în traducerea mea simplu : **„muntele nebun"**, denumire ce mi-a sugerat-o un epitet ce se dă Blocksbergului chiar în textul original. Pentru termeni de mitologie populară germană, cu totul nelaloc într-o traducere românească, am căutat denumiri corespunzătoare în mitologia noastră folclorică. Astfel am introdus în textul meu denumirea de **„crasnic"**, care înseamnă corcitură de drac și femeie.

Spuneam privitor la limbă, în care am făcut traducerea, că ea poartă desigur pecetea limbei poetice a traducătorului. N-am urmărit într-adins acest lucru. Din contră, ceea ce s-a făcut, s-a făcut împotriva oricărei intenții. N-am căutat, adică, să impun limbii tiparul meu. Intenția mea era să mă despersonalizez pe cît cu putință și să asimilez pe **Faust** limbii literare românești în general. Există în traducerea mea versuri a căror cadență și melodie interioară amintesc uneori versul popular românesc. Uneori apar versuri izolate sau chiar texte de lungimea unor poezii, cari amintesc cadența, melodia și armonia eminesciană. Cînd un asemenea mod se impunea de la sine, nu m-am ferit deloc să dau urmare sfatului ce se desprindea din condițiile de lucru. Asimilarea acestui univers poetic, care este **Faust,** se cerea făcută cu toate mijloacele și uneltele ce ni le pune la dispoziție limba noastră literară și în alcătuirea unor noi expresii sau formațiuni de limbă. Un personaj mitologic care joacă rol în actul IV din **Faust** II se numește **Raufeboldt,** i-am zis Războilă. Creangă al nostru, cu ai săi Flămînzilă, Gerilă, Setilă a fost nasul acestui botez.

În timpul cît traduceam partea I din **Faust,** un bătrîn prieten, un intelectual român din Transilvania, care știa pe dinafară, chiar în limba germană, multe fragmente din opera germană, m-a rugat să-i trimit în traducerea mea unele părți ce-l interesau îndeosebi. I-am trimis printre altele și scena în care Mefisto travestit în Faust stă de vorbă cu un **„balic"**, bătîndu-și joc de toate facultățile universitare. Mefisto spune novicelui, printre altele, și memorabilele cuvinte :

„Grau, teurer Freund, ist alle Theorie,
und grün des Lebens goldner Baum".

În traducerea mea aceste două versuri sunau așa :

„Ce seacă e, amice, orice teorie,
dar cît de verde viața, cît de aurie".

Bătrînul, simpaticul intelectual, mi-a răspuns că este mulțumit de traducerea fragmentelor, dar că pentru cele două versuri citate el ar propune o altă traducere, mai fidelă originalului. Traducerea sa suna așa :

„Cenușie, scumpe prieten, e orice teorie,
dar verde pomul vieții cu frunza-i aurie".

I-am răspuns prietenului, cu care aveam de altfel un schimb de scrisori glumețe că traducerea sa este într-adevăr mai fidelă, atît de fidelă încît poate fi „legalizată" la un notar public, dar că din păcate nu pot accepta modificarea, deoarece traducerea mea rămîne, după umila-mi părere, mai poetică. Mi-am lămurit apoi, pe larg prietenul, că în activitatea mea de tălmăcitor al lui **Faust** m-am străduit să dau un echivalent poetic, iar nu o traducere notarială.

Poezia a fost definită ca artă a cuvîntului. Niciodată o traducere notarială a poeziei nu este poezie. Traducerea poeziei este o artă în sine și pentru sine, și aceasta mai mult decît orice altă artă interpretativă. Traducerea poeziei este o artă care se situează la drumul jumătate între artele interpretative și artele creatoare. Traducerea unei poezii sau este în sine și pentru sine poezie, sau nu este nimic. Nu-mi pot imagina un traducător de poezie care să nu-și iubească opera, întocmai ca o creație originală. Astfel traducătorul trebuie să se ia la întrecere cu originalul. Poezia este o artă a cuvîntului și printre altele, deci, și o funcție a corpului sonor care este cuvîntul, de aceea opune poezia rezistențe atît de incredibile traducerii. Cele mai adesea traducerea, oricît de bună, rămîne inferioară originalului. Și nu e de mirare, căci poezia este prin definiție legată de „cuvînt". De vreo zece ori, la diferite vîrste, am încercat să traduc celebra poezioară a lui Goethe **„Wandrers Nachtlied"** :

Über allen Gipfeln
ist Ruh'.
Über allen Wipfeln
spürest du
kaum einen Hauch.
Die Vögelein schwein im Walde.
Warte nur, balade
ruhest du auch.

Dar nu mi-a reușit. Cum s-ar putea traduce o asemenea adiere de liniște ? — Experiența ce am făcut cu poeme mai mari, și cu **Faust,** mă îndrumă să cred că încercarea de a traduce opere poetice de proporții are desigur alte șanse. În efortul de traducere a unor opere poetice de dimensiuni mai mari se dă traducătorului o reală posibilitate de a se lua la întrecere cu originalul. Într-un poem mai amplu traducătorul poate găsi locuri unde, tocmai datorită limbii în care se traduce, insuccesele dintr-o parte se pot **compensa** cu reușite în altă parte. Pentru a realiza o bună traducere, traducătorul trebuie să fie în permanență călăuzit de această aspirație spre compensație. Poemele de oarecare amploare oferă traducătorului destule prilejuri de a-și răzbuna înfrîngerile. Și pentru a salva o poezie în traducere, e de multe ori suficient o singură biruință a traducătorului asupra autorului.

Fotografie inedită aflată în arhiva Muzeului de Istorie a Literaturii Romîne

IZVOARELE SIMPLITAȚII

Cuprinsă în volumele tipărite și în numeroasele fragmente publicate în presă — neadunate încă în volum, în bună parte, — creația lui Coșbuc are o limpezime atît de mare, încît surprinde pe cititorul grăbit, care poate fi îndemnat să creadă că în spatele acestei simplități se ascunde, pur și simplu, un versificator abil. Dar pătrunzînd mai departe, în fazele sinuoase ale procesului de elaborare, cercetătorul se simte captat, pe nesimțite, de impresionanta muncă pe care poetul a depus-o, cu tenacitate, ani în șir. În mapele de arhivă, file disparate consemnează nenumărate proiecte, încercări, retușări, schițe ale unui material ce ar fi putut intra în „zeci de volume". Pătrunderea în „intimitatea" lui Coșbuc rezervă, poate, mai multe surprize decît în cazul multor scriitori clasici ; lectura sa, așa cum poate fi reconstituită după cărțile rămase din biblioteca poetului, însemnările de pe filele desprinse din caiete (și chiar din calendar !), ca și caietele de variante, atestă prezența unui scriitor preocupat de a obține printr-o muncă asiduă tocmai acea simplitate a formei, surprinsă de orice cititor, și în același timp, prezintă un creator preocupat de realizarea unei opere care să exprime viața și năzuința maselor. Din acest punct de vedere, munca migăloasă, tenace a lui Coșbuc constituie un admirabil model pentru tînăra generație de scriitori.

Sutele de file pe care le înșiră, ordonată, caligrafia lui Coșbuc, se întemeiază, la rîndul lor, pe alte mii de fișe cu un scris nervos, uneori nehotărît. Pe file este surprinsă mîna neostenită a scriitorului, care revine neîncetat asupra versurilor sau care sare brusc la asocieri neprevăzute. Cel mai adesea aceste file se întemeiază, la rîndul lor, pe notele luate în cursul lecturii sau consemnate direct pe carte. Aceste cărți descoperă un iscoditor : pe lucrările de folclor ale lui Simion Florea Marian, pe modestele volume de legende nordice sau orientale pe istorii și cărți de știință, creionul aleargă grăbit, așternînd interjecții, cîte un „N. B.", un „de reținut", sau dezavuări categorice ale autorului. Faptul observat în lumea înconjurătoare, ca și îndemnul dat de cîte un fragment citit, pornește astfel pe făgașul elaborării ; versul, început pe marginea paginei, este dezvoltat pe o filă, se amplifică în caiete și strofa tipărită capătă limpezime de cristal. Dar lucrurile nu se opresc aici. Fragmentul tipărit este reluat și modificat în edițiile următoare. Procesul de creație este, astfel, un continuu progres spre un punct îndepărtat : atingerea perfecțiunii. Unele opere pot fi astfel reconstituite : poeziile închinate războiului neatîrnării se schițează mai întîi pe lucrările de strategie, memorii, cărți de popularizare privitoare la acest eveniment („Coloana de atac" capătă prima sa formă pe paginile cărții lui N. D. Popescu, Istoria resbelului romîno-ruso-turc (Ed. III, 1889), alte poezii combină diferite momente culese din memoriile participanților la lupte). Pe numeroase volume de versuri ale unor poeți germani, ca și în dreptul poeziei lui Firdusi, Satira adresată sultanului Mahmud, apar versuri întregi sau chiar frînturi de strofe scrise în creion. Multe „cîntece barbare" sînt schițate pe volumele de opere ale lui Dion Cassius sau Plutarh. Cîntul XI din „Odiseea" este un exemplu tipic : acest cînt a fost tradus mai întîi pe fragmente, apoi a fost transcris pe un al doilea caiet, în ordinea versurilor : dar apariția unor noi variante au determinat pe poet să recopieze integral versiunea sa pe un al treilea caiet.

O traducere în primă formă este cuprinsă în Mss. rom. 2925 din Biblioteca Academiei R.P.R. Aci grupurile de cîte opt versuri — poetul se hotărîse pentru „ottava rima" (ababaabcc) —, apar cîte două pe o filă, pe față ; pe verso, alte variante. Fragmentele publicate în presă sînt decupate, împărțite pe strofe, lipite la locul lor și supuse aceluiași proces de perfecționare (de ex. la f. 112). Un fragment sună aci astfel (f. 334 verso) :

„Vai mama mea nevoia m-a adus
În Hades jos
[ca să întreb]
prorocitorul
[Tiresias]
Teban, căci încă nu mi-am pus piciorul
În dulcea țara mea
Și vai de Ahaia eu pe-aproape nu-s
Nici măcar pe aproape Ahaei nu-s".

Cuvintele dintre paranteze au fost ulterior tăiate, alte frînturi sînt complet șterse.

La a doua transcriere (Bibl. Acad. R.P.R., Mss. rom. 3529), grafia este mai clară, dar continuă să rămînă multe spații goale, pentru strofele de care poetul nu se ocupase. Unele dintre aceste strofe sînt puse în lucru în ultimele file ale caietului. Aci strofa numerotată 30 sună astfel (f. 17—18) :

„A zis și i-am răspuns : „Neîndurătorul
Destin al meu e cel ce ne-a adus
Aici în Iad, să-ntreb prorocitorul
Teban cel orb, căci nu numai n-am pus,
Iubită mamă,-n țara mea piciorul
Dar nici măcar pe-aproape-Ahaiei nu-s
Ci-alerg rătăcitor răbdînd cumplite

DYONISOS (detaliu) — Muzeul de arheologie Constanța

ȘT. O. IOSIF bibliotecar

Consemnată în multe studii și evocări, adesea fără o cercetare de temei, custodia poetului ardelean la Fundația Universitară din București a alimentat tot soiul de aproximații, în care — pe alocuri — închipuirea ori tendențiozitatea au fost echivalate cu argumentul notoriu. Unii biografi au înțeles-o ca refugiu binecuvîntat în „liniștea cărților" sau hazard al declanșării unei nefericite iubiri, cu grave implicații sufletești, alții nu i-au văzut nici o semnificație biografică utilă. Paul I. Papadopol, contemporan cu Iosif, omițînd atîtea date concrete, dorea să convingă că Fundația a marcat „un moment însemnat" în viața „blajinului" Iosif și că acesta „și-a perfecționat, zi cu zi, cultura" ca funcționar al sălilor de lectură patronate de Tzigara-Samurcaș.

Cîteva dintre cercetările mai recente au căutat însă noi elemente ale condiției poetului în ultima decadă a vieții sale, cînd funcționează ca bibliotecar, asamblîndu-se într-o imagine a privațiunilor și umilirilor la care a fost obligat autorul „Doinei" și al memorabilelor „Cîntece".

Mărturiile inedite păstrate la Biblioteca Universității aduc precizări la această perioadă, afirmînd ideea că Fundația a fost una dintre cele mai dureroase cătușe ale poetului, care i-a răpit în mare parte liniștea necesară menținerii echilibrului moral și i-a agravat lipsurile materiale. Încadrarea lui Iosif la Biblioteca Fundației este și un exemplu al încercărilor oligarhiei de a sconta un profit politic prin „oblăduirea" unor artiști lipsiți de mijloacele trebuitoare subsistenței. Tzigara-Samurcaș, apărătorul regalității la Fundație, aflînd că Iosif a rămas pe drumuri, îl propune rectorului, la 7 decembrie 1902, pentru locul vacant de al treilea custode. Dorindu-se un Mecena și căutînd o altă faimă pentru Fundație, Samurcaș se preface a crede că, în acest post, i s-ar oferi poetului „o încurajare în direcțiunea lucrărilor sale" [1]. Cererea lui Iosif [2] este acceptată și rigorile serviciului „ce-și asumase — afirmă Samurcaș — de bună voie" n-au întîrziat să dea rezultatele așteptate de director. Alături de ceilalți custozi, St. O. Iosif primește ordine dintre cele mai stupide, este șicanat și blamat. În timpul supravegherii cititorilor în sălile de lectură se interzic „orice alte îndeletniciri personale" [3], notele de ponegrire a salariaților, din care Iosif nu este exclus, curg insistent. Bibliotecarii sînt puși să întocmească informări asupra activității colegilor, pentru ca Samurcaș să poată afla simpatiile și antipatiile fiecăruia și să se folosească de ele [4]. Rapoartele personale de activitate ale bibliotecarilor se întorc de la direcție pline de observații răutăcioase și de amenințări. Ele trebuiau semnate din nou, ceea ce implica obligația recunoașterii unor acuzații nerondate [5].

Poetul suportă cu mari eforturi această atmosferă și încearcă mici evadări în țară sau peste hotare, Samurcaș însă intervine : „Comunicarea verbală ce mi-ați făcut azi pe stradă de hotărîrea ce ați luat de a pleca la Berlin, fără a mă fi avizat mai dinainte, m-a surprins și mă văd în neplăcuta situație de a nu vă putea aproba congediul..." [6].

Iosif este suspectat și mustrat chiar în împrejurarea cînd, bolnav și abătut, nu se putea prezenta la Fundație : „...vă rog a ne preveni cel puțin din vreme atunci cînd sunteți împiedicați a veni la serviciu, pentru a nu stînjeni bunul mers al Institutiunei" [7].

I se cere poetului să-și caute înlocuitor, în caz de îmbolnăvire, „deoarece nici unul din colegi și nici întendentul nu vă mai pot suplini [8].

Aflîndu-se în relații puțin amicale cu N. Iorga, Samurcaș îl oprește pe Iosif să asiste la o ședătoare organizată de adversarul său. Știrea are ecou și în afara zidurilor Fundației. Însuși ziarul „Protestarea" notează aceasta în ediția de seară din 14 mai 1906 : „Ni se aduce la cunoștință că acela care a oprit pe d. Șt. O. Iosif să ia parte la ședătoarea organizată de N. Iorga la Alexandria e d. bibliotecar al Fundațiunei Universitare".

Nici situația materială a poetului nu i-a adus la Fundație „o încurajare în direcțiunea lucrărilor sale". Notele aflate în dosarele administrației Bibliotecii sînt, în această privință, mai numeroase :

Am primit suma de 2 (doi) lei pentru un exemplar din „Traduceri din Verlaine" — vîndut bibliotecii Fundației...

București, 2 Aprilie, 1904
Șt. O. Iosif" [9]

„Lei 12,75 b. am primit de la Casa Fundațiunei Universitare, prețul volumului al 2-lea din Shakespeare in deutscher sprache de Friedrich Gundolf.

București, 3 Ianuarie, 1913
Șt. O. Iosif" [10]

Fundația rămîne mută la eforturile materiale ineficace ale lui Șt. O. Iosif. Majorarea salariului său, în 1904, este de 10 lei și provine „din cheltuieli de cancelarie" [11].

Trimis, în același an, la Putna, poetul îi scrie lui Samurcaș să dea dispoziții ca să i se trimită „restul de 12 franci din leafa mea pe Maiu", făcînd aluzie și la obligația ce și-o asumase intendentul de a-i achita poliță de 50 de franci la Banca Poporului [12].

Starea materială precară a lui Iosif ca bibliotecar transpare și dintr-o petiție către directorul Fundației [13] pe care o semnează alături de alți trei salariați : „...ne permitem a vă ruga să binevoiți a vă arunca atențiunea d-voastră asupra situațiunii materiale sub care trăim, în credința că veți lua măsurile ce le veți crede de cuviință pentru a se aduce o îmbunătățire".

Înșelat în promisiunea unui concediu de durată și descurajat de prefăcătoria lui Samurcaș, poetul, care solicitase, în atîtea rînduri, Fundației „cîteva zile de libertate" [14] și „liniștea de care am nevoie" [15] hotărăște să demisioneze și să spună lucrurilor pe nume :

Stimate Domnule Tzigara,

„Mi-ați făgăduit formal congediu ilimitat pentru ca să-mi pot vedea de lucrările mele literare. Acuma însă văd că v-ați schimbat gîndul. Sînt silit prin urmare să rup cu o situație penibilă și cu desăvîrșire insuportabilă. Vă rog deci să-mi primiți irevocabil demisia din funcția de custode la Biblioteca Fundațiunii Am fost prea de multe ori așa de adînc umilit și nedreptățit în așa de multe rînduri, încît ar fi o lipsă de demnitate din partea mea să mai urmez pe calea aceasta...

Șt. O. Iosif
București, 29 Prier 1913" [16]

În aceeași zi, înaintează rectoratului o înștiințare prin care roagă a-i considera „demisionat din slujba de custode la Biblioteca Fundațiunii..." [17].

Strigătul de libertate și protestul său deschis rămîn fără ecou. Poetul nu mai are ce aștepta de la viață, pe care a dorit s-o slujească prin talentul și munca sa. În aceste condiții de umilință și degradare perpetuă, sfîrșește Șt. O. Iosif, după cîteva luni de la această dată, într-un spital din București. Apropiata comemorare a o jumătate de veac de la moartea sa, oferă un nou prilej de a-l cinsti și de a-l citi. S-ar împlini o îndatorire dintre cele mai prețuite dacă Biblioteca Universității ar purta numele lui Șt. O. Iosif, iar bustul său ar împodobi această catedră a cărții, cărela i s-a consacrat cu sinceritate și dăruire de sine.

Nicolae Rauș

---

[1]) Dosar nr. 17, fila 213.
[2]) idem, fila 214.
[3]) Dosar nr. 19, fila 284.
[4]) Dosar nr. 51, fila 218—260.
[5]) idem.
[6]) Dosar nr. 48, fila 48.
[7]) Dosar nr. 45, fila 87.
[8]) idem.
[9]) Dosar nr. 21.
[10]) Dosar nr. 44, fila 254.
[11]) Dosar nr. 21, fila 121.
[12]) Dosar nr. 22, fila 81.
[13]) Dosar nr. 32, filele 8 A și 8 B.
[14]) Dosar nr. 22, fila 81.
[15]) Dosar nr. 20, fila 173.
[16]) Dosar nr. 48, fila 769 și verso.
[17]) Dosar nr. 48, fila 770.

UN GEST EMOȚIONANT

La clinica chirurgicală nr. 1 din Cluj a fost adus tov. Ioan L., șofer la întreprinderea „9 Mai" din Turda, în stare gravă. Se găsea între viață și moarte. In urma unui accident, suferise întinse arsuri ale membrelor superioare și inferioare, ale regiunii toracice și ale spatelui. Toate încercările medicilor — reanimare și tratament general — erau numai în parte eficiente. Înlocuirea prin plastie a suprafețelor arse rămînea singura soluție salvatoare. Dar de unde să iei tegumentele necesare, cînd mai mult de 40 la sută din suprafața corpului bolnavului era arsă? În această situație critică s-a adresat un apel muncitorilor de la întreprinderea „9 Mai", solicitînd din rîndurile lor donatori voluntari de tegumente.

Fiecare știm cît de dureroase sînt leziunile, fie chiar și pe suprafețe mici. Și totuși mulți au răspuns la apel, pentru a salva viața tovarășului lor de muncă. Printre ei: lăcătușul Adrian Ilea, strungarul Iozsa Martin, tehnicianul Ioan Dobre, mecanicul Gheorghe Ciorea, șoferul Gheorghe Meret. În momentul de față se află în clinică alți 6 donatori — presatorii Alexandru Anca și Dumitru Mărgineanu, lăcătușul Iuliu Belea, frizerul Ioan Cantor, grădinarul Horvath Nicolae și zugravul Emanoil Hirit. După intervenția chirurgicală (luarea tegumentelor), ei au fost internați în același salon cu bolnavul.

Sînt medic chirurg în această clinică. Atît pe mine cît și pe colegii mei, gestul acestor oameni ne-a emotionat. Ioan L. va învinge boala. Alături de el se află nu numai medicii, ci și tovarășii săi de muncă.

dr. Crișan Mircioiu
Clinica chirurgicală nr. 1 Cluj

DIALECTICA FORMĂRII EROULUI

— După mine, lucrul esențial în descrierea unui act eroic este dezvăluirea mobilului interior care motivează psihologic și justifică din punct de vedere moral săvîrșirea unei acțiuni deosebite, atunci cînd împrejurările o cer, chiar cu sacrificiul secundă i-a fulgerat prin minte nu știu ce principiu moral? Spun toate acestea fiindcă am ajuns la concluzia, în urma propriei mele experiențe, că trebuie să fim foarte circumspecți în tratarea unor asemenea „cazuri limită". Trebuie să le consemnăm, ca unul din cazurile posibile, dar nu ca fiind singurele și nici măcar cele mai expresive în abordarea literară a temei eroismului care este, cum am văzut, cu mult mai complicată. Personal cred că am reușit s-o abordez mai bine, atunci cînd n-am alergat după fapte spectaculoase.

Problema cazului „limită" are pe lîngă aspectul literar și un alt aspect, de ordin educativ, de mare importanță. Să nu facem pe tinerii noștri cititori să creadă că existența eroică e accesibilă numai celor expuși la primejdii, sau că poți deveni erou „pentru cinci minute", sau că eroismul ar consta din niște acțiuni fabuloase și n-ar putea fi rezultatul unei activități modeste, perseverente, extraordinară tocmai prin tenacitatea cu care e urmărit un scop etic. Să nu facem nici pe tinerii noștri reporteri și gazetari să creadă că fuga după niște fapte ieșite din comun poate înlocui munca atentă, îndelungată pentru cunoașterea vieții și a oamenilor, a gîndurilor, sentimentelor, a mobilurilor morale care îi îndeamnă la acțiune.

V. Nicorovici

EROI, FOARTE MULȚI EROI...

Din scrisoarea cititorului S. G. Cuceanu trimisă redacției noastre pentru pagina „Despre eroism", citățm aceste rînduri: „Pentru a răspunde la întrebarea pusă de „Luceafărul" — „Ce înseamnă eroism, care sînt trăsăturile lui caracteristice?", ne îngăduim să relatăm și alte exemple în completarea celor înfățișate de tovarășii: Pop Simion, Petru Vintilă, Corneliu Leu, Victor Vîntu și Romulus Zaharia. Nu știu cît aș păcătui afirmînd că majoritatea eroilor sînt și rămîn anonimi. Am văzut, fără a le afla numele, un grup de „zburători" (așa sînt numiți muncitorii care, urcați la înălțimi foarte mari pe stîlpii de metal sau de beton, la temperaturi chiar de minus douăzeci de grade, înfruntă chiar moartea) lucrînd la înlăturarea unei avarii la linia electrică de înaltă tensiune de la Popești-Leordeni și Jilava. Ei au reușit să repună linia în funcțiune după o muncă neîntreruptă de o zi și o noapte.

Pe Ion Munteanu din Sibiu, dacă despre el e vorba în micul reportaj al tovarășului Romulus Zaharia, îl cunosc și eu de vreo 9-10 ani. Și eu i-am admirat tenacitatea, încrederea, voința lui arzătoare de a învinge în lupta lui cu legile aspre ale naturii. Am văzut un bătrîn de 75 de ani conducînd un tractor UTOS, iar în altă parte am văzut o tractoristă de 18 ani care ara noaptea pe un cîmp pustiu. Am auzit despre o echipă de montori ai unei linii electrice de înaltă tensiune, în munții Argeșului, care au stat izolați în munte din cauza viscolului, au îndurat foamea, dar n-au desnădăjduit. Ei știau că tovarășii vor veni și le vor aduce alimente, combustibil și îmbrăcăminte, lucru care s-a și întîmplat. Eroi sînt, după umila mea părere și medicul sătesc din vîrful muntelui și minerul care trăiește o bună parte din viața sa sub pămînt și învățătorul dintr-un sat îndepărtat, care luptă pentru răspîndirea luminii și a culturii, ducînd el însuși o viață modestă și adesea lipsită de distracții. Oare toți aceștia nu sînt eroi ai socialismului? Ca ei sînt mulți, foarte mulți oameni.

S. G. Cuceanu

EROISM ȘI „EROISM"

Adesea, în peregrinările prin țară, cunoscînd oameni de cele mai diferite profesii și întîmplări obișnuite și neobișnuite din viața lor, am fost martoră la gesturi de eroism sau le-am auzit povestite cu admirație sau, uneori, deși asta părea ciudat, dezaprobate. Cred că dintr-o superstiție care mai funcționează printre noi toți sîntem tentați de extreme: după descoperirea și aplaudarea „faptului limită", trecem, și acum, din păcate, mai des, la sublinierea „obișnuitului" — atît de tern încît și pe noi ne plictisește, descoperind semnificații eroice în faptul că un om își îndeplinește strict obligațiile lui profesionale. Am cunoscut un strungar inovator care pretindea că în obligațiile meseriei lui intră și aceea de a face inovații; zile consacrate studiului, nopți de nesomn în căutarea soluțiilor, eșecuri, reveniri, în fine, succese, le considera parte integrantă din munca lui — „riscuri de profesie" dacă pot spune astfel și refuza calificativul de erou. Cred că gîndea bine, era un comunist care avea perspectiva muncii și îndatoririlor sale și mă asociez lui. Povestea de la Bicaz, relatată de tovarășul Victor Vîntu n-a fost unica și cred că în prezentarea ei, reporterul a ignorat datele realității; cîteva corectări sînt necesare. Toți beniștii erau parașutiști, nu doar din porecle, ci fiindcă meseria lor cerea brevet de parașutist; dar, în același timp, nu erau mecanici, și doar niște mecanici puteau repara orice defecțiune a benei; și, în fine, șantierul nu se oprea dacă stătea o singură benă, acolo fiind mai multe; și încă: un om necalificat în mecanică, umblînd pe cablu, în văzul oamenilor de meserie — care de ce nu intervin? — ține, nu știu cum, mai mult de operetă decît de eroism. E, dacă vreți, o demonstrație gratuită, nenecesară și periculoasă.

La schela petroliferă Băbeni: un tînăr, G.P., se azvîrle într-un bazin de țiței pentru a închide o garnitură defectă. Iese de acolo „negru și în albul ochilor", după cum îmi povestesc oamenii. Dar ce spune acest tînăr cînd iese din pericol? „Măcar așa să mai contez și eu în schelă, că altfel...". Nu, el n-a spus asta din modestie, așa cum eram tentată să consemn în carnet, fascinată de faptă. Tînărul era un om certat cu disciplina producției, arogant, de capul lui. G.P. nu voia să se îndrepte și a făcut acest gest, eroic în aparență, pentru „a spăla păcatele" — fie și într-un bazin de țiței. Totul era foarte demonstrativ și, pe undeva, destul de jalnic, apelînd la un soi de compasiune ciudată a oamenilor: „Săracul, este el cum este, dar e erou; să-l păstrăm". Faptele nu s-au petrecut așa: comuniștii, oamenii de bază ai schelei, au continuat să-l critice, să-i ceară cu hotărîre nestrămutată să se îndrepte, neacceptînd în caracterul tînărului înclinația spre tonuri violente, dualitatea de „om certat cu disciplina, și erou", incompatibilă cu morala socialistă.

La un alt șantier am luat cunoștință, de un fapt cu totul eroic, nu singurul, desigur, dar, pentru mine, foarte edificator. Se defectase mecanismul de rotire a unei conducte de beton. In radier betonul turnat amenința să facă priză dacă se întrerupea activitatea. Pe urmă trebuia spart, scos din radier, din nou trebuia pregătită suprafața de turnare etc. Toate acestea se petreceau pe vremea unela din cele mai disputate întreceri între două capete de tunel. Orice întîrziere putea să coste colectivul de la „intrare" pierderea avansului față de „ieșire". Steagul era la cei de la „ieșire", abia luat din mîinile celor de la „intrare" și aceștia din urmă promiseseră să recîștige steagul de fruntași — fără discuție. Din toate soluțiile găsite cu o repeziciune uimitoare a fost aleasă transportarea unei pompe de beton de la suprafață, fierăstruica unui cofraj metalic prin sudură și turnarea betonului cu conducta sprijinită pe umerii oamenilor. Vechile animozități dintre mecanici și betoniști au dispărut ca prin farmec, s-a făcut un front unit în efort, s-a betonat întregul inel cu precizie și realitate tehnică. Eroic aici era și efortul, dar și gîndirea pentru că avea perspectivă și unirea în muncă și rezultatul.

In momentul în care s-a încheiat betonarea inelului, sudorul a fost scos din tunel pentru că oamenii, prinși de temperatura momentului ar fi vrut să betoneze așa tot timpul schimbului tăind mereu ferestre în cofrajul metalic. Dintr-un impuls nobil, necesar producției, gestul s-ar fi transformat în sacrificiu nejustificat al oamenilor și mașinilor și nu trebuia încurajat.

...Am dat cîteva fapte. Vreau să explic că trăind într-un timp istoric excepțional putem întîlni multe fapte interesante, eroice chiar, dar unele din ele pot fi de un eroism de suprafață, ale unui gest de eroism. Să vedem în ce măsură ele întregesc și explică un caracter contemporan capabil să-și pună toate forțele în desăvîrșirea societății socialiste.

Tita Chiper

DĂRUIRE CONȘTIENTĂ

Psihologia omului socialist este o sinteză a experienței psihologice a popoarelor și a veacurilor — iar eroismul constructorilor socialismului este urmarea firească a celor mai frumoase tradiții eroice a claselor care s-au situat în avangarda luptei pentru progres în istorie. Deși altul, eroismul nostru are ceva din puterea de sacrificiu a comuniștilor care au înfruntat plutoanele de execuție, ceva din vitejia lui Ștefan cel Mare, din modestia făuritorilor bunurilor materiale — a muncitorilor și țăranilor — dar și ceva din mîndria Luceafărului de la Ipotești...

Parcă ceva se urcă peste timpuri în mișcarea noțiunii de eroism, iar discuțiile pe care le-a inițiat redacția „Luceafărului" sînt bine venite, ele tinzînd să pună în lumină ce am preluat și ce am adus, nou, în tezaurul faptelor de eroism, să concretizăm această discuție pentru ca ea să fie utilă, armă și argument eroilor și celor porniți pe fapte eroice — și desigur să fie folositoare și celor care au menirea să zugrăvească chipul eroului zilelor noastre, mărturie a vremii și dar prețios pentru generațiile care vor veni. Fiindcă, la urma urmei, care alta să fie misiunea supremă a fiecăruia dintre noi, decît aceea de a ne însuși tot ce a creat omenirea în veacuri, de a adăuga ceva la această creație și a o transmite ca pe-o ștafetă mai departe — a ne dărui?...

In primul rînd se păstrează în eroismul nostru aceeași încercare de însușire, pe cît posibil a întregii visterii de înțelepciune a omenirii pentru a o reda omenirii înmulțită.

Rămîne prețioasă puterea de sacrificiu care merge pînă la trecerea peste instinctul egoist de conservare.

Se amplifică generozitatea și dăruirea modestă, disciplinată.

Dar ceea ce se impune în primul rînd ca o trăsătură esențială a eroismului nostru, care-i dă acel farmec deosebit, este caracterul conștient al eroismului nostru — un eroism plin de convingere și optimism, lucid, care își trage seva din claritatea țelurilor clasei muncitoare în frunte cu partidul, din identificarea lor cu interesele maselor largi ale poporului.

Acest eroism este rodul epocii noastre, epoca transformărilor și construcției socialiste care cer îndrăzneală, mișcare și iar mișcare, în care totul este început și desăvîrșit din mers, în care tendința spre tihnă ni se pare nu numai străină, dar și dușmănoasă.

Profundele transformări economice și de conștiință în socialism cer mereu noi forțe în luptă — sînt izvorul eroismului de masă, de cele mai multe ori ascuns în îndeplinirea modestă, disciplinată a datoriei — care nu exclude deloc îndrăzneala și dăruirea generoasă, spectaculoasă.

Vasile Felea
membru în biroul Organizației de bază a Intreprinderii de Reparații Auto nr. 3 București, — președintele sindicatului

ADEVĂRATUL EROISM

Aș vrea să spun cîte ceva despre ostașii noștri, fie din timpul războiului antihitlerist, fie de acum, din perioada pașnică, perioada cînd ei se instruiesc să apere cuceririle revoluționare ale poporului muncitor. Fapte deosebite de curaj, spirit de sacrificiu, abnegație, dragoste față de patrie, de jertfă pentru victoria asupra dușmanului s-ar putea da nenumărate. Amintiți-vă din timpul războiului antihitlerist de frații Racoțeanu, amîndoi căzuți la datorie, de cpt. Petre Romulus, de soldații Ion Purcaru, Eftimie Croitoru, Ion Grămadă și de mulți alții, eroi de-acum intrați în legenda actelor supreme săvîrșite de cei mai buni fii ai poporului nostru. Vreau însă să relatez fapta deosebită a sublocotenentului Turturică, pandur, care, cu prețul vieții, a stăvilit un contraatac inamic. Era imediat după 23 August 1944, pe linia Ilieni — Sf. Gheorghe. Șapte tancuri hitleriste veneau într-un iureș înspăimîntător către pozițiile noastre. Compania antitanc comandată de sublocotenentul Turturică era în pericol. Două tancuri au fost scoase din luptă cu tunurile antitanc, alte două tancuri s-au întors, dar restul de trei continuau înaintarea. Sublocotenentul Turturică, cel care fusese un simplu soldat și purta trese de ofițer de puțină vreme în divizia de pandури, al nouălea fecior al lui Toader Turturică din Motocești, s-a aruncat pe unul din tancuri în plin mers, i-a deschis capacul turelei și a zvîrlit înăuntru mănunchiul de grenade. Un act eroic fără seamăn. Bineînțeles că tancul a sărit în aer o dată cu echipajul fascist și cu bravul ofițer romîn.

De ce am ținut să subliniez acest act de eroism? Pentru că la baza calităților deosebite ce caracterizează astăzi ostașii noștri, stau pildele vii, emoționante, grăitoare, înălțătoare săvîrșite de înaintașii lor pe front. Ați auzit de grăniceri ca Radu A. Ion, Călin I. Nicolae, Rusa Avram Vasile sau de alți militari ca sergentul Belate Alexandru.

Faptele lor de eroism, de sacrificiu în lupta cu dușmanii vieții noastre noi, fapte ce au dus la pierderea propriei lor vieți, sînt nemuritoare și ele vor constitui pilde grăitoare pentru toate generațiile de militari sau de tineri ce se pregătesc să vină sub arme.

Un alt exemplu petrecut cu vreo cîteva săptămîni în urmă. În această primăvară, apele Dunării, învolburate, au scos deodată la iveală peste valuri o mină hitleristă desprinsă din adînc. Era de pe vremea cînd hitleriștii disperați, în retragere, minaseră Dunărea. Cine a zărit-o? Un țăran. I s-a părut curioasă mingea aceea metalică, enormă, lucioasă, cu cornițe. Și încă ce cornițe! Numai o mică atingere să fi lovit mina și sărea în aer. Pe Dunăre veneau remorchere cu șlepuri, vase, bărci. Mina plutea nestingherită, amenințătoare, înfricoșătoare. Atunci căpitanul Petreichei Pohor, de la un pichet de grăniceri, dînd dovadă de mult sînge rece și curaj, s-a urcat repede într-o barcă și s-a dus în întîmpinarea acelei sfere a morții. Pe ambele maluri, și țăranii romîni și cei vecini priveau cu sufletul la gură cum ofițerul conducea încet barca apropiindu-se mai mult de mina marină. În sfîrșit, a reușit să-i arunce unuia din cornițe un lat făcut dintr-o frînghie și să remorcheze mina încet către mal unde mai tîrziu specialiștii au făcut-o inofensivă.

Se vorbea aici de actul spectaculos al eroismului, de o anume premeditare a actului. Da, este un act premeditat, atunci cînd eroul știe cum va acționa, ce primejdie îl așteaptă și totuși conștiința lui înaltă, deosebită, îl îndeamnă să săvîrșească acel act. Exemplul căpitanului de grăniceri arătat mai sus este concludent. Însă sînt și acte de eroism nepremeditate, spontane, care se declanșează instantaneu și tocmai aici trebuie întărită sublinierea noastră și anume că de asemenea acte cotidiene, fie chiar spectaculoase, tinerii dau dovadă în fiecare zi, în patosul muncii lor.

Nu sînt de acord că orice act în sine poate fi eroic. De asemenea, nu cred că e bine să facem afirmații din acestea: „a săvîrșit un act eroic extraordinar, fiind cu totul inconștient de urmări..." sau altceva. Nu. Actul eroic este totdeauna conștient și tocmai de aceea e deosebit și-l considerăm ca atare, un act voit, gîndit, în care intervine rationalul.

Ion Grecea

Darie Novăceanu

CU VOCEA SCĂZUTĂ

Tot mai rar îmi clatină crengile
pasărea copilăriei cu zborul oprit,
călătorind prin mine
ca printr-un cîmp singuratic.

Revine uneori, noaptea,
la geam
și mă strigă
cu voce scăzută,
ca mama.

Deschid fereastra să-i răspund și nu-i
în toată noaptea din grădină
decît leagănul copilului meu,
legănînd,
sub părul de-o vîrstă cu mine,
luceferi și stele.

Feresc lumina lămpii să nu cadă
peste privirile-i, întoarse-n vis
și urmărindu-i somnul, îl aud
crescînd ca un copac.

Cîntecul păsărilor
îi leagănă crengile
mirate de soare și liniște.

George Suru

CÎNTEC DE MINER

Uneori, mi se face sete de soare,
Aici, la sute de metri sub iarbă,
O sete de lumină îmi umple ochii,
Nemărginită sete de cer mi se face...

Atunci mă gîndesc la sărutul tău
Și doar peste cîteva clipe
Galeria se umple cu cetină de vară
Și praful de cărbune troznit între dinți,
Mi se pare fir de iarbă amețit de rouă.

Jancsik Pál

PRIMĂVARĂ

Era o timpurie primăvară...
cu maldărul de rufe pîn' la brîu,
sta mama mea spălînd afară
în curtea cît o albie de riu.
Și spuma apei adunată
în albia veche-a mamei aducea
cu o fîșie de pămînt uitată
în scutece de nea.
Țin minte: mi-a părut atunci
că primăvara străbătea pămîntul
cu trenă de arome iuți și soare proaspăt.
Cine-o stîrnise, mîna mamei, vîntul?

În romînește de ION ACSAN

Mariana Costescu

ERAM DOI SFINCȘI...

...Și flutura în mine un surîs,
Ca o scrisoare netrimisă niciodată.

...Și murmurau salcîmii a ispită,
cu noaptea printre ramuri risipită.
Doi sfincși de bronz:
tăcere și lumină.
Timpu-și găsise vadu-n luna plină,
și depărtat de lume, între stele,
rupea în taină palide lalele.

Continuăm să publicăm în numărul de față noi opinii și mărturii cu privire la eroism, în cadrul dezbaterii inițiate de „Luceafărul" și deschisă nu numai reporterilor, ci tuturor cititorilor noștri. In clipa cînd pregăteam pentru tipar răspunsurile primite, am întîlnit în ziarul „Scînteia" sub titlul „Un gest emoționant", un text telegrafic relatînd despre un fapt de eroism petrecut nu cu multe zile în urmă la Cluj. Ne îngăduim să-l reproducem și noi ca pe un document neașteptat, ca pe un argument simplu și elocvent a ceea ce dezbaterea noastră și-a propus să afirme și să elogieze ca pe o caracteristică definitorie a noii tipologii umane. Tocmai de aceea deschidem pagina cu textul apărut în ziarul „Scînteia" din ziua de 14 mai 1963.

DISCUȚII

DESPRE EROISM

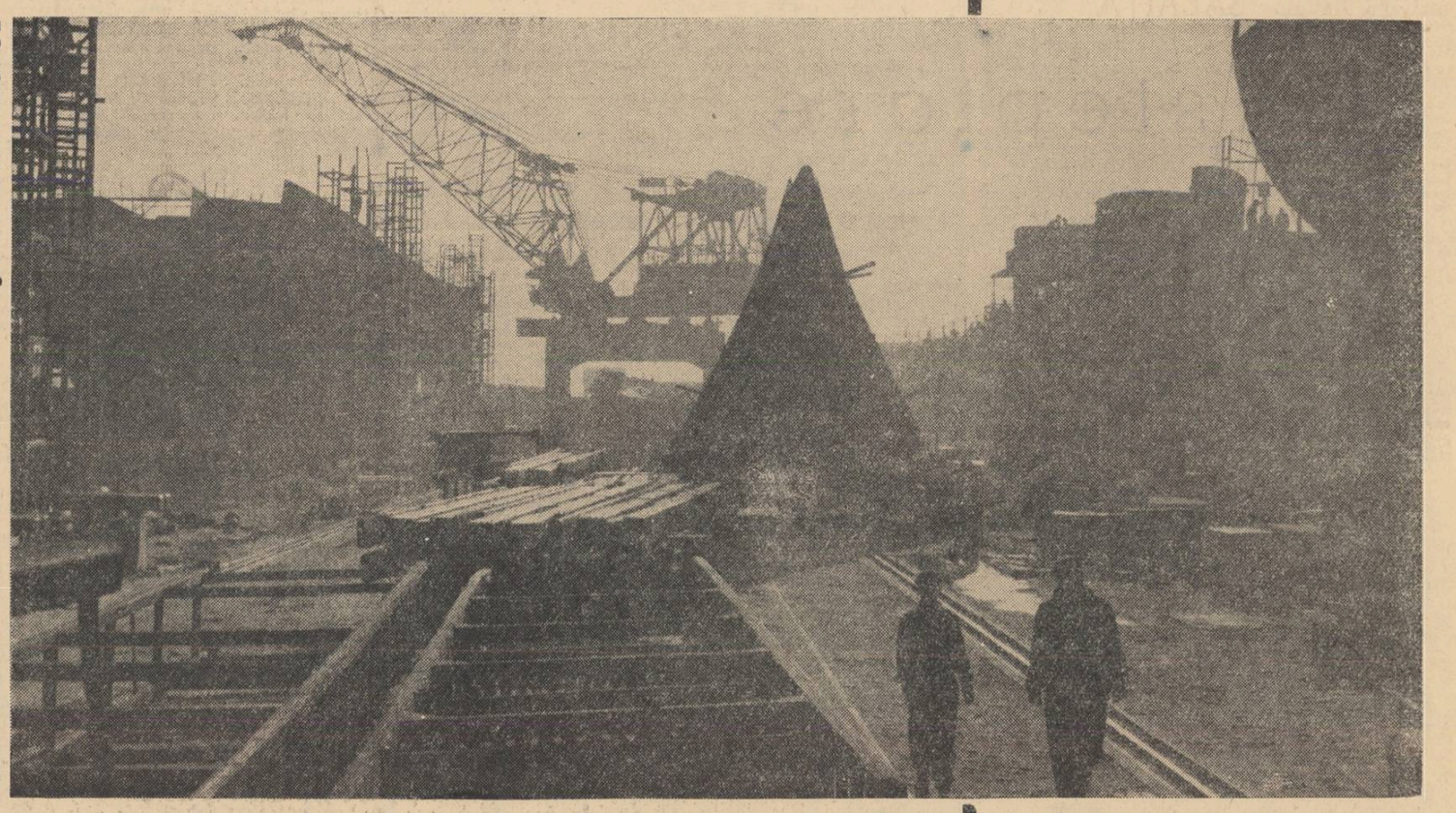

Fotografia: A. MIHAILOPOL

OCTAV PANCU-IASI

„Dacă și asta mai e poveste?...“

Acuma, dacă s-a întîmplat — s-a întîmplat. Cum-necum, cînd și de ce — toate astea nu mai au nici un rost. Un singur lucru e limpede : băiatul a spart o farfurie. A spart-o — și gata ! S-o lăsăm încurcată...

Dar, ți-ai găsilt ! Parcă te poți înțelege cu cioburile farfuriei ! Oricine în locul lor, cioburile unei vaze de flori sau cihar ale unui castron oarecare ar fi pus punct și ar fi încetat orice discuție. Dar, ele nu ; s-au grăbit să-l întrebe pe băiat :

— Ei, să te văd : ce-o să-i spui mamei ?

— Nu-mi purtați voi de grijă, le-a răspuns băiatul. Știu eu ce trebuie să-i spun !

Auzindu-l, bătrînul căpitan de corabie oftă :

— Ah, vai și amar de bătrînețile mele... Credeam c-o să apuc o sută de ani stînd la cîrmă și pîcăind din pipă. Dar se vede că mi-am greșit socotelile. Țin o balenă contra unui baboiaș că băiatul o să-i spună mamei : „S-a deschis ușa, s-a făcut curent și corabia de pe policioară a căzut pe masă. Pe masă era farfuria... și uite așa s-a spart !“ Iar mama o să spună ce-a mai spus : „Corabia asta nu mi-a plăcut niciodată. O s-o arunc în pod !“ Da, da, ascultați-mă pe mine, așa o să se întîmple. O să-mi sfîrșesc zilele într-o ladă, vecin cu un sfeșnic ruginit și cu o rișniță de cafea care nu mai face doi bani. Păianjenii o să mi se cuibărească pe punte și șoarecii o să-mi roadă barba, bineînțeles, fără ca măcar să-mi ceară voie. Vom ajunge, corabia și cu mine, ceea ce se cheamă două epave. Privindu-ne, cine o să mai creadă, că odată, corabia mea a fost o navă vestită iar eu un căpitan gospodar și viteaz ? Și cui o să-mi mai povestesc amintirile ? Ce înțelege un sfeșnic dintr-o bătălie cu pirații ? ! Ca să nu mai vorbesc de rișniță ! Pentru moara asta hodorogită, e totuna o luptă cu un rechin sau cu un galoș...

— Te văicărești de pomană, îi zise căpitanului, motanul. Ce ușă, ce curent, ce corabie căzută ? Ce rost are să inventezi povestea asta de necrezut ? Băiatul o să spună, simplu ca bună ziua : „Motanul s-a urcat pe masă și a spart farfuria“. Și crede-mă, nu dorese nimănui, nici măcar pîrlitului ăla de cîine care stă tolănit în mijlocul curții și latră la lună, ce-o să mi se întîmple mie. O să fiu luat de gît, dat cu nasul în cioburi și pe urmă azvîrlit afară...

Și recunoaște, n-am stat degeaba în casa asta. Tu, căpitane, vorbeai de nu știu ce șoareci pripășiți prin pod. Dă-mi voie să-ți spun că de multă vreme n-a mai rămas unul. Nu-ți spun asta ca să te liniștesc pe tine. O să rămîi pe poliță și o să mai tragi din pipă încă mult și bine. În schimb, eu cred că a venit vremea să-mi fac bagajele și să-mi iau rămas bun...

— Mai ușor, mai ușor cu bagajele, îi ziseră motanului, cioburile farfuriei. Băiatul n-are de ce să te amestece pe tine în povestea asta. Parcă-l văd ridicînd din umeri și spunînd : „Nu știu, n-am văzut cine a spart farfuria“. Și cum, în afară de el, nu era nimeni acasă, asta ce înseamnă ? Nimic altceva decît că farfuria s-a spart singură. Și dacă farfuria s-a spart singură, ce înseamnă ? Nimic altceva decît că a fost lucrată de mîntuială și a crăpat, fie pentru că era prea cald, fie pentru că era prea frig, naiba mai știe de ce... Dar aici e aici : cine a făcut-o de mîntuială ? Meșterul, bineînțeles. Și cine a spus : „Luați-o, e un lucru foarte bun ?“ Vînzătorul, bineînțeles. Ei bine, eu îi cunosc pe oamenii ăștia. Primul e un meșter cum nu sînt mulți, iar celălalt e un vînzător cum n-ar fi rău să fie toți. Pacostea o să cadă pe ei. O să vină o vecină și o să întrebe : „Parcă aveați o farfurie cu floricele albastre. Vreau să cumpăr și eu una. De unde ați luat-o ?“ „Lasă, nu mai cumpăra“, o să-i răspundă mama, „nu merită, e proastă, se sparge repede. O fi făcut-o un nepriceput, și pe mine m-a dus cu vorba ca s-o cumpăr un om fără obraz“. Și uite cum doi oameni harnici și cinstiți vor fi ocărîți pe nedrept. Nimic nu-i mai dureros.

— Adevărat, zise motanul. De cît să se întîmple una ca asta, mai bine să cadă vina pe mine...

— Ba, te rog, te rog... îl opri bătrînul căpitan de corabie. Mai bine să cadă vina pe mine. Dacă e să stăm strîmb și să judecăm drept, eu prea multe zile nici așa nu mai am. Pe-o poliță sau într-o ladă, undeva, trebuie s-o sfîrșesc...

Atunci, intră mama și văzu cioburile. Băiatul o ajută să le strîngă și îi spuse :

— Eu am spart-o. Altădată o să fiu mai atent.

Bătrînul căpitan de corabie stătea la cîrmă, pîcăia din pipă și privea la vecina lui, o ramă de scoici. Scoicile mai miroseau încă a mare, și pentru un bătrîn căpitan de corabie nici un miros nu-i mai îmbietor.

Motanul torcea. Cu ochii pe jumătate închiși, visa ceva mic și cenușiu gîdilîndu-i mustățile cu codița.

Meșterul de la fabrica de ceramică se afla acasă, în papuci și în halat, citea ziarul și bea ceai într-o ceașcă de porțelan.

Vînzătorul de la magazinul de farfurii vedea un film vesel și rîdea cu gura pînă la urechi.

Pe urmă, veni noaptea și toți adormiră...

GEORGE BĂLĂIȚĂ

În așteptare

Băiețașul își bagă mîinile în apa tulbure. Apa nu trecea mai mult peste genunchii lui goi. Sub tălpi nisipul se destrăma, curgea la vale.

Băiețașul nu se grăbea. Apa îi luă palmele, apoi pe brațe o simți altfel și luneca, luneca pînă cînd cuprinse subsuorile lui tinere și atunci el își culcă un obraz pe undă și începu să caute peștele, drumul peștilor pe fundul apei. Știa cum se face asta ; aici era vorba de mîini și de ce făceau ele sub apă, printre pietrele adormite în nisip.

Între malurile lui înguste rîul își vedea de drum. Soarele își bătea joc de lume, soare lacom. Lozia era galbenă,deasă, tăcută. Iarba creștea verde, broaștele așteptau în mîl. O pasăre de apă vorbea singură în limba păsărilor de apă. Copilul își culca obrajii, cînd unul cînd altul, pe undă. Peștii pe care îi prindea erau porcani și boiești de apă mică, nici unul mai de doamne-ajută, îi zvîrlea pe mal, într-un loc unde nisipul era umed ; ei încercau să zboare, fiecare o singură dată, dar nu puteau : aveau aripile scurte. Cămașa băiețașului atîrna într-un ciot de salcie, o cămașă cu nasturi albaștri.

Peștii păreau morți, solzii lor uscați stăteau parcă gata să cadă. Ieșind pe mal, copilul îi stropi cu apă adusă în pumni. Ei încercau din nou să zboare, gurile se deschideau, cereau apă, dar băiețașul se așeză lîngă ei, pe vîne, și se apucă să-i înșire unul după altul, pe o lozie jupuită ; el trecea vîrful nuelei prin capacele urechilor și îl scotea prin gurile rotunde. Ultimul era un boiștean îngust, cenușiu. Băiețașul privi soarele, care acum nu-i mai stătea în spate, începuse să coboare. Mușcă pripit coada peștelui și o scuipă jos ; reteză la fel capul apoi înghiți restul, fără să-l mestece aproape, cu ochii în iarba malului. Oasele erau moi, nu-i înțepau limba. Abia acum foamea năvăli din toate părțile. Carnea crudă întîrzia în cerul gurii, era amăruie, caldă. Al doilea pește, scos de pe lozie, i se păru dulceag ; pe acesta copilul îl mestecă rar, în timp ce, lăsînd într-o parte apa îngustă străbătu o porumbiște dată în copt, și o miriște arsă, după care sări gardul în grădina Nichiților. Acolo era o țeavă spartă pe unde țîșnea apa, el se aplecă și bău. Ieși din grădina aceasta plină de buruieni și de aici se vedea bine garajul lui Duță și strada cu multe ocoluri, ultima stradă care era și marginea orașului unde trăia copilul.

Praful gros păstra urme de roți și tălpi omenești. Băiețașul se opri. Peștii înșirați pe nuia îi scăpară din mînă. Vărsă în timp ce vietăți mici și agere îi tăiară pe dinăuntru burta cu mai multe cuțite deodată.

★

Pe o parte a străzii era un fel de trotuar, mai mult o bordură din lespezi de piatră. Copilul număra spațiile goale dintre lespezi, își potrivea pasul silindu-l să nu le calce ; era un joc vechi.

Duță strigă, de pe scaunul său așezat în umbra plină de praf, umbra murdară a garajului :

— Scîrnăvie, iar ai furat pește.

Băiețașul continua să numere pietrele.

Duță strigă :

— Scîrnăvie, hoțule !

Băiețașul se aplecă, găsi o piatră grea și nu prea grea — se pricepea la astfel de pietre — și o zvîrli în geamul pătat, chiar deasupra scaunului pe care ședea Duță. Sticla plezni, bucăți mici căzură pe creștetul gol al paznicului. Garajul, încăperea întunecoasă din spatele geamului, fiind gol (de ce păzește Duță ? se întrebau femeile cartierului, seara, printre altele băiețașul se întrebase și el), hohoti prelung, cu toți pereții. Duță înjură, tuși, zbieră, după ajutor. Ziua era fierbinte, topită în praf. Băiețașul alergă cîțiva pași. Căută altă piatră. Duță se ridică. Avea numai un picior. Piatra aruncată cum trebuie sparse și celălalt geam. Duță nu putea alerga. Stătea într-un picior, și era foarte caraghios, puteai muri de rîs, văzîndu-l cum încearcă să se apere cu cîrja de pietrele ce acum îl căutau pe el.

Pe terenul unde creștea tutun, în spatele garajului, se auzi lătratul unui cîine. Înainte de a o lua la fugă, băiețașul strigă :

— Șontorogule, lua-te-ar dracii, barză, cișule, huooo...

Rîdea, fugea. Nuiaua cu pești o ținea cu amîndouă mîinile.

★

In cartierul unde locuia băiețașul străzile erau scurte, dădeau una într-alta, se tăia un pe alta. El știa numele străzilor fiindcă îi aminteau locuri bătute în fiecare zi : rîul, cîmpul, bariera.

Nu se mai auzeau strigătele lui Duță, nici lătratul cîinelui. Băcănia din colț era a lui Melu Socrate. Pe firma de deasupra ușii era pictat un om gras. Omul purta o tavă cu cîrnați și semăna cu nevasta lui Melu Socrate. Băiețașul se opri la intrare. Fuga îi uscase limba ; strada era pustie. Stătea cu ochii la cele două obloane verzi și se gîndea la un sirop de zmeură. Socrate ieși în ușa prăvăliei ; se vedea bine că moare de căldură, piepții cămășii erau uzi, fire lungi de păr se lipiseră pe frunte. El zise :

— Mă puță, peștele tău e de vînzare ?

Atunci băiețașul porni repede, cu pași mari. Pe urmă începu să alerge ; **nu voia să audă rîsul lui Socrate,** cunoștea acest rîs, dar el nu știa de ce fuge, o făcea fiindcă așa îi venise, simțise că nu mai poate sta. Din spate însă îl ajunse hlizeala băcanului : era o chicoteală de unul singur, plină de batjocură.

Băiețașul se opri. Caldarîmul rupt, șui, frigea sub tălpi. Peștii înșirați pe lozie scăzuseră, abia se vedeau.

O pisică ieși de sub gard. Avea mersul sătul ; se opri în mijlocul străzii. Capul ei lînos se răsucea mereu într-o parte. Era albă, un alb nemaivăzut, băiețașul o strigă pe numele ei de pisică și ea veni : nu la chemarea băiatului, ci pentru peștele sfrijit din mîna lui veni. Copilul o luă la subsoară. Ea se zbătea, dar omulețul îi prinse picioarele din față în pumni și o strînse cu cotul. Se uită în jurul lui. Pe partea stîngă a străzii era o curte pustie nu prea mare, o fostă fierărie unde acum se aruncau gunoaie, iar noaptea se puteau vedea lucruri strașnice.

Se strecură printre scîndurile rupte ale gardului. Pisica se zbătea, încerca să sgîrie. El o ținea strîns și în timp ce mergea spre șopronul din fund, locul vechii fierării, spunea mereu animalului :

— Stai, madam Socrate, stai, unde vrei să fugi ? stai...

In gunoaie găsi două cutii ruginite, de conserve. Mai căută, și găsi o bucată de fier, turtită, răsucită și se bucură.

Apoi se opri să se gîndească. Locul mirosea urît. Pe o frunză de brusture crescută aiurea, așeză cu grijă peștii. Parcă scăpase de o grijă mare. Acum știa ce are de făcut. Legă cu o sîrmă lucrurile găsite. Pisica o ținea mereu sub braț. Cîntări totul într-o mînă. Cutiile de conserve, bucata de fier, legate la un loc, semănau cu ceva ciudat, plin de mîl, care se scoate, din întîmplare uneori, de pe fundul apei.

Capătul liber al sîrmii îl legă strîns de coada pisicii. Pe urmă o așeză jos, între burieni, se dădu un pas înapoi, o privi cu atenție lăsîndu-se pe vine. Pisica vru să fugă, dar mersul ei nu era mers, bucata de fier era grea, tinichelele se loveau între ele ; începu să miaune, își chemă neamul în ajutor. Băiețașul nu făcea nimic, privea. Pe neașteptate se repezi sub șopron și se întoarse cu o alăt cutie de tablă. Se apropie fără grabă de pisica neputincioasă. Ținea cutia de capacul tăiat pe jumătate, răsucit, cît mai departe de el, cu mîna întinsă. Se lăsă în genunchi, lîngă animal ; muie un deget în cutia de alături. Încet, cu migală trase dungi late de păcură, peste blana albă a pisicii.

Pe urmă zise :

— Lasă, madam Socrate, nu plînge, lasă, îți trece.

Dungile de păcură porneau de la ceafă, străbăteau spatele lung și se întîlneau cu alte dungi, în dreptul cozii.

In stradă așeză pisica vărgată, povara ei, în praf. Animalul urni cu greu ce avea de dus. Din spate băiețașul începu să fluiere, bătea praful cu tălpile goale, chiuia.

Pe urmă plecă. Nu merse mult. Se întoarse. Pisica se opintea peste puteri. El scoase de pe nuia un pește uscat, strîmb de căldură, i-l dădu și oprindu-se din blestemul ei pisica începu să roadă peștele. Stătea în praf, o pîsică sătulă, și rodea cu poftă peștele.

★

Mama ședea în prag și îl văzu venind. Băiețașul ascundea la spate peștii aduși. Mama avea mîini negricioase și multe vine albăstrui se adunau la încheieturi, iar unghiile, cum stătea cu palmele încrucișate peste șorțul ei, semănau cu niște mici bucăți de piatră găsite în albia rîului. Sprijinită de ușor ea nu întoarse capul spre băiețaș ci numai ochii îi răsuci și gîndurile. El se apropia ; mai ținea peștii ascunși la spate. Se apucă să meargă într-un fel anume, știa că asta place mamei și ea rîdea **înainte,** ori de cîte ori el mergea așa cum încercă acum. Era un copil care își căuta jocul cu mama lui. Dar ochii femeii, privindu-l, trecură de el, mîinile una peste alta tăceau...

Intr-o bună zi, în urmă cu trei ani, îndată după intrarea nemților în oraș, tatăl se întoarse de la lucrul său și băiețașul îl auzise spunînd :

„E-o adevărată porcărie, nu se putea o porcărie mai mare“. Tatăl stătea într-un capăt al mesei, mama lîngă el. Mama nu vorbea. Copilului i se păruse atunci că obrazul ei se răcește, devine din ce în ce mai rece, se întărește, înghițată, îl cuprinse spaima și strigase gîtuit „mamă, mi-e frig“, altceva nu știuse să spună, asta îi trecuse prin cap. Dar mama nu-l auzise fiindcă se gîndea la bărbat, nimic nu mai făcea și nici nu putea face ; tot ce avea dăduse în clipa aceea bărbatului. Tatăl era puternic, toată ziua căra lăzi la antrepozite ; mesteca în tăcere și nu spunea decît : „nu se putea o porcărie mai mare, n-o să iasă bine asta, îți spun eu“. In dimineața următoare l-au luat pe front. Mama rămăsese în prag și privea în urma lui. De la el nu veniră vești.

Băiețașul continuă să meargă în felul acela care plăcuse mamei, dar deodată se opri. Il văzu parcă pe tatăl său întorcîndu-se de la lucru și își aminti felul cum așeza el pe masă sacoșa plină cu cartofi, sau pachetul cu carne din care ciolanele ieșeau albe, lucioase, tatăl își freca după aceea palmele una de alta. Băiețașul așeză peștele jos, la picioarele mamei, pe pragul unde era bătută o potcoavă tocită.

— Am adus **asta,** spuse și își frecă palmele una de alta.

Pentru a nu da drumul lacrimilor venite fără rost, el își încreți fruntea, tuși, căută ceva în buzunare. Se rezemă în cealaltă parte a ușii și privi încotro erau duși ochii mamei. Dar nu văzu decît coamele dealurilor de dincolo de oraș și mai departe munții vineți, unde se sfîrșește tot ce se poate vedea. De acolo se auzeau, de cîtva timp, tunuri bătînd, ziua, dar mai ales noapte pe liniște, cînd nu erau alarme și nu se bombarda.

— Crezi că poate fi acolo ? întreabă copilul.

— Nu știu, cine știe, spuse mama fără să se întoarcă.

Băiețașul privea marginea ștearsă a dealurilor și marginea și mai ștearsă a munților, el nu avea încă șapte ani, știa să aleagă cea mai potrivită lozie pentru vîrfuri de undiță și cunoștea bine valoarea unui nasture de sidef. Din dreptul mijlocului mamei sale, stînd tot lîngă ușorul celălalt, copilul întrebă, tot el :

— După dealurile astea și după munții care se văd ar putea fi alte dealuri ?

— Joacă-te, zise mama, du-te și te joacă.

Ea se aplecă și ridică nuiaua de lozie. Porni spre fundul curții, unde se afla soba lungă, de tuci, adăpostită sub un fel de acoperiș de tablă. Pe plită se vedea o oală roșcată, aburită. Tunurile băteau parcă mai rar. Mergînd, mama întorcea mereu capul spre munți.

— Mamă, strigă el.

Femeia se opri. Copilul o ajunse și stătu în spatele ei. Amîndoi priveau din nou același loc.

— Spune mamă, crezi că ar putea fi în partea asta ?

— Nu știu. Poate. Cînd vine o să ne spună el. Joacă-te, îi fierb îndată. Ea încercă să rîdă : astăzi sînt cam mici, n-ai prea avut noroc. Se repezi la sobă și acum nu mai era ea : mîncăm, să vezi ce repede mîncăm, adăugă, în timp ce clipea des parcă cineva rău i-ar fi ținut un soare în ochi.

Băiețașul intră în casă. Mirosul cunoscut al odăii îi aminti de casa mătușii Mara. Odaia ei păstra alt miros ; alte odăi străine prin care fusese băiețașul miroseau și ele într-un fel anume, iar asta se ține cel mai bine minte.

Lumina întrînd pe fereastră aducea și căldura soarelui și o așeza în mijlocu podelei. Băiețașul căută ceva în dulapul din fundul încăperii, se aplecă sub pat, găsi o gumă de praștie lîngă piciorul mesei și tot ce făcea îl întorcea, cine știe cum, cu spatele la fereastră. El **nu se uita** acolo ; de cîte ori intra în balta de lumină din mijlocul odăii, căldura uscată se ridica pe picioarele lui subțiri și atunci băiețașul își găsea de lucru în partea cealaltă. Pînă cînd întîlni din întîmplare oglinda ovală, ruginită, gata să cadă din picoare peste măsuța ei ; în golul mincinos al oglînzii se odihneau dealurile și munții, neschimbați, intrați pe fereastră.

Cînd ieși din casă îl durea ochii și spuse rugător, nu prea tare :

— Mamă...

— Acuma. Mîncăm îndată. Uite acuma-s fierți, gata spuse mama.

Ea nu se întoarse, ci aplecîndu-se dinaintea plitei bagă în foc crengi uscate, rupte din pruni și răchiți.

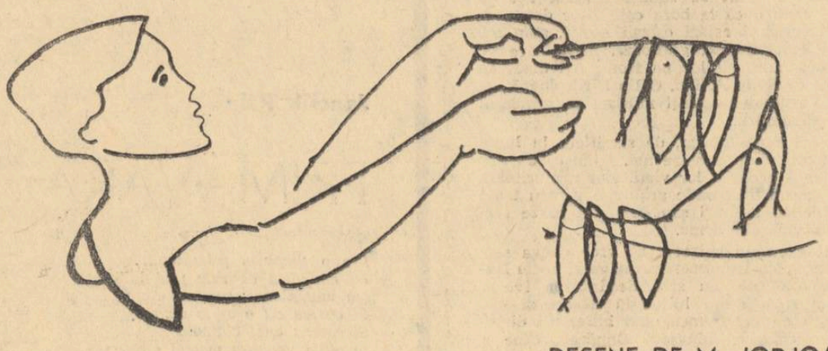

DESENE DE M. JORJOAIA

Ion Pop

CÎNTECUL BĂTRÎNULUI ZIDAR

Cu ilăcări mari, ca-n vremuri, și eu mă mai aprind
Deși ades cenușa lor mă doare —
Tot urmărind cum zboară copita de argint
A celor de pe urmă căprioare.

Dacă-mi rămîne ora și vorba fără nume
Și-n marmura solemnă să scapăt voi uita,
Stau cerurile toate urcate peste lume,
Pe care le-am clădit cu mîna mea.

Cu ea, în ziua voastră, spre cari mă cheamă dorul
Putea-voi oare să ridic paharul ?
E copleșit de zare și zări arătătorul
Și, greu de curcubeie, se-ndoaie inelarul.

Un vînt mi-apleacă gîndul către tăceri și-ar vrea
Să mă-ntristez, dar altul iarăși vine —
Că nu te pierzi cu amintirea ta
Și nu se-nchide poarta după tine.

ECOU DE BALADĂ

Toamna a fost o moarte pentru viață.

Frunzele și-au zidit dragoste-n arbori
Și apoi au căzut
Cu sufletu-n jos, asemenea unor meșteri Manole.

O vară-ntreagă a trecut prin ele sîngele soarelui,
O vară-ntreagă au repetat șoaptele vîntului —
Cîntec de leagăn pentru odihna copacului
O vară-ntreagă au ținut minte
Copilăriile greierilor, bătăile inimii omului,
Pentru ca nimic să nu fie uitat
Din frumusețea pămîntului.

Și apoi au căzut
Cu sufletu-n jos, asemenea unor meșteri Manole...
În urma lor, arborii au rămas
Mai înalți cu o spirală a timpului.

IUBITA MEA, EȘTI ÎNCĂ VREME

Iubita mea, ești încă vreme, albă vreme,
În care toate pot să fie.
Și boarea asta ești de vînt, ce lin mi-apleacă fruntea
Spre răsării, ești poate luna asta
Ce mă izbește-n piept încît mă doare
Singele.
La ce-aș mai întreba ? Mă las în grija
Solcimului. Să socotească el pe frunza-i pală
Cîți ani vor trece, cîte lungi poeme.

Aștept un nor crescut din setea lumii
Și din surîsul ei și din sudoarea
Fierbinte-a inimii, din marea
De lacrimi care-a fost cîndva durere —

Și-o recunoaștere de vorbe simple
Căzînd încet, cu ploaia.

Constanța Buzea

ÎN NOPȚILE SCURTE...

Au o distincție oamenii,
O îngăzime-n cuvinte
În nopțile scurte de vară.
Grîul albastru,
Ca un filtru prin care pămîntul respiră
Partea de cer ce se rotește deasupra
Cu planete puține și mari.

Uite, o apă înșiruie mori înnegrite,
Poduri de salcie au înfrunzit și trăiesc.
Comunele urcă antene
Spre suple ansamble de stele,
Undele cîntă în aer,
Auzul umplîndu-l de treamăt.
O scenă plutește în aer, cu dansuri,
Deasupra privirilor noastre,
Și toată recolta e-n flacăra lunii
În nopțile scurte de vară.

DOR DE PLOAIE

Dormi cu fruntea-n perna albă,
Unde părul meu, de mult,
A crescut încet și singur
Din nesomn și din oftat.
Plîngi în visuri, plîngi în crucea
Păsărilor călătoare,
Plîngi în zborul lor de toamnă
Scuturat în mare.

Bate vîntul roșu-a ploaie,
Vine vara, nu te-mpacă,
Doarme fluierul pe masă —
Înlăcrimat de dor de stea,
Plîngi în visuri și se mută
Sufletul în lemnul dulce,
Mîna aspră îl usucă,
Buza arsă-l bea.

Ci tu plîngi cu fruntea-n pernă,
Zborul păsărilor scade
Spre pămînt, spre somn te-aduce,
Stinsă, ultima bătaie,
Numai păru-mi plin de zborul
Păsărilor depărtate
A ieșit cu mine-afară,
Lung de dor de ploaie.

CORBENI

Ca-ntr-o oglindă a stelelor mă uit.
Trei clădiri frumoase
Ca trei călăreți, pe cîte-un deal s-au clădit.
Restul — o simplă priveliște-n pantă,
Satul sus, înălbit cu pridvoare,
Jos, populat de barăci, un pămînt
La care ajungi, alergînd.

Argeșul curge acoperind sărutul a două dealuri,
De podul de lemn, ca de-o palmă mîngîiat.
Liniște-n parc.
Mașinile dorm cu motoarele reci.
Bănuiesc drept înainte hidrocentrala,
Barajul îl pun între primele două-nălțimi.

În zori,
Va răsări soarele, nici nu știu din ce parte,
Derutată de stele mă simt, nu recunosc constelații.
Oricum, voi fi pe terasă în clipa aceea,
Și de nu va fi soare, mă voi gîndi la el
Cum mă gîndesc acum la tine
Vrînd să trimit ample culori răsăritului unde te afli.

VARĂ

Străini de amețeală și aerul de vară,
Cu o fereastră vraiște, cu ușile deschise,
Ceai dogorînd de roșul uscatelor plantații
Să bem. Molipsitoarei și-ntăritatei zile,
Să nu-i mai dăm amurgul acum, ca să nu aibă
În ce să-și înfășoare mișcările robuste,
Să nu se mai termine trecînd pe lîngă noi.

Fotografia : S. MENDREA

PLICUL

Sezonul era pe sfîrșite și pe plaja, rece încă, nu ieșise nimeni. Doar pescărușii, care tăiau aerul în linii frînte atingînd crestele albe ale valurilor cu ciocul ori aripa se opriseră obosiți, greoi și urîți, pe nisipul reavăn. Cu limba ei verzui-trandafirie marea lingea nisipul ca o pisică somnoroasă.

Marina întîrzie doar o clipă în fața mării și apoi, tropăind pe tocurile înalte, străbătu holul cu mozaic lustruit, plante ornamentale și fotolii elegante. Primi de la garderobă cheia și halatul ei de liftieră, deschise cabina și intră să se schimbe. Acum, cînd hotelul era fără oaspeți, Marina avea mult timp liber de care profita pregătindu-și examenul la cursul fără frecvență. Mai răsfoia după obicei și dicționarele pentru uzul turiștilor, cu care se înarmase astă-primăvară înainte de angajare. Învățase cu ajutorul lor un număr de cuvinte și de expresii pe care le folosea cînd era cazul. Seara, cînd ieșeau împreună pe faleză, Florin o maimăturea spunîndu-i : „darling, poftiți vă rog brațul meu..." ori ceva asemănător. Se gîndi la Florin : ce greu era fără el ! Se simțea singură și parcă părăsită în hotelul ăsta mare și pustiu ca o școală în vacanță.

Încheie ultimul nasture al halatului și deschise ușa larg, dornică de lumina soarelui. Se întoarse la oglindă și, preț de o clipă, rămase cu brațele ridicate, absentă. Le coborî însă brusc, furioasă pe ea însăși, cînd observă prin oglindă că e privită. Portarul însoțea un bărbat excentric îmbrăcat, lîngă care se odihneau două valize, niște mape legate în curele, un sac de voiaj. Urcară bagajele și liftul porni traversînd în grabă etajele. Bărbatul rememoră imaginea fetei așa cum o văzuse din spate, cu brațele ridicate ca două păsări care-și iau zborul și-o asocie la cea pe care o vedea acum. Zîmbi satisfăcut. Îl supără numai o vagă asemănare cu Irena, dar se strădui să nu se gîndească la asta : doar venise aici s-o uite. O mai măsură o dată pe fată din cap pînă-n picioare și decise că ar fi un bun model.

Marina lucra în tură și, cum o jumătate de zi era liberă, cînd înțelese ce obligații avea, primi cu simplitate propunerea sculptorului ; pînă se întorcea Florin avea ce face.

Dimineața ieșeau împreună pe plajă. Înotau departe, în larg, unul lîngă altul. Se lăsau în voia valurilor, plăcerea de-a spinteca apa cu trupul simțind-o puternică și catifelată cum îți mîngîie pielea, îi golea de orice altă senzație, poate doar de frica aceea ascuțită de adînc, nu. Marina se strecura lin prin apa caldă și calmă de septembrie și înainta fără efort. Cînd se depărta, îl căuta pe bărbat cu privirea și-i zîmbea : pleoapele i se închideau atunci lăsînd vederii doar o dungă albastră festonată de genele negre adunate în arcuri ude. Acolo, în mijlocul întinsului verde, prieten și dușman, ei erau două vietăți coalizate. Înotul le lăsa o oboseală plăcută. Pe Marina o toropea. Se culca pe nisipul fierbinte și tăcea. Fericită, poate. El se așeza alături și lucra tăcut : de cele mai multe ori făcea studii de-a dreptul în nisip. Plaja, aproape pustie, în locul unde stăteau de obicei, se populase astfel cu imagini ale fetei văzute din unghiuri diferite. Cu fiecare zi, trupurile astea moarte dispăreau : marea rupea cu lăcomie și vîntul spulbera carnea lor de nisip lăsînd în locul lor mici dune informe.

Vorbeau atît de puțin între ei încît, în clipele acestea mai ales, Marinei i se părea că e moartă și ea ca și trupurile acelea de nisip care o repetau la nesfîrșit. Sculptorul însă era într-o permanentă stare de agitație, solicitat de o mie de idei deodată, așa cum nu mai fusese poate decît în primii ani de după studenție. Simțea că asta se datorește în parte și fetei : era un animal superb, armonioasă și sensibilă făptură ! O socotea descoperirea lui și, încîntat, lucra, avid s-o fructifice. Pe de altă parte, ce noroc ! O fată simplă căreia n-ai ce-i spune căci oricum nu te-ar înțelege și atunci taci, ea tace, și-o folosești cum vrei. Lipsa această totală de obligații față de ea i se părea cea mai mare cucerire. Ce chin era să lucrezi cu Irena !

Uneori, în zilele răcoroase, jucau volei să se încălzească. Eliberată de stînjeneala „pozelor", energia ei tînără îi punea în mișcare toți mușchii. Jocul lor sub pielea bronzată era spectaculos pentru ochiul interesat de dinamică al sculptorului. Uita să arunce mingea și-o privea într-un fel care ei i se părea nerușinat și-o revolta dîndu-i îmboldul să fugă și nu înțelegea ce-o împiedica totuși s-o facă. Poate acea satisfacție măruntă dar mulțumitoare că e admirată, că place. De fiecare dată își spunea că a doua zi nu va mai veni dar îi era deajuns să-l vadă pe sculptor ca să renunțe la ideea asta.

Toamna se făcea simțită tot mai puternic. Într-o după-amiază, cînd fata ieși într-o pauză, sculptorul o însoți cu speranța că va putea lucra. Nu reuși însă : vîntul îl întorcea pe loc, îi zmulgea hîrtiile din mapă și biciuia obrajii amîndurora cu propriul lor păr strîns în șuvițe umede. Mergeau ca de obicei tăcuți. Totuși fata parcă aștepta ceva. Bărbatul, absorbit, se gîndea la un basorelief pe care-l vedea gata în toate amănuntele. Știa sigur cum trebuie să-l facă și tot atît de sigur era și de succes. Gusta anticipat satisfacția laudelor și astă îi dădea o bună dispoziție care din păcate n-o putea molipsi și pe fată. Îi aminti că e lîngă el și se miră că n-a văzut-o niciodată veselă. O cuprinse ușor pe după umeri cu un gest protector vrînd s-o aducă mai aproape de el. Ea se lăsă supusă în brațele lui și nemișcată îl privi cu ochi mari. Apoi deodată se smulse brutal din îmbrățișare și-o luă la fugă. „Prost crescută" o califică sculptorul revenindu-și și porni mai departe cu pasul rar și mîinile la spate. Trebuia să continue plimbarea ca să-și asigure somnul de noapte tulburat prea adesea de imaginea Irenei.

Oare nu erau stupide și inutile încercările lui disperate de a o alunga din minte ?...

Peste jumătate de oră era la hotel și portarul îi înmînă o telegramă. O citi în lift. Întotdeauna făcuse Irena nebunii dar asta le întrecea pe toate ! Trebuia să fie lîngă ea cît mai repede. La telefon îi răspunseră că avionul pleacă a doua zi la prînz. El nu putea aștepta atîta. Va lua trenul chiar în noaptea asta. Chemase portarul și aștepîndu-l cu bagajul gata își aprinse o țigară dar fumul îl supără. Deschise fereastra și vîntul răbufni în camera mică înfoind perdelele. Marea se vedea neagră și urla fioroasă. Luna, ciopîrțită de nori, arunca imense pete argintii pe marea întunecată. Sculptorului i se părea că pe valuri se zbate fără speranță Irena și inima i se strînse într-o contracție dureroasă. După ce portarul îi luă bagajele asigurîndu-l că va trimite un băiat la biroul de voiaj să-i procure și biletul de călătorie, închise ușa și peste fondul lui de mîhnire se așternu mulțumirea omului comod din fire, convins că și-a rezolvat o problemă care-l plictisea. Își aminti însă ceva. Luă două hîrtii de o sută, le închise într-un plic și alergă după portar. „Te rog, pentru fata de la lift" zise giftind și-i dădu plicul.

Marina fredona o melodie legănîndu-și molatec trupul în fața oglinzii. Îl privise pe sculptor în lift cînd citea telegrama și-i socotise neatenția intenționată, pedeapsă pentru gestul ei de-acum cîtăva vreme. Asta îi plăcuse foarte mult. Dar cînd portarul veni cu bagajele lui, se zăpăci de tot. Pleca ? De ce ? De-abia auzi cum îi spuse portarul să-l lase nici nu știa bine unde iar ea să-l aștepte cu bagajele jos, la parter. Se tot întreba : de ce, de ce ? Răspunsul țîșni în ea deodată și-o invadă bucuria : pleca din pricina ei. Cum de nu înțelesese asta de la început ? Regretă acum gestul ei ca un copil care vede că și-a pierdut dreptul la plimbarea mult așteptată numai pentru că a tras pisica de coadă înainte de vreme. Micul gol din stomac o făcu să înțeleagă că a ajuns jos. Portarul o aștepta nerăbdător. Cînd deschise ușa, el luă bagajele și-i întinse un plic. O privi obraznic cu ochii lui de bunic blînd și-i aruncă un cuvînt pe care nimeni nu i-l mai spusese Marinei niciodată. Trînti apoi ușa metalică grea, zguduind cabina. Marina își trecu pumnii strînși peste obrajii palizi și reci parcă ar fi voit să-i șteargă de o murdărie care-i făcea greață s-o atingă chiar și cu mîinile. Hîrtia foșni și amintindu-și de scrisoare își spuse că trebuie s-o citească în liniște, singură, undeva unde nu mai e nimeni. Apăsă un buton zicîndu-și că cel mai bine ar fi la ultimul etaj și deschise plicul.

*

De citeva zile Florin se muncea să repare liftul. Îi lipseau niște piese și în general era supărat de întîmplare. Lucra nervos fără să vadă pe nimeni. Nu înțelegea cum de fusese Marina atît de neglijentă. Nu se putu opri să nu-i spună și ei lucrul acesta — acum că era aici — deși își dădea seama că n-a găsit momentul cel mai potrivit. Se uită la ea dar ca și prima dată îi făcu rău bandajul acela alb care-i încolăcea capul ca un șarpe sfînt. Îl cuprinse mila și ciuda.

— Cred că am plătit neglijența cu vîrf și îndesat răspunse Marina vorbelor lui scurt și aspru, într-un fel nou de-a vorbi dar începu numaidecît să plîngă ca atunci la spital și-și ascunse fața în salopeta cu pete de ulei a lui Florin.

Schițe de ANA BARBU

PORTRETUL

Primăcara venise deodată, cam fierbinte și vîntoasă, dar strălucitoare, pulsînd potentă în întreaga natură. Pieptul albastru-gălbui al Dunării, sclipind ca armura unui cavaler în bătaia soarelui, respira și el primăvăratec cu zvîcniri scurte și repezi care-i împingeau apele în jos, la întîlnirea cu marea. Tinu Constantinescu nu mai recunoștea nici locurile, nici oamenii și nu putea înțelege de ce. Se schimbaseră ei ori în el se produsese nesimțit schimbarea de care, uluit, lua cunoștință abia astăzi ? Pentru că totul îi apărea altfel : însuflețit, agitat. Și natura și oamenii, înlănțuindu-l ca într-un farmec. Acest proces nu era o schimbare, ci un fel de joc de lumină și umbră. Ca roata unei mori de vînt care, pornită într-un sens nou, pune în lumină ceea ce ținuse pînă atunci în umbră și invers. Astfel, Adina însăși devenise pentru el alta. Imaginea aceasta nouă se desprindea clar de pe fața apei strălucitoare, rizîndu-și parcă de el. Furios, Tinu luă de la picioarele sale o piatră rotundă și o zvîrli în apă. Imaginea aceea batjocoritoare se desfăcu în mici valuri concentrice în centrul cărora rămase o clipă o pîlnie de gol. Tinu se ridică de pe dîmbul calcaros unde șezuse, își scutură palmele una de alta și porni agale spre gară purtînd pe fundul pantalonilor din velur de culoare închisă, o pată albă ca o vecete de cretă a locului.

Astă-iarnă, cînd acceptase propunerea Uniunii, socotea venirea lor la Borca o simplă aventură : atîta la sută treabă, atîta la sută plăcere. Munca de organizare a muzeului sătesc de artă plastică — așa cum fusese definită sarcina lui în contractul încheiat cu Sfatul Popular — fără să ridice cine știe ce probleme, îl antrenase iar el se lăsase cu plăcere furat de treabă. Ba ajunsese la un moment dat așa de preocupat că nu mai voia să audă de nimeni și de nimic. Oamenii veneau, își dădeau părerea, el nu răspundea, nici nu-i asculta. Ce-ar fi putut afla de folos de la niște nepricepuți ? Așa-i taxase atunci și amintindu-și de asta, Tinu retrăi acel sentiment penibil pe care-l cunoscuse în ziua inaugurării muzeului. Era prima confruntare a muncii lui cu conștiința colectivă care-l obligase să-i simtă forța și adîncimea și să-și schimbe părerile despre cei pe care-i numea el „nepricepuți". Astea erau totuși lucruri vechi, căci acum el devenise pentru comună „tovarășu' pictor al nostru".

Tinu se scutură de amintirile acestea puțin îndepărtate fără să se fi putut desprinde total de ele. Chiar și Adina. Ce ușor se lipsise de prezența ei ! Ea se plictisise curînd de „robinsonadă" cum numise șederea lor la Borca și era mai mult plecată.

— Ce faci, Adina, o întreba el, văzînd-o că are de lucru cu valiza.

— O plimbare în Capitală : mă spăl, mă curăț... Să mai arăt și eu a om !...

Tinu se uită la ceas, grăbi pașii, totuși ajunse în gară după plecarea trenului. Faptul îl indispuse. N-avea cheț de reproșuri. „Poate că nici n-a venit" gîndi el fără să știe prea bine dacă își exprima astfel și o dorință și strivi cu talpa mucul de țigară aruncat. Dar cînd ridică ochii o văzu pe peronul pustiu căutîndu-l cu privirea ei distrată. Obrazul îi era pe jumătate ascuns după draperia de păr decolorat tăiat drept. Purta o jachetă de culoarea frunzei vestede și un fel de traistă în două părți, ca cele țărănești, petrecută pe braț. Lui Tinu i se păru lălîie, însă n-ar fi putut spune de ce : era prea înaltă ori totul venea de la mersul legănat și ținuta ei neglijentă. Îi sărută mîna cu degete lungi și apropierea aceasta îl trezi din amorțeală dîndu-i un fior de bucurie rece.

— Mi-ai lipsit, Adina, îi spuse cînd se depărtară de gară. O opri în mijlocul drumului acela prăfos care se strecura pe lîngă Dunăre, o aduse aproape de el și-o sărută pe buze, pe obraji, pe păr, cu un fel de perseverență și curiozitate nepotrivite gestului. Parcă o cerceta încercînd să descopere și în ea gustul acela nou pe care-l simțise pretutindeni în jurul său. Adina primi sărutările ca de obicei : moale și puțin ironic. Își dezlipi ușor genunchii de ai lui și-l luă de mînă. Plecară tăcuți.

Tinu conversa cu Adina în gînd :

— Nu-i așa, Adina, că ești de acord ?

— Bine-nțeles. N-am să mai plec și ne stabilim aici ! Tu te ocupi mai departe de muzeu, eu dau ore la școală și organizez un cerc al micilor plasticieni să le meargă faima... Zău așa ! Vara înotăm în Dunăre, iarna ne plimbăm cu sania. Va fi grozav !... Îmi instalez și un duș...

— Adina, tu rîzi de mine, zise Tinu deodată, fără să-și dea seama că vorbise singur.

— Ei, asta-i ! Ce-ți veni ? Poate zîmbeam, mă gîndeam la ale mele, răspunse ea distrată. Am o mie de proiecte și pe toate vreau să le dau gata. Am adus și niște comenzi pe jumătate plătite...

— Pe care, ca de obicei, le voi executa eu, completă Tinu amar. Revenise lîngă Adina așa cum era. Adina însă nu prinse tonul și-și expuse mai departe planul :

— Iar în august, cu bani în buzunar, salutăm Borca și plecăm la mare. Definitiv. Ne schimbăm domiciliul că aici ne-am prea învechit.

„Da, la mare, n-ar fi rău"... gîndi Tinu. „N-am văzut-o încă. Dar definitiv ?... Nu, asta nu..."

— Adino, tu nu știi ce vorbești și n-ar fi exclus să ți se tragă asta de la oboseala drumului, glumi el ieftin socotind că nu e momentul unei discuții serioase.

Ajunseseră pe ulița mare a satului unde se afla clădirea muzeului. Oamenii, puțini cîți se aflau pe la porți, femei mai ales, îi măsurau pînă să ajungă în dreptul lor, atunci dădeau bună ziua pictorului, apoi se întorceau pe loc să-i privească și din spate. Cu asta Tinu nu se obișnuise și chiar acum cînd trecuseră atîția pe la el să le facă „portretul în culori", tot se mai simțea stînjenit cînd ieșea din casă. De aceea o grăbi pe Adina și răsuflă ușurat cînd ajunseră.

— Iată-ne și acasă, zise el trăgînd ușa după sine.

— Acasă, acasă, îl îngînă Adina cu răutate. Mereu faci confuzia asta...

El nu răspunse și bîjbîind în semiîntunericul încăperii ajunse la fereastră și dădu la o parte perdeaua de culoare închisă. Lumina năvăli albă, descoperind toate amănuntele.

— Oho, uite și noutăți, zise Adina cercetînd în jur. Trecea peste tot făcînd inventarul, ca portărelul în locuința pictorului decedat. Liliac, Flori de liliac, Vas cu liliac, astea le știu. Muzeul sătesc, Nea Ghiță, Nea Ion, Lelea Maria, uite p-ăsta nu-l știu... Interesantă femeie, lelea Maria... Erai bun de fotograf, Tinule, cu atîtea portrete...

— Nici ca fabricant de nasturi n-aș fi dat greș,

alături de tine, îi răspunse el pe același ton și cu același scop. Ea însă nu-l luă în seamă. Răscolea mai departe.

— Dar pe șevalet ce ai ? Ia întoarce să văd, zise ea, curioasă.

— Asta e o surpriză. Ca s-o vezi, trebuie pregătire. Ia-ți distanță, închide ochii și-i deschizi numai cînd spun eu, explică Tinu ușor tulburat. „La urma urmelor tot ea e singurul om competent care mă poate aprecia", își zise el în timp ce potrivea portretul cît mai bine în lumină. Apoi Adina deschise ochii. „Omul ăsta a-nnebunit" își spuse. „Tot un portret. Numai președintele lipsea de la colecția lui de țărani !". Deveni obiectivă, rece. Privi scrutător portretul care-i zîmbea într-un fel anume de parcă i-ar fi spus : „Zău dacă înțeleg de ce te superi...". Dar ea nu vru să țină seamă de asta și rămase otărîtă ca și cum ar fi avut o răfuială personală, nu numai cu autorul portretului, ci și cu modelul lui. Adina îl poreclise pe președintele gospodăriei, inginerul Neon, pentru că o distrase la culme povestirea lui despre toată strădania pe care și-o dăduse să introducă la grajduri iluminatul fluorescent, fapt, de altfel, lipsit, pentru ea, de orice semnificație. Îl găsea anost și bădăran, iar prieteniei care-l legase pe Tinu de el, nu-i afla nici o explicație. Dar acum nu despre model era vorba, ci despre lucrare. Era într-adevăr o reușită, însă Adina n-ar fi recunoscut asta pentru nimic în lume. Ea socotea portretul un gen depășit. Tinu îi cunoștea părerea, iar faptul că lucra la portrete la nesfîrșit, i se părea chiar un act de răzvrătire din partea lui. Pe Tinu tăcerea asta prelungită îl intriga.

— Ei, ce zici ? o întrebă.

— Ce să zic ? Merge, merge... răspunse Adina evaziv, continuînd să-și urmeze gîndurile.

Dar Tinu sări ca fript și se repezi la ea.

— Asta-i tot ce-mi spui ? Ce-nseamnă „merge" ? De cuvinte goale am eu nevoie sau... Se opri înainte să termine ca omul care se trezește vorbind singur. I se păru că Adina nu mai este lîngă el și că e în zadar s-o caute, tot n-o va mai găsi. Prin Adina trecu o umbră de regret că-l supărase. Se lăsă în genunchi pe covor lîngă scaunul pe care se așezase Tinu și își lipi obrazul de mîinile lui, care rămaseseră inerte pe genunchi, zdrobite parcă. El nu făcu nici un gest. N-o privea.

— Tinule, iartă-mă, se scuză ea formal. Dar adevărul e adevăr. Sigur, dacă tu ai vreme de pierdut, poți exersa în orice gen. Apăsă pe cuvîntul „exersa" dar asta nu produse nici un efect asupra lui Tinu. Eu crezusem însă că ți-ai găsit drumul, continuă ea.

— Da, să deschid o fabrică de articole de plajă și podoabe cuconești. Și tu să trăiești jumătate de an la mare, jumătate la munte și încă o jumătate între cer și pămînt. Și să fim fericiți după rețeta „Adina".

Se opri un timp. Și apoi spuse dezinteresat, străin, de parcă asta nu-l privea pe el, ci pe altcineva :

— Pot aprecia și eu ce fac. Portretul ăsta e cea mai bună lucrare a mea de pînă acum și mă bucur de ea, orice-ai spune... Și după o pauză, el zise : ești mărginită, Adina.

Și tresări el însuși la auzul acestui cuvînt pe care-l gîndise acum, pentru prima dată, cu certitudinea că descoperise un mare adevăr.

După aceea se ridică, începu să facă ordine pe masă cu gesturi de gospodină veche, scoase dintr-un dulap niște pachețele, tacîmuri, și pregăti o gustare. Era doar gazdă !

— Trebuie să fii obosită. Să-ți ajut să te speli, se oferi el politicos și nici măcar nu observă cele două lacrimi seci, care i se prelingeau pe obraji.

D. Gr. MIHĂESCU

MĂRTURISIRE

Gheorghe avea mintea tulburată de băutură, altfel nu ar fi tîrît lăutarii după el și nici nu i-ar fi pus să cînte în locul acela. Șoptea arcușul viorilor și cîntecul se înălța ușor ca fumul. Tot ca fumul se destrăma peste liniștea din jur.

Gheorghe se rugă de unul dintre lăutari :

— Zi-i și cu vorbe, nenică, da 'ncet...

Gioală vioristul, mai bătrîn decît tovarășul lui, avea voce frumoasă și cînta limpede cuvintele :

„Salcîmule de la drum,
Doar cu tine sînt acum..."

Se uita Gheorghe prostit în gura lui și-i vedea dinții îmbrăcați cu metal, sclipind în întuneric ca niște cioburi de oglindă. Cîntecul îi răscolea amintiri vechi și din pricina asta răsufla adînc, cu disperare, ca un om care se înecă. Nu mai putu răbda, întoarse privirea în altă parte și izbucni, amenințînd cu pumnii :

— Ah, cum de n-am eu o putere să-mi fac inima vioară.

Gioală tăcu și puse arcușul pe strune. Înginau viorile, vorbele lui Gheorghe.

— Toată ziua ți-aș cînta, Sando, și nu ca acuma, beat.

Îi era scîrbă de beția lui, dar încercă să se apere :

— Am băut ; la bufetul unde a ținut Stere bodegă am băut. Asta e !...

Srecură mîna în cămașă, rupîndu-și un nasture. Scoase un ghemotoc de bani și cu mîna întinsă îi arătă în lumina lunii, ca pe ceva rar, nemaipomenit.

— Ia uite bani la mine, Sando... E-he, să știi tu ce bani sînt ăștia !...

Ca și cum Sanda l-ar fi privit într-un anume fel, îi sări dintr-o dată țandăra :

— Ce te strîmbi, fă ? Ce te strîmbi ? Dacă vreau, pot să-ți cumpăr zece perechi de cercei... Poftim, uite ce de bani am aici...

Zîmbi Gheorghe, tainic, pregătind o surpriză pe care însă ar fi vrut s-o mai amîne. N-a putut :

— Banii ăștia... Strînse pumnul tare, apoi îl desfăcu, resfirînd degetele. Banii ăștia sînt cinstiți, Sando. Așa, ca să știi...

Tăcuseră viorile, se risipise cîntecul lor. Gheorghe vorbea repede, temîndu-se parcă să nu vină cineva care să-l împiedice :

— Zău, iau leafă ca oamenii, nenică. Mă scol dimineața și plec la servici. Eu, Gheorghe Cîrdă, așa, ca să știi...

Continuă cu un soi de sfidiciune :

— N-ai vrut tu așa, nenică ?... Uite așa fac...

I se înteți bătăile inimii, amintindu-și cum în ziua aceea a luat prima leafă din viața lui. Vru să înghită nodul ce i se pusese în gît, simți că se înecă. Se căută de țigări prin buzunare, dar pînă să le găsească îi întinse Gioală una.

Se miră găsindu-i pe lăutari tot acolo. Nu primi țigara, îl lovi pe Gioală peste mînă.

— Ce-i cu voi acilea, mă ? Ia plecați... Gata, duceți-vă...

Plecară lăutarii fără nici o vorbă. Și-au băgat viorile în cutii din mers. Gheorghe strigă în urma lor, înfierbîntat :

— Mă păziți, hai ?... Ia duceți-vă...

Îi lăsă să se depărteze destul, apoi ridică țigara căzută pe jos și o aprinse. Se așeză pe pămînt, cu genunchii la gură, și începu să clatine din cap, parcă pe urma unui cîntec.

Trecu un timp pînă cînd vorbi din nou ; cu glas schimbat, ca pentru mărturisire :

— Știi, Sando, nu mi-e frică nici de Dumnezeu din cer... Vin acasă pe mijlocul străzii, mă salută vecinii, dau oamenii mîna cu mine... Ba mă și întreabă : „Ce faci, Gheorghe ?"

— „Bine, cu munca...". Așa le răspund.

— Ai avut dreptate, nenică, e bine... De ce n-ai apucat să mă vezi și tu, acum ?...

Amuți Gheorghe, cu țigara lipită de buze. Se mai limpezise din băutură, arăta bătrîn și istovit. Își luă fața în palme. Banii lui se împrăștiaseră aiurea, nu-i vedea. Gîndurile îi erau răzlețe, pasări ce zboară fiecare în altă parte. Fugeau gîndurile și nu știa cum să le oprească. Șopti doar în urma lor :

— Cîte am să-ți spun eu ție, Sando...

Se stinse șoapta, tăcerea din jur făcîndu-se mai rea. Nici un zgomot, nici țipenie pe nicăieri.

Doar după un gard, departe, atît cît Gheorghe să nu-i simtă, așteptau înfrigurați lăutarii. Pe acolo timpul nu trecea, se oprise.

Tîrziu, foarte tîrziu, vorbi cel mai tînăr, pătruns de frig și cu umerii încovoiați :

— Hai, băi Gioală, lasă-l. Ăsta-i nebun. Ne puse să cîntăm în cimitir și vorbea de parcă Sanda era vie...

Gioală nu se clinti și nici nu răspunse.

DIN AGENDA CENACLULUI „NICOLAE LABIȘ“

PROZA

În ultimele două săptămîni proza citită în cenaclu a obținut mai puține succese, și în bună măsură criticile aduse au chemat pe tinerii scriitori la mai multă exigență. Marți 7 mai, Simion Moraru a citit un fragment din nuvela „Pas tîrziu“. De profesiune inginer, tînărul autor a încercat să valorifice experiența sa de viață într-o lucrare mai amplă, propunîndu-și să dezbată o problemă de etică și conștiință profesională.

Și-au spus cuvîntul Mircea Angelescu, Gica Iuteș, Constantin Turturică, Dinu Grigorescu, Ion Dodu Bălan și Eugen Barbu. Deși în urma lecturii unor fragmente, nu se poate da o apreciere exactă asupra întregii lucrări, din expunerea subiectului s-a observat o aglomerare de situații excepționale. Dacă unele pasaje înfățișează sugestiv ritmul trepidant al muncii de pe șantier, mult mai slab stau lucrurile cînd se discută problemele intime ale personajelor, analiza psihologică fiind în mod deliberat tezistă. Dialogul este adesea plat și lipsit de nerv.

Marți 14 mai, proza a fost reprezentată de Manole Auneanu, prin schița „Surîsul Adinei“. Deși „surîsul Adinei“ nu a fost destul de „cuceritor“, a izbutit să împartă vorbitorii în două tabere, negativiștii contestînd chiar faptul că eroul principal, Stamate (cel mai bine realizat dealtfel), ar stîrni vreun interes ca personaj, că între mentalitatea lui îngustă mic burgheză și mediul înconjurător (studenții la practică, șantierul), ar exista un conflict de ordin moral.

Au luat cuvîntul Constantin Turturică, George Suciu, I. Stanimir, Grigore Marian, Violeta Zamfirescu, Milică Stan, Virgil Mazilescu, Adela Păduraru, Stoleriu Calman, Tudor Ursu, Maria Luiza Cristescu, Rîndunel Cîrgan, Gica Iuteș, Gheorghe Șerban și Eugen Barbu.

Concluziile au subliniat carențele schiței dar și posibilitățile de realizare a ideii artistice prin accentuarea profilului moral al studenților Alec și Adina, printr-o mai sugestivă incursiune în atmosfera tinerească de pe șantier.

POEZIA

La 7 mai, în centrul discuțiilor au stat poeziile lui Adrian Beldeanu, asupra cărora Niculae Stoian, Ilie Constantin, Vasile Sandu și alții au formulat critici aspre. La cealaltă extremă s-au situat Ion Gheorghe și Ion Cringuleanu, întemeindu-și între altele aprecierile și pe... ceea ce așteaptă ei de la Adrian Beldeanu în viitor. Dincolo de abilitatea unor metafore, „trucaje“ cum le-a numit un vorbitor, versurile citite la 7 mai arată că autorul are mult de lucrat cu sine însuși. După cum a remarcat și Eugen Barbu în concluzii, Adrian Beldeanu scrie o poezie „elaborată“, „pe o sensibilitate împrumutată“. Au mai luat cuvîntul Violeta Zamfirescu, Adrian Păunescu, Maria Octavian, Vera Lungu, Petre Stoica, Dan Arie.

Ședința din 14 mai a adus tînărului poet timișorean Damian Ureche multe aprecieri entuziaste, între care serios argumentate au fost cele ale Ninei Cassian. Epitetele „concentrat“, „limpede“, „colorat“ au fost însă însoțite de semnalarea unor procedee facile, a unor imagini forțate. Principalul merit al lui Damian Ureche constă în aceea că și-a înfrînt o anumită crispare a imaginii, abstracțiunile, că „transfigurează cu multă sensibilitate realitatea“. La discuții au mai participat Dimitrie Rachici, Adrian Beldeanu, Caro! Prunescu, Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, Marta Alboiu-Cuibuș, Teodor Frîncu, Dragoș Vrînceanu, Maximilian Novicov, Stoleriu Calman.

PRIMUL BAL — Fotografia : ION MICLE

COPIII ȘI POEZIA

Acum cîteva zile am primit o vizită mai puțin obișnuită în redacție. O fetiță care ar mai putea să joace șotron și să-și îmbrace păpușile încă doi-trei ani. Dar *Rodica Doroftei*, care este elevă în clasa a V-a, se pare că își dăruie prea puțin timp jocului. Mi-am amintit că o remarcasem acum un an la o întîlnire cu pionierii, unde aceeași fetiță a fermecat sala cîntînd la vioară cu atîta siguranță și interiorizare cum rar se întîlnesc la un copil de 10 ani. Mica violonistă este întîia în clasă, studiază de mai mulți ani, cinci-șase ore pe zi, vioara și scrie versuri pline de sensibilitate și inedit. Dar s-o prezentăm mai bine printr-una din poeziile ei „*Vîntul*“ :

„Poticnindu-se de glastră / Vîntul intră pe fereastră, / Curios, privește-n jur, / Iară trena de azur / Mișcă-ncet perdeaua, care / Dintr-un somn adînc tresare. / Cercetează-o păpușică. / Ea-l privește cam cu frică. / El, rizînd, își spune-n sine : / „Vai, s-a speriat de mine !“ / Și-i admiră cu sfială / Rochia nouă cu beteală. / Corzile unei viori / Le încearcă, și fiori / Îl trec : „O, ce frumusețe !“ / Le mîngîie cu blîndețe... / E atîta de mișcat / Că s-a rezemat de pat. / Însă-și vine-n fire-n-dată, / Și le mai încearcă-o dată. / Dar acum mai cu putere. / „Ce plăcere ! Ce plăcere !“ / Încă o dată, și mai tare... / Dar tresare / Din visare — Și se-ntoarce spre fereastră / Și țîșnește-n zarea-albastră ; / Și aleargă îngrozit... / „Coarda fină... a plesnit !“

Mihai Bărbulescu este un colaborator mai vechi al revistei „Luceafărul“. E în clasa a VII-a și a mai publicat versuri în revistă. Poeziile lui sînt mai reflexive, au o nuanță mai gravă, mai „bărbătească“. Are „volume întregi“, caiete de versuri îmbrăcate frumos în hîrtie albastră. Mai multe din poeziile lui ne-au reținut atenția. Cităm una din ele, „*Daruri*“ :

Razele / Se filtrează printre frunze / Dînd căldură pămîntului / Iar pămîntul le dă ceva din răcoarea lui. / Și, așa, pămîntul și razele / Își fac daruri ca doi călători în cîmpie — / Unul însetat de răcoare, / Altul de căldură.

Și *Aurel Gooi*, elev în clasa a VIII-a, este preocupat de poezie. Are încă mult prea multe influențe livrești, dar versurile pe care i le-am citit dovedesc sensibilitate, și în orice caz o preocupare frumoasă. Cităm drept mărturie o strofă din poezia „*Jurămînt*“.

„Pe trunchi de fag, o poezie scriu / Și martor mi-i doar codrul liniștit, / Doar el și cerul gîndul meu îl știu, / Un gînd din frumusețea lor pornit“.

Cine știe ? Poate peste cîțiva ani vom mai întîlni în paginile revistelor noastre literare numele Rodicăi Doroftei, al lui Mihai Bărbulescu sau al lui Aurel Goci.

Violeta Zamfirescu

SCURT INTERVIU CU UN „NUME NOU“

Cu cel mai recent „nume nou“ publicat de „Luceafărul“, studentul clujan Ion Pop, cititorii noștri au făcut cunoștință printr-un ciclu de poezii. Am socotit nimerit să-l invităm, în continuarea „colocviului studențesc“ inițiat de revista noastră, să ne înfățișeze cîteva din problemele cercurilor literare clujene, unde a ucenicit cu perseverență și modestie.

Am început discuția cu Ion Pop atacînd direct tema propusă :

— Este cunoscut că, în ultimii ani, revistele literare clujene (și nu numai clujene), și-au recrutat o seamă de colaboratori din rîndurile studenților Universității locale. Bănuim că există și o viață de cenaclu interesantă, bogată (deși mai slab oglindită în revistele respective). Sînt, desigur, chestiuni care ar merita să fie dezbătute...

— La Cluj s-a impus îndeosebi cenaclul Casei de cultură a studenților, care e și cel mai vechi, reunind participanți din toate institutele de învățămînt superior din oraș. Paralel, își desfășoară activitatea și cenaclul de pe lîngă filiala Uniunii Scriitorilor unde, în majoritate, vin tot membri ai cercului literar amintit mai sus. Cele mai noi cercuri literare au luat ființă după cea de a IV-a Conferință a U.A.S.R., în cadrul măsurilor de îmbunătățire a activității culturale. Printre acestea se numără cenaclul Facultății de filologie și cel al Facultății de istorie de la Universitatea „Babeș-Bolyai“, precum și un cerc literar al Institutului Politehnic.

Cenaclul Casei de cultură se bucură de cea mai largă popularitate, justificată de participarea la activitatea lui a unor tineri poeți și prozatori ca : Ana Blandiana, Ion Alexandru, Augustin Buzura, Ion Cocora, Teodor Crișan, Matei Gavril, Radu Mareș, Nicolae Stoe și alții.

Discuțiile ce se iscă pe marginea poeziilor sau lucrărilor în proză sînt, în genere, la obiect. Se face însă adeseori simțită lipsa unei îndrumări consecvente din partea secțiilor de critică ale revistelor clujene, ai căror reprezentanți participă doar sporadic la ședințele cenaclului. De aci, o oarecare dezordine în discuții, secondată uneori de superficialitate.

— Care consideri că este sprijinul pe care îl primesc aceste cercuri literare din partea filialei și revistelor Uniunii Scriitorilor, a cadrelor universitare, a organizației U.T.M. și a asociațiilor studențești ?

— E adevărat că mulți dintre membrii cenaclului colaborează la publicațiile literare clujene, cum ar fi „Steaua“ sau „Tribuna“. Dar acest fapt se datorește mai mult inițiativelor personale decît solicitudinii redacțiilor. Anemic a fost și ajutorul filialei Uniunii Scriitorilor, cu care nu venim în contact decît participînd la cercul literar afiliat ei. Filiala nu-și trimite în mod organizat reprezentanți în celelalte cercuri literare. Participarea mai consecventă a scriitorilor cu experiență la unele ședințe ale noastre ar constitui ocazii de împărtășire a acestei experiențe, împărtășire necesară oricărui începător. (Oare am cere prea mult dacă am dori prezența printre noi și a unor scriitori din Capitală sau din alte centre culturale ale țării ?).

Din partea cadrelor didactice universitare s-a ocupat în acest an de cenaclul Casei de cultură tov. lector Leon Bakonsky. Cercurile literare din cadrul facultăților au de asemenea cîte un îndrumător din partea cadrelor universitare. Aceste cercuri au fost înființate din inițiativa asociațiilor studenților și se află, deși nu pe prim plan, în atenția organizațiilor U.T.M. și a asociațiilor.

— Ar fi interesant de arătat ce acțiuni întreprind cercurile literare studențești pentru a cunoaște îndeaproape viața și preocupările oamenilor muncii...

— Sînt destule deficiențe în această privință. Un sprijin substanțial așteptăm încă din partea Consiliului UAS pe centrul universitar, care ne-ar putea ajuta în efectuarea unor deplasări și schimburi de experiență de mult planificate. Întîlnirile cu tinerii muncitori, la fabricile și uzinele clujene, efectuate organizat, ar contribui la o mai bună cunoaștere reciprocă. Deplasările în diverse întreprinderi sau centre industriale, precum și în unități agricole socialiste sînt destul de rare.

— Astfel stînd lucrurile, poate nici contribuția acestor cenacluri la activitatea cultural-artistică din centrul universitar nu este la înălțime. Ce s-ar putea spune concret despre aceasta ?

— Cu concursul cenaclului au fost organizate, în cadrul Casei de cultură, cîteva seri literare precum și o întîlnire cu muncitorii ce activează în cluburi ale uzinelor din oraș. Membri ai cenaclurilor au contribuit la alcătuirea textelor pentru brigăzile artistice de agitație studențești (la Facultatea de filologie : N. Stoe, I. Călin) sau au făcut prezentări de cărți la biblioteca Casei de cultură.

Dar, în raport cu posibilitățile de care dispun, cenaclurile literare studențești din Cluj au contribuit prea puțin la activitatea cultural-artistică din centrul nostru universitar.

Rep.

SCRISOARE DIN TÎRGU-MUREȘ

Cercul literar „Liviu Rebreanu,“ de pe lîngă Casa regională a creației populare din Tg. Mureș, a fost creat prin 1955. La început se întîlneau vreo zece tineri, de diferite profesii. Anii au trecut și numărul membrilor cercului literar a crescut mereu. Acum, la cele două secții (română și maghiară), activează circa 35 de începători în ale scrisului. Numărul încă redus de membri, față de posibilitățile existente, nu poate fi o bună carte de vizită pentru Casa regională a creației populare, de care cercul nostru aparține doar formal.

De altfel, lucrurile stau așa nu numai la Tg. Mureș. În regiune există o seamă de tineri talentați care nu au fost organizați în colective literare active. Multe din cercurile existente sînt numai „pe hîrtie“. Îndrumarea metodică a acestor colective de către Casa regională a creației populare, antrenarea membrilor cercurilor literare în alcătuirea unor texte pentru brigăzile artistice de agitație, ori cuprinderea lor în alte activități cu caracter cultural-educativ, sînt încă defectuoase.

Dar să revenim la cercul nostru. Ședințele au loc de două ori pe lună. Discuțiile dovedesc spirit tovărășesc, respect pentru munca fiecăruia. Această atmosferă a făcut ca și cei mai tineri membri ai cercului să supună discuțiilor mai des și cu încredere lucrările lor.

La ședințe am dori să participe însă și unii scriitori consacrați, din localitate sau din alte părți. Se pare că filiala Uniunii Scriitorilor din Tg. Mureș a uitat una din sarcinile sale importante : aceea de a îndruma sistematic activitatea literară din regiune. Singurele activități cu caracter cultural-educativ la care au fost antrenați membrii cercului literar au fost cele cîteva seri literare și recenzii organizate de Consiliul local al sindicatelor. Din rîndul celor mai activi, amintim pe tovarășii Zeno Ghițulescu, V. Nițu, Ioan Cazan, C. Iorgulescu, Viorica Prelipceanu.

Una din problemele ce se ridică în munca noastră este documentarea, deplasarea pe teren. Noi, începătorii în ale literaturii, am dori să vizităm uzine, șantiere, gospodării colective. Am dori să cunoaștem oameni de diferite meserii, să-i zugrăvim în lucrările noastre. În această direcție, s-a făcut încă puțin. Sporadic, în cursul anului trecut, cîțiva dintre noi au vizitat 2—3 uzine, încolo nimic. Cred că, în viitor, Comitetul regional pentru cultură și artă, Casa de creație regională ar trebui să aibă un cuvînt de spus. Unii dintre noi, prin preocuparile zilnice, avem un contact mai larg cu viața, reușind uneori să surprindem în scris tablouri interesante de pe frontul muncii socialiste, alții însă sînt la începutul activității lor și se întreabă pe bună dreptate : „Pot scrie oricum ? Cum se scrie un reportaj, ori un portret, o schiță ?...“ Cîndva, fusese vorba să organizăm un ciclu de prelegeri de teoria literaturii, de estetică marxist-leninistă, dar n-am izbutit.

Ne-a bucurat prezența în mijlocul nostru a tinerilor poeți Ion Horea, Alexandru Andrițoiu, Niculae Stoian, Mihai Gavril, care au participat la unele ședințe de lucru ale noastre. Am dori să ne întîlnim și cu alți scriitori, care să împărtășească din experiența lor.

Pentru fiecare începător, publicarea unei lucrări personale constituie un eveniment deosebit. Membrii cercului literar „Liviu Rebreanu“ se bucură de o apreciere deosebită din partea organului regional de partid „Steaua roșie“. În multe din paginile literare ale acestui cotidian apar lucrări discutate mai întîi în cenaclu. Am primit și sprijinul Studioului regional de radio, care ne-a consacrat cîteva emisiuni. Recent, am avut bucuria de a vedea tipărită prima noastră culegere literară, „Pagini mureșene“, în care colegii mei semnează alături de membrii altor cercuri din regiune. Din inițiativa Comitetului regional de partid, tinerele condeie mureșene sînt mobilizate în continuare la realizarea unei plachete dedicate forestierilor, precum și la alte lucrări cu caracter literar.

În momentul de față pregătim materialul pentru a doua culegere. Am dori ca procesul de editare să meargă cevă mai repede decît al primei plachete, care a durat aproape un an de zile. Printr-un sprijin mai susținut din partea organelor competente, sperăm să obținem succese sporite, încît viața literară din regiune să devină tot mai bogată și mai interesantă.

Aurel Urzică
Cercul literar „Liviu Rebreanu“
Tg. Mureș

POȘTA REDACȚIEI

CUNOȘTINȚĂ CU HUNEDOARA

În noaptea aceea,
dogoarea a pătruns șerpuitoare, vioaie,
dincolo de liniștea frunții :
zvîcneau și ardeau tîmplele,
gata să crupă.
Îmi priveam, încruntată, imaginea
în geamul aburit de focuri, al nopții —
și m-am desprins deodată din ea,
de mulțimea de cuvinte
ce nu-mi dădeau pace.
În clipa aceea,
am lăsat în urmă copilăria increzută.
Nerăbdătoare, degetele s-au vrut
prelungite în lucruri,
în lucruri adevărate.

SANDA HORIA

Ion Dumitrescu : De o bună bucată de vreme, versurile pe care ni le trimiți suferă de graba condeiului. S-ar părea că abea începi o poezie și nu știi cum s-o termini mai repede, pentru a scrie alta. Și așa mereu. D-ta ai posibilități, am mai spus-o, dar ți le anulezi singur. Am vrea să ne trimiți versuri gîndite mai matur, să simțim că ai revenit asupra lor, că n-ai rămas la primul cuvînt întîlnit în cale.

Rodica Leu : Nu tendința de redare discursivă a sentimentelor este de vină, ci faptul că imaginea este mult prea fragmentată. Poți folosi liniștită și „Yawwa“, și orice alt termen tehnic, dacă face corp comun cu ideea poetică. Finalul „Poemului“, în care nu există niciun termen tehnic, este, însă, de-a dreptul supărător. În rest, ce s-a întîmplat ? D-ta vrei să vorbești despre „singurătatea cîmpiei“, printr-o narațiune cu semnificații lirice. Imaginea de fond se dezvăluie treptat, și unele trepte ale ei sînt într-adevăr interesante, ca : „La orizont cerul se revărsa în pămînt (și mă chema) întinzînd spre mine brațul soselei“. Dar, după asemenea versuri, exclamația „tăcerea cîmpiei te face atît de mic !“ ni se pare simplistă, cu totul nesemnificativă. Poemul este fărîmițat, nu are o creștere firească. În „Mamei“ ne-a plăcut tocmai versul asupra căruia d-ta ai îndoieli. Poezia este, însă, în ansamblul ei, artificial-copilărească, nu reda sentimentele copilărești naturale. Ar trebui s-o reiei, deoarece ideea este valoroasă. În concluzie : mai multă concentrare. Nu face risipă de cuvinte. Și, bineînțeles, mai trimite-ne.

Pavel Ciobanu : Deocamdată, nu sînt decît reluări din marele sau micul loc comun. A spune „ascult germinarea semințelor sub brazde“ nu mai înseamnă a scrie versuri, ci a cita, chiar dacă nu știi din care poet anume. Dar, cu cît vei citi mai mult și mai atent, cu atît acest pericol se va îndepărta.

Toma Grigore : „Un lujer de notă pe portativele copilăriei“ ? Este o imagine într-adevăr insolită ! Apoi, „coloane de avînt“ ca... niște termite ! Au și comparațiile anumite limite. Cînd nu depun asemenea eforturi, versurile au un oarecare dinamism, ceea ce dovedește că poți mai mult.

Dionisie Duma : Prea, prea cuminți, de la imagini și pînă la rime. Încă nu le-au crescut aripile. Și așa depinde numai de d-ta.

Febrônia Costache : „Destinul meu“ este, în mare măsură, o prelucrare a „Testamentului“ arghezian. În rest, multe naivități, ca în aceste versuri închinate primăverii : „Iar aerul acesta primenitor / Și mireasma mugurilor în fereștî / Îmi spun că ai venit / Iar eu te simt / În sufletul meu intinerit“. Poezia, aici, se reduce doar la un oarecare ritm.

Ion Rotaru : Exact ca în ultima frază de mai sus. „Neînțelesul“ nu poate rima în ruptul capului cu „pasul“.

Mihai Bocancea : Există cîteva sclipiri, dar și formulări complet apoetice, de genul : „Erai poem de vis fără cuvinte / și ochii tăi albaștri cum mirau / atît, imaginația mea fierbinte...“ Sau : „În ziua-aceea, vîntul cel cald, de primăvară, / tîrînd de barbă-n soare bătrînii nori de ploi / m-a scos din ocupații și-am alergat afară“ etc. Cum crezi că se simte versul al doilea (destul de expresiv) alături de ultimul ? Ca două noțiuni care se resping, probabil.

C. Petru : Greu de înțeles ceva din șaradele d-tale : „Ca un pui — / somnul mustindu-și / -ntre ochi și urdori / sînt eu. / Ca un pui / cu pleoapa -n dulceață, / lipită, -ncleiată / sînt eu“ etc. Luate în parte, cuvintele fac parte din vocabularul limbii române. Împreună, nu. La fel și : „ca și cînd piatra / s-ar cutremura / horcăind / sub ploi / de trandafiri...“ Cititorul are și el dreptul de înțelege spusa în versuri... Iar noi ne gîndim în primul rînd la cititor.

Toma Moraru : Răspunsul nostru este afirmativ. Mai trimite.

Valeriu Fărcaș : Formal, sînt corecte. Imaginile sînt însă vetuste, deși vor să vorbească despre viața noastră nouă. „Simbur de lumină“, „flori de cînturi“, „poezie de vise și lumină“ etc. au devenit forme fără fond.

Al. Florin Tene : De cîte ori primim o scrisoare de la d-ta ne așteptăm să găsim în ea versurile pe care le-am presimțit de la bun început. Din păcate, nici de data aceasta nu le-am găsit. Imagistica rămîne bogată (uneori chiar stufoasă) dar... poezia rămîne, nu știm cum, pe jumătate în afară. Alteori, cobori la un fel de tangouri apuse : „În fiecare zi / e o despărțire / din care picură durere, / Iubirea mea, întotdeauna vei fi...“ Nu mai căuta pe acest drum, deoarece nu vei găsi nimic. Încearcă, în continuare, să-ți limpezești paianjenișul imagistic. Așteptăm.

Florica Voicu : Cuvinte puse unul lîngă altul, fără ca măcar să respecte o aparență poetică : „Zărese o undă / șerpuindă / Ce-alunecă la vale în vîrtej, / Tu, cunoscătorule, răspunde / Cît mai convingător, ca să te cred.“ Barem de-ar rima, să nu ne zgîrie într-atît auzul !

Larion Calistru : Nu se simte nici o vibrație personală ; sînt doar însăilări de locuri comune.

Traian Dîrlea : Nu le-am putut citi decît parțial, din pricina caligrafiei enigmatice. Din ceea ce am descifrat, și imaginile merită accepți calificativ. Ce înseamnă, de pildă, „sărutul cosmic ce face unghi tînăr cu fericirea“ ? Sînt multe asemenea neclarități pretențioase.

Traian Burci : Tratarea este minoră. Iată „Simbol“ : „Un om venea din cîmp / Și după el în dans teluric cîmpia. / Omul purta mirosul muncii și-al sudorii, / Cîmpia purta mirosul holdelor și-al pîinii. / Omul trecu hotarul Cîmpiei, / Cu fruntea plină de sudoare. / Și sudoarea se prelinse-n pămînt, / Și holdele deodată izbucnără afară bogate / Cu bobul asemănător sudorii lui“. Ce vrea să spună această poezie, în afară de reluarea preceptului biblic „în sudoarea frunții...“ ? Dacă există într-adevăr un simbol, el este extrem de palid, și la îndemîna oricui. La fel, deși cu unele versuri mai expresive, este și poezia „Copilărie“. D-ta ai oarecare fluență, dar motivele de inspirație ni se par, deocamdată, sărace.

George Șerbulea : Sînt, în cea mai mare parte, corecte, dar lipsite de emotivitate : „Rămîn în viața ta o amintire, / Iar tu în gîndul meu un vis trecut. / O clipă de noroc și de iubire / Pe-un țărm de timp uitat, necunoscut“ ș.a.m.d. Tipare prea bine cunoscute.

Traian Lehu Arieșenu : Imagine forțată, și de aceea neconvingătoare.

Ioan Popa : Dacă ai simțit nevoia să te exprimi în versuri, fapt întru totul lăudabil, nu înseamnă că ai și creat o poezie. E mult prea stîngace, se vede că încă nu ai cunoștințe despre arta versurilor.

Sandu Gogu : Sînt și unele accente mai interesante, dar ești încă prea la început, și stîngăciile se împletesc cu locurile comune.

Stanciu Stan : „Întîlnirea de primăvara“ este grațioasă : „... crengile au răsuflat prin muguri / să soarbă lumina unui curcubeu. / Eu ți-am prins în păr acest curcubeu...“ dar încă mai suferă de neclarități. (Poate că de vină este graba !). Exprimări ca „dar cînd am observat acest lucru“ sau „concomitent cu febra cunoașterii“ nu prea sună bine într-o poezie lirică de genul celei încercate de d-ta.

Teofil Barbu : Reminiscențe din romante prea puțin serioase : „Și astăzi ca și altădată / Sub bolta cerului bătrîn / Te-aștept să vii, aici rămîn / Cum am rămas și altă dată. / Pe mama tu să o convingi / Că nu mă poți lăsa s-aștept, / Că și tu-al iubirii drept / Ca focul inimii să-l stingi / Că nu mai ești, cum erai, mică, / Că vrei acum să-mi fi soție. / Să vezi, să vezi, ce-ți spune ție ? / Du-te de-l vezi, du-te mămică...“ Toate versurile d-tale sînt la aceeași tensiune, de loc recomandabilă.

Dan Radu Stănescu : Exuberanța te duce uneori prea departe : „Dar îmi venea s-alerg pe străzi cîntînd, / Să rîd la prima rază de soare, / S-alerg în cămașă și cu pletele-n vînt / Fără pantofi în picioare...“ Se cere ceva mai multă pondere.

Valer Deleanu : Poate că d-ta ai ceva de spus, dar forma eliptică, telegrafică, a versurilor este, în momentul de față, o piedică reală pentru cititor. Desigur, poezia se poate reduce și la un singur vers, dar la unul semnificativ.

Mircea Cristea : Toate poeziile d-tale reiau, cu foarte mici modificări, imaginile destul de inconsistente din strofa (aleasă la întîmplare) : „Cînd dimineața se arată clară / Și strada mi-o mîngîi cu-o privire, / Cînd umerii îi prinde-n văl subțire, / Respir adînc culori de primăvară“. E corect, dar lipsit de viață poetică.

Abdișa Abdișa : Față de ceea ce cunoșteam, versurile de acum sînt mai palide. Parcă ar fi niște obiecte de sticlă aproape invizibilă. Cum le va distinge cititorul ?

MAI TRIMITEȚI :

Marin Negoiță — București ; I. Ganes — Arad ; Ilie Coroi — Motiș ; Victor Stegaru — Buzău ; Radu Dorel — Ploiești ; Ștefan Dumitru — Beiuș ; Gellu Cotim — Brașov ; D. Tănase — București ; Th. Angel Popescu — Turda ; Victor Haide — București ; Mihai Ecovoiu — Timișoara ; V. Porumboiu — Bălțița ; Viorel Popescu — Fundata ; Virgil Tănase — Galați ; Dumitru Turtă — Suceava ; Teofil Răchiteanu — Huedin ; Corneliu Ionescu — București ; Eugen Hațegan — Alba Iulia ; Constantin Știrbu — Brăila ; Cezar Drina — Scăeni ; Iuliar Preda — București ; G. Ostroveanu — Iași ; Anton Achiței — Poienari ; Sidonia Neguț — Ploiești ; Natalia Pițulescu — București ; Cornel Rădulescu — București ; M. Cornescu — Brașov ; Doru Buhoci — București ; Nicolaie Stavăr — Bod ; Ilarie Sipet — Brănești ; Dan R. Ion — Ploiești ; F. Cătănici — Topliță ; Neculai Constantin — București ; Ștefan Calția — Timișoara ; Mihai Goiceanu ; C. I. Ivancea — Bacău ; Orești ; Elisabeta Lăzărescu — Cîmpina ; Ion Bogdan — Brașov ; Dinu Viellyarus — Cluj ; Maxim Cozla — București ; Petre Roba — București ; Ioan Cîrlea — Rădeni ; Mihai Munteanu — Mogoșești ; Matilda Hornea ; Stela Costan — Cluj ; Aurel Niculici — București ; Istrate Anastase ; Iustin Zaharia — București ; Mihai Cupcea — Budești ; B. Ciotu — Deva ; Dorin Păturescu — Brăila ; George Damian — Rădăuți ; Mircea Rițiu — Reșița ; Ștefan Cerna — Piatra Neamț ; Ion Neguț — Moreni ; P. Manolache — Vaslui ; N. Petrache — Bîrlad ; Ion Dumac — Tîrgoviște ; N. Boghian — Cîmpulung Moldovenesc ; Ileana Mălăncioiu — Pitești ; Paul Nicolaide — Pitești ; V. Ciobanu — Tg. Ocna ; Aurel Sasu — Focșani ; Dan Tuțescu — Craiova ; Ion Cruceană — Pitești ; Nicolae Rogobete — București ; I. Cecilia Iordache — Bîrlad ; M. Gîlcă — București ; Nicu Pepene — Teslui ; Matei Gheorghe — Golești ; Virgiliu Dascălu — București ; Emanoel Fîntîneanu — Galați ; Alla Aden — București ; Mircea Fodoreanu — București ; Iulian Preda — București ; Ion Frîncu — Mediaș ; Const. Sava — Ploiești ; Romeo Solomon — Mangalia ; Mircea Damian — Someșeni.

DEOCAMDATĂ NU :

Marius Tericelli — Galați ; Walter Andrei Kichner — Perian ; Florin Vlădescu — București ; P. Martinescu — Sibiu ; Baciu Codreanu — Săcele ; Sică Vasile Bucăreanu — Filiași ; Gheorghe Stănescu — Craiova ; Florica Cristea — Tîrgoviște ; Nuțu Crișu — Buziaș ; Titi Gheorghiu — Vaslui ; Ionel Cernat — Bogdănești ; D. Tănase — București ; Gh. Dumitru Ratocol — Cotofenii din Dos ; Antonie Săndei — București ; T. Zamfir — Caransebeș ; Ion I. Georgescu — București ; Nicolae Gorun — Dobrotești ; S. Eremia Ilicenco — Hunedoara ; Gh. Simbotin — București ; Nicolae Marcosan — Reșița ; Ninu Ștefan — Zlatna ; Nicolae Pălșu — București ; Florentina Berindei — Giurgiu ; Horia Calistru — Timișoara ; Lizeta Coarfă — Brașov ; Marian Tatu — Buzău ; Mariana Mazilu — București ; C. Marin Moldoveanu — Darabani ; Gheorghe Moise — Azuga ; N. Costea — Ploiești ; Dimitrie Nan — Pitești ; Ion Funieru — București ; Teodor Petroveanu ; Ilie Crașuleac — Siret ; Constantin Lăzărescu — Timișoara ; Remus Vălureanu — Ploiești ; Petru Necula — Murgeni ; Ioan N. Plăpană — Pătîrlagele ; Săniuță Achim — Topliță ; St. Ion Marcu — Poiana Mare ; G. Belea — Strehaia ; Leontin Tecar — Bistrița Bîrgăului ; Ion Dragomir — Buciumeni ; Ioan Dumbravă — Rădăuți ; Bogdan Constantin — Sovata ; Sandi Brătescu — Călărași ; Ion Rotaru — Pitești ; B. Gheorghe — Iași ; Simion Androne — Sighișoara ; Iulia Bracu — București ; Mișu Lega — Craiova ; Mircea Constantinescu — Tîrgoviște ; Gheorghe Munteanu — Oarda de Jos ; Felician Dragoș — Iași ; Dora Oprea — București ; D. Dunăreanu — Iași ; G. Drăgănescu — Buftea ; Nicoletta Coatu — București ; Vasile Dumitru — Roman.

Mihu Dragomir

CONTRIBUȚII LA O CARACTERIZARE A LUI B. P. HAȘDEU

Aniversarea celor 125 de ani de la nașterea acelui „Cantemir al sec. al XIX-lea", adevărată „columnă a Parthenonului științei românești" cum l-a caracterizat cu atîta proprietate acad. Perpessicius ca și pregătirea Tratatului de istorie a literaturii române vor atrage din nou atenția cercetării asupra operei și personalității lui B. P. Hașdeu. Noua istorie literară are de lămurit — și cu privire la acest impresionant capitol al ei — numeroase probleme care solicită, fără îndoială, perspicacitate ascuțită și putere de pătrundere profundă. Fiindcă B. P. Hașdeu e deopotrivă de complex și dificil, atît în ansamblul operei și personalității sale cît și pe fiecare față a acesteia, în particular.

Să ne referim, în cele ce urmează, numai la cîteva aspecte mai de seamă ale scrisului său literar în cadrul general al personalității sale.

Reconsiderarea științifică a operei lui Hașdeu a început cu un articol mai vechi (din 1946) al acad. Tudor Vianu despre poezia scriitorului. Noutatea consta aci în valorificarea unui domeniu, în genere, ignorat de vechea istorie literară sau tratat cu excesivă severitate, căci — după cum, cu drept cuvînt, afirma cercetătorul — „locul lui Hașdeu (în lirica noastră) merită să fie mai bine precizat". Într-un studiu de mai tîrziu (din 1954), semnatarul acestor rînduri atrăgea atenția asupra unui alt sector puțin sau de loc cunoscut cuprinzînd preocupările de critică și teorie literară ale scriitorului. Se anexau dar vechilor și prețuitelor domenii ale operei scriitorului nostru încă două teritorii ce-i întregeau contribuția eminentă.

Munca de reconsiderare științifică s-a îndreptat însă nu numai în direcția extensivă, ci și în cea intensivă, spre caracterizarea activității lui în ansamblu și în părțile componente. Acad. Perpessicius ne-a dăruit astfel (în 1957) un amplu și colorat portret literar al lui Hașdeu, prezentat pregnant ca „imaginea unei personalități vrăjitorești, proteice, pitorească și încîntătoare, ca un Faust adîncit în meditații fecunde, dublat de un ingenios și neastîmpărat Mephisto". Nu de mult, pe lîngă unele prefețe ce-i popularizează scrierile literare sau articolele și studiile, prefețe semnate de George Munteanu și Const. Măciucă, cel dintîi a încercat — cu îndrăzneală și cu unele rezultate remarcabile — o privire sintetică arcuită asupra operei și personalității lui Hașdeu.

Cu toate aceste vădite contribuții, cum observam mai sus, mai sînt încă multe de făcut și nu ne propunem aci decît a ne opri asupra unor probleme dificile pe care le ridică personalitatea și opera sa, sugerînd și unele soluții după părerea noastră, mai apropiate de adevăr.

Iată mai întîi cîteva observări cu privire la caracterizarea personalității lui Hașdeu în ansamblu, căreia i se încadrează și via lui activitate literară.

Prodigioasa lui creație cuprinde, după cum se știe, deopotrivă tărîmurile literaturii ca și pe cele ale științelor istorico-filologice, literatura cu mai toate genurile și speciile ei, lirica, poezia epică și dramaturgia, critica și teoria literară, știința istoriei, a filologiei și a folcloristicii, apoi publicistica generală și politica, în sfîrșit — pe un plan mai umbrit — metafizica, filozofia istoriei, preocupări de economie și științe juridice. Scriitorul se caracteriza de altfel singur, în 1902, „am fost totdeauna, sînt și voi fi un heliadist", ca un spirit enciclopedic și universalist ce era. O astfel de autoprezentare se cere însă precizată, fiindcă e — cu totul evident — că Hașdeu nu ni se înfățișează ca un „heliadist" în spiritul primei jumătăți a secolului trecut, numai ca un enunțător de probleme, de programe de lucru, un creator de atmosferă culturală și științifică, un factor de semnalizare a unor cîmpuri de activitate ce urmau a fi răscolite în viitor. Autorul „Duducăi Mamuca", al lui „Răzvan și Vidra", al „Istoriei critice", al renumitului „Etymologicum magnum Romaniae", al „Cuventelor den bătrîni", al studiilor de folclor, — nu poate fi caracterizat ca un simplu heliadist. El a depășit, de fapt, istoric și structural, prima etapă a istoriei, culturii și literaturii noastre, și a pătruns în epoca avîntului științei, punînd în fond bazele acesteia în istorie, filologie și folcloristică, după cum — în literatură — avea să creeze drama romantică cu implicații realist critice. Hașdeu nu e, prin urmare, un crainic al unui viitor încert pentru literatură și știință, ci un ctitor efectiv în mai multe domenii deodată, ziditor de construcții ce au depășit stadiul temeliilor. Prin urmare, caracterizarea ca heliadist pe care și-o însușește și George Munteanu în recentul său studiu trebuie completată în lumina noilor condiții ale celei de a doua jumătăți a secolului trecut. Hașdeu a fost, cu toate exagerările spiritului său romantic, un autentic om de știință, preocupat pînă și de principiile de metodă ale gîndirii istorice, filologice și folcloristice: rigurozitatea, valoarea fundamentală a izvoarelor, „făclia critică în mînă", după cum singur scria.

Caracterul enciclopedic al operei lui Hașdeu, remarcat și subliniat de toți cercetătorii, ridică — mai departe — problema unității activității sale în ansamblu sau cel puțin pe cea a stilului său de muncă dominant. George Munteanu a consemnat incidental pătrunderea spiritului științific în opera

literară a lui Hașdeu ca și a spiritului literar în opera lui științifică, dar faptul e cu totul esențial și el trebuie explicitat și adîncit. E astfel necesar să se arate că spiritul științific apare în opera literară a scriitorului prin ampla lui documentare istorică, vizibilă, de pildă, și în fragmentele din „Ursita" și în „Răzvan și Vidra", apoi prin intercalarea — în diferite scrieri epice — a unor teorii și informații științifice, cum se obișnuia în literatura secolului trecut, pretutindeni, în sfîrșit, prin autocomentarea pieselor sale dramatice, adăugîndu-le critica și teoria sa literară. Referindu-ne apoi la reversul medaliei, la infiltrarea spiritului literar și artistic în opera științifică a lui Hașdeu, ne întîmpină aci pasiunea cu care scriitorul își impregna textele istorice, lingvistice sau folcloristice, aderarea sa afectivă la temele tratate, apoi valurile de spumoasă imaginație ce inundau cu surprinzătoare, dar uneori caduce asociații, scrierile lui științifice, la care trebuie adăugate directivele lui metodologice în spirit artistic: însuflețirea materialului adunat, elaborarea lui „în perspectivă și colorit", tendința de a fi nu numai „uvrier", ci și „artist", factura lui necontenit subiectiv-polemică, în sfîrșit. Acad. G. Călinescu a putut, de aceea, cu drept cuvînt, să identifice în opera științifică a lui Hașdeu „un roman al senzației investigatoare", un creator de emoții literare.

Constatînd această interpenetrație dintre cele două metode de creație, cercetarea trebuie să meargă însă mai departe. Ea e obligată să observe, ceea ce nu s-a subliniat îndeajuns, dominanța spiritului literar asupra celui științific și să ajungă, după părerea noastră, la o caracterizare de ansamblu a personalității lui Hașdeu în cadrul unei tipologii specific literare, ci nu a uneia exclusiv enciclopedice sau științifice.

După schițarea portretului general al scriitorului prin sublinierea valențelor lui artistice dominante în toate cîmpurile activității lui, se impune situarea între metodele și curentele literare ale timpului, între romantism și realism, între romantismul progresist și realismul critic în speță. Citatul studiu de sinteză al lui George Munteanu nu se orientează însă destul de clar în această direcție și cititorul lui rămîne nedumerit între cele două curente și metode. Este evident că, istoric, Hașdeu se așeza la confluența dintre romantismul progresist și realismul nostru critic, între deceniul al VI-lea și al IX-lea al secolului trecut, în pragul celui de al doilea, dar cu structura vădită a celui dintîi, cu cea a romantismului. Ambiguitatea situației se cere însă depășită și, în ce ne privește, socotim că încadrarea lui Hașdeu în cuprinsul romantismului progresist e suficientă spre a-i lămuri și tendințele realist critice care-i sînt împlicate. Nuvela și drama romantică (la Hașdeu, în mod exemplar „Duduca

AL. DIMA

Mamuca" și „Răzvan și Vidra") au folosit totdeauna procedeele lor tipice spre a ajunge, în cele din urmă, la o aprigă critică a orînduirii feudale sau burgheze, așa cum procedaseră evident și Victor Hugo și Stendhal. Hașdeu e, și aci, după obiceiul romantic, universalist și sintetic, cuprinzînd ambele metode cu dominanța celei romantice, spre a-și realiza țelurile artistice și sociale.

O însemnată problemă generală de metodă e ridicată de optica judecării unor opere și scriitori în lumina creației literare ulterioare care le-a depășit. Se susține astfel, de pildă, că marii poeți, punctele culminante ale unei literaturi, umbresc și coboară pe precursorii lor diminuîndu-le contribuția. Shakespeare, susține, de pildă, George Munteanu, „a fost anticipat și înconjurat de o pădure de culmi ale teatrului englez: Marlow, Greene, Peele, Ben Jonson etc., dar de la distanță se vede bine doar piscul cel mai înalt". Acesta ar fi și cazul comediei „Trei crai de la răsărit" a cărei valoare apare redusă, „la proporții modeste" în raport cu „O noapte furtunoasă", „net superioară" prin caracterizarea personajelor și prin alte numeroase motive de ordin artistic; se recunoaște totuși: „cu toate că i-a urmat cronologicește și în fapt vădit influențată de ea".

O astfel de metodă părăsește însă drumul istoric și se situează în „empireul" valorilor estetice absolute și unice. Ea e atentă doar cu vîrfurile supreme și tinde a neglija lunga pregătire anterioară, șirul precursorilor fără de care totuși marile creații nu pot fi explicate. Eclipsînd lirica anterioară lui și o bună parte a celei ce i-a urmat, Eminescu ar anula sau diminua istoria liricii naționale care l-a anunțat, pe Bolintineanu sau Alecsandri, de pildă. Shakespeare, la rîndu-i, l-ar coborî cu totul pe Marlow sau Ben Jonson. „Cei trei crai de la răsărit" ar cădea astfel în desuetudine din pricina „Nopții furtunoase" ce a apărut ulterior. Desigur comedia lui Hașdeu e inferioară celei a lui Caragiale, dar faptul că ea „vestește — după cum observă autorul studiului citat — de aproape nervul satiric caragelian, cu aproape un deceniu înainte de ivirea „Nopții furtunoase" nu constituie un merit indiscutabil al comediei lui Hașdeu? Nu o valorificare estetică absolutistă se cere aci, ci dimpotrivă, una istorică, relativă, legată de momentul social și artistic respectiv.

În cercetarea activității lui Hașdeu, a atitudinilor lui politice oscilante, îndeosebi, i s-a reproșat scriitorului care a încheiat uneori compromisuri cu stăpînirea epocii că „n-a fost în stare să opereze totdeauna disocierile necesare între dreapta luptă de emancipare națională a asupriților și naționalismul asupritorilor, deși un efort remarcabil în acest sens vom observa că există în publicistica lui" (studiul citat, pag. 30). Nu i se cere oare prea mult lui Hașdeu reproșîndu-i-se că n-a privit marxist-leninist „problema națională", cînd de fapt el n-a fost apropiat concepției noastre fundamentale despre istorie?

Sînt de adăugat apoi numeroase observări cu privire la fiecare domeniu al operei lui Hașdeu, în parte.

În ce privește lirica, mai întîi, i s-a accentuat — cu deplină justificare — originalitatea în cadrul poeziei contemporane lui, în raport cu tipul sumbru, macabru, cu tendințe spre descompunere al romantismului european ce va duce la Baudelaire și posteritatea lui. Cercetătorii au vorbit, cu drept cuvînt, și de tradiția românească a acestei poezii, dar asupra acestei laturi trebuie insistat mai mult. Nu e suficient să-l citez aci pe Bolintineanu, Mihail Zamfirescu sau N. Nicoleanu, ci e cazul să fie amintiți și scriitori mai vechi ca G. Asachi, Iancu Văcărescu și chiar Alecsandri și, o dată cu ei, izvorul permanent al acestei tendințe, folclorul sub aspectul credințelor și sugestiilor lui magice.

Caracterizarea de ansamblu a poeziei lui Hașdeu repune apoi, mai departe, și încadrarea ei între cele două metode, dar în condiția specială a îngroșării și mai sensibile a liniei realiste a „poeziei negre, a poeziei dure, a poeziei de granit", întărind astfel asprele mijloace ale criticii lui sociale.

În ce privește proza lui Hașdeu, cercetătorii nu-i subliniază îndeajuns, după părerea noastră, caracterul original în raport cu Negruzzi și Filimon. Este necesar, socotim, să se releve accentuat tonul persiflant, modalitatea ascuțită a ironiei romantice, tăișul critic îndreptat împotriva societății feudale și burgheze și împotriva procedeelor artistice ale metodei romantice înseși. Nici Negruzzi, nici Filimon n-au umblat pe acest făgaș.

Dacă asupra dramaturgiei lui Hașdeu istoria literară a însemnat observări esențiale, sectorul critic — cel mai descoperit pînă în ultima vreme — solicită încă numeroase completări. Hașdeu nu poate fi socotit, cum crede Savin Bratu (Cronice", 1958, v. II, pag. 346) doar ca un practicant „tangențial, cu prilejul polemicelor" al criticii literare. Aplicația critică și tendința sa teoretică au fost, în realitate, mult mai vii și nu corespunde adevărului coborîrea valorii semnificative a acestui sector. Merituosul studiu al lui George Munteanu dezvoltă, cu mai multă perspicacitate acest capitol al operei lui Hașdeu, dar rămîn și aci, în afară, cîteva contribuții remarcabile. Observația, de pildă, după care scriitorul nostru ar fi înjghebat doar „o poetică sumară" din elemente mai vechi și mai noi, culese eclectic și întîmplător, nu reflectă situația reală. „Sumară" poate apărea doar teoria literară schițată în „Mișcarea literelor în Eși", dar din numeroasele lui articole și studii, cercetătorul are obligația de a reconstitui — în întregime — ideile literare care nu se dovedesc de loc disparate și incidentale.

Axa de susținere a ideologiei literare a lui Hașdeu rămîne evident cea realistă, cu toate devierile pe care le resimțim ca erori ce nu se încadrează felului său organic de a gîndi. Regretabilele lui rapoarte academice din 1891, prin care a cerut și a obținut respingerea premierii lui Gherea și Caragiale, se situează dincolo de linia lui de apreciere obișnuită, din moment ce tendenționismul și ideile sociologice ale celui dintîi, ca și „amoralitatea" și „naturalismul" celui de al doilea, nu puteau fi străine spiritului istoric și critic al lui Hașdeu. Rapoartele se datoresc fără îndoială, unor concesii ideologice de moment, vădit discordante față de concepția lui generală.

Asupra unor anume idei particulare ale poeticii lui Hașdeu, e absolut necesar să se insiste. Ne vom referi, dintre acestea, la conținutul național al literaturii care — după el — nu trebuie să fie redus numai la reflectarea artistică a țărănimii. Căci Hașdeu se întreba: „Au duioșii băiețași și gingașele lelițe formează tot poporul român? Eventualii poeți filozofi care ar zugrăvi idei și patimi într-o atmosferă mai presus de cea a cătunelor nu aparțin culturii naționale?". Hașdeu depășește aci concepția pur țărănească despre caracterul național al culturii, dovedind o privire sociologică mai largă prin luarea în considerare și a altor pături și categorii sociale în plină dezvoltare de altfel, în perioada de după 1848.

Vom atrage apoi atenția asupra unor interesante observații cu privire la formă, de pildă accentuata însemnătate pe care el o acorda *subiectului* operei literare, pe care-l detalia larg cu prilejul analizelor literare, subiectul reflectînd, cu fidelitate, conflictul ce exprima procesele sociale ale timpului. De aceeași atenție se bucura și *compoziția* „poezia întregului", a „unității poetice" din cuprinsul căreia el sublinia mai ales — sub influența retoricii antice — finalul. Firește poetica lui Hașdeu nu e lipsită de erori idealiste. Sub înrîurirea scoțianului Dugald Stewart care-și publicase lucrările pe la jumătatea veacului trecut, Hașdeu socotea — de pildă — că „graiul poetic" e profund diferențiat față de limbajul obișnuit. Astfel de vederi se încadrează polului idealist al concepției sale despre artă, dar — în fond — ele sînt zvîrlite în umbră de linia puternic realistă a gîndirii sale generale. Cu patru ani înaintea lui Titu Maiorescu, Hașdeu ne-a dăruit prin „Mișcarea literelor în Eși", schița unei teorii literare pe care articolele și studiile lui ulterioare le-au completat, asigurîndu-i un loc precis în evoluția ideilor noastre literare din a doua jumătate a veacului trecut.

Iată numai cîteva din problemele și perspectivele pe care varietatea și profunzimea operei literare a lui Hașdeu le oferă cercetării noastre literare.

Victoria Ana Tăușan

PE FLUIERE

Fluierul de os, mult zice duios
dragostea și dorul, patima și hora,
încercîndu-l munții, coborîră jos
zările, în ochii tuturora.

Fluierul de fag mult zice cu drag
l-a sunat din creangă tînăra pădure
închinîndu-l ierbii ca pe-un vîrf de steag,
clătinîndu-i ciucurii de mure.

Fluierul de soc mult zice cu foc
apele-l făcură să tresară
și ținîndu-l malul într-un loc
ard mai viu luminile de sară.

Vîntul cînd a bate, prin ele-a răzbate
bucuria țării, anii mei dintîi...
Și mi-i drag să le încerc pe toate
și le-astern cîntării, căpătîi.

CREIOANE COLORATE...

Alb *(am așteptat o iarnă*
dor din dor să mi se cearnă
să te uit, într-un sfîrșit,
sau să vii... Dar n-ai venit)

Verde *(Primăvara toată*
am ales floare bogată
din luminile diluze
tremurînd zării pe buze)

Galben *(otrăvita floare*
a-ndoielii, iat-o, moare.
Mi-a zis vara, și eu știu
să te-aștept, că nu-i tîrziu).

Roșu *(Ard pădurile de toamnă*
nici un pas nu se înseamnă.
Se întorc cărări din stele
fără pașii tăi pe ele...)

Anotimpul mă încinge,
poate pînă mîine, ninge...
Alb va fi. Și-o nouă iarnă
dor din dor să mi se cearnă.

Ovidiu Genaru

ÎNTÎLNIRILE NOASTRE...

In fiecare seară se continuă-n mine
întîlnirile noastre de dragoste,
numai că-n mine, parcul
e pustiitor de frumos;
de cîte ori treci se face lună,
e o risipă de oglinzi ce îmi arată
mereu tot altfel chipul tău
și lucrurile toate se supun
cînd tu le spui pe nume; și mai am
un țărm de unde să vezi marea
cînd ești îngîndurată.

Aruncă-ți trupul veșnic și înoată
spre larg, trecînd de geamandura
iubirilor în unde pîn' la glezne,
înoată-n ape adînci... Deasupra
eu îți trimit un stol de pescăruși
pe-aripa lor să ți-odihnească
trupul. Numai așa prin parcul meu
nu va fi toamnă niciodată.

In fiecare seară se continuă-n mine
întîlnirile noastre de dragoste.

Corneliu Șerban

ÎNTÎMPINAREA FIULUI

...Și iată că în timp și în tăcere
se va-mplini minunea: veți fi doi!
Ce i-aș putea iubirii mele cere
mai mult decît să se-mplinească-n voi?

El încă nu-i. Dar îi se-naltă-n trup.
Eu pașii de pe-acuma îi ascult.
Și gînduri noi și vise noi irup.
Și te iubesc de două ori mai mult.

Octavian Paler

RÎNDURI PE NISIP

Poate că nisipul din palmele mele
a fost singurătate strigată pe culmi
sau lacrimă tăcută de piatră
căzută pe un drum fără rost.

Dar nisipul a uitat.
Nu mai știe ce-a fost.
Poate că nisipul din palmele mele
a dormit lîngă o poveste de dragoste
sau l-a lovit vîntul cu cetina palidă
căzută din stele undeva-n Făgăraș.

Dar nisipul a uitat.
Nu mai știe ce vînt l-a cernut.
Și ce pași...

Acum e chemat de zidari.
Și îl vom rechema din amintiri
ca și oamenii din noul oraș.

STRIGĂT LA HIROSHIMA

Copacul amurgului cade arzînd
și-o cheie de umbră se-ntoarce
în umbra ce a fost scîndura ușii.
Închideți fereastra să nu mai aud
tăcerea, tăcerea cenușii!

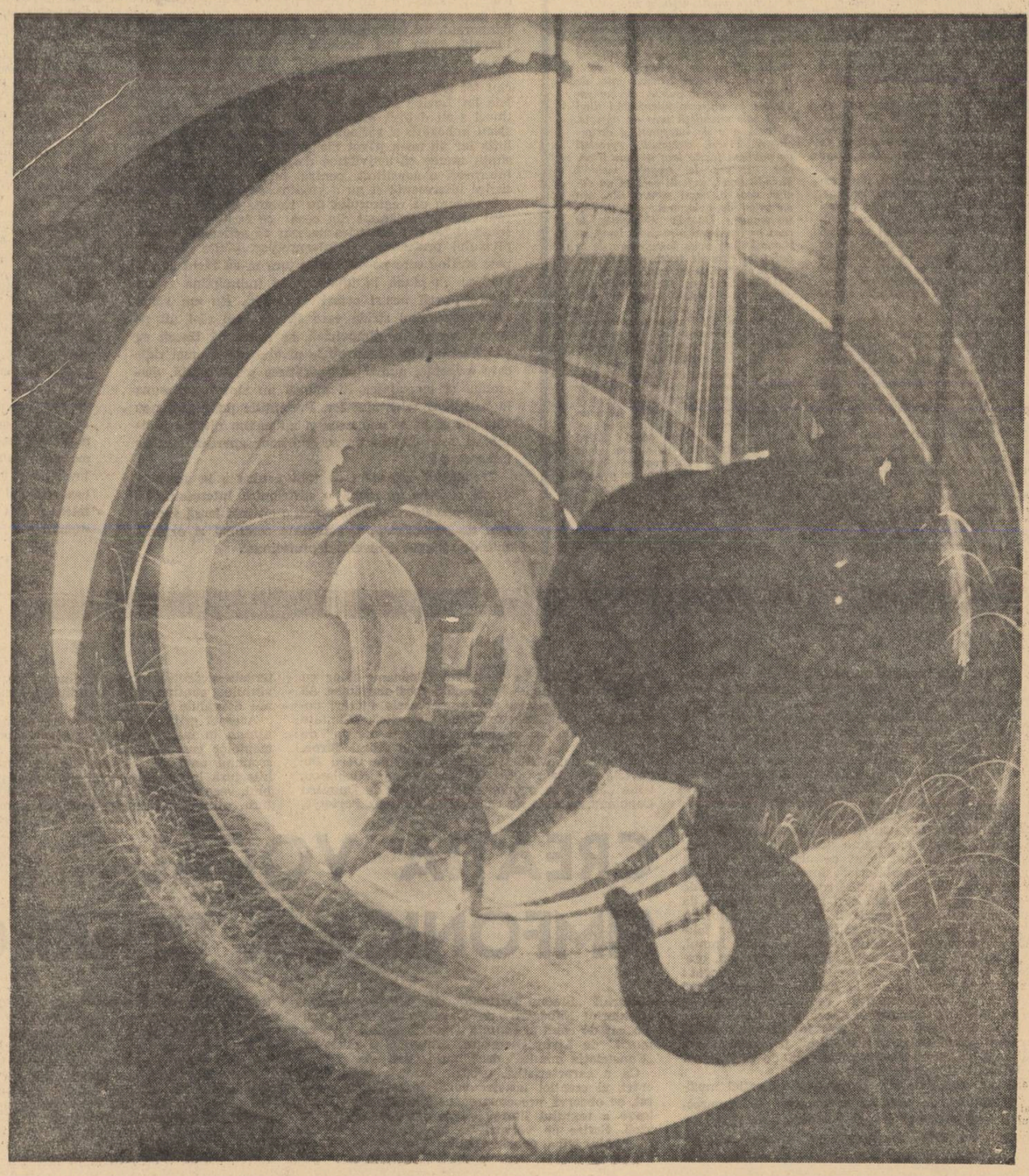

Fotografia: A. MIHAILOPOL

GH. PETRAȘCU — NATURĂ STATICĂ

COLEGII NOSTRI:

VAL MUNTEANU, ilustrator de carte

În urmă cu vreo treizeci de ani, un critic de artă propunerea stabilirea a două criterii pentru aprecierea valorii unei ilustrații de carte, pe care o socotea că reprezintă „un gen hibrid, produs mai mult al literaturii decît al artei grafice". Se considera că una este măsura care trebuie aplicată desenului cînd se află într-o pagină de carte, și alta măsura ce se aplică aceluiași desen în momentul în care părăsește volumul și devine o operă de artă plastică autonomă. E adevărat că ilustrația de carte nu poate fi judecată în afara textului literar pe care-l slujește, că realizarea ei trebuie să fie apreciată în funcție de modul în care aprofundează metafora, în care punctează momentele acțiunii, cu alte cuvinte de forța cu care continuă imaginea literară în imagine plastică. Dar mi se pare că de aici rezultă tocmai că ilustrația bună nu e aceea care pur și simplu rezumă o acțiune, chiar dacă o surprinde în etapele ei principale. Opera unui grafician nu trebuie să se limiteze la o repovestire în desene a cărții, ci să sugereze atmosfera, lumea al cărei mesaj îl exprimă versurile unui poem, personajele unui roman, „înțeleptele jivine" ale unui basm.

E ceea ce a urmărit în primul rînd Val Munteanu de-a lungul unei intense activități de grafician și ilustrator al unor cărți dintre cele mai diferite. De la Ispirescu și Frații Grimm, pînă la Filimon, de la Chaucer la Galsworthy, artistul a urmărit să-și adapteze desenul stilului propriu fiecărui scriitor, transformînd ilustrația într-un comentariu uneori spiritual, alteori dramatic.

Val Munteanu nu este un umorist în înțelesul îngust al cuvîntului. El caută implicațiile etice ale fiecărui personaj, relevă legăturile sale cu lumea înconjurătoare. Calitatea aceasta, cred eu, s-a văzut mai cu seamă în ilustrațiile la opera lui Creangă și Chaucer.

Cele dintîi, lucrate într-un stil mai temperat, cu o grijă mai mare pentru precizia liniei, urmăresc sublinierea unor momente-cheie din fabulația marelui povestitor și mai puțin schițarea unor caractere. Aici, desenatorul e, în primul rînd, epic, portretele fiind realizate la dimensiunile exacte pe care le-a dat Creangă. Stan Pățitul e surprins, de pildă, într-o conversație cu ciudatul și năzdrăvanul său servitor asupra identității căruia artistul nu lasă nici un moment să plutească vreo îndoială; Păsări-Lăți-Lungilă e conceput cu multă fantezie, dar în același timp cu o mare fidelitate față de text; Harap-Alb e înfățișat într-un moment precis al povestirii, acela în care e închis de Spîn în fîntînă ș.a.m.d. Val Munteanu a rămas aici foarte aproape de litera textului lui Creangă. Și cred că modalitatea sa de tratare e bine aleasă, personajele și situațiile putînd fi recunoscute fără efort. Linia însăși sugerează nu numai umorul, ci și gravitatea tîlcurilor lui Creangă.

La ilustrațiile pentru „Poveștile din Canterbury" ale lui Chaucer, graficianul a valorificat într-o măsură mai largă simbolul. Povestirea gravă a cavalerului Împletește, în interpretarea artistului, o sugestie a vechilor desene grecești cu o alta, a gravurii medievale, și cu o a treia, de esență modernă. În această sinteză, imaginile se compun cu subtilitate, prezentînd într-un singur desen, de pildă în pagina de titlu a povestirii, esența dramatică a întregii acțiuni. Alături în *Povestirea morarului*, în care Chaucer a folosit resursele generoase ale umorului boccaccesc, Val Munteanu a realizat un desen mai ingenuu. Imaginea e construită din alăturarea aparent naivă a unor desene disparate, nesocotind, cu aceeași dezinvoltură cu care o făceau și gravorii Evului Mediu, perspectiva. Efectul e vrednic de a fi semnalat.

Această gamă largă de sentimete, de la tragic pînă la comic, pe care o comunică desenul lui Val Munteanu în ilustrațiile pentru „Poveștile din Canterbury" este cu adevărat proprie versului lui Chaucer; de aceea, mi se pare că aici artistul a făcut dovada cea mai deplină a puterii sale de a înțelege textul literar, de a dota și a localiza acțiunea. Poate că totuși inspirația din stilul gravurii medievale germane nu e totdeauna capabilă să sugereze arta marelui clasic englez pe care istoriografia literară marxistă îl aseamănă cu Dante sub raportul prevestirii Renașterii pe care o cuprinde opera sa. Poate că, din această pricină s-ar fi cuvenit ca artistul să folosească și sursele desenului renascentist, mai liber, mai puțin hieratic, așa cum se găsește în numeroase opere ale veacului XIV englez, contemporane cu Chaucer.

În general, mi se pare că ilustrațiile pentru „Poveștile" lui Chaucer recomandă în mod hotărît calitățile lui Val Munteanu, artist interesat să realizeze sinteza între stilul de epocă și cel al graficii contemporane, într-o viziune personală.

Desenele fine în tuș pentru „Ciocoii vechi și noi" (cu excepția unor portrete compuse prea migălos, ceea ce le depersonalizează), ne introduc într-o altă epocă, într-un alt mediu. București de la începutul secolului al XIX-lea, boierimea orientalizată, decrepită, chefurile îmbelșugate ale slujnicarilor sînt înfățișate cu un simț deosebit al grotescului.

Urmărind evoluția lui Dinu Păturică, artistul nu a reconstituit numai un portret, unul dintre cele mai puternice ale literaturii noastre, ci și un univers moral și social.

Originale în concepție, ilustrațiile la „Vorbesc din mormînt" de Mark Twain folosesc o tehnică mai puțin cunoscută la noi: colajul, decupajul unor fotografii și așezarea lor într-o compoziție. Val Munteanu dovedește aici o fantezie îndreptată spre susținerea sarcasmului lui Twain. Din păcate, imaginea e uneori greu de descifrat, aluziile la textul scriitorului fiind absconse. (De aceea artistul a simțit nevoia unor texte suplimentare).

Dar Val Munteanu e și poetul plin de spirit al poveștilor pentru copii. Culoarea se asociază aici cu linia sprințară într-o ilustrație plină de haz. Aș obiecta, însă, împotriva cromaticii întunecate din ilustrațiile la „Papucarul vrăjitor" de V. Chiriac, după părerea mea insuficient de atractivă pentru micii cititori.

Ilustrațiile lui Val Munteanu dovedesc, în ciuda unor ezitări, explicabile și prin vîrstă, că străduința de a înfrumuseța cartea, de a înfăptui unitatea dintre text și desen, pot să atingă rezultate de ținută cu adevărat artistică. Tînărul grafician, a cărui primă expoziție, a avut loc de curînd, se afirmă de pe acum ca un artist interesant.

Dan Grigorescu

Promovarea tînărului actor

Responsabilitatea regizorului

Problema promovării tinerilor actori poate fi tratată statistic sau sentimental, în principiu sau cu exemple concrete, în scris sau verbal și în multe alte feluri menite să semnaleze chestiunea ca atare sau să-l semnaleze pe cel care o semnalează. Soluția nu poate fi găsită, însă, decît într-un singur fel: printr-o muncă inspirată și perseverentă, în care orizontul larg, limpezimea ideilor și fantezia regizorului, ajutate de principialitatea și curajul conducerii teatrului, oferă tuturor interpreților tineri posibilități de dezvoltare pe măsura dotării și profilului artistic al fiecăruia.

Știu că în unele teatre promovarea tineretului prezintă încă implicații administrative și etice care trebuiesc rezolvate înaintea discuțiilor artistice și pedagogice; și mă gîndesc înainte de toate la actori atît de înzestrați ca Gh. Popovici-Poenaru, Cosma Brașoveanu ș. a. care n-au avut încă prilejul să-și dea măsura posibilităților pe scena Teatrului Național. La Teatrul de Comedie, unde lucrez, asemenea melancolii sînt de prisos pentru că, într-un timp relativ scurt, majoritatea tinerilor au jucat roluri importante. Pentru noi promovarea tineretului capătă aspecte foarte concrete și aș numi în primul rînd preocuparea permanentă de a lărgi gama interpretativă a actorilor care, fiind puțini la număr, trebuie să acopere, cu succes și fără să se repete, roluri și genuri foarte diferite. Chiar acum pun în scenă piesa „Umbra", în care marea majoritate a rolurilor principale revine actorilor tineri (G. Dinică, Sanda Toma, Iurie Darie, Eliza Plopeanu, Amza Pellea, D, Rucăreanu), fiecare din ei avînd de rezolvat probleme cu totul noi.

Firește, țelurile pe care ni le propunem presupun o foarte bună cunoaștere a colectivului, îndrăzneală în distribuirea lui, dar, mai cu seamă, o muncă minuțioasă cu fiecare dintre actorii tineri, începînd cu cele mai generale probleme ale piesei și rolului pînă la detaliile aparent lipsite de semnificație ale meșteșugului.

Dacă noi, tinerii regizori, dorim într-adevăr să avem colective suple, cu un stil de interpretare consecvent, în care să ne putem realiza temeinic ca artiști contemporani, nu trebuie să ne ferim de o muncă îndelungată, chiar mai modestă la început, chiar fără rezultate imediat glorioase, dar care să lărgească orizontul artistic al colectivului, pregătindu-l pentru sarcini tot mai complexe. Urmăresc cu interes spectacolele lui Lucian Pintilie, în care mulți dintre actorii tineri s-au definit artistic, și-au găsit personalitatea, și-au îmbogățit și rafinat mijloacele de expresie. Evoluția lor nu mi-a părut niciodată întîmplătoare și am simțit mereu că activitatea desfășurată de regizori și interpreți a constituit pentru toți o experiență artistică interesantă și nu o vînătoare facilă de succese.

Spuneam că regizorului nu trebuie să-i fie indiferent nici un amănunt din ceea ce face actorul pe scenă și că este imperios necesar să acționăm asupra nivelului profesional al interpreților. Multe din trupele străine care ne-au vizitat țara m-au făcut să mă gîndesc cu ciudă la indolența și indisciplina unora dintre tinerii noștri actori talentați. Nu am văzut niciun spectacol străin care să mă facă să-i uit pe actorii noștri, ba dimpotrivă, aș spune că tinerii cu care lucrăm sînt înzestrați la nivelul celor mai ridicate exigențe, numai că pregătirea profesională, disciplina și tenacitatea în muncă nu sînt întotdeauna la înălțimea talentului lor. Pretențiile publicului nou sînt din ce în ce mai mari și nu putem rămîne indiferenți, așteptînd de nu se știe unde apariția marilor interpreți.

Trebuie să acționăm cu toții pentru a le deschide drum și asta înseamnă o distribuire interesantă, o muncă elevată, care să acopere o cît mai largă suprafață de semnificații, o activitate continuă și organizată de ridicare a nivelului profesional.

Înainte de a încheia, aș dori să precizez că i-am simțit tineri și apropiați, dispuși la experiențe creatoare, pe mulți dintre actorii vîrstnici, tot așa cum m-a speriat bătrînețea cîtorva, e drept nu mulți, dintre cei considerați tineri. O dată această nuanță precizată, promovarea tineretului devine, de fapt, promovarea tinereții și a entuziasmului, a valorii și a fanteziei în slujba celor mai avansate idei contemporane.

D. Esrig

Schimburi directe

Am pus în stagiunea aceasta trei piese la un teatru aflat undeva, într-o reședință de raion, cu importante centre muncitorești în apropiere.

Am lucrat, vreme de cîteva luni, cu tinerii de acolo am avut prilejul să stau cu ei de vorbă, să le răvășesc micile lor biblioteci personale, teancurile de ziare și reviste pe care le ridicau, zilnic, de la poartă: „abonamentele". I-am văzut jucînd, în alte spectacole, roluri importante, necăjindu-se cu costumul de epocă, cu dicțiunea, cu versurile, cu mîinile, cu tot ceea ce Institutul n-a putut desăvîrși și duce la capăt, cu tot ceea ce, cu vremea, va fi rotunjit și șlefuit, și va ajunge, prin meșteșug, să aibă simplitatea și netezimea lucrului spontan.

Oricît de mici ar fi aceste teatre, ele au întotdeauna măcar unul sau doi actori cu faimă, care poartă adesea pe umeri greaua răspundere și consacrarea unui titlu și cărora, fie că sînt, sau nu emeriți, tinerii le spun și li se adresează ca unor maeștri. Ei urmăresc din sală și din culise cu ochi avizi pe „maestrul" care „își face scena", dornici să învețe de la el, să-i fure „secretele" acestei meserii care atît de greu pot fi transmise prin vorbe.

La un astfel de teatru se pun șase-opt piese pe stagiune. Ar fi șase sau opt prilejuri de a invita din centrul universitar cel mai apropiat, sau din București, profesori de specialitate ai institutului, critici, cercetători de la Academie, să conferențieze și să consilieze colectivul în toate chestiunile privind montarea spectacolului. Am făcut eu însumi încercarea la una din piesele montate acolo și rezultatele au fost convingătoare.

A vedea, din stal, un actor jucînd este cu totul altceva decît a juca cot la cot, cu el, a-l urmări, de la prima lectură la ultimul spectacol cînd, după 50 de înfruntări cu publicul, se luptă să scuture cenușa rutinei. Oare nu s-ar putea invita de la marile teatre bucureștene, actori, mai liberi într-o anumită perioadă, să joace la aceste teatre? Am făcut acest lucru cu fiecare din piesele puse acolo. Spre mirarea mea, am găsit destui actori, mai tineri și mai vîrstînici, gata să răspundă unei astfel de invitații. Doi dintre ei: Nicolae Sireteanu și Mircea Anghelescu au jucat acolo, alții, destui, s-au arătat dornici să facă acest experiment.

S-au întîlnit și s-ar întîlni, în felul acesta, stiluri de joc, s-ar face un schimb direct de experiență, pe teate etapele. Firește, nu este ușor să convingi pe toată lumea că o astfel de acțiune este folositoare. Dar nu tineretul și nu actorii cei buni se vor opune, ei vor fi întotdeauna pentru astfel de schimburi profesionale.

Adesea, în aceste teatre se montează piese care se joacă ori s-au jucat și în București dînd unor actori de aci prilejul unor mari creații actoricești. De ce n-ar fi invitat actorul respectiv să dea cîteva spectacole la Petroșeni, de pildă? George Vraca a jucat într-un spectacol constănțean pe Vlaicu. Și alți doi-trei actori au făcut la fel. Dar cît de folositor ar fi pentru actori și pentru public să vadă, în mijlocul lor, pe acești mari actori din Capitală veniți să le comunice experiența lor! Ce minunat exemplu de modestie pentru tînărul nostru actor, cîte n-ar avea de învățat dacă la fiecare piesă ar veni să dea două-trei spectacole actorul care a izbutit cea mai înaltă și mai autentică interpretare a personajului! Ar fi un schimb viu, metodic, stimulator.

Petre Sava Băleanu

FILA DE CARNET

„PRIMUL NOSTRU TANGO"

E ca o floare de cîmp, spontană și trecătoare, viața unei melodii de muzică ușoară. Deodată te trezești cu un refren nou pe buzele tuturor. Începe să te obsedeze un stick-wort și surizi amical necunoscutului care trece pe lîngă tine fredonînd. Tempo-ul cîntecului îți ritmează zilele sau săptămînile respective, cuvintele lui (în cazul că sînt... gramate) le folosești ca figuri de stil, cu o frîntură din fraza lui muzicală îți fluieri amicii. Pînă cînd, la un moment dat, parcă tocmai datorită marii solicitări, melodia obosește, pierde din consistență și semnificație și nu-ți mai spune mare lucru. Ea adoarme în conștiința opiniei publice și se trezește doar ca rezonanță a unor amintiri.

E trecătoare voga unei melodii de muzică ușoară. E poate unul dintre lucrurile cele mai grabnic trecătoare. Dar, parcă tocmai din pricina asta ecourile ei sînt perene.

Pentru că puține lucruri îți pot aduce aminte mai bine un moment din viață, o împrejurare, atmosfera unei perioade. Cînd ți-o amintești, melodia e trecută, e demodată, dar parcă tocmai pentru că ea îți crează ușor sentimentul că e depășită, are fascinanta putere de a-ți aminti culoarea și gustul unor momente, și ele depășite, în care te-a însoțit.

Prima întîlnire, prima strîngere de mînă, primii ochi în care ai simți că te oglindești altfel, nu sînt numai motivele banale a sute de texte, ci și ecourile unor ani trecuți pe care ți le aduce o melodie. O piesă simfonică o poți asculta exact cu aceleași sentimente la diferite vîrste, un tango prăfuit îți trezește întotdeauna nostalgii, îți redimensionează arderile tinerești.

Măcar pentru aceste două calități, a succesului ei perisabil și-a nostalgiilor pe care ți le trezește perpetuu, și tot ar trebui să-ți scoți pălăria în fața acestei dudui capricioase care este muzica ușoară!

Ne scoatem, deci, pălăria, și-o luăm în serios. Numai s-avem pe cine. Pentru că uneori, îi lipsește tocmai esențialul, adică melodia. Și-am simți același sentiment de ridicol ca atunci cînd, intrînd într-un magazin, am da bună ziua manechinului de lîngă ușă. Haina de ritm și sunete mai mult sau mai puțin armonizate nu poate, oricît s-ar strădui executanții, să însufletească un cîntec.

Circulă, și nu pe picioarele lor proprii, o seamă întreagă de — ...să le zicem — cîntece care nu fac decît să umple timpul în care trebuie să ne distreze o orchestră de muzică ușoară. Tot ce poți reține din ele este ritmul tobei adică tocmai ce nu ține de compoziție, ci de orchestrație. Pe lîngă eforturile bietului jazz-bandist, ceilalți instrumentiști fac un fel de variații pe o temă foarte anemică pe care, uneori, o și uită. Într-o seară, ascultînd o asemenea obsesie de moment căreia nu reușeam să-i descopăr fraza muzicală de la care pornise, am simțit cum punea stăpînire pe mine un mare sentiment de întristare. Orchestra se chema „a lui Sile Vișan", restaurantul la care cînta era „Ambasador". Desigur că la mesele de-acolo puteai găsi și doi oameni aflați la începuturile dragostei, vreo pereche care pășea pentru prima oară într-un dans. Ei bine din pricina lor m-am întristat. Orchestra îi frusta de amintirile pe care aveau dreptul să le aibă mai tîrziu. Oamenii aceia nu vor putea tresări niciodată auzind o frîntură de melodie care să le amintească de primul lor dans pentru că ceea ce se cînta acolo era lipsit de melodie.

N-aș da toată vina numai pe executanți. Poate că trebuie să se gîndească la asta și tinerii noștri colegi, compozitori de muzică ușoară. De la îndreptățit de bine primitele „Lalele", care-a avut o perioadă fructuoasă împreună cu „Macarale" și „Calea Victoriei", dirijabilul muzicii noastre ușoare a intrat în prezent într-un gol de aer. Muzica ușoară e un gen capricios care, prin larga ei răspîndire, reclamă zilnic uriașe cantități de efort artistic din partea compozitorilor și a executanților. În cazurile fericite, interpreții, oameni care vin în direct contact cu publicul și cu cerințele lui, devin ei singuri compozitori, făcîndu-și melodiile. Avem în ultima vreme două exemple cu desăvîrșire meritorii: Cezar Grigoriu și Temistocle Popa care-au devenit compozitori apreciați. Dar Margareta Pîslaru, (la ale cărei calități deosebite colegii ei compozitorii nu se gîndesc prea mult), trebuie să cînte și unele lucruri care par mai degrabă improvizații. De pe scena operetei, fără să-și stîrbească de loc prestigiul, Constantin Drăghici vine în mijlocul publicului amator de muzică ușoară. În schimb, Nicolae Nitescu, atît de apreciat de acest public, devine supărător în ultimele interpretări dînd vocii sale modulații prea de operetă.

Avem sute de interpreți și de orchestre. Tineri, entuziaști, apreciați de publicul foarte larg pe care îl au. Dar acestora le trebuie melodii. Melodii bune, melodii care să nu devină doar o scuză pentru ritm sau un prilej de neinspirate variații instrumentale. Dovadă elocventă de ceea ce înseamnă o melodie bună, originală, este noua înregistrare de la radio, în ritm de twist, a cîntecului „Ohe, ohe". Este cu totul altceva decît haina largă, de tango romantios, cu care ne-a obișnuit prima interpretare dată acestui cîntec. Și, totuși, melodia lui Eli Roman este aceeași, la fel te impresionează. Poți s-o saluți din toată inima: e vie, e melodie, dă suflet cîntecului.

Dacă vom avea cît mai multe asemenea cîntece nu-i vom frusta pe tineri de aceleași emoții pe care le trăiesc și părinții lor cînd își spun „primul nostru tango". Și nu va mai avea nas impostura care-i obligă să-și aducă aminte de primul dans numai atunci cînd pornesc într-o cursă de 100 metri plat, pe o pistă formată din tingiri, clacsoane de automobil, mașini de scris și spărturi din claviatura unui pian.

Corneliu Leu

CREAȚIA VOCAL-SIMFONICĂ A TINERILOR

În literatura noastră muzicală, genul vocal-simfonic a fost mai frecvent și bine reprezentat abia după Eliberare, lucrările de acest fel din trecut, fiind puține și nesemnificative. El s-a dezvoltat în anii puterii populare, ca expresie a tendinței de a reda avîntul constructiv al poporului, noul din viața noastră, în toată complexitatea lui, cu mijloace cuprinzătoare și adecvate. Pornind de la cîntecul de mase amplu, cu acompaniment orchestral mai complex și țesătură corală mai complicată, formele vocal-simfonice au evoluat către cele mai dezvoltate construcții ale genului, cantata și oratoriul. Avînd la origine genul cel mai direct, mai ascultat și mai legat de actualitate, ele au păstrat valoarea agitatorică, forța combativă, caracteristică. Și fiindcă acest conținut, aspectele de viață pe care le reflectă sînt infinit de bogate, de nuanțate, și forma muzicală pe care o îmbracă e variată. De aci și diversitatea structurilor folosite azi în creația noastră vocal-simfonică. Imnul, oda, balada, rapsodia, suita, fantezia, cantata, oratoriul sînt forme muzicale cunoscute și în trecut; dar supuse unor profunde înnoiri, ele poartă azi pecetea contemporaneității, reprezentînd modalități diferite de a exprima adevărul vieții.

Prin realizările pe care le-a înregistrat, muzica noastră vocal-simfonică din ultimii ani poate fi considerată ca unul dintre sectoarele de creație cu cele mai valoroase lucrări.

Și aci, ca și în alte domenii ale creației muzicale, alături de maeștri consacrați, se remarcă, prin reușite demne de citat o seamă de tineri talentați. De altfel se observă că, aproape fără excepție, tinerii compozitori s-au manifestat cu consecvență — unii ca Olah sau Glodeanu chiar cu vădită predilecție — în formele vocal-simfonice. Să amintim doar cîteva din numeroasele lucrări audiate în ultimii ani: oratoriul „Miorița", „Cantata anilor lumină" și cantata „Lupta cu inerția" de Anatol Vieru, „Cantata festivă" de Aurel Stroe, „Porumbeii morții" și „Patria mea" de Doru Popovici, „Cantata festivă" de Ștefan Niculescu, suita „5 cîntece populare din Ardeal" de Dumitru Capoianu, cantata de cameră de Andreas Porfetye, oratoriul „Ștefan Furtună" de Wilhelm Berger, „Oratoriul Eliberării" de Radu Paladi, Suita pentru cor de copii și cantata „Tinerii soldați care au murit" de Liviu Glodeanu, cantatele și oratoriul „Constelația omului" de Tiberiu Olah etc.

Ca o caracteristică proprie tuturor acestor lucrări, și creației noastre vocal-simfonice în general, se observă preocuparea pentru punerea în valoare a textului literar — ca purtător direct al ideii. Scrise pe versuri de Maiakovski, Bacovia, N. Labiș, Nina Cassian, Mihu Dragomir, Nichita Stănescu ș.a., ele servesc textul, subliniindu-i potențele expresive, trecînd dincolo de limitele cuvîntului, căutînd să pătrundă înțelesul lui adînc, să-i dezvăluie mesajul uman.

Această grijă pentru claritatea expunerii se manifestă în manevrarea de către compozitor a elementelor complexului sonor. Toate sînt supuse scopului unei cît mai explicite comunicări — arhitectura lucrării, raportul dintre soliști și ansamblul, voce și orchestră, folosirea masei corale, scriitura, utilizarea formelor vocale sau instrumentale tradiționale, componența orchestrei etc. Tinerii noștri compozitori au găsit acestor probleme specifice sintezei vocal-simfonice soluționări originale și expresive, care constituie totodată și o îmbogățire a limbajului muzical național cu mijloace noi.

Pornind de la ideea unității textului cu muzica, ei s-au străduit să stabilească un echilibru în distribuirea narațiunii, în proporționarea părților solistice cu cele corale și simfonice și diversitatea în desfășurarea discursului muzical. De aceea, în folosirea formelor vocale tradiționale (arie, duet, terțet, recitativ etc.) ca și în întregul context muzical, s-au bazat pe dezvoltarea creatoare a intonațiilor cîntecului de mase și ale celui popular. Utilizarea unei melodici bogate, structurate pe un modalism derivat din cel popular, ca și ritmarea foarte diferențiată de o mare suplețe, este o condiție a forței expresive a limbajului.

De altfel, alcătuirea lui din elemente constitutive (ritm, melodie, mod etc.) în spiritul tradiției populare, este o caracteristică a creației acestor tineri compozitori.

Ca elemente noi putem semnala prezența cuvîntului rostit: recitatorul care — anticipînd sau evoluînd paralel cu comentariul orchestral — dă lăturii instrumentale posibilitatea să se desfășoare fără a dăuna cursivității narațiunii, ci, dimpotrivă, să fie urmărită îndeaproape de corul vorbit, la care s-a recurs în unele lucrări ca „Tinerii soldați care au murit" de L. Glodeanu sau „Constelația omului" de T. Olah. Acesta din urmă întrerupe discursul muzical, ajuns la o mare tensiune în urma unui lung proces de dinamizare, și vine cu o dimensiune din afara muzicii, aducînd întregului edificiu sonor o culminație greu de atins prin mijloace obișnuite.

Aceeași preocupare pentru plasticitate și claritate se observă și în tratarea partițiunii vocale, care, diferențiată cu abilitate, poate ajunge la complexe sonore deosebit de sugestive. Atît în componența variată (cor bărbătesc, de femei, mixt, de copii, folosite împreună sau separate), cît și în tratare (preponderent omofonă ca în *Cantata festivă* de St. Niculescu, sau cu precădere polifonică, de pildă la Vieru, sau Olah) se vădește grija pentru transparență și expresivitate.

Orchestra, de asemenea, are o misiune expresivă de mare însemnătate. Ea deține o funcție dramatică bine stabilită, descriind, comentînd, îmbogățind și completînd discursul muzical al soliștilor și corului.

În ultima vreme se întrevede o nouă tendință de a încerca o apropiere între trăsăturile specifice formelor vocal-simfonice și cele ale muzicii de cameră, în scopul aceleiași maxime claritățî și simplități. Și aceasta se obține prin restrîngerea aparatului sonor, redus la formații mici, grupate cu fantezie și simț coloristic (în cantata „Lupta cu inerția" de Vieru formația este compusă din voce, pian, un clarinet și o vioară, iar Glodeanu, în Suita pentru cor de copii alătură cîțiva suflători, o harpă, două piane și percuție), folosirea unor coruri restrînse (voci de femei sau de copii, cor bărbătesc), concentrarea formei, pe scurt, prin concizione și economie de mijloace.

Putem spune că s-a născut în literatura noastră muzicală un gen nou — rezultat al îmbinării unor elemente ale formelor vocal-simfonice cu cele ale muzicii de cameră — inaugurat prin lucrări reușite ca: *Monumentum* de A. Stroe, *Cantata de cameră* de Porfetye, lucrările citate mai sus de Vieru și Glodeanu etc.

Iată, deci cum, pe căi diferite, cu mijloace variate, tinerii noștri compozitori abordează teme de mare răspundere, dovedind în lucrările lor o sensibilitate proaspătă, o pulsație vie. În străduința lor de a reda viața veridic și cuprinzător, tinerii noștri compozitori dovedesc maturitate, spirit inovator, talent și măiestrie — atribute esențiale personalității artistice.

Elena Zottoviceanu

Observații stilistice pe marginea prozei lui FĂNUȘ NEAGU

PARTICULARITĂȚILE UNUI „DRUM ÎNTINS"

Perpetuată de la un volum la altul, „legenda" unui Fănuș Neagu romantic stăruie cu oarecare îndărătnicie, prilejuind criticilor reacții felurite care merg de la rezervă pînă la entuziasm. În realitate însă, cu excepția volumului de debut, tributar unei serii de influențe (Panait Istrati și Sadoveanu sînt ușor de recunoscut), romantismul îl vizitează din ce în ce mai rar pe tînărul prozator. Ultimul său volum, „Dincolo de nisipuri", înregistrează o singură povestire, *Fîntîna*, care prin factură (episodul Iana) aduce aminte de viziunea romantică, după cum în volumul „Somnul de la amiază" doar personajul Lișca (din povestirea cu același nume) pare a coborî dintr-o stirpe de eroi romantici. Să fie oare o întîmplare că în ambele cazuri se recunosc cu ușurință reminiscențe livrești?

Dar simptomatic și paradoxal ni se pare îndeosebi faptul că chiar „romantismul" primului volum, „Ningea în Bărăgan" (identificat mai ales în factura subiectelor), departe de a se înfrăți — cum ne-am aștepta — cu investigația zonelor lirice ale existenței personagiilor, se însoțește mai bucuros cu fabulația galopantă vehiculînd numeroase elemente de senzațional și că, dimpotrivă, nuvelele și schițele mai noi — mult mai puțin narative, organizate de preferință în jurul unui nucleu liric, generator de atmosferă — năzuiesc mai degrabă spre o proză de notație exactă, care păstrează tot mai puține puncte comune cu romantismul.

În fond, avem de-a face cu un efort de *contemporaneizare* a artei tînărului scriitor, care, începînd să se cunoască mai bine pe sine și totodată să perceapă mai viu unele cuceriri de netăgăduit ale prozei noastre (împletirea de lirism și stări de conștiință cu creația de tipuri este un bun definitiv cîștigat în epica românească), a ajuns de pe acum la o relativ sigură stăpînire a mijloacelor. Departe însă de a socoti încheiată această etapă din evoluția sa, credem că el mai are de parcurs o bună bucată de drum pînă cînd darurile sale, tot mai evidente, tot mai conștient cizelate, de narator expresiv vor ieși nestînjenite și fără să stînjenească în întîmpinarea personalității umane complexe — eroul și idealul oricărui artist contemporan gelos de renumele său. Deocamdată schițele ultimului său volum nu sînt decît crochiuri — foarte promițătoare, e adevărat — în această direcție. Totuși, faptul că proza lui „cîntă" — și cîntă din ce în ce mai bine — ne face să așteptăm cu deplină încredere realizările viitoare. E atît de rar darul acesta încît a-l sublinia ni se pare o datorie. O spunem aceasta nu fără a regreta că uneori critica trece cu tăvălugul peste acest teren care are nevoie mai puțin decît orice altceva de nivelare. Atenți mai mult la realitatea ultimului volum, criticii uită adesea că scriitorii (mai ales cei tineri) sînt o perpetuă potențialitate care pretinde să fie prospectată iarăși și iarăși. De aceea, a *descrie* și analiza ceea ce numim talentul unui scriitor sub toate fețele pe care a reușit să le dezvăluie, a-i măsura forța, a-i aprecia rezervele și a-i dovedi slăbiciunile (provenind fie dintr-o insuficientă educare, fie dintr-o greșită folosire a aptitudinilor, fie — în fine — dintr-o fatală împuținare a filonului, manifestată cele mai adesea sub forma manierismului) ni se pare o operație tot atît de vrednică de efectuat ca și analiza — obținută dintr-un alt unghi — a cutărei opere (personagii, conflict, semnificații, calitatea experienței de viață etc). sau prezentarea operei unui scriitor în întregul ei.

Talentul acesta, cu tot ce are valoros și caduc, se dezvăluie nemijlocit în stil, în modul în care scriitorul folosește și modelează materia specifică a artei sale — cuvîntul, limba. O atentă și pricepută detectare a semnalelor — pe care materia aceasta, dinamizată de arta scriitorului, le lansează — contribuie într-o măsură apreciabilă la cunoașterea nu numai a procesului de creație, dar și a personalității artistului. Personalitate cu laturi încă nedefinite, imprecise sau provizoriu trasate — în cazul scriitorului tînăr, fapt care imprimă aproape de la sine semnalărilor criticii și un accent preventiv.

★

Tainele și tainițele de tot felul, pe care unii au crezut că le pot identifica în scrisul său, nu sînt nici pe departe „specialitatea" lui Fănuș Neagu. Haloul enigmatic al celor cîtorva aparții ciudate din volumele sale e de împrumut și, de altfel, e repede zădărnicit de mîncărimea la limbă a eroilor. Iana — personajul amintit din *Fîntîna* — din care un Sadoveanu, Panait Istrati sau N. D. Cocea ar fi făcut o personificare misterioasă a patimei erotice, apare, în lumina tare, necruțătoare, proiectată de tînărul scriitor asupra ei, drept o excentrică de tip rustic. Oralitatea și aforistica populară sînt principalii dușmani ai tenebrelor și tocmai de aceea basmele lui Creangă — spre deosebire de ale lui Slavici, bunăoară — desfată fără să înfrigureze. Deocamdată oralitatea este și modalitatea preferată a narațiunilor lui Fănuș Neagu, mai degrabă povestiri decît nuvele. Ultimul său volum încearcă chiar o specializare și o diferențiere pe

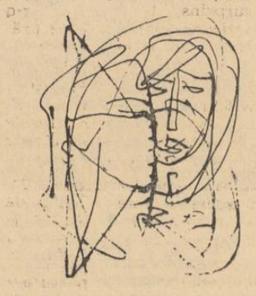

această linie. Recunoaștem aici lumea Bărăganului, volubilă și aprigă fără sfătoșenie, cu o fantezie lexicală inepuizabilă care creează spontan nu numai dublete și variante ale formelor orale în circulație, ci chiar îmbinări inedite, dovedind că zicala n-are limite.

Că asemenea expresii și formule apar în dialog sau chiar în monologul personagiilor, rostit sau numai gîndit — lucrul e cît se poate de firesc: „s-au împrăștiat prin sat ca făina orbilor", reflectează un personaj; și tot el: „visele se nasc în stomac și urcă să moară în gură"; sau: „mi-a dat cu piciorul și-i cu gura plină de cîntec ca un popă"; „să nu te prind cu custile în bilci că ne stricăm la ceafă"; „hei, ia-o mai încet, o sfătul bătrînul, că-l faci de baftă pe gineri-tu. De-acum să-ți pui căluș la limbă, că de nu, te ia gaia...". (Ar putea să supere cel mult insistența și excesul de folcloristică, întîlnit ici-colo: „s-au înnădit la dulce, se gîndi, a! Ce-am să-i mai întind eu! Pînă-n pînzele albe am să-i întind..."; sau: „cînd l-a luat la refec, n-a pus-o de mămăligă și-a spălat putina?"). Destul de des asemenea formule apar chiar în comentarul sau descrierea autorului-povestitor, care capătă astfel o notă de familiaritate și umor: „gerul, care arsese în draci o săptămînă, se subțiase"; „Paznicul, un clocan de om, se apropie de sanie, amin-amin"; „Cît despre Toma Hanu, cu toate că duce la băutură ca un bivol, era cuc și altă pasăre, cum se spune, dar nu se cunoștea asta pe fața lui..."

Reprezentările vieții, îndeletnicirilor și experienței țărănești, foarte vii, sînt folosite la tot pasul ca material de referință și notație, constituind o altă sursă de alimentare a specificului bărăgănean cultivat de autor: „caii nădușiseră, adunai spuma de pe șoldurile lor cu palma"; „vremea se învrăjbise ca o cățea fătată"; un personaj are „bărbia groasă înfundată ca un oblînc de sa"; „...se vedea Dunărea curgînd albicioasă, ca și cum toți crapii din adînc ar fi ieșit cu burțile la lumina zilei ce se stingea"; „Uruitul [trenului] nu încetase o clipă, străbătea cîmpia ca șuierul de sipică toamna".

Peisajul e și el specific, reconstituit cu o fidelitate la care colaborează toate simțurile: „Luna se clatina într-o copcă de nori. Adia vîntul și împrăștia miros de pelin. Înflorită a doua oară, după coasă, cîmpia se desfășura netedă, pînă unde vedeai cu ochii"; sau: „Privi ulița în lung. În dreptul primăriei, o femeie aduna baligă într-o roabă ca să lipească prispa casei. Sub salcîmul de sub podișca dată cu var, un cîine se scutura de purici. La fierărie potcoveau un cal. Mirosea a copită arsă"; sau: „Ațipite sub viscol, casele vărsau pale de fum pe hornuri, iar vîntul purta în răsucirile-i năstrușnice pe uliță miros de spuză. Lumini galbene scînteiau stînjenit în ferestrele îngroșate de ger".

A păstra moderația, pentru a nu aluneca într-o poetizare fără rost sau în notații parazitare, se impune cu atît mai mult în cazul prozatorului nostru, cu cît ultimele două volume înregistrează un spor de descriptivism, uneori în dauna mișcărilor sufletești, încă puțin observate. Utilitatea unor atari descrieri trădînd afectare și o aspirație cam diletantică de „a face frumos" e evident minimă: „La asfințit se vălureau pe cer brazde roșii-aurii, iar luna, ca o tipsie de cositor peste care se încîlcesc pale de fum și de abur otrăvit, atîrna înțepenită sub pîntecele unui nor"; sau: „jos, spre apus, luna ieșită din ceturi părea botul unui mînz plecat să pască prin cîmpiile cerului"; sau, în fine: „Ai fi zis că toamna pornise de pe acum la drum, dornică să reteze călciiele verii și se înfășurase în veșminte fumurii, ca să aibă mai multă putere".

Am arătat că interesul pe care începe să-l manifeste tînărul scriitor pentru viața lăuntrică a personajelor reprezintă un pas înainte în creația sa. Dar tentativele de a încorpora organic acest sector al observației în universul său familiar nu se soldează nici pe departe cu tot atîtea succese. Cauzele sînt desigur mai multe. În latura expresiei am vrea să semnalăm o anumită contradicție între intenție și realizarea ei în materia limbii, un soi de inadecvare a mijloacelor la scopul propus. Mijloacele pe care le folosește — în speță, stilul — au evoluat de asemenea, tînărul scriitor percepe astăzi mai exact, notația lui e mai concentrată, mai expresivă. Schițe ca *Dincolo de nisipuri*, *Păpușa*, *Drum întins* și altele o dovedesc. „Înainte, către sat, cerul deschidea un ochi mic și inexpresiv, ca de pește fiert" — e și sugestiv și precis, ca o piesă de mașină în lăcașul ei.

Dar *exact* nu înseamnă și *nud*. Exactă e, spre pildă, în cel mai înalt grad, mai fiecare imagine din reportajele-poem ale lui Geo Bogza, dar sub atîta argintărie fragila țesătură a narațiunii s-ar nărui. Materialul prea figurat rupe cursivitatea textului, îl fragmentează în tot atîtea pasaje de bravură, încît imaginea finală nu depășește pitorescul de „Drăgaică". Cu atît mai puțin se poate sugera cu astfel de mijloace universul moral. Aici proverbele, zicalele, comparațiile de efect, întregul utilaj de credințe și datini, care în dialog, descriere și povestire fac minuni, se opresc neputincioase; în schimb, o exprimare „mai de lucru", care nu disprețuiește la o adică nici neologismul uzual răspunde adesea mult mai bine intenției artistului. În special comparațiile — larg folosite de autor — care-și iau elementul de plasticizare exclusiv din universul fizic și al senzațiilor brute, riscă să nu adauge nimic cunoașterii lumii spirituale și afective, dimpotrivă o scoboară și o sărăcesc. Fănuș Neagu scrie: „Cîntecul, punctat de bătaia topoarelor, îi da un sentiment straniu de umilință și prăbușire. Era ca și cînd s-ar fi aflat însetat dinaintea unei fîntîni secate. Un val fierbinte i se zbătea în trup, întocmai ca-n ziua cînd i se făcuse o injecție de calciu gluconic..." Dar nici comparația cu fîntîna, nici cea cu injecția nu explicitează plastic-satisfăcător ceea ce se cuvenea să fie descris: „sentimentul straniu de umilință și prăbușire" al eroului.

Observația, cu unele amendamente, e valabilă și în cazul narațiunilor mai noi ce-și iau subiectul din mediul orășenesc: *S-a mutat o stea* și *O sută de nopți*. Excesul de culoare, raportarea invariabilă la universul de deprinderi și datini ale satului, devin aici direct stînjenitoare. Excursionistului George, „după noaptea petrecută la cabana din zona zăpezilor, ochii — duși în fundul capului îi luceau straniu, *parc-ar fi mîncat bozie*". Același declară fetei care-l însoțise că o iubește „ca pe șarpele casei", urmînd să-i explice în detaliu cum stă treaba cu această credință. Procurorul Radu Sterian (*O sută de nopți*) nu găsește altceva mai bun de făcut decît să-și cerceteze „atent unghiile de la mîini, bombate, căutînd urme de noițe — petele acelea albe, minuscule, despre care se spune că sînt semne ale norocului". Tot el, cîteva pagini mai încolo, „sorbea băutura printre dinți, ca un cal adus la adăpat de la ieslea goală".

Mai îngrijorătoare sînt manifestările de slăbire a gustului și a controlului asupra limbii care pot fi observate tot în acest lot de narațiuni. Scriitorul vorbește despre „detaliile umoreștí" ale unor statuete, eroul lui se instalează „într-un fotoliu de piele dintr-o garnitură de șase bucăți", niște vecini vin în casa mortului „să deplîngă împreună soarta bătrînului", iar doi îndrăgostiți — ca în romanele sentimentale de odinioară — „se lansară în dans îmbrățișați și înveseliți, căci erau amîndoi la vîrsta cînd tristețea e o umbră trecătoare și bucuria are numai început".

Neconvingător deocamdată în tentativele de a ieși din lumea satului, Fănuș Neagu rămîne remarcabil ori de cîte ori se păstrează în cadrele acesteia. Totuși pecetea satului contemporan, cu complexitatea lui de probleme, e încă ștearsă în scrisul tînărului prozator. Ca unul care a făcut și pînă acum dovada aptitudinilor sale de descoperitor într-ale scrisului, el are toate șansele să izbutească. Pentru aceasta însă — pe lîngă altele — mai trebuie să deprindă de la meșterii satului, pe care și i-a luat ca povățuitori, meșteșugul stingerii culorilor, iar de la vechii călători ai Bărăganului, printre care a crescut, secretul gradării forțelor, necesare celui ce se așterne la „drum întins".

Cornel Regman

Calitatea și mesajul textului dramatic

Cum se știe, printre piesele apărute în revista Teatru *(în 1962 și 1963) au fost cîteva interesante, cu evidente calități artistice. O bună parte din ele au și văzut lumina rampei, întrunind simpatia publicului larg. Mă refer la lucrări ca* Febre *de Horia Lovinescu,* Steaua Polară *de Sergiu Fărcășan,* Să nu-ți faci prăvălie cu scară *de Eugen Barbu,* Îndrăzneala *de Gheorghe Vlad. Au fost însă și unele lucrări deficitare, în ansamblu sau parțial, care necesitau revizuiri substanțiale, spre a putea deveni texte dramatice valoroase. Mă gîndesc mai ales la* Proștii sub clar de lună *de Teodor Mazilu,* Costache și viața interioară *de Paul Everac etc., în care schematismul caracterelor și convenționalismul situațiilor dramatice erau împinse, uneori, pînă la absurd, în dauna reflectării veridice a realității și a rolului lor artistic-educativ.*

Piesele respective au fost dezbătute pe larg și autorii lor vor ține, desigur, seama de observațiile și sugestiile pe care le-au prilejuit aceste discuții. S-a întîmplat, însă, ca o piesă mai recentă cum este Adam și Eva *de Aurel Baranga* (Teatrul, *nr. 1/1963), să fie pusă pe scenă (la București și Cluj), de curînd, într-o variantă diferită față de textul apărut. Faptul acesta merită să fie urmărit mai îndeaproape, tocmai spre a vedea în ce măsură autorul apreciat al* Mielului turbat *a tras învățăminte din greșelile confraților săi. Și nu este vorba numai de operele confraților, ci și de propria sa experiență cu* Siciliana.

Confruntînd textul publicat cu cel din spectacol, trebuie, totuși, să constatăm că Aurel Baranga n-a făcut modificări substanțiale, care să-i asigure lucrării sale un spor de calitate din punct de vedere ideologico-artistic. Dimpotrivă, o serie de carențe serioase ale comediei sînt asemănătoare, de pildă, cu cele semnalate în Proștii sub clar de lună.

Mai întîi, în centrul comediei a rămas o problemă măruntă și neesențială pentru lupta împotriva reminiscențelor vechiului din conștiința oamenilor. Întreaga țesătură dramatică se încheagă din pălăvrăgelile unor excroci meschini, care nici nu știu exact în ce constau ticăloșiile lor: au luat bani spre a grăbi formalitățile de repartiție a locuințelor sau au repartizat ei înșiși locuințe — pentru că ambele versiuni sînt prezente în replicile lor. Ce să mai spunem de faptul că toți acești Manolache, Victor, Tacu, Nacu, Meicu se autodemască atît de puternic și ușor, încît te miri că au putut să înșele încrederea oamenilor muncii măcar o clipă.

Din păcate, piesa nu are nici un conflict autentic (competiția în jurul Evei fiind legată doar tangențial de demascarea personajelor negative). Și, ceea ce mi se pare mai grav, nu are nici un pivot etico-artistic, pentru că personajul însărcinat de autor să fie rezonerul și protagonistul rezolvării echitabile a conflictului este, în fond, tot un erou negativ. Să fiu mai explicit.

În piesa Adam și Eva, *autorul sugerează că ar exista, de fapt, două personaje reprezentînd o umanitate integră, valoroasă: Adam Vintilă, corector de manuscrise, și Eva, soția unui funcționar necinstit de la spațiul locativ. În realitate, nici unul din ei nu are consistența etico-psihologică necesară menirii încredințate de autor și nici semnificația simbolică sugerată. Adam este un boem naiv, dublat de un excroc sentimental, iar Eva — o mondenă „ingenuă" și proastă. Reevaluarea perechii biblice („bărbatul" și „femeia" în sens generic) care în romanul lui Liviu Rebreanu (cu același titlu), nu reușeau să-și găsească niciodată fericirea (în pofida vieților multiplicate prin metempsihoză), nu constituie nici pentru Aurel Baranga o problemă artistică vrednică de luat în seamă. Nu i-au folosit prea mult nici reminiscențele evidente (uneori cu paralelisme supărătoare) din Sebastian și Caragiale. Adam Vintilă este un om cenușiu, care spune vorbe mari și juste, dar face lucruri mici și urîte. Mai întîi, personajul debutează în acțiunea piesei cu o șmecherie ieftină, de roman bulevardier.*

După ce a tras cu urechea la o masă vecină, se folosește de datele aflate spre a putea „acosta" o femeie frumoasă și se scapă de soțul acesteia printr-un truc facil și puțin onorabil. În al doilea rînd, deși demascarea soțului necinstit nu o face el, Adam Vintilă se prevalează de acest fapt prin intermediul unui actor cabotin. Drumul său este destul de clar: de la „acostare" la șantaj. Eva coboară parcă din lună, cu naivitățile ei, în problemele soțului. Deși căsătorită cu Victor de trei ani, a auzit nenumărate discuții între acesta și Manolache (Adam nu i-a ascultat decît o singură dată), a beneficiat de consecințele faptelor necinstite ale soțului, ea n-a reușit totuși să-și dea seama de cele ce se întîmplă cu acesta înainte de a-l cunoaște pe Adam. Mai mult, ea n-a întîlnit nici alți oameni care să-i deschidă ochii pînă la discursul miraculos al micului corector. Se pare că așa vrea autorul. Pentru că, altfel, sau eroina era cretină și, în acest caz, nu merită nici un interes, sau a fost de perfect acord cu soțul ei, și atunci nu o mai impresionează discursurile etice sforăitoare ale unui inoportun obraznic, cum se dovedește Adam.

Cum spuneam, Victor, Manolache, Nacu, Tacu, Meicu se comportă la un nivel pueril. Reușesc să facă excrocherii, dar se autodemască lamentabil. Și totul din cauză că ar putea fi destul de solidari în ticăloșia lor. Fără să vrei, te întrebi ce urmărește să demonstreze dramaturgul din moment ce spectatorul poate a junge la această concluzie regretabilă?

E adevărat, autorul precizează că excrocii respectivi iau mită spre a grăbi „eliberarea bonurilor", sugerînd faptul confirmat de practica de toate zilele că repartiția locuințelor nu se face de spațiul locativ, ci de sfatul popular, dar, pe parcurs (mai ales la Vintilă acasă), lucrurile se complică: Manolache și Victor încearcă să-l corupă pe Adam, promițîndu-i o locuință excepțională, de care ar dispune ei înșiși cu depline puteri.

Nu mai vorbim de faptul că demascarea grupului de delicvenți se petrece în afara acțiunii piesei. Vucea și Dumitrache, care întreprind ancheta, nu apar pe scenă și, ca atare, conflictul propriu-zis al comediei este eludat. Se știe, doar, că funcționarii necinstiți intră în conflict, fie cu oamenii muncii care solicită locuințe fie cu organele de conducere și de control. Aurel Baranga a preferat un element oarecum neutru față de problema în cauză. Și, spre a-l investi cu virtuți excepționale, l-a supranumit „corector de erori umane", cînd, de fapt, este un simplu corector de greșeli tipografice.

Să fim înțeleși: nu avem nimic împotriva faptului că Adam Vintilă este corector tipografic. Esențialul ni se pare altceva: Adam Vintilă nu îndreaptă, ci comite erori umane, răspunzînd excrocheriei prin excrocherii, amestecîndu-se decisiv unde, în pofida declarațiilor sale verbale, nu-l împing decît interese cu totul străine de fondul problemei dezbătute. Există, firește, multe femei neînțelese de către soții lor (chiar dacă nu fac excrocherii la „spațiul locativ"), există și „binevoitori" de genul lui Adam Vintilă, dornici să profite de aceste greșeli matrimoniale, dar problemele se cer dezbătute la nivelul și în spiritul cerințelor artei realist-socialiste. Altfel, totul se transformă într-un pretext de a plasa cîteva replici spirituale, de care spectatorul rîde, eventual, dar care nu introduc într-o problematică artistică adevărată. Și, după cîte reiese din cele spuse pînă acum, piesa Adam și Eva *ca și* Proștii sub clar de lună, *se situează undeva în afara problemelor majore ale vieții noastre noi.*

Nu punem la îndoială priceperea și experiența artistică a lui Aurel Baranga, ci modul cum a înțeles să trateze problemele creației dramatice în ultima piesă. Cîteva replici cu haz, anumite referiri juste la contemporaneitatea socialistă, absolut necesare într-o comedie actuală, nu înseamnă însă nici artă adevărată și nici o operă cu mesaj ideologic limpede și înaintat. Opera dramatică realist-socialistă pretinde mai mult: tratarea veridică, la o înaltă ținută artistică, a unor probleme de viață adevărate, așa cum așteaptă și spectatorii din partea unor dramaturgi talentați și cu experiență de creație.

Ion Lungu

COLEGII NOȘTRI

Proza lui Dumitru Radu Popescu și valorile ei plastice

În rîndurile de față nu am intenția de a face enunțuri critice, aprecieri sau comparații, ci aș dori doar să consemnez efectul asupra mea al prozei lui D. R. Popescu și anume puterea deosebită a scrierilor lui de a trezi imagini plastice.

Interdependența dintre arte a fost subiectul multor analize și cazul de față se încadrează în bună măsură acestui subiect. Deși cred că plastica, dintre toate artele, are cele mai puține contingențe cu proza și mai multe cu poezia și muzica, socotesc că printre calitățile prozei de bună calitate este și puterea ei de a trezi imagini plastice.

Desigur, o lucrare de proză, fie ea schiță, nuvelă sau roman, nu pe toată întinderea ei va putea naște imagini plastice, însă în unele momente culminante ale fabulației sau datorită măiestriei descrierii, lucrarea este marcată de momente pe baza cărora de obicei se naște ilustrația (în cazul cînd este concepută ca reprezentare grafică a unui moment și nu ilustrație de sinteză).

În legătură cu forța lucrării literare de a sugera reprezentare grafică se ridică problema frecvenței imaginii desenabile. Cu cît această frecvență este mai mare, cu cît stilul și forța autorului sînt capabile de a declanșa imaginea plastică în vederea concretizării ei în desen, cu atît proza respectivă va deveni mai proprie să servească drept bază scenariului de film (desigur, pe lîngă calitățile literare și cinematografice).

Cred că asociațiile dintre calitatea, stilul și forța imaginației transformabile în reprezentare grafică va determina și o serie de unghiuri din care va putea fi prinsă în cadru imaginea, pentru xprimarea cît mai adecvată, mai completă și mai fidelă a mesajului respectiv.

Aceste gînduri mi-au fost sugerate de lectura ultimului volum al lui D. R. Popescu, și în special de nuvelele: „Căruța cu mere", „Moroiul", „Pădurea" și „Ploaia albă". Mă voi opri mai mult asupra „Căruței cu mere", deoarece mi s-a părut a prezenta deosebit interes din mai multe puncte de vedere, socotind prin însumarea lor că ar putea deveni scenariu pentru film.

Pentru mine calitatea acestei nuvele a fost relevată, pe lîngă însușirile literare, de numeroasele imagini plastice pe care mi le-a trezit. Proza lui D. R. Popescu are în general o marcată notă imagistică, lesne de convertit în cadre de film.

Mi se pare a fi o idee deosebit de valoroasă parcurgerea de către un circ cu patru oameni, într-o căruță cu coviltir ,a unor sate, aflate în ajunul împărțirii pămîntului, fiecare sat fiind ca un butoi de pulbere ce așteaptă scînteia. Prezentarea acestor sate, unul cu oameni prudenți sau fricoși, altul cu oameni îndrăzneți și puternici, dar fiecare cu profunde contradicții de clasă, paralel cu formarea caracterelor celor doi tineri „artiști" de circ Petre și Savel, alternează scenelor de încordat dramatism social cu vioiciunea comică, cu aspectele satirice și uneori grotești ale reprezentațiilor circului, cu lirismul primului contact al lui Savel cu dragostea și începuturile înțelegerii luptelor sociale și aspirațiile lor către o artă mare și adevărată ar putea da naștere unui scenariu izbutit.

Cele expuse aici au fost sugerate de felul alert, foarte cinematografic, aș putea spune, în care este scrisă nuvela, cu capitole scurte și dense, cu dialogul caracterizant.

Pe lîngă motivele de ordin plastic despre care am vorbit, aș vrea să adaug și faptul că personajele cu care facem cunoștință în amintitele nuvele sînt foarte bine conturate, firești, vii, colorate, complexe. Transformate în personajele unui scenariu de film ar putea deveni obiectul unor remarcabile creații actoricești. Mă refer în mod special la Petre, Savel, Dorina, Mezat din „Căruța cu mere", la Kurt, Toni și Ristea din „Moroiul", la Păunică și Zorina din „Ploaia albă".

Victor Cupșa

PEISAJ CU „CASA SCÎNTEII" — Fotografia ION MICLE

ANCHETA NOASTRĂ

TREI SCRIITORI DIN OCCIDENT DESPRE LITERATURĂ ŞI LUMEA CONTEMPORANĂ

Adresîndu-ne unor scriitori reprezentativi din „generația de mijloc" a Occidentului, am avut în vedere interesul opiniilor lor în cîteva probleme la ordinea zilei, privind atît literatura cît și alte aspecte, de ordin mai larg, ale lumii contemporane. Spațiul pe care-l poate acorda o scrisoare și-a impus, desigur, limitele sale asupra răspunsurilor, pe lîngă limite ținînd, poate, de altfel de pricini. (Ne gîndim, mai ales, la țara din care ne-a scris H.-François Rey...). Cititorul va desprinde însă, cu siguranță, cîteva date interesante privind modul în care ideile înaintate ale veacului nostru își croiesc, în prezent, un drum tot mai larg, influențînd conștiința scriitorilor lumii.

Numeroși scriitori occidentali care-și caută un drum propriu în creația lor descoperă adesea, în clasa muncitoare, un minunat suport moral, un teren fertil pentru opera lor. Din acest unghi, căutările lor ne apar ca extrem de interesante. Aceasta a fost ideea de la care s-a pornit în realizarea acestei anchete.

Chestionarul nostru a cuprins cîteva probleme, între care:

1. Cum apreciați fenomenul literar contemporan al țării dv.? Care sînt perspectivele romanului, de exemplu?

2. Cum vedeți — sub raportul actualei conjuncturi istorice, sau al experiențelor personale — relația între literatură și viață?

3. Ce gîndiți despre secolul nostru, care credeți că sînt trăsăturile sale caracteristice?

4. Doriți să transmiteți vreun mesaj cititorilor noștri?

Publicăm mai jos răspunsurile scriitoarelor Simone Jacquemard, Colette Audry (Franța) și al romancierului Henri-François Rey (Spania).

Colette Audry

Colette Audry aparține generației de scriitori francezi care s-au afirmat după cel de-al doilea război mondial. Piesa sa „Soledad" obține, în 1956, Marele Premiu al Academiei Franceze. Ultimul său roman, „Derièrre la baignoire", apărut în 1962, e consacrat experienței de viață a unei femei, aspirației ei spre dragoste și fericire — aspirație care se lovește de orizontul strimt, limitat, al femeii din lumea capitalistă. Un asemenea roman a scandalizat, bineînțeles, critica burgheză și mai ales așa-zisa „mișcare feministă" din Occident, care nu poate ierta scriitoarei atitudinea sa îndrăzneață.

1. Cred că noul roman al Franței contemporane (și acest lucru e valabil și pentru teatru, pictură sau sculptură) reprezintă o sumă de experiențe care pot trezi interesul. În încercările și experiențele literaturii franceze de azi, eu văd, pe de o parte, acea „angoisse", acea disperare proprie unei lumi în descompunere, iar pe de altă parte — curaj și speranță; fenomene caracteristice pentru existența a două culturi.

2. Literatura, arta, trebuie să țină pasul cu dezvoltarea istorică a lumii. Acesta e sensul legăturii cu viața. Ar fi de neconceput ca lumea să rămînă la imaginea pe care o avea arta — acum 150 de ani — despre ea... Lumea secolului XX este alta, și cauzele care au dus la răsturnarea totală a vechilor noastre idei despre societate sînt, în primul rînd, răspîndirea ideologiei marxiste, prezența Uniunii Sovietice și a democrațiilor populare. O altă cauză care și-a pus amprenta pe epoca noastră este descoperirea energiei atomice, care poate contribui în mare măsură la progresul umanității. Într-o astfel de epocă, e de dorit ca și artele să fie la înălțimea acestor mari transformări.

3. N-aș fi vrut să mă nasc în alt secol. Aș fi dorit doar să fiu ceva mai tînără, pentru a putea urmări evoluția viitoare a omenirii... Deosebit de interesantă, printre altele, mi se pare poziția femeii în secolul nostru. A sosit vremea cînd femeile sînt chemate să dea o contribuție mai intensă la mersul înainte al societății, să facă totul pentru umanizarea acestei lumi. Desigur, aceasta este o sarcină dificilă, și în unele cazuri revoluționară. Omul trebuie ferit de consecințele nefaste ale automatizării capitaliste, trebuie luptat împotriva publicității nocive, trebuie denunțat mitul falselor valori, trebuie făcut totul pentru dezarmare. Coexistența pașnică — fiind singura posibilitate pentru omenire de a supraviețui — este o necesitate. Un război atomic n-ar distruge, poate, toată omenirea, dar este greu de precizat ce s-ar alege din ea. Dacă sîntem pentru progres social, să facem în așa fel încît să evităm războiul... Lupta împotriva colonialismului îmi apare, din aceste puncte de vedere, ca un fapt extrem de pozitiv...

4. Adresez cititorilor romîni un salut cordial. Nu cunosc Romînia, dar sper din toată inima că o voi vedea într-o zi.

Henri-François Rey

Apărător al Republicii Spaniole în 1936 — cînd avea 17 ani — apoi maquisard. Autor al unor romane care au stîrnit, prin problematica lor, vii comentarii în presa occidentală. A făcut și jurnalistică, și cinema (peste 30 de scenarii), fiind colaborator apropiat al lui Abel Gance, Yves Ciampi și Bardem. Ultima sa carte, „Les pianos mécaniques", este un roman al descompunerii burgheziei occidentale, conservatoare, refractară oricărui progres, măcinată de-un spleen fără leac. Din cauza cenzurii franchiste, H.-F. Rey, ca mulți alți scriitori spanioli, este nevoit să-și publice operele în străinătate. În prezent, scriitorul locuiește în Spania, într-un mic port de pescari din preajma Geronei, de unde ne-a trimis răspunsul său.

1. Perspectivele romanului contemporan? Romanul va exista întotdeauna, fie că va fi „modern" sau „clasic". El este unica oglindă permanentă a omului.

2. Ca scriitor, nu pot zugrăvi în cărțile mele decît ceea ce am trăit și am încercat, deci experiența mea de viață... Scriind, de pildă, „Les pianos mécaniques", am vrut să demonstrez public existența acelei „angoisse" a lumii occidentale de azi, și mai ales existența așa-numitului „vid spaniol". Acest vid este alfa și omega în lumea noastră hamletiană.

3. Secolul XX? Mi-ar place să-l privesc în cronicar, în istoric... De altfel, viitoarea mea carte va fi o carte autobiografică, mărturie a generației celor de 40 de ani.

4. Transmit cititorilor romîni această urare: succes, mult succes în edificarea lumii pe care o făuresc.

Anchetă realizată de
G. Cuibuș

Simone Jacquemard

La 30 de ani, Simone Jacquemard e autoarea a opt romane (pe lîngă tot atîtea cărți de cercetare științifică, scriitoarea fiind specialistă în ornitologie). Tema centrală a cărților sale este cea a raportului individului cu lumea înconjurătoare. Simone Jacquemard refuză să admită claustrarea, spleen-ul și însingurarea „existențialistă", ca precepte ale unui „mod de viață". Vom regăsi aceste idei și în răspunsul pe care ni l-a trimis.

1. După părerea mea, literatura franceză cunoaște, în prezent, o seamă de evoluții... Viitorul acestei literaturi? E știut că totul se transformă fără încetare, potrivit legilor vieții...

2. Răspunsul la această întrebare e conținut în ultima mea carte — „Paznicul de noapte": un ins însingurat, pus în contact cu lumea exterioară, cu viața, se regăsește pe sine, în toată plenitudinea existenței. Lumea cea vie îi este absolut necesară oricui.

3. Secolul nostru va însemna, cred, triumful rațiunii, al înțelegerii și colaborării. Numai nebunii pot refuza mîna caldă a prieteniei.

4. Romînia e o țară care mă interesează. Mi-ar face plăcere o călătorie în Romînia, pentru a lua contact cu cultura dv., pe care doresc foarte mult s-o cunosc. (La noi, în Franța, avem la îndemînă prea puțină literatură romînă; sper că în viitor situația se va schimba). Vreau să văd București, Dunărea, orașele și monumentele de istorie. Aș vrea să cercetez și monumentele de natură, despre care am auzit că sînt înconjurate de o grijă deosebită. Mă gîndesc la rezervațiile de animale sălbatice, rare, care-mi trezesc interesul de specialist...

Profiluri tinere în literatura sovietică

CREAȚIE ȘI MESAJ

Recenta Consfătuire a tinerilor scriitori sovietici a adus în discuție numele multor autori noi de poezii și nuvele, de poeme și romane, de comedii și drame. Și mulți dintre acești scriitori — deocamdată fără „biografie literară", sau mai bine zis a căror biografie literară se reduce la o singură operă — făgăduiesc o afirmare de lungă durată pe tărîmul literelor.

Critica literară sovietică a găsit cuvinte de caldă prețuire pentru operele de debut ale prozatorilor Vasili Rosliakov, Tatiana Esenina, Dora Pavlova, Boris Balter, pe care le-a considerat creații de reală valoare.

Cine sînt acești noi scriitori? Ce trăsături deosebesc creațiile lor? Ce aduc ei în peisajul literaturii sovietice actuale?

Tatiana Esenina a debutat în paginile revistei **„Novîi Mir"** cu o lucrare originală, plină de personalitate: **„Jenia, minunea secolului XX"**, un roman fantastico-umoristic. Drept erou central ne este prezentat „omul chimic", „omul sintetic" denumit Evgheni Alexandrovici Smirnov, sau mai pe scurt Jenia, proiectat de mintea îndrăzneață a unui pasionat de cercetări biologice. Pentru autorul lui, ca și pentru o serie de alți oameni pe care începe să-i preocupe problema „omului chimic", Jenia nu este doar o experiență neobișnuită, temerară. Ei ar dori să-l înzestreze pe Jenia cu toate calitățile omului zilei de mîine, ale omului comunist, pe care și-l închipuie ca „o personalitate minunată, cu o individualitate bine reliefată". Autoarea nu poartă dezbaterea doar în planul abstractului și al construcțiilor de ordin pur fantastic. Pornind de la o idee fantastică, a știut să situeze în chip firesc acțiunea romanului său în planul realităților din zilele noastre. Planul fantastic se întretaie continuu cu cel real, autoarea încercînd apropieri îndrăznețe între ele, mergînd pînă la identificări pe alocuri.

Jocul celor două planuri — real și fantastic, — întretăierea, suprapunerea, pe alocuri confundarea lor — se sprijină pe existența unui omonim al „omului chimic", al unui Evgheni Alexandrovici Smirnov cu totul pămîntean și pe de-a-ntregul real, iar pe de altă parte, confuzia, înlesnită de nume, se poate desăvîrși datorită faptului că Jenia cel real este omul unei morale și al unei psihologii ce poartă în sine multe din virtuțile ce trebuie să-l distingă pe „omul ideal", pe Jenea cel chimic. Drept și cinstit, integru și exigent cu sine și cu alții, curajos și hotărît, iubind mai presus de orice adevărul, luptînd pentru el, Jenia cel real va putea fi luat de unii drept „omul sintetic", „minunea secolului XX".

„Unul dintre noi" este titlul nuvelei cu care s-a afirmat pentru prima oară ca prozator Vasili Rosliakov. Tînărul scriitor abordează o temă foarte dezbătută în literatura sovietică, și anume tema Marelui Război de Apărare a Patriei.

În ce privește modul independent, original, în care tînărul nuvelist tratează această temă, unii critici l-au circumscris îndeosebi la faptul că, spre deosebire de un Baklanov sau un Bondarev, el prezintă „biografia antebelică a eroilor săi".

Desigur că această incursiune în anii pașnici — cu scopul de a arăta formarea tinerilor eroi, educația pe care au primit-o, idealurile care le-au luminat viața, începuturile — contribuie la conturarea mai pregnantă, mai convingătoare, a personalității lor, și la explicarea eroismului lor. Dar poate că mai mult decît această „completare" a tabloului războiului cu imaginea vieții pașnice este de luat în considerare faptul că Vasili Rosliakov pune în nuvela lui, cu vigoare, problema răspunderii generațiilor tinere în fața țării și a poporului lor, problema confruntării omului cu istoria, a locului său în viltoarea evenimentelor.

Preocupările, năzuințele, mentalitatea studenților Kolia Terentiev, Vitea, Leva Drozd și ale altor colegi ai lor sînt conturate pregnant în cuvintele unuia dintre ei: „Un om sovietic n-are dreptul să fie un ignorant, un prost, și în genere un om rău". N-are dreptul acesta pentru că „în fața lui stau tot timpul Lenin și Revoluția". Aceste cuvinte definesc perfect climatul moral caracteristic eroilor lui Rosliakov.

Registrul nuvelei este multiplu, de aci varietatea de intonație. Puternic liric în adresările directe către prietenii anilor de tinerețe, Rosliakov este, dimpotrivă, subliniat imparțial și sobru cînd este vorba să redea fresca epocii, să contureze personajele. El zugrăvește oamenii, reacțiile lor, gesturile lor cu parcimonie, se mulțumește cu descrieri exterioare, evitînd propriul comentar psihologic sau autodezvăluirea personajului prin monologuri interioare. În schimb, descrierea oamenilor este atît de concretă, de pregnantă — și indică, deși în mod indirect, atît de limpede starea sufletească ce o trăiește personajul — încît elimină necesitatea analizei psihologice făcute de autor. O pildă, între altele, ne oferă scena în care colonelul regimentului este pe punctul de a refuza lui Kolea Terentiev permisia dorită, pentru că ținuta militară a acestuia lasă de dorit: buzunarul de la cămașă este umflat, fără nasture. (Acolo Kolea își ține agenda). După ce răsfoiește această agendă — adevărată oglindă a sufletului lui Kolea, în care acesta își însemnase gînduri, impresii, încercări de versuri — colonelul, cu un gest neașteptat, coase nasturele lipsă și, trecînd peste regulamentul ținutei, pune la loc carnetul în buzunarul studentului.

Într-o lume oarecum înrudită cu cea zugrăvită de nuvela **„Unul dintre noi"** ne introduce și romanul lui Boris Balter, **„La revedere, băieți"**. Și acest prozator pune, în prima sa operă, problema răspunderii tînărului față de lumea în care trăiește. Eroii lui Balter au cam aceeași vîrstă cu a eroilor lui Rosliakov — șaptesprezece-optsprezece ani — și trăiesc în aceeași epocă: ajunul Marelui Război pentru Apărarea Patriei.

Drumuri care se întretaie, biografii care evoluează concomitent, tineri pe care îi așteaptă aceeași mare încercare: războiul. Și poate că acolo, pe front, eroii lui Rosliakov și ai lui Balter s-au întîlnit.

Deși istoria ce se desfășoară în paginile romanului lui Boris Balter se situează în anii din ajunul războiului, ea are, ca și în cărțile confraților săi, o rezonanță profund contemporană. Mesajul vieții însuflețite de un ideal înalt, cetățenesc — al vieții conștiente, în ciuda anilor tineri — străbate cartea de la o filă la alta.

Prozatorul stăpînește iscusința construirii închegate a acțiunii, cu nerv, cu gradație și intensitate dramatică. Și totodată, Boris Balter este un temperament liric. Eroul său Vladimir, din unghiul căruia se face relatarea întregii narațiuni, cunoaște participarea sinceră, emoția profundă, afirmarea spontană și deschisă a eu-lui solicitat de amintirile anilor îndepărtați ale primei iubiri, ale tuturor bucuriilor și momentelor de neuitat ale adolescenței. Și ori de cîte ori această coardă a temperamentului lui este atinsă, ea vibrează puternic, cu nostalgie și o rezonanță dureroasă. Chemarea primei iubiri, de adolescență, pierdută pentru totdeauna, dar nu stinsă din inima lui Vladimir, revine ca un leit-motiv în roman, refren melancolic, aidoma cehovianului „Unde ești tu, Missins?".

Deși debutant în literatură, Boris Balter nu este la prima tinerețe. El are vîrsta pe care ar avea-o astăzi eroii săi, și a trecut prin încercările prin care au trecut și ei în viață. Și credem că romanul **„La revedere, băieți!"** s-a născut din dorința scriitorului de a face cunoscută și altora experiența generației sale, de a transmite ștafeta ei tineretului de astăzi.

Un debut este întotdeauna o primă carte de vizită, pe care activitatea ulterioară o poate întări sau, dimpotrivă, scoate din circulație.

Calitățile remarcate în creația acestor scriitori sovietici ne îndeamnă să credem că evoluția lor viitoare le va adăuga noi titluri biografiei literare și va afirma, cu mai multă pregnanță și prestanță, trăsăturile cele mai interesante ale talentului lor.

Tatiana Nicolescu

ORIZONT

„Perspectivele literaturii secolului al XX-lea"

Ștefan Zolkiewski — autorul cărții cu titlul de mai sus — este unul dintre cei mai valoroși și mai fecunzi critici și istorici literari ai Poloniei de azi. Volumul pe care dorim să-l prezentăm cititorilor cuprinde studiile și eseurile publicate de autor într-o perioadă de aproximativ cinci ani, dedicate orientării culturii și în special a literaturii poloneze contemporane pe direcțiile realismului socialist.

Zolkiewski militează pentru o literatură puternic ancorată în contemporaneitatea socialistă; el polemizează cu sociologii americani, cu diferiți revizioniști sau estetizanți de ultimă oră, analizînd totodată, pe baza unui bogat material faptic, direcțiile de dezvoltare a culturii contemporane, ca necesitate obiectivă.

Astfel, în studiul Cultura maselor *și cultura contemporană, Zolkiewski își îndreaptă atacurile împotriva acelor sociologi din S. U. A. care, observînd degenerarea așa-zisei „mass-culture" de tip american și legînd acest proces de nivelul de industrializare, extind observațiile lor și asupra unor țări socialiste, în primul rînd asupra Uniunii Sovietice. Zolkiewski dezvăluie întreaga falsitate a acestei generalizări, arătînd că sociologii americani exagerează, în mod unilateral, factorul industrializării, trecînd sub tăcere factorii esențiali legați de orînduirea socială.*

Factorul esențial care determină descompunerea culturii contemporane în țările capitaliste, standardizarea treptată, este caracterul ei de marfă — care trebuie să aducă profit fabricantului și să-i asigure acestuia dominația.

Altfel stau lucrurile în socialism, unde cultura, ca bun al maselor, nu este numai rezultatul industrializării, ci în primul rînd un obiectiv al revoluției sociale. Caracterul propagandistic al culturii în socialism este diametral opus celui din țările capitaliste. Cultura socialistă învață masele largi să conducă, ea nu ajută un grup restrîns să-și mențină dominația.

Autorul arată însă că aceste garanții, care acționează numai în socialism, nu feresc în mod automat cultura de anumite producții lipsite de autenticitate, de valoare.

Lupta pentru eliminarea de pe piață a acestor „producții" nu e ușoară, întrucît — arată Zolkiewski — unele din ele păstrează anumite aparențe de „nivel". În aceste condiții, continuă criticul, nu este suficient etalonul „valorii directe" a operei, ci trebuie avute în vedere și alte criterii, în primul rînd rezultatele funcției ei sociale. Trebuie eliminate așadar pseudo-valorile — care nu educă omul la nivelul timpurilor în care trăiește, nu pot răspunde problemelor reale ale vremii, nu ajută la rezolvarea lor.

Pseudo-valorile pătrunse de spiritul mic-burghez, se manifestă încă în diferite domenii ale artei (în primul rînd în unele programe de estradă, în comedii muzicale și operete) și necesită o mai mare atenție pentru că ele se strecoară în viața culturală sub masca accesibilității, chipurile pentru a satisface „necesitatea de destindere" a publicului.

Unii au iluzia că aceasta este o „școală" pentru consumatorul de cultură neformat; în realitate, o asemenea „școală", în loc să dezvolte exigențe culturale superioare, frînează dezvoltarea cititorului, îl limitează.

„Cultura noastră — arată Zolkiewski — trebuie să fie, pe de o parte, la nivelul actual al societății, iar pe de altă parte — la nivelul cerințelor construcției socialiste; cerințe care depășesc cu mult nivelul economic și ideologic al anumitor membri ai societății".

O altă problemă care-l preocupă pe Zolkiewski este cea a „modelului culturii socialiste". În cadrul ei, criticul polemizează ascuțit cu cei care, pretinzînd că realismul-socialist „nu definește esența literaturii contemporane", propun noțiunea de „literatură socialistă" (care, chipurile, ar fi mai cuprinzătoare, încluzînd toate operele ce militează pentru socialism, indiferent de caracteristicile lor artistice; și care ar facilita o „mai elastică" politică în domeniul culturii"). Zolkiewski respinge o asemenea noțiune ambiguă. El arată că admițînd o noțiune care neglijează criteriile artistice ale operelor, s-ar strecura în cultură lucrări cu un conținut trivializant; și renunțînd, pe de altă parte, la criteriul ideologic, ar trebui considerat ca folositor socialismului tot ce nu-i dăunează în mod flagrant! Evident, Zolkiewski nu poate admite o asemenea alternativă, pentru că el nu pornește de la rezultatul final al procesului de creație (deși acest lucru nu este spus de autor) ci de la faza de formare a concepției artistului însuși asupra vieții și societății. Toate acestea îl determină pe autor să militeze pentru o artă realist-socialistă, bine fundamentată din punct de vedere istoric. Zolkiewski include în noțiunea de „realism-socialist" un întreg „complex de fenomene ideologice și artistice existente în numeroase țări într-o perioadă de cel puțin o jumătate de secol", cum ar fi creațiile lui Gorki, Șolohov, Maiakovski, Kruczkowski, Brecht, Aragon.

Înțelegînd realismul socialist ca pe o metodă de creație care stimulează originalitatea, Zolkiewski cere literaturii să reflecte problemele vitale ale epocii noastre. Drept exemplu e dat romanul Săptămîna Mare *al lui Aragon. Scriitorii realismului socialist — subliniază criticul — pot și trebuie să abordeze toate problemele moral-filozofice care-l frămîntă pe omul contemporan, chiar și pe cele abordate de „literatura disperării" din Occident. (Firește, de pe poziții marxiste, polemizînd cu moralitatea abstractă, aistorică, a unui Camus ori Becket!).*

Aragon — arată Zolkiewski — folosește, în Săptămîna Mare, *procedeul așa-numitei „dezagregări a personajului", cum a făcut-o și Proust, dar fără să-l imite și poetica acestuia; această „dezagregare" de tip proustian, turnată într-o inedită unitate stilistică, a descătușat noi posibilități de dezvoltare a realismului socialist, a îmbogățit forța mesajului ideologic al operei, fără să-i deformeze conținutul.*

Zolkiewski conclude că nu trebuie apreciat folosul pe care o operă literară îl aduce socialismului după „declarațiile publicistice" cuprinse în ea, ci după „saturarea reală a substructurii ei filozofice cu elemente ale dialecticii marxiste", după modul în care sînt „reflectate lumea și omul". Aceasta — reliefează criticul — este o problemă care trebuie să stea în permanență în fața creatorilor, pentru că ea condiționează unitatea de stil a culturii noastre contemporane, cu alte cuvinte modelul ei. Autorul, vorbind despre stilul culturii, nu are în vedere mijloacele lingvistice de exprimare, care pot fi extrem de variate, ci „legătura indestructibilă între valorile unei culturi, expresie fidelă a atitudinii omului față de realitate, atitudinea conștientă și inconștientă, individuală și de clasă, psihologică și socială", ceea ce se reflectă în cele mai diverse domenii, în limbaj, în obiceiuri, în gusturile estetice, ba chiar și în modă. Un asemenea stil, Zolkiewski îl consideră drept o valoare deosebită a oricărei culturi.

O analiză mai apropiată a culturii secolului al XX-lea ne dovedește — spune Zolkiewski — că sîntem martorii unui proces de cristalizare stilistică, „proces care se desfășoară în două direcții: una reprezintă caracterul activ al culturii proletariatului și al mișcării muncitorești, a doua — tendințele burgheziei".

În totalitatea ei, cartea lui Zolkiewski reprezintă o realizare deosebită a esteticii marxiste, de un apreciabil folos pentru o înțelegere a „perspectivelor literaturii secolului al XX-lea".

Ioan Petrică

La 17 mai s-au împlinit 90 de ani de la nașterea lui Henri Barbuse, autorul „Focului", personalitate covîrșitoare a literaturii din secolul nostru. Mesajul lui Barbusse este mesajul celor mai nobile idealuri umane, pentru instaurarea lumii noi a socialismului și a păcii pe întreaga planetă. Omagiem memoria scriitorului-luptător, al cărui mesaj va rămîne veșnic viu în inimile noastre. (HENRI BARBUSSE — Sculptură de VAL. CHENDEA).

COMITETUL DE REDACȚIE:

Eugen BARBU (redactor șef), **I. D. BĂLAN** (redactor șef-adjunct), **Marin BUCUR, Gica IUȚEȘ, Alexandru OPREA** (redactor șef-adjunct), **Dumitru SOLOMON, Niculae STOIAN, Petru VINTILĂ** și **Romulus ZAHARIA** (secretar general de redacție).

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54; 11.38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99; Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an; Tiparul: Combinatul poligrafic „Casa Scînteii".

Biblioteca
Bibliotecii Raionale
Odorheiu

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr. 12 (123) — 8 IUNIE 1963 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | Apare simbăta, de două ori pe lună — 12 PAGINI — 1,50 lei

EUGEN BARBU

FAPTE ȘI CĂRȚI

Mi se pare că în materie literară, principala bătălie care se desfășoară la ora actuală în lume are loc între așa-numitele „cărți crepusculare" și „cărțile de afirmație" (catalogările nu ne aparțin). Este vorba desigur despre două ideologii, și, pentru noi, cei din lagărul socialismului, este limpede de mult de partea cui stă adevărul.

Vreau să fac o scrutare a drumului scriitorilor generației noastre, *generația lui 23 August*, cum ne place s-o numim, care moștenise o operă vastă și temeinic alcătuită, consolidată de nume redutabile care vor dăinui peste ani. Că au existat și mediocrități, lucrul este fatal într-o mișcare culturală, și mă grăbesc să afirm că nu sînt pentru exclusivitatea capodoperelor, socotind că și cartea mijlocie își are rolul său important în pregătirea marelui public, gustul bun nenăscîndu-se spontaneu.

Există, într-o anumită tradiție a culturii noastre din trecut, un pericol al miturilor obscure, reluate în timpurile moderne și de scriitori foarte buni, tentați de ceea ce părea mai cețos și mistic, bănuindu-se, după o modă a vremii, că e profund, mai ales lucrul legat de moarte, de inexistență, ignorîndu-se caracterul profund optimist al poporului nostru, rezistența sa la toate greutățile istorice și sociale. Nu cunosc, o afirm cu toată seriozitatea, o ironie mai mușcătoare, un spirit epigramatic mai afurisit, ca limba țăranului. Familiaritatea lui sceptică cu cerul, hazul homeric în anecdotă, vorbesc destul despre sănătatea sufletească a romînului, și a încerca să mai insist pe tema aceasta e inutil.

Literatura „transcendenței" și chiar a căutării unui ipotetic „spațiu mioritic" n-au găsit acel răsunet scontat la intelectuali, necum la omul obișnuit, de bun simț. A filozofa pe gheață, a bîjbîi într-un teritoriu inform, a improviza pe teme ortodoxe, iată ocupații care au adus parodieri scînteietoare, ceea ce dovedea netrăinicie în idei, șubrezenie totală în gîndire. Ignorînd însă aceste încercări de evadare într-un extraneu legendar trebuie să mărturisesc că exista un pericol al idilismului, o literatură usoară în sensul unei inconsistențe a abordării temelor fundamentale. Dacă în poezia lui Arghezi aveam spectaculoasa și profunda tragedie a căutării certitudinii, dacă aveam sumbrele stanțe ale lui Bacovia, demascînd tristețea incurabilă a poetului, silit să trăiască într-o lume alcătuită strîmt — într-o anume proză, asistam la asaltul total și mortal al unui erotism de mîna a doua.

Nu neg prezența unor romancieri excepționali, cum ar fi Mihail Sadoveanu, G. Călinescu, Rebreanu, Matei Caragiale, Camil Petrescu, H. P. Bengescu și, nu se știe de ce, uitatul, Gib Mihăescu (în a căror operă mai găsim unele mici trîmbițări date gratuității), dar tabloul general al producțiilor epice dintre cele două războaie mi se pare pe alocuri dezolant. Lipsa unei orientări precise, a unei filozofii științifice în stare să dea scriitorului adevăratele dimensiuni ale vieții sociale căreia îi era înfeudat, ducea în mod fatal la o îngustare a cadrului descris, la eșecuri ce se puteau presupune. Iată de ce apariția unor *cărți crepusculare* în literatura noastră (puține ca număr) nu constituia o surpriză, după cum apariția unor romane care să descrie momentele de răscruce din istoria noastră (cum ar fi momentul 1907) nu era imprevizibilă.

Ca unul ce mă hrănisem cu această literatură căreia îi datorez destul, trebuie să spun că, în momentul revoluției, priveam deconcertat înainte, în căutarea unui drum propriu. Încă din anii războiului, simțeam că a continua literatura zarzărilor înfloriți și a chiselei cu dulceață nu mai era posibil. Veneam dintr-un mediu, e drept pitoresc, și simțeam nevoia unei mărturii zguduitoare, peste ușor lacrimogena epopee a mahalalei, produsă de George Mihail Zamfirescu.

Era în timpul cînd sumbrii corbi ai deznădejdii, presimțind încotro se îndrepta gustul sănătos al maselor, vorbeau despre o *criză a culturii*, despre *prăpastia în care cădea gîndirea omenească*, prin faptul că la orizont se ivea adevăratul umanism. Un snob englezit care-și spăla cămășile la Londra se aruncase sub un ascensor, nemaiputînd accepta ideea că în literatură vor pătrunde cei desculți și înfometați. Mercenarii muzelor porniseră pe mări străine, descriind corăliile și epavele aduse de valuri la buza Tanganicăi, loc geografic, cunoscut cu aproximație la o verificare sinceră. Spaima de argați, de lucrători și de revoluționari în literatură, producea isterii simulate în saloanele literare, și conițe trecute vorbeau despre o emigrare imediată, din pricina *atmosferei sufocante*.

Trebuie spus că înțelegerea deplină a fenomenului social la zi crea unora complexe de inferioritate. Undeva, în stradă, masele muncitoare luptau pentru alungarea burgheziei. Partidul comuniștilor plătea și în timp de pace, un substanțial tribut de sînge pentru a putea să elibereze masele de opresiunea seculară. La sate se făcu exproprierea, și pămîntul, după o frumoasă expresie a unui coleg, „era măsurat cu hamul". Acolo, în cătune obscure, se întîmpla un lucru tulburător, un lucru demn de pana zeilor, și în mici colocvii tot se mai pritoceau avantajele existențialiste, tentația trecerii în neant și alte fleacuri puse pe rimă.

Drumul implacabil al revoluției răsuna cu pași de fier în oraș, și dincolo de geamurile cafenelelor dormitau ochii obosiți ai aezilor ce refuzau dreptul la naștere a omului obișnuit, a omului de jos care voia să facă el istoria. Prezența mulțimilor ce revendicau, asaltau și cucereau puterea politică în literatură părea de neconceput. Cum să descrii o masă de femei și bărbați porniți într-un elan nestăvilit să înfrunte gloanțele lui Rădescu, cum să faci din asta proză ?, Iată întrebări fără răspuns pentru unii.

Se împlinesc, la 11 iunie, 15 ani de la Naționalizare, actul revoluționar prin care s-au restituit uzinele, mijloacele de transport, minele și întreprinderile celor cărora le aparținea din totdeauna : muncitorilor. Este un moment peste care literatura nu poate să treacă, și nu știu de ce îmi amintesc, în clipa cînd scriu rîndurile de mai sus, dimineața de iunie cînd, ieșind în stradă, am auzit sirenele fabricilor sunînd altfel parcă. Trăisem ani de zile în mijlocul *lumii mărunte* ce popula halele și trudea pentru cîțiva lei la patroni și nu puteam să nu simt bucuria nemărginită a celor din jur. Zilei strălucite de vară i se adăugau acele izbucniri de sirenă, vestind tuturor că pe poarta principală a uzinelor intra adevăratul stăpîn, că împilarea și exploatarea luaseră sfîrșit.

De cîte ori, în acești din urmă ani, vizitez fabricile nu pot să nu-mi evoc vechile și mesch inele cazărmi neaerisite, cu utilaj învechit în care trudeau muncitorii sub burghezie. Azi trec pe lîngă formidabilele clădiri ridicate în epoca noastră, pe lîngă *universitățile muncii* și mă întreb încă cu amărăciune cum a fost posibil acel trecut de mizerie și foamete, de boli și deznădejde ?

Uităm poate prea repede drumul greu al cuceririi puterii, și în literatura făcută încercăm să dăm o motivare cam idilică a revoluției, unele cărți mă intrigă prin simplismul lor, prin primitivitatea gîndirii autorilor și îmi vine să strig de aici : „Frați ai mei de condei, avem o obligație măreață, încă nu am plătit cu tot talentul nostru ceea ce datorăm partidului și clasei muncitoare !".

Celor care privesc cu deznădejde la hîrtia albă, nescrisă, în căutarea subiectelor de actualitate, defetiștilor, celor în criză de inspirație le reamintesc că o privire atentă în urmă, la anii străbătuți împreună, ani de victorii și triumf ai socialismului, le-ar readuce în cerneală fiorul și entuziasmul acelor zile cînd în munți, ciuruind stîncile, construiam drumuri, cînd, pe ruinele războiului, ridicam temeliile măreților construcții de azi, și în școli, și pretutindeni, formam o conștiință nouă. Despre această conștiință se poate scrie la nesfîrșit, fără teamă că literatura noastră va fi mai prejos de cea a înaintașilor.

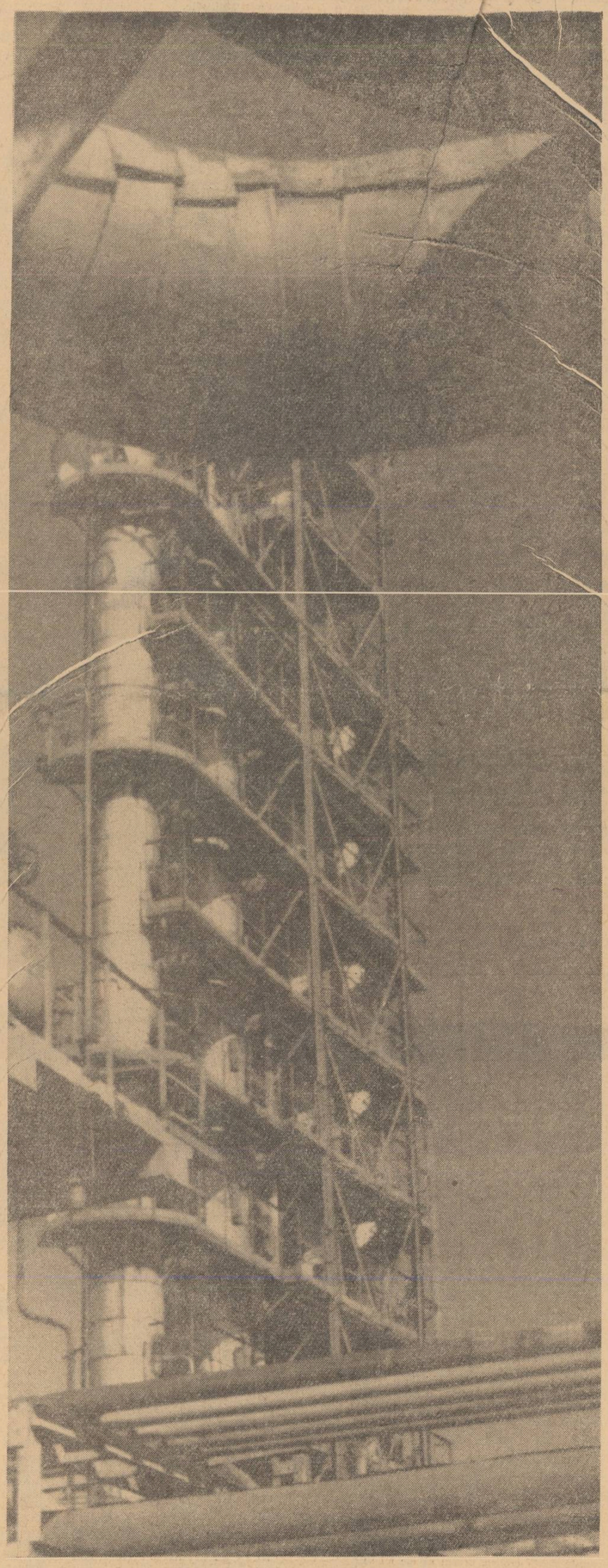

ONEȘTI — Fotografia DAN GRIGORESCU

LAUS LABORIS — pagină închinată memoriei lui I. AGÎRBICEANU ● DREPTUL LA TIMP, poem de Nichita STĂNESCU ● DISCUȚII DESPRE EROISM ● La despărțirea de NAZIM HIKMET de Eugen JEBELEANU ● PE MARGINEA MOȘTENIRII LITERARE A LUI GIB I. MIHĂESCU de Teodor VÎRGOLICI

Violeta Zamfirescu

APLECÎNDU-MĂ ÎN VARĂ

Sună frunza porumbului aplecîndu-mă-n vară.
Dorule, știi ?
Pasăre, știi ?
Las să-mi rătăcească pașii-n cîmpii
Clătinîndu-mă-n nuanțe de seară.
Sevele pămîntului
Suie prin mine, legîndu-mi tulpina de stele.
Tai din rădăcină umbrele mele.
Pură voi rămîne mereu.
Veniți, copii.
Mai știu să înalț un zmeu.
Să fluier după scatii.
Mai știu.
Anii mei sună-a tîrziu ?
Nu-mi cînta pasăre rea...

Am ce să las.

Nu mi-e teamă de nici un ceas.

PASĂRE DE TAINĂ

Genele mi-au ostenit de cînd,
Dimineți și seri cutreierînd,
Mîinile-mi tot lunecă pe fîlaut.
Orizont cu orizont te caut
Inovație, pasăre ce zbori
Nevăzută printre visători.
Te tot chem să cînți la toate casele,
Penele să le rotești, frumoasele,
Limpezind în oameni universul.
Răscoliți, ei să-și sporească mersul,
Patima vulcanică de zbor
Să irumpă-n ei, să modeleze
Pe uzini, pe drumuri, pe faleze,
Gravitatea armoniei lor.
Dragostea, — unica floare rară
Ce pălește pe la uși străine
Cînd n-o stringi avară
Lîngă tine.

László Aladár

CÎNTEC DE FLUIER ÎN AMURG

Cineva risipește un cîntec în tăcerea munților,
și cîntecul te întîmpină, apropiată seară,
pilpîie în căușul văilor pline de umbre,
lunecă-n ape și poposește în vară...
Zboară peste căsuțe, ca pasărea,
în orice auz se-nfiripă
și-ajuns în sate, de oameni se-apropie,
îngîndurîndu-i pentru o clipă...
Ca ploaia, bate darabana-n cabinele șoferilor
singurateci,
uleiul motoarelor îl apropie de florile noi,
și-n curtea uzinei, printre cărbuni lucioși
topăie-apoi...
Se destramă și moare și poate-un alt fluier
îl trimite pe drumuri, în tăcerea poenii,
împovărat de o bărbătească fericire,
cu sunete țișnite de milenii.
Degetele strînse pe fluier stîrnesc
furtuna unor melodii străvechi
— furtună albă, izbucnind în sînge —
vibrînd, nereținută, în urechi,
maturizată-n dimineți fertile,
sonoră, ca un chiot stelar,
hrănind mișcarea, întinerindu-ne
pe trepte de jar...

Așadar, seară de seară,
un cîntec scînteiază, mereu
vorbind înălțimii opace, vorbind stelelor,
despre căldura omenească a timpului meu...

În romînește de TOMA GHEORGHIU

JURNAL DE LECTURĂ

SÜTÖ ANDRAS: Karikas risipitorul

MIRCEA RADU IACOBAN: Estudiantina

Iată doi prozatori care — deși sînt atît de diferiți ca experiență literară — pot fi interpretați critic, pornindu-se de la puncte de vedere asemănătoare, dacă nu chiar comune. Avem de-a face cu doi autori, vizibil atrași de proza scurtă, pe care îi apropie foarte mult, de altfel ca și pe alții, utilizarea stilului reportericesc — dacă mă pot exprima așa — și aplecarea spre umor, spre acel umor de factură aparte, constructivă cu o structură și o finalitate evident optimistă.

Spunînd că Sütö András este un adept al stilului reportericesc, urmăresc să subliniez că această modalitate este organic cerută de însuși conținutul de viață pe care talentatul prozator își propune să-l investigheze. Sütö András se dăruie cu fervoare celei mai apropiate realități, scriind cum se spune, o proză la zi. Senzația că întîmplările vieții zilnice își fac loc direct în povestirile sale este puternică. De aici și tonul firesc al narațiunii, ton de relatare orală, refractar subtilităților cu orice preț. Cu toate acestea, este remarcabil faptul că scriitorul, în cele mai multe cazuri, știe să organizeze, cu reală intuiție artistică, întregul material epic în jurul unei idei etico-politice bogate în sensuri. Formele de manifestare ale noului, înfruntările acestuia cu reziduriile morale ale trecutului sînt căutate în cele mai obișnuite întîmplări, evitîndu-se spectaculosul. De pildă, în povestirea **Cireșe tomnatice,** se întreprinde o eficientă vestejire a spiritului îngust, obtuz, generat de incompetența unor slujbași cu munci de răspundere din comerțul de stat, pornindu-se de la o întîmplare, cît se poate de cotidiană. Odiseea bătrînului Kalapos Karoly care, prin intermediul comerțului de întîmpinare, vrea să-și procure o pereche de pantofi, este plină de tîlc și nu se consumă în mod gratuit. Acțiunea este condusă cu un simț al gradației epice remarcabil, din momentul cînd, aflîndu-se înaintea sezonului de recoltare a grîului, i se cere tocmai acest produs, pînă în final, cînd, fiind de-acuma toamnă, i se cer cireșe... tomnatice. Partea finală e de un haz irezistibil, cînd se constată că dispozițiile caraghioase venite la cooperativă sînt semnate de însuși fiul lui Kalapos Karoly.

Cum se vede, în prozele în care Sütö András dezbate aspecte de viață imediată, umorul are funcții determinante. Și, sub acest aspect, în afară de schița **Cireșe tomnatice,** se cuvine a mai fi amintite și altele, cum sînt în special **La taifas, Karikas risipitorul, Vine marea.** E adevărat însă că folosirea excesivă a umorului de factură pur anecdotică nu-l ocolește întotdeauna pe scriitor (vezi **Pozna**) și că relatarea reportericească viguroasă citeodată este înlocuită, pur și simplu, cu digresiunea lirică subiectivă, vlăguită de orice sevă epică, cum se întîmplă în bucățile **Copacii care cîntă, În arena uriașilor, Comoara Mării Moarte.**

Există, pe de altă parte, în proza lui Sütö András, și un alt gen de narațiune în care umorul atinge zonele dramaticului, în cel mai deplin înțeles al cuvîntului. E vorba de povestirile în care sînt evocați anii grei, întunecați, ai copilăriei din timpul stăpînirii burghezo-moșierești, **(Pentru o căniță de untură... Călțul din vis)** sau în care este vorba de întîmplări legate de război **(Demeter Stegaru își dăruiește viața).** Explorînd astfel de zone tematice, umorul lui Sütö András se transformă în ironie acuzatoare, subtil și eficient dozată. Desigur, cum s-a mai remarcat, nuvela **Demeter Stegaru își dăruiește viața,** este cea mai izbutită piesă a volumului și una dintre certele izbînzi ale nuvelei noastre actuale. Nu voi intra în detalii de analiză, mărginindu-mă doar la evidențierea excepționalei pregnanțe cu care este analizat profilul moral al personajului central, țăranul sărac Demeter. Mai mult decît orice, discreția și sobrietatea cu care este condusă acțiunea și sînt notate reacțiile sufletești ale eroului asigură izbînda scriitorului. Ideea înfrîngerii definitive a prejudecăților naționaliste, cu însuși prețul vieții eroului, cuprinde sensuri simbolice profund emoționante.

★

Atît de tînărul confrate al lui Sütö András, Mircea Radu Iacoban, proaspăt debutant în colecția „Luceafărul", își îndreaptă atenția în direcția unei proze a notațiilor spontane și succinte, cultivînd și el situațiile ce permit evidențierea confruntării dintre vechi și nou cu mijloacele umorului. Dar volumul **Estudiantina** n-ar fi avut decît de cîștigat în latura unității valorice, dacă editura ar fi lucrat mai atent cu tînărul prozator ieșean. Mă gîndesc, în primul rînd, la prezența unor bucăți care nu depășesc nivelul unor instantanee reportericești destul de ușoare, cu un foarte redus nivel literar **(Iirim, Cea dintîi scrisoare, O să fie nuntă mare, Sînt și nu sînt locuri la Hotel Central** etc.) Ce se întîmplă? Pornind de la ideea, justă în principiu, că la urma urmei, orice fapt de viață zilnică poate constitui un punct de plecare valabil pentru o lucrare literară, Mircea Radu Iacoban uită, însă, o altă cerință esențială : atitudinea interpretativă atentă din partea autorului, care să tindă la conturarea unor psihologii umane diferențiate și reprezentative. Or, acest lucru nu este posibil, limitîndu-ne la instantanee fugare. Se observă de îndată că tînărul prozator, uneori, confundă proza dinamică, nervoasă cu notația facilă, de suprafață, expusă la modul jurnalistic.

Cert este însă că autorul volumului **Estudiantina,** atunci cînd dovedește mai multă exigență, obține rezultate notabile, tocmai pe linia unei proze a epicului trepidant. Pasiunea noului este constantă la acest tînăr scriitor. El surprinde frecvent situații revelatoare pentru transformările etice produse în conștiința omului. Un fost hamal, bîntuit cu ani în urmă de chinurile unei vieți mizerabile, de lumpen-proletar, cunoaște o completă redresare morală, cînd, potrivit cu visele sale din tinerețe, ajunge un bun interpret într-o formație sindicală **(Estudiantina).** Indus în eroare de aparențe, în timpul unei călătorii cu trenul, scriitorul descoperă în tovarășul său de drum, un flăcăiandru vorbăreț, altceva decît își imaginase, în sacul greu pe care-l duce tînărul țăpinar sînt cărți destinate muncitorilor și nicidecum lemne sustrase din fabrică. Sînt creionate chipuri de oameni caracteristice pentru marile prefaceri din societatea noastră și în alte povestiri : **Drum de noapte, Anacronism, Coborîți la Universitate ?** Umorul este aici discret și imprejurările narate îl servesc cu eficiență pe prozator.

În încheiere, o rezervă ar mai fi de exprimat. Devine cam manieristă și arbitrară preferința lui Mircea Radu Iacoban de a însera aproape la sfîrșitul fiecărei narațiuni cîte un soi de post-scriptum explicativ, care apare, aproape întotdeauna, lipit, artificios. Cititorului îi sînt (sau ar trebui să-i fie) suficiente întîmplările redate și observațiile scriitorului, spre a fi convins din punct de vedere artistic de ideea pe care autorul vrea să i-o transmită.

Nicolae Ciobanu

FRANTZ HEINZ: Despre apa care curge de-a-ndoaselea

Firea sensibilă, sinceră, oarecum sfioasă a lui Frantz Heinz, — tînăr scriitor de limba germană din R.P.R. — dă o mișcare lirică întregului său volum „Despre apa care curge de-a-ndoaselea". Heinz apreciază oamenii după capacitatea lor de a iubi, de a se dedica unui scop înalt, ca și după sensibilitatea lor în fața naturii. Toate aceste trăsături se fac simțite și în conflictele de conștiință ale personajelor. În scurta povestire „Cine pornește la drum" este vorba de un tînăr țăran care încearcă ducerea la capăt a unei inițiative, foarte dificile în condițiile pe care le are, inițiativă combătută de cîțiva colectiviști, neîncrezători și indolenți. O veche meteahnă face ca acest tînăr să devină antipatic satului : el se arată într-o zi beat mort pe drum. Creditul moral pe care trebuie să-l aibă, spre a realiza lucrarea, e serios amenințat. În urma frămîntărilor de conștiință, tînărul colectivist vrea să renunțe la sarcina sa. Heinz concentrează într-o replică, pe care i-o dă secretarul de partid, Toma, esența schiței sale : „Cine pornește la drum — spune Toma — se poate rătăci. Acest lucru e omenesc. Numai cel ce se întoarce din drum face o mare greșeală. Noi nu ne întoarcem din drum. Dacă vrei să fii un luptător, cum vei ajunge oare la aceasta, cîtă vreme nu ești în stare să te înfrîngi pe tine însuți ? Nu e simplu să trăiești printre oameni liberi". Heinz își îndreaptă tot disprețul, și adesea ascuțișul ironic și satiric al scrisului său, împotriva celor ce vor să trăiască, stăruind în vechea lor izolare ca și cum nimic nu s-ar fi schimbat. În bucata „Însemnări de drum", tînărul prozator satirizează snobismul celor care se declară, fără a fi în realitate, admiratori ai măreției naturii. Dar satira autorului nu izbutește să ia aspecte mai scînteietoare. Heinz nu poate exprima zîmbind un lucru serios și acest fapt constituie o lipsă a prozei sale.

Tema dragostei ocupă în volum un loc important. O aflăm în „Călărețul din Bamberg", unde — ca în aproape toate schițele autorului — este vorba de o întîmplare obișnuită, măruntă pe care totuși Heinz o ridică la o semnificație mai generală, anume aceea că sîntem mai capabili astăzi să apreciem viața activă. În sfîrșit, problema „timpului care trece" este de asemeni, o preocupare specifică a scriitorului. Ea revine des în lucrările sale. Accentul melancolic pe care Heinz nu-l poate evita, îl duce însă uneori la un sentimentalism ieftin, așa cum se întîmplă în bucata lacrimogenă „Geta", care amintește de cărțile de sală de așteptare. În alte schițe, însă („Către seară", de ex.) tragedia timpului pierdut devine o temă de greutate iar sentimentalismul este evitat.

Scrisul lui Heinz conține numeroase inegalități, fapt care este de așteptat în cazul unui volum de debut. Chiar dacă autorul mai este tributar unor influențe, care merg de la Kleist pînă la Rosegger — el se află într-un proces fecund, pentru că este evident că are multe lucruri de spus, pe care adesea le exprimă cu o notă personală.

Dieter Schlesak

Desen de C. PILIUȚĂ

La începutul lunii iulie, apare numărul dublu (6-7) al revistei

„VIAȚA ROMÎNEASCĂ"

400 pagini consacrate problemelor de istorie literară din primele patru decenii ale secolului XX.

În sumar texte inedite și studii despre : **Tudor ARGHEZI, Felix ADERCA, Ion BARBU, Hortensia PAPADAT-BENGESCU, Lucian BLAGA, Demostene BOTEZ, Otilia CAZIMIR. N. D. COCEA, Mihai CODREANU, Victor EFTIMIU, Gala GALACTION, Anton HOLBAN, Emil ISAC, Panait ISTRATI, Adrian MANIU , Gib MIHĂESCU, Ion MINULESCU, Vasile PÎRVAN, Ion PILLAT, Mihai RALEA, Liviu REBREANU, Ion Marin SADOVEANU, Mihail SADOVEANU, Mihail SEBASTIAN, Ionel TEODOREANU, G. TOPÎRCEANU etc.**

Concurs și festival de muzică ușoară

Pe linia realizării recomandărilor adoptate de Consiliul muzicii din Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă, în ședința lărgită din 22 februarie 1963, în scopul stimulării creației originale de muzică ușoară românească și activității interpretative din domeniul acestui gen, Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă organizează :

1. Concursul de creație de muzică ușoară românească.

La acest concurs pot participa compozitori și autori de texte, membri și nemembri ai uniunilor de creație, precum și amatori, indiferent de vîrstă.

În cadrul marii varietăți a formelor genului, concurenții vor putea aborda o tematică largă, inspirată din realitatea nouă a țării, din relațiile noi existente între oameni, din bogata lor viață sufletească, vor putea să cînte optimismul și dragostea de viață a poporului nostru, frumusețile patriei socialiste, munca, tinerețea, iubirea, prietenia, întreaga gamă a sentimentelor omului nou, constructor al socialismului.

Lucrările vor fi prezentate la concurs în aranjament pentru solo voce, cu acompaniament de pian sau în aranjament pentru grup vocal, cu acompaniament de pian.

Lucrările, purtînd un motto și fiind însoțite de un plic închis în care se vor indica numele și adresa autorilor, vor fi trimise pe adresa : „Consiliul muzicii, Casa Scînteii, București", pînă la data de 15 iulie a.c. cu mențiunea „Pentru concurs".

Se va anexa la lucrări textul dactilografiat, iar pe fiecare partitură se vor indica trei interpreți preferați de compozitor.

Vor fi admise în concurs numai lucrările — muzică și text — noi, care nu au mai fost popularizate sau prezentate la alte comisii sau concursuri.

Lucrările trimise la concurs vor fi analizate de un juriu format din personalități artistice de specialitate, reprezentanți ai Consiliului muzicii, Uniunii compozitorilor, Uniunii scriitorilor, Radioteleviziunii, Uniunii Tineretului Muncitor etc.

Concursul se va desfășura în două etape :

— Etapa I va avea loc la București și va consta dintr-o primă selecție a lucrărilor prezentate. Cele reținute de juriu vor fi programate în concertele publice în cadrul festivalului de muzică ușoară ce va avea loc în luna august a.c. pe litoral.

— Etapa a II-a se va desfășura în cadrul festivalului și va consta din prezentarea lucrărilor selecționate la etapa I, în concerte publice. În aprecierile lucrărilor de concurs juriul va folosi și diferite forme de consultare a publicului auditor.

Se vor acorda următoarele premii :

1. Marele premiu al concursului de muzică ușoară, în valoare de 14.000 lei, acordat de Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă pentru lucrarea cea mai valoroasă din punct de vedere al muzicii și textului, reparțizat astfel :
lei 8.000 pentru muzică
lei 6.000 pentru text.
2. Premiul Uniunii Tineretului Muncitor.
3. Premiul Uniunii Compozitorilor.
4. Premiul Uniunii Scriitorilor.
5. Premiul Comitetului de Radiodifuziune și Televiziune.
6. „Premiul litoralului", acordat de Comitetul Executiv al Sfatului Popular al orașului Constanța.

Valoarea fiecăruia dintre aceste premii va fi 10.000 lei repartizată astfel :
lei 6.000 pentru muzică
lei 4.000 pentru text.

Toate celelalte lucrări apreciate de juriu ca bune vor fi achiziționate de către Consiliul muzicii din C.S.C.A.

Juriul va acorda premii pentru cele mai bune interpretări ale soliștilor și orchestrelor care vor participa la concertele festivalului.

II. Festivalul de muzică ușoară 1963

Festivalul va constitui o trecere în revistă a forțelor componistice și interpretative ale genului și va reprezenta o confruntare nemijlocită a acestora cu publicul larg, ajutînd la ridicarea nivelului ideologic și artistic al creației și la îmbunătățirea interpretării muzicii noastre ușoare.

Festivalul de muzică ușoară va avea loc în perioada 25 — 30 august a.c. și va consta dintr-un ciclu de cinci concerte, la care își vor da concursul cei mai valoroși soliști vocali și instrumentali, precum și orchestrele de muzică ușoară ale Radioteleviziunii, Electrecordului, Teatrului „C. Tănase" și ale altor teatre de estradă din țară.

Fiecare formație va prezenta în cadrul festivalului un program care va cuprinde lucrări de muzică ușoară românească în primă audiție, desemnate de către juriul concursului de creație, precum și alte piese de muzică ușoară românească valoroase, create în ultimul an și un număr dintre cele mai bune lucrări străine.

Festivalul se va încheia cu un concert cuprinzînd lucrările distinse cu premii.

În legătură cu publicarea, în numărul trecut al revistei, a articolului „Faust și problema traducerilor" de Lucian Blaga, redacția noastră a primit din partea fiicei scriitorului o scrisoare din care reproducem : «Am predat redacției „Luceafărul" textul conferinței ținută de tatăl meu în 1956 la Cluj, fără a ști că, într-o formă aproape identică, el a mai fost publicat în revista „Steaua" din Cluj, în mai 1957. Regret că, din neatenția mea, acest material a apărut în „Luceafărul" cu mențiunea „inedit"».

cronica literară

Tomozei este un nume cunoscut, dar versurile lui, destul de frecvente în presa literară, nu prea sînt reținute de critică. Cînd se discută despre poezia tinerilor se trece de obicei de la generația reprezentată de Ion Horea, Tiberiu Utan, Ion Brad, Andrițoiu direct la cea a lui Ion Gheorghe, Nichita Stănescu, Ilie Constantin. Rămîn într-un con de umbră poeți harnici care s-ar situa, dacă nu prin vîrstă, prin durata frecventării publice a muzei, undeva la mijloc, într-un „strat" poetic aparte. (Tomozei, Stoian, Florin Mugur).

Tomozei este unul dintre tinerii poeți înzestrați care se caută fără încetare, entuziasmîndu-se de o anume formulă prozodică pentru a o părăsi apoi, cu aceeași dezinvoltură, cînd i se pare a descoperi alta. Versul lui, dispus la o perpetuă năpîrlire, îți oferă o surpriză cu fiecare nouă carte. Dacă volumele sale anterioare sufereau de un exces de metaforism **(Pasărea albastră)** sau de uscăciune **(Steaua polară). Vîrsta sărutului** reușește, în mare măsură, să îmbine, nestridentă, avîntul unei naturi poetice sensibile cu luciditatea și autocontrolul. Din acest punct de vedere, **Vîrsta sărutului** reprezintă o treaptă a maturității poetului. Există în volum piese care ne pot oferi o imagine concludentă despre talentul acestui autor. M-aș opri, în primul rînd, asupra unui poem care mi se pare revelatoriu pentru faza actuală a creației sale. Este vorba de „Stradivarius". Lectura acestei poezii îți creează o emoție profundă. Pe măsură ce înaintează în vîrstă, bătrînul făuritor de viori din Cremona trăiește tot mai intens sentimentul groazei că nu se va mai putea „lăsa" de pasiunea sa, își simte tot mai mult trupul „cotropit" de lemnul cu care lucrează :

„Auziți ? Lemnul urcă în mine, / mi s-a lipit de umeri, de tîmple, / îmi macină carnea, îmi sfîșie vinele... / Deschideți-mi o rană-n piept ! Sîngele meu nu mai e roșu, / lemnul fuge, se retrage-n mine ca-ntr-o cetate moartă..."

Ideea, (destul de transparentă în versurile : „Rădăcini de lemn se apropie de inima mea ostenită. / Le-aud. Curînd, o vor zdrobi ! / Cîntecul mi s-a supus, dar eu m-am topit, întreg, în flacăra lui, / Pădurile mi s-au supus și acum / de lumea lor, însingerat, m-apropii") ar fi aceea a sacrificiului pe care artistul adevărat e dator să-l facă pe altarul artei sale. Versurile acestui poem, simple, au o încărcătură poetică autentică. O replică, mai puțin reușită, o constituie, în volum, „Oda focului". Aici se face elogiul „arderii" bărbătești pînă la capăt. Reținem versurile :

„...Și de mai pot s-aprind măcar o frunză, / ard mai departe, mai departe, mai departe !..."

Tomozei reușește în poeziile de dragoste, în acele scurte și grațioase notații sentimentale, pe linia „creioanelor" arghéziene. Iată una intitulată „Aproape" :

„E aproape — atingînd perdeaua — / mîna ta ce-nvie frunze moarte. / Dincolo de geamuri, cade neaua, / dincolo de geam, pădurea arde... / Vocea ta de fum topește steaua / de zăpadă care ne desparte. / Dincolo de geamuri, cade neaua. / Dincolo de geamuri e departe..."

și o strofă dintr-o „Inscripție pe o statuie" :

„Nu sîntem decît flacără și cînt / ni-s chipurile reci, uitată vatră, / dar dăinuie sărutul nostru sfînt, / săpat de carnea trupului în piatră"...

Sînt sentimente autentice, dezvăluite cu discreție. Dragostea autorului e profundă, dar nu prăpăstioasă. Părăsit de iubită, poetul nu simte nevoia să sfîșie demonstrativ hlamida versului, ca alți mauri ai poeziei de dragoste. Fuga femeii iubite e iluzorie, sugerează el, pentru că ea nu se va putea rupe de timpul petrecut împreună : „Chiar glasul cu care altă iubire o vei chema, / va fi străin de tine. Va fi al meu". Într-o variantă, ideea aceasta este expusă mai clar :

„...Cum umbra mea se pierde în mulțime, / pe caldarîm rămasă, în răscruci, / — și caldarîmul fuge după tine — / fără să vrei, la tine mă aduci..."

Dacă nu este ferită de astfel de umane amărăciuni, **Vîrsta sărutului** cunoaște totuși și clipe de supremă fericire, pe care poetul le evocă undeva, cu aceeași gingășie :

„Cînd te întorci, ora se cuibărește / în ceasornicul de lemn ca-ntr-o casă de țară, / lumina se retrage în petale / iar stelele se-napoiază, într-o cădere spre cer / lîngă steaua polară".

Intenționat am vorbit la început despre aceste poezii erotice, pentru că ele mi se par a fi printre cele mai izbutite din volum.

Cu mare ușurință se mișcă poetul și în domeniul liricii cetățenești, agitatorice. El trăiește cu pasiune prezentul, și antena versului său înregistrează vibrațiile diverselor evenimente. Multe din poeziile cuprinse în ciclul „Peste viaduct" reușesc să redea atmosfera plină de entuziasm a zilelor noastre. Balada construcțiilor, avîntul tinereții creatoare își găsesc o frumoasă întruchipare în aceste versuri inspirate :

„Am adunat sub viaduct / aer, / o gigantică roată cu spițe de aer / trăgînd după ea pădurile, / am luat văzduhul crud de sub aripile vulturilor / și l-am adus aici, / nu ne-am singerat în zadar mîinile, / de lespezile sale nevăzute."

Istoria ultimilor ani a teritoriului liber din Marea Caraibilor îi inspiră un izbutit „Poem despre Cuba", poetul văzînd în această insulă legendara Atlantidă, în sfîrșit regăsită. Solidaritatea oamenilor de pretutindeni cu poporul cubanez este fericit sugerată prin dorința unanimă de a sprijini pe umeri noua Atlantidă. Luat de entuziasm, poetul trece la adevărate efuziuni lirice :

„Vă iubesc bătrînilor de treizeci de ani, / bărboșilor / și vă-mbrățișez / și las mîinile mele să vă-mbrățișeze / ca două benzi de cartușe".

Zborurile în cosmos scutură pe filele cărții un polen astral care mi-e ciudă că rămîne, la Tomozei, așa de terestru, vreau să zic prozaic, lipsit de fantezie :

„O lumină orbitoare a săgetat văzduhul... Lumină !
Cuvîntul magic cu care a murit pe buze creatorul enigmaticului Doctor Faustus, Johann Wolfgang Goethe...
O splendidă, arteziană, lumină verticală !"

Cu secole în urmă, Cyrano de Bergerac se întorcea din imaginara sa călătorie în lună cu mai mult colb de aștri pe bocurile largi ale pălăriei sale.

Am spus mai înainte că Gheorghe Tomozei nu se sfiește să caute, să experimenteze, noi modalități de transcriere poetică. E un lucru bun, pe care l-am dori să-l întîlnim mai des și la alți tineri. Ce nu poate admite însă cititorul este ca aceste experiențe, căutări, să nu rămînă cu totul gratuite, să constituie premizele unor eventuale „găsiri". În cîteva din compunerile acestui volum autorul rămîne la porțile poeziei, căznindu-se parcă în zadar să-și amintească „Sesamul" magic.

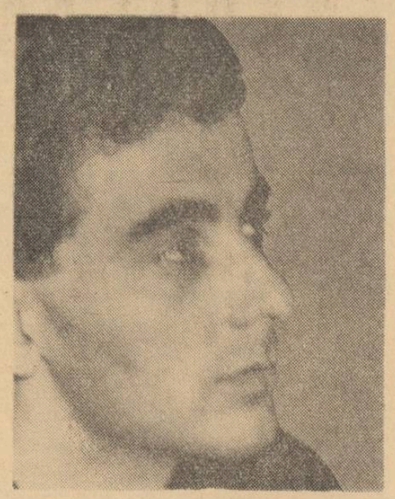

GH. TOMOZEI

Vîrsta sărutului

„Istoria casei cu obloane verzi / s-a încheiat pentru mine în clipa în care / am citit în ziarul de seară / următorul / COMUNICAT / CASA CU OBLOANE VERZI / A FOST CONDAMNATĂ LA / MOARTE. /SENTINȚA / A FOST EXECUTATĂ !"
(Casa cu obloanele verzi)

sau :

„Într-o noapte de iarnă, l-am însoțit prin / încăperile întunecate ale casei / pe un bătrîn grav, cu pași apăsați, care mi-a / întins la plecare (deși nu știam să citesc) o carte de vizită, albă..."
(Într-o noapte de iarnă)

Izvorîte mai degrabă dintr-o dorință de a epata, dintr-un teribilism cam factice, împletit cu reminiscențe livrești (Withmann, Ritsos), aceste versuri rămîn simple improvizații pentru că autorul nu are forța incendierii prozei pe care vrea s-o poetizeze. În cel mai bun caz, sînt niște articole de ziar mai istețe. Semne de grabă, oboseală, întîlnim și în poezii în genere frumoase, izbutite. Roata înspirației nu prinde sub ea întotdeauna, la acest autor, teren solid, și te pomenești deodată, după ce ai citit niște versuri emoționante, că patinează pe platitudini etajate ca acestea :

„Varul, / nisipul, / cărămizile, / piatra, / lemnul și fierul / ni se supun !"
(Rîu unanim)

versuri neutre, care, ca să folosim o expresie din domeniul chimiei, nici nu înroșesc, nici nu albăstresc hîrtia de turnesol. La o revizuire mai exigentă a volumului, poetul însuși ar fi scuturat, sîntem siguri, aceste crengi uscate. Sînt scăpări din vedere cu atît mai de nedorit, cu cît Tomozei se dovedește în cele mai multe din poeziile sale un virtuos al versului („Ca o presimțire / a toamnei văzum / o vulpe subțire / cu coada de fum") care știe să folosească cu mari efecte lirice avantajele metaforei. Vorbind despre sîngele, „magnet lichid", despre „ferigile ploii" etc., poetul stîrnește prin aceste asociații neașteptate un cîmp electric foarte propice poeziei. Dar cînd spune undeva : „Zboară peste mări de albastru /ca un sturion de cositor, / avionul poștei", apropierea între cele două elemente (sturionul și avionul poștei) ni se pare forțată, neizbutită. Mai sînt și repetări supărătoare : Hemingway are barba „de lemn", Stradivarius are și el mîini „de lemn" și „vorbea cu lacrimi de lemn împietrite în barbă". E o economie de poezie.

Nu mi se par deosebite nici versurile închinate Iolandei Balaș, în care poetul își închipuie, naiv, cam ce ar putea vedea Iolanda cînd execută frumosul ei salt („grădini semiramide", „umbroase livezi", „aripi de păsări supuse", „șerpuitoare trestii de apă" etc.).

Spunînd în aceeași poezie : „cînd te înalți saltul tău e un turn / cu trepte-n spirală, severe" hiperbola e, de asemenea, forțată și poetul însuși mi se pare a sări peste... pegas.

Am accentuat asupra unor deficiențe, tocmai pentru că Gheorghe Tomozei, aflat la al patrulea volum, este realmente un liric înzestrat, căruia nu-i faci nici un serviciu trecîndu-i cu vederea lipsurile.

Un poet sensibil, vibrînd la „vocile" timpului nostru frămîntat de dorința de auto-depășire și încercînd să-și înfrîngă caligrafia frumoasă, dar poate prea comună, prin niște experiențe, dacă nu izbutite întotdeauna, cel puțin mai îndrăznețe, dar și cu ambiții mărunte (de pildă aceea de a-și data poeziile : „București, 3 mai 1961", citim undeva, sau „Bălcești, septembrie 1961") un poet entuziast, stăpînind o tehnică artistică variată... Acesta ar fi profilul lui Gheorghe Tomozei, pentru care volumul „Vîrsta sărutului" depune o concludentă mărturie.

MARIN SORESCU

ATITUDINI

MUNCA DE CERCETARE ŞI BIBLIOTECA ACADEMIEI.

Biblioteca Academiei este pentru nenumărați cercetători efectiv locul de muncă. De prisos să stăruim aici asupra aspectelor pozitive legate deopotrivă de bogăția impresionantă a fondului de cărți și periodice, ca și de grija salariaților pentru deservirea exemplară a cititorilor (de menționat că de 2 ani biblioteca nu a mai fost închisă, ca în anii trecuți, în timpul verii). Persistă, însă, din păcate, unele deficiențe care produc mari greutăți cercetătorilor. Ar trebui mai întîi reexaminat sistemul împrumutului din fondul bibliotecii. Săptămîni, luni (și uneori,ani întregi) buletinul de cerere se întoarce cu aceeași îndărătnică mențiune : „Împrumutat la tov..." Și asta chiar în cazul unor volume sau periodice aflate într-un singur exemplar și inexistente în alte biblioteci din țară. Apoi, zeci și sute de volume sînt luate pentru lucrări curente în diferitele servicii ale Bibliotecii, buletinele de cerere înapoindu-se cu laconica scuză : „la clasificare" sau „la bibliografie". Dacă se nimerește ca acest lucru să se petreacă dimineața și custodele e amabil (și este !) izbutești, după multă alergare din partea lui, să capeți cartea. După amiaza însă, refuzul e categoric, serviciile respective sînt deobicei închise și oricită amabilitate ar întîmpina cititorul, cartea tot n-o capătă. E sfătuit, de regulă, să vină dimineața. Dar foarte mulți cercetători sînt dimineața în producție și nu pot lucra la Biblioteca Academiei decît după-amiaza ! Acestia ce să facă ? In același fel se pune și problema pentru sala 3, deschisă numai dimineața, deși foarte multe din lucrările necesare muncii de cercetare pot fi consultate numai în această sală. De peste un an se promite deschiderea și după amiaza a sălii 3. Deocamdată, dincolo de stadiul promisiunilor nu s-a trecut. Dacă la toate acestea adăugăm faptul că nu o dată se așteaptă peste o oră pînă ți se aduce cartea solicitată, că numărul lucrărilor care ți se pot servi pe zi, prin regulament, e destul de limitat, căpătăm imaginea reală a greutăților ce le are de înfruntat cercetătorul care trebuie să lucreze la Biblioteca Academiei. Cu un spor de efort aceste dificultăți ar putea fi înlăturate, creîndu-se cercetătorilor optime condiții de lucru.

Z. ORNEA

LA BUSTUL LUI EMINESCU DIN SIBIU.

Un nou mod de a-și manifesta dragostea pentru poezie au găsit tinerii din orașul Sibiu. Încă de anul trecut, din inițiativa Comitetului orășenesc U.T.M. tinerii din oraș se string deseori la bustul lui Eminescu din parcul „Dumbrava" și recită versuri atît ale poeților noștri clasici, cît și ale celor contemporani.

Prima seară de poezie de acest gen din anul acesta a fost dedicată, cum era și firesc, lui Eminescu.

Un decor mai potrivit pentru asemenea manifestări deosebit de tinerești cum e acela oferit de acest prea frumos parc nici că se poate găsi Colțul unde au loc aceste originale seri de poezie va deveni și mai familiar poeziei o dată cu recenta hotărîre a tinerilor sibieni de a sădi aici un tei și a fi amenajate în preajmă ronduri de flori.

Exemplul tinerilor sibieni, elevi, muncitori, intelectuali, sperăm că va fi urmat și de alți tineri. Așteptăm așadar asemenea vești și din alte orașe ale țării.

NICULAE STOIAN

PUNCTE DE VEDERE INTERESANTE

Semnalăm în „Contemporanul" (nr. 22 din 31 mai a.c.) articolul intitulat „Poezie și reflexivitate — pe marginea poemelor lui Ion Gheorghe" de Nicolae Manolescu. Autorul încearcă, mai întîi, o interesantă discriminare între două modalități fundamentale de prezență a reflectivității în poezie. O modalitate ar fi „poezia de concepție" care „nu înlocuiește emoția cu noțiuni, ci extrage emoția din zone rezervate speculației intelectuale", modalitate care se întîlnește „mai rar" și o găsim, de exemplu, în multe versuri eminesciene. În al doilea rînd avem „meditația lirică propriu-zisă, obișnuită la mai toți poeții" ; ea ar avea la bază „absorbția planului trăirii nemijlocite într-un plan reflexiv". Amîndouă aceste încercări sumare de definiție sînt demne de reținut. Articolul tînărului critic devine și mai interesant cînd analizează, în partea a doua, poemele lui Ion Gheorghe, „Sarja", apărut în „Gazeta literară" și „Cariatida", publicat de „Luceafărul", ca pe niște exemple de „meditație lirică" remarcabile și în care — cum bine spune — „imaginile absorb admirabil ideea morală". În afară de satisfacția de a fi citit un articol bazat pe o bună organizare a ideii critice, ne mai bucură și faptul că unul din poeții tineri talentați găsesc noi și meritate aprecieri ale criticii.

D. V.

UN TALENT CARE NU SE DEZMINTE.

Gică Brandemburg, eroul povestirii lui D. R. Popescu („Gazeta literară" nr. 21/63), face, cumva, o breșă în galeria preferată a tînărului scriitor : nu e „sucit", nu e nici măcar ciudat în gesturi sau în vorbire (mai curînd Filimona aspiră să se ataşeze cortegiului de „bizari"), dar, ca personaj literar, nu e deloc mai puțin interesant ca Fănică („Pădurea"), Ristea („Moroiul") sau Paraschivescu — Secărică („Nabucodonosor"). D. R. Popescu a adăugat la personajele atît de „particulare" ale prozei sale o figură nouă, deosebită de celelalte, prin integritatea caracterului, prin profilul sufletesc egal și luminos.

Salutăm povestirea lui D. R. Popescu, sincer și entuziast, ca pe o nouă piesă într-un șir de frumoase realizări datorate talentatului prozator.

D. S.

PERIODICITATE NECESARĂ.

Ne obișnuisem a întîlni în frumoasa colecție „Maeștrii artei românești" capodoperele unor mari artiști, reproduse în condiții tehnice excepționale. Dar după albumele „Luchian" „Steriade", „Petrașcu", „Ciucurencu" și „Jalea", apărute cu o oarecare periodicitate, de luni de zile, doritorii de artă românească așteaptă în zadar apariția unui nou album. Nu l-am întîlnit aici pe Grigorescu, Andreescu, Tonitza, Sirato, Dărăscu, Volbudea, Paciurea etc. iar, dintre contemporani, pe Anghel, Ladea, Baba... ca să nu mai pomenim de un album Brîncuși.

CINCI DEBUTURI.

Intr-un număr recent, „Tribuna" ne-a făcut cunoștință dintr-odată cu cinci prozatori-debutanți (Gavril Mureșan, Aurel Deboveanu, Sinziana Pop, Ion Nistor, Aurel Munteanu), act cu atît mai lăudabil cu cît prin unele redacții-surori, inclusiv la „Luceafărul", se aud uneori glasuri care susțin că „prozatorii nu răsar pe toate drumurile" (ca poeții, se subînțelege). In ciuda unor stîngăcii și locuri comune care, cu mai multă exigență, puteau fi eliminate, socotim interesantă și binevenită inițiativa „Tribunei", cele mai multe din aceste lucrări de debut dovedind sensibilitate și putere de observație. In deosebi schița „Cărămizile" de Aurel Deboveanu, avînd la bază un conflict etic tratat cu acuratețe și pasiune, atestă calități de povestitor. Gavril Mureșan realizează uneori un dialog sugestiv, dar forțează parcă demonstrația. Reportajele (iată că se pot lansa și „stele fără nume" ale „terenului" !) sînt concepute ca poeme în proză, mizînd prea puțin pe biografii omenești. Mai realizat ne pare a fi cel intitulat „Oameni drumurilor", semnat de A. Munteanu.

L-am regăsit pe poetul Ion Vinea în același cadru de distinsă eleganță în care mobilă veche și cotoare patinate de cărți anunță înfolierea de petale a manuscriselor cu verb ales. Intr-o necontenită adolescență lirică, întîrziindu-și înmănunchierea poemelor într-o plachetă fie și de „debut", Ion Vinea a ajuns, cu aceleași priviri albastre, în „anii limpezirilor", ani care-i îngăduie o scrutătoare analiză a începuturilor :

— E visul și mirajul oricărui poet la primii lui pași — *ne mărturisește poetul, încercînd o întoarcere în timp* — ca venirea sa în lumea poeziei să însemne un nou început sau cel puțin o cotitură.

E o năzuință firească, desfășurată într-o serie de ipostaze intransigente, de ifose cumplite și de o seamă de teorii extravagante și exclusive fără de care nou venitul, călcînd peste tiparele sparte, poate că nici n-ar fi fost interesant. Din acest „Sturm und Drang" al celei de a doua decade a vieții pot țîșni fulgere verbale care să străbată mătasea veche a cerului poetic și să întunece cu lumina lor, măcar o clipă, răsuflatele zodii în serenissima lor așezare.

— Stim că v-au atras inițial focurile de artificii ale modernismului, care au coincis, practic, cu însăși adolescența dvs. A fost o întîmplare ? A fost oare mai mult ? Unii ridică la rang de principiu o atare coincidență, vrînd să lege neapărat adolescența, cu îndrăzneala și sinceritățile ei, de manifestări nocive și gongorice ale modernismului...

— Poate că nu e tocmai păcat ca tînărul poet să-și dea seama că, într-o anumită măsură, el e o ființă care, prin darurile sale, se desprinde din rînduri, ca un ecleror, ca o călăuză. Astfel ia naștere poezia de investigație și descoperiri a frigurilor tinereții. E un fenomen care se repetă aproape din generație în generație, și a avut uneori denumiri nepotrivite. Un simplu fenomen, nu însă o formulă, necum o rețetă. Inutil să recapitulăm. Din această efervescență se alege citeodată un precipitat care se adaugă la ceea ce a fost. Să nu uităm că poezia este și ea în funcție de vîrsta poetului. Si nici că sînt și poeți tineri care s-au născut bătrîni, și poeți bătrîni care rămîn veșnic tineri. (Mă gîndesc la miracolul arghezian).

Pentru a te ridica la asceza verbală, la măiestria supremă către care se tinde, — nu e cîtuși de puțin obligator să treci prin purgatoriul (care cuprinde atîtea aspecte grotești) al „modernismului". Efortul tăcut, disciplinat și fără de gesturi, duce la rezultate mult mai trainice, și nu e negreșit nevoie de o experiență de aproape o jumătate de secol, ca să ajungi la această încheiere.

— Cum considerați, deci, experiența modernistă în ansamblul ei ?

— Experiența, după cît se știe, a eșuat. Însuși fundamentul ei ideologic, cu schelăria de idei cu tot, s-a năruit răsunător, ca niște vrafuri de farfurii într-un film de la începuturile cinematografului. S-au cules, din această experiență, tocmai valorile care, refuzînd canoanele „clasice", au refuzat practic și canoanele modernismului, realizînd sinteze originale pe drumul propriu de creație al adevăratei personalități. Prin aceste sinteze originale deci, — adică prin personalitățile care s-au desprins de modernism, urmînd drumul realismului — poezia a făcut un pas înainte. Mă refer și la Maiakovski, și la Aragon, și la Eluard...

Mă refer, așadar, numai la adevăratii poeți ai multiplelor „modernisme" — căci din alaiul poeziei au făcut totdeauna parte tot felul de aventurieri, farsori, exhibiționiști, bufoni și aiuriți, fără de care curtea prea frumoasei stăpîne n-ar fi totuși completă. Să deosebim însă cu grijă pe sfetnicii ei credincioși de acest anturaj pestriț cu apucături decadente, care prin dezmățul său făcea, vrînd-nevrînd, jocul întunericului. Cum ? Foarte simplu, — printr-o abatere intenționată și statornic întreținută de la problemele acute ale timpului, printr-o atitudine de superioară indiferență față de problemele vieții, printr-o refugiere frenetică pe căile absurdului, ale rafinamentelor de cugetare, ale sentimentelor alambicate și ale unui estetism divagant, care, toate la un loc, însemnau un dispret total față de preocupările maselor : pîine, școală, pace, libertate, cultură. Un exemplu tipic și culminant e cazul poetului Zaum, care își tipărea poemele în limba „zaum", născocită de el și numai de el înțeleasă. Un „izolaționism" modernist mai categoric nu se putea închipui. Aud că azi au reapărut, în modernismul apusean, noi poeți individualiști, fiecare cu graiul său individual...

— Cum apreciați, în aceste condiții, experiența cu aspecte contradictorii a revistei „Contimporanul" — „organ literar al modernismului" — pe care ați condus-o ?

— Am scos „Contimporanul" în 1922. In concepția mea tinerească, această revistă, în care au apărut cele dintîi traduceri din sovietici, trebuia să fie un organ mai de grabă revoluționar decît modernist. În măsura posibilului (cenzură, stare de asediu, teroare) era menită să continuie „Contemporanul" lui Nădejde și „Viața Socială" a lui N. D. Cocea, a cărui „Faclă" de pe atunci sucombase sub loviturile stăpînirii. Era o epocă de lupte încordate. Muncitorimea se afirma tot mai puternic în viața politică. Lupta eroică a conducătorilor ei stîrnea entuziasm și admirație. Toți cei ce se afirmaseră ca democrați și „antioligarhi" (era termenul la modă) în publicistica de atunci se simțeau atrași în marea bătălie ce se anunța. Ar fi fost deci aproape o necuviință din partea redacției să dea găzduire tuturor junilor avangardiști spărgători de tipare a căror unică ambiție părea să fie „epatarea" cititorilor de bună credință. Și apoi mai știam, încă din capul locului, că tot ce e modern se demodează și nu se mai poartă, iar cei ce continuă a se împopotona cu extravaganță cad inevitabil în ridicul — ceea ce s-a și întîmplat cu multe din exhibițiile și scamatoriile de atunci.

Aceste considerente par astăzi firești și la mintea omului. Dar în dildora întîmplărilor anevoie îți dai seama de ele.

(O mărturisire care întărește această limpezire a poetului, justificînd-o) :

— Mi-aduc aminte că mult mai tîrziu, prin 1927 sau 1928, la Paris, am asistat la o „ședință" a statului-major suprarealist, în casa prietenului meu din copilărie, poetul Tristan Tzara. Luau parte progresiștii : André Breton, șeful mișcării, Paul Eluard, Louis Aragon (care tocmai scria „Le Paysan de Paris"), Robert Desnos, Ribemont, Dessaignes, Philippe Souppault și alții încă. Obiectul discuției : faptul că ziarul „L'Humanité" nu consimțea să-și pună coloanele la dispoziția producției suprarealiste și s-o recunoască astfel ca literatură și artă „proletariană". Discuția a durat vreo șase ceasuri și corifeii surrealismului s-au despărțit fără să-și dea seama de prăpădul pe care l-ar fi pricinuit apariția, de pildă, a insanităților (în linii sau în cuvinte), ale pictorului Salvador Dali și ale altor artiști din același aluat, în paginile unui mare ziar muncitoresc.

Astăzi, foștii fruntași ai surrealismului, și gazda lor de atunci, au renunțat de mult la năzdrăvana

De vorbă cu ION VINEA DESPRE POEZIE ŞI TRADUCERI

în optimismul constructiv al acestor ani de ample prefaceri. Fie acesta modernismul ei ! Proza poate să beneficieze la infinit de împrejurări, de evenimente și de idee. Poezia însă cere, mai ales astăzi — cînd se adresează unui public nou, din ce în ce mai elevat și mai exigent — o sensibilitate inedită, al cărei răsunet l-am deslușit foarte des în poemele poeților noștri tineri și mai maturi, ca de pildă în atîtea versuri ale lui Mihai Beniuc.

— Cît despre modernismul actual apusean... ?

— El poate fi tălmăcit (ca să-i găsim neapărat o justificare) prin aceea că inovatorii de ultimă oră se află încă în faza prerevoluționară. Ei n-au trăit răsturnările și prefacerile de la noi și se complac

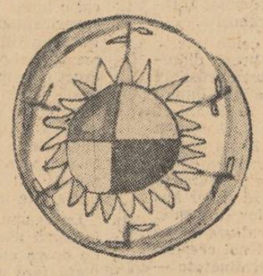

în reinventarea „invențiilor" apărute și consumate între 1913 și 1920.

Iată, desigur, un răspuns cam sumar. Dar îndeobste, mai tot ce văd și aud, mi se pare că l-am mai tot văzut și l-am mai tot auzit, și parcă numai graficienii și-au adăugat nota lor nouă la producțiile Occidentului. Bineînțeles, caracterul acestei recrudescente moderniste este cu totul reacționar. Am ascultat deunăzi la radio pe un exponent al acestei pretinse arte noi. El afirma că în anul 4000 sau 6000 plastica se va fi conformat pe deplin directivelor modernismului actual, liberîndu-se de „constrîngerea" subiectului și a realității. Anticipări gratuite și, de altfel, răsuflate ! Și numai un spirit sărac poate să creadă că portretul, peisajul, natura, sînt de domeniul exclusiv al fotografiei în culori. Dar ceea ce e de reținut din declarația paleo-moderniștilor e enorma lor evaziune din prezent. Ei „lucrează" în contul anilor 6000 (!)

Si cu un surîs :

— Alte întrebări ?

— Momentul critic al unor astfel de interviuri este (o știm prea bine !) atunci cînd, cedînd somațiilor cititorilor, încercăm să pătrundem în laboratorul tainic al creatorului, să furăm secrete de fabricație... Să încercăm ?

— Să fim gravi ! Îmi sună în amintire cuvinte vechi : — a scrie mai bine înseamnă a gîndi mai bine. Si nu poți să gîndești mai bine decît pornind strict de la lumea înconjurătoare, de la realitatea trăită și de netăgăduit. Să descoperi deci lucruri mai vrednice de a fi împărtășite și altora, și, descoperindu-le, vei ști cum să le exprimi mai bine. Vei face astfel, încît tot ce e mai bun să devină și obștesc și totul atunci să devină liber, la îndemîna semenilor tăi descătușați și liberi. Tehnica expresiei ? Sînt lucruri care se învață, altele care se dobîndesc. Socrate însă susținea că nimic nu se transmite prin învățătură, decît cu ajutorul unei dialectici care te face să descoperi singur ceea ce nu știai. Există într-adevăr secrete de fabricație. Secretul de a fi interesant. Secretul de a fi muzical, sau vizual, sau expresiv. Tot felul de procedee, pe care trebuie să le descoperi singur ca să ți le încorporezi de-a binelea, dar care sînt simple simulacre cînd nu ai nimic de spus altora din ceea ce asculți și ascunzi în adîncurile tale. Ele răsfrîng experiențele și viața ca ochiul unei fîntîni. Poți ajuta pe un tînăr să-și economisească timpul și să-și împuținеze popasurile, desigur. Dar nu spunîndu-i cum anume să facă, ci, mai degrabă, ce să nu facă. Nu-i transmite secretele reușitelor tale, ci, dimpotrivă, mărturisește-i pricinile greșelilor săvîrșite. Dar pe cînd mărturisirea unei crime cere numai un minut, a unui șir de greșeli mici și mari, o carte întreagă.

— Tot în legătură cu „artistul și epoca" : s-a vorbit adesea despre relația fertilă dintre poezie și activitatea de publicist a poetului. În publicistica dv. din trecut, v-ați spus adesea cuvîntul împotriva politicienilor vremii, a politicianismului burghez în genere (ne amintim de virulentele pamflete la adresa „unui parlament transformat în iarmaroc, în jazband, în mascaradă", sau cuvintele de admirație la adresa lui Cocea, „cel dintîi publicist" care a știut să dea polemicii „sensul adevărat : lupta împotriva întregului politicianism") ; astăzi continuați cu succes această activitate publicistică militantă, pusă în slujba adevărului. O întrebare pe care am mai pus-o în cadrul interviurilor noastre : ce aduce scriitorului acest examen publicistic de atitudine, pe planul gîndirii ca și pe acel al creației literare ?

— Întrebarea dv. cuprinde și implică, fără ocoluri, un răspuns hotărît afirmativ. Da. Activitatea publicistică e un izvor nesecat de impresii, de emoții și de învățături pentru un tînăr poet. E și o ancoră care-l ține legat de realitate, ceea ce nu-l împiedică să dea frîu slobod închipuirii. În ceea ce privește meșteșugul scrisului, se știe că jurnalismul e o școală de claritate și concizіune. Iar polemica și pamfletul sînt cealaltă față a veșnicului poem, ele exprimă poezia indignării și a mîniei. Nu e deci totdeauna nevoie să fie turnate în versuri și rime. Articolul de gazetă, lapid și lapidar, e de ajuns. El îți procură și satisfacția imediată de a-ți răcori sufletul prin vestejirea adversarului. Îți dă și marea mulțumire de a lua parte la frămîntările și bătăliile vremii tale, de care îți vei aminti cu plăcere mai tîrziu.

...Mă gîndesc — fiindcă vorbim despre poeții și publicistii de ieri — la condiția cruntă a muncii și a vieții lor, isprăvită adesea pe un pat de spital. Nu toți au apucat vremurile de azi, în care poetului tînăr i se pun la îndemînă nu numai binecuvîntatele răgazuri, dar și îndemnuri, înțelegere și ocrotire. Generațiile vechi n-au cunoscut asemenea răsfăt, o, nu !

— Citeva cuvinte despre traduceri : ce sfaturi de meșteșug puteți da, în privința aceasta, scriitorilor tineri ? Afinitatea traducătorului cu natura scriitorilor abordați e oare o condiție a traducerii ? Sau credeți că admirația justifică îndeajuns o asemenea întreprindere ?...

— Ar fi mult prea exagerat să-ți găsești afinități cu Shakespeare și Edgar Poe numai pentru că îi admiri și încerci a-i traduce. Admirația e o justificare suficientă pentru asemenea tentative. Practica endecasilabului shakespearean m-a dus la descoperirea interesantă că limba noastră, făcută din cuvinte lungi (lucru de care se vaietă amarnic toți traducătorii de versuri), are și destul de multe vocabule scurte. Goana după acestea m-a dus la concluzia că graiul nostru este și *paucosilabic* (îngăduiți-mi neologismul) precum engleza și nipona în primul rînd, sau franceza și chiar germana. Poate că în deceniile următoare limba românească va realiza mari progrese în acest sens. Constat că pe nesimțite s-a furișat în ea și un sunet nou, pe care domnii profesori nu-l recunosc încă. Acela în „eu" din chomeur, chauffeur. Dar să nu deviez : traducerile m-au ajutat la integrarea multor neologisme pe care vocabularul poetic le refuza. Versul e mai bun recipient decît proza pentru fuziunea cuvintelor noi cu cele vechi... Ele m-au dus la concluzia că nu trebuie folosite cu predilecție „neaoșismele" necum arhaismele, ci dimpotrivă, să cultivăm limba contemporanilor noștri, limba care nu necesită dictionarul romîn—romîn.

— V-am ruga să ne împărtășiți, în încheiere, cîte ceva despre proiectele creației dv. : poezie, proză, publicistică...

1. Îmi revăd cu prudență voluminosul caiet de poeme. Sînt file care au îngălbenit an cu an, desprinse și troienite din arborele vieții. Nu mă grăbesc cu publicarea lor : habent sua fata libelli.

2. Caut cu înfrigurare să recuperez (într-un tîrziu) timpul pierdut în amînări, răsfoind vechi manuscrise de proze nepublicate. Între altele, un roman scris mai demult și parțial apărut în fragmente. Titlul ? „Lunatecii". Pînă la finele anului voi preda Editurii pentru literatură ultimele capitole.

3. Mi-am curățat de rugină vechea peniță de fier a gazetarului, înmuind-o în cerneala roșie a începuturilor : întîneresc.

Interviu luat de
Ilie Purcaru

„Oameni de seamă" sau: „Scriitori de seamă"?

Biblioftlia amicului meu se exercită într-o singură direcție: biografiile mai mult sau mai puțin romanțate. Nu i-a scăpat nimic, nici din librării și nici din rafturile anticariatelor. Preferă — bineînțeles — biografiile în care portretele se realizează nu numai cu o bogată paletă imaginativă, ci și cu un izvoare multiple, controlate minuțios și cu un aparat critic de o mare rigoare științifică. În biblioteca sa, Aibeg stă lîngă Feuchtwanger, Carcó lîngă Șt. Zweig și Rolland lîngă Tarlé. El face, în acest sector, o laborioasă și întinsă încercare de literatură comparată, dar fără un folos practic vizibil, el fiind numai un pasionat amator și un simplu cititor.

Îi plac — bineînțeles — și biografiile marilor scriitori, dar, aici, preferințele sale se opresc nu la viețile romanțate, ci la monografiile în care ficțiunea nu e folosită ca o metodă de cercetare. Și atunci, în raftul său, găsești nu „Romanul lui Eminescu" de Cezar Petrescu, ci sobra și totuși fermecătoarea „Viață a lui M. Eminescu" de G. Călinescu.

De cîțiva ani încoace, amicului meu nu-i scapă nici o carte din colecția „Oameni de seamă" tipărită de Editura tineretului. Deunăzi i-am făcut o vizită și, foarte firesc, discuția noastră a alunecat asupra singurului subiect în care îi place să întîrzie ceasuri întregi într-un colocviu de informație profundă și eseu dialogat.

— Pot să aflu rațiunea pasiunii dumitale pentru „viețile oamenilor ilustri"?

— Viețile personalităților covîrșitoare, (fără ca să reduc istoria numai la ele), îmi ușurează într-un chip deopotrivă plăcut și folositor imaginea pe care caut să mi-o formez despre istoria umanității. Aici așez marile figuri revoluționare, pe savanți, inventatori, și geniile artelor literare, muzicale și plastice. Cultura burgheză a înțeles în spiritul ei de clasă rațiunea acestei specii de literatură documentară, golind-o de conținutul social sau pur și simplu ignorîndu-l, oprindu-se numai la aspectele senzaționale și sentimentale, imorale și scandaloase ale unor false figuri de istorie : Casanova, Mesalina, Maria-Antoaneta, sau Lawrence, iată numai cîteva din „subiectele tari" atacate de biografii burghezi, dar decența elementară ne impune ca nici măcar să nu discutăm despre literatura mediocră și suburbană pe care au generat-o.

— Deci ideea în sine a unei colecții despre viețile „oamenilor de seamă" răspunde unei cerințe educative de o mare însemnătate.

— Evident. Aplaud cu satisfacție sîrguința cu care Editura tineretului" înzestrează din 1954 încoace colecția ei intitulată „Oameni de seamă". Iată dovada cea mai directă că îndelungatul efort editorial al ei n-a trecut neobservat : am cumpărat și am citit toate volumele colecției : Gh. Lazăr, Copernic, Ion Creangă, Voltaire, Pavlov, Puşkin, Magellan, Viața lui Ștefan cel Mare, Racine, J. H. Fabre, Stendhal, H. Heine, A. France, Scene din viața lui Shakespeare, Mark Twain, T. Sevcenko, Ibrăileanu-omul, Kogălniceanu, Cehov, Ovidiu, Carol Davilla, Traian Vuia, Babeș, Schiller, Byron, Cantemir, Bolintineanu, Bolliac, Milton, Shelley, Jules Verne...

Colecția este o întreprindere de durată și aștept ca în anii ce vin să așez în rafturile mele pe : Rabelais, Lermontov, Mihail Eminescu, Ion Creangă, Bălcescu, Hașdeu, Ion Neculce, C. Negruzzi, Alex. Sahia, Miron Costin, Dante, Molière, Lope de Vega, Flaubert, Hemingway, I. L. Caragiale, Balzac, Hugo, Ibsen, Tagore...

— Mi se pare totuși că ai de pe acum și o mică mîhnire...

— Ca să fiu drept, da.

— Pot să aflu motivele acestei mîhniri ?

— Un punct vulnerabil al colecției cred că este ușoara ei tendință spre unilateralitate. Apar mult prea multe cărți despre scriitori. Cele mai multe dintre ele nu se înscriu cu certitudine speciei dusă la o mare glorie de biografi pasionați ca Romain Rolland sau St. Zweig, ele rămînînd de fapt niște studii monografice cu privire în primul rînd la „operă" și numai în subsidiar la „viață". Se face — cred — o fermecătoare eroare, o nefolositoare confuzie între biografie și monografie. După a mea umilă părere, scriitorii mari își datoresc prestigiul și trezesc interesul generațiilor următoare nu atît prin viața lor, cît prin opera pe care au durat-o cu migala termitelor. Ce îmi poate spune „viața" lui Garabet Ibrăileanu, scrisă de un critic literar, nu cu intenția de a zugrăvi epic un portret, nu cu intenția de a ne arăta fapte de viață, întîmplări și culoarea epocii, ci cu intenția de a prezenta monografic întinderea și însemnătatea operei literare a acestuia ? Viața lui Ibrăileanu cred că nici nu oferă un subiect bun pentru o carte biografică, deoarece îi lipsește dramatismul și tensiunea epică. Sînt și excepții : Tolstoi, Eminescu, Byron, Ovidiu, Cantemir, Bălcescu, Hemingway, Hugo, Petőfi. Viața lor e aventuroasă în sensul bun și activ al cuvîntului, e dramatică în gradul cel mai înalt și poate fi povestită ca un roman populat cu nume reale.

— Altceva cu privire la colecție ?

— Lipsesc (dar poate că sînt trecute în planul de perspectivă) biografiile unor mari figuri ale istoriei noastre, cum sînt : un triptic „Horia, Cloșca și Crișan", apoi Gheorghe Doja, Vlad Țepeș, Ioan Vodă cel Cumplit, Petru Rareș, Avram Iancu, Tudor Vladimirescu, Iancu de Hunedoara și chiar un Constantin Brîncoveanu. În sfîrșit, ca bibliofil și pasionat de problemă, cred că e derutantă tipărirea paralelă în mai multe edituri a cărților care, prin specificul lor, intră firesc în ideea colecției „Oameni de seamă". Așa s-a putut întîmpla ca „Editura tineretului" să tipărească în colecția ei un „N. Filimon", dar biografia aceasta să fie concurată în același an de lucrarea acad. G. Călinescu, apărută la... Editura Științifică. În 1961 Editura Muzicală a tipărit un „Beethoven" de A. Alșvang, un alt „Beethoven" de Eugen Pricope, cînd ele ar fi trebuit în chip firesc să apară în colecția Editurii tineretului, „Oameni de seamă", acolo unde, de altfel, a și apărut în traducere românească „Viața lui Beethoven" de Romain Rolland. Faptul că sînt trei sau chiar patru cărți închinate aceleiași personalități nu mă deranjează de fel. Dimpotrivă, cred că fiecare în parte poate aduce o contribuție originală în opera de cunoaștere a genialului compozitor. Ceea ce doresc este ca astfel de lucrări să apară la o singură editură, în aceeași colecție. Și cel mai nimerit este să apară în colecția „Oameni de seamă".

Bibliofil

LAUS LABORIS

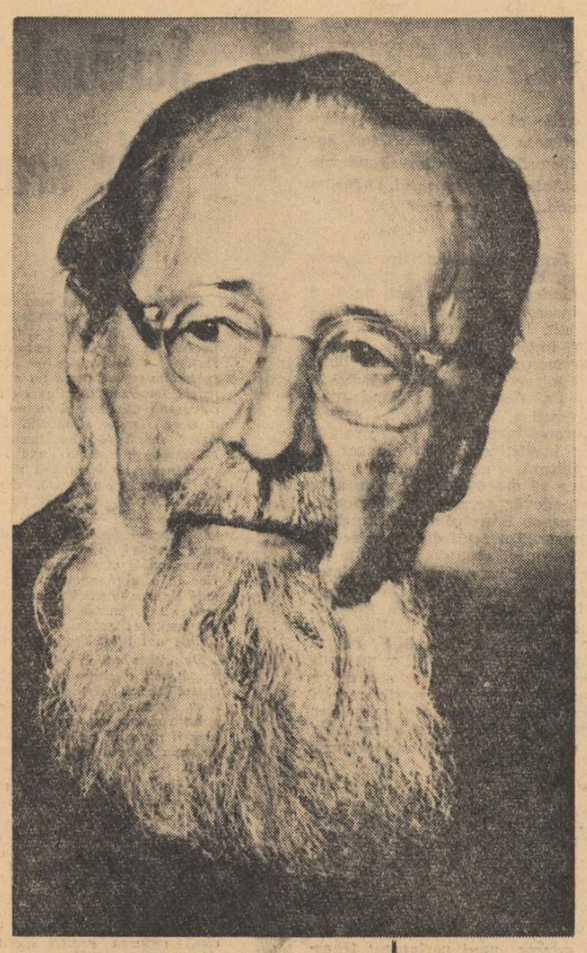

ION AGÎRBICEANU

Vineri în amiază, la 31 mai, a coborît pentru totdeauna în pămîntul Transilvaniei, al cărui cronicar inspirat a fost vreme de peste șase decenii, Ion Agîrbiceanu. În preajma acelei amiezi cu soare trist ca în amurg, am auzit nu o dată pe străzile străvechi ale Clujului glasuri îndurerate transmițînd cunoscuților vestea năprasnică :

— A murit Agîrbiceanu.

Veniseră și cîțiva țărani din satul lui, de pe Tîrnave. În felul în care ei rosteau numele lui Agîrbiceanu, desciframparcă o etimologie ciudată. În graiul lor, numele lui, ca un bici lung împletit din consoane dure și vocale luminoase, îmi sugera parcă umerii străbunilor săi, gîrbovi de povara exploatării, peste care se încovoia biciul stăpînilor. Atunci numele lui mi s-a părut creat anume să adeverească încă o dată versurile argheziene : „Biciul răbdat se-ntoarce în cuvinte / Și izbăvește-ncet, pedepsitor, / Odrasla vie-a crimei tuturor".

Mi se părea cel mai chemat să semneze o operă realistă vastă, de peste 80 de volume, în care clocotea lumea oamenilor simpli, torturați de exploatare, mizerie și ignoranță.

S-a dus dintre noi un om bun și modest, un patriot înflăcărat și un condei de frunte al literaturii românești.

Înainte de plecarea cea din urmă l-am găsit, la Casa Universitarilor, odihnindu-se între cununi de flori în pragul drumului cel fără de sfîrșit. Părea că atipise puțin de osteneala îndelungă a condeiului. Cu barba lungă și albă, cu fața albă, acoperit cu giulgiu alb, chipul lui tolstoian părea venit din basmele străvechi. O lume de cititori și admiratori ai scrisului său l-a condus spre cimitir. Natura însăși părea că participă la această despărțire. Peste groapa lui încă desfundată, s-a pornit un ropot scurt de ploaie, ca un plînset descătușat al unor dureri înăbușite. Am avut senzația că în stropii aceia mari văd și aud aevea, de peste decenii, ultimul plînș al chinuitei Fefeleaga, personaj antologic și unic prin tragismul ei sobru, pe care marele prozator îl crease, pentru literatura română și universală, în întunecimea și mizeria satului transilvănean, pe cînd nu depășise vîrsta de 25 de ani. E simbolic intitulat volumul de povestiri În întuneric și-ar putea fi extins ca titlu generic al întregii sale opere. Căci imaginea satului măcinat de nevoi și suferințe e, pretutindeni în creația sa bogată în mărturii veridice despre întunericul de altădată. Ce aspecte răscolitoare ne întîmpină în volumul De la țară sau Două iubiri, *unde va trăi veșnic acea Fefeleagă, văduva sărmană și bolnavă, ai cărei copii „au murit toți cînd erau să treacă peste anul al cincisprezecelea, ca și cînd acolo la anul acela al cincisprezecelea ar fi fost un prag înalt — înalt, de care se împiedică copiii Fefelegii, cad și-și rup grumajii". În această obidă și jale din întunericul satelor ardelenești de altădată, Agîrbiceanu a știut să observe strălucirea plesnelor de lumini ale petrecerilor tradiționale, ale unor obiceiuri vesele și vechi care dădeau oamenilor putere spirituală și le primeneau existența. Cîte tinerețiîn-au tresărît, pe de altă parte, la ironia și observația caustică, la notele folclorice din romanul* Răbojul lui Sfîntul Petru *sau din volumele* Chipuri de ceară. *În clasa cultă și mai ales dintr-unul din cele mai izbutite romane ale sale* Sectarii, *pamflet necruțător la adresa politicianismului burghez. Cîți dintre tinerii săi cititori nu și-au regăsit anii copilăriei și-ai liceului în romane ca* Legea trupului, Arhanghelii, *în care, dincolo de tezismul etic, se găsea o profundă autenticitate. Dar acest din urmă roman, pe care l-am simțit întotdeauna ca pe o culme a creației lui Agîrbiceanu, s-a bucurat tot timpul de prețuirea maselor de cititori, fiindcă aducea încă la începutul veacului pulsația umanitară, imaginea realistă a vieții minerilor din munții apuseni. A cucerit masele de cititori marea autenticitate a scrisului lui Agîrbiceanu, izvorîtă dintr-o adîncă cunoaștere a vieții, exprimată cu forță realistă. După Eliberare, Ion Agîrbiceanu, a cărui operă a educat generații de tineret, a continuat să scrie despre viața nouă a oamenilor. L-am simțit în rîndurile noastre, cu înțelepciunea sa, ne-am împărtășit din experiența muncii sale creatoare, i-am admirat credința în misiunea educativă a literaturii și pasiunea sa pentru actualitate, pentru viața constructorilor socialismului, în care vedea sursa cea mai generoasă de inspirație.*

Peste noaptea adîncă și veșnică din mormîntul lui Agîrbiceanu, va arde pururi lumina vie a operelor sale care au intrat în patrimoniul durabil al literaturii noastre.

I. D. Bălan

Amintirea unui înțelept

Cînd eram adolescent studios și citeam cu lăcomie rafturi întregi de cărți, îi treceam în rîndul clasicilor, fără ezitare, pe toți scriitorii incluși în manualele școlare de gramatică și literatură. Au rămas în același loc, ba chiar și-au sporit prestigiul, meșterii și vrăjitorii vechi ai cuvîntului : Sadoveanu, Arghezi, Bacovia, Rebreanu, Camil Petrescu. Copilăria mea i-a găsit mari și, învățîndu-i prin școlile primare și secundare, apoi prin universitate, mă miram și mă bucuram cu sfiiciune că eram (iertați-mi cuvîntul !) coleg cu ei în contemporaneitate. Cu toții veneau, parcă, din preajma dascălului Creangă și a frunții înalte eminesciene. Mi se părea că era un pas de la Eminescu la Slavici și un alt singur pas de la Slavici la Rebreanu.

Citisem undeva, într-un reportaj sau într-un vers, că un copac de cîteva ori secular, „gorunul lui Horia", continua să trăiască în zilele noastre, în frunzișul lui neîncetînd să urce sîngele sevei vitale, să foșnească vîntul și să cînte mierlele. Pe toți acești mari scriitori îi asemuiam cu puternicul „gorun al lui Horia", înfipt atît de profund în pămîntul patriei, și mă mîndream cu uimire și fericire de uriașa lor putere creatoare, de neistovita lor vitalitate literară, de longevitatea lor biruind vîrstele timpului, dar mai ales de iubirea credincioasă pe care-o arătau poporului muncitor.

Pe Ion Agîrbiceanu, după ce-l întîlnisem și-l citisem în copilărie, l-am cunoscut, pe neașteptate, în 1955. De atunci încoace l-am vizitat în dese rînduri, ori de cîte ori călătoream peste munți, la Cluj. Mergeam să-i solicit colaborarea și ceea ce m-a uimit de fiecare dată era sfiala și mica lui neliniște cu care alegea cîteva pagini din manuscrise. Le citea încă o dată, întrerupînd lectura pentru corecturi mărunte, ne întreba pe cei de față dacă ne-au plăcut sau nu foile citite, descoperea el însuși niște scăderi, invizibile pentru noi, și spunea să venim a doua sau a treia zi după manuscrisul făgăduit, dalta severă a meșterului avînd încă de lucru în marmura ce ni se părea perfectă. Dacă nu aveam nici o observație de făcut, ne privea bănuitor și neîncrezător, ne îndemna să lăsăm sfiala de-o parte și se bucura copilărește, zîmbind cu ochii inteligenți, atunci cînd, mai mult ca să-i facem pe plac, îndrăzneam să-i mărturisim o observație critică. Spunea, plin de o discretă modestie, că munca literară ține de categoria celor mai grele profesiuni, punînd accentul în primul rînd pe răspunderea socială și morală a scriitorului, pe noblețea ideilor și pe rolul educativ, transformator pe care îl are cartea în opera de făurire a unei noi conștiințe umane. Nu mai uit cele două sau trei dimineți și după-amieze cînd, într-o îndelungată, laborioasă și revelatoare convorbire, mi-a dat interviul despre „măiestria literară" ce-l solicitasem pentru revista „*Luceafărul*". Venisem la el înarmat cu numeroase întrebări, temător că voi rămîne fără răspuns la semnele de întrebare ce voiau să intre indiscrete în atelierul de lucru al marelui prozator, dar convorbirea prelungită mi-a spulberat repede prejudecățile și îndoielile. Discret îndeobște cu mărturisirile privitoare la modul de lucru pe idee și manuscris, Ion Agîrbiceanu a dat atunci tinerilor scriitori o remarcabilă lecție de măiestrie literară : *„Niciodată nu m-am închis în turn de fildeș, ci simțind alăturarea cu poporul spoliat de munca și drepturile sale, am încercat să-i fiu slujitor după puterile mele"*...

„Totdeauna am fost convins să adevărul stă în ideile generoase și în concepția „artei cu tendință" și nu în așa-zisa „artă pentru artă", care — de altfel — nici nu este posibilă dacă e artă adevărată..."

Spunea tot atunci, referindu-se la cuvîntarea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, rostită la Conferința pe țară a scriitorilor : *„Pentru o adevărată creație literară nu e deajuns să ai talent, ci trebuie să-ți identifici idealul cu acela al poporului muncitor, e nevoie de multă trudă, de mare și continuă cunoaștere a realităților, de un susținut efort artistic"*.

Îl ascultam atent, îi sorbeam cuvintele, nu voiam să pierd nimic din tot ceea ce îmi spunea și el însuși, observînd emoția și curiozitatea mea, încetinea deseori fluxul vorbelor, repeta unele idei, le dezvolta, aducea exemple și, privindu-mi peste umăr caietul cu notițe, mă întreba :

— Ai notat asta ? Te rog să notezi fără grabă totul. Este foarte important. Ține la acest lucru.

Citînd, de exemplu, cuvintele tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej cu privire la caracterul muncii literare, la faptul că tinerii scriitori sînt datori *„să se deprindă în munca grea asupra paginii, să facă ucenicie neîntreruptă, pe toată viața"*, mi-a arătat cîteva file din ultimul manuscris la care tocmai lucra :

— Nu sînt un tînăr scriitor, dar iată cum înțeleg să ascult acest sfat înțelept, acest mare și frumos adevăr. Uite cîte adausuri și corecturi au manuscrisele mele. Sînt manuscrisele unei „ucenicii neîntrerupte"... Voi tinerii spuneți că mergeți în „documentare". Nu mă leg de termeni, dar vreau să spun că și eu călătoresc și văd satul schimbat. Am căutat-o pe Fefeleaga în satul de azi, și n-am găsit-o. Realitățile de azi din țara noastră sînt fundamental schimbate față de cele din trecut... Scriitorul nu mai are în fața sa pe țăranul exploatat, muritor de foame, analfabet, plin de boli grele, ci pe omul nou al satelor, care a trecut în colectivism tot pămîntul țării"...

Spunînd aceste cuvinte, Ion Agîrbiceanu se ridicase iar din fotoliu, oprindu-se în fața ferestrei, privind visător la primăvara care domnea în pomii de-afară. Grozav de mult mi s-a părut în clipa aceea că semăna cu Tolstoi și că mă aflam nu la Cluj, ci la Iasnaia Poliana.

În picioare, cu fața întoarsă spre măsuța rotundă unde notam cele spuse de bătrînul scriitor, el rosti cu un glas pe neașteptate schimbat, exclamativ, ca o explozie de bucurie și speranță : *„Ce material inedit pentru scriitorii noștri ! Ce lume nouă au tinerii scriitori de studiat și zugrăvit"*...

Notam aceste cuvinte, și el, aplecat deasupră-mi, urmărind ce scriam, adause : *...„cu condiția s-o cunoască tot mai bine" !*

Vorbind despre tînăra generație de scriitori, Ion Agîrbiceanu spunea tot atunci :

— „Noi, prozatorii bătrîni, putem trece liniștiți „pragul cel înalt", pentru că patria noastră are tineri prozatori talentați".

Și iată, bătrînul scriitor a trecut acum „pragul cel înalt", lăsînd în urmă amintirea unui înțelept, amintirea unei înalte conștiințe scriitoricești și cetățenești, amintirea unui om care a socotit munca literară drept o profesiune grea și plină de răspunderi.

La acest prag înalt, rîndurile de față vor să aibă semnificația unei flori simple, țărănești, mireasma unei modeste cărți. Mîna mea o așează, plină de emoție, pe un mormînt proaspăt.

Petru Vintilă

Amiază de primăvară

De atunci n-a trecut nici o lună. Am încă proaspătă în minte imaginea ce nu mă poate părăsi acum cînd am aflat vestea cumplită, de necrezut. Oare bătrînul acela cu fața respirînd numai bunătate, oare bătrînul acela cu ochii obosiți, dar mereu sclipitori, să nu mai fie acum printre noi ? Greu de crezut. Dacă l-aș fi întîlnit la cei optzeci de ani ai săi strivit de povara vîrstei, cufundat în lumea aducerilor aminte, căutîndu-și cu greu reazim în lumea celor tineri, aș fi înțeles vestea aceasta ca împlinirea firească a unui destin omenesc. Dar Agîrbiceanu, omul pe care am avut cinstea să-l cunosc într-o zi de la începutul lunii lui mai a acestui an, era, fără nici o exagerare, surprinzător de tînăr. Ceea ce te impresiona la el era neistovita curiozitate pentru lumea din jur, pentru tot ceea ce se petrecea alături de el. Colegii din Cluj îmi povesteau că, nu cu multă vreme înainte, își exprimase dorința de a vizita cîteva gospodării colective. Din discuția pe care am avut-o, mi-am dat seama că omul acesta într-adevăr a trăit și trăia intens alături de poporul lui. I-am înțeles mai bine opera. A fost un om setos de a ști, de a cunoaște, de a fi mereu în pas cu contemporaneitatea. Își păstrase nealterată sensibilitatea pentru tot ce este frumos. Avea deci sufletul tînăr, avea entuziasmul adolescentului, aș spune, capabil de mari și spontane expansiuni. N-am să uit ceasul acela de amiază al zilei de primăvară, nu pentru că atunci am cunoscut pe unul din scriitorii tinereții mele, ci pentru că am înțeles mai adînc pe *omul* Agîrbiceanu. Am amintit în timpul discuției, la un moment dat, numele lui Tudor Arghezi. Și atunci chipul său s-a iluminat. Ne-a întrebat dacă am citit ultimele versuri ale poetului, publicate în revistele noastre literare. Și apoi ne-a vorbit cu atîta emoție și admirație despre frumusețea acestor versuri, aducînd calde cuvinte de laudă uimitorului talent al lui Arghezi. Ion Agîrbiceanu mi-a mărturisit atunci că, sub impresia emoției încercate la lectura ultimelor sale poezii, i-a trimis o scrisoare în care îi mărturisea admirația lui nemărginită. Ce minunată lecție de modestie, de dragoste colegială, de recunoaștere entuziastă a meritelor confratelui mi-a dat atunci Ion Agîrbiceanu ! Și cît trebuie să meditățm noi, tinerii, la această trăsătură de caracter a celui ce nu mai este între noi. Era atîta căldură și sinceritate în cuvintele sale, încît am înțeles că numai un om superior înzestrat sufletește poate să dea expresie unor sentimente atît de înalte.

L-am găsit pe Agîrbiceanu apropiat și de tînăra generație. Urmărea cu aviditate tot ce se publica. Destul să spun că atunci cînd am păsit pragul camerei sale, terminase tocmai lectura paginii de poezie a unui tînăr, apărută în numărul de 1 Mai al „Gazetei literare". A avut cuvinte înțelepte, pline de căldură, pentru autorul ei.

Nu aș vrea să închei aceste rînduri cu un paradox. Dar durerea pe care am simțit-o atunci cînd am auzit vestea morții lui a fost și mai grea, pentru că dintre noi pleca nu Ion Agîrbiceanu care împlinise în toamnă optzeci de ani, ci un om uimitor de tînăr.

Valeriu Ripeanu

LACRIMA...

Încerc, la moartea maestrului Ion Agîrbiceanu, sentimentul dureros că ceva apropiat și drag îmi va rămîne necunoscut pentru totdeauna : o iubire, un cîntec, o frîntură de gînd pentru mine... În noaptea care s-a lăsat peste mîna ce aduna din călimară lumină și o rînduia, pentru noi, pe hîrtie, simt lacrima curată a milioanelor de cititori și-aud cum Transilvania pe care el, alături de Slavici și Rebreanu, ne-a dezvăluit-o în toată frumusețea, se pleacă, cu munții și cîmpiile și apele, aducîndu-i cel din urmă salut. Clocotul acestei nopți dureroase trece prin mine ca printr-un fiu al lui și deslușesc în durere partea de durere a celor veniți după „Fefeleaga", a minerilor din „Arhanghelii", atîta amar de vreme înșelați, a corturarilor din „Faraonii", a îngroziților de războaie din „Jandarmul" și „Stana" — și deslușesc și durerea ierbii, a vîntului, a ploilor și a mioarelor. Căci inima marelui scriitor care a fost Ion Agîrbiceanu a bătut pentru durerile și bucuriile celor mulți din lume, glasul lui, mereu numai în apărarea lor s-a ridicat. O operă vastă, cuprinzînd în ea simțirea unui popor pe o distanță de mai bine de jumătate de veac, rămîne să ne încînte sufletul, nouă, și generațiilor de după noi. Vor trece anii și timpul — stă în mine dreaptă această credință — va ridica în nemurire numele lui Ion Agîrbiceanu ale cărui povestiri mi-au vrăjit copilăria. Legănarea clătinată a cîmpiei și clătinarea stelelor în cîmpia inversă a cerului, bolborositul ierbii sub vînt și tainicul glas al pămîntului, el le-a rupt din cîmpie, din cer și din pămînt și ni le-a dăruit tuturor, trudind neîntrerupt, singuratec, lîngă cercul de aur al lămpii. Trecerea lui prin viață, înscrisă sub semnul muncii răbdătoare, să ne fie, scriitorilor tineri, povață și îndemn... Mulți, cei mai mulți nu l-am cunoscut, dar ochii noștri, întîlnindu-se cu litera lui iscusită, în copilărie, la tinerețe sau mai tîrziu — căci așa cum spunea Sadoveanu despre Creangă, Agîrbiceanu se citește cu aceeași plăcere și la șapte și la șaptezeci de ani — vor păstra, întipărită pentru totdeauna, imaginea unei lumi cum numai el se pricepea s-o descrie...

Ori de cîte ori creionul mi se va împiedica în zăpada hîrtiei, mîna-mi va căuta pe policioară cărțile marelui prozator ardelean.

Fănuș Neagu

Neîntreruptă ucenicie

Acum, cînd timpul a hotărît să se oprească pentru Agîrbiceanu, încrederea sa în tînăra generație de scriitori ajunge la noi cu o răscolitoare actualitate. Parcă de undeva, de dincolo de „pragul cel mai înalt", ochii blajini zîmbesc privirilor înlăcrimate ale celor care preiau condeiul din mîna prăbușită.

Nu numai o dată Agîrbiceanu a adresat cuvinte calde tinerilor dornici să-l asculte. Interviurile, articolele din presă, discuțiile la care a participat cuprindeau întotdeauna cîteva referințe la ultimii veniți în lumea literelor. Autograful *„Nădejdi bune"*, publicat în *Gazeta literară* cu ocazia sărbătoririi a 75 de ani de la naștere, cuprinde aceste rînduri fremătătoare : *„Generația de prozatori romîni care am trecut pragul celor 75 de ani de viață putem să pornim liniștiți pe drumul din urmă ce ne-așteaptă : talente viguroase în proză se ridică în toate ținuturile românești. Noii prozatori vor continua munca noastră și vor îmbogăți literatura română cu realizări superioare celor existente. Din masele mari ce vor fi răscolite în adînc prin culturalizarea posibilă azi în proporții tot mai mari, se vor ivi noi creatori care vor face tot mai cunoscute — și acasă și în străinătate — însușirile de o înaltă umanitate ale neamului nostru"*.

Lucrat în linii energice, tabloul acesta al germinării artistice infinite este expresia nu numai a unei încrederi depline în tinerele condeie, ci și în talentul fundamental al unui popor aflat în plină revoluție culturală.

Cuvintele sale adresate tinerilor urmăresc formarea lor ca oameni, cetățeni și artiști de prim rang. Evocînd îndelunga sa creație, Agîrbiceanu observa adesea multiplele fire prin care se simțea atașat lumii în care trăia. Acest fapt, condiție sine qua non a unei arte autentice, îl face să ceară tinerilor scriitori o pasionată dăruire actualității. Literatura de actualitate *„este expresia trăirii realității actuale de către scriitor prin toate personajele creației sale, pozitive sau negative. Personajele nu pot fi închipuire sau utopie ; autorul trebuie să simtă că poate el însuși să fie ca fiecare din eroii săi pozitivi și să se lupte cu toți cei negativi. Este cu neputință să ascunzi adevărul : să nu simți și să nu crezi cu contemporanii tăi, dar să te prefaci a crede și a te zbuciuma cu ei. Cititorul simte imediat falsul..."*

Sinceritatea dăruirii, trăsătură permanentă a operei lui Agîrbiceanu, izbucnește cu un elan tineresc în cuvintele scriitorului octogenar. Limpezimea ochilor se înflăcărează subit : *„Un nou popor se va naște și abia de-aici încolo vom cunoaște comorile din adîncurile lui sufletești. Ce material inedit pentru scriitorii noștri ! Ce lume nouă au tinerii scriitori de studiat și zugrăvit cu condiția s-o cunoască tot mai bine !"*

În camera de lucru a lui Agîrbiceanu ajungeai după ce urcai o lungă scară, puțin întunecoasă, la capătul căreia apărea o surprinzătoare figură de mag, cu un blînd surîs de dincolo de ani. Din jilțul adînc de unde ne privea, apoi, cu o uimire bucuroasă, vorbele scriitorului picurau discret, în surdină. Erau lucruri cunoscute și simple, dar întreg ceremonialul avea ceva de vrajă, și tinerii care ascultau simțeau revelația unor adevăruri ascunse de prozaica lor repetare cotidiană : *E o părere care se poate auzi adesea că important e pentru viața unui om nu cîți ani trăiește, ci cum îi trăiește, ce a reușit să lucreze, să realizeze în anii care i-a avut. Dacă anii i-au fost plini sau goi, dacă munca lui a fost folositoare și comunității din care a făcut parte, sau nu"*.

Deși spuse impersonal, simțeam în aceste cuvinte privirea întoarsă asupra lui însuși, a unui om mulțumit, cu modestie, de opera clădită. Impresia persista : *„Nici un om nu trece prin viață fără a se simți responsabil de faptele sale. Cu atît mai mult va fi responsabil un scriitor de măsura în care s-a îmbogățit spiritual pe sine însuși și de ajutorul ce l-a dat neamului său în creșterea spirituală... Dacă am putea asculta glasul acestui judecător intern la începutul oricărei munci, de cîte ori ne aflăm în pragul unei realizări, am fi scutiți de multe greșeli și nemulțumiri. Dar de obicei nu putem, fiind luați de însuflețirea muncii ce ne stă înainte"*. Zîmbetul devenea complice, o clipă distanța de generații se anula într-o slăbiciune comună a breslei. Bunătatea nu se pierdea în toleranță nelimitată, ci se însoțea cu exigență, atunci cînd Agîrbiceanu strecura în discuție, cu timiditate parcă, un sfat sau un îndemn adresat tinerilor confrați. *„Pe lîngă talent, pe lîngă cunoașterea temeinică a realității de astăzi, pe lîngă același ideal de viață cu societatea în care trăiește, scriitorul de azi, ca și cei de ieri, de altfel, trebuie să facă în chipul cel mai serios ucenicie, are nevoie de o școală. Școala cea mai autentică a scriitorului tînăr este cunoașterea temeinică a literaturii realiste a înaintașilor săi din țară și a marilor scriitori din literatura lumii"*.

Îndemnurile la lectură au stăruit în toate ocaziile în care Agîrbiceanu se adresa tineretului. Amintirile colorau frazele cu experiențe din tinerețe, similare ascultătorilor săi. Citind pe Sadoveanu, a cunoscut marea artă a povestirii și a început el însuși să scrie, dar lectura lui Dostoievski, Tolstoi, Balzac i-a provocat un asemenea șoc încît conștiința inferiorității flagrante a propriilor pagini l-a oprit un timp de la o activitate considerată inutilă. După ani și ani, Agîrbiceanu se simțea dator acestor maeștri care l-au ajutat să se cunoască pe sine și să descifreze tainele scrisului. Tocmai de aceea, îndemnul revenea, fluturînd printre tinerii grăbiți de a-și demonstra calitățile poetice, fără o prealabilă asimilare a valorilor artistice precedente. *„Nici un scriitor tînăr, oricît i s-ar părea că pînă la el nu s-a scris nimic în literatura noastră, nu o va putea neglija fără mare pagubă pentru el. Și după cîte cred ar fi și astăzi astfel de scriitori tineri..."*.

Arta nu se realizează numai cu talent, ci și cu muncă, și bătrînul scriitor, deși mărturisea a-și fi scris multe povestiri, „Fefeleaga" de exemplu, în virtutea unui prim impuls, sfătuia pe tineri să-și cizeleze îndelung frazele, să revină laborios asupra manuscrisului. Surîzînd ca un fel de scuză, Agîrbiceanu recunoștea că munca ce ne așteaptă este una dintre cele mai grele.

Tinerii care l-au ascultat și l-au citit, păstrează înțelepciunea lui simplă și discretă. Zîmbetul lui bun pîlpîie încă în fața noastră. Însoțim emoționați nu o siluetă care se risipește încet, ci o operă care rămîne mereu în apropierea noastră.

Sorin Alexandrescu

DREPTUL LA TIMP

de NICHITA STĂNESCU

Pînă și pietrele-au dat rod în ziua-aceea,
cînd iarna sta-n zenit, la cerul țării,
și-n coaja orelor rotunde,
bătu stărîmător pasărea Phoenix.

Și aerul se-adăuga într-una,
cu luciul mat al gerului învins
ca gheața unei mări, care strivește-n trupu-i
urcatele la suprafață mortăciuni.

Era-n cutremuratul Februarie, de luptă,
cînd țara își cerea dreptul la timp,
firesc, cum e culoarea pentru ochi.
Era-n cutremuratul Februarie, de luptă,
cînd de șuierătura grea, spre viitor —
a trecerii de ancore-azvîrlite,
se răsuci țăria, în cutele de aer
gîtul ereților deodată, sugrumînd;

Și grinda cerului, de aripi albe
în locul lor, se-acoperi,
închipuind văzduhuri ce urmau să fie,
urcate dintr-o altă, mai demnă, temelie.

Era-n cutremuratul Februarie, de luptă,
cînd ochiul armelor întinse
privi-ndelung, cu gloanțe înroșite,
la tîmpla și la pieptul nostru ridicat,
nebănuind stăpînii, că timpul lor îngheață,
strîngîndu-le în blocul lui, făptura,
din ce în ce mai dens, mai apăsat.

Pînă și pietrele-au dat rod în ziua-aceea
cînd iarna sta-n zenit și scînteia.
Cădea un val de moarte peste visuri,
dar moartea doar pe ea se ucidea.

2

Goana norilor albi, goana norilor lungi,
mîna din urmă secundele.
Era-n cutremurătorul Februarie,
cînd o femeie năștea în lume,
fiul ei primindu-și dreptul la timp.

Femeia zvîrli spre cer
săgeata fulgerătoare
a unui țipăt;

Trupul copilului răsărea
greoi și sigur ca luna
din apele mării.

Și-un orizont era, de temei,
cu globurile pîntecelor pămîntești
acoperite de șorțuri albastre
un orizont era, de temei,
care-o priveau încrezător.

În lume năștea o femeie.
Era în Februarie, sub roata de viscol
cînd durerile facerii o-mbrățișară
ca un bărbat mult prea puternic
cu brațe de plumb.

Goana norilor lungi, goana norilor albi,
mîna din urmă secundele.

Cîte una se rătăcea
printre furnale, printre sîrme,
printre ziduri, pe căi ferate se rătăcea,
întîlnea ochii femeii și-i strălumina,
întîlnea obrazul femeii și-l colora,
întîlnea gura femeii și-o arcuia,
întîlnea țipătul femeii și-l prefăcea
în stîlpul de care se sprijină cerul.

Trupul copilului, greoi și sigur,
continua să răsară
ca o bătaie a inimii din inimă,
ca o planetă ce se rupe
dintr-un soare.

Era în Februarie, sub roata de viscol,
cînd steagul cel mare-al zăpezilor
căzu aburind, la pămînt.

Bocancii ca ținte-ai jandarmilor
îl sfîșiau ritmic,
iar șinele sănilor cu clopote
de alamă,
în lungi bandaje îl tăiau,

pentru tîmplele înroșite,
pentru umerii zdrobiți,
pentru piepturile împușcate
ale celor care vegheau.

Dar o femeie năștea în lume.
Era în Februarie,
cînd fiul ei își primea
dreptul la timp,
cum marile-ntrebări își primesc
răspunsul
în istorie.

Și-un orizont era, de temei,
cu globurile pîntecelor pămîntești
acoperite cu șorțuri albastre.
Un orizont era, de femei gravide
care îi surîdeau încrezător.

3

I se păru femeii, deodată,
că nu-și poate lua în brațe feciorul,
așa cum nu poți să ridici în brațe
un rîu.

Căldura făpturii lui
— i se păru —
că se-nalță din căldura trupului ei,
ca ziua-nsorită
din noaptea-nstelată.

Și toate acestea i se părură
de neschimbat,
cum nu mai poți s-abați
o întîmplare
desfășurată-n trecut.

I se păru femeii, deodată,
că fiul ei aleargă scînteind,
către marile roți dințate
ale anotimpurilor
și că-și imprimă umbletul în ele,
biciuindu-le,
și roțile se urnesc din înțepenire,
cu șuier înalt,
și iarna și-aruncă trupurile-nfrigurate
în carcasa de trunze, a primăverii,
și primăvara își azvîrle copacii-nfiorați
pe marea umflată a verii,
și soarele verii, alunecînd, izbește
și doboară fructele toamnei.
Și toamna intră cu prora ei
de spărgător de gheață,
în miezul alb al iernii,
și-l despică, și-l sfîșie,
și-l frînge, și-l rupe.

Femeia zvîrli spre cer
săgeata scînteietoare
a unui țipăt de bucurie
pentru fiul ei.

Februarie-l veghea.

Cu mîinile îl pipăi, cu privirile,
cu auzul,
și el era viu și nevătămat.

Februarie-l veghea.

Umărul alb și strălucitor îl-l atinse,
cu gestul cu care smulgi un sunet
din hartă.
Și el era, într-adevăr!

Februarie-l veghea.

Și îl îmbrățișă
cum îmbrățișează inima sîngele
și creerul ideile;
și el era, întreg,
și își primea dreptul la timp
firesc,
cum își primește ochiul imaginile
mișcătoare,
urechea — sunetele
nările — mirosul.

Februarie-l veghea.

4

Sub roata de viscol,
începură să-nghețe de-a-rîndul,
dorințele, poftele, jindul
stăpînilor.

Unii se treziră, deodată, rotunzi
ca o roată multiplă, în care
dorințele, poftele, jindul
deveneau diabolice spițe,
strîmbe, pestrițe;

Înghețate-n afară, diabolice spițe,
duruiau la vale,
pe serpentinele iernii, în rotocoale,
alunecînd înapoi,
șuvoi nesfîrșit de roți, alunecînd înapoi,

Și se izbeau de propriile lor amintiri,
ca de niște pietre, sculptate,
din cimitir.
Cei duri se stărîmau, cei moi
deveneau pastă vîscoasă, noroi.

5

Pe cerul sufletelor omenești,
izbucni o roșie, intensă, lumină.
Și toți îl vedeau
pentru că era vremea vederii
și toți îl auzeau
pentru că era vremea auzului.

O, ea era inima
bătînd cu jerbe roșii de lumină,
Era ochiul a cărui privire
tăia prin ruină, prin stîncă.

Pe cerul sufletelor omenești
un soare roșu izbucni,
și toți îl știau,
pentru că durerea lumii
ridicase un pisc, aici,
în această țară,
și el venea să răzbune
rănile,
viețile hăituite ca o herghelie de cai
prin cîmpia Dunării,
pînă-n valea Prahovei,
unde durerea lumii ridicase un pisc...

Pînă și pietrele-au rodit în ziua-aceea,
și gheața lui Februarie plesni
ca o mare-n maree,
sub luna plină.

Pe cerul sufletelor noastre omenești,
cuvîntul Partidului
izbucni ca o roșie, intensă lumină.

Cuvîntul Partidului,
ancoră zvîrlită-n viitor,
apropiind de gînduri, de inimă, de visuri,
înfăptuirea dreaptă, adevărată, vie
a țării de azi.

6

...Plus valoare, timp strivit
de călcîiul cel cu pinten,
într-a coasta mea izbit,
ca să-ți fiu calul cel sprinten

Plus valoare, foame-atroce
pentru timpul negru, brun,
ca să-ți fiu carne de tun,
cîntărită și vîndută
pe biroul tău luxos —
o vertebră-n stînga,
în dreapta un os.

Plus-valoare, moarte lentă,
ce-mi înfulecă pe rînd,
un picior,
apoi un gînd,
și-mi preschimbă lin, feeric,
osul alb în întuneric.

Iar concreta plus-valoare,
peste fruntea mea încheagă
în broboane de sudoare
sarea mărilor, întreagă.

Și din ea, se-ngrașă domnul
Capital, făcînd bilanțul:
mie truda, sieși somnul
mie lanțul, sieși danțul.

Dar mi-o smulg din frunte, cum ai
smulge din pămînt, o plantă.
Dansul lor devine — acuma
o cădere-n vid, o pantă.

— Va sfîrși și dansul rece
al robiei, eu, întîiul
om deplin și viu, voi trece
peste groapa-i cu călcîiul.

. . . . . .

...Mă simt pe mine însumi aproape dureros,
și cu-o mîndrie stăpînită.
Un soare alb răsare-n fiece clipită
pe care-o bate trupul meu, teruginos
pe cînd aceste gînduri se mișcă ondulînd,
din ce în ce mai viu și mai curînd
E-o trecere de ancore-azvîrlite
spre-un viitor care va fi prezent.
Țara și-arată chipul — fosforescent,
prin colonadele de stalagmite,
pe care acest Februarie, de luptă, a suit
un cer al demnității
firesc,
de neclintit.

7

Și orele-au rodit, în ziua-aceea
cînd iarna sta-n zenit la cerul țării,
și o femeie a născut în lume
un prunc care-și luă dreptul la timp.

Și iată-l, începu să crească,
într-o secundă tu cît într-o oră,
și într-o oră tu cît într-o zi,
și într-o zi cît într-un an de zile.

Și cum era-n înțepenire
soarele deasupra lui,
unde sta uitat pe boltă,
dintr-un timp al nimănui
și prin cearcănu-i de gheață
cu fulgi negri, cu fulgi vineți
îți bătea sprînceana, tîmpla,
să uiți ziua, să uiți cine-ți
vămuia ora, minuta
coasta, brațul, alăuta
și lumina grea ca stînca.

Deodată, nemișcarea
se urni sunînd a scripeți,
cum spre-o schelă suitoare
cu var stins, legănătoare,
se ridică o căldare.

Mîna-ntinsă e-o mistrie,
tencuiește gînduri, visuri,
foșnitoare paradisuri —
unde totul mișcă, umblă,
și cuvîntul are umbră,
litera e muzicală
apa-i vie, piatra dală

Cum era-n înțepenire
soarele, uitat pe-un cer
al mirărilor și-al spaimei,
deodată nemișcarea
se surpă, smulgînd cu ea
coaja cerului, și-o rupse
prăvălind-o-n orizonturi.

Și căzu pe vechea țară
masca soarelui desprinsă,
și drugi grei, de grea lumină,
izbucnără jos, strivind
ca nisipul gros, în steampuri,
repetat și cu arsură,
zoiul, mizga și cocleala
și rugina, smîrcul, bezna...

8

O, turnarăm amintirea
ca pe-o fontă grea topită
peste nedreptate, peste
exploatarea-n veci zdrobită.
O, din amintire, seceri
și baroase noi iscarăm.
O, din amintire, coșuri
împletirăm pentru fructe.
O, și poate-n amintire,
munți prelungi albesc, de gheață.
O, și poate-n amintire
ape nude spală-n prunduri,
osul alb ca și un sceptru,
al eroului căzut.
O, ne este amintirea
vremii de atunci, o lege,
o măsură-a demnității
și a cinstei și-a virtuții.
O, din amintire, luna
uneori răsare-n ceruri
semănînd la chip acelui
ce-a murit atunci, iubind.
O, din amintire poduri
ale păcii-n lume leagă
mal de mal. Și ora vie
de vecie o unesc.

ÎNCHINARE

Și eu m-am născut tot în treizeci și trei,
odată cu maturizarea alor mei,
odată cu primul semn clar, al unui timp mai bun,
ridicîndu-se atunci, împlinindu-se-acum.

Primește cititorule această
încercare-a mea de cîntec, tinerească,
iar unde nu s-a smuls deplin din minereu
cu inima o prelungesc, cu trupul meu.

Desen de VICTOR CUPȘA

PUNTEA

de FANUȘ NEAGU

Desen de DONCA IOAN

Înainte de miezul nopții, Achim visă că era în lan, cu secerătoarea, rupsese cuțitele, iar cele cinci greble, fixate în trunchiul catargului, se-nvîrteau în gol, ca aripile unei mori de vînt. Pe podul de tablă, lucios, un iepure de cîmp, gras, cenușiu, sălta și se rostogolea peste curmezișul greblelor ; ochii lui cît alicele, mărginiți de-o dungă roșie, scînteiau umezi în aerul fraged. „Îți bați joc, spuse Achim. Stai că te pun eu cu botul pe labe !" Luă sfoara pentru legat snopii, făcu un laț și, c-o mișcare rapidă, neașteptată, îl aruncă înapoi și iepurele se pomeni purtat pe sus, cu gîtul strîns ca într-un cerc de gheață. „Uite, că te-ai dus pe copcă, îi spuse Achim, răzbunător. Să văd acuma dacă-ți mai dă mîna să o faci pe măgarul cu mine" — și-l îndesă în buzunarul pantalonilor. Iepurele îl bătu scurt, în coaste, cu lăbuțele, Achim rise, apăsîndu-l c-o zvîcnire a șoldului, și-n clipa aceea, cuțitele secerătorii începură să taie din nou, retezînd, o dată cu paiele, lumina albă care juca la suprafața lanului.

Achim se deșteptă. Sub pleoape îl frigea încă lumina amiezii din vis. Se smulsese din somn cu presentimentul unei dureri intense și apropiate. „Mama lui de iepure, să vezi tu că se întîmplă ceva în noaptea asta !"... Tractoriștii sforăiau sub pături. Sprijinindu-se de patul lui Mișu Poză, Achim coborî amețit cele două trepte ale vagonului dormitor. Jos, în cîmpie, mirosea a maghiran, luna împingea grîul către fundul nopții. Prin negura amorțită, Achim auzi un tropot înfundat, puternic și, pînă să iasă el în drum, cu oasele încă grele de somn, să vadă ce e, în tabăra brigăzii intră un călăreț, rupînd cu umărul sforile întinse între crengile a doi pruni și de care spînzurau, șiruri-șiruri, pești cu burțile despicate, scoși să-i usuce vîntul.

— Ptrru ! strigă călărețul și murgul lui se opri, răsuflînd zgomotos, cu gîtul încordat. Omul se aplecă și-i trase zăbala din gură.

— Ce dracu faceți, mă, cu atîta pește ?! întrebă el, plin de greață. Momiți pisici sălbatice, să le jupuiți ? Ține colea — și-i întinse lui Achim o sticlă cu țuică, învelită într-o petică de sac. De-aseară ai un băiat, să știi. Scoală-i pe toți din vagon și beți pentru Achim ăl mic.

Achim încremenise cu ochii holbați. Uimirea lui se transformă brusc în veselie și ridică brațele spre călăreț, să-l tragă spre el — cu brațele ridicate era imaginea, pe dos, a cămășii care atîrna cu mînecile în jos pe sîrma de lîngă ușa vagonului. Călărețul se feri, rise, scuturîndu-și trupul subțire, strîns într-o curea cu pafta galbenă, lată cît palma, și dispăru în galop, înghițit repede de umbrele nopții.

Liniștea, risipită timp de cîteva minute, se clădi din nou peste cîmpie, densă, bătută de lună.

„Achime, tu ai auzit, mă, ce-a spus ălă ?!" se întrebă Achim, zăpăcit, cînd rămase singur — și începu să răscolească, cu înfrigurare, în buzunarele pantalonilor. Descoperi, mirat, că umbla să găsească iepurele pe care-l prinsese în vis. Atunci apucă sticla, o duse la gură, și bău. Sta în marginea drumului, lung, cu obrazul vînăt, cum e fierul, și vîntul, urcînd din adîncuri, ca o șoaptă a pămîntului, îl învăluia cu miros fierbinte de pelin. Bucuros, porni să-i scoale pe băieți, dar, pe neașteptate, îl trecu gîndul că el nu știe cum se joacă un tată cu copilul lui, și se opri. Ideea i se păru stranie, prostească și rea ; născută în zona fricii, existentă în fiecare om, suia în el, rece, dureroasă, atotstăpînitoare. Pămîntul, luminat de flacăra lunii, se schimbă în zăpadă și el se văzu copil de cinci ani, zburînd împins de viscol, pe ulița unde ieșise să se dea pe gheață, cu patinele de lemn, și mai departe, prin cîmpie. Zăcuse toată iarna în casa unor bătrîni — undeva, într-un sat departe — care-l scoseseră din rîpa din malul rîului și cînd se ridicase din nou pe picioare, avea fața sluțită, ca arsă de var. Neștiind de unde-l luase vîntul, a rămas printre străini.

— Mamă mare, a întrebat-o pe bătrînă, o să mai fiu vreodată frumos ?

Copiii nu-l primeau în jocurile lor, iar bătrînul se ferea să-l mîngîie, îi făcea rău să-și apropie palma de fața lui jupuită.

— O să mai fii, puiule... Cînd ți-o muri umbra, bată-i dumnezeu pe-ăi de-au lăsat să te fure urgia.

El s-a gîndit că trebuie să-și omoare umbra. O lovi cu pietre și o strivi cu talpa piciorului. Seara, cînd umbra omului se lungește, ieșea în poartă, la drum, să i-o calce căruțele și să i-o bată cu vergele copiii din vecini. Umbra scăpa din toate nevătămată. Într-o zi, stînd pe marginea șoselei, văzu apropiindu-se tăvălugul care sfărîma piatra. I se făcu milă și se trase înapoi, ferindu-și umbra. De atunci, a purtat-o mereu cu el, singuratec, ca pe un cîntec de grea melancolie. Fetele l-au ocolit, s-a însurat tîrziu, la treizeci de ani — și acum, iată, are un băiat.

— Achime, taică, îi spuse, în gînd, copilului, vreau să-mi zici pe nume. În nici un caz n-o să-ți dau voie să-mi zici : „matale".

— Fac cum zici tu, auzi glasul copilului, dar învață-mă un joc.

„Saramura mă-si !" înjură Achim și se îndreptă spre vagonul-dormitor să-l zgîlțîie pe Mișu Poză, șeful brigăzii, care avea doi copii. Îi atinse umărul și-l chemă în șoaptă :

— Mișule... Auzi, Mișule...

— Ține ușa bine ! strigă Mișu, speriat, săltîndu-se pe marginea patului, cu pătura sub bărbie.

— Care, mă ? se supără Achim. Aiurezi. Ia freacă-te la ochi.

— Tu ești, Achime ? întrebă Mișu Poză, lăsîndu-se cu spatele pe pereți. Mă, ce visul dracului ! Eram la stație, pe coridor, și fugea contabilul după mine. Da' era jumătate om, jumătate taur și-arunca în mine c-un fier de plug, să-mi rupă călcîiele. Cît e ceasul ?

— Mai e mult pîn' la ziuă. Culcă-te și dormi liniștit — spuse Achim și coborî iarăși în cîmpie.

„Nu-l mai întreb nimic, se sucise Achim, ce poate să-mi spună despre copii un om care visează urît ?! Cînd ai copii, seara, la culcare, trebuie să te gîndești la lucruri frumoase, la frunze, la iarbă sau la altceva care să-ți îngîne visele... Uite, eu, cînd o să mă culc, dac-o să mă culc în noaptea asta, o să mă gîndesc la dropii, da"...

Ieșise din tabăra brigăzii, străbătuse, în curmeziș, lanurile coapte, și acum urca greoi, spre vîrful unei movile. Urcînd, pregătea și-și trăia dinainte visul — cel dintîi de cînd devenise tată. Visul era scurt. Se făcea că e în cîmpie cu Achim ăl mic și că plouă. Apa, curgînd în pînze dese, bătea mărunt și odihnitor în podul pe care-l făcuseră cu aripile deasupra lor douăzeci de dropii. Treceau prin ploaia cu pale de negură și nu-i simțeau răcoarea decît pînă la oul picioarelor, fiindcă dropiile se mișcau în pas cu ei, ținînd neclintit acoperișul acela de pene. Și mergînd prindeau și ei aripi, ca și dropiile și zburau deasupra norilor, spre culmea cerului...

Sus, în creasta gorganului, netezită de vînt, Achim se opri, ascultînd glasul clopotelor — mici explozii de sunete cu suflu scurt — scuturate de oile care dormeau în stîna de lîngă păduricea de salcîmi, trăgînd în nări miros dospit de lapte și de bălegar. Sunetele acelea rare, vibrînd prelung, deșteptară în Achim un gînd ciudat. Se aplecă și-i strigă pe ciobani :

— Pasalac... Gogule !...

— Hău, răsună o voce tînără. Ce vrei ?

— Țineți cîinii ăia că-s cu mîinile goale.

— Nu-s aici. I-a luat Gogu cu el în sat, se are-n vorbă cu una a nu știu cui... E a treia seară de cînd fuge-n sat cu cîinii.

— Bagă-l într-o fabrică de pumni și-ai să vezi că nu mai fuge.

— Zău ?! făcu Pasalac, apărînd, mic și îndesat, de după fîntîna înconjurată în uluce de lemn. Păi ce, nea Achime, matale nu știi că Gogu, cînd rotește o dată pumnul, face dîră de oase ? Ce zici de stelele astea ? ridică el fața spre cer. Parcă-s niște dumicați de mămăligă, buni să-i amesteci în lapte.

Achim se așeză pe ghizdeaua fîntînii, cu picioarele sprijinite pe o putină.

— Pasalac, spuse el, privindu-l fix pe celălalt, dacă facem o treabă noi amîndoi și taci, dau de băut. Vin roșu.

— Sînt lacom tare la băutură, nu te lega. Eu, sub patru sticle nu mă-ncurc.

— Dau patru sticle.

— La patru sticle, îmi dai și-un kilogram de îngrășămînt azotos.

— Pentru ce ?

— Ca să răcesc vinul. Trîntesc doi pumni de azotat într-o căldare de apă și-ngheață apa tun. Chestia e să nu pui azotat și-n aluat, cum a făcut nevasta lui Foică Brunu, c-atunci te umfli-n burtă cît un butoi... Zi, despre ce-i vorba ?

— Vreau să scoți mieii din țarcul lor și să-i dai în cîmpie. Atîta tot.

— Rîzi de mine, făcu Pasalac, moale, neîncrezător.

— Nu, de ce ? se apără Achim. Dau arvună dacă vrei... Sau plătesc dinainte tot vinul.

Încredințîndu-se că Achim nu glumește, Pasalac deschise portița din lanți de salcîm și pătrunse în țarc. În clipa următoare, biciul lui răsună puternic sub perdeaua de stuf. Mieii se ridicară, clătinîndu-se ca un val cenușiu. Cei din margine se izbiră cu botul în corlăți, speriați, parc-ar fi năvălit lupii. Pasalac îi împinse cu genunchiul îndoit, dîndu-i peste cap și făcîndu-le vînt spre portiță unde aștepta Achim. Împinși din urmă, mieii se repeziră să iasă în cîmp. Dar cînd să se strecoare afară, Achim se culcă în drumul lor, astupînd cu pieptul șanțul îngust, făcut împotriva ploilor. Cel din fruntea turmei, un berbec cu coarne cît lama briceagului, avu o scurtă ezitare, după care își adună puterile și sări prin deschizătura portiții. Achim îi simți bătaia pe umeri și pe pulpe. Zîmbi și așteptă, cu fața ascunsă în iarbă. Mieii ceilalți, asurziți de biciul lui Pasalac, suiră în șir pe spinarea lui, frămîntînd-o cu copitele mici, rotunde. Junghiuri ascuțite îl fulgerară în coaste, cămașa arsă de soare și de vînt, plesni în zeci de locuri. Mieii treceau în ropot îndesat și învălmășit, acolo unde știau că e malul șanțului, își luau avînt și săreau, căzînd pe pămînt și urmîndu-și fuga încă vreo cîțiva metri. Mișcarea aceasta, repetată, creă în Achim sentimentul că se joacă cu băiatul lui. Se luaseră la trîntă, Achim ăl mic îl doborîse și acum sălta în patru labe pe spinarea lui. „Achime, taică, de ce nu-te-astîmperi tu ? se prefăcu el, mînios. Eu sînt puternic, te iau de-un picior și te-azvîrl în lună" — și întinse mîna, pe furiș, să-l înhațe. Dar în palme simți botul umed al unui miel. Înveselit, încordă umerii și-l aruncă înainte. Bătăios, mielul se întoarse și-l împunse cu fruntea ciută. Rîzînd, Achim îl prinse în brațe și-l gîdilă între urechi. Mielul avea cercei, lui Achim i se păru că vede în ochii lui o scînteie de rîs — și-n clipa aceea, frica din el se risipi și se topi.

atelierul

POVESTIRE DE
GH. CHIFELEA
MUNCITOR LA
UZINELE
23 AUGUST

Frigul din atelier ne îndeamnă să ne strîngem unii lîngă alții în jurul sobei de campanie. Dar nu vrem : fiecare rămîne cu încăpățînare pe locul său. Vîntul se repede în caroseria de tablă, zguduie geamurile împăienjenite de ghiață. Îi simțim fiecare rafală. Nu ne temem. Matahala cu trei diferențiale i se împotrivește, se cutremură și gonește nepăsătoare mai departe, despicînd nămeții sub greutatea ei...

...Altă comună ! Cum s-o fi numind ? Curiozitatea nu ne mai dă ghes ca altădată. Aruncăm priviri fugare prin sticlele înghețate ale ferestrelor și rămînem tăcuți. Pe linie nu se zărește țipenie de om. Ferestrele caselor sînt oblonite, negre. Pe lîngă uluci zac troiene mai vechi ; parcă bolesc. Nici cîinii nu ne mai latră. Seamănă a pustiu...

Pe sosea, dunele de zăpadă cresc necontenit, amenințătoare. Uneori mașina își încetinește mersul ; motorul șovăie cîteva clipe, apoi duduie deodată cu furie și atelierul alunecă mai departe, clătinîndu-se. Cineva murmură :

— Trage bătrînul, trage !...

Nu-i răspunde nimeni ; nici nu-l privim măcar și vorbele rămîn parcă suspendate în aer, pînă le zmulge o rafală de vînt și le tîrăște după ea. Drumul coboară în pantă lină. Matahala prinde viteză. Un golet de șenilă lovește în aripa din spate sacadat, ca un indicator care marchează fiecare învîrtire a roților. Bocănitul lui mă scoate din fire. În tăcerea care persistă ca o povară, am senzația că-mi izbește tîmplele : mă enervează. Aș vrea să vorbesc cu cineva, să nu-i mai aud zgomotul repetat și sîcîitor, sînt sigur însă că nimeni nu mi-ar răspunde.

Printre pleoapele întredeschise îl zăresc pe Vlaicu, unul din mecanici, privindu-mă. Simțindu-se surprins, întoarce capul stingherit și tace. E un băiat de o frumusețe neobișnuită. De obicei e tăcut. La supărare, vorbele-i greoaie cu accent ardelenesc i se încîlcesc în așa hal că nu se mai înțelege nimic din ce vrea să spună. Conștient de atracția sa în fața fetelor, își petrece tot timpul liber în preajma lor, curtîndu-le.

Strivit parcă de făptura puternică a acestuia, alături, pe o ladă de scule, se mișcă fără încetare Mihai, tovarășul său de echipă. Obișnuim să-i mai spunem și „Pușchin". N-a împlinit încă 18 ani. Fața-i tuciurie, prea mare parcă pentru trupul lui firav, încadrată de un păr negru, cîrlionțat și veșnic netuns îl aseamănă întrucîtva cu marele poet rus. Își roade o unghie cu ciudă, și privește în podea. Poate urmărește piciorul lui Pricop ; sudorul lovește cu vîrful bocancului lada cu scule de sub el. Pricop e cel mai vînjos dintre noi. Are o față lată, care atunci cînd rîde i se lăbărtează și i se înroșește ca un pepene tăiat în două. Nasul strîmb și plin de pistrui i-a fost plantat între obraji înadins să-i desăvîrșească urîțenia. Nimeni nu l-a văzut pînă acum supărat. Cînd n-are de lucru, se „vîră sub șasiu" cu mecanicii... Uneori îmi ajută și mie...

Acum, învrăjbit, pare și mai urît, e aproape fioros. Din cînd în cînd, neputîndu-și domina iritarea, aruncă priviri furioase spre Drăgușin, electricianul, care, izolat de toți, stă ghemuit între strung și polizor și își rumegă îndărătnic cine știe ce gînduri de răzbunare, cu ochii pironiți undeva în ghiața de pe fereastră. Îi observ nările subțiri, răsfrînte în sus a obrăznicie ; par că tremură...

Mașina saltă peste troiene, ne zdruncină și ne duce mai departe, cînd domol, cînd cu viteză, cu viteză relativă. Stărui cu privirile asupra lui Drăgușin și în minte îmi apare tot mai clar chipul lui Bela baci, palid, împietrit.

Bătrînul e în cabină. L-a luat meșterul lîngă dînsul, să-l liniștească. S-o fi simțind mai bine ? Întrebarea mă face să tresar, ca de o presimțire rea. Fără să vreau, caut un răspuns în ochii lui Pricop. Sudorul tace, deși am impresia că și pe el îl bat aceleași gînduri...

...Bătrînul ne e drag tuturor. Are el un fel al lui de a migăli lucrul și de a ne cicăli, dar ne-am învățat de mult cu această meteahnă aparentă, care de fapt ne e folositoare.

A trebuit să vină Drăgușin să ne învrăjbească !

Lucrează în atelier numai de două luni. Văzîndu-l descurcăreț și mai puțin ocupat decît Bela baci, meșterul i-a luat bătrînului lada cu piese de schimb și i-a dat-o în primire. Mai bine nu i-ar mai fi dat-o, căci de atunci nimeni nu se mai poate înțelege cu dînsul.

Bătrînul avea obiceiul să adune orice piesă veche, orice căpătîi de material rămas de la strung. Strîngea șpanul de bronz și de compoziție fir cu fir. Le sorta, le aranja cu grijă. Avea cutii pentru fiecare în lada cu piese.

Într-o zi, a doua sau a treia pare-mi-se, după ce si-a luat în primire funcția de magazioner, Drăgușin i-a scos bătrînului toate cutiile afară. Bela baci s-a făcut foc, și, cum electricianul se încăpățîna, nevoind să le mai primească înapoi, s-au luat la ceartă. A trebuit să intervenim pentru a-l face pe Drăgușin să cedeze. De atunci se cam uita dușmănos la bătrîn.

În ziua cînd ne pregăteam de drum, cearta izbucni din nou. Meșterul, Vlaicu și Mihai încălzeau motorul atelierului care, în ciuda lor parcă, huruia întrerupt, tușea și se văita ca un om bolnav. Drăgușin bombănea în boxa lui, inventariindu-și piesele, cînd Bela baci intră alb de zăpadă, ținînd în mînă două capete de bară. Mi s-a părut că vrea să vină la mine, dar răzgîndindu-se, se întoarse spre electrician :

— Má Dragușin báiat, cum lását tu capete astea în zapada ? Pune în ladă...

— Mai lasă-mă dracului cu vechiturile dumitale, că ți le azvîrl acu' pe geam !

Intrigați de izbucnirea electricianului, ne-am întors spre ei. Bătrînul tăcu cîteva clipe mirat, apoi insistă :

— Astea piese bune, drága...

Văzînd însă că celălalt nu-i mai dă nici o atenție, puse piesele pe ladă. Zgomotul lor parcă l-ar fi turbat căci, întorcîndu-se brusc, Drăgușin le zmulse și le aruncă afară. Bătrînul înlemni. Și, în timp ce noi îl priveam uimiți, ca și cînd n-ar fi fost satisfăcut de răutatea sa, electricianul, văzînd cutia cu șpane de compoziție pe un colț de bancă, îi dădu un picior, de se duse de-azvîrlita.

— Ce, bă, ești nebun ?

Nu știu cine a rostit vorbele, în clipa aceea eram parcă amețit.

— O să se piardă cît torni pe un sfert de cuzinet — mormăi Drăgușin și își văzu de treabă mai departe.

Batjocura lui mă dezmetici deodată. Bela baci, încă năuc, căta cînd la el, cînd la grămăjoara de compoziție, pe care acesta o călca nepăsător în picioare. În sfîrșit, izbuti să îngîne :

— Dar bine, mă flăcău, asta material scump !

— Dacă e scump, ține-l în dulapul dumitale, că aici eu răspund... Devotatule, că nu mai ieși odată la pensie !

Bătrînul se făcu palid, nu știu cum putea rămîne ca de piatră și nu-i pleznea o palmă. Simțeam cum mă înăbușe furia și, ca împins de un resort, mă îndreptam spre el, cînd îl auzii pe sudor mîrîind :

— Apleacă-te și adună șpanul de jos !

Electricianul nu răspunse, dar nici nu se mișcă din loc. Îl apucai de piept, trăgîndu-l afară din boxă. Săriră și Pricop și Mihai și, cum electricianul se zbătea în mîinile noastre cu îndărătnicie, Pricop ridică pumnul să-l lovească. Bătrînul tresări :

— Nu, Pricop, Ióniț'... nu !... lăsați la el, nu merită, voi murdăriți, dacă loviți omul !

Își întoarse privirile triste spre Drăgușin. Barba îi tremura, buzele îi șovăiau. Părea că nu mai e în stare să vorbească : adăugă totuși cu un fel de oboseală în glas :

— Un dáta ai' faci și tu fața la nevoia... atunci ai înțelegi chit valor' are asta lucru... oricît de mic pare la cap' asta'l tău bleg... să nu bați joc de muncă !

Ultimele vorbe i se pierdură într-un geamăt înfundat. Mi s-a părut că se clatină și că se va prăbuși. A ieșit din atelier, împleticindu-se, sprijinit de Mihai. În urma lui, Pricop îl îmbrînci pe electrician, furios :

— Du-te și-i cere iertare, necioplitule !

— Am plecat la drum învrăjbiți...

...Lucrăm împreună de peste doi ani. Păream un colectiv bine închegat, cu toate că nu eram decît o mînă de oameni. Fiecare dintre noi era pentru

DIALOG NETERMINAT

ION BĂIEȘU

În timp ce traversa un cîmp acoperit de zăpadă, îndreptîndu-se spre gară, și mai apoi în timp ce mergea cu trenul spre un mic orășel unde-și avea casa și familia (și pe care avea să le revadă în seara aceea după 20 de zile de teren), Vasile Trancă gîndea asupra unora dintre problemele sale intime, personale, în felul următor :

„Ce ciudat e că momente importante din viața unui om pot fi decise — chiar dacă nu definitiv — de un gest mărunt, de nuanța, voită sau nevoită, a unui cuvînt, de impulsul spontan, nebănuit, al unui instinct. Mă gîndesc că, dacă în clipa despărțirii m-aș fi aplecat s-o mîngîi sau s-o îmbrățișez, starea ei de spirit s-ar fi schimbat oarecum spre bine, s-ar fi înseninat, poate. În fracțiunea aceea de secundă, gestul mi s-a părut însă greu de îndeplinit, mîna care trebuia s-o cuprindă de umăr a întîrziat cu îndărătnicie și ușa s-a închis cu un bufnet sec în urma mea. Probabil că și-a vîrît coada aici și acel rol al întîmplării, pe care eu nici pînă în ziua de azi nu reușesc să mi-l explic și să-l înțeleg pe de-a-ntregul. De pildă, într-o seară, stînd la camera de oaspeți singur, dezbrăcat, cu o carte în față, fiind cald și plăcut înăuntru, m-am simțit năpădit dintr-o dată de niște gînduri duioase pentru ea. În clipele acelea eram în stare să iau totul asupra mea, să-i cer iertare chiar și pentru greșelile ei față de mine. Pentru că nu puteam face toate acestea decît în scris, m-am apucat să-i scriu — și rîndurile curgeau unele după altele, înfierbîntate, de parcă eram un artist în clipele lui de inspirație. Dar de-abia începusem să scriu și cineva a bătut la ușă. Era Tofan, președintele gospodăriei, un om foarte bun și capabil în general, dar care uneori are idei dintre cele mai trăznite și pe care le susține pînă în pînzele albe, suferind sincer pentru ele. Atunci, de pildă, venise să-mi demonstreze, în numele grijii față de om, de ce ar fi necesar să cumpere gospodăria o dubiță care să transporte dimineața și seara copiii colectiviștilor mai îndepărtați la creșă și grădiniță, gospodăria avînd avere serioasă și fonduri necheltuite la capitolul „social-cultural" din buget. Ca să termin discuția cît mai repede, i-am spus că asta e o manifestare de grandomanie, că sînt împotriva cumpărării dubiței și că cel mai înțelept lucru ar fi să mai facă o creșă în cartierul acela al comunei. Tofan e însă un om pe care nu-l poți convinge cu una cu două, așa că n-a plecat de la mine decît pe la miezul nopții, în ultimele două ore purtînd cu el o discuție aprinsă despre Cosmos și despre spionaj. Cînd am rămas singur, eram obosit, îmi pierise și duioșia, și cheful de scris. Ba, mai mult, mi se părea că dacă i-aș scrie, m-aș dovedi un om lipsit de ambiție și personalitate, ar trebui să trec cu vederea peste o serie de greșeli ale ei, care trebuiau curmate de la bun început. În zilele următoare am avut foarte multe treburi și, pe lîngă asta, n-am mai fost de loc dispus să-i fac concesii. Adevărul e însă că îmi aduceam aminte de ea la fiecare pas, tot ce vedeam îmi învia în suflet zilele nemaipomenit de frumoase cînd ne cunoscusem și ne îndrăgostisem. Pe atunci, ea era învățătoare în comuna aceasta. Secretarul comitetului avea o părere proastă despre ea, din pricină că nu voia să participe la echipa artistică. Ca s-o convingă, a chemat-o față de mine la comitet, să o criticăm amîndoi pentru îngîmfare ; el, sperînd că eu, ca instructor raional, mă pricep mult mai bine în a face morală oamenilor. Spre dezamăgirea lui Panait, secretarul, eu nu am criticat-o de loc, ba chiar am glumit cu ea, ceea ce lui nu i-a plăcut și nu i-a mirosit a bine. Cert este că chiar a doua zi m-am întîlnit cu ea la căminul cultural, iar apoi am plecat împreună spre casă. Vreme de trei luni, totul a fost cum nu se poate mai frumos, eram aproape tot timpul împreună. Într-o seară am cerut-o în căsătorie. Peste două săptămîni am adus-o la raion, i-am găsit și post la o școală, aveam o cămăruță a noastră și eram, cum se zice, fericiți. Am stat zece zile împreună, apoi am plecat iar pe teren. La fiecare două zile vorbeam la telefon, erau săptămîni cînd îi scriam în fiecare zi, dîndu-i un raport amănunțit despre tot ceea ce făceam, așa cum obișnuiesc îndrăgostiții cînd nu mai au lucruri deosebite să-și spună. De la o vreme, însă, am început să-i scriu mai rar, de multe ori repetînd aceleași

Desen de DAN IONESCU

mobil

celălalt un tovarăș bun și un prieten de nădejde. Șapte oameni. O forță de muncă zburînd necontenit de colo-colo pe șosele, în stare să depaneze orice camion rămas în drum. Pentru șoferii imobilizați în cîmp, pe arșiță, pe viscol, pe ger, apariția noastră însemna recăpătarea energiei, reînceperea activității, drumul, poezia vieții. Eram un ajutor de neprețuit. Toate acestea mi se păreau de neconceput fără unitatea noastră, fără înțelegerea și stima reciprocă dintre noi. Iar acum?

Răcoarea din preajmă ne cuprinde inimile și ni le îngheață. Cîțiva străini, obligați să călătorească împreună, fiecare cu gîndurile lui, iscodindu-se reciproc cu priviri furișe. Cum vom mai putea lucra împreună? Ne vom mai privi oare în ochi unul pe celălalt? Și sîntem atît de puțini în pustiul acesta de viscol și zăpadă! Îmi vine să strig, să-i trezesc la viață! Dar un fel de moleșală mă ține neputincios pe banca mea. Fără să vreau, îl țintuiesc pe Drăgușin cu priviri dușmănoase. „Ticălosule, ce ți-a făcut omul acela de l-ai insultat? Tu nu simți că ai întristat o inimă care dădea viață întregului colectiv? De unde ai venit între noi cu vrajba?". Ocările mele însă rămîn mute; mă tem că, strigînd, i-aș stîrni și pe ceilalți.

Ca și cînd mi-ar simți amenințările, Drăgușin rămîne mai departe ghemuit. Un fel de îndîrjire îi stăpînește întreaga făptură. Fruntea i-a încremenit încrețită, iar nările-i subțiri freamătă ca într-o adulmecare. Presimt că sudorul de-abia așteaptă să mă reped la el. Vlaicu pare că se luptă cu somnul, își strînge pufoaica la gît și caută zadarnic să-și desprindă pleoapele grele. Mihai s-a urcat pe lada de scule și rîcîie cu o pilă ghiața de pe geam. Probabil că nu mai are nici o unghie de ros. Din cînd în cînd suflă cu putere și pe geam apare o pată tulbure care, sub vîrful pilei, se lățește, devine străvezie. Se zăresc case zburînd în urma noastră, parcă gonite de crivăț. O placă indicatoare. Izbutesc să descifrez „ELEAC"... Feleac; Turda a rămas mult în urmă. Am trecut prin oraș și nici unul din noi nu l-a văzut, sau poate n-a îndrăznit să ne atragă atenția. Coborîm mereu. Drumul șerpuitor obligă mașina să-și expună crivățului cînd radiatorul, cînd coastele. Matahala troznește ca o corabie veche sub urgia furtunii. În afară de geamul în care Mihai suflă înciudat, toate celelalte sînt albe de zăpadă. Focul din sobă s-a stins de mult, dar nu ne sinchisim. Nu mai mișcăm nici unul. Numai zgomotul șenilei sparge necontenit și ritmic vaierul viscolului...

Deodată, atelierul își reduce viteza; brusc, apoi pilotat parcă, alunecă domol spre marginea șoselei. Instinctiv, mă scol de pe locul meu și mă reped la fereastră, în spatele lui Mihai. Trecem pe lîngă un autocamion aplecat pe-o parte, în șanț.

— E al lui Crăiniceanu — șoptește Mihai.

— Ce pană o fi avînd?

La vorbele noastre tresar toți. Îi simt cum se apropie de fereastră. Dau să mă întorc. În spatele meu, cei ce nu-și vorbiseră tot drumul își lipesc capetele unul de altul, să poată vedea mai bine afară. Întunecarea din ochi a dispărut, în locul ei arde aceeași întrebare:

— Ce pană o fi avînd?!

Prin viscol se aud strigăte. Îl zărim pe meșterul Șerban înotînd prin nămeți. Pricop se duce spre ușă și o deschide. Un vîrtej de zăpadă ne taie elanul, ne îngheață. Vorbele abea se mai înțeleg:

— Băieți... sculele, lopețile, vinciu-u-ul!...

Sărim în zăpadă pe rînd. Nu mai avem nevoie de scară, a rămas înțepenită în rabataj.

— Înlocuim o fuzetă — ne explică meșterul, să știm ce scule ne trebuiesc.

Ne răspîndim, fiecare la lucrul său, ca niște servanți de tunuri. Meșterul îngenunche în zăpadă și caută un loc să fixeze vinciul. Vlaicu și Mihai își fac loc să intre sub mașină. Curățăm zăpada din dreptul lor fără încetare. S-a rupt a dracului fuzetă tocmai în partea de unde bate crivățul mai cumplit! Mîinile se lipesc de oțel, amorțesc. Nu se poate lucra sub mașină mai mult de un sfert de oră. Schimbăm locul de muncă cu mecanicii. Eu și Drăgușin. Îl simt lipit de mine, gîfîind. Sprîncenele, părul, cît se vede de sub căciulă, îi sînt albe de promoroacă. Tîmplele îi asudă. Se opintește și trage de prelungitorul cheii tubulare într-un efort cu mine. Nici un gest, nici o privire, nici un semn care să ne amintească de conflictul nostru. Îmi simt umărul lipit de umărul lui încălzindu-se. Pricop lovește cu barosul să scoată pivotul afară. Cel puțin el se încălzește! Noi sîntem obligați să rămînem sub aripă. Scîndura cărucioarelor pat parcă-i plină cu ace. Degetele ne-au înghețat. Ne dor oasele, parcă și măduva a înțepenit...

De cîte ori intrăm sub mașină, avem altă senzație. Acum vîntul se transformă în vîrtejuri ca într-un tunel aerodinamic. Ne îngheață mai repede. Nici șapte minute nu putem rezista pe spate. Pe lîngă noi atelierul manevrează înainte și înapoi fără încetare. Meșterul și Bela baci i-au montat plugul să nu rămînem înzăpeziți. Bela baci, îl și uitasem! În tot acest iureș nu i-am văzut fața decît o clipă, la început. Plugul atelierului ne acoperă în trecere cu zăpadă. Motorul camionului ne huruie în cap. Crăiniceanu îl ambalează parcă înadins să ne supere. Strig la ei și motorul amuțește. Parcă e mai bine așa; ce folos, munca e pe sfîrșite.

Au trecut două ore. Schimbarea unei fuzete pe o vreme ca asta în două ore e o performanță. Cu tot frigul pe care l-am îndurat, ne arde de glume. Vlaicu e sub mașină; face un ultim control. Crăiniceanu și ajutorul său se pregătesc să monteze roata la loc. Strîngem sculele, iar meșterul, grijuliu ca'ntotdeauna, strigă după noi să nu uităm ceva pe-afară. Crivățul parcă a turbat, și-a pus gînd să ne doboare acum, la sfîrșit. Dar nici nu-l mai luăm în seamă. Ne-a venit chef să ne batem cu zăpadă. Vreau să-l trîntesc pe Pricop, dar Mihai îmi trimite o lopată de zăpadă în cap. Acum mi-e tot una, am zăpadă și pe șira spinării. Îmi scot căciula și încep s-o scutur, mă lovesc peste față, îmi suflu zăpada din nări. Deschid ochii mari, dar văd ca prin ceață. În sfîrșit, păienjenișul se destramă și îl zăresc pe Vlaicu ieșind de sub mașină. Îmi pare cam speriat Vlaicu:

— Ce s-a întîmplat?

— Un cap de bară; e zmuls din levier...

— Cum?

Ne strîngem în jurul lui, grăbiți și îngrijorați. Cînd s-a rupt fuzeta, în virajul ei, mașina a lovit probabil cu bara de direcție o bornă ascunsă sub zăpadă. Vorba lui gravă ne amuțește. Îngrijorarea crește, se transformă, devine un fel de teamă nelămurită. Știm toți că în lada de piese nu mai avem nici un cap de bară... De obicei articulațiile direcțiilor se schimbă înainte de a atinge maximum de uzură... Îl aud pe meșter mormăind, parcă să se dezvinovățească:

— Cine dracu' s-ar fi gîndit la una ca asta?

Se întoarce spre mine adăugînd, de data aceasta cu glas tare:

— În cît timp poți să faci unul?

Socotesc cîteva clipe în gînd, mai bine zis vreau să socotesc și nu sînt în stare. În sfîrșit, deschid gura și vorbesc, fără să fiu prea sigur de ce spun:

— Cred că în două, trei ore... „Grupul" e rece, trebuie valvatat...

Mă răsucesc pe călcîie și dau să plec, dar meșterul mă apucă de mînă:

— Du-te și le adă, ce mai stai?!

Abia mișcîndu-se, inconștient parcă de ce face, băiatul se întoarce și pleacă. Unde s-o fi ducînd, ce să aducă? Piesele cerute de meșter sînt tocmai acelea pe care el le-a aruncat în zăpadă de dimineață. Încremeniți, îl privim cum se îndepărtează împleticindu-se prin nămeți. De ce rămînem muți și nu îndrăznim să spunem adevărul? Ce se va întîmpla oare peste cîteva minute, cînd meșterul va afla acest adevăr? Urmărind mersul șovăitor al electricianului, caut să-mi închipui zbuciumul său. Brrr... n-aș vrea să fiu în pielea lui! Meșterul mă trage de mînecă; tresar ca dintr-un vis.

— Du-te tu, Ioniță, că motologul ăla de-abia se mișcă!

Îmi dau seama că meșterul nu știe nimic de soarta pieselor. Bătrînul nu i-a vorbit, nu s-a văitat. Ce fel de om este acest Bela baci; încă n-am izbutit să-l cunoaștem?

Înot prin troian, trec pe lîngă Drăgușin, îl ating, dar el nu se sinchisește. Viscolul ne izbește fețele. Nu-l privesc, deși aș vrea să știu ce se petrece în el. Dar eu, de fapt, încotro mă duc? De unde să scot piesele care nu mai sînt?

Din ușa atelierului, Bela baci îmi face semn cu mîna:

— Adă-l electrician ăla la mine...

Nu știu de ce, dar am impresia că mă trezesc la viață. O presimțire vagă, ceva care aduce a speranță îmi umple sufletul. La doi pași în urma mea se aține, împleticindu-se, Drăgușin. Îl apuc de mînă și-l trag după mine. Tremură, îl simt. Am impresia că nici nu-i pasă unde-l duc. Poate că nici nu știe ce face. Lîngă mașină, șovăie. Bătrînul, așezat pe vine în ușa atelierului, ne întinde capetele de bară. Le văd și parcă mă eliberez de o povară. Nu mă mai tem. Stăpînit de satisfacția călăului care-și mînă victima spre locul supliciului, îi mai dau un brînci lui Drăgușin:

— Aide, hai!...

Electricianul se poticnește îndărătnic, mai face un pas și rămîne proptit de aripa mașinii. Mîrîie ceva și întinde gîtul înainte. Ochii îi rămîn pironiți pe mîna bătrînului, zîmbetul nu e în stare să i-l înfrunte.

Nu știu dacă Drăgușin i-a mulțumit, nu știu nici ce figură a făcut în clipa aceea, nici dacă a plîns sau a rîs. N-am avut timp de sentimentalisme.

Alerg prin zăpadă cu piesele în mînă și piesele parcă mă frig. Șuba mă împiedică la fiecare pas, sînt lac de sudoare, dar nu mă opresc, înaintez, înaintez... Ce fel de om o fi acest Bela baci, nu-l cunoaștem încă, n-am învățat să prețuim un om!

În jurul nostru viscolul hăuie, se zvîrcolește și ridică troianul în trombe uriașe, pentru ca apoi să le spulbere în văzduh...

Dar nouă ce ne pasă...

Desen de POMPILIU DUMITRESCU

— Nu, Ioniță, nu, peste trei ore nu mai putem scoate camionul din groapa asta! — rămîne pe gînduri, privindu-mă. După cîteva clipe, izbucnește cu furie — trebuie să găsim altceva, mă pricepi, ceva care să ne ajute să plecăm cît mai repede de aici, chiar acum, acum... Drăgușin!...

Strigătul lui mă cutremură. Bănuiesc de ce-l cheamă pe electrician:

— Unde sînt capetele de bară pe care le-am schimbat la Cîmpia Turzii?

La doi pași de mine, electricianul tresare. Se întunecă la față și nu îndrăznește să răspundă nimic. Cred că vede negru în fața ochilor. Nici noi n-avem curaj să vorbim.

declarații, pentru că prea multă fantezie nu aveam ca să spun mereu ceva nou. Uneori mai luam cîte o idee și cîte o frază mai frumoasă de prin cărți. Toate astea erau interesante, o făceau să nu se plictisească. Știa că în fiecare zi va primi ceva de la mine, și așteptarea asta îi ușura singurătatea. Uneori mai dădeam chiar cîte o fugă pe acasă cu mașina „G.A.S.-ului". Nopțile astea furate au avut o frumusețe pe care n-am s-o pot povesti niciodată, pentru că sînt în viața de familie lucruri pe care nu trebuie să le știe nimeni. De altfel, părerea mea este că, uneori, într-o familie, relațiile încep să se destrame atunci cînd și el și ea încep să pălăvrăgească despre toate nimicurile, într-o parte sau alta. Despre ceea ce mi s-a întîmplat mie nu știe absolut nimeni pînă acum și n-o să știe nici chiar dacă o să ajung să mă despart de ea. Bîrfind-o cuiva, chiar și celui mai bun prieten al meu, m-aș simți eu însumi jignit și înjosit. În sfîrșit, cert este că aventurile astea de noapte nu mai puteau continua.

Primele discuții au început de aici. Într-o noapte, în care ea mă aștepta să vin și eu n-am venit, a plîns pînă dimineața, așteptîndu-mă trează. Cînd m-am întors acasă de pe teren, s-a întîmplat să fiu și foarte obosit și nu am fost atent cu ea. A doua seară a avut loc prima discuție, pe marginea următoarei întrebări pe care mi-a pus-o: de ce m-am însurat, dacă nu pot să stau lîngă nevastă, dacă nu pot să duc o viață de familie normală, declarîndu-mi în continuare că nu este dispusă să stea toată viața singură, închisă între patru pereți. M-a întrebat, de asemenea, cu un cinism pe care nu îl bănuiam, ce-aș spune dacă m-ar înșela cu cineva, cu un coleg de-al ei, de pildă, care îi face curte. Calm, am întrebat-o dacă n-a știut de la început cu cine se căsătorește și dacă are să-mi dea cumva o soluție practică pentru rezolvarea situației. Mi-a răspuns că da, a știut cu cine se mărită, dar nu-și închipuia că și după ce vom fi împreună voi fi tot timpul plecat, spera că voi face un efort să aranjez astfel lucrurile, încît să fim cît mai mult timp împreună — și mi-a propus ca o soluție pentru rezolvarea situației să-mi reiau vechea mea meserie, de mecanic la o uzină de lîngă oraș. Am întrebat-o ce să le spun tovarășilor de la raion, cînd am să le cer să mă mute, și ea mi-a răspuns să le spun că cer să mă mute pentru a-mi salva căminul, pentru a-mi face soția fericită. I-am spus, la rîndul meu, că așa ceva nu pot să fac, deoarece am fost conștient din prima clipă în care am acceptat să fiu activist că această muncă cere anumite sacrificii personale și socotesc că nu sînt singurul în situația asta, sînt oameni care au meserii mult mai dificile, care fac mai multe sacrificii decît mine. Mi-a răspuns că ea nu e membră de partid, dar știe că partidul nu cere sacrificii de acest gen oamenilor în vremuri normale și că, dacă ar fi o situație cu totul deosebită, nu ar avea nimic împotrivă să merg oriunde e mai greu, că ar putea să renunțe să mă vadă chiar și ani la rînd, rămînîndu-mi credincioasă. În condițiile de acum, însă, nu vede de ce e necesar ca ea să fie nefericită din pricina mea. „Ce socotești mai important în viața ta: familia sau munca?" — m-a întrebat. I-am răspuns că și una și alta, că nu pot fi despărțite cu nici un chip. Concluzia i-a fost categorică: „Nu mă iubești! Nu așa vorbește un om care iubește".

Toate discuțiile astea au avut darul să răcească și mai mult relațiile dintre noi. Amîndoi eram frămîntați, ne zvîrcoleam noaptea în pat, nu dormeam. Cu toate că nu eram de acord în esență cu felul ei de a gîndi, îmi puneam totuși întrebarea dacă din punctul ei de vedere nu are într-un fel dreptate. În fond, ea aveam lîngă mine un om de a cărui fericire eram răspunzător. Depindea de mine ca să fie fericită, numai prin mine treceau toate bucuriile către sufletul ei (pentru că nu mă îndoiesc nici o clipă că mă iubește, din moment ce dorește atît de mult să fiu în fiecare zi lîngă ea). Avea, de asemeni, dreptate, spunînd că cele douăzeci de zile în care eu eram plecat de acasă erau pentru ea niște zile pustii și searbăde, că nu avea, pur și simplu, ce face, că numai munca și lectura unor cărți nu sînt de ajuns pentru a umple o viață. Ajungeam pînă acolo încît să regret că m-am căsătorit, constatînd că viața de unul singur e mult mai comodă. De abia acum îmi dădeam seama cît de complicată și cît de grea era răspunderea unei căsnicii, cît de precis îți cere aceasta să-ți stabilești o anume filozofie de viață, o disciplină în comportare, că nu e de loc simplu să fii fericit într-o căsnicie, că numai oamenilor proști, care pretind foarte puțin de la viață și care gîndesc foarte puțin, le e ușor să se creadă fericiți, deși nu sînt. Am văzut pe unii care se consideră fericiți numai pentru faptul că au de toate. Acestora le place să strîngă în casa lor cît mai multe, și dacă au tot ce le trebuie, dacă mănîncă și se îmbracă bine, dacă pot să meargă să petreacă, nu le mai trebuie nimic pe lume. Mi-am dat seama că ei nu-i trebuia așa ceva. Într-o zi, cînd a împlinit 23 de ani, i-am cumpărat o stofă foarte scumpă de rochie. Mi-a mulțumit emoționată, dar seara mi-a mărturisit că era mai fericită dacă îi aduceam niște flori și-i spuneam niște cuvinte frumoase, din inimă, ceea ce nu făcusem, într-adevăr.

Deci, din acest punct de vedere, îi dădeam dreptate. Dar cum trebuiau practic rezolvate lucrurile? La ce trebuia să renunț? Nu mă acuzam de lașitate, pentru că aș fi avut curajul să merg și să cer — să zicem din motive de sănătate — ca să mă mute înapoi la uzină. Știam însă că niciodată n-aș fi scăpat de obsesia că am comis o faptă nedemnă, că mi-am călcat pe conștiință și mi-am pus mai presus de orice cauza propriei mele fericiri. Mă gîndeam la ceilalți oameni, care îndeplineau aceeași muncă ca și mine. Mulți dintre ei fuseseră și cîte trei luni plecați. Mă întrebam dacă și ei au probleme asemănătoare cu ale mele și uneori îmi găseam niște scuze meschine și chiar josnice, jignitoare. Îmi închipuiam că nevestele lor sînt mai simple, cu pretenții mai mici în viață, că numai a mea are asemenea nobile și înalte frămîntări sufletești.

Incercam uneori cu naivitate să apelez la anumite principii și teze teoretice, să văd unde aș putea încadra drama mea familială și să văd cum aș putea s-o rezolv. Într-o vreme, împotriva principiilor mele, am vrut să merg la un activist mai în vîrstă, om cu multă experiență în viață, să-l rog să-mi dea un sfat, dar mi-am dat seama că omul n-ar avea pur și simplu ce să-mi spună, decît că să fac în așa fel încît să fie bine, adică să fie și ea fericită și să-mi îndeplinesc și eu bine munca. Era limpede că numai noi doi trebuia să rezolvăm lucrurile astea atît de complicate, care în literatură se numesc — din cîte am citit și eu — raportul dintre dragoste și datorie.

In orice caz, acum douăzeci de zile, cînd am plecat pe teren, situația nu era deloc lămurită. Clipele petrecute împreună erau apăsate de mohoreală și mocneală, deși adesea dragostea licărea printre nori, prin cuvinte mai drăgăstoase și mîngîieri timide. Adesea o priveam lung în ochii ei albaștri, triști, și oftam. Noaptea mă trezeam simțindu-i mîna prin părul meu și-i ascultam răsuflarea grea, prelungă, de om zbuciumat. Spre surprinderea mea însă, la despărțire mi-a spus cu lacrimi în ochi că s-ar putea ca la întoarcere să n-o mai găsesc acasă. În clipa aceea am vrut să zîmbesc și s-o mîngîi, dar ceva anume parcă m-a oprit, am ezitat și totul a rămas așa.

Da, interesant, interesant de tot a început viața mea de familie. În zilele astea am avut timp să mă gîndesc la multe, să mă cunosc eu însumi mai bine. Uneori, acoperindu-mi lașitatea cu ambiția, găseam că cea mai simplă și mai convenabilă soluție ar fi despărțirea. Mai tîrziu aveam să-mi regăsesc liniștea, iar pe viitor, aș fi fost mai prudent. Altfel, știam că, viața împreună cu ea va fi chinuită de tot felul de întrebări dramatice, de certuri și împăcări, o veșnică și neîncetată căutare. În clipa cînd eram cu adevărat cinstit față de mine, eram de acord că adevărata cale aceasta este, că nimeni nu-ți va aduce o fericire de-a gata pregătită, că prețul ei nu e niciodată mic. Mă îmbărbătam chiar singur, considerînd că dacă voi ști să învîng toate aceste greutăți, voi fi în felul meu un erou, pentru că astfel lumea va adăuga la tot ce are ea mai bun și mai frumos fericirea a doi oameni.

Dar, în sfîrșit, toate astea nu sînt decît niște gînduri și niște filozofii de-ale mele, despre care, oricine le-ar auzi, ar putea spune: le cunosc, nu sînt chiar atît de noi".

...Spre miezul nopții, Trancă ajunse acasă. De la poartă, zări fereastra luminată și deschise ușa cu un gest puțin violent, de bărbat voios, care dorește ca prezența lui în casă să răstoarne întreaga atmosferă. Ea îl aștepta în mijlocul camerei, anume îmbrăcată cu pardesiul, între două geamantane. O îmbrățișă, iar ea se strînse lîngă el cu o resemnare îndîrjită. Apoi se așezară pe unul dintre geamantane și se priviră lung, serios, fără duioșie, ceea ce însemna că lupta lor comună pentru fericire continua pe același drum drept și anevoios pe care porniseră.

Florența Albu

MEMORIA LUCRURILOR

Sînt lucruri care-au fost în războaie,
sînt lucruri care-au murit în războaie, cu oamenii,
sînt lucruri care-au văzut moartea,
au supraviețuit
și vorbesc.

Treci printre ele, le auzi,
le-nțelegi,
vin încărcate cu un plus de înțelepciune
și vorbesc.
Întîrziî în preajma lor,
sub cerul adîncit de memoria lor,
și-nțelegi și veghezi.

Unii se-ascund de-amintiri,
respiră un aer vătuit și călduț,
ferit de curenții luciditățiî;
fug de oameni,
de memoria lor mobilizatoare,
se ghemuiesc între lucruri,
înșelați de neînsuflețirea lor aparentă
și-ntr-o zi le aud,
fără să știe prea bine cum, le aud.

Vorbesc niște bocanci cazoni,
bocanci mari care n-au număr,
cum oamenii n-au identitate-n războaie;
s-a uscat pe tălpi, pămînt rănit,
s-a uscat, pe tălpi, sînge neînflorit
— Din care toamnă, din ce primăvară
stă rădăcina asta zmulsă, uscată,
prinsă de talpa sfîrtecată de glonte?...

Vorbesc lucrurile care-au supraviețuit
Oradourului, Auschwitzului;
vin cu numere adîncite în carne ca oamenii
cu memoria încendiată de groază.
Treci prin cîmpie,
pipăi rădăcinile grîului
și dai de adîncul tranșeei — rană cicatrizată;
acolo, încă adîncită — țărîna
și lanul, cînd unduie,
își frînge apele-n locul acela,
așa cum un întîrm
trece, cu un pas mai scurt decît celălalt,
pe sub ferestrele tale;

Întîrzii printre cărți, le atingi,
atingînd fruntea rămasă de veghe-a lui Fucik...
Nu e uitare;
de te-ai ascunde-n cochilia ta,
cu ferestrele-nchise spre lume,
te găsesc amintirile.

Au rămas
pînă și-n lucruri să tîpe —
auzi!

VREMEA PEDEPSELOR

Pădurile-au pornit, cu cer și rădăcini,
păduri venind pe drumuri,
ca-n viziunea lui Macbeth — păduri
de frunți, de glasuri, de mîini,
se-apropie de voi, se-apropie.

Ați omorît, din omenire-omeniri,
prin cimitire ni se prelungesc grădinile,
prin morți — memoria! Prin mii de morți
memoria!
Ce fel de timp e acest ucigaș
care gîtuie vîrstele,
care azvîrle visele, la groapa comună?

Pădurile pornite, cu cer și rădăcini,
vă bat în ferestre, vă caută-n voi,
umbre tentaculare vă găsesc,
vă zmulg de sub acoperișurile bine-ncheiate,
de sub lacăte,
din casele de fier, din safe-uri secrete,
— au venit pădurile vii, sub ferestrele voastre,
vuietul lor trece prin ziduri,
degeaba luați măsuri, zadarnic — măsuri,
fluxul crește, crește,
prin toată istoria crește,
prin toate conștiințele conectate
la marele sistem comunist, de iluminare,
al lumii!
Am trecut dincolo de pogoanele de singurătate,
dincolo de amintirea morților noștri,
am smuls hotarele între eu și noi,
s-a lărgit cerul între aproape și departe
— de la aceste ferestre, poți să strigi
spre vecinul de pe celălalt meridian,
poți să auzi un bună seara familiar,
spus după ziua de muncă,
pe o întreagă emisferă,
poți să cînți — coordonatele noastre se întretaie,
cu perioadele de revoluție-ale stelelor!
Venim sub cerul vast. Ne pregătim de semănat.
Din mers, auzim foșnetul aspru și duios,
al seminței.
Dar, mai întîi, avem de dat o sentință,
aici, sub ferestrele voastre
— vom trece peste barierele voastre,
Vă vom scoate din timp,
aruncîndu-vă peste marginile lui
care stabilesc contemporaneitatea.
— Oricum, pentru voi, nu va mai fi loc,
— aici semănăm!

Florin Mugur

DESENELE MAIEI

Liniște voală,
pereți albaștri ai camerei mele!
Vă luminează
desenele-n tuș ale fetiței Maia.
Un om trage-o sanie plină de frunze.
Un felinar visează ninsori.
Dansînd, o fată s-a rotit atît de iute,
încît s-a prefăcut în pom înflorit.

Întîmpinați așa, pereți albaștri,
asaltul umbrelor îndepărtate,
înalți, senini, cu-aceste arme albe...
Maia privește orașul.
Le pune caselor coifuri de hîrtie.
Așează cinci păsări la intrarea
chioșcului de ziare.
Și lasă un băiat să meargă
prin mijlocul șoselei duminicale,
așezîndu-i o crizantemă în pumn,
o crizantemă
ca o explozie de trăgezime
în aerul tare al zilei...
Un băiat care vine de undeva, de-aproape,
sau poate-a coborît chiar acum
de pe steaua lui
cu margini subțiri de zăpadă,
un băiat care vine entuziast
prin mijlocul șoselei noi,
spre Maia și spre orașele ei
fără tristețe.

Szilágy Domokos

ARC DE TRIUMF

Voi zidi un arc de triumf
din pace,
din nave cosmice,
dintr-al copiilor drag zîmbet,
din mugurii bucuriei,
din reactorii-atomici,
din tlacăra vibrîndă a rațiunii,
din aurul apusului de soare,
din îmbrățișări
și zămisliri,
din umbra morții înfrîntă,
din singurătatea ucisă,
din fumul uzinelor noastre,
din ciocan și din secere,
din steaua cu petale, cinci,
voi zidi un arc de triumf,
un arc de triumf!

PEISAJ

Prin apă lunecă, pe înnoptat,
pești lucioși, prin valurile line,
Pîriul spune vorbe de om beat,
sporovăind, parcă fugind de sine...

Și stele ridicate din fîntîni
privesc coclita apelor beteală,
ca, strînși la un pahar, niște bătrîni
cu ochii pironiți la sticla goală...

În romînește de **TOMA GHEORGHIU**

Ilarie Hinoveanu

COPIL DORMIND

Somn adînc ca o tăcere
De livadă în august,
Buzele-aromesc a must
Luminate-n adiere.

Creanga florilor boltit
Peste fruntea lui se lasă,
În livada de mătasă
Visele au năvălit.

Fire moi de aur pur
Soarele pe pleoape-i pune,
Somnul pleoapelor apune
Într-o lume de azur.

Florin Costinescu

FLACĂRĂ ALBASTRĂ

Flacără albastră, dans de mlădioase conture,
Cer irumpînd în coloană din inima mea.
Arzi ca dorul perpetuu al pasării de pădure
Ca dorul ierbii, strigat, după soare și stea.

Fură înaltului tăria și limpezimile
Și toate cîntecele pămîntului zi-mi-le
Să mă doară buzele de cuvinte și de frumos
Flacără albastră — coloană de gînd luminos.

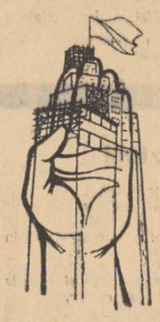

Adrian Dohotaru

ÎNTOARCERE PRIN VĂZDUH

Zburam în jurul pămîntului cu simplitatea
Prin care înconjur adeseori mijlocul tău.
Zburam... Casele îmi păreau un șuriș,
Arborii-respirații înghețate de liniște,
Și cîmpiile-aeroporturi pentru culoare și vînt.
Zburam. Numai tu îmi lipseai pretutindeni
Ca o lună a mea sau ca aerul.

Apoi am învățat să ascult cerul.
Stelele începură să-mi spună legendele lor
Care de mult luminează uimirea copiilor.
Toate-mi vorbeau și-mi cădeau împrejur
Precum frunzele toamna.
Aș fi vrut să iau mîna ta într-a mea
Și să ne plimbăm pe orbita planetelor
Ca pe niște alei; acolo pe unde
În nopțile noastre de vară ni se opresc nălucirile
Și unde sărutul devine imponderabil.

Știam că mă aștepți undeva pe pămînt
Revărsată în somn ca o sonată a lunii
Și eu pentru tine veneam luminos și cîntînd
Pe cărările cerului, pe sub cetina nopților,
Cu o frunză de stea răstirată pe buză.

Mărturisirea unui redactor de la secția de proză

Poate să pară ciudată și arbitrară referirea noastră la un text încă nepublicat. E vorba de un fragment de roman al lui Nicolae Breban. Critica literară, cu toate speciile ei, de la nota mică pînă la cronica mare cît un subsol de revistă și chiar pînă la studiul cu dimensiuni de carte, se ocupă îndeobște de lucrări tipărite și aflate la îndemîna oricui. Nu știu dacă pentru prima oară se face acum o derogare de la aceasta datină veche, dar căutăm și ni se pare că aflăm un argument hotărîtor în faptul că lucrarea ce ne suscită interesul a dobîndit măcar o quasimaterialitate și notorietate în seara cînd ea a fost citită la o nu prea depărtată ședință a cenaclului „Nicolae Labiș". Ea a fost citită acolo, deci nu constituie o literatură orală, incertă, iar tiparul, în revista noastră sau chiar în paginile unei cărți, s-ar crede că nu mai este decît o formalitate de ordin tipografic : de zaț, de cerneală și de rotativă.

Observațiile noastre, care ar putea să pară sîcîitoare, se restrîng numai la probleme de ordin stilistic. Așadar, ne prevalăm aici nu de calitatea pe care nici nu o avem (aceea de critic literar), ci de calitatea de redactor care profesează de vreo douăzeci de ani încoace o critică vorbită în doi sau în trei pe manuscris. În acest sens, rîndurile de față sînt mai degrabă mărturisirea unor îngrijorări și uimiri în fața grabei, superficialității și a lipsei minime de grijă pe care unii prozatori tineri le manifestă față de lucrările lor prezentate cenaclului și revistei, spre apreciere și publicare. Nu o să stăm acum să arătăm care este diferența, de pildă, între o scrisoare trimisă iubitei sau părinților și un roman epistolar, nici diferența dintre o cerere la sfatul popular și o schiță de trei pagini. Caligrafia literară e datoare să fie estetică nu în vîrful peniței klaps, ci în ideea și cuvîntul care-o exprimă. Metafora, imaginea țin nu de litera mașinii de scris, ci de Estetica, într-un anume fel, imaterială și inefabilă. Dar, afurisita asta de estetică se realizează ținînd cont de niște legi vechi cel puțin de pe vremurile lui Horațiu și Boileau. Și iată că ne apropiem de subiect.

De aici încolo nu vrem să mai facem nici o teorie de generalități și reflexii, ci ne mărginim să citățm din fragmentul lui N. Breban o colecție de propozițiuni care suferă pînă la evidență de grabă, neîngrijire, de fals psihologism, de logoree și de un naturalism împins pînă la obscenitate :

„...Piciorul era îmbrăcat într-un pantalon înfășurat pe picior, legat jos cu un șiret și care lăsa să se vadă o labă enormă, murdară, cu unghiile lungi, galbene, întoarse și ascuțite la vîrf".

— „Ai, mă, că minți ! — spuse lunganul, pocnind mușchii, privindu-și cîteodată cu mirare membrele sale nemaipomenit de lungi, pe care și le mișca de multe ori alandala".

— „De ce să n-aibe ? — spuse sec lunganul — lăsînd mușchii în pace acum și scărpinîndu-se încet la talpă și printre degetele picioarelor..."

— „He ! he ! — rîse cel de jos, apoi după cîteva clipe, găsind probabil încă ceva de rîs, făcu din nou : he ! he ! — și-apoi, deodată : Hi ! Hi ! — trecînd la o tonalitate mai ridicată. Tăcu cîteva clipe și făcu din nou : Hi ! Hi !"

„Stătea pe pat, bălăbănindu-și ușor picioarele, pe care și le privea cu o anumită concentrare plictisită, ușor disprețuitoare".

— „N-ai lucrat, Moțule ? — se auzi o voce, venind de dedesubt și din stînga, aparținînd cuiva, căruia, din locul de unde stătea Chilian, nu i se vedea decît un picior atîrnînd în jos, pînă la pămînt".

„Urmară cîteva clipe de tăcere totală aproape, în care se auzi distinct zgomotul pe care îl făcea laba piciorului celui de jos, frecîndu-se de stînghia patului și apoi, imediat, un căscat lung, interminabil și dinții care se loviră între ei cu putere și satisfacție".

„Atunci, Francisca rămăsese uimită că un om atît de asemănător ei, cu ochii, gura, fruntea, o formă vie atît de asemănătoare ei poate să se deosebească atît de mult de ea, atît de hotărît și de implacabil, mai evident decît o mobilă sau un animal, pentru că o mobilă, deși nu te înțelege, poți s-o așezi unde vrei, iar pe un animal poți să-l faci să servească unei cauze folositoare, chiar împotriva voinței sale".

— „Ce rîzi, mă, așa... ca un baptist — spuse lunganul și zîmbi de plăcerea pe care și-o producea singur, frecîndu-se între degetele picioarelor".

În pofida citatelor de mai sus, nu vrem să afirmăm că N. Breban nu are talent. Credem că are talent și încă mult, dar socotim că talentul, chiar atunci cînd bate literatura la mașina de scris cu viteza unei mitraliere, cere o revenire atentă asupra textului, o muncă de proprie stilizare, de îndelungă decantare a cuvintelor și ideilor. În această ipostază, scriitorul e dator să exercite un autocontrol riguros, unealta cea mai indicată și sanitară fiind guma de șters sau foarfeca.

Petru Tolvadia

DIN AGENDA CENACLULUI „NICOLAE LABIȘ"

În penultima ședință, Petru V. Matei, laminorist la fabrica metalurgică din Iași, membru al cenaclului „Ion Creangă", a citit povestirea „Prietenie". Lucrarea a prezentat momente sugestive din viața unei brigăzi de tractoriști, dovedind talentul de narator al autorului, îndemînare în folosirea unei expresii simple, dar colorate. Vorbitorii, subliniind calitățile povestirii, au atras atenția asupra tendințelor exagerat moralizatoare ale povestirii, fără acoperire „literară", tendințe pentru susținerea cărora, în cadrul narațiunii, autorul a recurs la unele fapte forțate, nefirești. Au luat cuvîntul Tudor Ursu, George Suciu, Maximilian Novicov, Ștefan Bănulescu.

Pe linia prezentării de „nume noi", în aceeași ședință a fost invitat să citească versuri și studentul bucureștean Virgil Mazilescu. Discuțiile, deși oarecum contradictorii, au scos în evidență existența unei sensibilități aflate în plină perioadă de cristalizare. Pentru dezvoltarea poeziei sale, va trebui ca tînărul autor să depășească unele influențe insuficient asimilate, să acorde o atenție sporită reliefării cu consecvență a ideii poetice. Au luat cuvîntul : Adrian Păunescu, Adela Păduraru, Dragoș Vrînceanu, Dan Arie, P. Nastac, Maria Tudor, Lucia Fetcu-Mețiu, Darie Novăceanu, Ion Gheorghe, Ion Dodu Bălan.

★

În ultima ședință dinaintea vacanței de vară, am fost martorii emoționați a două reprize de aplauze care au răsplătit atît proza cît și poezia citită. Îndeosebi Florian Avramescu, autorul povestirii „Pată albă", a făcut dovada unei deosebite înzestrări, evocînd cu duioșie, dar sobru, o copilărie amară, întunecată de exploatare. Simbolul lucrării, pata albă a căprioarei care însoțește drama copilului, e susținut de o bună construcție, de observații pătrunzătoare. Autorului i s-a atras totuși atenția asupra nesiguranței cu care conduce firul epic în primele pagini. Au luat cuvîntul N. Stoian, Gica Iuteș, Ion Gheorghe, M. Bălăeț, D. Novăceanu, Liviu Călin, Bădiță Pandele, George Suciu.

Partea a doua a ședinței a fost dedicată unui ciclu de versuri al lui Petre Ghelmez, autor cunoscut de mai mulți ani, care și-a încercat de data aceasta uneltele în definirea mai pregnantă a universului sufletesc. Cele mai realizate în acest sens, pline de lirism și autenticitate, sînt poeziile „Luchian", „Rug", „Ai înflorit, salcîmule". Vorbitorii au insistat însă și asupra „timidității" autorului, cerîndu-i mai multă vigoare și prospețime. La discuții au participat : Darie Novăceanu, Ion Gheorghe, Niculae Stoian, Irina Zaharescu, Marta Alboiu-Cuibuș.

În încheiere, Eugen Barbu a vorbit despre lucrările ascultate și a făcut un succint bilanț al celor 20 de ședințe din prima „stagiune" a cenaclului nostru care-și va relua activitatea marți 1 octombrie a.c.

Rep.

LA CERCURILE LITERARE TIMIȘORENE

Ca și în celelalte centre universitare, prezente la „colocviul" inițiat de **Luceafărul**, la cercurile literare timișorene, și în primul rînd la cel al Casei de cultură, participă activ studenții. Mare parte dintre ei frecventează însă și cercul începătorilor, „V. V. Delamarina", al filialei Uniunii Scriitorilor, cît și cenaclul scriitorilor din jurul **Scrisului bănățean**, unde sîntem înconjurați cu grijă și deprinși cu judecata deschisă, fără false menajamente, a lucrărilor. Legată de creșterea combativității ședințelor de cenaclu, de eficiența întregii activități, e formarea gustului literar și a spiritului critic. Stimulați de redacția **Scrisului bănățean**, se profilează acum un „front" de tineri critici, din rîndul cărora se remarcă Șerban Foarță și Cornel Ungureanu. Tot pe lîngă revistă, în domeniul beletristic, în afara unor „nume noi" apărute mai de mult (V. Crețu, M. Turcu, N. Dolîngă) s-au afirmat în ultimul timp elemente mai tinere ca I. Cioancă, A. Turcuș, Claudia Lăzărescu.

Atît în creații, cît și în discuții, se remarcă străduința de a fi cît mai aproape de contemporaneitate și, implicit, în actualitatea literară.

Ce înțeleg însă unii prin actualitate ?

În urma unei documentări, la care au luat parte și studenți, au fost aduse lucrări care prezintă realitatea zilelor noastre în mod reportericesc, în poezii care rămîn la suprafața lucrurilor. Nu că reportajul ar fi minor, dar specificul poeziei nu trebuie încălcat. Astfel stînd lucrurile, o scurtă trecere în revistă a lucrărilor prezentate de studenți în cercurile literare timișorene e semnificativă pentru succesele sau insuccesele realizate de ei.

Un recent grupaj al lui N. Dolîngă, poet sensibil și receptiv, se rezuma la o pastelistică industrială romantioasă, cu care substituia cunoașterea profundă a faptelor realității, în timp ce George Suru, poet cu un timbru original, înclinat către meditație, care ia cuvîntul întotdeauna cam moralizator în cercuri, s-a orientat mai recent spre o poezie de nuanțe intimiste, de contemplare insistentă a eului propriu. Concluzia trasă după discutarea unor asemenea poezii ale lui Suru nu a fost din păcate îndeajuns de categorică, ceea ce n-a făcut decît să-i dăuneze autorului. Afirmații ca aceasta : „actualul îl scoatem din noi, nu din afară", au fost însă contrazise de cei care au luat cuvîntul : „Actualul trebuie trecut prin noi, prin emoția și capacitatea noastră de a sesiza trăsăturile epocii noastre. Niciodată lumea interioară a poetului nu va fi mai complexă decît însăși realitatea".

Un orizont îngust manifestă acei tineri care-și „urbanizează" cu orice preț poezia, în tematică și limbaj. „Cenacliștii" au replicat : nu numai în industrie și în marile orașe există oameni cu adevărat contemporani. Vagul din creațiile altora își are izvoarele în necunoaștere, în absența ideilor majore, cît și în neizbutita transfigurare poetică. La I. Cioancă și C. Lăzărescu paravanul metaforic ascunde adesea un gol în cunoașterea realității, din care cauză sudura dintre conținutul imaginilor (dacă există) și forma lor artistică nu se produce. M. Turcu are, cum se spune, „idei". Poeziile sale suferă însă de ermetism. Tematica lor nu răspunde unor cerințe de strictă actualitate. După o poezie cu un viguros mesaj antirăzboinic, autorul de care am amintit a adus în cenaclu poezii cu tematică periferică, tratate cu subiectivism. Meditația originală nu e însoțită de o expresie plastică, accesibilă, ci — ca și la G. Suru — se complică cu orice preț în dauna clarității. Se pare însă că, după discuțiile care au avut loc, mulți colegi de-ai noștri au făcut pași spre simplitate, care e mai sinceră și face să se dezvăluie mai limpede universul interior al tinerilor autori respectivi.

În cenaclu s-a combătut nu de mult, și pe bună dreptate, lipsa de consistență a unor lucrări de Petre Musta, tînăr care de altfel a dovedit uneori că are ceva de spus. Discuțiile au dezbătut necesitatea unei frămîntări intense ; poetul trebuie să se „consume" mai mult în dreptul unor probleme de mare importanță. E de datoria noastră să ne apropiem de actualitate, prin depistarea, în primul rînd, a acelor lucruri care interesează în înalt grad pe oameni, azi.

Proza lui V. Crețu se remarcă prin izbutita conturare a unor caractere, a unor tipuri de oameni, dar pe alocuri și printr-o lipsă de conflict. În căutarea unui stil propriu, V. Crețu a înregistrat succese evidente. Poezia din proza sa întrece uneori poeziile unor tineri colegi de cerc. Nu la fel putem spune despre I. Marin-Almăjanul, care, după o schiță de debut apreciată, n-a mai dat nimic demn de reținut la redacția revistei **Scrisul bănățean**. El a citit nu de mult o povestire care abundă în metafore, plină de simboluri care scapă de sub control și se anulează reciproc. Trecînd peste realități omenești, Marin ne-a înfățișat o istorioară atemporală, feerică dar artificioasă, vizibil regizată și convențională.

O seamă de autori-studenți nu s-au ținut prea serios de treabă. N. Ștefan, în ultimul timp, a adus la cerc poezii idilice care, din lipsa coloanei vertebrale — ideea centrală — pot fi oricît de lungi și oricît de scurte, păcătuind adesea prin descriptivism și ton de simplă constatare. Unor autori li s-a reproșat lipsa de continuitate, prea multe „pauze" în creație. Invitația de a veni mai des la cerc, spre a fi ajutați și îndrumați, sperăm că va fi primită de ei ca o probă a sincerității tuturor și a dorinței fierbinți ca toți să realizăm ceva.

Tînăra critică studențească nu se recrutează doar din rîndul criticilor-studenți. Există, din păcate, uneori, și discuții care se abat de la principialitate și obiectivitate. Colectivul unit al cercurilor amendează de cele mai multe ori abaterile. Filiala ne dă un sprijin important în creație și în modul de a ne spune cuvîntul, mai ales prin tovarășii Al. Jebeleanu, N. Ciobanu, I. Arieșanu și A. Dumbrăveanu. Cadrele didactice și-au dat, de asemenea, tot interesul. Tovarășul I. Bociort, cît și tovarășii critici T. L. Birăescu, N. Țirioi nu lipsesc de la nici o ședință. Casa regională a creației populare ne-a asigurat documentări la Oțelul Roșu, Lenauheim, Anina, schimburi de experiență cu alte cercuri, participarea la consfătuirea de la Lipova. Față de aceste semne de interes din partea îndrumătorilor noștri, trebuie să lucrăm mai bine, cu mai multă perseverență.

Lucian Bureriu

Fotografia : IOM MICLE

POȘTA REDACȚIEI

La poarta uzinei

Trec oamenii, ca niște litere,
Se-nșiruie în înțelesuri perfecte.
Aici, poeții sînt doar foi de hîrtie
Pe care-aceste sensuri se-nscriu și rămîn
Poezie.

Mîine voi scrie cu-aceste-înțelesuri o carte
Care-o să răpească și o să cutreze,
Și intrînd cu ea în uzină
Fiecăruia i-o voi da s-o semnceze.

Puștiul

Nu prea se cunoaște
Că va fi stăpînul planetelor,
Acum, cînd caută sensul
— „dialectic", zice tată! —
Al linguriței.
Dar ochii lui,
Ochii,
Sînt mari ca orbitele soarelui.

ION GHIMEȘ

Prima zi în mină

Am împlintat cu sete întîia lovitură
În noaptea luminată de lămpi
tremurătoare.
Un cîntec aștepta pe însetata gură,
Tinînd, prin galerii, s-alerge înspre soare.
Dar s-au pornit, febrile, prietenești
chemări
Ce se roteau sub boltă și ajungînd la mine
Se transformau în pulsul aceleiași mișcări.
De-am înțeles firesc că totul este bine,
Că fiecare om iubește zarea largă,
De-aceea vrea distanța mai iute să o
spargă.

CRISTIAN POPESCU

Am rupt coasa

Am rupt coasa
În ultimul mărăcin,
Și-a scrîșnit de venin,
Iar eu o săptămînă-am vătăcit,
Ca lăcusta ierburilor.
Grîul, în holdă s-a aprins
Și-am văzut venind secerătoarea.
De atîta soare s-a încins,
Iar eu păream, în dreapta ei,
Albastrul mal ce prinde marea.

IRINA TALPOȘ

Constantin Călin : „Sentimentul de primăvară" este încă prea vag, nu are sprijinul unei idei clare. Păcat, deoarece prima strofă este într-adevăr promițătoare : „Pornind din arcul zării, ce încă mai răsună, / s-a reintors săgeata cocorilor prin mine / și depărtări, în juru-mi s-au dezvelit, senine, / de parcă orizontul ar fi migrat spre lună". Ceea ce urmează este mult sub acest nivel.

Constantin Știrbu : N-am înțeles cu ce te-am supărat. Oare publicarea unei poezii nu înseamnă și o apreciere critică ? Ultimele poezii pe care ni le-ai trimis confirmă posibilitățile d-tale, dar se resimt totuși de oarecare grabă. Intențiile satirice nu sînt clare. Așteptăm versuri izvorîte și mai direct din viața d-tale de muncitor.

Adrian Dumitrescu : Prea multă seară și prea multă noapte, nu ca decor, bineînțeles, ci ca un fel de întruchipare a dragostei. Se întîlnesc și versuri realizate, dar în general poezia d-tale suferă de un sentimentalism cam desuet, deși ici și colo apar unele elemente ale prezentului. Dar tocmai aceste elemente ar trebui să fie dominante. Apoi, logica imaginii. „Seară de seară luna" începe frumos ; „Seară de seară luna / Această inimă a întunericului" dar continuă cu o imagine confuză : „În nestinsa scurgere a apei / Deșteaptă chipuri vii / Ce-n loc de mîini / Cu fulgere / Deschid fereastra zilei de mîine". Adică ? Oamenii se deșteaptă seara (în loc să se culce) și deschid cu fulgere (pe lună !) fereastra dimineții. Asta ar fi munca de noapte ? Nu sîntem prea convinși. Recitește, sub acest aspect, tot ceea ce scrii.

N. Tutunaru : Preocupările sînt demne de toată lauda, dar nu reies din imagini poetice : „Tinerețea mea e mîndră de numele de om, / Spre zări necunoscute se va avînta. / Tinerețea mea e stăpînă pe stele și atom / Și totul ce e nou ea va cînta". De acord, dar mai întîi cercetează cum sună acest cîntec în paginile poeziei noastre de azi.

Al. Florin Țene : Poate că te-au plictisit observațiile noastre, dar ele se impun de la sine. D-ta creezi prea multe imagini hibride. De exemplu : „Mă joc cu privirile, / trecînd din pupilă în pupilă / căușuri de lumină". Apropierea „pupilă-căuș" este disgrațioasă. Sau : „Călciiul nostru colorează în apă / pentru o clipă fluidă / îndrăzneala nudă a pasului" (nu e rău, dar iată ce urmează) „Dar noi nu ne gîndim să lăsăm în urmă greutatea piciorului / ci calculăm cum să fie drumul mai durabil și drept". Sincer vorbind, n-am înțeles. Este vorba despre asanarea bălților ? Este nevoie de mai multă severitate.

Stale Constantin : Dintre toate, „Drum" ni s-a părut mai aproape de intenția d-tale : „Trec pe sub bolta pădurilor / respirînd aerul pur, și priveso / Constelația carului mare. /Mîine-am să fiu acolo și-am să rostesc / Întîia mea cuvîntare : / Ce mare-i pămîntul ! Ce mare !" Ultimul vers este, însă, prin simplism, impropriu, amintind de umorul lui Topîrceanu. Celelalte poezii sînt cam în același gen, amestecînd prozaisme și fragmente de imagini poetice.

Gh. Leu : Interesante, dar în stadiul embrionar. Ceva mai definită este „Tractoristul" : „...își culcă asprul lui obraz / pe recele grumaz / al taurului de metal. / E gestul pastoral / cu care-ncepe-april, / ce hotărăște soarta / semințelor ce vor intra pe poarta / pămîntului fertil". Poezia „Gardă de noapte" merită să fie reluată. Ceea ce îi lipsește este unitatea de ton. După ce scrii un vers ca „Mereu sînt în clipa dinaintea plasării pe orbită", care ar trebui să hotărască tonul întregii poezii, nu se mai poate trece la jocuri ieftine ca : „Șfidătoare, vis-a-vis / iată, iese luna, luna plină / Palidă parcă ar fi / o pastilă de-aspirină". (În afară de faptul că „șfidătoare" și „palidă" nu prea pot sta în această strofă, alături.) Mai trimite.

F. Cătănici : D-ta ai și lectură, și exercițiu. Dar tematica este cam îngălbenită de vreme. Privește culorile proaspete ale zilei de azi.

Mircea Popescu : O sprinteneală tinerească, de tip topîrceanian, mai ales în „Primăvară timpurie" : „Zori de zi. Pomicultorul, / Ca o umbră în livadă, / Calcă-atent pe brazde negre / Petecite cu zăpadă. / Și prin ochiuri de băltoacă, / Prin al brazdelor uluc, / Calm îl poartă nepăsarea / Cizmelor de cauciuc. / Chiar de-și duce bătrînețe / Pași rari și tacticoși, / N-are pipă-n dinți și nu e / Tradiționalul moș" etc. Numai că finalul este mult prea negrăitor... Caută-i măcar un zîmbet. Și... mai trimite.

N. Stanciu : Sonorități exterioare, fără acoperirea unei idei poetice : „Se-alintă lingou-n vestmîntu-i bizar / Purpuric sau pal și-așteaptă îndat' / Să intre pe mîni de-ndrăznet făurar / Și-n forme măestre să fie forjat". Unde este imaginea ?

Ion Albu : Versul trebuie să ne facă să simțim că atmosfera este caldă și plină de viață, nu să sune chiar așa : „o atmosferă caldă și plină de viață" ! Altfel, tot ceea ce rostim ar fi poezie.

Ioan Marțiș : Creionări de început, deocamdată neconcludente. A face din fiecare cuvînt un vers, nu înseamnă a scrie în vers liber : „Pe malul vieții / Un pui / Golaș / Și / Timid / Ce n-a-nvățat / Încă / Să zboare, / Scîncește." Seamănă cu o silabisire. Scrie mai întîi versuri obișnuite, cu ritm și rimă.

Stan Stancia : Printre stîngăcii se întrevede o undă de poezie : „Zăbovindu-mi pașii prea des prin păduri / În frumusețea lor molcomă și vie / Azi parcă-s pădurea care din ecouri / Își modelează clară armonie". Cînd spunem „stîngăcii" ne referim la : cursivitatea versului, proprietatea cuvîntului, unele probleme de tehnică poetică. Acestea se pot foarte bine învăța, din lectura marilor maeștri, cu creionul în mînă. Încearcă să analizezi cîteva poezii în felul acesta, și vei descoperi multe aspecte noi.

Mitică Vasile : Versurile sună foarte firesc, ceea ce este un început bun. Dar fie că imaginile se aglomerează inutil (Eroul liric este : liliac timpuriu, bulgăre de cocs, colț de grîu și.. Om !) fie că mai cedează locului comun, poezia nu reușește să-și mențină suflul de la un capăt la celălalt. Poate că „Ireversibilitate" ar fi ceva mai aproape de realizare dacă n-ar fi atît de discursivă. Te rugăm s-o revezi.

Ovidiu Ștefănescu : Imaginile sînt din domeniul celui mai complet arbitrariu : „O lebădă e cerul gol / și în fund soarele / ca o morișcă / printre cuburile colorate ale orașului / aruncă hîrtii din balcoane." Se poate admite că „o lebădă e cerul" și că „soarele e o morișcă", dar nu în același timp ! Soarele se mișcă doar pe bolta cerului ! Apoi : „Cineva descifrează figuri omenești / în ridurile ploii / — ca niște șerpi de asfalt — / cu un rechin prins între fagurii ochilor". Este cumva vreo anagramă ? Talentul metaforic trebuie să fie și el dirijat, măcar în linii mari, altfel înăbușe poezia.

Tache Ochișor : „Zidarii" ar putea deveni un poem demn de interes, dacă și-ar propune să ajungă la o mai puternică tensiune a ideilor. Deocamdată, calitatea lui principală este naturaletea, ceea ce nu înseamnă puțin. Dar tot materialul ideologico-artistic s-ar putea rezuma la versurile : „— Ce trebuie / Ce trebuie să facem ? / — Să coborîm mai aproape seninul, / Să ridicăm mai sus pămîntul, / S-amestecăm salba de stele a nopții / Cu orbita ferestrelor topită-n lumini, / Cu inimile noastre". Răspunsul e modest, și bine cunoscut. Din această cauză, poemul este lipsit de vitalitate.

Marga Neagoe : Dacă ai vrut să ne pui la încercare forța rebusistă, ai cîștigat. N-am înțeles absolut nimic, deși am citit poezia de cîteva ori. Mai ales că se cheamă „Înțelegerea" !

A. Burnuz : De acord, în ceea ce privește umorul. Dintre miniaturi ne-a plăcut „Inspirație" : „Zise-o gîscă dolofană / Unui bard : — Cu a mea pană / Și-a scris opera Shakespeare ! / Deci să nu mă iei în rîs că / Dacă-s doar o simplă gîscă / N-aș putea să te inspir !" Celelalte, sînt oarecum gratuite, iar „Discuție despre umor", deși scrisă îngrijit, este un fel de parodie după o altă parodie, ceea ce îi slăbește simțitor valoarea.

Marin Negoiță : Există unele promisiuni : „Pe umerii cîmpiei puri și goi / Se scurg ca o lavă vulcanică / Gemînd, zăpezile topite..." Dar, în aceeași poezie întîlnim versul „inima de dragoste mi-e plină", una din cele mai perfecte formule uzate ! Avînd în vedere vîrsta, ne gîndim că poate nu deosebești încă locul comun de versul propriu-zis. Le poți deosebi, citind versurile marilor noștri poeți.

Nicolae C. Marin : De asemenea, multe locuri comune, chiar în versurile mai bine conturate : „Eu mă înalț năvalnic cu vremea mea în pas, / Lumina ei nestinsă o port mereu în glas / Și îmi înalț poemul pe aripe de vînt. / Azi, cînd ne pare luna aproape de pămînt". D-ta ai transcris, fără îndoială, o imagine proprie, dar, fără să știi, ea a mai circulat și pe la alții. Și încă mai circulă.

N. Bălțăteanu : Ne-au atras atenția cîteva versuri din „Primăvară" : „De sub mantaua ei subțire / Poleită cu safire, / Scoate foarfece de pară. / Dat pe gresie solară / Și cu el pe căi de unde / Cărunțimea iernii tunde..." Toate celelalte sînt în primul stadiu al exercițiilor. Este și acesta necesar. Mai trimite.

Cornel Pătrașcu : Ne bucură înființarea cercului literar din comuna Voetin, raionul Rîmnicul Sărat. Vă dorim muncă sporncă și succes. Bineînțeles că ne interesează și culegerile de folclor. Cele pe care ni le-ai trimis sînt însă prea cunoscute. Versurile d-tale și ale celorlalți tovarăși au multe din stîngăcîile începutului. Dacă discuțiile din cercul literar vor fi temeinice, nu ne îndoim că roadele se vor arăta cît de curînd.

Ion Vidrighin : De data aceasta, nu sînt decît versificări oarecum corecte ale unor imagini mult prea des întîlnite : „Pe-alei, copii, cu pletele în vînt / Și sufletul deschis ca o fereastră, / Am suferit și eu lîngă pămînt, / Sub zarea cerului, albastră", etc. Așteptăm altceva.

Cristian Popescu : Se simte oarecare progres, mai ales pe linia concentrării. Nu te mulțumi, însă, cu atît. Și nu confunda banalul cu simplitatea. Cînd spui : „În juru-ne pulsează febril tot șantierul", faci apel la banalitate. Cînd, cu două versuri mai jos, spui „și-mpletind în beton înălțimea cu fierul / cîntecul nostru-i solemn împlinit", versul devine, prin simplitate, grav. Deci, atenție !

Irina Talpoș : Chiar cînd scrii puțin, scrii cu aceeași grabă... Nu ne sperie cantitatea versurilor, ci numai eventuala lor monotonie. Mai trimite.

Ion Ghimeș : Primul pas a fost făcut. Îl așteptăm pe al doilea.

Mihu Dragomir

Mai trimiteți :

Ardeleanu Horia — Oradea ; Negriciu Constantin — Sibiu ; Nicolae Cristescu — Caransebeș ; Stelian Fetelca — T. Severin ; Constantin Răditoiu — Constanța ; G. Negrea — București ; Barbeș Eugen — Timișoara ; C. Dicu Moscana — Găești ; Ion Delagîrlă — Găești ; Domenico Viorel — Breaza ; Ion Dumitru Șirna — Mîneciu Ungureni ; Anton Cornelia — Fălticeni ; Ion Bordeni — București ; George Filip — Mangalia ; Florin Manea — Brașov ; Maria Anotimp — Bacău ; Popa Ioan — Mogoșești ; Ion Ciuchi — Mircești ; Halus Dumitru — Vatra Dornei ; Maria Cornescu — Săcele ; Florentin Popescu — Buzău ; Theodor Caraiman — Cluj ; Ioana Teacă — București ; Nicolae Ciocoiu — Pitești ; Dobre Ion — Constanța ; Nelu Spiridoneanu — Reșița ; Lucec Dumitru — București ; Marinică Gheorghe — București ; Gh. Bălțatu — Iași ; Pîrcălăboiu Petre — București ; Liviu Simara Ploiești ; — V. Porumboiu — Bălțata ; Coatu Nicoletta — București ; Eugenia Ioana Latchiu — Brașov ; Z. Dragomir — Sibiu ; E. Nic. — Fălticeni ; R. T. Vuculescu — Timișoara ; Dan Cristian Marinescu — București.

Deocamdată nu :

Dinulescu D. Ion — Craiova ; Urca Emil — Alba Iulia ; Lupu N. Nicolae — Ploiești ; Andrei Gh. Petre — Diculești ; Raul Munteanu — Cozmești ; A. Prutu — Ștefănești ; A. B. Erbetinescu — Brașov ; Hamzu Paraschiv — Lehliu ; W. Andrei Kircher — Periam ; Sîrb Petru — Curtici ; Puranu Ion — Craiova ; George I. Vlădoi — Dridu ; Dobre I. Alexandru — București ; Alex. Constantinescu — Ploiești ; J. M. — București ; Nicolae Lăpușteșcu — Hunedoara ; Elizabeta Ciumașu — Filiașara.

PASIUNE ȘI ABNEGAȚIE

Chiar în aria unei singure întreprinderi, cum este „Semănătoarea", viața furnizează destule elemente ale eroismului de masă, despre care s-a scris în ultimele două numere ale „Luceafărului". Eu m-aș referi la un fapt în aparență, dar numai în aparență, nesemnificativ.

Mihai Dumitru, lăcătuș, și-a propus din proprie inițiativă, un obiectiv aproape banal: nici un membru al brigăzii în care lucrează să nu rămînă sub normă. Toate au mers „strună" pînă la Gh. Rișnoveanu. Acesta, refractar la normele disciplinei socialiste, lucra de mîntuială, „fără suflet" — cum se spune — și nici o soluție pedagogică nu-și dovedea eficiența. Dar s-a petrecut un fapt: o presă de atelier s-a stricat. Fiecare oră de stagnare a importantei mașini aducea prejudicii serioase întreprinderii. Era într-o zi de plată a salariilor și, după cum se obișnuiește, programul de după amiază era încărcat. Și Dumitru avea de făcut cumpărături, luase bilete la un spectacol, pentru el și prietena sa. S-au solicitat voluntari pentru repararea presei. Dumitru a renunțat la tot ce-și propusese, cu riscul „neplăcerilor" provocate de absența la întîlnire etc. etc. Rișnoveanu n-a înțeles mobilul faptei lui Dumitru. A fost chiar intrigat.

— Cum așa, să lucrezi după orele de program, din proprie inițiativă, să renunți la spectacol, la întîlnire? Pentru ce?

...După cîteva ore de muncă la presă, Dumitru s-a trezit cu un oaspete: Rișnoveanu. Voia să se lămurească!...

Dumitru nu s-a antrenat în dispute teoretice. I-a spus doar atît:

— Pune mîna și ajută-mă!

S-a petrecut ceva asemănător cu ceea ce scria Gorki în „Universitățile mele". În procesul muncii, pentru prima oară în viață, înfăptuind ceva, Rișnoveanu a încercat sentimentul de neegalat al datoriei împlinite.

Tot el, tîrziu, după miezul nopții a dat și o explicație proprie faptei lui Dumitru:

— Un lucru de omenie.

Aș adăuga: un act de eroism.

De la această întîmplare, Rișnoveanu a privit cu alți ochi propria-i muncă.

★

În problema pusă în discuție mi se pare deosebit de important de arătat că actul de eroism implică nu numai „dăruirea de sine" în numele intereselor colective, ci și o maximă concentrare a voinței, a forțelor care acționează în numele acestor interese. Acest aspect va deveni mai clar, mai evident, dacă ne vom referi nu la actul de eroism care se consumă într-un moment sau într-o perioadă scurtă, ci la cel cu o mai mare întindere în timp.

A păși, cu riscuri, dincolo de cărările bătătorite, presupune curaj. Pînă acum, în cuptoarele de topit fonta se topea firește... fonta. Tinerii Aurel Panait și Păun Prilog au vrut să topească oțelul în asemenea cuptoare. Avizul nefavorabil al unor specialiști nu i-a demobilizat. Lupta cu inerția a durat aproape două luni. În ultimă instanță, pe răspunderea lor, au trecut să-și experimenteze ideea. Deși totul le era limpede, existau riscuri. Dacă cuptorul nu va rezista? După ce au luat toate măsurile de precauție care limitau propriile riscuri (fără însă a le elimina), tinerii și-au experimentat ideea. Cînd pericolul stricării cuptorului a devenit evident, ei au oprit experiența. Cu asta lucrurile n-au luat sfîrșit. Tinerii au început să studieze ce le-a scăpat, unde au greșit, în ce „punct" s-au pripit. Alte săptămîni de căutări, în care au trebuit să înfrîngă nu numai propria îndoială, dar și opiniile nefavorabile ale celor din jur. Și din nou experimentarea „pe răspunderea lor". De astă dată: victorie! O victorie grea, plătită cu eforturi deosebite, o victorie a perseverenței, abnegației, în fond, tot un act de eroism.

Teodor Brateș
redactor șef al gazetei de uzină „Semănătoarea"

DISCUȚII

DESPRE EROISM

tinerii și vîrstnicii, cu tot felul de unelte în mîini, unele potrivite, altele mai puțin potrivite. Comitetul de Partid și Comitetul U.T.M. au lucrat operativ în acea zi. Imprimînd un spirit deosebit de organizare, oprind la malul fluviului un număr potrivit de oameni, eșalonînd munca pe schimburi de 2-3 ore, schimburi care cuprindeau echipe de sudori, de montatori etc., muncitorii au izbutit într-un timp foarte scurt, lucrînd în condițiile grele ale avalanșei sloiurilor, să schimbe pilonii de lemn cu întăriturile metalice. Tinerii și vîrstnicii au dat dovadă de un eroism în muncă plin de semnificații. Disciplina, spiritul de organizare, calmul, pregătirea profesională ridicată au făcut ca în acele zile furia dezlănțuită a fluviului să fie învinsă. În același timp, lucrul pe șantier a continuat în toate secțiile, înregistrîndu-se o productivitate mult sporită.

★

Un alt fapt de eroism. La Uzinele „Unirea" din Cluj, lucrează un inginer proiectant care nu are ambele mîini de la coate. La vîrsta de 5 ani, în urma exploziei unei grenade hitleriste, i-au fost retezate mîinile. Inginerul este tînăr, cu o voință deosebită. Pînă să ajungă aici însă, i-au trebuit eforturi uriașe. Lucrul la planșetă cere nu numai mîini îndemînatece, dar și un talent înăscut de desenator. Acest talent îl avea. În schimb mîinile... Mama lui a știut să-i păstreze permanent trează speranța că va putea birui infirmitatea. Dovadă că și-a ales o profesiune foarte grea dacă ținem cont că infirmitatea nu-i permitea să lucreze cu teul și compasul. Paralel, a început să practice sportul. Datorită perseverenței, astăzi este un ciclist bun, un patinator-viteză care a cucerit și un titlu republican, un șahist încercat. Drumul pînă aici i-a fost presărat cu multe greutăți, cu multe dezamăgiri dar cu și mai multe satisfacții. Meritul este în primul rînd al mamei sale care a dat dovadă de adevărat eroism în educarea fiului său. Organizația de tineret, în același timp, a făcut foarte mult pentru el, sprijinindu-l atît moral cît și material — înțelegînd prin material, sprijinul pe care i l-a dat în școală și în facultate în pregătirea lecțiilor și cursurilor care lui îi cereau condiții deosebite de muncă. În prezent, utemiștii uzinei „Unirea" se mîndresc cu un inginer proiectant ca el, dîndu-l ca exemplu de eroism în muncă celorlalți tineri muncitori, tehnicieni și ingineri.

★

Într-una din echipele de scafandri care lucrează la mare, se află și un tînăr care, fiind cu ani în urmă marinar pe o navă de dragaj, a suferit un naufragiu datorită unui accident provocat de o mină bitleristă aflată pe fundul mării. A lucrat o vreme ca muncitor portuar, apoi, la recomandarea Comitetului de U.T.M. al portului, a trecut să învețe frumoasa profesiune de scafandru. De la naufragiu au trecut peste 14 ani. Iată că, într-o zi, cercetînd fundul mării în vederea unor viitoare dragări, a dat peste un obiect metalic plin de nămol. L-a legat cu cablu, a ieșit la suprafață și, împreună cu ceilalți doi scafandri aflați în mica ambarcație, l-au scos la bord. La lumina zilei și-au dat seama că au „recoltat" din adîncuri un obuz de artilerie marină rămas din timpul războiului. Primul sentiment a fost de frică. I-au dat drumul în fundul mării. Apoi s-au îndepărtat de locul acela cu toată viteza. Dezmeticindu-se curînd, tinerii s-au întors. Cel care găsise obuzul a coborît din nou pe fund. Își amintea că tot din pricini asemănătoare, cu ani în urmă, devenise naufragiat. Și-a învins prima pornire de frică. Cu îndemînare, folosindu-și toată iscusința, a readus la suprafață obuzul, ținîndu-l lîngă ambarcație pînă cînd au venit specialiștii și l-au dezarmat. L-am întrebat ce sentiment l-a încercat atunci. Răspunsul a venit cu o umbră de zîmbet:

— Mi-a fost o frică grozavă. Dar cine altul, în afară de mine, știa ce înseamnă pentru o dragă aflată în plin efort productiv, apariția între sapele ei a unui asemenea „cadou"? Obuzul acela a fost trimis la Hunedoara, cu alte mii de tone de fier vechi, scos de noi la suprafață. Acum s-ar putea să se fi turnat din el bloculmotor al unui tractor.

★

O navă de transport românească aflată în plină cursă pe Oceanul Indian. Prinsă de o furtună puternică, nava, care transporta pe punte țevi de foraj, trăgea din greu. Tot echipajul era sub punte, la adăpost. La un moment dat, una din țevi s-a desamarat, amenințînd să le desfacă și pe celelalte din legătură. Se învîrtea pe punte ca o morișcă, măturînd totul din cale. Cabestanul de la prova, din tuci, zburase în mare. Comandantul nu putea trimite pe nimeni să lege țeava. Ar fi fost o mare primejdie. Unul dintre marinarii de punte s-a hotărît singur să iasă pe puntea spălată de valurile oceanului. Și-a calculat fiecare pas, fiecare mișcare, a ținut seama de mișcările vasului, de cadența valurilor... A prins un moment cînd prova lupta să iasă din valuri și a țîșnit înainte. Țeava rebelă a fost înțepenită fulgerător între catarg și o baba laterală. Prin greutatea ei stăpînea acum și celelalte țevi care amenințau să se desfacă. A mai avut timp să ajungă la un tambuchiu unde l-a prins valul următor. A îmbrățișat catargul, adăpostindu-se după el. După ce a trecut valul, din cauza presiunii apei, prin porii palmelor țîșnise sîngele. Totul durase doar un minut. Valoarea țevilor de foraj era evaluată la cîteva milioane.

— Cum dracu ai făcut, măi Gulane? — l-au întrebat tovarășii săi.

— Cu ce obraz intram noi în port fără țevi? — le-a răspuns el tot printr-o întrebare.

Fapta sa de eroism i s-a părut foarte obișnuită. Era marinar de punte și dacă marfa ar fi fost pierdută — socotea el — ar fi însemnat că nu era bine pregătit profesional. Pregătirea profesională temeinică, dublată de prezența de spirit și de îndrăzneală, acesta a fost suportul eroismului său. S-a aruncat înainte cu siguranța că va birui.

Dionisie Șincan

Fotografia: DAN GRIGORESCU

FAPTE DE VIAȚĂ - FAPTE DE EROISM

...Era în iarna aceasta, la Brăila. Șantierul Naval „1 Mai" avea pe cală mai multe vase sosite pentru reparații. Dunărea era înghețată — grosimea gheții, 70 cm. Navele fuseseră instalate pe niște piloni groși de lemn. Pe neașteptate, a început dezghețul. Pilonii de lemn se afundau treptat în apă. În același timp sloiurile de gheață amenințau să răstoarne navele scoase la mal. Pe șantier s-a dat alarma. Din toate secțiile au alergat și

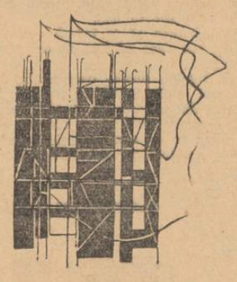

FRUMOSUL „EROISM" COTIDIAN

— Cînd ne-au ieșit în cale, nouă, reporterilor, întîmplări senzaționale, fapte excepționale, am fost tentați în primul rînd să le descoperim simburele de firesc, pentru a înțelege în ce măsură a fost posibilă nașterea lor într-un complex de condiții obișnuite, ce și cît aduc ele nou în generoasa emulație de **muncă foarte gîndită** din zilele noastre. Pe mulți dintre noi i-au izbit unele fapte surprinzătoare, dar tocmai că erau surprinzătoare invitau la mai multă curiozitate, la meditație asupra izvoarelor, cît și asupra sensului lor catalizator pentru cei din jur. Cea mai mare parte a reporterilor din generația mai nouă, formați pe lîngă publicațiile literare și de cultură, și-au început activitatea în anii de revoluție socialistă și au avut în permanență sub ochi evenimente trepidante de istorie contemporană, care i-au solicitat să fie martorii unor realizări continui pe tot cuprinsul țării. Majoritatea cărților de reportaje și-au propus să atingă aceste dimensiuni de istorie contemporană, prin natura lucrurilor au abordat arii vaste și o problematică multiplă și nu e de loc întîmplătoare chiar alegerea unor titluri de volume reportericești, menite să sugereze tocmai marile dimensiuni pe care s-au desfășurat construcțiile republicane: **Paralela 45°. Meridianul de foc. Pe-un picior de plai** (cu semnificația cuprinzătoare de patrie). **Ev nou în țara Bașilor, Cîmpia Soarelui. Marele arc petrolifer**, etc. etc.

Fără îndoială că mulți dintre noi și-au notat în cei aproape 20 de ani de istorie nouă a patriei și o seamă de fapte excepționale, senzaționale, întîlnite nu rareori. Dar ca o constantă a acestor vremuri, oriunde ne-am fi aflat, pe un mare șantier, într-o uzină, pe cîmpurile unei gospodării colective sau pe firul unei acțiuni de revoluție culturală, ceea ce ne atrăgea și ne oferea mereu evenimente proaspete și chipuri de oameni interesanți a fost totdeauna **frumosul „eroism" cotidian** al constructorilor socialismului. Valoarea muncii obișnuite, tenace, pătrunsă de înaltul spirit colectiv al desăvîrșirii realizărilor, duce la rezultate într-adevăr surprinzătoare atît în biografiile miilor de oameni, participanți activi la construcții, cît și în opera generală de creație. Această muncă tenace, consecventă, în atingerea țelurilor colective, îl solicită pe fiecare să se auto-depășească, pentru a putea fi prezent, în înțelesul major al cuvîntului, la evenimentele și operele de creație socialistă tot mai complexe, care cer o înaltă exigență profesională și cetățenească, un profil moral superior. Fiecare dintre noi am întîlnit oameni obișnuiți, cu biografii obișnuite care ne-au surprins prin drumul lor ascendent din anii contemporani. Reporterul a întîlnit acum cincisprezece ani un ucenic pe un șantier;

îl regăsește astăzi inginer-șef într-o uzină modernă, formînd alți tineri, pe o treaptă de pregătire nouă, net superioară celei pe care o cunoscuse cînd a fost el însuși ucenic. Un asemenea ucenic a fost Traian Mehedințu de la Rafinăria nr. 1 din Ploiești, care a înțeles valoarea muncii tenace cotidiene, a prețuit și a folosit din plin condițiile oferite de colectivul fabricii; cursul firesc al existenței lui l-ar fi putut el însuși abate, dacă n-ar fi înțeles că drumului de perfecționare al fabricii trebuia să-i răspundă printr-un drum propriu de perfecționare a pregătirii profesionale, de comportare etică la nivelul răspunderilor colective. Pornind de la situația modestă de lucrător **probagiu, măsurător** și apoi de **tablonist** în Secția de Desbenzinare, își înțelege cu seriozitate rosturile în uzină, devine student la Institutul de Petrol și Gaze, studiază mereu, cu gîndul că pregătirea sa trebuie îndreptată spre rezolvările concrete ale modernizării uzinei care-l crescuse și de unde plecase, cu țelul precis de a deveni un constructor matur și energic în domeniul industriei de rafinare a petrolului. Legat în permanență de activitatea vie a uzinelor prahovene, întocmește, ca student, cercetări tot mai aprofundate asupra rafinăriilor prahovene, avînd mereu în față perspectivele noi de modernizare a acestor unități de lucru. Legătura se păstrează în același timp cu colectivul de muncitori din secția unde fusese ucenic și lucrător. Se întoarce ca inginer în chiar secția unde-și căpătase cîndva calificarea de muncitor; are acum un unghi generos asupra talentelor oamenilor, asupra posibilităților de dezvoltare a uzinei, întreprinde acțiuni de înnoire în secție, e printre primii la activitatea generală de perfecționare a uzinei, arată grijă continuă pentru înalta calificare a muncitorilor, pentru pregătirea tinerilor. Devine inginer-șef la Secțiile I și II de Dezasfaltare, depune eforturi zilnice pentru punerea în funcțiune a instalațiilor moderne, muncește cot la cot cu colectivul de lucrători pentru făurirea acestor instalații de materiale recuperate, are în același timp sub ochi dezvoltarea multiplă a secțiilor pe care le conduce, a oamenilor cu care lucrează. Exemplul lui poate fi găsit multiplicat în atîtea și atîtea uzine, după cum asemănător lui e și colectivistul care a ajuns astăzi priceput organizator al acțiunilor fertile agrotehnice, al școlarizării cadrelor de brigadieri de cîmp, de zootehniști, de tehnicieni pentru irigarea pămînturilor, pentru obținerea celor mai bune soiuri de cereale etc. etc.

Dacă ne-am îndrepta numai spre acest „eroism" cotidian, spre miile de biografii ale oamenilor obișnuiți — am putea aduce mereu mărturia unor evenimente pe cît de interesante, pe atît de mișcătoare, — și am putea în același timp feri reportajul de literaturizare, de gongorism, de oboseală și de acea lipsă de inedit remarcată pe bună dreptate de critică.

Ștefan Bănulescu

A. I. Zăinescu

ÎN LUMINĂ

Căutați în rouă, căutați în tină
Ori în vatra de furnal și soare.
Palidul recul al umbrei, în lumină
S-a izbit
Și moare.

Numai dimineața, numai în amurg
Umbre se mai caută pe drum.
Fug și-n zarea zărilor se scurg
Ca un fum subțire,
Ca un fum.

Stelele pe ape-nvolburate trec
Și-mi aprind nisipul umbrei la picioare
Umbra-ntunecată-a unui veac întreg
În lumină s-a izbit
Și moare.

TRANSFIGURARE

Iarăși pe munți, printre brazi, împreună.
Inima-și strigă ecoul, și-l sună —
Arc nesfîrșit al luminii din care
Zboară-nainte săgeata de lună
Și mai 'nainte săgeata de soare.

Pasărea zveltă-a privirilor încă
Mai sus dacă-și urcă aripile, n-are,
Munții plutesc printre valuri de stîncă,
Brazii se zmulg mai înalți, ca din mare.

De ne-am opri, țărmii mării s-ar sparge.
De ne-am opri, munții toți ar cădea
Și brazii — albastre-necate catarge
S-ar frînge în inima ta și a mea.

Gabriela Melinescu

CÎNTEC CU TOATĂ GURA

Înnoptezi în gîndul meu.
Sînt a nimănui și azi.
Nopți de crin și nopți de leandru...
Mi-au rămas în simțuri pentru totdeauna
mîinile prelungi de băiețandru.
Sînt bolnavi obrajii mei de dor,
mîngîierile s-au prefăcut beteală
A rămas mireasă părăsită,
fără tine, casa goală.
Aș putea cu trupul meu, dansînd
să-i împodobesc frumos pereții.
Sînt bolnavi obrajii mei de dor.
Arde tot pămîntul unde trec băieții.

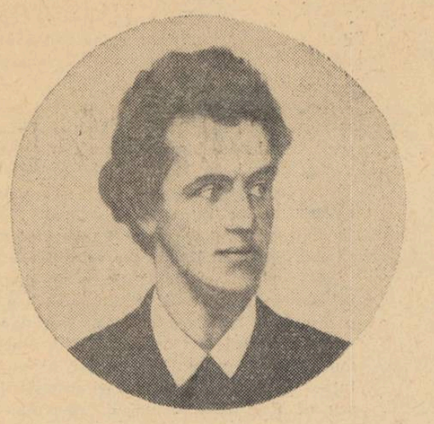

Un poet al muzicii

80 ani de la moartea lui Ciprian Porumbescu

După fața ovală, fruntea proeminentă și părul strîns în coamă, Ciprian Porumbescu pare un frate mai mic al lui Eminescu. Luceafărul poeziei românești avea alături de el o stea strălucitoare în cîmpul muzicii noastre. Solul natal al aceleiași Moldove îi înrudea și-i lega pe vecie.

De la Anton Pann, al doilea mare moment de dezvoltare a muzicii naționale este acela reprezentat de Ciprian Porumbescu. Primul a scos melodia și struna noastră din colb, făcînd-o să sune după „cîntecele de lume", al doilea le-a afirmat, ridicîndu-le în planul superior al creației artistice. Ciprian Porumbescu e contemporanul lui Alecsandri, Eminescu și Creangă. E una din stelele constelației noastre de aur. Opera sa muzicală, retezată în plină înflorire, căci compozitorul moare la numai 29 de ani, are în țesătura ei intimă cîntecul și melosul popular. Ciprian Porumbescu descoperă în creația populară anonimă sursele și motivele muzicii noastre culte, deschizînd orizonturi noi creației muzicale naționale. El e unul dintre ctitorii școlii noastre muzicale. Cum se recunoștea chiar de atunci, într-un articol necrolog din „Gazeta Transilvaniei", Ciprian Porumbescu se numără printre „cei mai harnici și mai talentați dintre puținii noștri cultivatori ai artei muzicale îndeobște și ai muzicii naționale românești în deosebi".

Într-o epocă de imitație servilă a muzicii italiene și de paraziism sufocant, Ciprian Porumbescu înzestrează muzica noastră cu o tonalitate curată și cu o vibrație adîncă, legînd-o de doină și baladă. Caudella, Wiest, Flechtenmacher au merite incontestabile în epocă, dar Ciprian Porumbescu aduce, premergîndu-l pe Enescu, suflul nobil, emoționant al muzicii populare. Întreaga sa creație se sprijină pe acest stîlp de frumusețe nepieritoare. Se simte în el atașamentul patriotic, generos al pașoptiștilor, se aud în corurile, ariile și piesele sale instrumentale, dorul de viață al oamenilor simpli, durerile acestora, vuietul munților și al pădurilor moldovenești. Ca să avem Rapsodiile, *trebuia să existe înainte acea superbă poezie romantică, însăilată pe motive populare, din* Balada *lui Ciprian Porumbescu. Prin opera sa, muzica noastră începe să-și definească un registru propriu de desfășurare în aria muzicală universală.*

„Crai nou", Balada, serenada, corurile etc. depășesc copia și debutul naiv. Verbul muzical capătă o coloratură nouă, fraza se amplifică. „Luceafărul" nu mai seamănă cu basmul popular, ci îl implică, îl zidește în propria sa construcție. Asemenea, melodiile populare se transfigurează în creația lui Ciprian Porumbescu, se reclă desc din acest material folcloric, deși firele se păstrează, oricît de măiestrit ar fi ele reurzite. Pentru că Ciprian Porumbescu s-a vrut un muzician al poporului său, pentru că a ars în el dorința de a cînta bucuriile și speranțele oamenilor simpli ca în acel mobilizator și cantabil imn închinat zilei de 1 Mai.

Ciprian Porumbescu e un poet în muzică, un liric duios, un temperament nostalgic, dar și un cîntăreț al năzuinței. E o sensibilitate clocotitoare, un gingaș și un emotiv discret. Lîngă Alecsandri, Eminescu și Creangă, Ciprian Porumbescu e acel glas care trebuia să se audă prin muzică în areopagul culturii noastre clasice.

Alecsandri spunea că Ciprian Porumbescu „a luat cu sine în mormînt o comoară de cîntece". E adevărat. Dar e adevărat că a și lăsat posterității o comoară de cîntece.

Marin Bucur

Spectacole - Arte

CRONICA DRAMATICĂ

„CHIRIȚA IN PROVINCIE"

(Teatrul Tineretului)

În teatru, ca și în poezie, Alecsandri a reprezentat un sfîrșit și un început de epocă, sublimînd în chip strălucit virtuțile înaintașilor și deschizînd, cu aceeași strălucire, drumul noilor genii. Între superba vehemență caragialiană și sfioasa înverșunare satirică a predecesorilor a stat spiritul ascuțit și mobil al veselului Alecsandri, dominînd întreaga evoluție a comediei clasice românești și punînd, totodată, temelia teatrului nostru modern. Rîsul radios al lui Alecsandri, deși nu arde precum cel caustic al lui Caragiale, e alimentat de aceeași substanță critică densă, de aceeași mărturisită oroare față de moravurile politico-morale ale burgheziei și boierimii.

Linia caricaturală e trasată cu o adevărată frenezie a sarcasmului, scriitorul bătîndu-și joc mai ales de condiția spirituală a personajelor sale, de veleitățile și prostia lor agresivă, de automatismul gîndirii și limbajului, de ridicola solemnitate a convingerilor și pasiunilor false.

Coana Chirița cumulează violent trăsăturile personajelor alecsandriene : suficiența infatuată, ardoarea veleitară, lăcomia de ranguri, cosmopolitismul gros, parvenitar, sublima naivitate sentimentală. Bovarică de factură minoră, Chirița se „sufocă" în mediul provincial, — nu pentru că s-ar simți dominată, ci pentru că sfera propriei dominații i se pare prea meschină — și aspiră către efervescența capitalei, a Ieșului, apoi, rangul odată dobîndit, strigă după Paris, unde se închipuie întrînd fastuos, ca „baroneasă", de loc stingherită de particula balcanică **ot**, agățată pretențios la numele unui obscur Birzoieni.

Ca toți membrii familiei spirituale din care face parte, Chirița are o imensă slăbiciune pentru modă, pe care o identifică rafinamentului, civilizației. Cretinul Guliță este îndoptat cu o franțuzească servită cu „furculisionul" , Chirița însăși stăpînește cu precizie un soi de jargon franco-moldovenesc care stîrnește stupefacția și hazul domnului Șarl, argatul Ion e silit să adopte tava și șervetul în prezentarea corespondenței. În fond, plecarea la Paris e tot o modă, iar Chirița se pricepe s-o valorifice făcînd tapajul de rigoare. Aplombul aristocratic pe care Chirița și-l însușește odată cu isprăvnicia lui Birzoi, nu stinge năravul provincial și amestecul celor două „stiluri" de comportare socială e de un efect comic egal cu acela provocat prin încilcirea babilonică a cuvintelor românești cu cele franțuzești.

Dacă pretenția socială a personajelor e comică, prin ambiția de a-și pavoaza condiția economică înfloritoare cu tinichele aristocratice, pretenția spirituală a acelorași e de-a dreptul grotească, întrucît nu are niciun fel de acoperire. Aici a sesizat Alecsandri inadecvările și contrastele cele mai ilare, arătînd cu degetul vidul interior al personajelor. Cel puțin Farfuride și Rică Venturiano descind direct din teatrul lui Alecsandri, din categoria celor care vorbesc fără să spună nimic.

Ca scriitor puternic legat de clasicism, mai ales în dramaturgie, Alecsandri nu putea să nu servească deschis și deliberat un țel moralizator, de unde și tonul categoric al satirei sale, dar și o anume structură simplistă, schematică a caracterelor sau a intrigii, care poate da — în contextul teatrului contemporan — senzația de perimat. Am spus **poate**, deoarece cuvîntul hotărîtor revine, în acest sens, interpretării scenice, chemată să dea o nouă viață textului dramatic.

Cele cîteva spectacole Alecsandri (la Studioul I.A.T.C., Teatrul Regional București, Teatrul de Stat din Brașov etc.), montate în ultimii ani, au probat cu prisosință viabilitatea și prospețimea autorului Chiriței, a cărui dramaturgie rămîne cu generozitate deschisă spectatorului de azi. Recenta premieră a „Chiriței în provincie" la Teatrul Tineretului a reconfirmat, cu noi argumente, prezența lui Alecsandri, neestompată de scurgerea vremii, în conștiința contemporană.

Pe Sanda Manu, regizoarea spectacolului, am mai întîlnit-o într-un „cadru Alecsandri", asistindu-l pe profesorul Ion Finteșteanu care, cu o echipă de studenți-actori, talentați, inaugura magistral, în urmă cu trei ani, reconsiderarea scenică pe temeiuri noi de interpretare regizorală și actoricească a faimoaselor „comedii cu cîntece". Pasiunea cu care Sanda Manu a realizat montarea de acum are deci rădăcini mai adînci, iar o parte din izbînda spectacolului o vom trece în seama acestei pasiuni. Dar n-a fost numai pasiunea, ci și inteligența și fantezia, care au concurat deopotrivă la reușita „Chiriței". Ne bucură să descoperim acum aceste însușiri ale tinerei regizoare, însușiri pe care spectacolele realizate de ea la Teatrul „Nottara" le anunțau doar, neoferind însă măsura lor reală.

Textului clasic i s-a păstrat întreaga savoare, a fost menținută și muzica lui Flechtenmacher, după cum s-a continuat și tradiția, instituită de Matei Millo, a unei Chirițe jucate în travesti. Dar au fost introduse și elemente noi, menite să sublinieze faptul că Alecsandri e jucat **azi**, în fața unui public care trăiește într-un climat social și moral nou, la o distanță istorică apreciabilă de universul Chiriței.

Astfel, în comedia lui Alecsandri există, în afară de fauna Bîrzoienilor, și două personaje pure, privite cu simpatie de autor : Luluța și Leonas, destinați să contrapuncteze și, în ultimă instanță, să sancționeze atitudinea morală a Chiriței și companiei. Privite ca atare, aceste personaje ar fi dat, cel mult, satisfacție intenției moralizator-didactice a scriitorului. Regia și interpreții (Jana Gorea și, îndeosebi, Florin Vasiliu au simțit că, undeva, aceste personaje pot fi „scoase din context" și le-au privit de la distanță, cu acea detașare critică în stare să-i transforme pe eroi în propria lor parodie, au mimat participarea, au simulat pasiuni și suferințe, oftind fals și gesticulînd melodramatic. Astfel au fost recuperate pentru comedie și aceste două insule de puritate. Lui Ion (foarte bine interpretat de Alexandru Lungu) i s-a încredințat și sarcina de a comenta subtil-ironic evenimentele, prin gest, mimică și o intonație anume. A fost introdusă o remarcabilă prezentare mută și... o prezentatoare plină de vervă (Genoveva Preda). Decorurile din actul I se mișcă pe sfori, pînzele din care sînt făcuți copacii se ridică ușor, accentuînd cadrul de parodie. (Scenografia lui Sergiu Singer e, pe această linie, de o originalitate indiscutabilă). Curcanul pe care îl manevrează Bîrzoi în scopul efectuării excrocheriilor sale isprăvnicești e conceput ca un fel de pușculiță în care se adună rodul jecmănirii cetățenilor etc.

Din păcate, actul I acaparează toată invenția regizorală, rămînînd ca actul II să se bazeze prea mult pe ceea ce a oferit textul. De aici o oarecare denivelare de la un act la celălalt, o repetare de procedee care, inevitabil, obosește. Cei ce se mențin însă egali de la un capăt la altul al spectacolului sînt actorii. În deosebi Arcadie Donos, care a realizat o Chiriță excepțională, făcînd risipă de mijloace de joc, alternînd cu mobilitate ipostazele eroinei și evidențiind cu artă contrastul violent dintre esența și ambițiile pretendentei la titlul de baroneasă.

Tudorel Popa (cu o mască perfectă în Domnul Șarl) și Jean Teodorescu (Guliță) s-au distins printr-o interpretare colorată, de un comic abundent. Lui Jean Teodorescu am vrea să-i atragem, însă, atenția asupra umbrei manieriste care-i pîndește jocul (pentru că Guliță nu trebuie interpretat, totuși, cu aceleași inflexiuni ca ursuletul din piesa lui Al. Popovici). Undeva, în afara concepției spectacolului, se situează (ciudat, căci talentul său e incontestabil). Gh. Gimă (Bîrzoi), mai cu seamă în primele apariții, cînd pur și simplu nu are haz. Țăranii, mai puțin oaspeții Chiriței, au o contribuție sugestivă în crearea ambianței scenice și în reliefarea celorlalte roluri.

În orice caz, spectacolul de la Teatrul Tineretului, merită să fie văzut și aplaudat călduros.

Dumitru Solomon

Ilustrație la poeziile lui GUILLAUME APOLLINAIRE

COLEGII NOȘTRI

MIHU VULCANESCU

Într-un crepuscul de primăvară cu reverberații calme, simți nevoia să întinzi brațele pe speteaza băncilor mirosind proaspăt a vopsea și să privești, din marginea unei ape, cum cîteva iole sau alte mici ambarcațiuni cu aripi prevestesc plutirea albă a păsărilor în larg. Dacă părăsești cadrul vegetal, cu șoaptele lui senzuale, cauți bulevardele, marile pulsații ale orașului, și aștepți momentul cînd lumina vitrinelor așterne treptat o pulbere de magneziu pe asfaltul umed. Te uiți în dreapta și în stînga, ai impresia că toți oamenii sînt cunoștințe vechi și, din cînd în cînd, te surprinzi oprindu-te. Așa mi s-a întîmplat !

Nu știam că în acest fastuos sfîrșit de primăvară, undeva, într-o sală așezată discret pentru a fi hărăzită jocului pe hîrtie cu fantezia culorilor, s-a deschis expoziția de grafică a unui tînăr: Mihu Vulcănescu. M-a oprit chiar el, care, fără să se teamă de învinuirea ostentației, și-a așezat autoportretul la intrarea în expoziție. Mustățile „à la gauloise" stau pe chipul unui pelerin oriental, cu privirea tulburată de cine știe ce imagine hieratică. Nu te poți mulțumi cu această înșelătoare prezumție și intri în sală, unde Mihu Vulcănescu vorbește voalub, arcuindu-și mereu gesturile pe o idee „a sa". După un scurt protocol ingenuu, aproape adolescentin, îți oferă cîteva panouri aranjate cu gust și evident începi să notezi. De altfel, pe masa dinlăuntrul sălii există o invitație elegantă la impresia scrisă.

Pentru orice meșter al nuanței în culori cred că este măgulitor ca fără semnătura din colțul hîrtiei să i se rostească numele, și cu atît mai mult în perioada cristalizărilor. Pe Mihu Vulcănescu îl recunoști în linia fluidă, muzicală, peniță sau tușa pensulei avînd la el vibrații aparte. O fină broderie cu înțelesuri originale e suita dedicată poeziilor Magdei Isanos. Fondul alb pune în valoare caligrafia tușului, care transcrie admirabil emoția lirică. Impresia de eteric e superficială, fiindcă Mihu Vulcănescu a simțit în Magda Isanos o poetă a candorilor, a recules legerii, dar în primul rînd a impulsurilor vitale. În versurile ei amenințarea morții e alungată cu eșarfe de lumină și liniile lui Mihu Vulcănescu au rotiri melodioase care transmit sentimente stăruitoare. Dar să nu ne îndepărtăm prea repede de covorul vertical al ilustrațiilor de carte în care drapează viziunea personală, diversitatea mijloacelor, sensibilitatea tînărului artist. Alături de suita pentru volumul Magdei Isanos stau cîteva ilustrații la „Germinal", în care reîntîlnim climatul întunecat, sfîșierile dramatice din romanul lui Zola, după cum în ilustrațiile la „Teatrul" lui Lermontov tușul agitat și puțina culoare se amestecă și evocă anxietățile romantice. În acest panou, Mihu Vulcănescu știe să nu se repete, deoarece are intuiția modului în care trebuiau tratate subiectele. Cînd e vorba de ilustrația epicului, conturul devine apăsat, energic, pe cînd vreme la ilustrația unui Apollinaire („Saltimbancii") are suplețea spontană a participării lirice.

Din cînd în cînd, tratarea mai adîncă putea înlocui dezinvoltura crochiului, ca în ilustrațiile la Calidassa, unde parcă lipsește nota gravă a textului, aura lui particulară. Mihu Vulcănescu era bine să nu se grăbească și, cu textul în față, să fi meditat mai mult la echivalența plastică originală. Fervoarea și resursele talentului său ne sînt tot atîtea garanții că e vorba de un înzestrat ilustrator al cărții de literatură, care poate cu ușurință surprinde ideea majoră a textului.

Un foarte frumos grupaj alcătuiesc acuarelele pe tema „București. — vechi și nou". Mihu Vulcănescu s-a oprit în fața cîtorva locuri semnificative, pentru a surprinde contrastul dintre un trecut al cărui pitoresc însemna de fapt însalubru, mizerie, și prezentul construcțiilor arhitecturale, al marilor suprafețe cu edificii moderne. Aici găsești indicii îmbucurătoare de stăpînire a tehnicii desenului și armoniei cromatice. E o transparență plăcută în toate bucățile acestui ciclu care îl recomandă pe Mihu ca un sensibil la temele contemporane. De altfel, alături de „București — vechi și nou" întîlnim diverse reportaje în care, cu o mișcare nervoasă, sigură, el sesizează cîteva elemente simbolice în peisajul nou al țării. Pentru orice iubitor de virtuți plastice, expoziția lui Mihu Vulcănescu e generoasă, oferă desfătări la fiecare pas și adaugă un sentiment fraged : acela de prietenie.

Liviu Călin

Pe marginea unui film mult discutat

ROCCO SAU CIRO?

Mi se pare că întîlnim în filmul „Rocco și frații săi" o incongruență proprie multora din filmele bune italiene : aceea dintre planul problematicii sociale, tratat pe căile cele mai avansate și mai valoroase ale realismului, și planul unor personaje determinate, de obicei supuse unor frămîntări de mare intensitate dramatică — frămîntări în genere pasionale, erotice ; în acesta din urmă, regizorul aplică fără parcimonia necesară, — dacă totuși e înclinat să o facă spre a corespunde unui anumit gust — ingredientul existențialist sau psihanalitic. „Drama pasională" încalcă în „Rocco și frații săi", după părerea noastră, cu un vădit caracter de excrescență existențialisto-psihanalitică, poziția legitimă de prim plan a „dramei sociale" (care, desigur, în ciuda acestei încălcări, rămîne zguduitor expusă) și prin aceasta slăbește echilibrul propriu metodei realiste. Am putea spune, că există în lucrarea lui Luchino Visconti două filme — care au între ele mai mult un raport de contiguitate, decît unul de cauzalitate riguroasă : cel dintîi s-ar putea intitula — să zicem — „Simone și Nadia" sau mai cinematografic, dacă voiți, „Amorul nestăvilit", și al doilea film s-ar putea intitula „Rocco și frații săi", dar mai curînd „Ciro și frații săi".

Un grup de patru frați împreună cu mama lor, originari din Lucania, provincie din Italia a cărei proverbială mizerie a fost odată mai mult și în chip răsunător denunțată de opiniei publice de Carlo Levi în cartea „Cristos s-a oprit la Eboli", sînt luați și ei de valul „emigrației interne" a sudului italian către nord, în căutare de muncă. Ajunși la Milano, ei se confruntă imediat cu jocul crîncen al forțelor „oarbe" ale societății capitaliste din nord. Doi dintre frați sînt cumpărați la mezat, ca să spunem așa, de antrenorii de box, întîi Simone, apoi Rocco, și puși în exploatare. Primul care se frînge — moralmente — și se prăbușește cu totul este Simone. Al doilea, care nu se frînge, dar este pînă la urmă un învins și visează să se întoarcă în Lucania, este Rocco. Cel de-al treilea, Ciro, rezistă cu dură simplitate și seninătate și tot în același fel se îndreaptă spre tărîmul de lumină al unei conștiințe revoluționare.

Desigur, spectatorii rețin — dar pînă la urmă în mod insuficient de precis — că la originea primă a tragediei stau condițiile de schilodire morală, care le sînt create fraților din Lucania de către mediul exploatării capitaliste al unui oraș mare. Tema „alienării" — cea mai dezbătută azi în arta și literatura italiană — este reluată cu putere de Visconti.

Episodul pasional se transformă pe parcurs în nucleul patetic cel mai concret al filmului. Marea temă a acestei lucrări, care nu mai este „dezrădăcinarea" rurală și apoi „readaptarea" citadină, ci constă din încercarea personală de eliberare de mizerie și de subjugare socială a unor oameni, este total umbrită. Acest fapt se întîmplă nu atît fiindcă intervine în desfășurarea filmului „drama pasională", ci cu deosebire din cauza mijloacelor întrebuințate de regizor pe baza unei viziuni freudiste și existențialiste a lucrurilor, ceea ce corupe admirabila metodă realistă pe care o posedă Visconti în general, și potențează excesiv una din dimensiunile filmului său. Visconti tratează dinamica pasiunii pentru ea însăși, în motivele ei așa-zise „abisale". El o exasperează sub impulsul unor curente ideologice, după care prostituția apare mai mult ca rezultat al unei pretinse „spaime existențiale" (după cum reiese prea bine din prima conversație a lui Rocco cu Nadia), decît ca efect al mizeriei și alienării produse de regimul capitalist asupra omului. Amorul lui Simone este tratat aproape exclusiv sub unghiul așa-zisei „ambivalențe a încărcăturilor psihice" de freudiană amintire, care identifică dragostea cu ura. Marele regizor italian aplică totodată din plin, în această desfășurare, un gust, de evidentă sursă americană, al brutalității, exploatînd în această privință mediul de box și tot ce-i putea oferi un asemenea mediu pentru intensificarea senzației urmărite. Un asemenea grupaj de metode regizorale aplicat dramei pasionale, dă acesteia, în adevăr, caracterul unei loviturii de ciocan în sensibilitatea spectatorilor, dar dăunează, tocmai prin aceasta, desfășurării tematice fundamentale a filmului.

Socotim un defect neîndoios al filmului „Rocco și frații săi" faptul că personajul cel mai reprezentativ, care este Ciro, intervine — desigur cu multă greutate — numai în final. Dacă acest personaj, definit în elemente viguroase și fundamentale la sfîrșit, deci existent ca atare în film, s-ar fi făcut prezent și pe parcurs cu ponderea pe care o are în final, fără îndoială că structura armonică a filmului ar fi fost alta și efectul lui vizual mai cuprinzător. Drama lui Simone, care se trage dintr-o sursă evident socială, deviază prea mult într-o dramă pasională, sporită și ea excesiv de o dezordine psihopatică a acestui personaj, și prin aceasta se arată că ea nu a fost la vreme îngrădită și circumscrisă artistic de către regizor la proporția reală de semnificație pe care i-o impunea ideea și construcția filmului. Acest lucru ar fi fost cu putință numai printr-o prezență mai substanțială în acțiune a lui Ciro. Rocco este, fără îndoială, un personaj realizat, dar înțelesul lui este mult mai restrîns, în fața gravității problemei sociale ridicate de film, decît acela al figurii lui Ciro, singurul Heracles care ar fi putut coborî la vreme în arenă să încerce lupta pentru ținerea în șah a hidrei.

Nu negăm de loc marea valoare a filmului lui Luchino Visconti, considerat în problematica lui și în eficacitatea tratării acestei problematici. Asemenea poeților care, antrenați de unele metafore de puternic conținut, totuși și le scapă din mîini, urmărind efectul pentru efect, Visconti, fie și pe căile celui mai incontestabil talent, se supune limitelor înseși ale unei mari părți a artei occidentale care se simte prea mult ofensată de ceea ce Dante, într-un celebru vers, numea „frîul artei".

Dragoș Vrinceanu

ROCCO ȘI ADVERSARII SĂI

În ziua în care, la Cannes, Armand Salacrou îi decernea lui Luchino Visconti Marele Premiu (Palme d'Or), „Gazeta literară" tipărea, sub semnătura criticului D. I. Suchianu, un articol în care marele regizor italian era supus unei aspre judecăți. Spre deosebire de cronica semnată în aceeași pagină cu puțină vreme înainte de către Nina Cassian, D. I. Suchianu desființează literalmente o creație care a cucerit caldă adeziune a publicului și a criticii de film și face asta fără menajamentele de rigoare, cu o violență și o pasiune aproape sportive, la un ton persiflant, încărcat de o ironie bizară și de o inutilă decizie. Evident, reacția lui D. I. Suchianu, prin maniera sa, se dovedește a fi singulară, iar prin brutalitatea cu care încriminează „brutalitățile" filmului, profund regretabilă.

Cred că D. I. Suchianu nu a înțeles, suficient filmul (lucru demonstrat de relatarea unor episoade), că nu a delimitat caracterele reale de cele voit abstracte și a dat unor secvențe sensuri curioase. La Visconti nu toate personajele au un contur concret, sînt unele (Rocco, de pildă) care reprezintă cu exclusivitate **idei**, asupra cărora nu poți extinde cu precizie observația analitic-fiziologică fără să greșești.

D. I. Suchianu a desprins din contextul filmului idei, personaje, judecîndu-le nu în raport cu viziunea autorului peliculei, ci parodiindu-le în sine. Impunînd asociații întîmplătoare (Rocco-Crist), făcînd haz de ele, comentînd secvențe magistrale într-un mod vulgarizator (chiar cea finală) în stare să-l îndepărteze pe spectatorul neavizat. D. I Suchianu nu m-a convins decît de un singur lucru : că nu-i place Visconti. Oricum, a ridiculiza un mare regizor și a stigmatiza o colegă de breaslă (Ana Maria Narti) numai pentru vina de a aplauda un film, pe care, personal, nu l-a apreciat, sînt atitudini de neînțeles. Nefondate științific (ilustrarea cu personajul Rocco a „creștinismului tolstoian" ni se pare insuficientă), cele mai multe dintre argumentele criticului au un ton didacticist, uscat, în ciuda tentativelor de umor. Se face, astfel, o aluzie la teoria lui Isus asupra... boxului. „Chestiunea cu palmele și celălalt obraz", spune D. I. Suchianu. Trecem peste faptul că la box nu se dau palme ci... pumni și citîm o frază din finalul articolului : „După cum vedem, n-a fost de loc o subtilă intenție a autorului de a ne face să degustăm cunoștința despre personaje filîndu-le ca la poker". A degusta — tactil — o ...cunoștință este o performanță.

Că drumul personajelor nu este întotdeauna urmărit cu consecvență, că filmul are lungimi iar duritatea unor scene este exagerată, toate acestea sînt reale, dar adevăratul **atac** întreprins de D. I. Suchianu asupra lui Rocco-Visconti nu se justifică. Față de Rocco, regizorul dovedește o poziție obiectiv-critică și e nefiresc să judeci un autor, după atitudinea personajelor sale. Poziția lui Visconti nu e greu de precizat, tot filmul condamnă „bunătatea" eroului său, detașat — chiar prin titlu — de ceilalți frați ai săi, și ei purtători de idei, ilustrînd căi de viață deosebite... În ceea ce mă privește, voi discuta acea luare de cuvînt care mi s-a părut mai obiectivă (a Ninei Cassian) cu care, însă, îmi îngădui să polemizez, avînd despre „Rocco" păreri contrarii.

Familia Parondi — a cărei evoluție o oglindește Visconti — descinde din sudul Italiei (leagăn al unor creații de început ale neorealismului) și sosește la Milano, faimos oraș al contrastelor, (adevărat cadru natural pentru peliculele realizate în perioada de mijloc a aceluiași neorealism).

Eu găsesc că este uimitoare capacitatea lui Visconti de a urmări destinele numeroșilor săi eroi, că te cucerește modul în care regizorul interferează traiectoriile diferitelor vieți, gradînd acțiunea nu prin mijloace pur tehnice (de montaj) ci printr-o construcție dramatică organic subordonată ideilor. Urînd formele didactice, foarte la îndemînă, ori experiențele sterile ale modernismului, el are candoarea și sobra simplitate a marilor creatori. Cu o lipsă de ostentație proprie cineastului cu adevărat modern și novator, Visconti intervine în existența personajelor sale, le face să cunoască amărăciunea ori seninătatea, le apropie și le înfruntă. Ocolind echivocul, el a dat — ca în tragediile antice — „culori" definitive, primordiale, eroilor săi. Evoluția lor nu dezminte datele inițiale cu care au fost învestiți. Cei cinci copii ai bătrînei Parondi sînt în conflict cu societatea, dramele lor intime, tragicele episoade în care se ciocnesc, sînt generate de aceeași societate alcătuită astfel încît distruge cu atrocitate ființe, sentimente, aspirații.

Dar, spre deosebire de alte filme ale neorealismului, în „Rocco" sînt sugerate soluții. Eroii nu mai sfîrșesc prin a recunoaște că lumea în care se zbat e monstruoasă, incapabilă să stăpînească forțele sociale strivitoare îndreptate împotriva oamenilor simpli. Aici, finalul e limpede. Ciro, singurul dintre frați care s-a integrat armatei muncitorilor industriali, nu vede o împăcare a celor asupriți cu viața, cu lumea, ci preconizează schimbarea așezărilor. Ideea, aproape religioasă, că părăsind orașul blestemat și întorcîndu-se în sud, la țară, familia Parondi s-ar putea salva, e de asemenea spulberată. Nina Cassian îi face aici un adevărat proces de intenție lui Visconti, remarcînd că fabulația filmului nu pregătește un asemenea final, că, deși dovedește o concepție justă despre relațiile sociale, regizorul se mulțumește să împodobească un mănunchi haotic de episoade cu o concluzie reală, dar nefirească aici. Cred că există o „pregătire", că momentele cele mai reușite ale filmului anunță un asemenea deznodămînt filozofic, cred că situarea cuvintelor lui Ciro în economia peliculei e cea nimerită. Aceste cuvinte au tărie și încărcătura emoțională pe care o are — într-un sonet — versul final. „Sonetul" de trei ore care e „Rocco" ne face să ne gîndim că Visconti, fondator al neorealismului, se desparte primul de el și ajunge la o înțelegere apropiată de realismul socialist. Facilitatea cu care aparatul de filmat poate crea iluzia firescului ori a „frumosului" pare să-l fi speriat pe Visconti, care și-a interzis efecte plastice, de regie, urmărind cu hotărîre recompunerea ritmului vieții, transfigurarea unor emoții, dramatismul epic al acțiunii și, în consecință, afirmarea ideilor sale. Construcția filmului impune o respirație deosebită, episoadele nu au o alcătuire automatică și nu înțeleg cum pot da senzația de arbitrar, de neorganizare. Momentele care să impună ori să sugereze finalul sînt numeroase. Unul dintre ele este convorbirea Nadia — Simone în grădina luxosului hotel din care vor fi alungați. În ceea ce privește bunătatea lui Rocco, tocmai pentru a o condamna cu hotărîre, prin cuvintele lui Ciro, Visconti o exagerează vizibil, o face prezentă atît în episoade esențiale cît și în altele, tranzitorii. Exagerată (în sensul transfigurării artistice) este și drama lui Simone. Totul pare să ducă însă la grăbirea găsirii deznodămîntului filozofic. Participarea spectatorului este astfel întens solicitată. Scena teribilă în care Rocco și Simone se bat are o desfășurare neobișnuită. Cei doi se bat, pe un cîmp, apoi pe străzi pustii, se bat **în mers** pe un parcurs știut ; amîndoi, cu un ritual bizar, se așteaptă ori se lovesc, vicleniile clasice sînt excluse și cu o monstruoasă „disciplină" protagoniștii își aplică loviturі crunte. Viziunea e apocaliptică, semnificînd un parcurs istoric. Spre împlinire eroii nu merg pe un drum romanțios iluminat, ci pe ruinele somptuoase ale unei epoci agonice, cu injustițiile ei, cu frumusețí ucise.

Repet, „Rocco" mi se pare a fi un moment crucial în creația lui Visconti.

Și acest moment începe acolo, la porțile uzinei „Alfa-Romeo" atît de stăruitor desenate pe ecran. Între muncitorii care se apropie de porți, implacabili, e **speranța !** Desigur, marele regizor nu a parcurs toate etapele drumului despre care am vorbit, dar „Rocco" e un film care ne umple de speranțe. Impetuos, generos, Visconti ne-a dăruit o excepțională creație. O salutăm cu cerneală proaspătă.

Gheorghe Tomozei

FILĂ DE CARNET

BATISTA

Îmi amintesc de ziua cînd ai debutat. A fost un eveniment pe toată străduța noastră cu salcîmi prăfuiți. Ieșiseră mătușile la porți și te-nsoțeau cu iubitoarea lor emoție de suflete mari și sincere.

La un moment dat, tocmai cînd păraseai străduța noastră și ajungeai în șoseaua pe care circulau tramvaiele, a dat cineva un strigăt după tine. Era sora ta. Îmbujorată, mai emoționată decît tine, ea a venit în goană ținînd ca pe-un lucru de mare preț o batistă stranic de călcată și de scrobită.

— ...Să mai ai una ; poate transpiri...

Batista aceea stranic de frumos scrobită și călcată, cu dragoste de soră căreia îi bate inima mai tare decît ție !... Ce mult aș dori să te însoțească ea toată viața, toată cariera ta artistică ! Purta în ea, suav, ca și stropul de parfum, sentimentul pur al celor dragi care-ți voiau succesul deplin, care te voiau perfect pînă la cel mai mic amănunt.

Și-ntr-adevăr, nu i-ai dezamăgit. Încă nu ai ajuns chiar așa cum îți urau mătușile de la porți, dar ești un nume pe afiș. Oamenii vin să te vadă. Pe semne că, uneori, chiar se pregătesc în mod special pentru asta. Doar oamenii noștri respectă teatrul și pe cei care-l slujesc. Posibil ca, acum, vreo soră grijulie s-alerge cu batista stropită cu parfumul din sticluța ei, după vreun tînăr care vine să te vadă pe tine. Ah, ce mult aș vrea cîteodată să te văd cum remarci în sală, peste mulțimea de capete, acea batistă !...

Nu, nu la premiere ; aș fi rău dacă aș spune asta. Dar cîndva, după ce ați sărbătorit a suta reprezentație cu un spectacol.

Atunci, cînd pe fața ta se citește puțină oboseală și plictis, cînd, din pricina neatenției la mișcări, începe să se remarce faptul că te-ai îngrășat mai mult decît trebuie, cînd nu mai ești atent la sufleur pentru că sensul general al piesei îl cunoști și îți permiți să improvizezi, trecînd peste replici pentru formularea cărora dramaturgul s-a chinuit, cînd nu te mai deranjează decorurile învechite între care te învîrtești, cînd, tot ce aparține scenografiei și costumelor s-a degradat.

Te-am văzut o dată cum, între două replici, i-o dădeai pe a treia, pe șoptite, partenerului tău. Posibil să fi fost o glumă bună, de mare haz pentru culise. Cei din sală, însă, n-au putut să nu observe că nu prea erai „în rol", iar emoția artistică pe care le-o dădea spectacolul s-a gîtuit. Te-am văzut și la premiere. Acolo erai cu totul altul. Acolo arătai într-adevăr ce poți să joci și cum știi să joci.

Și, tocmai de asta, simțeam nevoia să te întreb așa, cinstit, ca-ntre doi oameni tineri : știi oare să joci numai pentru cronicari și pentru specialiști ?

Ah, ce n-aș da ca, o dată, într-un turneu oarecare cu piesa de care te-ai plictisit cel mai mult, la replica pe care ești cel mai sigur și căreia nu-i mai dai pic de atenție cînd o rostești, mică, albă, parfumată stranic, scrobită și călcată, să-ți apară dinainte batista care purta în ea toată emoția ce-a trăit-o la debutul tău străduța noastră cu salcîmi prăfuiți !... Ce n-aș da !...

Corneliu Leu

TEODOR VIRGOLICI

Pe marginea moştenirii literare a lui GIB I. MIHAESCU

Privit în perspectiva operei sale, Gib I. Mihăescu apare ca o personalitate contradictorie : pe de o parte, pătrunde lucid în realităţile timpului său, zugrăvindu-le realist, cu pronunţată atitudine critică, iar pe de alta alunecă în zona conflictelor minore, desuete, cedînd gustului burghez, ba mai mult, ideologiei reacţionare a claselor posedante. Încă de la începutul activităţii sale creatoare, prozatorul a cultivat literatura de analiză psihologică, de introspecţie, situîndu-se, într-o anume măsură, lîngă alţi scriitori analişti, ca Anton Holban sau Hortensia Papadat-Bengescu. Dar, mai mult decît aceştia, el a proiectat analiza psihologică, în cele mai bune scrieri ale sale, pe fundalul realităţilor social-economice şi politice (ca în romanele **Braţul Andromedei** şi **Donna Alba**), transformînd-o de multe ori în verdicte critice la adresa rîndurilor din acea vreme.

Ca scriitor analist, Gib I. Mihăescu se apropie de Cehov şi cu osebire de Dostoievski. Cînd influenţa acestora este bine asimilată, prozatorul reuşeşte să dea pagini de mare fineţe şi profunzime, încărcate de substanţă şi sensuri majore. Alteori, însă, se îndepărtează de la această poziţie, substituind cercetarea realistă prin atitudini pur psihologizante sau naturaliste. Din această cauză, unii critici din trecut, neînţelegîndu-i bine oscilările, privindu-l unilateral, l-au caracterizat, ca pe un scriitor cu preocupări exclusive pentru morbid, dominat de obsesia sexualităţii.

Această opinie a fost infirmată la vremea ei, nu numai de însăşi opera lui Gib I. Mihăescu, ci şi de unele exegeze critice competente, întreprinse cu obiectivitate. În articolul **Scriitorul şi opera**, publicat, la moartea prozatorului, în **Adevărul literar şi artistic** din 27 octombrie 1935, Al. Philippide sublinia cu justeţe că opera lui Gib I. Mihăescu trebuie înţeleasă în raport direct cu realităţile care au generat-o, cu problemele specifice oamenilor din epoca respectivă. Pornind de la premiza că **„orice literatură poartă în ea ecoul împrejurărilor sociale în care se produce"**, Al. Philippide arată că **„din acest punct de vedere, literatura lui Gib I. Mihăescu este un autentic document sufletesc al vremii noastre. Pluteşte în nuvelele şi romanele lui Gib un fior tragic, o atmosferă de furtună latentă, ceva frămîntat şi deprimant"**, personajele sale avînd **„o ciudată şi puternică neliniştе"**. Într-adevăr, literatura lui Gib I. Mihăescu, în cea mai mare parte a ei, exprimă, în ultimă analiză, căutările zbuciumate către împlinirea unui ideal de viaţă, şi condamnă, direct sau indirect, realităţile social-economice şi legile morale ale orînduirii burgheze.

Gib I. Mihăescu şi-a făcut intrarea în literatură imediat după primul război mondial, debutînd, concomitent, în 1919, în **Luceafărul** şi **Sburătorul**. Primele sale schiţe şi nuvele evocau scene şi episoade din timpul războiului, pe care scriitorul îl cunoscuse din proprie experienţă, concentrîndu-se cu precădere asupra problemelor de ordin etic.

Dacă tema războiului nu va mai fi reluată decît tangenţial în scrierile sale ulterioare, în schimb întîlnim în schiţele şi nuvelele de debut unele atitudini care vor fi lărgite şi adîncite mai ales în romane. Schiţe ca **În tren** (**Luceafărul** nr. 13—14, 1919) şi **Figurina** (**Luceafărul**, nr. 20—21, 1919), satirizează deschis snobismul, înfatuarea prostească, suficienţa intelectuală şi moravurile pervertite ale aşa-zisei „lumi bune", a cărei critică va fi desfăşurată mai amplu în romanele **Braţul Andromedei** şi **Donna Alba**.

În nuvelele din volumele **La Grandiflora** (1928) şi **Vedenia** (1929), Gib I. Mihăescu şi-a propus să înfăţişeze dramele umane provocate de raporturile sociale, etice şi familiale caracteristice societăţii româneşti dintre cele două războaie. În zugrăvirea acestor aspecte, prozatorul a adoptat modalităţi diferite. Uneori prezintă faptele şi împrejurările cu sobrietate, cu accente patetice, alteori le învăluie într-un umor subtil, care ascunde însă, la o cercetare mai atentă, o realitate sumbră, dureroasă. Nuvela **În goană**, de pildă, descrie cu o dezinvoltură aparentă tainicele evadări nocturne ale Letiţiei, fiica bătrînului birjar Tache. În timp ce acesta îşi sacrifică odihna nopţii, nădăjduind să-şi sporească cîştigul pentru a oferi Letiţiei o existenţă scutită de greutăţi, aceasta părăseşte casa, gătită după ultima modă, dintr-o garderobă ascunsă cu grijă de privirile tatălui ei, şi se întîlneşte cu Plopeanu, tipul specific al bogătaşului aventurier şi depravat. Crezînd-o pe fiica sa acasă, cuminte, bătrînul stă neclintit în noapte, cu birja, în aşteptarea muşteriilor. Fără să ştie însă, ei înşişi transportă pe Letiţia şi pe Plopeanu la un cabaret, unde se amuză cu chelnerul indiscret de felul senzaţional în care clienţii săi petrec într-un „separé".

În nuvela **În goană** conflictul este determinat de aceleaşi raporturi etice în cadrul societăţii burgheze. O altă nuvelă, **Examenul**, sugerează de asemenea că relaţiile sociale din această lume, inegalităţile şi nedreptăţile de clasă se răsfrîng pînă şi în mediul copiilor. Ştefănescu Ştefan, fiul vechilului de pe moşie, fiind uns monitor al clasei, reeditează în mic brutalitatea tatălui său ; creionul cu care îşi încondeiază colegii, notează scriitorul, **„se lungeşte în mîinile fiului, luînd proporţiile harapnicului părintesc, care umple de vaier moşia"**. O nuvelă cu adînci semnificaţii sociale este cea intitulată **Uritul**. Un tînăr student, nevoit să întreţină pe o percepţie, pentru a-şi uşura existenţa, trăieşte drama unui inadaptabil la realităţile „urîte", cum sugerează şi titlul nuvelei Uritul, a cărui **„grozavă caracteristică e triumful"**, cum spune prozatorul, domină în aşa-zisa „lume bună", în mediul celor ce-şi poartă sfidător trufia bogăţiei nemuncite, **„trece în hohot şi zgomot mare în caleşti şi automobile... pretutindeni în triumf nemărginit"**.

Chiar şi în unele nuvele cu o aparentă temă erotică sau cu o viziune alterată de motivări naturaliste ori freudiste, Gib I. Mihăescu a reuşit, cu o subtilă analiză a proceselor sufleteşti ale personajelor, să arate, în fond, reflexe ale aceloraşi condiţii sociale. Ilustrative sînt nuvelele **Vedenia** şi **La Grandiflora**. Manaru, personajul principal din **La Grandiflora**, crezîndu-şi soţia infidelă, o trimite la moşie, iar el rămîne în oraş pentru a pune în aplicare o răzbunare ieşită din comun, şi anume seduce soţiile prietenilor săi, pentru că, spune el, **„fiind cu toţii la fel, nu mai avem ce să invidiem"**. În conturarea psihologiei lui Manaru, prozatorul a adoptat o atitudine critică, întregul eşafodaj de fapte al nuvelei demonstrînd că acest personaj este, în fond, un depravat, un cinic, presupusa infidelitate a soţiei sale servindu-i doar ca pretext pentru desfrîul şi orgiile pe care le organizează cu un grup de cheflii din oraş, aparţinînd cu toţii protipendadei. Sensul critic al nuvelei se răsfrînge aşadar asupra moralei care guvernează „lumea bună", a celor care n-aveau altă preocupare decît profitul şi dezmăţul.

În alte nuvele însă, Gib I. Mihăescu a plătit tribut melodramaticului, desuetului, plăsmuind intrigi siropoase, de fapt divers, în care observaţia realistă este înlocuită cu clişeele şi schemele unei literaturi sentimentale, de duzină **(Sfîrşitul, Tabloul, Între porţelanuri)** resimţindu-se aici influenţa literaturii burgheze decadente.

Dintre cele cinci romane ale lui Gib I. Mihăescu, **Braţul Andromedei** — 1930, **Rusoaica** — 1933, **Femeia de ciocolată** — 1933, **Zilele şi nopţile unui student întîrziat** — 1934 şi **Donna Alba** — 1935, ne solicită interesul şi preţuirea, prin conţinutul, semnificaţiile şi valoarea lor artistică, mai ales **Braţul Andromedei** şi **Donna Alba**.

În primul roman Gib I. Mihăescu reia, cum subliniază G. Călinescu în „Istoria literaturii române", tema inadaptabilului, dezvoltînd-o pe un fundal social şi etic complex, cu o viziune realistă şi o atitudine critică apăsată. Profesorul Andrei Lazăr, personajul central, este un om onest, cumpătat, întreaga lui existenţă fiind dominată de pasiunea construirii unui perpetuum mobile. În oraşul de provincie în care are loc acţiunea, el trăieşte într-un mediu total opac la năzuinţele sale, un mediu în care se sufocă. Atît colegii săi din învăţămînt cît şi celelalte notabilităţi ale oraşului depun eforturi bine calculate, neezitînd în faţa niciunui compromis, fie pentru a parveni, prin politică, în ierarhia socială, fie pentru satisfacerea meschinelor lor idealuri erotice. Personajul de vază al oraşului, care face şi desface totul, după cum îi dictează interesul, este Vucol Cornoiu, şeful local al unui partid politic, ajuns ministru odată cu ieşirea din opoziţie a partidului respectiv. În jurul lui Cornoiu roiesc toţi ariviştii şi profitorii din oraş, îl adulează cu perfidie şi îi cer favoruri şi slujbe bine remunerate.

Andrei Lazăr este, într-adevăr, un străin în această lume. Deşi Cornoiu încearcă în fel şi chip să-l atragă în mrejele lui, el rămîne incoruptibil. Iubind-o în taină pe frumoasa doamnă Cornoiu, Andrei Lazăr este incapabil să practice tertipurile şi manevrele caracteristice mediului burghez pentru a-i cuceri simpatia. Singurul mijloc de onoare, pe care îl crede demn de dragostea ce i-o poartă, este de a demonstra doamnei Cornoiu că a realizat o maşină fără precedent. În momentul în care aceasta îl vizitează, maşina îşi întrerupe însă mersul sub privirea batjocoritoare şi dispreţuitoare a femeii. Aflîndu-se apoi, din întîmplare, în acelaşi tren în care călătoreşte profesorul Nae Inelescu şi doamna Cornoiu, Andrei Lazăr observă cu cîtă uşurinţă aceasta şi-a oferit graţiile ipocritului său coleg. Înţelegînd neputinţa sa de a se încadra în moravurile şi practicile mediului respectiv, Andrei Lazăr se sinucide, aruncîndu-se sub roţile trenului.

Gib I. Mihăescu acuză politicianismul venal, parvenitismul şi corupţia morală a lumii burgheze **Braţul Andromedei** are aşadar o autentică esenţă realist-critică.

Înrudit cu acest roman este **Donna Alba**, deşi, aparent, s-ar spune că nu este nici o legătură între ele. Aparent, deoarece, judecat sumar, romanul poate fi considerat, cum a şi fost considerat de critica veche, drept povestea unor tribulaţii sufleteşti exclusiv erotice. Pornind de la aceasta, romanul degajă însă cu totul alte semnificaţii, de ordin major, care sparg învelişul inconsistent al conflictului erotic şi se raportează la aspecte caracteristice peisajului social burghez. Romanul cuprinde confesiunea eroului principal, Mihai Aspru. Acesta este de extracţie modestă, a avut o perioadă aventuroasă, a făcut războiul, în cele din urmă luîndu-şi licenţa în drept. Întîlnind-o, întîmplător, pe stradă, pe Alba, pe donna Alba cum o numeşte, rămîne uimit de frumuseţea ei, şi îşi propune să nu cedeze pînă nu o va cuceri. În momentul în care află că e soţia lui Georges Radu Şerban, al aristocratului distant, care practică avocatura numai pentru a-i apăra pe ceilalţi membri ai castei sale, Mihai Aspru imprimă acţiunilor sale o altă finalitate. El vrea acum să o cucerească pe Donna Alba, înfruntînd direct casta ei aristocratică. Lupta lui Mihai Aspru se duce din acest moment împotriva cercului închis al aristocraţiei, pe care o urăşte **„Iubeam cu ura cea mai cumplită"**, mărturiseşte el. În aceasta constă semnificaţia majoră a romanului. Mihai Aspru devine secretarul lui Georges Radu Şerban şi, odată pătruns în casa acestuia, se va strădui necontenit să treacă peste barierile de clasă. **„M-am înscris într-adevăr în barou** — mărturiseşte Mihai Aspru — **şi pe urmă am dat raită prin sălile tribunalului şi ale curţilor, să dau de colegul meu cincantenar şi să-l sfidez. Ha, ha, asta era tare nostim : ei bine, Georges Radu Şerban, unde ţi-e hlamida de domn ? Strămoşii tăi tăiau şi spînzurau pe oricine ar fi vrut. Pe mine, dacă m-ar fi ştiut că-mi ridic ochii păcătoşi la doamna, la doamna ţării, cruntă perspectivă m-aştepta : călăul întîi m-ar fi jupuit de viu... Pe vremea aceea eu nu eram decît un simplu cîine, un biet cîine nici măcar boieresc ; dar acum sîntem colegi, domnule Georges, să mori de haz numai auzind. Şi voi lua procesele ţărăneşti contra expropriaţilor dumitale.. Să ştiu că plesnesc ca broasca din fabulă, umflat, de învăţătură, dar voi pierde noapte de noapte ca să studiez şi să învîrtesc pe degete codurile şi pandectele. Eu îţi făgăduiesc că numele meu se va face auzit în casa dumitale, domnule Radu cel Frumos, cum se mai numea celălalt strămoş al dumitale"**.

Aversiunea scriitorului este similară cu a lui Mihai Aspru, este aversiunea omului simplu, a omului de condiţie modestă, care nu face parte din tagma burgheziei sau a moşierimii. G. Călinescu subliniază că în romanul **Donna Alba** se simte o **„secretă ostilitate"** din partea scriitorului faţă de aristocraţie, evidentă cu claritate mai ales în prezentarea exemplarelor degenerate ale acesteia, cum sînt prinţul Raoul Ypsilant, vărul Albei, şi prinţul Preda Buzescu, ambii ajunşi la decrepitudine.

Scris la persoana întîi, romanul **Donna Alba** excelează îndeosebi în scenele de analiză a stărilor sufleteşti ale eroului central, relevîndu-se **„darurile unui analist de o rară pătrundere"**, cum sublinia Tudor Vianu **(Arta prozatorilor romîni)**, la care **„pătrunderea psihologică" „este una din cele mai de seamă în generaţia sa"**. Într-adevăr, romanul **Donna Alba**, deşi are o naraţiune pe alocuri greoaie, se distinge prin modul profund realist în care dezvăluie structura lăuntrică nu numai a personajului central, care se confesează, ci şi a celorlalte personaje, ale căror gesturi exterioare oferă posibilitatea de a le înţelege gîndurile, sentimentele şi atitudinile intime.

Romanul **Rusoaica** este alcătuit şi el dintr-o amplă autoanaliză, din confesiunea locotenentului Ragaiac. Din păcate, autenticul talent de analist al sufletului uman de care dispunea Gib I. Mihăescu s-a irosit de data aceasta într-o construcţie epică tributară unei viziuni artistice obtuze şi unor teze politico-ideologice false, propagate de burghezie şi moşierime. Mai mult decît oricare altă scriere a lui Gib I. Mihăescu, **Rusoaica** apasă excesiv, deseori cu accente naturaliste, asupra pasiunilor erotice văzute sub latura senzualităţii.

Ca romancier, Gib I. Mihăescu rămîne în istoria literaturii române prin **Braţul Andromedei** şi **Donna Alba**. Celelalte două romane ale sale, **Zilele şi nopţile unui student întîrziat** şi **Femeia de ciocolată** se prezintă la un nivel mai scăzut, primul conturînd cu exces de amănunte, unele triviale, figura studentului de profesie, aventurier, lichea, veşnic în postura cinică de Don Juan, iar al doilea conţinînd o lungă şi siropoasă poveste de dragoste, melodramatizată şi edulcorată peste marginile îngăduite. Aceste romane sînt scrise probabil din constrîngere materială. Căci, ca şi alţi nenumăraţi scriitori romîni care au trăit în condiţiile orînduirii burghezo-moşiereşti, Gib I. Mihăescu a avut o existenţă precară, apăsată de multe greutăţi, existenţă sfîrşită dureros de devreme, la 41 de ani, cînd prozatorul nădăjduia să dăruiască alte opere. Cu puţin înainte de moarte, Gib I. Mihăescu începuse să lucreze la romanul **„Vămile văzduhului"**, inspirat din viaţa ţărănimii.

Într-un articol publicat în **Adevărul literar şi artistic** din 27 octombrie 1935, la moartea prozatorului, G. Călinescu deplîngea soarta acestuia şi a altor scriitori de la noi, acuzînd oficialitatea vremii de nepăsarea ei condamnabilă : **„Scriitor romîn ! I se dăduse o slujbă şi chiar o decoraţie, atunci cînd unii bacalaureaţi cu nas frumos au frumoase slujbe decorative şi îmbelşugat plătite.**

Avea o casă cu chirie şi de mîncare. N-avea ce trebuieşte scriitorului — putinţa de a nu te îngriji de ziua de mîine... Din această cauză, Gib I. Mihăescu a trebuit să grăbească confecţionarea cărţilor. ...Orice putinţă de linişte şi de călătorie undeva în străinătate, unde merge cel din urmă tînăr politician, îi era refuzată".

Prin cele mai multe din nuvelele incluse în volumele **La Grandiflora** şi **Vedenia**, ca şi prin romanele **Braţul Andromedei** şi **Donna Alba**, Gib I. Mihăescu merită stima şi interesul posterităţii.

În ciuda unor limite şi scăderi, lucrările reprezentative ale lui Gib I. Mihăescu conţin multe elemente valoroase, asupra cărora criticii literari, fără îndoială vor reveni.

„TINEREŢE"

Colegii noştri

Alexandru Andriţoiu

Am fost întrebată, acum cîtăva vreme, care sînt poeţii contemporani preferaţi. Luată prin surprindere, n-am avut vreme să formulez obişnuitul răspuns defensiv :

— Poezia nu este genul de literatură care mă pasionează !

Am rostit cîteva nume : Quasimodo, Ritsos... Dar romîni ?

De data asta, fără a mă gîndi : — Nina Cassian.

Sînt astăzi pusă însă, în faţa întrebării „a 9-a" : care dintre tineri ?

— Andriţoiu !

Argumente ?

Nu am intenţia şi nici autoritatea întocmirii unui studiu despre acest poet, şi nici putinţa formulării unor judecăţi de valoare. Voi nota numai cîteva impresii fugare ale unei iubitoare de poezie (totuşi !).

Am cunoscut mai îndeaproape poezia lui Al. Andriţoiu, recitind-o. Cu cîţiva ani în urmă am recitat la un festival de poezie românească contemporană „Comunism" şi „Cîntec despre patrie". Am întîmpinat atunci cîteva dificultăţi de însuşire : decuparea imaginii vers cu vers ; şi cîteva de redare : ritmul armonios, uşor cantabil, numărul mic de silabe şi rima împerechiată, îmi dădeau coşmarul unei eventuale monotonii. Primele versuri le-am rostit timid ; emoţia creştea bineînţeles, nu atît din teama pentru calitatea versului lui Andriţoiu, cît din aceea, mult mai mare, că nu voi putea stăpîni sala aceea imensă cu sute de ochi strălucitori pe care îi doream din suflet permeabili fluidului agitatoric al versurilor ce le rosteam.

După cîteva împerecheri de rime am simţit că, de mînă cu poetul, am trecut nevătămată prin văpaia de mii de grade a contactului cu publicul. Mi-am dat seama mai tîrziu, judecînd la rece, că, de fapt, numai eu avusesem de trecut prin flăcări şi că poezia lui Andriţoiu era de mult „dincolo", în public. De atunci am început să urmăresc mai îndeaproape creaţia acestui poet.

Versurile lui Al. Andriţoiu cîştigă cititorii (în cazul nostru : auditoriul) prin conţinutul lor entuziast, prin febrilitatea participării totale la ceea ce se petrece în jur, prin optimismul şi luminozitatea lor.

Rima sau asonanţa graţioasă şi de foarte multe ori neaşteptat de originală vădeşte o excepţională uşurinţă de versificaţie şi „sună frumos" în public : idei — prometei ; meandre — policandre ; hotărîi — alămîi ; şold — Olt ; totuşi — Troţuş ; emiri — trandafiri.

Am senzaţia însă că, uneori, poetul se răsfaţă, că-i place jocul cu versul, de dragul jocului. Alteori versifică platitudini [illegible] cu acestea : În blocul nou muncitoresc / Eu cu părinţii mei trăiesc / Şi vin la geamuri totdeauna / şi soarele semeţ şi luna, / vin totdeauna. („Blocuri noi"). Supără şi antrenarea repetată şi banală în vers a unor cuvinte extrem de locite. Din neatenţie, din oboseală, din grabă, la mici intervale de timp, observi la Al. Andriţoiu decalaje calitative ale imaginii artistice.

Imaginea lăcătului ce închidea inimilor proletare porţile de aur, imagine de o vibrantă putere de sugestie :

„Pe poartă lăcătul coclit de veacuri /
Era de forma inimii-mpietrite"... *(„Porţile de aur") se alterează la reluarea ei în „Lăcătul". „Să ne oprim copii, aici, în treacăt / La acest lăcăt. Vai, la acest lăcăt !".*

Aceste neglijenţe formale sînt, însă, depăşite de pluralitatea de mijloace artistice folosite de cele mai multe ori cu strălucire de autor.

Scriind poezii agitatorice mobilizatoare — cele mai cunoscute de public şi cele mai apreciate, — poetul cîntă la fel de inspirat şi personal natura, dragostea.

Poeziilor îndrăgite ale lui Andriţoiu le aduc omagiul sincer al unei conştiinţe care s-a regăsit în ciocotul lor înspumat.

Irina Petrescu

CEVA DESPRE CIUDĂŢENII

Cu privire la unele schiţe şi povestiri apărute în publicaţiile literare

Atracţia pe care tinerii prozatori o simt pentru problemele de natură etică nu şi-ar găsi pe deplin justificarea dacă acestea nu le-ar fi sugerate chiar de complexitatea noilor relaţii morale instituite în orînduirea socialistă. În această privinţă, realitatea oferă observatorului atent un teren mai fertil ca oricînd, dat fiind că procesul de formare a noilor deprinderi morale este în plină desfăşurare şi cuprinde aspecte tot mai interesante. Greutatea începe însă din momentul în care autorul trece la alegerea situaţiei care să îngăduie analiza unei evoluţii morale. Aceasta mai ales în ce priveşte proza de dimensiuni restrînse, care nu permite desfăşurarea amplă a unui proces psihologic, prin reluarea şi completarea profilului personajelor, ci necesită luminarea bruscă, dintr-un singur unghi, a trăsăturilor acestora.

Pentru cine parcurge povestirile şi schiţele publicate în ultimele luni de către tinerii prozatori, impresia generală nu poate fi decît îmbucurătoare. E neîndoios că lucrări ca „O sută de paşi" de Teofil Bueşecan, „Cotofana" de Grigore Beuran, „Sub cerul albastru" de Manole Anneanu, „Studii superioare" de Nicolae Arău, „Fotografia" de Constantin Pascu au depăşit faza unor simple încercări, datorită problematicii majore care stă la baza lor şi priceperii cu care autorii au condus destinele personajelor. Instantaneele evocate au densitatea artei şi dezvăluie sugestiv un înţeles care se transmite dincolo de întîmplările banale. E în ele o efervescenţă nouă, care e firesc să nu-şi găsească de pe acum formele perfecte, dar care nu e mai puţin grăitoare pentru forţa germinatoare a celei mai tinere promoţii de prozatori.

Dar preocuparea unor autori de a înfăţişa personaje în situaţii care să releve rapid un sens etic s-a dovedit a fi uneori greşit valorificată. Ei au pornit adesea de la cazuri pe care le-aşi numi **sub limită** şi pe care au ţinut neapărat să le „moralizeze" în cele cîteva pagini. Aşa se face că, lucrările lor abundă în personaje provenind din rîndul delicvenţilor, beţivilor, fetelor înşelate sau „ciudaţilor". Faptul acesta se constată şi în unele lucrări ale prozatorilor de mare prestanţă, care, deşi au o experienţă de viaţă mai bogată, se lasă prea mult atraşi de asemenea aspecte minore. E adevărat că tinerii prozatori au evitat laturile naturaliste pe care le implică asemenea personaje şi au fost reţinuţi mai mult de pitorescul acestora, însă faptul nu exclude îngustarea sferei de observaţie. Cititorul e îndreptăţit să caute în încercările tinerilor prozatori şi imagini care să surprindă creşterea morală a omului obişnuit, care nu s-a abătut în mod violent de la norma morală generală. Desigur că procesul acesta, desfăşurîndu-se sub aparenţa banalităţii, este mult mai greu de observat, însă sesizarea lui ar fi o bună şcoală pentru scriitorul care vrea să cuprindă viaţa în ceea ce are ea caracteristic. Altfel, categorisind drept cenuşii faptele obişnuite ale vieţii, riscă să piardă din vedere semnificaţiile majore, care se degajă tocmai din acestea.

Se pare că faptele ieşite din comun ar avea un potenţial dramatic mai izbitor, că oamenii „ciudaţi" sau „căzuţi" ar putea să pară de la sine la o privire superficială mai pitoreşti şi deci mai „de efect". Mai curios e faptul că personajele acestor lucrări nu au întotdeauna consecvenţă de caracter, că li se impun idei care contravin structurii lor sufleteşti, li se „amplifică" drama prin lamentări prelungite, iar ele termină nu numai prin a se îndrepta dar şi prin a ţine cîte un mic logos surîzător.

Astfel, Cornel Omescu, în „Sămînţă, pămînt şi vin" (**Luceafărul**, 16 martie 1963), a descris suferinţa lui Duşan care „în ultimii doi ani... fusese dat afară din cinci locuri pentru beţie". De data aceasta, Duşan suferă din cauza Magdei, o femeie „care se mărită mai mult ca să trăiască uşor pînă termină facultatea, care îşi împinge bărbatul spre băutură, care refuză să aibă copii, numai ca ea să trăiască neted, chiar dacă asta o despoaie pe dinăuntru de sănătate şi omenie. O femeie care îşi pierde timpul în cofetăria de trist renume „Violeta", unde bea cafea şi face paradă de rochiile ei scumpe, la ora cînd el tropăie cu cizme de cauciuc sparte prin băltoacele unui şantier. Şi îl însală cu alţii mai slabi ca el, ca să nu rămînă pînă la urmă cu niciunul". Şi după toate astea, povestitorul se întreabă candid : „Ce să spun de Magda, ce ?" Dar, ca şi cînd nu ne-ar fi convins cît de infernală poate fi Magda, mai închipuie o întîlnire finală între cei doi. Fiind martor, el îi oferă lui Duşan o ţigară, iar Magda, fata de la ţară, întreabă cu o răceală demnă de faimoasele cochete ale marilor metropole : „Spune, i-ai aprins ţigara ca să nu văd că el tremură ?" Avem noroc că Duşan e treaz şi se retrage, asigurîndu-şi prietenul că e liniştit după ce a aflat că Magda va lucra la ţară şi va fi reintegrată vieţii morale (iluzie semănătoristă ?). Dar nu e oare prea calm şi prea conştient de sine personajul acesta cînd se autoanalizează ca Fedra lui Racine ? „Beau cînd o iubesc într-un fel aparte. Ştii ce înseamnă ură cu dorinţă, repulsie cu gingăşie, încredere cu teamă şi senzaţie reală că poţi schimba totul, dar nu ştii cum ?"

Tot o neînţelegere casnică (şi tot femeia neînţelegătoare !) a înfăţişat Corneliu Buzinschi în „Ultima cursă" (**Scrisul bănăţean**, ianuarie 1963). Andrei Tăuşan e un agronom înzestrat şi are tăria de a-şi părăsi soţia pentru a lucra la locul în care crede că va fructifica la maximum cunoştinţele sale. Durerea despărţirii sale e zugrăvită mai discret, folosindu-se nuanţat cuvintele. E uimitor totuşi că un autor care ştie să creeze un moment încordat, cu replici dure şi sugestive, se complace la un moment dat într-un lirism dulceag, care face concesii evidente gustului mediocru. Imediat ce o cunoaşte pe Ana, Andrei îi şi declară : „Am să urc cu tine sus, tocmai colo, şi cînd va veni noaptea, am să te las singură. Noaptea pădurea vorbeşte. Nu cu tine, ci cu umbra ta şi vîntul are să te strîngă în braţe hoţeşte şi totul are să te îngîne. Stelele clipind îşi vor închide ochiul luminos. **Luna are să te ascundă în cuibul de gaiţă şi întunericul adînc ca fîntîna din castelul părăsit te va înghiţi"**. (subl. ns.).

Căutarea de efecte se constată nu numai în forţarea accentelor lirice ci şi în folosirea improprie a simbolurilor.

Schiţa „Temperaturi înalte" de Marilena Giurcanu (**Iaşul literar**, aprilie 1963) are încordarea necesară numai pînă în momentul culminant, cînd autoarea intervine cu simboluri stridente, care spulberă orice efect dramatic : „În încleştarea aceasta supremă dintre om, rapiditate şi pricepere, era ceva din dorinţa omului ce-şi modelează visul pe nicovală. Era ceva din încăpăţînarea de a întruchipa din piatră măreţia omului". În astfel de formule generale, cuvintele în loc să scapere, lîncezesc.

De aceeaşi generalitate se resimte şi schiţa-reportaj „Pasiuni înfrăţite" de Grigore Beuran (**Tribuna**, martie 1963). Un căruţaş („conductor", cum îşi zice el) îi mărturiseşte noului inginer pasiunea sa pentru cai şi ajunge să-i vorbească şi de pasiunile celorlalţi oameni din sat, încheind cu „Ne merge bine, tovarăşe inginer, nu ducem lipsă de nimic, e un pic greu cu lemnele de foc, sînt mai puţine în iarna asta, altfel n-avem de ce ne plînge, dar şi cu ele o să se aranjeze şi atunci chiar putem spune că toate-s bune". Dozarea farmaceutică a părţilor pozitive şi negative din viaţa satului în mintea personajului demonstrează clar că acesta e confecţionat pentru demonstraţie, fără să aibă nimic din structura unui om viu.

Din cele spuse pînă acum n-am vrea să se înţeleagă că repudiem cumva aspectele pitoreşti, singulare sau chiar ciudate din literatură. Ne dăm seama că, atunci cînd răsar organic din întreaga structură a operei, ele contribuie la crearea impresiei unice, irepetabile, pe care ţi-o dă arta, că ele însemnează în acest caz „sarea" ei. Aici ne-au reţinut mai ales efectele căutate, care sensibilizează numai aparent ideile, lăsîndu-i autorului iluzia că a creat viaţă, cînd viaţa în artă e în primul rînd imagine globală, problematică majoră şi nu o risipire vană de culori, strălucitoare pentru o clipă.

Vasile Sandu

La despărţirea de NAZIM HIKMET

de EUGEN JEBELEANU

Nazim Hikmet nu mai este.

...Trăia pînă acum cîteva zile, creierul său cuprindea Univernul ; inima sa, toată durerea şi speranţa lumii şi acum nu mai e.

L-am cunoscut imediat după ieşirea sa din închisoare, la primul popas făcut în Bucureşti. Albastrul pal al ochilor săi era de o limpezime copilărească, contrastînd cu carura sa impunătoare. Melancolie şi forţă. (Chipul său mi l-a evocat pe acela al prinţului Djem, fratele sultanului Baiazid al II-lea şi prizonierul papilor Inocenţiu al VIII-lea şi Alexandru al VI-lea, — din fresca lui Pinturicchio. Aceeaşi expresie de melancolie şi stăpînire de sine...).

Îmbinarea aceasta de melancolie înţelegătoare (care e, cred, una dintre trăsăturile înţelepciunii) şi de hotărîre neconvertibilă au fost caracteristicile cardinale ale acestei mari şi modeste personalităţi poetice şi umane.

Nimeni n-a iubit mai mult viaţa şi oamenii decît acest poet, care — nezdruncinat nici o clipă în convingerile sale politice — a îndurat 16 ani de temniţă.

„Ştiţi (mărturisea Nazim Hikmet într-o convorbire avută cu prietenul meu Charles Dobzynski), sînt mebru al Partidului Comunist, din anul 1923, este singura mea mîndrie. Mi se pare că, politica de neutralitate poate fi utilă şi eficace în raporturile dintre State, însă neutralitatea politică a scriitorilor, nu".

În ce priveşte ideea pe care o avea Hikmet despre literatura de partid, opinia sa nu era mai puţin fermă :

„Încerc (spunea) să-mi fac o idee astfel cum o înţelegea Lenin. Iată un lucru foarte dificil, căci, ca toate ideile profunde, în aparenţă e ceva foarte simplu. În primul rînd, atît ca scriitor, cît şi ca membru de Partid, relaţia ce se stabileşte între el şi mine nu este cîtuşi de puţin pasivă, ci activă. E un schimb : Partidul îmi dăruieşte ceva şi, la rîndul meu, eu îi sînt dator cu ceva. Sînt legat de Partid prin statutul său şi programul său aprobate de Congres. În afară de principiile determinate, nu primesc ordine de la nimeni. Mă inspir, bineînţeles, din cuvintele de ordine ale Partidului, din toate cuvintele sale de ordine, pentru a le populariza, dar străduindu-mă să le ridic la un nivel cu adevărat artistic".

Tocmai din acest punct de vedere, al acestei profunde şi subtile înţelegeri a rostului scriitorului angajat, puţini sînt poeţii care au făcut mai multă cinste literaturii revoluţionare, decît Nazim Hikmet.

Sînt luptători şi luptători. Nu-mi sînt prea simpatici acei cari, pornind la luptă, strigă sau folosesc goarna mai mult decît ascuţişul baionetei. Nu-mi plac nici luptătorii obligatoriu pururi veseli.

Îi iubesc pe acei cari intră în foc cu un zîmbet, care este al reflexivităţii, şi cu o floare la ureche.

Nazim Hikmet era dintr-aceştia. Un Om. Un om rămas om şi în închisoare şi în suferinţă (şi ce cumplite suferinţe a trebuit să îndure !) şi în libertate.

„Ceea ce a scris în timpul captivităţii sale (subliniază criticul turc Hasan Gurch) depăşeşte cu mult opera sa anterioară. Poemele sale trec din mîini în mîini şi adeseori de la gură la ureche. Lirismul său, în loc să devină amar, capătă în închisoare un accent mai calm şi mai sigur. Muncind alături de prizonieri, învăţîndu-i să picteze, să cînte şi să gîndească, Hikmet scrie versuri cari străbat ţara la fel undelor" :

„În ciorchini se reînnoiesc boabele
şi în boabe, lumina".

Din amara experienţă a întunericului, în care a trebuit să stea o pătrime din viaţă, Nazim Hikmet a avut forţa formidabilă de a scoate, de dragul oamenilor, aurul şi mierea. El a reînnoit mereu lumina.

Pacea, Speranţa şi Lupta au fost pînă în ultima clipă entităţile, care au exaltat şi au dat, în acelaşi timp, acel echilibru şi acea armonie inefabilă a poeziei lui Hikmet.

În lacrima care alunecă, în aceste momente, pe hîrtie, revăd limpezii, purii, copilăreştii ochi ai lui Nazim. Iar inima-i, în care a putut să încapă întregul Univers, cu toate durerile şi speranţele lui, — în şoaptele nemuritoare din neuitatul poem „Anghina pectorală" :

„...Şi, apoi, iată, doctore,
Mîinile mele, n-au nimic să
ofere bietului meu popor,
Nimic altceva decît un măr,
Un măr roşu, inima mea.
Din pricina aceasta, doctore,
Şi nu din cauza arteriosclerozei,
a nicotinei, a închisorii,
Sufăr de anghină pectorală.
Noaptea, privesc printre gratii
Şi, neţinînd seama de aceste
ziduri cari îmi apasă pieptul,
Inima mea bate alături de
steaua cea mai îndepărtată".

TELEGRAMA

Către
Uniunea Scriitorilor Sovietici
Moscova

Ne-a îndurerat profund încetarea din viaţă a lui Nazim Hikmet. Prin moartea sa, nu numai prietenii săi, nu numai un popor, ci timpul nostru suferă o pierdere. In el, rîndurile omenirii îndreptate cu faţa spre viitor pierd unul dintre cei mai de seamă poeţi contemporani, unul din cei mai neînfricaţi luptători pentru libertate, în numele revoluţiei, sub steagurile leniniste, unul din cei mai statornici şi mai aprigi apărători ai cauzei păcii în lume. Ţara noastră, noi scriitorii din Romînia, pierdem prin moartea sa un prieten bun şi credincios.

Nazim Hikmet şi-a înscris pe veci numele în inimile noastre şi pe tabloul de onoare al amenirii progresiste, iar opera rămîne pururi moştenire de mare preţ generaţiilor ce vin.

Memorie veşnică şi glorie marelui cîntăreţ al înfrăţirii omeneşti şi al păcii, Nazim Hikmet !

Mihai Beniuc
Preşedintele Uniunii Scriitorilor din Republica Populară Romînă

Marele prieten al ţării noastre

Într-o convorbire avută cu un scriitor romîn la Moscova în 1959, publicată apoi de „Gazeta literară", Nazim Hikmet încheia în chipul următor unul din răspunsurile sale, după ce aminteşte de marile realizări văzute în patria noastră : „Toate aceste lucruri mă umplu de bucurie, fiindcă ele se referă la o ţară pe care o socotesc în mod intim ca făcînd parte din familia mea". Chiar dacă am avea, din partea acestui mare reprezentant al poeziei mondiale contemporane, drept unică mărturie despre Romînia, numai afirmaţia de mai sus, ne-am putea da totuşi seama pe deplin de adînca dragoste pe care Nazim Hikmet a purtat-o poporului romîn, aşezat — după cum ne spune — în inima sa, alături de cei mai apropiaţi ai săi. Salvat din cele „şapte turnuri" sau mai bine zis din cele „şaisprezece turnuri" ale anilor de închisoare, — prima ţară a libertăţii, a reînnoirii umane, a socialismului pe care i-a călcat piciorul a fost Republica Populară Romînă. Căldura cu care a fost primit aici, atmosfera de muncă senină şi tenace a poporului nostru, privelişteа unor transformări uriaşe, toate acestea unite cu bucuria deschiderii orizonturilor vieţii sale de om şi de artist, s-au contopit cu sentimentele cele mai profunde ale poetului. Dealtminteri, toate manifestările lui Hikmet la adresa poporului romîn, poartă pecetea unor astfel de sentimente de fierbinte ataşament, de bucurie şi de jubilare. Într-o altă convorbire, publicată în „Tribuna" din 1962, cînd Hikmet ne-a fost oaspete din nou, poetul găseşte aceste cuvinte pentru a vorbi de ţara noastră : „Ovidiu şi-a lăsat inima la Tomis. Eu o voi presăra de-a lungul litoralului romînesc, la Bucureşti, în Transilvania, pe valea Prahovei... Ca unul care am trecut în viaţă prin atîtea încercări, ştiu prea bine ce înseamnă să ai fruntea aprinsă de această lumină de aur a socialismului. Vă salut muncitori ai Romîniei Socialiste !".

Poetul vorbeşte de „umbra de miere a teilor" noştri, de „clădiri cu arcuri de curcubeu" sau „clădiri ca nişte cascade de clipe ale aurorii", de „casele iluminate de oameni" — şi din această scaldă de lumină, din acest zbor de alcion mediteran care şi-a găsit limanul pe tărmurile noastre, coboară în cea mai intimă puritate de om, asociind încă o dată ţara noastră, cu familia sa : „Soţiei îi priveşte Romînia / atît de albastre sînt genele ei albastre / se întoarce acum la Moscova purtînd / în părul ei tot cerul romînesc".

Nazim Hikmet a înţeles şi a preţuit şi literatura noastră. Este suficient să amintim numai cîteva din cuvintele lui rostite la Bucureşti, în 1962, cînd a participat la festivităţile lui Caragiale — vorbind despre „O scrisoare pierdută" : „În această piesă se îmbină în mod genial o viziune clasică şi una modernă, într-o sinteză de un profund realism. Cred că dramaturgii din a doua jumătate a secolului XX au de învăţat multe de la acest fiu genial al poporului romîn".

Nazim Hikmet ne-a iubit. Adevărata poezie nu greşeşte niciodată mesajul ei. Cînd un poet de talia lui, a lăsat astfel de mărturii despre noi, care ne-au mişcat şi ne-au încîntat, dispariţia lui din viaţă ni le redă, ni le repetă, cu o căldură şi o generozitate care au devenit infinite, aşa cum în acest moment, fără îndoială, devin şi sentimentele poporului nostru faţă de el şi faţă de întreaga lui operă.

Dragoş Vrînceanu

Nazim Hikmet

PLOI DE VARĂ

Muiate-n fire de argint şi-n fluturaşi de aur,
cum scînteie în soare ploile,
ca pletele bălaie-ale tinerei mirese!
Şi liniştea plouatelor acoperişuri
mă-nvăluie încetul cu încetul.

Varşovia, 19 febr. 1958

ŞI VREMEA DEVENI CIUDATĂ

Şi vremea deveni ciudată:
zăpadă, soare, ploaie;
din pricina — se spune — a
experienţelor atomice.

Plouă cu stronţiu 90, se spune,
pe iarbă, şi pe carne, şi pe lapte,
pe libertate, pe speranţă,
pe marea noastră nostalgie, — aşa precum
izbeşte-un pumn în porţi.

Ne-aflăm în plină cursă, draga mea.
Sau o să ducem viaţă pînă pe moartele stele
Sau moartea cobori-va din ceruri pe pămînt.

SPERANŢA

Merg, merg într-una reactoarele-atomice
şi-n timp ce soarele răsare, se-nalţă lunile artificiale.
Camioanele salubrităţii,-n zori de zi,
de pe trotuare string recoltele de morţi:
cadavre de flămînzi, cadavre de şomeri.

Merg, merg într-una reactoarele-atomice
— şi-n timp ce soarele răsare, —
se-nalţă lunile artificiale.
În zorii zilei, o familie de ţărani
bărbatul şi femeia, un animal şi-un plug de lemn;
femeia şi-animalul, ce-s înhămaţi la plug,
brăzdează greu pămîntul, o palmă de pămînt.

Merg, merg într-una reactoarele-atomice
şi-n timp ce soarele răsare, — se-nalţă lunile artificiale.
În zorii zilei, moare un copil,
un pui de japonez la Hiroshima:
doar doisprezece ani, şi n-a avut
nici difterie şi nici meningită.
Da, moare în 1958,
un pui de japonez la Hiroshima,
născut, probabil, în 1945.

Merg, merg într-una reactoarele-atomice
şi-n timp ce soarele răsare, — se-nalţă lunile artificiale.
Şi-atunci cînd soarele mingiie-obrazul rozei,
pe-ntinsul aeroportului piloţii, în tăcere,
cu bombe H încarcă avioane cu reacţie.
Şi-n zori de zi, în zori de zi,
studenţii, muncitorii
sînt seceraţi de mitraliere,
toţi, laolaltă, cu salcîmii bulevardului
şi cu ferestrele şi cu ghivecele de flori de pe balcoane.

Merg, merg într-una reactoarele-atomice
şi-n timp ce soarele răsare, — se-nalţă lunile artificiale,
Şi-atunci cînd soarele mingiie-obrazul rozei,
se-ntoarce, după o recepţie,-n palatu-i.
Răsare soarele în ciripit de păsări.
În zori de zi, în zori de zi,
o mamă tînără îşi alăpteză pruncul.

Merg, merg într-una reactoarele-atomice
şi-n timp ce soarele răsare, — se-nalţă lunile artificiale,
Şi-n zorii zilei, am trăit o noapte,
o-ntreagă noapte lungă,-n insomnie
şi în dureri.
La moarte m-am gîndit, la nostalgie;
la tine m-am gîndit, la ţara mea;
la univers, la ţara mea, la tine.
Şi-n zori de zi, un om grăsuţ
din pat coboară şi, distrat, se-ntreabă:
„Pe cine să denunţ azi, şi la cine;
pe şeful meu cu ce să-l mai cîştig?"

Merg, merg într-una reactoarele-atomice
şi-n timp ce soarele răsare, — se-nalţă lunile artificiale.
Şi-n zorii zilei, un şofer, un negru
e spînzurat de-un arbor, lîngă drum.
Stropit e cu benzină şi-apoi, ars;
pe urmă, unu-şi bea, tihnit, cafeaua,
al doilea se rade la frizer,
un altul îşi deschide magazinul;
pe frunte — altul — fata şi-o sărută.

Merg, merg într-una reactoarele-atomice
şi-n timp ce soarele răsare, — se-nalţă lunile artificiale.
Şi-n zorii zilei, da, în zorii zilei,
mereu în zori de zi, o prizonieră
pe-o masă, strîns legată de curele,
cu faţa-n sus întinsă,
cu sînii goi, brăzdaţi de sînge,
interogată e într-o pivniţă.

Călăii îşi fumează lin ţigările,
cel tînăr are douăzeci de ani
şi cel bătrîn, şaizeci.
Cămaşa udă li-este de sudoare,
cu mînecile suflecate —
şi sacii de nisip şi electrozii.

Merg, merg într-una reactoarele-atomice
şi-n timp ce soarele răsare, — se-nalţă lunile artificiale.
Şi-n zorii zilei unde e speranţa?
Speranţa, unde, unde e speranţa?
Speranţa e în om.

Noaptea de 12, 13 şi 14 martie 1958, Varşovia

În romineşte de EUGEN JEBELEANU

ARTA ŞI EPOCA

John Steinbeck, Erich Maria Remarque şi Renato Guttuso

despre sarcinile artei contemporane

Avem în faţă trei mărturii asupra înţelesului artei, apărute în presa occidentală şi datorite lui John Steinbeck, laureat al premiului Nobel pe 1962, Erich Maria Remarque, celebrul romancier german şi pictorului Renato Guttuso. Sînt declaraţii care concentrează o experienţă umană şi artistică pe măsura acestor personalităţi de renume mondial. În semnificaţia lor, afirmaţiunile de care vorbim arată, o dată mai mult, că orice mare artist se smulge cu necesitate de pe planul indicidualist al artei, că nu vede realizarea completă de sine decît într-o misiune social-umană căreia-i închină opera sa.

John Steinbeck — într-un interviu publicat în „Le monde" — este foarte clar în această privinţă : „Nu mă îndoiesc că sînt un economist prost — spune el, adresîndu-se americanilor. — Eu mă ocup însă de rezultatele pe care le are economia noastră asupra oamenilor. Acestea nu sînt de loc splendide". Apoi adaugă : „Eu descriu mizeria oamenilor, pentru care lucrurile, aşa cum le vedeţi şi practicaţi voi, n-au mers bine".

Erich Maria Remarque, vorbind despre romanul său „Scînteia vieţii", spunea următoarele unui corespondent al ziarului cehoslovac „Literary Novotni" : „M-am gîndit mulţi ani la oamenii trecuţi prin lagărele de concentrare. Am crut să scriu un roman despre ei. Multă vreme n-am ştiut cum să încep. Îmi era limpede doar o singură idee : respectul pentru viaţă. Acestei idei trebuia să-i dau atenţia fundamentală — s-o spun acelora pentru care viaţa — viaţa altora — nu însemnează nimic". Şi mai departe : „M-am născut pe timpul lămpii cu gaz, am supravieţuit perioadei de extindere a electricităţii, de dezvoltare a aviaţiei. Dacă voi mai trăi 10—15 ani, voi apuca şi zborul în Lună. Ştiinţa a biruit în toate, dar oamenii încă n-au izbutit să se facă apropiaţi unii altora. În mijlocul secolului XX am avut lagăre de concentrare şi camere de gazare. Şi nu putem spune că privim spre trecut, „înapoi". Trecutul este încă prezent. Acesta este un zguduitor paradox. După primul război mondial, eu n-am putut auzi mult timp scrîşnetul neplăcut al tramvaielor, pentru că îmi amintea sunetul obuzelor. Azi nu mă pot împăca deloc cu gîndul că s-ar putea, la un moment dat, să se apese, ca din întîmplare pe un buton şi... Cu toate acestea, eu cred că oamenii vor găsi un drum unul către altul. Nu sînt optimist naiv. Dar oare nu-i posibil ca oamenii să înveţe unul de la altul binele ?"

La rîndul său, Renato Guttuso afirmă, într-un interviu recent publicat de revista italiană : „Nova generazione" : „Împlinirea în artă — în sensul dobîndirii unei voci personale — reprezintă o cucerire pentru fiecare artist. Dar pe măsură ce ţi se lărgeşte experienţa — ca şi conştiinţa — cresc şi exigenţele; o dată cu îmbogăţirea propriei culturi, sporeşte şi capacitatea de a te privi pe tine însuţi în raport cu ceilalţi". În continuare, Guttuso precizează şi mai clar atitudinea sa : „Cred, nu pot să nu exprim în operele mele convingeri ideologice. Ne găsim astăzi, în occident, într-o perioadă de „criză a valorilor", cum spun unii critici. În faţa acestei crize, „pluta socialistă" este aceea care te salvează". Ceva mai sus, Guttuso afirmă : „N-am ştiut niciodată dacă am încredere în om pentru că sînt comunist, sau dacă sînt comunist pentru că mă încred în om".

În fine, vorbind despre pictorul Pollock, cu prilejul unei expoziţii a acestuia la Roma, Renato Guttuso completează, în mod şi mai explicit, ideea de mai sus : „Pollock e un pictor care îmi place mult, dar în mintea căruia există multe confuzii. De ce oare ? Poate pentru că îi lipseşte luminarea ideologică. Iar într-o lume ca a noastră, fără pregătire ideologică nu te poţi dezbăra de confuzii, oricît de mare ţi-ar fi talentul".

Socotim că toate cele trei mărturii de mai sus sînt demne de reţinut, mai întîi pentru că ele nu reprezintă simple opinii — oricît de juste şi valoroase — ci se susţin pe temelia unor creaţii artistice de mare anvergură, care le confirmă, o dată mai mult, în mod practic. Steinbeck se ocupă în adevăr de victimele „economiei americane" : romanul „Tortilla Flat" pune în scenă muncitorii agricoli care, pe nimic, culeg citrice la Monterey şi strîng lăptuci în valea Salinas, printr-o continuă migraţie în căutare de lucru şi de rost ; „strugurii miniei" — din romanul cu acelaşi nume — sînt recoltaţi în cantoanele Mapa şi Sonoma, de italieni sărmani ; autorul s-a dus personal în strada Sardelei, — din romanul „Cannery Row" — să cunoască pe „cavalerii sardelelor"... Încă după celălalt război, Erich Maria Remarque, în romanul „Pe frontul de vest nimic nou", îndruma sensul principal al artei sale spre combaterea flagelului războiului, flagel, care, în anii 1940—44, i s-a arătat şi mai hidos, sub înfăţişarea lagărelor de concentrare.

Pictorul Guttuso este astăzi marele interpret al figurii şi vieţii proletariatului italian contemporan şi al energiei pe care acesta o depune în lupta sa de eliberare. Orientarea pictorului către masele muncitoare şi suferinţa lor, în condiţiile economicii capitaliste, coincide cu orientarea sa către om, către nevoile şi către sufletul lui. După cum se ştie, Guttuso întreprinde astăzi o ilustrare a „Divinei Comedii". În legătură cu această nouă lucrare, el declară : „Am încercat, înainte de toate, să văd în opera lui Dante acel aspect pentru care şi acum poetul este mare şi actual : cunoaşterea sufletului omenesc"...

Ion Nerej

COMITETUL DE REDACŢIE :

Eugen BARBU (redactor şef), **I. D. BĂLAN** (redactor şef-adjunct), **Marin BUCUR, Gica IUŢEŞ, Alexandru OPREA** (redactor şef-adjunct), **Dumitru SOLOMON, Niculae STOIAN, Petru VINTILĂ, Romulus ZAHARIA** (secretar general de redacţie).

REDACŢIA ; B-dul Ana Ipătescu nr, 15, telefon 11.51.54 ; 11,38.51 ; ADMINISTRAŢIA ; Şoseaua Kiseleff nr, 10, telefon 18.63.99 ; Abonamente ; 9 lei = 3 luni ; 18 lei = 6 luni ; 36 lei = un an ; Tiparul ; Combinatul poligrafic „Casa Scînteii".

Biblioteca Națională Odorheiu

Biblioteca

1744

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr. 13 (124) — 22 IUNIE 1963 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | Apare simbăta, de două ori pe lună — 12 PAGINI — 1,50 lei

Ion Crînguleanu

SOARELE MINERILOR

COR:

...Parcă se clatină munții prin toamnă
Dogoriți la față
Și cu hainele roșii.
Comemorative, plăcile albe
Rămîn solemne și tac,
Și dacă spun un cuvînt, vorbesc despre greve.

Apele curg gînditoare
Și nu știu că la capătul drumului
E marea, oceanul;
Niciodată apele nu știu unde-i oceanul.
Dar le îndreaptă pămîntul spre el,
Sau le atrage adîncul.
Șoseaua, printre stînci, se trudește,
Ca o plantă agățătoare, căutînd soarele;
Parcă-i un rid pe o frunte.

Noi veneam aici să renunțăm la soarele bun,
La ceasurile primăverii care băteau ca inima, —
Veneam să intrăm în pămîntul sever,
Pe coridoarele negre, unde nu-s anotimpuri.
Întunericul stătea la intrare, brutal,
Și ne controla peste tot de lumină,
Ne scutura buzunarele de hîrtii și tutun,
Ne lua umbra;
Întunericul se temea de manifeste și gînduri.
Uneori ne lua culoarea mîinilor,
A obrazului,
Și colora totul în cărbune, în neant.

Afară poate ningea, poate era secetă,
Și copiii trebuiau să meargă la școală,
Sau vreo femeie năștea singură,
Jos, lîngă scîndura veche a patului.
În pămînt era același anotimp totdeauna!

Așa ne tîram prin timp, înapoi,
Pe coridoarele nopții, ca niște viermi rozători
în tulpină, —
Foamea striga în urmă: zdrobiți-vă!
Măcinați pămîntul carilor triști,
Rumegați întunericul; altfel
Vă rumeg eu somnul, puterea și dragostea,
Vă rumeg puțina lumină pe care o trăiți pe pămînt.
Roadeți în piatră și zdrobiți-vă mîinile:
Afară, coada la pîine
E mai lungă ca mina.

Noi am fi vrut să uităm de iarnă.
De femeile care sapă-n răbdare
Cu nervii, cu gîndul s-ajungă la pîine.
Am fi vrut să lim în tăcerea cărbunelui
Eliberați de grijile pîinii.
Atunci, ochii noștri priveau în noi
Și la noi și ardeau; ochii strigau:
Ieși omule, afară și aprinde cărbunii,
Încălzește-ți, minerule, pumnii striviți de adîncuri,
Aprinde palatele, pădurile, lumea:
Noi vrem lumină, minerule! Cît mai stăm în adînc?

Trebuia să aflăm unde-i ziua;
Într-o zi am rămas pe pămînt!

Fiecare piept era un lacăt la ușile minei...

...Lacăte omenești care încuiau întunericul,
Lacăte tari și imense,
De piatră;
Lacătele mari ale grevei,
În care nu intra nici o cheie.
Ei au venit cu armele-n pumni
Și-au strigat: iată cheile!
Și-au tras în piepturi cum ai trage în ceruri,
Și treceau peste trupuri căutînd întunericul.
Numai că, orbeau tot mai tare intrînd în adîncuri;
Sîngele care curgea incendia galeriile,
Și parcă se clătinau munții cu pleoapele arse,
Sau poate-ncepea pe pămînt și-n pămînt
O nouă prăbușire de oameni și arbori.
Începea să se facă lumină în minele noastre,
În galeriile reci ale istoriei noastre.
Pe pereți atîrnau rufele rupte și negre,
Atîrnau draperiile nopților lungi,
Trăite-n pămînt, în cărbune, în casă.

Valea Jiului ridica draperiile roșii
Ale Revoluției care venea cum vin sevele.

Revoluția a intrat și-n pămînt;
Acolo nu era nici o masă la care să-ți guști coaja
de pîine,
La care să semnezi un decret,
Sau să-ți așezi fruntea grea de adîncuri.
Și nu era nici o cupă în care să-ți pui trandafirii.
Și nu era nici o poliță pe care să-ți pui jumătatea
de pîine
Și Revoluția adusese cu sine
Și trandafiri și putere și pîine.

Noi ne-am aruncat din piept întunericul;
Ne-am scos cărbunele din unghii,
Din păr, din obraz, de pe buze, din inimă, —
Am scos întunericul din respirație
Și-am scuturat toată Valea.
Soarele nu mai trecea somnoros, prăfuit,
Și parcă se trezea mai devreme.

EPILOG

Minerii nu simt, la adînc, dimineața.
Nu simt nici amiaza, nici vara:
Hei, soare! Arzi ca un iad!
Mai tare ca sîngele. Arzi. Luminează.
Trezește-ți amiezile, — a strigat Revoluția

Din munți, ochii minelor se uită-n oraș.
Și nu mai sînt supărați,
Cu cearcăne negre de ploaie și fum.
Parcă te îndeamnă mereu la văzduhuri, —

Minerilor le place ziua cu soare;
Cînd îi pătrunde în ochi și-n palme deodată
Poate de aceea omul ieșind din pămînt
Vrea cerul larg și curat,
Poate de aceea casele-s largi
Și au în ele tablouri
Cu văzduhuri și mare.

Din munți, ochii minelor se uită-n oraș
Profunzi și curați. Parcă se uită copiii.
Într-una se miră și clipesc și-s adînci
Și Valea vibrează și-i tînără.

ȚĂRANI DIN MARAMUREȘ — Gravură de IOAN DONCA

ÎNVĂȚĂTURĂ CONTINUĂ

Zilele de la sfîrșitul anului școlar, prin tensiunea nervoasă pe care o produc, ne rămîn întipărite-n minte pentru toată viața, avînd totodată darul să redeștepte-n noi amintiri cutremurătoare. ...Nu-s mulți ani de atunci și totuși parcă s-a scurs o eră istorică. Cine nu-și aduce aminte! Nu trecea bine febra examenelor și mii de tineri nevoiași din toate orașele și satele țării intrau într-o dureroasă zbatere pentru existență. Peste cărțile și manualele lor s-așternea praful lunilor de vară. Mîinile lor bătătorite de o muncă grea țineau în primele zile ale toamnei anevoie condeiul; toată vara stăteau strînse pe coasă sau lopată, pentru a agonisi banii necesari noului an școlar. Așa se făcea că vacanțele de altădată constituiau pentru majoritatea elevilor un hiatus categoric în contactul cu cartea și școala. Nu e vorba, firește, de faptul că se efectua o muncă fizică, ci de faptul că munca aceasta era exploatată ca a oricărui proletar, că, cei ce-o făceau erau constrînși de amare lipsuri materiale să o accepte în condiții inumane.

S-au dus acele vacanțe, s-au dus cu tot amarul lor pe apa ireversibilă a timpului. Dar amintirea le cheamă din cînd în cînd din negura trecutului, pentru cei ce au avut fericirea să nu le cunoască.

Sfîrșitul anului școlar, în concepția pedagogică socialistă nu înseamnă întreruperea învățăturii. Procesul de învățămînt trebuie să continue și continuă, sub forme specifice și în timpul vacanței, tinerilor fiindu-le asigurate toate condițiile pentru aceasta. Școlarii au închis manualele și le așează ca pe niște amintiri dragi, de neuitat, în rafturile bibliotecii lor modeste. Studiul nu se întrerupe, însă. Prin grija părintească a partidului și statului nostru democrat-popular, ei încep în aceste zile de vară instructiva lectură în cartea vieții și-a naturii. Lecțiile de botanică, de fizică și chimie sau de geografie și istorie nu rămîn niște schelete uscate ale unor noțiuni vii. În numeroasele excursii pe care le întreprinde, tineretul studios de astăzi își poate spori cunoștințele, și le fixează mai temeinic prin contactul nemijlocit cu obiectul studiat, cu munca eroică a constructorilor socialismului din toate sectoarele economiei noastre. O vizită la Onești sau Săvinești, organizată în bune condițiuni, poate face cît multe lecții de chimie sau de fizică; un drum, bine fixat prin țară, poate reface pe calea intuiției un manual de geografie sau de istorie. Sînt puncte ale țării care solicită toate disciplinele pentru a putea fi bine cunoscute. Îmi amintesc cu acest prilej cît de sugestiv și instructiv este prezentată Transilvania de marele patriot revoluționar N. Bălcescu în cartea a IV-a din Istoria Românilor sub Mihai Viteazul. „Pe culmea cea mai înaltă a munților Carpați se întinde o țară mîndră și binecuvîntată... Ea seamănă a fi un măreț și întins palat, capodoperă de arhitectură, unde sînt adunate și așezate cu mîndrie toate frumusețile naturale ce împodobesc celelalte ținuturi ale Europei, pe care ea cu plăcere ni le aduce aminte". După ce descrie frumusețile geografice și bogățiile naturale ale acestui ținut, Bălcescu, asemeni unui strălucit pedagog, atrage atenția asupra unghiurilor multiple și a' științelor diferițe din care poate fi privit un colț de țară: „Dar nu numai artistul și naturalistul, ci încă strategicul, politicul și arheologul au de multe a se minuna într-acest împodobit ținut".

Lucruri absolut asemănătoare sînt implicate în cartea lui Dimitrie Cantemir *Descrierea Moldovei* sau în *Istoria Țării Românești* a Stolnicului Constantin Cantacuzino.

Excursiile cu caracter științific făcute de elevi și studenți sînt un fericit prilej de a aborda cunoașterea realității pe căi multiple, cu ajutorul unor discipline diverse. Astfel, se face o bună, educație patriotică, se cunosc realizările poporului nostru, în agricultură, industrie, știință, în domeniul revoluției culturale, sub conducerea înțeleaptă a partidului. Astfel, viața și natura devin ele însele o carte în care tinerii se deprind să învețe paralel cu studierea manualelor. Tineretului nostru studios i s-au pus la dispoziție condițiile necesare pentru înfăptuirea acestui lucru minunat, prin care se realizează o învățătură continuă. Așa se înfăptuiește o mai strînsă legătură a școlii cu viața, legătură absolut necesară în epoca noastră. Căci, așa cum arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în Raportul C.C. al P.M.R. la Congresul al III-lea al Partidului, „o preocupare deosebit de importantă în domeniul învățămîntului de cultură generală este dezvoltarea legăturii dintre învățămînt și munca productivă". Firește, lucrul acesta se realizează organizat în timpul anului școlar, dar el se poate adînci și amplifica pe parcursul unor excursii, al unor vizite în diverse centre industriale, pentru ca tinerii să se poată orienta, prin puterea exemplului concret, spre diferite profesiuni, potrivit înclinațiilor lor.

Revista *Luceafărul* ar fi bucuroasă să înființeze din toamnă o rubrică susținută de elevi, unde ei să descrie frumusețile patriei, realizările oamenilor muncii, locurile istorice pe care le-au văzut. Ar fi o ucenicie și rodnică și plăcută în ale scrisului.

I. D. Bălan

PANSELUȚE — Fotografia de MICLEA

JURNAL DE LECTURĂ

CRISTIAN SÎRBU:

Pași spre lumină

Publicată într-un frumos volum de peste patru sute de pagini, apărut de curînd la Editura pentru Literatură, opera poetică a lui Cristian Sîrbu a fost pusă, în întregime, la îndemîna tinerei generații și a publicului larg. Grija pe care cultura noastră i-o poartă poetului, la un scurt interval după moartea sa, este emoționantă și din plin meritată. „Poetul-cismar" a avansat pe o cale tăcută, discretă, către o realizare de sine de ordin liric, dintre cele mai remarcabile. Nota sa poetică e cu totul personală, căldura concretă a versului nu se dezminte nici un moment și rămîne variată și cuceritoare pe dimensiunile prezentării totale a operei sale.

Începînd cu un „Fragment de jurnal", care constituie piedestalul cronologic al unei mărturii de viață, ce se dezvoltă și se înalță pînă în final, fără a-și pierde spontaneitatea și nici priza asupra realității ; văzut ca un simptom vestitor al unor anotimpuri poetice noi, pe care Cristian Sîrbu le-a apucat și le-a înflorit el însuși cu poezia sa, nu se poate crede că volumul de față nu va avea o carieră afectivă, artistică și morală deosebită în inima tinerilor noștri poeți și a tineretului în general. Lirici ca Cristian Sîrbu — care aruncă necontenit în balanța curentelor și gusturilor poetice, lecția prospețimii și limpezimii, unită cu aceea a unui statornic atașament față de omul simplu muncitor, pe care el însuși l-a întruchipat, și a grijei de orizonturile dezvoltării lui — acești lirici rămîn totdeauna actuali. Ei înlesnesc contactul cu poezia.

Pornind de la culegerea „Din carnetul unui muncitor" (1935), trecînd prin „Tablouri și cîntece din călătoria mea" (1936), prin „Slove desculțe" (1939), poemul „D. Th. Neculuță" (1940), apoi „Daruri pentru cocioabe" (1944), versul dintre cele două războaie al lui Sîrbu lasă în urmă pe atîția din poeții acelei epoci, foarte des întîlniți în reviste, tipăritorii grăbiți de volume și volumașe, semnalați prin tratative amicale în note și mențiuni publicate de gazete, care s-au scuturat ca floarea cîmpului și au pierit de mult de pe scena literară. Un marcat accent de nostalgie și vis, unit cu un verism surprinzător în această îmbinare, o filtrare a situațiilor de viață reprezentative, o pornire în același timp intimistă și combativă, o omenie ca o mireasmă discretă dar puternică, aduce la iveală, de sub molozul epocii și condițiilor de viață dintre 1920—1940, acest Hans Sachs al nostru. Cei care-l știau, după nume și nu-l cunoșteau după chip, îl văd astăzi după relieful poeziei sale. În volumele de versuri de după 23 August „Poeme de ieri și de azi" (1950), „Cîntece pentru Sanda" (1956), „Dragostea de viață" (1956) și volumul ultim „Din viață" (1961). Cristian Sîrbu „și-a adunat apele toate și s-a mutat în altă țară", acea țară pe care a socotit-o în mod constant ca pe un liman al viitorului său, al proletariatului romîn și al întregului nostru popor muncitor. Versul său a căpătat în această perioadă o limpezime și o mlădiere și mai mare, unită cu o profundă înseninare și bucurie, păstrînd însă ici și colo urmele unor vechi mihniri : „Dar prea adînc trăiesc de mult în mine / Figuri de ceară ; doine de obidă / Ca să le pot cu ușurință smulge / Din suflet ca pe-o simplă pălămidă". Dar aceste stări sînt împinse parcă spre un colț depărtat, umbra lor se scurtează pe măsura ridicării soarelui spre zenit. Poetul retrăiește propriu zis prima sa tinerețe : „Urcușul, anii nu mă pot răpune / Mi-e versul fraged și albastră zarea / Nu simt în mine nici o uscăciune". Bucuriile mari sînt o recuperare a vîrstei, a încercărilor, a facultăților puse la probă de viață. Cristian Sîrbu trăiește realizarea revoluției ca pe-o tinerețe personală, ca pe-o tinerețe a omenirii, pe care într-un vers o compară cu tinerețea geniilor : „Adineauri m-am întîlnit cu 1 Mai, cu tinerețea omenirii / Era un drumeț frumos ca Goethe și Eminescu la douăzeci de ani".

Prefațat cu căldură și prietenie de către poetul Ion Bănuță și îngrijit cu deosebită atenție de către Romulus Vulpescu, volumul lui Cristian Sîrbu ne este prezentat și în condiții grafice excelente.

DAN DEȘLIU:

Cercuri de copac

Numeroase sînt versurile din noua culegere a lui Dan Deșliu „Cercuri de copac" — care, spre a spune astfel, ard cu flacără albastră. Combustiunea metanului e în ele deplină, fie că fluxul gazului e mai suav ori mai dens. Dau imediat exemplul bucății „Inscripție pe suprafața unui lac" unde bazinul de la Bicaz este transfigurat în imagini extrem de limpezi și ideea lui — fundul lui — se vede la o mare adîncime, ca nisipul prin albăstrimea mării de la Capri : „Că, altcîndva, acolo în afund (spune poetul, „celor din viitor), / pe unde umblă pești cu ochi rotund / au răsunat de glasurile noastre / pădurile și stîncile sihastre / și muntele bătrîn și mîndru foarte / s-a dat din calea noastră la o parte", amintind apoi că : „de-acolo din prăpastia de ape / adeseori prin ostenite pleoape / cînd somnul greu venea ca să ne fure / în murmur de motor și de pădure / întrezăream ivindu-se din ceață / statura viitorului, semeață". Semnalez de asemenea poezia „Pe un fluier de fag", de o suavitate și precizie surprinzătoare, unde se face unul din elogiile cele mai izbutite ale poetului popular anonim : „Meștere fără de moarte / fără nume pe vreo carte/ ...Umblă sîngure la vale / cîntecele dumitale. / Cîte veacuri, de cînd umblă ? / Meșterul rămîne-n umbră / neștiut și plin de slavă / ca o floare din dumbravă". Tot așa bucata care deschide volumul, intitulată „Nu știu" și bucata „Pe fulgere" și poate altele.

Desigur, plasa de mătase a poetului — țesută parcă, în acest volum, în prevalență cu un fir rustic — aruncată peste figuri, peste fapte, are adesea ochiurile prea mari, pierzînd, pe parcursul aceleași poezii, mult din vînatul prețios al temei și trăind din ornamentații de frumoasă limbă românească și dintr-o prozodie sigură și mlădioasă, bună de cîtit cu glas tare. Dar Deșliu nu încetează nici un moment — se poate documenta ușor această afirmație — să constrîngă virtuozitatea sa poetică înnăscută —, care îl fură, — la a face contu-rile cu propria-i conștiință poetică, mereu trează. În ultima vreme, poetul a publicat o serie de versuri în „Gazeta literară", care se află pe o traiectorie surprinzător de nouă. Acest moment poetic al său, sau, dacă voiți, acest nou „cerc de copac" al poeziei sale, este fără îndoială pregătit de volumul „Cercuri de copac". Păstrîndu-și relieful imagistic, Deșliu a cîștigat în subtilitatea sentimentului și a ideii, în sinuozitatea scurtă a închegării lirice a bucăților. Fostul neoepic din poemul „Lazăr de la Rusca" a acumulat noi poziții interioare în raport cu viața și cu actualitatea și, prin aceasta, talentul său deosebit, după bucăți de tensiune scăzută din volumul „Ceva mai greu", știe acum să reintre în incandescență.

Ceea ce salvează în general versul lui Deșliu și îl apără de propria lui dezinvoltură, este o însușire deosebită de a găsi idei și teme variate și a le da o exprimare sintetică, neprevăzută. Citez următoarele două pasaje luate din bucata „Pe fulgere" : „Să-ți potrivești a pasului măsură / în deosebi la deal, la cotitură / ținînd privirea pururea în lut / la șleaurile drumului bătut". Dar a ține „privirea pururea în lut" se poate împăca foarte bine cu a o ridica în sus : „Atunci îmi place să mă duc pieptiș / prin viforul vuind pe grohotiș / perechile de aripi să-mi desfac / ca bidiviul mosului Novac / să sparg cu ele negura și ceața / și-ntr-un colnic să-ntimpin dimineața / cu ochii arși, ca de-o iubire veche / cu-o floare de luceafăr la ureche"...

Timbrul poetic din „Cercuri de copac" are desigur ceva cunoscut, adesea dînd o senzație de monotonie. Citite în voia incantației ritmico-imagistice, versurile lui Deșliu ne scapă, în adevărata lor particularitate. Acest poet, de o fecunditate masivă, e totuși un poet de nuanțe. Citit cu un ochi foarte critic, el cîștigă — exact prin contrast cu ceea ce pierde.

PETRE STOICA:

Pietre kilometrice

Petre Stoica a început prin a face o poezie oarecum rece, dar colorată. Pericolul unei anumite frigidități a dispărut în parte din versurile sale, în volumul „Pietre kilometrice". Poetul năzuiește a cuprinde cu toată mîna, ca să spunem așa, bulgării calzi ai concretului, ai vieții cotidiene și chiar ai „momentului obișnuit" după expresia sa. O anumită apercepție speculativă intervine însă permanent, la Petre Stoica, în stabilirea contactului poetic cu minereul lucrurilor. Un al doilea aspect al poeziei sale este cel invers : în multe versuri predomină o structură vibrantă de concepte, în care piesa concretă se încrustează — sub forma unei imagini, unei metafore — ca un mozaic. Și într-un caz și în celălalt, poetul posedă fără îndoială secretul unui smalț, care conferă poeziei sale concentrare și luminozitate.

O astfel de atitudine față de realitate este aplicată în primul rînd acelei linii nevralgice a actualității, care se poate numi tensiunea viitorului, unul din motivele cele mai importante ale poeziei actuale, după ce „emoția trecutului" a fost atîta vreme proprie altor curente poetice : „Am urmărit traiectoria crescută spre timp / dîncolo de grădinile norilor". Poetul se vede pe sine ca pe un punct de încheqare al acelei tensiuni : „Prin mine ziua nu poate înceta niciodată". Dar acest „prin mine" nu este egocentric, căci, spune el mai departe, „în torente mergem spre vetrele zilei". Cînd poetul se uită înapoi (ca în bucata „An nou") o face spre a se bucura : „Împreună. am venit pînă aici / purtați în frumoasele mașini / ale anotimpurilor". El constată existența unei trepidații, care aparține tuturor : „Ceasurile bat mai repede, mai sonor / ca o cometă vine azuria secundă". În bucata „Nu pot dormi", spune : „Mi-e teamă / să nu mă caute timpul / și eu să lipsesc". Ochii poetului privesc în primul rînd : „Frunțile de fildeș clătinate mereu / sub sclipitoarele bolți ale pămîntului nostru / întinerit de o mare prefacere". („Seară, după trecerea pragului").

Primele două cicluri ale volumului și anume „Moment cu frunze de lauri" și „Evoluție" sînt străbătute, în adevăr, de fiorul „marei prefaceri", văzută, așa cum am spus, în dinamica ei principală către un scop cert și luminos, cu o fizionomie vizibilă în trăsăturile ei fundamentale. Această senzație emanată de poezia lui Petre Stoica, este, din păcate, oarecum „metafizică", amintind uneori prea mult de un anumit spirit al poeziei lui Rilke și Blaga.

Poezia „concretului" este îndreptată aproape cu exclusivitate spre prezent. Ea este o poezie mai mult de constatare, dar pașii ei puțin duri, lovind trotuarul cotidian, scapără în fiecare moment scîntei de sugestie : „Din brutării vin arome de pîine / fulgeră mugurii pomilor tineri / victorios, tridentul luminii / deschide porțile norilor. / O, numai zgomotul pașilor / reînvie pămîntul".

Scînteile sînt, adesea, singulare și gratuite, într-o anumită sclipire a lor, care amintește influența lui Prévert, dar acest lucru se întîmplă foarte rar. Alteori, poezia sa este o simplă descriere, ce pare prozaică, așa cum se întîmplă în „Ieri s-a împărțit noul rod". Deși versurile suferă în general de o anumită contracție, care supune emoția la o prea mare presiune și adesea o stinge, ni se pare că Stoica este unul dintre poeții înzestrați ai generației sale.

Dragoș Vrînceanu

Plenara comitetului Uniunii scriitorilor

În zilele de 18 și 19 iunie a.c., a avut loc o plenară lărgită a Comitetului Uniunii scriitorilor din R.P.R.

A fost prezentat referatul : „Victoria noului în lupta împotriva vechiului reflectată în literatură".

La discuții au luat parte numeroși scriitori și critici literari.

În numărul viitor, vom publica referatul și relatarea discuțiilor care au avut loc în cadrul plenarei.

Între 1 iunie 1963 și 1 iulie 1964, Casa Centrală a creației populare, revista „Clubul" a Consiliului Central al Sindicatelor și Comisia de îndrumare a cercurilor literare de pe lîngă Uniunea Scriitorilor din R.P.R., organizează, în cinstea celei de-a XX-a aniversări a eliberării patriei noastre, concursul de creație „Alexandru Sahia" al cercurilor literare.

Concursul are drept scop stimularea creației literare a amatorilor pe linia reflectării actualității socialiste, continua îmbunătățire a conținutului activității cercurilor literare de la orașe și sate. La concurs poate participa orice om al muncii, exceptînd membrii Uniunii scriitorilor și ai Uniunii ziariștilor, cu poezii, schițe, povestiri, portrete literare, reportaje, foiletoane satirice, monologuri, dialoguri, scenete, programe pentru brigăzile artistice de agitație, scenarii pentru filme de scurt metraj, inspirate din munca și viața de azi a poporului nostru.

Lucrările prezentate la concurs trebuie să fie inedite. Ele vor fi trimise, prin cercurile literare, caselor regionale ale creației populare, sau direct Casei Centrale a Creației Populare, București, str. Nicolae Filipescu nr. 21—23, pentru lectura și selecționarea lor de către juriu.

Se vor acorda numeroase premii și mențiuni în bani.

În preajma zilei de 23 August 1964, rezultatele concursului vor fi publicate în presă.

ALECU RUSSO SAU ALECU RUSSU?

Elaborarea în curs a Tratatului de istorie a literaturii române ridică — se înțelege — numeroase probleme mai mari și mai mici, deopotrivă, solicitînd o discuție cît mai amplă și o participare cît mai largă nu numai din partea colaboratorilor sau a redactorilor principali, ci și a tuturor celor interesați direct sau indirect în elucidarea chestiunilor controversate.

Unul din capitolele mai controversate a rămas, desigur, cel care urmează să descrie figura luptătorului revoluționar de la '48, care sămna în literatură cu numele : *A. Rusu*. Biografia lui cuprinde pînă astăzi numeroase pete albe ca, de pildă, cele care marchează locul exact al nașterii, formația culturală elementară, studiile de la Viena, acțiunile revoluționare de la Paris, momentele mai de seamă ale vieții obidite pe care a dus-o la Iași, după exil etc., după cum nu-i sînt cunoscute toate scrierile ca, de exemplu, cele două compuneri în franțuzește („La mort d'Alibaud" și „Epitaphe d'Alibaud") în posesia unui cercetător care, după știrea noastră, nu le-a publicat pînă acum, deși le-a descoperit de multă vreme ; fără a mai pomeni apoi apriga discuție din jurul „Cîntării Românie" care a înregistrat ultimul ei titlu bibliografic, acum cîteva luni în „Ieșul literar" (nr. 1).

Controversele încep, de fapt, încă din pragul biografiei lui Alecu Russu, întrucît se referă la numele său însuși. Socotim că e timpul ca această problemă să fie elucidată în mod definitiv, o dată ce posedăm astăzi toate datele necesare și — după părerea noastră — claritate deplină.

Vechile istorii literare (cu excepția celei a lui D. Murărașu), toate studiile și articolele ce i s-au dedicat pînă astăzi prezintă forma *Alecu Russo* pe care a popularizat-o, de fapt, mai cu seamă Alecsandri atît prin „România literară", unde numele apare în acest fel, cît și prin cele opt intervenții ale sale cu privire la paternitatea „Cîntării Românie". Formația franceză a scriitorului, conversațiile pe care le întreține Alecsandri în această limbă, au dus probabil la această formă mixtă prin care i se atribuie numelui o fizionomie franco-română. Tradiția acestei grafii a fost apoi preluată de însemnați scriitori ai timpului ca Al. Odobescu, Bogdan-Petriceicu Hașdeu, I. Ghica și perpetuată de istoricii literari pînă astăzi. Semnatarul acestor rînduri însuși, care a dedicat, în monografia sa despre Alecu Russo, un întreg capitol acestei probleme, a dovedit că iscălitura de mai sus „nu e în fond de loc justificată", dar — apăsat de tradiție — a păstrat, totuși, în cartea sa, vechea grafie.

Ce spun, în fond, documentele ?

Familia a cărei obîrșie a putut fi identificată pînă în secolul al XVII-lea, purta numele *Rusu* sau *Rusul*, tatăl său semna *Iancu Rusu* sau *Russul* (cu doi *s*), spre a sublinia, probabil, caracterul propriu al numelui în raport cu cel comun. Franțuzirea n-a putut fi deci sugerată decît de semnătura scriitorului însuși, dar acesta semna în întregime franțuzește adică *Al Rousso* ca, de pildă, în fruntea lucrării „Fragment d'un voyage dans la Haute Moldavie en 1839", ca și în celelalte scrieri în limba franceză și în corespondența sa în această limbă. Cînd însă a semnat singurul său articol cu numele întreg, în „Critica criticii", 1846, a pus : *A.Rusu*. Scriitorii care i-au citat numele însemnau numai *A. Rusu* (M .Kogălniceanu) sau *A. Russu* (G. Sion).

Semnăturile de sub actele oficiale, începînd cu „foaia de calități" ce i s-a completat cu prilejul intrării sale în slujba de „cilen" la tribunalul din Piatra, erau totdeauna *A. Rusu* sau *Alecu Russu*.

Cele mai importante documente politice din 48 — „Proclamația partidului național din Moldova către români" și „Prințipiile noastre pentru reformarea patriei" — poartă semnătura *Rusu* sau *A. Russu*.

O întreagă serie de cercetători mai recenți, începînd din 1938 (Gh. Ungureanu. C. Turcu, Lucia Popovici, Nec. Stețcu și mai de curînd Const. C. Angelescu, într-un articol foarte minuțios publicat în „Studii și cercetări științifice", filologie, Acad. R.P.R., filiala Iași, 1956, fasc. 2) au încercat să restabilească adevărul cu privire la adevărata grafie a numelui lui Russu, fără să izbutească însă.

Dacă faptele sînt cele mai sus expuse și nimeni nu le poate contesta, și dacă se cade să respectăm dispozițiile ortografiei Academiei R.P.R., nu e, în sfîrșit, cazul să renunțăm definitiv la „Alecu Russo", și să-l prezentăm pe scriitor sub grafia pe care și-a ales-o singur, în ultimii săi ani : *Alecu Russu ?*

Al. Dima

cronica literară

Volumul de față este al treilea volum de versuri al lui Toma George Maiorescu, după *Intoarcerea in patrie* (1955) și *Ritmuri contemporane* (1960) și al cincilea, incluzînd pe listă cele două volume de proză : *Călătorie prin vreme* (1956) și *Unde se întorc cosmonauții* (1962).

Așadar ne aflăm într-o fază înaintată de evoluție, departe cu aproape un deceniu de anul debutului, timp suficient pentru cristalizarea imaginilor, pentru maturizarea expresiei și a mesajului poetic. În această situație, critica literară își sporește exigențele, operînd cu instrumente care să permită o mai atentă cercetare, revendicînd de la autor un spor substanțial de valoare. La al treilea volum de versuri un poet nu mai este un începător. Critica nu mai rezervă speranțe pentru ceea ce nu a dat și va mai da, adică e greu de lucrat cu probabilități de acum înainte. Toma George Maiorescu, deși undeva se reclamă din familia liricilor agitatori de masă, gen Maiakovski, al cărui admirator fervent este, încearcă o poezie mobilizatoare, de idei, cu ustensile, cîte o dată, cam demodate. Reținem efortul de a traduce în poezie abstracțiunile, noțiunile vremii contemporane, ca într-o cosmogonie științifică modernă în care elementele sînt *Omul, Viața, Viitorul*. Substanța lirică la Toma George Maiorescu este de ordin cerebral. Însă modalitatea obligă. Căci Toma George Maiorescu, ca și alți poeți, crede că simplul apel la abstracțiuni e o condiție de intelectualizare și de profunzime a poeziei. Lirica de idei este în fond tot o lirică de emoții poetice. Această modalitate nu exclude emoția poetică, pentru că ar ieși din cîmpul poeziei. Ideile trebuie să devină surse de emoții poetice. Deschizînd „robinetele minții", ca să-l parafrazăm pe autor, nu închidem sau facem uitate pe cele ale inimii. Poezia mare se realizează atunci cînd cele două robinete se deschid concomitent spre inimile și mințile oamenilor.

Toma George Maiorescu tinde să profeseze o poezie energică, directă, arteziană în gîndurile și sentimentele umane nobile : *Cuvintelor, căutîndu-le haină aleasă, / versul uneori ne devine pustiu. / Să deschidem robinetele minții / să țîșnească, / havuz străveziu, / gîndul curat spre Partid, / în ce-i viu /... (Despre Partid)* ; uneori, cu un aer de maiestate și de solemnitate, cu gesturi profetice sigure, cu toate că imaginea poetică nu mai e deloc originală :

Munții mei, imense corăbii ca și istoria, / lunecă liniștiți cu pînzele alb-visinii / pe oceanul violet al negurilor, / peste orizonturi fumegînd. / Nimeni nu le va întretăia drumul, / căci ar pieri de fulgerul calmului nostru. / Munții mei lunecă liniștiți / cu imperturbabilul calm al măreției lor / asemănător / cu mișcarea constelațiilor pe boltă. (Stele albe).

Am adus vorba de imaginea poetică. Subliniem faptul arhicunoscut că oricîte idei ar conține o poezie, dacă ele nu rezultă din contextul emotiv poetic, în sine nu au o valoare deosebită. *Omul și liliacul*, cu toate laudele din partea lui G. Munteanu, este o poezie debilă, deși apelează la un registru variat de idei. Noutatea poetică lipsește, după ce am citit poezia lui I. Brad *Responsabilul cu fericirea*. Metafora *Omul cu crenguța de liliac* pentru a simboliza puritatea, pacifismul, frumusețea Omului comunist e fragilă și romanțioasă, ca să nu mai spunem cît de veche este. Un limbaj poetic care avea o oarecare prospețime cu ani în urmă, sună azi desuet : *Am trecut poduri arcuite peste prăpăstii / ca niște gigantice bolți de liliac înflorit* sau mai înainte, în aceeași poezie : *Apoi l-am văzut în salopetă / la un birou roșcat de mahon / (cu îngeraș sculptați) / aplecat asupra unui caiet cu pătrățele / în care planifica / Viitorul.* În *Omul care aduce bucuria* activistul umblă cu „planul de producție" al viitorului, în buzunar.

Apar versuri cu însșiruiri de generalități cu sonoritate : *De unde vine el ? / — Din istorie. / Să răzbune jalea / durînd bucuria universală. / Și peste tot unde apare / Timpul își grăbește pașii / și el dăruiește / fiecărui om care-i iese în cale / o crenguță de liliac.*

Ideile se cuveneau a fi convertite în metafore, nu lăsate la stadiul enunțiativ. Imaginea trebuie să conducă spre meditație, simpla înșiruire de abstracțiuni nu înseamnă niciodată că respectiva poezie a devenit o poezie de idei. Aici intervine însă lipsa de trăire emotivă, simularea actului poetic, prin gesticulația amplă. Coloanele demonstranților sînt „fluvii" care au pornit spre mare, comparație nouă pentru G. Munteanu, ca și următoarele : „inundă lumea cu tinerețe", sînt „grădini înflorite", „poartă pe umărul lor / racheta certitudinilor de mîine", simbolizează „prospețimea grădinilor înflorite", „emoția fluviilor" ș.a.m.d., cuvinte umflate care nu îmbată decît rar de tot pe unii cu parfumul lor trezit.

TOMA GEORGE MAIORESCU:

„Ochii Danielei"

Două versuri și jumătate au o metaforă frumoasă : *Deasupra Pieței centrale strălucesc / cifrele de control / ale socialismului. (Coloanele)*, exprimînd bilanțul eroic cu care aniversăm sărbătorirele noastre, — dar e prea puțin totuși într-o poezie. Fiarele vechi topite în cuptoarele Reșiței, într-o viziune de cumplită agonie umanizată, e o grotească dramatizare care nu servește simbolul dispariției anevoioase a vechiului. *(Cînd se naște oțelul).*

Contrastul dintre vechi și nou în universul palpabil industrial e exprimat într-o cheie poetică minoră : *Au fugit șuierînd locomotivele peste zare / s-au ascuns în nori de fum / au rămas halele goale / nu mai răsună ecoul cazanelor / nu le mai mîngîie trupul flacăra verde / nu mai învăluie porțile aburul alb. / Numai pe o linie moartă, afară, / înnegrită de propriul fum și de vreme / tînjind după secolul ei / prima mașină cu abur a Reșiței / privește înfricoșată / porțile de sticlă / de unde țîșnesc în zboruri albastre / locomotivele Diesel-electrice (În hala locomotivelor).*

La fel și în *Contrast*, în care procedeul poetic e pueril ; distanța de timp istoric dintre foale și cuptoarele electrice.

Se remarcă, prin nota lor originală și de o anume prospețime, poeziile *Bîrzava, Duminică reșițeană* și *Potcovăria*, din ciclul *Omul care aduce bucuria*, tocmai pentru că Toma George Maiorescu se abate de la maniera „poeziei de idei", lăsînd ca ideile să rezulte din metafore, nu din înșiruirea de abstracțiuni.

Poemul *Ochii Danielei*, în laturile lui reușite, este un emoționant apel al fiului veacului XX, manifestînd o responsabilitate paternă pentru soarta omenirii, — un pandant, nu întotdeauna de aceeași vibrație al poemului *Ție-ți vorbesc Americă* de Maria Banuș. Dar, în general, poetul refuză acea trăire emotivă a actului poetic, prin înscenări poetice, improvizînd. *Omul care aduce bucuria*, după atîtea poeme reușite, închinate activistului de partid, nu e o performanță. Nici *Ultimul hotar, Tăcerea* și ciclul *Fețele dragostei*. E o uscăciune care bate și persistă prea mult în poezia lui Toma George Maiorescu, numită de George Munteanu, cu speranță de a înviora peisajul „poezia prin excelență de idei" care „convine cel mai mult temperamentului și idealului artistic al poetului". Poezia însă, indiferent dacă e „de idei" sau nu, în primul rînd e poezie și faptul că inserează idei nu ne îngăduie rabatul de valoare. Tematica „majoră" nu salvează niciodată o poezie. E lăudabil ceea ce îți propui să cînți, dar mai lăudabil dacă ai și reușit în plan artistic. Ne referim la versurile, alese ca o mostră de ceea ce înseamnă „viziune de o incontestabilă originalitate, a reconstrucției planetei, într-o lume fără arme" în cronica lui George Munteanu : *Ne vom reconstrui planeta / (Prost a mai fost concepută ! numai o treime uscat / iar jumătate din el : — deșerturi). / Vom înconjura cu liziere de umbră / ultimele hectare de sahare / păstrîndu-le ca o curiozitate a trecutului / pentru turiștii de mîine. / Vom împînzi albia marilor fluvii / cu cascade de lumină / vom dura baraje în drumul curenților oceanici / și puternice pompe helicoidale / vor mîna hergheliile valurilor, calde sau reci, / după necesitățile noastre. / Vom semăna cu noi culturi cîmpurile virgine ale oceanelor, / vom face recensămîntul faunei și florei / alegînd ce ne poate fi folositor / și schimbînd celelalte...*

Versurile — program de reconstrucție a viitorului —, s-ar putea adăuga la nesfîrșit, lăsînd fantezia să debiteze fără oprire, într-o perspectivă sigură, aceea a filozofiei noastre de viață. Numai însă că aceste dimensiuni posibile ale viitorului, transpuse deocamdată numai în planul fanteziei, nu sînt decantate în metafore. Care sînt metaforele ? Primele patru versuri rămîn în domeniul preparației ; „Liziere de umbră" care vor opri canicula saharelor, „cascade de lumină" de pe albiile fluviilor, barajele oceanice, pompele helicoidale, cîmpurile virgine ale oceanelor nu sînt chiar întratît de noi ca să-i asigure „incontestabila originalitate a *reconstrucției planetei*". E un ton declamativ și baroc.

De altfel, asemenea „viziuni generoase, definitorii pentru capacitatea poetului de a se dărui versului lucid, deschizător de mari perspective", ca în versurile de mai sus, nu sînt o excepție. Chiar și în poemul „cel mai concludent și, în același timp, piesa de maximă rezistență a volumului" *Ochii Danielei* apar asemenea „viziuni generoase" și *convertiri în metafore* ale *proiectiilor fanteziei* poetului.

Cînd vei crește, fetița mea / și vei învăța istoria / vei afla că omenirea a stat / — de cîte ori ? — în fața abisului. / Au zăcut în sînge și moloz / cîmpiile catalonice, / și s-a crezut că-i sfîrșitul. / A trecut ca un iureș de foc peste pămînt / Attila și Gingis Han și Tamerlan / și s-a părut că omenirea / nu se va mai urni din munții de scrum".

Aceste „viziuni generoase" pot fi probate de altfel și cu alte exemple din volum.

Apelul către umanitate dintr-un simț înalt de responsabilitate civică a poetului în fața istoriei este înecat deseori într-o supralicitare de noțiuni și de date care puteau fi comunicate printr-o singură metaforă. E o verbozitate, debitată în lanț :

Să punem mîna pe lopeți / — vă jur — pilda ne va fi urmată / de toate semințiile lumii — / și să săpăm uriașul mormînt / al războiului. / Să aruncăm în el, în această groapă, / întregul arsenal al uciderii moderne. / Și cînd vom fi bătătorit / sub tălpile noastre / ultimii bulgări de pămînt / și vom fi transformat / tancurile în tractoare / și bombardierele cu reacție / în ultrarapide avioane de pasageri / și vom fi amenajat crucișetoarele / pentru călătorii de plăcere / și vom fi armat focoasele rachetelor / pe noile nave interplanetare, / vom putea începe : Reconstrucția Planetei. (Ochii Danielei).

Aici, se manifestă de fapt celălalt aspect negativ al poeziei lui Toma George Maiorescu : lipsa de concentrare a impresiilor poetice într-o imagine, perorația de dimensiune, pe care G. Munteanu o confundă cu discuția „de idei", cu „pulsul intelectual" unde „abstracțiunile abundă, firește, însă fără să dăuneze viabilității poemului". (Nota bene). O abundență de abstracțiuni da, însă nefiltrate prin sensibilitatea poetică, transcrise cu o facilitate orală, fără nici un efort de topire într-o expresie artistică.

Desigur „pulsul intelectual". „bun echilibru al inspirației", „problematică bine circumstanțiată". „punerea în scenă a ideilor" etc. e greu să ne convingă în fața exemplelor, că „poetul și-a limpezit definitiv (sublinierea noastră) profilul de rapsod..."

Marin Bucur

DE VORBA CU ION MARIN SADOVEANU

Prozatorul Ion Marin Sadoveanu a împlinit, la 15 iunie 1963, șaptezeci de ani. S-a născut la București și a studiat la vechiul liceu Sf. Sava, coleg, mai mare cu un an, cu Camil Petrescu. A debutat în 1912 la revista „Flacăra", unde a debutat și Camil, cam în aceeași perioadă. Primele întrebări le-am pus în legătură cu opera de căpetenie a interlocutorului nostru, și anume cu romanul „Sfîrșit de veac în București".

— Dacă se poate vorbi, pe linia unei tipologii identice, de o filiație Dinu Păturică — Tănase Scatiu — Iancu Urmatecu, ce ne puteți spune despre mult discutata problemă „tradiție și inovație" ?

— L-am scris pe Urmatecu din impresia vie, din contactul direct cu viața, nu din prestigiul și insistența vreunei amintiri literare. Îți mărturisesc ferm, nici o clipă n-am avut în mine amintirea lui Dinu Păturică sau a lui Tănase Scatiu.

— Nici a lui Pirgu din romanul lui Matei Caragiale ?

— Nici.

— În legătură cu această problemă, v-am ruga să ne evocați cum ați scris romanul „Sfîrșit de veac în București", să ne descrieți felul de a munci pe manuscris

— Spuneam că am scris romanul cu ochii țintă asupra vieții, a realității. L-am cunoscut pe Iancu Urmatecu, poate nu întreg într-un singur personaj, ci rupt în două sau trei, din care am făcut o sinteză. M-a obsedat mai ales o epocă pe care am apucat-o în familia mea, în timpul copilăriei. Cred că o carte bună — am scris-o și în prefața ediției din 1955 — valorează cît o obsesie și trebuie să scapi de ea. Așa am pățit și cu „Taurul Mării". Pe „Urmatecu" l-am început, fără să știu că am să ajung la roman, într-o noapte de decembrie 1935, după ce-l povestisem de mai multe ori într-un cerc de prieteni. Primele capitole atunci le-am scris.

— Romanul a apărut în februarie 1944, mult timp după ce l-ați terminat ?

— Primul capitol a fost publicat în Revista Fundațiilor, și a avut succes. Asta s-a întîmplat în 1939 și, în ciuda succesului, un timp n-am mai făcut nimic. M-am apucat apoi de roman și l-am scris în 1942 și 1943. A început să se tipărească la o editură obscură, „Prometeu" și cînd era cules și era făcută corectura de două ori, a venit editorul să mă anunțe că nu mai are bani și că sparge zațul. Mi-a venit în ajutor, lucru pentru care i-am fost totdeauna recunoscător, vechiul și bunul meu prieten Liviu Rebreanu. El l-a luat și l-a dus la „Socec". A apărut în februarie 1944, a doua ediție în martie 1947 la „Cultura Națională". A treia în 1955, ilustrată de Jiquidi, a patra în 1962. Traducerea franceză a apărut în 1959 și în 1964 va apărea traducerea germană la editura „Der Morgen", la Berlin.

— Vă rugăm, niște amănunte de ordin editorial. Prima ediție apărută la „Socec" ce tiraj a avut ?

— 3—4.000.

— Dar ultima ?

— 25.000. În anii noștri tirajele au crescut enorm. „Ion Sîntu" de pildă a apărut în 1957 într-un tiraj de 20.000. Tirajele mari în care se tipăresc astăzi cărțile de literatură, tiraje inimaginabile odinioară, sînt o urmare directă a revoluției culturale, a răspîndirii culturii în straturile cele mai adînci ale poporului.

— Ne-ați rămas dator cu o jumătate de întrebare. Am aflat o serie de amănunte din istoria „Sfîrșitului de veac în București", dar nu ne-ați povestit, ca unor tineri scriitori, cum ați lucrat la acest roman.

— Tehnica de a scrie un roman am descoperit-o lucrînd la „Sfîrșit de veac", pentru că era primul meu roman. Îmi croiam dinainte ideea fundamentală a unui capitol. Eu scriu dimineața, niciodată după masa sau seara. Mă sculam foarte de dimineață, scriam patru ore și după aceea elaboram ideea pentru capitolul de a doua zi. Iar mîine mă așezam la masă, luam capitolul de ieri și-l revizuiam, ca frază, ca stil, ca tot și scriam capitolul cel nou. Nu mai scrisesem proză și gustul prozei pot să-ți spun unde l-am descoperit. Scrisesem critică, teatru și versuri. Mi s-a solicitat, prin 1930, o monografie despre Constanța. M-am așezat să scriu această monografie, și am descoperit atîtea voluptăți în proză, scriind proză, în asociațiile care-ți vin, în perspectivele care ți se deschid, în atracția frazei ,în plasticitatea personajelor, încît m-am hotărît să mă apropii de proză și așa m-am apropiat de roman.

— În legătură cu această mărturisire a dvs., aș vrea să vă întreb : ni s-a părut că prin stilul dvs. vă apropiați de Matei Caragiale. Dorim să cunoaștem părerea dvs. despre diversele modalități stilistice din proza românească. Stilul sec, de proces-verbal, stilul metaforic, stilul care fără să fie metaforic, este foarte șlefuit, și are o muzicalitate. Care dintre ele credeți că are mai multă autoritate și către care anume modalitate stilistică îndemnați tinerii scriitori să se apropie ?

— Am fost format scriitoricește în tinerețea mea la școala franceză și în special la un mare stilist, la Flaubert. Am crezut multă vreme că formula Flaubert este formula maximă. Am citit mai mult, m-am maturizat și am descoperit în cele din urmă pe cel mai mare scriitor al lumii, cred eu și sînt convins de lucrul acesta, Lev Nikolaevici Tolstoi. Am remarcat la Tolstoi, omul care învie ca un demiurg o lume întreagă, stilul opus lui Flaubert, stilul de o simplitate colosală și care a fost caracterizat undeva ca limpezimea unei ape care trebuie să fie limpede ca să te lase să vezi lucrurile de la fund : idei, poziții, oameni, creații adevărate. Cred că este stilul cel mare al epocii, iar eu într-acolo vreau să ajung, însă știu că nu mă pot feri de înclinările și de tentațiile începutului meu și acestui început știu că i-am plătit un bir greu cu ultimul meu roman „Taurul mării" în care am putut da mișcare și creație de oameni.

— Nu vreau să jignesc niște nume, dar mă gîndesc la stilul imagist.

— Ceea ce nu pot să sufăr în proză și găsesc cu totul fals, este stilul imagist care este foc de artificii, superficial.

— Deci tindeți spre un stil impersonal, obiectiv, dar continuați să plătiți oarecare tribut începutului. Să ne reîntoarcem la „Sfîrșit de veac în București". Cum v-ați documentat și ce surse ați folosit ?

— Numai surse de viu grai.

— Ați mărturisit că ați cunoscut trei sau patru Urmateci ; poate ne spuneți o istorie cu unul din ei, sau ne relatați faptul exploziv care a dus la ideea romanului,

— Faptul exploziv a fost că unul din acești Urmateci era foarte aproape de mine, însă eu, printr-o formație tardivă, mă găseam într-o totală contradicție cu felul lor de viață și cu idealurile lor. Ca un fel de reacție la lucrul acesta, l-am făurit pe Urmatecu care este alcătuit din două-trei personaje. Pentru „Sfîrșit de veac" n-am folosit o hîrtiuță, o notiță, a fost numai viață directă.

— Chiar și Bucureștiul l-ați văzut așa cum e pus acolo ?

— Da, și am cunoscut lumea boierilor, l-am cunoscut pe acel tînăr baron.

— Care e ponderea în literatură a amănuntelor autobiografice, lucrurilor personal trăite, a celor observate și, în sfîrșit, a celor care vin din cultură, dintr-o experiență livrescă ?

— Adevărul e la mijloc ca o precumpănire a celor trăite ; nimic nu dă talent mai mult decît o cunoaștere directă. Cunoașterea directă echivalează cu talentul.

— Acum, că am ajuns la talent, ați putea să ne dați o definiție, ce este talentul ?

— Luciditate, vibrație și muncă...

— În edificarea unei opere literare, distingem prin simplificare și concentrare : inspirație, documentare și truda muncii propriu-zise. Continuați să vă documentați ? Călătoriți ?

— Sigur că da.

— În Dobrogea, pe care o iubiți așa de mult, cred că ați mai fost de multe ori.

— Desigur.

— În legătură cu tinerii de astăzi, ce prozatori tineri v-au solicitat atenția în primul rînd, ce-ați remarcat la ei, ce element nou ?

— Mi-a plăcut foarte mult Coșovei. Reportajul lui e minuțios, are fraza nervoasă, e luminos, îmi place.

— Ați scris și dvs. reportaj ?

— Am făcut foarte multă gazetărie.

— Asta nu v-a împiedicat la munca literară ?

— Nu, și să-ți spune ceva. După cum sînt recunoscător azi, în minuirea ideilor, studiilor mele de drept, pentru structura limpede și clară a minții, pe care mi-a dat-o din tinerețe, așa sînt recunoscător gazetăriei pe care am făcut-o pentru că mi-a dezvoltat un dar înăscut de a scrie foarte iute.

— Cît scrieți într-o zi ?

— Scriu multe pagini. Foarte rar rup sau anulez, pentru că nu mă așez să scriu, pînă ce nu am în minte totul structurat. Știam dinainte unde va ajunge Urmatecu, Jurubiță...

— Dar mai există și un imprevizibil în timpul lucrului, cazuri cînd destinul eroului cere o altă rezolvare decît ați gîndit-o dvs. Nu intervine și o compasiune, o părere de rău față de anumite destine ?

— Dacă te lași antrenat de sentimentalism, nu mai poți să-ți domini personajele.

— Ce planuri de viitor aveți ?

— Editura tineretului m-a ispitit să scriu un roman științifico-fantastic, dar nu în înțelesul modern, cu proiectări în viitor, ci reversibil, pe trecut. Mi-am luat foarte greaua sarcină de a încerca un asemenea roman în cadrul istoriei noastre românești, și anume în cadrul unui roman din epoca Cantacuzino—Brîncoveanu. Secolele 16—18 constituie o epocă așa de mișcată, așa de plină de figuri și din occident, și din orient, și din religie, și din escrocherie, încît îți dă posibilitatea să faci un roman mare de aventuri. Iată-l pe Constantin Brîncoveanu. Tipul era un cititor de almanahuri italienești, tipărite la Veneția, era un personaj foarte important. Eremia Cacavela, care a învățat carte pe un băiat al lui Brîncoveanu, este amestecat și în viața lui Cantemir. Vreau să fie o operă de imaginație, cu puncte de sprijin în istoria reală a epocii aceleia. Ar fi o formulă de reînnoire a romanului.

— Vă rugăm să ne evocați cîteva figuri literare pe care le-ați cunoscut.

— Trebuie să-ți vorbesc cu multă căldură de o figură mare pe care am cunoscut-o, de Vasile Pîrvan. Am intenționat, dar am omis lucrul acesta ca să nu pară otios și pretențios, dar aș fi voit să dedic „Taurul mării" lui Pîrvan, care m-a învățat să cunosc viața în praful Histriei, dar nu numai atît.

— Aveți și pasiunea arheologiei ?

— Da, și inițierea în antichitate o am de la Vasile Pîrvan care era prieten intim cu un văr de-al meu, și el profesor de literatură latină și împreună cu care au făcut studii la Berlin : I. N. Marinescu, fost profesor de limba și literatura latină la Iași. Vasile Pîrvan mi-a încredințat să traduc, pe cînd el conducea Cultura Națională, „Tristan și Isolda" de Joseph Bédier.

— Cîte cărți ați tradus ?

— Am tradus un Richard al III-lea, de Shakespeare, în proză — așa mi s-a cerut — care a fost jucat între cele două războaie, la Teatrul Național. Am tradus „Germania", o povestire de iarnă a lui Heinrich Heine, „Ulciorul sfărîmat" al lui Kleist, în versuri ; am tradus Münchausen — povestirile fantastice, una dintre traducerile lui „Roșu și negru" — toate din limbile respective, și acum îmi încununez munca de traducător cu „Der Zauberberg" a lui Thomas Mann. Am mai tradus „Marele teatru" și „Turnul" de Hugo von Hoffmannstahl și „Doamna Ingerlaoesterod" de Ibsen. Și am mai tradus, pentru conferințele mele experimentale de la Teatrul Național, ca și pentru conferințele recente de la Televiziune, o serie întreagă de texte de care aveam nevoie să fie reprezentate și nu erau traduse, din diferite limbi.

— Aveți și bogate preocupări umanistice ; căror cerințe scriitoricești corespund ele ?

— Aceasta vine dintr-o pasiune a culturii generale, care nu m-a părăsit niciodată. Am pasiuni ciudate : biologia, medicina. Tatăl meu era medic, m-a inițiat foarte devreme în studiul darwinismului, al selecției naturale, de aci gustul meu enorm pentru științele naturii, pentru științele precise. Mă refer, ca să ilustrez acest lucru, la un capitol întreg din „Ion Sîntu", unde sînt consemnate toate lucrurile astea. Istoria medicinei, biologia sînt marile mele pasiuni, citesc și azi cu aceeași plăcere un tratat de biologie și o carte de istorie.

— Este aci numai o sete de cunoaștere, fără obiect, sau este ideea unui scriitor umanist care simte că odată și odată îi vor fi de folos aceste lucruri ?

— Cînd merg în spre o lectură, n-am niciodată în spate ideea că am s-o folosesc, însă ea se depune și în momentul în care am nevoie pentru o conferință, pentru un articol, pentru un eseu, ea se face simțită și știu unde să mă duc. Încă o latură a activității mele la care țin : am inițiat acum vreo 40 de ani în București un cerc de conferințe „Poesis" și pe care l-am dus vreo șase ani de zile, împreună cu prietenul meu Tudor Vianu. Am strîns la „Poesis" tot tineretul cultivat de pe acele vremuri și am adus publicului bucureștean nume pe care nu le mai auzise : Strindberg, Bernard Shaw, Wedekind. Aceste conferințe aveau loc în Aula Bibliotecii Universitare ; acolo am debutat și eu în calitate de conferențiar în 1921, vorbind despre organizarea și estetica teatrului Vieux Colombier al lui Copeau.

— Cîte conferințe ați ținut pînă azi ?

— Vreo cinci-șase sute.

— Aveți trac ?

— Întotdeauna. Tracul este o formă a simțului de conservare, ai impresia că te arunci în gura unei dihănii care te va devora. Însă îndată ce mă sui pe scenă și spun primul cuvînt, mă simt ca la mine acasă. Vreau să amintesc o conferință memorabilă la Teatrul Comedia, cînd s-au spart ușile, ferestrele, conferința lui Pîrvan despre Michel Angelo, pe care o voi ține minte cît voi trăi.

— Vreți să continuați șirul evocărilor literare ?

— Da. De Rebreanu am fost foarte legat.

— Ce vă atrăgea la el ?

— O omenie profundă și o tandrețe amicală foarte caldă. În același timp Rebreanu era un om foarte cultivat, citise foarte mult. Într-un articol care va apare la „Viața Românească" scriu despre această prodigioasă figură literară. Aveam cu el numeroase dispute nu pe teme literare, ci pe forme culturale, istorice. El era un mare admirator al renașterii, eu eram medievist și atunci reușeam să-l scot din pepeni. Cum poate, spunea el, să-ți placă evul mediu ? Dar cîteodată reușeam să-l conving. Am petrecut cîteva zile cu el la Viena, o Vienă pe care o cunoaștem foarte bine din copilăria mea și o cunoștea și el foarte bine pentru că trăise în Austro-Ungaria. Ședeam pe terasa unei cafenele și-mi spunea Rebreanu : „Uite, mă, săracii ăștia austriecii, au fost băgați fără voia lor în vîrtejul războiului. Ei sînt niște oameni delicați, plăpînzi, înclinați spre voioșia vieții, uite la ei, n-au de fel fason războinic".

Altădată, în primăvara anului 1944, îmi spunea : „Tu ai aproape 50 de ani, debutezi în epică la aproape 50 de ani, ai făcut critică teatrală, pînă acum. Mulți oameni au să-ți plătească o poliță, toți aceia pe care i-ai înjurat. Să știi că te pîndesc toți la potecă". Tocmai scrisesem „Sfîrșit de veac în București".

— Citise cartea.

— Nu. S-a dus cu cartea la „Socec" fără s-o cunoască. Mi-aduc aminte că atunci cînd a apărut cartea am plecat de la editură cu două volume la subțioară : cu unul m-am dus pușcă la Rebreanu și i l-am dat și altul l-am păstrat pentru mine.

— Dacă ar fi să faceți o cronică dramatică, ce spectacol ați alege ?

— Foarte bun, ca spectacol, „Soldatul Svejk în cel de-al doilea război mondial" la Teatrul de Comedie.

— Începînd cu Brecht, trecînd prin Sartre, ce credeți despre tendințele inovatoare în teatru ? În ce măsură — de pildă — actul ca parte componentă a piesei de teatru mai este valabil ?

— Tăietura n-are nici un fel de importanță, este valabil și actul ca și scena, ca și skatch-ul. Cred că teatrul va trebui în mod fatal să se întoarcă la o formulă de directă și precisă realitate. Pentru că toate formulele nefixate bine, mă gîndesc la Pirandello, Wedekind, pe care le-am trăit și care-mi apar acum în perspectiva unui teatru solid și permanent valabil, cum ar fi Shakespeare și numai Shakespeare, îmi apar ca moduri perisabile. Shakespeare exprimă totul. Shakespeare reușește să exprime de la cea mai brutală, sîngeroasă și absurdă situație, dintr-un Richard al III-lea, pînă la lirismul cel mai inefabil din „Visul unei nopți de vară" sau „Furtuna", pentru că știe să le pună tridimensional și într-o logică internă a lucrurilor. Ilogismul nu cred că este o formulă de teatru.

— Cîteva întrebări fulger : Care carte v-a plăcut cel mai mult din tot ce-ați citit ?

— Nu știu să aleg. Incontestabil, „Război și pace".

— Care este cartea pe care ați citit-o de cele mai multe ori ?

— Tot „Război și pace" pe care am citit-o de cel puțin opt ori cu creionul în mînă și pe care tot am s-o mai citesc.

— Dar din proza epică românească ?

— Caragiale. Proza lui Caragiale : „Kir Ianulea", „Păcat", „Hanul lui Mînjoală", și multe pagini ale literaturii noastre de azi. Și încă un lucru : nu pot să nu mă aprind de cîte ori iau contact cu o pagină din Shakespeare și iarăși Shakespeare. Îl citesc cu aceeași pasiune pe Goethe în „Faust" și în „Wilhem Meister".

Petru Vintilă

ATITUDINI

CONTRIBUȚII CRITICE

Există printre însemnările lui Simion Dima despre „perioada timișoreană" a lui Camil Petrescu („Scrisul bănățean" nr. 4/a.c.) cîteva idei și ipoteze surprinse cu acuitate și care ne-au răsplătit într-o măsură interesul acordat din prima clipă articolului. Este, de fapt, interesul dintotdeauna pentru personalitatea mereu prezentă a mult regretatului scriitor, precum și pentru ceea ce se scrie despre el.

Cu toate acestea, articolul lui S. D. ar fi crescut axiologic dacă autorul explora mai în adîncime nu atît ziarele directorate de Camil sau rememorările contemporanilor despre începuturile scriitorului, — cît acel „material documentar (inedit desigur — n.n.) aflat la Timișoara" despre care vorbește, din primele rînduri.

Ne gîndim că încercarea bio-bibliografică a lui S. D. poate fi urmată și de către profesorii, ziariștii, cercetătorii din alte localități în care au trăit un timp scriitori ca Hortensia Papadat Bengescu (T. Măgurele), G. M. Zamfirescu (Satu-Mare), Victor Ion Popa (Iași) I. A. Bassarabescu (Ploiești) etc.

Investigațiile lor ar putea aduce la suprafață aspecte și semnificații inedite din viața și activitatea scriitorilor noștri valoroși.

★

Un scrupulos și interesant articol („De ce numai „caractere" ?) publicat de Leonard Gavriliu în „Însul literar" (nr. 3) aduce în discuție, prin unul din argumentele folosite, o latură nevalorificată de cei care s-au ocupat pînă acum de personalitatea lui Camil Petrescu, inclusiv studiul voluminos al lui B. Elvin. Insertul lui L. Gavriliu — secundar, dar necesar pentru ideea principală a articolului — analizează succint concepția despre artă și literatură a scriitorului. Camil Petrescu a militat — ce puțin exprimă această noțiune în cazul scriitorului, care a cenzurat industria literară burgheză și ambianța burgheză ! — pentru o literatură care să fie „corelativă" cu „știința și filozofia timpului", pentru o „literatură de cunoaștere".

Punct de vedere teoretic înaintat pentru literatura antebelică, dar eșuat practic. Filindcă scriitorul, neasimilînd sau necunoscînd materialismul dialectic și istoric, a corelat opera literară cu hibridul ivit din cuplarea intuiționismului bergsonian cu fenomenologia lui Husserl. Însușindu-și după 23 August 1944 filozofia marxistă și metoda realismului socialist, veritabila literatură cu fundament și caracter științific s-a realizat prestigios. Adeziunea scriitorului la noua literatură a coincis cu repunerea vechii idei pe temelii adevărate, marxist-leniniste. L. G. scrie just : „Multe idei ale lui Camil Petrescu au căzut, n-au rezistat examenului revoluției socialiste, dar printre celelalte idei ale sale, la fel de numeroase, care-și păstrează întrutotul valabilitatea trebuie reținută și aceea privitoare la faptul că o literatură trebuie să fie la înălțimea descoperirilor psihologiei contemporane". (s. n.). Criticul reduce, credem, concepția științifică și filozofică despre lume a scriitorului la metoda de investigație a romancierului. Evident elementele sînt în corelație, căci o psihologie științifică (vezi Pavlov) nu se poate constitui fără o concepție filozofică materialist dialectică. Însuși scriitorul preciza întotdeauna că „literatura trebuie să fie sincronică structural filozofiei și științei". („Noua structură și opera lui M. Proust"). Astfel — considerăm noi — Camil Petrescu se plasează pe linia europeană a scriitorilor iluștri ce-au intuit și au spus că la baza operei de artă trebuie să stea o știință și o concepție filozofică despre lume.

M. N. RUSU

INSPIRAȚIE...

„Șirul șerpuitor al tractoarelor duduia pe șosea. Și fumegau focuri pe cîmpuri și se-ncolăceau șuvițe tulburi de fum. Mașinile se vor regrupa, și vor lua în primire humusul rodnic și iarăși genezele primăverii se vor repeta. Zilele vor cunoaște obișnuita lor fierbere — și grija și răspunderea omului pentru semenul său și pentru pîinea de mîine și pentru fireștile bucurii ale tuturor. Tractoristul va rămîne nopțile la volan și nu se va întoarce cu săptămînile-acasă".

Proză ? Fragment de reportaj ? de schiță ? Nu... versuri. Începutul poeziei „Plecarea spre colective" semnată de Aurel Gurghianu în revista „Steaua" nr. 5. Dacă poetul nu avea fericita inspirație de a segmenta aceste fraze sub formă de versuri (să ne iertе că noi le-am transcris totuși în forma aceasta mai potrivită) le-am fi confundat cu cea mai curată proză. Ce înseamnă și inspirația !

DIN INCÎNTARE ÎN INCÎNTARE

Citim în revista „Magazin" (nr. 287), sub semnătura Luizei Cristescu, aceste rînduri care deschid reportajul „Pictorița amatoare Vlad Frăsina" :

„Comuna în care, în urmă cu 19 ani, s-a născut Vlad Frăsina din Piatra Neamț poartă numele unui scriitor care, (virgulele din text aparțin „Magazinului", n. n.) ne încîntă anii copilăriei : Ion Creangă. Prima carte pe care a citit-o Vlad Frăsina cuprinde — nu e de mirare — poveștile marelui humulești-ean. Acea carte n-a ajuns întîmplător în mîinile fetiței, care venise la oraș chemată de tumultuoasa viață a șantierului de la Bicaz, de vreme ce, acela care i-a dăruit-o nu a fost altcineva decît bătrînul cărturar Iacov Chirileanu, unul dintre primii editori ai operei lui Ion Creangă".

Să trecem peste multele hazuri din acest paragraf (acel savuros „ne încîntă anii copilăriei" ne încîntă, totuși, prea mult pentru a nu-i acorda cuvenita subliniere : oare autoarea e încă la grădiniță ?) și să ne oprim la o chestiune de istorie literară. Intrucît astfel de chestiuni intră și în preocupările revistei noastre, nădăjduim că nu ne va fi luat în nume de rău apelul fierbinte pe care-l adresăm atît redacției „Magazinului" cît și tovarășei Luiza Cristescu : să ni se spună și nouă, neștiutorilor, cîteva date despre amintitul „Iacov Chirileanu, editor". Noi n-avem cunoștință decît de un Gh. T. Kirileanu — care a întocmit cea mai bună ediție a scrierilor „marelui humulești-ean" (vorba tovarășei Cristescu...).

P. I.

CRITICUL POLIGOT

Criticul poliglot poate scrie despre „Nuvela indoneziană" cu aceeași ușurință (vrem să spunem rapiditate) ca despre „Poezia din Chile" sau „Romanul actual din Laponia" sau chiar despre „Folclorul din Țara de foc". Or, în sfîrșit, despre „Literatura scufundată", referindu-se la barzii de pe Atlantida. Am dat numai cîteva exemple, care, firește sînt simple prezumții. În realitate, criticul poliglot „atinge" subiecte mai mari, din oricare țară mare. Dacă el nu este încă posedat de demonul exhibiționismului (să nu vorbim într-un ceas rău), are o ambiție considerabilă. Ca și Pico de la Mirandola, el e gata să scrie „de omni re scibile et quibusdam aliis" adică „despre tot ce se poate ști și despre ceva în plus". Natural, nu vrea numaidecît să fie „exhaustiv". El socotește articolul său ca pe un simplu pahar cu apă proaspătă (mai mult sau mai puțin), în care pune un buchețel de flori de stil. De îndată ce personal declară că nu vrea decît atît, nu-l putem bănui de mai mult, nici acuza de improvizație. Criticul poliglot știe deopotrivă una și bună : publicul cititor „tot rămîne cu ceva" și la urma urmei el... este poet. Poetul A. E. Baconski.

R. N.

PROGRAMUL DE SALĂ

Acum cîțiva ani, admiratorii celei de-a 7-a arte se obișnuiseră cu un soi de cărțulie căreia îi spuneau pe atunci program de sală.

Cinefilii nu găseau — e drept — în conținutul ei mare lucru, dar chiar și povestirea școlărească a subiectului la care se adăugau succinte date asupra realizatorilor producției respective aveau darul să le suscite interesul și să amplifice, într-un fel, înțelegerea filmului.

Lăudabilă, inițiativa a fost abandonată din motive necunoscute.

Programul de sală la cinematograf ni se pare cu totul necesar, dacă avem în vedere progresele actuale ale cinematografiei. Ecranul lat și panoramicul precum și filme ca „Cer senin", „Insula", ori cele italiene neorealiste necesită pentru publicul neinițiat diverse explicații suplimentare. Cronicile contribuie într-un sens la înțelegerea lor, dar acțiunea acestora se manifestă, de obicei, post festum, iar afișele... ce să mai vorbim ?!.., Majoritatea sînt proaste, necorespunzătoare.

De aceea credem că problema alcătuirii programelor de sală la spectacolele de film ar trebui să stea și ea în atenția D.D.F.-ului.

V. B.

Biblioteca pentru toți

Editura pentru literatură a început aproape fără zgomot, în anul 1960, munca de edificare a unui monument cultural de proporții uriașe. Amploarea acestuia, fără precedent în patria noastră, se lasă a fi observată chiar de pe acum cînd editorii mai lucrează încă la temelia și soclul său. E vorba despre „Biblioteca pentru toți", din care, cu o apariție săptămînala regulată, s-au tipărit pînă acum peste 180 de volume. Nu vrem să judecăm literatura cu metrul și kilogramul, dar ni se pare de-a dreptul senzațional să observăm că, pînă în momentul de față, biblioteca aceasta cu coperți albastre și roșii însumează cifra de peste 72.000 pagini și că tirajul global al celor 180 de volume atinge zece milioane de exemplare. Depășind de pe acum numărul colilor tipărite de-a lungul a treizeci de ani în colecția vechei „Biblioteci pentru toți", editată de „Alcalay" și plănuită pentru o apariție de 1000 de volume, ea va constitui pe drept cuvînt cel mai impunător și valoros monument din istoria noastră culturală. Dacă menționăm faptul că tirajul fiecărui volum oscilează între 35.000 și 60.000 exemplare, minime și maxime fără precedent în producția editorială din țara noastră, ne apare și mai evident rolul pe care această bibliotecă îl are în lărgirea interesului față de carte, în mărirea neîncetată și masivă a numărului de cititori.

Din noianul de scrisori primite la Editura pentru literatură, ne îngăduim să reproducem una singură, revelatoare tocmai în sensul celor spuse mai sus : „Tovarăși, înainte de a intra în cuprinsul scrisorii mele, vă fac cunoscut cine sînt : mă numesc Mercea Gavrilă și locuiesc în Brașov. De profesiune sînt lăcătuș-mecanic și activez ca reglor la fabrica „Rulmentul" din orașul nostru. De prin anul 1954 am început să devin un pasionat cititor. Am citit aproape toate operele lui Sadoveanu, Caragiale, scrierile și povestirile lui Creangă, Cosbuc, Eminescu, Beniuc, Banuș și alții, iar de scriitori ruși și sovietici, opere de Gorki, Dostoievski, Tolstoi, Ostrovski, Fedin, Polevoi și alții, dar totdeauna mi-a plăcut să citesc cărți mari și scumpe, niciodată nu mi-a plăcut să citesc cărți mici și ieftine.

Dar întîmplarea a făcut ca în anul 1961 să fiu internat la un spital din oraș și uitîndu-mă prin biblioteca spitalului am găsit „Negura" de Eusebiu Camilar, „Născuți în furtună" de Ostrovski, „Descult" de Zaharia Stancu și așa am început să îndrăgesc B. P .T.

Întorcîndu-mă la fabrică, l-am rugat pe tovarășul care este cu difuzarea cărții să-mi procure și mie toate numerele. Omul s-a străduit, dar nu a reușit, cărțile respective nemaigăsindu-se în librăriile din oraș. Eu aș vrea neapărat să le am în biblioteca mea care numără astăzi 281 de volume, toate cumpărate în rate prin difuzorii din întreprinderi. De aceea vă rog pe dvs. să binevoiți a mă informa cum aș putea ajunge în posesia numerelor care-mi lipsesc, să cer o reeditare a lor, sau cum să procedez, vă rog să mă informați dvs. Vă redau nr. care-mi lipsesc din B.P.T. : 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9 11, 12, 13, 15, 16, 17, 22, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 39, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 61, 62, 63, 67, 68, 69, 70, 75, 76, 78, 93, 94 și 98, iar restul pînă la 121 le am pe toate.

Vă informez că în casa mea au devenit cititori cei doi copii ai mei de școală, nevastă-mea, ba și mama mea care a împlinit 62 de ani".

Am aflat că Editura pentru literatură nu reeditează anual decît două, cel mult patru numere vechi, epuizate, ceea ce este cu totul sub cerințele librăriilor și cumpărătorilor. Se ivesc mereu noi generații de cititori : elevi, studenți, tineri muncitori cu o înaltă calificare și toți vor să-și înjghebeze o bibliotecă personală, vor să citească. Prin ceea ce se publică, prin felul în care sînt alcătuite edițiile, cu prefețe, studii introductive, notițe bio-bibliografice, glosare etc., volumele din B.P.T. sînt în mod cu totul firesc solicitate fără încetare de mase largi și mereu împrospătate, de cititori. Dar chiar și numai scrisoarea citată de noi mai sus este concludentă în acest sens. Cu precădere volumele Bibliotecii pentru toți sînt căutate de tineretul studios din școlile medii și universități. Faptul este firesc, dacă ne gîndim că operele publicate aci sînt totdeauna însoțite de studii privitoare la scriitorii respectivi, textele introductive, prefețele și studiile însumînd pînă azi, la cele 180 de volume apărute, un total de peste 3000 de pagini. Această constituie echivalentul a patru tomuri impunătoare de istorie literară română și universală, un izvor bogat de informație literară, o bază materială temeinică pentru studiul serios și profund.

Ne abținem a face observații cu privire la planul editorial tematic al acestei colecții aflate la începutul ei. Planul celor 1000 de numere și care va acoperi în timp o perioadă de 20 de ani ni s-a spus că va cuprinde 750 de volume din literatura universală și 250 volume din literatura română clasică și contemporană. Proporția, chiar fără un studiu aprofundat, ni se pare nepotrivită. Sîntem convinși că în literatura noastră clasică și contemporană se găsesc lucrări valoroase cu mult peste cifra estimată de către editură.

Pe urmă, în ce-i privește pe scriitorii străini contemporani, credem că Editura pentru literatură ar putea fi mai întreprinzătoare. Un cititor al B.P.T. (și nu singurul) cerea dăunăzi editurii să tipărească în B.P.T. opere de Lundkvist, Steinbeck, Hemingway, Faulkner, Ungaretti, Saba, Osborne, Caldwell, Aragon, Sartre etc. De asemenea, dorim ca literatura noastră realist-socialistă să fie mai larg și cuprinzător reprezentată prin retipărirea în B.P.T. a tuturor cărților de succes.

ST. O. IOSIF. Desen de Iser, în Flacăra, 1912

ÎN AMINTIREA LUI ST. O. IOSIF

În urmă cu cincizeci de ani, în noaptea de 21 spre 22 iunie 1913, se stingea dramatic din viață, la spitalul Colțea, poetul St. O. Iosif. Nu avea decît 38 de ani, dar în scurta și zbuciumata sa existență apucase să împletească din cuvînt, din vis și din nobile simțăminte, o operă nu prea întinsă, dar de autentică valoare umană și artistică, operă care merită cu prisosință stima și interesul posterității.

Ar fi să greșim dacă am reduce lirica lui St. O. Iosif la o suită de confesiuni intime, pur subiective, desprinse de realitățile concrete ale vieții social-umane înconjurătoare, așa cum a fost considerată deseori în trecut. Poezia sa, într-adevăr, este expresia prin excelență lirică a unui suflet delicat, sensibil, care trăiește cu intensitate emoțiile, gîndurile, sentimentele. Poetul n-a fost însă un solitar, un prizonier al eului său, pierdut în zonele difuze ale unui vis „mai alb ca albul de hermină", și nici un elegiac al idealurilor frînte, „menit durerii". În ansamblul operei sale se întîlnesc, pe alocuri, accente de duioasă melancolie, de resemnată nostalgie, de tristețe, dar ele nu constituie coordonatele dominante esențiale, și nici nu provin dintr-o predispoziție congenitală, spre deceptionism. Cum bine au remarcat unii din competenții săi exegeți, St. O. Iosif era înzestrat cu robustețe sufletească, avea un fond lăuntric sănătos, optimist, era însetat de lumină, de frumos. Poetul a iubit oamenii, s-a contopit cu sufletul și aspirațiile lor, s-a simțit integrat organic în viața poporului ; „Și sufăr, și mă bucur cu poporul".

Deși nu provenea direct din țărănime, St. O. Iosif avea legături intime cu acest mediu, era sincer și profund îndurerat de tragica existență a țărănimii asuprite, năzuind fierbinte să contribuie la îmbunătățirea destinului ei. Dar, ca și în cazul altor scriitori care și-au făcut intrarea în literatura română la sfîrșitul veacului al XIX-lea și începutul celui de al XX-lea, în perioada de constituire a sămănătorismului și poporanismului, sentimentele și aspirațiile sale curate, patriotice, dragostea adîncă față de durerile și suferințele țărănimii au fost uneori înșelate și mistificate de ideologia retrogradă a sămănătorismului, au fost împinse cîte o dată pe căi greșite. Așa se face că, în unele din poeziile sale, ca și în piesa de teatru „Zorile", poetul a exprimat, poate fără să fie conștient de aceasta, idei care proveneau din arsenalul diversionist al tezelor și preceptelor sămănătoriste. Am face iarăși o eroare dacă am perpetua opinia falsă, obtuză a vechii critici, potrivit căreia St. O. Iosif ar fi fost un exponent exclusiv al sămănătorismului. Nu ! St. O. Iosif nu poate fi invocat ca reprezentant tipic al acestui curent. Ca și în cazul altor scriitori din generația sa — Mihail Sadoveanu, Ion Agîrbiceanu, D. Anghel, Panait Cerna, Emil Gîrleanu — care au născut cu ardoare să-și închine scrisul lor străduințelor pentru schimbarea soartei țărănimii și care au creat o operă realistă, plină de semnificații înalte, de certă valoare social-umană și artistică, influența sămănătoristă la St. O. Iosif este accidentală, vremelnică, nefiind în măsură să anihileze o operă străbătută de caldă și vibrantă umanitate.

Ceea ce l-a salvat pe St. O. Iosif, ca și pe alți confrați de generație, de la căderea în mrejele ideologiei sămănătoriste, a fost dragostea profundă de popor, contopirea cu sufletul și aspirațiile oamenilor simpli, obijduiți, respectul pentru adevărul vieții, străduința de a înțelege lucid frămîntările și realitățile epocii. Pentru St. O. Iosif dragostea nețărmurită față de poezia populară a fost salutară, hotărîtoare, lirica sa fiind expresia unei admirabile osmoze între vibrația și talentul poetului cult și farmecul și bogăția de sensuri majore a creației populare. Edificatoare sînt poeziile „Gruia", „Somnul lui Corbea", „Năframa", „Haiducul", „Cîntec vechi", dar mai ales acea minunată „Doină", în care dragostea de libertate a poporului, dîrzenia și vitejia lui sînt întruchipate în versuri de neuitat.

Optimismul și vigoarea poeziei populare au tonifiat lira discretă și delicată a lui St. O. Iosif. Așa se face că, atunci cînd realitățile ostile ale nedreptei orînduiri din trecut l-au lovit cu brutalitate, cînd unele triste și dramatice împrejurări particulare i-au furat dreptul la bucurie și liniște, poetul n-a coborît în neagră deceptie, n-a îngenunchiat cu resemnare. El a cîntat, uneori, propria-i durere, în versuri de patetică intensitate emoțională („Cîntece"), dar, de cele mai multe ori, a spart crusta tristeților personale, tălmăcind, în imagini impresionante, zbuciumul, durerile și amărăciunile semenilor săi, ale oamenilor mulți și anonimi, ale oamenilor simpli căzuți victime unor crude și strîmbe alcătuiri sociale. La aceasta a contribuit desigur și apropierea sa, în anii tinereții, de mișcarea socialistă, dar mai ales prietenia sa devotată, pînă dincolo de mormînt, pentru poetul însuflețit de idealuri noi, Ion Păun-Pincio. În poezii ca „Artiști", „Goana", „Doi prieteni", „Surorile" și altele, St. O. Iosif a zugrăvit cu un cald suflu de umanitate, cu un sentiment de solidaritate, soarta nefericită a oamenilor umili, lipsiți de drepturi și apărare. Ca și Eminescu în „Viața" sau Neculuță în „Cusătoreasa", St. O. Iosif prezintă și el, cu compasiune și revoltă, truda chinuitoare și nerăsplătită a surorilor ce împletesc dantele pentru huzurul celor bogați :

Ah ! migăli-veți toată viața / Dantele pentru cei bogați ? / Abia vi se plătește ața / Pe care voi o cumpărați !

În multe din versurile sale, St. O. Iosif a evocat trecutul de glorie al poporului nostru, a cîntat în armonii și imagini grațioase farmecul naturii, și-a rememorat întîmplări din biografia intimă, dar niciodată nu s-a desprins din rîndurile oamenilor în mijlocul cărora trăia. Poetul a reușit de multe ori să înțeleagă că dramele și suferințele umane erau provocate de însăși structura și caracteristicile orînduirii burgheze, față de care nu a ezitat să ia atitudine, introducînd, în unele versuri, vii accente de protest social :

Aceloraşi mizerii pradă / Se lasă lumea nărăvită : / Nemernicia-n veci slăvită, / Şi meritul — hulit în stradă. Virtutea stă în linguşire, / Dreptatea-n vorbe care sună, / Şi toţi se sfîşie-mpreună / În neînţeleasa lor orbire. /

Acesta-i raiul vremei noastre, / Lipsit de cinste și iubire !

Dragostea adîncă pentru țărănimea crunt exploatată, pentru cei umiliți și batjocoriți, aversiunea declarată față de nedreapta orînduire socială, l-au determinat ca, în anul de flăcări 1907, să fie părtaș, prin scrisul său, la marile răscoale țărănești, cum ne arată poezia „Somnul lui Corbea", precum și cele scrise în colaborare cu Dimitrie Anghel, „Scrisoarea deschisă a unui melc" și „1907", din „Caleidoscopul lui A. Mirea".

Astăzi, după o jumătate de veac de la prematurul și durerosul său exod, St. O. Iosif este așezat pe soclul luminos ce cu dreptate i se cuvine, înconjurat de dragostea și prețuirea poporului pe care el atît de mult l-a iubit.

Teodor Vîrgolici

EXAMENE — Fotografia de MICLEA

Odobescu în lupta pentru o literatură națională

Curentul de stimulare a literaturii naționale, cristalizat sub egida programului „Daciei literare", era în plină ascensiune cînd Al. Odobescu se pregătea pentru cariera literelor. Mai tînăr decît exponenții direcți ai acelui curent, Alecsandri, Kogălniceanu, Gr. Alexandrescu, Bolintineanu și ceilalți, viitorul autor al „Scenelor istorice" a stabilit, de la bun început, puncte trainice de contact cu ideologia lor și cu orientarea spre o creație originală, aptă să reflecte realitățile și simțirile poporului nostru. Convingerile sale despre necesitatea unei literaturi naționale, în vederea ridicării morale a poporului, erau afirmate încă în conferința despre „Viitorul artelor în Romînia", ținută la Paris în primul an de studii. Pregătirea umanistică foarte serioasă i-a consolidat aceste convingeri, dîndu-le un suport teoretic. Viziunea pe care Odobescu și-a format-o despre condițiile dezvoltării unei literaturi naționale se află concretizată într-un text destinat a apărea în ziarul bucureștean „Patria" de la 1855. Printre redactorii acestui ziar se afla și poetul George Crețeanu, prieten apropiat al lui Odobescu, cu care întreținea o asiduă corespondență, cum lasă să se înțeleagă cele cîteva scrisori cunoscute *(Convorbiri literare*, mai 1925).

Într-o scrisoare datată 15/27 martie 1855, Crețeanu confirma amicului său primirea celui de-al doilea articol pentru „Patria", comentînd unele dintre opiniile expuse. Absența colecției ziarului respectiv din fondurile Bibliotecii Academiei R.P.R. a zădărnicit eventualele intenții de verificare. Articolul în cauză se află însă între manuscrisele odobesciene, bogat reprezentate în aceeași bibliotecă. Intitulat „Bazele unei literaturi naționale", articolul — datat la sfîrșit de autor : Paris, 5 martie 1855 — se identifică perfect cu indicațiile din scrisoarea lui Crețeanu.

Odobescu începe prin a reaminti conținutul articolului anterior, care trata despre foloasele literaturii originale, demonstrînd *„cum aceasta, cînd e bizuită pe elemente bune, înaltă și largește ideile unui popor, curățește morala unei societăți și chiar întărește puterea politică a unui stat"*. Cum se vede, tînărul literat atribuia literaturii rosturi sociale și educative foarte importante. De aceea se și grăbea să atragă atenția asupra exigenței necesare : *„Nu e totul de a compune mult și în feluri deosebite, trebuia ca compunerile să fie bune, ca să aducă vreun folos ; altfel tăcerea e mai folositoare, fiindcă cel puțin nu strică nici gustul, nici inima publicului"*. Întreg articolul este izvorît din preocuparea pentru nivelul calitativ al creației, susținută cu o insistență rar întîlnită în epocă și contrastînd puternic cu celebrul îndemn al lui Heliade. Ideea că talentul singur ar asigura realizarea — idee curentă pe atunci, de factură romantică — nu întrunește adeziunea lui Odobescu. Talentul — observă el — este ameninţat să se cheltuiască în zadar *„cînd se agață de idei greșite"* și, prin urmare, trebuie *„să se rezeme pe idei nobile și cinstite, pe învățături tari și sănătoase"*. Înzestrările naturale, cum ar fi *„puterea imaginației, focul expresiei, bogăția închipuirilor"* nu se pot separa de *„bunul gust, mulțimea și lămurirea ideilor, curățenia limbii"*, calități obținute numai prin studiu. Două sînt domeniile de studiu spre care îndreaptă Odobescu atenția scriitorilor : *„Cunoștința limbii în care scrie și studiul frumoaselor modeluri ale trecutului, iată ceea ce se cere de la oricare om ce ar dori să lase patriei sale un monument literar de orice însemnare"*.

Problemele limbii constituiau tocmai obiectul unor polemici aprinse, provocate de tendințele puriste, latinizante, de încercările de reformare forțată pe tipare italienizante și franțuzești, de reactualizarea bizară a unor forme arhaice, rudimentare. Odobescu ia atitudine împotriva tuturor acestora, considerînd că limba românească, încă în curs de formare, nu acceptă siluirea după niște percepte înguste. Pentru dezvoltarea firească, omogenă, a limbii, recomandă atenției *„izvoarele naționale"*, adică poporul și cronicarii : *„Să căutăm dar limba în popor, căci acolo s-a păstrat mai limpede decît în clasele de sus, să nu lăsăm să ne scape nici una din expresiile, nici una din formele sintactice, întrebuințate de norod : să citim încă și pe vechii cronicari care, deși într-adevăr nu prea scriau cu ușurință, dar cel puțin scriau pe ROMÎNIE"*. În aceste teze, Odobescu se întîlnea cu Alecu Russo, ale cărui „Cugetări", îndreptate împotriva stricătorilor de limbă, apar tot pe atunci în „Romînia literară" de la Iași. Se întîlnea cu Russo și în respingerea oricărui exclusivism. Posibilități de îmbogățire a limbii, respectîndu-i cursul natural, oferă și cunoașterea limbilor străine : *„...putem să-mprumutăm de la alții* — remarcă Odobescu — *expresii prin care să traducem ideile care s-au mai adăugat pe lîngă cercul restrîns de idei al norodului și cronicarilor noștri"*. Acceptînd împrumuturile cerute de exprimarea unei gîndiri mai complexe, mai nuanțate, a unor noțiuni recent intrate în circulație, consideră eronată epurarea *„zicerilor slavone" : „Obiceiul le-a naturalizat ; ele sînt acum ale limbei și dacă le izgonim dintr-însa, o sărăcim și pierdem, totoadată, o parte din originalitatea sa"*. Se remarcă, în concepția lui Odobescu despre limbă, înțelegerea structurii unitare a fenomenului, privirea dialectică a lui în funcție de legi interne, specifice, raportarea permanentă la conținut. Sînt opinii foarte judicioase, confirmate ulterior de procesul istoric al dezvoltării limbii românești și precedînd cu aproape două decenii campania sa academică pe chestiunea dicționarului Massim-Laurian.

Dacă pînă aici Odobescu se încadra într-un consens general, derivat din ideologia „Daciei literare", mai departe, trecînd la ceea ce el numește *„partea estetică a literelor"*, introduce în discuție o perspectivă mai largă de abordare a problemelor. Recomandărilor de pînă atunci, adresate celor dornici să cultive patriotismul literelor naționale (folclorul, sursele autohtone de inspirație, istoria patriei), el le adaugă necesitatea de a cunoaște realizările de seamă ale geniului universal. Nu-i vorba de a prescrie modele de imitat. Acest lucru îl făceau alții cu prisosință, mai ales sub impulsul modei (unii „byronizau" alții „lamartinizau", cînd nu reproducea tipare mai vechi, și tocmai abuzul de imitații era combătut de discipolii „Daciei literare". Nouă și evoluată era ideea situării literaturii naționale într-un context mai larg, pe anumite coordonate universale, implicarea, în procesul afirmării sale, a cuceririlor artistice obținute prin străduința altor generații de creatori care au îmbogățit patrimoniul literar al lumii. În felul acesta, el înalță baremul de apreciere critică, sugerînd confruntarea cu valori certe. Sub influența educației sale clasiciste și a preferințelor nedesmințite de-a lungul prestigioasei lui activități, Odobescu descoperea asemenea valori cu precădere în operele antichității greco-latine : *„într-însele nu numai întregul scrierii înfățișează o măreață priveliște, dar încă și amănuntele sînt vrednice de a fi cercetate cu curiozitate"*. În perfecția acestor creații află ilustrată o pilduitoare conștiință artistică și o neegalată stăpînire a mijloacelor artei. De aici necesitatea cercetării lor, cu distincția formulată net între copie servilă și studiu de autoperfecționare : *„Antichitatea e studiul cel mai folositor pentru un literat ; nu voim, însă, să spunem printr-asta că trebuie s-o imităm în toate. Nu, multe idei s-au schimbat, unele s-au dezvoltat, altele au pierit cu totul, de pe cînd suiau grecii și romanii. Religia pe care ei se bizuiau s-a desființat cu totul pentru noi ; obiceele noastre sînt altfel ; istoria lor, deși ne este cunoscută, dar ne atinge mai puțin decît a noastră sau a popoarelor contemporane cu noi"*. Și mai departe : *„ceea ce trebuie luat de la cei vechi, e numai acel simțămînt de perfecție al formei, atît în concepție și-n orînduirea subiectului, cît și în amănuntele compunerii, acea simplitate care întreține liniștea în minte și noblețea în inimă, acea cumpătare care învață pe om a se purta totdeauna după cuviință, acea mlădioasă armonie a limbei, acea varietate plăcută în idei și în expresii"*. Din chiar această însiruire se trădează o oarecare alunecare spre un tip de norme limitative, care nu falsifică însă fondul just al viziunii sale. El își mărturisește, de altminteri, deschis inaderența la romantismul de sorginte germanică (*„imaginații exaltate și întunecate, pline de idei bizare..."*), întreprinzînd totuși efortul de a selecta eventualul sîmbure prețios (*„o fantezie așa bogată, o viclenie așa comică și uneori gîndiri așa adînci"*). Dar și în acest caz trebuie să se observe că solida lui cultură i-a permis să depisteze și să numească exact defectele și erorile unui curent literar destul de puțin cercetat la acea epocă. Există la Odobescu, în ceea ce privește evaluarea realizărilor, a criteriilor propuse, o tentă de rigiditate clasicistă (dezaprobă cam mecanic violența contrastelor, spontaneitatea, complicația psihologică, proprii romantismului) ; nu-i mai puțin adevărat însă că, date fiind exagerările deduse tocmai din școala romantică, prin exacerbarea eului, autonomizarea inspirației, împotrivirea față de orice rigoare împinsă pînă la refuzul logicii, preceptele lui trebuiau să previe împotriva risipirii energiilor creatoare în experiențe îndoielnice, împotriva minimalizării exigențelor artistice.

Preocupat de creșterea literaturii noastre la nivelul celor mai de seamă realizări din circuitul universal, Odobescu își propunea să alcătuiască, în continuarea acestui articol, tablouri asupra mersului marilor literaturi ale lumii. Lipsind colecția „Patria", nu putem ști dacă a și trecut la realizarea proiectului. Din aceste frămîntări a ieșit însă studiul „Despre satira latină", al cărui manuscris (acum descoperit) poartă data 17 aprilie 1855, Paris. Studiile clasice, departe de a-l izola, l-au făcut pe Al. Odobescu și mai receptiv la problemele literaturii naționale, i-au înmulțit armele de luptă pentru creșterea prestigiului acestei literaturi. Se poate încă medita la acest exemplu.

Geo Șerban

LIPSĂ DE STIL?

(CU PRIVIRE LA PROZA LUI N. VELEA)

Cronicarii noștri literari ne informează în general la timp despre evenimentul apariției unei lucrări remarcabile. Prea puțin însă se insistă în cronici asupra limbii și stilului autorilor discutați, deși, după cum se știe, acestea contribuie într-o bună măsură la succesul unei cărți. Ne propunem ca, în cele ce urmează, să închinăm cîteva rînduri, din acest punct de vedere, valorosului volum „Poarta" de N. Velea, lucrare distinsă cu premiul „Ion Creangă".

S-a afirmat, în prefața volumului, că stilul lui N. Velea este „bolovănos, uneori fără efecte artistice" (p. 9). Nimic mai adevărat ! Dar există și o tehnică a simplității, a aparentei „lipse de stil", pe care vom încerca să o prindem în această notă.

Analizînd stări sufletești diverse, atacînd probleme delicate, de prefaceri de conștiință, privind deseori viața prin prisma copiilor, N. Velea își adecvează în continuu mijloacele de exprimare la conținut. Descriind satul în unele momente importante ale transformării lui, scriitorul acordă un interes firesc limbajului local de un anume pitoresc : *postață, cenac, deletuit, bălăcări, perchel, bicos, nevleg, îmboi, boroghină* etc., cu fonetism particular *(dește, dăsară, pîn, acilea)*, pe lîngă expresii populare familiare : *o să mănînce pînă o omori puricele sub centură* (p. 25), să nu mă-ntrebi *cît rachiu am cărsat la pisici* (p. 64), *îi scapă să rîdă*, (62), *a-i băga vină* (73—75), *avea drag de fată* (80), *li s-a luat de lumea asta* (82), *se duce ață la o masă* (92), *beau pîn'la unghie* (93), *îmbracă ușa* („pleacă") (96), *să nu vorbească gura fără cap* (114), pe lîngă comparații inspirate din viața de toate zilele de la țară : o rupseră la fugă *ca fripți de urzici* (29), era năpădită de o bucurie a statorniciei, *aurie și verde ca mierea* (39), o gamă întreagă de neologisme, legate de viața nouă, socialistă, a satului românesc, unele simțite încă „noi", dar cele mai multe integrate textului, într-o firească îmbinare cu termenii mai vechi : *strict, preparat, servi, jerseu, tematică, indica, detailat, constata* etc.

Identificat perfect cu povestirile sale, nu se simte nici un moment „distanța" autorului de eroi, deci — pe plan lingvistic — nici o deosebire între „stilul" autorului și „stilul" personajelor. Deoarece își plasează eroii cu problemele lor pe primul plan, nuvelistul aproape „se dizolvă" în ei și este dificil de urmărit „cît" este vorbirea autorului și „cît" a personajelor prozei din „Poarta". Îndeobște, comentariul autorului, reflecțiile lui, se prezintă prin intermediul monologurilor eroilor.

Sintactic, N. Velea surprinde autenticul vorbirii populare, reproducînd fraze simple, caracterizate prin propoziții scurte, alcătuite prin juxtapunere sau legate prin conjuncție.

Bărbatu-său îi spune că el mai stă un pic, să se ducă singură acasă. Învățătoarea pleacă. Ajunsă acasă, se așează pe patul scos pe sală — se descalță și trase o cuvertură pe deasupra. Nu poate dormi. Îl auzi pe bărbatu-său intrînd în curte. (p. 49) sau : *Pe urmă, într-o recreație, m-am limpezit eu : vezi, cînd te hodinești, după muncă, îți bat vinele capului și creierul e atîțat și-ți vin o sută de gînduri, de te crucești. Și tot ce vezi parcă te-nțeapă la ochi* (p. 61).

Într-un loc, N. Velea pare că transcrie chiar „o cerere" în care vorbirea directă și vorbirea indirectă se „topesc" : *Cînd au venit din sat și am zis de ce a stricat curtea mi-a spus că eu nu am nici un drept acolo și eu am zis că dacă n-am nici un drept să ajungi să-ți podești mormîntul cu ulucile. Atunci ea a sărit cu gălăgie la mine spunîndu-mi ce vrei fă tîrîtură și să fii a dracului cu neamul tău de nebună. Atunci eu i-am spus de ce mă drăcuie și mă faci tîrîtură, nu ți-e frică că este legea foarte strictă, ce crezi că mai este ca în trecut ?* (p. 77).

N. Velea a reușit să contureze, în volumul lui de debut, o serie de imagini artistice izbitoare prin plasticitate, în care utilizarea plină de efect a epitetului joacă un rol precumpănitor : *Era în timpul secetei din 1946. Pămîntul își schimonosea fața, căscînd guri negre și uscate din care aștepta din clipă în clipă să arunce blesteme groaznice cerului cu fața frumoasă, albastră și nepăsătoare"*. (p. 18). Tot cu ajutorul adjectivelor, strînse într-un registru bogat, scriitorul dovedește a fi un bun creator de atmosferă : *Cînd era pe amurgite, soarele își trimitea prin fereastră și prin sticlele de secărică, aflate acolo pentru reclamă, lumina obosită. Razele, după ce treceau prin băutura galbenă, se făceau mai subțiri, mai slabe și-l împresurau pe Vila în lumina lor potolită. Și nu se știe cum, și razele astea domoale, și literele cuviincioase, și cumințenia lui Vila se prindea într-o anume, încît oamenii, cînd intrau, pînă a-i desface băutura, vorbeau pe șoptite. Iar Vila îi servea cu mișcări mici, puține și așezate* (p. 74).

Nu putem încheia fără a atrage atenția, în deosebi, asupra a două dintre procedeele specifice lui N. Velea : primul este insistența asupra anumitor amănunte — semnificative — prin paranteze. Rar scriitor la care parantezele, întinse pe propoziții întregi uneori, în orice caz detașate de restul textului, să ocupe un spațiu mai întins. De ex. : — *Te văz mai înseninată, doamnă (oamenii îi spuneau cum apucaseră mai de mult la școală doamnă)* (p. 41), — *Ce facem, Dandule, ne sculăm ? (peste zi, din cauza unei jene neînțelese, nu-și ziceau niciodată pe nume, sau dacă trebuiau neapărat să se cheme, își spuneau, ca toți, discret : „bărbate", „femeie")* (p. 44) ; *Vezi că trebuie să mergem la școală, dar mai repede (el era director și rămăsese în primul rînd om al școlii)* (p. 45).

Ultimul aspect, cu care încheiem, este acela cu care, de obicei, cronicarii literari au început analiza operei lui N. Velea : interesul pentru lumea copiilor, atenția acordată universului sufletesc, uneori de nebănuite dimensiuni, al celor mici. N. Velea se apleacă cu deosebită delicatețe asupra gîndurilor care pot frămînta o minte de copil. Iată de exemplu, gîndurile micului erou din prima nuvelă din volum : *Taică-său abia atunci l-a văzut schimbat, galben la față.*

— Ce ai, mă ?

Și pentru că Benone tăcea, taică-său s-a apropiat de el și l-a întrebat cu voce coborîtă :

— Ce e, mă, Benone tată, cu tine ?

De obicei, taică-său nu-i zicea pe nume, ci îi zicea simplu : Benone. Dar Benone, tată... ? Așa i-a mai spusese doar o dată, cînd murise maică-sa. Se întorceau de la cimitir. Taică-său i-a pus mîna pe cap și i-a zis :

— Rămaserăm singuri, Benone tată. Mă-ta se duse... Atît îi zisese. Și acum îi spunea iar cuvintele astea (p. 14, 15), și regretul de mai tîrziu, după ce s-a însănătoșit :

— Nici un cal nu ești în stare să-l mîi. De nevoie te-am știut, de nevoie ai rămas. Nu ești bun de nimic.

Și plesni calul care începu să alerge. Benone luă un fir de lucernă și-l strînse între dinți, încleștîndu-și gura ca să nu plîngă. Nici tu Benone, nici Benone tată. Le trecuse răgazul. Acum era sănătos și bun de muncă (p. 16—17).

Un alt erou, matur acum, își amintește reacțiile lui legate de înțelegea unui cuvînt nou : *„Care va să zică eu n-aveam hodină, eram ocupat. Și cu cuvîntul ăsta ocupat... L-am auzit întîiași dată de la bietul tata. El seara, după ce mîntuia treburile, se așeza la masă și începea să citească ziarul. Cînd venea mama și-i spunea că așa și așa, mai trebuie făcut cutare, îi arunca peste umeri că e ocupat. Eu stăteam sub foale, în pat, jumătate adormit și mă uitam la tata cum citea jurnalul și ținea picioarele proptite pe o stinghie de sub masă. Credeam atunci că ocupat însemna cînd stai cu picioarele pe stinghie. Minte de copil, ce vrei...* (p. 57—58).

Faptele stilistice și de limbă, sumar prezentate aici, la care s-ar mai putea adăuga multe, dacă ar îngădui spațiul, confirmă, credem, calitățile deosebite al unui viguros talent.

Florica Dimitrescu

toamna își înmulțea semnele...

de ȘTEFAN LUCA

Se întîmplă să rătăcesc ades pe malurile Crișului Alb, între Mocrea și Sebiș. Sînt acolo, sub coroane înfrunzite de copaci, morminte ale celor care au căzut. Nu pot fi uitați, căci nu toate amintirile pălesc o dată cu trecerea timpului. La aproape două decenii, tot ce se leagă de Eliberare, de alungarea contropitorului fascist, cavăță strălucire și prețuri noi.

Tema, atmosfera, subiectul, personajele povestirii „Septembrie pe Crișuri" îmi sînt de multă vreme cunoscute. S-au plimbat notate pe caiete de școală în ranițăă, încă din toamna anului 1944 și m-au urmărit pînă astăzi, cînd am îndrăznit să o așternpe hîrtie, cu sentimentul că totuși a mai rămas ceva de spus despre luptele de pe Crișuri... Iată un fragment din această povestire.

Trebuia să vie și ea, ploaia. În picuri deși, mărunți, ca dați prin sită. Întîi, știam, va îmbiba praful, iar dacă ar fi lumină, pașii noștri ar lăsa urme albe pe pojghița subțire. Îmi plăcea, în copilărie, să alerg în ploaie, vara, prin pulbere, să simt cum pe nesimțite pașii se-ngreunează. Vedeam în închipuire dîrele albe, ca de făină, lăsate de fugă însemnînd urma trecerii noastre... Apoi totul se va năclăi, pe margini vor curge pîrîiașe gălbui, grăbite, lacome, spălînd urmele. Cînd se va opri ploaia, vom rupe bețe elastice de salcie și vom frămînta țina ca pe niște dumicați de mămăligă, zvîrlind-o din vîrful bețelor departe...

— Aș fuma, spune Bratu.

Bratu e negricios și lat în spate. A fost un an învățător în Banat.

— Nu-i voie, răspunde molcom Bănică.

Bănică-i din Suceava, dintr-o comună. Îi mai cheamă Vicențiu. E de-un calm, aș spune mai curînd lene, proverbială în pluton.

— O să trăiesc o sută de ani, ca bunicul. În familia noastră bărbații trăiesc mai mult. Se însoară tîrziu, cînd altii au deja copii.

Și el e învățător. Nu-i place. I-ar place notar.

— Nu ne mai oprim odată?

— Aveam și eu un coleg, unul Banciu.

— Pe mulți îi mai cheamă cu B. La mine în catalog aveam opt. Pe patru-i chema Bucur.

— Și pe ceilalți?

— Buznea. Era un sat mic.

Nu ne oprim. Mergem, mergem prin ploaie. Bonetele sînt leoarcă, vestoanele sînt leoarcă și bocancii grei, de plumb. Perfidă, oboseala se strecoară să ne ție de urît. Începe de la umeri, pe care apasă arma, sacii de merinde, încărcătoarele puștii-mitralieră. Sub cureaua armei, jilăveală n-a ajuns încă. Mă mișc greu, presimțind apropiere sfîntul.

— Io-te! A fulgerat!

I-aud pe gemeni vorbind. Habar n-am cum reușesc să păsească alături. Îi simt îngrijorați, cu gîndurile îndreptate în aceeași direcție. Sînt doi. Parcă mă simt mai singur, deodată. Frații Alexandru și Ștefan Dobrescu. Cu mari eforturi au reușit să rămînă în aceeași companie. Locotenent colonelul, adjunctul comandantului nici n-a vrut să audă la-nceput.

— Să-mi smiorcăie în duet?

— I-am văzut de paști cu tatăl lor. Țăran din Neamț. Figură aspră, de efigie.

— Purtați-vă frumos. Alexandre, banii-i ții tu.

Se și poartă frumos. De-ar fi tatăl, i-ar vedea.

— Ce n-aș da să fiu în sala cu rastele. I-am arde unul mic.

E Silvași. Pasiunea lui, jocul de cărți. Oricare. Îl văd cu pătura în cap, amestecînd cu agilitate cărțile soioase, subțiindu-și buzele cînd fila, incrementînd în așteptare, cu ceva fix în priviri.

— Mai tacă-ți gura! Am ajuns.

În stînga încep plopii, șirul lung, egal, fosnitor. În dreapta, cimitirul orășelului.

Am fi vrut să urcăm în dormitoare. Am fost îngrămădiți în sala de mese a batalionului II. N-avem ce căuta în dormitoare, cazarmamentul, bagajele, au rămas în Sebiș. Mă gîndesc, cu duioșie, la valiza mea din placaj, la scrisorile Veronicăi și ale Magdei, la pantalonii de baie și micile nimicuri. Umpleau un an din viață. Le voi mai vedea?

Se servește o supă fierbinte. Se împart, nu știm de ce, cutii de conserve. Cu ce să o deschid, mă întreb? Baioneta mea e galbenă de unsoare.

Lingura rătăcită printre cartușe, de atîta rugină și atîta frecat a ajuns într-o stare jalnică. O să vedem.

De aici, fără răgaz, pe poziție.

Ploaia nu s-a oprit pînă dimineața. Și noi mărșăluiam din nou. Și nici nu știam măcar încotro ne îndreptăm.

★

Repaus n-am avut. Urcăm spre un rambleu de cale ferată. E tot întuneric. Vrabie e undeva în față. Îl urmăm în șir indian. Pe stînga taluzul e lunecos. Știm că trecem prin dreptul terenului de fotbal al orășelului. Servește în același timp de parc. Arbori uriași, ulmi și stejari îi împrumută o rară masivitate, și multă liniște. Nici o licărire. nicăieri. Totul pare pustiit, atins de otrava aceasta a întunericului opac.

Îmi recunoșteam camarazii după semne neașteptate, la care nu mă gîndisem niciodată. O tuse scurtă, respirația, pașii, chiar schițarea unui gest, abia deslușit în noapte, mi-l aducea dinainte pe fiecare cu precizie. Niciodată nu i-am simțit mai aproape și n-am băgat de seamă ca pînă acum că un simplu oftat, un geamăt, un clinchet de lopată poate fi un semn de neîndoielnică recunoaștere.

Am ajuns la un pod. Se aude clipocitul apei, sub noi. Pod de fier, trei curbe de metal deasupra. Îl cunosc. Sub noi sînt și sălcii și aici apa-i întotdeauna lăptoasă, spălăcită.

Ieșim în cîmp. Pe arătură. Oboseala se răzbună aici. Bocancii-s plini de pămînt.

Către răsărit se luminează. Îmi pare cumva că cerul se spală și a început tocmai de departe. Zărim cumpene îndepărtate, gîrbovite, de fîntînă. Și cîteva stoguri de paie.

Și s-a oprit și ploaia.

Aș dormi așa, din picioare, cu arma în spate, sau mai bine m-aș trînti în noroiul pe care-l călcăm în neștire. Nu m-ar înviora nimic, pe lumea asta...

Săpăm însă adăposturi, șanțuri, ca-n vis...

Și mi-i teamă că-mi vine rîndul de sentinelă, iar acest gînd mă face să simt o ușoară invidie față de cei care vor avea dreptul peste un ceas să se întindă, să adune sub ei paie, să le tot potrivească sub cap și să cadă doboriți de-un somn copleșitor, de plumb.

Toamna își înmulțea semnele. Luna ne dezvăluia un cer apos, străin, depărtat. Nori ațoși o acopereau, călătorind spre apus.

— Are cerc luna.

— Taci, mă!

Ieșiserăm din sat, cînd răsună prima împușcătură. În clipa aceea nu mi-am dat seama că e primul glonț din cele trei luni pe Cris. Primul, îndreptat spre noi.

— Ei au calibru 7,90, spuse cineva.

— Ce dumnezeu, culcați-vă!

— Astea nu-s cartușe oarbe!

— Silvași, Banciu!

— Da.

— La semnul meu, rămîneți pe loc, noi ne furișăm mai departe.

— Trebuie să ne despărțăm?

— Ce crezi c-o să dăm asalt?

S-a răsucit atunci în mine un cuțit. Mi se părea peste putință. În copilărie, căci îmi reveneau cu insistență amintirile legate de anii picioarelor desculțe, am trăit o noapte de spaimă. Eram în sat, la un unchi și-l călcaseră niște hoți. Dăduseră cîinelui mămăligă cu sticlă pisată și acesta agoniza în grădină. Voiau să fure un mînz. Unchiul ieșise cu toporul. Spaima trăită nu mi-a comunicat-o conștiința că sînt hoți în ogradă, că nu știam cîți sînt și dacă au sau n-au cuțite ei, felul cum unchiul a prins securea, desprinzînd cu ea întîi o așchie din prag. O încercă. Tăia ca briciu. În ochi îi juca nebunia. Obrazu-i încremenit era cenușiu ca pămîntul. A sărit din cerdac în mijlocul curții, răcnind.

— Vișaloane, Gheorghe!

Își chema vecinii.

M-am întrebat:

— O să dea cu tăișul?

Se stîrnise o hărmălaie de lătrături. S-au ivit felinare. Hoții au sărit prin dos. Au fost prinși.

Nu, nu trăiam acum spaima de-atunci. Încercam sentimentele unchiului. Și aici hoții au năvălit în grădină. Nedeslușit încă, începea acel proces trăit în copilărie. Începeam să-mi dau seama că apăr ceva de mare preț. Pe același plan, dar la alte dimensiuni, mă găseam alături de unchiul meu.

Se adîncea, în același timp, în inimă, convingerea că și băieții de lîngă mine trec printr-un proces asemănător. Dovadă că, în fapt, ar dori și doresc întotdeauna același lucru, ca și mine. Înțelegeam că nicăieri ca pe front, în cea mai hotărîtoare dintre confruntări nu se leagă atît de strîns oamenii între ei.

Opt ne-am retras, doi au rămas.

— După zece minute vă retrageți și voi!

Onisim ne întrebă:

— Aveți cu toții cartuș pe țeavă?

Tăcăniră două închizătoare. Unul lîngă mine. După răsuflarea grăbită, îl recunoscui pe Anton Blai.

— Impoteus, noli me tangere.

— Ce-ai zis?

— Așa-i zice „slăbănogului", răspunse Dănet. Sînt neputincios, nu mă atingeți. Pare un joc de copii, urmă el fără vreo legătură. Noi, într-un capăt de sat, ei în celălalt. Toți vorbim despre acasă, de ce-o să fie. La școală ne băteam cu zăpadă: roșii și albaștrii.

— Iată-l!

Pe fondul întunecat al satului înecat în frunzișul copacilor se mișca o pată albă.

— E badea Chișu.

— Spunea că are cal și căruță.

— Le-o fi lăsat. Ce să facă?

— Nu, băieți. Priviți! Nu-i singur.

Acum vedeam bine. În urma lui se înșirau siluete de soldați.

— I-aduce aici, după noi.

— Primul glonț al nostru, va fi al lui.

Se apropiau.

— Nu-s ăia. Ăștia au căști, rosti Ormenișan.

— Sînt nemți!

— Badea Chișu are mîinile legate, la spate.

Iată, ținte în mișcare. Distanța trei sute de metri.

— Lăsați-i să vină. Victore, cu pușca mitralieră, ne acoperim. Bănică, încărcător.

— Înțeles, să trăiți!

— Nu glumi.

— Îl aduc cu sila.

— La vreo sută de metri e un șanț. S-ajungem acolo. N-au ce ne face.

— Pînă dimineața.

Pentru un om care ochește și simte cum i se zbat vinele pe tîmple, cum galopează sîngele în artere, iar în fața lui e o țintă vie, totul se reduce la grija de-a apăsa la timp pe trăgaci. La armele automate zvîrnește ritmic în deget, cartuș după cartuș. Ți se transmite parcă o doză de calm, ca prezența unui prieten în momente singulare, unice. Sînt aici, ascult de tine, continuu intenția ta, îți spune, voi duce glonțul acolo unde ochiul tău îmi va porunci, nu mă voi abate din drum, nu te pripi și nu întîrzia, mîna ta nervoasă stăpînește-o, nu zmuci, sînt ascultătoare, supusă și bună, eu, continuarea brațului și voinței tale, auzi?

Pe lume n-a rămas decît grupul de nemți, ducînd din urmă un om cu mîinile legate. Semăna totul cu un tablou căruia automat i-am pus titlul, ca pe pătrățele metalice într-un muzeu: execuție în zori de zi. Unde am citit așa ceva? Nu țin minte. Totul s-a mistuit, pentru o clipă, scurgerea vremii s-a întrerupt. N-am avut copilărie, nici n-am făcut ridicole declarații de dragoste, nici planuri nu mi-am făurit, n-am auzit de nimeni și nimic. Am, în această clipă, numai ochi, inimă și palma dreaptă strînsă, cu arătătorul lipit de trăgaci. L-am încălzit. Degetul mare l-am petrecut pe după... îmi vine ca și cum l-aș fi petrecut după gîtul delicat al unei viori. Poate va începe o cîntare, poate vom hori.

— Foc!

N-a fost decît vocea lui Onisim, dar porunca venea de mai departe, de pretutindeni, dorită nespus.

Și a fost foc și n-a mai fost grupa de nemți.

N-a mai fost nici Pavel Ormenișan.

Dimineața am trecut prin canalul cu apă, apa era rece, neprietenoasă, iar dincolo am aflat vești.

Ocupam poziții pe Moarea. Se contura perspectiva unei zile agitate. Vrabie ne aștepta. Transeele se săpaseră.

Badea Chișu și-a găsit, după cum am aflat, soția în pădurea Lazurilor. Erau cu toții sănătoși, putin înfricoșați. Trăiau. Nouă ne-a lăsat trei sferturi din cît tutun avea. Tutun cafeniu deschis, uscat, de foaie. Noi i-am dat hîrtie, din aceea cu care sînt învelite cartușele de 7,92. Slănina rîncedă a mîncat-o Banciu, pentru că se născuse în Vidra de sus, prin urmare era mot.

— Elev-plutonier, Pavel Armenișan!

— Mort pentru patrie!

— Au prelungit tirul. Înseamnă că începe atacul.

Trăiam din nou încordarea din noaptea morții lui Armenișan. Pușca-mitralieră era alături. Bănică ridicase chibritul și curăța o urmă de noroi uscat de pe tălpița din dreapta. Părea adîncit în lucru. Mi-am adus, fulgerător, aminte că la întrebările mai grele Armenișan își scotea ochelarii și-i freca stăruitor cu batista.

— I-auzi!

Începuseră să latre mitralierele.

Bănică avea ochi buni. Îmi arătă în văzduh ceva.

— Îl vezi? Proiectilul? Aruncător greu. Trag ai noștri.

Mi s-a părut ciudată figura lui. Am înțeles apoi că striga. Altfel nu l-aș fi auzit.

Din linia întîi îl aduceau pe Manea. Era lovit în umăr. Sîngera. Nici el n-avea cămașă.

— Ce, mă, și la voi, păduchi?

— Dacă nu ne dă sapun.

S-a găsit o batistă. Am turnat rachiu și am spălat rana. Căci n-aveam pansamente individuale, așa cum nu aveam cărți. cum nu aveam bucătărie, cum nu aveam nimic decît armele. Manea ne spune:

— Primul val îl făcurăm praf. Mitraliera-i sfîntă, frățe. I-am luat la cincizeci de metri.

★

— Pînă la cotul șoselei au înaintat destul de repede, ne relatează Manea. Voi știți, ici canalul Morilor, dincolo cîmp deschis. Au tras de ne-a zăpăcit cu artileria. Pe doi i-a și îngropat. S-au ținut bine băieții. Și-mi era o frică, măi băieți, că n-o să cînte Mioara mea. Mă trecea cu sudori reci. Se spărgeau în jur obuzele, parcă grohăiau porcei. Și ei veneau, veneau. Maiorul Negulescu ne-a ordonat. Sub o sută. Atunci să latre căteaua. Îi vedeam cum vin, în salturi, cum au ajuns la o sută. Iar mie mi se părea că banda nu-i bine încărcată, că n-am reglat tirul. Parcă aveam circel la deget. După ce l-am îndoit pe primul neamț, a mers strună. Mă găsi însă unul, afurisit și uite. Măi, băieți, mi-e rău.

Îl culcarăm pe fundul adăpostului. Întreg trupul îi ardea.

Primirăm ordin să-l ducem în urmă, la postul de prim ajutor.

Începuse iar atacul.

★

Pe drum.

— De unde ești, tu, Manea?

— Din Dolj.

— De ce i-ai pus nume Mioara?

— Istorie veche. Acu' mă-nsor cu inginera din Buteiu.

— Și Mioara?

— Ea se mărită, bre, de Paști, anul trecut.

— Și cine o să tragă de-acum?

— Nici o grijă. Toți sîntem mitraliori buni. Mîine mă întorc.

— Ești rănit, nu se poate.

— Poate o avea doctoru' chinină. Știți voi, eu am friguri. Mă-mbolnăvii acasă. Acu' începe criza.

— Mă, Bănică, de ce glumești, îi șoptii.

— Nici gînd. Hai, s-ajungem odată. Voinic mai ești, bre. Manea rosti nefiresc de rar:

— Muriră șase, măi, sub ochii mei. Șase băieți din pluton. Și știți ce-mi pare rău? Că pe Fănică îl înjurai ieri. Pe Fănică Lungu. Nu-l știți?

— Mai ușor, bre. Parcă mi-a amorțit umărul. Și doare a naibii!

Fănică Lungu, așa ne-a spus Manea, n-avea părinți. Îl crescuseră bunicii. Nu l-au văzut de patru ani. A, da, de ne la Năsăud, sigur, căci bunicii au rămas în partea cedată. Viață de internat, de loc veselă. Băiat molcuț, frumușel, lui Manea îi pare nespus de rău după el.

— Nu-l știați?

Am trecut, desigur, pe lîngă el, s-a aliniat în careul batalionului în pluton, cu Manea. Nu-l știam. Și aflăm totul despre el, acum. Bunicii nu l-au văzut de patru ani. Fotografii nu le-a putut trimite. El s-a maturizat, a început să se radă, s-a îndrăgostit. Dar n-a dus o viață prea veselă. Bunicii rămîn cu imaginea unui nepot copil.

Nu-l știam. Dar n-o să-l uităm niciodată.

★

Medicul e nervos, emoționat, circulă de la un bolnav la altul. Bombăne:

— În loc să fi cărat dame și fleacuri cu camionul, să fi cărat medicamente. Dragoman nici n-a dat pe aici. Se poate să nu aibă pansament individual? Ce, regulamentul cum sună? Chininâ. Da. Chininâ.

Dezgolește umărul. Manea scrîșnește.

— Glonțul? A ieșit. Stai așa, să spălăm. Am un singur sanitar. Ce? La voi sînt țințari? Sînt, așa-i, sînt. Iod, auzi, iodul! Ai avut noroc. Ce? Vrei să mergi înapoi? Faci pe grozavul. Tu porți ochelari?

Bănică se trase înapoi un pas, ca și cum ar fi așteptat o lovitură.

— Nu. Sînt...

— Puteți pleca, îl întrerupse medicul. Poimîine vi-l dau întreg.

Ne înapoiem. Bănică-mi întinse ochelarii.

— Voi i-ați uitat. Du-i bătrînilor. Sînt ai lui Ormenișan. Actele le ai la tine?

Inamicul s-a retras. De pe deal, contemplăm urmele bătăliei. Nimeni nu ridică morții. Eșalonul dușman s-a retras. Auzim țipete de răniți. N-au timp să și-i adune. Se grăbesc spre Sebiș-Gurahont. Așteptăm dimineața. A venit iar în vizită Holeiga Mărdărescu, din grupa a patra, a rostogolit în adăpost un butoiaș cu vin. Spune că i l-a dăruit un mag. E vorba de paznicul surd și bătrîn, rămas să păzească via.

— Pe ce limbă ați vorbit?

— Zău, mi l-a dăruit.

Un artilerist bărbos ne aduce un pachet. Locotenentul Puscasu s-a ținut de cuvînt. Gîscă friptă. Dar în ce hal! Îi aduce o invitație specială lui Dănet.

Bărbosul o tălmăcește în felul său.

— E ordin să veniți.

E invitat și Vrabie. Nu-i departe. Sub teiul de colo.

Împărțim gîsca. Bem vin din gamelă. E ca și cum am fi muncit din greu pe cîmp și acum, trudiți, ne îngăduim să îmbucăm tihniți, să bem un pahar și să flecărim.

Bănică s-a amețit. Mă prinde de după cap și mă sărută.

— Mă, Victore! Hai, să mergem amîndoi. Întîi acolo să mergem.

— Unde?

— La Pavel acasă. Trebuie, mă. Eu încă n-am văzut om murind. Știu că una-i...

— Ce?

— Una-i să vezi un bătrîn...

— N-ar fi mai bine să bem încă, îi zic.

Aș vrea să-i explic un gînd, ivit subit. A fost omorît, n-a murit. Pavel a fost ucis, asasinat. Războiul înseamnă, asasinat în masă. Iar asasinul trebuie să plătească. Întotdeauna a plătit. Mai bine să vorbim despre legea talionului. Sau să horim ceva. Ceva duios, să ne dea lacrimile. M-am amețit și eu. Nu, nu cred. Dar mă gîndesc insistent acasă. Ciudat că nu m-am gîndit pînă acum. Am un frate mai mic.

Nu l-am putut învăța să zică feerie. Zice ferărie. A apărut tîrziu, ca un musafir nepoftit. Poate întreabă:

— Unde-i Victor?

Mi-a promis că va avea grijă de cărți, de haine, de hîrtii.

Bănică nu mă lasă. A turnat în gamele și mă îmbie.

— Hai, bea. Nu vezi, și Onisim bea.

Are mîncărime la limbă. Îmi repovestește o întîmplare petrecută în concediu. E a patra oară c-o ascult. De fiecare dată, îi adaugă amănunte noi, ca și cum ar restaura un tablou și, îndepărtînd praful, urmele timpului, ar apare detaliile. Mă surprind interesat, aștept depănarea istoriei. Îl înțeleg perfect. Și încă un motiv de uimire. Bănică, altfel greoi, placid, hotărît s-o ducă pînă la o sută de ani, ca bunicu-său, repetînd episodul, pare furat el însuși fermecat, pasionat de amintire.

★

„Era în preajma Anului Nou. Bătrînii mei mi-au îngăduit să merg pînă la Botoșani, la un frate mai mare. El lucrează la percepție. M-am dus îmbrăcat militar. Cumnată-mea îmi calcă pantalonii, moletierele, vestonul. M-am plimbat prin oraș, să casc gura la lume. Ce să vezi într-un oraș ca ăsta? Și-apoi plutea așa o tristețe peste toi. Vedeți voi, acolo am simțit așa cu toată ființa că războiul a zdruncinat din temelii viața. Cîte-un grup gălăgios de ofițeri părea o sfidare. Ne-am adunat, seara, la revelion. Revelion 1944.

Venise, din vecini, invitată, o felceriță, o femeie trecută, din aia ajunsă la vîrsta cînd vorba ceea „ce să mai pat acu', dacă n-am pățit cînd eram tînără". Caragiale, nu, Dănet? Am uitat că Dănet nu-i aici. Citește în cafea, îi plac vorbele pipărate. Era și bărbat-so, tot așa de gras și limbut. Încă două perechi, mai tinere, bărbații, amîndoi, colegi de birou ai lui frate-meu. Mai era o fată, Elena. Elena Bălan. Frumoasă, așa am văzut-o din prima clipă. Au așezat-o la masă lîngă mine. Spunea că e diurnistă, la percepție, că e singură în Botoșani, părinții, de loc dintr-un sat, nu știu exact, mi se pare Cotușca, ori așa ceva, n-au prea vrut s-o lase. Și-a găsit greu o odaie, la o cunoștință.

„N-a fost cine știe ce mare veselia. Felcerița avea glanda risului bine dezvoltată, căci rîdea din senin, vorbea de spital, de boli, de doctori. Am mîncat, am băut și am dansat. Unul din colegi adusese un patefon. La douăsprezece s-au stins luminile. Fără să-mi dau seama ce fac, am sărutat-o pe fată. Țin minte că ținea buzele strînse și tremura. Mi-a părut nu știu cum rău. Era întuneric deplin. Camuflaj. Afară ningea, iar mie îmi părea rău. I-am simțit apoi, lipit de mine tot trupul. S-a aprins lumina. Frate-meu, Dumitru, a umplut din nou paharele și a ținut un discurs. Fără cap și fără coadă. Nici n-a pomenit de război. Felcerița a scos o batistă la patrat și a început să-și steargă nasul, ochii, gura. Plîngea cu adevărat, nu glumea. Zise ieșind:

— De s-ar găta războiul, vecine.

Neverosimil. Simții că-mi vine să rîd. Fata mă stringe deasupra cotului. Tare. Îmi șoptește, ușor.

— Are doi băieți pe front.

Unul din colegii fratelui meu se îmbătase, sau cel puțin așa se purta. Întrerupea, voia să cînte, se ciondănea cu soția lui. L-am liniștit cu greu. Felcerița o ocări tot pe soție:

— Nu te înțeleg, Suto, zău așa. Lasă-l să bea. Nu-l cicăli. E Anul Nou. Ca mîine ți-l concentrează și i-al de unde nu-i.

— E scutit, dragă. Are platfus.

Am început să rîd, împreună cu Elena. Mi-am dat seama că de fapt eu nu i-am spus nimic felei despre mine. Lepădasem undeva în urmă lunile de cazarmă, zăvorîsem sub cheie amărăciunile. Îi priveam mîinile așezate cuminte pe genunchi, degetele subțiri, obrajii, genele dese, arcuite, ochii de-un albastru închis, o bucăl-i mingiia gîtul. O găseam frumoasă și mă intimida. Cîteva prostii de-o clipă am comis și eu. Experiența mare însă n-o trăisem. Vă rog să mă credeți că simțeam cum mă îndrăgostesc. Că a venit peste mine multă fericire și că nu vreau să-i cer nimănui nimic. Poate ați trăit și voi asemenea momente. Nu voiam nimic. Trăiam ca broasca testoasă, din resurse proprii. Aveam rezerve inepuizabile. Voiam numai s-o privesc.

„I-am spus o mulțime de prostii, cred.

— Și nu ți-e frică, matale?

— Spune-mi pe nume, am rugat-o. Pilu.

— Bine! Pilu.

— De-acum, i-am spus, voi fi foarte nefericit. A căzut pe capul meu, n-o așteptam.

— Spune-mi, te rog, ce a căzut pe capul dumitale, al tău?

N-am răspuns. Am spus cu totul altceva.

— Numele mi l-am pus singur. Și așa a rămas. Acum pare caraghios, dar nu mai ai ce schimba.

Am început din nou să-mi torn vin. Nu știam ce să-i spun. Nu m-ar fi crezut că o iubesc, că o iubeam nebunește din prima clipă, că se poate și acum cred că se poate așa ceva. Toate scurtele și naivele idile s-au spulberat și nu-mi mai spuneau nimic. Mai aveam șase zile de concediu și trebuia să le petrec cu bătrînii. Cum să-i spun fetei că m-aș vrea rupt în două. Reîntors în cazarmă voi fi de două ori nefericit.

— Doresc să-ți scriu. Acolo, la cazarmă am timp deajuns și nu poți să-ți închipui ce plăcut e să primești un plic. Cîte plicuri nu vin. Albe, albastre, gălbui. Doar să nu-l lipești, se cenzurează. Așa-i acum. Plicul desfăcut. Oricine să ți-l poată desface, să parcurgă șirurile scrise. Unii se distrează, se amuză, alții caută si-și închipuie că fiecare scrisoare ascunde un alt înțeles decît cel exprimat, ca și cum ar fi cifrată. Totuși, asta să nu te împiedice.

Am ieșit pe uliță. Ea m-a apucat de brat întîi. Am întors-o cu fața spre mine. Fulgi de zăpadă i se opriseră pe gene. Îi cădeau pe obraji. Căciulița părea pudrată. O simțeam apropiată și caldă. Am sărutat-o. A oftat și mi-a răspuns la sărut.

— Ce-ai să crezi despre mine?

— Nimic.

— Trotuarul e îngust. Aici mi-am rupt o dată tocul de la pantof.

— Aș vrea să ți se rupă și-acum.

— De ce?

— Te-aș duce înapoi în brațe.

— Sînt voinică, nu poți.

— Să încercăm.

Și iar ne-am sărutat. Mantaua mea aspră, de ea s-e lipit obrajii. Și iar șopti.

— Să nu crezi ceva rău despre mine, dar e așa de trist singură. Tu n-ai să-mi scrii usturător. Băiatul ăla trebuie să fie ironic. Poate vă ajută să scrieți scrisori. Așa se obișnuiește. Noi aveam o colegă care se pricepea. Mai ales scrisorile de despărțire le scria frumos.

Obrajii-i erau reci, răsuflarea fierbinte.

— Să ne întoarcem.

— Bine. Eu aș mai rămîne.

— Singur?

Am intrat în casă. Cel cu platfusul adormise. Fratele meu m-a chemat lîngă el. Am pus două scaune. Unul pentru Elena.

— Vrei să pleci mîine?

— Ce să fac?

— Mai stai cu noi. Am vrut să-ți spun că am primit azi ordin de chemare. De-acu gata.

Cumnată-mea plîngea.

— Așa că stai cu mine. Plec poimîine. La Suceava. Mergem împreună.

— Bine, Mitule.

Și mă bucuram că rămîn cu Elena două zile.

Am condus-o acasă. Locuia departe. Mijeau zorile cînd am ajuns. Am fost poftit să intru. O odăiță curată ca de fată. Un pat, lîngă perete sub un chilim, înfățat în alb, o masă, două scaune, cu spătar rotund și un lavoar acoperit cu pînză. Ea s-a dus s-aducă lemne. A aținat focul. Avea sobă de gătit, cu plită de tuci.

— Să stăm îmbrăcați, pînă se face cald.

S-a aprins focul, mi-am dat jos mantaua. M-a sărutat și a pus pe masă o sticlă și două pahare.

Nu o să uit cum a stins lumina. A mers pînă la comutator în vîrful picioarelor. Cămașa albă de noapte îi venea pînă la călcîie.

Și-au mai fost două zile. Scurte ca ploile de vară.

★

— Nu mă credeți, așa-i? ne întrebă Bănică.

— Ce-i frumos în ceea ce ne spui e că nu amesteci și porcării. Bine faci.

— Mă credeți sau nu? O cheamă Elena Bălan, strada Eminescu 86. O odăiță albă, în curte.

— Și cămașă de noapte tot albă. Și ninge gri, ca-n Bacovia.

— Taci, i-am spus lui Silvași.

★

Cînd l-am așezat pe Bănică grav rănit, a zîmbit.

Îi șoptisem:

— Te cred, Pilule. Totul e adevărat. Nu se poate să nu fie. Nimic nu-i mai adevărat.

A dat din mînă și a murmurat:

— Nu-i adevărat, Victore. Nu-i adevărat.

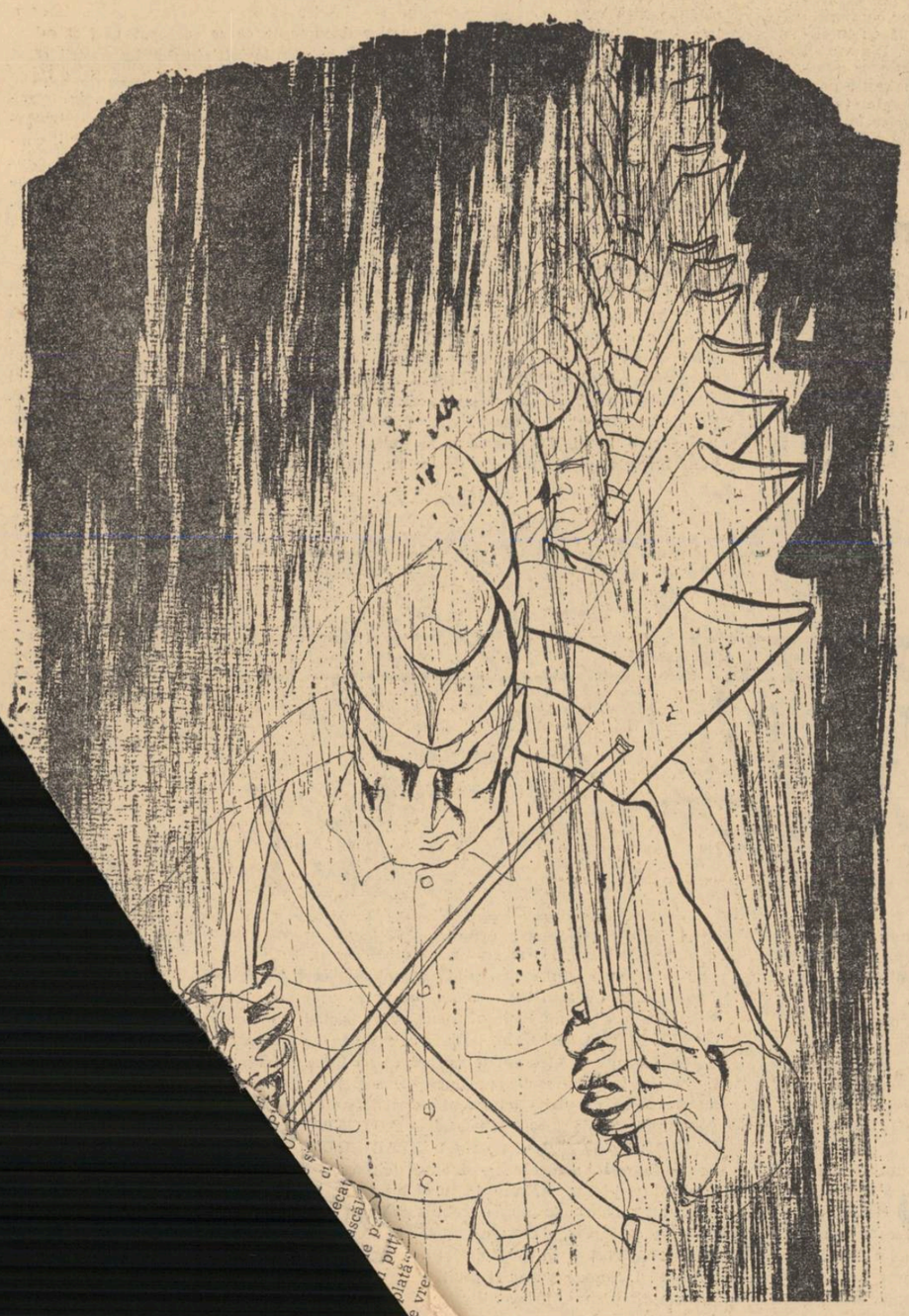

Ion Iancu Lefter

SECERIȘ

Să nu vă mirați că mi-e dor de oăiknă,
Cum de primăvară cerului iarna i-e dor!
Am alergat printre voi, printre stele,
Bucurii să adun și să dau tuturor.

Am muncit încordîndu-mi toate fibrele trupului.
Palmele mele ca fîntînile cîmpului sînt:
Arse de colburi, limpezi ca zările,
Cu tăișul izvoarelor cioplind labirinte-n pămînt.

Am secerat toate spicele soarelui
Și le-am strîns într-un snop auriu de candori,
Și cînd l-om scutura-n cernoziomul lumii,
prieteni,
Vor răsări milioane de sori.

CÎNTEC MURMURAT

O să-mi fie dor de tine, o să-mi fie dor!
Și-o să stau mereu în așteptare grea
Cum așteaptă marea fluviul și-un izvor
Cu înverșunare să le contopească-n ea.

O să-mi fie dor de tine și nu știi
Pașii tăi prin mine cum răsună
Ca o ploaie deasă alergînd din vii
Să ne-acopere sărutul prelungit sub lună.

O să-mi fie dor de tine și-o să merg
Ceas de ceas cu gîndul peste zări departe,
De va fi nevoie am să și alerg
Să te-adun în mine pîn-la moarte.

O să-mi fie dor de tine, o să-mi fie dor!
Multe nopți mi s-or topi în plete

Și-ai să urci ca seva în mohor
Amintirea ta să mă îmbete!

DEZARMARE

Armele s-au aplecat spre pămînt pentru onor
Ca niște ploi oțelite tăiate-n tranșeie de lamele lor,
Și-n gestul acesta
Era ceva din demnitatea victoriilor,
Numărînd stindarde dușmane.

Armele s-au aplecat spre pămînt pentru onor
Și soldații lumii au rîs precum cireși,
Frunțile bronzate șiroiau de idei și de visuri cinstite
Și gîndeau că pîinea va fi mai albă și mai curată.

...Și printre baionete
De la nord către sud, de la est către vest,
Trecea rizînd prima dată, neînsîngerat,
Soarele
Noul comandant suprem al popoarelor...

Și soldații i-au dat onorul,
Și-au plecat mărșăluind după dînsul.

PACEA NOPȚILOR

Călcăm pe noapte ca pe-un drum crăpat
De arșițele verilor tîrzii,
Și ea nu poate ști că-s însetat
De-ntunecatele-i policromii.

Și osteniți, pe prispele de iarbă,
Fumăm tăcuți simțind genunchii grei,
Pe cînd în noi începe ca să fiarbă
Ciudata răzvrătire de idei.

Pe cînd în jur trec șiruri lungi de lună
Și cad furtuni de bronz din goana lor,
Ni-i inima curată și nebună
Ca jocu-albastru-al constelațiilor.

Și parc-am devenit fluizi și parcă
Sîntem imense fluvii revărsate,
Cînd de iubire sufletul se-ncarcă
Și-n el s-aruncă oamenii să-noate.

Și noaptea trece ca un vis durut
Cu vagi, nedefinite complicații,
Și o luăm apoi de la-nceput
Cătîndu-i ineditele vibrații,

Ca să le stringem toate-ntr-o baladă
Și-n profunzimea unei simfonii,
Pentru acei ce pacea vor s-o vadă
În întunecatele-i policromii.

Colocvii

LA CASELE MEMORIALE

Satul Prislop (azi „Liviu Rebreanu") — Rodovica, nevasta lui Ion Boldijar-Glanetașu, înconjurată de tineri prislopeni.

de ȘTEFAN BĂNULESCU

În vara lui 1919, niște călători foarte ciudați au trecut printr-una din barierele Botoșanilor și au luat-o pe drumul Cătămăreștilor și Cucorenilor. Se vede că la capătul drumului lor au întîlnit ceva trist, vreo paragină, căci s-au întors de acolo cam abătuți. Pe acest drum, mărginit de salcîmi și de tei bătrîni, pelerinajul se repeta de vreo 30 de ani. Lumea pelerinilor era pestriță, se puteau vedea nu numai surtucuri de tîrgoveți, haine strîmte studențești îmbumbate pînă la mărul-lui-Adam, ci și îmbrăcăminte aspră din pănură sau din in. Șirul vizitatorilor n-a putut fi întrerupt în 1924, cînd, — se spune — un medic județean botoșănean, foarte influent la prefectură și care fusese și militar, a golit într-o noapte infirmeria unui regiment local, i-a înarmat pe convalescenți cu tîrnăcoape, i-a îndreptat spre Cătămărești-Cucoreni și, o dată ajunși la cătunul Ipotești, le-a ordonat că dărîme *casa Eminovicilor.* Casa — o ruină — atît de vizitată de călători, era pe proprietatea Mariei Papadopol, soția cu moșie a medicului-funcționar. E foarte posibil ca abilul doctor prefectural, recunoscut specialist în operații de vînzare-cumpărare (făcuse și o căsătorie strălucită pe această bază și devenise moșier) să nu fi văzut în casa veche a Eminovicilor decît „niște grinzi", niște materiale recuperabile — practic, bune de convertit în bani sunători — cum spune un document liric, de protest, al studenților botoșăneni din acea vreme, care semnaseră împotriva demolării monumentului memorial. Plauzibilă, în același timp, e și cealaltă ipoteză. Infamant pentru prestigiul de proprietar — consort al lui Tică Papadopol, poate să fi fost faptul că la Ipotești (cătun de analfabeți, pînă spre 1944 n-a avut local de școală primară, învățătorul a predat un timp copiilor alfabetul într-un grajd, în orele cînd vitele erau la păscut) — la Ipotești, zicem, pelerinii, în loc să-și prezinte omagiile proprietăresei Mimi Papadopol, făceau colocvii despre poezie cu țăranii, și-i întrebau dacă știu ceva, de la părinții lor, despre Mihai Eminescu. Ipoteștenii răspundeau că da, și arătau cu mîna „natala vîlcioară", în care sta ascuns cătunul, împrejmuită de dealurile cu păduri (defrișate, după unii, în vremea primului război mondial) dinspre Cătămărești și Cucoreni, micile lacuri de acolo ; casa veche, în paragină, din Ipotești, cu salcîmi și tei din vremea copilăriei poetului ; clopotnița și biserica din lemn, legate de numele căminăresei Ralu : mormintele soților Eminovici și ale fiilor lor, Iorgu și Nicolai — aflate la cîțiva pași de casă.

Despre noaptea de iulie 1924 cînd casa din Ipotești a căzut sub tîrnăcoape, *Arhivele* din Botoșani păstrează, printre alte mărturii, un protest semnat de 76 de oameni, dintre care 53 au iscălit prin punere de deget. Și în ziua de joi 15 iunie 1889, pe actul de deces al lui Mihai Eminescu, semnaseră, ca martori, doi neștiutori de carte, atunci însă semnatarii erau din *Comuna București.* Cu foaia de protest în mînă, semnată în 1924 de 76 cucoreni și ipoteșteni, căutăm să distingem în numele iscălite ceva din vechimea lor istorică : nume foarte vechi, unele nu depășiseră stadiul de *poreclă* : observăm în șirul semnăturilor, patru inși Gireadă (Gheorghe, Gregori, Dumitru și Costache Gireadă) ; alții au nume de jocuri și cîntece populare : patru inși se numesc Fedeleș, iar unul e pur și simplu *Gheorghe Cîntic ;* iar cu numele unui *Ungurean,* unui *Muntean* și unui *Poenariu* — dacă i-ai desprinde puțin de turme, ai face o variantă a Mioriței ; restul numelor, în cea mai mare parte vin și ele din *lucruri* și din *meserii : Crăcană, Rotariu, Ciubotariu.* Cu astfel de nume în față, fiind vorba de Eminescu, sugestia ne duce către imaginea unui fabulos testament, căruia, voind să-i căutăm mai bine înțelesurile, îndrăznim să cităm din versurile unui alt mare poet : „În seara răzvrătită care vine / De la străbunii mei pînă la tine, / Prin rîpi și gropi adînci, / Suite de bătrînii mei pe brînci / Și care, tînăr, să le urci te-așteaptă, / Cartea mea-i, fiule, o treaptă. / Așeaz-o cu credință căpătîi. / Ea e hrisovul vostru cel dintîi, / Al robilor cu saricile, pline / De osemintele vărsate-n mine. / Ca să schimbăm, acum, întîia oară, / Sapa-n condei și brazda-n călimară, / Bătrînii-au adunat, printre plăvani, / Sudoarea muncii sutelor de ani".

★

Marea, de la Mangalia la Mamaia, poate mai strînge, astăzi, atîți vizitatori cîți se abat anual la Ipotești, Humulești, Mircești, la Hordoul lui Coșbuc, la Casa memorială „Caragiale" din Ploiești și la Prislopul lui Rebreanu. Humuleștii singuri, confirmîndu-se parcă drept loc de baștină al lui Setilă, adună pe an 50 000 de vizitatori (dacă-i numărăm numai pe aceia care țin neapărat să-și treacă iscălitura în registrele casei memoriale.

Actul e de cultură și sună a replică victorioasă la ceea ce Caragiale spunea prin 1910, în fața unor tineri ardeleni : „Geaba sînt eu scriitor mare, cînd optzeci la sută din ăi pentru care am scris nu știu să citească. Păi, glorie-i asta" ?

Sîntem în fața unei dovezi a marilor rezultate ale revoluției culturale socialiste pe care Partidul Muncitoresc Romîn a desfășurat-o profund și cuprinzător, educînd poporul și în prețuirea înaltelor valori de artă și cultură din istoria patriei noastre, oferindu-i mijloace multiple de cunoaștere a celor mai frumoase tradiții de viață și luptă socială oglindite în operele scriitorilor noștri clasici.

Prețuirea față de operele adînc legate de viața poporului și de frumusețile patriei a căpătat caracter de masă și această prețuire dovedește cît de cuprinzătoare și cît de rodnică este politica culturală a partidului nostru.

Notele noastre le-am grupat mai ales în jurul *proceselor culturale contemporane de masă,* generate de casele memoriale, căutînd să înțelegem în ce măsură imaginea personalităților artiștilor noștri clasici se realizează — în liniile ei mari, desigur — prin întîlnirea dintre vizitatorul de azi — care are o atentă lectură literară — și dintre „aparatul" documentar și de orientare al acestor case. Cum o casă memorială nu poate fi redusă la imaginea pe care o pot oferi vitrinele cu obiecte și obiectele expuse, ci ființează într-o legătură organică cu „universul memorial" al locurilor unde și-au trăit copilăria și adolescența — și unde adesea au și lucrat scriitorii evocați — ne vom întreba, desigur, dacă această legătură (căutată totdeauna de vizitatori) intră și în vederile concepției care a stat la baza întocmirii imaginii prin documetul de biografie și operă, prin reconstituirea interiorului etc. ; după cum ne vom întreba și dacă inteligenții custozi folosesc această legătură în nota ei particulară de la scriitor la scriitor. Nefiind specialiști, toate acestea vom încerca să le atingem prin confruntarea datelor notate despre situația caselor memoriale, cu „colocviile" vizitatorilor, surprinse uneori de noi pe distanțe mai mari de timp, reporterul avînd avantajul de a fi fost martorul constituirii și dezvoltării cîtorva case memoriale dintre cele mai des căutate.

Ipotești

La Mircești regăsim veranda, jilțul și piesele de birou. La Humulești, ceaslovul din „Amintiri", tinda și hornul. În Hordou, casa părintească a lui Coșbuc, printre celelalte case vii ale țăranilor, cu cărările împletite spre lunca Sălăuței. În Prislop, masa de lucru pe care stau, alături de o scrumieră, hărțile pline de puncte minuțioase de reper, schițate pentru limpezirea arhitectonică a romanelor „Ion" și „Răscoala". Cîteva obiecte personale disparate ale satiricului, la Ploiești : o spirituală „fugă" din care I. L. Caragiale ne scapă.

De la Eminescu ne-a rămas numai opera. Casa din Ipotești e alta. Nici un obiect de interior. Afară, ar fi teii și salcîmii. Dar ei se continuă de la Ipotești spre Botoșani și Suceava, și îi găsim la Blaj ca și la București. Și la marginea mării.

Pe locurile oricărui alt scriitor fundamental, mergi să descoperi ceva din universul în care a trăit și de unde a pornit. La Ipotești, universul eminescian al *operei* îl *aduci* cu tine, din orice parte ai veni, și se desfășoară firesc pe locurile „memoriale", spre nemărginire. E sentimentul general încercat și mărturisit.

Se pot găsi elemente autobiografice ipoteștene în opera eminesciană, de la poemele mitologice dacice, la dramele istorice dedicate evului de descălecat maramureșean, pînă la ***Sara pe deal*** și ***Floare albastră.***

Homer e poate la fel de autobiografic și se vede că numai imensele dimensiuni ale epopeelor sale au dus la dubii în ceea ce privește stricta lui biografie. Ideea nu ne aparține, ne-a fost sugerată de o replică a profesorului G. Călinescu care, întrebat, de ce cartea sa „Viața lui Mihai Eminescu" e mai mult operă de creație decît monografie critică, a răspuns, rotind brațele ca pe o boltă celestă : „Eminescu nu are biografie cum n-are nici Homer !"

Un vizitator obișnuit a notat la Ipotești, cu cîțiva ani în urmă, aceste versuri în „stil eminescian" pe care ne îngăduim să le transmitem fără îngăduința dînsului, pentru că nu le-a semnat decît prin inițialele I. N., și ca adresă, a scris R.P.R. :

Cum dintre țărmuri vechi s-ar fi desprins, din grele
împletituri de ape și de lumini — o mare,
Și, prin secolii de soare
Cuprinși în adîncimi și-ntinsuri fără margini
S-ar fi zărit clipita sorbită din izvoare —
Astfel din Cartea Poetului pornește, dintre coperți și file,
Nemăsurata lume de gînduri și imagini
— Cînd ne găsim pe locuri unde Poetul copil a fost, și tînăr —
și dă nemărginire întîielor lui margini.

Un alt vizitator, într-un colocviu foarte obișnuit, petrecut în vara asta la casa memorială din Ipotești, a făcut un șir de observații, care deși nu ni s-au părut prea clare, (fuseseră expuse cam lung și cam patetic), am căutat să le grupăm, atît cît a fost cu putință, pe sensul care ni s-a părut că vroiau să-l conțină. Spunea cam așa : în *Mai am un singur dor* nu e de fapt *hotarul, sfîrșitul,* ci un elogiu al vieții eterne, ca în *Miorița,* și dacă alăturăm elementele piesei de origină folclorică, — în varianta interpusă de Alecsandri — elementelor piesei eminesciene, ele fac corp comun pe o idee fundamentală, fără ca deosebirea de metrică să ridice stridențe :

Soarele și luna / Mi-au ținut cununa, / Brazi și păltinași / I-am avut nuntași, / Preoți, munții mari, / Păsări lăutari / Păsărele mii / Și stele făclii. / Să-mi fie somnul lin / Și codrul aproape, / Pe-ntinsele ape / Să am un cer senin. / Pe cînd cu zgomot cad / Izvoarele -ntr-una, / Alunece luna / Prin codri verzi de brad. /

Reporterul se va feri să dea aci descrieri amănunțite ale Ipoteștilor, și l-am ruga pe cititor să înțeleagă că mai nimeni n-a făcut asta, și cînd a făcut-o cineva a căutat să recurgă cît mai des la citate cu ecou autobiografic din poezia, proza, teatrul, articolele, scrisorile lui Eminescu. Dar nici acest lucru nu-l vom repeta. Și am vrea să-l convingem pe cititor că de va merge cît de curînd la Ipotești, lui însuși i se va părea mai firesc, și mai „exact" eminescian, să recurgă la ecouri „ipoteștene" din operă, ele îi deschid calea spre marele univers al poeziei lui Eminescu, și nu se va mira că, în ochii săi de vizitator, Ipoteștii capătă alte dimensiuni decît cele reale, deși a procedat cu exactitate în alegerea elementelor autobiografice.

De altfel, n-am întîlnit la Ipotești vizitatori care să nu fi venit *pregătiți,* în adevăratul înțeles al cuvîntului, în cunoașterea liniilor fundamentale ale vieții și operei lui Eminescu. Chiar o descriere cît de stîngace a Ipoteștilor, cu mica lui vale înconjurată de dealurile Cătămăreștilor și Cucorenilor, altădată împădurite, și cu un fel de lacuri ascunse pe undeva (alimentate de cîteva izvoare subțiri, ce pier din cînd în cînd) „cheamă" într-o clipă universul eminescian care răspunde cu ecouri din plănuitele poeme istorice dramatice — „Bogdan-Dragoș", „Mira", — ca și din „Sărmanul Dionis", „Geniu Pustiu" ; ecourile se amplifică magistral în „Călin", și în toate poeziile care urcă spre „Luceafărul", și chiar o nuvelă cum e „Cezara", socotită exotică, răspunde prin notele ei ipoteștene ale insulei lui Euthanasius : „*Lumea mea este o vale...* De jur împrejur stau stîncile uriașești de granit... pe cînd valea insulei, adîncă și, desigur, sub oglinda mării, e acoperită de snopi de flori, de vițe sălbatice, de ierburi înalte și mirositoare în care coasa n-a intrat niciodată... Și deasupra păturii de lume vegetală se mișcă o lume întreagă de animale. Mii de albine cutremură florile lipindu-se de gura lor, bondarii îmbrăcați în catifea, fluturii albaștri... În mijlocul său e un lac, în care curg patru izvoare... E o muzică eternă în tăcerea văratică a văii și pînă departe...".

Ne ferim de aceea să încercăm la Ipotești ce am încercat — și acolo cu prea multă îndrăzneală — desigur — la celelalte locuri ale scriitorilor, unde am căutat să găsim o legătură mai determinată cu universul din jur. Și apoi, la Ipotești, operația noastră „critică" cu care am pornit spre casele memoriale nu ne-a fost de trebuință — se poate spune hotărît că în satul lui Eminescu e cea mai bine concepută casă memorială, neegalată decît de casa Caragiale din Ploiești, amîndouă cu inteligente trimiteri din expozițiile lor documentare spre locurile „memoriale". Din vastul tablou al expoziției documentare din casa de la Ipotești, creată monografic pe arborescențele „vieții" și „operei", poți desprinde cu ușurință indicațiile de minuție perpessiciană care te conduc pe urcușul fabulos al genezei operei spre piesele ei definitive. Și dacă în Humulești am fi întîlnit lucruri deopotrivă de frumoase la casa „Creangă" am fi putut alătura și în „problemele memoriale" numelor lui Eminescu și Caragiale pe acela nedespărțit al autorului „Amintirilor".

„Humuleștii în care m-am trezit, nu-i un sat lăturalnic"...

Două case legate de „Amintiri" se mai păstrează la Humulești, localitate, care de fapt e o continuare orășenească a Tîrgului Neamț : casa copilăriei povestitorului, devenită casă memorială, și casa lui „Trăznea" (cel cu „mi-ți-i, ni-vi-li, me-te-îl-o, ne-ve-i-le" și cu gramatica lui Măcărescu ‚artea ce ne învață a vorbi și a scrie într-o limbă corect"). Dintre ultimii oameni în viață la Humulești, care susțin că l-ar fi văzut pe Creangă, e un *Goian,* în vîrstă de aproape 90 de ani. E unul din fiii lui „Chiriac a lui Goian, lainic și pierde vară", tovarăș de copilărie cu care Creangă a „colindat tot satul" și „a tras o raită la scăldat" după ce se însănătoșise de „cinstita holeră din 48, în urma tratamentului aplicat de moș Țandură „cu frecătură de oțet și leuștean" și „hoștine de seu". Goianul de astăzi, pe care, împreună cu un grup de vizitatori l-am prins — după spusa lui — în ultimele sale zile („o să închid ochii, de năduf și de junghi"), ne-a mărturisit că, pe la vîrsta de 9—10 ani, l-ar fi vizitat împreună cu tatăl său („harabagiu și ceva negustor de sumani), pe Ion Creangă, la bojdeuca din Țicău-Iași. Ar fi mers pînă acolo cu căruța (așa cum mersese Creangă și Zaharia Gîtlan la Socola, cu zmeii lui moș Luca după ce părăsiră „fabrica de popi" din Folticenii unde petrecuseră cu moș Bodrîngă, cu „popa Buligă, zis Ciucălău, dumnezeu să-l iepure" și mîncaseră mere domnești de la crîșmărița de pe ulița Rădășenilor). Creangă i-ar fi primit bine la bojdeucă pe Goieni, tocmai „scria în sudori" într-un „cămeșoi", cînd i-a văzut a plîns, era acolo și Eminescu și au mîncat cu toții „curechi". „Humuleștii nu-i un sat lăturalnic" — cum spune Creangă în „Amintiri", mai ales azi nu e lăturalnic — și, bătrînul Goian — atît de des cercetat în ultimii zece-cincisprezece ani de cititorii lui „Nichifor Coțcariul", — a învățat să le cam potrivească în așa fel ca tot omul să plece mulțumit. Humuleștii de azi e plin de Oșlobeni și de urmași ai lui Trăznea, ai lui Luca harabagiul — și, după cîte a observat reporterul, aceste nume sînt purtate cu „prestigiu" cum ne-a confirmat de altfel și „mîndria" unui nepot, șofer, al lui Luca. Harabagii, humuleștenii „torcălăi" care mergeau cîndva spre „Focșani, Bacău, Roman, Tîrgu Frumos și pe aiurea", să vîndă „ițari, berneveci, cămeșoaie, lăicere, scorțuri înflorite și ștergare de burangic țesute în casă" — îi distingem, pe treapta civilizației de azi a locurilor, în cei 40 de șoferi ai Humuleștilor, în mișcarea neîntreruptă a oamenilor de la răscrucile satului, spre Bicaz, spre întreprinderile textile și de țesături din Fălticeni, spre unitățile forestiere din Tg. Neamț și Piatra. Pe acest fond al unui sat „citadin", de loc lăturalnic, 50.000 de oameni anual vin din toate părțile țării să viziteze casa copilăriei lui Creangă, reconstituind „harta vie a amintirilor", pe ulițele satului, pe malul Ozanei, spre Pipirig, Borca și Broșteni, spre Tg. Neamț și Fălticeni. Doi trecători au și intrat în legenda casei memoriale : s-au descălțat la ușă, erau niște țărani după îmbrăcăminte ; felicitați de custode „pentru gestul de înalt respect pentru care au dat dovadă", cei doi au răspuns ca Nichifor Coțcariul : „nu puteam intra cu ciubotele, unde Ionică a mers desculț". Se caută toate urmele „amintirilor", deși n-au fost notate încă toate punctele „memoriale", cum ar fi trebuit (observăm, pe locul casei „mătușei Măricara" un cireș tînăr sădit, se spune, de copiii humuleșteni de azi). Toate acestea pot deveni indicații că vizitatorii caută o casă memorială „Creangă" în universul „amintirilor" și activitatea custodelui trebuie extinsă în acest sens, actualmente ea consumîndu-se de regulă în interiorul tinzii și odăii copilăriei povestitorului. Improvizația „documentară" din tindă (ca document esențial rămîne ceaslovul unsuros cu urme de bondari) — ar trebui eliminată și, în cazul în care nu s-ar putea crea prea curînd o altă expoziție, casa memorială ar cîștiga și așa — e simpla casă a „Amintirilor din copilărie" care spune destul prin interiorul frumos realizat, cu hornul păstrat intact, cu masa de zestre a mamei Smaranda, cu vîrtelnița, și, în colț, cu un buhai și o tiliuncă (stîrnește mirare, însă, o acuarelă, prinsă pe peretele dinspre laviță, intitulată „Smărăndința popii"). Ideea propusă de a construi lîngă casa memorială o „anexă" pentru o viitoare expoziție documentară monografică ni se pare nepotrivită, ar contrasta prin lipsa ei de valoare autentic „memorială". În eventualitatea punctării locurilor memoriale, vizitatorii ar avea un „popas" în universul „amintirilor" la „casa lui Trăznea". Iar la Casa memorială s-ar putea oferi diafilme cu imagini de la bojdeuca din Țicău-Iași, cu mărturii de pe ulițele Buciumeni și Rădășeni rămase din vechiul Fălticeni. După cum la Țicău-Iași ar putea fi folosite diafilme despre Humuleștii copilăriei. De asemeni, Ion Creangă în lectura lui Mihail Sadoveanu n-ar trebui să lipsească dintr-o viitoare discotecă a Casei memoriale din Humulești și de la bojdeuca din Țicău. Locul „muncii în sudori" a scriitorului Creangă a fost la bojdeucă și acolo am vedea mai degrabă o expoziție documentară realizată pe elemente cît mai simple, evitînd conferința desenată în tuș pe pereți, cum au tendința unele unități muzeale.

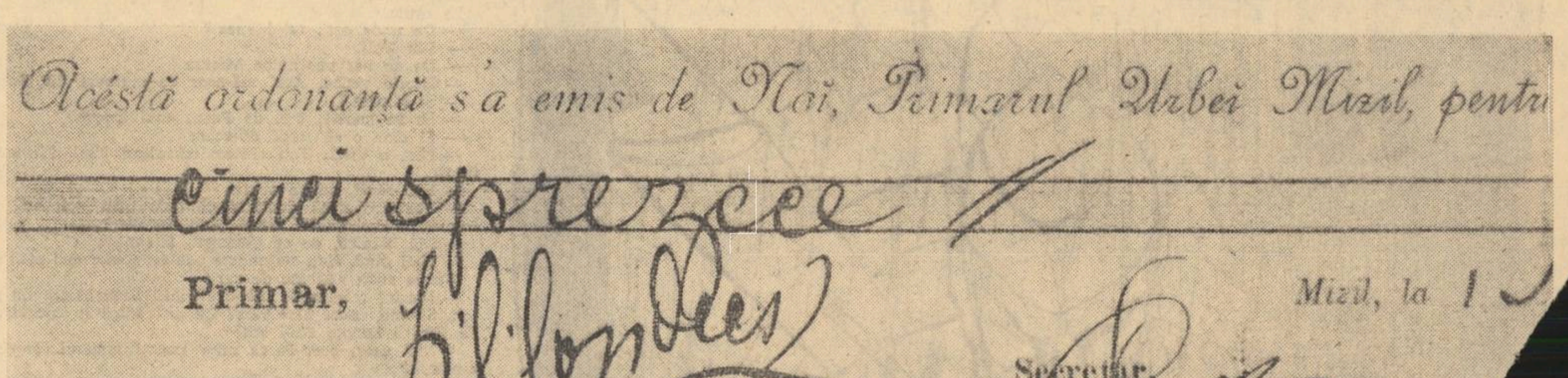
Acéstă ordonanță s'a emis de Noi, Primarul Urbei Mizil, pentru
cinci sprezece
Primar, L. Condeescu
Mizil, la 1
Secretar,
CHITANȚĂ

Autograful lui Leonida Condeescu pe o „ordonanță de plată". (1894) Document comunicat de Spirică Anastasiu Mizil.

Caragiale la Ploiești

La excelenta expoziție documentară de la Casa memorială din Ploiești, care oferă o viziune monografică asupra „omului" și „operei" — ceea ce pare mai atrăgător pentru vizitatori e „momentul Ploiești" figurat sugestiv prin cîteva imagini legate de copilăria și adolescența lui Caragiale. De fapt, prin prezentarea, de pildă, a cîtorva manuscrise, a portretului și a cărții de vizită aparținînd învățătorului Zacharia Antinescu, membru a 38 de comitete și comiții — se deschid vizitatorului obișnuit perspective spirituale asupra unei lumi care a fost „generoasă" pentru opera satiricului. Trebuie amintit că, în jurul acestei case memoriale, o exemplară muncă de strîngere a documentelor inițiată de Muzeul local de istorie, a adus, pe lîngă unele piese prețioase de ordinul biografiei școlare a scriitorului, — documente socotite mult timp pierdute — și piese grăitoare pentru geneza operei satiricului. Este singura casă muzeală, credem, unde s-a înțeles că în „activitatea memorială" o latură principală este prinderea ultimelor documente ce se mai pot găsi și salva. Acest lucru a stat, cu cîțiva ani în urmă, și în atenția inițiatorilor înzestrării casei din Hordoul lui Coșbuc, ca și în a acelora care au participat la pregătirea Casei „Liviu Rebreanu" din Prislop. Desigur, în ceea ce privește Coșbuc, e greu de presupus că s-ar putea adăuga documentelor de pînă acum, elemente noi și mai importante. Dar, în jurul casei memoriale din Prislop, o astfel de acțiune ar fi trebuit continuată, dacă nu în privința unor piese cu relație directă la viața și opera romancierului, cel puțin în zona documentelor — pe care le-am numi, convențional — „de geneză", unde se realizase ceva în legătură cu „Ion", „Răscoala" și „Pădurea Spînzuraților". La Ploiești, preocuparea a fost permanentă și ne aflăm azi în fața unui bogat material, în care capitolele „Zacharia Antinescu", „Stan Popescu galibardian și cap al poliției de Ploiești", „Leonida Condeescu, primar al urbei Mizil" — se anunță azi cele mai fermecătoare și mai tentante, atît pentru vizitatorul obișnuit, cît și pentru un cercetător al izvoarelor operelor scriitorului. Tezaurul de această natură e remarcabil și s-ar putea figura documentar cu el, „momentul Ploiești", printr-o secție nouă care nimerit ar fi să ia ființă în casa alăturată muzeului memorial, recent achiziționată. (Fără îndoială, în acea casă ar putea fi constituită și o bibliotecă a edițiilor Caragiale, precum și o secție „Caragiale universal", cu colecții de traduceri, de documente privind prezența operelor autorului nostru pe scenele lumii. De asemeni, ar putea figura acolo o discotecă a celor mai bune înregistrări ale pieselor de teatru, schițelor, momentelor etc., în interpretarea artiștilor de la Național, precum și pelicule „diafilm" cu imagini
manale, ale hanurilor și grădinilor din Ploiești, Buzău și Mizilul
realiza astfel o latură memorială ingenioasă, cert foarte căutată
facem de fapt glasul lor aducînd asemenea propuneri, des mă
ce au loc la casa din Ploiești. Constituirea secției „momentul
posibilă. Muzeul de istorie, inițiatorul strîngerii unor astfel
a depus o muncă încununată de succes pe linia element
Caragiale. În noua secție, un punct principal ar putea
cu cartea sa de vizită (cunoscută mai de mult), ca
volumului său de „proză și poesiă — AUTOBIOGRA
ÎN TIMP DE 70 ANI — apărut în STABILIMENT
lesc — la modul serios însă — înainte de Caragial
„politică și literatură" pînă în jurul lui 1900) —
tătorului Zacharia Antinescu trebuie să fi fer
ascultat ca școlar, dar și ca adolescent, d
ploieștean, vorbea în grădinile și adunări
rului N. I. Simache, s-ar fi găsit nu ma
din ele discursuri funebre, ținute „cu
lui Pavel Eliad (director de institut

Satul Hordou (azi „Coşbuc"). Moara din vremea copilăriei poetului. Fotografie luată în anul 1955.

Satul Haimanale (azi „I. L. Caragiale").

astfel : „Obiectul trist ce ne stă înainte, iubiţi auditori, este relativ la misiunea omului pe pămînt în genere, şi în parte a omului ce şi-a luat misiunea apostolică de a propaga Doctrina evanghelică instruind junimea ca cînd va veni în vîrsta matură, să se cunoască mai întîi pe sine şi apoi să se înveţe a judeca pe altul"... Iar din vasta activitate de cronicar de bal, citām dintr-o cronică antinească din 1875, despre o doamnă Filitis : „purta o rochie pembé confecţionată la Paris", cu „opt ghirlande de la briu în jos, consistînd din crini albi", iar „la cap roze roşii". Cît priveşte „Memoriile lui Stan Popescu", galibardian, erou al „revoluţiei" din Ploieşti, cap al poliţiei din acelaşi oraş — găsite de profesorul N. I. Simache în 2 variante — ele sună ca o încercare a lui Stan de a-şi „repera onoarea" în faţa lumii, în urma apariţiei schiţei lui Caragiale, „Boborul". Oricum, în ciuda stilului de proces-verbal în care sînt scrise „Memoriile", Stan Popescu confirmă încă o dată „valoarea ploieşteană" a izvoarelor lui Caragiale. Ceea ce dovedeşte că noua secţie propusă de vizitatori privind „momentul Ploieşti" al vieţii scriitorului, poate aduce elemente remarcabile de geneză.

De la Mircești, la Hordou

Pentru etnografi, Hordoul năsăudean — azi Coşbuc — e o piesă rară ; arhitectura ţărănească, portul, lucrarea obiectelor casnice, ţesăturile, tipicul ceremoniilor folclorice în jurul momentelor cardinale ale vieţii (naşterea, nunta, moartea) — se păstrează bine.

La Mircești, vizitatorul casei „Vasile Alecsandri" poate să nu-şi înceapă neapărat cercetarea „memorială" cu lunca Siretului, mai nimerit este, credem, să pătrundă întîi în „reşedinţa" „regelui poeziei" căruia îi plăcea să admire de la fereastră lunca pentru a-i aşterne pastelul :

Perdelele-s lăsate şi lămpile aprinse.
În sobă arde focul, tovarăş mîngîios,
Şi cadrele-aurite ce de pereţi sînt prinse
Sub palida lumină apar misterios.

Liniile aspre ale luncii apar îndulcite, estompate, natura capătă falduri solemne de catifea :

Aburii uşori ai nopţii ca fantasme se ridică
Şi, plutind deasupra luncii, printre ramuri se despică,
Rîul luciu se-ncovoaie sub copaci ca un balaur
Ce în raza dimineţii mişcă solzii lui de aur.

La Hordou, cercetarea poate începe din lunca Sălăuţii, e universul copilăriei pe care poetul l-a luat pentru totdeauna cu sine plecînd din sat, şi, departe mereu de acest univers, l-a „mărit" pentru a-i fi mai aproape. Rîul Sălăuţa din Hordou, deşi mult mai mic decît Siretul la Mircești, capătă, în poezia „Mama" din „Fire de tort", rostogoliri de cascadă, debit de fluviu montan, iar cei trei-patru plopi din universul luncii copilăriei poetului, devin o pădure, cu vechi şi ascunse foşniri care dau sentimentul unei eterne mişcări, dureroase prin nostalgia amintirilor :

În vaduri ape repezi curg
Şi vulet dau în cale,
Iar plopi în umedul amurg
Doinesc eterna jale.

Cine cunoaşte lunca poetului, îşi aminteşte că e o fişie. Imaginea din poezie, însă, aspiră la dimensiuni „danubiene", asta şi prin „căscioara" natală, văzută undeva departe, la capătul luncii, deşi în realitate, vizitatorul, regăseşte casa la cîţiva paşi de plopi şi moară :

Pe malul apei se-mpletesc
Cărări ce duc la moară —
Acolo, mamă, te zăresc,
Pe tine-ntr-o *căscioară* (s.n.)

Casa poetului, chiar dacă n-o cunoşti cum arată în realitate, o descoperi, în aceeaşi poezie, asemănătoare oricărei case ţărăneşti ardeleneşti din acea vreme, cu acelaşi interior simplu, sumar, unde lemnul îl vezi şi-n grindă, şi-n roata vîrtelniţei, şi-n scaunul cioplit sumar, la rama ferestrei ca şi la ramele iconografiei de familie, după cum îl vezi şi pe vatră, arzînd :

Tu taci. Pe vatra veche ard
Pocnind din vreme-n vreme
Trei vreascuri rupte dintr-un gard
Iar flacăra lor geme.

Departe de noi gîndul de a trage de aici concluzii de critică literară şi de teoria artei, n-am fi în stare ; dar am fost martori, cu vreo şapte-opt ani în urmă la un „colocviu" al vizitatorilor pe care custodele de atunci l-a lăsat să se consume numai între pereţii casei fără să-i conducă prin sat, să le dea o imagine a casei poetului, în legătura ei cu universul copilăriei de pe uliţe, din luncă, „de pe deal" — locuri ce păstrează adică, încă vii, elemente cunoscute şi de copilul — Coşbuc. Ce i-ar fi sugerat în primul rînd vizitatorului această frumoasă întîlnire — produsă prin mijlocirea lecturilor coşbuciene — cu locurile poetului ? În definitiv, lunci asemănătoare, ba chiar mai arătoase şi mai teribile decît a lui Coşbuc, nu-ti trezesc emoţii atît de puternice ca în Hordou. Atunci ? Să spunem simplu : Vizitatorul cel mai obişnuit înţelege că numai arta mare şi adevărată poate stîrni asemenea emoţii.

Desprinsă din universul satului, casa memorială din Hordou — chiar dacă ar avea o expoziţie documentară monografic concepută — ar fi lipsită de valori esenţiale pentru zonele subtile ale înţelegerii vizitatorului de astăzi. Poate că şi din pricina acestei păreri limitate, că numai elementele prezente în casa memorială ar fi de ajuns curiozităţii culturale a vizitatorului, n-au fost luate în atenţie unele „elemente memoriale" din luncă — capitale, am spune — pentru a fi mai bine ocrotite : mica şi vechea moară din vremea copilăriei poetului s-ar fi putut păstra. Să întărim această pierdere, dînd cuvîntul lui George Coşbuc :

Am stat la roata morii
Şi roata umblă des,
Şi roata morii cîntă
Cuvinte de-nţeles.
Ea cîntă înainte...

...n rămas cu amintirea unui document fotografic al morii, luat acum opt ...re-l reproducem în această pagină de revistă.

...gătură cu cele spuse mai sus, credem nepotrivită acordarea de autenti...easă" unor obiecte expuse la casa memorială. Ştim că din dragoste pentru ...u legătura sa cu felul intim de viaţă al satului au fost numite „leagăn ...anca în care a învăţat poetul" obiecte care, căutate bine, pot fi găsite ...emplare, şi la fel de vechi, dacă nu chiar în Hordou, în satele din ... expusă, aceea în care poetul a ascultat întîiele învăţături de la ... prin anii 1870—72, sau banca în care a învăţat acelaşi copil la ... Telciu ? Am constatat de-a-lungul ultimilor şapte-opt ani, că ...e, în ambele cazuri, însă, se argumentează că obiectele ar fi ... poetului. În sfîrşit, dacă obiectele nu sînt cele autentice ale ... de epocă şi din mediul respectiv, e de ajuns, pot parti... interior sugestiv cum e realizat cel de la casa din Hordou. ...area unei reuşite imagini memoriale de ansamblu — mai ...e lucrări de restaurare a casei din Hordou — expoziţia ... au remarcat adesea vizitatorii — ar trebui şi ea revăzută.

Cele cîteva documente — fotocopii în cea mai mare parte, portrete, acte şcolare, reviste, tăieturi din presă — ar putea fi grupate pe un elementar criteriu cronologic, pînă la conceperea unei alte expoziţii mai eficiente şi să dea o mai vie imagine a poetului social care a fost George Coşbuc.

În genere, pe plan năsăudean, activitatea memorială se cere amplificată. Afluenţa publicului în Hordou şi în Prislopul lui Rebreanu concurează cu aceea de la Ipoteşti şi de la casa memorială din Ploieşti, unde lucrurile se prezintă la un stadiu evoluat. Mulţimea „punctelor memoriale" năsăudene (locuri, vechi instituţii şi clădiri, arhive aflate într-o diversitate de direcţii etc., etc.) sînt foarte pretentioase din punct de vedere al interpretării şi ar trebui făcute accesibile şi scoase în evidenţă, în faţa vizitatorului, legătura complexă dintre ele. Ele ar trebui cuprinse într-un sistem organic de activitate, care ar putea da strălucite rezultate. În centrul acestui sistem, cu generoase arborescenţe, am vedea Muzeul raional din Năsăud, (în prezent în restaurare), bineînţeles, el însuşi revăzut în concepţia critică de expunere a documentelor. Pentru întocmirea şi realizarea acestui vast concert de imagini evocatoare năsăudene, s-ar putea recurge la izvoare foarte la îndemînă. Valoroasele arhive din Năsăud şi Bistriţa, de pildă, Năsăudul şi Bistriţa însele, cu acele clădiri de epocă, păstrate încă, ar trebui punctate „memorial" şi reprezentate prin reproduceri în muzeu. Dar credem că, un principal izvor documentar poate oferi aspectelor viitoare din muzeul Năsăudului, Casa memorială Ion Pop Reteganul de Reteag-Dej care, surprinzător, e cea mai înzestrată casă din punct de vedere al tezaurului bibliofil, revuistic, cu un vast depozit de acte de învăţămînt, de la mijlocul şi din a doua jumătate a secolului trecut : după cum, surprinzător, tot această casă, e printre cele mai nefericite în materie de sistematizare şi accesibilitate pentru publicul vizitator. Casa are o bibliotecă cu aproximativ 1500 volume, în care figurează ediţii — princeps din opera vechilor noştri scriitori şi din opera scriitorilor clasici, serii întregi din culegerile folclorice apărute în jumătatea secolului trecut în Moldova, Ardeal, Muntenia, manuale şcolare ale timpului (Aron Pumnul, Vasile Petri de la preparandia din Deva, Athanasie Marienescu, Ion Creangă şi colaboratorii, Ion Pop Reteganul) ; colecţii ale revistelor „Gazeta de Transilvania" (cu numerele sale din zilele revoluţiei de la 1848), „Familia" lui Iosif Vulcan, „Contemporanul", „Convorbiri literare", „Convorbiri pedagogice", „Calicul" (revistă satirică de la Sibiu), „Revista Ilustrată" a lui Reteganul, cu exemplarul în care a debutat Octavian Goga sub pseudonimul Nicolae Otavă; o bogată corespondenţă a lui Reteganul cu instituţiile şcolare ardelene, cu învăţătorii din Transilvania, Banat, Dobrogea, Moldova, Oltenia, cu revistele timpului, cu personalităţi culturale (Bariţiu, I. Bianu, N. Iorga); contracte între dascălul ardelean şi ţăranii locurilor „pentru a le învăţa pruncii", documentele Comitetului din Rodna Veche „pentru ajutorarea copiilor mizeri cu abecedarii şi legendarii..." etc., etc.

Bine, mărturiseau nişte vizitatori într-un „colocviu" la casa memorială de la Reteag, dar ne aflăm într-un univers de relaţii complexe şi, pe acest fond, imaginea formării şi ridicării lui Coşbuc şi apoi a lui Rebreanu ne apare mult mai clară. Să ne închipuim, că s-ar alege cu metodă şi s-ar extrage de aici fotocopii care ar fi bine să apară sistematizate în muzeul din Năsăud, împreună cu altele, ar realiza pentru vizitator un focar de imagini din care să se poată desprinde trimiteri spre şcolile năsăudene şi bistriţene, spre locurile lui Coşbuc şi Rebreanu. Gravurile, litografiile, reproduse în secolul trecut de „Tipografia cu motor" a lui G. Mathieu din Bistriţa şi de tipografia lui F. Negruţiu de la Gherla pentru publicaţiile adînc întipărite în memoria locurilor, cum ar fi „Cărţile săteanului romîn", editate pe distanţă de un deceniu şi mai bine de Ion Pop Reteganul — pot concura cu farmec de epocă la întocmirea viitoarei imagini muzeale năsăudene. De aici, vizitatorul ar putea găsi, mai departe, la liceul năsăudean, care împlineşte în acest an, în octombrie, o sută de ani de la înfiinţare, sugestive expoziţii în care matricolele şcolare ale lui Coşbuc şi Rebreanu să facă legătura mai departe cu Hordoul ; cu Prislopul de unde Rebreanu pornind de la modele vii (Ion Boldijaru, Rodovica Tabără, Ion Belciug etc) şi-a luat notele primare privind intriga şi lumea romanului „Ion" (de aceea socotim că nimerită ar fi transmiterea unor materiale din sălile documentare Coşbuc şi Rebreanu aflate la arhivele din Năsăud, o parte din ele la liceul centenar, altă parte la Hordou şi Prislop, dat fiind că în nici unul din aceste locuri nu s-a realizat o periodizare cronologică armonioasă a documentelor de viaţă ale lui Coşbuc şi Rebreanu).

Romanul „Ion", concurînd starea civilă...

...a produs pe locurile năsăudene, foarte curînd după apariţia sa din 1920, îndelungi colocvii, confruntări, nu lipsite nici de dramatism, dar nici de umor. „Acţiunea romanului — spune Rebreanu în mărturisirile sale din 1932 — se petrece în satul Prislop, de lîngă Năsăud ; în roman, Pripas... Armadia e numele găsit orăşelului Năsăud... În „Ion" am lucrat într-un fel şi pînă la un punct după modele vii. În orice caz, fiecare personagiu din roman pornea cel puţin de la o însuşire a unui om real... Astfel, Ion Pop al Glanetaşului, eroul însuşi, a existat aevea şi se numea aproape aşa... Aşa, preotul Belciug a fost într-adevăr preot în Prislop..."

Dacă notarul Leopold Stössel din satul Entradam (Jidovița, în „Ion") i-a mulţumit lui Rebreanu că l-a „feştit" în roman, preotul Belciug mărturisea prietenilor săi, precum şi unui nepot care trăieşte azi în Şintereag (Pompeius Belciug) unele rezerve pline de amărăciune... Ion din realitate s-a manifestat şi el, cu nu ştiu cîte decenii în urmă... iar recent, în 1956, învăţătorul pensionar Zăgreanu din Năsăud, şi-a scris şi el memoriile, aducînd uşoare „corective" romanului... Identificarea a fost şi este desigur neavenită, dar curajul de a concura direct starea civilă e în primul rînd de ordin artistic. Rebreanu arată astfel, prin ficţiunea artistică o extraordinară forţă, realizînd o sublimă construcţie arhitectonică de roman, cu personaje şi probleme cardinale ale vieţii satului nostru în acea vreme. Să nu fi sesizat criticul G. Bogdan-Duică acest subtil raport realitate primară artă — cînd a pornit, în fruntea unui grup de studenţi clujeni, o anchetă pe locurile năsăudene în vederea identificării „fizice" a eroilor din carte cu prototipurile din Prislop (Ion Glanetaşu, Vasile Baciu, fiica sa Ana, preotul Belciug /, Ion Boldijar, Ignat Tabără, Rodovica Tabără, Ion Belciug) ? Rezultatul anchetei ? Iată replica lui Rebreanu : „Rezultatul n-a putut fi decît cel firesc : pentru fiecare personagiu din roman s-a descoperit o sumedenie de părinţi prea puţin asemănători între ei..." Cu mulţi ani înainte, Eminescu, în „Geniu pustiu", emitea, de asemeni, o subtilă observaţie privind raportul izvoare / artă : „...romanul ...El e metafora vieţii... Ascultaţi cîntecul absurd al unei zile, care n-a avut pretenţiunea de a face mai mult zgomot în lume decît celelalte în genere, extrageţi din astea poezia ce poate exista în ele şi iată romanul...". Într-adevăr, romanul „Ion" al lui Liviu Rebreanu „e opera unui poet epic care cîntă cu solemnitate condiţiile generale ale vieţii, naşterea, nunta, moartea. Romanul e făcut din cînturi, vădit condensate, în stilul marilor epopei"... spune G. Călinescu. „Frazele, considerate singure, sînt incolore ca apa de mare ţinută în palme, cîteva sute de pagini au tonalitatea neagră-verde şi urletul mării"...

Iată, dar, ce poate oferi Prislopul şi pe ce registru se pot desfăşura colocviile vizitatorilor... Să repetăm, că forţa imaginilor din „Ion" a fost atît de puternică încît „întoarse" la Prislop s-au impus într-atîta localnicilor încît după o vreme ei n-au mai vrut să-i creadă pe prototipii rămaşi în viaţă, că n-ar fi fost chiar aşa cum spune romanul ?... Bineînţeles procesul a fost îndelung, iar conjugarea destinelor eroilor cărţii cu acelea ale modelelor din realitate pe planul fanteziei cititorilor, vizitatori sau localnici, a dat „cîştig de cauză" romanului, valabile au rămas imaginile supreme din „Ion", mai ales că ultimii martori ai vieţii modelelor s-au stins în cea mai mare parte, iar generaţia actuală prislopeană, care trăieşte într-o efervescenţă culturală pe care înaintaşii n-au cunoscut-o, înţeleg sensurile profunde ale literaturii. Casa memorială are prilejul, folosind mai bine „punctele de geneză" din jur, să scoată în evidenţă acest fenomen aproape unic prin particularitatea lui, pe care-l poate oferi Prislopul în „întîlnirea" sa cu Pripasul din roman. Activitatea casei memoriale ar trebui deci să cuprindă în raza ei casa lui Ion Boldijar ; s-ar putea elibera casa memorială de mobila lui Ion Belciug şi să fie trecută în chiar casa acestuia din Prislop. O atenţie deosebită, însă, faţă de vizitatori, pentru a-i feri de confuzia „identităţilor" Prislop/Pripas : ei pot fi îndrumaţi pe un plan superior de gîndire şi meditaţie privind atît izvoarele, cît şi semnificaţiile cu forţă generalizatoare ale romanului. În acest sens hărţile şi notaţiile lui Liviu Rebreanu din momentele de geneză ale romanelor „Ion", „Răscoala" şi „Pădurea spînzuraţilor" pot fi dispuse mult mai limpede în faţa vizitatorului pentru a se putea distinge drumul esenţelor parcurs de Rebreanu de la realitate şi modele pînă la romane şi eroi. De altfel, întreaga expoziţie documentară ar trebui revăzută în concepţie, dată fiind complexitatea oferită deopotrivă de punctele memoriale din satul Prislop (azi Liviu Rebreanu), cît şi de tezaurul manuscriselor lui Rebreanu, a proiectelor, variantelor, confruntărilor etc. Interiorul casei memoriale nu este de fapt o reconstituire ci o colecţie de mobile, în care intră la un loc atît mobile ale prototipurilor cît şi ale familiei lui Rebreanu şi ale lui Rebreanu însuşi. Piesele sînt variate şi preţioase, dar ele ar trebui grupate pe sensurile esenţiale ale vieţii şi operei. Expoziţia documentară nu se leagă organic de un astfel de interior, ea însăşi neprezentînd criterii limpezi de desfăşurare a pieselor. Reamintim că în sistemul memorial năsăudean, cu focarul la muzeul raional, Prislopul ar avea „micul său sistem", în care casa memorială ar fi punctul gravital pentru casa lui Ion, a lui Belciug şi pentru şcoala veche din sat etc., etc. În acest interesant sistem prislopean s-ar putea folosi conferinţa scurtă, date fiind multiplele probleme ce pot fi oferite colocviilor miilor de vizitatori veniţi din toată ţara...

★

Ceea ce reporterul a căutat să expună, să confrunte, e rezultatul unor observaţii de teren şi dacă s-a părut cumva că se foloseşte prea des relaţia cu opera literară, asta nu s-a întîmplat din dorinţa de a încălca unele domenii care nu ne aparţin. Procesele culturale din casele memoriale ni s-au părut extrem de interesante şi pentru a le putea oferi mai limpede cititorului obişnuit, a trebuit să-i rememorăm întîmplările şi deci, să citām, şi să facem, pe cît cu putinţă, incursiuni spre operă cu modalităţi mai diferite de la capitol la capitol. Lucrul a fost cerut şi de latura particulară a fiecărei case memoriale în parte, raportată la universul propriu al locurilor cît şi la fenomenul generat în rîndul vizitatorilor. Am fi putut, de pildă, să extindem capitolul memorial Ipoteşti, dar cîteva linii am socotit că pot fi mai rezonabile decît o tentaţie de exegeză reportericească (ar fi fost unica în felul ei !) ; dacă unele capitole sînt mai dezvoltate, asta pentru că, fie stadiul de dezvoltare al casei discutate e rămas în urmă faţă de celelalte (şi trebuiau sesizate dificultăţile), fie că unitatea muzeală făcea parte dintr-un univers memorial mai puţin scos în evidenţă pe plan local. Fără îndoială tabloul a fost redat sumar, dar, ţinînd seama de notele particulare sesizate, am vrut să atragem atenţia custozilor că a trata la fel casa ipotesteană cu aceea din Prislop, de pildă, sau a le trata pe toate identic, activînd numai pe planul strict al expoziţiilor documentare, e un risc care duce la negarea particularităţii şi frumuseţii muncii de custode şi la o minimalizare nedorită a tezaurului menit să cultive mase cît mai largi.

Am putut cita remarcabila muncă, în sensul expoziţiei documentare şi acţiunii de achiziţionare a unor piese memoriale, activul de lucrători din jurul Casei Caragiale din Ploieşti, dar în acelaşi timp ne-am mărturisi şi regretul că în raza ploieşteană memorială, satul Haimanale a intrat mai puţin şi, după mai bine de un an de la sărbătorirea semicentenarului Caragiale, situaţia expoziţiei plănuită acolo nu spune azi prea mult şi nici nu se anunţă rezolvări la înălţimea sistemului muzeal şi memorial respectiv. Activitatea spre Mizil ar putea mări cercetările, părerea reporterului este că se mai pot găsi acolo documente adiacente, reporterul însuşi, deşi nespecialist, a indicat, mai de mult, cîteva izvoare.

Este un mare avantaj prilejul oferit de recentele lucrări de restaurare a unor case ; se poate revedea ansamblul memorial din jurul lor pentru a mări tezaurul şi de a-l reprezenta într-o concepţie superioară şi de a elimina astfel decalajele existente între casele memoriale.

Extinderea activităţii memoriale dincolo de interiorul caselor, spre locurile cu mărturii grăitoare privind viaţa şi opera unor scriitori se ridică drept problemă principală, urmărită în bună măsură de casele memoriale de la Ipoteşti, Mircești, Ploieşti şi recent şi cea din satul lui Coşbuc. La Prislop iniţiativa a fost ceva mai veche, dar problemele fiind mai complexe, munca cere planuri noi de dezvoltare.

Casa de la Ploieşti cu atîtea puncte memoriale spre locurile legate de copilăria şi viaţa de şcolar, de momentele de adolescent ale scriitorului, ar putea folosi trimiteri de la expoziţia documentară. La Ploieşti, desigur, s-a făcut mult în această privinţă — identificarea unor clădiri în care a locuit familia scriitorului etc. — dar tocmai pentru că punctele memoriale sînt foarte diverse şi implică relaţii cu izvoarele operei, cu problemele de familie etc. — chestiunea merită o atenţiune deosebită şi un studiu prealabil mai adîncit în privinţa autentificării acestor relaţii pentru a nu se ivi o invazie de improvizaţii. Spunem asta pentru că în munca atît de plină de succes pentru strîngerea documentelor perioadei ploieştene a lui Caragiale, a vieţii şi operei sale în general, au reapărut nişte procedee de tristă amintire, după unele mărturii, s-ar fi interpus piese din colecţiile lui O. Minar. Fără a pune la îndoială buna credinţă a muncii memoriale ploieştene, dimpotrivă tocmai pentru a o susţine, atragem atenţia asupra acestor pericole. Desigur, biografia lui Caragiale e clarificată mai de mult, în materie de exegeză s-au spus lucrurile fundamentale, dar noile punctări ale unor linii, n-ar trebui, mai ales cînd e vorba de Caragiale, să ia aspectul plastografiei.

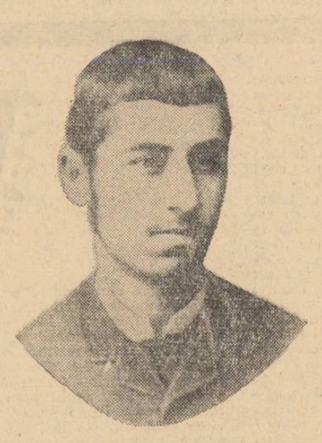

„Melancolicul licean Leonida Condeescu, devenit mai tîrziu primar al Urbei Mizil, prototip al schiţei „O zi solemnă".

Casele memoriale — creaţie completă a regimului nostru — purtînd răspunderea pentru cultivarea în rîndul unui public larg a unor valori cardinale, în mod firesc pun în faţa custozilor cerinţe de pregătire care să vizeze specializarea în jurul problemelor ce le ridică viaţa, opera, locul în cultura noastră a artistului respectiv. Repetarea strictă, în expresie orală, a informaţiilor oferite de imaginile grafice, e departe de a fi rostul unui custode măcar modest. Vizitatorii ridică exigenţe spre un custode exemplar, care să atingă o pregătire solidă, monografică, în materia pe care o transmite, cu posibilităţi largi asociative şi în celelalte domenii, de artă, istorie, etnografie etc.

Direcţiile mari, de esenţă, ale fenomenelor reprezentate de scriitorul evocat, vizitatorii le vor oferite de custozi care să ştie să folosească farmecul amănuntului de biografie şi de operă, să arate legătura intimă a artistului cu locurile în care a trăit şi-a luat izvoarele şi a scris, să-i discearnă în profunzime aportul la cultura poporului nostru.

S-a depăşit de mult stadiul cînd custodele ţinea cheile şi grija casei, iar în jurul ei elementele memoriale erau lăsate neocrotite şi nefolosite într-un proces cultural eficient. Vizitatorii erau lipsiţi atunci de o prezentare complexă a locurilor memoriale, expoziţiile documentare erau depăşite, iar iniţiativele personale ale custozilor nu se vedeau.

Există o emulaţie între casele memoriale şi este o dovadă că ele se întrec a răspunde celor mai exigente cerinţe ale miilor de vizitatori, cărora revoluţia culturală le-a redat acest tezaur.

Fotografii şi reproduceri de ION MICLEA

BĂTRÎN — Fotografia de ION MICLEA

CARNET DE CENACLU

La încheiere de an

Frecventez cenaclul „Labiș" cu un deosebit interes. E vorba, mai întîi, de un interes pe care-l datorez colegilor mei de breaslă, tineri și foarte tineri, creației lor, punctului lor de vedere, gustului și reacției lor față de fenomenul literar. A ignora aceste date, ar însemna să pierd viziunea de ansamblu a frontului poetic, procesul dialectic de îmbogățire și înnoire a creației noastre, ar însemna să mă lipsesc de posibilitatea unor confruntări utile propriei mele creații.

Precizez acestea pentru a amenda ideea că participarea la cenaclu a scriitorilor cu mai multă experiență ar avea rolul unilateral de a îndruma, de a corecta sau de a califica producțiile citite acolo.

În cele cîteva ședințe la care am asistat, atmosfera discuțiilor a fost vie, nelipsind inevitabilele exagerări, în bine sau în rău, echilibrate, în general, de concluziile ponderate ale conducerii cenaclului.

Ar fi de dorit, desigur, ca spontaneitatea binevenită a celor ce iau cuvîntul să fie completată cu un spirit analitic mai riguros, cu referințe de ordin cultural care pot situa o lucrare în perimetrul unui stil anumit, stabilind afinități de temperament sau de viziune, cu o mai complexă dezbatere a problemelor etice, filozofice și estetice pe care le ridică lectura.

E de salutat inițiativa „Luceafărului" de a publica, în revistă, la scurt interval după lectură, cele mai reprezentative producții discutate în cenaclu, sprijinind astfel, cu eficiență reală, tinerele talente.

Cenaclul „Labiș" are certe perspective de dezvoltare. El poate deveni un excelent laborator în care sînt studiate probleme de meșteșug, cu o minuțiozitate pe care critica din reviste nu are întotdeauna posibilitatea s-o facă; el poate ajuta la desfășurarea unui schimb de opinii de ținută, refuzînd platitudinea și snobismul și promovînd judecățile principiale și nuanțate.

Cenaclul „Labiș" poate deveni, de asemenea, o bună școală de colegialitate, respect reciproc și intransigență, care să contribuie la formarea caracterelor, o dată cu formarea stimei față de valoare și a rezistenței față de falsele valori.

Desigur că participarea frecventă a unor scriitori mai încercați în problemele vieții și ale artei ar îmbogăți considerabil substanța dezbaterilor, ar ridica nivelul exigenței și al autoexigenței, ar grăbi șlefuirea gustului artistic.

Urez cenaclului „Labiș", la capătul acestui an de activitate, viață lungă, fără bătrînețe, iar tinerilor, foarte tinerilor poeți, le urez o lungă consecvență în cultivarea talentului lor și în dezvoltarea personalității lor, dragoste fierbinte și înțelegere adîncă față de frumusețea adevărului și adevărul frumuseții.

Nina Cassian

POEȚI DIN CERCURILE LITERARE STUDENȚEȘTI

Nicolae Ioana

VÎRSTE

Azi am spart cercul tulpinii uscat,
Azi abia am deschis un ochi în afară,
Cîte drumuri a trebuit să străbat
Prin circumferința tulpinii în spirală,
Cîte drumuri a trebuit să măsor,
Cîte-un mugure-mi scapără, cîte-o frunză îmi moare
Dar din rădăcini spre viitor,
Sub coajă, clocotesc fluvii solare.

N-am știut că e atît de frumos să trăiești,
Să respiri și să pipăi lumina
Copacilor strînși dreptunghiular sau în cerc
Sub cascadele soarelui scinteindu-mi retina.
Cine a spus că omul e mic
Și că moare, o dată cu frunzele și vîntul?
Cine mă poate împiedeca să-mi ridic
De sub coajă, spre lumină, pămîntul?
Tulpina mă doare de-atîtea poveri,
Cu fiecare vîrstă mi se adaugă un cerc,
Îmbrățișați-mă cu toții deodată
Să observați cît de repede cresc...

Cu fiecare vîrstă sparg cîte-un cerc,
Sparg cîte-un cerc în trunchiul tulpinii uscat,
Sparg cercul vîrstelor și dincolo întîlnesc
Surîsul vostru cristalin și curat.

2

Prieteni, aici, tristețea nu încape,
Soarele nu-l poți lua de pe boltă cu mîna
Ca să-l stingi într-o cană cu apă,
Nici vîntul să-l agăți ca pe o haină în cui.
Nu vreau să văd nimic din ce-am văzut,
Vederea a început să mă înșele.
Copacul alăturat atît de mult a crescut,
Încît mi-atinge ramurile mele.
Apleacă-ți urechea pe trunchi și rămîi nemișcat,
Oprește-ți pentru o clipă respirația în piept.
Vei auzi ceea ce niciodată n-ai să poți să vezi,
Chiar dacă soare îți va fi pupila!
Apleacă-ți urechea și rămîi nemișcat să auzi,
Cum pe mii de trunchiuri vuiește pădurea.
În liniștea mea zburdă ciute însetate și iezi,
Rămîi nemișcat, copacii sub vînt nu se înclină
Și mai cu seamă ascute-ți urechile bine,
E aici un vuiet armonios de lumină,
Care se filtrează de-a dreptul prin mine,
E aici viața orînduită în tulpină.
Pe această vreme mi-ar fi imposibil să dorm,
Aplecați-vă brațele spre mine încet
Să mă cufund în zbuciumul vostru enorm.
Dacă-aș întinde brațele vă pot atinge cu mîna,
Vă simt respirația și atît de aproape
De trunchiul și gîndurile voastre sînt,
Pînă am ajuns să vă ating tulpina,
V-a înnobilat atîta soare și atîta pămînt.

Aplecați-vă brațele, să ne ținem tulpinele bine,
Vîntul trage să moară prin crengi,
Pădurea cu brațe nevăzute ne ține.
Aplecați-vă brațele și nu vă înclinați într-o parte.
Aplecați-vă, să ne smulgem cîte-o creangă uscată,
Numai trunchiurile noastre nu vor muri niciodată.
Aplecați-vă brațele să dansăm în ritmuri egale,
Cercul tulpinii ne păstrează lumina.
Vîrstele noastre înfloresc în beton și-n metale.
Aplecați-vă și prindeți și brațele mele.

Să dansăm un dans uriaș printre stele.

Victor Nițâ

REÎNTOARCERE LA HUNEDOARA

Și tu, oraș natal, mereu incendiat
cu trandafiri de foc și fier
și tresărind subt pașii mei, mirat
că recunosc amănunțit orice ungher.

Și voi, rotite răbufniri de pară
ce-n pieptul tînăr iarăși mi-ați intrat,
asemeni vînturilor tonice de primăvară
cutreierînd pădurile neîncetat.

Și tu, care-ai plecat într-altă parte
nemaiscriindu-mi nici un rînd,
și care, totuși, de departe,
mereu îmi dai puteri să cînt.

Și tu, prieten al copilăriei mele
rămas să-mbraci orașul drag
cu un stihar nemaivăzut de stele
și strigăte de luptă-steaguri roșii la

Peste umeri, iată, voi mi-ați frînt
arcurile tăcerilor înalte,
încît aud cum împrejuru-mi alte,
alte ceruri se ridică fremătînd.

Lucian Bureriu

DE-A CUIBUL

Copil ce ești, ce joc frumos
Improvizam din bucurii mărunte
Și care astăzi, de prisos
Ni s-ar părea...
Brațele tale — crengi în infinit.
Palmele mele — două păsări stîngace, obosite voit.

Veneau chipurile, de departe.
De unde? De foarte departe...
Și țopăiau pe crengi, tot mai aproape
De-un cuib pe care și-l doreau. De cînd? De mult...

Și poposeau în părul tău
Pe care, căzusem de-acord să-l poreclim „zburlici".

Crengile cădeau speriate, mici
Și n-aveau păsările de unde să-și ia zborul
iar tu te supărai că rămîneau aici...

Vezi, fata mea, plecară doi copii
Ca să se joace undeva, subțiri
Pe stînca lunii. Am rămas maturi, profunzi,
Vociferînd proptiți de balustrada
Ce ne desparte de nesfîrșit.
Și ce supusă-ngenunche mîndria
Ca însetatul lung, un magic licăr,
Nepăsător zdrelindu-se de pietre.

Un singur cuib fierbinte e-ntre noi.
De ești vreodată, seara obosită,
Ia să vedem, mai știm să ne jucăm
De-a cuibul și păsările?

Iordan Popescu

POEM AFRICAN

Lui Jean Quendéno, student african

Ca fierul dat ruginii mă strîngea
În lanțuri întunericul de piatră.
Am sîngerat cu buzele strivite
Sub mari coloane de granit și ape.
Și-n mersul meu vîrtejuri s-au desprins
În zbor de lilieci. Peste culori
Doar moartea adia cu gura rece.
Copii și frați zvîrliți de vii în hruba
În care bezna sufletul ne-apasă
Strigau pădurea oazelor de-afară.
N-am plîns nicicînd, dar lacrimi am vărsat.
Din mare-n mare, le ascult ades
Cum prin furtuni m-alungă ne-ncetat,
Și glasul lor răscolitor răsună
Ca un surîs, ce arde totu-n jur.
Și totul s-a desprins din nemișcare.
Coloanele s-au clătinat strivite
Cînd fruntea mea o rezemai de soare.
Pămîntul cu pădurile în flăcări
Mă lumina și-n glasul lui avui
Întîia despărțire de-ntuneric
Și primul ceas de viață, cel dintîi.

Gh. Andrei

ȚI-ADUCI AMINTE?

Ți-aduci aminte?
Zăpada înnoptase
Și fulgii susurau
Ca niște atingeri de staniol.
Ne-am scuturat în fața oglinzii
Și cu sufletele dezvăluite,
Ne-am povestit noaptea-ntreagă,
La masa pe care erau două romane
Și-o oglindă,
În care se vedeau două fețe
Ce semănau de-atîta dragoste.
Ți-aduci aminte?
Era noaptea zăpezilor fierbinți.

Gh. Pituț

ÎN BĂTAIA SECURII

(Evocare)

Soarele răsărea
din geana pădurii.
Pădurea plîngea
în bătaia securii.
Zilele adormeau
în ceauna de mămăligă.
Nopțile veneau greoaie
ca niște bușteni
tîrîți de taligă.
Moartea pîndea
să se scoboare,
cu arborii-odată,
din scorburi.
Anii rămîneau
aschiați precum cioatele.
Viața se tîra înainte
cu coatele.
Soarele apunea
pe geana pădurii.
Pădurea plîngea
în bătaia securii.

Grigore Arbore

FETELE

Au plecat flăcăii în bătaia zorilor către pădure.
Fetele i-au urmărit din ușă
închipuind între degete covoare de nuntă
din firele legănate de iarbă.

Vor asculta în văzduh topoarele răvășind
aerul înstelat dintre stejarii de sus,
pînă cînd răsăritul lunii va aduce dorul
de bărbatul plecat acolo de unde seara
coboară răsucite vînturile.
Apoi va fi o pace mare și stelele
pocnind pe acoperișuri, vor lăsa să alunece
de-a lungul ferestrelor umbrele celor plecați cu sărutul,
pînă cînd soarele le va căuta urmele
pe care i-au însoțit
visele de azi noapte.

Mircea Ciobanu

MĂRTURIE DE SEARĂ

Cînd ceasul bate-n turnul lunii, sferic,
și rînd pe rînd cînd se desprind de sus
verigi, verigi scăpate-n întuneric,
cînd steaua-i rest din soarele apus,
Cînd zgura — parcă a luminii arse —
în aschii albe cade și-n scîntei
la gleznele statuilor întoarse
spre jumătatea lor ascunsă-n stei,

și cînd oțeluri leapădă — ca șerpii —
un strai mai vechi spiralizat de strung
și solzi elastici se așternbalbaștri
imaginînd efort de salt prelung,

cînd parcă șpanul, aschia și zgura
e o sudoare-a lucrurilor, cînd
la marginile faptei, bate ploaia
sudorii mele și a lor, pe rînd,

corola mîinii soarbe oboseala
suind din lucruri — abur nevăzut —
drept mărturie că am ars în piatră,
în floarea pîinii și-n oțel de scut.

Virgil Mazilescu

MOARTEA POETULUI

— Lui Nicolae Labiș —

S-a prăbușit lumina pe vîrfuri moi de brazi
Și mi-au adus-o pasări mari, cuminte,
În ciocul lor subțire la amiazi
Punîndu-mi-o covoare înainte.

Stingheră inima a tresărit.
De ce era lumina și palidă și grea?
Și pasări mari, cu zborul chinuit,
De ce-au țipat deasupra mea?

Cînd geamul dinspre iarnă s-a-ndoliat, tîrziu,
Smulgîndu-mi depărtarea din priviri,
Au prins în raftul parcă viu
Să sîngereze „Primele iubiri".

POȘTA REDACȚIEI

Gh. Pituț: Sînt multe versuri interesante în caietul pe care ni l-ai trimis. S-ar putea cita aproape din fiecare poezie cîte ceva. D-ta te afli într-un stadiu avansat al începuturilor și, cu un efort mai susținut, de organizare, poeziile vor putea să vadă lumina tiparului. Deocamdată, pe lîngă versurile într-adevăr promițătoare s-au strecurat și impurități pe care va trebui să le combați singur. Ne vom referi numai la „Scrisoare", dar observațiile noastre sînt valabile pentru întreg ciclul: „Sînt pedepsit ca să mă bucur, / În loc de unul, cît o mie. (Deși corect ar fi fost „nu cît unul", sau „în loc de unul singur", totuși stîngăcia nu supără, dimpotrivă). Cînd zgîriu coala de hîrtie, / Ori gîndul peste ea mi-l scutur. / Te va găsi scrisoarea tristă? (De ce „tristă", cînd era vorba despre bucurii?). Nu. Bucuria mi-o diverg (Nu mai e stîngăcie, „diverg" e un barbarism supărător). În ochii tăi de tractoristă, / Ecran pămîntului întreg. (Frumos, ultimul vers!). În vale jos ori pe coline / Ți-ai împletit cu brazda cîntul. (Două versuri banale). Și boabele-au umplut pămîntul / Povară cîtorva combine. (La fel de banale, și atenție: e vorba despre recoltă, sau despre semănat („au umplut pămîntul"). Îmi placi, o simt. (Citat dintr-o conversație prea intimă). E doar menirea / Să fim părtași iubirii-n toi (foarte urît sună acest „toi"!). Și să credem în nemurirea / Adolescenței noastre noi". (Dacă e a „noastră", adică de azi, nu poate fi decît „noi"!) Cerem iertare pentru fărămițarea nemiloasă a poeziei, dar o discuție orală cam așa ar arăta. Ne-am permis-o, deoarece d-ta ai, fără îndoială, posibilități poetice și, ca atare, trebuie să te apleci asupra fiecărui cuvînt. Așteptăm.

Cristian Petre: Unele imagini merită toată atenția: „De-acum trebuie să veghez / Să-ndrept orice curbură a verbului / Care m-ar putea ascunde vreo clipă / Inimilor voastre", Alteori, te lași prada unor imagini cam bombastice: „Semenii mei, cînd mi-am văzut întîiele poeme / La voi ajunse, / Pe toate lungimile de undă ale iubirii. / Torențialele ploi de emoție au umflat / Riurile arterelor mele". Sau: „...întîlnirea cu voi / Mi-a tulburat fîntînile de sub arcade / Ca un răsărit unic". Această tendință declamatorie, mai ales că este vorba despre propria creație, nu ni se pare a fi cea mai indicată. Unele imagini spun mult mai puțin decît cuvintele întrebuințate: Întîi te voi trimite pe tine. / La scurt răstimp voi sosi și eu / Să te admir, cu soarele îmbrățișată. / Cînd amurgul va răni soarele / Te voi îmbrățișa eu". Pentru o poezie, nu este deajuns! Este nevoie măcar de o idee. D-ta ai destule noțiuni despre versificație, dar vibrația este încă minoră, din pricina insuficienților imaginei.

Nicolaie Someș: Rimate și ritmate corect, dar cu un aer vetust: „Ce patimi mă poartă prin lume / Să fiu nestatornic, să sufăr / Iubirile-mi să se consume / Ca florile noaptea, de nufăr?" Ultima rimă era de așteptat, dar ridică o întrebare: oare florile de nufăr se consumă într-adevăr noaptea? Altele sînt prea de tot bacoviene: „Fiorii toamnei trec. / Iubito, / Șoapta-mi sună sec. / Și mă cuprinde spaima... / În iarnă mă înec". Bacovia este un mare poet, dar numai în ediție originală. Atenție la prozaisme („căci inima mea nu va face nicicînd de sentimente risipă", sau „iar dacă / cu eziări gîndirea-mi fi-va presărată") pentru utilizarea cărora se cere o deosebită măestrie.

Ica Iustian: Traducerile din Heine dovedesc și cunoașterea și dragostea pentru marele poet. Printr-o șlefuire mai atentă, în ceea ce privește forma, desigur, unele ar putea să apară. Prea multe licențe de rimă (oarbă-toarnă", „pomină-haină" etc.) sau expresii argotice („și-a paradit efectul", „în d-aste chestii" etc.). Ironia heiniană este ceva mai subtilă. Versurile originale sînt (nimic nenatural!) sub influența aceluiaș poet. Dacă trebuie să mai încerci? Da, însă nu te lăsa dominată de fiecare poet pe care îl traduci.

Ileana Roman: Progresul este evident. Mai stăruie însă neglijențele (avem impresia că scrii mult și prea în grabă) și mai ales influența unui anume gen de versuri, sentimentul-leșinate. După ce scrii: „Ți-am chemat gîndurile tale înalte / Călătoare, mănunchi, / Și-mi răspunse cerul gemînd, / Căzut în genunchi", credem că nu mai ai voie să apelezi la dulcegării de tipul: „Mi-ai dat florile / Inimii tale, / Proaspete ca zorile / Să le păstrez în sufletul meu / Cu liniști de curcubeu. / Neofilite, neînsingerate / Erau florile / Iubirii tare curate". Nu trebuie să fii poet pentru a scrie despre „iubirea curată", sau pentru a rima „florile-zorile". D-ta, însă, ai dovedit că ești pe drumul poeziei și de aceea nu putem fi îngăduitori. Nu ne mai trimite poezii pe care le-ai mai trimis. Și mai multă severitate...

G. Șerban: Sînt și încercări onorabile, dar în general, versurile plutesc într-o generalitate care cu greu poate să impresioneze. Alteori, imaginile par zglobii, dar nu sînt decît arbitrare, ca în acest ciudat pastel despre Dunăre: ....„Și cresc spinări ca ciurda de rechini / Ce-n grupuri se preumblă; iată-i vin, / Lovesc de maluri și se-ntoarnă lin... / Și totuși văgăuna asta plină, / Ulme geografic printre stînci și tină, / Cu chilometri-ntregi de apă chioară, / Fluidă masă-n albie precară / E Dunărea cu zumzet, scoc de moară". Apa este, bineînțeles, fluidă, dar de ce socotești că albia Dunării este... precară? Și ce-i cu rechinii? (Lăsînd deoparte cacofonia) sau cu „văgăuna plină"? Aproape fiecare cuvînt poartă cîte un semn de întrebare.

Ion Ciuchi: Apreciem strădaniile d-tale, dar versurile au ceva învechit, neconvingător: „Ce-mi face-nfrigurat și nu domol / Privirii plumbul să-i atîrne-n gol? / Să mă opresc aici și mai curînd / Să nu-mi mai amintesc nimic? A, nu! / Prea viu și-acum o tot mai văd în gînd, / Prea viu tot mai răsari din umbre tu. / Ca viorele luminînd zăpada, / Îți erau ochii plini numai de raze / Și frunții calm îi strașina arcada / Păru-mpletit în două ramuri groase", etc. Și versul curge mai departe la fel, fie că este vorba de dragoste, de amintirea copilăriei, etc. Poate că d-ta crezi că genul acesta de versuri este cel mai aproape de poezie, dar, totuși, nu ți se pare anacronic? Altul este timbrul poeziei românești contemporane. Nu avem nimic împotriva felului d-tale de a vedea „truda poetului". Versurile respective, însă, sînt greoaie: „Să faci ziua mai mult decît e afară / În tine, / Să ajungi mai bogat și-ntreg lîngă seară / E bine. / Un Fidias vrednic cu tine însuți fii / Te întrece! / Taie-n marmoră soare, clipa poate minți / Dacă trece" etc. Este un fel de exercițiu de ritmică, dar nu cel mai interesant. Ne pare rău, dar, deocamdată, tot ceea ce ne-ai trimis stă sub acest semn prăfuit.

Victor Stroe: Au fluiditate, dar sînt destul de inconsistente: „Veniți să simțiți / Aerul rece al cîmpului, / Noaptea, / O dată cu mirosul înțepător al benzinei, / Cînd tractoristul muncește / Sub mîngîierea lunii / La leagănul pîinii". (Atenție la nedoritele rime interioare de ger „veniți-simțiți"!). Deși există un început de atmosferă poetică, imaginea lipsește. În „Muncitorul", în schimb, imaginile nu lipsesc, dar sînt improprii, forțate: „Ți-ai însurubat în oțel / Gîndurile. / Ți-ai montat la mașini / Pîrghii / Mîinile. / Ți-ai montat inima, / fruntea, / ochii". Acest „montaj", care îl integrează și biologic pe om mașinii, este disgrațios. În fond, mașina este prelungirea simțurilor și executoarea voinței noastre, nu un fel de ființă care ne absoarbe.

Ioan Apetroaei: Versul popular este prelucrat greoi: „Ciocîrlie-lie, / mare bucurie / îmi vestești tu mie. / Trilul tău, / zborul tău / soro, sînt / gîndul meu". Nici nu este o imagine, ci o simplă afirmație. La fel și: „Florile sînt bucuriile noastre / ori sînt batiste albe / pe care le-am înălțat / adăstînd soarele". În general, versurile se opresc la constatări. Iar poezia este o interpretare.

Victor Nistea: Entuziasmul poetic este exterior, recurgînd la locuri comune: „O, cîtă măreție, cît zîmbet, cît soare! / Și cîtă nemărginire tîșnește / Din palmele noastre, scînteietoare. / La-nceput, zidurile acestor / Străucitoare sălașe / Ce ne-nfrumusețează viața. / Ne dau aripi cîntului / Și navigărilor cutezanță" etc. Nu atmosfera festivă împiedică realizarea imaginii, ci tumultul verbal. Ca și alte poezii: „O, cît de lucid, cît de simplu dar și cît de măreț", etc. Prea multă risipă de vorbe. Cît despre poezia „Eu", credem că este o glumă nereușită: „Asemeni unui psihopat / Pornit pe-o sută de cărări / Și neatingînd niciuna, / Asemeni unui Poe, unui Verlaine, / Beat turtă, de pe drumuri lungi, / Prin șanțuri îmi găsesc culcuș / Și dorm cu vagabonzii la un loc, / Un mare vagabond fiind chiar eu!" După cum se știe, nu prin aceste calități au rămas Poe și Verlaine în istoria poeziei mondiale.

Ion Dimbovnicu: Da, versurile promit. Ești obligat să continui. Dacă n-ar fi decît poezia „Distanță", și tot ne-ar îndreptăți să așteptăm. Idilismul, însă, nu este un bun sfătuitor. Studiază poezia contemporană.

Dorin Fetescu: Scrisul d-tale ne-a pus la grele încercări! Atît cît le-am descifrat, versurile par niște creioneri pripite, sub cele mai diverse influențe, de la tangouri pînă la Bacovia. Iată o transcriere aproape ad-litteram după un vechi tango: „De ziua ta / Pentru că ești atîta de surîzătoare / Ca un buchet suav de liliac în floare / Îți voi da un ghiocel și iubirea mea". Cît despre versurile „moderne", ni se par cu totul nefericite: „Eu te-am iubit, fată frumoasă, / Pentru că e-n tine ritmul muzicii de jazz"! Poate că e adevărat, dar poezia rămîne nepăsătoare.

Cezar Dorna: Corecte, dar vehiculează imagini în general cunoscute. Așteptăm altceva.

Mihu Dragomir

Mai trimiteți:

Străicuș Iulian — Petroșani; Jean Octavian — Gherla; Zaharia Singeorzan — Feldru; Horia Calistru — Timișoara; Grigore Paul — Satu Mare; Octav Butuman — Focșani; Nicolae Ragobete — București; Mihai Gonceanu — București; Z. Plăianu — Cașvana; Corneliu Ionescu — București; Victor Costache — București; Manciulea Mariana — București; Antonie Săndoi — Oltenița; Ilie Fundureanu — Găești; Nicolae Cetate; V. Stanki — Ploiești; Corvin I. Georgescu — Tătărani; D. Dumitru — București; Gh. Filip — Dumbrava; Nicolae N. Popescu — Timișoara; Neguț Ion — Ploiești; Vila Marino — Hîrlău; Țiganiuc Dumitru — Iași; George Bănete — Petroșani; I. G. Drăgănescu — Buftea; Octavian Carpian — București; Ion Durac — Tîrgoviște; Ion Șerban — Turnu Severin; Nicolae Costea — Ploiești; George Pușcariu — Cluj; Ion C. Șeitan — Cluj; Ileana Teodosiu — Lehliu; Ion C. Robu — Iași; V. Știrbu — Cluj; I. D. Tămășanu — București; George Pocreanu — București; Ion Gh. Dragomir — Bacău; Emil Perșa — Turda; G. Petre — Medgidia; M. Atanasiu — Bacău; Liliana Cofman — București; C. Băluță — Sinaia; Ion [illegible] culescu — Găești; N. Bujor — [illegible] rești; Mihai Bărbulescu — Buște[illegible]

Deocamdată nu:

Anghelache Picior — Galați; — Pitești; Ion Popa — Buc[illegible] Gh Nicolae — Cîmpina; pănaru — Brașov; Cîlți[illegible] soara; Belu Rusalin — Ion — Dragomirești [illegible] — Huedin; G. Băt[illegible] Leontin Tecar — B[illegible] Gheorghe — B[illegible] dru — Băb[illegible] Gherla; Bla[illegible] Bogdan Cos[illegible] — București [illegible] toria; Dumitr[illegible] Scaliger — Bu[illegible] Brăila.

Petre Ghelmez

LUCHIAN

Tăcute flori,
Tăcut surîs tivit,
Ierni presimțite-n glastrele tîrzii.
Pe cînd lumina strigă-n infinit
Cu glasul ei suprem :

A fi !... A fi !... A fi !...

Ana Blandiana

NOAPTE DE DRAGOSTE

Mă soarbe primăvara aceasta ca orice dăruire
prea completă,
Din solidaritate cu pămîntul mă împodobesc cu
jerbele oboselii lui,
Las fiecare mugur să-mi treacă prin carne,
explorînd-o astiel, și las
Exploziile cîrtițelor să-mi rănească picioarele.

Sîngele mi se duce dimineața să coloreze zarea
de răsărit
Și se întoarce acasă abia după ce și-a făcut la
amurg datoria,
În așteptarea lui ziua mi-o picur pe străzi
Ca să mă conving că sub pavaj e pămînt.

Întreagă primăvara aceasta e ca o noapte
de dragoste,
Presupunînd emoționante germinații și somn
plutitor,
Obositoare și dulce noapte de dragoste
Învățată numai și numai de la pămînt.

De la un timp observ la pomi umeri asemănători
cu ai mei
Și genele ierbii aproape ca ale mele
înfiorîndu-se.
Azi noapte m-a străbătut o uluitoare bănuială —
Pămîntul iubește învățînd de la mine iubirea.

DANS ÎN PLOAIE

Lăsați ploaia să mă îmbrățișeze de la tîmple
pîn-la glezne,
Iubiții mei, priviți dansul acesta nou,
Noaptea-și ascunde ca pe-o patimă vîntul în
bezne,
Dansului meu i-e vîntul ecou.

De înfrînghiile ploii mă cațăr, mă leg, mă apuc
Să fac legătura-ntre voi și-ntre stele,
Știu, voi iubiți părul meu grav și năuc,
Vouă vă plac flăcările tîmplelor mele.

Lăsați ploaia să mă îmbrățișeze și destrame-mă
vîntul,
Iubiți-mi liberul dans fluturat peste voi —
Genunchii mei n-au sărutat niciodată pămîntul,
Părul meu nu s-a zbătut niciodată-n noroi !

Platon Pardău

ANOTIMP

Trebuia, trebuia :
la capătul meridianului meu
ardeai ca o stea.
În crengile mele fierbinți,
mugur ai fost,
și te-am sfărîmat în dinți.
Iartă-mi dragostea mare,
poate trebuia să devii floare,
poate să cazi sub zloată,
sub sabia ei înghețată.
Undeva, sărbătoarea sfîrșea
în armonică, în vechea vioară
Te-am strîns în mine
Și am rămas în primăvară.

A. I. Zăinescu

ZBOR

Parcă-ai veni și totuși parcă
La margine de vis te-ai depărtat :
— Ce mare iar furtuna și-o descarcă
Și valuri se petrec sub fruntea ta ? —

Căci valurile, — auzi-le, auzi-le :
Zmulgîndu-se-n continuu către zare,
Nu sînt decît regretul unic zbuciumat
Al mării care nu poate să zboare.

Tu, zmulge-te, de țărmul care te-nconjoară.
Dezleagă-l — zborul mării tu, care-ntîrzii.
De n-ai să vii în larg, de n-ai să vii,
Dorul de larg mai mult o să te doară.

FRUMOSUL

de EUGEN TEODORU

Atunci cînd constata că cei din jur îl admiră, și că succesul lui la femei este de-a dreptul uluitor, nici nu se sinchisea. Era mîndru de această înfățișare. Își descoperise de mic calitățile pe care mai tîrziu, ca adolescent și tînăr, i le descoperiseră ceilalți. În camera unde a crescut laolaltă cu frații și surorile, se afla un șifonier cu oglindă, unde maică-sa ținea hainele și încălțămintea băieților și fetelor. În acea cameră erau trei paturi în care dormeau perechi, perechi : patru frați în două paturi și surorile cele mari, în ultimul pat, despărțit de al băieților, printr-o perdea prinsă de plafon, ca o cortină, pînă-n podele. Primul pat de lîngă ușă era al lui și al lui Andrei, mai mare decît el cu un an. Tocmai patul lor avusese norocul să se vadă în întregime în oglinda șifonierului, iar el să doarmă la margine, să-i răsfrîngă imaginea și să crească odată cu ea, să se convingă pe măsura trecerii timpului că el era cel mai frumos dintre toți băieții dintr-o familie renumită prin frumusețe în întregul cartier.

Iubirea pentru frați și surori n-o distribuia în mod egal. Fără să-și fi făcut anume socoteală, pe unii îi iubea mai mult, pe alții mai puțin, după acele legi obscure, pe care nimeni nu le-a putut desluși vreodată. În sfîrșit, fetele erau cele mai frumoase din camera unde crescuseră, mai frumoase chiar decît mama lor în tinerețe, căreia, cum auziseră copiii, îi dăduseră atîția tîrcoale că nu mai știau bieții bătrîni cum s-o mai scoată la capăt. Bunicul povestea uneori, că, de ar fi avut în curte un grătar, abia ar fi încăput inimile cîte se perpeleau pe afară. Greu i-a fost pînă s-a hotărît să se lipească de tata, om arătos, cu ochi fierbinți, tăioși.

Povestea s-a repetat, Irina și Paulina pe cînd una avea șaptesprezece și cealaltă optsprezece ani, „zvelte surori Botiu", cum li se zicea, au întins, ca să repetăm spusele bunicului, din nou rugul și iar au sfîrîit inimile băieților.

Frumoase de picau, le-a stat bine că au fost mîndre, dar încăpățînarea lor a mers prea departe. Anii treceau dar ele nu-și găseau alesul inimii.

S-au tot împuținat inimile de pe grătarul din curtea lor. Băieții și le-au luat îndărăt, o dată cu nădejdea, și și-au văzut de treburi. A venit războiul, bărbații s-au împuținat. La întoarecere le-au găsit tot frumoase ceva mai trecute însă, se apropiau de miezul vieții, puseseră cîteva kilograme mai mult pe ele. Totuși, de frica vechii vorbe „femeie frumoasă și prăpăd în casă", unii și-au luat gîndul de tot, chiar după ce s-au întors din război, cînd ei erau puțini și fete multe. Așa au rămas surorile Botiu nemăritate.

Între timp, frații au plecat și ei la război, s-au întors numai cei din fața oglinzii, patul ălorlalți se golise ; Dinu și Radu muriseră pe un remorcher, în luptele cu nemții, la Cernavodă (unul fusese mecanic celălalt fochist).

El și Andrei au scos patul afară, au despărțit camera cu un perete de chirpici și le-au făcut fetelor ieșirea prin curte. N-a trecut mult și-a zburat și Andrei, a luat o tătăroaică din Măcin, s-a mutat la ea. Andrei lucrase la niște drage, tătăroaica-i făcea mîncare și-l spăla, pînă s-au încurcat.

El, singur, cu oglinda, dincolo se auzeau glasurile înfundate ale surorilor, se răutățiseră, le pierise somnul. El sta lungit cînd venea de la serviciu și nu răspundea decît maică-si, cînd îl chema la masă.

Zburau anii. S-au încadrat la început prin locurile pe unde au găsit și ei cîte-o muncă, terminaseră liceul și deveniseră funcționari. După ce s-a întors din război, a activat o vreme prin organizații de tineret, apoi în U.T.M. și, în cele din urmă, a fost scos pentru limită de vîrstă.

Foarte curios, n-avea prieteni, deși unii-l iubeau cu devoțiune, înfățișarea, peste care anii treceau, rămînea agreabilă, și-i atrăgea pe oameni. Dar el nu se apropia de ceilalți. Nu i-ar fi vroia să-i supere, nici să se lase zadarnic de vreunul din ei. Le făcea pe plac în limitele nevoilor de serviciu și atît. Din aceeași pricină, la ședințe se așeza în fundul sălii și nu lua cuvîntul.

Mîzgălea o foaie de caiet cu un fel de linii drepte sau curbe, întunecînd-o pînă la urmă. Rețeaua aceea ciudată, părea că reține gîndurile lui Botiu cel frumos. Foaia privită îndelung și jocul condeiului îl oboseau. Citeodată se dezmeticea, își aducea aminte unde se află, privea cu atenție în jur, ciulind urechea să audă cam pînă unde a ajus ședința. Asculta o vreme, atent, pînă se plictisea din nou. Apoi își odihnea privirile pe tavan sau pe spinarea puternică a lui Vasile Pîrlog, unicul sportiv de performanță din întreprindere, tehnician, în serviciul de „mecanic șef".

Dacă spinarea aceluia era liberă și-o vedea bine, avea un spate robust halterofilul — își imagina că s-a urcat în circa lui Pîrlog — și se apleca la urechea lui zicîndu-i :

— Nene Pîrlog, hai s-o ștergem, să ne mai plimbăm puțin, nu vezi că ăștia n-au de gînd să termine ?

Mare, docil și copilăros la suflet, lui Botiu cel frumos i se părea că Pîrlog se prinde-n jocul său și că, într-adevăr, ies împreună afară cu gîndurile, cu vorbele și pornesc.

— Mă, i se părea că-i zice Pîrlog, dar tu nu poți merge pe jos ? la sări !

— Nea Pîrlog, lasă-mă bre, să mă sprijin de dumneata, zău dacă e la noi un om în nădejdea căruia m-aș lăsa mai cu încredere.

— Bine, asta-i altceva, dar tu îmi șezi în circă, nu-ți dai seama că, oricît de solid aș fi, tu nu ești chiar așa de mititel și dacă mergem la drum întins, obosesc ?

— Nea Pîrlog, vreau să știu și eu, cum e, cînd te duce altul în spinare ? Sînt cîțiva în întreprindere purtați în circă și duși de unii, cu spate tare și cu putere multă. Eu n-am pe nimeni, știi bine, și te-am ales pe dumneata, să-mi dai posibilitatea să gust plăcerea asta, măcar în joacă.

— Bine, dar dintr-o treabă ca asta cu ce te alegi ? De pe urma mea n-ai nici un cîștig, ce sînt eu aici ?

— Știu, dar cel puțin să înțeleg și eu pe de-al-de Anton Gheorghiu, omul directorului adjunct, pe de-al-de Vasilică Cap-de-bou, ai aflat, că așa-i zic ăia din docuri, cu alte cuvinte, el n-are nevoie de cap, judecă, pentru el, Marin Bălmăgeanu, șeful lui. Să-i dăm dracului, nene Pîrlog, dar să le-ncercăm senzația. Eu ți-o împărtășesc pe a mea, dumneata pe a dumitale. În cazul dumitale nu-i prea simplu. Imi dau seama că la purtătorii în circă sînt neajunsuri, riscuri, oboseli și complicații, mai multe în orice caz decît la cei purtați. Uită-te numai, bătaia de cap ce i-o dă Cap-de-bou protectorului. Dacă ne-ntoarcem în sală, auzi iar cum îi ia apărarea. A făcut o nouă prostie și adjunctul trebuie să i-o acopere...

— Să ne-ntoarcem, fu de părere Pîrlog.

— Sînt plictisit ; ca să fiu sincer, nu m-aș întoarce. L-am ascultat cu milă pe adjunct cu argumentele lui neroade în atîtea rînduri, pledînd pentru Cap-de-bou. Dacă și-ar schimba placa, m-aș înapoia. Dar așa ?! Și pentru că am pornit să mergem unde am avut de gînd...

— Unde ? — întrebă curios Pîrlog, întorcînd privirile către fața prietenului.

— Hai, de ce să-ți mai ascund ! Te duc la noi acasă, să-ți prezint surorile, am două, sînt foarte frumoase. Poate-ți place vreuna din ele. Is ele cu vreo doi-trei ani mai mari ca tine — aicea mințea — dar înțelegi ce vreau să spun, n-au umblat cu bărbați, îs fete cuminți și asta-i principalul.

— Cum ? întrebă Pîrlog cu vocea lui groasă, încetinind mersul, ce să fac la voi, ce să caut, nici nu sînt pregătit de vizită la ora asta ! Să fim serioși, Botiule, sînt îmbrăcat ca la serviciu, vrei să mă fac de rîs ?!

Lui Botiu nici nu-i trecea prin minte să-l lase tocmai acum cînd erau aproape de casă. Îi deschise poarta, făcîndu-i loc și o plecăciune ca unui înalt oaspete. Glumind, rizînd, îl prinse pe ipoteticul cumnat de braț, prezentîndu-l celor două surori. Grăbit, ca tot timpul de altfel, Botiu îl și întrebă după prezentările de rigoare.

— Ei, care-ți place, spune repede. Zi-i, Paula sau Irina ? Omul tăcea. Ia uită-te la ele ! Am avut dreptate că-s drăguțe, nene Pîrlog ?

— Da, da, îngăimă surprins și stîngaci tehnicianul.

Fratele și surorile lui se așezară pe patul din camera „băieților", fetele la un capăt, Botiu la celălalt, musafirul cu spatele la oglindă. Prin urmare, Botii ședeau cu fața la oglindă...

S-a produs o pauză penibilă, toată lumea era mută, invitatului i se încleștase gura. Oare un asemenea efect au putut avea „frumoasele", ba nu, e prea mult, „drăguțele" lui surori asupra colegului ? Dacă ar fi bănuit măcar așa ceva, cum că ele nu mai trezesc nici un interes, nu l-ar fi adus pe om, nici în ruptul capului. Aceeași tăcere în cameră. Doar cîte o mișcare și aia reținută. Oricărui de acolo îi vine să tușească, să respire mai adînc, toți însă se abțin stingheriți. Ce-i de făcut ?

Botiu pînă adineaori era volubil, mintea-i scornise fel de fel de mijloace de convingere. Dar cînd să dea examenul final și cel mai greu, iată-l încurcat. Ia să vedem de ce ? Și potrivit vechiului său obicei urcă ochii spre oglindă, unde întîlni chipurile Paulei și Irinei.

Botiu se învioră, surise colegului său rămas în aceeași poziție încremenită, se ridică în picioare, îi lovi umărul pietros și îl invită fără alt cuvînt, să se întoarcă la ședință.

— Stai, tovarășe, că n-am ales, protestă stîngaci Pîrlog.

— Lasă, lasă, e tîrziu, dacă-ți ardea de ales o făceai mai spontan.

Cu fața acoperită de aceeași stupoare, ca tot timpul de altfel, Pîrlog porni împreună cu Botiu, ajunseră drept în mijlocul străzii. Umbrele surorilor așterneau pe jos către poartă un mare semn de mirare.

Au fost frumoase surorile mele, își spuse Botiu în gînd, au fost drăguțe. Și acuma-s **bine,** adăugă, întorcîndu-se în sală încurajat.

Mîna lui Botiu caligrafia de zor pe catnet, peste încîlceala de linii, fără să le mai poată distinge : **bine, bine, foarte bine,** trecute, dar nu de lepădat.

În vremea asta, el căpătă treptat conștiința locului unde se află. Parcă ar fi revenit în fața colii de carnet, pe o fereastră, tot pe unde fugise, așezîndu-se pe același scaun. Rețeaua liniilor albastre, ca o țesătură diafană, ca o perdea subțire acoperi cadrul, închizîndu-i drumul, invitîndu-l să ia contact și mai strîns cu întîmplările din preajmă.

Privi uimit, scaunele goale, așezate în ordine perfectă. Sala pustie, un geam deschis să iasă fumul ; totuși Botiu nu tresări.

Un snop de lumină cădea exact deasupra mesei prezidiului, peste portretul lui Lenin, sticla licărea ca o apă. Botiu coborî privirea. La masa ioșie cu pupitrul și microfonul în stînga, mai era cineva. Unul care fusese întreaga ședință tot acolo. Dar cine ? Nu-i veni să creadă, abia acum Botiu tresări, căci inginerul Mircea Balmuș un om mărunt, îndesat, îl privi o vreme, apoi îl întrebă :

— Ei, tovarășe Botiu, ce s-a întîmplat, ce-a fost cu dumneata, spre sfîrșitul ședinței nu ne-ai mai dat nici o atenție. Ia spune.

Botiu tăcu, năucit, vorbind din obișnuință cu el însuși. „Vezi cum mă ia ? Ce să-i spun ? Dacă dau în vileag la ce m-am gîndit în ultima jumătate de oră, ajung de rîsul lumii. Trebuie să mă țin bine".

— Ai auzit ce te-am întrebat ? reluă calm Mircea Balmuș.

— Da, sigur că am auzit, spuse Botiu.

— Să știi că n-am obiceiul să descos oamenii, doar mă cunoști, aș vrea totuși să știu ce te frămîntă, Botiule, ce te-a preocupat în tot timpul ședinței. Vrei să-mi spui ? — îl întrebă cu aceeași răbdare inginerul șef Mircea Balmuș.

— Nu vreau, se încăpățînă Botiu.

— De ce ?

— E ridicol.

— Chiar așa, Botiule ?

— Așa, îl asigură el pe inginer, schimbînd poziția, sprijinindu-și coatele pe scaunul din față, după ce-și așeză pe cel de alături carnetul mîzgălit și picsul.

— Te văd de la o bucată de vreme abătut, tovarășe Botiu, de ce ?

— Nici asta nu vă pot spune, mai ales dumneavoastră care nu mă cunoașteți de prea mult timp.

— Din lașitate, sau din lipsă de încredere ?

— Nu, de rușine.

— Atunci, Botiule, considerăm discuția încheiată, zise inginerul, și se ridică.

— Nu, îl opri Botiu, nu plecați, încă. Vreau să vă întreb ceva, totuși. **Frumosul** se ridică, ieși dintre scaune, înaintînd către masa prezidiului. Tovarășe Balmuș, ați fost activist de partid, ați lucrat în multe întreprinderi cu **oamenii.**

— Da, și ce-i cu asta ? — se interesă Balmuș.

— Cred că o să răspundeți bine la întrebarea pusă de un singuratec, să nu mi-o luați în nume de rău, sînt un singuratec, nepriceput.

— Hai, spune o dată, nu te mai codi.

— De ce nu folosesc femeile toate drepturile, pe care le-au obținut, o dată cu legiferarea egalității dintre ele și bărbați ?

— La ce te referi, întrebă cam descumpănit Balmuș, netezindu-și în timpul acesta mînecile hainei, spre a face o mișcare în plus să poată prinde tîlcul întrebării lui Botiu.

— La neputința lor seculară de a fi hotărîte cu bărbații pe care îi iubesc. Cînd vine vorba de căsnicie, cînd ele vor să-și hotărască soarta, cînd inima lor se îndreaptă către un singur bărbat, — cel care le place, trebuie să se mulțumească exact cu ce le pică, sau, adăugă Botiu, să ne gîndim mai departe. Cîte fete sprijină pereții la reuniuni, fiindcă n-au curajul să invite pe cei cu care ar dori din tot sufletul să danseze ! În schimb le cheamă la joc ăia pentru care n-au nici un dram de simpatie. Trebuie să se supună ? Da, așa cere buna cuviință. Inginerul Balmuș își revenise din descumpănire și deveni dintr-odată stăpîn pe el.

— Singur ai dat răspunsul, Botiule, obiceiurile se lasă greu învinse, o să vină și vremea aia. N-ai grijă. Și cum, la asta îți-a fost gîndul în ultima parte a ședinței, n-ai găsit alt loc și alt timp pentru meditație ?

— Fără voie, tovarășe inginer, după două ceasuri de ședință, la un moment dat oboseala m-a împiedicat să mă mai concentrez și mi-au venit în minte surorile mele, care îmbătrînesc văzînd cu ochii. Ai mei sînt disperați și casa noastră e apăsată ca de o ciudă. Fetele astea ar fi trebuit de mult să-și găsească un rost. Înțelegeți ? Familia noastră, a Botiilor, e o familie de oameni frumoși, s-a auzit în port, nu e o noutate, și tocmai fetele, vedeți ce nenorocire ?

— Care-s surorile tale, Botiule, nu cumva casierițele de la Navrom, întrebă Balmuș.

— Da.

— Da ? Atunci pe una din ele o văd des și cred că-i porți o grijă exagerată. E vorba de cea mare.

— Paula, spuse Botiu.

— Bine, fie, zise la rîndu-i Balmuș, în fiecare după masă un ceas sau două o văd plimbîndu-se pe strada portului cu pilotul de pe remorcherul Hidraulicului. E un remorcher negru și slinos ca un delfin, gîfîie toată ziua și cară păcură pe chei, în bazin și la dane. Toată ziua încurcă lumea în fața portului. Pilotul e totdeauna la costum alb, în contrast cu păcurarii de pe vas, sincer să fiu, m-am mirat cum poate rămîne așa neatins, lîngă cisterna colosală, la toate manevrele pe care le face. Cum termină serviciul, sora dumitale iese, se așează lîngă bintă și-l așteaptă...

— Și-i frumos ? întrebă Botiu.

— Ei, asta n-am mai văzut-o și nici nu m-a interesat.

— Cum de nu știu eu ? se miră Botiu.

— Vezi că nu știi ? În privința celei mai mici, continuă Balmuș...

— Irina îți spune, îl lămuri Botiu.

— Bine, Irina fie, repetă Balmuș, de ce spui dumneata că e bătrînă sau mai știu eu cum, trecută, ce vîrstă are, dacă nu te superi ?

— Vreo 36 de ani.

— Aș, se arătă neîncrezător Balmuș, nu i-am dat mai mult de 26 niciodată, în sfîrșit, frații au deseori, Botiule, o impresie proastă despre surori, nu prea le văd ei cum arată în realitate, sînt puțin mai sceptici, mai nedrepți cu ele. Află de la mine că amîndouă surorile dumitale ies din agenție, dau fuga la pontonul patru, unde acostează „unsurosul", vorbesc ce vorbesc între ele, și, apoi, asta mică o ia spre oraș iute, iute, de parcă ar alunga-o careva din urmă, trece pe sub balconul meu ; știi că locuiesc în blocul nou din gura portului la primul etaj, deci motivele dumitale de îngrijorare sînt cu totul neserioase... Graba Irinei, zise Balmuș, mai departe, e dovada unei întîlniri, la o anume oră, într-un loc mai depărtat. Spusele inginerului păreau însoțite de o undă de regret, care-i trezi lui Botiu o bănuială și o speranță.

Așadar, iată, sora-sa place inginerului șef. Îl năpădi brusc nădușeala, se uită lung la fața lui Balmuș, o față îngîndurată. Botiu își făcu pe loc socoteala că ar putea să se fi îndrăgostit de ea, e divorțat de vreun an, s-ar putea și o minune ca asta. „Să-i spun oare că i-o dau lui, chiar dacă Irina are vreun prieten ? Cine ar putea fi mai bun ca el ? Sudoarea de pe trupul lui Botiu sporea vertiginos. Vai de mine, ce noroc pe capul meu și se văzu în minte topăind, apucîndu-l de braț, izbucnind într-un hohot de rîs, umplînd sala asta cît era de largă și goală.

Dar spre mirarea lui, fața inginerului îngîndurată se încruntă mult, apoi se întunecă de-a binelea.

— Tovarășe Botiu, vorbi de data asta Balmuș, pe un ton aspru și mai puțin prietenos ca adineaori. Îți mărturisesc că sînt foarte supărat pe dumneata. Colocviile astea interioare fă-le te rog în altă parte, nu în sala de ședințe unde depunem eforturi pentru îmbunătățirea muncii. Încercăm să înlăturăm atîtea neajunsuri, să cunoaștem cît mai mult din tot ce se întîmplă aici și dumneata nu cunoști bine nici ce se petrece în propria casă, îți faci procese, te frămînți aproape degeaba. E nevoie să-ți amintesc de funcția dumitale de dispecer ca să-ți dai seama ce-ai de făcut ? Habar n-ai ce concluzii s-au tras, despre lipsurile în munca de coordonare. Interesul dumitale era să-ți dai silința să prinzi întregul complex de probleme, care s-a dezbătut aici, cînd colo... Trăiești cam izolat, mult prea singuratec și prea pustnic, frumosule... Acum, du-te.

Rămase absolut nemișcat, ascultă fără voie cum Balmuș dădu scaunul îndărăt, apoi îl puse la loc, porni pe podiumul răsunător. După ce-l străbătu, coborî treptele, o luă pe lîngă perete spre ușă, o închise, căci rămăsese deschisă de la cei plecați mai devreme. Botiu simți că se ridică de pe podea și că pornește și el, neștiind încotro anume. Dar își dădu seama că așa i se întîmpla și acasă, și pe stradă, că mergea de mult timp deasupra lucrurilor, sau printre ele, străin și foarte departe. În acel moment se dezgustă de grija ce o purtase surorilor, aproape zadarnic.

În vestiarul de jos, gol la ora aceea, constată prezența lui Pîrlog care măsura cu pași largi mozaicul bine lustruit.

Văzîndu-l pe Botiu se opri, îl privi, îl așteptă să se apropie, ieșindu-i în întîmpinare. Nu avea nici o îndoială că-i Pîrlog cel adevărat, care îi apucă pe neașteptate mîna stîngă, îi suflecă mîneca, privindu-i ceasul, întrebîndu-l :

— Merge bine, frate ?

— Cred că da, spuse aproape speriat Botiu, căruia i se deschiseseră larg ochii.

— Cît e la dumneata ? întrebă Pîrlog.

— Patru fără douăzeci, zise automat Botiu.

— Bine. Nu te superi dacă am să te rog ceva ? — îl întrebă Pîrlog pe colegul său, din nou.

— Nu, spuse Botiu încurcat.

— Bine, atuncea să-ți spun ! Am un meci decisiv astăzi. La meciurile noastre nu prea vin spectatori. Cîțiva arbitri, oficialii, observatorii și, cam atît. Am și eu nevoie de cineva, care să fie acolo în sală, dintre ai noștri. Din întreprindere am mai invitat cîțiva ; fii bun, vino și dumneata. Mi-ar face plăcere. N-ai să uiți, începe la ora șase. Promite-mi.

Botiu dădu descumpănit din umeri și-l întrebă, uitînd ce-i spusese inginerul :

— Nene Pîrlog, pot să mai vin cu cineva ?

— Desigur, sigur, cu cine poftești, numai vino.

Tehnicianul înalt, masiv, cît o statuie, îi strînse mîna stîngă, pe care pînă atunci i-o ținuse într-a lui, și dispăru în mulțimea străzii aglomerate.

Botiu porni și el spre casă cu gîndul la oglindă... la surori, la frumusețea familiei...

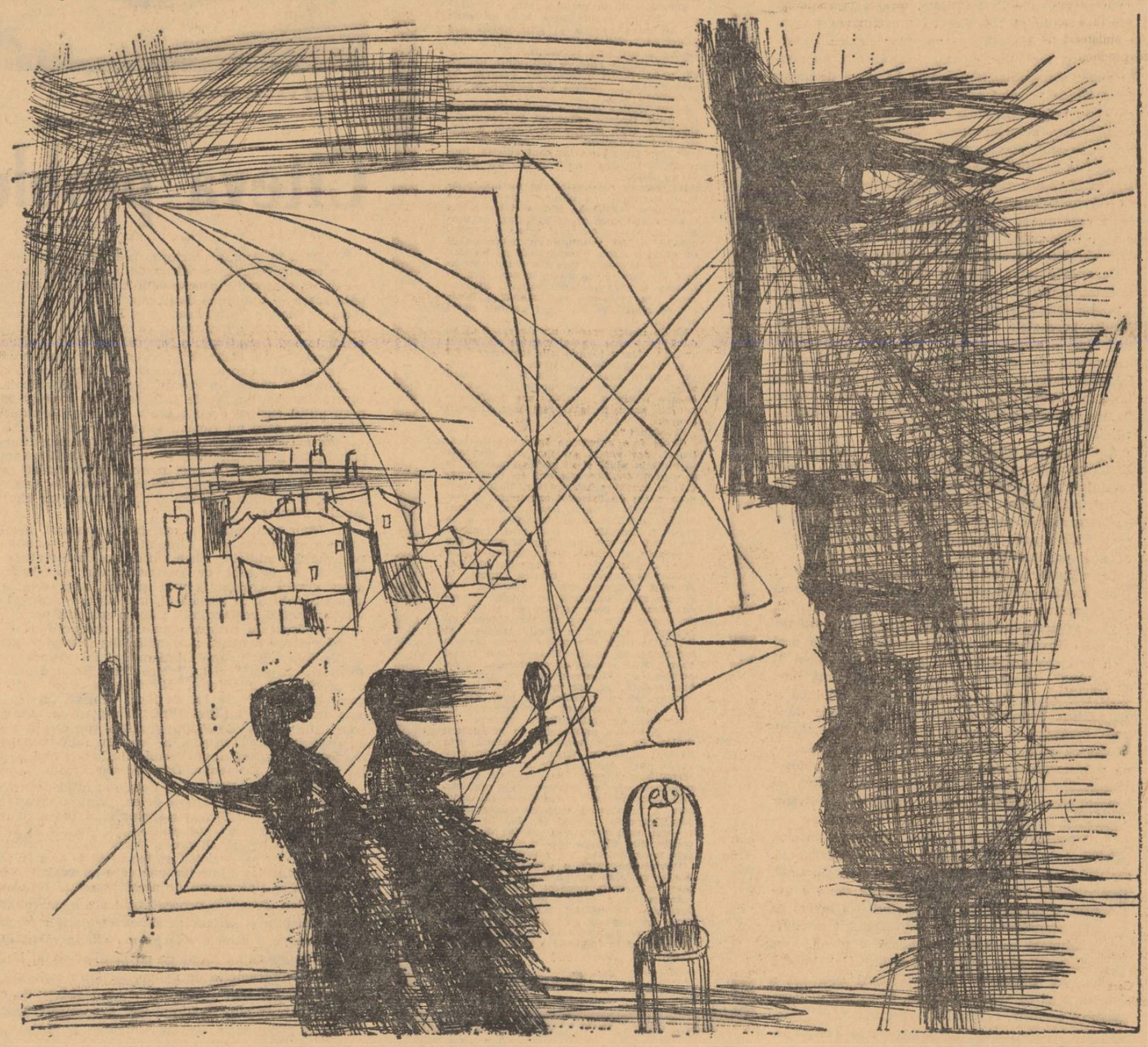

Ilustrație de EUGEN MIHĂESCU

CRONICA DRAMATICĂ de DUMITRU SOLOMON

„UMBRA"

de EVGHENII ŞVARŢ

(Teatrul de Comedie)

Motivul despărţirii omului de umbra sa e vechi şi de derivaţie faustică. Peter Schlemihl al lui Chamisso, ca şi Faust, încheia un pact cu diavolul; preţul tranzacţiei era umbra. Apoi motivul a circulat în diverse ipostaze artistice, cu diverse tilcuri filozofice, pe diverse meridiane literare, adăogîndu-i-se mereu alte semnificaţii. Dramaturgul sovietic Evghenii Svarţ a dat o direcţie polemică nouă, contemporană, celebrei metafore, topind basmul în realitate şi ţintind obiective cardinale ale vieţii politice şi morale capitaliste.

Piesa a fost scrisă în 1940, cînd fascismul începuse a-şi întinde umbra asupra Europei, cînd întreaga lume se pregătea să trăiască dramatica încleştare între forţele raţiunii şi civilizaţiei şi forţele antiraţionale ale barbariei hitleriste. Dar sensurile combative ale piesei n-au rămas ancorate strict în momentul istoric respectiv. „Umbra" demască sistemul capitalist ca imperiu al iraţionalismului, în care domnia banului (el însuşi un soi de umbră, cum demonstrează Marx) ridică în ranguri înalte minciuna şi ipocrizia, corupţia şi venalitatea, prostia şi teroarea.

Basmul lui Andersen, pe ţesătura căruia şi-a construit Svarţ pamfletul său dramatic, e investit cu valori ideologice şi artistice noi, căpăcăunii şi celelalte personaje fantastice primesc o identitate socială precisă şi semnificativă, săgeţile verbului şi aluziile scapără într-un joc zglobiu al dialogului, care nu elimină însă acordurile grave, severe, menite să stimuleze vigilenţa umanităţii.

Simbolurile au transparenţă şi sarcină polemică substanţială astfel că şi cei care nu vibrează la mesajul teatrului de fantoşe găsesc în piesa lui Evghenii Svarţ motive de satisfacţie artistică. Abstractizînd şi stilizînd, dramaturgul nu ignoră cerinţa particularizării caracterologice, iar cînd pune carne vie pe scheletul unor personaje-simbol, ideile satirice, manevrate cu multă dibăcie, capătă şi ele un înveliş individualizat care le conferă „comestibilitatea". (Fiindcă mergem la teatru nu atît ca să **auzim** ce se petrece pe scenă, cît ca să **vedem** întîmplările şi, la nevoie, chiar ideile). De aceea ne face o deosebită plăcere să constatăm că Prinţesa e de o prostie... princiară, că Ministrul de finanţe simulează, în scopuri evident profitabile, infirmitatea (ca şi bătrînul Grandet), că Umbra are iniţiative, opinii şi chiar, hai să le spunem, sentimente, că, în sfîrşit, manechinele reuşesc să se mişte şi pe propriile lor picioare.

Cînd însă autorul vehiculează idei descărnate, abstracţiuni care, deşi au valoare în sine, împiedică respiraţia dramatică, asistăm la cîteva conversaţii dacă nu fastidioase în orice caz obositoare, cu unele accente didactice, reminiscenţe ale îndelungatei (şi preţioasei) activităţi creatoare pe tărîmul literaturii pentru copii. Dar momentele de pauză în fluidul dramatic sînt destul de rare, scriitorul ştiind bine că aici fantasticul este un punct de plecare, iar morala un punct de sosire şi că, între acestea, spectatorul vrea viaţă, mişcare. Mai ales în actul al doilea a realizat dramaturgul acea sinteză deplină între poveste şi realitate, supunînd cu autoritate elementele basmului şi silindu-le să slujească riguros finalitatea satirică.

Şi întrucît pamfletul este o convenţie, pentru că te obligă să faci abstracţie de particularităţile şi detaliile care ies în afara fascicolului satiric, recepţionezi convenţia propusă de dramaturg, cîştigat de vigoarea şi verva demascării, de ideile profund umanitare ce străbat vehementul rechizitoriu al Umbrei.

★

Tratată cu inteligenţă, fantezie şi multă atenţie pentru valorificarea numeroaselor sensuri conţinute, comedia lui Svarţ oferă actului interpretativ un bun prilej de verificare a puterii. Scena se poate transforma într-o arenă a virtuozităţii regizorale şi actoriceşti, textul invitînd parcă la invenţie şi cutezanţă. Jucînd „Umbra", Teatrul de Comedie a înscris (după o lungă pauză a cărei explicaţie ne-o dă noua sală, de o simplă şi impunătoare eleganţă) un succes într-o serie aproape completă.

Tînărul regizor David Esrig a lucrat spectacolul cu o remarcabilă ingeniozitate, unind grija pentru jocul expresiv al actorilor cu preocuparea pentru sublinierea şi îmbogăţirea valorilor comice ale situaţiilor şi replicilor, cu minuţiozitatea în punerea la punct a mecanismului scenic. În afară de unele lungimi ale textului (mai ales din actele I şi III) care n-au fost absorbite de ritmul spectacolului, desfăşurarea scenelor are o dinamică impetuoasă, accentele sînt plasate subtil, stridenţele nu irită, fiindcă se justifică prin apăsarea pe grotesc în portretizare. Cîteva gesturi insinuant strecurate trimit la psihoza şi practicile fasciste : salutul hitlerist, patrula care merge orbeşte după comandant, spaima cumplită de popor concretizată în tresăririle repetate ale demnitarilor şi stipendiaţilor etc.

Decorurile lui I. Popescu Udrişte, colaboratorul talentat al lui D. Esrig, constituite din elemente-surpriză (balconul Prinţesei atîrnat de sfori, ca un leagăn, boschetele mişcătoare, balansoarele vilegiaturiştilor — atenţie totuşi la procedeul suspendării decorurilor de care a început să se cam abuzeze în scenografia noastră !) susţin ideea regizorală pe linia mobilităţii planurilor acţiunii şi, îndeosebi, pe linia sugerării precarităţii unei lumi sortite dispariţiei.

Am remarcat şi în alte spectacole montate de Esrig concentrarea regizorului asupra unităţii spectacolului, plecînd de la obţinerea unei interpretări actoriceşti unitare. Într-adevăr, actori talentaţi şi cu personalităţi marcate au fost antrenaţi într-o compoziţie densă, bine sudată, prin severa armonizare a partiturilor.

Iurie Darie, utilizat pînă la şablonizare în cîteva filme muzical-siropoase, are norocul să primească în teatru roluri în care îşi poate încerca talentul, fără a se preta la tot soiul de faceţii discreditante. În rolul Învăţatului, actorul reuşeşte să fie acel „om bun" pe care-l iubeşte Annunţiata, simbol al umanităţii creatoare, animate de năzuinţa unei vieţi libere, raţionale, descotorosite de minciună şi parazitism. Ingenuu şi luminos în primele două acte, Învăţatul ar fi trebuit să devină către sfîrşit, o dată cu dobîndirea unei funcţii artistice superioare prin angajarea pe o direcţie militantă, o forţă temerară, un cuceritor **Ar fi trebuit**, pentru că actorul, fixat zelos în primele ipostaze (de visător candid şi încrezător în virtuţile raţiunii, de om hăituit pentru convingerile sale generoase, înşelat, mistificat de propria-i umbră) pe care le realizează, de altfel, admirabil, îşi ignoră schimbarea din final, părînd să nu ţină seama că personajul său a devenit altul, a învins şi, în primul rînd, s-a învins pe sine. Metamorfoza lăuntrică a Învăţatului se cuvenea subliniată ca o idee preţioasă a piesei, care cheamă la atitudine activă faţă de imperiul Umbrei.

Jocul lui Gheorghe Dinică (Umbra) ne-a dat o idee de ceea ce ar trebui să fie, în teatrul modern, „actorul perfect", aclimatizat celor mai diferite modalităţi de interpretare. Deşi posesor al unei experienţe de joc relativ scurte, Dinică acoperă într-un rol foarte dificil o claviatură interpretativă amplă, cu o menţionabilă flexibilitate a expresiei scenice (mimică, gest, mişcare, replică). Meritul este, în acest sens şi al maestrului de mişcare (P. Silylle). Cînd îşi începe maşinaţiile pentru a intra în graţiile potentaţilor şi ale Prinţesei, Umbra arborează un zîmbet obsecvios, transformîndu-se **fizic** într-o imagine a linguşirii. Trupul actorului şerpuieşte printre ceilalţi, printre obiecte chiar, închipuind, cu o impresionantă supleţe a mişcării, acţiunea de „învăluire". Apoi, stăpîn, personajul adoptă morga adecvată, sfidătoare, arcuindu-şi altminteri mişcările, pe ideea **puterii depline.** În sfîrşit, ameninţat în însăşi fiinţa sa, îngheţat de spaima dispariţiei, devine poltron, mişcările i se dezarticulează, îşi pierde echilibrul, paralizează. Toate acestea gîndite şi exprimate cu artă de veritabil mim. Nu aş pretinde o mai bună întruchipare a Umbrei ca simbol al Răului.

Eliza Plopeanu (Annunţiata) afirmă — într-un joc egal (poate, uneori, prea egal) în care domină căldura şi simplitatea — gingăşia sufletească a fetei din popor. Primele apariţii ale Prinţesei (Sanda Toma) sînt ireproşabile. Actriţa simulează cu graţie de marionetă suficienţa vlăstarului regesc, evoluţia ei scenică în primele acte trădînd un ascuţit simţ al ironiei. În ultimul act, însă, interpreta nu poate devansa un text subţirel care o ţintuieşte în anostitate. Florin Scărlătescu (Ministrul de finanţe), dincolo de dialogurile hazlii susţinute într-un ritm viu, dar într-un stil cam învechit, împreună cu N. Gărdescu (Primul ministru), reliefează apăsat rapacitatea omului de afaceri care nu concepe nimic în afara scopurilor lucrative. Dacă nu ar şarja uneori mai mult decît o îngăduie tonalitatea generală a spectacolului, Amza Pellea (Pietro) ar constitui o savuroasă prezenţă comică. Aşa cum izbuteşte să fie, fără excese caricaturale, D. Rucăreanu în rolul ziaristului de scandal cu relaţii la curte. Pe un tărîm diferit de cele abordate pînă acum, Mircea Şeptilici (Doctorul) relevă amărăciunea situaţiei intelectualului în societatea capitalistă, trista sa îngenunchiere în faţa sacului cu bani.

Fiecare premieră a Teatrului de Comedie e însoţită de surprizele cu care, de altfel, ne-am obişnuit: o expoziţie în foaier care luminează sensurile spectacolului şi un caiet program bogat în referiri asupra piesei, atmosferei şi implicaţiilor ei, frumos prezentat sub raport grafic de Radu Georgescu. Dacă teatrul şi-ar relua ideea reprezentării „jurnalului de actualităţi" ar realiza ceea ce se poate numi **spectacolul complet.** Aceasta ar contribui la îmbogăţirea profilului său, care a reuşit să se distingă în ansamblul mişcării noastre teatrale.

FILĂ DE CARNET

TURNEE

..Şi vine o vreme cînd urcăm totul în vagoane, sau în maşini înarmate cu grava inscripţie „turneu oficial", amintindu-ne că începuturile teatrului au fost peregrine...

Mărfare cu recuzită şi cuşete cu amorezi şi arlechini, afişe multicolore la agenţiile de bilete şi mese rezervate la restaurantele din localităţi, seri de neuitat pentru spectatori şi încurcături create în mersul trenurilor din pricina vagoanelor ataşate, splendide prilejuri pentru îmbogăţirea cunoştinţelor geografice, dar, mai ales, a anecdoticei de culise...

Actorul renaşte în turnee şi, de cele mai multe ori, şi planul de casă al teatrului.

Dar spectatorul ?

Spectatorul acesta, cel spre care se îndreaptă turneul şi cel pentru care e făcut turneul, ce are de spus ?

Spectatorul, în primul rînd, e mulţumit : îşi dă seama prea bine că ceea ce au adus pentru el anii noştri din punct de vedere cultural şi artistic, constituie o întreagă revoluţie.

In al doilea rînd, e mulţumit pentru că vede figuri cunoscute, oameni de artă apreciaţi, jucînd cu seriozitate un repertoriu ales.

In al treilea rînd, e mulţumit pentru că, după fiecare spectacol el, consumatorul de artă, devine altul, mai pregătit, mai pretenţios.

Şi, din clipa aceasta, contradicţia, inerenta, dialectica contradicţie, nu poate să nu apară.

Da, pentru că spectatorul nu mai poate fi mulţumit cu obiceiul, pe care l-a încetăţenit O.S.T.A., de a trimite un cap de afiş care să atragă, iar, în umbra lui, partea cea mai mare a spectacolului să fie umplută cu profesionişti de mina a doua, comparabili (şi nu ştiu dacă în favoarea lor) cu artiştii amatori pe care ei îi poate vedea fără eforturi şi fără reclamă sonoră. Spectatorul are pretenţii, spectatorul a învăţat să simtă nevoia unui anumit nivel artistic.

El de multă vreme s-a dezvăţat să se ducă la teatru numai pentru că afişul anunţă „Mare turneu din Bucureşti". Îşi are preocupările lui, sfera lui de interes pentru artă. Un gen îl pasionează altul nu : unele spectacole le-a văzut, despre altele a auzit ; are preferinţe pentru anumiţi interpreţi sau anumiţi autori.

Şi atunci ?...

Or fi fost peregrine începuturile teatrului, dar astăzi nu mai este deajuns să cînţi în piaţă şi să poftească oamenii la spectacol. Or, turneele mai au încă uneori un caracter întîmplător, ţinînd cont prea puţin de întregul ansamblu al vieţii culturale care se desfăşoară în provincie. O.S.T.A. este departe de a se gîndi la nevoile fiecărui oraş, teatrele (în afară de exemplul bun al unora din provincie, al echipei de la Naţional care joacă „Tartuffe" şi al Teatrului de Comedie) organizează turnee numai la sfîrşitul stagiunii sau în vacanţe, ca şi cum unele categorii de oameni le merită doar ca pe-o serbare de sfîrşit de an şcolar. Un oraş ca Hunedoara, de exemplu, a avut în lunile ianuarie şi februarie doar cîte patru spectacole ale turneelor, în aprilie 26, iar în mai iarăşi doar 6. Este normal ca spectatorul să fie nemulţumit. El are nevoie de artă în permanenţă, el are nevoie de un repertoriu de perspectivă, în baza căruia să-şi facă programul său personal de distracţie, de culturalizare. Turnee se fac : şi se fac multe, din ce în ce mai multe. Ei bine, tocmai de aceea este nevoie ca, pentru fiecare oraş din ţară să se facă un plan de spectacole ale formaţiilor artistice din capitală şi din provincie care să asigure o cît mai stabilă periodicitate. Tocmai această creştere a numărului turneelor impune o planificare în care să se aibă în vedere mai mult programul sălilor de spectacole din diferite oraşe decît interesele teatrelor sau ale actorilor.

Devine necesară o organizare a turneelor pe plan naţional şi în conformitate cu nevoile fiecărei localităţi.

In epilog, o urare : obiceiul bun al turneelor făcute tot timpul anului pe care l-a căpătat în stagiunea aceasta Teatrul de Comedie să nu piară o dată cu redarea în folosinţă a sălii din Bucureşti.

Corneliu Leu

Spectacole - Arte

Grigore Vasile

Poate prematur numim definitorie pentru un artist prima sa expoziţie personală. Sînt cazuri în care artistul se epuizează „într-un prim suflu" cum se întîmplă cu unele talente sufocate de propria lor limită. Începutul de drum al lui Grigore Vasile îşi are originea în anii de studenţie, în peisajele sau naturile statice lucrate după orele de atelier, cu o pasiune ce depăşea interesul scolastic al studiului, anunţînd puternic o personalitate în formare, care nu numai că nu s-a desminţit, dar s-a amplificat metodic. Drumul parcurs de artist n-a prezentat contraziceri, ci s-a conturat într-o ascendenţă liniară, datorată poate unei caracteristici temperamentale, dar mai ales, unei selecţii logice de mare profunzime.

Dedicat meşteşugului cu perseverenţă, Grigore Vasile a eliminat treptat din arta sa tot ceea ce însemna surplus de distanţă între el şi obiect. Din cauza aceasta, lucrările pictorului nu au, în general, nimic ostentativ, spectaculos, ci dimpotrivă, simplitate, ordine interioară, tradusă plastic într-un limbaj onest şi clar. Calitatea lucrărilor provine din faptul, de loc întîmplător, că artistul îşi iubeşte meseria pînă la amănuntul de pensulaţie. Un peisaj sau o natură statică, nu ridică în special problemele de compoziţie spectaculoasă, sau de cromatică exuberantă, ci probleme de echilibru logic, cu pauze muzicale, în armonii reduse, cu valori de modulaţie mai mult decît de modelaţie, lucru ce presupune o gîndire plastică evoluată, depăşind stadiul spontaneităţii picturale.

Transfigurarea obiectelor apare în momentul de deplină cunoaştere a lor, dintr-o necesitate expresivă care amplifică obiectul, îl înnobilează de sensuri, comparabile cu metafora poetică. Dacă un peisaj este rezolvat în două tonuri, aceasta nu înseamnă nici monocromie, nici o sărăcire a realităţii. Pentru că acele tonuri, respectiv brunul roşiatic al solului şi albul argintiu al cerului, asociate senzaţiei spaţiale realizate de ritmica copacilor verticali, conferă lucrării un adevăr, filtrat de raţiune, sonorizat ca un acord pe orgă, din care dispare prezenţa sunetului separat, realizîndu-se o unitate indivizibilă. Sentimentul spaţial de care am vorbit derivă din puternica individualizare a elementelor, ce apar ca prezenţe monolitice sesizate în ampioarea lor constructivă. În peisajul „Pomi înfloriţi", copacii cu coroana albă caracterizează copacul ca permanenţă, poate nu o specie bine definită, dar un tip aproape portretizat. Solul nu este un simplu suport pentru copaci ci, la rîndul său, o prezenţă individualizată, cu accidente şi detalii de caracter.

Naturile statice au constituit o adevărată şcoală pentru artist. În faţa unui vas cu sau fără flori, a unui colţ de masă şi a unui perete de cele mai multe ori alb, artistul a putut să mediteze, să se controleze şi să concretizeze o relaţie între obiecte, legată de o anumită atmosferă din care nu lipseşte consistenţa materiei nici strălucirea ei şi care vorbeşte despre preferinţa pentru anumite subiecte — poate revenirea la acelaşi model înseamnă chiar mai mult decît atît — despre dorinţa de a elucida o problemă.

Stilistic, există o unitate strînsă între lucrări, cu excepţia cîtorva portrete lipsite de aceeaşi seriozitate pe care pictorul şi-o impune în general, superficial tratate, fără justificarea licenţelor. De pildă, portretul „La balcon", deşi sugerează o anumită puritate prin albul folosit pentru carnaţie, lasă impresia unei jumătăţi de drum, a unei etape în studiu, nerezolvată cu reală putere de convingere. Subiectul apare mai mult ca un pretext pentru culoare şi suferă de inadvertenţa stilistică între volumul sugerat de data aceasta cu ajutorul umbrei şi conturul ce defineşte fizionomia figurii. Ceea ce predomină însă în recenta expoziţie a artistului era o foarte serioasă preocupare de armonie, de cele mai multe ori în tonuri necomplementare, cu valori subtile de gamă cu intensităţi cromatice dominante. Ca suport al picturii, Grigore Vasile foloseşte în special cartonul şi aceasta demonstrează încă o dată că nu foloseşte nici un mijloc de a înnobila suprafaţa picturii altfel decît prin consistenţa proprie culorilor, prin raportul dintre ele. În felul acesta, datorează mult ca metodă lui Pallady. Mergînd pe drumul simplităţii, artistul trebuie să mai descopere, nu atît noi soluţii plastice, cît noi probleme de pictură, compoziţia figurativă, portretul compoziţional, expresivitatea figurii umane fiind de fapt piatra de încercare pentru artist.

Ileana Bratu

GRIGORE VASILE: Portret de fată. *Fotografia MARIANA ALEXANDRESCU*

COLEGII NOSTRI

Silvia Popovici şi ecranul

La început a fost ...„La mere", ecranizare de scurt metraj a unei schiţe de Cehov, realizată de regizorii Iulian Mihu şi Manole Marcus. Filmul — lucrare de diplomă — a consacrat, alături de numele celor doi regizori, numele unei actriţe de talent : Silvia Popovici. Surpriză spectaculoasă, cu un nesperat succes de public. „La mere" rămîne şi azi o peliculă plină de subtilă poezie. In cadre sobre, în scene de intens lirism, am urmărit o fată simplă, adevărată icoană a candorii, trăind drama umilinţei, drama supunerii în faţa brutalităţii; cînd vibrînd de bucurii trecătoare, cînd bîntuită de tristeţi, şovăitoare, ca o plantă de apă, ori impietrită de mîhnire.. Silită să-şi călmuiască iubitul, fata trăieşte — pe parcursul a cîtorva clipe numai — stări emoţionale contradictorii, încărcate de semnificaţii nete. Episodul, o dată consumat, nimic nu mai poate fi ca la început, plăpînda ei încredere în speranţă se năruie şi fuga ei, prin ierburile scînteietoare, e o dîră tragică, plină de întuneric, despicînd cu violenţă amiaza. Cenzurîndu-şi orice înclinare spre teatralism, Silvia Popovici a dovedit, în rolul Aniutei, o certă capacitate de sensibilizare şi o autentică discreţie.

De atunci, colaborarea cu ecranul, desfăşurată paralel cu o prodigioasă activitate teatrală, a impus-o ca pe una dintre cele mai populare actriţe ale tinerei generaţii. Modestia şi seriozitatea au dat strălucire unei cariere remarcabile, deşi nu lipsită de sinuozităţi. Silvia Popovici este un tip modern de interpret de film, echilibrînd frumuseţi interioare cu gingăşia unui chip care — în ciuda multiplicării în mii de imagini fotografice — pare mereu altul.

Totdeauna, spectatorul, iubitorul de artă, şi-a-nchipuit că existenţa unui artist presupune o notă de mister, adesea imperceptibilă, care îl detaşează din galeria tipurilor comune. Pare că un fluid imaterial îl învăluie şi aşa, artistul (cel veritabil) îţi apare în primul rînd, frumos. Desfigurat de teribile eforturi, îmbătrînit prematur, atunci cînd realizează pentru cei din jur ideea de artă, e cu adevărat frumos. Copil fiind, n-ai înţeles niciodată, privind daghеrotipii îngălbenite, de ce Luchian îl tulbura pe cei care îi ounoşteau, de ce Aristizza Romanescu stîrnea teribile pasiuni, de ce colţurosul Brîncuşi, bărbos şi aspru, era frumos. Rar, anumite fiinţe, printr-un ciudat presentiment biologic, intuind parcă tipuri viitoare de frumuseţi, pot să placă şi azi. Adolescentei înamorate de Alain Delon, să zicem, Leonard poate că i-ar fi plăcut la fel de mult şi — pe alt plan — Adelina Patti nu a fost mai puţin frumoasă decît Brigitte Bardot. Actriţa trăieşte cu adevărat rolurile încredinţate şi realizează această trăire nu prin clasica „transă" în care cad temperamentele rudimentare, ci printr-un studiu profund al textului şi al mişcării. Capacitatea de a comunica emoţii şi senzaţii multiple, printr-o gestică veridică, îi este proprie Silviei Popovici, interpretă preocupată de întruchiparea unor personagii variate.

După o apariţie neconcludentă în „Ora H", tînăra actriţă a dat viaţă unui personaj din „Furtuna", pentru ca în filmul imediat următor („Darcleé") să înregistreze un succes de prestigiu. Film muzical, colorat, alcătuit din haotice fragmente de spectacol, cu decoruri încărcate de oglinzi, mobile desperechiate, catifele, surisuri, statui şi felinare, „Darcleé" promitea să fie o cădere. Dar n-a fost aşa. Regizorul Mihai Iacob a făcut eforturi serioase pentru a transpune pe ecran un scenariu slab, pueril, cu un dialog melodramatic şi, într-o bună măsură, a reuşit. Lucru discutabil dacă rolul principal n-ar fi fost interpretat cu vervă şi pasiune de către Silvia Popovici. Schimbînd costume, mimînd arii celebre (vocea a fost a Artei Florescu), dînd farmec unor scene din care se părea că, practic, nu se pot obţine efecte şi transpunîndu-se în ipostaze cu totul contrastante, actriţa a cucerit, din nou, publicul.

Experienţa ulterioară însă a decepţionat. Trio-ul Horea Popescu, Paul Everac, Silvia Popovici, a semnat un film mediocru, de neînţeles. Horea Popescu, foarte bun regizor de teatru, a părut timorat de debutul pe peliculă şi a transmis, parcă, ceva din timorarea lui şi protagonistei. Deşi în „Omul de lîngă tine" sînt secvenţe reuşite, Silvia Popovici n-a mai izbutit să treacă dincolo de partitură, să evolueze dezinvolt. Ochii ei, de o înmuiecată limpezime, n-au iluminat momentele de monotonie ale filmului. Am însă convingerea că viitoarele apariţii pe ecran îi vor prilejui înseminate izbînzi, reliefînd universul sufletesc al omului contemporan. Departe de a ni se fi revelat întru totul, talentul actriţei e în continuă afirmare, ei se îmbogăţeşte cu fiecare rol, şi pe bună dreptate, ne aşteptăm s-o întîlnim în filme pline de dinamism, în care se urmărească evoluţii umane, filme care să-i solicite continuu fantezia şi măiestria interpretativă. Stăruitoare, ca şi pînă acum, muncind cu modestie şi sobrietate, Silvia Popovici, este o demnă reprezentantă a tinerei generaţii de actori — de teatru şi de film — şi încheiem aceste cîteva rînduri urîndu-i să păstreze farmecul şi simplitatea fetei din „La mere"...

Gh. Tomozei

Cîteva probleme ale neorealismului

de IULIAN MIHU

Dacă în Anglia „furioşii" n-au putut da decît cîteva filme a căror valoare constă doar în tendinţa de a reapropia cinematografia de viaţă şi de a-i da un sens critic deocamdată limitat („Drumul spre înalta societate" „Simbătă seara — duminică dimineaţa", „Cabotinul" şi mai mult „Gustul mierii"), dacă, în Statele Unite, Leacock şi Robert Drew merg spre o reînnoire de ordin formal, introducînd aparatul ca un pasager clandestin în intimitatea eroilor şi împînzind filmul spre o formulă senzaţional-documentaristă, Franţa şi Iitalia fac parte din acele ţări occidentale în care tendinţele noi ale cinematografiei şi-au găsit expresia în două şcoli bine constituite : neorealismul în Italia şi „nouvelle vague" în Franţa. Apariţie mai recentă, şcoala franceză s-a vădit contradictorie, iar tezele sale teoretice excesiv moderniste, „de generaţie", n-au putut susţine decît o parte din creaţiile noilor autori şi în deosebi tocmai acelea care nu rupeau total cu tradiţia. În rest, tinzînd spre explorarea cutelor necunoscute ale secolului XX şi presupunînd existenţa unei rupturi definitive între generaţii, mulţi dintre adolescenţii ecranului francez au cedat unui rafinament excesiv şi unei morbide portretizări, complicîndu-se în cochetărie ideologică şi nesiguranţă socială. „Nouvelle vague"-ul a rămas deocamdată un produs al crizei, nicidecum un oponent, iar efortul de a-l transporta peste graniţă a eşuat.

Mult mai robust şi mai profund social, neorealismul postbelic a prilejuit o revoluţie în arta filmului italian. Consolidat pe temelia tradiţiei realiste, influenţat de literatura rusă şi în deosebi de cinematografia sovietică, acest curent creator a avut şi are o puternică acuitate politică şi socială şi, mai ales, o expresivitate populară remarcabilă. După o aparentă pauză, el a renăscut în ultima vreme cu producţii de o înaltă valoare artistică : „Bandiţii din Orgosolo" al lui de Seta, „Salvatore Giuliano" al lui Francesco Rosi sau „Il posto" al lui Pietro Olmi. Rămîne însă de precizat că „Sciuscia", „Hoţii de biciclete". „Miracol la Milano" ale lui de Sica, „Paisa", „Roma, oraş deschis" ale lui Rossellini, „Pămînt ul se cutremură", „Bellissima" de Visconti, „La strada" de Fellini şi atîtea alte creaţii ale neorealismului italian care au depăşit timpul, intrînd pe uşa din faţă în patrimoniul clasicismului cinematografic, conferă acestei şcoli o întîietate nedepăşită decît de cea sovietică a lui Eisenstein, Dovjenko, Donskoi sau Romm.

Există posibilitatea ca unul sau altul dintre realizatorii aparţinînd aceleaşi şcoli să se îndepărteze de ea, printr-o creaţie sau mai multe. Unele dintre filmele lui de Sica, de exemplu, şi îndeosebi ultimele : „Judecata supremă" sau „Ciocciara", opere de altfel, realiste, ca şi „Nopţile Cabiriei" (Fellini) sau „Nopţi albe" şi „Rocco şi fraţii săi..." (Visconti) nu pot fi integrate, fără a greşi, în sfera practică şi teoretică a acestei şcoli. Cred, de aceea, că în analiza ultimelor filme italiene care au venit şi vor veni pe ecranele noastre trebuie să se ţină seama de acest aspect al problemei, aspect de altfel destul de complex, deoarece neorealismul are o dezvoltare multilaterală şi influenţează din plin şi azi multitudinea creatorilor progresişti ai Italiei. Neorealismul propune o *directă selecţie a vieţii în sprijinul unui subiect preconceput,* subiect întotdeauna bazat pe un conflict social între clase, sau politic, exprimat prin contradicţia de neîmpăcat între concepţii pe plan istoric („Paisa"). Exponenţii cei mai deplini ai acestui sistem de creaţie rămîn de Sica, Zavattini inclusiv pînă la filmul lor „Acoperişul". Eroii filmelor acestor doi creatori sînt priviţi prin prizma simpatiei şi antipatiei directe a autorilor, fapt care ajunge uşor la cunoştinţa spectatorilor. (Am asemăna procedeul cu cel din schiţele cehoviene). Deoarece aveau o astfel de atitudine directă, nemascată, ei şi-au ales eroii din mediul oamenilor obişnuiţi care s-au autointerpretat în film şi au creat astfel un plus de veridicitate. Şi dacă jocul interpreţilor apărea oarecum improvizat, întotdeauna scenariul avea faţă de acesta o valoare independentă.

În „Rocco şi fraţii săi", Visconti uzează poate doar de temă, ca sferă a neorealismului, întrucît procedeul creator se îndepărtează mult de şcoala care l-a făcut să dea „Pămîntul se cutremură". Dacă spectacolul are uneori o frumuseţe aproape perfectă (sînt scene de un tragism demn de „Hamlet"-ul lui Lawrence Olivier), nu este mai puţin adevărat că există o viciere de fond într-o direcţie sau alta a operei. În „Rocco" se recunoaşte marele talent al lui Visconti, filmul înscriindu-se pe o exprimare laborioasă şi exactă a sentimentelor *de moment,* pe o sinceră şi adîncă incursiune în dinamica sufletului omenesc, dar pe o scăpare din vedere repetată a logicii unora dintre eroi.

Vitalitatea filmului italian în raport cu cel francez sau american constă înainte de toate în sesizarea pregnantă a celor mai acute probleme ale contemporaneităţii (sub nasul catolicismului cel mai frecvent). Lîngă Visconti, vom putea aşeza — din anumite puncte de vedere — pe Lattuada cu „Plaja", cunoscut realizator de aceeaşi generaţie care a actualizat „Mantaua" lui Gogol într-o versiune italiană de succes artistic. Filmul pe care-l vizionează zilele acestea spectatorii noştri are o construcţie puţin obişnuită, de aceea merită să i se acorde o atenţie specială. Lattuada desfăşoară pe nisimţite o satiră din ce în ce mai vizibilă şi mai robustă asupra unor reprezentanţi ai burgheziei şi are sarcasmul să-l caracterizeze pe un multimilionar muribund ca avînd o conştiinţă politică şi socială avansată în gîndire, dar o atitudine practică detracată.

Lattuada, Monicelli („Marele război"), sau cei din generaţia mai tînără, pentru a nu mai adăuga capodoperele de care am vorbit la început, conferă filmului italian o înaltă ţinută artistică principială şi îl înscriu pe o poziţie militantă eficientă. De aceea, nu rareori îi auzi pe criticii francezi exclamînd : „Ah, italienii !"... Şi cerînd cineaştilor lor să-i ajungă din urmă.

De o rapidă reputaţie s-a bucurat un alt creator italian, Michelangelo Antonioni, autorul unor filme de răsunet internaţional, „Strigătul", „Aventura", „Noaptea", „Eclipsa"... Cred că la Antonioni se poate vorbi de acel deziderat al lui Zavattini de a se crea opere cinematografice doar prin simpla dar exigenta selecţie a materialului de viaţă surprins de aparat. Antonioni rămîne un artist cercetător şi are, prin „Aventura", un act de acuzare a societăţii capitaliste, a alienării, izolării individului, a crizei unei orînduiri în pragul falimentului. Din păcate, nici el nu găseşte calea ieşirii din impas, dar ascuţişul critic al analizei sale răspunde unei nevoi imperioase a artei progresiste, eroii săi aleşi din vîrfurile foarte de sus ale protipendadei demonstrează prin „plictisul" şi mecanismul vieţii lor spirituale destrămarea mitului „miracolului economic" al Italiei. Indolenţa, corupţia, senzualitatea, dezagregarea familiei exprimate într-un mod indirect dar evident stau la temelia artei lui Antonioni. Cei mai tineri creatori, ca de Seta sau Rosi, întorşi mai bine cu faţa spre realitate şi conflicte sociale mai cuprinzătoare, vor fi probabil cei care vor duce filmul italian la o nouă înflorire.

DESPRE GÎNDIREA CRITICĂ

In ultima vreme, critica și istoria noastră literară au avut noi izbînzi, care se cer continuate pentru a facilita elaborarea Tratatului pus sub auspiciile Academiei R.P.R., lucrare vastă, concepută să fie cea dintîi interpretare exhaustivă, în spirit științific, a fenomenului nostru literar, de la origini pînă astăzi. Momentul, el însuși, are valoare de istorie literară, și toate generațiile de comentatori, entuziaști și eruditi, s-au întîlnit în acest efort nobil și necesar totodată, participînd la elucidarea unor detalii și tendințe literare în lumina esteticii marxiste. Monografiile „N. Filimon", „Gr. Alexandrescu", eseurile de paremiologie și fosforescentele cronici optimiste ale acad. G. Călinescu, contribuțiile acad. Tudor Vianu la studierea particularităților stilistice ale operelor unor scriitori reprezentativi, volumul prim din „Istoria limbii romîne literare" de acad. Al. Rosetti și B. Cazacu, noile contribuții ale acad. Perpessicius în domeniul exegezei eminesciene, monografiile „Al. Russo" de Al. Dima, „Caiistrat Hogaș" de C. Ciopraga, „V. Alecsandri" de G. C. Nicolescu, unele scurte monografii în „Mica bibliotecă critică" și cîteva volume din colecția „Oameni de seamă" au ajutat ca într-un timp scurt să fie infirmate puncte de vedere schematice, înlocuind unele cercetări mai vechi, concepute dintr-un unghi mărginit la comentariul didactic. Se dezvoltă, într-un ritm din ce în ce mai alert, cerut de ambianța noastră culturală, metoda de investigație atentă, laborioasă, cu multiple elemente pentru a sesiza contururi precise, nuanțe specifice în opera diverșilor scriitori, rolul pe care l-au avut ei în cadrul larg și particular al culturii romînești. Există o emulație — care poate fi uneori pîndită de generalități inconsistente sau de impresionism — în sensul cuprinderii cît mai neîntîrziate a întregii noastre literaturi. În „Luceafărul" au apărut o serie de interviuri cu implicații de istorie literară inedite, s-a inițiat o discuție asupra figurii contradictorii a lui Titu Maiorescu, literatura dintre cele două războaie a suscitat interesul unui număr de critici și „Viața romînească" (7—8) va fi dedicată acestor probleme, în „Tribuna" s-au publicat interesante articole bilanț despre „Viața romînească", simbolismul, sămănătorismul, poporanismul a prilejuit apariția cîtorva studii interesante, funcția metaforei, poezia în genere și conflictul etic în proza contemporană au fost de asemenea în centrul unor dezbateri de durată, din care nu au lipsit și opinii relevabile.

Enumerarea o considerăm parcimonioasă, atîta vreme cît în ultimele luni au apărut articole și cronici literare, în care perspicacitatea autorilor și-a găsit corolarul firesc în probitatea profesională consecventă. Pentru că actul critic și, implicit, de istorie literară presupune sagacitate animată de o fervoare sinceră în promovarea adevăratelor valori. Tocmai de aceea disocierea eticului de estetic dezvăluie o poziție cel puțin arbitrară, exclusivistă, cel îndemnat s-o facă alegîndu-și fie perimetrul îngust al practicii sociologizante, fie amvonul gratuității estetiste. Critica o considerăm, fără exces de calofilie, drept o ramură a beletristicii. Spre deosebire, să spunem, de romancierul care decantează fenomenele, le supune unei îndelungi analize de adevărat entomolog, pentru a obține ceea ce este specific mediului ales, criticul are și el menirea dificilă de a folosi balanța gustului în scopul utilitar de a pune în valoare aportul scriitorului (poet, prozator, dramaturg). Cînd intervin iritări neprincipiale, superficialitatea, apologia — nu avem oare de a face tocmai cu mult discutata eludare a criteriului etic ? Am exprimat altădată convingerea că în critica noastră reapar, sub diverse forme, recrudescențe violente ale spiritului apologetic. De rîndul acesta, o explicație în plus. Nu poate fi preferată, bineînțeles, grimasa constantă a criticului, verbozității acelui entuziasm regizat în fața oglinzii. Există un principiu științific potrivit căruia elogiul superlativ sau, în contrast, negația crispată au deopotrivă nevoie de motivări convingătoare pentru lectorul de specialitate și deopotrivă pentru cititorul obișnuit. Aici s-au ivit dezacorduri ca în cazul lui S. Damian care, în două foiletoane, s-a grăbit să acrediteze în „Dunărea revărsată" o carte desuetă, cu un apăsător balast melodramatic, Unul din numeroșii cititori ai romanului, apelînd la paginile „Gazetei literare", a negat aprecierea criticului, bineînțeles fără mansuetudini. Se știe că romanul lui Radu Tudoran, în ciuda unor carențe, s-a bucurat de succesul public, s-a reeditat și, recent, a primit o distincție academică, premiul „Ion Creangă". Fără să abdice de la gustul personal, criticul pătruns de necesitatea îmbinării dintre politic, etic și estetic, e greu să alunece spre marginea scenei literare. Cu un alt prilej, apropiat, vom reveni, pe linia exemplelor, acest articol avînd în primul rînd rostul de a deschide o rubrică temporară, consacrată unor portrete de critici contemporani, contribuției lor la stimularea literaturii noastre actuale. Confruntarea părerilor la „Dunărea revărsată" cu cele la Radu Cosașu, de pildă, ridică — după noi — și o problemă de ordin etic. Prin simplu exercițiu profesional, criticului i se refuză situarea la polul opus majorității cititorilor. De curînd, în „Gazeta literară", M. Călinescu acorda în grabă un pasaj, cu totul sumar, raportului etic-estetic. Pentru a fi „etic" recurge însă la procedeul insinuărilor.

După o introducere cursivă, aprecieri judicioase, autorul își exprimă lapidar păreri, parcă obosit de prea multă condescendență, aducînd unor alți critici valoroși învinuiri pentru modul în care au scris despre anumite cărți („Scrinul negru", „Risipitorii"). Tonul e universitar apodictic, deși, despre nici una din cărțile amintite, Matei Călinescu nu și-a spus cuvîntul pe larg la timpul potrivit în articole, cronici sau în vreo cît de modestă lucrare de sinteză. Pentru o asemenea atitudine, folclorul nostru are multe proverbe. În schimb, în același articol ne acuză — folosind echivocul ambiguității — de a fi fost în dezacord cu un coleg al său de redacție în privința volumelor semnate de Ion Brad, Ion Horea, Tiberiu Utan. În articolul la care se referea M. Călinescu am pus în discuție o anumită atitudine nediferențiată a criticului și nicidecum meritele celor trei poeți talentați, fiecare cu particularități distincte. Același procedeu este aplicat lui I. Mureșanu care, sobru și niciodată jignitor, semnala pe bună dreptate unele zig-zaguri, inconsecvențe în cronicele scrise cu grijă de N. Manolescu.

Matei Călinescu încheie cu oarecare superioritate : „Aprecierea etică a atitudinii unui critic — cînd e necesar să fie întreprinsă — are nevoie de o motivare minuțioasă, atentă, și nu cred că e bine să fie amestecată în polemici literare". În același articol, tînărul critic lasă în afara discuției faptul că valoarea unei opere literare, de artă în genere, își are similitudini în tipuri proxime de valorificare (moral, etic, politic). Afinitatea declarată sau preferința individuală nu pot fi de folos la stabilirea unei ierarhii în valori reale, sinteză a gustului colectiv. Ne amintim cu acest prilej de o precizare subtilă făcută de Mihail Ralea cu mulți ani în urmă : „Există în societate o interdependență a valorilor : e greu de separat juridicul de moral, utilul de logic. Nu putem să le disociem cu forța, cînd viața le-a legat idestructibil între ele". E regretabil dacă ne aflăm în fața gustului subiectiv exacerbat în pofida gustului care exprimă aspirații generale, caracteristice unui climat bine definit istoric. I. Mureșanu sugera, cu deplin temei, unui coleg să nu se grăbească în afirmarea punctului de vedere. Numai că dorința lui N. Manolescu de a nu fi de acord cu alți comentatori ai diverselor lucrări dezvăluie, și după părerea noastră, oarecare labilitate etică, profesională, cu alte cuvinte. Uneori simplul bobinaj se cere înlocuit, la cronicarul „Contemporanului", de analiza literară aprofundată, cu tradiții valoroase în istoria criticii noastre. De altfel, noi nu intenționăm să restrîngem discuția la etica profesională a tînărului critic.

Cu aceasta, încheiem însemnările noastre, care și-au propus, deocamdată, să aminteacă de lucruri de altfel binecunoscute și să atragă atenția asupra unor intervenții nejustificate, intempestive, din care lipsesc invocatele argumente literare. Ditirambii repetați, hîrtia răsucită pentru elogii excesive (cronica lui Mircea Tomuș la „Voci puternice", Steaua nr. 1) nu fac decît să coboare nivelul aprecierilor la simplul gest amical. Cele cîteva exemple, ușor de sporit, au urmărit ideea foarte scumpă nouă, a deplinei onestități profesionale, care face ca opinia critică să sporească prestigiul participării din ce în ce mai rodnice la interpretarea fenomenului nostru literar.

Liviu Călin

Erou complex sau... cu complexe?

Virtuțile prozei scurte au fost demonstrate elocvent de întreaga evoluție a literaturii romînești. Măiestria clasicilor — care știau să surprindă în puține pagini tipuri umane complexe și situații semnificative — rămîne mereu pilduitoare. Prozatorii noștri contemporani au preluat și au îmbogățit aceste tradiții înaintate în contextul literaturii noi, realist-socialiste. Epica de dimensiuni reduse poate consemna concis și operativ o mulțime de aspecte ale realității, poate înfățișa o galerie amplă de eroi reprezentativi pentru epoca noastră. A scrie schițe sau povestiri nu înseamnă doar a efectua un antrenament preliminar abordării romanului, ci a întreprinde o acțiune temerară, menită să contribuie la conturarea viguroasă a oamenilor de azi. În ultima perioadă, recolta schițelor și povestirilor se dovedește îmbelșugată : există cărți recent apărute, precum și bucăți numeroase publicate în revistele literare care constituie o bază trainică pentru discuții.

Desigur, în cazul schiței, selectarea materialului de viață urmează criterii riguroase. Proporțiile limitate impun o densitate epică adecvată. Personajul în schiță relevă concentrat trăsăturile majore, definitorii pentru universul lăuntric al contemporanilor noștri. Autorul nu are posibilitatea desfășurării pe planuri vaste, ca în roman sau în nuvela de largi dimensiuni. A scrie „scurt" e dificil tocmai din aceste motive. Problema primordială — a personajului — necesită comentarii amănunțite, deoarece se observă la unii scriitori — și tinerii nu fac excepție — o tendință spre mimarea complexității, spre confecționarea unor cazuri singulare, facil complicate psihologic. Mă opresc asupra cîtorva exemple care mi-au reținut, în mod deosebit, atenția.

Aurel Leon dezbate un astfel de „caz" în schița „Un dosar și o minge de fotbal". („Iașul literar" nr. 1/1963). Un tînăr actor stîrnește uimirea celor din jur prin comportarea sa ciudată. Nu discută cu nimeni, e permanent frămîntat, mănîncă foarte puțin, se complace în singurătate. Care este mobilul agitației sale interioare ? Actorul pregătea — în acele zile — rolul principal din piesa lui Cuzzani „Centrul înaintaș a murit în zori", era cuprins de chinul căutărilor creatoare. Punctul de plecare al schiței nu pare deficitar : este interesant de urmărit zbuciumul unui artist în elaborarea rolului. Însă autorul nu-și urmărește personajul în ipostaza aceasta. Cititorii nici nu cunosc, de fapt, datele caracteriologice ale protagonistului schiței. Există cîteva siluete : ceilalți colocatari din vila respectivă care discută fugitiv și neconcludent despre „ciudățeniile" tînărului necunoscut. Cîtiva află că studiază rolul unui fotbalist și-i aduc modelul... în carne și oase : un centru înaintaș, care se odihnea într-o vilă din apropiere. Acesta izbutește să cîștige prietenia actorului și-l smulge din starea sa nefirească. Iată materia schiței, pe care scriitorul o expune brut, fără transfigurarea cuvenită. Așa cum spuneam mai sus, figura umană asupra căreia ar trebui să se îndrepte atenția cititorilor nu pătrunde în obiectivul naratorului. Aurel Leon recurge la un clișeu cunoscut (în fond, o prejudecată) : orice creator pare cam straniu și de aici „complexele" pe care i le atribuie personajului. În intenția autorului, personajul trebuia să fie complicat, viu, bîntuit de furtuni sufletești. A rezultat însă un desen foarte palid, deoarece tocmai descifrarea „complexității" autentice este evitată, fiind înlocuită cu „artificii" inexpresive.

Tentat, desigur, de același farmec al eroului cu „complexe", Vasile Crețu descoperă într-o gospodărie colectivă un caz similar (schița „Drum în zori", „Scrisul bănățean" nr. 1/63). Schița ar trebui să înfățișeze chipul unui țăran din zilele noastre, care a căpătat o mentalitate nouă, colectivistă, al unui om profund pasionat de muncă și de avutul obștesc. Pornind de la premize lăudabile, bucata totuși nu satisface. De unde provine nemulțumirea pe care o încerci la lectură ? Cred că una din deficiențele lucrării este apelul la „ciudățeniile" semnificative (Pavel Danga — eroul schiței — este un sătean despre care se vorbesc multe, în copilărie a avut purtări năstrușnice, iar acum se manifestă surprinzător). Aș aminti, în această ordine de idei, problema care nu trebuie neglijată de scriitori și nici înțeleasă eronat : e vorba de originalitatea unui personaj, de individualizarea lui. Goana după stridențe nu se soldează decît cu efecte ieftine, exterioare. Pavel Danga nu prinde contur real, pentru că autorul nu întreprinde investigația psihologică necesară, ci pedalează insistent pe detalii voit bizare. Nu pledăm pentru personajele liniare, rigide, totuși nu se poate uita faptul că sensurile adînci sînt depistate în faptele cotidiene, obișnuite, la oamenii înzestrați cu o structură complicată, izvorîtă din viață, argumentată firesc. Or, personajul din schița lui Vasile Crețu este creionat în grabă, cu ajutorul cîtorva „lipituri" menite, în dorința autorului, să-l facă mai interesant. Îl urmărim pe erou în două scene : Cînd prînzește pe cîmp cu cosașii, Danga stă în genunchi. O răceală i-a provocat dureri de mijloc, n-a vrut să se interneze în spital, a preferat să rămînă cu beteșugul. Ajută acest amănunt „pitoresc" la definirea personajului ? Firește, e un adaos nejustificat... În cealaltă scenă, eroul cîntă noaptea prin livadă și toarnă la tulpina caișilor granule de superfosfat. Atît îl „vedem" prezent pe Pavel Danga. Substanța schiței, vădit săracă, este inutil suplimentată de note artificioase. Fragilitatea țesăturii literare se remarcă și în lucrarea Anei Barbu „Plicul", („Luceafărul", 25 mai). Eroina, liftieră într-un hotel pe litoral, trăiește o dramă morală : sculptorul — cu care se împrietenise și căruia îi slujise drept model — o ofensează crunt la plecare, oferindu-i un plic cu bani. Fabulația nu beneficiază de soliditate epică, totuși pe firul acesta se putea contura un portret feminin în tonuri expresive (autoarea se oprește doar asupra acestui personaj pe care vrea să-l urmărească de-a lungul unui interval de timp). Tratarea materialului faptic se face însă la modul gazetăresc, asistăm la o relatare seacă, fără să distingem tumultul interior al eroinei. Așa cum este scrisă acum, schița dă impresia unui rezumat. Prozatoarea enunță ceva, cititorul ia contact cu termenii unui eventual conflict etic (poate încordat) dar fiorul autenticității nu străbate povestirea.

Mă limitez la aceste titluri și nu mai extind exemplificarea. Nu-mi propun să discut, în acest articol, și reușitele certe ale prozei scurte. Am vrut să atrag atenția asupra falsei „complexități" a unor eroi din diverse schițe. E de dorit, fără îndoială, ca prozatorii (nu mă refer exclusiv la cei susmenționați), să evite pericolul acesta. Cunoașterea temeinică, profundă a vieții devine, bineînțeles, o condiție capitală în acest sens.

Mihai Botez

„FATA DIN SONETE"

Fofografia

A. MIHAILOPOL

Colegii noștri

TITUS POPOVICI — DRAMATURG

Publicarea, cu ani în urmă, a romanului „Străinul", de tînărul scriitor Titus Popovici, anunța în literatura română contemporană apariția unei viguroase personalități. Prin inedit temei, prin robustețea construcției, prin culoarea și poezia deosebită a stilului său, Titus Popovici dovedea, chiar din acest prim roman, nu numai un mare talent scriitoricesc, ci și o maturitate artistică surprinzătoare pentru un roman de debut și pentru vîrsta autorului. Romanul „Setea", avea să continue calitățile scriitorului, care aborda, de data aceasta, o temă total diferită de cea a primului său roman și descria medii sociale și problematici sufletești noi. Prin aceste două romane, Titus Popovici dădea, pe plan literar, o dovadă incontestabilă că tînăra generație, educată în spiritul ideologiei partidului, însuflețită de aspirații și idealuri noi, continuă cu succes glorioasele tradiții ale literaturii noastre clasice.

Și în teatru, Titus Popovici se afirmă cu aceeași vigoare scriind una din cele mai bune piese despre insurecția armată și Eliberarea țării, „Passacaglia". Pentru noi, actorii care facem parte din aceeași generație cu el, debutul său în dramaturgie a însemnat un bun prilej de a ne pune talentul în slujba unui text dramatic valoros.

Am avut ocazia să-l cunosc pe Titus Popovici și ca dramaturg, interpretînd unul din rolurile principale ale primei sale piese, care mi-a pus probleme artistice dintre cele mai grele, dar mi-a și dat satisfacții profesionale deosebite. În munca noastră, de altfel, satisfacțiile sînt strîns legate de adîncimea și complexitatea problemelor pe care le avem de rezolvat în realizarea unui rol sau a unui spectacol. Piesa „Passacaglia" punea din plin, atît regiei cît și interpreților, probleme multiple în reconstituirea epocii, a mediului social și politic, a psihologiei personajelor. De altfel, piesa a fost îmbrățișată cu deosebită căldură de teatrul nostru asigurîndu-i, în regia lui Liviu Ciulei, o distribuție de prim rang, cu Jules Cazaban, în rolul profesorului, cu Fory Etterle în Knapp, cu Ileana Predescu în Ada, cu Lazăr Vrabie în Mihai. Fiecare din cei distribuiți au realizat creații deosebit de valoroase, piesa fiind premiată la concursul dramaturgiei originale pentru regie și interpretare.

Tematica acestei lucrări dramatice inspirate din viața zbuciumată a unor oameni, în zilele istorice ale anului 1944, dă prilej autorului să facă investigații sufletești de-o adîncime, finețe și subtilitate remarcabile.

Dacă Andrei era prezentat ca un artist rupt de lumea în care trăia, absent la orice ecou al ei, închis în sine, în schimb Mihai, om al epocii sale, era adînc legat de mediul social care l-a generat și pe care-l reprezenta întocmai. Cu Mihai, Titus Popovici realiza un erou comunist interesant, complex, emoționant.

„Seninul" și însinguratul Andrei va primi de la viață un șoc cumplit, care-l va arunca în abisul celor mai negre deznădejdi, pentru ca de-acolo să urce, treaptă cu treaptă, spre înțelegerea adevăratei sale misiuni în lume, spre oameni, spre lumină, spre dragoste.

Pentru a prezenta evoluția lui Andrei, de la sine — la oameni, autorul folosește procedee artistice, de construcție dramatică, dintre cele mai interesante. Unul dintre acestea este dezvăluirea treptată a personajelor. În prima-i apariție, Andrei e un artist frămîntat, cu un nimb de geniu, creînd în izolare, surd și orb nu numai la sentimentele pe care i le poartă cei din jur, ci și la micile drame pe care aceștia le trăiesc. Ulterior descoperim că artistul este tot atît de străin și de marea catastrofă în care se zbate omenirea : războiul.

Și pentru că personajul se zbate în lumea întrebărilor fără răspuns, autorul îl va pune în contact, prin Mihai, cu o ideologie nouă, generoasă, care-l va ajuta nu numai să înțeleagă rostul său în lume, ca om și artist, dar îl va smulge din prăpastia în care drama sa personală îl aruncase. Drumul lui Andrei, de-acum înainte, va fi sinuos, dar cu perspectiva sigură a apropierii sale de oameni și de frămîntările lor.

Dacă am insistat atîta asupra acestui personaj, a fost nu numai pentru că mă simt legat, ca interpret, de el, ci și pentru că am vrut să relev talentul lui Titus Popovici în creionarea unor personaje complexe.

Interesante și inedite sînt în această piesă și finalurile de act : cel al actului întîi, brutal și crud, surprinzător ca procedeu scenic, și cel al ultimului act, total diferit de primul, lent, cu un dramatism reținut, fără rezolvări factice, lăsînd perspective după căderea cortinei.

Ținuta dezbaterilor de idei arată pregătirea filozofică a scriitorului. El vehiculează cu siguranță noțiunile filozofice, reușind să capteze interesul afectiv al publicului în lupta de opinii de pe scenă. Astfel, lupta de idei din această piesă capătă un caracter profund dramatic, străin de ariditatea și goliciunea dezbaterilor filozofice abstracte.

Stilul colorat, plastic, sugestiv al tînărului scriitor transpune pe plan dramatic bogăția și poezia romanelor sale. Poate că aici, în legătura piesei cu romanul stă și una din deficiențele ei : desfășurarea epică a unor „episoade", mișcarea greoaie, în anumite scene, a fluxului dramatic.

Imaginile poetice care apar în replicile lui Titus Popovici nu sînt exprimări căutate, pompoase, facile, ci izvorăsc din însuși caracterul dramatic al personajelor.

Asemenea piese, cu astfel de calități, nu vor avea niciodată nevoie de teatre, regizori sau interpreți care să le „salveze", ele se vor impune atît în fața noastră, a celor care le vom da viață pe scenă, cît și în fața publicului larg.

Prima piesă a lui Titus Popovici, „Passacaglia", face parte dintre acestea, iar locul de cinste pe care-l ocupă autorul ei în cadrul generației noastre este pe deplin meritat.

Gh. Ghițulescu

PE MARGINEA UNOR PREFEȚE

Prefețele bine întocmite sînt o călăuză care îl ajută pe cititor să înțeleagă întregul complex de fapte care a generat operele respective, fizionomia lor specifică, aportul lor la cunoașterea umanității. Important este însă felul în care sînt concepute aceste expuneri. O prefață trebuie să aducă un punct de vedere nou, o opinie îndrăzneață. Mai ales, trebuie să se insiste asupra originalității fiecărei opere, ceea ce-l face pe cititor mai receptiv, mai interesat, fără să-l obosească prezentările greoaie care, diferind prin problematică, sînt totuși greu de diferențiat din pricina unor exprimări și scheme compoziționale identice.

Nu puține sînt cazurile cînd găsim în studiile introductive o simplă înșiruire de date stabilite de istoriografia literară ca de exemplu *Cuvîntul înainte* semnat de I. Racoveanu la volumul *Povestiri* de Anatole France. Dacă se repetă de fiecare dată biografia elementară, într-un mod didactic, așa cum fac de exemplu Nicolae Jianu în prefața la romanul lui Leon Doherty *Fiii minerului* și N. Deleanu la romanul *Vînătorul* de James Aldridge, prezentarea — oricîte date biografice noi ar aduce, nu poate să-și atingă scopul. Prefața scrisă de N. Deleanu are multe generalități, fraze adaptabile oricărui scriitor. Prefațatorul nu trece cu vederea inconsecvențele operei lui Aldridge, dar observațiile plutesc în vag : „Cu toate limitele tematicii, viața pulsează atît de intens în paginile *Vînătorului*, aspectele sociale sînt atît de caracteristice împrejurărilor istorice locale, încît autorul a găsit destule posibilități ca, în zugrăvirea caracterelor opuse, și în ilustrarea și comentarea momentelor tipice, să se mențină pe pozițiile înaintate ale scriitorului pătruns de încredere în om".

E o mare deosebire între a prezenta un scriitor în modul arătat mai sus și acela de a evoca o personalitate prin detalii de atmosferă, prin discrete apeluri la anecdotica vremii, cum face, de pildă, I. Grigorescu în prefața la cartea lui A. J. Cronin *Lumina Nordului*. Aici sînt urmărite paralel evenimentele cele mai semnificative și desfășurarea antagonismelor de clasă din Anglia contemporană, precum și evoluția lui Cronin ca artist, de la primul său roman *Castelul pălărierului*, apărut în 1931, pînă la *Lumina Nordului*, tipărit în Anglia în 1958. Ioan Grigorescu urmărește linia sinuoasă a creației lui Cronin, marcată prin oscilații între expunerea unor întîmplări autobiografice sau etalarea unui exotism și abordarea unei tematici sociale, cu profunde ecouri din viața contemporană a Angliei. Cum *Lumina Nordului* este un roman inspirat din lumea presei și a ziariștilor, prefațatorul folosește un mijloc sugestiv de a evoca atmosfera, extrăgînd cît mai multe date istorice și sociale din chiar textul analizat la care adaugă o expunere de fapte din lumea presei capitaliste asemănătoare celor dezvăluite în roman.

Actul critic, făcut în spirit obiectiv, reclamă analizarea condițiilor economico-sociale, biografice și literare în care opera respectivă a fost creată, potrivit concepției marxist-leniniste. Plasarea scriitorului în ambianța socială a epocii e o problemă de ordin științific deosebit de importantă, pe care o rezolvă cu succes Elena Vianu în prefața la romanul *Pescuitorii în apă tulbure* de Balzac, Ana Cartianu în prezentarea cărții *La răscruce de vînturi* de Emily Brontë, Mihail Florescu în introducerea la volumul Mariei Tereza León *Cu cărțile pe față*, Savin Bratu în prefața la romanul *Înțelepciunea nebunului* de Lion Feutchtwanger.

Unii prefațatori mai cred însă că o simplă însăilare de considerații istorice asupra epocii în care a trăit scriitorul e suficientă pentru a-i da o orientare științifică.

Deși conține date de istorie literară precise, prefața la culegerea de nuvele ale lui Washington Irving *Rip Van Winkle* pierde din valoare, pentru faptul că este compusă din fragmente lipite cap la cap, care se leagă cu greu între ele, fără să formeze un tot unitar.

Prefațînd romanul lui *Moby Dick* sau *Balena Albă* de Herman Melville, Eugen Schileru se lasă și el furat de acest procedeu, atunci cînd plasează la începutul studiului o amplă prezentare a războiului de secesiune din anii 1861—1865, prezentare ce nu-și justifică prezența în economia lucrării.

Deși interesante, informațiile despre cartea lui Richard Henry Dana asupra călătoriei de la Capul Horn nu-și găsesc locul în prefața la *Moby Dick*, cu atît mai mult cu cît prefațatorul însuși recunoaște că lucrarea nu fusese cunoscută de Melville la data cînd își scria cartea. Prefațatorul mai face și alte digresiuni care îngreuiază expunerea. Astfel, orj de cîte ori apare cîte un nume nou, îi face cîte o succintă biografie.

În schimb H. Zalis, pornind de la o greșită înțelegere a obiectivelor urmărite de Editura tineretului, se silește în prefața la romanul *Piatra Lunii* să coboare la un nivel comun, sărăcind problematica pe care o ridică romanul. Prefațatorul, după o scurtă înșiruire de date biografice, înlocuiește analiza literară printr-o relatare simplistă a subiectului : „Astfel, după ce diamantul ajunge în posesia domnișoarei Rachel Verinder, de la care este furat, asistăm, sau mai exact, devenim părtași la înfrigurata activtate menită să restabilească adevărul în chestiunea atît de cețoasă și contradictorie a „Pietrei Lunii". Tot ce știm de la început este că ea aparținuse unui templu indian jefuit de englezi, cu prilejul unei operațiuni sîngeroase întreprinsă de ei. De la ofițerul care-și însușise diamantul și care se reîntoarce în Anglia, acesta ajunge la un nepot și apoi e dăruit familiei Verinder". Povestirea continuă în același ritm.

Narațiunea nu poate lipsi, firește, dintr-o analiză literară. Ea nu trebuie să fie însă o simplă expunere de date și fapte neselecționate, din care să lipsească tocmai ce era mai important : comentariul analitic.

Este de datoria editurii ca să facă simțită la fiecare apariție a unei cărți noi, că o dată cu interesul crescînd al maselor pentru lectură, s-a maturizat și experiența celor care prezintă cartea.

Atît în prefața la *Piciul* de Alphonse Daudet, cît și în cea la romanul „*Marile familii*", Valentin Lipatti efectuează cu rigoare științifică interpretarea fenomenului literar, realizînd adevărate studii de istorie literară din care nu lipsește însă evocarea vie și colorată.

Valentin Lipatti face observații judicioase privind istoricul pătrunderii în conștiința cititorului romîn a operelor respective.

La același nivel de interpretare se găsește și prefața semnată de Georgeta Horodincă la romanul *Drama lui Tranfilo* de Nino Palumbo, în care de fapt autoarea intră în fondul discuțiilor duse în critica literară în legătură cu acest roman, subliniind ceea ce autorul datorează influențelor și ceea ce îl deosebește, prin noutate și îndrăzneală, de scriitorii existențialiști contemporani cu el.

Prefațarea unei cărți este, fără îndoială, o îndeletnicire importantă și presupune o întreprindere multilaterală. Departe de a fi un simplu auxiliar al istoriei și criticii literare, o bună prefață este un studiu serios care necesită talent, probitate științifică, dragoste și înțelegere pentru fenomenul literar.

Cornelia Ștefănescu

SINTEZE ÎN ROMANUL SPANIOL

Sabia generalului Franco străpungea inima Spaniei revoluționare în 1939, înăbușind în sînge dorința de libertate, progres și democrație a curajosului popor spaniol. Intreaga Spanie a fost cufundată în întuneric și teroare, iar umbra nefastă a dictaturii fasciste a cotropit și zona culturii. Triumful temporar al franchismului a oprit și deviat dezvoltarea romanului spaniol de la linia progresistă, democrată și populară, pe care o trasaseră cele cîteva cărți cu conținut social („Ultimul pirat al Mediteranei", „Unul din Carranque del Rio" etc.).

S-a încercat, pe lîngă aceasta, crearea unui roman naționalist, care să reînvie și să exalteze imaginea unor eroi (sau pretinși „eroi") ai trecutului, pentru a abate atenția scriitorilor (și, implicit, a publicului cititor) de la problematica socială vie a țării, — ca și pentru a elimina eventualele accente de protest din lucrările literare.

Cea care a destrămat această perdea de fum, readucînd romanul spaniol pe un făgaș realist, a fost o femeie, Carmen Laforet, al cărei roman — „Nimic" — ne introduce într-o lume de disperare, de amărăciune și pesimism, generată de dictatura fascistă.

Carmen Laforet prezenta societatea spaniolă așa cum era ea, dezgolită de falsele-i podoabe. Acest roman (care a fost distins cu „Premiul Nadal" în 1944) e considerat ca începutul realismului critic spaniol.

De atunci și pînă astăzi, linia realist-critică a romanului spaniol s-a accentuat, a cîștigat noi adepți, a îmbogățit literatura cu certe valori. Ea este azi reprezentată de o valoroasă pleiadă de romancieri tineri, uniți printr-o trăsătură dominantă — caracterul protestatar, îndreptat împotriva regimului franchist, al lucrărilor lor. In acest cadru se înscriu romanele „El Jarana" de Sanchez Ferlosio, „Lumina tragică" de Jesus Lopez Pacheco, „Imprejurimile" de Luis Goytisolo, „Reflexul" și „Pentru a trăi aici" de Juan Goytisolo, „Tîrnăcopul" de Antonie Ferres, „Mina" de Lopez Salinas, „Infundătura" de Jesus Izcavay, „Prima memorie" de Ana Maria Matute, „Funcționarul public" și „Noi, los Riveros" de Dolores Medio, „Vîntul nordului" de Elena Quiroga.

Nu este greu de imaginat ce luptă duc acești scriitori împotriva cenzurii lui Franco, cunoscută ca „o adevărată inchiziție a secolului XX". Ca s-o forțeze, mulți dintre scriitorii citați sînt nevoiți să recurgă la tot felul de subterfugii, la exprimări simbolice și figurate.

O analiză, chiar sumară, a acestei pleiade de tineri romancieri — și a fenomenului literar menționat, — ne dezvăluie o seamă de date elocvente. Cu mai multă sau mai puțină acuitate, cu mai multă sau mai puțină forță de evocare, este prezentată, în cărțile lor, aceeași societate nedrept împărțită, același regim dictatorial și consecințele lui. Fie că în centrul romanului sînt reprezentanți ai muncitorimii („Tîrnăcopul". „Infundătura", „Reflexul"), fie ai țărănimii („Lumina tragică"), fie ai micii burghezii („Noi, los Riveros"), ascuțișul criticii este îndreptat spre o unică țintă: regimul franchist — caracterizat prin teroare, nedreptate socială, mizerie și exploatare, regim ale cărui victime sînt mai toți eroii romanelor menționate.

Acuitatea criticii diferă de la roman la roman. In acest sens, putem urmări o linie ascendentă, care începe cu romanele în care eroii sînt nemulțumiți de societatea în care trăiesc, de abuzurile și nedreptățile comise de autorități, de situația mizeră la care sînt condamnați, dar, în același timp, nu fac nimic pentru a schimba această stare de lucruri, complăcîndu-se în pasivitate și, uneori, fatalism („Funcționarul public" de Dolores Medio).

Linia continuă cu romanele ai căror eroi lasă să se întrevadă, în gîndirea și, uneori, acțiunea lor, o atitudine combativă, care nu ajunge însă la forme superioare. André Ruiz, inginer la o hidrocentrală — erou al romanului „Lumina tragică" de Pacheco — vorbește, în limbaj simbolic, despre însăși perspectiva sfărîmării fascismului, văzut ca un baraj de centrală electrică: „Timp de cîteva minute (ei, locuitorii Spaniei, n.n.) se gîndesc la lume și la oameni, la străvechea țară în care trăiesc; tristețea că s-au născut în ea e copleșită de bucurie, și simt că bucuria va sfărîma barajul, va inunda toate văile, va năvăli peste cîmpii și va ajunge în orașe, pentru a le face mai albe". La același lucru se gîndește și Victorino, unul din eroii romanului „Infundătura" de Izcavay. Cuvintele sale — cu care se încheie cartea — exprimă hotărîrea de a transforma, cu propriile-i mîini, groapa în care trăia cu familia și prietenii lui — într-o grădină.

Urmărind această linie ascendentă de demascare, de critică socială, vom observa că ea atinge adesea puternice accente de revoltă. Țăranii din Aldeasaca — personajele romanului „Lumina tragică", —, revoltați de faptul că sînt alungați, scoși cu de-a sila din satul lor pentru a face loc unei industrii capitaliste, trec îndată la acțiune: acțiune care se duce și cu naivitate, dar și cu dîrzenia și solidaritatea năpăstuiților. Vor ataca cu pietre locuințele functionarilor superiori ai șantierului și le vor da foc. Intervine însă poliția, și revolta lor se dovedește inutilă.

In „Infundătura", lupta ia forme conștiente, superioare: Victorino și Pascual iau parte la o manifestație de protest, organizată de comuniștii din fabrica unde lucrau.

In majoritatea lor, personajele romanelor discutate provin din mulțimea anonimă a celor exploatați în societatea capitalistă — muncitori, țărani, mici funcționari, cei ce trăiesc de pe o zi pe alta în locuințe sărace, găsind cu greu o slujbă și sperînd mereu (dar cît de zadarnic!) la o mărire a salariului lor de mizerie.

Ca un ecou, războiul civil din 1936—1939 este prezent în majoritatea acestor romane, constituind adesea chiar fundalul acțiunii (ca în „Prima memorie" de Ana Maria Matute). Situația extrem de grea în care se află personajele cărților discutate nu este altceva — arată scriitorii — decît rezultatul firesc al înăbușirii republicii, al înăbușirii dorinței de libertate și de progres a poporului, rezultatul instaurării dictaturii sîngeroase a lui „El Caudillo". Anii de luptă din 1936—39 sînt readuși în amintirea publicului și de către vechi militanți, foarte numeroși în paginile acestor romane (Giner din „Refluxul", Sedano și Ramon din „Infundătura", tatăl lui Manuel din „Prima memorie"). In aceleași romane, lîngă vechii militanți se ridică, în număr tot mai mare, muncitorii comuniști de azi (ca Pascual și Victorino din „Infundătura"), oameni îndrumați de partid, a căror activitate eroică înfruntă la tot pasul pericolele ilegalității celei mai negre.

Abordînd probleme legate direct de viața poporului, de suferințele, aspirațiile și luptele lui, aceste romane se disting printr-un accentuat caracter realist și popular. In intenția majorității tinerilor romancieri amintiți, stă dorința de a stabili legături cît mai puternice cu publicul, cu poporul, de a fugi de turnul de fildeș sortit eșecului, și mai ales de a lupta pentru o Spanie dreaptă. — chiar dacă vor trebui să cadă în această luptă. In acest sens, cuvintele lui Juan Goytisolo sînt mai mult decît elocvente:

„...dacă ne este sortit să cădem în mod glorios în luptă, să cădem cu curaj, liniștiți, cu conștiința că am îndeplinit înalta misiune pentru care am fost chemați".

Idei care dau conținutul valoros al multor romane și care ne îndreptățesc să vorbim de o renaștere a romanului realist spaniol.

Irina Runcan

Gica Iuteș

ÎNĂLȚIMI

Prima femeie cosmonaut din lume, cetățeana sovietică Valentina Tereșkova zboară în jurul pămîntului.
(TASS).

E duminică, negresă Carolina,
e ziua ta liberă,
cînd nu aduni zdrențe.
Copiii
au scormonit singuri prin lăzile de gunoaie
și-au adormit
mai puțin flămînzi ca de-obicei.
Așadar, ai timp
să visezi,
asupra caietelor tale
cu scriere stîngace.
Să visezi
că zbori printre stele
în rochie albă,
departe
de miasmele tavelei...
Da, negresă Carolina:
o femeie poate zbura!

Și tu, plantatoare de cafea și piper,
tu, care trudești în genunchi
și nu ridici ochii la cer,
decît să-l implori,
sau să-l blestemi,
pentru că de-acolo cade sălbatec
biciul cu nouă cozi de foc
al Diavolului verde;
Impodobește-ți
gîtul și glesnele subțiri
cu scoici rare și flori:
o femeie poate zbura!

Și tu, spălătoreasă din metropolă,
tu, ce nu mai ai somn,
cu mîinile spongioase ca bureții.
Pentru ce ai mai născut fii,
dacă atît de tineri,
ți-i înghite
molohul Diavolului galben?
Dezleagă-ți șorțul
și flutură-l ca pe un steag:
o femeie poate zbura!

Și tu, țesătoare,
care ți-ai urzit privirea
în scumpele și rarele chilimuri
pentru desfrîul milionului,
nu orbi, ca mama,
ca buna și străbuna ta.
Nu orbi încă:
o femeie poate zbura!

Și tu, studentă,
care speli farfuriile
marilor localuri de noapte.
Te prind zorii
evaluînd bijuteriile
cățeilor de lux
în pîine, taxe și cărți...
Nu uita:
o femeie poate zbura!

Tu, soră,
care prin grilajul porții,
întinzi umila cină
bărbatului grevist,
tu, luptătoare
pentru libertate,
împotriva mizeriei
a foamei și-a deznădejdii.
Și tu, care ai făcut
sute de kilometri
ducînd o pancartă
„Ami, cară-te acasă
cu bombele tale
curate și murdare"!
Voi știți:
o femeie poate zbura.

Două nave se rotesc
în jurul pămîntului,
doi oameni sovietici
căutînd
sensul firesc al viitorului,
Două nave:
și unul din piloți
se numește Valentina...
Ea, fata de pe Volga,
înseamnă pe fiecare stea
numele vostru
al tuturora:
o femeie poate zbura!

„Artiștii Fluxus" în acțiune

În țările capitaliste, în special în America, Franța și Germania occidentală, face furori de la o vreme, într-un anume public, un „curent artistic" pentru care expresiile „artă decadentă", „descompunere", par mult prea blînde. Curentul acesta este numit „fluxus", iar adepții lui — „fluxiști". Tot ce a produs imperialismul ca orori artistice pălește pe lîngă ce fac „fluxiștii". În materie de alte curente artistice, ei nu recunosc decît așa-numitul „New Dadaism" din America (ai cărui reprezentanți își propun să expună diferite obiecte, de exemplu epava unui automobil, și să le găsească „un nume frumos") sau „le nouveau realism" din Franța (care mai face, totuși, unele „compromisuri" cu tradiția, diformînd această epavă de automobil...). Totuși, fluxiștii își critică aspru acești colegi de breaslă, reproșîndu-le că au rămas „prea mult în urmă": a expune obiecte și a le da și nume, este — zic ei — o crimă; „artistul modern" creează „numai pentru clipa prezentă".

Singura zeitate căreia i se închină este această „clipă prezentă": încolo nimic, nici un trecut și mai cu seamă nici un viitor. A gîndi, a simți, a stabili vreo relație omenească, oarecare cu publicul — sînt lucruri izgonite de fluxiști ca o rușine.

Fluxiștii vest-germani — dintre care cei mai cunoscuți sînt Wilhelm, Vostell și Paik, — vor spre exemplu să distrugă tot ce e coerent, „să se contopească cu haosul", să nu se lase nimic, absolut nimic în urmă, singura lor ambiție fiind doar aceea de a oferi „cazuri model de distrugere". Demni reprezentanți ai „erei atomice", așa cum este ea înțeleasă la Bonn! Unul din „punctele de atracție" cele mai cunoscute ale programelor lor este distrugerea sistematică și „artistică" a unui pian. „Muzicantul" Vostell s-a specializat în a „dirija" — cu multă competență, spun adepții lui — această operație „promovatoare de cultură", la care spectatorii sînt invitați să ia parte activ: pentru a distruge un pian nu-ți trebuie nici o cunoștință specială, nici un talent.

Dar artiștii fluxus? Au ei oare nevoie de talent? N-am putea da un răspuns precis. Fără îndoială că au însă, în ei, o scînteie de geniu: au înțeles perfect conjunctura bonnistă, știu de ce au nevoie impresarii acesteia: de dezordine.

Ce-i drept, ei declară cu fiecare prilej că așa-numitul „Happenings" ar fi o „existență fără esență". Wilhelm a declarat nu o dată, sus și tare, că el „nu vrea nimic" și că arta fluxus „nu îndeplinește nici un scop", asta fiind „particularitatea" ei. Că isprăvile acestea îndeplinesc totuși un scop, propagînd concepțiile agreate de guvernanți și că încadrîndu-se, astfel, pe statele fabricii de opinii a Bonn-ului, ne-o dovedesc o seamă de interviuri și articole ale acestor șarlatani care își dau aere de originali. Astfel, la întrebarea unui ziarist — „de ce oare trebuie tăiate pianele cu fierăstrăul?" — același Vostell răspunde simplu, sec, elocvent: „Pianul este tabu, deci trebuie distrus". Orice valori intangibile, respectate de oameni, trebuie, deci, sfărîmate: teza antiumanistă, antipașnică, e mai mult decît străvezie. Sîntem în fața unui reacționarism dintre cele mai crunte, întins pînă la ultima limită a descompunerii. Menite — după însești declarațiile autorilor lor — să probeze „absurditatea de a exista", o seamă de reprezentații ale fluxiștilor militează de-a dreptul pentru războiul fascist, pentru ca existența umană, — o dată ce e „absurdă" — să fie urgent nimicită!

Aceste acțiuni smintite sînt însăși imaginea — exacerbată — a societății burgheze, a obiceiurilor și moravurilor unei lumi care piere. La una din reprezentații, de pildă, un fluxist în frac își toarnă, vreme de un sfert de oră, mai multe găleți cu apă rece în cap. Altul scîrțîie vreme de-o oră, fără întrerupere, pe o singură coardă de contrabas: o imagine a modernismului însuși — monocord, absurd, antiartistic.

Cum reacționează publicul la aceste manifestații? „Cu plictiseală, și căscături", după cum recunoaște chiar fluxistul Wilhelm. Și tot el: „O altă parte a publicului reacționează prin hohote de rîs". Așazisele „reprezentații Labyr", — reprezentații ale „teatrului viitorului", cum le numește fericitul lor inventator — par a fi culmea demenței. O sută sau o sută cincizeci de oameni stau pe scaune în sală — iar pe scenă nu se întîmplă nimic. Totul depinde de public: poate se scoală, unul și spune ceva, poate se scoală altul și se plimbă prin sală, sau un al treilea bea un pahar cu apă. (O adunare de maimuțe — remarca cineva — ar obține efecte „artistice" similare, ba poate că o astfel de reprezentație ar fi mai interesantă!).

„Veniți ori nu veniți, jucați ori nu jucați! Veniți!" Așa sună invitațiile pentru o „reprezentație Labyr". Locul și ora reprezentațiilor nu sînt anunțate. Cum știu spectatorii unde să vină și cînd — asta rămîne pentru noi un mister. Nu este însă mister faptul că această „artă" servește la întunecarea cît mai deplină a minților.

Un fluxist constată cu regret că „mulți susțin că arta modernă le spune mai puțin ca arta clasică. Ei pretind că arta modernă ar fi goală, fără conținut, trezindu-le un sentiment de singurătate". Și iată ce le răspunde el acestor spectatori de bun simț: „Menirea omului este să îndure singurătatea și golul". Fluxistul Wilhelm întregește această „expunere de principii" printr-o formulă fără echivoc: „Problema centrală a epocii noastre mi se pare distrugerea profesorului Albert Schweitzer". O mai clară declarație împotriva umanismului — chiar și a celui burghez! — e, orice s-ar zice, greu de conceput!

Culmea e că fluxiștii pretind, uneori, că „nu găsesc deloc frumoasă realitatea în care trăiesc". Totuși, nu o resping; dimpotrivă, visul lor este s-o mențină așa cum e ea, fără nici o schimbare. „Prin muzica mea — spune Vostell — vreau să produc o stare statică ,opusă diferitelor concepții dinamice despre lume". Cel mai mare pericol pentru această „stare statică" pare să fie (Vostell însuși o recunoaște) lupta de clasă, antagonismul dintre sărăcie și bogăție. Ce se poate face împotriva acestui pericol? — se întreabă „artistul", îngrijorat. Îi dă, răspunsul un alt fluxist, „pictorul" Paik, care suprimă deosebirea de clasă cu ajutorul... orezului și fasolei. Nu hrănind însă pe cei săraci cu orez și fasole, ci aruncînd asupra publicului cu orez și fasole. „La o reprezentație în care aruncasem orez și fasole asupra publicului — spune Paik — o boabă de fasole a alunecat, nu știu cum, chiar în decolteul nevestei unui consilier municipal. Consilierul s-a indignat, țipînd că este imoral să arunci fasole cînd atîția oameni, astăzi, flămînzesc. Un kilogram de fasole costă 50 de pfenigi; automobilul consilierului municipal costă 10.000 de mărci și mai bine. „Trebuie, așadar, să aruncăm cît mai mult orez și fasole, ca să nu mai dăm atîta importanță sărăciei. Pînă aici, am fi crezut într-o amară ironie; dar Paik își limpezește imediat atitudinea: „Aruncînd orez și fasole, îndeplinesc marea misiune a artei: îi fac pe oameni să nu se mai teamă, să uite de sărăcie".

Curioasă și cam încîlcită, logică, în care limpede rămîne însă — ca în toate manifestările artei moderniste occidentale — caracterul nociv, de diversiune.

Dieter Schlesak

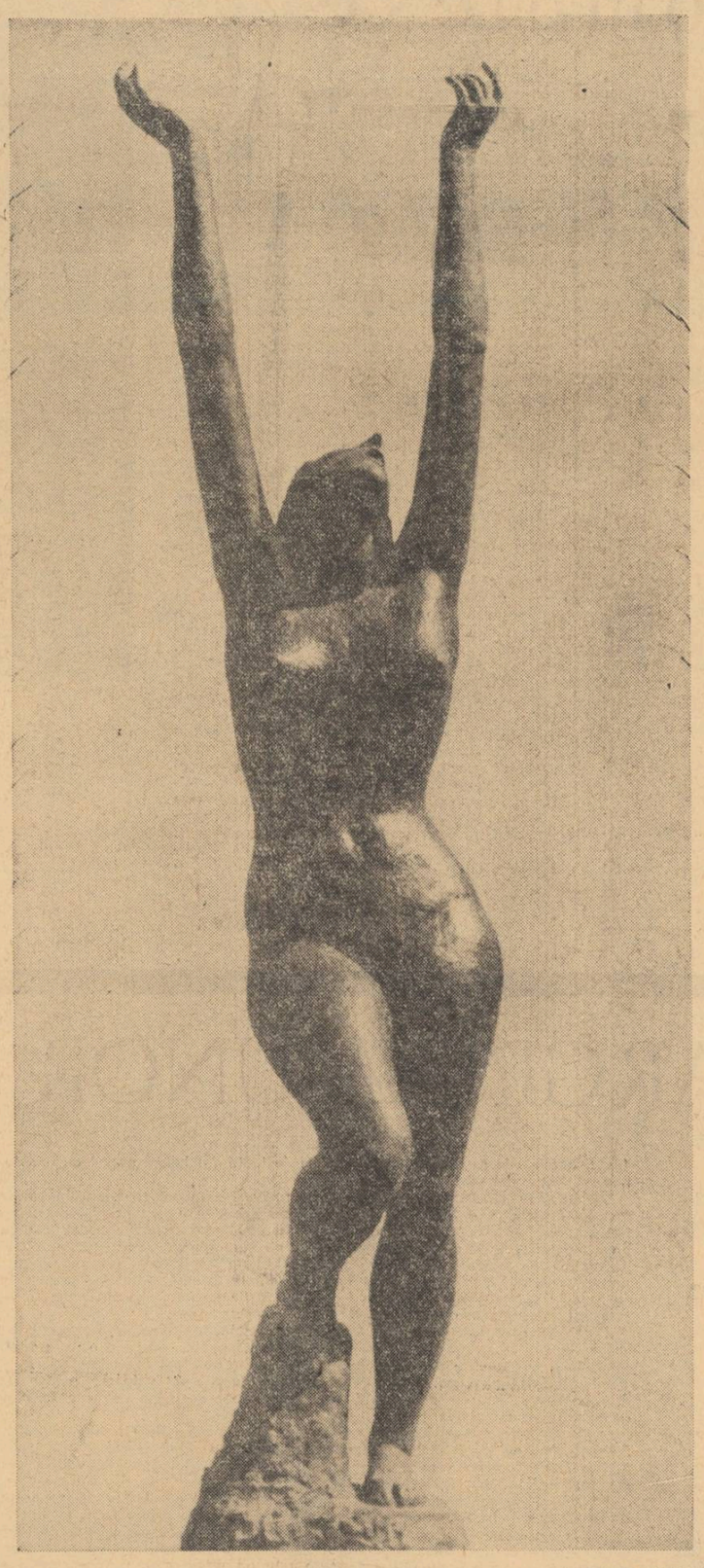

Sculptură de MESTROVICI

Interviul „Luceafărului" cu

AIMÉ CÉSAIRE

DESPRE CONDIȚIA POETULUI NEGRU

Denumit încă din 1939, de către André Breton, „un mare poet", Aimé Césaire, originar din Antile, se numără astăzi printre reprezentanții de seamă ai „liricii negre", alături de un Léopold Senghor sau Léon Damas. Opera sa poetică este legată, prin tot ce are ea mai valoros, de suferințele și aspirațiile poporului său. „Numele meu — scrie el — este Ofensatul; pronumele meu: Umilitul; starea: Revoltat; ...rasa: Rasa Umană; religia: Fraternitatea".

Cunoscut luptător împotriva colonialismului, al politicii discriminatorii dusă de guvernul francez în Antile, Aimé Césaire este astăzi președintele Partidului Progresist din Martinica și deputat de Martinica în Adunarea Națională Franceză.

L-am întîlnit la Paris, la editura „Présence Afriquaine",

— Cum a fost primită opera dv. principală din epoca de început, „Caietele întoarcerii în țară"?

— Publicul a fost cald și prietenos. Totuși adesea am avut impresia că o seamă de critici treceau pe lîngă esențial. Mi s-au adus critici gramaticale, în timp ce era ignorat, cu bună știință, fondul: condiția de negru.

— Dar despre stilul dv., despre ritmul versurilor, ce s-a spus?

— Mulți au considerat stilul meu drept „căutat"; dar această „căutare" nu era decît expresia dificultății de a mă rupe de cultura mea franceză. Recunosc totuși, că am cedat anumitor excese formaliste. In ultimele mele volume, ermetismul a scăzut însă destul de sensibil. Mă întrebați despre ritm? După părerea mea, cuvîntul, oricît de important ar fi, nu are, totuși, aceeași însemnătate ca ritmul, fată încă o dată esențială în ce privește condiția omului negru. Ritmul — fără a fi premeditat — există totdeauna în poemele meie. Unii africani au făcut o remarcă de care sînt încîntat: se pare că versurile mele fac parte dintre puținele care pot fi acompaniate ușor de tam-tam.

— Antilez prin naștere, sînteți considerat, în genere, poet african...

— Dar sînt poet african! Simt profund dezrădăcinarea poporului meu; veți observa în opera mea prezența constantă a anumitor „teme africane", mai ales a simbolurilor vegetale. Sînt, într-adevăr, obsedat de vegetație, de floare, de rădăcină. Simbolurile și imaginile acestea nu-s gratuite. Toate sînt legate de situația mea de negru, exilat din țara de baștină. Arborele înrădăcinat adînc în pămînt, de pildă, reprezintă, pentru mine, simbolul omului legat de natură, nostalgia unui paradis pierdut.

— O ultimă întrebare: oare noțiunile poet și om politic sînt, așa cum pretind unii, contradictorii?

Din punct de vedere „clasic", poetul este omul înălțimilor... Chiar de la începutul mișcării noastre în favoarea negrilor, pentru revalorificarea culturii negre, — deci înainte de război — prietenii mei (Senghor, Damas etc.) și cu mine, n-am vrut să despărțim visul de concret. Nu prevăzusem că voi juca un rol în politică; evenimentele m-au împins să denunț colonialismul, să-l urmăresc peste tot, să lupt alături de poporul dezmoștenit. Mă bucur că am astăzi posibilitatea, prin funcțiile pe care le dețin, să păstrez contactul necesar cu concretul, cu realitatea antileză, să obțin construirea unei școli noi, înfrumusețarea unei piețe publice, trasarea unei șosele. Este o operație pe real care-mi place, ajutîndu-mă să nu separ visul de acțiune.

Nestor Roura

COMITETUL DE REDACȚIE:

Eugen BARBU (redactor șef), I. D. BALAN (redactor șef-adjunct), Marin BUCUR, Gica IUTEȘ, Alexandru OPREA (redactor șef-adjunct), Dumitru SOLOMON, Niculae STOIAN, Petru VINTILĂ, Romulus ZAHARIA (secretar general de redacție).

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54; 11,38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99; Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an; Tiparul: Combinatul poligrafic „Casa Scînteii".